8
3 N
10

K 320

C. J

S. EE

O. 5.

N. 6

Digitized by Google

Digitized by Google

THEOPHILI RAYNAVDI CHRISTVS DEVS-HOMO.

Digitized by Google

Digitized by Google

CHRISTVS DEVS-HOMO SIVE DE DEO-HOMINE THEOLOGIA PATRVM

Scholaſticè examinata & ſacris emblematis, allegoriis, & moralibus illuſtrata

AD TEMPLORVM SIMVL ET SCHOLARVM VSVM

AVCTORE

R. P. THEOPHILO RAYNAVDO

SOCIETATIS IESV THEOLOGO.

ANTVERPIÆ

Apud IACOBVM MEVRSIVM.

ANNO M. DC. LII.

Cum Gratiâ & Priuilegio.

COL. S. BONAVENTVRÆ

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO

ET AMPLISSIMO DOMINO

D. IOANNI BAPTISTÆ LAZANIÆ

PATRICIO GENVENSI IN PAVCIS ANTIQVO,

PRIMO CYRNI PROREGI EXCELLENTISSIMO,

PVBLICÆ REI GVBERNATORI SAPIENTISSIMO,

A D S. D. N.

ORATORI CLIENTELARI

APVD APOSTOLICAM SEDEM PRO SERENISSIMA REPVBLICA

SEMEL AC ITERVM ASSIDENTI.

F.

QVOD fortunatum publicæ Genuenſium rei nomen huius operis veſtibulo præfixum volui, feci operis ornamento ſeruiturus, potiùs quam honori tuo VIR AMPLISSIME. Quid enim à tantula inſcriptione accedere ei honoris poſſit, quem & maiorum gloria, & propria decora in ſublime attollunt, vltrà quam efferri oratione meâ poſſit?

Inſignia quidem maiorum facta ſi refodiam, iiſque eruendis Genuenſium monumentorum fauillas ſcrutari ſollicitius aggrediar, videbor communi Rethorum morbo laborans, quęſiſſe in abditis retro temporibus, quod preſentia deſiderent, & ramorum ſterilitatem trunci nobilitate ſuppleuiſſe. Cur tamen his à tergo pingi ciconijs extimeſcam, cauſa nulla ſubeſt, in tanta ornamentorum propriorum copia. Iuuat vero antiquis maiorum tuorum rebus, cum ijs quæ ipſe omnium oculis infers, gratâ contentione componendis, recognoſcere, non in corporum dumtaxat ſatu, ſed & in animorum, veluti vſu- uenire, quod vir ſapientiſſimus demirabatur, cum diceret. [Cum omnis efficacia diuina comitem habeat ſtuporem, & conſternatio-

Gregor. Nyſſ. orat. 3. de reſurrect.

* 3 nem

nem, tum magnum & inexplicabile miraculum eſt, cum patrum, & proauorum ſimilitudines, plenè tranſire animaduertimus in formas liberorum ac poſterum maiorum ſuorum quaſi exprimere atque referre figuras. Tunc nimirum artem preſtantiſſimi Opificis ac Seruatoris Dei, omnem ſolertiam in ſeſe complexam, cum ingenti ſtupore admiror; quomodo eorum, quæ nec extent, nec appareant, primorum illorũ exemplarium imitamenta, arcano myſterio creentur & effingantur; quaſi alteros quoſdam eos, qui mortui ſunt, per efficaciam formarum excitantia. Sæpè autem multarum etiam perſonarum proprietates, ſimul in vno corpore exprimuntur & effinguntur; Patris naſus, aui oculus, patrui inceſſus, matris ſonus vocis, & loquelæ: atque homo vnus ſpectatur, tanquam planta quædam, quæ multarum arborum ſurculis inſititijs in ſe receptis, innumera quoque fructuum genera, decerpentibus & colligentibus præbet.] Itaque quod modeſtiæ tuæ parcendum videam, & reſtrictius repreſentanda quę ad te attinent; in aliena, (nec tamen aliena,) te effigie expingam. Patrem & proauum, in vno te, conſpiciendos dabo.

Quod dico de huiuſmodi Genuenſium Mercurijs, eſt huiuſmodi IOANNES BERNARDVS LAZANIA pater tuus, viuum omnigenæ literaturæ delubrum, iuſtitię, & ciuilium quorumcumque ornamentorum myrothecium inſtructiſſimum, eam laudem ſuperiore ſęculo retulit, quę ad omnia deinceps tempora perennabit, cum ob alia pręclarè ac fæliciter geſta, tum ob illud palmare, nec vnquam ſatis ſuſpiciendum exquiſitæ dexteritatis facinus, quod rebus inter Pium V. libertatis ſacrę acerrimum Vindicem, & Perafranum Riberam, Alcalanum Ducem regni Neapolitani Vicarium, admodùm turbatis, & ad apertum diſſidium inclinantibus, miſſus ea ex cauſa Romam ab alienatione animorum ſemotâ, concordiam redintegrauit; nutantem pacem Italiæ, (an & orbis Chriſtiani vniuerſi ad eum turbinem ni remiſiſſet emouendi?) Sic ſtabiliuit, vt maiorne eſſet *Reipublicæ*, quæ eum ad rem tantam delegerat ex tam fælici euentu gloriæ, an communis vtilitas ex aduerſis tot malis dubium, relinqueret. Ad eius certè in tam arduo negotio conficiendo ſolertiam, curam, erectũ animum, neceſſaria magnis rebus gerendis ſubſidia, acceſſio nulla fieri, nihil deſiderari potuit.

Vbertus Iolieta de Clarorum ligurum elogijs.

Sed hic, domeſticum exemplar, ad quod ſe componeret, nactus erat, ſanè præcellens IOANNEM BAPTISTAM LAZANIAM dico, cuius quot tibi ſint; vt nomen, ſic ornamenta communia, non eſt mihi ingrato ſilentio obſcuranda memoria. Vir fuit eâ ſapientiâ, & excelſitate animi, ac in gerendis publicis rebus fælicitate, quam vix ea tempora, (forſan etiã, & conſequentia) pauci attigerint, nedũ ſuperarint.

Negotium illi cum ſummatibus vtriuſque ordinis, in impeditiſſimis cauſis fuit. Ludouicum XII. de Liguria in bina capita diſiunctione interpellatum, Iamque ſpecioſi conſilij illecebra, ab ijs, quorum intererat penè pellectũ, vel etiam planè adductum in eam mentem

tem ſapientiſſima oratione dimouit de ſententia: Et vt Genuenſibus, plena nullatenus imminuta prerogatiua perſtaret, aureo illo dictionis profluuio, omnino perſuaſit. Eadem, qua publicam rem cucurabat, animi excelſitatē, priuatam deſpexit, cum in geſta beneuole ab eodem Rege optione liberrima poſtulati cuiuſpiam in priuatum commodum cedentis, quod illicò eſſet exoraturus, illud vnum popoſcit, vt quam liberalitatem præmijs ad ſe ſuoſque honeſtandos conferendis; Regia benignitas vellet expromere, vniuerſam in Patriæ tutelam, & commodum collatam vellet; argumento ſane manifeſto, incocti generoſo honeſto pectoris in publicam potiùs intenti vtilitatem quam in domeſtica emolumenta; à quibus abiungi, dum in ſola publica collineat; gentis Lazaniæ, laus perpetua fuit; Idem apud Iulium II. & patriæ charitate, & subortis paulò ante offenſionum cauſis, aduerſus Genuenſes commotiorem adeò dextrè rem geſſit, vt magnorum ſpirituum Pontificem, ad partes ſuas, tametſi ſenſim, attamen ſolidè inflecteret; adeò vt Genuenſium dignitati, poſthabito natalis ſoli ſtudio, deinceps faueret. Et nullum erat implexum negotium, cui expediendo ac fæliciter conficiendo Viri induſtria & rerum vſus ſuccumberet. Ad Leonem X. profitendæ Chriſti Vicario obedientiæ, tanquam à ſui iuris Republica ablegatus, cum eſſet qui pretento potentiſſimi nominis vmbone obſiſteret, libertatem patriæ conſtantiſſimè ac fæliciſſimè aſſeruit, & aliud eſſe, in fide fuiſſe aliquando, aliud ditione externa premi, qua valebat prudentia, & dicendi facultate, euicit. Miſſus item ad Carolum Iberorum Regem, vt pro patria fædus iceret, conditionibus ſupra ſpem, & expectationem Reipublicæ appoſitis, nodum illum Herculanum aſtrinxit; indefeſſus Philopatris. Nec tantis Ciuis optimis ſtudijs Reſpublica equi ſemper tenaciſſima defuit, qua gratijs illi non ſemel publicè actis, quam decretis immunitatibus, & rebus eius in tutelam admiſſis, qua conſtituta priuatorum detrimentorum refuſione: ſed quod omnem ſuperat gratiam, ſenſum eius atque ſententiam perinde ac ſi Oraculum eſſet è tripode fuſum pro lege habens, & quidem in re grauiſſima: quandoquidem delectuum Magiſtratuum ſortitione ad eam diem factum cum tanquam Cæcum, & inconſultum improbaſſet Lazania; placuit deinceps, vt ipſe cenſuerat, penſatis cuiuſque dotibus, & libratis perſonarum, ac munerum adiunctis omnibus credi debere, ſortitione abrogata: Vbi neſcio pluſnè Reipublicæ commodum, an viri ſapientiſſimi ſortem demirer, cuius ſenſa in leges abierint, & voces pro Oraculis perpetuis ſint exceptæ.

Geſtit animus pretermiſſis rebus quantumuis magnis, è re Genuenſium ad æternam laudem feliciter geſtis erumpere in ſublimius quippiam ad Gentis Lazaniæ perennè decus pertinens, quod à ſcriptore Claros Ligures Togatos percenſente preteritum demiror, cum tamen ſit locupletiſſimis teſtibus, quorum fidem nulla exceptio labe-

nem, tum magnum & inexplicabile miraculum eſt, cum patrum, & proauorum ſimilitudines, plenè tranſire animaduertimus in formas liberorum ac poſterum maiorum ſuorum quaſi exprimere atque referre figuras. Tunc nimirum artem preſtantiſſimi Opificis ac Seruatoris Dei, omnem ſolertiam in ſeſe complexam, cum ingenti ſtupore admiror; quomodo eorum, quæ nec extent, nec appareant, primorum illorũ exemplarium imitamenta, arcano myſterio creentur & effingantur; quaſi alteros quoſdam eos, qui mortui ſunt, per efficaciam formarum excitantia. Sæpè autem multarum etiam perſonarum proprietates, ſimul in vno corpore exprimuntur & effinguntur; Patris naſus, aui oculus, patrui inceſſus, matris ſonus vocis, & loquelæ: atque homo vnus ſpectatur, tanquam planta quædam, quæ multarum arborum ſurculis inſititijs in ſe receptis, innumera quoque fructuum genera, decerpentibus & colligentibus præbet.] Itaque quod modeſtiæ tuæ parcendum videam, & reſtrictius repreſentanda quę ad te attinent; in aliena, (nec tamen aliena,) te effigie expingam. Patrem & proauum, in vno te, conſpiciendos dabo.

Quod dico de huiuſmodi Genuenſium Mercurijs, eſt huiuſmodi Ioannes Bernardvs Lazania pater tuus, viuum omnigenæ literaturæ delubrum, iuſtitię, & ciuilium quorumcumque ornamentorum myrothecium inſtructiſſimum, eam laudem ſuperiore ſęculo retulit, quę ad omnia deinceps tempora perennabit, cum ob alia pręclarè ac fæliciter geſta, tum ob illud palmare, nec vnquam ſatis ſuſpiciendum exquiſitæ dexteritatis facinus, quod rebus inter Pium V. libertatis ſacrę acerrimum Vindicem, & Perafranum Riberam, Alcalanum Ducem regni Neapolitani Vicarium, admodùm turbatis, & ad apertum diſſidium inclinantibus, miſſus ea ex cauſa Romam ab alienatione animorum ſemotâ, concordiam redintegrauit; nutantem pacem Italiæ, (an & orbis Chriſtiani vniuerſi ad eum turbinem ni remiſiſſet emouendi?) Sic ſtabiliuit, vt maiorne eſſet *Reipublicæ*, quæ eum ad rem tantam delegerat ex tam fælici euentu gloriæ, an communis vtilitas ex aduerſis tot malis dubium, relinqueret. Ad eius certè in tam arduo negotio conficiendo ſolertiam, curam, erectũ animum, neceſſaria magnis rebus gerendis ſubſidia, acceſſio nulla fieri, nihil deſiderari potuit.

Vbertus Iolieta de Clarorum ligurum elogijs.

Sed hic, domeſticum exemplar, ad quod ſe componeret, nactus erat, ſanè præcellens Ioannem Baptistam Lazaniam dico, cuius quot tibi ſint; vt nomen, ſic ornamenta communia, non eſt mihi ingrato ſilentio obſcuranda memoria. Vir fuit ea ſapientia, & excelſitate animi, ac in gerendis publicis rebus fælicitate, quam vix ea tempora, (forſan etiã, & conſequentia) pauci attigerint, necdũ ſuperarint.

Negotium illi cum ſummatibus vtriuſque ordinis, in impeditiſſimis cauſis fuit. Ludouicum XII. de Liguria in bina capita diſiunctione interpellatum; Iamque ſpecioſi conſilij illecebra, ab ijs, quorum intererat penè pellectũ, vel etiam planè adductum in eam mentem

tem

tem ſapientiſſima oratione dimouit de ſententia: Et vt Genuenſibus, plena nullatenus imminuta prerogatiua perſtaret, aureo illo dictionis profluuio, omnino perſuaſit. Eadem, qua publicam rem cucurabat, animi excelſitatē, priuatam deſpexit, cum in geſta beneuole ab eodem Rege optione liberrima poſtulati cuiuſpiam in priuatum commodum cedentis, quod illicò eſſet exoraturus, illud vnum popoſcit, vt quam liberalitatem præmijs ad ſe ſuoſque honeſtandos conferendis, Regia benignitas vellet expromere, vniuerſam in Patrię tutelam, & commodum collatam vellet; argumento ſane manifeſto, incocti generoſo honeſto pectoris in publicam potiùs intenti vtilitatem quam in domeſtica emolumenta; à quibus abiungi, dum in ſola publica collineat; gentis Lazaniæ, laus perpetua fuit, Idem apud Iulium II. & patrię charitate, & ſubortis paulò ante offenſionum cauſis, aduerſus Genuenſes commotiorem adeò dextrè rem geſſit, vt magnorum ſpirituum Pontificem, ad partes ſuas, tametſi ſenſim, attamen ſolidè inflecteret, adeò vt Genuenſium dignitati, poſthabito natalis ſoli ſtudio, deinceps faueret. Et nullum erat implexum negotium, cui expediendo ac fæliciter conficiendo Viri induſtria & rerum vſus ſuccumberet. Ad Leonem X. profitendæ Chriſti Vicario obedientiæ, tanquam à ſui iuris Republica ablegatus, cum eſſet qui pretento potentiſſimi nominis vmbone obſiſteret, libertatem patrię conſtantiſſimè ac fæliciſſimè aſſeruit, & aliud eſſe, in fide fuiſſe aliquando, aliud ditione externa premi, qua valebat prudentia, & dicendi facultate, euicit. Miſſus item ad Carolum Iberorum Regem, vt pro patria fædus iceret, conditionibus ſupra ſpem, & expectationem Reipublicæ appoſitis, nodum illum Herculanum aſtrinxit; indefeſſus Philopatris. Nec tantis Ciuis optimis ſtudijs Reſpublica equi ſemper tenaciſſima defuit, qua gratijs illi non ſemel publicè actis, quam decretis immunitatibus, & rebus eius in tutelam admiſſis, qua conſtituta priuatorum detrimentorum refuſione: ſed quod omnem ſuperat gratiam, ſenſum eius atque ſententiam perinde ac ſi Oraculum eſſet è tripode fuſum pro lege habens, & quidem in re grauiſſima: quandoquidem delectuum Magiſtratuum ſortitione ad eam diem factum cum tanquam Cæcum, & inconſultum improbaſſet Lazania; placuit deinceps, vt ipſe cenſuerat, penſatis cuiuſque dotibus, & libratis perſonarum, ac munerum adiunctis omnibus credi debere, ſortitione abrogata: Vbi neſcio pluſnè Reipublicæ commodum, an viri ſapientiſſimi ſortem demirer, cuius ſenſa in leges abierint, & voces pro Oraculis perpetuis ſint exceptæ.

Geſtit animus pretermiſſis rebus quantumuis magnis, è re Genuenſium ad æternam laudem feliciter geſtis erumpere in ſublimius quippiam ad Gentis Lazaniæ perennè decus pertinens, quod à ſcriptore Claros Ligures Togatos percenſente preteritum demiror, cum tamen ſit locupletiſſimis teſtibus, quorum fidem nulla exceptio labe-

Decretum Genuenſe anni 1507. Decemb. D.17. aliud decretum anni 1505. 27. Martij Calcaguinus de imag. Edeſſena.

labefactet, ac publico quoque teſtimonio firmatum. Palladium ſuum, Genti Lazaniæ Genua debet. Quid aio? Num Etniciſmi nebulas liquidæ Chriſtianorum temporum luci offundo? Æterni pignus Imperij, Palladium, fatalem ſacrâm effigiem ἀχειρό ποίητον Καὶ δυσπετὲς ἄγαλμα corripuere quondã cæſis ſummæ cuſtodibus arcis, impius Tydides, ſcelerumque inuentor Vlyſſes. Ex illo fluere, ac retro ſublapſa referri, omnis ſpes; fractæ vires, peſſundata ſtans per decem meſſes libertas. Idem euentus miſerandus, extimeſcendus erat Genuenſi Reipublicæ ſubducta Sacrilegè, non humanâ, ſed ipſiuſmet Chriſti Diuinâ manu, facta imagine Edeſſenâ Eam quippe Genuenſis Reipublicæ pręſidium, & æternæ pignus libertatis, denominare multo iuſtius fuerit, quam vani ominis Palladium clade ſubſecuta reuictum falſitatis. Tam pretioſum, vereque ἀχειρομίαντον ἄγαλμα cum in manus gentis ſacrarum huiuſmodi gazarũ cupidiſſimæ ac retinentiſſimę, arte mala ſacrilegi proxenetæ, ac ſcelere noui Iudæ gazophylacis (proh ſacri nominis propudium?) deueniſſet; Sapientia & nauitas Ioannis Baptistæ Lazaniæ, vnde auectum perfidè fuerat, poſtliminio reſtituit; ea tunc gratulatione Ciuitatis, quam hodieque vigens hærentis apud ſe tam inſignis Cæleſtis depoſiti publicus ſenſus teſtatur; Nam decreto publico, quod refigi, nunquam fas ſit, conſtitui ſummatibus placuit, vnam è ſacri adijti clauibus, Genti Lazaniæ in poſterum ſemper credendam; vt per quam recuperauit, quod habebat pretioſiſſimum, eiuſdem fide tuto retineat. Non eſt quod Gentis Lazaniæ tantum ornamentum, dicendo, ingenij culpa deteram, cum ſit per ſe perſpicuum. Vt enim omnium ſacrarum imaginum eximia debeat eſſe religio; tamen huius preſertim; quæ non modo citra humanam artem extitit, & penes effectricem cauſam cæleſtis eſt, ſed etiam Dei luto carnis coniuncti, & pijſſimi aſſertoris mortalium, expreſſam formam obijcit oculis noſtris.

Neque enim aberraſſe beatam ac Diuinam porrigentis manum, fas ſit arbitrari, aliud re reuera in tabula, quam genuinam & ipſiſſimam archetypi ſpeciem, celeſtibus quoque ſpiritibus proſpectu expetibilem expreſſiſſe. Itaque quod veram Chriſti in Cęlo regnantis effigiem, Genua habet conſpicuam, quod capit illud aurum paz, genas ſicut areolas aromatum conſitas à pigmentarijs; labia, lilia diſtillantia Myrrham primam, cęleſtem oris ſpeciem in officina miraculorum à Spiritu Sancto primum fabrefactam; ad viuum vero, expictam ab artifice errare neſcio, vſurpare oculis, Genuæ licet; Ioannis Baptistæ Lazaniæ beneficium eſt, quod nulla obliterabit æui longinquitas. Ita porrò pietati publicæ ea in parte ſeruiuit, vt ſuam eadem opera proderet; & qua eſſet in patriam charitate teſtatum faceret. Id enimvero fuit, religione firmare Rempublicam, & ęternum ei columen pręſidiumque (abſtergo Ethnicam Palladij fuliginem,) nullo hoſtili impetu euertendum prouidere.

Quam

Quàm bellè VIR AMPLISSIME, in hoc generis tui ſole parelion ornamentorum tuorum emicat? Adeo affinia ſunt, vt nomen, ſic decora; per traducem, non iam ſanguinis, ſed morum, & rerum gloriosè pro Republica geſtarum, in te cum illo conſententia, vt VIRBIVS, poſſit non fabulare nomen videri, ad hanc cauſam accommodatum. Iuriſperitię Sacrum adytum IOANNES BAPTISTA LAZANIA fuit, nec illius Iuriſperitiæ altercatricis, quàm putidi vigilatores, ſutelis, & tricis, ac cauillis ſubdolè excogitatis infamant: ſed puræ ac nitentis, recti, & æqui Antiſtite, ad perſpiciendum, quid in quibuſuis adiunctis norma Iuris ferat, idoneæ: Qualē vir iſte, per omnia magnus, ad grauiſſima quæquę publica negotia, per annos quatuor ſupra quadraginta, ab ineunte ſuperiore ſęculo ſemper adhibitus, cumulatiſſimè exprompſit. Anguſtius fuerit, atque tenuius, dicere, quòd ad priuata Iura tuenda par fuerit. Altius aſſurgendum eſt: Delecti publicè, tuberum (vt ſic dicam,) complanatores, vt ad libellam exigerent, quæcumque in ampla ditione, quę iniuriâ ſenſim à legitimo metro deficere viſa cooperarium acciuere ſemper quem ætate ſua exequatorem Sapientiſſimum, repetita toties experimenta probauerant. Sequeris & tu paſſibus æquis proauum, & nominis & gloriæ heres, relegens ſignata ab eo veſtigia, quin etiam patentiora reddens impreſſione felici, ab Ampliſſimo viro Iachineo, qui ſui æui Papinianus audiuit, depactum adhuc iuueni tibi, elogium exquiſitè adæquans. Celeberrimas, IOANNES BAPTISTA LAZANIA Senior, Legationes ad potentiſſimos Principes obijt. Nec te hęc gloria defecit, quem bis Roma aſſidentem vidit, ſemel Oratorem Clientelarem, Reipublicæ nomine; quę literas mandatis fidem adrogantes tranſmiſit, tuis differtas elogijs; nec Pontificum Summorum Vrbani VIII. & nunc ad Eccleſię clauum feliciter ſedentis Innocentij X. reſponſa, tuorum preconiorum parcâ fuerint; gratulantiâ Reipublicę *meritis commendatum & maioribus Pontificiæ Maieſtati ſemper gratum Romanæ Curiæ probatum & patriæ non rarò fructuoſum, eiuſdemq́ negotiorum Curatorem.* Seruauit proauus tuus in Genuenſi ditione vnitatem, cui abiunctio impendebat à fauore Gentilis potentiſſimi, nec non à voluntate exotici dominatus, acti in eam ſententiam quod eam abiunctionem cauſę ſuæ ſeruire perſuaſus eſſet. Tu Regium titulum in Rempublicam intuliſti, PRIMVS CYRNI PROREX, cuius tituli decus, maiorum ſiue bonitate, ſiue incuriâ nonnulla, cùm pridem obſoleuiſſet, fęliciter te adminiſtro, & primo Vicariam Regiam Præfecturam obeunte, eſt reſtitutum. Eam Vicariam Regij nominis adminiſtrationem quomodo obiueris, lapides inibi loquuntur. Primores regni, te digreſſo, longam virtutum Regij adminiſtri ſeriem, publica impenſa. vncialibus literis, in marmore ſculptam, extare in tuo

Littera ſenatus anni 1632. Ianuar. 15. & 1649. April. 11.

Ex reſponſo Vrbani 8. ad Genuenſes 1632. Martij 6. ac Innocentij X. 1649. Maij. 1.

nomine voluerunt, monimentum poſteris ſuæ gratitudinis, & expreſſarum in te virtutum, nunquam ſilens præconium. Iuſtitiam Lazania proauus tuus, ac Religionem coluit. Religionis ac pietatis tuę veſtigia vbique impreſſa tenemus. Iuſtitiæ verò alter Sacerdos (ſi Vlpiani verbum retinendum eſt) videri meritò poſſis. Quo preſertim nomine Cyrnenſes omnibus te placiturum fuiſſe pronunciarunt, niſi improbis diſplicuiſſes, ius cuique ſuum reddens, & conſtantiſſimè aſſerens.

Poteram ad Magna Lazaniæ ſtirpis nomina hactenus perſtricta, & tecum vir Illvstrissime congruenter compoſita, complures eiuſdem nobiles ſurculos annectere, quorum tecum fuit, vt ſanguinis, & nominis, ita prudentiæ & felicitatis in gerendis publicis negotijs præclara conſentio. Quos inter, omni iure celebrandus, præſertim veniret ſuper maioribus ante laudatis Stephanvs Lazania quem Iuris atque ſcientiæ ac Senatorio apice clarum, Obitæ ad Sixtum V. & Paulum item V. Summos Pontifices, de grauiſſimus publicis negotijs Legationes, clarum Romę effecêre: Concilia vero, per annorum pluſquam quinquaginta à Sũma Sapientia & integritate manantia publicis maximè commodaſſe, experta eſt, quæ illa ſemper auide expetiuit, & ſtudiosè amplexa eſt Serenissima Respvblica. Sed ſciens omnia recido, quod prohibeant me excurſiuè in tuorum ornamentorum tanta tua decora, quæ te in ditione prepotenti, & Regij ſplendoris emula fecêre ſpectabilem. An verò exiguum videri poteſt, inter tot cæli illius ſidera, tot faces prudentiæ ac peritiæ rerum gerendarum, te exemplo maiorum tuorum toties delectum, qui ad res grauiſſimas, domi ac foris perficiendas, adhiberem. At quod eo es cretus ſanguine, cui Chriſtum in Genuina effigie conſpicuum, debet Serenissima Respvblica meam hanc tractationem de Chriſto Deo homine, noui toreumatis operam multorum annorum ſtudio excoctam, rebus quoque non mediocriter pro meo cenſu inſtructam, argumenti ſaltem, dignitate Nobilem, Excellentiſſimo nomini tuo repreſento; quod ad me quidem attinet, æterni ſpecimen obſequij; ad publicum vero quod ſpectat, monumentum quod in me eſt, ære perennius, memoriæ quam tibi ac genti Tuæ Genua debet. Nec inficiari velim, eo me quoque hac lucubratione nomini tuo nuncupanda collineaſſe, vt quem Metropolis ampliſſima de facie notum habet ex Sacra tabula; quis qualiſque introrſum ſit, non indiligenter hac ſcriptione veſtigatum, te ſequeſtro perſpiciat, ita vt qualis exterius obijcitur, pulcher & ſpecie imperio dignâ viſendus, talis oculis interioribus, quibus ſolis Diuina patent. Veſtratibus omnibus obuerſetur. Id quantulumcumque eſt meæ

erga

Digitized by Google

erga te obſeruantiæ pignus, beneuole excipiendum; ex anterioribus humanitatis tuæ argumentis, prę ſagio ac ſpero.

ILLVSTRISSIMÆ AMPLITVDINI TVÆ

Romæ IV. *Cal. April.*
anno Magno Piaculari
CIƆ. IƆCL.

Deditiſſimus

THEOPHILVS RAYNAVDVS
E SOCIET. IESV.

Digitized by Google

SYNOPSIS
OPERIS.

PRoloquium 1. *Inuitamenta ad ſcriptionem de Chriſto, & auocamentorum depulſio.*
Proloquium 2. *Præſuppoſitio fundamentaria de Chriſti exiſtentia.*
Liber Primus *Chriſtus ænigma diuinum quàm malè à Sectarÿs veteribus iuxtà ac nouis enodatum.*
Sectio 1. *Expreſſio Chriſti ænigmatica.*
Caput 1. *Aenigma diuinitus propoſitum,* Verbũ caro, *ſeu* Deus-Homo.
Caput 2. *Aenigmatis propoſiti inexpedibilitas, & tenebricoſitas ſumma.*
Caput 3. *Cautiones ad legitimam ænigmatis propoſiti enodationem.*
Sectio 2. *Aenigmatis propoſiti enodationes falſæ per priſcos & nuperos Sectarios, ſubiunctâ earundem exploſione.*
Caput 1. Enodatio 1. *Marcionis & Manetis; Verbum eſſe factum carnem, & Deum hominem, apparenter tantùm, ac in ſpeciem.*
Caput. 2. *Aenigmatis propoſiti ſecunda enodatio per Photinum atque Marcellum; Verbum quod caro factum dicitur, non ſubſtantiale quid eſſe, ſed duntaxat nuncupatiuum.*
Caput 3. *Enodatio tertia ænigmatis ab Apollinare; Verbum ex pane carnem factum eſſe, per tranſitum verum ac conuerſionem in carnem.*
Caput 4. *Propoſiti ænigmatis extricatio quarta ex Neſtorio; Verbum factum eſſe hominem, affectu tantùm.*
Caput 5. *Expeditio quinta ænigmatis ab Eutychete; Verbum carnem eſſe factum, per vtriuſque mixturam & confuſionem, aſſerente.*
Caput 6. *Aenigmatis illegitima enodatio poſtremò, Lutheranorum aſſerentium Verbum carnem factum eſſe, per formalem vtriuſq; identitatem arianam: quæ propriam realitatem non tollat.*
Liber 2. *Enodatio Catholica editi diuinitùs ænigmatis, propoſita & accuratè diſcuſſa, ſubiunctoq; ſacrorum emblematum apparatu illuſtrata.*
Sectio 1. *Catholica & ſola legitima ænigmatis enodatio proponitur, ac typo exponitur.*
Caput 1. *Quomodò verè & ſubſtantialiter potuerit Verbum caro fieri, rudis delineatio.*
Caput 2. *Contradictionum propoſito diuinitùs ænigmati in ſpeciem offuſarum, ſuperficiaria extricatio.*
Sectio 2. *De priore intra Chriſtum ſubſtantiali compoſitione, eiuſq; appendicibus, ad accuratam & plenam Catholicæ enodationis propoſitæ intelligentiam & roborationem.*
Caput 1. *De Chriſti corpore & anima, ac naturali vtriuſq; vnione.*
Caput 2. *Illata de humanis Chriſti facultatibus.*

Sectio

Digitized by Google

Sectio 2. *De poſteriore ſubſtantiali intra Chriſtum compoſitione ſupernaturali, extremiſq; eius ac nexu, ad plenam lucem & firmitatem Catholicæ enodationis diuini ænigmatis.*
Caput 1. *De humanitate aſſumpta.*
Caput 2. *De Verbo humanitatem aſſumente.*
Caput 3. *De Vnione Verbum & humanitatem vinculante.*
Sectio 4. *De Compoſito ex duabus proximè expoſitis compoſitionibus reſultante, ad conſummandam enodationem Catholicam, diuino ænigmati adhibitam.*
Caput 1. *Chriſtus verum compoſitum & quale. Eiuſdem notio, & quomodò ad ea, vnde reſultat, comparetur.*
Caput 2. *Ex Chriſti compoſitione, nullam inter naturas componentes, realem alterutrius proprietatũ cum alia, communicationem exortã eſſe.*
Caput 3. *De Idiomatica, ſiue verbali, attributorum vnius naturæ in alteram transfuſione, Chriſti compoſitionem, & vnicam in vtraque natura ſubſiſtentiam, conſequente.*
Sectio 5. *Enodationis Catholicæ diuini ænigmatis hactenus propoſitæ ac diſcuſſæ, illuſtratio; ſubiectis emblematis ſacris, & allegorijs.*
Caput 1. *Verbum prolatum.*
Caput 2. *Verbum ſcriptum.*
Caput 3. *Verbum veſtitum.*
Caput 4. *Verbum calceatum.*
Caput 5. *Verbum inumbratum, ac tenebratum.*
Caput 6. *Verbum effuſum.*
Caput 7. *Verbum inſitum.*
Caput 8. *Verbum abbreuiatum.*
Caput 9. *Verbum inequitans.*
Caput 10. *Verbum negotians.*
Caput 11. *Verbum hamatum.*
Caput 12. *Verbum fermentans.*
Liber tertius, *De diuino conſilio in ænigmatis propoſiti, ſiue compoſiti hactenùs pertractati, machinatione; deq; eiuſdem ad lucem exiſtentiæ educendi, via & modo.*
Tractatio Scholaſtica, *Emblematis ſacris & allegorijs exornata.*
Sectio 1. *De Chriſti fine, cauſarum exiſtentiæ eius, prima.*
Caput 1. *Chriſtum veniſſe propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, extra controuerſiam eſt.*
Caput 2. *Indubitatum quoque eſt, ſalutis noſtræ per Chriſtum negotiationem, ſiue ſatisfactionem pro nobis, vndecunque perfectam ac ſuperabundantem fuiſſe.*
Caput 3. *Quàm neceſſarius fuerit Chriſti aduentus, ad perfectæ illius ſatisfactionis exhibitionem, & liberationem noſtram.*
Caput 4. *Quomodò ſalus noſtra ad Chriſti productionem Deum mouerit; & an fine illo ſecluſo, alius quiſpiam, Dei voluntatem ad Chriſtum producendum mouiſſet.*

Digitized by Google

Sectio 2. *De altera extrinſeca Chriſti cauſa, moraliter aut phyſicè effectricè.*
Caput 1. *De meritoria Chriſti cauſa, ſecundùm potentiam ordinariam.*
Caput 2. *De cauſa Chriſti meritoria, ſecundùm potentiam abſolutam.*
Caput 3. *De cauſa phyſicè Chriſti effectrice, quoad configurationem corporis, & partium humanitatis inter ſeipſas conſertionem.*
Caput 4. *De cauſa phyſicè effectrice, vnionis humanitatis & Verbi, tam principali, quàm inſtrumentariâ.*
Caput 5. *De Circumſtantijs phyſicæ effectionis Chriſti Domini.*
Sectio 3. *Symbola ſacra de cauſa finali & productiua Chriſti Domini.*
Caput 1. *Panis, ſymbolum finis & effectionis Chriſti Domini.*
Caput 2. *Manna, finis & effectionis Chriſti, typus.*
Caput 3. *In vino, adumbratio finalis & effectricis cauſæ Chriſti Domini.*
Caput 4. *Margarita pretioſa, Chriſti Domini, & finis, ac productionis eius, ſymbolum.*
Caput 5. *Cereus, finalis cauſæ Chriſti, & eiuſdem productionis, antitypus.*
Caput 6. *Ad idem, lucernæ ſymbolum.*
Caput 7. *Rurſus ad idem inſtitutum, cerei ac lucernæ ſymbola, ſed intra laternam.*
Caput 8. *Ex Sole corporeo, producti pro nobis Chriſti ſymbola.*
Caput 9. *Iris ſymbolum Chriſti, producti in pacem noſtram.*
Caput 10. *Chriſti productio, ſalis immiſsio in vas nouum, ad ſanctificationem aquarum.*
Caput 11. *Chriſtus in productione ſua, lapis de monte ſine manibus, ad conterendam ſtatuam, iniquitatis imaginem.*
Caput 12. *Virga Aaronicæ, frondes, flores, fructus, productionis Chriſti, & noſtræ per eum ſalutis, ſymbola.*
Liber 4, *De concurſu naturæ & gratiæ ad perficiendam humanam Chriſti ſubſtantiam, eiuſq́; facultates.*
Sectio 1. *De aduentitiis perfectionibus ſubſtantiæ humanæ Chriſti Domini.*
Caput 1. *De perfectionibus corporis Chriſti.*
Caput 2. *Qui defectus è Chriſti viatoris corpore ablegandi, qui admittendi.*
Caput 3. *Panacea illuſtrium cum typorum tum nominum, quibus Patres, ornatum & dotes Sanctiſsimi Chriſti corporis, in Scripturis deſignari obſeruauerunt.*
Caput 4. *De perfectionibus ſubſtantiæ animæ Chriſti.*
Caput 5. *De defectibus noſtratibus, à ſubſtãtia animæ Chriſti remouendis.*
Caput 6. *Sanctiſsimæ Chriſti animæ decora, ex illuſtrioribus eorum in Scriptura typis, iuxta Patres, per ſatyram.*
Sectio 2. *De aduentitiis perfectionibus, cum naturæ, tum gratiæ, ornantibus facultates humanas Chriſti Domini.*
Caput 1. *De naturalibus & ſupernaturalibus perfectionibus humani intellectus Chriſti Domini.*
Caput 2. *Specimina theſaurorum ſapientiæ & ſcientiæ Dei in Chriſti intellectu, ad liquidiorem perfectionum Chriſti intellectualium hactenùs expoſitarum introſpectionem, expenſa.*

Caput

Digitized by Google

Caput 3. *Depulſio defectuum & imperfectionum noſtratium ab intellectu creato Chriſti Domini.*
Caput 4. *De naturalibus & ſupernaturalibus perfectionibus, voluntatis humanæ Chriſti Domini.*
Caput 5. *Hortus Domini ſigillatim luſtratus; ſiue exquiſita perfectionis præcipuarum Chriſti virtutum, ſpecialis expreſſio; magnam partem ex Patrum ſymbolis.*
Caput 6. *Depulſio defectuum noſtratium, ab humana voluntate Chriſti Domini; vbi de eius impeccantia & peccabilitate, libertatem benè exequendi actus præceptos non excludente.*
Caput 7. *De perfectionibus appetitus ſenſitiui, Chriſti Domini.*
Caput 8. *Depulſio imperfectionum noſtratium, ab appetitu ſenſitiuo Chriſti Domini.*
Caput 9. *Exemplar paſſionum rectè compoſitarum, & à ſordibus noſtratibus expurgatarum, in Cardinalibus Chriſti paſſionibus ſub mortem, ac per tempus paſſionis.*
Caput 10. *De perfectionibus humanæ Chriſti facultatis exequentis,*
Caput 11. *Qui defectus noſtrates, ab humana Chriſti potentia exequente, remouendi.*
Caput 12. *Decora potentiæ Chriſti exequentis, ſacris titulis, iuxta Patrum interpretationem expreſſa.*

APPRO-

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS PER FLANDRO-BELGIVM.

EGo infrà ſcriptus Societatis IESV, in Prouincia Flandro-Belgica Prouincialis, iuxta Priuilegium à Sereniſſimis Principibus eidem Societati noſtræ conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus cōpoſitos, abſque Superiorum permiſſu imprimant: facultatem do *tibi Iacobo Meurſiò* Typographo, vt librum, cui titulus eſt: *de Chriſto Deo-homine Theologia Patrum Theophili Raynaudi Societatis* IESV *Theologi*; ad ſex annos proximos imprimere vel liberè diſtrahere poſſit: datum Mechliniæ 26. Octobris 1652.

IOANNES BAPTISTA ENGELGRAVE.

APPROBATIO CENSORIS.

T*Heologia Patrum de Deo-Homine*, à *R. P. Theophilo Raynaudo Societatis* IESV *S. Scripturæ Interprete*, multo ſtudio, ingenio acri, ac magno Iudicio conſcripta, profundam ſolidamque doctrinam continet, ad Templorum & Scholarum vſum egregiè accommodatam: nullâ verò ſui parte Orthodoxæ fidei, aut bonis moribus aduerſatur. Quarè eandem luce publicâ digniſſimam cenſui 24. Sept. 1652.

Guillielm. Bolognino S. Th. L. Eccleſiæ Cathedralis Canonicus & Lib. Cenſor. Antu.

SVMMA PRIVILEGII REGII.

PHILIPPVS *Dei Gratiâ Hiſpaniarum, Indiarumq́; &c. Rex Catholicus, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Sereniſſimus Belgarum Princeps diplomate ſuo ſanxit nequis Librum inſcriptum* Chriſtus Deus-Homo ſiue de Deo-Homine Theologia Patrum Auctore R. P. Theophilo Raynaudo Societatis IESV Theologo *præter* Iacobi Meurſij *Typographi Antuerpienſis voluntatem vllò modo in Belgio intra decem annos proximos imprimat, aut alibi terrarum impreſſum in has Inferioris Germaniæ ditiones importet venalemúe habeat. Qui ſecùs faxit confiſcatione librorum, & pro ſingulis exemplaribus peregrinis huc illatis triginta florenorum penſione mulctabitur: vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ* 1. *Iunij Anno* 1652.

Signat

GAILLARD.

Digitized by Google

DE
DEO HOMINE
THEOLOGIA PATRVM
AD TEMPLORVM ET SCHOLARVM VSVM
ACCOMMODATA:

AVCTORE

THEOPHILO RAYNAVDO
SOCIETATIS IESV
S. SCRIPTVRÆ INTERPRETE.

PROLOQVIVM PRIMVM.

Inuitamenta ad ſcriptionem de Chriſto, & auocamentorum depulſio.

CHRISTI conſideratio ad quam aggredimur, quantum ex vna parte ſcribentis animum atque affectum pellicit, tantum ex altera auocat, & ſcriptione abſterret. Pellicit quidem, cùm ob neceſſitatem ſummã huius cognitionis, tum etiam ob ſuauitatem & ſapiditatẽ pluſquàm melleam, palato cuicumque benè diſpoſito teſtatiſſimam; ac denique ob vberrimam vtilitatem. Quibus ex capitibus, hæc tractatio in qua neceſſarium & vtile mixta dulci viſuntur, omne tuliſſe punctum cenſeri debet.

Illices ſcriptionis de Chriſto neceſſitas, ſuauitas, vtilitas.

1. Et neceſſitatem quidem, expreſſit pulchrè S. Gregorius 23. moral. cap. 1. verbis illis. [Nullus ſupernæ adoptionis gratiam habuit, niſi qui hanc per cognitionem Vnigeniti accepit. Dignum itaque eſt vt ipſe in eorum vita & lingua reſplendeat, qui eos vt reſplendere mereantur, illuſtrat. Nam cùm in tenebris lucernæ lumen accenditur, priùs lucerna eadem, quæ videri cetera efficit, videtur. Vnde neceſſe eſt vt ſi verè intendimus illuminata cernere, ſtudeamus mentis oculos ad ipſum illuminans lumen aperire.] Ex quo infert S. Gregorius, quanta ſit neceſſitas, veſtigandi Chriſtum indagatione accurata in omnibus antiquis Scripturis, ſiue Propheticis, ſiue hiſtoricis: quod nominatim tradit de Iobi hiſtoria; ſed vniuerſaliter idem ſignificaſſe Apoſtolum 1. Corinth. 10. animaduertit.

2. Dulcedinem ac ſuauitatem tractationis de Chriſtò, benè proſequitur Richardus Victorinus lib. 2. de Emman. cap. 21. eamque S. Gregorius 5. moral. c. 9. expreſſam putat nominibus mellis ac butyri, quibus Chriſtus apud Iobum deſcriptus eſt, in ea aduersùs hypocritam interminatione, *Non videat riuulos fluminis, torrentes mellis ac butyri*; hoc eſt Chriſtum, iuxta ſancti Pontificis interpretationem. [Mel enim deſuper cadit, butyrum verò ex carne eſt. Summi autem Patris vnigenitus, cùm ſit Deus ſuper omnia, homo eſt factus inter omnia. Quia cùm nos dulcedine diuinitatis ſuæ, de myſterio Incarnationis repleuit, melle nos pariter, & butyro ſatiauit.] Illuſtrat has Chriſti cum melle & butyro comparationes Richardus à S. Laurentio lib. 4. de Deip. tractans illud Iſaiæ 7. *Butyrum & mel comedet.* Quidni igitur ſapiat mentis palato probè affecto, qui mel animæ eſt atque butyrum, quæ ſunt inter res corporeas ſuauitatis eximiæ ac exquiſitæ dulcedinis ſymbola? [Quid verò mirum (exclamat Guerricus hom. 2. de Annunc.) ſi me delectat, quod Beatos ſpiritus lætificat?] Agit de Verbo in carne. Et quamquam Verbi nudè ſumpti dulcedo exuperet omnem ſenſum; tamen S. Anſelmus lib. 10. Meditat. in octaua, num. 2. dulciùs cognoſci Chriſtum in carne Deum, quàm Verbum ſinu Patris abditum, non dubitauit profiteri, compellans his verbis Chriſtum. [IESV bone, quàm dulcis es in corde cogitantis de te, & diligentis te! Et certè neſcio, quia nec planè comprehendere valeo, vnde hoc eſt quod longè dulcior es in corde diligentis te, in eo quod caro es, quàm in eo quod Verbum: dulcior in eo quod humilis, quàm in eo quod ſublimis. Siquidem longè dulcius eſt memoriæ diligentis te, videre te ex matre Virgine in tempore natũ, quàm in ſplendoribus Sanctorũ ante luciferum à Patre genitum, temetipſum exinaniuiſſe, ſeruiq; formam accepiſſe, quàm in forma Dei æqualem te Deo eſſe. Dulcius, te videre coram Iudæis mori in ligno, quàm dominari ſuper Angelos in cælo: intueri te inter omnia ſubiectum, quàm ſuper omnia prælatum; hominem humana pertuliſſe, quàm diuina Deum geſſiſſe; redemptorem eſſe pereuntium, quàm conditorem eſſe non exiſtentium.] Hæc ad guſtum aliquem dulcedinis hanc tractationem affectantis, poſſunt ſufficere. Alia dato inferiùs componens

Chriſtum cum manna, cuius guſtus erat velut ſimilæ cum melle. quod ad huius tractationis ſuauitatem, bellè aptat Rupertus lib. 1. in Matth. tractans illud, *Vocabitur nomen eius Emmanuel.*

3. Vtilitatem denique tractationis de Chriſto, aperiunt illa S. Ambroſij epiſt. ad Irenæum. [Nos quantum poſſumus intendamus illò animum, & in illo ſimus. Illud animo teneamus, quod eſt pulchrum, decorum, bonum, vt fiat illuminatione eius & fulgore ſpecioſa anima noſtra, & mens dilucida. Nam ſi oculi noſtri cum aliqua obducuntur caligine, paſcuntur agrorum viriditate; & ſpecie nemoris vel collis herboſi, omnem inæqualitatem ægreſcentis obtutus repellunt, & quadam ſalubri ſpecie pupillæ ipſæ atque orbes colorari videntur; quanto magis hic mentis oculus cùm illud ſummum intuetur bonum, & in eo verſatur, atque eo paſcitur, ſplendeſcit atque enitet, vt fiat illud quod ſcriptum eſt: *Tanquam adipe & pinguedine repleatur anima mea.*] Ac ne ſummum illud bonum iam multiplicis commodi & vtilitatis ferax, diuerſum à Chriſto putes, ſubdit paulò poſt S. Ambroſius, hoc bonum eſſe ipſummet Chriſtum. Inſigniter planè de ſumma vtilitate tractationis huius myſterij, diſſerit Guerricus Abbas ſerm. 2. de Annunt. adducendus ad huius Prologuij finem.

Quæ abducere a conſilio nouæ de Chriſto ſcriptionis, videantur.

4. At quantum propoſita capita pelliciunt Chriſti diſquiſitionem, tantum auocant ab ea pleraque alia. Inprimis verò difficultas ſumma, de qua infrà copioſè. Accedit tam multiplex tam multorum de hoc argumento, omnibus retrò Chriſtianis ſeculis, ſed his præſertim temporibus nouiſſimis, luculenta & accurata tractatio, quæ dum hæc ipſa pridem perfecta tenebras ægrè eluctantur, prodiit multiplex, & exquiſitè elaborata. Quid verò ſiue ad diſquiſitionis ſubtilitatem & accurationem, ſiue ad ſedulitatem in Sanctorum & Doctorum floribus ad hanc rem decerpendis, ſiue ad ornamenta omnis generis hactenus in huius argumenti tractationem collata, accedere velut cumulus aut ſuperpondium queat, vt denuò contributæ in hanc rem operæ impenſa benè collocata, nec fruſtra effuſa, apud æquos æſtimatores habeatur. Hæc & huiuſmodi alia circumſpectans Rupertus lib. 10. de victor. Verbi Dei cap. 12. poſt propoſitum maſculi Apocalyptici ex muliere partum, hoc eſt, vt ille interpretatur, temporariam Chriſti ex virgine natiuitatem, negat intendendum eſſe in ſcrutationem Chriſti, ac diſquiſitionem myſterij quo benedictum illud totum compactum eſt; ſed ſepoſitis ſuperfluis ſcrutationibus, auctor potiùs eſt, laxari habenas lætitiæ & exultationi de Chriſto nobis nato & indulto diuinitùs. [Quo ſe impendet (inquit) quam in partem ſermo noſter ſeſe aptabit; in demonſtrationem aut in narrationem? Si in demonſtrationem ſe verterit, ſi partum illum, ſi filium vel maſculum illum demonſtrare voluerit, hoc tale eſt hodie; ac ſi meridiano tempore, cælo ſereno, Sole clariſſimo fulgente, in aſcenſu ſui ſummo, digitum quis intendat oculos habenti & videnti, dicatque illi: Vide, ecce Sol. Scriptum eſt enim; *In Sole poſuit tabernaculum ſuum.* Si autem vertat ſe in narrationem, veremur eſſe ſuperflui, quoniam noui nihil dicturi ſumus; quoniam apud ignotos hæc dicta vel ſcripta deponimus; non ad ignaros, vel cum ignaris, iſta conferimus. Vertat igitur ſe tota intentio ſermonis, ad iocunditatem: & aliquantulam cum iocunditate nitatur habere dignitatem, quatenus & ipſe ſermo plena fide, pleno fundatur ore, cum gratia humilitatis neceſſariæ, vt quiſquis illa legere dignabitur, delectetur atque iocundetur propter laudem talis filij, propter honorem tanti maſculi, & propter gloriam Dei Patris, & honorem Spiritus ſancti, de quo beata illa mulier concepit hunc & peperit. Iſta ſermonis iocunditas riſum habeat illum, quem nomine ſuo Iſaac ſignificauit, beatæ ſenectutis, & emeritæ fidei filius. qui typus filij vel maſculi huius extitit, quem decrepita mater, ſcilicet antiqua Eccleſia, pariens per vterum Mariæ Virginis, veraciter dicere poteſt, ſemperque dicit, ac dicet: *Riſum mihi fecit Deus*, quia talis filius, verè matri ſuæ riſus eſt æternus.] Ad illum itaq; ſiue ad gaudium & exultationem de tanto bono quod in genus noſtrum contulit diuina benignitas, non ad boni illius diſquiſitionem, Ruperti exemplo vrgeri ac impelli videmur.

Diſpelluntur. Ac primùm quòd de argumenti huius inacceſſa maieſtate & fructuoſiore circa illud voluntatis quàm intellectus negotiatione, eſt propoſitum.

5. Nihilominus qui ſcribendi cogitationem iniecit, audendum eſſe nec cedendum confirmat. Nam difficultatem quidem huius argumenti, & maieſtatem eius, humani ingenij viribus ſuperiorem ſupra omnem modum, nemo non videt cum omnibus argumentis quibus diuinæ perfectiones complicantur, communem eſſe: neque tamen à diuinæ eſſentiæ, vel eius attributorum, aut auguſtiſſimæ Trinitatis diſquiſitione toties etiam proximè ſuperioribus annis tentata, abſterriti ſunt poſteriores, hodiéve abſterrentur: ſed deficere in Dei conſideratione, neceſſarium: id verò agnoſcere, & palam celebrare, glorioſum putant, vſurpantes & veriſſimum profitentes illud S. Gregorij 9. moral. cap. 9. & 10. de diuinis operibus vniuersè prolatum. [Opera ſummæ magnitudinis, quando explicet lingua carnis? Vnde & aptè mox S. Iob hæc eadem opera meliùs deficiendo comprehendit, dicens, *Qui facit magna & inſcrutabilia, & mirabilia, quorum non eſt numerus.* Diuinæ fortitudinis facta, tunc veriùs explemus, cùm hæc nos non poſſe explere cognoſcimus: tunc facundiùs loquimur, cùm ab his obſtupeſcendo reticemus. Ad narranda quippe Dei opera habet defectus noſter, quàm ſufficienter exerat linguam ſuam, vt quæ comprehendere idoneè non valet, hæc idoneè mutus laudet. vnde benè per Pſalmiſtam dicitur: *Laudate eum in potentibus eius, laudate eum ſecundùm multitudinem magnitudinis eius;* laudat qui ſe ſuccumbere in eius laudis expletione conſiderat. dicat ergo: *Qui facit magna & inſcrutabilia & mirabilia quorum non eſt numerus:* videlicet magna virtute, inſcrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate. Diuina ergo opera quæ explere dicendo non potuit, facundiùs deficiendo definiuit.] Hoc de omnibus Dei operibus verè, ſed præcipuo iure de primario & ſublimiſſimo Dei opere dictum eſto. Inter hoc igitur primarium Dei opificium conſiderandum, deficiamus; non quod prorſus de eo ſilere inducamus in animum, ſed quod à tam illuſtri argumento vinci, ſicque in ſobria eius ſcrutatione deficere, glorioſum ducamus.

Hæc cùm dicimus, nequaquam prohibemus exultare & omnibus incedere lætitiis, ex tanta Dei in genus noſtrum benignitate, quo vetiti ſtudium omne humanum malebat Rupertus. Quinimò eo ſolidior & vberior exiſtet piorum de tanto bono affectuum ſeges, quo diſquiſitio & cognitio diligentior præluxerit. Is quippe eſt voluntatis genius, vt pro lucis affulgentis copia, calorem commenſum concipiat. Et malè ſanè alioqui ageretur cum iis qui in diuina prudenter ac temperatè ſcrutanda incumbunt, ſi auctiorem notitiæ ſplendorem, deceſſio piorum ignium ac Sanctorum affectuum reſtinctio, conſequeretur. Quàm porrò diligens, accuratus, ſubtilis, in huius myſterij ſcrutatione conueniens, S. Cyrillus: Non dubitauit ſanè Anaſtaſius Sinaita c. 7. ὁδηγ. eum appellare *omnium Patrum ſignaculum*, eò quod nulli Sanctorum Patrum in hoc myſte-

rio excutiendo ſecundus fuerit, pleroſque longo poſt ſe interuallo reliquerit. Idem tamen quantis circa tantum mysterium, piorum affectuum ſcatebris abundet cùm ex alijs propè omnibus eius lucubrationibus, tum nominatim ex inſigni opere glaphyrorum, & altero de adoratione in ſpiritu & veritate, licet agnoſcere. Quare ſit ſanè nobis hoc myſterium, cæleſtis lætitiæ, & affectuum piorum ignitabulum; ſed vt hoc melius ac facilius præſtet, ſit ſuus circa illud ſcrutationi & diſquiſitioni, ſobriæ quidem, ſed non indiligenti locus.

Item quod dictum eſt, innumeros iam verſaſſe eandem molam.

6. Nec quæ Ruperto conſiderandi faſtidium ingenerabat, huius materiæ per innumeros anteriores protritio, idoneum reuera eſt à noua ſcriptione auocamentum, niſi æquè deſerta velimus ſacra argumenta omnia: Nam quid de quocumque tandem Chriſtiano myſterio, imò & de alio propè omni argumento dici nunc poſſit, quod non dictum fuerit prius? Depuli plenè hoc nonnullorum de æui noſtri ſcriptoribus faſtidium, in opere de iuſta confixione librorum, prolatis Auguſtino, Fulgentio, Anaſtaſio, Anſelmo, Seneca. Nunc ipſum Rupertum de huius auocamenti inanitate pronunciantem, aduoco ex prologo in Apocalypſim, vbi excuſat quod nouum commentarium in librum tot ſcriptorum vigilijs ſubactum; molitus eſſet. [Sanctarum (inquit) Scripturarũ ſpacioſus ager, omnibus Chriſti confeſſoribus communis eſt, & tractandi illas nulli iure negari poteſt licentia, dummodò ſalua fide, quod ſentit, dicat, aut ſcribat. Quis namque rectè indignetur, eò quod in eadem poſſeſſione poſt vnum aut duos puteos quos foderunt Patres præcedentes; plures proprio fodiant labore filij ſuccedentes? Denique Iſaac & alios puteos fodit præter illos quos foderant ſerui patris ſui Abraham, quos illo mortuo olim obſtruxerant Philiſtiim. Nam poſtquam & illos rurſum fodit, appellauitque eos eiſdem nominibus quibus antè pater vocauerat, ſequitur Scriptura, & dicit: *Foderunt in torrente, & repererunt aquam viuam.* Item *foderunt & alium.* Ac deinceps: *Profectus inde fodit alium puteum.* Itaque iuxta hanc regulam, nobis quoque concedam, poſt illos puteos quos foderunt; id eſt, poſt, illos tractatus quos tractauerunt patres & priores noſtri, & alios fodere puteos proprij vomere ingenij, dummodò viuam & nos aquam reperire poſſimus, quæ nulli noceat bibenti, nulli ſcandalum vel errorem faciat legenti.] S. Bernardus in calce homiliarum ſuper *Miſſus eſt* modeſtiſſimè ſimul ac optimè, nouitatem lucubrationis de materia toties pertractata, excuſat. Iungamus his PP. Richardum tract. 1. de tabernac fœderis in prologo; cuius hæc ex parte eſt oratio. [Qui aſſiduè producis nouos fructus ad recreationem hominis exterioris, numquam credendus eſt nullos de cætero ſcientiæ profectus impertiri, ad innouandos ſenſus hominis interioris? Vbi ergo eſt illud quæſo, *pertranſibunt plurimi & abundabit ſcientia?* Nemo itaque mihi obſecro indignetur, ſi de meſſe Domini remanentes ſpicas, & quæ meſſorum manus effugere potuerunt collegero.] Profitetur ibidem Richardus, hæc à ſe dici aduerſus illos qui ad quaſcumque nouas de argumento iam diſcuſſo ſcriptiones nauſeant; nec niſi antiquorum laboribus delectantur. Ipſe è contrario, vt abijcientibus negat antecedentium ingeniorum partus, ſic poſterioribus quoque, contendit ſaluam eſſe oportere laudem ſuam.

7. Hæc ſi de alijs ſacris argumentis verè prudenterque affirmantur, quantò iuſtius de myſterio ad quod aggredimur ſunt pronuncianda; cùm & dignitate ampliſſimum, & difficultate ſit maximum; vt proptereà nullus circa illud labor vanus, nulla noua diligentia ſuperflua videri meritò poſſit; præſertim cùm conſtiterit nullam anteriorem tractationem exhauſiſſe argumenti vbertatem. De quo nõ poteſt eſſe ambiguum. Vt rectè ſanè in quamcunque de hoc myſterio ſcriptionem, cadant illa à S. Chryſoſtomo prolata de ſua quadam diſputatione de Chriſto, & eius regno. [Omnes dicendi neruos intendimus, & his qui auſcultant, iuſta ſufficienſque obtigit enarratio. Iuſta, inquam, non ſi dignitas rei prædicandæ, ſed ſi meæ prædicantis vires ſpectentur. Neque enim vel in cælis, vel in terris aliquid tale, quod laudatiſſimam Vnigeniti dignitatem meritis laudibus efferre poteſt. Multa ſanè de Domini theophania prædixerunt Prophetæ, multa decreuit lex, multa prædicauerunt Apoſtoli, multa promulgarunt Euangeliſtæ, & adhuc dignitatem illam, ne vllus quidem, aſſequi potuit. Quòd ſi tanta Spiritus ſancti flumina perpetuis limpidiſque amnibus manantia, omnes humanas vires inſumpſerunt, & nihil quod par ſit, ac dignum virtute diuina eructarunt; vbinam tenuiſſima ſermonis gutta comparebit, quum talis ac tanta ſermonis eminentia proponitur? Qui poſſet mortalis lingua immortalem naturam dignis præconiis celebrare? Profectò non capit humana ratio, vt ſermo ille per quem mundus eſt factus, quantum addecet, prædicetur. Quid igitur? Prædicamus quantum poſſumus, quandoquidem non poſſumus quantum debemus. Quippe in alijs quidem certaminibus laureas referunt qui victores, redeunt: at in diſputationibus de rebus diuinis, ſolis illis debetur corona, qui ſe rei magnitudine victos ingenuè fatentur. Itaque vincamur dicentes, ne condemnemur ſilentes.]

Vnde faſtidium repetitæ tractationis, leuandum.

8. Et non eſt quidem apud iuſtos æſtimatores propoſitorum huius tractationis decorum, faſtidio Lectorum timendum ab eius inculcatione, aut proſecutione diffuſiore. Quinimò Richardus Victorinus l. 2. de Emman. cap. 20. Hugonem cum quo colloquitur, inducit valdè improbantem quod Richardus præmiſerat, metuere ſe tractationis de Chriſto faſtidium. E contrario enim reponit Hugo. [O quàm fruſtra timemus circa illam materiam ſtudiorum noſtrorum moras impendere, quam ſemper oporteret, ſi fieri poſſet, præ oculis habere, & in eius admirationem iugi occupatione animos ſuſpendere.] Tamen vt multò magis faſtidij periculum amoliar, ſimulque vt venerabilior ſit diſputatio, Patrum in hanc rem præclarè dicta, veluti gemmas ſtudioſè legam inſeramque, ſecutus prudens conſilium quod his verbis ſuggerit Petrus Cellenſis lib. 1. de tabernac. in fine expoſitionis myſticæ. [Hæc ſummatim de dictis Sanctorũ recolligo, vt ſi opuſculum noſtrum propter ſe diſpliceat, vel propter Sanctorum ſanctas reliquias non vſquequaque abiiciatur. Etſi enim ligneam pyxidem, propter ſe, non ſuſcipio: tamen, quia continet Sanctorum corpora & oſſa, debita veneratione illam excipiens, ſummis digitis lotiſque manibus tenens lignum, aliter quàm lignum honoro.] Eadem ſacro Bernardo mens fuit, quod teſtantur illa eius verba hom. 5. ſuper *Miſſus eſt*, initio. [Libenter vbi mihi congruere video, verba Sanctorum aſſumo, quo vel ex vaſculorum pulchritudine gratiora fiant, quæcumque in eis Lectori appoſuerim.] Perbellè huc quoque cadunt quæ ſui Hexaëmerij initio diſputat Gregorius Nyſſenus, cauſam reddens cur S. Baſilij ſententiis ac verbis, ſuam de eodem argumento commentationem eſſet exornaturus. Anaſtaſius denique in veſtibulo Anagogicarum contemplationum in Hexaëmeron, legulam ſe apem, & formicam, ſanctorum Patrum & ſenſa, & verba ſublegentem, in eo opere futurum non modò non diſſimulat, ſed etiam prædicat. Noſtrum denique eſto ſignaculum quo Gillebertus in Alterc. Synag. &

Digitized by Google

Eccleſ.c.13.obſignat. [De meſſe maiorum ſpicas colligimus,qui de horreo noſtro nihil habemus.]Idque ad faſtidij euitationem, plurimum conferre, tradit idem autor ibidem c.18.*ſub finem.*

Commodabit etiam leuando faſtidio non parum, quod non vni Scholaſticæ ſpinoſitati inſiſtere in hac tractatione eſt animus, vt ferè hactenus factum ab iis qui hoc argumentum verſarunt: ſed conſilium eſt,alia prætereà quæcumque huius materiæ ornamenta conſectari; & nominatim vſum doctrinæ qui hinc ad mores extat vberrimus atque lectiſſimus, vt ſapienter tradidit Guerricus ſerm.2. de Annunc. his præter cetera. [Neſcio ſi vlla eſſe poſſit efficacior ac ſuauior morum ædificatio,quàm huius myſterij, id eſt,verbi Incarnati fidelis & pia conſideratio. Quid enim ita hominem excitare poteſt ad amorē Dei,quàm præueniens amor Dei tam vehemens ad hominem,vt homo propter hominem velit fieri?Quid autem ita nutrit amorem proximi, quàm ſimilitudo & natura proximi in humanitate Dei? Nam humilitatis exemplum, nec cogitari poſſe maius aliquod exiſtimo, quàm exinanitionem Dei in formam ſerui, & ſeruitutem pluſquàm ſerui. Caſtitatem porrò quid æquè commendat, ſicut quod ipſa caſtitas Saluatorem germinat? Aut fidei virtutem ac meritum, quid euidentius oſtendit,quàm quòd virgo Deum fide concepit,fide omnia ſibi promiſſa diuinitus impleri promeruit? *Beata*(inquit)*quæ credidit,quoniam perficientur quæ dicta ſunt ei à Domino.* Et vt pleniùs noueris conceptum Virginis non ſolùm eſſe myſticum, ſed & moralem;quod ſacramentum eſt ad redemptionem, exemplum quoque tibi eſt ad imitationem, vt manifeſtè in te euacues gratiam ſacramenti,ſi non imiteris virtutem exempli.]

PROLOQVIVM II.

Præſuppoſitio fundamentaria de Chriſti exiſtentia.

1\. QVandoquidem vniuerſus labor noſter in hoc Opere ad Chriſtum dirigitur, præſupponendum neceſſariò hîc nobis eſt fundamentum cui tota conſequens ſubſtructio inædificetur ſolidè; alioqui vacillabunt omnia,niſi Chriſtum, hominem ſimul ac Deum, aliquid eſſe verè exiſtens, & non rem merè imaginariam,ſtatuamus. Hanc voco præſuppoſitionem fundamentariam,quia probatio exiſtentiæ Chriſti, non poteſt ſpectare ad tractationem de Chriſto,quæ Chriſti exiſtentia planè nititur. Sicut ſcientiæ naturales nequeunt ſibi fundamentum primum iacere, & obiectum ſuum ſtabilire; ſed illud ſupponunt, atque præmittunt.Et quamuis tractator ſupremæ ſcientiæ;ſin minus qua tali ſcientia præditus, at ſaltem qua homo ratione & diſcurſu pollens, ſuum ſibi ſubiectum ſtabilire cogitur contra negantes,vt in Metaphyſica & Naturali Theologia eſt oſtenſum,ideoque Theologus qui nulli alteri diſciplinæ ſubeſt, poſſit ac debeat, prædicto modo partialis huius Theologiæ obiectum aduerſus negantes firmare:Tamen quòd Chriſti exiſtentia nunc ſit explorata, non placet in ea aſtruenda multam operam ponere.Reclamant enim dumtaxat,vel recutiti Apellæ qui Chriſtum veniſſe pertinaciter diffitentur, vel Ethnici quibus diuina œconomia riſus & ſtultitia videtur. Vtrique autem turpiſſimè hallucinantur, vixque confutatione egent.

2\. Ac Iudæorum quidem peruicacia,tanta vi ac fortitudine ab egregiis pleriſque tractatoribus confuſa eſt, vt miſerationem potiùs aut indignationem moueat, quàm nouam exagitationem depoſcat. Ipſum certè vetus inſtrumentum, frequentia loca ſubminiſtrat quibus Chriſti veri Dei & hominis exiſtentia,tali tempore quale Chriſtiani aſſignamus,manifeſtè euincitur.Eiuſmodi eſt,locus ex cap.49.Geneſ. quo aſſeritur,regnum Iudæorum ſtabilitis aliquando toti Iſraeli certis ſedibus mox inchoandum, non defecturum de domo Iuda, niſi ſub Meſſiæ Dei ſimul ac hominis tempora.At defeciſſe ante annos mille ſexcentos,hoc eſt quo tempore Chriſtum veniſſe affirmamus Chriſtiani, egregiè demonſtrat Cyrillus Hieroſol. catech. 12.*ſub medium.*Nam quamuis iam à temporibus Iechoniæ viſum eſſet defeciſſe ſceptrum in domo Iuda, tamen reuera in ea perſtitit: partim in Sedecia, partim mox in Zorobabele,eiuſque ſucceſſoribus de tribu Iuda,vſque ad Aſſamonæos, penes quos fuit ſumma rerum vſque ad Herodem.Erant verò Aſſamonæi ex tribu Iuda per lineam fœmininam, quod ſatis eſt ad veritatem prophetiæ à Iacobo editæ. Nam etiam nunc vetus proſapia Regum Hiſpanorum, dici verè poteſt dominari Hiſpaniæ per Auſtriacos, qui per lineam dumtaxat fœmininam ab illis ducunt originem.Perinde autem erit,ſi dicas cum Andrea Cydonio lib.1.pro Baronio c.10.Aſſamonæos non niſi interreges fuiſſe: quia ea conditione acceperant Ducatum,vt illum Regiæ ſtirpi reſtituerent, cùm primùm conſtitiſſet, cui ex ea ſtirpe vellet Deus reſtitui:qua conditione non accepit regnum Herodes, quem Romani abſolutè Regem dixerunt: ideoque concidit tunc regnum Iuda, defecitque dux de femore eius: Ac proinde fuit id tempus aduentus Domini,iuxta Iacobi vaticinium.

Alius locus ſanè illuſtriſſimus, cuius etiam tunc veritas innotuit, habetur Danielis 9. vbi propheta prænunciat,expletis ſeptuaginta hebdomadibus annorum, venturum Meſſiam. Verſarunt diligenter eum locum ad hanc veritatem confirmandam, Tertullianus lib. contra Iudæos cap.8. Chryſoſtomus orat.2.contra Iudæos, Baſilius Seleuciæ in demonſtratione aduerſus eoſdem; breuiter ſed optimè Iſidorus Peluſiota lib.3. epiſt.89.Patrata item tunc ſunt mira illa opera curationum,quæ adueniente Meſſia fore patranda,toties prænunciarant Prophetæ,quod rectè expendit S.Cyprianus lib.de Idolo vanit.num.72.Sub idem tempus contigit antiqui templi deſtructio, vnaque ſacrificiorum carnalium quæ extra templum fieri vetabantur, euerſio: vnde optimè in hanc rem argumentatur S.Chryſoſtomus hom.7.in 2.Cor. ad illud, *Vſque in hodiernam diem*, & benè etiam Nyſſenus in orat.magna catechet. cap.18. Contigit item prædicta in Scripturis malorum in Hebræos ob vim Chriſto illatam eluuio, de qua pleniſſimè Mendoça 1.Reg.2.annot.24.

His ergo,variiſque prætereà aliis argumentis è vetere inſtrumento petitis, redarguuntur manifeſtæ excitatis Iudæi, qui Chriſtum veniſſe nolunt admittere; & cùm ipſa venit,oculos ad tantum ſplendorem occluſerunt, diligentes magis tenebras quàm lucem. Cauſas velaminis ſuper Iudæorū oculos tunc oppaſſi, perpulchrè profert S. Cyprianus lib. de vanit. Idolo. *ſub finem.* In hanc rem vniuerſam,videndi qui diligenter ac ex inſtituto in eam incubuerunt, Petrus Alphonſus, Hieronymus à S.Fide, Iacobus à Valentia, Paulus Burgenſis, Samuel Marrochianus, omnes è Iudæis Chriſtiani. Itemque ex aliis, Clemens Rom.5.conſtit. c.19. Tertullianus lib. contra Iudæos, S.Cyprianus in opere teſtimoniorū aduerſus eoſdem, Iuſtinus in colloquio cum Tryphone, Euſebius lib.2.de demonſtrat.

Leon-

Digitized by Google

Leontius lib. de ſectis actio. 2. Iulianus Pomerius libris tribus contra Iudæos, & contra eoſdem Anaſtaſius Abbas qui habetur tom. 8. bibl. Colon. & ibid. tom. 12. Andronicus Conſtantinopolitanus. Petrus Damiani Opuſc. 2. Petrus Cluniac. tract. contra inueter. Iudæorum duritiam, Ebrardus in opere contra Valdenſes c. 27. Armacanus de qq. Armeno. lib. 1. 2. 3. & 4. Finus in flagello, Porchetus in victoria Hebræorum, Galatinus in opere de arcanis, Bouerius in demonſtrationibus rerum fidei, aliique abſque numero.

3. Iam verò Ethnicos exiſtentiam Chriſti inficiantes, tametſi non poſſumus ſicut Iudæos directè vrgere ex Scripturis, quas non agnoſcunt diuinas, idque S. Cypriano Lactantius haud abs re vitio verterit lib. 5. inſtit. cap. 4. indirectè tamen eos quoque ex Scripturis vrgere poſſumus, quatenus in eis pleraque de Meſſia Deo ſimul & homine ſunt prophetata, quæ omnia conſpicamur impleta. Prophetas enim de Chriſto pleraque prænunciaſſe, de fide eſt ex Rom. 1. & Lucæ 24. vt ferri ſanè non poſſit error Theodoro Mopſueſteno adſcriptus, negans vllas eſſe de Chriſto prophetias. Quanquam Facundus lib. 3. pro tribus capitu. cap. 6. abſurdiſsimo illo errore liberare Theodorum nititur: Vereor ne fruſtra. Nam in S. Synodo actio. 4. loca quædam ex ipſo Theodoro proferuntur, quæ ægrè molliuntur. Ibidemque actio. 5. adducitur teſtimonium ex Heſychij Hieroſolymitani Eccleſiaſtica hiſtoria, quo idipſum Theodoro tribuitur. Sed de vero ſenſu erroris Theodori, pluribus Franc. Turrianus in defenſione ſecundi Conſt. Clem. ad cap. 5. & Pineda lib. 5. de Salom. c. 19. ac nos infrà, agentes de *Chriſto Amen*. Præter cætera autem de Chriſto prophetata, impletam videmus Ethniciſmi per Chriſtum euerſionem, & conuerſionem infidelium tanto antè prænunciatam, quod rectè vrget Tertull. lib. 3. contra Marcio. à cap. 20. addens cap. 23. argumentum ex Iudæorum item exitio, tanto ante prædicto, & reipſa impleto ob iniuriam Chriſto irrogatam. Nec poſſunt Ethnici cauſari, Scripturas illas eſſe à nobis confictas. Iudæi ſiquidem iurati hoſtes noſtri, qui nihil in fidei Chriſtianæ gratiam diſſimularent; locupletes teſtes ſunt, veritatis talium Scripturarum tot antè ſeculis apud ipſum diligentiſſimè aſſeruatarum. Obſeruantque hac in parte SS. Patres, ſingularem Dei prouidentiam, quæ ad hunc finem non prorſus excidit Iudæos, ſed ſeruatas eorum reliquias per vniuerſum orbem diſperſit, vt eſſent librarij & capſarij noſtri. Ita Iuſtinus in paræn. ad Gentes *ſub medium*, Chryſoſt. in pſal. 8. & 44. ac optimè hom. de cruce quam deſcripſit Gretſerus tom. 2. de Cruce (pag. 281.) Auguſt. ſerm. 32. de tempo. & ſerm. 67. de diuerſ. & lib. 1. de conſen. Euang. c. 14. & lib. 18. Ciuit. cap. 46. & epiſt. 59. ad quæſtionem ſecundam, ac ſæpe alibi. Igitur quandoquidem tam multa de Chriſto Deo & homine ad certum tempus venturo ſunt prophetata, eaque ſigna impleta deprehendimus; fatendum eſt veniſſe Chriſtum. Vrget optimè hoc aduerſus Ethnicos argumentum, Iuſtinus Apolog. 2. *ſub medium*, Eucherius hom. 2. de Paſch. *initio*, & illud omnibus aliis argumentis anteponens Cyrillus Hieroſolim. catech. 12.

4. Ago porrò de prophetiis indubitatò diuinis, & contentis intra ſacros codices. Neque enim placet vrgere propheticas quaſdam Chriſti venturi prænunciationes à nonnullis prolatas. Eiuſmodi eſt illa quam recitat S. Thomas 2. 2. q. 2. art. 7. ad 3. Item alia quam narrat Rodericus Sancius parte 3 hiſtor. Hiſpan. ſcribens Iudæum Toleti anno 1231. intra ſaxum ſolidum quod diffindere aggreſſus erat, repeſiſſe ligneum librum, quo exaratum habebatur, tali tempore quale nos Chriſtiani profitemur, Chriſtum ex Maria Virgine naſciturum, & pro mundi ſalute paſſurum; quam fuiſſe Iudæo acceſſionis ad Chriſtianiſmum occaſionem, prodit Rodericus. Recitat illa ipſa Martinus Polonus in Chronico c. 187. Similiterque fui ordinis Hiſpanis Patribus, cum eo anno ad Generale capitulum veniſſent narrata, aſſerit Dorlandus in Chronico Cartuſienſi lib. 4. c. 16. Affinis denique eſt narratio alia, quam Metaphraſtes in vita S. Procopij Martyris exhibet, de priſcis Argonautis qui poſt Cyzicum Iaſone duce captum, ædificarunt templum inſigne, de cuius dedicatione ſciſcitati Apollinem, accepere reſponſum quo docebantur, huiuſmodi templum conſecrari oportere [Virgini ſimplici nominis Mariæ, in qua Verbum Dei ab interitu alienum, concipiendum eſſet.] Proditur poſteros Argonautarum tanti feciſſe hoc oraculum, vt paſſim marmoribus inciſis illud ad fores inſculperent. His vt fidem prorſus non abrogo, ita nec ea vrgere in rem præſentem, eſt animus, cùm habeamus firmiorem & indubitatum propheticum ſermonem. Multò plus quàm prædictis narrationibus, tribuerim argumento ducto ex Sibyllarum de Chriſto prænunciationibus, quod conſtat primis Chriſtianis aduerſus Ethnicos adeò fuiſſe frequẽs, vt inde ab Ethnicis dicerentur *Sibylliſtæ*. Et quanquam fuerintne Sibyllæ, prophetides Dei, an Diaboli, anceps cauſa eſt, de qua plenè actum in Natur. Theol. diſtinct. 5. à num. 294. Tamen argumenta pro Chriſtianis myſteriis ex earum prænunciationibus petita, viſa ſemper ſunt Chriſtianis valdè commoda, aduerſus Ethnicos qui Sibyllis tribuebãt plurimùm. Et nominatim Conſtantinus Magnus orat. ad SS. cœtum, pro corporatione Verbi Dei, eiuſque in mundum aduentu, egregiè vrget Ethnicos, ex Sibyllarum tam luculentis tamque expreſſis de Chriſto pronunciatis, quorum pleraque legere eſt apud Bellarminum lib. 1. de Chriſto cap. 11. Nihilominus quod præ prophetiis Canonicis, prænunciationes Sibyllarum non ſint tanti, illis nunc vrgendis non inſtiti, ſed eas tantùm prophetias ad firmandam Chriſti exiſtentiam adhibui, quas indubitatò diuinas agnoſcimus.

5. Argumento ſanè valido, ex teſtimoniis Prophetarum de Chriſto, adiungi poteſt probatio ex multiplici teſtimonio, quod datum Chriſto eſſe obſeruat Petrus Damiani ſerm. 1. verbis illis: [Immobile profectò, & immutabile eſt Chriſti myſterium, quia multiplex habuit teſtimonium. Habuit enim teſtimonium hominum, teſtimonium Angelorũ, teſtimonium mulierum, teſtimonium virorũ, teſtimonium ſenum, teſtimonium paruulorum, teſtimonium terrenorum, teſtimonium cælorum, teſtimonium Gentilium, teſtimonium Iudæorum, teſtimonium antiquorum, teſtimonium modernorum, teſtimonium lucis, teſtimonium tenebrarum, teſtimonium legis, teſtimonium Prophetarum, teſtimonium Regum, teſtimonium turbarum, teſtimonium viuorum, teſtimonium mortuorum, teſtimonium brutorum, teſtimonium Solis, teſtimonium Elementorũ.] Proſequitur ſigillatim eo loco Damiani, omnia prædicta teſtimonia Chriſto exhibita, proferens eorũ exempla: tandemque concludit, euerti inde omnes veritatis hoſtes, & omnem linguam vel inuitam adigi vt confiteatur, quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.

Huc denique ſpectare poſſunt omnia illa argumenta, quibus euidens Chriſtianorum myſteriorum credibilitas ſuaderi ſolet. Omnia enim per ſe primò cadunt in Chriſti exiſtentiam. Perſecutus eſt ea quàm diligenter Valentia in Analyſi fidei parte 1. & breuiùs ſed luculenter 2. 2. diſp. 1. q. 1. p. 4. §. 3. poſſuntque reduci ad tria capita: nempe 1. ad ea quæ ſe tenent ex parte doctrinæ reuelatæ, 2. ad ea quæ ſe tenent ex parte Doctorum vel profeſſorum eius. Tertiò denique ad ea quæ ſunt ex parte Dei, aliquo ſibi proprio effectu, aut teſtimonio, obſignantis iſtiuſmodi fidem. Verùm in re omnibus myſteriis noſtris cõmuni, non eſt hærendum hoc loco. Peculiarem verò quoad hoc myſterium, nec minùs prolixam quàm planè inſignem & omnibus elo-

Digitized by Google

quentiæ neruis firmatam diſputationem illius generis, ſuppeditabit S. Chryſoſtomus libro cui titulum fecit, *Demonſtratio quòd Chriſtus ſit Deus*, vbi non Scripturæ teſtimoniis, ſed argumentis quibus Ethnici quoque vrgeantur, exiſtentiam Chriſti confirmat, diſertiſſimè ac fortiſſimè. Videſis inſuper D. Auguſtinum cum Voluſiano Ethnico agentem, epiſt. 3. *ſub finem*, & S. Anaſtaſium lib. de Incarnat. Verbi & eius corporali ad nos aduentu; ruſuſque ex S. Antonij perſona cap. 46. vitæ eius; Abucaram opuſc. 21. Lactantium 4. inſtit. per multa capita; & Gennadium Conſtantioopolitanum in reſponſ. ad qq. Saltani à cap. 14.

6. Exiſtere itaque Chriſtum, & exiſtentia potitum à tempore quod ſignauimus, ratum ac fixum eſto: ac proinde de fortiùs ſtabilienda, ſiue contra Iudæos, ſiue contra Ethnicos, exiſtentiæ Chriſti veritate, ne ſimus vltra ſolliciti, ſed potiùs ex Iudæorum & Ethnicorum infidelitate, legamus fructum ſuſpiciendi diuinam bonitatem, in quam aptè hac in parte cadat illud de quodam à D. Auguſtino pronunciatum ſerm. 50. de diuerſis [beatus qui tantum bonum fecit, vt non crederetur.] Tantum inquam bonum per Verbi ſui incarnationem nobis contulit Deus, vt infidelibus prædictis; incredibile ſit viſum. Scitè S. Chryſoſtomus hom. 4. in 1. ad Timoth. *initio*. [Adeò magna ſunt beneficia Dei, atque in tantum humanam omnem expectationem ac ſpem tranſcendunt, vt ea ſæpiùs vix credantur. Quæ enim nunquam humanus animus aut cogitare, aut ſperare potuit, ea nobis cuncta largitus eſt: vt fermè Apoſtoli plurimùm laborauerint, vt nobis perſuaderent, credere dona à Deo nobis indulta. Quemadmodum enim in excellentibus quibuſque donis hoc patimur, vt dicamus; putáſne hoc ſomnium eſt? Propterea quod non credamus, ita & in diuinis profectò muneribus.] Sed in hoc de quo agimus, omnium maximè. Pulchrè item Theodoretus ad finem libri ſexti contra Græcos, alloquens Ethnicos. [Tanto vſus eſt Deus noſter lenitatis exceſſu, vt incredibile hoc & vobis & veſtris ſimilibus factu obiiciatur, vnigenitum videlicet Dei Filium qui eſt ante ſæcula Deus verbum, quique opifex eſt rerum omnium, humanitate noſtra aſſumpta hominem factum eſſe, noſtramque hoc pacto ſalutem peregiſſe. Atqui eos medicos maximè laudare ſoletis, non qui vos quidem ſuis miniſtris curandos ægros committunt, ſed qui pallium deponunt, interulamque ſuccincti, ſuis ipſi manibus ferrum accipiunt, vlcuſque ſi ſit opus, incidunt, neque fœtorem vlceris auerſantur, imò autem profluentem ſaniem excipiunt, ſpongiaque inſpergunt, & vnguenta compingunt, aliaque remedia multa conficiunt, quæ adhiberi medicinæ lex iubet. Neque verò illos etiam Reges admirati, laudibuſque ornare ſoliti eſtis, qui regalibus in thalamis molliter enutriti, omni genere deliciarum perfrui ſolent, ſed quibus graue non eſt, pro ſubditis hominibus, caput periculis obiectare, quique armis obiecti, in prima acie cum hoſte fortiter pugnant.] Quare eſt quod æquè Dei noſtri erga nos dignationem ac pietatem ſuſpiciamus, ac noſtram deteſtemur ſuperbiam & ingratitudinem, quæ per bonum operata malum, ſumpſit ex magnitudine boni diuini, occaſionem incredulitatis, in qua diuina prouidentia, inflatos ac typho ſuo turgentes ſeculi ſapientes & fortes terræ dimiſit, vt confunderet fortia aduerſata veritati tanti myſterij, quod celauit magnos, detexit paruulis, inde meritò valdè excitandis ad confitendum Domino, & tantæ cum dignationi, tum ſapientiæ, ſacrificandam de fermento noſtro laudem.

7. Vnde ego quoque, (vtar enim S. Paulini verbis epiſt. 21.) minimus omnium minimorum Domini, exiguorumque tenuiſſimus, & infantium infantiſſimus, audeo in vocem laudis erumpere; gratias agens Domino altiſſimo, quoniam myſterium pietatis excelſę, quod in theſauris ſapientiæ ſuæ habebat repoſitum, paruulis ſuis prompſerit, & ſapientibus mundi abſconderit; ne gloriaretur hic mundus in ſuorum vanitate ſapientium, per quam offuſa ſibi caligine non agnouerat ſapientiam Dei. Pax autem noſtra Ieſus, qui venit vt vtraque vnum faceret, & omnia æqualitate componeret, deſtruxit fortia, & elegit infirma: ſpreuit ſapientia, & aſſumpſit ſtulta, vt fieret æqualitas, nemine ſibi quidquam proprium vindicante, cum omnem non niſi diuino munere ſalutis ac ſapientiæ compotem, neceſſe eſſet in Domino gloriari.] Hunc mihi, hunc Lectori ſenſum apprecatus, ad rem aggredior. [Adſit tantum diſputationi ac ſermoni de ſe habito, ipſa veritas, & pietate illa qua Deus ad homines venire dignatus eſt, humanis erroribus opituletur, qui ad hoc ſe vel maximè in terris, atque in homine naſci voluit, vt falſitati ampliùs locus eſſe non poſſet.] Votum eſt Caſſiani lib. 1. de Incarn. c. 6. quod meum eſſe, medullitùs volo.

LI-

Digitized by Google

LIBER PRIMVS.

Chriſtus, ænigma diuinum, quàm malè à Sectariis veteribus iuxta ac nouis enodatum.

1. VT in veteri argumento, noua ſaltem ratione verſemur, aliam inibimus viam, quàm cui ſiue Scholaſtici ſiue alij qui de Chriſto ſcripſerunt, hactenus inſtitere. Neque enim vel nuda diſquiſitione ſcholarum minutiloquio & contentionibus accommodata, vel ſuperficiaria aliorum qui ſacris ſuggeſtis ſeruiunt, de Chriſto commentatione, contenti erimus. Nimirum prior, ieiuna nimiùm & arida, penè dixi horrida eſt: poſterior, plerumque euanida, & vulgò mortalium quàm eruditis conuenientior. Quare quod in vtraque optimum videbitur ſublegentes, & intermiſcentes, Chriſtum conſiderabimus vt ænigma ſacrum à Deo propoſitum, quod primùm exhibebimus cum omni ea tenebricoſitate & caligine, quam illi ſummam offundi, Scripturarum oraculis & SS. Patrum teſtificatione docemur. Tum variis illegitimis eius enodationibus referendis, ſolideque refellendis operam nauabimus; ſubijcientes ad extremum, & Scholaſtica accuratione pertractantes, eam enodationem quæ cum fidei ſcitis & reuelationis amuſſi conſentit. Qua in tractatione, internas Chriſti cauſas ad eius eſſentiam pertinentes conſtituemus, & exponemus: eamque expoſitionem, ſubiunctis pleriſque ſacris emblematis veluti ſertis è Scripturarum horto decerptis, amœnabimus. Inde ad externas exiſtentiæ Chriſti cauſas, diuinum ſcilicet in eius productione conſilium, & moralem ac phyſicam eiuſdem productionis efficientem cauſam progrediemur, variis ſacris emblematis eodem pertinentibus non prætermiſſis. Subiungemus poſtea, naturæ & gratiæ concurſum, ad compoſitum ſic productum, quantum per diuinæ ſapientiæ regulas decuit, honeſtandum. Tandem concludemus tractationem vniuerſam, enumeratione & expenſione Chriſti attributorum, ſiue nominum, ac titulorum Chriſto conuenientium vi vnionis naturarum, & conſequentium ad eam perfectionum. Si cui hæc tractationis de Chriſto ratio admiſſis ænigmatis, vilior aut ſpinoſior appareat; audiat reſpondentem Guerricum ſerm. 5. de Natiu. Dom. *ſub finem*. [Sicut mater Maria, quibuſdam aſſumentis pannorum inuoluit infantem, ſic mater gratia diſpenſatoriis ſpeciebus, rerum eiuſdem ſacri corporis nobis obtegit veritatem; ſic etiam mater ſapientia ænigmatibus & figuris arcanam diuini Verbi contegit maieſtatem, quatenus & ibi ſimplicitas fidei, & hîc exercitium ſtudij, meritum ſibi cumulet ad ſalutem. Nam & ego, cùm vobis veritatem quæ Chriſtus eſt, verbis meis enuntio, quid aliud quàm Chriſtum pannis ſatis vilibus inuoluo. Beatus tamen, cui nec in pannis iſtis Chriſtus eſt vilior, ſicut nec merces pretioſæ prudenti vileſcunt propter veteres quibus amiciuntur ſacculos. Chriſtus planè eſt quem vobis tradere cupio qualibuſcumque, ſermonibus noſtris, vt iuxta ſermonem Petri Apoſtoli ſanctificetis eum in cordibus veſtris. Suſcipite in manſuetudine inſitum verbum quod poteſt ſaluare animas veſtras, & verbum Chriſti abundanter habitet in vobis, amor ſcilicet & memoria Verbi Incarnati, quatenus tam feliciter quàm fideliter decantetis, *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*.] Hic nobis quoque ſcopus in huius de Chriſto ænignamatis, tanquam vilium pannorum & obſoletorum tegumentorum propoſitione.

SECTIO I.

Expreſſio Chriſti ænigmatica.

2. EST ænigma iuxta D. Auguſtinum 15. Trinit. c. 9. [Quæuis ſimilitudo, dummodò obſcura, & ad perſpiciendum difficilis.] Nam vt mox addit, [nomen alicubi non ſonaret ænigmatis, ſi eſſet facilitas viſionis.] Concinit ænigmatis deſcriptio tradita à Caſſiodoro libro de ſchematis & tropis, ex Sacerdote; quem non Bedam, vt mentitur titulus, ſed alium eſſe, neceſſe eſt fateri, cùm fuerit Caſſiodorus, non exiguo interuallo, Beda antiquior. Ex propoſita porrò ænigmatis notione patet, quid de Chriſto exhibendum proponam; nempe imaginem aut ſimilitudinem quamdam eius, non tamen qualemcumque; ſed caligine offuſam, nec ita facilè perſpiciendam. Imaginem porrò cùm dico, olim picturam quampiam, aut expreſſionem adhibito penicillo factam concipias: ſed quod de prophetia, quæ & ipſa ænigmatis annumeratur, dictum ſapienter eſt à S. Gregorio l. 22. moral. c. 21. illam non ſemper verbis ſed aliquando etiam rebus exhiberi; hoc de imagine & ſimilitudine propoſita intelligas velim: eſſe ſcilicet realem imaginem, ex ſubſtantiarum diuerſiſſimarum adunatione coagmentatam, tantiſque obſeptam tenebris, vt quid ſit, luſcioſis oculis noſtris innoteſcere ſatis non poſſit.

CAPVT I.

Ænigma diuinitùs propoſitum, VERBVM CARO, *ſeu* DEVS HOMO.

IN vſu olim ſapientum fuiſſe ſi dixero, ænigmatis ſtruendis ac diſſoluendis ingenium exercere, rem peruulgatam protulero. Salomon iuxta Siracidem cap. 47. *Impletus eſt quaſi flumen ſapientia; retexit terram anima eius, & repleuit in comparationibus ænigmatum.* Æmulatos hoc ſtudium, non modò Hiramum Tyrium Salomonis æqualem, & in ænigmatis antagoniſten auctore Ioſepho lib. 1. contra Appionem: itemque reginam Saba quæ 3. Reg. 10. *venit tentare Salomonem in ænigmatibus*, ſed etiam vulgò & paſſim Hebræos ab ineunte ætate, Euſebius auctor eſt 11. præpar. c. 3. Inter Græcos quoque, Pythagoram referente in eius vita Iamblico ac Porphyrio lib. 1. hiſtoriæ philoſophicæ, nec non Cleobulum Lyndium è ſeptem Græciæ ſapientibus vnum, ipſumque Platonem auctore Syneſio initio libri de inſomniis, concinnatione ænigmatum delectatos conſtat. [Ariſtotelem, diligentiſſimè Pythagoræ ænigmata in ſuis libris eſſe perſecutum,] notauit S. Hieronymus lib. 3. apolog. aduerſus Ruffinum cap. 10. Apud antiquos Philoſophos, plena ænigmatum fuiſſe omnia monſtraui adductis aliis in Morali Diſtinct. 1. q. 4. artic. 5. *initio*. Sed omnium maximè Ægyptij id in ſtudium incubuere, vt Plutarchus prodidit lib. de Iſide, & S. Cyrillus lib. 9. in Iulian. ad text. 2. ac Clemens Alexandrinus lib. 5. ſtrom. quo propè toto, de ænigmatibus antiquis aceruat quàm plurima.

Deus ænigmatiſtes, in natura & gratia ordine.

4. Illud expenſione dignius; Deum ipſum, & quatenus

Digitized by Google

tenus naturæ & quatenùs gratiæ auctorem, ænigmatũ opificem iam olim audiſſe. Mundus ſanè, ænigma quoddam eſt diuinum. Eſt enim *Dei poëma*, vt ſcitè de more dixit Philo l. quod deterius potiori inſidietur, *Dei poëticam* potentiam vniuerſi fabricatricem deſcribens. At ænigma, priſcis idipſum fuiſſe quod poëma, & poëtam eundem cum ænigmatiſte, mox dicam. Quid quod diſertè Paulus, nos nunc per mundum & mundanam ſupellectilem cõtuentes Deum, ait videre in ænigmate? Eſt itaque mundus, ænigma Dei. Tranſcendendo verò naturæ ordinem, & doctrinæ reuelatæ ſeriem conſiderando; comperiemus vniuerſam propè ſcripturam diuinitùs inſpiratam, ænigmatis conſtare, quod his verbis prodidit Clem. Alexandr. præfatus idcirco Ægyptios in ſacris ſphyngas ponere, quod omnis de Deo oratio ſit ænigmatica. [Longum fuerit omnia perſequi prophetica & legalia, ea afferendo quæ dicta ſunt per ænigmata. Ferè enim vniuerſa hoc modo loquitur diuina ſcriptura.] Origenes homil. 13. in num. ſic ſcribit in eandem ſententiam. [Ænigma dicitur ſermo figuratus. Ænigmatiſtæ ergo dicuntùr, qui figuraliter loquuntur. Et quis eſt alius, qui in figuris locutus ſit, niſi lex & Prophetæ? Audi enim quomodò Dauid dicit; *aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab initio ſæculi.* Sed & Eſaias, quod ænigmata ſint quæ ſcripſit, hoc modo declarat: *& erunt*, inquit, *verba libri huius ſicut verba libri ſignati, quem ſi dederint in manus hominis neſcientis literas, & dixerint ei; lege; dicet, non noui literas. Si autem dederint ſcienti literas, dicet non poſſum legere, ſignatus eſt enim.* Signatus autem dicitur liber, pro eo quod figuris perplexus eſt, & ænigmatibus inuolutus.

5. Præiuerat & Clementi & Origeni, S. Irenæus l. 4. c. 43. quo loco [omnem prophetiam priuſquàm habeat effectum, ænigma hominibus eſſe.] confirmat: eáque ratione, Chriſtum Dominum, ſub nomine regni cœlorum quo non infrequenter donatur, cenſet appellatum, *theſaurum abſconditum in agro.* Theſaurum quidem, ob pretioſitatem & excellentiam. Abſconditum verò, quia in tota veteri ſcriptura per typos & ænigmata eſt præſignificatus. In quam rem plurima diſputat Rupertus l. 3. de victor. verbi Dei c. 26. & 27. Eodem prætetea refert S. Irenæus, locum ex Danielis 12. quem ex veteri interpretatione ſic allegat. *Muni ſermones, & ſigna librum, vſque ad tempus conſummationis, quoadvſque diſcant multi, & impleatur agnitio.* Noſtra editio eum locum ſic expreſſit. *Claude ſermones & ſigna librum, vſque ad tempus ſtatutum; Plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia.* Senſus eodem recidit, tametſi extima verborum facies, multiplex videtur. Significat igitur Propheta, ſermones diuinitùs inſpiratos quos promebat, obſignatos & clauſos fore, vſque dum plenitudo temporis per Chriſtum aduenìſſet Interim verò, ſermonum illorum quippe perdifficilium valdeque implexorum, multiplicem omnino interpretationem fore proferendam: Multos enim multa dicturos, donec illuceſcente per Chriſtum die, & iundante ſcienſcientia, ſicut exundat Tigris in diebus nouorum, ignoratio illa & obſcuritas ænigmatum Chriſtum præſignantium, depelleretur: quod Chriſti aduentu factum, infra gratulabimur cum auctore libri de oper. Chriſti Card. ſerm. de Natiu. Chriſti admonente, non amplius in manibus Prophetarum inuolui ſimilitudines & ænigmata, miſſo in mundum Chriſto qui illis ambiguitatibus præſignabatur. Et non erant quidem omnia Prophetarum dicta, propriè & ſimpliciter ænigmata, quod Tertullianus pulchrè demonſtrat lib. de reſurr. carnis c. 20. quia nonnulla concipiebantur abſque figuris & imaginibus implexis. Eatenus tamen omnia haberi tunc poterant ænigmatica, quatenus non patebant; & magnam partem erant etiam ſimpliciter ænigmata, & obſcuræ imagines præſignificantes Chriſtum: ita vt non ſola cantica canticorum dici poſſint ænigmata, cum S. Auguſtino lib. de paſtor. c. 15. ſed & propè vniuerſa vetus ſcriptura, ob eam Chriſti per implexas imagines & obſcuras ſimilitudines præſignificationem.

Chriſtus, ænigma diuinum.

6. Erro qui Chriſtum ænigmatibus priſcis præſignatum duntaxat dicam, cum fuiſſe Chriſtum ænigma diuinum, inter ænigmata varia à Deo propoſita præſtantiſſimum, dicere oportuiſſet. Sanè priſcis poëma idipſum fuiſſe quod ænigma, & Poëtas idipſum quod ænigmatiſtas, S. Auguſtinus auctor q. 45. in Num. vbi exponens illud ex cap. 21. iuxta 70. *Propterea dicent ænigmatiſtæ, venite in Heſebon*, ſic ſcribit. [Qui ſint ænigmatiſtæ ideò non apparet, quia non ſunt in conſuetudine literaturæ noſtræ, neque in ipſis diuinis ſcripturis ferè alio loco reperitur hoc nomen ſed quia videntur quaſi canticum dicere quo cecinerunt bellum inter Amorræos & Moabitas geſtum, in quo Seon rex Amorræorum Moabitas ſuperauit, non incredibiliter putantur iſti ænigmatiſtæ, ſic tunc appellati, quos Poëtas nos appellamus, eò quod Poëtarum ſit conſuetudo atque licentia miſcere carminibus ſuis ænigmata fabularum, quibus aliquid ſignificare intelligantur. Non enim aliter eſſent ænigmata, niſi illic eſſet tropica locutio, qua diſcuſſa perueniretur ad intellectum qui in ænigmate latitarat.] En igitur Poëtam ænigmatiſtem & carmen ænigma. At Chriſtus, interprete Euſebio l. 1. de demonſtr. c. 10. eſt canticum nouum & carmen diuinum, immiſſum in os ſublatorum de lacu miſeriæ & de luto fœcis, ac ſtatutorum ſupra petram. Quare dicendus veriſſimè eſt, *ænigma nouum*: & hoc ipſo nomine eum appellauit S. Cyrillus illis paſſim iactatis de Chriſto verbis. [Sacratiſſimum ænigma, ſumma potiùs veneratione ſuſcipiendum, quàm humani iudicij trutinæ ſubijciendum.] Quæ tamen verba apud S. Cyrillum adhuc quæro.

7. Ipſemet Chriſtus apud Pſaltem pſal. 68. factum ſe dicit *in parabolam.* Hoc quid ſit ſcrutantibus, nihil occurret aptius, quàm Chriſtum factum eſſe ænigma: Diſſerit plenè de notione parabolæ in ſcripturis & parabolam ſonare obſcurum ænigma docet Antonius Gueuara in c. 2. Abacuc ad illud, *parabolam ſument, & loquelam ænigmatum eius*; Et latè ante eum D. Auguſtinus ad illud pſal. 48. *Inclinabo in parabolam aurem meam.* Vbi etiam S. Chryſoſtomus, præter alias complures notiones quas voci *parabolæ* ſubijcit, hanc quoque profert. [Eſt (inquit) etiam parabola, oratio ænigmatica, quam multi dicunt quæſtionem, quæ aliud quidem ſignificat, ſed id non eſt apertum ſtatim ex ipſis verbis, ſed habet ſenſum intùs latentem, cuiuſmodi erat ea quam dicebat Samſom: *Egreſſus eſt à comedente cibus, & à forti dulce.* Dicitur etiam Salomon intellexiſſe parabolam, & obſcurum ſermonem.] Eadem ac multo fuſius habet S. Ambroſius ad illud pſal. 43. *Poſuiſti nos ſimilitudinem gentibus*, aut vt ipſe legit, *parabolam.* Optimeque confirmatur ea vſurpatio parabolæ pro ænigmate, ex eo quod Hebr. 11. Iſaac dicitur acceptus à patre Abrahamo in parabolam, hoc eſt in ænigma. Fuit enim verè ænigma, quod è filio vnico ante ſuſceptam prolem mactato, & Deo in ſacrificium oblato, ſuccretura eſſet progenies æquans numero arenam maris, & ſtellas cœli. Sic igitur Chriſtus, profitetur factum ſe eſſe in parabolam, hoc eſt in ænigma.

Nec obſtat huic interpretationi, quod S. Ambroſius loco allegato ait; [Quid eſt, *factus ſum illis in parabolam*, niſi quia finis legis eſt Chriſtus, & mors eius ſoluit ænigmata prophetarum, eáque quæ ante Iudæis erant incognita cum prophetarentur, poſtea manifeſtata ſunt Dominicæ paſſionis effectu?] Hoc inquam

non

Digitized by Google

non obſtat, quominus Chriſtus verè dicatur factus in parabolam & ænigma. Quamuis enim claue crucis, (vt S.Irenæus loquitur l.4.c.43.) reſerata ſint abſconſa, & veteribus ænigmatibus lux ſit affuſa; tamen ſi naturæ vires ſpectemus, ænigma ænigmate diſſolutum eſt, & caligo intra caliginem merſa. Præterquàm quòd etiamſi nonnullis ſingulari Dei benignitate lux affulſit ſupra naturæ vniuerſæ facultatem, vt benè expendit S.Hilarius ad illud pſal. 138. *Non eſt occultatum os meum à te*; alijs tamen innumeris qui in hoc obiectum abſque fidei ocularibus defigunt oculos, tenebricoſiſſimum obijcitur, veréque vt ænigma: vnde ijs ſpectatis quæ de huiuſmodi obiecto concipiunt, ac prout cognoſcens iuxta phraſim Philoſophi, fit res percepta, euadunt ænigmata. Quo reſpexit Celſus apud Origenem in ipſa meta libri quinti, cum ait quoſdam apud Chriſtianos dici *ænigmata*. Iis ipſis denique, quibus hoc myſterium non à ſe ſed ab ænigmatiſte innotuit, non debet non videri verè ænigma, ſi obiecti implexitatem ad vires intellectus ſui admetiantur.

8. In hunc ſenſum S.Chryſoſtomus homil. 11. in 1. ad Timoth. interpretatur quod ibi ab Apoſtolo c.3. dicitur de manifeſtè magno pietatis myſterio; Deo ſcilicet in carne manifeſtato. Sic enim ipſe legit, & aſtipulatur S.Cyrillus lib. de recta fide ad Theodoſium *ſub initium*, qui *magnæ pietatis myſterium* apud Apoſtolum loco annotato, ait eſſe Chriſtum in carne manifeſtatum. Hoc ergo myſterium, venerationis horrore mouere animaduertentes, affirmat ibi S.Chryſoſtomus, ſubditque poſt multa, hoc verè adytum, verè magnum myſterium, nunc quidem ſingularis gratiæ beneficio, innotuiſſe quibuſdam: ex ſe tamen & ſecluſa diuina manifeſtatione, eſſe abſtruſiſſimum, nec homines tantùm, ſed & Angelos ſupergredi, eorumque perſpicaciſſimos obtutus longè tranſcendere. Fuſius etiam in hanc ſententiam diſputat idem Chryſoſtomus homil. 7. in 1. ad Corinth. exponens illud capitis ſecundi: *Sapientiam loquimur inter perfectos, ſapientiam verò non huius ſeculi, neque principum huius ſeculi qui deſtruuntur; ſed loquimur Dei ſapientiam in myſterio quæ abſcondita eſt; quam prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriam noſtram, quam nemo principum huius ſeculi cognouit.* Notat hic Chryſoſtomus, *myſterium* appellari, [quoniam non id quod credimus intuemur, ſed alia videmus, alia credimus.] quæ ipſiſſima eſt ænigmatis notio apud Gyraldum, Scaligerum, & alios tractantes Poëticen in actu ſignato. Chriſtus ergo carne contectus, iuxta Paulum, Dei ſapientia eſt *in myſterio*, ſiue *in ænigmate*, ad cuius enodationem nemo peruenit è principibus huius ſeculi hoc eſt iuxta eundem Chryſoſtomum, nemo è potentibus omnis generis, etiam Oratoribus claris, atque Philoſophis, quorum principatus metas ſeculi non tranſgreditur. Verſans eundem Apoſtoli locum clemens Alexandrinus lib.5. Strom. c.5. hos eſſe ait panes ἐγκρυφίας; id eſt, *ſubcinericios & occultos*, quos lex eſſe azymos præcipiebat. Eſt enim Chriſtus Dominus, lectiſſimum animorum pabulum, & panis qui de cœlo deſcendit. Verè azymus, vt cum S.Anſelmo dicemus tractantes Chriſti impeccantiam, id eſt nullo fermento veteris malitiæ, & nequitiæ aceſcentis, commixtus. Sed hic ipſe panis, eſt abſconditus & occultus, adeoque cineribus quibus ſe contexit vndecunque opertus, vt nulla ex parte pateat eius ſpecies. Addit verò conſequenter eo loco Apoſtolus, hoc eſſe quod Iſaiæ c.64. ſcriptum eſt, oculum non vidiſſe, aurem non audiuiſſe & in cor hominis non aſcendiſſe abſque Deo, quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum. Hæc ſuis amatoribus à Deo præparata, & adeò abdita, plerique de æterna gloria intelligunt. Vides tamen, ab Apoſtolo eum Iſaiæ locum allegante, accipi de aduentu Chriſti in carne: quod firmant varij Patres apud Cornelium circa eum Apoſtoli locum, & apud Sancium in c.64. Iſaiæ,

9. Eſt ergo Chriſtus iuxta Apoſtolum, ænigma. Quod ſi ænigma difficile explicatu redditur, quia copioſa intus abdita eruditione fartum eſt, idem Apoſtolus ſupra omnem menſuram, difficultatem huius ænigmatis extulit Coloſſ.2. cum dixit, has eſſe diuitias omnes plenitudinis intellectus, & hoc eſſe myſterium Dei in Chriſto, in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei lateant abſconditi. Vbi etiam ſi conuulſam, nolimus expoſitionem plurimorum Patrum, quibus viſum eſt, affirmare Apoſtolum condi in Chriſto omne genus ſcientiæ, & ſanctiſſimum eius intellectum eſſe veluti penum omni notitiæ genere (quod quidem Dei filium deceat) copioſè differtum: Tamen non incommodè, & ad Pauli mentem literæque planum ſenſum non incongruè, dicturi videmur, ſignificari verbis illis ab Apoſtolo, intra hoc myſterium, ſiue intra Chriſtum obiectiuè ſumptum, abſcondi diuitias ſapientiæ Dei: atque adeò ſcibile quodcunque, concluſum fuiſſe à Deo intra hoc myſterium: quod Hilarius Diaconus, (malè creditus Ambroſius,) egregiè tradit hunc Apoſtoli locum librans. Quare meritò aiebat Apoſtolus, tantam ſapientiam in Chriſto abſconditam, eſſe tantummodò perfectorum; quod præclarè expendit Caſſianus lib.3. de Incarn. c.10.

Aenigmatica Chriſti expreſſio Gigantis ſpecie cum priſcis ænigmatibus compoſita.

10. Nihil verò accommodatius proferri poteſt, vt agnoſcatur Chriſtum eſſe ænigma abditiſſimum, & myſterium omnibus diuinæ ſcientiæ theſauris differtum, quàm ſi eius delineationem è ſcripturis hauſtam, & à Patribus iuxta ſcripturas exhibitam, ſubijciamus. Gigas, cogitatione pingendus, eſt, atque adeò natura biformis, & tamen vnus: altitudine ſimul ac virtute immenſa, & tamen depreſſiſſimus, ac infirmiſſimus, ſupra quàm noſtra æſtimatio ferre poſſit. Idem minimus quoque ac maximus, longiſſimus & breuiſſimus; latiſſimus ſimulque arctiſſimus; viſibilis & inuiſibilis; ſplendentiſſimus ac tenebricoſiſſimus; bis genitus, biſque natus; genitus per genitam ſuam; ſenex ac iuuenis. Quid plura produco diſſymbola? Vno omnia verbo complecti licet, dicendo, eundem eſſe creatorem ac creaturam, Deum & hominem. Hæc eſt ænigmatis diuinitus propoſiti delineatio aliqualis, ad quã meritò inclamare voce contentiſſima liceat illud myſtarum Ægyptiorum, cum in Deum intendebant mentis oculos, *Tenebræ, Tenebræ, Tenebræ.* Appoſitè hic quoque ad tantam diuini ænigmatis caliginem, idem inclamare liceat. Nam hanc ipſam ob cauſam, præter cæteras infra ſuo loco attingendas, magnus Ignatius, ſcribens ad Epheſios, approbante Damaſceno orat.3. de virg. Natiu. incarnati verbi myſterium quod Chriſtus eſt, dixit eſſe *myſterium clamoris*.

11. Mihi quidem quo plus ænigma hoc diuinum recogito, eo abſtruſius & implexius apparet, ac præ quo alia quæcunque tenebricoſitatis nomine clara ab omni æuo ænigmata, non tenui perfuſa luce, nec parcè micantia videri poſſint. Gigantes, ſatos ſimul & editos, prodidere priſci, referente Nazianzeno orat. 20. num.49 eâque ipſa die qua ex peremptí draconis dentibus editi ſunt prælium ad Thebas iniuiſſe, ſunt commenti. Signabant eo ænigmate, viriles ac bellicos Gigantum iam à pueritia ſpiritus. Cleobulea ſeu Cleobulinæ, Cleobuli Lyndij vnius de ſeptem ſapientibus filiæ ænigma refertur vnus genitor cuius eſſent bis ſenæ filiæ, quarum ſingulis natæ triginta, ſed diſpare forma. Aſpectu hinc niueæ, nigræ ſed vultibus inde. Immortales omnes, & omnes itidem morientes. Annum deſignabat, cui menſes duodecim, diebus noctibuſque triginta conſtantes. Aliud legere memini Alexidis Thurij ænigma, in fabula cui titulus ὕπνος, de quodam neque mortali neque immortali, ſed quod-

dam

Digitized by Google

dam vtriuſque illius affectionis temperamentum ſortito; vt neque hominis parte viueret, neque Dei, ſed ſemper naſceretur. Erat ea expreſſio dormientis hominis ac ſomno ſopiti. Theodectem Phaſeliten in Oedipo fabula, diem ac noctem hoc adumbraſſe ferunt ænigmate. Duæ ſunt ſorores, quarum vna parit alteram, & ipſa quæ genita eſt, rurſus ab altera gignitur. Ænigma de Gige, qui ad libitum viſibilis & inuiſibilis erat, S. Ambroſius l.3. de offic. c.5. exponit de ſapiente: qui vel ſi latens peccare poſſit & regnum parare, malit tamen ſcelere abſtinere Magorum hoc ænigma referunt Platonici. Eſt res vndique lucida; eſt res vndique obſcura; eſt partim lucida, partim obſcura. Quod in ordine corporum, de ſtella qualibet ſupra lunam, deque ipſa Luna & aëre, interpretantur. Nam aër ex ſe tenebricoſiſſimus eſt: ſtellæ luna ſuperiores, lucidiſſimæ: media luna, caliginis & lucis eſt particeps in ordine ſpirituum, hoc ipſum ita diſtinguunt ijdem Platonici. Deus lucidiſſimus eſt, ſpiritus Iumentorum tenebricoſiſſimus, ſpiritus hominis medius, luce ac tenebris participat. Oedipi eſt illud ænigma act. 1. Thebaid. quo inceſtas nuptias, erroreſque ſuos deſcribit. [Aui gener patriſque riualis ſui.] Frater ſuorum liberûm, & fratrum parens. [Vno auia partu liberos peperit viro, ac ſibi nepotes.] In Alexidis Phædro ſic deſcribitur amor ænigmaticè referente Athenæo l.15. [Nec mas ille eſt, nec fœmina; Nec Deus, nec homo: nec fatuus, nec prudens ſed coagmentatus ex omnibus: in vno exemplari multas oſtendens ſpecies. Nam eius virilis eſt audacia, muliebris verò timiditas: amentia furioſa: ratio cordata; & circumſpecta; ferina vehementia: labor indomitus: ambitio prodigioſa & admiratione digna. Hæc per Iouem ac Mineruam, qualia ſint neſcio.] Heracliti qui ab ænigmatum vbertate σκοτεινὸς dictus eſt, hoc præter cætera refertur ænigma à Luciano, dialogo cui titulus, *vitarum auctio*. [Eadem res, delectatio & triſtitia: cognitio & ignorantia: magnum & paruum: ſurſum & deorſum: Homo, Deus mortalis: Deus, homo immortalis.] Cui plura ænigmata audire cordi fuerit, adeat Cœlium Symphoſium in ſyntagmate priſcorum poëmatum, qui centum huiuſmodi ænigmata vno faſce collecta exhibet. Verùm quid omnes hæ ambages ad mæandros ænigmatis propoſiti de Chriſto Gigante? Concurrunt in illud profectò omnes hæ implexitates & multo inexpedibiliores, quod ſigillatim monſtrandum recipio, ſi primùm vocis inuidiam abſterſero.

Chriſtus, haud abſurdè Gigas dictus.

12. Nimirum indigna Chriſto videri poteſt Gigantis denominatio, iuxta illud S. Bernardi ſerm. 53. in Cant. [De Propheta occurrit mihi, euidenter in ſpiritu præuidente & exprimente Saluatoris aduentum. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad currendam viam: à ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius.* Curſus & recurſus is, notiſſimus eſt à quo; & ad quid initus conſummatuſque notiſſimum. Quid igitur? Pingemus nobis ſiue in pſalmis iſta legentes, ſiue in præſenti cantico, virum gigantem, proceræ ſtaturæ, abſentis cuiuſpiam mulierculæ amore captum, & dum properat ad cupitos amplexus, tranſilientem montes colleſque hos, quos vidimus mole corporea ſuper plana terræ tanta altitudine eminentes, vt & ſupra nubes aliqui illorum verticem extuliſſe cernantur? Verùm non decet iſtiuſmodi corporeas phantaſias imaginari, præſertim tractantes hoc canticum ſpirituale, ſed nec licet omnino nobis.] Benè, non licet nobis, in corporeo illo & craſſo ſenſu. At licebit, id nominis vſurpando ſpiritualiter ac purè. Qua ratione præibit nobis in hac Chriſti nomenclatione ipſe S. Bernardus ſerm. de S. Ioanne Baptiſta *initio*, vbi ſic de Chriſto loquitur. [Gigas eſt iſte filius hominis, cœli.

lum ei ſedes eſt, terra ſcabellum pedum eius; & eleuata eſt magnificentia eius ſuper cœlos.] Sonet ſanè interdum Gigantis nomen, peſſimè ac peruerſiſſimè, quandoquidem ſi Origenem audimus homil. 7. in Numer. idipſum eſt Gigas, quod [aduerſarius Deo, & contrarius veritati.] Alias tamen nihil ei voci ſubeſt terrum; quod notauit S. Baſilius in c.3 Eſaiæ ad illud, *auferet fortem*, ipſe legit; *auferet gigantem*; additque. [Gigantis appellationem deprehendimus hic in bonam partem & ordinem comparari: & ſicubi inueniatur, in raro eſt vſu, vt illud eſt; *exultabit vt Gigas ad currendam viam*. Auferet igitur gigantem. Arbitramur eos gigantes dici, qui naturæ beneficio vnam aliquam obtinent prærogatiuam carnalis ſtaturæ proceriores, aut certe antecellunt multos ad excipiendam ſcientiam, ſiue exercitium virtutis: hos inquam, gigantas dici putamus.] Præclaram illam ſolis deſcriptionem Gigantis ſpecie, quam pſal. 18. exhibuit Dauid, ipſi S. Baſilio aptauit Nazianzenus orat. 20. num. 97. eum deſcribens vt Gigantem, [cuius pulchritudo, virtus fuerit, magnitudo Theologia, curſus perpetua virtutis agitatis per quotidianos aſcenſus ad Deum ferens: potentia, doctrinæ ſemen ac diſtributio.] Scripſerat ad Choſroën Perſam Iuſtinianus, appoſita de more titulorum Chiliade, qua ſuam potentiam oſtentaret. At Choſroës, vt eum factum comprimeret, & ſuas ipſe quoque vires iactaret, multa paucis complexus, *Gigantem* ſe, *Gigantum* dixit, vt memorat Menander Protector. Ipſi Deo ob magnitudinem, fortitudinem, & æternitatem; Syri, nomen indidere *Gigantis ſeculorum*. Vnde Eccleſiaſtici 51. vbi vulgata editio habet, *inuocaui Dominum patrem Domini mei*. Syrus interpres ſic habet. *Oraui & inuocaui Patrem meum de excelſo. Domine Gigas, & ſaluator; ne derelinquas me in die anguſtiæ*. Non igitur Gigantis appellatio ſemper accipitur in malam partem; nec quia aliquando malè audit ea vox; exiſtimandum eſt nulla ratione purgari poſſe, vt ritè valeat in Chriſtum cadere. Sic abſterſa vocis inuidia, Chriſtum & Gigantis nomine iure donatum, & omnibus illis quæ ſuperius propoſitæ ſunt pugnantium attributorum implexiſſimis coniugationibus præditum, atque adeò verè ænigma fuiſſe, demonſtro.

Prior ratio denominandi Chriſtum Gigantem, fortitudo.

13. Gigas ſanè Chriſtus, de multorum Patrum ſententia à Dauide dictus eſt pſal. 18. vbi ad literam de ſole corporeo, myſticè autem de ſole ſpirituali qui Chriſtus eſt, aſſeritur exultaſſe vt Gigantem ad currendam viam. Reſpexit Pſaltes iuxta nonnullos, ad Chriſti fortitudinem verè Giganteam, indeque Gigantis appellatione Chriſtum donauit. Eſt in ea ſententia Iuſtinus agens cum Tryphone, monſtranſque ex Scripturarum veterum deprauatione, ortas eſſe pleraſque Græcorum fabulas. [Cum Herculem (inquit), illum validum per omnes terras circunducunt, hunc quoque è Ioue, Alcumenaque genitum, & mortuum, in cœlum aſcendiſſe aiunt; nonne ſimiliter intelligo imitamentum ſcripturæ, canentis de Chriſto, quod robuſtus vt gigas currat pro viam ſuam.] Rurſuſque in Apolog. ad Anton. [Quia prophetam Eſaiam audierunt promittentem partum virginis, & ſic editum aſcenſurum eſſe per ſeipſum in cœlum, traxerunt hoc ad ſuum Perſea. Sic illud in eiſdem prophetijs prædictum, robuſtus vt gigas ad currendum in via, de Hercule acceperunt, qui prævalidus totam terram perambulauerit.] Vides iuxta Iuſtinum, dici Chriſtum à Pſalte, Gigantem, ob robur ac fortitudinem. Annuit S. Auguſtinus ad pſal. illum 18. Nam in prima expoſitione, ſic gloſſat ea verba, *exultauit vt gigas ad currendum viam*. [exultauit ſicut fortiſſimus, & cæteros homines incompara-

bili

Digitized by Google

bili virtute præcedens.] Nec diſſimiliter in ſecunda expoſitione Gigantem dictum Chriſtum opinatur, quia [fortis eſt maieſtate ſuper omnes.] Sed optimè in pſal. 87. vbi cum præmiſiſſet, Gigantis nomen quandoque ad ſuperbiam inſitmandam adhiberi, ſubdit: aliàs nomen Gigantis accipi in bono, quia & de ipſo Domino dictum eſt, *exultauit vt gigas ad currendam viam*: quod ita ſit gigantum, magnorum ſcilicet & fortiſſimorum, qui in eius Eccleſia ſpiritali robore excellunt, ſicuti eſt mons montium, quia de illo ſcriptum eſt: *Erit in nouiſſimis temporibus manifeſtus mons Domini paratus in cacumine montium*, ſicut etiam ſanctus ſanctorum.] Scitè Beda in pſal. 18. diſtinctius exhibens ſenſum à D. Auguſtino ibidem in ſecunda expoſitione preſſius propoſitum. [Procedens (inquit) exultauit id eſt exultanter in hunc mundum venit, non ad immorandum, ſed ad currendam viam: id eſt ad peragendum curſum huius vitæ. Natus enim eſt, creuit, docuit, & reliqua. Et in exultando fuit vt gigas. Gigas enim eſt velox & fortis. Ipſe quoque & velox fuit, quia nulla illecebra eum detinuit; & fortis fuit, quia mors eum ſuperare non potuit, ſed ab ipſo victa fuit. Item gigantes ſerpentinos habuiſſe pedes deſcribuntur, in quo terræ adhærentes & humiles licet ſint, fortes notantur. Chriſtus quoque fuit humilis miſericordia infra omnes; maieſtate verò fortis ſupra omnes. Rurſum gigas altus corpore eſt, & Chriſtus verè altus fuit dignitate; quia egreſſus eius eſt à ſummo cœlo; id eſt egreſſus è ſinu Patris. Pater enim eſt (ummum) cœlum, quia eſt primum cœlum: non dignitate, vel potentia, ſed ordine; quia non eſt ab alio, ſed lux per ſe eſt.]

Poſterior einſdem denominationis ratio, compactio ex duabus naturis.

14. Iunxit (vt vidiſti,) Beda, primæ illi rationi denominandi Chriſtum Gigantem ob fortitudinem ac robur, rationem aliam quam pleriſque Patribus placuiſſe video, ductam ex Chriſti compactione è duabus naturis. Quod enim apud Macrobium legimus lib. 1. Satur. cap. 20. & apud Nazianzenum orat. 3. num. 99. paſſimque apud Mythologos, Gigantes supernè ſeu pube tenus, homines; infernè verò angues habebantur: & quidem ita vt cuique giganti geminus pro pedum numero ſerpens ineſſet, vnde ternæ vnius Gigantis animæ; iuxta illud Claudiani de Peloro Gigante à Marte confoſſo.

Atque vno ternas animas interficit ictu.

Apud Sidonium quoque carm. 12. alias quod eſt excuſatorium ad Felicem, Gigantes ſic deſcribuntur triplicis formæ homines,

Non hic terrigenam loquar cohortem.
Ad mixto magè viuidam veneno.
Cui præter ſpeciem modo carentem,
Angues corporibus voluminoſis,
Altè ſquamea crura porrigentes.
In veſtigia fauce deſinebant.
Sic forma triplicis procax iuuentus,
Tellurem pede proterens voraci,
Currebat capitum ſtupenda greſſu:
Et cum claſſica numinum ſonabant,
Mox contra tonitrus reſibilante
Audebat ſuperos ciere planta.]

En triplicis formæ Gigantæam iuuentutem. Habita tamen ratione humanæ tantùm & anguinæ naturæ, ſæpè legimus Gigantes dictos bicorpores, vt à Nænio, quem deſcripſit Priſcianus, & ab Attio in Eriphyla apud eundem Grammaticum, necnon ab Ouidio 5. Faſto. Eaque ipſa ratione Prudentius, vt Goliam Gigantem fuiſſe ſignificaret, vocauit *ſemiferum*: hoc eſt ſuperiore corporis parte ſemihominem, inferiore anguipedem. Eiuſmodi portentoſam humanæ & belluinæ naturæ mixturam apud Ægyptios celebratam, diſcimus ex Nyſſeno orat. 11. verius 12. in Eunom. Hanc ergo rationem denominandi Chriſtum Gigantem, ob compactionem è duplici natura, expreſſit Beda eo loco quem protulimus.

15. Non dubium quin huc reſpexerint, quotquot Chriſtum geminæ ſubſtantiæ Gigantem dixere, quod fecere Patrum plerique, poſt S. Ambroſium lib. de Incarn. Dom. Sacram. c. 5. verbis illis, [Chriſtus eſt Dei filius; & ſempiternus ex Patre, & natus ex virgine. Quem quaſi gigantem ſanctus Dauid Propheta deſcribit, eo quod biformis geminæque naturæ, vnus ſit conſors diuinitatis & corporis, qui tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit tanquam gigas ad currendam viam. Sponſus animæ ſecundùm verbum, gigas terræ, quia vſus noſtri officia percurrens, cum Deus ſemper eſſet æternus; incarnationis Sacramenta ſuſcepit, non diuiduus, ſed vnus, quia vtrumque vnus, & vnus in vtroque, hoc eſt, vel diuinitate, vel corpore. Non enim alter ex Patre, alter ex virgine,] ſed aliter ex Patre, aliter ex virgine. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati, quia nec pignus patri, nec voluntas paſſioni, nec paſſio voluntati. Idem enim patiebatur & non patiebatur, moriebatur & non moriebatur, ſepeliebatur & non ſepeliebatur, reſurgebat, & non reſurgebat.] S. Auguſtinus tract. 59. in Ioan. expendens illud Chriſti *qui me recipit, recipit eum qui me miſit*, in ſecunda dicti illius interpretatione, ſic habet. [Poſſet quidem non inconuenienter & hoc intelligi, quoniam geminæ eſt ille gigas ſubſtantiæ, qui exultauit ad currendam viam. Verbum enim caro factum eſt; hoc eſt, Deus, homo factus eſt. Proinde ita dixiſſe poſſet videri, qui accipit ſi quem miſero, me accipit ſecundùm hominem; qui autem me ſecundùm Deum accipit, accipit eum qui me miſit.] Leporius in ſuæ ſatisfactionis libello cui B. Auguſtinus ſubſcripſit, eodem modo de Chriſto loquitur. [Vna (inquit) perſona accipienda eſt carnis & verbi. Vt fideliter ſine aliqua dubitatione credamus, vnum eundemque Dei Filium, inſeparabilē ſemper, geminæ ſubſtantiæ etiam gigantem nominatum, in diebus carnis ſuæ, & verè ſemper geſſiſſe omnia quæ ſunt hominis, & verè ſemper poſſediſſe quæ Dei ſunt.] Hanc partem libelli Leporij & approbat Caſſianus lib. 1. de Incarn. cap. 5. *in fine*. Æquè à Ferrando in quarta innocentiæ regula Chriſtus nominatur [Duarum ſubſtantiarum Gigas vnius perſonæ.] Legitur quoque ea Chriſti nuncupatio apud Philippum Abbatem lib. 4. in cantica cap. 9. & apud Amedeum Lauſan. Tom. 4. de Deip. initio & in hymno perantiquo de Natiu. Dom. qui apud Clyctouæum legitur p. 1. Elucid. Eccleſ. Allegat in hanc rem, & D. Ambroſio tribuit hymnum illum, ſynodus Francoford. epiſto. ad Epiſcopos Hiſpaniæ verbis illis. [B. Ambroſius in hymno quodam de Natali Domini ita dicit.

Geminæ Gigas ſubſtantiæ,
Alacris vt currat viam.]

Æquè S. Auguſtinus ſerm. 54. de diuerſ. hymnum illum B. Ambroſio tribuit, & in hanc rem commendat. Similiter Facundus Hermian. lib. 1. pro tribus capitulis c. 3. in fine. [Vnum (inquit) de Trinitate credidi Dominum Ieſum Chriſtum, qui Deus ex Deo natus ante ſæcula, idem in plenitudine temporum, homo ſit natus ex virgine: & qui patris exiſtens vnigenitus, factus ſit vnigenitus matris: vt geminæ gigas ſubſtantiæ, ſicut intellexit & cantauit Ambroſius, vtriuſque veræ natiuitatis proprietate credatur.] Tandem Fauſtus Rhegienſis epiſto. ad Græcum vel Gregorium Diaconum contra Neſtorij errorem, ſic ſcribit. [Accipe etiam in hymno S. Antiſtitis & confeſſoris Ambroſij quem in Natali Dominico Catholica per omnes Italiæ & Galliæ regiones perſultat Eccleſia,

Pre-

Digitized by Google

Procede de thalamo tuo,
Gemina Gigas ſubſtantiæ.]

Valdè commendat hymnum illum à S. Ambroſio editum Celeſtinus Papa in Concilio Romano contra Neſtorium, cuius fragmentum decitat Anobius l. 2. Conflictus cum Serapione, *ante medium.*

Ad quas duas Gigantum naturas, proportionem ſeruet Chriſti compactio.

16. Hanc geminam ſubſtantiam, ratione cuius Chriſtum à Pſalte dictum Gigantem cenſet, non humanam & anguinam, qualem iuxtà Mythologos retulimus, ſed diuinam & humanam ex quibus Gigantes de vulgi olim ſententia cõpacti haberentur, proponit S. Bruno lib. de nouis Eccleſiæ c. 2. *Sub finem.* Vnde quia Gigantes, exiſtimabantur fuiſſe ſimul dij & homines; arbitratur, Chriſtum qui Deus ſimul ac homo eſt, Gigantis nomine à Pſalte & alijs eſſe appellatum. Videri poteſt ſuffragari Venantius Fortunatus l. de partu virginis. Sic enim ſcribit de Deipara.

Hic tanquam ſponſus thalamo procedit ab alto,
Exultatque Gigas Chriſtus, eundo viam
Quod Deus amplexus carnem eſt, caro iuncta cohæſit:
Stat Deus, atque homo fit. Chriſtus vtrumque genus.

En Chriſtum, *vtrumque genus*, diuinum & humanum, & ideo Gigantem Idem inferiùs.

Et tamen eſt geminus. Deus atque homo, verus & vnus,
Spiritus atque caro, Chriſtus vtrumque genus.

His dixi, Venantium videri poſſe ſuffragatum ſententiæ illi de gemina Chriſti gigantis ſubſtantia, quæ ex S. Brunone fuit propoſita: Nimirum quod ea Gigantum ſubſtantia duplex, non humana & anguina eſſet, ſed humana & diuina, qualis verè fuit duplex ſolius Chriſti natura, ita vt quod vulgus errore deceptum, fabuloſè adſcripſit Gigantibus, verè in Chriſto locum habuerit: ſcriptura autem quæ ad captum noſtrum ſeſe demittens, ne fabulas quidem Ethnicas memorare aliquando eſt dedignata, vt notauit Grego. Nyſſenus homil. 9. in Cant. conſentaneè ad eam vulgi Ethnicorum perſuaſionem, & ad eam alludens, Chriſtum, quia Deus ſimul & homo eſt, Gigantem dixerit.

17. Nihilominus huc reſpexiſſe Dauidem, cùm Chriſto Gigantis appellationem tribuit, difficile ſuaſu eſt. Primùm quia Gigantes, habitos ſimul Deos & homines, nemo antiquorum notauit. Gigantes enim, vel qui fabuloſiſſimi eſſe voluerunt, monſtroſos homines effinxerunt, pube tenus ferinos, quia tanquam muta pecora aut feræ, libidini & crudelitati mancipabantur: Nemo in eis aliquid ſupra homines, atque diuinum agnouit. Videtis copioſè de Gigantibus multa complexos, Hieronymum Magium lib. 1. Miſcell. c. 4. Natalem Comitem lib. 6. Mythol. cap. 21. Pinedam in c. 26. Iobi ad verſ. 5. digreſſione de Gigantibus. Deinde ſi ea nuncupatione Chriſto tribuenda, velimus à Pſalte alluſum ad Ethnicam fabuloſitatem de Gigantibus ſemideis & ſemihominibus, videbimur Dauidem Monophyſitam facere. Nam Monophyſitæ, vt teſtatur Anaſtaſius c. 18. ὁδηγοῦ *initio*, Chriſtum exhibebant vt ſemideum & ſemihominem: ſicut Neſtoriani apud S. Cyrillum epiſto. ad Monachos Ægypti num. 7. Chriſtum [mediæ cuiuſdam inter Deum & hominem naturæ ſtatuerunt.] Si igitur Pſaltes, Gigantis nomen Chriſto tribuens, geminam Chriſti ſubſtantiam notare voluit, vt eam reuera notarunt D. Ambroſius & alij ſupra adducti, non eſt cenſendus alluſiſſe ad Ethnicam perſuaſionem de Gigantibus ſemideis & ſemihominibus, quam aliquando viguiſſe non conſtat; ſed potiùs ad communem etiamſi fabuloſum de Gigantibus loquendi morem, tanquam de compactis ex humana & anguina natura. His quippe ſymbolis, commodè adumbrari potuit Chriſti compactio ex natura diuina & humanitate: Nam diuinā natura, optimè exhiberi poteſt per ſymbolum naturæ rationalis, quia Deus, vt benè ait S. Gregorius 30. moral. c. 8. [eſt ratio rationabilium creaturarum.] Humanam autem naturam ſerpente adumbrari poſſe, vulgatiſſimum eſt apud Patres; ſiue ſerpentem æneum num. 21. & Ioan. 3. propoſitum, ſiue virgam Moſis, deiectione in terram, in ſerpentem mutatam interpretentur. Videndus S. Irenæus lib. 3. c. 29. S. Auguſtinus ſermo. 101. de tempo. Eucher. homil. 3. de Paſch. Cyrillus l. de Incarn. vnig. c. 14. & lib. 2. de adorat. & lib. 4. pentabibli, *initio*, alijque multi quos appendit Feüardentius ad citatum caput S. Irenæi.

Chriſtus, Gigas biformis, ad medendum.

18. Satis de Chriſto Gigante, atque adeò natura biformi, perſona vno. An huc reſpexit Philo ille Philoſophus Iudæus, qui Mnaſonem Apoſtolorum diſcipulum impugnans, vocauit eum διχρῶτα, id eſt biformem, à cultu vtrique biformis Chriſti? Ita refert Anaſtaſius Sinaita c. 14. ὁδηγοῦ *initio*, ex Ammonio Alexandrino. Planè tali Gigante, hoc eſt biformi medico qui noſtris malis medelam faceret, opus habebat genus noſtrum. Gigantem enim ad medendum malis, & releuandos calamitate oppreſſos prouideri, conſentaneum eſt ſcripturis ſacris, in quibus Septuaginta diuino planè inſtinctu ex ſimilitudine Hebræarum vocum Medicum & Gigantem ſignantium, adducti ſunt, vt pro Gigante Medicum verterent, vt obſeruauit D. Auguſtinus in pſal. 87. ad illud *& medici ſuſcitabunt.* Græcè *Gigantes*, quaſi qui fortes & validi ſint ad medendum malis, ac eripiendum ab incommodis: vel etiam ad propugnandum, & præueniendum ne in ea incurratur. Quo ſenſu antiquus hymnus apud Clytouæum 1. p. Elucidarij, cuius initium eſt, *ſit porta*, ſic de Chriſto canit.

Gremus ſuperni luminis,
Proceſſit aula virginis,
Sponſus, redemptor, conditor,
Suæ Gigas Eccleſiæ.

Gigantem ibi, Clytouæus exponit propugnatorem & Saluatorem, quem ſcripturæ aliquando medicum nominant: Vt ſenſus ſit, quemadmodum ſymbolicæ picturæ SS. Chriſtophori & Georgij; illum vt Gigantem, hunc vt equitem alacrem ad opitulandum exhibent; ſic Chriſtum Eccleſiæ ſuæ alacrem & impigrum opitulatorem factum, exultaſſe ad currendam redemtionis noſtræ ærumnoſam viam. In quam rem ſumma ſimul & fortitudine & infirmitate eguit, eoque omnium antitheτorum concurſu qui ſupra propoſitus eſt; vt infirmitas materiam medicinæ ſuppeditaret: fortitudo autem efficacitatem conferret. De inauditis illis attributorum diuerſiſſimorum in Chriſto pro duplici natura coniugationibus, dicendum ſequitur.

Inde in eo, attributorum pugnantium ſizygia.

19. Eſt Gigas Chriſtus, *altiſſimus idem ac potentiſſimus*, ſimulque *depreſſiſſimus & infirmiſſimus.* Altitudinem ac vim exhibeo ex Ruperto l. 3. de victor. verbi Dei c. 15. [*Omnipotens* (inquit) *ſermo tuus Domine exiliens de cælo à regalibus ſedibus, durus debellator, in mediam exterminij terram proſiluit, gladius acutus inſimulatum imperium tuum portans, & ſtans repleuit omnia morte, & vſque ad cælum attingebat ſtans in terra.* Nonne magnum & fortem in his verbis gigantem agnoſcis? gigantem illum, de quo pſalmiſta canit: *exultauit vt gigas ad currendam viam, à ſummo cælo egreſſio eius?* quis enim alius gigas per incarnationem de cœlo deſcendit, & ſuperato mortis imperio, cum victoria in cœlum aſcendit, quod Pſalmiſta prophetico ſpiritu cecinit, niſi omnipotens ſermo tuus Domine, qui tunc de cœlo à regalibus ſedibus, dictus debellator proſiluit in terram, & vſque ad cœlum

Digitized by Google

lum pertingebat. Quod Pſalmiſta dixit de futuro prophetans: *à ſummo cælo egreſſio eius, & occurſus eius, vſque ad ſummum eius*: Et quod ſapiens ille dixit de præterito memorans, exiliens de cœlo à regalibus ſedibus in terram proſiluit, & vſque ad cœlum attingebat ſtans in terra, eandem vnius eiuſdémque, qui & incarnatus venturus erat in mundum, & nondum incarnatus venerat ſuper Ægyptum, velocitatem pariter & magnitudinem giganteam, magnificè prædicant.]

Altiſſimus hic & potentiſſimus Gigas, idem *depreſſiſſimus eſt ac infirmiſſimus.* Spectauit depreſſionem altitudini iunctam Origenes homil. 2. in Eſaiam, declarans quomodo Chriſtus ſit ſignum illud ab ipſo Domino datum in profundum inferni, & in excelſum ſupra. Signum cœlo, terráque, & omnibus creatis præcellentius, vt Richardus Victor. l. 1. de Emman. c. 9. optimè ponderat. [Signum in profundum (ait S. Irenæus l. 3. c. 21.) in altitudinem ſurſum, quod non poſtulauit homo, quia nec ſperauit Virginem prægnantem fieri poſſe quæ erat virgo, & parere filium, & hunc partum, Deum eſſe nobiſcum, & deſcendere in ea quæ ſunt deorſum terræ, quærentem ouem quæ perierat.] In eandem ſententiam S. Epiphanius in Ancorato ita diſputat, vt Chriſtum eſſe ſimul ſignum in excelſum & in profundum, demonſtret. [Dictum eſt ad Achas, *pete tibi ipſi ſignum in profundundum aut in altum.* Ille verò humiliter ſe gerens, *non petam, neque tentabo Dominum Deum meum*, (inquit,) recuſans petere ſignum. Statim autem eò quod non petiuerat ipſe ſignum, duo largitur Deus, qui magna munera hominibus donat. Ab alto, Verbum propria voluntate, & ipſius verbi propria voluntate mittens. à profundo verò, carnem propria bona voluntate cum ipſo Verbo diſpenſans.] Heſychius item orat. 1. de Deip. agnoſcit Chriſtum eſſe ſimul ſurſum & deorſum excelſum & imum. Hoc ipſum eſt, quod Galfridus in cap. 2. Eſaiæ, adducendus cum de Chriſti humilitate, affirmat Chriſtum eſſe vallem ſimul ac montem: Vallem immensè depreſſam, montem altiſſimum, & ſublimiſſimum.

20. Iam infirmitatem Giganteæ fortitudini adiunctam, intelligere licet ex infantili teneritudine, cui in hoc paruulo recens nato Iſaias c. 9. adiungit eximiam fortitudinem, vocans natum & paruulum, eundemque Deum fortem. Vox Hebræa, fert *Gigantem*, vt ibi notat Arias. Sed & ad fortitudinem inſignem imbellis ac teneri infantis pertinet, quod ibidem futuri ſeculi pater dicitur, cuius principatus ſit ſuper eius humerum. Videndus Caſſianus eum locum excutiens l. 2. de Incar. c. 3. Alius eiuſdem Prophetæ locus ex cap. 2. ad ſociatam in Chriſto ſummæ fortitudini ſummam infirmitatem pertinens, egregiè ab eodem Caſſiano excutitur l. 5. operis citati cap. item 3. *Quieſcite* (inquit Iſaias,) *ab homine cuius ſpiritus in naribus eius, quoniam excelſus reputatus eſt ipſe.* Cenſet Caſſianus, Prophetam his verbis affari præcognitos ſibi in ſpiritu Chriſti Domini perſecutores, eoſque vrgere, vt deſiſtant negotium faceſſere illi qui ſimul infirmiſſimus ſit ac fortiſſimus. Nam infirmitatem, ſatis ſuperque prodit vita pendens à ſpiritu per nares efflato, quam facillimum ſit euertere intercluſo ſpiritu. Fortitudinem verò perſpicuè ferunt verba illa, *quoniam excelſus reputatus eſt ipſe.* Varijs locis à Caſſiano notatis, idem verbum primigenium, latinè redditur *altiſſimus*, quod aptiſſimum eſt ſignandæ excelſitati illi immenſæ. (fortitudinem veriùs dixerim, cum non ſit corporea excelſitas, ſed exaggeratio & altitudo virtutis,) quantam Iſaias c. 42. à verſu 13. magnificentiſſimè exhibet, deſcribens egreſſum huius fortis, ſiue vt ſonat vox Hebræa, Gigantis. Idem ergo excelſiſſimus & depreſſiſſimus, idem fortiſſimus & infirmiſſimus. [Inuenimus virtutem Iesvm (ait S. Auguſt. tract. 15. in Ioan.) & inuenimus infirmum Ieſum, fortem & infirmum. Fortem quia *in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum.* Vis videre quàm iſte filius Dei fortis ſit? *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*: & ſine labore facta ſunt. Sed quid ergo illo fortius, per quem ſine labore facta ſunt omnia? Infirmum vis noſſe? *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Fortitudo Chriſti te creauit, infirmitas Chriſti te recreauit. Fortitudo Chriſti fecit, vt quod non erat eſſet: infirmitas Chriſti fecit, vt quod erat non periret. Condidit nos fortitudine ſua, quæſiuit nos infirmitate ſua.]

21. *Magnus idem ac paruus*, & quidem *magnus nimis, ac paruus nimis.* Egregiè id tradit S. Auguſtinus in pſal. 95. ad illud, *quoniam magnus Dominus.* Sic enim ſcribit. [Quis Dominus, niſi Ieſus Chriſtus, magnus & laudabilis nimis? Noſtis certè quia homo apparuit, noſtis certè quia in vtero virginis conceptus eſt, noſtis quia ex vtero natus eſt, noſtis quia lactatus eſt, quia in manibus portatus eſt, quia circumciſus eſt, quia hoſtia pro illo oblata eſt, quia creuit; poſtremò noſtis quia expalmatus eſt, conſputus eſt, ſpinis coronatus, crucifixus, mortuus eſt, lancea percuſſus eſt: noſtis quia hæc omnia paſſus eſt, magnus eſt & laudabilis nimis. Nolite contemnere paruum, intelligite magnum. Paruus factus eſt, quia parui eratis. Intelligatur magnus, & in illo magni eritis. Sic enim ædificatur domus, ſic eriguntur moles in ipſa domo, creſcunt lapides qui ducuntur ad ædificium. Creſcite ergo, intelligite Chriſtum magnum, & paruus, magnus eſt, magnus nimis.] Ibi, (ait de Chriſto S. Bernardus ſerm. 2. ſuper miſſus eſt,) agnoſcitur longitudo breuis, latitudo anguſta, altitudo ſubdita, profunditas plana. Ibi agnoſcitur lux non lucens, verbum infans, aqua ſitiens, panis eſuriens. Videas, ſi attendas, potentiam regi, ſapientiam inſtrui, virtutem ſuſtentari, Deum denique lactentem, ſed Angelos reficientem; Vagientem, ſed miſeros conſolantem. Videas, ſi attendas, triſtari lætitiam, pauere fiduciam, ſalutem pati, vitam mori, fortitudinem infirmari. Sed quod nõ minus mirandum eſt, ipſa ibi cernitur triſtitia lætificans, pauor confortans, paſſio ſaluans, mors viuificans, infirmitas roborans.]

Rythmicam expreſſionem huius loci S. Bernardi, iuuat attexere ex Richardo à S. Laurentio lib. 4. de laud. Deipa. qui aliunde eam deprompſit. Sic habet.

Mira rebus conuerſio.
Longitudo breuis efficitur,
Latitudo conſtricta cernitur,
Complanatur profunditas,
Altitudo demiſſa ſubditur,
Virtus iacet, poteſtas regitur,
Infirma nutat firmitas.
Languet ſalus, pauet fiducia,
Sordet nitor, plorat lætitia,
Triſtatur conſolatio.
Diſciplinam ſubit prudentia,
Vilitati ſe ſubdit gloria,
Eget paſtu refectio,
Inuenitur panis eſuriens,
Aret ſiti, fons indeficiens,
Libertas iugo premitur,
Eſſe ſubit nunquam incipiens,
Loco manet, locari neſciens,
Et vita mortem patitur.
Quis hoc vidit, quis iſtud didicit,
Quis hoc ſatis mirari ſufficit,
Et quid eſt hoc miraculi?
Quid hoc? Ipſe profectus deficit,
Imo ſuo defectu reficit,
Deus defectum ſeculi.]

22. *Viſibilis idem & inuiſibilis*, ac quod S. Auguſtinus 15. Trinit. c. 9. animaduertit, [grandius ænigma, vt non videamus, quod non videre non poſſumus.] Nec

mirum, cum duo in illo nectantur quorum alterum per ſe incurrit in oculos, alterum quantumuis perſpicacem aciem effugit. Notauit id perpulchrè S. Epiphanius in Ancorato, recolens quæ præmiſerat circa illud Chriſti dictum, *Patrē meū & Patrē veſtrū, Deum meum & Deū veſtrū.* [Rurſus (inquit) dicemus multa de hoc, *Deus meus & Deus veſter*: quum dixerimus iam, vt quiſque mente præditus cognoſcat ex ipſa conſequentia rectè dictum eſſe. *Et homo eſt, & quis cognoſcet ipſum?* In eodem duo oſtendit diuina ſcriptura, viſibile & inuiſibile. Et propter viſibile quidem, meritò *Deus meus*, dictum eſſe; propter inuiſibile verò, *Pater meus* dictum eſſe; ita vt neutra locutio aduerſetur Verbo. Quomodo enim, ſi erat homo, non cognoſcebatur? Si verò non erat homo, quomodo homo dicitur? Quiſquis enim ex hominibus naſcitur, omnino ab hominibus cognoſcitur, à genitrice, à cognatis, à familiaribus, à vicinis, à contubernalibus, aut conciuibus, & impoſſibile eſt, hoc impleri in nudo homine. Impletur autem in Deo Verbo ac filio Dei, in eo quod dicit, *homo eſt*, in veritate. *Quis verò cognoſcet ipſum*, quoniam Deus eſt; eò quòd vtramque naturam participat, ac homo ſimul & Deus eſt: ignotus hominibus propter incomprehenſibilitatem: Homo verò notus hominibus, quia ex Virgine genitus.]

Eſt itaque Chriſtus viſibilis ſimul & inuiſibilis, quia lucidus ſimul & tenebroſus: & quod in columna Hebræos ductante pro miraculo à rudibus eſt habitum, idemmet eſt nubes obumbrans & ignis illuminans ſed hoc vt Aguilonius rectè ſtatuit l. 5. optic. propoſit. 56. diſp. vnica naturaliter contigit in illa columna pro præſentia vel abſentia ſolis, ignem maiore ſic ſplendore præſtinguentis, aut non præſtinguentis. In Chriſto omnia ſupra naturæ vim contigerunt. En quo pacto S. Chryſoſtomus in pſal. 96. eam columnam, ſplendentem ſimul ac tenebricoſam in Chriſto recognoſcat; ad illud, *Nubes & caligo in circuitu eius*? quod ſic exponit. [Nubes olim Hebræos ex Ægypto egredientes tegebat radioſque ſolis feruēſcentes obſcurabat, illos autem ſuis ſplendoribus illuſtrabat. At ſi clariorem nube videre vis, aſcende in montem cum Petro, Ioanne, & Iacobo, videbiſque illic nubem lucidam & vocem è nube venientem: *hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Quid autem eſt, *nubes & caligo in circuitu eius*? Aliud eſt nubes, aliud caligo. Nubes eſt tenuiſſimus äëris lucidi contextus, lucem aliquam de ſe emittens. Caligo verò, craſſior eſt & nebuloſa obtenebratio. Quomodo igitur nubes & caligo in circuitu eius? Prius ponitur nubes, poſtea caligo: ita in Chriſto primùm eſt diuinitas poſtea humanitas. Nubem dicendo diuinam eius & Luculentam deitatis pulchritudinem inſinuat: caliginis autem nomine humanum ſignificatur integumentum. Hac enim caligine, Deus ſermo viam ſuam occultauit. Audi & alio loco Prophetam dicentem: *Carbones ſuccenſi ſunt ab eo. & inclinauit cælos, & deſcendit, & caligo ſub pedibus eius.* Pedes Dei dixit, vt viam eius ſuper terram ſignificaret. *Carbones ſuccenſi ſunt ab eo, & inclinauit cælos, & deſcendit, caligoque ſub pedibus eius.* Occultauit enim viam ſuam tegumento carnis, vt ignota eſſet aduerſarijs virtutibus multifaria ſuæ ſapientiæ via.] Et inferius, quærens quales tenebras poſuerit Deus latibulum ſuum, reſpondet. [Planè corpus, quia tabernaculum corporis ſui dicit tenebras. Id te ſequens pſalmi verſus doceat; nam poſtquam dixit, *& poſuit tenebras latibulum ſuum*, adiecit dicens, *in circuitu eius tabernaculum eius.* Vidiſti eius nubem, cognouiſti eius caliginem, & quid ſit caligo. Nunc ſolue celebrem, & difficilis ſolutionis interpretationem, quæ à multis quidem affertur, à paucis autem rectè docetur. *Dies diei eructat verbum. & nox nocti indicat ſcientiam. Et poſuit tenebras latibulum ſuum. Tenebras*, dicit ſcriptura, *vocauit Deus noctem.* Nox eramus nos gentes, noctem induit Dominus. Noſtrum etiam tabernaculum portauit. Dies diei eructat verbum, pater filio, ſecundum quòd lux eſt, & dies, Dominus.] Tandemque poſt nonnulla. [Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam. Nubes enim & caligo in circuitu eius. Dies ipſe & nox: ipſe enim Deus & homo. Dies ſecundùm deitatem, & nox ſecundùm humanitatem. Nam in cōparatione deitatis, nox eſt humanitas. Et hoc eſt quod ait, *poſuit tenebras Latibulum ſuum.* Tenebras enim vocauit noctem. *Nox nocti indicat ſcientiam.* Chriſtus ſecundùm humanitatem, nocti, omni terræ, hoc eſt omni humanitati; annunciat ſcientiam de Patre, & ſeipſo, & ſpiritu ſancto.] Quod Chriſtum, diem & noctem dixit Chryſoſtomus, affine eſt ei & quod tradit Anaſtaſius Sinaita in Hexaëmero, Chriſtum ex tenebroſa humanitate & diuinitatis luce compactum, eſſe veſpere & mane cuius meminit Moſes initio Coſmopœiæ. Ad Chriſtum quoque eadem ex cauſa Richardus Victorinus l. de Incarn. Verbi ad S. Bernardum, refert *Onus Dumæ* apud Eſaiam; vbi refertur vox de Seir, *Cuſtos quid de nocte? Cuſtos quid de nocte?* Vox erat generis humani ad cuſtodem hominum clamantis, pro denſiſſima tamque diuturna caligine diſpellenda cui reſponſum datur; *Venit mane & nox*, id eſt Chriſtus. Itaque ſubiungit Propheta, *ſi quæritis quærite conuertimini & venite.*

23. *Bis genitus, & natus.* Hoc eſt quod Sophronius in 6. Synodo actio 11. eundem Chriſtum vocat διφυα, bis genitum & natum, ratione nimirum duplicis naturæ è qua coaleſcit, tametſi non ita, ratione perſonæ. Audi S. Maximum homil. 1. de natali Dom. [Duas in Chriſto generationes legimus, fratres chariſſimi: ſed in vtraque incomprehenſæ diuinitatis eſt virtus. Ibi enim ex ſemetipſo genuit Deus: hic cum Virgo Deo cooperante concepit. Ibi ſine initio, hic ſine exemplo. Ibi natus vt conderet vitam, hic factus vt tolleret mortem. Ibi patri natus, hic hominibus procreatus. Illa natiuitate hominem fecit, hac generatione hominem liberauit. Vtramque, fratres generationem eius, non poſſe enarrari, ſententia hæc vna complectitur. Illa enim eſt ante hominem hæc ſupra hominem. Illa incogitabilis, iſta mirabilis. Cum autem duæ Chriſti dicemur natiuitates, non bis aſſeritur Dei filius natus ſed gemina in vna Dei filio confirmatur eſſe ſubſtantia, Ibi quod erat natus eſt hic quod non erat, factus eſt. Ait de his beatus Euangeliſta Ioannes: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum. & Deus erat verbum.* Et iterum. *Et verbum caro factū eſt.* Igitur Deus qui apud Deum erat, prodijt à Deo: & caro Dei, quæ in Deo non erat, proceſſit ex fœmina. Ita verbū caro factū eſt: non vt Deus vacuaretur in hominem, ſed vt homo glorificaretur in Deum. Itaque nō bis natus eſt Deus, ſed ex duabus natiuitatibus id eſt, Dei & hominis, ſeipſum vnigenitus patris, atque in ſeſe hominem vnum voluit eſſe Deum.]

24. *Genitus per genitam ſuam*, pater per filiam: quia factus ex muliere, quæ factorem agnoſcit illum, cui ipſa eſſe dedit. [Creator, (ait Eucherius hom. 2. de natali Dom.) ex creatura ſua naſcitur, & fructum ventris ſui mater incorrupta miratur, ac fœmina autoris ſui autor efficitur.] Petrus Damiani ſermo. de Epipha. [Sol de ſtella oritur, & factor Virginis, factus eſt in Virgine factura ſua. Homo enim, qui factus eſt in ea, ipſe fundauit eam Altiſſimus. Ortus eſt itaque ſol de ſtella, ſanitas ex ægritudine, ex morticinio vita, lux ex tenebris, dulcedo ex amaritudine, ex ſpina roſa, pater ex filia, Dominus ex ancilla, & de exiguo riuulo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.] Chryſologus ſerm. 156. ſuſpicit quod Chriſto ex Maria ortum ſumente, orta ſit origo rerum, generatus largitor generis, natus autor naturæ, & quidem ex illa ipſa natura creata cui principium dederat, & genus ac originem largitus erat. Gaufridus Vindocinenſis ſerm. 8. [Nemo miretur,

miretur, quod ſponſum Mariæ, eius filium diximus. Nam pater & ſponſus huius Virginis, eſt filius eius. Pater planè, quia ab ipſo creata eſt: filius, quia natus eſt ex ea; ſponſus, quia ei charitate coniunctus.] Baſilius Seleuc. orat. 39. agens de executione myſterij incarnationis. [Tunc vidit creatura, quod ante viderat nunquam; filium, genitricis eſſe Patrem; infantem, ætate matrem ſuperare.]

25. *Senex, infans.* Origenes id in Chriſtum cadere demonſtrat homil. 1. in Ierem. exponens quid ſit quod Propheta in perſona Chriſti ait, ſe neſcire loqui. Sic ergo ſcribit. [Saluator in magnificentia gloriæ Dei, & in patre conſiſtens, non loquitur humana, neſcit affari eos qui deorſum ſunt. Quando autem venit in corpus humanum, dicit in exordio, neſcio loqui, quia iuuenis ego ſum. Iuuenis propter diſpenſationem: ſenex iuxta hoc quod primogenitus omnis creaturæ. Iuuenis quia in conſummatione iam ſæculorum, & in extremum huius vitæ tempus aduenit: dicit itaque neſcio loqui, ſcio enim quædam maiora loqui, ſcio quædam iſto ſermone mortali vix eloquenda terreſtribus. Necdum aſſumpſi humanam fragilitatem, habeo eloquium tuum, verbum ſum, tibi ſcio loqui, hominibus neſcio loqui, iuuenis ſum.] Huc pertinet, quod à Piſida ſub finem Coſmopœiæ, Chriſtus nuncupatur,

Puer vetuſti temporis, natus modò.

Baſilius Seleuciæ orat. 39. eundem appellat, [infantem æternitate antiquiorem.] Venantius Fortunatus lib. 1. de partu Virg. agens de Deipara Chriſtum geſtante, ita habet.

Anniculum portans agnum, antiquumque Gigantem.

Concinniſſimè in hanc rem diſſerit Guerricus ſerm. 1. de Natiu. Dom. in ipſo initio.

25. *Mortalis & immortalis*; vel etiam *mors & vita* vt inſinuat Clemens Alexandr. l. 5. Strom. cap. 5. Nam deſcripto mundo, tanquam paradiſo illo in cuius medio ſit lignum vitæ, id eſt prouidentia, vegetans & fouens omnia quaquauerſum, ſubdit. [Qui quidem paradiſus poteſt etiam eſſe mundus, in quo orta ſunt omnia quæ proceſſere ex creatione. In eo & verbum floruit, & fructum tulit caro factum, & eos qui eius benignitatem guſtarant viuificauit, quoniam nec abſque ligno nobis venit in cognitionem. Suſpenſa enim eſt vita noſtra ad fidem noſtram. Porro autem Salomon quoque rurſus dicit. *Arbor eſt immortalitatis iis qui ipſam apprehendunt.* Et ideo dicit. *Ecce do ante faciem ſuam, vitam & mortem.*] Non obſcurè his verbis Clemens, Chriſtum vitæ ſimul ac mortis nomine, deſignatum præfert. Et vitam quidem ipſemet Chriſtus ſe profitetur. Mortis autem nomen haud abſurdè accommodatur homini, ob iuge eius defluuium in continuam mortem, de qua latè in Morali diſtinct. 1. num. 260. Intrepidè ſanè Epictetus, parentes dixit generare mortes, (hoc eſt prolem non diu poſt morituram,) malè æmulos æternitatis. Eandem mortis ac vitæ in Chriſto conſociationem, tradidit egregiè D. Auguſtinus tract. 26. in Ioan. ad illud, *qui credit in me, habet vitam æternam,*

Reſumitur radix ſizygiarum propoſitarum, & quanta earum admirabilitas.

26. Cætera antitheta ſuperius tacta, eiuſdem cum iſtis ſunt farinæ, & omnia in illa vix cogitabili, hominis ac Dei conſociatione ad nobis medendum neceſſaria, radicantur. Quem enim hominem ſimul ac Deum dixeris, eundem pauperrimum ſimul ac ditiſſimum, lucidiſſimum ac tenebricoſiſſimum, maximum & minimum, carnem ac ſpiritum, creatorem ac creaturam, neceſſariò admiſeris. Hominis ſanè nomine, iuxta Ariſtotelem apud Stobæum ſermo. 98. intelligendus eſt confluxus indigentiæ ac miſeriæ cuiuſcunque. Vt propterea ad interrogationem illam, *quid eſt homo?* Reſpondiſſe perhibeatur, paucis illis ſed ſignificantiſſimis, & quibus nihil ad ſummam calamitatem addere liceat; [Homo eſt imbecillitatis exemplum, temporis ſpolium, fortunæ luſus, inconſtantiæ imago, inuidiæ & calamitatis trutina; reliquum verò pituita & bilis.] Inſignem planè expreſſionem miſeriæ nomine *hominis* inſinuatæ, legere licet apud D. Chryſoſtomum in illud pſalmi 38. *Sed & fruſtra conturbatur.* At è contrario, *Deus* nomen eſt totius beatitatis, à quocunque defectu & egeſtate ſemotiſſimæ. Conſectaria item diuinitatis communicatæ, ſunt, diuitiæ gratiæ, & naturales prærogatiuæ ac dotes eximiæ. Nam cuius erunt optima quæque, niſi eius cui tanta vnitate coniunctum fuerit Dei Verbum? Itaque omnis illa attributorum pugnantium congeries quam ſupra vidimus in Chriſtum gigantem cadere, in gemina eius ſubſtantia diuina & humana radicatur. Nec aliter ſtatuendum eſt, de permultis alijs contradictoriorum ſizygijs, quas Chriſto tribuunt S. Bonau. collat. 1. & Abulenſ. patad. 2. 3. & 4.

Mirati ſunt hæc in Chriſto antitheta ſancti antiqui omnes, Regem ſeculorum, immortalem, & inuiſibilem ſolum Deum, ſponte ſua ad tantam abiectionem diuino ſtatui oppoſitam deijciendum, prænoſcentes afflante diuino ſpiritu. Mirata ſupra cæteros eſt, ipſa Deipara, quam conferentem in corde ſuo æternum Chriſti ex ſuis viſceribus recens fuſi, ſtatum, cum temporali quem per nouam generationem ſortiebatur, ſancto ſtupore defixam exhibet Euangeliſta. Nec aliter eam conſiderauit autor perantiquus ſermonis de Natiu. Dom. apud Cyprianum, & autor ſermonis de Purificat. apud Ambroſium tomo 5. qui ſic illam afflatur. [Quis putas nobis poſſit indicare huiuſcemodi obſequia, animi tui ſenſum, ô beatiſſima virgo, cum hinc cerneres ex te natum tantillum infantem: illinc attenderes Dominum immenſum! Hinc Creatum, illinc Creatorem? Hinc infirmum, illinc fortiſſimum? Hinc alendum, illinc alentem! Hinc non loquentem, illinc Angelos docentem! Quis, inquam, tui pectoris arcana nobis reſerare valeat! Quibus modis cogitatum ad vtraque flectebas; cum vnum, eundemque Dei, atque hominis filium, manibus tenens, hinc adorares vt Dominum, illinc oſculareris vt paruulum! Quis ad tam mirabile miraculum non obſtupeſcat! Quis non penè elinguis fiat! Generat ſuum puella, & omnium Creatorem: nutrit ſuum & omnium nutritorem: portat ad templum, ſuum & omnium rectorem. O admirandum ſpectaculum, ad quod non ſolùm humana, verùmetiam & Angelica ſtupeſcit natura. Ad hoc fratres, fidei oculos erigite: Ad hoc pietatis affectu conuenite. Ibi Chriſtum ſuſcipite pro vobis in carne humiliatum, ſed Adorate in ſua diuinitate Dominum excelſum. Amplectimini paruulum, ſed cogitate immenſum. Amate humiliatum, ſed timete excelſum.]

Concluditur, Chriſtum eſſe ænigma diuinum.

27. Verè ergo conſtitutum eſt, Chriſtum eſſe ænigma: & iure S. Epiphanius hæreſi 29. *initio*, dixit, [Chriſtum omnia impleuiſſe per ænigmata.] Nec refragatur S. Athanaſius orat. 2. contra Arrianos cum ait, quod in principio fuerit Verbum, & deindè caro ſit factum, [non eſſe ænigma, ſed myſterium diuinum.] Aliter quippe vſurpauit eo loco *ænigmatis* nomen S. Athanaſius, quàm hoc loco vſurpemus. Alludit enim ad fabulamenta variorum hæreticorum, præſertimque Valentinianorum ac Gnoſticorum, qui vt eſt apud S. Irenæum ac Tertullianum, ænigmatibus implexorum fabulamentorum inuoluebant omnia ad Deum & Chriſtum attinentia, eaque obtrudebant per obſcura commenta, quibus nihil ſolidi ac veri ſuberat. Non ita ſe habere Sacramentum Chriſti, ſed omnia quæ de eo produntur in ſacris literis, quamuis ardua & luſcio-

Digitized by Google

ſis noſtris intellectibus imperuia, eſſe myſteria, difficilia quidem & abdita, ſed tamen vera, affirmat S. Athanaſius: & hoc eſt quod negat Sacramentum Verbi incarnati eſſe ænigma; nempe eiuſmodi, vt ænigmatibus Gnoſticorum ac ſimilium annumerari debeat. Dici etiam poſſit, alluſum ab eo ad ænigmata Pythagoræorum & aliorum Ethnicorum, qui res perſpicuas conſultò tenebrabant, ita vt quamuis ex ſe eſſent faciles, tamen ſpectatis ambagibus quibus obducebantur, eſſent ænigmata. Non eſt autem tale ænigma, Chriſtus Dominus.

Vſus doctrinæ, toto capite propoſita.

28. Vſum doctrinæ de Chriſto ænigmate, quatenus ea voce ſignificatur obſcuritas huius myſterij, exhibebo in calce ſequentis capitis. Interim inſuper conſiderandum, quanto nos Deus honore affecerit, cum hoc ſuum arcanum non alijs ante nos ſed primùm nobis commiſit. [Nam nos quoque (inquit S. Chryſoſtomus homil. 7. in 1. ad Corinth.) eis quos fecerimus amicos, hoc dicimus eſſe indicium noſtræ erga eos amicitiæ, quod nemini priuſquàm ipſis dicamus arcana.] Infert indidem continenter S. Chryſoſtomus, quanto cum delectu & temperatione agendum ſit de hoc myſterio, quàmque hallucinentur, qui traducentes prædicationem, omnibus temerè & indiſcriminatim enunciant tale arcanum, vereque diuinum ænigma, ſanctas Margaritas proijcientes canibus, & ſuperfluis circa hoc myſterium rationibus vtentes, cum myſterium non egeat confirmatione, ſed duntaxat opus ſit annunciare quòd eſt. Nam non eſt myſterium diuinum & integrum quando à teipſo aliquid addideris. Hactenus Chryſoſtomi ratiocinatio, eius ferè verbis expreſſa, qua non auerſatur illuſtrationes qualeſcunque noſtras, per Theologicam intellectus negotiationem circa hoc myſterium: ſed duntaxat ſuperfluas verborum profuſiones, è mero naturali lumine, quales nonnulli recente memoria fruſtra contulerunt, vt hoc myſterium humanis ratiunculis comprobarent. Quod item ſtudium, circa hoc & alia Chriſtiana myſteria, minùs feliciter ceſſit Raymundo Sebundio, in opere cœteroqui ſubtili, de naturali Theologia.

CAPVT II.

Ænigmatis propoſiti, inexpedibilitas & tenebricoſitas ſumma.

IN præmiſſa ænigmatis noſtri expreſſione, vel potiùs aliquali delineatione, gryphos vides & nodos inexpedibiles ac caliginem, quam nullus orationum & ratiocinationum humanarum ſplendor peruincat. Hanc caliginem, quippe ænigmatis internam, ſubire primùm & conſiderare placet: Tum eius diſcuſſionem tentare. In primis ergo Patres, ſummam huius myſterij caliginem paſſim agnoſcunt. Signo nonnullos è præcipuis, cum Græcorum tum Latinorum, prætermiſſis pleroſque ex quibus latè in hanc rem diſſerit Paulinus Aquileienſis, initio libri tertij contra Felicem Vrſelitanum. Auſpicor à Græcis.

Iudicium Græcorum Patrum, de caligine ſumma ænigmatis propoſiti.

29. S. Dionyſius epiſto. 3. hoc myſterium & priuſquàm executioni mandaretur, & poſtquàm mandatum eſt, maxima ſemper obſcuritate obſeptum pronunciat. Itaque cum præmiſiſſet, Deum eſſe ex ſe abditiſſimum: addidiſſetque per Incarnationem videri poſſe factum perſpicuum; ſubdit, nequaquam ita eſſe. Myſterium enim Incarnationis ſemper eſſe myſterium, ſemper adytum & imperuium nobis, etiam poſtquam factum eſt. Gloſſa Pachymeræ in eam epiſtolam; inſignis eſt ad hoc inſtitutum. Idem ſanctus Pater lib. de diu. nom. cap. 2. parte 1. *ad finem*, multa præfatus de diuina caligine, hæc ſubdit de Chriſto, [Imo quod Theologiæ totius vel euidentiſſimum eſt, ipſa Ieſu in carne apparitio & ineffabilis eſt ſermone omni, & omni ignota intelligentiæ: ipſi quoque antiquiſſimorum angelorum primati non cognita.] Scitè hanc tenebricoſitatem ſummam, ait eſſe euidentiſſimam.

Et inferiùs parte 2. agens de hoc myſterio. [Propitia ſint igitur, quæ ſenſum omnem & ſermonem ſuperantia, laudantur à nobis. In his quoque illius excellens ac ſuperſubſtantiale eminet, non modo qua parte immutabiliter nobis atque inconfuſè communicauit, nihil in exuberanti ſua plenitudine & ineffabili exinanitione perpeſſus: verùm quia quod eſt nouitatum omnium ſupereminens nouitas, in naturalibus noſtris ſupra naturam erat, in his quæ ſunt noſtræ ſubſtantiæ ſuperſubſtantialis, noſtra omnia ex nobis & ſupra nos excellenter habens.] Hæc, quanta obſcuritas? Si quod S. Dionyſio tribuit Richardus Victorinus l. de Incarn. ad S. Bernardum c. 13. tractans illud, *venit mane*, conſtaret verè eſſe Dionyſij, haberet hîc locum ſuum. Affirmat ergo Richardus, ſciſcitanti Apoſtolo quis eſſet ignotus Deus quem Athenienſes colebant, reſpôdiſſe Dionyſium. [Verus Deus & verus homo, & ipſe renouaturus eſt mundum.] Quod enim verus ille homo ſimul & Deus, cognominatus eſſet *ignotus*, non parum ad rem præſentem faceret. Verùm vnde narrationem illam habuerit Richardus, me latet, ſuntque aliæ illius cognominationis cauſæ complures, memoratæ ab Iſidoro Peluſiota l. 4. epiſto. 69. & ab alijs adductis in Natur. Theol. d. 5. n. 171.

30. Iuſtinus Martyr in expoſitione fidei de Trinitate, cum deuenit ad vnionem humanitatis & Verbi, perſpicuè aperit ſenſum ſuum de ſumma caligine huius myſterij, his præter cœtera. [Nec eſt cur quiſquam ex me huius vnitionis modum ſcitetur. Non pudebit enim fateri ignorantiam: Imò gloriabor potiùs, quòd credam arcana quibus initiatus ſum, quæ nec ratio nec mens valet percipere. Quare caue nequid manifeſtum de his, vel ex me, vel ex alio diſcere cupias. Quòd ſi libet ea cognoſcere quæ ipſi percipimus, non celabo filios Eccleſiæ: hoc tantùm admonitos, quod tractantibus hanc expoſitionem, opus ſit ſuperno fauore ac auxilio, vt aliquatenus fiant ſui voti compotes.] Et inferiùs. [Iam ante faſſus ſum, me huius veritatis manifeſtam cognitionem non poſſe mente comprehendere: ac ne nunc quidem pœnitet huius modeſtiæ, contentos dato nobis modulo.]

Origenes optimè in eandem ſententiam diſſerit l. 2. Periar. cap. 6. [Verum (inquit) ex omnibus de eo miraculis & magnificentijs illud penitus admirationem humanæ mentis excedit, nec inuenit mortalis intelligentiæ fragilitas quomodo ſentire vel intelligere poſſit, quod tanta illa potentia diuinæ maieſtatis, ipſum illud verbum patris, atque ipſa ſapientia Dei, in qua creata ſunt omnia viſibilia & inuiſibilia, intra circumſcriptionem eius hominis qui apparuit in Iudæa, fuiſſe crědêda ſit; ſed & ingreſſa eſſe Dei ſapientia vuluam fœminæ & naſci paruulus, & vagitum emittere ad ſimilitudinem plorantium paruulorum. Eum deinde quod in morte conturbatus refertur, & ipſe etiam profitetur dicens, *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*: Et ad vltimum, quod vſque ad eam quæ inter homines indigniſſima habebatur, adductus eſt mortem, licet tertia die reſurrexit. Cum ergo in eo quædam ita videamus humana, vt nihil à communi, id eſt mortalium fragilitate diſtare videantur; quædam ita diuina, vt nulli alij niſi illi primo & ineffabili in ſe conueniat deitati habere, humani intellectus anguſtia tantæ admiratio-

Digitized by Google

mirationis ſtupore percuſſa,quò declinet, & quò ſe conuertat, ignorat. Si Deum ſentiat,mortalem videt: ſi hominem putet, deuicto mortis imperio cum ſpolijs redeuntem à mortuis cernet: Propter quod cum omni metu & reuerentia contemplandum eſt, vt in vno eodemque ita vtriuſque naturæ veritas demonſtretur, vt neque aliquid indignum & indecens in diuina illa & ineffabili ſubſtantia ſentiatur; neque rurſum quæ geſta ſunt, falſis illuſa imaginibus exiſtimentur. Quæ quidem in aures humanas proferre, & ſermonibus explicare, longè vires vel meriti noſtri, vel ingenij, ac ſermonis excedit. Arbitror autem quia etiam ſanctorum Apoſtolorum ſupergrediatur menſuram. Quinimò etiam fortaſſis totius creaturæ cæleſtium virtutum, eminentior eſt Sacramenti iſtius explanatio.]

31. S. Macarius Epiſcopus Hieroſolymitanus in Magno Concilio Nicæno diſputans cum Phœdone Philoſopho,quærente quomodo Deus carnem induiſſet, poſtquam illum dedocuit errorem, monſtrauitque [in diuinis myſterijs non eſſe dicendum quomodo, eo quod ſint ineffabilia & incomprehenſibilia,] ſubdit, ie de tanto myſterio dictum, [quantum oratio conſequi poterit. Omnimodam enim myſterij illius cognitionem, quomodo diſpenſatio in carne Domini facta ſit, nullus neque hominum, neque Angelorum, nec ipſe Gabriel, qui eidem myſterio miniſtrauit, neque omnino ſancta,pura, & caſta Virgo Maria conſequi poterit, totam huius Dei verbi incarnationis intelligentiam. Ipſe etenim ſolus vnigenitus Dei filius,exactè nouit ſuam propter nos inhumanationem.Sed quæ nobis tradiderunt,qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis, vt ait Lucas, de illius in carne diſpenſatione;quod ſcilicet *ex ſemine Dauid & Abraham* ſecundùm carnem: & *de qua natus eſt Ieſus qui vocatur Chriſtus*, hoc eſt ex Virgine. Et quod *non Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit*: Et quòd *per omnia nobis aſſimilatus eſt, excepto peccato*, hæc ſcimus.Modus autem quo hæc geſta ſunt,omnis creaturæ rationalis cogitationem tranſcendit. Ait autem & de hoc Hieremias Propheta; *Homo eſt,& quis cognoſcet illum*.]

S.Chryſoſtomus homil. 11. in 1. ad Timoth. ad illud, *apparuit Angelis*, cum retuliſſet Apoſtolum, nomine *myſterij* ſignantem, carnis aſſumptionem à Verbo, ſubdit: [intuere quomodò omnibus in locis,diſpenſationem aſſumptæ pro nobis carnis, myſterium vocat. Neque enim eſt omnibus hominibus cognitum, imò ne Angelis quidem ipſis manifeſtum fuit. Quo enim pacto cùm ipſis per Eccleſiam manifeſtatum ſit? Idcirco ait, *reuera magnum eſt*.Nam profectò, veriſſimè magnum prædicatur. Homo enim factus eſt Deus,& Deus homo; homo apparuit abſque peccato, homo aſſumptus eſt,prædicatus eſt in mūdo,viderunt eum Angeli nobiſcum; myſterium igitur eſt.] Et mox. [Et quomodò, inquies, myſterium dicitur, quod eſt omnibus notum? Sed id antea erat incognitum,nunc autem ſingularis gratiæ merito, manifeſtatum eſt.] Sic tamen vt ſuperſtites ſint denſiſſimæ tenebræ. Pulchrè hom. de S.Ioanne Baptiſta *poſt medium*. [Verbum caro factum eſt, & quomodò factum ſit neſcio. Miraris quia ego neſciebam? Omnis creatura ignorat. Myſterium enim quod abſconditum fuit in omnibus ſæculis, in noſtro ſæculo reuelatum eſt: dicat aliquis,ſi reuelatum eſt,quomodo te neſcire dicis? Reuelatum eſt quod factum eſt,cælatur autem, quomodò factum ſit. Denique dicit Eſaias. *Generationem eius quis enarrabit?* Et quomodo ipſe dixerat, *Ecce Virgo in vtero concipiet & pariet?* Dicit quid factum ſit, quando autem dicit. *Generationem eius quis enarrabit?* Hoc nobis oſtendit quoniam natus quidem ſit, ſed quomodò natus ſit, ignoramus.]

32. S. Epiphanius initio orationis de laud. Deipa. [Miſer ego ſum, qui effulgentes ſplendores Deiparæ radios,terribiles & incomprehenſas facultates,cœli & terræ inhabitatæ myſterium, admirandumque propitiatorium,verbis conſequi tentaui. Geſtiebat quidem interioris animi cogitatio ad exactionem intelligentiam,quæ exprimere conabatur profundæ memoriæ, & altiſſimæ ſpeculationis miraculum. Veruntamen, chariſſimi, & timor multus, & grauis continuit me. Nam memoria contemplationis horrendæ exagitans tremebundam animam meam, & cor exhorreſcens, non mediocriter afflixit, ſed & grauiter vexauit.Concutit enim mentem meam maximæ contemplationis, ac velut incomprehenſi myſterij memoria,nempe quæ illud eloqui minimè poſſit.Quis enim huiuſmodi myſterio exprimendo queat ſufficere? Quale verò os pronuntiare, quæue lingua proferre? Nequaquam poteſt dicere quod latet.]

Baſilius Seleuciæ orat.39. [Quæ oratio imperuium conceptionis, quæ ſine viro contigit, pelagus ingredi valeat? Quæ mens tam pura, tam perſpicax, quæ inuiſibilia iſta contempletur? Et hæc humana voce maiora ſunt: ac reuera diuini cuiuſdam afflatus, vltrò aperientis harum quæſtionum exitum.Quomodo natura verbi, quæ nullius opera facta eſt,nec mente capi poteſt, quæque cum nulla creatura communicari poteſt; in quam Cherubini, etſi reliquos ordines ſupereminent,oculos defigere non audent,quomodo hæc cum infirma, & terreſtri humanitatis natura lubens in communionem venit? Et fuit myſterium, quod in hodiernum vſque diem myſterium permanet,nec vnquam myſterium non erit. Tunc vidit creatura, quod anteà viderat nunquam.] Et ſuperiùs. [Ipſe eſt qui à principio hominem efformauit, qui nouiſſimis diebus per ſe reformauit, qui capto luto Adamum de terra conglutinauit,& ſuo afflatu animauit. Verùm non illi modum ſuæ fictionis oſtendit:, occupans curioſam eius audaciam compeſcere, quò ignorans luti animæque compoſitionem, neque ſcrutetur.vt Deus,& caro in vnum coïuerint, tantùm non ſic affatus: Ne in cœlum ſuſtolli audeas, cum de ſolo petitus ſis. Noſce teipſum,vt fictus ſis, vt formatus,vt animatus; vt in corpore tuo, quod incorporale eſt, inhabitet. Age verò, ſimulne cum omnibus corporis membris porrigitur anima,an vnum duntaxat membrum ambit,atque perficit? Si porrigitur, multum inde abſurdi: Corporum enim proprium eſt porrigi; animam autem corporis expertem omnes nouimus: ſi verò contrahitur, hoc altero abſurdius; neque enim duntaxat id, quod ſine corpore eſt, corpus eſſe comperietur, ſiquidem in aliquam partem corporis contrahitur: ſed & reliqua membra mortua videre erit, viuifico deſtituta ſpiritu. Vides vt comprehendi nequeat horum comprehenſio? Quomodo igitur aſſequeris, quæ ſupra te? ſi namque tui ortus rationem caperes, æquius meam ſcrutareris incarnationem:vel potiùs temerè tunc à te id quoque fiat: interminata ſiquidem diſtantia Deum inter, & homines. Quod ſi tua tibi incognita, quid ea facies, quæ ſupra te?]

33. Iſidorus Peluſiota lib.2. epiſto.192. [Magnum reuera pietatis Sacramentum eſt, quemadmodum etiam ſacrorum antiſtes Paulus ſcripto prodidit: non quòd omnino incognitum ſit, ſed quòd à nemine comprehendi queat. Omnem quippè, & ſermonis & mentis vim excedit. Nam ſi puerulus matrimonij fructus eſt, quonam pacto Virgo matrimonij fructum edidit? Quonam pacto id quod interitui obnoxium eſt, cum eo quod interitum neſcit, copulatum eſt? Quonam pacto in eo quod circumſcriptum eſt, id quod à circumſcriptione alienum eſt, intelligitur? ſic inquam,vt nec diuina, nec labis omnis expers natura, decrementi quidquam patiatur; & quod mortale eſt,

modo quodam, qui nullis verbis exprimi poteſt, omnemque interpretationis vim ſuperat, honorē accipiat.

Theodoretus in c.5. Cantic. gratias de Chriſto capite fluentes, elatas palmarum interpretatus, ait eas dici nigras quaſi coruum, [vt per profundum & obſcurum colorem, abdita & inacceſſa incarnationis ratio declaretur.]

34. S. Maximus centur.1. ex variis cap.12. [Ingens diuinæ incarnationis myſterium perpetuò manet myſterium, non ob id ſolùm quòd pro modo & facultate eorum qui per illud ſaluantur, explicatum, habet quippiam nondum conſpectum, maius eo quod enarratum eſt: ſed ob id quoque, quòd vel illud ipſum quod videri putatur, manet adhuc prorſus abſtruſum: vtpote quod nullo ſermone, ſicuti eſt, cognoſci queat. Neque cuiquam, quod dicitur, videatur paradoxum. Nam Deus cùm ſit ſuperſubſtantialis, & omnem ſuperſubſtantialitatem tranſcendens, quando voluit ad ſubſtantiam deuenire, modo ſuperſubſtantiali ſubſtantiam induit. Et hanc ob cauſam, pro hominibus, vt amans hominum, ex humana ſubſtantia, verè factus eſt homo. Porrò modum quo factus eſt homo, ſemper habet inexplicabilem; pro hominibus enim factus eſt homo.] Quare capite ſequenti, negat vllam hic quærendam euidentiam, [Perpendamus, (inquit,) fideline mente incarnationis diuinæ myſterium, ac ſine vlla curioſitate glorificemus duntaxat eum cui noſtro gratia complacuit illud fieri. Nam quis dicendi demonſtrandiuè facultate conſequi poteſt, qua ratione Dei conceptio fiat? Quo pacto gignatur caro ſine ſemine? Quî generatio ſit abſque corruptione? Quomodo mater, quæ vel poſt partum virgo permāſit? Quo pacto qui pluſquam perfectus erat, ætate ſuccedēte proficiebat? Quo pacto baptizabatur, qui mundus erat? Quomodo nutriebatur, qui eſuriit? Quo pacto robur conferebat, qui fatigatur? Quomodo ægrotans ſanitatem donabat? Quomodo moriens, viuificabat? Et vt primum poſtremo loco dicā, quî Deus homo factus eſt? Ac ſanè maius myſterium eſt, quo pacto ſubſtātialiter & ſecundùm Hypoſtaſin Verbum erat in carne, qui ſecundùm ſubſtantiam & Hypoſtaſin totus eſt apud Patrem; quomodo idem natura totus eſt Deus; & ſecundùm naturam totus factus eſt homo, neutra prorſus abnegata natura: diuina minimè, ſecundùm quam eſt Deus: neque noſtra, ſecundùm quam factus eſt homo. Huiuſmodi myſteria, ſola capit fides, quæ eſt Hypoſtaſis eorum, quæ mentem ſuperant & rationem.]

S. Damaſcenus l.3. fid. cap.5. appellat incarnationem, [diſpenſationem verbi diuinam & ineloquibilem, & mentem omnem, comprehenſionemque omnem, excedentem.]

Patres Latini, quid ſtatuerint de tenebricoſitate eiuſdem ænigmatis.

35. Græcis Patribus ſubnecto Latinos. S. Hilarius ſub finem libri 10. de Trinit. [Illos nunc arcanorum cæleſtium ſcrutatores conſulo, vt ſecundùm naturam ſuam nati ex Virgine Chriſti ſacramentum loquantur. Vnde dicent Virgini conceptum? vnde Virgini partum? quam hanc eſſe genitalium originum cauſam diſputabunt? Et quid intra ſeceſſus maternorū ſinuum coaluiſſe? corpus vnde? homo vnde? Iam verò poſt hæc, quid ſit deſcendiſſe de cælo Filium hominis, in cælo manentem? Non enim eiuſdem eſt, ſecundùm corporales cauſas, deſcendere & manere, quorum alterum deſcenſionis tranſmutatio eſt, alterum manendi imperturbatio eſt. Vagit infans, ſed in cælo eſt: puer creſcit, ſed plenitudinis Deus permanet. Iam verò cùm aſcendit vbi antea fuit, & deſcendit qui manet; quo intelligentiæ humanæ ſenſu continebitur? Dominus enim ait: *Quid ſi videritis Filium hominis aſcendentem vbi antea fuit?* Aſcendit Filius hominis vbi antea fuit, & quis hoc ſenſus concipiet? Deſcendit de cælo Filius hominis, qui in cælis eſt, & quæ hoc ratio præſtabit? Verbum caro factum eſt, quæ hoc verba loquentur? fit caro Verbum, id eſt, homo Deus. Et qui homo eſt, in cælis eſt: & qui Deus de cælis eſt. Aſcendit deſcendens, ſed deſcendit non deſcendens. Eſt qui erat, & quod eſt, non erat. Currimus per cauſas, & ratione deficimur: rationem cernimus, & cauſas non intelligimus. Sed Chriſtum Ieſum ita intelligentes, ſcimus; & magis putantes nos intelligere, neſcimus.]

S. Ambroſius lib. de Salomone cap.2. *in fine*, veſtigia aquilæ in cælo, nobis inueſtigabilia, ſic accommodat ad rem præſentem. [Cuius hominis tam altus ſenſus & tantus eſt, vt explicare poſſit, quomodo illa tanta maieſtas de cælo aut venire dignata fuerit, aut redire? Cùm hoc ſolùm nobis ſcire liceat, quod aut venit, aut rediit. Quis enim cognoſcere poteſt quemadmodum Verbum in Virginem venerit, vt repentè conciperet, vt tam fœlicem fœtum partus virginalis effunderet, vt hominem Deus indueret, quem totus mundus non poteſt nec ſufferre nec capere? Id eſt quod ait, Veſtigia volantis aquilæ, (id eſt Chriſti Domini aduenientis ad terram, ac redeuntis ad cælos, veſtigia,) comprehendi enarrarique non poſſe.]

36. S. Auguſtinus epiſt. 49. ad quæſtionem 5. & Deum & Chriſtum, cuicumque homini licet ſapientiſſimo imperium eſſe, docet ex loco Prouerb. 30. [*Deus docuit me ſapientiam, & ſcientiam Sanctorum cognoui. Quis aſcendit in cælum, & deſcendit? Quis collegit ventos in ſinum? Quis conuertit aquam in veſtimento? Quis tenuit fines terræ? Quod nomen eſt ei, aut quod nomen eſt filij eius?* horum duorum quæ in extremo commemoraui, vnum retulit ad Patrem, id eſt *quod nomen eſt ei,* propter quod dixerat, *Deus docuit me ſapientiam.* Et alterum euidenter ad Filium, cùm ait, *aut quod nomen eſt filij eius?* propter cetera quæ de filio magis intelliguntur, hoc eſt, *qui aſcendit in cælum & deſcendit.* Quod Paulus ita commemorat: *Qui deſcendit ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cælos. Quis collegit ventos in ſinum*, id eſt, animas credentium in occultum atque ſecretum. Quibus dicitur: *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Quis conuertit aquam in veſtimento?* vt dici poſſet: *Quotquot in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Quis tenuit fines terræ;* qui dixit diſcipulis ſuis: *Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa, & Samaria, & vſque in fines terræ.*] Vides locum Prouerbiorum quo filius humanis intellectibus incognoſcibilis dicitur, accipi à Diuo Auguſtino de Filio in carne, ſiue de Chriſto ratione huius myſterij, non autem nudè de Verbo æterno. Eiuſdem B. Auguſtini vniuerſa epiſtola 3. in hoc negotio conſumitur.

S. Gregorius homil.2. in Ezech. electrum quod ibi Ezechiel nube magna, & igne inuoluente implicitum, atque adeò inaſpectabile refert, interpretatur Chriſtum. [Electrum quippe ex auro & argento eſt. In electro dum aurum argentumque miſcetur, argentum ad claritatem creſcit, aurum verò à ſuo fulgore palleſcit. Illud ad claritatem proficit, hoc à claritate temperatur. Quia igitur in vnigenito Dei Filio, naturæ diuinitatis vnita eſt natura noſtra, in qua adunatione humanitas in maieſtatis gloriam excreuit, Diuinitas verò à ſui fulgoris potentia humanis ſe oculis temperauit; per hoc quod humana natura clarior facta eſt, quaſi per aurum creuit argentum. Et quia diuinitas à fulgore ſuo noſtris eſt aſpectibus temperata, quaſi aurum nobis palluit per argentum. Illa enim natura immutabilis, quæ in ſe manens innouat omnia, ſi ita vt eſt, nobis apparere voluiſſet, fulgore ſuo nos accenderet potiùs quàm renouaret: ſed claritatem ſuæ magnitudinis temperauit noſtris oculis Deus, vt dum nobis eius claritas temperatur, etiam noſtra infirmitas per eius ſimilitu-

titudinem in eius luce clareſceret,& per acceptam gratiam, vt ita dicam, ſuæ habitudinis colorem mutaret. Quaſi electrum ergo in igne eſt,Deus factus homo in in perſecutione.]

37. S. Anſelmus lib.2. Cur Deus homo c.16. [Qua ratione ſapientia Dei hoc fecit, ſi non poſſumus intelligere,non debemus mirari:ſed cum veneratione tolerare,aliquid eſſe in ſecretis tantæ rei,quod ignoremus. Quippe mirabilis Deus reſtaurauit humanã naturam, quam inſtaurauit:æqualiter enim vtrumque Deo facile eſt,ſed homo antequam eſſet,non peccauit,vt fieri non deberet.Poſtquam verò factus eſt,peccando meruit,vt quod ei ad quod factus erat, perderet :. quamuis non perdiderit omnino quod factus erat, vt eſſet quod puniretur,aut cui Deus miſereretur. Neutrum enim horum fieri poſſet,ſi in nihilum redactus eſſet. Tantò ergo mirabiliùs Deus illũ reſtituit, quàm inſtituit; quando hoc de peccatore contra meritum ; Illud non de peccatore,nec contra meritum fecit. Quantum etiam eſt,Deum & hominem, ſic in vnum conuenire, vt ſeruata integritate vtriuſque naturæ , idem ſit homo qui Deus. Quis ergo præſumat vel cogitare,quod humanus intellectus valeat penetrare,quàm ſapienter,quàm mirabiliter tam inſcrutabile opus factum ſit?] Eiuſdem operis libro 1.c.2.inde profitetur S.Anſelmus,retrahi ſe ab Incarnationis tractatione [quod ea materia non ſolùm pretioſa eſt;ſed ſicut eſt de ſpecioſo forma præ filiis hominum,ſic etiam eſt de ſpecioſa ratione ſuper intellectus hominum.]

Amedeus Lauſanenſis hom.3.de laud.Deip.tractans myſterium Incarnationis. [Quis erit nobis progreſſus ad hæc ſancta Dei?Quo ordine iter aggreſſum conſequemur? Ecce condenſa nebula,nubeſque lucidiſſima, itinera noſtra præpediunt. Aqua illa quam vidit egredientem de templo ſancto Ezechiel,non ſolùm tales & genua,verùm renes & collum operiens,diffunditur ſuper nos,ne tranſuadare poſſimus.] Et mox. [Quod ſi voluerimus accedere ad caliginem, in qua ipſe eſt,ingreſſi medium nebulæ, & permoti gloria tantæ maieſtatis, perterriti etiam magnitudine illius Infinitatis, non ſubſiſtemus,& erimus quaſi nihil. Deus enim lucem inhabitat inacceſſibilem;cuius ignis,ſicut ſtipulam carnes deuorat,cuius faciem nemo videre poteſt,& viuere ; ad cuius abyſſum indagandam Angeli non ſufficiunt; ad quem nulla poteſtas aſpirat, præter illam quæ in vnitate perſonæ copulata eſt. Demus itaque gloriam Deo,& cadentes in facies noſtras; adoremus à longè veſtigia Trinitatis.]

38. Petrus Cellenſis lib.1.de tabernac.[Non immeritò Chriſtus arca nuncupatur;quia ſicut arca in domo valdè neceſſaria eſt , vt non ſolùm panis ibi ponatur, ſed veſtis & pecunia,& quælibet alia ſub claue ſignanda & conſeruanda ; ſic in Chriſto reponitur opus noſtræ ſaluationis,quaſi panis refectionis:reponitur veſtimentum dealbationis,vt ibi legitur ; *quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis* ; reponitur nihilominus de pecunia redemptionis;vt ibi;*redemptionem miſit Dominus populo ſuo*; reponitur & theſaurus totius diuinitatis, quia *in Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Arca igitur eſt;nec ſemper aperta,ne ſtudium quærendi tollatur; nec inclementer clauſa, ne inſtantia requirentium fruſtretur. In manus Patris, clauis reſignatur, propter myſterium à ſæculis abſconditum;ne fures effodiant conſilium Dei,& furentur intentionem Incarnationis Chriſti.Pater claudit & nemo aperit; quia natiuitatem Diuinam in ſecreto ſuo abſcõdit: Ipſe aperit & nemo claudit, quia generationem humanam Mundo innotuit. *Nemo* (inquit) *nouit filium niſi Pater.*]

Inſolubilitas corrigiæ per Baptiſtam,& libri Apocalyptici obſignatio,eodem à Patribus aptantur.

39. Hæc quæ de inenodabili implexitate myſterij Incarnationis hactenus protulimus ex variis Patribus, aliter paucis his verbis à Baptiſta Chriſti antecurſore ſunt tradita. *Non ſum dignus,vt ſoluam eius corrigiam calceamenti.* Interprete namque S. Gregorio homil.7. in Euang. intendebat [in ligaturam myſterij , quo Verbi diuinitas veluti calceata morticiniis noſtræ corruptionis apparuit.] Pulchrè item in eamdem ſententiam Nazianzenus orat.39.ſub finem. [Quid calceamenti corrigia,quam non ſoluis,qui Ieſum baptizas, tu,inquam, ſolitudinis alumne, ac nullius cibi homo,tu noue Helia,pluſquàm Propheta,vtpote qui eum etiam,qui prædicebatur, vidiſti ; tu inter vetus & nouum teſtamentum interiecte? An fortaſſe aduentus & carnis rationẽ, cuius ne extrema quidem facilè ſolui atque explicari, poſſunt, non dicam ab iis,qui adhuc craſſi & carnales ſunt , atque in Chriſto paruuli , ſed ne ab iis quidem, qui ſpiritu Ioannem referunt.] *Extrema* huius myſterij, appellat quaſcumque eius fibras , & quidquid ad illud aliquo tandem modo pertinet. S. Ambroſius , eodem modo indiſſolubilitatem corrigiæ calceamenti per Baptiſtam interpretatus eſt l.de inſtit. Virg.c.14. tractans illud Cant.7. *quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis.* Sic enim ſcribit. [Specioſè procedit anima,quæ corpore velut calceamẽto vtitur,vt quo velit,ſuum poſſit ſine impedimento vllo circumferre veſtigium. In hoc calceamento ſpecioſè proceſſit Maria,quæ ſine vlla commixtione corporeæ conſuetudinis,auctorem ſalutis Virgo generauit.Vnde egregiè Ioannes ait,*Non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamenti eius*; id eſt, non ſum dignus, Incarnationis myſterium comprehendere anguſtiis mentis humanæ , atque inopis vilitate ſermonis abſoluere.Vnde & Iſaias dixit, *Generationem eius quis enarrabit* ? Eadem eſt ſecunda interpretatio loci de quo agimus,adhibita à Clemente Alexandrino l.3.Strom. Nec diſſimiliter Gloſſa Ioan.1. indiſſolubilitatem corrigiæ calceamenti,ait eſſe myſterij Incarnationis inexplicabilitatem. Subſcribunt Magiſter in 3. diſt.2. Argent. ibid.d.1.q.1.artic.1.& Gabriel in 1.d.30.q.4.*litera L.*;qui varias tantæ in hoc myſterio difficultatis cauſas veſtigat *litera M.*& ſeqq.

40. Huic inſolubilitati corrigiæ per purum hominem,S.Bernardus ſerm.1. de Paſch. iungit quod Apocal.5. traditur de impoſſibilitate aperiendi librũ ſignatum. Sic enim de Chriſto loquitur. [Idem etiam liber eſt,qui non poterat aperiri. Quis enim dignus inueniretur aperire hunc librum ? Indignum ſe profitetur & ipſe Baptiſta Ioannes,quo inter natos mulierum maior nemo ſurrexit. *Non ſum*,inquit,*dignus ſoluere corrigiam calceamenti eius.* Venerat enim ad nos calceata maieſtas,diuinitas incarnata,venerat Dei ſapientia,ſed in libro clauſo vtique & ſignato.Quod ligabat corrigia calceamenti,hoc claudebant ſignacula libri. Sed quid dicimus ſuper his ſeptem ? An fortè triplex animæ virtus, ratio, memoria, voluntas, & quadrifaria corporis compoſitio, ex elementis videlicet quatuor , in his ſeptem eſt intelligenda, vt nihil de veritate humanitatis defuiſſe nouerimus Saluatori ? An magis humanitas eius,ipſe eſt liber; & quærenda ſunt ſignacula ſeptem? Septem enim quædam arbitror inueniri,quibus maximè celabatur in carne præſentia maieſtatis , vt non poſſit aperiri liber , & ſapientia quæ latebat agnoſci.] Exponit ſigillatim ea ſeptem ſigilla,ſiue ſeptem latentis in humanitate Dei cauſas, quæ apud eum videri poterunt. Auctoritate ſatis ſuperque monſtratum videtur, quanta & quàm denſa ſit propoſiti ænigmatis caligo.

Suffragium rationis.

41. Nec minus aſtipulatur ratio. Omnes enim contradictiones ſuperiori capite propoſitæ, inexpedibiles videntur reddere huius ænigmatis ſcrupos. Quomodò ſiquidem poteſt idem Deus & homo, idem creatura & creator, idem mortalis ac immortalis, æternus ac temporalis, immenſus & loco concluſus agnoſci? Quomodò autem Deus, eo in hominem tranſitu mutationem non ſubierit, quæ tamen tantum à Deo abeſſe debet, quantum non eſſe ac deficere? Sanè quomodocumque explicetur, quo pacto Deus qui antè homo non erat, factus deinde ſit homo, affricanda videtur Deo fuligo noſtra: quia vel Deus dicetur vniri humanitati vt forma; vel humanitas dicetur vniri Deo, vt ſubiecto; vel ex humanitate & Deitate refractis, exiſtet tertium: quæ omnia impoſſibilia ſunt, & pugnantia cum diuina actualitate puriſſima, ac vel obumbrationem viciſſitudinis excludente. Quomodocumque item explicetur fundamentum nouæ illius denominationis, non apparet quomodò veritas naturæ humanæ retineatur, in tanto eius ad Deum acceſſu; aut quomodò natura humana ſit vera ſubſtantia, tam pendens à Patre & Spiritu ſancto quàm à Verbo, vt ſanè æquè pendet ab omnibus perſonis diuinis, cùm ab omnibus per communem eſſentiam atque potentiam producatur. Aut denique quomodò ſit completa, ſi vel aliquo ſibi ſubſtantiali deſtituitur, vel in alterius compoſitionem venit. Hæc omnia, quanta ſit obſcuritas myſterij ænigmate propoſito contenti, teſtatum faciunt.

Accedit potentiſſima eiuſdem caliginis probatio, quæ conuincit, in hoc negotio à nullo creato intellectu reſponderi poſſe niſi admodùm imperfectè, ad quæſitum quod de vnaquaque re primum inſtitui poteſt, nec rei notitiam plenam infert, ſed pertenuem & in veſtibulo ipſo hærentem. Prima enim quæſtio de re quapiam, eſt, an ſit tantùm poſſibilis, an exiſtẽs actu. Qui porrò ſubiectam huic primæ quæſtioni reſponſionem percepit, perparũ promouit in rei perfectione de qua inſtituitur ea quæſtio: adhuc enim hæret in extimo atrio rei, nec ad eſſentiæ adyta admittitur. At ratio valida conuincit tantam eſſe caliginem myſterij quod propoſito ænigmate continetur, vt ne ad illam quidem primam & veluti initialem cognitionem eius, aſpirare intellectui vlli creato, ſiue Angelico, ſiue humano liceat: ſed ex triplici modo cognoſcendi diuina quem aſſignat S. Bernardus lib. 5. de conſid. c. 3. nempe per fidem obſcuram, intelligentiam claram, opinionem ſola veriſimilia apprehendentem, adigimur fateri, ſolum primum modum, intellectui cuicunque creato eſſe concedendum, quoad myſterium ænigmate propoſito contentum: Ac proinde ſi intellectus, hoc quod inter ſignata fidei (vt S. Bernardus loquitur) numerandum eſt, tentet irrumpere, non modò reputandus erit effractor, quod idem melliſſimus Doctor tradit, ſed etiam caſſo niſu & irrita fatigatione nihil proficiet. Quod verò multo plus eſt, ne opinio quidem reperit vbi ſecura hîc pedem figat in tanta caligine. Hoc quia non videtur ſatis exploratum, nec ab omnibus Theologis æquè admittitur, demonſtrandum breuiter eſt, tam quoad poſſibilitatem, quàm quoad actualem exiſtentiam myſterij in quo verſamur, initio ducto à poſſibilitate nuda, quam patet eſſe anteriorem, cum exiſtentia ſuperaddat poſſibilitati diuinum decretum actuale, quod magnas tenebras offundit, vltra eas quæ poſſibilitatem aſſectantur.

42. Vt autem perſpicuè ſolideque procedamus, præmittendus eſt duplex modus cognoſcendi vel oſtendendi rei cuiuſcunque poſſibilitatem. Primus eſt, quo directè & oſtenſiuè probatur, atque adeò clarè & euidenter detegitur ea poſſibilitas: Qua ratione eam rem agnoſcimus euidenter poſſibilem, quæ nobis obiicitur contuenda penetrãdo intimè connexionem terminorum illam compingentium, aut quam diſcurſu manifeſto agnoſcimus connecti neceſſariò cum ea re cuius exiſtentiam intuitiuè perceperimus. Secundus modus rei poſſibilitatem cognoſcendi, eſt indirectus; quo ſcilicet tametſi non cognoſcimus euidenter, abeſſe repugnantiam; tamen omnia quæ in contrarium opponi poſſunt, enodamus: non quidem euidenter conuincendo, in huiuſmodi argumentis quæ in contrarium opponi poſſunt, aſſumi falſum; (ſic enim euidenter cognoſceremus oppoſitum eſſe verum, quod eſt contra ſuppoſitionẽ, quæ fert illud non cognoſci euidenter:) ſed negando principia in contrarium aſſumpta, quæ aduerſarij nunquam ineluctabiliter aſtruent. Diſtinxit hos duos cognoſcendi vel oſtendendi modos, Argentina in 3. d. 1 q. 1 art. 1. priorem vocans directum & poſitiuum, poſteriorem verò indirectum & negatiuum.

Ne poſſibilitas quidem huius myſterij, demonſtrari directè poteſt ab intellectu vllo creato, etiam Angelico.

43. Prior modus cognoſcendi poſſibilitatem huius myſterij, eſt apertè impoſſibilis cuiuis intellectui creato per natiuas vires ſuas operanti. Nam ens eſſentialiter ſupernaturale, non poteſt viribus intellectus vllius creati agnoſci poſſibile, penetrata connexione quidditatis & exiſtentiæ talis entis. Certum quippe eſt, quod cognoſcibilitas aſſectatur entitatem, eſtque naturalis eius paſſio: & iuxta probabilem ſententiam, eadem eſt cum veritate tranſcendentali. Quod ſi cognoſcibilitas non correſponderet entitati, conuelleretur principium apud omnes ratum ac certum; nempe quod modus operandi ſequatur modum eſſendi. Igitur ſi res cognoſcenda, eſt eſſentialiter ſupernaturalis, impoſſibile eſt eam eſſe euidenter cognoſcibilem viribus naturæ totius creatæ. Atqui myſterium ænigmate propoſito comprehenſum, eſt ſecundùm ſubſtãtiam & eſſentiam ſuam ſupernaturale: Inuoluit enim perſonalitatẽ Verbi, & terminationem naturæ creatæ per vnam ex illis perſonalitatibus quibus diuinitas ipſa terminatur; atque adeò continet modum eſſendi reciprocum ac proprium Deo, quod eſt totum fundamentum ſupernaturalitatis ſecundùm ſubſtantiam. Quare impoſſibile eſt, nudas vires naturales cuiuſcunque intellectus creati, iſthuc vſque peruadere, ferrique diſtinctè & perſpicuè in contuitionem poſſibilitatis myſterij propoſiti.

44. Non diſtinxi de intellectibus creatis; quia intellectus quoque Angelicus, non eos modò qui ſunt reipſa, ſed qui etiam eſſe poſſunt, eodem loco habeo quoad rem præſentem: diſplicentque Mayro in 3. d. 1. q. 8. (quamuis nonnihil ambiguus,) & Rubion. in 3. d. 1. q. 3. art. 2. qui exiſtimantes intellectum à ſenſu independentem, æquè porrigi ad omnia entia limitata percipienda, affirmant intellectum Angelicum ſibi relictum, (id eſt non impeditum à Deo natiuam eius perſpicaciam obſtruente) poſſe naturaliter cognoſcere hoc myſterium. Id quod etiam aſſeruiſſe non ita pridem nonnullos, refert Vaſquez 1. p. d. 214. n. 14. ſed ex alio fundamento: nempe quod extrema huius vnionis, Deus ſcilicet & humanitas, ſint naturaliter cognoſcibilia: proindeque cùm non implicet contradictionem ea extrema coniungi; intulerunt, notam euidenter eſſe Angelo, poſſibilitatem huiuſmodi vnionis. Sed hæc fundamenta, ſunt planè ruinoſa. De priore res eſt perſpicua. Cuiuis enim intellectui, certa menſura obiectorum connaturaliter cognoſcibilium eſt aſſignanda, correſpondens modo eſſendi, vt latè proſequor in Natur. Theolog. Diſt. 4. à num. 2. At vnio de qua diſputamus, longè tranſcendit modum eſſendi cuiuſcunque creaturæ, cùm includat modum eſſendi diuinum, &

Digitized by Google

trahat ad eſſe Dei. Ruit ergo vniuerſus Rubionij diſcurſus. Recentiorum verò argumentum, eſt prorſus imbelle. Inprimis quia falſum eſt, perſonam Verbi quæ eſt alterum huius vnionis extremum eſſe naturaliter euidentem Angelo, etiam quoad *an eſt*. Deinde inanis eſt illa conſecutio. Hæc extrema cognoſcuntur naturaliter: ergo vnio quoque eorum, cognoſcitur naturaliter vt poſſibilis. Poteſt enim ſubeſſe latens contradictio in tali vnione: & quamuis nulla ſubeſſet contradictio, tamen propter ſupernaturalitatem vnionis, notitia eius tranſcendet vim cognoſcitiuam naturalem quantumcunque perſpicacem, nec impeditam quominus pro naturali ſua efficacia exeratur. Itaque ſtatuendum omnino eſt, quamuis Angelicus intellectus intra naturæ fines ſit perſpicacior noſtro intellectu, & ſphæram obiectiuam intelligibilem longè protenſiorem ſortiatur, tamen connaturaliter cognoſcendo, non poſſe altiùs aſſurgere, quàm ferant vires eius naturales cognoſcitiuæ, quæ porrigi nequeunt vltra gradum eſſendi Angelo cognoſcenti proprium. Ex quo ſequitur, nō poſſe Angelum connaturaliter pertingere ad notitiam entium ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturalium, inter quæ recenſetur hoc myſterium. Quod ſi Angelus nequit connaturaliter cognoſcere poſſibilitatem huius myſterij, ſequitur non poſſe eam cognoſcere euidenter: quia quamuis cognitio euidens latiùs pateat quàm connaturalis, tamen omnis notitia euidens viribus naturæ parabilis, eſt connaturalis. Vnde enim ineſſet naturali notitiæ tanta perfectio, vt idonea eſſet ad exhibendam rem euidenter, niſi eſſet commenſa & debita naturæ intelligenti? At hoc ipſum eſt, eſſe connaturalem notitiam.

Patrum iudicium de negata Angelis euidenti notitia poſſibilitatis huius mmyſterij, per naturæ vires.

45. Negant diſertè Angelis notitiam claram huius myſterij, (vtique ex naturalibus ipſorum viribus,) nonnulli Patres. Petrus Damiani ſerm.11. [Hanc generationem de matre, omni humanæ creaturæ reor inextricabilem. Neſcio, vtrùm ab illa excellentiore natura, valeat comprehendi. Quia enim comprehendat coniunctionem carnis, & Verbi, qualiter Deus, & homo in vnam perſonam conueniant, ſaluis imperturbatiſque proprietatibus naturarum? Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. Ego hanc, omnem ſenſum ſupergredi credo, veterum virorum veſtigiis inhærens, qui ſuper hoc ſanas, & inconcuſſas ſententias reliquerunt.] Benè *veteres viros*, ita ſenſiſſe affirmat; non modò cùm vniuersè docent hoc myſterium exſuperare omnem ſenſum, ſed etiam nominatim tradendo, tranſcendere naturalem ſubtilitatem intellectus Angelorum.

Ita planè S. Chryſoſtomus in pſal.96. ad illa verba, *nubes & caligo*, tractans per occaſionem illud pſalmi 17. *Inclinauit cælos & deſcendit, caligo ſub pedibus eius, & aſcendit ſuper Cherubin & volauit, volauit ſuper pennas ventorum*; ſubdit enim. [Non quod pennas habeat Dominus, & volet, dixit Propheta: *Volauit ſuper alas ventorum*. Alæ ergo ventorum quæ ſunt? vtique Angeli: vnde & alibi dicit: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem ardentem*. Porrò quod dixi, caliginem craſſiores tenebras, ne quis me fabulari putet, & non rem dicere, vt eſt, teſtatur etiam hoc Propheta ipſe. *Et aſcendit ſuper Cherubin & volauit; volauit ſuper alas ventorum. & poſuit tenebras latibulum ſuum*. Quæris quales tenebras poſuit Deus latibulum ſuum? Planè corpus, quia tabernaculum corporis ſui, dicit tenebras.] En quomodò ipſis Angelis, iiſque qui inter Angelos perſpicaciſſimi habentur, myſterium corporationis Domini, caligo eſt ac tenebræ, iudice Chryſoſtomo, qui idem quoque docet hom.11. in 1. ad Timoth. vt in huius capitis calce referam.

Petrus Chryſologus ſerm.41. hoc myſterium ipſis Angelis inuiſibile eſſe, diſertè conteſtatur, & vniuersè de Angelis loquitur.

Gregorius Næocæſarienſis perpulchrè orat.3. de Annunc. inducit Gabrielem, ſic apud ſe ratiocinantem ſuper concredita ſibi legatione. [Noua & inaudita hæc res eſt. Intelligentiam ſuperant, quæ dicuntur. Quem reformidant Cherubim; Quem Seraphim intueri nequeunt; Quem cunctæ virtutes cæleſtes comprehendere intellectu non valent, is ſuum promittit puellæ congreſſum: ſuæque ipſius perſonæ aduentum denunciat; immò verò ingreſſum per auditum pollicetur: Et qui Euam condemnauit, eius filiam tantoperè glorificare contendit? Ait enim: Paret mihi auditus ingreſſum. Sed nunquid poterit Virginis vterus illum capere, qui comprehendi nequit? Myſterium reuera tremendum ac venerandum eſt iſtud.] Angelus eſt, quem ſic loquentem inducit Gregorius Thaumaturgus. Neque verò eſſe ex infimo quopiam beatorum ſpirituum ordine, ſed ex eminentiſſimis, tradit apertè S. Gregor. hom.34. in Euang. & ſatis ſignificat S Bernard. hom.1. ſuper *Miſſus eſt*. Et idem à fortiori, dixiſſet Thaumaturgus, de minoribus Angelis. Denique in hymnis Græcanicis ad Deiparam quos Buteo ex Horologio Græcorum Latinè fecit, non modò eloquentes Rhetores dicuntur ad hoc myſterium eſſe muti vt piſces, ſed etiam Angeli omnes, hærentes ad illud & obſtupentes inducuntur.

46. Agnoſcunt igitur Patres, hoc myſterium eſſe ſuprà naturalem captum Angelorum, atque adeò cuiuſuis intellectus creati, ita vt vi eius nequeat euidenter percipi poſſibile. Neque verò euidens tantùm notitia poſſibilitatis huius myſterij, neganda eſt viribus naturæ ſibi relictis, ſed etiam notitia veriſimilis atque probabilis. Homo enim & Angelus ſibi relicti, vel nullo modo in eam cogitationem venirent, vt indicarent Deum poſſe eſſe hominem: Vel ſi fortuitò ea imaginatione pulſarentur, nec eam reiicerent tanquam otioſam, potiùs exiſtimarent, eum vnionis modum latente aliqua contradictione implicari: quamuis ipſis quidem nulla occurrere poſſet cōtradictio; quam re benè conſiderata diſſoluere non poſſent, eo modo quo iam dicam. Egregiè ſanè Gulielmus Pariſienſis lib. de virtut. cap.11. longiſſimo, *ſub medium* (pag. mihi 137.) affirmat, ſi propoſitio huius myſterij facta fuiſſet Angelis naturæ ſuæ relictis, & non facta eis reuelatione diuini de hoc negotio conſilij, non dubitaturos Angelos, damnare ſtultitiæ talem cogitationem: quod planè eſt dicere, fore vt impoſſibilem iudicarent huiuſmodi vnionem, quia cum ſapientia Dei non poteſt cohærere ſtultitia. [Audemus (inquit Gulielmus) & ampliùs dicere, quia ſi propoſuiſſet in conuentu omnium Angelorum, quia quædā fornicaria & in terris, omni libidini proſtituta, omni turpitudine coinquinata, cui vilitate, vel fœditate, nulla meretrix comparabilis, hanc volo ducere in vxorem, & conſtituere reginam cælorum, & omnino coæquare, & inſuper euſque amare eam, vt pro latrociniis, ac turpitudinibus eius crucis affigar patibulo; ſi inquam, iſta eis proponeret, & huiuſmodi, (vt ita dicamus) ſtultitiæ profundiſſimam, & ininueſtigabilem ſapientiam eiſdem non reuelaret, & ipſum inſaniſſimum reputarent, & quod Petrus ſimilia audiens dixit eidem Matth.16. ipſi procul dubiò reſponderent; videlicet, *abſit à te Domine, non erit tibi hoc*.] Quod Gulielmus dixit de Angelis, rectè Henricus quodlib.8. q.14. *in corpore* de quacunque naturali virtute cognoſcitiua pronunciauit, affirmans rationi naturali, ſi reuelatione deſtituatur, probabilius viſum iri, myſteria Chriſtiana (inter quæ myſterium de quo agimus, eſt ex primariis) impoſſibilia eſſe, quàm poſſibilia.

Quid

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Quid de probabili notitia naturali poſſibilitatis huius myſterij, ſuppoſita reuelatione ſtatuendum.

47. An verò ſuppoſita reuelatione poſſibilitatis huius myſterij, vires naturales intellectus, eò poſſint aſſurgere, vt illud eſſe poſſibile probabiliter confirment, lis poteſt eſſe de nomine. Certum quidem eſt, reuelationem diuinitùs interpoſitã, non poſſe efficere, vt naturale lumen intellectus, vltra ſphæram ſuam obiectiuam progrediatur: Nec item poſſe efficere, vt naturalia principia quæ aſſumi poſſunt per intellectum reuelatione præuia roboratum, contineant virtualiter concluſionem, quam ſuaptè natura non continent; Quod vnum volunt Ruis diſp. 43. de Trinit. ſect. 2. & alij, qui negant, etiã ſuppoſita fide aut reuelatione, poſſe ab intellectu creato ſibi relicto excogitari rationes quibus myſterij ſubſtantialiter ſupernaturalis, veritas aut poſſibilitas, vel probabiliter innoteſcat. Nihil tamen vetat, ſuppoſita fide & reuelatione myſterij, intellectum ſuis viribus aliquas ſibi veriſimiles ratiocinationes tanquam manuductiones efformare, quibus probabiliter ſuadeatur, myſterij poſsibilitatẽ & veritatem, & quaſi cicuretur ac condoceſiat, ne præfractè ab obiecto adeò auerſo, tamque à connaturalibus ſibi obiectis diſſentiente, reſiliat: quod vnum volunt Suares lib. 1. de Trinit. c. 11. & 12. & alij, qui docent, ſuppoſita fide, dari poſſe naturæ viribus probabilem myſteriorum confirmationem. Hoc enim non eſt aſſerere, naturale lumen tranſcendere ſphæram ſuam; aut principia naturalia continere concluſionem quam non continent: ſed tantùm eſt aſſerere, intellectum intra ſphæram ſuam naturalem, reperire poſſe aliqua vtcunque proportionalia myſterio, è quibus per analogiam naturaliter cognoſcibilem, colligat non improbabiliter poſſibilitatem myſterij. Poſſibilitas enim myſterij analogicè tantùm deducta, continetur in huiuſmodi principiis naturaliter peruiis. Multas tales huius myſterij manuductiones, adducam infrà lib. 2. ſect. 1. c. 1. Quàm verò tenuis aut potiùs nulla lux, ex ea poſſibilitatis veriſimilitudine obſcuritatem fidei ſupponente, nec niſi alicui analogiæ nixa, accedat myſterio, non eſt quod exponam; cùm per ſe liqueat, myſterium nihilominus denſa ſemper caligine obuolui. Non eſt tamen idcirco dicendum, myſterium eſſe contra lumen naturale: neque enim lumen fidei, naturali lumini aduerſatur, ſicut neque veritas veritati; ſed tantùm dicendum eſt, myſterium eſſe ſupra naturale lumen; nec eius colluſtratione patere poſſe poſſibile. Nec plura, de naturaliter directè indemonſtrabili poſſibilitate myſterij de quo agimus. Vnde quanta ſit ænigmatis propoſiti caligo, æſtimare licet.

Eiuſdem poſſibilitatis demonſtratio indirecta, parabilis naturæ viribus.

48. Venio ad alterum ſupra propoſitum modum demonſtrandi poſſibilitatem huius myſterij, quem aiebam vocari indirectum, aut negatiuum, quia procedit diluendo & negando principia quæ aſſumuntur in argumentis, formatis contra myſterium. Cuiuſmodi ſunt benè multa argumenta, quæ contra poſſibilitatem myſterij de quo agimus, referuntur à S. Thoma lib. 4. contra gent. cap. 40. Et hic modus probandi poſſibilitatem, poteſt quidem naturali intellectus perſpicaciæ aliquatenus concedi reſpectu myſterij de quo agimus; inde tamen caligo & tenebricoſitas ſumma myſterij, nequaquam diſcutitur.

Poſſe hunc modũ probandi poſſibilitatẽ aliquatenus tribui intellectui creato ſibi relicto, videtur debere eſſe extra controuerſiam: quia vt optimè philoſophatur D. Thomas opuſc. 6. c. 2. quod à ſumma veritate profertur, cuiuſmodi eſt quodcunque fidei myſterium, non poteſt falſum eſſe: quod autem falſum non eſt, nequit ratione neceſſaria impugnari. Igitur rationes quibus contigerit illius myſterij poſſibilitatem impeti, vitioſæ ſunt, & negari poſſunt, quod eſt probare indirectè poſſibilitatem myſterij illis rationibus impetiti. Idque vnum, Chriſtiano Doctori cum infidelibus agenti præſtandum eſſe circa fidei myſteria, monet ibidem S. Thomas. Aduertit enim, non eſſe Doctori Chriſtiano laborandum, in fidei myſterijs contra infideles neceſſariò aut euidenter probandis, ſed in eam duntaxat curam incumbendum eſſe, vt fidei myſteria defendantur, quod præſtatur ſimplici negatione propoſitionum ab infideli aſſumptarum contra myſterium de quo agitur. Aiebam verò hunc modum probandi poſſibilitatem myſterij, aliquatenus concedi naturæ viribus, quia hic modus probandi, ſimpliciter loquendo, non eſt euidens. Caietanus quidem 1. p. q. 1. art. 8. admittit, poſſe à Chriſtiano Doctore naturæ viribus monſtrari euidenter falſitatem argumentorum quibus myſterium aliquod noſtrum impetitur. Eſtque id planè admittendum, ſi vitium argumentorum illorum ſit duntaxat in forma ſyllogiſtica, aut ſi in illorum argumentorum materia admiſceatur naturalis aliqua propoſitio, euidenter pugnans cum naturæ lumine. Falſum tamen eſt, poſſe euidenter oſtendi defectum argumentorum contra myſterij poſſibilitatem, ſi argumenta illa non peccent in forma, nec vllam contineant propoſitionem pugnantem cum naturali lumine. Nam his ſecluſis, ſi argumentorum contrariorum defectus probaretur euidẽter, fatendum eſſet, poſſibilitatem myſterij poſſe euidenter probari. Nam quod euidenter oſtenditur non eſſe impoſſibile, (omnibus nimirum quæ aduerſus poſſibilitatem pugnabant euidenter reiectis,) eo ipſo euidenter oſtenditur eſſe poſſibile: quod vidimus nequaquam poſſe de myſterijs ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturalibus affirmari. Itaque Caietanus, admittens euidentem depulſionem argumentorum contra myſteria, vel reijciendus eſt cum Gillio l. 1. tract. 4. c. 11. concl. 1. vel certè cum Suare diſp. 4. de fide ſect. 2. num. 9. accipiendus eſt de illis paulo ante tactis euentibus, in quibus argumenti vitium poteſt euidenter detegi naturæ viribus. Aliter Caietanum intellexit Valentia 1. p. d. 1. q. 1. p. 5 §. 4. & 3. p. d. 1. q. 1. p. 2. nempe quaſi tantùm voluerit Caietanus, poſſe Chriſtianum Doctorem reddere euidentem rationem, cur ſibi prudenter perſuadeat, rationes fidei myſterium impugnantes laborare falſitate, tametſi nequeat ex ipſa rei natura euidenter oſtendere propoſitionem aliquam in argumentis fidem oppugnantibus aſſumptam, falſitate ſordere. Hoc quidem quod Valentia affirmat, verum eſt nec rectè ab Aluare 3 p. diſp. 1. detortum eſt in extraneum ſenſum atque reiectum. Ad rem tamen præſentem non facit: quia inde tantùm habetur myſterium eſſe euidenter credibile de quo nemo ambigit. Non habetur autem quod quæritur, nempe quod myſterium ſit euidenter non impoſſibile: Sic enim eſſet euidenter poſſibile. At non quicquid eſt euidenter credibile, eſt poſſibile euidenter. Imo multa falſa poſſunt veriſimiliora & credibiliora apparere pleriſque veris. Liquet ergo quatenus indirecta probatio poſſibilitatis huius myſterij poſſit intellectui creato ſuis viribus relicto concedi.

Salua tamen myſterij tenebricoſitate.

49. Nihil porrò per prædicta diſcuti caliginem myſterij, (vt addebam,) perſpicuum eſt. Nam euidens credibilitas non tollit obſcuritatem fidei, quia non peruadit ad intimum obiectorum fidei, ſed ſiſtit in eorum veluti ſuperficie, oſtendendo competere eis commu-

Digitized by Google

communem rationem veri credibilis, non tamen penetrando propriam illorum veritatem; ad quod exigeretur, vt propoſitiones de eis formatæ, vel per ſeipſas & ex terminis notæ eſſent, vel in bona forma deducerentur ex antecedentibus quæ eſſent ex terminis nota, quorum vtrunque deeſt obiectis fidei, quatenus fidei ſubſunt: qua de re plenius 2.2. Indirecta item probatio poſſibilitatis, non tollit myſterij caliginem: cum tota illa probatio verſetur circa argumenta contraria, eorumque vim ſola negatione infringat. Imo etiam ſi cum Suare diſp. 4. de fide ſect. 2. nu. 9. concederemus, eam indirectam probationem poſſibilitatis myſterij fieri per euidentem argumentorum dilutionem, nulla tamen lux affunderetur myſterio. Nam quamuis per eam dilutionem, euidenter conſtaret argumentis contrarijs non probari quod intendunt, non tamen per eam conſtaret euidenter, falſum eſſe quod argumenta illa aſſumunt: vnde eadem ſemper caligo offunderetur myſterio. Mihi tamen conſultius videtur, negare eam indirectam probationem poſſibilitatis, eſſe euidentem: quia non videtur dicendum, euidens eſſe quod argumenta contra myſterium formata non conuincant, niſi ſimul fateamur, euidens eſſe quod peccent in materia, & falſum aſſumant: quod vidimus fatendum non eſſe per ſe loquendo; ſeu quoties ſeruatur ſyllogiſtica forma, & nulla propoſitio cum naturali lumine euidenter pugnans, aſſumitur aduerſus myſterium. Quare duntaxat admitto, dari poſſe ſolutionem argumentorum contra myſterium adeò idoneam, vt argumenta illa non appareant conuincentia, proindeque ſufficienter retundantur: etiamſi non liceat dicere, ſolutionem facere, vt argumentum euidenter appareat non conuincens: quod longè diuerſum eſt, nec includit euidentiam ſolutionis, & euidentem detectionem falſitatis argumenti.

Cum igitur nulla ex parte affulgeat liquida lux, qua poſſibilitas myſterij in ænigmate propoſito contenti, liberetur ſumma caligine qua obuoluitur, apparet, rectè à nobis conſtitutum eſſe cum S. Bernardo l. 5. de conſider. c. 3. ne ad primam quidem & omnium imperfectiſſimam de re notitiam, quæ eſt circa eius poſſibilitatem, aſſurgere per naturæ vires poſſe circa hoc myſterium, ſiue intelligentiam, ſiue opinionem, ſed id concedi ſoli fidei, aut non niſi fide præmiſſa ſubrepere opinionem. Quia verò fides ex ſua ratione eſt non apparentium, concluditur noſtram omnem notitiam de huius myſterij poſſibilitate, in ſumma obſcuritate verſari. Et quamuis notitia de huius myſterij poſſibilitate eſſet eximiè ſplendida, tamen intellectus per eam lucem non tranſcenderet minimum quod de re cognoſci poteſt. Quantum enim eſt, cognoſcere de re quapiam quod ſit poſſibilis, ſi non peruadatur vlteriùs?

Euidentia exiſtentiæ huius myſterij, viribus creati cuiuſuis intellectus neganda.

50. Pergo ad exiſtentiam myſterij in quo verſamur. Hanc ſiue prout exercitam, ſiue prout aliquando de facto exercendam, negandum eſt poſſe euidenter patere facultati vllius intellectus creati: quod perſpicuum eſt ex dictis circa poſſibilitatem. Nam hoc myſterium prout actuale & exercitum, vel in aliqua differentia temporis exercendum, longè minùs poteſt naturaliter innoteſcere, quàm prout poſſibile tantùm: Actualitas enim ſuperaddit nouum obiectum naturaliter imperuium creato cuicunque intellectui, nempe liberum Dei decretum, quod ad rei cuiuſcunque creatæ exiſtentiam præſupponi oportet. Vnde Chriſtus ipſe, hoc myſterium confitente S. Petro; pronunciauit carnem & ſanguinem, id eſt naturales vires humanas, non detexiſſe ipſi quæ de tanto myſterio profeſſus erat, ſed id fuiſſe Patris cœleſtis beneficium. At notitia obiecti quod neceſſe eſt à Patre cœleſti reuelari, non eſt germen virtutis naturalis intellectiuæ, ſiue humanæ, ſiue Angelicæ. Quare & Angelos, & homines ſibi relictos, arceo ab intuitione huius myſterij, ſiue exituri aliquando, ſiue etiam iam exiſtentis. Nec tantùm eos arceo à contuitu pleno & liquido, ſed etiam à iudicio quocunque euidenti de huius myſterij exiſtentia, etiamſi abſtractiuo, & quoad ſpecies terminorum obſcuro ac improprio, claro autem ac euidente quoad ſolum iudicium. Qua ratione, pleraque noſtra iudicia ſcientifica ſunt euidentia quoad ſolum nexum extremorum; quorum notiones obſcuræ ſunt & adulterinæ, eo quod per effectus perſpicuos repremus ad affirmandum de ſubiecto, hoc aut illud, quod cuiuſmodi ſit, non ſatis dignoſcimus. Hanc quoque euidentiam exiſtentiæ huius myſterij, notitiæ cuius naturali negandam dico, quia reuera nullus fuit effectus naturaliter peruius humano aut Angelico intellectui, ex quo inferre euidenter licuerit, exiſtentiam myſterij in quo verſamur, ſiue futuram, ſiue iam præſentem.

51. Tantùm in contrarium eſſe videtur, quod Chriſtus edebat miracula, quæ patrari non poterant vi humana, vel Angelica: idque Angelis ſaltem perſpicuum erat, ac proinde eos non latebat quod huiuſmodi opera efficerentur vi diuina. Id quod etiam, homines benè attentos latere non potuit: quia ea opera patrabantur à Chriſto in confirmationem exiſtentiæ huius myſterij, ſiue ad probandum quod ipſe eſſet verè Deus & homo. Atqui Deus ne falſitati patrocinaretur, debuiſſet mira illa opera impedire, ſi edita fuiſſent ad falſitatis confirmationem. Igitur exiſtentia huius myſterij quam Chriſtus miris illis operibus obſignabat, erat hominibus, & multo magis Angelis naturaliter euidens. Accedit quod vtrique, ſed Angeli maximè, omnia olim diuinitùs prænunciata de Meſſia Deo ſimul & homine, compleri in Chriſto aduertere poterant, quæ ſunt planè innumera, & latè cum ab alijs paſſim, tum à Godefrido Viterrienſi tota parte 15. Chronic. colliguntur. Teſtimonium item Patris, diſertè conteſtantis hunc eſſe ſuum filium, ac Deum verum, perſpexerant naturali facultate. Præterea verò Angeli, cognoſcebant Chriſti humanitatem deſtitui ſua propria ſubſiſtentia, quæ cum ſit ens naturale & ordinis Angelico inferioris, non potuit naturalem Angelorum perſpicacitatem effugere. Itaque cum eam deeſſe Chriſti humanitati perſpicerent, poterant euidenter iudicare, humanitatem illam fuiſſe diuinitùs ſuppoſitatam, quæ eſt totius huius myſterij quaſi medulla. Quod ſi dæmones, vt habetur Marci 1. & Lucæ 4. multique Patres apud Toletum eo cap. 4. annot. 75. confirmant: nec minuſculi tantùm dæmones, vt aliqui apud S. Hieronimum Matthæi 8. ineptiunt, ſed maiores quoque, & ipſe etiam Dæmoniarcha, ſciebant ipſum eſſe Chriſtum, (vtique vi naturali ex illis miris effectibus ratiocinante; nam reuelationem ſupernaturalem ad id perducentem dæmones, nemo conceſſerit,) æquiſſimum eſt, ſanctis Angelis, etiam quoad vim ſuam naturalem ſpectatis, idem concedi, nec vllus vt puto de hoc dubitarit.

Diſcuſſa nonnulla in contrarium, ex miraculis, prophetijs &c.

52. Non erit tamen difficile demonſtrare, nullam ex omnibus propoſitis euidentiam & liquidam lucem, fuiſſe affuſam exiſtentiæ huius myſterij. Nam quod ad miracula attinet, certum eſt poteſtatem ea patrandi poſſe impijs ac infidelibus concedi, vt docet S. Auguſtinus q. 79. ex 83. & Anaſtaſius q. 23. in ſcriptu. Idem ex Hieronymo, Chryſoſtomo, Euthymio, Theophilacto, alijſque Patribus confirmant Toletus Ioan. 9. annot. 9.

not.9. & Maldonatus Matth.7. ad illud, *virtutes multas fecimus*, qui latè ſuffragante Petro Halloix in notis ad c.2. vitæ S.Iuſtini (pag.297.) infert inde, ex veris miraculis ſingularibus non poſſe ſumi neceſſarium argumentum ad probandam veritatem doctrinæ. Neque id tantùm valere videtur de miraculis homini inutilibus, vt ſunt volatus montium, locutio lapidum ac brutorum, ſed etiam de vtilibus homini, quæ negari dæmonibus atque adeò etiam impijs eorum adminiſtris, negatur lib.3. recognitionum Clementis. Sed perperam. Tradunt enim ſcripturæ, impios homines verè edidiſſe miracula hominibus vtilia. Et vt ait Durandus q.1. prolo. n.47. quid vetat, Deum impio alicui reuelare miraculum quod faciendum eſt: impium verò ea prænotione abuti, ad firmandam illo miraculo falſam doctrinam; denunciando ſcilicet, tale miraculum edendum eſſe, indeque errorem aliquem confirmando? Tunc certè Deus non mentiretur, neque mendacium confirmaret ipſe, ſed tantùm permitteret abuſum gratiæ gratis homini datæ, quod Deus ſine labe præſtare poſſet. Itaque ſublata videtur omnis euidentia exiſtentiæ huius myſterij, quæ ex miraculis per Chriſtum editis affulgere cenſebatur.

Euidentia item quæ ex Prophetijs petebatur, non videtur ſatis ſolidè fundata. Quid ſi enim cogitatio obrepat, prophetas aliquid de his rebus effutiuiſſe, caſu potiùs quàm diuino afflatu? Et vt certo conſilio ac ex diuino ſpiritu prænunciaſſe concedantur, tantis tamen obſcuritatibus ſemper inuoluuntur quicquid prophetæ enunciant, vt locus ſemper ſit ineuidentiæ, præſertim ſi affectus vehemens obtenebret intellectum, vt ferè accidit circa prænunciationes, quas quiſque prout lubet inflectit. Similiterque euerti poteſt, quod addebatur de euidentia exiſtentiæ huius myſterij, ex Patris teſtimonio de Chriſto. Hoc quippe teſtimonium non erat euidens. Quid ſi enim Angelus quiſpiam eas voces formauit, non autem Deus? Vel quid ſi Deus, eas voces non niſi materialiter ac ſenſu vacuas protulit? Id certè non videtur repugnare. Eſto verò, poſſit Angelus habere euidentiam atteſtantis de quo §.1. non ſuppetit tamen vnde conſtet habuiſſe eam de facto. Quicquid verò ſit de Angelis beatis, dæmones à Deo prohiberi, & alio auerti potuerunt, ne ad huiuſmodi euidentiæ argumenta aduerterent.

Poſtremò defectus ſubſiſtentiæ creatæ in humanitate Chriſti, non potuit ingenerare Angelo notitiam naturaliter euidentem de illius humanitatis ſuppoſitatione per ſubſiſtentiam Verbi: poſſet enim natura ſubſtantialis creata, conſeruari abſque vlla prorſus ſubſiſtentia, tum creata, tum increata. Quid quod Vaſques 1.p.d.214. à num.27. negat Angelo notitiam priuationis perſonalitatis creatæ, eo quod tametſi ſubſiſtentia creata Angelo pateat, priuatio autem ſit eiuſdem ordinis cum ſubſiſtentia quam tollit, tamen idcirco non pateat Angelo iſta priuatio, quia pendet eſſentialiter ex aliquo poſitiuo ordinis ſupernaturalis: nempe ex diuina perſonalitate humanam ſubſiſtentiam trudente, quam peruadere non poteſt naturalis obtutus Angeli. Ego tamen hoc argumento non vtor, quia in eo falsò aſſumitur, priuationem perſonalitatis creatæ non poſſe induci niſi per ſubſiſtentiam increatam: cum tamen non videatur dubitandum, quin creata ſubſiſtentia tolli poſſit per ſolam conſeruationis ſuſpenſionem: in quo euentu, humanitas terminaretur tantùm negatiuè, nec ſubſiſtentia diuina ſubrogaretur creatæ. Iuxta ſententiam item probabilem, ſubſiſtentia creata externa, poſſet alienam naturam propria ſubſiſtentia ſpoliatam terminare: & ita latè Coconus apud Argentinam in 3.d.1. q.1. art.1. Tandem nihil eſt neceſſe, vt qui priuationem cognoſcit, cauſam quoque penetret per quam priuatio inducitur. Nam ruſticus cognoſcit Eclypſim, neque tamen agnoſcit quodnam ſit corpus obiectum ex cuius interpoſitione Eclypſis oritur. Idem ergo, proportione ſeruata, ſtatui poſſet in re præſenti. Sistamus ergo in argumentis anterioribus & caliginem exiſtentiæ huius myſterij, non obſtantibus argumentis propoſitis, naturaliter ratam & certam habeamus.

Aliqualis euidentia inde manans, non eſt naturæ tribuenda.

55. Fateor tamen, ea argumenta confirmare, concedendam eſſe & Angelis & hominibus euidentiam aliquam exiſtentiæ myſterij de quo agimus. Eiuſmodi tamen eſt ea euidentia, vt cum naturali cuiuſcunque intellectus creati caligine circa hoc myſterium, probè cohæreat: quia oritur ex diuina reuelatione, non autem ex naturali perſpicacia intellectus, vt manifeſtum erit diſcurrendo per ſingula difficultatis propoſitæ capita.

In primis enim, neque Angeli, neque homines, ex nudis effectibus mirabiliter à Chriſto prodeuntibus iudicare euidenter poterant, I e s v m eſſe Chriſtum, ſiue Deum ſimul & hominem. Purus quippe homo, illa ipſa, aut etiam maiora opera edere potuiſſet, vt ſupra præmiſi & conſtat ex Ioan.14. affirmatque Ammonius Alexandrinus contra Monophyſitas ex perſona Philonis Philoſophi, apud Anaſtaſium cap.14. *ὁδηγοῦ ferè initio*. Quod ergo ſiue homines ſiue Angeli, ex illis miris effectibus quos Chriſtus edebat, agnoſcere potuerint auctorem eorum eſſe Chriſtum Domini, non aliunde ortum habuit, quàm ex eo quod talia opera coniungerentur aſſertioni Chriſti, profitentis ſe ita operari, vt mortales aſtantes ſcirent quia filius hominis habebat poteſtatem in terra dimittendi peccata, atque adeò erat naturalis Dei filius. Ex operibus inquam illis ſic ſpectatis, poterant naturali ſua vi euidenter colligere & Angeli & homines, Ieſum ſic operantem, eſſe Chriſtum Domini. ſic enim ratiocinari poterant. Omne quod Deus ſuo teſtimonio confirmat, verum eſt. Atqui Deus, miraculis quæ diuino teſtimonio quaſi grauidantur (ſunt enim miracula pignus quoddam omnipotentiæ Dei ex Chryſoſtomo homil. 14. in Matth. & ſicut humana conſuetudo verbis, ita Deus miraculis loquitur, iuxta Auguſtinum epiſto.49. q.6. & ſimilia habet l.de vtil. cred. c.16. ac S.Gregorius 27.moral.c.8.) Deus inquam, miraculis confirmat hanc propoſitionem, *iſte eſt Chriſtus filius Dei*; Ergo verè iſte, eſt Chriſtus. Maior eſt omnibus naturaliter euidens: Minorem indubitatam habebant Angeli cum boni tum mali, quibus euidens erat pleraque Chriſti opera, præſertim ſpectato modo quo fiebant, excedere vires humanas, nec fieri de facto, aut etiam fieri poſſe à dæmonibus. Perſpectum ergo habere poterant, ea fieri à Deo, vel à bonis Angelis; quarum cauſarum neutra poſſet mendacio ſuffragari. Atque adeò cùm viderent, huiuſmodi opera quæ ritè expenſa, vera eſſe cognoſcebant, à Chriſto, vel ad Chriſti nutum perfici in ſuæ diuinitatis confirmationem, nec tale ac tantum errandi incentiuum impediri per diuinam prouidentiam, cuius eſt proſpicere ne tentemur ſupra id quod poſſumus: meritò ſubſumere poterant, Deum talia miracula in aſſertionem diuinitatis Chriſti patrata non impedientem, habere ratam eiuſmodi aſſertionem, eamque adſcriptione ſua firmare, & ſigillo munire. Qua ratione ſpectatum miraculum, eſſe argumentum neceſſarium veritatis doctrinæ, benè tradit Toletus in c.3. Ioan. annot.2. & Suares t.2.3.p.d.31.ſ.2. & 3. conſequenterque negandum eſt, poſſe Dei prouidentiam ſinere, vt impius Propheta miraculi faciendi prænotionem habeat, qua præuideatur abuſurus ad falſi confirmationem, niſi aliunde proſpiciat Deus, vt fides eius nutet, deprehendaturque planus eſſe. Quare con-

concluſio ex duabus hiſce propoſitionibus illata, qua autor miraculorum, ſaltemque is ad cuius nutum fiebant, Chriſtus eſſe, & Deus ac homo affirmabatur, in quem finem ipſemet conteſtabatur illa opera edi; illa inquam concluſio, certa erat & naturaliter euidens hominibus & Angelis, ac etiam dæmonibus, vt diſertè tradit D.Thomas q.14. de verit. artic. 9. ad 4. Exiſtimare autem, dæmones per vniuerſam Chriſti vitam fuiſſe diuinitùs impeditos ſpeciali prouidentia, ne vim intellectus ſibi connaturalem hac in parte exercerent, friuolum eſt, videturque diſſonare Scripturis, affirmantibus dæmones ſciuiſſe ipſum eſſe Chriſtum. En *ſciuiſſe*, quod euidentem notitiam fert, non autem vel ſuſpicionem duntaxat, vt affirmat S.Hieron. Matth.8. & Caſſia.7. de Incarn. c. 11. & ſeqq. vel opinionem abſque certitudine & firmitate, vt ait Toletus in c.4. Lucæ annot.75. præeunte vt videtur S.Bernardo, ſerm. 1. de reſurr. vel denique timorem & formidinem ne ipſe eſſet Chriſtus, vt loquitur S. Gregorius l.3. moral. c.12. At verbum *ſciebant*, quo Euangeliſta vtitur, planè fert euidentem notitiam, quam dæmonibus de Chriſti exiſtentia conceſſi cum Maldonato Matth.29.v.8. & Suare t.2.3.p.d.31.ſect.3. Verùm ea naturalis euidentia non deriuabatur ex nudis effectibus mirabiliter à Chriſto editis, quod vnum inficiatus ſum. Deriuabatur ergo ex coniunctione atteſtationis Chriſti. Nihil autem eſt incommodi, aſſerere quod præſuppoſita huiuſmodi conteſtatione & reuelatione, homines, multoq; magis Angeli, prudenter ratiocinando deuenire poſſent in euidentem & merè naturalem notitiam abſtractiuam, diuinitatis huic humanitati copulatæ.

54. Non diſſimiliter philoſophandum eſt, de euidentia exiſtentiæ huius myſterij ex prophetiis. Quamuis enim ad euidenter colligendum, prænunciationem obſcuram & verborum ambagibus ferè inuolutam, cadere in iſtum hominē, magna attentione & circumſpectione ſit opus, nec exigua ab inordinatis affectibus intellectū plerumque exoculantibus liberatio exigatur; (affectuum quippe obnubilantium interpoſitio, non rarò hominibus impedimento fuit quominùs per prophetias conuincerētur euidēter, vt in Iudæis olim circa Chriſtum notatū eſt, ac nunc quoque deprehenditur:) Tamen poteſt homo tam ſyncerè & tam attentè ac prudenter ſe gerere, vt ex prophetiis cùm implētur euidentiam hauriat veritatis prænūciatæ. Id quod multò magis de Angelis, cum bonis tum malis, admittendū eſt. Idem dico de euidentia exiſtentiæ huius myſterij ex teſtimonio Patris, quod non fuiſſe tantùm materialiter prolatum, nec fuiſſe ab alio quopiam Angelo, ſed immediatè à Deo editum; vel quod idem eſt ab alio Angelo ex commiſſione Dei & eius nomine, potuit Angelo innoteſcere, attento fine ob quem illud teſtimonium miraculosè ferebatur: quo poſito, ne homines implanarentur, Dei erat curare vt ſyncerè ederetur, eſſetque fœtum ſignificatione quam præfert extima verborum facies. Sed omnis hæc euidentia (vt liquet,) ſupponebat reuelationem: vnde non erat partus nudæ naturalis virtutis intellectiuæ, cui ſoli adſcribimus tenebras quoad huius myſterij exiſtentiam.

Summa huius myſterij caligo, concluditur.

55. Siſtendo igitur in nudo naturæ lumine, & ſolam ſiue hominis ſiue Angeli vim naturalem intellectiuam attendendo, fatendum eſt, implexitatem ænigmatis propoſiti, eſſe omnino ſummam: quandoquidem ne ipſam quidem myſterij in eo contenti poſſibilitatem, agnoſcere euidenter poteſt intellectus vllus creatus, nec reuincere euidenter falſitatis argumenta aduerſus eam poſſibilitatem intorta. Quantò enim magis cæcutiet circa vlteriora & intimiora quibus eſſentiæ conſtitutio continetur? Tantæ ſanè ſunt hæ tenebræ, vt ex illis omnes extitiſſe hæreſes dicat S.Fulgentius lib.1. ad Traſim.cap.4. Magno enim propè dixerim miraculo; inde manauit caligo, vnde lux orbi affulgebat. Inde obcæcatio, vnde illuſtratio. [In vno eodémve (ait S.Fulgentius) Chriſto, vero Dei, veroque hominis Filio, minus perſpicientium tenebratur hactenus lippitudo, in quo illuminatis, veri luminis claret manifeſta cognitio.]

Concludere igitur appoſitè poſſumus cum S.Cyrillo l.3. pentabibli in Neſtorium *initio*. [Magnum eſt proculdubio iſtud pietatis myſterium, & ipſis etiam ſanctis Angelis admirandum. In eoque confirmat nos Apoſtolus Paulus cùm dicit; *Vt notum fiat nunc principatibus & poteſtatibus in cæleſtibus per Eccleſiam, multiformis ſapientia Dei ſecundùm præfinitionem ſæculorum, quam fecit in Domino noſtro Ieſu Chriſto, in quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia per fidem.* Sapientia eſt namque rè vera, & minimè humana, ſed ſanè diuina & abdita in quadam ineffabili profunditate, & incomprehenſibilitate, Chriſti myſteriū. Itaque pſallit beatus Dauid: *Et poſuit tenebras latibulum ſuum, in circuitu eius tabernaculum eius, tenebroſa aqua in nubibus aëris.* In quo tenebras, nihil aliud, vt opinor, intelligit, niſi obſcuram intelligentiæ perceptionem in oculos animi caliginis inſtar incurrentem.] Addamus etiam, Alani Doctoris vniuerſalis in hanc rem verſiculos, quos recitat Argentina in 3.d. 1.q.1.art.1. huius myſterij caliginem præferentes:

Hic natura ſilet. Logica vis exulat omnis;
Rhetorica perit arbitrium, ratioq; vacillat.

Vſus doctrinæ toto capite traditæ.

56. Inſignem planè fructum quem ex doctrina de huius myſterij caligine, collegit S.Chryſoſt. hom.11.in 1.ad Timo. verbis eius repræſento. [Intuere quomodò omnibus in locis, diſpenſationem aſſumptæ pro nobis carnis, myſterium vocat. Neque enim eſt omnibus hominibus cognitum, imo ne Angelis quidem ipſis, manifeſtum ſit. Idcirco ait, *reuera magnum eſt.* Nam profectò veriſſimè magnum prædicatur. Homo enim factus eſt Deus, & Deus homo: homo apparuit abſque peccato, homo aſſumptus eſt, prædicatus eſt in mundo, viderunt eum Angeli nobiſcum. Myſterium igitur eſt: Caueamus propalare myſterium, neque ipſum vbique proferamus. Digni tanto myſterio viuere ſtudeamus. Hi nempe, quibus myſteria creduntur, magni vtique ſunt. Nam ſi res nobis temporalis myſterium crederet, nonne id ſingularis amicitiæ ac familiaritatis indicium, certumque argumentum haberemus? At nunc Deus nobis myſteriū credidit. Et quomodo, (inquies) myſterium dicitur, quod eſt omnibus notum? Sed id antea erat incognitum, nunc autem ſingularis gratiæ meritò manifeſtatum eſt. Studeamus igitur digni fieri, quibus creditur tanti cuſtodia ſacramenti. Ipſe enim nobis myſterium tantæ excellentiæ credidit, nos illi neque pecunias credimus.] Eſt & ille fructus huius doctrinæ ſanè eximius, quem idem S.Chryſoſtomus collegit hom.7.in 1.ad Corinth. ad illud, *nobis autem reuelauit* DEVS; nimirum agnoſcere quàm ſublimis ſit Chriſtiana ſapientia, quæ nos erudierit in iis ad quæ ipſi Angeli per naturæ ſuæ vires non pertingunt. Quid ad eam ſapientiam, quæcunque humana doctrina, quantumuis ſe ob eam extulerint Ethnici, vt S. Chryſoſtomus optimè vrget?

CAPVT III.

Cautiones ad legitimam ænigmatis propoſiti enodationem.

57. Vt opportunè monet S.Fulgentius lib.1.ad Traſim.c.3. [Magnum bonum confert inquiſitio veritatis, quæ tamen tunc deſiderato non fruſtratur effectu, ſi rectis ad veri cognitionem lineis animus anhelitatur.] Ear

Digitized by Google

Eas ergo lineas vt ſignemus, & præpoſiti ænigmatis adyta per tantam caliginem ſubire liceat, nonnullas cautiones præmittere operæ pretium eſt, quibus pro veteri vſu aſtringantur, qui ad expoſitionem aggrediuntur. Quædam ipſoſmet expoſitores ſpectabunt, & quomodò ad hoc negotium aptandi ſint, admonebunt. Poſtrema docebit, quomodò obiectum de quo eſt ænigma, ſiue Chriſtum, ſpectari ab illis oporteat.

I. Cùm tam denſa caligo offuſa ſit huic myſterio, eamque vires naturales peruincere nullo pacto queant, cæleſtis lux deuocanda eſt ſupplicibus votis; indeque expectanda illuſtratio quam per huius vitæ tempus ſperare licet.

Ponunt hoc veluti primum principium. Patres, quoties ad huius myſterij inquiſitionem adhibent animum. Concinnè verò Cyrillus Alexandr. l. 3. pentab. c. item 3. aptat ad hoc negotium, quod Iacob, in illa perilluſtri & hoc myſterium planè ſpectante viſione, vt Caſſianus bellè proſequitur lib. 7. de Incarn. c. 9. luctatus incaſſum eſt cum Angelo, donec lux de cælo affulgeret. Sic enim iuxta S. Cyrillum, quilibet intellectus, quamdiu lux cæleſtis abeſt nec oboritur Sol de cælo, luctatur cum Angelo, apparente corporali ſpecie ad Chriſtum aptiùs exhibendum. Ceſſat autem colluctatio & ſuccedit benedictio, appetente die, & illabente cæleſti luce. Hic eſt ſpiritus veritatis, qui exorandus eſt ante omnia tam profundam veritatem ſcrutantibus. [Nam & qui ſplendidos, (inquit Anaſtaſius cap. 3. *ὁδηγῶ*) atque pretioſos vniones ex inaſpectibilibus profundis, hominibus venari ac proferre volunt, veſtitu omni ſe deſpoliantes, & oleo os implentes, auræque quod ſatis ſit, naribus ex aëre trahentes, ita ſe in terribile illud ac tenebricoſum profundum demittunt. Quod, vt arbitror, exemplum oſtendit, qui ſpiritualium aquarum atque dogmatum profunda veſtigare, ex iiſque diuinos atque puros vniones venari velit, oportere eum ab omni affectu cōcitato, quaſi quodā tegumento nudum eſſe, ſanctumque Spiritum animi tanquam naribus trahere, & continere, ſecundum dicentem ſanctum, *Spiritus diuinus qui mihi ineſt in naribus, & Omnipotentis aura quæ me erudit*; &, *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum*, quod oleum lætificum eſt.] Hanc fuiſſe Sanctorum antiquorum praxim circa hoc myſterium, docet perpulchrè Rupertus exponens titulum cantici Abacuc, qui eſt, *oratio pro ignorantiis*. Putat enim Rupertus, canticum illud eſſe paradigma orationis ad Deum fuſæ, pro depellendis tenebris mentis circa hoc myſterium.

Quia verò accedere per nos ipſos ad Deum, ac lucem diſcutiendæ tantæ caligini neceſſariam exorare, indignitate noſtra prohibemur, opportuniſſima ad id eſt peruentorum operatorum inquam cælitum qui huic myſterio fuere magis addicti, & vberiore circa illud luce perfuſi, ſed Deiparæ maximè. Conſultiſſimè itaque Baſilius Seleuciæ orat. 39. multa præfatus de ſublimitate huius myſterij, & quàm altè ſubuehi oporteat eum qui illud eſt penetraturus, eo tandem reuoluitur, vt B. Virginem tanti operis adminiſtram atque ſequeſtam, interpellet ad præeundum verbis, numenque exorandum, vt cæcutientem intellectum iuuare non dignetur. [Age verò (inquit) ecqua ſublimior materia eſſe poteſt, quàm hæc eſt. Nihil certè inter diuina, & humana medium proferet quis, aut cogitabit. Vt enim non in facili eſt Deum noſſe, aut eloqui, imò ex eorum numero, quæ fieri minimè poſſunt: ſic magnum Deiparæ ſacramentū, omni ratione excellens eſt, & oratione. Quando igitur Deum incarnatum enixa Deipara dicitur, ad Deum precatione & ope dirigat, & verba mihi præeat: Domine omnipotens, totius vniuerſi rex, qui inexplicabili quadam ratione mentes incorporales ſpiritali luce profundis, mentem meam illumina, quo propoſita res abſque errore cognoſcatur; cognita, piè dicatur; dicta, ſine periculo, animo capiatur.] Planè hoc ſibi perfugium in tractatione de Chriſto eſſe captandum, habebit perſuaſiſſimum, quiſquis animum non perfunctoriè adhibuerit ad illud pronunciatum ab Etherio & Beato in opere contra Elipandum (pag. mihi 505.) NON POTEST VERVM DICERE DE CHRISTO, DE CVIVS ORE NON LOQVITVR SPIRITVS SANCTVS.

II. Vt hæc lux cæleſtis affulgeat, & Spiritus erudiens ſubeat animū quem alioqui refugeret, ſummus vitæ nitor, & actionum puritas, ac elongatio à vitiis eſt neceſſaria.

58. Et hoc quoque, veluti effatum eſt apud Patres. Nec mirum poni ab illis hanc legem, aſpirantibus ad tanti myſterij introſpectionem; cum Magiſtri Cabalæ, magnum ſtudium circa virtutes, & accuratam à vitijs ſenecationem præmitti ab iis velint, qui Cabalæ daturi ſint operam, vt Reuclinus lib. 1. de arte Cabaliſtica, *ſub initium*, diſertè prodidit. Indicunt igitur Patres meritiſſimò, vt quiſquis ad Chriſtianum aliquod myſterium, nominatimque ad iſtud quod eſt in myſteriorū vertice, accingitur, ſtudium accuratum adhibeat erga virtutum adeptionem, & receſſum à peccatis. Vniuersè ita tradit S. Ambroſius l. 4. exam. c. 1. [Qui vindemiam (inquit) colligit, vaſa priùs quibus vinum infunditur, mundare conſueuit, ne ſordes aliqua, vini gratiam decoloret. Quid enim prodeſt ponere vitem ordine, fodere quotannis, aut aratris ſulcos ducere, putare, ſubrigere, adiungere vlmis, & quodam connubio copulare, ſi tanto labore vina quæſita, in vaſe coaceſcant? Matutinos quoque Solis ortus, ſi quis ſpectare deſiderat, emundat oculos ſuos, ne quid pulueris, ne quid purgamentorum oculis eius inſideat, quo intuentis haberetur obtutus, neue aliqua caligo nebuloſa corporeos viſus ſpectantis obducat. Nobis in lectione exoriendus eſt Sol, qui antè non fuerat. Primum iam diem ſine Sole tranſiuimus: ſecundum ſine Sole tranſegimus: tertium ſine Sole confecimus: quarto die iubet Deus fieri luminaria, Solem, & Lunam, & Stellas. Sol incipit. Emunda oculos mentis ò homo, animique interiores obtutus, ne qua feſtuca peccati aciem tui perſtringat ingenij, & puri cordis turbet aſpectum. Emunda autem, vt vaſe ſyncero, Scripturæ diuinæ, nitida fluenta ſuſcipias, ne qua ingrediatur contagio.]

Vniuersè quoque Nazianzenus orat. 33. n. 10. grauiter indicit id eſſe ſeruandum in omni de Deo diſputatione & inquiſitione. Sic enim præcipit. [Non cuiuſuis eſt, ô viri, de Deo diſſerere; Non, inquam, cuiuſuis. (Non adeò vilis ac protrita hæc res eſt, & eorum, qui humi adhuc reptant.) Addam etiam non cuiuſuis temporis, nec apud quoſuis, nec de quibuſuis: ſed certo tempore, & apud certos homines, & aliquouſque hoc faciendum eſt. Non cuiuſlibet quidem, quoniam his duntaxat hoc muneris incumbit, qui exactiſſimè explorati ſunt, ac contemplando longè proceſſerunt, priuſque etiam, & corpus, & animum à vitiorum ſordibus purgarunt: aut, vt parciſſimè loquar, iam hoc agunt, vt ſe à vitiorum labe purgent. Impuro enim, rem puram attingere, ne periculo quidem fortaſſe caret: quemadmodum nec ægris oculis Solis radios intueri. Quando autem? Tunc videlicet, cùm ab externo luto ac tumultu quietem agimus, nec principes noſtri pares, improbis vagiſque ſimulachris confunditur; dum

velut,

Digitized by Google

velut, deformibus literis elegantes literas, cænoque vnguentum admiſcemus.]

59. Specialiter autem, idem nitentiſſimæ vitæ ſtudium ei adhibendum eſſe, qui aggreditur ad conſiderandum Deum hominem, docet idem Nazianzenus orat.39. [Se quemque priùs (inquit) purgare oportet, atque ita demum cum puero conſuetudinem habere: ne alioqui nobis idem, quod Iſraeli, accidat, vultus, Moſaici gloriam non ferenti, ac propterea velamine opus habenti. Aut eodem, quo Manue, modo afficiamur, ac dicamus, *Perÿmus, mulier, Deum vidimus*; cùm videlicet Dei ſpecies ipſi obiecta eſſet. Aut Petri inſtar, Ieſum à nauicula ſubmoueamus, vtpote tali aduentu indigni. (Petrum autem cùm dico, quem virum dico? eum, qui aduerſus fluctus iter pedibus fecit.) Aut oculorum ſenſu orbemur, quemadmodum Paulo accidit, cùm, priuſquàm à perſecutionibus expiatus eſſet, colloquium cum eo, quem perſequebatur, miſcuiſſet, vel potiùs exiguo magis illius luminis ſplendore perſtrictus fuiſſet. Aut denique vt Centurio ille, medicinam ita requiramus, vt tamen laudabili timore perterriti, medicum in ædes noſtras non admittamus. Proinde dicat quoque ex nobis quiſpiam, quamdiu nondum purgatur, verum Centurio adhuc eſt, in multis vitiis principatum tenens, ac Cæſari, hoc eſt, mundi principi, eorumque qui humi volutantur, domino militat, *Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.*]

Alij Patres, in eodem monito ſunt frequentes. S. Athanaſius ſub finem libri de Incarnat. Verbi Dei. [Cæterum (inquit) ad Scripturarum indaginem, verumque intellectum, opus eſt vita proba, animo puro, & virtute quæ ſecundùm Chriſtum eſt, vt mens per eius tramitem decurrens, ea quæ expetit, adipiſci poſſit, quatenus fas eſt humanam naturam diuina intelligere. Nam ſine pura mente, & Sanctorum imitatione, nemo comprehenderit Sanctorum verba. Quemadmodum ſi quis intueri velit Solis iubar, oculos planè detergit, & in ſplendorem redigit; quantum poteſt ad eius ſimilitudinem cuius conſpiciendi deſiderio tenetur, ſeſe purificauit: vt ita oculus, iam lumen redditus, lumen Solis contempletur. Aut quemadmodum, ſi quis ciuitatem aut prouinciam perluſtrare velit; planè ad ipſum locum ſpectandi cauſa procedit. Ita quoque qui vult mentem virorũ cœleſtia loquentium intelligere, priùs detergere & abluere viuendi diſciplina animam debet, & ad ſanctos accedere cum ſtudiorum factorumque ſimilitudine, vt illis, conſuetudine paris vitæ, familiaris redditur, quæ ipſis à Deo reuelata ſunt, cognoſcat, & vnà cum illis inflammatur, peccatorum quidem pericula, eorumque ignem in die iudicij effugiat: ea verò percipiat, quæ Sanctis ſunt repoſita in regno cælorũ.]

60. S. Baſilius ad titulum pſalmi 44. explanans cur is pſalmus inſcribatur, *canticum pro dilecto*, ita diſſerit. [Quoniam Propheta noſter, in hoc pſalmo nuntiaturus erat ea quæ de dilecto ſunt, qui diſpenſationem Incarnationis pro nobis hic videlicet ſuſcepit, pro his qui ſe dignos tanto hoc beneficio reddiderint, dicit ſe edidiſſe filiis Core hoc Canticum. Canticum enim eſt, non pſalmus, quoniam nuda voce, ſine aſſonantis muſici inſtrumentum harmonia, cum vocis alioqui concinna modulatione emittitur. Sanè *Canticum pro dilecto*. Tibi ne nunc ego enarrem, quem hic dicat Scriptura dilectum? An veriùs ipſe ſermoni meo anteuertis, probè conſcius; nempe eius ex Euangelio vocis memor? *Hic eſt filius meus dilectus: ipſum audite.* Dilectus enim Patri quaſi vnigenitus, creaturæ autem omni quaſi pater humanus, & bonus præfert. Idem autem natura eſt, & dilectum bonum. Ideò rectè quidam bonum eſſe definierunt, quod omnia expetunt. Non enim cuiuſuis eſt, ad charitatis vſque progredi poſſe ac prouehi perfectionem, & eum quiuiſſe agnoſcere, qui verè eſt dilectus, ſed eius qui veterem hominem contaminatum concupiſcentiis fallacibus & ſubdolis exutus, nouum fuerit indutus, renouatum ad agnitionem ſecundùm creatoris imaginem. Quoniam qui pecuniam amat, & circa corruptiuam ac deciduam corporis pulchritudinem ſtupore corripitur, & præſentem gloriam tanti adeò æſtimat, Simul & potentiam diligendi ad ea quæ nihil minus conueniebat, inſumpſit, is planè cæcutit ad iſtius veriſſimè dilecti contemplationem.]

Ad eandem mentem S. Auguſtinus 4. Trinit. c. vlt. [Si quæritur ipſa Incarnatio quomodo facta ſit, ipſum Verbum Dei, dico carnem factum, id eſt, hominem factum, non tamen in hoc quod factum eſt conuerſum atque mutatum, ita ſanè factum, vt ibi ſit non tantum Verbum Dei & hominis caro, ſed etiam rationalis hominis anima, atque hoc totum & Deus dicatur propter Deum & homo propter hominem. Quod ſi difficile intelligitur, mea fide purgetur, magis magiſque abſtinendo à peccatis, & benè operando & orando cum gemitu deſideriorum Sanctorum, vt per diuinum adiutorium proficiendo, & intelligat & amet.]

Anaſtaſius Sinaita c.1. ὁδηγῦ, Chriſtianum de Verbo incarnato diſputare aggredientem, admonet [vt ante omnia, vitam honeſtam grauemque ducat, & Spiritum ſanctum incolam in animo habeat.] quod ſcilicet non aſſequetur, ſi vita ſit lutulenta atque cœnoſa. Spiritus enim inconquinatus, ſedem quærit mundã, & ab inquinatione liberam. Idque confirmans idem Athanaſius cap.3. ait, in hoc comprobari diuinum oraculum. [Bonus ex bono animi theſauro bona profert, vt ſanè vitioſus è vitioſo animi theſauro vitioſa profert, neque enim tantum periculi eſt profunda aquarum tentantibus, quantum vitio obſtrictis, & ſacrarum litterarum profunda rimari aggredientibus. Solus namque Spiritus ſanctus, ceu Deus, rimari poteſt profunda Dei. Quare & Sapiens quidam ait. *Inprimis purganda mens, ac tum puro conſueſcendum.*]

61. Idipſum ferebat vetus formula ſacri myſtagogi, inclamantis [Sancta, ſanctis.] Reſponſio enim illis verbis concipiebatur, vt legere eſt apud Cyrillum catech. 5. myſtag. [Vnus ſanctus, vnus Dominus IESVS Chriſtus.] Nec ſanctus tantùm, verùm etiam [ter ſanctus, & millies ſanctus,] vt ait Catholicus Armeniorum apud Theorianum in legatione. Itaque purgari omnino par eſt, eos qui ad tam purum tamque ſanctum ſcrutandum ſunt acceſſuri, vt ſeruetur ea proportio quam his verbis depoſcebat Plato apud Theodoretum, lib. 1. apud Græcos. [Nefas eſt ab eo purum contrectari; qui purus ipſe non ſit.] Scitè Chryſologus ſerm. 41. argumentum in hanc rem petit, ex puritate & munditia quam ſæculi Principes ab iis exigunt quos ad ſe admittunt. [Quantum (inquit) ſecretum cubiculi ſit regalis; quali reuerentia, quo tremore locus habeatur, vbi ipſa Principis requieſcit poteſtas; quàm nulli extraneo, immundo nemini, nulli infideli pateat illuc, & permittatur acceſſus; quàm munda, quàm caſta, quàm fidelia ibidem præſtolentur obſequia, imperialis aulæ manifeſtis docetur inſignibus: Quis ad ipſas palatij fores vilis propinquat indignus? Certè ad thalamum ſponſi, niſi ſatis proximus, niſi ſatis intimus, niſi bonæ conſcientiæ, niſi laudabilis famæ, niſi probabilis vitæ nullus admittitur. Intra thalamum verò ipſum, virginem Deus capit ſolam: ſuſcipitur ſola viginitas illibata. Vnde, ô homo, his admonitus exemplis; æſtima quis ſis, quantus ſis, qualis ſis, & tunc demùm cogita, vtrùm poſſis Dominicæ Natiuitatis penetrare ſecretum: vtrùm merearis ad illius pectoris cubiculum peruenire, vbi tota superni Regis, tota diuinitatis requieſcit maieſtas: vtrùm debeas humanis oculis, corporeis ſenſibus, conceptum Virginis temeratius diſcurſor attẽdere: vtrùm poſſis ipſas Dei manus operantes ſanctum ſibi corporis templum intra aluum genitricis, audax & curioſus arbiter intueri: conſpectibus tuis, abſconditum ſæculis

nudare myſterium,reuelare tibi,ipſis Angelis inuiſibile Sacramentum.]

62. Præſignificandæ huic puritati, ſpectatoribus huius myſterij pernecessariæ, dictum eſt Moſi ad rubum accedenti, *Solue calceamenta de pedibus tuis.* Erat rubus ille Incarnationis ſymbolum, quo Deus repræſentabatur deſcendens in noſtras ſpinas, noſtraſque miſerias,nec tamen eas conſumens,vt notauit S.Gregor.28. mor.c.5. & attigerunt Greg. Nyſſenus l.de vita Moſis, Theodotus Ancyranus hom.de Natali Dom. quæ extat t.6.Conc. Epheſ. edit. Pelrani cap.10. ac Lyranus Exodi 3. ſed benè Cantacuſenus apolog 1. qui addit. [Verba autem hæc, *Solue calceamenta pedum tuorum,* hoc innuunt,quod quicunque de Diuæ Virginis myſterio & Chriſti Incarnatione erudiri volunt,eos nequaquam habere oportet partem aliquam in ſe mortuam, quæ illos à Deo ſeparaçet, nec mentem corruptam, & à cognitione veritatis mortuam,ſed viuentem & ſanam, qualis ipſius Moſis erat. Huius autem calceamenta ex mortui animalis tergore erant conſuta: & propterea dictum eſt *ſolue iſtud*] An non verò hanc ipſam calceamentorum depoſitionem,& cuiuſuis morticinij ad hoc myſterium ſuſpiciendum abiectionem, depoſcebat à Chriſtianis Apoſtolus Epheſ.3. profeſſus huius ſe rei gratia flectere genua coram Deo Patre, vt daret virtute roboratis,& per fidem in charitate radicatis & fundatis, agnoſcere ſupereminentem ſcientiæ noſtræ, noſtriſque omnibus inquiſitionibus, charitatem Chriſti? Ad hanc notitiam charitatis ſupereminentis ſcientiæ, vides quantam ſubiecti aptationem,per conſertionem virtutum & abactionem vitiorum, exigat Apoſtolus. Non eſſe autem eam charitatem, aliam à ſubſtantiali quæ Chriſtus eſt, inſinuat ibi Hilarius Diaconus; & verè Chriſtus vt ſuo loco infrà dicam, eſt ipſamet dilectio ſupereminens cuiuis noſtræ ſcientiæ.

63. Liquet ex prædictis,puritatem animi quæ omnium vitiorum abiectione & omnium virtutum adeptione cōtinetur,optimam eſſe diſpoſitionem ad comparandam huius myſterij cognitionem. Sed ſi Patres audimus,nulla eſt ad hanc notitiam parandam diſpoſitio congruentior humilitate; nullus huius doctrinæ obex fortior,tumore atque ſuperbia. Inſigniter id tradit S Auguſtinus l.10.de Ciuit.c.28.& rurſus c.29. impugnans tunc ſuperſtites Platonicos. Limbus capitis eſt. [Ideò viluit ſuperbis Deus ille magiſter, quia Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis; vt parum ſit miſeris quod ægrotant, niſi ſe in ipſa ægritudine etiam extollant, & de medicina qua ſanari poterant,erubeſcant. Non enim hoc faciunt vt erigantur, ſed vt cadendo grauiùs affligantur.Prodidiſſe ſe Chriſtum in hoc myſterio lilium conuallium, id eſt humilium,notat ad eandem mentem Philippus Abbas lib.2. in Cant.cap.19.

Qui propoſitæ regulæ non conformantur,id eſt qui vitæ puritate ad huius Solis contuitum non aptantur, periclitantur de ſubductione lucis hac ex parte: quod filiis Iacob accidiſſe ob eorum improbitatem, notat Iſido.Peluſ.l.1.epiſt.565.verbis illis.[Cùm Iacob qui futura ſe dicturum promiſerat, præterita tantùm filiis ſuis narraret,contra ea quæ pollicitus fuerat, haudquaquam incedebat: verum Dei digito ſenſus ipſius tactus eſt,eique vtile ſilentium indictum eſt. Nam cùm futuram ex ipſis diuinæ diſpenſationis Incarnationem eis exponere conſtituiſſet, eorum quæ propoſuerat, obliuione captus eſt; commutatis videlicet iis, quæ nondum facta fuerunt,cum ijs, quæ iam præterierant. Nam tu quidem, (inquit Deus,) cùm mentem tanto myſterio dignam conſecutus ſis, haud abs te ne tibi quoque ipſius cognitio credita eſt: at iſti haud patri parem pietatem habituri ſunt.] Confirmat ſequenti epiſtola 566. S.Iſidorus, eam Iacobi hæſitationem, & immemoriam diuinitùs iniectam, teſtimonio Iſaiæ ex cap.40.[Eſaias(inquit)Prophetarum omnium apertiſſimus, cum ipſius Iacobi hæſitantiam animique perplexitatem exponeret,eamque,in quam inciderat, inſtituti ſermonis interruptionem (dum alia, quam quæ vellet,loqui iuſſus eſt.)his verbis vtitur: *Ne dicas Iacob, & quid locutus eſt Iſrael? abſcondita eſt à Domino via mea, & Deus meus abſtulit iudicium, & abceſſit à me.* Nihil enim Deus Iacobo, quem charum habuerat,eripuit,præter eam,de qua locutus ſum, ipſius ad filios pollicitationem, ob pietatis reiectionem, quam in ipſis proſpiciebat.]

Tales erant ij, quorum occaſione monebat in hunc modum S. Auguſtinus, exponens pſalmum 62. [Ergo in ſancto appareamus Deo, vt appareat nobis. Appareamus illi in ſancto deſiderio, vt appareat nobis in potentia & gloria filij Dei. Multis enim non apparuit, ſint in ſancto,vt appareat & illis. Nam multi putant illum tantummodò hominē fuiſſe, quia prædicatur natus ex homine, crucifixus, & mortuus, ambulaſſe in terra,manducaſſe,& bibiſſe, & cætera egiſſe quæ ſunt humana: & putant illum talem fuiſſe, quales ſunt cæteri homines. Audiſtis autem modò cùm Euangelium legeretur, quomodò commendauit maieſtatem ſuam. *Ego & Pater vnum ſumus.* Ecce quanta maieſtas,& quanta æqualitas Patris. Deſcendit ad carnem propter infirmitatem noſtram; Ecce quantum dilecti ſumus antequàm Deum diligeremus. Si antequàm Deum diligeremus, tantum ab illo dilecti ſumus,vt æqualem ſibi Filium ſuum, hominem faceret propter nos, quid nobis ſeruauit iam diligentibus ſe? Ergo multi, neſcio quid minimum putant, apparuiſſe in terra Filium Dei. Quia non ſunt in ſancto, non eis apparet potentia ipſius & gloria ipſius: id eſt,quia nondum ſanctificatum habent cor,vnde intelligant eminentiam virtutis illius,& gratias agant Deo,quia propter ipſos tantus quò venit? ad quam natiuitatem, ad quam paſſionem?non poſſunt videre gloriam ipſius,& potentiam ipſius.] Nihil autem procliuius,quàm vt ab hac cæcitate circa potentiam & gloriam Dei,progreſſio fiat ad cæcitatē omnimodam ſupernaturalem,quæ continetur amiſſione fidei,& deiectione in ſtatum illum,quem in pleriſque ſpecie externa Chriſtianis, deflere cogimur.

64. Periculum iſtud labandi & ruendi circa fidem, ſi vita nitens & pura,fidei non comitetur, rectè in hoc myſterio attigit Petrus Cellenſis lib.1.de tabernac.cum de arca. [Totum(inquit)Incarnationis Chriſti myſterium,ab æterno in mente diuina diſpenſatum: totum mutans ab oculis Sapientiæ Dei,opportunis figurationibus in Patriarchis & Prophetis alligatum: totum,in ipſo, nouiſſimis temporibus humiliter adimpletum: tam firmiter credimus,quàm fideliter viuimus.] Aſtipulatum video Richardum Victorinum tract.de ſuperexcellenti baptiſmo Chriſti,*ſub medium.* Monet enim, circa hoc nominatim myſterium cauendum eſſe, ne quis licentiùs agens nec inſiſtens Sanctorum veſtigiis, lepram motum commutet lepra doctrinæ, eaque ſentiat & loquatur quæ corruptiſſima ſint. [Non eſt mirum (ait de quibuſdam circa hoc myſterium hallucinatis & peruersè locutis) ſi linguas habent leproſas, quorum manus ſunt leproſæ.Quædam enim lepra volatilis eſt,quæ tranſit de membro ad membrum. Quid ergo mirum ſi prauè intelligunt,qui malè viuunt?]

Obſignet hanc cautionem, inſigne S. Anſelmi in hanc ipſam rem monitum lib.de Incarn.Verbi cap.1. [Priùs ergo(inquit)fide mundandum eſt cor,ſicut dicitur de Deo, *fide mundans corda eorum;* & priùs præceptorum Domini cuſtodia, illuminandi ſunt oculi; quia *præceptum Domini lucidum illuminans oculos;* & priùs per humilem obedientiam teſtimonium Dei debemus fieri paruuli, vt diſcamus ſapientiam, quam dat teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis.

Vnde

Vnde Dominus: *Confiteor tibi Domine Pater cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus & reuelaſti ea paruulis.* Priùs, inquam, ea quæ carnis ſunt poſtponentes, ſecundùm ſpiritum viuamus, quàm profunda fidei diiudicando diſcutiamus. Nam qui ſecundùm carnem viuit, carnalis ſiue animalis eſt, de quo dicitur: *Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei.* Qui verò ſpiritu facta carnis mortificat, ſpiritualis efficitur: de quo legitur, *quia ſpiritualis anima omnia iudicat, & ipſe à nemine iudicatur.* Verum enim eſt, quia quanto opulentius nutrimur in ſacra Scriptura, ex his quæ per obedientiam paſcunt: tanto ſubtiliùs prouehimur ad ea, quæ per intellectum ſatiant. Fruſtra quippe conatur dicere; *ſuper omnes docentes me intellexi*, qui proferre non audet: *quia teſtimonia tua, meditatio mea eſt.* Et mendaciter pronuntiat, *ſuper ſenes intellexi*, cui non eſt familiare quod ſequitur; *mandata tua quæſiui.* Nimirum hoc ipſum quod dico, qui non crediderit, non intelliget. Nam qui non crediderit, non experietur: & qui expertus non fuerit, non intelliget. Nam quantum rei auditum ſuperat experientia, tantum vincit audientis cognitionem, experientis ſcientia & non ſolum ad intelligendum altiora prohibitur mens aſcendere, ſine vitæ & mandatorum Dei obedientia, ſed etiam aliquando datus intellectus ſubtrahitur, & fides ipſa ſubuertitur, neglecta bona conſcientia.] Confirmat hoc ex Apoſtolo ad Romanos, & ad Timotheum; tum concludit. [Nemo ergo ſe temerè mergat in condenſa difficillimarum quæſtionum, niſi priùs firmetur in ſoliditate fidei, conquiſita morum & ſapientiæ grauitate: ne præ multiplicia ſophiſmatum diuerticula in tanta leuitate diſcurrens, aliqua tenaci illaqueetur falſitate.] Legetis diſputantem vniuersè in hanc rem, Iulium Rugerium, Opuſc. de Auditore Theologiæ c. 9.

III. Sic aptatos, & colluſtrante Spiritu ſancto, ad aliquam myſterij ſcientiæ noſtræ ſupereminentis notitiam deductos, ea notitiæ tenuitate quam Spiritus ſanctus diſtribuerit, contentos eſſe oportebit: quod imperium ſupererit, (& infinitum ſupererit;) Deo permittentes.

65. Figit hunc Canonem, ſcrutantibus ænigma Verbi Incarnati, Anaſtaſius Sinaita c. ὁδηγοῦ. Monens, in comeſtione agni, hoc eſt, vt ipſe interpretatur in huius myſterij inquiſitione, carnes, id eſt quæ edulia ſunt, & apta per nos comedi & glutiri ac in cibum mentis cedere, dentibus ſubigendas eſſe, & traijciendas in animæ ſtomachum: Os tamen ex agno, non comminuendum, hoc eſt nihil ex ijs quæ Deus voluit res in hoc myſterio effugere, eſſe pertinaciter inquirendum; Itaque ſobriam ſapientiam, cum alibi vbiuis circa Deum, tum hic maximè exigi. Profecit Anaſtaſius ex Gregorio Nyſſeno l. de vita Moſis, cuius hæc eſt oratio de ritu illo ſeruando in eſu agni. [Oſſeum ac durum nobis, igni tradimus, quod quale ſit, inſpiciatur. Illud teneamus, duo eſſe diuinorum præceptorum genera. Nam alia huiuſmodi ſunt vt poſſibile nobis ſit ea planè intelligere, probabilemque de ipſis reddere rationem. Hæc non ignauiter, nec quaſi coactè pertractare debemus, ſed vt fameſcentes comedunt, cum deſiderio ſcilicet & bibentes, vt ad bonam nobis hic cibus, valetudinem animæ, poſſit prodeſſe. Alia ſic latent, vt duriora ſint, quàm vt vel plenè intelligere, vel reddere eorum rationem queamus: vt ſi quis quæreret, quænam ſit ſubſtantia Dei, quæ ſit neceſſitas eorum quæ fiunt, aliaque quàm plurima, quæ curioſe multi quærunt, hæc omnia Spiritui ſancto relinquemus, qui Dei profunda inueſtigat & ſcit, vt Apoſtolus ait. Nam ignem pro Spiritu capi plerumque in ſacris literis, nemo lacte ipſarum nutritus negabit. Hoc eſt etiam quod ſapientia monet. *Altiora tu non quæras*: id eſt, noli oſſa Chriſti conterere, non enim egens ſcientia ipſorum. Similia habent Nazianzenus orat. 42. & S. Gregor. Magnus 20. moral. c. 9. quem Paulinus Aquileienſis l. 3. contra Felicem Vrgelitanum *initio*, refert præterea ex homilia Paſchali, aſſerentem, quod reſidua ex agno iubebantur igne comburi, idipſum eſſe quod hac cautione præſcribimus. Idem habet Rupertus l. 2. in Exod. cap. 12.

66. Non eſt ergo ad imum vſque quærenda tanti myſterij ratio, quam ne in pleriſque quidem naturalibus aſſequi datur. Fides hic maximè vigeat, neceſſe eſt, quod monent grauiſſimi Patres. Iuuat nonnullos appendere. S. Athanaſius Opuſ. de Incarn. contra Paulum Samoſatenum [Res magnas & apprehenſu difficiles, non niſi fide conſequi datur. Atque inde fieri ſolet, vt ij quibus tenues ſunt in cognoſcendo vires, in ruinam trahantur, niſi ipſis perſuaſum ſit, vt in fide permaneant, & curioſas quæſtiones auerſentur. Quapropter à Paulo dictum eſt, magnum eſſe citra controuerſiam myſterium pietatis, Deum manifeſtatum eſſe in carne, iuſtificatum in Spiritu, viſum Angelis, prædicatum in gentibus, creditum in mundo, aſſumptum, in gloria.] Et initio orationis cuius titulus eſt, *vnum eſſe Chriſtum.* [Hæc fuere Iudæorum mala, (inquit) hæc illorum fidem deprædata ſunt, & hoſtes Deo infeſtoſque reddiderunt. Eadem affectant, qui nunc gentili & Iudaico morbo laborant, & neutiquam recipiunt aut credunt incorporatum fuiſſe Deum, ſed potius dum rationibus humanis contentionibuſque & Philoſophia Ethnica, magna & incomprehenſibilia apprehendere conantur; (quomodò ſcilicet gignatur id quod incorporeum eſt, quomodò procedat, & vbinam ſit qui vbique eſt, & qui omnia continet & omnia replet; & quomodò extra; & quanam ratione:) Iſtiuſmodi diſputationibus, ad infidelitatem abrepti ſunt: & pro natiuitate fracturam, & pro progreſſu, creationem & tranſitum induxerunt. Rurſuſque ijdem de Incarnatione, quomodò incarnetur, quomodò incorporetur, quomodò componatur ad corpus paruum, is qui contineri nequit; quomodò vniatur inconditum condito; & circumſcriptili, id quod circumſcribi non poteſt; quomodò in parte, magnus ille & immenſurabilis & impatibilis. Aut enim magnum in paruo locello contractum eſt, aut quod magnum fuit, paruum eſt factum: aut partem Deitatis, & non totum recepit: quæ diſſertationes planè ſunt impiæ. Ac progreſſi ſunt iſti ex iſto *quomodo*, & *qua ratione*, & *quali conſequentia* ad incrudelitatem; & inhabitationem, pro incarnatione fabricati ſunt: & pro vnione & compoſitione Dei cum homine, indolem, induſtriamque humanam; & pro vna ſubſiſtentia Domini noſtri Ieſu Chriſti, duas ſubſiſtentias & duas perſonas; & pro Sancta Trinitate, quaternitatem ineptè, ſimul & impiè ſentientes.

67. S. Hilarius ſub finem libri 10. de Trinit. tractans locum ex 2. Timo. 2. [Vetat genealogiæ eloquia tractari, & fabulas interminatæ quæſtionis attingi. Ædificationem verò Dei in fide eſſe: vt humanæ verecundiæ modum, fideli, omnipotentiæ Dei religione concludat, neque ſe infirmitas noſtra ad perſpicienda ea, quæ perſpiciendi naturam hebetent, extendat. Quod ſi contuentibus ſolis claritatem, virtus intenti luminis obſtupeſcit, vt ſi quando cauſam radiantis luminis ſolertiùs acies curioſæ contemplationis inquirat, vſque ad emortuum videndi ſenſum oculorum natura reuocetur, accidatque nitendo magis videre, ne videas: quid nobis in Dei rebus, & in ſole iuſtitiæ expectandum eſt? Nonne incumbet volentibus ſuper ſapere, ſtulti-

tia? Nonne ipſum illud acre intelligentiæ lumen, ſtupor hebetis deſipientiæ occupabit? Non enim natura inferior, cauſam naturæ potioris intelliget; nec ſubiacer humanæ conceptioni, ratio cœleſtis. Nam intra conditionem infirmitatis erit, quicquid infirmi conſcientiæ ſubditur. Excedit itaque humanam mentem Dei poteſtas, ad quam ſi ſe infirmitas protendat, magis infirma reddetur, dum hoc ipſum quod obtinebat, amittit, potiore ad obtundendam eam rerum cœleſtium natura, quia omnem eius conſectantis ſe peruicaciam, ipſa complexu eius maior, infirmat. Vt igitur ſol ita videndus eſt, vt poſſit videri; tantuſque excipiendus lumine eſt, quantus admittitur, ne ſi plus vellimus expetere, minus quoque quàm poſſumus conſequamur: ita & ratio cœleſtis in tantum intelligenda eſt, in quantum ſe permittit intelligi: in tantum expetenda eſt, in quantum apprehendendam ſe dedit; ne ſi contenti indulgentiæ moderatione non ſimus, amittamus indulta. Eſt ergo in Deo quod percipi poteſt: eſt planè, ſi modò quod potes, velis: cæterum ſi vltra quam potes, ſperes, id quoque quod potuiſti, poſſe non poteris. Nondum intemporalis natiuitatis illius Sacramentum mouebo; competentis loci eſt ille tractatus. Interim mihi aſſumptæ carnis myſterium, in verbis eſt.

S. Baſilius homil. de hum. Chriſti generat. [Taceant curioſi, & in Eccleſia Dei, ſuperuacanea veſtigare deſiſtant. Laudentur quæ nobis concredita ſunt: At de quibus ratio omnino non redditur, ne veſtigentor.]

Nazianzenus orat. 1. de Theolo. [De quibus & quouſque diſputandum? De his ſolùm, quæ ingenij noſtri modulum, atque auditoris captum non excedunt: ne alioqui vt nimia vocis intenſio, atque immodicus cibus, aures & corpora labefactat; Itemque ſarcinæ viribus grauiores, bajulorum humeros; ac crebriorem pluuiæ terram opprimunt: ita etiam auditores quæſtionibus grauioribus ac durioribus oppreſſi atque confecti, priſtinas quoque vires amittant.] Idem eſt de ſcrutatione per proprium ſtudium.

68. Gaudentius tract. 14. qui eſt de promiſſione paracleti, *ſub finem*, perpulchrè in hanc rem diſſerit. Quia verò ex eo apertè profecit Chryſologus ſerm. 141. ſat erit iſtum adducere. [Magnum (inquit Chryſologus) Dominicæ natiuitatis Sacramentum fide percipe, quia ne minima quidem operum Dei, aſſequi poterit ſine fide, dicente ſcriptura: *Omnia opera eius in fide.* Sed tu hic totum vis ex ratione conſtare, vbi totum conſiſtit ex fide quod tamen non ſine ratione ſubſiſtit, ſed ratione Dei, non tua, homo. Quid tam rationabile niſi, vt Deus quicquid voluerit, poſſit? Qui quod vult non poteſt, Deus non eſt.]

Theodotus Ancyranus homil. in Natale Saluato. tomo 6. Conc. Epheſ. cap. 10. [Sed dixeris, quomodò fieri poteſt, vt Deus Verbum homo fiat? ſi diuinorum miraculorum modus verbique incomprehenſibilitas à nobis poſſet comprehendi, miraculum vtique non eſſet, ſed res ſecundùm naturam. Quod ſi verò opus patratum ſignum, aut miraculum fuerit, facti rationem miraculorum auctori relinque. Quod enim Deus Verbum natus eſt, noſſe te volo, lucrumque per natum nobis oblatum, fide percipere te jubeo; quomodò autem natus ſit, id natiuitatis architecto relinquito. Si tu medico præcipienti credis, ſalutemque tuam arti permittens, medicinæ rationem curioſè non perquiris: ſed neque alius quiſpiam artis rudis, artificis rationes anxiè inueſtigat, ſed opus ipſum agnoſcens, facti rationem arti committit; quomodò tu omnium diuinorum miraculorum vias modoſque, perſcrutari niteris.] Et mox [Quapropter nec amplius ad humanæ naturæ infirmitatem reſpicias; neque dixeris: Quomodò humana natura potuit Deum capere? Quomodò Deus, homo eſt factus? Quomodò Deus Verbum, in carne viſibili apparuit? Sed id, quod factum eſt, ſimpliciter crede; facti autem modum & rationem, factoris ſcientiæ relinque.]

S. Maximus homil. 1. de Natali Dom. [Fratres, generatio Chriſti ſi narrari non poteſt, credi poteſt; Si lingua deficit, fides proficit. Magnus enim profectus eſt fidei, cum tantum de Deo ſuo concipit, quantum ſermo non poteſt parturire. Cauete, dilectiſſimi, ne quando vos de his incredulitas moueat: quia ſi homo non valet explicare quod ſentit, Deus ſine dubio potuit implere quod voluit. Et perabſurdum eſt, fratres, vt ineffabilem Deum, infirmiſſimo fragilitatis noſtræ ſermone penſemus. Amentiæ res eſt, vt operationes maieſtatis immenſæ, inter exigua corruptibilis oris noſtri conemur verba concludere. Quomodò enim comprehẽdere poteſt homo Deum factus ingenitum, mortalis æternum?]

69. Eucherius homil. 1. de Symbolo. [Non cogites, nec intra te dicas: quomodò aut quo ordine hoc fieri potuit? diuina opera, non diſcutienda ſunt, ſed credenda. Non te confundat, nec trepidum faciat rerum nouitas, ſed ſufficiat tibi omnipotens auctoritas: ſed ſit pro luce rationis, magnipotentia conditoris. Non cauſeris, ſi non ſubiaceat ſenſui tuo ordinationum cœleſtium magnitudo: excedit diuini opificij dignitas humanæ mentis anguſtias. Quid ſibi ſpeciale, quid proprium reſeruaret incõprehenſibilis illa maieſtas ſi ſemper cõprehendere poſſit ſapientia hominis, altitudines cœleſtium ſecretorum? Quiſquis ergo ille eſt qui obſcurorum profunda, non fide, ſed curioſitate miraris: hoc potiùs inſinua cordi tuo, vt diuinas diſpenſationes quanto difficilius inueſtigare te videris, tanto reuerentius admireris. Quid haberent ſuperna præcioſum, ſi noſtræ familiariter ſcientiæ ſubiacerent? Et ideò quanto minus capis operis intellectum, tanto magis diſpenſatoris mirare conſilium.]

S. Anſelmus lib. de Incarn. Verbi c. 2. [Nullus Chriſtianus debet diſputare quod Catholica Eccleſia corde credit, & ore confitetur, quomodò non ſit: ſed ſemper eandẽ fidẽ indubitanter tenẽdo, amando & ſecundùm illam viuendo humiliter, quantũ poteſt quærere rationẽ quomodò ſit. Si poteſt intelligere, Deo gratias agat: ſi non poteſt, non immittat cornua ad ventilandum, ſed ſubmittat caput ad venerandum. Citius enim poteſt in ſe confidens humana ſapientia, impingendo, cornua ſibi euellere, quàm innitendo, petram hanc euellere.] Conſule eundem Anſelmum lib. 2. epiſto. 41. *in fine.*

S. Bernardus ſerm. 2. de annunc. modeſtiſſimum & ſapientiſſimum conſilium meritò ab omnibus imitatione exprimendum, & hoc canone expreſſum, iniuit [Abyſſus planè (inquit) imperſcrutabilis, incarnationis Dominicæ Sacramentum, abyſſus impenetrabilis, *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Quis eum inueſtiget: quis attingat, quis apprehendat? Puteus altus eſt, & in quo hauriam, non eſt mihi: Veruntamen ſolet interdum, ſuperpoſita puteis humectare linteamina, vapor exhalans. Propterea ſanè licet irrumpere verear, propriæ conſcius infirmitatis, frequenter tamen velut ſuper os huius putei, expando ad te Domine manus meas, pro eo quod anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Et nunc ſiquidem, quod aſcendente deorſum nebula, tenuis ebiberit cogitatio, vobis fratres, eſt modicum illud ſine inuidia communicare curabo, velut expreſſo linteamine, vel exigua refunderes cœleſtis ſtillicidia roris.]

70. Heſychius in c. 16. Leuit. tractans interdictum quod ibi fertur ingrediendi ſemper ad arcam, ait prohibitionem illam pertinere ad arcæ myſticæ quæ Chriſtus eſt, curioſam ſcrutationem, qualem adhibent qui circa hoc myſterium plus volunt ſapere quàm oporteat ſapere, nec ſapiunt ad ſobrietatem.

Petrus

Digitized by Google

Petrus Bleſenſis epiſto.140. [Noli ſcrutari quæ ſupra te ſunt, nec inanes cogita theorias, non diſputationum argutijs, nec verborum calumnijs te diſtendas. Talia enim Apoſtolus interdicit, ſcribens in prima epiſt. ad Timoth. *Si quis,* inquit, *aliter docet, nec acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecundùm pietatem eſt doctrinæ, ſuperbus & languens circa quæſtiones & pugnas Verborum, huius graue eſt iudicium.* Audi quæſo, quid ſuper hoc ſapientia Dei in libro ſui nominis dicat. *Sentite,* inquit, *de Domino, in bonitate & in ſimplicitate cordis quærite illum.* Hodie varia eſt inter multos ſententiarum contentio: factæque ſunt aquæ Siloës, quæ cum ſilentio currebant, aquæ cõtradictionis apud quas demeruerũt Moyſen & Aaron terræ promiſſionis introitum. Sic hodie apud multos, carnes agni immaculati contra prohibitionẽ legis elixantur aqua, vel membratim diſcerpuntur ſæuitia beſtiali: Igne ſiquidem aſſari debuerant, & ſi quidquam reſiduum eſſet igne, id eſt Spiritu ſancto, fuerat comburendum.] Videbor plures produxiſſe ſapientes quàm neceſſitas poſtularet. Sed vtinam vel hæc ſapientum multitudo, ſit ſanitas orbis. Hæc tamen non excludere ſobriam huius myſterij ſcrutationem, intelligi poteſt ex ijs quæ in ſimili diſputat Richardus Victorinus in Prologo librorum de Trinitate, & vniuersè Iulius Rugerius Opuſc. de quæſtionibus cap. 9. & 10.

IV. De Chriſto qui ænigmatis propoſiti ſubiectum eſt, hæc rata ſunto: *Chriſtus eſt Deus; Chriſtus eſt homo; Idem ſimul Deus, ſimul homo.* Hoc nouum ac vetus inſtrumentum vniuerſum, hoc Propheticæ prænunciationes, hoc opera admirabilia in eum finem patrata, omniſque generis ſuffragia conteſtantur. Ad hanc amuſſim, vniuerſa ænigmatis interpretatio eſt exigenda.

71. Diuinitas quidem Chriſti, perſpicua eſt ex cap. 1. epiſtolæ ad Hebr. vbi Apoſtolus ex pleriſque locis veteris Teſtamenti quæ ad Chriſtum aptat; confirmat eum eſſe Angelis maiorem, ac Deum, cœli & terræ creatorem. Idem liquet ex cap. 1. Ioan. & ex cap. 12. ac Apocal. 4. quibus locis, inſignis viſio monſtrata Iſaiæ 6. qua maieſtas ſummi Dei eſt prophetæ exhibita, dicitur in Chriſtum cadere, & de eo exponitur. Quid quod Matth. 16. Chriſtus, appellatur *filius Dei viui*; & Rom. 9. vocatur, *Deus benedictus in ſecula.* Item Iſaiæ 45. dicitur de Chriſto ſeu Meſſia, *Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael, Saluator.* Quem eſſe in hanc rem indeclinabilem locum, ſcribit ibi Hieronimus. Denique Baruch. 2. de Chriſto in terris viſo, & conuerſato, diſertiſſimè dicitur *Hic eſt Deus noſter.* [Et quid plura, (inquit Caſſianus l. 4. de Incarn. c. 7.) Longum eſt de ſingulis multa dicere: dies enim me deficiet, ſi omnia quæ ad hanc rem afferri poſſunt, conquirere aut explicare tentauero. Reuoluenda enim hoc volenti, ſacra ſcriptura omnis, ac legenda eſt. Nam quæ ſunt, quæ non pertineant ad hoc, cum omnia ſcripta ſint propter hoc?] Eodem libro c. 9. ait Caſſianus, ſcripturam ſacram [toto quodammodò ſuo copore, quaſi vno ore clamare], venturum in carne Deum. Non eſt ergo quod operam ludam in coaceruandis particularibus pro hac veritate locis, quæ magna copia proſtant apud Ioſephum à Coſta l. 4. de Chriſto reuel. c. 6. & 7. & apud Bellarminum lib. 1. de Chriſto c. 4. 5. & 6. Spectantque eodem, quæ conſequenter vrget per varia capita, de nominibus, & attributis ac operibus veri Dei, quæ Chriſto in ſcripturis adſcribuntur. Patres quos idem Bellarminus c. 10. profert, propè fruſtra referri exiſtimo, cum ſint innumeri Videtur ſufficere poſſe teſtimonium 318. Patrum Nicææ congregatorum quos cum Abrahæ vernaculis ſcitè componit S. Ambroſius in præfatione libri primi de fide, & S. Chryſoſtomus tomo 6. Græcol. ſerm. 4. qui eſt de illo Abrahæ dicto, *pone manum tuam ſuper femur meum.* Ab his Patribus, quorum potior pars fidei confeſſione, alij miraculis & ſanctitate, omnes propè, doctrina eximij erant, Chriſti diuinitas apertiſſimè eſt conſtituta. Ex effectibus inſignibus doctrinæ Euangelicæ, idipſum planè luculenter proſequuntur S. Athanas. l. de Incarn. verbi Dei eiuſque corporali aduentu *ſub finem*, & S. Chryſoſtomus in demonſtratione quod Chriſtus ſit Deus.

72. Iam Chriſtum fuiſſe hominem, probat natiuitas & crementum corporis, eiuſque communia cum omnibus hominibus incommoda; fames, ſitis, ſomnus, paſſio, mors. Hæc Chriſtum nobis hominem exhibent [Chriſtum eſſe hominem, (inquit Hyppolitus in pſalmi ſecundi interpretatione apud Theodoretum dialo. 2.) facile eſt intelligere, quando eſurit, & defatigatur, & fatigatus ſitit, & timens fugit, & omni triſtitia afficitur; & ſuper ceruical dormit, & paſſionis calicem deprecatur, angoreque & ægritudine confectus ſudat, & ab Angelis confirmatur & à Iuda traditur, & à Caipha probris & contumelijs afficitur, & ab herode contemnitur, & à Pilato flagellatur, & à militibus illuditur, & à Iudæis ligno affigitur, & ad patrem clamatis ſuum commendat Spiritum, & inclinans caput expirat, & latus eius lancea pungitur, & in ſindone inuolutus, in monumento ponitur, & tertio die à Patre ſuſcitatur.] Hæc euidentiſſimè monſtrant, Chriſtum fuiſſe hominem.

Et ſanè niſi Chriſtus fuiſſet homo, & quidem verus, ac planè quales nos ſumus, Satan de diuinis conſilijs, ipſoque Deo triumphaſſe videretur. Argumentum eſt S. Irenæi omnino luculentum, quod eius verbis placet proponere ex l. 3. contra hær. c. 33. [Neceſſe fuit Dominum ad perditam ouem venientem, & tantæ diſpoſitionis recapitulationem facientem, & ſuum plaſma requirentem, illum ipſum hominem ſaluare, qui factus fuerat ſecundùm imaginem & ſimilitudinem eius; id eſt Adam, implentem tempora eius condemnationis quæ facta fuerat propter inobedientiam, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate: quoniam & omnis diſpoſitio ſalutis, quæ circa hominem fuit, ſecundùm placitum fiebat Patris, vti non vinceretur Deus, neque infirmaretur ars eius. Si enim qui factus fuerat à Deo homo, vt viueret, hic amittens vitam, læſus à ſerpente qui deprauauerat eum iam non reuerteretur ad vitam, ſed in totum proiectus eſſet morti, victus eſſet Deus, & ſuperaſſet ſerpentis nequitia voluntatem Dei. Sed quoniam Deus inuictus, & magnanimus eſt, magnanimum quidem ſe exhibuit ad correctionem hominis & probationem omnium, quemadmodum prædiximus. Per ſecundum autem hominem, alligauit fortem, & diripuit eius vaſa, & euacuauit mortem, viuificans eum hominem, qui fuerat mortificatus. Primùm enim poſſeſſionis eius vas, Adam factus eſt, quem & tenebat ſub ſua poteſtate; hoc eſt præuaricationem iniquè inſerens ei, & per occaſionem immortalitatis, mortificationem faciens in eum. Etenim promittens futuros eos tamquam Deos, quod ei non eſt, omnino poſſibile, mortem fecit in eis: vnde & iuſtè à Deo recaptiuatus, qui hominem captiuum duxerat; ſolutus eſt autem condemnationis vinculis, qui captiuus ductus fuerat homo.]

73. Ex dictis in vtroque membro propoſito, habetur, eundem Chriſtum, Deum ſimul & hominem fuiſſe. Eum Deitatis & humanitatis in Chriſto concurſum, inficiantur Iudæi: aduerſus quos vrgeri poſſunt

Digitized by Google

varia inſtrumenti veteris loca, quibus perſpicuè aſſeritur vnum aliquem verum hominem, ſimul fore verum Deum. Proponunt ea loca Clem. Rom. 5. conſtit. c. vltimo S. Cyprianus lib. 2. ad Quirinum. Nouatianus l. de Trinit. à c. 9. Euſebius l. 7. de demonſtr. & ſeqq. Ex recentioribus præter Porchetum, Finum, Galatinum, aliosque Hebræorum flagellatores, Armacanus toto l. 2. de qq. Armeno. Mendoza q. 6. poſit. A Coſta lib. 4. de Chriſto reuel. c. 6. Bellarm. l. 1. de Chriſto c. 5. Molina 1. p. q. 27. artic. 1. diſp. 2. Fixum igitur eſto, Chriſtum vnum ac eundem, geminæ tamen eſſe ſubſtantiæ, diuinæ ſcilicet & humanæ. [Catholica fides, (ait S. Auguſtinus tract. 36. in Ioan.) ex vtroque verum tenens quod tenet, & prædicans quod credit, & Deum Chriſtum intellexit & hominem credidit: vtrumque enim ſcriptum eſt, & vtrumque verum eſt. Si Deum tantùm dixeris Chriſtum, potentiam negas qua creatus eſt. Vtrumque igitur tene anima fidelis & cor catholicum: vtrumque tene, vtrumque crede, vtrumque fideliter confitere. Et Deus Chriſtus eſt, & homo Chriſtus. Qualis Deus Chriſtus? æqualis patri, vnum cum patre. Qualis homo Chriſtus? De Virgine natus; trahens de homine mortalitatem, non trahens iniquitatem.] Quia verò hic eſt totus nodus, & tota caligo propoſiti ænigmatis, vt intelligatur quomodò idem poſſit ſimul eſſe Deus & homo, inquirendum ſuper eſt in eum modum, auditis & expenſis varijs eius interpretationibus.

SECTIO II.

Aenigmatis propoſiti enodationes falſæ, per priſcos & nuperos Sectarios, ſubiuncta earundem exploſione.

74. QVamuis tanta ſit propoſiti ænigmatis caligo quantam dixi, non eſt tamen deſperanda eius diſcuſſio, quantum licere poteſt per vitæ huius dubiam lucem. Et quia vt proximè dicebam, cardo huius difficultatis vertitur in exponendo quomodo idē poſſit eſſe Deus & homo (cœteræ enim prætenſæ contradictiones in hac vna radicantur; & hac implexitate ſublata, reliquæ manebunt expeditæ,) idcirco in hanc vnam conferenda eſt opera, prolatis primùm ac diſcuſſis hoſtium fidei circa eam dictis à vero alienis, tum ſubiecta vera ſententia. Scitè Proſper. p. 2. de promiſſ. c. 6. hos fidei hoſtes, ait eſſe leproſos in barba, quia eum laceſſunt, in cuius barbam deſcendit vnguentum diuinum. Exarſit in hac parte nequitia eorum atque malignitas, ſupra modum. Neque tamen eſt quod ad eos depellendos appellens animum, timorem eorum timeam. Rectè enim monuit Caſſianus l. 7. de Incar. c. 1. [Non timeamus prætentas hæreticorum inſidiantium foueas, & obſeptas ſpinis paſſim horrentibus vias: quæ cum aſperent magis itinera quàm claudant, de emundatione nobis potius labor quàm de poſſibilitate formido. Quia cum nobis agentibus rectum iter, infirmiter ſe obijciant, & horreant ambulantibus magis quàm obſint, plus habet officium atque opus noſtrum in purgatione quod agat, quàm ex difficultate quod timeat.] Iure vero ſubdam cum eodem Caſſiano, ad ſimile certamen ſe accingente. [Igitur ad monſtroſum illud lethiferi ſerpentis caput mittentes manum, & pertractare omnia admodum illigata ingentibus ſpiris tortuoſi corporis membra cupientes: te, quem ſemper precati ſumus, etiam atque etiam Domine Ieſu precamur, vt des nobis Verbum in apertione oris ad deſtructionem munitionum, cogitationes deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſum ſcientiam Dei: vt captiuemus omnem intellectum in obedientia tua: quia verè ille liber fit, qui cœperit tibi eſſe captiuus.]

CAPVT I.

Enodatio prima, Marcionis & Manetis, Verbum eſſe factum carnem, & Deum hominem, apparenter tantùm, ac in ſpeciem.

75. PRimò ergo aliqui vt ænigma propoſitum enodarent, docerentque quomodò Verbum factum eſſet caro, idemque eſſet Deus & homo, non videntes quomodò iſta verè ac reipſa præſtari potuerint, eò deuenerunt vt dicerent, humanitatem à Verbo aſſumptam, non fuiſſe veram, ſed tantùm imaginariam. Sic enim præcluduntur difficultates ſuperiùs motæ ex ſecutura mutatione Verbi, & inuehenda in eum potentialitate. Nihil quippe tale timendum erit, ſi humanitas aſſumpta non fuit ens verum ſed imago duntaxat & apparens fictio, ſiue phantaſia.

Phantaſtici Chriſtiani, quibus Verbum non niſi phantaſticè caro factum.

Scitè S. Leo ſerm. 15. de paſſio. *Phantaſticos Chriſtianos* appellauit eos qui ita ſenſerunt. Meminit eorum S. Ignatius epiſtò. ad Trallianos *ſub medium*, aitque illos fuiſſe *quaſi atheos*. Eorundem item meminit S. Irenæus lib. 5. c. 1. Primicerij fuiſſe videntur, Cerda ex Tertulliano l. de præſcr. c. 51. & Marcion vt idem refert l. de carne Chriſti per quinque prima capita; hoc primū Marcionis argumentū adducens c. 3. quod cum Deus ſit inconuertibilis, non potuerit verè homo fieri, ne per eam conuerſionem in hominem, de immutabilitate deijceretur. Vides in Marcionem eiuſque gregales cadere, quod dixit Nouatianus lib. de Trinit. c. 18. [Totum Chriſto ſuſceptum detraxerunt hominem, ne decoquerent in illo diuini nominis poteſtatem.] Addit Tertullianus ibidem c. 4. argumentum exortus humani ſpurcitijs Deum dedecentibus. Quid quod Apoſtolus ipſe, ſimilitudinem humanitatis, atque adeò non veram humanitatem, Chriſto tribuit?

76. Ad Marcionis phantaſma, acceſſere Montaniſtæ ex Socrate lib. 7. c. 32. In Perſide, Xaroës & Arphaxad Magi, in eodem cœno ſunt volutati, vt ait Ecbertus ſerm. 12. contra Catharos. Neminem latet quid in eadem regione ſenſerit Manes, eiuſque Sectatores. Nimirum ipſe quoque, humanitatem tantùm imaginariam Chriſto aſſignauit. Aliter quidem Manetis errorem refert Acacius epiſto. ad Petrum Fullonem, ſic ſcribens. [Manichæus cum omnino negaſſet vnigenitum Dei filium & virginalem partum, dixit Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ deſcendiſſe de cœlis in Iordane flumine, & ex aquis incorporatum fuiſſe, & homines illuſtraſſe, & cruci affixum fuiſſe & mortem pro nobis ſuſtinuiſſe.] Verùm communis ſenſus, aliter refert Manetis errorem eiuſque gregalium. Illorum aliquando partiarius D. Auguſtinus, ſuum tunc temporis de Chriſto ſenſum, tributæ Manichæis de Chriſto ſententiæ conformem, his verbis exponit l. 5. confeſſ. c. 10. [Ipſum quoque Saluatorem noſtrum vnigenitum tuum tanquam de maſſa lucidiſſima molis tuæ porrectum ad noſtram ſalutem, ita putabam, vt aliud de illo non crederem, niſi carni concerneretur. Concerni autem & non inquinari, non videbam, quod mihi tale figurabam. Metuebam itaque credere in carne natum ne credere cogerer ex carne inquinatum.] Scribit Vincentius Lyrinenſis c. 20. commonito. quod huic expoſitioni erroris Manichæorum, bellè concinit; Nimirum eos cum Deum humanitatem ſuſcepiſſe & perſonam in humanitate ſubſiſtentem factum audirent, ita id eſſe interpretatos, vt ſenſus ſit, ſicut in theatris perſonam Regis referr qui reuera non eſt Rex; ita Deum quamuis verè homo non eſſet, dictum

tamen

Digitized by Google

tamen eſſe agere hominem, & perſonam in humanitate apparuiſſe. Fateor Nazianzenum orat. 41. & Anaſtaſium c. 6. ὁδηγῷ, exiſtimaſſe Manichæos tunc tantùm affinxiſſe Chriſto perſonam, id eſt ludibrium hominis imaginarij, cum ſubuectus eſt in cœlum, & carnem veram quam ille huc vſque habuerat, depoſuit in Solari tabernaculo, quod probaſſe dicuntur ex pſalmo 18. verbis illis, *in Sole poſuit tabernaculum ſuum*: Indéque factum cenſet Billius ad illam Theologi orationem, vt Manichæi ab Athanaſio l. 3. de aſſumpt. hom. dicti ſint Solicolæ. Satius tamen videtur, adhærere Diuo Auguſtino in eorum erroribus verſatiſſimo: qui loco ante taro, & hær. 46. errorem Manichæorum refert ad eum modum quem propoſuimus. Cultum verò Solis per Manichæos alio ſpectaſſe docet, hæreſi illa 46. & lib. 14. contra Fauſtum c. 11. & 12. ac lib. 20. c. 6. Eſto, aliqui fortaſſis inter Manichæos, de Chriſto ſenſerint eo modo qui ex Nazianzeno & Anaſtaſio adductus eſt.

Origo erroris propoſiti.

77. Radicem huius erroris Manichæorum, & eorum qui poſt illos veritatem carnis Chriſti reuocarunt ad phantaſma; ac etiam omnium illorum qui carnem Chriſti aliquid quidem reale eſſe admiſerunt, eſſe tamen carnem humanam & noſtratem inficiati ſunt; omnium inquam horum errorum radicem lutulentam diſcere licet ex S. Fulgentio l. 1. ad Traſim. c. 5. & optimè ex Anaſtaſio Sinaita c. 14. ὁδηγῷ, quem placet adſcribere, vt germanitas priſcorum ac noſtratium hæreticorum deprehendatur. Nam noſtrates quoque Sectarij, prætendentes honorem Dei, & ex proportionalibus fundamentis, in magnas impietates ſunt deuoluti, quod ab iſtis de quibus agimus, factum obſeruat & acriter damnat S. Leo epiſto. 97. c. 2. Ait igitur Anaſtaſius. [Exiſtimo omnes illos qui naturam, & quæ corporis Chriſti ſunt, & proprietates eius inficiantur, ac repudiant, à temporibus ſceleſtiſſimi Manetis vſque ad hanc ætatem, non aliam ob cauſam, hæc omnia refugere & auerſari, niſi quia, quanti quanti, & vndequaque, fœdati & inflammati ſunt fornicationis ardore, impuritate, cupiditate, & illecebris, voluptatumque corporearum titillatione; & quia tam noctu, quàm interdiu, cogitatione ſimul ac opere flagitiosè corporis amatorijs furoribus & immunditijs, & tam virorum, quàm mulierem illicitis appetitionibus & blandimentis, carniſque turpiſſimis actionibus immerſi volutantur, ita vt perpetuò quaſi ardentiſſimam flammæ fornacem ſitum circumferant, qua ignis quaſi titillationes & ſcintillas accenſæ carnis, laſciuæ inquam appetitionis, exſuſcitent. Qua de cauſa immundam exiſtimant corporis naturam, ac planè indecens, vt vel ſola ratione confiteamur, Chriſtum corpus ſimile noſtro aſſumpſiſſe; vel humanam carnem; vel operationem, vel voluntatem, vel proprietatem, eiuſdem nobiſcum rationis ac ſubſtantiæ: metientes, opinor, impuri illi & flagitioſi porci, ex ſuæ carnis ſporcis, & laſciuis actionibus, omnem aliam carnem, & omne corpus, quaſi eodem modo oppugnetur, contaminetur, & polluatur ex inflammatione ad libidinoſas, naturæque aduerſas cupiditates, furioſaſque voluptates, & inſipientis carnis fluxiones.]

Autoritate, & ratione conuellitur.

78. Non poteſt ex hoc errore, quippe inſaniſſimo & teterrimo, peti enodatio propoſiti ænigmatis. Multis Scripturis eum confodit Armacanus l. 5. de qq. Armeno à c. 7. Validus eſt locus ex 1. Ioan. 4. *Omnis Spiritus qui confitetur Ieſum in carne veniſſe, ex Deo eſt: & omnis Spiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt & hic eſt Antichriſtus.* Græca lectio habet, *ſpiritum qui non confitetur Ieſum in carne veniſſe, ex Deo non eſſe.* Et ſanè negare Chriſtum veniſſe in vera carne humana, nihil eſt aliud quàm ſoluere Ieſum; ſanctam inquam eius compactionem perditum ire, vt eſt apud Didymum. Eodem recidit quod Caſſianus lib. 5. de Incarn. c. 10. ait, ſoluere Ieſum, idipſum eſſe quod negare, Ieſum eſſe Deum ſimul & hominem. Optimus item locus contra hoc delirium, habetur initio Euangelij Ioannis, verbis illis, *Verbum caro factum eſt*; Vtique vera caro. Nam vt ait D. Auguſtinus ſerm. 121. de diuerſ. c. 12. [Si verbum caro factum eſt, vera caro factum eſt; Nam ſi non vera caro, nec caro.] Exagitarunt hunc errorem crebrò Patres, præſertim Tertullianus l. 3 in Marcio à c. 8. & lib. 4. c. 21. S. Chryſoſtomus hom. 7. in epiſt. ad Philipp. Auguſt. ſerm. 145. de tempo. Caſſianus lib. 5. de Incar. c. 6. Prudentius in Apotheoſi carm. 6. quod eſt contra phantaſmaticos. Grauiter SS. Ignatius, Leo, ac Fulgentius, locis initio annotatis. Egregia verò huius erroris confutatio habetur in 6. Synodo Conſtant. actione 6. *in ipſo fine.* Et quanquam vix eſt cur cum his hæreticis aliter agatur quàm cum Ethnicis, quippe æquè euertentibus vniuerſum Euangelium, vt inſigniter ponderat Tertullianus l. 3. contra Marcio c. 8. Tamen ne tam pernicioſus error tacitus abijſſe videatur, non longam aduerſus eum S. Cyrilli diſputationem, ſub initium libri de fide ad Theodoſium, hic exhibebo. Sic habet. [Quum tam manifeſtus ſit partus eius per virginem, & natiuitas in carne, quomodò non eſt inutilis vaniloquentia, imò quomodò non inſania & delitamentum, tam euidentem & claram diſpenſationem putatiuam nominare? Nam ſi vmbra & apparentia fuit, & non vera incarnatio, neque etiam virgo peperit, neque aſſumpſit ſemen Abrahæ Verbum ex Deo Patre; neque aſſimilatus eſt fratribus. Vmbra enim non ſumus, nec typus, quæ ſicut nobis apparent: ſed in corporibus palpabilibus, & viſibilibus, & terrigena carne veſtiti, etiam corruptioni & affectionibus ſubditi ſumus. Igitur ſi Verbum non eſt factum caro neque in quo paſſus eſt ipſe tentatus, poterit eos qui tentantur iuuare. Non enim aliquid pateretur vmbra. Tranſirent ſanè omnia ita, nec verè exhiberetur quicquam. Nam quale tergum dediſſet pro nobis, vel quam maxillam cædentibus ſubmittens, Iudæorum plagas fortiter ſuſtinuiſſet? Et quomodò clauis manus ac pedes transfixum, in carne apparentem quis putauerit? Vel quale latus, dic obſecro, perfoderunt Pilati milites? Et quod cum aqua precioſum ſanguinem ſcaturiens ſpectantibus oſtenderit? & ſi oportet dicere aliquid amplius, neque mortuus eſt pro nobis, neque etiam ſurrexit Chriſtus. Quod ſi receptum eſſet, vt ferunt, exinanita foret fides. Tranſiſſet autem crux mundi ſalus & vita, & periſſet omnino eorum qui in fide obdormierunt ſpes. Etenim benè ſic habere videbatur & beato Paulo: *Tradidi enim vobis*, inquit, *in primis id quod accepi, nempe quod Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundùm ſcripturas, & quod apparuit Cephæ & duodecim: inde viſus eſt pluſquàm quingentis fratribus ſimul, quorum plerique manent adhuc & quidam obdormierunt. Etiam viſus eſt Iacobo, deinde Apoſtolis omnibus. Poſtremo autem omnium viſus eſt & mihi, quaſi abortiuo.* Et poſt alia iterum: *Si autem Chriſtus prædicatur quod ex mortuis reſurrexerit, quomodò dicunt ex vobis quidam, quod reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus reſurrexit? Si autem Chriſtus non reſurrexit, vana eſt prædicatio noſtra, & fides veſtra. Inuenimur autem falſi teſtes Dei, quod & teſtificati ſumus de Deo, quod ſuſcitauit Chriſtum quem non ſuſcitaſſet, ſiquidem mortui non reſurgunt.* Etenim vmbra dic quæſo, quomodo moreretur? Igitur quomodo ſuſcitaſſet Chriſtum Pater, quum eſſet vmbra apparentiæ, mortiſque nexibus non teneretur. Proinde tranſeat illorum vomitus. Fabulam item & alia ratione ac impij conſilij eructationes, ea quæ ab illis dicuntur, cenſemus.]

Falsò oſtenditur ei honor diuinus.

79. Qui Marcionem ex Tertulliano, & Manetem ex Cyrillo Hieroſolymitano perſpectos habuerit, haud quaquam mirabitur, tam impios homines effutiiſſe tam impia. Fundamenta verò quibus nitebantur, erant prorſus inania. Ac primùm prætextus diuini honoris minuendi per acceſſum veræ carnis ad verbum, inanis planè prætextus fuit, quod monſtrant illa Tertulliani l. de carne Chriſti c. 4. in Marcionis exagitatione. [Igitur ſi neque vt impoſſibilem neque vt periculoſam Deo repudias corporationem: ſupereſt, vt quaſi indignam reijcias & accuſes. Ab ipſa quidem exorſus odio habita natiuitate, perora age iam ſpurcitias genitalium in vtero elementorum, humoris & ſanguinis fœda coagula, carnis ex eodem cœno alendæ per nouem menſes: deſcribe vterum de die in diem inſoleſcentem, grauem, anxium, nexum totum incertum libidinis faſtidijs gulæ. Inuehere iam & in ipſum mulieris enitentis pudorem, vel pro periculo honorandum, vel pro natura religioſum. Horres vtique & infantem cum ſuis impedimentis profuſum vtique & oblitum. Dedignaberis quod primis dirigitur, quod vnctionibus formatur, quod blanditijs deridetur. Hanc venerationem ô Marcion, naturæ deſpuis: & quomodò natus es? odiſti naſcentem hominem: & quomodò diligis aliquem? Te quidem planè non amaſti, cum ab Eccleſia & fide Chriſti receſſiſti. Sed videris ſi tibi diſplicet, aut ſi aliter natus es? Certe Chriſtus dilexit hominem illum in immunditijs, in vtero coagulatum, illum per pudenda prolatum, illum per ludibria nutritum. Propter eum deſcendit: propter eum prædicauit: propter eum omni ſe humilitate deiecit vſque ad mortē & mortē crucis. Amauit vtique quem magno pretiò redemit. Si Chriſtus creator eius eſt, ſuū meritò amauit.] Mox quoque ibidem c. 5. [Quodcunque Deo indignū eſt, mihi expedit. Saluus ſum, ſi non confundar de Domino meo. *Qui me*, inquit, *confuſus fuerit, confundar & ego eum.* Alias non inuenio materias confuſionis, quæ me per contemptum roboris probem, benè impudentem, & fœliciter ſtultum. Natus eſt Dei filius: non pudet, quia pudendum eſt. & mortuus eſt Dei filius: prorſus credibile eſt, quia ineptum eſt, & ſepultus reſurrexit: certum eſt, quia impoſſibile eſt.] Demum egregiè l. 3. c. 10. ex eo quod Marcion Deum ſpecie tantùm externa apparuiſſe in phantaſmate hominem diceret; quia caro vera, quippe ſtercoribus infecta, auerſanda Deo erat, colligit Tertullianus, etiam ipſum carnis inane ſimulachrum fuiſſe à Deo refugiendum. Debuiſſet enim æquè Deus, phantaſma rei adeò indignæ auerſari, ſibique probroſum ducere.

80. Verùm Marcioni ac Symmiſtis illud meritò occinatur ex S. Baſilio homil. de humana Chriſti generat. [Cogita de incarnatione Domini magnificè. Intellige diuinitatem eſſe intactam & immaculatam, quæ & ſi ſit in materiali natura, ita illi ineſt, vt eius imperfectum fragileque corrigat; non autem vt ipſa, paſſionum debilitate inquinetur. Nonne ſolem conſpicis in luto ſe volutantem, minimeque contaminantem; & ſuper cœno corruſcantem, minimè tamen fœtidum aliquid referentem? Itaque contrario modo magis eorum quæ diutius contingit putredinem exſiccat. Quid igitur dubitas de immenſa incorruptaque natura, ne aliquam ex nobis maculam contraxerit?]

Manichæum non diſſimiliter alloquitur D. Auguſtinus orat. de 5. hæreſibus c. 5. [Fruſtra (inquit) Manichæe conaris aduerſari prophetis. Ecce Apoſtolus dicit, *De filio ſuo qui factus eſt ei de ſemine Dauid ſecundum carnem.* Quod Prophetæ præuiderunt & prædixerunt, hoc Apoſtoli viderunt, & prædicauerunt: qui erat, factus eſt. Quid erat quid factus eſt? Deus erat, homo factus eſt: ſuſcepit humanitatem, non amiſit diuinitatem: factus humilis, manſit ſublimis: natus eſt homo, non deſtitit eſſe Deus: natus eſt paruulus, latens magnus; qui libenter amplectitur Deum natum, non horreat virginis partum. Dicit tibi Deus creator hominis filius hominis, quid eſt quod te permouet in mea natiuitate? Non ſum libidinis conceptus cupiditate. Ego matrem de qua naſcerer, feci: ego viam meo itineri præparaui atque mundaui. Hanc quam deſpicis Manichæe, mater eſt mea, ſed manu fabricata eſt mea: ſi potui inquinari cum eam facerem, potui (in illa) inquinari cum ex ea naſcerer. Sicut tranſitu meo illius non eſt corrupta Virginitas, ſic & mea nō eſt ibi maculata maieſtas. Si ſolis radius cloacarum ſordiciem deſiccare nouit, eis inquinari non nouit: quanto magis ſplendor lucis æternæ, in quo nihil inquinamenti incurrit, quocunque radiauerit, mundare poteſt, ipſe pollui non poteſt? Stulte, vnde ſordes in Virgine matre, vbi non eſt concubitus cum homine patre? vnde ſordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo eſt perpeſſa dolorem? vnde ſordes in domo, ad quam nullus hoſpes acceſſerit? Solus ad eam Dominus & fabricator eius venit: veſtem quam non habebat, induit: eamque ſicut inuenit, clauſam reliquit, ſicut ille natus eſt ſolus inter mortuos liber; ſic iſtius ex qua natus eſt matris pudor, ſolus eſt integer. Eua inobediens, meruit pœnam. Maria obediendo, conſecuta eſt gratiam. Illa guſtando prohibitum, maledicta: hæc credens Angelo, eſt benedicta. Illa nobis mortem contulit, hæc virgo vitam nobis peperit. Quid agis Manichæe? Chriſtianum premis, non Chriſtum defendis. Taceat immunda vanitas, quia munda nata eſt diuinitas.] Egregiè aduerſus eundem errorem, hoc ipſum telum intorquet idem Auguſtinus l. de agone Chriſtiano cap. 18. & Euſeb. l. 4. de demonſtr. c. 13. ac Euſtathius Antiochenus apud Theodoretum dialo. 3.

Perperam item, allegatus pro eo Apoſtolus.

81. Alterum fundamentum quo abuſos hos hæreticos dicebam, petebatur ex tributa Chriſto per Apoſtolum ſimilitudine carnis; ac ex eo quod Deus dicatur in ſimilitudinem hominum factus. Verùm Apoſtolus, non carnis ſimilitudinem, ſed carnis peccati Chriſto aſſignauit, vt latè verſat Didymus l. contra Manichæos *ſub medium*, & Caſſianus l. 4. de Incar. c. 5. & benè his perpaucis Ioannes 4. in Apologia pro Honorio. I. *ſub initium.* [Verbum caro factum in ſimilitudine carnis peccati, omnia noſtra ſuſcepit, nullum reatus vitium ferens ex traduce præuaricationis exortum. Similitudinem ergo intelligimus, non carnis eius, ſed peccati. Etenim carnem Dominus veram ſuſcepit ex intemerata & beata Virgine Dei genitrice, conſubſtantialis nobis effectus. Ergo ſimilitudinem carnis peccati, ſanctus dicit Apoſtolus, quam ſimilem nobis peccatoribus, ſine peccato, cum anima rationali ſuſcepit.] Dixit præterea Apoſtolus, Chriſtum, factum eſſe in ſimilitudinem hominum: non quod apparenter tantùm homo eſſet, ſed quod natura quam Verbum aſſumpſit, conueniat cum noſtra, ſitque verè humana, æquè ac ea quæ nobis ineſt.

Fructus diſputationis contra hunc errorem.

82. Claudamus cum Eucherio hom. in illud, *arundinem quaſſatam non confringet*, vbi *ſub finem*, aduerſus aſſertorem propoſiti erroris, ſic diſputat. [Minorem ergo ideò æſtimas Deum quia corpus aſſumpſit? Sed cum Apoſtolus dicat: *Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo*; in hoc quod Deum hominem induit, & Verbum

Digitized by Google

Verbum carne circumdedit, veſtitus conditione habitus, non tollit generis dignitatem. Attendat charitas veſtra: ſiquis fortè nobilium, ſerui induat tunicam, nunquid ſtatim in ſeruilem putandus eſt tranſiſſe perſonam? Nihil præiudicat ingenitæ nobilitati, humilitas indumenti in Deum: Ergo quia propter nos homo eſſe dignatus eſt, nemo putet quod gloriæ fuerit imminutio, miſericordiæ magnitudo. Grandis in homine ignorantia, imo magna quædam belluinæ feritatis immanitas eſt, ſi tibi Deus ex eo minor iudicandus eſt ex quo maiora largitus eſt: ſi ideo à te minus recipit honoris, quia circa te plus exercuit bonitatis.]

Nec illa minus conueniens clauſula ex S. Hilario l.2. de Trinit. [Dei igitur imago inuiſibilis, pudorem humani exordij non recuſauit, & per conceptionem, partum, vagitum, & cunas, omnes naturæ noſtræ contumelias tranſcucurrit. Quid tandem dignum à nobis tantæ dignationis affectui rependetur? inenarrabilis adeo originis vnus vnigenitus Deus, in corpuſculi humani formam ſanctæ Virginis vtero inſertus accreſcit. Qui omnia continet, & intra quem, & per quem cuncta ſunt, humani partus lege profertur: Ad cuius vocem Archangeli & angeli tremunt, cœlum, & terra, & omnia mundi huius reſoluentur elementa, vagitu infantiæ auditur. Qui inuiſibilis & incomprehenſibilis eſt, non viſu, ſenſu, tactuque moderandus; cuius eſt obuolutus. Hæc ſic quis indigna Deo recolet, tanto ſe maioris beneficij obnoxium confitebitur, quanto minus hæc Dei conuenerint maieſtati. Non ille eguit homo effici, per quem homo factus eſt: ſed nos eguimus, vt Deus caro fieret, & habitaret in nobis, id eſt, aſſumptione carnis vnius, membra vniuerſæ carnis incoleret. Humilitas eius noſtra nobilitas eſt, contumelia eius honor noſter eſt: quod ille eſt Deus in carne conſiſtens, hoc nos viciſſim in Deum ex carne renouati. Sed ne fortè detineant ſcrupuloſas mentium cogitationes cunæ, vagitus, partus, atque conceptio, reddenda eſt ſingulis Dei dignitas: vt voluntatis humilitatem poteſtatis ambitio præcedat, nec dignationem dignitas derelinquat.]

CAPVT II.

Aenigmatis propoſiti ſecunda enodatio, per Photinum atque Marcellum; Verbum quod caro factum dicitur, non ſubſtantiale quid eſſe, ſed duntaxat nuncupatiuum.

83. SEcunda explicatio ænigmatis propoſiti, tradita à Marcello atque Photino, cuius errorem tardè ſibi perſpectum fatetur S. Auguſt. l. 7. confeſſ. c. 19. eo deteſtabilior eſt, quod phantaſiam non in humana Chriſti natura ſtatuit, ſed in Verbi perſona. [Verbum quod ex Deo eſt, (inquit S. Cyrillus initio libri de fide ad Theodoſium, agens de his hæreticis.) non habere ſubſiſtentiam dicunt; ſed ſimpliciter Verbum quod ſecundùm ſolam pronunciationem intelligitur, hominem factum eſſe affirmant.] Hoc eſt quod Fulgentius lib. 1. ad Traſimundum c.6. tradit, Photinum conceſſiſſe duntaxat, verbum prolatiuum & nuncupatiuum, non autem ſubſtantiale. Itaque inſulsè Eraſmus ad epiſtolam 50. S. Auguſtini, vbi habetur Photinianos negaſſe, vllam niſi Dei Patris eſſe ſubſtantiam, illiuit margini hanc notationem; *Subſtantiam dixit prò perſona.* Hoc dico malè illini Auguſtino, qui ex mente Photinianorum vſurpat ibi ſubſtantiam, etiam pro natura. Photiniani enim, nullam ſiue perſonam ſiue naturam ſubſtantialem agnoſcebant in Verbo Dei, ſed illud ſtatuebant prolatitium quid. Et fateor quidem, Verbum vocale à Deo efformatum ad modum verbi humani, eſſe reuera aliquid: nam eſt qualitas ſoni, implantata ſubſtantiæ aëris diffracti per pronunciationem. Tamen tale verbum, non eſt reipſa Verbum Dei ſubſiſtens. Et idcirco Vincentius Lyrin. c. 17. commonit. referens errorem Photini, ait iuxta eum nullam reipſa eſſe Verbi perſonam, & Chriſtum eſſe purum ac ſolitarium hominem. Eandemque ob cauſam, Photiniani apud D. Auguſtinum tomo 10. fragmento 26. dicuntur *Homuncioniſtæ.* Sic igitur enodauit propoſitum ænigma Photinus, qui quantis ingenij & eloquij ac doctrinæ dotibus ſit abuſus, legere eſt apud Vincentium Lyrinenſem c.16. commonitorij.

Error Photini conuellitur.

84. Sed neque hæc propoſiti ænigmatis expoſitio, admitti poteſt. Eſt enim ſtultiſſimi cordis eructatio, vt rectè pronunciauit S. Cyrillus l. de fide ad Theodoſ. in confutatione huius erroris quam §. *obliterant*, inſtituit ex illis verbis. 1. Ioan. 2. *quis eſt mendax, niſi qui negat quoniam Ieſus eſt Chriſtus? Hic eſt Antichriſtus, qui negat Patrem & Filium. Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet. Qui confitetur Filium, & Patrem habet.* Tertulliani aduerſus hunc errorem diſputatio, neruoſa de more & fortis eſt. Sic enim habet in eradicatione auenarum Praxeanarum cap.7. [Ergo inquis, das aliquam ſubſtantiam eſſe ſermonem, ſpiritu & ſophiæ traditione conſtructam? Planè. Non vis enim eum ſubſtantiuum habere in re per ſubſtantiæ proprietatem, vt res & perſona quædam videri poſſit, & ita capiat ſecundus à Deo conſtitutus duos efficere, Patrem & filium, Deum & Sermonem. Quid eſt enim, dicet ſermo, niſi vox & ſonus oris, & (ſicut grammatici dicunt) aër offenſus, intelligibilis auditu, cæterum vacuum neſcio quid, & inane, & incorporale? At ego nihil dico de Deo inane & vacuũ prodire potuiſſe, vt nõ de inani & vacuo prolatum: nec carere ſubſtantia, quod de tanta ſubſtantia proceſſit, & tantas ſubſtantias fecit: fecit enim & ipſe quæ facta ſunt per illum. Quale eſt, vt nihil ſit ipſe, ſine quo nihil factum eſt: vt inanis ſolida, & vacuus plena, & incorporalis corporalia ſit operatus? Nam & ſi poteſt aliquando quid fieri diuerſum eius per quod ſit, nihil tamen poteſt fieri per id quod vacuum & inane eſt. Vacua & inanis res eſt ſermo Dei, qui filius dictus eſt, qui ipſe Deus cognominatus eſt; *Et ſermo erat apud Deum, & Deus erat ſermo?* Scriptum: *Non ſumes nomen Dei in vanum.* Hic certè eſt, qui in effigie Dei conſtitutus, non rapinam exiſtimauit eſſe ſe æqualem Deo. In qua effigie Dei? vtique in alia, non tamen in nulla. Quis enim negabit Deum corpus eſſe, & ſi Deus ſpiritus eſt? ſpiritus enim corpus ſui generis in ſua effigie. Sed & inuiſibilia illa quæcunque ſunt, habent apud Deum, ſuum corpus, & ſuam formam, per quæ ſoli Deo viſibilia ſunt, quanto magis quod ex ipſius ſubſtantia, nullum eſt, ſine ſubſtantia non erit? Quæcunque ergo ſubſtantia Sermonis fuit, illam dico perſonam, & illi, nomen filij vindico: & dum filium agnoſco, ſecundum à Patre defendo.]

Nihil hac corporeitatis diuinæ aſſertione, peccatum à Tertulliano, qui pro ſolida ſubſtantia, nomen *corporis* vſurpauit, monſtratum eſt in Natur. Theolo. diſt. 6. num. 11. Rectè igitur contendit Tertullianus, agnoſcendam eſſe in perſona Verbi ſubſtantialem ſoliditatem, ſine qua rueret planè fides noſtra, euerſa Triade perſonarum verè ſubſiſtentium. Apoſtoli quoque inter planos improbiſſimos numerandi eſſent, qui annunciarint Deum Verbum, quod nihil reipſa ſit ſubſiſtens, ſed tantùm ſit ſonus configuratus in vocem. Neque verò cum blaſphemia tantùm, ſed etiam cum abſurditate increbili, verbum prolatitium diceretur factum homo. Quo enim vel imaginario ſenſu, ſonus dici queat fieri homo? Meritiſſimò proinde Photinus, in magno Niceno Concilio damnatus eſt, vt notat Anaſtaſ. c. 5. ὁδηγοῦ, per illam (vt c. 9. loquitur,) [Synodum

Digitized by Google

dum ſanctiſſimam atque beatiſſimam, Spiritus ſancti quaſi vnigenitam filiam.] Additque Lucifer Calaritanus l.de non parcendo in Deum delinquentibus, abſurdè Sirmienſes nuncupaſſe Photinum & lucidum, quem σκοτεινὸν, ſeu tenebroſum nominare par fuerat.

85. Fundamentum vnicum Photini, ductum ex appellatione Verbi, ſcitè euertitur à Theodoro Ancyrano homil. de Natali Saluato. tomo 6. Conc. Epheſ. cap.10. [Dum verbum noſtrum (inquit) prolatitium in ſubſiſtentis Dei verbi exemplum aſſumo; nemo exiſtimet, nos Dei Verbum productili noſtro ſimile cenſere; abſit: Nam dum ſacta diuinaque ſcriptura, vnigenitum Dei filium Verbum nominat, ſolam natiuitatis ipſius impatibilitatem per hoc inſinuat: Nam & humana quoque mens, citra patibilitatem verbum ſuum generat. Etenim ſcriptura ſacra vnigenitum, modò Patris filium appellat; nonnunquam Verbum nominat; interdum etiam Patris ſplendorem vocat. Quodlibet autem horum nominum eo fine ipſi accommodat, vt intelligat, quæ de Chriſto paſſim dicuntur, ea procul abeſſe ab omni omnino blaſphemia. Aliàs enim alijs nominibus ipſum deſignat, dum congruam diuinæque gloriæ conuenientem doctrinam tradere ſtudet. Exempli cauſa, naturæ conſubſtantialitatem aſtruere volens, vnigenitum Patris filium vocat: Nam & tuus quoque filius, eiuſdem tecum naſcitur naturæ. Vnam itaque eandemque Patris & Filij ſubſtantiam eſſe, oſtendere volens, vnigenitum ex Patre natum, Patris filium appellat. Deinde verò quoniam filius, eiuſve qui naſcitur, ortus, paſſionem apud nos denotant, ideò hunc Dei filium verbum nominat, natiuitatis impatibilitatem nomine hoc exprimens: verùm enim verò quod quiuis in humanis pater, quatenus homo, citra vllam controuerſiam filium ſuum ætate antecedat: (Nam ipſum paternitatis vocabulum id ſecum fert, vt Pater neceſſariò ante filium extitiſſe, intelligatur;) ne iſtud diuinæ quoque naturæ accidiſſe ſuſpiceris; ſed ipſum vnigenitum cum Pàtre ſemper extitiſſe confitearis; vnigenitum Dei filium, Patris ſplendorem vocat, ſplendor namque vnà cum luce producitur, exiſtitque: Generationis itaque impatibilitatem *Verbum* ſignificat, conſubſtantialitatem *filius* indicat, coëxiſtentiam *ſplendoris* vocabulum inſinuat.]

Marcellus Ancyranus, an Photini errore ſorduerit S. Chryſoſtomo lux illata.

86. Error iſte Photini, creditur item fuiſſe Marcelli Ancyrani. Fuit enim Marcellus, Photini Magiſter. Et quamuis non deſint, qui dicant Marcellum per calumniam, inſimulatum ab Arrianis eſſe huius erroris; tamen graues Patres, hoc eum crimine grauant. Ita enim diſertè S. Baſilius epiſto.52. & S. Hilarius apud D. Hieronimum l.de ſcriptor. in Marcello, ac Chryſoſtomus hom.6.in epiſt.ad Philipp. Hinc verò colligi poterit germanus ſenſus loci alioqui lubrici, quo S. Chryſoſtomus homil.3. in ad Hebr. videri poſſet tradidiſſe errorem Neſtorij, & duplicem in Chriſto ſtatuiſſe perſonam. Ibi enim impugnato errore Iudæorum qui vnicam in Deo agnoſcunt perſonam, ait eum errorem, quem mox Sabellio ac Marcello tribuit, refelli ex illis verbis pſalmi 44. *Vnxit te Deus, Deus tuus.* Ait ergo S.Chryſoſtomus, ex illis verbis Pſaltis, impugnari errorem prædictum, & apertè oſtendi duas perſonas, Deum & hominem cum hæc poſtrema verba videantur ipſiſſimo Neſtorij errore ſordere, vt ea macula S.Chryſoſtomum purum præſtarent, dixere nonnulli, corruptè legi apud D.Chryſoſtomum, colligi ex eo Pſaltis loco, Deum & hominem eſſe duas perſonas: legendumque reuera eſſe, apertè inde oſtendi, Deum & Deum eſſe duas perſonas. Et ſanè Theophilactus qui abbreuiatorem Chryſoſtomi ſolet agere, non habet, oſtendi ex eo Pſaltis loco duas perſonas eſſe Deum & hominem, quod ſaperet Neſtorianiſmum, ſed habet, oſtendi inde, duas perſonas eſſe Deum & Deum, quæ lectio belliſſimè concinit cum ſcopo S. Chryſoſtomi, & conuulſione erroris Iudæorum ac Marcelli ex prædicto Pſaltis loco, quo tam diſertè, Deus vnctus à Deo vngente ſecernitur. Hæc enodatio loci Chryſoſtomi non eſt inueriſimilis. Poſſumus tamen ex dictis contra Marcelli errorem, colligere germanum S. Chryſoſtomi ſenſum, nō admiſſo vllo apud eum mendo lectionis. Nam Deus vngens qui purè Deus eſt, nempe Pater; & homo Deus, inunctus à Patre, omnino ſtatui debent plures diuinæ perſonæ, quandoquidem Pſaltes alloquens Deum hominem, inunctum, & diſertè eum compellans nomine Dei, affirmat Deum ipſius, atque adeò aliam diuinam perſonam, ſic imbuiſſe illum vnguine præ participibus. Quare mens S. Chryſoſtomi eo loco, non fuit duas in Chriſto perſonas ſtatuere, alteram Dei, alteram hominis: id enim repugnaret potiùs inſtituto S.Chryſoſtomi qui ibi pugnabat contra Iudæorum & Marcelli errorem de vnica diuina ſubſiſtentia; Sed mens S.Chryſoſtomi fuit, duas in Patre & Verbo incarnato perſonas agnoſcere, id quod apertè eruitur ex allegato loco Pſaltis, non autem duplex in Chriſto perſona.

CAPVT III.

Enodatio tertia ænigmatis ab Apollinare, Verbum ex parte carnem factum eſſe, per tranſitum verum ac conuerſionem in carnem.

87. Aliam viam exponendi ænigmatis propoſiti iniuit Apollinaris, dicens, Verbum factum eſſe hominem, quatenus factum eſt pars hominis, carne quæ hominis pars eſt Synecdochicè vſurpata pro toto homine. Caſtè autem ac exactè locutum Euangeliſtam, non dixiſſe Verbum factum eſſe hominem, ſed factum eſſe carnem, vt inſinuaret Verbum factum eſſe carnem abſque anima, idque parte quadam Verbi conuerſa in carnem. Ita enim diſertè hunc errorem refert S.Leo ſerm.8. de Natiu. Dom.c.4. *in fine.* Audiendus etiam Vincentius Lyrin.c.17.commonit. vbi errorem Apollinaris ſic refert. [Dicit in ipſa Saluatoris noſtri carne, aut animam humanam penitùs non fuiſſe; aut certè talem fuiſſe, cui mens & ratio non eſſet. Sed & ipſam Domini carnem, non de ſanctæ Virginis Mariæ carne ſuſceptam, ſed de cœlo in Virginem deſcendiſſe dicebat eamque nutabundus ſemper & dubius, modò coæternam Deo verbo: modò de Verbi diuinitate factam prædicabat. Nolebat enim in Chriſto duas eſſe ſubſtantias; vnam diuinam, alteram humanam: vnam ex Patre alteram ex matre: ſed ipſam Verbi naturam putabat eſſe diſciſſam, quaſi aliud eius permaneret in Deo, aliud verò verſum fuiſſet in carnem.]

Trimembris error Apollinaris ad ænigmatis enodationem. Quis ipſe, & quantus.

His verbis tria palmaria Apollinaris pronunciata comprehenduntur. Primum eſt, quod pars Verbi conuerſa ſit in carnem, vt Verbum dici poſſit factum caro, & Synecdochicè, homo. Secundum eſt, quod pars illa Verbi, in nudam carnem abſque anima fuerit conuerſa. Tertium eſt, quod ea caro non fuerit humana, & deprompta ex viſceribus B. Mariæ, ſed Syderea atque cœleſtis, iuxta illud, *ſecundus homo, de cœlo cœleſtis.* Eodemque referebat Apollinaris, quod Chriſtus Ioannis 3. & in Symbolo. dicitur de cœlo deſcendiſſe. Cum enim hic deſcenſus non potuerit in diuinitatem cadere, vt mendaciter Catholicis affinxere quidam hæretici apud Anaſtaſium cap.22. ὁδηγῷ, teſtat vt accipiatur

tur

Digitized by Google

tur de humanitate, id eſt de carne delapſa è cœlo. Qua in parte, præiuerat Apollinari Apelles, vt referunt Tertullianus lib. de carne Chriſti c.6. & Origenes homil. 14. in Lucam. Hanc cœleſtem carnem, iuxta Apollinarem non fuiſſe Chriſto aduentitiam, ſed anteſecularem, & eſſentiæ ipſius adiunctam, ex libro ipſo Apollinaris refert Nazianzenus orat. 46. *Sub initium*; & idem habet Leontius Byzantinus in calce libri de ſcriptis Apollinaris, quæ Patribus ſupponebantur. Hæc igitur fuit tradita ab Apollinare ænigmatis propoſiti enodatio. Verbum ex parte eſt factum caro, per veram conuerſionem in carnem inanimam, eamque non noſtratem, ſed cœleſtem.

88. Quantus iſte Apollinaris fuerit, docent illa Vincentij Lyrinenſis c.16. commonitr. [Sed forſitan eiuſmodi ille vir erat, qui dignus eſſet facilè contemni. Imò verò tantus ac talis, cui nimium citò in plurimis crederetur. Nam quid illo præſtantius, acumine, exercitatione, doctrina? Quàm multas ille hæreſes multis voluminibus oppreſſerit, quot inimicos fidei confutauerit errores, indicio eſt opus illud triginta non minus librorum nobiliſſimum ac maximum, quo inſanas Porphyrij calumnias, magna probationum mole confudit. Longum eſt vniuerſa ipſius opera commemorare, quibus profectò, ſummis ædificatoribus Eccleſiæ, par eſſe potuiſſet.] Reſpexit ad hanc librorum Apollinaris multitudinem, Nazianzenus orat. 51. *in fine*: vbi compellat eos qui gloriantur librorum multitudine, moxque addit; [prolixos libros, & noua pſalteria, non debuiſſe haberi pro tertio Teſtamento.] Apollinaris enim expreſſerat verſibus Pſalterium Dauidis. Eiuſdem eſſe Tragœdiam, *Chriſtus patiens*, quæ eſt apud Nazianzenum, notarunt alij. Et quanquam in eo opere, non cernuntur veſtigia prædictorum Apollinaris errorum, tamen potuit conſcribi ab Apollinare nondum deſipiente. Nazianzenus enim orat. 14. num. 22. diſſidium cum Apollinare, vocat, fraternum nec ita pridem exortum. Viuebat nimirum Nazianzeni æuo Apollinaris, clarus ob impugnatas hæreſes, vt proximè ex Vincentio dixi, & Theophilus Alexandrinus teſtatur epiſto. 1. Paſch. & S. Epiphanius ad eius caſum altè ingemiſcens hæreſi 77. Magiſtrum, eum agnoſcit S. Hieronymus epiſto. 65. & lib. de ſcriptor. Eccleſ. vbi innumera ab eo ſcripta agnoſcit. Cum autem in alijs quoque nonnullis errauit, vt in animæ ortu ex traduce teſte D. Hieronymo epiſto. 82. & in ſcalis quas in Trinitate confecit, vt iocatur Nazianzenus orat. 51. *Sub finem* Tum nominatim circa incarnationem & Chriſtum, nec ob aliud quàm ob præpoſterum Chriſti amorem, quod putaret honorem Chriſti ferre, vt eius anima eſſet ipſummet Verbum; ſicut teſtatur Nazianzenus orat. 14.

Membrum primum, de parte Verbi in carnem verſa, exploditur.

89. Hærendo autem in propoſita per Apollinarem enodatione ænigmatis de quo agimus, dicendum eſt, eam enodationem eſſe omnino deteſtandam: quia vt Nazianzenus orat. 46. rectè affirmat, omnem impietatem ſuperat, quoad ſingula è tribus membris ex eo prolatis. Et quidem quod in primo dicitur, & blaſphemum eſt, & apertiſſimè pugnat cum naturali ratione, quæ Deum ſtatuit planè incorruptibilem, & immutabilem. Vnde ex hac parte, Apollinaris immodicè ſtupidus fuit, vt rectè pronunciauit S. Cyrillus l. de recta fide ad Theodoſium, [Conuerſionem (inquit) imaginantur, eius qui conuerſionem neſcit. Fundata enim eſt diuina natura in proprijs bonis, & inconcuſſam ſeruat virtutem in ijs, in quibus eſt. Quippe natura facta & in tempore producta pateretur vtique mutationem, nec foret hoc abſurdum vel indecens, vel falſum. Quod autem omnino initium ſortitum eſt, habet quodammodo, & diuiſibilitatem vt immutetur. Deus autem qui eſt ſuper omnem mentem, cuius ſubſtantia à generatione & corruptione exempta eſt, ac ſuperior, idem etiam maior eſt quàm vt conuertatur, & quodam modo naturæ ſuæ ratione, omnibus qui eſſe cœperunt ſuperior eſt, & ſuperfertur eminentia incomparabili. Ita & ea quæ creaturæ ſuæ euenire ſolent, tranſcendit iterum, vt pati nequeat. Igitur Deus quidem in bonis eſt, quæ commutari nequeunt, creaturæ autem ſunt in conuerſione & mutatione & in foribus habent corruptionem. Id quod ſciens optimè Philoſophans propheta Ieremias clamabat ad Deum. *Quia tu ſedens in ſeculum & nos peribimus ſeculo.* Sedet enim quemadmodum in proprijs thronis ſemper regnans & imperans omnibus, & à nulla affectione infeſtatur. At, nos naturam habentes maximè verſilem, & propenſiſſimam ad mutationem & corruptionem, perimus ſeculo, hoc eſt, omni momento & tempore corruptibiles ſumus & conuertibiles. Itaque neque Deus vnquam à paſſionibus de propria ſtabilitate ſua per conuerſionem extrudetur.] Videtis prætereà fortiſſimè aduerſus hoc erroris monſtrum, bellantem S. Athanaſium epiſtola ad Epictetum, deſcripta à S. Epiphanio hær. 77.

Duplex ſenſus alterius membri, quo anima creata negatur Chriſto.

90. Membrum ſecundum erroris Apollinaris, dupliciter poteſt intelligi: nempe primò, ita vt prorſus excluſerit à Chriſto animam creatam, ſed ei fuiſſe Verbum diuinum pro anima quacunque, cenſuerit. Qua ratione Philoſophatus eſt Origenes, ſtatuens & animam Chriſti, & omnium noſtrûm animas, eiuſdem cum Deo naturæ eſſe ſtatuendas, vt latè diſputat Theophilus Alexandr. epiſt. 1. Paſch. Arrius verò, diſertè pronunciauit Chriſtum caruiſſe anima creata, eique pro anima fuiſſe Verbum, quod proinde triſte & turbatum ſtatuebat, vt referunt Leontius lib. de Sectis actio. 3. & Epiphanius Diaconus in 7. Synodo actio. 6. tomo eius 2. & rurſus tomo 3. cum de Euſebio Pamphili. Præiuerant hæretici illi quos S. Ignatius epiſto. ad Philadelph. ait dixiſſe, Verbum fuiſſe Chriſto pro anima. Confutarunt id in Ario S. Ambroſius l. de Incarn. Domin. Sacram. c.7. Auguſt. hær. 49. & S. Cyrillus tomo 6. Conc. Epheſ. c. 17. Conſtat pleroſque Apollinariſtas, tandem fuiſſe in hoc errore. Cum enim vrgerentur eo argumento, quod ſi Verbum, animam inferiorem rationali aſſumpſiſſet, fatendum eſſet, aſſumptam fuiſſe à Verbo belluam in figura hominis, eo deuenerunt, vt negarent Verbum aſſumpſiſſe vllam animam creatam; ac proinde nihil in Chriſto fuiſſe dixerunt niſi carnem, cui Verbum eſſet pro anima. Ita refert & latè refellit D. Auguſt. q. 80. ex 83. & optimè l. de agone Chriſt. c. 21. fuſeque Gillebertus ſerm. ſuo 8. in Cant. Huic autem Apollinariſtarum errori adhærentes Ferentinates prolapſi ſunt in errorem alium, quo negarent mortem Chriſti: eumque proinde, etiam è cruce depoſitum, effingebant viuum: vnde illis cum bello illata clades à Viterbienſibus, vt ſcribit Leander in Tuſciæ deſcriptione, & Molanus l.4. de imag. cap.12.

Poteſt ſecundò aliter accipi membrum illud ſecundum erroris Apollinaris. Nempe ita vt animam quidem aliquam creatam Chriſto conceſſerit, ſed abſque mente, id eſt merè materialem, & nihil ſupra ſenſitiuam. Ita hunc Apollinaris errorem referunt S Auguſtinus tract. 23. in Ioan. ad illud. *ſcrutamini Scripturam*, (vbi de fine aſſumptæ à Verbo animæ, luculenter.) Item in pſal 29. in præfatione enarrationis ſecundæ, & l.7. confeſſ. c.19. ac Theodoretus l.5. decreto. diuin.

t. de Incarn. & lib. 4. hæret. Fabul. ac dialo. 2. *initio* aperteque habetur ex illis verbis Apollinaris, quæ Theodoretus citato capite refert. Negat enim Verbum aſſumpſiſſe animam, [quia mens eſt ſuper vacanea, vbi Deus eſt.] En *mens*, id eſt anima intellectiua. Quia tamen anima ſenſitiua & vegetatiua cum ab anima rationali differunt, ſunt materiales & corporeæ; nec efferũtur ſupra carnem; inde factum eſt, vt plerique Veterum referant, Apollinarem negaſſe Chriſto animam creatã, & cõceſſiſſe Chriſto ſolam carnẽ. Σαρκόλατρεαν ea ex cauſa, illum nominat Nazianzenus orat. 51. & 52. Eodemque referendum eſt, quod tradit Theophilus Alexand. epiſto. 1. Paſchali, quoſdam ex Apollinariſtis ſtatuiſſe pro Chriſti anima, *prudentiam carnis*. Eo quippe nomine intelligebant animam ſenſitiuam carni implantatam & materialem, quæ in brutis habet rationem prudentis aurigæ ac directricis. Hæc expoſitio erroris ab Apollinare inuecti quoad hoc membrum, videtur genuina. Fundamenta eius, referuntur ab Harmenopulo l. de Sectis num. 5. quod verbum dicatur factum non anima rationalis, ſed caro. Item quod Chriſti corpus dicatur templum. At templum carere anima rationali, nemo non videt. Quid quòd ab anima rationali creata, timendum videbatur ſanctitati Chriſti, ob reniſum concupiſcentiæ aduerſus rationem ſuperiorem, animæ rationali inſidentem? Memorat hunc metum horum errorum S. Ambroſ. l. de Incarn. Dom. Sacram. c. 7.

Fuiſſe in Chriſto animam rationalem creatam, variè monſtratur.

91. Sic expoſitum hunc Apollinaris errorem, plenè confutarunt varij Patres, nominatim Nazianzenus orat. 51. & 52. Cyrillus l. de fide ad Theodoſ. *ſub medium*. Fulgentius toto ferè lib. 1. ad Traſim. à cap. 8. Petrus Cluniacenſis lib. 2. Epiſtola. 1. & alij mox adducendi. Multas Scripturas ad id congeſſit Armacanus l. 5. de qq. Armen. q. per 3. prima capita. Sed ille locus eſt palmaris, quem Felix 3. ſic vrget epiſto. ad Petrum Fullonem. [Dicere vnigenitum filium & Dominum noſtrum Chriſtum Ieſum perfectum, nec ipſum ſubijſſe paſſionem crucis, ſed vnam Verbi Dei naturam incarnatã corpuſque Domini ſiue anima & mente, Apollinaris hæreſim roborat. Ille enim ignorauit, quod ab ipſis mundi naſcentis exordijs, primùm anima primi parentis noſtri mortua eſt, vel in mortem præcipitata eſt, atque ita demum corpus. Dictum quippe illi erat à Deo: *In quacunque die comederis de ligno ſcientiæ boni & mali, morte morieris*. Itaque iuxta latam in illum à Deo ſententiam, qua die comedit de ligno, in ipſa ſecundùm animam mortuus eſt. Nam ipſius corporis mors, poſt nongentos & triginta annos contigit. Itaque Deus donum non dimidiatum fecit; ſed totum ſimul Adam, ex vtero virginis ſumpſit, vt etiam perditũ totum ſaluum faceret, idcirco Dominus prædixerat: *Ego animam meam pro ouibus meis pono*.] Optimè quoque in hanc rem ex eo capite 10. Ioannis ratiocinatur D. Auguſtinus tract. 47. in Ioan. expendens verba illa, *poteſtatem habeo ponendi animam meam*: [Quis ponit? (inquit) quam ponit? Chriſtus quid eſt Chriſtus? Verbum & homo. Nec ſic homo vt ſola caro; ſed quia homo conſtat ex carne & anima, totus eſt homo in Chriſto: nõ enim partem deteriorem ſuſcepiſſet & partem meliorẽ deſeruiſſet. Pars quippe hominis melior eſt anima, quàm corpus. Ergo totus homo in Chriſto quid eſt Chriſtus? Verbum, inquam, & homo. Quid eſt verbum & homo? Verbum anima, caro. Tenete hoc; quia non defuerunt hæretici & in iſta ſententia, pulſi quidem iam olim à veritate catholica, ſed tamẽ vt fures & latrones nõ intrantes per oſtium, inſidiari ouili non deſinunt, Apollinariſtæ hæretici dicti ſunt, quia auſi ſunt dogmatizare, quod Chriſtus nõ ſit niſi Verbum, & caro & animam humanam, non eum aſſumpſiſſe contendunt: Nam & aliqui eorum, fuiſſe in Chriſto animam negare non potuerunt. Videte abſurditatem & inſaniam non ferendam, animam irrationalem eum habere voluerunt, rationalem negauerunt: dederunt ei animam pecoris, ſubtraxerunt animam hominis, ſed illi abſtulerunt Chriſto rationem, non tenendo rationem. Abſit hoc à nobis in fide catholica nutritis atque fundatis.]

92. Frequens eſt Patribus aduerſus hunc errorem, ea ratio quæ ex neceſſitate perfectæ ſanationis noſtræ petitur. Adhibet eam Fulgentius l. 1. ad Traſim. c. 8. & S. Martinus 1. in Concilio Lateran. conſultat. 5. citato Nazianzeno, qui eam egregiè his verbis proponit orat. 51. [Si quis in hominem mente carentem ſperat, amens profectò eſt, nec dignus, cui omni ex parte ſalũs afferatur. Nam quod aſſumptum non eſt, curationis expers. Quod autem Deo vnitum eſt, hoc quoque ſalutem conſequitur. Si dimidia tantùm ex parte Adamus lapſus eſt, dimidiatum quoque ſit, quod aſſumptum eſt, & quod ſalutem accipit: ſi autem totus peccauit, toti quoque genito vnitus eſt, atque omni ex parte ſalutẽ conſequitur. Quocirca ne perfectam ſalutẽ iſti nobis inuideant, aut oſſa ſolùm & neruos, atque hominis picturã Saluatori tribuant. Nam ſi ipſe inanimatus homo eſt, hoc etiam Ariani aiunt, vt paſſionem diuinitati tribuant, tanquã videlicet quòd corpus mouet, idem quoque patiatur. Si autem animatus quidem verùm mentis expers, quo tandem modo hominis nomen ſuſtinebit? Neque etiam homo animal eſt mẽte carens. Atque illud neceſſe eſt, vt ſpecies quidẽ & larua humana ſit, anima autem equi cuiuſpiã, aut bouis aut alius animalis mentem non habentis: Ac proinde illud quoque eſſe, cui ſalus affertur. Atque ego ab ipſa veritate deluſus ſum, vt qui, alio honore affecto, ipſe glorier, meque iactem. Si autem mentis particeps, non autem mente carens, homo eſt, deſipere verè, ac mentis inopia laborare deſinant.]

Fuſius eandem argumentationem intorquet Nyſſenus orat. 1. (imo 2.) contra Eunomium *ſub finem*, nec non S. Auguſtinus ſerm. 145. de tempo. *in fine*. Nolo tamen prætermiſſum S. Paulinum cuius illa ſunt & pia & erudita pro more epiſto. 27. [Hoc verbum, pietatis immenſæ myſterio, caro factum eſt, & habitauit in nobis. Non autẽ caro tantùm corporis noſtri, ſed homo totus, & corporis noſtri & animæ aſſumptione: anima autem rationalis, quæ iuxta naturale opificium Dei, habet inſitam mentem: alioqui in tenebris Apollinaris errauimus, ſi hominem aſſumptum à Deo animam mentis humanæ vacuam, qualis eſt pecorum & iumentorum dicamus habuiſſe; & eum hominem quem ſuſcepit Dei filius, qui neceſſe eſt ea veritate, qua veritas eſt, & qua creauit hominem, totum ſuſcepit, vt corpus ſuum plena ſalute renouaret. Nulla eſt autem ſalus noſtra, niſi plena eſt, quia non hominem, ſed aliud neſcio quód irrationabilis creaturæ animal ſuſcepit Dei filius; ſi mentem ſuam propriam hominis aſſumpti anima non habuit, & contra naturam generis humani ille potiſſimum primogenitus omnis creaturæ homo in formam perfectionis humanæ aſſumptus, in tantum mente ſua indiguit, vt non de humano, ſed de diuino ſpiritu mentem habuiſſe dicatur. Quod illorum ore dicitur, in quorum corde concipitur hoc venenum, vt & veritas mentita ſit.] Vtique, quia ſæpè ſæpiùs Chriſtus Dominus, meminit animæ ſuæ rationalis, quam hic error vult ſublatam.

Erroris contrarij, fundamenta conuelluntur.

93. Fundamenta illius ſunt planè ruinoſa. Non enim ſi Verbum dicitur factum caro, excluditur anima rationalis.

rionalis. Caro enim à Verbo aſſumpta, fuit humana & viua, alioqui non eſſet niſi æquiuocè caro, vt Ariſtoteles quoque loquitur. At caro, non habet vitam niſi per animam, nec habet vitam humanam, niſi per animam rationalem. Ac proinde eo ipſo quod Verbum dicitur aſſumpſiſſe carnem noſtram, dicitur etiam aſſumpſiſſe animam rationalem. Dicitur tamen nominatim, *factum caro*, non autem *factum anima*, quia nomine carnis, intelligitur per Synecdochen totus homo, vt monſtrant D. Auguſtinus 14. Ciuit. c. 2. Naz. orat. 51. *ſub finem*, & Fulgentius l. 1. ad Traſim. c. 17. eſſe hunc idiotiſmum Hebraicum in ſcripturis admodum frequentem, multis exemplis declarat Toletus in c. 1. Ioan. annot. 38. nec ſine altiſſimo conſilio diuinæ ſapientiæ, vſurpatum eſſe in explicatione huius myſterij, dicendo Verbum carnem factum eſſe, intelligitur ex hac S. Auguſtini oratione q. 80. ex 83. [Sub his verbis, Verbum volunt carni eſſe copulatum atque concretum, vt nulla ibi non ſolùm mens, ſed nec anima humana interſiſtat. Quibus primò reſpondendum eſt, ideò ſic eſſe illud in Euangelio poſitum, quia vſque ad viſibilem carnem, aſſumptio illa humanæ naturæ à Domino facta eſt, atque in tota illa vnitate ſuſceptionis, principaliter verbum eſt, extrema autem atque vltima, caro. Volens itaque Euangeliſta, commendare pro nobis dilectionem humilitatis Dei, qui ſe humiliauerit exprimens, Verbum carnemque nominauit: prætermittens animæ naturam, quæ verbo inferior eſt, carne verò, præſtantior. Magis enim commendat humilitatem, quia dictum eſt, *Verbum caro factum eſt*; quàm ſi diceretur, *Verbum homo factum eſt.*] Itaque primum illud fundamentum huius erroris Apollinaris, eſt planè ruinoſum.

Alterum quod petebatur ex voce *templi*, tributa corpori Chriſti, eſt planè ludicrum. Non enim ſi corpus Chriſti ob ſanctimoniam dicitur templum, inferre licet, ſicut templa materialia carent anima rationali, ita & corpus Chriſti. Aliqui ſimiliter inferre liceret, corpus Chriſti non conſtitiſſe carne. Quis enim templa, ex carne & neruis ac oſſibus compacta vidit? Imo S. Gregorius Nyſſenus orat. 1. aduerſus Eunom. ex hoc modo loquendi de Chriſti corpore, optimè intulit veritatem Catholicam pro qua pugnamus. Denique abſurdiſſimè timuerunt hi hæretici ſanctitati Chriſti, quaſi conceſſa Chriſto anima rationali, pars inferior poſſet labefactare ſuperiorem. Timor iſte vaniſſimus fuit. Quidni enim, (vt benè in hanc rem diſputat S. Ambroſius l. de Incarn. Dom. Sacram. cap. 7.) potuerit rationalis Chriſti anima, carnem ſuam frœnare, cum homines puri à Chriſto habeant, vt corpus frœnent, & in ſeruitutem redigant?

Quare concludamus cum S. Auguſtino l. de agone Chriſt. c. 19. [Ne eos audiamus qui Trinitatem quidem in vna æterna ſubſtantia confitentur, ſed hominem ipſum qui temporali diſpenſatione ſuſceptus eſt, audent dicere non habuiſſe hominis mentem, ſed ſolam animam & corpus: hoc eſt dicere non fuit homo, ſed membra corporis habebat humana. Animam enim & corpus habent & beſtiæ, ſed rationem non habent, quæ mentis eſt propria. Sed ſi execrandi ſunt illi qui eum negant humanum corpus habuiſſe quod eſt infimum in homine, miror quod iſti non erubeſcunt, qui hoc eum negant habuiſſe quod eſt optimum in homine! Multum enim eſt lugenda mens humana, ſi vincitur à corpore ſuo, ſiquidem in illo homine nôn reformata eſt, in quo ipſum corpus humanum tam dignitatem formæ cœleſtis accepit. Sed abſit vt hoc credamus, quod confinxit temeraria cœcitas, ſi ſuperba loquacitas.] Legendus prætereà ſequenti cap. 21.

Membrum tertium erroris Apollinarij, de Chriſti carne cœleſti.

94. Poſtremus Apollinaris error, quo carnem à Verbo aſſumptam, de cœlis petitam, non è matris viſceribus hauſtam fabulabatur, non fuit ab eo conſtanter traditus, vt liquet ex illis verbis S. Athanaſij dialo. 4. de Trinit. [Legi ego Magiſtri veſtri Apollinaris confeſſionem, in qua corpus Domini noſtri, dicit eſſe coëſſentiale corpori Mariæ.] Nec id debet mirum videri, cum etiam circa primum errorem propoſitum, inconſtans fuerit Apollinaris. Theodoretus enim dialo. 1. *in ipſo fine*, loca eius profert, in quibus à ſeipſo diſſentiens aliter ſtatuebat. Eſſe porrò hæreticorum propriam in erroneis dogmatibus inconſtantiam, S. Irenæus optimè docuit lib. 3. c. 2. Quamuis ergo aliquando Apollinaris, corpus Chriſti ſtatuerit conſubſtantiale corpori B. Mariæ, tamen alibi affirmauit eſſe è cœlo petitum: quæ S. Antonino viſa eſt idonea cauſa, improbandi imagines illas Virginis annunciatæ, quibus appingitur puellulus crucem baiulans, è cœlis delabens in vterum Virginis. Ait quidem Molanus vt hoc purget, l. 3. de imag. c. 13. puellum illum exhibere animam Chriſti. Hoc tamen non tollit difficultatem: quia neque anima Chriſti è cœlis demiſſa eſt, ſed creata primùm fuit intra B. Mariæ vterum. Sed ſiſtamus in ipſo errore Apollinaris, quem Agobardus l. de correctione Antiphonarij eius item fuiſſe cenſet, qui ſcripſit, Chriſtum naſcentem proceſſiſſe à Patre, velut ſponſum de thalamo.

Exſcinditur multipliciter.

95. Hic error eſt apertè contra innumeras Scripturas, quæ Chriſtum factum ex muliere, & Filium hominis prædicant. Quomodò enim Mariæ filius, & ex ea factus diceretur, ſi carnem de ea non ſumpſiſſet? [Sine cauſa eò ſe intulit, vnde nihil extulit,] ait Tertull. l. de carne Chriſti c. 19. Deinde Chriſtus ſi carne ſyderea conſtitiſſet, non fuiſſet verus homo, quia habuiſſet carnem ſpeciei planè à noſtra diſcrepantis. Rueret hac ratione antitheſis illa primi hominis è vera carne noſtrate compacti, cum ſecundo Adamo, toties in Scripturis celebrata, & optimè in hunc modum expreſſa à Tertulliano l. de carne Chriſti c. 17. [Tota nouitas iſta, ſicut & in omnibus, de veteri figurata eſt, rationali per Virginem diſpoſitione, homine Domino naſcente. Virgo erat adhuc terra, nondum opere compreſſa, nondum ſementi ſubacta: ex ea hominem factum accipimus à Deo in animam viuam. Igitur ſi primus Adam de terra traditur, meritò ſequens, vel nouiſſimus Adam vt Apoſtolus dixit, proinde de terra, id eſt, carne nondũ generationi reſignata, in ſpiritum viuificantem à Deo eſt prolatus. Et tamen ne mihi vacet incurſus in Chriſtum, (Adam ab Apoſtolo dictus eſt,) ſi terreni non fuit cenſus, homo eius. Sed & hic ratio defendit, quod Deus imaginem & ſimilitudinem ſuam à Diabolo captam æmula operatione recuperauit. In Virginem enim adhuc Euam, irrepſerat ædificatorium mortis. In Virginem æquè introducendum erat Dei Verbum extructorium vitæ, vt quod per eiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem. Crediderat Eua ſerpenti, credidit Maria Gabriel. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit. Sed Eua nihil tunc concepit in vtero ex Diaboli verbo: imò concepit. Nam exinde, vt abiecta, pareret & in doloribus pareret, verbũ Diaboli ſemen illi fuit. Enixa eſt denique diabolum fratricidam. Contra, Maria eum edidit, qui carnalem fratrem Iſrael, interemptorem ſuum ſaluum quandoque præſtaret. In vuluam ergo Deus, Verbum ſuum detulit, bonum fratrem, vt memoriam mali fratris eraderet.

Digitized by Google

Inde prodeundum fuit Chriſto ad ſalutem hominis, quò homo iam damnatus intrauerat.] B.Irenæus perpulchrè in eandem ſententiam diſſerit l.5. c.21.

Apellem hæreticum ſimilia cum Apollinare de carne Chriſti ſyderea nugatum hoc argumento appetijt. Tertullianus l.de carne Chriſti c.9.quod huc optimè cadet. [Quid dicis cœleſtem carnem, quam vnde cœleſtem intelligas,non habes?Quid terram negas,quam vnde terrenam agnoſcas, habes? Eſurijt ſub diabolo, ſitijt ſub Samaritide, lachrymatur ſuper Lazarum,trepidat ad mortem. *Caro enim*, (inquit,) *infirma*. Sanguinem fudit poſtremo. Hæc ſunt, opinor, ſigna cœleſtia.Sed quomodo,inquam,contemni & pati poſſet, ſicut & dixi, ſi quid in illa carne de cœleſti generoſitate radiaſſet? Ex hoc ergo conſtituimus, nihil in illa de cœlis fuiſſe, propterea vt contemni & pati poſſet.] Similia argumenta addenſat S.Irenæus lib.3.c.32.

Denique inſignis & frequens apud Patres eſt ea ratio,quod qui venerat terrenos homines curare,congruum fuit vt corpore noſtrate,& terreno, circumdaretur. Audi Fulgentium l.3. ad Traſim. c.34. [Illos etiam æterno condemnabit gehennialis tormenti ſupplicio,qui corpus Chriſti,non ex Virgine fatentur ſubſtantialiter ſumptam,ſed confingunt de cœlo depoſitum; cum Dei Filius, propterea de homine naturam fuerit dignatus corporis terreni ſuſcipere,quia non venerat eos qui in cœlo, ſed eos qui erant in terra ſaluare, ſicut Apoſtolus dicit; *Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.vnde debuit per omnia fratribus ſimilari.* Suſcepit ergo Filius Dei animam noſtram, id eſt melius noſtrum, quia melior eſt meliore noſtro; de quo Ioannes dicit: *Maior eſt Deus corde noſtro*, ſed non ſpreuit etiam carnem noſtram,id eſt infirmum noſtrum ſuſcipere, quia totum hominem venerat liberare, nec potuit infimo noſtro, infimus fieri, per quem,infimum noſtrum in illud nomen, quod ſuper omne nomen eſt, meruit exaltari.]

96. Eucherius eandem argumentationem robuſtè intorquet homil.11. de Paſch. verbis illis. [Sed dicis, quid tantoperè neceſſe fuit vt ſplendida illa & ſincera diuinitas, humanæ carnis experiretur iniurias? Quare non magis aliquod ſpecioſum lucis corpus aſſumpſit? Non ita eſt; non hoc recipiebat ratio redemptionis noſtræ. Nunquid lux iſta peccauerat vt materiam lucis expiaturus indueret? Per hanc itaque materiam creaturæ,nec mortis cōferre pretium, nec reſurrectionis præferre potuiſſet exemplum. Nihil mihi contra hoſtem meum fiduciæ contuliſſet, ſi non in meo corpore triumphaſſet. Cur lucem ſuſciperet,hominem redempturus inordinatum medici appareret ingenium, ſi humeris ſuis imponeret illæſum, & negligeret vulneratum: Illa neceſſe eſt ſanitatis arbiter membra contrectet, quæ grauibus morbis æſtuare perſpexerit. In quo corpore timetur ægritudinis cauſa, in ipſo eſt exercenda medicina. Nunquid aliquid ſollicitudo proficiet,ſi cum alium dolor teneat, alium cura confoueat? ſi cum iſte crebris anhelæ ſitis pulſibus vrgeatur, alius pro eo deſideratis aquarum refrigerijs irrigetur? Itaque ſicut ad infirmum corpus, vel inopia confectum, nihil omnino beneficij vel fomenti peruenire poſſe dignoſcitur,ſi pro eo alteri robuſto alicui corpori refectio vel curatio miniſtretur; Ita diſpenſatio redemptoris, nullam nobis contulerit vtilitatem, ſi non in noſtra peregerit carne virtutem: & ideò dum in corpore meo vincit, me contra hoſtem meum pius propugnator erexit.]

Optimè denique S.Chryſoſtomus, vrget pro hac veritate,quod ex eâ maximè micuerit diuina ſapientia atque potentia. Nā homil.13.in epiſt.ad Rom. expēdens illud *de peccato condemnauit peccatum*, *per carnem*, ait. [Quod maius cenſendum id victoriæ modus eſt. Neque enim aliam aſſumpſit carnem, ſed ipſam hanc afflictam, laboribuſque confectam. Quemadmodum enim ſi quis vilem ac circumforaneam mulierem in rerum venalium foro vapulantem intuitus,ſe illius eſſe filium profiteretur, reuera Regis filius cum eſſet atque hac ratione illam è manibus eorum à quibus malè haberetur,eriperet; ita & ipſe fecit, faſſus ſic eſſe hominis filium,patrocinium auxiliumque illi afferens,ac peccatum damnans. Non ergo auſus eſt poſtea illam verberare: ſeu potius illam quidem verberauit mortis plaga.Inde effectum eſt,vt non ipſa caro verberata,ſed ipſum peccatū verberans, damnatum ſit ac perierit,id quod omniū eſt maximè admirandū.Niſi enim in carne victoria parta fuiſſet, nō tam mirandū foret,quando & lex hoc efficiebat.Mirum autem id eſt,quod vnà cum carne trophæum erectū eſt, & quæ millies à peccato deiecta fuerat, hæc eadem ſplendidam contra illud victoriam tulit.] Hanc victoriam, & hæc diuinæ potentiæ ſpecimina, tollebat Apollinaris, ſyderea Chriſto carnem pro noſtrate affingens.

Fundamentorum eius, diſiectio.

97. Fundamenta eius pro more hæreticorum omnium,partim ex Scriptura, partim ex prætenſo Chriſti honore petebantur.Sed vtraque planè inania & miroſa erant.Scripturæ enim quibus abuſum Apollinarem refert Nazianzenus orat.46. (Sunt autem illæ quibus Chriſtus deſcendiſſe è cœlo dicitur,) aliò reuera non pertinent,quàm ad inſinuandam diuinitatem perſonæ in hac humanitate ſubſiſtentis. Eaque etiam ex cauſa, Chriſtus, *homo cæleſtis* appellatus legitur. Quanquam potuit etiam homo cœleſtis appellari ob vitam integerrimam,& vt dicere ſolemus *cæleſtem*; quam expoſitionem æquè inſtituto noſtro commodantem,ex varijs Patribus adhibet Cornelius 1. Cor. 15. v. 47. Nec incongruè etiam dixerit quiſpiam,vocatum Chriſtum hominem cœleſtem, à cœleſti gloria animæ, qua potiebatur iam ex hac vita: Aut certè, quia non per virum,ſed cœleſti opere in Virginis viſceribus editus eſt. Quem ſenſum Scripturarū propoſitarum,apertè ſupponunt qui profitentes Chriſti carnem eſſe è B. Mariæ viſceribus petitam,inde tamen probant Chriſtum eſſe Deum & hominem,quod dictus ſit de cœlo deſcendiſſe,& eſſe homo cœleſtis; vel homo de cœlo,aut eſſe in cœlo. Videndus S.Capreolus Carthag. in epiſt. ad Hiſpanos contra Noſtorium, & S. Fulgentius l.3.ad Traſim.c.15.Multò minùs operæ eſt in explicanda locutione ab Agobardo improbata, recepta autem ab Eccleſia in Antiphona ad Canticum Deiparæ in primis Veſperis Natiuitatis Domini. Cum enim in ea Antiphona Chriſtus dicitur procedens à Patre, ſignatur æterna generatio, cui ſubnectitur humana, cum additur velut ſponſum de thalamo (vtique virginalis vteri) prodijſſe, iuxta interpretationem verborum Pſalmi 18. pleriſque Patribus adamatam. Itaque nihil ibi cum Apollinaris errore commune.

Iam prætenſus Chriſti honor, & remotio indignitatis, quâ Apollinaris nitebatur, friuolus planè prætextus fuit. Quod facilè euincitur, præclara Nyſſeni diſputatione his verbis concepta c.27. orationis catechet. [Nihilo tolerabilior videtur eſſe turpitudo & dedecus, quod Deus cœleſtis corporis figuram ſuſceperit,quàm terreſtris. Ab eius enim qui eſt altiſſimus, & ad cuius altitudinem non patet aditus, natura ex æquo diſtat omnis creatura, & ſunt omnia ei æqualiter ſubiecta. Nam id quod eſt eiuſmodi,vt ad id omnino non pateat aditus non alcui quidem præbet aditum; aliquid vero ad ipſum non poteſt appropinquare: ſed ex æquo vniuerſa quæ ſunt, ſuperat, & ſupereminet. Neque ergo terra eſt remotior è ſupremâ illâ dignitate,neque cœlum propinquius: neque quæ vitam degunt in vtroque elemēto,hac in re quicquam

à ſe

Digitized by Google

à ſe inuicem differunt, vt alia quidem attingant naturam ad quam non patet aditus; alia verò ab ea ſecernantur. Nam ſic quidem exiſtimaremus vim illam ac poteſtatem quæ omnia continet, non ex æquo per omnia peruadere: ſed in alijs quidem eam eſſe abundantiorem in alijs verò magis deficere: & ex maioris minoriſque differentia compoſitus ex conſequenti apparebit Deus, vt qui ſibi ipſi non conueniat, ſiquidem procul eſſe à nobis exiſtimetur ratione naturæ: alicui autem alij apropinquans, ex eo quod propè ſit, facile poſſit apprehendi. Sed vera ratio, in excelſa & ſublimi illa authoritate, neque deorſum aſpicit, neque ſeorſum per comparationem. Omnia enim ex æquo ſunt ſubiecta poteſtati illi quæ præeſt omnibus. Quamobrem ſi terreſtrem naturam exiſtimabunt indignam quæ cum Deo connectatur, neque vlla inuenietur digna. Quod ſi ex æquo omnia ſunt indigna; Deum autem dicet ei qui opus habet benefacere; vbi eſt ergo morbus, illuc medicatricem venire poteſtatem confitentes, quidnam credimus alium ab eo, quod vt decet de Deo eſt exiſtimandum.]

Affines errores, exploſi.

98. Hactenus de Apollinarij errore, & nugaci per eum ænigmatis propoſiti expoſitione, cæterum quæ contra poſtremum membrum erroris Apollinarij ſunt diſputata, monſtrando carnem Chriſti fuiſſe verè humanam, & ſumptam ex matre, æquè euincunt deliraſſe hæreticum illum apud Tertullianum l. de carne Chriſti c. 10. qui fabulatus eſt, carnem Chriſti fuiſſe *animalem*; id eſt ſpiritualem ob conuerſionem carnis in animam. Aio hunc errorẽ illis ipſis machinis euerti, quibus euerſus eſt error Apollinarij: quia ſi caro Chriſti non fuiſſet materialis, cuiuſmodi eſt noſtra, defuiſſet Chriſto caro vera, quæ æquè homini intrinſeca eſt ac anima: vnde Chriſtus non fuiſſet homo verus, nec Verbum fuiſſet factum caro; quod tamen Euangelium verbis conceptis affirmat.

Ex iiſdem principijs, concidit craſſiſſima blaſphemia Sectariorum quorundam ſuperioris ſeculi; nempe Valentini re ac nomine Gentilis, Memnonis Anabaptiſtarum Signiferi, Michaëlis Serueti; & aliorum quorundam impietatis exarchorum, qui commenti ſunt, carnem Chriſti nõ fuiſſe de matre acceptam & humanam, ſed ex Patris ſubſtantia, cœlitùs delatam: nec creaturalem & materialem, ſed ſupernaturalem & ſpiritualem, planeque diuinam. Referunt hæc eorum horrenda placita Caniſius l. 3. Marial. c. 14. & Bellarminus l. 3. de Chriſto c. 1. Quamquam non hi primi, tam tetra vomuerunt. Memorat enim S. Cyrillus epiſto. 2. ad Succeſſum num. 4. fuiſſe qui fabulati eſſent corpus Chriſti fuiſſe fabricatum ex propria Dei natura. Sed & apud Gregorium Neocæſarienſem anathematiſmo 1. & 2. idem error confoditur, & ſplendidè in hunc modum ab Athanaſio initio epiſtolæ ad Epictetum. [Quis infernus iſta eructauit, vt conſubſtantiale dicam corpus ex Maria genitum cum verbi diuinitate, aut Verbum in carnem & oſſa, coſtas, neruos, & prorſus in corpus commutatũ eſſe, & à ſua natura degeneraſſe? quis iſta in Eccleſia, aut à Chriſtianis audiuit? fictione, nõ reuera, Deum Verbum corpus eſſe factum? Aut quis ita impius fuit, vt vel verbis diceret vel animo cogitaret, ipſam Deitatem quæ Patri eſt conſubſtantialis, circumciſam fuiſſe, & ex perfecta, imperfectam eſſe redditam, & illud corpus quod in cruce pependit, non corpus humanum, ſed ipſam opificem rerum ſapientiam fuiſſe? Quis item audiens eum, non ex Maria, ſed ex ſua ſibi natura corpus finxiſſe, talia loquentem pro Chriſtiano habeat? Quis iſtam nefariam excogitauit impietatem, vt huiuſmodi vel cogitatione conciperet, vel verbis exprimeret, vt aſſerat eum qui dicit ex Maria editum fuiſſe Dominicum corpus, non iam trinitatem, ſed quaternitatem in Deitate conſtituere, ac proinde eos qui ita ſentiunt, eoſdem & carnem dicere quam ex Maria induit Saluator, eſſe ſubſtantiæ trinitatis? Vnde nobis nonnulli eructauerunt parem cum ſuperiori impietatem, vt iactent non minoris eſſe ætatis corpus Deitatis Verbi, ſed id ei coæternum perpetuò fuiſſe, eo quòd ex ſubſtantia Sapientiæ conflatum ſit.] Non inſiſto pleniori harum blaſphemiarum euerſioni, quod ex dictis contra Apollinarem conuellantur ſufficienter: conſtetque eas non poſſe ad ænigmatis propoſiti enodationem conferre; quandoquidem per illas, negatur Verbum factum eſſe hominem aut carnem veram, quod diſertè habet ænigma, cuius legitimam enodationem quærimus.

CAPVT IV.

Propoſiti ænigmatis extricatio quarta ex Neſtorio, Verbum factum eſſe hominem, affectu tantùm.

99. ENodationem quartam ænigmatis propoſiti, ſubminiſtrauit Neſtorius ex Presbytero Antiocheno, & inſignis hypocrita ad gratiam cõcionante, vt eſt apud Theodoretum in calce libri 4. hæret. fabul. Patriarcha Conſtantinopolitanus, quem opinione vulgi aliquandiu magnum, humana magis gratia fecerat quàm diuina vt ait Vincentius Lyrin. c. 16. commun. addens de eius fama, & ementito in Iudæos ac Ethnicos & quoſuis hæreticos zelo, de quo etiam copioſè Socrates l. 7. à c. 29. qui à conflagratione templi Arianorum quod Neſtorius initio Epiſcopatus ſuccendit, teſtatur nomen illi fuiſſe *incendium*. Plura de huius vulpis artibus, Baronius ab anno Chriſti 428. quo Neſtorius primùm apparuit hæreticus, ad annum 436. quo infelix toto corpore computreſcente, & lingua vermibus exeſa, ſpurcum ſpiritum euomuit. Addit Caniſius lib. 3. Marial. c. 18. corpus eius à terra fuiſſe abſorptum; quod vnde hauſerit, me latet.

Primarius Neſtorij error, Verbum ſolo affectu carni coniunctum.

Cenſuit ergo Neſtorius, idcirco Verbum dici factum carnem, & eundem dici hominem ac Deum, quod quamuis alia eſſet Dei, alia hominis perſona, tamen ſummus inter eas affectus vigeret. At affectus ille poteſt efficere, vt qui verè diſtincti ſunt, habeantur iidem. Sic amicus, dicitur alter ego, & cor vnum ac anima vna; coniuges item ob affectum coniugalem, dicuntur vna caro. Verba Neſtorij quibus hoc eius placitum exprimitur, iſta ſunt ex S. Cyrillo ſub initium libri de fide ad Theodoſium; cum præmiſiſſet, Neſtorium ſicut duas ſubſtantias in Chriſto, ita duas perſonas diſtinxiſſe, & duos filios: ac vnum quidem vt hominem ſeorſim ponere, alterum verò naturâ Deum, & verè filium nominare ſolitum. [Nam ille quidem natura verè filius; qui ex Deo patre eſt Verbum, iſte verò per cognominationem cum filio filius. Et poſt alia iterum: Non caro Dei verbum, ſed hominem ſuſcipiens. Nam vnigenitus quidem præcedenter & per ſe filius Dei omnium conditor eſt: is autem homo quem aſſumpſit, cum non ſit natura Deus, propter ipſum verè Dei filium, à quo aſſumptus eſt, per cognominationem cum illo appellatur. Nam *nemo nouit Filium niſi Pater*, eum qui naturâ & verè manifeſtat ex Patre Filium.] Alia pleraque è libris Neſtorij loca, eodem imbuta veneno, referuntur eo libello S. Cyrilli, cui titulum fecit, *Dogmata Neſtorij*, nec pauca etiam, verbatim excerpta recitantur actione 1. Concilij Chalcedon. & apud Arnobium lib. 2. Conflictus cum Serapione. *Ante medium*.

Digitized by Google

100. Hinc liquet, primarium Neſtorij errorem in eo ſitum fuiſſe, quod duas in Chriſto perſonas ſecerneret, nec Verbum factum realiter carnem cenſeret, ſed tantùm per affectum, ſuperſtite perſonarum diſtinctione. Neſtorius enim, vt ſcribit Sophronius in Synodica quæ eſt in 6. Synodo, inter Verbum & humanitatem Chriſti, affectualem duntaxat vnitionem, aut *ἰσοτιμίαν* vel *ἀβουλίαν*, id eſt æqualitatem honoris, vel voluntatum concordiam admiſit. [Quod ſi quis, (inquit Vincentius Lyrinenſis c.17. commonit.) cum putat in literis ſuis vnum Chriſtum dicere, & vnam Chriſti prædicare perſonam, non temerè credat. Aut enim iſtud fallendi arte machinatus eſt, vt per bona faciliùs ſuaderet & mala: ſicut ait Apoſtolus: *Per bonum mihi operatus eſt mortem.* Aut ergo vt diximus, fraudulentiæ cauſa quibuſdam in locis ſcriptorum ſuorum, vnum Chriſtum, & vnam Chriſti perſonam credere ſe iactitat: aut certè poſt partum iam virginis, ita in vnum Chriſtum duas prohibet conueniſſe perſonas; vt tamen conceptus ſeu partus virginei tempore, & aliquanto poſtea, duos Chriſtos fuiſſe contendas. Et cum ſcilicet Chriſtus homo, communis primùm & ſolitarius natus ſit, & necdum Dei verbi perſonæ vnitate ſociatus, poſtea in eum aſſumentis verbi perſona deſcenderit: & licet nunc in Dei gloria maneat aſſumptus, aliquandiu tamen nihil inter illum & cæteros homines interfuiſſe videatur.] Notaſſe iſta videtur Lyrinenſis, propter Socratem, qui per idem tempus ſcripſit, & l.7.c.32. ex libris Neſtorij & ſermonibus neceſſariorum eius, pronunciauit, Neſtorium præ imperitia ſolas Catholicas voces eſſe auerſatum; reuera autem Catholicis conſenſiſſe. Quod eſt dicere, S. Cyrillum, & tot Synodos, cum Neſtorio de vocibus ſolis non intellectis agitaſſe diſſidia. At hoc nemo ſapiens admiſerit. Verè igitur, palmaris Neſtorij erroris fuit quem diximus, duplicem ſcilicet in Chriſto eſſe, ſicut naturam, ita & perſonam.

Eiuſdem alius error conſequens, aduerſus Deiparæ titulum.

101. Huic primario errori, conſequens erat alius, quo B. Mariam negabat dicendam Deiparam. nec niſi *Chriſti param* vocari patiebatur, vel certè *hominis param.* Sanè cum Anaſtaſius Presbyter, inter concionandum B. Mariam vocaſſet *ἀνθρωποτόκον*, indeque non exigua in Catholico populo extitiſſet offenſio, Neſtorius Anaſtaſij quo familiariſſimè vtebatur, & cuius omnia conſilio gerebat, profanam nouitatem ratam habuit, vocatus (vt Theodoretus l. 4. hæret. fabul. prodidit,) qui Mariam nuncuparant Dei matrem, non habere vnde Gentiles Cybelem Deorum matrem fabulantes reprehenderent. Nec mirum quod Neſtorius B. Mariam negaret eſſe Dei matrem, quandoquidem cenſebat filium eius eſſe hominem purum; nec niſi per gratiam & affectum agnoſcebat eum Deum: atque adeò non verè & propriè nomen Dei illi tribuebat, ſed tantùm ratione *deputatæ aut aſſumptæ nuncupationis*, vt loquar cùm S. Hilario l.7. de Trinit. vbi talis extenſionis diuini nominis exempla ex ſcripturis adducit, & multa etiam collegit S. Gregorius homil. 8. in Ezech. & lib. 4. epiſto.31. vbi refert illud Conſtantini de ſacerdotibus, à Ruffino item proditum l.10. hiſtor. c.2. [Vos dij eſtis, à vero Deo conſtituti. Ite, & inter vos cauſas veſtras iudicate, quia dignum non eſt vt nos iudicemus Deos.] En ſacerdotes dictos Deos, quia dignitate exornantur Dei Vicaria, Deumque repræſentante. Qua etiam ratione, infinities in ſcripturis, Angelus nomine Dei apparens, Deique perſonam ſuſtinens, nuncupatur Deus. Quod dignitas & munus, prædictis contulit vt Dij nominarentur, hoc Dei gratia & amicitia præſtitit alijs, quibus obtigit audire Deos, eo quod Deo eſſent amici. Pulchrè Hilarius Diaconus apud Ambroſium 1. Cor.3. ad illud, *nonne homines eſtis*? [Sicut glorianṭes in Deo & de ipſo omnem gratiam ſperantes, Dij dicuntur à Deo adoptati, ita in homine gloriantes, & homines & carnales dicuntur, ſententia Dei concluſi, qui ait: *Ego dixi Dij eſtis, vos autem ſicut homines moriemini.*] Scitè quoque S. Macarius homil.15. [Qui ſub iugum animam ſuam mittit, & qui ſibi innatiſque cupiditatibus ſuccenſet, perinde ſe habet, ac qui ciuitatem hoſtium ſuorum ſubiungat: hicque meretur aſſequi bonam menſuram Spiritus, atque induit virtute diuina adiutus purum hominem, ſeque ipſo præſtantior euadit. Eiuſmodi enim qui eſt, poſtea in Deorum numerum relatus, euadit filius Dei, recepto ſigno cœleſti in animâ ſuâ. Electi enim eius, vnguntur oleo ſanctificatiue, & in magna dignitate conſtituuntur, ac reges euadunt.] Hoc ſenſu S. Baſilius referente Nazianzeno orat.20. nu.74. cum à Valentis præfecto vrgeretur ad Arianiſmum, reſpondit. [Nullam rem creatam adorare ſuſtineo, cum & ipſe à Deo creatus ſim, & Deus eſſe iubear.] S. Maximus dialo. de ſcopo incarnationis, hortatur vt quandoquidem dedit nobis Deus poteſtatem filios Dei fieri, [Tradamus nos ipſos Domino perfectos, vt perfectionem eius recipiamus. Fiamus Dij per ipſum: nam propter hoc ipſe, homo factus eſt, cum natura Deus eſſet & Dominus.] Idem varios noſtræ huius Deificationis gradus diſtinguit centur.4. ex varijs c.19.

102. Cum igitur Neſtorius, Chriſtum non niſi hac ratione Deum agnoſceret, conſequenter B. Mariam, non *θεοτόκον*, ſed *χριστοτόκον* nominabat: contra quam Arrius & Eunomius ac Apollinaris, qui vt naturarum in Chriſto confuſionem & commixtionem ſtabilirent, vocem *θεοτόκος* adamabant, vt eſt apud S. Cyrillum in defenſione 4. anathematiſmi, iuxta hanc porrò ſuam de filio & matre exiſtimationem, Neſtorius carnem Chriſti vocabat *θεοδόχον*, id eſt imaginem ſuſceptricem Deitatis, teſte Caſſiano l.3. de incarn. cap.15. Eaque ratione vacauit difficultate apud eum enodatio diuinitùs propoſiti ænigmatis. Nihil enim intellectu faciliùs, quàm eundem eſſe hominem & Deum, affectu & amore: quod Neſtorius & Neſtoriani vocabant, *eſſe Deum gratia non natura*: aut *eſſe Deum per prouectum, non per naturam*, vt idem eos locutos refert c.5. [Perſonalem enim vel ſubſiſtentialē vnionem naturarum], non aliter aſtruebant ex eodem c.3. quàm [ſecundùm illuſtrationē, aut dilectionē, aut affectionē; ſiue ſecundùm autoritatem, aut potentiam, vel æqualitatem honoris, conſequentem ex dilectione & gratia: æqualitatem porrò intelligebant eam tantùm, quæ analogia & proportione quadam inter Deum verum, ac Deum adoptione, vel affectu, poteſt intercedere; idque eſſe, [duas naturas poſt vnionem indiuisè ſubſiſtere,] aiebant Neſtoriani apud S. Cyrillum epiſto.2. ad ſucceſſum, interrogat.4. Cum autem dicerent, Ieſum non eſſe Deum niſi per gratiam, & meritis ſuis illuc prouectum, addebant iuſtos quoque omnes, ſi vellent, poſſe ad idem diuinum decus aſpirare. Ex eo cœno exiuit coaxatio illa ranæ immundiſſimæ, relata à S. Gregorio 18. moral. c.35. [Non inuideo Chriſto Deo facto, quoniam ſi volo, & ipſe poſſum fieri.] Quam infandam vocem, plenè ibi & ſequenti capite confutat S. Doctor, dicens fuiſſe cuiuſdam Hæreſiarchæ. Maras autem Presbyter Edeſſenus, in libello oblato Concilio Chalcedonenſi actio.10. & apud Facundum Hermianenſem l.5. pro tribus capitulis c.2. eam vocem tribuit Ibæ, Edeſſeno Epiſcopo: qui tamen conteſtatus calumniam, reſpōdit. [Decies millies ego ſecari patior, quàm dicere hoc verbum. Abſit à me, hoc verbum vel cogitare.] Veriſimile igitur eſt, hæreſiarcham illum cui eam teterrimā blaſphemiam tribuit S. Gregorius, fuiſſe ipſummet Neſtorium, quem hæreſiarchæ titulo notat idem S. Gregorius lib.4. regiſt. indict. 13. epiſto.32.

Maiores

Digitized by Google

Maiores Neſtorij.

103. Non eo conſilio Neſtoriũ hæreſiarchàm nomino, quaſi primus ipſe docuerit eſſe in Chriſto duas perſonas, & Chriſtum eſſe purum hominẽ reipſa, nec niſi impropriè dictum Deum. Quod ab aliquibus ſupponi, valdè miratur Caſtro V. *Chriſtus*, hæreſi. 3. & probat, quia ante Neſtorium, fuiſſe qui errorem illum docuiſſent refert & refellit S. Ambroſius l. de Incarn. Dom. Sacram. c. 6. Eundem exagitat in nonnullis S. Hilarius l. 10. de Trinit. *ſub finem*. Sed & inter anathematiſmos Gregorij Neocæſarienſis, quintus in idem peruerſum dogma, tanquam tunc vigens, intorquetur, Attici Conſtantinopolitani librum de fide ad Reginas, quo Neſtorij dogma ante exortum Neſtorium impugnabatur, memorat Marcellinus in Chronico. Imo Anaſtaſius Sinàita in ὁδηγῷ, non modò ſæpè confirmat errorem Neſtorij fuiſſe Neſtorio anteriorem, vt videre eſt c. 4. *in fine*, & cap. 7. *ſub medium*, ſed etiam cap. 20. *ſub finem*, mentionem impingit Seuero, eo quod affirmaſſet primum Neſtorium ſic erraſſe. Monſtrat autem Anaſtaſius, ducentis ante Neſtorium annis viguiſſe errorem illum, primò ab Artemone fabricatum. Dimiſit Ebionem, qui ab Eccleſiæ initio, vomuerat Chriſtum eſſe purum hominem, quia non duos Chriſtos vt Neſtorius, ſed vnum eumq́ue planè purum hominem inuexerat Ebion, vt notauit Caſſianus lib. 1. de Incar. c. 2. Et idem eſt de Euphrata, Epiſcopo Colonienſi, damnato in Concilio Aggripinenſi ſub Iulio. 1. Qui autem in ſenſu Neſtorij, & duas in Chriſto perſonas fingendo, errorem eius tradiderint, recenſet in hunc modum Anaſtaſius. [Primus Chriſtum in duos diuiſit Artemon, qui Synodum Nicænam ducentis annis anteceſſit. Poſt quem Origenes etiam, Chriſtum tantummodò hominem eſſe docuit. Quem ſecutus Paulus Samoſatenſis octoginta annis ante Synodum Nicænam. Artemonis hæreſim reſuſcitauit. Poſt Paulum & Synodum Nicænam, Theodorus Antiochenus, Neſtorij Magiſter, & Diodorus, Chriſtum duos eſſe tradiderunt. His ſucceſſit impius Neſtorius.] Moxq́ue ex Concilio Epheſino demonſtrat, verè Neſtorium, eadem cum Paulo Samoſateno ante annos 160. damnato, ſenſiſſe: id quod etiam habetur ex epiſtola Dionyſij Alexandrini ad Paulum Samoſatenum, & ex libro geſtorum de nomine Acacij, recens quidem vulgato, ſed vt eius initium habet, conſcripto quinquaginta & octo annis poſt Neſtorium. Programma parallelorum Pauli Samoſateni atque Neſtorij, quod publicè Conſtantinopoli affixum fuiſſe, referunt illud exhibentes Anaſtaſius ibid. & Leontius lib. 3. contra Neſtor. & Eutych. *ſub medium*; compoſuit Euſebius tunc iudex, poſtea Epiſcopus Dorylæi, primus Neſtorij ac poſtea etiam Eutychetis, accuſator.

104. Obſeruat autem per appoſitè Anaſtaſius cap. illo 4. *ſub finem*, tum demum à Satana inuectum Neſtorij errorem, cum ſagittas in Verbi & Spiritus ſancti diuinitatem fruſtra intortas vidit. Ait ergo, Satanam poſt Arrianam orcheſtram, adornaſſe Charybdin ſeparationis, per Theodorum Antiochenum, poſtea Mopſueſtiæ Epiſcopum, ac Diodorum præſulem Tharſenſem, quos vocat diuiſionis principes non quod primi, Chriſtum in duas perſonas ſoluiſſent, ſed quod primi poſt œſtrum Arrianum, Eccleſiam ex eo capite vexaſſent. [Ex ijs velut radicem quandam hellebori, Chaldæum porcum, Aſſyrium Neſtorium] prodijſſe docet. De Diodoro Neſtorij in hoc errore Magiſtro, teſtis eſt S. Cyrillus initio epiſtolæ. 1. ad Succeſſum. Quanquam fortiter pro Diodoro purgando pugnat Facundus Hermian. l. 4. pro tribus capitu. c. 2. grauiſſimos quoſque Patres pro eo proferens. Idem Facundus, pro Theodoro Mopſueſteno, multò etiam acriùs & fortiùs agit vniuerſo propè illo opere. Sed Theodorum valdè premunt vel etiam opprimunt multa quæ ex ipſomet Theodoro collegit Leontius l. 3. contra Neſtor. & Eutych. Optimus eſt locus quem ex eius epiſtola ad Domnum recitat Anaſtaſius Presbyter in Ecloge. [Naturarum (inquit) quæ iuxta εὐδοξίαν fit adunatio, vnam vtriuſq́ue communi nomine appellationem præſtat, voluntatem, operationem, auctoritatem, potentiam, Dominatum, dignitatem, Imperium nullomodò diuiſum, cum vna vtriuſque ſecundùm illam ſit dicaturq́ue perſona] Et poſt alia [Et quid multis opus eſt? vnitionis ſecundùm ſubſtantiam ratio, in ſolis conſubſtantialibus vera eſt, in ijs quæ alterius ſunt ſubſtantiæ, falſa: cum ſine confuſione eſſe nequeat. Vnitionis verò iuxta Εὐδοξίαν modus, inconfuſas ſeruans naturas & indiuiſas, vnam vtriuſq́ue perſonam oſtendit, vnamq́ue voluntatem, & operationem vnam, cum vna quæ iſta conſequitur auctoritate ac Dominatu. [Et poſt alia rurſum.] Iuxta modum enim Εὐδοξίας, Deo verbo coniunctum, vt diximus ab ipſo vtero quod ex Virgine natum eſt templum, manſit indiuiſum, eandem in omnibus cum ipſo habens voluntatem; eandemq́ue operationem, quibus nihil eſſe poteſt coniunctius.]

Vides, manifeſtiſſimè tradi à Theodoro Neſtorij errorem, nec iniuriâ fontem erroris Neſtorij cenſeri. Aſtipulatur, Photius Cod. 38. & 81. & 177. quibus locis, Magiſtrum, erroris Neſtorio factum Theodorum, profitetur. Indiligenter itaque quidam recentior 3. p. q. 2. n. 15. dixit, Theodorum hauſiſſe à Neſtorio ſuum errorem, allegans in eam rem Conſtantinopolitanam Synodum ſecundam, actio. 8. c. 4. Sed vbi diſertè traditur quod affirmauimus: nempe Neſtorium, Theodoro erroris Magiſtro vſum. Damaſcenus item, quem idem autor in eandem ſententiam allegat, nihil tale habet quale ei tribuitur ab hoc autore.

Quis aliquando inter eos Leporius: deque Neſtorianorum cum Pelagianis affinitate.

105. His Neſtorij antecurſoribus, adiungendus eſt Leporius, & autor incertus hæreſeos quam Leporius profeſſus eſt. Scribit enim Caſſianus lib. 1. de Incarn. c. 2. & 3. Paulo ante quàm fureret Neſtorius, exortam eſſe incerto parente hæreſim ex Pelagianiſtis deſcendentem, à Leporio nunc monacho Pelagiario, in Gallia, inter primos aut inter præcipuos traditam. Id quod etiam ſcribit Facundus lib. 1. pro tribus capitu. c. 4. Pitſæus, Leporium Anglum facit. Epiſcopum, & quidem in Hiſpania ſtatuit Flau. Dexter, fusè reiectus à Peonoto l. 1. hiſtor. Cano. regul. c. 55. Non niſi Presbyterum, retractaſſe in Africa errorem, conſtat ex eius palinodia recens edita cum D. Auguſtini adſcriptione. Leporij hæreſim, Caſſianus vocat Neſtorianæ germanam & conſanguineam: libro autem 5. c. 1. ait eam hæreſim fuiſſe [Pelagianæ hæreſeos diſcipulam atque imitatricem.] quippe quæ ſtatueret, Chriſtum natum eſſe ſolitarium hominem, hocq́ue quod ad Dei poſtea honorem poteſtatemq́ue peruenit, humani fuiſſe meriti, ita vt homo ille purus, poſtea in laboris & paſſionis præmium acceperit diuinitatem qua ante caruerat. Et quia Chriſtus cum ſolitarius homo eſſet, abſque peccato vixerat, inſerebat ea hæreſis, omnes quoque homines, ſi velint, abſque peccato eſſe poſſe: nec dicendos eſſe à Chriſto redemptos, quippe qui excluſo alieno auxilio, ſaluari ſolo ſuo niſu poſſunt, nec niſi doctrinam & adiumentum bonorum exemplorum à Chriſto acceperint. Huius Pelagianæ propaginis, ſuſpectum Neſtorium facit Caſſianus lib. 1. c. illo 3. ducto argumento ex Neſtorij ſcriptis pro conſanguinea ſibi improbitate Pelagianorum, qui à Cœleſtino Romano Pontifice exagitati, ad illum confugerant, vt liquet

ex Neſtorij ad Cœleſtinum epiſtolâ pro Pelagianis, quæ ſupereſt apud Baronium anno 430. Viciſſimque Cœleſtinus,vt memorat Photius Cod. 53. Pelagianos caſtigauit; ſcribens ad Neſtorium. Eadem iterat Caſſianus ibid. l.5. c.1. & 2. & lib.6. c. 14. vbi Neſtorij & Pelagianorum aliquale diſcrimen profert. Fateor difficile eſſe,oſtendere quid Pelagiani primi, ipſeque Pelagius,cum errore Neſtorij commune habuerint.Nam D.Auguſtinus lib. de geſtis Pelagij c. 11. & 14. & 35. proferens errores Pelagij, nunquam illi impingit Neſtorianiſmum. Imo l. de prædeſt. ſſ. c.15.& lib.de bono perſeuer.c.24.& alijs locis notatis à Magiſtro in 3.d.6. *in 1.ſententia*, vt Semipelagianos circa ſalutis initium ex humano merito iugulet, aſſumit ſine probatione, tanquam apud ipſos quoque Pelagianos exploratum, exemplum prædeſtinationis Chriſti in Deum hominem, quæ Chriſto abſque vllis planè meritis obtigit. Ex altera tamen parte, durum eſt Caſſiano homini & doctiſſimo & ſanctiſſimo,res ſuorum temporum ſcribenti, mentitionem impingere,& quam ille prædicat Pelagianæ & Neſtorianæ hæreſeos germanitatem diffiteri.

Quare non incommodè fortaſſis liceat dicere, non id ipſum quidem ſenſiſſe Pelagianos de duplici in Chriſto perſona,quod poſtea ſenſerunt Neſtoriani: idcirco tamen dictos Neſtorianos veſtigia Pelagianorum relegere, quod Neſtoriani, de Chriſto Deitatem aſſequente per gratiam,philoſopharētur eodē modo quo Pelagiani antè ſenſerant de omnibus hominibus adoptionem filiorum Dei conſequentibus.Ita colligitur ex epitaphio Pelagianæ & Neſtorianæ hæreſeos,quod legitur apud Proſperū ante librum aduerſus ingratos,& optimè ex Photio Cod. 54. cuius verba quia ad hanc caliginem diſpellendam ſunt perapopoſita, iuuat adſcribere. [Lectus eſt liber contra Pelagianam & Cœleſtianam hæreſim, cuius hæc inſcriptio, EXEMPLAR ACTORVM ab Occidentis Epiſcopis aduerſus Neſtoriana dogmata. Hic refert eandem eſſe Neſtorianam & Cæleſtianam hæreſim: teſtemque laudat Cyrillum Alexandrinum Epiſcopum,ad Theodoſium Imp. Neſtorianam & Cæleſtianam hæreſes conſpirare ſcribentem. Planum id eſt,inquit,Cæleſtiani enim de corpore,ſeu membris CHRISTI, hoc eſt de Eccleſiâ petulanter iſta iactant: Non Deum ipſum,id eſt Spiritum ſanctum, fidem ipſis, omniaque ad vitam, pietatem, & ſalutē neceſſaria,priuatim diuidere vnicuique,prout velit, ſed conſtitutam hominis naturam, (quæ per tranſgreſſionem, & peccatum beatitudine excidit,atque à Deo ſeparata,morti tradita eſt,) pro merito voluntatis vniuſcuiuſque Spiritū ſanctum & appellare,& repellere. Neſtoriani verò de ipſo etiam corporis capite CHRISTO, eandem ſentire & affirmare audent. Aſſerunt enim, quandoquidem noſtræ CHRISTVS naturæ ſit particeps factus, & Deus omnes homines ſimiliter ſaluos fieri velit, vnumquemlibet, etiam per arbitrij ſui libertatem,proprium peccatum corrigere, & Deo dignum ſe facere.Quamobrem,qui ex MARIA ſit editus, non eſſe Verbum,ſed ex ea genitum,ob naturalis voluntatis dignitatem, habere verbum concomitans: cum ſola iſta nobilitate, & eadem appellatione communicet cum ratione filiationis.]

Sectatores Neſtorij,& num inter eos Theodoretus.

106. Habemus non paucos Neſtorij anteambulones, tametſi ei peculiariter tributus eſt error duplicis in Chriſto perſonæ,& abrogati B.Mariæ tituli Deiparæ,quia pro dignitate qua eminēbat, errorem illum maximè promouit atque diffudit. Quanquam ſectatorum eius nonnullos, in ſpeciem aliquando exectatos duplicem Chriſti perſonam, & quæſtui vel gloriæ intentos,Ieſum ſæpè per ſimulationem nominaſſe Deum, & Mariam,Deiparam, ſcribit Anaſtaſius cap. 4. ὁδηγῦ *in fine*. Sitnè his Neſtorij ſectatoribus annumerandus Theodoretus, dubitari poteſt. Eius ſcripta contra S. Cyrillum,anathemate percelluntur in S.Synodo c.12. traditque diſertè Pelagius 2. epiſtolâ contra tria capitula c.20. reprehenſionem anathematiſmorum S.Cyrilli à Theodoreto editam, ac etiamnum ſuperſtitem, eſſe perſpicuè Neſtorianam. Nihilominus Leontius lib.de Sectis actio.4. ait, omnia illa à Theodoreto facta eſſe in gratiam Ioannis Antiocheni à S.Cyrillo diſſidentis. Negat item Leontius,vnquam conſtitiſſe de Theodoreti Neſtorianiſmo; epiſtolas autem eius ad Neſtorium,affirmat eſſe confictas. Quicquid verò ſit, an Theodoretus aliquando fuerit reipſa Neſtorianus, conſtat eum poſtea Catholicæ Eccleſiæ redditum in Concilio Chalcedonenſi actio.8. Vnde lib. 4. hæret. fabul. *in fine*, Neſtorium annumerauit hæreticis. Et ita Pelagius Papa, approbante S. Gregorio. Satis de anteceſſoribus & fautoribus Neſtorij, dimiſſis recentioribus, vt Beza: quod euincit Genebrardus ad Symbol. Athan. n.28. ac Luthero, Caluino, Brentio, Serueto, de quibus Neſtorij partiarijs,Caniſ. l.3. Marial. c.18. Bellarm. l.3. de Chriſto. c.5. & Valentia 3.p. d.1. q.2.p.2.

Hoſtes Neſtorij.

107. Impugnatores Neſtorius habuit quàm plurimos. Primus omnium inſiluit in eum, homo laicus, quod iuuat ex S.Cyrillo diſcere lib.1.pentab.c.5 [Cùm Neſtorius, (inquit,) in media Eccleſia profanis vteretur vocum nouitatibus,vir quidam ſanè probus,qui adhuc inter laicos erat, ſed tamen admirabilem ſibi collegerat eruditionem,feruenti & religioſo zelo permotus, & contentiori voce inclamitans,ipſum inquit ante ſæcula Verbum,etiam ſecundam ſubijſſe generationem,id eſt illam ſecundùm carnem & ex muliere: tumultuantibus ad iſta populis, & maiori ac ſaniori parte maximis illum laudibus attollente, vt pium & ſapientem, inprimis & rectorum dogmatum haud expertem,alijs nihilominus aduerſus illum efferatis,ipſe ſe interponit, moxque illos approbat,quos ſua docendo perdiderat, ceterùm in eum linguam exacuit, qui ipſius dogmata non ſuſtinuerat, & in ſanctos Patres qui piam fidei definitionem conſtituerant.] Laicum illum, fuiſſe Euſebium, poſtea Epiſcopum Dorylæi, iam ſupra dixi ex Leontio. Aduerſarij deinde Neſtorio ſunt, pij & docti quique ſui illius. Omnium verò latiſſimè & fortiſſimè S.Cyrillus,varijs lucubrationibus quæ ſpiſſum volumen implent. Nec paucæ etiam inſertæ habentur Concilio Epheſino editionis Peltani. Sitem Leo varijs epiſtolis ac ſermonibus Neſtorium contriuit, vt meritò ei hoc elogium pangat Photius Cod.225.[Quis alius acutiùs telum in Neſtorium impium torſit, quàm voce robuſta Leo?] Eiuſdem S. Leonis hortatu, Caſſianus, egregium opus de Incarnatione conſcripſit aduerſus Neſtorium. Eum quippe eſſe quem illo opere impugnat Caſſianus, conſtat ex l.7.c.30. & 31. vbi Conſtantinopolitanos per vnitatem fidei fratres, & [per affectum patriæ, ciues ſuos:] (audiant qui vno nixi Gennadio, Caſſianum faciunt Scytham,cum ipſemet patriam ſibi Conſtantinopolim agnoſcat, quo etiam ſpectans Photius Cod.197. Caſſianum vocat Romanum,id eſt nouæ Romæ ciuem:) Conſtantinopolitanos inquam ciues ſuos, hortatur vt à lupo rapaci quem toto opere exagitarat, quique ab anterioribus Præſulibus,Gregorio Nazianzeno, Nectario,Ioanne Chryſoſtomo turpiter defecerat, auertentur: quæ apertè cadunt in Neſtorium, tantorum Antiſtitum ſucceſſorem. Quod autem lib.6. c.6. Epiſcopum illum quem toto opere confutat, ait in Eccle-

ſia

Digitized by Google

ſia Antiochena editum ac inſtitutum eſſe, non rectè ab Henrico Cuychio detortum eſt, ad affirmandum exagitari eo opere à Caſſiano Epiſcopum aliquem Antiochenum. Neſtorium enim ad ſedem Conſtantinopolitanam Antiochia euocatum, prodit Socrates l.7. c.29. Scripſit prætereà contra Neſtorij errorem Prudentius in Apotheoſi. carm.4. Multos alios ſtrenuos eius impugnatores recenſent Caniſius l.3. de Deipa. à c.18. Bellarm. l.3. de Chriſto c.6. Coccius t.1. lib.2. artic.2. & Valentia t.4.d.1.q.2.p.2.

Conuulſio primarij erroris, Neſtorij.

108. Argumenta aduerſus Neſtorium vrgere, nihil aliud eſſe videtur, quàm tempus prodigere. Nam prima elementa Chriſtianæ fidei, ferunt Ieſum eſſe Filium Dei, & Verbum eſſe factum carnem, quæ per ſe liquet non poſſe cohærere cum illa per Neſtorium inuecta *inconiuncta coniunctione*, vt ſcitè dixit S. Cyrillus l. de Incarn. vnig. c.28. De Filio item hominis ſcriptum legimus, eum adhuc viatorem in cœlo fuiſſe, & eſſe de cœlo, indeque deſcendiſſe; Vnde ſic argumentatur Capreolus Carthag. epiſtolâ ad Hiſpanos contra Neſtorium. [Rogo dicant, quomodo eſt homo iſte de cœlo, ſi non eſt Deus conceptus in vtero? aut quæ diſcretio eſt carnis & ſanguinis in homine Adam, & in homine Chriſto, ſi non homo iſte plenus eſt Deo? Quid enim ſibi vult, *ſecundus homo de cœlo?* Nunquid caro tranſmiſſa deſcendit, ac non ſicut ſcriptum eſt, Spiritus ſanctus in Virginem ſuperuenit? Sed quia Verbum caro factum eſt. Ideò cœleſtis homo appellatus eſt. Nec propterea carnem veram non habuit, quia de cœlo deſcendit, quia carnem Deus accepit. Meritò de ſeipſo idem Dominus dixit. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, Filius hominis qui eſt in cœlo.* Certè adhuc loquebatur in terra, nec ad Patrem poſt victoriam paſſionis, & gloriam reſurrectionis aſcenderat: & tamen Filium hominis iam in cœlo eſſe dicebat. Hoc vtique omni veritate teſtificans, quia & propter hominem Deus conuerſabatur in terra, & propter Deum homo habitabat in cœlo.]

Legimus prætereà, Dominum gloriæ ac Deum, fuiſſe crucifixum: quæ nullomodo cohærere poſſe cum duplici Chriſti perſona per Neſtorium inuecta, rectè vrgent S. Gregorius præſcribens formam eiurandi Neſtorianiſmi l.9. regiſt. indict.4. epiſto.61. Fulgent. l. de Incarn. c.11. & Concilium Francoford. epiſtolâ ad Epiſcopos Hiſpaniæ. Nemo inſuper non videt, ſolui Ieſum à Neſtorio, quod 1. Ioan. 3. damnatur Antichriſtianiſmi, adeoque is locus pupugit Neſtorianos, vt teſte Socrate l.7.c.32. illum è ſuis exemplaribus eraſerint. Denique argumentum quod Abucara opuſc.4. petit ex c.16. Matth. videtur potentiſſimum. [Qui dicit, Chriſtum, (inquit,) eſſe duas Hypoſtaſes, Petrum Chriſto reſpondentẽ facit reſpondere ἀσκόπως, id eſt, extra propoſitum de quo Chriſtus non eſt percunctatus. Ille enim percunctatus eſt de Filio hominis; Petrus autẽ ipſum, per quẽ facta erat percunctatio, reſpondit eſſe Filium Dei. Si igitur Hypoſtaſis, quæ eſt Filius hominis, alia fuit præter Hypoſtaſim quæ eſt Filius Dei, aberrauit ab intelligentia mens Petri, & reſpondit de quo nõ fuit interrogatus, vt potiùs diximus. Si ſic autẽ eſſet, (propitius ſit mihi Deus,) numquam Dominus Sermonem eius laudaſſet; neque beatum eum prædicaſſet propter reſponſionem, quam ad reuelationem à Patre profectam retulit. Igitur confeſſionis fidei in Chriſtum verum dogma eſt, quod etſi initio diuinæ ſanctorum Patrum Synodi Chalcedonenſis rectè tractat, decernens Chriſtum eſſe vnam Hypoſtaſim Sanctæ Trinitatis duas naturas habentem, diuinam & humanam.]

Eſt igitur Chriſtus, frendente quantumlibet Neſtorio, Deus; nec nuncupatiuè tantùm, ſed etiam verè ac propriè, quod benè probat S. Gregorius homil.8. in Ezech. Cum enim diſtinxiſſet duplicem acceptionem nominis *Deus*, nempe impropriam quam *nuncupatiuam* nominat, & *propriam* ſiue *eſſentialem*, ſubdit. [Paulus Apoſtolus, volens nuncupatiuum Dei nomen ab eſſentiali diſcernere, de redemptore noſtro locutus eſt, dicens: *Quorum Patres, ex quibus Chriſtus ſecundum carnem qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula.* Qui enim nuncupatiuè dicitur, Deus inter omnia, qui verò eſſentialiter, Deus ſuper omnia eſt. Vt ergo oſtenderet Chriſtum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodò, ſed Deum ſuper omnia eſſe memorauit: quia & electus quiſque, ſicut præmiſimus, vel in templo Iuſtitiæ prærogando poſitus, dici poteſt Deus, ſed inter omnia, quoniam nuncupatiuè Deus. Chriſtus autẽ Deus eſt ſuper omnia, quia naturaliter Deus.

Eiuſdem alter error, diſiectus.

109. Quod ſi Chriſtus, eſt verè ac propriè homo Deus, meritò mater huius hominis dicenda eſt Deipara, contra alterum Neſtorij errorem. Huius nomenclaturæ fundamentum, optimè expreſſit Vincentius Lyrin. c.21. commonit. [Per hanc (inquit) perſonæ vnitatem illud quoque ſimilis myſterij ratione perfectum eſt, vt carne verbi ex integra matre naſcente, ipſe Deus Verbum natus ex Virgine Catholiciſſimè credatur, impijſſimè denegetur. Quæ cum ita ſint, abſit vt quiſquam, ſanctam Mariam diuinæ gratiæ priuilegijs vt ſpeciali gloria fraudare conetur; eſt enim ſingulari quodam Domini ac Dei noſtri, Filij autem ſui munere, veriſſimè ac beatiſſimè theotócos confitenda.] Sed hac de re infra pleniùs, tractando externas Chriſti cauſas. Meticuloſos quoſdam Catholicos Verbi diuini mutationi timentes, negaſſe B. Mariam eſſe matrem Dei, quamuis cæteroqui à Neſtorio abhorrerent, & cum Catholica Eccleſia quoad ea quæ tradit de Incarnationis myſterio conſentirent, refert & latè reijcit Facundus l.1. pro tribus capitu. toto c.4.

Ad fundamenta prioris erroris.

110. Quæ pro ſe adducebat Neſtorius, fuſè referuntur à Caſſiano, toto propè lib.7. de Incarn. Nullo autem negotio euerti queunt, ſi diſtinguantur in Chriſto duæ naturæ, quarũ quælibet ſua propria habeat prædicata, alteri nequaquã tribuenda, vt rectè fiat diuiſio: in quo peccant Caini ſectatores vt S. Ambroſius annotauit. Cum ea tamen multiplicium prædicatorum cuique Chriſti naturæ reſpondentium diuerſitate, rectè cohæret attributio omnium illorum prædicatorum facta eidem, ob vnitatem perſonalitatis duas illas naturas terminantis. Vnde fit vt idem dicatur vereque ſit Deus & homo, nec non æternus & temporalis: non quod ſint in eo plures perſonæ, ſed quod ſint plures naturæ eadem perſonalitate terminatæ. Eo vno reſponſo ritè perſpecto, omnes Neſtorij machinæ euertentur nullo negotio. Tantùm ſpecialiter reſpondendum videtur, ad nonnullas Scripturas quas ad ſuum errorem peruersè detorquebat: Eas nimirum quibus humanitas dicitur veſtis, aut templum, vel habitaculum Verbi. Hæc enim omnia Neſtorius ad perſonarum dualitatem trahebat; quaſi Verbum ſit ſuppoſitum diſtinctum à ſuppoſito hominis, ſicut indumentum & habitaculum ſuppoſita ſunt à veſtito & inhabitante diſtincta. Sed de locis illis quibus humanitas veſtimentum Verbi dicitur, infra plenè diſſeretur l.2. ſect.5. c.3. Nunc obiter dico cum D. Auguſtino q. 73. ex 83. comparationem humanitatis cum veſte, non eſſe in eo ſitam, quod ſicut veſtis extrinſecùs adiacet, & tantùm accidentariò ac tanquam diuerſum ſuppoſitum coniungi-

tur

tur veſtito, ſic humanitas non niſi accidentariò ac per affectum & ſalua ſua perſonalitate creata vniatur Verbo, quæ fuit Neſtorij interpretatio. Non eſt inquam in hoc ſita veſtis & humanitatis analogia, ſed in eo quod quemadmodum per veſtes homo apparet,eique veſtes coaptantur, ita & Verbum per humanitatem quam ſibi coaptauit,factum eſt viſibile.

111. Similiter humanitatem Chriſti dici templum diuinitatis,in confeſſo eſt,ipſeque Euangeliſta de templo corporis ſui dixiſſe Chriſtum, *ſoluite templum hoc*, expreſsè docuit. Nec verò placet, quod Dionyſius Alexandrinus epiſto. ad Paulum Samoſatenum, corpus Chriſti cuius eſt eo loco mentio, interpretatur Apoſtolos quos per paſſionem ſolutos, rediuiuos excitauit,vt confirmat ex Zacharia. Hoc inquam non placet,quia apertè detortum ac violentum eſt, omnibuſque alijs Patribus repugnans; ſoli Gaianitæ hæretici eam interpretationem admiſerunt,vt videre eſt apud Anaſtaſium c.10. ὁδηγ. Verè igitur actum de reali Chriſti eo corpore eo loco, alijſque. Vnde ea comparatio frequens eſt apud Patres. Pulchrè S. Athanaſ. dialo. 5. de Trinit. n.22. [Audi Dominum dicentem, *Deſtruite templum iſtud, & inter triduum,illud excitabo*. Etiamſi verò nonnulli homines ſunt templa,non tamen ita ſunt templa,tanquam etiam Chriſti: nec quiſquam eorum eſt Chriſtus, coniunctus cum Deo Sermone (nolo enim diſcedere à tuo vocabulo,vt te ex tuo ipſius ore in ſententiam meam adducam:) Hoc autem templum coniunctum cum Deo Sermone, Chriſtus videlicet,natum eſt ex Virgine, eo modo qui Deum decebat.]

S. Ambroſius in Pſal.47.ad illud,*ſuſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui*,ea verba putat referri poſſe, & ad Deum Verbum, & ad Patrem: cenſetque humanitatem Chriſti, templum dici poſſe ratione vtriuſque. Sic enim ſcribit. [Si ad Filium Dei dicitur,templum,ita intelligimus ſecundùm quod ipſe de corpore ſuo dixit:*Soluite templum hoc,& in triduo reſuſcitabo illud*.Verè templũ Dei,corpus[& Chriſti,in quo eſt noſtrorũ purificatio peccatorũ.Verè templũ Dei caro illa,in qua nullum peccati potuit eſſe contagiũ, ſed ipſa pro delicto mundi totius fuit ſacrificiũ.Verè templum Dei caro illa, in qua Dei imago fulgebat, & corporaliter plenitudo diuinitatis habitabat; quoniam ipſe Chriſtus eſt plenitudo.Ergo ad ipſum dicitur: *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui.* Quod quid eſt,niſi quod ait: *Medius veſtrum ſtat,quem vos neſcitis?* Hoc eſt in medio veſtri eſt, & non videtur. Si autem ad Patrem refertur, quid eſt, *in medio templi tui,* niſi quia Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi? in illo ergo templo, ſuſcepimus, inquit, miſericordiam tuam. Hoc eſt, verbum quod caro factum eſt,& habitauit in nobis. Sicut enim redemptio Chriſtus,ita & miſericordia. Quæ autem maior miſericordia,quàm quod pro noſtris flagitijs,ſe præbuit immolandum,vt ſanguine ſuo mundum lauaret, cuius peccatum nullo alio modo potuiſſet aboleri? Etenim ſi de ſanctis viris Apoſtolus dixit; *Templum Dei vos eſtis, & Spiritus ſanctus habitat in vobis*; quanto magis carnem Domini Ieſu,templum Dei dixerim, qui ſemper plenus Spiritu ſancto legitur,& ipſe teſtificatur, dicens: *Sentio de me virtutem exiſſe*, quæ virtus omnium vulnera acerba ſanabat.]

S.Auguſtinus epiſt. 57. *ad finem*, humanitatem Chriſti, templo collatam agnoſcit, & quomodò Coloſſ.2. dicatur in eo templo habitaſſe diuinitatem *corporaliter*, egregiè his verbis aperit. [De ipſo verò capite noſtro, Apoſtolus ait: *quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*Non ideò *corporaliter*, quia corporeus eſt Deus: ſed aut verbo tranſlato vſus eſt, tanquam in templo manu facto non corporaliter ſed vmbraliter habitauerit,id eſt, præfigurantibus ſignis. Nam illas omnes obſeruationes, vmbras futurorum vocat, etiam ipſo tranſlato vocabulo. Summus enim Deus, ſicut ſcriptum eſt, *non in manufactis templis habitat.* Aut certè *corporaliter* dictum eſt,quia & in Chriſti corpore quod aſſumpſit in Virgine, tanquam in templo habitat Deus. Hinc eſt enim quod Iudæis ſignum petentibus, cum dixiſſet: *Soluite templum hoc, & in triduo reſuſcitabo illud*, Euangeliſta quid hoc eſſet conſequenter exponens, ait: *Hoc autem dicebat de templo corporis ſui.*]

Denique Petrus Damiani ſerm. de exaltat. S.Crucis, collationem humanitatis Chriſti, cum templo Hieroſolymitano, fusè & pulchrè perſequitur.

112. Abſit tamen, vt ex eo quod humanitas Chriſti dicta eſt *templum Deitatis*, inferri ſinamus duplicem Dei & hominis in Chriſto perſonam. Sicut neque ex eo quod Chriſti humanitas dicta ſit *Domus Verbi*,inferri poteſt eam habuiſſe ſuum connaturale ſuppoſitum. Vnde S.Gregorius 33. Moral. c.21.tractans illud,*ſapientia ædificauit ſibi domum*, accommodans eam domum humanitati Chriſti, benè admonet, eundem eſſe qui inhabitat, & qui inhabitatur. Idem dicendum eſt de vocibus *tabernaculi* ſeu *tentorij* quas item Patres humanitati Chriſti adaptant. Pulchrè S.Ambroſ.in Pſal.45. ad illud, *Deus in medio eius*. [His (inquit) fluminis ſuperni mentibus ciuitas illa,in qua Deus inhabitat,irrigatur & ſanctificatur altiſſimi tabernaculum, omnis anima quæ inhabitatur à Chriſto, vel corpus illud quod Virgo generauit,de quo Gabriel Angelus dixit: *Et quod naſcetur ex te ſanctum,vocabitur filius Dei.* Bonum tabernaculum,quod nulla potuerunt obumbrare peccata. Admirabile templum Dei,& aula cœleſtis,quod ſolutum corrumpi non potuit, ſed intra triduum reſurrexit, reſuſcitatum ab ipſo qui mortuus videbatur. Nec mirum, quando Deus in medio ciuitatis eius erat, nec commotus eſt:ſiue quia nullius peccati prolapſione commotus eſt Dei filius, nec alicuius erroris offenſione titubauit, aut corporalis illecebræ nutauit impulſu: ſiue quia non reliquit animam eius Dei gratia: ſed inſeparabilis in ea manſit, quod ab omni colluuione delicti immaculata durauerit. En Dei tabernaculum iuxta S.Ambroſium. Theodoretus quoque Dialo.2. deſcribens S.Chryſoſtomũ ad illud Ioan.1.*& habitauit in nobis*, obſeruat græcam vocẽ eſſe *ἐσκήνωσεν* id eſt *fixit tentorium*, ſeu *fuit ſicut in tabernaculo.*

In humanitate igitur, ſiue tanquam templo, ſiue tanquam domo aut tabernaculo, habitauit Verbum, abſque tamen perſonæ duplicitate, quam perperam ex verbo *habitandi*, colligebat Malchione referente Paulus Samoſatenus, vt ſcribit Petrus Diaco. l. de Incarn, c.3. Quomodò autem in hac ſua domo,aut templo,vel tabernaculo, habitarit verbum *corporaliter*, vt dicitur Coloſſ.2. non vna omnium expoſitio eſt. Rupertus lib.6. de proceſſ.Spir. ſancti c. 3. id retulit ad plenam & totalem donorum Spiritus ſancti collationem Chriſto factam, ſpecie columbæ ſignificatam, quæ tota & integra Chriſto inſedit. Minus violenter Agobardus ſerm. de Trinit. inhabitantem corporaliter in Chriſto plenitudinem diuinitatis, exponit de habitatione ei contradiſtincta qua diuinitas in nobis Spiritualiter inhabitat,ita vt *corporaliter*, eo loco idem ſit, quod *ſubſtantialiter & reipſa.* Sicut apud Tertullianum, *corpus* idem eſt quod vera ſubſtantia, vnde & corpus Deo tribuit, id eſt veram ſolidamque ſubſtantiam. Cui interpretationi ſuffragatus videtur Iſido. Peluſ. l.4. epiſto. 166. exiſtimans, habitare corporaliter,idem eſſe quod habitare ſubſtantialiter & non accidentariò. Pulchrè D.Auguſtinus ſupra adductus ex epiſt. 57. & lib.12. de Geneſi ad litter. c.7. *corporaliter* idem eſſe cenſet, atque non iam per vmbras, ſed re ipſa & per vmbrarũ antegreſſarum veritatem.Nobis perinde eſt,quæcunque ex his interpretationibus appro-

Digitized by Google

approbetur, ſicut etiam partim noſtra refert, an plenitudo diuinitatis quam in Chriſto inhabitaſſe ait eo loco Apoſtolus, accipienda ſit de inexiſtentia omnium attributorum abſolutorum collata Chriſti humanitati per Verbū; vt eum locum accepit Anaſtaſ. Sinaita c.17. *ὁδηγοῦ ſub finem*; an verò referenda ſit ad vnionem cum corpore, non Verbi tantùm, ſed & mediatè totius diuinitatis, vt interpretatus eſt Dionyſius Alexandr. epiſtola contra Paulum Samoſatenum, ad interrogationem eius.7. & S.Leo ſerm.15. de paſſ. *in fine*.

113. Inſignem totius huius loci diſcuſſionem à S.Cyrillo adhibitam l.1. pentab. c.8. iuuat apponere, quod & locum ipſum optimè illuſtret, & rubiginem ex verbo *inhabitandi*, à Samoſateno & alijs Neſtorij quā antecuſſoribus quā aſſeclis inuectam, potenter detergat. [At enim (inquit Neſtorius) ſcriptum eſt de Deo Verbo: *habitauit in nobis*. Dixit etiam beatus Paulus de omnium Saluatore Chriſto: *In eo habitauit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Fateor illum habitaſſe in nobis, (ſic namque ſcriptum eſt:) nec non in illo habitaſſe, tibi dicenti nō repugnabo; ſed velim potiùs has Theologorum voces examinare. Nam beatus Euangeliſta, cum priùs dixiſſet, *Verbum caro factum eſt*; ſubiunxit opportunè, *Et habitauit in nobis*; Vt per vtrumque integram Chriſti myſterij cognitionem nobis traderet. Nam vnitum eſſe carni ſecundùm Hypoſtaſim illud ex Deo Patre Verbum, indicauit apertè cum dixit, ipſum eſſe carnem factum. Iam verò carnem eſſe factum, non in carnis tranſiſſe naturam, neque mutationem in id quod non erat ſubijſſe, ſed cum eo quod ſecundùm nos factum eſt, manſiſſe quod erat, id rurſus perſpicuum facit, illa verba, *habitauit in nobis* prioribus illis adijciens. Habitaſſe autem dicit beatus Paulus in Chriſto omnem plenitudinem diuinitatis corporaliter, ne quiſpiam ſimplicem vel habitudinariam habitationem ſuſpicetur, ſed veram, vt modò dixi, & ſecundùm Hypoſtaſim. Neque enim vir ille ſpiritu Dei plenus, ignorabat incorporeum eſſe Dei Verbum & impalpabile. Verùm quia neceſſe erat vt myſterij explicatio nulla ratione manca videretur, ſed adeo accuratè ac diſtinctè ad rectam regulam veritatemque traderetur, vt omne miraculum ſuperaret, vim infert conſequentiæ rerum, & propè dixerim, quod incorpoream illam ſummamque naturam decet, contemnit adiecit enim Verbum, *Corporaliter*, cum aliter dicere non haberet, quàm noſtra intelligentia, & lingua conſequi poſſet. Ne igitur cum iſte ſimplicem nobis inhabitationem commemorat, putes aliquid eum dicere quod non admodùm ſit damnandum.]

Ad firmamenta erroris poſterioris.

Quæ pro altero ſuo errore, conſequenter ad hunc primum hactenus contritum proferebat Neſtorius, alia non occurrunt ſpecialia & propria, quàm quod cum diximus iocatum, qui B.Mariam agnoſcerent Dei matrem affines eſſe Gentilium, quibus Cybele erat mater Deorum. Ei dubitationi, à Theologo quodam propoſitæ, nō aliter reſpondet Iſido. Peluſiota l.1. epiſt. 54. quàm attingendo propudia turpitudinum Cybeles, eaque cum nitore pleniſſimo ſanctiſſimæ Deiparæ componendo. Addendum verò eſt, multitudinem numinum, vt ſcitè dixit S. Athanaſius, eſſe nullitatem numinum. Quare quæ mater Deorum appellata eſt, eo ipſo non eſt Deipara. At B.Maria rectè Deipara appellatur, quia eum genuit in humanitate, qui verè erat Deus benedictus in ſecula. Itaque longiſſimè abeſt à Cybele Gentilium. Ex quibus omnibus concluditur, enodationem ænigmatis diuinitùs propoſiti à Neſtorio traditam, prorſus falſam & abominandam eſſe.

CAPVT V.

Expeditio quinta ænigmatis ab Eutychete, Verbum carnem factum per vtriuſque mixturam & confuſionem, aſſerente.

114. ÆNigmatis diuinitùs propoſiti enodatio ad quam aggredimur, aliorum fuit, quos liber geſtorum de nomine Acacij affirmat deteriora effutiuiſſe quàm Neſtorianos. [Nam fidentiſſimè dicunt rem ineptam, rem etiam ſtolidis execrandam; ante vnitionem, id eſt ante Incarnationem, duas dici debere naturas, poſt verò vnam Dei Verbi tantùm incarnatam. Vt ſi dicamus aliquid ceratum, aut picatum; aut ſtagnatum, aut quolibet alio genere coloratum.]

Quis Eutyches, & eius error.

Verùm hic error diuerſimodè traditus reperitur. Apollinaris enim ita factum cenſuit, inuecta conuerſione Verbi in carnem: id quod etiam dixit aliquandò Eutyches; quanquam frequentiùs & vltimò, id pronunciauit inuecta conuerſione carnis in Verbum. Fuit etiam cum diceret, id factum per mixturam carnis & Verbi, & confuſionem vtriuſque in tertiam naturam. Notarunt hanc in Eutychete inconſtantiam varij Patres. Ardens enim odio in Neſtorij errorem, quo ex capite laudatur à S.Leone epiſt.6. & in Synodo ſub Flauiano actio.4. vt vnicam in Chriſto retineret perſonam, nunc inuexit conuerſionem Verbi in carnem, vt teſtatur S.Leo epiſto. 97. c.1. & prolatis ipſiſmet Eutychetis verbis Theodoretus l. 4. hæret. Fabula. *in fine*: Nunc aſſeruit conuerſionem carnis in Verbum, vt ſæpè memorat S.Leo, & Gelaſius initio libri de duabus naturis, ac Petrus Damiani Opuſc.1. c.5. nec non Vigilius in opere contra Eutychen, nominatim in calce libri primi; denique paſſim Concilium Chalcedonenſe, vt propterea verius videatur, hic tandem conquieuiſſe Eutychetem. Fulgentius tamen l.de Trinit. c.5. ſub diſiunctione tribuit Eutycheti quod Incarnationem expoſuerit, vel per conuerſionem carnes in Verbum, vt iam diximus; vel per vtriuſque naturæ adunationi præexiſtentis tranſitum in tertiam naturam: quod ſecundum, diſertè de eo habet S.Leo ſerm.8. de Natiu. Dom. c.5. Exiſtimo quoque in Eutychetem cadere, quæ in hunc ſenſum referuntur apud D.Auguſtinum ſerm.191. de tempo. Verbis illis. [Illorum execramur ſimiliter blaſphemiam, qui nouo ſenſu aſſerere conantur, à tempore acceptæ carnis omnia quæ erant diuinitatis, in hominem demigraſſe; & rurſum quæ humanitatis erant, in Deum eſſe transfuſa, vt quod nulla vnquam hæreſis auſa eſt dicere, videatur hac confuſione vtramque exinanitam eſſe ſubſtantiam, & Deitatis ſcilicet & humanitatis: & amiſſo proprio ſtatu in aliud eſſe mutata: vt qui tam Deum perfectum in Filio, quàm hominem profitemur; nec Deum verè nec hominem temere credamus.] Hæc cur exiſtimem in Eutychetem vibrari, facit quod nouum errorem abs ſe exagitari profiteatur autor: quem non eſſe D.Auguſtinum, ſtyli diuerſitas monſtrat. Vnde eliditur quod de D.Auguſtini morte, decennio ante exortam Eutychetis hæreſim, obijci poterat. Hic eſt Eutyches Archimandrita, ſi tamen *Eutyches* reuera dicendus, & non potius *infelix nimis*, vt eam vocem correxit Quintianus Aſculanus, epiſtola ad Petrum Fullonem. Viſum eſt Corderio ad catenam nouam Græcorum in Lucam, huius Eutychetis eſſe fragmenta quædam, quæ in ea catena leguntur nomine Eutychij Patriarchæ; quod enim Eutyches eſſet Archimandrita, dictum putat Patriarcham. Nō credo. Et accedit nominum diuerſitas aliqua. Nec enim idem prorſus

ſunt,

dum ſanctiſſimam atque beatiſſimam, Spiritus ſancti quaſi vnigenitam filiam.] Additque Lucifer Calaritanus l. de non parcendo in Deum delinquentibus, abſurdè Sirmienſes nuncupaſſe Photinum & lucidum, quem σκοτεινὸν, ſeu tenebroſum nominare par fuerat.

85. Fundamentum vnicum Photini, ductum ex appellatione Verbi, ſcitè euertitur à Theodoro Ancyrano homil. de Natali Saluato. tomo 6. Conc. Epheſ. cap. 10. [Dum verbum noſtrum (inquit) prolatitium in ſubſiſtentis Dei verbi exemplum aſſumo; nemo exiſtimet, nos Dei Verbum productili noſtro ſimile cenſere; abſit: Nam dum ſacra diuinaque ſcriptura, vnigenitum Dei filium Verbum nominat, ſolam natiuitatis ipſius impatibilitatem per hoc inſinuat: Nam & humana quoque mens, citra patibilitatem verbum ſuum generat. Etenim ſcriptura ſacra vnigenitum, modò Patris filium appellat; nonnunquam Verbum nominat; interdum etiam Patris ſplendorem vocat. Quodlibet autem horum nominum eo fine ipſi accommodat, vt intelligat, quæ de Chriſto paſſim dicuntur, ea procul abeſſe ab omni omnino blaſphemia. Aliàs enim alijs nominibus ipſum deſignat, dum congruam diuinæque gloriæ conuenientem doctrinam tradere ſtudet. Exempli cauſa, naturæ conſubſtantialitatem aſtruere volens, vnigenitum, Patris filium vocat: Nam & tuus quoque filius, eiuſdem tecum naſcitur naturæ. Vnam itaque eandemque Patris & Filij ſubſtantiam eſſe, oſtendere volens, vnigenitum ex Patre natum, Patris filium appellat. Deinde verò quoniam filius, eiuſve qui naſcitur, ortus, paſſionem apud nos denotant, ideò hunc Dei filium verbum nominat, natiuitatis impatibilitatem nomine hoc exprimens: verùm enim verò quod quiuis in humanis pater, quatenus homo, citra vllam controuerſiam filium ſuum ætate antecedat: (Nam ipſum paternitatis vocabulum id ſecum fert, vt Pater neceſſariò ante filium extitiſſe, intelligatur;) ne iſtud diuinæ quoque naturæ acci diſſe ſuſpiceris; ſed ipſum vnigenitum cum Patre ſemper extitiſſe confitearis; vnigenitum Dei filium, Patris ſplendorem vocat, ſplendor namque vnà cum luce producitur, exiſtitque: Generationis itaque impatibilitatem *Verbum* ſignificat, conſubſtantialitatem *filius* indicat, coëxiſtentiam *ſplendoris* vocabulum inſinuat.]

Marcellus Ancyranus, an Photini errore ſorduerit S. Chryſoſtomo lux illata.

86. Error iſte Photini, creditur item fuiſſe Marcelli Ancyrani. Fuit enim Marcellus, Photini Magiſter. Et quamuis non deſint, qui dicant Marcellum per calumniam, inſimulatum ab Arrianis eſſe huius erroris; tamen graues Patres, hoc eum crimine grauant. Ita enim diſertè S. Baſilius epiſto. 52. & S. Hilarius apud D. Hieronimum l. de ſcriptor. in Marcello, ac Chryſoſtomus hom. 6. in epiſt. ad Philipp. Hinc verò colligi poterit germanus ſenſus loci alioqui lubrici, quo S. Chryſoſtomus homil. 3. in ad Hebr. videri poſſet tradidiſſe errorem Neſtorij, & duplicem in Chriſto ſtatuiſſe perſonam. Ibi enim impugnato errore Iudæorum qui vnicam in Deo agnoſcunt perſonam, ait eum errorem, quem mox Sabellio ac Marcello tribuit, refelli ex illis verbis pſalmi 44. *Vnxit te Deus, Deus tuus.* Ait ergo S. Chryſoſtomus, ex illis verbis Pſaltis, impugnari errorem prædictum, & apertè oſtendi duas perſonas, Deum & hominem cum hæc poſtrema verba videantur ipſiſſimo Neſtorij errore ſordere, vt ea macula S. Chryſoſtomum purum præſtarent, dixere nonnulli, corruptè legi apud D. Chryſoſtomum, colligi ex eo Pſaltis loco, Deum & hominem eſſe duas perſonas: legendumque reuera eſſe, apertè inde oſtendi, Deum & Deum eſſe duas perſonas. Et ſanè Theophilactus qui abbreuiatorem Chryſoſtomi ſolet agere, non habet, oſtendi ex eo Pſaltis loco duas perſonas eſſe Deum & hominem, quod ſaperet Neſtorianiſmum, ſed habet, oſtendi inde, duas perſonas eſſe Deum & Deum, quæ lectio belliſſimè concinit cum ſcopo S. Chryſoſtomi, & conuulſione erroris Iudæorum ac Marcelli ex prædicto Pſaltis loco, quo tam diſertè, Deus vnctus à Deo vngente ſecernitur. Hæc enodatio loci Chryſoſtomi non eſt inueriſimilis. Poſſumus tamen ex dictis contra Marcelli errorem, colligere germanum S. Chryſoſtomi ſenſum, nō admiſſo vllo apud eum mendo lectionis. Nam Deus vngens qui purè Deus eſt, nempe Pater; & homo Deus, inunctus à Patre, omnino ſtatui debent plures diuinæ perſonæ, quandoquidem Pſaltes alloquens Deum hominem, inunctum, & diſertè eum compellans nomine Dei, affirmat Deum ipſius, atque adeò aliam diuinam perſonam, ſic imbuiſſe illum vnguine præ participibus. Quare mens S. Chryſoſtomi eo loco, non fuit duas in Chriſto perſonas ſtatuere, alteram Dei, alteram hominis: id enim repugnaret potiùs inſtituto S. Chryſoſtomi qui ibi pugnabat contra Iudæorum & Marcelli errorem de vnica diuina ſubſiſtentia; Sed mens S. Chryſoſtomi fuit, duas in Patre & Verbo incarnato perſonas agnoſcere, id quod apertè eruitur ex allegato loco Pſaltis, non autem duplex in Chriſto perſona.

CAPVT III.

Enodatio tertia ænigmatis ab Apollinare, Verbum ex parte carnem factum eſſe, per tranſitum verum ac conuerſionem in carnem.

87. Aliam viam exponendi ænigmatis propoſiti iniuit Apollinaris, dicens, Verbum factum eſſe hominem, quatenus factum eſt pars hominis, carne quæ hominis pars eſt Synecdochicè vſurpata pro toto homine. Caſtè autem ac exactè locutum Euangeliſtam, non dixiſſe Verbum factum eſſe hominem, ſed factum eſſe carnem, vt inſinuaret Verbum factum eſſe carnem abſque anima, idque parte quadam Verbi conuerſa in carnem. Ita enim diſertè hunc errorem refert S. Leo ſerm. 8. de Natiu. Dom. c. 4. *in fine.* Audiendus etiam Vincentius Lyrin. c. 17. commonit. vbi errorem Apollinaris ſic refert. [Dicit in ipſa Saluatoris noſtri carne, aut animam humanam penitùs non fuiſſe; aut certè talem fuiſſe, cui mens & ratio non eſſet. Sed & ipſam Domini carnem, non de ſanctæ Virginis Mariæ carne ſuſceptam, ſed de cœlo in Virginem deſcendiſſe dicebat eamque nutabundus ſemper & dubius, modò coæternam Deo verbo: modò de Verbi diuinitate factam prædicabat. Nolebat enim in Chriſto duas eſſe ſubſtantias; vnam diuinam, alteram humanam: vnam ex Patre alteram ex matre: ſed ipſam Verbi naturam putabat eſſe diſciſſam, quaſi aliud eius permaneret in Deo, aliud verò verſum fuiſſet in carnem.]

Trimembris error Apollinaris ad ænigmatis enodationem. Quis ipſe, & quantus.

His verbis tria palmaria Apollinaris pronunciata comprehenduntur. Primum eſt, quod pars Verbi conuerſa ſit in carnem, vt Verbum dici poſſit factum caro, & Synecdochicè, homo. Secundum eſt, quod pars illa Verbi, in nudam carnem abſque anima fuerit conuerſa. Tertium eſt, quod ea caro non fuerit humana, & deprompta ex viſceribus B. Mariæ, ſed Syderea atque cœleſtis, iuxta illud, *ſecundus homo, de cœlo cœleſtis.* Eodemque referebat Apollinaris, quod Chriſtus Ioannis 3. & in Symbolo. dicitur de cœlo deſcendiſſe. Cum enim hic deſcenſus non potuerit in diuinitatem cadere, vt mendaciter Catholicis affinxere quidam hæretici apud Anaſtaſium cap. 22. ἐδιγῦ, reſtat vt accipiatur

Digitized by Google

tur de humanitate, id eſt de carne delapſa è cœlo. Qua in parte, præjuerat Apollinari Apelles, vt referunt Tertullianus lib. de carne Chriſti c.6. & Origenes homil. 14. in Lucam. Hanc cœleſtem carnem, iuxta Apollinarem non fuiſſe Chriſto aduentitiam, ſed anteſecularem, & eſſentiæ ipſius adiunctam, ex libro ipſo Apollinaris refert Nazianzenus orat. 46. *Sub initium*; & idem habet Leontius Byzantinus in calce libri de ſcriptis Apollinaris, quæ Patribus ſupponebantur. Hæc igitur fuit tradita ab Apollinare ænigmatis propoſiti enodatio. Verbum ex parte eſt factum caro, per veram conuerſionem in carnem inanimam, eamque non noſtratem, ſed cœleſtem.

88. Quantus iſte Apollinaris fuerit, docent illa Vincentij Lyrinenſis c.16. commonit: [Sed forſitan euiuſmodi ille vir erat, qui dignus eſſet facilè contemni. Imò verò tantus ac talis, cui nimium citò in plurimis crederetur. Nam quid illo præſtantius, acumine, exercitatione, doctrina? Quàm multas ille hæreſes multis voluminibus oppreſſerit, quot inimicos fidei confutauerit errores, indicio eſt opus illud triginta non minus librorum nobiliſſimum ac maximum, quo inſanas Porphyrij calumnias, magna probationum mole confudit. Longum eſt vniuerſa ipſius opera commemorare, quibus profectò, ſummis ædificatoribus Eccleſiæ, par eſſe potuiſſet.] Reſpexit ad hanc librorum Apollinaris multitudinem, Nazianzenus orat. 51. *in fine*: vbi compellat eos qui gloriantur librorum multitudine, moxque addit; [prolixos libros, & noua pſalteria, non debuiſſe haberi pro tertio Teſtamento.] Apollinaris enim expreſſerat verſibus Pſalterium Dauidis. Eiuſdem eſſe Tragœdiam, *Chriſtus patiens*, quæ eſt apud Nazianzenum, notarunt alij. Et quanquam in eo opere, non cernuntur veſtigia prædictorum Apollinaris errorum, tamen potuit conſcribi ab Apollinare nondum deſipiente. Nazianzenus enim orat. 14. num. 22. diſſidium cum Apollinare, vocat, fraternum nec ita pridem exortum. Viuebat nimirum Nazianzeni æuo Apollinaris, clarus ob impugnatas hæreſes, vt proximè ex Vincentio dixi, & Theophilus Alexandrinus teſtatur epiſto. 1. Paſch. & S. Epiphanius ad eius caſum altè ingemiſcens hæreſi 77. Magiſtrum, eum agnoſcit S. Hieronymus epiſto. 65. & lib. de ſcriptor. Eccleſ. vbi innumera ab eo ſcripta agnoſcit. Cum autem in alijs quoque nonnullis errauit, vt in animæ ortu ex traduce teſte D. Hieronymo epiſto. 82. & in ſcalis quas in Trinitate confecit, vt iocatur Nazianzenus orat. 51. *Sub finem* Tum nominatim circa incarnationem & Chriſtum, nec ob aliud quàm ob præpoſterum Chriſti amorem, quod putaret honorem Chriſti ferre, vt eius anima eſſet ipſummet Verbum; ſicut teſtatur Nazianzenus orat. 14.

Membrum primum, de parte Verbi in carnem verſa, exploditur.

89. Hærendo autem in propoſita per Apollinarem enodatione ænigmatis de quo agimus, dicendum eſt, eam enodationem eſſe omnino deteſtandam: quia vt Nazianzenus orat. 46. rectè affirmat, omnem impietatem ſuperat, quoad ſingula è tribus membris ex eo prolatis. Et quidem quod in primo dicitur, & blaſphemum eſt, & apertiſſimè pugnat cum naturali ratione, quæ Deum ſtatuit planè incorruptibilem & immutabilem. Vnde ex hac parte, Apollinaris immodicè ſtupidus fuit, vt rectè pronunciauit S. Cyrillus l. de recta fide ad Theodoſium, [Conuerſionem (inquit) imaginantur, eius qui conuerſionem neſcit. Fundata enim eſt diuina natura in proprijs bonis, & inconcuſſam ſeruat virtutem in ijs, in quibus eſt. Quippe natura facta & in tempore producta pateretur vtique mutationem, nec foret hoc abſurdum vel indecens, vel falſum. Quod autem omnino initium ſortitum eſt, habet quodammodo, & diuiſibilitatem vt immutetur. Deus autem qui eſt ſuper omnem mentem, cuius ſubſtantia à generatione & corruptione exempta eſt, ac ſuperior, idem etiam maior eſt quàm vt conuertatur, & quodam modo naturæ ſuæ ratione, omnibus qui eſſe cœperunt ſuperior eſt, & ſuperfertur eminentia incomparabili. Ita & ea quæ creaturæ ſuæ euenire ſolent, tranſcendit iterum, vt pati nequeat. Igitur Deus quidem in bonis eſt, quæ commutari nequeunt, creaturæ autem ſunt in conuerſione & mutatione & in fortibus habent corruptionem. Id quod ſciens optimè Philoſophans propheta Ieremias clamabat ad Deum. *Quia tu ſedens in ſeculum & nos peribimus ſeculo.* Sedet enim quemadmodum in proprijs thronis ſemper regnans & imperans omnibus, & à nulla affectione infeſtatur. At, nos naturam habentes maximè verſilem, & propenſiſſimam ad mutationem & corruptionem, perimus ſeculo, hoc eſt, omni momento & tempore corruptibiles ſumus & conuertibiles. Itaque neque Deus vnquam à paſſionibus de propria ſtabilitate ſua per conuerſionem extrudetur.] Videtis prætetea fortiſſimè aduerſus hoc erroris monſtrum, bellantem S. Athanaſium epiſtola ad Epictetum, deſcripta à S. Epiphanio hær. 77.

Duplex ſenſus alterius membri, quo anima creata negatur Chriſto.

90. Membrum ſecundum erroris Apollinaris, dupliciter poteſt intelligi: nempe primò, ita vt prorſus excluſerit à Chriſto animam creatam, ſed ei fuiſſe Verbum diuinum pro anima quacunque, cenſuerit. Qua ratione Philoſophatus eſt Origenes, ſtatuens & animam Chriſti, & omnium noſtrûm animas, eiuſdem cum Deo naturæ eſſe ſtatuendas, vt latè diſputat Theophilus Alexandr. epiſt. 1. Paſch. Arrius verò, diſertè pronunciauit Chriſtum caruiſſe anima creata, eique pro anima fuiſſe Verbum, quod proinde triſte & turbatum ſtatuebat, vt referunt Leontius lib. de Sectis actio. 3. & Epiphanius Diaconus in 7. Synodo actio. 6. tomo eius 2. & rurſus tomo 3. cum de Euſebio Pamphili. Præjuerant hæretici illi quos S. Ignatius epiſto. ad Philadelph. ait dixiſſe, Verbum fuiſſe Chriſto pro anima. Confutarunt id in Ario S. Ambroſius l. de Incarn. Domin. Sacram. c.7. Auguſt. hær. 49. & S. Cyrillus tomo 6. Conc. Epheſ. c. 17. Conſtat pleroſque Apollinariſtas, tandem fuiſſe in hoc errore Cum enim vrgerentur eo argumento, quod ſi Verbum, animam inferiorem rationali aſſumpſiſſet, fatendum eſſet, aſſumptam fuiſſe à Verbo belluam in figura hominis, eo deuenerunt, vt negarent Verbum aſſumpſiſſe vllam animam creatam; ac proinde nihil in Chriſto fuiſſe dixerunt niſi carnem, cui Verbum eſſet pro anima. Ita refert & latè refellit D. Auguſt. q. 80. ex 83. & optimè l. de agone Chriſt. c.21. fuſeque Gillebertus ſerm. ſuo 8. in Cant. Huic autem Apollinariſtarum errori adhærentes Ferentinares, prolapſi ſunt in errorem alium, quo negarunt mortem Chriſti: eumque proinde, etiam è cruce depoſitum, effingebant viuum: vnde illis eum bello illata clades à Viterbienſibus, vt ſcribit Leander in Tuſciæ deſcriptione, & Molanus l.4. de imag. cap.12.

Poteſt ſecundò aliter accipi membrum illud ſecundum erroris Apollinaris. Nempe ita vt animam quidem aliquam creatam Chriſto conceſſerit, ſed abſque mente, id eſt merè materialem, & nihil ſupra ſenſitiuam. Ita hunc Apollinaris errorem referunt S. Auguſtinus tract. 23. in Ioan. ad illud. *ſcrutamini Scripturam*, (vbi de fine aſſumptæ à Verbo animæ, luculenter.) Item in pſal. 29. in præfatione enarrationis ſecundæ, & l.7. confeſſ. c.19. ac Theodoretus l.5. decreto. diuin. c. de

t. de Incarn. & lib. 4. hæret. Fabul. ac dialo. 2. *initio* aperteque habetur ex illis verbis Apollinaris, quæ Theodoretus citato capite refert. Negat enim Verbum aſſumpſiſſe animam, [quia mens eſt ſuper vacanea, vbi Deus eſt.] En *mens*, id eſt anima intellectiua. Quia tamen anima ſenſitiua & vegetatiua cum ab anima rationali differunt, ſunt materiales & corporeæ; nec eſſerūtur ſupra carnem; inde factum eſt, vt plerique Veterum referant, Apollinarem negaſſe Chriſto animam creatã, & cõceſſiſſe Chriſto ſolam carnē. Σαρκολάτρας ea ex cauſa, illum nominat Nazianzenus orat. 51. & 52. Eodemque referendum eſt, quod tradit Theophilus Alexand. epiſto. 1. Paſchali, quoſdam ex Apollinariſtis ſtatuiſſe pro Chriſti anima, *prudentiam carnis*. Eo quippe nomine intelligebant animam ſenſitiuam carni implantatam & materialem, quæ in brutis habet rationem prudentis aurigæ ac directricis. Hæc expoſitio erroris ab Apollinare inuecti quoad hoc membrum, videtur genuina. Fundamenta eius, referuntur ab Harmenopulo l. de Sectis num. 5. quod verbum dicatur factum non anima rationalis, ſed caro. Item quod Chriſti corpus dicatur templum. At templum carere anima rationali, nemo non videt. Quid quòd ab anima rationali creata, timendum videbatur ſanctitati Chriſti, ob tenſum concupiſcentiæ aduerſus rationem ſuperiorem, animæ rationali inſidentem? Memorat hunc metum horum errorum S. Ambroſ. l. de Incarn. Dom. Sacram. c. 7.

Fuiſſe in Chriſto animam rationalem creatam, variè monſtratur.

91. Sic expoſitum hunc Apollinaris errorem, plenè confutarunt varij Patres, nominatim Nazianzenus orat. 51. & 52. Cyrillus l. de fide ad Theodoſ. *ſub medium*. Fulgentius toto ferè lib. 1. ad Traſim. à cap. 8. Petrus Cluniacenſis lib. 2. Epiſtola. 1. & alij mox adducendi. Multas Scripturas ad id congeſſit Armacanus l. 5. de qq. Armeno. per 3. prima capita. Sed ille locus eſt palmaris, quem Felix 3. ſic vrget epiſto. ad Petrum Fullonem. [Dicere vnigenitum filium & Dominum noſtrum Chriſtum Ieſum perfectum, nec ipſum ſubijſſe paſſionem crucis, ſed vnam Verbi Dei naturam incarnatã corpuſque Domini ſiue anima & mente, Apollinaris hæreſim roborat. Ille enim ignorauit, quod ab ipſis mundi naſcentijs exordijs, primùm anima primi parentis noſtri mortua eſt, vel in mortem præcipitata eſt, atque ita demum corpus. Dictum quippe illi erat à Deo: *In quacunque die comederis de ligno ſcientiæ boni & mali, morte morieris*: Itaque iuxta latam in illum à Deo ſententiam, qua die comedit de ligno, in ipſa ſecundùm animam mortuus eſt. Nam ipſius corporis mors, poſt nongentos & triginta annos contigit. Itaque Deus donum non dimidiatum fecit; ſed totum ſimul Adam, ex vtero virginis ſumpſit, vt etiam perditū totum ſaluum faceret, idcirco Dominus prædixerat: *Ego animam meam pro ouibus meis pono*.] Optimè quoque in hanc rem ex eo capite 10. Ioannis ratiocinatur D. Auguſtinus tract. 47. in Ioan. expendens verba illa, *poteſtatem habeo ponendi animam meam*: [Quis ponit? (inquit) quam ponit? Chriſtus quid eſt Chriſtus? Verbum & homo. Nec ſic homo vt ſola caro; ſed quia homo conſtat ex carne & anima, totus eſt homo in Chriſto: nõ enim partem deteriorem ſuſcepiſſet & partem meliorē deſeruiſſet. Pars quippe hominis melior eſt anima, quàm corpus. Ergo totus homo in Chriſto quid eſt Chriſtus? Verbum, inquam, & homo. Quid eſt verbum & homo? Verbum anima, caro. Tenete hoc; quia non defuerunt hæretici & in iſta ſententia, pulſi quidem iam olim à veritate catholica, ſed tamē vt fures & latrones nõ intrantes per oſtium, inſidiari ouili non deſinunt, Apollinariſtæ hæretici dicti ſunt, quia auſi ſunt dogmatizare, quod Chriſtus nõ ſit niſi Verbum, & caro & animam humanam, non eum aſſumpſiſſe contendunt: Nam & aliqui eorum, fuiſſe in Chriſto animam negare non potuerunt. Videte abſurditatem & inſaniam non ferendam, animam irrationalem eum habere voluerunt, rationalem negauerunt: dederunt ei animam pecoris, ſubtraxerunt animam hominis, ſed illi abſtulerunt Chriſto rationem, non tenendo rationem. Abſit hoc à nobis in fide catholica nutritis atque fundatis.]

92. Frequens eſt Patribus aduerſus hunc errorem, ea ratio quæ ex neceſſitate perfectæ ſanationis noſtræ petitur. Adhibet eam Fulgentius l. 1. ad Traſim. c. 8. & S. Martinus 1. in Concilio Lateran. conſultat. 5. citato Nazianzeno, qui eam egregiè his verbis proponit orat. 51. [Si quis in hominem mente carentem ſperat, amens profectò eſt, nec dignus, cui omni ex parte ſalus afferatur. Nam quod aſſumptum non eſt, curationis expers. Quod autem Deo vnitum eſt, hoc quoque ſalutem conſequitur. Si dimidia tantùm ex parte, Adamus lapſus eſt, dimidiatum quoque ſit, quod aſſumptum eſt, & quod ſalutem accipit: ſi autem totus peccauit, toti quoque genito vnitus eſt, atque omni ex parte ſalutē conſequitur. Quocirca ne perfectam ſalutē iſti nobis inuideant, aut oſſa ſolùm & neruos, atque hominis picturã Saluatori tribuant. Nam ſi ipſe inanimatus homo eſt, hoc etiam Ariani aiunt, vt paſſionem diuinitati tribuant, tanquã videlicet quod corpus mouet, idem quoque patiatur. Si autem animatus quidem, verùm mentis expers, quo tandem modo hominis nomen ſuſtinebit? Neque etiam homo animal eſt mēte carens. Atque illud neceſſe eſt, vt ſpecies quidē & ſtatua humana ſit, anima autem equi cuiuſpiã, aut bouis aut alius animalis mentem non habentis. Ac proinde illud quoque eſſe, cui ſalus afferatur. Atque ego ab ipſa veritate deluſus ſum, vt qui, alio honore affecto, ipſe glorier, meque iactem. Si autem mentis particeps, non autem mente carens; homo eſt, deſipere verè, ac mentis inopia laborare deſinant.]

Fuſius eandem argumentationem intorquet Nyſſenus orat. 1. (imo 2.) contra Eunomium *ſub finem*, nec non S. Auguſtinus ſerm. 145. de tempo. *in fine*. Nolo tamen prætermiſſum S. Paulinum cuius illa ſunt & pia & erudita pro more epiſto. 27. [Hoc verbum, pietatis immenſæ myſterio, caro factum eſt, & habitauit in nobis. Non autē caro tantùm corporis noſtri, ſed homo totus, & corporis noſtri & animæ aſſumptione: anima autem rationalis, quæ iuxta naturale opificium Dei, habet inſitam mentem: alioqui in tenebris Apollinaris errauimus, ſi hominem aſſumptum à Deo animam mentis humanæ vacuam, qualis eſt pecorum & iumentorum dicamus habuiſſe; & eum hominem quem ſuſcepit Dei filius, qui neceſſe eſt ea veritate, qua veritas eſt, & qua creauit hominem, totum ſuſceperit, vt corpus ſuum plena ſalute renouaret. Nulla eſt autem ſalus noſtra, niſi plena eſt, quia non hominem, ſed aliud neſcio quod irrationabilis creaturæ animal ſuſcepit Dei filius; ſi mentem ſuam propriam hominis aſſumpti anima non habuit, & contra naturam generis humani ille potiſſimum primogenitus omnis creaturæ homo in formam perfectionis humanæ aſſumptus, in tantum mente ſua indiguit, vt non de humano, ſed de diuino ſpiritu mentem habuiſſe dicatur. Quod illorum ore dicitur, in quorum corde concipitur hoc venenum, vt & veritas mentita ſit.] Vtique, quia ſæpè ſæpius Chriſtus Dominus, meminit animæ ſuæ rationalis, quam hic error vult ſublatam.

Erroris contrarij, fundamenta conuelluntur.

93. Fundamenta illius ſunt planè ruinoſa. Non enim ſi Verbum dicitur factum caro, excluditur anima rationalis.

Digitized by Google

tionalis. Caro enim à Verbo aſſumpta, fuit humana & viua, alioqui non eſſet niſi æquiuocè caro, vt Ariſtoteles quoque loquitur. At caro, non habet vitam niſi per animam, nec habet vitam humanam, niſi per animam rationalem. Ac proinde eo ipſo quod Verbum dicitur aſſumpſiſſe carnem noſtram, dicitur etiam aſſumpſiſſe animam rationalem. Dicitur tamen nominatim, *factum caro*, non autem *factum anima*, quia nomine carnis, intelligitur per Synecdochen totus homo, vt monſtrant D. Auguſtinus 14. Ciuit. c. 2. Naz. orat. 51. *ſub finem*, & Fulgentius l. 1. ad Traſim. c. 17. eſſe hunc idiotiſmum Hebraicum in ſcripturis admodum frequentem, multis exemplis declarat Toletus in c. 1. Ioan. annot. 38. nec ſine altiſſimo conſilio diuinæ ſapientiæ, vſurpatum eſſe in explicatione huius myſterij, dicendo Verbum carnem factum eſſe, intelligitur ex hac S. Auguſtini oratione q. 80. ex 83. [Sub his verbis, Verbum volunt carni eſſe copulatum atque concretum, vt nulla ibi non ſolùm mens, ſed nec anima humana interſiſtat. Quibus primò reſpondendum eſt, ideò ſic eſſe illud in Euangelio poſitum, quia vſque ad viſibilem carnem, aſſumptio illa humanæ naturæ à Domino facta eſt, atque in tota illa vnitate ſuſceptionis, principaliter verbum eſt, extrema autem atque vltima, caro. Volens itaque Euangeliſta commendare pro nobis dilectionem humilitatis Dei, qui ſe humiliauerit exprimens, Verbum carnemque nominauit: prætermittens animæ naturam, quæ verbo inferior eſt, carne verò, præſtantior. Magis enim commendat humilitatem, quia dictum eſt, *Verbum caro factum eſt*; quàm ſi diceretur, *Verbum homo factum eſt*.] Itaque primum illud fundamentum huius erroris Apollinaris, eſt planè mitoſum.

Alterum quod petebatur ex voce *templi*, tributa corpori Chriſti, eſt planè ludicrum. Non enim ſi corpus Chriſti ob ſanctimoniam dicitur templum, inferre licet, ſicut templa materialia carent anima rationali, ita & corpus Chriſti. Aliqui ſimiliter inferre liceret, corpus Chriſti non conſtitiſſe carne. Quis enim templa, ex carne & neruis ac oſſibus compacta vidit? Imo S. Gregorius Nyſſenus orat. 1. aduerſus Eunom. ex hoc modo loquendi de Chriſti corpore, optimè intulit veritatem Catholicam pro qua pugnamus. Denique abſurdiſſimè timuerunt hi hæretici ſanctitati Chriſti, quaſi conceſſa Chriſto anima rationali, pars inferior poſſet labefactare ſuperiorem. Timor iſte vaniſſimus fuit. Quidni enim, (vt benè in hanc rem diſputat S. Ambroſius l. de Incarn. Dom. Sacram. cap. 7.) potuerit rationalis Chriſti anima, carnem ſuam frœnare, cum homines puri à Chriſto habeant, vt corpus frœnent, & in ſeruitutem redigant?

Quare concludamus cum S. Auguſtino l. de agone Chriſt. c. 19. [Ne eos audiamus qui Trinitatem quidem in vna æterna ſubſtantia confitentur, ſed hominem ipſum qui temporali diſpenſatione ſuſceptus eſt, audent dicere non habuiſſe hominis mentem, ſed ſolam animam & corpus: hoc eſt dicere non fuit homo, ſed membra corporis habebat humana. Animam enim & corpus habent & beſtiæ, ſed rationem non habent, quæ mentis eſt propria. Sed ſi execrandi ſunt illi qui eum negant humanum corpus habuiſſe quod eſt infimum in homine, miror quod iſti non erubeſcunt, qui hoc eum negant habuiſſe quod eſt optimum in homine? Multum enim eſt lugenda mens humana, ſi vincitur à corpore ſuo, ſiquidem in illo homine non reformata eſt, in quo ipſum corpus humanum tam dignitatem formæ cœleſtis accepit. Sed abſit vt hoc credamus, quod confinxit temeraria cœcitas, ſi ſuperba loquacitas.] Legendus præterea ſequenti cap. 21.

Membrum tertium erroris Apollinarij, de Chriſti carne cœleſti.

94. Poſtremus Apollinaris error, quo carnem à Verbo aſſumptam, de cœlis petitam, non è matris viſceribus hauſtam fabulabatur, non fuit ab eo conſtanter traditus, vt liquet ex illis verbis S. Athanaſij dialo. 4. de Trinit. [Legi ego Magiſtri veſtri Apollinaris confeſſionem, in qua corpus Domini noſtri, dicit eſſe coëſſentiale corpori Mariæ.] Nec id debet mirum videri, cum etiam circa primum errorem propoſitum, inconſtans fuerit Apollinaris. Theodoretus enim dialo. 1. *in ipſo fine*, loca eius profert, in quibus à ſeipſo diſſentiens aliter ſtatuebat. Eſſe porrò hæreticorum propriam in erroneis dogmatibus inconſtantiam, S. Irenæus optimè docuit lib. 3. c. 2. Quamuis ergo aliquando Apollinaris, corpus Chriſti ſtatuerit conſubſtantiale corpori B. Mariæ, tamen alibi affirmauit eſſe è cœlo petitum: quæ S. Antonino viſa eſt idonea cauſa, improbandi imagines illas Virginis annunciatæ, quibus appingitur puellulus crucem baiulans, è cœlis delabens in vterum Virginis. Ait quidem Molanus vt hoc purget, l. 3. de imag. c. 13. puellum illum exhibere animam Chriſti. Hoc tamen non tollit difficultatem: quia neque anima Chriſti è cœlis demiſſa eſt, ſed creata primùm fuit intra B. Mariæ vterum. Sed ſiſtamus in ipſo errore Apollinaris, quem Agobardus l. de correctione Antiphonarij eius item fuiſſe cenſet, qui ſcripſit, Chriſtum naſcentem proceſſiſſe à Patre, velut ſponſum de thalamo.

Exſcinditur multipliciter.

95. Hic error eſt apertè contra innumeras Scripturas, quæ Chriſtum factum ex muliere, & Filium hominis prædicant. Quomodò enim Mariæ filius, & ex ea factus diceretur, ſi carnem de ea non ſumpſiſſet? [Sine cauſa eò ſe intulit, vnde nihil extulit,] ait Tertull. l. de carne Chriſti c. 19. Deinde Chriſtus ſi carne ſyderea conſtitiſſet, non fuiſſet verus homo, quia habuiſſet carnem ſpeciei planè à noſtra diſcrepantis. Rueret hac ratione antitheſis illa primi hominis è vera carne noſtrate compacti, cum ſecundo Adamo, toties in Scripturis celebrata, & optimè in hunc modum expreſſa à Tertulliano l. de carne Chriſti c. 17. [Tota nouitas iſta, ſicut & in omnibus, de veteri figurata eſt, rationali per Virginem diſpoſitione, homine Domino naſcente. Virgo erat adhuc terra, nondum opere compreſſa, nondum ſementi ſubacta: ex ea hominem factum accipimus à Deo in animam viuam. Igitur ſi primus Adam de terra traditur, merito ſequens, vel nouiſſimus Adam vt Apoſtolus dixit, proinde de terra, id eſt, carne nondũ generationi reſignata, in ſpiritum viuificantem à Deo eſt prolatus. Et tamen ne mihi vacet incurſus in Chriſtum, (Adam ab Apoſtolo dictus eſt,) ſi terreni non fuit cenſus, homo eius. Sed & hic ratio defendit, quod Deus imaginem & ſimilitudinem ſuam à Diabolo captam æmula operatione recuperauit. In Virginem enim adhuc Euam, irrepſerat ædificatorium mortis. In Virginem æquè introducendum erat Dei Verbum extructorium vitæ, vt quod per eiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem. Crediderat Eua ſerpenti, credidit Maria Gabriel. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit. Sed Eua nihil tunc concepit in vtero ex Diaboli verbo: imò concepit. Nam exinde, vt abiecta pareret & in doloribus pareret, verbũ Diaboli ſemen illi fuit. Enixa eſt denique diabolum fratricidam. Contra, Maria eum edidit, qui carnalem fratrem Iſrael, interemptorem ſuum ſaluum quandoque præſtaret. In vuluam ergo Deus, Verbum ſuum detulit, bonum fratrem, vt memoriam mali fratris eraderet.

Digitized by Google

à ſe inuicem differunt, vt alia quidem attingant naturam ad quam non patet aditus; alia verò ab ea ſecernantur. Nam ſic quidem exiſtimaremus vim illam ac poteſtatem quæ omnia continet, non ex æquo per omnia peruadere: ſed in alijs quidem eam eſſe abundantiorem in alijs verò magis deficere: & ex maioris minoriſque differentia compoſitius ex conſequenti apparebit Deus, vt qui ſibi ipſi non conueniat, ſiquidem procul eſſe à nobis exiſtimetur ratione naturæ: alicui autem alij apropinquans, ex eo quod propè ſit, facile poſſit apprehendi. Sed vera ratio, in excelſa & ſublimi illa authoritate, neque deorſum aſpicit, neque ſeorſum per comparationem. Omnia enim eſt æquo ſunt ſubiecta poteſtati illi quæ præeſt omnibus. Quamobrem ſi terreſtrem naturam exiſtimabunt indignam quæ cum Deo connectatur, neque vlla inuenietur digna. Quod ſi ex æquo omnia ſunt indigna; Deum autem dicet ei qui opus habet benefacere; vbi eſt ergo morbus, illuc medicatricem venire poteſtatem confitentes, quidnam credimus alium ab eo, quod vt decet de Deo eſt exiſtimandum.]

Affines errores, exploſi.

98. Hactenus de Apollinarij errore, & nugaci per eum ænigmatis propoſiti expoſitione, cæterum quæ contra poſtremum membrum erroris Apollinarij ſunt diſputata, monſtrando carnem Chriſti fuiſſe verè humanam, & ſumptam ex matre, æquè euincunt deliraſſe hæreticum illum apud Tertullianum l. de carne Chriſti c.10. qui fabulatus eſt, carnem Chriſti fuiſſe *animalem*; id eſt ſpiritualem ob conuerſionem carnis in animam. Aio hunc errorẽ illis ipſis machinis euerti, quibus euerſus eſt error Apollinarij: quia ſi caro Chriſti non fuiſſet materialis, cuiuſmodi eſt noſtra, defuiſſet Chriſto caro vera, quæ æquè homini intrinſeca eſt ac anima: vnde Chriſtus non fuiſſet homo verus, nec Verbum fuiſſet factum caro; quod tamen Euangelium verbis conceptis affirmat.

Ex iiſdem principijs, concidit craſſiſſima blaſphemia Sectariorum quorundam ſuperioris ſeculi; nempe Valentini re ac nomine Gentilis, Memnonis Anabaptiſtarum Signiferi, Michaëlis Serueti, & aliorum quorundam impietatis exarchorum, qui commenti ſunt, carnem Chriſti nõ fuiſſe de matre acceptam & humanam, ſed ex Patris ſubſtantia cœlitùs delatam: nec creaturalem & materialem, ſed ſupernaturalem & ſpiritualem, planeque diuinam. Referunt hæc eorum horrenda placita Caniſius l. 3. Marial. c. 14. & Bellarminus l.3. de Chriſto c.1. Quamquam non hi primi, tam tetra vomuerunt. Memorat enim S. Cyrillus epiſto.2. ad Succeſſum num. 4. fuiſſe qui fabulati eſſent corpus Chriſti fuiſſe fabricatum ex propria Dei natura. Sed & apud Gregorium Neocæſarienſem anathematiſmo 1. & 2. idem error confoditur, & ſplendidè in hunc modum ab Athanaſio initio epiſtolæ ad Epictetum. [Quis infernus iſta eructauit, vt conſubſtantiale dicam corpus ex Maria genitum cum verbi diuinitate, aut Verbum in carnem & oſſa, coſtas, neruos, & prorſus in corpus commutatũ eſſe, & à ſua natura degeneraſſe? quis iſta in Eccleſia, aut à Chriſtianis audiuit? fictione, nõ reuera, Deum Verbum corpus eſſe factum? Aut quis ita impius fuit, vt vel verbis diceret vel animo cogitaret, ipſam Deitatem quæ Patri eſt conſubſtantialis, circumciſam fuiſſe, & ex perfecta, imperfectam eſſe redditam, & illud corpus quod in cruce pependit, non corpus humanum, ſed ipſam opificem rerum ſapientiam fuiſſe? Quis item audiens eum, non ex Maria, ſed ex ſua ſibi natura corpus finxiſſe, talia loquentem pro Chriſtiano habeat? Quis iſtam nefariam excogitauit impietatem, vt huiuſmodi vel cogitatione conciperet, vel verbis exprimeret, vt aſſerat eum qui dicit ex Maria editum fuiſſe Dominicum corpus, non iam trinitatem, ſed quaternitatem in Deitate conſtituere, ac proinde eos qui ita ſentiunt, eoſdem & carnem dicere quam ex Maria induit Saluator, eſſe ſubſtantiæ trinitatis? Vnde nobis nonnulli eructauerunt parem cum ſuperiori impietatem, vt iactent non minoris eſſe ætatis corpus Deitatis Verbi, ſed id ei coæternum perpetuò fuiſſe, eo quòd ex ſubſtantia Sapientiæ conflatum ſit.] Non inſiſto pleniori harum blaſphemiarum euerſioni, quod ex dictis contra Apollinarem conuellantur ſufficienter: conſtetque eas non poſſe ad ænigmatis propoſiti enodationem conferre; quandoquidem per illas negatur Verbum factum eſſe hominem aut carnem veram, quod disertè habet ænigma, cuius legitimam enodationem quærimus.

CAPVT IV.

Propoſiti ænigmatis extricatio quarta ex Neſtorio, Verbum factum eſſe hominem, affectu tantùm.

99. ENodationem quartam ænigmatis propoſiti, ſubminiſtrauit Neſtorius ex Presbytero Antiocheno, & inſignis hypocrita ad gratiam cõcionante, vt eſt apud Theodoretum in calce libri 4. hæret. fabul. Patriarcha Conſtantinopolitanus, quem opinione vulgi aliquandiu magnum, humana magis gratia fecerat quàm diuina vt ait Vincentius Lyrin. c. 16. commonit. addens de eius fama, & ementito in Iudæos ac Ethnicos & quoſuis hæreticos zelo, de quo etiam copioſè Socrates l.7. à c.29. qui à conflagratione templi Arianorum quod Neſtorius initio Epiſcopatus ſuccendit, teſtatur nomen illi fuiſſe *incendium*. Plura de huius vulpis artibus, Baronius ab anno Chriſti 428. quo Neſtorius primùm apparuit hæreticus, ad annum 436. quo infelix toto corpore computreſcente, & lingua vermibus exeſa, ſpurcum ſpiritum euomuit. Addit Caniſius lib.3. Marial. c.18. corpus eius à terra fuiſſe abſorptum; quod vnde hauſerit, me latet.

Primarius Neſtorij error, Verbum ſolo affectu carni coniunctum.

Cenſuit ergo Neſtorius, idcirco Verbum dici factum carnem, & eundem dici hominem ac Deum, quod quamuis alia eſſet Dei, alia hominis perſona, tamen ſummus inter eas affectus vigeret. At affectus ille poteſt efficere, vt qui verè diſtincti ſunt, habeantur iidem. Sic amicus, dicitur alter ego, & cor vnum ac anima vna; coniuges item ob affectum coniugalem, dicuntur vna caro. Verba Neſtorij quibus hoc eius placitum exprimitur, iſta ſunt ex S. Cyrillo ſub initium libri de fide ad Theodoſium; cum præmiſiſſet, Neſtorium ſicut duas ſubſtantias in Chriſto, ita duas perſonas diſtinxiſſe, & duos filios: ac vnum quidem vt hominem ſeorſim ponere, alterum verò naturâ Deum, & verè filium nominare ſolitum. [Nam ille quidem natura verè filius, qui ex Deo patre eſt Verbum, iſte verò per cognominationem cum filio filius. Et poſt alia iterum: Non caro Dei verbum, ſed hominem ſuſcipiens. Nam vnigenitus quidem præcedenter & per ſe filius Dei omnium conditor eſt: is autem homo quem aſſumpſit, cum non ſit natura Deus, propter ipſum verè Dei filium, à quo aſſumptus eſt, per cognominationem cum illo appellatur. Nam *nemo nouit Filium niſi Pater*, eum qui naturâ & verè manifeſtat ex Patre Filium.] Alia pleraque è libris Neſtorij loca, eodem imbuta veneno, referuntur eo libello S. Cyrilli, cui titulum fecit, *Dogmata Neſtorij*, nec pauca etiam verbatim excerpta recitantur actione 1. Concilij Chalcedon. & apud Arnobium lib. 2. Conflictus cum Serapione. *Ante medium*.

100. Hinc liquet, primarium Neſtorij errorem in eo ſitum fuiſſe, quod duas in Chriſto perſonas ſecerneret, nec Verbum factum realiter carnem cenſeret, ſed tantùm per affectum, ſuperſtite perſonarum diſtinctione. Neſtorius enim, vt ſcribit Sophronius in Synodica quæ eſt in 6. Synodo, inter Verbum & humanitatem Chriſti, affectualem duntaxat vnitionem, aut ἰσοτιμίαν vel ὁμοβουλίαν, id eſt æqualitatem honoris, vel voluntatum concordiam admiſit. [Quod ſi quis, (inquit Vincentius Lyrinenſis c.17. commonit.) eum putat in literis ſuis vnum Chriſtum dicere, & vnam Chriſti prædicare perſonam, non temerè credat. Aut enim iſtud fallendi arte machinatus eſt, vt per bona faciliùs ſuaderet & mala: ſicut ait Apoſtolus: *Per bonum mihi operatus eſt mortem.* Aut ergo vt diximus, fraudulentiæ cauſa quibuſdam in locis ſcriptorum ſuorum, vnum Chriſtum, & vnam Chriſti perſonam credere ſe tactitat: aut certè poſt partum iam virginis, ita in vnum Chriſtum duas prohibet conueniſſe perſonas, vt tamen conceptus ſeu partus virginei tempore, & aliquanto poſtea, duos Chriſtos fuiſſe contendas. Et cum ſcilicet Chriſtus homo, communis primùm & ſolitarius natus ſit, & necdum Dei verbi perſonæ vnitate ſociatus, poſtea in eum aſſumentis verbi perſona deſcenderit: & licet nunc in Dei gloria maneat aſſumptus, aliquandiu tamen nihil inter illum & cæteros homines interfuiſſe videatur.] Notaſſe iſta videtur Lyrinenſis; propter Socratem, qui per idem tempus ſcripſit, & l.7.c.32. ex libris Neſtorij & ſermonibus neceſſariorum eius, pronunciauit, Neſtorium præ imperitia ſolas Catholicas voces eſſe auerſatum; reuera autem Catholicis conſenſiſſe. Quod eſt dicere, S. Cyrillum, & tot Synodos, cum Neſtorio de vocibus ſolis non intellectis agitaſſe diſſidia. At hoc nemo ſapiens admiſerit. Verè igitur, palmaris Neſtorij erroris fuit quem diximus, duplicem ſcilicet in Chriſto eſſe, ſicut naturam, ita & perſonam.

Eiuſdem alius error conſequens, aduerſus Deiparæ titulum.

101. Huic primario errori, conſequens erat alius, quo B. Mariam negabat dicendam Deiparam, nec niſi *Chriſti param* vocari patiebatur, vel certè *hominis param.* Sanè cum Anaſtaſius Presbyter, inter concionandum B. Mariam vocaſſet ἀνθρωποτόκον, indeque non exigua in Catholico populo extitiſſet offenſio, Neſtorius Anaſtaſij quo familiariſſimè vtebatur, & cuius omnia conſilio gerebat, profanam nouitatem ratam habuit, vocatus (vt Theodoretus l. 4. hæret. fabul. prodidit,) qui Mariam nuncuparant Dei matrem, non habere vnde Gentiles Cybelem Deorum matrem fabulantes reprehenderent. Nec mirum quod Neſtorius B. Mariam negaret eſſe Dei matrem, quandoquidem cenſebat filium eius eſſe hominem purum; nec niſi per gratiam & affectum agnoſcebat eum Deum: atque adeò non verè & propriè nomen Dei illi tribuebat, ſed tantùm ratione *deputatæ aut aſſumptæ nuncupationis*, vt loquar cùm S. Hilario l.7. de Trinit. vbi talis extenſionis diuini nominis exempla ex ſcripturis adducit, & multa etiam collegit S. Gregorius homil. 8. in Ezech. & lib. 4. epiſto. 31. vbi refert illud Conſtantini de ſacerdotibus, à Ruffino item proditum l.10. hiſtor. c.2. [Vos dij eſtis, à vero Deo conſtituti. Ite, & inter vos cauſas veſtras iudicate, quia dignum non eſt vt nos iudicemus Deos.] En ſacerdotes dictos Deos, quia dignitate exornantur Dei Vicaria, Deumque repræſentante. Qua etiam ratione, infinities in ſcripturis, Angelus nomine Dei apparens, Deique perſonam ſuſtinens, nuncupatur Deus. Quod dignitas & munus, prædictis contulit vt Dij nominarentur, hoc Dei gratia & amicitia præſtitit alijs, quibus obtigit audire Deos, eo quod Deo eſſent amici. Pulchrè Hilarius Diaconus apud Ambroſium 1. Cor. 3. ad illud, *nonne homines eſtis?* [Sicut gloriantes in Deo & de ipſo omnem gratiam ſperantes, Dij dicuntur à Deo adoptati, ita in homine gloriantes, & homines & carnales dicuntur, ſententia Dei concluſi, qui ait; *Ego dixi Dij eſtis, vos autem ſicut homines moriemini.*] Scitè quoque S. Macarius homil. 15. [Qui ſub iugum animam ſuam mittit, & qui ſibi innatiſque cupiditatibus ſuccenſet, perinde ſe habet, ac qui ciuitatem hoſtium ſuorum ſubiungat: hicque meretur aſſequi bonam menſuram Spiritus, atque induit virtute diuina adiutus purum hominem, ſeque ipſo præſtantior euadit. Eiuſmodi enim qui eſt, poſtea in Deorum numerum relatus, euadit filius Dei, recepto ſigno cœleſti in animâ ſuâ Electi enim eius, vnguntur oleo ſanctificante, & in magna dignitate conſtituuntur, ac reges euadunt.] Hoc ſenſu S. Baſilius referente Nazianzeno orat. 20. nu. 74. cum à Valentis præfecto vrgeretur ad Arianiſmum, reſpondit. [Nullam rem creatam adorare ſuſtineo, cum & ipſe à Deo creatus ſim, & Deus eſſe iubeat.] S. Maximus dialo. de ſcopo incarnationis, hortatur vt quandoquidem dedit nobis Deus poteſtatem filios Dei fieri, [Tradamus nos ipſos Domino perfectos, vt perfectionem eius recipiamus. Fiamus Dij per ipſum: nam propter hoc ipſe, homo factus eſt, cum natura Deus eſſet & Dominus.] Idem varios noſtræ huius Deificationis gradus diſtinguit centur. 4. ex varijs c. 19.

102. Cum igitur Neſtorius, Chriſtum non niſi hac ratione Deum agnoſceret, conſequenter B. Mariam, non θεοτόκον, ſed χριστοτόκον nominabat: contra quam Arrius & Eunomius ac Apollinaris, qui vt naturarum in Chriſto confuſionem & commixtionem ſtabilirent, vocem θεοτόκος adamabant, vt eſt apud S. Cyrillum in defenſione 4. anathematiſmi, iuxta hanc porrò ſuam de filio & matre exiſtimationem, Neſtorius carnem Chriſti vocabat θεοδόχον, id eſt imaginem ſuſceptricem Deitatis, teſte Caſſiano l.3. de incarn. cap. 15. Eaque ratione vacauit difficultate apud eum enodatio diuinitùs propoſiti ænigmatis. Nihil enim intellectu facilius, quàm eundem eſſe hominem & Deum, affectu & amore; quod Neſtorius & Neſtoriani vocabant, *eſſe Deum gratia non natura*: aut *eſſe Deum per prouectum, non per naturam*, vt idem eos locutos refert c.5. [Perſonalem enim vel ſubſiſtentialẽ vnionem naturarum], non aliter aſtruebant ex eodem c.3. quàm [ſecundùm illuſtrationẽ, aut dilectionẽ, aut affectionẽ; ſiue ſecundùm autoritatem, aut potentiam, vel æqualitatem honoris, conſequentem ex dilectione & gratia: æqualitatem porrò intelligebant eam tantùm, quæ analogia & proportione quadam inter Deum verum, ac Deum adoptione, vel affectu, poteſt intercedere; idque eſſe, [duas naturas poſt vnionem indiuiſè ſubſiſtere,] aiebant Neſtoriani apud S. Cyrillum epiſto. 2. ad ſucceſſum, interrogat. 4. Cum autem dicerent, Ieſum non eſſe Deum niſi per gratiam, & meritis ſuis illuc prouectum, addebant iuſtos quoque omnes, ſi vellent, poſſe ad idem diuinum decus aſpirare. Ex eo cœno extitit coaxatio illa ranæ immundiſſimæ, relata à S. Gregorio 18. moral. c. 35. [Non inuideo Chriſto Deo facto, quoniam ſi volo, & ipſe poſſum fieri.] Quam infandam vocem, plenè ibi & ſequenti capite confutat S. Doctor, dicens fuiſſe cuiuſdam Hæreſiarchæ. Maras autem Presbyter Edeſſenus, in libello oblato Concilio Chalcedonenſi actio. 10. & apud Facundum Hermianenſem l.5. pro tribus capitulis c.2. eam vocem tribuit Ibæ, Edeſſeno Epiſcopo; qui tamen conteſtatus calumniam, reſpõdit. [Decies millies ego ſecari patior, quàm dicere hoc verbum. Abſit à me, hoc verbum vel cogitare.] Veriſimile igitur eſt, hæreſiarcham illum cui eam teterrimã blaſphemiam tribuit S. Gregorius, fuiſſe ipſummet Neſtorium, quem hæreſiarchæ titulo notat idem S. Gregorius lib. 4. regiſt. indict. 13. epiſto. 32.

Maiores

Digitized by Google

Maiores Neſtorij.

103. Non eo conſilio Neſtoriũ hæreſiarcham nomino, quaſi primus ipſe docuerit eſſe in Chriſto duas perſonas, & Chriſtum eſſe purum hominẽ reipſa, nec niſi impropriè dictum Deum. Quod ab aliquibus ſupponi, valdè miratur Caſtro V. *Chriſtus*, hæreſi. 3. & probat, quia ante Neſtorium, fuiſſe qui errorem illum docuiſſent refert & refellit S. Ambroſius l. de Incarn. Dom. Sacram. c. 6. Eundem exagitat in nonnullis S. Hilarius l. 10. de Trinit. *ſub finem*. Sed & inter anathematiſmos Gregorij Neocæſarienſis, quintus in idem peruerſum dogma, tanquam tunc vigens, intorquetur. Attici Conſtantinopolitani librum de fide ad Reginas, quo Neſtorij dogma ante exortum Neſtorium impugnabatur, memorat Marcellinus in Chronico. Imo Anaſtaſius Sinaita in ὁδηγῷ, non modò ſæpè confirmat errorem Neſtorij fuiſſe Neſtorio anteriorem, vt videre eſt c. 4. *in fine*, & cap. 7. *ſub medium*, ſed etiam cap. 20. *ſub finem*, mentionem impingit Seuero, eo quod affirmaſſet primum Neſtorium ſic erraſſe. Monſtrat autem Anaſtaſius, ducentis ante Neſtorium annis viguiſſe errorem illum, primò ab Artemone fabricatum. Dimiſit Ebionem, qui ab Eccleſiæ initio, vomuerat Chriſtum eſſe purum hominem, quia non duos Chriſtos vt Neſtorius, ſed vnum eumque planè purum hominem inuexerat Ebion, vt notauit Caſſianus lib. 1. de Incar. c. 2. Et idem eſt de Euphrata, Epiſcopo Colonienſi, damnato in Concilio Aggripinenſi ſub Iulio. 1. Qui autem in ſenſu Neſtorij, & duas in Chriſto perſonas fingendo, errorem eius tradiderint, recenſet in hunc modum Anaſtaſius. [Primus Chriſtum in duos diuiſit Artemon, qui Synodum Nicænam ducentis annis anteceſſit. Poſt quem Origenes etiam, Chriſtum tantummodò hominem eſſe docuit. Quem ſecutus Paulus Samoſatenſis octoginta annis ante Synodum Nicænam. Artemonis hæreſim reſuſcitauit. Poſt Paulum & Synodum Nicænam, Theodorus Antiochenus, Neſtorij Magiſter, & Diodorus, Chriſtum duos eſſe tradiderunt. His ſucceſſit impius Neſtorius.] Moxque ex Concilio Epheſino demonſtrat, verè Neſtorium, eadem cum Paulo Samoſateno ante annos 160. damnato, ſenſiſſe: id quod etiam habetur ex epiſtola Dionyſij Alexandrini ad Paulum Samoſatenum, & ex libro geſtorum de nomine Acacij, recens quidem vulgato, ſed vt eius initium habet, conſcripto quinquaginta & octo annis poſt Neſtorium. Programma parallelorum Pauli Samoſateni atque Neſtorij, quod publicè Conſtantinopoli affixum fuiſſe, referunt illud exhibentes Anaſtaſius ibid. & Leontius lib. 3. contra Neſtor. & Eutych. *ſub medium*; compoſuit Euſebius tunc iudex, poſtea Epiſcopus Dorylæi, primus Neſtorij ac poſtea etiam Eutychetis, accuſator.

104. Obſeruat autem per appoſitè Anaſtaſius cap. illo 4. *ſub finem*, tum demum à Satana inuectum Neſtorij errorem, cum ſagittas in Verbi & Spiritus ſancti diuinitatem fruſtra intortas vidit. Ait ergo, Satanam poſt Arrianam orcheſtram, adornaſſe Charybdin ſeparationis, per Theodorum Antiochenum, poſtea Mopſueſtiæ Epiſcopum, ac Diodorum præſulem Tharſenſem, quos vocat diuiſionis principes non quod primi, Chriſtum in duas perſonas ſoluiſſent, ſed quod primi poſt œſtrum Arrianum, Eccleſiam ex eo capite vexaſſent. [Ex ijs velut radicem quandam hellebori, Chaldæum porcum, Aſſyrium Neſtorium] prodijſſe docet. De Diodoro Neſtorij in hoc errore Magiſtro, teſtis eſt S. Cyrillus initio epiſtolæ. 1. ad Succeſſum. Quanquam fortiter pro Diodoro purgando pugnat Facundus Hermian. l. 4. pro tribus capitu. c. 2. grauiſſimos quoſque Patres pro eo proferens. Idem Facundus, pro Theodoro Mopſueſteno, multò etiam acriùs & fortiùs agit vniuerſo propè illo opere. Sed Theodorum valdè premunt vel etiam opprimunt multa quæ ex ipſomet Theodoro collegit Leontius l. 3. contra Neſtor. & Eutych. Optimus eſt locus quem ex eius epiſtola ad Domnum recitat Anaſtaſius Presbyter in Ecloge. [Naturarum (inquit) quæ iuxta εὐδοκίαν fit adunatio, vnam vtriuſque communi nomine appellationem præſtat, voluntatem, operationem, auctoritatem, potentiam, Dominatum, dignitatem, Imperium nullomodò diuiſum, cum vna vtriuſque ſecundùm illam ſit dicaturque perſona] Et poſt alia [Et quid multis opus eſt? vnitionis ſecundùm ſubſtantiam ratio, in ſolis conſubſtantialibus vera eſt, in ijs quæ alterius ſunt ſubſtantiæ, falſa: cum ſine confuſione eſſe nequeat. Vnitionis verò iuxta Εὐδοκίαν modus, inconfuſas ſeruans naturas & indiuiſas, vnam vtriuſque perſonam oſtendit, vnamque voluntatem, & operationem vnam, cum vna quæ iſta conſequitur auctoritate ac Dominatu. [Et poſt alia rurſum.] Iuxta modum enim Εὐδοκίας, Deo verbo coniunctum, vt diximus ab ipſo vtero quod ex Virgine natum eſt templum, manſit indiuiſum, eandem in omnibus cum ipſo habens voluntatem; eandemque operationem, quibus nihil eſſe poteſt coniunctius.]

Vides, manifeſtiſſimè tradi à Theodoro Neſtorij errorem, nec iniuriâ fontem erroris Neſtorij cenſeri. Aſtipulatur Photius Cod. 38. & 81. & 177. quibus locis, Magiſtrum erroris Neſtorio factum Theodorum, profitetur. Indiligenter itaque quidam recentior 3. p. q. 2. n. 15. dixit Theodorum hauſiſſe à Neſtorio ſuum errorem, allegans in eam rem Conſtantinopolitanam Synodum ſecundam, actio. 8. c. 4. Sed vbi diſertè traditur quod affirmauimus: nempe Neſtorium, Theodoro erroris Magiſtro vſum. Damaſcenus item, quem idem autor in eandem ſententiam allegat, nihil tale habet quale ei tribuitur ab hoc autore.

Quis aliquando inter eos Leporius: deque Neſtorianorum cum Pelagianis affinitate.

105. His Neſtorij antecurſoribus, adiungendus eſt Leporius, & autor incertus hæreſeos quam Leporius profeſſus eſt. Scribit enim Caſſianus lib. 1. de Incarn. c. 2. & 3. Paulo ante quàm fureret Neſtorius, exortam eſſe incerto parente hæreſim ex Pelagianiſtis deſcendentem, à Leporio nunc monacho Pelagiano, in Gallia, inter primos aut inter præcipuos traditam. Id quod etiam ſcribit Facundus lib. 1. pro tribus capitu. c. 4. Pitſæus, Leporium Anglum facit. Epiſcopum, & quidem in Hiſpania ſtatuit Flau. Dexter, fusè reiectus à Pennoto l. 1. hiſtor. Cano. regul. c. 55. Non niſi Presbyterum, retractaſſe in Africa errorem, conſtat ex eius palinodia recens edita cum D. Auguſtini adſcriptione. Leporij hæreſim, Caſſianus vocat Neſtorianæ germanam & conſanguineam: libro autem 5. c. 1. ait eam hæreſim fuiſſe [Pelagianæ hæreſeos diſcipulam atque imitatricem.] quippe quæ ſtatueret, Chriſtum natum eſſe ſolitarium hominem, hocque quod ad Dei poſtea honorem poteſtatemque peruenit, humani fuiſſe meriti, ita vt homo ille purus, poſtea in laboris & paſſionis præmium acceperit diuinitatem qua ante caruerat. Et quia Chriſtus cum ſolitarius homo eſſet, abſque peccato vixerat, inſerebat ea hæreſis, omnes quoque homines, ſi velint, abſque peccato eſſe poſſe: nec dicendos eſſe à Chriſto redemptos, quippe qui excluſo alieno auxilio, ſaluari ſolo ſuo niſu poſſunt, nec niſi doctrinam & adiumentum bonorum exemplorum à Chriſto acceperint. Huius Pelagianæ propaginis, ſuſpectum Neſtorium facit Caſſianus lib. 1. c. illo 3. ducto argumento ex Neſtorij ſcriptis pro conſanguinea ſibi improbitate Pelagianorum, qui à Cœleſtino Romano Pontifice exagitati, ad illum confugerant, vt liquet

Digitized by Google

ex Neſtorij ad Cœleſtinum epiſtolâ pro Pelagianis, quæ ſupereſt apud Baronium anno 430. Viciſſimque Cœleſtinus, vt memorat Photius Cod. 53. Pelagianos caſtigauit, ſcribens ad Neſtorium. Eadem iterat Caſſianus ibid. l.5. c.1. & 2. & lib.6. c.14. vbi Neſtorij & Pelagianorum aliquale diſcrimen profert. Fateor difficile eſſe, oſtendere quid Pelagiani primi, ipſeque Pelagius, cum errore Neſtorij commune habuerint. Nam D. Auguſtinus lib. de geſtis Pelagij c. 11. & 14. & 35. proferens errores Pelagij, nunquam illi impingit Neſtorianiſmum. Imo l. de præd. ſſ. c.15. & lib. de bono perſeuer. c.24. & alijs locis notatis à Magiſtro in 3. d.6. in 1. *ſententia*, vt Semipelagianos circa ſalutis initium ex humano merito iugulet, aſſumit ſine probatione, tanquam apud ipſos quoque Pelagianos exploratum, exemplum prædeſtinationis Chriſti in Deum hominem, quæ Chriſto abſque vllis planè meritis obtigit. Ex altera tamen parte, durum eſt Caſſiano homini & doctiſſimo & ſanctiſſimo, res ſuorum temporum ſcribenti, mentitionem impingere, & quam ille prædicat Pelagianæ & Neſtorianæ hæreſeos germanitatem diffiteri.

Quare non incommodè fortaſſis liceat dicere, non id ipſum quidem ſenſiſſe Pelagianos de duplici in Chriſto perſona, quod poſtea ſenſerunt Neſtoriani: idcirco tamen dictos Neſtorianos veſtigia Pelagianorum relegere, quod Neſtoriani, de Chriſto Deitatem aſſequente per gratiam, philoſopharētur eodē modo quo Pelagiani antè ſenſerant de omnibus hominibus adoptionem filiorum Dei conſequentibus. Ita colligitur ex epitaphio Pelagianæ & Neſtorianæ hæreſeos, quod legitur apud Proſperū ante librum aduerſus ingratos, & optimè ex Photio Cod. 54. cuius verba quia ad hanc caliginem diſpellendam ſunt perapopoſita, iuuat adſcribere. [Lectus eſt liber contra Pelagianam & Cœleſtianam hæreſim, cuius hæc inſcriptio, EXEMPLAR ACTORVM ab Occidentis Epiſcopus aduerſus Neſtoriana dogmata. Hic refert eandem eſſe Neſtorianam & Cæleſtianam hæreſim: teſtemque laudat Cyrillum Alexandrinum Epiſcopum, ad Theodoſium Imp. Neſtorianam & Cæleſtianam hæreſes conſpirare ſcribentem. Planum id eſt, inquit, Cæleſtiani enim de corpore, ſeu membris CHRISTI, hoc eſt de Eccleſiâ petulanter iſta iactant: Non Deum ipſum, id eſt Spiritum ſanctum, fidem ipſis, omniaque ad vitam, pietatem, & ſalutē neceſſaria, priuatim diuidere vnicuique, prout velit, ſed conſtitutam hominis naturam, (quæ per tranſgreſſionem, & peccatum beatitudine excidit, atque à Deo ſeparata, morti tradita eſt;) pro merito voluntatis vniuſcuiuſque Spiritū ſanctum & appellare, & repellere. Neſtoriani verò de ipſo etiam corporis capite CHRISTO, eandem ſentire & affirmare audent. Aſſerunt enim, quandoquidem noſtræ CHRISTVS naturæ ſit particeps factus, & Deus omnes homines ſimiliter ſaluos fieri velit, vnumquemlibet, etiam per arbitrij ſui libertatem, proprium peccatum corrigere, & Deo dignum ſe facere. Quamobrem, qui ex MARIA ſit editus, non eſſe Verbum, ſed ex ea genitum, ob naturalis voluntatis dignitatem, habere verbum concomitans: cum ſola iſta nobilitate, & eadem appellatione communicet cum ratione filiationis.]

Sectatores Neſtorij, & num inter eos Theodoretus.

106. Habemus non paucos Neſtorij anteambulones, tametſi ei peculiariter tributus eſt error duplicis in Chriſto perſonæ, & abrogati B. Mariæ tituli Deiparæ, quia pro dignitate qua eminēbat, errorem illum maximè promouit atque diffudit. Quanquam ſectatorum eius nonnullos, in ſpeciem aliquando execratos duplicem Chriſti perſonam, & quæſtui vel gloriæ intentos, Ieſum ſæpè per ſimulationem nominaſſe Deum, & Mariam, Deiparam, ſcribit Anaſtaſius cap. 4. *ὁδηγοῦ in fine*. Sitnè his Neſtorij ſectatoribus annumerandus Theodoretus, dubitari poteſt. Eius ſcripta contra S. Cyrillum, anathemate percelluntur in S. Synodo c.12. traditque diſertè Pelagius 2. epiſtolâ contra tria capitula c.20. reprehenſionem anathematiſmorum S. Cyrilli à Theodoreto editam, ac etiamnum ſuperſtitem, eſſe perſpicuè Neſtorianam. Nihilominus Leontius lib. de Sectis actio. 4. ait, omnia illa à Theodoreto facta eſſe in gratiam Ioannis Antiocheni à S. Cyrillo diſſidentis. Negat item Leontius, vnquam conſtitiſſe de Theodoreti Neſtorianiſmo; epiſtolas autem eius ad Neſtorium, affirmat eſſe confictas. Quicquid verò ſit, an Theodoretus aliquando fuerit reipſa Neſtorianus, conſtat eum poſtea Catholicæ Eccleſiæ redditum in Concilio Chalcedonenſi actio.8. Vnde lib. 4. hæret. fabul. *in fine*, Neſtorium annumerauit hæreticis. Et ita Pelagius Papa, approbante S. Gregorio. Satis de anteceſſoribus & fautoribus Neſtorij, dimiſſis recentioribus, vt Beza: quod euincit Genebrardus ad Symbol. Athan. n.28. ac Luthero, Caluino, Brentio, Serueto, de quibus Neſtorij partiarijs, Caniſ. l.3. Marial. c.18. Bellarm. l.3. de Chriſto. c.5. & Valentia 3.p. d.1. q.2. p.2.

Hoſtes Neſtorij.

107. Impugnatores Neſtorius habuit quàm plurimos. Primus omnium inſiluit in eum, homo laicus, quod iuuat ex S. Cyrillo diſcere lib.1. pentab. c.5. [Cùm Neſtorius, (inquit,) in media Eccleſia profanis vteretur vocum nouitatibus, vir quidam ſanè probus, qui adhuc inter laicos erat, ſed tamen admirabilem ſibi collegerat eruditionem, feruenti & religioſo zelo permotus, & contentiori voce inclamitans, ipſum inquit ante ſæcula Verbum, etiam ſecundam ſubijſſe generationem, id eſt illam ſecundùm carnem & ex muliere: tumultuantibus ad iſta populis, & maiori ac ſaniori parte maximis illum laudibus attollente, vt pium & ſapientem, inprimis & rectorum dogmatum haud expertem, alijs nihilominus aduerſus illum efferatis, ipſe ſe interponit, moxque illos approbat, quos ſua docendo perdiderat, ceterūm in eum linguam exacuit, qui ipſius dogmata non ſuſtinuerat, & in ſanctos Patres qui piam fidei diffinitionem conſtituerant.] Laicum illum, fuiſſe Euſebium, poſtea Epiſcopum Dorylæi, iam ſupra dixi ex Leontio. Aduerſarij deinde Neſtorio ſunt, pij & docti quique eius illius. Omnium verò latiſſimè & fortiſſimè S. Cyrillus, varijs lucubrationibus quæ ſpiſſum volumen implent. Nec paucæ etiam inſertæ habentur Concilio Epheſino editionis Peltani. Sic item Leo varijs epiſtolis ac ſermonibus Neſtorium contriuit, vt meritò ei hoc elogium pangat Photius Cod.225. [Quis alius acutiùs telum in Neſtorium impium torſit, quàm voce robuſta Leo?] Eiuſdem S. Leonis hortatu, Caſſianus, egregium opus de Incarnatione conſcripſit aduerſus Neſtorium. Eum quippe eſſe quem illo opere impugnat Caſſianus, conſtat ex l.7. c.30. & 31. vbi Conſtantinopolitanos per vnitatem fidei fratres, & [per affectum patriæ, ciues ſuos:] (audiant qui vno nixi Gennadio, Caſſianum faciunt Scytham, cum ipſemet patriam ſibi Conſtantinopolim agnoſcat, quo etiam ſpectans Photius Cod.197. Caſſianum vocat Romanum, id eſt nouæ Romæ ciuem:) Conſtantinopolitanos inquam ciues ſuos, hortatur vt à lupo rapaci quem toto opere exagitarat, quique ab anterioribus Præſulibus, Gregorio Nazianzeno, Nectario, Ioanne Chryſoſtomo turpiter deſciuerat, auerterentur: quæ apertè cadunt in Neſtorium, tantorum Antiſtitum ſucceſſorem. Quod autem lib.6. c.6. Epiſcopum illum quem toto opere confutat, ait in Eccle-

ſia

Digitized by Google

ſia Antiochena editum ac inſtitutum eſſe, non rectè ab Henrico Cuychio detortum eſt, ad affirmandum exagitari eo opere à Caſſiano Epiſcopum aliquem Antiochenum. Neſtorium enim ad ſedem Conſtantinopolitanam Antiochia euocatum, prodit Socrates l.7. c.29. Scripſit præterea contra Neſtorij errorem Prudentius in Apotheoſi. carm.4. Multos alios ſtrenuos eius impugnatores recenſent Caniſius l.3. de Deipa. à c.18. Bellarm. l.3. de Chriſto c.6. Coccius t.1. lib.2. ar. ſc.2. & Valentia t.4. d.1. q.2. p.2.

Conuulſio primarij erroris, Neſtorij.

108. Argumenta aduerſus Neſtorium vrgere, nihil aliud eſſe videtur, quàm tempus prodigere. Nam prima elementa Chriſtianæ fidei, ſcrunt Ieſum eſſe Filium Dei, & Verbum eſſe factum carnem, quæ per ſe liquet non poſſe cohærere cum illa per Neſtorium inuecta *inconiuncta coniunctione*, vt ſcitè dixit S. Cyrillus l. de Incarn. vnig. c.28. De Filio item hominis ſcriptum legimus, eum adhuc viatorem in cœlo fuiſſe, & eſſe de cœlo, indeque deſcendiſſe; Vnde ſic argumentatur Capreolus Carthag. epiſtolâ ad Hiſpanos contra Neſtorium. [Rogo dicant, quomodo eſt homo iſte de cœlo, ſi non eſt Deus conceptus in vtero? aut quæ diſcretio eſt carnis & ſanguinis in homine Adam, & in homine Chriſto, ſi non homo iſte plenus eſt Deo? Quid enim ſibi vult, *ſecundus homo de cœlo?* Nunquid caro tranſmiſſa deſcendit, ac non ſicut ſcriptum eſt, Spiritus ſanctus in Virginem ſuperuenit? Sed quia Verbum caro factum eſt. Ideò cœleſtis homo appellatus eſt. Nec propterea carnem veram non habuit, quia de cœlo deſcendit, quia carnem Deus accepit. Meritò de ſeipſo idem Dominus dixit. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, Filius hominis qui eſt in cœlo.* Certè adhuc loquebatur in terra, nec ad Patrem poſt victoriam paſſionis, & gloriam reſurrectionis aſcenderat; & tamen Filium hominis iam in cœlo eſſe dicebat. Hoc vtique omni veritate teſtificans, quia & propter hominem Deus conuerſabatur in terra, & propter Deum homo habitabat in cœlo.]

Legimus præterea, Dominum gloriæ ac Deum, fuiſſe crucifixum: quæ nullomodo cohærere poſſe cum duplici Chriſti perſona per Neſtorium inuecta, rectè vrgent S. Gregorius præſcribens formam eiurandi Neſtorianiſmi l.9. regiſt. indict.4. epiſto.61. Fulgent. l. de Incarn. c.11. & Concilium Francoford. epiſtolâ ad Epiſcopos Hiſpaniæ. Nemo inſuper non videt, ſolui Ieſum à Neſtorio, quod. 1. Ioan. 3. damnatur Antichriſtianiſmi, adeoque is locus pupugit Neſtorianos, vt teſte Socrate l.7. c.32. illum è ſuis exemplaribus eraſerint. Denique argumentum quod Abucara opuſc.4. petit ex c.16. Matth. videtur potentiſſimum. [Qui dicit, Chriſtum, (inquit,) eſſe duas Hypoſtaſes, Petrum Chriſto reſpondentē facit reſpondere ἀσκόπως, id eſt, extra propoſitum de quo Chriſtus non eſt percunctatus. Ille enim percunctatus eſt de Filio hominis; Petrus autē ipſum, per quē facta erat percunctatio, reſpondit eſſe Filium Dei. Si igitur Hypoſtaſis, quæ eſt Filius hominis, alia fuit præter Hypoſtaſim quæ eſt Filius Dei, aberrauit ab intelligentia mens Petri, & reſpondit de quo nō fuit interrogatus, vt potiùs diximus. Si ſic autē eſſet, (propitius ſit mihi Deus,) numquam Dominus Sermonem eius laudaſſet; neque beatum eum prædicaſſet propter reſponſionem, quam ad reuelationem à Patre profectam retulit. Igitur confeſſionis fidei in Chriſtum verum dogma eſt, quod etſi initio diuinæ ſanctorum Patrum Synodi Chalcedonenſis rectè tractat, decernens Chriſtum eſſe vnam Hypoſtaſim Sanctæ Trinitatis duas naturas habentem, diuinam & humanam.]

Eſt igitur Chriſtus, frendente quantumlibet Neſtorio, Deus; nec nuncupatiuè tantùm, ſed etiam verè ac propriè, quod benè probat S. Gregorius homil.8. in Ezech. Cum enim diſtinxiſſet duplicem acceptionem nominis *Deus*, nempe impropriam quam *nuncupatiuam* nominat, & *propriam* ſiue *eſſentialem*, ſubdit. [Paulus Apoſtolus, volens nuncupatiuum Dei nomen ab eſſentiali diſcernere, de redemptore noſtro locutus eſt, dicens: *Quorum Patres, ex quibus Chriſtus ſecundum carnem qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula.* Qui enim nuncupatiuè dicitur, Deus inter omnia, qui verò eſſentialiter, Deus ſuper omnia eſt. Vt ergo oſtenderet Chriſtum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodò, ſed Deum ſuper omnia eſſe memorauit: quia & electus quiſque, ſicut præmiſimus, vel in templo Iuſtitiæ prærogando poſitus, dici poteſt Deus, ſed inter omnia, quoniam nuncupatiuè Deus. Chriſtus autē Deus eſt ſuper omnia, quia naturaliter Deus.

Eiuſdem alter error, diſiectus.

109. Quod ſi Chriſtus, eſt verè ac propriè homo Deus, meritò mater huius hominis dicenda eſt Deipara, contra alterum Neſtorij errorem. Huius nomenclaturæ fundamentum, optimè expreſſit Vincentius Lyrin. c.21. commonit. [Per hanc (inquit) perſonæ vnitatem illud quoque ſimilis myſterij ratione perfectum eſt, vt carne verbi ex integra matre naſcente, ipſe Deus Verbum natus ex Virgine Catholiciſſimè credatur, impijſſimè denegetur. Quæ cum ita ſint, abſit vt quiſquam, ſanctam Mariam diuinæ gratiæ priuilegijs vt ſpeciali gloria fraudare conetur; eſt enim ſingulari quodam Domini ac Dei noſtri, Filij autem ſui munere, veriſſimè ac beatiſſimè theotócos confitenda.] Sed hac de re infra pleniùs, tractando externas Chriſti cauſas. Meticuloſos quoſdam Catholicos Verbi diuini mutationi timentes, negaſſe B. Mariam eſſe matrem Dei, quamuis cæteroqui à Neſtorio abhorrerent, & cum Catholica Eccleſia quoad ea quæ tradit de Incarnationis myſterio conſentirent, refert & latè reijcit Facundus l.1. pro tribus capitu. toto c.4.

Ad fundamenta prioris erroris.

110. Quæ pro ſe adducebat Neſtorius, fusè referuntur à Caſſiano, toto propè lib.7. de Incarn. Nullo autem negotio euerti queunt, ſi diſtinguantur in Chriſto duæ naturæ, quarū quælibet ſua propria habeat prædicata, alteri nequaquā tribuenda, vt rectè fiat diuiſio: in quo peccant Caini ſectatores vt S. Ambroſius annotauit. Cum ea tamen multiplicium prædicatorum cuique Chriſti naturæ reſpondentium diuerſitate, rectè cohæret attributio omnium illorum prædicatorum facta eidem, ob vnitatem perſonalitatis duas illas naturas terminantis. Vnde fit vt idem dicatur vereque ſit Deus & homo, nec non æternus & temporalis: non quod ſint in eo plures perſonæ, ſed quod ſint plures naturæ eadem perſonalitate terminatæ. Eo vno reſponſo ritè perſpecto, omnes Neſtorij machinæ euertentur nullo negotio. Tantùm ſpecialiter reſpondendum videtur, ad nonnullas Scripturas quas ad ſuum errorem peruersè detorquebat: Eas nimirum quibus humanitas dicitur veſtis, aut templum, vel habitaculum Verbi. Hæc enim omnia Neſtorius ad perſonarum dualitatem trahebat; quaſi Verbum ſit ſuppoſitum diſtinctum à ſuppoſito hominis, ſicut indumentum & habitaculum ſuppoſita ſunt à veſtito & inhabitante diſtincta. Sed de locis illis quibus humanitas veſtimentum Verbi dicitur, infra plenè diſſeretur l.2. ſect.5. c.3. Nunc obiter dico cum D. Auguſtino q. 73. ex 83. comparationem humanitatis cum veſte, non eſſe in eo ſitam, quod ſicut veſtis extrinſecùs adiacet, & tantùm accidentariò ac tanquam diuerſum ſuppoſitum coniungitur

Digitized by Google

approbetur, ſicut etiam parum noſtra refert, an plenitudo diuinitatis quam in Chriſto inhabitaſſe ait eo loco Apoſtolus, accipienda ſit de inexiſtentia omnium attributorum abſolutorum collata Chriſti humanitati per Verbũ; vt enim locum accepit Anaſtaſ. Sinaita c.17. *ὁδηγῦ ſub finem*; an verò referenda ſit ad vnionem cum corpore, non Verbi tantùm, ſed & mediatè totius diuinitatis, vt interpretatus eſt Dionyſius Alexandr. epiſtolâ contra Paulum Samoſatenum, ad interrogationem eius.7. & S.Leo ſerm. 15. de paſſ. *in fine*.

113. Inſignem totius huius loci diſcuſſionem à S. Cyrillo adhibitam l.1. pentab. c.8. iuuat apponere, quod & locum ipſum optimè illuſtret, & rubiginem ex verbo *inhabitandi*, à Samoſateno & alijs Neſtorij quâ antecurſoribus quâ aſſeclis inuectam, potenter detergat. [At enim (inquit Neſtorius,) ſcriptum eſt de Deo Verbo: *habitauit in nobis*. Dixit etiam beatus Paulus de omnium Saluatore Chriſto: *In eo habitauit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*. Fateor illum habitaſſe in nobis, (ſic namque ſcriptum eſt:) nec non in illo habitaſſe; tibi dicenti nõ repugnabo: ſed velim potiùs has Theologorum voces examinare. Nam beatus Euangeliſta, cum priùs dixiſſet; *Verbum caro factum eſt*; ſubiunxit opportunè, *Et habitauit in nobis*; Vt per vtrumque integram Chriſti myſterij cognitionem nobis traderet. Nam vnitum eſſe carni ſecundùm Hypoſtaſim illud ex Deo Patre Verbum, indicauit apertè cum dixit, ipſum eſſe carnem factum. Iam verò carnem eſſe factum, non in carnis tranſiſſe naturam, neque mutationem in id quod non erat ſubijſſe, ſed cum eo quod ſecundùm nos factum eſt, manſiſſe quod erat, id rurſus perſpicuum facit, illa verba, *habitauit in nobis* prioribus illis adijciens. Habitaſſe autem dicit beatus Paulus in Chriſto omnem plenitudinem diuinitatis corporaliter, ne quiſpiam ſimplicem vel habitudinariam habitationem ſuſpicetur, ſed veram, vt modò dixi, & ſecundùm Hypoſtaſim. Neque enim vir ille ſpiritu Dei plenus, ignorabat incorporeum eſſe Dei Verbum & impalpabile. Verùm quia neceſſe erat vt myſterij explicatio nulla ratione manca videretur, ſed adeo accuratè ac diſtinctè ad rectam regulam veritatemque traderetur, vt omne miraculum ſuperaret, vim infert conſequentiæ rerum, & propè dixerim, quod incorpoream illam ſummamque naturam decet, contemnit adiecit enim Verbum, *Corporaliter*, cum aliter dicere non haberet, quàm noſtra intelligentia, & lingua conſequi poſſet. Ne igitur cum iſte ſimplicem nobis inhabitationem commemorat, putes aliquid eum dicere quod non admodùm ſit damnandum.]

Ad firmamenta erroris poſterioris.

Quæ pro altero ſuo errore, conſequenter ad hunc primum hactenus contritum proferebat Neſtorius, alia non occurrunt ſpecialia & propria, quàm quod eum diximus iocatum, qui B. Mariam agnoſcerent Dei matrem affines eſſe Gentilium quibus Cybele erat mater Deorum. Ei dubitationi, à Theologo quodam propoſitæ, nõ aliter reſpondet Iſido. Peluſiota l.1. epiſt. 54. quàm attingendo propudia turpitudinum Cybeles, eaque cum nitore pleniſſimo ſanctiſſimæ Deiparæ componendo. Addendum verò eſt, multitudinem numinum, vt ſcitè dixit S. Athanaſius, eſſe nullitatem numinum. Quare quæ mater Deorum appellata eſt, eo ipſo non eſt Deipara. At B. Maria rectè Deipara appellatur, quia eum genuit in humanitate, qui verè erat Deus benedictus in ſecula. Itaque longiſſimè abeſt à Cybele Gentilium. Ex quibus omnibus concluditur, enodationem ænigmatis diuinitùs propoſiti à Neſtorio traditam, prorſus falſam & abominandam eſſe.

CAPVT V.

Expeditio quinta ænigmatis ab Eutychete, Verbum carnem factum per vtriuſque mixturam & confuſionem, aſſerente.

114. ÆNigmatis diuinitus propoſiti enodatio ad quam aggredimur, aliorum fuit, quos liber geſtorum de nomine Acacij affirmat deteriora effutiuiſſe quàm Neſtorianos. [Nam fidentiſſimè dicunt rem ineptam, rem etiam ſtolidis execrandam; ante vnitionem, id eſt ante Incarnationem, duas dici debere naturas, poſt verò vnam Dei Verbi tantùm incarnatam. Vt ſi dicamus aliquid ceratum, aut picatum; aut ſtagnatum, aut quolibet alio genere coloratum.]

Quis Eutyches, & eius error.

Verùm hic error diuerſimodè traditus reperitur. Apollinaris enim ita factum cenſuit, inuecta conuerſione Verbi in carnem: id quod etiam dixit aliquando Eutyches; quanquam frequentiùs & vltimò, id pronunciauit inuecta conuerſione carnis in Verbum. Fuit etiam cum diceret, id factum per mixturam carnis & Verbi, & confuſionem vtriuſque in tertiam naturam, Notarunt hanc in Eutychete inconſtantiam varij Patres. Ardens enim odio in Neſtorij errorem, quo ex capite laudatur à S.Leone epiſto.6. & in Synodo ſub Flauiano actio.4. vt vnicam in Chriſto retineret perſonam, nunc inuexit conuerſionem Verbi in carnem, vt teſtatur S.Leo epiſto. 97. c.1. & prolatis ipſiſmet Eutychetis verbis Theodoretus l. 4. hæret. Fabula. *in fine*: Nunc aſſeruit conuerſionem carnis in Verbum, vt ſæpè memorat S.Leo, & Gelaſius initio libri de duabus naturis, ac Petrus Damiani Opuſc.1. c.5. nec non Vigilius in opere contra Eutychen, nominatim in calce libri primi; denique paſſim Concilium Chalcedonenſe, vt propterea verius videatur, hic tandem conquieuiſſe Eutychetem. Fulgentius tamen l. de Trinit. c.5. ſub disiunctione tribuit Eutycheti quod Incarnationem expoſuerit, vel per conuerſionem carnis in Verbum, vt iam diximus; vel per vtriuſque naturæ adunationi præexiſtentis tranſitum in tertiam naturam: quod ſecundum, disertè de eo habet S.Leo ſerm.8. de Natiu. Dom. c.5. Exiſtimo quoque in Eutychetem cadere, quæ in hunc ſenſum referuntur apud D. Auguſtinum ſerm.191. de tempo. Verbis illis: [Illorum execramur ſimiliter blaſphemiam, qui nouo ſenſu aſſerere conantur, à tempore acceptæ carnis omnia quæ erant diuinitatis, in hominem demigraſſe; & rurſum quæ humanitatis erant, in Deum eſſe transfuſa, vt quod nulla vnquam hæreſis auſa eſt dicere, vincatur hac confuſione vtramque exinanitam eſſe ſubſtantiam, & Deitatis ſcilicet & humanitatis: & amiſſo proprio ſtatu in aliud eſſe mutata: vt qui tam Deum perfectum in Filio, quàm hominem profitemur, nec Deum verè nec hominem temerè credamus.] Hæc cur exiſtimem in Eutychetem vibrari, facit quod nouum errorem abs ſe exagitari profiteatur autor: quem non eſſe D. Auguſtinum, ſtyli diuerſitas monſtrat. Vnde eliditur quod de D. Auguſtini morte, decennio ante exortam Eutychetis hæreſim, obijci poterat. Hic eſt Eutyches Archimandrita, ſi tamen *Eutyches* reuera dicendus, & non potius *infelix nimis*, vt eam vocem correxit Quintianus Aſculanus, epiſtola ad Petrum Fullonem. Viſum eſt Corderio ad catenam nouam Græcorum in Lucam, huius Eutychetis eſſe fragmenta quædam, quæ in ea catena leguntur nomine Eutychij Patriarchæ; quod enim Eutyches eſſet Archimandrita, dictum putat Patriarcham. Nõ credo. Et accedit nominum diuerſitas aliqua. Nec enim idem prorſus ſunt,

Digitized by Google

ſunt, Eutychius & Eutyches. Malim ea fragmenta tribuere Eutychio illi Patriarchæ, cuius nota eſt cum S. Gregorio altercatio de identitate carnis reſurgentis.

115. Eutyches ergo, annis decem poſt damnatum Neſtorium, vt ait Anaſtaſius c.5. ὁδηγῦ, ex odio Neſtorij medium tenere neſciens, in alterum extremum declinauit, & ex vnitate perſonæ Chriſti, intulit in eo vnitatem naturæ: ſicut Neſtorius, ex multitudine naturarum, intulerat multitudinem perſonarum. Qua ex cauſa S. Fulgentius ad q.1. Ferrandi ait Eutychetem diuerſa à Sabellio phreneſi laboraſſe; eumque ad Neſtorium ſe habuiſſe affirmat, ſicut ſe habuit ad Arrium Sabellius: id quod etiam habet Anaſtaſius c.8. ὁδηγῦ, agens de Seuero Eutychianiſta. Fauſtus Rheg. l.1. de grat. & lib. arbitr. c.1. eoſdem componit cum Pelagio & Manete, quoad gratiam & libertatem è diametro pugnantibus. Ennodius orat.15. generatim pronunciat, Neſtorium & Eutychetem, [gemina diabolicæ informationis oſtenta,] fuiſſe ſibi inuicem oppoſita. S. Leo epiſt.39. & epiſt.97. c.1. eoſdem, ſingulas partes geminæ contrariæque impietatis elegiſſe tradit.

Maiores Eutychetis.

Sicut tamen ſupra dixi, Neſtorium quamuis de hæreſi multiplicis in Chriſto perſonæ diffamatiſſimum, non fuiſſe primum illius impietatis autorem; ita nolim ex ijs quæ de Eutychete nunc retuli, inferri ab aliquo, quod primus Eutyches commentus ſit errorem de vnitate naturæ in Chriſto, per mutationem Verbi & hominis in tertiam naturam, vel alterutrius in alterum. Conſtat enim, longè ante Eutychetem, eum errorem fuiſſe ab Hyppolito, iuſto opuſculo confutatum in Berone. Habetur ea lucubratio Hyppoliti t.3. bibl. Colon. Errorem de tertia natura, ex corruptibili neſcio qua diuinitatis & humanitatis confuſione, fuiſſe Arianorum proprium, docet Lyrin. c.19. common. Idem error apud Iuſtinum l. de Trinit. *ſub finem*, memoratur atque confoditur, quem librum Iuſtini germanum fœtum eſſe, agnouit, ante annos mille, Leontius in opere contra Neſtorium & Eutychetem. Quanquam ſuſpicionem autoris Eutycheti æqualis, eoue poſterioris, ingerere poſſe videtur, quod hæretici qui ibi refelluntur; vt duas in Chriſto naturas tollerent, dicantur inuexiſſe [mixturam, confuſionem, & mutationem in Deitatem, ex corpore] & nunc in carnem conuerſum Verbum aſſeruiſſe, nunc carnem in Verbi eſſentiam: Quæ apertè ſapiunt Eutychetis vertiginem, illaſque crebras ſententiæ mutationes per Eutychetem, quas liberatus c.12. Breuiarij, alijque commemorant. Perſpicuum verò eſt, Eutycheti præiuiſſe Apollinarium, vt diſertè tradit liber Geſtorum de nomine Acacij, æuo Eutychetis conſcriptus, vbi hæc præter cetera, [Contra Neſtorium Eutyches, poſt annos non plurimos æſtimans diſputandum, rectum tramitem tenere neſciens, offendit; & in Apollinaris eſt raptus inſaniam, in hæc verba prorumpens quibus aſſereret, Chriſtum verum hominem non fuiſſe, nec in eo duas naturas eſſe credendas, ſed vnam tantummodò Dei Verbi, veruntamen incarnatam: quam quidem non eſſe hominis perhibuit, ſed humanam; vt ſimilitudo magis humani corporis, quàm ipſa veritas ſuaderetur.] Similiter, renouatæ Apollinarij impietatis, Eutychetem inſimulat Facundus l.12. pro tribus capitulis *ferè in fine*, & S Leo frequenter, ac apud eum Flauianus, binis ad ipſum S. Leonem literis. Præterea Eulogius apud Photium Cod.230. inter alios maiores Eutychetis, numerat Apollinarium, conſentitque Anaſtaſius c. 6. ὁδηγῦ *initio*: videturque perſpicuum, ex eo quod duo capita errorum quæ in Eutychete diſtinguunt Anaſtaſius ibidem c.5. & Ferrandus ſub finem epiſtolæ ad Anatolium; nempe quod carnem Chriſti è ſyderibus peteret, & mixtionem ac confuſionem duarum Chriſti naturarum induceret, ſunt perſpicuè placita Apollinarij. Quanquam varietas nonnulla Apollinarium inter ac Eutychetem notari poſſe videtur, quatenus tametſi in confuſionem naturarum Chriſti conſentiebant, vnde Apollinariſtæ æquè ac Eutychiani, *Synuſiaſtæ* ſunt appellati; tamen alia ratione eam confuſionem inuexit Apollinaris, alia Eutyches. Nam vt ſcribit S. Leo ſerm.8. de Natiu. Dom. c.4. *ſub finem*, & Vincentius Lyrinenſis c.17. common. Apollinaris ſolam diuini Verbi partem, in carnem fuiſſe conuerſam reliquo Verbo ſuperſtite blaterabat, in quo etiam ab Apollinariſtis tandem deſertus eſt, vt notat S. Auguſt. q.80. ex 83. At Eutyches, Verbum ajebat in carnem plenè conuerſum. Quanquam poſtea de illa Deitatis mutatione corruptiua erubeſcens, aſſeruit carnem fuiſſe conuerſam in diuinitatem; quæ cauſa eſt cur ab Eulogio apud Photium Cod.230. & ab Anaſtaſio c.6. ὁδηγῦ, inſimuletur erroris Valentini, dicaturque carnem Chriſti reuocaſſe ad phantaſiam, ſolamque figuram, vt habet etiam Hormiſdas epiſt.5. quæ eſt ad Anaſtaſium Imperatorem. Eamque etiam ob cauſam, Eutyches diuinitatem paſſam aiebat, & mortuam, & vnicam planè in Chriſto prædicabat naturā. Hic ipſe error, cum magna deteſtatione memoratur apud S. Ambroſium l. de Incar. Dom. Sacram. c.6. & apud S. Cyrillum l. de recta fide ad Theodoſium, qui fuere Eutychete anteriores. Adderem Auguſtinum l. de hæreſ. num.89. & 90. vbi hunc Eutychetis errorem memorat, & tribuit Eutycheti, æquè ac ex nomine Neſtorij profert errorem de multiplici perſona Chriſti. Sed exiſtimo id eſſe aſſumentum ad Auguſtinum, qui ante damnatum Epheſi Neſtorium obijt: atque adeo longè ante Eutychetem, qui non niſi decennio poſt damnatum Neſtorium, ſe prodidit hæreticum.

Sectatores Eutychetis.

116. De huius erroris deriuatione ab Eutychete [ad Dioſcorum, Timotheum, Seuerum, Gaianum, Iulianum, Iacobum, Petrum Cnaphæum, Barſanuphium, Theodoſium, decem cornibus inſtructum decemuiratum erroris] plenè Anaſtaſius c. 6. ὁδηγῦ. Hi inquam in varias ſectas penes alia nonnulla ſunt ſciſſi; tamen in vnius Chriſti naturæ aſſertionem, & vel verbi in carnem, vel carnis in Verbum deteſtandam mutationem conſenſerunt, & ab vna natura ex duabus ſic commixtis, Monophyſitæ ſunt dicti. Eorum nonnullis, conuerſionem Verbi in carnem cœleſtem placuiſſe, teſtatur Vigilius l.3. contra Eutychen *initio*. Plerique tamen, amplexi potiùs ſunt conuerſionem carnis in in Verbum. Vnde vt ſolam diuinitatem, abſque animæ & carnis concretione in Chriſto eſſe docerent, vinum abſque aqua in myſterijs offerebant, vt teſtatur Anaſtaſius c.1. ὁδηγῦ. Et c.14. ait, eos tradidiſſe [carnem Chriſti Deificatam, eſſe & in diuinam naturam conuerſam, & vt aceti guttam in diuinitatis pelagus tranſmutatam.] Rurſuſque inferiùs ex eorum mente ait, [carnem præſtantioris victoria Deificatam, & diuinitatis pelago aſſimilatam eſſe, & talem factam, quale eſt Verbum quod carnem Deificauit.] Diſtinctio quæ inter hos Eutychetis ſectatores enata eſt, videtur obſeruatu digna. Ait ergo Facundus l.1. pro tribus capitu. c.5. Eutychetis poſteros bifariam eſſe diuiſos. Et alios quidem omnino adhæſiſſe Eutycheti: & dictos eſſe *Eutychianos*. Alios verò ex parte abieciſſe Eutychen, qui eorum caput fuerat; indeque dictos *Acephalos*. Iuxta Facundum, *SemiEutychiani* ſunt dicendi. Horū dogma fuit, vnam illam Chriſti naturam quam agnoſcebant, eſſe ſecundùm aliquid conſubſtantialem naturæ æterni Patris; ſecundùm aliquid verò eſſe conſubſtantialem naturæ noſtræ. Non me latet, variam eſſe apud,

varios

varios nominis Acephalorum notationem, pro varietate cauſarum è quibus illam denominationem petitam volunt. Idque mirum videri non debet, cum apud nos, de nomine Hugonotorum quo Caluiniana hara paſſim donatur, tam variæ ac diſcrepantes circumferantur notationes & cauſæ, vt apud Florimondum Remondum in Opere de Antichriſto c.3. videre eſt.

Secreti ab eis quidam Catholici.

Porrò non omnes qui vnam in Chriſto naturam ſunt profeſſi, debent Eutychianis, & damnatis Monophyſitis, vel Synuſiaſtis acceſeri. Plerique enim Orientalium olim atque Græcorum, vnam tantùm profitentes Chriſti naturam, aliud non intenderunt, quàm excludere perſonarum dualitatem: quia nomen naturæ vſurpabant pro perſona, quo pacto certum eſt vnicam eſſe in Chriſto naturam. Ita diſertiſſimè ſe explicat Catholicus Armeniorum; (ſic vocabatur ex Tyrio l.15. belli ſacri, ſummus eorum Antiſtes,) apud Theorianum, in legatione ad eum directa. Labitur enim Baronius, qui anno 1170. & 1197. eam legationem cenſet fuiſſe directam ad Principem Armeniorum, quem vult appellatum Generalem, ad quem interpres Latinus directum Theorianum Legatum poſuit, malè expreſſa Græca voce, quam nos genuinè ex Tyrio expreſſimus, & in Antiſtitem, non in temporalem Principem cadere diximus. Sed hoc obiter. Plerique item Patres, abſque errore Eutychiano, vnam Chriſti naturam ſunt profeſſi, nempe incarnatam & humanatam, quæ verè fuit vnica. Qua ratione Baſilius Seleuciæ in Synodo Conſtantinopolitana, inſerta primæ actioni Concilij Chalcedonenſis, teſtatur ſe laborantem in reducendo ad ſanam mentem Eutychete, & conciliando cum S. Flauiano, qui ei ob aſſertionem vnius Chriſti naturæ infenſus erat, ſic affatum eſſe Eutychetem. [Scio quia conuerſus ſum, & dicens in mente mea, qualem ſcit Chriſtus, quippe & Dominum Archiepiſcopum placans, & ipſum Archimandritam trahens ſenſim, vt conſentiret nobis, dixit: Si autem dixeris vnam naturam, Dei Verbi incarnatam & humanatam, eadem dicis nobis, & Patribus. Manifeſtum eſt enim, quod aliud quidem eſt quiddam Deitas, quæ ex Patre eſt: aliud verò quiddam caro, quæ ex matre eſt, qua ſe incarnauit.] Prima illa verba quibus Baſilius mentem ſuam in quibuſdam verbis enucleat, ſpectant ad ea quæ ibidem ſuperiùs adducuntur de approbata ab hoc Præſule & ex S. Athanaſio firmata vnitate naturæ in Chriſto, id accipiendo de vna natura Dei Verbi incarnata; hoc eſt carni & humanitati adiuncta, in Verbi diuini perſona. Hoc ergo ſenſu vna Chriſti natura Catholicè à Patribus propoſita eſt, in ſenſu longè alio quàm ab Eutychete. De loco S. Cyrilli vnam naturam incarnatam aſſerentis, dicendum infrà diligenter.

Hoſtes Eutychetis.

117. Errorem Eutychetis quomodocunque acceptum, & ſiue conuerſionem alterutrius naturæ in alterum, ſiue vtriuſque tranſitum in tertiam profiteretur, duas in Chriſto naturas poſt peractum hoc myſterium negans, continuerunt varia Concilia, ſed præſertim Chalcedonenſe, Epiſcoporum 630. ad id conuocatorum. Eundem confoderunt varij Patres, præſertim S. Leo, cum alijs pleriſque epiſtolis, tum mirabili illa ad Flauianum, quam Concilium Chalcedonenſe ſummoperè celebrat, actio. 4. Gelaſius autem cap. 5. *Romana*, ſub anathemate præcipit recipi vſque ad vnum iota. Confirmat quoque S. Gregorius l.7. epiſt.53. fidem S. Leonis, (vtique in ea epiſtola conſignatam) vbique terrarum retineri. Græci, quia eſt paulo fuſior, vocant *Tomum S. Leonis*; à ſinceritate autem antiquæ doctrinæ, appellant *columnam fidei*. Difficile ſit exponere, quantis vbique laudibus S. Leo, ob hanc præſertim epiſtolam, & diligentem in Neſtorio ac Eutychete profligandis conſtantiam celebratus ſit à Catholicis; quantis verò probris ac maledictis oneratus ſit ab hæreticis, nominatimque à Seuerianis apud Photium Cod.225. Quæ in Sanctum virum probra, hodieque intorquentur in Abaſſia & Ægypto, à malè feriatis Eutychetis propaginibus monaſticis, per oras illas diffuſis. Præter S. Leonem, ſtrenuè aduerſum Eutychetem eiuſque poſteros pugnarunt Boëtius & Gelaſius in operibus de duabus naturis, ac Vigilius libris quinque contra Eutychen. Litem tamen de Vigilij ac Gelaſij gradu, & æuo, quod ad cauſam præſentem non referat, ſciens dimitto. Theorianus quoque libro de ſua ad Armenos legatione, ſtrenuè contra Eutychetem agit, nec non Anaſtaſius Sinaita in ὁδηγῷ, & Damaſcenus ac Ruſticus in operibus cõtra Acephalos, & Abucara opuſc.2. & 4. ac etiam Leontius Byzantinus varijs Opuſculis quæ extant t.6. Bibl. Colon. inſigniter in paucis dimicauit in hac arena Theodoretus, tribus dialogis, *inconfuſo, impatibili, immutabili*. Eſt & inſigne ex eo opus libellis 27. diſtinctum, cuius ſummam exhibet Photius Cod.46. Ex quo intelligimus, libellos contra Monophyſitas nuper cuſos græcè ac latinè inter Athanaſij opera, verè eſſe Theodoreti, ſaltem magnam partem. Nam octauus & reliqui ad quartum vſque ſupra vigeſimum, conficientes volumen ſecundum, (vt Photius tradit, colligiturque ex primo & vltimo libellorum prædictorum,) ſunt illi ipſi qui recens editi ſunt nomine Athanaſij, tribuuntur autem Theodoreto à Photio; cui veriſimile eſt germanum libellorum illorum parentem fuiſſe benè perſpectum. Et cum cœteri qui ibidem habentur libelli, eiuſdem ſint genij, videntur omnes eiuſdem eſſe partus ingenij. De ſcriptionibus variorum contra Eutychem, eiuſque ſtirpem, quarum ſummellas ac plerunque vix aliquid vltra titulos habet Photius, vix attinet dicere: cum dolendum potiùs videatur, tot inſignium autorum Eulogij, Ephræmij, Euſebij, Theodori Monachi, aliorumque è quibus apud Photium plagulas habemus, iuſtos labores intercidiſſe. Breuiter, ſed eximiè contra Eutychetem eiuſque partiarios diſputauit S. Euthymius, agens cum legatis impij Theodoſij Pſeudomonachi, ſedis Hieroſolymitanæ occupatoris, & dementatam ab eo Eudociam Auguſtam reducens ad fidei ſanitatem, euerſa [hac (vt vocat), impia & prodigioſa Synuſioſi.] Nouos Eutychianiſmi mangones, impugnarunt diligenter Caniſius lib.3. Marial. c.20. & Bellarminus l.3. de Chriſto c.3. & 4. Actum à prædictis omnibus contra Eutychem & Eutychianos, quà ſcripturis, quà rationibus.

Eutyches ex Scripturis reiectus.

118. Scripturas propè innumeras contra Eutychetem fortiter vrget Vigilius. Ego vnum illum celeberrimum locum ex c. 1. Ioannis, quo Verbum dicitur caro factum & in nobis habitaſſe, ex S. Cyrilli expenſione pro hoc fidei dogmate ante Eutychetem adhibita, ſufficere in rem præſentem cenſeo. Ita habet S. Cyrillus l.1. pentabib. *ſub initium.* [Verbum *carnem* dixit, vt veræ illius vnionis, quæ nimirum ſecundùm Hypoſtaſim conſideratur, vim declararet. In eo autem quod illum in nobis habitaſſe dicit, non ſinit intelligere, Verbum illud ſecundùm naturam ex Deo editum, in terrenam fuiſſe mutatum. Putaſſet enim, vt opinor, quiſpiam qui non admodùm calleret quidnam ſit illa diuina & vltra rem omnem creatam ſita natura, eam fortaſsè mutationis etiam eſſe capacem, propriorumque bonorum quæ ſibi per eſſentiam ſunt inſita, negligentem, in aliud quidpiam diuerſum ab

eo quod eſt quodammodò degenerare; & alterationibus ac mutationibus ex improuiſo ſubditam ad creaturæ menſuras redigi. Id verò nefas eſſe prorſus; (fixa namque eſt Dei natura, & in quibus eſt, permanet inconcuſſa;) teſtatus eſt cum dixit: *Habitauit in nobis*; Verbum nimirum, etiam caro factum. Quibus in verbis, & diſpenſationis ſapientiam prudenter expoſuit, & vigilantiſſimè cauit, ne quis ipſius Verbi naturam calumnietur, tanquam ex mutatione & conuerſione, caro ſit factum.]

Idem ratione multiplici, confoſſus.

Rationes contra Eutychetem, variæ à varijs ſunt propoſitæ; ſed illa eſt ineluctabilis, quod ex toto noui inſtrumenti corpore manifeſtiſſimè habeatur, Chriſtum fuiſſe verum Deum & verum hominem. Quod conſtare item poteſt ex varijs Chriſti operibus, vt benè argumentatur Theodoretus libello apud Athanaſium 6. Nam pleraque miracula quæ Chriſtus edebat, addita conteſtatione quod fierent in ſuæ diuinitatis confirmationem, erant argumentum idoneum diuinitatis, vt ſupra tractatum eſt ſect. 1. c. 2. Eſurire verò, ſitire, triſtari, aliaque huiuſmodi incommoda perferre, humanitatis eſt non diuinitatis, quam conſtat eſſe impaſſibilem, vt latiſſimè proſequitur S. Fulgentius toto lib. 3. ad Traſim. Cum ergo in Chriſto, etiam poſt adunationem, & peractum incarnationis myſterium, duplex illud operationum genus cernatur, certum eſſe debet, illum non ex duabus tantùm; quod Eutyches admittebat ſed etiam quod negabat, in duabus naturis ſubſiſtere. Meritoque proinde S Fulgentius l. 1. ad Traſim. c. 7. Stomachatur aduerſus piaculum [quo confuſionis admittunt teterrimæ cauponatum; Nam in vnitate perſonæ, in qua Deus & homo vnus Chriſtus, inconfuſibilem atque inſeparabilem vtriuſque veritatem naturæ commendans; verum ſe Deum diuinis operibus, verumque hominem, humanis paſſionibus demonſtrauit, impaſſibile habens per quod homo creatus eſt ſanus, paſſibile ſuſcipiens, per quod ſanaretur infirmus. Sic iſti neſcio qua deceptione falluntur, vt quicquid Dominus veram formæ ſeruilis ſuſceptionem monſtrans, humiliter geſſit aut dixit, totum ad contumeliam diuinitatis detruare non metuant; quam paſſioni mutabilitatis ſubijciunt, dum vtriuſque naturæ veritatem tam dictorum quàm operum manifeſtatione clariſſima reſplendentem, nulla conſideratione diſtingunt; non attendentes, vbi demonſtretur infirmitas, ab inuicta & impaſſibili virtute ſuſcepta, vbi per infirmitatem reſplendeant inuictæ virtutis inſignia: atque ita diuini myſterij fruſtrare conantur effectum; quia reuera homo ſaluari non potuit; ſi vel ſuſceptor hominis, naturaliter verus Deus non fuit; vel in veri Dei ſuſceptione aliquid hominis defuit.]

119. Accedit argumentum quod in hunc modum proponit Abucara Opuſc. 4. *Non multum ab initio.* [Si (Chriſtus) non habeat niſi vnam naturam, ſequetur vt dicendum ſit, hanc vnam naturam vel eſſe diuinam puram; vel humanam puram, vel diuinam & humanam ſimul; vel neque diuinam nec humanam: Si ergo eſt hæc vna natura purè diuina, Chriſtus igitur Deus eſt, & non homo. Sin verò eſt purè humana, Chriſtus igitur eſt homo: & nō Deus. Si autē eſt hæc vna natura, diuina ſimul & humana; ergo neque Patris neque Spiritus ſancti, nec hominū natura eſt, & ex vtraque parte crimē blaſphemiæ inferretur ſic ſentienti, & à ſana natura excedet: ſin autem eſt hæc vna natura, neque diuina neque humana; Igitur Chriſtus neque Deus, neque homo eſt. Quare quocumque Sermonem circumuertamus, eò adducimur, vt dicamus, Chriſtum eſſe vnam Hypoſtaſim Sanctæ Trinitatis, naturas duas habentem, diuinam ſcilicet & humanam.] Similiter Opuſc. 2. vrget Monophyſitam, quomodò eam vnam quam admittebat Chriſti naturam, vocari vellet. [Si enim hanc appellet Deum, negabit humanitatem: Sin autem hanc appellet hominem, tollet Trinitatem. Sin verò hanc neque Deum neque hominem nominet, Chriſtum igitur ſtatuet, neque Deum eſſe, neque hominem; incidetque in dedecus, & maximum crimen, & interitum. Quod enim nomen miſer inuenire poterit, inani, & tardæ naturæ accommodatum? Non enim nomen *ſcindaphus*, aut *tragelapſus*, aut aliud huiuſmodi.]

Validiſſimum prætereà eſt Damaſceni argumentum orat. de duabus Chriſti voluntatibus in hæc verba conceptum. [Perfectus quidem Deus Chriſtus eſt, perfectus etiam homo, & certè poſt naturarum coniunctionem & vnionem, tum in diuinitate perfectus, tum in humanitate. Diuinitas autem & humanitas, ſuntnè vna natura, an duæ? Duæ ſunt reuera. Alia eſt enim diuinitatis natura, alia humanitatis; Ergo duæ ſunt in Chriſto naturæ, & Chriſtus in duabus naturis cernitur: ſiquidem Deus eſt perfectus, & homo perfectus. Rurſus Chriſtum ne ex duabus omnino naturis conſtare profitemur? Prorſus. Cur ex duabus? Quia ex diuinitate conſtat & humanitate: Quid enim diuinitatis & humanitatis verba declarant? Duaſne naturas indicant? Prorſus. Neque enim vna eſt diuinitatis humanitatiſque natura. Deinde Chriſtum ne in diuinitate & humanitate poſt naturarum coniunctionem conſiſtere concedemus? Certè, ſi ergo poſt, (vt ita dicam,) vnionem, in diuinitate eum & in humanitate conſiſtere profitemur; diuinitas autem & humanitas, non vna natura ſunt, ſed duæ; profectò in duabus eum naturis conſiſtere concedimus. Rurſus ſi habet Chriſtus Patris naturam, etiam poſt coniunctionem, perfectam & eiuſmodi, cui nihil deſit, immutabilem, & confuſionis omnis expertem; Dei & Patris natura, & ſanctæ Virginis, ſuntnè vna an duæ? Prorſus duæ? Sunt igitur duæ in Chriſto naturæ poſt coniunctionem. Neque enim in Chriſto ante vnionem duæ erant naturæ, ſed vna Patris. At fieri non poteſt, vt vna eademque natura, creata ſit, & non creata, principium habuerit, & non habuerit: patiatur, & non patiatur. Si enim habuit principium, non caret principio: & ſi increata eſt, non fuit creata. Ita Chriſtus non vna natura eſt, ſed vna perſona duabus prædita naturis; quarum vna eſt increata, creata altera: vna ſine principio, altera principiū habuit. Iā verò ſi ex naturis diuerſis natura conſtat neutra earum eiuſdem eſt eſſentiæ. Simplex enim ſuam tantùm & ſimplicem habet definitionem: ea autē quæ cōcreta eſt, aliam eamque concretam & copulatam, fieri autē non poteſt, vt ea quæ alia atque alia definitione continentur, eiuſdem ſint eſſentiæ. Si ergo vna eſt natura Chriſtus, quo tandem pacto eiuſdem erit naturæ, cuius & Pater & mater eſt? Ille enim Deus eſt? Hæc homo; Dei autem & hominis non eſt vna natura; quandoquidem non vna eſt diuinitatis humanitatiſque definitio. Eſt enim Deus creator, illa autem creatura. Prætereà cum vna eademque natura, eiuſdem eſſentiæ cuius ſunt diuerſæ eſſentiæ & naturæ non dicatur; nec vnius perſonæ natura, eiuſdem eſſentiæ eſſe dicatur, cuius ſunt perſonæ diuerſæ eſſentiæ; ſi vna eſſet natura Chriſtus poſt coniunctionem, quo tandem pacto eiuſdem erit eſſentiæ cuius Pater & mater, quorum eſt eſſentia diuerſa?]

120. Ratio petita ex immutabilitate Dei quam ſtupidiſſimè conuellebat Eutyches, robuſtè à Tertulliano contra Praxeam vibrata eſt, libro aduerſus eum c. 27. Iuuat partem adſcribere, quia fortius, & vegetius quippiam deſpondeo. [Quærendum (inquit) quomodo ſermo caro ſit factus, vtrumne quaſi transfiguratus in carne, an indutus carnem? Imò indutus. Cæterùm Deum immutabilem & informabilem credi

neceſſe

neceſſe eſt, vt æternum. Transfiguratio autem interemptio eſt priſtini. Omne enim quódcumque transfiguratur in aliud, deſinit eſſe quod fuerat, & incipit eſſe quod non erat, Deus autem neque deſinit eſſe, neque aliud poteſt eſſe. Sermo autem Deus; & ſermo Domini manet in æuum, perſeuerando ſcilicet in ſua forma. Quem ſi non capit configurari, conſequens eſt, vt ſic caro factus intelligatur, dum ſit in carne, & manifeſtatur & videtur, & contrectatur per carnem: quia & cætera ſic accipi exigunt. Si enim ſermo ex transfiguratione & demutatione ſubſtantiæ caro factus eſt, vna iam erat ſubſtantia Ieſus ex duabus, ex carne & ſpiritu mixtura quædam, vt electrum ex auro & argento; & incipit nec aurum eſſe, id eſt Spiritus, neque argentum, id eſt, caro, dum alterum altero mutatur, & tertium quid efficitur, neque ergo Deus erit, Ieſus. Sermo enim deſijt eſſe, qui caro factus eſt. Neque homo, caro. Caro enim non propriè eſt, quia ſermo fuit. Ita ex vtroque neutrum eſt; aliud longè tertium eſt, quàm vtrumque. Sed enim inuenimus illum directò, & Deum & hominem expoſitum: ipſo hoc Pſalmo ſuggerente: *Quoniam Deus homo natus eſt in illa, ædificauit eam voluntate Patris.* Certè vſquequaque ad filium Dei & filium hominis, cùm Deum & hominem, ſine dubio ſecundùm vtramque ſubſtantiam in ſua proprietate diſtantem: quia neque Sermo aliud quàm Deus, neque caro aliud quàm homo. Sic & Apoſtolus de vtraque eius ſubſtantia docet: *Qui factus eſt,* inquit, *ex ſemine Dauid*, Hic erit homo & Filius hominis: qui definitus eſt filius Dei ſecundum Spiritum, hic erit Deus, & Sermo Dei filius. Videmus duplicem ſtatum, non confuſum, ſed coniunctum in vna perſona, Deum & hominem Ieſum. De Chriſto autem diſſero. Et adeò ſalua eſt vtriuſque proprietas ſubſtantiæ, vt Spiritus res ſuas egerit in illo: id eſt virtutes & opera & ſigna; & caro paſſiones ſuas functa ſit; eſuriens ſub Diabolo, ſitiens ſub Samaritide, flens Lazarũ, anxia vſque ad mortem: denique & mortua eſt. Quod ſi tertiùm quid eſſet ex vtroque confuſum vt electrum, non tam diſtincta documenta parèrent vtriuſque ſubſtantiæ. Sed & Spiritus carnalia, & caro ſpiritalia egiſſet, ex tranſlatione, vt neque carnalia, neque ſpiritalia, ſed tertiæ alicuius formæ confuſione: Imò aut Sermo mortuus eſſet, aut caro mortua non eſſet, ſi Sermo conuerſus eſſet in carnem: aut caro enim immortalis fuiſſet, aut ſermo mortalis. Sed quia ſubſtantiæ ambæ in ſtatu ſuo quæque diſtinctæ agebant, ideo illis & operæ & exitus ſui occurrerunt. Diſce igitur cum Nicodemo, *quia quod in carnem natum eſt, caro eſt: & quod de Spiritu, Spiritus eſt.* Neque caro Spiritus fit, neque Spiritus caro. In vno planè eſſe poſſunt. Ex his Ieſus conſtitit, ex carne homo, ex Spiritu Deus; quem tunc Angelus ex ea parte qua Spiritus erat, Dei filium pronuntiauit; ſeruans carni filium hominis dici. Sic & Apoſtolus etiam Dei & hominum appellans ſequeſtrem; vtriuſque ſubſtantiæ confirmauit.]

Obſignet has rationes, argumentatio Theodoreti Opuſc. 14. ex 17. contra Monophyſitas D. Athanaſio adſcriptis. [Omnis hominibus ſpes & fiducia ex Verbi cum primitijs noſtris vnione reſultat. Qui verò Verbum dicunt in carnem eſſe mutatum, illi & gloriationem generis noſtri, ad nihilum, redegerunt, & præclaras noſtras ſpes debilitarunt. Non ampliùs gloriabitur Abraham; non ampliùs exultabit Dauid: promiſſa quæ ad illum facta, mendacia erunt, in quem Chriſtus ſecundùm carnem, de fructu ventris eius non exiuit. Ait enim, Deus Sermo ſemetipſum carnem faciens, ſua nos præſentia dignatus eſt. Quomodò igitur non pudet eos contra Scripturam ſanctam bellum facere, hominibus inuidere, Deum vt paſſibilem, blaſphemare, promiſſiones eius mendacij arguere: Imò non hoc tantùm, ſed & Deum ipſum, qui mentiri neſcit, periurij accuſare? *Iurauit* inquit *Dominus Dauidi veritatem, & non pœnitebit eum*: De fructu ventris eius, ſeſſurum ſuper ipſius throno.] Egregiè quoque ibidem Opuſc. 15.

Friuolæ rationum propoſitarum declinationes per Eutychianos.

121. Ex ijſdem libellis diſcere licet, quid ad rationes propoſitas reſponderent Monophyſitæ. Tam inſulsè ſanè, aut potiùs ſtupidè philoſophabantur, vt referre propè pigeat. Nonnulli ſuccumbentes argumentis, nec tamen de pertinaciâ decedentes, aiebant hæc non eſſe diſcutienda, ſed cuique eſſe ſimpliciter in fide ſua quieſcendum. Hi refelluntur ibi libello 2. & 9. & 16. nec eſt aduerſùs eam aſinitatem, magno impetu opus. Fides enim noſtra, tametſi eſt ſupra rationem, non tamen eſt contra eam, nec aliquid aſſerit ita pugnans cum naturali lumine, vt conciliari cum eo nequeat, per declinationem & ſolutionem aliquam eorum quæ ratio in contrarium ſuggerit. Alij aiebant Deum in Deitate paſſum eſſe, ſed ſine paſſione, quod Theodoretus libello 7. fatetur neſcire ſe quomodo ſit confutandum. [Si enim (inquit) paſſus eſt, quomodo impatibiliter? Si impatibiliter, quomodò paſſus eſt? Loquemur ſine voce? Intelligemus ſine mente? Vidit ne quis labentem aliquem citra lapſum, excitatum inexporrectum, laborantem ſine labore, Sapientem inſipienter, loquentem inloquiliter, ſolutum indiſſolute? Vt dicamus, paſſus eſt impaſſibiliter? Quæ iſta eſt ſumma dementia? qui effrenatus furor? quæ cæcæ mentis veſania? De myſterio omnium maximè venerando, ea loqui, quæ magnos riſus excitent? Polliceri rationi congrua, & à ratione alieniſſima proferre? Ita reſpondere, vt videare non reſpondiſſe? interpretationem exhibere, re explicanda obſcuriorem, & maioris dubitationis matrem?]

Æquè abſurdè alij cum quibus Theodoretus libel. 8. confligit, aiebant Deum eſſe paſſum in Deitate, quia voluit. Quaſi verò poſſit Deus velle efficaciter impoſſibile, aut per voluntatem ſuam, re ipſa recipere quod recipi in ipſo non poteſt. Erant qui dicerent, Deum paſſum eſſe carne, qui libello 10. arguuntur magnæ inſulſitatis: [quia cum ratione diſſentit, quod alterum altero dicunt pati.] Sanè ſicut caro non eſt impaſſibilis Verbo, ita neque Verbum poteſt eſſe carne paſſibile. Chriſtus quidem vt mox ibidẽ additur, rectè dicitur carne paſſus, quia caro eſt pars Chriſti. At humanitas non eſt pars Verbi. Itaque Verbum non plus dici poteſt mori carne, quàm anima. Sed nimirum hi Verborum tegumentis laruatum proferebant quod palam non audebant efferre. Scripſit enim Quintianus Aſculanus epiſtola ad Petrum Fullonem, ad eum modum locutos Eutychianorum nonnullos, & Verbum carne paſſum profeſſos eſſe, ſubdolè id intelligentes de Verbo in carnem mutato, atque ita paſſo. Videndus in ea epiſtola Anathematiſmus ſecundus, & decimus quartus, quibus percelluntur qui negantes Chriſtum eſſe in carne paſſum, quo pacto locutus eſt S. Petrus, aiebant tamen Deum eſſe carne paſſum. Tandem alij qui libello 17. refelluntur, & à Vigilio quoque lib. 3. contra Eutychetem *ſub finem*, exploduntur, ita duas in Chriſto naturas per tempus vitæ & paſſionis admittebant, vt tamen poſt paſſionem & aſcenſionem, ſublatum eſſe dicerent diſcrimen illud naturarum. At hoc non minùs impoſſibile eſt, quàm confuſio naturarum per tempus vitæ Chriſti. Quare rationes contra Eutychetem prolatæ, ſint vſquequaque firmæ ac ſolidæ, nec poſſunt vanis hiſce ſubterfugijs declinari.

Eutychetis firmamenta ex ratione, quàm nulla.

122. E contrario autem firmamenta Eutychetis erant planè miroſa, imò nulla. Primarium erat, quod naturam à perſona non diſtingueret, ſecutus vt putabat Ariſtotelem: idque Eutychiani frequenter iactabant, vt Anaſtaſius in ὁδηγῷ ſæpè refert. Sed contrarium ex ipſis quoque Philoſophis infra monſtrabo, euincens naturæ diſtinctionem à perſona. Qua diſtinctione ſuppoſita, dico, etiamſi eſt in Chriſto vnica perſona, plures tamen & inconfuſas in eo eſſe naturas, non ex quibus deſinentibus Chriſtus coaluerit, ſed in quibus inconfuſè & impermixtim perſeuerantibus ſubſiſtat. Inde verò facilè declinantur opprobria quæ Deitati per Catholicos inferri criminabantur Eutychiani; inferentes, iuxta Catholicos Deitatem admitti debere incluſam intra mulieris viſcera, & natam, laſſatam, paſſam, ac mortuam. Hoc propudium calumniæ eſt. Nos enim nihil tale tribuimus Deitati, ſed tantùm Deo prout ſubſiſtenti in humana natura. Aptè ac verè ea criminatio, in Theopaſchitas Eutychetis propaginem cadit. Hos enim conſtat admiſiſſe Verbum in ipſa Deitate ſubijſſe perpeſſiones; quam in rem multos Patres proferebant, vt S. Ignatium, Iulium Papam, Melitonem, Nazianzenum, Cyrillum, eo quod dicant Deum eſſe crucifixum, & paſſum, ac ſuo ſanguine mundum ſanctificaſſe. Nixi his præſidijs Theopaſchitæ, auſi ſunt Triſagio embolum illud apponere, *Sanctus Deus qui paſſus es pro nobis miſerere nobis*, vt ipſam Deitatem, paſſam eſſe ſignificarent. At nihil tale Sanctis illis Patribus in mentem veniſſe quale illis affingebant hi hæretici, latè proſequitur Anaſtaſius c. 12. ὁδηγῷ, monſtrans SS. illos Patres, Deum crucifixum & paſſum, intellexiſſe in carne & humanitate. Nam in Deitate, non modò blaſphemum, ſed planè inſanum eſt, dicere Verbum vel Chriſtum eſſe paſſum aut mortuũ, cum id quod ad mortem attinet, ne de Angelis quidem dici poſſit, vt ſoluto ioco quo Seuerianos deluſerat, argumentatum Alamundarum Saracenorum Principem confictis literis quibus mors Archangeli Michaëlis nunciabatur, ſcribit Theodorus lector lib. 2. collectaneorum. [Deus Verbum (inquit Euſebius Orat. de laud. Conſtant. *ſub finem*,) licet diuinam facultatem & vim mortali corpori impertijt, ipſe tamen ex eo participando nihil contra accepit. Nam neque cum corpus, quod aſſumpſit, editum eſſet quicquam contraxit labis: neque rurſus cum quod mortale erat, eſſet adeò direptum, quicquam eſſentia ſua (erat enim non patibilis) perpeſſus eſt: quandoquidem neque lyra fortè fortuna percuſſa, ſi chordæ, quæ fragiles ſunt, rumpantur, eum qui illam pulſarit, quicquam pati probabile eſt: neque cum ſapientis alicuius corpus cruciatum ſubit, ſapientiam quæ in ipſo eſt, aut animũ qui in corpore habitat, vel ſecari vel vri quiſquam profectò dixerit; eodem modo de virtute ac potentia ſermonis Dei, dici conſentaneum eſt, imo verò multo magis certè, quod ex corporis affectionibus nihil planè damni cepit. Neque enim, (exempli gratia,) lucis quæ apud nos eſt, ſplendeſcentes radios, cum de cœlo in terram demiſſi ſunt, & lutum, cœnum ac ſordes cuiuſque generis contingant, vlla labe infici accidit. Nam tametſi nihil prohibet, quominus has res lucis ſplendore illuſtrari verè dicamus; tamen lucem ipſam viciſſim ab illis contaminari, aut Solem ex corporum admiſtione maculam vllam contrahere, non dicimus. Et tamen ſi in his rebus illud eueniret, non videretur à natura alienum. Verùm quamcumque rem Seruator & Dei ſermo, qui corpore vacat, qui ipſa vita eſt, qui ipſa lux eſt ſola mente percepta, ſua diuina potentia, quæ eſt corporis expers, attigerit; eam viuere & in luce illa quæ eſt rationis particeps, ætatem degere neceſſe eſt. Itaque quodcunque ab incorporei Dei ſermone tactum ſit, illud ipſum ſanctimonia luceque complet, atque adeò omni morbo, ægrotatione & perturbatione, penitus liberatur. Rurſus ea quæ priuantia dicuntur, eius diuina vi itidem complentur.]

123. Eccleſia Catholica, vt ab eo monſtroſo errore Theopaſchitarum longiùs recederet, propoſitionem illam Eutychianam, [Vnus de Trinitate paſſus eſt,] aliquando reiecit tanquam inſolitam, & ab Eutychetis officina profectam. Ferrandus epiſtola ad Anatolium *ſub finem*, teſtatur eam ab Eutychetis Apocriſario prolatam. Petrum Fullonem cognomento Cnaphæum, hominem Eutychianum, quod eo additamento in ſenſu Eutychiano Triſagium oneraſſet, ſic affatur Felix 3. epiſtola 1. ad ipſum Fullonem. [Tu in Eccleſia auſus es dicere quòd vnus increatæ atque indiuiduæ Trinitatis, paſſionem ſubijt: & per hoc conſubſtantialem quoque ſoluere niteris, ac Deum ſubijcere numero. Si enim vnus ſanctæ Trinitatis & coæternus, qui crucifixus eſt Deus, hoc eſt Filius: ſunt autem duo Sanctæ Trinitatis, Pater & Spiritus ſanctus: dicuntur autem Dij, & non (vt habet vera ratio) Deus (ſicut tradiderunt nobis, qui ipſi inſpexerunt, & miniſtri fuerunt Verbi) inuenires quoque conſubſtantialem ſoluere: quippe mortale & immortale, conſubſtantiale iam eſſe non poſſunt: roborabitur autem ſic pluralitas Deorum, dum tres Dij Chriſtianis auribus ingeruntur.] Diſertiſſimè item epiſtola ad Zenonem Imperatorem idem Felix Pontifex, docet, iuxta Cnaphæum, vnum de Trinitate paſſum eſſe in ſubſtantia Deitatis. Vt ergo venenum admiſtum non noceret, & omnis de inuecta in Deitatem paſſione ſuſpicio tolleretur, legati Homiſdæ Papæ, propoſitionem prædictam reiecerunt, vt videre eſt apud Baronium anno 519. Aduerſus eam quoque conclamauit Acacius Conſtantinopolitanus epiſtola ad Petrum Fullonem, & alij eiuſdem Fullonis exagitatores, quorum ſcripta in ea cauſa Ioannes Zonaras Monachus in ſua collectione repræſentat. Vacaſſet tamen errore ea propoſitio, [Vnus de Trinitate paſſus eſt,] ſi de Filio in carne paſſo, fuiſſet intellecta: ſicut eam intellexit & admiſit S. Chryſoſtomus in Liturgia, in oratione antiphonæ tertiæ, Ferrandus epiſtola ad Anatolium Ioannes Papa apud Baronium anno 534. & latè Facundus Hermianenſis lib. 1. pro tribus capitulis cap. 3.

Varia eiuſdem firmamenta ab auctoritate.

124. Præter firmamenta ex ratione de quibus hactenus, conſtat, Eutychetem & Eutychianos multorum Patrũ teſtimonia pro ſe corradere ſolitos. Quam enim mixturam, & commutationem, aut transformationem naturarum in Chriſto, tranſitumque in vnam naturam, profiterentur Eutyches & Eutychiani, tradidiſſe ſimiliter videntur multi Patres. V. G. Verbum carni mixtum fuiſſe in hoc myſterio, conceptis verbis tradit Tertullianus l. de carne Chriſti c. 15. Nouatianus l. de Trinit. c. 11. S. Cyprianus l. de Idol. vanit. num. 71. Zeno Veronenſis ſerm. 2. de Natiu. Dom. S. Irenæus l. 3. c. 21. vbi plura ex eodem & ex alijs Fenardentius num. 5. Plenè Nyſſenus in orat. catechet. c. 25. & 27. Eucherius homil. in illud, *arundinem quaſſatam non confringet*, S. Leo ſerm 3. de Natiu. Chryſologus ſermone 5. *initio* Auguſtinus ſæpè epiſt. 3. Commutatum Deum in hominem, dixit Eucherius homil. 3. de Paſch. & ſerm. in illud, *ecce quàm bonum*. Transformationem hominis in Deum factam in Chriſto, aſſeruit S. Maximus homil. 4. de Natiu. qui ibidem homil. 1. tranſitum hominis in Deum in hoc myſterio factum dicit: ſicut è contra Paſchaſius lib. 2. de Spiritu ſancto c. 4. Verbum, ait, in carnem tranſiuiſſe, & Deum hominis habitum induiſſe. His ac ſimilibus loquendi modis contineri

Digitized by Google

tineri ſuum errorem contendebat Eutyches, ſed maximè iactabat locum S. Cyrilli, qui lib. de fide ad Reginas, & epiſto. ad Succeſſum dixit, [non oportere in Chriſto intelligere duas naturas, ſed vnam naturam Dei Verbi incarnatam.] Nec minùs concepta pro Eutychete videntur eſſe verba illa S. Leonis ſerm. 3. de Natiu. *ſub initium*, [Sacræ Virginis partus, verè humanam, verè diuinam, vna edidit prole naturam.] Poſteri Eutychetis quædam inſuper adducebant ex epiſtola Iulij Romani Pontificis, quæ errorem Eutychetis planè ſapiebant. Allegabant quoque damnationem duarum Chriſti naturarum per Vigilium Papam. Nihil tamen apud iſtos Patres ac Pontifices pro Eutychete meti, certum eſt.

Exponuntur PP. mixturam Verbi cum humanitate agnoſcentes.

125. Ac primum mixtura naturarum quam Patres allegati in Chriſto ponunt, ſolam veram & realem vnionem pluſquam affectiuam deſignat. Eſt enim mixtio quoque inconfuſa, quod prolatis popularibus exemplis docet in hanc rem Theodoretus dialo. 2. Optimè in hac re diſtinguentem Photium Cod. 230. *initio*, cum agit de S. Eulogio Alexandrino, iuuat audire. [Indiuiſam (*inquit*) & impermixtam Hypoſtaſeos duarum naturarum vnionem profitetur, & vtrinque natas hæreſes, gladio diſſecat veritatis. Vtitur autem Verbo *miſtionis* piè quidem, ſed non vtitur ſecundùm inſanum Appollinarium, quomodò hac voce ſit vtendum teſtatus; neque ſecundùm audacem Eutychem, ſed vt lex pietatis permittit: vt qui noſſet vnum Filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum declarare, duabus naturis indiuiſis: & inconfuſis conſtare, in perfecta humanitate & perfecta diuinitate: vt permiſtio ſecundùm illum confuſionem non ſignificet, neque inducat diuiſionem vocis *ἐν δύο*.] Arnobius quoque in Conflictu cum Serapione l. 2. *ante medium* cum priùs dixiſſet, inuiſibilem Filium Dei, mixtum viſibili filio hominis, vnum Filium Dei feciſſe, indeque paulò poſt Serapion Hæreticus intuliſſet, mixtas eſſe humanitatem & diuinitatem, idcirco quod Deus homo mixtum carnis & Verbi, vnum corpus effecerit; reſpondet, [blaſphemum eſt ita credere vt quaſi cōflantibus operæ duas naturas in vnam credamus redactam eſſe ſubſtantiam. Euidens eſt enim vtriuſque partis corruptio.] Itaque non aliam agnoſcit mixtionem in hoc negotio Arnobius, quàm eam qua [Deus ſimul per omnipotentiam ita ſe naturæ infudit humanæ vt caro perficeretur in Verbo non Verbum in carne perficeretur &c. Pars enim vna omnipotentia plena, partem illam in ſe ſuſcipiens quæ omnipotentiam non habebat, tanta in illa ſe ſuauitate infudit, vt ſalua vtriuſque partis ſubſtantia, vnus nobis Dei Filius naſceretur ex Virgine.] Vides ſenſum legitimum, mixturæ quam Patres aliqui in Chriſto ponunt. Longa oratione idem exponit S. Cyrillus lib. 1. pentab. cap. 3. quem locum ex tomo 1. S. Cyrilli contra Neſtorium, verbatim deſcripſit Ruſticus Diaconus dialo. contra Acephalos. Sed non videtur omittendus Leporius in libello ſuæ ſatisfactionis, cuius hæc eſt oratio. [Non quia incarnatus dicitur & immixtus, diminutio eius eſt accipienda ſubſtantiæ. Nouit enim Deus ſine ſui corruptione miſceri, & tamen in veritate miſceri. Nouit in ſe ita ſuſcipere, vt nihil ei creſcat augmenti; qui ſe ipſe totum nouit infundere, vt nihil accidat detrimenti. Non ergo ad intelligentiam imbecillitatis noſtræ, ſecundùm experimentorum viſibilia documenta facientes conjecturam, de æqualibus ſe inuicem ingredientibus creaturis, putemus Deum hominemque commixtum, & tali confuſione carnis & Verbi quaſi aliquod corpus effectum. Abſit ita credere, vt conflatili quodam genere duas naturas in vnam arbitremur redactas eſſe ſubſtantiam. Huiuſmodi enim commixtio, partis vtriuſque corruptio eſt. Deus enim, qui capax eſt non capabilis, penetrans non penetrabilis, implens non implebilis qui vbique ſimul totus, & vbique diffuſus eſt; per infuſionem potentiæ ſuæ, miſericorditer naturæ mixtus eſt humanæ, non humana natura, naturæ eſt mixta diuinæ. Caro igitur proficit in Verbum, non Verbum profecit in carnem: & tamen veriſſimè, Verbum caro factum eſt.]

Temperauit duritiem locutionis huius D. Auguſtinus 4. Trinit. c. 20. dicens Deum humanitati *mixtum quodammodò*. Epiſtola verò 3. qua toties hanc mixturam iterat, perſpicuè ac diſertè exponit cuiuſmodi ſit ea mixtio; nempe qualis eſt animæ rationalis cum corpore, ſine confuſione & clade alterutrius extremi miſcibilis. Vt proinde improuidè Eraſmus ibi, cenſuram ineptam margini illiuerit. Quodammodò igitur, id eſt abſque confuſione, mixtum humanitati Verbum intelligere neceſſe eſt, alioqui prorſus repudianda eſſet ea locutio, quod fecere pleríque Patres, quorum loca adunata habentur in collectaneis de hac re incerti auctoris, quæ habentur tomo 8. bibl. Colon.

Cuiuſmodi transformationem, & commutationem, ac tranſitum, Verbi in carnem agnoſcant Patres.

126. Eodem ſenſu accipienda eſt, quæ poſtea obijciebatur transformatio, & commutatio, ac tranſitio, ſiue Dei in hominem, ſiue hominis in Deum. Ita apertè liquet ex Tertulliano lib. de carne Chriſti c. 3. probante conuerſiones creaturarum in alias, fieri pereunte ea quæ conuertitur; Deum autem potuiſſe conuerti in hominem, abſque vlla prorſus deſitione. [Non potes, (*inquit*), dicere ſi natus fuiſſet, & hominem verè induiſſet, Deus eſſe deſiiſſet, amittens quod erat, dum aſſumit quod non erat. Periculum enim ſtatus ſui, Deo nullum eſt. Sed ideò, inquis, nego Deum in hominem verè conuerſum, ita vt & naſceretur, & carne corporaretur, quia qui ſine fine eſt, etiam inconuertibilis ſit neceſſe eſt. Conuerti enim in aliud, finis eſt priſtini. Non competit ergo conuerſio, cui non competit finis. Planè natura conuertibilium ea lege eſt, ne permaneant in eo quod conuertitur in eis: & ita non permanendo pereant, dum perdunt conuertendo quod fuerunt. Sed nihil Deo par eſt, natura eius ab omnium rerum conditione diſtat. Si ergo quæ à Deo diſtant, à quibus Deus diſtat, cum conuertuntur, amittunt quod fuerunt; vbi erit diuerſitas diuinitatis à ceteris rebus, niſi vt contrarium contineat, id eſt, vt Deus & in omnia conuerti poſſit, & qualis eſt, perſeuerare? alioquin par erit eorum, quæ conuerſa, amittunt quod fuerunt: quorum vtique Deus in omnibus par non eſt, ſi nec in exitu conuerſionis.] En admittit Tertullianus, Deum in hominem conuerſum, ſed inconuertibiliter. Diſertè enim cum retundit aduerſarij obiectionem, admittit, quæ ſunt conuertibilia perire cum conuertuntur: Deum autem negat perire cum conuertitur. Et quamuis conuerti, atque adeò poſſe conuerti, & eſſe conuertibile, videantur reciproca; nihilominus Tertullianus, primum concedit Deo tanquam non ſonans deſtructionem ac finem Deitatis; ſecundum verò quia deſtructionem illam ſonare cenſet, denegat Deo; ſatis indicans, conuerſionem quam agnoſcit in Deum cadere, aliam non eſſe, quàm adiunctionem humanitatis ad Verbum, ratione cuius adiunctionis, quæ humanitatis ſunt tribuantur Deo, abſque mutatione vlla Deo interna, cuius prorſus incapax eſt in ſe diuinitas. Hoc ergo vnum volunt etiam illi alij, qui transformationem, aut cōmutationem, tranſitionemue aliquam; ſiue Dei in hominem, ſiue hominis in Deum

Digitized by Google

viſi ſunt tradere. Vnde cum D. Auguſtino l. de agone Chriſt. c. 10. concludendum eſt. [Hanc ergo imbecillitatem noſtram ſuſcipere dignatus eſt Filius Dei, & verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: non quia æternitas illa mutata eſt, ſed quia mutabilem creaturam mutabilibus hominum oculis oſtendit, quam incommutabili majeſtate ſuſcepit.]

127. Qua porrò cum ſe ipſo pugna Tertullianum liberauimus, illammet intra eiuſdẽ exempli & vnius ac alterius periodi ambitũ, videri poſſet ſecum pugnare Gregorius Nyſſenus l. de vita Moyſis, in allegorica tractatione manus Moyſis è ſinu eductæ leproſæ, & ad eũ reductæ abſque macula: quod eſſe huius myſterij ſymbolum docet, approbatque S. Cyrillus l. 2. de Adorat. & l. 2. de Incarn. Vnig. c. 15. [Etſi natura diuina (inquit ibi Nyſſenus,) nullo pacto mutari queat, in eo tamẽ quod ad aſſumendum hominem deſcendit, imbecillitatemque noſtram verè ſuſcepit, commutata dicitur: & ſicut Moyſi manus è ſinu educta viſa eſt commutata, rurſumque in ſinum reducta, in naturam ſuam reducta eſt; ſimili quoque modo vnigenitus Dei filius, cum in ſinu patris eſt, Dextera excelſi eſt: cum verò è ſinu Patris ad nos viſitandos deſcendit, ſecundùm nos factus, quamuis immutabilis ſit ipſe natura, commutatus tamen dicitur. At verò poſtquam morbos noſtros ſanauit, naturamque noſtram in ſinum ſuum reduxit (ſinus autem Filij Pater eſt,) tunc ipſe non mutatus: quippe qui impaſſibilis atque incommutabilis eſt, mortalem hanc & corruptibilem naturam immortalem atque immutabilem conuertit.] Habes hic quoque, immutabilem, & tamen commutatum Deum: ac inconuertibilem, & tamen conuerſum. Nempe re ipsâ quidem, & immutabilem, & propriè ſemper immutatum, quamuis vtcunque dicatur commutari ob aſſumptam humanitatem, etiamſi id factum ſit abſque temeratione vlla diuinæ puriſſimæ actualitatis. Simile eſt, quod Fauſtus Rhegienſis dixit epiſt. 3. quæ eſt contra Neſtorij errorem. [Accipe filium Dei in extrema parte ſeculorum ex innupta matre, natura ignorante & fide maritante progenitum, ſuperueniente in Virginem Sancto Spiritu, hominem Deo mirabiliter impletum, & Deum in hominem miſericorditer commutatum; nec exinaniſſe gloriæ magnitudinem, ſed per ſuſceptam ſerui conditionem, Domini oſtendiſſe pietatem.] En Deum commutatum, nec tamen exinanitum: oſtendentem pietatem, nullatenus autem de gradu ſuo deiectum.

Mens S. Cyrilli ponentis vnam in Chriſto naturam incarnatam.

128. Locus S. Cyrilli qui poſtea opponebatur, incredibile eſt quantum creauerit negotij, cum alijs Catholicis, tum ipſimet S. Cyrillo ſuum illud dictum aduerſus hæreticos illud perpetuò ingerentes explicare conanti. Et tamen mirum eſt, S. Cyrillum potuiſſe in hac re calumniam ſuſtinere, cum nullus explicatiùs veritatem Catholicam in hoc puncto tradiderit, iudice Anaſtaſio c. 10. ὁδηγοῦ & extent apud ipſum S. Cyrillum loca innumera, quibus duæ in Chriſto naturæ poſt adunationem, apertiſſimè traduntur. Signarunt pleraque ex ijs locis Anaſtaſius c. illo 10. & Leontius in calce libri primi contra Neſtorium & Eutychetem. Sunt tamen illa eius verba quæ obiecta fuere, nonnihil ambigua, & varijs Catholicorum interpretationibus, aptè ad purgandum S. Cyrillum expoſita. Dimittenda tamen videtur reſponſio quam adhibuit Bellarminus l. 3. de Chriſto c. 4. exiſtimans ea verba fuiſſe S. Cyrillo ſuppoſita. Hoc non admitto. Nam quamuis S. Cyrilli opera eſſe ab hæreticis adulterata, conſtet ex Anaſtaſio cap. 10. ὁδηγοῦ *ſemel & iterum*; tamen indubitatum eſt, verba de quibus agimus eſſe S. Cyrilli, cum & à S. Cyrillo agnoſcantur vt ſua, & ab omnibus Catholicis tractatoribus, Anaſtaſio, Leontio, Ephræmio, Damaſceno, tanquam germana S. Cyrilli, abſque vlla ſuſpicione aſſumenti, ſint habita. Et quamuis intruſa in S. Cyrillum eſſent, tamen ſemper eſſent exponenda Catholicis: cum Concilium Lateran. ſub S. Martino 1. proponat ea verba, tanquam pertinentia ad fidem Catholicam. Suppoſito igitur quod ea verba ſint S. Cyrilli, & in ſenſum Catholicum accipi poſſint ac debeant, Baronius ad Rom. Martyrol. 23. Ianua. *Litera* 1. exiſtimat, in illis verbis S. Cyrillum accepiſſe naturam prò perſona. Eſt autem perſpicuè verum, quod vna ſit perſona Verbi incarnata. Laudat Baronius pro hac S. Cyrilli expoſitione, Leontium, & Damaſcenum, apud quos tamen ea interpretatio non comparet. Sed laudare pro ea poterat Ephræmium, referente Photio Cod. 228. & 229. & S. Eulogium qui ibidem refertur Cod. 230. nec nõ Iuſtinianum in edicto fidei ſuæ, complura S. Cyrilli loca addenſantem.

Commodior tamen videtur expoſitio alia, quam adhibent Leontius l. de Sectis, actione 8. Damaſcenus 2. fid. c. 11. Gelaſius apud Fulgentium ad q. 2. Ferrandi, Petrus Diaconus l. de Incarn. c. 2. Anaſtaſius c. 18. ὁδηγοῦ *in fine*, & Maxentius initio profeſſionis ſuæ fidei. Hi DD. exiſtimant, S. Cyrillum per vnam naturam Verbi incarnatam, intellexiſſe naturam diuinam quæ in ſua Hypoſtaſi Verbi ſit carni coniuncta. Qua ratione locus S. Cyrilli ab omni labe purgatur. Quid quod locus ipſe purgat ſeſe, cum in eo S. Cyrillus, & naturæ Verbi, & carnis meminerit; ac proinde duas perſpicuè naturas in Chriſto ſtatuat? Notauit hoc ipſemet S. Cyrillus l. de S. Trinit. c. 19. locum ex eo deſcripſit Damaſcenus c. illo 11. [Si vnam (inquit) dicentes naturam Verbi, taceremus, non adijcientes *incarnatam*, ſed quaſi forinſecùs locantes diſpenſationem, fuerit forſitan illis non inſuaſibilis ſermo, ſimulantibus interrogare, ſi vna natura totum, vbi perfectum in humanitate? aut quomodò in noſtra ſubſtantia ſubſiſtit? Quia igitur & in humanitate perfectio, & noſtræ ac ſecundùm nos ſubſtantiæ declaratio inducta eſt, per hoc quod dictum eſt *incarnatam*, quieſcant arundinea virga inniti.]

129. Poſſet & illa reſponſio adhiberi, intellexiſſe S. Cyrillum, poſt adunationem, eſſe vnam Chriſti naturam, hoc eſt vnum compoſitum ſubſtantiale, non accidentarium. Quæ reſponſio peti poteſt ex S. Cyrillo l. 2. pentabibli, in præfatione, verbis illis. [Quomodò non ſit omnibus certiſſimum, illum vnigenitum, cum Deus eſſet naturâ, eſſe hominem factum, non ſimplici coniunctione, vt ille aſſerit, extrinſecùs excogitata, aut affectiua, ſed vera vnione, ineffabili modo ſimul & inexcogitabili? Ita & vnus ſimul & ſolus intelligetur, & omnia ei dicta conuenient, & omnia, tanquam ab vna perſona, dicta cenſebuntur. Nam poſt vnionem vna iam intelligitur natura illa ipſius Verbi incarnata, vt proculdubio in nobis ipſis etiam conuenienter intelligitur. Vnus namque homo, planè eſt ex diſſimilibus rebus, ex anima inquam, & corpore compoſitus.]

Idem S. Cyrillus epiſt. ad Succeſſum in 2. commonit. ad interrogationem ſecundam, cum obiectum fuiſſet, ſi vna ſit natura Verbi incarnata, dicendum neceſſariò fore, factam fuiſſe confuſionem & permixtionem naturarum, reſpondet in hunc modum. [Etiamſi vnus dicatur à nobis vnigenitus filius Dei incarnatus & homo factus, non propterea permixtus eſt, vt illi putant: neque in naturam carnis tranſijt Verbi natura, neque rurſus natura carnis in Verbi naturam: ſed cum vtrumque in ſua proprietate naturali permaneat & conſideretur, iuxta rationẽ à nobis paulo ante redditam ineffabiliter, & inexplicabiliter vnitum, vnam nobis Filij naturã oſtendit ſed, vt diximus, incarnatam. Non enim ipſum, vnum, in his ſolis quæ ſecundùm naturam

turam

Digitized by Google

turam ſimplicia ſunt, verè dicitur,ſed in his etiam quæ ſunt per compoſitionem coniuncta; cuiuſmodi eſt homo,ex anima conſtans & corpore. Nam eiuſmodi res cum alterius ſint ſpeciei, & minimè eiuſdem inter ſe eſſentiæ,tamen quum vnitæ ſunt,vnam hominis naturam abſoluunt; quamuis adſit in compoſitionis ratione differentia,ſecundùm naturam rerum ad vnitatem concurrentium.Superuacuè igitur ratiocinantur, qui aſſerunt,ſi vna ſit perſona Verbi incarnata,prorſus conſequi,permixtionem atque confuſionem factam fuiſſe, imminuta nimirum atque ſubtracta hominis natura. Neque enim imminuta neque ſubtracta eſt,vt aiunt: nam ad pleniſſimè declarandum quod ſit factus homo, ſatis eſt fateri illud fuiſſe Incarnatum. Hoc enim ſi à nobis taceretur, haberent locum aliquem eorum calumniæ: cum verò neceſſariò ſubiunctum ſit,incarnatum eſſe, vbinam vllus imminutionis ſubtractioniſue modus relictus eſt.]

Affinia aliorum Patrum loca,ſimiliter expoſita.

130. Hæ gloſſæ verborum S.Cyrilli,æquè commodare poſſunt enodandis alijs duriuſculis quorundam Patrum loquendi modis.Sic enim Turrianus in notis ad ſecundam expoſitionem fidei per Gregorium Thaumaturgum num.11. quod ibi à S.Gregorio dicitur, *non eſſe in Chriſto duas naturas*, exponit de duabus naturis inconiunctis,& per ſe exiſtentibus ac proinde non niſi accidentariò nexis. Qua item ratione S.Cyrillum expoſuit idem Turrianus in notis ad epiſtolam Dionyſij Alexandrini contra Paulum Samoſatenum num.8.cum interpretatur quod ibi negat Dionyſius, Chriſtum eſſe naturâ Deum,naturâ hominem; nempe ita vt duæ eius naturæ ſint phyſicè inconiunctæ,nec niſi accidentariò copulatæ. Quæ eſt item ſecunda noſtra expoſitio verborum S. Cyrilli. Similiter quoque exponi poteſt locus S. Athanaſ. propè geminus loco adducto ex S.Cyrillo.Referunt eum Athanaſij locum S.Eulogius apud Photium Cod. 230. *initio*, Theorianus in legatio.ad Armen.Quanquam Leontius de Sectis,actio.8. in fine, eum Athanaſij locum, putat confictum ab Hæreticis. Ex Flauiano Conſtantinopolitano, Maxentius ſupra, locum profert iiſdem verbis conceptum quibus locus S.Cyrilli,ac proinde eodem modo vterque exponendus eſt. Locus ex S.Leone qui ſuperiùs inter obijciendum eſt adductus,vix eget hiſce interpretationibus; cum verè non habeat, vnam eſſe Chriſti naturam,ſed Chriſtum eſſe vnam prolem. Accedit quod nõ eſt inueriſimile,eum locum fuiſſe adulteratum. Nam Petrus Damiani eum locum S.Leonis allegans, opuſc.1.c.9. non legit, *humanam & diuinam vna edidit in prole naturam* vt habent vulgati codices S. Leonis,ſed *vna edidit in prole perſonam*; nempe & in diuinitate ſubſiſtentem,atque adeò perſonam diuinam, & ſubſiſtentem in humanitate, & eatenus hominem ac perſonam humanam, quamuis perſonalitas diuina eſſet. Cœteri Pontifices qui pro Eutychianiſmo obijciebantur,non egent interpretatione. Nam Iulij epiſtola quam Eutychiani iactabant,non erat Iulij, ſed Apollinarij, fontis Eutychianiſmi, quam ſuppoſitionem notauit Leontius l.de Sectis actio.8. Vigilius qui item allegabatur, nullius in hac parte eſt momenti. Nam cum ea ſanxit quæ pro ſe iactabant Eutychiani, erat Pſeudo-Pontifex: ac ne tunc quidem apertè & quaſi ex cathedra vſurpata docuit hæreſim; ſed clanculum, ac per ambages. Vide Bellarminum lib.4. de Pontif. c.10.

Inanis itaque, imò blaſphema eſt, & cum omni deteſtatione explodenda enodatio ænigmatis diuinitùs propoſiti,quam Eutyches, alijque eius, aut anteceſſores aut partiarij tradiderunt. Et ſicut Neſtorius ſubiacet ei deteſtationi qua feritur Cain, quia malè diuiſit; ita Eutyches eandem incurrit maledictionem, quia malè cõfundens peſſimè obtulit,vt ſcitè dixit Vigilius l.3. contra Eutychem *in fine*.

CAPVT VI.

Ænigmatis illegitima enodatio poſtrema, Lutheranorum aſſerentium Verbum carnem factum eſſe,per formalem vtriuſque identitatem arcanam,quæ propriam realitatem non tollat.

131.Tentarunt quoque ænigma diuinitùs propoſitũ ſuperioris ſeculi Sectarij,nec omnes vno modo. Plerique enim pro more hæreticorum, mangones egerunt priſcorum errorum.V.G. Menno Anabaptiſtarum Signifer,Eutychetis expoſitionem per omnia probauit. Adam Paſtoris,admiſit interpretationem Neſtorij, vt latè refert Georgius Caſſander in commentario de duabus naturis, & vna perſona Chriſti. Sed quod iam & Neſtorium & Eutychetem tanquam peruerſè & indignè interpretatos repulerimus, non eſt quod denuo cum his nuperis illorum aſſeclis ludamus operam. Excutienda igitur eſt interpretatio alia quam adhibuerunt Lutherani,vt latè referunt Bellarminus l.3. de Chriſto. c.1. & qui cum eis cominùs verbo & ſcripto diu conflixit Gregorius de Valentia 3.p.d.1.q.2.p.3. ac fuſiùs in opere contra Vbiquitarios.

Commentum Lutheranorum,de formali Verbi & carnis identitate.

His ergo & alijs Catholicis tractatoribus referentibus,accepimus ex Lutheri caula nonnullos, præſertim verò S.hmidelinum Luthero ipſo auſpice, eam tradidiſſe rationem exponendi quomodò Verbum ſit factum caro ſeu homo,quod perſona Verbi eiuſque diuinitas,cum diuinis attributis omnibus & operationibus,ſint in humanitatem transfuſa. Ex quo intulerunt, Chriſtum etiam quatenus hominem,eſſe diuinam perſonam,ac Deum omnipotentem,infinitum,æternum, immenſum,procreatorem; rectorem,& conſeruatorem vniuerſi.Non enim cenſent harum propoſitionũ, *hic homo*, (demonſtrato Chriſto,) *eſt perſona diuina*, vel *hic homo eſt omnipotens*; ſenſum duntaxat eſſe, *hac perſona terminans iſtam humanitatem, eſt Deus & omnipotens*; ſed planè affirmant earum propoſitionum ſenſum eſſe, *hic homo etiam ſecundùm ſuam humanitatem,eſt Deus,& omnipotens*. Quam eſſe volunt illam formaliter vi vnionis factam exaltationem humanitatis Chriſti ad æqualitatem Dei: quam exaltationem ſibi videntur in quibuſdam ſcripturis olfacere. Humanitatem quoque, cenſent formaliter vi vnionis transfuſam fuiſſe in diuinitatem,ſed diſpari modo,quàm ſint diuina in humanitatem transfuſa. Nam humanitas non perfecit Verbum,atque adeò illi neque perfectionem vllam contulit,neque infirmitatem communicauit, vt à diuinitate factum eſt ergo humanitatem, cui diuinitas ſe totam,omniaque attributa & bona ſua immiſit;non quidem eſſentialiter aut ſubiectiuè; quaſi ſcilicet humanitas per ſuam eſſentiam ſit diuinitas,vel diuina attributa; quod ſolius diuinitatis eſt proprium; aut quaſi diuinitas,eiuſque attributa,inſint humanitati tanquam accidentia ſubiecto: Sed quod diuina Verbi perſonalitas,& natura,& proprietates,inſint humanitati modo quodam ſingulari & arcano, quem perſonalem aut Hypoſtaticum appellant: eiuſque arcani modi beneficio effici dicunt,vt humanitas Phyſicè quidem infirma maneat,& omnia ſibi connaturalia retineat;habeat tamen etiam diuina: nec ratione tantùm ſuæ perſonæ ſit æterna,omnipotẽs,omniſciens,& cœtera huiuſmodi,ſed ipſamet per ſeipſã immediatè ſit Deus,ſit æterna,omnipotens,omniſciens; ſed nominatim omnipræſens, non eſſentialiter,ſed communicatione ac dono:

Ita tamen vt ſecundùm formas ſignificatas per extrema prædicatarum propoſitionum, vnum & idem ſint humanitas & Deus,eiuſque attributa,non autem duntaxat ratione ſuppoſiti habentis & diuinitatem & humanitatem; quod non ſufficeret ad æqualitatem humanitatis cum Deitate; in ſcripturis,vt volunt, affirmatam.Non enim ſi corpus dicitur animatum,hoc eſt habens animam, ſequitur animam æquari à corpore; ſicut æquaretur ſi per ineffabilem animæ cum corpore communicationem nunquam in rerum natura poſitam,corpus eſſet vnum & idem cum anima.Sic igitur iuxta iſtos,Verbum caro factum eſt,& Deus eſt homo, quia verè humanitas manens humanitas, & naturam ſuam ac connaturales dotes retinens,eſt idem formaliter quod Deus,arcano quodam & inexplicabili identitatis modo,quem penitiùs ſcrutari ſit nefas.

Eſt ſtupidus error.

132. Enodatio iſta propoſiti ænigmatis, non modò falſa eſt,ſed etiam apertè ſtulta, & inſigne argumentũ exhibens ſtupiditatis Sectariorum. Prolixè eam refellit Valentia ſupra adductus,& benè ex Patribus, Turrianus epiſtola longa contra Vbiquiſtas. Sat ſit dicere, ex reali communicatione attributorum & diuinitatis facta humanitati,turpiter ab his Lutheri combibonibus illatum fuiſſe,humanitatem eſſe formaliter Deitatem,ac diuina attributa. Hoc enim planè eſt confundere humanitatem cum Deitate: quia inter humanitatem & Deitatem eiuſque attributa,nõ intercedit identitas vlla quæ affirmari formaliter poſſit, niſi humanitas tranſeat in Deitatem.Atqui ad affirmationem vnius de alio ſecundùm formas vtriuſque,exigitur identitas ſecundùm formas eorundem: ſicut ad affirmationem vnius de alio ſecundùm ſuppoſitum ſeu ſubiectũ vtrique extremo commune, ſufficit & exigitur identitas ſuppoſiti atque ſubiecti.Vt cum dico,*homo eſt niger*, ſignificatur identitas inter ſubiectum habens nigredinẽ & hominem.Similiterque cum dico *homo eſt animal rationale*,affirmatur identitas formæ animalis rationalis, & alterius extremi ſiue hominis. Igitur ad formalem affirmationem Deitatis eiuſue attributorum de humanitate,exigitur identitas vtriuſque formæ conſtituentis prædicatum & ſubiectum. Ea autem identitas non poteſt dari,ſi humanitas maneat humanitas. Neceſſe igitur eſt vt in Deitatem tranſeat; quod eſt reuolui in cœnum ac volutabrum Eutychetis.Examina verò contradictionum è monſtroſo hoc placito ebullientium, nihil attinet commemorare; cum per ſe pateat,ex hoc figmento ſequi, Chriſtum ſecundùm humanitatem ſuam,potuiſſe ipſam ſuam humanitatem primò producere.Nam id præſtare potuit per ſuam diuinitatem, quam hi fabulones aiunt eandem formaliter eſſe cum humanitate.Eſt autem contradictio apertiſſima,vt aliquid ſeipſum primò producat; eſſet enim priuſquàm eſſet. Quæ item contradictio, manifeſtè ſequitur ex identitate humanitatis & diuinitatis. Et inde quoque habetur,humanitatẽ neque pati neque mori potuiſſe; eſt enim (iuxta iſtos,) idem quod diuinitas.Item habetur,diuinitatem pati & mori potuiſſe, cum ſit idem quod humanitas,quæ paſſa & mortua eſt.

Miſeret verò me,reſponſi quo aduerſarij has contradictiones declinare ſe putant, dicentes eam naturarum tam diſcrepantium identitatẽ eſſe miram & arcanam; & Chriſtum ita ſecundùm Deitatem fuiſſe impaſſibilem & immortalem,vt ſimul eſſet ineffabiliter mortalis ac paſſibilis. Hoc dico mouere miſerationẽ. Nullus enim eſt tam arcanus & ineffabilis modus, quo propoſitiones cõtradictoriæ, quales ſunt quæ ſunt adductæ, ita cõciliari queant,vt ambæ ſint ſimul veræ. Scripſit contra hoc reſponſionis portentum S. Athanaſius in capitibus ad Euſtathium, adductus à Franciſco Turriano epiſtola contra Vbiquitarios. Nunc integer de hac re libellus extat inter Athanaſij opera Græcolatina; quem ſuperiùs ex Photio adiudicauimus Theodoreto. Ibi potenter ac manifeſtè euincitur, quanto delirio,impoſſibilium effectio, & coniunctio inconiungibilium,tribuatur Deo. Nec rectè obtenditur inexplicabilitas captibus noſtris ſuperior, cum non modò per nos concipi,ſed nulla etiam vi exiſtere huiuſmodi conſociatio queat.

Ad eius firmamenta.

133. Argumenta Sectariorum cum quibus agimus, nihil minùs probant quàm quod ipſis propoſitum eſt probare. Vrgent enim duntaxat nonnulla Scripturarum & Patrum loca,quibus gloria & maieſtas Chriſti celebratur; eique nonnulla tribuuntur,quæ ſunt planè Deo propria. Sed nimirum Scripturæ & Patres, ijs locis ferè agunt de attributis Chriſti prout Deus eſt. Aliàs verò agunt de attributis Chriſti hominis, prout eius humanitas in diuino Verbi ſuppoſito ſubſiſtit, eaque ratione in concreto omnia Verbi prædicata participat. Sicut etiam vice verſa, Verbum humanis prædicatis communicat,vt ſuo loco eſt exponendum. Aliquando tandem agunt de humanitate verbo tenus in abſtracto,ſed vſurpantes abſtractum pro concreto: vt cum homo dicitur à Verbo aſſumptus.Itaque ex illis Scripturarum & Patrum locis,nihil tale concluditur quale aduerſarij inferebant. Friuolum verò & falſiſſimum eſt quod addunt,negata ea communicatione formali Deitatis facta humanitati,duplicem Chriſti perſonam cum Neſtorio eſſe agnoſcendam,ne diuinitas à Chriſti perpeſſionibus ſit prorſus extranea, euacueturque redemptio noſtra, dicendo purum hominem eſſe pro nobis paſſum. Hæc omnia ſunt à vero alieniſſima. Poſita namque vnica Chriſti perſona, & Deitate nullum in ſeipſa dolorem aut perpeſſionem excipiente, intelligi commodè poteſt, quomodo Chriſtus ſit homo Deus, noſque non puri hominis, ſed Dei in carne patientis perpeſſionibus redempti ſimus. Quare poſt tam varias tam multorum hæreticorum enodationes hactenus propoſitas,ænigma, diuinitùs propoſitum, manet adhuc inexplicatum, eiuſque legitima enodatio, adhibenda ſupereſt.

LIBER

Digitized by Google

LIBER SECVNDVS.

Enodatio Catholica editi diuinitùs ænigmatis, propoſita, & accuratè diſcuſſa, ſubiunctoq; ſacrorum Emblematum apparatu illuſtrata.

1. Ænigmatis diuinitùs propoſiti enodationem hæreticis tam multis, quos hactenus retulimus, ac repulimus tam infæliciter ceſſiſſe mirum nequaquam videbitur, ſi attendamus quàm illi conſtitutas ænigma legitimè exponendi cautiones nõn tenuerint, ſed à recto auerſi, per auia, & prærupta deflexerint. Aduocationem cæleſtis lucis ei eſſe præmittendam qui hanc enodationem cogitaret, edicebamus: atque adeò fidem à Deo exoratam humillimè tenendam, cornibus in veritatem tametſi intellectu luſcioſo nõ ſatis penetratam, minimè erectis, commendabamus: puritatem denique animi, ne fumus, aut fuligo excrementitia vitiorum è conſcientiæ cœno euaporans, quod ſæpè accidere obſeruat S. Auguſtinus, intelligentiæ lumen extingueret, vel excipiendum præcluderet, curandam omni ſtudio admonebamus. At hi iudicio proprio condemnati, & ſibi ipſis peſſimi conſultores, ac magiſtri nouorum dogmatum facti, conculcatis Eccleſiæ ſcitis, & fidei rubrica abiecta, turpiſſimè impegerunt. Quam in veteribus errandi citra hoc ænigma radicem, ad nuperos quoque verè transferendã S. Anſelmus lib. de Incarn. Verbi cap. 2. his verbis aperuit. [Solent quidam cùm cœperint quaſi cornua confidentis ſibi ſcientiæ producere; neſcientes, quod ſi quis æſtimat ſe ſcire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum ſcire, antequam habeant per ſoliditatem fidei alas ſpiritales, præſumendo in altiſſimas de fide quæſtiones aſſurgere. Vnde fit, vt dum ad illa, quæ priùs fidei ſcalam exigunt, ſicut ſcriptum eſt, *niſi credideritis non intelligetis*, præpoſterè priùs per intellectum conantur aſcendere, in multimodos errores: per intellectus defectum cogantur deſcendere. Palam namque eſt, quia illi non habent fidei firmitatem, qui quoniam quod credunt, intelligere non poſſunt, diſputant contra eiuſdem fidei à ſanctis Patribus confirmatam veritatem: velut ſi veſpertiliones & noctuæ, non niſi in nocte cœlum videntes, de meridianis Solis radijs diſceptent cõtra aquilas, Solem ipſum irreuerberato viſu intuentes. Prius ergo fide mundandum eſt cor.] Hoc totius ſanctimoniæ primo fundamẽto, fide (inquam) vera deſtitutos Sectarios, cor nequaquam mundaſſe, & ad excipiendam diuinam lucem præparaſſe, ſed horrendis turpitudinibus, quas premere conſultius videtur, dehoneſtantes vitam ſuam, procul à ſe ablegaſſe Spiritus ſancti lucẽ, quã propoſiti ænigmatis caliginẽ diſpellerent, eiuſq́ue tenebricoſitatem peruadere liquidò poſſent, in confeſſo eſt. Quare relictis erronibus, & eorum inanibus ænigmatis propoſiti extricationibus exploſis, ad columnam, & firmamentum veritatis, Catholicam Eccleſiam, & quam illa ſuppeditabit ænigmatis interpretationem, accedo.

SECTIO I.

Catholica, & ſola legitima Aenigmatis Enodatio proponitur, ac typo Exponitur.

2. SVnt quidem Chriſtiana myſteria ſupra rationem humanam, atque naturam, non tamen contra rationem, aut naturam. Ratio enim humana veritate nititur, alioqui non eſt ratio, ſed deceptio, & exorbitatio à recto ad verum itinere, quod rationis nomine ſignatur. At veritas non poteſt cum veritate pugnare. Neque igitur ſupernaturale myſterium cum naturali lumine pugnat, aut cum vera Philoſophia naturali. Quod non negat Anaſtaſius Sinaita cap. 1. *ὁδηγοῦ in fine*, cùm ait primam Philoſophiæ definitionem ſancire, contraria non poſſe coniungi: & hanc primam Philoſophiæ regulam euerti hoc effato Chriſtiano. [Diuinus ignis & natura carnis, in vnam communionem, & ſocietatem coaluerant.] Senſus enim tantùm eſt, Philoſophiam Deum metantem, quæ non eſt vera Philoſophia, euerti per fidem. At cum vera Philoſophia, non pugnat fides. Hæc cùm ita ſint, non eſt deſperanda legitima ænigmatis propoſiti enodatio; ſin minus perſpicua, & euidens, quam iam excluſimus, at ſaltem tenebricoſa, & caligine obſepta, qualem fides præſtare poteſt; quæ vt elegãter à Damaſceno dictum eſt Orat. de Transfigur. Eſt quidem nubes lucida præ tenebricoſitate veteris Legis, tamẽ nubes eſt, atque adeò nunquam caliginem & obſcuritatem planè abijcit.

CAPVT I.

Quomodo verè, & ſubſtantialiter potuerit Verbum caro fieri, rudis delineatio.

PRæmittendum eſt ante omnia cum Auguſtino lib. de dono perſeuer. cap. 24. [Fidelis, qui in Chriſto veram naturam credit, & confitetur humanam, id eſt noſtram, quamuis ſingulariter ſuſcipiente Deo verbo, in vnicum filium Dei ſublimatam, ita vt qui ſuſcepit, & quod ſuſcepit, vna eſſet in Trinitate perſona: Neque enim homine aſſumpto quaternitas facta eſt, ſed Trinitas manſit aſſumptione illa ineffabiliter faciente perſonæ vnius in Deo & homine veritatem. Quoniam nõ Deum tantùm, dicimus Chriſtum ſicut hæretici Manichæi: nec hominem tantùm, ſicut hæretici Photiniani: nec ita hominem, vt aliquid minus habeat, quod ad humanam certum eſt pertinere naturam: ſiue animam, ſiue in ipſa anima mentem rationabilem, ſiue carnem non de fœmina ſumptam, ſed factam de verbo in carnem conuerſo atque mutatò, quæ omnia falſa & vana hæreticorum Apollinariſtarum, tres partes varias diuerſaſque fecerunt. Sed dicimus, Chriſtum Deum verum, natum de Deo Patre ſine vllo initio temporis, eundemque hominem verum, natum de homine matre, certa plenitudine temporis; nec eius humanitatem quâ minor eſt Patre, minuere aliquid eius diuinitatem quâ æqualis eſt Patri, hoc autem vtrumque vnus eſt Chriſtus.] Hæc eſt quaſi fundamentaria & certiſſima veritas fidei ad quã admetienda eſt explicatio nodi cui inſiſtimus. In eo ergo ſita eſt enodatio ænigmatis propoſiti, quod humanitas ſine confuſione, & corruptione vlla, iungitur Verbo diuino in vnitatem ſuppoſiti, amittendo ſuam ſubſiſtentiam creatam, & acquirendo diuinam; atque ita vnus & idem eſt qui ex duplici illa natura coagmentatur, quia duæ illæ ſubſtantiæ adunantur in vno communi termino ſubſtantiali, nec conſtant niſi vnam perſonam.

In

Digitized by Google

In Chriſto aliud & aliud, non tamē alius & alius.

3. Hæc eſt ſummatim Catholica fides huius myſterij, quam iuuat exprimere verbis Nazianzeni Orat. 50. laudatis in Epheſino Concilio, & apud Facundum lib. 1. cap. 5. [Si quis duos filios, alterum ex Deo & Patre, alterum ex matre, non autem vnum atque eundem induxerit, is ab ea quoque filiorum adoptione excidat, quæ rectè credentibus promiſſa eſt. Quanquam enim Deus & homo duæ naturæ ſunt, quemadmodum & anima & corpus, non tamen duo Filij nec Dij; quemadmodum ne hic quidem duo homines, tametſi Paulus ad hunc modum, internam & externam hominis partem appellauerit. Atque vt paucis rem complectar, aliud quidem atque aliud ſunt ea, ex quibus Saluator: (niſi verò id quod cerni non poteſt, idem eſt cum eo, quod in oculorum aſpectum cadit; & quod temporis expers eſt, cum eo, quod tempori ſubeſt:) non tamen alius atque alius; abſit. Ambo enim hæc, connexione vnum ſunt, Deo nimirum humanitatem, atque homine diuinitatem ſuſcipiente, aut quocunque tandem nomine quiſpiam vti malit.] In his paucis, expreſſam perſpicuè habes, & naturarum in Chriſto dualitatem, & perſonæ in pluribus illis naturis identitatem, ratione connexionis, & vnitionis; quibus continetur vniuerſa huius myſterij ratio.

Naturarum multiplicitatem exprimunt illa [aliud, & aliud:] vnde factum eſſe ſubiungit Nazianzenus, quem ad id deſcripſit ex oratione de Filio Anaſt. c. 15. ὁδηγῷ: è contra hic accidere quàm in Trinitate. [Illic enim alius atque alius, ne perſonas confundamus, non autem aliud atque aliud, quoniam tria, quoad diuinitatem, vnum & idem ſunt.] At in Chriſto, aliud, & aliud, non alius & alius: Vinc. Lyrin. perbellè id exponit c. 19. commonitio. [In Deo (inquit) vna ſubſtantia, ſed tres perſonæ: in Chriſto duæ ſubſtantiæ, ſed vna perſona: in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud: in Saluatore aliud atque aliud, non alius atque alius. Quomodo in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud? Quia alia eſt perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti: ſed tamen Patris & Filij & Spiritus Sancti, non alia & alia, ſed vna eſt eademque natura. Quomodo in Saluatore aliud atque aliud, non alius atque alius? quia videlicet altera ſubſtantia diuinitatis, altera humanitatis: ſed tamen Deitas & humanitas, non alter & alter, ſed vnus idemque Chriſtus, vnus idemque Filius Dei, & vnius eiuſdemque Chriſti & Filij Dei, vna eademque perſona. Sicut in homine, aliud caro & aliud anima, ſed vnus idemque homo, anima & caro.]

Ita ferunt, varia huius myſterij nomina.

4. Iam perſonæ vnitatē denotat, quod Chriſtus negatur eſſe alius, & alius propter connexionē humanitatis, & Verbi in vnam perſonam, quomodocunque ea connexio appelletur, vt aiebat Nazianzenus; reſpiciens haud dubiè ad varia omninò eius nomina apud Græcos, adde & apud Latinos. Notarunt pleraque Genebr. ad Symb. Athan. n. 29. & Salmero tomo 2. tract. 27. Plurima addēſauit S. Cyrillus l. de S. Trinit. c. 24. [Cùm è præſtantiore quidem (inquit) verba facimus, Deificationem carnis, & λόγωσιν (Verbificationem ſeu Verbifactionem) & ſuperexaltationē dicimus & quæ ſunt eius generis; opulentiam quæ carni ex vnione & arctiſſima coniunctione cum ſublimiſſimo Deo verbo acceſſit commonſtrantes. Cum autem à minori parte loquimur, Verbi incarnationem, humanitatis aſſumptionem, exinanitionem, paupertatem, humiliationem dicimus. Hæc enim & quæ ſunt huius generis, ob eam, quæ ipſi cum humanitate eſt, coniunctionem & temperationem Verbo Deoque tribuuntur. Cum denique ab vtroque ſimul nobis ſermo eſt; vnionem, communionem, vnctionem, coalitionem, conformationem, & quæ ſunt his ſimilia pronuntiamus.]

Signo prætereà, illuſtria quædam ineffabilis huius nexus nomina. Paſſim vocatur *incarnatio*, qua voce abuſi ſunt quidam hæretici, vt Ariani: è quorum grege Eudoxius Conſtantinopolitanus in opere de Incarnatione, cuius fragmentum exhibetur t. 8. bibl. Colon. pag. 336. ait ſe profiteri Deum Incarnatum, non humanatum, eò quod Verbum non ſit coniunctum humanitati, ſed ſoli carni, Deitate ſupplere vicem animæ. Similiterque Apollinariſtas ſtudioſè vſurpaſſe vocem incarnationis, habet Nazianz. Orat. 51. Hæc cauſa fuit cur Facundus Hermian. l. 9. pro tribus capit. cap. 3. magis probarit vocem inhumanationis, reſpondentem Græcæ voci ἐνανθρωπήσεως, quàm vocem Incarnationis [vt propriè (inquit) hoc exprimam, minus quidem latino, ſed neceſſario verbo, ſicut à Græcis dicitur, de inhumanatione filij Dei.] Et mox [Non enim refugio Verbum, quod à me fidei ratio atque vtilitas flagitat, aduerſus eos, qui non hominem totum, id eſt carnem & animam rationalem, ſed ſolam carnem; aut carnem tantùm & animam ſine ratione, ſuſcepiſſe dicunt filium Dei.] Et quanquàm non diſplicet ſtudium præſcindēdi Arrianis, & Apollinariſtis occaſiones errandi, tamen voce quoque illa abuſum eſſe Apollinarem, teſtis eſt S. Gregorius Nazianzenus referens eum per ἐνανθρώπησιν, voluiſſe intelligi externam Dei cum hominibus conuerſationem, non autem copulationem Verbi, & humanitatis. Deinde vox *Incarnationis* eodem plane recidit, quò vox inhumanationis, neque enim de carne agitur inanimata, quæ non niſi æquiuocè caro eſt Ariſtotele ipſo iudice, ſed de carne viua, quæ totum hominem comprehendit, vt notat Caſſianus collat. 4. cap. 10. eſtque acceptio illa carnis frequentiſſima in Scripturis, vt ſignatis varijs locis, oſtendit D. Auguſt. q. 80. ex 83. obſeruans magis commendatam fuiſſe *carnis* nomine humilitatem in hoc myſterio, quam ſi adhibita, fuiſſet loco *carnis* vox *anima* quæ item ſæpè in Scripturis totum hominē per Synecdochen deſignat. Eum enim verè fuiſſe ibi Auguſtini ſenſum, multis ex Auguſtino deſumptis contra Wicleffi commenta ſtabilit Valdens lib. 2. doct. cap. 39. num. 10. & 11. Prætereà verò idcirco non eſt ad hoc myſterium deſignandum vſurpata vox *inanimationis*, quia vt rectè vidit Innocentius 3. ſerm. de natiu. animatio Verbi non modò deſignaret nudam humanitatis cum Verbo copulationem, vt facit vox *Incarnationis*, ſed etiam videretur innuere viuificationem Verbi per animam Chriſti, quod conſtat eſſe à Verbo alieniſſimum. Quare Incarnatio, idem prorſus eſt quod inhumanatio. Nec Græci qui σάρκωσιν eam quoque nominant, aliud eo nomine intellexerunt, quàm per vocem ἐνανθρώπησις, qua item deſignant hoc myſterium, vt videre eſt apud S. Athanaſium in Dial. cum Apollinariſta *ſub medium*.

5. Quæ ab humanitate aſſumpta, *incarnatio*, aut *inhumanatio* dicta eſt, eadem à duarum naturarum concurſu in vnam perſonam, dicta eſt à Nazianzeno *Synodus*, quaſi conuentus, & coitio vt Genebrardus ſupra notauit: qui addit ex Nyſſeno, dici eandem ob cauſam *προσέγγισμον appropinquationem*: à Chryſoſtomo autem *συνάφειαν contactum*: a Damaſceno περιχώρησιν, quia diuinitas carnem immeauit. Communiſſimum apud Græcos nomen eſt *œconomia* quam ſemper contraponunt Theologiæ, hæc enim Deum in ſe, ac nudum ſpectat, œconomia verò vt carne amictum ſub qua forma Chriſtus tanquam fidelis in vniuerſa domo Patris vt habetur Heb. 3. negotium ſalutis noſtræ & totius familiæ Dei bonum diligenter curauit. Ita rectè Turrianus ad prologum Cypariſſiotæ num. 5. vocant quidem interdum Græci Patres, nomine œconomiæ, eam

Digitized by Google

eam prouidentiam qua Deus ante carnem aſſumptam commodis mortalium conſulebat, vt videre eſt apud Iuſtinum in expoſitione fidei, Tertullianum latè cap. 3. contra Praxeam, & identidem eodem libro, Euſebium l. 1. de præpar. c. 1. & Nazianzenus Orat. 2. de filio, tamen vt plurimum nomen œconomiæ reſtringunt ad myſterium incarnationis, & ea quæ Verbum pro nobis geſſit in carne, vt diligentiùs perſequitur Billius ad Orat. 8. Nazianzenus num. 14. ac Voſſius ad ſermonem 2. Thaumaturgi de Annunc. Virg. Quomodo verò voce *œconomiæ* abuſi ſint Manichæi, & alij quidam hæretici ad ſtabiliendas ſuas hæreſes, attigi ſupra, impugnans errorem Manetis poſt Anaſtaſ. c. 2. *ὁδηγῷ in fine* & cap. 13. pag. 245. In ſcripturis dicitur quandoque *introitus*, & *exitus*, de quo Hilarius Diaco. in c. 1. ad Hebr. & Chryſoſt. ibidem hom. 3. & ratio eſſe poteſt, quia hæc vita, eſt Geneſis & Exodus. Nec plura de præcipuis huius myſterij nominibus.

Cur Chriſtum, talem conſtrui, oportuerit.

6. Quodcunque ergo ex his nominibus, alijſue, vt Nazianzenus monebat, adhibeamus, perindè eſt, dummodo nomen ſit tale, vt per illud aptè ſignetur ea intra Chriſtum compoſitio, quæ habet pro extremis humanitatem, & Verbum. Eiuſmodi enim ſtatim debet ea compoſitio, vt ſecundùm eam verè Deus dicatur homo, & contra: & ſatisfactio per humanitatem elicita, ſit actio Dei vt ſuppoſiti per hanc ſuam naturam operantis, hoc autem deficeret, niſi Verbum, & humanitas copularentur, & in vnam compactionem concurrerent. At eo concurſu poſito, totus ſcopus Deo propoſitus in fabricatione hujus myſterij, & Chriſti productione, optimè obtinetur, vt attigit Nouatianus l. de Trinit. c. 18. [Si ad hominem (inquit), veniebat; vt mediator Dei & hominum eſſe deberet, oportuit illum cum eo eſſe, & Verbum carnem fieri vt in ſemetipſo concordiam confibularet terrenorum pariter atque cœleſtium, dum vtriuſque partis in ſe connectens pignora, & Deum homini, & homiem Deo copularet: vt meritò filius Dei, per aſſumptionem carnis filius hominis, & filius hominis, per receptionem Dei Verbi filius Dei effici poſſit. Hoc altiſſimum atque reconditum Sacramentum, ad ſalutem generis humani ante ſecula deſtinatum, in Domino Iesv Chriſto Deo & homine inuenitur impleri, quo conditio generis humani ad fructum æternæ ſalutis poſſet adduci.] Clariùs id ipſum habet S. Anſelmus 2. Cur Deus homo c. 18. Verbis illis [Ad hoc valuit in Chriſto diuerſitas naturarum, & vnitas perſonæ, vt quod opus erat fieri ad hominum reſtaurationem, ſi humana non poſſet natura, faceret diuina; Et ſi diuinæ minimè cõueniret, exhiberet humana: & nõ alius; atque alius ſed idẽ ipſe eſſet, qui vtrumque perfectè exiſtens, per humanam ſolueret quod illa debebat, & per diuinam poſſet, quod expediebat.]

7. Non potuiſſe autem alia ratione quàm per prædictam compoſitionem perueniri ad ſcopum illum, neque fieri aliter potuiſſe, vt idem homo & Deus eſſet, (quod neceſſarium erat vt actio naturæ humanæ ſatisfacientis Deo, eſſet Dei actio, & pretium inde ac dignitatem hauriret; fieretque diuinæ iuſtitiæ adæquandæ accommodata) perſpicuè habetur ex eo quod omnes aliæ Dei ad Creaturam compoſitiones, implicant contradictionem, vt minutiſſimè probat Gilliel. 2. tract. 4. c. 12. & paſſim Alij 1. p. q. 3. Hæc autem compoſitio Dei cum creatura, non repugnat, vt liquebit diluendo obiecta in contrarium. Audiendus interim breuiter eſt S. Anſelmus egregiè iſta demonſtrans eiuſdem libri c. 7. excluſis hoc pacto omnibus alijs modis quibus fingi poſſet eundem eſſe Deum, & hominem, & monſtrans Deum non poſſe aliter fieri hominem, quàm per compoſitionem prædictam diuinæ perſonæ, & humanitatis: [diuina natura & humana non poſſunt inuicem mutari, vt diuina fiat humana, vel humana diuina: nec ita miſceri, vt quædam tertia ſit ex duabus, quæ nec diuina ſit omnino, nec humana. Denique ſi fieri poſſet, vt altera in alteram conuerteretur; aut eſſet tantùm Deus & non homo; aut ſolùm homo & non Deus: Aut ſi miſcerentur, ita vt ex duabus corruptis fieret quædam tertia: quemadmodum de duobus indiuiduis animalibus diuerſarũ ſpecierum maſculo & fæmina, naſcitur tertium, quod nec patris integram, nec matris ſeruat naturam, ſed ex vtraque tertiam; nec homo eſſet nec Deus. Non igitur poteſt fieri homo Deus, quem quærimus ex diuina & humana natura, aut conuerſione alterius in alteram, aut corruptiua commixtione vtriuſque in tertiam: quia hæc fieri nequeunt, aut ſi fieri valerent, nihil ad hoc quod quærimus valerent] Id eſt, etiamſi poſſibile eſſet, ex Deo & humanitate corruptis, exiſtere tertiam naturam: tamen ea natura non poſſet eſſe vſui ad ſcopum Deo propoſitum in productione huius myſterij, hoc eſt ad ſatisfactionem perfectam per hominem qui deliquerat, & iura diuina violauerat. Vt enim poſſit ſic ſatisfacere, exigitur omnino vt ſit verus Deus & verus homo. Pergit S. Anſelmus [ſi autem quolibet modo coniungi ita dicuntur hæ duæ naturæ integræ, vt alius ſit homo alius Deus, & non idem ſit Deus qui & homo, impoſſibile eſt vt ambo faciant quod fieri neceſſe eſt. Nam Deus non faciet, quia non poterit. Vt ergo hoc faciat Deus homo, neceſſe eſt eundem ipſum eſſe perfectum Deum, & perfectum hominem, qui hanc ſatisfactionem facturus eſt, quoniam eam facere non poteſt, niſi ſit verus Deus, nec debet niſi ſit verus homo. Quoniam ergo ſeruata integritate vtriuſque naturæ neceſſe eſt inueniri Deum hominem, non minùs neceſſe eſt has duas naturas integras conuenire in vnam perſonam, quemadmodum corpus & anima rationalis conueniunt in vnum hominem: quoniam aliter fieri nequit, vt idem ipſe ſit perfectus Deus & perfectus homo.] Non poterat neruoſius & aptiùs, cùm Eutychianiſmus, tùm Neſtorianiſmus refelli, & doctrina Catholica de Chriſto ſimul vero Deo, & vero homine ſtabiliri.

Structura Chriſti, vtcunque expreſſa per ſtructuram hominis.

8. Porrò exemplum quo S. Anſelmus hanc intra Chriſtum compoſitionem expreſſit, à Nazianzeno quoque vt ſuperiùs hoc ipſo capite retuli, vſurpatum eſt, & ab alijs quoque pleriſque Patribus ad hoc ipſum fuit adhibitum, vt à S. Cyrillo l. de Incarn. vnig. c. 24. qui cum conteſtatus eſſet non poſſe per nos penetrari quomodo Verbum factum eſſet homo, & vnitum fuiſſet noſtræ humanitati, ſubdit. [Sed ſi oportet tanquam in ſpeculum intuentes dicere; conjectat aliquo modo ſenſus humanus, adunatum fuiſſe Verbum corporj habenti animam rationabilem, qualiter etiam hominis animam ſuo Corpori; Ipſam quidem diuerſæ naturæ; ſortitam tamen communionem, adunationemque cum Corpore: vt penè videatur non eſſe alia præter Corpus, eo quòd per compoſitionem ex vtroque animal vnum efficiatur. Manet tamen ipſa, vt antè memoraui, in ſua natura.] Fuſiùs eadem tradit in epiſto. ad monachos Ægypti parte 1. Conc. Epheſ. Græcol. n. 12. Non diſſimiliter S. Gregorius Thaumaturgus in 2. expoſitione fidei num. 2. ait, [Verbum copulatum eſſe carni, ad ſimilitudinem humanam:] id eſt, vt in notis exponit Tirrianus, ad modum vnionis animæ, & Corporis. Pulchrè S. Auguſtinus tract. 47. in Ioan. [Planè (inquit) & caro Chriſtus, & anima Chriſtus; & Verbum Chriſtus; nec tamen tria hæc,

tres

tres Chriſti,ſed vnus Chriſtus. Hominem interroga, & de te ipſo fac gradum ad ea quæ ſupra te ſunt, & ſi nondum intelligenda, ſaltem credenda: quomodo eſt enim vnus homo, anima & corpus, ſic vnus Chriſtus, Verbum & homo. Videte quid dixerim, & intelligite. Anima & corpus, duæ res ſunt, ſed vnus homo: Verbum & homo, duæ res ſunt, ſed vnus Chriſtus.] Similia habet epiſt. 3. & 57. & in Enchir. c. 36. & l. 13. de Trinitate c. 17. Nyſſenus perpulchrè ſub initium qq. de Imag. [Quanam tandem de cauſa (inquit) non ſpiritales potiùs & ab omni materiæ concretione ſeiunctos, ac cæleſtes, Deoque proximos Angelos appellarit Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creatos. Etenim principatum atque imperium in terram vniuerſam atque in hominem ipſum, obtinent illi, imo etiam amplius quàm homo. Pari ratione immortalem eſſe, à materia ſegregatum, inuiſibilem, & purum, atque omnia quæ de Adamo dixeris, excellentiùs inſunt ſpiritualibus & cœleſtibus incorporearum mentuum choris. Quippiam igitur profundius nobis, quam prima fronte pateat, illud *ad imaginem*, quod eſt in homine, obſcurè indicat. Non enim vnam quandam imaginem, ac ſimilitudinem Dei poſſidet in ſe homo, ſed & ſecundam, & tertiam, tanquam in ſpeculo quodam & adumbrata effigie fictitia & typica, non phyſica, diuinitatis, in qua ſunt tres perſonæ, myſterium exprimens. Neque verò id ſolum, ſed & vnius ex ſancta Trinitate Dei Verbi incarnationem prænuntiat. Ac fortaſsè ad imaginem quidem eſt diuinitatis nuda anima, ad ſimilitudinem autem Incarnationis Verbi, iſtud animæ noſtræ, corporiſque compoſitum.] Nemo eſt qui illud S. Athanaſij ignoret, [ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo, vnus eſt Chriſtus.] Ad eum locum Genebrardus num. 36. multos prætetea alios Patres laudat in eam rem. Geronadius denique Scholarius in duce viæ, & cap. 8. colloquij cum Sultano, quod deſcribitur lib. 2. Turcogr. Cruſij, adhibito eodem exemplo declarat hoc myſterium. Analogiam ex varijs capitibus petit Genebrardus ſupra. Præcipua, & à Patribus inieċta iuxta Facundum l. 9. c. 4. In eo eſt, quod duæ Chriſti naturæ in vnicam perſonam concurrant, ſicut anima, & corpus in vnam perſonam hominis, nec prius anima, aut corpus per ſe fuerint, vt obſeruat Anaſt. c. 1. ὁδηγῷ pag. 49. Item in eo quod vt anima corpus animatum; ita Verbum, hominem denominat Deum. Præterea in eo quod ſicut anima quaſdam proprias, quaſdam cum corpore communes actiones habet, ita & Verbum cum humanitate. Tandem quia vt actiones vtriuſque partis Phyſicæ hominis, toti compoſito verè tribuuntur, ita compoſito ex duabus naturis, & vna Chriſti perſona, vtriuſque illius naturæ prædicata ſine abſurdo tribuuntur: vnde Deus dicitur paſſus, & homo æternus. Sunt omnes hæ analogiæ optimæ, in eaſque intendit Deus; compingens hoc arcanum. [Demit quippe (inquit S. Bern. 5. de conſid. c. 9.) familiariùs ſimiliuſque eum hominis conuenire conſtitutione, quod pro homine conſtitutum eſt Sacramentum.]

9. Quia tamen exempla ſi omnimodam paritatem continerent, exempla non eſſent, & nominatim quæcunque in rem præſentem conferuntur, admodùm oblæſa ſunt, vt notauit Damaſc. 3. fidei c. 26. multa ſunt in hoc exemplo diſſimilia myſterio de quo agimus, vt fusè proſequitur Iuſtinus in expoſitione fidei de Trinitate *poſt med.* & attigit S. Bernardus ſupra, ac Nemeſ. lib. de homo. c. 3. *ſub fine* qui præſertim vrget, quod anima quoquomodo mutatur, & deprimitur, aggrauaturque à corpore, quod Verbum non ſubit ab humanitate. Addendum vero inſuper eſt, animam rationalem, & corpus, eſſe ſubſtantias dimidiatas, facereque vnam naturam, & neutrum eorum trahere alterum ad ſuam ſubſiſtentiam, ſed vel vtrique eſſe ſuam ſubſiſtentiam, vel ambo pendere à ſubſiſtentia totius. Quæ omnia deficiunt in verbo, & humanitate. Aliæ præterea diſſimilitudines notari poſſunt cum Anaſtaſio c. 18. ὁδηγῷ. Vnde mirum non eſt ſi hæretici ex hoc exemplo veritatem huius myſterij labefactare tentarint, vt Seuerus, & Monophyſitæ ex Ruſtico, qui propterea diſparitates huius exempli latè perſequitur Dialo. contra Aceph. & ex Anaſtaſio c. 17. ὁδηγῷ *in fine*, & c. 18. *initio*. Malè SS. Patres hoc exemplo vſos interpretati Armeni, vt videre eſt apud Theorianum in legatione, pag. 125. ex eo quod anima, & corpus ſint vnica natura, vnicam ex verbo, & humanitate naturam Chriſti ſtruebant, perpetuoque in ore habebant hoc exemplum, vt idem Anaſtaſius c. 19. & latè quoque Iuſtinianus in ſuæ fidei edicto, referunt. Quaſi non etiam liceret in homine duas partiales naturas diſtinguere, ſpiritualem ſcilicet, & corpoream, quod apertè vult Anaſtaſius c. illo 18. & S. Auguſtinus 13. Trinitate c. 17. quomodo tres in Chriſto naturas ponunt, Deitatem, animam, & carnem. Quam multa item, ex malè aptato exemplo humanæ compoſitionis aduerſus veritatem huius myſterij effutiuerit Wicleffus, legere licet apud Valdenſem 2. 1. l. r. à c. 39.

Aliæ eiuſdem ſtructuræ, imagines.

10. Quare fatendũ eſt, exemplũ cõpoſitionis hominis ex anima, & corpore nõ eſſe niſi exemplũ Incarnationis, atque adeò aliquatenus claudicare. Eſto verum ſit, illud exemplum plus aliquantò congruere, quàm cætera vulgaria, vt affirmat Nemeſ. *ſupra*, & D. Thomas 4. contra gent. c. 41. Eiuſmodi eſt exemplum inſitionis quo vtitur S. Ephrem Sermo. de marg. pretioſa *ſub fine* & omnibus præfert Dur. in 3. d. 1. q. 1. n. 13. ac cõtra Caietani contemptum tuetur latè Palac. eadem diſtinctione 1. diſp. 1. *ſub fine* Admodùm item tritum eſt exẽplum ignitionis, quo vtitur Anaſtaſius c. 21. ὁδηγῷ pag. 329. Damaſc. optimè l. de duabus Chriſti voluntatibus, fusè itẽ ac benè Arnobius in conflictu cum Serapione lib. 2. *ſub initium*. Nyſſenus in Orat. magna Catech. c. 10. Nicetus 3. Theſ. c. 38. n. 14. S. Cyrillus l. 2. pentab. in proœmio, & libro nuper edito de S. Trinitate cap. 14. & lib. de Incarn. Vnig. cap. 8. Cantacuſ. apologia 1. *ſub medium* & apologia 2. *ſub initio* & fusè S. Baſilius homil. de humana Chriſti generatione itemque autor operis de Incarnatione apud Auguſtinum lib. 2. *ſub f.* deſcribens Origenem 2. periarch. c. 6. Explum verbi noſtri mentalis, quod immutatum aſſumit vocem externam, vt carneis auribus illabatur, legere licet apud D. Auguſtinum 1. Doct. Chriſt. c. 13. & lib. 15. Trinitate c. 11. & apud Fulgentium contra ſermonem Faſtidioſi. S. Gregorius homil. 2. in Ezech. adhibet præterea exemplum electri, quod ex auro, & argento componitur, quæ ad diuinitatis, & humanitatis in Chriſto nexum egregiè accommodat. Hæc exempla fateor non eſſe adeò appoſita, quàm eſt exemplum vnionis animæ, & corporis. In his enim exemplis, & manuductionibus ad hoc myſterium, de quibus infra plenè, multò plures ſunt diſſimilitudines, & improportiones, quàm in exemplo illo animæ, & corporis. Tamen vt Iuſtinus ſupra rectè monuit, non debet nos pudere improportionis quorumlibet exemplorum noſtrorum cum hoc myſterio. Tam verum item, quàm tritum eſt illud Auguſtini epiſtola 3. Voluſianum adhuc Ethnicum de hoc myſterio erudientis. [Hic ſi ratio quæritur, non erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe.]

Obſignemus hoc caput ea confeſſione qua Amatus Metenſis Epiſcopus vitam ipſam obſignauit, vt ex geſtis Metenſium Antiſtitũm narrat Onuphrius l. de ritu ſepeliendi c. 1. Amatus ergo cum ad extrema veniſſet, iuſſit

Digitized by Google

Iuſſit ſibi prælegi epiſtolam S. Leonis Papæ ad Flauianum de Incarnatione, eaque prælecta, miſſas faciens quaſcunque myſterij huius ſiue illuſtrationes ſiue probationes exclamauit; [Sic credo. Trinitas ineffabilis, ſic confiteor Deus omnipotens, ita de te ſentio Fili Dei IESV Chriſte, qui pro noſtra ſalute dignatus es venire in hunc mundum, ſic de te intelligo. Ita eductus de tua Incarnatione ſentio piiſſime Chriſte, quod aſſumpta carne ſint duæ naturæ vnitæ in vnam perſonam.]

CAPVT II.

Contradictionum propoſito diuinitùs ænigmati in ſpeciem offuſarum, ſuperficiaria extricatio.

11. SIc vtcunque monſtrata legitima ratione, qua vnus & idem poteſt eſſe Deus & homo, quilibet ſine magiſtro, vt rectè cenſuit Nouat. l. de Trinitate c. 20. ex ſeſe facile cognoſcere poteſt, quomodò euaneſcant omnes illæ contradictiones, quæ ſupra in propoſitione difficultatis, & tenebrarum noſtri ænigmatis vrgebantur: quod ſcilicet idem ſit gigas, & puſio; fortiſſimus, & infirmiſſimus; altiſſimus & depreſſiſſimus; mortalis & immortalis; genitus per genitam ſuam; creator & creatura. Lectorem in re certa, & ſuppoſitis fundamentis ante iactis, non adeò obſcura, prælata per nonnullos Patres face iuuare opportunum videtur.

Pugnantia Chriſti attributa, à PP. conciliata, ex naturarum concurſu in vnam perſonam.

Profero verò inprimis Iuſtinum in expoſitione fidei de Trinitate cùm agit de Verbi deſcenſu ad nos, ad inſtaurandum genus noſtrum. Ait enim, quando tempus à Deo ad id præfixum appetijt; [Verbum vſum ſequeſtra Virgine ſtirpis Dauidicæ, ſicut illi legi promiſſum fuerat; & ingreſſum in eius vterum, quaſi ſemen quoddam diuinum, fingit ſibi templum perfectum hominem, ſumpta parte quadam illius naturæ, quæ fieret formandi eius templi eſſentia hoc indutus & huic vnitus, Filius Dei, prodijt naturæ geminæ. Ex illo enim tempore, Filius & Deus & homo eſt. Ita diſpenſationem erga nos ſuam abſoluit, quandoquidem Adam peccando poſteros ſuos morti ſubiecit, & vniuerſam eorum naturâ huic debito reddidit obnoxiam. At Filius vt Deus & homo, lapſum Adam in integrum reſtituit: & in quantum homo vitam agit inculpabilem, mortemque ſpontaneam ſuſcipit; abſoluta quidem viuendi ratione delictum abolens, mortem verò debitam, indebita irritam faciens. In quantum autem Deus, quod collapſum eſt reſtituit, & mortem ipſam in totum deſtruit. Idem igitur eſt Filius, qui & concidit & collapſa reſtituit: in quantum homo, concidit: In quantum Deus, reſtituit. Quoties igitur audieris de vno Filio voces contrarias, collatas inuicem, diuide iuxta vtramque naturam; magnificas, diuinaſque diuinæ naturæ attribuens: quicquid autem exiguum, & humanum, humanæ imputans, ſic enim & vocum earum diſcrepantiam effugies, reddendo ſua cuique naturæ, & filium vnicum antiquiorem ſeculis omnibus, eundem recens natum iuxta ſacras Scripturas confiteberis.]

12. Egregiè quoque Tertullianus l. 2. contra Marc. cap. 27. [Quæcunque exigitis Deo digna, habebuntur in Patre inuiſibili, incongreſſibilique, & placido, & (vt ita dixerim;) Philoſophorum Deo. Quæcunque autem vt indigna reprehenditis, deputabuntur in Filio, & viſo, & audito, & congreſſo, arbitro Patris & miniſtro, miſcente in ſemetipſo hominem & Deum; in virtutibus Deum, in puſillitatibus hominem, vt tantum homini conferat, quantum Deo detrahit. Totum denique Dei mei penes vos dedecus, Sacramentum eſt humanæ ſalutis. Conuerſabatur Deus, vt homo diuina agere doceretur. Ex æquo agebat Deus cum homine, vt homo ex æquo agere cum Deo poſſet. Deus puſillus inuentus eſt, vt homo maximus fieret.]

S. Cyrillus l. de Incarn. Vnig. c. 26. iacto ſimili fundamento vnitatis ſuppoſiti in duplici Chriſti ſubſtantia, ſimiliter exponit longum Syllabum, quem ibi conficit contradictoriorum attributorum, quæ eidem Chriſto verè aſſignantur; quædam ratione humanitatis, quædam ratione Deitatis. Idque vt ſignificaretur, ait Leuit. 14. ad leproſi curationem indictum eſſe, vt ſumerentur duo pulli mundi, quorum vnus occidebatur, eiuſque ſanguine perfundebatur cum pullus alter, qui mox viuus dimittebatur, tum qui à lepra curandus erat. Hoc ſic ad rem præſentem aptat S. Cyrillus. [Reddit quidem nos mundos, & pollutionum ſordes abluit, & carnalis concupiſcentiæ mortalitatem repellit ſanguis precioſiſſimus Chriſti, & purgatio Baptiſmatis ſacroſancti. Cæterùm illud aſpice. Omittentes enim ſcriptorum vim ſubtiliter examinare, quod myſterio expediat in præſentia memorabimus. Pullis duobus comparat Chriſtum, non quod duo ſint Filij, ſed quod vnus potiùs ex duobus, ex diuinitate & humanitate in vnitatem collatus. Mundi autem pulli, neque enim fecit peccatum Dominus noſter IESVS Chriſtus, ſed erat Verbum ſanctum & diuinitate & humanitate. Volucribus verò comparatur, quod quaſi in ſublimi ſit ſuper terram, & à cœlo deſuper. A cœlo enim homo eſt Chriſtus, licet carnem ſancta Virgo peperit. Quomodo igitur deſuper & de cœlo? Deus enim Verbum, quod eſt deſuper & ex Patre, carnem ex Virgine ſancta accipiens, & eam ſuam propriamque exiſtimans, tanquam ſi eam deſuper, & de cœlo detuliſſet, dicebat: *Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, Filius hominis.* Ea enim quæ ſua ſunt, propriæ carni ſemper attribuit; adunatum vero ſemel, iam cum ipſa vnum ſcilicet exiſtimabitur. Cæterùm vide occiſo vno pullo, lauari quidem alterum, eius comparem tamen non emori. Et quid hoc ſic? viuebat enim Verbum, licet ſua caro fuiſſet mortua, & communem paſſionem eſſe ducebat propter adunationem & familiaritatem quam habebat cum carne. Igitur ipſe quidem viuit vt Deus, corpus vero tanquam proprium faciebat, & in ſe familiariter accipiebat corporis paſſiones, cum ipſe nihil in natura propria pateretur. Prodeſt igitur & neceſſarium eſt, ſi in vno Chriſto id accipiamus, quod ſecundùm aliud & aliud de vno eodemque Chriſto conſtituatur, & quod in duo diuidi non permittat, licet diuerſa inter ſe, & minimè conuenientia acta eſſe dicantur.] Perbelle hunc quoque myſterij noſtri typum, & conſociandorum in vno, & eodem contradictoriorum attributorum imaginem, proponit idem Cyrillus l. 3. glaphyr. in pentat.

13. Alibi autem eodem libro eodem modo accipit mandatum Leuit. 16. Latum de duobus hircis pro peccato ſtatuendis coram Domino, quorum vnus liber dimittebatur, alter verò immolabatur, & eius ſanguine eluebantur peccata. Diffuſionis eo loco orationis Breuiculum appono, ex l. 9. in Iulia. ad t. 2. [Quoniam pro peccatis noſtris immolatus eſt Chriſtus, hirco aſſimilatur. Nam ſic dicit Propheta Eſaias: *Omnes ſicut oues errauimus*; homo via ſua errauit. Et *Dominus tradidit ipſum pro peccatis noſtris.* Nam duo hirci aſſumuntur, non quod duo Chriſti, hoc eſt duo filij ſecundum aliquos, ſed magis quod oportebat videri etiam occidendum pro nobis: & morientem quidem ſecundùm carnem, viuentem autem ſecundùm ſpiritum ſortes autem & nomina hircis, vni quidem illorum *Dominus*, alteri verò ἀποπομπαῖος, hoc eſt *emiſſarius*. Non enim

ſicut ſtrenuus Iulianus, dicit, præcepit dimitti ſignaculo carentem dæmoni cuipiam ἀποπομπαίῳ: & ἀποτροπαίῳ, hoc eſt, *malæ arcenti*: Sed ipſe hircus potiùs vocabatur *apopompæus*, eo quod immolatione amandabatur, quemadmodum ſcilicet & *Dominus* qui occidebatur. Deſcribebatur autem per vtrumque vnus Chriſtus, & moriens pro nobis ſecundùm carnem, & morte ſuperiori demõſtrabatur ſecundùm diuinitatis naturam, emittebaturque in deſertum, præfigurante terra deſerta & inarabili, gentium ſterilitatem.] Fuſiſſimè idem habet epiſtola ad Acacium quæ habetur t.6. Conc. Epheſ. c. 16. Et omnibus his locis pulchrè obſeruat nomen eius hirci qui pro peccato occidebatur fuiſſe, *Dominus* alterius verò nomẽ fuiſſe ἀποπομπαῖος, *emiſſarius* vt typus. Dominum gloriæ pro nobis immolatum, eundemque inter mortuos liberum delinearet. Theodoretus dialo. 3. cuius titulus eſt *impatibilis* eodem modo expoſuit vtrumque myſterij huius typum propoſitum, hircorum ſcilicet & paſſerum. Quanquam non deſunt aliæ quoque eorum interpretationes. Nam duos hircos Cyrillus ad illum t.2. fatetur poſſe quoque accipi de Chriſto inter homines hircos, & peccatores apparente in ſimilitudinem carnis peccati. Tertullianus verò l. contra Iud. c.14. & l.3. contra Marcio. c.7. poſt Iuſtinum in Tryphone, hircum immolatum ad priorem Chriſti aduentum hircum alterum, ad poſteriorem in gloria aduentum refert. Dionyſius Alex. epiſtola contra Paulum Samoſat. ad quæſt. 4. duos hircos expoſuit Patrem, & Filium ſed interpretatio ex S. Cyrillo propoſita, bellè quadrat in rem præſentem.

14. Omnes igitur contradictiones prædictæ, tolluntur modo propoſito, quia etiamſi cadunt in vnum eundemque Chriſtum, non tamen ratione eiuſdem naturæ, quæ in vno illo ſuppoſito eſt multiplex. Hocque eſt totum fundamentum communicationis idiomatum, vt optimè tradit Vincent. Lyrin. c. 21. verbis illis. [Propter perſonæ vnitatem, indifferenter atque promiſcuè, & quæ Dei ſunt propria, tribuuntur homini, & quæ carnis propria, adſcribuntur Deo. Inde eſt enim quod diuinitùs ſcriptum eſt, & Filium hominis deſcendiſſe de cælo, & Dominum Maieſtatis crucifixum in terra; Inde etiam eſt, vt carne Domini facta, carne Domini creata, ipſum Verbum Dei factum, ipſa ſapientia Dei impleta ſcientia creata dicatur: ſicut in præſcientia, manus ipſius & pedes foſſi eſſe referuntur. Per hanc inquam, perſonæ vnitatem illud quoque ſimilis myſterij ratione profectum eſt, vt carne Verbi ex integra matre naſcente, ipſe Deus Verbum natus ex Virgine, Catholiciſſimè credatur, impiiſſimè denegetur.] Qui verò hoc modo non benè diuidunt, maledictioni Caini ſe obnoxios reddunt, vt perpulchrè in hunc modum dixit S. Ambroſ. l. de Incarn. Dom. Sacr. c.1. & 2. [Caueamus ne à ſinu Patris, & quodam vtero paterno arcanæque naturæ, ſubſtantiam vnigeniti filij ſeparemus; verbiſque his, quibus veritas ſuſceptæ Incarnationis adſtruitur, diuinæ generationi præiudicia inferre meditemur, ne & noſtrum alicui dicatur: *Si rectè offeras rectè autem non diuidas, peccaſti; quieſce.* Hoc eſt, ſi neſciamus quæ propria ſunt diuinitatis æternæ, Incarnationiſque diſtinguere, ſi Creatorem cum ſuis operibus conferamus, ſi authorem temporum dicamus cœpiſſe poſt tempora.] D. Hilarius ferè initio 9. de Trinit. ait, hanc indiſtinctionem, fuiſſe omnis circa Chriſtum erroris radicem.

Indidem petenda ſolutio omnium ænigmati propoſito aduerſantium.

15. Argumenta quæ contra nunc datam ænigmatis noſtri enodationem formari poſſunt, illa ipſa ſunt, quibus Athæi ac Philoſophi aduerſus poſſibilitatem huius myſterij armantur; ducunturque vel ex parte Verbi ſuppoſitantis humanitatem quod inde mutandum, vel imperfectione aliqua contaminandum videtur; vel ex parte humanitatis diuinitùs ſuppoſitatæ, quæ non videtur poſſe ſic ſuppoſitari quin plus à Verbo, quàm ab alijs diuinis Perſonis dependeret, cùm tamen omnis cauſalitas ad extra ſit toti Trinitati communis: Vel ex parte reſultantis inde compoſiti, quod videtur fore ens per accidens. In his argumentis conterendis non placet nunc hærere, quòd inferiùs, plenè diſcuſſis contrarijs principijs, clarum ſit futurum ea non eſſe valida. Nunc autem non niſi imperfectè poſſet eorum vis debilitari, atque retundi. Satis itaque erit in præſentia, cum Nyſſeno lib.2. de Philoſophia c.12. imo Nemeſio c.3. libri de homine (poſt deſcriptam vnionem animæ cum corpore,) dicere etiam Ethnicos nobis atteſtari, & quod impoſſibilis iudicetur hæc vnio Verbi cum humanitate, ex craſſa eius conceptione ortum habere [Verbum (inquit) vnitum remanſit inconfuſum, & incomprehenſibile, nihil ipſum à ſocietate corporis, & animæ, immutatum, neque illorum imbecillitatis particeps, ſed eis ſuam diuinitatem impertiens, vnum cum eis fit & permanet; quod erat ante iunctionem. Nouus hic temperationis, aut iunctionis modus eſt, & temperatur & manet omnis duntaxat admixtionis expers, & non confuſum, & incorruptum & immutabile, & præterquam quod ſe non vertit neque cõfonditur, quoniã omnis prorſus commutationis eſt expers; non vnà cum illis patitur, ſed vnà tantum agit: neque ſimul interit, aut commutatur, ſed cum illa amplificat, tum ab illis non imminuitur. Teſtatur hoc Porphyrius, qui Chriſtum oppugnare & inſectari non dubitauit, ſunt autem grauia inimicorum, à nobis quæ ſunt teſtimonia, neque contradici quicquam poteſt. Itaque Porphyrius capite ſecundo variatum quæſtionum, ad Verbum, ſic ſcribit, non improbandum igitur accidere poſſe, vt aliqua ſubſtantia ad alterius ſubſtantiæ abſolutionem aſſumatur & pars ſubſtantiæ ſit, ita vt in ſua ipſius natura maneat & aliam ſubſtantiam compleat, & vnum cum alio fiat, & ſuam vnitatem conſeruet & quod maius eſt, ipſa quidem non vertatur, ſed ea in quibuſcunque fuerit, ad ſuam ipſius actionem ſua præſentia vertat. Atque hæc de animæ & corporis iunctione ſcribit. Quòd ſi in anima vera eſt ratio, propterea quòd eſt non corpus, longeque erit verior de Deo Verbo, quod multò magis non concretum & verè ab omni coagmentatione corporis remotum eſt. Hoc planiſſimè obturat os ijs, qui iunctionem Dei cum homine accuſare conantur.] Hæc ad Ethnicorum argumenta contra huius myſterij poſſibilitatem, ſatis in præſentia erunt.

16. Sunt verò præterea alia quædam argumenta contra huius myſterij veritatem prout eſt à nobis expoſita, quæ ab hæreticis varijs confecta, adunauit in vnum veluti faſcem Naz. Orat. 35. *ſub fine* verbis illis [Tu mihi contra, illas ingratitudinis tuæ voces enumera, has videlicet, Deus meus, & Deus meus, Maior, creauit, fecit ſanctificauit, ſeruum etiam ſi ita lubet, & obedientem adiunge; atque hæc etiam, dedit, didicit, mandatum eſt, miſſus eſt. Illud etiam, quod à ſeipſo quicquam facere non poſſit, aut loqui, aut iudicare, aut donare, aut velle. Huc adde ignorationẽ, ſubiectionẽ, precem, interrogationẽ, profectũ, conſummationem. Adde etiam ſi ita placet, quæ his abiectiora ſunt, dormire, eſurire, fatigari, lachrymas mittere, mortis pauore affici, ac velut tergiuerſari. Fortaſſe etiam probri cauſa, crucem quoque ipſam & mortem obijcies. Reſurrectionem enim, ipſiuſque in cælum receptionem, conſulto mihi prætermiſſurus videris: quoniam in his, quod cauſæ noſtræ faueat, quippiam reperitur. Multa etiam alia congerere queas, ſi conſtruere velis, æquiuocum illum ex tua ſententia, & aſcriptitium Deum;

vt autem ipſi ſtatuimus verum, Patrique honore æqualem] Hæc argumenta, ſic diſſoluenda docet Theologus, vt proximè diſſoluimus contradictiones propoſitas [hoc tibi (inquit) faciendum eſt, vt altiores voces diuinitati, ac præſtantiori illi, & incorporeæ naturæ, paſſionibuſque ſublimiori, attribuas: humiliores autem, compoſito, & tua cauſa inanito atque incarnato; Imò etiam, (non enim minùs commodè hoc à me dicetur,) humanato, ac deinde exaltato, vt tu videlicet, abiecta hac dogmatum humilitate & craſſitie, ſublimior eſſe, ſimulque cum diuinitate aſcendere, non autem rebus in aſpectum cadentibus inhæreſcere condiſcas; quin potius cum intellectibilibus rebus aſſurgas, atque intelligas, quæ prioris illius naturæ ſit ratio, & quæ aſſumptæ humanitatis,]

SECTIO II.

De Priore intra Chriſtum ſubſtantiali compoſitione, eiuſq; appendicibus, ad accuratam, & plenam Catholicæ Enodationis propoſitæ intelligentiam, & roborationem.

17. VT accuratè ſcrutemur, quæ aduerſus errores huic myſterio contrarios iuxta Catholicam veritatem affirmauimus, valideque confirmemus, quæ enodatio legitima ænigmatis à nobis data propoſuit, ſcholaſticus trames ineundus eſt, deque diuino compoſito hactenus non niſi quoad an eſt ſtabilito, diligenter, ac preſsè pro more in ſcholis à Theologis vſurpato, diſſerendum. Vocandæ ergo ad examen ſunt, quatuor eiuſdem compoſiti cauſæ, ac primùm internæ duæ, quod ex his compingatur, & exurgat totum. Sed hæ in Chriſto duplices diſtingui debent, pro duplici ſubſtantiali compoſitione, quæ intra Chriſtum cernitur. Optimè enim Theodorus Abucara Opuſc. 2. *ſub fine* ad intelligendum modum compoſitionis Hypoſtaticæ, quam in Chriſto agnoſcimus, præmittit duplicem in Chriſto compoſitionem ſubſtantialem ſecerni oportere: alteram naturalem, qualis in vnoquoque noſtrûm reperitur ex anima, & corpore phyſicè deuinctis, alteram ſupernaturalem ex humanitate, & perſona diuini Verbi; quam voco ſecundam compoſitionem, quia hæc compoſitio, ſi agatur de toto compoſito (vt nunc agimus) manifeſtè ſuperuenit ei compoſitioni, quam phyſicam diximus. Porrò hæc ſecunda compoſitio proportione reſpondet compoſitioni metaphyſicæ, quam ſuppoſitalitas in nobis facit cum humanitate eidem ſubſtrata, quæ dicitur *forma totius*. Sed quia complementum illud exiſtentiæ in Chriſto Domino, ſupernaturale eſt, imò increatum, non item in nobis, quorum exiſtentiam terminus ab ea connaturaliter profuſus reſtringit, idcirco hæc Metaphyſica compoſitio in Chriſto eſt ſupernaturalis: prior autem compoſitio eſt merè naturalis, quoad ſuam eſſentiam, quamuis quoad modum quo eſt facta, valdè ſupernaturalis fuerit, quatenus Chriſti humanitas non fuit naturali modo producta, ſed à Spiritu Sancto ſupra naturam operante, & ſuperueniente in Deiparam, eſt effecta. De hac ergo duplici compoſitione, ſigillatim, & accuratè agendum eſt, vt enodatio Catholica diuini ænigmatis proximè data, introſpiciatur, & vndecúque firmetur.

CAPVT I.

De Chriſti corpore, & anima, ac naturali vtriuſque vnione.

18. EXtrema prioris huius compoſitionis, non ſunt alia, quàm corpus, & anima Chriſti. Hoc ex phyſicis notum eſt; Nam ad phyſicam hominis compoſitionem hæc extrema abundè ſufficiunt.

Extrema naturalis in Chriſto compoſitionis, corpus & anima.

Neque verò moror Wicleffum, qui præter duo illa quæ diximus, tertiã quandam & in nobis, & in Chriſto inuexit naturam, quam aliquando vocauit animationem, aliquandò animam materialem, & corruptibilem, qua mediante Spiritus vniatur carni. Hæc iuxta Wicleffum erat in Chriſto, & in quouis homine *Trinitas* vt latè refert Vald. l. 1. Doctr. toto artic. 2. ſiue à c. 31. ad 38. qui tot ſecuribus delirium iſtud excaudicat, vt nihil ſit neceſſe vlteriùs hic circa illud hærere. In philoſophicis autem diſputationibus monſtratum abundè eſt, & vnam eſſe hominis animam; eámque ſpiritualem, & immortalem; & animam rationalem ſiue Spiritum, immediatè carni vniri. Reiecta item ibidem eſt alia Bambalionis illius fatuitas, qua pronunciauit ſpiritum immortalem, ſiue animam immaterialem, eſſe perſonam hominis per ſe, & completè; ſiue ſolam animam immaterialem, eſſe hominem totum; corpus verò carneum, & animationem, ſiue animam materialem eatenus cenſebat hominis & perſonæ rationem participare, quatenus à Spiritu illo immortali attracta fuerint. Hæc in omnibus hominibus falſiſſima ſunt, in Chriſto autem monſtroſa, & hæretica. Quid enim factum fuiſſet ea perſona participata, quoad partem eius præcipuam in triduo mortis Chriſti? Nam Spiritus quidem erat immortalis, & in inferno fuit; Materia item prima perire non potuit, & fuit in ſepulcro. Illa vero tertia ſubſtantia ſiue perſona participata, vbi fuiſſet? Non enim in corpore, quod alioqui non fuiſſet mortuum. Neque extra corpus, cum non ſit forma immaterialis & immortalis. Neque verò perire debuit, quia *non dabis Sanctum tuum, videre corruptionem: & quod Verbum ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit.* Quare faceſſat malè ſani capitis abortio; & extrema huius compoſitionis, vt in nobis, ita & in Chriſto, non niſi corpus & animam vinculata atque vnita ſtatuamus. Eſtque id apud omnes ratum, & extra controuerſiam, ſuppoſitis ijs quæ libro. 1. contra aliquos hæreticos verum corpus humanum, aut veram humanam animam Chriſto negantes, diſputauimus.

Vnio extremorum illorum agnoſcenda.

18. Exoleuit item iam pridem opinatio quorundam Catholicorum apud Magiſtrum in 3. diſt. 6. & apud S Thomam 4. contra gent. c. 41. quibus viſum eſt, non debere admitti vnionem inter corpus & animam Chriſti. Verebantur enim, ne cum ea vnione duas integras ſubſtantias, atque adeò etiam perſonas in Chriſto ponerent. Sed hi trepidabant timore, vbi non erat timor. Non enim integræ duæ ſubſtantiæ ſunt duæ perſonæ ſi altera illarum integrarum ſubſtantiarum ſuo metaphyſico complemento ac termino poſtea explicando deſtituatur, vt verè in Chriſto humanitas ſuo illo complemento fuit deſtituta. Quinimò hi auctores ſcopulum ſcopulo declinabant, & dùm intenti erant vt à Neſtorio auerterentur, non videbant ſe in aliud æquè periculoſum barathrum incidere; nempe veræ humanitatis à Chriſto tollendæ. Negata enim ea corporis, & animæ vnione, Chriſtus non foret verus homo, quod tamen eſt fide ſanctum & indubitatum: Nec verum fuiſſet dicere, Verbum aſſumpſiſſe humanitatem vt rectè notauit Dur in 3. d. 6. q. 4. n. 3. Alia aduerſus hanc opinionem (ſi tamen opinionem) peti poſſunt ex Hugone Victorino t. 3. in apologia de verbo incarnato. Nam ij quos ibi impugnat, negantes Chriſtum eſſe aliquid ſecundùm quod homo, non aliud

negabant, quàm vnionem inter animam, & corpus Chriſti. Ea quippe vnione poſita, corpus & anima ſunt vnum aliquid, ſaltem forma totius, quod non habent abſque vnione. Idque in Chriſto intendebant affirmare illi erronei impugnati ab Hugone, & ſubſannantur etiam à Richardo Victorino tract. de baptiſmo Chriſti *ſub medium*.

Eoſdem ſpectâſſe iis temporibus puto percelli ab Alexandro 3. cap. *cùm Chriſtus* de hæreticis & paulò plenius in epiſtola ad Archiepiſcopum Rhenenſem, quæ extat in Conc. Later. ſub eodem Alexandro parte 49. c. 40. Quamuis enim Alexander ſubdat rationem, quæ videtur potiùs impetere eos qui in ſenſu Manichæorum dicerent Chriſtum prout hominem non eſſe aliquid, quia eſt nihil, nec niſi fictam, & apparentem humanitatem habuit, quo pacto Alexandri definitionem accepit Penna in 2. p. directorij l. a. ſcholio 3. tamen ea ratio in ſenſum quoque propoſitum rectè cadit: damnat enim Pontifex eum qui negauerit Chriſtum ſecundùm quod eſt homo, eſſe aliquid [quia ſicut Chriſtus eſt verus Deus, ita & verus homo ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.] At non eſſet homo Chriſtus, neque ex carne & anima coaleſceret, niſi adeſſet vnio vtramque illam partem coagmentans. In hos ergo ſcholaſticos rectè cadit damnatio Pontificis, mandantis Pariſienſes & Rhenenſes doctores conuocari aduerſus eos: quod non videtur mandaturus, ſi de Manichæorum phantaſmate Scripturas omnes euertente, & myſterium Incarnationis euacuante, ſermo fuiſſet. Eſt igitur in Chriſto, æquè ac in nobis, animæ & corporis vnio; quicquid tandem ſit ea vnio, de qua eſt phyſicum problema, hoc loco dimittendum.

Sic eadem natura quæ ceciderat, reſurgit.

19. Hæc omnia innituntur principio illo ex fide certiſſimo, quod placuerit Deo, (vt erat ſanè conuenientiſſimum) per illam ipſam naturam quæ ceciderat, reparationem eius perficere, & per hominem de Adami ſtirpe, illatam generi noſtro ab Adamo parente cladem, ſarcire. Hæc enim à Patribus cauſa producitur, cur hominem, non Angelum aſſumi à Verbo oportuerit. Tertullianus optimè l. de carne Chriſti c. 14. [Chriſtus ſalus hominis fuit; cauſa ſcilicet, ad reſtituendum quod perierat. Homo perierat, hominem reſtitui oportuerat, vt Angelum geſtaret Chriſtus, nihil tale de cauſa eſt] S Irenæus l. 5. c. 21. [Miſit Deus filiū ſuum factum de muliere. Neque enim iuſtè victus fuiſſet inimicus, niſi ex muliere homo eſſet, qui vicit eum. Per mulierem enim homini dominatus eſt ab initio, ſemetipſum contrarium, ſtatuens homini. Propter hoc & Dominus ſemetipſum Filium hominis confitetur, principalem hominem illum, ex quo ea quæ ſecundum mulierem eſt plaſmatio facta, in ſemetipſo recapitulans: vti quemadmodum per hominem victum deſcendit in mortem genus noſtrum, ſic iterum per hominem victorem aſcendamus in vitam: Et quemadmodum accepit palmam mors per hominem aduerſus nos, ſic iterum nos aduerſus mortem per hominem accipiamus palmam.]

S. Aug. l. de vera relig. c. 16. eandem cauſam reddit cur hominem cum corpore terreno, & noſtrate, non æthereo, vt fieri poterat, aſſumptum voluerit Deus. [Sed cum omnibus (inquit) modis moderatur animis Deus pro temporum opportunitatibus, quæ mira ſapientia eius ordinantur, de quibus aut non eſt tractandum, aut inter pios perfectoſque tractandum eſt, nullo modo beneficentiùs conſuluit generi humano, quàm cum ipſa ſapientia Dei, id eſt vnicus Filius conſubſtantialis Patri & coæternus, totum hominem ſuſcipere dignatus eſt, & Verbum Caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ita enim demonſtrauit carnalibus, & non valentibus intueri mente veritatem, corporeiſque ſenſibus deditis, quàm excelſum locum inter creaturas habeat humana natura, quod non ſolùm viſibiliter, (nam id poterat, & in aliquo æthereo corpore ad noſtrorum aſpectuum tolerantiam temperato,) ſed etiam hominibus in vero homine apparuit ipſa enim natura ſuſcipienda erat, quæ liberanda.]

20. Præclarè quoque in eandem ſententiam diſputat, & Auguſtino ſub alio typo planè concinit Gregorius Nyſſenus in Orat. catechet. cap. 27. ſic diſſerens [cùm autem omnibus hominibus vnus ſit in vitam aditus, vndenam oportebat eum qui ad nos ingreditur, in vita collocari? Ex cælo, ait, fortaſſe qui genus humanæ originis deſpuit tanquàm turpe & abiectum? ſed in cœlo non erant homines: nec in vita ſupramundana verſabatur morbus vitij. Qui autem eum homine commiſcebatur, eius erat ſcopus & inſtitutum in illa contemperatione, vt prodeſſet homini. Vbi ergo non erat malum, neque ibi vita degebatur humana, quemadmodum poſtulat quiſpiam, vt homo illinc Deo coniungatur; imò verò non homo, ſed aliquod ſimulachrum, & quædam ſimilitudo hominis? Quænam autem fieret noſtræ naturæ correctio, ſi cùm terreſtre ægrotaſſet animal, aliquod aliud ex cæleſtibus, diuinum ſuſcepiſſet aduentum? Non poteſt enim fieri, vt curetur quod laborat, niſi pars laborans propriam ac peculiarem accipiat curationem, ſi ergo quod laborabat quidem, fuiſſet in terra; virtus autem diuina id quod laborabat minimè attigiſſet, aſpiciēs ad id quod ſe decebat; fuiſſet planè homini inutile diuinæ virtutis negotium, in iis verſans, quæ nobiſcum nullam habebant communionem.]

Ipſe Apoſtolus Rom. 8. id pulchrè expreſſit, cùm dixit *mittens Deus filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis.* En Apoſtolus miſſum Dei filium ait in carne, ſimili noſtræ carni peccatrici, (ſimili inquā quo ad ſubſtantiam, non quoad peccatum,) ſicque in ea ipſa carne, quæ peccato ſubiacuerat, peccatum euerſum eſt, & regnum Satanæ deſtructum, quod fuiſſe [ſtupendum trophæum] erigere, ait ad eum locum D. Chryſoſtomus hom. 13. addens ſic percuſſo per Chriſtum peccato, & Satana, quàm variæ & illuſtres victoriæ ſint conſecutæ [Mirum, (inquit) autem, id eſt, quod vnà cum carne trophæum erectum eſt, & quæ millies à peccato deiecta fuerat, hæc eadem ſplendidam contra illud victoriam tulit. Vide enim quot noua atque inopinata extiterint. Vnum quidem quod peccatum carnem non vicit, alterum quod victum eſt peccatum, & à carne victum. Neque enim ſimile fuerit, non vinci, & vincere, quod antea ſemper deijciebat. Tertium, quod non modò vicit, ſed & puniuit. Nam minimè peccando, non victus eſt: moriendo autem vicit, & damnauit illud, terribilem illi carnem efficiens, quæ priùs deſpicabilis eſſet. Sic igitur & illius potentiam fregit, & mortem per illud introductam ſuſtulit. Donec enim peccatores offenderet, iure optimo obitum afferebat; poſteaquàm verò corpus minimè peccans reperit, illudque morti tradidit: condemnatum illud eſt, tanquàm quod iniuriam attuliſſet. Vides quàm diuerſæ victoriæ partæ ſint?]

Quia igitur ſapientia & iuſtitia Dei ſanxerant, vt idem ipſe qui ceciderat, reſurgendi autor eſſet; oportuit, Chriſtum eiuſdem rationis, ac naturæ hominem eſſe, cuius erat Adamus, qui primò lapſus eſt, alioqui Chriſtus non potuiſſet dici Adam ſecundus, nec natura deiecta repoſuiſſet Satanæ victori vicem. At primus Adam è corpore verè humano, & anima item verè humana ſimul vinculatis coaluit. Ex iiſdem ergo principiis intrinſecis, exiſtere oportuit humanitatem Chriſti.

Identita

Digitized by Google

Identitatem materiæ Adami lapſi, & Chriſti, eſſe plus quàm ſpecificam, qui cenſuerint.

21. Fuerunt qui aliam maiorem identitatem humanitatis vincentis & deuictæ comminiſcerentur, aſſererentque, Chriſtum & Adamũ fuiſſe nõ modò ſimilis ſed etiam numericè eiuſdem naturæ humanæ, quod ita declarat Mayro. in 3. d. 4. quæſt. vnica, art. 3. Deus in materiæ primæ creatione puriſſimam quandam eius portionem, primò ſub Elemẽto terræ conſtituit, quam decreuit ad Chriſtum deuenire. Eam terræ portionem Adamo immiſſam, poſtmodum decerpſit è coſta Adæ, & fabricauit in mulierem: & deinceps ingenti miraculo ea portio, ſaltem ſecundùm aliquid eius quod corpulentã ſubſtantiã transfuſa eſt vſque ad Deiparæ parẽtes, & ab ipſis in Deiparã, inde verò in Chriſtũ. Pugnat latè pro hac ſententia, vel imaginatione Galatinus l. 7. c. 4. contendens hanc non modò fuiſſe ſententiam veterum Hebræorum quos retulerat in calce tertij capitis, ſed etiam eſſe ſententiam ipſius ſcripturæ. Nam Geneſ. 4. Adam dicitur vocaſſe nomen filij ſui Seth dicens, *quia poſuit mihi Deus ſemen aliud* quæ verba ita accipit Galatinus, vt ſignificetur Adamum omnes animas propter peccatum ſuum perituras videntem, abſtinuiſſe coniugali opere per annos 130. poſt genitum Abelem, ne filios damnationis procrearet. Edoctum autem Meſſiæ aduentum, cogitaſſe de alijs liberis ſuſcipiendis, quorum quem tunc primò ſuſcepit, vocauit Sethum, quia cognouit eam virtutem in ſe eſſe; ſiue ſemen alienum puriſſimum, à ſe transmittendum illibatum, ex quo mater Meſſiæ generanda erat, & Chriſtus ipſe exoriturus. Argumentatur quoque Galatinus, quia Ioan. 1. Baptiſta ſemel, & iterum de Chriſto dicit *Ipſe eſt qui ante me factus eſt*: quod non poteſt valere de Chriſto quoad diuinitatem, cùm vt ſic genitus ſit non factus. Valet ergo de Chriſto quoad humanitatem, quæ facta dicitur ante Ioannem, quia materia Chriſti fuit in Adamo, longè ante procreatum Baptiſtam. Tandem argumentatur quia Prouerb. 18. dicitur *Iuſtus primus in lite ſua, venit amicus eius, & inueſtigabit eum.* Qui locus iuxta traditionem quandam Hebraicam, hunc ſenſum habet. Primus homo eſt mater Meſſiæ, quæ inſimulata eſt peccati in ſuo conceptu. Sed Deus eius amicus, cauſa inueſtigata, atque diſcuſſa, tulit pro ea ſententiam. *Primum hominem* Hebræi prædicti vocant Deiparam, quia prima producta eſt in genere humano ratione illius portionis, de qua ſupra; & eadem ex cauſa, vocant Deiparam, *Petram parituram.* Cui in Adamo formaliter poſitæ, de mandato Dei accidiſſe omnes Angelos ſtatim, ac Adamus conditus eſt, traditionem eſſe Hebræorum ait Galatinus.

Refelluntur.

22. Hæc omnia (vt liberè dicam,) mera ſomnia ſunt Rabbinorum, quibus miror Catholicos ſcriptores adeò ſimpliciter adhæſiſſe, nec aduertiſſe quàm nulla ratione nitantur. Nam quod Adam dixerit nato Setho, *poſuit mihi Deus ſemen aliud*, ad ſuffectum innocenti Abeli Sethum pertinet, non autem ad neſcio quod ſemen extraneum, intra Adam deliteſcens, de quo cõgnouerit poſt annos 130. Similiter Chriſtus dicitur factus ante Ioannem, id eſt, ei prælatus & antepoſitus, dignitate ſcilicet, & gradu, non productione. Quod verò Prouerb. 18. Iuſtus, vt noſtra editio vulgata habet, dicatur prior accuſator ſui ne per ſomnium quidem ſuffragatur imaginationi illi de primo homine qui ſit mater Meſſiæ, eidem in Adamo exhibitæ, omnes Angelos accidere iuſſos, Rabbinica nugacitas eſt; quamuis obiectum Chriſtum Angelis adorandum ante conditum primum hominem; & rebellantem luciferum in Satanam degeneraſſe, probabilis ſit Theologorum multorum opinio; de qua alibi. Nemo tamen Theologus fabulatus eſt, propoſito Adamo iuſſos Angelos latentem formaliter in eo Deiparæ materiam venerari. Imò S. Thomas hoc Rabbinorum delirium referens, damnat illud erroris in 3. d. 3. q. 4. art. 2. illudque etiam explodit 3 p. q. 31. art. 6.

Quare reiecto eo commento dicamus, eatenus tantùm eundem hominem qui conciderat, reparaſſe calamitatem generi humano illatam, quatenus idem ſpecie homo Adamo ſimilis quoad ſubſtantiam, & ab eo mediante matre deriuatus, reſarſit damna per primum hominem generi noſtro illata. Dixi [mediante matre.] Quia ipſe Chriſtus non fuit ex Adamo ſecundùm aliquid ſignatum corpulentæ ſubſtantiæ, ſiue materiæ ſuæ; (hoc enim quis affirmare poſſit, vel de atomo ſubſtantiæ Chriſti, tot ab Adamo ad Chriſtum interpoſitis reſolutionibus materiæ, quam Adam transfudit in primam prolem ſuam, à qua exoriturus erat Chriſtus.) Quin etiam non fuit Chriſtus ex Adamo ſecundùm ſpecialem rationem, qua ratione nos omnes ſumus ex Adamo, quamuis nulla ſignata particula materiæ, quæ in Adamo fuit ad nos deriuetur. At Chriſtus quia Filius eſt hominis, non hominum, neque ex ſanguinibus, aut ex voluntate carnis, & viri (vtriuſque inquam coniugis,) ſed ex Deo natus eſt, eatenus tantùm ex Adamo progenitus dici poteſt, quatenus mediatè accepit eſſe per virtutem generatiuam Adæ, & aliorum ab Adamo deſcendentium vſque ad B. Virginem. Ex quo vides litem quæ apud aliquos feruet circa propoſitionem illam [Chriſtus eſt homo Adamicus] eſſe reuera litem de nomine, nec reprobari à quibuſdam Doctoribus, niſi quia ſuſpicantur ſenſum eius eſſe, quod Chriſtus ſit ex Adamo progenitus more ordinario, & interpoſita virili opera. In ſenſu autem quem indicamus, nemo eam iure refugerit.

23. Hæc in præſentia de hac re attigiſſe ſufficiat, tantùm vt conſtet identitatem humanitatis Chriſti, & eius quæ in Adamo fuit non aliter eſſe accipiendam, quàm penes eandem ſpecie Adami & Chriſti humanitatem, ex humano corpore & anima connaturaliter vincularis compactam, quæ ſunt extrema primæ ſubſtantialis compoſitionis, de qua ſupra. Pauca porrò, vel etiam nulla ſunt, quæ præterea hoc loco de extremis ea vnione nexis, hoc eſt de Chriſti corpore, & anima pro vt ad hanc primam ſubſtantialem intra Chriſtum compoſitionem intuentibus, dicenda occurrant. Nam de eorum veritate ſatis ſupra actum eſt, monſtrando contra hæreticos eſſe in Chriſto verum humanum corpus, & veram humanam animam. Id quod etiam perſpicuè ſequitur ex conſtitutis quod Chriſtus ſit verus homo; Nam verus homo, ex anima verè humana, & corpore item verè humano, compingitur. De perfectione verò etiam naturali & animæ & corporis Chriſti, agendum infra erit poſt expoſitam alteram in Chriſto compoſitionem ſubſtantialem, cuius intuitu ea perfectio collata eſt. Item de iiſdem prout aſſumptis a Verbo, plenè agendum erit tractando compoſitionem illam ſecundam. Quare vix quicquam hoc loco occurrit, ſiue circa corpus, ſiue circa animam Chriſti, quod ad hanc primam compoſitionem ſpectet, & diſcuſſione indigeat.

Vſus doctrinæ propoſitæ.

Tantùm ex eo quod Verbum aſſumpſerit corpus noſtrum, ſeruamus vſum doctrinæ ab Eucherio propoſitum homil. de ſancto latrone [caueamus (inquit) ne corpori illius quod de noſtro Chriſtus aſſumpſit, iniuriam faciamus in noſtro corpore: caueamus ita peccatis & criminibus vitam ponderare, vt ad nos non reſpi-

Digitized by Google

reſpiciat Prophetia illa terribilis : non enim eſt,inquit, Deus in conſpectu eius : polluuntur viæ eius in omni tempore , auferuntur iudicia tua à facie eius. Irremediabile periculum eſt, ſic aliquem vitijs & cupiditatibus frena relaxare, vt ſe rationem Deo non meminerit redditurum: quia puto magna ſit iam pœna peccati, metum ac memoriam futuri perdidiſſe iudicij , non nobis ita dulcia ſint pauperum ſpolia,poſtmodum nimis amaricatura. Nihilominus,ſicut dictum eſt refugiamus alienæ carnis abominanda contagia : vitemus obſcæna inimicæ voluptatis mendia. Hæc qui agit chaſtiſſimi,de ſtipula ac lignis iniquitatum perpetuos ſuccendit ignes , & nunquam concinnat vapores ;] præſertim quia memor eſt quantum carni ſuæ à Deo aſſumptæ debeat reuerentiæ , vt benè ibidem præmiſerat Eucherius. Chryſoſtomus etiam hom.18. in 1.Cor. ad illud *Glorificate & portate Deum in corpore veſtro*,hunc propoſitæ doctrinæ fructum,inſigniter eruit.

CAPVT II.

Illata de humanis Chriſti facultatibus.

24. FVit igitur in Chriſto natura noſtra ſubſtantialiter plena,& integra,quæ ex animæ & corporis conſertione exiſtit. Cùm autem natura humana,vt & cæteræ omnes ,ſuis aliquibus facultatibus, ſiue potentijs & proprietatibus inſtrui debeat tanquàm connaturalibus ſubſtantiæ appendicibus conferentibus ad ornatum ſubſtantiæ,& ad ſubleuationem ſubſtantialis actiuitatis ; conſequens eſt , vt eas Chriſto non defuiſſe ſtatuamus , ſed quotquot in nobis potentiæ ſiue corpori ſiue animæ inſidentes gradum aliquem animæ aſſectantur , eaſdem in Chriſto locum habuiſſe concedamus.

Humanæ potentiæ , in Chriſto.

Prædictas proprietates Chriſto non defuiſſe, & ratio tacta conuincit,& Patres vno ore agnoſcunt. Nec de his proprietatibus agebat, eaſue inficiatus eſt Gregorius Nyſſenus , cum dixit [Quemadmodum aceti gutta in mare proiecta,non retinet amplius aceti proprietates,ſed tranſmutatur , induitque proprietates aquæ ; ſic & ſanctiſſimum Chriſti corpus cum diuinitate commixtum,non habet amplius proprietates carnis.] Quibus verbis abuſos Eutychianos , ſæpè refert Anaſtaſius in ὁδηγῷ , & nominatim c.13. vbi ea ſic exponit [quando audis Doctorem aſſerentem,Chriſti carnem non conſtare amplius proprietatibus carnis,ſic accipe: humanam illam naturam à Chriſto aſſumptam, non ampliùs ſubiacere illis moleſtijs , quæ corpori noſtro ex peccato euenerunt : ſed per vnionem cum diuinitate,& per reſurrectionem poſt triduum factam, ſanctiſſimum Chriſti corpus in melius commutatum ac reformatum eſſe : neque iam prioribus corporis conditionibus & affectionibus ſubdi. Non enim amplius eſt mortis & corruptionis capax,non mutationis, non laboris ac moleſtiarum,neque egeſtatis,ſed tranſmutatum eſt ex mortalitate in immortalitatem , ex corruptione in incorruptionem ; & materiale , euaſit immateriale ; carnale , Spirituale ; patibile,impatibile; fluxile ; omnis fluxus expers , fami obnoxium , ſupra omnem famem. Aqueum,abſque aqua. Egenum,nullius indigum : ſpiſſum,tenue,& ſubtile.Temporarium, æternum : non tamen in circumſcriptum ; non expers figuræ,non immobile,non intactile,non inaſpectabile, non increatum,non abſque principio.Hæc enim ſolius diuinitatis proprietates ſunt.] Vides,Nyſſenum interprete Anaſtaſio,de alijs proprietatibus humanis agere quàm de ijs , quas Chriſto hic vendicamus ; & illam ipſam connaturalem corpori humano temperiem, eiuſque corollaria, quâ negare videtur corpori Chriſti vnito perſonæ Verbi,non abſolutè ab eo negari , ſed tantùm prout ſunt exuuiæ peccati,& eius corollaria, dedecentia ſanctiſſimam , & vndecunque nitentiſſimam humanitatem Verbo vnitam.

Sunt potiù potentiæ illæ, quas hic Chriſto ex perfecta eius humanitate tribuendas colligimus,quæ gradum aliquem animæ aſſectantur , atque adeò vel vegetatiuæ , vt nutrix,auctrix , generatiua , vel ſenſitiuæ externæ quinario vulgato comprehenſæ ; vel internæ, quarum vna cognoſcens,alia appetens , & tertia vtrique ſubordinata motrix progreſſiua corporea ; vel denique rationales,nempe intellectus,ac voluntas,eaſque conſequens motrix facultas inorganica : quarum diſtinctionem ab inuicem,aut ab anima,hic non moramur , illud duntaxat ſolliciti,vt non aliter de eis in Chriſto,quàm in alijs hominibus philoſophemur,eaſque omnes vt in nobis , ſic in Chriſto perfectam humanitatem nacto admittamus iuxta illud Athanaſij [perfectus Deus perfectus homo,] quod non tantùm de perfectione quoad ſubſtantiam , ſed etiam de perfectione quo ad accidentia homini connaturalia conſequenteſque eum proprietates, valere debet. Et verò ſi humanitas ſupponatur perfecta ſecundùm ſubſtantiam , quomodo non ex ea progerminabunt accidentia omnia naturaliter ad eam fluere apta ? Aut vnde eſſet in Chriſto,monſtroſitas ex accidentium connaturalium effluxu inhibito , vel excluſione ? Sed dicamus aliqua ſigillatim.

Sigillatim vendicatæ Chriſto facultates vegetatiuæ.

25. De potentijs vegetatiuis , nutrice , & auctrice, non inuenio qui diſſenſerint. Quanquam quod apud Gregorium Neocæſarienſem Anathematiſmo 3. damnantur qui dixerint Chriſtum aſſumpſiſſe hominem perfectum inſtar cæterorum prophetarum : eò refert ſcholiaſtes Caniſius tomo 3. antiquæ lect. vt ſenſus ſit, damnari aliquos qui Chriſtum corpore ſubitò perfectum apparuiſſe affirmarent,qualis fuit Adamus iam ab initio formationis ſuæ,& quales erant qui ad prophetandum aſſumebantur ; Tamen neminem nominatim reperio, qui illi errori ſit aſtipulatus. Et eſt reuera , error exploratus. Nam Lucas expreſsè teſtatur, Chriſtum corporaliter creuiſſe , & confortatum eſſe, quæ ſunt munera harum facultatum : vel potiùs munus vnius facultatis. Neque enim diſtinctæ re ipſa ſunt facultates , quibus quantitas maior & ſubſtantia acquiritur , nec duobus motibus in duo illa obiecta tenditur,ſed per vnicam facultatem,coniunctim , & noua quantitas,& eidem ſubſtrata noua ſubſtantia comparatur,quæ vi motus illius maior ſemper eſt quantumcunque denominatio maioris ſubſtantiæ , aut maioris quantitatis in ætate certa,tollatur per comparationem ad deperditionem concomitantem , quæ maior eſt quàm acquiſitio. Verùm de hac re alibi. Nunc ſatis eſt , exploratum haberi , Chriſtum ſenſim adoleuiſſe : ita namque decuit ſenſim progredi eum qui omnem ætatẽ ortu ſuo ſanctificaturùs venerat,vt pulchrè dixit S.Iren.l.2.c.39. Ex quo autem iuſtæ magnitudinis factus eſt , & terminos conſiſtentiæ attigit, nutritus tamen eſt per reliquam vitam vniuerſam ; & quantitatem alimenti adiunxit præiacenti ſuæ quantitati ; quod cùm ſpectet ad vim nutricem & auctricem , dubium eſſe non poteſt,quin per vniuerſam vitam facultates ijs muneribus reſpondentes obtinuerit, æquè ac nos obtinemus.

26. Erit qui opponat,Chriſtum poſt reſurrectionem quoque comediſſe , nec tamen nutritum, vel auctum eſſe. Vnde inferri videtur poſſe nullùm ſuppetere pro vera Chriſti nutritione,& ei nexa augmentatione argumen-

Digitized by Google

gumentum, quod ex facto dumtaxat peti poteſt, ſiue ex eo quod Chriſtus legatur comediſſe. Antecedens, in quo ſolo poteſt eſſe tergiuerſatio, diſertè traditur à SS. Baſilio, & Gregorio Theologo in ea fidei confeſſione, quam ex ipſis repræſentauit Henricus Caniſius tomo 5. antiq. lect. ſic enim habent duo illa Eccleſiæ lumina. [Et ſi Chriſtus cibum guſtauit poſt reſurrectionem, non tamen lege corporis, ſed æconomicè, vt probaret carnem illam eſſe quæ erat ante reſurrectionem, & non aliam. Non enim in ventrem & inteſtina, atque in ſeceſſum ibat; abſit. Imo caro diuina, poſt reſurrectionem mutata eſt à materiali in immaterialem, & à paſſibili in impaſſibilem: non tamen incircumſcriptam, aut intangibilem, vel inuiſibilem: alioqui quomodo viſus eſſet diſcipulis poſt reſurrectionem? Quomodo dixiſſet Thomæ, Tange me? Cibus verò quem ſumpſit coram diſcipulis, ſi quis quærat, quo abierit. Reſpondemus, ſicuti cera appropinquans igni liqueſit, & deſinit eſſe, ſic cibus ille adhibitus carni incorruptibili, & pyrphoro Dei reſuſcitati:] Non diſſimilia alij PP. & interpretes ad ea Euangelij loca, quibus eiuſmodi comeſtio Chriſti rediuiui refertur.

Reſpondendum eſt, quamuis ita res habuerit poſt reſurrectionem, non tamen ante illam per vniuerſum tempus vitæ Chriſti viatoris. Idque rectè colligebatur ex actu manducandi, qui per illud tempus non potuit eodem dirigi quò poſt reſurrectionem. Per tempus namque vitæ mortalis, non ſpectabat niſi nutritionem, alioquin fuiſſet actus Phantaſticus, & confictus. Vnde ex eo actu per tempus vitæ mortalis exercito à Chriſto, infertur Chriſti nutritio, & ei ſaltem per ſe adiuncta augmentatio. At poſt reſurrectionem, comeſtio directa eſt aliò, nempè ad conteſtandam carnis rediuiuæ veritatem.

Rationes Damaſceni, negantis Chriſto facultatem generatiuam.

27. De vi generatiua, difficultatem facit, quod habet S. Damaſc. orat. quomodo ad imaginem Dei facti ſimus *ſub medium*. Quamuis enim ſit meridiana luce clarius, Chriſtum Regem virginum, non modò virginitatis temerationem (etiam licitam) non ſuſtinuiſſe, ſed etiam ab omni huiuſmodi opere planè abhorruiſſe: ac ne calumniam quidem in eo genere admiſiſſe: tamen defuiſſe Chriſto vim generatiuam, quod affirmat S. Damaſcenus, hoc eſt quod videtur non poſſe aſſeri ſalua fide, quæ eam quoque humanæ naturæ facultatem, deſiderari in Chriſto non ſinit. Verba Damaſceni ſunt (vim gignendi Chriſtus non habuit, propterea quod ſtabiles ſunt & immutabiles diuinarum perſonarum proprietates, fierique non poteſt, vt Pater, aut Spiritus efficiatur Filius. Itaque hominis Filius factus nō eſt, ſed ſolius Dei, vt immutabilis proprietas permaneret. Præterea perſona cum perſona eiuſdem naturæ permiſceri ſolet: non eſt autem alia eiuſmodi perſona Filius Dei, & hominis, niſi Chriſtus. Iam verò, vt ſit hæc permiſtio naturæ conſentanea ad hominum genus explendum, at neceſſaria non eſt; præſertim cum fieri poſſit, vt homo ſit, & viuat ſine illa contrectatione, multique extiterunt homines, qui nunquam huic voluptati operam dederunt.] Hæc verba non video quomodò exponi poſſint, ita vt veritati Catholicæ non officiant. Quare tametſi de Chriſto tùm vbiuis alias, tùm in his maximè rebus, verecundè ſemper, ac honeſtè agendum eſt, tacendo omnia non neceſſaria; tamen ne veritas fidei periclitetur, videtur prædictis rationibus occurrendum, & quia poſtremæ faciliores expeditu ſunt, ab eis ordiar.

Diſſoluuntur.

28. Poſtrema ergo illa ratio, dumtaxat probat Chriſtum virginem ſemper vixiſſe, quod eſt extra dubium. At non probat Chriſtum generatiua facultate caruiſſe. Quin potiùs qui ea facultate deſtituuntur, ſiue ob defectum organi alicuius, ſiue ob eius indiſpoſitionem, monſtroſi habentur, & inter humanæ naturæ oblæſiones numerantur, quod abſit vt de Chriſto admittamus. Secunda item ratio, eſt admodùm inanis. Nam perſona habens humanitatem, quæ per extraneam ſuppoſitalitatem ſubſiſtat, perinde poſſet cum perſona purè humana miſceri ad vſum facultatis generatiuæ, ac ſi ſuppoſitalitate connaturali terminaretur; quia vis generatiua, omniſque conueniens, aut neceſſarius ad eam apparatus, ſpectant naturam, non perſonalitatem. Tandem 1. ratio vt ſit efficax, ſupponit ſi ſoboles per Chriſtum ſuſciperetur, neceſſe fore eiuſmodi ſobolem eiuſdem cum Chriſto rationis eſſe, atque adeò diuina aliqua ſuppoſitalitate terminari; non quidem Chriſti, ne duo inueherentur Dei Filij, ſed Patris, aut Spiritus Sancti: ex quo illud inferri videtur abſurdum, Patrem, aut Spiritum Sanctum in eo euentu dicendos eſſe Dei Filios. His ergo abſurdis declinandis, infert ea 1. ratio, dicendum potiùs eſſe, Chriſtum generandi facultate deſtitui. Verùm hæc ratio, inprimis falsò aſſumit, ſobolem ſi à Chriſto ſuſciperetur, ſuppoſitandam neceſſariò eſſe diuinitùs. Id enim falsò prorſus aſſumitur vt benè ſtatuit Ægidius Romanus quodlib. 2. q. 3. ad.] Imò excludendo grande miraculum, proles ſit ſuſcepta, eſſet purè humana, & ſuppoſitalitate creata terminaretur. Deinde quamuis diuinitùs ſuppoſitanda eſſet, parum admodum vrgeret æquiuocatio quæ timebatur inducenda, ſi Pater aut Spiritus Sanctus denominarentur Filij, & ob quam ſolam aſſerebatur impoſſibile, Patrem, aut Spiritum Sanctum terminare naturam eius, qui ſecundùm humanitatem eſſet Filius Chriſti. Non enim ſi Pater eam terminaret, verum eſſet, Patrem eſſe Filium in Deitate; ſed tantùm quo ad humanitatem, in quo nihil abſurdi eſſet. Tandem facilè quoque eſſet dicere naturam ſobolis ſic ſuſceptæ terminandam fore per ſubſiſtentiam filij, vt ei à quo prodiret conformaretur. Ea enim ſubſiſtentia ob infinitatem ſuam poteſt innumeris naturis terminandis ſufficere. Atque ita qui ratione naturæ ſuæ humanæ eſſet Filius Filij ſeu Verbi diuini per humanitatem ſuam operantis, eſſet ipſummet Verbum quo ad ſuppoſitum. Qua in re nulla eſt abſurditas.

29. Non aſtipulatur ei ſententiæ, quam nunc ex Damaſceno retulimus, Tertullianus l. de Monog. c. 3. Chriſtum vocans ſpadonem, verbis illis [Sed an oneroſa Monogamia, viderit ad huc impudens infirmitas carnis. An autem noua, de hoc interim conſtet. Illud enim amplius dicimus, etiamſi totam, & ſolidam virginitatem ſiue continentiam, Paracletus hodie determinaſſet, vt ne vnis quidem nuptijs feruorem carnis deſpumare permitteret, ſic quoque nihil noui inducere videretur ipſo Domino ſpadonibus aperiente regna cælorum, vt & ipſo ſpadone: ad quem ſpectans & Apoſtolus, propterea & ipſe caſtratus, cōtinentiam maluit.] Non inquam hæc Damaſceni placito aſtipulantur. Senſus enim tantùm eſt, Chriſtum in totum innuptum permanſiſſe, vt idem Tertullianus loquitur capite 5. illiuſmet libri. Sicut enim in Euangelio qui continentiam plenam & abſolutam propter Deum profitentur, dicuntur ſe caſtraſſe propter regnum cœlorum; ita Tertullianus, ſalua vi generatiua ob ſolam pleniſſimæ puritatis profeſſionem, Chriſtum ſpadonem nominauit; Apoſtolum verò caſtratum.

Rationes cur Chriſtum abſtinere à carnali procreatione decuerit & ad eum modum, viuere ſpadonem,

Digitized by Google

multas profert Ægidius Romanus quodlib. 2.q.3. Sed illa inſignis quam S Baſilius l.de vera Virginit.his verbis propoſuit.[Quod incorruptibilis vitæ ſemen è terris ad cœlum transferendum ſingulari gloria, Virginitatem Dominus noſter eſſe voluerit,& incorruptionis honeſtati per integerrimam caſtitatem corpora noſtra conſueſcere, ex eo inprimis conſtat, quod cum legi in omnibus obtemperarit, ſolum coniugium renuit. Oportebat enim vt qui ex intemerata Virgine, incorruptus etiam ſecundùm carnem natus erat, ne coniugij quidem corpoream experiretur corruptionem. Cæterum à corruptis per iugalem copulam, naturali integritati noſtræ incrementa ſuppeditans, quemadmodum Adam præſentis vitæ ſemen, per coniugij voluptatem fuerat,ita & ipſe ſemen futuri ſeculi per virginitatis fieret integritatem: vt ſicut illum per matrimonium ſerentem humanum genus,hominem in terrena vita ſecuti ſumus, ita & Dominũ per virginalem puritatem, futurum ſeculum ſerentem, prudenter ſequeremur.] Gemina his ſunt quæ leguntur apud Baſilij germanum,Gregorium Nyſſenum l.de vera Virginit. c.2. vbi etiam illud præclarè additur, voluiſſe Chriſtum Virginem ex Virgine naſcentem nos docere qua via & modo Verbum Dei cum anima Chriſtiani cuiuſuis ſit copulandum.Quod enim in aſſumptione humanæ carnis ſemel facta in Virginis inuiolatæ corpore perfici voluit, hoc in vniuſcuiuſque anima interueniente amore puritatis, faciendum monſtrauit in ijs qui vitæ Virginalis ducem Chriſtum ſequerentur.

Potentia ſenſitiua,in Chriſto agnoſcenda.

30. Pergo ad potentias ſenſitiuas, eiſque ſubordinatas appetitiuam, ac motricem progreſſiuam organicam,ab inorganica,de qua poſtea, planè diſtinctam; quas omnes Chriſto inextitiſſe,de fide eſt, ex generali principio ſupra poſito, quod ſcilicet debeant Chriſto concedi omnes proprietates humanitati connaturales, vt philoſophatur S.Damaſc. Orat. quomodo ad imaginem Dei facti ſimus, & Orat. de natura compoſita, & alia oratione de duabus Chriſti voluntatibus,cuius initio illud ponit quaſi effatum,ex quo res hæc perſpicuè euincitur. [Omnis res quæ ex duabus naturis conſtat,naturarum illarum proprietates neceſſariò complectitur,etiamſi in earum coniunctione quædam videatur eſſe confuſio. Nam cum ignis calidus,& ſiccus ſit,aqua frigida & humida; tamen cùm ex quatuor elementis conflatur corpus,quatuor habet qualitates, calorem,frigus, ſiccitatem, & humorem: in quibus ſi temperatio quædam ſpectetur, neceſſe ſit eorum quæ concreta ſunt, naturales proprietates perſpici: quantò magis in ea coniunctione quæ ab omni confuſione abeſt, diſtatque plurimum?] Argumentum eſt planè validum. Si enim natura, etiam retuſa & formaliter abolita,confert ſuas proprietates mixto,quanto magis humanitas in Chriſto ſuperſtes, omnes ſuas proprietates ſortietur? Nec verò difficile eſſet cum eodem Damaſceno,veritatem omnium prædictarum facultatum in Chriſto aſſerere, obſeruatione actuum ab eis productorum, quorum mentio frequens eſt in Euangelijs, ſæpè memorantibus ſenſationes, & progreſſiones Chriſti Domini. De appetitu ſenſitiuo, triplex argumentum ad eum Chriſto vindicandum ſuggeret Durandus in 3.d.17. q.1. n.7. ſed in re clara non prodigo operam.

Item rationales, nominatim voluntas contra Monothelitas.

31. Reſtant potentiæ rationales, intellectus ſcilicet, & voluntas, eaſque conſequens vis motrix inorganica. Sed de intellectu quidem,ſeu mente Chriſti, nulla vnquàm rixa fuit, niſi cum Apollinari,Chriſtum amẽtem ſtatuente,quandoquidem Chriſtum mente,amẽtiſſimus ipſe priuabat. Sed hunc Apollinaris errorem ſatis ſupra contriuimus, monſtrantes Chriſtum anima humana fuiſſe præditum; ad quod apertè conſequitur, vt intellectu quoque humano, ſiue mente non fuerit deſtitutus. Et efficaciſſimum præterea veritatis huius argumentum infra occurret, ex actionibus intellectus creati verè Chriſto tribuendis. Nam vbi eſt connaturalis operatio, liquet agnoſcendam eſſe facultatem actus illius elicitiuam. Indubitatum ergo eſto, fuiſſe in Chriſto mentem humanam; meritoque ſpecialiter hac in parte Apollinarium exſibilant varij Patres.

De voluntate autem,longum & acre certamen Eccleſiæ fuit cum Monothelitis.Ita enim nominati ſunt, non autem Monoſelitæ,à Monoſo authore, vt ineptit quidam apud Caſtrum v. *Chriſtus* hæreſi 6.Aiebant itaque Monothelitæ, quod & ipſa vox ſonat,vnicam fuiſſe in Chriſto Domino voluntatem. Verùm cùm nomen [voluntatis] polyonimum ſit, difficultas aliqua fuit,qua ratione vnicam in Chriſto voluntatem aſtruerent Monothelitæ. Vt enim notat S.Damaſc. Orat. de duabus Chriſti volunt. nomen *voluntas* interdum ſignificat rem volitam, vt cum dicitur Matth.6. *Fiat voluntas tua* i. quod vis. Et Matth. 11. *quicunque fecerit voluntatem Patris mei* i. quod pater vult. Aliàs verò voluntas ſignificat actum volitionis,vt Rom.10. *voluntas cordis mei & obſecratio.* & Matth.18. *non eſt voluntas apud Patrem veſtrum.* i. non vult Pater veſter. Tandem ſumitur etiam voluntas pro facultate volendi, ſiue pro actu primo, habente rationem potentiæ reſpectu animæ rationalis, vt cum 1. Cor.7. Dicitur *non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis.* Ambiguum ergo apud aliquos eſt, an Monothelitæ vnam in Chriſto voluntatem ſtatuentes, de actu ſecundo, vel de primo loquerentur; hoc eſt an in Chriſto actum volendi duplicẽ vel duplicẽ ad volẽdum potentiam & facultatem in actu primo ſpectatã,ſint inficiati.Et ſanè Agatho Papa in epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem,quæ refertur in 6.Synodo Act.4.cum Monothelitarum præcipuos retuliſſet,& eorum dicta quædam protuliſſet; ſubdit, eos confusè admodum,& inconſtanter in hac parte ſenſiſſe. [Variæ (inquit) eorum,& inſtabiles definitiones in ſcriptis,aſſeuerant modò vnã voluntatẽ,& vnam operationem,modò nec vnam nec duas operationes,modò vnam voluntatem, & operationem,& rurſum duas voluntates, & duas operationes,itemque vnam voluntatem, & vnam operationem,& denuò nec vnam, nec duas, & aliàs vnam,& duas.] Sicut ergo de vna,aut multiplici voluntate,tam variè ſenſerunt, calidum,frigidumque ex eodem ore efflantes; ita circa voluntatem pro actu, aut facultate acceptam,confusè,& inconſtanter ſentire potuerunt.

Agebant de voluntate,in actu primo,& ſecundo.

32. Mihi in ſcopum quo vniuerſa hæc hæreſis collineabat,intendenti, & id quod præſeferebant conſideranti, perſpicuum videtur,Monothelitas,& facultatem,& actum facultatis duplicem in Chriſto ſuſtuliſſe. Præſeferebant enim magnum ſtudium ſeruandæ Chriſti ſanctitatis,cui timere ſe præſeferebant ſi actus liberos humanos Chriſto concederent.

Poſſent namque huiuſmodi actus repugnare diuinæ voluntati,ex quo in Chriſtum peccati labes incurreret. Hoc Macarius Patriarcha Antiochenus Monothelita in ſua fidei profeſſione,quæ habetur in 6.Synodo act.8. explicatiſſimè tradit. Vides autem ad prætenſum illud omnimodæ Chriſti ſanctitatis ſtudium, requiri non modò vt humanæ Chriſti volitiones, ſed etiam vt voluntas earum profuſiua,negetur Chriſto.

Iam

Digitized by Google

Iam ſi veri ſcopi in quem Monotheliſmus fabricatus eſt, ratio habeatur, (quod optime notarunt Agatho Papa epiſtola citata, & Ioannes 4. epiſtola pro Honorio ad Conſtantinum, ac S.Maximus in diſput. aduerſus Pyrrhum, & Damaſc. ad finem libelli de hæres.) ſcopus Monothelitarum alius non fuit, quàm vt hæreſim Eutychianam, anteriorum Pontificum, & Conciliorum diligentia propè contritam, inſtaurarent per dogma quo vnitas riui hoc eſt voluntatis, atque adeò etiam fontis, id eſt naturæ voluntatem principiantis aſtruitur; cæteris Orientalibus hæreticis, non modò non repugnantibus, ſed etiam aſtipulantibus, quod eis quoque hoc dogma faueret. Apollinariſtis quidem, quod excluſa à Chriſto anima rationali creata voluntatem quoque rationalem excludere adigerentur. Neſtorianis verò, quod Chriſtum purum hominem, atque adeò ſolam in eo voluntatem humanam agnoſcerent. Arrianis denique, quod diuinam Chriſto vt naturam, ſic & voluntatem abrogarent. At conſtat ad hoc Diabolicum inuentum, & inſtaurandas per illud Eutychianiſmi ruinas, æquè neceſſarium fuiſſe excludere actum primum voluntatis, ac actum eius ſecundum qui poſito primo conſequitur. Igitur vtramque excluſerunt.

Et è contrario Patres vtramque contra eos aſtruxerunt, quia vbi eſt voluntas potentia, ibidem quoque eſt voluntas actio, & è contrario. Diſertè ſanè in Concilio Lateran. ſub S.Martino 1. conſult.5 can. 14. & 15. & potentia duplex, & operatio contra Monothelitas definitur ſic enim habent illi canones 14. [Si quis ſecundùm ſceleroſos hæreticos, cum vna voluntate, & vna operatione, quæ ab hæreticis impiè confitetur, & duas voluntates, pariterque & operationes, hoc eſt, diuinam & humanam, quæ in ipſo Chriſto Deo in vnitate ſaluantur, & à ſanctis, Patribus orthodoxè in ipſo prædicantur, denegat & reſpuit, condemnatus ſit.] canon verò poſterior ſiue decimus quartus, ſic habet. [Si quis ſecundùm ſceleroſos hæreticos Dei virilem operationem, quod Græci, dicunt θεανδρικήν, vnam operationem inſipienter ſuſcipit non autem duplicem eſſe confitetur, ſecundùm ſanctos Patres, hoc eſt diuinam & humanam; aut ipſam Dei virilis, quæ poſita eſt, nouam vocabuli dictionem vnius eſſe deſignatiuam, ſed non vtriuſque mirificæ & glorioſæ vnitionis demonſtratiuam, condemnatus ſit.] Manifeſtum eſt in his canonibus contra Monothelitas intortis, & operationem, & facultatem operatiuam duplicem in Chriſto ſtabiliri, quia ſcilicet vtrumque tollebant Monothelitæ. Quod ſi interdum Patres in horum hæreticorum impugnatione ſolius operationis meminerunt; ſi item hæretici operationis vnius frequentiùs mentionem faciunt, quàm vnius potentiæ; ratio ducenda eſt, ex eo quod operatio ſit aliquid notius: & ea negata, vel admiſſa, facilè euincatur negandam quoque aut admittendam eſſe facultatem, quæ non eſt niſi propter operationem ſuam, & ſine qua (cum operatio non eſt indecens,) fruſtra eſſet potentia.

Voluntas humana Chriſti; ſtabilitur.

33. Quicquid autem Monothelitæ reuera dixerint, aut intenderint, aſſertio geminæ in Chriſto voluntatis, & pro operatione, & pro facultate vſurpatæ, explorata eſſe debet; cùm ex Patrum dictis, & Conciliorum definitionibus, tum ex Scripturis, & manifeſta ratione. Patres benè multos cùm Latinos, tum Græcos laudat in hanc rem Agatho Papa epiſtola citata; Nec repugnauit S.Hieronymus, quem ſuppoſititius Cyrillus epiſtola ad Auguſtinum, commentus eſt fuiſſe in hoc puncto partiarium Monothelitarum. Fraudem enim illius, & aliarum huiuſmodi epiſtolarum detexere iampridem Louanienſes in cenſura ad tomum 2. Auguſtini, Baronius in notis ad Romanum Martyrologium 30. Septembris, & Bellarminus lib. de ſcriptor. in iudicio de tomo 9. Hieronimi, qui apud Scultingium, omnia in Chriſto gemina, millies profitetur. A patribus etiam proferuntur Scripturæ, quas inter, illæ ſunt expreſſiſſimæ, quibus Chriſtus Lucæ 22. & Ioannis 5. voluntatem ſuam, hoc eſt humanam, ſecernit à voluntate patris, quæ diuina eſt, & æterna, eademque cum Verbi voluntate. Vrget inſuper Theorianus in legatione ad Armenos pag. mihi 115. alia pleraque loca, & illud præſertim quo Chriſtus domum ingreſſus dicitur latere voluiſſe, nec potuiſſe, quem locum in hanc rem vrget quoque Agatho Papa in citata epiſtola. [Noluit (inquit) aliquem ſcire, & non potuit latere, Ergone ille omnium conditor, de quo dicitur omnia quæ voluit, fecit in cœlo, & in terra, cuius velle hoc eſt quod poſſe, cuius nutui cæleſtes cum terrore deſeruiunt poteſtates, in terris latere volens, non potuit?] Concludit id fore abſurdiſſimum [niſi ad humanam eius voluntatem, quam temporaliter dignatus eſt aſſumere, redigatur.] Nec video cur locum Agathonis adeò planum, aliò flectere niſus ſit Didacus Ruis. diſp.20 de voluntate Dei ſeſſ.4.n.12. Planè eodē modo quo Agatho eum locum accepit Damaſcenus 3. fid. c.17. Alia inſuper loca in rem præſentem appendit Rupertus lib.5. de proceſſ. Spiritus ſancti cap.8. Conciliorum aduerſus Monothelitas edicta, proſtant in 6. ac 7. Synodo, & in Concilio Lateran. ſub Martino 1.

34. Ratio denique efficaciſſima, & ineluctabilis ea eſt, quam Verbis Ioannis Papæ 4. in epiſtola ad Conſtantinum repræſento. [Vellem (inquit) vt interroganti reſponderent Monothelitæ, ſecundùm quam naturam dicant Chriſti Dei vnam voluntatem. Si ſecundùm diuinam tantùm, de humanitate ipſius quid reſpondebunt? quoniam & homo perfectus eſt, vt non cum Manichæo condemnentur. Porrò ſi ſecundùm humanitatem Chriſti dixerint, quod hæc voluntas, Deus eſſet perfectus, obſeruent ne fortè cum Photino & Hebione iudicentur. Iam verò ſi ex vtraque natura vnam voluntatem eſſe dixerint, non ſolùm naturales voluntates, ſed & ipſas naturas confundent; vt nec hoc, nec illud, id eſt diuina & humana intelligi poſſit ſicut enim vtraſque naturas in adunatione vnius Chriſti, vt impius Neſtorius, non partimur; ita differentiam naturarum penitus non negamus; ſed neque confundimus, quoniam vtraſque naturas cum adunatione vnius perſonæ Chriſti Dei, inenarrabili conſonantia confitemur. Quia enim vnam voluntatē dicunt diuinitatis Chriſti, & humanitatis, & vnā ſimul operationem, quid aliud, niſi quia & vnam naturam Chriſti Dei ſecundum Eutychianam, & Seuerianam diuiſionem operari noſcuntur?] Eadem argumentatio contexitur apud Damaſcenum lib. de duabus Chriſti voluntatibus, & apud Anaſtaſium c.1. ὁδηγῦ pag.13.

Difficultas ex Honorij ſcriptis, ac damnatione.

35. Rem per ſe claram turbaſſe viſus eſt Honorius 1. duabus ad Sergium Monothelitam epiſtolis, quarum priore, profeſſus eſt ſe vnam in Chriſto voluntatem agnoſcere; poſteriore autem de vna Chriſti operatione æquè ac de duabus taceri voluit; eoque nomine in 6. Synodo à Romanis Pontificibus Honorij ſucceſſoribus approbata, damnatus eſt Honorius cum Sergio, & alijs Monothelitis, Cyro, & Pyrrho. (Ridiculè apud quendam recentiorem 3.p. diſp. 73.n.1. His iungitur Typus, Pauli Conſtantinopolitani diſcipulus, cum Typus fuerit conſtitutio Imperatoria pro Monotheliſmo.) Damnatus ergo cùm prædictis eſt Honorius, non reclamantibus qui aderant Apoſtolicæ ſedis legatis. Vt propterea Turrianus lib. de 6.7. & 8. Synodo, deſponde-

Digitized by Google

ſponderit Honorij defenſionem, itemque Hieronymus à Rüa controu. 3. Scholaſt. *initio*; Canus autem magiſter verax, & non reſpiciens perſonam hominum lib. 6. de locis c. 8. ad vndecimum rotundè ac liberè pronunciet Honorium excuſari non poſſe à Monotheliſmo. Nititurque præſertim teſtimonio epiſtolæ Leonis Papæ ad Conſtantinum Auguſtum, qua Leo robuſta voce in Honorium infremit, verbis illis. [Anathematizamus Theodorum, Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, nec non & Honorium qui hanc Apoſtolicam Eccleſiam non Apoſtolicæ traditionis doctrina luſtrauit, ſed profana proditione immaculatam fidem ſubuertere conatus eſt.] Addit Canus ſuffragium quoque Adriani ſecundi, qui in 8. Synodo, agnoſcit Honorium ab Orientalibus ob hanc hæreſim fuiſſe damnatum, de conſenſu Romani Pontificis.

Expeditur quod illa Honorij ſcripta quibus vnam Chriſti voluntatem poſuit.

36. Verùm ne in Honorium Canus theoninum infigeret, ſed caſſis tantùm latratibus eum appeteret, effecere qui valdè illum repulerunt Bellarminus l. 4. de Rom. pontif. c. 11. Baron. anno 633. à num. 24. & anno 681. à n. 12. Coccius t. 1. l. 7. art. 13. Onuphrius in additionibus ad Platinam in Honorio 1. Schotus ad Cod. 19. Photij. Duuallius tract. de Pontif. parte 2. q. 4. Cœquæus in antidoto contra Mornæi oppoſitionem 23. & alij; rectè aſſerentes Honorium hac in parte calumnia Græcorum grauatum eſſe, qui erubeſcentes de tot ſuis Patriarchis Conſtantinopolitanis, Antiochenis, & Alexandrinis in hac ipſa Monothelismi cauſa damnatis, verbum vnum ſana mente, & optimo ſenſu ac appoſitiſſimè ad interrogationem factam, ab Honorio prolatum, detorſerunt ad ſēſum hæreticum, & Honorium ea de cauſa fide Græca inter damnatos in 6. Synodo obtruſerunt. [Verbum Honorij prædictum cuiuſmodi ſit, intereſt cognoſcere. Scripſerat ad eum Sergius Conſtantinopolitanus tunc nondum detectus hæreticus, epiſtolam quæ refertur in 6. Synodo actione 12. obtendens aſſertionem [duarum operationum multos ſcandalizare.] Addideratque, [inſuper, & conſequens ei eſt, prædicare duas voluntates contrarietatem circa inuicem habentes, tanquam Deo quidem Verbo ſalutarem volente adimpleri paſſionem, humanitate verò eius, obſiſtente eius voluntati, & reſiſtente, & perinde duo contraria volentes introduci, quod impium eſt. Impoſſibile quippe eſt in vno, eodemque ſubiacenti, duas ſimul, & erga hoc ipſum contrarias ſubſiſtere voluntates. Nam ſalutaris Deum gerentium patrum doctrina operæ pretium inſtruit, quod nunquam intellectualiter animata Domini caro, ſeparatim, & ex appetitu proprio contrario nutui vniti ſibi ſecundùm ſubſiſtentiam Dei Verbi, naturalem motum ſuū effecit, ſed quando, & qualem, & quantā ipſe Deus Verbū volebat.] Hæc cum accepiſſet Honorius priore data ad Sergiū epiſtola reſpōdet, eſſe in Chriſto vtramque ſub vna perſona Diuina naturam; Deitatem inquam, & humanitatem, quarum hæc ita ſit Verbo iuncta, vt quæ ſunt carnis tribuantur Deo per communicationem idiomatum. Tùm addit. [Vnde & vnam voluntatem fatemur Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia profectò à Diuinitate aſſumpta eſt noſtra natura, non culpa: illa profectò quæ ante peccatum creata eſt, non quæ poſt præuaricationem vitiata.] Et mox poſt plura in eandem ſententiam. [Non eſt itaque aſſumpta, (ſicut præfati ſumus,) à Saluatore, vitiata natura, quæ repugnaret legi mentis eius, ſed venit quærere, & ſaluare quod perierat. i. vitiatam humani generis naturam. Nam lex alia in membris, aut voluntas diuerſa non fuit, vel contraria Saluatori, quia ſuper legem natus eſt humanæ conditionis. Et ſi quidem ſcriptum eſt *non veni facere voluntatem meam, ſed eius qui miſit me Patris.* Et *non quod ego volo, ſed quod tu vis Pater*, & alia huiuſcemodi, non ſunt hæc diuerſæ voluntatis, ſed diſpenſationis humanitatis aſſumptæ. Iſta enim propter nos dicta ſunt; quibus dedit exemplum, vt ſequamur veſtigia eius prius magiſter diſcipulos imbuens, vt non ſuam vnuſquiſque noſtrûm, ſed potiùs Domini in omnibus præferat voluntatem.]

37. Ex his liquet, & vnde Honorio ſtructa ſit calumnia, & quàm ille longè alia cogitarit ijs verbis, quæ deprauarunt aduerſarij; nempe quibus dixit [vnam eſſe in Chriſto Domino voluntatem.] Honorius enim vt quæ ex eo retulimus, manifeſtiſſimè monſtrant, noluit vnicam in Chriſto facultatem voluntatis, vel vnicam volitionem ſtatuere, ſed aduerſantes tantùm in Chriſto voluntates, quales in nobis ſunt inuicem compugnantes, à Chriſto voluit excludere. Hoc plane modo Honoriū purgauit Ioannes 4. qui interiecto dumtaxat perbreui Seuerini pontificatu, proximè Honorio ſucceſſit, & iactatam à Pyrrho in Honorium calumniam, ſcripta pro eo apologia ad Conſtantinum Imperatorem filium Heraclij, diligenter diluit. Habetur in nuper editis Anaſtaſij Bibliothecarij Collectaneis. Partem quæ huc maximè facit adſcribere non erit inutile. [Nos qui per præuaricationem, & peccatum illius naſcimur, duas contrarias voluntates habere dignoſcimur; duas autem dico, mentis & carnis inuicem reluctantes, ſicut idem Beatus docet Apoſtolus: *Caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc autem ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis, illa faciatis.* Et hoc omne humanum patitur genus ſub peccato conſtitutum.] Confirmat hoc nonnullis ſcripturis, tum ſubdit, [ergo vnus, & ſolus eſt ſine peccato mediator Dei & hominum homo Chriſtus Iesvs, qui in mortuis liber conceptus, & natus eſt. In diſpenſatione itaque ſanctæ carnis ſuæ, duas nunquam habuit contrarias voluntates, nec repugnauit, voluntati mentis eius, voluntas carnis ipſius neque enim habuit quodcunque peccatum, qui venit dimittere peccatum mundi, quemadmodum & ipſe dixit: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et alias aliter ait, *venit princeps mundi huius, & in me inuenit nihil.* Vnde ſcientes quod nullum, in eo, cum naſceretur, & conuerſaretur, eſſet omnino peccatum, decenter dicimus, & veraciter confitemur, vnam voluntatem in ſanctæ ipſius diſpenſationis humanitate; & non duas contrarias mentis & carnis prædicamus, ſecundùm quod quidam hæretici velut in puro homine delirare noſcuntur.] Nempe Neſtoriani, qui Chriſtum ſtatuentes hominem purum, pugnam illi aduerſantium carnis, ac ſpiritus voluntatum, æquè ac in nobis affingebant. Idque Honorius priore ad Sergium epiſtola ſubuerteri ſe in duarum Chriſti operationum aſſertione diſertè profitetur, ſub fine epiſtolæ. Et ex S. Anaſtaſio Sinaita c. 1. ὁδηγοῦ pag. 13. conſtat fuiſſe qui in eum impium ſenſum duas Chriſti voluntates, & operationes detorquerent, & Catholicis duas Chriſti voluntates, & operationes agnoſcentibus impingerent: quod tamen neque dæmones aſſerere de Chriſto auſuros, affirmat Anaſtaſius. Subdit Ioannes Papa. [Secundùm hunc igitur modum, iam dictus deceſſor noſter prænominato Sergio Patriarchæ percontanti ſcripſiſſe dignoſcitur, quod in Saluatore noſtro duæ voluntates contrariæ, id eſt in membris ipſius penitus nō conſiſtunt, quoniam nihil vitij traxit ex præuaricatione primi hominis. In nobis enim, non in eo, coaptatur quod ſcriptum eſt, *ſcio enim quia non habitat in me id eſt, in carne mea, bonum.* Et iterum: *Non quod volo bonum hoc ago, ſed quod nolo malum, hoc facio ſi autem quod nolo malum illud facio, non iam ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.* Et poſt hæc: *Video enim aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.*

Hinc

Hinc ergo hæ duæ contrariæ voluntates mentis & carnis, quas Apoſtolus docet, in noſtro nequaquam Saluatore fuerunt, eò quòd hic luctaminis ſtimulus, ex præuaricatione protoplaſti ſumpſit initium: quoniam à Redemptore noſtro natura ſuſcepta eſt, non criminis culpa.]

Et infra. [Prædictus ergo deceſſor meus, docens de myſterio incarnationis Chriſti, dicebat, non fuiſſe in eo, ſicut in nobis peccatoribus, mentis & carnis contrarias voluntates: quod quidam ad proprium ſenſum conuertentes, diuinitatis eius, & humanitatis vnam eum voluntatem docuiſſe ſuſpicati ſunt; quod veritati omnimodis eſt contrarium.] Non potuit clariùs, luculentiùs, & fortiùs Honorium à calumnia liberare.

38. Eadem planè ratione Honorium purgat S. Maximus epiſtola ad Marinum presbiterum, cuius ad hoc ſatis longum fragmentum in iiſdem Anaſtaſij collectaneis exhibetur. Expendit enim S. Maximus Honorij verba eodem prorſus modo quo Ioannes Papa; & ait non ſecus Honorium vnam in Chriſto voluntatem ſtatuiſſe, quàm S. Athanaſius eſſe in Chriſto ſolam diuinitatis voluntatem dixit; quia ſcilicet humana Chriſti voluntas, perfectè, conformabatur diuinæ, nec vnquàm aduerſus iſtam refractaria rebellabat; additque ſub eiuſdem fragmenti finem S. Maximus, Græcos Monothelitas Honorij epiſtolam græcè editam, fermentaſſe appoſitione vitioſæ mixturæ. Denique in diſputatione contra Pyrrhum idem S. Maximus, affirmat Honorij ſcribam tunc temporis adhuc ſuperſtitem, qui eam ſub Honorio epiſtolam compoſuerat, quem totum Occidentem cùm alijs virtutibus, tum dogmatibus fidei Chriſtianæ illuſtraſſe ait, ex perſona Ioannis Papæ, (i. vt ſequentia demonſtrant, voluntate, & mandato; Non enim nomine Ioannis ſcribere potuit ad Conſtantinum, ſe olim ſub Honorio hoc illudue dixiſſe, niſi idem ipſe tunc ſcriba, fuiſſet poſtea Ioannes Papa 4.) Eum inquam Honorij ſcribam S. Maximus ex perſona Ioannis Papæ ſic ſcripſiſſe ait ad Conſtantinum Imperatorem [vnam voluntatem diximus in Domino, nō diuinitatis eius & humanitatis, ſed humanitatis ſolius. Cum enim Sergius ſcripſiſſet, quòd quidam duas volūtates in Chriſto cōtrarias dicerent; diximus, Chriſtum nō duas volūtates cōtrarias habuiſſe, carnis inquam & Spiritus, ſicut nos habemus poſt peccatum: ſed vnam tantum, quæ naturaliter humanitatem eius ſignabat.] Nihil clarius, efficaciuſue in rem præſentem adduci potuit.

Purgatur Honorius, quoad ſilentium de binâ Chriſti voluntate indictum.

39. Sufficientiſſimè ergo quoad illa prioris epiſtolæ verba, quibus vnam Chriſti voluntatem affirmabat, purgatus videtur Honorius. In ſecunda verò epiſtola, ſilentium quidem indicit de vnius, & duarum Chriſti operationum, ne vel Neſtorianis dualitate operationum approbata, vel Eutychianis admiſſa vnicâ operatione aſtipulari videretur, vt diſertè conteſtatus erat priore epiſtola. Tamen reipſa duas Chriſti operationes admittit, verbis illis, quæ ex fine eiuſdem poſterioris epiſtolæ deſcribuntur in 6. Synodo Act. 13. [Debemus propter ſimplicitatem hominum, & amputandas inextricabiles quæſtionum ambages, ſicut ſuperius diximus, non vnam vel duas operationes in mediatore Dei & hominum definire, ſed vtraſque naturas in vno Chriſto vnitate naturali copulatas, cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus: & diuinam quidem, quæ Dei ſunt operantem: & humanam, quæ carnis ſunt exequentem, non diuisè neque confusè aut conuertibiliter Dei naturam in hominem, nec humanam in Deum conuerſam edocentes: ſed naturarum differentias integras confitentes: vnus atque idem, humilis & ſublimis, æqualis Patri, & minor Patre, ipſe ante tempora natus in tempore eſt: per quem facta ſunt ſæcula, factus in ſæculo eſt: & qui legem dedit, factus ſub lege eſt, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret: ipſe crucifixus, ipſe chirographum, quod erat contra nos euacuans in cruce de poteſtatibus & principatibus triumphauit. Auferentes ergo (ſicut diximus) ſcandalum nouellæ adinuentionis, non nos oportet vnam vel duas operationes definientes prædicare, ſed pro vna (quam quidam dicunt) operatione, oportet nos vnum operatorem Chriſtum Dominum in vtriſque naturis veridicè confiteri: & pro duabus operationibus, ablato geminæ operationis vocabulo, ipſas potius duas naturas, id eſt, diuinitatis & carnis aſſumptæ, in vna perſona vnigeniti Dei patris, inconfusè, indiuisè, atque inconuertibiliter nobiſcum prædicare propria operantes.]

En quàm diſertè Honorius duas reipſa in Chriſto operationes, atque adeo etiam voluntates admittit, quamuis ſuaſione verſipellis Sergij necdum comperti hæretici, voces *duarum operationum* audire noluerit; conſultiùs ſine dubio facturus, ſi quod fides Catholica de duplicibus Chriſti operationibus pro natura duplici tradit, proponi nitidè, & ſine ambagibus permiſiſſet. Vnde Leo 2. epiſtola ad Præſules per Hiſpaniam conſtitutos de Honorio ait: [qui flammam hæretici dogmatis, non vt decet Apoſtolicam Authoritatem, incipientem extinxit, ſed negligendo confouit.] Euentus quippe docuit, impium Sergium ea ſilentij ab Honorio exoratione abuſum eſſe, ad firmandum magis, latiuſque diffundendum Monothelisſmum. Quod conſideratum velim quoties de veritatibus Catholicis ſuppreſſione mulctandis agitur, iuxta vſum nouum ab annis aliquot in Catholica Eccleſia, non per hæreticos, vt olim, ſed per Catholicos cauſæ ſuæ velificantes, inualeſcentem: qua de re accuratè in Opere de iuſta confixione librorum, partit. 1. erotem. 18.

Damnatio Honorij per 6. Synodum, commentitia.

40. Sic purgato Honorio, quo ad ea quæ ex eius ſcriptis opponebantur, amolienda reſtant, quæ de eiuſdem per ſextam Synodum, & quoſdam Pontifices ſuffixione, opponebat Canus. Et damnationem quidem Honorij in 6. Synodo factam, Bellarm. 4. de Rom. Pont. c. 11. & Baro. anno 681. à num. 12. multipliciter conuincunt eſſe aſſumentum Græcanicum ad eam Synodum. Arte enim Pelaſga, pleraſque Synodos interpolatas & immutatas fuiſſe, vt tertiam, quartam, quintam ac ſeptimā exploratiſſimū eſt, demonſtratque prolatis exemplis hunc fuiſſe vſum Græcorū Turrecremat. ſeſſ. 10. Conc. Florentini. Et hanc ergo ſextam Synodum intruſa Honorij damnatione corruperunt.

Hoc ſextæ Synodi dehoneſtamentum, Baronius ſupra à n. 25. rectè coniectat factum eſſe à Theodoro Conſtantinopolitano Patriarcha, priùs ob Monotheliſmum depoſito, poſtea autem exacto triennio concluſa anno ante 6. Synodo in eandem ſedem reſtituto, præmiſſa confeſſione Catholica. Hic enim Theodorus, quem Anaſtaſius Bibliothecarius in compendio Actorum 6. Synodi, teſtatur cum alijs hæreticis hæreſeos Monothelitarum accuſatum, atque conuictum, atque adeò etiam eam ob cauſam damnatum, nunc in 6. Synodo nuſpiam comparet; & loco Theodori inuenitur vbique Honorius. Quis ergo non videat, Theodorum illum Archetypis Synodi actis potitum, eaque primùm Romam ad Leonem 2. caſtigata, (vt Conſtantinus Imperator præ ſe tulit) per legatos, qui 6. Synodo interfuerant diu detentos, tandem tranſmittentem, abraſiſſe quæ in ſuum cedebant probrum

brum; intruſiſſe verò quæ libuit de Honorio pro antiqua Græcorum in Romanam ſedem malignitate, & peculiari ipſius Theodori aduerſus eandem offenſione? Eam enim ſatis prodidit, ſublato è dyptychis Vitaliani Papæ nomine, nequicquam contrarium mandante Conſtantino Imperatore, qui epiſtola ad Domnum Papam teſtatur, nunquam ſe pati voluiſſe, vt Vitalianus è dyptychis expūgeretur. At id auſum Theodorum, & idcirco iuſſum reſtitui Vitalianum, liquet ex 6. Synodo actione 8. Hic ergo videtur doli auctor, & Synodi in Honorij probrum falſator.

41. Anaſtaſius ſanè in latina Hiſtoriis ex varijs locis contexta, (vt Cardinalis Sirletus apud Onuphrium addition. ad Platinam in Honorio 1. refert,) intruſum perfidè nomen Honorij in hanc Synodum, locuples teſtis eſt. Et vt aliæ coniecturæ deeſſent, firmaret id ſufficienter tam indiſcuſſa, tamque præpropera Honorij damnatio, ſilentibus, ac ne muttientibus quidem Legatis Apoſtolicæ ſedis, qui pro Vigilio non admodum laudato Pontifice, Monothelismi ſimiliter inſimulato, tam fortiter reclamarunt. Quid quod approbauit, & ſummis ſæpè elogijs ornauit ea Synodus act. 8. & 18. epiſtolam Agathonis Papæ, qua omnium anteceſſorum ſuorum puram fidem, atque ſinceram celebrauit, non abſque Græcorum rubore, quorum tot, tantique Patriarchæ, in ea ipſa Synodo damnādi erant, memorante, & prædominante ibi illos Agathone? eumque ruborem tedemiſſent haud dubiè perlibenter, obiecta Honorij prolapſione, cuius tunc adhuc recens, & calens erat memoria. Accedit quod veterum plerique, etiam ex ijs qui Romanæ Eccleſiæ probra non diſſimulaſſent, recenſitis Patriachis in ſexta Synodo damnatis, tacent de Honorio. Ita Photius libro de ſeptem Synodis. Zoneras in Conſtantino 4. Theophanes Ceramæus in hiſtoria, Paulus Diaconus, & plerique antiquorum Latinorum. In ipſa quoque ſexta Synodo act. 4. recenſitis Theodoro Pharanitano, Cyro Alexandrino, Sergio, Pyrrho, & Paulo Conſtantinopolitanis, omittitur Honorius. Itaque dubitare non poſſum, quin ſexta Synodus quoad Honorij damnationem, adulteratrices Græcorum manus ſit paſſa, quoad pleraque exemplaria.

Æquè adulteratas Leonis ſecundi epiſtolas exiſtimauit ſupra Bellarminus. At Baronius anno 683. à n. 5. planè conſictas & ſuppoſititias eſſe exiſtimat. Quod ſi eas verè fuiſſe Leonis, ac ſinceras placeat admittere, dicendum erit, Leonem Papam quod in Actis ſextæ Synodi legerat, ſine alia diſquiſitione, cenſuiſſe verum, & erraſſe in facto cum infamauit Honorium, reuera innoxium, id quod ſimiliter de Adriani ſecundi verbis in 8. Synodo Romana recenſitis, ſtatuendum erit.

Hæc cum ita ſint, non abs re Baronius anno 681. collaudata vt par erat num. 29. Bellarmini diligentia in purgando Honorio, addit n. 31. optaſſe ſe Melchiorem Canum [ſenſu potiùs quàm nomine Canum,] fuiſſe, cùm tam præceps de re tanta tulit iudicium, conſentaneum ei audaciæ, ac temeritati, quam bonus vates, Cani præceptor Franciſcus Victoria, ipſo referente Cano in præfatione libri 12. de locis tanto in Cano hariolatus erat: de quo vaticinio videndus eſt idem Baronius in notis ad Rom. Martyrol. ad 23. Decembris.

Humana Chriſti voluntas, libera.

42. Fixum igitur, ac ratum eſto, agnoſcendam eſſe in Chriſto, vt diuinam (de quo nemo vnquam dubitauit, qui Chriſtum Deum fateretur,) ita & humanam voluntatem, quæ humanæ naturæ conſectarium eſt, ac germen connaturale. Hanc porrò humanam Chriſti voluntatem libertate pollere, perſpicuum eſt ex generalibus de humana libertate principijs, quæ ad libertatem Chriſto aſſerendam recolit S. Damaſcenus l. 3. fidei c. 14. Humana quippe libertas, conſequitur intellectum de indifferentia obiecti ſtatuere idoneum. At huiuſmodi intellectus inextitit Chriſto. Deinde meritum non reperitur abſque libertate. Chriſtum autem fuiſſe meriti capacem, dicemus inferiùs. Fuit igitur voluntatis liberæ: quod intelligo de libertate propriè accepta, hoc eſt non de ea tantùm, quæ vim & coactionem excludit, ſed etiam, quæ neceſſitatem quamcunque extrinſecùs illatam amolitur. Eiuſmodi enim eſt germana libertas quæ moralitatis ac meriti vel demeriti principium eſt, ac fundamentum. Mirum verò eſt aliquos olim contentos fuiſſe concedere Chriſto ſolam libertatem à coactione, qualem ſolam Caluinus in omnibus hominibus admittit, ſed per errorem exploratum. Non enim reuera liber eſt, id eſt Dominus ſui actus, qui à ſola coactione, ac non etiam à neceſſitate, eſt immunis. Itaque S. Thomas qui in 3. d. 18. q. 1. art. 2. ad 5. prædictæ ſententiæ, quoad Chriſtum, probabilitatem conceſſerat, conſultiùs veram & plenam libertatem Chriſto tribuendam ſtatuit 3. p. q. 18. art. 4.

Non negauit Chriſto eam germanam libertatem Theorianus Legat. ad Armenos, cùm negauit tribui ei debere arbitrium, & eligentem voluntatem. Tantùm quippe intendit excludere à Chriſto ignorantiam, & peccabilitatem, quod ex ſubiectis eius verbis diſcere licebit. [Arbitrium (inquit) & electio ſiquidem propriè loqui volumus, in Dominum non cadunt. Nam arbitrium poſt habitam de ignota re quæſtionem, & deliberationem, ſiue conſilium & iudicium, adfectio quædam eſt ad id, quo de iudicium factum eſt: poſtquam electio ſequitur, alterum pro altero deligens. Dominus autem, quia nudus homo non eſt, ſed etiam Deus, & quia nouit omnia, nec conſiderationis vllius eget, nec inquiſitionis, nec conſilij, nec iudicij: & tum coniunctionem cum bono naturaliter habet, tum auerſionem à malo. Quapropter arbitrariam aut eligentem voluntatem Domino non tribuimus, ſed naturalem.] Vides, (vt dixi) Theorianum de amouenda duntaxat à Chriſto ignorantia, & peccabilitate eſſe ſollicitum: cæteroqui autem, libertatem Chriſto concedere? hæc enim eſt quam nomine [voluntatis naturalis] qualem paulò ante expoſuerat, eſt complexus. Id ipſum alijs verbis expreſſerat S. Baſilius in c. 7. Eſaiæ tractans illud *vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum*. Quomodo autem ea propriè dicta Chriſti libertas cum eiuſdem beatitudine, & determinatione ad bonum, quibus à primo conceptionis ſuæ momento potitus eſt, poſſit cohærere, exponetur infra ſuo loco, poſt expoſitam impeccabilitatem.

Agnoſcenda in Chriſto, vis motrix inorganica.

43. Vltima facultas inter rationales Chriſto aſſignatas, eſt vis motrix inorganica dandam enim eſſe talem aliquam vim motricem ſpiritualem, animæ cuiuis rationali, vt moueatur cum eſt à Corpore ſeiuncta, extra dubium eſt. Negari quippe non poteſt, quin anima rationalis à corpore ſeparata, moueri poſſit localiter: Quis enim prudens, perſuadeatur animam rationalem eodem ordine eſſe cenſendam, quo conchylia, & plantanimalia, quæ ob imperfectionem ſuam obſtipa ſunt, & immobilia? poteſt igitur anima extra corpus conſtituta, moueri ſuapte vi, & tanquam à principio intrinſeco; atque adeò vim aliquam inorganicam motricem ſortitur, quæ motum illum principiet. Miror que id inficiatos Dandinum 3. animæ digreſſ. 30. Banem 1. p. q. 77. art. 5. dub. 1. ad 3. & Bubalum 1. p. q. 54. art. 5. quæſito vnico difficult. 3. c. 2. Rectè verò, quod dixi, ſtatuunt Scotus in 4. diſt. 10. q. 7. *littera* C. & ſeqq. (parum conſentaneè ad ea quæ habet d. 49. q. 14.) Suarez d. 35. Metaph. ſ. 6. n. 23. & d. 18. ſ. 7. n. 42. Val. 3. p. d. 11. q. 1. p. 2. Thyræus de locis infeſtis c. 23. Conimbr.

diſp. 6.

diſp. 6. de anima ſepar. art. 2. & Delrio 2. Mag. q. 26. ſectione 2. Cùm autem ea vis inorganica motrix fluat neceſſariò ab anima, omninò fatendum eſt, fluere ab ea iam nunc, & ante animæ ſeparationem à corpore.

Hoc conſtituto quoad animam vniuſcuiuſque noſtrum, idem planè ſtatuendum eſt de Chriſti anima, ex generali principio quo conſtat humanitatem Chriſti conſecutam eſſe perfectiones omnes humanitati debitas, & nobis naturaliter competentes. Igitur anima Chriſti, etiam priuſquam à corpore auelleretur, fortita eſt huiuſmodi facultatem motricem inorganicam. Sanè cùm anima Chriſti ſeiuncta à corpore adijt lacum in quo non eſt aqua, vt Zacharias c. 9. loquitur, neceſſe fuit inexiſtere Chriſto principium internum ad talis motus cauſationem; cumque non ſit tunc aſſecutus huiuſmodi principium, (alioqui non eſſet potentia naturalis, nec profflueret ab anima neceſſariò,) fatendum eſt iam ab initio productionis animæ Chriſti, eam facultatem æquè ac intellectum, & voluntatem, ab anima progerminaſſe. Fuiſſe autem eum motum planè verum, certa fides eſt, quæ deſcenſum Chriſti ad eum carcerem, atque adeò verum eius motum profitetur, vt diligenter confirmant Bellarm. l. 4. de Chriſto à c. 12. Val. 3. p. d. 2. q. 4. p. 2. Feuard. in append. ad Caſtrum v. *Chriſtus* hæreſi 9. perperam ad deſcenſum per ſolam illuminationem in Patribus cauſatam id trahente Durando in 3. d. 22. q. 3. & nequicquam reclamantibus Nouatoribus, qui infernum pro ſepulchro interpretati, (quod Delrio digreſſione ſubiuncta adagio 197. latè refert, ac refellit,) deſcenſum Chriſti ad inferos, ridiculè tranſtulerunt ad depoſitionē corporis Chriſti in ſepulchro. Alij verò quibus nulla viuicomburia, vel etiam infernalia tormenta, dignam blaſphemiæ pœnam rependant, duce Caluino vt eſt apud Canis. in præfatione prima operis de corruptelis Verbi Dei. §. *quis verò*. Chriſti deſcenſum ad inferos, interpretati ſunt perpeſſionem pœnæ damni: quod vel memorare pollutio eſt, & potentiſſimè conteritur à Genebrardo in ſymb. Athan. n. 38. Coccio t. 1. l. 2. art. 4. Feuardentio ſupra hæreſi 8. Bellarmino l. illo 4. c. 10. poſt Fulgentium l. 3. ad Traſim. c. 31. fuit igitur in anima Chriſti facultas inorganica naturalis ad cauſandum motum illum deorſum *deſcenſus* nomine expreſſum, qui in re ſpirituali, & grauitate deſtituta, non poteſt obiri, niſi à virtute congenita.

44. Ex alijs præterea Chriſti etiamnum viatoris lationibus, poſſe fortè hanc virtutem colligi, ait Scotus in 4. d. 10. q. 7. *littera G.* nempe ex motu quo elapſus eſt de Iudæorum manibus, à quibus ductus erat in ſupercilium montis, vt inde præceps ageretur. Tranſeuntem enim, per medium illorum iuiſſe, ait Euangeliſta; quod Scotus exiſtimat, dici poſſe ad vſum huius facultatis pertinere. Idemque ſubdit, de eo motu quo Chriſtus duodennis elapſus eſt de parentum manibus, & manſit in Hieruſalem, quod ex Origene in c. 2. Lucæ confirmat. Hæc tamen omnia, parùm, aut nihil potiùs probant. Nam Chriſtus tranſiens per mediū Iudæorū, vſus eſt facultate progreſſiua ſiue organica, impeditis interim Iudæis vel ne abeuntem conſpicerent, vel ne ſiſterent, & comprehenderent. Multò minùs veriſimile eſt, Chriſtum puerum in ſeceſſione à parentibus vſum eſſe facultate motrice inorganica; cùm nulla prorſus ſiue neceſſitas ſiue congruitas, vſum illius potentiæ in eo euentu perſuadeat. Itaque non puto ſubeſſe fundamentum affirmandi, Chriſtum in via vſum eſſe huiuſmodi facultate; ſicut neque nos ea nunc vtimur: vnde non poſſumus hanc Chriſti facultatem ex tali aliquo effectu probare. Non eſt tamen inueriſimile, (quanquam neque certum,) quod cenſuit Fonſeca 5. Metaph. c. 15. q. 8. ſ. 4. vſum eſſe ea facultate inorganica Chriſtum, cùm poſt reſurrectionem, non progreſſiuo motu, ſed ſubitaneo, & totius ſimul corporis, qui per potentias organicas obiri nequit, ad viſendos diſcipulos loca varia adibat. Idemque contigiſſe exiſtimat prædictus author, in pleriſque motibus, quos in Euchariſtia exercuit Chriſtus; ſiue cum in pia quædam ora ex altari aduolauit; ſiue cùm de indignorum ſacerdotum manibus proripuit ſeſe. Eos quippe hoſtiæ motus, ab Angelo, aut immediatè à Deo non cauſari, cum ſuppetat vis interna inorganica ipſius Chriſti, congruentius eſſe pronunciat citatus Doctor; Nec eſt vnde falſitatis reuincatur, quamuis nihil etiam ſit, quod aſſenſum neceſſariò extorqueat.

Vſus doctrinæ propoſitæ.

45. Propoſitæ doctrinæ vſus perutilis, ſuggeritur à Damaſceno ſub finem Orationis, quomodo ad imaginem Dei facti ſimus: vbi quamuis non agat niſi de intellectu, & voluntate, eius tamen oratio, æquè in omnes facultates humanas à Chriſto humanitati ſuæ implantatas cadit. [Dominus (inquit) miſericordia permotus in opus ſuum, quod peccati morbum ſponte receperat, quaſi inimici ſuperfuſum ſemen, totum id quod morboſum erat, aſſumpſit, vt totum ſanaret. Quod enim non eſt aſſumptum, id curari non poteſt: quod autem aſſumptum eſt, ei ſalus eſt data. Quid autem in morbum inciderat ab initio, niſi mens, & illius rationis particeps appetitio, id eſt, voluntas? Hæc igitur curationis indigebat, præſertim cùm peccatum morbus ſit voluntaris. Si igitur ſibi animum, qui rationis & mentis eſt particeps, eiuſque voluntatem non coniunxiſſet, profectò naturæ humanæ morbum minimè ſanaſſet. Ob eam enim cauſam voluntatem quoque aſſumpſit.]

Idem de vi motrice, & omnibus humanis facultatibus dicito, & Medici ſapientiam, ac charitatem ſuſpicito.

SECTIO III.

De poſteriore ſubſtantiali intra Chriſtum compoſitione ſupernaturali, extremiſque eius, ac nexu, ad plenam lucem & firmitatem Catholicæ enodationis diuini ænigmatis.

46. EX dictis in fronte ſectionis primæ, perſpicuum eſt cur hanc ſubſtantialem, ad quam nunc aggredimur Chriſto internam compoſitionem, & ſecundam & ſupernaturalē appellem. In hac enim compoſitione, humanitas, quæ ex priore compoſitione explicata hactenus reſultat, habet rationem vnius extremi, cui alterum extremum, hoc eſt, Verbum, per interiectam vnionem hypoſtaticam in vnum ſuppoſitum nectitur. Quia ergo compoſitio naturæ, & ſuppoſitalitatis eam terminantis, eſt compoſitio ſubſtantialis; (ſubſiſtentia enim eſt ſubſtantiale naturæ ſubſtractæ complementum, vnde quod ex vtriſque reſultat, non poteſt non eſſe ſubſtantiale:) in hac autem compoſitione terminus naturam perficiens eſt omnino indebitus humanitati, ac in vertice ſupernaturalitatis locatus: meritò hanc compoſitionem, realem quidem, ſed ratione extremorum metaphyſicam, præ priore ex phyſicis partibus exurgente, iſtique ſubſtrata, vocamus ſecundam Chriſto internam compoſitionem, ſubſtantialem & ſupernaturalem. Exiſtunt porrò hoc loco cùm ex parte extremorum; tum ex parte vinculi quo colligantur, difficultates permultæ, quas proſequemur, initio facto ab extremo viliore, nempe ab humanitate, quæ naturæ Verbo ſubſtratæ rationem habet aliquam.

Digitized by Google

CAPVT I.

De humanitate aſſumpta.

CIrca humanitatem per Verbum ſuppoſitatam, quatuor quæri poſſe video. Primum eſt, ex quibus ad ipſam pertinentibus integretur, prout aſſumpta. Nam humanitas ſub vna conſideratione complectitur nonnulla, quæ ſub alia conſideratione non continet, verbi gratia, ſi humanitas ſpectetur quoad eſſentialia, ſufficienter compingitur ex anima & corpore ijs partibus conſtituto, quæ ad conſeruationem animæ in corpore ſunt neceſſariæ; etſi multæ abſint partes integrantes, vt manus, vel brachia, & pedes; ſi autem humanitas ſpectetur ſecundùm communem loquendi modum, quo naturalis diſpoſitio hominis ei naturæ debita continetur; ſic vox *humanitatis* alias pleraſque partes etiam inanimatas comprehendit, vt quatuor humores, capillos, vngues.

Quæſitum I. Quænam ad humanitatem ſpectantia, ſint aſſumpta.

47. Quæri igitur 1. poteſt, quænam ad humanitatem ſpectantia, contineantur in eâ prout aſſumpta per Verbum, eique ſubſtrata; hoc eſt quænã ex pertinentibus ad humanitatẽ, ſuppoſitantur per Verbum. Hoc ad humanitatis aſſumptæ ſubſtantiam, & quaſi eſſentiam pertinet. Quod verò ſequitur ſpectat ad terminos eius metaphyſicos, quorum vnus accidentarius eſt ſubſtantiæ creatæ, nempe exiſtentia: alter autem eſt ſubſtantiale eius complementum, nempe ſubſiſtentia connaturalis. Secundò ergo quæri poteſt, an humanitatis partes, quas aſſumptas fuiſſe ratum erit, ſint per Verbum ſuppoſitatæ, retenta naturali earum exiſtentia ac ſubſiſtentia, ſiue ſuppoſitalitate; & quid de potentia ſaltem abſoluta præſtari circa hoc potuerit. Tertiò quæri poteſt de origine ac radice aſſumptibilitatis huius naturæ. Quo ſpectat, an aliæ quoque naturæ, etiam irrationales aſſumi potuerint, aut etiam accidentia. Quartò denique quæri poteſt, an aliquis ordo in aſſumptione partium re ipſa per Verbum ſuppoſitatarum, interuenerit. De his omnibus, quæ multas diſputationes apud alios implent, ſimul diſſeram hoc vno capite.

Integra humanitas à Verbo aſſumpta. Dubia de partibus inanimatis.

48. In primo puncto, clarum eſt humanitatem ſimpliciter dictam, aſſumptam eſſe à Verbo. Ita enim exigitur, vt Verbum, (quod Scripturæ vbique ſonant) dici poſſit factum homo: nam homo humanitatem ſimpliciter dictam conſtituit. Atque adeò, quum humanitas ex anima & corpore integretur, neceſſe eſt ambas illas partes, quantum neceſſe eſt, vt homo conuenienter ſe habeat, in Chriſtum concurriſſe, & à Verbo aſſumptas eſſe. Ac de anima quidem, non poteſt eſſe dubitatio quatenus ſit aſſumpta, quia cùm ſit ſpiritualis, eſt prorſus inſectilis, ita vt gradus quoque vegetatiuus & ſenſitiuus, ſicut ſunt vna ſimpliciſſima entitas cum gradu intellectiuo, ita non ſint ſeparatim ab eo aſſumptibiles. De corpore item, non poteſt eſſe difficultas quoad partes eius integrantes animatas. Certum quippe eſt, omnes illas partes, vtpote ad veritatem humanæ ſubſtantiæ perfectæ ac ſimpliciter dictæ pertinentes, fuiſſe à Verbo aſſumptas; grauiterque hallucinaretur qui ſolas illas materiæ partes integrantes cenſeret terminatas fuiſſe à Verbo, quæ neceſſariæ ſunt ad inductionem, vel conſeruationem animæ in corpore; quia ſic Verbum non aſſumpſiſſet hominem perfectum & ſimpliciter dictum, vt ferunt abſolutæ locutiones Scripturæ, ſed monſtroſum ac truncum. Omnes igitur illæ partes humanum corpus integrantes, quæ in homine non mutilo & ſimpliciter dicto, reperiuntur vita informatæ, per Verbum aſſumptæ ſunt, & quidem in ſe ac immediatè.

Ambiguum verò eſt, & variantibus Doctorum ſententijs agitatum, an partes nonnullæ inanimatæ, ſine quibus homo aut naturaliter conſiſtere non poſſet, aut deſtitueretur notabilibus quibuſdam vſibus, ad quas eæ partes à natura conferuntur, ſint à Verbo aſſumptæ immediatè: hoc eſt non tantùm quod reperiantur in natura, quam Verbum ſibi copulauit; ſed etiam ratione ſui ipſarum ita vt nulla propria & connaturali ſubſiſtentia gaudeant, ſed tantùm à ſuppoſitalitate Verbi terminentur. Eiuſmodi ſunt, ſanguis, & tres reliqui humores. Item capilli ac vngues. Quamuis enim hæ partes iuxta veram ſententiam philoſophicam, quam ſuppono, nequaquam informentur anima, tamen ad bonam humani corporis conſtitutionem pertinent; atque adeò ſunt de veritate humanæ naturæ, ita vt qui iis deſtitueretur, vel viuere non poſſet, vt conſtat de ſanguine; vel truncus & oblæſus haberetur, nec cenſeretur homo ſimpliciter dictus. Diſplicent verò Capreol. in 4. d. 10. q. 2. art. 3. ad 4. & recentiores nonnulli, quos inter videtur eſſe Aluarez 3. p. diſp. 28. ad 3. exiſtimantes ex eo quod pars aliqua informetur anima rationali ducendam eſſe reſolutionem, quoad eius aſſumptionem per Verbum: ita vt ſanguis, vngues, capilli, & aliæ huiuſmodi partes, ſi non informentur per animam rationalem non ſint aſſumptæ: ſecus autem dicendum ſit, ſi non informentur per rationalem animam. Ea ratiocinatio planè diſplicet. Latiùs quippe patet pars pertinens ad veritatem humanæ naturæ, quàm pars animata anima rationali. Quidquid enim tale eſt, vt abſque eo natura humana non poſſit naturaliter conſiſtere; vel certè quod homini ad notabilem aliquem vſum ſubſeruit, adeò vt eo deficiente, homo meritò dicendus ſit mancus, habet rationem partis ad humanæ naturæ veritatem pertinentis, ſiue informetur anima rationali, ſiue non informetur. Atqui omnis pars ad humanitatis veritatem pertinens, aſſumi à Verbo debuit, vt curaretur quicquid ſauciatum erat in Adamo, plenè vtique ac integrè humanitatem nacto. Quare vt ſtatuamus verène partes illæ quas dixi, ſint à Verbo aſſumptæ, non eſt laborandum de quæſtione phyſica, qua diſputatur, an partes illæ viuant & informentur per animam rationalem, ſed aliunde ducenda eſt reſolutio; nempe conſiderando an partes prædictæ, eo quo dixi modo ad veritatem humanæ naturæ pertineant. Quia verò ea in re præcipuè controuertitur de ſanguine, ab eo auſpicabor, quæcunque enim pro alijs partibus propoſitis vrgeri poſſunt, æquè pro ſanguine militant: ſpecialiterque pro eo multæ congruentes rationes & authoritates faciunt, quæ pro alijs illis partibus, non habent locum.

An ſanguis in venis abditus, aſſumptus immediatè. Triplex ſententia.

49. Non eſt porrò hoc loco quæſtio de ſanguine Chriſti effuſo, qualis erat in triduo mortis plurimus Chriſti ſanguis terræ commixtus, aut paſſionis inſtrumẽtis adhęreſcẽs De ſanguine quippè ſic ſpectato, ſunt ſpeciales difficultates inferius agitandæ cum de vnione ſermo erit. Eſt igitur hoc loco quæſtio de ſanguine intra Chriſti venas contento, & adhuc habente rationem partis integrantis corpus Chriſti. Ruſus autem de ſanguine ſic ſpectato, non quæritur an ſit aſſumptus à Verbo, & quoad formam & quoad materiam. Iis enim, qui pro ſanguinis vnione cum Verbo pugnant, ſatis ſuperque eſſe debet, quod ſit ſaltem vnitus quoad

ad

Digitized by Google

ad materiam: quia hoc ſufficit ad ſimpliciter aſſerendum, quod ſanguis ſit aſſumptus: ſicut homo ratione ſolius materiæ dicitur materialis & quantus: & ratione ſolius animæ, denominatur intellectiuus. Ex altera verò parte non pauci formam connaturali ſubſiſtentia carentem (cuiuſmodi certè eſt omnis forma materialis & ſubiecto nixa, atque adeò etiam forma ſanguinis, quem ſuppono eſſe inanimatum) contendunt non eſſe capacem ſubſiſtentiæ externæ, quæ ad ſolius internæ ſubſiſtentiæ ſupplementum aduenire videtur. Itaque qui Chriſti ſanguinem Verbo iunctum quoad ſolam materiam admitteret, idque de ſanguinis forma negaret, à mente eorum qui pro ſanguinis vnione cum Verbo diſputant, non abhorreret, nec eſſet illis cum eo magna contentio. Quanquam ego quidem, ſi ſanguis Verbo iungi concedatur, non difficilè admittam, & quoad materiam, & quoad formam quoque, licet materialem, coniungi: quia exiſtimo formam materialem eſſe immediatè aſſumptibilem, eo quod nihil vetet eandem entitatem eſſe bis in duplici extrinſeco: in vno quidem vt in ſubiecto, in alio autem vt in ſuppoſito.

De ſanguine igitur, ad eum quem dixi modum ſpectato, ſitne Verbo immediatè iunctus, triplex fuit ſententia. Prima affirmans: ſecunda negans: tertia quæ ſub diſtinctione loquitur: ſanguinem namque diſtinguit duplicem; nempe nutrimentalem, & perfectum. Vocat nutrimentalem eùm ſanguinem, qui adhuc crudus eſt & malè decoctus, ideoque non niſi ad animalis cibationem deſeruit, nec in reſurgentibus reperitur iuxta authores huius ſententiæ; qui etiam eum nominant ſuperfluum, negantque eſſe de veritate humanæ naturæ. At ſanguinem perfectum, qui planè decoctus eſt, atque diſpoſitus, aiunt per ſe requiri ad componendum corpus humanum, & omnes eius partes fouendas. Nutrimentalem item ſanguinem negant eſſe à Verbo aſſumptum immediatè, quod contendunt de ſanguine perfecto. Ita Caiet. 3. part. q. 54. art. 2. *circa ad* 3. Syluester in roſa aurea tract 3. q.31. & Hieronymus a Rua controuerſ.4. ſcholaſt. parte 3. ſed hæc diſtinctio duplicis ſanguinis, planè commentitia eſt, nec eam Medici vel Phyſici agnoſcunt. Verùm iuxta omnes, quilibet ſanguis poteſt viuenti cedere in pabulum; & quo decoctior & perfectior eſt, eo ad cibandum maiorem aptitudinem & proportionem habet, quia tunc magis accedit ad eas ſubſtantias, ſiue accidentario tantum, ſiue etiam ſubſtantialiter differentes à ſanguine ſub denominatione ſanguinis ſpectato, quæ animam tandem excipiunt & immediatè nutriunt per ſui conuerſionem, Paſſim vocant, *rorem cambium, & gluten.* Eſt ergo ei duplicis ſanguinis diſtinctio, incomperta prius: nec niſi eo conſilio excogitata, vt commodum iudicium ferretur de eo ſanguine qui à Chriſto Domino fuſus, aliquibus in locis ſeruari dicitur. Cum enim non videretur admittendum, huiuſmodi ſanguinem in terris relictum, ac proinde nunc à Verbo non ſuppoſitatum, fuiſſe aliquando aſſumptum à Verbo, quod nihil quandoque aſſumptum dimiſit; idcirco Caietanus ſolita ſubtilitate duplicem illum ſanguinem commentus eſt, quorum vnus à Verbo aſſumptus fuerit; alter autem, ad quem is qui adhuc in terris viſitur, pertinuerit, non ſit à Verbo aſſumptus. Verùm hoc eſt manifeſtè diuinare vnde enim ſcire quis poſſit, vtro è ſanguine ſit is, qui nunc alicubi in terris aſſeruatur? Aut cur potiùs dicitur eſſe è nutrimentali, & nunquam aſſumpto, quàm ex altero perfecto & per Verbum ſuppoſitato?

Fuit aſſumptus totus.

50. Dimiſſa ergo tertia hâc ſententiâ, & diſtinctione quam grauis inuehit, adhæreo primæ quæ totum Chriſti ſanguinem aſſumptum à Verbo docet, contra ſecundam ſententiam negantem, quæ paucorum fuit, vt Durandi in 4. d.10. q.1. n.19. & Richardi in 3. d.2. artic.2. q.1. quem citat & ſequitur Gabriel lect. 53. in canonem: ſed Doctorum torrens eſt in contrarium. Ita enim Diuus Thom. quæſt.5. art.5. tres DD. coram Pio ſecundo, ea diſputatione quam deſcripſit Syluester roſa aurea tract.3. q.30. concl. A Rua controu. 4. ſcholaſt. in ſecunda eius parte. Capr. in 4. diſt. 11. q. vnica art.3. ad 5. Soto diſt.10. q.1. art. 2. Collius l 2. de ſang. Chriſti diſp.1. à c. 8. Val. 3. parte d.1. q. 5. p. 1. Raguſa diſp.60. Vaſq. d.36. c.4. Suares d. 15. ſ.6. qui alios innumeros proferunt. Poteſt autẽ iſta ſententia confirmari auctoritate & ratione. A. primùm, hæc veritas nõ obſcurè inſinuatur Hebr.2. cum dicitur, quid pueri participauerũt carni & ſanguini, & Deum ſimiliter ijs participaſſe: Quamuis enim declinari poſſet huius teſtimonij vis, dicendo Deum participaſſe ſanguini aſſumendo corpus in quo ſanguis erat, ipſo licet ſanguine non aſſumpto; tamen longè ſimplicius, & ad verborum natiuam ſignificationem accommodatiùs dicitur, Deum participaſſe ſanguini, aſſumpto ſanguine, vt item ferunt illa alia loca, quibus dicimur redempti non corruptibilibus ſed in ſanguine teſtamenti Chriſti Zach.9 1. Petri.2. Apocal.1. 5. & 7. Ex quibus alijſque ſcripturis Leonardus de Vtino tract. de ſanguine Chriſti c. 18. concinnat quadragenam prærogatiuarum ſanguinis Chriſti Domini, & ſummæ pretioſitatis, qua pollet: Beda Actor.20. ad illud, *Eccleſiam Dei quam acquiſiuit ſanguine ſuo*, expendit, ſanguinem Chriſti dici ſanguinem Dei ob vnionem ad Verbum, vtique vnionem ipſius ſanguinis; Idque haud dubiè voluit Apoſtolus. Accedit ſenſus Eccleſiæ ac Pontificum, qui planè ferre videtur, ſanguinem Chriſti fuiſſe Verbo vnitum. Nam Clemens 6. in Extrauag. *Vnigenitus*, de pœnit. & remiſſion. affirmat guttam vnam ſanguinis Chriſti, propter vnionem ad Verbum, fuiſſe pretium accommodatum redemptionis totius humani generis. Quæ verba, ſi tricæ & cauilli præcidantur, perſpicuè ferunt, vnionem immediatam ſanguinis Chriſti cum diuina Verbi perſona. Addunt alij, Pium 2. confirmaſſe decretum Clementis ſexti in quendam Barchinonenſem Theologum, cui inter concionandum exciderat negare, ſanguinem Chriſti, per triduum mortis fuiſſe Verbo coniunctum. Rectè tamen Collius l.5. de ſang. Chriſti diſp.4. & a Rua controuerſ.4. ſcholaſt parte 2. citato Sixto 4. lib. de ſang. Chriſti, affirmant Pium 2. nihil de ea controuerſia ratum eſſe voluiſſe; idque patentiſſimè demonſtrat Dermicius in nuelâ Franc. Relig. à p. 443. vbi plura quoque de prætenſo Clementis ſexti decreto in Barchinonenſem Theologum.

51. Patres item plerique non obſcurè ſuffragantur, Facundus l.1. pro tribus capitulis c.3. ſpiritum, aquam, & ſanguinem, de quibus 1. Ioannis 5. ita interpretatur, vt Pater dictus ſit ſpiritus, quia ſpiritus eſt Deus; aqua ſit Spiritus ſanctus; Filius verò dicatur ſanguis, quia communicauit ſanguini noſtro. Nazianzenus orat.42. Chriſti ſanguinem vocat *nobilem & magnum inſigneque & excellens pretium redemptionis noſtræ*; pro qua Deum ipſum datum ait. Clemens 1. pædago. c.6. tractans iuſſum Chriſti de edenda carne ſua & bibendo ſanguine; hæc verba habet quibus non obſcurè, ſanguinem Chriſti aſſumptum à Verbo ſignificat. [Carnem nobis allegoricè ſanctus ſignificat Spiritus, ab ipſo enim, caro fabricata eſt. Sanguis Verbum nobis deſignat; tanquam enim diues ſanguis, Verbum vitæ infuſum eſt: Amborum autem eſt temperatura Dominus] Hæc omnino inſinuant vnionem ſanguinis Chriſti ad Verbum. Inde tantus valor ſanguinis Chriſti, quo Auguſt. in pſal. 95. ad illud. *Terribilis eſt ſuper omnes Deos*, vniuerſum planè orbem, & omnes gentes redemptio-

nem eſſe conſecutas, proſequitur. Perpulchrè item tract.7. in Euang. Ioannis, ad illud *ave Agnus Dei*; vbi ſanguinem Chriſti, vocat ſanguinem factoris totius mundi, & Deus pretium valde extollit: & quomodo id Satan per fabellam quam ibi narrat D. Auguſtinus, æmulatus iam olim eſſet, latè aperit.

52. Auctoritate ſuffragatur manifeſta ratio. Nam certum eſt, verbum aſſumpſiſſe immediatè, quæcunque ſunt de veritate humanæ naturæ, vt homo totus curaretur & pleoè ſanctificaretur per Verbum, qui erat ſcopus Incarnationi præfixus. Atqui ſanguis, per ſe pertinet ad veritatem humanæ naturæ. Propterea enim de ſententia omnium ſcholaſticorum in 4.d.44. reperietur in corporibus reſurgentium. Eſtque verè ſanguis fomentum vniuerſarum corporis partium, ſine quo perſtare vita non poteſt: non modo quid deeſt pabulum (ſic enim mors effuſo prorſus ſanguine ſequeretur tantùm poſt aliquot dies) ſed etiam quia partes corporis, benigna per ſanguinem rigatione deſtituta illico exareſcunt & coguntur animam abijcere. Nam etiam vires corporeæ partibus illis implantatæ, abſque hoc generali omnium operationum corporearum inſtrumento, iacent inertes ac obſtupæ, & nullis ſuis motibus obeundis, ſunt idoneæ. Quomodo in iram cōcipiet homo, ſi abſit ſanguis, qui ferueat? Quomodo timebit abſque ſanguine, qui contrahatur? Quomodo lætitia diffluet, niſi ſanguis fundatur? Videris Valeſium 2 controu. c.4. Eſt igitur ſanguis, aliquid naturaliter cōnexum cū partibus corporis ſimpliciter dictis; nec tantùm ſe habet per modum alimenti, ſed etiam per modū partis. Quam in rem conſideranda eſt cum D. Thoma in 4.d.44.q.1.a.2.q.3.ad 3. pulchra proportio quæ eſt inter elemēta ad mundū comparata, & ſanguinem collatum cum animali ſicut enim elementa, habent munus compingendi mixtum, cedendique ſibi inuicem in pabulum; & tamen ſimul habent munus integrandi mundum ita ſanguis non tantùm ſe habet ad viuens per modum alimenti, ſed etiam per modum partis fouentis partes animatas, & toti coniuncto colorem ac decorem & bonum eſſe conciliantis: Quod eſt, ſanguinem eſſe de veritate humanæ naturæ, vt affirmabam, multiſque confirmat Leonardus de vltimo tract. de ſanguine Chriſti, c.14. & 15. At iam præmiſi, quicquid eſt de veritate humanæ naturæ, fuiſſe à Verbo aſſumptum immediatè.

In ſanguine comprehenſi humores reliqui, ſtabiles.

53. Ex eodem principio ſtatuendum eſt de alijs humoribus, & ſpiritibus, ac ſubſtantijs, medijs inter ſanguinem & viuens. Alios ergo humores, eodem propè iure, quo ſanguinem, aſſumptos eſſe affirmandum eſt: pertinent enim ad humanæ naturæ veritatem, & per ſe requiruntur ad cōuenientem ſtatum corporis, magnumque vſum habent ad bonum eſſe, & ad operationes animalis vt optimè vidit Richardus in 4.d.44.q.2. Vnde reperientur in redıuiuis beatorum corporibus. Imo paſſim videntur comprehendi nomine ſanguinis, quia commiſcentur cum verò & propriè dicto ſanguine, & vnam totalem maſſam conflant, quæ à principaliore humore denominatur ſanguis. Non ago tamen de partibus excrementitijs huiuſmodi humorum, ſiue à natura ablegatæ in certa receptacula, vt in ſplenem & ciſtim fellis; ſiue retineantur adhuc in vaſis communibus donec naturaliter aut accedente exercitatione aliqua excernantur per ſudorem, lachrymaſque ac ſaliuam, & huiuſmodi alia purgamenta. Hæc enim conſtat, neque pertinere ad humanæ naturæ veritatem & integritatem, neque eſſe aſſumpta à Verbo.

54. De ſpiritibus alia eſt ratio, quàm de prædictis humoribus. Nam quamuis ſint eſſentialiter ſanguis, tamen iuxta communem vſum loquendi, non deſignantur nomine ſanguinis, nec ſunt de veritate humanæ naturæ niſi quaſi diſiunctim & in ſpecie: hoc eſt, neceſſe quidem eſt aliquos ſemper ſpiritus humano corpori inexiſtere: per eos enim maximè obeuntur munera illa, ob quæ ſuperius conſtitutum eſt ſanguinem eſſe de veritate humanæ naturæ: tamen in ſingulari, nulli ſunt ſpiritus, qui integrare humanam naturam, & ad eam neceſſariò pertinere cenſeri poſſint: ſunt enim in continuo fluxu, & faciliimè diſſipantur, alijque ſuccedant alijs. Atqui vnio fieri debet in ſingulari, & decet fieri in parte aliquatenus ſtabili & conſiſtente, cuiuſmodi non ſunt ſpiritus propriè dicti, hoc eſt ſiue vitales, ſiue animales. Nam quos aliqui vocant ſpiritus naturales, & multo magis alij quos vocant inſitos, conſtat ſtabilitate gaudere, & nòn eſſe ſpiritibus annumerandos, ſed partibus conſiſtentibus, ideoque aſſumptos eſſe: ſed nobis ſermo eſt de ſpiritibus propriè acceptis, quorum continua ſucceſſio & promptiſſima diſſipabilitas neminem latet. Vnde nego aſſumptos eſſe à Verbo, quod rectè cenſuit Collius l.1. de ſang. Chriſti diſp.2. c.4. reclamantibus licet Vaſque 3. parte d.36. c.7. & Suare d.15. ſ.7. concl.1. & annuere videtur Præpoſitus q.5. num.18. Non eſt autem quod quis opponat ex argumentatione propoſita aduerſus ſpirituum aſſumptionem ſequi, ne partes quidem ſolidas corporis animatas eſſe à Verbo, cum perpetuò diffluant, & agente in humidum quo fouentur calore naturali euoparent; vt propterea Græci corpus noſtrum cum fluuio comparent. Videris Epiphanium hæreſi 64 Hoc nego rectè opponendum. Nam partes ſolidæ, longè lentiùs & difficiliùs diffluunt, quàm ſpiritus; imo pleræque earum, quæ ſicciores & denſiores ſunt, ſemper manent: & ſpiritus iugi fluxione per ſenſationes, & motum progreſſiuum, alijſque modis dilabuntur; vnde non habent ſtabilitatem accommodatam, vt aſſumantur à Verbo, qualem ſufficienter habent partes ſolidæ.

Quid de humiditate ſanguinea, rore, cambio.

55. Non eſt item quoad præſens negotium, par ratio humorum propoſitorum, & humiditatis ſanguineæ, & roris ac cambij, (vt vocant) quaſi quod de humorum aſſumptione admiſimus, in hæc quoque vix niſi accidentariò à ſanguine diſtincta cadat. Non enim ita eſt: nec de his eſt admittendum, quod ſint à Verbo aſſumpta, ob longè diſparem eorum rationem, quam ſanguinis, & aliorum humorum, in ſtatu ſanguinis ac humorum. Cuius rei gratia obſeruo ſanguinem per venas diſpergendum in corpus vniuerſum, & conuertendum in ſubſtantiam viuentis, in maioribus quidem venis decoqui, & elaborari ſemper magis ac magis. In minutioribus autem venis, quas etiam vocant capillares, proximè antequam illabatur partibus, ita attenuari, vt non iam ampliùs ſimpliciter ſanguis vel humor, ſed humiditas ſanguinea nominetur. Paulò poſt verò nonnihil craſſiorem factum, applicari partibus, & in eis combibi ad modum roris, ideoque abiecto priori nomine, vocari rorem, ſenſim verò ibidem ad partis, in quam affluxit, temperamentum ac naturam valdè affinem factum, proximeque permutandum, nomen quoque mutare, & cambium dici; donec tandem agglutinetur partibus interpoſita mora aliqua, qua in carnoſam ſubſtantiam accepta plena conſiſtentia planè tranſeat. Hæc obiter ex medicorum plenioribus diſputationibus delibaſſe ſat eſt, quæ item agnoſcunt Theologi; vt D. Thomas in 4.d. 44. q.1 art.2. quæſtiunc.2. Richardus eadem diſtinct. art.1. q 2. & Vendelinus in ſupplemento Gabrielis, ibidem q.1. *in fine.* hallucinatus autē perſpicuè eſt Suares t.1.3.p.d 14 ſ.7.

57. cùm cenſuit, rorem & cambium ante ſanguinem gigni. Ex his ergo conſtare puto, ſubſtantias illas inter ſanguinem ac nutritionem medias, nempè humiditatem ſanguineam, rorem, & cambium; ſiue ſpeciè à ſanguine differant ſiue non, quod eſt philoſophicum problema, aſſumptas à Verbo non fuiſſe. Sunt enim duntaxat alimentum, nec requiruntur ad fomentum & conſiſtentiam corporis, ſicut ſanguis ſimpliciter dictus.

Nec capilli, nec vngues aſſumpti.

56. Reſtat pronunciandum de capillis & vnguibus, de quibus plerique autores idem ſtatuunt, & vtroſque vel negant vel affirmant aſſumptos eſſe à Verbo. Affirmant Suares t.1.3.part. d.15. ſ.7. concl 2. Becanus c.3.q.1. & Raguſa d. 61. quibus præiuerat Cæſarius dialo.3. Verbis illis. [Sanguinem continet animatum rubrum & articulatum, ac varijs arterijs & venis diſtinctum, quibus & opifex ille ſermo variegatus erat vſque ad pilos & vngues. Comam enim Dei, voco Chriſti comam; Similiter & pedes, & vngues, & ſanguinem, & aquam. Propter me enim, meis vnitus eſt ſermo.] Aliqui, vngues eſſe aſſumptos, cenſent veriſimilius, aliter tamen ſtatuunt de capillis. Ita Præpoſitus 3.par. q.5.n.29 Negant autem capillos aut vngues aſſumptos eſſe, à Rua controu.4. ſcholaſt. *initio* & Vaſq. 3.p diſp.36.n.34. Hos ſequor, eò quòd cenſeam neque vngues neque capillos pertinere ad humanæ naturæ veritatem, & integritatem, ſed capilli quidem ſunt mera excrementa, ad ſolum ornatum & tegumentum merè externum deſtinata, quaſi veſtes naturaliter appoſitæ partibus quibuſdam egentibus integumento. Vngues autem, quamuis firment partes quibus conſeruntur, ideoque non deſeruiant ad ſolum ornatum vel tegmen, tamen ſunt ipſi quoque duntaxat excrementa; quæ licet vſum aliquem in corpore habeant, non veniunt tamen nomine partium ſimpliciter dictarum. Quintus enim in corpore vſus eſt humoris illius qui per ſudorem excernitur? Nemo tamen eum vocarit corporis humani veram partem. Idem ergo eſt de vnguibus; ac proinde neque vngues neque capilli ſunt à Verbo aſſumpti. Autoritas Cæſarij, etiamſi certo eſſet Cæſarij, non foret tanti. Eius tamen non eſſe locum qui proferebatur, ſed aliunde irrepſiſſe in librum illum, notat interpres Billius.

Colligitur, & firmatur reſolutio data ad quæſitum.

57. Itaque vt in breuem ſummam redigam, quæ hactenus ad primum quæſitum propoſitum ſunt diſputata, humanitatis partes omnes phyſicæ, cum eſſentiales tum integrales, ei naturaliter conſentaneæ, ac etiam partes aliquæ non ſimpliciter dictæ, nominatimque ſanguis intra Chriſti venas contentus; omnes, inquam hæ partes à Verbo diuino aſſumptæ ſunt. Quod infinities aſſerunt PP. docentes totam & plenam humanitatem fuiſſe à Verbo aſſumptam, nequid in ea maneret non perſonatum. Sæpè id ingeminat S. Leo in ſermonibus de natiu. & paſſ. Dom. Egregiè ſanctus Martinus 1. in allocutione Synodi Lateranenſis quæ habetur conſultat. 5. [Per ipſum filium (inquit) qui nobis locutus eſt corporaliter, & propter nos, paternam vel diuinam eius voluntatem humanè per obedientiam perficientem, calix à nobis, id eſt, pœna mortis ſaluatur. deſtructa mortificatione à vita. Pro qua re, & omnia aſſumens & vniens ſibi ſubſtantialiter, quæ ſunt noſtræ naturæ ſanauit; id eſt, carnem, animam, intellectum, operationem, voluntatem, per quas ſponte Adam præceptum tranſgreſſus eſt: qui totus deliquit, & totus morte damnatus eſt & propterea nihilominus indigentem ſanari ab ipſo, qui noſtram quidem creauit naturam, poſtmodum autem renouare dignatus eſt.]

Intellectum, & voluntatem, & operationem, aſſumpta à Verbo ait, non quod operatio, itemque intellectus & voluntas, ſi ſunt entitates accidentales, ſint aſſumpta à Verbo; ſed quod ſint in entitate aſſumpta eamque connaturaliter aſſectentur. Sed pulchrè item in rem propoſitam S. Damaſc. 3. de fide c.6. Verbis illis. [Humanæ naturæ totam diuinitatis eſſentiam vnitam eſſe aſſerimus. Neque enim Deus Verbum, quicquam eorum, quæ, cùm nos initio fingeret, naturæ noſtræ inſeruit, prætermiſit: ſed omnia aſſumpſit, hoc eſt, corpus, animam intelligentem, & ratione præditam, eorumque proprietates. Anima enim quæ vnius horum expers eſt, hominis nomen ſuſtinere nequit. Totum quippe me totus aſſumpſit, ac totus toti vnitus eſt vt toti ſalutem afferret. Nam alioqui ne medicina quidem ei allata eſt, quod aſſumptum non eſt.] Vides quàm vniuerſaliter S. Damaſcenus de aſſumptis à Verbo humanitatis noſtræ partibus ſtatuat. Vult enim omnem planè partem quæ ad humanitatem pertinere dici poteſt aſſumptam fuiſſe, ne incurata remaneret. Cum autem S. Damaſcenus, eiuſdem libri c.3. negat in Chriſto eſſe communem ſpeciem, non eſt ſenſus, abeſſe à Chriſto humanitatem perfectam noſtræ naturæ conſimilem; ſed ſenſus eſt, Chriſtitatem, vt ibi ex interprete loquitur, hoc eſt rationem ſubſtantialem perſonæ ex diuina & humana natura compactæ, non eſſe pluribus indiuiduis vni ſpeciei ſubiacentibus communem; ſed eſſe in vno ſolo indiuiduo; quod eſt non eſſe communem ſpeciem.

Claudo illis eximiè à Nazianzeno prolatis de Chriſto Orat. 3. *in fine.* Homo dicitur non ſolùm vt per corpus à corporibus capiatur, qui alioqui ob imperceptibilem naturam ſuam, capi non poterat: ſed etiam vt per ſe hominem ſanctitate afficiat, fermentique inſtar vniuerſæ maſſæ ſit, ſibique vniens quod condemnatum fuerat totum illud à condemnatione liberet, omnia pro nobis, quæ nos ſumus, (excepto peccato.) factus, corpus, anima, mens, (per quæ videlicet mors peruaſerat) &, quod ex his commune eſt, homo.]

Quæſitum 2. In quo ſtatu aſſumpta humanitas, id eſt, an indiuidua, an exiſtens, an ſubſiſtens.

58. Proponebam ſecundo loco quærendum, in quo ſtatu partes ad veritatem humanitatis ſpectantes, aſſumptæ ſint à Verbo: hoc eſt an ſint aſſumptæ ſingulares, & an in ſtatu actualitatis & exiſtentiæ, aut etiam ſubſiſtentiæ connaturalis, ita vt Verbum non modò aſſumpſerit formam totius ſiue humanitatem; quæ ex omnibus partibus propoſitis abſque humana ſuppoſitalitate ſumptis exurgit in ratione naturæ, ſed etiam aſſumpſerit hominem, ſeu perſonam humanam cui diuina perſonalitas adiungatur: Eritque hæc difficultas ſecundùm vtramque potentiam expendenda, ita vt non tantùm ſcrutemur, quid factum fuerit, ſed etiam quid fieri potuerit. De ſingularitate, difficultatem facit locus Marij Victorini l.3. contra Arrium, ſic ſcribentis. [Non mirum quod myſterio ſumpſit carnem, vt & carni, & homini ſubueniret. Sed cum carnem ſumpſit, vniuerſalem λόγον carnis ſumpſit. Nam idcirco omnis carnis poteſtates in carne triumphauit; & idcirco omni ſubuenit carni, vt dictum eſt in Iſaia: *Videbit omnis caro ſalutare Dei*. & in libro Pſalmorum. *Ad te omnis caro veniet.* Item & vniuerſalem λόγον animæ. Nam & animam habuiſſe, manifeſtum; cum idem Saluator dixerit; *triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Et item in Pſalmo: *Non derelinques animam meam in inferno.* Quod autem ſumpſerit vniuerſalem λόγον animæ: ijs manifeſtum eſt in Ezechiele: *Omnes anima*

animæ ſunt meæ, vt anima Patris ſic & anima Filij. Item vniuerſalis animæ λόγος, ex hoc oſtenditur, quod & iraſcitur, cum maledicit arbori fici & cum dicit: *Sodomis & Gomorris in illa die cōmodiùs erit quàm vobis.* Sic etiã multis locis: Item & cupit, cum dicit: *Pater ſi fieri poteſt, transferatur à me calix iſte.* Ibi etiam ratiocinatur: *ſed fiat potiùs voluntas tua.* Hæc & alia multa ſunt, quibus oſtenditur animæ λόγος vniuerſalis: adſumptus ergo homo totus, & adſumptus & liberatus eſt. In iſto enim omnia vniuerſalia fuerunt, vniuerſalis caro, anima vniuerſalis, & hæc in crucem ſublata atque purgata ſunt, per ſalutarem Deum vniuerſalium omnium vniuerſalem per ipſum enim omnia facta ſunt.] Hæc dicebam videri dubiam reddere ſingularitatem humanitatis aſſumptæ, cum diſertè Marius vniuerſalem animam & vniuerſale corpus dicat aſſumpta. Iam exiſtentiam creatam humanitatis aſſumptæ, inficiantur non pauci. Denique de perſonalitate non nemo, quoad potentiam abſolutam cenſet creatam cum increata coniungi potuiſſe.

Humanitas eſt aſſumpta, & indiuidua & vnica.

59. Verùm quod attinet ad ſingularitatem, per ſe euidens eſt, humanitatem fuiſſe aſſumptam à Verbo in ſingulari, & indiuiduam non vniuerſalem: quod pigeret vel monere, niſi quidam malè feriati hæretici apud Ruſticum Cord. dialo. contra acephalos *ſub finem*, tale quid ſomniaſſe viderentur. Sic enim inducitur loquens hæreticus, grauatus vel potius oppreſſus argumentis Catholici. [Autumo, quod quidam noſtrorum meliùs dicant, quoniam non indiuidua illa humanitas Chriſti vnitioni præextitit, ſed communis humana natura, ex qua eſt illa caro] Quod Incarnationem ad figmentum reducere, ait D. Damaſc. 3. fid. c.11. & planè abſurdiſſimum eſſe, demonſtrat Ruſticus eo præter cætera validiſſimo argumento, quod communis natura tantùm ſit in intellectu, non autem exiſtat reipsâ, ſicut certum eſt aſſumptionem eſſe rei verè & reipsâ exiſtentis, quæ ſola eſt ad operandum & Deo læſo ſatisfaciendum idonea, ſolaque apta eſt terminare actionem realem, quia omnis actio eſt circa ſingularia, vt Ariſtoteles etiam dixit. Cuius omnes argumentationes aduerſus Platonis ideas, quatenus demonſtrant rem vniuerſalem, non poſſe exiſtere, hîc locum ſuum haberent, niſi rem in Metaphyſicis copioſè diſcuſſam, hic extra locum agitare cenſerem ſuperuacaneam. Videtis Suarem diſp.5. Metaph. ſ.1. à n.4. vbi latè confirmat eſſe planè impoſſibile, aliquid exiſtere niſi ſingulare & indiuiduum. Et ſanè alioqui idem eſt vnum & multa, atque adeò vnum & non vnum. Mirabile verò mihi accidit Aquatij iudicium qui in 3. d.5. concl.8. exiſtimauit, naturam vniuerſalem potuiſſe à Verbo aſſumi. Hoc adeò deſipit, vt nullo condimento adhibito poſſit ſapere: Nam vt dixi non potuit aſſumi natura niſi exiſtens, exiſtere nihil poteſt, niſi ſingulare. Igitur non niſi ſingularis quæpiam humanitas aſſumi à Verbo potuit. Non quod plures ſingulares aſſumi ſimul, nequiuiſſent; ſed quod quamlibet naturam aſſumptibilem ſiue vnicam ſiue multiplicem aſſumptibilem dicamus, oportuerit eſſe ſingularem, nec potuerit vlla vi, niſi in ſtatu ſingularitatis aſſumi. Martius Victorinus loco notato, tantùm vult omnes naturas humanas ſingulares eſſe æquiualenter aſſumptas, quia omnes ſunt Chriſti formatione & vnicæ illius ſingularis humanitatis aſſumptione liberatæ vel potiùs animam adæquatè, ſiue quoad omnis animæ gradus, ac proinde planè animam, cuiuſmodi ſunt noſtræ, eſſe aſſumptam à Verbo in Chriſto, nec diſſimiliter corpus. Ita colligitur ex eo loco & ex calce libri primi eiuſdem operis.

60. Cur verò vnicam ex innumeris ſub humana ſpecie multiplicabilibus indiuiduis naturis delegerit Verbum, quam aſſumeret, nulla præterea alia ſingulari humanitate aſſumpta, D. Tho. 3. p.q.4. art.5. multis non inidoneis rationibus congruenter factum demonſtrat. Vnicam certè aſſumptam eſſe, fides docet contra Manichæos prout quidem eorum ſententiam imo delirium refert S Chryſoſtomus homil. in Natali Seruatoris, *in fine.* Nec repugnat Anaſtaſ. Sinaita. c.20. ὁδηγοῦ *in ipſo initio*, ſæpe inculcans Verbum diuinum carni, viſceribus, medullis ventrique Deiparæ vnitum eſſe. Hoc enim non poteſt accipi, niſi de ſubſtantia humanitatis Chriſti deciſa ex ſubſtantia Deiparæ in ventre, ac viſceribus eius. Vnde non niſi vnica humanitas Chriſti, eſt de facto copulata Verbo. Si tamen ageretur de aſſumptione poſſibili, extra dubium eſſe debet humanitatem aſſumptibilem non fuiſſe vnicam, tantumque fuiſſe quaſi vagè ſingularem humanitatem. Exiſtimo enim per ſe perſpicuum & citra omnem probationem euidens, quamcunque ſingularem humanitatem diſtinctam numero ab ea, quæ de facto aſſumpta eſt, æquè aſſumi à Deo potuiſſe ſi ageretur de potentia abſoluta. Idque planè cenſuit D. Auguſtinus 13. Trinit. c.18. docens potuiſſe Deum creare vnũ alium hominem non Adamicum, aut quo alio vellet modo productum, cuius alia numero eſſet humanitas, ab ea quæ in Chriſto fuit. Et fusè ac egregiè l. de prædeſt. Sancto. c.15. monſtrat; quod hæc humanitas fuerit à Deo delecta; vt Verbo Dei coniungeretur, meram gratiam fuiſſe, & æquè potuiſſe à Deo aſſumi quamcumque aliam è ſingularibus humanitatibus intra naturam ſpecificam humanam productis, aut producibilibus. Hæc ferè pigeret monere, niſi ſtolidum ac præfractum Wicleffi ingenium inter alias malè ſani cerebri abortiones, hanc quoque infeliciter profudiſſet, non niſi hanc ſingularem humanitatem, quæ aſſumpta fuit, aſſumi à Verbo potuiſſe, vt refert Thomas Waldenſis in doctr. l.1. c.44. n.3. & 4. Ita ergo res ſe habet ſpectando poſſibilitatem & potentiam abſolutam.

Attendendo tamen, quod reipsâ factum eſt, Verbum vni duntaxat ſingulari humanitati eſt copulatum per Incarnationem, niſi quod omnes omn... vno homines aliquatenus aſſumpti ſimus, quatenus... vnica illa humanitas, quæ reipsâ fuit aſſumpta, cum... ſit nobis homogenea, nec niſi noſtri cauſa ad tantu... m decus euecta, repræſentare noſtras omnes humanit... ates, & noſtrûm omnium vicem tenere videtur. Qu... æ cauſa eſt, cur non rarò SS. Patres, dicant in ea ſingula... ri humanitate, naturam totius humani generis aſſum... ptam eſſe, vt loquitur S. Hilar. in Pſal. 51. omnes inde ... ad regni ſpem animans. Præclarè item S. Damaſc. or... at. 1. de natiu. Deip. non ſolùm vniuerſam humanam na... turam, ſed creaturas omnes per humanitatem aſſu... m... ptas eſſe, ſic oſtendit. [Creator naturam omnem, i... n... teriectæ humanitatis beneficio, in melius commuta... uit. Nam cum homo, media quadam inter mentem, & materiam ſede conſtitutus, rerum omnium conditarum tam quæ in aſpectum cadunt, quàm quæ oculorum ſenſum fugiunt, nodus ac vinculum ſit, profecto etiam artifex Dei Verbũ humanæ naturæ copulatum per eam cum vniuerſis rebus conditis vnitum eſt.]

Supplementa parcitatis in vnicâ humanitate aſſumenda.

61. Omnes ergo quadantenus aſſumpti ſumus in vnius ſingularis humanitatis ſingulariſſima aſſumptione. Quod tamen in Incarnatione defuit, nimirum v... omnes indiuiduæ humanitates non aſſumerentur, ſapientia Dei ſuppleuit quodammodo per aliud myſt... rium, nempe per Euchariſtiæ Sacramentum. Notatu... hoc perilluſtre diuinæ ſapientiæ & bonitatis inuẽtum

SS. Patr...

Digitized by Google

SS.Patres.Egregiè S.Cyrillus l.11.in Ioan.c.26. [Ex Dei Patris ſubſtantiâ Vnigenitus prodiens,& totum in ſua natura genitorem poſſidens, caro factus ſecundùm Scripturam eſt, ſeque ipſum naturæ noſtræ ineffabiliter coniunxit atque vniuit. Qui enim natura Deus eſt, verè homo factus eſt,non Theophorus, id eſt, Deùm in ſe per gratiam habens, vt myſterij vim ignorantes contendunt; ſed verus Deus ſimul & homo eſt. Sic quæ inter ſe plurimum ſecundùm naturàm diſtant, in vno ſeipſo coniunxit, & naturæ diuinæ participes nos effecit. Communicatio enim Spiritus,& (vt ita dicam) manſio, primùm in Chriſto fuit,& ab eo in nos penetrauit: quum homo factus, ipſe templum ſuum proprio Spiritu perunxit, atque ſanctificauit.Origo igitur & via, qua Spiritu ſancto participamus, & Deo vniti ſumus, Chriſti myſterium eſt. Omnes enim in illo ſanctificamur, vt igitur inter nos & Deum ſingulos vniret, quamuis corpore ſimul & anima diſtemus, modum tamen adinuenit, conſilio Patris & Sapientiæ ſuæ congruentem: ſuo enim corpore credentes, per communionem myſticam benedicens, & ſecum, & inter nos vnum corpus effecit.]

S.Chryſoſtomus non minus luculenter hom.83. in Matth. [Veniat in mentem tibi (inquit,) quo ſis honore honoratus,quâ menſâ fruaris.Eâ namque re nos alimur, quam angeli videntes tremunt, nec abſque pauore,propter fulgorem qui inde reſilit aſpicere poſſunt,& nos in vnā cum illo maſſam reducimur, Chriſti corpus vnum, & caro vna. *Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?* Quis paſtor vnquam membris ſuis oues ſuas nutriuit? Multæ matres poſt partum alijs nutricibus infantes dederunt, quod ipſe facere noluit, ſed proprio corpore nos alit,& ſibi coniungit atque conglutinat. Conſideremus autem ex noſtrâ generatus eſt ſubſtantiâ.Sed nihil hoc (inquies) ad omnes pertinet,imo ad omnes.Nam ſi ad naturam noſtram deſcendit, patet quoniam ad omnes. Quod ſi ad omnes,& ad vnumquemque profectò. Sed quomodò nō omnes inde lucrum conſecuti ſunt, inquies? Id certè non illius cauſa,qui maximè hoc optat, accidit: ſed eorum culpa qui eum ſuſcipere nolunt: ſingulis enim fidelibus per hoc myſterium ſe coniungit, & quos peperit non alij nutriendos tradidit, ſed ipſe ſtudioſiſſimè alit, hac etiam re tibi perſuadens, carnem ſe tuam aſſumpſiſſe. Tanta igitur charitate, atque honore affecti,non torpeamus.]

62. Hoc eſt quod S.Hilarius dixit,ob Euchariſtiam nos fieri Dei Verbo vnum per honorem.Sic ille l.8.de Trinit. Quæ Verba Petrus PſeudoMartyr alijque ſectarij ad blaſphemias peruersè detorquent, vt videre eſt apud Bellarminum l.2. de Euchariſtia c.12. ſed germanus ſenſus eſt, quem dixi; Nempe in Euchariſtia fieri nos Deo vnum per honorem; quatenus facti quodammodo ſumus Dij & filij excelſi omnes, quatenus aſſumpti à perſona Verbi coniuncta Chriſti corpori. Sed planè inſigniter S.Damaſc. l. 4. fid. c.14. oſtendit Euchariſtiam idcirco fuiſſe inſtitutam,vt non primitiæ tantùm noſtræ naturæ,in Chriſto coniungerentur perſonæ Verbi,ſed etiam quilibet homo in participationem diuinitatis veniret. Hinc eſt, quod oratione 3. de imag. *ſub med.* volens probare pingendas eſſe & venerandas SS. hominum imagines, cum pingantur imagines Angelorum,aſſumit pro medio,quod Angeli diuinitatem non participarunt: Homines autem ſumptione corporis Chriſti, participant, etiam ſingulatim,diuinitatis hypoſtaſim. Per Dominici corporis & ſanguinis concretionem, (inquit) coniungimur diuinitati per hypoſtaſim ratione ſpirituali: Præiueratque S.Paulus Epheſ.3. & 5. Nam quod ait,gentes fieri Chriſto concorporales, de coniunctione Chriſti & perſonæ eius cum vnoquoque noſtrûm interpretantur varij Patres apud Turria. 2. de Euchar. c.6. & 7. Chriſtus quoque Ioan. 6. ſuſceptionem ſuæ carnis in Euchariſtia, confert cum aſſumptione humanitatis per Verbum, cum ait, *ſicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, ſic qui manducat me,& ipſe viuet propter me.* Vbi Toletus ſenſum propoſitum ſubeſſe demonſtrat, poſt Ambroſium & Auguſtinum,rurſuſque c.17. ad illud, *claritatem quam dediſti mihi, dedi eis*, eadem refert poſt Cyrillum & Hilarium. Ob eandem cauſam non pauci Patres apud Sanctęſium repetit.8. cap.4.nominatimque Theodoretus dialo. 1. & 2. Gelaſ.l. de duabus naturis, Haymo & Remigius 1.Cor. 10. Incarnationem per Euchariſtiam, & viciſſim Euchariſtiam per Incarnationem ſtabiliunt atque exponunt. Nec iniuriâ eodem retulerim quod Patres Euchariſtiæ adiuncta cum adiunctis Incarnationis ſæpè componunt. Sic S.Germanus in Theoria rerum Eccleſiaſticarum *ſub initium*,panem benedictionis ex quo iuxta ritum Græcorum eruebatur panis particula quæ erat conſecranda, confert cum ſacroſancto Virginis vtero. Damaſcenus autem, ſacrum vterum Deiparæ, cum ſacra menſa componit, epiſtola de corpore Domini, & multus eſt in obumbratione per Spiritum ſanctū vtrobique interueniente,alijſque ſibi perbellè in vtroque myſterio reſpondentibus,exponendis.Præiuerat Chryſoſtomus orat. de S.Philogonio, & hom. 7. in Matthæum.

63. Alterum ſupplementum illius veluti parcitatis, quæ vnica ſingularis humanitas eſt à verbo Dei aſſumpta,peti poteſt ex Origene in fine libri 6. contra Celſum, vbi adducta ea Celſi opinione,quod ſi Deus miſſurus erat filium ſuum in terras non vnico corpori,ſed pluribus iungendus erat, in hunc modum reſpondet Origenes; [Non opus erat vt multa vbique fierent corpora, multique quales Ieſu ſpiritus ad illuminandum Dei Verbo orbem habitatum ab hominibus. Satis enim erat vnum Verbum, tanquam Iuſtitiæ Sol exortus à Iudæa, mittendis radijs in animas excipere volentium. Quod ſi quis deſiderat videre multa corpora,repleta diuino Spiritu,& quemadmodum vnicus ille Chriſtus, miniſtrantia ſaluti hominum vbiuis degentium,conſideret eos qui paſſim recta vita, ſanâque Ieſu doctrinâ prælucent hominibus, vocari & ipſi Chriſti in diuinis literis vbi legitur; *Nolite tangere Chriſtos meos,& in Prophetis meis ne malignemini.* Nam ſicut audiuimus quod Antichriſtus veniat, & nihilominùs didicimus,multos Antichriſtos eſſe in mundo: eodem modo agnoſcentes Chriſti aduentum, contemplamur multos per eum in mundo factos Chriſtianos, qui ad ipſius ſimilitudinem dilexerunt iuſtitiam, & oderunt iniquitatem. Quapropter & eos vnxit Deus; (ille inquam Chriſti Deus,) oleo exultationis. Sed Chriſtus, præ participibus ſuis dilexit iuſtitiam,odio verò habuit iniquitatem, & primitias huius vnctionis accepit, & vt ita loquar, totam vnctionem olei huius exultatorij. Cæterum participes eius, quantum quiſque capere potuit, tantum eius vnctionis adeptus eſt.Quamobrē cum Chriſtus ſit caput Eccleſiæ, ita vt pro vno corpore cenſeatur Chriſtus & Eccleſia, vnguentum capitis deſcendit in barbam Aaronis, quod eſt inſigne viri perfecti,peruenitque deſcendendo vſque ad oram veſtimenti. Atque hæc dicta ſint ad indecorum Celſi dicterium, quòd debuerint ſimiliter inſpirari multa corpora,& per totum orbem dimitti.].

An humanitas aſſumpta, habeat creatam exiſtentiam. Pars negans.

64. Sic conſtituta indiuiduatione humanitatis aſſumptæ, progrediendum eſt ad eius exiſtentiam videndumque an ſit creata,an diuina. Et Thomiſtæ quidem rati eſſe mentem D.Thomæ 3 p.q.17. art.2. certum putant humanitatem aſſumptam non exiſtere per

ſuam exiſtentiam creatam, ſed per increatam Verbi exiſtentiam, idque negare, Bannes 1.p.q.3.art.4 dub.1. pronunciat, eſſe pluſquàm falſum, & minùs tutum. Nec defuit ex ea familia inquiſitor mihi notus, qui nigro theta confixerit aſſertionem, qua exiſtentia creata humanitatis Chriſti affirmabatur, eaque aſſertione typis cudenda interdixerit. Quod autem Diuus Thomas q. vnica de vnione Verbi incarnati art.4. agnouit in Chriſti humanitate exiſtentiam creatam retractatum poſtea ab eo aſſerunt, dicta q.17. art.2. Vbi agnoſcit in Chriſto eſſe tantùm vnum eſſe; quod eſſe, in ſolut. ad 1. ſecernit à ſubſiſtentia, dicens perſonam ſubſiſtentem eſſe immediatum ſuſceptiuum ipſius eſſe. Itaque Aſturienſis q.7. de gratia Chriſti, ait cæcum eſſe, qui non videat S.Thomam ibi docere, humanitatem Chriſti exiſtere per increatam exiſtentiam Verbi.

Affirmans, eligitur, & probatur philoſophicè.

65. Mihi contrarium videtur veriſſimum, & à D. Thoma vbique traditum vt autem radicitùs euellatur difficultas, recolendum quàm breuiſſimè eſt ex prima philoſophia, planè primum quod in re creata intelligitur, eſſe eſſentiam ſiue quidditatem eius ex ſe potentialem, & actuali exiſtentia deſtitutam, capacem tamen eius deforis accipiendæ, beneficio agentis externi. Nam ipſa quidem eſſentia, non poteſt ex ſe exiſtentiam ſuam profundere, quia prout præconcipitur exiſtentiæ, eſt merum nihil. At quod nihil eſt, non poteſt quicquam producere; ſiue quod idem eſt, non poteſt dare cuiquam exiſtentiam, quæ eo ipſo accipitur, quod terminatur actio cauſæ efficientis. Igitur quæcunque res exiſtentiam ex ſe non habet, cuiuſmodi ſanè eſt quæuis res creata, accipit exiſtentiam beneficio agentis extrinſeci per quod reducitur ad eſſe, & cum potentialis tantùm eſſet, efficitur actualis per extractionem è cauſis in quibus deliteſcebat. Rem ſic actualem, intelligimus præciſè exiſtentem, quo pacto concipitur indifferens negatiuè ad eſſe per ſe, vel ad eſſe in alio. Hæ enim ſunt quaſi modificationes & reſtrictiones actualitatis eſſendi, quam exiſtentia formaliter confert. Ex his colligitur primò, quòd priùs concipitur exiſtere quàm exiſtere tali modo, priùs etiam concipiendum eſſe, quod res exiſtat, quàm quod ſubſiſtat, vel inhæreat, aut quomodolibet ſit in alio, qui ſunt varij & determinati modi eſſendi. Indidem colligitur ſecundò, quid rem exiſtere, idem eſt quod terminare actionem cauſæ efficientis, & extrahi ex cauſis ſuis, perſpicuum videtur, rem non poſſe per alienam exiſtentiam exiſtere; ſed tantùm per propriam: quia res non per aliquid aliud, ſed per ſuummet eſſe terminat actionem cauſæ à qua producitur: alioqui non eſſet ipſa quæ efficeretur. Ergo impoſſibile eſt, rem exiſtere per exiſtentiam alienam, ſicut impoſſibile eſt rem produci, & è vi ſuarum cauſarum educi (quod eſt exiſtere) per exiſtentiam propriam, ſimulque non educi, quod verè poteſt de ea affirmari, ſi per alienam exiſtentiam exiſteret, non per ſuam. Accidit, quod eſſentia, quæ informatur per exiſtentiam, eique de facto ſubeſt, eſt eſſentia actualis poſſibilitatem abijciens, quæ certè ex eo, quod fiat actualis, non amittit ſe ipſam, ſed eſt illa ipſa, quæ priùs erat tantùm poſſibilis, mutato duntaxat ſtatu. Nam ſi illa ipſa res, quæ fuerat poſſibilis, non eſſet actualis, falsò diceretur eam fuiſſe poſſibilem, quod nō habet, niſi quatenus ipſamet eſt poſtea actualis. Atqui exiſtentia propria & eſſentia actualis nullo modo differunt, nec compoſitionem vllam faciunt à parte rei, quia exiſtentia importatur in actualitate, vt patet ex eo, quod præciſo quocunque modo addititio, & reipſa, vel per mentem ſubtracto, tamen ſi res maneat actualis, manebit extra cauſas ſuas, quod eſt exiſtere; atque adeò fruſtra rei actuali ſuperadderetur exiſtentia. Impoſſibile igitur eſt, eſſentiam fieri actualem per exiſtentiam alienam; ſed quicquid exiſtit, ſeipſo exiſtit, formaliter loquendo, & ſi effectiuè ſit per aliud. Sicut ergo repugnat aliquid eſſe actu, & tamen eſſe actu aliter, quàm per ſeipſum in nouo quodam ſtatu poſitum, iſta vt iam ſit aliquid, cum ante nihil eſſet, ſic repugnat aliquid exiſtere, & non per exiſtentiam propriam ſed per alienam.

His ita delibatis ex prima philoſophia, quæ iuſtam in ea tractationem habuerunt, fuſéque confirmantur à Fonſ.8.Met. c.2.q.1.ſ.2.& 3. & à Suare d.31.Met.ſ.11. à n.5 facilè nunc infero in re præſenti, humanitatem Chriſti non extitiſſe per exiſtentiam Verbi. Quid humanitas Chriſti per generationem ex B.Virgine, educta eſt ex cauſis ſuis, & facta actualis. Sicut ergo ipſamet & non aliud quid loco eius è cauſis ſuis eſt educta, ita ipſamet eſt, quæ ſuam exiſtentiam habet. Item ſicut ipſa eſt, quæ priùs erat poſſibilis per entitatem propriã, & nunc cum actualiter obtinet, ita ipſa eſt quæ exiſtit per exiſtentiam propriam. Sanè ſi ſupponamus ab humanitate extra cauſas ſuas poſita, remoueri omnem exiſtentiam diuinam, & perſeuerare eundem cauſarum prædictarum influxum in humanitatem, intelligemus planè eam exiſtere, ſicut prius. Non igitur exiſtebat formaliter per diuinam Verbi exiſtentiam, ſed per ſuam. Verùm hæ rationes, ſunt ex communibus, & æquè probant nihil eſſe, quod poſſit exiſtere, niſi per ſuam exiſtentiam. Vrgendum ergo prætereà eſt, aliquid quod ſpecialiter confirmet, humanitatẽ Chriſti non extitiſſe per alienam, hoc eſt per Verbi exiſtentiam.

Firmatur Theologicè.

66. Ac primùm conſtat dæmones clarè intuitos eſſe humanitatem Chriſti, eamque agnouiſſe actualem & exiſtentem; neque tamen poterant dæmones intueri diuinam exiſtentiam, quæ ſolis beatis peruia eſt, cum ſit ipſa Dei eſſentia. Deinde iuxta aduerſarios, productio humanitatis Chriſti eſſet actio valdè ſupernaturalis, quippe quæ eſſet communicatio ipſiuſmet diuinæ exiſtentiæ tenderetque ad terminum valdè ſupernaturalem; nempe ad compoſitum ex humanitate, & ſupernaturali exiſtentia compactum. Atqui certum videtur, actionem, qua Chriſti humanitas producta eſt, merè naturalem eſſe eiuſdemque ſpeciei cum generationibus noſtris, quantum eſt ex parte rei genitæ. Imò in tota humanitate Chriſti producta, nihil per ſe inueniri poteſt, ad quod neceſſe ſit actionem eminentiſſimè ſupernaturalem ſecundùm ſubſtantiam comminiſci, ſiuè antecedentes partiales creationes partium humanitatis eſſentialium ſpectemus, ſiue formaliter ipſam totius humanitatis productionem per vinculum partium illarum priùs natura creatarum. Nam materia Chriſti præfuit à mundi initio per creationem ordinis purè naturalis. Anima verò, in ipſo temporis momento quo Chriſtus conceptus eſt, producta fuit per creationem priùs naturæ, quàm Verbo vniretur. Priùs enim natura eſt fieri, quàm vniri alteri. In eo autem naturæ priori, quo anima producta eſt, priuſquàm Verbo vniretur impoſſibile eſt, quicquam in ea aſſignare, ratione; cuius actio creatiua qua omnia producitur, ſit ſupernaturalis. Quare entitates partiales, ex quibus humanitas Chriſti compingitur, fuerunt merè naturalibus actionibus productæ; atque adeò non exiſtunt per increatam Verbi exiſtentiam, ad quod exigeretur actio ſupernaturaliſſima, qua perficeretur talium partium coniunctio cum exiſtentia increata, huiuſmodi entitatibus planè ſupernaturali; & prorſus indebita. Ipſa denique tota humanitas effecta eſt per actionem merè naturalem: nempe per effectionem vnionis, qua corpus & anima inter ſe nectuntur. At

ea

Digitized by Google

ea vnio eſt aliquid merè naturale. Nihil igitur eſt in Chriſti humanitate, ſiuè partes eius eſſentiales phyſicas, ſiue totam ipſam ſpectes, quod actionem ſupernaturalem depoſcat: qualem tamen omnino eſſe oporteret actionem, qua diuinæ exiſtentiæ communicatio, ſiue partibus humanitatis, ſiue toti ipſi humanitati fieret. Tandem iuxta Thomiſtas, non eſt in Deo niſi vna exiſtentia abſoluta. Ergo iuxta eos, humanitas, ſi per exiſtentiam Verbi ſibi vnitam exiſtat, admittendum erit vnionem factam eſſe in aliquo tribus perſonis communi, quod ſemper Patres repudiant, & conſtat falſum eſſe: ſic enim vnio facta eſſet in natura, non in perſona, contra quàm ferunt Catholicæ fidei ſcita.

Suffragium Patrum ac Doctorum, etiam D. Thomæ.

67. Itaque ſtatuo vt planè ratum, Chriſti humanitatem exiſtere per ſuam propriam exiſtentiam creatam; Et quod rationes propoſitæ æquè euincunt, ne de potentia quidem abſoluta admitto, eam potuiſſe exiſtere per exiſtentiam Verbi, reipſa autem creatam exiſtentiam, quam humanitati aſſumptæ concedo, agnouiſſe videtur Leontius in ſcholis act.7. Vbi disertè profitetur eſſe in Chriſto duas naturas hypoſtaticas, ſi hypoſtaticum ſumatur pro eo, quod verè exiſtit. Et idem planè luculenter tradit Anaſt. c.10. ὁδηγὸς p.179. Ex ſancto Cyrillo, plures quandoque Chriſti hypoſtaſes admittente, hoc eſt plures naturas non quidem perſonaliter terminatas, ſed exiſtentes ὑπάρξεις. Et inferiùs adducto loco ex commentarijs eiuſdem Sancti Cyrilli in Epiſtolam ad Hebræos, quo aſſerit vnionem factam eſſe vtraque natura in ſua propria conditione exiſtente, ac perſeuerante. Pleriſque item alijs locis ex eodem Patre addenſatis, ſubdit Anaſtaſius. [Ecce pietatis præco, diſertiſſimè omnique modo duas in Chriſto naturas poſt vnionem conſeruari, permanere, conſiderari, & numerari confitetur. Attendite, obſecro, diligenter ad dicta Patris. Diuerſarum naturarum proprietatem inconfuſam permanere dixit iterum dixit. Duas eſſe naturas affirmamus. Dixit vtramque conſiderari & exiſtere intra propriæ naturæ limitem. Dixit, vtramque naturam manere id quod eſt. Dixit in Chriſto inconfuſas perſeueraſſe naturas, ſiue hypoſtaſes. Præter hæc, omnes hortatur, vt naturarum differentiam agnoſcamus; eaſque inconfuſas prædicemus: diuinus igitur Cyrillus, ſexies hoc loco, vt demonſtratum eſt, tradit duarum in Chriſto naturarum exiſtentiam omnis imminutionis expertem; aptamque etiam numerari: dicit enim illas in Chriſto conſeruari; dicit, illas eſſe; dicit, illas exiſtere; dicit illas in Chriſto manere. Deinde addit: illas etiam inconfuſas perſeuerare: Rurſus monet, vt naturarum differentiam agnoſcamus; & inconfuſas profiteamur. Et hæc quidem doctor noſter.] Non potuit Anaſtaſius magis infigere, quomodo iuxta S.Cyrillum, cui in omnibus, & per omnia ſubſcribit, humanitas Chriſti per propriam ſuam & creatam exiſtentiam exiſtat, non per Diuinam. Damaſc. quoque.3. fidei c.3. ex Fabri interpretatione, negat humanitatem ſpoliatam fuiſſe propria entitate, & exiſtentia, ἢ ἐν ἀνυπαρξίᾳ χωρησάσης.

68. Eadem ſententia extra D. Thomæ ſcholam, eſt longè communiſſima inter Lectores, in 3. d. 6. vbi Dion. q.2. Aquilanus q. vnica art.2. Franciſcus à Chriſto q.3. Palacius diſp.3. Rada in 3. controu. 7. art. 3. concl.8. fuſiſſimè. Item Peſantius 3. p. q. 17. diſp.1 Vaſq.71. c. 2. Val. d.1. q.17. p. vnic. Suarez ibidem diſp. 36. ſ.1. & in metaph. d.31. ſ.12. à n.16. Raguſa 127. qui §.4. multus eſt in coaceruandis pleriſque coniecturis, quibus ſuadeat S.Thomam, cuius auctoritas præiudicata, Thomiſtas in contrarium abripuit, non fuiſſe reueta in ea ſententia, vt humanitatem Chriſti exiſtere cenſuerit per exiſtentiam Verbi. Non puto tamen magnæ eſſe operæ id euincere. Nam S.D. 3.p. q.2. art.6. ad 2. disertè tradit humanitatem Chriſti fuiſſe aſſumptam ad vnum eſſe, non vt eſſe eſt naturæ (quale non ſtatuit in Chriſto vnum.) ſed prout eſſe eſt ſuppoſiti. Quid clarius? aut quidni ad tam concepta verba conteſtemur nos quoque, cæcum eſſe qui non videat, S Thomam non modo in quæſtionibus diſputatis, ſed etiam in ſumma, agnoſcere humanitatem Chriſti propria exiſtentia creata potiri? Item ibidem q.4. art.2. quod aſſumitur, ait, debere præintelligi aſſumptioni, ſicut quod mouetur, præintelligitur motui. Non igitur producitur, nec accipit eſſe per aſſumptionem. Accedit quod q.17. art.2. vbi aduerſarij ſententiam ſuam tradi affirmant, disertè ſanctus D. ſtatuit eſſe pertinens ad naturã multiplicari in Chriſto oportere; nempe pro Chriſti duplici natura, quarum quælibet habet ſuam propriam exiſtentiam; tantumque contendit eſſe in Chriſto vnum eſſe, prout eſſe ad hypoſtaſim pertinet, hoc eſt vnum eſſe ſuppoſitale, & perſonale, quod exiſtentiæ ſuperuenit. Et hæc eſt germana ratio, cur Chriſtus conformiter ad D.Thomam eo loco, nequeat dici *plures*: quia adiectiuum maſculini generis refertur ad perſonam, quæ in Chriſto eſt vnica; quod manifeſtè demonſtrat D.Thomam ibi, aſtruentem vnicum Chriſti eſſe, agere de eſſe ſuppoſitali; non autem de eſſe exiſtentiæ. Nec aliquid quantumuis exile, aut leue proferri poteſt quod ſuadeat S.Thomã eo loco agere de eſſe exiſtentiæ. Vnde ergo venit Thomiſtis in mentem vt arbitrarentur, S.Doctorem eo loco retractaſſe ſententiam de creata humanitatis Chriſti exiſtentia, traditam ab eo q. vnica de vnione Verbi incarnati, art.4.

Nimirum quod optimè vidit Dur. in 3 d.6. q.2. n.15. & 19. & Argentina d.1. q.1. art.3. aliud eſt eſſe quomodolibet dictum ſiue exiſtentia, aliud autem eſſe per ſe, ſiue ſubſiſtentiam, quæ duo aduerſarij non ſecernunt, indeque abducuntur à veritate. Veriſſimum itaque eſt, dari in Chriſto vnum dumtaxat eſſe per ſe, ſiue vnum eſſe ſuppoſitale ac perſonale, de quo ſolo agit D Thomas, cùm admittit in Chriſto vnicum eſſe. At non minùs verum eſt, dari in Chriſto multiplex eſſe exiſtentiæ ſubſtantialis, & humanitatem eius exiſtere per propriam ſuam exiſtentiam ſubſiſtentiæ Verbi ſubſtractam, & ab ea terminatam vltimò. Verè enim Chriſti humanitas, quamuis non ſit aſſumpta ad exiſtendum, eſt tamen aſſumpta ad exiſtendum in alio, ſiue ad ſubſiſtendum in Verbo. Quod ſi præterea velimus in Chriſto agnoſcere vnum eſſe ſubſtantiale conflatum ex eſſe ſuppoſitali, & ex actuali humanitatis exiſtentia ſubſtantiali; nihil hoc quoque incommodabit poſitæ à nobis ſententiæ. Perſonale quippe eſſe, & eſſe ſubſtantiale humanitatis in Chriſto concurrunt ad compoſitionem vnius entis per ſe, quod meritò dici poteſt habere vnum eſſe, ſed compoſitum ex actuali eſſe creato humanitatis, iuncto cum eſſe increato perſonæ Verbi. Aduerſarij autem conflantes duplex hoc eſſe in vnum, & ſubſiſtentiam cum exiſtentia confundentes, eò deuenerunt, vt humanitatem ſua creata exiſtentia ſpoliarent. Quod perinde eſt, ac ſi dicerent, humanitatem Chriſti aſſumptam eſſe ad exiſtendum, æquè ac ad ſubſiſtendũ in Verbo, quod nullus vnquam Patrum dixit; imò pugnat cum iis Patrum dictis & Conciliorum definitionibus quibus Chriſti humanitatem perſonalitati Verbi ſubſtratam profitentur exiſtere, & non eſſe quid phantaſticum, reali actualitate deſtitutum.

Ad fundamenta partis negantis.

69. Quæ aduerſarij pro ſua ſententia proferunt, ſunt planè infirma, ſiue auctoritatem ſiue rationem ſpectes

ſpectes. Auctoritatem adhibent paucorum Patrum, nominatimque Sophronij in 6. Synodo act. 11. affirmantis carnem Christi habuiſſe exiſtentiam vnam, non in ſeipſa, ſed in Verbo. Hoc aduerſarij tradunt ad eſſe exiſtentiæ; nos autem commodiſſimè id exponimus de eſſe ſuppoſitali, ſiue de perſonalitate, quæ vnita in Chriſto & diuina fuit. Similiter laudant in rem ſuam SS. Leonem & Fulgentium, affirmantes Chriſti humanitatẽ in ipſa aſſumptione fuiſſe productã, quod aduerſariis perinde eſſe videtur, ac ſi dixiſſent hi PP. humanitatem Chriſti per vnionem ad Verbum accepiſſe eſſe exiſtentiæ; quandoquidem produci & accipere exiſtentiam, idem ſunt iuxta verã philoſophiam. Sed hic nihil aduerſariis ſeritur aut metitur. Prædicti namque Patres, tantùm intendunt affirmare, humanitatẽ Chriſti non præextitiſſe aliquo tempore priuſquàm diuino Verbo vniretur, & ab eo haberet eſſe perſonale, quod quid ad rem præſentem refert? Itaque nihil eſt aduerſariis in auctoritate præſidij.

In ratione autem non magis. Vrgent enim eripiendum eſſe B. Virgini titulum maternitatis Dei, eò quod non videatur B. Virgo dici propriè poſſe mater Dei, niſi Chriſti humanitas, quam benedicta hæc mater produxit per Dei exiſtentiam exiſtat. Hoc planè eſt telum imbelle & ſine ictu. Eo ipſo namque, verũ fuit B. Virginem eſſe propriè Dei matrem, quod verum fuit, eam eſſe propriè matrem hominis, qui eſt verè Deus. Fuit autem propriè mater hominis, qui Deus eſt, vel quatenus naturã, quam partes phyſicæ inuicem colligarent matris opera iam in verbo ſubſiſtebant, vel quatenus Chriſti humanitas eodem temporis momento, quo per maternum influxum producta eſt, colligatis naturali nexu phyſicis eius partibus, vnita fuit Verbo per nexum ſupernaturalem diuinitus humanitati ſuperadditum, vt ſubſiſteret in Verbo. Tantum verò abeſt, vt hoc argumentum cenſeri debeat alicuius momenti ad probandum, quod Chriſti humanitas exiſtat per exiſtentiam increatam, vt potiùs, ex eo quod B. Virgo ſit verè mater Dei, efficaciter colligi videatur, humanitatem Chriſti, quem ipſa genuit, exiſtere per exiſtentiam creatam. Conſtat enim; B. Virginem non aliter induxiſſe in productionẽ benedicti Filij ſui, quàm cæteræ matres influant in ſuorum liberorum productionem. Hoc à nemine reuocari poteſt in dubium. Atqui actio aliarum matrum eſt merè naturalis, quippe manans à principio vitali naturaliter operante. Igitur actio B. Virginis; qua ad Chriſti productionem interuenit, fuit naturalis, qualis certè non fuiſſet, ſi terminata non fuiſſet ad conferendam humanitatis Chriſti exiſtentiam increatam. Et quamuis in controuerſia ſit, an B. Virgo ſit ſupernaturaliter eleuata ad coëfficiendam actionem, qua humanitas priùs naturà exiſtens vnita eſt Verbo, idque aliqui admittant, tamen hæc coëffectio eſt merè extrinſeca & concomitanter ſe habens ad influxum, quo B. Virgo conſtituta eſt mater; vt ex eo patet, quòd perſona quæ non ſit mater, quia ad humanitatis effectionem nihil contulerit, imò etiam res merè inanimata, æquè ſuſtolli à Deo poſſet ad vnitionem illam humanitatis cum diuina perſona. Itaque argumentum, quo diuina humanitatis Chriſti exiſtentia ex Deiparæ maternitate eruitur, nullius planè eſt momenti.

Illud tandem aduerſarij æquè infeliciter ex philoſophia obijciunt, non poſſe ex duobus entibus in actu exſurgere vnum per ſe; ac proinde, cùm Chriſtus ſit vnum per ſe, neceſſarium eſſe, vt non ſint in eo duo entia in actu ſiue duo entia actualia, ſed vnicum; nempe Verbum diuinam ſuam actualitatem impertiens humanitati. Aio id infeliciter obijci. An nõ enim homo, & quæuis compoſita phyſica, ſunt entia per ſe, & tamen exurgunt ex duabus partibus, quarum quælibet eſt ens in actu, ſumendo eas voces pro re actualiter exiſtente? Idem dici poteſt de toto integrali, quod eſt verum ens per ſe, quamuis in eo plures entitates actuales adunentur. Sed nimirum aliud eſt eſſe ens vltimò & completè in actu, & hoc non poteſt eſſe geminum in ente per ſe. Aliud verò eſt, eſſe ens in actu incompleto ſiue eſſentialiter, ſiue ratione defectus vltimi termini ſubſtantialis; & hoc poteſt eſſe multiplex in ente per ſe, alioqui nullum compoſitum ſubſtantiale eſſet ens per ſe vnum. Humanitas autem Chriſti, eſt hoc modo ens in actu. Nam quamuis ſit ens actuale & exiſtens exiſtentia propria ac creata, tamen non eſt ens vltimò terminatum, ſed vt terminetur, & compleatur, iungitur Verbo in ſocietatem eiuſdem, & vltimi eſſe ſuppoſitatis, diuinitatem quoque terminantis.

Humanitas non eſt aſſumpta, cum ſua creata ſubſiſtentia.

70. Poſt conſtitutam veritatem exiſtentiæ creatæ humanitatis Chriſti, agendum ſequitur de eius ſubſiſtentia, qua tanquam vltimo complemento exiſtentia ſubſtantiæ terminatur ac perficitur. Agendo autem de facto, res extra dubium eſt inter Catholicos. Fide quippe ſanctum eſt, non eſſe in Chriſto, niſi ſubſiſtentiam diuinam, vt in Concilio Epheſino definitum eſt, confirmatumque in Chalcedonenſi, & in 5. Synodo collat. 8. Anathematiſmo 4. 5. & 6. contra Neſtorium, ſtatuentem in Chriſto duas perſonas, quarum vna eſſet verus Deus; altera autem ob gratiam duntaxat, & ob vnionem affectus, Deitate participaret, reuera tamen eſſet purus homo. Quod mille anathematum fulminibus conteritur in prædictis Synodis, & à SS. PP. Cyrillo præſertim & Leone, potentiſſimè excinditur, prolatis iis Scripturis, & rationibus, quibus liquidò conſtat idem eſſe Dei & hominis ſuppoſitum, vt vidimus libro 1. impugnantes Neſtorij errorem. Ratio item manifeſtè ex Scripturis deducta liquidò monſtrat vnicam eſſe in Chriſto ſubſiſtentiam. Reuelatione quippe docemur, Verbum factum eſſe carnem; & vnum hominẽ eſſe verum Deum. Item Deum eſſe paſſum ac mortuum. Quæ omnia falſa eſſent, niſi Verbum in humanitate ſubſiſtentiæ propriæ expertè ſubſiſteret. Duæ namque formæ, quæ in abſtracto ſumptæ diſtinguuntur, non poſſunt de ſe inuicem prædicari, niſi habeant idem ſuppoſitum. Omnis enim prædicatio vnius de alio, importat identitatem. Et hæc eſt vnica ratio, cur calor & lux nequeant de ſe inuicem in abſtracto affirmari, in cõcreto poſſent. Nam falſum eſt, dicere calorem eſſe lucem, licet verum ſit calidum eſſe lucidum, hoc eſt idemmet ſuppoſitum, quod habet lucem, habere etiam calorem: quo pacto inter formas illas concretè ſumptas inuenitur identitas, quæ priùs aberat iiſdem formis in abſtracto ſpectatis. Quia ergo humanitas & diuinitas ſunt formæ priùs diſtinctæ, impoſſibile eſt vnam verè affirmari ſubſtantialiter de alia, & Deum dici hominem; omniaque de humanitate affirmabilia, vt mortem, paſſionem, ſepulturam, tribui Deo, niſi propter ſubſtantialem aliquam Dei hominiſque identitatem, quæ non poteſt excogitari alia, quàm identitas ſuppoſiti, quia eſſentialiter & actualiter Deus & homo non poſſunt idem eſſe. Atqui ſuppoſitum diuinum eſt à diuina eſſentia inſeparabile. Igitur ſi alterutra duarum naturarum in Chriſto adunatarum exuenda eſt connaturali ſibi ſubſiſtentia, & trahenda ad ſubſiſtentiam alterius naturæ ad Chriſtum quoque pertinentis, neceſſe eſt eam eſſe humanam non diuinam Chriſti naturam. Atque ita apertiſſimè concluditur, non eſſe de facto in Chriſto duas naturas ſubſiſtentes connaturali & propria ſibi ſubſiſtentia, ſed vnicam, nempe diuinam: Humanitatem verò ſpoliatam connaturali ſibi ſubſiſtentia aſſumptam fuiſſe ad diuinam ſubſiſtentiam Verbi, & in vnam cum Deitate

Digitized by Google

Deitate conueniſſe perſonam, quod inficiatus Neſtorius tot Conciliorum fulminibus confoſſus eſt.

71. Non declinarunt horum fulminum impetum gemmina illa Neſtorij quæ preſſa iis Scripturis & rationibus, quibus confirmatur eandem eſſe Dei & hominis perſonam, ita id admiſerunt, vt ſub illa vnica Christi perſona duas hypoſtaſes diſtinguerent, quod refert S. Cyrillus in exegeſi ad Valerianum quæ inſerta eſt tom. 6. Conc. Epheſini cap. 17. verbis illis præter cætera, [Noui illi leg. ſlatores per fraudem ſubingreſſi id vnum & ſolum obtinere volunt, quod ſibi rectum videtur. Aiunt enim, licet hypoſtaſes ſecernamus, vnam tamen ſolam perſonam agnoſcimus.] Hoc in hunc modum refellit S. Cyrillus, continenter: [Atqui quum adeſt hoc non eſt incredibile, rude, & impoſſibile? ſi de naturis id aſſererent, res quæſtionis expers foret. Quiuis enim diligens ſpeculator, facilè intelligit carnem alterius eſſe ſubſtantiæ à Verbo quod ipſi coniunctum eſt. Quia ergo diuinæ Scripturæ vnũ Filium, vnum Dominum, & vnum Chriſtum nobis tradiderunt; & ita quoque & non aliter habet fidei traditio, Dei verbum indiſſociabili nexu cum ſua carne anima rationali informata coadunantes, vnum tantum Chriſtum & Filium eſſe confitemur. Et quemadmodum vnus tantùm eſt Chriſtus & Filius, ita vnam quoque tantùm perſonam ipſius aſſerimus.] Eo ipſo autem euaneſcunt duæ illæ hypoſtaſes ſub vna perſona. Nam ſi hypoſtaſes ſumerentur tantùm pro naturis verè ac re ipſa exiſtentibus, admittit planè S. Cyrillus duas eſſe hypoſtaſes ſub vna Chriſti perſona. Sumendo autem hypoſtaſes perſonaliter, vt ſumebant Neſtoriani prædicti, manifeſtum eſt eos pugnantia dixiſſe, cùm vnicam Chriſti perſonam ſtatuentes, duas in eodem agnoſcebant hypoſtaſes ſub vnica illa perſona. Quid enim aliud eſt perſona, quàm natura rationalis ſubſiſtens? Qui igitur duas in Chriſto rationis compotes naturas ſubſiſtentes admittebant, planè duas in eo agnoſcebant perſonas, quicquid verbis præ ſe ferrent. Ludunt vero in vocabulis aliqui apud S. Thomam opuſ. 2. c. 20. cùm dicunt idcirco ſuppoſitum illud humanum & purè creatum, quod in Chriſto agnoſcebant non eſſe perſonam, [quod non eſſet per ſe ſeparatim exiſtens, ſed eſſet vnitum alicui digniori ſcilicet Filio Dei.] Hoc dico eſſe languere circa vocabula. Nam perſona iuxta receptiſſimam notionem, nihil dicit niſi ſuppoſitũ in humana natura. Repugnat autem aliquid eſſe ſuppoſitum connaturaliter, ac intrinſecè, & non eſſe per ſe exiſtens, ſed vniri alteri ſuppoſitaliter. Sicut etiam repugnat, quæ diuerſa ſunt ſuppoſita, verè prædicari ad inuicem vnum de altero, vnde falſum eſſet dicere, Filius Dei eſt homo.

Corrigenda locutio, DEVS *aſſumpſit hominem.*

72. Ex veritate Chatholica hactenus ſtabilita de vnica in Chriſto ſubſiſtentia, atque perſona, infertur, non poſſe in rigore admitti locutionem illam, quæ interdum vel incogitanter vel catachreſticos vſurpatur, nempe quod Verbum hominem aſſumpſerit. Neque enim verè Deus Verbũ aſſumpſit hominẽ id eſt, naturam humanã in ſua cõnaturali ſuppoſitalitate, ſed nudè ipſam humanitatẽ. Patres autem, qui interdũ eo modo locuti leguntur, molliendi piè ſunt, dicendo cõcretũ ibi vſurpari pro abſtracto, vt exponit D. Thomas opuſcul. c. 20. & 3. p. q. 4. art. 3. Hoc pacto accipiendi ſunt SS. Ambroſius & Auguſtinus in ſuo cantico, in illis vulgatis verbis, *Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem.* In quibus verbis Gerſo epiſtola de aſſumptione humanitatis 1. p. aliam improprietatem obſeruat, nempe quia ſermo ibi dirigitur ad Chriſtum qui certè non ſuſcepit hominem. Verbum ergo ſuſcepit hominem, id eſt humanitatem. Ad eum modum molliendi ſunt etiam alij. S. Leo epiſt. 11. *ſub finem*, cùm dixit [Verus homo, vero vnitus eſt Deo.] Fulgentius lib. 1. ad Traſim. cap. 18. cùm dixit: [Totum hominem fuiſſe à Verbo ſuſceptum.] Epiphanius in Anchorato aduerſus Apollinarium diſputãs, [Filius Dei, (inquit) totum hominem ſuſcepit, nec quicquam de homine reliquit, ne alioqui Diabolo rurſus in prædam cedat.] Paſchaſ. l. 2. de Spiritu ſancto c. 4. [Hominis habitum Deus induit, & famulo Deus iungitur.] Anſelm. l. de Incarn. verbi c. 2. *in fine.* [hominem a Verbo aſſumptũ ait, non perſonam.] Idem ſæpè habet ibidem c. 4. Eodem modo loquitur Concilium Toletanum 1. & 15. vtrumque in confeſſione fidei. S. Item Auguſtinus lib. de agone Chriſtiano c. 18. 19. & 20. affirmat [Verbum ſuſcepiſſe hominem.] Et l. de prædeſt. Sanctorum c. 15. ac in Enchir. c. 36. & 10. ciuit. c. 29. & 32. [totum hominem à Verbo ſuſceptum dicit, vt totus mundaretur.] Et lib. 9. c. 17. [Incontaminabilis Deus, abſit vt contaminationem timeret ex homine, quo indutus eſt.] Vbi Viues Auguſtino & Hieronymo, cęteriſque cùm Latinis tùm Græcis Patribus eum loquendi modum eſſe frequentiſſimum demonſtrat, non ſine ſale & aceto in Scholaſticos, illum damnantes improprietatis. Adſtipulaturque Catharinus opuſc. de Angelorum gloria & lapſu *circa medium*, contendens, locutionem illam ab ædificantibus Scholaſticis reprobatam, [Deus aſſumpſit hominem] & falſitate & improprietate vacare. Sed neuter horum recentiorum audiendus eſt; & Viuem additis aliis eius lapſibus, caſtigat hac in parte Heſſelius lib. pro inuocat. Sanctorum c. 21. Præſtatque dicere, Patres concretum vſurpaſſe pro abſtracto, quod præclarè ferunt illa S. Anſelmi libro de Incarnatione Verbi c. 5. [Verbum caro factum, aſſumpſit naturam aliam, non aliam perſonam. Nam cùm profertur *homo*, natura tantùm quæ communis eſt omnibus hominibus ſignificatur. Cùm verò demonſtratiuè dicimus, *iſtum* vel *illum hominem* vel proprio nomine *Ieſum*, perſonam deſignamus, quæ cum natura collectionem habet proprietatum, quibus homo communis, fit ſingulis, & ab aliis ſingulis diſtinguitur.] Id quod fusè proſequitur. Et fusè quoque in eam ſententiam Patres ſic locutos exponit Ioan. Maxentius dialog. contra Neſtorianos.

Humanitas an careat violenter ſua ſubſiſtentia, eamq́ appetat.

Fixum itaque eſto humanitatem à Verbo aſſumptam deſtitui de facto ſua connaturali ſubſiſtentia, & eius loco accepiſſe diuinam, in quo non diffiteor humanitatem pati aliquam violentiam. Neque enim video, quo iure id negari poſſit ob connaturalem inclinationem innatam, qua natura fertur in terminum ſubſtantialem ſibi connaturalem. Itaque diſſideo in hac parte à Vaſque 1. 2. d. 25. c. 3. & 3. p. d. 34. c. 4. & à Suare t. 1. 3. p. d. 8. ſ. 4. nec non ab Albertino t. 2. diſp. 3. de ſubſtantia q. 1. n. 27. & q. 5. num. 8. qui negant humanitatem in ea propriæ & connaturalis ſubſiſtentiæ ſpoliatione ſubire violentiam. Diſſideo item à Caietano 3. p. q. 4. art 2. Raguſa ibidem diſp. 58. & Aluare diſp 27. negantibus humanitatem Chriſti appetere appetitu innato propriam & connaturalem ſubſiſtentiam. At ex ipſa vocum notione, liquere puto, humanitatem Chriſti appetitu innato, qui nihil aliud eſt, quàm capacitas habendi formam connaturaliter debitam; expoſcere complementum ſuum ſubſtantiale connaturale. Quamuis autem hæc ita ſint, tamen vt notare memini in Mor. diſtinct. 2. n. 15. ea qualiſcunque violentia & fruſtratio appetitus innati, quam humanitas in Chriſto ſubit, abundè compenſatur immiſſione præexcellentiſſimæ ſubſiſtentiæ: vt liceat ſanè eam violentiam gratam & amicam appellare, ob adunctionem tam eminentis, tamque dignificantis ſubſiſtentiæ, quam tametſi extraneam,

Digitized by Google

ſpectes. Auctoritatem adhibent paucorum Patrum, nominatimque Sophronij in 6. Synodo act. 11. affirmantis carnem Chriſti habuiſſe exiſtentiam vnam, non in ſeipſa, ſed in Verbo. Hoc aduerſarij tradunt ad eſſe exiſtentiæ; nos autem commodiſſimè id exponimus de eſſe ſuppoſitali, ſiue de perſonalitate, quæ vnica in Chriſto & diuina fuit. Similiter laudant in rem ſuam SS. Leonem & Fulgentium, affirmantes Chriſti humanitatē in ipſa aſſumptione fuiſſe productā: quod aduerſariis perinde eſſe videtur, ac ſi dixiſſent hi PP. humanitatem Chriſti per vnionem ad Verbum accepiſſe eſſe exiſtentiæ; quandoquidem produci & accipere exiſtentiam, idem ſunt iuxta verā philoſophiam. Sed hîc nihil aduerſariis ſeritur aut metitur. Prædicti namque Patres, tantùm intendunt affirmare, humanitatē Chriſti non præextitiſſe aliquo tempore priuſquàm diuino Verbo vniretur, & ab eo haberet eſſe perſonale, quod quid ad rem præſentem refert? Itaque nihil eſt aduerſariis in auctoritate præſidij.

In ratione autem non magis. Vrgent enim eripiendum eſſe B. Virgini titulum maternitatis Dei, eò quod non videatur B. Virgo dici propriè poſſe mater Dei, niſi Chriſti humanitas, quam benedicta hæc mater produxit per Dei exiſtentiam exiſtat. Hoc planè eſt telum imbelle & ſine ictu. Eo ipſo namque, verū fuit B. Virginem eſſe propriè Dei matrem, quod verum fuit, eam eſſe propriè matrem hominis, qui eſt verè Deus. Fuit autem propriè mater hominis, qui Deus eſt, vel quatenus naturā, quam partes phyſicæ inuicem colligarent matris opera iam in verbo ſubſiſtebant, vel quatenus Chriſti humanitas eodem temporis momento, quo per maternum influxum producta eſt, colligatis naturali nexu phyſicis eius partibus, vnita fuit Verbo per nexum ſupernaturalem diuinitus humanitati ſuperadditum, vt ſubſiſteret in Verbo. Tantum verò abeſt, vt hoc argumentum cenſeri debeat alicuius momenti ad probandum, quod Chriſti humanitas exiſtat per exiſtentiam increatam, vt potiùs, ex eo quod B. Virgo ſit verè mater Dei, efficaciter colligi videatur, humanitatem Chriſti, quem ipſa genuit, exiſtere per exiſtentiam creatam. Conſtat enim; B. Virginem non aliter induxiſſe in productionē benedicti Filij ſui, quàm cæteræ matres influant in ſuorum liberorum productionem. Hoc à nemine reuocari poteſt in dubium. Atqui actio aliarum matrum eſt merè naturalis, quippe manans à principio vitali naturaliter operante. Igitur actio B. Virginis; quæ ad Chriſti productionem interuenit, fuit naturalis, qualis certè non fuiſſet, ſi terminata non fuiſſet ad conferendam humanitatis Chriſti, exiſtentiam increatam. Et quamuis in controuerſia ſit, an B. Virgo ſit ſupernaturaliter eleuata ad coëfficiendam actionem, qua humanitas priùs natura exiſtens vnita eſt Verbo, idque aliqui admittant, tamen hæc coëffectio eſt merè extrinſeca & concomitanter ſe habens ad influxum, quo B. Virgo conſtituta eſt mater; vt ex eo patet, quòd perſona quæ non ſit mater, quia ad humanitatis effectionem nihil contulerit, imò etiam res merè inanimata, æquè ſuſtolli à Deo poſſet ad vnitionem illam humanitatis cum diuina perſona. Itaque argumentum, quo diuina humanitatis Chriſti exiſtentia ex Deiparæ maternitate ſtruitur, nullius planè eſt momenti.

Illud tandem aduerſarij æquè infeliciter ex philoſophia obijciunt, non poſſe ex duobus entibus in actu exſurgere vnum per ſe; ac proinde, cùm Chriſtus ſit vnum per ſe, neceſſarium eſſe, vt non ſint in eo duo entia in actu ſiue duo entia actualia, ſed vnicum; nempe Verbum diuinam ſuam actualitatem impertiens humanitati. Aio id infeliciter obijci. An nō enim homo, & quæuis compoſita phyſica, ſunt entia per ſe, & tamen exurgunt ex duabus partibus, quarum quælibet eſt ens in actu, ſumendo eas voces pro re actualiter exiſtente: Idem dici poteſt de toto integrali, quod eſt verum ens per ſe, quamuis in eo plures entitates actuales adunentur. Sed nimirum aliud eſt eſſe ens vltimò & completè in actu, & hoc non poteſt eſſe geminum in ente per ſe. Aliud verò eſt, eſſe ens in actu incompleto ſiue eſſentialiter, ſiue ratione defectus vltimi termini ſubſtantialis; & hoc poteſt eſſe multiplex in ente per ſe, alioqui nullum compoſitum ſubſtantiale eſſet ens per ſe vnum. Humanitas autem Chriſti, eſt hoc modo ens in actu. Nam quamuis ſit ens actuale & exiſtens exiſtentia propria ac creata, tamen non eſt ens vltimò terminatum, ſed vt terminetur, & compleatur, iungitur Verbo in ſocietatem eiuſdem, & vltimi eſſe ſuppoſitatis, diuinitatem quoque terminantis.

Humanitas non eſt aſſumpta, cum ſua creata ſubſiſtentia.

70. Poſt conſtitutam veritatem exiſtentiæ creatæ humanitatis Chriſti, agendum ſequitur de eius ſubſiſtentia, qua tanquam vltimo complemento exiſtentia ſubſtantiæ terminatur ac perficitur. Agendo autem de facto, res extra dubium eſt inter Catholicos. Fide quippe ſanctum eſt, non eſſe in Chriſto, niſi ſubſiſtentiam diuinam, vt in Concilio Epheſino definitum eſt, confirmatumque in Chalcedonenſi, & in 5. Synodo collat. 8. Anathematiſmo 4. 5. & 6. contra Neſtorium, ſtatuentem in Chriſto duas perſonas, quarum vna eſſet verus Deus; altera autem ob gratiam duntaxat, & ob vnionem affectus, Deitate participaret, reuera tamen eſſet purus homo. Quod mille anathematum fulminibus conteritur in prædictis Synodis, & à SS. PP. Cyrillo præſertim & Leone, potentiſſimè exſcinditur, prolatis iis Scripturis, & rationibus, quibus liquidò conſtat idem eſſe Dei & hominis ſuppoſitum, vt vidimus libro 1. impugnantes Neſtorij errorem. Ratio item manifeſtè ex Scripturis deducta liquidò monſtrat vnicam eſſe in Chriſto ſubſiſtentiam. Reuelatione quippe docemur, Verbum factum eſſe carnem; & vnum hominē eſſe verum Deum. Item Deum eſſe paſſum ac mortuum. Quæ omnia falſa eſſent, niſi Verbum in humanitate ſubſiſtentiæ propriæ expertè ſubſiſteret. Duæ namque formæ, quæ in abſtracto ſumptæ diſtinguuntur, non poſſunt de ſe inuicem prædicari, niſi habeant idem ſuppoſitum. Omnis enim prædicatio vnius de alio, importat identitatem. Et hæc eſt vnica ratio, cur calor & lux nequeant de ſe inuicem in abſtracto affirmari, in cōcreto poſſent. Nam falſum eſt, dicere calorem eſſe lucem, licet verum ſit calidum eſſe lucidum, hoc eſt idemmet ſuppoſitum, quod habet lucem, habere etiam calorem: quo pacto inter formas illas concretè ſumptas inuenitur identitas, quæ priùs aberat iiſdem formis in abſtracto ſpectatis. Quia ergo humanitas & diuinitas ſunt formæ priùs diſtinctæ, impoſſibile eſt vnam verè affirmari ſubſtantialiter de alia, & Deum dici hominem; omniaque de humanitate affirmabilia, vt mortem, paſſionem, ſepulturam, tribui Deo, niſi propter ſubſtantialem aliquam Dei hominiſque identitatem, quæ non poteſt excogitari alia, quàm identitas ſuppoſiti, quia eſſentialiter & actualiter Deus & homo non poſſunt idem eſſe. Atqui ſuppoſitum diuinum eſt à diuina eſſentia inſeparabile. Igitur ſi alterutra duarum naturarum in Chriſto adunatarum exuenda eſt connaturali ſibi ſubſiſtentia, & trahenda ad ſubſiſtentiam alterius naturæ ad Chriſtum quoque pertinentis, neceſſe eſt eam eſſe humanam non diuinam Chriſti naturam. Atque ita apertiſſimè concluditur, non eſſe de facto in Chriſto duas naturas ſubſiſtentes connaturali & propria ſibi ſubſiſtentia, ſed vnicam, nempe diuinam: Humanitatem verò ſpoliatam connaturali ſibi ſubſiſtentia aſſumptam fuiſſe ad diuinam ſubſiſtentiam Verbi, & in vnam cum

Deitate

Digitized by Google

Deitate conueniſſe perſonam, quod inficiatus Neſtorius tot Conciliorum fulminibus confoſſus eſt.

71. Non declinarunt horum fulminum impetum gemmina illa Neſtorij quæ preſſa iis Scripturis & rationibus, quibus confirmatur eandem eſſe Dei & hominis perſonam, ita id admiſerunt, vt ſub illa vnica Chriſti perſona duas hypoſtaſes diſtinguerent, quod refert S. Cyrillus in exegeſi ad Valerianum quæ inſerta eſt tom. 6. Conc. Epheſini cap. 17. verbis illis præter cætera. [Noui illi legiſlatores per fraudem ſubingreſſi id vnum & ſolum obtinere volunt, quod ſibi rectum videtur. Aiunt enim, licet hypoſtaſes ſecernamus, vnam tamen ſolam perſonam agnoſcimus.] Hoc in hunc modum refellit S. Cyrillus, continenter. [Atqui quum adeſt hoc non eſt incredibile, rude, & impoſſibile? ſi de naturis id aſſererent, res quæſtionis expers foret. Quiuis enim diligens ſpeculator, facilè intelligit carnem alterius eſſe ſubſtantiæ à Verbo quod ipſi coniunctum eſt. Quia ergo diuinæ Scripturæ vnũ Filium, vnum Dominum, & vnum Chriſtum nobis tradiderunt; & ita quoque & non aliter habet fidei traditio, Dei verbum indiſſociabili nexu cum ſua carne anima rationali informata coadunantes, vnum tantum Chriſtum & Filium eſſe confitemur. Et quemadmodum vnus tantùm eſt Chriſtus & Filius, ita vnam quoque tantùm perſonam ipſius aſſerimus.] Eo ipſo autem euaneſcunt duæ illæ hypoſtaſes ſub vna perſona. Nam ſi hypoſtaſes ſumerentur tantùm pro naturis verè ac re ipſa exiſtentibus, admittit planè S. Cyrillus duas eſſe hypoſtaſes ſub vna Chriſti perſona. Sumendo autem hypoſtaſes perſonaliter, vt ſumebant Neſtoriani prædicti, manifeſtum eſt eos pugnantia dixiſſe, cùm vnicam Chriſti perſonam ſtatuentes, duas in eodem agnoſcebant hypoſtaſes ſub vnica illa perſona. Quid enim aliud eſt perſona, quàm natura rationalis ſubſiſtens? Qui igitur duas in Chriſto rationis compotes naturas ſubſiſtentes admittebant, planè duas in eo agnoſcebant perſonas, quicquid verbis præ ſe ferrent. Ludunt vero in vocabulis aliqui apud S. Thomam opuſ. 2. c. 20. cùm dicunt idcirco ſuppoſitum illud humanum & purè creatum, quod in Chriſto agnoſcebant non eſſe perſonam, [quod non eſſet per ſe ſeparatim exiſtens, ſed eſſet vnitum alicui digniori ſcilicet Filio Dei.] Hoc dico eſſe languere circa vocabula. Nam perſona iuxta receptiſſimam notionem, nihil dicit niſi ſuppoſitũ in humana natura. Repugnat autem aliquid eſſe ſuppoſitum connaturaliter, ac intrinſecè, & non eſſe per ſe exiſtens, ſed vniri alteri ſuppoſitaliter. Sicut etiam repugnat, quæ diuerſa ſunt ſuppoſita, verè prædicari ad inuicem vnum de altero, vnde falſum eſſet dicere, Filius Dei eſt homo.

Corrigenda locutio, DEVS *aſſumpſit hominem.*

72. Ex veritate Chatholica hactenus ſtabilita de vnica in Chriſto ſubſiſtentia, atque perſona, infertur, non poſſe in rigore admitti locutionem illam, quæ interdum vel incogitanter vel catachriſticos vſurpatur, nempe quod Verbum hominem aſſumpſerit. Neque enim verè Deus Verbũ aſſumpſit hominẽ id eſt, naturam humanã in ſua cõnaturali ſuppoſitalitate, ſed nudè ipſam humanitatẽ. Patres autem, qui interdũ eo modo locuti leguntur, molliendi piè ſunt, dicendo cõcretũ ibi vſurpari pro abſtracto, vt exponit D. Thomas opuſc. 2. c. 20. & 3. p. q. 4. art. 3. Hoc pacto accipiendi ſunt SS. Ambroſius & Auguſtinus in ſuo cantico, in illis vulgatis verbis. *Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem.* In quibus verbis Gerſo epiſtola de aſſumptione humanitatis 2. p. aliam improprietatem obſeruat, nempe quia ſermo ibi dirigitur ad Chriſtum qui certè non ſuſcepit hominem. Verbum ergo ſuſcepit hominem, id eſt humanitatem. Ad eum modum molliendi ſunt etiam alij. S. Leo epiſt. 11. *ſub finem*; cùm dixit [Verus homo, vero vnitus eſt Deo.] Fulgentius lib. 1. ad Traſim. cap. 18. cùm dixit: [Totum hominem fuiſſe à Verbo ſuſceptum.] Epiphanius in Anchorato aduerſus Apollinarium diſputãs. [Filius Dei, (inquit) totum hominem ſuſcepit, nec quicquam de homine reliquit, ne alioqui Diabolo rurſus in prædam cedat.] Paſchaſ. l. 2. de Spiritu ſancto c. 4. [Hominis habitum Deus induit, & famulo Deus iungitur.] Anſelm. l. de Incarn. verbi c. 2. in *fine*. [hominem a Verbo aſſumptũ, ait, non perſonam.] Idem ſæpè habet ibidem c. 4. Eodem modo loquitur Concilium Toletanum 1. & 15. vtrumque in confeſſione fidei. S. Item Auguſtinus lib. de agone Chriſtiano c. 18. 19. & 20. affirmat [Verbum ſuſcepiſſe hominem.] Et l. de prædeſt. Sanctorum c. 15. ac in Enchir. c. 36. & 10. ciuit c. 29. & 32. [totum hominem à Verbo ſuſceptum dicit, vt totus mundaretur.] Et lib. 9. c. 17. [Incontaminabilis Deus, abſit vt contaminationem timeret ex homine, quo indutus eſt.] Vbi Viues Auguſtino & Hieronymo, cæteriſque cùm Latinis tùm Græcis Patribus eum loquendi modum eſſe frequentiſſimum demonſtrat, non ſine ſale & acero in Scholaſticos, illum damnantes improprietatis. Adſtipulaturque Catharinus opuſc. de Angelorum gloria & lapſu *circa medium*, contendens, locutionem illam ab ædificantibus Scholaſticis reprobatam, [Deus aſſumpſit hominem] & falſitate & improprietate vacare. Sed neuter horum recentiorum audiendus eſt; & Viuem additis alijs eius lapſibus, caſtigat hac in parte Heſſelius lib. pro innocat. Sanctorum c. 21. Præſtatque dicere, Patres concretum vſurpaſſe pro abſtracto, quod præclarè ferunt illa S. Anſelmi libro de Incarnatione Verbi c. 5. [Verbum caro factum, aſſumpſit naturam aliam, non aliam perſonam. Nam cùm profertur *homo*, natura tantùm quæ communis eſt omnibus hominibus ſignificatur. Cùm verò demonſtratiuè dicimus, *iſtum* vel *illum hominem* vel proprio nomine *Ieſum*, perſonam deſignamus; quæ cum natura collectionem habet proprietatum, quibus homo communis, fit ſingulis, & ab alijs ſingulis diſtinguitur.] Id quod fusè proſequitur. Et fusè quoque in eam ſententiam Patres ſic locutos exponit Ioan. Maxentius dialog. contra Neſtorianos.

Humanitas an careat violenter ſua ſubſiſtentia, eamq́; appetat.

Fixum itaque eſto humanitatem à Verbo aſſumptam deſtitui de facto ſua connaturali ſubſiſtentia, & eius loco accepiſſe diuinam, in quo non diffiteor humanitatem pati aliquam violentiam. Neque enim video, quo iure id negari poſſit ob connaturalem inclinationem innatam, quia natura fertur in terminum ſubſtantialem ſibi connaturalem. Itaque diſſideo in hac parte à Valque 1. 2. d. 25. c. 3. & 3 p. d 34. c. 4. & a Suare t. 1. 3. p. d. 8. ſ. 4. nec non ab Alberrino t. 2. diſp. 3. de ſubſtantia. q. 1. n. 27. & q. 5. num. 8. qui negant humanitatem in ea propriæ & connaturalis ſubſiſtentiæ ſpoliatione ſubire violentiam. Diſſideo item à Caietano 3. p. q. 4. art 2. Raguſa ibidem diſp 58. & Aluare diſp 27. negantibus humanitatem Chriſti appetere appetitu innato propriam & connaturalem ſubſiſtentiam. At ex ipſa vocum notione, liquere puto, humanitatem Chriſti appetitu innato, qui nihil aliud eſt, quàm capacitas habendi formam connaturaliter debitam, expoſcere complementum ſuum ſubſtantiale connaturale. Quamuis autem hæc ita ſint, tamen vt notare memini in Mor. diſtinct. 2. n. 15. ea qualiſcunque violentia & fruſtratio appetitus innati, quam humanitas in Chriſto ſubit, abundè compenſatur immiſſione præexcellentiſſimæ ſubſiſtentiæ: vt liceat ſanè eam violentiam gratam & amicam appellare, ob aduectionem tam eminentis, tamque dignificantis ſubſiſtentiæ, quam tameth extraneam,

Digitized by Google

neam, humanitas appetitu elicito ſemper præeligeret, ſi in eius optione conſtitueretur hoc extraneo, vel connaturali ſibi modo ſuppoſitari ac compleri ſubſtantialiter.

Quid ſit ſubſiſtentia propria quæ humanitati aſſumptæ deceſſit.

73. His quanquam videri poſſet quæſito propoſito, quoad id, quod reipſa in hoc myſterio factum eſt, ſufficienter ſatisfactum, demonſtrando humanitatem aſſumptam de facto ſua ſubſiſtentia exutam fuiſſe, eiuſque loco accepiſſe diuinam; tamen vt lux plenior toti huic negotio affundatur, & præſertim vt muniatur via ad diſcuſſionem quæſtionis de potentia abſoluta mox agitandæ, an natura ſubſiſtens potuerit aſſumi, inueſtigandum breuiter videtur, quid deceſſerit humanitati Chriſti, ex eo quod non ſit de facto aſſumpta à Verbo cum ſua ſubſiſtentia. Quod aliis verbis quæritur, quid ſit ſubſiſtentia creata, quam aſſerimus humanitati Chriſti deeſſe. Variant ea in parte ſententiæ, quarum vnam vt probabilem aſſerit Scotus in 3.d.1.q.1. Abſolutè autem eam tradunt Rubionius in 3.d.2.q.2.art.2. Gabr. in 3.d.1.q.1.art.1. Et Catharinus opuſc. de gloria & lapſu Angelorum *ſub med.* Aiunt ergo hi Doctores, ſubſiſtentiam eſſe ſolam negationē dependentiæ aptitudinalis ab alieno ſuppoſito. Altera ſententia admittit ſubſiſtentiam eſſe formam poſitiuam. Verùm aliqui ex auctoribus huius ſententiæ negant eam formam poſitiuam diſtingui reipſa à natura. Ita Aureolus in 3.d.1.q.1.art.2. Et Rusticus Card. Diaconus dialog. contra acephalos, *poſt medium* aſſerens [in Chriſti humanitate, non veritatem rei, ſed mentis, putare defectum perſonæ.] Et planè reuoluitur in hanc ſententiam Durandus in 1.d.34.q.1. à n.15. latè contendens naturam & ſubſiſtentiam creatam eſſe reipſa vnum & idem, ſoliſque ſignificandi modis differre. Alij verò & ſubſiſtentiam poſitiuam ſtatuunt, & diſtinguunt reipſa à natura, quam terminat: nonnulli quidem diſtinctione reali minori, quam vocant modalem, aut formalem, quia cenſent ſubſiſtentiam eſſe formam modalem & infirmam, vt Argent. in 3.d.6.q.1.art.1. Dur. ſibi contrarius in 3.q.1.n.9 & 14. & in 1.d.30.q.2.n.14. Rada in 3. controuerſ.1.art.1. Suares in metaph. d.34.ſ.2.n.20. & ſ.4.n.33. & t.1.3.p.d.11.ſ.3. Leſſius lib.12 de diuin. perfect. n.53. Valent. 3.p.d.1.q.4.p.2. Peſantius q.2. art.1. diſp.2. Præpoſitus q.4. n.52 Alij autem, qui cenſent ſubſiſtentiam eſſe entitatem firmam ac ratam, volunt eam à natura, cui superuenit, diſtingui realitate maiori. Ita Hurtado diſp.11. metaph ſ.5. Aluáres 3 p.d.23. Bannes 1. parte q.5.art.3. dub.1. Albertinus diſp.3. de ſubſtantia, q.7. n.13. adducens in eam ſententiam S. Thomam, Caietanum, Ferrarienſem, Bannem, atque Cabreram. Hæc placita fusè ac plenè diſcuſſa ſunt in metaphyſica. Nunc ſatis erit breuiter de eis pronunciare, quantum ad propoſitum ſcopum illuſtrandi hoc myſterium conducere poterit.

Non eſt forma negatiua.

74. Inprimis qui ſubſiſtentiam aiunt eſſe negationem, mihi non probatur. Id enim neque phyloſophicè neque theologicè loquendo ſatis accommodatum videtur. Sanè terminus vltimus ſubſtantiæ creatæ non poteſt eſſe mera negatio, quia terminus ille confert ad complendam naturam ſubſtantialem, quæ abſque eo foret ſubſtantialiter incompleta. Hæc autem omnia euertuntur, niſi terminus ille ſit poſitiuus. Nam negatio non poteſt dici complementum rei poſitiuæ, vnde natura ſubſtantialis perperam diceretur eſſe per ſe incompleta. Nihil quippe dicitur incompletum, niſi quod perfici poteſt acceſſu complementi, quod ſit eiuſdem generis cum re complenda. Atqui per ſe liquet, negationem non eſſe eiuſdem generis cum natura ſubſtantiali. Igitur non poteſt eam complere. Ac proindè humanitas malè diceretur ens incompletum, eoque nomine perperam excluderetur à categoria ſubſtantiæ. Itaque ne vniuerſam propè philoſophiam euertamus inuecta reali completione humanitatis, quam omnes hactenus philoſophi incompletam eſſe faſſi ſunt, admittamus ſanè ſubſiſtentiam, quæ eſt naturæ ſubſtantialis complementum, eſſe verè ens poſitiuum. Et verò an non conceptus iſte, *habens humanitatem*, qui voce *hominis* importatur, poſitiuus eſt, etiam ſupra illud quod voce *humanitatis* exprimitur? At quod ſonant voces illæ ſupra humanitatem, nihil eſt præter complementum ac terminum eius. Sicut quod diuinæ ſuppoſitalitates addere intelliguntur ſupra Deitatem, non eſt aliud, quàm Deitatis terminus & complementum, & quidem poſitiuum, vt per ſe liquet. Proportionaliter igitur philoſophandum eſt de complemento ſubſtantiæ creatæ, quod ſententia propoſita malè ſtatuit negatiuum.

Expenditur negatio in qua aliqui creatam ſubſiſtentiam ſtatuunt.

75. Impugnari deinde poteſt ea ſententia, expenſione negationis qua complementum prædictum conſtitui cenſet. Nimirùm negatione dependentiæ actualis ſimul & aptitudinalis ab aliena ſubſiſtentia. Quod vt liquidius fiat, diſtinguenda eſt cum Scoto ſupra & quodl.19.art.3. *litera V.* ac Rada in 3. controu.1. art.1. in 2 *parte corporis*, triplex dependentia ab alio tanquam ſuſtentante, de qua ſola hic agimus, nempe actualis, aptitudinalis, potentialis, aut vt Aquilonus loquitur in 3.d.1.q.1. *potentionalis*. Illa dicitur dependentiæ actualis, ſecundùm quam aliquid pendet actu ab altero tamquam ſuſtentante; ſiue ſubiectiuè, quo pacto accidentia pendent à cauſa ſua materiali; ſiue ſuppoſitaliter, quo pacto Chriſti humanitas pendet a Verbo, non à Patre aut Spiritu ſancto. Dependentia verò aptitudinalis illa eſt, ſecundùm quam res habet inclinationem, vt ab alio tanquam ſuſtentante pendeat, nec habet quicquam incompoſſibile, cum talis aptitudinis reductione ad actum. Poſtrema dependentia, quam dicebam vocari potentialem, eſt eadem cum aptitudinali, dempta tantùm inclinatione ad dependendum, quæ per dependentiam aptitudinalem importatur, non item per potentialem. Huic triplici dependentiæ appingi poteſt triplex negatio, nempe negatio actus dependendi ab alio vt ſuſtentante; negatio aptitudinis & inclinationis ad ſic dependendum, & denique negatio poſſibilitatis ſic dependendi.

Auctores igitur placiti quod excutimus, aiunt ſubſiſtentiam non conſtitui formaliter per ſolam primā negationem, neque per ſolam ſecundam, ſed aiunt conſtitui per ambas ſimul iunctas. Nam anima rationalis ſeparata habet negationem actualis dependentiæ, nec tamen eſt ſuppoſitum. Item humanitas prout iuncta Verbo, habet negationem dependentiæ aptitudinalis à verbo prout ſuſtentante, quia verè non inclinatur ad ſuſtentationem illam & coniunctionem. Nec tamen ſubſiſtit in ſe, quia non habet negationem actualis dependentiæ ab alio vt ſuſtentante. Erit autem ſubſiſtens in ſeipſa, ſi neque de facto ab extrinſeco ſuſtentante pendeat, neque aptitudine. Hæc itaque eſt negatio, quæ auctores prædicti cenſent conſtitui ſubſiſtentiam. Quod videtur illuſtrari poſſe exemplo totius integralis; nam v. gratia, aqua pedalis quamdiu non iungitur alteri aquæ, eſt aqua totalis. Cùm primum verò iungitur alteri aquæ, fit aqua partialis non de perditione vel acquiſitione realis cuiuſuis termini, ſed ſola de perditione negationis, quam antè habebat: Erat

quippe

quippe in ea negatio coniunctionis cum alia aqua comparte. Vnio autem, quæ inter vtramque aquam aduenit, non eſt cauſalitas vel dependẽtia alterius eſſe, quàm eius quo totum inde reſultans conſtituitur. Similiter ergo iuxta auctores, cum quibus agimus, humanitas interuentu vnionis hypoſtaticæ tanquam dependentiæ & cauſalitatis pendet peculiariter à Verbo quoad eſſe ſuppoſiti, quod illi naturæ abiecto proprio eſſe ſuppoſitali extrinſecus aduenit eo ipſo, quod poſita vnione ad Verbum humanitas caret negatione actualis dependentiæ ab extrinſeco ſuſtentante. Verè enim actu ſuſtentatur ab alio nempe à Verbo.

Refellitur multiplici ratione.

76. Ex hac explicatione ſententiæ aduerſariorum, validum contra eam argumentum eruitur, quia exponit planè idem per idem, & obſcurum per æquè obſcurum. Roganti enim quid ſit ſubſiſtentia alicuius ſubſtantiæ, reſpondet, eſſe negationem dependentiæ ab alia ſubſtantia non vt efficiente, aut quomodolibet aliter cauſante, ſed vt ſuppoſitante, ſiue ſubſiſtente in ſe, & dante alteri, vt ſubſiſtat. Hoc dico eſſe circulari & idem per idem exponere. Nam iuxta aduerſarios, illa alia ſubſtantia poteſt vel eſſe increata, & con plẽti per terminum poſitiuum, vel eſſe creata & per negationem terminari. Spectemus ergo in ſubſtantia ſubſiſtente negationem dependentiæ ab aliena ſubſiſtentia creata, & manifeſtum erit idem exponi per idem. Quandoquidem enim ſubſiſtentia creata eſt negatio dependentiæ ab aliena ſubſiſtentia, perinde erit dicere ſubſtantiam eſſe ſubſiſtentem, ac dicere ſubſtantiam habere negationem dependentiæ ab aliena negatione dependentiæ, quo quis poſſit eſſe vitioſior circulus? Vt taceam inauditum & planè impoſſibile dependentiæ genus, quo aliquid fingitur à negatione dependere, cum tamen omnis depẽdentia ſit acceptio alicuius eſſe, quod per negationem nequit conferri. Sicut ergo cùm humanitas pendet ſuppoſitaliter à diuina perſonalitate, verum eſt diuinam ſubſiſtentiam poſitiuè terminare humanitatẽ, & dare ei eſſe perſonale poſitiuum, quod eſt in diuino ſuppoſito; ita ſi externa ſubſiſtentia creata ſupponatur vel fingitur ſuppoſitare ſubſtantiam creatam, neceſſe eſt vt ei ſubſtantiæ aliquod poſitiuum eſſe adueniat, quale conſtat non poſſe per negationem conferri. Et in hoc elucet apertum diſcrimen inter rem de qua agimus & exemplum duarum aquarum, quod adducebatur. Nam in re noſtra, externum ſuppoſitum non pendet à natura, ſed tantùm ei confert ſuum eſſe perſonale, ſolaque natura pendet. Inter illas verò aquas, longè aliter ſe res habet. Nam neutra aqua dependet ab altera, quia concurrere ad ſimul conflandam totum integrale, non eſt pendere ad inuicem per communicationem mutuam illiuſmet eſſe, quod in vtraque illa partiali aqua reperitur. At hic vnum extremum accipit eſſe perſonale, quod per alterum extremum communicatur. Vnde hic locum habet vera dependentia, quæ non poteſt à nuda negatione progerminare.

Argumentor præterea, quia omnis negatio entitati alicui poſitiuæ adiuncta, cùm non ſit à ſe, neque poſſit in alia vlteriore negatione fundari vt perſpicuum eſt, fundari neceſſariò debet in ratione aliqua poſitiua talis entitatis, ſiue in poſitiuo aliquo eius gradu, quod nõ eſt reſtringendum ad negationem inſeparabilem, vt malè reſtringit Albertinus diſp. 3. de ſubſtãtia q. 1. n. 18. putans id patere ex priuatione lucis in aëre, quam quia ſeparabilis eſt, negat fundari in poſitiuo: ſed malè id negat. Fundatur enim in ipſamet aëris natura, quæ vtique poſitiua eſt. Aër ſiquidem ex ſua natura non lucet. Omnis igitur negatio naturæ cuipiam adiuncta, in gradu aliquo eius poſitiuo fundatur, indeque progerminat. Quis ergo erit gradus ille naturæ ſubſtantialis ſubſiſtentis, in quo fundabitur negatio hæc dependentiæ ab alieno termino? Perſpicuum ſanè eſt nullum gradum vel eſſentialem vel indiuidualem poſſe negationem illam profundere, & ſubſiſtentiam hanc negatiuam fundare. Omnes quippe illi gradus reperiuntur in natura creata ſubſtante alienæ ſubſiſtentiæ, nec tunc pullulat ex eis illa negatio. Neceſſe itaq; eſt vt dimanet ex aliqua forma poſitiua ſuperueniente & eſſentiæ, & indiuiduationi naturæ ſubſtantialis per ſe ſubſiſtentis.

His argumentis perſpicuè efficitur, ſubſiſtentiam naturæ creatæ non poſſe exponi per negationem dependentiæ ab aliena ſubſtãtia creatã ſubſiſtente, quod tamen ab auctoribus, cum quibus agimus, admitti notabam. Non poſſe autem ſubſiſtentiam creatam exponi per negationem dependentiæ à diuina ſubſiſtentia poſitiua, eſt per ſe manifeſtum. Neque enim diuina ſubſiſtentia dare poteſt naturæ ſubſtantiali creatæ, vt extrinſecè ſubſiſtat, niſi poſitiuè eam terminando; nec aliud eſt naturæ creatæ, ſubſiſtere (vt ſic dicam) tranſeunter, quàm poſitiuè compleri per externum ſuppoſitum. Similiter igitur cum natura in ſe ſubſiſtit, eſt in ſe poſitiuè terminata. Neque enim terminatio ſubſtantialis immanens, minùs poſtulat formam poſitiuam, quàm terminatio tranſiens.

Suffragium Conciliorum, & Patrum.

77. Habent porrò hic maximè locum argumenta Theologica ex Patribus & Conciliorum loquendi modis, quæ cum ſubſiſtentia creata merè negatiua non ſatis congruunt, nec ab aduerſarijs, niſi idem per idem, & obſcurum per æquè obſcurum exponendo, aptari queunt. V. g. definitum frequenter eſt, humanitatem Chriſti fuiſſe propria ſubſiſtentia ſpoliatam, & à Verbo perſonaliter aſſumptam, eique vnitã fuiſſe. Hoc in ſententia, quæ ſubſiſtentiam creatam poſitiuam agnoſcit, vacat propè difficultate, ſaltemque non incõmodè intelligitur, quod humanitas Chriſti, abſque connaturali complemento ſubſtantiali producta, acceperit loco eius indebitum ſibi terminum, ſiuè diuinam perſonalitatem interuentu vnionis, qua Verbo coniuncta eſt. In ſententia verò, quæ ſubſiſtentiam creatam ſtatuit negatiuam, definitio illa tot Conciliorum, ludicra omnino redditur. Nam iuxta eam ſententiam, humanitatem fuiſſe propria ſubſiſtentia ſpoliatam, & per vnionem cum Verbo fuiſſe aſſumptam ad diuinam ſubſiſtentiam, perinde erit ac ſi dixiſſent Concilia, Verbum exuiſſe humanitatem negatione dependentiæ ab ipſo Verbo; ſiue non reliquiſſe humanam naturam abſque vnione cum Verbo, ita vt totus effectus vnionis cum Verbo ſit, non relinquere humanitatem inunitam. At ridiculum planè eſt id definire. Quis enim ignorat, rem vnitam non manere inunitam? vel quem latet, rem dependentem non manere non dependentem? Quod ergo exponendum fuerat, nempe quo connaturali ac proprio eſſe exuta ſit humanitas, & quomodo per vnionem accipiat à diuino Verbo illud eſſe, eminentiore ac pretioſiore modo, id verò in ea ſententia, quam excutimus, nullo modo exponi poteſt. Similiter paſſim Concilia & Patres dicunt Verbum ſuppleuiſſe creatam perſonalitatem; & naturam abſque perſona aſſumpſiſſe. Hoc verò iuxta aduerſarios eſt dicere, Verbum ſuppleuiſſe nihil, & aſſumpſiſſe naturam abſque nihilo. Quin etiam cùm illud nihil ſit negatio aſſumptionis, ſenſus erit Verbum aſſumpſiſſe humanitatem abſque negatione aſſumptionis, quod eſt abſonas planè ac ridiculas locutiones Concilijs & Patribus affingere. Tandem definiunt ſæpè Patres, humanitatem per dependentiam à Verbo fuiſſe exaltatam, & ſupra quàm dici aut concipi poſſit, euectam; & tamen iuxta aduerſarios dicen-

da potius eſſet depreſſa. Nam dependentia à termino diuino, non pertinet ad exaltationem, niſi poſito quod ſubſtantia creata debeat naturaliter à ſubſtantiali aliquo termino ſiue diuino ſiue humano pendere. Tunc ſiquidem dignius eſt & ad exaltationem maximè conferens pendere à diuino termino. At ſi natura creata non exigit pendere à termino quopiam poſitiuo, & tamen fiat dependens ab aliquo tali termino quantumuis ſublimi, atque diuino, deprimetur potiùs quàm exaltetur. Dependentia enim ſemper infert indigentiam, ac proinde etiam depreſſionem; nemoque dubitarit, quin honorificentius futurum eſſet creaturæ ſe ſola accipere ac retinere eſſe, ſi id fieri poſſet, quàm illud emendicare à Deo per dependẽtiam cuiuis creaturæ intrinſecam, Deique reſpectiuam. Quod enim res à Deo dependeat, non minus eſt dependens, ac indiga opis alienæ, quantumuis à cauſa ſublimiſſima, ipſoque Deo conferenda.

Tela imbellia in eandem ſententiam.

78. Eſt qui præterea vrgeat, ex aduerſariorum ſententia ſequi, eſſe in Chriſto duas perſonas, eo quod iuxta eos per vnionem nihil reuera Chriſti humanitati decedat, ac proindè æquè humanitas illa debeat eſſe & dici perſona, ac ſi non vniretur Verbo. Item iuxta eos humana natura in Chriſto habet omnes reales conceptus, per quos ſi à Verbo dimitteretur, ſubſiſteret, & conſeruaretur abſque dependentia à Verbo prout ſuppoſitante. Per eoſdem igitur conceptus reales nunc quoque independens eſt à Verbo in ratione ſuppoſiti ſpectato: ſuntque conceptus illi tam efficaces ad humanitatis in Verbo poſitæ conſeruationẽ, quàm ſi humanitas extra Verbum poneretur. Quorſum ergo dependere à Verbo ſuppoſitante affirmetur? Dilatat, & quantum poteſt communit hæc argumenta Hurtadius diſp. 11. Metaph. à c. 24. Mihi tamen eneruia admodùm videntur. Aduerſarij namque facilè dicent, perſonam importare negationes illas, quas ſupra ex eis propoſuimus; ideoque dicent humanitatẽ aſſumptam non eſſe perſonam, quia negationibus illis deſtituitur. Quod autem humanitas à Verbo prout ſuppoſitante dimiſſa, æquè eſſet conſeruanda, ac cùm à Verbo ſuppoſitante dependebat, non eſt ad rem. Dependentia enim à Verbo ſuppoſitante non eſt effectiua, atque adeo nec conſeruatiua: Sed eſt dependentia in ratione terminantis ſubſtantialiter, atque complentis naturam ex ſe egentem terminatione ac complemento. Natura ergo extra Verbum poſita, ita aliunde conſeruari poſſet effectiuè, vt tamen non eſſet terminata ſubſtantialiter ac completa in genere ſuo, niſi appictis ei negationibus dependentiæ, quibus iuxta aduerſarios terminatur. Quare negotium eis hac ex parte non faceſſo. Sed ſatis ſuperque aduerſus eos ſunt alia anteriùs propoſita.

Subſiſtentia creata, non eſt quid poſitiuum à naturâ indiſtinctum.

79. Pergo ad alteram ſententiam de ratione formali & conſtitutiua ſubſiſtentiæ creatæ, vt intelligatur, quid de facto defuerit humanitati aſſumptæ à Verbo abſque connaturali ſubſiſtentia. Altera ergo ſententia, ſubſiſtentiam creatam agnoſcit quidem eſſe formam poſitiuam, ſed à natura quam afficit indiſtinctam. Quæ putatur fuiſſe Ariſtotelis ſententia 7. Metaph. c. 6. cum ait, quod quid eſt, eſſe idem cum eo, cuius eſt, id eſt, naturam cum ſuppoſito. In quam rem alia ibi ex Philoſopho congerit Fonſ. q. vnica. ſ. 1.

Verùm hæc ſententia non congruit cum myſterio Incarnationis, nec exponit accommodatè, varias Patrum & Conciliorum locutiones. Eiuſmodi eſt, quam adhibuit Innocentius 3. in quodam decretali, vt refert S. Thomas 3. p. q. 4. art. 2. [Verbum in myſterio Incarnationis conſumpſit humanam perſonam, non naturam.] Nempe prout Innocentium intellexit Dur. in 3. d. 5. q. 1. n. 7. nõ deſtruendo præiacentem in Chriſti humanitate perſonalitatem creatam, ſed præueniendo & obſtando ne exurgeret. Quo item ſenſu accipienda ſunt Verba illa Paſchaſis Diaconi l. 2. de Spiritu ſancto c. 4. laudata à Patribus Concilij Francofordi, in epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ. [In Deo & homine gemina ſubſtantia, ſed non gemina perſona eſt, quia perſona perſonam conſumere poteſt, ſubſtantia verò ſubſtantiam non poteſt, ſiquidem perſona res iuris eſt, ſubſtantia res naturæ] Et paulò ſuperiùs [Quando Verbum tranſit in carnem, & hominis habitum Deus induit, & ſic in circuitu eius tabernaculum eius & ſplendorem ſuum tenebris noſtræ fragilitatis inuoluit, & ponit tenebras latibulum ſuum, Dei quidem & hominis duplex ſubſtantia eſt, ſed tamen vna perſona. Quamobrem? Quia dum formam ſerui accipiens, famulo Deus iungitur, minoris humilitas intra reuerentiam maioris abſconditur, & ſuperioris lumine exinanita conſumitur; ac ſic proprietatem perſonæ, humanitas diuinitate obumbrante vel eminente, non obtinet.] En humilitas & obſcuritas perſonalitatis creata conſumpta ſplendore lucis ſuperioris, hoc eſt, aſſumptione per Verbi perſonam iuxta Paſchaſium. Nec aliud ſonant illa Fulgentij l. de Incar. c. 5. [accedit Deo humana ſubſtantia, non perſona.] Hæ igitur aliæque huiuſmodi locutiones, ſupponendo quod ſubſiſtentia creata non ſit formaliter negatio, ſed ſit verè ens poſitiuum, nullum idoneum ſenſum habere poſſunt, quia impoſſibile eſt quod Verbum conſumpſerit humanam perſonalitatem poſitiuam ſalua natura, & quod natura humana acceſſerit ad Verbum, non perſonalitas, niſi inter naturam & perſonalitatem ſiue ſubſiſtentiam, reperiatur diſtinctio aliqua à parte rei. Per nullam ſiquidem naturæ ſuperadditam connotationem ſiue exiſtentiæ, ſiue accidentium, ſiue indiuiduationis, ſalua eſſe poteſt ratio ſubſiſtentiæ humanæ, & quæ fides docet de eius abolitione & conſumptione, ac complemento per ſubſiſtentiam Verbi in hoc myſterio.

Patres id damnant in hæreticis circa hoc myſterium lapſis.

80. Quare plerique Patres iam pridem conteſtati grauiter ſunt, quod hæreticos circa hoc myſterium tam fœdè hallucinatos, præcipitauit in errorem, illud fuiſſe, quod naturam & perſonam creatam idem reipſa eſſe arbitrarentur. Damaſc. lib. 3. fidei c. 3. [Hoc hæreticis inducit errorem, quod idem dicant naturam & hypoſtaſim, ſuppoſitumue ac perſonam.] S. Anaſtaſius Sinaita in ὁδηγῷ infinities, ſed ex inſtituto c. 8. 9. & 10. confirmat, naturam & perſonam non eſſe idem; & hanc ait eſſe traditionem Apoſtolicam, & doctrinam in Dei Eccleſia indubitatam reclamantibus licet philoſophis, quos ait viam hæreticis in hac parte ſtrauiſſe, ac præſertim Seuerianis, quorum refert fuiſſe decantatam illam næniam. *Idem ſunt natura & perſona.* In ipſo autem fine operis docet ſententiam Synodi Nicænæ & Epheſinæ atq; adeò Sanctorũ (vt ait) quingentorum decem & octo Patrum ex vtraque Synodo computatorum ferre diſtinctionem naturæ & perſonæ. Non, diſſimiliter Theodoretus dialogo immutab. *ferè initio* tradit diſtinctionem naturæ & hypoſtaſeos ſiue perſonæ, nullam quidem eſſe, ſi externa ſpectetur ſapientia, hoc eſt, & philoſophorum & hæreticorum, qui philoſophis potiùs quàm Eccleſiæ adhæſerunt. Sed ſi Patrum doctrina ſpectetur, naturam & perſonam differre plurimum. Similia habet Eulogius

gius Alexandrinus l.9. vt eſt in Photij breuiculo Codice 230. Et Vigilius l.2. contra Eutych. Itemque Epiphanius Diaconus in 7 Synodo, actione 6. partitione eius tertia. Vbi ait [Eutychianos per ſubuerſionem veritatis nihil aliud egiſſe, quàm vt oſtenderent naturam & hypoſtaſim idem eſſe, quæ ſanè inter ſe differre veri Eccleſiæ Catholicæ alumni agnoſcunt.] Diſertè Iuſtinianus in edicto fidei ſuæ, [non idem eſt natura & ſubſiſtentia omnes enim ſancti Patres conſonanter nos docent, aliud eſſe naturam ſiue ſubſtantiam & formam, & aliud ſubſiſtentiã ſiue perſonam.] Eadem denique habet Ioannes Maxentius Dialo.1. contra Neſtorianos *ſub fine.* ſi tamen operæpretium eſt furfuris illius ſcriptorem, inter Patres annumerare.

Miror verò quid Gabrieli Vaſques in mentem venerit 3.p.d.31.n.6. cum dixit, loca Patrum affirmantium non idem eſſe naturam & perſonam, non facere ad rem præſentem; eo quod Patres non dicant naturam & perſonam differre pluſquàm ratione: nec loquantur de diſtinctione naturæ à perſona in creatis, ſed in diuinis, nec agant cum Neſtorianis, quorum errorem profectum dicant ex indiſtinctione naturæ & perſonæ, ſed cum Monophyſitis, Acephalis & Seuerianis, quos idcirco dicunt erraſſe, quia in Deo naturam & perſonam non diſtinxerunt. Vnde factum eſt, vt errarint, dicentes humanitatem Verbo fuiſſe vnitam in natura, nõ in perſona. Hæc autor prædictus, quæ mihi dixi mira videri. Nam quod Patres allegati agant de diſtinctione plus quàm per mentem eſt adeò perſpicuum vt probatione opus non ſit, ſi loca prolata adeantur & conſulantur, præſertim verò tam diſtinctè & tam expreſsè id inculcat Anaſtaſius Sinaita, vt exoculatus ſit qui hoc apud eum non videat. Vnde Patres nõ agunt de diſtinctione naturæ & perſonæ in diuinis, quarum indiſtinctio certiſſima eſt ex fide, nec hæreticos induxit in errorem; ſed planè agunt de diſtinctione naturæ creatæ à perſona creata; & ea ex parte cùm alios hæreticos, tùm Neſtorianos quoque exagitant, quod duas Chriſti perſonas inde colligerent, quia ſunt in Chriſto duæ naturæ, & idem eſſe perſonam & naturam abiurarentur. Monophyſitæ verò, qui & Acephali, ac Seueriani, ex eodem peruerſo principio vnam eſſe Chriſti naturam colligebant, quod vna ſit eius perſona, idem verò ſint perſona & natura. Et quia vnam Chriſti naturam commenti ſunt, idcirco vnionem in natura factam dixerunt. Non autem idcirco quod vnionem cenſuerint factam eſſe in natura diuina, non in perſona. Id enim ad errorem Monophyſitarum nullo modo refert. Itaque reſponſio qua Vaſques loca Patrum à nobis prolata pro diſtinctione plus quàm rationis, perſonam inter & naturam creatam elidere vel eludere tentauit, vndique rimas agit.

An rectè tribuatur Ariſtoteli.

81. Quod aliqui pro ſententia hactenus diſcuſſa, & ſubſiſtentiam non niſi ratione à natura diſtinctam agnoſcente, Ariſtotelis autoritate pugnabant, quem aiebant non diſtinxiſſe ſuppoſitalitatem à natura, niſi ratione, non eſt quod nos remoretur. Imprimis quia mirum non eſſet, ſi Ariſtoteles indiſtinctionem ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ affirmaſſet, ſiue in ſubſtantijs tantùm immaterialibus, vt voluit Argent. in 3.d.6.q. vnica. art.1.ad 5. contra primam, ſiue connaturaliter in quibuſcunque ſubſtantijs, vt ſignificabat ſupra Theodoretus. & ſæpè affirmat Anaſtaſius in ὁδηγῷ, vt cap.6. & 8. & 9. ac nominatim c.17. *in fine*; nec non S. Hieronymus epiſt.57. Præcipuum enim, imò vnicum validum argumentum diſtinguendæ reipſa ſubſiſtentiæ creatæ à natura, ducitur ex myſterio Incarnationis, quod Ariſtoteli fuit incompertum. Deinde non deſunt, qui admittant, Ariſtotelem ſubſiſtentiæ creatæ & naturæ diſtinctionem à parte rei agnouiſſe. Ita enim habet Caiet. 3.p.q.4. art.2. Val.t.4.d.1.q.4.p.2. *in octaua ſententia.* Greſerus ad caput 6. ὁδηγῷ Anaſtaſij Sinaitæ, & Albertinus diſp.3. de ſubſtantia q.1.n.31. qui hanc eſſe philoſophi mentẽ colligunt ex tradita per eũ diuiſione ſubſtãtiæ in primam & ſecundam, id eſt, vt ipſi interpretantur in ſuppoſitum & naturam. Quæ quidem probatio infirma admodum eſt, quia facile reſpõderi poſſet Ariſtotelem nomine ſubſtantiæ primæ non intelligere ſuppoſitũ plus quàm ratione diſtinctum à natura; vel certè non rectè per primam ſubſtantiam intelligi ſuppoſitum, naturam autem per ſecundam ſubſtantiam. Tamen neque argumentatio, quæ ad contrariam ſententiam Ariſtoteli affingendam petebatur ex 7. Met. c.6. eſt admodum vigens vel firma. Ibi enim Ariſtoteles non cogitauit de indiſtinctione ſuppoſiti & naturæ, ſed vt Alexander optimè eo loco vidit, agit de ente per ſe, aitque in eo ente definitionem eſſe eandem cum definito, negans idem contingere in ente per accidens, quod vocat ens materiale. Et ideo ait, in entibus materialibus, quod quid eſt differre ab eo cuius eſt, non item in alijs. Quam eandem doctrinam habet Philoſophus illo 7. libro c.11. Itaque ex Ariſtotele vix proferri quidquam poteſt firmum ac ſolidum, quo ſubſiſtentiæ à natura diſtinctio, vel indiſtinctio à parte rei ſuadeatur. Et veriſimilius eſt illum de diſtinctione à parte rei non cogitaſſe: quia cum nihil de myſterio Incarnationis inaudiſſet, non fuit vnde illi cogitatio de ſuppoſitalitatis & naturæ creatæ diſtinctione obreperet. Peripatetici tamen Chriſto poſteriores, eam diſtinctionem agnoſcere potuerunt ex rumoribus de hoc myſterio. Vnde Porphyrius apud Nemeſ. libro de hom. c.3. *ſub fine* agnouiſſe videtur, ſuppoſiti à natura diſtinctionem.

Vera ſententia; ſubſiſtentiam creatam, eſſe modum poſitiuum à natura diſtinctum.

82. Amplectenda igitur eſt tertia ſententia ſuperiùs propoſita, quæ & ſubſiſtentiam creatam ſtatuit poſitiuam, & diſtinctionem à parte rei inter eam atque naturam, profitetur. Sed quia ſub ea ſententia duo diuerſa placita comprehenduntur, nempe eorum, qui diſtinctionem illam à parte rei affirmant eſſe tantùm minorem ſiue modalem, & eorum qui aſſerunt eſſe realem maiorem, ſeu tanquam rei firmæ & ratæ ab altera re item firma & rata, addendum fruſtra inuehi maiorem illam diſtinctionem. Dummodò enim minor realis diſtinctio concedatur, ſufficienter intelliguntur omnia quæ fides tradit de hoc myſterio, & omnibus, ob quæ ſubſiſtentiam creatam poſitiuam & diſtinctam agnoſcimus ſit ſatis. E contrario verò nullum ſuppetit argumentum idoneum, quo mutua ſeparabilitas naturæ & ſubſiſtentiæ eius probetur; quod tamen eſt vnicum argumentum, quo diſtinctio realis maior perſuaderi ſolet aut poteſt.

Quæ in contrarium proferunt autores pro maiore reali diſtinctione allegati, leuia ſunt. Aluares 3.p.d.23. inde argumentatur, quod admiſſa ea diſtinctione, meliùs intelligatur myſterium Incarnationis. Sed hoc qua facilitate dicitur, eadem negatur. Reuera enim perinde eſt ad hoc myſterium, dummodò ſubſiſtentia creata ſtatuatur ſeparabilis à natura, quod æque habet, ſi ſit modus.

Aliter argumentatur Hurtadius d.11. Metaph. n.48. & ex generali ratione modi probare contendit, ſubſiſtentiam non eſſe modum: ſic enim ratiocinatur. Omnis modus naturæ, eſt eſſentialis determinatio illius ad aliud. Atqui nulla ſubſiſtentia hoc habet. Igitur non eſt modus. Hoc argumentum Autor notat eſſe in Cameſtres. Id tamen non obſtat, quo minus maior ſit falſa.

falſa. Ad quid enim aliud, determinat figura quantitatem? Quod ſi lubeat illam commentitiam modi notionem gratis admittere, non deerit quod ad naturam dicamus. In promptu enim erit reſpondere, ſubſiſtentiam conferre naturæ determinationem ad ſuppoſitum extrinſecum quatenus natura per ſubſiſtentiam ſuam ſtatuitur independens à quocunque extrinſecus ſuſtentante ac ſuppoſitante. Argumentatur præterea idem autor, ſed æquè inualidè num. 50. ex eo quod certum ſit Verbum diuinum ſupplere creatam humanitatis ſubſiſtentiam, cum tamen nequeat ſupplere modum: Deus enim non poteſt ſupplere effectum formalem cauſæ formalis in eodem genere, quia ille cauſandi modus imperfectionem inuoluit. Hoc argumentum autor fatetur non eſſe euidens, ait tamen facere magnam fidem, fortaſsè apud credulos. Nam mihi quidem huiuſmodi argumentatio nec leuiſſimam fidem ingenerat, qui euidens cenſeam æquè Verbum (aliter tamen quàm in genere cauſæ formalis) ſupplere poſſe ſubſiſtentiam creatam modalem, ac firmam, & maiori realitate diſtinctam, nec plus repugnare vnum quàm alterum.

Potentior in ſpeciem eſt ratiocinatio, qua vtitur Albertinus loco allegato q. 7. n. 18. dicens munus ſubſiſtentiæ eſſe ſuſtentare naturam, & dare illi per ſe eſſe; proindeque oportere vt ipſa ſubſiſtentia per ſe ſit, nec innitatur naturæ, quod neceſſe eſt facere modum, qui eſt entitas infirma, ac proinde ad alterius rei ſuſtentationem inidonea. Verùm hæc quoque machina, non difficilè diſijcitur; negando quod ſubſiſtentia ita debeat per ſe eſſe, vt non poſſit alteri inniti tanquam modificato. Sanè creatio quæ eſt eſſentialiter aliquid per ſe, & abſque ſubiecto, innititur tamen effectui ad quem eſt via tanquam modificato, cui ob infirmam naturam ſuam adhæreſcit. Quare ſimiliter ſubſiſtentia, etſi naturæ tanquam modificato adhæret, dat tamen illi per ſe eſſe eamque ſubſtantialiter terminat, formaliter præſtando, vt abſque ſuſtentante cohæreat: ſicut creatio adhæret rei creatæ, cui formaliter confert per ſe eſſe, & independenter à ſubiecto quocunque.

Quid naturæ ſubſtantiali conferat modus prædictus.

83. Ratum igitur eſto, ſubſiſtentiam creatam eſſe verum modum a parte rei ſuperadditum naturæ ſubſtantiali, eique formaliter conferentem per ſe eſſe. Hic verò vel inuitus adigor, nonnihil adhuc in Metaphyſicis hiſce tricis hærere, vt exponam quid ſit illud per ſe eſſe, quod à modo iſto ſubſtantiæ ſuperaddito conferri formaliter dico. Id enim & ad vniuerſum præſens negotium permagni intereſt; & eo non expoſito ambiguum ſemper manebit, quorſum huiuſmodi additiciam formam prouiſam naturis ſubſtantialibus aſſeramus.

Eſt igitur per ſe eſſe, idem quod eſſe ab alio vt quomodolibet ſuſtentante independens. Vel idem quod eſſe incommunicabile alteri tanquam ſubiecto aut termino ſubſtantiali. Conſiderandum enim eſt, quod ſupra præmiſimus, entitatem ſubſtantialem, quæ extracta fuerit è cauſis ſuis, & per exiſtentiam facta ſit actualis, manere indifferentem, vt ad hunc vel illum è duobus eſſendi modis determinetur; nempe vt ſit per ſe & in ſe, vel vt ſit in alio, ſicut enim in accidente priùs eſt quod ſit actuale ſiue quod exiſtat, quàm quod tali modo exiſtat, nempe in alio, à quo conſeruari poſſet ſeparatum, (vt patet ex accidentibus Euchariſtiæ ſeparatis à ſubiecto), & tamen per inhærentiam exiſtentiæ ſuperuenientem determinatur ad eſſendum tali modo, nempe in ſubiecto: ita proportionaliter ſubſtantia creata, cum primùm facta eſt actualis, per exiſtentiam, determinanda eſt ad certum eſſendi modum; nempe vel ad modum eſſendi in alio tanquam ſubiecto, vt accidit formæ ſubſtantiali materiali; vel ad modum eſſendi in alio tanquam ſuppoſito, vt contingit humanitati Chriſti; nec ad modum eſſendi in ſe vel per ſe interuentu modi illius, quem hactenus adſtruximus; per illum quippe ſubſtantia redditur formaliter incompoſſibilis cum exiſtentia in alio; ſiue cum dependentia ab alio vt ſuſtentante ſubiectiuè, vel ſuppoſitaliter; quod aliter dicitur, reddi incommunicabilem alteri vt ſuſtentanti, cùm ſubiectiuè, tum hypoſtaticè.

84. Et non eſt quidem captu operoſum, quomodo ſubſiſtentia ſuſtentationem ſubiectiuam excludat; quia quid ea ſuſtentatio ſit non difficile intelligitur: quod enim res aliqua à materia ſubiectiuè pendeat, eò quod tam infirmæ ſit naturæ vt poſtulet produci adhibito fulcro, cui innitatur & actio, quæ eſt ipſa eius dependentia, & res ipſa dependens, ideoque non ſit per ſe, ſed in alio ac per aliud; perſpicuum nobis eſt ex accidentibus, quæ cum connaturaliter ſunt, nemo dixerit per ſe eſſe ob tantam ſubiecti ſuſtentantis indigentiam. Eam ergo dependentiam ab extrinſeco ſubiecto ſuſtentante, excludit ſubſiſtentia. Tametſi hic non eſt effectus eius reciprocus conuenit enim ei quoque modo eſſendi, qui accidentibus ſeparatis confertur, eaque ita ſeorſim à ſubiecto conſtituit, vt tamen non ſit ſubſiſtentia, quæ in naturas tantum ſubſtantiales poteſt cadere. Conuenit quoque effectus ille modo creationis, qua res producitur auulſa à ſubiecto. Neque, tamen creatio eſt ſubſiſtentia, non modo quia accidentia creari poſſunt, etſi ſubſiſtentiæ capacia non ſint, ſed etiam quia creatio cum ſit dependentia à cauſa efficiente, habet ſe per modum viæ ad eſſe, eſtque eo aliquatenus prior, quod non habet ſubſiſtentia, quæ planè ſuperuenit rei iam actuali & exiſtentiam nactæ. Eatenus ergo ſubſiſtentia dicitur excludere à ſubſtantia dependentiam ſubiectiuam, quatenus ſubſiſtentia propria nemini debetur niſi præhabenti independentiam à ſubiecto in ſuo eſſe. Quod enim ſubiectiuè pendet in eſſe, multò magis eſt fulcri externi indigum, quàm quod à ſubiecto quidem independens eſt, ſed tamen imperfectum eſt in illo gradu, quem in ſuo genere obtinet. Quare quod à ſubiecto pendet, non poteſt dici per ſe eſſe ſiue ſubſiſtere. Et quamuis dependentia ſubiectiua atque adeo etiam independentia ſpectet ad modum quo eſſe communicatur à cauſa efficiente, ideoque non poſſit formaliter conferri per ſubſiſtentiam quæ exiſtentiæ & rei priùs natura productæ ſuperuenit, tamen quia ſubſiſtentia talem independentiam eſſentialiter præexigit, rectè poteſt dici eam per ſubſiſtentiam haberi, nempe præſuppoſitiuè, eſto non haberet ipſa vim excludendi à natura ſubſiſtente talem dependentiam, ſi aliunde præſupponeretur excluſa.

85. Maior difficultas eſt circa alteram ſuſtentationem externam nempe hypoſtaticam, quam directè per ſubſiſtentiam excludi aiebam, collata naturæ ſuſtentatione interna. Quid enim eſt ea ſuſtentatio, vel quorſum neceſſaria eſt naturæ independenti à ſubiecto? Albertinus quidem diſp. 3. de ſubſtantia q. 2. n. 15. & 16. & coroll. 6. n. 4. agnoſcit in ſubſiſtentia creata reſpectu naturæ influxum quendam in genere cauſæ formalis poſteriorem ſubſiſtentiæ communicatione facta naturæ per vtriuſque coniunctionem. Tamen influxus ille in naturam, eſt omnino fictitius quia natura præiacet coniunctioni, qua iungitur cum ſubſiſtentia; & conſequenter ante ſubſiſtentiæ aduentum habet totum ſuum eſſe. Quid enim ergo illi conferret ſubſiſtentiæ influxus? aut ad quid eo egeat, ſi per illum nihil accipit? Et verò Chriſti humanitatem à Verbo tantùm diuino ſuſtentari, certa fides eſt: & tamen nullus

lus eſt Verbi in humanitatem influxus, qui ſit Verbo peculiaris, cum opera ad extra ſint omnibus æquè perſonis communia. Non vacat itaque difficultate ea ſuſtentatio, nec ſatis apparet, quid præſter formaliter ſubſiſtentia, quæ eam excludere dicitur. Res quippe per creationem producta, cuiuſmodi eſt res qualibet ſubſiſtens immediatè, ſubducta licet ſubſiſtentia propria, non relaberetur in nihilum. Nec eſt potior ratio cur natura ſubſtantialis, ſi hoc complementum deperderet, deberet in nihilum ſolui, quàm cur viuentia deperditis integralibus quibuſdam complementis, ſuum eſſe retineant. Itaque meritò contra ſic explicatum ſubſiſtentiæ effectum formalem inſurgit Catharinus libro de gloria & lapſu Angelorum *ſub medium*. Videturque annuere Leſſius l.12. de Diu. perfect. n. 53. negans ſuſtentationem naturæ ſubſtantialis per ſubſiſtentiam creatam.

Vera explicatio effectus quem ſubſiſtentia formaliter confert.

86. Exiſtimo igitur idcirco ſubſiſtentiam dici excludere ſuſtentationem ab extrinſeco ſuppoſito, & conferre formaliter naturæ ſuſtentationem intrinſecam, ſiue vt ſit per ſe, quia natura per hunc ſuum ſubſtantialem terminum completur vltimò, accipitque debitum habẽdi eſſe, illudq; retinẽdi ſeorſim à quouis alio & vt ita dicam accipit ius Larium ſeparatorum in rerum vniuerſitate. Quodcunque enim ens ciuitate hac mundana donatur, vel eſt ſibi ipſi, ducitque per ſe familiam vel allegitur in familiam alienam, & alteri adhæret, nec fas eſt vlli enti aliter degere, quia ita fert decens & conueniens vniuerſi adminiſtratio. Charactet ergo vel potiùs conſtitutiuum entis alicuius in ratione illa, quaſi ciuis per ſe cohærentis & familiam ducentis, nec adlegi ab altero poſtulantis, eſt ſubſiſtentia.

87. Illuſtrare hoc licet, adhibita inductione omniũ entium. Quoduis namque ens vel eſt ſubſtantia vel accidens directè aut reductiuè. Et accidẽs quidem ex ſua natura addicitur alteri, & quaſi modificatur, vnde non eſt mirùm ſi deeſt illi ſubſiſtentia. Subſtantia verò vel eſt dimidiata, vel totalis. Subſtantia partialis ſi ſit à ſubiecto dependens, quod habet forma materialis, eſt quoad hoc eiuſdem rationis cum accidente, ita vt quamuis pertineat ad genus ſubſtantiæ & ſubſtantia dicatur quia eſſentialiter complet naturam in eodem genere, & deſtinatur ad conſtitutionem vnius tertij, quod eſt directè & totaliter ſubſtantia; tamen non plus ius habeat productionis ac conſeruationis ſeorſum ab alio quouis ente, quàm accidens. Vnde ei quoque negatur ſubſiſtentia quæ conceditur ſubſtantijs partialibus independentibus à ſubiecto; puta materiæ & animæ rationali, quia hæ entitates ſuapte natura, & quantum eſt ex eo quod exigunt propter ſuum eſſe, poſſent exiſtere ſeorſim à quouis alio: non enim ſunt entia caduca ſed firma, & apta per ſe cohærere, & idcirco dicuntur per ſe ſubſiſtere, & collocantur ad latus categoriæ ſubſtantiæ, tanquam entia apta per ſe cohærere, quod non conceditur humanitati præciſè à ſuppoſitalitate. Non ponuntur tamen in ſubſtantiæ categoria directè, quia ſunt eſſentialiter incompletæ. Quæ cauſa eſt, cur iungantur alteri; nempe materia formæ, & forma immaterialis materiæ ob bonum tertij ex eo nexu exſurgentis. Incompletio namque humanitatis, quæ dicitur forma totius longè diuerſæ rationis eſt ab eâ incompletione, quæ cernitur in materia reſpectu formæ, & in forma immateriali reſpectu materiæ. Nam humanitas dicitur incompleta, quia deeſt illi terminus vltimus ſui generis, quem ob bonum ſuum depoſcit, tanquam connaturalem naturæ ſubſtantialis limbum, ſine quo mutila eſt & carens iure ſolitariæ productionis ac conſeruationis. At materia dicitur incompleta, (& idem eſt de anima rationali,) quia quamuis terminata ſit termino reſpondente ſuæ entitati eique proportionali, ideoque poſſit ſeorſim à quocumque alio accipere & retinere eſſe cõnaturaliter, ſi eius ſolius ratio habeatur: tamẽ habendo (vt pâr eſt) rationem compoſiti eſſentialis apti ex harum partium adunatione exiſtere, hæ partes poſſunt iungi mutuo, non vt ipſæ ſint, ſed vt ſit compoſitum phyſicum ex vtriuſque commercio & conſociatione productum. Quare perfectio & conſummatio ſiue competitio, quæ vni illarum partium ab alia aduenit, non eſt in ratione ſubſiſtentis, ſed in ratione eſſentiæ, & natura, vt patet ex materia, quæ completur ſufficienter per formam materialem, quantumuis nõ ſubſiſtentem. Liquet igitur quod ſubſtantia partialis à ſubiecto independens poſſit eſſe vltimò completa & dici ſubſiſtens quantumuis alia ratione, quæ ad ſubſiſtentiam non pertinet, ſit incompleta & ob bonum tertij non autem vt ipſa ſit, & ius ſeorſum eſſendi accipiat, poſtulet compleri.

88. Iam verò ſubſtantia totalis, vel eſt tantùm forma totius, quam dicere poſſumus totalem in ratione eſſentiæ eiuſmodi eſt humanitas; vel eſt totalis in ratione ſuppoſiti ſubſtantialis plenè conſtituti & habentis formam totius. Prior ſubſtantia non eſt apta per ſe eſſe. Debet enim alteri inniti nempe ſuppoſito, quod quærit ob ſuum bonum, & vt ius habeat connaturaliter accipiendi & retinendi eſſe alicubi in rerum natura. Nam quamuis, ſi ſit ex partibus per creationem productis, vt humanitas, vel ſi ſit ens ſimplex, vt Angelitas, poſſet accipere & retinere eſſe abſque alio ente à cauſa efficiente diſtincto, nec omni tali ente ſubducto relaberetur ſuapte natura in nihilum; vt ſuprà dicebamus: tamen præter naturale eſſet, & abſque iure, ita conferre eſſe illudue continuare, quia lex vniuerſi poſtulat, vt nihil in eo ſit, niſi vel ſibi ipſi, & conſignatum charactere id denotante ac expoſcente, qui eſt ſubſiſtentia; vel addictum alteri, & in eius familiam allectum, cui proinde dicatur adhærere; & ab eo ſuſtentari ad ſenſum prædictum. Sola poſterior ſubſtantia, hoc eſt comperta in ratione ſuppoſiti, nec poſtulat alterum à quo eſſentialiter compleatur ob bonum tertij, vt materia & anima rationalis, nec à quo in ſeipſa compleatur; id eſt per quod donetur iure Larium ſeparatorum in mundana ciuitate. Habet enim ius illud ratione ſubſiſtentiæ, qua vltimò completur ac perficitur in ſuo genere, vt proinde non ſit quod ad ius connaturale accipiendi & retinendi eſſe ſeorſim ab alijs, emendicet fauorem extrinſecum, cum ipſa illi ſubſiſtentia interna ſit ad id plus ſatis.

Qui propoſita ſententiæ, aſtipulati.

89. Inſinuauit vel etiam expreſſit hunc ſubſiſtentiæ effectum formalem Leontius l. de ſectis act. 7. *fere initio*, diſtinguens duplicem hypoſtaſeos notionem. Vnam ſcilicet qua quidlibet verè exiſtens, dicitur hypoſtaſim habere. Qua ratione ait, interdum accidentia quoque dici habere hypoſtaſim, ſola verò commenta vt tragelaphum vel chymæram, dici hypoſtaſeos expertia. Alia, qua hypoſtaſim habere propriè dicitur, illud quod ſeorſum & per ſe exiſtit, vt Petrus & Paulus, qui eſſe in alio non habent, ideoque per ſe eſſe ac ſubſiſtere dicuntur. Idem ferunt, quæ habet Damaſcenus in dialectica c.65. docens præter cætera hypoſtaſim nihil aliud eſſe quàm ſubſtantiam ſeparatam. Pulcherrimè & fusè in eandem ſententiam diſputat Theorianus in lega. ad Armenos *non multùm ab initio*, definiens ſubſtantiam primam & propriè dictam iuxta doctrinam Patrum. Ait enim eam eſſe, quæ per ſe ſubſiſtit. Per ſe verò ſubſiſtere, ait idem eſſe, quod per ſe eſſe, ac non propter aliud, vel in alio ſuum eſſe habere, hoc eſt non

egere altero aliquo extra ſe ad hoc vt exiſtat, cuiuſmodi ait eſſe, hominem, Angelum, animam rationalem; Vnde illud *non propter aliud*, quod adhibet in definitione entis ſubſiſtentis, non poteſt ſonare excluſionem habitudinis ad compartem eſſentialiter complentem aliam partem, eamque in genere naturæ perficientem ob bonum tertij: (eam quippe habitudinem includit anima rationalis, quam tamen hic autor agnoſcit per ſe eſſe atque ſubſiſtere, atque adeò non eſſe propter aliud.) Sonat ergo excluſionem cauſæ ſubtrectantis, vel termini externi conferentis ius connaturale ad accipiendum vel retinendum eſſe in rerum natura.

Effectus ſubſiſtentiæ propoſitus, idem cum perſeitate, & incommunicabilitate, ac indiuiduatione naturæ.

90. Planè idem volunt, etſi non ſatis explicant, quotquot dicunt munus ſubſiſtentiæ eſſe conferre rei eſſe per ſe. Id enim non poſſe intelligi de vllo influxu poſitiuo per ſubſiſtentiam collato naturæ, facile eſt deprehendere ex diuinis ſuppoſitalitatibus, quæ dant diuinæ naturæ eſſe per ſe (quatenus eam vltimò terminant) abſque vllo tamen influxu poſitiuo vel cauſalitate in naturam diuinam; quæ proinde dicitur per eas per ſe ſtatui, quia vltimò completur ac terminatur per eas, quamuis neque firmetur in eſſe, neque influxum vllum ab eis accipiat. Habebimus ergo in creaturis analogicum effectum formalem ſubſiſtentiæ creatæ ſi dicamus, eam citra influxum vllum complere vltimò & terminare naturam ſubſtantialem, dando illi ius vt per ſe ſit, degatque ſeorſim à quocunque alio. Idque planè & perſpicuè ſonare videntur voces *per ſe eſſendi*, quibus omnes effectum formalem ſubſiſtentiæ exponunt.

Idem quantum exiſtimo voluerunt alij, qui effectum formalem ſubſiſtentiæ alijs verbis, eodem autem ſenſu tradiderunt, affirmantes ſubſiſtentiam conferre ſubſtantiæ incommunicabilitatem, aut vt quidam auctores loquuntur, indiuiduationem vel indiuiſibilitatem. Eſt porrò diſtinguenda multiplex incommunicabilitas ſicut & communicabilitas: neque enim omnes ad ſubſiſtentiam pertinent. Verbi gratia, vt omittam communicationes rationis, quæ in genere & ſpecie ad inferiora ſua cernuntur, conſtat inter reales communicationes, eam, quæ eſt cauſæ externæ ad effectum quem producit, nihil commune eſſe cum ſubſiſtentia. Res enim creata ſiue ſubſiſtat, ſiue non ſubſiſtat, eiuſmodi eſt, vt debeat ei communicari eſſe à cauſa ſua efficiente. De communicatione, qua aliquid communicatur alteri, tanquam pars toti, an pugnet cum ea incommunicabilitate, quæ per ſubſiſtentiam confertur, lis eſt inter Doctores. Vaſquez 3. parte d. 32. id acriter negat, & pro ſe ſtare vſum Patrum ac Conciliorum contendit, eò quod nuſquam ratio ſubſiſtentiæ ab eis vſurpetur de parte quapiam, ſed tantùm de perſona & toto ſuppoſito. Videturque poſſe confirmari ex Photio Cod. 229. [dicimus, (inquit) ſingulos homines animæ naturam & naturam corporis habere: animæ autem perſonam, & corporis vel animæ ſubſiſtentiam, vel corporis, ne fabulæ quidem finxerunt.] Optimus tamen loquendi Magiſter S. Thomas 1. p. q. 75. art. 2. ad 1. agnoſcit ſubſiſtentiam aliquam eſſe partialem. Molliuitque vſus eum rigorem, quo vox ſubſiſtentiæ aliquando ad ſolas perſonas arctata eſt. Sicut etiam ex vſu priſco Conciliorum & Patrum vox *ſubſtantia* de ſolis ſuppoſitis dicebatur, quæ tamen poſtea eo vſu mollito, traducta eſt ad partes quoque ſuppoſiti, deſignandas. Quis enim nunc animam negat eſſe ſubſtantiam? vel quis nunc corpus ſuum, ſubſtantiam eſſe diffitetur? Quidni ergo ſimiliter, vocem *ſubſiſtentiæ*, quantumuis olim alia fuerit eius acceptio, in eo ſenſu vſurpare fas ſit, quo denotet partem ſubſtantialem vltimò terminatam, & completam in ſuo eſſe partiali, qualem eſſe animam rationalem, nec non materiam primam, indubitatum videtur; & optimè euincitur ex myſterio Incarnationis, quo Verbum eas hominis partes aſſumpſiſſe certum eſt; ac proinde oportet connaturalem in eis ſubſiſtentiam agnoſcere, quam aſſumptio ſuppleuerit. Quod autem Verbum ſuppleuerit ſubſiſtentiam aliquam toti humano compoſito inſidentem, non autem partibus, vt Vaſques fingit 3 p d. 39. c. 3. longâ confutatione non eget, cum ſupponat compoſitum eſſe tertiam entitatem à partibus vnitis diſtinctam, quod eſt omnino commentitium. Præterquàm quod per triduum mortis Chriſti deſtructo cõpoſito, partes ſingulæ eſſentiales manſerunt vnitæ Verbo ſicut priùs. Igitur vnio ad Verbum, non compoſito toti, ſed partibus humanitatis eſſentialibus inexiſtebat. Quo argumento extricare ſe nequiuit Vaſques ibid d. 38. n. 61. niſi fingendo nouam tunc Verbi vnionem ad partes ſingulas faciendam, fuiſſe ſpecie diuerſam a priore, vt ex ſubiectorum diuerſitate patet, & tantùm duraturam pro illo triduo, quod voluntarium eſt, & gratis excogitatum duntaxat ad declinandam difficultatem propoſitam. Quare ſupponamus vt manifeſtum, quod infra quoque ſub puncti tertij initium magis confirmabimus, animam Chriſti & corpus eiuſdem, ſubſtitiſſe immediatè in Verbo, ac proinde caruiſſe ſubſiſtentia connaturaliter partibus illis competitura, quam Verbum ſuppleuit. Atque ita concluditur, communicationem per modum partis non pugnare cum ea incommunicabilitate, quam ſubſiſtentia confert. Nihil igitur aliud eſt ea communicatio, quàm dependentia ab altero vt ſuſtentante ad ſenſum propoſitum. Sicut & incommunicabilitas per ſubſiſtentiam collata, nihil aliud eſt quàm ius per ſe eſſendi ſeorſim à quocunque alio, cuius intuitu debeat conferri vel conſeruari eſſe rei, tanquam allectæ in eius familiam. Sic enim non dependere, eſt eſſe incommunicabile alteri tanquã ſuſtentanti, vel eſſe indiuiduum. Quo ſenſu, à Boëtio perſona definitur ſubſtantia indiuidua; & a Leontio in ſcholiis act. 7. Chriſti humanitas negatur eſſe indiuidua, quia non eſt ſeorſim, quod indiuidua ſubſtantiarum habere ſolent, ſed communicatur Verbo, eſtque in eo hypoſtaticè.

91. Non video alium idoneum ſenſum, quo accipi poſſint Patres Græci. Theodoretus dialo. *immutabilis*, initio, Abucara opuſc. 28. Epiphan. in 7. Synodo act. 6. tomo eius actionis tertio, & multi, quos profert Theorianus in legat. ad Armenos, *non multum ab initio*, cum ajunt rationem ſubſiſtentiæ in eo eſſe, quod per eam res fiat vt indiuiduum, natura verò abſque ſubſiſtentia ſit ſicut ſpecies. Nempe, quia eſt capax communicabilitatis cum altero vt ſuſtentante, quod non habet prout ſubſiſtens, in quo conuenit cum indiuiduo quod eſt ſeorſim à quouis alio. Et hunc ſenſum illius modi loquendi, expreſſiſſe planè videtur S. Cyrillus libro ſingulari de S. Trinitate non ita pridem edito, vbi c. 10. inſigniter omnino obſeruat rem aliter ſe habere in Deo, & in creaturis, quoad ea, quæ reipſa vel per rationem vnum ſunt vtrobique. Et naturam quidem in creaturis, ſola ratione vniuerſalem & communem eſſe affirmat; hypoſtaſes verò & proprietates indiuiduales, penes quas hypoſtaſim dignoſcimus, eſſe reipſa plures, & quamlibet hypoſtaſim, eſſe per ſe priuatim & ſigillatim. E contra verò in Deo, notat vnitatem naturæ eſſe planè realem in pluribus perſonis; diſtinctionem autem plurium illarum perſonarum à natura communi eſſe per ſolam rationem & cogitationem noſtram. In quo diſcurſu, naturam quam hypoſtaſi ſubſeruit, eatenus in nobis ait eſſe communem, quatenus hypoſtaſim ſecernentem & diuidentem perſonas, eaſque ſeorſim ab inuicem collocantem, habet vnitatem fundamen-

Digitized by Google

damentalem,quæ per rationem ſit ſuo modo actualis, non excluſa communicabilitate ad plura indiuidua. At per hypoſtaſim,cuius primarium munus eſſe ait, facere vt ſuppoſita non inuicem,ſed ſeparatim exiſtant,efficit affirmat, vt ſublata communitate,ſeiunctio & impermiſtio indiuiduorum exoriatur. Affinia habentur ibid. c.12. Quæ doctrina apertè fert,ſenſum quem dicebam tribui poſſe Græcis omnibus Patribus, paſſim tradentibus naturam & hypoſtaſim differre vt ſpeciem & indiuiduum; hoc eſt vt naturam communicabilem, & ſuppoſitum ſeorſim exiſtens, cuiuſmodi naturaliter eſt quoduis indiuiduum ſubſtantiale.

92. Video tamen ægrè huc trahendum Rusticum dialogo contra Acephalos *poſt medium*, Vbi quærenti hæretico, quid minus habeat humanitas quàm homo, reſpondet [ſuperiùs eſt oſtenſum, quod Deus verbum non perſonam noſtram ſibi vnierit, ſed naturam. Verumtamen in ſermone quem de definitionibus contra vos ſimul Neſtorianoſque conſcripſi, demonſtratum eſt, quod natura quidem communem, (ſicut dici ſolet,) ſpeciem repræſentet; perſona verò ſit concurſus eorum, quæ deſcribunt ſubſiſtentiam rationalem. Indiuiduam ſubſiſtentiam verò, eſſe circa proportionem, velut fundamentum, in quo incumbunt quæ circa ſunt reliqua,ſicut ipſum nomen oſtendit; & tanquam maximè propriam cauſam,in qua vniuerſa quæ accidentia nominantur, vt color, vt mores, vt habitus & diſpoſitiones,& quæ ijs ſunt ſimilia & proprietates confluunt ipſæ.Interempto enim primo ſubiecto eorum quæ circa ſunt indiuiduorum, nihil vltra eſſe, poſſibile eſt: à maxima verò cauſa vt ſit vnum quodque, id verò & in quo incumbit ipſa totietas, nominatur; id eſt, ab illo ſubiecto quod tanquam fundamentum eſt ijs quæ circa ſunt, tota conſiſtentia ſubſiſtentia nominatur. Sed quia ſecundùm redditam rationem,ſolent & irrationalium ſubſiſtentiæ nominari, quinetiam inſenſibilium & inanimatorum, hæc verò vniuerſa,perſonæ propriæ non ab omnibus dicuntur: ideò adieci, hanc ſubſiſtentiam eſſe rationalem.Quoniam verò aliqui rurſus volunt & ſpecies & genera ſubſtantialium quæ dicuntur, ſubſiſtentias appellare, ideò adiectum eſt hanc ſubſiſtentiam rationalem & indiuiduam eſſe.] Apparet, aliam eſſe mentem Rustici de indiuiduatione per ſubſiſtentiam collata, quàm cæterorum quos retulimus. Eius tamen autoritas,non eſt tanti.

Concluditur, quid humanitati aſſumptæ deceſſerit.

93. Habemus quod exponendum fuerat propoſitum,nempe quid de facto humanitati Chriſti deceſſerit per aſſumptionem ad Verbum,& quid humanitas à Verbo acceperit. Nempe deceſſit humanitati ſubſiſtentia creata modalis, quam ratione ſuæ vtriuſque partis eſſentialis, materiæ inquam ac formæ,habere debuerat; & loco vtriuſque illius ſubſiſtentiæ accepit vtriuſque illius partis complementum, ſiue perfectiuum terminum ſubſtantialem longè eminentiorem, quo adepto fœliciter excidit iure propriæ quaſi familiæ dicendæ,& facta eſt domeſtica Dei,allecta in eamdem cum Verbo familiam in ciuitate mundana; quo nihil ſublimius aut honorificentius excogitari poterat. Neque verò propterea Chriſti humanitas trunca vel oblæſa cenſeri poteſt, quia non caruit vllo quod eſſet de ratione humanæ naturæ vt natura eſt; ſed defuit illi duntaxat complementum ſubſtantiale, quod eſt de ratione ſuppoſiti, non autem de ratione naturæ.Vnde quia ſuppoſitum eſt natura completa, ſiue per connaturalem ſubſiſtentiam, ſiue per externam, rectè dicitur Chriſtum eſſe perfectum hominem, ac perſonam perfectam.

Non potuiſſe vlla vi aſſumi naturam ſubſiſtentem, probatur autoritate.

94. Reliquum in hoc puncto eſt,examen eius,quod de potentia abſoluta fieri potuit. Hactenus enim tantùm monſtrauimus humanitatem Chriſti de facto fuiſſe à Verbo aſſumptam abſque ſua ſubſiſtentia,& quid ſit ſic aſſumi expoſuimus. Difficultas ergo ſupereſt,àn humanitas Chriſti potuerit aſſumi à Verbo,de potentia abſoluta, non abijciendo ſubſiſtentiam propriam & connaturalem, ſed eam retinendo. Affirmat Hurtadius d.11. Metaph. ſ.7. ſed ſententia contraria eſt longè communiſſima eamque videtur tradidiſſe Ephræmius apud Photium Cod.228. affirmans, impoſſibile eſſe perſonam iungi perſonæ; & agit de perſona aliena ad propriam comparata. Locus eſt ex Iſidori Peluſiotæ epiſtola ad Domitianum. Similiter Anaſtaſ. c.10. ὁδηγ pag.175. hæc verba habet, [ex duabus naturis vna hypoſtaſis componi poteſt, vt patet exemplo hominis; Ex duabus verò characteriſticis hypoſtaſibus, non eſt poſſibilis vnio ſecundùm hypoſtaſim.] Vnde colligitur,non poſſe in Chriſto agnoſci duas hypoſtaſes, humanam ſcilicet & diuinam. Eadem argumentatio adhibetur à Iuſtiniano in edicto fidei ſuæ,qui diſertè ait, [duæ ſubſiſtentiæ,ſeu perſonæ, ſecundùm ſubſiſtentiam vniri non poſſunt.] Apud Paſchaſium l.1. de Spiritu ſancto c.4. hæc argumentatio texitur ad id probandum [de duabus rationalibus diuerſiſque ſubſtantijs, præſertim de Dei & hominis, præſertim de creatoris & creaturæ vna fieri non poteſt; de duabus verò perſonis vna fieri poteſt,ſicut legimus caput & corpus, Chriſtum & Eccleſiam vnam tenere perſonam. *Erunt* enim (inquit) *duo in carne vna*. Et ſicut apud nos homines, filius Patris familias iuxta patrem,vel ſeruus iuxta Dominum,perſonæ propriæ locum non habet, ita in Deo & homine, gemina quidem ſubſtantia, ſed non gemina perſona eſt; quia perſona perſonam conſumere poteſt, ſubſtantia verò ſubſtantiam,conſumere non poteſt.] Vt verò de probationis illius efficacitate pronunciemus, mens tamen Paſchaſij aperta, eſt, implicare vt perſona aſſumat perſonam.

Videmur autem eodem iure pro hac ſententia proferre poſſe ſenſum vniuerſæ Eccleſiæ, quæ definiuit deeſſe Chriſto ſubſiſtentiam creatam. Hoc verò vndenam potuit colligere Eccleſia,ſi verum eſt ſubſiſtentiam poſſe cum externa cohærere in eadem natura? Nam ex reuelatione tantùm habemus, humanitatem Chriſti ſuppoſitari à Verbo, & eundem eſſe Deum ſimul & hominem, quæ omnia poſſent vera eſſe per acceſſum ſuppoſitalitatis increatæ ad humanitatē, ſalua creata ipſius humanitatis ſubſiſtentia, ſi verum eſſet duas ſubſiſtentias vnam propriam, alteram alienam, poſſe ſimul in eadem natura habere locum. Aut ergo labat definitio Eccleſiæ, quæ ex eo quod humanitas Chriſti ſubſiſtat per Verbi ſubſiſtentiam, (id enim duntaxat per reuelationem didicit,) ſanxit abrogandam eſſe ſubſiſtentiam humanitatis propriam: aut quid nefas eſt, Eccleſiam, columnam veritatis vacillantem dicere, fatendum eſt, ſubſiſtentiam propriam ne de potentia quidem abſoluta, iungi poſſe cum ſubſiſtentia aliena.

Stabilitur item ratione.

95. Ratio huius Veritatis eſt ex dictis manifeſta. Omnino enim repugnat, vt eadem natura ſit ſui iuris, ducatque familiam, & ſimul ſubſit alteri, in cuius familiam ſit allecta. Siue quod idem eſt, repugnat idem ſimul eſſe per ſe,& non eſſe per ſe, ſimulque eſſe in ſe completum, & non eſſe completum. Quamuis enim vterque modus eſſendi ſit poſitiuus, tamen eorum

Digitized by Google

coniunctio in eâdem naturâ, contradictionem inuoluit. Sicut eſſe curuum ſimul & rectum; eſſe quadratum & rotundum; ſtare & ſedere; ferri ſurſum & deorſum. Itaque ſicut in his exemplis non declinaretur contradictio, allegando interuentum duplicis formæ poſitiuæ; quin potiùs eadem planè forma ſuum formalem effectum conferre ſupponeretur, ſimulque illum non conferret ob præſentiam alterius incompoſſibilis. Ita in re præſenti, eadē natura ſupponeretur ſubſiſtere per ſe, quatenus haberet propriam ſubſiſtentiam, ſimulque ſubſiſteret in alio, quod eſt non eſſe per ſe & ſeorſim, tantumque abeſt vt natura terminata per alienum ſuppoſitum dici poſſit per ſe ſubſiſtere, vt potiùs, ſi res ad viuum reſecetur ea locutio quam nunc loquentes cum multis adhibuimus de natura per externum ſuppoſitum terminata, quod ſubſiſtat in alio, corrigenda videatur. v.g. de humanitate Chriſti, ſi caſtè omnino ac planè defœcatè loquendum eſt, non eſt dicendum, quod ſubſiſtat in Verbo, quamuis ita paſſim loquimur, & iam olim Hyppolitus homil: contra Noëtum n.13. ſed potiùs dicendum propriè eſt, quod Verbum in ea ſubſiſtat. Qua ratione Bellarminus in recognit. libri 3. de Chriſto cap.2 ſuum illum loquendi modum à pleriſque aliis vſurpatum, *natura humana in Verbo ſubſiſtit*, caſtigari vult & mutari in modum loquendi à S. Leone vſurpatū, quod humanitas cum diuinitate in vnam perſonam Verbi conuenerit. Vel iuxta modū loquendi S. Thomæ 3.p.q.2.art.4. & in 3.d.6.q.1.art.1. dicendum eſt quod Verbi perſona ſubſiſtit in humanitate. Si igitur humanitas Chriſti rem ad viuum reſecando, & ſermonis caſtitate omnimoda ſeruata, non poteſt dici in Verbo ſubſiſtere, quantò minus dici poterit naturam aliquam ab externo ſuppoſito terminatam, ſubſiſtere ſimul in ſeipſa, ac per ſe eſſe?

Fundamenta contraria diſijciuntur.

96. Non eſt quod in excutiendis contrariæ ſententiæ rationibus immorer. Nihil enim ab Hurtadio, qui primus eam ſententiam typis mandâuit proferri pro ea video: ſed totus eſt in vellicandis noſtræ ſententiæ rationibus; quod quàm infœliciter fecerit, videbit, qui rationes quas propoſuimus, cum eius oppugnationibus componet. Nolim verò ex eo quod plures ſubſiſtentiæ propriæ poſſint terminare eandem naturam, (id quod etiam non dubito quin per plures alienas præſtari queat,) colligere quemquam, naturam vnam ſubſtantialem poſſe ſimul habere duas ſubſiſtentias; extraneam vnam, propriam alteram. Hoc enim perperàm colligeretur, quia plures ſubſiſtentiæ propriæ, tantùm ſtatuunt rem in ſe ac per ſe. Plures item ſubſiſtentiæ alienæ, ſtatuunt tantùm rem in alio. Rem autem pluries eſſe per ſe, aut pluries eſſe in alio, nullam infert repugnantiam: At ſubſiſtentia propria confert rei eſſe per ſe, quem eſſendi modum excludit aliena ſubſiſtentia, per quam res eſt in alio. Vnde ex pugna effectuum formalium neceſſariò & inſeparabiliter conſequentium formas illas, rectè colligimus ipſarum inter ſe formarum incommunicabilem pugnam, quæ planè abeſt à pluribus ſubſiſtentiis propriis, afficientibus eandem naturam; Itemque à pluribus extraneis, cùm ſolæ eandem naturam terminant, nulla eiuſdem naturæ connaturali ſubſiſtentia adiuncta. Quare ſicut tres proprias & connaturales ſubſiſtentias concurrere ſcimus in eandem diuinam naturam, ita vel plures proprias, vel plures extraneas in eandem creatam ſubſtantiam concurrere, nihil eſt, quod vetet, loquendo de potentia abſoluta.

Quæſitum 3. Propter quid humanitas aſſumi à Verbo potuit.

57. Pergo ad punctum tertium initio capitis propoſitum, nempe ad radicem aſſumptibilitatis naturæ humanæ; ſeu quid fuerit in natura humana, propter quod à Verbo aſſumi ad modum hactenus explicatum potuerit. Vnde intelligemus quænam aliæ ſiue naturæ ſiue entitates potuiſſent aſſumi obedientialiter, ac de potentia abſoluta, ſi ita Deo libuiſſet. Cùm enim totum fundamentum aſſumptibilitatis, (quæcunque tandē ſit perſona aſſumens,) ſit potentia obedientialis ob conuulſa per aſſumptionē naturæ iura; præſertim verò cùm perſona aſſumens eſt diuina, perſpicuum ſit, aſſumptionem non niſi obedientialiter perfici poſſe ob eminentiſſimum & omnibus modis indebitum eſſe diuinum, ad quod natura creata per aſſumptionem à diuino ſuppoſito euehitur, nō poteſt eſſe dubium, quin monſtrata radice aſſumptibilitatis obedientialis in humanitate, habituri ſimus cauſam proportionaliter ad omnes æquè naturas ſubſtantiales extendendam ob eandem in omnibus potentiam obedientialem poſitiuam; ſiue non repugnantiam ad recipiendum à Deo, quicquid cum ipſis omnipotens Dei manus operari conſtituerit ſupra naturalem exigentiam.

Humanitas ergo idcirco potuit hypoſtaticè à Verbo aſſumi abſque repugnantia, quia eſt complebilis in genere ſubſtantiæ, poteſtque vel per terminum addititium intrinſecum conſtitui ſui iuris, vel iuris alieni, ſi terminus ille ſit extrinſecus. Nihil enim vetat, humanitatem abiecto connaturali illo & intrinſeco termino compleri ab extrinſeco, quia complementum illud connaturale poteſt ab ea auelli, quippe non prorſus ei identificatum, vt vidimus. Hæc ex dictis clara ſunt. Nec refert quod humanitas eſſentialiter compingatur ex partibus, imò aliud non ſit quàm partes eius eſſentiales vnitæ; anima inquam & corpus. Vtraque enim illa pars eſt connaturaliter capax vltimi ſui intrinſeci complementi ac termini ſubſtantialis, quo ſtatuatur independenter à quocunque, vt ſuprà vidimus. Quia ſicut hæ partes naturaliter abſq; nouo influxu poſſunt ſe ſolis exiſtere, ita decuit illis conferri quicquid eis conſentaneum erat in ratione ſubſtantiæ dimidiatæ. Vnde Theodorus Abucara opuſc. 29. quamuis dicat huiuſmodi entia non eſſe hypoſtaſes, quia ſunt partes eſſentiales, tamē ait eſſe entia hypoſtatica, quia poſſunt exiſtere ſeorſum, ac ſe ſolis, nec quærunt aliud, vt ei innitantur, ſed coniunguntur ob bonum tertij inde exſurgentis, ſiue compoſiti.

Etiam Chriſti humores, potuerunt aſſumi adæquatè.

98. Maior difficultas eſſe poteſt, quod ad humanitatem integrandam, præter partes illius eſſentiales, de quibus hactenus, concurrant quædam entia purè materialia. v.g. ſanguis, quem ſuprà vidimus fuiſſe Verbo Dei copulatum immediatè, etiam quoad formam; & tamen poſito, quod puto veriſſimum, nempe quod ſanguis non viuat, præſertim vita hominis, ſeu per animam rationalem forma eius eſt purè materialis, ac proinde pendens ab influxu ſubiectiuo materiæ, quem vidimus pugnare cum ſubſiſtentia connaturali rei ſic dependentis. Non enim forma materialis poteſt naturaliter exiſtere ſolitaria, ſed poſtulat adiungi materiæ à qua ſuſtentetur, per verum influxum phyſicum. Quomodo ergo dici queat per ſe eſſe ſiue ſubſiſtere? Quare ſi radix aſſumptibilitatis eſt capacitas carendi proprio & connaturali complemento ſubſtantiali, perſpicuum videtur, hæc entia, quæ nullum tale complementum proprium naturaliter ſortiuntur, non eſſe aſſumptibilia.

Digitized by Google

lia. Vnde humanitas quatenus integrata ex huiuſmodi entibus, non potietur radice aſſumptibilitatis. Eſtò eam habeat præciſè quatenus ex ſuis partibus eſſentialibus, corpore inquam & anima compingitur.

Hæc difficultas rectè probat, formas materiales, atque adeò etiam corpora ex eis compacta adæquatè ſumpta, ſiue quà ex parte his formis conſtant, non habere terminum ſubſtantialem intrinſecum & connaturalem; atque adeò non eſſe aſſumptibilia per abiectionem talis termini interni ob ſuffectionem externi in locum eius. Non enim creantur connaturaliter, ſed à ſubiecto pendent in fieri, ſicque adiunguntur naturaliter ſubiecto; & ea adiunctio eſt huiuſmodi formæ, loco complementi & termini per quem allegantur in familiam compoſiti, cuius materiæ annectuntur cum dependentia ſubiectiua. Quamuis igitur difficultas propoſita rectè euincat has formas non ſubſiſtere, atque adeò non eſſe aſſumptibiles per propriæ ſubſiſtentiæ abiectionem, tamen quia extrinſecè terminantur eo modo quo dixi, & nihil vetat aliquid extrinſecè terminatum quoad eſſe ſiue exiſtens in alio, ſæpius exiſtere in alio ac pluries extrinſecè terminari; propterea admitto formas quoque materiales licet naturaliter ſubiecto affigantur, & ab eo pēdeant, eſſe aſſumptibiles; malè repugnante Vaſque 3.p.d 30.c.5. Ratio quā nitor eſt, quia latiùs patet eſſe aſſumptibile, quàm eſſe connaturaliter terminatum ſubſtantialiter proprio & interno complemento Sed vt aliquid aſſumi poſſit ad exiſtendum in alio ſubſtantialiter terminante, ſatis eſt vt perfici ab eo poſſit in genere ſubſtantiæ & modum eſſendi inde participet. Idque ſimiliter ſtatuunt, qui fatentur formam quamcunque ſubſtantialem non ſubſiſtere ſeorſim, & tamen concedunt animam rationalem aſſumi ad Verbi hypoſtaſim, quia per eam perficitur ſubſtantialiter. Ita cum plerique Præpoſitus 3.p.q.4.n.21. Hoc autem verè habent formæ materiales ſanguinis & aliorum humorum humanitatem Chriſti integrantium, ſi comparentur cum diuina Verbi ſubſiſtentia, quæ proinde in illis ſubſiſtit. Vnde quod paſſim dicitur ſubſiſtentiam Verbi eſſe in ſupplementum ſubſiſtentiæ connaturalis & propriæ, verum quidem eſt quoad præcipuas humanitatis partes; nempe quoad eſſentiales: Quoad alias verò partes, quæ non ſunt partes niſi ſecundùm quid, vt ſunt humores; valet tantum ratione materiæ quæ ſola in eis connaturaliter ſubſiſtit, ac terminatur intrinſecè. Quæcunque igitur entia ad integram hominis conſtitutionem pertinent, etſi ex parte formæ careant connaturali ſubſiſtentia, potiuntur radice aſſumptibilitatis, potueruntque ad diuinam ſuppoſitalitatem ſuſtolli.

Extenditur reſolutio ad ſubſtantias quaſcunque, purè materiales.

99. Facile hinc erit iudicium ferre de alijs quibuſuis entibus, fuerintne à Verbo aſſumptibilia hypoſtaticè. Vnde habebitur reſolutio huius puncti de potentia abſoluta loquendo. Omnia itaque alia entia, vel ſunt ſubſtantiæ totales aut materiales aut immateriales, vel ſunt accidentia. De alijs ſubſtantijs materialibus, eadem ratio eſt, quæ de ſanguine & humoribus Chriſti. Vnde ſicut has ſubſtantias, non obſtante materialitate ac ſubiectiua dependentia formæ, vidimus eſſe aſſumptibiles, ita idem de omnibus alijs compoſitis purè materialibus eſt pronunciandum, eſſetque id intellectu multò facilius de ſubſtantijs materialibus, intra quas nulla eſſet ſubſtantialis compoſitio eſſentialis, vt non pauci cenſent de cælo; quod ſolis partibus entitatiuis conſtare volunt. Huiuſmodi quippe ſubſtantia nullam intra ſe haberet dependentiam ſubiectiuam, ſed tota eſſet ſubſiſtens connaturaliter. Quare nihil obſtare poſſet, quominus termino ſuo connaturali ſpoliata, alienum ſuſciperet. In compoſitis autem purè materialibus conſtantibus forma dependente à ſubiecto, nec pertinentibus ad veritatem humanæ naturæ, eſt ea difficultas, quam proximè diſcuſſimus, quoad Chriſti corporis humores, quæ quamuis non ſit prorſus nulla, videtur tamen ſufficienter extricata. Quare has quoque ſubſtantias materiales, aſſumptibiles à Verbo fuiſſe, non dubito.

100. Sunt qui in contrarium obtendant indecentiam. Id enim vnum ſpectaſſe videntur, qui inficiati ſunt Verbum potuiſſe aſſumere viuens irrationale. Ita Carthuſ. in 3.d.2.q.2. Henricus quodlibeto 13.q.5. Hurtadus diſp.1. de anima c.46. & Picus q.4. Apolog. ſed id eum retractaſſe refert ex Echio Henriq. l. de Sacramen. in genere c.21. n.1. *littera B.* Et meritò ſanè id retractauit. Rectè enim iis qui talia obtendunt, opponere poſſumus illud Tertulliani libro de carne Chriſti c.4. [ſi Chriſtus de lupa, aut vacca, aut ſue prodire voluiſſet, & feræ aut pecoris corpore indutus regnum cœlorum prædicaret, (nempe formante Verbo per huiuſmodi corpora voces ad id opportunas.) tua opinor illi cenſura præſcriberet? Turpe hoc Deo, & indignum Dei Filio, & ſtultum propterea qui ita credat ſic planè ſtultum, ſi de noſtro ſenſu iudicamus Deum.] Omnino item huc facit egregia diſputatio Gregorij Nyſſeni in orat. magna Catechet. c.27. vbi obtendentibus non debuiſſe vt Verbum ad noſtras abiectiones demitteret ſeſe, ſed aptius fuiſſe futurum, ſi cæleſtem ſubſtātiam aſſumeret, reſpōdet in hunc modū. [Nihilo tolerabilior videtur eſſe turpitudo & dedecus, quod Deus cæleſtis corporis figurā ſuſceperit quàm terreſtris. Ab eius enim qui eſt altiſſimus, & ad cuius altitudinem non patet aditus, natura; ex æquo diſtat omnis creatura, & ſunt omnia ei æqualiter ſubiecta. Nam id quod eſt eiuſmodi, vt ad id omnino non pateat aditus, non alicui quidem præbet aditum, aliquid verò ad ipſum non poteſt appropinquare: ſed ex æquo vniuerſa quæ ſunt, ſuperat, & ſupereminet. Neque ergo terra eſt remotior à ſuprema illa dignitate, neque cœlum propinquius: neque quæ vitam degunt in vtroque elemento hac in re quicquam à ſe inuicē differunt, vt alia quidē attingant naturā ad quam non patet aditus; alia verò ab ea ſecernantur. Nam ſic quidē exiſtimaremus, vim illam ac poteſtatem quæ omnia continet non ex æquo omnia peruadere: ſed in alijs quidē eam eſſe abundantiorem; in alijs verò magis deficere: & ex maioris minoriſq; differētia, cōpoſitus ex conſequenti appareret Deus, vt qui ſibi ipſi non cōueniat, ſi quidem procul eſſe à nobis exiſtimetur ratione naturæ: alicui autem alij appropinquans, ex eo quòd propè ſit, facilè poſſit apprehendi. Sed vera ratio, in excelſa & ſublimi illa authoritate, neque deorſum aſpicit, neque ſurſum per comparationem. Omnia enim ex æquo ſunt ſubiecta poteſtati illi, quæ præeſt omnibus. Quamobrem ſi terreſtrem naturam exiſtimabunt indignam quæ cum Deo connectatur, neque vlla inuenietur digna.] Quod ait Nyſſenus de cæleſti ſubſtantia ad humanam comparata, & pati vtriuſque indignitate, vt à Deo aſſumatur, æquè locum habet in ſubſtantia humana ad ferinam vel pecuinam, & quamlibet irrationalem collata. Vnde ſi humana aſſumi potuit, (vt verè potuit quandoquidem de facto aſſumpta eſt) æquè de potentia abſoluta aſſumi potuiſſet natura quælibet irrationalis.

Quàm multa purè materialia, Patres aſſumptibilia cenſuerint.

101. Hanc fuiſſe plurimorum Patrum mentem, dubitare non licet. Plerique enim cenſuerunt columbam, quia per tēpus baptiſmi Chriſti inſedit ei aſſumptam hypoſtaticè fuiſſe à Spiritu ſancto. Ita Tertullianus l. de carne. Chriſti c.3. Verbis illis in Marcionis phan-

Digitized by Google

phantaſma intortis.] Confudiſſet te hinc Euangelium Ioannis prædicans Spiritum columbæ corpore lapſum (alij legunt, *corpori illapſum*) deſcendiſſe ſuper Dominum. Qui Spiritus cùm hoc eſſet tam verè erat & columba quàm & Spiritus; nec interfecerat ſubſtantiam propriam, aſſumpta ſubſtantia extranea.] Disertè idem habet auctor libri de cognit. veræ vitæ c.18. Fateor hoc falſum eſſe, vt rectè ſtatuit apud Auguſtinum autor libri 3. de mirab. ſacræ Scripturæ c.5. & ipſe Auguſt. 2. Trinit. c.6. & l. de agone Chriſti c.22. vbi quibuſdam affirmantibus Chriſtum non plus natum eſſe de matre fœmina, quàm columba in qua Spiritus ſanctus apparuit, de ouo ſit nata. Reſpondet illam quidem columbam verum corpus habuiſſe columbæ, nec tamen fuiſſe de alia columba natam, [quia non columbas liberare venerat Spiritus ſanctus, ſed hominibus ſignificare innocentiam & amorem ſpiritalem; quod in columbæ ſpecie viſibiliter figuratum eſt. Dominus autem Ieſus Chriſtus qui venerat ad homines liberandos, in quibus & mares & fœminæ pertinent ad ſalutem; nec mares faſtidiuit, quia marem ſuſcepit: nec fœminas, quia de fœmina natus eſt.] Quæ ratio apertè ſupponit, columbam non eſſe hypoſtaticè à Spiritu ſancto aſſumptam, vt autores proximè prolati affirmabant. Et quanquam Sandæus lib. 1. Theol. ſymbol, comment. 2. exercit. 3. valdè multos autores adducens, cenſet iuxta D. Auguſtinum, columbam illam ita fuiſſe verum corpus, vt tamen non eſſet vera columba, tamen ad rem præſentem id nō refert. Quamuis ergo communior Patrum, & fixa omnium Theologorum ſententia rectè ſtatuat, corpus illud, vel columbam illam, non fuiſſe à Spiritu ſancto hypoſtaticè aſſumptam, vt Suares rectè affirmat t.2.3.p.d.22.ſ.2. tamen inde liquet, Patres prædictos nullam vidiſſe repugnantiam in ea corporum vndecunque materialium & irrationalium aſſumptione. Sed & Rupertus in opere de diuinis officijs, panem & vinum in Euchariſtia non deſtrui, ſed per Verbum aſſumi hypoſtaticè affirmauit. Quam aſſumptionem, & vt Algæus contra eam ſententiam loquitur, *imperſonationem*, refellit ipſe Algerius ex veritate verborum, & certa traditione Patrum, quæ docet panem & vinum per conſecrationem aboleri: non autem ex eo quod impoſſibile ſit panem atque vinum aſſumi à Verbo. At proinde non videt repugnantiam vllam in ea aſſumptione naturæ inanimatæ & irrationalis; Id quod confirmare licet, ex triduana Verbi vnione cum materia inanimata, & nullo modo rationali Quod argumentum Almainus in 3.d.1.q.1. vocat *fortiſſimum* in hanc rem. Imo non pauci inter quos eſt Suares to. illo 2.d.38.ſ.3. *in fine*, exiſtimant Verbum per illud triduum aſſumpſiſſe integram ſubſtantiam cadaueris, non tantùm ratione materiæ, quod certum eſt, ſed etiam ratione formæ; quod improbabile non eſt, quamuis nequeat ſufficienter ſtabiliri, & abſonum appelletur à Magtonio in 4.d.43.q.1.

Iniecti linguæ fræni. Notatus Gabriel.

102. Perſpicuum itaque videtur, ſubſtantiam quamcunque irrationalem, quamuis neque ſit perſonabilis (vt ſic dicam,) neque beatificabilis, fuiſſe, tamen hypoſtaticè à Verbo aſſumptibilem de potentia abſoluta. Prudenter tamen Caietan. 3.p.q. 4. art. 1. frænos hac in parte inijciendos linguæ decernit, monens tametſi verum eſt de potentia abſoluta ſubſtantiam quamcunque irrationalem eſſe diuinitùs aſſumptibilem; abſtinendum tamen eſſe ſpeciali explicatione multarum commemoratu indignarum aſſumptionum. Nuſquam enim verecundiores eſſe debemus, quàm cùm de Deo agitur, vt Seneca ex Ariſtotele dixit l.7. natur. q.9.c.30. Meritò autem caſtiganda eſt inuerecunda ſimplicitas Gabrielis in 3.d.1.q.2.art.1. *litera B.* vbi ex concluſione propoſita infert præter cætera hæc corollaria, vel relatu indigna. [hæc propoſitio poteſt vera eſſe. Deus eſt lapis. Deus eſt aſinus.] Nimirum ſi Deus naturam lapidis aut aſini ſuppoſitaret. Tametſi enim verum eſt, quod aſſerit de lapide & aſino diuinitùs aſſumptibilibus, tamen inuerecundum eſt talia de Deo effutire, & pacem piarum aurium violare. Habetque planè hîc locum prudentiſſima Epiphanij diſputatio contra Democritas, hær. 77. ſollicitos de Chriſti excrementis & alijs, quæ ſilere præſtat.

Aiebam porrò, ſi natura irrationalis diuinitùs aſſumeretur, non orituram inde perſonam, quia perſona eſt ſuppoſitum in natura intellectuali ſubſiſtens. At ſupponimus naturam illam intellectu deſtituendam. Nō poſſet igitur ex ea & ſuppoſitalitate diuina, per ordinē tantùm ad eam ſpectata, exurgere perſona, vt rectè cenſuit Scotus in 3.d.2.q.1.art.2. Perperam verò Rada in 3. contro. 4. art.1. contrarium exiſtimat probabile, cùm ſit apertè falſum, & contra ipſam perſonæ notionem. Æquè perſpicuum eſt, quod addebam, naturam irrationalem, etſi aſſumi poſſit, non poſſe tamen reddi beatam. Nam aſſumptio eſt quid emortuum, nec poſtulat in natura irrationali actum vllum vitæ intellectualis, qualem includit beatitudo, quæ eſſentialiter continetur perfectiſſimis actibus vitæ intellectualis; Vnde non poteſt locum habere extra naturam intelligentē, quamuis extra eam cadere optimè poſſit aſſumptio. Natura item intelligens, quia aſſumptio anterior eſt diuina fruitione & beatitudine, poteſt aſſumi, & tamen non effici beata. Et ita rectè & latè Franc. à Chriſto in 3. diſt. 2. q. 2. & Argent. eadē diſt. quæſt. vnica art. contra Henricum quodlib. 6. q. 6. cuius argumenta inania ſunt, fruſtraque in eis longam operam conſumit Argentina.

Angeli, aſſumptibiles.

103. Venio ad ſubſtantias completas immateriales, hoc eſt ad Angelos de quibus, ſi paucos antiquos excipias, quos refert Carthuſ. in 3.d.2.q.1. videtur communior omnium ſententia, quod aſſumi à Deo poſſint. Et habent ſanè aſſumptibilitatis radicē propoſitam, nempe naturam ſubſtantialem vltimò perfectibilem termino intrinſeco ex natura rei diſtincto, ac proinde ſeparabili. Videtur quidem S. Thomas de ea ſeparabilitate ſubſiſtentiæ à natura Angelica loqui difficilius 1.p.q.3. art.3. nec parum in eo loco enodando laborant Bannes, ibi & Raguſa 3.p.d.35. & d.56. c.1. non poteſt tamen idoneum vllum fundamentum proferri, cur ille vt ſic dicam limbus naturæ competat humanitati, deſit autem naturæ Angelicæ. Nec obſcurè idem inſinuat Apoſtolus, cùm Angelos à Deo apprehendi potuiſſe, æquè ac ſemen Abrahæ, ſupponit Hebr. 2. Cùm ergo ſemen Abrahæ apprehenſum ſit, & à peccato in quod prolabebatur fuerit potenter retractum interuentu aſſumptionis per Verbum, quæ ſine ſeparabilitate ſubſiſtentiæ humanæ nequit intelligi, concedendum eſt eam quoque ſeparabilitatem habere in Angelis locum, quod ex inſtituto confirmo in natur. Theol. diſt. 3. à n.55. Hinc perſpicua manet Angelorum hypoſtatica aſſumptibilitas, vlteriuſque, conſummata iam inductione colligere licet, omnem omnino ſubſtantiam, ſiue dimidiatam, ſiue eſſentialiter completam atque totalem, eſſe diuinitùs hypoſtaticè aſſumptibilem, & radice aſſumptibilitatis proximè explicata potiri.

Non item accidentia.

104. Reſtant accidentia. Hæc aliqui cenſuerunt poſſe à Deo aſſumi hypoſtaticè. Ita Aluares 3. p.d. 22. concl.5.d. Aquat. in 3.d.2. concl.5. Val. 3.p.d.1.q.4.p.1.
Præ-

Digitized by Google

Præpoſitus 3.p.q.4.n.261.& veterum nonnulli. Quamquam inter hos Doctores, nonnulli per aſſumptibilitatem accidentis, intendunt tantùm deſignare vnionem accidentis cum Verbo non eſſe impoſſibilem. Alij verò inter quos eſt Valentia, nomine aſſumptibilitatis accidentis intelligunt tantùm capacitatem accipiendi eſſe in quodam genere cauſæ, ſupplentis influxum ſubiecti in accidens: ſicut iuxta eos, influxus ſubſiſtentiæ creatæ in naturam creatam, ſupplebilis eſt per ſubſiſtentiam diuinam. Verùm hæc omnia ſtatum quæſtionis peruertunt. Sic enim vagantur extra propoſitam quæſtionem, quæ erat de ſuppoſitatione & aſſumptione hypoſtatica, à qua Doctores prædicti longè abſcedunt. Siue enim poſſibile ſit accidens vniri Verbo non formaliter prout eſt perſona, ſed prout eſt materialiter diuina quædam entitas, vt priores auctores ſupponunt; ſiue ea vnio ſit impoſſibilis, vt affirmat Suares t.1.3.p.d.24.ſ.2. & d.13.ſ.1. & admodum ſanè probabiliter, cùm non appareat, quò ſpectare poſſet vnio illa, ſi intercederet, & quis eſſe poſſet effectus ad quem deſtinaretur. Vtrumuis inquam de ea accidentis ad diuinam perſonam vnibilitate ſtatuatur, non ſequeretur tamen poſſibilem eſſe aſſumptibilitatē accidentis, de qua hîc quærimus; quæ ſcilicet inueheat complebilitatem in genere ſubſtantiæ. Similiterque quamuis eſſentia diuina (non enim perſona, quæ vt ſic non eſt actiua,) poſſit effectiuè ſupplere omnem ſubiecti cauſalitatem in accidens, hoc noſtra non referret, quia hic non agitur de illo influxus ſubiectiui ſupplemento, ſed de ſubſtantiali accidentis terminabilitate. Taceo perperam in ea ſententia ſupponi, eſſe influxum aliquē ſubſiſtentiæ in naturam, quam cōnaturaliter terminat, eumque à ſubſiſtentia extrinſeca ſupernaturaliter terminante ſuppleri; quod nulla congrua ratione nititur, & iam ſupra eſt exploſum.

Agendo igitur de aſſumptibilitate hypoſtatica propriè accepta, de qua nunc quæritur, negandum omnino eſt, accidens eſſe hypoſtaticè aſſumptibile. Quam eſſe Eccleſiæ & Philoſophorum omnium ſententiam, optimè dixit S. Maximus, in diſputatione cōtra Pyrrhū *non longè à principio* cùm refellens Pyrrhi commentum de vnione hypoſtatica diuinæ & creatæ volūtatis, qualis eſt inter humanitatē & perſonam Verbi, reſpondet eam vnionem non eſſe poſſibilem, niſi inter ſubſtantias. Idem communiter docent Scholaſtici, quos referunt & ſequuntur Vaſques 3.p.d.30.c.5. Suares ibid.t.1. d.14.ſ.4. Becanus c.5.q.5. & Albertinus coroll.8. ex 1. princ. incomplexo, dub.2. Ratio verò eſt ex dictis manifeſta: quia accidentia non habent incompletionem illam, & perfectibilitatem in genere ſubſtantiæ, quæ poſſit per Verbi ſubſiſtentiam, in eodem genere expleri, quod eſt vnicum & totum aſſumptibilitatis hypoſtaticæ fundamentum. Sicut ergo impoſſibile eſt, ſubſiſtentiam creatā ſuperuenire intrinſecè, & connaturaliter accidenti, eò quod repugnet modum ſubſtantialem eſſe connaturalem terminum accidentis, quod alterius eſt generis, ita etiam repugnat, vt ſubſiſtentia increata vel creata extrinſeca, conferat accidenti formalem ſuum effectum, qui in eo ſitus eſt, vt naturam ſubſtantialem vltimò perficiat in eodem genere, vt inde exurgat ſuppoſitum. Negandum itaque eſt, accidens eſſe hypoſtaticè aſſumptibile, ſiue vnibile diuinæ ſubſiſtentiæ, quatenus ſubſiſtentiæ, & in ordine ad conflandum ſuppoſitum, qua vna de re nunc diſputamus.

Quæſitum 4. Quo ordine humanitas, eiuſve partes, aſſumpta. Secluditur ordo temporis.

105. Poſtremum punctum initio propoſitum, erat de ordine, quo aſſumptio humanitatis, & partium eius, peracta eſt de facto. Vbi non eſt quæſtio de ordine temporis, quia ex fide certum eſt, Chriſtum ex primo momento quo productus eſt, atque adeò quo corpus & animam habuit fuiſſe verum Deum. Vnde habetur, omnes partes corporis neceſſarias ad perfectam hominis conſtitutionem, & animæ in corpus hominis immiſſionem, fuiſſe ſimul tempore à Verbo aſſumptas. Idque diſertè tradit Fulgentius de fide ad Petrum c.18. Damaſc.3.fid.c.2. & Sophron. in 6. Synod. act.11. in epiſtola, quæ ibi ex eo recitatur. & poſtea act.13. approbatur. Optimè & explicatiſſimè idem tradit Nicephor. Conſtantinop. in ſuæ fidei profeſſione in feria epiſtolæ ad Leonem Papam. Quod autem Toletus in cap.1. Lucæ annotatione 114. ex Origene lib.2. periarch.c.6. & ex auctore libri ſecundi de Incarnatione perperam tributi Diuo Auguſtino, refert eos aſſeruiſſe Chriſti animam à mundi initio, tanto ante conditum Chriſti corpus, aſſumptam fuiſſe duplici errore ſordet. Altero communi, quod animæ corporibus præextiterint, quod tanquam hæreticum damnauit S. Leo epiſtola ad Turibium. Altero autem ſpeciali videlicet, quod Chriſti anima ante Chriſtum ex corporis & animæ coniugio compactum, ſit vnita Verbo Dei, quod æquè pugnat cum ſana doctrina. Quanquam ego quidem apud Origenem, quem non niſi ex interprete legere eo loco contigit, voces ibi inuenio, quæ facilè innuant, græcum contextum accipi poſſe de initio creationis ipſius animæ, non autem de initio creaturarum omnium, vt extimus Latinorum verborum cortex præferre videtur. Alibi tamen eum errorē ab Origene tradi potuiſſe, non diffiteor. Certè in S. Synodo can.1. iuncto canone 10. damnatur hanc ob cauſam Origenes, vt Nicephorus notauit 17.hiſt.c.27. apud auctorem verò librorum duorum de Incarnatione, inſertorum tom.4. Diui Auguſtini, nihil inuenio, quod prodat eum tali errore laboraſſe, qualem ei affingit Toletus. Sed cùm auctor ille ſub illius libri ſecundi finem, vbi de Chriſti anima differit, Origenem citato capite non tam expreſſerit, quàm exſcripſerit, illa tamen ambigua verba quæ Origenem propoſiti erroris ſuſpectum reddere poſſunt, ſapienter declinauit. Vnde non eſt quod error ille ei affingatur vllo modo.

Ordine congruitatis, priùs eſt aſſumpta anima, quàm corpus, agendo de facto.

106. Non eſt prætereà hoc loco quæſtio, de ordine, (vt ſic dicam) congruitatis in aſſumendis partibus humanitatis Chriſti, ſeu penes quam illarum partium ſit aſſignanda cauſa, cur congruum fuerit alteram aſſumi. Quæ enim pars cauſam ſuggeſſerit congruitatis aſſumendi alteram, priùs haud dubiè hoc pacto aſſumpta cenſeri poteſt. Quia igitur ex anima ducitur ratio, cur congruum fuerit corpus à Verbo aſſumi, omnino fatendum eſt, in ſenſu propoſito animam priùs aſſumi, quàm corpus; vel vt alij loquuntur, fatendum eſt, Verbum aſſumpſiſſe corpus mediante anima, animam verò mediante ſpiritu. Nimirùm ratio ob quam Verbum naturam noſtram ſibi copulare voluerit, ea vna fuit, vt peccato mederetur, Deoque ſatisfaceret elicitis operibus per naturam creatam diuinitate imbutam, quæ fragrantia inde manante perfuſæ & infinita pretioſitate honeſtatæ, numinis violationi ſarciendæ pares eſſent, quales nullæ à pura creatura elici poterant. Eo autem Incarnationis fine ſuppoſito, oportuit aſſumi naturam ſatisfaciendi & merendi capacem, quod Verbum per ſe non poterat. Itaque cùm corpus, ac etiam anima ſi priuari mente ſupponatur, ſit functionum illarum incapax, perſpicuum eſt, cauſam congruitatis aſſumendi corporis, ex anima cum eo conſerenda, ducendam eſſe; & cauſam aſſumptæ animæ, ex mente ſiue intellectu quo pollet, peti oportere. Vnde ſi anima eſſet materialis, qualis eſt brutorum, non fuiſſet congruum eam

Digitized by Google

eam aſſumi. Hoc voluit D. Thomas 3. p. q. 6. art. 1. & 2. cùm dixit Verbum aſſumpſiſſe carnem mediante anima, & animam mediante ſpiritu. Et ita habet D. Auguſt. de agone Chriſti c. 18. verbis illis. [Inuiſibilis & incommutabilis Veritas, per ſpiritum animam, & per animam corpus ſuſcipiens, toto homine aſſumpto, ab omnibus eum infirmitatibus nulla ſua contaminatione liberauit.] Non diſſimiliter loquitur epiſtola 3. & Naz. orat. 35. *ſub fin.* Laudat in hanc rem Ruffinum, eiq; ſubſcribit Caſſianus l. 7. de Incarnat. cap. 27. his verbis. [Ruffinus quoque Chriſtianæ Philoſophiæ vir, haud contemnenda Eccleſiaſticorum dictorum portio, ita in expoſitione Symboli de Domini natiuitate teſtatur: Filius enim, inquit, Dei naſcitur ex Virgine, non principaliter ſoli carni ſociatus, ſed anima inter carnem Deumque mediante generatus.]

Hæc tamen non euincunt niſi congruitatem aſſumptionis partium illarum ſic ſe habentium. Quare ſi Deo placuiſſet, non eſt dubium, quin anima abſque intellectu, & caro nuda ac expers animæ, potuiſſet aſſumi. Idque ſufficienter liquet ex dictis ſuperiùs. Nec puto refragari Origenem l. 2. periarchon cap. 6. & qui eum deſcripſit autorem libri ſecundi de Incarnatione inter D. Auguſtini opera inſerti, cum aiunt, Verbum non potuiſſe vniri carni, niſi mediante anima. Neque enim de abſoluta poſſibilitate videtur cogitaſſe, ſed de congruitate ac decentia. Sine dubio namque, ſi Deus carnem nō mediante anima aſſumpſiſſet, defuiſſet decor ille, qui in carnis animatæ aſſumptione emicuit. Vnde ſuppoſito quod decor ille exhibendus eſſet, non fuit poſſibile animam mentis expertem, vel corpus anima deſtitutum, aſſumi. Abſolutè tamen, potuiſſent aſſumi, nec id Deum dedecuiſſet poſitiuè, ſi ita viſum æternæ ſapientiæ fuiſſet. Nunc autem regulæ eiuſdem ſapientiæ tulerunt, vt is ordo congruitatis quem expoſuimus ſeruaretur, ſalua tamen immediata vtriuſque partis vnione ad Verbum; ita vt corpus non exceperit vnionem hypoſtaticam mediatè tantùm, ſeu per animam, quam ſolam proximè afficit, ſed verè ipſum quoque corpus, terminetur immediatè ac formaliter per ſubſiſtentiam Verbi, eique per vnionem in ipſo corpore intrinſecè ac proximè receptam, coniungatur. De his igitur non eſt quæſtio.

Sed tota difficultas, quæ circa ordinem in partium aſſumptione ſeruatū agitari hoc loco poteſt, pertinet, primò, ad comparationem partium humanitatis eſſentialium, & vnionis ipſarum inter ſe; quod eſt quærere an priùs natura corpus fuerit vnitum animæ quàm Verbo. Similiterque de anima quæri poteſt, priùſne Verbo quàm corpori vnita fuerit. Secundò, præſens difficultas pertinet ad comparationem partium humanitatis cum ipſa humanitate: Quod eſt quærere, an priùs ſint aſſumptæ partes eſſentiales humanitatis, quàm humanitas tota, vel è contrario.

Partes humanitatis priùs Verbo vnitæ, quàm inter ſeipſas.

107. In priore difficultate, omnino verum cenſeo, quod priùs natura partes ſingulæ eſſentiales humanitatis ſint vnitæ Verbo, quàm inter ſeipſas. Ratio eſt quia ſubſiſtentia Verbi in partibus naturaliter ſubſiſtentibus ſuffecta eſt creatæ, & eodem non modo temporis, ſed etiam naturæ ac rationis inſtāti ijs aduenit, quo adueniſſet ſubſiſtentia creata niſi præuenta & præpedita fuiſſet. Nam niſi intelligeremus ſubſiſtentiā Verbi tunc aduenire, falsò diceremus eam præuenire ſubſiſtentiam creatam, & exortu prohibere. Vnde nihil obſtaret, quominus ante intellectum superuentus ſubſiſtentiæ Verbi præintelligeremus ſubſiſtentiam creatam afficere humanitatem. Quæ difficultas euaneſcit, admittendo, quod ſubſiſtentia Verbi adueniat cuilibet parti eſſentiali humanitatis, in eodem ſigno ac inſtanti naturæ, in quo aduenire deberet ſubſiſtentia creata, ſi permitteretur exurgere. Atqui ſubſiſtentia creata aduenit naturaliter animæ & corpori priuſquàm iungantur inter ſe phyſico nexu ad conſtituendum compoſitum; quia priùs eſt partem vnibilem eſſe in ſe, quàm iungi alteri parti: ſicut etiam priùs eſt, quamlibet illarum partium eſſe in ſe, quàm cauſare compoſitum, quod præſtat per vnionem: Quia prius eſt eſſe in ſe completè, quàm aliquid cauſare extra ſe. Prius igitur & ratione & natura, aſſumpta eſt à Verbo anima, itemque corpus, quàm naturalis vnio partes illas ad cōpoſiti fabricā vincularet. Id quod etiam colligere ex eo licet, quod diſrupta vnione humanitatis cum Verbo nō tollatur vnio partium humanitatis & Verbi. Vt cōſtat ex triduo mortis Chriſti, quo anima Chriſti itemq; corpus retinuit priſtinam cum Verbo vnionem, diſſoluta tamē ac deſtructa vnione humanitatem conſtituente. Si verò vnio partium cum Verbo diſſolueretur, impoſſibile eſſet vnionē humanitatis cum Verbo perſeuerare. Inde ergo colligere licet, vnionē partium cum Verbo eſſe natura priorē phyſica vnione partium inter ſeipſas: Vnio ſiquidem humanitatis cum Verbo, ſupra hypoſtaticas vniones partium, dicit duntaxat ipſarum partium vnionem phyſicam inter ſeipſas. Quare vnio partium ad Verbum, vt independentior eſt vnione partium inter ſeipſas, ita & natura eſt anterior.

Quæ in contrarium opponunt Vaſques 3 p. d. 37. c. 7. & 8. & Albertinus coroll. 9. de ſubſtantia n. 12. leuia ſunt. Aiunt enim carnem non priùs naturā fuiſſe à Verbo aſſumptam, quàm fuerit humana. Atqui non priùs fuit humana, quàm vniretur animæ: Ergo priùs natura vnita eſt animæ phyſico nexu quàm ſupernaturaliter & hypoſtaticè Verbo adhæſerit. Adduūt teſtimonium D. Thomæ q. 6. art. 4. ad 3. Verùm D. Thomas non videtur diſſentire à ſententia quam propoſuimus; vt patet ex eo quod articulo 5. ait humanitatem ordine executionis ſpectato, aſſumptam eſſe medijs partibus: ac proinde ſentit partes priùs natura, quàm phyſica vnio earundem inter ſeipſas exurgeret, & humanitatem compingeret, fuiſſe Verbo coniunctas. Ratio verò adducta, facilè eliditur. Quamuis enim caro ſpectato ordine congruitatis, non priùs à Verbo aſſumpta ſit, quàm intelligeretur humana, quod vnum probat ratio prædicta, eſtque id ſolum quod à D. Thoma affirmatur q. 6. art. 1. & 4. tamen priùs natura vel potiùs (quia deeſt vera dependentia vnius vnionis ab altera), priùs ratione, aſſumpta eſt caro, quàm eſſet humana per naturalem vnionem cum anima, eo quod carni, priùs ſit eſſe, quàm iungi animæ. Et idem de anima ſtatuo, ſi quæratur priùſne hypoſtaticè iuncta ſit Verbo, quàm naturaliter corpori.

Quis ordo vnionis, inter humanitatem & partes eius.

108. Poſterioris difficultatis reſolutio, eſt facilis, ſuppoſito duplici ordine perſpecto ex tractatione de fine, nempe ordine intentionis & executionis. Si ergo ordinem intentionis attendamus, nemo non videt priùs fuiſſe intentam aſſumptionem integræ humanitatis, quàm partium eius eſſentialium. Deus enim primò & per ſe intendit, vt Verbum fieret homo; & quia hoc haberi non poterat, niſi animam ſigillatim, itemque corpus aſſumeret, vtramque illam eſſentialem humanitatis partē aſſumpſit per aſſumptiones partiales, quod erat medium ad obtinendam totius humanitatis aſſumptionem, accedente ad illas partium cum Verbo vniones, naturali cōiunctione partium inter ſe. Ordine tamen executionis prius ratione facta eſt vnio partiū humanitatis cum Verbo, quàm vnio totius humanitatis, quod malè diffitetur Rada controu. 4. art.

4. Ratio

Digitized by Google

4. Ratio eſt, quia partes priùs in ſe eſſe atque adeo ſubſiſtere debuerunt, quàm cauſare cōpoſitum, quod ex ipſarum inter ſe partium naturali vnione reſultat. Ergo vnio hæc partium inter ſeipſas, ſiue constructio humanitatis, ſupponit vnionem partium cum Verbo. Multò itaque magis vnio humanitatis cum Verbo, ſupponit ipſam partium cum Verbo copulationem; quandoquidem humanitas intelligi non poteſt vnita Verbo niſi præintelligatur eſſe, quod habet per naturalem partium vnionem inter ſeipſas, earundem ad Verbum copulatione poſteriorem. E contrario verò vnio partium cum Verbo, nec ſupernaturalem humanitatis cum Verbo, nec ipſarum inter ſe partium naturalem vnionem ſupponit.

Nec plura de priore extremo ſecundæ intra Chriſtum compoſitionis; ex cuius diſcuſſione euaneſcunt difficultates ductæ è ratione naturali, quæ impoſſibilitatem aſſumendi diuinitùs humanitatem monſtrare videbantur ex parte humanitatis; allegando indiſſociabilem naturæ & ſubſiſtentiæ nexum, & monſtroſitatem humanitatis, ſi ſuo connaturali complemento ſpoliaretur; ac denique dependentiam cauſatiuam à ſolo Verbo. Liquidò enim patet nullam talem rationem vrgere. Nam & ſeparabilitas ſubſiſtentiæ ab humanitate ſubſtantialiter plena & integra, ſatis demonſtrata eſt, & dependentiam naturæ à ſubſiſtentia non eſſe effectiuam, aut quomodolibet cauſatiuam, quæ toti Trinitati communis eſſet, ſed meram eſſe determinationem, eſt declaratum. Terminatio autem non eſt cauſatio, nec eſt, quod ad omnes diuinas perſonas referenda cenſeatur.

Summella doctrinæ propoſitæ, & eius vſus.

109. Nunc quia extremum hoc primū huius compoſitionis, nos ſatis diſtinuit; placet in breuem ſummellam cogere, quicquid de eo propoſitum eſt. Hic igitur eſto totius huius tractationis breuiculus. Humana natura conuenienter ſe habens, hoc eſt omnes eius partes phyſicæ cùm eſſentiales, tùm integrales, eique naturaliter conſentaneæ, ac etiam partes eius aliquæ non ſimpliciter dictæ nominatimque ſanguis; (non item ſpiritus, vngues, & capilli,) ſalua creata exiſtentia ſine qua aſſumi nequiuerunt, ſola verò ſuppoſitalita te connaturali, quam externa neceſſariò excludit, deficiente; pro capacitate omnibus & ſolis entibus ſubſtantialibus obedientialiter competente ad diuini Verbi ſubſiſtentiam ſunt euectæ: & quidem ſi tempus ſpectes omnes æquè primò; ſi autem congruitatem & rationem aſſumendi, priùs anima rationalis, quàm caro: ſi denique prioritatem naturæ, priùs hæ partes ſecundùm ſe, quàm ad inuicem vnitæ, vel quod idem eſt, priùs quam humanitas, quæ tamen omnium prima, in diuina intentione aſſumpta eſt.

Vſus huius doctrinæ eſſe debet, ſuauiatio verborum Apoſtoli Hebr. *quia pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem.* Sanguinem ibi ſumi pro anima, exiſtimat creditus Anſelmus, eo quod vita animalis ſit in ſanguine. Sed nihil eſt neceſſe ſic accipere vocem *ſanguinis* in eo Apoſtoli loco, cum eo ipſo, quod caro, cui Verbum communicaſſe dicitur, eſt caro humana, ſatis per eam conſignificetur anima. Suſpicit ergo Apoſtolus, & magno quodam pietatis ſenſu ac guſtu conſiderat quod Deus Verbum, neglectis & non apprehenſis, neque à peccato retractis Angelis, vt mox ſubiungit, fieri voluerit frater hominum communicando partibus omnibus humanitatis, quibus ipſi communicabant, vt omnino veluti contingens omnibus mederetur.

Nec ille pijſſimus S. Maximi affectus omittendus ex homilia 3. de Paſch. [Eſt in illo Chriſti homine vniuſcuiuſque noſtrum carnis & ſanguinis portio. Vbi ergo portio mea regnat regnare me credo; Vbi dominatur ſanguis meus, me ſentio dominari, vbi glorificatur caro mea, me glorioſum eſſe cognoſco. Quamuis enim peccator, de hac tamen communione gratiæ non diffidat, quia etſi peccata nos prohibent, ſubſtantia nos requirit: & ſi delicta propria nos excludunt, naturæ communio nos repellit. Nam propter bonitatem diuinitatis, peculiarem nobis Saluator debet affectum; ſcilicet quia ſicut Deus noſter in ipſo eſt, ita & ſanguis noſter in illo eſt. Miſericordiam igitur mihi debet præſtare diuinitas, ne ceſſitudinem exhibere debet affinitas. Neque enim tam immitis eſt Dominus, vt obliuiſcatur hominis, & non meminerit illius quem ipſe geſtat, vt quem cauſa mei ſuſceperit, non eius cauſa quem ſuſceperit, me requirat. Non inquam tam immitis eſt Dominus, vt non diligat carnem ſuam, membra ſua, viſcera ſua, ait Sanctus Apoſtolus. Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam ſicut Chriſtus Eccleſiam. Nihil ergo de venia deſperemus fratres; nihil de odio timeamus. Habemus prærogatiuam ſanguinis noſtri. In Chriſto enim caro noſtra nos diligit. Sumus enim membra eius & caro, ſicut dicit: idem B. Apoſtolus; *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea.* Sacramentum hoc magnum eſt; Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.]

CAPVT II.

De Verbo humanitatem aſſumente.

110. EXplodendum eſt blaſphemum nugamentum, eorum qui referente autore homiliæ de Deipa. apud S. Athanaſium, dixerunt humanitatem fuiſſe aſſumptam à Verbo ſalutationis Angelicæ. Verbum enim quod ſubſtantialiter complere potuit humanitatem, & eam reddere capacem ſatisfaciendi Deo læſo, non potuit eſſe aër diffractus vel qualitas ſoni inde enaſcens, ſed ſola diuina perſona. Igitur hoc eſt alterum extremum ſecundæ compoſitionis Chriſto internæ, in qua exponenda verſamur; proinde de eo dicendum ſequitur. Eò enim rem deduximus, vt conſtiterit humanitatem ad Verbi ſubſiſtentiam fuiſſe euectam, intelligendo *ſubſiſtentiæ* nomine, perſonam formaliter, quatenus ſubſiſtentem, ſiue ſuppoſitalitatem perſonæ vt ſic conſtitutiuam, quamuis antiquis vox illa polyonima fuerit, & quod Ruſticus libro contra Acephalos ad *medium* ex Nazianzeno, & Epheſina Synodo tradit, interdum ad perſonam, quandoque verò ad naturam ſignandam ſit vſurpata. Cæterum hic quoque, & quod reipſa factum eſt, & quod de potentia abſoluta fieri à Deo potuiſſet, conſiderandum erit.

Nihil abſolutum terminauit humanitatem. Non enim Deitas.

Primò igitur, ſpectando quod reipſâ factum eſt, conſtare debet, excluſo quocunque alio intra Deum, ſiue abſoluto ſiue relatiuo, ſolam diuini Verbi perſonam, quatenus per relatiuam ſuam ſubſiſtentiam conſtituitur, terminaſſe humanitatem Chriſti, ſua connaturali ſubſiſtentia ſpoliatam.

Quod nego aliquid abſolutum intra Deum, terminaſſe de facto humanitatem Chriſti, excludit ab ea terminatione, & naturā diuinam & ſubſiſtentiam quam vocant abſolutam. Et quidem quod diuinitas non terminauerit de facto humanitatem, inde perſpicuum eſt, quod ſolum Verbum ſit caro factum. Atqui natura eſt Patri quoque & Spiritui ſancto communis. Accedit diuinæ naturæ incompletio mox explicanda. At quod alterum hypoſtaticè terminat, & ſubſtantialiter conſummat, neceſſe eſt in eo genere completum eſſe ac-

ac terminatum. Quare faceſſat pinguiſſimus error Brentij ac Smidelini, quos Bellarminus l.3. de Chriſto c.1.& 8. refert aſſeruiſſe terminum, quo Chriſti humanitas fuit conſummata, fuiſſe diuina attributa, atque adeò diuinam naturam, quæ ab illis attributis ne ratione quidem perfectè præſcindente ſecernitur: Incarnationem verò nihil fuiſſe aliud, quàm diuinorum attributorum, atque adeò etiam diuinæ naturæ vnionem cum humanitate per accidentaria gratiæ dona. Hunc dico eſſe pinguiſſimum errorem, nec vnum ſed geminum. Nam vnionem humanitatis cum extremo diuino factam eſſe per accidentaria tantùm dona gratiæ, eſt merus Neſtorianiſmus. Extremum verò illud diuinum, cui copulata eſt humanitas, ſtatuere diuinam naturam ſiue attributa, idem eſt ac dicere omnes æquè diuinas perſonas eſſe incarnatas, quod eſſe hæreticum, mox oſtendemus. Quare ratum eſto, formaliter loquendo Deitatem non eſſe incarnatam, nec humanitatem diuinitati eſſe copulatam.

Dixi *formaliter loquendo*, quia identicè & mediatè loquendo rectè dicitur diuinam naturam eſſe incarnatam, aut ex Virgine conceptam, vel hominem factam, quas locutiones ex Sanctis, Auguſtino, Leone, Gelaſio, Ambroſio adductis eorum locis profert S. Fulg. ad q.2. Ferrandi. Eaſdemque ex D. Athanaſio epiſt. ad Serapionem refert S. Thomas opuſc.1.c.17.& 18.ac 19. Vt mirũ planè videatur S. Damaſcenum 3. fid. c.11. aſſerere à nomine vnquam dictum eſſe, quod Deitas facta ſit homo, vel ſit incarnata aut humanata. Rectè autem obſeruat S. Thomas, locutionum prædictarum ſenſum eſſe, quem diximus. Quia enim Verbum quâ Verbum non differt à parte rei ab eſſentia diuina, & Verbum quâ Verbũ aſſumpſit humanitatem, propterea in ſenſu identico & materiali, dici poteſt, Deitatem eſſe incarnatam vel ex Virgine conceptam, aut factam hominem. Cæterum in propoſitionibus propriè vſurpatis, non ſpectatur ſenſus identicus ſed formalis. Hic autem in præſenti negotio falſus eſt. Neque enim verum eſt, vnionem humanitatis, terminatam formaliter eſſe ad Deitatem; ſed terminata præciſè eſt ad Verbum quâ Verbum. Quare conſultius omnino eſt, locutionibus propoſitis eam impropriam vſurpationem continere exiſtimentur, omnino abſtinere, niſi apponatur aliquid quod efficiat ſenſum formalem, vt factum eſt à S. Damaſceno l.3.fid.c.11. cum dixit, *Deitatem in vna perſonarum ſuarum, eſſe carni coniunctam.* Quo eodem modo in Concilij Rhemenſis ſymbolo capite vltimo dicitur, *Deitatem vnitam eſſe humanitati in filio.* Refert illud ſymbolum Vaſques 1.p.d.220.c.2.

Nec ſubſiſtentia abſoluta.

III. Aliud abſolutum intra Deum, quod à terminatione humanitatis excludendum affirmabam, eſt ſubſiſtentia abſoluta, cui Durandus in 3.& 1.q.2.à n.7. ad 13. annuente Capreolo ibid q. 1. art. 3. tribuit immediatam terminationem humanitatis in ratione ſubſiſtentiæ, vltra quam terminationem alia adueniat ad perſonam Verbi in ratione perſonæ duplicem namque vnionem ſupernaturalem diſtinguunt iſti autores in humanitate. Vnam cum natura Verbi prout eſt ſubſiſtens abſolutè, conſtituitque Deum ſubſiſtentem ſubſiſtentia omnibus perſonis communi. Alteram cum his quæ ſunt propria perſonæ in quantum perſona, quæ in diuinis non conſtituitur per ſubſiſtentiam, ſed per eſſe ad aliud. Ita vt per aliud Deus dicatur ſubſiſtens, per aliud verò conſtituatur in ratione ſuppoſiti atque perſonæ. Subſiſtit enim per diuinitatem, eſt autem perſona vel ſuppoſitum per proprietatem relatiuam: Contra quàm accidit in perſonis creatis, quæ per idem ſunt ſuppoſita atque perſonæ. Vtramque ergo hanc vnionẽ eſſe admittendam probat Durandus, quia quod vnio ad Deitatem ſubſiſtentem ſit ad myſterium Incarnationis neceſſaria, ex eo patet vt ait n.8. quod perſona diuina non ſubſiſtit niſi per eſſentiam, vel ratione eſſentiæ. Atqui diuina perſona terminat primò dependentiam humanitatis per id quo ſubſiſtit, quia hoc eſt per quod primò terminat dependentiam inexiſtentiæ naturæ aſſumptæ. Igitur primò terminat humanitatem per ſubſiſtentiam abſolutam quæ ineſt Deitati. Quod autem præterea exigatur vnio ad proprietatem Filij, ſiue ad perſonalitatem eius, quæ eſt forma relatiua, probat Durandus n.13. quia ad vnionem perſonalem neceſſaria omnino eſt vnio ad rationem formalem & completiuam diuini ſuppoſiti, ſiue diuinæ perſonæ. Atqui ea ratio in diuinis eſt relatiua, vt dictum eſt. Quare vnionem ſupernaturalem humanitatis ad ſubſiſtentiã Verbo & perſonis omnibus diuinis communem, addenda eſt alia ſupernaturalis vnio ad proprietatem relatiuam Verbi diuini, ſecundùm quam perſonalitas eius formaliter completur.

Hanc ſententiam recentiores grauiter notant, nec immerito. Nam ex abuſu vocis, inuehit periculoſam nouitatem, quoad rem ipſam. Vocis abuſus in eo eſt, quod diuinæ naturæ independentiam à ſubiecto, appellet ſubſiſtentiam abſolutam. At hoc pacto humanitas Chriſti dici poſſet in ſe ſubſiſtere, quia ex ſe eſt independens à ſubiecto. Scio pleroſque Scholaſticos, etiam recentiores, ſimiliter loqui, & Deitati, priùs ratione quàm perſonalitatibus ſiue relatiuis proprietatibus afficiatur, tribuere ſubſiſtentiam abſolutam. Ita Suares l.4. de Trinit.c.11. & t.1.3.p. d.11.ſ.3. Florauentius lib.2. de Trinit. in Theoria titulo de perſonis in vniuerſum §. *certum eſt* & notat. 22. Fonſ. latè 5. Metaph.c.8.q.5.ſ.7.& 8. Raguſa 3.p.d.49. & 50. & alij. Modus tamen ille loquendi, infrequentiſſimus eſt in Concilijs & Patribus, vt fatetur Molina 1.p. q.29.art. 2.d.3. concl.2. E contra verò nihil eſt Concilijs & Patribus ſolemnius, quàm eſſe tres in Deo ſubſiſtentias. Sic Synodus Conſtantinopol. Epiſt. ad Damaſum Papam, tradit credendam neceſſariò eſſe diuinitatem vnam in tribus perfectiſſimis ſubſiſtentijs. Quod etiam habetur in Epiſtola Sophronij, quæ extat in 6. Synodo actio.11. & approbatur actio.13. Item in 5. Synodo collat.8.can.1. ſub anathemate definitur vnam eſſe Dei ſubſtantiam in tribus ſubſiſtentijs. Præterea Ruffinus 1. hiſtor. c.29. teſtatur in Concilio Alexandrino definitum eſſe dari in Deo vnam ſubſtantiam, & tres ſubſiſtentias. Id quod etiam diſertè habet S. Athanaſius, aut quiuis alius autor ſermonis de Deipara *initio*, ac dialogo contra Anomæos pag.165. Et Paſchaſ. Diaco. l.1. de Spiritu ſancto c.4. Quare non immerito dixiſſe videor, per abuſum vocis, diuinam à ſubiecto independentiam appellari ſubſiſtentiam abſolutam; cum vera ſubſiſtentiæ ratio, in vltima naturæ terminatione ſit locanda: ea autem vltima terminatio Deitati adueniat à proprietatibus relatiuis, non ipſi Deitati à ſeipſa conueniat. Hic ergo vocis abuſus, periculi materiam Durando præbuit. Ex eius enim ſententia, vt rectè vidit Rada in 3. controu. 1. art.3. & Val.3. p.d.1. q.3.p.1. apertè habetur, Patrem quoque & Spiritum ſanctum, carnem eſſe factos. Ea ſiquidem communis ſubſiſtentia, quam Durandus carni copulatam admittit, omnibus æquè perſonis communis eſt. At fides docet ſolum Verbum eſſe carnem factum, vt iam dicam. Illa itaque vnio præuia ad vnionem perſonalem, quam Durandus comminiſcebatur, vt humanitas vniretur ei quod dependentiam inexiſtentiæ eius terminat, explodenda eſt. Nulla enim talis dependentia admitti poteſt præterquàm à perſonalitate relatiua vltimò complente & terminante ſicut inadæquatè Deitatem, ita adæquatè humanitatem.

Digitized by Google

Sed ſola Verbi ſubſiſtentia.

112. Iam nihil in Deo eſſe relatiuum quod humanitatem terminet præter ſubſiſtentiam Verbi, de fide eſt. Solum quippe verbum eſt caro factum. Idque de fide eſt & exploratum apud Chriſtianos nemine refragante. Dixit quidem S.Gregorius hom. in illud, *miſerunt Iudæi Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem*, [Inueſtigare enim quis poteſt quomodo corporatur Verbum, quomodo ſummus & viuificator ſpiritus intra vterum matris animatur?] quæ verba tacito S.Gregorij nomine vſurpauit Rupertus l.3. de diuinis offic. c. 11. & idcircò patuit criminationi, quaſi dixiſſet Spiritum ſanctum fuiſſe incarnatum in B. Virginis vtero. Sed ridicula eſt calumnia, quam idem Rupert. l.1. in reg. S.Benedicti refellit vt inſulſam & vanam, cùm conſtet S.Gregorium agere de Spiritu viuificatore, qui eſt ipſa perſona Verbi. Nam Verbum quoque ſpiritus eſt, & quidem dans vitam mundo. Itaque ratum eſto, ſolum Verbum eſſe carnem factum. Meritoque ob hanc cauſam Gerſo 4.p. ſerm. de Natiu. Dom. improbat imagines quaſdam abs ſe Lutetiæ viſas, quibus Deipara exhibebatur, geſtans in vtero totam Auguſtiſſimam Triadem. Viſam quoque abs ſe huiuſmodi imaginem ex Francia allatam ſcribit Molanus lib.2. de imag. cap.4. & meritò talem picturam improbat tanquam diſſentaneam fidei quæ ſolum Verbum docet incarnatum. Pater autem & Spiritus ſanctus, quamuis ad Verbi incarnationem ſint effectiuè cooperati, non ſunt tamen incarnati. Quod aliter dixit Dur. in 3.d.1.q.2.n.6. vnam quidem diuinam perſonam non poſſe incarnari abſque alia, & ideo Patrem quoque & Spiritum ſanctum incarnaſſe Verbum, id eſt incarnationem feciſſe: Incarnati autem Verbi ſolius eſſe, ſecluſis alijs diuinis perſonis.

Celeberrimus in eam rem eſt locus S. Dionyſij l. de Diu. nom. c.2.p.1. vbi de coniunctione & diſcretione intra Deum fusè diſſerit, [Secundum nos, (inquit,) atque ex nobis integrè & verè ſubſtantiam ſumpſit ſuperſubſtantiale Verbum, eaque & geſſit & pertulit quæ ſunt humanæ ipſius aſſumptionis electa atque præcipua. His enim neque Pater, neque Spiritus vlla ratione communicat, niſi fortè quis aſſerat benignitate clementiaque, & communione voluntatis, atque in omni ſupereminentiſſima & ineffabili operatione diuina, (quam homo pro nobis factus adimpleuit, immutabilis profectò Deus & Dei Verbum,) illos quoque acceſſiſſe conſortes. In hunc nos modum diuina & connectere & diſtinguere oratione ſtudemus, ſicuti diuina ipſa & coniuncta profectò & diſcreta ſunt.] Quod ait Patrem & Spiritum non communicare aſſumptioni humanitatis niſi ſecundùm benigniſſimam voluntatem, perinde eſt ac ſi diceret, eos concurriſſe ad eam efficienter, producendo effectiuè vnionem humanitatis ad Verbum, quia operationes ad extra, cum fiant per omnipotentiam à voluntate applicatam, ſunt omnibus perſonis communes, tamen non concurriſſe terminando hypoſtaticè, & quaſi informando humanitatem, quod fecit Verbum ſolum. Laudatur hic Dionyſij locus in 6. Synodo. actio.8. *ſub finem*, eiuſque per hæreticos Monothelitas ex priuilegio diabolico facta truncatio cum deteſtatione refertur. Anaſtaſius quoque Sinaita eundem locum ex Seueriano Gabalitano verſat c. 16. ὁδηγῷ & luculenter toto c.24. vbi expenſis verbis illis, *His neque Pater neque Spiritus ſanctus vlla ratione communicant*, ſic exclamat. [Erubeſcat Seuerus, erubeſcant Dioſcorus, Timotheus, & Eutyches. Erubeſcat Theodoſius, & Iacobus. Erubeſcat decicornis illa Antichriſti cohors, quæ dicit, omnia quæ de Chriſto dicuntur, conuenire in totam Trinitatem. Ecce Apoſtolicum illud vniuerſi orbis lumen Dionyſius, diſertè profitetur, eorum quæ Chriſtus in carne & per carnem geſſit, vel aſſumpſit, Deum Patrem & Spiritum ſanctum nullo pacto participem factum eſſe: niſi fortè quis aſſerat, (inquit,) benignitate, clementia, & communione voluntatis. Solo, inquit, conſilio, beneplacito & approbatione Pater & Spiritus ſanctus communicarunt de ratione & modo incarnationis Chriſti: Secundùm proprias verò hypoſtaſes, nihil omnino participarunt de illis quæ Verbum incarnatum ex Virgine aſſumpſit.]

Quomodò plenitudo Deitatis, dicta in Chriſto habitaſſe.

113. Videtur in contrarium eſſe Apoſtolus Coloſſ. 2. explicatiſſimè tradens, inhabitaſſe in Chriſto omnem plenitudinem diuinitatis corporaliter. Quibus enim alijs verbis explicatiùs tradere potuiſſet totius ſanctiſſimæ Trinitatis corporalem cum humanitate nexum? Verùm hic locus non vno modo expoſitus eſt l.1. agendo contra Neſtorium, monſtratumque realem illam ac ſolidam, nec vlteriùs vmbraticam totius diuinitatis in Chriſto inhabitationem, accipi poſſe vel de mediata totius diuinitatis, atque adeò etiam Trinitatis exiſtentia in humanitate immediatè aſſumpta per ſolum Verbum. Quæ eſt interpretatio Dionyſij Alexandrini in Epiſt. contra Paulum Samoſatenum ad quæſt. eius 7. vel de mediata, hoc eſt per Verbum vnitum facta Deitatis tantùm & abſolutorum attributorum ſapientiæ, potentiæ, bonitatis, ac cæterorum exiſtentia in Chriſto, vt latè proſequitur Anaſtaſius cap.17. ὁδηγῷ, & egregiè apud eundem c.16. Seuerianus Epiſcopus Gabalorum ſermone in hoc Apoſtoli dictum. Præfatus enim Diuinitatem eſſe ſupra omnes & ſupra plenitudinem, cum non ſit quanta, ſubdit. [Quomodò igitur accipiemus omnem in Chriſto plenitudinem? Etenim ipſe etiam dixit: *Quia ſolus non ſum, ſed Pater meus mecum eſt*, Et *Spiritus Domini ſuper me, propter quod & vnxit me.* Quid ergo dicemus? Num plenitudo trium hypoſtaſeων, caro perſonaliter facta eſt & habitauit in nobis? Nam Verbum caro factum apparuit in terra. Sed cùm voluntate miſſuque Patris, & Spiritus ſancti operatione & obumbratione, myſterium incarnationis peractum ſit, ea propter in ipſo dicitur eſſe omnis plenitudo diuinitatis, cum omnibus naturalibus proprietatibus non perſonalibus; ſed diuinæ Trinitatis naturæ communibus. Neque enim ingenita Patris perſona, incarnata eſt: neque Spiritus ſancti procedens hypoſtaſis, ſed inſeparabile Trinitatis myſterium.] Sicut anterior huius loci pars, manifeſtè atteſtatur veritati propoſitæ, ita poſtrema verba non vacant difficultate contra eam veritatem. Ideoque ne Seuerianus & ſibi ipſi hoc eodem loco, & veritati Catholicæ aduerſetur, exponit eum Gretſerus ibi de incarnatione totius Trinitatis in Filio ac per Filium. Sed non eſt ea gloſſa neceſſaria, poteſtque aliter facilè tolli difficultas, & apparens pugna remoueri. Seueriani enim ſenſus non eſt, quod inſeparabile Trinitatis myſterium ſit incarnatum, ſed quod ſolum quidem Verbum ſit incarnatum, Pater tamen & Spiritus ſanctus ob perſonarum inſeparabilitatem abeſſe ab humanitate aſſumpta nequiuerint, ideoque ipſi quoque in ea habitarint corporaliter, non ſusceptione, ſed maieſtate, vt S.Auguſtinus ſcitè dixit ſerm.3. de temp. Incarnatio enim eſt ſpecialis titulus, quo Pater & Spiritus ſanctus, ſi per impoſſibile immenſi non eſſent, adigerentur non abeſſe localiter ab humanitate Verbo coniuncta. Quod malè inficiatur Aluares 3.p.d.20. & Rada. in 3. contr.1.art.6. [Carnem enim Chriſti, (vt Auguſtinus ſupra ait,) deſerere non potuerunt, quando in diuinitatis vnitate manſerunt.] Item S. Leo ſermo. 17. de Paſſio. c.1. [Non ergo aberat à Patre Filius, nec

à Filio Pater : & illa Deitas incommutabilis & inſeparabilis Trinitas, nihil ſui poterat à ſe habere diſcretum. Quamuis enim ſuſceptæ incarnationis diſpenſatio ad vnigenitum Dei filium propriè pertineret, ſic tamen Pater non abiungebatur à Filio, quemadmodum caro non diuidebatur à Verbo.] Senſum quem tradidi eſſe germanum Seueriani ſenſum declarant Verba ſequentia. Addit enim. [Sic & S. Legoniſius dixit, in Chriſto eſſe Patrem & Filium ſecundùm communem voluntatem, vel ſecundùm beneplacitum & approbationem : neque ſicut Abraham & Iſaac, & Iacob, ita & Pater & Filius & Spiritus ſanctus locali circumſcriptione & diuiſione tanquam tribus ſedibus ſeparantur & ſeiunguntur, quia Trinitatis myſterium à ſe mutuo indiuiſum eſt indiſcretumque ac prorſus indiuulſum. Sed cum in aduentu & apparitione Verbi, Filius qui & Verbum factus ſit Chriſtus; hoc eſt vnctus; is autem qui eum vnxit fuerit Pater; chriſma verò ſeu vnguen, ipſe Spiritus ſanctus; idcirco dicitur, *in illo omnis plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter*. Etenim in quouis qui efficitur Chriſtus, hoc eſt vnctus, trium actio & concurſus requiritur : nimirùm vngentis, vncti, & vnguenti, quæ licet hypoſtaticè ſimul non vniantur, mutua tamen operatione coniunguntur.] Ex his ergo quæ à Seueriano ſunt diſputata perſpicuum omnino eſt, quàm locus Apoſtoli propoſitus, non labefactat Catholicam veritatem de ſolius Verbi incarnatione.

Multò minus eam quatiunt affinia quorundam Patrum teſtimonia, quibus dicitur totum Deum aſſumpſiſſe humanitatem: Cuiuſmodi eſt illud Chryſologi ſerm. 70. [Homo redi ad Deum, ſic amatus à Deo, & ad illius gloriam da totum te, qui ſe totum propter te, ad ſuam deduxit iniuriam.] Hæc enim de ſolo toto Filio, & de totalitate Deitatis, ſiue plenitudine Filio competente, ſunt accipienda. Qua eadem ratione exponendum eſt illud S. Fulgentij lib. 3. ad Traſim. c. 7. [Plenus Deus, vnitus humanitati.]

Identitas perſonarum in eſſentia, cohæret cum ſolius Verbi Incarnatione, contra Sabellianos.

114. Acriùs pungit ratio, quæ pleroſque hæreticos abripuit in errorem, ducta ex identitate eſſentiæ trium diuinarum perſonarum. Nam ſi eadem eſt Patris ac Filij, & Spiritus ſancti eſſentia, vt fert Catholica doctrina, quomodo potuit Filius ſolus incarnari nõ incarnato Patre, qui vna res & vna eſſentia ſunt? Ad hunc ſcopulum alliſi ſunt Sabelliani, Arriani, Monohyſitæ, Et Sabelliani quidem hinc quoque præſidium petebant ad firmandam confuſionem perſonarum quam inuehebant. Et idcirco à Romanis, vt eſt in profeſſione fidei Epiſcoporum Orientalium relata à Nicephoro lib. 5. c. 11. Patripaſſiani dicti ſunt latè in Praxea, primò apud Latinos, erroris illius diſſeminatore, caſtigati à Tertulliano l. aduerſus eumdem Praxeam toto.

Hic error ruit ſtabilita Triade perſonarum, quam iſti perperàm inficiabantur. Certum quippe eſt, Sabellianos eos ipſos fuiſſe, quos Latini (vt iam olim S. Cyprianus epiſtola ad Iubaianum) vocarunt Patripaſſianos, quamuis Pamelius ibi eos diſtinguat. Sed quod dixi, traditur disertè à S. Fulgentio l. contra ſerm. Faſtid. c. 11. Eſto veriſſimum ſit iam olim Praxeam, ac etiam longè antea aliquos, tempore S. Ignatij, vt ipſe teſtatur epiſtola ad Philippenſes, ex eodem fundamento, cui malè poſtea innixus eſt Sabellius, confuſionis ſcilicet perſonarum, effutiuiſſe Patrem paſſum eſſe. Id ipſum in Noëto Sabellij magiſtro per Epigonium quendam decepto, iuxta Theodoretum lib. 3. hæret. fabul. acriter refellit Hyppolitus homilia contra Noëtum, vbi Noëti argumenta pro Patre paſſo, refert fuiſſe tantùm ea Scripturæ loca, quibus Dei vnitas aſſeritur, at vnitas eſſentiæ probè cohæret cum perſonarum multiplicitate. Itaque error de Patre incarnato & paſſo, æquè ac Filio, perperàm in Scripturis illis fundatur. Vrget eum errorem potenter Prudentius in Apotheoſi toto poëmate 1.

Arriani, malè hinc infeſti Catholicis.

115. Venio ad Arrianos, qui ex eo quod Verbum ſolum ſit incarnatum, colligebant eſſentialem Patris ac Filij diuerſitatem. Nam ſi eſſent eſſentialiter iidem, impoſſibile cenſebant defugere incarnationem Patris æquè ac Filij. Audi Faſtidioſum Arrianum, eo ſermone, quem S. Fulgentius confutauit, & eius refutationi prætermittitur. [Si Filius, de quo Euangeliſta dicit, *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*, obuelata pauliſper diuinitatis potentia, thalamum virginalis vteri ſolus ingreſſus eſt, procul dubiò ſeparatus à Patre & Spiritu ſancto eſt: ſed ab vno nullatenus potuit Trinitas ſeparari, quam conſtat omnino non diuidi, ſecundùm ipſorum abſurditatem. Ergo tota Trinitas carnem aſſumpſit, tota Trinitas paſſionum iniurias ſenſit, tota Trinitas in ſepulchro iacuit, tota Trinitas inferos penetrauit, tota Trinitas tertia die à mortuis reſurrexit, tota Trinitas quadrageſima die in cælos aſcendit. Et ad cuius dexteram tota Trinitas ſedet? Vel quem Spiritum die Pentecoſtes tota Trinitas in Apoſtolos miſit; aut cui Deo tota Trinitas in cælo dicere potuit, *Deus meus, quare dereliquiſti me*; vel cui Patri tota Trinitas ait, *Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum*? Si poſſunt, edicant. Quod ſi dicere nequeunt, ipſi ſe propriis iaculis perimunt, qui Trinitatem inſeparabilem eſſe contendunt.]

Hanc blaſphemiam conuellunt ſufficienter illa S. Fulgentij contra eum ſermonem cap. 11. [Non tota Trinitas carnem aſſumpſit, nec tota Trinitas paſſionum iniurias ſenſit, neque tota Trinitas in ſepulchro iacuit, neque tota Trinitas infernum penetrauit, neque tota Trinitas tertio die à mortuis reſurrexit; & ſi quæ ſunt alia, quæ conuincantur in ſacramento illo incarnationis, ad ſolius Filij pertinere perſonam. Hæc enim quæ Catholicæ veritati Faſtidioſus plena falſitatis, & peruerſitatis obiecit, non niſi Sabellianis, id eſt, Patripaſſianis, poſſunt veraciter obijci; in quibus tenera illi concluſi atque conuicti deficiunt, qui ſanctæ Trinitatis, ſicut vnam naturam, ſic vnam perſonam prædicare contendunt. Vbi eos ſua peruerſitas conſequenter ad hanc abſurditatem præcipitat, vt natiuitatem quidem diuinam nullatenus credant; natiuitatem verò ſecundùm carnem, nihilominùs paſſionem ac mortem, reſurrectionem quoque ab inferis, & aſcenſionem in cœlum, & omnia illa quæ in ſacramento incarnationis ad perſonam vnius Filij pertinent, Patri conſequenter aſſignent. Catholica verò Eccleſia diuinitùs inſpirata, tenens fidei veritatem, ſicut nouit vnam naturam ſanctæ Trinitatis aſſerere, ita cautiſſimè ſua tribuit vnicuique perſonæ.] Et mox c. 12. [Humanam naturam, id eſt carnem, rationalemque animam, non à tota Trinitate, ſed à ſolo Filio credimus, confitemurq; ſuſceptam. In vnitatem quippe perſonæ, non in vnitatem naturæ, Deus vnigenitus carnem ſuſcepit & animam: quia vtique perſona Filij non eſt eadem, quæ Patris eſt, aut Spiritus ſancti. Vnitas ergo perſonæ, manente dumtaxat vtriuſque proprietate ſubſtantiæ, ſicut in Chriſto perſonam non fecit duplicem, ſic humanæ naturæ ſuſceptionem, non fecit ſanctæ Trinitati communem. Filio enim Dei, non ſicut eſt vna communiſque cum Patre, & Spiritu ſancto natura, ſic & vna communiſque perſona.] Diſputat contra eumdem errorem plenè, ac planè egregiè, idem Fulgentius ad quæſtionem 2. Ferrandi *poſt med.* & S. Auguſtinus ſerm. 3. de tempore.

Roſcelinus,

Roſcelinus, hinc Arrianizans, perſtringitur.

116. Ad hunc errorem reuoloebatur Clericus ille Gallus, quem S. Anſelmus lib. de Incarnat. Verbi latè confutat, & l.2. epiſt. 35. & 41. Roſcelinum dictum eſſe tradit. Notaui de eo alia in ſyntaxi operum D. Anſelmi p. 1. ad librum de incarnatione Verbi. Is ergo, vt libro Diui Anſelmi c.1. refertur, ex eo quod ſolus Filius eſſet incarnatus, inferebat tres Diuinas perſonas eſſe tres res; non tranſcendentaliter tantùm, (quo pacto multi Scholaſtici ab ea locotione non abhorruerunt, vt S. Thomas 1. p. q.3. art.1. d.3. & q.39. art.3. ad 5. & diſertè iam olim Theodorus Abucara opuſc.2.) Sed eo planè modo quo tres Angeli ac tres homines, dicuntur tres res. Hóc ille ex Verbi ſolius non item Patris ac Spiritus ſancti incarnatione colligebat, vt S. Anſelmus refert prædicto libro c. 3. verbis illis. [Si (inquit) tres perſonæ ſunt vna tantùm res, & non ſunt tres res, vnaquæque pro ſe, ſeparatim ſicut tres Angeli, aut tres animæ: ita tamen vt voluntate & potentia omnino ſint idem; ergo Pater, & Spiritus ſanctus, cùm Filio incarnatus eſt.] Neruoſiùs etiam inferiùs. [Puto quia ſic ratiocinatur ſecum: Si vna & eadē numero res, Deus eſt, & ipſa eadem eſt Pater; eſt & Filius: cùm Filius ſit incarnatus, quomodò non & Pater eſt incarnatus? De vna quippe & eadem re, non eſt vera ſimul affirmatio, & eius negatio: ſed de alia re affirmare aliquid, & de alia idem ipſum negare, nihil prohibet. Non enim idem, Petrus Apoſtolus eſt, & non eſt Apoſtolus. Sed etſi alio nomine idem ipſe affirmetur Apoſtolus, & Simon non eſt Apoſtolus, non eſt vtraque vera enunciatio, ſed vna harum falſa. Petrum autem eſſe Apoſtolum, & Stephanum non eſſe Apoſtolum; quoniam alius eſt Petrus, & alius eſt Stephanus, poſſibile eſt verum eſſe. Si ergo eadem numero, & non alia res eſt Pater, quàm Filius, nón eſt verum affirmari debere aliquid de Filio, & negari de Patre: aut affirmari debere de Patre, de Filio negari. Quidquid igitur eſt Pater, eſt & Filius, & quod dicitur de Filio, non debet negari de Patre. Eſt autem incarnatus Filius: Eſt ergo incarnatus quoque Pater.] Memorat hunc Roſcelini errorem, eiuſdem quoque æui ſcriptor Iuo Carnotenſis epiſt.7. qua eum coarguit de ſacrilega renouatione erroris abiurati Sueſſione.

Errorem hunc Roſcelini S. Anſelmus libro illo de incarnatione Verbi c.3. oſtendit niti ruinoſo fundamento, nec dumtaxat Patris & Spiritus ſancti æquè ac Filij incarnationem inuehere, ſed etiam totum Trinitatis myſterium euertere. Si enim ex eo quod Pater & Filius ſint eadem vna eſſentia ac eatenus vna res, ſequitur Filio incarnato Patrem quoque incarnari, igitur inferre ſimiliter indidem licebit, Patrem eſſe Filium, quia duæ illæ perſonæ ſunt vna res. Inferre inquam licebit Patrem gigni & Filium generare. [Videtis ergo (concludit S. Anſelmus) quomodò deſtruatur fides noſtra, ſecundùm ſenſum eius, qui putat conſequi, Patrem eſſe cum Filio incarnatum, ſi vna, & non plures ſunt res in Deo perſonæ plures. Si enim vera eſt hæc eius cōſequentia, nō ſolùm hoc quod de Patre & Filio dixi; ſed in omnibus tribus perſonis tanta ſequetur confuſio, vt quidquid de ſingulis propriè dicitur, de omnibus dicendum communiter ſit. Quamobrem non erit, vnde Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus procedens à Patre & Filio, ſint alij ab inuicem, ſicut oſtendi in Patre & Filio. Quare nec vlla erit ibi relatio, quæ nullatenus ibi eſt, niſi ſecundùm hoc quòd alij ſunt ab inuicem. Ergo nec plures erunt perſonæ. Poſito namque vnam rem eſſe tres perſonas: aut illud nón ſequitur quod dicit: aut omnia illa ſimul, quæ dixi, conſequentur. Similis namque eſt in omnibus vis cōſequentiæ. Cur ergo pergit ad incarnationem, quaſi ipſa ſola faciat quæſtionem, & non potiùs dicit, ſi tres perſonæ ſunt vna res, non ſunt tres perſonæ.]

Quod autem Roſcelinus inter diuinas perſonas ſeparationem aliquam, qualem inter tres homines & tres Angelos perſpectam habemus, inducendam eſſe colligeret ex hoc myſterio, inde liquet eum germanum fuiſſe Arrianorum. Quare cadunt in Roſcelinum, quæ aduerſus Arrianos ſimiliter philoſophantes diſputat S. Fulgentius contra ſermo. Faſtidioſi. cap. 5. [homines carnalibus ſenſibus dediti etiam ipſum Deum non poſſunt niſi carnaliter cogitare. Et exiſtimant Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum ſic poſſe ab inuicem ſeparari, ſicut ab ſe homines ſeparātur; qui ſicut diſtinguuntur modo, & quantitate vniuſcuiuſque corporis, neceſſe eſt ita diſcernantur & locis; tales autem dum in luto carnis animas voluunt, creatis phantaſmatibus ſuis, & grauati pondere vanitatis, quanto magis in illarum rerum cogitatione verſantur, quæ corporeis oculis corpoream ingerunt molem, tantò minùs poſſunt ad intelligendam conſcendere Deitatem. Nec attendunt à Domino Deo per ſanctum Iſaiam præcipi, ne de illo ſic cogitare velimus, ſicut de creaturis, quas ab eo factas nouimus: quia nec ipſe ſic cogitat, ſicut nos homines cogitamus.]

Monophyſitæ perperam Catholicis infeſti, ex Verbi ſolius Incarnatione.

117. Tandem Monophyſitas, (qui & Acephali, ac Seueriani propago Eutychetis nequiſſima,) Anaſtaſius ὁδηγοῦ initio inducit dicentes, [Si duas in Chriſti naturas confiteamur, neceſſariò debere nos duas ſanctiſſimæ Trinitatis naturas profiteri. Nam quæ quis tribuit Chriſto, vni ex ſanctiſſima Trinitate, hæc toti Trinitati adſcribenda eſſe.] Hoc argumentum Monophyſitarum, non eſt ex propriis. Nec fuit reuera cur id potiùs cōtra Catholicos à Monophyſitis vrgeretur, quàm à quibuſuis aliis hæreticis. Vt quid enim Monophyſitæ ex duabus Chriſti naturis colligebant, ſi Filius incarnatus eſt; Patrem quoque & Spiritum ſanctum incarnari oportuiſſe; Cùm id potiùs ex vna Chriſti natura inferre potuiſſe videantur? Ita monſtrant illa Fulgentij contra ſermo. Faſtid. c.11. *in fine.* [Filius Dei nos miſericorditer redempturus, in eo rectè creditur ſolus aſſumpſiſſe, quia humanam naturam non ita ſuſcepit, vt vna in eo fieret natura diuinitatis, & carnis. Neque enim in Chriſto hoc Deitas potuit eſſe, quod caro, quia vtraque natura retinente proprietatem ſuam; fieri non potuit, vt quælibet earum aut eſſe deſineret, aut in alteram omnimoda prorsùs abolitione tranſiret. Quod ſi fieret, dignè diceretur à tota Trinitate carnem ſuſceptam, quando carnem ſuam Filius in illam conuerteret diuinitatem, quam ei cum Patre, & Spiritu ſancto profitemur manere communem.] Sic igitur Monophyſitæ, directè, & non ad hominem argumentando, ratiocinari poterant, conſequenter ad ſuum errorem de vna Chriſti natura, eaque diuina. At quomodo, (vt ex Anaſtaſio retuli,) Monophyſitæ vrgerent Catholicos, quaſi ex duarum Chriſti naturarum aſſertione, ſequeretur, incarnato Filio Patrem quoque incarnatum eſſe; hoc inquam nulla ſpecie veriſimilitudinis inferri poteſt. Quare videtur affirmandum Monophyſitas Catholicis infeſtos fuiſſe, argumētando tantùm ex communibus, qua ipſi Monophyſitæ difficultate ſe liberabant, concedendo totum, & admittendo totā Trinitatē fuiſſe incarnatam, quod poterat illis neceſſarium dictu videri, abſorpta humanitate, (iuxta ipſos) & ſuppoſita conuerſione naturæ humanæ Chriſti, in diuinam.

*Triſagij, per Fullonem Monophyſitam adultera-
tio, fundata in hoc errore.*

118. Ex hac ſuppoſitione Monophyſitarum, & admiſſa per eos totius ſanctiſſimæ Trinitatis incarnatione, deriuata eſt impia illa Petri Gnaphæi Fullonis, Antiocheni Pſeudopatriarchę, additio ad Triſagium, quod apud Iſaiam delineatum, & vt ex antiquis tradit Baro. anno 446. à ſanctis Angelis per tempus Conſtantinopolitani terræmotus exauditum in hæc verba. *Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere nobis*; impius ille hac clauſula onerabat imò contaminabat & polluebat, *qui paſſus es pro nobis, miſerere nobis*. De quo damnato additamento legendus idem Baro. anno 483. & ex Antiquis S. Damaſcenus epiſt. de Triſagio, & varij ſanctiſſimi Præſules datis ad Petrum Fullonem de eo argumento epiſtolis, quæ extant nuper culæ græcè ac latinè, ad calcem commentariorum Zonaræ monachi in canones Apoſtolorum. Ibi ſæpe legitur, fundamentum Gnaphæi ad hanc nouæ impietatis fabricationem; nempe quod cùm Eutychianiſmum reducere tentaret; vnamque Chriſti naturam ex humanitate in Deitatem verſa agnoſceret, totam Trinitatem carnem factam, paſſamque adigebatur fateri. Ideoque Triſagio ad totam Trinitatem directo, appendicem illam adiunxit, qua renouationi Eutychianiſmi iam proſtrati viam præſtrueret. Multa paucis complexus eſt Felix Papa III. epiſt. 2. contra Gnaphæum, ſic deſcribens progreſſum eius in erroribus. [Sit in te hæc fixa damnatio à me. Sic aliquando ſiquidem dixiſti Trinitatem propter nos crucifixam, & non Chriſtum: aliquando verò immortalem Spiritum, Manichæi ſecutus errorem: aliquando autem hæc fugiens, noſtrorum ſermonum pignoribus increpatus, Chriſtum poſt immortalem Spiritum, paſſionem ſuſtinuiſſe dixiſti, ſicut Paulus Samoſatenus, & Neſtorius, vnum filium diuidentes in dualitatem filiorum; & cum his putaſti non immorandum, ad peiora veniſti; vt hymni, quos Cherubim cum tremore, Trinitati inceſſanter emittunt, ad Trinitatem glorificandam non referantur, ſed vt totus hymnus ad Filium deducatur; confirmare volens ſententiam velut cancrum ſerpentem, quam aduerſus ſimplices extuliſti, & hinc in omnium hæreſum laqueos præcipitatus es a veritate declinando, nec prædicando propter nos Chriſtum crucifixum Vnigenitum Dei Filium, qui in medio Patris & ſancti Spiritus glorificatur.] Hoc ait nihil eſſe damnabilius, & vſque ad fundamenta blaſphemiarum pertingere. Rurſus in epiſtola ad Zenonem Imperatorem. [Petrus, primogenitus Diaboli filius, & qui ſanctæ Antiochenæ Eccleſiæ indigniſſimè ſe ingeſſit, ſanctamque ſedem Pontificatus Ignatij martyris polluit, qui Petri dextera Epiſcopus ordinatus eſt, Euſtathijque Confeſſoris ac Præſidentis trecentorum decem & octo Patrum, qui in Nicæa conuenerunt, auſus eſt dicere, non oportere Chriſtum etiam Dei filium nominare ſecundùm diuinam Saluatoris ſanctionem, & traditionem diuinarum Scripturarum, Patrumque expoſitionem: ſed vnum de Trinitate, paſſionem pro nobis pertuliſſe in ſubſtantia Deitatis, iuxta Arij, & Apollinaris, Eunomijque blaſphemiam, volens hac voce euacuare ſalutarem Domini incarnationem, ſecundùm quam Chriſtus & paſſionem ſubiit. Dicitur autem & vnus ex nobis, vt qui Abrahæ ſemen apprehendit. Augere quoque Deorum pluralitatem nititur: quippe ſenſus eius, tres introducit Deos, vnum mortuum, & duos viuentes. Soluit etiam conſubſtantialis nomen, ſacraſque abijcit Synodos, Nicænam, Conſtantinopolitanam, & Chalcedonenſem, ſanctamque Mariam Virginem, nequaquam admittere deprehenditur. Si enim non ex ea incarnatum Verbum homo factum eſt, quæ neceſſitas Virginis? & quare ad eam dixiſſet Gabriel; *quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei*; & *dabit illi Dominus Deus, ſedem Dauid Patris eius*? Poſt hæc autem omnia impia, & blaſphemiæ ſuæ præſumptæ, & deprauationem Triſagiæ deprecationis eum illi addere voluit, *Qui crucifixus es pro nobis*, multa inconuenientia effecit, multumque à nobis & in Chriſto dilectis fratribus noſtris, qui in Oriente ſunt, & à venerabili Acacio veſtræ regalis & à Deo amatæ ciuitatis, Archiepiſcopo admonitus, conuerti noluit.] Miſſa facio alia multa quæ ibidem habentur de impio illo Fullonis ad Triſagium additamento.

Poſſet tamen aliter concipi Triſagium, nempe vt non directum ad totam Trinitatem, ſed tantùm ad Filium, vt aſſeruiſſe Armenos à ſe factitari, refert Nicon opuſc. de erroribus eorumdem Armenorum. Et hoc pacto dubitari videtur poſſe, an eà additio Catholica eſſe queat, & pura ſceleris. S. Damaſcenus tota epiſtola de Triſagio, latè eam Triſagij ad ſolum Filium directionem impugnat, occaſione Abbatis Anaſtaſij, S. Euthymij monaſterio præfecti, qui ita ſentiebat, & Ioannem Hieroſolymitanum Antiſtitem ſibi conſentientem proferebat. At S. Damaſcenus de contraria ſibi perſpectiſſima Ioannis Hieroſolymitani mente teſtatus, multis prætereа prolatis Patribus, Triſagium ad totam Trinitatem referentibus, vrgenſque præſertim ſtructuram diuini illius cantici præcisè ex triplici ſanctificatione, omninò contendit non licere niſi communicando errori Petri Fullonis, additamentum illud apponere, Triſagium referendo ad ſolum Filium. Fatetur tamen poſſe crucifixionis mentionem fieri in ſecunda ſanctificatione, quæ ad Filium dirigitur, ſic efferendo Triſagium. *Sanctus Deus Pater, ſanctus fortis, Filius Dei incarnatus, & crucifixus in carne propter nos. ſanctus immortalis Spiritus ſanctus: vnus Dominus Sabaoth, miſerere nobis.* Theorianus quoque in legatione ad Armenos eam Triſagij ad Filium ſolum directionem, latè improbat. Accedit quod nullus tot Præſulum, qui ad Petrum Fullonem literas dederunt, hanc Triſagij directionem ad ſolum Filium inſinuauit vnquam, cùm tamen ea ratio hominem veſanum à ciendis turbis retardandi, futura videretur peropportuna. Senſerunt ergo eſſe illicitum, & labe hæretica ſordentem.

*Additamentum Fullonis, valeret, ſi ſolum
Verbum ſpectaret.*

118. Nihilominùs ſuppoſita ea ad ſolum Filium directione, fas eſſe Triſagium adhibito illo additamento vſurpare, præter Abbatem illum Anaſtaſium, docuit Ephræmius Patriarcha Antiochenus apud Photium Cod. 228. pag. 774. Idem ſenſiſſe magnos Eccleſiæ Doctores tradit Generalis Armeniorũ apud Theorianum in legatione, verbis illis. [Magnorum Eccleſiæ Doctorum auctoritates inueniuntur, quæ ſoli Filio hymnum illum Triſagij attribuere videntur. Ac ſæpè mecum illas equidem conſiderans, admodum anxius hæſi: adeoque arbitror, eius appendicis auctores, illis permotos auctoritatibus, eam feciſſe; noſque docuiſſe, quoties de ſancta Trinitate diuinum illum hymnum canimus, nullam faciendam appendicem: at quoties eum de Filio dumtaxat pronuntiamus, interdum quidem addendum, *qui crucifixus es propter nos*; interdum verò, *qui reſuſcitatus es.*: vel illud, *qui aſſumptus es ſurſum*: nimirum vt pro tempore myſterij, apta quoque ſubijciatur appendix: & illam vocem, *Deus*; & alteram, *fortis*; & tertiam, *immortalis*; de ſolo propter nos crucifixo, deque mortuis ſuſcitato, & ſurſum aſſumpto Chriſto Deo noſtro, intelligamus.] Profert autem pro hoc vſu Armeniorum è ſanctis Patribus Athanaſium, Epiphanium, & Chryſoſtomum. Et quanquam Theorianus, eos non ægrè trahit ad ſenſum oppoſitum, id quod

mox

Digitized by Google

mox Generalis ipſe, Theoriano annuens non diffitetur; tamen nihil reuera: in eo vſu occurrit quod reprehenſionem mereatur hæreſimque redoleat. Itaque quanquam non inuitus do, Triſagium ſi mentem auctorum, (hoc eſt Seraphiorum,) ſpectes, ad Trinitatem totam referri id quod coniecturæ ex D. Damaſceno propoſitæ & adducti ab eo Patres ſuadent; quominus tamen ad Filium ſolum referri poſſit, eamque additionem de qua agimus abſque noxa ſubire queat, nihil eſſe video quod impediat. Poſſet tamen æquè dirigi ad ſolum Patrem, vel ad ſolum Spiritum ſanctum & additione alterutri conſentanea ac propria, locupletari, vtcunque de hoc ſentiat Generalis Armeniorum viſus negare ita licere, rectè tamen contendens nequaquam vſum id ferre.

Manuductiones Patrum, ad ſolius Verbi Incarnationem, ſalua eſſentia & aliarum perſonarum diuinarum identitate, monſtrandam.

119. Quocirca (concludam enim cum Fulgentio ad q. 2. Ferrandi) [quia inſeparabilis eſt operatio Trinitatis, ſeruilem formam quam Vnigenitus Deus accepit, tota Trinitas fecit, quam tamen certum eſt à tota Trinitate factam, ſed ad ſolam Dei filij pertinere perſonam. Neque enim ſicut eſt in ea totius Trinitatis vna operatio, ſic in ea Trinitatis inuenitur communis acceptio. Etenim proprietas perſonalis, quia non ipſe Pater eſt qui Filius, nec Spiritus ſanctus eſt, aut ipſe Pater, aut Filius, oſtendit aliquid à Patre, & Filio & Spiritu ſancto factum, quod tamen à ſolo Filio inueniatur acceptum. Cuius exemplum rei in creaturis non poteſt inueniri, quia excepta Trinitate, quæ vnus eſt naturaliter verus Deus, nulla natura eſt, quæ in ſe tres inſeparabiles poſſit habere perſonas.] Verè id quidem, ſi ſermo ſit de exemplo exquiſitè rem monſtrante. Tale quippe nullum eſt in rebus creatis. Aliqualem tamen manuductionem è nonnullis exemplis humanis adhibent ad hoc inſtitutum plerique Patres.

S. Fulgentius ibidem, vtitur exemplo carnis & animæ, quæ duæ ſunt naturæ, tametſi dimidiatæ ad vnicam hominis perſonam pertinentes, quarum vtraque communi opere aliquid facit vni duntaxat carni tributum, & ab ea ſola acceptum. Nam ſola caro nutritur & creſcit admoto cibo, quem tamen caro ſimul & anima communi velut impenſa & ſtudio collato, carni adiungunt. Et vice verſa cum anima lectionis pabulo ſaginatur, & anima & caro ſimul operantur; ſola tamen anima lectione per carnis oculos facta reficitur. Alibi hic ipſe Pater exemplum adhibet Verbi probati quo ſpirituale Verbum quaſi corporatur: & quamuis ſimul ſit à memoria, cogitatione, & voluntate, à ſola tamen cogitatione id eſt à ſolo interiore Verbo ſuſcipitur. Loca notaui, tractans Analogiam verbi noſtri ſcripti cum Verbo incarnato.

Sanctus Auguſtinus ſerm. 5. de temp. tria alia exempla profert, quæ non erit inutile attigiſſe. [dicit mihi hæreticus, ergo ſi vnum ſunt, omnes ſunt incarnati, non ad ſolum Chriſtum pertinet caro. Nempe aliud eſt anima, aliud ratio, & tamen in anima eſt ratio, & vna eſt anima. Sed aliud anima agit, aliud ratio: anima viuit, ratio ſapit. Et ad animam pertinet vita, ad rationem pertinet ſapientia. Et cum vnum ſint, anima ſola ſuſcipit vitam, ratio ſola ſuſcipit ſapientiam, & tamen nec anima ſine ratione, nec ratio ſine anima. Sic & Pater & Filius, licet vnum ſint, & vnus Deus ſit; ad Chriſtum ſolum pertinet caro, ſicut ad ſolam rationem pertinet ſapientia, licet non recedat ab anima. Ecce aliud, in ſole, calor & ſplendor in vno radio ſunt, ſed calor exſiccat, ſplendor illuminat: aliud ſuſcipit calor, aliud ſplendor. Et licet calor & ſplendor ab inuicem non queant ſeparari; ſuſcipit ſplendor illuminationem, non feruorem; ſuſcipit calor feruorem, non illuminationem: aliud ſimul, aliud ſingulares agunt, & tamen ab inuicem non ſeparantur. Sic & Filius ſuſcepit carnem, & non deſeruit Patrem, nec ſe diuiſit à Patre: ſuſcepit, inquam, Filius carnem in proprietate, ſed tamen & Pater & Spiritus ſanctus non defuit maieſtate.] Et Paulo poſt. [Adhuc citharam reſpice, vt muſicum melos ſonis dulcibus reddat, tria pariter id eſſe videntur, ars, manus, & chorda; & tamen vnus ſonus auditur: ars dictat, manus tangit, reſonat chorda. Tria pariter operantur, ſed ſola chorda perſonat, quæ audiatur. Nec ars, nec manus ſonum reddunt, ſed ea cùm chorda pariter operantur: ſic nec Pater nec Spiritus ſanctus ſuſceperunt carnem, & tamen cum Filio pariter operantur. Sonum ſola chorda excutit, carnem ſolus Chriſtus accepit, operatio in tribus conſtat. Sed quo modo ad ſolam pertinet chordam ſoni redditio, ſic pertinet ad Chriſtum ſolum, carnis humanæ ſuſceptio.] Exſcripſit verbatim hunc locum ad huius veritatis confirmationem, Antonius Epiſcopus Conſtantinienſis, (Honoratum nominat Gennadius c. 95. de Viris illuſtr.) Epiſtola ad Arcadium Hiſpanum, actum à Genſerico in exilium.

Sanctus Anſelmus l. de Incarnat. Verbi c. 7. adhibet exemplum fontis, riui, & lacus, quæ & tria & vnum eſſe variè demonſtrat. Ideoque adumbrandæ ſanctiſſimæ Triadi, accommodata videntur. Quod ſi riuus per fiſtulam currat à fonte vſque ad lacum, idem quidem erit fons, & riuus, & lacus; & tamen ſolus riuus, vt S. Anſelmus loquitur, infiſtulatus dici poterit: [Sic (inquit) ſolus filius incarnatus eſt, licet non alius ſit Deus, quàm Pater & Spiritus ſanctus.]

Cur Verbum potiùs, humanitatem aſſumpſerit.

120. Sic conſtituta catholica veritate de humanitate aſſumpta de facto per ſolam Verbi perſonam, illud ſtatim ſuboritur dubium, cur Verbum potiùs quàm Pater aut Spiritus ſanctus, humanitatem aſſumpſerit. Verùm id ſi exactè de eo pronunciandum ſit, ex mera Dei voluntate profectum eſt. Nobis enim & Deo ad offenſæ illatæ reparationem, perinde fuiſſet incarnati aliam quamcunque auguſtiſſimæ Trinitatis perſonam, vt infra dicam agens de fine Chriſti. Quod ergo Verbum potiùs incarnatum ſit quàm Pater aut Spiritus ſanctus, ex mero Dei arbitrio accidit. Tantùm congruentiæ quædam non incommodæ proferri poſſunt, quibus rationabilis ſemper Dei voluntas ad filij potiùs quàm vllius alterius perſonæ humanationem determinata monſtretur. Nec plus probant, quæcunque in hanc rem diſſerunt cùm Scholaſtici, tùm Patres. Ex Scholaſticis quidem S. Thomas 3. p. q. 3. art. 8. & l. 4. contra gentes c. 42. & plerique apud Cartul. in 3. d. 1. q. 5. Item Gulielmus Pariſ. l. cur Deus homo c. 8. & Turrecremata in qq. Euang. ad Dominicam primam aduentus artic. 3. Ex Patribus verò Bernardus hom. 1. de aduentu. Richardus Victor. l. de incar. ad S. Bernardum à c. 9. Anaſtaſ. c. 16. *ὁδηγῷ in fine* ex antiquo quodam Patre. Innoc. 3. ſerm. 1. de aduentu. Anſelmus lib. de Incar. Verbi c. 4. & l. 2. cur Deus homo c. 9. Vbi rationes priore loco plenius expreſſas compendio ſic repræſentat. [Si quælibet alia perſona incarnetur, erunt duo Filij in Trinitate, filius ſcilicet Dei, qui & ante incarnationem Filius eſt, & ille, qui per incarnationē filius erit Virginis: & erit in perſonis, quæ ſemper æquales eſſe debent, inæqualitas ſecundùm dignitatē natiuitatū, digniorē namque natiuitatē habebit natus ex Deo, quàm natus ex Virgine. Item, ſi Pater fuerit incarnatus, erunt duo nepotes in Trinitate: quia Pater erit nepos parentū Virginis, quia Filij eius erit Filius: Quæ omnia inconuenientia ſunt, nec in incarnatione Verbi contingunt. Eſt & aliud, cur magis conueniat incarnari Filio, quàm alijs perſonis: quia conuenientiùs ſonat, filium ſuppli-

care Patri, quàm aliam perſonam alij. Item homo, pro quo erat oraturus, & Diabolus, quem erat expugnaturus, ambo falſam ſimilitudinem Dei per propriam voluntatem præſumpſerant, vnde quaſi ſpecialius aduerſus perſonam Filij peccauerant, qui vera Patris ſimilitudo creditur. Illi itaque, cui ſpecialiùs fit iniuria, conuenientiùs attribuitur culpæ vindicta aut indulgentia.] Optimè item Sanctus Leo ſerm. 12. de Paſſio. c. 2. [In hoc ineffabili vnitate Trinitatis, cuius in omnibus communia ſunt opera atque iudicia, reparationem humani generis, propriè Filij perſona ſuſcepit: vt quoniam ipſe eſt, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil, quippe plaſmatum de limo terræ hominem, flatu vitæ rationalis animauit, idem naturam ab æternitatis arce deiectam, amiſſæ reſtitueret dignitati, & cuius erat conditor, eſſet etiam reformator: ſic conſilium ſuum dirigens in effectum, vt ad dominationem Diaboli deſtruendam, magis vteretur juſtitiâ rationis, quàm poteſtate virtutis.]

In eandem ſententiam concinnè omnino Philoſophatur Iobius l. 1. de œconomia, c. 1. compendio exhibitus à Photio art. 222. His Verbis. [Quando Filius Verbum eſt, & homo Verbo atque imagine Dei olim cohoneſtatus, hiſce poſtea excidit, comparatuſque eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt ipſis: propterea nimirum Verbum ad eos, qui in irrationabilitatem lapſi erant, acceſſit, ruinam noſtram reparans, ac nos in priſtinam dignitatem poſtliminio reuocans. *Verbum* enim, (inquit) *caro factum eſt*, (id eſt noſtram naturam in irrationabilitatem prolapſam, & nihil iam intelligentiæ habentem, ſed totam ad ea, quæ carnis ſunt, inclinatam, aſſumpſit;) & habitauit in nobis. Nam hanc etiam ob cauſam, ait, virgineos recens ſinus egreſſum Verbum, excepit præſepium, brutorum mēſa, bobus atque aſinis alimentum præbens. Bobus quidem, quod puri cùm ſint, veteris populi Iſraëlis ſymbolum præferant: aſinis verò, quòd ob impuritatem, gentium cætum repræſentent: quos vtroſque iam opere atque opinionibus in irrationabilitatem illapſos, Verbum reuocauit.] Pluribus hunc Verbi aduentum ad tollendam hominis irrationabilitatem proſequitur ſequentibus eiuſdem libri capitibus Iobius, attigitque præclarè eandem rationem S. Athanaſius orat. in dictum illud Chriſti, *omnia mihi tradita ſunt.* Sic enim loquitur [Dedit Verbo Pater hominem, vt ipſum Verbum caro fieret, carnemque aſſumptam in omnibus inſtauraret. Tradita enim ſunt illi, vt medico qui ſanaret morſum ſerpentis: & vt vitæ, qui excitaret mortuum; & vt luci, quo illuminaret tenebras: & vt rationi, quæ redintegraret vim rationalem. Poſtquàm igitur illi tradita ſunt omnia, & factus eſt homo, correcta ſunt omnia, & profecta.] Eleganter in hanc rem diſſerit Ioannes Geometra Lucæ 1. ad v. 37. deſcriptus in Catena Corderij. Profert pleraque huiuſmodi ex grauiſſimis Patribus. Heribertus Roſuedius tabula 1. pro Baronio, refellens Coquinarium Theologum de Rhetore conſulem è Caluini hara, qui illam quàm protulimus Iobi ratiocinationem, *luſum ac iocos in re ſeria*, nominare non erubuerat.

Verbum, per Incarnationem, non eſt mutatum.

121. Verùm hæc facilia ſunt. Illud potiùs ex dictis eruendum videtur, ex modo quo dictum eſt ſubſiſtentiam Verbi ſe habuiſſe ad humanitatem, perſpicuam liquere, Verbum citra vllam ſui mutationem ac imperfectionem aſſumpſiſſe humanitatem, ac proinde argumenta contra incarnationis poſſibilitatem petita ex parte mutationis & imperfectionis Verbo aduenturæ, inania eſſe. Verbū enim vt ex hactenus dictis liquet, non ſe habet ad humanitatem vt forma actuans humanitatem, qua ratione mutaretur; ſed ſe habet ad eam vt terminus, extrinſecùs perficiens & complens naturam humanam, nullo ſibi adueniente intrinſeco, quo aliter ſe habeat quàm priùs, quod vnum eſt mutari. Omnino verò exſibilandi ſunt nonnulli, quos Ocham refert in Centilogio concl. 12. ad 2. affirmantes, Verbum in incarnatione eſſe mutatum, eò quod cenſerent nihil eſſe incommodi admittere intra Deum mutationem non includentem imperfectionem, cuiuſmodi aiebant eſſe mutationē ex aſſumptione alicuius naturæ in vnitatem diuini ſuppoſiti aut mutationem ex naturæ ſic aſſumptæ dimiſſione. Quod ſi vrgeres ex ea doctrina ſequi Verbum eſſe in potentia ad aliquid habendum, reſpondebant, id non modò eſſe poſſibile, ſed etiam neceſſariò admitti oportere, cùm conſtet, Deum ante mundi creationem fuiſſe in potentia ad habendum ſeruum, quem tunc nullum habuit; adeptus verò poſteà eſt, producto iam mundo. Hos duos exſibilandos eſſe, quia tametſi fortaſſis quoad rem ipſam non diſcrepent à veritate, tamen modus loquendi eſt intolerabilis. Quis enim ſobrius, Deo conteſtanti ſe non mutari, & non eſſe Deum ſicut hominem vt mutetur, impingat mentitionem?

122. Mutatio verò, quam à Chriſtianis in Deum inuectam blaterabat Celſus Epicuræus ex eo quod dicant Deum de cælis deſcendiſſe, indigna eſt, quæ refellatur. Multis eam reijcit, qui eam retulit Origenes l. 4. cōtra Celſum *fere initio, & ante medium* rurſuſque *initio libri quinti*. Sed non eſt longa confutatione tantæ imperitiæ opus. Nemo enim Chriſtianorum, deſcendiſſe Deum de cœlis localiter, vnquam eſt imaginatus. Sed qui ſapiunt, deſcenſum intelligunt condeſcenſionem. Item egregiè expreſſit S. Athanaſius in calce orationis contra gregales Sabellij ſic eorum obiectionem referens. [Alias item nobis controuerſias excitant, & Iudæorum blaſphemias inferunt, irridentes myſterium emiſſionis & incarnationis Verbi. Nam ſi emittitur, (inquiunt,) & deſcendit, nō eſt cum eo qui ipſum emittit; neque ei qui ſurſum manet, cohæret.] En hæreticorum aduerſus hoc myſterium, abſonas voces. Sequitur earum depulſio per B. Athanaſium. [Diſcant igitur ſurſum illud, & in alto eſſe, non corporaliter duntaxat audiendum, ſed noua ratione intelligendum eſſe. Quoniam illud dictum, quò fertur *ſublimis ſuper omnes gentes*: & illud item, *Exaltabo te Domine*; Rurſus & illud, *Laudabilis & ſuperexaltatus in ſæcula*, nō in loco quopiam & ſublimi Dominum conſtituunt, neque Dominū ab hominibus euehi deſcribūt, aut ab alijs qui eum laudibus extollunt, ſurſum extolli; ſed maieſtatem inuiſibilis Deitatis, ſublimitatem vocant. Et is qui dicit, *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum*, non pro loco domicilij cœlum adſortitur Domino, & hominibus terram; ſed excellentiam Dei, magnificentiamque, oculis ſubijcit. Cum igitur maieſtas & magnificentia in Deo, ſuper cœleſte quiddam nominatur; id quod huic contrarium eſt, humiliter tenuem dicatur, & in terris verſari; facillimè comperis, deſcenſum Verbi, inclinationem eſſe ex incorporali maieſtate ad vilitatem corporis, cùm ſeipſum dediderit in corporalem ſpeciem, humani generis amore. Ne igitur corporales iſtæ voces, hoc eſt *deſcenſio*, & *emiſſio*, ad inficiandam eius incarnationem producantur, quoniam localiter neque deſcendit Deus neque emittitur: ſed audiant Apoſtolum id neqquj & eiuſmodi comparationes metaphoraſque explicantem: *Non rapinam arbitratus eſt, eſſe æqualem Deo, ſed ſeipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinē hominum factus.* Hoc enim eſt deſcendere, hoc eſt emitti, induique in amiculū vilius, quàm pro ipſius dignitate. Deſcenſus item, humanæ ſpeciei ſuperinductio atque inueſtatio eſt, ſecūdùm Patris voluntatem inſtituta. Quod ſi loco & corpore Verbum non circumſcribitur, non accelletur ab incorporali Patre ob corporis ſui attemperamentum: nam ex-

cepit

Digitized by Google

cepit eum volentem corpus, quatenus idonea eſt humana natura Deum ſuſcipere: manet nihilominus in ſua ipſius natura quæ ante incarnationem fuit. Quamobrem deſcenſus è cœlo, non fuit digreſſio è cœlo: neque item emiſſio è cœlo, ſegregatio à Patre.]

Non fuit ergo in Deo tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio propter incarnationem Verbi, quia nihil in ſe intrinſecum ſuſcepit, nec factum eſt forma alterius, cum ante non eſſet, ſed merè extrinſecè ſe habet ad humanitatem aſſumptam quod Verbi mutationem planè excludit. An verò habuerit Verbum in hoc myſterio rationem partis, indeque in illud imperfectio aliqua aut mutatio ſit deriuata, dicam pleniùs, quum de compoſito per incarnationem fabrefacto. Nunc ſatis eſt dicere, poſſe Verbum, ſi lubeat, nominari illius compoſiti partem, ſumpto *partis* nomine pro quocunque pertinente ad alicuius compoſiti conſtitutionem, etiamſi abſque vllo ordine & naturali ad eam conſtitutionem habitudine quo pacto varias circa hoc lites de vocibus, bene conciliat Gillius l.2.tract.4.c.11. n.8. At ex tali partis ratione Verbo tributa, nullum Verbo dedecus illinitur, nulla vel imperfectio vel mutatio refunditur.

Quâ inidoneâ ratione aliqui, mutationem Verbi ex Incarnatione, ſint amoliti.

123. Aliam viam mutationis à Verbo in hac re amoliendæ iniuit Valent.3.p.d.1.q.1.p.2.ad 2.dicens, idcirco Verbum per humanitatis aſſumptionem non eſſe mutatum quia ante aſſumptionem, habebat eminenter rem ac perfectionem humanitatis, quatenus poteſt eam producere, & abſque ea facere, quicquid illa tanquam cauſa purè efficiens vel coëfficiens poſſet facere. At vt res mutari cenſeatur, iuxta hunc autorem non eſt ſatis, vt res de nouo ſit aliquid, quod priùs aliquo modo non erat, ſed neceſſe eſt, vt res ſit, vel acquirat aliquid, quod neque in ſe neque in aliqua perfectione eminentiore præhaberet; proindeque ad quod fuerit in potentia paſſiua ſimpliciter, quia motus ſeu mutatio eſt entis in potentia ſimpliciter. Vnde res quæ aliquo præſtantiori modo, nempe eminenter, aliquid præhabebat, non mutatur propriè, ſi illud poſtea acquirat formaliter, quia non ſimpliciter & abſolutè, priùs eo carebat. Quia igitur Verbum diuinum ante humanitatis aſſumptionem habebat eminenter naturam humanam ſecundum id quod eſt in illa perfectio, non autem imperfectio, idcirco iuxta autorem, cum quo agimus, Verbum aſſumendo humanitatem non eſt mutatum, quia per aſſumptionem non ſe habuit ſimpliciter & abſolutè aliter quàm priùs. Idque putat Valentia voluiſſe S. Cyrillum in epiſtola Synodali Concilij Epheſini ad Neſtorium, cum dixit, modum vnionis Verbi cum humanitate, non eſſe intelligendum ſecundùm appoſitionem coniunctionis, quaſi videlicet aliquid Verbo appoſitum & adiunctum ſit quo prius omni modo caruerit, ac proinde cuius acceſſione ſit mutatum: habebat enim eminenter omnem humanitatis perfectionem, reſectis imperfectionibus.

Hæc ratio mutationem à Verbo remouendi in incarnatione, non eſt idonea. Habere namque formaliter, quod priùs formaliter non habebat, ſufficit ad veram & propriam mutationem, quæ ſcilicet ſit actus entis in potentia, quia reuera ſubiectum, quod ante formaliter carebat forma, quam eminenter continebat, ſuſcipit de nouo actum formalem ad quem erat in potentia, ac proinde mutatur. Quis enim negaret ſolem fore mutandum, ſi calor quem eminenter continet, adueniret illi formaliter? Aut quis negaret Conradum Vorſtium atheorum noſtri æui ſigniferum inuexiſſe in Deum mutationem, cum nouas illi volitiones accedere dixit, quas præhabebat iam ex æternitate eminenter? Omnes ſanè Theologi, aduentitias illas formas beatam Dei identitatem & ſtabilitatem temeraturas procul ablegant, nec cenſent manere poſſe indemnem Dei immutabilitatem, ob anteceſſionem illam eminentialem. Idem manifeſtè habetur ex clade ſimplicitatis per quamcunque formæ nouæ inductionem. Eius enim acceſſu intrinſeco exurgit vnum è pluribus adunatis compactum; quæ eſt compoſitionis notio & ſimplicitatis excidium. At quod intrinſecè recipit formam, cuius aduentu deſinit eſſe ſimplex intrinſecè, quale ante erat, non poteſt non eſſe mutatum. Quare immutabilitas Verbi non poteſt ſarta manere, niſi abiecta noua hac mutationis notione, teneatur ratio eam explicandi, & à Verbo remouendi, quam propoſuimus.

Falſa alia Verbi ob Incarnationem imperfectio, reiecta.

124. Alia Verbi ex incarnatione imperfectio, à quibuſdam hæreticis, (haud dubiè Arrianis) innecta, nec commemoratione quidem digna videtur. Memorat tamen eam, & refellit Anaſtaſius lib.1.in hexaëmeron, verbis illis, poſt aptatam ad Chriſtum lucis procreationem ex Dei imperio. [Accuratè (inquit) & exactè examina, quemadmodū cum ſuperiùs dixiſſet; *In principio fecit Deus cœlum & terram*; Hic non dixit, *Et fecit Deus lucem*, ſed, *& dixit Deus, fiat lux*, vt diſcas differentiam creationis & generationis, & vt hæreticorum voces comprimas; qui dicunt Deum Verbum, nolentem & inuitum ſuſcepiſſe incarnationem: & propterea quòd iuſſum paternum non poſſet recuſare, vt qui Patrem amaret; inuitus tamen, & vt qui nollet repugnare, humanam ſubijt naturam. Propter hoc ergo & propter eiuſmodi vitia, non dixit; *Et fecit lucem*; ſed, *fiat lux*. Id enim quod fit, non habet fortaſſe conuenientiam cum effectu ad quem traducitur, vt quod cum efficiente minimè conueniat: non ſic autem ſe habet generatio. Nam quæ generantur, collætantur cum generatione, alterumque eſt alteri gratum & acceptum, ſimulque exultant & petunt perfectionem: Quomodò etiam videmus fœtus exilientes in maternis vteris, & feſtinare vt eximantur; & in plantis, ramos, folia, flores, fructus lubenter creſcere. Dixit ergo, *facta eſt lux*; non autem *fecit lucem*; vt per illud, *facta eſt*, intelligas voluntarium propriumque & lætabundum Verbi cum Patre beneplacitum in incarnatione, non autem Verbum carnem ſubijſſe coactum & neceſſitate adductum; inductus à Verbo, *facta eſt*. Quem etiam videns Pater ſic carnem geſtantem, lætatus eſt; Et ideò dicitur, *Et vidit quòd eſt bona*. Hoc quid erat cur diceretur, ſi omnia quæ fecit Deus ſunt valdè bona.] Itaque exſibilandos decernit Anaſtaſius hos ſpurcos hæreticos qui fabulabantur blaſphemantes Verbum grauatè veniſſe ad carnis aſſumptionem ob indignitatem & vilitatem humanæ naturæ. Non eſt opus, vel fuſiùs vel fortiùs, errorem adeò inſulſum depellere. [Nec iniuria eſt, (vt eorum calumniam retundam verbis autoris libri de operibus Chriſti Card. ſerm. de baptiſmo Chriſti,) ſed gratia Dei, ſi quod minus videtur, digniori iungatur; cum inferior natura contumeliam probrumque peccati non contrahat: nec eſt minoratio maieſtatis, profectio paupertatis, nec altitudinem Dei in aliquo humilitas diſpenſatoria dehoneſtat.]

An ſoli Verbo agendæ gratiæ ob Incarnationem.

125. Eunomius referente Nyſſeno orat. 11. (*veriùs 12.*) contra eum, ex conſtituta humanitatis terminatione per ſolum Verbum quod inde mutari ſupponebat, inferebat, ſoli Verbo non Patri gratias à nobis deberi

Digitized by Google

deberi ob incarnationem. Eum ſic refellit Nyſſenus. [Si ob eam cauſam Patrem Filio maiorem autumant, quia verus Deus eſt: eadem ratione Patre maior Filius concedatur, quia hic quidem vera lux, ille non ſic cognominatur. Sed hæc quidem lux, inquit, quæ ſunt humanitatis, operata eſt, illa verò ad talem gratiam inefficax & otioſa manſit. Nouus prælationis ſiue prærogatiuæ modus. Quod otioſum fuit ad beneuolentiam in genus humanum; eo qui operatus eſt, ſuperius iudicant. Sed neque eſt, neque erit vnquam inter Chriſtianos notio, per quam præſtruatur non omne bonum, quod quidem eſt eiuſmodi, ex Patre cauſam habere. Bonorum autem noſtrorum caput, ad vitam reditio apud prudentes & rectè ſentientes creditur. Hæc autem per Domini œconomiam, ſiue incarnationem, optimè perfecta eſt & adimpleta, Patre interim non otioſo & inefficace, (ſicut hæretis cupidè contendit,) tempore œconomiæ ſiue diſpenſationis, apud ſe manente. Non enim hoc demonſtrat, qui dixit, *qui miſit me, mecum eſt*; & *Pater in me manens, hæc opera facit*. Quomodo igitur hæretis, gratiam quæ noſtri cauſa facta eſt, ſoli Filio attribuens, gratiarum actionis pro collatis in nos beneficijs, Patrem facit exortem? Solis enim benefactoribus, gratiarum actionis retributio naturali ratione debetur. Qui autem ad conferendum beneficium eſt impotens, extra numerum eſt eorum cui gratiæ pro dato beneficio aguntur. Vides vt per omnia, ipſis in contrarium cedit blaſphemiæ ſcopus aduerſus vnigenitum, cum ex conſequentia in Patrem tranſeat. Ac mihi videtur, ex neceſſitate quid tale contingere. Si enim *qui honorificat Filium, honorificat & Patrem*, ſecundum diuinum effatum: perſpicuum; quod cōtrarium aduerſus Filium ſtudium, ad Patrem habet relationem. Ego autem dico, oportere his qui ſimpliciùs de cruce & reſurrectione præconium acceperunt, æqualis grati animi ſignificationis erga Filium & Patrem, eandem gratiam fundamentum fieri: præſertim cum Filius, Patris voluntatem perfecerit, quæ quidem eſt, omnes homines ſaluos fieri, ſicut ait Apoſtolus. Similiter in hac gratia, & Patrem, & Filium honore afficere quia ſalus nobis facta non fuiſſet, niſi bona voluntas Patris per virtutem ipſius, ad operationem ad nos proceſſiſſet. Virtutem autem Patris Filium eſſe, ex ſcripturis didicimus.] Nihil eſt neceſſe, errorem per ſe manifeſtum, conuellere pluribus.

Quid potuerit humanitatem aſſumere, de potentia abſoluta. Non Deitas.

125. Sic expedita terminatione humanitatis per Verbum, quod attinet ad illud quod reipſa factum eſt, ſequitur vt eandem terminationem exponamus, attendendo potentiam abſolutam. Vt vero eadem veſtigia relegamus, ſtatuendum imprimis eſt, terminum humanitatis extrinſecum non potuiſſe eſſe aliquid diuinum abſolutum; atque adeo neque naturam diuinam, neque ſubſiſtentiam eius abſolutam, potuiſſe vlla vi aſſumere humanitatem, eamque hypoſtaticè terminare. De natura res videtur clara. Natura enim diuina in ratione ſubſtantiæ eſt incompleta & idcirco poſtulat compleri per tres ſubſiſtentias relatiuas, conſtitutiuas perſonarum, tanquam per terminum ſuum adæquatum. Quod autem eſt ſubſtantialiter incompletum, non poteſt ſubſtantialiter complere alterum in ratione ſubſtantiæ. Impoſſibile igitur eſt, naturam diuinam terminare ſubſtantialiter humanitatem, alioqui daret quod non haberet. Videri poſſet id negare D. Thomas 3.p.q.3. art.3. quandoquidem propoſita quæſtione vtrùm abſtracta perſonalitate per intellectum, natura diuina poſſit aſſumere, reſpondet affirmatiuè. Reuera tamen S. Thomas alia omnia cogitauit, tantumque intendit, quod ſi fingeremus Deitatem vnica perſonalitate terminari, & carere perſonalitatibus relatiuis, qualem ſibi eam fingunt Iudæi, intelligendam fore in ea vim terminandi hypoſtaticè humanitatem, quod per ſe euidens eſt. Nos autem duntaxat negamus, diuinam naturam præciſa quacunque ſubſiſtentia perſonali, eſſe terminatiuam humanitatis; quod D. Thomas planè videtur agnoſcere, cum ait, eſſe terminum aſſumptionis non conuenire naturæ diuinæ, vt natura eſt, ſed id tantùm in naturam cadere ratione perſonæ. Ita habetur 3.p.q.3. art.2. *in corpore*; & ad 2. & q.4. art.5. ad 1. Eſtque communis ſententia Doctorum, quam rectè contra quoſdam ſui æui Doctores ſtatuit Gillebertus ſerm. 8. in cant. Nec video quam ſolidè eam naturæ cum natura diuina vnionem immediatā, ſpectata potentia abſoluta, inuexerit denuò Præpoſitus q.3. à num. 11.

At quoad ſubſiſtentiam abſolutam, reclamant permulti, quibus omnino videtur verum, ſubſiſtentiam abſolutam, cum ſit, vera ſubſiſtentia diuina, poſſe fungi munere ſubſiſtentiæ creatæ, eamque ſupplere. Ita Suares t.1.3.p.d.13.ſ.1. concl. 2. Peſantius 3.p.q.3. art.3. diſp.1. Raguſa ibid diſp 50. §.1. Rada in 3. controu. 2. art.3. Floran. l.2. de Trinitate in Theoria § de perſonis in vniuerſum & not. 22. & Val. 3.p.d.1.q.3.p.5. [Dummodo, (inquit) non intelligatur eſſentia diuina poſſe aſſumere alienam naturam per aliquam ſubſiſtentiam abſolutam, quam habeat mediam inter ſubſiſtentiam, ſiue exiſtentiam per ſe ſuam eſſentialem, & ſubſiſtentias relatiuas perſonales, ſed per hanc ipſam eſſentialem ſuam ſubſiſtentiam, ſiue exiſtentiam per ſe.] Sed hæc limitatio videtur ſuperuacanea. Quotquot enim admittunt ſubſiſtentiam abſolutam, eo nomine aliud non intelligunt, quàm eſſentialem exiſtentiam per ſe Deitatis, nec inter hanc per ſe exiſtentiam eſſentialem, ac perſonales ſubſiſtentias, mediam quampiam ſubſiſtentiam fingunt. Et quod Caietano 3.p.q.3. art 3. illud figmentum tribuit Valentia, non placet: cum Caietanus & eo loco, & alijs quibus diuinam ſubſiſtentiam abſolutam ſtabilit vt 1.p.q.3. art.3. & q.39. art.4. nihil habeat ex quo liqueat eius ſententiam ad ſenſum illum falſum eſſe trahendam, ſed omnia, quæ tradit cōmodè poſſint in eo ipſo ſenſu accipi, quem Valentia admittit præter recentiores allegatos & aliquos, quos ijdem proferunt, in quibus Scotus, Durandus, Ockhamus, Gabriel, Almainus, alijque annumerato non malè inter eos Richardo qui in 1.d.26. art.1. q.1. expreſsè negat ſubſiſtentiam abſolutam. Nihilominus enim in 3.d.1. art.1.q.2. agnoſcit humanitatem fuiſſe terminabilem per eſſe abſolutum diuinæ exiſtentiæ, quod vnum contendunt reliqui.

Nec ſubſiſtentia abſoluta.

126. Mihi ea ſententia falſa videtur, nec niſi ex ſpurio nomine ſubſiſtentiæ abſolutæ profecta. Subſiſtentia enim abſoluta, per quendam vocabuli abuſum dicta eſt, per ſe exiſtentia eſſentialis, hoc eſt diuinæ naturæ independentia à ſubiecto, eiuſque diſtinctio contra accidens. At hæc perfectio diuinæ naturæ, improprijſſimè vocatur ſubſiſtentia: ſic enim in humanitate aſſumpta eſſet agnoſcenda ſubſiſtentia creata, cum certum ſit humanitatem Chriſti eſſe independentem à ſubiecto, nec eſſe entitatem accidentalem. Quomodocunque autem ea Deitatis perfectio appelletur, ratio ſuperiùs propoſita ad excludendam vim terminatiuam humanitatis per diuinam naturam, æquè demonſtrat talem perfectionem abſolutam, vi hypoſtaticè terminatiua carere. Nam nihil ſubſtantialiter interminatum, terminare alia ſubſtantialiter poteſt; & nihil ſubſtantialiter incompletum poteſt alia ſubſtantialiter complere. Atqui diuina natura prout habens eam perfectionem independentiæ & ſubſtantialitatis, quam vocant ſubſiſtentiam abſolutam interminata eſt ac incompleta ſubſtantialiter,

Digitized by Google

tialiter, alioqui non exſpectaret completionem & terminationem ſuam à perſonalitatibus. Non poteſt igitur humanitatem complere ac terminare. Quam fuiſſe antiquorum Scholaſticorum communem doctrinam, rectè ſtatuit Vaſques 3.p. d.27. c.2. eidem & ipſe ſubſcribens, vt & Albertinus coroll. 11. ex prædicamento ſubſtantiæ dub.2.

Quod ſi dicas Deitatem perſonalitatibus præconceptam non modò eſſe independentem à ſubiecto, ſed etiam à ſuppoſito, quæ videtur completa & integra ſubſiſtentiæ definitio, ideoque naturam diuinam vt ſic perfectè ſubſiſtere, & naturam ſubſtantialem extraneam ad ſuum illud eſſe ſubſiſtens aſſumere ac complere ſubſtantialiter poſſe: Reſpondendum erit, quod Deitas ſit independens ab alio tanquam ſuppoſito, non ſatis eſſe vt ſubſiſtens appelletur, poſſitque erga alienam naturam muneta ſubſiſtentis obire, ſed neceſſarium ad id fore vt ipſa in ſe terminaretur & ſubſtantialiter completa eſſet. At hoc natura diuina non habet, niſi per ſubſiſtentias relatiuas, ab ea quidem reipſa indiſtinctas, tamen virtualiter differentes, quod ſatis eſt, vt natura ſic negetur ex ſe eſſe ſubſiſtens. Ea ſiquidem exigentia terminorum virtualiter diſtinctorum, æquiualet dependentiæ naturæ ſubſtantialis creatæ à termino connaturali reipſa diſtincto. Quamuis ob indiſtinctionem actualem ſummam perſonalitatum & naturæ in Deo identitatem, non vocetur dependentia. Quod ſi per impoſſibile natura diuina eſſet capax ſubſtantialis dependentiæ externæ, nihil profectò haberet, vi cuius ſubſtantialem extrinſecam terminationem excluderet, contra quàm accidit ſubſtantiæ cuiuis iam terminatæ. Igitur quia Deitas, vt ſic ſumpta, intelligitur carens termino interno, ratione cuius ſit completa ſubſtantialiter, & nihil præterea ad ſui perfectam conſtitutionem depoſcens in eo genere, meritò negatur eſſe apta ad complendam, & perfectè conſtituendam in genere ſubſtantiæ aliam externam ſubſtantiam v.g humanitatem, ſed id munus tantùm eſſe poteſt Deitatis terminatæ per veram aliquam ſubſiſtentiam, cuiuſmodi in Deo eſt ſola relatiua. Poſſet quidem diuina natura pro vt tantùm natura, omnem planè dependentiam effectiuam humanitatis à connaturali ſuo termino ſupplere, ſi aliqua daretur, idque probat argumentum quo Valentia in contrarium vtitur loco allegato. Omnis tamen huiuſmodi dependentia humanitatis à connaturali ſua ſubſiſtentia, eſt planè commentitia. Et quamuis verè daretur aliqua, effectus tamen formalis ſubſiſtentiæ aſſignandus eſt longè alius; eſtque talis, vt in diuinam naturam quatenus ſubſiſtentijs relatiuis deſtitutam, cadere nequeat.

Sed aliæ duæ ſubſiſtentiæ increatæ.

127. Ob contrariam verò rationem, aliæ perſonalitates diuinæ præter eam quam vidimus, terminaſſe de facto humanitatẽ, imò perſonalitates quoque & ſubſiſtentiæ creatæ humanitati externæ, potuiſſent de potentia abſolutá terminare ſubſtantialiter humanitatem; vna ſimul perſonalitate, naturam propriam & alienam terminante, vel etiam pluribus ſimul externis perſonalitatibus aut ſubſiſtentijs præter proprias naturas, ad vnam quoque alienam naturam terminandam conuenientibus. Reguſtemus iſta ſigillatim.

Quod diuinæ perſonalitates Patris & Spiritus ſancti æquè poſſent de potentia abſoluta terminare humanitatem ac perſonalitas Filij, nemo dubitat. Et ratio quæ adduci poteſt pro ſubſiſtentia Filij, nempe quod ſit terminus vltimus (inadæquatus tamen) diuinæ naturæ, æquè militat pro duabus aliis ſubſiſtentiis diuinis. Perſpicuè id agnoſcunt Patres, quos magno numero ſuperiùs adduximus, veſtigantes cur Verbum potiùs quàm Pater aut Spiritus ſanctus, humanitatem terminarit. Non enim rationem petunt ex impoſſibilitate quæ fuiſſet expeditiſſima via complanandi difficultatem: ſed congruitates conquirant, quibus demonſtrent, etſi idem fieri potuiſſet per Patrem aut Spiritum ſanctum, tamen decentiſſimum fuiſſe vt Filius noſtræ carnis oſtreum ſubiret, eoque contegeretur. Quod ſi D. Anſelmus lib. de Incarn. Verbi c.4 prolatis incommodis, & vt ipſe loquitur, inconuenientibus, quæ ſequerentur, ſi Pater aut Spiritus ſanctus humanitatem terminaſſet; addit, oportuiſſe Filium incarnari, *quoniam quodlibet paruum inconueniens in Deo eſt impoſſibile*, non eſt exiſtimandum mentem D. Anſelmi fuiſſe, Patris ac Filij incarnationem eſſe impoſſibilem: ſed ſenſus eius tantùm fuit, congruentiſſimum fuiſſe, incarnari potiùs Filium, vt exſtat illa decentia maior, quæ nobis occurrit in Filij incarnatione, & deeſſet incarnatis Patre aut Spiritu ſancto: quamuis neque vlla tunc exiſteret indecentia poſitiua Deo indigna, atque adeò impoſſibilem reddens eiuſmodi incarnationem, aliarum à Filio perſonarum diuinarum. Non diſſimiliter ſatisfaciendum eſt loco Anaſtaſij Sinaitæ c.16 ὁδηγ. qui item obijci poſſet, cum dicit [Patrum quidam ait; ideo nec Patrem, nec Spiritum ſanctum incarnatum eſſe, ſed Filium, ne confuſio perſonalium proprietatum in ſanctiſſima Trinitate exiſteret. Nam ſi Pater in terris natus fuiſſet, iam Pater ſimul & Filius eſſet.]

Hæc ratio, quæ vna quoque eſt rationum S. Anſelmi, nequaquam fert ſecuturã aliquam intra Deum cõfuſionem perſonarum, ſi Pater aut Filius incarnarentur: quo pacto terminatio humanitatis per alias a Verbo perſonas eſſet impoſſibilis. Sicut enim ea interna Deo confuſio eſt impoſſibilis, ita impoſſibilis quoque eſſet ea terminatio. Illud ergo vnum fert locus Anaſtaſij, quaſi fretus teſtimonio alterius Patris, ad vitandam confuſionem, quæ in noſtris de Deo locutionibus exoriretur, congruentius fuiſſe vt Filius potiùs, quàm Pater aut Spiritus ſanctus incarneretur; id quod ex his continenter ſubſequentibus Anaſtaſij verbis licet deprehendere. [Quare conuenienter is, qui in cælis eſt Filius; naſcitur etiam filius in terris; vt & poſt partum ſeruetur in Trinitate ingenitum Patris, & proceſſio ſancti Spiritus.]

Nihil autem vetare, quominus ex aliquo Dei facto exiſteret in noſtris loquendi modis confuſio, vnde improuidi occaſionem erroris arriperent, indubitatum eſt, quamuis ſapienter Deus illas lapſuum noſtrorum occaſiones, præcauere & remouere voluerit in hoc negotio.

An etiam ſubſiſtentiæ externæ creatæ.
Pars negans.

128. Difficilius eſt, nec adeò communiter receptum, quod addebam de poſſibili humanitatis terminatione per alias quoque perſonalitates præter diuinas, hoc eſt ſubſiſtentias purè creatas. Paſſim namque Scholaſtici id cenſuerunt impoſſibile. Ita putatur ſenſiſſe D. Thomas 3.p.q.3.art.1.ad 2.eò quod ibi dicat, terminationem perſonalem plurium naturarum, eſſe propriam diuini ſuppoſiti propter infinitatem eius. Ex quo liquere videtur ſubſiſtentiam creatam, quia finita eſt, nullo modò poſſe eſſe capacem terminandi plures naturas. Ita ibi tradunt Thomiſtæ, quos adducit Aluares 3.p.diſp.18. & alij quos proferunt & ſequuntur Suares t.1.3.p.d.13.ſ.4. Raguſa d.48. Vaſq.d.25. argumentantes partim ex affixione ſubſiſtentiæ creatæ cum propria natura, extra quam proſilire deberet, ſi alteri naturæ coniungeretur: partim ex natiua vi terminandi incapace augmenti, etiam vi diuina, ac proinde etiam diuinitùs impotente ad terminandum pluſquàm naturaliter terminet; partim denique ex eo quod impoſſibile

bile ſit modum vniri modo. At ſi quæ via pateret ad terminationem hypoſtaticam alienæ naturæ per ſuppoſitum creatum, neceſſe planè foret poni in natura vnionem modalem reſpectiuam modi ſubſiſtentiæ, eique modo vnitam.

Inter Patres idem diſertè tradit Rupertus lib. 11. de Victor. Verbi Dei c. 25. Appendo locum vt argumenta, quibus vtitur, intelligantur & diſſoluantur commodiùs. Præfatus ergo Deum ſummè bonum, ſummeque potentem; tanquam ſummè bonum promiſiſſe incarnationem, & eandem eſſe executum tanquam ſummè potentem, & ſicut ſummæ bonitatis eſt, quod hoc facere voluit, ita ſummæ potentiæ eſſe, quod hoc facere potuit: hæc inquam præfatus Rupertus ſubdit. [diligenter animaduertendum. Solent enim nonnulli dicere; vt quid Deus, Dei Verbum, venit per ſemetipſum, & homo factus eſt ad ſaluandum genus humanum, cum hoc idem fieri potuiſſet per alium? Cur non potiùs miſit aliquem legatum? Cur non miſit Angelum ſiue Archangelum? Ad hæc inquam; videlicet quia nulli alij nulli niſi ſoli naturæ diuinitatis hoc fuit vnquam poſſibile, aſſumere quod non erat, & manere quod erat. Et vnde illi hoc poſſibile? Videlicet quia natura, vel ſubſtantia diuinitatis tanto ſubtilior eſt anima rationali, vt eam penetrare poſſit. Fideliter hoc inter cætera Patres Catholici ſumpſerunt & ſcripſerunt pro argumento veritatis contra hæreticos, quod Spiritus ſanctus æquè vt Pater & Filius, Deus ſit, quoniam & ipſe humanæ animæ eſt capabilis & capax eiuſdem animæ rationalis. Niſi enim Deus eſſet, neque humano neque angelico ſpiritu capabilis eſſet. Proinde notandum, quòd quamuis dicatur quis plenus dæmonio, non ſic implet hominem ille ſpiritus, vt penetret animam eius, ſed cauernas corporis irrepere potuit; quomodò ebrietas ſine febris: animamque deprehenſam in ſuis ſedibus, exagitat atque affligit. Solus Deus vnus, Deus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, cum vult, & prout vult, rationali animæ vel ſpiritui ſeſe infundit, & in eo manſionem facit. Fruſtra igitur dicit vel quærit quis, cur nō Legatum vel Angelum miſerit, ſed per ſemetipſum ad ſaluandum genus humanum venerit Deus, Verbum Dei, quia videlicet naturam induere humanam non potuit, niſi ſola natura Dei: vnde ſicut bonum, quia voluit, ita omnipotentem prædicamus] Similia breuiter habet l. t. de meditat. mortis c. 12. & lib. de voluntate Dei c. 10.

Eligitur affirmans, binis eius limitationibus reiectis.

129. Contraria ſententia, quæ naturæ creatæ terminabilitatem per ſuppoſitum alienum creatū agnoſcit poſſibilem, neque autoritate neque ratione congrua deſtituitur nuſquamque probatur. Eſt in ea inter Scholaſticos Ochamus in 3. q. 1. *Litera* Y. Baconus in 3. d. 3. q. 1. art. 1. Rubio ibid. diſtin. 2. q. 2. art. 3. Gabriel in 3. d. 1. q. 2. art. 3. dub. 5. Baſſolius quæſt. 3. Maior q. 5. Almainus d. 1. q. vnica *in fine.* annuitque ibid. Aureolus q. 3. art. 3. dummodò ratio ſuppoſiti, ſtatuatur poſitiua formaliter. Fauent (tametſi nonnihil ambigui ſunt) Franc. à Chriſto in 3. diſt. 1. q. 12. Ægid. ibid. q. 1. art. 1. & Carthuſ. d. 2. q. 7. E recentioribus idem nobiſcum tradunt Mol. 1. p. q. 51. art. 2. diſp. 1. *in fine.* Iuſtinia. 2. Theſſalo 2. ad verſ. 10. Becanus tract. de incar. c. 4. q. 5. Peſantius 3. p. q. 3. art. 1. diſp. 1. Hurtadius d. 11 Metaph. n. 102. Præpoſitus q. 3. n. 8. Bonac. diſp. 2 de incarn. q. 3. p. 5. Antonius Ruuius 1. de gener. c. 4. tract. 3. n. 127.

Subſcribunt quoque huic ſententiæ inter Scholaſticos Val. 3. p. d. 1. q. 3. p. 6 & Albertinus Coroll. 7. de ſubſtantia n. 7. ſed vterque limitationem adhibet non probandam. Valentia enim reſtringit hoc placitum ad perſonas diuinitus creabiles. Eas vero quæ ſunt de facto productæ, impotentes cenſet, etiam diuina vi ad terminandam alienam naturam. Omnes enim huiuſmodi naturæ non habent perfectionem niſi limitatam, atque adeò aptam terminandæ ſuæ ſoli naturæ. Sanè vel Deus aliquid perfectionis adderet perſonalitati creatæ hominis iam producti, aut Angeli ex ijs qui reipſa creati ſunt, vel nihil adderet. Si hoc ſecundum dicatur, maneret ea perſonalitas impotens quacunque vi ad terminandam alienam naturam; quia non haberet niſi naturalem perfectionem, quæ naturaliter ad ſolam propriam naturam terminandam reſtringitur, præſertim cum ſubſiſtentia creata ſit modus a natura creata profluens, ſitque proinde aptus & proportionatus illi ſoli. At ſi dicatur Deum aliquid addere creatæ perſonalitati, vt terminare alienam naturam poſſit; vel addet accidens vel ſubſtantiam. Liquet non poſſe addere ſubſtantiam, quia enti completo, cuiuſmodi eſt perſona, nihil ſubſtantiale poteſt accedere, ſed tantùm accidens. Hoc autem ineptum eſt ad conferendam vim terminatiuam ſubſtantialiter, quæ deeſſe ſupponebatur. Sic igitur habet prima limitatio ſententiæ propoſitæ adhibita à Valentia. Poſterior, quam Albertinus adhibuit, reſtringit veritatem ſententiæ noſtræ ad ſuppoſitionem, quod ſubſiſtentia creata non ſit modus, ſed res firma & rata. Si enim ſit modus, non putat hic autor terminationem alienæ naturæ per ſubſiſtentiam creatam extrinſecam, fieri poſſe diuinitùs, quia putat neceſſarium fore, vt perſonalitas modalis terminans, proſiliret ad naturam externam, quem proſultum, ob affixionem eſſentialem modi ad ſuum modificatum liquet eſſe planè impoſſibilem.

Neutra limitatio ſententiæ propoſitæ, eſt admittenda. Non ſanè prior. Nam ratio quæ ad eam confirmandam adhibetur, æque omnes ſubſiſtentias diuinitùs producibiles remouet à terminatione humanitatis alienæ, ac eas quæ ſunt de facto conditæ. Omnes enim ſunt finitæ, & certo perfectionis modulo præditæ, ac proinde, ſi quæ de facto ſunt productæ, ineptæ ſunt ad terminandam alienam naturam quia finitæ ſunt, perſpicuè ſequitur omnes itidem, quæ produci diuinitus poſſunt, ineptas fore ad munus illud, quod & ipſæ quoque finitæ forent. Video dici poſſe, eas quæ de facto ſunt productæ, donatas eſſe minore perfectionis menſura, quàm ſit ea quæ neceſſaria eſt ad terminandam alienam naturam, quod perfectionis auctarium poſſet Deus ſubſiſtentijs producibilibus elargiri. Sed hoc ioptimis, diuinare eſt. Vnde enim conſtare poteſt, nulli ſubſiſtentiæ ex ijs quæ de facto ſunt productæ, conceſſam eſſe menſuram illam perfectionis, quæ neceſſaria eſt ad alienam naturam terminandam? Deinde ratio altera aduerſarij, ſi valida eſſet, monſtraret apertè, nullam poſſe produci ſubſiſtentiam, cui auctior illa perfectionis menſura conueniat. Nam ſi ſola naturali perfectione gaudeat, ſoli ſuæ naturæ ſufficiet. Si verò aliquid ſupra ſuam naturalem perfectionem accipiat, hoc, (quippe accidentarium,) ad ſubſtantiæ terminationem ſubſtantialem ineptum erit. Hæc ratio (vt patet) omnes æquè ſubſiſtentias non diuinas & finitæ perfectionis, excludit à poſſibili alienæ naturæ terminatione. Tandem falsò aduerſarius ſupponit plus requiri perfectionis in ſubſiſtentia ad terminandam vnam extrinſecam naturam ſimul cum propria, quàm ad terminandam ſolam propriam naturam. Id enim falſum eſſe, mox demonſtrabo. Quare prima illa limitatio ſententiæ propoſitæ, repudianda eſt. Nec magis probanda eſt limitatio altera. Tametſi enim ſubſiſtentia creata non ſit niſi modus, tamen æquè poteſt vnionem externæ naturæ ad ipſam terminare, ac ſi eſſet vera res firma & rata. Nec plus neceſſe eſt modum proſilire in naturam extrinſecam per eum terminatam, quàm ſit neceſſe proſilire rem firmam.

Approbatur

Approbatur abſque limitatione.

130. Vniuerſaliter ergo ſtatuendum eſt, cum alijs quos retulimus, ſubſiſtentiam creatam quamcunque, poſſe alienam naturam ſuppoſitare. Quæ videtur plurimorum Patrum ſententia fuiſſe. Nam Origenes tomo 5. in Ioan. ex verbis illis Malachiæ 3. *Ecce ego mitto Angelum meum*, intulit Baptiſtam non fuiſſe purum hominem, ſed fuiſſe Angelum corporatum, qui aſſum- pro corpore teſtimonium Chriſto perhibiturus veniſſet. Quod falſitatis quidem arguit S. Cyrillus l. 1. in Ioan. c. 7. & Beda Marci 1. ac in contrarium verba græci contextus expendens. Toletus in c. 1. Ioan. annot. 22. Nemo tamen id impoſſibilitatis damnauit. Antichriſtum quoque, futurum eſſe dæmonem incarnatum, non modò eo ſenſu, quo id affirmauit Hippolitus orat. de conſumatione mundi, ita vt nimirum ſit in humanitate phantaſtica nec niſi apparente; ſed etiam eo ſenſu quem præferunt verba illa *dæmon incarnatus*, ſententia fuit quorumdam Patrum & Theodoreti l. 5. Epitomes diuin. decreto. cap. de Antichriſto & S. Cyrilli Hieroſol. Catech. 15. *ſub med.* Et quanquam hoc tanquam falſum & ſcripturis contrarium, meritò explodit Damaſc. 4. fidei c. 27. non tamen ait id eſſe impoſſibile. Non ſemel Tertullianus Angelos qui corporali ſpecie apparuerunt, factos homines abſque propriæ ſubſtantiæ interitu atque adeò hypoſtaticè humanitatem ſibi copulaſſe affirmat. Ita habet l. de reſurr. car. c. 62. & luculenter l. de carne Chriſti c. 3. his præter cætera [Angelos creatoris, conuerſos in effigiem humanam aliquando legiſti, & credidiſti, & tantam corporis geſtaſſe veritatem, vt & pedes eis lauerit Abraham, & manibus eorum ereptus ſit de ſodomitis Loth: conluctatus quoque homini Angelus toto corporis pondere, dimitti deſiderauit, ab eo à quo detinebatur. Quod ergo Angelis inferioribus Deo licuit, vti conuerſi in corpulentiam humanam, Angeli nihilominus permanerent; hoc tu potentiori Deo auferſ, quaſi non valuerit Chriſtus verè hominem indutus, Deus perſeuerare? Aut nunquid & Angeli illi phantaſma carnis apparuerunt? ſed non audebis hoc dicere.] Nemo hac in parte Tertullianum impugnat, quod rem impoſſibilem aſſeruerit, ſed quod miraculum non neceſſarium inuexerit. Denique Athanaſius q. 20. & vltima ex additis ad quæſtiones ad Antiochum, quærens cur Verbum ſit carne veſtitum vt hominem ſaluaret, ſic philoſophatur. [Quemadmodum ipſe Diabolus, cùm vellet olim ſubducere hominem, & paradiſo eijcere, non acceſſit ad Euam forma Diabolica, ſed geſſit carnem, ſcilicet ſerpentem, & ſic acceſſit, & decepit illam: norat enim aſtutus iſte, quòd ſi acceſſiſſet in ſola forma Diabolica, nunquam eam decipere potuiſſet. Et propterea indutus eſt vt carne, ſerpente; & propterea forma carniferæ ſerpentis Euam decepit. Atque ſerpens quidem apparebat, Diabolus autem non apparebat. Et per apparentem ſerpentem, efficax erat inuiſibilis ſerpens Diabolus. Duæ enim naturæ in vna perſona effecerunt tunc lapſum in maioribus noſtris. Et quemadmodum tunc Diabolica forma, & ſerpentina, duæ naturæ erant in vna perſona vnitæ, & vna quidem natura, ſcilicet ſerpentina, apparebat; altera verò, nempe Diabolica non apparebat, & eijciebat hominem ex paradiſo: Ita etiam in Chriſto duæ naturæ in vnam perſonam, diuina & humana vnitæ ſunt; & humanitas quidem apparebat, Deitas autem non apparebat; & per apparentem humanitatem, Deitas inuiſibilis efficax erat, & eiectum ex paradiſo olim hominem, duæ iſtæ naturæ, videlicet Deitas & humanitas, in illum viciſſim & nunc introduxerunt.] En manifeſtiſſimè hypoſtaticam vnionem creaturæ ad ſuppoſitum creatum, ab hoc autore admiſſam, falſò licet; ſi agat de facto. Sylueſter Gyraldus Cambrenſis in Hiberniæ Tipographia diſt. 2. c. 19. alia imagine vtitur quam cenſet eſſe commodam incarnationis manuductionem. Refert enim ſuo tempore coniuges duos per imprecationem S. Natalis Abbatis ſaluâ humana natura & perſonalitatē multatos eſſe adiectione lupinæ ad eam naturæ, ita vt operirentur lupina pelle, quæ reduceretur, vt ductam eſſe ait à capite mulieris vſque ad vmbilicum, cum grauata morbo, diuino cibo fuit impertienda. Quæ narratione diffusè propoſita concludit Cambrenſis. [Non itaque diſcredendum eſt; ſed potiùs fide certiſſima eſt amplectendum, diuinam naturam pro ſalute mundi humanam naturam aſſumpſiſſe: cum hic ſolo Dei nutu ad declarandam ſui potentiam & vindictam, non minori miraculo humana natura lupinam aſſumeret.] Hoc exemplum agendo de facto, non puto idoneum. Neque enim veriſimile eſt in ea narratione interueniſſe aſſumptionem naturæ lupinæ per humanas perſonas. Autor tamen qui hoc retulit cenſuit eam aſſumptionem reipſa contigiſſe. Multò ergo magis agnouit eſſe poſſibilem. Quare non videtur ambigendum, quin naturam creatam de potentia abſoluta per creatam hypoſtaſim terminari poſſe, plurimorum ſententia tulerit.

Accedit ratio, quia nihil vetat poni diuinitùs in humanitate modum vnionis reſpectiuum alterius ſubſiſtentiæ vel perſonalitatis creatæ eadem ratione quæ in humanitate Chriſti poſitus eſt modus vnionis reſpectiuus ſubſiſtentiæ Verbi. Terminare enim naturam, non eſt aliquid in eam influere, ſed ſecluſa omni cauſalitate modus naturæ extraneæ inditus, eiuſque extrinſecè reſpectiuus poteſt eam externæ ſuppoſitalitati conferre, & vt per eam compleatur præſtare. Quod vſque adeò non excedit vim diuinam, vt non defuerit, qui diceret naturæ viribus id eſſe poſſibile vt refert Argent. in 3. d. 1. q. 1. art. 1. §. *Sed contra iſtam*; ſed perperam; vt idem Argentina rectè aſſerit, itemque Durandus eadem diſt. q. 5. n. 6. & Carthus. diſt. 2. q. 7. tum quia immiſſio modi vnientis naturam ſuppoſito extraneo nõ eſt in poteſtate agentis naturalis. Tum quia excluſio ſubſiſtentiæ cõnaturalis, quæ eſt proprietas vera naturæ, non poteſt fieri vi creata & naturali. Poſita autem ſuppoſitatione extrinſeca ſequitur neceſſario excluſio ſubſiſtentiæ propriæ, vt in ſuperioribus monſtratum eſt. Præterquàm quod naturaliter rem ſpectando, non minus arctatur vna ſubſiſtentia ad vnam naturam, quàm vna natura ad vnam perſonam. Nemo autem dixerit vnam naturam eſſe pluribus ſubſiſtentijs terminabilem naturaliter & ſecluſo influxu ſupernaturali vim creatam naturalem ſuperante. Neque igitur dici poteſt, vnam ſubſiſtentiam naturaliter poſſe terminare plures naturas. At ſpectata diuina vi, nihil eſt quod obſit terminationi illi naturæ creatæ per ſubſiſtentiam externam item creatam.

Ad partis negantis firmamenta.

131. Quæ in contrarium adducebantur, leuia ſunt. Inprimis verò negandum eſt in ſuppoſito ad terminandã alienam naturam, exigi vim infinitã, vel etiam entitatem quampiam nouam, & à natiuâ diſtinctam. Sufficit enim entitas natiua cum concurſu extrinſeco, quo ponatur vnio ex parte naturæ ſuppoſitandæ. Sicut in ſententia quæ poſſibilem agnoſcit eleuationem inſtrumenti naturalis ad producendum ſupernaturalem effectum, ſola natiua entitas adhibito concurſu extrinſeco indebito, ſufficiens eſt ad extundendum diuinitus effectum ſupernaturalem ex tali cauſa: ſimiliter ergo in re præſenti ea quaſi cauſalitas formalis (nec enim verè eſt formalis cauſalitas, ſed ad eam tantum reducitur & aliquatenus accedit;) ea inquam quaſi cauſalitas formalis, qua ſubſiſtentia creata terminat naturam

naturam extraneam, contenta eſt natiuâ entitate ſubſiſtentiæ externæ, accedēre dumtaxat influxu nouo Dei vnionem producentis in natura, quæ vnio rationem habet concurſus indebiti ſuppeditati diuinitùs formæ illi extrinſecæ, vt poſſit præſtare, quod concurſu; ſuæ naturali exigentiæ, ac viribus debito, præſtare non poſſet. Quare neque infinita perfectio, neque noua vlla intrinſeca vis ſupra natiuam requiritur in ſubſiſtentia creata, vt poſſit naturam alienam complere: ſed ſufficit natiua entitas poſito modo vnionis in naturâ terminanda. Ex quo etiam habetur, nihil eſſe neceſſe, ſubſiſtentiam modalem proſilire à natura propria ad alienam, ſed ſufficere extrinſecam terminationem à modo perſtante in natura, cui eſſentialiter affigitur & per interiectum modale vinculum iuncto cum natura terminanda. Quod verò obtendebatur, vnionem illam naturæ cum modo ſubſiſtēniæ externæ, eſſe impoſſibilē, ne detur modus, admodùm inane eſt. Nam modus poteſt vniri alteri rei interuentu modalis vinculi diuerſæ rationis à modo qui iungitur, & habentis diuerſum ab illo effectum formalem. Sic iuxta multos duæ partiales ſubſiſtentiæ humanitati, inuicem vniuntur interuentu vnionis. Duæ item partes ſubſiſtantiæ materialis iunguntur inter ſe eadem ratione. Et idem in omnibus modis partialibus locum habet, quoad ipſorum partes coniunctas. Quod ſi duæ entitates modales rationem extremorum habentes, iungi poſſunt inter ſe interpoſito modali nexu, multò faciliùs videntur, vt natura & modus extrinſecus copulari inter ſe poſſint interpoſito alterius rationis modo, qui ſuæ naturæ non per aliam modalem entitatem, ſed ſeipſo affigatur, vt fert conditio modi, qui eſt entitas diminuta, exigitque eſſentialiter fulcrum cui ſeipſo innitatur.

Tandem rationes Ruperti eo reuoluuntur omnes, quod terminatio vnius naturæ per ſuppoſitum creatum, non poſſit fieri abſque illapſu creati ſuppoſiti in naturam terminandam. Atqui illapſus in creaturam impoſſibilis habetur, cuius creaturæ, iuxta Patres è quibus Bernardum, Baſilium, Paſchaſium, Fulgentium, Bedam, Ruperto in ſpeciem ſuffragatos retuli in naturali Theologia diſt. 2. n. 50. Verùm hos Patres ibidem expoſui num. 59. vel de illapſu per vegetationem & conſeruationem, quæ ſoli Deo conuenit, vel de illapſu per immediatam intellectus & voluntatis creatæ motionem ad actus ſupernaturales, quæ item eſt alia Dei propria functio. Vtramque Patres, creatis agentibus negant, non ſpectata poſſibilitate per vim diuinam obedientialiter operantem, & creaturas aſſumentem ad illas functiones, quas nunc in nobis ſe ſolo exequitur, ſed ſpectato tantùm eò quod fit de facto iuxta regulas diuinæ ſapientiæ, & voluntatis, quas impoſſibile eſt creaturam de facto prætergredi. Ideoque dicunt Patres, impoſſibile eſſe creaturæ talia præſtare, nempe creaturæ ſuis nudis viribus operanti, & in hoc rerum ordine & ſtatu conſtituto diuinitùs. Nos autem hic agimus de terminatione alienæ naturæ ab aliena ſubſiſtantia creata, ſupra quodcunque naturæ debitum, poſſibili per vim diuinam, in quo nihil occurrere, quod difficultatem grauem ingerat, ſatis monſtratum eſt.

Plures ſubſiſtentiæ diuinæ, poſſent eamdem humanitatem aſſumere.

132. Ex iiſdē porrò principiis, optimè quoque inferri poteſt poſſibilis terminatio vnius naturæ per plures ſubſiſtentias, ſiue diuinas, ſiuè creatas, quam ſupra admiſi; paſſimque admittunt Doctores, ſi de diuinis perſonalitatibus vnam creatam naturam terminantibus, ſit ſermo. Ita enim habet D. Thomas 3. p. q. 3. art. 6. & ibi interpretes, alijque quos adducunt & ſequuntur Val. 3. p. d. 1. q. 3. p. 3. Vaſq. d. 29. c. 2. Suares d. 13. ſ. 2. & Albertinus coroll. 6. de ſubſtantia dub. 1. n. 8. qui tamen inutilem reſtrictionem adhibet n. 12. affirmans poſſe quidem eamdem numero naturam, v. g. humanitatem, pendere à pluribus diuinis perſonis quoad terminari ſecundùm perſeitatem ſiue incommunicabilitatem qui eſt effectus ſubſiſtentiæ primarius; non poſſe tamen eamdem naturam à pluribus ſimul diuinis perſonis tanquam à cauſis totalibus dependere, quoad ſuſtentationem. Hanc dico eſſe reſtrictionem inutilem. Tum quia nulla talis ſuſtētatio naturæ per hypoſtaſin, admittenda eſt, qualem hæc limitatio ſupponit. Tum etiam quia quamuis talis aliqua ſuſtentatio per verum ſubſtantiæ influxum in naturam admitteretur, non eſſet Deo difficile effectiuè ſupplere influxum illum vna vel pluribus actionibus perſonarum diuinarum reſpectiuis in eum finem prodeuntibus à diuina potentia. Itaque abſolutè admitto, diuinas perſonalitates binas vel omnes, poſſe ſimul ad vnius naturæ creatæ terminationem concurrere. Nec refert, quod diuinæ perſonalitates in terminanda diuina natura veluti conſumantur ob infinitatem terminabilitatis diuinæ eſſentiæ, quæ par eſſe videtur ad exſugendam facultatem terminandi perſonalitatibus inſitam. Hoc enim argumentum ſi valeret, æquè probaret perſonalitatem Verbi, quæ eſt terminus diuinitatis inadæquatus, non poſſe vniri humanitati ad eam terminandam. Eò, quod vis eius terminatiua exhauriatur in terminatione naturæ diuinæ infinitæ. Quare dicēdum eſt, perſonalitates diuinas tametſi infinitè perfectas, connaturaliter quidem expleri (vt ſic dicam,) & ſatiari terminando diuinitatem, nec aliam naturam depoſcere, cui terminandæ impendant reliquam vim terminandi quà pollent. Nihil tamen eſſe repugnantiæ in ſupernaturali extenſione earumdem perſonalitatum ad naturam extrinſecam indito modo vnionis reſpectiuo diuinorum illorum terminorum, qui immutati complebunt eo ipſo talem naturam: ſicut voluntas diuina infinita, quamuis ad intra exhauriatur in amorem totius ſummi boni, tamen communicari quoque exteriùs poteſt amando liberè creaturas, eiſque dandum eſſe iuxta diſpoſitionem diuini conſilij. Ex parte verò naturæ terminandæ, non deerit capacitas paſſiua ad recipiendam ſimul à pluribus diuinis perſonalitatibus terminationem; quia potentia obedientialis paſſiua ſecundùm quam natura huic negotio ſubſeruit, eſt infinita. Quare liquere videtur, eamdem naturam creatam, poſſe pluribus ſimul diuinis ſubſiſtentiis terminari, ſpectando potentiam Dei abſolutam.

Fateor, contrarium viſum eſſe Diuo Anſelmo l. de incarn. Verbi c. 4. ſic enim ſcribit [Vtroque pede id eſt vtraque parte claudicat in incarnatione Filij Dei (quia vna natura eſt cum Patre, & alia perſona à Patre) quicunque exiſtimat hanc incarnationem ſic eſſe ſecundùm naturæ vnitatem, vt Filius non poſſit incarnari ſine Patre; nec intelligit eam ſic ſecundùm vnitatem eſſe perſonæ, vt Pater non poſſit incarnari cūm Filio. Quippe Deus non ſic aſſumpſit hominem, vt natura Dei & hominis ſit vna & eadem: ſed ita vt perſona Dei & hominis vna eademque ſit: quod non niſi in vna perſona Dei eſſe poteſt. Diuerſas enim perſonas, vnā & eandem perſonam eſſe cum vno eodemque homine, nequit intelligi. Nam ſi vnus homo cum ſingulis pluribus perſonis vna perſona eſt; neceſſe eſt plures perſonas, quæ aliæ ſunt à ſe inuicē, eſſe vnam eamdemque perſonam, quod non eſt poſſibile. Quapropter impoſſibile eſt, Deo incarnato ſecundùm vnam quamlibet perſonam, illum ſecundùm aliam quoque perſonam incarnari.] Similia habet S. Anſelmus libro 2. cur Deus homo. cap. 9. Cæterùm vt ingenuè dicam, præſtat modeſte his locis Anſelmum deſerere, quàm friuola interpretatione eludere: cuiuſmodi eſt, quem adhibuit Dur. in 3. d. 1. q. 3. n. 19. dicens, S. Anſelmum duntaxat

in-

intendiſſe aſſerere, plures perſonas cōflare nō poſſe vnā perſonam. At hoc D. Anſelmus expreſsè contendit ſequi ex terminatione vnius naturæ creatæ per plures ſimul diuinas perſonas. Vnde mens eius eſt apertè qualem dixi, tametſi conſecutio quam facit D. Anſelmus admittenda non ſit, nec verè dicatur plures perſonas diuinas ad terminationem vnius naturæ creatæ concurrentes, coalituras in vnam perſonam. Vnam ergo naturam creatam pluribus diuinis perſonalitatibus eſſe terminabilem, ſatis monſtratum eſt.

Idem dicendum de pluribus ſubſiſtentijs creatis.

133. Rationes autem quæ propoſitæ ſunt idem videntur per proportionem euincere de perſonalitatibus pluribus creatis, comparatis ad vnicam naturam externam. Nihil enim vetat, quominus poſſint diuinitus eidem naturæ creatæ immitti plures modi vnionis, reſpectiui variarum perſonarum creatarum. Eo ipſo namque, ponerentur in vna natura plures dependentiæ ab externis ſuppoſitis, tanquam à cauſis formalibus extrinſecis, & vna natura pluries ſimul eſſet in alio obedientialiter, quod nullam inducit repugnantiam, dummodò natura nullò modo ſit in ſe. Quamuis autem dependentia eiuſdem effectus à pluribus cauſis totalibus ſimul concurrentibus impoſſibilis eſſet, vt aliqui falsò ſupponunt, tamen longè alia ratio eſſet terminationis ſubſtantialis, quæ non exercetur per influxum cauſatiuum propriè dictum prodeuntem à termino extrinſeco in naturam terminatam, ſed per merè extrinſecum reſpectum modi aduenientis naturæ ad prædictum extrinſecum terminum. Et hinc concidunt argumenta omnia, quæ pro Scoto cōtrarium ſentiente adducit Rada in 3. controu. 1. artic. 4.

Viceuerſa, vna quæcunque perſona poſſet terminare plures naturas vi diuina.

Et diuina ergo & creata perſona, ſiue vna ſiue multiplex, eandem alienam naturam creatam propria ſuppoſitalitate deſtitutam, terminare ſimul abſque repugnantia poteſt. Difficilius verò eſt, an è contrario vna perſona, ſiue increata ſiue creata, terminare ſimul poſſit plures alienas naturas præter propriam quàm non poteſt non terminare, quamdiu perſtat. Mihi ita affirmandum videtur. Nam diuinam quidem perſonalitatem, poſſe ſimul ad plures creatas naturas terminandas exporrigi, ſatis ſuperque confirmatur ex infinita eius perfectione, quam conſtat non exhauriri terminatione vnius naturæ extrinſecæ; cum ne ipſa quidem diuinæ naturæ infinitate prohibeatur externam aliquam naturam terminare, vt videmus in perſona Verbi terminante humanitatem. Poterit igitur eodem iure plures & quantaſlibet terminare. Et idem cenſeo de perſona creata: Quia quandoquidem terminatio non eſt propriè cauſatio (vt malè plerique ſupponunt decepti ſpuriâ notione ſuſtentationis, qua hæc terminatio à nonnullis Scholaſticis fortè ſic opinantibus expreſſa eſt;) ſequitur non plus perfectionis aut virium exigi ad terminationem multiplicis ſimul extraneæ naturæ, quàm vnicæ duntaxat. Quare eadem ſubſiſtentia creata intrinſecè immutata, eo ipſo quod ſit mutatio in naturis terminādis, apponiturque eis vnio vincularis externæ illius ſubſiſtentiæ reſpectiua, eſt ſufficientiſſima ad plures ſimul creatas naturas extraneas terminandas. v. g. eadem perſona Angelica, plures ſimul humanitates terminare poteſt.

Subit verò illicò animum vulgaris interrogatio, dicendumúe tunc foret exurgere inde plures homines, ob multiplicitatem numericam naturarum terminatarum, an vnicum, ob ſingularitatem ſuppoſiti. Quæ difficultas ei gemina eſt, quam tractant phyſici, ſuppoſita poſſibili informatione plurium naturarum per vnicam formam. Et plenè quoque eam difficultatem agitant, qui agunt de Trinitate. Videtis Vaſquem 1. p. d. 155. Suarem l. 3. de Trinit. c. 3. à n. 5. & t. 1. 3. p. d. 13. ſ. 2. & 3. Didacum Ruiz diſp. 77. de Trinit. qui multas longeque diſcrepantes in re tantulâ ſententias referunt. Breuiter verò ſtatuendum eſt, ſi exquiſita & ad omnimodam ſeueritatem exacta loquendi ratio ſit tenenda, poſito quod vna Angelica perſona plures humanitates terminet, dicendum eſſe, exurgere inde perſonas formaliter non materialiter plures. Id eſt plures quoad rationem formalem ſuppoſiti conſtituentis formaliter perſonam, non autem quoad naturam, quæ in perſona ſe habet vt aliquid materiale. Si verò reciſis ambagibus, reſpondendum ſimpliciter ſit, vnane an plures perſonæ inde exurgant, negandum erit plures exurgere, quia non ſunt ibi naturæ plures. Nam & ſuppoſitalitas & natura ſignificantur nomine *hominis*. Cùm ergo in euentu de quo agimus, ſola ſuppoſitalitas multiplicetur, non eſt ſimpliciter, & indiſtinctè dicendum extituros ex ea terminatione plures homines. Sicut non dicimus dari plures Deos ſed vnicum, quantum vis vnica Dei natura pluribus ſuppoſitalitatibus terminetur. Idem dicendum eſt de alio euentu quo naturæ multiplicarentur, non ſuppoſitalitate: ſimiliter enim non dicerentur exurgere inde plures homines, ſed vnus ob vnitatem ſuppoſiti. Sicut cum quis habet plures artes, vel Epiſcopatus plures, aut plura dominia, non vocamus eum plures artifices, aut plures Epiſcopos, vel dominos, indiſtinctè & ſimpliciter loquendo iuxta illud S. Auguſtini 7. ciuit. c. 20. [Numquid ſi vnus homo in diuerſis rebus duas habeat poteſtates, aut duas artes quia ſingularum diuerſa vis eſt, ideò duo iudices aut duo dicuntur artifices?] Tradunt quod in re præſenti affirmamus, D. Thomas 3. p. q. 3. art. 6. ad 1. & art. 7. ad 2. Dur. in 3. d. 1. q. 3. n. 22. & 23. Val. 3. p. d. 1. q 3. p. 3. & 4. Suares t. 1. 3. p. d. 13. ſ. 2. & 3. Raguſa d. 54. & 55. Ruis diſp. 77. de Trinit. ſ. 6. & 7. Albertinus coroll. 6. de ſubſtantia dub. 3. Becanus tract. de incarn. c. 4. q. 3. & 4. ſignatis ahjs.

Breuiculus & vſus doctrinæ propoſitæ.

134. Totius doctrinæ de hoc altero compoſitionis huius extremo traditæ, ſumma hæc eſto. Diuina Verbi perſona, quatenus per relatiuam ſubſiſtentiam ſuam conſtituta, ſecluſò quouis alio intra Deum, ſiue abſoluto, ſiue relatiuo, terminauit de facto humanitatem Chriſti naturali ſua ſubſiſtentia ſpoliatam. Tametſi alias diuinas ſubſiſtentias relatiuas, imo etiam creatas quaſcūque ſuppoſitalitates extrinſecas ſeorſim, vel cum ſubſiſtentia Verbi, ſimilem ſubſtantialem terminationem humanitati vni aut multiplici ſimul exhibuiſſe nihil vetuerit.

Vſum doctrinæ de Verbo ad Chriſti ſtructuram carni noſtræ copulato, ſuppeditat ſæpè D. Auguſtinus, demirans & quod tanta maieſtas ad noſtrum vſque limum ſe demiſerit noſtri cauſa & ſapientiſſimam adinuentionem qua ſe demiſit. Deiectionem ſanè Verbi Dei pleniſſimam miraculi, niſi obtuſa adeò geſtaremus pectora, facillimum fuerat deprehendere ex confectione animæ rationalis quæ infimus nec niſi dimidiatus Spiritus eſt, cum carne noſtra. Hæret aqua non ſemel Nazianzeno cum eam coniunctionem animi & limi conſiderat. Hic infinitis partibus auctius eſt miraculum. Neque enim Verbum quod carni noſtræ nectitur, Spiritus eſt dimidiatus & imperfectus cui per eum nexum ſua aliqua completio & perfectio adueniat. Eſt igitur in eo negotio, mera propter nos deiectio diuini Verbi; quod cum ſit ſapientia Patris cuius cœleſti pabulo cibandæ reficiendæque ſunt animæ, eſſetque ſolidior cibus quàm vt in nutrimentum infantiæ

tiæ noſtræ poſſet cedere; ſtupendo beatis ipſis ſpiritibus inuento, dignatum eſt lacteſcere nobis per incarnationem. Frequens & multus eſt in hac cogitatione S. Auguſtinus, ſed nominatim concio. 1. in pſal. 33. & lib. 3. de lib. arbit. c. 10. inſigniter ac planè ſerm. 38. de verb. Dom. Breuiter ſed ſapidiſſimè l. 7. confeſſ. c. 18. ſic enim Deum affatur. [Quærebam viam comparandi roboris quod eſſet idoneum ad fruendum te, nec inueniebam, donec amplecterer mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum Ieſum, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula, vocantem & dicentem; Ego ſum via, veritas, & vita, & cibum cui capiendo inualidus eram, miſcentem carni; quoniam Verbum caro factum eſt, vt infantiæ noſtræ lacteſceret ſapientia tua per quam creaſti omnia. Non enim tenebam Dominum meum Ieſum Chriſtum humilis humilem, nec cuius rei magiſtra eſſet, eius infirmitas noueram. Verbum enim tuum æterna veritas, ſuperioribus creaturæ tuæ partibus ſupereminens, ſubditos erigit ad ſeipſam. In inferioribus autem ædificauit ſibi humilem domum de limo noſtro, per quam ſubdendos deprimeret à ſeipſis, & ad ſe traijceret ſanans tumorem, & nutriens amorem, ne fiducia ſui progrederentur longiùs, ſed potiùs infirmarentur videntes ante pedes ſuos infirmam diuinitatem ex participatione tunicæ pelliceæ noſtræ, & laſſi proſternerentur in eam, illa autem ſurgens leuaret eos.]

Inſignem quoque huius doctrinæ fructum ſuppeditat S. Chryſoſtomus homil. addititia in 1. ad Cor. circa illud, *nolo vos ignorare fratres*, conſiderans ſicut Verbum ſe demiſit ad nos, nec noſtram tenuitatem dedecori ſibi futuram cenſuit; ita conſentaneum eſſe vt neminem quantumuis deſpicatum & tenuem dedignemur.

CAPVT III.

De vnione Verbum & humanitatem vinculante.

135. EXpoſuimus extrema ſecundæ Chriſto internæ compoſitionis ſubſtantialis, in qua verſamur, nunc ad eorum nexum veniendum eſt, quærendumque an & quotuplex, qualiſque ſit vnio hypoſtatica, quæ alijs verbis vocatur proximus ac formalis terminus incarnationis ſiue actionis incarnatiuæ, quæ propriè vnitio appellatur, & pro immediato ac formali termino habet vnionem humanitatis & Verbi. Quod enim humanitas & Verbum poſſent eſſe in rerum naturâ, nec tamen compingere Chriſtum, qui eſt vltimus terminus actionis incarnatiuæ, propterea neceſſe eſt, nunc cum extrema illa Chriſtum compingant, aſſignari aliquid quod immediatè & formaliter terminet actionem illam, quæ eſt Chriſti productio. Sicut quia materia & forma hominis poſſunt ſeparatim exiſtere, idcirco præter eas aſſignatur in homine proximus aliquis & formalis terminus generationis compoſiti humani; nempe vnio partium. Eum itaque terminum, proportione ſeruata, aio in re præſenti eſſe vnionem hypoſtaticam. Quod autem Vaſq. 3. p. d. 19. c. 2. terminum formalem in hoc negatio ait eſſe humanitatem, per quam terminus totalis conſtituitur formaliter, tanquam per formam totius, pertinet ad litem de nomine: in qua tamen ſequendus eſt communior loquendi modus, quo terminus formalis alicuius actionis, non is dicitur qui eſt forma termini totalis producti, ſed id quod formaliter & immediatè terminat actionem, qua terminus totalis ſiue compoſitum mediatè producitur, præſuppoſita partium eius præexiſtentia, ſiue priùs tempore, ſiue ſaltem priùs naturâ. Porrò cum extra controuerſiam ſit, vnionem illam quam hic pro formali termino ſtatuo, eſſe admittendam, (alioqui rueret myſterium incarnationis,) quid tamen ipſa ſit, & quotuplex, & qualis, magnum eſt in ſcholâ diſſidium, de quo pronunciandum eſt, vt lux aliqua affundatur tenebricoſitati, quam hoc in negotio ſummam eſſe affirmat Iuſtinus in expoſitione fidei *ſub fin.* quamque humanam omnem perſpicaciam tranſcendere, concedit Eraniſtæ, Orthodoxus apud Theodoretum dial. 2.

Quid ſit vnio hypoſtatica, quæſitum primum. Sententia.

136. Prima igitur quæſtio eſto, quid ſit vnio hypoſtatica. Duæ hic occurrunt celebres ſententiæ. Altera quæ cenſet hanc vnionem ſupra extrema nihil addere, niſi connotationem vel habitudinem quampiam, nulla noua entitate ſubnixam. Altera verò quæ affirmat hanc vnionem ſupra extrema huius compoſitionis ſecundæ, addere modale vinculum, quo humanitas Verbo copulatur. Ad has ſententias duas, reuocantur illæ quatuor quas Collius diſputatione mox alleganda c. 1. recenſet tanquam diſtinctas, nempe quod vnio hypoſtatica, vel primò ſit humanitatem fieri in Verbo; vel ſecundò ſit relatio extrinſecùs adueniens humanitati ad Verbum; vel tertiò ſit abſoluta quædam qualitas humanitati ſuperaddita; vel quartò ſit modus ſubſtantialis. Tertiam ſententiam arbitror planè cõfictam, nec vlli verè veniſſe in mentem, niſi vocum ſenus. Qui enim vnionem vocant qualitatem, quia eſt gratia, vt videre eſt apud Almainum in 3. d. 1. q. 1. non cogitarunt de propriè dicta qualitate; vt neque alij qui vocant relationem, id intelligunt de relatione propriè dicta & categorica, vt infra dicam. Iam verò ſententia ſecunda & quarta, non niſi vocibus diſcrepant, pertinentque ad poſteriorem ex duabus ſententijs per nos propoſitis. A priore autem, vix differt quæ hic prima recenſetur. Itaque ſiſtamus in examine duplicis per nos propoſitæ ſententiæ. Priorem varij Scholaſtici, ex varijs omnino fundamentis ſunt amplexati. Quidam ex eo quod nullas vſpiam admittant modales entitates, modoſque ſine modo auerſentur. Alij quod in hac re nullam modalis vinculi neceſſitatem agnoſcant. Inſuper alij quod cenſeant interiectum talis vinculi, pugnare cum immediata & ſubſtantiali coniunctione extremorum huius compoſitionis, hoc eſt humanitatis & Verbi. Ita ex varijs hiſce fundamentis Gregor. in 1. d. 28. q. 2. ad 17 & 18. Baconus in 3. d. 1. q. 1. art. 1. & ibid. Rubionius. Aluares 3. p. d. 13. Val. 3. p. d. 1. q. 2. p. 5. Collius l. 2. de ſang. Chriſti. diſp. 3. c. 2. & 3.

Eſt modus. Suffragium Scholaſticorum.

137. Mihi poſterior ſententia propoſita; videtur omnino vera. Et ab ijs qui modales entitates alibi admittunt, ægrè repudianda. Qui enim alibi haſce infirmas entitates non agnoſcunt, loquuntur conſequenter, ijs itidem hic repudiatis. Ego tamen ſicut in pleriſque alijs materijs v. g. in motu locali, in dependentia effectus ab agente, in extenſione ac figuratione quantitatis, in ſubſiſtentia creata, in vnione materiæ & animæ rationalis, admitto modalem entitatem, ſeu minorem realitatem eſſentialiter adhæreſcentem entitati firmæ, & ab ea inſeparabilem, tametſi non vice verſa: Ita in re præſenti admittendam cenſeo nouam entitatem ſupra vnibilia compoſitionis huius ſecundæ, iiſque ſuperadditam, quam non diſtinguo ab extremis tanquam rem firmam, ſiue vt realitatem maiorem, ſed duntaxat vt modum, quia, hæc ſola diſtinctio ſatis ſuperque eſt ad omnia propter quæ huiuſmodi entitas inuehitur.

Agnoſcunt nouam hanc entitatem Scholaſtici complures, duce, quantum arbitror, Diuo Thoma 3. p. q. 2. art. 7. & 8. Nam articulo 7. affirmat vnionem hypoſtaticam

Digitized by Google

ſtaticam eſſe relationem habentem eſſe creatum ac reale in humanitate cui mutatæ aduenerit, articulo autem 8. ait, mutationem qua talis vnio eſt cauſata in humanitate, eſſe actionem aſſumptionis ſiue vnitionem, quæ ad vnionem in facto eſſe tanquam ad ſuum proximum terminum effectumque ſit terminata. At hæc cum quem dixi interuentum nouæ entitatis infirmæ, tranſcendentaliter relatiuæ, manifeſtè ſonant. Eidem ſententiæ ſuffragatus eſt Ocham in 1. d. 30. q. 4. *lit. E. & G.* & in 3. q. 1. *lit. D. E. & F.* quod in tanta huius autoris parſimonia circa entitatum multiplicationem (incredibilem auaritiam vocat Maytonius,) eſt omnino mirabile, nec niſi ab euidentia veritatis extortum, vt propterea Almainus in 3. d. 1. q. 1. §. *quæritur ergo.* dicat Scotiſtas aſſerere Ochamum hac in parte fuiſſe coactũ fateri veritatem. Quanquam non rectè Almainus tribuit Ochamo, quod extra incarnationis myſterium nullam huiuſmodi entitatem conceſſerit. Nam locis citatis, ſatis apertè admittit eam quoque eſſe admittendam in vnione materiæ ad formam, & è conuerſo; & in vnione accidentis ad ſubiectum. Fortèque etiam in coniunctione vnius partis continui cum alia. Ex Nominalibus ſuum Ochamum ſecutus eſt Gabriel in 1. d. 30. q. 4. art. 1. concl. 4. Inter recentiores verò ſubſcripſerunt propoſitæ ſententiæ, Suares t. 1. 3. p. d. 8. ſ. 3. Vaſq. d. 18. c. 3. Raguſa, d. 39. §. 6. Peſantius q. 1. art. 1. diſp. 2. & q. 2. art. 1. diſp. vnica. Leſſius l. 12. de Diu. perfect. toto c. 6. Albertinus Coroll. 4. de ſubſtantia dub. 2. n. 3. Præpoſitus 3 p. q. 2. n. 68. præterque hos turba magna, quam dinumerare nemo poterit.

Probatio prima, ex vnione modali inter partes eſſentiales.

138. Rationes ſuppetunt variæ & validæ. Ac primùm, argumentari poſſumus ex priori ſubſtantiali intra Chriſtum compoſitione, quæ ſita eſt in vnione naturali animæ & corporis Chriſti ad inuicem. Si enim ea compoſitio poſtulat vinculum modale, quo extrema, tametſi naturaliter proportionata nectantur, quantò magis neceſſarium erit admittere proportionale vinculum ad iungenda extrema huius ſecundæ compoſitionis tantoperè diſparata, & nullam ad inuicem habentia proportionem naturalem aut inclinationem, nempe humanitatem & Verbum? Atqui modale vinculum in priore illa Chriſti compoſitione eſſe admittendum, ſententia eſt communiſſima. Quamuis enim inter materiam & formam purè materialem, itemque inter ſubiectum & quæcunque accidentia connaturaliter producta non interiaceat aliquid diſtinctum ab actione, qua talis forma educitur, quia illa ipſa actio eſt eſſentialiter per ſeipſam affixa materiæ nec poteſt ſe ei affigere, quin ſimul trahat formam ad materiam; idemque eſt de actione, qua accidens ſubiecto paſſiuè concurrente producitur: Quamuis inquam res ita ſe habeat in vnione huiuſmodi formarum, tamen coniunctio animæ rationalis & materiæ non poteſt eo pacto perfici. Quia productio animæ humanæ eſt creatio. Vnde vt anima iungatur materiæ, neceſſe eſt interuenire vinculum diſtinctum ab actione qua producitur anima, habenſque rationem cauſalitatis non in animam, cui materia nihil confert, ſed in compoſitum. Et quod Ariſt. 8. Metaphi. t. 15. & ſæpè alibi ait, materiam & formam vniri abſque medio, non oppugnat modale hoc vinculum, ſed illud duntaxat medium, quod eſt vera res & quaſi funis colligans extrema; vel quaſi clauus, aut gluten. S. Bona. in 3. d. 2. art. 3. q. 1. vocat *medium colligantiæ.* Richardus verò ibid. art. 2. q. 2. ad 1. vocat *medium diſtantiæ.* Valdenſis t. 1. l. 1. c. 38. appellat *ligamentum medij*, eique contraponit *ligamentum contingentiæ naturalis*, quod negat ab Ariſtotele loco proximè propoſito ſublatum eſſe: à Patribus autem agnoſci ait, & approbari à fide vera ac Eccleſiaſtis vltimo; vocari *funem argenteum.* Addit denique Valdenſis, phreneſi laboraſſe Wicleffum, cum contentus indiſtantia partium ad compactionem compoſiti, vnionem inter formam ac materiam abrogauit. Varia argumenta, quibus eam vnionem confutaremus contra Wicleffum & paucos antiquos, vt Gregorium in 1. d. 28. q. 12. art. 1. concl. 3. & ad 16. ac 18. argumentum, ac Rubionium in 3. d. 1. q. 1. & diſt. 5. q. 2. art. 1. prolata ſunt ſuo loco. Paritas autem inter illam vnionem & hanc de qua agimus, eſt per ſe euidens. Nam ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Igitur æquè aut etiam potiori ratione, admittenda eſt hæc ſupernaturalis vnio modalis inter extrema adeò abiuncta, ac admittitur vnio naturalis modalis inter hominis animam & corpus. Hoc primum argumentum, non niſi vt manuductionem propono, non ignarus, aduerſarios, qui vnionem hypoſtaticam circa ſecundam compoſitionem Chriſti ſublatam volunt, à fortiori vnionem naturalem negaturos circa primam compoſitionem, ſi conſequenter loqui velint. Tamen quia hic deeſt proportio illa & ſympathia inter extrema huius compoſitionis, quæ vtcunque obtendi poteſt inficiationi vnionis naturalis inter materiam & formam indiſtantes, ac conſentaneis diſpoſitionibus aptatas; negari non poteſt, quin argumentum in hoc negotio plus vrgeat, ſitque ſaltem ad modum congruum. Additis verò ijs quæ mox ſubijciemus, validiſſimè roborabitur, eritque efficaciſſimum. Nam ſecunda ratio mox adducenda, vtramque vnionem æquè ſtabiliet.

Itemque inter partes quantitatiuas.

139. Æquè argumentari poſſumus ex continuitate partium quantarum ſiue ex vnione partium integrantium inter ſeipſas, quam valida argumenta probant effici per interiectum modale vinculum, quicquid dicat Gregor. in 2. d. 2. q. 2. art. 1. concl. 3. & in 1. d. 28 q. 2. concl. 3. Rubio. in 2. d. 2. q. 4. *ſub finem*. Ocham in 1. d. 30. q. 2. *Litera D.* Gabr. ibid. q. 1. *in fine* & q. 4. *Litera K.* Sanè continuitas partium differt ab ipſiſmet partibus, quæ plerumque ſunt abſque continuitate. Vel ergo continuitas eſt aliquid negatiuum, nempe negatio ſeparationis. (quid enim aliud?) & ſic continuitas erit negatio negationis & forma poſitiua. Nam ſeparatio, idem eſt quod non coniunctio, ac proinde eſt negatio quædam. Itaque negatio ſeparationis, erit negatio negationis, & forma poſitiua, quod malè negabatur. Si autem concedatur continuitatem eſſe aliquid poſitiuum, & à partibus diſtinctum, (vt hactenus ſatis probatum videtur;) fruſtra dicetur eſſe pluſquàm modus, qui eſt ille ipſe vnionis modus, quem quærimus. Accedit argumentum, quod Ocham ſupra, meritò vocat tædioſum, & in quo haſtam abijcit. Eſt autem huiuſmodi. Sumatur virga continua, quæ non ſerra ſed cultello diuidatur, ne vllæ eius partes inter ſecandum excutiantur. Tunc poſt diuiſionem apponantur ſibi immediatè ſegmenta. Quæro cur huiuſmodi ſegmenta poſt interpoſitam ſectionem, non ſint ampliùs continua, ſicut ante erant, cum nunc æquè ſint indiſtantia, & habeant quicquid entitatis ante habebant, retineant quoque eaſdem qualitates. Aduerſarij videant quid dicant. Nam conſtat partes virgæ non manere continuas, cum non cohæreant ampliùs. Aliquid ergo perijt, quod ante erat & cohæſionem præſtabat. Nos hoc quod perijſſe fatendum eſt, vocamus vnionem, ſiue præterea perierit indiuiſibile aliquod continuans, ſiue non eo quod nullæ tales continui ſubſcudes dentur. Nam ſi dantur & per diuiſionem pereunt, nihilhominus neceſſarium præterea eſt adeſſe vnionem, quæ eſt formalis vinculatio. Vel ſi quod aliqui

Digitized by Google

recentiores contendant indiuiſibilia ſunt vniones partium continui, quibus nectendis adhibentur, habemus æquè intentum. Neque verò obtendi poteſt defectus ſympathiæ aut proportionis inter ſegmenta. Quidni enim æquè habeant proportionem & ſympathiam poſt diuiſionem, quàm ante, ſi nihil deeſt, & omnia ſe habent ſicut priùs? Sed argumentemur ex ipſomet myſterio in quo verſamur, dimiſſis rationibus hiſce extrinſecis, quæ ſola æquiparatione nituntur.

Probatio 2. ex neceſſaria mutatione ad nouam vniti denominationem.

140. Argumentor igitur ſecundò, quia in incarnatione anima & corpus Chriſti priùs natura exiſtebant, quàm vnirentur Verbo. Priùs enim eſt entitatem eſſe actualem, quàm vniri alteri. Et ſicut de facto eſſentiales Chriſti partes priùs tantùm natura fuerunt quam Verbo vnirentur, poſteriùs verò natura fuerunt Verbo vnitæ; ſic per diuinam potentiam, per eaſdem actiones creatiuas, quibus productæ nunc ſunt eodem momento temporis, quo fuerunt Verbo vnitæ, potuiſſent priùs tempore abſque ſuis ſubſiſtentijs partialibus accipere eſſe. Quæ enim vel vmbra contradictionis apparere poteſt ea in parte? Atqui partes Chriſti eſſentiales non poſſunt de nouo denominari vnitæ, cum in aliquo anteriori non ſic denominarentur, niſi adueniat illis noua quæpiam entitas, fundans illam nouam denominationem, quæ priùs aberat. Ergo noua illa entitas admittenda eſt, afficiens de nouo partes prædictas. Nam vt ea noua entitas afficiat, alterum extremum, cui hæ partes vniuntur, fieri non poteſt; cum Verbum ſit planè immutabile. Ex parte autem humanitatis nihil afferri poteſt, quod de nouo fiat, præter vnionem quam quærimus. Omnia quippe alia, quæ in ea reperiuntur, ſunt naturalia, poterantque ineſſe humanitati productæ ante vnionem cùm Verbo, vel præintellectæ ante eam vnionem ſupernaturalem. Igitur noua illa modalis entitas quam quærimus, acceſſit humanitati Chriſti, cum iuncta eſt Verbo.

Euaſio prima præcluditur.

141, Sunt qui hoc argumentum declinare ſe putent, ſi dicant, animam & corpus Chriſti vniri Verbo ipſis actionibus quibus creantur. Nec enim eas actiones cenſent eſſe creationes meras, ſed aiunt eſſe productiones huiuſmodi partium in Verbo tanquam in ſubſtantiali termino exiſtentiæ ipſarum. Ita Puteanus 3. p. q. 2. art. 8. dub. 2. & nuperi quidem Theologi hæc tamen euaſio poteſt multipliciter præcludi. Et imprimis qui eam adhibent, non videntur aduertere, dum vitant admittere modalem entitatem vinculantem extrema compoſitionis de qua agimus, adigi ſe ad inuehendas actiones creatiuas animæ & corporis Chriſti, diuerſas ſpecie à productione animæ noſtræ & materiæ, vt per ſe patet. Hoc autem non eſt fortaſſis minus refugiendum, quàm noua modalitas cui declinandæ iſta excogitantur. Sanè Patres & Doctores paſſim ignoraſſe videntur eam ſpecificam diuerſitatem creationum animæ & materiæ Chriſti, & animæ ac materiæ vniuſcuiuſque noſtrûm; cum dicant Verbum condidiſſe ſibi animam eodem modo quo cæteris. Non igitur per actionem ſupernaturalem ac ſpecie diuerſam à creationibus quibus animæ noſtræ accipiunt eſſe. Deinde in creatione animæ Chriſti, nihil planè poteſt occurrere, propter quod ea actio ſtatuatur eſſentialiter & ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturalis. Totus quippe illius effectus, eſt Chriſti anima. At hæc eſt merè naturalis. Vnio autem cum Verbo, iuxta aduerſarios, non eſt aliquid, quod per eam actionem fiat, ſed eſt ipſamet animæ effectio, quæ certè nihil omnino habet, propter quod ſupernaturaliſſima eſſe debeat, cum quidditas actionis petatur ex effectu, qui in re præſenti ſupponitur eſſe merè naturalis. Præterea poſſet quis à pari comminiſci actionem ita animæ noſtræ creatiuā independenter à ſubiecto, vt ſimul ſit vnio eius cum ſubiecto. Quis tamen non videt, genus illud creationis gratis confingendum eſſe, ac fortaſſis non citra periculum? Nam illa animæ vnio cum ſubiecto, eſſet natura prior quàm anima, quia ſe teneret ex parte viæ qua anima ab agente prodiret. Vnde videretur inuectura dependentiam animæ à ſubiecto. Neque enim formæ materiales aliam ob cauſam à ſubiecto pendent, quam quia actio, qua producuntur, pendet tali modo à ſubiecto. Tandem aduerſarij cogentur fateri humanitatem priùs natura productam (& multò magis ſi ſupponeretur producta priùs tempore,) non poſſe aſſumi à Verbo hypoſtaticè ſalua ſua anteriore actualitate & productione, cum tamen ſit manifeſtiſſimum, humanitatem etiam ſalua anteriore actualitate & productione, manere ſubſtantialiter incompletam atque adeo hypoſtaticè terminabilem. Fixum igitur eſto, creationem, qua anima Chriſti producta fuit, eſſe natura priorem vnitione eius ad Verbum, & idem eſt de corporis Chriſti productione. Ac proinde vana eſt declinatio illa argumenti propoſiti, qua dicebatur, fundamentum nouum denominandi partes Chriſti eſſentiales Verbo vnitas, eſſe creationem earum, ſpecie diuerſam à cōnaturali & ordinaria earundem creatione.

Altera Euaſio einſdem argumenti.

142. Nec difficiliùs præcluditur alia euaſio, qua argumentum propoſitum declinat Valentia 3. p. d. 1. q. 2. p. 5. & q. 4. p. 2. *ſub finem*, alijque nonnulli, dicentes idcirco in poſteriori naturæ humanitatem quæ antea non denominabatur vnita, poſtea dici Verbo vnitam quia ita fert voluntas Dei, accedente ſola variatione temporis. Supponunt enim hi autores, ſolam voluntatem Dei extrinſecam ſufficere ad cauſandas in rebus nouas denominationes nullo ad extra phyſicè producto, ſolaque temporis variatione intercedente. Quid enim phyſicum de nouo fit, quando aboletur reatus pœnæ? aut quando laxatur obligatio voti ante contracta? Vel quando macula venialis abſtergitur? ſicut ergo in omni actione diuinitùs cauſata nobiſcum ex quo (facta tantùm temporis variatione,) diuina voluntas fert, vt nobis coniungatur omnipotentia, accipimus eam cooperatriam & habemus eam nobiſcum in actu primo coniunctam cum priùs non eſſet coniuncta, nullo ſiue diuinæ ſiue noſtræ potentiæ actiuæ facto acceſſu nouæ entitatis phyſicæ per talem coniunctionem in actu primo: Ita iuxta hos autores, Verbum communicatur humanitati, eique coniungitur cum primùm accedit tempus ad id præfixum à diuino decreto, atque adeò cum primùm voluntas diuina applicat humanitati perſonam Verbi, etſi nihil phyſicum extremis huius compoſitionis ſuperaddatur, ac ne modus quidem. Quare tota variatio quæ in re præſenti interuenit, eſt variatio temporis, atque adeò etiam humanæ naturæ, prout exiſtit in hoc & in illo tempore, & prout in illa variatur accidens illud pertinens ad prædicamentum *Quando*, etiamſi excludatur quæuis noua entitas poteſt de nouo verè dici naturam humanam cum antea non eſſet Verbo vnita, incipere eſſe Verbo vnitam. In quam rem conſiderari iubet Valentia, tempus non eſſe rem, quæ prorſus impertinenter ſe habeat ad dependentiam hypoſtaticam humanitatis à Verbo Cum enim natura ſic pendens, ſecundùm ſuam exiſtentiam pendeat, exiſtentiæ autem ratio formalis connotet tempus, perſpicuè ſequitur conſentaneum eſſe vt dependentia quoque hypoſtatica reſpectum quendam habeat ad tempus. Ideoque etiamſi abſolutè

& ſe-

Digitized by Google

& ſecundùm rem eadem ſit natura pro tempore, quo ex voluntate Dei pendet à Verbo, & pro tempore quo ab ea non dependeret, non eſt tamen prorſus eadem ipſius ratio formalis quatenus ſtatuitur ſecundùm ſuã exiſtentiam propriam pendens aut non pendens à perſonalitate Verbi diuini. Vnde vitatur contradictio quæ affectaretur affirmationem & negationem dependentiæ humanitatis à Verbo pro diuerſis illis temporibus. Non enim varietas illa attributorum caderet in idem prorſus. Eſto in attributis, ad quæ tempus impertinenter ſe habet, verum ſit, ne per potentiam quidem & voluntatem Dei ſola temporis mutatione interueniente, poſſe creaturam nunc ab eorum vno, nunc ab alio denominari.

Præcluditur.

143. Hanc argumenti propoſiti euaſionem, dicebam non difficile poſſe præcludi. Falſum quippe eſt, quod in ea aſſumitur, voluntatem Dei ſola temporis mutatione, ſufficere poſſe ad varietatem denominationum, de quibus agimus; hoc eſt phyſicarum. Admitto quidem ſolam Dei voluntatem iuncta diuerſitate temporis, poſſe ſufficere ad nouos effectus morales, cuiuſmodi ſunt, qui proferebantur in fundamento contrariæ ſententiæ. Conſequenterque admitto denominationes varias morales nouis illis moralibus effectibus reſpondentes, nulla producta de nouo phyſica entitate, induci poſſe ad eum modum. Tamen de effectibus & denominationibus phyſicis, longè alia eſt ratio. Poſtulat enim cauſam phyſicam actù influentem, & aliquid producentem de nouo, nec poteſt ad eos ſufficere ſola Dei voluntas, quæ cum ſit planè extrinſeca, relinquit omnia in eodem ſtatu phyſico, quamdiu potentiam diuinam ad cauſandum non applicat, vt hic ſupponitur, non applicare, quamuis denominatio de qua varianda agitur phyſica ſit, & phyſicam cauſam depoſcat, nempe denominatio vnitæ cum Verbo humanitatis, cum priùs denominaretur non vnita. Nec eſt ſimile quod dicebatur de omnipotentiæ diuinæ & voluntatis noſtræ coniunctione ad concauſandum. Ea quippe coniunctio antecedens cauſationem, idcirco fieri poteſt abſque vllius noui effectus phyſici productione, quia eſt tantum effectus moralis, nec poſtulat cohæſionem, ſed meram extrinſecam applicationem & coexiſtentiam virium effectiuarum. At Verbum vniri humanitati, eſt verus phyſicus nexus. Præterea in illa morali vnione diuinæ potentiæ cum noſtra facultate actiua, ſupponitur in nobis vis actiua, tametſi inſufficiens, & opis indiga. In præſenti autem negotio formalis ratio nectens humanitatem Verbo, nullatenus ſupponitur ex parte humanitatis. Quare neceſſe eſt eam apponi per actionem phyſicam, qua nouus aliquis effectus ad id accommodatus pendeat à Deo efficienter; nec alius aſſignari poteſt quàm vnio hypoſtatica. Illa verò phyſica varietas, quam aduerſarius agnoſcebat in humana natura ex nouo accidẽte prædicamenti *Quando* ei adueniente pro varietate temporis, admitti nullo modo poteſt. Vt enim omittam plurima, quæ aduerſus nouum illud accidens accumulat Vaſques 3.p.d.72. à n. 13. Rectè videtur dixiſſe Nyſſenus homil. 7. in Eccleſ. tempus in quo fit actio, conſideratur extra eius, quod fit, naturam. Eſt inquam tempus, aliquid planè extrinſecum rebus, & inidoneum ad varietatem intrinſecam effectuum phyſicorum exponendam. Præterea vt benè argumentatur Gabriel in 3.d.1.q.1.art.1. *Litera G.* poſſet tempus variari inuariata vnione: quod indicat, tempus planè impertinenter ſe habere ad hoc negotium. Tandem ſi ad tuendam varietatem hanc denominationum phyſicarum, mutatio aliqua phyſica inducenda fuit, vt aduerſarius quoque agnoſcit, præſtabat ſanè eam ſtatuere in productione nouæ vnionis, quæ directè ad hanc rem facit, quàm in continua exiſtentiæ variatione pro temporis fluxu continuo, quæ fictitia planè videtur & multis difficultatibus implicatur, ac quamuis daretur, non faceret ad rem præſentem. Quid enim phyſico nexui cum tempore? Aut quid fluxui exiſtentiæ continuo, cum vnione?

Euaſio tertia, præcluſa.

144. Eſt tertia quædam euaſio, qua aliqui aduerſus ſecundum argumentum propoſitum muniunt ſeſe, dicentes, effectum phyſicum qui de nouo fit, & vnde exurgũt denominationes nouæ in re noſtra, eſſe Chriſtum Dominum ſiue compoſitum ſupernaturale, quod ex nexu Verbi & humanitatis exurgit. Sed hæc euaſio ſeruato eo argumentandi modo quem adhibuimus, præcluſa fuit. Quia vt compoſitum poſſit exurgere, neceſſe eſt, partes eius vniri cum priùs vnitæ non eſſent, nec vnitæ denominarentur. Argumentum verò noſtrum probauit eas non poſſe reddi nec dici vnitas niſi aliquid de nouo fiat quod vniatur. Atqui Chriſtus cum ſit poſterior vnione extremorum & veluti partium ex quibus compingitur, non poteſt eas vnitas reddere. Aſſignandum igitur eſt aliquid quod antecedenter ad Chriſtum fiat, vt exurgat inter partes copulatio, quæ non minùs præire Chriſto debet, quàm partes ipſæ. Alioqui recurret argumentum. Nempe quod non poſſint variari denominationes, niſi aliquid phyſicum fiat de nouo. Partes autem de nouo non fiant, ſaltẽ ita vt vi effectionis earum exurgere poſſit illa denominatio noua. Nam Verbum æternum eſt: materia Chriſti, fuit ab initio mundi: anima verò priùs natura eſt creata quàm vnita & æquè potuiſſet creari priùs tempore. Nihil igitur aſſignatur de nouo factum, vnde denominatio vniti poſſit exurgere, atque adeò vnde exiſtat compoſitum. Partes enim ſpectantur à nobis in ſtatu quo non componerent totum, nec, denominarentur vnitæ. Poſtea verò & totum componunt, & vnitæ denominantur. Vt autem hoc poſtea præſtent, quid acquirunt niſi modum vnionis?

Eadem ſecunda probatio firmata, & aliter expreſſa.

145. Sic igitur excluſis omnibus, quæ ſecundum illud argumentum noſtrùm quatere poſſe viſa ſunt, firmitas eius vndecunque ſtabilita habenda eſt. Eſt autem illud ipſum quod vſurpatur ab Ochamo in 3 q.1. *Litera D.* & in 1.d.30.q.4. *Litera E.* Vt paucos illos modos quos ab eo admitti diximus ſtabiliat, & ab Aureolo in 1.d.17.q.1.art.1.ac in quodl. q 2. vt probet actionem qua effectus ab agente dependet, eſſe aliquid à parte rei interiacens ac medium, inter cauſam & effectum. Hoc vt appareat, formo argumentum quod ipſi vſurpant, & applico ad rem præſentem in hunc modum. Impoſſibile eſt, contradictoria verè enunciari de eodem niſi interueniat mutatio aliqua extrinſeca, vel intrinſeca, per acquiſitionem aut deperditionem formæ nouæ & entitatis ſaltem infirmæ & modalis. Sed in myſterio incarnationis, humanitas quæ priùs tempore produci potuiſſet, & nõ denominari vnita, incipit vnita denominari; eademque poſſet deperditioni talis denominationis ſuperſtes eſſe: poſſet quippe Deus conſeruare humanitatẽ extra Verbum, ita vt non amplius denominaretur vnita Verbo. Ergo neceſſariũ eſt aliquam ibi aut extrinſecã aut intrinſecam mutationẽ interuenire. Extrinſeca mutatio quæcunque, planè impertinens eſſet, quia agitur de variatione prædicatorum intrinſecorum, ad quæ varianda opus eſt intrinſeca mutatione. Hæc autem non poteſt alia proferri, quàm variatio alicuius formæ modalis, intrinſecæ al-

teri ſaltem extremorum. Igitur ea modalis forma, quam vnionem vocauimus, admittenda eſt.

Reſpondet Gregorius in 1.d.28.q.2. art.1. concl.3. ad 18. & diſt. 17. q.1. art.2. ad 2. negando maiorem: cuius oppoſitum ait oſtendi poſſe multis exemplis. Ait tamen Vaſques 3.p.d.18.c.1. n.8. Gregorium nullum tale exemplum adducere, nec videre ſe quodnam proferri poſſit. Editiones tamen quædam Gregorij locupletiores, qualis eſt, quæ prodijt anno 1521 & aliæ anni 1527. exempla quædam continent, quæ Gabriel quoque tanquam à Gregorio adducta refert in 3. d.1. q.1. art.1. *Littera G.* Quod monere placuit, quia non ſemel aduerti, Gabrielem Vaſques de falſa per aliquos allegatione Gregorij, expoſtulare, quia editio qua ipſe vſus eſt, nempe, quæ prodijt annò 1482. ſcatet lacunis, quas illa alia quam retuli editio expleuit, & hamis adhibitis ſignauit. Eiuſmodi porro ſunt exempla illa à Gregorio adducta, vt ſtatim ſint neganda. Ait enim materiam & formam, ac partes continui, ex non vnitis fieri & dici vnitas, abſque intrinſeca mutatione. Deum item, è non creante dici & eſſe creantem, nullo mutato. Tandemque peccatorem priùs Spiritu ſancto deſtitutum, poſſe dici habere Spiritum ſanctum abſque vlla prorſus mutatione. Quæ omnia reijcio. Nam ſi in exemplis illis omnia ſe haberent ſicut priùs, non eſſet vnde exurgerent denominationes nouæ. Se habent autem omnia ſicut priùs, ſi nihil mutatum eſt. Admittenda igitur eſt mutatio aliqua, & quidem intrinſeca, ſicut denominatio, quam vrgemus eſt intrinſeca. Nullam autem aliam intrinſecam variationem proferri poſſe, quàm penes entitatem nouam modalem humanitati vniendæ ſuperadditum, in confeſſo eſt. Quare eam entitatem admitto, & ipſa eſt quam modum vnionis appello.

Probatio 3. ex reſpectu humanitatis Chriſti ad ſolum Verbum.

146. Poſtrema ratio ad modi huius probationem, ex eo ducenda eſt, quod humanitas Chriſti non omnibus diuinis perſonis ſed ſoli Verbo eſt copulata; ita tamen vt ex S. Dionyſio, qui adducitur in 6. Synodo actio.8. & ex Innocentio cap. *Firmiter* de ſumma Trinitate & fide Cathol. Pater quoque & Spiritus ſanctus, æquè influxerint in efficientiam phyſicam, quæ ad illam Verbi & humanitatis coniunctionem requirebatur. At quomodo, vel cur, humanitas Chriſti, Verbo potiùs quam Patri aut Spiritui ſancto vnita dicitur, cum Pater & Spiritus ſanctus æquè applicati ſint humanitati, ac Verbum? Vt enim benè argumentatur Ochamus in 3.q.1. *Litera D.* quandocunque datur aliqua denominatio, quæ nihil dicit vltra denominabilia, niſi exiſtentiam extremorum, ſi conuenit vni indiuiduo conuenit & omnibus alijs eiuſdem rationis, niſi aliquid inſit vni indiuiduo propter quod in illud peculiariter cadat talis denominatio, non in reliqua, quod Ochamus multis exemplis cõfirmat. Quid enim eſt in Verbo vel circa Verbum, quod peculiare illi ſit, illudque denominet vnitum, non item alias diuinas perſonas, quæ planè ſunt eiuſdem rationis? Item quæ erit illa efficientia cæteris quoque perſonis diuinis, quamuis humanitatem nõ aſſumentibus conueniens? Nam ſi nihil de nouo producitur, nulla eſt actione opus. Dices, produci Chriſtum totum. Sed contra. Quia ſi & anima & materia Chriſti alia actione incarnationi præuia, ſaltemque naturâ priore acceperunt eſſe, (vt ſanè acceperunt,) nec datur formalis vnio, quæ per veram actionem cauſanda ſit de nouo, non eſt quod vlla noua actio ad Chriſtum terminata inuehatur. Chriſtus enim quatenus totum quoddam eſt, ſufficienter intelligetur reſultare ex ſola extremorum propinquitate & indiſtantia, quæ hic ob Verbi immenſitatem deeſſe non poteſt. Noua autem illa actio terminata ad Chriſtum in ratione totius, ſuperflua erit; imo impoſſibilis. Quia talis actio nullam Chriſti partem, nullumque partium Chriſti nexum, extraheret de non eſſe ad eſſe. Partes ſiquidem ſupponuntur iam factæ, & vnio nõ admittitur ſpecialiter factibilis, ac idonea ad terminandum per ſe actionem nouam. Quare cum totum nihil ſit, præter partes & nexum earum, nulla talis actio admittenda eſt, quæ ad Chriſtum quatenus totum quoddam eſt, terminetur, cumque in ratione totius efficiat, & nihil præterea. Quanquam ſi gratis lubeat admittere huiuſmodi actionem pendulam, (vt ſic dicam,) & nihil quidem humanitati conferentem, Chriſto tamen quatenus toti, dantem eſſe, reuoluemus aduerſarios in actionem quam refugiunt. Ea quippe actio habebit rationem vinculi humanitatis cum Verbo, nec declinabitur multiplicatio nouæ entitatis, de qua maximè ſolliciti ſunt aduerſarij. Sed pro eo modo quem nos vnionem appellamus, & humanitati priùs ſaltem natura, productæ ſuperuenire diximus, inducetur alius modus nobis non neceſſarius, nempe modus dependentiæ Chriſti totius.

Acies I. argumentorum aduerſus vnionem modalem.

147. Quæ aduerſarij in contrarium opponunt, enervia ſunt & prorſus leuia. Ego in quatuor acies ea diſponam. Prima quam ductat Aluares loco allegato à n 13. opponit primò generationem hominis, quæ abſque vllius modi interuentu perficitur. Quia ergo ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus, infert in Chriſti quoque productione, nullum talem modum vinculantem extrema eſſe admittendum. Opponit ſecundò exortum ſimilitudinis inter duo alba, excluſo quocunque modo, & ſola albefactione vtriuſque extremi poſita. Opponit tertiò, neceſſarium fore, vt modus qui humanitatem & Verbum nectere hypoſtaticè dicitur, nectatur & ipſe Verbo hypoſtaticè, ne quid ſubſtantiale humanitati Chriſti inſit, quod à Verbo non ſit aſſumptum, & imperfecta incarnatio inuehatur, contra dicta Sanctorum: Opponit poſtremò & (vt ait,) efficaciùs quod modus ille additiuus, nec pertinet ad humanitatis eſſentiam, nec ad exiſtentiam vel propriam ſubſiſtentiam eiuſdem, ſed ab his omnibus ſecernitur à parte rei. Igitur ſi modus ille admittatur, iungendus erit cum Verbo, eique de nouo appingendus realiter & ſola minori realitate ſeiungendus, quod liquet eſſe impoſſibile ob immutabilitatem Verbi.

Exarmatur.

Hæc vix egent reſponſione. Breuiter tamen dico, ad compoſiti humani exortum, eam actionem eſſe neceſſariam (vel ipſomet aduerſario fatente.) qua homo generatur. Ea autem actio, non facit de nouo materiam, quæ præerat à mundi initio; neque formam, quæ creatione non generatione producitur. Quid ergo facit antecedens ad compoſitum, ſiue antecedens ad hominem, ſi homo nihil eſt præter animam & corpus? Tale quid enim faciat neceſſe eſt, ſi homini nihil eſt præter animam & corpus vnitũ, nec tamen fit aut anima aut corpus. Facit itaque vnionem illarum partium: Cuius productio, appellatur & eſt hominis generatio. Similiter actio incarnatiua producit Chriſtum, producendo de nouo nexum inter extrema ſubſtantialis cõpoſiti, accipientis eſſe de nouo per eam actionem. Eodem modo exortus ſimilitudinis inter alba, (vtcunque habeat paritas in tanta diſparitate ſimilitudinis & vnionis,) ſupponit actionem terminatam ad productionem, vel ad appoſitionem albedinis cum altero

tero

tero extremorum, quæ de nouo denominantur ſimilia. Quod vrgemur ad hypoſtaticam talis modi vnionem admittendam, ridiculum eſt. Ille quippe modus eſt aliquid ſupernaturale humanitati, nec pertinet ad eius naturalem conſtitutionem vel eſſentiam, vt aſſumi idcirco debuerit, ſi aſſumpta eſt humanitas. Quanquam neque omnes modi ſubſtantiales naturales aſſumpti ſunt non obſtante quam ad id vrget aduerſarius, incarnationis perfectione. An enim vnio inter materiam & formam, & vnio inter partes ſubſtantiales integrantes, & ambæ ſubſtantiales ſunt, iuxta ſententias ſaltem probatiſſimas, quæ modos illos agnoſcunt, dicendæ idcirco erunt aſſumptæ à Verbo hypoſtaticè, ne quid ſubſtantiale humanitati Chriſti inexiſtat non aſſumptum? Inefficacior denique & omnium deterrima eſt poſtrema argumentatio, quæ vt efficacior alijs venditabatur. Admiſſa enim modi vnionis diſtinctione à natura & exiſtentia, ac connaturali ſubſiſtentia humanitatis: nego ſequi, modum illum, ſi admittatur, debere de nouo ſtatui in Verbo: ſed dico ſtatuendum eſſe in humanitate, eique ſupernaturalem formam eſſe, per quam humanitas trahitur ad Verbi ſubſiſtentiam, eique copulatur. Nihil itaque prolatum ab Aluare eſt, quod multam operam ad illud enodandum depoſceret.

Altera acies contra vnionem modalem.

148. Firmiora in ſpeciem videri poſſunt quæ aduerſus eundem hypoſtaticum modum, adducit acies ſecunda, cui præeſt Collius l.2. de ſang. Chriſti, diſp.3. c.2.& 3. opponit enim primò, argumentum quod pridem à Gregorio propoſitum eſt, in 1. d. 28. q.2. ad 18. nempe vnionē quæ inter Verbum & humanitatem intercedit, non minus ſubſtantialem eſſe ex parte diuini Verbi, quàm ex parte humanitatis, & æquè virtute ſua Verbum humanitati ac humanitatem Verbo coniungere. Atqui Verbum, ſe ſolo & abſque interiectu modalis vllius vinculi Verbo intrinſecè aduenienti, coniungitur humanitati intrinſecè & ſubſtantialiter. Igitur humanitas quoque abſque modali vllo nexu intermedio, poterit intrinſecè ac ſubſiſtentialiter copulari Verbo diuino, non obſtante immutabilitate Verbi, humanitatis autem mutabilitate. Nam quamuis humanitas ſit mutabilis, tamen ratio extremi vnibilis, abſtrahit à mutabilitate & immutabilitate. Vnde etiamſi humanitas fingeretur eſſe immutabilis, non minus poſſet iungi Verbo, quàm nunc Verbum, quod immutabile eſt, verè iungatur humanitati vllo modo ex parte ipſius Verbi. Opponit ſecundò, modum vnionis neque relatiuum quid eſſe, neque abſolutum. Non primum, quia relatio v.g. paternitas, intrinſecè denominat ſubiectum, extrinſecè verò terminum. At modus de quo diſputamus, æquâ forte Verbum & humanitatem reſpicit, cum ſit nexus vtriuſque, & ſubſtantiali copulationi relationes quaſcunque anteuertenti deſeruiat. Non igitur modus ille eſt aliquid relatiuū; ſed neque dici poteſt eſſe aliquid abſolutum, cum non ſit ad ſe, ſed ad Verbum; vt autem relatiuum ſimul & abſolutum aliquid ſit, ne fingi quidem poteſt, cum rationes illæ ſe inuicem excludant; & Ariſtoteles nuſquam ſuffragetur. Opponit tertiò, ſi modus ille admittatur, perpetuum quendam eius defluxum, & iuges generationis ac corruptionis eius viciſſitudines, admittendas fore, ob perpetuam euaporationem quarundam partium corporis Chriſti factam vi naturalis caloris, & aliarum quarundam partium ſuffectionem & aggenerationē, nutritione cauſatam. A partibus enim defluentibus, abſcederet vnio hæc modalis hypoſtatica; accederet autem aggeneratis & aduenientibus de nouo. Opponit poſtremò, vniones inter materiam & formam materialem, inter corpus & animam rationalem, inter Angelum, & locum naturali eius perfectioni commenſum; quas peragi affirmat ſolâ materiæ & formæ, corporis item & animæ, ac loci & Angeli naturali proportione & applicatione, ſecluſo quouis interiecto modo. Concludit ergo, vnionem Verbi & humanitatis, non diſſimiliter ſe habere, & nullam modalē vnionem quaſi inter geminum parietem depoſcere. Quod ſi inter hæc extrema deeſt naturalis proportio, at non deeſt obedientialis, vi cuius poſitis applicatiſque extremis, quamuis omni alia entitate abrogata, exurgeret Chriſtus.

Repellitur.

149. Non erit difficile iſta conterere. Ac primùm, negandum eſt, quicquid alteri vnitur, ſe habere ſemper intrinſecè aliter quàm prius. Nam vnum extremum intrinſecè immutatum, poteſt vniri abſque vlla ſibi intrinſeca mutatione, dummodò in altero extremo fiat mutatio, & ponatur forma terminata ad illud aliud extremum, quod nulla intrinſeca mutatione afficitur. Sic in phyſicis probatior ſententia affirmat, hominem conſtitui vnico modo vnionis materiali ac proinde inhærente ſoli materiæ, & ad animam extrinſecè tantùm terminato; ita vt anima vi vnionis ad corpus, nullo modo mutetur intrinſecè, ſed tantùm terminet reſpectum entitatis poſitæ de nouo in materia, per mutationem intrinſecam in ea cauſatam. Et verum quidem eſt, vnionem eſſe eſſentialiter nexum duorum. Malè tamen infertur, nexum illum debere eſſe vtrique extremo æquè internum. Imò dummodò intrinſecè alterum duntaxat eorum afficiat, eidem alterum quoque vinculabit. Ac proinde fruſtra (etiam in extremis mutabilibus & creatis) poneretur vinculum ambobus extremis intrinſecum. Quantò ergo magis ad vnionem de qua agimus, quæ Verbum ipſum diuinum cum humanitate copulat, ſufficiet modus alteri duntaxat extremo, id eſt humanitati intrinſecus, eamque ſolam immutans? Si enim cum vnio intercedit inter extrema mutabilia poteſt eſſe potior ratio ex parte vnius, cur modus vnionis ei ſoli internus ſit, ad alterum verò extremum extrinſecè tantùm terminetur: quo pacto vnio humana, quia fit ab homine ac proinde eſt materialis, inſidere potiùs debuit materiæ, quamuis anima quoque ſit mutabilis; Multò magis mutatio quam in hoc negotio interuenire neceſſe eſt, ſiue inductio nouæ entitatis modalis extrema tam abiuncta vnientis, aſſignanda eſt ex parte ſolius humanitatis ob omnimodam Verbi immutabilitatē, quamuis verè Verbum, cùm antè non vniretur, dicatur vniri de nouo, non denominatione petita à forma Verbo intrinſeca, ſed denominatione hauſta à forma intrinſeca humanitati, & à natura intimè coniuncta Verbo. Quod eſt dicere, Verbum non aliter quidem ſe habere intrinſecè poſt vnionem quàm prius, nec vllam in ſeipſo ſubiiſſe mutationem, ſed tantùm terminaſſe habitudinem vinculi vnitiui mutantis alterum extremum, eique inhærentis; quod inter extrema quoque creata, ſufficit ad veram & intrinſecam coniunctionem. Inſinuat hanc doctrinam D. Thomas 3.p.q.1. art.1. ad 1. & q.16. art. 6. poſt S. Athanaſium epiſtolâ ad Epictetum. Hinc euaneſcunt, quæcunque primo loco, ab autore cum quo agimus fuerant obiecta.

Vnio modalis, quomodò relatiua.

150. Quod autem addebatur, hunc modum, neque relatiuum neque abſolutum eſſe poſſe, facile diluitur, dicendo, modalem hanc vnionem, non eſſe quidem relationem categoricam, quæ eſt purus reſpectus termini & ſubiecto accidentaria eſt, ſaltem ad modum acciden-

accidentis verbalis: Eſſe tamen relatiuam tranſcendentaliter. Quod genus relatiuorum eſt ens verè abſolutum. Nam præter relationes categoricas, quæ non pertinent ad categoriam rerum quas afficiunt, quia illis iam plenè conſtitutis adueniunt, vt liquet ex paternitate & ſimilitudine; neceſſarium omnino eſt admittere relationes aliquas longè alterius rationis, quas Simplicius apud Scotum in 1.d 3.q.5. *Litera* F. vocat ſubſtantiales & eſsētiales. Ipſe Scotus in 2.d.1.q.5. *Litera* P. vocat tranſcendentes; & ita nunc paſſim vocantur nō reſtringendo eam vocem ad eas tantum relationes eſſentiales deſignandas, quæ plura vel omnia prædicamēta tranſcendunt, & ad nullum certum pertinent, cuiuſmodi ſunt relatio creaturæ aut inhærentis. &c. quas ſolas relationes dici tranſcendentes, tradit Antonius Ruuius q.5. de relatione; ſed voce ad tales primùm relationes; vt veriſimilius ſatis eſt vſurpata, æquè ad omnes eſſentiales relationes extenſa. Agnoſcit eas eſſentiales relationes S. Thomas in 2.d.1. q. vnica art. 5. ad 8. *ex primo loco propoſitu.* Caiet. c.7. de ente. & eſſentia q.15. & Scotus ſupra, nec refragatur in 4.d.12.q.1. vbi tantùm intendit, has formas non eſſe dicendas relationes quaſi ſpectent ad categoriam relationis, ſintque puri reſpectus. Non negat autem, nec negare poteſt, quod alio loco notatò conceſſerat, dari entitates, quæ in ſuo eſſentiali conceptu inuoluant habitudinem ad alterum. Cognitio enim v.g. præciſo quouis accidentario reſpectu, inſeparabiliter & eſſentialiter reſpicit obiectum, ita vt impoſſibile ſit, eſſentiam cognitionis per definitionem explicare, quin fiat mentio obiecti, ſiſtendi per eam intellectui. Similiter materia, cum ſit eſſentialiter formæ receptiua, reſpicit eſſentialiter actum formalem, à quo perfici, & actuari poteſt; ita vt repugnet, concipi receptiuum nō concipiendo quoque id quod à receptiuo poteſt recipi. Idem eſt de reſpectu creaturæ ad creatorem. Nemo enim creaturæ notionem eſſentialem̄ efformare queat, niſi habitudinem ad Deum inuoluat. Hæc ergo entia eſſentialiter relatiua ad alterum, & abſoluta & relatiua dici poſſunt; ſed vario ſenſu, vt Caietanus optimè aperit q. illa 15. aduertens aliquid dupliciter poſſe dici abſolutum; nempe vel à ſubiecto, vel à termino. Abſolutum autem à ſubiecto, illud eſt, quod non poteſt in alio ſubiectari vt ſubſtantia. Poſſemuſque ſimiliter dicere, aliquid eſſe abſolutum ab efficiente, vel abſolutum à forma, ſi tale ſit vt careat formali cauſa vel effectiua. Abſolutum verò à termino illud eſt, quod non reſpicit eſſentialiter aliud purè vt terminum ad quem; & talis eſt, ſubſtantia, & quantitas, ac qualitas. E contrario porrò reſpectiuum duplex eſt. Nempe & quod formaliter reſpicit aliud purè vt terminum, quæ eſt germana notio relationis categoricæ, & quod reſpicit aliud non vt purè terminum ad quem; nullum ſcilicet munus erga eum exercendo, ſed vt aliquid cum eo connexum in aliquo genere cauſæ, vel ratione alicuius muneris. Quanquam enim connexio inter duo, latiùs patet, quàm relatio tranſcendentalis vt dixi in naturali Theologia d.8 n.391. tamen in hac quoque eſt vera connexio, quæ manifeſta eſt ex munere aliquo huiuſmodi relationis erga terminum, v.g. quia illud repræſentat aut recipit, vel conuectit: quod non habet relatio categorica, quæ eſt habitudo pura abſque vllo tali munere, vt patet ex ſimilitudine, qua albedo alteri albedini ſimilis dicitur. Huiuſmodi ergo entitates, quibus eſſentialiter implantata eſt habitudo non pura ad alterum, ſunt quidem relatiuæ eſſentialiter, & eatenus non ſunt abſolutæ à ſubiecto, vel à cauſa, vel à ſubiecto, ſimul tamen ſunt abſolutæ, nempe à termino puræ habitudinis, quia non ſunt prædicamentaliter reſpectiuæ, quod duntaxat genus rerum non poteſt abſolutum denominari. At entitates de quibus agimus, quamuis ob habitudinem, quam dicunt, poſſint & ſoleant relatiuæ denominari, tamen quia ea habitudo non eſt reſpectus purus, ſed vel eſt eſſentialis differentia rei, qualis eſt in viſu reſpectus ad colorem, vel eſt aliquid intimè imbibitum in rerum eſſentia, vt eſt ratio entis creati in creatura, ſpectat ad aliud prædicamentum, quam ad tertium accidentium: nempe ſpectat ad prædicamentum rei, quam conſtituit, & idcirco eiuſmodi entitates denominantur abſolutæ. Inter has entitates ſimpliciter loquendo abſolutas, hoc eſt non conſtitutas relatione categorica, reſpectiuas tamen eſſentialiter, numeranda eſt quæuis vnio, atque adeò etiam vnio hypoſtatica. Vnde ſucciditur argumentum in quo verſamur, quod eas neque abſolutis neque relatiuis entitatibus accenſeri poſſe contendebat. Porrò non refragari Ariſtotelem, vt aduerſarius obſtrepebat; ſed verè agnouiſſe, entitates quas ſimpliciter dicimus abſolutas, poſſe ſimul eſſe relationes, conſtabit expendenti loca, quæ ad id ex eo profert Greg. in 1.d.28.q.2. concl.2.

Cohæret cum iugi labilitate.

151. Æque inanè eſt argumentum, quod poſtea ſubijciebatur ex perpetuo acceſſu & receſſu vnionis hypoſtaticæ; & ſi quam vim haberet, æquè ſoluendum eſſet aduerſario. Nam ſiue vnio hypoſtatica, ſit modus, ſiue non ſit, ſed tantùm conſiſtat in extremis indiſtantibus, & aptè ſe habentibus; certum eſt, euaporantibus per actionem caloris naturalis, aliquibus partibus corporis Chriſti, æquè dilapſam eſſe vnionem: & aggeneratis per nutritionem de nouo quibuſdam partibus, æquè acceſſiſſe vnionem nouam, idque propè continuo, pro vt continua virtutis nutritiuæ & caloris naturalis negotiatio ferebat. Quod ergo aduerſariùs de vnione ſic ſumpta ſtatuet, nos pariter de vnione modali ſtatuemus. Et breuiter vera reſolutio eſt, quamuis omnes partes quæ ad integritatem & conſtitutionem humanitatis pertinent, manſerint ſemper Verbo vnitæ, quamdiu pertinuerunt ad eam integritatem, tamen cum primùm euaporabant, quia deſinebant eſſe partes corporis humani, cui ſoli vt ſic conceſſa eſt gratia vnionis, vt Suares 3.p.q.5. ad art 2. rectè notauit, deſijſſe vniri Verbo. Et è contrario, partes alimenti, cùm primùm induebant rationem partis humanæ, etiam ante informationem ab anima, illicò vniebantur Verbo. Quia enim priùs eſt ſubſiſtere quàm vniri, propterea partes illæ materiæ priùs vniebantur Verbo, quàm animæ, ſicut de tota materia dictum eſt ſuperiùs tractando ordinem aſſumptionis inter partes humanitatis. Induebant autem partes illæ rationem humanæ partis, eo ipſo quod vltimò diſponebantur ad animæ humanæ receptionem, ita vt per conſummationem diſpoſitionis prædictæ, materia illa partialis & vniretur Verbo, & animæ, ſed priùs naturâ Verbo quod ſubſiſtentiæ naturali ſufficiebatur, animæ autem poſteriùs natura.

Aliæ item vniones, ſunt modales.

152. Tandem coniunctiones aliæ, ex quibus aduerſarius argumentabatur, æquè peraguntur interiectu modalis vinculi, ac iſta in qua verſamur, vt proinde abſurdè eas adducat aduerſarius, vt probet vnionem hypoſtaticam non contineri entitate modali. Nominatim verò tacere potuit coniunctio cum loco, quæ neque vera eſt coniunctio (quanquam & aliqui eam finxerunt, in quos meritò conclamat Suares d.51 Metaph. ſ.4.n.16.) neque abſque modo ſubſtantiæ Angeli ſuperaddito perficitur, contra quàm aduerſarius imaginatur, quod reieci in Theologia naturali. d. 4. n.197. Proferri item non debuit coniunctio materiæ & formæ. Nam etſi quis gratis daret eam cōiunctionē perfici abſque modali vinculo propter ſympathiam natura-

Digitized by Google

naturalem partium illarum ad inuicem,& adaptationem materiæ per certas diſpoſitiones,quo pacto philoſophamur quidam phyſici, tamen in re præſenti non licet ſimiliter philoſophari,quia nulla poteſt proferri certa diſpoſitio, quæ humanitatem Filio potiùs deuinciat, quàm Patri aut Spiritui ſancto æquè ab ea indiſtantibus, & illi æquè applicatis. Nec certa duntaxat diſpoſitio reſpectiua Filij afferri nequit, ſed neque vllo modo reſpectiua alicuius diuinæ perſonæ. Nam in Chriſto ſi vnionem hypoſtaticam ſemoueas, nihil eſt ſupernaturale, cui hæc adaptatio tribui poſſit, præter gratiam ſanctificantem; quam tamen liquet non habere hoc munus. Alioqui in omnibus iuſtis eſſet inchoata diſpoſitio ad Deificationem,& perſonalem aſſumptionem,quod nemo finxerit; aliaſque in hanc rem rationes, attingam infrà tractans huius vnionis materiam. Poſtremò in humanitate Chriſti nulla eſt ſympathia, vel naturalis proportio cum Verbo tanquam cum termino ſubſtantiali, quæ ſympathia in naturali coniunctione formæ & materiæ,ab ijs obtenditur,qui illam abſque modali vinculo ſola partium oppoſitione peragi dicunt. Quod autem inter Verbum & humanitatem intercedit proportio obedientialis, argumento potiùs eſt, eam proportionem adeo tenuem eſſe; vt potiùs debeat dici improportio. Et æquè ſanè cadit in omnes ſubſtantias etiamſi purè materiales,quas tamen nemo ſimpliciter dixerit habere proportionem ad vnionem cum Verbo, aliquamúe cum eo ſympathiam.

Acies tertia contra vnionem modalem.

153. Tertiam aciem argumentorum contra modum vnionis, educit Valentia 3.p.d.1.q.2.p.5. Reiectis enim ijs qui vnionem hypoſtaticam accidente quopiam ſiue reſpectiuo ſiue abſoluto contineri cenſebant, addit, iiſdem ferè argumentis euerti ſententiam quæ vnionem hypoſtaticam conſtituit in modo quodam ſubſtantiali diſtincto ab humanitate à parte rei. Primò quia nihil in humanitate productum,poteſt intrinſecè & eſſẽtialiter eſſe vnio hypoſtatica cum Verbo,quandoquidem à quacunque re diuinitus producta in humanitate, ſeparari poteſt terminatio humanitatis per Verbum. Sanè ſi vnio hypoſtatica eſt vera quædam modalis entitas diſtincta ab extremis à parte rei, quid obſtare poteſt, quominus illam Deus ſolam producat ſeorſim ab humanitate, & conſeruet procul ab ea? Quicquid enim ab alio à parte rei diſtinguitur, illique extrinſecum eſt, eo ipſo poteſt abſque eo conſiſtere, atque adeò fieri & conſeruari. Si enim ipſum, non eſt illud aliud,non ideò ipſum erit & non erit, quia illud aliud non ſit. Secundò argumentatur Valentia, quia realitas illa à parte rei diſtincta ab humanitate, non poteſt eſſe eſſentialiter vnio, niſi connotando ſimul Verbum diuinum vt hypoſtaticè ſupplens vim perſonalitatis creatæ erga humanitatem, ſecluſis imperfectionibus. Igitur realitas illa quæ dicitur eſſe vnio humanitatis ad Verbum, poteſt poni in rerum natura, etiamſi humanitas non copuletur Verbo,quod tamen impoſſibile eſſet, ſi ea realitas eſſet eſſentialiter vnio cum Verbo. Poſſe porrò produci eam realitatem, non conſecuta humanitatis coniunctione cum Verbo,inde euincitur, quod etiamſi ſupponamus quamcunque realitatem produci effectiuè, adhuc tamen liberum eſt Verbo non adhibere influxum hypoſtaticum ab effectiuo longè diuerſum,quo ſuppleat munus perſonalitatis creatæ,& humanitatem ſubſtantialiter terminet. Erit igitur realitas illa, nec tamen habebit rationem vnionis cum Verbo, quam certum eſt conſiſtere nõ poſſe niſi Verbo influxum hypoſtaticũ adhibente; ac proinde illa realitas, non poteſt eſſe eſſentialiter vnio. Quid quod vt tertiò argumentatur aduerſarius, omnis realitas habens aliquam rationem formalem per ordinem ad aliquid extrinſecè connotatum, poteſt abſque eo remanere, atque adeò eiuſmodi rationem formalem exuere? Dummodò tamen ea ratio non ſit de earum numero, quæ quoduis ens creatum tranſcendunt, & omnibus æquè creaturis ſunt communes, cuiuſmodi certè non eſt iſta de qua agimus, ſiue ratio vnionis. Hoc aduerſarius conſtare ait inductione vniuerſali in omni rerum genere. Ac proinde realitas cum qua ea ratio conſeritur, perſtare poteſt abſque influxu hypoſtatico per eam realitatem extrinſecè connotato, atque adeò non eſt eſſentialiter vnio, qualis tamen à nobis pingitur.

Exarmatur.

154. Hæc acies facilè exarmabitur; procedit enim ex ſola falſa intelligentia naturæ modorum & nominatim vnionis. Aio igitur modum vnionis quem admiſimus, eſſe intrinſecè & eſſentialiter vnionem, nec poſſe eſſe in rerum natura, quin actu vinciat Verbum cum humanitate. Perperam autem affirmat aduerſarius, producta diuinitus in humanitate realitate quacunque, adhuc poſſe Verbum non applicari humanitati ad ſupplendam ſubſiſtentiam creatam, & ſuſpendere vel inhibere ſubſtantialem humanitatis terminationem: poſita enim vnione, id eſt impoſſibile. Quia hic eſt effectus eius formalis, quem conſtat admota cauſa, ſuſpendi vel inhiberi non poſſe. Eo ipſo autem quod hæc entitas ſtatuitur modalis, liquere debet, impoſſibile quoque eſſe, eam ſeorſim ab humanitate produci vel conſeruari, quia modus, prout ex Boëtio loquitur Scotus quodl.3 *Litera* B. Malè & vocem, & ſubiectam ei notionem improbante Gabriele in 3.d.23. q.1. *Litera* F. eſt eſſentialiter affixus modificato ſuo, ita vt abſque eo nequeat conſiſtere etiam vi diuina. Vnde quamuis à parte rei differat à modificato,& noua productione ei ſuperueniat, ac eatenus dici poſſit illi extrinſecus, tamen non eſt ſeparabilis mutua inter vtrumque ob ſummam modi infirmitatem: quæ cauſa eſt, cur modus nequeat per ſe conſiſtere, vt rectè probat Dur. in 4.d.12.q.1.n.6.& cur plerumque etiam modus dicatur eſſe intrinſecus modificato,& à pleriſque negetur à modificato diſtingui, nempe diſtinctione maiore, qualis intercedit inter extrema, quorum neutrum eſſentialiter affigitur alteri,& idcirco poſſunt ſeorſim conſiſtere, & accipere, aut retinere eſſe ſuum, abſque coniunctione & adhæſione ad inuicem. Eodem ſenſu Dur. in 1. d.33.q.1.n.15. & d.30.q.2.n.14.& 15. ait modos non eſſe rem niſi ſecundùm quid & ſecundariò, negatque eſſe ſecundùm ſe entitates, cum non habeant formalem entitatem, & quidditatem, ſintque alterius: non tantùm eo modo quo accidentia, quæ idcirco dicuntur entis entia; quia naturaliter non poſſunt eſſe ſine ſubiecto, ſed etiam quidditatiuè & formaliter, quia nullam habent quidditatem, niſi eam quæ eſt eſſe huius. Quod maximè valet de modis illis, qui intrinſeci dicuntur à Sirecto in formalitat. articulo 2. partiali primi principalis, quia pertinet ad conſtitutionem & complementum intrinſecum fulcri cui innituntur, nec pertinent ad diuerſam ſpeciem categoricam, ſed tantùm reductiuè collocantur in categoria fulcri ſui. A Manzoli autem c.5. formalitatum D. Thomæ *ſub finem*, ob eandem cauſam vocantur modi extrinſeci. 4. Fonſeca 7. Met.c.8.q.4.ſ.3. & ſæpè alibi vocantur puri modi ſe habendi. Hi enim ſunt modi ſtrictè dicti, qui non habent propriè eſſentiam peculiarem, ſed ſunt alienæ eſſentiæ complementa, vel tanquam eius termini interni, vel tanquam ſubſcudes & vincula. Poteſt tamen etiam accommodari ad illas infirmas entitates, quæ preſsè dicuntur formalitates, quia ſpectant ad nouam ſpeciem, habentque in recto entitatem

Digitized by Google

entitatem & eſſentiam propriam, diſtinctam ab eſſentia & ratione formali rei cui adhæreſcunt, cuiuſmodi eſt figura reſpectu quantitatis: Nam hæ quoque entitates, eatenus dici poſſunt non habere entitatem formalem & quidditatem propriam; quatenus nulla vi poſſunt abiungi à rebus quibus aliquando coniunguntur, ſed eſſentialiter eis affiguntur. Quanquam nobis ſatis eſt, quod id valeat de modis preiſè acceptis, quia vnio ijs annumeratur; quam proinde dico vt & alios quoſuis modos, eſſentialiter, atque adeò abſque interiecto alio vinculo adhærere, vt rectè affirmat Dur. in 3.d.33.q.1.n.16. addens num.17. & d. illa 30.q.2.n.15. modum non facere compoſitionem cum re cuius eſt modus, non quod concurſus rei & modi, ſimplicitatem non tenet, & res illa ac modus non ſint aliquid minus ſimplex, quàm res ſola abſque modo; Id enim dici non poſſe rectè euincunt Suares l.4.de Trinit.c.4. n.10. & Vaſques 1.p.d.120.n.23. Sed quod non ſe habeant vt res duæ firmæ, quæ aptæ ſint ſeorſim & abſque nexu cohærere. Eodemque ſenſu Fonſeca, malè rejectus à Suare d.47.Met.ſ.2.n.8. & ab Albertino q.6. de relatione n.15. rectè negat modum habere propriam exiſtentiam; non quod velit modum eſſe nihil, ſed quod eſſentialiter affigatur alteri, nec abſque eo vlla vi queat exiſtere. Sicut eandem ob cauſam Suares d.7. Met.ſ.2.n.10. & ſ.1.num.11. & paſſim alij, dicunt modum non habere entitatem propriam, & aſſerunt identificari ſuo modificato.

155. Liquet igitur ex his omnibus, quàm non ſolidè aduerſarius in primo argumento, ex eo quod vnio ſit aliquid vtcunque à parte rei diſtinctum à natura humana quam afficit, colligi cenſuerit vnionem poſſe diuinitùs ſeorſim ab humanitate collocari & conſeruari, eo quod ſuppoſita illa aliquali diſtinctione a parte rei ſit extrinſeca humanitati. Falsò item in ſecundo argumento, affirmat eam realem entitatem, quam modum dicimus; poſſe poni in rerum natura Verbo interim negante humanitati influxum hypoſtaticum ab effectiuo diuerſum. Nam quamuis influxus hypoſtaticus nullus reuera eſt, ſed tantùm debet admitti terminatio ſubſtantialis; quicquid tamen illud ſit quod Verbum humanitati confert illam terminando, non poteſt à Verbo negari; poſito quod vnio ſit producta in humanitate. Vnde ſequitur, modum quem admittimus, ita eſſe vnionem eſſentialiter, vt non poſſit exuere rationē formalem vnionis. Atque adeò falſiſſimum eſt quod in tertio argumento aiebat aduerſarius, omnem realitatem cui conueniat ratio aliqua formalis per ordinem ad aliquid extrinſecum, poſſe talem rationem formalem non omnibus entibus creatis communem exuere; idque inductione vniuerſali confirmari, hoc nulla ratione eſt admittendum, cum ſit apertè abhorrens à vero. An enim viſus, qui rationem ſuam formalem, peculiarem, ac differentialem habet per ordinem ad colorem extrinſecum, poteſt eam rationem formalem exuere, & ſine ea perſeuerare? Idem dico de omnibus eſſentialiter relatiuis; & nominatim de ſubſiſtentia creata, quam Valentia 3 p.d.1.q.4 p.2. §.*Octaua opinio*, agnoſcit eſſe verum modum ſubſtantialem, eiuſdem naturæ proportione ſeruata, cuius hactenus diximus eſſe vnionem. Neque tamen venerit illi vnquam in mentem aſſerere & ſubſiſtentiam, quæ naturæ æquè extrinſeca eſt, ac vnio id eſt æquè terminat actionem peculiarem, & æquè à natura diſtinguitur à parte rei, poteſtque item æquè ab ea auelli, ſeparatione non mutua, abijcere poſſe formalem rationem, quam habet per ordinem ad naturam quam terminat, poſſeue in rerum natura perſtare, nec fungi vllo terminandi munere.

Acies poſtrema, funditur.

156. Poſtrema acies argumentorum contra vnionem hypoſtaticam modalem, quorundam recentiorum eſt, qui opponunt; iuxta nos humanitatem non fore vniendam Verbo immediatè & proximè, ſed tantùm mediante vnione, ac proinde non ſubſtantialiter, ſed accidentariò tantùm, quod eſt Neſtorianum. Sicut ergo ſubſiſtentia creata affigitur per ſeipſam naturæ, quam terminat, nulla inter vtramque interpoſita modali entitate, ita contendunt idem eſſe aſſerendum de diuina ſubſiſtentia ad humanitatem comparata: & quidem à fortiori, ne adigamur concedere dari poſſe entitatem creatam, qua Verbum neceſſitetur ad terminandam humanitatem.

Non eſt quod iſta nos remorentur. Vix enim reſponſione egent, tam ſunt enodia & inania. Aio igitur, vnionem non eſſe quaſi ſeptum vel parietem intergerinum obſtantē immediatæ & ſubſtantiali coniunctioni extremorum ſubſtantialium, cæteroqui proportionatorum, ſed eſſe ipſum eorum formalem nexum, qui idcirco tantùm dicitur mediare inter partes, quia abſque eo non poteſt peragi compoſitio. Neque enim vnio habet rationem extremi vniti & quaſi glutinis, quod circa duo inter ſe copulat, quod eſt inter ea medium, & vtrumque ſecum deuincit: ſed habet tantùm rationem nexus, & idcirco vnitur ſeipſa, abſque alia vlteriore vnione, quia ſiſtendum eſt in primo quo vnio autem non vnitur niſi vt quo. Sicut ergo actio non impedit egreſſum immediatum effectus ab agēte, quia eſt ipſamet egreſſio & via, nec egreditur niſi vt quo, & vt ratio formalis egrediendi (idem cernitur in omnibus ſe habentibus vt quo) ita vnio non excludit immediatam adhæſionem extremorum, quia eſt ipſe eorum nexus. Mirum verò eſt, quorſum aduerſarij præterea opponant nobis paritatem inter humanam & diuinam ſubſiſtentiam, colligentes ſubſiſtentiam diuinam debere ſeipſa, & abſque vnione inter media coniungi humanitati, ſicut ſubſiſtentia connaturalis humana, iungitur per ſeipſam naturæ ſuæ, nullo interiacente modali vinculo. Hoc dico non rectè aut ſatis commodè ab aduerſarijs obijci. Quod enim ſubſiſtentia connaturalis afficiat ſeipſa naturam propriam ſecluſa modali vnione, ratio inde petenda eſt, quod ſubſiſtentia creata ſit modus, qui eſſentialiter atque adeò per ſeipſum adhæret modificato ſuo: ſicut ſubſiſtentia diuina, quatenus virtualiter diſtinguitur à Deitate, concipitur ei coniungi ſeipſa, & nullo interiacente nexu diſtincto ab extremis, ad compoſitionem illam rationis ſpectantibus. Et quoad hoc eſt paritas inter vtramque ſubſiſtentiam. Sed in re præſenti, cum agatur de ſubſiſtentia Diuina collata ad extraneam naturam, aſſerenda eſſet paritas inter ſubſiſtentiam humanam collatam cum natura extrinſeca; & ſubſiſtentiam diuinam collatam cum humanitate. Sicut ergo ſubſiſtentia humana, ſi compareтur cum natura extranea non terminat eam niſi interueniente modali vinculo; Quia non poteſt eam ſeipſa afficere, cum non poſſit à proprio modificato proſilire: ita neque diuina ſubſiſtentia, terminare poteſt humanitatem ſine modali nexu. Quid ergo in paritate illā quæ opponebatur, ſtetitur, metiturue aduerſarijs? Denique, quod addebant aduerſarij de neceſſitatione Verbi ad terminandam humanitatem, ſi modale vinculum interponatur, nullo negotio diluitur. Verbum enim non neceſſitatur ab vnione, quia liberum fuit Verbo eam non ponere; ſed ex quo liberè per ipſummet Verbum poſita eſt, neceſſitas terminandi quæ Verbo inijcitur, non eſt niſi ex ſuppoſitione, à qua non plus temeratur Verbi libertas, quàm libertas ſedendi in eo qui liberè ſedere voluit, violetur ex eo quod non poſſit non ſedere, poſito quod ex voluntate ſua ſedeat.

Con-

Digitized by Google

Concluditur, vnionem hypoſtaticam eſſe verè modum.

157. Sic diſcuſſis omnibus, quæ aduerſus vnionem modalem, humanitatem Verbo copulantem obijciebantur, concludendum eſt vinculum illud à Verbo & humanitate à parte rei diſtinctum, eſſe admittendum; eiuſque vinculi negationem, eſſe proximum terminum à quo, actionis incarnatiuæ, quæ proximè & formaliter tendit ad vnionem, tanquam ad terminum ſuum formalem, non autem ad humanitatem: quicquid in contrarium ſtatuat Vaſques 3.p.d.19.c.2. quod alijs verbis exprimunt alij, qui pro eodem termino aſſignant negationem perſonalitatis diuinæ in humanitate; vel negationem perſonalitatis humanæ inductam per Verbi ſuppoſitationem. Nam hæc omnia eodem recidunt, quicquid in contrarium argumentetur Albertinus Coroll.4. de ſubſtantia. dub.4. & Vaſques 3.p.d.19.c.3. Eo ipſo porrò quod vnionem aſſigno pro termino ad quem actionis incarnatiuæ, ſatis ſignifico, vnionem differre à tali actione, ſiue ab vnitione, contra Salazarium l. de concept. c.24. n. 80. Sicut enim in compoſito humano, quia vnio non eſt ipſamet productio formæ ex ſubiecto, aſſignamus actionem, quâ vnio producatur, quandoquidem cuilibet enti à ſe, quod non eſt ipſamet egreſſio ab agente, aſſignanda eſt egreſſio aliqua, quæ non alia eſt quàm actio: ita quia vnio humanitatis ad Verbum, poſterior natura eſt, & longè diuerſæ naturæ ab humanitatis productione, oportet vt per actionem aliquam dependeat à cauſa ſua efficiente. Eam ergo actionem, vocamus vnitionem, aut quod idem eſt, aſſumptionem, quia eſt id quo tanquam cauſalitate efficitur nexus, per quem Verbum adiungit ſibi humanitatem, vt eam ſubſtantialiter terminet. Aſſumere enim eſt ad ſe ſumere, & ſibi vnire. Proindeque aſſumptio eſt actio vnitionis, prout dicens ordinem ad Verbum tanquam ad ſubſtantialem terminum humanitatis, communicatum per eam actionem, tanquam per viam, ad vnionem quæ eſt immediata & formalis communicatio, ipſeque nexus extremorum illorum.

Cuiuſmodi ſit vnio hypoſtatica. Quæſitum 2. Eſt ſubſtantialis.

158. Iam quandoquidem conſtat dari vnionem modalem inter Verbum & humanitatem, ſcrutanda paulò exquiſitiùs eſt natura eius, & multiplicitas, ac dignitas, nominatim penes firmitatem & perpetuitatem. Et natura quidem huius vnionis, magnam partem patet ex dictis. Eſt enim verus modus ſubſtantialis, humanitati Chriſti affixus, Verbique ita reſpectiuus eſſentialiter, vt illud actu copulet cum ea humanitate. Vocaui hanc vnionem modum ſubſtantialem, quia habeo rationem muneris, quod obit, & complementi ſubſtantialis ad quod trahit naturam. Sicut enim vnio phyſica partium ſubſtantialium vocatur modus ſubſtantialis, quia nectit partes ſubſtantiales, eſtque via ad compoſiti ſubſtantialis compactionem: Ita vnio hypoſtatica quia eſt via ad terminationem ſubſtantialem, quæ humanitati à Verbo confertur, meritò appellatur modus ſubſtantialis, & æquè ac ſubſiſtentia connaturalis ad categoriam ſubſtantiæ reducitur; non autem ad vllum è generibus categoricis accidentium: ſiue qualitatis, vt loquitur Gabriel in 3.d.1. q.1. art.5. ſiue *habere*. vt dixit Mayronis in 3.d.1.q.2. *ſub finem*, ſiue relationis: vt nonnullis tribuit Paludanus in 3. d.5. q.1. art.3. quos latè ſequitur Rada in 3. controu. 3. art. 4. Quanquam vix eſt inter hos autores & nos, diſſidium niſi vocum. Nam Gabriel idcirco tantùm videtur hanc vnionem vocare qualitatem, quia non eſt directè ſubſtantia; ſed aduenit humanitati iam eſſentialiter conſtitutæ, quam etiam exornat ſupra modum, & eminentiſſimè ſanctificat, quod vtcunque redolet qualitatem. Mayronis verò, extendit ſignificationem categoriæ habitus, ad ea quoque, quæ ita habentur, vt ſubſtantialiter compleant, quod præſtat vnio, aduehendo ſubſiſtentiam extraneam. Tandem qui vnionẽ vocant relationem, nõ egerunt de relatione categorica, & nuda ac pura habitudine, qua vix quicquam eſt ineptius ad extremorum aliquorum vinculationem; vt ægrè adducar ad credendum, fuiſſe qui ita vnquam cenſuerint; & fruſtra operam conſumere videatur Albertinus, eam opinionem fusè refellens, coroll.4. de ſubſtantia dub.1. à n.23. Egerunt igitur de relatione tranſcendentali & eſſentiali, cui locus quoque eſt in categoria ſubſtantiæ. Et ita habetur ex Scoto in 3.d.1.q.1. *Litera K.* & ex Durando in 3.d.5.q.2.n.8.

159. Agnouerunt planè vnionis huius ſubſtantialitatem, Patres, cum eam vocarunt naturalem & eſſentialem. Audi Petrum Diaconum lib. de incarn. c.3. Nazianzeni ac Cyrilli ſuffragijs id comprobantem. [Beata Maria peperit verè & propriè Deum Verbum incarnatum, & hominem factum, atque eſſentialiter ſiue naturaliter carni vnitum. Propterea etiam, eſſentialem ſiue naturalem factam naturarum vnitionem omnimodis confitemur; non ſicut illi qui tanquam in Propheta, ita in Chriſto Domini Verbum inoperaſſe contendunt. Quos redarguit beatus Gregorius Nazianzenus ad Cledonium, dicens: [Si quis ſicut in Propheta ſecundùm gratiam dicit inoperaſſe Domini Verbum, & non eſſentialiter factam confitetur vnitionem, ſi vacuus melioris inoperationis; magis autem plenus ſit deterioris.] Nec ſicut illi qui ſecundùm illuſtrationem, aut dilectionem, aut affectionem, aut perſonalem, vel ſubſiſtentialem ſiue ſecundùm authoritatem, aut potentiam, aut æqualitatem honoris, vnionem tentant aſtruere naturarum. Quos paulò ſuperiùs memoratus beatus Cyrillus anathematizat, dicens contra Neſtorium: [Si quis in Chriſto diuidit ſubſtantias poſt vnitatem, ſola ſocietate connectens ſecundùm dignitatem, & authoritatem, aut potentiam, & non magis connunctionem quæ eſt ſecundum vnitatem naturalem, anathema ſit.]

Verba ſunt S.Cyrilli, anathematiſmo 3. Similiter in Concilio Lateran. ſub S.Martino 1. conſultat. 5. can.6, decernitur, ſecundùm ſanctos Patres, eſſe in Chriſto duas naturas ſubſtantialiter vnitas. Et rurſus can. 8. naturarum in Chriſto vnitio, ſecundùm ſanctos Patres vocatur ſubſtantialis. Et ſuperiùs in oratione Sancti Martini ad Synodum, Verbum dicitur aſſumpſiſſe & vniuiſſe ſibi ſubſtantialiter quæ ſunt noſtræ naturæ. Quam S.Greg. Naz. & S.Cyrillus vocauerunt *vnionẽ naturalem, & κατ' οὐσίαν*, ſiue *eſſentialem*, hanc S.Martinus vocat *ſubſtantialem*. Quæ duo eodem recidunt, & ſubſtantialitatem vnionis de qua agimus, perſpicuè ferunt. Nimis enim ieiunè Vaſques 3.p.d.17.c.3. vnionem naturalem & eſſentialem, dici putat à Græcis Patribus, tantùm quia reipſa & non apparenter facta eſt. Qua ratione, accidens dicendum eſſet iungi ſubiecto naturaliter & eſſentialiter. Fateor interdum Patres Græcos agentes de vnione, eamque vocantes *naturalem*, id interpretari de vera vnione. Sed veram vnionem intelligunt, quæ non eſt per ſolam dignitatem & autoritatem, aut accidentia, qualem agnoſcebat Neſtorius, ipſique Patres ibi impugnant: ac proinde naturalem ac veram vnionem dicere, idem eſt quod vnionem ſubſtantialem profiteri. Apertè ita ſentit S. Cyrillus in expoſitione anathematiſmi tertij, vbi humanitatis cum Verbo vnionem ſecundùm naturam, interpretatur veram vnionem, confirmatque ex Apoſtolo, qui nos natura iræ filios, id eſt verè noxios fuiſſe, & in ipſa natura ac ſubſtantia noſtra labem peccati,

iræque condignitatem habuiſſe tradit. Cæterùm vera illa vnio, ſpectando ſubiectam materiam, apud Cyrillum loco notato alia eſſe non poteſt, quàm vnio ſubſtantialis, cum eam opponat vnioni per gratiam & autoritatem, quæ ſunt vniones accidentariæ. Nomine ergo vnionis naturalis & eſſentialis, intelligitur vnio pertinens ad conſtitutionem ſubſtantialem, quatenus aduehit humanitati complementum ſubſtantiale extrinſecum.

160. Quod ſi D. Auguſtinus de incarnatione agens, in Pſalm. 3. vtitur *inhæſionis* nomine, non eſt ea vox ſumenda in rigore metaphyſico, quo deſignaret vnionis accidentalitatem; ſed ita vt idem ſit inhæſio, quod coniunctio vel vnio. Quanquam poſſumus quoque Verba D. Auguſtini, iuxta vocum corticem, ac in omni rigore accipere. Ait enim tractans Verba illa, *& exaltans caput meum*, caput hoc, eſſe in anima Christi ſpectandum. [Mentem ipſam humanam, ſic accipiendam puto, quòd caput animæ non abſurdè appellatur, quæ ita inhæſit & quodammodo coaluit excellenti ſupereminentiæ Verbi hominem ſuſcipientis, vt tanta paſſionis humilitate nõ deponeretur.] En agit de mente ſiue intellectu, qui mea ſententia eſt verum accidens, & inhærebat propriè animæ Christi, ac mediatè ſiue per animam copulabatur Verbo. Et eodem modo accipiendus eſt autor ſermonis de natiuit. apud Cyprianum, cum inter alia in hoc myſterio admiranda, mirari ſe ait, quòmodò Verbo Dei caro adhæſerit. Duriùs ſonat quod Durandus in 3. d. 6. q. 4. n. 7. concedit humanitatis cum Verbo vnionem eſſe accidentalem, quaſi ſit tantùm per gratiam & affectum, qui eſt reprobus ille ſenſus, quo Neſtoriani aiebant humanitatem vnitam fuiſſe Verbo accidentaliter. Sed idcirco Durandus hanc vnionem vocauit accidentalem, quia aduenit enti in actu iam eſſentialiter conſtituto, tametſi nondum ſubſtantialiter cõpleto, quod nõ inhæret Verbo, ad cuius ſubſiſtentiam trahitur; ſed extrinſecè tantùm terminatur ad illud. Sicut veſtis licèt ſit ſubſtantia, adiacet veſtito; & ei iam completo aduenit. Quæ eſt ex parte cauſa, cur ab Apoſtolo Philipp. 2. humanitas indumento Verbi aſſimiletur. Et idcirco Palacius in 3. d. 6. diſp. 5. ita ſenſum & locutionem Durandi approbat, vt ſimul dicat, vnionem humanitatis ad Verbum, & eſſe accidentalem ob rationem Durandi, & eſſe ſubſtantialem, quia contrahit humanitatem ad eſſe ſubſtantiale perſonæ Verbi. Faciliùs etiam ad hanc mentem aptantur, qui dixerunt hanc vnionem eſſe dependentiam humanitatis à Verbo, quos Albertinus coroll. 3. de ſubſtantia dub. 5. n. 10. criminatur tanquam affirmantes hanc vnionem eſſe accidentalem, & ſpectantem ad accidentale genus categoriæ actionis. Nihil enim tale ſomniant, qui ita loquuntur; ſed nomine dependentiæ intelligunt entitatem vnionis, cuius interuentu, contigit humanitatem ſubſtantialiter terminari à perſonalitate Verbi, quod eſt dependere à Verbo hypoſtaticè, adeò per vnionem ſubſtantialem; non tantùm quia hæc vnio afficit ſubſtantiam humanitatis, (ſic enim eductio formæ materialis, quia afficit ſubſtantiam, diceretur actio ſubſtantialis præcisè prout productio eſt: & quantitas, quæ immediatè aduenit ſubſtantiæ, eſſet entitas ſubſtantialis:) ſed quia præterquàm quod hæc vnio eſt modus ſubſtantiæ, munus quoque eius eſt conſtituere completè ſubſtantiam, idque in Christo facit. Qua ratione vnio materiæ & formæ, prout vi eius exurgit ſubſtantia compoſita completa eſſentialiter, appellatur vnio ſubſtantialis.

Neque tamen hæc vnio eget diſpoſitione præuia.

161. Neque tamen ex eo quòd vtraque hæc vnio ſit & dicatur ſubſtantialis, inferre licet, ſicut ad vnionem inter materiam & formam danda eſt diſpoſitio aliqua accidentaria adaptans ſubiectum; ita & pro vnione hypoſtatica talem aliquam diſpoſitionem accidentariam anteriorem eſſe concedendam. Nullum enim reuera eſt accidens, quo poſito Deus connaturaliter adigatur vnire creatæ naturæ ſuam ſubſiſtentiam, quæ eſt ratio vltimæ diſpoſitionis. Præterea ſubſiſtentia Verbi, eſt vicaria (vt ita dicam) ſubſiſtentiæ connaturalis humanitati, eique ſubrogatur vt ſuppleat munus eius, quod eſt ſubſtantialiter terminare humanitatem. Subrogatur autem interuentu vnionis hypoſtaticæ. Sicut ergo ſubſiſtentia connaturalis, eſt connaturaliter anterior quouis accidente efficiente humanitatem, etſi productum ſit eodem momento cum ſubſiſtentia, quia priùs natura eſt humanitatem completè exiſtere, quod habet per ſubſiſtentiam, quàm affici accidentibus: Ita priùs natura Verbum aduenit humanitati, quàm vllum accidens, quod poſſit humanitatem aptare, ac vltimò diſponere ad illum aduentum: nam illud accidens ſeu actio, qua vnio tanquam per viam procedit à cauſa ſua efficiente, computatur tanquam vnum quid cum vnione. Tandem ſi quod eſſet accidens, quo humanitas diſponeretur ad vnionem cum Verbo non eſſet aliud quàm gratia habitualis. At hæc, tantùm abeſt vt diſpoſuerit humanitatem ad vnionem hypoſtaticam, vt potiùs conceſſa ſit humanitati dependenter ab vnione hypoſtatica, ſeu tanquam frutex aut germen connaturaliter debitum vnioni, vt infra monſtrabo agens de accidentariis Christi perfectionibus. Quare faceſſat omnis huiuſmodi diſpoſitio pro hac vnione.

Quædam verò duriuſcule in contrarium à Ruperto prolata lib. 1. de operibus Spiritus ſancti c. 16. accipienda ſunt de diſpoſitione ſeu ornatu conſequente ad vnionem hypoſtaticam: non autem de antecedente ornatu, qui rationem veræ diſpoſitionis & aptationis ad vnionem ſortiatur. Tractat ibi Rupertus de gratia Christo infuſa, eoque accommodat, quod de immiſſo in faciem primi hominis ſpiraculo vitæ, habet Moyſes, Geneſ. 2. Ait ergo. [In illam faciem, in illam glorioſæ animæ rationem, totus ſpirauit Spiritus iſte creaturamque creatori, ſubſtantiam creatam Deo increato, condignam ſua fecit plenitudine; id eſt, ſapientia maturam, intellectu dilatatam, conſilio prouidam, fortitudine conſtantem, ſcientia diſertam, pietate mitem, ſancto timore humilem. Non enim Verbũ Deus hoc indigebat vt ſpiritu ſancto ſepleretur, quippe de quo æquè vt de Patre Deo procedit idem Spiritus ſanctus: ſed anima creata noſtræ inopis naturæ creatura, cum carne ſua hoc opus habebat, vt acciperet hunc Spiritum, quem & accepit non ad menſuram.] Hic locus, vtcunque præfert, gratiam diſpoſuiſſe humanitatem ad vnionem cum Verbo. Molliendus igitur eſt eo modo, quem præmiſi. Vel ſi is minus cuipiam ſatisfaciat, præſtat Rupertum non audire. Nam nullam reuera eſſe diſpoſitionem vltimam ad vnionem hypoſtaticam, ſatis ni fallor, euictum eſt.

Cur verò vnioni ſubſtantiali inter materiam & formam, accidentaria aliqua diſpoſitio aſſignanda fuerit, non item iſti, non eſt operoſum deprehendere. Nimirum prouidè inſtituit natura, vt agens nunquam producat formam ſubſtantialem, niſi præmiſerit diſpoſitiones accidentarias, quæ formæ producendæ velut cubile ſternant, ſintque eius non modò ornamenta, ſed & fomenta, hoc eſt vt propter eas determinatus ſit tranſmutationum ordo, ita vt non cum primùm occurrit paſſo vnum agens, ſtatim neceſſe ſit trudi è materia formam paſſi, & induci formam agentis occurrentis. Id enim nimiam in rerum natura confuſionem & perturbationem pareret, vt clarum eſt; & tamen ita contingeret, niſi præſidium inimicum, id eſt diſpoſitiones in paſſo, præexiſtentes, retardarent actionem &

imperum

impetum agentis, obſtarentque momentaneæ inductioni alterius formæ. Nam cum hæ diſpoſitiones habeant contrarium, mora neceſſariò interponitur in pugna interueniente, dum noua diſpoſitio aliam pellere nititur, quæ verò præiacebat, ſtat pro forma, & maleficio quod materia machinatur obſiſtit. Itaque ob ordinatam generationum viciſſitudinem, oportuit accidentia conſentanea formæ producendæ præinfundi poſſe, ſicque diſponere materiam ad vnionem nouæ formæ cum ea: Quæ omnia patent non habere locum in vnione ſubſtantiali, de qua agimus.

Eſt gemina, ſicut partes eſſentiales humanitatis.

162. Pergo ad huius vnionis multiplicitatem, ex qua etiam aliquid habebimus valdè conducens ad perſpiciẽdam eius quidditatem, de qua hactenus. Nempe an hæc vnio ſit entitas ſpiritualis, an materialis. Sitne igitur vnio vnica an multiplex, ex viſibilibus quæ per eam Verbo colligantur, eruendum eſt. Ego quia certum eſt animam & corpus Chriſti vniri Verbo, duplicem quoque admitto vnionem, comprehendens ſub vnione corporis, vnionem quoque humorum, & aliarum partium non viuentium, ad integritatem humanæ naturæ pertinentium, ſi quæ ſunt præter humores, de quo eſt problema phyſicum, potiùs quam Theologicum, ſupra diſcuſſum. Quanquam enim vnio ſanguinis ad Verbum non poteſt eſſe eadem cum vnione materiæ animatæ, ob diuerſitatem & diſcontinuitatem vtriuſque; tamen ſicut ſanguis & materia Chriſti animata, non cenſentur duo corpora, ob connexionem naturalem inter duo illa intercedentem, ita vniones vtriuſque ad Verbum pro vna habeo: vnionem verò animæ Chriſti ad Verbum numero ſeorſim, ob diuerſitatem ſubiecti. Validèque idem euincitur ex eo quòd vtraque humanitatis pars in triduo manſit vnita Verbo ſicut erat priùs, nec facta eſt earum noua vnio, vt infra dicam, traditque S. Thomas 3. p. q. 50. art. 3. vtrique igitur, etiam cum phyſica vnione copulabantur, conflabantque humanitatem, competebat ſupernaturalis vnio ad Verbum.

Nulla eſt pro tota humanitate.

163. Aliam præterea tertiam vnionem ad Verbum toti humanitati immediatam, vel vnicam vnionem totius humanitatis, ſecluſis partialibus partium cum Verbo vnionibus, non admitto. Tribuit eam tertiam vnionem Durando, Peſantius 3. p. q. 6. art. 6. diſp. 1. Sed malè. Nam locus Durandi quem profert, nempe in 3. d. 21. q. 1. n. 5. alium facilè ſenſum admittit vel etiam exigit, iunctis præſertim ijs quæ habet eodem libro d. 2. q. 2. n. 12. de indiſtinctione totius à partibus vnitis. Qui enim illam totius peculiarem vnionem inuehunt, coguntur adhærere ſententiæ diſtinguenti reipſa totum à partibus vnitis vel (vt cauillos præcidamus,) à partibus & earum vnione; ita vt vltra partes & vnionem, detur tertia quædam entitas, quæ ſit ipſum compoſitum. A qua ſententia abeſt, (vt dixi) Durandus. Sunt verò in ea plerique alij, qui idcirco illam peculiarem vnionem humanitatis ad Verbum vltra vniones partium, videntur debere admittere. Eam tamen ſententiam de tertia entitate totius, Soto. 1. phyſicorum q. 3. ait eſſe hominum Metaphyſiciſſimorum, affirmatque eam neque Ariſtoteli, neque diuo Thomæ in mentem veniſſe vnquam, & quamuis (inquit) id alicubi inſinuare viderentur, credo mihi non perſuaſiſſent.

Non me latet, Vaſquem 3. p. d. 19. c. 2. dicere eam ſententiam manifeſtam eſſe in viuentibus, præſertim in homine: quem ait non eſſe duntaxat materiam, formam, & vnionem, ſed tertiam quandam entitatem, habentem ſuas proprias paſſiones & operationes. Tamen fateor me vix capere eam ſententiam, ſed longè magis mihi arridere oppoſitam, quam ex D. Auguſtino confirmat Valdenſ. l. 1. doctr. præſertim c. 33 & 34. Sanè vt benè ratiocinatur Rubionius in 3. d. 5. q. 2. art. 1. Si compoſitũ accidentale (quod Vaſques etiam agnoſcit 1. 2. d. 204. n. 67.) nihil aliud eſt præter ſubiectum, & formam, ac eius communicationem ſubiecto factam, quorſum aliter de compoſito ſubſtantiali philoſophabimur, ſaluo tantùm diſcrimine ad rem non pertinente, nempe vnitatis per ſe quæ deeſt compoſito accidentali, conuenit autem ſubſtantiali? Cuiuſmodi verò eſſet illa tertia entitas in homine, adeò manifeſta? An purè ſpiritualis? An purè materialis? An partim ſpiritualis partim materialis? Si primum; neceſſe erit fateri talem entitatem ſubſtantialem à ſolo Deo produci per creationem; atque ita cum illa entitas tertia, ſit formaliter conſtitutiua hominis, homo dicendus erit produci per creationem, & non produci ab alio homine. Si verò illa tertia entitas, ſit tota materialis, ergo non eſt formaliter homo, quia homo in ſua ſubſtantia includit aliquid ſpirituale. Non licet autem comminiſci, quod tertia illa entitas, partim ſit ſpiritualis, partim materialis. De hac enim entitate ſic compacta, quandoquidem exurgat ex partibus, denuo quæreret an partim ſit ſpiritualis partim materialis, & an à partibus ſuis differat. Si affirmes differre, rurſus quæram idem de hoc toto, & ita ſemper progrediar, donec admittas tertiam illam entitatem non differre à partibus ex quibus coaleſcit, quod de ipſo primario compoſito, rationabiliùs primùm dixiſſes. Nego verò quod aduerſarius diſp. illa 19. n. 28. in hanc rem vrget nempe verè materiam ex informatione per animam viuificari, aut recipere nouum eſſe viuum, corporeum, ac corruptibile, ratione cuius teneat ſe ex parte principij operationum vitalium, ita vt non ſola anima eliciat viſionem, ſed viuens. Hæc inquam omnia, dico falſa; niſi ſi per eſſe viuum cum Molina 1. p. q. 3. art. 4. d. 2. intelligatur tantùm anima cùm modo informationis materiæ; & per eſſe viuum corporeum ac corruptibile, intelligatur anima diſſolubiliter iuncta corpori ſeu materiæ, quæ dicitur tenere ſe ex parte principij actiui actuum vitalium, non ratione vllius effectus aut eſſe ſubſtantialis ab anima in ipſam deriuati, ſed tantùm, quia habet in ſe conprincipia actiua accidentalia & materialia, quibus anima vtitur ad operationes vegetatiuas & ſenſitiuas. Quare ſicut illam tertiam entitatem à partibus vnitis diſtinctam ablego, ita & tertiam vnionem ad Verbum toti humanitati peculiarem, & diſtinctam ab vnionibus materiæ & formæ, quæ eâ tantùm tertia entitate nititur.

Neque vlla ſimplex pro ambabus partibus eſſentialibus.

164. Aliter à nonnullis vnica vnio humanitatis admittitur. Nempe non affirmando totum eſſe entitatem tertiam, quæ ſubiectet vnionem vltra vniones partium eſſentialium, ſed dicendo dari in Chriſto vnam vnionem ſimpliciſſimam, afficientem intrinſecè vtramque partem eſſentialem humanitatis, in ordine ad perſonalitatem Verbi: Quod non repugnare, nec probabilitate vacare, ita probat Albertinus coroll. 9. de ſubſtantia concl. 2. vnio eſt nexus duorum extremorum. Ergo eadem vnio debet afficere immediatè & intrinſecè vtrumque extremum. Deinde conſtat, per triduum mortis Chriſti, animam eius fuiſſe Verbo coniunctam, itemque corpus: neque tamen tunc ſuperſtes erat vnio humanitatis cum Verbo, quia perierat hæc vnio immediatè ac intrinſecè afficiens animam & corpus, & ſubrogatæ ei fuerant duæ partiales; altera animæ, altera corpori inexiſtens. Nihil enim vetat,

vetat, eam viciſſitudinem, & abiunctionem à Verbo, cerni in modis: quamuis de præcipuis partibus, veriſſimè dictum ſit à Damaſceno, Verbum nunquam dimiſiſſe, quod ſemel aſſumpſit. Negat verò Albertinus pugnantiam vllam occurrere poſſe in illa intrinſeca & immediata coniunctione vnius ſimplicis modi, cum duobus partialibus modificatis, quæ ſe habeant tanquam vnum adæquatum: cuiuſmodi ſanè ſunt anima & corpus. Nam punctum continuatiuum, ſubiectatur in duabus partibus lineæ. Quod ſi hæc vnica vnio ſtatuatur ſpiritualis, ait admitti debere eam eſſe totam in toto & totam in qualibet parte: Quo pacto anima quoque rationalis, recipitur in corpore. Si verò ſtatuatur materialis & corporea, ait nihilominus eam poſſe afficere animam rationalem, quoad effectum proprium ac primarium, qui eſt vnire, quamuis non quoad effectum illum, qui ſe habet per accidens ad vnionem, nempe quoad extenſionem. Nam & Thomiſtæ, affirmant accidentia naturalia ſubiectari in toto compoſito inhæſiuè, atque adeò partialiter in anima rationali. Nec pauci Theologi, ſtatuentes vbi Angelicum diuiſibile & extenſum, affigant illud Angelo, qui vtique ſpiritualis eſt, nec extenditur partibiliter à ſuo illo vbi partibili & extenſo.

Hæc ſententia, neque de facto vera, neque de potentia abſoluta poſſibilis mihi videtur. Primum probo, quia fruſtrà fingimus vnionem peculiarem totius humanitatis tot difficultatibus obſeptam ſi nulla neceſſitas ad id cogat. At tantùm abeſt vt alicunde vrgeamur ad eam vnicam vnionem admittendam, vt potiùs, qui eam admittunt, cogantur fateri eam in triduo periſſe & duas de nouo procreatas eſſe, quibus poſſint corporis Chriſti, & animæ tunc à corpore diuulſæ, ſuperſtitem cum Verbo coniunctionem retinere, vt fides docet. Ea autem vnionis præiacentis corruptio, & duarum ſubrogatio, non vacat incommodo. Accedit quod eam tantùm vnionem ad Verbum admittere adigimur, quæ ſufficiat ad declarandam veram humanitatis cum Verbo vnionem in vnitatem ſuppoſiti. Cum ergo humanitas, nihil aliud ſit quàm anima & corpus, vinculata per phyſicum vtriuſque nexum, vt ſuppono ex phyſica; nexus autem ille naturalis, nec poſcat nec poſſit ſubſtantialiter terminari, cum non ſit ſubſtantia; reſtat vt humanitas ſufficientiſſimè intelligatur terminari, & homo intelligatur Deus eſſe, ſi poſito naturali ab illo nexu animæ & corporis vtraque pars per eam ipſam vnionē, quam in ſtatu ſeparationis ſortita dicitur, coniungatur Verbo ante ſeparationem à comparte ſua, ob diſruptum naturale vinculum, quo colligebantur ad conflandam humanitatem integram. Hæc cum adeò perſpicua ſint, & omnibus quæ fides docet, & Patres tradiderunt, tam bellè concinnat; vt quid hoc myſterium nouis illis difficultatibus, quas vnici illius modi tenebricoſitas ingerit, oneratum velimus? Itaque valeat vnio illa vnica, ſpectando quod de facto contigit.

Talis vnio, nulla vi dari poteſt.

165. Repugnare autem vt ea vnica vnio producatur, quod ſecūdo loco affirmabā, inde ſuadetur, quod vnio non eſt entitas firma, quæ de potentia ſaltem abſoluta poſſit intelligi vnibilis pluribus ſimul ſubiectis, ſed eſt entitas diminuta; quam repugnat vel ſimul vel ſucceſſiuè eſſe modum plurium, eò quòd eſſentialiter affigatur vni tantùm modificato, ſitque eius determinatio & talitas, vt ſignificantiùs quàm latiniùs dicam. At intelligi non poteſt, vt quod eſt eſſentialiter determinatio vnius, ſit ſimul vel ſucceſſiuè determinatio alterius. Nec ex punctis continuatiuis tale quid habetur, quia ſubſcudes illæ continui fictitiæ ſunt; & licèt admitterentur, non eſſent entia modalia, ſed firma; nec vnirentur intrinſecè vtrique extremo, ſed alteri tantùm, ad alterum autem terminarentur. Repugnantia item quam quærimus, liquere videtur ex ea indiſtinctione & identitate reali, id eſt ex ea excluſione diſtinctionis maioris, quæ intercedit inter modum & modificatum. Nam ſi vnus modus duo ſimul modificata afficeret, ita eſſet ab vtroque indiſtinctus, vt tamen refunderetur in illum diſtinctio maior, quæ eſt inter modificata. Hæc enim eſſent eadem vni tertio, quod attinet ad excluſionem diſtinctionis maioris, atque adeò etiam inter ſe non diſtinguerentur realitate maiori, contra ſuppoſitionem. Tandem aduerſarius non exhauſit repugnantiam quam ſibi obiecit. Statuamus enim hanc vnicam vnionem eſſe ſpiritualem; tunc iuxta non paucos, repugnat, formam ſpiritualem poſſe diuinitùs recipi in ſubiecto corporeo. Ita Vaſquez 1.p.d.40.c.2. Salas 1.2.tract.2.d.5.n.5. Suares t.3.p.q.62. art.4.& to.1.d.31.ſ.5. Rubion. in 1.d.17.q.2.art.2. qui multa vrgent; ac præſertim improportionem, & defectum habitudinis inter talem materiam, & talem formam; ac intimiorem nexum qualitatis ſpiritualis cum ſubiecto ſpirituali, quàm potentiæ vitalis cum ſuo connaturali obiecto, extra quod tamen non poteſt excurrere, iuxta receptiſſimam ſententiam. Verum eſt, quod hæ repugnantiæ agendo de entitatibus firmis, non difficile eliderentur, ideoque non improbabiliter alij admittunt accidens ſpirituale de potentia abſoluta poſſe inhærere ſubiecto corporeo vt Capreolus in 4. diſt.1.ad 1. Durandi contra 4. citans Paludanum, nec obſcurè Gabriel in 2. d. 16. & ſatis etiam apertè S. Thomas, qui formas brutorum quas cenſuit impartibiles, affixit materiæ. Et dummodò agatur de puncto materialis ſubiecti, vel de ſubiecto materiali totali punctaliter locato; Idem docent Conimbricenſes 1. de gener. c.4.q.5.art.2. & 2. animæ c. 1. q.8. Hi ergo autores, quod attinet ad entitates ſpirituales firmas, veriſimiliter aſtruunt earum receptibilitatem in ſubiecto corporeo de potentia abſoluta. Tamen ſi agatur de entitate modali, qua ſuapte natura eſt tantùm determinatio entitatis, quam afficit, intelligi nequit quod forma impartibilis ſit modus entitatis diuiſibilis, cum is ſit modi genius eaque natura, vt ſemper debeat modificati conditionem ac naturam redolere, tam parum ab eo abeſt, tamque ei eſt intimus, ac penè idem. Eandemque ob cauſam ſi alteram partem propoſitam eligamus, & eam vnicam vnionem ſtatuamus partibilem & corpoream, exiſtimo repugnare, vt efficiat ſubiectum ſpirituale ac impartibile; quod non putarem repugnare, ſic ageretur de firma entitate. Quanquam ſcio id vniuersè improbari à Sancto Thoma quodlib.7. q.4.art.3.ad 3. Ochamo in 4.q.1. *Littera* F. Syluestro.1. p. conflati q.25.art.21. & quod attinet ad quantitatem, à Conimbr.1. de gener.c.4.q.5. art.2. Sed ſequor Gabrielem in 2.d.16.q. Vnica *Littera* F. negantem occurrere contradictionem in receptione formæ partibilis & corporeæ, in ſubiecto ſpirituali & impartibili. Vnde in Angeli albefactione aut calefactione, contradictionem non video. Sed de modo ob diminutam eius entitatem, alia eſt ratio.

Ad rationes in contrarium.

166. Quæ Albertinus proferebat, vt illam vnicam vnionem hypoſtaticam, immediatè & corpori & animæ Chriſti inſidentem probaret, inania ſunt. Aiebat enim primùm, vnionem eſſe nexum duorum extremorum, atque adeò etiam vnionem hypoſtaticam, ac oportere talem eſſe. Hoc quis negat? Eſt enim verè vnio hypoſtatica nexus humanitatis & Verbi, quæ ſunt duo diſiunctiſſima extrema. Sed negamus, ſi ex parte vnius extremi, v.g. ex parte humanitatis, duo ſubiecta vnibilia illud integrantia interueniant, vnicum

Digitized by Google

cum ſimplicem modum duobus illis vnibilibus poſſe tribui, quod Aduerſarij ratio nullomodo probat: quia cùm vnio comparatur cum ſuis duobus extremis, alterum duntaxat habet rationem ſubiecti ſiue modificati, alterum verò habet rationem termini cui modus non affigitur, ſed duntaxat illud reſpicit, & ad illud trahit alterum extremum. Addebat ſecundò aduerſarius, argumentum ex diſſoluta vnione totius humanitatis Chriſti per triduum mortis & ſubrogatis ei partium vnionibus, quia perierat illa vnio totius. Sed hoc pugnare potiùs contra aduerſarium, monſtratum eſt probando noſtram ſententiam. Rurſuſque infra monſtrandum erit, quomodo humanitas nulla ſibi toti propria vnione hypoſtatica abiecta, ſola autem naturali compartium adinuicem vnione diſrupta, deſierit Verbo vniri, ſaluis præiacentibus partium vnionibus cum eo. Itaque ſecundum illud Aduerſarij argumentum, eſt vndecunque telum imbelle ſine ictu, vel etiam arcus doloſus, telum retorquens in vibrantem.

Perſto igitur in ſententia, nec vllo ſenſu, vnicam vnionem hypoſtaticam admitto, niſi totalem, & compactam ex duobus partialibus modis Verbi reſpectiuis, pro duplici extremo ex parte humanitatis vniendo. Ita Abul. paradoxo. 2. cap. 42. & ſequitur apertè ex dictis. Vnde vlteriùs habetur, vnam partialium illarum vnionum, ſpiritualem eſſe, nempe eam quæ animæ inſidet; alteram verò quæ corpori ineſt, eſſe corpoream & materialem. Quod in ſententia agnoſcente vnionem eſſe modalem entitatem, admitti omnino debere, rectè vidit Rubionius in 3. d. 1. q. 2.

Quæ corpus vnit, eſt materialis & partibilis, ſed tamen ſupernaturalis.

167. Diſplicent autem, qui putant vnionem corporis debere eſſe ſpiritualem, ac indiuiſibilem, quod affirmat Albertinus coroll. 9. de ſubſtantia n. 15. & videtur annuere Leſius l. 12. de diuinis perfect. n. 51. eo quantū auguror argumento, quod hæc vnio eſſentialiter ſit ſupernaturalis, imo in vertice ſupernaturalitatis. Res autem corporea & materialis, non videatur poſſe eſſe entitatiuè ac ſecundùm ſubſtantiā ſupernaturalis. Vel certè idcirco, quod, hæc vnio ſpectet extremum ſpirituale & impartibile, nempe Verbum; ideoque debeat ipſa quoque, ſpiritualitate & impartibilitate potiri. Hæc duo diſplicere, quod quamuis nulla occurrat repugnantia quominùs entitas firma ſpiritualis, communicetur diuinitùs rei materiali atque corporeæ; tamē vt modus ſpiritualis afficiat ſubiectum corporeum, abhorret à natura modi, eaque identitate ſeu non maiore diſtinctione, quæ locum habet inter modum & eius modificatum. Deinde ſi vnio hypoſtatica corporis eſſet ſpiritualis, & (quod Albertinus inde conſequi putet,) impartibilis, certè facta quacunque modica reſolutione alicuius particulæ corporis Chriſti per actionem caloris naturalis, atque adeò conſecuta eius abiunctione à Verbo, oportuiſſet totam præiacentem vnionem perire, & nouam totalem ſubrogari. Cumque ſimul & ſemel ex varijs Chriſti corporis partibus, aliquæ particulæ euaporarent, aliæ autem ex cibis vltimò diſpoſitis aggenerarentur, & Verbo vnirentur; planè oportuiſſet acquiri ſimul & deperdi vnionem illam totalem vel etiam plures. Nullo porrò modo ſatisfacit quod reſpondet Albertinus coroll. illo. 9. n. 16. & diſp. 4. q. 7. n. 7. dicens, vnionem iſtam tametſi indiuiſibilem extenſiuè, tamen habere partes intenſiuas, quarum acceſſione vel deceſſione, retineri poſſit ea variatio vnionis quam argumentum probabat. Sed quis non videt, partes illas intenſiuas, ſi in vnione darentur, deſeruituras tantùm ad firmiùs connectendas eaſdem partes, non autem ad vinciendas partes diuerſas? Hoc enim eſt planè alienum ab intenſione graduali, vt deſeruiat extenſioni. Alioqui dicere ſimiliter liceret, habitum ſcientiæ extendi ad nouas concluſiones, per ſolam eiuſdem ſimpliciſſimi habitus intenſionem. Et in nutritione hominis, dicere liceret, animam firmiùs vniri capiti, accedente pedi noua parte alimenti. Quæ adeò abſona ſunt, vt ſatis declarent, aduerſarium his proferendis non niſi effugium aliquod quæſiuiſſe; nec tam de diſſoluendo, quàm de eludendo argumento fuiſſe ſollicitum.

Quare omnino admitto, vnionem hypoſtaticam corporis Chriſti, eſſe materialem & corpoream, etiamſi Verbi reſpectiuam. Sicut creaturæ corporeæ eſſentialiter reſpiciunt Deum naturæ autorem, qui vtique ſpiritus eſt non corpus: & vnio humana quam vnicam agnoſco ex parte materiæ ſe tenentem, cum Fonſ. 7. Met. c. 12. q. vnica ſ. 6 Rubio 1. phyſ. tract. 2. q. 6. n. 66. & Albertino diſp 4. de ſubſtantia q. 5. & coroll. 5. n. 3. quamuis quia ab homine efficitur teneat ſe ex parte materiæ, ſitque corporea; tamen reſpicit animam rationalem, eſtque corporis ac ſpiritus fibula vt Tertullianus dixit l. de reſurr. Carnis. Quominùs item vnio hypoſtatica corporis Chriſti, licet corporea, poſſit eſſe ſupernaturalis, nihil proferri video, quod perſuadeat. Quæ enim repugnantia afferri poteſt, quominùs ens corporeum poſſit eſſe eſſentialiter, & vt loquuntur, ſecundùm ſubſtantiam, ſupernaturale? Aut quidni ordo ille ad Deum vt in ſe eſt, penes quem tota ſupernaturalitatis propriè dictæ ratio deſumitur, conferri non poſſit cum ente corporeo, illudque ſupernaturale reddere? Sic igitur philoſophor de duobus partialibus vnionibus hypoſtaticis, quas in humanitate agnoſco, vt quæ animam afficit ſit ſpiritualis, quæ verò tenet ſe ex parte corporis, ſit corporea, quamuis vtraque ſit eminentiſſimè ſupernaturalis.

Nulla datur ambarum vnionum hypoſtaticarum vnio.

168. Partiales voco has vniones per extrinſecam denominationem, quia ſcilicet afficiunt partes eſſentiales humanitatis, non autem quod verè vna illarum vnionum comparetur ad aliam vt pars ad compartem, eique vniatur interiecto modali vinculo vt cenſuit Suares t. 1. 3. p. d. 17. ſ. 5. & Albertinus coroll. 9 de ſubſtantia n. 8. qui pro ſe adducit Capreolum & Caietanum; imo etiam S. Thomam 3. p. q. 50. art. 3. Vbi poſtquàm dixerat, per triduum mortis Chriſti in anima & corpore remanſiſſe vniones hypoſtaticas partium illarum cum Verbo, ſubdit cum S Athanaſio, humanitatem in reſurrectione aſſumptam denuo fuiſſe. Nempe propter vnionem vnionum hypoſtaticarum, denuò tunc conſertarum. Sed hæc Gloſſa videtur textum deſtruere. Nam S. Thomas ibi agit de iterata humanitatis aſſumptione, facta in reſurrectione Chriſti. Illa autem vnio vnionum hypoſtaticarum quam nunc excutimus, non eſt aſſumptio humanitatis vt per ſe patet, ac ne aſſumptio quidē eſt vnionū hypoſtaticarum corpori & animæ inſidentium, ſed tantùm eſt colligatio vnionum illarum. Ergo locus ille D. Thomæ, allegatur planè extra rem: Et ſi quid probaret, non tum probaret dari vnionem inter vniones hypoſtaticas corporis & animæ Chriſti, quàm probaret dari vnionem peculiarem humanitatis & Verbi, diſtinctam ab vnionibus partium humanitatis, quod ne aduerſarij quidem admittunt, & meritò. Rectè enim intelligimus, humanitatem cum deſijſſet eſſe ob diſruptam vnionem phyſicam corpus cum anima nectentem, poſtmodùm ea naturali vnione de nouo reſtituta ceſſiſſe de nouo aſſumi, non per vllam nouam humanitatis aut partium eius vnionem cum Verbo, ſed per ſolam humanitatis Chriſti regenerationem, & nouam productionem ex noua vnitione partium eius

eſſentialium, qua poſita & reciſo quocunque alio nouo modo vnionis, ſiue iſtarum partium cum Verbo, ſiue vnionum ipſarum hypoſtaticarum inter ſeipſas, veriſſimè dicitur, humanitatem vniri Verbo de nouo, quia de nouo eſt in ratione formæ totius, quam partes diſiunctæ non obtinebant. Et veriſſimè item dicitur, ea ſola phyſica vnione partium eſſentialium de nouo poſita, Chriſtum de nouo accipere eſſe Chriſti, hoc eſt perſonæ ſubſiſtentis in humanitate integra denuo conſtructa & reſtituta vt latè contra Wicleffi inſanias diſputat Vald.l.1.doctr.c.43. Nihil ergo proferunt aduerſarij, quo illam vnionum hypoſtaticarum inter ſeipſas vnionem confirment.

169. Nos autem impugnare eam primùm poſſumus, ex ſuperfluitate & inutilitate, quæ ex proximè dictis videtur clara. Vrgere præterea poſſumus, vnionem non dari niſi inter ea quæ ſe habent per modum actus & potentiæ. Quamuis autem corpus & anima Chriſti ita ſe habeant, tamen vniones hypoſtaticæ partium illarum cum Verbo, non ita ſe habent, cum neutra ad alteram inclinetur, ordinemúe vllum ad eam dicat. Quinetiam ſubſiſtentiæ creatæ corporis & animæ rationalis, quibus ſupplendis hæ vniones deſeruiunt tanquam viæ, non ſe habent ad modum actus & potentiæ, vt fatetur ipſe Albertinus diſp. 4. de ſubſtantia. q.2.n.4.& 7. idemque affirmat Vaſq.3.p.d.32.n.21. non ſine ſale & aceto in diſſentientes, à quibus tot modos & omnia modis ac modorum modis peragi, tem nit eſſe valdè ludicram. Annuit item Hurtadius diſp.2. phyſ. à n.118. & probatur ex alibi ſtabilita completione ſubſiſtentiæ materiæ, quæ alioqui vbiuis extra hominem eſſet euidenter. Item probatur ex eo quod ſi in homine ſubſiſtentia animæ ſe haberet ad ſubſiſtentiam materiæ vt actus ad potentiam, fatendum eſſet ſubſiſtentiam materiæ reddi ſubſiſtentem; quia quandocunque actus communicatur & vnitur potentiæ, communicat quoque ei ſuum effectum formalem. Quis autem dicat ſubſiſtentiam materiæ eſſe ſubſiſtentem; idque per ſubſiſtentiam animæ rationalis?

Quare veriſſimè negabam, duas ſubſiſtentias homini connaturales habere ſe ad modum actus & potentiæ, inuicemque vniri ſub ea ratione. Ac ne verum quidem eſt eas vniri extenſiuè ſicut partes integrales eiuſdem quanti, vt opinatur Hurtadius ſupra n.124. tum quia nulla eſt neceſſitas talis vnionis inter duas ſubſiſtentias: Tum quia ſubſiſtentiæ illæ differant penes materialitatem & immaterialitatem. Vna quippe eſt ſpiritualis ac immaterialis, altera verò corporea & materialis. At inter duo entia quorum vnum ſpirituale ſit, alterum materiale, non datur vnio extenſiua; ſicut neque inter duo differentia ſpecie. Sed ſi datur vnio aliqua inter huiuſmodi entia, non alia eſſe poteſt, quàm actus & potentiæ; cuius hoc loco defectum idem autor rectè agnoſcit. Sicut igitur ſubſiſtentiæ creatæ & connaturales partibus eſſentialibus humanitatis, non vniuntur inter ſeipſas per modale vinculum interiectum, multoque minus per ſeipſas; (ſic enim eſſent eſſentialiter coniunctæ, nec poſſent perſtare ſeparatæ:) Ita vniones hypoſtaticæ, quæ in Chriſto ijſdem eſſentialibus humanitatis partibus ſuperueniunt, & tanquam viæ ſubrogantur ſubſiſtentijs earum connaturalibus, non ſunt dicendæ vinculari inter ſeipſas? ſiue ſeipſis, ne ſtatuantur indiſſociabiles, ſiue interiecto modali nexu. Non refugio tamen quominus dicatur vna totalis vnio denominatione petita ab vna totali humanitate, quam nectunt eidem perſonæ. Quod addo, quia ſi Pater aſſumeret corpus, Verbum autem aſſumeret animam, nemo diceret eſſe ibi vnicam aſſumptionem. Vnde malè quis duas illas vniones denominaret vnam totalem; non defectu vnionis vnionum, quæ æquè poſſet produci inter duas illas vniones Patris & Filij reſpectiuas, ac inter duas tendentes in eandem perſonam: ſed defectu identitatis perſonæ aſſumentis, & vtramque vnionem hypoſtaticam terminantis. Cum ergo in Chriſto, eadem perſona Verbi ſit extremum quod reſpicitur ab vtraque vnione hypoſtatica partibus humanitatis inſidente, meritò ambæ illæ vniones vni toti humanitati affixæ, eamque ad vnum diuinum ſuppoſitum trahentes, denominari poſſunt vna totalis vnio.

Quæ huius vnionis dignitas. Quæſitum 3. Eſt ſumma, ac primùm entitatiuè.

170. Expedita eſt vnionis hypoſtaticæ exiſtentia, & quidditas, ac multiplicitas. Reſtat tractanda quam præterea excutiendum propoſueram dignitas eius & nobilitas, cum ex alijs capitibus, tum nominatim ex firmitate & tenacitate. Eſt autem vniuerſè & indiſtinctè loquendo, hæc dignitas tanta, vt meritò vnio hypoſtatica humanitatis cum Verbo, nobiliſſima habeatur & omnibus vnionibus ſupereminens. Nec eſt excipienda vnio inter diuinas perſonas, vt aliqui excipiunt allegato S. Bernardo 5. de conſider. c.8. Vbi prolatis compluribus vnitatibus, & inter eas hypoſtatica quam, vocat *dignitatiuam*, ait arcem vnitatum tenere vnitatem Trinitatis, qua tres perſonæ vna ſubſtantia ſunt: ſecundo autem loco, illam præcellere, qua è conuerſo tres ſubſtantiæ ſunt vna in Chriſto perſona. Non eſt inquam hæc exceptio admittenda. quia perſonæ Trinitatis non vniuntur in vna natura, ſed ſunt vnum ſimpliciſſimum cum ea. Vnde D. Bernardus non eam vocat vnionem, ſed vnitatem: nec comparat vnionem perſonalitatum diuinarum & eſſentiæ, (quæ reuera nulla eſt,) cum vnione humanitatis & Verbi, dans iſti ſecundum honorem, vt loquitur c. 9. *initio*: ſed confert vnitatem Dei, (quæ ſumma eſt non obſtante perſonarũ pluralitate,) cum vnitate Chriſti, quæ ſecundùm diuinam vnitatẽ eſt maxima. Quare agendo de vnione, quæ intra Deum non habet locum, rectè dicitur vnionem humanitatis ad Verbum eſſe omnium vnionum nobiliſſimam. Quod malè inficiatus eſt quidam apud Rubionium in 3.d.1. q.3. art.1. Probatur autem ex eminentia termini, in quem hæc vnio dirigitur, nempe perſonæ Verbi. Ex ordine quippe eſſentiali, huic vnioni conſerto ad tam excellentem terminum, refunditur in eam ſumma nobilitas, abundeque compenſatur quicquid excellentiæ & dignitatis in alias vniones quaſcunq; deriuari poſſet ex quibuſcunque capitibus. Sed vt veritas propoſita dilucidior euadat, diſtinguenda eſt in hac vnione duplex dignitas atque nobilitas. Vna entitatiua, quæ eſt quaſi materialis, altera formalis, & in ratione vnionis.

Occupat verticem ſupernaturalitatis.

171. Ad primùm caput, ſpectat nobilitas generica vnionis hypoſtaticæ; penes ſupernaturalitatem; & ſpecifica penes eſſentiam, & munera huius entitatis, inter quæ aliqui numerant ſanctificationem formaliter & immediatè collatam. Et de ſupernaturalitate quidem, dubitare non licet; cum hæc vnio adeò tranſcendat quamcunque naturæ creatæ capacitatem & exigentiam. Aliquando tamen vocatur à patribus vnio *phyſica* ſiue *naturalis*, nõ vt negetur ei ſupernaturalitas, ſed vt excludatur vnio affectiua à Neſtorio inuecta, quæ non eſt vera vnio; aſſeraturque verè inter humanitatem & Verbum interceſſiſſe vnionem realem. Sic ſe ipſum purgauit S. Cyrillus, reprehenſus à Theodoreto, quod vnionem humanitatis ad Verbum vocaſſet naturalem & phyſicam. Audi enim Anaſtaſium c.8. ὁδηγοῦ. [S. Cyrillus, lumen illud Patrum celeberrimum & beatiſſimum, Apoſtolos ſecutus, docet naturam eſſe veritatem. Quare multis quoque operum ſuorum

locis,

Digitized by Google

locis, nominat in Chriſto *naturalem natiuitatem*, & *naturalem vnionem*: quas voces cum Theodoretus reprehendiſſet, explicat ſeipſum diuinus Cyrillus in Apologijs, quas pro duodecim Anathematiſmis ſcripſit; dicens, ſe *phyſicum* ſeu *naturale* accepiſſe, Apoſtolorum more, pro *vero*: cui Ægyptiorum & Alexandrinorum conſuetudo maximè conſentit; quæ *naturalia* vocare conſueuit, *vera rerum*. Hinc cum alter alteri vera loquitur, dicere ſolet in colloquijs; *phyſica*, (*naturalia*) tibi dico, hoc eſt vera.] Simili loquendi vſu ſæpè dicitur à quibuſdam, Sacramenta nouæ legis cauſare phyſicè gratiã, (hoc eſt verè & reipſa, tametſi ſupernaturaliter:) & Chriſti humanitatem, fuiſſe phyſicum Verbi inſtrumentum in patrandis miraculis, quæ tamen ſupra naturæ vires eliciebantur. Itaque nobilitas vnionis hypoſtaticæ ex ſupernaturalitate, & quidem eſſentiali, ac ſecundùm ſubſtantiam, rata eſto. Quin etiam cum tota ſupernaturalitas eſſentialis formarum creatarum, petatur ex euectione ad modum eſſendi diuinum; ſicut nulla eſt creata entitas, per quam homo meliùs, ac nec æquè bene participet modum eſſendi diuinum, vt notum eſt; ita nulla ſingi poteſt in rebus creatis ſupernaturalitas, quæ cum illa poſſit de nobilitate contendere.

Specifica eiuſdem nobilitas, ſumma.

173. Nobilitas item ſpecifica quæ ducitur ea differentia eſſentiali iuncta cum genere, ſumma omnino eſt in hac vnione; tamque præcellens; vt omnia alia ſubtus depreſſa & iacentia habeat. Eſt enim formalis ipſe nexus cum Deo, & tam intimè tamque è propinquo Deum attingit, vt non poſſit intimiùs & propinquiùs. Qua ex cauſa non ſolùm omnia accidentia ordinis cuiuſcunque, ſed etiam omnes ſubſtantias creatas tranſcendit. Nec creatas tantùm de facto, ſed & creabiles quacunque vi. Nulla quippe eſt creabilis ſubſtantia niſi naturalis, vt alibi diſputatur. Quare quo iure hæc vnio ob illum tam vicinum acceſſum ad Deum, præfertur omnibus ſubſtantijs creatis, eodem iure omnibus quoque ſubſtantijs creabilibus anteponenda eſt. Non me latet, controuerſiam eſſe inter Doctores, an accidentia ſupernaturalia ſint ſubſtantijs naturalibus digniora, ac nobiliora. Et quanquam Molina reclamet 1.p.q.12.art.5.diſp.2.ad 2. tamen conſtat receptiorem ſententiam, quæ Scoti eſt in 3.d.13.q.1. *Litera* K. ferre, ſubſtantiam etſi ordinis inferioris, eſſe accidente quocunque etſi ſupernaturali, & quantumuis eminente, nobiliorem, eo quòd eſſe ſubſtantiale ſit natura ſua ſubſiſtens, magiſque participet perfectionem eſſe diuini quàm eſſe accidentis. Legetis quæ in eam rem diſputant Suares d.32. Met. ſect.2.n.31. & 32. (quamquam fuit poſtea circa hoc ambiguus l.6. de gratia cap.13.n.14.) & Fonſeca 7. Met. cap.1. q.2.ſ.4. Tamen modi ſubſtantialis qualis eſt hæc vnio, alia eſſe ratio debet, quàm accidentis comparati cum ſubſtantijs; nec hærendum eſt in imperfectione vel potiùs infirmitate eſſe modalis ratione cuius ſecundùm quid videtur cedere quibuſuis ſubſtantijs quæ ſunt entia firma, & rata. Eam quippe imperfectionem non eſſe attendendam, cum quæritur ſitne hæc vnio perfectior ſimpliciter quàm ſubſtantia quælibet, ex eo patere poteſt, quod ſecundùm illam rationem; hæc vnio cedit quibuſuis accidentibus firmis, etiam naturalibus, quibus tamen certum videtur, hanc vnionem (quippe ſubſtantialem,) non eſſe deſpicatiorem.

Quare, ego quidem, modum hunc ſupernaturaliſſimum & ſubſtantialem, quamuis quoad generalem modi ac entis infirmi rationem, oblæſionem aliquam ſubeat; tamen tantæ eminentiæ ex ſpecie ſua eſſe cenſeo, vt non poſſit prouehi ſublimius. Idque preſertim valet de vnione hypoſtatica afficiente animam Chriſti. Nam eam quæ afficit corpus, ſupra admiſimus eſſe materialem & corpoream, quippe proportionatam modificato quod afficit. Eoque nomine talis modus videtur cedere modis alijs ſubſtantialibus ſpiritualibus, vt ſubſiſtentiæ connaturali Angelorum, vel animæ rationalis, & multò magis ſubſtantijs ipſis ſpiritualibus. Sed ea præcellentia, non eſt niſi ſecundùm rationem illam genericam. Quæ enim ſunt ſpiritualia, quoad rationem illam genericam, præſtant materialibus & corporeis. Eoque ex capite, non ſubſtantiæ tantùm ac modi ſubſtantiales ſpirituales, ſed & accidentia ſpiritualia non infima, ſunt nobiliora hac vnione hypoſtatica ſe tenente ex parte corporis. At quod eſt ſecundùm vnam rationem genericam nobilius, poteſt attentis alijs rationibus eſſentialibus, & præſertim vltima ac ſpecifica, eſſe ignobilius. Quod effatum quamuis à Vaſque.1.2.d.11.n.48. rejciatur, petendo apertè principium, hoc eſt dicendo, eo ipſo quod genus aliquod eſt perfectius, totam latitudinem illius perfectiorem eſſe; Tamen admittitur à D.Thoma 2.2.q.23. art.3.ad 3. & à Valentia ibid.d.3.q.1.p.3. *ſub finem*, & ab alijs multis quos nominaui in Mor. diſt. 4. n.334. Itaque nihil vetabit, quominus hæc vnio tametſi ob materialitatem ſuam ſit ſecundùm rationem genericam materialitatis deſpicatior entibus quibuſuis ſpiritualibus, tamen ſecundùm ſpecificam ijſdem præcellat; ſolique vnioni quæ Chriſti anima Verbo iungitur, in ratione materialitatis cedat, in cæteris ſit æqualis.

Non tamen ſanctificat formaliter.

174. Spectat præterea ad ſpecificam nobilitatem huius vnionis, iuxta nonnullos, quod formaliter ac ſeipſa ſanctificarit humanitatem Chriſti, non tantùm vt conditio, ſeu vt via, & nexus ſanctitatis ſubſtantialis aduenientis à perſona Verbi ab ipſo Chriſto celebratæ Ioannis 10. cum dixit *quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum*, ſed etiam per modum formæ ſanctificantis priùs natura quàm per eam adueniat ſanctitas ſubſtantialis. Ita videtur ſentire Suares t.2.3.p.d.18.ſ.1. §. *Sed quares* Quamuis enim fusè confirmat ſi agatur de ſanctitate propria Chriſti hominis, vnionem non eſſe niſi viam, ad eam, & conditionem requiſitam ad formam ſanctificantem, tamen admittit humanitatem vt naturam, ſanctificari formaliter per vnionem, & per eam prout eſt præciſè donum creatum, ſanctificationem, & inſignem excellentiam ac veluti conſecrationem conferri humanitati; quod eſſe perinde videtur, ac dicere, vnionem eſſe quidem viam ad ſanctitatem ſummam & perſonalem, tamen eſſe quoque formaliter ſanctitatem naturæ.

At concedendum non eſſe vnioni, munus formaliter ac per ſeipſam ſanctificandi, affirmat Raguſa 3.p. diſp.67.§.2 Peant, quæſt.7.art.1.diſp.1. Torres Opuſ.6. de gratia, diſp.10.dub.2.n.2. Vaſques 3.p. d.41. cap.4. Præpoſitus 3.p.quæſt.7.n.5. Sed via afferunt quod rem conficiat. Tantùm enim adducunt nonnulla, ex quibus habetur vnionem non eſſe niſi viam reſpectu ſanctitatis propriæ Chriſti, & perfectè ſubſtantialis: & Patres, qui humanitatem hac vnione ſanctificatam dicunt, interpretantur de conditione requiſita ad infinitam Chriſti hominis ſanctitatem, quæ Deitate confertur. Non tamen excludunt ſanctificationem illam humanitatis vt naturæ per vnionem priùs natura in ea receptam, quàm perſonalitate diuina terminetur, & Deitate perfundatur. Ratio verò quam adhibet Vaſques diſp.30.cap.3. & optimam cenſet, videtur admodùm debilis. Ait enim, ſi vnio eſſet pluſquàm conditio ad ſanctificationem prouenientem à Deitate, ſequeretur apertè, non poſſe aſſumi diuinitùs naturam irrationalem. Nam vbi impoſſibilis eſt effectus formalis formæ intrinſecè inhærentis, impoſſibile eſt talem

formam inhærere. Natura autem irrationalis, eſt incapax ſanctitatis. Non poteſt igitur recipere vnionem. Hanc rationem nego eſſe validam. Falſum quippe eſt, ſequi ex dictis, naturam irrationalem non eſſe aſſumptibilem. Nec id probat ratio ex impoſſibilitate communicandi tali naturæ effectum formalem ſanctificationis, ſi is tribueretur vnioni. Sicut enim nihil eſt quod obſtare videatur, quominùs gratia habitualis collocetur diuinitùs in lapide, iſque nihilominus non dicatur ſanctus, nec fiat obiectum amoris amicitiæ diuinæ, ſed tantùm dicatur habens illam formam quæ in ſubiecto capaci præſtaret effectum illum moralem reddendi ſanctum & obiectum dilectionis; ita nihil eſt quod vetet, vnionem collocari in natura irrationali, & in ea eſſe modo merè phyſico. Diſtinguendi namque ſunt in gratia & vnione, effectus formales duplicis generis, phyſici ſcilicet & morales. Et quamuis phyſici non poſſint ſuſpendi, ſed communicata forma, ipſi quoque neceſſariò communicentur, tamen ob ſubiecti incapacitatem effectus formales morales facilè poſſunt inhiberi: & talis eſt ſanctificatio, prout eo nomine intelligitur ratio formalis terminãdi amorem amicitiæ Dei, non autem duntaxat, poſſeſſio formæ eſſentialiter idoneæ ad id præſtandum, ſi ſubiectum ſit capax, qui eſt phyſicus formalis effectus gratiæ ſanctificantis. Et eodem modo philoſophari licebit de vnione hypoſtatica, niſi aliud addatur.

175. Ratio igitur, ob quam diximus modum vnionis non ſanctificare humanitatem vt naturam, nec eſſe formaliter ſanctitatem, præciſa perſonalitate quam aduehit, ea dumtaxat eſt; quod vnica ſimplex forma non poſſit habere duplicem effectum formalem phyſicum. Atqui vnio habet pro effectu formali eſſe nexum humanitatis & Verbi. Non igitur poteſt propterea habere illum effectum formalem, quem certum eſt gratiæ habituali eſſe tribuendum, nempe formalem ſanctificationem naturæ cui coniungitur. Qua ratione alibi probatum dedimus quod cum S. Thoma 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. & Scoto in 1. diſtin. 27. quæſt. 3. *Litera H.* aſſeruimus circa effectum formalem actionis quæ ſpecies expreſſa pendet ab intellectu; negantes eam actionem reddere intellectum formaliter attingentem obiectum; ſiue negantes viam illam ad terminum in mente producendum, eſſe formalem obiecti repræſentationem; ſed id ſoli illi termino producto vindicantes: eo quod actio alium iam effectum formalem præſtet, qui eſt eſſe dependentiam, ſiue viam ab agente; nec par ſit formis diuerſis, eoſdem aſſignare effectus formales; vel eidem ſimplici formæ, plures ac diuerſos effectus formales tribuere. Nec occurrit etiam fortior via, ad probãdum quod viſio beatifica non ſanctificet formaliter, contra quàm paucis recentioribus eſt viſũ. Quia enim viſio eſt formalis repræſentatio Dei vt in ſe eſt, idque habet pro effectu formali intrinſeco & eſſentiali, non poſſumus ei prætereà arrogare munus ſanctificandi formaliter. Idemque eſt de vnione hypoſtatica, quæ cum ſuapte natura ſit nexus, habeatque pro effectu formali vinculationem humanitatis cum diuino ſuppoſito, non eſt quod ei prætereà alium effectum formalem tribuamus, conſtituendi ſcilicet per ſeipſum, ſanctum & gratum Deo: ad quod non ſufficit eminentia alicuius formæ in ordine ſupernaturali, ſed neceſſe eſt vt hoc ſit proprium munus formæ ad ordinem ſupernaturalem ſpectantis, & ſuapte natura ad ſanctificandum deſtinatos.

Eſt phyſicè nobilior habituali gratia, & viſione beata.

176. Cæterùm hæc non obſtant, quominùs vnio hypoſtatica ſit ſimpliciter nobilior phyſicè, gratia habituali: de quo anceps aliquando fuerãt Suares; ſed rectè l. 7. de gratia cap. 25. n. 3. affirmat vnionem hypoſtaticam eſſe phyſicè nobiliorem, eo quòd vnio ſit aliquid ſubſtantiale, & habeat effectum formalem longè diuiniſſimum; nempe conſtituendi Deum hominem. Quantò ergo differentius nomen eſt *Deus homo*, quàm *homo ſanctus*, tantò altior phyſicè eſt vnio hypoſtatica, quàm gratia habitualis. Vlteriùs verò colligere indidem licet cum Scoto in 3. d. 2. q. 1. *Litera F.* vnionem hypoſtaticam eſſe etiam phyſicè præſtantiorem viſione beatifica: quod inficiari videtur Durandus in 3. d. 2. q. 1. n. 10. & latè quidam apud Rubionium in 3. d. 1. q. 3. art. 1. argumentatus ex eo quòd viſio beatifica ſit propria naturæ intellectualis: vnio autem hypoſtatica reſpiciat terminum ignobiliorem, & imperfectiorem quàm viſio; vnio enim ſpectat proprietatem relatiuam, viſio autem Deitatem. Tandem ex eo quòd viſio noſtra beatifica, fuerit finis vnionis hypoſtaticæ. Idcirco enim Verbum caro factum eſt, vt redempti & abluti bearemur. Quas rationes ita enodat Rubionius in fine primi illius articuli, vt ad primam dicat, non quoties ſubiectum eſt neceſſariò nobilius formam eſſe nobiliorem; ac proinde quamuis viſio beatifica depoſcat ſubiectum intelligens, vnio autem hypoſtatica poſſit cadere in ſubiectum irrationale, negat Rubionius idcirco viſionem eſſe nobiliorem. Eodem ſanè argumento probaretur, omnem planè ſenſationem & vegetationem, eſſe nobiliorem vnione hypoſtatica cum actus illi cadant tantùm in ſubſtantias viuentes, quod non habet vnio. Ad ſecundam verò rationem reſpondet citatus auctor; vnionem hypoſtaticam non tantùm terminari ad proprietatem relatiuam, ſed ad totam diuinam perſonam quæ eſſentiam includit, nec verum eſſe quod Deitas ſit perfectior & nobilior proprietate relatiua. Directiùs verò poteſt reſponderi, quanquam formalis ac immediatus terminus quem reſpicit vnio ſit perſonalitas; tamen quod neceſſariò & indiſſolubiliter habet rationem termini mediati, eſſe Deitatem; eamque directam & formalem vnionem cum proprietate relatiua, mediatam autem cum Deitate, eſſe veram & phyſicam coniunctionem cum Deo: qualem non præſtat viſio, tametſi directè & formaliter ſpectet eſſentiam, eique coniungat hominem accidentario modo, longè deſpicatiore, quàm ſit ſubſtantialis & perſonalis coniunctio. Tandem ad tertium reſpondet Rubionius, non ſemper finem eſſe nobiliorem ijs quæ ad finem ſunt, ſed id tantùm valere ſemper in fine vltimo qui eſt Deus; alia verò interdum ex diuina voluntate poſſe ordinari non vltimò ad aliquid ignobilius; & ita in hac re contigiſſe. De quo pleniùs cùm de fine incarnationis, vbi de Chriſto ipſo hæc difficultas agitatur.

Vnio hypoſtatica an ſummè nobilis, formaliter, & in ratione vnionis. Pars negans.

177. Satis de entitatiua nobilitate vnionis hypoſtaticæ. Nunc ſpectanda eſt nobilitas formalis, quæ vnioni conuenit prout eſt vnio & nexus duorum. Qua in parte Durandus in 3. d. 5. q. 3. num. 7, quamuis admittat vnionem hypoſtaticam humanitatis ad Verbum eſſe maximam ſecundùm dignitatem, nempe entitatiuam, propter nobilitatem extremorum, & excellentiam finis quem reſpicit; tamen quantum attinet ad rationem vnionis intrinſecam, negat eam eſſe maximam omnium vnionum. Et probat; quia per vnionem aliqua dicuntur vnum: Ratio autem vnius, eſt ratio indiuiſi. Ergo illa vnio eſt maxima prout vnio, cuius extrema magis & intimiùs efficiuntur vnum per eam. Atqui extrema vnionis materiæ cum forma, & aliarum quarundam vnionum, efficiuntur magis & intimiùs vnum per vnionem, quàm extrema incarnationis per vnionem hypoſtaticam: conſtituunt enim vnum per eſſentiam,

Digitized by Google

tiam, quod eſt ex natura & ſuppoſito vnum; nec materia poteſt à forma ſeparari, ſalua conſiſtentia,& natura ſua; quæ eſt nota intimitatis magnæ. Extrema autem vnionis hypoſtaticæ,nec fiunt vnum per eſſentiam, ſed tantùm ſuppoſito; nec ſunt inſeparabilia ab inuicem. Igitur vnio hypoſtatica, in ratione vnionis, non eſt omnium vnionum nobiliſſima.

Leuia verò & inefficacia videntur quæ adducit Suarez t.t.3.p.d.9.ſ.1. Vt probet, compoſitum ex hac vnione reſultans,eſſe magis vnum quàm cætera compoſita, ex materiæ & formæ vnione coaleſcentia. Argumentatur enim ex maiore Verbi diuini perfectione & ſimplicitate,quàm ſit perfectio, & ſimplicitas formæ reſpectu materiæ. Quo enim actus eſt ſimplicior, eo putat illum perfectiùs & intimiùs peruadere poſſe formam,eique penitius iungi; quod in maiorem compoſiti vnitatem redundat. Secundò idem probat,ex eo quod vnitas ex ſuppoſitalitate & natura, reperiatur etiam in Angelis,qui compoſitionem ex materia & forma,ac reſultantem ex ea vnitatẽ,non admittunt; quod eſt indicium,vnitatem ex natura & ſuppoſito eſſe maiorem, quàm ſit vnitas ex nexu materiæ & formæ, maximè in creaturis quarum ſubſiſtentia non diſtinguitur plenè ac perfectè à natura, ſed tantùm vt modus à modificato. Hæc tamen parum vrgent. Quid enim confert maior extremorum perfectio aut ſimplicitas vt vnio ſit maior, cum æquè ſequatur vnio, ſi extrema imperfectiora & craſſiora ſint indiſtantia, & per virtutem æqualem vnitiuam iungantur, ac ſi ſint perfectiora & minùs compoſita. Poteſt quidem ſimplicitas, ſeu potiùs tenuitas maior, in corporalibus iuuare ad faciliùs aut meliùs cauſandam indiſtantiam, ſicque conducere ad vnionem & vnitatem maiorem. At ſuppoſita indiſtantia & intimitate perfecta, quæ non minor eſt inter materiam & formam,quàm inter naturam & ſuppoſitum extrinſecum; maior extremorum perfectio aut ſimplicitas, nihil promouet vnionis perfectionem, aut vnitatem reſultantis inde totius. Quin etiam ex maiore vnitate compoſiti, non ſequitur maior perfectio vnionis in ratione vnionis: quia vnitas illa maior, poteſt ſequi ex conditione compoſiti quod ex paucioribus compungitur, cuiuſmodi eſt Angelus præ homine, & modificatum cum ſuo modo collatum. Ea etenim copulatur abſque vinculo intermedio, atque adeò eſt cum eo magis vnum, non tamen magis vnitum. Maior ergo perfectio in ratione vnionis ſpectanda eſt penes maiorem vim vniendi, quæ eſſe poteſt vbi non erit maior vnitas compoſiti reſultantis. Quod itaque Angeli non ſint capaces compoſitionis ex materia & forma,ſint verò capaces compoſitionis ex natura & ſuppoſito, etiamſi fortaſſis arguit vnitatem ex natura & ſuppoſito, vt ſic, eſſe maiorem vnitate ex materia & forma; non tamen arguit vnionem Angeli cum ſua ſuppoſitalitate, prout vnionem, eſſe maiorem vnione materiæ & formæ; cum ne vnio quidem poſſit propriè dici, quod item valet, de cuiuſcunque ſubſiſtentiæ creatæ compoſitione cum propria natura. Quare niſi aliæ efficaciores probationes adducantur, indemnis abibit Durandus, quoad maiorem illam perfectionem,quam in ratione vnionis, cenſet ineſſe vnioni inter materiam & formam, aliaſque præ vnione hypoſtatica.

Eligitur affirmans, & probatur efficaciter.

178. Hoc itaque vt conuellamus,argumentandũ eſt ex maiore virtute vniendi: Nihil enim magis pertinet ad rationẽ formalem vnionis prout eſt vnio. Ea autem virtus formaliter vniendi duo extrema, eo eſt perfectior, quo extrema magis diſtantia vniuntur. Propterea enim vnio animæ rationalis cum corpore, eſt ſimpliciter nobilior quauis alia vnione naturali quia nectit ſpiritum & materiam. Atqui extrema quæ per vnionem hypoſtaticam vinculantur, infinitè diſtant; Igitur ineſt ei vnioni vis vniendi perfectiſſima, & abſolutè omnium maxima. Egregiè omnino hanc rationem expreſſit Ruſticus dialo. contra Acephalos *ferè in fine*. Cum enim hæreticus Monophyſita qui ibi colloquens inducitur, inde probaſſet, vnam effici in Chriſto naturam ex humanitate & Deitate, quod vnio hypoſtatica maior ſit vnione animæ & materiæ, ex qua reſultat vna natura, concluſiſſetque in hunc modum. [Si igitur ex minore vnitione vna natura fit, multò ampliùs ex maiore; vna verò hominis eſt natura. Multò ampliùs igitur,diuinitatis & humanitatis vna natura eſt.] Reſpondet Ruſticus. Ante demonſtrationem habes obſtupeſcere; admirando enim ego tecum confiteor,quia maior vnitio eſt in Domino Chriſto, & quæ multò maius effecit, & vnam tamen naturam nimimè fecit: tanto enim vnitio Deitatis & humanitatis, quæ in Domino Chriſto facta eſt, illam quæ fit in homine ſuperexcellit, & ipſe vnitionis effectus, quantò longius à ſe diſtantia vniuit: multum namque & quantum dici non poteſt ſuperat, vt Deitatis & humanitatis,vel ſolùm vna poſſit eſſe perſona: quam vt animæ & carnis non ſolum vna perſona ſit, ſed & fiat vna quoque natura: Deus enim in infinitè, & quantum dici non poteſt, ſuperat creaturam,& tantum quod diſtat vicit vnitio effabilis in vnam perſonam ducens, tam longè naturæ terminis, ſeu rationibus ſeparata: anima verò paruum quid carnem excellit: conſerua enim ſunt vtraque & creaturæ, & ex nihilo facta a creatore. Si verò Dei virtus infinita non eſſet, minimè tanta ex nihilo conſtare feciſſet: ab eo enim quod nullatenus eſt, diſtant omnia infinitè. Si igitur Dei quidem virtus infinita eſt,noſtræ autem finita ſubſtantiæ, magna illa & ſuperfulgens vnitio eſt, quæ valuit inter illa tantum diſcrepantia vnam perſonam facere: ſicut enim ſuperexcellit virtus eius, qui montem ſuſpendit ad cœlum & illi coniungit ſi poſſit, vel contingat id fieri, vltra illius qui gelebani monti coniungit, ſic vnitio quæ in Chriſto eſt facta, eam quæ per ſingula in communibus hominibus fit. Veruntamen & illud inquio,quia non neceſſe eſt à maiore vnitione maius aliquid effici; alioquin quantò ampliùs aliqua vniuntur,tanto potentiore vniuntur: ſed ea quæ confunduntur, vltra ea quæ minimè confunduntur,ampliùs vniuntur,vt humentia. Rurſus anima, minimè confunditur corpori, non tamen maior eſt eorum quæ confunduntur vnitio, vnitione rationalium animarum ad propria corpora, hanc enim ſolus facit Deus,illæ verò ſubiacent etiam nobis. Super hæc verò indefinitè aſſumpta eſt maior. Reſponſio verò ſufficiet, & ſi definitè dicatur, veluti ſiquis dicat inopinabilior, mirabilius eſt enim ſic fieri vnam perſonam, & non vnam naturam, quàm illo modo vnam perſonam vnamque naturam.] Non potuit ſplendidiùs & dilucidiùs rationẽ præcellentiæ vnionis hypoſtaticæ in ratione vnius,& formaliter ſumptæ, aperire.

Ad rationes in contrarium.

179. Inde verò eliduntur quæ à Durando opponebantur. Negandum quippe eſt, vnionem materiæ & formæ eſſe maiorem vnione humanitatis ad Verbum, vt Ruſticus rectè negauit. Quod autem compoſitum ex materia & forma, ſit vnum & natura & ſuppoſito; inprimis non id habet vi vnionis intercedentis inter materiam & formam. Poſſet ſiquidem ea vnio deſeruire ad compoſitionem nudæ humanitatis, non reſultante inde ſuppoſito. Deinde vnitas naturæ & ſuppoſiti,non eſt ſignum vnionis formaliter perfectioris; cum poſſit ibi reperiri, vbi nulla eſt vnio, vt in Angelis. Cum autem illa duplex vnitas, reperitur ibidem

vbi

Digitized by Google

vbi eſt vnio, vt in homine, ſignum duntaxat eſt multiplicioris compoſitionis, quæ longè aliud eſt quàm maior perfectio vnionis, formaliter vt vnio eſt. Quid quod compoſita ex materia & forma materiali, ſunt vnum ſuppoſito & per eſſentiam, abſque vnione? ſanè ſubſiſtentia quæ in eis reperitur, cum ſit modus, vnitur ſeipſa & abſque vnione intermedia. Forma verò nectitur materiæ per ipſammet eductionem quâ fit ex materia, quia ea actio trahit formam, & affigit eam materiæ, etiamſi nullus alius modalis nexus interueniat. Vt quid ergo Durandus compoſitionem ex materia & forma vult eſſe indicium vnionis perfectioris? Non denique videtur ad rem eſſe, quod addebat Durandus, de inſeparabilitate materiæ & formæ ab inuicem in forma pereat, cum tamen extrema vnionis hypoſtaticæ, ſint ſeparabilia, & vtrumque ſuperſtes eſſe poſſit poſt ſeparationem, vt patuit in triduo mortis Chriſti. Inde enim potiùs colligenda eſt caducitas vnionis naturalis inter materiam & formam, quæ cedit potiùs in depreciationem quàm in decus vnionis illius, & tenacitas ac firmitas vnionis hypoſtaticæ, ac extremorum quæ ipſa inuicem nectit. Non enim colligat partes hominis eſſentiales ad inuicem, ſed vtramque earum coniungit Verbo. & idcirco quantumuis partes illæ à ſe inuicem disiungantur, perſtat tamen vniuſcuiuſque earum vnio hypoſtatica & nexus cum Verbo. Quare Durandus, quantum video, ea profert aduerſus perfectionem vnionis hypoſtaticæ, quæ ſi quid probarent, eam potiùs euincerent excellentiorem & maiorem. Quod tamen maior illa tenacitas & firmitas vnionis, non ſpectet ad nobilitatem maiorem vnionis in ratione vnionis, de qua hactenus egimus, ſeorſim conſideranda eſt.

Vnionis hypoſtaticæ nobilitas ex perpetuitate, etiam in triduo mortis.

180. Attendendo itaque ad vnionis nobilitatem ſecundùm quid, quæ duci poteſt ex firmitate & indiſſolubilitate, ſtatuo quoque vt certum, vnionem hypoſtaticam humanitatis cum Verbo, nullis alijs vnionibus cedere. Eſt enim perpetua, & ne interuentu quidem mortis Chriſti deſtructa: quia, quamuis in morte Chriſti humanitas deſierit copulari Verbo, & Deus deſierit eſſe homo; tamen vnio vtriuſque partis cum Verbo perſeuerauit, ſolumque deſtructa eſt & deperdita vnio naturalis partium eſſentialium inter ſeipſas; ſine qua, nec humanitas eſt, nec homo; ſuperſtitibus tamen humanitatis & hominis partibus, & priſtinam ſuppoſitationem retinentibus. Hanc ſententiam de perſeuerantia perpetua vnionis hypoſtaticæ, indubitatam eſſe debere Catholico, tradit Leonardus de Vtino, tractatu de ſanguine Chriſti cap 6. & mihi videtur de fide, dummodò tamen non intelligatur niſi de vnione cum partibus, quandiu ſunt de ratione, & integritate humanæ naturæ, vel corporis ad eam pertinentis: quod addo, propter minutas quaſdam partes, quæ vi caloris naturalis erumpebant è Chriſti corpore, ceſſabantque pertinere ad integritatem humanitatis & corporis Chriſti, & ideirco amittebant vnionem cum Verbo, præſertim cum reſumendæ vltra non eſſent intra humanitatem. Demptis ergo minutis hiſce partibus, quæ quamdiu intra corpus erant & ad Chriſtum pertinebant, Verbo copulabantur; deſierunt autem Verbo vniri poſt euaporationem earum è corpore; cæterarum omnium hominis partium, cùm eſſentialium, tùm integralium, vnionem cum Verbo, aio fuiſſe perpetuam, ex quo primùm facta eſt, & nunquam diſſolutam fuiſſe, idque aſſero certa fide eſſe tenendum. Sanè ſi quæ occaſio vnquam fuit, ſuſpicandi diſruptam fuiſſe vnionem humanitatis vel partium eius cum Verbo, non fuit maior vnquam aliàs quàm in Chriſti morte, & per triduum illud quo anima Chriſti à corpore diuulſa fuit. At Chriſti corpus & animam, per tempus illud manſiſſe vnita Verbo, certiſſimum eſt ex illis fidei articulis quibus profitemur Deum eſſe paſſum, mortuum, & ſepultum, ac ad inferos deſcendiſſe. Nihil quippe eorum de Deo in ſe dici poſſet, cum Deus in ſe neque pati, neque mori, neque ſepeliri, neque deſcendere poſſit. Dicuntur ergo de Deo, partim ratione animæ quæ ad inferos deſcendit; partim ratione corporis, quod mortuum eſt abeunte anima, & ſepulturæ mandatum.

Suffragium SS. Patrum.

181. Firmat hanc veritatem traditio Patrum. Grego. Niſſenus, orat. 1. de reſurrectione, expoſita aſſumptione & corporis & animæ Chriſti à Verbo, ſubdit. [Deum qui totum hominem per ſuam cum illo coniunctionem in naturam diuinam mutauerat, mortis tempore à neutra illius, quam ſemel aſſumpſerat, parte receſſiſſe. Nunquam enim illum ſuorum munerum pœnitet. Diuinitas ergo, voluntate quidem animum a corpore diſiunxit, ſed in vtroque tamen ſe manere demonſtrauit. Nam per corpus, in quo corruptionem ex morte prouenientem non admiſit, euertit eum, qui habebat mortis imperium: per animum autem latroni patefecit aditum in Paradiſum. Vtrumque autem, eodem tempore perfectum eſt; Diuinitate, per vtramque hominis partem, hæc bona præſtante, vt per corporis incorruptionem mortem ipſam diſſolueret, per animi verò in ſede propria conſtitutionem, hominibus aditum in Paradiſum aperiret. Quoniam igitur duplex eſt hominis concretio, ſimplex autem atque vna diuinitatis natura; cum homo dirimitur atque diſtrahitur, Diuinitas ipſa, quæ indiuidua eſt, non ſeparatur, ſed contra potius propter vnitatem naturæ diuinæ, quæ vtrique hominis parti ex æquo ineſt, & quæ ſeiuncta, ſeparataque erant, rurſum coeunt, & coniunguntur. Atque ita ex partium coniunctarum diuiſione mors ſequitur, ex diuiſarum autem coniunctione reſurrectio.] Quaſi diceret, mors & reſurrectio ſolam humanitatem immediatè & intrinſecè affecerunt, & diſruptionem ac reparationem naturalis vinculi quo coaleſcit aut diſſoluitur humanitas affectatæ ſunt; nihil autem illis, & vnioni hypoſtaticæ quæ illibata ſemper manſit, & partes quas ſolas immediatè & intrinſecè afficit, ſemper Verbo iunxit, etiam ab inuicem diuulſas. De huius vnionis perpetuitate, videndus idem Nyſſenus Epiſtola ad tres mulieres *pag.* 1092. & 1093.

Nazianzenus orat. 36. n. 20. [Eodem in genere mihi illud quoque eſſe videtur: *Deus, Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti.* Neque enim quod quidam opinantur, ipſe, vel à Patre, vel à ſua diuinitate quaſi paſſionem extimeſcente, ob idque ſeſe à perpetiente corpore colligente atque contrahente, derelictus eſt. (Quis enim eum, vel primum humanitùs gigni, vel in crucem aſcendere coegit?) Verùm in ſeipſo noſtra repræſentat. Nos enim eramus derelicti illi priùs atque contempti, nunc verò per impatibilis illius paſſiones, aſſumpti ac ſeruati. Quemadmodum noſtram quoque inſipientiam ac peccatum ſibi arrogans, quæ deinceps in Pſalmo ſequuntur, pronuntiat. Si quidem viceſimus primus Pſalmus manifeſtè ad Chriſtum refertur.]

S. Auguſtinus tract. 47. in Ioann. [Si dixerimus quod Verbum Dei poſuit animam ſuam, & iterum ſumpſit eam, metuendum eſt ne ſubintret praua cogitatio, & dicatur nobis: ergo aliquando anima illa, ſeparata eſt à Verbo; & aliquando Verbum illud, ex quo ſuſcepit animam illam, fuit ſine anima. Video enim fuiſſe ſine anima humana Verbum, ſecundùm quod in

principio

Digitized by Google

principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ex quo enim Verbum caro factum, vt habitaret in nobis, & ſuſceptus eſt à Verbo homo, id eſt, totus homo anima & caro, quid fecit paſſio, quid fecit mors, niſi quod corpus ab anima ſeparauit? Animam verò à Verbo non ſeparauit: ſi enim mortuus eſt Dominus, imo quia mortuus eſt Dominus, (mortuus eſt enim pro nobis in cruce.) ſine dubio caro ipſius, expirauit animam: ad tempus enim exiguum, anima deſeruit carnem, ſed redeunte anima reſurrecturam: à Verbo autem animam eſſe ſeparatam, non dico. Latronis animæ dixit, *hodie mecum eris in Paradiſo*: fidelem latronis animam non deſerebat, & deſerebat ſuam? Abſit: ſed illius vt Dominus cuſtodiuit, ſuam verò inſeparabiliter habuit.]

182. Autor ſermonis de Baptiſ. apud S. Cyprianum. [Conuenerunt ſimul ſempiterna diuinitas, & temporalis humanitas, & eo tenore vtriuſque naturæ facta eſt vnitas, vt impoſſibile ſit, quod iunctum eſt ab inuicem ſeparari; ſed Verbum & caro ſic ſunt vna eſſentia, vt perfectam & integram ſincera coniunctio faciat vnitatem. Nec iniuria eſt, ſed gratia Dei, ſi quod minus videtur digniori iungatur; cum inferior natura contumeliam probrumque peccati non contrahat: nec eſt minoratio maieſtatis, profectio paupertatis; nec altitudinem Dei in aliquo humilitas diſpenſatoria dehoneſtat.] Ex eo quod addit, inferiorem naturam, caruiſſe in Chriſto contumelia peccati, vides anteriora illa verba, quibus dixit Verbum & carnem eſſe vnam eſſentiam, nō ſordere errore Monophyſitarum. Vnam ergo eſſentiam dixit, pro vno compoſito, ex Verbo & humanitatis partibus, quod compoſitum, agnoſcit nunquam fuiſſe diſſolutum.

Capreolus Carthaginenſis Epiſcopus, in nuper edita epiſtola contra Neſtorianos ad Vitalem & Conſtantium, latè confirmat, nunquam Verbum diſceſſiſſe ab humanitate Chriſti, eiuſue partibus. Seligo quædam. [Nemo ſacrilego ſpiritu audeat ſeparare, quod videt in cœlo & in terra, vnitate inſeparabili permanere. Sicut enim ab omnipotentia Deitatis, homo Chriſtus IESVS eſſe non poteſt alienus; ita & ab his quæ in hominem & circa hominem geſta ſunt, ſeparari non poteſt Deus. Natus ergo eſt homo qui nondum fuerat, quia Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Simili modo paſſus eſt impaſſibilis per paſſibilem quem ſuſcepit, & immortalis mortuus eſt, & qui nunquam moritur, reſurrexit. Neque enim vel in paſſione defuit illi homini Deus, alioquin non eſt Dominus gloriæ crucifixus. An dicimus Deum in ſuſcepto homine, etiam apud inferos non fuiſſe?] Et infra [quis ille eſt qui petras ſcindi, terram commoueri, ſolem obſcurari, diem fugere, velum templi in duas diuidi partes effecit? Nunquid homo tantùm? Nonne etiam Deus? Ergo ei nec in cruce, nec in morte, nec in ſepulchro, nec in inferis defuit.] Hæc ille, vt S. Cyrillus in concilio Epheſino appellauit, *venerandus & multum religioſus Epiſcopus*, quem Vincentius quoque Lyrinenſis cap. 42. commonitorij *ſanctum* appellat ac celebrat. Nec eſt quod quis dicat illum agere de ſeparatione Neſtoriana quam ibi ex inſtituto impugnat. Quamuis enim id verum ſit, tamen ad errorem Neſtorij pertinet, ſeparare partem eſſentialem Chriſti, à Deo; etiamſi ab alia abiunctam per mortem, idque apertè intendit S. Capreolus vniuerſa propè epiſtola.

183. S. Leo ſerm. 17. de paſſione tractandum proponit quomodò Pſalm. 21. Chriſtus ſe à Patre derelictum conteſtetur. [Ne ſimplex & incurioſus auditor ita acciperet verba dicentis, *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquiſti?* tanquam fixo Ieſu in crucis ligno, paternæ ab eo Deitatis omnipotentia receſſiſſet, cum in tantam vnitatem Dei & hominis natura conuenerit, vt nec ſupplicio potuerit dirimi, nec morte diſiungi. Manente enim in ſua proprietate vtraque ſubſtantia, nec Deus dereliquit ſui corporis paſſionem, nec Deum fecit caro paſſibilem: quia diuinitas quæ erat in dolente, non erat in dolore.]

S. Fulgentius ad q. 1. Ferrandi *ſub medium*. [Illo quoque exemplo, inſeparabiles perſonas Patris, & Filij, & Spiritus ſancti conuenit vt credamus, quod ipſe vnigenitus Deus, ſic in vnitate perſonæ ſuæ, naturam diuinam humanamque coniunxit, atque vniuit, vt à ſe omnino non poſſent ſeparari. In vna enim perſona vnigeniti Dei, qui tanquam ſponſus proceſſit de thalamo ſuo, inſeparabilis permanet vtriuſque naturæ vnitio. Nec ideò debet aliquis æſtimare vtramque ab inuicem diuelli potuiſſe naturam, quia per ſuſceptionem mortis, & caro exanimis in ſepulchro iacuit & anima in infernum carne moriente deſcendit. Quandoquidem etiam cum interueniente morte anima diſceſſiſſet à carne, inſeparabilis in Chriſto vtraque natura permanſit quia nec in inferno animam ſuam, nec in ſepulchro animam ſuam, Diuinitas immenſa deſeruit: In tantum autem inſeparabilis eſt in Chriſto vtraque natura, & ex hoc Eutyches in errorem caderet; & vnam videns in Chriſto perſonam, vnam quoque in eo naturam impiè prædicaret, volens confundere, quod vidit ſeparari non poſſe.] Et lib. 3. ad Traſim. c. 25. adducto textu ex c. 19 Ioan. quo narratur Chriſti corporis ſepultura, addit. [Ecce facta diſtinctione diuinitatis, & carnis, & animæ, quantum ad proprietatem ſubſtantiæ attinet, ſolum corpus Ieſu dicit de cruce depoſitum, aromatibus conditum, & linteis obuolutum. Propter vnitatem verò perſonæ, quoniam Deus hominem quem ex virginis vtero ſuſcepit, nec in morte, nec in ſepulcro deſeruit, propterea ſecutus Ioannes adiecit: *Erat autem in loco vbi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum: in quo nondum quiſquam poſitus fuerat; ibi ergo propter Paraſceuem Iudæorum, quia iuxtà erat monumentum, poſuerunt Ieſum.* Verè diuino ſpiritu plenus, ſanctus Euangeliſta loquutus eſt, vt primitus, quid in Chriſto mortuum fuerit, & ſepultum, oſtendens, diceret acceptum corpus Ieſu, & ligatum, linteis cum aromatibus. Et quia quod Deus coniunxit homo non ſeparat, propterea non corpus Ieſu, ſed Ieſum dicit in monumento poſitum: ſciebat enim quod ille ſuſceptor pleni hominis Deus, totus eſſet cum carne ſua in ſepulchro, totus cum anima ſua in inferno, totus in mundo, totus in cœlo, totus in vnitate naturæ in Patre, de quo exiuit, totus per omnipotentiam diuinitatis ſuæ, in tota creatura quam fecit.] Tandem c. 34. [In ſepulchro ſecundùm veram carnem Chriſtus mortuus iacuit, & ſecundùm animam ad infernum Chriſtùs deſcendit; ſecundùm eandem animam, ab inferno ad carnem (quam in ſepulchro reliquerat) rediit; ſecundùm diuinitatem verò ſuam, quæ nec loco tenetur, nec fine concluditur, totus fuit in ſepulchro cum carne, totus in inferno cum anima, ac per hoc plenus fuit vbique Chriſtus, quia non eſt Deus ab humanitate quam ſuſceperat, ſeparatus, qui & in anima ſua fuit, vt ſolutis inferni doloribus ab inferno victrix rediret, & in carne ſua fuit, vt celeri reſurrectione corrumpi non poſſet.]

184. Anaſtaſius Sinaita cap. 3 *ὁδηγοῦ in fine*, inter puncta quæ catholicum cum Theodoſianis aut Gaianitis acturum vult execrari illud ponit. [Qui diuinitatem Chriſti à corpore ſeiunctam dicat in cruce, ſeu motu merito, ſeu quouis alio loco.]

S. Damaſcenus l. 3. fidei cap. 27. [quanquam mortuus eſt vt homo, & ſancta eius anima ab incontaminato ſeparata corpore; non tamen diuinitas ab vtroque ſeparata remanſit; ab anima inquam & corpore: & neque ſic, una hypoſtaſis in duas deſecta eſt hypoſtaſes. Nam & tunc corpus & anima ſecundùm idem à principio in verbi hypoſtaſi habebat exiſtentiam. Et

ipſis

Digitized by Google

ipſis in morte ab inuicem ſeparatis, vnum quodque eorum manſit, vnam Verbi habens hypoſtaſim. Quare vna Verbi hypoſtaſis, & Verbi, & animæ, & corporis fuit hypoſtaſis: nunquam enim neque anima, neque corpus, propriam habuere hypoſtaſin, præter eam quæ Verbi eſt hypoſtaſis. Vna enim ſemper Verbi hypoſtaſis, & nunquam duæ: quare vna ſemper Christi hypoſtaſis. Quo fit, vt etſi localiter anima à corpore ſeparabatur, hypoſtaticè tamen per Verbum vniebatur.]

Heſychius in cap. 21. Leuit. exponens quid ſibi vellet quod ſummus Sacerdos vetabatur aperire caput, & veſtimenta ſua diſcindere, cum Sacerdotem illum Christi imaginem per alia pleraque eſſe docuiſſet, addit de Chriſto, [Hic caput ſuum non diſcooperuit, nec veſtimenta ſua conſcidit. Caput ſuum non diſcooperuit, quia à Patre ſuo, qui eius caput appellatur, nec paſſiones carnis ſuſtinens, ſeparatur. Sed nec veſtimenta conſcidit, id eſt, carnis. Ex quo enim Verbum caro factum eſt, ineſt totus ſuæ carni, & nunquam ab ea, nec à crucifixa, nec à ſepulta, nec aliud quidlibet paſſa, quod ad naturam noſtram pertinet, ſe abſcidit.]

185. Alcuinus lib. 3. de Trinit. c. 16. [In nulla proprietate operum quæ naturas diſtinguunt in Chriſto, diuinitas deſeruit humanitatem, nec etiam in ipſa paſſione. Quod vt faciliùs intelligi poſſit, exemplis fides corroboranda eſt: Verbi gratia, dicamus, ſecuris ictu, arborem cum verberaueris, & ſplendorem in ea ſimul percuſſeris, arbori quidem vulnus infligis, ſolem verò cuius & ſplendorem ſimul percutis & calorem, impaſſibiliter derelinquis. Quod ſi arborem, ictu ſecuris percuſſam, ſol non deſerit, quantò magis ſanctum ſuũ Dei filius, quod eſt Verbum, in paſſione non deſeruit? Quamuis ipſa diuinitas, impaſſibilis ſemper in ſua permaneat natura, ſicut Moſe, duce populi Dei vidente, rubus flammam habuit, ſic verè paſſa eſt humanitas Christi. Et ſicut verè non incenſus eſt rubus, ſic verè non paſſa eſt diuinitas. Non tamen alicubi diuinitas humanitatem, ex quo in vnitatem ſuæ perſonæ aſſumpta eſt, deſeruit: verùm etiam de eodem matris vtero, idem Deus, homo factus, exiuit: & in cruce idem Deus, homo factus pependit: & in ſepulchro idem Deus, homo factus, iacuit: ſed in ſepulchro ſecundùm ſolam carnem, idem Deus, homo iacuit: & in infernum ſecundùm ſolam animam deſcendit. Quicquid enim in Chriſto factum eſſe legitur, ab vno Chriſto, & ab vno Dei Filio, geſtum eſſe, nullus Catholicus dubitare debet. Hæc verò & omnia, perſonaliter totus Chriſtus dignatus eſt agere.]

An profecit Alcuinus ex Arrobio in Conflictu cum Serapione? Illud ſanè opus allegat Epiſtola ad Flauium Metium deſcripta parte loci in hanc rem inſignis ex lib. 2. dicti operis. [Memor eſſe debes (inquit Arrobius) exempli lanæ & ſanguinis conchylis. Cum ergo facta fuerit hæc lana per admiſtionem ſanguinis purpura, cum netur, aut filatur, aut torquetur, lana vtique recipit maieſtatem. Numquid nam quæ torquetur, à purpureo colore deſeritur? Addo & aliud exemplum. v.g. dicamus. Securis ictu arborem cum verberaueris, & ſplendorem ſolis ſi eum ſimul percuſſeris; arbori quidem infligis vulnus, ſolem verò & ſplendorem ſimul percutis, & calorem impoſſibilem derelinquis. Quod ſi arborem ad ictum percutientis Sol non deſerit, quantò magis ſanctum ſuum nequaquam Dei Filius quod eſt Verbum in paſſione deſeruit? Et ſicut verè rubus flammam habuit, ſic verè paſſus eſt Filius hominis: Et ſicut verè non incenſus eſt, ſic verè non paſſus eſt Filius Dei.]

Nicephorus Conſtantinopolitanus in ſua profeſſ. fidei ad Leonem Papam, ſic præter cætera de Chriſto habet. [Credo corpus ſuum ſepulturæ contraditum, incorruptum conſeruaſſe, nullo quidem modo ab arcana illa inexplicabilique vnione diuulſum, etſi illud (tridui illo interuallo) anima fuerit ſpoliatum. Cum qua anima, & ipſe quoque ad inferos deſcendit, iiſque qui in carne erant ſpiritibus, (quemadmodùm Apoſtolorum Coryphæus diuinus Petrus exponit,) reſurrectionem prædicauit, libertatemque & redemptionem impertiuit.]

Petrus Damiani lib. 5. epiſt. 13. [Si quibus datum eſt perſpicaci mentis intuitu incarnati Verbi penetrare myſterium, veraciter aſtruxerunt, in tam inſeparabilem vnionem, vtramque concurriſſe naturam, vt ne in morte quidem Chriſti, diuinitas à carne potuiſſet abiungi: alioquin non eſſet verus Deus, ſi vel in ipſo mortis articulo deſineret eſſe Deus. Hinc eſt quod ait B. Ambroſius: Caro quidem Chriſti guſtauit mortem, ſed impaſſibilis Dei virtus non exiuit de corpore. Magnus etiam Leo Papa non diſparem huius rei protulit in ſuo ſermone ſententiam: Niſi verbum, (inquit,) caro fieret, & tam ſolida exiſteret vnitas in vtraque natura, vt à ſuſcipiente ſuſceptam nec ipſum breue mortis tempus abiungeret, nunquam valeret ad æternitatem redire mortalitas. Idem quoque alibi: Deitas, quæ ab vtraque ſuſcepti feminis ſubſtantia non receſſit, quod poteſtate diuiſit, poteſtate coniunxit.]

186. S. Bernardus l. 5. de conſider. cap. 9. [Tantam tamque expreſſam vnionis vim in ſe præfert ea perſona in qua Deus & homo vnus eſt Chriſtus, vt ſi duo illa de ſe inuicem prædices, non erraueris: Deum videlicet hominem, & hominem Deum verè Catholiceque pronuncians. Non autem ſimiliter vel carnem de anima, vel animam de carne, niſi abſurdiſſimè prædicas, etſi ſimiliter anima & caro vnus ſit homo. Nec mirùm ſi non æquè potis anima ſit ſua illa vitali, etſi non parum valida intenſione connectere, atque ſuis affectibus aſtringere ſibi carnem, vt ſibi diuinitas hominem illum qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute. Longa catena & fortis ad aſtringendum, diuina prædeſtinatio: Ab æterno eſt enim. Quid longiùs æternitate? Quid diuinitate potentiùs? Inde eſt quod nec morte incidente, vllatenus intercidi hæc vnitas potuit, etſi carne & anima ab inuicem ſeparatis. Et fortaſſis hoc ſenſit ille, qui ſe indignum profeſſus eſt ſoluere corrigiam calceamenti huius.] Et continenter cap. 10. [Sed & illa tria ſata de Euangelio mixta & fermentata in panem vnum, ſi quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongruè id mihi facere videbitur. Quam benè ea mulier fermentauit, vt nec diuiſione quidem facta carnis & animæ, à carne vel anima Verbum diuideretur? Manſit & in ſeparatione inſeparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit ſeparatio, potuit vnitati præſcribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis, ſiue diſiunctis duobus, nihilominus perſeuerauit in tribus vnitas perſonalis. Æquè vnus Chriſtus, vnaque perſona Verbum anima & caro, etiam mortuo homine perdurauit. In vtero virginis (vt ſentio ego) commixtio hæc & fermentatio facta eſt: & ipſa mulier quæ miſcuit, & fermentauit. Nam fermentum non immeritò fortaſſe dixerim, fidem Mariæ. Planè beata quæ credidit, quoniam perfecta ſunt in ea, quæ dicta ſunt ei à Domino. Perfecta autem non eſſent, ſi quo minus iuxta verbum Domini eſſet fermentatum totum, & perpetuò fermentatum ſeruans nobis tam in morte quàm in vita pariter, vnum atque integrum mediatorem Dei & hominum, cum ſua Deitate, hominem Ieſum Chriſtum.]

Locum S. Cyrilli quo *indimobiliter, & indigreſſibiliter* vnitum fuiſſe Deum humanitati Chriſti, profitetur, adducit in hanc rem Palacius Enarrat. 1. in c. 8. Ioan. *in fine.* & habetur apud Cyrillum l. 5. in Ioan. c. vltimo ſed Clyctouæi non Cyrilli, conſtat eſſe eum locum.

Cur

Digitized by Google

Cur decuerit vnionem hypoſtaticam eſſe perpetuam.

187. De Patrum ergo conſenſu in hoc puncto, dubitare non licet. Rationem congruentiæ, S. Thomas in 3.d.21.q.1.art.1. triplicem profert. Nempe quod cum Deus ſit immutabilis, par fuerit coniunctionem perfectam cum eo factam, perſtare immutabilem ac perpetuam. Item quod non decuerit Chriſtum in morte quam pro Patris obedientia excepit, amittere dignitatem priſtinam vnionis. Tandem quod ita fuerit neceſſarium, vt quæ poſt mortem facturus erat, meritò pro nobis non deſtituerentur. Poſtrema hæc ratio non eſt admittenda; quia Chriſtus veniente mortis nocte, nihil potuit operari, id eſt, nihil nobis vltra potuit mereri; cæteræ, non malæ ſunt. Magis tamen placet ea ratio quam idem S. Doctor adhibet 3.p.q.50.art.2. Eamque nos ex Nyſſeno iam produximus. Nempe quod dona Dei ſint ſine pœnitentia, vt dicitur Rom.11. ideoque cum Deus collatam ſemel gratiam adoptionis nemini eripiat abſque culpa ſua, multo minùs amouere debuit gratiam vnionis ab anima & corpore Chriſti ſui, qui peccatum non fecit. Accedit quod corpus & anima in triduo, ſemper retinuerunt illum ordinem ad componendam humanitatem, quem ante habebant; & ad eam denuo conflandam, iterum fuerunt ad inuicem coniungenda. Quare ſicut eo titulo ante triduum illud copulabantur Verbo, ita & in triduo coniuncta Verbo manere congruum fuit. Tandem decentiſſimũ fuit, vt quò corpus hominis per peccatum trahitur, nempe ſepulchrum, & quò anima demergenda erat eandem ob cauſam, eò Dei corpus & anima malo noſtro medicinam facientia deuenirent; quod exprimo elegantiſſimis verbis Fulgentij lib.3.ad Traſim cap.30. [Reſtabat ad plenum redemptionis effectum, vt illuc vſque homo ſine peccato à Deo ſuſceptus deſcenderet, quouſque homo ſeparatus à Deo, peccati merito cecidiſſet; id eſt ad inferum, vbi ſolebat peccatoris anima torqueri, & ad ſepulchrum vbi conſueuerat peccatoris caro corrumpi: ſic tamen vt nec Chriſti caro in ſepulchro corrumperetur; nec inferni doloribus anima torqueretur: quoniam anima immunis à peccato, non erat ſubdenda ſupplicio, & carnem ſine peccato, non debuit vitiare corruptio. Nam quia peccans homo meruit in ſeipſo per ſupplicium diuidi, quia maluit à Deo, qui diuidi non poteſt, præuaricationis reatu diſiungi; propterea factum eſt, vt peccatoris mors, carnem peccati ad ſepulchrum corrumpendam perduceret, animam inferno torquendam protinus manciparet. Sed hæc vlciſcentis Dei æquitas fecit, quæ ideò taliter peccatorem addixit, quia ne peccaret, ante prædixit. Hæc fuit retributio peccatori reddenda, vt iuſtè peccati ſupplicium lueret, qui Deo iuſto iniuſtè peccaſſet. Vt autem peccator fieret gratuito munere liberatus; factum eſt, vt mortem corporis, quam à Deo iuſto peccator homo pertulerat iuſtè, Dei filius à peccatore pateretur iniuſtè, & ad ſepulchrum perueniret caro iuſti, quouſque fuerat caro deuoluta peccati; & vſque ad infernum deſcenderet anima Saluatoris, vbi peccati merito torquebatur anima peccatoris. Hoc autẽ ideò factum eſt, vt per morientem temporaliter carnem iuſti, donaretur vita æterna carni, & per deſcendentem ad infernum animam iuſti, dolores ſoluerentur inferni.] Cæterùm non tam his cõgruentijs, quàm allatis Scripturæ & Patrum teſtimonijs, certam cenſeo hanc veritatem: circa quam fœdè impegit quidam recentior, adductus à Palacio in cap.8. Ioan. enarrat.1. *ſub finem*, cum dixit animam & corpus Chriſti, per mortem deſiiſſe Verbo coniungi.

Nonnulli PP. viſi ſenſiſſe contrarium.

188. In contrarium opponi poſſunt loca S. Hilarij can.33. in Matth. & Ambroſij l.10. in Lucam, quibus mixtum fuiſſe ſcriptorem illum refert Palacius. Verba S. Hilarij explicantis magnam Chriſti vocem in cruce, ſunt iſta. [Clamor ad Deum, corporis vox eſt recedentis à ſe Verbi Dei conteſtata diſſidium. Denique cur relinquatur, exclamat, dicens. *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquiſti?* Sed relinquitur, quia erat homo etiam morte peragendus.] Hilarium expreſſit Ambroſius, cum de eodem Chriſti in cruce clamore, dixit, [Euidens manifeſtatio conteſtantis Dei, ſeceſſionem diuinitatis & corporis. Sic enim habes, *clamauit IESVS voce magna, dicens; Deus, Deus meus, reſpice in me: quare me dereliquiſti?* Clamauit homo diuinitatis ſeparatione moriturus. Nã cum diuinitas, mortis libera ſit; vtique mors eſſe non poterat niſi vita diſcederet, quia vita diuinitas eſt.] His in locis præter autoritatem dictorum Patrum, ingerit moleſtiam derelictio illa à Patre quam Scriptura Chriſti nomine tradit. Cum enim Pater non copularetur huic humanitati, niſi mediante Filio, planè ſi Pater eam deſeruit, multo magis deſeruit illam Filius ipſe, qui eſt formalis terminus coniunctionis.

Addi poſſunt alia Patrum loca idem ſententia. Euſebius 4. de demonſt. c.12. [Tanquam homo ad ſepeliendum dedit corpus, à quo tanquam Deus diſceſſit.] Leporius Presbyter in libello ſuæ emendationis, per B. Auguſtinum & Africanam Synodum approbato, quemque tanquam Catholicum celebrat Ioannes 2. Epiſto. ad Senatores, & Caſſianus l.1. de incarnatione c.5. ac Facundus Hermian. l.1. pro tribus capit. c.4. in eo inquã libello, Leporius ſic ſcribit, refellens ſuum olim peruerſum ſenſum de verbis illis *Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* [Velut carnis ipſius voce vtens ponens præteritum pro futuro, quia per mortem crucis neceſſariò terrenum corpus erat à Deo pro tempore relinquendum, non ſolùm à Deo, verùm etiam ab anima ſua, quæ erat vnita cum Deo, hoc ipſum priuſquàm fieret, nobis moriens teſtaretur. Non enim tradito ſpiritu, caro mortua poterat hoc clamare; alioquin mortuum Chriſtum in veritate, quis crederet? Deus non in paſſionibus hominem, qui in homine ſecundùm carnem dignatus eſt pati, ſed corpus in morte, & iuxta legem exceſſus humani, diuinitas cum vnita ſibi anima, non crucifixum hominem reliquit in pœnam, ſed exanimem carnem deſeruit ad tempus.]

Sed & Vitalis ac Conſtantius, Epiſtola ad Capreolum Carthaginenſem contra Neſtorianos, hæc habent [ſed & hominem purum dicunt pependiſſe in cruce comprehenſum. Aiunt, receſſit Deus ab eo. Quibus paruitas noſtra ſic dixit. Nunquam Deus receſſit ab homine adſumpto, niſi quando dixit de cruce, *Eli Eli lamma ſabactáni. Deus, Deus meus, quare me dereliquiſti?*] Neque id in eis poſtea improbauit Capreolus, dato ad eos reſponſo, ſed agnoſcit, qui hæc ſcripſerant veram fidem tenuiſſe, & eoſdem ob auerſionem à Neſtorianis collaudat. Denique apud Niſſenum in orat. catech. c.35. hæc habentur inter exponendum trinam baptiſmi merſionem. [Quoniam motus noſtræ ſalutis, ad effectum & opus non adeò eſt deductus ex præeunte doctrina quantũ per ea ipſa quæ fecit qui cum hoc homine ſubijt Societatem, vt qui re ipſa vitam ſit operatus: vt per carnem rurſus aſſumptam & ſimul deificatam, ſimul afficeretur quicquid eſt ei cognatum & genere coniunctum; neceſſariò excogitandus erat aliquis modus, in quo in ijs quæ fiunt, eſſet cognatio aliqua eius qui ſequitur, cum eo qui præit ac ducit.] Hanc cognationem mortis & reſurrectionis Chriſti, nobiſcum intercedere monſtrat Nyſſenus, in Chriſti ſub terram collocatione, & reſurrectione, ſignatis per

Digitized by Google

noſtram intra aquam merſionem, & emerſionem. Et homini quidem, diuinitùs inflictam eſſe mortem docet, vt cum per mortem vitium effluxiſſet, poſtmodum homo nitens ac planè purus reſurgeret. Id quod in Chriſto perfectiſſimè ſeruatum tradit. [Nam & per mortem diſiuncta fuerunt quæ erant vnita: & rurſus coniuncta ſunt quæ erant diſcreta: vt purgata natura in diſſolutione eorum quæ naturaliter coïerant, animæ, inquam, & corporis, eorum quæ fuerant ſeparata reditus, ab aliena admiſtione eſſet purus.] En carnem rurſus aſſumptam, & ad ſtatum priſtinum reditus eorum quæ fuerant ſeparata.

Exponuntur.

189. Nihil hic propoſitum eſt, quod difficultatem meritò faciat, præter autoritatem SS. Hilarij & Ambroſij, quos vix excuſationi locum dare, affirmat Suares 3.p.q.90. art.2. Eos tamen excuſauit Maldonatus Matth. 27. v.46. dicens, id tantùm voluiſſe, ita paſſum, ita mortuum Chriſtum fuiſſe, ac ſi ab eo diuinitas receſſiſſet. Quo recidit reſponſio Palacij ſupra, poſt Magiſtrum in 3. diſtin. 2. diſceſſiſſe diuinitatem ab humanitate quoad protectionem, & quatenùs noluit obſtare morti eius. Et ſanè non Verbum ſed Pater Filium in eo articulo dereliquiſſe dicitur: Cùm tamen Filius potiùs dereliquiſſe humanitatem dicendus fuiſſet, ſi de derelictione hypoſtaticâ ageretur. Quod ſi Patres illos in prædicto ſenſu accipere detrectaremus, fatendum eſſet, eos cenſuiſſe cum Arrianis, diuinitatem fuiſſe Chriſto pro anima, atque ita eius abceſſione, Chriſti mortem accidiſſe: id enim ſonat crudè, ſic accepta illorum ac præſertim Ambroſij verba. At eum errorē SS. illis Patribus in mentem non veniſſe, eſt extra dubium. Tandem, de eadem derelictione humanitatis accipiendi ſunt hi Patres, de qua Chriſtus, verbis illis quibus ipſi tantum nituntur, egiſſe cenſendus eſt, cum dixit Patri, *quare me dereliquiſti?* Manifeſtiſſimum verò eſt, Chriſtum Dominum eo loco de ea ſola derelictione egiſſe, qua per ipſiuſmet Chriſti voluntatem, permiſſus eſt, abyſſo dolorum ipſique morti ſubiacere, vt poſuit S. Leo ſerm. 16. de paſſio. & optimè quoque ſerm. 17. c. 2 verbis illis [non aberat à Patre Filius, nec à Filio Pater: & illa Deitas incommutabilis & inſeparabilis Trinitas, nihil ſui poterat à ſe habere diſcretum. Quamuis enim ſuſceptæ incarnationis diſpenſatio, ad vnigenitum Dei Filium propriè pertineret; ſic tamen Pater non abiungebatur à Filio, quemadmodùm caro non diuidebatur à Verbo: Ideo ergo Ieſus voce magna clamabat, dicens: *Quare me dereliquiſti?* vt notum omnibus faceret, quare oportuerit eum non erui, non defendi, ſed ſæuientium manibus derelinqui; hoc eſt, Saluatorem mundi fieri: & omnium hominum Redemptorem, non per miſeriam, ſed per miſericordiam, nec amiſſione auxilij, ſed definitione moriendi] Et mox: [Tradi Dominum paſſioni, tam fuit Paternæ quàm ipſius voluntatis, vt eum non ſolùm Pater relinqueret, ſed etiam ipſe ſe quadam ratione deſereret, non trepida diſceſſione, ſed voluntariâ ceſſione. Continuit enim ſe ab impijs crucifixi poteſtas; & vt diſpoſitione vteretur occulta, vti noluit virtute manifeſta.] Ex his ergo mens Catholica SS. Patrum qui in prima acie aduerſariorum locabantur, perſpicua videtur.

De Euſebio, minùs ſolliciti eſſe poſſemus, cum fuerit inter Arrianos eminentiſſimus, vt optimè reuincit Billius l. 1. obſeru. ſacrarum cap. 27. & 29. & iam olim Epiph. in 2. Nicæna Synodo actio. 6. ac 5. Hieronymus non ſemel, nequicquam hunc æthiopē lauante Trapezuntio in præfatione ad ſuam librorū de præparatione Euāgelica interpretationē aut veriùs interpolationem. Arrianos autem, mortem Chriſti per abſceſſum diuinitatis expoſuiſſe, inde conſtat, quod diuinitatem dicebant Chriſto fuiſſe prò anima. Nihilominus locus qui ex Euſebio adductus eſt, nihil viget. In eo enim tantùm ait Euſebius, Chriſtum non obijſſe inuitum aut metuentem, ſed voluntarium & alacrem; & idcirco non ait, Deitatem deſeruiſſe corpus Chriſti, ſed Chriſtum diſceſſiſſe à corpore tanquam Deum. Et rationem hanc reddit, quæ interpretationem propoſitam clarè exhibet. [Quum enim altiùs vocem emiſiſſet, & Patri dixiſſet, *Commendo ſpiritum*; ſolutus à corpore abijt, neutiquam expectans dum mors ad ipſum accederet, ſed illam cunctantem ac veluti ceſſantem, ac potiùs conijcientem ſe in pedes & fugitantem, ipſe à tergo inſequens atque impellens, æternaſque abditiorum tenebrarum portas refringens, & mortuis qui illic catenis mortis impliciti erant, remeandi ad vitam iter, retrorſum aperiens. Hac ſanè ratione, ipſius etiam corpus mortuum, excitatum eſt.]

Cœteri qui obijciebantur, non ſunt explicatu difficiles, vixque eſt quod nos remorentur. Leporius, quod attinet ad animam, diſertè profitetur catholicam veritatem propoſitam. Quantum verò ad corpus ſpectat, quod ait, Verbum deſeruiſſe carnem ad tempus, accipiendum eſt de deſertione protectionis, vt mors in illam poſſet irruere, alioqui ſibi intra paucas lineas contradiceret; cum expreſsè addat, tam Deum in ſepulchro tacuiſſe, quàm ad inferos deſcendiſſe, quod niſi ſalua vnione Verbi cum corpore exanimi, nullo modo intelligi poteſt. Eodem modo exponendi ſunt Hiſpani illi, ſcribentes ad Capreolum, qui videtur eos ſic intellexiſſe, cum tam diſertè tamque fusè tradat, Verbum neque corpus neque animam dimiſiſſe; neque tamen alijs ad quos ſcribit, contrarium ſenſum etiam pro mortis triduo impingat, ſed tantùm Neſtorianis. Denique apud Niſſenum, caro rurſus aſſumpta, non eſt caro Chriſti; poſt triduum vnita denuò perſonæ Verbi, ſed ibi illud *rurſus*, ab interprete poſitum eſt, pro *ac etiam*; locatumque eſt intra periodum cum adiectiuo *aſſumptam* non abſque ambiguitate & erroris periculo; cum meliùs locari potuiſſet in membri illius fronte; qua ratione, nullum ex verbis Niſſeni patrocinium aduocatur errori de quo agimus. Multò minùs fauent eidem errori poſtrema Niſſeni verba, quæ ad iteratam corporis & animæ conſertionem pertinent, non ad iteratam corporis & animæ cum Verbo copulationem.

Vnio præputij, & ſanguinis Chriſti, quàm diuturna.

190. Non poteſt igitur eſſe dubium, quin vnio hypoſtatica inter corpus Chriſti exanime, & Verbum; ac etiam inter animam ſeparatam & Verbum, perpetua fuerit, ac ne Chriſti quidem morte ſit diſrupta. Itaque ex eo capite hæc vnio nulli alteri cedit ea nobilitate ſecundùm quid quæ ex firmitate, & tenacitate vnionis petitur. Supereſt tamen dubitatio, an nonnullæ corporis partes quas certum eſt fuiſſe aliquando à Verbo aſſumptas, & poſtea à reliquo corpore ſunt abiunctæ, manſerint Verbo vnitæ. Nec ago de minutis illis particulis animatis, quæ per actionem caloris naturalis è Chriſto euaporabant: (eas enim iam dixi dimiſſas à Verbo fuiſſe:) ſed ago de alijs quibuſdam partibus ſenſibilibus quas à Chriſti corpore abiunctas liquet & manſerintne Verbo vnitæ, ſuppoſito, quod reſumptæ poſtea in Chriſti corpore non ſint, aut quamdiu abiunctæ manſerunt, controuerſia eſſe poteſt. Eiuſmodi ſunt, præputium infanti Chriſto abciſſum in circumciſione, ac ſanguis & in circumciſione & in paſſione effuſus. De præputio certatum iam olim eſſe, cōſtat ex Boſtreno Lucæ 2. De ſanguine autem quantæ ſint excitatæ tragediæ tempore Pij II. nemo

in

Digitized by Google

in rebus Eccleſiaſticis adeò hoſpes eſt, vt ignoret. Ego de vtroque puncto ſic breuiter ſtatuo.

Præputium, nunquam reſumptum, ideoq; ſtatim deſtitutum vnione.

191. Præputium à Chriſto infante reciſum, non eſſe vnquam poſtea corpori Chriſti conſertum ac ne poſt reſurrectionem quidem, communiſſima eſt perſuaſio, ijs præſertim nixa narrationibus, quæ de eo præputio eiuſue particula quapiam certis locis nunc aſſeruata, circumferuntur in ſacris hiſtorijs. Romæ namque in Baſilica Lateranenſi, eo loco quem vocant *Sancta Sanctorum*, aſſeruatum fuiſſe præputium Chriſti, iactatum ſcribit Innoc. 3. l. 4. de Myſt. c. 30. nihil tamen definiſe auſus. At diſertè affirmat S. Brigitta l. 6. reuelationum c. 112. ex reuelatione Deiparæ. Inde anno 1527. in deprædatione vrbis Romanæ, furto à milite ſublatum, & calcatum, agri Romani pagum in Eccleſiam SS. Cornelij ac Cypriani tandem delatum, ibique cuſtodiri illuſtre ingentibus miraculis, ſcribit Toletus in c. 2. Lucæ annot. 31. At Gerſo p. 4. ſerm. in feſto Paſchæ ad illud, *pax vobis, in* 3. (vt vocat) q. *curioſitatis*, art. vulgò referri Chriſti præputium Pariſijs in palatio, & Brugis (nempe per partes,) ſeruari. Rurſus Franciſcus Coſterus, meditatione 4. ex 50, quas de vita Deiparæ edidit, teſtatur vrbem Antuerpienſem priuſquàm à Geuſijs hæreticis anno 1566. occuparetur, hoc theſauro gloriatam eſſe. Non diſpari caſu amiſiſſe diuinum hoc pignus Abbatiam quandam Pictauienſem, cui ab eo nomen eſt *Caroſilij* vulgo *Charols*, ſcribit Belleforeſtius t. 1. Coſmog. Anicienſis quoque, Chriſti Domini præputium inter ſacra lipſana viſendum exhibent, vt ſcribit Odo Giſſæus l. 1. hiſtoriæ Anicienſis c. 17. prolatis perantiquis verſibus peruetuſtæ reliquiariæ thecæ inſcriptis quos Petrus Exquilinus l. 2. c 27. & Sylu. in roſa aurea tract. 2. circa Euangelium diei Paſchalis Romæ ſcriptos, deque ſeruato Romæ tanto theſauro teſtes producunt. Tandem idem Giſſæus viſa abs ſe ſcribit perantiqua monumenta Abbatiæ Conquenſis in diœceſi Ruthenenſi, quibus narratur concreditum à Carolo magno ei Abbatiæ præputium Chriſti. Non hæreo ſcrutans an conciliari veritas tam varijs narrationibus queat, ſiue per factas ſubinde tranſlationes, ſiue per diuerſas particulas eiuſdem præputij, aut (quod mihi ob perpetui miraculi magnitudinem improbabile videtur, aſſeritur tamen à Vendelino in ſupplem. Gabrielis in 4. d. 44. q. 1. *in fine*) per replicationem in diuerſis ſimul locis diuinitùs factam. Vt etiam vna aliqua illarum narrationum falſitatis inſimularetur, ferri vtcunque poſſet, Omnino tamen ex tam multis narrationibus effici videtur, particulam illam ſanctiſſimo Chriſti corpori quandoque adiunctam, nunc in terris retineri. Vt enim omnes illæ narrationes reijciantur tanquam falſæ, nec Chriſtiana modeſtia ſinit, nec miracula ad pietatis fomentum, eumque cultum inſigendum alicubi diuinitùs patrata permittunt. Perſeuerat ergo in terris, præputium infanti Chriſto abciſſum; neque tamen deeſt Chriſto præputium, vt rectè ſtatuunt Titus Boſtrenus Lucæ 2. & ibidem Theophilactus. Medina 3 p. q. 54. art. 4. Suares t. 2. 3. p d. 47. ſ. 1. Collius l. 5. de ſang. Chriſti diſp. 7. c. 1. tametſi ambiguo circa hoc Origene 1. Periar, ac Gerſone ſupra, & Turrecremata cap. *inuitat.* de conſecrat. diſt. 2. verum ambiguitas illa diſpellenda eſt, quia ita fert integritas debita corpori Chriſti reſurgentis. Nec difficile fuit Deo, ſalua veritate reſurrectionis, & identitate corporis reſurgentis, efformare Chriſto præputium ex alia quapiam materia. Quia dummodò præcipuæ partes, ac ferè omnes aliæ, ſint eædem, mutatio in aliqua exili particula, cuiuſmodi eſt præputium infantis, non officit identitati morali corporis, quæ ad veram eius reſurrectionem ſit ſatis. Idque planè neceſſe eſſet admittere, etiamſi reſumptum eſſe præputium infanti Chriſto abſciſſum concederemus. Non enim particula infanti abſciſſa, poſſet aptari corpori perſonæ ad perfectam magnitudinem prouectæ, quale fuit corpus Chriſti cum reſurrexit. Iuxta propoſitam ergo doctrinam, non difficile intelligitur, quomodò & Chriſtus reſurgens præputio non caruerit, & tamen verum eſſe poſſit, ſeruari alicubi in terris præputium infanti Chriſto abſciſſum, aliquamue eius particulam.

Conſequenter verò addendum eſt, præputium ex quo à reliquo corpore fuit abciſſum, non manſiſſe vnitum diuinitati Deeſt enim fundamentum id affirmandi, cum per abciſſionem, deſierit eſſe pars corporis nec (vt ſuppoſui,) retinuerit ampliùs ordinem ad integrandum denuò corpus Chriſti. Ex quo principio, philoſophatur. D. Thomas circa ſanguinem à Chriſto fuſum, vt ſtatuat an vnionẽ retinuerit cum Verbo, vt videre eſt in 3. d. 2. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. ſanè ſi præputiũ abſciſſum nec à Chriſto reſumendũ mãſiſſet aliquãdiu vnitum Verbo, fatendum eſſet, & poſtea quoque manſiſſe vnitum, & ſemper retenturum eſſe vnionem, quod eſt incommodum. Hinc tamen nihil decedit firmitati illi vnionis hypoſtaticæ, quam aſſerebam. Neque enim ratio habenda eſt huiuſce exiguæ particulæ; præſertim quia in Iudaico populo, vnde Chriſtus ſecundum carnem fuit, à die octaua poſt infantis natiuitatem, omnibus ex lege deerat; vnde moraliter rem ſpectando, ab eo tempore non erat de integritate humanæ naturæ in Hebræis.

Idem de ſanguine fuſo in eius abſciſſione, ſtatuendum.

192. Venio ad Chriſti ſanguinem, qui vel in circumciſione, vel in paſſione ab agonia ad mortem vſque effuſus eſt. Priorem, fateor non fuiſſe à Chriſto rediuiuo reſumptum: Id quod rectè agnoſcit Collius l. 5. de ſangu. Chriſti diſp. 6. c. 3. Non enim vt Chriſtus poſſet idem numero reſurgere neceſſariũ fuit reſumi exiguum illum ſanguinem qui ex tantulæ particulæ reſectione profluxit: præſertim cum etiamſi daremus præputium fuiſſe à Chriſto reſumptum, (quod inficiati ſupra ſumus,) certum tamen ſit, ſanguinem qui tunc ex ea particula manauit, non ſuffecturum pro ea parte reſtituenda Chriſto, in ætate prouectiore, qualis Chriſti reſurgentis fuit. Quare ne miracula, quæ in reſumptione ſanguinis in circumciſione fuſi, iamque alia quàm ſanguinis forma donati, admittere neceſſe eſſet, gratis inuehamus; præſtat reſumptionem illam difſiteri. Vnde conſequenter addendum eſt, cum communi ſententia recentiorum quos refert & ſequitur Collius ſupra diſp. 8. cap. 6. ſanguinem illum non manſiſſe vnitum Diuinitati, contra Valentiam 3. p. d. 1. q. 5. p. 1. qui omnem à Chriſto fuſum ſanguinem vbicunque fuerit vel ſit, perſeueraſſe aut etiamnum perſeuerare Verbo vnitum pronunciat; ideoque afficiendum fuiſſe & eſſe cultu latriæ. Sed hoc quidem de cultu latriæ tali ſanguini debito quandiu perſtitit, veriſſimè affirmatur, quicquid ſecus viſum ſit Ricardo in 3. d. 2. art. 2. q. 1. quem deſero: non tam quia eam ſententiam damnatam eſſe hæreſeos à Clemente 6. affirmat Bzouius anno 1351. (vacillat enim fides illius damnationis; & eſſe confictam contendit Dermitius in Nitela Franciſca. Relig) quàm quia propter coniunctionem quam ſanguis alias cum Chriſto habuit, nihil procliuius eſt, quàm vt Chriſtus in eo adoretur, multò magis quàm in cruce: quæ tamen ob ſolum Chriſti contactum extrinſecum, & quia eius cruore perfuſa eſt, adoratur cultu latriæ. Inde tamen non ſequitur, poſt effuſionem perſeueraſſe vnionem ſanguinis illius cum Verbo. Illa quippe

Digitized by Google

quippe ſanguis nunquam reſumendus fuit, vt dictum eſt. At iuxta doctrinam D. Thomæ in 3.d.2.q.2.art.1. communiter probatam, ea tantum retinebant vnionem hypoſtaticam ſi Chriſto auellerentur, quæ ſeruabant ordinem ad Chriſtum: id eſt, quæ denuò Chriſti corpori coniungenda erant, eò quòd ita neceſſarium eſſet ad veritatem humanæ naturæ eiuſque integritatem Chriſto rediuiuo vendicandam. Accedit quod ſanguis in circumciſione fuſus, non ita multò poſt effuſionem, aliam quàm ſanguinis formam habuit. Cum autem hypoſtaſis Verbi ſit duntaxat ſupplementum ſupernaturale, collatum ijs Chriſti partibus quæ erant de veritate & integritate humanæ naturæ, cuiuſmodi non eſt amplius ſanguis, cum primùm aliam quàm ſanguinis formam ſuſcipit; mirum non fuit Verbum abſcedere à ſubſtantia illa poſt abiectam ſanguinis formam, iam non debita corpori ſuo, nec ad eius integritatem pertinente.

Neque verò, admittere ſubſtantialem mutationem in tali ſanguine, pugnat cum Pſaltis oraculo, *non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Id enim ita cadit in Chriſti corpus vniuerſum, vt tamen facta ſit in eo ſubſtantialis mutatio. Nam corpus Chriſti verè corruptionem non vidit, quatenus non abijt in puluerem, nec verſum eſt in aliud ſenſibiliter; ſicut videmus contingere ijs quæ vulgo dicuntur corrumpi. Mutatum tamen eſt ſubſtantialiter, quia ſubintrauit in illud exanime forma cadaueris, vt rectè ſtatuunt Fonſeca 7. Met.c.12.q. vnica ſect.10. Suares t.2.3.p.d.38.ſect.3. & Palacius in 3.d.21.diſp. vnica, refragantibus licèt Ægidio 3.p.q.76 n.14. & Raguſa d.60 §.2.coroll.3.qui coguntur ingens miraculum inuehere, affirmando materiam corporis Chriſti nudatam omni forma ſubſtantiali contra vniuerſum naturæ ordinem perſeuerasse, quamdiu anima abfuit. Suppono enim præter animam rationalem, non dari aliam in homine viuente ſubſtantialem formam, quæ abiecta anima poſſit materiam cadaueris informare. Si ergo hæc mutatio ſubſtantialis, & inſenſibilis corruptio, in partes corporis Chriſti quandoque animatas cecidit; multò magis cadere potuit in ſanguinem, qui nunquam animatur, & maximè in eum qui nunquam fuit reſumendus, cuiuſmodi fuit ſanguis in circumciſione fuſus, de quo nunc agimus.

De diuturnitate vnionis, ſanguinis in paſſione fuſi, varia placita.

193. Reſtat ſtatuendum de ſanguine per Chriſtum fuſo in paſſione; quem fuiſſe Verbo vnitum cum Chriſto inexiſteret, ſuppono ex ſupra diſputatis ſect.2.c.1. Manſiſſe tamen Verbo vnitum ex quo ſeparatum eſt à Chriſti corpore, negant Mayro in 4. d. 43. quæſt. 1. Suppl. Gabr. in 4.d 44.q.1. *Litera M.* & ipſe Gabr. lect. 53. in cano. *Litera K.* Rich. in 3.d.2.art.2.q 1.ad 2. Robertus de Licio ſerm.71. Quadrageſimæ, Franciſcus de Ruuere, poſtea Sixtus 4. libello de Chriſti ſanguine, qui refert idem fuiſſe Academiæ Pariſienſis iudicium. Argumentum Mayronij eſt, quia ratione eorum quæ in triduo manebant vnita Verbo, verum fuit affirmare, Deum aliquid ſubijſſe, aut feciſſe. v.g. eſſe ſepultum, & deſcendiſſe ad inferos, quia anima Verbo iuncta deſcendit ad inferos; & corpus Verbo vnitum, ſepulturæ datum eſt. Similiter ergo ſi ſanguis effuſus mãſiſſet vnitus Verbo, licuiſſet dicere, Deum eſſe in cruce, aut effuſum ſuper terram iacuiſſe, quia ſanguis aliquis Chriſti adhærebat cruci. & alius iacebat humi vbi effuſus fuerat. Cæteri DD. allegari ferè videntur inniti ijs narrationibus quæ ſanguinem verè à Chriſto fuſum in terris ſupereſſe teſtantur, quæ plurimæ ſunt, & naturaliter indubitatæ, vt mox dicam. Cum ergo in partibus à Chriſto non reſumendis non debuerit perſtare vnio, vt ſupra monſtrauimus; ſequitur ſanguinem à Chriſto fuſum quandiu reſumptus non eſt, manſiſſe abſque vnione ad Verbum; eſto is qui reſumptus eſt, cum delectus & ſepoſitus eſt ab alio extra Chriſtum rediuiuum in terris relicto, conſertus denuò fuerit Verbo.

Alij acerrimè contendunt, ſanguinem effuſum fuiſſe Verbo vnitum, æquè ac priùs cum Chriſto inexiſtebat. Addunt verò mox, id eſt poſt triduum, fuiſſe à Chriſto intra ſuam humanitatem reſumptum. Quod ſi paucæ aliquæ ſanguinis Chriſti particulæ, ſunt extra Chriſtum rediuiuum relictæ in terris, (quod fatentur eſſe veriſimile, vt videre eſt in Syluestro tract. 3. roſæ aureæ q.31. & in Leonardo de Vtino tract. de Chriſti ſanguine c.21. dub. 2.) negant eas fuiſſe vnquam Verbo vnitas, eò quòd non ſpectarent ad ſanguinem illum Chriſti qui Verbo copulatus eſt, ſed ad nutrimentalem, qui non eſt de humanæ naturæ veritate & integritate; atque adeò non coniungitur Verbo. Vel certè aiunt, eas nullo modo in Chriſti corpore fuiſſe ne ſub ratione quidem imperfecti illius ſanguinis quem appellant nutrimentalem; ſed aiunt eſſe ſanguinem miraculoſum, collectum ex imagine Saluatoris percuſſa Beryti, & per varias Orientis ac Occidentis Eccleſias diſtributum, vt habet Rom. Martyrologium 9. Nouembris, & latè Baron. anno Chriſti 765. qui ſimilia de alijs imaginibus transfixis & ſanguinantibus refert anno 446. & 560. Vtraque pars huius doctrinæ habetur ex D. Thoma 3.p.q.54.art.3.ad 3. & quodl.5.q.3.art. 1. Nominatimque poſterior pars quæ ſanguinem in terris relictum, ait non eſſe Chriſti ſanguinem, ſed miraculo ex imagine transfixa collectum, tribuitur S. Athanaſio in libello de paſſione imaginis dom.c.7. vbi poſt narratum Berytenſe miraculum, ſubduntur hæc verba. [Hæc eſt vera & vehementer credula ratio, de cruore lateris Domini noſtri Saluatoris, qui profluxit de ſancta imagine eius, quæ crucifixa eſt in Syriâ, in Beryto ciuitate. Hic eſt ſanguis ille Dominicus, qui apud pleroſque repertus eſſe dicitur, nec aliter æſtimandum eſt à verè Catholicis, præter id quod ſcribitur à nobis: quaſi ex carne & ſanguine Chriſti, aliquid poſſit in mundo inueniri, niſi illud quod in ara altaris per manus ſacerdotum quotidie ſpiritualiter efficitur.] Ex transfixione quoque ſpecierum Euchariſtiæ, ſanguinem ſæpè fluxiſſe, proditum eſt hyſtorijs, quarum nonnullas annotauit Solarus l.2. de ſacra ſindone c.3. de vtriuſque ſententiæ hactenus propoſitæ fundamentis, videndus qui duorum Ordinum circa eas diſſidentium concertationem deſcribit Gobelinus (id eſt Pius 2.) commentar. l.11. & Wadinghus anno 1351.

Tertiam ſententiam circa hoc punctum, iniuiſſe videtur Leonardus de Vtino tract. de ſanguine Chriſti c.20. & 21. diſtinguens duplicem vnionem ad Verbum in Chriſti ſanguine perfecto, & non nutrimentali. (Nam nutrimentalem, ſupponit nunquam fuiſſe Verbo coniunctum.) Vna illius ſanguinis non nutrimentalis, iamque à Chriſti corpore per effuſionem abiuncti vnio cum Verbo, eſſe poteſt perſonalis; ratione ſcilicet perſonæ Verbi: Alia verò eſſe poteſt in ratione diuinæ naturæ. [Stat enim (inquit c.21.) diuinitatem alicui vniri ſub ratione naturæ diuinæ, non tamen ſub ratione perſonæ. Nam Pater æternus, communicat Verbo & Spiritui ſancto ſuam diuinitatem, in qua vniuntur: non tamen ſuam perſonalitatem. Sic etiã potuit illi ſanguini effuſo remanere vnita Diuinitas Verbi, quamuis non remaneret illi vnita Verbi perſonalitas. Et hoc eſt quod in quæſtione vertitur.] Nimirùm in quæſt. an ſanguis effuſus retinuerit vnionem cum Deo, de qua tunc contentiones efferueſcebant. Vnionem ergo perſonalem cum ſanguine effuſo, hic autor initio capitis 20. putat eſſe incertam, & de ſuggeſto ſacro non proponendam. At vnionem naturæ diuinæ

Digitized by Google

diuinæ cum tali ſanguine, ſtatuit vt certam, & probat ex D. Thoma 3. p. q. 71. art. 5. vbi virtutem paſſionis Chriſti, aut virtutem diuinitatis in Chriſti paſſione demonſtratam, tradit vnitam fuiſſe prædicto ſanguini effuſo. Ex quo item S. Doctore 3. p. q. 66. art. 3. ad 3. idem autor probat, diuinitatis virtutem, atque adeò diuinitatem fuiſſe virtualiter vnitam Sacramentis nouæ legis, in quibus vis paſſionis & ſanguinis Chriſti continetur tanquam in inſtrumentis.

Exploſa ſanguinis illius vnio cum ſola Deitate.

194. Ex his tribus ſententijs circa vnionem hypoſtaticam ſanguinis Chriſti in paſſione effuſi, hæc poſtrema, prout ſonant verba, ſunt planè abſurda, & reijcienda. Tantum enim abeſt, vt dicere liceat, ſanguinem effuſum vnitum fuiſſe diuinæ naturæ non perſonæ, vt potiùs veriſſima ſententia ſuperiùs ſtabilita ferat, eam vnionem ad naturam diuinam eſſe impoſſibilem. Quicquid verò ſit de ea impoſſibilitate, certum eſt eam de facto nulla ratione admitti poſſe. Sic enim Pater & Spiritus ſanctus, æquè vniti eſſent illi ſanguini ac Filius, è cuius ſolius corpore profluxerat; & cui ſoli directè & formaliter vniebatur dum ſanguis corpori inexiſteret. Vnde nouam vnionem hypoſtaticam, ſublata perſeuerantia prioris, (quam tamen hic inueſtigamus,) admittere neceſſe eſſet, nullo ad eam inuehendam ſuppetente idoneo fundamento. Ratio verò qua Leonardus eam ſanguinis effuſionem cum diuinitate non cum perſona poſſibilem eſſe ſuadere tentat, eſt planè ridicula. Non enim ſi Pater communicat Verbo diuinitatem, dicendus eſt vniri cum eo in natura, non in perſona. Ea quippe communicatio, vt eſt notiſſimum, non eſt vnio duarum illarum perſonarum in natura diuina; ſed eſt identitas in eá. Itaque fruſtra vnitas & identitas eſſentiæ inter diuinas perſonas profertur ad ſtabiliendam poſſibilitatem vnionis ſubſtantiæ creatæ cum diuina natura. Inſulſiſſima item eſt probatio, quæ adhibetur ad probandam interceſſiſſe de facto eam vnionem diuinæ naturæ cum ſanguine fuſo. Non enim ſi virtus quæ originaliter diuina eſt, nec potuit niſi ex meritis perſonæ diuinæ per humanitatem operantis dimanare, concluſa eſt in Sacramentis nouæ legis, & in ſanguine fuſo, ſequitur diuinitatem eſſe vnitam ſubſtantialiter, ſiue ſanguini fuſo, ſiue noſtris Sacramentis. Hoc ne refelli quidem debet, eſtque adeò abſurdum, vt non ſit veriſimile, hunc autorem per eam vnionem cum natura diuina intellexiſſe quod verba ſonant, quodque prima eius probatio ferre videtur; ſed veriſimilius videtur, eum intellexiſſe duntaxat, coniunctionem moralem diuinitatis cum ſanguine, in effuſione tantoperè meritoria, quia erat ſanguis Dei: Vt vt ſit, negari non poteſt, autorem cum quo agimus, præterquàm quod vniuersè negat vnionem perſonalem ſanguinis fuſi, admodum implexè & confusè eſſe locutum: nec benè perſpexiſſe ſtatum quæſtionis quæ tunc agitabatur. Ait enim, quæſitum hoc, fuiſſe de hac ſua vnione cum diuinitate, non autem de vnione perſonali. At hoc falſum eſt. Lis quippe erat de vnione perſonali ſanguinis ad Verbum, non autem de vnione ad naturam, quæ eſt impoſſibilis; vel de vnione morali proximè explicata, quæ ſtatim ab actu effuſionis, & maximè durante triduo, aberat à ſanguine, nec illud vltra afficiebat niſi per extrinſecam denominationem à merito ſanguine confecto in puncto effuſionis voluntariæ, ſiue per Chriſtum acceptatæ. Explodatur ergo tertia ſententia tanquam abſona, & inutilis ad quæſtionem propoſitam. In vtraque duarum primarum eſt aliquid verum, & aliquid falſum, poteritque ex ambabus aliquid decerpendo, vera reſolutio concinnari.

Reiecti, qui totum illum ſanguinem, illico à Verbo abiunctum volunt.

195. Prima, falsò affirmat vniuerſaliter & abſolutè ſanguinem fuſum non fuiſſe vltra Verbo coniunctum: quod vniuersè loquendo, nullo modo eſt admittendum, improbaturque latè à tribus Thomiſtis coram Pio 2. diſputantibus, conclu. 2. eius libelli quem refert Sylu. in Roſa aurea tract. 3. q. 30. Improbatur item à Vaſque 3. p. d. 36. c. 4. Suare t. 2. 3. p. d. 47. ſect. 3. Hieronymo à Rua, controu. 4. Scolaſt. in 2. p. controu. Collio l. 5. de ſanguine Chriſti diſp. 2. c. 5 & 6. ſuntque qui contendant id damnatum eſſe à Clemente 6. (vt referri aiunt in Direct. Inquiſ. 2. p. q. 10.) & à Pio 2. Sed nihil ab his Pontificibus ſtatutum eſſe quod huc pertineat, multi annotarunt. Pius enim, expreſsè conteſtatus eſt, ſe rem indeciſam relinquere, vt teſtatur qui Pio proximè ſucceſſit Sixtus 4. in libello de Chriſti ſanguine. Clemens autem, tantùm tradidit vnionem ſanguinis Chriſti cum Verbo, nulla facta mentione ſanguinis poſt effuſionem ſpectati, de quo nunc diſputamus. Optima porrò ratio aduerſus primam illam ſententiam ex eo petitur, quod certum eſt, ſanguinem, loquendo indefinitè, pertinere ad veritatem & integritatem humanæ naturæ, ideoque à Chriſto reſurgente debuiſſe reſumi, & in triduo retinuiſſe habitudinem ac ordinem ad corpus viuum intra quod condendus erat exacto triduo. Sicut ergo anima Chriſti, itemque corpus, quia in triduo retinebant illum ordinem ad denuò compingendum Chriſtum, manſerunt vnita Verbo Dei, vt ſupra demonſtrauimus, ita & ſanguis effuſus qui denuò reſumendus à Chriſto fuit, manſit Verbo vnitus, per triduum ſeparationis à Chriſti corpore.

Argumentum verò quo id impugnabat Mayronius, inane eſt; quia ſanguis eſt tantùm pars integralis cum qua non fieri communicationem idiomatum, infrà dicemus: ideoque ratione ſanguinis, tametſi vniti, dici non potuit *Deus in terra iacet*, aut *Deus eſt in cruce*. Argumentum item cæterorum quos Mayronio adhæſiſſe dicebam, facilè ſoluitur. Nam admitto paucas quaſdam particulas ſanguinis è Chriſto effuſi eſſe in terris relictas, ſub alia paulò pòſt forma quàm ſanguinis: atque adeò conſequenter ad ſupra dicta, fateor eas non manſiſſe Verbo vnitas. Inde tamen non licet concludere, etiam ſanguinem qui reſumendus fuit, amiſiſſe vnionem cum Verbo, per triduum illud quo extra Chriſti corpus effuſum manſit. Nec argumentari licet ex permiſtione ſanguinis reſumendi, cum eo qui non erat reſumendus: quaſi eam ob cauſam, vſque ad factam vtriuſque illius ſanguinis ſepoſitionem, neuter debuerit eſſe Verbo coniunctus. Deo enim ſemper notum fuit, quis ſanguis reſumendus eſſet, quis relinquendus in terris. Vnde poſito quod aliquæ vtriuſque ſanguinis particulæ fuiſſent in oculis hominum permiſtæ, (quod non videtur poſſe cum fundamento afferri,) fuiſſe tamen Deo perfacilè, ſuperſtite ſemper vnione ad Verbum in ijs ſolis particulis quæ reſumendæ erant, eximere eas ſuo tempore; (hoc eſt in puncto reſurrectionis,) ab alijs non reſumendis: atque adeò iam à puncto effuſionis & ſeparationis à corpore, abiunctis à Verbo.

Et qui in eâ copiâ ſanguinis, nutrimentalem nunquam aſſumptum agnoſcunt.

196. Secunda ſententia, falsò inprimis diſtinguit in Chriſto, ſanguinem nutrimentalem nunquam aſſumptum, à ſanguine aſſumpto, & non nutrimentali. Eam quippe ſanguinis diſtinctionem, commentitiam eſſe, ſuperiùs demonſtratum eſt ſect. 2. c. 1. Perperam item con-

contendit hæc ſententia, ſi aliquis Chriſti ſanguis ſupereſſe hic dicatur, eum nunquam fuiſſe Verbo vnitum, nec fuiſſe niſi nutrimentalem, & ad integritatem humanitatis Chriſti nunquam pertinuiſſe. Hoc enim, etiamſi daremus eam diſtinctionem duplicis ſanguinis, vanam non eſſe, non poſſet niſi diuinando affirmari. Vnde enim conſtare poteſt quod ſanguis ille non fuiſſet niſi ex nutrimentali? Omitto argumentationem Baconi in 3.d.21.q. vnica. art.1. qui fusè perſequitur, tempore paſſionis nullum in Chriſto fuiſſe ſanguinem, qui ad veritatem humanæ naturæ non pertineret; atque adeò qui à Chriſto poſt reſurrectionem reſumendus non eſſet. Tandem quod ea tertia ſententia tribuebatur S. Athanaſio, duplici ſordet errore. Primus eſt, quod autor libri illius de paſſione imaginis Saluatoris, ſit S. Athanaſius, Epiſcopus Alexandrinus, quem conſtat anno Chriſti 372. fuiſſe defunctum, tanto ante miraculum Berytenſe, quod anno 765. contigit. Fatendum ergo eſt, Athanaſium illum longè differre ab Alexandrino: quod item fatendum eſt de autore quæſtionum ad Antiochum, & aliorum quorundam librorum magno Athanaſio ob nominis communitatem, vel ob librariorum imperitiam adſcriptorum. Sed neque iſte qualiſcunque Athanaſius, ſententiæ aduerſariorum ſuffragatus eſt: eſtque hic, error 25. propoſitus. Quod enim Card. Baronius anno 781. & Bellarminus l. de Script. *in Athanaſio*, rectè monuerunt, verba quæ pro aduerſarijs retulimus, ſunt manifeſtum aſſumentum libello illius Athanaſij additum, poſt tempus litis de ſanguine Chriſti, excitatæ tempore Pij II. Eſſe enim aſſumentum, demonſtrat cùm ſtyli varietas, & ingens diſparitas à reliquæ ſcriptionis ſtylo, quem manus interpolatrix, (tam perita fuit,) æmulari & ſatis ementiri nequiuit; tum maximè & ineluctabiliter, quod liber ille in Synodo 2. Nicæna actione 4. exhibetur abſque eo additamento in Græco codice: quo item additamento deſtituitur antiqua verſio Anaſtaſij Bibliothecarij; vt ſatis appareat interueniſſe fraudem, & quæſitum præconceptæ ſententiæ patrocinium à libri illius vitiatione & falſatione.

Verus aliquis ſanguis in paſſione fuſus; manſit Verbo vnitus; eſtq́ poſtea reſumptus.

197. Quare neutra ex propoſitis ſententijs probanda eſt, ſed ex vtraque aliquid decerpendum, & conflanda quarta ac vera ſententia, quæ ſanguinem aliquem à Chriſto fuſum, poſt emiſſionem è corpore manſiſſe Verbo vnitum, affirmat; in quo ex parte conuenit cum ſecunda ſententia, & diſſidet à prima; cum qua tamen contendit, alium aliquē verum ſanguinem quandoque Verbo vnitum, poſt ſeparationem amiſiſſe vnionem, & ad fidelium ſolatium, relictum eſſe à Chriſto in terris. Hæc ferè ſunt ex dictis perſpicua. Monſtratum enim eſt ſuperiùs in reiectione primæ ſententiæ, ſanguinem aliquem à Chriſto effuſum, nempe eum qui ad integritatem humanæ naturæ pertinebat, & idcirco in reſurrectione reſumendus erat, manſiſſe vnitum Verbo. Non fuit tamen neceſſe, omnem ſanguinem à Chriſto in paſſione effuſum, reſumi: quia quamuis Chriſtus non abundaret ſanguine ſuperfluo, (is enim morboſus eſt, & à Chriſti conſtitutione vndecunque ſana abhorrebat;) tamen in ſanguinis menſura ſano corpori conſentanea, eſt aliqua latitudo. Vnde etiamſi modica aliqua portio ſanguinis ad veritatē & integritatē humanæ naturæ pertinentis, ſupponatur Chriſto nō reddita in reſurrectione; nō idcirco Chriſtus erit homo imperfectus, dummodò reddita illi fuerit ea ſanguinis menſura, quæ ad cōſtituendum hominem perfectum erat ſufficiens, quamuis nonnihil minor ea quantitate ſanguinis, quæ Chriſto inerat paulò ante agoniam. Et ita omnino factum oportuit, ſuppoſita perſeuerantia alicuius ſanguinis Chriſti in terris, quæ indubitata videtur, vt mox dicam. Ad eum modum de Chriſti ſanguine in terris perſeuerante, philoſophatur Gerſo 4. p. ſerm. in die Paſchæ, *ad 3. quæſtionem curioſitatis*. Quanquam video etiam dici non incommodè poſſe, redditum eſſe Chriſto reſurgenti tantundem planè ſanguinis, quantum ante agoniam habebat, ſupplendo eam modicam menſuram, quæ in terris ad fidelium conſolationem, & ad teſtimonium cruentæ mortis, relinquenda erat. Quo pacto philoſophati ſupra ſumus de præputio Chriſti, reſtituto in reſurrectione; non reſumpto tamen eo quod præciſum fuerat à Chriſto infante. Hinc ergo perſpicuum eſt, id in quo à prima ſententia diſſidemus, & cum ſecunda conuenimus.

Aliquis amiſit vnionem, nec eſt reſumptus.

198. Alterum verò punctum in quo conuenimus cum prima ſententia, & à ſecunda diſſidemus; nempe quod aliquis Chriſti ſanguis, & quidem verus, & Verbo antea vnitus, fuerit in terris relictus abſque vnione, & à Chriſto reſurgente non ſit reſumptus; hoc inquam pronunciatum, accepit (vt ſic dicam,) liberi cōmeatus ſyngrapham à Pij II. decreto, quod habet Robertus de Licio ſerm. 71. Quadrageſimæ, & Henricus Spondanus in Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſupplemento anno 1462. num. 12. diuerſum ab eo quod Leonardus de Vrino tract. de ſanguine Chriſti c. 20. & Dermitius in Nitela Franciſcanæ Relig. pag. 454. paſſimque alij referunt. Eo decreto edixit Pontifex, non eſſe contra fidem, aſſerere aliquid ſanguinis à Chriſto effuſi, perſtare in terris. Annuuntque & perſtare affirmant, præter Scotiſtas allegatos, Vaſques 3. p. d. 36. c. 8. & Suarez t. 2. 3. p. d. 47. ſ. 3. Agaſſinus Solarus l. 2. de ſindone Euang. c. 1. & 2. & iam olim Baconus in 3. d. 21. q. vnica art. 3. quàm conformiter ad ea quæ articulo 2. habet, non laboro. Accedūnt narrationes innumeræ, quæ ſi ſingulatis omnes damnari ab homine cordato non poſſunt; & tamen ex ijs, ſupereſſe aliquam ſanguinis à Chriſto fuſi portionem, (ſub alia tamen quam ſanguinis forma,) ſit extra dubium. Eiuſmodi eſt, quod rubor in pleriſque inſtrumentis paſſionis Dominicæ, adhuc cernitur. Qui rubor nō eſt nudus color ex ſanguinis aſperſione relictus: nā qualitates ſecundæ non propagantur eo modo; ſed eſt vera ſanguinis ſubſtātia, quæ primum inſtrumentis illis adhæſit, eiſque affixa perſeuerat. Vt de ſpina ſacelli Regij Pariſienſis; & de ferro lanceæ, olim Nurimbergæ nunc Romæ aſſeruato; & de ſacra ſindone Taurinenſi, ac vultu ſancto Romano, ſiue linteo Veronicæ, refert à Rua contro. 4. Scolaſt. p. 4. Sinè quoad ſindonem tunc Camberienſem, nunc Taurinenſem, declarauit Iulius II. & fusè confirmat Agaſſinus Solarus l. 2. de ſindone Euangel. c. 4. ruborem qui in ea nunc cernitur, eſſe reliquias ſanguinis fuſi.

Idemque de Veronicæ ſudario habent qui latè de ea agunt Baronius anno 216. à n. 16. Gretſerus. 1. de cruce c. 97. Chifflerius l. de ſacra ſindone Biſunt. c. 34 Malonius ad c. 1. Palæoti n. 12. Non diſſimilis narratio eſt, quod conſeruatas per Deiparam in vaſculo particulas fuſi è Chriſti latere ſanguinis, memorat Nicephorus l. 1. c. 30. Terram ad S. Maximinum ſeruari colore rubrā ex Chriſti ſanguine quo olim perfuſa eſt, inque ea ebullientē cerni ſanguinē in die Paraſceues ſcribit Sylueſter tract. 2. roſæ aureæ ad Euang. feriæ 5. infra octauam Paſchæ, & neminem in his partibus latet. Sanguinem qui Mantuæ viſitur non fuiſſe ex imagine Berythenſi collectū, ſed ex vero Chriſti ſanguine, declarauit Leo 3. vt habent Baron. anno 804. & Bellarminus l. de Script. in Athanaſio, reclamante licet Ciaconio Dominicano in Leone 3. Itaque non omnem ſanguinem à Chriſto in paſſione fuſum, fuiſſe ab eodem reſurgente reſum-

reſumptum, videtur debere eſſe extra controuerſiam. Eum tamen Chriſti ſanguinem hic ad noſtram conſolationem relictum, non amplius perſtare vnitum Verbo, ſicut ante fuerat, ſuppono ex ſupra conſtitutis. Nec puto ad abijciendam vnionem præhabitam, fuiſſe expectandum tempus tridui mortis Chriſti exacti, vt cenſuit Syluester q. illa 31. *in fine*, & Solarus l. 2. de ſindone c. 5. Nam quandoquidem ſanguis ille reſumendus non fuit, amiſit ius omne retinendæ ad tempus aliquod vnionis, potiùs quàm ad diuturnius.

Concluditur quanta ſit nobilitas vnionis hypoſtaticæ penes firmitatem.

199. Non erit nunc operoſum de nobilitate vnionis hypoſtaticæ, quoad tenacitatem & firmitatem pronunciare. Vidimus enim vnionem partium eſſentialium humanitatis, firmiſſimam ſemper ac perpetuam fuiſſe. Nam ſemper anima Chriſti adhæſit Verbo: ſemper item corpus, demptis tantùm paucis particulis, quæ actione caloris naturalis euaporabant, & vniri Verbo deſinebant: ſemper denique ſanguis manſit Verbo vnitus, ijs paucis particulis eius exceptis, quæ reſumendæ in Chriſti reſurrectione non fuerunt, vt eſſent in ſignum ſui cruoris pro nobis, & in ſolatium ac conſolationem noſtram. At hæ ſiue ſubſtantiæ ſolidæ euaporantis, ſiue ſanguinis non reſumpti particulæ, modicum quid fuerunt, præ reliquis partibus quarum vnio perſeuerauit indiſrupta. Vt proinde liceat ſimpliciter profiteri, vnionem humanitatis Chriſti & partium eius ad Verbum, etiam ex hoc capite nobilitatis quod expendimus, nempe nobilitatis ſecundùm quid penes firmitatem, nulli alteri concedere, eſſeque præcellentiſſimam. Attigerat verò, (vt hoc obiter aduertam,) extremum fatuitatis verticem muliercula à Gerſone commemorata p. 1. tract. de examinat. doctor. p. 2. conſider. 2. quæ gloriabatur obtigiſſe ſibi cum Deo mirabiliorem vnionem, quàm eſſet vnio Verbi cum humanitate. Hoc ne refelli quidem debet, & fortaſſis vel commemoratio tantæ fatuitatis, pollutio eſt.

Summa, & vſus doctrinæ capitis.

Summella fuſioris de vnione hypoſtatica diſputationis, hæc eſt. Modale vinculum ſoli humanitati affixum, diuini autem Verbi eſſentialiter reſpectiuum ac pro numero eſſentialium humanitatis partium multiplex, nec in vnum totale noui vinculi interiectione coaleſcens, nectit verbo humanitatem, extrema longè diſtantiſſima. Vt iure ea vnio, & nobiliſſima entitatiuè; & in ratione vnionis, omnium maxima habeatur. Quamuis negandum non ſit, minutas quaſdam materiæ particulas, caloris interni actione reſtitutas; & ſanguinem in Circumciſione fuſum, & modicum quid ex eo ſanguine qui in paſſione emiſſus eſt, in terris relictum, nec à Chriſto reſurgente reſumptum; cum primùm ad corpus Chriſti pertinere deſijt, item Verbo vniri deſijſſe.

Vſus doctrinæ de vnione humanitatis cum Verbo, ad compingendam ex ambobus vnam perſonam quæ poſſet pro nobis Deum placare, debet imprimis eſſe, ſuſpectio adinuentionum Dei, quas celebrari mandabat Iſaias c. 12. ad hanc diuinæ ſapientiæ machinationem ſpectans. Fuit enim verè diuina adinuentio quæ in nullius creaturæ oculos ceciderat, Deum ſic vniri ad conflandum vnum ſubſtantiale nobiſcum. Deinde quando ad hoc vocati ſumus, vt quod Chriſtus eſt per naturam, id nos per gratiam ſimus; enitendum nobis ſtudioſiſſimè eſt, vt Deo vniamur per affectum; & quidem quantum fas eſt, ſeruatis vnionis hypoſtaticæ prærogatiuis, præſertim indiſſolubilitate, quam ne mors quidem intercidat.

SECTIO IV.

De Compoſito ex duabus proximè expoſitis Compoſitionibus reſultante, ad conſummandam enodationem Catholicam diuino ænigmati adhibitam.

200. DVas in Chriſto compoſitiones hactenus conſiderauimus, nempe naturalem ex corpore & anima, vnde reſultat humanitas Chriſti; ac ſupernaturalem ex humanitate ſic compacta, & perſona Verbi Dei. Vnde reſultat benedictum illud totum, & geminæ gigas ſubſtantiæ, cuius nobis inueſtigatio & expoſitio fuit propoſita. Neque aliud ad expoſitionis illius complementum ſupereſt, quàm vt de ipſo toto ſiue compoſito ex ambabus prædictis compoſitionibus ſimul adunatis coaleſcente, deque eius proprietatibus dicamus aliqua, ijs non omiſſis quæ ſpectant ad denominationes in vtramque naturam adiunctam redundantes. Multa enim de vtraque natura prout coniuncta, & concurrente ad compactionem huius totius, licitè ac verè enunciantur, quæ de ijſdem ſeorſim vel ſecundùm ſe ſpectatis falsò proferrentur. Quis enim diuinitatem ab humanitate abiunctam attendens, Deum paſſum ac mortuum, ſine horrore audiat? Aut quis non percellat omni cum deteſtatione eam propoſitionem, ſi ratione nudæ humanitatis promeretur, homo eſt omnipotens, immenſus, æternus? Vtraque tamen illa propoſitio, attentis ambabus naturis intra huius compoſiti compagem, veriſſima eſt. Vnde illa exiſtebat pluſquàm ænigmatica complexitas ex prædicatis repugnantibus in compoſitum iſtud cadentibus: de qua obiter, ac per ſuperficiariam duntaxat tractandi rationem, actum eſt initio huius libri; nunc autem ſtirpitùs & radicitùs eſt veſtiganda.

CAPVT I.

Chriſtus verum compoſitum, & quale; Einſdem notio, & quomodò ad ea vnde reſultat comparetur.

POnimus vt certum, ex ſuper conſtitutis aduerſus Neſtorium, vnicam in Chriſto eſſe perſonam, eamque diuinam. Item ex conſtitutis contra Eutycletem, volumus fixum eſſe, duas in Chriſto reperiri naturas, diuinam ſcilicet & humanã, ita vt nõ modò ex duabus naturis vnitioni præuijs, quod volebat Eutyches, ſed etiam in duabus naturis, quarum altera duntaxat (nempe diuina,) vnionẽ anteceſſerit, ſubſiſtat diuina illa perſonalitas, quam vnicã eſſe in Chriſto diximus. His ita ſuppoſitis nec vltra ad examen vocatis, quod ſufficienter ſtabilita fuerint ſuperiùs, reſtat hoc loco inueſtigandum, aliquódne compoſitum, & quale, ex duplici illa Chriſti natura, & vna eius perſonalitate exurgat? Quod perinde eſt ac quærere, qui ſit Chriſtus: Hoc enim nomen compoſito illi; (ſi verè compoſitum eſt,) in Scripturis & Patribus eſt inditum: de cuius germana notione, infrà pleniùs, cum de compoſitione, quæ primùm in controuerſiam vocatur ritè conſtiterit.

Non eſſe Chriſtum, perſonam compoſitam, qui cenſuerint.

201. Eſſe igitur Chriſtum perſonam compoſitam, non pauci veterum admittere renuerunt, ſubuereri latentem anguem, Eutychianum inquam venenum, aut imperfectionem Verbi, à quo tamen, quippe Deo, næuum omnem ac labem exulare neceſſe eſt. Negant ergo quid dixi, S. Bonau. in 3. d. 6. art. 1. q. 2. & ibidem Richardus art. 2. q. 3. ac Scotus eadem diſtin. q. vltima. Dur. q. 3. Almainus q. 1. conclus. 2. & paſſim alij atrie-

qui,

qui, ex varijs tamen fundamentis. Aliqui argumentantur ex independentiâ perſonæ Chriſti, quæ vtique diuina eſt & à ſe. Atqui compoſitum pendet ex componentibus, per quorum cauſalitatem accipit eſſe. Igitur perſona Chriſti non eſt compoſita, ne vel à Deitate, vel quod deteriùs etiam ſonaret, ab humanitate, pendens ſtatuatur. Alij vrgent rationem partis, & Deo & humanitati concedendam reſpectu perſonæ huius compoſitæ, & tamen manifeſta imperfectione ſordentem; cum vel rationem actus vel rationem potentiæ ſortiri debeat; quarum vtraque eſt intra imperfectionem immerſa. Quid quod partem neceſſe eſt minùs continere quàm totum? At nihil eſt in humanitate quod diuinitas non contineat, & quidem multò luculentiùs eminentiùſque. Eodem recidit quod alij dicunt, compoſitum cum ex ambarum partium coalitu reſultet, debere eſſe qualibet parte perfectiùs. Hæc enim eſt cauſa, cur ſanctus Thomas 1.p.q.3.art.8. negat Deum poſſe venire in compoſitionem cum alio. Et tamen Chriſtus exurgens ex humanitate & Deitate in quibus vna Verbi perſonalitas ſubſiſtit, non eſt quid perfectius Deitate ſola. Tandem alij vrgent iuxta ſententiam hanc fore in Chriſto duplicem perſonam, quæ eſt Neſtorij blaſphemia. Nam ex humanitate & ſubſiſtentia Verbi, vna perſona compoſita exurgit in tempore, & de nouo, iuxta hanc ſententiam: Eſt autem inſuper in Chriſto perſona ſimplex & æterna. Docet enim fides, eſſe in Deo tres perſonas ſimplices & æternas, quarum vna eſt perſona Verbi quæ in Chriſto reperitur. Eſſent igitur in Chriſto duæ perſonæ, ſi ſententia propoſita niteretur veritate. Hæc ferè ſunt, quæ priſcos Scholaſticos auocarût ab ea ſententia quæ Chriſtum admittit eſſe perſonam compoſitam, vt D.Thomas in 3.d.6 q.2.art.3.refert; addens quod eſt de ratione perfectæ compoſitionis non habere in hac re locum, nec ſimpliciter dicendum videri Chriſtum eſſe perſonam compoſitam, quod Aſturic. ſelect. de gratia Chriſti q.7. ita temperat, vt cenſeat quidem Chriſtum ex humanitate & diuinitate componi, neget tamen eſſe perſonam ex humanitate & Verbi ſubſiſtentia compoſitam.

Contrarium aſſeritur, & probatur ex PP.

202. Contraria ſententia eſt D.Thomæ 3 p.q.2.art.4. vbi ſuffragantur communiter recentiores, vix vllo reclamante. Eſt autem adeò exploratè à Patribus tradita, vt mirum ſit, ſecùs vnquàm ſenſiſſe vllum Theologum; niſi quod multi, præſertim antiquiorum Scholaſticorum numero, dum Theologiam ſolis tricis ac cauillis philoſophicis ad Chriſtiana myſteria aptatis metiuntur, nec è limpidis Conciliorum ac Patrum fontibus puros veritatis & eruditionis latices hauriunt, à vera ſolidorum Theologorum laude plurimùm abceſſerunt. Proferamus ergo è Concilijs aliqua; & è Patribus paucos, quorum teſtimonio, Chriſtum perſonam compoſitam iure appellari, demonſtretur.

In 5. & 6. Synodo, paſſim agnoſcitur compoſitio in Chriſto ſecundùm ſubſiſtentiam, & Chriſtus ipſe perſona compoſita nominatur: præſertim in Epiſtola Sophronij quæ habetur in 6. Synodo, actio 17. Nec diſſimiliter ſtatuit Conc. Lateran. ſub. S Martino 1. can.8. antiquiuſque his omnibus decretum Concilij Antiocheni paulò pòſt dabo. Vel hic guſtus videtur poſſe ſatis eſſe, ad ſani palati ingenia cum eo loquendi modo quem tot Synodi probarint, concilianda; perſpiciendumque nihil in eo venenatum, nihil periculoſum eſſe. Sed pergo ad Patres.

S. Dionyſius c.1.de diu. nom. ait in Scripturis diuinitatem ſanctè prædicari vt ſingularem, ob ſummam Dei vnitatem: celebrari porrò cum vnitate Trinitatem, propter fœcunditatis diuinæ expreſſionem in tribus perſonis. Prædicari item Deitatem vt cauſam omnium, vt ſapientem, vt pulchram, præſertim verò vt benignam [quia in vna perſonarum ſuarum, infirma noſtra integrè veriſſimeque ſuſcepit, ad ſeipſam reuocans atque aſtringens humilitatem noſtram, ex qua ineffabiliter compoſitus eſt, ſimplex Ieſus; æternuſque temporales ſubijt moras; atque intra naturæ noſtræ terminos venit, qui omnem totius naturæ ordinem eminenter excedit, ſuis proprietatibus immutabiliter atque inconfusè ſubnixus.] Idem inſigni planè loco ex c.3. Eccleſiaſticæ Hierarch. p.3. quo analogiam Euchariſtiæ & incarnationis perſequitur, hæc interſerit ad rem præſentem facientia [Vnum illud, & ſimplex, atque ſecretum Ieſu diuini Verbi noſtræ humanitatis aſſumptione, ad compoſitum vſque viſibile ſine immutatione ſui, per ſummam clementiam, benignitatemque proceſſit.]

203 Origenes l.2. contra Celſum tractans locum ex c.1. Ioan. & ex 28. Matth. ſic ſcribit. [Non ſeparamus à IESV, Filium Dei. Vnita eſt enim poſt diſpenſationem anima IESV, corpuſque cum Verbo Dei. Nam ſi iuxta Pauli doctrinam, dicentis *qui cohæret Domino, vnus eſt ſpiritus*, quiſquis intelligit quid ſit cohærere, eique cohæret vnus fit cum eo ſpiritus, quomodo non multò diuinius & præſtantius vnum eſt, id, quod cum Dei verbo eſt compoſitum?]

S. Athanaſius dial.5.de Trinitate, ita loquitur. [Chriſtus eſt vnica perſona, compoſita ex Deo & humana natura: ſicut quiuis homo communis, conſtat ex animali parte, & ex eo quod eſt rationis particeps.]

S. Aug. in Enchir. c.14. vocat Chriſtum, [mirabili & ineffabili modo adiunctum atque concretum vnigenito Dei] quod idem eſt atque compoſitum.

S Maximus centur. 4 ex varijs c 56. eandem doctrinam apertè tradit verbis illis [Myſterium incarnationis diuinæ, præter naturalem diuerſitatem eorum è quibus conſtat, non ſimul etiam introducit in hypoſtaſi varietatem: tum ne quid acceſſionis capiat Trinitatis myſterium, tum vt cum Deitate nihil ſit eiuſdē naturæ generis atque ſubſtantiæ. Nam ad componendam hypoſtaſim, fit concurſus duarum naturarum, non autem ad componendam vnam naturam: vt & quod vnum eſt ſecundùm hypoſtaſim, concurrentium inuicem naturarum vnione conſummatum declaretur, & diuerſitas concurrentium ad inſeparabilem vnionem, citra vllam conuerſionem & confuſionem, in ſua naturali proprietate manere credatur.]

204. S.Cyrillus l.de S.Trinit. c.18. *initio* ſic ſcribit [in Chriſto vnam perſonam compoſitam colimus: ex duabus naturis, humanitate ſcilicet & diuinitate, ſibi inuicem ſecundùm perſonam vnitis compoſitam. Quæ ſanè etiam cauſa eſt, quod hanc vnionem ſecundum perſonam dicimus: quod vna ex tribus diuinitatis perſonis, quæ eſt Filij, duas naturas inter ſe inuicem in ſeipſa & ſecundùm ſeipſam, citra confuſionem vniuit. Neque enim humanitas Chriſti vel momentum ſubſtitit per ſe, vt ipſa perſona diceretur: (neque enim etiam opus erat. Quid enim nobis lucri inde foret, ſi vt vna perſona conſideraretur?) ſed totam humanitatis naturam Deus Verbum in ſeipſo aſſumpſit, vt omnium noſtri rationem haberet. Vnde Chriſtum vnius perſonæ prædicamus, ex duabus naturis ſibi inuicem citra confuſionem arctiſſima vnione vnitis.]

Anaſtaſius Sinaita l.7. (vel potiùs 8. fallit enim in omnibus editionibus tituli appoſitio) lib. inquam 8. contemplat. in Hexam. ſubtiliter de more & explicatiſſimè hanc veritatem proponit, ſed iam multis vt referre quidquam in particulari pigeat. Exiſtimat autem, quod in c.2.Geneſ. dicitur, *Dominum Deum feciſſe hominem*, cum in primo capite dictum tantùm eſſet, *Deum feciſſe hominem*, ſpectare ad deſignandam perſonam

Chriſti

Chriſti compoſitam: ſimiliterque illam Beati Thomæ confeſſionem, ***Dominus meus & Deus meus***, ad duplicem Chriſti naturam compoſitamque eius perſonam pertinere affirmat: quia cenſet nomen *Dei* ſonare Deitatem nudam; nomen verò *Domini*, adiunctam Verbo humanitatem. Sic enim ſubdit non ita multò pòſt. [qui priùs nominabatur Deus, quando factus fuit homo, ſtatim appellatus fuit & Dominus & Deus; carnis ſuſceptæ Dei Verbi diſpenſationem, ſcriptura perſpicuè nobis præſignificante. Nam quod de humanæ naturæ ab eo ſuſceptione accipiatur hoc nomen, ***Dominus***, audi Dauid dicentem; ***Benedictus qui venit in nomine Domini. Deus Dominus & apparuit nobis.*** Et rurſus: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis*; nempe poſt ſuſceptam carnem; ſedere enim eſt proprium corporum.] Addenſat annotata ſubtiliter pleraque huiuſmodi loca, & rationem etiam attexit prædictæ appellationis Deo tributæ per incarnationem, quā de re ſuo loco cum de Chriſti titulis. Nunc ſatis ſit efferre quod ad rem præſentem facit; nempe Chriſtum ab Anaſtaſio diſertè & frequentiſſimè, compoſitum, & perſonam non ſimplicem nominari.

Damaſcenus l.3.c.3. poſt latè reiectam vnam Chriſti naturam compoſitam quam inuehebant Monophyſitæ, poſt exploſos quoque varios modos quibus vnio naturarum in Chriſto à varijs hæreticis exponebatur, ait, ſecundùm fidem Catholicam admitti oportere in Chriſto vnionem [ſecundùm compoſitionem; id eſt ſecundùm hypoſtaſim, inuertibiliter, inconfuſè, inalteratè, indiuiſè, & indiſtanter, & in duabus naturis perfectis, habentibus vnam hypoſtaſim. Confitemur Filium Dei incarnatum, eundem hypoſtaſin dicentes Deitatis eius & humanitatis, & duas naturas confitentes in ipſo ſaluas, integraſque manere poſt vnionem; non ſeorſum & particulatim ponentes vnamquamque, ſed vnitas ad inuicem in vna compoſita hypoſtaſi. Subſtantialem enim dicimus vnionem; hoc eſt, veram, non ſecundùm phantaſiam apparentiamque fallacem: ſubſtantialem autem, non quòd ex duabus naturis vna perficiatur natura, ſed quòd vnitæ ſint ad inuicem ſecundùm veritatem, in vnam compoſitam Filij Dei hypoſtaſim.] Similiter c. 4. [in Domino noſtro IESV Chriſto, quia duas naturas agnoſcimus, & vnam hypoſtaſin ex vtraque compoſitam, quando naturas reſpicimus, Deitatem humanitatemque vocamus. At verò quando ex naturis coniunctam hypoſtaſin, quandoque ex vtriſque ſimul, Chriſtum nominamus, & Deum & hominem ſecundum idem, & Deum incarnatum; quandoque verò ex vna partium, id eſt, naturarum, Deum ſolùm, & Filium Dei, & hominem ſolùm & Filium hominis.] Tandem c.5. [In diuina, & ineloquibili, & mentem omnem, compræhenſionemque omnem, excedenti diſpenſatione vnius ſanctæ Trinitatis Dei Verbi, & Domini noſtri Ieſu Chriſti, duas naturas confitemur, diuinam & humanam coniunctas ad inuicem, & ſecundùm hypoſtaſin vnitas, & vnam hypoſtaſin ex duabus naturis perfectam ac compoſitam. Saluari etiam dicimus duas naturas poſt vnionem in vna compoſita hypoſtaſi, id eſt in vno Chriſto.]

S. Bernardus ſerm.2. in Cant. [ſit os óſculans, Verbum aſſumens; oſculatum caro quæ aſſumitur; oſculum verò quod pariter ab oſculante & oſculato conficitur, perſona ipſa ex vtroque compacta, mediator Dei & hominum homo Chriſtus IESVS.] Sic ille aptans ad incarnationem verba ſacri Cantici, *oſculetur me oſculo oris ſui*, quæ æſtum priſcorum Patrum erga Chriſti aduentum exhibere arbitratur. Subdit verò in eandem ſententiam. [Felix oſculum ac ſtupenda dignatione mirabile: in quo non os ori imprimitur, ſed Deus homini vnitur. Et ibi quidem contactus labiorum, complexum ſignificat animorum; hic autem confœderatio naturarum diuinis humana componit, quæ in terra ſunt, & quæ in cœlis pacificans. Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum.]

Petrus Diaconus l.de Incar.c.3. [A ſanctis Patribus, adunatione ex diuinitate & humanitate, Chriſtus Dominus noſter cōpoſitus prædicatur quod nolens Paulus Samoſatenus confiteri, damnatus eſt ab Antiocheno Concilio, Malchione presbytero eiuſdem Antiochenæ Eccleſiæ viro per omnia erudītiſſimo, & ab vniuerſis Sacerdotibus, qui contra eundem Paulum conuenerant tunc electo: qui ſummum diſputationis certamen à Concilio memorato ſuſcipiens, ita eundem hæreticum inter cætera redarguit, dicens: Ex ſimplicibus fit certè compoſitum, ſicut in Chriſto Ieſu, qui ex Deo Verbo, & humano corpore quod eſt ex ſemine Dauid, vnus factus eſt, nequaquam vlteriùs diuiſione aliqua, ſed vnitate ſubſiſtens. Tu verò videris mihi ſecundùm hoc nolle compoſitionem fateri, vt non ſubſtantia ſit in eo filius Dei, ſed ſapientia ſecundùm participationem. Hoc enim dixiſti, quod ſapientia diſpendium patiatur, & ideò compoſita eſſe poſſit.]

Tandem Iuſtinianus, explicatiſſimè, & ſæpiſſimè repetit in fidei ſuæ edicto. Chriſtum eſſe perſonam compoſitam. Satis ergo firmatum autoritate videtur, Chriſtum rectè & citra vllum periculum appellari perſonam compoſitam.

Idem probatur ratione.

195. Suffragatur authoritati manifeſta ratio. Chriſtus ſiquidem perſona compoſita dicitur, non quidem ratione ſubſiſtentiæ, quæ eſt formale conſtitutiuum perſonæ, ſed ratione naturarum, vnicæ illi ac ſimpliciſſimæ perſonalitati ſubſtratarum. Ad perſonam enim concurrunt, & perſonalitas, & natura. Vnde quia in Chriſto cum ſimpliciſſima Verbi perſonalitate repeciuntur duæ naturæ, meritò Chriſtus dicitur perſona compoſita. Impoſſibile quippe eſt dari vnum non ſimplex, abſque compoſitione. Atqui Chriſtus eſt quid vnum: neque tamen eſt ſimplex, cum ſint in eo perſona vna & duæ naturæ. Eſt igitur perſona compoſita. Nec tantùm eſt perſona compoſita ex duabus naturis, ſed etiam quod Aſturicenſis negabat, latè repulſus ab Albertino coroll.3. ex prædicam. ſubſtantiæ dub.2. verè dicitur Chriſtum eſſe perſonam compoſitam ex perſonalitate Verbi, & humanitate. Nam hic quoque locum habet ratio quæ ſuadet Chriſtum eſſe compoſitum ex pluribus naturis; nimirùm quod vbi plura realiter diſtincta & vnita interueniunt, ita vt ex eis exurgat vnum, ibi neceſſariò admittenda eſt compoſitio. Atqui conſiderando in Chriſto naturam humanam & perſonalitatem Verbi, rectè dicimus ea eſſe plura & vnita, vnumque inde exurgere Chriſtum. Ergo exurgit inde vnum compoſitum: quod cum non ſit vna natura, dici iure poterit vna compoſita perſona. Et diſertè ſanè in 5. Synodo actio.8.can.3.& 4. definitur compoſitio ex humanitate & ſubſiſtentia Verbi. At ex cōpoſitione exurgit compoſitum. Non licet igitur diffiteri quod Chriſtus ſit ex humanitate & Verbi perſonalitate compoſitus. Ac proinde ſiue duas Chriſti naturas in vna Verbi ſubſiſtentia adunatas, ſiue humanitatem & Verbi perſonalitatem nexu hypoſtatico vinculatos attendamus, verè & Catholicè Chriſtus Dominus perſona compoſita aſſeritur.

Nonnulla in contrarium ex Abucara.

196. Videri poſſit repugnare veritati hactenùs propoſitæ, Theodo. Abucara opuſc.2. nam quamuis diſertè admittat, ſæpeque iteret, Chriſtum eſſe vnam perſonam compoſitam, tamen ſubijcit quæ id euertere videntur. Sic enim habet. [Compoſitam quidem dupliciter

pliciter eſſe æterni Filij Dei hypoſtaſin dicimus. Dicitur enim compoſita ex diuinitate, & humanitate: & dicitur rurſus compoſita, ex anima & corpore, ſicut vnuſquiſque homo. Sed ex Deitate & humanitate, non dicitur propriè compoſita, ſed metaphoricè, ſiue tranſlatè. Omne enim quod propriè compoſitum eſt, non erat priuſquam copulata eſſent, ea ex quibus compoſitum eſt. Chriſtum verò non dicimus ſimpliciter, & abſolutè non eſſe Chriſtum, ante diuinitatis cum humanitate, à quibus componitur, coniunctionem: ſed dicimus non eſſe Chriſtum, cum determinatione, priùs ſcilicet quàm in eo congreſſum haberent diuinitas & humanitas, quibus congreſſis in vnionem confuſionis, & mutationis expertem, tranſlata eſt in eum compoſitio à vera compoſitione; & modo metaphorico vocata eſt compoſita ex Deitate, & humanitate. Quod enim propriè ex re compoſitum eſt, alio quodam nomine, quàm nomine earum rerum ex quibus compoſitum eſt, nominatur. Homine enim compoſito ex anima & corpore, non nominatur nomine hominis anima, neque corpus. Chriſtus tamen quodammodò compoſitus ex æterno Filio, & humanitate, ipſe æternus Filius eſt Chriſtus; tametſi nō eſt appellatus Chriſtus ante incarnationem ſuam.]

Expediuntur.

Hæc nego pugnare aduerſùs propriè dictam perſonæ Chriſti compoſitionem; quæ ſcilicet in eo ſita eſt, quod plura ad idem ſuppoſitum cōſtituendum vniantur. Tantum itaque remouent à Chriſti perſona, compoſitionem illam quæ communicationem idiomatum excludat; ſeu quæ duas ſubſtantiales naturas ſub eadem ſuppoſitalitate non inferat: cuiuſmodi ſunt omnes perſonarum quarumuis purè creatarum compoſitiones. Quod autem non plus intenderit, vel ſaltem non plus probarit Abucara, perſpicuum erit rationes eius librando, conſequenterque ſatisfaciemus rationibus ſuprà propoſitis aduerſus hanc compoſitionem.

207. Prima fuit, quâ dixit Abucara, Chriſtum non eſſe propriè compoſitum ex Deitate & humanitate, quia nullum propriè compoſitum, priùs eſt quam eſſent componentia ex quibus exurgit ipſum compoſitum. Chriſtus autem cum determinatione tantùm, hoc eſt quatenus homo, dicitur non fuiſſe ante incarnationem; abſolutè autem ſemper fuiſſe dicitur. Hæc ratio illa ipſa eſt quam Almainus in 3.d.6.q.1.concl.2.profert, vt neget Chriſtum eſſe perſonam compoſitam. Facilè autem euertitur, negando Chriſtum fuiſſe ante incarnationem. Quamuis enim perſona Verbi ad Chriſtum componendum concurrens ſit æterna, tamen Chriſtus ipſe æternus nōn eſt, ſed de nouo ac in tempore cœpit: & quod aliquando Chriſtus æternus dicitur; pertinet tantùm ad idiomatum communicationem, qua prædicata vnius naturæ, ratione vnius in vtraque ſubſiſtentis, transferuntur ad alteram. Audi Vigilium l.4.contra Eutych.[Cum antequam à Verbo forma ſerui eſſet accepta, nondum fuerit Chriſtus, ſed tantummodò Verbum, id eſt antequam eſſet homo, nondum erat homo, ſed tantummodo Deus: nondum erat Chriſtus antequam noſtri habitus ſimilitudine, homo eſſet inuentus: & tamen Chriſtus eſt in forma Dei, Chriſtus in forma ſerui, Chriſtus æqualis Patri, Chriſtus inferior Patre, idem Deus, idem homo. Vnde conſtat & diuinitatem humanitatis habere vocabulum, id eſt, Verbum dici carnem, & carnem dici Verbum: non quia in ſe vtrumque mutatum ſit, ſed quia vtrumque, vna perſona, id eſt, vnus Chriſtus ſit.]

Itaque Chriſtus excluſa idiomatum communicatione, & præciſè ſpectanda quod formaliter & directè prædicandum eſt de hoc compoſito prout compoſitum eſt, non eſt æternus, ſed temporalis, vt ſuprà ex Anaſtaſio l.8.in Hexam.diximus quamuis eius perſona prout ſimplex ac diuina; ſit ab æterno. Sicut compoſita omnia materialia, quoad aliquid, nempe quoad materiam, atque ad eò agendo de pure materialibus quoad illud quod ſolùm ſubſiſtit in eis, ſunt ab initio conditi orbis; ab eo enim tempore creata eſt vniuerſa materia ſublunaris quæ nunc perſtat poſt immenſam viciſſitudinem generationum varietatemque formarum illi ſubinductarum. Nemo tamen propterea negat, veram compoſitionem huiuſmodi ſuppoſitorum.

Altera Abucaræ ratio fuit, quod Chriſtus appelletur nomine vnius extremi ipſum componentis, hoc eſt *Verbum*, vel *Deus*, cum tamen homo qui propriè ex anima & corpore componitur, neque dicatur *corpus* neque *anima*. Sed hæc quoque ratio, imbecilla eſt. Idcirco enim homo non dicitur materia vel anima, quia inter partem & totum non habet locum communicatio idiomatum, quæ ob perſonæ identitatem locum habet inter hominem ac Deum in Chriſto. Itaque ad excludendam veram compoſitionem in Chriſti perſona prout ex Verbo & humanitate, vel ex vna perſonalitate & duabus naturis coagmentata, nihil refert quod aliquid à ratione compoſitionis extraneum, nec in alijs compoſitionibus locum habens, in Chriſto tamen habeat locum, & concomitanter adiungatur rationi compoſitionis, ob peculiarem componentium conditionem; ſeu quia vnum eorum, eſt perſona ſubſiſtens ex duabus naturis.

Ad rationes pro parte negante, capitis initio propoſitas.

208. Ad eundem ſcopulum naufragant quoque aliæ rationes ſuperiùs aduerſus hanc compoſitionem propoſitæ. Quod enim in alijs compoſitionibus, extrema ita cauſent compoſitum vt habeant rationem partis, itemque potentiæ vel actus, minuſque ſingula perfectionis contineant quam totum; inde inferebatur, Chriſtum non eſſe compoſitum. Sed huiuſmodi illatio, eſt planè caſſa: quia ob peculiarem conditionem componentium, poſſunt aliqua peculiaria rationi compoſitionis extranea, cerni in hac compoſitione, quæ in alijs locum non habent. Inter hæc non numero independentiam totius compoſiti à componentibus; verè enim Chriſtus in ratione totius pendet ab humanitate, & perſonalitate diuina, tanquam ab internis cauſis ſuis. Vnde nulla in perſonalitatem Verbi dependentia deriuatur, nullaque cauſatio paſſiua in Deitatem, ſed tantùm in totum ex vtrique conſtitutum, quod ſicut verè accepit eſſe in tempore, ita alicunde illud accipit, ac proinde inde verè dependet. Numero igitur interea quæ ſunt huic cōpoſitioni peculiaria, nec in alijs compoſitionibus locum habent, quod componentia non ſint partes, ſed extrema; itemque quod non habeant ad inuicem rationem actus & potentiæ; ac etiam quod vtrumque extremum, neque à toto, neque ab altero extremo pendeat, ſed vnum duntaxat, nempe humanitas à Verbo.

Nego humanitatem ac Verbum in hac compoſitione debere vocari *partes*, ſecutus D. Auguſtinum lib.3. contra Maximinum c.10. vbi vt probet tres perſonas diuinas non eſſe partes auguſtiſſimæ Trinitatis, adhibet exemplum Chriſti qui [vna perſona eſt, geminæ ſubſtantiæ, quia & Deus & homo eſt: Nec tamen Deus pars huius perſonæ dici poteſt, alioquin Filius Dei Deus, antequam ſuſciperet formam ſerui non erat totus, & creuit cum homo diuinitati eius acceſſit. Quod ſi in vna perſona abſurdiſſimè dicitur, quia pars rei vllius eſſe non poteſt Deus, quantò magis pars Trinitatis eſſe non poteſt, quicunque vnus in tribus?] Quod ſi Deus, vel Deitas, aut perſona Verbi, non poteſt dici

pars

Digitized by Google

pars Chriſti, certè neque humanitas. Nō enim pars poteſt eſſe abſque cōpartε. Itaque cōponentia Chriſtum non ſunt vocanda *partes*, ſed *extrema*. Niſi ſi nomen *partis*, ſumatur prout deſignat quidquid in alterius compoſitionem venit. Sicut enim compoſitum ſolet dici totum, ita & componentia, ad ſenſum prædictum, poſſunt partes appellari. Et hoc ſpectauit Iuſtinianus in edicto fidei ſuæ, cum dixit. [Ex vtraque natura, id eſt, ex diuinitate & humanitate vnum Chriſtum compoſitum dicentes, confuſionem vnitioni non introducimus. Et in vtraque autem natura, id eſt in diuinitate & humanitate, vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Dei Verbum incarnatum, & hominem factum cognoſcentes, diuiſionem quidem per partes, vel inciſionem non ferimus vni eius ſubſiſtentiæ. Differentiam autē naturarum, ex quibus compoſitus eſt, ſignificamus non interemptam propter vnitatem, quoniam vtraque natura in ipſo eſt. Cum enim compoſitionem dicamus, neceſſe eſt confiteri, & partes in toto eſſe, & totum in partibus cognoſci.] Eodem modo partes in hoc myſterio vſurpauit Nicetus ad orat. 42. Nazianzeni. Sumendo autem in rigore nomen *partis* quia ſonat incomplexionem, & perfectibilitatem per compartē, quæ eſt imperfectio à Verbo diuino elongatiſſima, negandum eſt, Verbum diuinum habere in hoc myſterio rationem partis. Et quanquam eſt hæc lis de vocibus, vt rectè aduertit Billius l. 2. tract. 4. c. 11. n. 8. tamen præſtat voce *partis* abſtinere, & loco eius vſurpare vocem *extremi*, quæ æquè cohæret cum Chriſti compoſitione, nec tamen infert vllum æquiuocationis periculum, quale vox *partis* poſſet inducere.

209. Cæteræ imperfectiones quas alijs compoſitionibus dicebam adiungi extra rationem compoſitionis, excluſæ hinc manent, ſucciſa iſta de qua nunc agimus. Si enim extrema Chriſtum componentia non ſunt partes propriè, conſequenter ad inuicem non habent rationem actus & potentiæ, nec à toto vel ab inuicem ambæ pendent. Hæ namque imperfectiones affectantur rationem partis preſsè ſumptæ, quam ab hoc compoſito exulare diximus. Conſequenterque addendum eſt, cum Durando in 3. d. 6. q. 3. n. 5. hanc compoſitionem non eſſe *huius ex his*, ſed *huius ad hoc*, quia non eſt ex partibus habitudinem mutuam ad ſe dicentibus, & eſſentialiter ad totius compactionem ordinatis, ſed ex duobus extremis quorum vnum reſpicit aliud tanquam terminum à quo habet eſſe ſuppoſitale, citra vllam termini illius potentialitatem aut imperfectionem. Hoc tamen, ad veram compoſitionem eſt pluſquam ſatis; quia de ratione compoſitionis non eſt, vt extrema concurrant ad conſtitutionem vnius tertij ſubſtantialiter perfectioris & completioris quàm ſint extrema; quo pacto Deus non poteſt venire in compoſitionem cum creatura: ſed de ratione compoſitionis tantùm eſt, vt plura non habentia formaliter eandem perfectionem, cuiuſmodi ſunt Verbum & humanitas, iungantur ad conflandum vnum tertium; quod in re preſenti non poteſt dici intenſiuè perfectiùs vno ex componentibus; tamen continet plures perfectiones formaliter & actu; ſeu vt paſſim loquimur, extenſiuè perfectiùs quàm ſolum; ſicut Deus & creatura, extenſiuè dicuntur eſſe aliquid perfectius quàm Deus ſolus, non tamen intenſiuè quia Verbum eminentiſſimè cōtinet perfectionem quamcunque humanitatis: vnde ex acceſſu humanitatis, abyſſus perfectionum eius non fit auctior quaſi exaggeretur & cumuletur: quamuis negari non poſſit, ad potiſſimam & actualiſſimam Verbi perfectionem, addi formaliter potentialem perfectionem humanitatis; & ex ea ſimul cum diuinitate potiſſima eidē ſubſiſtētiæ ſubſtātibus, exurgere de nouo perſonam cōpoſitam de qua diſputamus. Neque verò ſi perſona Chriſti ſecundùm ſe eſt æterna, & prout cōpoſita habet eſſe de nouo, ſequitur duas eſſe in Chriſto perſonas, vt poſtremò opponebatur. Verè enim vnica eſt, varias illas denominationes ſubiens in varijs temporibus, ac prout terminat vel non terminat humanitatis habitudinem.

Chriſtus, compoſitum ſubſtantiale. Non ens per ſe, quæ docere videantur.

210. Habemus ergo terminum totalem incarnationis eſſe aliquid compoſitum. Nunc exponendum ſupereſt, quale compoſitum ſit nempe an ſubſtantiale, an alterius rationis; & an ſit ens per ſe, an per accidēs. Verùm ex dictis ſuperiùs, ſatis ſuperque liquet, hoc compoſitum eſſe ſubſtantiale. Exurgit enim ex natura humana & Verbo ſubſtantialiter coniunctis; hoc eſt nexis per vnionem hypoſtaticam deſtinatam ad ſuppoſiti ſubſtantialis conſtitutionē, & naturæ ſubſtantialis incompletæ terminationem ac completionem in genere ſubſtantiæ. Quod voluiſſe Alexandrum 3. cap *cum Chriſtus*, de hæreticis, definientem, Chriſtum ſecundùm quod homo, eſſe aliquid, cenſuerunt nonnulli; ſed minùs appoſitè, vt monſtraui ſuprà, ſect. 1. c. 1.

Videbimur hoc ipſo ſatisfeciſſe alteri interrogationi, ſitne Chriſtus ens per ſe. Omne quippe ens ſubſtantiale, eſt ens per ſe. Hæc tamen reſolutio, quoad Chriſtum videtur validè eo argumento impeti, quod quicquid aduenit enti iam completo, facit cum eo ens per accidens. Atqui humanitas aduenit Verbo, quod ex ſe eſt ens completiſſimum. Ergo humanitas & Verbum, faciunt ens per accidens. Alij et proponunt hoc argumentum alij, ſub his videlicet terminis. Ex duobus entibus completis, non exurgit vnum per ſe; atqui Verbum & humanitas ſunt entia completa; non poteſt igitur ex eorum adunatione exiſtere vnum per ſe. Sed argumentum ſic propoſitum, nullius eſt momenti Neque enim humanitas eſt aliquid completum cum deſtituatur eſſentiali ſuo complemento ſiue ſuppoſitalitate. Ex quo liquet, inſulſiſſimè Appollinariſtas apud Nazian. orat. 52. *ſub medium*, vt humanam animam Chriſto eriperent, inde eſſe argumentatos, quod duo completa, ſiue vt ex interprete loquitur Nazianzenus *duo perfecta*, non poſſint conuenire in vnam hypoſtaſim. Hoc dico inſulſiſſimè ab eis fuiſſe oppoſitum, ad excludendam à Chriſto animam. Si enim humanitas, quæ eſt integra natura, non eſt ens completum niſi terminetur ſua perſonalitate, quantò minus anima, quæ non eſt niſi ſubſtantia dimidia, & in Chriſto non modò eſt eſſentialiter incompleta quia eſt eſſentialiter actus phyſicus, ſed etiam in ratione ſubſtantiæ dimidiatæ aliam habet incompletionem, quia caret ſuo connaturali termino, ſiue ſua ſubſiſtentia connaturali? Argumentum ergo prout à nobis propoſitum eſt, longè acriùs pungit, videturque probare, Chriſtum non eſſe ens per ſe, atque adeò eſſe ens per accidens.

Contrarium approbatur.

211. Nihilominus certum eſſe debet, Chriſtum eſſe ens per ſe, non autem ens per accidens. Contrarium enim, ſaperet Neſtorij blaſphemiam, iuxta quam vnio humanitatis ad Verbum eſt accidentalis tantùm. Sic igitur argumētari licet. Tale eſt compoſitum, qualis eſt vnio partium vel extremorū conſtituentium cōpoſitū illud. Atqui vnio humanitatis & Verbi, non eſt accidentalis, ſed ſubſtantialis, vt definitur in 2. Conc. Conſtantinop. & ſuprà probatum eſt. Igitur Chriſtus non eſt ens per accidens, ſed ens per ſe. Quod non negant Vaſques 3. p. d. 68. n. 16. & alij qui dicunt, hominem eſſe Deum, eſſe quoddam ens per accidens; & propoſitiones iſtas, *homo eſt Deus*, *Deus eſt homo*, non eſſe per ſe, neque in materia naturali; ſed tantùm in remota, & accidentaria. Sed neque Scotus, Baſſolis, Palu-

Digitized by Google

Paludanus,& alij qui in 3.d.7.negant hanc prædicationem *Chriſtus eſt homo*, aut illam *Chriſtus eſt Deus*, eſſe prædicationem per ſe, eò quòd Chriſtus non ſit ens per ſe, reuera aduerſantur doctrinæ propoſitæ. Hi quippe autores,non idcirco vocant Chriſtum ens per accidens,quòd vnio extremorum conſtantium Chriſtum ſit vnio entium completorum, cuiuſmodi ſunt partes & albedo, homo & riſibilitas: quo duntaxat ſenſu negauimus Chriſtum eſſe ens per accidens, & voluimus Chriſtum eſſe ens per ſe. Sed idcirco dicunt, Chriſtum eſſe ens per accidens, quia contingens fuit Chriſtum produci: ſicut etiam dicunt, hominem eſſe Deum per accidens,quia verè contingens fuit, quod Deus humanitatem ſibi copularet, atque adeò vt homo fieret Deus. Atque ita autores prædicti non refragantur doctrinæ à nobis propoſitæ; quidquid ſit, an modus loquendi eorum, probandus ſit, quod mihi certè non videtur. Nam prædicationem illam,*Chriſtus eſt homo*, vel illam, *Chriſtus eſt Deus*, non minùs puto eſſe per ſe in primo modo, quàm ſit illa quæ citra omne dubium eſt per ſe, *homo eſt animal*, vel *homo eſt rationalis*. Similiter enim iſta, *Chriſtus eſt homo*,& iſta *Chriſtus eſt Deus*, ſunt de prædicato quod eſt eſſentiale ſubiecto. At hoc eſt,propoſitionem eſſe per ſe, in primo modo dicendi per ſe. Et hac in parte Vaſques ſupra c.3. admittit quod dicimus. Diſſentit tamen quoad illas propoſitiones, *Deus eſt homo*; *homo eſt Deus*, & rectè ſentit, ſi propoſitiones illæ referentur ad inuicem,ita vt extrema earum vſurpentur in rigoroſa notione vocibus ſubiecta. Sic enim neque homini vt ſic,eſt eſſentiale Deum eſſe; neque Deo eſt eſſentiale, eſſe hominem. Vſurpando tamen ſubiectum illud *Deus* in propoſitione priore, prout in communi vſu ſumitur in tali propoſitione poſt peractum hoc myſterium,nempe pro perſona Filij compoſita, verè propoſitio eſt per ſe, & in materia naturali vt liquet; quia perſonæ Filij compoſitæ, eſt eſſentiale eſſe hominem. Similiterque propoſitio poſterior, eſt per ſe, ſi ſubiectum *homo* ſpectetur ſecundum communem notionem, quæ fert, vt *homo* in tali propoſitione ſonet diuinum ſuppoſitum in humanitate ſubſiſtens; cui ſanè ſuppoſito eſſentiale eſt eſſe Deum. Itaque in quæſtione illa de nomine, quia loquendum eſt vt plures, admitto propoſitiones prædictas eſſe per ſe. Et quidquid tandem de illis prædicationibus ſtatuatur, conſentaneè ad tricas Logicas, quoad rem tamen præſentem indubitatum eſſe debet, Chriſtum attenta vnione ex qua reſultat, eſſe ens ſubſtantiale: nec dicendum eſſe ens per accidens, ſed ens per ſe.

Enodantur, quæ Chriſtum ſtatuebāt ens per accidens. Sitne ſubſtantia prima, diſquiritur.

212. Argumentum verò quod in contrarium proponebatur, facilè eliditur. Nego enim, omne illud quod aduenit enti completo, facere cum eo ens per accidens, vt optimè ex D.Thoma obſeruat Ferrar.l.4. contra gentes c.49. *in fine*. Poteſt enim contingere,vt quod aduenit enti iam completo, non ſit completum, ſed ſit ſubſtantialiter perfectibile ab ente illo iam completo. Tunc autem, ex coniunctione talis perfectibilis ſubſtantialis cum ſuo perfectiuo ſubſtantiali iam completo,non exurget ens per accidens, ſed ens per ſe: quia quotieſcunque plura ſe perficiunt intra idem genus; totum quod inde exurgit, non eſt ens per accidens. Manifeſtum verò eſt, humanitatem ita accedere ad Verbum,iam in ſe completum, vt tamen humanitas in genere ſubſtantiæ imperfecta ſit, accipiatque perfectionem & completionem ſuam à Verbo illam terminante. Quare Chriſtus qui eſt totum inde reſultans, non poteſt dici ens per accidens,quod verſat pluribus Fonſeca 5. Methap.c.8. q.7.ſ.6. Ægrè autem adducor,vt illis me dialecticis Ariſtis diſtentum velim,quibus idem autor anterioribus ſectionibus occupatur; quærens, ſitne Chriſtus inter primas ſubſtantias prædicamentales recenſendus; Et pro parte negante adducens Scotum,& Scotiſtas omnes in 3. d. 7. ac 22. inſuperque Durandum & Maiorem ibidem, nec non Ochamum in 3.q.9.ipſumque etiam D.Thomam in quodlibetis & in 3. quem tamen mox cum Thomiſtis omnibus,& Alberto,ac Alenſi, & Bonauentura,nec non Marſilio,atque Richardo, laudat pro contraria ſententia, cui ipſe quoque ſubſcribit, & meritò. Nam quamuis humanitas contingenter Verbo ſit copulata,quod vnum opponit Scotus, ideoque per accidens ſit, quod Verbum factum ſit homo, tamen contingentia connexionis illius quoad exiſtentiam, non obſtat quo minùs homo de Chriſto prædicetur eſſentialiter & neceſſariò. Sicut quamuis per accidens ſit,quòd Petrus exiſtentiam actualem ſortiatur, eſt tamen neceſſariò & eſſentialiter homo categoricus indiuiduus,de quo videlicet homo ſpecificus enuncietur tanquam de indiuiduo ſibi eſſentialiter ſubdito. Idem ergo in Chriſto contingit. Fateor,in Chriſti notione includi formaliter perſonalitatem Verbi, quæ per ſe ſumpta,ac prout in diuina natura ſubſiſtit categoricis finibus non clauditur. Sed quia perſonalitas non eſt ratio collocandi perſonam in categoria, ſed natura humana quæ finitæ perfectionis eſt, nihil eſt quod impediat, quominùs perſona humanæ naturæ quæ ſpectari in Chriſto poteſt, ſubſtantijs primis prædicamentalibus annumeretur. Et hoc ſenſu, ſermone de Chriſti Bapt. apud Cyprian. *ſub med.* Chriſtus dicitur vna eſſentia. Aliter verò Chriſtum ſpectauit D.Damaſcenus.3.fidei.c.16. cum dixit non licere ſumere in Chriſto communem ſpeciem. Spectauit enim Chriſtum,prout compactum ex humanitate & diuinitate, voluitque dicere, nulli præter ipſum, eam rationem ſubſtantialis compoſitionis competere. Negare autem quo minùs Chriſto inadequatè ſumpto,id eſt prout eſt perſona humana,ratio hominis categorici tribuatur, nec voluit, nec potuit Damaſcenus. Sed de dialectico iſto minutiloquio plus ſatis.

Chriſtus, quid.

213. Ex dictis poſſumus germanam & quidditatiuam Chriſti notionem efformare. Vel enim Chriſtus ſpectatur præcisè vt perſona humana; & ſic,eſt diuina perſonalitas Verbi in humanitate ſubſiſtens; vel ſpectatur adæquatè & completè, quoad omnia quæ eius nominis ſignificatione comprehendi legitimè poſſunt; & ſic,eſt compoſitum ſubſtantiale ac per ſe, ex diuinitate & humanitate in vnam ſubſtantiam concurrentibus,& ab ea vna terminantis ſubſtantialiter. Expreſſit pulcherrimè eam Chriſti notionem S. Cyrillus l. contra Antropomorph. c.22. verbis illis [qui Chriſtum nominat,neque nudum Verbum ſignificat, neque hominem vulgarem,vel tanquam vnum ex nobis; ſed vt dixi,tanquam incarnatum,ex Deo Patre, Verbum, & vnctum in Apoſtolatum. Neque enim homo, vt quidam,volunt, Deus eſt effectus,vnitus Verbo: ſed Verbum ipſum carne aſſumpta, homo factum, manſit etiam,ita Deus.] S.item Fulgentius l.de incarnatione & gratia Chriſti c.10.perpulchrè in hanc rem ſic diſſerit. [Illud verò quis facilè Chriſtianus aut ignoret aut dubitet,quod Verbum Deus, priuſquàm caro fieret,non fuit Chriſtus, ſed tantùm Deus? Tunc autem idem Deus Verbum,quod ſemper in forma Dei erat,Chriſtus eſſe cœpit, cum Deus ſemetipſum exinaniens, formam ſerui abſque diminutione plenitudinis naturalis accepit. Deus ergo factus eſt Chriſtus, vt Chriſtus eſſet Deus homoque perfectus: quia Verbum dignatum eſt caro fieri, vt caro poſſet, Verbi,hoc eſt Dei nomine

Digitized by Google

nomine nuncupati. Neque enim caro Chriſti, priuſquàm à Verbo ſuſciperetur eadem caro, Chriſtus fuit, neque ipſa caro, id eſt ipſe homo in ſe formam Dei viuentis accepit. Sed Deus qui in forma Dei erat, formam ſerui accepit. Et Deus æqualis Patri, in ſimilitudinem hominum factus, habitu eſt inuentus vt homo; & qui diues fuit, propter nos pauper factus eſt, vt illius paupertate nos ditaremur. Verbum itaque caro factum, vnus eſt Chriſtus.]

Si vocis corticem ſpectemus, *Chriſtus* idem eſt ac *vnctus*, idque neminem fidelium latere, affirmat autor libri de vita Chriſtiana c. 1. apud Auguſtinum t. 9. Hebraicè, Chriſtus dicitur Meſſias, vt plenè proſequitur Galatinus l. 3. de arcanis c. 2. dicemuſque inferiùs cum de Chriſti titulis. Dimiſſis autem varijs ſacris vnctionibus, penes quas nomen Chriſti huic homini, æquè ac multis alijs, imo multò potiore iure quàm quibuſuis alijs tribui poterat, titulo ſcilicet Regiæ & Prophetiæ ac Sacerdotalis dignitatis; primarius & ſublimiſſimus titulus, eſt vnctionis illius diuinæ quæ ad ſubſtantialem Chriſti compactionem ex humanitate vncta, & Deitatis vnguine per communem vtrique naturæ ſubſiſtentiam humanitati applicato, pertinet. Oleum enim lætitiæ quo Chriſtus præ participibus omnibus vnctus eſt, & vnguentum quod huic humanitati infinitam fragrantiam coram Deo conciliauit, ita vt eius opera infinitæ fuerint dignitatis & valoris ſupra omne pretium, non aliud fuit quàm diuina natura ſubſtantialiter nexa cum hac humanitate, per ſubſiſtentiam Verbi, de quo pleniùs tractando Chriſti titulos. Nomen igitur *vncti* ſiue *Chriſti*, prout Antonomaſticè tribuitur compoſito de quo agimus, apertè ſonat ſtructuram eius ex diuina perſonalitate, & duabus naturis integris atque totalibus.

Dicenduſne, ex tribus naturis, ſubſtantijſue conſtare.

214. Hoc addo, quia quamuis paſſim ſpectantes ad naturas integras in genere naturæ, dicamus Chriſtum ex duabus & in duabus naturis conſiſtere, quod infinities tradunt Concilia contra Eutychetem; tamen aliter loquendum eſſet, ſi nomen *naturæ*, vt non raro aliàs vſu venit, vſurparetur prout cõmune eſt partiali ſubſtantiæ. Qua ratione Anaſtaſius Sinaita in fragmento operis aduerſus Philoponum quod exhibet Greſſerus in præludijs ad eiuſdem Anaſtaſij viæ ducem, negat hominem dici debere vnius naturæ, niſi natura idem ſit quod ſpecies communis: Cœteroqui enim aliam eſſe animæ, aliam corporis naturam; ac proinde hominem ex duabus naturis conſtare. Quis verò neſcit, naturam ab Ariſtotele definitam 2. phyſ. cap. 1. de ſubſtantia partiali, hoc eſt, de forma ſubſtantiali affirmari; vt rectè ſtatuunt Vaſq. 1. 2. d. 25. num. 21. Valeſius controuer. 12. & Zabar. lib. de natura cap. 7. Alij item quos Ariſtoteli inhærendo minùs probo, ad materiam, nomen naturæ extendunt, vt Scotus in 2. d. 18. q. vnica *circa medium.* Sotus 2. phyſ. q. 1. Rub. q. 2. & Perer. l. 7. phyſiol. cap. 17. quorum argumenta nihil nunc attinet excutere. Saltem verò probant, in alio ſenſu quàm eo quem Ariſtoteles in ſua definitione expreſſit, nomen *naturæ* quadrare poſſe materiæ. His igitur modis Chriſtus ex triplici natura compactus dici poteſt; nempe ex diuina in ratione naturæ integra, & ex duplici partiali humana. Quod ſæpè ſignificant Patres impugnantes Monophyſitas, & proportionem inter exemplum carnis & animæ in eandem humanitatem concurrentium, ac Verbum & humanitatem Chriſtum compingentia, ſtatuentes in eo quòd ſicut ſunt in homine duæ naturæ, nempe partiales, ita ſunt in Chriſto duæ naturæ; vna bifida, nempe humanitas; altera planè ſimplex, quæ eſt diuinitas.

Simile planè eſt, quod plerumque Patres tradunt Chriſtum coaleſcere ex tribus ſubſtantijs, nempe ex anima, & corpore, ac diuinitate. Ita diſertè D. Auguſt. 13. Trinit. c. 17. ac Iſidorus lib. de differentijs c. 6. & Etherius & Beatus l. 1. contra Elipandum pag. 351. Eodemque ſpectat quod dixit Bleſenſ. ſerm. 2. [Veniens Dominus ad nos, vt innouaret nos, nouum fecit ſuper terram; Trinitatem ſcilicet temporalem quæ Trinitati æternæ tanquam è contrario reſponderet.] quod ait eſſe, ſanctuarium exterius ab Ezechiele c. 44. deſcriptum, cuius porta clauſa viro, ſedente in ea ſolo principe. Admittit ergo in Chriſto Bleſenſis Trinitatem; ſubſtantiarum vtique, aut naturarum. Et eodem modò loquitur S. Bernardus hom. 3. in vigil. Natiuit. Audi & Goffridum Vindocin. ſerm. 4. de Natali Dom. [Ex tribus ſubſtantijs Chriſtus in vna perſona ſubſiſtit, diuinitate ſcilicet, carne, & anima. Sicut Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt tres perſonæ, & trium perſonarum eſt vna ſubſtantia, ſic Verbum, caro, & anima, ſunt tres ſubſtantiæ, & trium ſubſtantiarum eſt vna perſona, Deus & homo.] Quamuis autem nomen *naturæ* plerumque anguſtius ſit quàm ſubſtantiæ; nempe quoties natura ſonat ſubſtantiam integram in genere naturæ, ſubſtractæ ſuppoſitalitati; tamen plerumque nomen *ſubſtantiæ*, & nomen *naturæ* æqualiter patent, vt in prædicto exemplo de duplici in nobis partiali natura & ſubſtantia; triplici autem natura æquè ac ſubſtantia Chriſti Domini, quem modum de Chriſto loquendi, vſurpauit, & ex Patribus confirmauit Conc. Toletanum 15. quod poſt 14. item Toletanum Concilium ita aſſignanit Chriſto duas tantùm naturas, nempe in ratione naturæ integras, & totales, vt tamen concedat Chriſto tres ſubſtantias, vſurpata voce *ſubſtantiæ*, prout ad naturam quoque partialem, hoc eſt ad vtramque humanitatis partem eſſentialem fundi poteſt. Quæ eſt germana Patrum illorum interpretatio, adhibita à Mariana l. 6. hiſtor. Hiſp. c. 18. vbi plura de notato per Benedictum 2 Papam eo loquendi modo tanquam in ſpeciem duriore, nec apud Patres ſatis frequentato; deque prolatis per Patres Toletanos, antiquorum doctorum teſtimonijs, quibus eam duritiem prætenſam mollirent. Vnde factum eſt, vt Pontifici, aut ſucceſſori, ſit ſatisfactum. Videndus Baron. anno 685. & minutè Vaſq. 3. p. d. 37. c. 3.

215. Quanquam autem iuxta propoſitam interpretationem, dicere Catholicè liceat, eſſe in Chriſto tres naturas, & tres ſubſtantias; præſertim cum aduerſus Apollinatiſtas aut Manichæos agitur, qui veritatem partialium illarum Chriſti, ſiue ſubſtantiarum ſiue naturarum inficiantur, vt proinde expediat veritatem Catholicam ad eum modum aduerſus eos diſtinctiùs ac expreſſiùs profiteri: tamen in communi vſu & ſimpliciter loquendo, retinenda eſt communis loquendi ratio, quæ duas Chriſti naturas atque ſubſtantias, nempe totales, in Chriſto agnoſcit. Quod accuratè proſequitur S. Damaſcenus 3. fidei cap. 16. & Paulinus Aquilo. in ſacro ſyllabo *ſub finem*; eaque ratione ſufficienter confirmatur, quod cum ſimpliciter agitur de numerandis alicuius compoſiti partibus, non habetur ratio niſi partium proximarum ex quibus totum immediatè compingitur; ſic enim hominem ex duplici parte ſubſtantiali compoſitum dicimus; nempe ex anima & corpore, neglectis *partibus* partium corporis quæ plures ſecerni ac numerari poſſent cùm diſſimilares tum ſimilares. Quia ergo ſubſtantiæ Chriſtum proximè & immediatè conſtruentes, non ſunt niſi duæ totales, nempe diuinitas & humanitas, eidem ſubſtantiali termino perſonalitatis Verbi ſubſtantes; meritò paſſim affirmamus, Chriſtum ex duabus tantùm naturis & vna perſonalitate coaleſcere, ac conflari in vnam perſonam compoſitam. Breuiculus hiſtoriæ Euthychianiſtarum nuper editus titulo, Geſtarum de no-

mine Acacij *ferè initio.* Vnam eſſentiam Chriſti, reſultantem ex duabus naturis & vna perſonalitate, id eſt, vnam perſonam compoſitam ad modum propoſitum, agnoſcit. Similiterque autor libri de operibus Chriſti Card. ſerm. de Baptiſmo Chriſti, illam vnam eſſentiam admittit, quod eo ſenſu eſt accipiendum. Verba eius ſunt. [Conuenerunt ſimul ſempiterna diuinitas, & temporalis humanitas, & eo tenore vtriuſque naturæ facta eſt vnitas, vt impoſſibile ſit quod iunctum eſt ab inuicem ſeparari, ſed Verbum & caro ſic ſunt vna eſſentia, vt perfectam & integram ſincera coniunctio faciat vnitatem.]

Num ſit diuinitas & humanitas.

216. Eſt verò hic præterea queſtiuncula ferè de nomine, ſed propter Wicleffum non omittenda; nimirùm an ita Chriſtus ex duabus illis naturis totalibus componatur, vt liceat dicere, *Chriſtus eſt Diuinitas & humanitas*, id quod Wicleffus affirmabat, vt habetur ex Valdenſi l.1.doctr. à cap.39. ſi. porrò vſurpabat nequam ille eam propoſitionem, *Chriſtus eſt diuinitas & humanitas*, vt coniunctio *Et* ſumeretur copulatiue non copulatim; id eſt prout vinculum duarum propoſitionum, eſſetque ſenſus. *Chriſtus eſt diuinitas diuiſim, & Chriſtus eſt humanitas item diuiſim.* Qua ratione ea Wicleffi propoſitio, in diſcipulo eius Ioanne Huſſo, damnata eſt in Conſtantienſi Conc. ſeſſ.15. Et meritò, nam totum non eſt vna pars duarum è quibus conſtat; atque adeò neque Chriſtus eſt vna è naturis vel ſubſtantijs concurrentibus ad eius conſtitutionem. Si tamen ſenſus prædictæ propoſitionis eſſet copulatus; & ſignificaretur, Chriſtum eſſe illa duo ſimul & vnita; quo etiam pacto diximus, quinque eſſe duo & tria, nempe ſimul ſumpta; ſic dicere rectè liceret, *Chriſtum eſſe diuinitatem, & humanitatem*, aut ſi non materialiter & identicè ſed formaliter loquendum ſit, *Chriſtum eſſe Verbum ſimul & humanitatem.* Qua ratione animaduerto probatam eſſe Gregorio eam locutionem in 1.d. 28 q.2 ad 13. imò tanto ante Iuſtino in expoſitione fidei, verbis illis. [Chriſtus non è diuinitate & humanitate Chriſtus effectus eſt, neque aliud eſt quàm duo iſta; vtraque, videlicet, hoc eſt Deus & homo.] Placuit item ea locutio Anaſtaſio c.13 *ὁδηγῷ* [Totum illud, (inquit) quod Chriſtus appellatur, crebrò vocamus Deum, idque propter ſummam vnionem; at non vocamus diuinitatem: ſed diuinitatem & humanitatem ſimul, propter diuerſitatē naturarum.] Et c.22. *ſub finem* [Catholica Eccleſia, docet Chriſtum eſſe duas naturas vnitas.] Annuit D.Aug. ſerm.58. de verbo Dom. vbi ait, Chriſtum eſſe ſuas duas ſubſtantias ſimul. Et c.38. Enchir. ait, vtramque ſubſtantiam, diuinam & humanam, eſſe vnicum Chriſtum, Dei Filium: quo ferè modo loquitur etiam l. de dono perſeuer. c.24. & S.Leo epiſt.11. & expreſſimè Damaſc.3 fidei c.19. & l.4.c.7. ex editione Fabri, Græco contextui conſona. Vides, propoſitionem quam excutimus, tradi totidem verbis ab his Patribus. Itaque mirandum eſt, Petrum Velliardum non ineruditum Theologum, qui Luthero furente ſcribebat, in impugnatione ſecundæ formalis propoſitionis Lutheri, hanc quam nunc excutimus, acceptam in ſenſu quem nunc admittimus, reijcere tanquam horrendiſſimam hæreſim, ex qua ſcaturiant peſtilentiſſimi errores: id eſt, quod Chriſtus non ſit Deus, cum nullum aggregatum ſit vna partium illarum è quibus coaleſcit 2. quod Chriſtus non ſit ens, quia nulla diuerſa, niſi ſe habeant informatiuè aut continuatiuè faciunt unum ens. Similia illata, multiplicat. Sed vtinam nunquam aliter erraſſet Lutherus, ſi non in ſenſu Wicleffi & Ioannis Huſſi, ſed in eo quem admiſimus, eam propoſitionem vſurpauit. Neque enim ex ea ſic intellecta, ſequitur Chriſtum non eſſe Deum, vel ens, etiam vnum. Quia diuinitas in propoſitione illa ad ſenſum propoſitum accepta, ſumitur pro Verbo ſubſiſtente, & in Deitate & humanitate, quod ens vnum ex pluribus quorum eſt creatum hypoſtaticè vnitis coaleſcens. Mirandum præterea eſt, eandem propoſitionem à Medina & Aluare.3.p.q.17.art.1. pronunciari erroneam, & damnatam in Concilio Conſtantienſi: cuius tamen mentem vidiſti eſſe planè aliam, quandoquidem Concilium illud, damnauit eam propoſitionem in ſenſu quo per Wicleffum aſſerta fuerat, & in quo Ioannes Hus eam à Wicleffo hauſerat. At Wicleffum Valdenſis ſupra c.42. docet ſpectaſſe quod dixi, non autem eum ſenſum quem admiſimus cum Patribus adductis, ſuffragante ratione efficaciſſima. Siquidem non aliter ſe habet Chriſtus ad humanitatem & diuinitatem, vel (vt non niſi materialiter, & identicè verum, modum loquendi dimittentes, aſſumamus formalem,) non aliter ſe habent Verbum & humanitas vnita, quam anima rationalis & caro ad hominem. Atqui anima rationalis, & caro ei vnita, vnus eſt homo: Ergo Deus, & homo & vnio vtriuſque, vnus eſt Chriſtus. Sicut iuxta veriſſimam ſententiam phyſicam, compoſitum naturale nihil aliud eſt quàm partes vnitæ. Neque video quid diſcriminis quoad hoc excogitarit Galatinus l.3. de arcanis c.2. inter extrema naturalis compoſiti ipſumque compoſitum ex vna parte; & extrema huius ſupernaturalis compoſiti, ipſumque compoſitum ex altera; dicens naturale compoſitum aliud quidem eſſe à componentibus, non item Chriſtum ab extremis ex quibus exurgit. Sanè ſi proportio ſeruetur, eſt omnimoda paritas.

Chriſtus, homo ſignatus. Vſus doctrinæ.

217. Ex antedictis liquet, Chriſtum ita eſſe hominem, vt verè ſit homo ſignatus, ſicut habetur Ioann.6. vbi D.Aug. tract.25. [Signare quid eſt, niſi proprium aliquid ponere? hoc eſt enim *ſignare*, imponere aliquid quod non confundatur cum cæteris Signare, eſt ſignū rei ponere. Cuicunque rei ponis ſignum, id eo ponis ſignum, ne confuſa cum alijs, à te non poſſit agnoſci. Pater ergo eum ſignauit. Quid eſt ſignauit? Proprium quiddam illi dedit, ne cæteris compararetur hominibus. Ideo de illo dictum eſt, *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis.* Ergo ſignare quid eſt? Exceptum habere, hoc eſt, præ participibus ſuis. Itaque nolite, (inquit,) me contemnere, quia Filius ſum hominis, & quærite à me cibum qui non perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Sic enim Filius hominis ſum, vt non ſim vnus ex vobis: ſic ſum Filius hominis, vt Pater Deus me ſignaret. Quid eſt *ſignaret*? Proprium aliquid mihi daret, quo non confunderer cum genere humano, ſed per me liberaretur genus humanum.] Proprium quod Chriſto datum eſt, intelligere debemus, quod Chriſto peculiare eſt, & nulli alteri commune; habere videlicet Deitatem cum humanitate: quæ duo, Chriſti compoſiti nomine inuolui diximus.

Hic eſto eximius ſanè, propoſitæ doctrinæ vſus, vt Chriſtum, non vt qualemcunque hominem cogitemus, ſed vt extraordinarium & ſignatum: ex quo fiet, vt dignè eum cogitantes, dignis quoque proſequamur affectibus. Quod fuiſſe Iſaiæ conſilium cum Chriſtum quem præmiſerat eſſe hominem cuius ſpiritus in naribus eius, fragilem inquam & quaſſatu facilem, addidit, excelſum eſſe reputatum, ideoque reuerendum, ac honorandum, non præ externa ſpecie abiecta & humili diſpiciendum, dixit egregiè Caſſianus lib.5. de incarn. c.5.

CA-

Digitized by Google

CAPVT II.

Ex Chriſti compoſitione, nullam inter naturas componentes realem alterutrius proprietatum, cum alia, communicationem exortam eſſe.

EXpoſita eſt Chriſti compoſitio. Nunc quid eam conſequatur, eſt veſtigandum. De duobus autem duntaxat, moueri dubitatio poteſt. Primum ſpectat ad realem proprietatum vnius naturæ transfuſionem in aliam. Sunt enim, qui ob vnionem vtriuſque naturæ in eadem hypoſtaſi, talem aliquam transfuſionem admittendam cōtendant. Secundum ſpectat ad transfuſionem quoad modum loquendi, ſeu verbo tenus, quantum attinet ad ipſas naturas, quam vocant *communicationem idiomatum*; ſiue *idiomata* pro *idiotatis* hoc eſt proprietatibus, ſint vſurpata: ſiue vt mauult Genebr. ad Symbolum Athan. n.40. voxque ipſa ſonat, adhibeantur idiomata pro locutionibus, ſicut & *idiotiſmos*, ſolemus dicere. Hoc capite, prior transfuſio excutienda eſt, quam Nouatores pro ſua in rebus Theologicis ruditate, inuexerunt.

Status quæſtionis, de reali attributorum transfuſione, Chriſti ſtructuram conſequente.

218. Agam porrò de ſola transfuſione proprietatum, quia quamuis non defuerint, qui ex compoſitione Chriſti, conſecutam quoque eſſe finxerint æqualitatem naturarum; (quod Abaſſinos hodieque fabulari, teſtatur Antonius Fernandius apud Godignum de rebus Abaſſinorum l.1.cap.28.) tamen certum eſſe debet eos ita ſentire, quia errorem Eutychetis combiberunt à maioribus. Vnde ſatis ſuperque reiecto ſuperiùs Eutychete, non eſt quod in eam propaginem venenatæ ſtirpis denuò ſtringamus ſtylum. Idem dicerem de Manuele Imperatore, ſi verum eſſet quod ei Nicetas Choniates l.7. hiſtor. affingit, de infirma hic atque paſſibili humanitate Chriſti, poſt aſcenſionem euecta ad diuinæ naturæ æqualitatem. Sed impoſuiſſe Nicetam Manueli, eumque potiùs Monophyſitas conſtitutione ſua ex qua illi calumnia ſtruitur fuiſſe inſectatum, proſequitur latè Genebr. ad Symb. S. Athanaſij n.33. ſic igitur reiecta aliò confutatione mixturæ, & transfuſionis naturarum, quæ ex compoſitione Chriſti proximè conſtituta non ſequitur, ſed eam potiùs euertit, ad examen duntaxat vocemus, transfuſionem realem attributorum vnius Chriſti naturæ in aliam: nempe attributorum diuinitatis in humanitatem, quam ſectarij nuperi ſunt commenti. Attributorum autem humanitatis transfuſionem in Deitatem, ſi infortunatum Eutychetem, eiuſque viperinam ſobolem excipias, non fuit qui inueheret, nec ipſi quoque Eutychiani inuexiſſent, ſi Deum cogitaſſent actum purum, & vel viciſſitudinis obumbrationis incapacem: contra quam illi Deum ſibi effingebant paſſibilem, ac ſubſtantialiter quoque alterabilem; id eſt falſum numen pro Deo vero.

Error Sectariorum, circa illam transfuſionem.

219. Nouatorum ergo nonnulli quamuis recedant à cœtris eiuſdem furfuris, Brentio præſertim ac Smidelino, quod cum eis non admittant, eſſentiam vnionis hypoſtaticæ conſiſtere in reali communicatione attributorum diuinorum facta humanitati, addunt tamen ex vnione hypoſtatica cōſequi eam realem communicationem; ac proinde contendunt, Chriſti humanitatem eſſe verè & realiter omnipotentem, omniſcientem, cœteraque huiuſmodi, ſed nominatim omnipræſentem, perque loca omnia & ſpatia à Deo ipſo occupata, diffuſam. Fautores huius erroris quoad vbiquitatem, ſunt antiquiores ſeculo ſuperiore. Nam Ioannes de Mechlinia Begardus, apud Contradum de mente puellarum c.13. bibl. ita diſertè ſentit. Repreſentant alios recentiores eiuſdem erroris aſſertores, Bellarminus l.3. de Chriſto c.9. & Genebr. ad S. Athanaſij Symbolum num.40. ac Becanus de incarnatione c.7. Cum iiſdem erroribus, verbo & ſcripto cominùs ſæpè conflixit Valentia, cum in opere de rebus fidei contro. varijs locis, tum 3.p.d.1.q.2.p.3. ſed Smidelinum præſertim & alios è Lutheri propina inſectatur, qui tametſi inconſtanter admodum, tamen ferè ſolent hanc transfuſionem realem attributorum diuinitatis humanitati factam, ſtatuere pro eſſentia huius myſterij: nec dicunt eam conſequi ad vnionem & compoſitionem Chriſti, qui eſt error hoc loco excutiendus, ſed vnionē directè ac formaliter in tali transfuſione conſtitui volunt, quod eſt ſuperiùs impugnatum. Quare hæreamus cum alijs, qui transfuſionem attributorum diuinitatis conſequi dicunt ad vnionem hypoſtaticam humanitatis cum Verbi perſona.

Fundamentum vnicum huius erroris fuiſſe videtur, quòd duorum quorum vnum ſit indiuiſibile ac planè ſimplex, impoſſibile ſit fieri vnionem veram & realem, quin totum quod ineſt ei indiuiſibili, imo quod eſt illud indiuiſibile ac ſimplex, vniatur alteri extremo, cum quo ei ſupponitur intercedere realis coniunctio. Atqui Verbum diuinum, cum Deitate & omnibus diuinis attributis, eſt vnum quid indiuiſibile ac ſimplex, vniturque realiter humanitati Chriſti. Ergo impoſſibile eſt, quin omnia attributa Deitatis conſequenter ad Verbi vnionem vniantur realiter humanitati. Et nominatim impoſſibile eſt vel concipere, quin immenſitas Dei competat humanitati Chriſti. Nam quæ realiter vniuntur, debent ibidem exiſtere; & vbi eſt vnum, debet etiam eſſe alterum. Atqui humanitas Chriſti vnitur realiter Verbo, quod vbique eſt. Igitur humanitatem quoque, neceſſe planè eſt, vbique eſſe. Huic fundamentariæ rationi, aſſuunt de more ſectarij centones Scripturarū & plagulas: veriùs Scripturæ plagas, nec non corruptelas è quibuſdam Patrum locis quæ referre inutile ſit. Attingam tamē poſteà, quæcunque aliquo cum colore aduerſus veritatem Catholicam ab iſtis obtenduntur, dimiſſis innumeris quæ nullo iudicio in hanc cauſam conſarcinant, tantumne ſobriè errantes, aut verborum patei videantur.

Obteritur.

220. Hic error craſſiſſimus eſt, & in multis Concilijs pridem confoſſus. Diſertè verò in Calcedon. act. 5. vbi definitur, in incarnatione non obſtante vnione hypoſtatica, ſaluas manere vtriuſque naturæ proprietates, ita vt in Chriſto omnia ſint duplicia, vt tradit Agatho Papa approbante 6. Synodo act.4. At quomodò verum eſſe poſſet, proprietates duarum Chriſti naturarum manere inconfuſas & duplices, ſi quemadmodum per communicationem diuinæ ſubſiſtentiæ excluſa eſt perſonalitas Chriſti humana, ita etiam per formalem diuinorum attributorum communicationem ex vnione hypoſtatica conſecutam, proprietates humanæ abactæ eſſent, & excluſæ ab humanitate? Non enim potuit communicari humanitati, vt formaliter eſſet infinita, & increata, & immenſa, ſicque de cœteris diuinis attributis, quin exueretur connaturalibus ſuis affectionibus, finitate, dependentia, localitate &c. Quam verò infeliciter & caſſo niſu, extricare ſe ab his Conciliorum decretis laborent aduerſarij, piget referre. Sed eorum acumina omni piſtillo retuſiora, apud citatos autores proſtant, vnde etiam eorum plena depulſio peti poterit.

Accedit ratio ineluctabilis. Nam diuina attributa

Digitized by Google

non poſſunt vniri humanitati vt forma; ſic enim eſſent potentialia: multoque minùs fingi poſſunt vniri vt ſubiecta, quia vnio ſubiecti imperfectior eſt quàm vnio formæ: cum ſubiectum ſe habeat paſſiuè & perfectibiliter, forma verò actuet, & perficiat potiùs quàm perficiatur ipſa. Non poſſunt item diuina attributa, vniri humanitati ad modum termini ſubſtantialis. Id enim ſolius ſubſiſtentiæ eſt proprium. Et quamuis diuina ſubſiſtentia ſit idem realiter cum attributis, ideoque materialiter & identicè, per vnionem ſubſiſtentiæ, vniantur quoque attributa eidem identificata; tamẽ quia ſubſiſtẽtia diuina, & diuinæ naturæ attributa, differunt virtualiter, mirũ nõ eſt quod vnita formaliter humanitati ſubſiſtẽtia diuina ad modum termini ſubſtantialis, tamen attributa non niſi materialiter, & identicè, ac remotè vniantur; proximè autẽ immediatèque & formaliter, non item: cum tamen ea ſola vnio ſit quæ formaliter & aliter quàm per ſuppoſitum reddere poteſt humanitatem omnipotentem, & omniſcientem, cæteriſque diuinis proprietatibus immediatè ac in ſeipſa collucentem. Tandem ne qua imaginabilis vnio diuinorum attributorum cum humanitate prætervolet indiſcuſſa, certiſſimum quoque eſt & per ſe euidens, Dei attributa non poſſe vniri humanitati tanquam ſubſtantialiter terminabilia per humanitatem. Id enim ſummam habet potentialitatem & imperfectionem adiunctam, & pugnat cum immutabilitate diuina, beataque ſecuritate quæ Deum nullis bonis ſuis excidere patitur, atque adeo neque ſubſiſtentia. Prætetquàm quòd humanitas, termino ſuo ſubſtantiali ſpoliata ſupponitur. Quomodò ergo completionem ſubſtantialem alteri tribueret, qua ipſamet deſtituitur? Fortiſſima igitur ratiocinatione concluditur, nullam planè humanitatem inter ac Verbum intercedere poſſe vnionem, præter ſuppoſitalem, qua Verbum ſubſtantialiter complet ac terminat humanitatem quoad modum exiſtendi. Ibi enim præcisè ſiſtit completio ac terminatio naturæ per ſubſiſtentiam. Ac proinde ex Chriſti compoſitione, & vnione hypoſtatica duarum eius naturarum, nihil diuinum in humanitate conſequitur (quod quidem realiter & formaliter ac immediatè ei adiungatur,) præter diuinam ſubſiſtentiam.

Ad calumnias queîs Sectarij, Patres grauant hac in parte.

221. Miſeret verò me dementiæ aduerſariorum, qui in ſcriptis Patrum legendis monoculi, vt ſcitè eis opponit Anaſtaſius cap.12. ὁδηγῷ cum toties ac propè ad faſtidium ingeri à Patribus ſciant, vel ſcire certè poſſint ac debeant, infirmitatem ac paupertatem carnis noſtræ, omniumque eius naturalium conſectariorum, diuinæ infinitati fuiſſe coniunctas; id quod directiſſimè hunc ipſorum errorem exſcindit; conquirant tamen ſtudioſè è libris Patrum plagulas aliquas, quibus à reliquo corpore auulſis ac detruncatis, Patres ſtupori huic ſuo aſtipulatos confirment. Eiuſmodi eſt, quod ex Damaſceno proferunt 3. fidei c.18. vbi aſſerit, humanitatem Chriſti, ſecundùm naturam quidem non fuiſſe omnipotentem, ſed tamen prout per vnionem erat Dei Verbi, omnipotentem fuiſſe. Hoc à Damaſceno veriſſimè dictum, nequiter planè ab aduerſarijs ad formalem vnionem omnipotentiæ cum humanitate detorquetur. Damaſcenus enim attendens ad vnitatem perſonæ Chriſti, rectè per communicationem idiomatum, quod eſt Deitatis, tribuit non humanitati vt ſic, (quod faciunt aduerſarij,) ſed perſonæ in humanitate ſubſiſtenti; quæ diuina eſt, & in alia ſua natura habet formaliter illud attributum. Vnde humanitati, non in abſtracto ſed in concreto ſumptæ, id eſt homini huic qui Deus eſt, per vnam Deitatis perſonalitatem competit formaliter ſignificatio nominis attributalis; nempe æternitas, omnipotentia, omniſcientia, & ſic de cæteris. Accedit quod ad omnipotentiam attinet, de qua ſola ſermo erat Damaſceno, quod quæ per amicos poſſumus, cenſemur & ipſi poſſe; ita vt etiam Apoſtolus auſus ſit profiteri ſe omnia poſſe in eo per quem confortabatur. Non abs re itaque, Chriſti humanitas cenſeri potuit omnipotens, quia facilè illi fuit diuinitatem inflectere ad quæcunque efficaciter volet: atque adeò diuinitatis quã habet amiciſſimam, infinita vi vti pro amicitia poteſt, etiamſi vim agendi ſuam ac propriam habeat finitam, ſicut & ipſa eſt finita.

222. Iuuat Gregorium Nyſſenum audire *ſub finem* Orationis quartæ (veriùs quintæ) contra Eunomium, vbi talem calumniam qualem ab his patitur Damaſcenus, paſſum ab Eunomio Baſilium ſic purgat, vt quamuis longiuſcula ſit eius diſputatio, hic tamen repræſentanda videatur, tanquam huic loco congruentiſſima. [Quomodò nos ad duos Chriſtos fidem diſpertiri per calumniam dicimur? Qui ſuperexaltatum ex paſſione, eum Dominum & Chriſtum factum eſſe aſſerimus, per vnionem cum verò Domino & Chriſto, ſcientes ex ijs quæ didicimus, quod diuina quidem natura, ſemper vna eademque, & eodem modo ſe habet: caro verò per ſemetipſam hoc quidem eſt, quod de ipſa ratioque & ſenſus aſſumit: ſed cum diuinitate temperata non amplius in ſuis terminis & proprietatibus manet, ſed ad id quod præualet & ſupereminet aſſumitur. Carnis tamen & diuinitatis proprietatum incõfuſa permanet contẽplatio, quandiu in ſe ipſis horũ vtrumque ſpectatur, tale quid dicens: Verbum ante ſæcula erat: caro verò in extremis temporibus facta eſt. Nec quis retrouertens dixerit, vel hanc ante ſæcula fuiſſe, vel in nouiſſimis temporibus Verbum factum eſſe. Caro patibilis eſt naturæ: Verbum autẽ eſt agentis. Neque ipſa eſt eorum quæ ſunt opifex ſiue conditrix; neque diuinitas vim patibilem habet. In principio apud Deum erat Verbum, in mortis experimento eſt homo. Neque ab æterno humanitas eſt, neque diuinitas eſt mortalis. Et alia omnia eodem modo ſpectantur; neque humana natura viuificat Lazarum, neque iacentem plorat impatibilis poteſtas. Sed hominis propria eſt lachryma: vita verò eſt vitæ quæ reuera eſt. Non humana mendicitas paſcit multa hominum millia: non ad ficum currit omnipotens poteſtas. Quis fatigatur ex itinere, & quis abſque labore vniuerſum mundum verbo ſubſiſtere facit? Quis gloriæ ſplendor? Quid quod clauis eſt transfixum? Quæ facies in paſſione colaphis infligitur? Et quæ ab æterno glorificatur? Hæc enim ſunt clara, etiamſi quis ſermone non explicet: quod plagæ & verbera ſunt ſerui, in quo Dominus: honores autem Domini, circa quem ſeruus: ita vt per compagem & nexum naturalem, communia fiant vtriuſque vtraque, Domino ſeruiles vibices aſſumente, & ſeruo, Dominico honore glorificatos: ob eam cauſam enim & Domini gloriæ crux dicitur, & omnis lingua confitetur, quia Dominus Ieſus Chriſtus, in gloria eſt Dei Patris. Quod ſi oporter reliqua etiam eodem modo diſtinguere, conſideremus quid quod moritur, & quid quod mortem diſſoluit: quid etiam id quod renouatur, & quid quod exinanitur. Exinanitur enim diuinitas, vt capi poſſit in humana natura: renouatur verò quod humanum eſt, cum fit diuinum per temperationem cum diuinitate. Quemadmodum enim aër, ſiue ſpiritus in aqua non continetur: cùm aliquo grauiori corpore concluſus & contractus in aquæ profunditate relictus fuerit, ſed ad cognatum ſibi recurrit principium. Aqua autem ſæpè cum recurſu ſpiritus attollitur, in ſubtili quadam & in modum membranæ tenui ſuperficie aërio circulo incuruata: ſic etiã vera vita in carne ſita, ad ſeipſam poſt paſſionem cum recurrit: etiam caro quæ circum ipſam

ſam

ſam à diuina immortalitate in altum ſublata eſt, à corruptione ad id quod eſt incorruptibile ſurſum compulſa. Et quemadmodum in ligno, ignis intra ſuperficiem conditus & ſopitus, videntium vel tangentium fallit ſæpè ſenſum: ſuſcitatus autem apparet: ſic in morte, quam fecit pro ſua poteſtate, qui animam ſuam à corpore diſiunxit, cum ad Patrem dixit: *Pater tibi in manus commendo ſpiritum meum.* Qui ſicut dixit, poteſtatem habet iterum ipſam ſumendi: hic confuſione quæ ab hominibus eſt contempta, quia ſit Dominus gloriæ: veluti vitæ in natura corporis contecto ſuſcitabulo, ſiue igniculo in diſpenſatione ſecundùm mortem rurſus accendit, & ſuſcitauit potentia ſuæ Deitatis, quod mortificatum erat refouens, & ſic in diuinæ potentiæ infinitatem, breue illud naturæ noſtræ libamentum cum infudit, quod quidem ipſe erat hoc & illud fecit, ſeruilem formam, Dominum: & hominem ex Maria natum, Chriſtū: et crucifixum ex imbecillitate, vitam, & potentiam. Atque omnia quæcunque in Deo Verbo piè conſiderantur, etiam in aſſumpto à Verbo faciens. Ita vt non per diuiſionem peculiariter in vtroque hæc videantur eſſe: ſed cum diuinitate temperatione, ſecundùm id quod præpotentius eſt recreata corruptibilis natura, potentiæ Deitatis particeps facta ſit: vt ſi quis dicat, aceti guttam vaſto mari immixtam, per huiuſmodi mixtionem maris qualitates induiſſe, quia non amplius ſecundùm naturam huius liquoris qualitas in immenſitate præpotentis immaneat. Sic noſter ſermo non numerum Chriſtorum, vt criminatur Eunomius, ſed vnionem hominis cum Deo affirmans, mortalis cum immortali, ſerui cum Domino, peccati cum iuſtitia: execrationis cum benedictione: hominis cum Chriſto tranſmutationem, facturam nominat. Quis igitur Sycophantis relinquitur ſermo?] Nihil aptiùs vel fortiùs, io hos Patrum corruptores ac tortores dici poſſit. Fuſiùs verò eadem iterat & confirmat idem Nyſſenus, ſequenti oratione *ab initio.*

Sigillatim impugnata Vbiquitatis transfuſio.

223. Hæc vniuerſe dicta contra Sectarios illos, qui conſequenter ad vnionem hypoſtaticam, contendunt omnium diuinorum attributorum tranſfuſionem realem fieri in humanitatem Chriſti; ſpecialiter quoque impetunt eos qui id aſſeruerunt de immenſitate, ſiue de locali coextenſione ad omnia ſpatia, quam vocant *Vbiquitatem.* Non eſt tamen præterea difficile, pinguiſſimum hūc errorem, ſpecialibus & Scripturæ teſtimonijs & rationibus conuellere. Diſertè ſanè Ioan. 11. Chriſtus Dominus profitetur ſe quoad humanitatem alicunde abfuiſſe, dicens *gaudeo propter vos vt credatis, quia non eram ibi.* Et Marci 16. Angelus de Chriſto iam rediuiuo ait, *ſurrexit non eſt hic.* Quid quod infinities legimus, Chriſtum acceſſiſſe, abijſſe, receſſiſſe, aſcendiſſe, deſcendiſſe? At hæc aliaque huiuſmodi, ſi propriè accipiantur (vt ſanè debent,) nec ad metaphoricas locutiones diuertamus, quales de Patre & Spiritu ſancto ſæpiùs in Scripturis occurrunt, vt S. Fulgentius latè verſat l. 2. ad Traſim. c. 10. & 11. non poſſunt cum immenſitate & vbiquitate cohærere: manifeſtè quippe inferunt finitatem localem, excluduntque diffuſionem ad omnia ſpatia.

Patres ferè fruſtra proferendos video. Vnum duntaxat aut alterum attingo. Auguſtinus ſerm. 104. de temp. exponens locum paulò ante adductum ex Ioannis 11. ſic habet. [Aduertamus & hic myſterium, quomodo nō ſe illic Dominus fuiſſe dicit. Cum enim dicit manifeſtò, *Lazarus mortuus eſt,* præſentem ſe illic fuiſſe, euidenter oſtendit. Neque enim hoc dicere Dominus potuiſſet, nullo ſibi nuntiante, niſi præſens fuiſſet. Quomodo enim, in loco vbi Lazarus mortuus eſt, præſens non erat Dominus, qui omnia loca totius mundi diuina poteſtate circumuenit? ſed hic quoque Dominus ac Saluator noſter Sacramentum in ſe carnis ac diuinitatis oſtendit. Non erat ibi ſecundùm carnem, hic erat ſecundùm diuinitatem, quia Deus vbique eſt.]

S. Fulgentius l. 2. ad Traſimundum c. 17. & 18. diſertiſſimè cōfirmat hanc veritatem, de humanitate Chriſti & ante & poſt reſurrectionem, locali; id eſt certo concluſa loco, nec vbique exiſtente. Præclarè verò ex c. 17. inde conciliat pugnantes in ſpeciem Scripturas, quarum aliquibus, Chriſti (nempe tanquam Dei,) immenſitas traditur; alijs, eiuſdem Chriſti finitas localis, (vtique quoad humanitatem,) aſſeritur, quibuſdam item exiſtentia Chriſti in cœlo prædicatur, in alijs abſentia à cœlo, eandem ob cauſam, ſiue per reſpectum ad diuerſas naturas quibus conſtat.

D. Damaſcenus orat. de transfig. *ſub medium.* [Corpus illud (inquit,) ſanctum, circumſcriptum & definitum erat. Neque enim cum Thabor ſtaret, extra montem pertingebat: at Deitas vltra omnia erat.] Prætereo innumeros alios qui adduci in hanc rem poſſent. Selegit pleroſque Coccius t. 2. l. 1. art. 6.

Rationes aduerſus hunc errorem, totidem propè adduci poſſunt quot ſunt fidei myſteria. Veriſſimum quippe eſt, omnia propè fidei myſteria, per hoc figmētum euerti. Nam quomodò natus Chriſtus, ſi eius humanitas manſit in vtero matris? quomodò corpus dicitur iacuiſſe per triduum in ſepulchro, nec ad inferos deſcendiſſe, ſi vbique fuit? quomodò exijt de monumento & intrauit ad diſcipulos, ſi vbique extendebatur? quomodò item aſcendit in cœlum, ſi per totum interiectum ſpatium, perque cœlos ipſos totos, iam erat? quomodò denique inde venturus expectatur, ſi iam hic eſt, & omnia per quæ fingi poſſet venire, occupat ſpatia? Hoc argumentum eiuſmodi eſt, vt plura faſtidiam. Si quis plura auet, adeat Bellarminum l. 3. de Chriſto à cap. 11. Sanctesium repetit. 4. de Euchar. à c. 8. Valentiam 3. p. q. 2. p. 3. & q. 5. p. 2. quibus locis contraxit in pauca, quæ fuſiùs tradiderat iuſto opere contra hanc hæreſim; in quo etiam pereruditam aduerſus hunc errorem Franciſci Turriani Epiſtolam deſcripſit.

Scriptura, Vbiquitarijs non fauet.

244. Aduerſariorum fundamenta, non erit difficile quatere ac euertere. Multus eſt in eis diruendis, Bellarminus proximè laudatus, à cap. 15. ad 20. Quædam ad Scripturas peſſimè detortas, nonnulla ad Patres, vnum ad rationem pertinet, quod initio propoſuimus. Sed inter ſcripturas miſſæ ſanè fiant pleræque inſulſiſſimè ab aduerſarijs obiectæ, vt Becanus refert c. 7. de incarnat. q. 4. Vnus duntaxat ex Apoſtolo locus, & alter ex Marci vltimo, quibus aduerſarij Catholicas aures perpetuò obtundunt, non videtur prætereundus. Apoſtolus ergo Epheſ. 4. ait, Chriſtum *aſcendiſſe ſuper omnes cælos vt impleret omnia.* Hoc Nouatores, ad ſuum de vbiquitate humanitatis errorem trahunt. Sed ineptiſſimè. Nam ſi Chriſtus verè ſuper cœlos aſcendit, igitur ibi non erat. Nec eſt tergiuerſandum circa aſcenſum, vt faciunt aduerſarij, quærentes verbi illius inanes gloſſas, quibus ſplendorem huius veritatis obnubilent; vt Sanctesius ſupra c. 9. & 10. latè refert & refellit. Perſpicuè enim Scriptura, verum humanitatis in cœlos aſcenſum deſcribit, his adhibitis adiunctis quæ dubitare non ſinant, veram fuiſſe & propriè localem aſcenſionem quam proponit. Quare nullum ſupereſt aduerſarijs perfugium, niſi vel Scripturis id narrantibus fidem abrogent, eaſque aſſumentū cuiuſpiam eſſe dicant, quod aliàs ſæpè effutiunt, cum libet: vel certè niſi vbiquitatē humanitati adueniſſe dicant, duntaxat poſt aſcenſionē. At qui id garriunt, miſerè ſeipſos iugulant.

Digitized by Google

Non enim vident, admittere ſe, (contra quam contendunt,) vbiquitatem non conſequi ad vnionem hypoſtaticam. Sic enim vbiquitas à momento primo conceptionis Chriſti, humanitatem diffudiſſet per omnia ſpatia, non autem duntaxat poſt aſcenſionem, vt fert illa reſponſio. Aſcendit ergo Chriſtus ſuper omnes cœlos vt impleret omnia, non per expanſionem & diffuſionem à ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum; ſed vt impleret omnia; id eſt omnes prophetias, & omnia quæ de ipſo prædemonſtrata diuinitùs ac prænunciata erant.

Iam verò S Marcus c. vltimo ait, Chriſtum poſt aſcenſionem ſedere ad dexteram Dei, id quod etiam in Symbolo Apoſtolorum profitemur. Hanc aduerſarij habent pro potentiſſimâ machina aduerſus Catholicam veritatem. Sed planè ridiculè. Nam illa Chriſti ſeſſio, verè & commodè multis modis exponi poteſt, non aduocato figmento vbiquitatis. Non pauci, ea ſeſſione deſignatam putant Chriſti beatitudinem. Quæ explicatio ſi admittatur, nihil ibi vbiquitati ſeritur aut metitur. Eſt autem ea explicatio non inuerisimilis; quia quamuis beatitudo Chriſti quoad animam fuerit perpetua, quoad corpus verò cœperit à puncto reſurrectionis, tamen per quadraginta illos dies quibus Chriſtus rediuiuus verſari in terris voluit, beatitudo Chriſti caruit externo illo apparatu quo in cœlis exornatur. Vnde non immeritò Chriſtus cœlos ſubijſſe dicitur, ſeſſurus ad dexteram Patris; id eſt verſaturus in plena & vndecunque conſummata beatitudine. At ſi cum Suare t.2.3.p.d.51.ſ.4. nomine ſeſſionis Chriſti ad dexteram Patris, deſignetur eius ſupremus in omnia dominatus tranquilliſſimus, nihil quoque hoc ad vbiquitatem. Chriſto enim quoad humanitatem vnicum duntaxat finitum locum occupanti, conferri potuit dominatus ille ſupremus. Tandem ſi ſeſſio ad dexteram Patris, deſignet æqualitatem Chriſti cum Patre, vt Bellarminus ſupra c.14. affirmat, poterit id veriſſimè dici abſque vbiquitatis præſidio; nimitùm quia Chriſtus, ratione ſuppoſiti ac naturæ diuinæ, eſt Patri æqualis, licèt quoad humanitatem, ſit Patre minor, vt S. Athanaſius in Symbolo dixit, alludens ad ipſiuſmet Chriſti dictum, *Pater maior me eſt.* Quo pacto Genebrardus ad eum locum Symboli prædicti, alios præterea multos, illum Chriſti locum accepiſſe demonſtrat.

Non item Patres.

225. E Patrum locis, vnus pro omnibus ſat eſſe poteſt, qui è S. Ambroſio habetur in c.1. Lucæ ad illud *hic erit magnus* ſub initium libri ſecundi. Conferens enim S. Ambroſius, quod ibi dicentem de Chriſto Angelum expendit, *hic erit magnus*, cum ſimili eiuſdem de Baptiſta vaticinio; ait, & Ioannem quidem dictum magnum, & Chriſtum, ſed aliter Chriſtum, quàm Ioannem. [Latè enim funditur Dei virtus, latè cœleſtis ſubſtantiæ magnitudo porrigitur. Nihil præſcriptum, nihil circumſcriptum, nihil emenſum, nihil dimenſum Trinitas habet. Non loco clauditur, non opinione comprehenditur, non æſtimatione concluditur, non ætate variatur. Dedit quidem Dominus Ieſus hominibus magnitudinem. *In omnem* enim *terram exiuit ſonus eorum & in fines orbis terræ, verba eorum.* Non in fines tamen mundi, non in fines cœli, non vltra cœlos. At verò in Domino Ieſu, omnia condita ſunt in cœlo & in terra, viſibilia & inuiſibilia; & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant. Cœlum aſpice; Ieſus illic eſt. Terram intuere; Ieſus adeſt. Aſcende verbo in cœlum, deſcende verbo in infernum: Ieſus adeſt. Etenim ſi aſcenderis in cœlum, Ieſus illic eſt; ſi deſcenderis in infernum, adeſt. Hodie cum loquor, mecum eſt intra hoc punctum, intra hoc momentum. Et ſi in Armenia nunc loquatur Chriſtianus, Ieſus adeſt. Nemo enim dicit Dominum Ieſum, niſi in Spiritu ſancto. Abyſſos opinione ſi penetres, illic quoque videbis operari. Scriptum eſt enim: *Ne dixeris in corde tuo, quis aſcendet in cœlum? id eſt Chriſtum deducere, aut quis deſcendit in abyſſum; hoc eſt Chriſtum à mortuis reducere?* Vbi ergo non eſt, qui cœleſtia, inferna, terrena cōpleuit? Benè ergo magnus, cuius virtus mundū repleuit, qui vbique eſt, & erit ſēper, quia regni eius nō erit finis.] Quid in ſpeciem expreſſiùs pro vbiquitate? Reipſa tamen nihil ibi pro vbiquitate humanitatis, ſed ſuppoſiti tantùm, quod in Chriſto diuinum eſt, ideoque à nullo planè ſpatio abeſſe poteſt. Simile emplaſtrum omnibus planè Patrum locis quæ Eraniſtæ noui corrogant, mederi poterit.

Sed neque ratio, ex indiſtantia vnitorum.

226. Reſtat argumentum ex ratione ductum, quod initio propoſuimus. Nempe quod extrema vnionis, indiſtantia eſſe oporteat, atque adeò vbicunque vnum eſt, alterum item adeſſe, ſit neceſſe. Atqui humanitas vnitur realiter Verbo quod vbique eſt. Debet igitur & ipſa vbique eſſe. Propoſuit ſubdubitans hoc argumentum Dardanus Diuo Auguſtino, vt liquet ex huius epiſtola 57. *initio*, vbi refertur Dardanum petijſſe exponi ſibi, quomodò Chriſtus qua die pendebat in ligno, dicere potuerit latroni, *hodie mecum eris in paradiſo*, & an id de aliqua cœli parte ſit à Chriſto dictum; aut quia vbique Deus ſit, hominem quoque illum qui in Deo ſit, vbique fuiſſe diffuſum. Ad hoc Dardani quæſitum, reſpondet D. Auguſtinus: primò Chriſtum ea die quoad carnem in ſepulchro, quoad animam in inferis fuiſſe, & tamen fuiſſe in paradiſo: quia paradiſus eſt, vbicunque bene eſt, etiamſi locus ille materialiter ſit ipſe infernus, in quo Chriſti anima eo die fuit, ſed beata. Secundò reſpondet D. Auguſtinus fuiſſe Chriſtum ea die in ipſo cœlo materiali, ſed prout Deum. Subdit deinde S. Pater. [Sicut potuit rectè dici Dominus gloriæ crucifixus, cum ad ſolam carnem illa paſſio pertineret; ita rectè dici potuit, *hodie mecum eris in paradiſo*: cum iuxta humanā humilitatē, per carnē in ſepulchro, per animā in inferno illo die futurus eſſet; iuxta diuinam verò immutabilitatem nunquam de paradiſo, quia vbique eſt ſemper, receſſiſſet. Noli itaque dubitare, ibi nunc eſſe hominem Ieſum Chriſtum, vnde venturus eſt; memoriterque recole & fideliter tene Chriſtianam confeſſionem, quoniam reſurrexit à mortuis, aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Patris, nec aliunde quàm inde venturus eſt ad viuos mortuoſque iudicandos. Et ſic venturus eſt, illa angelica voce teſtante, quemadmodum ire viſus eſt in cœlum, id eſt in eadem carnis forma atque ſubſtantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abſtulit. Secundùm hanc formam non eſt putandus vbique diffuſus. Cauendum eſt enim, ne ita diuinitatem adſtruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non eſt autem conſequens, vt quod in Deo eſt, ita ſit vbique vt Deus. Nam & de nobis veriſſima Scriptura dicit, *quod in illo viuimus, mouemur & ſumus*; nec tamen ſicut ille, vbique ſumus. Sed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam & ſingulari modo. Vna enim perſona Deus & homo eſt, & vtrumque eſt vnus Chriſtus Ieſus, vbique per id quod Deus eſt, in cœlo autem per id quod homo.]

En D. Auguſtinus apertè tradit; non ſequi, ſi quid Deo vnitur, debere eſſe localiter vbicunque eſt Deus: diſerteque negat, ex eo quòd Chriſti humanitas eſt vnita Verbo, conſequens eſſe, vt æquè latè diffundatur ac Verbum. Habemus palpabile huius rei exemplum in humanis. Anima noſtra ſimplex eſt ac impartibilis, totaque vnitur digito; neque tamen digitus, diffunditur per totum corpus, ad quod totum ſpatium occupandum anima rationalis porrigitur. Duorum

ergo

ergo vnitorum, poteſt dari inadæquata vnio; & talis, vt vnum extremum excedat localiter alterum, nec ſint vtraque vbicunque eſt vnum.

Noua Vbiquetiſmi, appendix, obiter exploſa.

227. Erroris hactenus impugnati, noua appendix nuper emerſit, nec ab hæreticis, (quod minùs mirũ eſſet, cum eorum proprium ſit noua ſemper errorum monſtra fundere,) ſed à Catholicis, ex eorum numero qui Hypermyſtici & Tranſpirituales audire affectant. Inter eos quidam, humanitatem Chriſti, ad omnem planè locum diffundunt quoad ſubſtantiam ſuam, in quo fuerint aliqui in nomine Chriſti congregati, iuxta Chriſti promiſſum Matth.18. quod de præſentia corporali & ſubſtantiali humanitatis Chriſti, accipi volunt; inſulſiſſimè profectò, (vt quam mitiſſimè dicam,) & omnino præter, ac contra Chriſti mentem. Agebat ibi Chriſtus Dominus de aliquibus ſuper terram conſentientibus, quos affirmat, quidquid petierint impetraturos. *Vbi enim ſunt*, (inquit,) *duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Nimirum quia ipſe eorum ore loquitur pro illis, agitans & mouens illos, cum vt Deus cooperans & præueniens, tum quatenus homo per impetrationem auxiliorum ac elargitionem, ad petendum quæ deceant ſintque iure impetranda. Qui ſenſus loci prædicti, vides quàm non exigat localem humanitatis Chriſti præſentiam, in omni loco vbi fuerint duo vel tres in nomine Chriſti congregati. Multoque minùs eum ſenſum fert locus ille, iuxta interpretationẽ aliorũ, qui cenſent reddi verbis illis rationem, nõ verſus immediatè præcedentis quem nunc propoſuimus, ſed anterioris; hoc eſt decimi octaui, quo dictum fuerat, quæcunque ab Eccleſiaſticis iudicibus ſoluerentur & ligarentur in terra, eadem & in cœlo ſolui, ac ligari, Chriſto ſententiam eorum firmante, quam in ipſius nomine pronunciant. Et hæc quoque interpretatio locum illum ita accipit, vt nullo modo ſuffragetur placito illi nouo. Apertiùs etiam Origenes l.2. contra Celſum, ea loca ad ſenſum planè diuerſum inflectit, cum accipienda putet de præſentia diuinitatis Chriſti. Nouum hoc placitum, robuſtiùs ſuo tempore erit exagitandum, cum non iam in angulis inſuſurrabitur, vt nunc fit, ſed palam & publicè proſciſſo robore efferet caput. Hoc item loco dimittenda eſt eius plena exagitatio, quòd nouitatis iſtius autores, non dicant eam adeò variam, & vbiquiſmo contermĩnam valdeque affinem præſentiæ Chriſti prout hominis multiplicationem, conſequi ex compoſitione Chriſti, & vnione hypoſtatica, quod eſt huius loci inſtitutum: ſed dicant eam oriri ex libera Chriſti voluntate, qui ita voluerit ſecundùm humanitatem præſto eſſe omnibus ſuper terram in nomine eius adunatis, vt putant eo Matthæi loco quem protulimus, ſignificari; cum tamẽ reuera eo loco non aliud ſignificetur quàm moralis aſſiſtentia Chriſti, & prouidentia nunquam intermittenda. Quo eodem ſenſu S. Cyrillus l. de ſancta Trinitate cap.26. accipienda docet non diſſimilia verba apud Matthæum c.27. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus* &c. Negat enim S. Cyrillus hæc ad corporalem & realem Chriſti præſentiam pertinere. Hæc igitur in heteroclitis ſpiritualibus plenè excutienda, nunc miſſa facio. Interim tamen aduertat prudens Lector, quò deducat, etiam ſpirituales viros, prurigo nouandi, vt eo nomine ingenioſorum decus, & plauſum imperitorum emercentur.

CAPVT III.

De idiomatica ſiue verbali attributorum vnius naturæ in alteram transfuſione; Chriſti compoſitionem & vnicam in vtraque natura ſubſiſtentiam conſequente.

228. NVnc communicatio idiomatica ſequitur exponenda, quo nomine vt cum Genebrardo initio ſuperioris capitis notabam, deſignatur communicatio verbalis prædicatorum vnius naturæ Chriſti, cum alia eiuſdem naturæ cõcretè ſumpta. περιχώρησιν vocat Damaſ.4. fidei c.19. Item lib.3. cap. 4. ἀντίδοσιν nominat. Quia enim natura in concreto ſumpta inuoluit ſuppoſitum, & in Chriſto vnicum ſuppoſitũ duas naturas terminat, rectè omnino ac verè quod de tali ſuppoſito vnam naturam habente affirmatur, de eodem ſub denominatione habentis aliam naturam aſſeritur: quia nulla (vt ſuppono,) adijcitur particula quæ determinet prædicationem ad ſuppoſitum præciſè vt in alterutra natura ſubſiſtens. Vnde materialiter & identicè, prædicatio eſt vera, ratione eiuſdem ſuppoſiti de quo ſub nomine terminantis aliam naturam enunciatur, quod formaliter ei non competeret niſi prout terminat aliam. Sed quia ad affirmationem veram ſufficit identitas aliqua inter prædicatum & ſubiectum; eaque non deeſt in re præſenti, prædicationes quoque veræ ſunt: quia ſenſus tantùm eſt, illud ipſum ſuppoſitum quod terminat vnam Chriſti naturam, terminare aliam cui attributum reſpondet, & eſſe idem habens vtramque.

Communicatio idiomatum, quid.

Alij hanc vocant *communicationem idiomatum*, ſumpto *idiomate* pro *proprietate*, itemque ſumpta *proprietate* pro quouis attributo, etiamſi non ſit præciſè proprietas, ſed partus & functio proprietatis aliquodue adiunctum alterutrius naturæ. In tanta enim latitudine videtur ſumpta in hoc negotio *proprietas*, ab iis qui per communicationem idiomatum, intellexerunt communicationem proprietatum: alioqui non exhauſiſſent hoc negotium, nec propoſuiſſent quæcunque ad illud ſpectant. Conſtat enim non ſolas proprietates alterutrius naturæ preſsè acceptas, ſed quæcunque vni quomodolibet tribuuntur in concreto, de altera itidem in concreto poſſe affirmari, idque paſſim per communicationem idiomatum factum accipi. Cæterùm qui primi per *idiomata* in hoc negotio intellexere *proprietates*, quanquam re ipſa idem quod alij dicant, eos tamen Genebrardus deceptos putat affinitate Græcæ vocis, ſonantis proprietates, (ἰδιότητας Græci appellant) cum voce idiomatis; quæ tametſi Sylabarum extimo cortice alteri illi voci affinis, ſignificatione tamen ab ea diſtat quam plurimùm. Idem quippe ſonat, quod *locutionem*. Ita vt attributum aliquod vnius naturæ Chriſti, tribui alteri naturæ in concreto, idem ſit, quod, attributionem illam quantum attinet ad alteram naturam cui fit attributi illius communicatio, eſſe merè verbalem, nec pertinere niſi ad modum loquendi, licèt ſit vera & realis prædicatio ratione ſuppoſiti. Ita quidem Genebrardus. Quidquid tamen autori idiomatum peregrinorum peritiſſimo viſum ſit, Anaſtaſius Sinaita c.2. ὁδηγ. Duplici titulo de idiomate, vocem idiomatis exponit *proprietatem*: vnde quamuis ratio communicationis idiomatum aſſignata à Genebrardo, mihi non diſpliceat, non tamen reijcio vulgatem.

Digitized by Google

Firmatur autoritate, & ratione.

229. Sic explicatam communicationem idiomatum, aut *incidentiam proprietatum vtriuſque naturæ*, vt loquitur Valdenſiſ. 1. l. 1. cap. 42. n. 6. agnoſcunt paſſim Scripturæ, Conciliaque, & Patres. Nihil enim frequentius eſt, quàm vt legamus, in Chriſto ob concurſum diuinæ & humanæ naturæ ſub eadem Verbi perſonalitate, & humana de Deo, & diuina de homine enunciari. Deum ſanè natum, paſſum, mortuum, & ſepultum, & rediuiuum, paſſim celebrant Scripturæ ac regulæ fidei, & viciſſim hunc hominem affirmant Dominum gloriæ, & antequàm Abraham fieret, imò ante ſæcula, exiſtentem. Quæ omnia per ſolam communicationem idiomatum valere, notum eſt. Iuuat ex nonnullis Patribus id illuſtrare.

S. Athanaſius dialo. 5. de Trinitate n. 26. egregiè planè rem hanc confirmauit, & illuſtrauit exemplo hominis. [Sicut homo (inquit,) ex animali & eo quod ratiocinatur compoſitus, vna eſt perſona; ita etiam vna perſona ex Deo & forma ſerui exiſtit: ideoque non dicit, *hæc dicit Dominus*; ſed *ego dico vobis*: & *Ego ſum vita & veritas*. Itaque veluti ſi pars ratiocinatrix quæ homini ineſt, dicat, *Ego ſum ille ad imaginem Dei factus, ita comparatus vt interire non poſſim* & rurſum pars eadem illa ratiocinatrix dicat, *Ego ſum terra & cinis*, non loquitur modò animal, modò id quod ratiocinatur, ſed idipſum quod ratiocinatur, modò quæ ſibi propria ſunt, modò quæ animali conueniunt, loquitur: ita homo, & Deus ſermo, vnica exiſtens perſona, quum ait, *qui videt me, videt Patrem*, ſignificat ſuæ Deitatis contemplationem. Nec enim quiſquis carnem vidit, Patrem vidit: ſin minùs, & Pontius, & Herodes, & qui colaphos ei impegerunt, & qui clauis ipſum confixerunt carnifices, comperirentur Patrem vidiſſe. Et quum inquit, *dorſum meum flagris præbui*, non ſignificat Deitatis dorſum: neque cum ait, *Quiſpiam me tetigit*, Deitatis contactum dicit. Quinam enim Deitatem contigerit quiſpiam? Sed qui fide præditus, corpus illud tetigerat, vtrumque tetigerat: manu quidem corpus, fide verò Deitatem; quandoquidem vtrumque vnica eſt perſona, Chriſtus, omnia factus omnibus vt omnium miſereretur. Itaque non loquitur interdum Deus, interdum homo, nam, (vt antea dixi.) ne id quidem dici poteſt, modò quidem animal à parte ratiocinatrice ſeiunctum, modò verò partem ratiocinatricem ab animali ſeparatam loqui: ſed pars ratiocinatrix in animali loquitur. Idem etiam dico de eo quod cum hoc comparaui, nempe de Dei & hominis vnica perſona, vt vndequaque vnitionem noris.]

S. Hilarius in Pſalmum 54. *ad titulum*. [Eum de quo & per quem omnis prophetia eſt, ex Dei Filio hominis filium natum meminerimus, & Dei naturam omnibus ante ſæculis manentem, in naturam hominis eſſe ex partu Virginis genitam: ita vt naturæ poſterioris adiectio, nullam defectionem naturæ anterioris afferret, neque qui iam homo eſſe cœperat, id quod ante hominem manebat, Deus ſcilicet, eſſe deſineret. Hic ergo aſſumens carnis noſtræ fragilitatem, & manens ſuus atque noſter, ita agit, orat, profitetur, expectat omnia illa quæ noſtra ſunt, vt in his admiſceat etiam illa quæ ſua ſunt; loquaturque interdum ex perſona hominis, qua & homo natus, & paſſus & mortuus eſt; interdum autem omnis ei ſecundùm Deum ſermo ſit, quia ex Deo homo, & ex Dei Filio, hominis Filius extitiſſet: naturæ ſcilicet eius confidentiam non oblitus in verbis, qua in aſſumptione licet hominis non carebat, & ita ex nobis atque ex infirmitate noſtra humani ſermonis conſuetudine vſuque loquens, vt ex ſe atque virtute ſua, quæ Deo ſunt propria & digna loqueretur.]

230. Nazianzenus orat. 51. [Illud, *ſecundus homo de cælo*, & *qualis cæleſtis tales & cæleſtes*, &, *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis*, & ſi quid aliud eiuſdem generis, propter cœleſtem vnionem dici exiſtimandum eſt: quemadmodum & illud, *Per Chriſtum omnia facta eſſe*, & *Chriſtum in cordibus noſtris habitare*, non ſecundum eam Chriſti partem, quæ in oculos cadit, ſed ſecundùm eam quæ intellectu percipitur; commixtis videlicet, vt naturis, ita etiam nominibus, atque ob arctiſſimam coniunctionem inter ſe viciſſim commeantibus.]

S. Ambroſius l. 2. de fide c. 4. [Vnde illud quod lectum eſt, Dominum maieſtatis crucifixum eſſe, non quaſi in maieſtate ſua crucifixum putemus: ſed quia idem Deus, idem homo: per diuinitatem Deus, per ſuſceptionem carnis homo Ieſus Chriſtus: Dominus maieſtatis dicitur crucifixus, quia conſors vtriuſque naturæ, id eſt humanæ atque diuinæ, in natura hominis ſubijt paſſionem: vt indiſcretè. & Dominus maieſtatis dicatur eſſe qui paſſus eſt, & Filius hominis, ſicut ſcriptum eſt, qui deſcendit de cœlo. Per naturam igitur hominis & dubitauit, & tæduit, & reſurrexit. Quod enim cecidit, hoc reſurrexit per naturam hominis.]

S. Auguſtinus 1. Trinit. c. 13. [Niſi ipſe idem eſſet Filius hominis propter formam ſerui quam accepit, qui eſt Filius Dei propter Dei formam in qua eſt, non diceret Apoſtolus Paulus de Principibus huius ſæculi, *ſi enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*. Ex forma enim ſerui crucifixus eſt & tamen Dominus gloriæ crucifixus eſt; talis enim erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum: quid tamen propter quid, & quid ſecundùm quid dicatur, adiuuante Domino, prudens & diligens & pius lector intelligit. Nam ecce diximus, quia ſecundùm id quod Deus eſt, glorificat ſuos; ſecundùm hoc vtique quòd Dominus gloriæ eſt: & tamen Dominus gloriæ crucifixus eſt, quia rectè dicitur & Deus crucifixus, non ex virtute diuinitatis, ſed ex infirmitate carnis, ſicut dicimus, quia ſecundùm id quod Deus eſt, iudicat; hoc eſt ex poteſtate diuina, non humana; & tamen ipſe homo iudicaturus eſt, ſicut Dominus gloriæ crucifixus eſt.]

231. S. Cyrillus tam frequens eſt in hac veritate, vt fruſtra ſint deſignanda certa loca. Legatur præ cæteris Anathematiſmi quarti explicatio itemque eius defenſio. Sed illuſtriſſimè l. 5. de Trinit. c. 27.

Nicephorus Conſtantinopolitanus Epiſtola ad Leonem Papam. [Totus toti humanæ naturæ coniunctus, inconfuſam, indiuiſam, ſupernaturalemque vnionem operatus eſt: diuina enim & humana natura inter ſe coëuntes, in naturali ſua proprietate indemutatè perſiſtunt perſeuerantque, nec vlla ex parte in ſe mutuò transformantur: veruntamen propter naturalem illam coitionem, & copulam, nominum quoque communicationem mutuamque reciprocationem, piè concedendam exiſtimamus: quandoquidem propter phyſicam illam admirandamque coëuntium naturarum inter ſe vnionem, non re, ſed ſola imaginatione, vnius eiuſdemque quandam hic diſtinctionem ſtatuimus.]

Omnium verò diſtinctiſſimè & explicatiſſimè idem tradit S. Damaſcenus. Sic enim habet 3. fidei c. 3 *in fine*. [Verbum porrò ea quæ humanitati conueniunt, ſibi vendicat (ipſius enim ſunt, cùm ſanctæ ipſius carnis ſint) ac viciſſim carni, quæ ſua ſunt, impertit; communicationis videlicet ratione, ob mutuam partium inter ſe commeationem, ac perſonalem vnionem; & quia vnus & idem erat, qui & diuina & humana efficiebat, & in vtralibet forma alteram ſociam aſciſcebat. Eoque nomine etiam Dominus gloriæ, cruci affixus eſſe dicitur, quamuis alioqui diuina ipſius natura, minimè perpeſſa ſit: & rurſus Filius hominis, ante paſſionem in cœlo eſſe dictus eſt, quemadmodum Dominus

ipſe

Digitized by Google

ipſe aſſeruit; Erat enim idem ille Dominus gloriæ, qui etiam naturâ ac verè Filius hominis, hoc eſt homo, exiſtit.] Sed optimè planè ibidem c. 4. poſtquàm in Chriſto abſtracta & concreta diſtinxiſſet, ſubdit. [Cum ab vna parte, Filius Dei & Deus nuncupatur, coniunctæ naturæ, hoc eſt carnis, proprietates recipit. Nam & Deus paſſibilis nominatur, & Dominus gloriæ in crucem actus, non quà Deus eſt, ſed quà idem etiam homo eſt. Eodemque modo cum homo & Filius hominis appellatur, diuinæ eſſentiæ proprietates atque ornamenta ſuſcipit. Puer enim æuo omni antiquior dicitur, & homo principij expers: non id quidem qua ratione puer & homo eſt; ſed qua Deus, æuo omni prior, ad extremum puer factus eſt. Atque hic communicationis modus eſt, vtraque videlicet natura proprietates ſuas cum altera communicante, propterea quod vnam eandemque perſonam conſtituunt, mutuoque in ſe immeant.]

Ex hoc Damaſceni loco, habetur efficax ratio huius veritatis ſuperiùs tacta; nempe quod idcirco liceat in Chriſto diuina de hoc homine, & humana de hac perſona diuina, ſiue de hoc Deo enunciare, quia fundamentum enunciandi vnum eſſe aliud, eſt identitas. Atqui inter ſubiecta & prædicata prædicta, eſt identitas vera: quia cum ſumantur in concreto, conſignificant vnum & idem ſuppoſitum in vtriſque. Igitur verè vnum affirmatur eſſe aliud; dummodò tamen extrema, & prædicationis forma, eiuſmodi ſint, vt illam ſubiecti & prædicati identitatem ratione diuini ſuppoſiti nequaquam tollant. Cum enim illa identitas ſit totum fundamentum veritatis harum prædicationum, profectò niſi ei conſulatur & illæſa planè ſeruetur, ruet prædicationum veritas. Duo verò attigi, quæ ſi negligerentur, identitatem illam poſſent euertere, atque adeò veritatem huiuſmodi propoſitionum labefactare.

Cauenda excluſio diuini ſuppoſiti, per extrema propoſitionis.

232. Primum eſt, vt extrema propoſitionis non excludant diuinum ſuppoſitum. Sic enim implicaret in adiecto, vt vnum extremum de altero enunciaretur. v.g. in illa propoſitione *Verbum eſt homo purus*, vel *Verbum eſt Filius Dei adoptiuus*; vel *Verbum eſt homo peccabilis*, prædicatum remouet identitatem cum Verbo, quia peccabilitas, & adoptio, ac puritas prædicta, ſunt aliquid ſuppoſito creato annexum. Vnde quia in Chriſto nullum tale ſupoſitum cernitur, ſed ſola Verbi perſonalitas, cui ea ſuppoſiti creati adiuncta repugnant; implicat planè in adiecto, enunciare talia de Verbo. Ob contrariam verò cauſam, nonnulla prædicata creata cadentia in naturam humanam, etiam prout ſubſtantem diuinæ perſonalitati, nec excludentia diuinum ſuppoſitum, licitè affirmatur de Verbo, quantumuis ſapiant conditionem creaturæ, & à Deitate ſecundùm ſe ſumpta, abhorreant. Tametſi hanc ob cauſam, & ne ſimplicibus ingeneretur ſcandalum, adhibenda ſemper ſit limitatio & reſtrictio idonea, quæ denotet prædicatum non tribui ſubiecto niſi ratione alterius naturæ. Ita ſeruut illa Nazianz. orat. 42. [ô nouam & inauditam mixturam! ô admirandam temperationem! Qui eſt, fit; qui increatus eſt, creatur.] Sic etiam S.Aug. 4. Trinit. c. 19. & Damaſc. orat. 1. de imaginibus in profeſſione fidei, ac 4. fidei capite 19. admittunt, Chriſtum ſeu Verbum eſſe creaturam, ſed in humana natura. Quo eodem modo accipiendum eſt illud Ferrandi epiſtola ad Seuerum *ſub medium*, [creator factus eſt creatura] & illud Ruperti lib. de voluntate Dei c. 9. [Chriſtum eſſe creaturam Deo comparem;] nempe ratione Verbi quod denominat creaturam. Similiterque temperandæ ſunt locutiones illæ, *Verbum incœpit eſſe*, *Verbum eſt minus Patre*. Verè enim Verbum, ſecundùm humanam naturam etiam prout à Verbo perſonatam, eſt minus Patre, & incœpit eſſe, (vt diſertè habet Nazianz. orat. 38.) eſtque creatura. Nec ea naturæ prædicata excludunt diuinum ſuppoſitum, ita vt in illud prout talem naturam terminat cadere nequeant, vt malè cêſet Aluares 3.p.d.70. & 71. idcirco repudians has propoſitiones tanquam in rigore & ſermonis proprietate falſas. *Chriſtus eſt creatura*, *Chriſtus incœpit eſſe*; quia putat, *creari & incipere eſſe* conuenire ſuppoſitò per ſe primò; at ſuppoſitum in Chriſto diuinum eſt, cui & creatio, & inceptio repugnat. Nos autem negamus, *creari & incipere eſſe*, conuenire ſuppoſito per ſe primò: vnde non admittimus, prædicata oppoſita excludere à propoſitionibus prædictis ſuppoſitum diuinum; nec concedimus reſtrictionem quæ adhibetur, cum additur *in humanitate*, eſſe diminuentem, ſiue remouentem ſuppoſitum; ſic enim propoſitio in concreto falſa eſſet, quia deeſſet extremorum identitas: ſed dicimus, illam reſtrictionem ſiue determinationem, eſſe notam ſpecificantem qua deſignatur natura, ratione cuius ſuppoſitum habens naturam illam, ſubit prædictam denominationem. Sanè eiuſdem eſt, fieri, & incipere eſſe, cuius eſt deſtrui & amittere eſſe. Atqui Verbum in rigore ſermonis, vt aduerſarius admittit, verè & Catholicè dicitur mori, quod eſt deſtrui & amittere eſſe: & hoc prædicatum cadens in Verbum ratione humanitatis, non excludit diuinum ſuppoſitum, ſed rectè cadit in humanitatem, etiam prout Verbo ſubſtantem, & ab eo perſonatam, vt fides docet. Igitur hæc quoque prædicatio, *Chriſtus eſt creatura*, vel *Chriſtus incœpit eſſe*, vel *Verbum in humanitate incœpit & creatum eſt*, vera eſt in virtute ſermonis. Nec additamentum illud *in humanitate* excludit diuinum ſuppoſitum, ſed tantùm eſt determinatio naturæ ſecundùm quam ea attributa in Verbum cadũt. Quod ſi adhiberetur talis loquendi modus, quo ſignificaretur prædicata prædicta cadere per ſe & directè in ſuppoſitum, ſic neganda eſſent propoſitiones inde compactæ, qua de re plenius lib. 5.

Itemque ne forma prædicandi, tollat ſuppoſiti identitatem.

233. Alterum quod monebam vitandum eſſe, vt communicatio idiomatum ſit ſalua, & prædicationes attributorum vnius naturæ de alia valeant in cõcreto; erat, ne prædicationis forma conuelleret identitatem ſuppoſiti, atque adeò etiam peſſundaret identitatem extremorum, quæ totum eſt prædicationis eorum fundamentum. Sic additio particulæ reduplicantis, vitiaret affirmationem attributi diuini de hoc homine, v.g. falsò diceretur, *hunc hominem*, deſignato Chriſto, *eſſe omnipotentem quatenus hominem*, vel *vt ſic, eſſe æternum*. Nam ſenſus eſſet, rationem ob quam ei homini tribueretur omnipotentia vel æternitas, eſſe humanitatem eius, quod falſiſſimum eſſe nemo non videt. Tota quippe ratio, cur hic homo æternus & omnipotens dicatur, petẽda eſt ex diuina eius ſuppoſitalitate. Quare ſi inter extrema propoſitionis illius, *hic homo eſt æternus aut omnipotens*, tollatur identitatis fundamentum per appoſitionem particulæ reduplicantis, exſcindetur eo ipſo veritas propoſitionis, tolleturque idiomatum communicatio.

Similiter quia modus denominatiuè prædicandi, ex communi vſu importat accidentalitatem formæ quæ attribuitur ſubiecto, reijciendæ meritò ſunt in re noſtra omnes prædicationes denominatiuæ; quia euerterent identitatem extremorum de quibus agimus, fundatum in ſuppoſito quod ſubſtantiale eſt, nec accidentaliter ſe habet ad naturam quam terminat. Sicut ergo prædicatum concretum quod eſt rei eſſentiale, non

Digitized by Google

non eſt idem cum re, eo modo quo accidens concretum eſt idem cum natura cui accidit, vt per ſe patet; nec poteſt eo modo de re enunciari; ita neque prædicatum ſubſtantiale poteſt enunciari de re cui ſubſtantiale eſt, perinde ac ſi eſſet accidens eius.

Cur perperàm, Verbum, humanatum; Chriſtus verò homo Diuinus, aut Deifer, Dominicuſúe dicatur.

234. Quæ eſt germana ratio, cur quædam humana prædicata, illegitimè enuncientur de Verbo, & quædam diuina de hoc homine, ſeu Chriſto. Malè enim quis cum Durando in 3.d.4.q.2.a.n.9.diceret, *Verbum eſſe humanum*, vel *humaniſatum*; prout vox *humaniſatum* cadit in humanitatem, nō autem in actionem qua humanitas ſit Verbo coniuncta, vt aliquando contigit. Tunc enim Verbum rectè dicitur *humaniſatum*, id eſt, *factum homo*. At cum humaniſatio cadit in ſubſtantiam ſolam humanitatis, falſa eſt prædicatio, quia eſt denominatiua, & ſapiens accidentalitatem, ac nexum non ſubſtantialem inter extrema, imo verò quemuis nexū remouens. Nam prædicatio denominatiua, quamuis cum fit de accidentibus, ſignificet inexiſtentiam intrinſecam formæ in ſubiecto, tamē cum fit de ſubſtantijs, deſignat meram adiacentiam extrinſecam, abſque vera & phyſica vnione. Cum enim nigredo dicitur *humana*, ſignificatur nigredinem inexiſtere homini: at cum veſtis dicitur *humana*, denominatur mera adiacentia extrinſeca, abſque vnione. Quia ergo Verbum ſubſtantialiter ſe habet ad humanitatem, eique phyſicè vnitur, propterea modus prædicandi denominatiuus, alienus eſt ab hoc myſterio, quoad ea prædicata humana de Verbo, quæ veritati coniunctionis Verbi & humanitatis officerent. Parique ratione, & eadem ex cauſa, pleraque diuina prædicata illegitimè enunciantur de homine. Sic reijciuntur propoſitiones illæ *Chriſtus eſt homo Dominicus*, vel *homo Diuinus*, aut *homo Deifer*. Hæ namque prædicationes, ſunt denominatiuæ, & accidentariæ, deſignantque formam non vnitam ſubiecto, cum ſint de entitate ſubſtantiali. Conſtat autem, hunc hominem, ſiue ſuppoſitum ſubſiſtens in hac humanitate, eſſe realiter ac ſubſtantialiter coniunctum prædictæ naturæ humanæ. Igitur non debet dici *homo Dominicus*, vel *Diuinus*, vel *Deifer*; ſed *Dominus* & *Deus*. Humanitas quidem ipſa, vel caro, rectè dici poteſt *Dominica* vel *Diuina*, vt loquitur S August. in c.28. Iob. & Fulg. l.de incar. c.6. & Petrus Damiani ſerm. 60. ac Ferrandus epiſto.1. ad Anatolium, nec non S.Cyrillus lib.2.pentabili c.8.& epiſtola 1.ad Succeſſum *ſub finem*; vel *Deifera*, vt dixit S.Baſilius in Pſalmum 59. nimirum quia humanitas & caro, ſunt nomina naturæ totalis aut partialis, non autem ſuppoſiti. Naturæ autem humanæ ſi remoueamus perſonalitatem Verbi, accidentaria eſt Diuinitas, planeque extrinſeca; vnde rectè poteſt denominari *Diuina* vel *Dominica* aut *Deifera*. At homo eſt nomen ſuppoſiti: proindeque hic homo, non *Diuinus*, vel *Dominicus*, aut *Deifer* dicendus eſt, ſed *Deus*, & *Dominus*. Refert ex Neſtorio, & reijcit, eam Chriſti hominis Deiferi nuncupationem, S.Cyrillus lib.1.pentab.c.2. atque eſſe contra fidei traditionem.

Laxatio aliqua illius rigoris.

235. Non tamen me latet, hunc vocum rigorem ſæpè negligi, & prædicata quæ à Chriſto excluſimus, plerumque ei à Patribus tribui, vſurpata eſſentialiter, non denominatiuè. Qua ratione Pater, aliæque duæ perſonæ auguſtiſſimæ Trinitatis, dicuntur diuinæ; nō ſanè accidentariò (vt eum Scripturæ, aut leges vocantur diuinæ,) ſed eſſentialiter; ſunt enim eſſentialiter Deus. Et hoc ſenſu S.Dionyſius c.4.Eccleſ.Hierar. vocauit Chriſtum, *hominem diuiniſſimum*. Eadem prædicati ſecundùm communem vſum denominatiui commutatione in eſſentiale ac ſubſtantiale. Caſſianus perpetuò ferè appellat Chriſtum, *hominem Dominicum*; qui item loquendi modus apud D.Athanaſium vſurpatus eſt in diſputatione Nicæna cum Arrio ſæpeque ab Epiphanio in Ancorato, & à S.Auguſtino q.36. ex 83.& in Pſal.4.ac l.2. de ſerm. Domini in monte, alibique aliquoties; ſed id caſtigauit 1.retract. c.19. verbis illis. [Non video vtrùm rectè dicatur homo Dominicus, qui eſt mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus; cum ſit vtique Dominus: Dominicus autem homo, quis in eius ſancta familia non poteſt dici? Et hoc quidem vt dicerem, apud quoſdam legi tractatores Catholicos diuinorum eloquiorum. Sed vbicunque hoc dixi, dixiſſe me nollem. Poſtea quippe vidi, non eſſe dicendum, quamuis nonnulla poſſit ratione defendi.] Editio Eraſmi, poſt illas voces, *ſancta familia*, apponit negationem, legitque *non poteſt dici*. Quam particulam negantem, alij codices miſſam fecere. Vtraque lectio eodem recidet, ſi appoſita particula negante, adiungatur in calce periodi nota interrogationis: alioqui lectio Eraſmi eſſet contra mentem D.Auguſtini, qui ſignificare voluit, quemlibet ſanctum virum vt dici ſolet, *vir & homo Dei*, ita dici poſſe hominem Dominicum: at de Chriſto, qui non ſeruus in Dei familia, ſed naturalis Filius eſt, ſublimiùs eſſe pronunciandum. Apertè tamē tradit, eum loquendi modum, poſſe aliqua ratione defendi: nempe ea quam propoſuimus; ſeu ſumpto prædicato non denominatiuè, ſed eſſentialiter. Quanquam quia vſus ille talis prædicati, minùs frequens eſt, conſultius cenſuit eo abſtinere: ac fortaſſis etiam ne adhiberet modum loquendi Appollinariſtis familiarem, & alio licèt ſenſu, apud eos receptum ad erroris ſui expreſſionem. Teſtatur enim Nazianz. orat.51. *ferè initio*, & Hieron. l.2.aduerſus Ruffinum, Apollinariſtas, ſic appellare ſolitos Chriſtum.

Similiter Concilium primum Nicænum, vocauit Chriſtum, *hominem Deiferum*, longè alio ſenſu quàm Neſtoriano à nobis improbato, vt intelligitur ex his verbis Athanaſij ſerm. de SS. Deipara. [Sanctificata igitur ſuperuentu Spiritus ſancti Virgo & obumbrata, & virtute altiſſimi grauida, eum geſtabat qui ex ſua propria eſſentia, Dei erat Filius, pro vnica eius diuinitatis natura, & gignit eundem incarnatum, & hominem factum ſecundùm duarum naturum proprietatem: eundemque duplicem, & vnum ex duobus conſtantem, inconfusè, immutabiliter, atque indiuiſim credi oportere ſtatuimus: non quidem Deiferum hominem, ſed carniferum Deum: cæterùm neque hoc pro hæreticorum more intelligentes authores Nicæni Concilij, ſed, vt diximus ex operatione Spiritus & virtutis Altiſſimi, & imprægnatione Virginis, Deiferum hominem eum qui ex Virgine prodijt, credendum eſſe ſtatuerunt, geſtaſſe eam Dei virtutem, & energiam Spiritus, quæ operata eſt coram Pharaone & omnibus, Filijs Iſrael. Eadem ratione Principis Apoſtolorum, verba in actis Apoſtolorum de Chriſto prædicantis, rectè quidem ab eo eſſe dicta accipiunt, ſed quæ ab iſtis tortuosè & malitiosè deprauentur, quum ita loquitur. *Ieſum Nazarenum, quem vnxit Deus Spiritu ſancto*, quæ verba ita noſtri interpretantur, Deum ſcilicet in vtero Virginis creaſſe hominem ſine vllo ſemine per operationē Spiritus, eumque vnxiſſe virtute Altiſſimi, quaſi oleo exultationis præ conſortibus ſuis (vti ſcriptum eſt.) Illum ipſum Filium Altiſſimi nominauit Scriptura, quemadmodum & in Pſalmis refertur, loquente Chriſto ad multitudinem. *Et ego dixi, dij eſtis, & Filij Altiſſimi omnes*. Nos igitur talia hæreticorum dogmata intellectuſque, reprehendere & corrigere deſiderantes, per præſentem Euangelij interpretationem aſſerimus, non Deiferum hominem eſſe Chriſtum, ſed carniferum Deum,

Digitized by Google

Deum,quatenus Deus hominem geſtat integrum, abſolutumque: Deus interim perfectus, & homo perfectus,vnus ratione vnius perſonæ, duplex tamen natura.]

Infertur,inter quædam extrema vetari communicationem idiomatum, vt inter abſtracta.

236. Seruatis itaque ijs quæ diximus,vt ſcilicet forma enunciandi concreta alterutrius Chriſti naturæ attributa,de alia natura in concreto ſumpta,legitima ſit, & talis quæ extremorum debitam identitatem non tollat,vt hactenus explicatum eſt, rectè ac verè humana prædicata de Deo,& diuina de homine enunciantur. Comparaui duntaxat concreta cum concretis; & quidem concreta vnius Chriſti naturæ totalis , cum concretis alterius. Nam prædicationes omnes abſtractorum vnius naturæ cum abſtractis alterius, vel abſtractorum vnius cum concretis alterius, aut viceuerſa, itemque prædicationes quarumcunque partium humanitatis de Verbo, & è contrario,itemque partium ipſarum inter ſe; quomodocunque partes ſumantur, hoc eſt ſiue abſtractè ſiue concretè : omnes inquam huiuſmodi prædicationes,falſæ ſunt & reijciendæ,propriè loquendo.Et ratio ducēda eſt ex defectu identitatis debitæ, planè requiſitæ ad fundandas prædicationes legitimas. Nam vt iam tetigi, ad veritatem propoſitionis affirmatiuis vnum eſſe aliud, exigitur vt prædicatum prout enunciatur per propoſitionem,ſit aliquid idem cum ſubiecto; alioqui interueniret falſitas in ea vnius extremi affirmatiua enunciatione de alio : quia enunciare affirmatiuè,ſeu prædicare,eſt aſſerere vnum eſſe alterum.

Atqui inter diuina & humana prædicata abſtractè ſumpta, vt ab iſtis initium faciam, nulla eſt identitas: Per abſtractionem enim,præſcinditur ab habente,ſeu à ſuppoſito , ratione cuius interueniret extremorum identitas,ſi in concreto efferrentur. Sicut ergo prædicationes illæ *dulcedo eſt albedo.quantitas eſt color*, reijciuntur vt falſæ,defectu identitatis extremorum; & tamen in concreto admittuntur vt veræ , quia cum dicitur *dulce eſt album,quantum eſt coloratum*, ſenſus tantùm eſt, idem ſuppoſitum quod dulcedinem habet,albedinem quoque habere;& ſuppoſitū habens quantitatē,habere quoque colorem: ita in præſenti negotio, prædicationes humanorum attributorum de Deo,& diuinorum de homine,admittuntur: prædicationes verò eorumdem extremorum in abſtracto ſpectatorum,repudiantur. Quis enim propriè dicat, *Deitas eſt paſſa*? Vel quis eam locutionem ferat, *humanitas eſt omnipotens*? Hanc poſteriorem prædicationem, in qua concretum diuinum prædicatur de abſtracto humano,nego ferri poſſe; nec idem dico de ea prædicatione qua concretum humanum prædicatur de abſtracto diuino,quam tantùm dico non eſſe propriam; quia eſt magna diuerſitas inter extrema prædicta. Nam inter diuina prædicata concreta , collata cum abſtractis humanis, nulla prorſus interuenit identitas, atque adeò prædicatio eſt planè falſa: & ne remota quidem ac mediata identitas materialis,intercedit inter extrema,quæ poſſit eſſe fundamentum affirmandi vnum de alio. At in prædicatione concreti humani de abſtracto diuino, vel abſtracti diuini de concreto humano, vt *Chriſtus eſt Dei virtus , & Dei ſapientia, vel hic homo eſt Deitas*,poteſt materialis aliqua identitas mediata & remota deprehendi,quæ non excludet quidem impropietatem , ac inſolentiam prædicationis vnius extremi de alio, tamen non prorſus eliminabit veritatem affirmationis, cum ſit aliqua tandem identitas. Qua ratione vtcumque valent prædicationes illæ, *Deitas eſt paſſa.Deitas eſt crucifixa*; Quæ propoſitiones eatenus trahi poſſunt ad verum ſenſum,quatenus Verbum eſt materialiter idem cum Deitate: Verbum autem in natura ſua humana, rectè affirmatur paſſum,& crucifixum. Confirmat ex varijs Scripturis & Patribus eos loquendi modos,Fulgentius ad q.2. Ferrandi.

Item inter humanitatis partes,ac Verbum; ipſaſq; inter ſe partes.

237. Tandem inter quaſcunque partes humanitatis, hoc eſt ſiue eſſentiales,ſiue integrantes, collatas cum Verbo aut Deitate; vel inter ſeipſas; prorſus exulat identitas, atque adeò neque valent prædicationes. Si quæ enim identitas interueniret,partes inter & Deum aut Deitatem,non alia certè eſſet quàm ſuppoſiti diuini; ea verò deeſt: non quidem quoad formale ſignificatum ſuppoſiti, ſiue quoad ſubſiſtentiam , quæ eadē eſt in quibuſuis Chriſti partibus & Deo Verbo;ſed quoad totum ſignificatum ſuppoſiti; quia ſuppoſitum eſt aliquid completum , non item partes. Quare ſicut ob eam cauſam non dicimus, *homo eſt pes* vel *homo eſt anima*, ita non licet dicere *Verbum eſt anima Chriſti* vel *pes Chriſti*: tametſi verum eſt,ſubſiſtentiam Verbi, eas partes in genere partialis ſubſtantiæ complere. Denominatiuè tamen dicere licet Verbum eſſe capitatum, aut oculatum, &c. Quod item de puris hominibus affirmamus, quia ſenſus earum locutionum duntaxat eſt, Verbum aut hominem , eſſe idem cum habente oculos,& caput. Video opponi poſſe dictum Euangeliſtæ. *Verbum caro factum eſt*. An non enim caro, eſt duntaxat pars humanitatis, & tamen de Verbo enunciatur? Sed facile eſt percipere,in huiuſmodi locutione *carnis* vocē vſurpari Synecdochicè,pro toto homine,qui carne & anima conſtat: vt idem ſit, *Verbum caro factum eſt*,ac ſi diceretur *Verbum,factum eſt homo*,quod pulchrè tradit Nazianz. orat.51. *ſub finem*.probatis pleriſque Scripturis, in quibus *caro* ſumitur pro integro homine. Eas item ad hoc ipſum profert latè S.Fulgen. l.1.ad Traſim. c.17. & l. de incarnatione c.9.

Iam verò inter ipſas Chriſti partes,vt animam , & corpus,vel pedem & caput,non valet prædicatio, eandē ob cauſam ob quam reiecimus prædicationes inter Verbum & partes:ridiculuſque eſt Ochan in Centilohio concluſ.13. cum eas prædicationes admiſit,argumento ducto, ex eo quòd communicatio idiomatum locum habeat inter naturam humanam & diuinam,propter aſſumptionem humanitatis ad ſubſiſtentiam Verbi: atque adeò locum etiam habere debeat inter Deitatem & partes humanitatis, quæ æquè aſſumptæ ſunt à Verbo,ac tota humanitas.Ex quo denuo infert, debere etiam locum habere inter partes , ob communitatem ſubſiſtentiæ Verbi, quæ vnica terminat omnes Chriſti partes. Sed hoc argumentum ruit conuulſo fundamento, & monſtrata diſparitate inter humanitatem,& partem quamcunque. Nam humanitas eſt natura totalis,de qua concretè accepta , rectè prædicatur ſuppoſitum Verbi. At de parte quacunque humanitatis,non prædicatur ſuppoſitum , cum ſit incompleta: ſuppoſitum autem ſit quid completum.

Breuiculus capitis,& vſus doctrinæ.

238.Appono breuiculū fuſioris diſputationis de cōmunicatione idiomatum,ſeu quomodò in Chriſto,ob cōcurſum diuinitatis & humanitatis in eandem Verbi ſubſiſtentiam,prædicata humana de Deo,& diuina de homine enuncientur.Prædicata humana concreta, de hoc Deo ſeu Verbo,& viciſſim diuina concreta de hoc homine,verè enunciantur: ſalua tamen prædicationis forma,quæ huiuſmodi extremorum debitam identitatem non tollat: hoc eſt,dummodò nec ſit implicantia in adiecto,& abſit reduplicatio; nec eſſentialia denominatiuè prædicentur. At abſtracta vnius naturæ, de abſtractis alterius; vel concretum de abſtracto;vel pars

pars

Digitized by Google

pars humanitatis de Deo, aut è contrario, vel ipſæ interſe partes, falsò & illegitimè enunciantur.

Vſum huius doctrinæ permagnum, eruit Theodoretus, Hebr. 2. agens de Dei Verbo. [Non erubeſcit, (inquit,) propter hominum ſalutem, vel humilibus vti verbis, præter ſuam dignitatem.] Eſt planè hæc dignitio infinita, quòd Deus paupertatem noſtram ea quoque in parte ſibi adoptare voluerit. Non poſſunt ſatis ſufficere Chryſoſt. hom. 15. in ep. ad Rom. *in Morali*, & Saluianus 4. ad Eccleſiam, *ſub medium*, quod Chriſtus voces in ſe, pauperum, nudorum, vinctorum, cæterorumque egentium transferat ex charitate. Hic verò non ex mero affectu, ſed cum reali fundamento, abiectiones noſtras omnes in ſe transfigurat. Docemur nos quoque, aliorum abiectiones & miſerias, compatiendo noſtras dicere, vt Auguſtinus notauit hom. 15. ex 50.

SECTIO V.

Enodationis Catholicæ diuini ænigmatis, hactenus propoſitæ ac diſcuſſæ, illuſtratio, ſubiectis emblematis ſacris & allegorijs.

239. Siue primæuam ſpectes emblematis notionem, pro acceſſione ornandæ rei cauſâ, vt eſt apud Vlpianum l. 19. ff. *de auro, argen.* &c. ſiue vulgarem, pro delineatione amœna & ad perſuadendum minùs operoſa, iure his quas ſubiicio myſterij propoſiti expreſſionibus, emblematum nomen indere poſſe videor: Quòd & anteriori myſterij huius propoſitioni ænigmaticæ, accedant ad ornamentum, & non exiguis ſacris amœnitatibus conueſtiantur, ſintque intellectu longè faciliores & clariores. Verùm ne infinitam vim, huiuſmodi expreſſionum huius myſterij cumulem; exiguum dumtaxat repræſentabo earum numerum, ex ijs quæ in Scripturis aut Patribus ſunt frequentiores, aut quæ è re noſtra magis eſſe videbuntur. Cuiuſmodi ſunt quas ſequentes tituli exhibent, Verbum prolatum, ſcriptum, veſtitum calceatum, obumbratum, effuſum, inſitum, abbreuiatũ, inequitans, negotians, hamatum, fermentans.

CAPVT I.

Verbum prolatum.

NVllam eſſe aptiorem ſcalam, qua ad Deum & diuina ſubuehi liceat, conſideratione attenta animæ noſtræ, dixit S. Baſilius ſerm. in illud *Attende tibi*, & optimè S. Anſelmus c. 64. monol. vt non immeritò, eſſe hoc *oſtium contra oſtium*, de quo Propheta, cenſuerit S. Grego. hom. 17. in Ezech. itaque huius myſterij per typos manifeſtiores exhibendi, initium faciam ab eo typo quem ſuppeditat anima noſtra. Neque verò conſilium eſt reuolui in ea quæ ſuperiùs propoſita ſunt, de analogia myſterij huius & vnionis animæ noſtræ cum corpore: quo exemplo tam multos Patres ad huius myſterij elucidationem aliquam vſos vidimus, eſtque appoſitiſſimum; quandoquidem iuxta Nyſſenum in qq. de imagine, ſicut anima noſtra nuda & per ſe ſumpta eſt Dei imago; ita effigies Dei cum carne iuncti, eſt anima nexa corpori. In hæc denuò relabi non placet. Poſſumus enim alia ratione, & quidem optima, valdeque accommodata, typum verbi Diuini, & in ſeipſo, & carni noſtræ conſibulati, ex noſtra anima ducere, cum varijs Patribus quos mox proponam, & cum S. Thoma opuſc. 6. ad artic. 3. Symboli.

Præludium ad expoſitionem analogiæ prolationis verbi mentalis, cum Incarnatione Verbi Dei.

240. Huius rei gratiâ ſupponendum eſt, quod eſt apud Patres vulgatiſſimum, eſſe in anima noſtra Trinitatem quandam, ratione cuius non modò ſimus ad imaginem Dei vt vnus eſt, ſed etiam prout eſt trinus. Agnoſcit eam Trinitatem creatam Greg. Nyſſenus opuſc. de imag. Et S. Auguſtinus 9. Trinit. c. 2. & pleriſque ſequentibus, & paſſim alij Patres. Et eſt ſanè in nobis memoria fœcunda, quæ quoties ad recogitandum accingimur, efformat verbum noſtrùm mentale, illudque ex ſe depromit, ex verbo ſiue notitia, affectus & amor procreatur. In quo proceſſu aliquam Patris Filium gignentis per intellectionem, & Verbi ea via geniti, & Spiritus ſancti per viam voluntatis & amoris ex vtroque procedentis, cernere licet: vt S. Anſelmus fusè proſequitur in monologio à c. 45. ac ſi ipſe eſt auctor libri de cognitione veræ vitæ, longa apud eundem tractatio habetur analogiæ prædictæ a c. 14. libri illius. Apud S. Athanaſium q. 4. ex nouis, loco memoriæ fœcundæ quam Patri reſpondere diximus, aptiùs aſſignatur ſubſtantia ipſa animæ, quæ eſt fons potentiarum, & vita ſubſtantialis. Quod ad rem noſtram parum refert qui nunc Verbi noſtri vnionem & productionem, eiuſque cum Diuino Verbo analogiam obiter tantùm attendimus.

Illud potiùs nunc ſpectamus quod eadem q. 4. egregiè proſequitur Athanaſius, & Gennadius Scholarius in via ſalutis, qua coram Turcorum Principe de rebus noſtræ fidei diſſeruit; Nempe, præter eum verbi noſtri mentalis ſtatum, quem habet in anima vi productionis quam eo modo accipit, alium ſpectari poſſe eius ſtatum, quo verbum, priùs merè ſpirituale & nobis immanens, foras quaſi prodit, & veluti corporatur atque craſſeſcit. Quod duobus modis poteſt contingere, prior eſt per verbi noſtri communicationem cum alio per verba voceſque materiales. Nam quando alteri colloquimur, verbum noſtrum de ſinu noſtro profunditur & eructatur, illigatum ſono. Hanc S. Athanaſius, ait eſſe generationem verbi per labia, eamque accuratè in hunc modum diſtinguit à priore generatione. [Sermo hominis duplicem habet generationẽ, & in duabus lationibus generatur: vnam quidem lationem habet ab anima, alteram autem à labijs. Et naſcitur quidem ſermo hominis ab anima, cum quis cogitat quid dicere: Cogitatio enim prima generatio eſt rationis, quia cogitat pronunciare illum ſermonem: non profert autem illum per labia: ſed ſeruat eum ſermonem anima in ſinibus ſuis, & eſt cogitatio illa prima generatio ſermonis ab anima. Ille enim, etiamſi naſcatur ab anima, primam generationem habet, quando cogitat illum anima: ſed non profert illum, ſed diligenter conſeruat eum. Quando autem vult aperire ſermonem, tunc profert eum ex labijs, & hæc eſt ſecunda generatio ex labijs. Ipſa autem ex labijs ſecunda generatio ſermonis, aperit ſermonem omnibus, nec ampliùs ſermo obſcurus eſt, ſed apertus. Quando autem profertur ſermo per labia, tunc omnes audiunt eum: & manifeſtus fit omnibus: & hæc generatio dicitur, quæ per labia exit ſecunda generatio ſermonis, adeò vt duæ ſint generationes ſermonis noſtri: vna quidem animæ, quando cogitat de enunciando ſermone, quæ & prima generatio dicitur.] altera verò eſt generatio per labia. Similiter de prima verbi mentalis corporatione, philoſophatur S. Fulgentius ad ſermonem Faſtidioſi, c. 16. Poſterior modus quaſi corporandi verbi mentalis, eſt is quo mẽtalis conceptio, Scripturæ illigatur. Vterque hic modus, egregiam omnino expreſſionem cõtinet myſterij incar-

Digitized by Google

incarnationis. Dicamus de vtroque aliqua, ac primùm hoc capite de priori modo.

Agnouère eam analogiam Patres.

241. Analogiam verbi mentalis ſono quaſi veſtiri & per eum foras tranſmiſſi, cum Verbo per incarnationem ad nos miſſo è ſinu Patris, agnouit Origenes hom. 1. in diuerſos, & ſæpè S. Auguſtinus 15. Trinit. c. 11. his præter cætera. [Verbum quod profertur carnis ore, vox verbi eſt; verbumque & ipſum dicitur propter illud à quo foris vt appareret aſſumptum eſt. Ita enim verbum noſtrum, vox quodammodò corporis fit, aſſumendo eam in qua manifeſtetur ſenſibus hominum: ſicut Verbum Dei caro factum eſt, aſſumendo eam in qua & ipſum manifeſtaretur ſenſibus hominum. Et ſicut verbum noſtrum fit vox, nec mutatur in vocem: ita Verbum Dei caro quidem factum eſt, ſed abſit vt mutaretur in carnem. Aſſumendo quippe illam, non in eam ſe conſumendo, & hoc noſtrum vox fit, & illud caro factum eſt.] Et 1. doctr. Chriſt. c. 13. exponens aduentum Verbi ad nos. [Quomodò (inquit,) venit niſi quia Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis? ſicuti cum loquimur, vt id quod in anima gerimus, in audientis animum per aures carneas illabatur, fit ſonus, verbum quod corde geſtamus, & locutio vocatur: nec tamen in eundem ſonum cogitatio noſtra conuertitur, ſed apud ſe manens integra, formam vocis, qua ſe inſinuet auribus ſine aliqua labe, ſine mutatione aſſumit: ita Verbum Dei non commutatum, caro tamen factum eſt, vt habitaret in nobis.]

Egregiè Gennadius Scholarius in via ſalutis. Vbi inprimis præmittit duplicem ſermonis humani formationem, iiſdem propè verbis quibus eam paulo ante ex Athanaſio deſcripſi: Tum ſubdit. Aſpice igitur quemadmodum ſermo hominis duas origines habet vnam ex anima, alteram ex labijs, ita & Verbum Dei duas generationes habet; vnam ex Deo Patre, quæ & prima dicitur generatio, & alteram ex carne, quæ & ſecunda dicitur generatio. Et quemadmodum ſermo noſter etſi formatur, primam originem habet ab anima, attamen non eſt clara nec manifeſtatur, ſed iterum poſt formationem, manet in gremio animæ, ſic & Verbum Dei, quamuis natum eſt ante ſæcula à Deo Patre, non fuit tamen manifeſtum hominibus, ſed fuit in paterno gremio, quemadmodum ſermo noſter, quando volumus, formatur ex labijs noſtris, & manifeſtatur omnibus aſtantibus. Ita ſimiliter & Verbum Dei quando benè placuit natum primò eſſe, ex labijs Prophetarum fuit prædictũ; Deinde natum eſt ex ſancta Virgine Maria, & tunc manifeſtatum fuit toti orbi. Quemadmodum enim manifeſtatur ſermo noſter cum ſit natus ex labijs noſtris, ita & Verbum Dei natum eſt ex carne ſanctæ Virginis, ac manifeſtatum eſt toti orbi, & qui credunt in eo ſalui ſunt. Et quemadmodum ſermo noſter, quando formatur à labijs, nec ab anima deeſt, nec à labijs noſtris; & in auribus audientium, nuſquam deeſt, etſi mille millia audiant ſermonem, non diminuitur ſermo, ſed ſemper ſermo noſter integerrimus eſt: Ita Verbum Dei natum ex Virgine Maria, vt ex Prophetarum labijs fuerat prædictum, attamen nec à Patre defuit, nec à carne nec ab omnibus hominibus, nec ab vniuerſo orbe; ſed vbique erat, & non diminutum eſt, verùm ampliſſimum erat; ita intellige & de Verbo Dei, quod duplicem habet generationem, vnam ex Deo Patre ante ſæcula; à carne verò alteram in nouiſſimis dierum. Quemadmodum ſermo noſter primùm producitur ab anima, ſecundò autem à labijs.]

Profecit haud dubiè Gennadius ex Athanaſio, qui pleniùs & multis notatis circumſtantijs, eandem analogiam proſequitur q. illa 4. poſt expoſitam duplicem verbi noſtri generationem vt proinde operæ pretium videatur eum adſcribere. [Diſce (inquit) accuratè. Quemadmodum ſermo hominis duas habet generationes, vnam ex anima, & alteram ex labijs: ita etiam Dei Verbum duas generationes habet, vnam quidem ex Deo Patre, quæ & prima generatio dicitur: & alteram ex carne, quæ & ſecunda generatio dicitur. Et quemadmodum ſermo noſter quando natus eſt ſecundum primam generationem ab anima obſcurus eſt, & non aperitur: ſed potiùs poſt generationem manet in finibus animalibus: Ita & Dei verbum, quantumuis ante ſecula à Deo Patre natum eſt, non tamen manifeſtabatur hominibus. Manebat enim in finibus paternis. Et quemadmodum ſermo noſter, quando volumus naſcitur ex labijs noſtris, & aperitur ijs quibuſcum verſamur; ita & Dei Verbum, quando ei viſum fuit, natum eſt ex labijs Prophetarum, & ex ter caſtiſſima Maria, & tunc factum eſt manifeſtum in totò mundo. Sicut enim aperitur ſermo noſter, natus ex labijs noſtris; ita ſanè & Dei Verbum natum ex carne, quam ex Maria Virgine aſſumpſit, manifeſtatum eſt toti creaturæ, & qui credunt in illud, ſeruantur. Et quemadmodum ſermo noſter natus ex labijs noſtris, quandò à labijs generatur non relinquit animam, neque labia propria, neque aures audientium; ſed eſt etiam in anima, & in labijs noſtris, & in auribus audientium, & minuitur nunquam, etiamſi multa millia audiant ſermonem; nec deficit, ſed ſemper in nobis pleniſſimus eſt: ita & Dei Verbum, etiamſi natum ſit ex Maria Virgine, & ex labijs Prophetarum: non tamen neque à Patre diſcedit, neque à carne, neque ab omnibus hominibus, neque à tota creatura, ſed vbique præſto eſt, nec minutum eſt ſed pleniſſimum. Atque ita cogita de Deo & ſermone, quod duplicem habeat generationem, vnam ex Deo & Patre, & vnam ex carne: & hæc quidem, quæ ex Patre eſt, ante ſecula eſt; quæ verò ex carne, ab vltimis temporibus: quemadmodùm & ſermo noſter primùm naſcitur ab anima, & deinde ex labijs.]

Verbi ad nos venientis immanentia apud Deum, ex eo exemplo expoſita.

242. Quod aiebat Athanaſius, Verbi permanentiam in ſinu Patris eum ad nos per incarnationem exiuit expreſſam eſſe exemplo verbi mentalis, quod per locutionem effertur. Et immanet, diſtinctiùs à Chryſoſtomo expreſſum eſt ſermone de dicto Abrahæ, *pone manum tuam.* Sic enim ſcribit. [Quemadmodum ſeſe habet ſermo ad mentem; ſic Vnigenitus Deus Verbum, ſeſe habet ad Patrem. Quod quidem mirabile eſt. Nam vt aliqua paulò ante dicta repetam; priùs dicebamus, quòd ex ijs quæ in nobis eueniunt, altiora quædam perdiſcere & cognoſcere liceat. Sermo itaque noſter, intrinſecus cum mente quæ ipſum procreauit, coniunctus eſt: Num viſibilis eſt, cum viſibili? inuiſibilis eſt, cum inuiſibili, intelligibilis cum intelligibili, incorporeus cum incorporeo: ſed cum edendus eſt ſermo, ad os accedit: & quidem illic vocem ſibi induit, quum nõ alia res eidem vocẽ ſuppeditet, ſed ille ipſe ſermo ſibi dictionem contexat. Et inuiſibilis natura cum Patre, mente dico, coniunctus; poſtea induta voce, ſe profert, & omnibus innoteſcit, qui paulò ante latuerat: Deinde ſe prodit, & omnia explet, nec à mente quæ ipſum procreauerat, ſeparatur. Quis enim ex hominibus cum prolocutus fuerit, alioſque edocuerit, ſeipſum doctrina exhaurit? Anne, ſi quid loquor, quod ad aliorum aures perueniat, ideò mentem penitus exprompſi? an non forâs quidem hæc doctrina exiji, & intùs manſit? Nonne infinitas aures circumſonuit, neque tamen mentem procreatricem deſtituit? Iam verò cum humanus quidem ſermo à

mente quæ ipſum procreauit, emiſſus, forâs prodiens, authorem ſuum non relinquat; Deus Verbum qui noſtri gratiâ in hoc mundo apparuit, paternos ſinus inanes reliquit? Nequaquam.]

Elegantiſſimum in hanc rem Eucherij locum ex homil.1.de Natiu.prætetire religioni haud iniuriâ duxerim. [Accedere (inquit) ad nos miſericordia potuit, recedere à ſe plenitudo non potuit. Qui enim excedit omnia, quo recedit? ac ſic Vnigenitus à Patre miſſus eſt, non amiſſus. Et ideò dixit Propheta: *Eructauit cor meum verbum bonum*; Sicut enim ex vſu prolatiuum hominis verbum, ita ad audientem à loquente transfertur, vt nihilominus in eo de quo progreditur corde teneatur: ſicut ſermo quem loqueris, & à te exijt, & tecum eſt; nouo & ſtupendo genere, & tranſit & remanet; transfunditur, nec elabitur; & quo dirigitur peruenit, & vnde emittitur non recedit: Ita & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui in principio erat Verbum, Deus apud Deum, ad nos prodijt, à Patre non exijt; illic aſtitit, huc proceſſit: & quia ad cælos remeans dixit. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus*, ad noſtra deſcendens in ſuis remanſit, ſicut ad ſua regrediens nobiſcum remanſit. Et ad nos ergo Verbum incomprehenſibile cucurrit, & à Patris pectore non receſſit.]

Idem optimè in hunc modum tradit Amedeus Lauſanenſis hom 3.de Deip. quæ eſt de incarn. [Hoc fuit illi egredi à Patre, quod tempora noſtra ſuſcipere, quod foris viſibiliter apparere; & fieri, quod ex Patris natura non erat. Quod verò dictu mirabile eſt, venit ab eo à quo non recedebat; ab illo egrediens, in quo remanebat; vt ſine interuallo totus eſſet in æternitate, totus in tempore; totus inueniretur in Patre, quando totus in Virgine; totus in ſua, & Patris maieſtate, quando totus in noſtra humanitate. Si quæris, quomodo? Collige veritatem ex imagine, verbum in corde genitum, aliquando integrè exit in voce, vt perfectè veniat ad alios & totum in corde remaneat. Sic verbum bonum de corde Patris eructatum, & in campum exijt, & Patrem non reliquit.]

Pulchrè item Baſilius Seleuc.orat 39. [Aluum ſanctam Deique receptricem! in qua diſruptum eſt peccati chirographum; in qua Deus factus eſt homo, permanens Deus, & geſtari vtero ſuſtinuit, & ad noſtræ generationis humilitatem ſe deiecit, non exinanito gloriæ patritæ ſinu, quò maternos amplexus oppleret. Non enim in ea, quæ ſponte agenda ſuſcipit ſeſe partitur Deus: quin potiùs manens in omnibus indiuiſus, ſalutem mundo confert. Equidem Gabriel, non ſine cæli deſertione venit ad Virginem Dei matrem: At Dei Verbum omnia complectens, dum in ipſa incarnatur, cæleſti adoratione non caret. Vt enim verbum chartæ inſcriptum, in charta totum ineſt, & totum in mente generante, & totum in legentibus: ſic Deus Verbum, meliùs etiam, quod ipſi Verbo cognitiſſimum eſt, totus proprio corpore & totus in Deo & Patre, & implens cælum & terram ambiens, & creata contrectans omnia.] Quod de verbo chartæ inſcripto habet, ad verbum prolatum & voce conueſtitum, debet accommodari, vt in propoſita analogia perſiſtamus.

Solius Verbi Incarnatio, indidem monſtrata.

243. S.Fulgentius ad ſermonem Faſtidioſi, ex hac quoque analogia monſtrat, qua ratione Verbum ſolum potuerit incarnari abſque Patre & Spiritu ſancto, etiamſi & Pater & Spiritus ſanctus aliquid effecerint circa Filij ſolius incarnationem. Eius hæc eſt oratio, c.17. [In ipſa imagine Dei, hoc eſt in ipſa mente hominis, cogitatio quæ ex memoria naſcitur, atque formatur, & rectè verbum dicitur, ſolam corpoream vocem accipit, vt audiri corporeis auribus poſſit. Sic ergo in illa ſancta ac diuina Trinitate, ſolum Patris. Verbum, quod eſt ſpeculum ſine macula, & imago bonitatis Dei, ſplendor ſcilicet & figura ſubſtantiæ eius. *Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens.* Solus ergo Filius accepit carnem, vt poſſet corporeis oculis videri, manibus contrectari: ſolus humanam naturam ſic accepit, vt ſuam faceret, & per illam diuinitatis quoque ſuæ notitiam miſericorditer infunderet. Qui tamen reuelans ſeipſum, in ſeipſo vtique reuelauit & Patrem. Tribuens quippe agnitionem ſuæ diuinitatis, ſimul agnitionem donauit & Patris. Diuinitas enim quæ vna eſt Patris & Filij, facit & Filium ſine Patre, & Patrē ſine Filio nō agnoſci. Inde eſt quod ait: *Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe qui videt me, videt & Patrem.* Sic ergo Filius qui carnem ſolus accepit, in ſeipſo Patrem iure vnius diuinitatis naturaliter oſtendit: ſic ſermocinator, dum veritatem, quam meminit, loquitur, quod à ſe prolatum indicat, hoc intus in mente repoſitum monſtrat. Vox autem illa corporea, qua ſpirituale verbum induitur, vt ad audientium notitiam proferatur, ſimul fit à memoria, & à cogitatione & à voluntate: ſed à ſola cogitatione, id eſt, interiore ſuſcipitur verbo, vt ad corporeas circumſtantium aures interioris cogitationis procedat augurio, Illud autem verbum, ſicut habitu corporeæ vocis accepto, totum ad audientes egreditur; ſic in corde totum cum memoria, & voluntate ſpiritualiter inuenitur. Proinde quiſquis hanc imaginem in mente hominis conſpexerit, hæreticorum vaniloquia citiùs irridebit.]

Eadem bina capita analogia propoſita, magis illuſtrata.

244. Vtrumque proximè propoſitum, nempe & Verbi in ſinu Patris permanentiam in incarnatione, & Verbi ſolius incarnationem, ex eodem exemplo declarat egregiè Auguſtinus ſerm. 23. de temp. [Quando (inquit) Deus eſt infirmitate carnis indutus, virginali vtero receptus eſt non incluſus, vt nec Angelis ſubtraheretur ſapientiæ cibus, & nos guſtaremus quàm ſuauis eſt Dominus. Quid hoc miramur de Verbo Dei, cum ſermo iſte quem promimus, ita liber ſenſibus influat, vt eum & recipiat, & non includat auditor? Nam niſi reciperetur neminem inſtrueret; ſi includeretur ad alios non veniret. Et vtique ſermo iſte verbis ſyllabiſque diuiditur, nec tamen ex eo tanquam ex cibo ventris ſingulas particulas tollitis, ſed omnes totum auditis, totum ſinguli capitis. Nec timemus dum loquimur, ne totum audiendo vnus abſumat, nec alter poſſit habere quod ſumat; ſed ita vos attentos eſſe volumus, nullius aurem mentemque fraudantes, vt & totum ſinguli audiatis, & totum ad audiendum cæteris relinquatis. Neque hoc fit alternis temporibus, vt cum ſermo qui dicitur ad te primò intrauerit, exeat à te, vt ad alium poſſit intrare, ſed ſimul ad omnes venit, & totus ad ſingulos peruenit. Etſi totus memoria teneri voluiſſet, ſicut ad totum audiendum omnes veniſtis, ita cum toto ſinguli rediretis: quanto magis Verbum Dei per quod facta ſunt omnia, & quod in ſe manens innouat omnia, quod nec locis concluditur, nec temporibus tenditur, nec moris breuibus, longiſque variatur, nec vocibus texitur, nec ſilentio terminatur; quantò magis hoc tantum, & tale Verbum, potuit matris vterum aſſumpto corpore fœcundare, & de ſinu Patris non emigrare; Hinc ad oculos humanos exire, inde mentes angelicas illuſtrare: hinc ad terras procedere,

Digitized by Google

dete,inde cælos extendere hinc homo fieri,inde homines facere. Nemo ergo credat Dei filium coæternum, & coæqualem, conuerſum & commutatum eſſe in hominis filium; ſed potiùs credamus, & non conſumpta diuina, & perfectè aſſumpta humana ſubſtantia, manentem Dei Filium factum hominis filium. Neque enim quia dictum eſt, *Deus erat Verbum, & Verbum caro factum eſt*; ſic Verbum caro factum eſt, vt eſſe desineret Deus, quando in ipſa carne, quod Verbum caro factum eſt, Emanuel natum eſt nobiſcum Deus. Sicut verbum quod corde geſtamus, fit vox, cum id ore proferimus; nec tamen illud in hanc commutatur, ſed illo integro,iſta in qua procedat,aſſumitur: vt & intùs maneat, quod intelligatur, & foris ſonet, quod audiatur. Hoc idem tamen profertur in ſono, quod ante ſonuerat in ſilentio: atque ita verbum cum ſit vox non mutatur in voce, ſed manens in mentis luce, & aſſumpta carnis voce,procedit ad audientem, & non deſerit cogitantem. Non cum ipſa vox in ſilentio cogitatur, quæ vel Græcæ eſt, vel Latinæ, vel lingua alterius cuiuſlibet, ſed cum ante omnem linguarum diuerſitatem res ipſa, quæ dicenda eſt, adhuc in cubili cordis quodammodo nuda eſt intelligenti, quæ vt inde procedat, loquentis voce veſtitur. Veruntamen vtrumque hoc, & quod cogitatur intelligendo, & quod ſonat audiendo, mutabile atque diſſimile eſt. Neque illud manebit cum oblitus fueris, neque hoc cum ſilueris. Verbum autem Domini, manet in æternum, & incommutabiliter manet. Et cum carnem aſſumpſit ex tempore, vt ad temporalem vitam noſtram procederet, non in carne amiſit æternitatem, ſed etiam carni præſtitit immortalitatem: ita ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad currendam viam.]

Aſtipulatur Autor libri de cognitione veræ vitæ cap.16. verbis illis. [Sicut ſempiterna virtus diuinitatis per ea quæ facta conſpiciuntur, poteſt intelligi, ſic hoc profundum myſterium & occultum, per ea quæ in nobis geruntur, ratione perſcrutante poterit inſpici. Notum eſt enim quod humana mens verbum communis locutionis ex ſe cogitando gignit, & idem verbum in mente & in memoria ſimul vna eſſentia exiſtit. Cum verò mens, verbum ſuum alijs innoteſcere cupit,cum eadem cogitatione, quæ nihil aliud eſt, quàm verbum ſuum, & cum memoria diſponit, quod idem verbum corpus vocis induit, & auribus audibile, & cordibus audientium viſibile procedit,& etiam literis corpus ſuum ligari & videri permittit, & tamen inuiſibile manens, de eſſentia mentis & memoriæ non recedit. Non ergo mens neque memoria, ſed ſolum verbum ſingulariter ſonuit per corpus vocis ſenſibile,& tamen inſeparabiliter manſit in eſſentia mentis & memoriæ inuiſibile.Sic ſummus Pater, Verbum ſuum, ſeipſum cogitando genuit, quod in Patris, & Spiritus ſancti eſſentia ſimul coëſſentiale ſubſiſtit: ſed tamen nec Pater nec Spiritus ſanctus,ſed ſolum Verbum quod eſt Patris Filius,ſingulariter humanum corpus induit, ſe hominibus ſenſibile exhibuit, corpus ſumptum indigna pati permiſit, & ipſum inſeparabiliter in eſſentia Patris & Spiritus ſancti inuiſibile & impaſſibile permanſit.]

Magnalia Dei per Chriſtum, ex eadem analogia.

245. Addit Gregorius Nyſſenus ad calcem libelli de imagine, vbi hanc itidem verbi mentalis per ſonum conueſtiti, cum Verbo diuino carne amicto analogiam verſat; addit inquam, ex hoc quoque exemplo innoteſcere magnalia Dei per Chriſtum. [Ne prætereas (inquit) hoc etiam ad ſimilitudinem tuam cum; Dei imagine explicandam, quòd inquam ex hac corporali verbi ex labijs generatione, virtus & ſapientia, & prudentia,& potentia,& profunditas animæ tuæ ac mentis, omnibus innoteſcit & diuulgatur; cum hoc quoque tibi exemplo declaretur, eam ad imaginem & ſimilitudinem Dei, creatam eſſe. Etenim per Dei Verbi generationem ſecundum carnem, virtus & potentia, & ſapientia, cæteraque omnia Spiritus ſancti bona, in mundo manifeſta ſunt reddita. Vide enim quanta,qualiaque ſint verbi, in figuram Dei Verbi in mundo præclara facinora, quaque ratione per verbum omnia condantur & cõſtituantur: verbo producti ſunt Angeli: Verbo concelebrant Conditorem: verbo, quæ ſub aſpectum cadunt, eſſe cœperunt; verbo illuminatur creatura: verbo quæcunque ſunt, innotuerunt: ſolo verbo in lucem edita ſunt; verbo, producta ſunt elementa: verbo creatorem collaudamus: verbo, Dei cognitio promulgata eſt: per verbum, Deum agnouimus, per verbum, conſtituta ſunt omnia. Et quemadmodum mutus infans, brutus eſt ac ſine mente apud homines, quouſque verbum labijs genuerit, ita per Dei Verbi generationem in carne, omnis brutalitas naturæ noſtræ deleta eſt, cùm Deus Verbum, Patrem ſuum, creaturæ palàm, & Spiritum ſanctum reuelaſſet.]

Eſſe porrò hæc Verbi per humanitatem opera,Verbo, non nudæ humanitati tribuenda, ſic ex hoc ipſo exemplo infert Hippolytus Martyr in excerptis de Theologia & incarnatione contra Bernem c.3. (extant t.3. bibl. Colon.) [Mihi vt exemplo planum faciam, quod de Saluatore dictum eſt, ratio mea naturalis cognata eſt, & congruens, qui ſum ratione præditus, & anima intelligente, cuius eſt operatio, quæ è ſe anima mouetur & prima potentia ſemper mobilis ratio naturalis ex ipſa manans, quæ cum verbum à me factum eſt,& lineis bene ſignata, lingua quidem inſtar inſtrumenti aliquando eam profero, & literis artificioſè per diſſimilia non mutatam oſtendo, vt audiatur: non enim ratio mea naturalis eſt linguæ & literarum, etſi per linguam & literas eam profero; ſed ex me eſt,qui ſecundùm naturam loquor, & eam per linguam & literas promo; ex mea quidem anima intelligente naturaliter ſemper manantem,per linguam verò meam corpoream organicè; vt dixi quando oportet prolatam. Sicut igitur in nobis quoad licet aſſimilare quod penitus aſſimilari non poteſt, per linguam noſtram corpoream, immutabiliter facultas rationalis ſecundum naturam animæ profertur: ſic in Dei corporatione, ſiue incarnatione, quæ ſupra naturam eſt, per ipſius ſanctam carnem in ijs,quæ diuinè operabatur, citra mutationem omnipotens, & omnium effectrix diuinitatis operatio oſtendebatur, extra omnem circumſcriptionem ſecundum naturam remanens, quamuis per carnem natura finitam elucebat. Non enim poteſt per naturam creatam circumſcribi, id quod natura ſua eſt increatum, quamuis vnitum eſt, et in conceptu omnem mentem circumſcribente, neque poteſt vnquam fieri in eandem naturam, & operationem naturalem,dum vtraque natura intra ſuam naturalem immutabilitatem manet. Eorum enim ſolùm quæ ſunt eiuſdẽ naturæ, eſt motus idem operans, qui ſubſtantiam declarat, cuius eſt poteſtas naturalis, quæ nulla ratione poteſt eſſe proprietas diuerſæ ſubſtantiæ citra mutationem.] Deſcripſit cum alijs eiuſdem operis locis, iſtum quoque Athanaſius Bibliothec. Epiſtola ad Theodoſium presbyterum Gangrenſem.

Alia Verbi Dei per voces corporatio, hic dimittenda. Vſus doctrinæ.

246. Cæterum non diffiteor, præter eam Verbi Dei corporationem quæ cernitur in carne Verbo adiuncta in Chriſto, alias quoque pleraſque Verbi Dei corporationes in vocibus prolatitijs aſſignari poſſe. S. Auguſtinus ſerm. 23. ex 40. nouis qui eſt de S. Ioanne Baptiſta, multus eſt in hac analogia exponenda. Ibi *omnes animas pias, prædicatrices,* (ſic appellat,) ad Verbum Dei non ſecus ſe habere docet, ac vocem ad verbum: omnes Prophetas & Patriarchas Chriſti venturi prænunciatores, huiuſmodi vocum nomine inſignit, ſed maximè S. Ioannem: quem idcirco ait, omnes voces quæ præceſſerunt, repræſentaſſe. Et ideò propriè dictum eſſe vocem, tanquam omnium vocum ſignaculum, atque myſterium. Verum tamen nulla talis vox fuit, qualis vox carnis Chriſti, de qua ibidem ſic Auguſtinus. [Verbum manens, voces miſit; & poſt multas præmiſſas voces, vnum ipſum Verbum venit, tanquam in vehiculo ſuo, in voce ſua, in carne ſua.] Iuuit nihilominus huius quoque corporationis diuini Verbi in vocibus propoſitis meminiſſe, vt cõſtaret qua ratione vſum doctrinæ toto capite propoſitæ, exprimere in ſeipſo vnicuique liceat, exhibendo ſe vocem Verbi Dei, & analogiâ Verbi ac vocis quæ in Chriſto ſingulariſſimè emicuit, quantum magna paruis cõponere fas eſt, repræſentando.

CAPVT II.

Verbum ſcriptum.

HAbemus periluſtrem incarnationis imaginem in verbo prolato. Eſt tamen (vt verum fatear,) huiuſmodi analogia minùs idonea ad perſpiciendam Verbi pro nobis deiectionem. Nam verbum prolatum, accedit maximè ad ſpiritualia; quia ob viciniam cum mente, à qua immediatè manat, aliquid (quantum accidenti corporeo licet,) de verbi perfectionibus retinet; ideóque eſt vbique totum, (vt S. Auguſtinus pulchrè diſſerit ſerm. 84. de diuerſis *ſub finem.* Et in audientis intellectum ſine corruptione ac læſione per aures illabitur.

Scriptio Verbi per incarnationem, iuxta Patres.

247. S. itaque Chryſoſtomus, aut quiſquis alius autor ſermonis de ſigillis librorum, (qui habetur t. 6. Græcolat.) aptato ad proceſſionem æternam exemplo verbi prolati; addit, aliam inſuper ex verbo noſtro prouiſam eſſe diuinitùs imaginem, ad perſpiciendum incarnationis myſterium. Nimirum per ſcripturam, verbum noſtrum quaſi corporari & tractabile fieri obſeruat. Eius hæc eſt ratiocinatio. [Hoc noſtro ſermone, cum Deus multò ante adumbraret, & depingeret œconomiam Diuini Verbi, imaginem quampiam admirabilem, floribus quos terra ex ſeſe fundit, pulchrè reſplendeſcentem, antecedente quadam conſideratione ſermonis, adhibuit. Itaque ſermonem quidem noſtrum, qui & inuiſibilis & incorporeus eſt, neque teneri poteſt, Deus alio quodam modo ſapienter ita conformauit, vt & aſpici poſſet, & teneri. Quid enim ille facit? Cùm ille oculis quidem cerni non poſſet, Deus ipſum literis, velut corpore veſtiuit; eique, ceu carnem literas aſpectabiles appoſuit: & quem tu aliquando audiens, non cernebas, eum dum legis, conſpicis: In quem incidere non poteras, in libro circumfers. Verùm ſermo quidem, literarum beneficio quaſi corporeus euadit: non autem literis includitur, ſed cum legente & cum dicente coniunctus eſt. Nam licèt aliquis arrepto libro eum diſcerpat, corpus ille quidem ſermonis diſcerpſit, non autem orationẽ diſcerpſit.] Cõfirmat hoc, exemplo libri quẽ Rex Ioachim vt eſt apud Hieremiam c. 27. diſciſſum in ignẽ abiecit. Deus enim per Prophetam renunciari Regi iuſſit, ipſum quidem literas diſcidiſſe, orationem tamen nõ diſſecuiſſe. Subdit deinde Chryſoſtomus. [Imaginẽ igitur intellexiſti; porrò verò animum tuum ad res ſublimiores & altiores erige. Vnigenitus ille Dei, ipſe Deus carnem induit, vt, qui antè non apparebat, nunc appareat: qui antea non contrectabatur, nunc contrectari poſſit: Ioannes ergo exoptato illo oraculo inuento; quod quidem fando aliquando à nobis percipiebatur, poſtea verò his oculis aſpeximus, ait: *Quod fuit ab initio, quod vidimus, quod audiuimus, & manus noſtræ contrectarunt.* Carnem igitur velut veſtem diuinitatis circumferebat: ſed veſtem decentem: *Dominus enim regnauit, decorem indutus eſt.* Iudæi certant cum eo qui apparebat: eum, qui non apparebat, non noſcebant: & carnem illi quidem crucifigunt, diuinam autem illius naturam nõ tollunt. Nam ſi meus ſermo cum litera quæ veſtis eſt ſermonis, non perit, & euaneſcit: Deus Verbum, fons ille vitæ, non vnà cum carne obijt: ſupplicium illud ad corpus pertinebat, ſed vacuitas omnis perpeſſionis, erat circa dignitatem.]

248. Verùm quia ex inſtituto, & admodùm accuratè hanc verbi ſcripti cum Verbo incarnato analogiam proſecutus eſt Theodotus Ancyranus homil. in natale Saluato. quæ eſt in Concilio Epheſ. t. 6. editionis Peltani c. 10. iuuabit aliqua inde excerpere. Poſt expenſam ergo huius myſterij inacceſſam nobis altitudinem, præfatus Theodotus, placere exemplo aliquo ſenſibili mõſtrare quomodo incorporeum craſſeſcat; & inuiſibile viſibile fiat; & ſecundùm ſe impalpabile, tractabile euadat, propria natura non demutata ſed ſenſibili tantùm ſchemate aſſumpto, quæ eſt huius myſterij explicatio & adumbratio aliqua, interlocutus nonnulla contra fatuam Photini de verbo prolatitio incarnato opinionem, ſubdit. [Verbum hoc quod proferimus, quoque in mutuis colloquijs vti conſueuimus, verbum eſt incorporeum, nullo neque viſu, neque tactu percipi natum. Atqui ſimulatque verbum hoc, literas induit, elementaque ſuſcepit, mox viſibile, palpabileque factum, iam viſu hauritur, quàm tactu deprehenditur. Pone enim quempiam cum quopiam verba facientem; verba ipſa effuſa, nemo vtique neque cernere, neque manibus contrectare poteſt. Quod ſi verò quæ dicebantur calamo & charta exceperis, iam ſtatim quod priùs videre nequibas, videbis; & quam ſermonis formam antea contrectare non poteras, eam per chartam & characteres iam contrectabis. Quid ita: Quia verbum antea incorporeum; corpus chartaceum, elementorumque figuras induit.

Eſſe verò hanc Verbi Diuini ſecundam quandam generationem, nempe in carne, ſic exponit. [At quanam, (inquis,) ratione cùm Vnigenitus natus ſit ex Patre, rurſum naſcitur ex Virgine? Ex Patre natus eſt ſecundum diuinitatis naturam, ex Virgine naſcitur ſecundum carnis diſpenſationem. Hinc vt Deus, iſthinc naſcitur vt homo: Nam & tuum quoque verbum, quædam mentis tuæ proles eſt. At poſteaquàm verbum iſtud, quod mens tua peperit, elementis & literis volueris exprimere, & in charta efformare, manu literas deſcribis, & certa quadam ratione verbum tuum per manum denuò eniteris. Non quod tum eſſe ſui exordium ſumat, cùm per manum exaratur; aut quod tunc demum, quando manus literas effingit, exiſtere incipiat: iam ante enim ex mente enatum erat: ſed quòd tunc tandem verbum per manum, vt cerni queat, accipiat. Cum ergo exemplum hoc

Digitized by Google

hoc euidens exiſtat, expreſſamque imaginem gerat, agedum ſimilitudinem hanc ipſi prototypo adaptemus. Hic itaque cernis mentem; ibi Patrem. Hic verbum ex mente productum agnoſcis; ibi Verbum eſſentiale ſubſiſtenſque ex Patre natum vides. Hic manum per literas Verbum parientem conſpicaris, ibi Verbum per corpus Virgineum generatum. Non quòd ea ſuo partu aliquod diuinitati initium ſubminiſtrarit; Abſit; ſed quòd Deum inhumanatum, humanis aſpectibus conſpicuum viſibilemque reddiderit: Quia enim id factus eſt, quod ego, neceſſariò meam naturam indutus, natus eſt ſicut ego.]

249. At ne quis inde inferat, Verbum in carne eſſe quid deſpiciendum & abiectum, quippe corporatum, & adeò vili tegmine obductum; inſtat è contrario Theodotus, ex hac ipſa analogia, Deum eſſe qui ſub hoc tegmine objicitur, atque adeò cui inhonoratio & probrum infertur. Hoc ita declarat. [Fingamus Regem quempiam, eiuſmodi ſermonem depromere, qui libertatis, vel aliorum regalium munerum, quibus oportet, impertiendorum, decretum in ſe contineat: illudque decretum chartæ, quàm *ſacram* vocant, inſertum, literiſque expreſſum, ad hanc vel illam ciuitatem amandare. Sacram hanc porrò latinè appellatam aliquis perfidus, aut rebellis, aut ciuitatis alioqui, vel Regis inimicus intercipiat, interceptamque dilaceret. Iam dic mihi quid hic laceratum eſt, chartane ſola, an etiam decretum Regium? Atqui ſi ſola charta dilaniata dicatur, paruo admodùm ipſa laceratio poterit redimi, tenebiturque hac ratione violator, aut nulli, aut ſanè vix quinque obolorum multæ obnoxius. Eiuſmodi autem, ſupremum ſupplicium dependit, pœnaque afficitur capitali, nec iniuria; vt qui non ſolùm chartam diſruperit, ſed Regium quoque decretum violauerit. Atqui Imperiale Verbum ſecundùm ſe impatibile, taleque eſt, quod ſua ipſius natura, neque manibus contrectari, neque diſcindi poteſt; & tamen hoc non obſtante, & ipſum quoque diſciſſum dicitur. Quid ita? Quia chartæ & literarum paſſionem, tanquam propriam, in ſe transfert. Cernis hinc quo pacto id, quod non vlli ſecundùm ſe paſſioni obnoxium eſt, eo ipſo paſſioni ſubijciatur, quod cum patibili natura communicationem ſortiatur? Neque enim Regius ſermo, quod ad propriam naturam attinet, dilaniatus eſt; & nihilo tamen minùs, tam chartæ, quàm elementorum paſſionem rectè in ſe excepiſſe dicitur. Ne igitur iactet ſe Iudæus, tanquam qui purum hominem in crucem egerit: Nam quod cernebatur, charta quidem erat, quod verò in charta abditum latitabat, Verbum erat Regium non lingua ſed natura productum. Siquidem Vnigenitus Dei Filius Verbum dicitur; non prolatum, ſed ſubſtantiale ſubſiſtenſque, neque propria rurſum natura patibile; ſed illius quod cernebatur, patique poterat, paſſiones veluti proprias in ſe transferens. Et quemadmodum Verbum Regium, ſimulatque literarum naturam in ſe ſuſcepit, chartæ paſſionem ſibi ipſi appropriat; ita Vnigenitum Dei Verbum, claues confixi corporis, perpeſſiones proprias ſibi æſtimat. Quare vt is, qui ſacram Regiam violauit, veluti qui ipſum Regis verbum diſcerpſerit, vltimo afficitur ſupplicio; ſic Iudæus quoque id, quod forinſecùs cernebatur crucifigens, perinde pœnas luit, ac ſi in ipſummet Dei Verbum impius extitiſſet.] Præclarè in hanc rem totam diſſerit S. Hipolytus contra Bernen. ſerm. 3. adductus ab Anaſtaſio Apocriſiano epiſtola ad Theodoſium Presbyterum Gangrenſem.

Verbi per Incarnationem deiectio, monſtratur ex propoſita analogia.

250. Explorata videtur verbi mentalis & ſcripti, cum Verbo diuino eiuſque corporatione analogia, ex pleriſque capitibus quæ Patres adducti tetigerunt mihi autem addendum præterea occurrit, poſſe ex hoc inſuper exemplo deprehendi ſtatum Verbi in carne, & quantoperè ſe noſtri cauſa Deus abjecerit: quod vbi attigero, chartam cui hæc ſcriptura commiſſa eſt, & calamum, & ſcribam, non prætermittam. Vt tamen ſtatus Verbi in carne ex hoc exemplo deprehendatur, neceſſarium planè eſt, ſtatum verbi noſtri mentalis, cum ſtatu quem ſcriptione accipit componere; vt facta vtriuſque contentione, analogia quam in re præſenti quærimus liquidò perſpiciatur.

Verbum itaque noſtrum mentale, è mente noſtra incorrupta & illæſa, abſque ſordibus & illuuie vlla, progignitur. [Hoc eſt verbum, (ait D. Auguſt. 15. Trinitat. c. 11.) quod neque prolatiuum eſt in ſono, neque cogitatiuum in ſimilitudine ſoni, quod alicuius linguæ eſſe neceſſe ſit, ſed quod omnia quibus ſignificatur ſigna, præcedit & gignitur de ſcientia, quæ manet in animo, quando eadem ſcientia intùs dicitur ſicuti eſt: ſimillima eſt enim viſio cogitationis, viſioni ſcientiæ. Nam quando per ſonum dicitur, vel per aliquod corporale ſignum, non dicitur ſicuti eſt, ſed ſicut poteſt videri, audiriúe per corpus. Quando ergo quod in notitia eſt, hoc eſt in verbo, tunc eſt verum verbum, & veritas, qualis exſpectatur ab homine vt quod eſt in iſta, hoc ſit & in illo: quod non eſt in iſta, non ſit & in illo: hic agnoſcitur eſt eſt, non non. Addit præterea, hoc debere conſiderari in verbo mentali; initium omnis operis noſtri, vt habetur Eccleſiaſtici, 37. verbum eſſe, quia poteſt eſſe verbum noſtrum quod non ſequatur opus, opus autem eſſe non poteſt, niſi præcedat verbum. Itaque verbum eſt actiuum. Imo vſque eò eius actiuitatem celebrat Richardus Victor. l. 3. de contemplat. c. 13. & 21. & l. 4. c. 20. vt quandam in eo omnipotentiam & vim creatiuam agnoſcat. Poſſunt enim mundi infiniti, verbo noſtro accipere mentaliter eſſe; moxque illud eiuſdem verbi virtute deperdere. Eſt item mentale verbum noſtrum, quaſi immenſum iuxta Macarium hom. 12. qui animam per verbum ſuum quocunque libuerit auolantem; & cœlo terræque ac ipſi quaquauerſum vniuerſitati mundanæ ac etiam innumeratis ſupra cælos ſpatijs imaginarijs inſidentem deſcribit. Quidni verò ſimiliter quandam in verbo noſtro æternitatem agnoſcamus, quando æquè poteſt ad omnia tempora, eorumque differentiam extendi, atque ad loca & ſpatia quæcunque? Tandem mentale verbum noſtrum, in animo abditum, vita præditum eſt, imo eſt flos vitæ, & vita ipſa actualis. Eſt enim expreſſio & imago viua obiecti, hominem formaliſſimè & vltimò conſtituens viuentem vita nobiliſſima; hoc eſt intellectuali; quæ cum ſit quædam obiecti expreſſio, ac potentiæ cum obiecto aſſimilatio, & aliqua in illud transformatio, vt Philoſophus quoque dixit; verbum in totidem formas componit, quot ſunt obiecta repræſentabilia.

Hic eſt verbi noſtri mentalis ſtatus in anima, ſanè nobilis & admodùm pretioſus; præ quo admodùm miſerandus & planè abiectus cenſeri poteſt eiuſdem verbi ſtatus, cum chartæ illigatur per ſcripturam. Quod enim in animo ſpirituale, & prorſus, immateriale erat, fit craſſum: quod inuiſibile erat, fit viſibile, & quidem fœdum in modum. Quàm enim atra & tetra eſt Scripturæ facies? Nec viſibile tantùm efficitur, ſed & palpabile, præ craſſitie. Emortuum eſt, quod erat flos vitæ. Tempore & loco definitur, jacetque obſtipum & omnis

actiuitatis expers, quod æternitate quadam, & illocabilitate, ac immenſitate, nec non omnipotentia, potiri intra mentem vidimus. Denique adhæreſcit chartæ, quod à terrena materia liberum erat. Heu quantum ab illo mutatum, quod intra mentem ſupra quæque noſtratia ſplendens & eximium, ſuſpiciebamus. In hanc ſtatus priſtini dejectionem, verbum mentale noſtrum deuenit per corporationem & alligationem ad chartam, ſcriptionis interuentu.

251. Gemina planè eſt dejectio diuini Verbi per adhæſionem ad carnem. Quantum enim erat Verbum Dei in ſinu Patris? [Quis hoc explicet verbis (inquit S. Auguſt. ſerm. 84. de diuerſ.) quis hoc videat? Quo documento vobis probabo quod dico: Homo loquor, hominibus loquor: infirmus loquor, infirmioribus loquor. Et tamen fratres mei, audeo dicere, quod vobis dico, vel per ſpeculum vel in ænigmate, vtcunque video, vtcunque intelligo, eſt in corde meo de hac re verbum. Sed quærit exire ad vos, & dignum non inuenit vehiculum. Vehiculum verbi, ſonus eſt vocis. Quod dico apud me, quæro vobis dicere, & verba deficiunt. Volo enim dicere de Dei Verbo. Quanto Verbo, quali Verbo? omnia per ipſum facta ſunt. Opera videte, & operatorem expaueſcite. Omnia per ipſum facta ſunt. Redi mecum humana infirmitas; Redi ergo. Humana ipſa comprehendamus ſi poſſumus. Homines ſumus & nos qui loquimur, & hominibus loquimur, & ſonum vocis edimus. Ad aures hominum, ſonum noſtræ vocis perducimus, & per noſtræ vocis ſonum, etiam intellectum quomodocunque per aurem in corde ponimus. Hinc ergo quod poſſumus vt poſſumus eloquamur, hoc comprehendamus, ſi autem neque hoc comprehendere valuerimus, ad illud quid ſumus?] Hoc itaque tantum ac tale Verbum, immortale, immutabile, inſectile, æternum, quale ibidem S. Auguſtinus, & alibi infinities deſcribit, omni perfectionis genere ſupra quàm vel cogitare poſſumus inſtructiſſimum; ad eam egeſtatem dejectum eſt per incarnationem, vt locale, temporale, infirmum, mortale, omnibuſque affectionibus noſtris obnoxium euaſerit. Et cum in ſe eſſet inuiſibile; ac non ſenſus tantum noſtros effugiens, ſed etiam mentes ſuperuolans; nunc deſpicatiſſimo ſenſuum ſubiacet, vſque adeò vt potuerit vſurpare illas voces, Ioannes Apoſtolus, *Quod vidimus oculis noſtris, quod manus noſtra contrectauerunt de Verbo vitæ.* Nam etiamſi Vigilius l. 4. contra Eutychem *ad finem*, negat hanc contrectationem de qua Apoſtolus, eſſe ſenſus functionem, tamen in ſenſu propoſito poteſt admitti: Pulcherrimum in ſe Verbum, ac ſplendidiſſimum, & ſi quid eloqui dignius poſſumus, atratum eſt ac denique ratum. Nam & S. Ambroſius de incarn. Dom. ſacr. c. 5. *atramentum naturæ noſtræ*, nominat humanitatem. Verbum vocaliſſimum & ſonantiſſimum, quo vno Deus ſemel omnia dicit; Verbum in quo ſimul ſunt omnia, non diuerſa, non ſeparata, non inæqualia; mutum & elingue iacet in libro, cui per calamum eſt immiſſum. En verè Verbum abbreuiatum, quod facturum eſſe Dominum ſuper terram, prænunciarat Eſaias c. 10. De Verbo incarnato id exponunt S. Anacletus Epiſtola 2. *ſub finem.* Et S. Cyprianus l. 2. contra Iudæos c. 3. Coërcet ſanè Verbum immenſum, modicus liber.

Liber cui Verbum eſt inſcriptum, humanitas Chriſti.

252. Quis hic liber? quis calamus? Librum Verbi Diuini per incarnationem ſcripti, non nemo ſanctiſſimam Chriſti Domini humanitatem cenſuit. Hic enim eſt liber, ſiue cortex & forma exterior diuinæ illius arboris plantatæ ſecùs decurſus aquarum iuxta Chryſoſtomum in Pſalmum 1. Hic eſt liber, in quo ſalutis noſtræ ſyngrapha Scripta eſt. Sicut enim iuxta Proclum homil. de natiuit. Dom. t. 6. conç. Epheſ. c. 7. Diabolus falſarius, corpore noſtro veluti charta vſus, noſtræ venditionis chyrographum confecerat, quod per Adamum vt addit Adrianus Papa, Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, veneno vſus pro atramento, in noſtris corporibus conſcripſerat; Ita Deus è contrario, in Verbi ſui humanitate liberationis noſtræ ſcripturam expreſſit. Hic eſt liber ſignatus ſigillis ſeptem, vt fuſe proſequitur S. Bern. ſerm. 1. de Paſch. Audi etiam pro hac expoſitione Rupertum l. 11. de victor. Verbi Dei c. 23. [Natura humana de virgineæ carnis ſubſtantia ſic eſt aſſumpta velut membranula munda ac benè accurata, ſcriptorioque operi accommoda, & ipſa lingua Patris, id eſt Spiritus ſanctus, velociter percurrit, velociter tanquam calamus ſcribæ totam perſcripſit, totam Verbi ſubſtantia repleuit, nihilque reſidui fuit; ſed totum quod erat in corde Patris, illi animæ inſcripſit, totamque ſapientiam, totumque intellectum, totumque conſilium, totamque fortitudinem Dei, totam ſcientiam, totamque pietatem Dei, & totum timorem Domini, vt nihil eſſet, quod non ſciret, nihil quod non poſſet, nihil in Deo Patre, quod non haberet humana pueri huius natura, vnde & Deus eſt] Nec omittendus Paſchaſius Corbeienſis l. de corp. & ſang. Dom. c. 4. vbi tractans locum Pauli Hebr. 1. *qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius*, priora verba ait ſpectare diuinitatem Chriſti, poſteriora humanitatem. [Vnde (inquit) vnam rem ſumit ad demonſtrationem duarum ſubſtantiarum, quam figuram ſubſtantiæ & characterem nominauit. Quia ſicut per characteres vel figuras literarum, infantia noſtra priùs gradatim pertingit ad lectionem, deinde ad ſpirituales Scripturarum ſenſus & intelligentiam: ſic ex humanitate Chriſti ad diuinitatem Patris peruenitur, & ideò iure figura vel character ſubſtantiæ illius vocatur. Quid enim aliud ſunt figuræ literarum quàm characteres earundem, vt per eas vis & poteſtas, ac ſpiritus prolatio, oculis demonſtretur? ſic itaque formatur Verbum caro, vt per carnem noſtra infantia ad diuinitatis intelligentiam nutriatur.]

Hi Patres, librum cui Verbum eſt inſcriptum, accipiunt humanitatem Chriſti: Vnde Chriſtum ex humanitate & Deitate compactum, tanquam librum ex charta & literis, exponunt Etherius & Beatus l. 1. contra Elipandum *à pag. 363.* latè præſertim verſantes illud de hoc libro prænunciatum, *Scriptus intus & foris.* De quo etiam ad Chriſtum aptato, agit pleniſſimè autor epiſtolæ de vera Circumciſione, apud Hieron. t. 9. & breuiter ſed piè admodum Laurentius Iuſtinianus lib. de triumphali Chriſti agone c. 10. *ſub initium.* Vt proinde videas fuiſſe Chriſtum, Opiſtographon, iuxta germanam vocis illius notionem de qua plura Corraſius l. 1. miſcell. c. 18. num. 3.

Vel certè Deipara.

253. Poſſumus etiam cum alijs pleriſque Patribus, hunc librum cui Verbum inſcriptum eſt, intelligere Deiparam: quæ non eſt diuerſa à priore, libri acceptio; cum ſanctiſſima illa humanitas, ſit portio aliqua Deiparæ, & ſegmentum ex eius ſubſtantia, quoad primigenias & fundamentarias eius partes. Facit planè ad hunc librum, inſignis doctrina S. Epiphanij Her. 30. qui maternum vterum collatum libro, productionem inſcriptioni aſſimilatam ab Iſaia, his verbis docet. [Iſaias ex perſona Domini dixit, *Accipe tibi fruſtum chartæ nouæ magnæ:* fruſtum quidem, propterea quod ſit Virgo ex ſemine viri; reſecta autem ſit à mixtura viri, & quòd reſecta ſit à naturali hominum conſuetudine. Omnes enim homines ex ſemine viri gignuntur. Chriſti verò natiuitas, ſecundùm naturam quidem ex muliere Virgine

gine

gine Maria incarnationem habuit: præter naturam verò ſelecta eſt à conſequentia ſecundùm humanitatem: velut etiam Iacob de ipſo dicit: *Ex germine fili mi prodijſti*: & non dixit, *ex ſemine prodijſti*. Et hac de cauſa dicit ſanctus Eſaias Propheta, imò potiùs Dominus ipſi dicit. *Accipe tibi fruſtum chartæ*: ſpeciem conſuetudinis ſignificans, in qua omnia ſcribunt filij hominum, velut etiam in centeſimo trigeſimo octauo Pſalmo dicit; *in librum tuum omnes ſcribentur, dies formabuntur, & nemo in ipſis*. Libro enim, aſſimilauit vterum.] Fruſtum cuius hic ex Epiphanio per interpretem meminimus, græcè eſt τόμ☉. Quo nomine, Græcos paſſim libros nuncupare, notum eſt, & nos quoque vulgo ſic nuncupamus libros magnos. At magnus reuera liber Deiparæ: Audi ibidem Epiphanium non ita multo poſt [Cæterùm per librum, & fruſtum, vterus ſignificatur. Et non dixit, *ſume tibi ipſi chartam*, ſed *fruſtum*, ob proprietatem præter hominum conſuetudinem: *chartæ* propter aptitudinem vteri, adhoc vt inſcribatur: *noua* propter nouitatem Virginis, & impollutam integritatem: *magna*, magna enim reuera eſt Maria ſancta Virgo coram Domino & hominibus. Quomodò enim non dixerimus hanc magnam, quæ incomprehenſibilem concepit, quem cælum & terra capere non poteſt? Ipſe autem cùm incomprehenſibilis ſit, ſecundùm proprium propoſitum ac voluntatem volens comprehenſus eſt, & non neceſſariò, nec coactus. Quapropter magnum eſt fruſtum, & nouum: magnum, propter miraculum: nouum, quia Virgo. *Et ſcribe* (inquit) *in ipſum ſtylo hominis*. Et non dixit, *ſcribet in ipſum quis ſtylo hominis*; neque dixit, *ſcribet in ipſum homo*; vt ne prætextum reperiret Ebion. Si enim dixiſſet, *ſcribet in ipſum homo*, habuiſſet quod diceret; homo Ioſeph ſeminauit, & ex ſemine viri genitus eſt Chriſtus. Verùm Eſaiæ ante ſeptingentos quinquaginta tres plus minus annos, dixit; *ſcribe*: vt à tempore interualli omnis veritas conſpiciatur, quod nemo potuit ante ſeptingentos quinquaginta tres annos ſeminare eum qui gigni deberet. Num igitur fruſtra dicit prophetæ, *ſcribe*? Non; ſed vt oſtenderet, Spiritum ſanctum, qui erat in Propheta, ipſum effectorem fieri conceptionis aduentus Chriſti in carnem, in veritate.]

Aſtipulatur Epiphanio, de Deipara exponēti librum grandem, & Diuini Verbi in eo ſcriptionem, quod continenter ſubdit Iſaias de ſuo ad Prophetiſſam acceſſu. Hoc enim de myſtico acceſſu per contemplationem & Spiritum propheticum, interpretatur S. Baſil. in c.8. Iſaiæ: qui item negat, vllum fore qui contradicat, dicenti, prophetiſſam ad quam acceſſit Iſaias, eſſe Deiparam. Et ita ſanè diſertè Euſebius 7. de demonſtr. *teſtimonio* 2. S. Epiphanius, Chryſoſtomus, atque Cyrillus. Niſi quod hic, eum acceſſum non Iſaiæ, ſed Spiritui ſancto tribuit; nec ſcriptionem illam de productione prolis per ipſum Prophetam quæ nomine ſuo alijſque complutibus adiunctis eſſet Chriſtum expreſſura, ſed de ipſius Chriſti productione per Spiritum ſanctum interpretatur. Vnde vbi nos legimus, *& acceſſi ad Prophetiſſam & concepit & peperit*; S. Cyrillus in tertia perſona legit. *Et acceſſit* προσῆλθε. Locus eſt adſcriptu & lectu digniſſimus [Quod non ex ſanguine (inquit) & carne, neque ex voluntate viri, Chriſti natiuitas ſecundùm carnem peracta fuerit, ſed & inſolita & vltra leges humanæ naturæ extiterit, Deus Prophetæ reuelauit. Etenim ipſe, (inquit,) qui dixit, *cape tibi librum nouum magnum*, acceſſit ad Prophetiſſam. Conſidera verò quo pacto, hominis penicillo Chriſti myſterium, noſtriſque verbis ſcribatur. Illud autem. *Acceſſit* pro *coijt* vel *coniugali ritu communicauit*, ex more ſuo dicit Diuina Scriptura. Videt ergo Propheta etiam congreſſus formam cum ſancta Virgine, quam Prophetiſſam quoque dicit, rem veram docens. Dein & conceptionem factam ait, filiumque editum. Illud enim ſanctiſſimum corpus, ex Spiritu ſancto, è ſupernis Verbo formatum eſſe, cui dubium eſſe poterit? Quocirca Spiritus virtus ac vis, per quam illud corpus in ſancta Virgine formatum eſt, hoc congreſſus habitu ac figura obliquè ſignificatur. Primitiæ ſiquidem factus eſt hinc Chriſtus, eorum qui ſanctificati ſunt in Spiritu, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo geniti ſunt. Natus ergo eſt ex Sancto Spiritu iuxta carnem ipſe ante alios, vt & nos quoque per illum naſceremur. Hic enim notandum, quòd Vriam & Zachariam teſtes adhiberi iuſſerit, vt citò diripiat ſpolia. Appoſuit etiam: *Adeſt enim*: Atteſtatur etenim lex, & porrò ſanctorum Prophetarum prædictio, Chriſtum natum Satanam ſpoliaſſe, & vaſa eius diripuiſſe, hoc eſt qui Satanæ aliquando adoratores erant, ſuos feciſſe.]

In eundem Iſaiæ locum, per occaſionem incidens idemmet S. Cyrillus homil. 17. Paſch. hæc inſuper habet. [Nouus & magnus eſt liber, quia ipſum quoque nouum eſt Chriſti myſterium, atque omnium confeſſione magnum, vt ait beatus Paulus. Scribitur deinde hominis ſtylo: ſermoni ſiquidem habendo de diuinitate, ſi nuda per ſeipſam, & à carne ſeiuncta ſpectetur, facultas dicendi noſtra minimè ſufficit, quæ nec ea percipit quæ ſupra mentem ſunt, nec ea quæ ſupra orationis facultatem poſita ſunt, explicare nouit. *Gloria namque Dei celat ſermonem*. Poſtquam verò factus eſt homo, Vnigenitus Dei Verbum, & in nobis habitauit, ſtylo noſtro quæ ad ipſum pertinent ſcribuntur. Illud quoque iam age ſcilicet contemplemur. Cùm enim præcepiſſet Prophetæ Deus, vt librum caperet, quæque in ipſo erant ſtylo noſtro conſcriberet, ad Prophetidem acceſſit. Quid porrò eſt illud, *Acceſſit*? Hoc congrediendi legem, figurata ſimilitudine expreſſit. Prophetidem verò ſanctam Virginem apellat. Prophetauit enim concepto Chriſto. Subijcit deinde; *& concepit & peperit filium*: cui etiam imponit nomen, non quod rurſum propriè in hominem quadret, ſed quod ex præſtantiſſimis actionibus ſoli conueniat Deo. *Voca*, enim ait, *nomen eius, velociter ſpolia citò prædare*. Namque vt confeſtim genitus eſt cæleſtis ac diuinus Infans, adhuc quidem detinebatur in cuius, & ſinu Matris; ob humanam naturam; ſed cum eſſet etiam natura Deus, infinita eius vis detraxit illicò Satanæ vaſa.] En igitur vt S. Cyrillus, Deiparam agnoſcit pro libro grandi, in quo Dei Verbum ſtylo hominis à Spiritu ſancto eſt exaratum. Eo etiam reſpexit S. Ephrem initio laudationis Deiparæ, eam vocans *chartam diuiniſſimam*.

Verbi in eo libro ſcriptor, Spiritus ſanctus.

254. Scripſit ſanè in hoc libro Spiritus ſanctus. Neque enim viri vllius opus eſt hæc ſcriptio: Communiter quidem homines ſcribuntur in maternis libris à patribus: Vnde etiam homo deleri dicitur cum moritur, quaſi exarati quidam per Scripturam apices, vt S. Ambroſius l. de Noë & Arca c.13. pulchrè notauit, Non ita Chriſtus à Patre quopiam terreno ſcriptus eſt in materno libro. Hoc ſi quis effutiat, mendacij arguetur ab eodem Iſaia c.29. Quod enim ibi Iſaias ait de libro ſignato, quem cum dederint ſcienti literas dixerintque, *lege iſtum, reſpondebit; non poſſum ſignatus eſt enim; & dabitur liber neſcienti literas diceturque ei; lege, & reſpondebit neſcio literas*: Hoc Gregentius in diſputatione cum Herbano Iudæo, in colloquio ſecundæ diei *initio*, ſic interpretatur. [Quid aliud liber ſigillo obſignatus, quàm Virgo & Dei genitrix? Quis ille vir? Ioſephus faber. Quid quod & literas ſcienti, id eſt, qui alijs nuptijs cum aliâ coniuge congreſſus eſt, de qua liberos ſuſtulit? Quid autem quod is diuinam tabulam, nemde librum legere non potuerit? id eſt, cum ipſa Virgine commiſceri non potuit, ex Deo intelli-

Digitized by Google

gens, quod hæc Domino Ieſu eſſet clauſa & reſeruata incorrupta,& integra, vt de Spiritu ſancto Deus carnem ferens, & mortalis hic ſecundùm eſſentiam ex ipſa naſceretur.] Verùm errat Gregentius quoad Ioſephi alterum coniugium. Meliùs abſque ea labe eundem Iſaiæ locum, interpretatus eſt de B.Ioſepho Damaſcenus orat.1. de Natiu. Deip. ſic enim ſcribit. [Is qui omnia efficit Deus Verbum, quod Pater è pectore eructauit, librum nouum condidit, Dei lingua à Spiritu, tanquam calamo quodam in ipſo conſcribendum: qui quidem homini literarum perito datus eſt, nec tamen ab eo legitur. Neque enim Ioſeph Mariam cognouit,neque ipſius myſterij potentiam.] Admittit Ioſephum dici literarum peritum, id eſt idoneum ad opus nuptiarum. Negat tamen in illud opus incubuiſſe vnquam,quia Virgo ſemper manſit, & quidem ex voto vt alibi eſt dicendum. Orat. item 2. de Aſſumpt. idem Damaſcenus, Deiparam vocat [librum nouum, cui inenarrabili modo Deus Verbum citra omnem manus operam inſcriptus eſt.] Manum vocat, viri operam,nam tametſi habuit Deipara virum, is tamen vt iam ex Damaſceno diximus, neſciebat formare literas, ſeu ſcribere. Et accipi *manus* pro opere nuptiarum in ſcripturis, obſeruat S.Hieron. epiſtola 22.Præiuerat Greg. Taumat. orat.3. de Annunc. qui eodem prorſus modo, librum, & libri obſignationem & traditionem eius homini neſcienti literas,hoc eſt Ioſepho à coniugij opere abhorrenti, interpretatur.

Calamus, & liquor ad ſcribendum.

255. Scripſit itaque in libro Deiparæ Verbum hominem,Spiritus ſanctus, idemque ſcriptor fuit & calamus. Quidni enim idem ſtatui queat manus & calamus, ſi idem eſt apud Dauidem Pſal.44. lingua,& calamus? Quòd ſi calamum quoque Verbum dicas,non refugio. Et dixerunt ſanè Cyrillus & Ambroſius, ille libri primi de adorat. *pag.* 6. Deum Patrem, ſcriptorem; digitum, Spiritum ſanctum; calamum,Verbum interpretatur; noſtrum omnium pectora, epiſtolas quibus Deus ſenſa ſua & placita inſcribit, non atramento, ſed ſpiritu,vt 2. Cor.3 dixiſſe Apoſtolum obſeruat Cyrillus. Ambroſius etiam concinniùs l.6. in Lucam ad illud, *arundinem vento agitatam*; calamum enim illum velociter ſcribentem cuius eſt Pſal.44. mentio,interpretatus hominem ex Dei motione operantem,ſubdit, alios id ad Chriſtum referre maluiſſe; nimirum S. Athanaſium cuius hoc fragmentum in Nicetæ Catena græca in Pſalmos, legitur ad Pſal 44. [Chriſtus eſt Rex ille, cui opera ſua pater exponit. Porrò quem *Verbum* dixit, hunc *linguam ſuam* quoque appellat: eò quòd nihil aliud quàm Patris voluntatem loquatur. Nam etiam inter homines, lingua mentis ſenſa alijs quaſi transfretat. Dicitur quoque *Calamus ſcribæ citi*, quod quæ loquitur,illicò etiam in effectum deducit: quemadmodum produnt illa, *Mundare*, & ſtatim mundatus eſt: *Iuuenis dico tibi ſurge*; & ſtatim exſurrexit. Quanquam etiam in cordibus noſtris inſcribat voluntatem Patris.*Voluntas* autem *Patris eſt* vt ipſemet ait, *vt omne quod mihi dedit, nihil perdam ex eo.* Velox verò eſt calamus Patris.Lex namque Moſis,per ductus literarum perobſcurè ſignificauit ea, quæ ad vtilitatem hominum faciunt. Saluator verò communis, in compendio demonſtrauit nobis voluntatem Patris.] Huic interpretationi, ipſe quoque S.Ambroſius quem adducebam, non grauatè accedit, ſubdens. [Vno igitur loco, & Verbum, & calamus legitur & ſcriba. *Verbum*, quia de genitali Patris proceſſit arcano. *Eructauit cor meum, Verbum bonum.* *Calamus*, quia caro Chriſti paternæ ſeriem voluntatis expreſſit, & linguæ mandata Diuinæ ſacri effuſione cruoris impleuit. *Scriba*, quia calamo ſuo diuidua quadam diſtinctione, Noui & Veteris Teſtamenti, vel diuinitatis, & carnis, paternæ nobis diſpoſitionis myſteria reuelauit.]

256. Vides calami Chriſti crenam; duplicem inquam naturam, vno calami trunco, vni inquam perſonæ conſertam? vides etiam liquorem ex hoc calamo defluentem, non atrum eſſe, ſed rubrum.Nam & Imperialis ac Regia charta eſt, quæ hoc calamo conſcribitur;quam pro veteri Imperatorum more,encauſto conſcribi oportuit; id eſt liquore è conchylij cruore ad id munus trito, decocto, & variè aptato,vt habetur l. *ſacri* C. de diuerſ. reſcript. & apud Nicetam declaratur lib. 1. & 6. de vita Manuelis Imperatoris & apud Briſſonium V. *encauſtum.* Cinnabarim à coloris ſimilitudine, vocat Gregorius 2. ſcribens ad Leonem Iſaurum. epiſtola.1. Reuera tamen erat ex cocti muricis & triti conchylij mixtura, purpuramentum veriùs quàm atramentum, aſſeruatum in caniculo id eſt atramentario ſpecie caniculi: Vnde *præpoſitus caniculi* primarius à ſecretis, qui illud quod dixi purpuramentum miniſtrabat,& ſcribebat phœnicias literas,id eſt ſi quid ad nomen adſcribendum erat, manu ſua exarabat, vt habet Anaſtaſius ad octauam Synodum actione 10. Verbi igitur calamus, in Deiparæ libro, non minùs quàm Spiritus ſanctus ſcripſit rubro liquore, id eſt humano ſanguine ex quo Chriſtus per Verbum & Spiritum ſanctum compactus eſt; quatenus Verbi Diuini & Spiritus ſancti, vna & communis eſt operatio externa; cuiuſmodi eſt iſta; etiamſi ſolennius ſit, eam peculiariter tribui Spiritui ſancto, quia opus eſt inſignis amoris & charitatis in humanum genus: cuiuſmodi opera Spiritui ſancto, quia via amoris procedit,peculiariter tribuuntur iuxta communem vſum, hauſtum ex ipſis Scripturis. Calamum,& eius crenam, Zeno ſermone de ſomnio Iacob, ad duo teſtamenta Chriſtum vnum exhibentia ſcitè refert, quòd vt duplici calami fiſſi capite, vna litera ita pingitur, vt alterutrum caput non ſit ad pingendum ſatis, ſic duplici teſtamento Chriſtus conſcribatur in cordibus. Sed quod dixi,eſt valdè commodum.

Nolo circa calamum ſcribentem velociter,præterire Rupertum. Eius hæc eſt concinniſſima ſanè ratiocinatio in hanc rem lib. de læſione virginitatis cap.13. [De opere illo mirabili gratuletur atque glorietur rectè Pater laudabilis. *Eructauit*, inquiens, *cor meum Verbum bonum, dico ego opera mea regi; lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* Quod ita rectè valet intelligi, ſecundùm ſimilitudinem alicuius boni & ſapientis hominis, qui dicere poſſit. Sapientiam meam occultam eſſe nolui, ſed aſſumpta & benè polita pelle ouis aut vituli, atque adhibito calamo,qualem habui ſenſum, vel ſcientiam tacito corde conſeruatam, diligenter conſcripſi, vt videre & legere poſſent alij quique dociles ac beneuoli, qualibus prodeſſe poteſt theſaurus deſiderabilis qui requieſcit in ore ſapientis. Secundùm inquam hanc ſimilitudinem feciſſe Deus Pater intelligitur,ex præſcripto capitulo Pſalmi. Nam vt eſt Omnipotens, omnipotenter naturam humanam, id eſt, corpus hominis, & rationalem animam formauit in vtero S.Virginis, & optimè poliuit,id eſt, ita concipi fecit, vt nihil hiſpidum aut piloſum haberet illa naturæ noſtræ pellicula de vetuſtate peccati Originalis. Tunc adhibita lingua ſua,id eſt mirabili opifice Spiritu ſuo, tanquam calamo ſcribæ velociter ſcribentis, totum Verbum ſuum,Verbum bonum,Sapientiam ſuam, ſapientiam ſibi coæternam, illi creaturæ, id eſt rationali animæ,penitùs inſcripſit; tam velociter, tam plenariè, tamque veraciter, vt nihil ſibi deſit de omni theſauro illo,qui requieſcebat, & requieſcit adhuc in corde eiuſdem Patris ſapientis. Nam licèt illuc intromiſſum ſit,nihilominus tamen remãſit omne Verbum, & permanet in corde Patris multò certiùs,atque con-

ſtantiùs,

Digitized by Google

ſtantiùs,quam remanet in corde tuo verſiculus tuus, poſtquam illum ceræ vel membranæ inſcripſeris.]

Stylus hominis quo liber conſcriptus eſt, iuxta Iſaiam.

257. Vnum eſt quod conſiderandum reſtat in Iſaiæ propoſita prophetia; nempe *ſtylus hominis*, quo conſcribendum librum dixit Propheta *ſtylo hominis*. S.Epiphanius hæreſ.30. dictum putat *imagine hominis*; quod ſcilicet homo expreſſus ſit in hac charta. Neque verò imagine nuda, quæ mera eſſet repræſentatio ſed adiunctam habente veritatem. Poſſumus etiam conſcriptum librum ſtylo hominis accipere, de ſcriptione facta vſu nobis naturali, & humano more: verè enim ſi viri operam iam excluſam remoueas, & tarditatem quam Spiritus ſancti interuentus abiecit; Chriſtus quod ad materiæ cooperationem attinet, productus eſt humano more ac ritu,qua de re ſuo loco infra pleniùs lib.3. Addo etiam,ſtylum hominis ſeu naturalem ſcriptionis modum in hac verbi ſcriptione ſeruatum eſſe. Scribendi enim modus naturalis, non eſt à latere ad latus, ſiue à ſiniſtra ad dexteram, vti nos ſcribimus Latinorum & Græcorum vſu; ſiue à dextera ad ſiniſtram vt Ægyptijs & Hebræis mos fuit βόϛροφον dixere Græci ex Sexto Pompeio; ſiue lineas nunc dextrorſum nunc ſiniſtrorſum agendo, & verè verſus conficiendo, vt aratores; quod à quibuſdam populis incommodiſſimè præſtitum tradit Pauſanias: ſed naturalis ſcribendi modus eſſe videtur, à ſummo ad imum, quod ingenioſum Iaponem in B Xauerij Epiſtolis dicere memini,cum rogatus eccur ipſi noſtrum ſcribendi morem non vſurparent; nec in latum, ſed in longum ſcriptionem producerent, quod etiam Chinenſes faciunt; reſpondit, quidni verò vos potius noſtrum ſcribendi modum quippe naturæ conformem æmulamini? ſtylo igitur hominis,& admodùm ſecundum naturam,ſcriptum eſt Dei Verbum in carne,cum à ſummo deorſum proceſſit ſcriptio, quod tanta Verbi depreſſio plus ſatis confirmat.

Alia Verbi Dei ſcriptio, dimiſſa Vſus doctrinæ.

258. Conſideraui hoc loco eam duntaxat verbi ſcripti analogiam,quæ cortici nudo ſcripturæ inædificatur. Aliam prætcrea inſtituit Orig. initio homiliæ 1. in Leuit. quam eius verbis expreſſiſſe, ſat fuerit. [Sicut in nouiſſimis diebus Verbum Dei, ex Mariæ carne veſtitum proceſſit in hunc mundum; & aliud quidem erat quod videbatur in eo, aliud quod intelligebatur; carnis namque aſpectus in eo patebat omnibus,paucis verò & delectis dabatur diuinitatis agnitio: ita & cum per Prophetas vel legiſlatorem, verbum Dei profertur ad homines, non abſque competentibus profertur indumentis. Nam ſicut ibi carnis, ita hîc literæ velamine tegitur,vt litera quidem aſpiciatur tanquam caro; latens verò intrinſecùs ſpiritalis ſenſus, tanquam diuinitas ſentiatur.] Affinia habet S.Bern. ſerm. ad milites templi cap.7. Verùm optimè S.Antoninus 4.p.tit 15.cap.22 §.9.tanto antecellere ait ſcriptionem Verbi Dei in libro Deiparæ, ſcriptioni verbi Dei in ſacris Codicibus,quanto liber viuens antecellit emortuis apicibus. Agnoſcit tamen (& meritò) luculentam analogiam inter vtrumque hunc librum; cum ex eo capite quod proximè ex Origene tetigimus,tum ex alijs quæ apud eum legere licet.

Quomodocunque verò ſpectetur Chriſti cum libro analogia,en verè quod de S. Pauli pectore ſcriptum eſt à Chryſoſtomo hom.32.in ep.ad Rom. *Volumē charitatis.* Planè enim aliud non eſt Chriſtus,quàm liber, digitalibus literis expreſſam continens Dei erga nos charitatē. Exponit de Chriſto S.Bernardus ſerm.1. de Paſchate.librum ſigillis ſeptem obſignatum, de Chriſto Domino & multiplicibus incarnati Verbi myſterijs. Hic verè liber vitæ agni, in quo quiſquis conſcriptus non fuerit,extraneus habebitur á populo Dei. Legamus aſſiduè librum hunc, & per ſingulos gradus noſtros pronunciemus illum. Emendemus ad hunc librum quippe emaculatiſſimum, conſcientiarum noſtrarum libros,ne fortè in vltima diſcuſſione abijciantur & exturbentur ſi ſic emendati non fuerint. Monitum eſt autoris libri de conſcientia apud S. Bernardum c.9.

CAPVT III.

Verbum veſtitum.

259 AD huius emblematis propoſitionem, præmittendum eſt, Adamum protoplaſtum, fuiſſe Verbi incarnati imaginē. Eò enim ſpectat quod Rom. 5. Adam dicitur *Forma futuri*; hoc eſt Chriſti: qui etiam idcirco dicitur *Adam ſecundus*, vel *homo ſecundus*, quod eum multipliciter expreſſerit Adam primus;partim per diſſimilitudinem partim per ſimilitudinem vt Gugneius benè obſeruat in c.5. citatum. Per diſſimilitudinem quidem,aut vt D.Auguſtinus loquitur l.2.de nupt. c.27. *à contrario*, quia ſicut Adam eſt fons mortis, ita Chriſtus eſt fons vitæ. Et ſicut per proprium Adæ peccatum malignè in nobis fructificans, etiam excluſa voluntate propria, naſcimur natura filij iræ,ſic per Chriſti gratiam,etiam noſtris meritis excluſis. ad primam gratiam ſanctificantem admittimur. Per ſimilitudinem verò,quia ſicut Adam fuit caput & vir Euæ, ita & Chriſtus Eccleſiæ. Et ſicut omnes ſumus in Adamo generati, ſic & omnes in Chriſto regenerati. Adam procreatus eſt de terra virgine nondum vomere compreſſa,nondum à ſemente ſubacta nondum maledicta; Chriſtus ex Virgine benedicta. Eleganter in hanc rem diſſerit S Iren.l.3.c.31. & Tertull. in de carne Chriſti c.17. [Dormit Adam,vt fiat Eua; moritur Chriſtus, vt fiat Eccleſia: fit Eua de latere,mortui Chriſti lancea perforatur latus, vt profluant Sacramenta quibus formatur Eccleſia. Vnde meritò Apoſtolus,ipſum Adam,dicit formam futuri.] Eſt ſententia apud Proſperū 329. deprompta ex Auguſtini tract. 9.& 15. in Ioan. Hæc quod vbiuis proſtent,non placet fuſiùs perſequi.

Adam poſt peccatum veſtitus, Verbi carne amicti, imago.

260. Illud potiùs ſpectandum & expendendum eſt ad rem propoſitam,quod præclarè ab Anaſtaſio Sinaita expreſſum eſt l.9. & 10. Hexaëm. præter alias pleraſque Chriſtum inter & Adamum ſimilitudines ac antitheſes quas proponit. Adamum ſcilicet dupliciter conſiderari poſſe. Primò nudum, qualis erat ante peccatum. Secundò veſtitum, qualis fuit poſito peccato. Deus enim miſeratus, hominis iam obnoxij tot incommodis, ſortem deterrimam, veſtiuit eum tunica pellicea. Priorem ſtatum ait Anaſtaſius, fuiſſe ſtatum Verbi ante incarnationem. At vbi propter peccatum facta eſt incarnatio, ventum eſt ad veſtimentum & poſteriorem ſtatum Adami. Laciniam vnam & alteram,ex longiore Anaſtaſij oratione decerpo.

Libro 9. *ferè initio*, monſtrat imprimis Anaſtaſius, hærendo in ſolo literæ cortice, ægrè exponi poſſe de primo Adam,quæcunque habet ſacer textus. [Cum latitudo paradiſi ſit magnitudinis incōprehenſibilis, adeò vt abundantia eius irrigationis, efficiat quatuor fluuios vniuerſam propè terram irrigantes, quomodo ille cum ſit ſolus ligone, raſtro, & aratro exercuerit terræ operationem? Quomodo autem cuſtodiebat, cum

Digitized by Google

cum neque eſſent fures, neque viri, & beſtiæ omnes, & reptilia iuſſa eſſent ſimul cum eo veſci, & omnibus fructibus qui naſcuntur è terra, vt quæ à Deo factæ, ſint cum homine participes & cohæredes fructuum, ſicut à nobis breuiter iam antea dictum eſt? Sed & omnes beſtiæ & volucres ſubijciebantur Adamo.] Hinc ita ad Chriſtum delabitur. [Quando ergo audieris quod Deus infert Adamum ex quodam loco ignoto, & qui nec poteſt explicari nec comprehendi, ſolum nudum & incompoſitum in paradiſum, & induit eum intus pellicea tunica carnali: & ad eum adducit beſtias intrà, quæ ante eius ingreſſum erant foris; per hæc omnia nihil eſt aliud prædictum, niſi quod Deus Verbum, qui priùs erat nudus, & incompoſitus, Patris voluntate & cooperatione, ex loco ignoto, & qui explicari non poteſt, nempe Cherubino throno, ingreſſus eſt in paradiſum Eccleſiæ, ad operandum ipſum & cuſtodiendum; & carne ſuſcepta accepit tunicam noſtræ eſſentiæ, nempe hominem quem finxit & vnijtus in hypoſtaſi. *Non enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit*, quando accepto carnis linteo ſeipſum accinxit, non ab alio ei impoſito. Seipſum enim carne induit, abſque ſemine humano] Rurſus optimè l.10. *non multùm ab initio*, in expoſitione illius loci: *Et erant ambo nudi* ſic ſcribit. [Quomodo nulla alia natura à Deo facta nuda, opus habuit tegumento, niſi ſolus homo? Nam & Angeli, & feræ, & iumenta, & volucres, & quadrupedes, & maximè reptilia à Deo creata ſunt nuda. Neque vllum ex ijs à Deo fuit indutum, niſi ſolus homo. In ipſis ergo protoplaſtis nudationem intelligis; idque ſimul & typicè, & præfiguratiuè à Deo factum eſſe in Chriſto & Eccleſia in initijs. Non enim qui omnem eſſentiam tam ratione præditam, quàm expertem rationis, eſt fabricatus per ſe indutam, non poterat facile efficere hominem non egentem integumentis. Sed quoniam Deus Verbum qui erat ab initio nudus, & incompoſitus, à Deo erat componendus, & induendus pelliceam noſtræ carnis tunicam, caro factus & habitans in nobis, ideò Deus Adam hominem ſecundi Adami prototypum nudum condidit, & eius coniugem mulierem.] Subdit paulò pòſt, id factum eſſe occaſione peccati. ſicut enim Adam ante peccatum nudus erat, & niſi peccaſſet nudus permanſiſſet; ita Verbum quia poſitum eſt peccatum, pudoris materiam ſubijt, & noſtra pellicea tunica ſe veſtiuit. [Concinit S. Bernardus ſerm. 28. in Cant. tractans illud de pellibus Salomonis. [Habet & Salomon nigredinem ſed in pelle. Foris niger, in cute niger, non intùs. Alioquin omnis gloria eius filiæ Regis ab intùs. Intùs diuinitatis candor, decor virtutum, ſplendor gloriæ, innocentiæ puritas. Sed tegit hoc deſpicabilior infirmitatis color, & quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus, dum tentatur per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Agnoſco denigratæ formam naturæ. Agnoſco tunicas illas pelliceas, protoplaſtorum peccantium habitum. Denique ſemetipſum denigrauit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.] Quidni verò huc referre liceat, quod Deus circumdata Adamo veſte pellicea, dixiſſe refertur. *Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis*: Nam quamuis ad ſarcaſmum & amaram deriſionem humanæ inſaniæ quæ ſicut Deus eſſe quæſierat, plerique ea verba adhibeant, & contrarium ſenſum grauiter damnet Proſper l. contra collatorem c.21. tamen Tertull. l.2. in Marcio. cap.25. & Richardus Victorinus l. 1. de Emanuele c. 19. accipiunt ea verba tanquam ſeriò dicta, ad prænunciationem & expreſſionem incarnationis, qua poſita Adam futurus erat ſimilis Verbo incarnato.

Corpus, veſtimentum animæ, in quouis homine.

261. Hæc vt meliùs diſpiciantur, conſtetque meritò Adamum veſtitum, proponi pro emblemate Verbi incarnati, ſtatuendum eſt nouum non eſſe in Scripturis, vt caro noſtra & corpus, veſtimenti nomine ſignetur. Verſat id latè S. Gregorius 9. moral. c.29. tractans illud Iobi 9. *abominabuntur me veſtimenta mea.* [Quid enim (inquit) veſtimenti nomine, niſi hoc terrenum corpus exprimitur, quo induta anima tegitur, ne in ſubtilitatis ſuæ ſubſtantia nuda videatur. Hinc etenim Salomon ait: *Omni tempore ſint veſtimenta tua candida*: id eſt membra corporis à ſordibus actibus munda, hinc Eſaias ait; *Veſtimentum mixtum ſanguine, erit in combuſtionem.* Sanguine quippe veſtimentum miſcere, eſt deſiderijs carnalibus corpus inquinare. Quibus nimirùm ſe pollui Pſalmiſta formidauerant, cum dicebat. *Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ.* Hinc voce Angeli ad Ioannem dicitur: *Habes pauca nomina in Sardis, quæ non inquinauerunt veſtimenta ſua*] Egregiè S. Ambroſius l.5. in Lucam tractans laudem Ioanni à Chriſto depactam, eò quòd mollibus veſtimentis indutus non eſſet, negat aliud ibi veſtimentum quàm corpus à Chriſto propoſitum. [Non hic (inquit) Domini ſermo de veſtibus, quanquam pleroſque mollioris cura veſtis effæminet, qui quaſi lanæ onus ferre non poſſint, ſericas veſtes tectis per terram verrunt veſtigijs, vſuque faciunt, vt amictus honori ſit. Sed tamen alia videtur hic indumenta ſignare, & niſi fallor, humana corpora, quibus anima noſtra veſtitur.] Origenem conſtat de Deo ſartore & pelliſice erubeſcentem, tunicas pelliceas quas Scriptura à Deo confectas primis coniugibus memorat, interpretatum eſſe, corpora quibus poſt peccatum veſtitæ ſint animæ: quod tametſi ad literam falsò dicitur, reijcituŕque decem rationibus a Methodio apud Anaſtaſium lib.11. Hexaëm. & à Ruperto l.3. in Genel. c.27. tamen confert ad intelligendum, quod hic agimus: dici ſcilicet corpora, indumenta & veſtes animorum.

Humanitas veſtimentum Verbi, in Chriſto.

262. Iſta generatim. Specialiter verò ſanctam Chriſti carnem, dictam eſſe veſtem, non animæ modò, ſed & Verbi, ipſamque integram Chriſti humanitatem, veſtimentum Verbi in Scripturis & apud Patres nominari, eſt frequentiſſimum, S. Ambroſius pulcherrimè id tradit loco proximè ſignato ex l.5. in Lucam, verbis illis. [Ioſeph tunica ad ſpeciem Dominici corporis cruentata eſt. Et Apoſtolicum illud, *Exuens ſe carne, principatus & poteſtates omnes traduxit*; quid aliud oſtendit, niſi vice indumenti corpus fuiſſe, quo ſe ita expoliauit Dominus in paſſione, vt diuinitas libera immuniſque maneret iniuria?] Apoſtolus quidem, eo loco quem refert S. Ambroſius, ex Coloſſ. 2. iuxta vulgatam editionem ſic loquitur. *Tollens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, ipſum tulit de medio affigens illud cruci: & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Iuxta hanc lectionem ſenſus eſt, Chriſtùm ſpoliaſſe principatus tartareos, arrogata ſibi in genus noſtrum poteſtate: Et plurima ignominia affectos, oſtentaſſe omnibus, palamque traduxiſſe iam proſtratos. Ambroſius tamen & loco notato, & l.3. de fide c.2. ſpoliationem illam Chriſto tribuit; quem ait triumphaſſe de hoſtibus, exuentem ſe carne; vtique tanquam veſtimento Verbi.

Petrus Dam. ſer.46. rubrum indumentum cuius eſt apud Iſaiam mentio c.63. interpretatur Chriſti carnem ſanguine illitam. [Hunc (inquit) vindemiatorem, cruentum per crucem paſſionis ſanguine, longè antè Eſaias proſpexerat, cum prophetico plenus ſpiritu, ſub inter-

Digitized by Google

interrogatione clamabat; *Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?* Et paulò pòſt: *Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimentum tuum ſicut calcantium in torculari?* Indumentum quippe Chriſti, nihil eſt aliud niſi corpus quod ſumpſit ex Domina & Virgine Maria. Nec tamen aliud eſt veſtimentum eius, atque aliud ipſe. Nam noſtrum quoque veſtimentum, caro dicitur, ſed tamen ipſi nos ſumus caro qua veſtimur. De hoc veſtimento per Ioannem dicitur: *Habebat in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum, Rex regum & Dominus dominantium.* Per femur quippe, propagatio carnis fit. Qui ergo per propagationem generis humani in mundum hunc venit ex Virgine, & per incarnationis ſuæ myſterium, quia Rex eſſet & Dominus, cunctis gentibus indicauit, in veſtimento, & in femore ſcriptum habuit, Rex Regum & Dominus dominantium. Vnde enim mundo innotuit, ibi ſcientiam ſuæ Maieſtatis inſcripſit. Hoc autem indumentum, rubrum Prophetæ apparuit, quia Redemptor noſter proprium pro redemptione noſtra ſanguinem fudit.]

Euthymius Matth.27. veſtem deſuper contextam per totam, à B.Virgine vt fert traditio, elaboratam, interpretatur Chriſti humanitatem, qua Verbum veſtitur.

Veteres varij in eam rem typi.

263. Neminem verò fugit, qua ratione grauiſſimi Patres, hœdinas pelles, quas non ad mendacium, ſed ad myſterium ex Auguſtino l.de mendacio c.10.mater Rebecca Iacobo filio circumdedit, interpretentur corpus Chriſto aptatum; ita vt per alienas illas veſtes hœdinas, ſignatum ſit, quorſum Chriſtus humanitate ſe veſtiuerit, & in ſimilitudinem carnis peccati amictus apparuerit. Sanè D.Auguſtinus ſuprà, opertum hœdinis alienis pellibus Iacobum interpretatur Chriſtum, qui non ſua ſed aliena peccata portauit. Appoſitiſſimè ad rem præſentem Proſper l.de promiſſ.parte 1.c.21. minutè & fusè omnia facti illius adiuncta Chriſto accommodat. S.Bernardus optimè ſerm. 28. in Cantica. [Agnoſco ſub pelle hœdi (qui peccatum ſignificat,) & manum quæ peccatum non fecit, & collum per quod mali cogitatio non tranſiuit: ideoque non eſt inuentus dolus in ore eius. Noui quod ſis lenis natura, mitis & humilis corde, blandus aſpectu, ſuauis ſpiritu. Et quidem vnctus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Vnde ergo nunc inſtar Eſau piloſus & hiſpidus? Cuiuſnam rugoſa & tetra imago hæc, & vnde hi pili? Mei ſunt. Nam piloſæ manus ſimilitudinem proximi exprimunt peccatoris. Meos agnoſco hos pilos, & in pelle mea videbo Deum Saluatorem meum. Non tamen Rebecca ſic illum induit, ſed Maria; tantò digniorem qui benedictionem acciperet, quantò ſanctior quæ peperit. Et benè in meo habitu: quia mihi benedictio vendicatur, mihi poſtulatur hæreditas. Siquidem audierat; *poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Tuam, inquit, hæreditatem, tuámque poſſeſſionem, dabo tibi. Quomodò dabis ei, ſi ſua eſt? Et quomodò ſuam mones vt poſtulet? Aut quomodò ſua, ſi neceſſe habet vt poſtulet? Mihi proinde poſtulat, qui meam ad hoc induit formam, vt ſuſcipiat cauſam. Quippe diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, dicente Propheta; *Et Dominus in eo poſuit iniquitatem omnium noſtrum.* Vnde debuit fratribus per omnia ſimilari, ſicut ait Apoſtolus, vt miſericors fieret. Propterea vox quidem, vox Iacob, manus autem manus ſunt Eſau. Suum eſt quod auditur ex eo; quod in eo videtur, noſtrum. Quod loquitur, ſpiritus & vita eſt: quod apparet, mortale & mors.]

Sed breuiter ac benè S.Iſidorus Peluſiota l.1.epiſt. 193. [Iacob (inquit) hœdorum pellibus contectus, ac paternam benedictionem conſequutus, Dominum ac Saluatorē noſtrum ſignificauit, qui peccato obnoxiam naturam citra peccatum ſuſcepit, ac vitioſos ipſius affectus, in ſeipſo interemit; (hoc enim mortuarum pellium indumentum deſignat.) Quandoquidem nihil iam hœdinum, ac ſiniſtro latere atque condemnatione dignū, in natura reliquit: Verùm terrenis ipſius membris morte affectis, Patri, perpetua ſalutis noſtræ fame flagranti, gratum ac ſuauem cibum obtulit, nobiſque in ſeipſo nunquam eripiendam benedictionem, fontis in morem protulit.]

Veſtem etiam polymitam Ioſephi, S. Ambroſius l. de Ioſeph.c.3. carnem interpretatur, indumentum diuinitatis. [Vt Dominicæ (inquit) paſſionis figuram aduertas, ait Iudas Patriarcha. *Tradamus Ioſeph Iſmaëlitis; manus autem noſtra, non ſint iniectæ ſuper eum.* Et bene ſuperiùs dixerat: *manus autem nolite inferre illi.* Quod Iudæi in Domini Paſſione dixerunt: *Nobis non licet interficere quemquā, vt ſermo Ieſu impleretur, ſignificans qua morte moriturus eſſet.* Iam tunc ergo futuræ crucis præfigurabatur inſigne, ſimul & quod exutus eſt tunicam: id eſt, carnem quam aſſumpſit, exutus eſt, decoram diuerſitate virtutum. Ergo tunica eius, id eſt, caro, non diuinitas, cruentata eſt; & indumentum ei carnis, non immortalitatem vitæ auferre potuerunt. Hanc tunicam Iudaicæ beſtiæ cruentauerūt, illæ de quibus dicit: *Ecce ego mitto vos, ſicut agnos inter lupos.*

Ad idem, loca illuſtria ex nouò Teſtamento.

264. Sed quid hæreo in Scripturæ locis non adeò manifeſtis, cum extent aperiſſima, in quibus caro Chriſti, ſiue eius ſanctiſſima humanitas, veſtimentum Verbi appellatur, non iam per ambages, ſed in actu ſignato, & verbis conceptis? Nonnulla ſignat, Armacanus l.5.de qq.Armenorum c.16. Vnum dumtaxat præterea aut alterum ſignabo. Apoſtolus Hebr. 10. cohortans fideles ad fiduciam in Chriſtum concipiendam, ſic eos affatur. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamē, id eſt carnem ſuam; & Sacerdotem magnum ſuper domum Dei, accedamus cum vero corde.* Abuſos eſſe *veli* nomine aptato humanitati Chriſti quoſdam hæreticos, vt humanitatem eſſe quid imaginarium dicerent habetur ex Theophane Nicæno ad calcem epiſtolæ primæ, vbi Cōſaluus Poncius hos hæreticos exiſtimat fuiſſe Eutychianos. Eo tamen impio ſenſu ablegato humanitatem & carnem Chriſti dici velamen diuinitatis, receptiſſimum eſt. Scio S.Thomam ibi lect.2. exiſtimare, hæc verba quibus caro Chriſti *velamen* appellatur, accipi poſſe de carne Chriſti data nobis ſub velamento ſpecierum; quæ eſt etiam interpretatio Turriani l.2. de Euch. c. 10. tacta antea à Theodoreto ad hunc locum, & in S.Iacobi liturgia. Quia tamen caro Chriſti in Euchariſtia, velatur potiùs per ſpecies, quàm velet quippiam; ſimplicius videtur, (quod etiam habet D.Thomas,) exiſtimare, carnem Chriſti extra Sacramentum, ſignificatam eſſe ab Apoſtolo nomine velaminis Verbi: ita vt quemadmodum ſacerdos per velum intrabat in Sancta Sanctorum, ita nobis per Deitatis velum, ſiue per Chriſti carnem quæ verè eſt via noua & viuens; (niſi viuentem interpretari malimus, herbidam & mollem,) ſubeundum ſit in gloriā, & vera Sancta Sanctorum. Locum præterea ex Apocal.19. quo Verbum dicitur apparuiſſe veſtitum veſte aſperſa ſanguine, S.Hippolytus contra hæreſim Noëti de carne Chriſti interpretatur.

365. Illuſtriſſimus, idemque celeberrimus, quippe quo omnem hæreſim contritam, ſpeciatim monſtrat ibi Theodoretus; planè verò eximius in rem noſtram locus, habetur Philipp.2. vbi Apoſtolus Chriſtianos vrgens ad ponendum tumorem, & conſe-

ctan-

Digitized by Google

cum neque eſſent fures, neque viri, & beſtiæ omnes, & reptilia iuſſa eſſent ſimul cum eo veſci, & omnibus fructibus qui naſcuntur è terra, vt quæ à Deo factæ ſint cum homine participes & cohæredes fructuum, ſicut à nobis breuiter iam antea dictum eſt? Sed & omnes beſtiæ & volucres ſubijciebantur Adamo.] Hinc ita ad Chriſtum delabitur. [Quando ergo audieris quod Deus infert Adamum ex quodam loco ignoto, & qui nec poteſt explicari nec comprehendi, ſolum nudum & incompoſitum in paradiſum, & induit eum intus pellicea tunica carnali: & ad eum adducit beſtias intrà, quæ ante eius ingreſſum erant foris; per hæc omnia nihil eſt aliud prædictum, niſi quod Deus Verbum, qui priùs erat nudus, & incompoſitus, Patris voluntate & cooperatione, ex loco ignoto, & qui explicari non poteſt, nempe Cherubino throno, ingreſſus eſt in paradiſum Eccleſiæ, ad operandum ipſum & cuſtodiendum; & carne ſuſcepta accepit tunicam noſtræ eſſentiæ, nempe hominem quem finxit & vniuit in hypoſtaſi. *Non enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit*, quando accepto carnis linteo ſeipſum accinxit, non ab alio ei impoſito. Seipſum enim carne induit, abſque ſemine humano] Rurſus optimè l.10. *non multùm ab initio*, in expenſione illius loci: *Et erant ambo nudi* ſic ſcribit. [Quomodo nulla alia natura à Deo facta nuda, opus habuit tegumento, niſi ſolus homo? Nam & Angeli, & feræ, & iumenta, & volucres, & quadrupedes, & maximè reptilia à Deo creata ſunt nuda. Neque vllum ex ijs à Deo fuit indutum, niſi ſolus homo. In ipſis ergo protoplaſtis nudationem intelligis; idque ſimul & typicè, & præfiguratiuè à Deo factum eſſe in Chriſto & Eccleſia in initijs. Non enim qui omnem eſſentiam tam ratione præditam, quàm expertem rationis, eſt fabricatus per ſe indutam, non poterat facile efficere hominem non egentem integumentis. Sed quoniam Deus Verbum qui erat ab initio nudus, & incompoſitus, à Deo erat componendus, & induendus pelliceam noſtræ carnis tunicam, caro factus & habitans in nobis, ideò Deus Adam hominem ſecundi Adami prototypum nudum condidit, & eius coniugem mulierem.] Subdit paulò pôſt, id factum eſſe occaſione peccati: ſicut enim Adam ante peccatum nudus erat, & niſi peccaſſet nudus permanſiſſet; ita Verbum quia poſitum eſt peccatum, pudoris materiam ſubijt, & noſtra pellicea tunica ſe veſtiuit. [Concinit S. Bernardus ſerm. 28. in Cant. tractans illud de pellibus Salomonis. [Habet & Salomon nigredinem ſed in pelle. Foris niger, in cute niger, non intùs. Alioquin omnis gloria eius filiæ Regis ab intùs. Intùs diuinitatis candor, decor virtutum, ſplendor gloriæ, innocentiæ puritas. Sed tegit hoc deſpicabilior infirmitatis color, & quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus, dum tentatur per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Agnoſco denigratæ formam naturæ. Agnoſco tunicas illas pelliceas, protoplaſtorum peccantium habitum. Denique ſemetipſum denigrauit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.] Quidni verò huc referre liceat, quod Deus circumdata Adamo veſte pellicea, dixiſſe refertur. *Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis*: Nam quamuis ad ſarcaſmum & amaram deriſionem humanæ inſaniæ quæ ſicut Deus eſſe quæſierat, plerique ea verba adhibeant, & contrarium ſenſum grauiter damnet Proſper l. contra collatorem c.21. tamen Tertull. l.2. in Marcio. cap.25. & Richardus Victorinus l. 1. de Emanuele c. 19. accipiunt ea verba tanquam ſeriò dicta, ad prænunciationem & expreſſionem incarnationis, qua poſita Adam futurus erat ſimilis Verbo incarnato.

Corpus, veſtimentum animæ, in quouis homine.

261. Hæc vt meliùs diſpiciantur, conſtetque meritò Adamum veſtitum, proponi pro emblemate Verbi incarnati, ſtatuendum eſt nouum non eſſe in Scripturis, vt caro noſtra & corpus, veſtimenti nomine ſignetur. Verſat id latè S. Gregorius 9. moral. c.29. tractans illud Iobi 9. *abominabuntur me veſtimenta mea.* [Quid enim (inquit) veſtimenti nomine, niſi hoc terrenum corpus exprimitur, quo induta anima tegitur, ne in ſubtilitatis ſuæ ſubſtantia nuda videatur. Hinc etenim Salomon ait: *Omni tempore ſint veſtimenta tua candida*: id eſt membra corporis à ſordidis actibus munda, hinc Eſaias ait; *Veſtimentum mixtum ſanguine, erit in combuſtionem.* Sanguine quippe veſtimentum miſcere, eſt deſiderijs carnalibus corpus inquinare. Quibus nimirùm ſe pollui Pſalmiſta formidauerant, cum dicebat. *Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ.* Hinc voce Angeli ad Ioannem dicitur: *Habes pauca nomina in Sardis, quæ non inquinauerunt veſtimenta ſua*] Egregiè S. Ambroſius l.5. in Lucam tractans laudem Ioanni à Chriſto depactam, eò quòd mollibus veſtimentis indutus non eſſet, negat aliud ibi veſtimentum quàm corpus à Chriſto propoſitum. [Non hic (inquit) Domini ſermo de veſtibus, quanquam pleroſque molitoris cura veſtis effæminet, qui quaſi lanæ onus ferre non poſſint, ſericas veſtes tectis per terram verrunt veſtigijs, vtque faciunt, vt amictus honori ſit. Sed tamen alia videtur hic indumenta ſignare, & niſi fallor, humana corpora, quibus anima noſtra veſtitur.] Origenem conſtat de Deo ſartore & pellifice erubeſcentem, tunicas pelliceas quas Scriptura à Deo confectas primis coniugibus memorat, interpretatum eſſe, corpora quibus poſt peccatum veſtitæ ſint animæ: quod tametſi ad literam falsò dicitur, reijciturque decem rationibus à Methodio apud Anaſtaſium lib.11. Hexaëm. & à Ruperto l.3. in Geneſ. c.27. tamen confert ad intelligendum, quod hic agimus: dici ſcilicet corpora, indumenta & veſtes animorum.

Humanitas veſtimentum Verbi, in Chriſto.

262. Iſta generatim. Specialiter verò ſanctam Chriſti carnem, dictam eſſe veſtem, non animæ modò, ſed & Verbi, ipſamque integram Chriſti humanitatem, veſtimentum Verbi in Scripturis & apud Patres nominati, eſt frequentiſſimum, S. Ambroſius pulcherrimè id tradit loco proximè ſignato ex l.5. in Lucam, verbis illis. [Ioſeph tunica ad ſpeciem Dominici corporis cruentata eſt. Et Apoſtolicum illud. *Exuens ſe carne, principatus & poteſtates omnes traduxit*; quid aliud oſtendit, niſi vice indumenti corpus fuiſſe, quo ſe ita expoliauit Dominus in paſſione, vt diuinitas libera immuniſque maneret iniuria?] Apoſtolus quidem, eo loco quem refert S. Ambroſius, ex Coloſſ. 2. iuxta vulgatam editionem ſic loquitur. *Tollens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, ipſum tulit de medio affigens illud cruci: & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Iuxta hanc lectionem ſenſus eſt, Chriſtum ſpoliaſſe principatus tartareos, arrogata ſibi in genus noſtrum poteſtate: Et plurima ignominia affectos, oſtentaſſe omnibus, palamque traduxiſſe iam proſtratos. Ambroſius tamen & loco notato, & l.3. de fide c.2. ſpoliationem illam Chriſto tribuit; quem ait triumphaſſe de hoſtibus, exuentem ſe carne; vtique tanquam veſtimento Verbi.

Petrus Dam. ſer.46. rubrum indumentum cuius eſt apud Iſaiam mentio c.63. interpretatur Chriſti carnem ſanguine illitam. [Hunc (inquit) vindemiatorem, cruentum per crucem paſſionis ſanguine, longè antè Eſaias proſpexerat, cum prophetico plenus ſpiritu, ſub

inter-

Digitized by Google

interrogatione clamabat; *Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?* Et paulò pòſt: *Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimentum tuum ſicut calcantium in torculari?* Indumentum quippe Chriſti, nihil eſt aliud niſi corpus quod ſumpſit ex Domina & Virgine Maria. Nec tamen aliud eſt veſtimentum eius, atque aliud ipſe. Nam noſtrum quoque veſtimentum, caro dicitur, ſed tamen ipſi nos ſumus caro qua veſtimur. De hoc veſtimento per Ioannem dicitur: *Habebat in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum, Rex regum & Dominus dominantium.* Per femur quippe, propagatio carnis fit. Qui ergo per propagationem generis humani in mundum hunc venit ex Virgine, & per incarnationis ſuæ myſterium, quia Rex eſſet & Dominus, cunctis genribus indicauit, in veſtimento, & in femore ſcriptum habuit, Rex Regum & Dominus dominantium. Vnde enim mundo innotuit, ibi ſcientiam ſuæ Maieſtatis inſcripſit. Hoc autem indumentum, rubrum Prophetæ apparuit, quia Redemptor noſter proprium pro redemptione noſtra ſanguinem fudit.]

Euthymius Matth.27. veſtem deſuper contextam per totam, à B. Virgine vt fert traditio, elaboratam, interpretatur Chriſti humanitatem, qua Verbum veſtitur.

Veteres varij in eam rem typi.

263. Neminem verò fugit, qua ratione grauiſſimi Patres, hœdinas pelles, quas non ad mendacium, ſed ad myſterium ex Auguſtino l. de mendacio c.10. mater Rebecca Iacobo filio circumdedit, interpretentur corpus Chriſto aptatum; ita vt per alienas illas veſtes hœdinas, ſignatum ſit, quorſum Chriſtus humanitate ſe veſtitiuerit, & in ſimilitudinem carnis peccati amictus apparuerit. Sanè D. Auguſtinus ſuprà, opertum hœdinis alienis pellibus Iacobum interpretatur Chriſtum, qui non ſua ſed aliena peccata portauit. Appoſitiſſimè ad rem præſentem Proſper l. de promiſſ. parte 1.c.21. minutè & fusè omnia facti illius adiuncta Chriſto accommodat. S. Bernardus optimè ſerm. 28. in Cantica. [Agnoſco ſub pelle hœdi (qui peccatum ſignificat,) & manum quæ peccatum non fecit, & collum per quod mali cogitatio non tranſiuit: ideoque non eſt inuentus dolus in ore eius. Noui quod ſis lenis natura, mitis & humilis corde, blandus aſpectu, ſuauis ſpiritu. Et quidem vnctus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Vnde ergo nunc inſtar Eſau piloſus & hiſpidus? Cuiuſnam rugoſa & tetra imago hæc, & vnde hi pili? Mei ſunt. Nam piloſæ manus ſimilitudinem proximi exprimunt peccatoris. Meos agnoſco hos pilos, & in pelle mea videbo Deum Saluatorem meum. Non tamen Rebecca ſic illum induit, ſed Maria; tantò digniorem qui benedictionem acciperet, quantò ſanctior quæ peperit. Et benè in meo habitu: quia mihi benedictio vendicatur, mihi poſtulatur hæreditas. Siquidem audierat; *poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Tuam, inquit, hæreditatem, tuámque poſſeſſionem, dabo tibi. Quomodò dabis ei, ſi ſua eſt? Et quomodò ſuam mones vt poſtulet? Aut quomodò ſua, ſi neceſſe haber vt poſtulet? Mihi proinde poſtulat, qui meam ad hoc induit formam, vt ſuſcipiat cauſam. Quippe diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, dicente Propheta; *Et Dominus in eo poſuit iniquitatem omnium noſtrum.* Vnde debuit fratribus per omnia ſimilari, ſicut ait Apoſtolus, vt miſericors fieret. Propterea vox quidem, vox Iacob, manus autem manus ſunt Eſau. Suum eſt quod auditur ex eo; quod in eo videtur, noſtrum. Quod loquitur, ſpiritus & vita eſt: quod apparet, mortale & mors.]

Sed breuiter ac benè S. Iſidorus Peluſiota l.1. epiſt. 193. [Iacob (inquit) hœdorum pellibus contectus, ac paternam benedictionem conſequutus, Dominum ac Saluatorē noſtrum ſignificauit, qui peccato obnoxiam naturam citra peccatum ſuſcepit, ac vitioſos ipſius affectus, in ſeipſo interemit; (hoc enim mortuarum pellium indumentum deſignat.) Quandoquidem nihil iam hœdinum, ac ſiniſtro latere atque condemnatione dignū, in natura reliquit: Verùm terrenis ipſius membris morte affectis, Patri, perpetua ſalutis noſtræ fame flagranti, gratum ac ſuauem cibum obtulit, nobiſque in ſeipſo nunquam eripiendam benedictionem, fontis in morem protulit.]

Veſtem etiam polymitam Ioſephi, S. Ambroſius l. de Ioſeph. c.3. carnem interpretatur, indumentum diuinitatis. [Vt Dominicæ (inquit) paſſionis figuram aduertas, ait Iudas Patriarcha. *Tradamus Ioſeph Iſmaëlitis; manus autem noſtra, non ſint iniectæ ſuper eum.* Et bene ſuperiùs dixerat: *manus autem nolite inferre illi.* Quod Iudæi in Domini Paſſione dixerunt: *Nobis non licet interficere quemquā, vt ſermo Ieſu impleretur, ſignificans qua morte moriturus eſſet.* Iam tunc ergo futuræ crucis præfigurabatur inſigne, ſimul & quod exutus eſt tunicam: id eſt, carnem quam aſſumpſit, exutus eſt, decoram diuerſitate virtutum. Ergo tunica eius, id eſt, caro, non diuinitas, cruentata eſt; & indumentum ei carnis, non immortalitatem vitæ auferre potuerunt. Hanc tunicam Iudaicæ beſtiæ cruentauerūt, illæ de quibus dicit: *Ecce ego mitto vos, ſicut agnos inter lupos.*

Ad idem, loca illuſtria ex nouò Teſtamento.

264. Sed quid hæreo in Scripturæ locis non adeò manifeſtis, cum extent aperttiſima, in quibus caro Chriſti, ſiue eius ſanctiſſima humanitas, veſtimentum Verbi appellatur, non iam per ambages, ſed in actu ſignato, & verbis conceptis? Nonnulla ſignat, Armacanus l.5. de qq. Armenorum c.16. Vnum dumtaxat præterea aut alterum ſignabo. Apoſtolus Hebr. 10. cohortans fideles ad fiduciam in Chriſtum concipiendam, ſic eos affatur. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamē, id eſt carnem ſuam; & Sacerdotem magnum ſuper domum Dei, accedamus cum vero corde.* Abuſos eſſe *veli* nomine aptato humanitati Chriſti quoſdam hæreticos, vt humanitatem eſſe quid imaginarium dicerent habetur ex Theophane Nicæno ad calcem epiſtolæ primæ, vbi Cōſaluus Poncius hos hæreticos exiſtimat fuiſſe Eutychianos. Eo tamen impio ſenſu ablegato humanitatem & carnem Chriſti dici velamen diuinitatis, receptiſſimum eſt. Scio S. Thomam ibi lect. 2. exiſtimare, hæc verba quibus caro Chriſti *velamen* appellatur, accipi poſſe de carne Chriſti data nobis ſub velamento ſpecierum: quæ eſt etiam interpretatio Turriani l.2. de Euch. c. 10. tacta antea à Theodoreto ad hunc locum, & in S. Iacobi liturgia. Quia tamen caro Chriſti in Euchariſtia, velatur potiùs per ſpecies, quàm velet quippiam; ſimplicius videtur, (quod etiam habet D. Thomas,) exiſtimare, carnem Chriſti extra Sacramentum, ſignificatam eſſe ab Apoſtolo nomine velaminis Verbi: ita vt quemadmodum ſacerdos per velum intrabat in Sancta Sanctorum, ita nobis per Deitatis velum, ſiue per Chriſti carnem quæ verè eſt via noua & viuens; (niſi viuentem interpretari malimus, herbidam & mollem,) ſubeundum ſit in gloriā, & vera Sancta Sanctorum. Locum præterea ex Apocal. 19. quo Verbum dicitur apparuiſſe veſtitum veſte aſperſa ſanguine, S. Hippolytus contra hæreſim Noëti de carne Chriſti interpretatur.

365. Illuſtriſſimus, idemque celeberrimus, quippe quo omnem hæreſim contritam, ſpeciatim monſtrat ibi Theodoretus; planè verò eximius in rem noſtram locus, habetur Philipp. 2. vbi Apoſtolus Chriſtianos vrgens ad ponendum tumorem, & conſectan-

Digitized by Google

ctandam ex animo demiſſionem, omneſque ſuperiores ſibi inuicem arbitrandos, vt Iſido. Peluſ. l.4. epiſt. 22. rectè vidit, proponit exemplum Verbi incarnati, dicens. *Hoc ſentite in vobis,quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in forma Dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus,& habitu inuentus vt homo. Habitus* hic, idem eſt ac veſtimentum, vt grauiſſimi Patres tradunt: Quanquam S. Chryſoſtomus, eumque de more ſectati Theophilactus & Oecumenius, *habitum* ſumi hic dicunt pro externa ſpecie ac figura; ita vt ſenſus ſit, Chriſtum ſpectata ſola figura corporis exteriore, viſum fuiſſe vnum de turba, cum tamen eſſet Deus: Aut viſum eſſe verum hominem, idque patuiſſe ex figura verè humana. Quo accedit quod Elias Cretenſis ad 1. Nazianzeni orationem *habitu inueniri vt hominē*, ſic interpretatur. [Hæc dictio σχήματι, idem eſt quod *in carne*; carnis enim proprium eſt, figuratum eſſe.] Nihilominus vox græca *ſchematis*, fert aptiſſimè veſtimenti notionem, vt agnoſcit S. Cyrillus l.11. in Ioan. c.14. & perſpicuè idem voluit vulgatus interpres, qui eam vocem vertit *habitu*; voce in communi vſu veſtem ſignante. Eſtque ea vocis illius acceptio, communis Latinorum huius loci interpretum, & Patrum attingentium eum locum: quos inter accuratè S. Auguſtinus q.73. ex 83. vbi græcam vocem σχῆμα qua hic Apoſtolus vſus eſt, rectè expreſſam eſſe ait eo *habitus* nomine, quod in res extrinſecùs accōmodatas, cōſtanteſque vnum quoddā genus habitus, ibi memoratum cadit; hoc eſt, non eorum quæ non mutantur à nobis, ſed ipſa nos mutant, vt habitus animi; nec item eorum quæ & mutant & mutantur, vt cibis accidit; nec denique eorum, (ſi tamen vlla ſunt eiuſmodi,) quæ nec mutant nec mutantur: ſed eorum quæ non mutant, mutantur tamen; cuiuſmodi eſt veſtis, Nam induta, accipit formam quam nō habebat exuta, membris in ſuo ſemper ſtatu manentibus. Cum ergo Apoſtolus (ait ibi S. Auguſtinus) de Vnigenito Dei Filio loqueretur, quantum pertinet ad eius diuinitatem, ſecundùm id, quod veriſſimus Deus eſt, æqualem dixit eſſe Patri; quod non ei fuit tanquam rapinam, id eſt, quaſi alienum appetere, ſi ſemper manens in ea æqualitate, nollet hominem indui, & hominibus vt homo apparere: ſed ſemetipſum exinaniuit, non formam ſuam mutans, ſed formam ſerui accipiens: neque conuerſus, aut tranſmutatus in hominem, amiſſa incommutabili ſtabilitate, ſed tanquam verum hominem ſuſcipiendo, ipſe ſuſceptor in ſimilitudinem hominum factus, non ſibi, ſed eis quibus in homine apparuit, habitu inuentus eſt vt homo: id eſt habendo hominem, inuentus eſt vt homo. Non enim poterat inueniri Deus, ab ijs qui cor immundum habebant, & Verbum apud Patrem videre non poterant, niſi hoc ſuſcipiendo quod poſſent videre, & per quod ad illud lumen interius, ducerentur.]

266. Quare Chriſtum in forma Dei priùs exiſtentem, inuentum eſſe habitu vt hominem, idem eſt quòd Chriſtum quatenus Verbum, non rapinam arbitratum, eſſe ſe æqualem Deo, voluiſſe ſeipſum exinanire, formam ſerui accipiendo, & ſimilitudinem nobiſcum per vnionem humanitatis noſtræ ad ſuum ſuppoſitum acquirendo. Quamuis enim ob vnionem naturæ noſtræ ad Verbum, nihil Deo decedat, maneatque Deus ſemper plenus & exuberans, in forma ſua diuina; tamen ſuppoſitum quod à tanta plenitudine, ea licet non abiecta, tranſit ad tantam inopiam quanta eſt in humanitate; ita vt verè quæ hominis ſunt ei tribuantur, rectè dicitur exinanitum, quatenus vi humanitatis egentiſſimæ quam ſibi habet copulatam egentiſſimum euadit, ſi in hac duntaxat deſpicatiore natura ſua ſpectetur, in qua caret ijs prædicatis quæ retinet in altera natura. Nam de ſuppoſito Verbi ratione ſuæ carnis, rectè dicitur non eſſe inuiſibile, non eſſe immortale, non eſſe æternum, & denique non habere alia diuinæ plenitudinis inſignia. Itaque non eſt quòd recentiores, tam multa ſine cauſa profundant, vt antiquam & receptam tot Patrum interpretationem euertant, qui exinanitionem eo loco, de Verbo ratione alterius naturarum quas terminat, accipiendam eſſe dixerunt. Præclarè S. Greg. 2. mor. c.22 [Nec Maieſtati iniuriam intulit aſſumpta humilitas carnis, quia & vt ſeruanda ſuſciperet, nec tamen habita permutaret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate conſumpſit: quia etſi per Paulum dicitur. *Qui cum in forma Dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens*, ei ſemetipſum exinaniuiſſe, eſt, ab inuiſibilitatis ſuæ magnitudine, ſe viſibilem demonſtraſſe; vt ſerui forma tegeret hoc quod incircumſcriptè, omnia ex diuinitate penetraret.] Exſcripſit hic Gregorium, Heruæus.

Annuit Iſido. Peluſ. l.1. epiſt.139. qui de Chriſto ait dici, eum non rapinam arbitratum eſſe ſe æqualem Deo, ad differentiam Iouis, qui abdicato per vim Patre, æqualitatem cum eo rapuerat. Hunc ergo natura Dominum omnium, ſiue Patri æqualem Deum, exinanire ſeipſum, idem eſſe ait, quod acceſſiſſe ad nos; & omnibus indignitatibus quibus natura per eum aſſumpta ſubiacet, obnoxium fieri voluiſſe; quod quam potens ſit huiuſmodi humilitatis incentiuum, iuxta Apoſtoli eo loco ſcopum, idem Iſidorus egregiè librat l.4. epiſt.22. Et ſanè multo magis arridet mihi ea rapina, quàm aliæ plures ad quas alluſum ab Apoſtolo fuiſſe, volunt plerique adducti ab Antonio Perez, relect. de cruce, parte 1. cap.5. & 6. Optimè verò inde habetur, quomodò is qui natura ſua Deo erat æqualis, exinaniuerit ſeipſum. Sed & Cyrillus Alex. l.2. in Ioan. c.3. exinanitionem Verbi dictam ait, ob carnis ſuſceptionem quod confirmat epiſt.1. quæ eſt ad Solitarios, & in expoſitione Symboli Nicæni, ac ſæpè alibi. Fulgentius item optimè l. de fide ad Petrum c.2. [Formam ergo ſerui accepit; neque enim aliud fuit illa ſummi Dei exinanitio, niſi formæ ſeruilis, id eſt humanæ naturæ ſuſceptio?]

Vnde petenda humanitatis, quaſi veſtis, analogia ad Verbum.

267. Eſt igitur exinanitio illa Verbi, idem quod humanitatis ſuſceptio tanquam veſtis & habitus. Quod tamen non eſt ita accipiendum, quaſi ſicut veſtis extrinſecùs tantùm circumdat veſtitum abſque adhæſione, ita etiam humanitas non adhæreat Verbo aut copuletur cum eo; ſed merè extrinſecè ad illud ſe habeat, qui fuit error Neſtorij, quem ex his locis confirmabat quibus humanitas indumentum Verbi nominatur. Putatque Bellarminus l.3. de Chriſto c.7. in hoc Neſtoriano ſenſu, Theodoretum Philipp.2. dixiſſe, Verbum non eſſe factum hominem, ſed induiſſe hominem. Hæc adaptatio veſtimenti, ad expreſſionē habitudinis carnem inter & Verbum intercedentis, fusè reijcitur ab Armacano l.5. de qq. Armen. à cap. 17. per plura capita, diſijciturque omnibus illis machinis quibus Neſtorij error ſuprà euerſus eſt. A quo tamen errore purgandum cenſeo Theodoretum loco qui allegabatur; nempe in expoſitione verborum illorum *in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Sic enim ſcribit. [De Deo Verbo hæc dicit, quod cum Deus eſſet, Deus non videbatur; vt qui humanam naturam induiſſet ei ergo conuenit illud *vt homo*; ſuſcepta enim natura, verè hoc erat: Ipſe autem hoc non erat, ſed hoc induerat.] Quod ait Theodoretus, ipſum verbum hoc non fuiſſe, nempe *hominem*; non ſpectat ad ſenſum Neſtorianum, quo Deus negabatur eſſe homo, ſed ad excludendam identitatem naturæ Verbi & naturæ

Digitized by Google

naturæ humanæ; ſi enim hæc verba in alio ſenſu ſumantur, pugnabunt manifeſtè cum illis alijs verbis, *Suſcepta enim natura* (in caſu auferendi, hoc eſt *incarnatione facta*) *verè hoc erat. Ipſum autem Verbum*, in ſe ſumptum & prout præexiſtens aſſumptioni, *hoc non erat.* Nec damnati iure poteſt ob ea verba Theodoretus, niſi D. quoque Auguſtinus damnetur, qui planè gemina habet ad calcem ſermonis 23. de temp. ſic enim ſcribit. [*Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe aqualem Deo*, ſed vt propter nos fieret quod non erat, ſemetipſum exinaniuit, non formam Dei perdens, ſed formam ſerui accipiens, & per hanc in ſimilitudinem hominum factus, nec propria ſubſtantia, ſed habitu inuentus vt homo. Hoc enim totum quod ſumus, vel in anima vel in corpore, noſtra natura eſt, illius habitus. Nos niſi hoc eſſemus, non eſſemus. Ille ſi hoc non eſſet, eſſet vtique Deus, & cum hoc eſſet, cepit quod non erat; homo factus eſt, permanens Deus, vt non vnum horum ſed vtrumque veriſſimè diceretur.]

Accommodatio itaque habitudinis indumenti ad veſtitum, ſumenda eſt penes alia quædam obſeruata ab Heruæo Philipp. 2. & à S. Thoma ibidem lect. 2. & 3. p. q. 2. art. 6. Et à Durando in 3. d. 6. q. 4. n. 9. Poſt S. Athanaſiū oratione 3. contra Arrianos cum agit de veſte Pontificia Aaronis. Nempe penes acceſſum ad Verbum abſque vlla eius mutatione, ſicut veſtis applicatur veſtito, membris ſtatum ſuum & formam retinentibus. Item penes hoc, quod humanitas accedit perſonæ Verbi completæ, eique non inhæret, vt neque veſtis veſtito. Inſuper penes hoc, quod veſtis conformatur veſtito, & eius formam ac figuram accipit, ſalua eſſentia & ſpecie ſua. Nam veſtis in brachio, eſt brachium, in thorace thorax. Similiter enim humanitatis ad Verbum adunatione, homo factus eſt Deus, vel potiùs vt caſtè loquamur, vitemuſque correctionem à D. Ambroſio adhibitam l. 3. de fide c. 2. Deus factus eſt homo. Præterea penes hoc, quod per veſtem homo videtur; ipſa enim eſt quæ ferè abſcondita carne, partim ob neceſſitatem, partim ob decentiam, vt expendit Rupertus l. 3. in Geneſim c. 27. obijcitur contuentium oculis. Homo autem nudus, & incommodiſſimè haberetur ab aëris cœlique incommodis, & ob naturalem verecundiam progredi in publicum non auderet, quia nec deceret. Pulchrè Hilarius Diaco. apud Auguſt. t. 4. in q. 47. ex Veteri Teſtamēto, tractans locum illum ex c. 4. Iſaiæ, *& veſtimentis noſtris operiemur*: id eſt (inquit) Creatoris noſtri nomine cenſebimur: quia hoc vnuſquiſque indutus dicitur, quod eſt, & profitetur: Denique Senatores vel Officiales, ex veſtibus intelliguntur quid ſint.]

Fines veſtimenti, in humanitate ad Verbum comparata.

268. Verbum igitur, per carnem ipſi vnitam, factum eſt viſibile. Et duos illos, ob quos, vt dixi, veſtimenta nobis applicamus, fines expleuit. Nam neceſſitatem quidem aliquam aſſumēdi huius veſtimenti, in Verbo, agnoſcere licebit in nuditate noſtra, quæ aliter tegi nō poterat, iuxta illud S. Athanaſij oratione de Aſcenſione. [Fingit iterum alterum Adamum. Ex natura excitat præfectum naturæ, & materiam ex Virgine mutuatum formatum ad veriſſimam imaginem, à ſeipſo effectum fœtum effingit manenſque texta ſtola in vtero, velut in thalamo regio, inducit imaginem vt imaginis nuditatem velaret;] Quæ nimirum aliter tegi & velari nequibat. Quod manifeſtum erit, ſi conſideremus, poſito quod Verbum ſatisfactionem pro nobis exhibendam receperit apud Patrem, non potuiſſe aliter quàm interuentu ſuſcepiæ humanitatis id præſtare, de quo infrà pleniùs. Et ipſe Chriſtus per Dauidem Pſalmo 39. interprete Apoſtolo Hebr. 10. cum neceſſitatem hanc agnouiſſet, dicit Patri ingrediens mundum; *Sacrificium & oblationem noluiſti, aures autem perfeciſti mihi: holocauſtum, & pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi, ecce venio.* Apoſtolus pro verbis illis *aures perfeciſti*; legit *corpus aptaſti*: Quæ verba Syrus ita expreſſit, *corpore veſtiuiſti.* Iam decentia aſſumptæ humanæ carnis, potiùs quam Angelicæ vel alterius cuiuſpiam naturæ, tacta optimè eſt à Chryſologo ſerm. 147. verbis illis. [Si de cœlo ſumpſiſſet Angelum, nihilominùs inuiſibilis haberetur. Si de terra minùs homine, & diuinitatis eſſet iniuria, & deieciſſet hominem, non leuaſſet.] Quare congruentiſſimè ac decentiſſimè. [Deus, ad homines per hominem venit, & aſſumpſit ex nobis, vnde videretur à nobis.]

An ea veſtis, ſit contra decorum, tanquam vilis & ſordens.

269. Ex eo tamen capite videri poterit, violatum hac in parte decorum, quòd ſuppoſita neceſſitate veſtium, ſeruiendum eſſe honeſtati, prudenter cenſent ſapientes; vt idcirco alia veſtis diuiti, & viro Principi, alia pauperi ac plebeio ſit conueniens. Quæ ſenſim fuit, vt in cibis, & ædificijs, alijſque, luxus & oſtentationis ac ſuperbiæ per hanc neceſſitatis rimulam ſubitio, vt egregiè philoſophatur Gregorius Nyſſenus orat. de mortuis *in fine*: & hom. 3. in Eccleſiaſten, & Gregorius Magnus 20. moral. c. 12. & ante eos Philo altero libro de ſomnijs. Dum enim quilibet conſectari ſe putat quod ſtatum ſuum ac gradum deceat, nihil procliuius eſt quàm vt fines honeſti prætergrediatur, & in luxum deſciſcat. Ex eo igitur capite videri poteſt non ſatis in hoc negotio ſeruitum decori, quod cum vnumquemque pro conditione ac ſtatu ſuo ſplendida aut vilior veſtis deceat, Imperatorem purpura, Senatorem latus clauus, alios alius amictus conueniens; Deum exquiſitiſſima & ſupra quam cogitare aut eloqui poſſimus, pretioſiſſima & nitentiſſima veſtis decuit, ſi amiciendus fuit: At quàm ſordet veſtis noſtra carnea? quàm vile & indignum Deo huiuſmodi tegumentum? An huc reſpexit Dauid Pſal. 88. agens cum Deo, & humiliter expoſtulans quòd quem toties promiſerat de ſemine ſuo edendum Chriſtum Domini, præmonſtraſſet in ſtatu abiectiſſimo, colliſa in terram ſede eius, ipſoque ab emundatione deſtructo; id eſt pretioſa & nitente ipſique conſentanea veſte deſtituto, ac confuſione vndecumque perfuſo? Sanè quod Zacharias c. 3. de Ieſu Filio Ioſedech veſtes ſordidas præferente retulit, graues Autores ad prænunciationem veſtium ignobilium quibus Verbum Dei propter nos indui voluit, pertinere cenſuerunt. Sic enim Tertullianus l. contra Iud. c. 14. [Apud Zachariam, in perſona ipſius, imò & in ipſius nominis Sacramento, verus ſummus Sacerdos Patris, Chriſtus Ieſus, duplici habitu in duos aduentus delineatur. Porrò ſordidis indutus eſt, id eſt, carnis paſſibilis & mortalis indignitate.] Origenes quoque hom. 14. in Lucam, veſtes ſordidas de quibus in hoc loco Zachariæ eſt mentio, ait eſſe humanitatem aſſumptam, de qua etiam exponit illud Luc. 2. *Cum completi eſſent dies purgationis eorum*: ita ipſe legit, & ad Chriſtum æquè ac ad B. Mariam pertinere docet locum illum: non quod in Chriſto fuerint vlla peccata, ſed quod fuerint ſordes, id eſt humanitas noſtra paſſionis cruore oblita, quæ Deo fuit offerenda. Quanquam corrigendus eſt Origenes, cum paulò pòſt ait, has eſſe ſordes de quibus Iob 15. dicitur. *Nemo mundus à ſorde, nec infans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram*: Negat enim, peccata in paruulis rationis vſu nondum potientibus eſſe poſſe: Et tamen ait, paruulos baptizari in remiſſionem peccatorum, quatenus à natiuitatis ſordibus emundantur. Hic eſt error exploratus. Verè enim paruuli in remiſſionem pecca-

peccatorum propriè dictorum abluuntur baptiſmo eaque peccata ſordes ſunt, à paruulo, cuius vel vnius diei vita ſit, detergendæ. Sed hæc alibi. Nunc ſatis eſt, quod Origenes Zachariæ locum, & veſtes ſordidas, accipit in ſenſu quem tradidimus. Lactantius item 4. Inſtit. c. 14. monſtrat, eam prophetiam in Ieſum Filium Ioſedech cadere non poſſe, ſed omnino eſſe de Chriſto, quem Propheta [oſtendit primò in humilitate & carne eſſe venturum. Hæc enim eſt veſtis ſordida.]

Imò pretioſiſſima & nitentiſſima eſt, atque adeò Verbum non dedecet.

270. Nihilominùs Prophetam eo loco, veſtes ſordidas, non ipſam carnem, ſed peccata noſtra quibus carnem ſuam quaſi grauauit, intellexiſſe; cenſuit Iuſtinus in dialogo cum Tryphone, & Hieronymus Zach. 3. ac fusè Euſebius l. 4. de demonſtr. c. vltimo. Et ſanè quamuis omnia noſtrá, præ Deo, & in comparatione ad eum, ſordida ac immunda cenſeri poſſint, præſertim caro ac cœnum humani corporis de immundo concepti ſemine; Tamen Chriſti carnem, quam Verbi indumentum eſſe dicimus, mundiſſimam eſſe & nitentiſſimam, ac inter omnia creabilia, ſuppoſito incarnationis ſcopo, digniſſimam Verbo, non difficile erit declarare, attentis eius cauſis internis & externis, quas Proclus hom. de Chriſti Natiuit. egregiè complexus eſt, ſic in Deiparæ laudem diſſerens. [Sacra Deipara Maria in vnum nos coëgit. Hæc impollutus, & purus ille illibatæ Virginitatis theſaurus, decuſque & ornamentum; hæc ſpiritalis ſecundi Adami Paradiſus; hæc vnitarum inter ſe naturarum officina; hæc ſalutaris reconciliationis panegyris; hæc thalamus, in quo Verbum humanam carnem ſibi deſponſauit; hæc animatus naturæ rubus, quem diuini partus ignis non combuſſit; hæc verè leuis illa nubes, quæ ſuper Cherubin ſedentem in corpore ſuo geſtauit; hæc vellus mundiſſimum cæleſti pluuia madens, ex qua paſtor ouem induit; hæc ancilla eſt & Mater, Virgo & cælum; hæc ſola, pons eſt per quem Deus ad hominem deſcendit; hæc admirandæ illius Oeconomiæ tela, ex qua, & in qua, ineffabili quodam modo admirabilis illius vnionis tunica confecta eſt. Cuius quidem textor extitit Spiritus ſanctus, netrix Virtus ex alto obumbrans; lana, vetuſta villoſaque Adam pellis: trama, impolluta Virginis caro; radius textorius, immenſa geſtantis gratia; artifex, Verbum per auditum illapſum.]

Eadem ex cauſa, B. Mariam, ouem ſanctam ex cuius vellere procreatus ſit Chriſtus, qui nobis eſt indumentum incorruptibilitatis, nominat S. Epiphanius hæreſ. 78. in quem etiam ſenſum S. Ambroſius ſermone altero de natiui. *In fine*, Mariam interpretatur vellus illud de quo Pſal. 71. Dauid prænunciat, *deſcendet ſicut pluuia in vellus.* Appoſitiſſimè. [Quid enim tam ſilenter & ſine ſtrepitu fit, quàm cum imber in lanæ vellus infunditur? Nullius aures ſono verberat, nullius corpus humore repercuſſionis aſpergit: ſed ſine inquietudine hominum, totum imbrem per multiplices effuſum partes, toto corpore in ſe trahit, vnius meatus ſciſſuram neſciens, ſolida mollitie plures præbens meatus; & quod clauſum videtur per denſitatem, eſt patulum per tenuitatem. Rectè ergo Maria velleri comparatur, quæ ita concepit Dominum, vt totum eum hauriret corpore, nec eius diſciſſuram corporis pateretur; ſed eſſet mollis ad obſequiũ, ſolida ad ſanctimoniam. Rectè, inquam, Maria velleri comparatur de cuius fructu ſalutaria populis veſtimenta texũntur. Vellus planè Maria eſt, ſiquidem de molli ſinu eius, agnus egreſſus eſt, qui & ipſe Matris lanicium, hoc eſt carnem geſtans, molli vellere cunctorum operit vulnera populorum. Omne enim peccati vulnus, Chriſti lana ſuffunditur, Chriſti fouetur ſanguine, & vt ſanitatem recipiat, Chriſti indumento veſtitur.] Eo inquam indumento quo in Chriſto Verbũ induitur, fitque ſenſibile; quodque in vſum noſtrũ, & vt noſtra nuditas operiretur, ſibi circumdedit verè ſalutis veſtimentum, & indumentum iuſtitiæ: Huius veſtis in Deiparæ officina conſuendæ, acus & filum, peti poteſt ex S. Paulino epiſt. 10. Acum ille interpretatur dominicam Crucem; filum ſalutare Verbum. Idcirco enim confecta eſt hæc veſtis, vt locus eſſet Cruci; perque arctum illud foramen, ad Verbi Dei diffuſionem perueniretur, ac genus noſtrum interuentu Mediatoris, aſſueretur Deo, vt ibi Paulinus loquitur. Diſſerit de hac acu, elegantiſſimè Paſchaſius lib. 8. in Matth.

271. Quamuis igitur veſtes omnes noſtrates, ex quacumque tandem conficiantur materia, non immeritò à Chryſoſtomo hom. 30. in ep. ad Rom. *in morali*, [vilis fœni onus] dicantur: tamen veſtis qua Verbum diuinum à Deipara conueſtitum eſt, pretioſiſſima & nitentiſſima haberi debet, iuxta illud Pſaltis de Dei Filio, *decorem indutus eſt.* Quod ſic gloſſat D. Chryſoſtomus homil. de vno legiſlatore. [Nos quidem veſte induimur, vt quidquid naturæ minùs eſſet decorum, occultaretur. Quare igitur Deus naturam, quæ & corpore vacat, & pleniſſima lucis eſt, imò quæ luce coruſcat, contegit? Atqui appellat ille corpus Chriſti veſtem ſuam. *Dominus regnauit, decorem indutus eſt*: Decorem vocat, carnem Chriſti. Erat enim illa ſanè decora, nec vlla peccati turpitudine fœda. Neque enim peccatum fecit vnquam, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Indutus eſt decorem, & præcinxit ſe. Namque zona Regem quidem exornat; ſed & inditium & Symbolum Regis zona eſt, & iudicis.] Inde verò præſertim augeſcit veſtis huius pretioſitas, quod ob affuſam vnguentorum & odoratorum abundantiam, afflet eam fragrantiam quæ nobiliſſimas quaſque & verè regias animas ad Dei obſequium & Chriſti admirationem prouocent. Hæc enim ſunt illa veſtimenta de quibus ait Dauid Pſalm. 44. alloquens ſponſum Chriſtum, *Myrrha & gutta & caſia, à veſtimentis tuis.* Et propterea *filiæ regum*, regales inquam animæ obſequio tuo addictæ, *lætificauerunt te in honore tuo, à domibus eburneis*; aut (vt ex Hebræo vertit Hieronymus epiſt. 140.) à templo dentium. Sic enim vocis laudem, quod ore cudatur interuentu præſertim dentium, nominauit Pſaltes. Coadoratur hæc veſtis cum Verbo iuxta illud Damaſceni l. 3. de imag. [Cum hoc Rege & eodem Deo, purpuream adoro trabeam aſſumpti corporis, non quaſi veſtimentum, neque vt quartam perſonam; abſit: ſed perinde ac ſimul nuncupatam Deum quam inueſtibiliter perunxit gratiæ plenitudo.] Huius veſtis pretioſiſſimæ delineatio aliqua, fuit veſtis Pontificia vt S. Cyrillus l. 11. de ador. fuſiſſimè proſequitur. Quod enim in eam veſtem omne artificij & opum genus congeſtum eſſet, vereque ſplendiſſima eſſet & nitentiſſima, aptiſſimè indumenti humani quo Verbum in Chriſto circumamictum eſt, dignitatem exhibet: Additque pulchrè idem Cyrillus l. 3. glaphiro. *ſub finem*, idcirco ſummum Sacerdotem iuſſum veſtem Pontificiam exuere, quoties pro ignorantijs & peccatis ſuis ſacrificabat, quod par non eſſet, veſtem quæ Chriſtum & Verbi indumentum ſanctiſſimum præſignabat, eum amicire qui pro peccatis ſuis hoſtias offerebat Deo: proindeque tunc, communi cæterorum Sacerdotum veſte vti iubebatur.

Quare veſtimentum quo Verbum Dei indutum eſt à Deipara, pretioſiſſimum & nitentiſſimum fuiſſe, dubitare non licet, poteſtque ſanè ab huius veſtis pretio ac ſpecie, Adeodatus noſter Bethleemites polymitarius commendari; non minùs quàm à pulchra veſte qua ſe ſuorum virtutibus conueſtit, prout locum ex 2. Reg. 21. ad Chriſtũ transfert Petrus Damiani opuſc. 57.

parte

Digitized by Google

parte 1. dub. 4. Fuiſſe purpureũ atque adeò regium veſtimentũ, ait his verbis Damaſcenus orat. 2. de natiu. Deip. [Veſtẽ enim verè diuinitus cõtexiã, hoc eſt carnẽ noſtrã induit, quam ex immaculatis ac virgineis ſanguinibus tinctam in Spiritu, regio modo tanquã in conchilium efformauit; ac velut regiam purpurã ſubiens, maſſam noſtram induit.] Trabeam vocat S. Chryſoſtomus hom. 3. in ep. ad Epheſ. *in morali*: & ipſe Damaſcenus orat. 3. de imag.

Vt vilis & ſordida eſſet, eo plus deberemus Deo.

272. Licèt autem daremus hoc Verbi veſtimentum vile fuiſſe ac ſordidum, eo eſſet commendabilior Verbi Dei caritas in nos; quòd noſtri cauſa, vili ſe ac ſordido indumento obtegere nõ ſit dedignatum. Optimè planè S. Hilarius 2. de Trinit. quãto plus Deo obſtringamur ob hanc maiorem noſtri cauſa delectionẽ, ſic aperuit. [Hæc ſi quis indigna Deo recolet, tantò ſe maioris beneficij obnoxium cõfitebitur, quantò minus hæc Dei cõuenerint Maieſtati. Non ille eguit homo effici, per quem homo factus eſt; ſed nos eguimus, vt Deus caro fieret, & habitaret in nobis, id eſt, aſſũptione carnis vnius interna vniuerſæ carnis incoleret. Humilitas eius, noſtra nobilitas eſt; contumelia eius, honor noſter eſt: Quod ille eſt Deus in carne cõſiſtens, hoc nos viciſſim in Deum ex carne renouati.] Monet etiam Caſſianus 2. de incar. c. 3. nõ eſſe quod in nobis honorem Maieſtatis infringat humilitas corporis; [Cum vtique augere in nobis affectum eius & cultum debeat, vel dignatio tam humilis natiuitatis, vel pietas tam benigna patiẽtis: quia maximum vtique, & immaniſſimum ſcelus eſt, vt ideò apud nos minus honoris habeat, quia plus amoris impendit.]

Sed & illud conſiderandũ eſt, quod S. Bernardus ſerm. 4. de natiuit. Domini, egregiè conſiderauit: hanc ſcilicet quæ videtur detrita Chriſti veſtis & ſordida, fore ſuo tempore multo ſplendore perfundendam. [Agnoſco certè, (inquit,) agnoſco Ieſum magnum Sacerdotem, ſordidis opertum veſtibus, dum altercaretur cum diabolo. Scientibus Scripturas loquor, & quibus non ignota eſt prophetica viſio Zachariæ. Vbi verò exaltatum eſt caput noſtrum ſuper inimicos noſtros, ex hoc planè mutauit veſtem, decorem induit, amictus lumine ſicut veſtimento. Exemplũ dedit nobis, vt & nos eadem faciamus. Vtilior ſiquidem in conflictu lorica ferrea, quàm ſtola linea, licèt oneri ſit illa, hæc honori. Erit cum & membra ſequentur caput, vt corpus iam vniuerſum vno pſallat ſpiritu & dicat; *Cõſcidiſti ſaccum meũ, & circumdediſti me lætitia.*] Nunc ſic indui oportuit Dei Verbum, vt poſſet nobis fieri indumentum ad rigores Aquilonis depellendos, vt philoſophatur S. Eulogius apud Photium Codice 230. ad ſecũdam quæſtionem Chriſtophori. Itaque ſin minus ex materia qua conſtat, at ſaltem ex fine ob quem ſic contextum eſt, pretioſum nobis videri debet; præter pretium eius ſupra omnem æſtimationem ex attexta maſtrucæ noſtræ diuina purpura.

Vſus doctrinæ.

273. Induamus ex crebro Apoſtoli monito pretioſam hanc veſtem, dignam ait S. Baſilius in Pſal. 44. cohoneſtare ac redimere hominem, qui ad ſui conditoris imaginem creatus eſt, iuxta verbum Apoſtoli: *Exuti veterem hominem, & induti nouum, qui renouatur ad agnitionem ſecundùm imaginem ſui Cõditoris.* Et qui induit ſe viſcere miſericordiæ, bonitatem, humilitatẽ, longanimitatẽ, manſuetudinem; talis interiore amiculo redimitus eſt, & ſecundùm interiorem hominẽ probè adornatus, & excultus. Paulus itẽ monet: *Induite Dominum Ieſum.* Non ſecundùm exteriorem hominem, ſed mens noſtra Dei memoria circumamiciatur.]

Id quomodo præſtituri ſimus, docemur ex Chryſoſtomo hom. 25. in ep. ad Rom. *in mor* [Chriſtũ induamus, cũque illo perpetuò ſimus, quandoquidem iſtud demum eſt indutum eſſe, nunquam ab ipſo deſeri, ipſumque vndique in nobis per noſtram ſanctimoniam, manſuetudinemque conſpicuum eſſe. Ad eum modum, & de amicis dicimus. Is illum prorſus indutus eſt, multã dilectionem, irremiſſomque conuictum ſignificantes. Indutus ſiquidem, id eſſe videtur quod indutus eſt. Appareat itaque in nobis vndiq; Chriſtus, & quomodò apparebit? ſi quæ illius ſunt feceris. Quid verò ille fecit? *Filius, (inquit,) hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* Iſtud tu quoq; æmulare. Si quando cibus ſumendus fuit, hordeaceis panibus vſus eſt. Si peregrinãdum illi fuit, nuſquam equi, nuſquam iumenta, ſed tantùm itineris pedeſtris cõfecit, vt fatigaretur etiam. Dormiendum ſi quando fuit, ſuper puluinari in prora nauigij iacuit. Accumbendum fuit, in fœno proſterni iuſſit. Veſtimenta verò erant tenuia. Sæpè numero & ſolus conuerſatus eſt, neminem ſecum ducens. Deinde & quantum ad Crucem, quantumque ad conuicia pertinet, & omnia illius in ſumma perdiſcens, æmulare. Ita ſcilicet Chriſtum indutus es, ſi carnis curam ad concupiſcentias non feceris.] Plenè & egregiè hoc Chriſtiani per Chriſtum indumentum, perſequitur Ioannes Heſſelius in probatione veritatis Euchariſtiæ c. 42.

Felices qui hoc indumentũ ſeruauerint in perpetuum. Infelices qui eo abiecto, circumdare ſibi pannos veteres quos ſapienter exuerãt, induxerint in animũ. Sapiẽtiſſima eſt Gregorij Nyſſeni commentatio hom. 11. in Cant. quam appono & cõcludo. [Veteri ergo exuto homine, & ablato cordis inuolucro, Verbo aperuit aditum, quod ingreſſa, indumentum ſibi facit anima, conuenienter expoſitioni Apoſtoli, qui iubet exuto pannoſo hominis indumẽto, induere nouã tunicam, quæ ſecundùm Deum eſt creata in ſanctitate & iuſtitia. Ieſum autẽ dicit indumẽtum. Sponſæ autẽ proceſſio quòd quam exuit nõ ſit rurſus acceptura tunicam; ſed contenta ſit vna tunica, congruenter Legi datæ diſcipulis, quam per regenerationẽ renouata induit anima; confirmat conuenienter ei quod dixit Verbum; nõ oportere eos qui ſemel diuino ſanguine ſunt ornati, peccati tunicam induere, ſed vnam ſolam innocentiæ, ne duas cõtrarias inter ſe inuicẽ coniunctas habeant tunicas. Quæ eſt enim ſocietas obſcuræ & tenebroſæ tunicæ, cum luminoſa, expertéque materiæ? Non ſolùm autem Lex hoc iubet, nõ oportere habere duas tunicas, ſed nec nouũ pãnum veteri veſtimento aſſuere; ne eius qui hoc induit, maior ſit deformitas ac turpitudo: cum neque maneat id quod eſt aſſutum, & veteris ſit figura deterior: adeò vt ex eo aperta ſit deformitas. Propterea dicit, *Exui tunicam, quomodo induam eam?* Quis cum vel ipſo ſole clariorẽ Domini aſpexerit tunicam contextam per puritatem, & incorruptionem, qualem oſtendit in Transfiguratione in monte, mendiconem veſtẽ pannoſam lubenter induerit, cuiuſmodi eſt fornicatoris ſicut dicit Prouerbium.]

CAPVT IV.

Verbum Calceatum.

274. Seorſim à veſtibus cæteris, ſpectandus eſt calceus. Nam plerique nudipedes cenſentur nihilominus veſtiti. Cuius rei argumentũ ſuppeditat ipſe Chriſtus. Eius enim veſtimenta, ſæpè in Euangelijs produntur, & tamen ſine calceis ac nudipedes de multorũ ſẽtẽtia ſuo loco inferiùs diſcutienda inceſſit. Chriſtianos quoque olim excalceatos fuiſſe, produnt illa Luciani in Philopatore Chriſtianũ deſcribentis. [Pallium putre, ſine calceis, & tegmine capitis, incedens detonſa coma.] Sicut tamẽ pedes queîs aptantur calcei, ſubnectuntur alijs membris quibus circumdantur veſtimenta; ita non immeritò Verbi calceatio, eiuſdem conueſtitioni ſubnectetur. Continet enim hæc quoque allegoria inſigne incarnationis, & illuſtre emblema myſterij, in quo exornando verſamur.

Humanitas Chriſti, calceamentum Verbi.

Inprimis verò non defuit, qui diceret, hunc eſſe calcaneum ſiue (vt ipſe expoſuit) *pedem calceatum* cui ſerpens inſidiaturus dicitur Geneſ. 3. Verùm tametſi calcaneus de Chriſti carne aut etiam de Chriſto ab aliquibus & Patribus & tractatoribus ſit intellectus; ea tamen *calcanei* acceptio pro pede calceato, Metonymiam continet admodùm inuſitatam, nec Patribus quod ſciam probatam. Imo

Rupertus Cant.7.ad morſum Euæ calcaneum à ſerpente notat,quia nudus erat: Non igitur nomine calcanei,pes calceatus ſignatur.Atque ita et loco Geneſeos,nihil ad rem præſentem faciens,inædificari poteſt.

275.Non deſunt tamen concepta loca,quibus Chriſti humanitas cum calceamento Verbi componitur. Sic enim S.Baſilius in Pſal.59. exponens illud,*In Idumeam extendam calceamentum meum*,ita habet.[Diuinitatis calceamentum eſt,caro Deum ferens per quam deſcendit ad homines.] Plenè ibidem S.Bruno,tribuens Chriſto verba Pſalmi relata, & exponens ea hac paraphraſi. [Per hoc acquiram mihi Gentilem populum,quia in Idumeam extendã calceamentum meum; id eſt,in notitiam Idumeæ, Gentilis populi,ſcilicet,extendam notitiam calceamẽti mei, id eſt, humanitatis meæ: vt me qui Deus eram , hominem eſſe factum pro totius mundi ſalute cognoſcens,mihi ſpontanea ſubijciatur.Calceamentum autẽ ex pellibus mortuorum animaliũ conficitur; ideoque pro humanitate Chriſti ponitur,quæ per multas tribulationes,ad vltimũ paſſione Crucis mortificata eſt.Vnde Ioannes Baptiſta. *Poſt me* temporaliter *venit vir*,Chriſtus ſcilicet,*qui ante me factus eſt*, ſecundùm humanitatem,non temporaliter ſed dignitate. Quod eſt dicere:Qui factus eſt dignior me,cum ſit poſterior tẽpore,ſecundum quod homo.Corrigiã calceamenti eius non ſum dignus ſoluere,id eſt minimã particulã myſteriorũ eius humanitatis nõ ſum dignus explicare.Quod eſt dicere.Nec etiã dignus ſum,& ſufficiens, ad explicandum aliquod minimũ ſecretum eius humanitatis,nedum aperire ſufficiam myſteria ineffabilia eius diuinitatis:Corrigia verò quia minima pars eſt calceamenti, pro minima parte myſteriorum humanitatis Chriſti,iure ponitur. Vel ſic,non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamenti eius,id eſt quæſtionẽ humanitatis eius: hoc ſcilicet quod à quibuſdã quæritur,qualiter ille qui Deus erat, homo ſit effectus.Quæſtio quoq; cõueniẽter corrigia dicitur:quia ſicut corrigia nectit calceamẽtũ,ſic & quæſtio ligat illud vnde ſit.] Vides quàm variè hic autor Verbũ agnoſcat humanitate fuiſſe calceatum. Adiungo paucos alios idẽ opinatos.

S.Ambroſius ſerm.17.in Pſalmum 118 v.5. [Per femur inſigne generationis agnoſcimus , iuxta illud *Accingere gladium tuum , circum femur , potentiſſimè* ;quo ſignificatur quod Filius Dei cum ſemetipſum exinaniſſet,Verbi ſit accinctus diuinitate,& generatione calceatus humana prodierit ex Virgine , omnibus daturus ſalutem.]

Bleſenſis ſerm.1.[Miſſus à Patre ad oues Iſraël,quæ perierant,legatus; Datæ ſunt ei quinque regiones,vt in ſingulis proprio fungeretur legationis officio.Regiones verò illas ſic determinare poſſumus: vterum Virginis, medium orbis,patibulũ Crucis,domũ fortis, extrema maris. In prima regione calceauit ſe; circumligauit ſibi ligaturam calceamentorum ſuorum,(cuius explanationis ſe nõ eſſe dignum Baptiſta confeſſus eſt,) viſibiliter ad nos egredi volens tanquam ſponſus de thalamo ſuo.]

Alanus Cant.7.quẽ Delrius ibi in interpretatione mixta deſcripſit ad ea verba,*Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia Principis*,de æterna ſapientia eum locum interpretans,eius calceamenta in quibus pulchritudinem greſſuum celebrat Scriptura , ait eſſe carnem Domini. [Per calceamenta (inquit)figuratur incarnatio diuina.Calceamentũ enim ſolet fieri de pelle mortui animalis,nec tota pellis cedit in calceamentũ hominis,ſed potiùs pars pellis. Humana autẽ natura mortificata erat per pœnas & culpã.Hanc pellẽ humanæ pœnæ,aſſumpſit Chriſtus,quantũ ad humanæ naturæ circumſtantiam: ſed non totam,quia ita aſſumpſit pœnã,quod non culpam. Sic ergo quaſi calceamentum applicuit , quando humanã naturam aſſumpſit.] Ad eundem locum non pauci idem dixerunt.

Petrus Damiani ſerm.60. qui eſt in vigilia natiuitatis Domini; poſt deſcriptos ſeptem riuos fluminis Ægypti, ſic exclamat. [O flumen malum, riui peſſimi , riui exterminantes! Hac nocte Dominus eos calceatus tranſiuit, cum in virginali ſubſtantia purã carnem,& omnium prætaxatione peſtium immunẽ accepit,illo calceamento calceatus,quod in Idumæam extendit,cuius corrigiam ſoluere non potuit magnus ille Baptiſta. *Miſit de ſummo* Filium ſuum,*& accepit me* in vtero Virginis , & ſic tandem *aſſumpſit me de aquis multis*.]

276.Sed nihil frequentius,quàm vt Chriſti humanitas verbi calceamentũ appelletur,ab ijs qui illud Baptiſtæ de Chriſto reſponſum tractant.Nõ ſum dignus vt ſoluã eius corrigiam calceamenti.Quò etiã aliquos ex prædictis Patribus aliò licet intẽtis,obiter reſpexiſſe vidimus.Ita planè illud Baptiſtæ reſponſũ accepit S.Gregor.hom.7.in Euãg. Quis neſciat(inquit) quod calceamẽta ex mortuis animalibus fiunt?incarnatus verò Dominus,veniẽs,quaſi calceatus apparuit:quia in diuinitate ſua,morticina noſtræ corruptionis aſſumpſit.Vnde etiam per Prophetã dicit:*In Idumæam extendam calceamentũ meũ* Per Idumæã quippe Gentilitas,per calceamẽtũ verò aſſumpta mortalitas deſignatur.In Idumæã ergo Dominus calceamentũ ſuũ ſe extendere aſſerit:quia dum per carnẽ Gentibus innotuit,quaſi calceata ad nos Diuinitas venit.] Tum pleraque addit,quibus propoſitũ reſponſi Baptiſtæ ſenſum,cõfirmet ac illuſtret. Adduxi in eam rẽ ſect. ſuperiori,c.2.Bernard. Ambroſium & Nazianzenũ.Et addendus eſt Origenes tom. 8.in Ioan.vbi ſic ait. [Ioannes oſtẽdere volens quanto inferior eſſet Chriſti magnitudine, ne quis de ſe cogitaret aliquid ſupra id, quod videt,aut audit à ſemetipſo , dicit etiam illud:*Non ſum ego dignus,vt ſoluam eius corrigiam calceamenti*;illud innuens,ſe minimè idoneum eſſe,qui de ipſius Chriſti incorporatione,rationem, quæ veluti ligata eſt,& occulta nõ intelligẽtibus ſoluat , explicetq; dignũ aliquid dicendo de tanto aduentu in tantã breuitatẽ contracto.]

Quare ſuppoſita ex his,accommodatione calceamenti ad humanitatem reſpectu Verbi, inquirenda eſt accommodationis illius ratio , addendumque aliquid de huius calceamenti ad pedem appreſſione per corrigiam.

Calcei materia , ſtructura , & finis.

277.Cauſæ cur humanitas calceus Verbi appelletur,repetendæ ſunt ex analogia humanitatis ad calceum , quæ ex multis capitibus duci poteſt.Nõnulla proponit Lodou. Fidelis lib.2.de militia ſpirituali c.17. Ego ea ex Patribus promam & illuſtrabo. Inprimis calceus pedem includit, & obuoluit. Quanquam Iudæorum calcei,ſupernè patebant magna ex parte:ſic enim eorum caliga eſt accipienda: ea obuolutione & concluſione,pes obligatur & vincitur,ac aliquatenus irretitur,ita vt nõ ſit expeditus ac liber: vt propterea apud Stobæum,Muſonius Philoſophus, calceationem tanquam pedis impeditionẽ,vitandam eſſe conetur perſuadere , eo præter cætera argumento, quod athletæ & curſores , ad expeditionem pedum,excalceati procederent. Quæ etiam cauſa eſt cur Clemens Alex. 2.pedago. cap.11. autor ſit omnibus,vt calceos abijciant, & nudipedes incedere aſſueſcant.Præterea illa pedis per calceum incluſione & obuolutione efficitur , vt quæ incommoda à luto , à ſpinis ac tribulis,à muricibus pedem male habitura fuiſſent,calceis excepta,ad pedem minimè pertingerent.In calceum incurrunt calor & frigus,aliaque externa à cæli iniurijs damna:vt propterea, myſticè calceus pro tutela plerumq; ſumatur. Notauitq; Naz. orat. 42. hac ex cauſa cum ſanctã terrã calcanti Moſi dicatur *Solue calceamentum*,è cõtrario exeuntibus de Ægypto,quia per tribulos incedendum erat , mandetur calceatio. Suffragatur Hieronymus epiſt.146. exponens calceamẽtum datum filio prodigo reduci, iuſſu patris. A pede motum accipit calceus , eique ſic coaptatur & conformatur,vt poſſit quaſi coriaceus pes haberi , ſitque cum eo vnum quid, vt propterea plurima quæ de calceo & pede dicũtur,non ſeiunctim de pede,aut ſeiunctim de calceo , ſed coniunctim de vtroque dicãtur: vt cum quis pedes iubetur attollere,aut remouere,vel eo aut alio loco figere,quæ æquè in pedẽ obuolutũ,quàm in calceum obuoluentem cadunt. Tandẽ calceus eſt inſtrumentũ viatoriũ. Cæteris

quippe

quippe incommodis pedum , haud ægrè alia ratione proſpiceretur. v.g. non foret difficile fomentum aliud arcendo frigori curare. Quare directè ac per ſe primò , calceorum vſus eſt ad viam capeſſendam.

Quadrant humanitati per ordinem ad Verbum.

278. Hæc omnia in Chriſti humanitatem ad Verbum comparatam cadunt belliſſimè. Ac primùm, hic calceus Verbum abſcondit & occulit , vt meritò apud Iſaiam c.45. Deus in carne, dicatur *Deus abſconditus*. Septuag. habent; *verè tu es Deus, & neſciebamus*. Quod ſcilicet obuoluente & occulente carne, abditum Verbum nō appareret. Propterea medius ſtetit, quē neſciebant: quanquam non vſque adeò hoc calceamentum diuinitatem obtexit, vt nulla ratione proderetur. Erat enim hic calceus vt Iudaica caliga , apertus supernè, ſaltem ex parte vt videre eſt in Icone calcei Honorij primi exhibita ab Angelo Rocca opuſc. de imaginibus S.Gregorij , eiuſque parentum. Idipſum exprimere cenſeri meritò poteſt , Pontificum ſolemniter celebrantium , calceamentum supernè patens: Eſt enim hoc calceamentum , vt Innoc.3.l.1. de myſterijs Miſſæ c.34. piè diſſerit, calceatæ propter nos diuinitatis Symbolum : atque ita Deitatem obductam ſignat , vt tamen quod c.35. addit Innocentius, per hoc calceamentum innoteſcat. Nam opera quæ in carne Chriſtus eſt operatus , diuinitati eius atteſtabantur. Quod notatum dicebam ea calcei Pontificij apertione ſurſum verſus , adinſtar Iudaicæ caligæ quæ erat calcei genus , vt fusè verſat Iulius Nigronius diſſertatione quam ſuis horis ſubſeciuis intexuit Lælius Biſciola t.1. *in fine*. Confirmat eandem caligæ notionem Angelus Rocca ſuprà , exponens imaginem Gordiani Patris S.Gregorij , nec non interpretes Actorum ad ea Angeli verba , *calcea te caligas tuas*. Quanquam Iuo Carnotenſis ſerm. de myſterijs indumentorum Pontificalium , & Fulbertus item Carnotenſis Præſul epiſt. 63. aliter exponunt eam Pontificij calcei ſurſum verſus apertionem ; accommodantque ad deſignandam eius erga cæleſtia erectam & intentam mentem, à terrenis planè auulſam. Eoque ferè modo S.Aug. l.2. de conſenſu Euang. c.30. interpretatur euangelicum calceamentum , quo neque pes tectus ſit , neque nudus ad terram.

Iam quod ſordes pedi affricandas , & offenſacula pedem inter incedendum violatura , in calceos incurrere dicebam illæſo pede , eò pertinet vt agnoſcamus, Verbum in ſeipſo vſquequaque nitens ac mundum perſtare , nec inquinari vel ſordere ijs ſordibus quæ naturam noſtram luteam affectamur , quod frequentiſſimè aduerſus Marcionem, puriſſimæ diuinæ actualitati à carnis ſordibus malè timentem , vrgent Patres. Quanquam non fuerunt hæ veræ ſordes , quas ab humanitate quoque abeſſe par fuit : vt propterea S.Ambroſ. ſerm.17. in Pſal.118.v.5. neget Chriſto dictum *ſolue calceamenta* , [vtamur ergo , (inquit,) corpore tanquam calceamento ad inferioris opera virtutis ; ad miniſterium , non ad præcipitium ; ad obſequium nōn ad delectationem ; ad obedientiam non ad diſſenſionem ; & in via ſapientiæ veſtigium collocemus , ne greſſus noſtros vis torrentis aliqua concludat. Ideo ad Moſem dictum eſt , *ſolue calceamentum*. Dictum eſt & ad Ieſum Naue. De Chriſto autem dictum non eſt , ſed magis ſcriptum eſt , dicente Baptiſta : *Poſt me venit vir , cuius non ſum dignus calceamenta portare*. Quia illi bene admonentur vt ſoluant calceamentum ſuum , qui ſine peccato eſſe non poterant. Hic autem non ſolùm calceamentum non ſoluit, ſed etiam calceamenta aliorum abſoluit ; quia non ſolùm corpus ſuum à peccatis immune ſeruauit , ſed etiam omnium dedit indulgentiam peccatorum.] Cum igitur illimis & à ſordibus noſtris pura fuerit Chriſti humanitas , multò magis Verbum diuinum. Similiterque non compungitur vel configitur diuinitas aculeis dolorum , quos caro excipit non ſecùs ac calceus indemnem à ſpinis ac tribulis pedem præſtat, ipſe transfixus. Quo nonnulli Patres ſuperiùs adducti accommodant ignem rubo applicitum , nec conſumentem : quia diuinitas carnem à paſſione non excluſit citra læſionem vllam ſuam , beneque ſpinis & igni conuenit. Ea quidem fuit , (vt dicebam ,) carnis & Verbi coniunctio vt (quod de pede & calceo præmiſi,) velut vnum computarentur : & quæ de carne dicuntur , ob ſuppoſiti identitatem , de Deitate quoque in concreto enunciarentur ; vnde Deum paſſum, mortuum ac ſepultum , dicimus : ſed ipſa in ſe diuinitas , illæſa & ab his omnibus libera manſit. Tantùm paſſus eſt , & mortuus , ac ſepultus , in carne ſua Deus.

Tandem quod vſum calcei primarium ac directum, eſſe dicebam ad viam conficiendam , optimè omnino in hanc rem cadit. Neque enim Verbo ad aliud quippiā neceſſaria vel opportuna fuit caro, quàm vt eſſet viator, & pro nobis viæ huius iter aſperum ac laborioſum decurreret. Quare priuſquàm itineri ſe accingeret Deus, cum eſſet in ſinu Patris, calceari non indiguit : Cum autem quaſi colonus futurus eſſet in terra, & quaſi viator declinans ad manendum, calceari eum par fuit.

Item ſignificata calcei : ac primùm libertas.

279. Videor vtcunque aperuiſſe , cauſas humanæ Chriſti naturæ cum calceamento Verbi collatæ, ex materia , ſtructura , & fine calceamenti. Iuuat tamen vt res tanta pleniùs ac dilucidiùs innoteſcat , aliunde id confirmare : nempe ex moralibus effectibus humanitatis Chriſti , qui tales ſunt , vt eorum Symbolum aptiſſimum, ſit calceamentum. Quæ erit amœna quam initio recepi , huius veritatis manifeſtatio, multiplicis doctrinæ ſacræ obſeruatione, tanquam decerptis hinc inde floribus , exornanda. Eſt igitur calceamentum, libertatis ac dominij Symbolum , itemque compoſitionis ac eidem adiunctarum acceſſionum puta compoſitionem conſequentis mortalitatis , cum phyſicæ tum moralis: hoc eſt peccati ac moralium defectuum. Hæc omnia comprobare , & carni Chriſti Verbum calceanti accommodare, non erit operoſum.

Calceos aiebam , libertatis eſſe Symbolum. Hoc à contrario ex c.20. Iſaiæ, poſſumus colligere. Ibi enim in ſignum captiuitatis conſecuturæ Iſaiæ iubetur calceamenta de pedibus tollere, & incedere excalceatus. Simile argumentum huius rei , habetur ex eo quod Michael de Palacio enarrat in c.19. Ioannis , exponens piatum mulierum fletum pro Chriſto ad crucifixionem abeunte , affirmat Iudæos vbiuis ob Chriſti necem iugo aſperrimæ captiuitatis premi. [Vnde (inquit ,) in Africa calceorum vſum illis non permittunt Sarraceni, niſi ſint Regis aut militum quæſtores. Et quando illis tranſeundum eſt per domum Regiam, excalceari illis incumbit calceos , ſi qui eos habent, & pedibus nudis viam calcare , vbi ſita eſt Regia domus.] Apud Romanos idem viguit vſus. Vnde quia mancipia quæ exponebantur venalia , nudis pedibus, iiſque gypſo ſiue creta conſperſis proſtabant ; perinde erat , mancipium aut captiuum, ac hominem pedibus albis, vel gypſatis aut cretatis dicere. Hinc eſt illud apud Iuuenalem Saty.1.

Nuper in hanc vrbem, pedibus qui venerat albis.

280. Hoc eſt mancipium. [Creta enim viliſſima (inquit Plinius l.35.c.17.) pedes venalium trans mare aduectorum denotare, inſtituerunt maiores.] Vbi ex Tibullo & Ouidio, gypſatos pedes memorat Dalechampius. Et pulchrè Perſius, ambitionem eorum qui ſeruiliter decreſcebant, & ad omnia indigna vt ad honores ereperent, ignauè ac mancipiorum in morem demittebantur, vocat *cretatam*, cum ait Saty.5.

Ius habet ille ſui, Palpo quem ducit hiantem
Cretata ambitio?

Erat ergo ſeruitutis & deperditæ libertatis argumentum excalceatio. Atque adeò è contrario, calceus Symbolum eſt libertatis: vt propterea Exodi 12. filij Iſrael de ferrea Ægypti fornace euadentes, comedenteſque agnum, tranſeuntes in libertatem, iuberentur calceamenta habere in pedibus.

Meritiſſimò itaque ſanctiſſima Chriſti Domini humanitas, *calceamentum* dicta eſt, tanquam & in ſe liberrima, nulliqùe vnquam peccato, quo ſola vera ſeruitus infertur obnoxia, & libertatis noſtræ vindex. Aſſerti enim per eam ſumus in libertatem à triplici teterrima captiuitate, ac duriſſima ſeruitute: nempe Legis, quam Apoſtolus *iugum ſeruitutis* nominauit peccati, & Sathanæ; noſque aptauit ad plenam libertatem gloriæ filiorum Dei, in altera tantum vita conſummandam quibus omnibus titulis, liberti Chriſti dicimur ab Apoſtolo 1. Cor. 7. quem prudentiſſimè locutum, obſeruat S. Ambroſ. l.1. de Iacob. c.3. eò quòd non liberos ſimpliciter, ſed libertos nos appellans, fontem libertatis noſtræ, vnde manauit libertas illa noſtra inſinuauerit.

Nec non poteſtas, atque dominium.

281. Quia verò libertas & eſt dominium ſuæ voluntatis, & fundat dominium expeditum in alia, vt D.Thomas rectè diſſerit, meritò calceamentum quod libertatis Symbolum eſſe diximus, dominij quoque & poteſtatis eſt nota. Vulgatus locus eſt Pſal. 59. quo Dauid ſuam de Idumæis victoriam, & dominium quo eos preſſurus erat, verbis illis expreſſit, *in Idumæam extendam calceamentum meum.* Ipſe Dauid vt ſe regno cedere & abdicare dominium in populum Dei (quantum in ipſo erat,) ſignificaret, fugiens à facie Abſalon, nudis pedibus & excalceatus inceſſit; vt interpretatur Feuard. in c.4. Ruth. Ex quo item loco egregium in hanc rem teſtimonium à priſco Iudæorum vſu petere licet. Sic enim ibi deſcribitur ceſſio iuris, in bona & vxorem Mahalon. *His erat mos antiquitùs in Iſrael inter propinquos, vt ſi quando alter alteri ſuo iure cedebat, vt eſſet firma conceſſio; ſoluebat homo calceamentum ſuum, & dabat proximo ſuo. Hoc erat teſtimonium ceſſionis in Iſrael.* Et ſpecialiter de ceſſione iuris in vxorem fratris abſque liberis defuncti, per excalceationem facienda, præceptum fertur Deuter.25. vbi additur, nomen domus illius, poſtea fuiſſe, *domum diſcalceati.* Sicut igitur excalceatio ceſſionem dominij aut poteſtatis, ita calceatio dominij comparationem denotat, aut eſt retentæ poteſtatis argumentum. Quo ſpectat, quod de ſtrabe inſigni narrat Iuſtus Lipſius l.2. exemplo. polit. c.16. Rahus (nomen eſt proprium Arabis aut Turcæ,) cum in Marochienſi agro ab irruentibus ex improuiſo Luſitanis vxore & bonis ſpoliatus eſſet, vxori ante arcem qua ſe maritus abdiderat abductæ, ignauiam ac perfidiam exprobranti, calceum illicò ſuum abiecit; quaſi recuperandæ coniugalis poteſtatis teſſeram; moxque fidem datam liberaturus, copiolis ſuis raptim collectis, inſiluit in Luſitanos tam generosè ac fortiter, vt victores vinceret, & prædam opimam, vxoremque inprimis, (vt fidem iacto calceo dederat,) reduceret domum. Liquet ergo, calceamentum dominij parti, aut reſtitutæ poteſtatis, eſſe Symbolum.

Nihil aptius ad ſignandum effectum carnis Verbo adiunctæ. Idcirco enim calceata eo modo eſt Diuinitas, vt tyrannus qui in hominem ſibi nullo iure arrogarat poteſtatem, deijceretur; & diuina in hominem, perque eum in orbem dominatio, velut olæſa ab huius mundi principe, eo potenter deiecto, repararetur; omnibus in ſuam priſtinam diſpoſitionem reſtitutis. Quare per hoc myſterium, iniqua prorſus alienatio qua homo ſeſe Deo ſubductum teterrimo hoſti mancipaeat, reſciſſa eſt; & diſſoluto ære alieno quo peſſimè ac improuidiſſimè grauati & ſeruituti addicti iacebamus, excuſſimus iugum poteſtatis alienæ, & ad lene ac leue veri Domini ac Dei noſtri iugum reuenimus; felices ſi nunquam illud excutiamus. Per Deum certè non ſtabit. Nam adeò potenter ac validè contriuit ſceptrum dominantium, & impiorum virgam, malleumque vniuerſæ terræ, vt nunquam reparationem ſperare poſſint. Gratulabatur hoc Iſaias c. 26. alloquens ſuauiſſimè Dominum, verbis illis. *Domine Deus noſter, poſſederunt nos Domini abſque te: Tantum in te recordemur nominis tui. Morientes non viuant; Gigantes non reſurgant*, hoc propter voluntatis noſtræ vertiginem, qua poſſunt reſtitui in integrum *propterea viſitaſti & contriuiſti eos, & perdidiſti omnem memoriam eorum.*

Tandem compoſitio atque mortalitas.

282. Addebam tertio loco, calceum eſſe compoſitionis ac mortis & mutabilitatis Symbolum. Sanè S. Dionyſius c.15. cœl. Hier. cauſam exponens cur Angeli per ſacros ſcriptores & pictores, excalceati & nudipedes exhibeantur, ſic philoſophatur. [Quod nudi & diſcalceati deſcribuntur ſancti Angeli, hoc ſignat, quod liberi & abſoluti, ac expediti, atque exterioris omnis adiectionis labe ſint puri, & ad diuinæ ſimplicitatis ſimilitudinem pro viribus tendant.] En nuditatem pedum in argumentum ſimplicitatis: Ac proinde calceatio, argumentum eſt compoſitionis. Hanc verò ſequitur mutabilitas, vt eſt perſpicuum ex Nazianzeno & Damaſceno, alibi adductis: confirmatque Romanorum vſus, quos lunulas in calceis geſtaſſe, vt humanæ mutabilitatis admonerentur, obſeruat Plutarchus. Et ex eo Paſchalius de coronis lib.9.c.20 At quia mutabilitas damno ſummo noſtro in profundendis mortuis operibus proditur, idcirco calceatio, eam quoque mortuorũ operum profuſionẽ præfert, conferente ad id non parum calceamenti materia; Quod Origenes hom. vnica in librum Regum, ac D. Auguſtinus ſerm. 42. de Sanctis obſeruant, exponentes interdictum Chriſti de calceamentis non ferendis. [Calceamenta (inquit Auguſtinus) quibus vtimur, coria mortuorum ſunt, nobis tegmina pedum. Per hoc ergo iubemur renunciare mortuis operibus. Hoc in figura Moſes admonebatur, quando ei Dominus loquens, ait: *Solue calceamenta de pedibus tuis; locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Ad eandem mentem Nyſſenus orat 11. in Cant. hæc habet. [Non rurſus admittit, pedes qui gradiantur in paſſibus terrenæ cogitationis. *Laui enim,* (inquit) *pedes meos quomodò inquinabo eos?* Neque enim Moſes cum iuſſu diuino liberaſſet pedes, à mortuo pellium indumento, quando terram aſcendit ſanctam, & illuminatam, narratus eſt rurſus pedes induiſſe calceis. Neque quando veſtem ſacerdotalem, congruenter figuræ quæ oſtenſa fuit in monte, affabrè eſt fabricatus, auri & purpuræ, & byſſi, & hyacinthi, & cocci in textura contemperatis ſplendoribus, vt refulgeret pul-

Digitized by Google

pulchritudo commixta ex omnibus, vllum ornamentum fabricatus eſt pedibus : ſed ſacerdotalis pedis erat ornamentum, eſſe nudum, & liberum ab omni indumento. Oportet enim ſacerdotem, ſemper ingredi ſuper terram, ſuper quam non fas eſt ingredi cum pellibus mortuis. Et ideo Dominus quoque Diſcipulis interdicit calceis, quando eos iubet non ire in viam gentium, ſed ad terram ſanctam accedere. Sanctam autem viam omnino non intelligit, per quam iubentur currere Diſcipuli, qui non didicit ab eo, qui dicit; *Ego ſum via*, quam non licet tangere eum, qui hominis mortui non ſoluit indumentum.] Non diſſimiliter Nazianzenus orat. 42. & Chriſti ad Diſcipulos, & Dei ad Moſem mandatum de calceamentis abijciendis exponit. [Iam (inquit) qui terram ſanctam ac diuinis veſtigijs impreſſam contacturus eſt, calceamenta ſoluat; quemadmodum & Moſes ille in monte, vt nihil mortuum ferat, nec inter Deum atque homines intermedium. Conſimili modo ſi quis Diſcipulus ad prædicandum Euangelium mittitur, frugalitati ac ſimplicitati ſtudeat: quippe quem, præter id quod nec æs, nec baculum, nec duplicem tunicam habeat, etiam nudis pedibus iter facere oporteat, vt pulchri pedes euangelizantium pacem; atque omne bonum appareant.]

Hinc manauit vſus apud Hebræos, loca ſancta ſubeundi nudis pedibus, vt Lyranus ad c. 3. Exodi his verbis refert. [Modus erat antiquorum, & ſpecialiter Hebræorum, nõ ingredi ſancta loca pedibus calceatis. Et inde eſt quod Sarraceni, nõ audent intrare locum orationis niſi diſcalceati.] Quod antiquos idipſum ſeruaſſe, ait Lyranus, Confirmat his verbis S. Cyrillus l. 2. de Ador. cum dixiſſet iuſſum Moſem reliquias corruptionis ac mortalitatis, calceamentis denotatas, abijcere. [Id (inquit) à Gentilium conſuetudine, diuinus ille Moſes didicerat. Neque enim hi templa adibant pedes induti calceis, exanimatorum animantium pelle confectis. Id enim eorum legibus inter immunditiæ genera recenſebatur.] Specialiter autem id curaſſe Hebræos, vt Lyranus itidem affirmabat, inde quoque oſtenditur; quod in deſcriptione templi quam exhibet Arias Montanus l. de fabrica templi, notatur locus in quo ſacerdotes, rigentes pedes calefacturi, ventitabant. Sacrificantes item ſacerdotes, nudipedes erant, vt liquet ex c. 30. Exodi. Hæc ſanctorum hominum aut ſancta frequentantium excalceatio, eam quam dixi mortuorum operum, compoſitionem noſtram conſequentium, abiectionem ſignabat. Neque enim Deo in antiqua, vel Chriſto in noua lege, curæ fuit de materialibus calceis abijciendis, vt notauit S. Auguſtinus ſerm. 42. de Sanctis; ex eo quod Chriſtus ipſe, calceatus incederet. Ferè tamen priſci Monachi, vt quod moribus enitebantur præſtare, externo habitu præferrent, calceamenta refugiebant, vt habetur ex Nazianzeno orat. 1. de pace vbi inter Monachorum exercitia, numerat pedes nudos; itemque ex Hieronymo, qui Iouiniano poſt nudipedalia ante apoſtaſiam, non calceos modò, ſed & ornatos calceos exprobrat, l. aduerſus eum 2. ad propoſitionem quartam. Diſertè item Caſſianus l. 1. de Inſtit. renuncian. cap. 10. Monachos Ægyptios calceamentis abſtinuiſſe teſtatur; (his inquam quæ ſimpliciter calceamenta, *ὑποδήματα* dicuntur;) caligis tantùm plantas muniuiſſe, & has quoque cum ad celebranda aut percipienda ſacra myſteria accederent abieciſſe ait; ſeruantes ad literam quod Moſi Exodi 3. & Duci populi Ioſue c. 5. de calceamentorum ſolutione præceptum legimus. Horum locorum craſſa intelligentia hæreſim peperit nudipedum, quam memorat Philaſtrius, & Auguſt. hæreſ. 68. Deus tamen, (vt dixi,) aliud quærebat, & abiectionem morticinorum, ac expeditionem à rebus terrenis, & carnis cura, ſpectabat. Vnde quia cura carnis in deſiderijs, coniugium ſolet affectari, & implicantur pedes affectuum applicatione coniugij: frequenter S. Hieronymus, mandatum de abijciendis calceamentis vertit in adhortationem abſtinentiæ à coniugij fœdere, vt l. 1. in Iouinianum & Epiſtola 24. *in fine*, & pulchrè epiſt. 22. verbis illis. [Et Moſes, & Ieſus Naue, nudis in ſanctam terram pedibus iubentur incedere: & Diſcipuli ſine calceamentorum onere, & vinculis pellium, ad prædicationem noui Euangelij deſtinantur: & milites, veſtimentis Ieſu ſorte diuiſis: caligas non habuere quas tollerent, nec enim poterat habere Dominus, quod prohibuerat ſeruis.] Satis de mortuorum operum Symbolo, in calceamentis.

Hæc in Chriſti carnem Verbum calceantem, eatenus cadunt, quatenus Verbum ex ſe ſimpliciſſimum, acceſſu carnis venit in compoſitionem & ſtructuram diuini illius compoſiti ex Deitate & humanitate ſubſiſtentibus in vna Verbi perſona. Hoc Verbum, vita ipſa, mortalitatis noſtræ exuuijs circumdatum, & noſtris morticinis calceatum, morti in humanitate ſua obnoxium, euaſit; & reipſa in carne paſſum eſt, ac mortem ſubiuit, factum pro nobis peccatum: id eſt omnibus peccatis ac ſceleribus noſtris opertum; ita vt quamuis in ſe nitentiſſimum & ſanctiſſimum eſſet, tamen diſciplina pacis noſtræ ſuper illud fuerit, & peccata noſtra portauerit.

Quàm pretioſus Verbi calceus, humanitas.

283. En igitur Verbi calceamentum, ſi accuratè omnia penſamus, in ſpeciem vile & ignobile, at reipſa pretioſiſſimum, ſupra illos quos memorant antiquorum pretioſiſſimos calceos, aureos margaritis diſtinctos, C. Cæſaris ac Demetrij, item Antigoni filij aureos, & fæminarum aureis veluti donarijs collucentes ex Clemente Alexand. 2. pæd. c. 11. auro rurſus ac gemmis ornatos Diocletiani, & gemmatos Heliogabali & Caroli Magni, ac etiam aliorum, quorum cupientes de luto in peronibus emergere vniones, deſcribit Tertullianus de hab. mul. c. 7. & Plinius l. 9. c. 35. Calceos Deſpotæ deſcribit Codinus l. de offic. Conſtant. c. 3. [Bicolores coloris nimirum purpurei & albi, habentes ad latera & in vtroque calcaneo ſeu calce aquilas ex margaritis confectas, ſiue ſupra ipſos calceos quaſi de muſiuis pictos.] Supra hæc omnia pretioſum eſt Verbi calceamentum propoſitum, vt in ſequentibus demonſtrabo, agens de concurſu naturæ & gratiæ ad perfectionem illius. Sit ſanè in pleriſque mortalium, culpa illorum, calceamentum eorum vel iunceum quale olim Hiſpanorum apud Plinium l. 19. c. 2. vel ex arborum libris, quale Indorum apud Philoſtratum l. 2. c. 9. & particidarum qui Romæ plectebantur, ex Turnebo l. 13. aduerſ. c. 13. vel æreum aut ferreum, cuiuſmodi fuiſſe Empedoclis, habet Tertull. c. 5. de pallio, & de Aſer ſignificatur c. 33. Deuteron. vel ferreum candens, & ignitis clauis confixum, æmulum eius quo S. Baſiliſcus Martyr, (vt habent Eccleſiaſticæ tabulæ 22. Maij,) calceatus & excarnificatus eſt. Hoc de quo egimus Verbi calceamentum, omnibus virtutibus, (quarum ſingulas totidem eſſe animæ calceamenta, dixit S. Ambroſius ſerm. 17. in Pſal. 118.) eximiè exornatum eſt, & ſuprà cretatos illos calceos quorum Tertullianus meminit c. 4. de pallio, purum ac nitens. Vt in huius ſanè ſignificationem, recens eluti baptiſmi ſacro fonte, albos calceos pedibus inducerent, vt Rupertus l. 7. de diu. offi. c. 1. & Viceco. l. 5. de bapt. c. 18. ex antiquo Eccleſiæ vſu factum referunt.

Eoque etiam retulerim priſcum vſum, cuius mentio eſt apud Tertullianum l. de cor. mil. c. 3. nempè frontem crucis ſignaculo terendi ad calceatum, vt ſcilicet Deum pelle noſtra calceatum, & pro nobis mortuum in carne noſtra, meminiſſe iuuaret. Quamuis

inficias non ierim, illud inſuper ex conſequenti inde profectum, vt vanæ pleræque inter calceandum obſeruationes Chriſtiano indignæ, auerterentur: qualis eorum quos arguit S. Chryſoſt. hom. 25. ad pop. qui ex Alexandri imagine calceis appreſſa, bene ſibi ominabantur; aut eorum quos memorat Clem. Alex. 2. pædag. cap. 11. amatorias ſalutationes impreſſiſſe calceis; item eorum qui ſiniſtro pedi calceum dextrum immittere, vel è contrario, ducebant religioni; quo in genere Auguſtum ſupra modum fuiſſe ſuperſtitioſum, prodit Sueton. c. 52. & Plin. lib. 1. cap. 17. Nec non aliorum qui præſentiſſimum ad omnia venena remedium, cenſebant ſpuere in calceum dextrum, priuſquàm eo calcearentur, teſte Plinio l. 28. cap. 4. Fuerunt etiam qui redirent ad lectum, ſi inter ſe calceandum ſternutaſſent, vt S. Auguſtinus eſt autor, lib. 2. de doctr. Chriſt. cap. 20. Alij diſruptionem corrigiæ cum calcearentur, peſſimi ominis arbitrati, deſiſtebant à cœptis, vt eſt apud Tullium 2. de diuin. Et apud Gloſſam Iſaiæ 5. ad illa verba, *non rumpetur corrigia calceamenti eius.* His omnibus ineptijs, aut etiam peruerſitatibus, ſalutaris ſigni impreſſio mederi potuit. Sed vſurpatio vſus prædicti, etiam vbi aniles illæ nugæ locum non habebant, ritus illius finem quem propoſui, haud mediocriter firmant.

Verbum calceantis humanitatis corrigia.

284. Supereſt attingenda calceamenti noſtri corrigia. Hanc grauiſſimi Patres, diſertè produnt eſſe humanitatis Chriſti copulationem cum Verbo. Ita Gregorius Magnus hom. 7. in Euang. & Bernardus de conſid. c. 9. *in fine*: qui hanc corrigiam, fortem adeò ad ſtringendum Verbum eſſe ſtatuit, vt nec morte incidente vllatenus intercidi potuerit, etſi carne & anima abinuicem ſeparatis. Huc tamen reſpexiſſe Baptiſtam, cum ſe indignum profeſſus eſt corrigiam calceamenti Chriſti ſoluere, quod Bernardus conectat, non poſſum admittere. Quæ enim ea eſſet demiſſio, profiteri ſe indignum qui vnionem hypoſtaticam abrumperet? Commodiùs S. Gregorius, alluſum putat à Ioanne, ad vſum Hebræorum, ſoluendi calceamentum eius qui nollet propinqui viduam ſibi ex lege debitam ducere vxorem; vt perinde fuerit dicere Ioannem, *non ſum dignus corrigiam calceamenti eius ſoluere*; ac ſi dixiſſet, *non ſum dignus, ſponſam quæ ei debetur, mihi loco eius arrogare, neq; Meſſiam dicere*: Quam expoſitionem adhibet quoque S. Ambroſius l. 3. de fide cap. 5. & l. de bened. Patriarch. cap. 4. Quanquam ex cap. 4. Ruth, haberi videtur, eum qui ſoluebat calceamentum, fuiſſe illum qui tenuebat ſuperſtitem cognati vxorem ducere, non autem qui ducturus erat, vt Ambroſius & Gregorius videntur ſupponere; ex eo fortaſſis ad ita ſentiendum adducti, quod mulier ſic abiecta, cognati eam ducere recuſantis calceamentum ſoluebat, ex Deuter. c. 25. Commodiſſimè denique in rem noſtram idem Gregorius eodem loco, ſpectari putat à Baptiſta ligatoram myſterij, id eſt implexitatem vnionis hypoſtaticæ; quam enodare & expedire, ſupra vires ſuas eſſe agnoſcebat Ioannes. Quid verò mirum terreſtrem illum & corporatum Angelum, ad huius vnionis arcanum penitiſſimè perſpiciendum nequaquam peruaſiſſe, cum etiam Angeli in cœlo, (per ſuas quidem naturales vires, tametſi perſpicaciſſimas,) planè circa hoc cœcutiant?

Vſum doctrinæ de Verbo calceato ſuggerit Petrus Damiani ſerm. 60. monſtrans ſicut Verbum calceatum tranſiuit ſeptem riuos fluuij Ægypti iuxta Iſaiæ vaticinium c. 21. ita nobis aſſumenda eſſe calceamenta denſa & ſubtiliter cõſuta aquas excludentia, cuiuſmodi præſertim eſt calceus quem ſibi Verbum aptauit. Nos quoque aptemus eum nobis, vt calceati pedes in præparationem Euangelij pacis, ſecuri procedamus.

CAPVT V.

Verbum Inumbratum ac Tenebratum.

285. Videbor egiſſe incommodè, qui in lege noua, & plenitudinis per Chriſtum inuectæ tempore, vmbram cogitem atque perſonam. *Vmbram habuit lex futurorum bonorum*, teſte Apoſtolo Hebr. 10. & *exemplaria vmbraſq; cæleſtium*, vt c. 8. præmiſerat, Nimirum vt eſt apud S. Macarium hom. 32. [Quomodo corporis vmbra ortum habet ab ipſo corpore, carnis tamen officium implere nequit; nam alligare vulnera, eſcam præbere, vel loqui, non poteſt vmbra, etſi manat à corpore, præcedenſque declarat corporis præſentiam: eodem modo lex vetus, eſt vmbra noui Teſtamenti. Prænunciat autem vmbra veritatem, non tamen ſuppeditat ſpiritum. Non poterat enim Moſes carnem indutus penetrare cor, & auferre ſordida veſtimenta tenebrarum: ſed ſpiritus dũtaxat à ſpiritu, & ignis ab igne, tollit vim peruerſæ caliginis. Itaque circumciſio quæ vigebat in vmbra legis, innuit appropinquantem veram cordis circumciſionem; & baptiſma legis, eſt vmbra rerum verarum.] Huc reſpexiſſe Apoſtolum, cum dixit, in Chriſto corporaliter inhabitaſſe Deitatis plenitudinẽ, affirmat S. Auguſtinus 12. de Gen. ad lit. c. 7. his verbis. [Satis eſt ſcire, corporaliter aliquid vel propriè dici cum de corporibus agitur, vel etiam tranſlato vocabulo, ſicut dictum eſt, *quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*. Neque enim diuinitas corpus eſt, ſed quia Sacramenta veteris Teſtamenti appellat vmbras futuri, propter vmbrarum comparationem, corporaliter dixit habitare in Chriſto plenitudinem Diuinitatis, quod in illo impleantur omnia, quæ in illis vmbris figurata ſunt; ac ſic quodam modo vmbrarum illarum ipſe ſit corpus, hoc eſt, figurarum, & ſignificationum illarum ipſe ſit veritas.] Sed & Hieron. q. 10. ad Algaſ. Chriſtum dici *corpus*, ad diſtinctionem ab vmbris Iudaicis, affirmat. Videbor igitur, perperàm vmbras in legem gratiæ, & ipſum Chriſtum inducere.

Etiam in Lege noua, vmbræ complures.

286. Nihilominus eſſe etiam in lege gratiæ vmbras, argumento eſt, quod tantùm in cœlo aſpirare dies dicitur, & inclinari vmbra; id eſt amoueri iuxta Gilleberrum ſerm. 27. in Cant. Vnde hic, tametſi vmbræ minores ſunt quàm olim per hyemem veteris legis, tamen non prorſus nullæ ſunt: de quo latè & optimè S. Ambroſius 4. Hexaëm. c. 5. itemq; ſerm. 3. in Pſal. 118. ad illud *retribue ſeruo tuo*, ſic enim ait. [Hic in vmbra viuimus. Ergo iſta vita in corpore, vmbra eſt vitæ atque imago, non veritas. Denique in imagine ambulat homo, & in regione vmbræ mortis conſiſtimus. Sed ſi quis non ad terrena oculos mentis intendat, ſed ad ſpiritalia erigat, vt poſſit dicere, *ſpiritus, ante faciem noſtram Chriſtus Dominus*; dignus erit qui dicat: *in vmbra eius viuemus*. Chriſtus enim vita eſt; & ideò qui in vmbra Chriſti viuit, in vmbra vitæ eſt. Meritoque alibi dicit Sanctus Domini, *in vmbra alarum tuarum protege me*. Omnes ergo, etiam ſancti, in vmbra ſunt, quamdiu ſunt in corpore: non perfectè vident, ſed ex parte cognoſcunt. Ipſe Paulus ait; *ex parte enim cognoſcimus*. Ipſe vas electionis, cui Chriſtus oculos reddidit, & ſua illuminauit gratia, non facie ad faciem, ſed per ſpeculum videbat. Et Dauid reuelati oculos ſuos petit, vt remoueretur vmbra, quæ integrum oculorum impediebat obtutum. Regionem autẽ hanc, mortuorum eſſe quis dubitet, cum Sanctus ipſe dicat: *Placebo Domino in regione viuorum*. Quia perfectè hic placere nemo poteſt, vbi etiam ſi fieri poſſit vt ſua peccata non habeat, in ipſa tamen mortuorum regione

Digitized by Google

regione viuendo, purificatione indiget, quæ à contagione eum regionis huius abſoluat. In vmbra igitur hîc viuimus, & ideò in vmbra cuſtodimus verba Dei. Et vt exemplo vtamur, vtique ante eramus ſub vmbra legis, quando cuſtodiebamus homines ſabbata, quæ ſunt vmbra futurorum: ſicut hodieque Iudæi, qui verum ſabbatum non vident, qui exemplari & vmbræ ſeruiunt. Nos quoque ſecundùm Euangelium nunc viuentes, vmbrã ſequimur verborũ Dei. Nathanaël ſub arbore fici videtur; Dauid in vmbra alarum Domini Ieſu, ſperare ſe dicit; Zachæus in arborem Sycomori aſcendit, vt Chriſtum videret. Nobis quoque expandit manus ſuas Ieſus, vt totum mundum obumbraret. Quomodò non ſumus in vmbra, qui crucis eius protegimur velamento? quomodò non ſumus in vmbra, quos crucifixus à malignitate ſeculi, & corporis ardore defendit?]

Pulchrè item Bernardus ſerm. 48. in Cant. his præter cætera [*Sub vmbra eius quem deſideraueram ſedi.* Et Propheta: *Spiritus*, (inquit) *ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, in vmbra eius, viuemus inter gentes.* In vmbra, in gentibus; in luce, cum Angelis. In vmbra ſumus, quandiu per fidem ambulamus & non per ſpeciem. Et ideò iuſtus in vmbra, quia ex fide viuit. At qui viuit ex intellectu, beatus eſt: quia non in vmbra iam, ſed in lumine. Iuſtus erat Dauid, & ex fide viuebat, cum dicebat Deo; *Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua, & viuam*: ſciens ſucceſſurum fidei intellectum, intellectui reuelandum lumen vitæ, & luminis vitam. Priùs eſt venire ad vmbram, & ita ad id cuius vmbra eſt pertranſire; quoniam *niſi credideritis* (ait,) *non intelligetis.* Vides fidem, & vitam eſſe, & vitæ vmbram?] Et ſerm. in natiu. Deip. de Aquæductu. [Signanter de Chriſto Propheta loquitur, dicens: *Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, in vmbra eius viuemus inter gentes.* Nam inter cæleſtes quidem beatitudines, non in vmbra viuitur, ſed potiùs in ſplendore. *In ſplendoribus ſanctorum* (inquit) *ex vtero ante luciferum genui te.* Verum id quidem Pater: At Mater ſanè eundem ipſum in ſplendore non genuit, ſed in vmbra, nõ niſi ea tamen qua obumbrauit Altiſſimus. Meritò proinde canit Eccleſia, non illa quidem Eccleſia Sanctorum, quæ in excelſis & in ſplendore eſt; ſed quæ interim peregrinatur in terris. *Sub vmbra eius* (ait,) *quem deſideraueram, ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Lucem quippè meridianam vbi paſcit ſponſus, ſibi petierat indicari, ſed repreſſa eſt, & pro plenitudine luminis, vmbram; pro ſatietate interim, guſtum recepit. Denique non ait, *ſub vmbra eius quam deſideraueram*, ſed *ſub vmbra eius quem deſideraueram, ſedi.* Neque enim ipſius experierat vmbram, ſed ipſum profectò meridiem, lumen plenum de lumine pleno.] Non abſimilia Philippus Abbas lib. 3. in Cantica cap. 22.

Audi denique Origenem hom. 8. in Ioſue *ſub medium.* [Aduentus Chriſti vnus quidem in humilitate completus eſt, alius verò ſperatur in gloria. Et hic primus aduentus in carne, myſtico quodam ſermone in Scripturis ſanctis *vmbra eius* appellatur, ſicut & Hieremias Propheta denunciat dicens. *Spiritus vultus noſtri Chriſtus Dominus, cui nos diximus, in vmbra eius viuemus in gentibus.* Sed & Gabriel cum euangelizaret Mariam, de natiuitate eius, dicit, *Virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* Propter quod intelligimus, quàm plurima primo hoc aduentu eius adumbrari, quorum completio atque perfectio, in ſecundo conſummetur aduentu. Et Apoſtolus Paulus dicit, quia *reſuſcitauit nos cum eo, ſimulq; ſedere fecit in cæleſtibus* Et vtique nondum videmus credentes, aut reſuſcitatos eſſe iam, aut in cæleſtibus conſediſſe: ſed adumbrata ſunt quidem hæc nunc per fidem, quia mente & ſpe à terrenis, & mortuis operibus eleuamur, & quotidie cor noſtrum erigimus ad cæleſtia & æterna: implebitur autem hoc in ſecundo eius aduentu: vt ea quæ nunc fide & ſpe præſumpſimus, tunc etiam rerum effectu corporaliter teneamus.]

Si licet dicere, vmbra noſtra ſimplex eſt, Iudæorum gemina fuit. Nam nunc vmbræ noſtræ, rerum dumtaxat cæleſtium quas adulta felicitatis die conſpicabimur, adumbrationes ſunt, quales in Eccleſiaſtica Hierarchia deſcribit S. Dionyſius c. 5. Iudæi verò & remotè earumdem cœleſtium rerum, & proximè ac immediatè noſtrarum, vmbras habebant. Idem alijs verbis ſic dixit Method. lib. de caſtitate apud Photium Cod; 237. [Lex, figura & vmbra eſt imaginis, hoc eſt Euangelij; Euangelium verò imago futuræ in ſecundo Dei aduentu veritatis.] Origenes inſigniter idem verſat hom. 2. in Pſal. 38. ad illud *in imagine pertranſit homo*, qui ex Apoſtolo Hebr. 10. egregiè id eruit.

Nominatim Euchariſtia, & paſſio.

287. Harum legis gratiæ vmbrarum prima & præcipua, ad hoc myſterium ſpectat. Non me latet Bernardum loco proximè notato, & ſermone in Natiu. Virg. de Aquæductu, Euchariſtiam propoſuiſſe tanquam vmbram Verbi Dei ſub qua viuimus in gentibus, quod ipſum Origenes hom. 3. in Cant. affirmat. Et quidem longè diuerſiſſimo ſenſu, ab eo quem Bruno Andegauenſis Epiſcopus, & Berengarius eius Archidiaconus. (referente Durando Epiſcopo Leodienſi, Epiſtola ad Henricum Regem Francorum cuius mentio eſt in annalibus Eccleſiaſticis anno 1035. ac referente etiam Guitmundo l. 3. de Euchariſtia *ſub finem*,) peruerſiſſimè commenti ſunt, aſſerentes non eſſe in Euchariſtia verum & reale Chriſti corpus, ſed eius vmbram dumtaxat. Patres igitur prædictos, & poſt eos S. Bonauenturam ſermone quodam de cœna Domini in illa verba Thren. 4. *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus.* &c. Fateor vmbram quãdam primariam legis gratiæ in Euchariſtiæ myſterio agnouiſſe, probè cohærentem cum vera & reali corporis Chriſti præſentia. Nihil tamen inde decedit primatui quem inter omnes nouæ legis vmbras, dedimus vmbræ quæ in myſterio incarnationis interuenit. Nam Euchariſtia eſt tantùm extenſio quædã myſterij incarnationis, vt alibi ex Chryſoſtomo dicendum eſt: vnde quidquid de Euchariſtia dicitur, in myſterium incarnationis ſuo modo æquè cadit.

Admitto præterea paſſionem & mortem Crucis inumbrationem Verbi fuiſſe, nec tenuem: paſſim enim illa diuini ſplendoris quaſi detritio, & in Scripturis & in Patribus *vmbra* nomine, quæ Verbi lucem nobis temperauerit, expreſſa habetur. In hunc ſenſum accipi video à S. Ambroſio celebrem illum locum ex c. 4. Threnorum *Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, cui diximus, in vmbra eius viuemus in gentibus.* Ita enim habet ſerm. 15. in Pſal. 118. in literæ Samech expoſitione [Paſſionem Domini Saluatoris, prophetari liquet & defleri ab Hieremia, non excidium Iudæorum: quod cùm ex alijs, tùm ex illo intelligi poteſt, quia in poſterioribus habet, *Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, comprehenſus eſt in interitu noſtro, ſub cuius vmbra, diximus, viuemus inter gentes.* Quid hoc manifeſtius, quando & nomen expreſſum eſt, & comprehenſio inter manus perſequentium perfidorum eſt declarata, & vmbra viuificans, & gratia gentibus conferenda, deſcripta eſt?]

Præiuerat Iuſtinus Apolog. ad Anton. *poſt medium*, qui monſtrans vbique inſignia Crucis in rerum natura proſtare, etiam in hominis facie deſignationem quandam Crucis ad modum literæ T. expreſſæ, atque adeò etiam paſſionis exhiberi, confirmat ex prædi-

cto

Digitized by Google

cto loco Threnorum; in quo ſecutus Symmachi & Aquilæ interpretationem, non legit, *Spiritus oris noſtri*; ſed *flatu narium noſtrarum*. Verba eius ſunt; [Hominis figura non aliter à brutis differt, quàm quòd erecta eſt, & manus expandit, & in facie à fronte protenſum naſum præfert, per quem fit reſpiratio; vt planè forma crucis videatur, quod & Propheta ſic indicat: *Spiritus ante faciem noſtram. Chriſtus Dominus.*]

Et deteſtandum quidem eſt Mahumetis delirium, quo finxit non Chriſtum, ſed eius vmbram pependiſſe de ligno, vt Codinus refert in Sarracenicis pag. 60. Tamen ſalua facti veritate quam nequam ille ad vmbram & inanem imaginem reuocauit, verum eſt, vmbram Verbi Diuini in cruce ſuffixam fuiſſe, ibique expiraſſe. Nihilominùs hæc Verbi inumbratio tametſi permagna, nec ſatis vnquam ſuſpicienda, eam de qua agimus, quamque primariam vocauimus, in incarnatione factam, non æquauit. Longè quippè maior facta eſt diuinæ lucis quaſi deceſſio & inumbratio per incarnationem, quàm per paſſionem: quia multò plus diſtant Deus & incarnatio, quàm hominis iam facti paſſio. Egregiè hoc ponderauit S. Chryſoſtomus adducendus cap. 11.

Sed præſertim Incarnatio.

288. Primaria ergo, nec tantùm ordine temporis prima, Verbi inumbratio, eſt incarnatio. In quem ſenſum accipi à non paucis video, illud Angeli, Lucæ 1. *Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Signo nonnullos. Hilarius Diaconus qui creditur autor qq. Veteris & Noui Teſtamenti, in 51. [Altiſſimi Virtus, ſine dubio Chriſtus eſt: hoc enim ad ipſius perſonam pertinet. Superueniens ergo Spiritus ſanctus in Virginem, ſanctificauit eam, opere ſuo, efficiens corpus ſanctum ex ea in quo Virtus, quæ dicitur Dei Filius, naſceretur: cuius obumbratio in Virginem, hoc eſt vt de immenſitate diuinitatis aliquid eſſet in vtero Virginis, quantum poſſet capere natura humana, quod quaſi ex ſplendore obumbratio diceretur, Virtus Dei eſſet, qui Dei Virtus, necnon & Deus.]

Origenes hom. 8. in Ioſue *ſub medium*. [Aduentus Chriſti, vnus quidem in humilitate complexus eſt, alius verò ſperatur in gloria: & hic primus aduentus in carne, myſtico quodam ſermone in Scripturis ſanctis vmbra eius appellatur: ſicut & Hieremias Propheta denunciat, dicens: *Spiritus vultus noſtri Chriſtus Dominus, cui nos diximus, in vmbra eius viuimus in gentibus.* Sed & Gabriel cum euangelizaret Mariam de natiuitate eius, dicit. *Virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* Propter quod intelligimus, quàm plurima primo hoc aduentu eius adumbrari, quorum adimpletio atque perfectio in ſecundo conſumabitur aduentu. Et Apoſtolus Paulus dicit, *Quia reſuſcitauit nos cum eo, ſimulq́, ſedere fecit in cœleſtibus.* Et vtique nondum videmus credentes, aut reſuſcitatos eſſe iam, aut in cœleſtibus conſediſſe: ſed adumbrata ſunt quidem hæc nunc per fidem, quia mẽte & ſpe à terrenis & mortuis operibus eleuamur, & quotidie cor noſtrũ erigimus ad cœleſtia & æterna: implebitur autem hoc in ſecundo eius aduentu, vt ea quæ nunc fide de ſpe præſumpſimus, tunc etiam rerum effectu corporaliter teneamus.]

Nyſſenus orat. de Chriſti natiu. [*Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Quid ſignificat arcanus hic ſermo? *Chriſtus Dei Virtus eſt, & ſapientia.* Vt ait Apoſtolus. Virtus igitur Altiſſimi, quæ Chriſtus eſt, per aduentum Spiritus ſancti formatur in Virgine. Quemadmodum enim vmbra ad præcedentium corporum figuram effingitur; ſic forma & indicium diuinitatis Dei in virtute ipſius, qui patitur, oſtendetur, & imago, & ſignum & adumbratio, & ſplendor exemplaris per admirabilem rerum affectionem demonſtrabitur.]

S. Ambroſius ſerm. 3. in Pſal. 118. v. 2. [An neſcimus quoniam Verbum Dei veniens in hunc mundum, non ſicut Verbum aduenit, quale in principio erat, quale erat apud Deum, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens? Venit in nube leui: & cum eſſet Virtus Altiſſimi, obumbrauit Mariæ, vt transfiguraret corpus humilitatis noſtræ, conforme fieri corpori gloriæ ſuæ.] Et ibidem ſerm. 5. v. 5. [Hæc vita, in vmbra eſt. Ideò vt homo Chriſtus Ieſus ex Virgine naſceretur, obumbrauit Virtus Altiſſimi matrem futuram, quia in vmbra deſcendit, ab vmbra incipiens operari ſalutem hominis, & conſummaturus claritate ſolis æterni.]

289. Fateor obumbrationem de qua Gabriel Lucæ 1. loquitur, non eſſe obumbrationem Verbi de qua agimus; ſed obumbrationem Deiparæ; cui Spiritus ſanctus eo verbo ſignificetur futurus maritus; vt benè ad eum locum tractat Franc. Lucas, & nos infrà alia addemus, agentes de Chriſti effectione phyſica. Ideoque negari non poteſt, Patres prædictos qui eam obumbrationem ad Dei Verbum aptant, & in incarnatione factam dicunt, minùs conſentaneè ad ſenſum verborum Angeli, eſſe locutos. Tamen eatenus in rem præſentem adduci potuerunt, quatenus quidquid ſit de germano ſenſu loci Lucæ, eum ipſi traxerunt ad ſenſum quem nunc intendimus; hoc eſt ad Verbi inumbrationem per incarnationem, diuino iubare per carnis opacitatem attemperato ac velut diluto; quod commodiſſimè de obumbratione ad Virginem, ſed alio ſenſu quàm diximus accommodata, tradit Amedeus Lauſan. hom. 3. de Deip. *in fine.* [Obumbrabit (inquit,) tibi Chriſtus Dei Virtus & ſapientia. Ille humanam ex te naturam ſuſcipiet, & plenitudinem diuinitatis, quam ferre non poſſes, habebit in carnis ſuſceptione. Obumbrabit ergo tibi, quia luci ſe inacceſſibili aſſumpta à Verbo humanitas obijciet, cuius obiectu lux illa temperata, caſtiſſima viſcera tua perfundet.] Pulchrè item Richard. à S. Laurentio lib 3. de Deip. titulo 1. [Obumbrabit tibi, (inquit,) id eſt vmbram in te accipiet, hoc eſt carnem leuem, & à peccato immunem. Peccatum enim pondus eſt, vmbra autem habet figuram corporis, ſed non ponderoſitatem. Caro enim Saluatoris fuit illa nubes leuis ſuper quam Dominus aſcendit in ſua incarnatione, Iſaiæ 19. quæ ſolem lucis æternæ tegebat inſtar nubis, & lippientibus oculis mortalium temperabat.] Hoc fusè & eleganter verſat Laur. Iuſtin. l. de caſto Connubio Verbi & animæ cap. 2.

Alij Patres egregiè hanc Verbi inumbrationem aut attigerunt, aut tradiderunt, non iam nixi loco illi Lucæ, & verbis Gabrielis, ſed alijs locis, & conſiderationi vmbræ. Origenes hom. 27. in Numeros, tractans populi Dei manſionem in Selmon, ſic ſcribit. [Selmon interpretatur *vmbra portionis*. Illam puto vmbram dici, de qua & Propheta dicebat, *Spiritus vultus noſtri Chriſtus Dominus, cui diximus: in vmbra eius viuemus in gentibus.* Sed & illa ſimilis huic vmbra eſt, de qua dicitur; *Spiritus Domini obumbrabit tibi.* Vmbra ergo portionis noſtræ, quæ nobis opacitatem præſtat ab omni æſtu tentationum, Chriſtus eſt.] Eodem ferè modo de Selmon eiuſque notione philoſophatur S. Auguſtinus in Pſal. 67. ad illud, *Niue dealbabuntur in Selmon*: & addit rationem pulcherrimam, cur Verbum per incarnationem dicatur inumbrari. [Conſtat (inquit,) vmbra, luce & corpore. Proinde illud quod in principio erat Verbum, lumem illud verum, vt vmbraculum meridianum fieret nobis, Verbum caro factum eſt & habitauit in nobis. Deo ſcilicet homo, tanquam lumini corpus acceſſit: & in eum credentes, vmbra protectionis

operuit

operuit. Non enim de quali vmbra dicitur, *tranſierunt illa omnia tanquam vmbrâ*; nec de quali vmbra dicit Apoſtolus, *nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomænia, aut ſabbatorum, quod eſt vmbra futurorum*; Sed de quali vmbra ſcriptum eſt, *ſub vmbra alarum tuarum protege me.*] Eadem breuiter ad eum locum Hieronymus.

Analogia inter Incarnationem ac inumbrationem, capita quadam.

290. Sed optimè quoque S. Gregorius l.33. mor. c.3. qui varias vmbræ in Scriptura acceptiones recenſens, & monſtrans incarnationem in Scripturis quandoque *vmbræ* nomine fuiſſe deſignatam, rationem reddit. [Quia enim vmbra non aliter exprimitur niſi per lumen & corpus, virtus Altiſſimi, Virgini obumbrauit, quia in eius vtero lux incorporea corpus ſumpſit.] Eleganter idem tradunt Etherius & Beatus l. 2. contra Elipandum *ſub finem* pag. 380.

Idemque voluiſſe videtur Marius Victorinus *ſub finem* libri primi cōtra Arrium, ſic de Chriſti formatione ſcribens: [Neceſſe fuit liberationis gratia, omne diuinum, hoc eſt ſeminarium ſpirituum omnium vniuerſaliter exiſtentium, & id quod eſt eſſe primum hoc eſt vniuerſalem λόγον, ab inferiore hyle & corruptione animi incarnari, in mortificationem omnis corruptionis & peccati. Tenebræ enim & ignoratio animæ, direptæ ab hylicis potentijs, eguerunt lumine æterno in auxilium, vt λόγος animæ, & λόγος carnis, myſterio mortis deſtruta corruptione, in reuiuiſcentiam & animas & carnes per ſanctum Spiritum adminiſtratorem ad diuinas & viuefacientes intelligentias erigerent cognoſcentia, fide, amore. Reſpondit igitur Angelus Mariæ, & dixit illi: *Spiritus ſanctus adueniet in te, & Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Hæc duo in motu, quæ ſunt λόγος & ſanctus Spiritus, ad id vt grauida eſſet Maria, vt ædificaretur caro à carne, Dei templum & domicilium aduenerunt: Sanctus quidem Spiritus, potentia in motu; generationis enim principium motus: Virtus autem Altiſſimi, ipſe λόγος eſt. Virtus enim & ſapientia Dei, λόγος Ieſus. Sed de λόγῳ, hoc eſt de Filio, *obumbrabit tibi*, dixit. Perfectum enim, diuinum, & ſplendidè vt eſt clarum, non capit humana natura. Et hoc ſignificat, *& λόγος caro factus eſt.* Magis autem obumbrationem ſignificat, quod dictum eſt: *Exinaniuit ſemetipſum.*]

Sanè quod idem Marius l. contra Manichæos, ſcitè tradit, ens creatum, ex ſua ratione eſt propriiſſimè vmbra; quia eſt ens luce entitatis, & tenebricoſitate aliqua permixtum, continuè à Deo pendens, vt vmbra à ſolari corpore: & vt addit S. Chryſoſtomus, ſer. 2. in Pſal. 48. quia eo maior videtur creatura, quo à Deo magis elongatur: ei verò approximata, aut nulla eſt, aut modica; ſicut in vmbra, ſole non diſſito contingit. Aptè ergo vmbræ rationem habere dicitur, quidquid inter nos eſt, ac proinde etiam Verbum ex quo per humanitatis aſſumptionem ad nos venit. Nimirum vmbra vt vidimus, neque eſt lux mera, neque meræ tenebræ, ſed aliquid ex vtriuſque adunatione conflatum, ac proinde peridoneum ad rei creatæ ſublunaris ſignificationem. Quod enim S. Bernardus ſerm. 72. in Cant. ad illud, *donec aſpiret dies, & inclinentur vmbra*, optimè tetigit, & pulchrè etiam proſecutus eſt Guerricus ſermo. 3. de natali Apoſtolorum, quo de vmbra latè differit, hæc regio eſt regio vmbrarum. In cœlo eſt mera & pura lux: in inferno, meræ tenebræ. Vnde Iob. c. 25. vocat eum, *terram miſeriæ & tenebrarum.* In quæ verba S. Greg. 9. moral. c. 46. obſeruat, ipſum quoque inferni ignem, fore tenebroſum, quod probat ex tenebris exterioribus in quas exlex & improuidus conuiua proiectus eſt: id eſt, in obſcurum ignē: itemque ex Pſalte, qui de damnatis ait, eos non vidiſſe ſolem, *quia ſupercecidit ignis.* S. Baſil. conc. 1. in Pſal. 28. eodem aptat verba illa, *vox Domini diuidentis flammam ignis.* Inter hæc duo extrema, meram ſcilicet lucem, & meras tenebras, eſt ſtatus noſter, qui eſt ſtatus vmbrarum, hoc eſt lucis & tenebrarum permixtim: vt propterea Iob ibidem, vocet hunc ſtatum, lucis & tenebrarum: *Terminum* (inquit) *circumdedit aquis, donec finiantur lux & tenebra*: id eſt vſque ad finem præſentis ſtatus, qui ex luce & tenebris permixtus eſt. Alibi vocat *lucem ſparſam.* Quæ enim diſperſa ſunt, non continuantur, ſed interpolantur; eoque pacto accepit S. Gregor. 29. moral c. 13. illud eiuſdem Iobi, *per quam viam ſpargitur lux?* Quare non incommodè, Verbum ad nos veniens, inumbrari dicitur.

Sigillatim, pars vtraque humanitatis Chriſti, vmbra Verbi.

291. Hactenus generatim de hac Verbi per humanitatem inumbratione. Poſſumus verò eandem ſigillatim aſtruere, conſiderando ſeorſim vtramque humanitatis Chriſti partem; corpus inquam & animam: vtraque enim harum partium, in Scripturis & Patribus, rationem vmbræ per comparationem ad Verbum diuinum habere cenſetur. De corpore ita diſertè S. Ambroſ. ſer. 19. in Pſal. 118. *Initio.* [Quaſi oſtendens Chriſtum Propheta, dicit, *ſpiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus comprehenſus eſt in interitu noſtro. In vmbra eius viuemus inter gentes*; Et infra: *Bibes* (inquit,) *& inebriaberis, adhuc viſitabit iniquitates tuas, reuelabit ſuper peccata.* Quàm breuiter aduentum & paſſionem eius expreſſit, remiſſionemque omnium peccatorum; quàm apertè congregationem futurarum gentium declarauit. Hinc illud Apoſtolicum *quia cæcitas ex parte in Iſraël contigit, donec plenitudo gentium intraret & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret.* Veni Domine Ieſu, ſed iam non in vmbra, ſed in ſole iuſtitiæ. Si vmbra profuit, ſi paſſionis tuæ vmbra protexit, ſi corporis vmbra ſaluauit, quantùm conferre poterit claritas aperta virtutis? per vmbram, lepra curata eſt. Per vmbram quoque, illius feminæ quæ fimbriam veſtis Dominicæ attigit: ſanguis ſtetit. Per vmbram te vidimus, quando non habebas ſpeciem neque decorem. Vmbra tua, caro fuit, quæ noſtrarum æſtus refrigerauit cupiditatum; quæ compeſcuit inſolentiam vitiorum, quæ reſtrinxit ignes libidinum, quæ auaritiæ diuerſarumque paſſionum incēdia temperauit. Et quid dicam de vmbra Domini, quando & Apoſtolorum vmbra ſanabat? Veniente enim Petro, vnuſquiſque offerebat ægros ſuos, quos tranſeuntis Apoſtoli vmbrâ, reddidit ſanitati. Audi quia caro Domini vmbra erat. *Ecce Dominus ſedet ſuper nubem leuem, & veniet in Aegyptum.* Dauid dicit: *Sub vmbra alarum tuarum protege me.* Factus eſt igitur, exinanitus vmbra mortis, quos ſol iniquitatis exuſſerat.] Nobis quidem, vmbra facta eſt Chriſti caro, quoad vmbræ effectum: id eſt ad arcendum cupiditatum æſtum, ac ne velut ſole ſub nube torrente propago fortium marceſceret funditus. Priùs tamen illa eadem caro vmbra fuit in ſeipſa, reſpectu diuini Verbi, quod ea exinanitione & abiectione, decoloratum eſt, ac inumbratum.

292. Animam verò Chriſti à carne eius inumbrari, ex eo liquet, quod docet Origenes hom. 3. in Cant. affirmans idcirco dictum eſſe à Iobo, quod *ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram*, [quia anima in hac vita, velamento huius craſſi corporis obumbratur.] Verùm quia non agimus, an anima Chriſti inumbrata ſit, ſed an ipſa ad Verbum cui copulata eſt, habuerit rationem vmbræ, audiendus eſt autor libri ſecundi de incarnatione apud Auguſtinum t. 4. vbi de Chriſto & eius animæ ſanctitate diſputat, his præter cætera. [Arbitror

ſanè

Digitized by Google

ſanè Hieremiam Prophetam intelligentem quæ ſit in eo natura Dei ſapientiæ, quæ etiam hæc quam pro ſalutē mundi ſuſceperat, dixiſſe, *ſpiritus vultus noſtri Chriſtus Dominus, cui diximus quòd in vmbra eius viuemus in gentibus.* Pro eo enim quòd ſicut vmbra corporis noſtri inſeparabilis eſt à corpore, & indeclinabiliter motus ac geſtus corporis ſuſcipit & gerit; puto eum, animæ Chriſti opus, ac motum qui inſeparabiliter inhærebat, & pro nutu eius ac voluntate cuncta perpetrabat, oſtendere volentem, vmbram Chriſti Domini hanc vocaſſe, in qua vmbra nos viueremus in gentibus. In huius namque aſſumptionis Sacramento, gentes viuunt, quæ imitantes eam per fidem veniunt ad ſalutem. Sed & Dauid dicit, *Memor eſto opprobrij mei Domine quòd exprobauerunt me in commutationem Chriſti tui.* Similia mihi videtur oſtendere. Et Paulus quid aliud ſenſit, cum dicit; *Vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto, in Deo.* Et quid etiam in alio loco dicit, *an experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus?* Et nunc Chriſtum in Deo dicit abſconditum: Cuius rei intellectus eſt difficilis, niſi talis aliquis indicetur, qualem per vmbram Chriſti à Propheta ſignificatum eſſe ſuprà diximus.] Hæc autor ille, exſcribens Origenem 2. periar. c.6.

Vmbra horologij Achas, typus inumbrationis Verbi.

293. Ex his ergo perſpicuè habetur, Verbi Diuini per adiunctam ei humanitatem obumbratio aliqualis; imò propè infinita, vt optimè intelligi poteſt ex egregio diſcurſu Petri Damiani ſerm. 20. quo in incarnatione vmbram decem lineis progreſſam, tandemque Solem Iuſtitiæ renatum, depulſam abiectionem, & vmbram deuictam, ſic demonſtrat poſt expoſitos varios Verbi Dei quaſi ſaltus pro nobis è cœlo ad Virginis vterum, crucem, mortem, ipſumque etiam infernum. Sic igitur ait. [Planè vt nos poſt ſe currere faceret, iſtos pro nobis gradus manifeſtata per carnem veritas ad nos deſcendendo diſpoſuit, & quodammodò cuiuſdam myſtici horologij Sol Iuſtitiæ Chriſtus, hæc ad nos ſe inclinando momenta diſtinxit. Qui nimirum exultauit vt gigas ad currendam viam, vt nos ei ex corde diceremus: *Trahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Et fortaſſe iſti ſunt gradus illius horologij, in quo Rex Ezechias vmbram reuerti decem lineis petijt. Quod videlicet Eſaias Propheta in ſignum recuperandæ ſalutis illius Dominum inuocans, protinus impetrauit. Deſcenderat itaque ſol, emenſis iam decem gradibus horologij, ſed per eoſdem gradus iterum redijt. Quod videlicet ſignum eſſet, per quod ſe Rex Ezechias ſaluti priſtinæ reſtituendum eſſe confideret: Enimuerò nec genus humanum ad incolumitatem, quam amiſerat, de ſui langoris ægrotatione conualuit, quandiu lux vera Chriſtus, decem eos quos enumerauimus myſtici horologij gradus, ad occaſum ſe humiliando percurrit.]

Hæc eſt vna ratio, quam init hic autor exponendi vmbræ deſcenſum in horologio hoc myſtico. Subdit verò aliam rationem; huc item optimè ſpectantem, quam placet non premere. [Quanquam (inquit,) per vmbram decem graduum, & aliter ſupernæ diſpenſationis poſſumus intelligere Sacramentum. Diuerſitates quippe temporum quaſi quædā diſtinctiones ſunt in horologio linearum. Soli namque Iuſtitiæ Chriſto, primus ad nos deſcenſionis gradus fuit, de Deo in Angelum. Vnde eſt, quòd & per Eſaiam magni conſilij Angelus dicitur: Et qui cum Iacob loquebatur Deus, Angelus nuncupatur. Hinc eſt, quod per eundem Iacob dicitur: *Dixit Angelus Domini ad me in ſomnis: Ego ſum Deus Bethel vbi vnxiſti lapidem, & votum vouiſti mihi.* Nimirum vt idem ipſe, qui loquitur, & Deus ſimul & Angelus oſtendatur. Secundus deſcenſionis gradus fuit in Patriarchis, per quos ſcilicet ipſe Dominus, vnius Dei cultum, ac veræ fidei fundamenta conſtituit. Tertius in promulgatione Legis, quam & ipſe priùs, audiente populo, protulit; & poſtmodum in lapideis tabulis, proprio digito exarante, deſcripſit. Quartus in Ieſu Naue, in quo, ſicut nomine, ſic & opere degens, in terram repromiſſionis, populum introduxit. Quintus fuit gradus in Iudicibus, per quos nimirum Iſraëliticam plebē & ipſe regebat. Sextus in Regibus Iudæorum, quia in eis principaliter ipſe regnabat. Septimus in Prophetis, quia per eos ipſe & annunciatus eſt, & loquutus. Octauus in Pontificibus, in quibus ipſe, qui ſummus eſt Pontifex, veri, & æterni ſui Sacerdotij myſterium figurauit. Nonus autem gradus deſignatus eſt in homine. Decimus in Paſſione. Per hos itaque decem gradus, quaſi per vmbram Veteris Teſtamēti, Sol Iuſtitiæ Chriſtus in noſtræ mortalitatis deſcendit occaſum: & per eos iterum, poſt reſurrectionem ſuam in cœlum Victor aſcendit, omnemque illam vetuſtæ Legis vmbram, veritatis ſuæ, ac nouæ gratiæ radijs illuſtrauit; obſcura reuelans, clauſa reſerans, & omnia ſub velamine literæ tecta denudans. Et ſicut tunc ſol, lineatim quidem, ac moroſè proceſſerat; repentè autem ad ortus ſui eſt reuerſus originem; ſic nimirum, ſic Redemptor noſter, ea quæ de incarnationis ſuæ myſterio per longa temporum interualla ſignauerat, in ſola reſurrectionis, atque aſcenſionis ſuæ gloria ſubitò patefecit.]

Quæ Galfridus ad c.18. Iſaiæ, in Tilmanni allegorijs Veteris Teſtamēti, de huius vmbræ cremento eſt commentatus, iucundum fuerit audire. [Reuerſus eſt, (inquit) ſol decem lineis per gradus per quos deſcenderat, ſicut legitur in Eſaia. Et quidem quod ad literam pertinet, magnum id fuit & ſingulare: quod ad Spiritum longè ampliùs, vbi de Sole ipſo, vt arbitror, nemo iam dubitat. Neque enim eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Quærendæ igitur lineæ iſtæ decem, per quas deſcenderit & aſcenderit. Nam qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit. Et fortaſſis ordines decem creaturæ rationalis, liceat ſuſpicari linearum nomine deſignari: nouem ſcilicet Angelorum, hominum vnum. Quemadmodum autem per eaſdem lineas deſcenderit vel redierit, diligentioris eget inquiſitionis. Nam quod deſcenderit & aſcenderit, omnibus iam fidelibus eſt manifeſtum. Vſque adeò ſiquidem ſemetipſum exinaniuit, vt nō modò minoratus ab Angelis, ſed opprobriū hominum & plebis abiectio videretur. An non infrà viſus eſt homines deſcendiſſe, cum ad inferos vſque peruenit? Vnde etiam (vt quidam ait,) mirùm non erat apud ſuperos tenebras eſſe, cum ſol deſcendiſſet ad inferos. Cæterùm redijt, & aſcendit vnde deſcenderat. Neque inter homines, vel in vno quolibet Angelorum ordine ſtetit. Sic decem lineis creuit vmbra, dum inclinatus eſt ſol.] Quæ ſubijcit de ſolis reditu, & vmbræ decremento, quia non ſpectant ad præſens negotium, miſſa facio. Sed non eſt omittendum quod poſtea addit, quærens cur ſol per decem tantùm lineas deſcenderit. [Sed quærendum (inquit,) videtur, cum conſtet duodecim horis diurnum ſolis curſum conſtare; cur decem tantùm lineas in eodem ſigno deſcendiſſe vel aſcendiſſe dicatur. Fortè enim præter has decem, duæ quædam ſunt lineæ, quarum in altera ſemper ſtetit, ad alteram non peruenit. Prima ſiquidem, congruè Diuinitas intelligitur, initium diei, fons luminis, & totius deinceps claritatis origo. Hanc igitur nunquam tranſijt, nunquam ab ea deſcendit Chriſtus Deus noſter. Hæc quidem prima linea rationalis ſubſtantiæ, non creaturæ, ſed creatricis. Ex qua deinceps prodiêre, quas diximus lineæ decem, per quas ſol deſcendens, tranſijt & aſcendit. Nam earum nouiſſima ſpiritibus fortè malignis

congruè

Digitized by Google

congruè deputatur, in quibus velut crepuſculũ quoddam diei imitatur & noctis perſpicax ſenſus; ſed malitioſus affectus nec omnimodò luce carens intelligentia, ſed voluntas nimirùm tenebroſa. Cæterùm nunquam ad eiuſmodi lineam ſol peruenit. Nunquam enim & nuſquam, vt ego arbitror, vel corporeus ſol in crepuſculo noctis apparuit, nec modò malignis ſpiritibus ſpiritalis ſol illuxit; ſed nec hominibus in eorum ſorte damnatis.] Vno verbo ſenſus eſt, dimiſſas illas duas lineas, quia duplici ordini intellectualis ſubſtantiæ, non profuit Verbi exinanitio atque deſcenſus ſolis. Non enim Deo, cui nihil deeſt, ac proinde nemo illi prodeſſe propriè poteſt; Sed neque damnatis ſpiritibus, & eorum partiarijs improborum animabus. Mox etiam duas illas lineas prætermiſſas, interpretatur creaturas inſenſibiles, & ſenſibiles rationis expertes, quia illis nihil propriè cõtulit Chriſti aduentus: Atque adeò neque ijs qui in plantas, vitæ ſoli vegetatiuæ addictas tranſibunt; aut inſenſibili obſtinatione laborabunt; vel pecuabuntur vt beſtiæ, quicquam proderit diuini Verbi inumbratio, vt Galfredus rectè contemplatur. Aliter eum Chriſti deſcenſum & regreſſum per lineas decem prædictas proſequitur Gillebertus (ſi is autor) in altercatione Synagogæ & Eccleſiæ cap. 17.

Quàm bona Verbi incarnati vmbra, & gratiæ pro ea.

294. Abſit verò à mentibus & vocibus noſtris, impijſſima inſulſitas hominis, cui pepo pro corde fuit, (Marcionẽ dico,) quem S. Chryſoſtomus hom. 7. in ep. ad Philipp. Verbum dixiſſe refert in ſimilitudinẽ hominum factum, *vmbram indutum.* Vmbra qua indutum Verbum volumus, eſt ipſa humanitas, & ex huius fidei ductu exacta vita, vmbra nobis eſt in gentibus. S. Bernardus ſerm. 31. in Cant. *ad finem*, id pulchrè proſequitur verbis illis. [*Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, in vmbra eius viuemus inter gentes*: quod ſcilicet videamus nunc per ſpeculũ & in ænigmate, & necdum facie ad faciẽ. At iſtud ſanè donec viuimus inter gentes. Nam inter Angelos aliter: quando iam indifferenti omnino felicitate cum ipſis, videbimus eum & nos ſicuti eſt, hoc eſt in forma Dei, & non in vmbra. Quomodo namque apud veteres quidẽ vmbram figuramque dicimus extitiſſe: nobis autem per gratiam Chriſti in carne præſentis, ipſam per ſe illuceſcere veritatem: ita nos quoque reſpectu futuri ſeculi in quadam interim veritatis vmbra viuere non negabit, niſi qui non acquieſcit Apoſtolo dicenti: *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus*: Et illud *Non arbitror me comprehendiſſe.* Quomodò enim non eſt diſtinctio eius qui per fidem ambulat, & illius qui per ſpeciem? Ergo iuſtus ex fide viuit, beatus exultat in ſpecie. Et ideo ſanctus homo viuit interim in vmbra Chriſti, ſanctus Angelus in ſplendore vultus gloriæ gloriatur Et bona fidei vmbra, quæ lucem temperat oculo caliganti, & oculum præparat luci. Scriptum eſt enim; *Fide mundans corda eorum.* Fides itaque fidem non extinguit, ſed cuſtodit. Quicquid ſanè eſt iſtud quod videt Angelus, hoc mihi vmbra fidei ſeruat, fideli ſinu repoſitum, in tempore reuelandum. An non expedit tenere vel inuolutum, quod nudum non capis? Denique & mater Domini viuebat in vmbra fidei, cui dictum eſt *& beata quæ credidiſti.* Habuit & de Chriſti corpore vmbram, quæ audiuit: *Et Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi* Nec enim vilis vmbra, quæ de Virtute Altiſſimi formatur. Et verè Virtus in carne Chriſti, quæ Virgini obumbrauit, & quod impoſſibile erat mortali fœminæ, obiectu tamen inuolucri viuifici corporis ferret præſentiam Maieſtatis, & lucem ſuſtineret inacceſſibilem. Virtus planè in qua omnis contraria fortitudo debellata eſt. Et virtus & vmbra fugans dæmones, tutans homines; aut certò virtus vegetans, vmbra refrigerans. Viuimus proinde in vmbra Chriſti, qui per fidem ambulamus, & carne ipſius paſcimur vt viuamus.] Non diſſimilia habet ſerm. de aquæductu *initio*.

Agamus Deo noſtro pro hac inumbratione gratias, verbis Nyſſeni hom. 4. in Cant. ad illud, *Lectus noſter vmbroſus*, quod ſic gloſſat. [Hoc eſt te cognouit aut cognoſcet humana natura, vmbroſa facta diſpenſatione. Veniſti enim (inquit,) tu pulcher & decorus patruelis meus, ad lectum noſtrum factus vmbroſus. Niſi enim ipſe teipſum obumbraſſet ſerui forma, operto mero radio Diuinitatis, quis tuam ſuſtinuiſſet apparitionem? Nullus enim vnquam videbit faciem Domini & viuet: veniſti ergo ſpecioſus, ſed talis effectus, vt te poſſemus ſuſcipere. Veniſti adumbratis radijs Diuinitatis, integumẽto corporis. Quemadmodum enim potuiſſet mortalis natura & in quam cadit interitus, coniungi cum ea quæ interitui minimè eſt obnoxia, & ad quam non patet aditus, niſi nobis viuentibus in tenebris, vmbra corporis fuiſſet interiecta inter lucem? Lectum autem nominat vt ſponſa, tropica ſignificatione interpretans humanæ naturæ cum diuina contemperationem. Quomodò etiam magnus Apoſtolus deſpondet nos virginem Chriſto, animamque ornat tanquam ſponſam, & deducit duorum coniunctionem ad vnius corporis vnionem: & magnum dicit eſſe myſterium ac Sacramentum vnionem Chriſti cum Eccleſia. Cum enim dixiſſet, *Erunt duo in vnam carnem*, ſubiunxit: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & Eccleſia.* Propter hoc ergo Sacramentum, lectum anima Virgo, nominauit cum Deo coniunctionem ac ſocietatem.]

Præſuppoſitio ad exponendam Verbi in Incarnatione tenebrationem. Deus lux vera.

295. Exhibuimus hactenus Verbum inumbratum. Nunc ſubiungenda eſt eius tenebratio, quæ inumbrationis conſummatio eſt, cum vmbra portiunculam lucis admittat, quam prorſus excludunt tenebræ. Vt autem Dei Verbi obtenebratio per coniunctionem cum humanitate fiat perſpicua, recolendum eſt, Verbum Dei cum ſit Deus verus, non poſſe commodiùs à nobis in hac vita concipi, quàm ſpecie lucis. Quod enim Autor Theolog. Ægypt. lib. 11. cap. 4. rectè perſpexit; nullum eſt è ſenſibilibus, quod commodiùs delineare nobis vtcumque poſſit ſuperiora quàm lux, ob ſummam illius qualitatis puritatem, quâ è corporibus cœleſtibus non excluditur, ſicut cæteræ inferiores qualitates. Cum ergo hic quamdiu anima corpori colligatur, non poſſumus in ſpiritualia ferri abſque interiectu corporei alicuius ſimulachri; (id enim eſt quod Iſido. Peluſ. ait lib. 2. epiſt. 3. & 5. ſapientiam propinare hic nobis vinum mixtum, & quod ait S. Dionyſ. diuinum radium hic non affulgere nobis niſi velatum:) propter eà intelligentes Deum, ſpeculamur phantaſma lucis, ſequentes Scripturæ ductum, in qua Deus vt loquitur S. Chryſoſt. balbutiendo nobiſcũ, diuina & ſuperiora omnia, *Lucis* vocabulo exponit: *Deus lux eſt,* ait de Deo Ioannes; & de Verbo, *Erat lux vera.* Angelos lumina appellat Scriptura. Vnde Deus *Pater luminum* dicitur; & boni, *Filij lucis* appellantur: Hoc imitati ſacri Doctores, Deum ſpecie lucis immenſæ ſolent exhibere. Agit de huiuſmodi imagine Dei Simon Magus 2. recognit. approbante ibidem S. Petro. Agit ibidem de ea S. Dionyſ. cap. 2. & 4. Diu. Nom. tria adiuncta, lumen ſcilicet, ſplendorem, & calorem ſecernens, quæ tribus ſacræ Triadis perſonis reſpondere docet. Hoc eſt lumen trifulgidum iuxta Nazianz. orat. 43. cuius conſcij Græci, referente Ioanne Cypariſſiota, decade 6. cap. 9. Veſ-

bus, ſiue familijs Iuda. Vſque ad illam obſcuritatem venturum incarnatum Dei Verbum quod eſt poteſtas prima & regnum promiſſum filiæ Ieruſalem demiratur Propheta: & cum primò pronunciaſſet venturum Dei Verbum ad eam vſque obſcuritatem,quaſi veritus lectorum diffidentiam, confirmat iterata pronunciatione, omnino illuc vſque venturam poteſtatem primam propter nos. Cenſuerim quoque,hanc eſſe diem illam quæ nota eſt Domino, Zach. 14. quæ neque eſt dies neque nox. Nam quamuis eum locum S.Cyrillus Catech. 13. & Theodor. ibi, ac Clemens Romanus 5. Conſtit. cap.13. ad tenebras paſſionis Chriſti referant: tamen totus contextus aptiùs cadit in diem ipſius Verbi quod eſt dies ex die, vt S. Fulgentius homilia de duplici Chriſti natiuitate, interpretatur. Dei ergo lux commixta eſt tenebris noſtris, vt abſorbeatur quod mortale eſt à vita: ea inquam vita, quæ erat lux hominum,& à qua alienatos pronunciat Apoſtolus,eos qui tenebris obſcuratum habent intellectum.

Videtis verò an non ſubitionem noſtræ huius tenebroſæ lucis per incarnationem, ſignificare voluerit Clemens Alex. lib.5. Strom. cum illud Pſalmi tertij, *Ego dormiui & ſomnum cepi*, ad incarnationem accommodat, quod vt ſomnus nocte capitur, ita per incarnationem ad noſtras tenebras deuenerit Verbum. Clementis oratio eo loco huiuſmodi eſt. [Rurſus autem Plato quoque in ſeptimo de Republica eum qui eſt hic diem, nocturnum appellauit, propter mundi Principes, vt ſentio harum tenebrarum. Somnum autem & mortem,animæ deſcenſum in corpus, eo modo quo Heraclitus. Numquid autem de Seruatore hoc prædixit Spiritus, dicens per Dauid. *Ego dormiui & ſoporatus ſum; excitatus ſum quoniam Dominus me ſuſcipiet.* Non ſolam enim Chriſti reſurrectionem, ex ſomno excitationem,ſed etiam Domini in carnem deſcenſum,ſomnum vocat allegoricè.] Quod Plato dies noſtros, nocturnos appellabat,ei noſtræ quam dicebam nocti adumbrandæ, peraccommodatum eſt, ſpectatque ad hanc rem antiquus vſus Gallorum & Germanorum, quos ex Cæſare & Tacito obſeruat Sirmondus ad l.2. epiſtolarum Goffridi Vindoc. in 27. ſpatia temporis non numero dierum (vti nunc aſſolet) ſed numero noctium definire ſolitos.

Quomodò Incarnationis tenebræ tandem diſcuſſæ. Vſus doctrina.

298. Perſtitit in tenebris & caligine Dei Verbum, ad exitum vſque ſuum ex hac vita per aſcenſionem. Gregorius quidem Nyſſenus Epiſtola ad tres mulieres latè demonſtrat, Dei lumen ita iunctum eſſe noſtræ caligini vt tamen ſemper manſerit ſplendidiſſimum, potiuſque tenebras carnis ſuæ illuminauerit. Nihilominus quoad nos, lux Dei aliquatenus preſſa manſit vſque ad aſcenſionem. Tunc enim quamuis carnem quam ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit,tamen tabernaculum hoc ſuum in ſole poſuit. Vnde S.Gregorius 27. mor. cap. 11. ad Chriſti aſcenſionem refert illud Iobi 36. *Annunciat de ea* (luce) *amico ſuo quod poſſeſſio eius ſit, & ad eam poſſit aſcendere.* Hoc autem in ſuo nobis exitu annunciat Sol iuſtitiæ,annunciatione longè illuſtriori quàm ſit ea quæ ſoli materiali attribuitur in exitu ſuo,Eccle. 42. Annunciat inquam de ſe in exitu ſuo Sol Chriſtus,quod lux,ſit eius poſſeſſio: non modò quia omni tenebrarum noſtratium ſiue ignobilitatum terreſtrium admixtione quantum ſuperſtite vera humanitate fieri poteſt liberatus eſt; ſed etiam quia lucem poſſidet longè veriùs quàm Oromaſdes ille Perſicus, cuius anima veritas, corpus autem lux eſſe fingebatur. Et dicuntur ſanè edi in lucem libri, cum vulgantur; dicuntur item educi ad lucem qui è carcere vel ſpelæo tenebricoſo emergunt; dicitur puer è materno vtero prodiens emitti in lucem. Magiſtratus denique dicitur verſari in luce Reipublicæ,quæ eſt lux illa quam ab impijs auferendam conteſtatur Iob. Chriſtus igitur cœlos ſubiens, poſſeſſionem lucis accepit; quia & liber grandis eſt,tunc omnibus ad legendum expoſitus: & è mundo exijt, quem carceris ſpecie exhibet l.ad martyres Tertullianus:nec aliter ſe habet ad nos præ cœlo, quàm maternus vterus ad puram auram, vt Seneca quoque vidit epiſtola 102. & meliùs S.Chryſoſtomus hom.20. in Acta, & Nyſſenus orat. de mortuis. Vnde nomen *natalis ſanctorum*, cum hinc exeunt, vt notat S.Bernardus ſerm.de S.Ioanne Bapt. & Nicol.1.ad Conſ. Bulgar. cap.5. Poteſtas autem publica Chriſti, verbis illis eius ſub diſceſſum expreſſa eſt. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Speret poſt tenebras lucem Verbi Dei imitatione, quiſquis tenebras quas Deus in incarnatione latibulum ſuum poſuit, adamauerit. Nam quod Eſther 11. poſt diem tenebrarum,exortam lucem proditur,ad omnes æquè iuſtos, pertinet. Planè exorietur in tenebris lumen omnibus rectis corde, dummodò non ante lucem & tempus diſcutiendarum tenebrarum,ſurgere ac attolli velint. Et hic eſto lectiſſimus & optatiſſimus huius doctrinæ fructus. de quo frequenter S.Gregorius.

CAPVT VI.

Verbum effuſum.

299. SVb typo duplicis effuſionis,expreſſam in Scripturis, iuxta Patres, Verbi cum humanitate coniunctionem inuenio. Altera eſt vnguenti ſeu olei, altera aquæ.

Prior Verbi effuſio, ſpecie olei.

De prima eſt locus celeberrimus Cant.1.vbi ſponſa compellans ſponſum, ait illi, *Oleum effuſum nomen tuum.* Et quamquam interpretes, vt videre præſertim eſt ibi apud Delrium, in literali interpretatione,altercentur de quo nomine id dicatur; communiuſque ſit, vt id de Chriſti ſeu Meſſiæ nomine accipiatur, potiùs quàm de nomine Ieſu de quo id exponit S.Bernardus: tamen res eodem recidit, quia notio vnguenti, ſeu olei effuſi, quam nomen *Chriſti* ſiue *vncti* præfert in actu quaſi ſignato, continetur in actu exercito in nomine Ieſu, quo ſignificatur ſalus humana, non comparabilis niſi per hominem, qui ſimul Deus ſit vnguine Deitatis delibutus;quod verè habuit Chriſtus Dominus: in quem proinde oleum ſanctum rectè pronunciatur effuſum,& nomen eius, effuſum oleum rectè dicitur. Audi Petrum Cellenſem l.de panibus c.24. cum agit de pane inuncto. [Quis cognoſcit vnguentum bonitatis Domini, in conſilio diſponentis ſe incarnati? aut quis in conficiendo ipſam aſſumptionem noſtram, conſiliarius ei fuit? aut quis in redemptione humani generis, pigmentarias ſpecies ſaluationis noſtræ dedit illi? Ex odore quidem huius vnguenti repleta eſt, & Eccleſia quæ in terris peregrinatur, & ſequitur ſponſum in odore huius vnguenti; & ipſa aula cœli; quia in initio viarum Dei, cum diceretur *Fiat lux; & facta eſt lux*, genere ſublimiori,bonitate excellentiori, vſu & munere propenſiori, ditata eſt creatura cœleſtis, id eſt Angelica diuinæ cognitionis dono, & in ipſa noſtra reparatione, reſtaurata pleno numero. Aliter porrò vngitur vel vritur delicijs Paradiſi Dei, ipſe Filius olei: ſed, qualiter; non eſt noſſe alicuius, præter te Domine, cuius nomen oleum effuſum, & de cuius cornu (id eſt humanitate glorificata,) ſupereffluunt impetu redundanti ad homines, emiſſiones gratiarum. Totum ſiquidem cornu olei (id eſt, gratiæ plenitudo effunditur in capite filij hominis,quia

poſſe; vim ſalutis per Chriſtum obtinendæ ſibi veluti meditando depingens. Quanam verò ratione velut in vmbris veritas perficeretur, age pro viribus explicemus. Cum naturâ vita ſit Vnigenitus, Dei Verbum, ad exinanitionem ſeſe voluntariam demiſit, factuſque eſt noſtri ſimilis, nempe homo; non quo mutationem aliquam ex propria natura, in terrenam carnem ſubierit. (hæret nimirùm, ſtatque inconcuſſa diuina natura, ſuis innixa bonis;) ſed quia noſtrum corpus è terra concretum, rationalique anima præditum induit. Hoc antiquioribus Propheta Samuel, velut in aqua deſcribens, aquam effudit in terram. Eſt aqua nempè, Symbolum vitæ, carnis verò terra. Ergo Verbum caro factum eſt, vt Ioannes Theologus aſſerit, coaluerunt-que in vnitatem, inexplicabali pariter atque imperceptibili modo, Diuina ſimul, viuificans, & humana, ex terra coagmentata natura. Atque hoc pacto, vnum deinceps ex vtriſque intelligimus Emanuelem.] Subdit, incarnationi ſubiungendam fuiſſe mortem, nec eam prætermiſiſſe Samuelem [Atque hoc ipſum (inquit) antiquis diuinus Samuel indicans, cum pro Iſraë e funderet preces, non tantùm ipſis velut in vmbra & ænigmate, perfectam incarnationis figuram exhibuit, aquam telluri ſuperinfundens; verùm illicò, quod prætereà reliquum erat, adiunxit; ſcilicet, pro totius orbis ſalute mactatam hoſtiam. *Accepit enim, (inquit,) Samuel agnum lactantem vnum, & obtulit ipſum in holocauſtum: cum omni populo, Domino. Et clamauit Samuel ad Dominum pro Iſraël, & exaudiuit ipſum Dominus.* Audis immolaſſe agnum, imaginem ſcilicet & figuram veri? Quem etiam beatus Ioannes, propemodùm intento digito commonſtrauit dicens? *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Eſt namque Chriſtus, immaculatum Sacrificium, cuius eximio ſanguinis pretio, ſaluati & ſanctificati ſumus.] Vt inſignem hanc myſterij incarnationis expreſſionem penitùs peruadamus, conſideranda ſunt, terra cui aqua ſuperfuſa eſt à Samuele, & aqua ſuperfuſa, ipſaque ſuperfuſio.

Notio. 1. Perfuſa Verbo terra in Deipara; Et quomodò, ſi cælum dicitur.

303. Terram hic ipſam Deiparam intelligere poſſumus, cuius ſubſtantiæ portiunculam, affuſum Verbum rigauit. Sic enim Pſalmo 84. terra noſtra quæ fructum ſuum dedit, paſſim accipitur Deipara, cui *terra* nomen ob humilitatem datum, eò quòd terra ſit infimum elementum, cenſet Hugo Card. ibi. Et poteſt quoque cum Richardo à S. Laurentio lib. 8. de Deipara, cenſeri ſpectata ſtabilitas Deiparæ, ad peccatum non inclinandæ in ſæculum ſæculi. Eſt ergo Deipara, terra. Nec eſt quod quis ſuccenſeat ob vilitatem & abiectionem illius appellationis, conteſteturque ſolere potiùs Patres, nomine *Cæli* inſignire Deiparam. Sic enim Damaſcenus orat. 2. de aſſumpt. vocat Deiparam, *Cælum animatum.* Nam quamuis qui vulgò dicuntur cœli, facti ſint ſine intellectu, nec citra cenſuram liceat affirmare cœlos iſtos viſibiles pollere anima; tamen Deipara materialibus quibuſuis & corporeis cœlis ſuperior, animatum cœlum eſt. Sic Greg. Neocæſar. hom. 3. de annunciat. inducit Deum mandantem Gabriëli in hæc verba. [Abi ad alterum cœlum, quod eſt in terra.] Idem habet S. Germanus Conſtantinop. orat. de natiuit. Deip. qui ad id profert illud Pſalmi, *De cœlo proſpexit Dominus.* Et illud *Cælum cæli Domino.* Conſentit in cœli denominatione tribuenda Deiparæ, Petrus Damiani ſerm. 63. Deiparam enim Ioanni Apoſtolo commiſſam, regno cœlorum quod Petro traditum eſt, componens, ſic ſcribit. [Dicit Dominus Petro, Tibi dabo claues regni cœlorum. Numquid & B. Virgo, fratres mei, cœlum fuit, in cuius vtero virginali, nouem menſibus tota diuinitatis plenitudo permanſit? Ex ipſius quippe caſtis, mundiſque viſceribus, Dei Verbum per quod facta ſunt omnia, immaculata ſe carne veſtiuit. In anguſto ſcilicet latebat aluo concluſus, ſed totius orbis iura regebat immenſus. In breuiſſimo, inquam, virginalis vteri domicilio conſtitutus, & cœli gubernabat imperium, & terrenorum omnium non amiſerat principatum. Non ergo præſumptiuè cœlum dicitur venerabilis Virgo Maria: atque ideò beatum Ioannem Dominus quodammodò cœli clauicularium eſſe conſtituit, cum beatæ Genitricis ſuæ eum decreuit eſſe cuſtodem.] Apud Philippum Abbatem lib. 1 in Cant. cap. 18. multa in hanc rem habentur. Profero quædam. [Quis digniùs, quis poteſt conuenientiùs cœlum appellari quam Virgo quæ meruit tot virtutum ſyderibus adornari, quorum fulgor varius moleſtas mitigat tenebras huius vitæ, dum ad ſcientiam reuocat errores multitudinis imperitæ? Ipſa lunam protulit quæ nocte caligantibus eluceret, cum Eccleſiam exaltauit, vt ſe cunctis lucidam exhiberet; cum forma & doctrina ſanctos Apoſtolos erudiuit, quorum conuerſatio lumen neceſſarium terrarum habitatoribus impertiuit. Ipſa denique Virgo, ſiue cœlum illud, mauis protulit luminare, quod mundo langueſcenti remedium plenius contulit ſalutare: quod quia ſolus Deus eſt, nec ei poteſt alius coæquari, dignè ſol appellatus eſt quodam priuilegio ſingulari. Sola itaque & non alia tantam genuit Virgo prolem, cœlum iſtud mirabile, miro modo protulit ſolum Solem.]

Deiparæ quoque *cæli* appellationem tribuunt S. Epiphanius hom. de laude Deip. Bernardus ſerm. 3. ſuper *Salue Regina*; & pulchrè Ioannes Geometra hymno 2. in Deiparam, ſic eam compellans:

Salue cælum homines luſtrans, ſolemq; reducens.

Moxque ibidem.

Salue mille oculis pole prædite, ſydera circum
Solem clara regens.

Rurſus ibidem, non ita multò pòſt.

Salue ornate globis pole, ſeptemiſq; decore
Zonis, inſignis ſpiritibus ſophia.

Denique in hunc quoque modum, ſalutat Virginem.

Salue verſicolor cælum, iridis inſtar, amœnas
Virtutum formas, floriferaſq; ferens.

Proclus homil de Transfigu. idem ernit ex illis Chriſti verbis, Ioann. 3. *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo.* Nam cœlum de quo deſcendit Chriſtus Dominus, non eſſe cœlum viſibile quod mundanæ moli vniuerſæ incumbit, contra Valentini delirium carnem Chriſti inde deciſam fingentis, ſupponit Proclus: certiſſimumque eſt, Chriſtum multò antè in terra fuiſſe, quàm in cœlo materiali, vt propterea Anaſtaſius Sinaita 1. Hexaëm. idcircò dicat terram fuiſſe exornatam ante cœlum, (terra quippe die tertio, cœli quarto die ſunt exornati,) quia terra Chriſtum ante cœlos erat exceptura. Cœlum ergo de quo deſcendit Dominus, iuxta Proclum, eſt cœlum Virginis. De quo itidem Synodus Francoford. epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, accepiſſe videtur locum ex 1. Cor. 15. Sic enim habet. [Sed & hoc volumus à vobis audire, an Adam primus humani generis Pater, qui de terra virgine creatus eſt, liber eſſet conditus, ſiue ſeruus. Si ſeruus, quomodò tunc imago Dei? Si liber, quare & Chriſtus quoque non ingenuus de Virgine? meliore quidem terra, etiam animata & immaculata, Spiritu ſancto operante, factus eſt homo, dicente Apoſtolo; *Factus eſt primus homo, de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis.* Si

benedictio Domini effuſa eſt ſuper caput Iuſti iuſtificantis omnes iuſtificatos; totaliter & originaliter, non particulariter. Totum (inquam) effunditur vnguentum cui non ad menſuram dat Deus ſpiritum.] Hæc planè eſt olei diuini effuſio in humanitatem; id quod præter cæteros Philo Carpathius Cant. 1. optimè vidit & expreſſit.

300. Attamen S. Epiphanius in Ancorato, videtur aliter legiſſe locum illum Canticorum. Sic enim ſcribit. [Verùm quoniam euacuauit ſeipſum, forma ſerui aſſumpta, non plenitudo imminuta eſt; ſed vt oſtenderet à cœlo tranſuacuatum in humanam naturam, hoc eſt in officinam Mariæ. *Vnguentum enim euacuatum, nomen tibi eſt*; (inquit,) non dixit *effuſum*, ſed *euacuatum* de cœlo in terram quo à terra in Mariam, & à Maria caro fiens conciperetur. In Bethleem enim gignitur; à Bethleem tranſit ad Nazareth, à Nazareth in Capernaüm, à Capernaüm in Hieruſalem, & mare, dum vadit ſuper aquas, & ad partes Tyri & Nain, & in Iudæam & Ierico, & ad Bethphage, & Bethaniam Ieruſalemque ad templum & montem Oliuarum, & Gethſemani, & ad domum Caiphæ, & ad prætorium, & ad Herodem, ad locum Golgotha, ad monumentum & vſque ad infernum, ad terram rurſus poſt reſurrectionem, & ad cœlos. Vnguentum enim euacuatum à vaſe in vas, omnia vaſa vnguentum redolere facit. Et Chriſti aduentus è cœlo, totam terram ſanctificauit, eos qui ipſum ſuſcipiunt in veritate.]

Vtramque loci illius lectionem, (non enim duorum locorum vt videntur arbitrati,) proſequuntur pereleganter Etherius & Beatus l. 2. contra Elipandum verbis illis. [Odor vnguenti iſtius, ſacroſancti Chriſmatis gratiam manifeſtauit, quæ ſuper omnia Synagogæ, flagrat & redolet. Illa enim habebat vnctionem de vnguentis factam odoriferis. Chriſti vnguentum ex ſeptiformi ſancti Spiritus ſuauitate deſcendit. Vnde & ſubiungit: *Vnguentum exinanitum, nomen tuum*, Quare, itaque exinanitum, breuiter indicabo. Priſcæ legis Reges, & Sacerdotes, qui ex cornu Chriſmatis Vngebantur, Chriſti dicebantur in lege, eò quòd ſimilitudine vnctionis Chriſmatis notam ipſam perfectionem acciperent: & proinde vmbra potiùs quàm veritate, Chriſti nomine vtebantur. Sed vbi plenitudo diuinitatis, ſecundùm Apoſtolum In Chriſto completa eſt, tunc exinanitum eſt nomen eorum Regum, qui Chriſti dicebantur: ne vlteriùs hoc cenſeretur vocabulo. Et verum permanet nomen Chriſti, quod ex vero vnguento, id eſt, ſancti Spiritus plenitudine eſt effuſum. Verùm quod alibi ait: *Vnguentum effuſum nomen tuum*: eò quòd ſuauiſſima veri Chriſti nominis gratia ſuper omnes credentes diffuſa eſt, & omnem odorem notitiæ ſuæ fidelibus cunctis effuderit: Vnguentum effuſum appellatum. Vnde & orationes Sanctorum, in Apocalypſi, thymiamati ſunt comparatæ.]

Effuſionis Verbi ſub aquæ ſpecie, typus prior, ex 1. Reg. 7.

301. Cœterùm quamuis hæc ſiue tranſfuſio ſiue effuſio, illuſtre Symbolum continet vnitionis Verbi cum humanitate; vnde *Chriſtus* ſiue *Meſſias* denominatur, qui ſic inungitur; tamen quia de Chriſti ſeu Meſſiæ titulo alibi eſt dicendum, nunc potiùs hærebo in alterius effuſionis conſideratione. Incarnationem ergo Verbi, ſub nomine effuſionis aquæ, duplici typo exhibet S. Cyrillus hom. 18. Paſch. Prior eſt aquæ effuſæ in terram per Samuelem 1. Reg. 7. Poſterior aquæ fluminis, effuſæ per Moſem in terram ibique verſæ in ſanguinem, Exodi 4. quam propoſitionem duorum typorum accommodabo non ordini temporis quo acciderunt, ſed quo à S. Cyrillo deſcribuntur.

Oppreſſo igitur per Philiſtæos populo Dei, indixit comitia Samuel in Maſpha ad orandum Dominum in commune, cui hæc vis per coitionem in cœtum grata eſt: *Et conuenerunt in Maſpha, hauſeruntq́; aquam, & effuderunt in conſpectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt; peccauimus Domino*. In hac ſerie piorum operum, Tertullianus l. de ieiunio aduerſus phyſicos c. 7. nihil magis probaſſe videtur, quàm ieiunium, eique maximè conciliationem populi cum Deo, & conſecutam de Philiſtæis victoriam tribuit. Sic enim ſcribit. [Deliquerat Iſrael; in aquatione apud Maſpha congregatus à Samuele, ita ſtatim delictum ieiunio diluit, vt periculum prælij ſimul fugerit. Quam maximè Samuel offerebat holocauſtum, in nullo magis procuratam audimus Dei clementiam, quàm abſtinentia populi. Et Allophyli prælio admouebant, ibidem Dominus intonuit voce magna ſuper Allophylos, & confuſi ſunt, & corruerunt in conſpectu Iſraelis: & proceſſerunt viri Iſrael ex Maſpha, & perſecuti ſunt Allophylos, & vſque Bethear ceciderunt paſtos impaſti, armatos inermes. Hæ erunt vires ieiunantium Deo, cœlum pro eiuſmodi militat.] Cæteri quotquot eum locum verſant, multò magis reliquis operibus tribuunt; præſertimque illi aquæ effuſioni in terram. Effuſionem dico, non potum: perſpicuè enim hallucinati ſunt, qui referente Toſtato 1. Reg. 7. q. 28. cenſuerunt Samuelem hauſiſſe aquam qua potauerit filios Iſrael, vt eos qui per idololatriam, à vero cultu auerſi fuerant, non ſecus internoſceret ac plecteret, quàm vir zelotypus vxorem de cuius fide coniugali ambigeret, explorabat, imò neci certæ debebat, propinata zelotypiæ aqua. Hæc eſt manifeſta ſacri Cõtextus euerſio. Perſpicuè enim in eo habetur, effuſam eſſe à Samuele aquam, non populo propinatam.

Effuſionem ergo illam aquæ, Caietanus ibi, refert ad perfectam populi ad Deum ſuum conuerſionem, per orationem ac pœnitentiam: Ac ſi conteſtatus eſſet aquam illam effundens populus, quod de ſe poſtea Dauid Pſal. 141. *Effundo in conſpectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipſum pronuncio*. Optimè porrò per aquæ effuſionem ſignificari perfectam animæ pœnitentis conuerſionem, annotauit egregiè S. Hieronymus, obſeruata conditione aquæ effuſæ. Non enim aqua effunditur eodem modo quo liquores cæteri, vaſe contenti. Vinum ſiquidem ſi effundas, reſiduus erit in vaſe odor: ſi oleum aut mel, multæ ſupererunt particulæ, adhæreſcentes vaſi. At aqua cum effunditur, ita prodit è vaſe, vt nec odorem, nec vllum prorſus ſui veſtigium in vaſe derelinquat. Quæ eſt germaniſſima veræ pœnitentiæ expreſſio, omnem veterem vitam abijcientis, & noua commutantis. Non improbabilis interpretatio.

Quomodò adumbrata per aquam à Samuele fuſam, Verbi effuſio & Incarnatio.

302. At S. Cyrillus hom. 18. Paſch. cum præmiſiſſet effuſionem illam aquæ in terram, fuiſſe certum quoddam, tametſi inſolitum ſacrificium, (reclamante Toſtato, qui ſacrificium ad animalia malè reſtringit,) adumbratam eo fuiſſe incarnationem exiſtimat: atque adeò cenſet Samuelem, vt erat ſpiritualis homo atque Propheta, altiora cogitaſſe quam oculis obijceret; & ea aquæ effuſione conteſtatum eſſe Deum, vt per myſterium incarnationis ſuæ quandoque exhibendæ, miſereretur populo tanta calamitate oppreſſo. Verba Cyrilli ex parte ſunt. [Dicimus itaque ipſum cum Propheta eſſet, mentemque ſancto Spiritu plenam gereret, Vnigeniti Filij Dei magnum & venerabile incarnationis myſterium procul dubio non ignoraſſe. Cogitabat porrò ipſam quoque veritatis vmbram, iis qui in periculo verſarentur ſalutem afferre poſſe;

Digitized by Google

poſſe; vim ſalutis per Chriſtum obtinendæ ſibi veluti meditando depingens. Quanam verò ratione velut in vmbris veritas perficeretur, age pro viribus explicemus. Cum naturâ vita ſit Vnigenitus, Dei Verbum, ad exinanitionem ſeſe voluntariam demiſit, factuſque eſt noſtri ſimilis, nempe homo; non quo mutationem aliquam ex propria natura, in terrenam carnem ſubierit. (hæret nimirùm, ſtatque inconcuſſa diuina natura, ſuis innixa bonis;) ſed quia noſtrum corpus è terra concretum, rationalique anima prædirum induit. Hoc antiquioribus Propheta Samuel. velut in aqua deſcribens, aquam effudit in terram. Eſt aqua nempè Symbolum vitæ, carnis verò terra. Ergo Verbum caro factum eſt, vt Ioannes Theologus aſſerit, coalueruntque in vnitatem, inexplicabali pariter atque imperceptibili modo, Diuina ſimul, viuificans, & humana, ex terra coagmentata natura. Atque hoc pacto, vnum deinceps ex vtriſque intelligimus Emanuelẽm.] Subdit, incarnationi ſubiungendam fuiſſe mortem, nec eam prætérijſſe Samuelem [Atque hoc ipſum (inquit) antiquis diuinus Samuel indicans, cum pro Iſraë e funderet preces, non tantùm ipſis velut in vmbra & ænigmate, perfectam incarnationis figuram exhibuit, aquam telluri ſuperinfundens; verùm illicò, quod prætereà reliquum erat, adiunxit; ſcilicet, pro totius orbis ſalute mactatam hoſtiam. *Accepit enim,* (inquit,) *Samuel agnum lactantem vnum, & obtulit ipſum in holocauſtum: cum omni populo, Domino. Et clamauit Samuel ad Dominum pro Iſraël, & exaudiuit ipſum Dominus.* Audis immolaſſe agnum, imaginem ſcilicet & figuram veri? Quem etiam beatus Ioannes. propemodùm intento digito commonſtrauit dicens? *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Eſt namque Chriſtus, immaculatum Sacrificium, cuius eximio ſanguinis pretio, ſaluati & ſanctificati ſumus.] Vt inſignem hanc myſterij incarnationis expreſſionem penitùs peruadamus, conſideranda ſunt, terra cui aqua ſuperfuſa eſt a Samuele, & aqua ſuperfuſa, ipſaque ſuperfuſio.

Notio. 1. Perfuſa Verbo terra in Deipara; Et quomodò, ſi cælum dicitur.

303. Terram hic ipſam Deiparam intelligere poſſumus, cuius ſubſtantiæ portiunculam, affuſum Verbum rigauit. Sic enim Pſalmo 84. terra noſtra quæ fructum ſuum dedit, paſſim accipitur Deipara, cui *terra* nomen ob humilitatem datum, eò quòd terra ſit infimum elementum, cenſet Hugo Card. ibi. Et poteſt quoque cum Richardo à S. Laurentio lib. 8. de Deipara, cenſeri ſpectata ſtabilitas Deiparæ, ad peccatum non inclinandæ in ſæculum ſæculi. Eſt ergo Deipara, terra. Nec eſt quod quis ſuccenſeat ob vilitatem & abiectionem illius appellationis, conteſteturque ſolere potiùs Patres, nomine *Cæli* inſignire Deiparam. Sic enim Damaſcenus orat. 2. de aſſumpt. vocat Deiparam. *Cælum animatum.* Nam quamuis qui vulgò dicuntur cœli, facti ſint ſine intellectu, nec citra cenſuram liceat affirmare cœlos iſtos viſibiles pollere anima; tamen Deipara materialibus quibuſuis & corporeis cœlis ſuperior, animatum cœlum eſt. Sic Greg. Neocæſar. hom. 3. de annunciat. inducit Deum mandantem Gabriëli in hæc verba. [Abi ad alterum cœlum, quod eſt in terra.] Idem habet S. Germanus Conſtantinop. orat. de natiuit. Deip. qui ad id profert illud Pſaltis, *De cœlo proſpexit Dominus.* Et illud *Cælum cæli Domino.* Conſentit in cœli denominatione tribuenda Deiparæ, Petrus Damiani ſerm. 63. Deiparam enim Ioanni Apoſtolo commiſſam, regno cœlorum quod Petro traditum eſt, componens, ſic ſcribit. [Dicit Dominus Petro. Tibi dabo claues regni cœlorum. Numquid & B. Virgo, fratres mei, cœlum fuit, in cuius vtero virginali, nouem menſibus tota diuinitatis plenitudo permanſit? Ex ipſius quippe caſtis, mundiſque viſceribus, Dei Verbum per quod facta ſunt omnia, immaculata ſe carne veſtiuit. In anguſto ſcilicet latebat aluo concluſus, ſed totius orbis iura regebat immenſus. In breuiſſimo, inquam, virginalis vteri domicilio conſtitutus, & cœli gubernabat imperium, & terrenorum omnium non amiſerat principatum. Non ergo præſumptiuè cœlum dicitur venerabilis Virgo Maria: atque ideò beatum Ioannem Dominus quodammodò cœli clauicularium eſſe conſtituit, cum beatæ Genitricis ſuæ eum decreuit eſſe cuſtodem.] Apud Philippum Abbatem lib. 1. in Cant. cap. 18. multa in hanc rem habentur. Profero quædam. [Quis dignius quis poteſt conuenientiùs cœlum appellari quam Virgo quæ meruit tot virtutum ſyderibus adornari, quorum fulgor varius moleſtas mitigat tenebras huius vitæ, dum ad ſcientiam reuocat errores multitudinis imperitæ? Ipſa lunam protulit quæ nocte caliginantibus eluceret, cum Eccleſiam exaltauit, vt ſe cunctis lucidam exhiberet; cum forma & doctrina ſanctos Apoſtolos erudiuit, quorum conuerſatio lumen neceſſarium terrarum habitatoribus impertiuit. Ipſa denique Virgo, ſiue cœlum illud, maius protulit luminare, quod mundo langueſcenti remedium plenius contulit ſalutare: quod quia ſolus Deus eſt, nec ei poteſt alius coæquari, dignè ſol appellatus eſt quodam priuilegio ſingulari. Sola itaque & non alia tantam genuit Virgo prolem, cœlum iſtud mirabile, miro modo protulit ſolum Solem.]

Deiparæ quoque *cæli* appellationem tribuunt S. Epiphanius hom. de laude Deip. Bernardus ſerm. 3. ſuper *Salue Regina*; & pulchrè Ioannes Geometra hymno 2. in Deiparam, ſic eam compellans:

Salue cælum homines luſtrans, ſolemq; reducens.

Moxque ibidem.

Salue mille oculis pole prædite, ſydera circum
Solem clara regens.

Ruſus ibidem, non ita multò pòſt.

Salue ornate globis pole, ſeptemq; decore
Zonis, inſignis ſpiritibus ſophia.

Denique in hunc quoque modum, ſalutat Virginem.

Salue verſicolor cælum, iridis inſtar, amœnas
Virtutum formas, floriferaſq; ferens.

Proclus homil. de Transfigu. idem eruit ex illis Chriſti verbis, Ioann. 3. *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo.* Nam cœlum de quo deſcendit Chriſtus Dominus, non eſſe cœlum viſibile quod mundanæ moli vniuerſæ incumbit, contra Valentini delirium carnem Chriſti inde deciſam fingentis, ſupponit Proclus: certiſſimumque eſt, Chriſtum multò antè in terra fuiſſe, quàm in cœlo materiali, vt propterea Anaſtaſius Sinaita 1. Hexaëm. idcircò dicat terram fuiſſe exornatam ante cœlum, (terra quippe die tertio, cœli quarto die ſunt exornati,) quia terra Chriſtum ante cœlos erat exceptura. Cœlum ergo de quo deſcendit Dominus, iuxta Proclum, eſt cœlum Virginis. De quo itidem Synodus Francoford. epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, accepiſſe videtur locum ex 1. Cor. 15. Sic enim habet. [Sed & hoc volumus à vobis audire, an Adam primus humani generis Pater, qui de terra virgine creatus eſt, liber eſſet conditus, ſiue ſeruus. Si ſeruus, quomodò tunc imago Dei? Si liber, quare & Chriſtus quoque non ingenuus de Virgine? meliore quidem terra, etiam animata & immaculata, Spiritu ſancto operante, factus eſt homo, dicente Apoſtolo; *Factus eſt primus homo, de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis.* Si

terrenum, liberum conditum confitemur, quare non multò magis cœleſtem liberum confitemur?] Maniſeſtè ſupponit, B. Virginem eſſe illud cœlum de quo ſecundus homo prodijt, quodque terræ in Adamo maledictæ contraponit. Latiſſimè cœli nomen Deiparæ vendicat Richardus à S. Laurentio l.7. de laud. B. V. Mariæ *initio.* Quod ſi S. Paulus iudice S. Chryſoſtomo hom.18. in ep. ad Rom. *in morali,* cœlum fuit, & quidem longè illuſtrius cœlo viſibili, nullis vnquam obſcuratum nubibus, virtutum aſtris coruſcum, admirationem pulchritudine ſua excitans; quanto magis idem de Deipara dici poteſt? Fuit ergo Deipara cœlum quoddam. [Quia ſol ex iſtis (ait Heſychius homil.2. de Deip. alloquens Chriſtum,) neceſſariò Virgo vocabitur cœlum.] Pleniſſimè in hanc Deiparæ appellationem, diſſerit Richardus à S. Laurentio l.7. de Deip. *ipſo initio.*

Cohæſio myſticarum cœli & terræ notionum in Deipara.

304. Hæc tamen non obſtant, quominùs Deiparam rectè appellemus *terram.* Nam & cœlum, Stoici referente Clemente Alexandrino 5. Strom. *in fine,* [Terram ex aduerſo ſitam] *ἀντίχθονα* nominabant: & vt idem addit l.4. aiebant in ea terra eſſe veras vrbes, cum hîc non ſint niſi vrbium imagines. Terram cæleſtem ab hac vt vocat valleſtri diſtinctam, agnoſcit quoque S. Ambroſius in Pſal. 36. & S. Aug. lib. 3. de doctrina Chriſt. c.35. Plato item apud Origenem l.7. contra Celſum, cœlum nominat [Terram puram in puro ſitam æthere.] Vnde garrit Celſus, Chriſtianos depromſiſſe illam cœli apud ipſos frequentem nomenclationem, *terra viuentium.* Alibi non ſemel, *terra* nomine in Scripturis expreſſum cœlum, norunt qui vel leuiter eas degustarũt. Tertullianus ſanè l. de reſurr. car. c.26. de cœlo & cœli bonis accipit illud Iſaiæ, *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis.* Indignum enim putat, bulbos & tubera in bonis terræ deputari: quaſi de his, non autem de cœleſtibus bonis, locutus ſit Dominus. Hanc fuiſſe terram, non ſublunarem ſed cœleſtem, quam diuidere negatum eſt Moyſi, affirmat Origenes hom.21. in Num. Sed egregiè idem de hac cœleſti terra diſſerit hom.5. in Pſalmos ad hæc verba Pſalmi 36. *Expecta Dominum & exaltabit te, vt hæreditate capias terram.* Adſcribo locum lectu digniſſimum. [Frequenter diximus de terra ſancta, & de terra quæ in hæreditatem promiſſionum cœleſtium nominatur; cuius naturæ etiam ſitus, paulò euidentiùs in hoc verſiculo deſignatur. Nam iſta terra in qua nunc viuimus, deorſum eſſe dicitur. Secundùm illud quod ſcriptum eſt. *Deus in cœlo ſurſum, tu autem in terra deorſum.* Illa autem terra quæ in hæreditatem Iuſtis promittitur, non deorſum ſed ſurſum eſſe promittitur. Propterea ad eum qui exſpectat Dominum, & cuſtodit viam eius, ait repromiſſionis ſermo, *Exaltabit te vt hæredites terram.* Niſi enim quis exaltetur, & aſcendat in altum, & efficiatur cœleſtis, non poteſt hæreditatem terræ illius conſequi. Vnde ego arbitror, quia ſicut cœli iſtius, id eſt firmamenti, inferius ſolum, arida hæc in qua nos habitamus, terra eius dicitur; ita & illius ſuperioris quod principaliter cœlum dicitur, inferius ſolum, in quo habitatores illi cœleſtes conuerſantur, & vt ita dicam dorſum ipſum firmamenti huius, meritò (vt dixi) terra illius cœli eſſe dicitur: ſed terra bona, terra ſancta, terra multa, terra viuorum, terra fluens lacte & melle: & ideò dicit nunc ſermo diuinus, *Exaltabit te, vt hæredites terram.*] Videndus inſuper ibidem hom. 26. vbi de terræ & aridæ diſtinctione, pereleganter & fusè.

De Deipara terra myſtica, Scripturæ complures.

305. Quamuis igitur Deipara ſit cœlum quoddam, tamen rectè quoque *terra* dicitur, ſed terra puta, & benedicta, & virgo, cuiuſmodi erat terra ex qua primus Adam formatus eſt, vt bene aduertit hanc primi & ſecundi Adami antitheſin expendens, S. Irenæus lib.3. c.31. nec non S. Ambroſius ſerm.37. & his verbis Tertullianus l. de carne Chriſti c. 17. [Tota natiuitas iſta, ſicut & in omnibus, de veteri figurata eſt, rationali per virginem diſpoſitione, homine Domino naſcente: Virgo erat adhuc terra, nondum opere compreſſa, nondum ſementi ſubacta; ex ea hominem factum accipimus à Deo in animã viuam. Igitur ſi primus Adam, de terra traditur, meritò ſequens, vel nouiſſimus Adam vt Apoſtolus dixit, perinde de terra, id eſt carne nondum generationi reſignata, in ſpiritum viuificantẽ, à Deo eſt prolatus.] Perpulchrè eandem Deiparæ & terræ (vt ita dicam) adhuc Virginis analogiã, proſequitur Theodotus Ancyranus homil. altera de Natiu. Dom. Extat in append.5. tomi 6. Conc. Epheſ. edit. Peltani.

Habemus alia, Deiparæ in Scripturis *terra* nomine diſertè expreſſæ, teſtimonia. Patrum complura. Amedeus Lauſan. hom.3. de Deip. ex inſtituto id confirmat. [Terra (inquit) Virginem demonſtrat, terræ nomine appellatam, propter quandam ſimilitudinem. Sicut enim vetus Adam, de terra incorrupta, nullumque paſſa contagium formatus eſt, ſic tertis terra virgo nouum Adam procreauit. Si non credis mihi prædicanti ortum noui hominis de terra; crede Pſalmiſtæ dicenti, *Veritas de terra orta eſt.* Quæ maior nouitas, quàm vt oriatur de terra, ille qui eſt veritas? Crede etiam tubæ ductili Iſaiæ, producentis gracilem, & ſuauem admodùm ſonum, ac dicentis; *Rorate cœli deſuper, & nubes pluant Iuſtum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Qui iterum dicit: *Erit germen Domini in magnificentia, & gloria & fructus terræ ſublimis.* Sermo Domini, in magnificentia & gloria extitit, quando conceptum de Spiritu ſancto, & ortum de radice Ieſſe in ſummitate Virgæ totum effloruit, imo flos fuit. *Et requieuit ſuper eum Spiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & repleuit eum ſpiritus timoris Domini.* Fructus verò terræ ſublimis fuit, quia benedictus fructus Mariæ, diuinitatis celſitudine meruit ſublimari. Hæc idcircò diximus, vt terræ nomine Mariam intelligi debere, monſtraremus.]

Auguſt. ſerm.100. de tẽmp. agens de botro aduecto è terra promiſſionis. [Sicut vua illa Chriſtum Deum figurauit, ita & terra repromiſſionis in qua natus eſt, ſanctæ Mariæ videtur imaginem prætuliſſe. In ipſa enim impletum eſt, *Veritas de terra orta eſt.* Quomodò autem Beata Maria non fuit terra repromiſſionis, quæ per Prophetam multo ante promiſſa eſt? Nam per beatum Eſaiam Dominus, eam ante multa annorum ſpatia repromiſit. Sic enim ait, *Ecce Virgo in vtero concipiet, & pariet filium.* Exhibita eſt enim vua de terra repromiſſionis. Ipſa eſt enim de qua legimus, *Suxerunt mel de petra, & oleum de firma petra.*]

Petrus Damiani ſermone de S. Victore, duo huc loca aptat, alterum ex Pſal. 78. alterum ex Gen. 2. ſic ſcribens de filio. [Eſt & in medio Virginis, ipſius vtero ſubſtantialiter illapſus, qui medietatẽ ſtateræ comprehendit humanæ. *Deus enim noſter Rex ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ.* Terræ vtique illius, de qua ſcriptum eſt; *Nemo erat, qui operaretur terram.*] Idẽ ſerm. 46. [Poteſt per terram repromiſſionis, non incongruè Beatiſſimæ Dei genitricis corpus intelligi, ex quo Redemptor noſter, velut ſingularis Botrus, voluit humanitus germinari, iuxta illud quod ſcriptum eſt; *Veritas de terra orta eſt.* Et bene caro Beatiſſimæ Virginis,

Digitized by Google

Virginis, terra repromiſſionis eſt dicta, quæ longè ante paritura Saluatorem mundi, à Prophetis multifariam eſt promiſſa; Quæ verò lac, & mel manauit; dum Deum, & hominem intemerata Virginitate profudit.]

Chriſtus, puerulus de hac terra, & veluti Borametz myſticus.

306. Sed illud inprimis teſtimonium ſplendet quod 6. Synodus Conſtantinop. actione 8. *ſub finem*, de Deipara expreſsè expoſuit petitum ex c.53. Iſaiæ. *Aſcendet ſicut virgultum coram eo. & ſicut radix de terra ſitienti.* Exprimo loci illius ſententiam, verbis Euſebij lib.3. de demonſt. cap.2. vbi præfatus, Iſaiam miraculum ortus Saluatoris, nunc clarè nunc obſcurè expreſſiſſe, ſubdit. [Obſcurè quidem vbi ait, *Domine quis credidit auditui tuo, & brachium Domini cui reuelatum eſt? Annunciauimus coram eo, quaſi puerulus, quaſi radix in terra ſitienti.* Pro quo Aquila quidem ſic interpretatus eſt; *& prædicabitur tanquam quod vbere nutritur, in faciem eius, & tanquam radix de terra inuia.* Theodotion verò; *Et aſcendit ſicut quod lacte alitur coram eo, & ſicut radix in terra ſitienti.* His enim verbis quum mentionem fecerit Propheta de brachio Domini quod erat Dei Verbum, *Coram eo*, (inquit), *annunciauimus quaſi puerulum lactentem, & qui vbere nutriatur, & quaſi radicem de terra inuia*; Vbi puerulus quidem ille, qui vbere atque lacte nutritur, planè ortum Chriſti declarat. Terra verò inuia & ſitiens, Virginem quæ illum enixa eſt, quam ſcilicet nullus vir adijt: de qua quamuis inuia, laudata illa radix prodijt, & qui vbere lacteque nutrietur puerulus.]

Itaque Chriſtus Dominus iuxta hanc dicti prophetici interpretationem, eſt puerulus ex terra inarata & ſiticuloſa natus, quaſi humanus boramets. Deſcribunt pluribus hoc plantanimal agni figura naſcens è terra, Sigiſmundus liber Baro, in commentarijs Moſcouiticis, Cardanus l.6. de variet. c.21. & in iſtum Scaliger exercit. 181. num.29. & pulchrè his verſibus Chuuenius l.1. Zodiaci.

Sauromatas iuxta, memorant floreſcere plantam,
Cuius lanigerum fructus tibi pendulus agnum
Efformet penitus referatq; per omnia, molli
Obductus corio, capiti velamina vulgo
Vnde parant: carnem decocti albiſſima cancri
Pulpa refert, dulciſq; è vulnere ſanguinis inſtar
Puniceì manat ſuccus: ſe ſubrigit ipſa
Pube tenus radix, tellure exerta virenti:
Graminibus ſeptus, (dictu mirabile.) fructus
Latus vt agnus, agri per pinguia paſcua viuit:
Graminibus verò euulſis, tabeſcit, & æger
Occidit.

Naſcentem è terra virginea Chriſtum agnum Dei, puerulum de terra exilientem tanquam radicem, huic agno videri à Propheta aſſimilatum, non incongruè quis dixerit. Neque enim vel referre huc placet, modum illius natiuitatis hominum è terra ſub æquatore, quem commentus eſt ſuperiore ſæculo delirus Philoſophus: aut quæ de Theage olim Ethruſco, & de duobus paruulis ſuo tempore è terra proſciſſa extantibus, commentatur Neubrigenſis: quæ vel falſa, vel ſpectra & ludibria ſenſuum, ſunt habenda. Exemplum agni illius Scythici, quia veritatem continet, & Chriſtus eſt verus agnus, opportunius eſt. Sed agnus ille Scythicus ex ſemine in terrã iacto exiſtit: hæc terra, è qua agnus Dei extitit, nullum ſemen excepit deforis. Vnde & *ſitiens* dicitur, quia nullo virili opere rigata. Et omnes quidem nos, iuxta Clementem Romanum 8. recog. vt plantæ, ac vt loquitur Baſil. Seleuc. orat. de Cain vt ſpicæ rationales formamur in inferioribus terræ; non tamen terræ ſitientis & aridæ, ſed rigatæ. Radix noſtra, & puerulus, de ſitiente terra prodijt, id eſt de Deipara.

Terra, matris Deorum, cum vera Dei matre, contentio.

307. Quid ſi verò Satan diuinorum ſemper operum æmulus ac ſimius, vt eſt apud Tertullianum cap.14. de corona milit. eo conſilio (quod D. Cyrillus Catech. 15. vniuersè notauit,) matrem falſorum Deorum *terram* dixit, vt veram hanc terram veri Dei matrem figmento illo dehoneſtaret, & vtrumque æquè ad fabulas pertinere perſuaderet? Legimus ſanè apud Auguſtinum 2. Ciuit. cap.4. & apud Iulianum Imperatorem orat.5. matrem illam Deorum, & matrem ſimul habitam, & Virginem: quod affectati figmenti ad hanc veritatem decolorandam, auget planè ſuſpicionem. Nec defuiſſe qui ea terræ Deorum parentis, & matris Deiparæ nominum communitate, motus ſit ad diſtinctionem Cybeles & Mariæ percontandam, intelligimus ex Iſidoro Peluſiota l.1. epiſtola 54. Verùm tot ſordes quot matri Deum tributæ ſunt à Gentilibus, vt attigit S. Iſidorus ibi, & plenè tradunt Arnobius l.5. Aug.7. Ciuit. Clem. Alexan. in protrept. Theoph. 1. ad Autol. & alij, quos alibi profero, ſatis ſuperque monſtrant, infinitis omnino paraſangis, terram noſtram, à ſpurca illa & maledicta tellure, diſcriminari. Hæc eſt terra pluſquàm ſancta ait Damaſc. orat. 2. de imag. *in fine* expendens illud Dei ad Moſem, *Locus in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Ex quo infert Damaſcenus, ſicut rubus erat tantùm imago Verbi incarnati, ita terram illam fuiſſe tantùm imaginem veræ huius terræ. Si ergo terra illa veræ terræ imago, adeò ſancta viſa eſt, vt excalceari in ea oportuerit Moſem; [quanto magis ipſa vera terra, non modò ſancta, ſed auſim dicere, ſancta ſanctorum eſt? Ita rectè infert Damaſcenus.

308. Verùm nomen *terra*, diuino prorſus conſilio ſpurciſſimæ illi numinum Ethnicorum parenti tributum eſt, vt Auguſtinus optimè obſeruat 6. Ciuit. c.8. vt vel ipſum nomen doceret mortales delutos, cuiuſmodi & vnde eſſent numina quibus colendis dementabantur; nempe ex terra, & homines quondam terrigenæ. Noſtræ autem, nomen *terræ* inditum myſticè in Scripturis videtur, ob eximias pleraſque terræ dotes quæ in ea ſplendent luculenter. Tria proponit eximia terræ decora Triſmegiſtus cap.11. Pimandri; nempe quod ſit mediũ mundi, atque adeò immobilis ſit, & in æternũ ſtet: ſecundo, quod ſit pulchrũ orbis ſubſelliũ: tertiò quod ſit nutrix omnium. Splendent hæc omnia in Deipara: nam & medium eſt vt optimè tradunt Bernardus ſerm.2. de Pentec. & Anaſt. l.2. Hexaëm. expendentes illud, *Operatus eſt ſalutem in medio terræ.* Hoc ad ſummam & centralem Deiparæ humilitatem pertinet. Vnde conſecuta eſt eiuſdem ſumma ſpecioſitas, & inconcuſſio, ac immobilitas ad quæcunque peccati flabra. Neque enim fuit vti nos, qui arundines videmur vento quocunque agitatæ, nuſquam & numquam conſiſtentes. Eſt item Deiparæ terra pulcherrima & intùs & extra: nam neque corpore, neque animo quicquam in eo indecorũ vel immundum notari vnquam potuit. Terra quidem ſublunaris, præſertim vere, ait Theodoretus orat.2. de prouid. vndecunque renidet, & ſpecioſitate conueſtitur amœniſſima; ſed fœnea & quæ mox marceat. At hæc, immarceſſibilibus amaranthis æternam præfert amœnitatem ac ſpeciem. Proſequitur plenè ſub alio ſchemate hanc huius terræ in bono firmitatem Rich. Vict. l.2. de Eman. c.29. bella vſque ad finem terræ ablata proſequens, & arcus contritos, armaque confracta, adaptans terræ Deiparæ. Tandem terra *δημήτηρ mater* à nobis appellatur, longè alio iure quàm cœtera elementa vt expendit Plinius lib.2. c.63. Eſt enim in nos ſemper benefica, tametſi calcetur, & malè ſemper habeatur per nos. Ideò Pandoram dici notat Philo l. quod mundus ſit incorrup. Verè

Digitized by Google

nutrix vt idem ait in Coſinop. & fluens nobis lac & mel. Quid enim aliud tanta fructuum feracitas, quid tot fontes in terræ ſuperficie erumpentes, quàm mammæ è quibus neceſſarius omnibus humor ſugitur? Ex his fontibus, plerique medicati & depellendis morbis vtiles, vt & plantæ pleræque è terræ ſeplaſia omnibus paratæ. In viſceribus autem eadem terra, varias venas metalliferas & theſauros abdit, quos in bonum mortalium depromit, nunquam fatiganda. Hæc in Deiparam appoſitiſſimè cadere, nemo non videt. Eſt enim verè terra fluens lac & mel, quia Chriſtus Dominus qui eſt ſublimis fructus huius terræ, nihil aliud eſt quàm lac & mel. Lac quippe fructus eſt carnis, mel labitur de ſupernis, vt philoſophatur in hanc rem Petrus Damiani opuſc. 50. cap. 3. proficiens apertè ex S. Gregorio 15. mor. cap. 9. qui illud Iobi c. 20. *Non videat riuulos fluminis, & torrentes mellis & butyri*, de Chriſto interpretatur: [quia mel deſuper cadit, butyrum verò ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aëre, butyrum verò ex carne eſt. Summi autem Principis Vnigenitus, cum ſit Deus ſuper omnia, homo eſt factus inter omnia. Qui cum nos dulcedine diuinitatis ſuæ & myſterio incarnationis repleuit, melle nos pariter & butyro ſatiauit.] Hacque ipſa ex cauſa, iuxta Damianum, ſponſæ Chriſti piæ animæ, quæ eius corpore & ſanguine in Euchariſtiæ menſa appoſitis cibatur & potatur, dicitur per ſponſum Cant. 4. *Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua.* Eſt ergo Chriſtus lac & mel; atque adeò Deipara, eſt terra fluens lac & mel. In huius terræ viſceribus, venæ ſunt pretioſiſſimorum metallorum. Optimè namque Richardus Victorinus in Pſal. 71. ad illud *Deſcendet ſicut pluuia in vellus*, accommodat Deiparæ illud Iobi *auro locus eſt in quo conflatur*. Hæc verè eſt terra de qua Altiſſimus creauit medicinam, inquit Cæſarius l. 7. cap. 15. miracul. narrans innumeras curationes quæ in Monte Peſſulano ad templum Deiparæ perficiebantur, non ſine peruerſa medicorum æmulatione, quam ibi deſcribit. Ex hac terra creatam ab Altiſſimo medicinam, ait quoque Richardus à S. Laurentio l. 1. de Deip. c. 4. *ſub finem*, addens Chriſtum eſſe eam medicinam omnium in feſtinatione nebulæ, qui idcirco Eccleſ. 24. de ſe ait, *Exiui quaſi fluuij dioryx*, quod interpretantur, *medicamentum generationis*, quod exiuit de paradiſo virginei vteri.

Tandem hæc eſt terra benedicta, & terra Dei, vt pulcherrimè tradit Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus ſancti cap. 11. conferens terram ex qua primus Adam formatus eſt, cum hac terra ex qua ſecundus Adam Chriſtus, eſt formatus. [Hominem illum terrenum, (inquit,) cum iſto cœleſti homine conferentes, hoc primùm in factura illius abeſſe perſpicimus, quod terram ipſam quum de limo formaret eum, non benedixit Deus. Ecce autem in iſta cœleſtis hominis factura noua, dicit Archangelus, imò qui in Archangelo loquitur Spiritus ſanctus. *Benedicta tu in mulieribus*. Et Pſalmiſta per propheticam huc adductus gratiam ſuccinit, & dicit; *Benedixiſti Domine terram tuam.* Ampliùs autem & in hoc terra iſta præpollet, quia terra Domini eſt. Non enim illic dixit Scriptura. *Formauit igitur Deus hominem de limo terræ ſuæ*, ſed tantùm, *de limo terræ* Hic autem non tantùm, *Benedixiſti Domine terram*, ſed *benedixiſti*, ait, *Domine terram tuam* &c. Qualis enim illa, & qualis terra iſta? Terra illo nullo modo ſeminis Dei perceptibilis, vtpotè irrationabilis, inſenſibilis, inanimata, immobilis. Terra autem iſta, animata, ſenſibilis, rationalis, & quod optimum eſt, fidelis: & propter fidem, Spiritus ſancti, & ſeminis Dei perceptibilis.]

Notio altera terræ perfuſa, in Chriſti Domini humanitate.

309. Hactenus de illa prima acceptione myſtica terræ, cui aqua ſuperfuſa eſt à Samuele. Quæ tamen terræ acceptio, non videtur vſurpata à S. Cyrillo, cuius veſtigijs inſiſtebamus in hac incarnationis expreſſione: ſed *terram* vſurpauit pro ipſa Chriſti humanitate. Nec præter vſum Scripturarum. Nam in capite libri, interprete Anaſtaſio Sinaita lib. 1. Hexaëm. cum dicitur in principio Deum creaſſe cœlum & terram, Chriſtus nomine *Cœli & Terræ* deſignatus eſt: nomine quidem *Cœli*, propter diuinitatem; *Terræ* verò, propter humanitatem: quorum adeò diſſitorum extremorum ſtructura, in principio facta eſt, quia Chriſtus in mente Dei, & æterna prædeſtinatione conditus eſt, antequàm diuina manus quicquam faceret à principio. Hæc eſt verè promiſſa terra iuxta Tertullianum l. de reſurr. carnis c. 26. verbis illis. [Iudæi terrena ſolummodò ſperando, cœleſtia amittunt, ignorantes & panem de cœleſti repromiſſum, & oleum diuinæ vnctionis, & aquam Spiritus & vinum animæ vigorantis ex vite Chriſti. Sicut & ipſam terram ſanctam, Iudaicum propriè ſolum reputant, carnem potiùs Domini interpretandam, quæ exinde & in omnibus Chriſtum indutis ſancta ſit terra; verè ſancta per incolatum Spiritus ſancti, verè lacte & melle manans per ſuauitatem ſpei ipſius; verè Iudæa, per Dei familiaritatem] Sed & S. Gregorius 9. mor. c. 21. *Terram datam in manus impij*, humanitatem Chriſti interpretatur, permiſſam impiorum malignitati. S. quoque Gaudentius tractatu in die ſuæ ordinationis *in medio*. [Non iam videbitur perfunctoria iſta auditio, quæ bonorum terræ præmijs honoratur, & non cuiuſlibet terræ, ſed illius olim promiſſæ, illius fluentis lac & mel. Promiſſionis enim terra, Chriſti caro eſt, ex maſſa humani generis de terra formati ſuſcepta, ac dulcibus diuinæ gratiæ ſuccis exuberans, cuius puriſſimo doctrinæ lacte alimur & nutrimur, cuius cœleſtium chariſmatum ſuauitate reficimur, cuius vbertate credentium corda pingueſcunt, cuius bonis obedientium corda mentes animæque fidelium, & in hoc & in futuro ſæculo ſaginantur.] Subſcribit Autor imperfecti homil. 41. nam terram promiſſam, fluentem lac & mel, negat fuiſſe terram Iudæam: ſed ait, fuiſſe [terram rationabilem quam Chriſtus ſuſcepit. De illius enim incarnatione, lac & mel proceſſerunt. Lac enim opus eſt miraculorum quoniam & ſine labore dentium & cum ſuauitate comeditur, per quod rudes in fide quaſi pueri ſuſtentantur. Mel autem eloquia doctrinæ dicuntur, ſicut ait Propheta, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel & fauum ori meo? Ergo incarnatio Chriſti promittebatur, qui lacte miraculorum & lacte doctrinæ nutriturus erat gentes rudes in fide.]

Vigilius Chriſtum eſſe terram ſiue agrum theſauro abſcondito diuitem, pulchrè proſequitur, *in fine* tertij libri contra Eutychem. [Theſaurus (inquit) in agro abſconditus, Deus eſt, latens in carne ſua. Audi Apoſtolum dicentem de Chriſto, *In ipſo*, (inquit,) *ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi* Et ideò omnis eſt prorſus inutilis & impia cõfeſſio, quæ Dominũ Ieſum Chriſtum, aut Deum tantummodò non & hominẽ, aut hominem ſolùm, non & Deum fatetur. Agrum autem carnẽ Chriſti figuraliter nominari, & præſens indicat locus, & ſuperiùs illata teſtimonia docẽt. De hoc enim agro maximè, Iſaac in ſuis benedictionibus prophetauit. *Ecce*, (dicens,) *odor filij mei, ſicut odor agri, cui benedixit Deus*. Corpus enim Dominicũ, magnis diuerſarũ virtutũ fragrat odoribus, & ſui benè olentia ſuperante diuerſa pigmenta, infirmos quoſque viuificat. Vnde Apoſtolus Chriſti,

Chriſti, (inquit:) *Bonus enim odor ſumus, de vita in vitam, his qui ſalui fiunt*, cuius tam præcipui & ſaluifici odoris ſuauitate, illecta in Cantico Canticorum ad eum dicit Eccleſia: *Poſt te in odorem vnguentorum tuorum curremus.* De huius agri pulcritudine, & ipſe loquitur in Pſalmo quadrageſimo nono, *Et ſpecies agri mecum eſt.* Per huius agri gloriam, Eccleſia, in prædicto Salomonis libro, ſodales adiurat dicens; *Adiuro vos in gloria & virtutibus agri.* Agrum illum, fortis & ſapiens in Prouerbio Salomonis mulier, id eſt Eccleſia introducitur, comparaſſe; ſic enim de ea dicitur: *Agrum vidit, & emit illum.* Precioſa eſt hujus agri poſſeſſio, quæ Chriſti intra ſe abſconſam retinet Deitatem. Duplicis enim naturæ eſt Chriſtus, & ideò vt dixi, nec theſaurus ſine agro, nec ager ſine theſauro poteſt ab aliquo poſſideri.] Sed pulchrè Petrus Damiani l.2. epiſtola 5. tractans quam terram Naaman onere duorum burdonum à Propheta petierit, oſtendit eſſe Chriſtum, prædicatione Principum Apoſtolorum credendum; è qua terra altare conficitur, vbi Deus propitiatur.

Itaque Chriſtus *terra* dictus eſt. Et eſt ſanè terram inter & humanam ſubſtantiam, analogia non modica, quam Tertullianus l. de carne Chriſti cap 9. exprimit, his præter cætera. [Quid eſt ſanguis, quàm rubens humor? quid caro, quàm terra conuerſa in figuras ſuas? Conſidera ſingulas qualitates, muſculos vt glebas, oſſa vt ſaxa, etiam circum papillas calculos quoſdam. Aſpicè neruorum tenaces connexus, vt traduces radicum, & venarum ramoſos diſcurſus, vt ambages riuorum, & lanugines vt muſcos, & comam vt cæſpitem, & ipſos medullarum in abdito theſauros, vt metalla carnis.] Ex alijs alia in hanc rem protuli, in ſcalis à viſibili creatura ad Deum, Gradu 11. *ferè initio.* Quare meritiſſimò S. Cyrillus, ſanctiſſimam Chriſti humanitatem, terram illam eſſe cenſuit, cui Samuel aquam ſuperfudit.

Ambæ, myſticæ terræ notiones, coïncidunt.

310. Non eſt tamen hæc terræ acceptio, contraria illi quam proximè propoſui de Deipara. Nam vt ſuperiùs quoque iam monui, terra illa cui Verbum copulatum eſt, portiuncula fuit ſubſtantiæ Deiparæ, ita vt cùm immediatè ante momentum incarnationis ea ſubſtantia in ſolidum ſpectaret ad Virginem, ſubitò facta ſit Chriſti, operante Spiritu ſancto. Quæ cauſa eſt, cur eſſe Deum in B. Virgine per identitatem, affirmet Pet. Damiani ſerm. 44. qui eſt primus de natiuit. Deiparæ. Exponens enim illud 3. Reg. 10. *Veſtiuit eum* (Salomon thronum ſuum eburneum) *auro fuluo nimis*, aurum ait eſſe diuinitatem; eburneum autem thronum, ſanctiſſimam Deiparam. Tum ſubdit. [Quid eſt autem quod dicit *fuluo nimis*. Hic aliquid requirendum reliquit nobis Spiritus ille multiplex; & vtinam poſſim explicare quod ſentio. Quatuor modis ineſt Deus omnibus creaturis. Primo modo eſſentialiter, tam bonis, quàm malis nihilque intercludit Deitatis eſſentiam, per quam eſſe omnia acceperunt. Inde eſt quod nuſquam, & in omni loco eſſe legitur, cum omnibus præſentialiter aſſiſtat, & à nullo comprehendatur. Habent etiam & mali Dei præſentiam, ſed non gaudent, cum inanimata quælibet hoc poſſint priuilegio gloriari. Secundo modo ineſt bonis operatione; agit enim in eis virtus operatiua, vt operentur opera Dei; nec otiosè creati ſunt inter creaturas, ſicut & mali qui elegerunt areſcere vt ſempiternis ignibus alimenta miniſtrent. Ineſt & pleriſque bonis illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes ſuorum efficit ſecretorum. Quarto modo ineſt vni creaturæ, videlicet Mariæ Virgini, identitate, quia idem eſt quod illa.] Nimirum quia illa ipſa ſubſtantia quæ immediatè ante erat Deiparæ, in momento efformata eſt in Chriſti ſubſtantiam, Deo hypoſtaticè adhærentem. Quare ſiue *terram* pro Deipara quoad partem aliquam ſubſtantiæ eius, ſiue pro ſanctiſſima Chriſti Domini humanitate vſurpemus, eodem recidit.

Verbum, aqua terræ prædictæ ſuperfuſa.

311. Pergo ad ſuperfuſam terræ aquam, quæ an fontana, an fluuiatilis, puteana, an è ciſterna, & collectitia ex imbribus fuerit, (mare aberat,) Scriptura non exprimit, Potuit verò omnibus illis modis parari; quare indiſcriminatim eos adhibebimus. Verbum igitur vt aiebat S. Cyrillus, nomine *aquæ ſuperfuſæ* ſignificatum meritiſſimò eſt. Eſt enim emanatio è profunda aquarum abyſſo; hoc eſt ex Patre, quem idcirco Philoſophi apud Alex. Clementem 5. Strom. c. 5. *profundum* nominarunt. Pater iuxta multorum interpretationem à D. Ambroſio relatam, l.1. de Spiritu ſancto c.19. Fons vitæ eſt: idque ferunt illa Dauidis, *Apud te eſt fons vitæ.* Ex eo fonte, duo procreantur fluuij ampliſſimi; nempe Filius & Spiritus ſanctus. Nam Spiritus ſanctus, eſt *Fluuius chriſtallinus manans de ſede Dei & agni*, vt habetur Apocal. 21. iuxta expoſitionem S. Ambroſij l.3. de Spiritu ſancto c 21. qui ibidem l.1. c.20. plurima in hanc Spiritus ſancti appellationem diſputat. Verbum verò Fons ſapientiæ apertè dicitur, & in illud potiùs cadere verba illa Dauidis Pſal. 35. *Apud te eſt fons vitæ*, opinatur S. Ambroſius l.1. de Spiritu ſancto c. illo 19 annuitque S. Athanaſius l. de humana natura ſuſcepta cõtra Apollinarium cum ait, Dauidem dixiſſe, *Apud te eſt fons vitæ.* [quia nouerat apud Patrem, Filium eſſe, fontem S. Spiritus.] Hæc eſt ſapientia quæ quaſi fluuij dioryx, & ſicut trames aquæ immenſæ de fluuio deſcribitur c. 24. Eccleſiaſtici. Eidem Petrus Damiani ſerm. 67. aptat locum ex c. 4. Cant. & ex Pſalmo 45. [Verbum Dei (inquit) tanquam riuus aquarum viuentium cum impetu venit, & ſicut torrens cuncta doctrinarum ardentium inquinamenta ſubuertit. Vnde & in Canticis Canticorum dicitur: *Fons hortorum, puteus aquarum viuentium quæ fluunt impetu de Libano.* Hinc & Pſalmiſta: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.*]

Egregiè quoque ſerm. 11. huc aptat illud Iſaiæ 59. *Dominus Deus noſter, fluuius glorioſus exiliens in terram ſitientem.* Itemque illud ex c. 2. Genes. *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam vniuerſam ſuperficiem terræ.* Hunc fluuium eiuſque egreſſum ſic exponit Damian. [Locum voluptatis, Patrem eſſe cenſemus; cum Deus illocalis ſit; ſed efficientias rerum, niſi per vulgatos ſermones explicare non poſſumus. In ipſo autem omnem voluptatem eſſe intelligit, qui legit Apoſtolum dicentem, *Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia*; & alium ex illo duodeno apice ſimiliter eructantem; *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum.* Ipſe etiam Filius dicit: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te, ſolum verum Deum.* Cognitio igitur Patris, vita æterna eſt: & vbi vita æterna, ibi ſempiterna voluptas; quia gignitur de vtero Patris, Deus de Deo, lumen de lumine, de Domino Dominus. Egreditur autem identitate, quia idem eſt quod Pater: Idem dico ſecundùm ſubſtantiam, non ſecundùm perſonam. Egreditur & æqualitate, quia pari omnipotentia reſpicit generantem: cum omnia quæ poteſt Pater, poſſit & Filius, ſicut ipſe teſtatur: *Omnia quæ facit Pater, facit & Filius: nec poteſt Filius facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Egreditur & æternitate, quia licèt generetur, non eſt poſterior generante: ſed ambo vnius antiquitatis ſunt, ſi tamen vocabuli nouitatem non exhorres. Quod licèt quoquo modo ſignificet quæ dicuntur, longè tamen eſt à ſententiæ Maieſtate. Egreditur ſimilitudine, quia ſimilis eſt Patri, Patris imago, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius. Egreditur æternitate, quia alius eſt ab illo; alius dico non

Digitized by Google

non aliud. *Ego*, (inquit,) *& Pater, vnum ſumus. Vnum* dixit, non *vnus*: quia *vnum* ſignificat ſubſtantiæ vnitatem, *ſumus* verò, perſonarum proprietatem. Sic igitur, & longè excellentiori modo de Patre Filius egrediens, inundat Angelicas ſtationes: quia iuxta Salomonem, *Fons ſapientiæ, Verbum Dei in excelſis.* Citharedus puer, de hoc fonte pleno ventre potauerat, cum diceret, *Apud te eſt fons vitæ*; quia non ſolùm tu vita, ſed & Filius tuus, fons vitæ eſt; Et vt patenter ; quid ſentiebat, oſtenderet, ſubjunxit: *In lumine tuo videbimus lumen.*]

312. Eum paradiſi fontem quem Verbo Dei in excelſis aptauit Petrus Damiani, Nicol. 1. epiſtola ad Michaëlem Imperat. ait fuiſſe pluuiam aut vaporem, quorum vtrumlibet optimè cadit in Verbum. Quem enim latet illud Dauidis de Verbo, *Deſcendit ſicut pluuia in vellus*? Eius loci egregiam paraphraſim profero ex Epiphanij Anchorato. [Pluuia cum arboribus & plantis in eandem naturam tranſiens, corpus efficit, & ſingulos fructus iuxta ſimilitudinem. Et in olea quidem oleum pingue fit, aſſumpta ex ipſa eſſentia. In vite verò vinum dulce incorporatur. In fico ficus dulceſcit. Et in ſingulis ſeminibus ad ſpeciem ipſorum augeſcit ac naſcitur. Sic arbitror Dei Verbum in Maria caro factum eſt, & in ſemine Abraham homo inuentus eſt iuxta paſſionem. Inuenimus enim Meſſiam de quo ſcripſit Moſes. Et dixit ſanè Moſes, *Deſcendat ſicut pluuia eloquium meum.* Et Dauid. *Deſcendat, ſicut pluuia in vellus, & ſicut gutta ſtillans in terram.* Lana itaque ſuſcipiens rorem, velleris fœcunditatem auget. Terra verò ſuſcipiens pluuiam, auget fructum ex præcepto Domini contribuens naturam promptiorem, & vt accipiat, ab ipſo amplius ſtudium habet. Sic ſanè etiam Virgo Maria, *Vnde cognoſcā hoc.* (inquit,) *quod erit mihi iſtud*: (& audiuit,) *Spiritus Domini ſuperueniet in te, & Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod naſcitur ex te, ſanctum erit, & Filius Altiſſimi vocabitur.* Chriſtus in Angelo loquitur, efformat autem ſeipſum Dominus in ſua ipſius formatione, forma ſerui aſſumpta. Et Maria quidem haurit ſermonem ad conceptionem, velut pluuiam terra. Verùm Verbum Dei, ſeipſum ſanctum fructum oſtendit, aſſumens mortalis naturam. Sic igitur ex ipſa hauriente, velut terra & vellere, veræ ſpei fructus, & Sanctorum expectatio: velut Elizabeth dixit, *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui*; vnum aſſumpſit ex humana naturà, quod paſſioni obnoxius fuit, quum paſſionis exors ſit Dei Verbum.] Eundem locum Pſalris pulcherrimè de Verbo carni adiuncto exponit Vigilius *ſub finem* tertij contra Eutychem, eodem referens illud Iſaiæ 55. *Quomodò deſcendit imber aut nix de cœlo, & inebriat terram.* Concinnè de more Chryſologus ſerm. 143. [Singulis gratia ſe eſt largita per partes: Mariæ verò ſimul ſe totam dedit gratiæ plenitudo. *Omnes*, (inquit Euangeliſta,) *de plenitudine eius accepimus.* Vnde & Dauid dicit, *Deſcendit ſicut pluuia in vellus.* Vellus cum ſit de corpore, neſcit corporis paſſiones: ſic virginitas cum ſit in carne, vitia carnis ignorat. Cœleſtis ergo imber, virgineum in vellus placido ſe fudit illapſu, & tota Diuinitatis vnda, bibulo ſe noſtræ carnis celauit in vellere, donec per patibulum crucis expreſſum, terris omnibus in pluuiam ſalutis effunderet, *Sicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram*, Vt vitalibus partita ſtillicidijs tempora, fidei rigarent germine, non necarent.] Eundem locum S. Ambroſius ſerm. 13. ad humilem deſcenſum, & materni pudoris inuiolata ſignacula retulit, ex quo Ruffinus ad Pſalmum 71. apertè profecit.

Præterea verò idem Dei Verbum Sap. 7. dicitur *Vapor virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei ſincera.* In quem locum Verbo diuino exactè accommodandum, diligenter incumbit Autor libri primi de incarnatione apud Auguſtinum à c. 13. per multa capita; præſertim verò obſeruat, dictam eſſe ſapientiam, vaporem [non gloriæ omnipotentis neque æternæ lucis, neque inoperationis Patris nec bonitatis eius: Neque enim conueniens erat alicui horum aſcribi vaporem; ſed cum omni proprietate ait (Sapiens) virtutis Dei vaporem eſſe ſapientiam. Intelligenda eſt ergo virtus Dei, qua viget, qua omnia viſibilia & inuiſibilia vel inſtituit, vel continet, vel gubernat, quæ ad omnia ſufficiens eſt quorum prouidentiam gerit, quia velut vnita omnibus adeſt. Huius ergo totius virtutis tantæ & tam immenſæ vapor, & vt ita dixerim, vigor ipſe in propria ſubſiſtentia effectus, quamuis ex ipſa virtute velut voluntas ex mente procedat, tamen & ipſa voluntas Dei, nihilominus Dei virtus efficitur. Efficitur ergo virtus altera in ſua proprietate ſubſiſtens, vt ait ſermo Scripturæ. Vapor quidem primæ & ingenitæ virtutis Dei; hoc quidem quod eſt inde trahens, non eſt autem quando non fuerit.] Vides quadrare in hanc aquam, notionem vulgarem nominis *aqua à qua omnia.* Verè enim Deus, omnia in ſapientia ſuâ fecit, & omnia per Deum Verbum facta ſunt.

Superfuſio Verbi tanquam aqua per Incarnationem.

313. Hæc aqua cum in ſinu paterno, & in loco altiſſimæ voluptatis per æterna ſpatia delituiſſet, tandem effuſa eſt per incarnationis myſterium *ſuper terram.* Et hæc eſt effuſio, ob quam Samuel obteſtabatur Deum, vt populi, calamitate propè obtriti miſereretur. De hac ipſa effuſione accipere primùm poſſumus quod quatuor Doctores de Chriſti ſanguine diſputantes coram Pio 2. (deſcripſit eorum diſputationem Syluester in Roſa aurea tractatu 3. q. 30. fol. 294. col. 4.) acceperunt de vltimâ effuſione ſiue de morte. Ita enim interpretati ſunt illud à Dauide Pſal. 21. prolatùm in perſona Chriſti. *Sicut aqua effuſus ſum*, vt ſenſus ſit, humanitatem Chriſti fuiſſe diſſipatam, & eſſe deſijſſe, eo modò quo fluida cum effunduntur. Nec ſane verba illa, vt ibidem rectè notatur, ſoli ſanguini Chriſti aptari poſſunt: quia ſanguis cum non ſit niſi pars integrans, non fundat communicationem idiomatum. Non incommodè tamen effuſio illa ipſi Verbo tribuitur, quatenus humanitati noſtræ ſuperfuſum eſt in Chriſti humana ſubſtantia. Eam verò effuſionem conſecuta eſt mors, & oſſium omnium diſperſio, conſequenter memorata in Pſalmo propoſito.

Expreſſerat hanc effuſionem Verbi in humanam ſubſtantiam, typus alter; nempe effuſio roris antelucani, ſeu pluuiæ in vellus Gedeonis. Audi Bernardum hom. 2. ſuper miſſus eſt. [Quid illud Gedeonis vellus ſignificat quod vtique de carne tonſum, ſed ſine vulnere carnis, in area ponitur, & nunc quidem lana, nunc verò area rore perfunditur, niſi carnem aſſumptam de carne virginis, & abſque detrimento virginitatis? Cui vtique diſtillantibus cœlis, tota ſe infudit plenitudo Diuinitatis: adeò vt ex hac plenitudine omnes accepérimus, qui verè ſine illa non aliud quàm terra arida ſumus. Huic quoque Gedeonico facto, propheticum dictum pulchrè ſatis conuenire videtur, vbi legitur; *Deſcendet ſicut pluuia in vellus*; nam per hoc quod ſequitur, *Et ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram*: idem datur intelligi, quod per inuentam rore madidam aream. Pluuia quippe voluntaria quam ſegregauit Deus hæreditati ſuæ, placidè priùs & abſque ſtrepitu operationis humanæ ſuo ſe quietiſſimo illapſu virgineum demiſit in vterum: poſtmodum verò vbique terrarum diffuſa eſt per ora prædicatorum, non iam ſicut pluuia in vellus, ſed ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, cum quodam vtique ſtrepitu verborum, ac ſonitu miraculorum. Siquidem recordatæ ſunt nubes illæ quæ portabant pluuiam, præceptum ſibi fuiſſe cum mitterentur; *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine*;

Digitized by Google

mini; & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Quod & fecerunt. Etenim *in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

Fuſiſſimè Richardus Victorinus ad Deiparæ lanam ac terrā, cæleſtis vndæ effuſione, Verbi inquam diuini vnione perfuſam, refert Gedeonis hiſtoriam, & illa Pſaltis verba *Deſcēdet ſicut pluuia in vellus & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram*: nec poſteriorē partem, vt à Bernardo factum eſt, refert Richardus ad prædicationem Apoſtolicam; ſed vtrâque expreſſam cenſet incarnationem. Pro longiſſimo eius diſcurſu, repræſento pauca verba Amedei Lauſanenſis ex hom.3 [Pluuia (inquit) deſcendit in vellus abſque ſtrepitu, ſine motu, ſine vlla ſciſſione, aut diuiſione, leniter infunditur tranquillè ſuſcipitur, ſuauiter bibitur. Sic ſtillicidia ſenſim & paulatim infundunt terram tam mirabili decurſu, tantaque ſubtilitate, vt in introitu vix pateant, & in exitu germina producant. Ita imber veniens de vltra ſuper cœleſtes aquas, deſcendit in gremium Virginis, ſine humano opere, abſque motu concupiſcentiæ; ſalua integritate, & clauſtris Virgineis obſeratis, leniter infuſus eſt, tranquillè ſuſceptus, incarnatus ineffabiliter. Stillauit quoque ſuper terram eius, in introitu non comparens, & in exitu prodiens manifeſtè.] Egregiè omnino hanc ipſam loci illius Dauidici interpretationem proſecutus eſt S. Chryſoſtomus homil. 2. in Pſalmum 50. tractans illud; *Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.*

Quàm mira & læta nobis hæc effuſio.

314. Quicunque verò eſſe dicantur huius effuſionis typi, nemo ſatis explicet quàm ſit hæc effuſio admirabilis, & ingens pro nobis conſolationis argumentum. [Non me capio præ lætitia] ait Autor ſermonis de natiuit. Dom. inter Damiani ſermones 61. deſcribens hanc effuſionē. [Non me capio præ lætitia, quod illa maieſtas natiuā ſuam exinaniens, in naturam meæ carnis, & ſanguinis ſuperueniat, & me miſerum in diuitias gloriæ ſuæ non ad horam, ſed in ſempiternum includat. Fit frater meus, Dominus meus, & timorem Domini fratris vincit affectus.] Et mox. [Vide effuſionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinat cœlos, & fit conſiliarius hominum. Maieſtatiuum nomen in pietatiuum effunditur, & qui mirabilis eſt in cœlis, conſulere venit in terris, abſcondit purpuram ſub miſeriæ veſtimentis, & ad lutum, vbi iacebam, inclinatus, non mergitur. Is, audeo dicere, infixus in limo profundi, operi manuum ſuarum porrigit dexteram.] Sic ille de prima fluminis diuini effuſione. Sub quo verborum cortice optimè exprimitur Verbi deiectio. Aquæ enim effuſio, eius abiectio eſt, vt propterea Ethnicis olim inter ſacrificandum nefas eſſet effundere aquam, quippe eo vſu ſacram redditam. Et idcirco excogitarant genus vaſis (futile vocaban) quod perpetuò geſtandum in manibus eſſet vt vitaretur aquæ effuſio, quod ex Donato notauit Marſilius Columna ſect.1. hydrag. c.6.n.6.

Exclamat hic quoque meritò S. Ambroſius l.10. in Lucam c.22. *initio*, ad illud *Occurret nobis homo amphoram aquæ portans*, conſiderans primum totius Chriſtianæ legis myſterium, ipſius inquam Chriſti efformationem & incarnationem Verbi, in aqua expreſſam eſſe. [O aqua quæ humano aſperſum ſanguine, vt præſentium lauacrorum figura præcederet, orbem terrarum lauaſti! ô aqua quæ Sacramentum Chriſti eſſe meruiſti; quæ lauas omnia, nec lauaris! Tu incipis prima, tu comples perfecta myſteria. A te principium, in te finis: vel potiùs tu facis vt finem neſciamus. Per te fœtor tabidæ carnis aboletur, & pereuntia ſitu viſcera aſperſo ſale in multam ſeruantur ætatem. Per te arentibus æſtu corporibus, dulcis ad gratiam, ſalutaris ad vitam, ſuauis ad voluptatem potus infunditur. Tu nomen Prophetis & Apoſtolis, tu nomen Saluatori dediſti. Illi nubes cœli, illi ſol mundi, ille fons vitæ eſt. Quæ montibus preſſa, non clauderis, quæ ſcopulis illiſa, non frangeris, quæ terris infuſa non deficis, ſed intimis ſcaturiens venis, aut ſpiritum incluſa vitalem inhalas, aut ſuccum diffuſa fertilem præſtas, aut irrigatum ſuperfuſa accommodum ſubminiſtras; ne ſiccatis exanimata vitalibus, ſolemnes neget terra prouentus. Omnium elementorum ſubſtantia, cœlum, aër, mare, & terra, te reddunt. Te prophetico percuſſa tactu, vt ſilentium rigares corda populorum, vomuit petra; te, cum de latere Saluatoris erumperes, percuſſores viderunt, & crediderunt: & ideò regenerationis noſtræ de tribus vna es teſtibus. Tres enim teſtes ſunt, aqua, ſanguis, & Spiritus: Aqua ad lauacrum, ſanguis ad precium, ſpiritus ad reſurrectionem.]

Aquarum Euangelicarum vbertas, ex hac effuſione.

315. Hæc poſtrema ſpectant ad effuſionem Verbi poſteriorem. Verbum enim carne veſtitum, ſuo tempore de loco voluptatis, id eſt de vtero Virginis exijt, vt melliſſimè philoſophatur Petrus Damiani, ſerm.11. exijt inquam per quatuor orbis partes ad irrigandam vniuerſæ terræ ariditatem. Vnde Chriſtus *Caput fluminum* à S. Auguſtino in Pſal.92. appellatus eſt. Et hic eſt fluuius irrigans torrentem ſpinarum, vt S. Hieronymus ex Ioële c.3. affirmat in Apolog. ad Pammachium pro libris cōtra Iouinian. Perpulchrè S. Ambroſius in Pſal. 45. [Eſt & fluuius qui de Eden exit, & circuit vniuerſam terram, Verbum Dei quo Paradiſus intelligibilis irrigatur, & omnis anima vocatur ad gratiam Chriſti, dicente ipſo Dei Verbo; *Si quis ſitit; veniat ad me, & bibat. Cui ego dedero aquam, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Ex illo enim vnico Dei Verbo, quatuor fluuiorum prudentiæ & fortitudinis, temperantiæ quoque & iuſtitiæ fluenta manarunt. *Alij enim per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij fides in eodem Spiritu: alij gratia curationum in vno ſpiritu: alij operatio virtutum. Hæc enim operatur omnia vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Hi ſunt impetus fluminis, cum ſe in gratiam miniſteriorum operationis atque virtutis, ſpontanea diuiſione transfundit.] Hæc item eſt nubecula paruula quaſi veſtigium hominis de mari. Audi Auguſtinum ſerm.20. de temp. [Nubecula carnem Chriſti figurabat, quæ in mari mundi iſtius naſcitura erat. Quamobrem ne fortè aliquis dubitet, nubem illam *veſtigium hominis* habuiſſe, dixit: illius vtique hominis qui dixit, *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* Sicut ergo orante Helia poſt tres annos, & ſex menſes, pluuia de cœlo deſcendit, ita & in aduentu Saluatoris, tribus annis & ſex menſibus, quibus prædicare dignatus eſt, pluuia verbi Dei totum mundum fœliciter irrigauit.] qua de re pleniùs cum de Iride Symbolo Chriſti.

Typus alter effuſionis Verbi ſub aquæ ſpecie, ex Exodi 4.

316. Altera aquæ effuſio quam initio memorabam tanquam alterum incarnationis typum, ea eſt qua Moſes ad populum duriſſimæ ſeruitutis iugo preſſum allegatus, & iuſſus miracula patrare, ſignum tertium cui crediturí eſſent qui primo ac ſecundo nō crediſſent, accepit effuſionem aquæ ſuper aridam, mox vertendæ in ſanguinem, ad telluris contactum, vt habetur Exodi 4. De hoc ergo ſigno; ſic philoſophatur in rem noſtram S.Cyrillus hom.18. Paſch. poſtquàm Patrem, fontem & fluuium eſſe, ex quo exiſtat Filius, præmiſit & ex Scripturis firmauit. Ex fonte ſeu fluuio Dei & Patris, velut aqua viuifica exiſtit Filius, qui viuificat

omnia

Digitized by Google

omnia,& in ipſo viuimus, mouemur,& ſumus. Et hoc idem nobis rurſum quaſi per figuras indicans,& veluti per humilia quædam exempla declarans Deus, ita Moſen ſapientiſſimum affatus eſt: *Et accipies aquam ex fluuio, & effundes ipſam ſuper terram.* Fluuio namque, vt dixi, per quam appoſitè, Patris natura comparatur. Aquæ verò, qui ex ipſo ſecundùm naturam genitus eſt Filius. Hæc igitur aqua ex fluuio proſiliens, terræ admixta eſt. *Verbum enim caro factum eſt*, per vnionem, prouidentiæ conſilio deſtinatam. Futurum porrò vt poſtquam ſemel homo factus eſſet, non dubiè mortem quoque pro nobis in aſſumpta carne oppeteret, indicauit, dicens: *Et erit aqua quam acceperis à flumine, ſanguis ſuper aridam.* Significat autem nobis, nihil aliud hoc loco *ſanguis* præter mortem. Donec enim caro nondum erat Verbum, non fuit ſanguis. Libera namque à conditione mortis eſt ipſa viuens, vitæque parens natura. Poſtquam verò factus eſt noſtri ſimilis, tunc ſanè ſuæ carnis mortem ſibi veluti propriam vindicat, ipſéque pro nobis mortem ſubiiſſe dicitur, ſuóque ſanguine hanc quæ cœlo ſubeſt naturam acquiſiuiſſe.] Eadem habet l. de incarnatione Vnig. c. 26.

Sed quod non exponat his locis S. Cyrillus, quomodò hæc aquæ ſuper aridam effuſio, eiuſque in ſanguinem conuerſio, fuerit ſignum tertium cui credituri eſſent veri Iudæi, id ſuppleo ex l. 2. de adorat. vbi aptato ad incarnationem miraculo virgæ, per Moſis apprehenſionem in colubrum verſæ; & miraculo curationis manus, quæ educta è ſinu apparuerat leproſa, tertium ſignum in effuſione aquæ in ſanguinem verſæ patratum, ſic explicat. [Vltimum mundo ſignum Chriſti mors fuit, & illa per aquam, & ſanguinem ablutio, adiunctio nimirùm etiam ſancto corpore, quod per aridam ſignificatur.] Subdit mortem Chriſti meritò appellari ſignum, nam id eſt ſignum datum generationi prauæ atque peruerſæ, ſignum Ionæ Prophetæ. Eſt autem hoc ſignum tertium per comparationem ad duo ſigna anteriora quibus increduli cum fuiſſent Iudæi, interueniente hoc tertio ſigno, permoti ſunt ad credendum. Primum ergo ſignum Iudæis datum iuxta S. Cyrillum fuit Moſaicæ legis promulgatio: Secundum, prædicatio Prophetarum atque Baptiſtæ: Tertium, denique aduentus Verbi per incarnationem ad ſubeundam pro nobis mortem; quæ fuit effuſio cruenta, ob aquæ commutationem in ſanguinem.

Habuit effuſio hæc aquæ cœleſtis in terram, effectus longè alios quàm illa aquæ effuſio in minori Britannia, vt memorat Iacobus de Vitriaco in hiſtoria Orient. c. 92. & ex teſtibus ocularis Cantip. l. 2. apum c. 57. n. 28. Eam enim effuſionem tantæ tempeſtates ac procellæ conſequebantur, vt vniuerſa terra ad aliquot milliaria aquis obrueretur. Cœleſtis aquæ effuſionem, non procellæ exceperunt, ſed ſumma ſerenitas eſt conſecuta.

Collatio Incarnationis, & effuſionis ſub aquæ ſpecie, concluditur.

317. Claudo effuſionem hanc Verbi diuini, ex Petro Damian; ſerm. de S. Victore. [Sic (inquit, agens de Verbi incarnatione) diſtillauerunt cœli miſericordiam, ſic Verbum Dei transfuſum eſt, & effuſum vbique totum, ſine quo nihil totum. Felix effuſio, quæ currentes adoleſcentulas ad odorem ſuauitatis inuitat.] Iure *diſtillationem* appellat. Et hoc nomen in frequenti eſt Scripturæ vſu, cum de incarnatione eſt ſermo. Audi Origenem hom. 2. in Cant. interprete Hieronymo *ferè initio.* [Si videris Saluatorem meum ad terrena, aut humilia deſcendentem; videbis, quomodò virtute magna & maieſtate Diuina, ad nos modica quædam ſtilla defluxerit. De hac ſtilla & Propheta cecinit, dicens: *Et erit, de ſtilla populi huius congregandus congregabitur Iacob.* Et ſicuti ſecundùm alium ſenſum, lapis erat præciſus è monte ſine manibus, noſtri in carne Saluatoris aduentus: (neque enim totus mons fuit, qui deſcendit ad terras: nec poterat humana fragilitas totius montis magnitudinem capere: ſed lapis ex monte, lapis offenſionis, & petra ſcandali deſcẽdit in mundum:) ſic ſecundùm alium intellectum *ſtilla* nuncupatur. Oportebat quippè, vt, quia omnes gentes in ſtillam ſitulæ reputatæ ſunt, is, qui pro omnium ſalute factus eſt omnia, etiam *ſtilla* fieret ad eas liberandas. Quid enim pro noſtra ſalute non factus eſt? Nos inanes; & ille exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens. Nos populus ſtultus, & non ſapiens; & ille factus eſt ſtultitia prædicationis; vt fatuum Dei, ſapientius fieret hominibus. Nos infirmi; infirmum Dei, fortius hominibus factum eſt. Quia igitur vniuerſæ gentes, vt ſtilla ſitulæ, & vt momentum ſtateræ reputatæ ſunt; Idcircò factus eſt ſtilla, vt per eum à veſtimentis noſtris odor ſtillæ procederet, iuxta illud: *Myrrha, & ſtilla, & caſia à veſtimentis tuis, à domibus elephantinis ex quibus lætificauerunt te filiæ Regum in honore tuo*, quæ in quadrageſimo quarto Pſalmo dicuntur ad ſponſam.] Hoc eſſe ait Origenes quod in Canticis iuxta lectionem quam vſurpat, ſcriptum habemus, *Faſciculus ſtillæ, patruelis meus mihi.* Quomodò enim Chriſtus dicatur Patruelis, id eſt Synagogæ, ſororis Eccleſiæ filius, pulcherrimè ibidem continenter exponit. Sed de hac effuſione, plus ſatis.

Tranſitum ad effuſionem Verbi, ſpecie niuis.

318. Effuſioni Verbi ſpecie imbris, affinis admodum eſt Verbi effuſio ſpecie niuis. Nam quid aliud eſt nix, quàm aqua ſicca, vt Poëta de puero Cæſare agens dixit? Cùm enim mortuo puſione Domitiani, niuis effuſio eſſet conſecuta, ſic cecinit.

Qui ſiccis laſciuit aquis, & ab æthere ludit:
Suſpicor has pueri Cæſaris eſſe niues.

Pulchrè S. Paulinus natali 6. ſancti Felicis *ferè initio.*

Cernite lætitiam mundi in ſplendore diei
Elucere ſacris inſignibus; omnia lætus
Candor habet, ſiccus teneris à nubibus imber
Ponitur, & niueo tellus velatur amictu,
Quæ niue tecta, ſolum niue, ſilua, & culmina, colles:
Cuncta ſenis, ſancti canos teſtantur honores;
Angelicaq; docent & luce & pace potiri
Felicem placida clarum in regione piorum,
Lactea quæ tacito labuntur vellera cœlo.

Græcus interpres in Catena Iobi, nõ diſſimiliter aquas vocatas niues à Iobo ſignificat, verbis illis alioqui ſubobſcuris: *Si lotus fuero quaſi aquis niuis. & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ; tamen ſordibus intinges me.* Aquas niuis Græcus interpres, vertit *niuem.* [Si niue (inquit) lotus fuero.] Eſtque ea interpretatio admodùm commoda. Nam qui legunt *aquis niuis*, fidem omnium codicum & editionum laceſſunt. Qui verò *aquas niuis*, aquas è niue reſoluta accipiunt, quas & ad abſtergendum validiores, & in ora quam Iob incolebat, multò puriores aquis fontanis & fluuiatilibus fuiſſe volunt; diuinant profectò, & quod ad expoſitionem corticis vocum Latinæ editionis opportunum eſſe vident, obtrudunt tanquam ex hiſtoriæ fide prolatum. Sunt qui manus lotas aquis niuis, accipiunt pro manibus exquiſitè albis: vt columbæ, lacte lotæ dicuntur, quæ exquiſitè candent. Quæ interpretatio, ſi aquas niuis pro aquis in niues concretis accipias, bellè conſentit: non item ſi aquas niuis, accipias de aquis niuis ſolutæ. Nam lac cum ſit album, ea quibus adhæreſcit, colore ſuo impertit: at aqua ex niue ſoluta, non candet: vnde ea quæ contingit, purgat quidem, ſed albore non donat. Quare aquas niuis apud Iobum, dictas cenſeo aquas quæ ſunt nix, ſiue aquas addenſatas in niuem: Vnde

effuſio

effuſio niuis, eſt aquæ effuſio. Ac proinde meritò poſt propoſitam aquarum liquentium effuſarum comparationem cum Verbi Dei illapſu in terram noſtram, ſuſcipimus tractandam effuſionem Verbi ſub aquæ ſiccæ effuſæ typo.

Scripturæ nonnullæ, eò aptatæ.

319. Viſus eſt hanc effuſionem attingere Dauid Pſal. 71. verbis illis ſuperiùs propoſitis: *Deſcendet ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.* Nam Apollinaris in illorum verborum Metaphraſi, *Stillicidia ſtillantia*, interpretatur de niue, ſic exprimens verſum prædictum. [Ex alto ſenſim, ſicut pluuia in vellus veniat: ſicut terram niuibus quando cœlum tacitè ferit.] Similiter ac S. Ambroſius lib. 7. in Lucam ad illud, *Veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix*, quod Vulgata Deuter. 32. habet, *Sicut ſtillæ ſuper gramina*, ipſe legit, *vt nix ſuper fœnum.* Itaque ſaltem poſteriora illa verba, de S. Ambroſij & Apollinaris ſententia, non ad ſtillas pluuiæ liquentis, ſed ad niuis floccos pertinent. Et cum multi exiſtiment, poſteriorem partem illius verſiculi apud Pſaltem, eſſe explicationem prioris, vt alibi frequentiſſimè, non obſcurè videri poterunt annuere, vt deſcenſus quoque pluuiæ in vellus, de niuis effuſione accipiatur. Si ſola verba Latinæ editionis ſpectaremus, nihil eſſet procliuius quàm pluuiam in vellus deſcendentem, accipere de niue, quæ verè eſt pluuia in vellus conformata; & idcircò ſæpè nix, lana aut vellus nominata legitur, vt apud Martialem lib. 4. Epigr. 3.

Aſpice quàm denſum tacitarum vellus aquarum
Defluat.

Item apud S. Paulinum natali 6. S. Felicis, *ferè initio*, cum contigiſſet die ſancto Felici ſacra ningere, retulit hoc S. Paulinus ad lætitiam colore candido expreſſam, quaſi luce & pace potiri docerent ſanctum virum,

Lactea quæ tacito labuntur vellera cælo.

Apud Prudentium carmine de S. Eulalia *ſub finem*, niues in eius ſacrum cadauer demiſſæ, dicuntur fuiſſe [Palliolì vice linteoli.] Græcum tamen idioma ac Hebræum, eam notionem deſcenſus pluuiæ in vellus non fert. Quare analogia incarnationis Verbi cum defluxu niuis, non poteſt ei Pſaltis loco inædificari, iuxta talem vocum notionem: ſed ad ſummum iuxta communem verborum vſum; quo retento, pleri que primam partem verſiculi illius Dauidici, aiunt id ipſum ſignificare quod ſecundam. At iſtam aliqui Patres, ad niuis effuſionem ſignificandam cenſuerunt adhibitam, vt vidimus.

Fuit qui ad eam incarnationis expreſſionem per niuis effuſionem, referret illud Iſaiæ 55. *Quomodo deſcendit imber & nix de cælo?* &c. *Sic erit verbum meum.* Id enim de Verbo perſonali accipit Richardus à S. Laurentio lib. 12. de S. Maria pag. 897. Sed hoc myſticum eſt. Nec aliter pronunciandum de loco illo Prouerb. 25. *Sicut frigus niuis in die meſſis, ſic legatus fidelis ei qui miſit illum, animam eius requieſcere facit.* Quem locum Beda ibi, de quolibet doctore Apoſtolico accipit. Multò autem magis valet de Chriſto, qui & Dei legatus ac Apoſtolus fuit ſuper omnes fidelis Deo; & inter æſtuoſiſſimos myſticæ caniculæ ardores deſcendit ſicut nix ſuper terram: ſicque animam Dei de ſalute noſtra ſolliciti, requieſcere fecit. Hæc fuit nix facta à Deo in tempore ſerotino, iuxta Zachariam cap. 10. vbi Cyrillus, & Hieronymus Iobi 28. tempus ſerotinum interpretantur tempus æſtiuum, quando meſſis & fructus matureſcunt. Sanè niuem in Eccleſia dici homines cœleſtes, & qui vitam viuunt dignam cœlitibus, interpretatus eſt S. Gregorius 32. mor. cap. 23. accipiens in hunc ſenſum illud Threnorum, *Nazaræi candidiores niue*; id eſt, ijs qui in Eccleſia velut Angeli & cœleſtes homines habentur, nitentiores & puriores. Multo potiore igitur iure, Chriſtus Dominus qui homo cœleſtis eſt, iuxta Paulum, *niuis* appellatione donari poterit.

Fundamenta analogiæ Chriſti cum niue.

320. Cauſas aliquot huius denominationis Chriſto tribuendæ, conſtipat his verbis Richardus à S. Laurentio lib. 12. de S. Maria (pag. 897.) ſub verbo *nix*. [Iſaiæ 54. *Quomodò deſcendit imber & nix?* &c. *Sic erit verbum meum*, id eſt Filius, dicit Pater. Eccleſ. 43. *Imperio ſuo accelerauit niuem*, id eſt, in electis refrigerium, contra feruorem vitiorum tentantium. Quia natiuum & puriſſimum habet candorem. Eccli. 43. dicitur de niue ad literam; *Pulchritudinem candoris eius, admirabitur oculus.* Sap. 7. *Ipſe eſt candor lucis æternæ*, &c. Cant. 5. *Amicus meus candidus & rubicundus.* Natus eſt enim de puriſſima Virgine, totus candidus & purus, Iſaiæ 35. *Gloria Libani data eſt ei*, qui interpretatur candor, quia de ſurſum venit. Ioan. 3. *Qui de ſurſum venit, ſuper omnes eſt.* Quia minuta deſcendit. Philipp. 2. *Semetipſam exinaniuit formam ſerui accipiens*, &c. Item, *Minuiſti eum paulò minus ab Angelis.* Pſal. 8. qui non ſunt carnei nec poſſunt mori. Quia terræ immunditias operuit in cruce, id eſt, peccata terrenorum, nec coram Patre appatent ad vindictam. Vnde *operuiſti omnia peccata eorum.* Pſalm. 84. pallio ſcilicet miſericordiæ, vel carnis crucifixæ. Vnde & dicit Eccli. 24. *Sicut nebula texi omnem carnem.* Quia viſum diſgregat. Quia frigida eſt, & tangentes ſe infrigidat. Beatiſſima enim caro Chriſti, carnis humanæ non ſentit incentiuum. Vnde veſtimenta eius, id eſt, membra, de quibus dicit matri ſuæ, Iob. 10. *Pelle & carnibus veſtiſti me*; apparuerunt ſicut nix in Transfiguratione. Matth. 17. Marci. 9. Luc. 9. Chriſtus etiam, tangentes ſe per veram dilectionem, & puram orationem refrigerat ab æſtu vitiorum, vnde de Chriſto dicitur, Eccleſ. 43. *Imperio ſuo accelerauit niuem*, id eſt refrigerium contra æſtum vitiorum. Quia feruore ſolis & tepore auræ, dulcis citò in aquam reſoluitur. Caritas enim quæ per ſolem ſignatur, & pietas quæ per teporem, fecerunt Chriſtum pati, qui in ſua paſſione effuſus eſt ſicut aqua, vt dicit Pſal. 21. Quia reſoluta in aquam, nunquam iterum fit nix, &c. Sic Chriſtus in paſſione effuſus ſicut aqua, reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.]

Diſtinctiùs de eadem analogia, conſiderando in ſe & niuem, & Chriſtum.

321. Mihi vt hæc Verbi incarnati cum niuis effuſione collatio liquidior ſit, duo conſideranda videntur: nempè, & quid ſit nix in ſe, & quid ſit terra cui ſuperfunditur. Et nix quidem in ſe ſumpta, perſpicuè exhibet Symbolum diuini Verbi humanitatem aſſumentis. Nam formatur per ſubuectionem materiæ terreſtris ad locum ſuperum, vbi tamen non hæret; ſed candefacta & firmior, deſcendit ob bonum terræ quam deſcenſu ſuo fermentat & aptat ad feracitatem, iuxta illud Iobi 37. *Qui præcipit niui vt deſcendat in terram.*

Digitized by Google

Ad quæ verba S.Gregorius 27. moral. cap.18. egregiè ex eo capite virum quemlibet ſanctum cum niue componit, quòd ſubuectus ab ima terra per calorem de ſuper immiſſum, donatus firmitate & ſoliditate aliqua, deſcendat ad ſubtus iacentes, proportionalem eis exhibiturus caritatem cum ea quam ipſe à calore cœleſti & diuini ſpiritus benefico afflatu accepit, cum ſubuectus ſurſum eſt. Quæ omnia multò magis valere de Chriſto, ex humanitate cum Verbo nexa compacto, eſt apertiſſimum. Nam & humanitas eius ex ima terra per amorem quo Deus dilexit mundum ſubuecta eſt ad conſortium vſque perſonæ Verbi; eaque ſubuectione materia ex ſe ſordens & fluxa, facta eſt nitentiſſima, & firmitatem accepit qua in bono ſolidè conſiſteret. Sicque inſtructus & exoratus homo ille, non elegit ſedem habere in cœlis, vel inter Angelos, ſed inter homines ad eorum procurandam ſalutem verſatus eſt, eundem illum cœleſtem amorem erga homines expromturus, ex quo ipſe in humanitate prædeſtinatus eſt Filius Dei. Hinc ſufficienter intelligitur niuis in ſe ſpectatæ proportio, cum Chriſto Domino.

Item niuem ad terram; & Chriſtum ad nos, referendo.

322. Proportio autem niuis comparatæ ad terram ſuper quam effunditur, ac Chriſti ſpectati per ordinem ad nos, exponi meliùs non poteſt; quam oſtendendo, quæ bona nix terræ affert, eadem nobis Chriſtum contuliſſe. Et nix quidem deſcendens in terram inebriat eam, ac infundit, & germinare facit, ſicque dat ſemen ſerenti, & panem comedenti, vt Iſaias cap.55. affirmauit. Cauſam reddunt Theophraſtus lib.2. de cauſis plant. *initio*: & Plin. lib. 17. cap. 2. qui Theophraſtum apertè expreſſit. Præfatus ergo qui dixit, hyemes ſerenas optandas, non pro arboribus feciſſe vota, ſubdit paulò pòſt. [Vota arborum communia ſunt, niues diutinas ſedere. Cauſa, non ſolùm quia animam terræ euaneſcentem exhalatione, includunt & comprimunt, retroque agunt in vires frugum atque radices: verùm quod & liquorem ſenſim præbent, purum præterea leuiſſimumque, quando nix aquarum cœleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex his non vniuerſus ingurgitans diluenſque; Sed quodammodò ſicut diſtillans, velut ex vbere, alit omnia quæ non inundat. Tellus quoque illo modo fermenteſcit, & ſucci plena ac lacteſcentibus ſatis non effœta, cum tempus aperit, tepidis arridet horis; ita maximè frumenta pingueſcunt.] Quod niuem, aquarum cœleſtium ſpumam nominat, vt cum vera phyſiologia conſentiat, accipiendum eſt de parte tenuiore & dilutiore vaporis ſurſum ſubuecti per calorem: Nam quod eſt in vapore illo craſſius, in alias metereologicas impreſſiones conformatur. Vel certè referendum eſt ad alborem niui aduenientem, eo modo quo ſpuma albeſcit: nam ea ex cauſa niuis alborem exponit Ariſtoteles l.2. de gener. anim. cap. 2. Quamquam S. Baſilius hom. 3. Hexaëm. & in cap.1. Eſaiæ ad illud, *Si fuerint peccata veſtra*, &c. niuem cenſuit verè ſpumam eſſe liquidi humoris, per agitationem vehementem ventorum atteriti, ac ſpumeſcentis. Sed hoc cum phyſica de niuis ortu doctrina, minimè cohæret. Quare quod nix ſit ſpuma aquarum cœleſtium, id eſt aquarum in mediam aëris regionem ſubuectarum, accipiendum eſt eo modo quo dixi, vel certè repudiandum. Cœtera à Plinio propoſita de niuis commodis, ſunt veriſſima, & elegantiſſimè à S.Ambroſio mox referendo traduntur lib.7. in Lucam ad illud, *Veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix*; Et ex parte à Theodoreto orat. 2. de Prouid. *ſub finem*, vbi frigidas impreſſiones, inter quas nix numeratur, ait eſſe terræ opportuniſſimas. [Quia dum frigora ciet naturæ conditor, plantas ſimul & & ſemina in altum germinare prohibet, & vegetatiuam vim in radices diſtribuit, eamque in altum eluctantem frigore, ceu flagello quodam ad inferiora compellit. Idem reptilium quoque, quæ & plantis & ſimilibus nocent, corpora perdit: ſimulque tibi alumno ſuo auium genera exhibet.]

Sancti niues mortalibus, ſed Chriſtus maximè.

323. Ob hæc commoda niuis in terram cui ſuperfunditur, S. Gregorius 27. moral. cap. 17. & 18. viros ſanctos qui ex proximi charitate ſe impendunt eius ſaluti, componit cum niue, tractans illud Iobi 37. *Qui præcipit niui, vt deſcendat in terram.* [Quid (inquit) hoc loco niuem, niſi per lucem iuſtitiæ candida accipimus corda Sanctorum? Aquæ autem ductæ in ſeperioribus, conſtipantur, vt niues fiant: ſed cum hæ ipſæ niues ad terram veniunt, in aquarum iterum liquorem vertuntur. Aquæ igitur ſunt prædicatorum mentes, quæ dum ad contemplanda æterna ſe erigunt, altiori intellectu ſolidantur. Cumque in ſumma conſideratione rapiuntur, virtutem confirmationis accipiunt. Sed quia adhuc in terris fraterna dilectione retinentur, ſemetipſas ab alto intellectu modificant, & infirmis humiliter prædicantes, more niuium, corda arentium, liquatæ rigant. Niues ergo ad terram de cœleſtibus veniunt, cum ſublimia corda ſanctorum quæ iam ſolida contemplatione paſcuntur, pro fraterna caritate ad humilia prædicationis verba deſcendunt. Sicut enim nix terram cùm iacet operit, cum verò liquatur, rigat; ita ſanctorum virtus per firmitatem ſuam, apud Deum vitam peccatorum protegit, & per condeſcenſionem ſuam, quaſi liquefacta, arentem terram vt fructus proferat, infundit. Et quia aqua priùs ab infimis trahitur, vt pòſt à ſuperioribus ſparſa reddatur; Sancti quippe etiam cum in virtutis arce conſiſtunt, vnde eleuati ſunt, conſiderant; ne alienæ infirmitatis abiecta contemnant. Quaſi ergo aquæ, ad terras de quibus ſubleuatæ ſunt, redeunt; dum condeſcendentes iuſti peccatoribus, reminiſci non deſinunt, quod fuerunt. Certè aqua in terris adhuc Paulus fuerat, cum legem carnaliter ſapiebat: ſed ductus ad cœleſtia, in niuem verſus eſt: quia quod priùs infirmum ſapuit, ad ſoliditatem veræ intelligentiæ commutauit, & tamen condeſcendens fratribus, quaſi nix ima repetijt: quia & poſt virtutum culmina, quàm fuerat indignus agnoſcit.]

Hæc multo potiore iure in Chriſtum cadere, nemo non videt ſi reſecentur quæ ſunt Pauli propria, & tantùm ſpectetur modus quo terræ commodat nix; cum qua & ille, & inſuper reliqui in agrum mundanum benefici, ſunt collati à S. Gregorio: idque eſſe Chriſti maximè proprium, diſertiſſimè tradit S.Ambroſ. lib.7. in Lucam ad illud capitis noni, *Veſtimenta eius, facta ſunt alba ſicut nix.* Sic enim ſcribit. [Audiui duorum prudentium facundiam, niui & apibus comparatam. Inueni quoque dixiſſe Dauid: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua; ſuper mel & fauum ori meo.* Et infrà. *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lux ſemitis meis.* Verbum Dei lux eſt, Verbum Dei nix eſt. Super mel quoque & fauem, Dei eſt Verbum, quòd ore diuino melle dulcior fluxit oratio, & perſpicuæ niuis ritu mollioribus cadunt verba ſententijs. Verè hic ſolus ſermo niuibus comparandus, qui de cœlo miſſus in terras, ieiuna noſtrorum arua pectorum fœcundauit. Quod non vſurpatoriè præſum-

ptum,

ptum, ſed ex lectionis ſerie deriuatum, Deus ipſe teſtatur dicens: *Expectetur ſicut pluuia eloquium meum, & dependant velut ros verba mea, ſicut imber ſuper gramen, & ſicut nix ſuper fœnum.* Vtinam Domine Ieſu, mens mea pluuiæ tuæ humore virideſcat; vtinam terram meam niuis iſtius candore reſpergas, ne præpropero calore vernantis corporis arua luxurient, ſed potiùs fotu niuali ſemina Verbi cœleſtis preſſa fœcundent. Nix cum cadit, aues cœli vbi inhabitent non habent, & lætior ſolito tritici prouentus exuberat.] Videtur S. Ambroſius in ea fuiſſe ſententia, quam poſteà Magnus Albertus & Louanienſes tradiderunt; non eſſe niuis alborem, verùm; ſed lucem, vt in alijs nonnullis concretioribus aëreis, ſpecie coloris apparentem. Certè præter S. Ambroſium Proſper in Pſal. 147. pro eodem accipit, *Eſſe amictum lumine ſicut veſtimento, & veſtimenta fulgere ac albere ſicut niuem.* Abulenſis autem in cap. 17. Matth. q. 45. diſgregationem viſus quam experiuntur qui niuoſa loca peragrant non præierito oculis vitore, refert ad natiuam radioſitatem niuis, coniunctam albori exquiſito. Vt vt ſit, vidiſti qua ratione S. Ambroſius niuis effuſæ effectus circa terram, Chriſto Domino ad nos comparato adſcribat.

Effectus quatuor, ſupernaturalis per Chriſtum Prouidentiæ, cum niue compoſiti.

324. Verùm vt hæc diſtinctiùs perſpiciantur, operæpretium eſt monſtrare, effectus omnes Diuinæ ſupernaturalis Prouidentiæ erga ſanctos per Chriſtum exhibitæ, optimè ſignificari per niuem, & niuis effuſionem ſuper terram. Nihil enim prætereà deſiderari poterit, vt intelligatur Chriſtus nix eſſe intelligibilis, & eius aduentus, effuſio niuoſa ſuper terram. Recolendæ verò ſunt quatuor illæ ſupernaturalis Prouidentiæ partes, quas S. Paulus Rom. 8. appellauit Prædeſtinationem, Vocationem, Iuſtificationem & Glorificationem: vbi duo beneficia æterna, cõcludunt duo temporalia, vt S. Bernardus mellitiſſimè obſeruauit epiſtola 107. quæ eſt ad Thomam Præpoſitum Bernelæ vel Beuerlæ, ſic diſſerens ex loco Pſalmi 120. [*Miſericordia Domini ab æterno, & vſque in æternum ſuper timentes eum.* Ab æterno, propter prædeſtinationem, in æternum propter beatificationem. Altera carens principio, altera neſciens finem. Siquidem quos ab æterno prædeſtinat, in æternũ beatificat, intercedente ſanè media vocatione vnà cum Iuſtificatione, duntaxat in adultis. Sic ad ortum Solis Iuſtitiæ, Sacramentum abſconditum à ſæculis de prædeſtinatis & beatificandis, emergere quodammodò incipit ex abyſſo æternitatis; dum quiſque vocatus per timorem, iuſtificatus per amorem, præſumit ſe quoque eſſe de numero beatorum, ſciens nimirum, quia quos iuſtificauit, illos & magnificauit.] Vtique in cœlo, *Vbi ſolummodò magnificus eſt Dominus Deus noſter*, vt Iſaias cap. 33. ſcitè dixit. Si igitur quatuor illa quibus continetur vniuerſa ſupernaturalis per Chriſtum Prouidentia; Prædeſtinationem inquam, Vocationem, Iuſtificationem, & Glorificationem, cum niuis effuſione ritè componi demonſtrauerimus, apparebit quorſum Chriſtus, nix, eiuſque aduentus, niuis effuſio denominetur.

Prædeſtinatio.

325. Prædeſtinatio quomodò nobis per Chriſtum obtingat, tractandum eſt cum de Chriſto capite, vbi oſtendo eam aliqua tandem ratione optimè Chriſto tribui, in quo, *forte*, quantum ad nos attinet, *electi ſumus.* S. Auguſtinus in Pſal. 147. ad illud *Qui dat niuem ſicut lanam*, multa præfatus de frigore & torpore noſtro, ſubdit. [An verò ille quamuis ex torpore in infima depreſſos deſeruit? Nonne ipſe prædeſtinauit nos, antequam in toto mortali & pigro corpore naſceremur? Qui ergo prædeſtinauit nos, dedit terræ niuem, ipſos nos. Iam enim veniamus ad illos Pſalmi verſus ſuboſcuros; incipiant illa inuolucra euolui, quoniam vos verbum Dei, quanto magis per nos dicitur, tanto auidiores inuenit. Ecce nos pigri in hac terra, quaſi congelauimus hic; Et quomodo contingit niuibus: ſurſum enim gelant & in ima dicidunt: ſic frigeſcente caritate, decidit humana natura in has terras, & pigro corpore inuoluta, velut nix facta eſt. Sed in iſta niue, ſunt prædeſtinati filij Dei. Dat enim ille, niuem ſicut lanam. Quid eſt *velut lanam*? Id eſt de niue quam dedit, de iſtis pigris adhuc ſpiritu, & frigidis, quos prædeſtinauit adhuc facturus eſt. Lana enim, materies veſtis eſt. Lana cum videtur, veluti præparatio aliqua eſt ad veſtem. Ergo quia prædeſtinauit hos qui ad tempus frigidi repunt in terra, & nondum ferueut ſpiritu caritatis, (de prædeſtinatione enim adhuc loquitur;) veluti lanam dedit hos Deus, & facturus eſt inde veſtem. Meritò in monte, veſtis Chriſti fulſit ſicut nix. Fulgebat veſtis Chriſti ſicut nix; tanquam de illa lana, iam facta erat tunica: De qua lana? idest, de niue quam dedit ſicut lanam. Adhuc prædeſtinati, pigri erant: ſed expecta; vide quid ſequatur: Quia ſicut lanam dedit eos, fit inde tunica. Quomodo enim dicitur Eccleſia corpus Chriſti, dicitur & veſtimentum Chriſti ipſa Eccleſia. Inde eſt illud quod ait Apoſtolus, *Vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam.* Ergo exhibeat ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam. Faciat ſibi veſtem de illa lana quam prædeſtinauit in niue. Adhuc in hominibus incredulis, & frigidis, & pigris, faciat veſtem de lana: vt abluatur à maculis, mundetur fide: vt rugam non habeat, tendatur in cruce.]

Ago de hac Chriſti veſte ex prædeſtinatis contexta, ſuo loco, tractans de Chriſto pacis Principe. Quia enim per electos, Chriſtus vt homo per veſtem agnoſcitur, meritò dicuntur veſtis eius, vt habet S. Ambroſ. in c. 19. Apocal. Ipſeque S. Auguſtinus, qui hanc de Chriſto ſanctis veſtito cogitationem iniecit, epiſtola 49. q. 5. locum ex capite 30. Prouerb. quem Vulgata ſic legit, *Quis colligauit aquas quaſi in veſtimento?* legit paulo aliter; nimirum hoc modo: *Quis conuertit aquam in veſtimento?* Refertque ad baptizatos qui Chriſto induuntur, & viciſſim fiunt eius indumentum, iuxta illud: *His omnibus velut ornamento veſtieris.* Igitur dat Deus per Chriſtum, niuem ſicut lanam, quatenus ex frigidis & torpentibus mortalibus, eligit aliquos è quibus conficiat ſibi veſtem palmatam ac regiam; qui quamdiu non aptantur in veſtem, ſed ſunt eius materia remota, qualis eſt lana reſpectu veſtis, prædeſtinationi tantùm ſubſunt, diciturque de eis, *Dat niuem ſicut lanam.*

Alio ſenſu, eadem Pſaltis verba ad prædeſtinationem aptari poſſunt, ex doctrina Richardi Victorini in c. 1. Apocal. circa illa verba *Capilli eius, candidi tanquam lana alba, & tanquam nix.* Niuem ille exponit Angelos, quia nix de ſuperuis eſt. Lanam ad homines refert, quia lana de terrenis animalibus oritur. Quod autem prædeſtinati ad Chriſtum ſe habeant ſicut capilli ad caput, haurientes videlicet à Chriſto eſſe & crementum, eique inhærentes tanquam principio, alibi diſputo. Nam quamuis Nyſſenus hom. 13. in Cant. cincinnos capitis Chriſti, pulcerrimumque

que illud ſertum Chriſti capillorum, de quo ſcriptum putat, *Poſuiſti in capite eius, coronam de lapide pretioſo*, ſpecialiter ad Apoſtolos accommodet: tamen de omnibus electis idem planè dici poteſt. Quia ergo in negotio gratiæ & prædeſtinationis, vno tenore procedit cum hominibus & cum Angelis, (nam *menſura hominis quæ & Angeli*, vt dicitur Apocal. 21. quod gloſſa Chriſto aptat, tanquam menſuræ donorum gratuitorum in quacunque rationali creatura:) idcirco dictum eſt, *Qui dat niuem ſicut lanam*, quantum attinet ad diuinæ prædeſtinationis & electionis negotium.

Vocatio ad pœnitentiam.

326. Æternæ prædeſtinationi, primum quod in tempore ſubiungitur ſupernaturalis ordinis beneficium, eſt vocatio, de qua ſic Auguſtinus loco citato Pſalmi 147. [Iam ſi prædeſtinati ſunt, vocandi ſunt. *Quos enim prædeſtinauit, illos & vocauit.* Iam quomodò vocantur ex languore corporis illius vt ſani fiant? quomodò vocantur? Audi Euangelium. *Non veni vocare Iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam.* Incipit iam prædeſtinatione nix illius cognoſcere torporem ſuum, accuſare peccatum ſuum: incipit vocatione venire ad pœnitentiam. Meritò ergo qui dat niuem velut lanam, propter confectum tunicæ fatuæ, etiam propter vocationem in pœnitentiam, nebulam velut cinerem ſpargit; *Nebulam*, (inquit.) *velut cinerem ſpargit.* Quis? *Qui dat niuem ſicut lanam.* Quos enim prædeſtinauit, vocat in pœnitentiam, quia *quos prædeſtinauit, illos & vocauit.* Cinis autem, ad pœnitentiam pertinet.] Sic quidem Auguſtinus, vt primum temporale ſupernaturalis prouidentiæ beneficium, vocationem inquam, eo Pſaltis loco deprehendat.

Poſſumus verò non deflectendo à niuibus, vocationem ad pœnitentiam, in iiſdem agnoſcere. Nam niues hyeme cadunt, vnde apud Tertullianum l. de ſpectac. color albus Deæ hyemi iuxta Ethnicos addicebatur propter niues. At hyems, vt ſæpè diſſerit D. Auguſtinus tractans illud, *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt*, Symbolum eſt ſtatus pœnitentium. Item poteſt nix notare pœnitentiam, quia eſt veluti pœnitentia montium, iuxta illud Plinij lib.19. cap.4. [Pœnas montium, in voluptatem gulæ vertunt.] Et iuxta Theodoretum *in fine* ſermonis ſecundi de Prouidentia, niuatio eſt quaſi flagellatio terræ, & gramina & plantæ, intra eam coërceantur.

Non inficior, niues argumentum potiùs luxuriæ fuiſſe, quandoquidem niues eſitabant ad voluptatem, ex Seneca lib.4. natur. qq. cap.13. Paſſim verò intra niues refrigerabant aquam priùs decoctam, vt meliùs refrigerationi pateret: vnde illud Iuuen. Saty.5. *Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.* Colum niuarium in eam rem adhibitum, memorat Pomponius Iuriſcon. & Martialis lib.14. Epigr. 103. vbi Roderus, & Sauaro ad lib. 2. Sidonij, epiſtola 2. & Langius lib.1. epiſtola 31. qui colum niuarium, pumicem quo aqua niualis percolaretur, interpretatur, minùs commodè. Vt vt ſit, inde habetur, niues luxuriæ inſtrumentum & argumentum fuiſſe, in eo voluptati perſimiles, quod ſicut nix & niualis aqua æſtuanti eſt ſuauiſſima, & ſimul nocentiſſima, vt Ariſtoteles apud Gellium tradit lib.19. cap.5, non ſecùs voluptas, hominem ſimul delinit & perdit; tandemque ab aquis niuium & delicijs ex vſu talium aquarum, transfertur ad calorem nimium, vt habetur Iob.24.

Quamuis autem id ita ſit, vereque niues ob cauſam propoſitam poſſint luxuriæ Symbolum videri; tamen vt plurimùm, ob frigus & alborem, aliaque adiuncta, pœnitentiam commodè ſignificant. Atque ita S. Gregor. 9. moral. cap. 28. aquas niuis quibus quis lotus, mundiſſimas habet manus, interpretatur pœnitentiam humilem. [Aquæ enim niuis, (inquit,) ſunt lamenta humilitatis. Quæ profectò humilitas, quia ante diſtricti iudicis oculos cæteris virtutibus præeminet, quaſi per magni meriti colorem candent. Sunt namque nonnulli, qui lamenta habent, ſed humilitatem non habent; quia afflicti plangunt; ſed tamen in ipſis fletibus, vel contra proximorum vitam ſuperbiunt, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirùm aquas habent, ſed niuis aquas non habent: & mundi eſſe nequeunt, quia humilitatis fletibus minimè lauantur. Aquis autem niuis à culpa ſe lauerat, qui confidenter dicebat: *Cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit.* Qui enim lamentis affliguntur, ſed murmurando rebelles ſunt, mentem quidem conterunt, ſed humiliari contemnunt.] Huc facit, quod pœnitentia humilis iuxta D. Auguſtinum in Pſal.50. eſt Hyſſopus tumorem tollens; Vnde ſequi ait, dealbationem ſuper niuem. Adhibet verò ibidem S. Gregorius aliam præterea interpretationem, cur pœnitentia legitima cum niue & niualibus aquis ſit collata. Sic enim ſubdit. [Aqua fontis & fluminis ex terra oritur, aqua verò niuis ex aëre proruit. Et ſunt plerique qui per orationum lamenta ſe cruciant: ſed tamen totis lamentorum laboribus ad ſola terrena deſideria exudant: compunguntur in precibus, ſed felicitatis tranſitoriæ gaudia requirunt. Hos itaque niuis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis venit. Quaſi enim ex terræ aqua perfuſi ſunt, qui pro terrenis bonis in precibus compunguntur. Qui verò idcirco plorant, quoniam præmia æterna deſiderant, aqua niuis hos diluit, quia cœleſtis compunctio infundit. Nam cum perennem patriam per lamenta appetant, eiuſque accenſi deſiderijs plangunt, à Summis accipiunt vnde mundentur.]

Poſſumus denique eodem aptare, phyſiologicam doctrinam de ortu niuis. Nam nix tunc efficitur, cum vapor cœleſti calore ſurſum ſubuectus, per frigus temperatum mediæ regionis aëreæ (nam frigus nimium, corripiens vaporem, grandinem potiùs efficeret,) craſſeſcit & cogitur in niuem. Similiter enim pœnitens, diuina vocatione tanquam cœleſti calore ſubuectus ad recogitationem ſtatus ſui, & Deum agnoſcendum; corripitur timore ſancto, non actus in deſperationem, ſed iuſto & moderato tactus dolore: vnde nix pœnitentiæ, quam conſequitur lipothymia illa atque defectio: βούλιμον vocat Plutarchus 8. Sympoſ. q.8. malè à Gellio lib.16. cap.3. exprimi vocem illam per famem caninam, monſtrant Gaſtauinius ad ſ.8. problem.7. & Langius lib.2. epiſtola 28. qui ſcrutantur cauſas illius defectionis niuem conſequentis, qualis in Bluto Apolloniam tendente apparuit; eique panem medeti confirmant. Prorſus ad eum modum, pœnitens in ſe deficiens, cœleſti pane Euchariſtico roboratur, & panis cor hominis confirmat.

Iuſtificatio, cùm prima.

327. Vocationē ad pœnitentiam, excipit Iuſtificatio, quam Scripturæ paſſim cum niue cōponunt. Optimè Pſal.67. diſcretis ſuper Eccleſiam Regibus, diſperſis inquam quaquauerſum Apoſtolis, populi *niue*, id eſt quaſi nix, (eſt enim ille ablatiuus nota ſimilitudinis; ſicut inferiùs, *qui probati ſunt argento*, id eſt *ſicut argentum*: quaſi nix inquam, candificantur & dealbantur in Selmon: qua voce vmbram ſonante, expreſſam optimè eſſe gratiam Chriſti, qui vmbra eſt; ſiue lumen admixtis tenebris dilutum, inſigniter ibi diſſerit S. Auguſtinus:

Digitized by Google

ſtinus: qui huc quoque refert illud Iſaiæ 1. *Si fuerint peccata veſtra ſicut coccinum*, per affuſum videlicet ex Sacramentis cruorem Chriſti, vt Tertullianus attigit contra Marcionem diſputans, quaſi nix dealbabuntur, accedente Iuſtificatione. Iſidor. Peluſ. l.3.epiſtola 198. niuem ſignificare ſummam ſanctitatem ad quam à mediocribus malis per Chriſtum deueniatur, exiſtimauit. Sicut lanam cenſuit ſignificare ſanctitatem etiam mediocrem, ad quam à coccino, id eſt, ſummis malis quis pertingat. Hæc eſt nix intelligibilis, ait S.Ambroſ. in apolog. Dauid. c.12. *ſub finem*, eoque refert illud de veſtimentis Chriſti niueis, eò quòd nitentiſſima & ſemper peccati expers fuerit caro eius. Mirari Angelos tantum candorem animæ cui Iuſtificatio obuenit, confirmat idem S.Ambroſ. l.4. de Sacram. cap.2. Neque enim anima iuſtificationis beneficium adipiſcens, eluitur dumtaxat à culpis, ſed etiam candore & ſanctitate donatur, vt fides docet, & egregiè expreſſit S.Chryſoſtomus hom.1. in ep.ad Epheſ.ad illud *In qua gratiſicauit nos.* [Non dixit (inquit) ἧς ἐχαρίσατο, id eſt, *quam gratis donauit*: ſed ἐχαρίτωσεν, id eſt *gratis fecit*. Hoc eſt, non ſolùm liberauit a peccatis, ſed etiam fecit amabiles. Quomodò enim ſi quis acceptum quempiam ſcabioſum, & peſte à morbo, ſenioque & paupertate ac fame confectum & perditum, ſtatim formoſum fecerit iuuenem, omnes homines pulchritudine vincentem, è genis quidem ſplendorem valdè emittentem, & micantium oculorum eiaculationibus fulgores occultantem; Deinde eum conſtituerit in ipſo flore ætatis, & poſteà eum purpura induerit, & diadema impoſuerit, & omni ornatu ornarit; Ita noſtram inſtruxit & ornauit animam, pulchramque fecit, deſiderabilem & amabilem. (Cupiunt enim Angeli talem aſpicere animam, Archangeli, omneſque Sancti:) Ita nos etiam fecit gratioſiſſimos & ſibi deſiderabiles. *Concupiſcet enim*, (inquit,) *Rex tuam pulchritudinem.*] Hoc perbellè reſpondet affuſioni niuis. Nam nix non tantùm purgat vt aqua, ſed etiam dealbat ea quibus apponitur. Sic Iuſtificatio non eſt ſita in ſola remiſſione peccati, ſed etiam in ſpirituali albore, & candefactione animæ per gratiam ſanctificantem.

Tum ſecunda, ſiue per aduerſorum perpeſſiones.

328. Quia verò nix, quamuis ſit candida, citò aliqua ſorde nigreſcit atque corrumpitur (verba ſunt S.Ambroſij c. illo 2. libri quarti de Sacram.) primæ Iuſtificationi adiungatur neceſſe eſt ſecunda, qua homo & Iuſtificationem priùs partam augeat, & peccatorum labeculas excutiat. Efficitur id maximè duabus vijs, quas vtraſque optimè refert nix; eiuſque formatio & effuſio. Prior eſt tribulationum & inſectationum. S.Baſilius in cap.1. Eſaiæ, tractans ſimilitudinem à Propheta adhibitam de peccatis dealbandis in ſpeciem niuis & lanæ, præclarè omnino id expoſuit, his præter cætera. [Qua tandem ratione inter alba, nix lanaque ad hanc exprimendam ſimilitudinem aſſumptæ ſunt? Quod lana ſuapte natura alba quum ſit, ſolerti tamen diligentia tractata, redditur quàm per ſe erat, albior. Sanè etiamnum humanæ vitæ ratio per aſſiduam exercitationem perficiens naturæ ſubſidia, ad auctiorem ac multò cumulatiorem virtutem progredi poteſt, & pertingere. Atqui nix cum ſuo ſubiecto ſit aqua, aëre accedente inalbeſcit, quando violenta aſpiratione ventorum, liquidus humor qui in nubibus diffringitur, per vehementem motum in ſpumam intumeſcit, refugiente autem aëre addenſatur & concreſcit, acceptaque ea concretatione ſimul & grauitate, ſuopte naturali inſtinctu deorſum fertur. Ad eundem modum anima ſe habet.]

Quomodò lana multipliciter contundi & vexari debeat vt albeſcat magis, neminem latet. Ea ipſa porrò ſimilitudine, purgationem pleniorem & incrementum iuſtitiæ in anima fieri, expreſſerunt præter S.Baſilium, Syneſius perpulchrè epiſtola 44. Nilus l.de de oratione c.134. & S.Chryſoſtomus l.ad ſcandalum paſſos c.21. Nec omittendum illud Auguſtini in Pſal. 147. ſupra iam adductum. [Faciat veſtem de hac lana, vt abluatur à maculis, mundetur fide vt rugam non habeat, tendatur in cruce.]

Ad alteram verò ſimilitudinem facere poteſt, quod de S.Ambroſio prodit Paulinus, eum ſub mortem in lecto iacentem, cum dictaret Commentarium quem ab eo habemus in Pſalmum 43. ventumque eſſet ad eum locum quo de tribulatione diſſerit, globo igneo primùm fuiſſe circumiectum vt ſcuto: tum eodem igne os ſubingreſſo, faciem eius albuiſſe in niuis formam: quo viſo exterritus notarius Paulinus, abrupit ſcriptionem: vnde ea lucubratio, quæ poſtrema fuit vereque cygnæa vox tanti Antiſtitis, manſit imperfecta. Significare videtur voluiſſe Spiritus ſanctus, hominem in tribulatione verſantem, albeſcere vt niuem. Addi inſuper ad incrementum iuſtitiæ, per tribulationes niue exprimendum poteſt, quod nix calcata, minùs friget vt notat Seneca lib.4. nat. qq. *ſub finem.* Idem planè accidit myſticè. Qui enim vexatur, minùs friget, & calore maiore charitatis ac gratiæ potitur, vnde minor rigor.

Siue per opera charitatis in proximos.

329. Sed nullomodo potiùs ac meliùs creſcit gratia ſemel acquiſita, quàm illa altera via augendæ Iuſtificationis, de qua ſuperiùs: nimirùm, exercitatione operum charitatis in proximum, per doctrinæ ſacræ diſſeminationem & animarum paſtum. Huc S.Gregorius 27. moral. c.17. refert deſcenſum niuis, quæ priùs inferne iacuit aqua: poſtmodum ſubuecta in ſuperiorem locum, & in niuem conformata, iteratò deſcendit ad bonum telluris, ex Dei præcepto, iuxta illud Iobi 37. *Qui præcipit niui, vt deſcendat in terram*, quod ſic ibi gloſſare S.Gregorium, vt aptiſſime exhibeatur quid ex charitate à ſanctis Dei miniſtris, erga alios fiat, iam ſuprà retuli. Et addendum eſt quod idem S.Gregorius l.29.moral. c.11.& 12. habet, exponens, qui ſint apud Iobum theſauri niuis & grandinis, quos Deus paratos ſibi eſſe in tempus hoſtis & in diem pugnæ ac belli, gloriatur. Clauſulam longioris diſputationis, hæc pauca continent. [In niue ergo vel grandine habentur theſauri, quia plerique iniquitatis torpore frigidi, à ſuperna gratia aſſumpti, in ſancta Eccleſia, iuſtitiæ luce fulgeſcunt, & prauam aduerſariorum ſcientiam, doctrinæ ſuæ ictibus tundunt. Vnde & aptè ſubditum eſt: *Quæ præparaui in tempus hoſtis. in diem pugnæ & belli.* Nix quippe vel grando fuerat Saulus per frigidam inſenſibilitatem, ſed nix & grando contra aduerſariorum pectora factus eſt, vel candore iuſtitiæ, vel diſtricti eloquij correptione.]

Ningebat profectò, & ſubitò candore veſtiebatur terra, ad prædicationem & Pauli, & cæterorum Apoſtolorum ex charitate oberrantium, & circumeuntium vniuerſum orbem. S.Chryſoſtomus in Pſal.147. in ſecunda expoſitione, accipit in hunc ſenſum illud Dauidis. *Qui emittit eloquium ſuum terra, velociter currit ſermo eius.* Sic enim id aptat ad niuis effuſionem myſticè intellectam. [Quiſnam ſermo currit? Qui prolatus per Apoſtolos quauis penna leuiùs omnia peruolabat. Quocirca Dauid quoque alicubi hoc ſignificans, dicit, *Dominus dabit verbum euangelizantibus, virtute multa.* Si quis autem inſipiens dubitet ex ijs quæ fiunt in elementis, ſumat probationem, & diſcat quomodò nix ſimul, & aceruatim, & repentè aduenit, & momento temporis totam terram operit, nō longo temporis curriculo eius faciem inuadens,

Digitized by Google

dens, ſed repentè totam eam complectens. Quoniam ergo erat Propheta, & conſentaneum erat futura prædicentem, & per anagogem ſignificantem hæc dicere, par fuit vt immoraretur in eo quod dicebatur de elementis. Quod autem dicit, eſt eiuſmodi; futurum eſt vt vniuerſa terra, Dei verbo reſonet, idque cum maxima celeritate, & breuiſſimo tempore. Deinde ne quis dubitaret, ſi Iudæi, gens vna, in quam tanto tempore, tantum ſtudij & diligentiæ collatum eſt, non fuit proba: quo pacto ij, qui vniuerſum orbem terræ habitant, poterunt breui tempore componi, boniq́ue & moderati effici? Ad confirmandum id quod dicit, ſumit exempla ex elementis, niuem, nebulam, glaciem, quæ breuiter fiunt vno momento temporis.]

330. Poſſimus ſanè nec immeritò, de quolibet in proximorum cura intento, vſurpare illud Piſidæ de Sergio Patriarcha Conſtantinop. quem in Coſmopëia v.1846. deſcribit ſtudioſiſſimum ſalutis animarum.

Largo imbre terram irrorat, atque oculis pluit,
Ningit frequenter, lachrymarum cum impetu.

Sic chriſtallus mittunt ſicut buccellæ, vt habetur Pſal.147. velut legit S. Auguſtinus ibi: *Sicut fruſtra panis*, quod ſic explicat. [Quid eſt ergo, *Mittit chryſtallum ſuam velut fruſta panis*? Quomodo nix illa ipſius? Quia prædeſtinatorum eſt. Quomodo nebula illa ipſius? Quia ipſi vocantur ad pœnitentiam, qui prædeſtinati ſunt ad ſalutem: ſic eſt quodam modo cryſtallum ipſius. Quid eſt chryſtallum? Multùm obduruit, multùm congelauit, non iam ſicut nix facilè ſolui poteſt. Nix multorum annorum tempore durata & ſerie ſeculorum, chryſtallum dicitur: & hoc mittit velut fruſta panis. Quid hoc ſibi vult? Fuerunt nimis duri, non iam niui ſed chryſtallo comparandi. Et ipſi prædeſtinati ſunt & vocati, & quidam eorum ita vt paſcerent alios, & eſſent vtiles & alijs. Et quid opus eſt vt numeremus multos fortè quos nouimus, illum, aut illum? Occurrit vnicuique cogitanti ex ijs quos nouit, quàm fortè duri & pertinaces & obnitentes aduerſus veritatem fuerunt, & modò prædicant veritatem, facti fruſta ſunt panis. Quis ille vnus panis? *Multi*, (inquit Apoſtolus,) *vnum corpus ſumus in Chriſto*. Vnus panis, vnum corpus: multi ſumus, ipſe dicit. Ergo ſi vnus panis totum corpus Chriſti, membra Chriſti fruſta panis ſunt: de quibuſdam duris, facit membra ſua, & vtilia ad alios paſcendos. Quid imus per multos? Notiſſimum illum Paulum Apoſtolum intueamur, nihil nobis iſto viro notius, nihil ſuauius, nihil in Scripturis familiarius eſt. Etſi fuerint qui ex tanta duritia conuertantur, in quanta ipſe fuit, panis fient.]

331. Non exigo ad rigorem phyſiologicum quod ait D. Auguſt. de chryſtallo procreata ex niue antiqua, quod falſitatis inſimulat Anſelmus Boodts lib. 2. de gemmis, c.73. & Georgius Agricola l. 6. de foſſilibus cap.7. Et præter argumentum quod afferunt de reſolutione chryſtalli, non in aquam, ſed in pulucrem; conſtat niuem longa annoſitate rubeſcere, ex Ariſtotele 5. hiſtoriæ animal. c.19. & Plinio l.11. cap.35. rubore ibi vſurpato, pro flauedine, vt ebur antiquum dicitur rubere Threno.4. id eſt interprete Pineda l.6. de Salom. c.4. num.5. ad flauum colorem accedere: Quæ rubedo niui annoſæ aduenit ob diſſipationem ſpiritus calidi, quo nix recens turgebat & albebat. Deberet igitur chryſtallus rubere ſi è niue annoſa exiſteret. Conſtat tamen chryſtallum non rubere, atque adeò perperàm dicitur effici ex niue annoſa. Quo argumento vigeri item videntur, qui duplicem illum modum procreationis chryſtalli, agnoſcunt. Quamuis autem non poſſet duplex ille modus generationis chryſtalli, iuxta veritatem phyſicam approbari, tamen quia receptus loquendi modus, & volgi ſenſus, cui plerumque Scriptura in huiuſmodi rebus ſe accommodat, neglecta ſeueritate caſtigatiſſimæ veritatis; vt videmus in narratione de pelicano & de aſpide ſurda, alijſq́ue; fert chryſtallum exiſtere ex niue perantiqua: non immeritò D. Auguſtinus, ex ea vulgari de chryſtalli ortu ſententia, expoſuit quod apud Pſaltem habetur de chryſtallo Dei, miſſa ad modum buccellarum & fruſtorum panis. Quantoperè autem hac paſtione diuinæ familiæ perficiatur hæc chryſtallus, ſiue cibus datus in tempore; quantum in eo fiat gratiæ & ſanctitatis crementum, non poteſt meliùs intelligi quàm ſi attendatur ad exercitationem præſtantiſſimæ omnium virtutis, quæ eſt charitas impenſa animabus; quas Deus amat, ac proinde præſtitum illis ſubſidium, cumulat vberrimis prouentibus.

Ac denique Glorificatio.

332. Iuſtificationem eiuſq́ue accrementa, excipit poſtremo loco Glorificatio, quam niue optimè exprimi, tradunt paſſim Patres ad illud Matth. 17. *Veſtimenta eius facta ſunt alba, ſicut nix*: Et Richardus ad illud Apocal.1. *Caput autem eius, & capilli, candidi tanquam lana alba, & tanquam nix*. Eſt ſanè nix, Symbolum ſplendoris & gloriæ, vt patet ex verſibus illis S. Paulini de S. Felice natali 6. *ferè initio.*

Nam cui fas hominum cui Chriſtus amorq́; timorq́;
Non gaudere hodie, & vacuum procedere voti.
Cælicolas Chriſto quando adgaudere miniſtros
Ipſa etiam feſto produnt elementa colore?
Cernite lætitiam mundi in ſplendore diei.
Elucere ſacris inſignibus, omnia lætus
Candor habet, ſiccus teneris à nubibus imber
Ponitur, & niueo tellus velatur amictu
Quæ niue tecta, ſolum niue, ſylua & culmina, colles
Cuncta ſenis ſancti canos teſtantur honores
Angelicaq́; docent & luce & pace potiri,
Felicem placida clarum in regione piorum
Lactea quæ tacito labuntur vellera cælo.

Sed & profani, cœlites ſpecie niuearum Virginum exhibebant, vt monſtrat quod de Bremij exercitu per niueas Virgines oppreſſo ſuperingeſta mole niuium, habet Tull. 2. de diuin.

Probatum igitur perſpicuè eſt, effectus ſupernaturales quos Chriſtus circa nos operatur, ritè conferri cum niuis effuſione, ac proinde ex hoc item capite commodè Verbi incarnationem cum hac effuſione componi.

Vſus doctrinæ.

Vſus doctrinæ eſſe debet, vbertas magna fructuum iuſtitiæ, & omnium lætas huiuſmodi ſegetes impedientium, remotio. Nam quoniam eo fine Deus Verbum, ſpecie niuis terræ noſtræ illapſum eſt, vt quod nix terris præſtat, hoc & ipſe nobis conferret, nix autem & fœcunditatem conciliat agris & beſtiolas frugiperdas necat, idq́ue eo pleniùs præſtat quo deſcendit copioſior, vt in proëmio libri de aquæ refrigeratione per niuem ex Gellio & Hiſpato adagio monſtrat Monardes, par omnino eſt, vt tanta niue intelligibili in terram noſtram effuſa, fructificemus iuſtitiæ, non quomodocunque, ſed vbertimè.

CAPVT VII.

Verbum inſitum.

333. NVllum quidē incarnationis exemplum extare in rebus creatis omni ex parte perfectum, agnoſcit Dur. in 3. d. 1. q. 1. 12. Si tamen aliquod non vſquequaque inidoneum perferri poſſit, illud eſſe cenſet idem Durandus, quod à S. Iacobo c. 1. expreſſum eſſe notat, vocibus illis *Verbum inſitum.*

Optimus

Optimus Incarnationis typus, iuxta Durandum, inſitio, & quæ.

Id in hunc modum exponit Durandus. Cum enim incarnatio, nihil aliud ſit quàm vnio naturæ humanæ cum diuina ſubſiſtentia, nullam putat Durandus extare in his inferioribus, vnionem viciniorem vnioni incarnationem conſtituenti, quàm inſitionem. Sanè quædam vniuntur conſtituendo vnam naturam, aut ex corruptione vnibilium, vt aqua modica coniuncto multo vino & potenti; aut ſaluis omnibus vnibilibus, vt materia & forma incompletæ, conflant con poſitum completum. Qui omnes modi vnionis exulant ab incarnatione, etiam tertius, ob completiſſimam Verbi rationem. Quædam verò vniuntur, non conſtituendo vnam naturam: ſiue coniungantur per vnionem accidentariam aut inhærentiam, vt ſubiectum & accidens: quam vnionem conſtat ab incarnatione abeſſe, cum ſit tendentia ad ens ſubſtantiale, & inhæſionem ad Deum, qui puriſſimus actus eſt, inferre nequeat: ſiue coniungantur per coniunctionem ſubſtantialem abſque nouæ naturæ conſtitutione, quo pacto inſeritur ramus ſtipiti. Non enim conſtituitur noua natura, niſi continuatione præexiſtentium. Sicut è contrario, cum continuum diuiditur in plura eiuſdem rationis, interuenit ſola præexiſtentis diuiſio, abſque generatione noua. Hic vnicam diſſimilitudinem inter vnionem incarnationis & hanc inſitionis, agnoſcit Durandus ſupra n.13. nempe quod in inſitione ſit vnio ſimilis cum ſimili, ratione cuius eſt ibi continuatio & pluſquàm contactus: quæ ſimilitudo non reperitur inter diuinam ſubſiſtētiam & naturam ex vna parte, & humanitatem ex altera. Ea diſparitate ſecluſa, quæ negligi facilè poteſt, ſupplente diuina perfectione illimitata ſimilitudinem vnibilium hic deficientem, in reliquis hanc vnionem quadrare cum vnione incarnationis, affirmat Durandus, quia ſicut ex inſitione non exurgit vna natura, ſed tantùm mediante contactu ramus inſeritur arbori, & efficiuntur vnum ſecundum ſuppoſitum; ita natura creata appoſita diuino ſuppoſito, mediante ordine, qui ex Auguſtino hoc facit in ſpiritualibus, quod ſitus & contactus in corporalibus, contingit quodammodò Deum, & ei inſeritur, ac in ipſo ſubſtantificatur. Quod Durandus ijs Scripturis expreſſum putat, quibus Chriſtus dicitur *Radix Dauid*, Apocal.5. & 22. quaſi docente Spiritu ſancto, ſicut ex radice & ramo fit vnum per inſitionem, ſic ex natura diuina tanquam ex trunco & radice, & ex humanitate vt ramo inſito, per incarnationem vt per inſitionem, fieri vnum Chriſtum; qui idcirco Iacobi 1. vt ibi Gloſſa expendit, *Verbum inſitum* appellatur.

Inſitio alia magis propria, quomodò Incarnationem exhibeat.

334. Accipit alio modo inſitionem hic Durandus, quàm paſſim fiat, etiam ab ijs quibus hoc exemplo adumbrare incarnationem placuit. Hi enim per inſitionem, intelligunt adiunctionem diſſimilis ſurculi in truncum diſſimilem; & quidem boni ſurculi, in agreſtem truncum, per quandam vt Ouidius & Columella appellant, *adoptionem*, factam vno è quatuor modis quos memorant Plinius l.17 c.14. & Clem. Alexand. 6. Strom. c.6. tractans illud Rom.11. *Ex oleaſtro exciſus, inſertus es in bonam oliuam*; Quod enim inſitum eſt, pro terra habere arborem in quam inſeritur, & ſic euadere nouo modo fructiferum, obſeruat Clemens: ſiue ea inſitio fiat inter lignum & corticem; ſiue ligno fiſſo & generoſa planta in ipſum immiſſa, ſiue vtroque ſurculo falce acuta detaſo donec medulla nudetur ſed non vlceretur, tum vtroque ſurculo deuincto; ſiue denique per inoculationem [qua à generoſo trunco circumciditur oculus ei quoque cortice vna in orbem circumſcripto vnius palmi magnitudine. Deinde eraditur truncus oculo, æquali circumſcriptione, & ſic immittitur circumligatus & luto circumlitus, integro ſeruato & illæſo oculo & minimè inquinato.] Elegantiſſimè id deſcribit doctus Poëta 2. Georgic. à Plinio c. illo 14. laudatus; à quo etiam c.16. additur, viſam abs ſe iuxta Tiburtes tiliam omnibus illis modis inſitam, omni pomorum genere onuſtam, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, punicis, malorumq́ue generibus.

335. Hæc quidem eſt magis propriè inſitio, deeſtq́ue in ea defectus quem Durandus cauſabatur: nam diſſimile accedit ad diſſimile. Itaque poterit ſanè vnio Verbi cum humana natura, hoc exemplo exponi. Suntq́ue multa perbellè reſpondentia incarnationi, in hac inſitione. Nam vtraque natura perſtat ſalua & integra, & ambæ in vno veluti ſuppoſito coniunguntur; quatenus truncus & ramus inſitus, adhæreſcunt continuitate perfecta quoad quantitates, & ſubſtratas eis materias, quicquid ſecus ſenſerit Soto. 5. phyſ. q. 3. art. 2. ad 8. malè mandans corrigi ſenſum per intellectum, quod non videtur hic poſſe fieri, cum partes firmiter cohæreant, vt rectè obſeruant Valeſius controuers.31. *in fine*. Tol.5. phyſ.q.3. ad 3. & Palac. in 3. d.1. diſp.1. *ſub finem*. Traditque apertè S.Thomas 5. Metaph. lect. 7. & 3.p.q.77. art.8. ad 2. Ea autem perfecta & vera continuitas, ſuperans adhæſionem abſque vnione qualis tantùm efficitur adhibito glutino ſapit vnitatem ſuppoſiti & nonnihil eam refert; nam idcirco duæ illæ naturæ trunci & rami inſerti, dicuntur vna arbor; eſtque inter duo illa vnibilia vnitas ſubſtantialis, & & eiuſdem ſucci vitalis tranſmiſſio & immeatio mutua: dicereque licet, pyri ſurculo tiliæ inſerto, tiliam pyra producere. Benè video quid hic præcipuè deficiat. Nec ignoro hanc vnitatem duarum naturarum diſſimilium non eſſe verè ſuppoſitalem, ſed tantùm eſſe continuitatem quantitatum & materiarum. Tamen quia omnia exempla ſemper claudicant, & cernitur hic aliquid non incongruè referens vnitatem ſuppoſiti in duabus naturis, & aliquoties ad eam accedens, non malè adhibetur hoc exemplum ad incarnationis expreſſionem. Id quod factum ferunt à Concilio Viennenſi, etiamſi ego quidem nihil in eo inuenio ad iſta ſpectans.

Vſurparunt verò exemplum illud ad hanc rem, Hugo Card. & Thomas Anglicus Iacobi 1. Quamuis enim manifeſtum videatur, aliud ibi velle Apoſtolum, nec de inſertione Verbi in naturam noſtram egiſſe, ſed de inſitione Verbi Dei in animam per prædicationem: tamen accommodare quoque eum locum Chriſto voluerunt, eò quòd ſicut prædicatio Euangelica fidem inſerit, generoſam vtique plantulam, naturæ agreſti; ita Verbum diuinum, trunco ſylueſtri humanæ naturæ, in horto Virginei vteri, operante cœleſti plantatore, inſertum eſt; vt ex vtriſque fieret vna perſona præciſo ab humanitate proprio termino, & ſubſtituto diuinæ ſubſiſtentiæ ſurculo. Et congruit tempus inſitionis plantarum, quam conſtat verè fieri, & commodiſſimè (vt aiunt) Auſtro flante ſimiliter enim plantula generoſa diuinæ ſubſiſtentiæ, noſtro agreſti trunco inſerta eſt tempore veris, & Spiritu ſancto, qui in Scripturis appellatione Auſtri ſignificatur, ſuperueniente in Deiparam.

Quomodò Chriſtus radix Dauid, ſi Verbum inſeritur.

336. Nec obeſt, quod humana illa natura cui Verbum inſertum eſt, id eſt natura Abrahæ & Dauidis, aliquan-

aliquando in Scripturis, non truncus cui ſit inſitio, ſed radix appelletur, vt Apocal. 5. & 22. & Iſaiæ 11. Hæc enim non eripiunt Chriſto denominationem ſurculi; ſed idcirco dicuntur, vt intelligatur, Chriſtum qui ſecundum humanitatem prodit à Dauide & Abrahamo, & quatenus Deus ſubſtantiæ ex ijs deriuatæ conſertus eſt, eundem prout Deum eſſe radicem eorum quoad eſſe naturale, & prout hominem Deum, eſſe radicem fidei, & ſanctificationis vniuerſæ qua potiuntur. Quod Rupertus vtroque Apocalypſis loco allegato pulchrè expreſſit, & concinnè S. Bernardus ſerm. 1. de Paſch. vbi expendens locum Apocalypſis citatum, hæc habet. [*Radix* (inquit) *Dauid*: Non Dauid radix eius, ſed ipſe radix Dauid, quia portat & non portatur. Meritò Dauid ſancte, Filium tuum vocas Dominum tuum, quia non tu radicem portas, ſed radix te. Radix fortitudinis tuæ & deſiderij, radix deſiderabilis, radix fortis. *Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, dignus aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius.* Apocalypſis verba ſunt hæc. Diſcant qui non legerunt, recolant qui nouerunt.] Poſſumus etiam cum Ribera ad eundem locum & Gabriele Aluarez in cap. 11. Eſaiæ ad v. 10. dicere nomen *radicis* eo loco, pro germine & ſuccreſcente è terra ſtipite, vſurpari: quod in alijs quoque Scripturis cerni, prolatis exemplis monſtrant ijdem interpretes. Itaque ita Chriſtus radix eſt ac genus Dauidis & Abrahæ, vt ſimul quatenus Deus, conſeratur & implantetur ſubſtantiæ humanæ ex eorum ſubſtantia deſumptæ, & ad modum ſurculi ad eam ſe habeat.

Verbum eſt ſurculus, humanitas truncus, non contrà.

337. Conſultò Verbum comparo cum ſurculo, quia Verbum eſt quod inſeritur, non autem humanitas. Ita ſemel ac iterum, tametſi tandem ſubdubitare viſus eſt, qui pereleganter hanc incarnationis adumbrationem tradidit S. Ephrem ſerm. de margar. pretio, verbis illis. [Deus diuerſorum egregiorum operum fons eſt, & quantam quis vim habet intelligendi, tantum ſe extendit; & ſimul inuenit quoties quis intelligere poteſt. Inſeuit naturæ Diuinitatem, ac tanquam in rimam quandam ac ſciſſuram, ſuum incluſit Filium: vt qualitatem participans, naturam redderet communem in aſſumptione hominis. Fuit igitur Maria patri arbor, Filio mater, hominibus fons ſpiritus æterni, & pudicitiæ atque incorruptionis præceptum. Habet porrò pro vinculis hæc inſitio, Prophetarum teſtimonia; & oculus ſiue rimula, pro ſpatio habet naturæ diſtinctionem. Agricola falcem habet, quæ mundat & expolit, virginis animo prius & corpore præparato, ac virtutem in ſe continet Spiritus ſancti: arborque ad melioris naturæ ſuſceptionem facta, ſanctæ mulieris fidem habet.] Et mox. [Cæterùm antedictis fidem habere, nam & ipſe ait Saluator: *Ego ſum vitis, & vos palmites.* Pater autem meus, agricola. Poſſum porrò tibi etiam ex eorum arte, qui plantandi ſtudio ſunt deditі, confirmare antedicta. In amygdalis quippe, optimarum arborum germina inſerunt: alij etiam ramos cum frondibus inſerunt, & in vitibus ſimiliter faciunt. Cur ergo præter fidem ſit, ſi etiam Deus in ijs quæ ſub aſpectum non cadunt, ſimili arte vtatur? Siue in Verbo, cum aſſumptionem inſeuit, ſiue in aſſumptione Deum?] *Aſſumptionem.* Metonymicè vocat humanitatem aſſumptam: ſignificatque, aut Verbum humanitati inſertum eſſe, aut humanitatem Verbo.

338. Sed analogiæ accurata obſeruatio, potiùs poſtulat vt Verbum carni inſertum dicatur, cum generoſus ſurculus deteriori trunco inſeratur, vt fructus ſuaues exiſtant ex conſertione illa, non contrà. Apoſtolus quidem, cap. 11. ad Rom. oleaſtrum in bonam oliuam inſertum dixit: ſed vt ibi Origenes lib. 8. notauit, [Apoſtolica auctoritate ordine commutato, res magis cauſis, quàm cauſas rebus aptauit.] Intendens videlicet ad myſterium de quo agebat, non autem ſollicitus de ſeruanda rei ruſticæ veritate, eiuſque vſu prodendo, qui vt Gloſſa ibidem admonet, contrarium fert, quàm quod habet Apoſtolus. Quis enim miti arbori agreſtem inſerat, pro ſuauibus fructibus lecturus inſuaues? Idque miror non vidiſſe Palacium, qui in 3. d. 2. diſp. 1. *ſub finem*, latè incarnationis & inſitionis analogiam contra Caietanum 3. p. quæſt. 2. art. 6. defendens; ita inſtituit comparationem, vt Chriſtus ſit inſtar arboris inſitæ, cuius truncus ſit Diuinitas, ramus verò inſertus, ſit humanitas; vnde exiſtant diuini fructus operum humanorum redolentium Diuinitatem. Hoc ab eo factum eſt, minùs aptè. Nam inſeritur (vt dixi,) planta mitis, agreſti; & fructus quæruntur, qui ſurculo inſerto, non agreſti trunco reſpondeant. Ideò Rupertus l. 4. de oper. Spir. ſancti c. 3. Chriſtum ſpecie ligni inſiti deſcribens, ſic loquitur. [Ecce nouæ creaturæ plantabatur paradiſus de vnius & ſolius ligni vitæ virgultis ſiue radicibus; id eſt, vnius Mediatoris Dei & hominum, hominis Ieſu Chriſti virtutibus, & fide, quem & Pſalmiſta commendans loquitur. *Et erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.* Secus decurſus aquarum plantatũ eſt hoc lignũ, quia ſecundùm plenitudinem omnium gratiarum ſemper viuens, ad omnia valens, carnis naturæ inſitum eſt Deus Verbum, & hic talis homo nouæ plantationis eſt initium, germen ſanctum, vitæ lignum. Primæ huius emiſſiones Apoſtoli erant, plantatio eius, paradiſus radicum eius.] Breuiter ſed pulchrè S. Auguſtinus ſerm. 9. de tempo. [Diuina (inquit) operante potentia, credentis viſcera fœcundantur, & in ligno mortali, vitæ arbor inſeritur, & portans in ſe omnia virtus ab infirmitate portatur; & qui terra, mari cœloque non capitur, intra vnius corpuſculi membra ſuſcipitur.]

339. Iuuat quoque adſcribere, perpulchrè in hanc rem, diſſerentem Richardum à S. Laurentio l. 12. de Deip. in expoſitione verſus tertij qui hic fuerat, *Conſitus, excultus, plantatus, & agricola.* [Conſitus (inquit) tempore Dominicæ incarnationis, quando nobilis ille ſurculus, ſcilicet Verbum caro factum, inſertus eſt trunco noſtræ humanitatis in horto vteri virginalis. De inſitione dicitur Iacobi. 1. *Cum manſuetudine ſuſcipite inſitum Verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras.* Illud ſcilicet Verbum quod erat in principio apud Patrem & per quod omnia facta ſunt. Sicut enim in ſurculo conſiſtit tota ſpes & floris & fructus, & non in trunco; ſic in Verbo aſſumente, non in homine aſſumpto niſi ratione aſſumentis. Vnde dicit Eccleſiaſtici 24. *In me omnis gratia viæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ & virtutis.* Et hoc eſt quod dicit Iacobi 1. de verbo inſito quod poteſt ſaluare animas veſtras. Et nota quod inſitio dicitur, cùm trunco ſurculus fœcundæ arboris, ſterili inſeritur. Benè autem dixit, *inſitum Verbum*, quia ramus inſitus & ſuam ſeruat naturam, & ad ſe trahit ſaporem trunci: quod patet ſi pirus oleæ inſeratur. Non enim mutat naturam fructus, ſed oleæ ſaporem ad ſe trahit. Sic & Chriſtus diuinam naturam ſeruauit aſſumens hominem; ſed ab infirmitate naturæ mortalis, ſaporem traxit, ſcilicet famem, ſitim, fatigationem, & huiuſmodi.] Tandem Abelardus ſerm. de die Annunc. tractans illud. *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei*, concinniſſimè in hanc rem ſcribit monſtrans totam perſonam ex Verbo & humanitate compactam dici Filium Dei. [Nam & ſurculus (inquit) trunco alterius naturæ inſertus, toti arbori propriæ naturæ confert vocabulum. Vt ſi eſculus coctano inſeritur, eſculus non coctanus tota arbor dicetur, à digniori ſcilicet parte quæ fructum affert ita nominãda,

ſicut

Digitized by Google

ſicut & ex fructu ſuo cognoſcenda. Quædam autem inſertio Diuinitatis in humanitate facta eſt hodie, & tanquam vna arbor facta eſt ex duabus naturis in vnam ſibi perſonam conuenientibus. Scriptum quippe eſt de Sapientia quæ Verbum Dei intelligitur, quia *lignum vitæ eſt, his qui apprehendunt eam.* Quid autem humanitas niſi arbor maledicta, & tanquam lignum mortis antea erat? Quaſi ergo lignum vitæ ligno mortis inſertum intelligite, cum in Virgine velut in bona terra hæc inſertio ſit facta. Cuius quidem inſertionis, ipſe Spiritus in eam ſuperueniens, operator fuit, tanquam illam præuidens diem quæ ad inſerendum commodior videtur, ſicut communis hominum opinio tenet qui inſerendi peritiam habent, & longa hoc experientia didicerunt. Vnde & confidenter aſſerunt, vix aut nunquam, aliquam inſertionem quæ hac die fiat, inutilem eſſe.]

Inſitionis impropriæ, initio ex Durando propoſitæ, accommodatio ad Incarnationem, qua Chriſtus ex germine aſcendit.

340. Quamuis autem hæc inſitio quam propoſuimus, magis quadret cum myſterio incarnationis, quàm illa altera qua ramus inſeritur, id eſt naturaliter continuatur trunco, aut radici à qua ſuccreſcit; tamen quia eam Durandus adhibuit myſterij adumbrationem, agè eam quoque perſequamur; ſi priùs illud obſeruauerimus, non rectè Durandum ad perfectam ſimilitudinem huius vnionis cum vnione incarnationis, ſolam diſſimilitudinem naturarum depoſcere. Nam reuera hæc vnio, vt Caietanus 3. p. q. 2. art. 6. rectè monet, non eſt niſi continuitas partium eiuſdem rationis: quam continuitatem cenſere ſimilem vnioni hypoſtaticæ, ridiculum meritò pronunciat Caietanus.

Nunc prædictam incarnationis expreſſionem, inſinuatam, vel etiam traditam in Scripturis eſſe, doceamus, vt taceamus Rabbinos quorum multos profert Galat. l. 3. cap. 16. Pulcherrimè id tradidit Origenes hom. 17. in Geneſ. tractans illud, *Ex germine, fili mi, aſcendiſti.* Mouet enim circa hoc dubitationem, quia [Germen in Græco βλαςὸς dicitur, quod magis *Virgultum*, vel *ramus* rectiùs interpretatur, qui de radice repullulare, vel de ipſo robore arboris ſolet. Ex quo ergo virgulto, vel ex quo ramo Iudas aſcendiſſe dicitur?] Tum nonnihil agitatâ difficultate, & inſinuatâ expoſitione quæ de Iuda eum locum accipiat; ſubdit multò conuenientiùs eſſe eum de Chriſto accipere qui eſt verè catulus leonis. [Iſte catulus ergo, aſcendit ex germine: ex virgine enim natus eſt. Non ex ſemine, ſed ex virgine abſque concubitu viri, & abſque ſemine naturali naſcitur Chriſtus, velut virgultum ſiue ramus. In quo manifeſtiſſimè & veritas carnis aſſumpta ex virgine declaratur. In ſacro ſancto germine, contagio humani & carnalis ſeminis excuſatur.]

En Virginem tanquam Dauidis radicem, & truncum propè emortuum, ex quo non interuentu ſeminis, ſed abſque eo, vt ſit in germinatione, erupit germen & gemma, in ramum eximium mox prouehenda: vnde arbori, qui abſceſſerat vigor & viror, ac decus priſtinum florum & fructuum reueniet. Videtur autem S. Ambroſio l. de bened. Patriarch. cap. 4. & Diuinitatem Chriſti eo loco Geneſeos expreſſam eſſe, & humanitatem: Diuinitatem quidem, (id quod etiam S. Hilarius tradidit luculenter in Pſal. 131. ad illud *Si dedero ſomnum*,) quia ibi Chriſtus dicitur leonis catulus, & leo: quia Rex ex Rege proceſſit, & fortis ex forte. [Audiant, (ſubdit S. Ambroſius,) quia & leonem & catulum appellauit: leonem quaſi perfectæ plenæque virtutis; catulum quaſi Filium, ne quis cum audiret, æqualem Patri, non putaret Filium. Non ſic laudatur Filius, vt ſeparetur à Patre. Ille probat æqualem, qui Filium confitetur. Mirificè autem & incarnationem eius expreſſit dicens: *Ex germine mihi aſcendiſti*, eò quòd tanquam frutex terræ in aluo Virginis germinauit; & vt flos boni odoris ad redemptionē mundi totus maternis viſceribus in ſplēdore nouæ lucis emiſſus aſcenderet, ſicut Eſaias dicit: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos ex radice eius aſcendet.* Radix familia Iudæorum; Virga, Maria, flos Mariæ Chriſtus eſt, qui fœtorem mundanæ colluuionis aboleuit, odorem vitæ æternæ infudit. Habes ergo incarnationem.] Idem notauit S. Auguſtinus lib. 12. contra Fauſtum cap. 42. vbi relata tota illa Iudæ benedictione, & ad Chriſtum aptata, monſtrat verbis illis: *Catulus leonis Iuda; de germinatione, Filius meus, aſcendiſti*; (ſic enim legit) fortitudini leonis adiunctam eſſe germinationis teneritudinem, vt pateret illum qui catulus leonis eſt vt Deus, germinatione incarnationis factum eſſe paruulum & infirmum.

Dictuſq́ etiam, Germen iuſtum, & Oriens.

341. Alter egregius in hanc rem locus habetur Ierem. 23. verbis illis *Ecce dies veniunt dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit Rex, & ſapiens erit*: Quem locum non poſſe de vllo alio accipi quàm de Chriſto, conuincit Euſeb. lib. 7. de demonſtr. Euang. demonſtr. 9. Dauidi ergo ſuſcitandum promittitur germen iuſtum, quia ex eius trunco iam arido & propè emortuo, pullulaturum erat in Deipara, tanquam in virga ex radice Ieſſe ac Dauidis, germen pulcherrimum, Chriſtus. Et rectè ſanè Chriſtus, appellatur *Germen*: quod nomen, de ramis ſponte adnaſcentibus ac ſuccreſcentibus trunco propè emortuo, propriè dicitur. Deus itaque, idem Dauidi & regno eius euenturum denunciat, quod in alia viſione monſtratum eſt de regno Nabuchodonoſoris. Nempe exſcindendum quidem regnum illius, ſed tamen germen radicum eius in terra ſinendum; ex quo germine repullulatura poſtea eſſet interuentu pœnitentiæ, priſtina gloria. Idem Dauidi & regno eius euenturum prophetat Ieremias c. illo 23. Et cùm in prioribus capitibus deſcripſiſſet regni & populi attritionem, ac inter cœtera in fine capitis 22. de Iechonia dixiſſet, *Scribe virum iſtum ſterilem*, ne videretur euanuiſſe diuinarum promiſſionum veritas, & euacuata eſſe fides Dei; ſubdit: *Suſcitabo Dauid germen iuſtum.* Non ſimpliciter germen, (inquit ſuprà Euſebius,) ſed germen iuſtum, tanquam eum qui de iuſtitiæ ſole ſit conſtituendus, & in cuius diebus oritura ſit iuſtitia. Et ſunt quidem inter nos quotidiana germina, ſed iniuſta & in iniquitatibus concepta, multiſque inde ſuccreturis iniquitatibus & iniuſtis operationibus fœdata. De hoc ſolo dictum eſt ad eius radicem, & Beatam Matrem, *Quod naſcetur ex te ſanctum.* Quamquam non ſunt propriè, aliæ humanæ plantæ, germina, cum ſeminentur; quod eſt à ratione germinis preſsè ſumpti alienum, vt vidimus: hoc autem de quo agimus, eſt verè & propriè germen.

342. Vocem Hebræam *tſemach*, Septuag. hic, & ſemper alibi, vertunt *ἀνατολὴν* quam vocem interpres Latinus, aliquando *Germen*, vt hic, & apud Eſaiam c. 4. aliàs autem *orientem* ſiue *ortum* & *ſuccreſcentiam* vertit: vt apud Zachariam c. 3. *Ecce ego adducam ſeruum meum Orientem.* Et c. 6. *Ecce vir, Oriens nomen eius*? Vbi Hieron. tres cauſas profert cur Chriſtus denominatus ſit germen, quarum prima ſpectat diuinam è Patre generationem: tertia efflorеſcentem ex eo ſanctitatem & iuſtitiam in orbe vniuerſo priùs corruptiſſimo. Secunda huc propriiſſimè ſpectans, pertinet ad Verbi incarnationem, & Chriſti ex Matre Virgine abſque viri opera exortum, Verbo per ſeipſum vnito, & enato inde Chriſto. Alluſit ad hæc loca, alter Zacharias Baptiſtæ pater, cum dixit, *Viſitauit nos Oriens ex alto.* Vbi nomen

Digitized by Google

nomen *Oriens* non eſt participium, quo ſignificetur Chriſtum exortum eſſe ad illucendum mundo, vt plerique quos ſequitur Fernand. viſione 31. ſect. 4. n. 2. cenſuerunt, decepti conſequentibus verbis quibus Chriſti munus deſcribitur: *Illuminare ijs qui in tenebris & vmbra mortis ſedent*. Sed eſt nomen ſubſtantiuum, vt Ribera optimè proſequitur Zachar. 3. Nam in Græco eſt *ἀνατολὴ* quod *ortum* ſeu *germen* ſignificat. Neque ea Græca vox, cadit propriè in ſolis ortum, quidquid eo loco Toletus contendat: & magis inclinat Franc. Lucas ibi v. 78. Sed vt ex Suida tradit Aluares Iſaiæ 4. duntaxat ſignificat ortum eorum quæ è radice pullulant & ſuccreſcunt, quod paſſim dicimus *progerminare*. Et verò Fernandius tractans illud capitis 6. *Ecce vir, Oriens nomen eius*, cogitur viſione 35. ſect. 3. mutare notionem vocis *Oriens* apud Zachariam, & fateri ſumi pro germine, quod expreſsè ferunt verba ſequentia: *Et ſubter eum orietur*, id eſt, de illo germinabit & ſuccreſſet meſſis: vnde eneruantur omnia quæ pro altera explicatione Orientis in illo alio Zachariæ loco proferri poſſunt. Quamquam quod Chriſto germini, illuminandi munus tribuatur, non debet nouum videri: cum nulla appellatio aptè reſpondeat vniuerſis Chriſti perfectionibus. Ideoque quod circa Deum notauit S. Dionyſius, coniunctis & conſociatis vt poſſumus nominibus, non ita cohærentibus in creatis, habentibus vires & perfectiones definitas, nitamur exponere quod nulla vnica voce poſſumus.

Germen hoc Domini quomodò in magnificentia, & fructus terræ ſublimis.

343. Hic itaque eſt Oriens, ſiue Germen, quod Deus ſe adducturum pollicebatur. Hoc eſt *Germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ ſublimis, & exultatio his qui ſaluati fuerint de Iſraël.* Vt Iſaias cap. 4. prænunciarat. Germinis quidem rationem, habuit Chriſtus in incarnatione: cætera in aſcenſione, & æterna vita complentur, vt pereleganter in hunc modum tradit S. Bernardus ſerm. 2. de Pentec. [Germen Domini Ieſus Chriſtus, ſolus de mundiſſimo conceptus ſemine: quia etſi in ſimilitudine carnis peccati, non tamen in carne peccati. Etſi Filius carnis Adæ, non tamen Filius præuaricationis Adæ: quia non fuit naturâ Filius iræ, ſicut reliqui omnes qui in iniquitatibus ſunt concepti. Iſtud ergo germen quod de virga Ieſſe virore virgineo pullulauit, in magnificentia fuit, cum reſurrexiſſet à mortuis, quia tunc Domine Deus meus magnificatus es vehementer, confeſſionem & decorem induens, amictus lumine ſicut veſtimento. Quanta autem aſcendentis gloria, cum medius Angelorum & animarum ſanctarum ad Patrem deducentis, triumphatrice palma cœlis inuectus, ſuſceptum hominem in ipſa diuinitatis claudis identitate? Quis cogitet, nedum loquatur, quàm ſit fructus terræ ſublimis in conſeſſu ad dexteram Patris, quod vtique cœleſtium oculos reuerberat naturarum, quod Angelicus intuitus contremit, non attingit? Veniat ergo exultatio Domine Ieſu his qui ſaluati ſunt de Iſraël, Apoſtolis tuis quos elegiſti ante mundi conſtitutionem.] Præclarè in eandem ſententiam & prædictum Iſaiæ locum & alia attingens, philoſophatus eſt Guerricus Abbas ſerm. 2. de Annunc.

Sed quod Iſaias, Germen illud Domini continuò nominet fructum terræ ſublimem, non deerit qui de alia germinatione interpretetur; quæ ſcilicet non ex radice & trũco ſicco, ſed ex terra immediatè fiat: Qua ratione exoriturum Meſſiam idem Iſaias c. 45. profitetur, cum optat vt aperiatur terra & germinet Saluatorem: Idque propriè eſſe germinare, obſeruauit Chriſtophorus à Caſtro in cap. 23. Ieremiæ de hoc Chriſti nomine latè diſputans. Non cogimur quidem, germen illud, & ſublimem fructum terræ, de quo Iſaias c. 4. loquitur, illa germinatione productum affirmare, de qua agitur in ſecundo loco propoſito: nam germen ex trunco propè ſicco progerminans, & enatus inde ramus, eſt ſaltem mediatè fructus terræ ſublimis. Si cui tamen placeat illud germen de quo in eo quarto capite, per germinationem immediatè ex terra abſque ſeminio exortum dicere; addat id factum eo modo, qui exprimitur in poſteriori loco, quo terra aperta eſſe & germinaſſe dicitur, rore in eam delapſo cœlitus, & nubibus pluentibus Iuſtũ. Quibus verbis, cùm cœleſtem ſiue diuinam Chriſti naturam, tum humanam atque terrenam deſcribi, notauit perpulchrè Vigilius l. 3. contra Eutychem *ſub medium*, his præter cætera, poſt egregiè tractatam populi benedictionem *In rore cæli & terræ pinguedine*, id eſt, vt ipſe exponit, in Chriſto, ex cœleſti & terrena ſubſtantia compacto: quam etiam eſſe ait, *Benedictionem cæli deſuper & benedictionem vberum & vuluæ*, à Iacobo expetitam Ioſepho. [Quæ eſt terra quæ fructum benedictionis dedit, niſi Maria, cui dicitur: *Benedicta tu, & benedictus fructus ventris tui.* Et in Geneſi, *Benedictionei*, (inquit,) *vberum & vuluæ.* Et in Pſalmis: *Filij merces, fructus ventris.* Et *de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem meam.* De quo fructu, hic idem ſacri carminis Author in alio Pſalmo concinit: *Veritas de terra orta eſt, & Iuſtitia de cælo proſpexit; & enim Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.* In quo euidenter vtriuſque naturæ confeſſionem prædicans, perfidorum ora obtundit, dum Veritatem de terra ortam, & Iuſtitiam de cœlo aſſerit proſpexiſſe, quia Chriſtus ex vtraque ſubſtantia habens, de cœlo ſcilicet, quia de Patre genitus, de terra autem, quia & de matre natus eſt, vtriuſque habet parentis geritque naturam: *A ſummo* enim *cælo egreſſio eius*; Summum cœli Pater eſt, & proceſſio eius tanquam ſponſi de thalamo vteri virginalis, quod myſterium vtriuſque naturæ etiam Eſaias ijſdem ſignificationibus pandens cœlis & terræ, ſic loquutus eſt, dicens: *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant Iuſtum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Vide quàm conſonis veritas muniatur, prophetica auctoritate, ſententijs? Quod enim Dauid ait, *Iuſtitia de cælo proſpexit*; Hoc Eſaias dixit, *Nubes pluant Iuſtum.* Et quod ille ſubiunxit, *Et terra noſtra dabit fructum ſuum*: Hoc iſte addidit, *Aperiatur terra & germinet Saluatorem*; perſpicuo ſatis & aperto, imò proprio Filij Dei nomine vſus, vt fructum & germen terræ ſæpiùs in Prophetia nominatum, natiuitatem Chriſti ex Maria eſſe, nullus audeat dubitare, de quo germine vel fructu, idem adhuc Eſaias loquitur, dicens: *In die illa erit germen Domini in magnificentia, & in gloria fructus terræ ſublimis*; Relictúſne eſt vllus ambigendi locus, quin clarè & germinis & fructus nomine Chriſtum apertiſſimè ſignificari conſtet, qui in tanta gloria & magnificentia ſublimatus eſt, vt *In nomine eius omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris*? Vnde quod ait Apoſtolus, *propter quod & Deus exaltauit illum*; Et nunc Propheta: *Et erit fructus terræ ſublimis*, manifeſtiſſimè id, quod de terra, id eſt ex Maria ſumptum, exaltatum & ſublimatum intelligi voluit. Cæterùm id quod de Patre eſt, ſemper ſublime fuit. Sed nec de rore cœli, quod in verbi Dei figura ſit poſitum, vlla dubietatis patet occaſio, cum ipſe Eſaias dixerit: *Et nubes pluant Iuſtum.* Et alibi ſatis apertiùs, imbri cœleſti Verbum ſuum pariè comparaſſe, deſcripſerit.] Videtur ad hunc è terra Chriſti exortum pertinere locus ex Ieremiæ 31. iuxta interpretationẽ Septuag. adductam à S. Athanaſio in expoſitione fidei *ſub finem.* Nam quod Aquila vertit, *Creauit Deus nouum in fæmina*; Vulgatus verò, *Nouum faciet Dominus ſuper terram, fæmina circumdabit virum*, Septuag. Sic expreſſerunt, *Dominus nobis creauit ad plantationem, ſalutem nouam.* Qui

locus

Digitized by Google

locus iuxta eam interpretationem, redolet ſenſum propoſitum.

Vſus doctrinæ.

344. Vſus doctrinæ is eſſe debet, vt Deo naturæ noſtræ inſito, deinceps diuina opera producamus, & depoſita agreſti conditione manſueſcamus. Conſtat tales ferè ex inſitis plantis fructus exiſtere quales ſunt plantæ è qua petitus eſt ſurculus. Sic pyrus excepto mali ſurculo, mala profert non pyra. Sic pendent interdum è iuglande nuce, vuæ; & ex ſalice perſica. Cicurari quoque inſitione arbores, ita vt etiam aculeos amittant, quibus armantur, fructuſque ferant & meliores, & grandiores atque celerius, notat Coſtæus lib. 2. de vniuerſa ſtirp. natu. cap. 55. Idem vt per hanc ſupernaturalem inſitionem contingat, curandum eſt.

Nyſſenus concinnè homil. 4. in Cant. ad illud, *Sicut malus inter ligna ſiluarum*, obſeruat Chriſtum id habuiſſe propoſitum, vt nos omnes tanquam agreſtes ſyluæ ramos ſibi inſerens, efficiat bonæ frugis ac mites arbores, quod aſſequemur ſi Chriſti imitatione pars noſtri potior ac diuina, terrenam ad ſe vertat, & diuinorum fructuum capacem reddat.

CAPVT VIII.

Verbum abbreuiatum.

VErbi abbreuiati mentio eſt apud Iſaiam c. 10. cum ait: *Reliquiæ conuertentur; reliquiæ inquam, Iacob ad Deum fortem. Si enim fuerit populus tuus Iſraël, quaſi arena maris, reliquiæ conuertentur in eo: conſummatio abbreuiata inundabit iuſtitiam. Conſummationem enim & abbreuiationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.* Hunc locum adducit Apoſtolus Rom. 9. *Iſaias* (inquit,) *clamat pro Iſraël: ſi fuerit numerus filiorũ Iſraël tanquàm arena maris, reliquiæ ſaluæ fient: Verbum enim conſummans & abbreuians in æquitate; quia verbum breuiatum faciet Dominus ſuper terram.* Eam verbi abbreuiationem, non pauci ad Verbi diuini quaſi contractionem, per incarnationem, referunt. Alij quamuis ad Chriſtum referant, non tamen ratione incarnationis: Sunt etiam qui nullo modo ad Chriſtum pertinere putent.

Variæ per Deum Verbi abbreuiationes, non de Chriſto.

345. Negant ea verba ad Chriſtum ſpectare, qui vocem λόγον quam interpres reddidit *Verbum*, aiunt ſignificare *rationem* ſiue *ratiocinium* aut *ſupputationem*: quaſi voluerit Apoſtolus, etiamſi numerus Iſraëlitarũ eſſet vt arenæ maris, hoc eſt immenſus, tamen reliquias futuras ſaluas, quia qui rationes ſubducit, qui inquam rationem conſummat & abbreuiat, eſt Deus ipſe. Vnde omnes Filios Iſraël exquiſitiſſimè numerabit, & pauciſſimos illos qui inter immenſam pereuntium multitudinem electi fuerint, ſubducet, & ſalute potiri, faciet. Salutem paucorum Iſraëlitarum inter innumerabiles pereuntes ex ea gente, Arabes ac Syri in ſua loci illius Apoſtolici interpretatione, propoſitam fuiſſe Apoſtolo agnouerunt; ſed aliter acceperunt Verbum abbreuiatum. Nempè ita vt idem ſit, quòd *Verbum definitum ac fixum, licet ſubſtrictum oratione.* Quo ferè modo Galli dicunt, vno verbo ſic placet; *Il ny à qu'vn mot, ie le veux, cela ſera.* Quam interpretationem loci Apoſtolici, maximè approbat Florauen. lib. 1. de Trinit. cap. 3. *in fine*, ad 3. argumentum Arrianorum contra Filij diuinitatem.

Non pauci item, ad Euangelij breuitatem præantiquæ legis lacinioſa amplitudine, Verbi breuiationem ab Iſaia & Apoſtolo propoſitam, referunt; iuxta illud S. Bartholomæi relatum à D. Dionyſio l. de myſtica Theologia c. 1. [Theologia plurima & minima; Euangelium latum & magnum; paruumque & conciſum.] Vbi Theologia *plurima & minima*, D. Dionyſio interprete, idem eſt quod expreſſio Dei maieſtatis, & multorum & pauciſſimorum, vel etiam nullorum verborum indiga. Euangelium verò *amplum & breue*, dicitur ob eam quam dicebam tam multorum complexionem in tam paucis præ Lege veteri. Neruosè pro more Tertullianus l. 4. contra Marcio. cap. 1. citato Iſaiæ loco prædicto. [Quoniam (inquit) deciſum ſermonem faciet Dominus in terra. Compendiatum eſt enim nouum Teſtamentum, & à legis lacinioſis oneribus expeditum.]

346. At S. Cyprianus l. de orat. Dom. num. 79. ad formam breuiatam orationis & legum a Chriſto propoſitatam, hæc loca retulit, ſic ſcribens. [Quid mirum fratres dilectiſſimi, ſi oratio talis eſt quam Deus docuit, qui magiſterio ſuo omnem precem noſtram ſalutari ſermone breuiauit? Hoc iam per Eſaiam Prophetam fuerat antè prædictum, cum plenus Spiritu ſancto de Dei maieſtate ac pietate loqueretur. *Verbum conſummans*, (inquit,) *& breuians in iuſtitia quoniam ſermonem breuiatum faciet Deus in toto orbe terræ.* Nam cum Dei ſermo, Dominus noſter Ieſus Chriſtus omnibus venerit, & colligens doctos pariter, & indoctos, omni ſexui & ætati præcepta ſalutis ediderit; præceptorum ſuorum fecit grande compendium, vt in diſciplina cæleſti diſcentium memoria non laboraret, ſed quod eſſet ſimplici fidei neceſſarium, velociter diſceret. Sic cum doceret quid ſit vita æterna, Sacramentum vitæ magna & diuina breuitate complexus eſt, dicens: *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum ac verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Item cum de lege & Prophetis, præcepta prima & maiora decerperet: *Audi* (inquit,) *Iſraël Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt. Et diliges Dominum Deum tuum de toto corde tuo, de tota anima tua, & de tota virtute tua; hoc eſt primum. & ſecundum ſimile huic; Diliges proximum tuum tanquam te. In his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ.* Et iterum. *Quæcunque volueritis, vt faciant vobis homines bona, ita & vos facite illis.*]

Ruffinus initio explicationis in Symbolum, per Verbum abbreuiatum à Deo factum ſuper terram, intelligit regulam fidei ſiue Symbolum Apoſtolorum, tam paucis tam multa complexum. Idem egregiè habet Caſſianus lib. 6. de incar. cap. 3. [Symbolum quippe (inquit,) vt ſcis, ex collatione nomen accepit. Quod enim Græcè, σύμβολον dicitur, Latinè *collatio* nominatur. Collatio autem ideò, quia in vnum collata ab Apoſtolis Domini, totius Catholicæ legis fide, quidquid per vniuerſum diuinorum voluminum corpus immenſa funditur copia, totum in Symboli colligitur perfecta breuitate; ſecundum illud Apoſtoli; *Verbum*, (inquit,) *conſummans, & breuians in æquitate: quia Verbum breuiatum faciet Dominus ſuper terram.* Hoc eſt ergo breuiatum Verbum quod fecit Dominus; fidem ſcilicet duplicis Teſtamenti ſui in pauca colligens, & ſenſum omnium Scripturarum in breuia concludens, ſua de ſuis condens, & vim totius legis compendioſiſſima breuitate perficiens: conſulens ſcilicet in hoc, vt pijſſimus Pater, vel negligentiæ quorundam filiorum ſuorum, vel imperitiæ; vt non laboraret vtique quamuis ſimplex, & imperita mens capere, quod poſſit facilè etiam memoria contineri.]

Sed hoc non eſt regulæ fidei particulare. Nam S. Ephrem ſerm. de margar. precioſa, demiratus quod ex vno margaritæ nomine, tam multa de Deo & Apoſtolo & regno cœlorum docuiſſet, ait: [Deum patrem, agricolam, & opificem, & mercatorem, & figulum, Mediatorem, accreditorem, præmiorum diſtributorem, & munificum, noſtra appellauit oratio. Magnum

Digitized by Google

gnum ſanè Domini verbum, duobus verbis tantam ſcientiæ vim concludens. Ruſuſque margarita ſit nobis Euangelium, quia ſimplici ac minuta litera, tantam myſteriorum vim continet; & in vili atque abiecta chartula, cœleſtis continetur ſcientia. Aſſeruntque Hæretici, Filium Dei indignum cenſuiſſe aſſumere naturam humanam. Cœlum Deus chartæ commiſit: & Filium, humanam ſumere naturam non permiſit?] Chartulam & chartam appellat Euangelij locum, quo margaritæ nomen tot fœtum myſterijs, tot grauidum Sacramentis, reperitur adſcriptum. Itaque de toto Verbo reuelato aptiùs quàm de ſolo Symbolo ſumitur ea abbreuiatio, vt præter citatos fecit S. Athanaſius in Pſal. 44. cuius hic locus refertur à Niceta Heracleenſi in Catena Pſalmorum: [Velox eſt calamus Patris; Lex namque nobis per ductus literarum perobſcurè ſignificauit ea, quæ ad vtilitatem hominum faciunt. Saluator verò communis, in compendio declarauit nobis voluntatem Patris. Eſt enim magni conſilij Angelus. Et *Verbum* (inquit) *abbreuiatum faciet Dominus in vniuerſo orbe.*]

Abbreuiatio Verbi de Chriſto, alia ab Incarnatione.

347. Tot igitur ſunt, Verbi illius abbreuiati cuius Iſaias & Apoſtolus locis allegatis meminerunt, expoſitiones; quæ non æquè omnes præſenti inſtituto inſeruiunt. Ac ne illorum quidem interpretationes, qui Verbum abbreuiatum ad Chriſtum ipſum referunt, omnes ad rem noſtram faciunt. Nam S. Chryſoſtomus hom. 1. in ep. ad Epheſ. *in fine*, eodē pertinere cenſet hanc Verbi abbreuiationem, quo illud Apoſtoli cap. 1. Epheſ. *Redemptionem quam propoſuit in ipſo, in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto.* Ita vt idem ſit abbreuiatio verbi in Chriſto, quod omniū in eo inſtauratio. Locus Chryſoſtomi ſic habet, ἀνακεφαλαιώσασθαι ait. Quid eſt ἀνακεφαλαιώσασθαι? coniungere. Cæterùm ſtudeamus quàm proximè accedere ad ipſam veritatem. Nam à nobis quidem, vt etiam in more eſt poſitum, dicitur ἀνακεφαλαίωσις, quæ prolixè dicta ſunt, compendioſè dicere. Nam hoc quoque ita habet. Quæ cùm longo tempore diſpenſabantur in ipſo ἀνακεφαλαιώσατο. Hoc eſt, in ſummam redegit & compendium. Verbū enim conſummans, & in iuſtitia abbreuians, & illa cōprehendit, & alia addidit. Hoc eſt ἀνακεφαλαίωσις, & reductio in ſummā.]

Recidit propè hæc abbreuiatio, in proximè propoſitum Euangelij compendium; niſi quod non de lege noua à Chryſoſtomo traditur, ſed de ipſo Chriſto, in quo Deus breuiter & ſummatim complexus ſit quæ omnibus retroactis ſeculis in cœlo & in terra perfecerit. Quod fert illa loquendi formula: *In diſpenſatione plenitudinis temporum.* Hoc eſt, cum ea quæ diſpenſarat & conſtituerat effici, completa edat, voluit omnia recapitulare in Chriſto; in quo omnia anteriùs geſta, velut longiores numeri in breuem ſummam redacti, cernuntur. Et verè quicquid in priſcis ſacris hiſtorijs illuſtre fuit, quicquid in lege venerandū, in tēplo ſacrū, in ſacrificijs pium, in Patriarchis, Prophetis & Iuſtis præclarum, in ipſis etiam cœleſtibus ſpiritibus præcellens, multò illuſtrius & venerabilius in Chriſto eſt proditum breui compendio. Eam ipſam ob cauſam dictum eſſe Chriſtum Rom. 9. *Finem legis*, Τέλος, conſummationem, perfectionem: Item *Conſummationem ſermonum in omnibus*, Eccleſiaſtici 43. cenſent nonnulli, adducendi lib. 5. ſ. 3. cap. 1. Conſummationem namque ac finem ſermonum, exponunt *compendium.* Vt videri ſanè poſſit Deus, iuxta eos, illas ipſas vtilitates compendiorum quas celebrant qui breuiatores audiuerunt, conſectari hoc compendio conficiendo voluiſſe. Apud Solinum in præfatione in Polyhiſtorem ad Auctium, ſic exprimitur compendij vtilitas [Liber eſt ad compendium præparatus, quantumque ratio paſſa eſt, ita moderatè repreſſus, vt nec prodiga ſit in eo copia, nec damnoſa concinnitas: cui ſi animum propiùs intenderis, velut fermentum cognitionis magis ei ineſſe, quàm bracteas eloquentiæ deprehendes] Perpulcrè item Photius Cod. 216. ex Oribaſij epiſtola ad Iulianum Apoſtatam, cuius iuſſu Galenum contraxerat in compendium, vtilitatem compendiorum ex eo aperit, quod per ea & temporis lucrum fiat, & facilitas non exigua pateat ad ediſcēdum, vel recolendum quæ quis anteriùs didicerit. Ea facilitas addiſcendi omnem veritatem, & omnia per legem longis circuitibus & magno ſæculorum ductu prodita, cogendi in arctum, & vno obtutu perſpiciendi, ac omnia breuiſſimè recolendi, habetur per Chriſtum eximia. Idque ſpectaſſe Deum, cum hoc nobis compendium confecit, dubitare non licet.

Germaniſſima Verbi abbreuiati notio in Incarnatione.

348. Placet, ita non ſpernere propoſitas interpretationes Verbi abbreuiati, vt tamen multò magis probem aliam quæ Patrum plurimorum eſt, & Verbum abbreuiatum accipit de Verbo Dei ad humanitatem aſſumptam velut contracto. Vnde fortiſſima ratio deducitur ad Prophetæ & Apoſtoli intentum, quod erat probare, reliquias populi Iſraëlitici etiamſi obduratiſſimi, ſaluas fore. Nihil enim potuit ad eam rem confirmandam proponi aptius, incarnatione Verbi, ac redactione in anguſtum ad operis illius executionem. Eſt profectò Deus, infinitè protenſus quomodocunque: ſiue ſpatia loci, aut temporis, ſiue dignitatem ſpectemus; & tamen arctauit ſe in infinitum. [Diſce (inquit Chryſoſtomus homilia in Eutrop.) quæ ſunt Diuinitatis, & ſapienter intellige quæ humanæ ſunt diſpenſationis. Nimirùm, vt ſcias quis erat, & quis factus fuerit tui cauſa, & ne res ipſas confuderis; neque aſſumptionem tantæ erga nos benignitatis, vertas in occaſionem blaſphemiæ. Eius natura ſublimis erat, & eadem facta eſt humilis: ſublimis non loco ſed natura, nulla poterat labefactari violentia mortis. Eſſentia nulli erat obnoxia internecioni, aut corruptelæ patens natura, incogitabilis, inuiſibilis, incomprehenſibilis, ſemper exiſtens eodem modo; tranſcendens Angelos, ſupernis illis virtutibus ſuperior. Cogitationem vincit, intelligentiam tranſgreditur, videri non poteſt, fide tantùm poteſt apprehendi. Cernebant Angeli, & intremiſcebant. Cherubim agmina omnia cum timore alas ſuas ſubmittebant; Super terram ipſam aſpiciebat; & eam tremore concutiebat; Minas intentabat mari, & exiccabat, flumios ex deſerta terra educebat, montes ſtatuit in pondere, & colles in ſtatera. Quonam modo ſingula eloquar? Qua loquendi formula, omnia repræſentabo? Maieſtas eius, finem non habet, ſapientia eius nullo concluditur numero, iudicia eius imperueſtigabilia, viæ eius inſcrutabiles. Atque hic tantæ, imò immenſæ maieſtatis, (ſiquidem hoc citra periculum dici poteſt,) tantus taliſque eſt. Sed quid tandem faciam? Homo ſum, & hominum more eloquor. Tantillam poſſideo linguam. Ignoſci mihi efflagito à Domini benignitate. Hiſce dicendi formulis neutiquam vſus ſum per arrogantiam, ſed eò ſum adductus perplexitate infirmitatis & ingenitæ hebetudinis linguæ noſtræ. Propitius mihi eſto Domine. Non enim inſolentia animi vſus, has pronuncio ſententias. Atqui alias non habeo. Verumtamen non acquieſco iſti qualicumque elocutioni, ſed præpete ala intelligentiæ, ad ſuperiora cōſcendo.] Tantus tamque expaſſus vndecunque & quomodocunque Dei Filius, quàm in arctum ſe redegit ac breuiauit.

Non

Digitized by Google

Non potuit ſanè maior vlla breuiatio tam ampli tamque expaſſi verbi Dei concipi, quàm vt idem qui expaſſus erat & diffuſus per omnia loca, arctaretur ad vnius corpuſculi anguſtias: velut qui omnibus ſæculis erat anterior, fieret infans vnius diei ſuper terram: Is denique cuius erat honor & gloria, ad ſtabulum & præſepe indecorus & inglorius deijceretur. Et quamuis ipſum in ſe Verbum, ſit ſemper & immenſum, & æternum, & glorioſiſſimum; tamen illa ipſa perſona in quam omnes prædictæ amplitudines cadunt, verè dicitur contracta & abbreuiata, quoad alteram naturam in qua præter Deitatem ſubſiſtit. Vides inſignem breuiationem, & cui nulla excogitari, nedum dari queat ſimilis. Eſt enim hæc, vt alia occaſione dixit S. Hilarius in Pſal. 14. *Breuitas locuples & infinita.*

Celebrantur ſanè, vel huius vel anterioris æui, breuiationes quædam: ſed quæ nihil, prorſus inquam nihil ad iſtam. Franciſcus Alumnus, vt ſcribit Genebrardus in Carolo 5. Et Adrianus Iunius lib. 1. cap. 7. in denariolo, ſine notis ſcripſit Symbolum Apoſtolorum, & principium Euangelij S. Ioannis. Additque Iunius, vidiſſe ſe ceraſi nucleum, in modum quaſilli exſculptum, quo continerentur quindecim paria teſſerarum affabrè diſtincta ſuis punctis. Horologium rotatum, annuli pala incluſum, in Caroli 5. digito ſuſpexit ſæculum ſuperius. In nuce incluſam Iliada Homeri in membrana ſcriptam, tradidit ex Tullio Plinius lib. 7. cap. 21. vbi etiam de Myrmecide, à quo quadriga eſt fabricata ex ebore, quam muſca integebat alis: & nauis cum vniuerſo apparatu, quam apicula pinnis abſcondebat. Quemdam ſuo tempore, in annulo perexiguo Phaëtontem quatuor inuectum equis ſculpſiſſe, ſcribit Galenus: lib. 17. de vſu partium *in fine*, aitque *fuiſſe ſpectaculum ſanè incredibile.* Verùm quid hæ contractiones & abbreuiationes omnes, ad diuini Verbi abbreuiationem, illæſa & nullatenus acciſa ſumma eius amplitudine & infinita expanſione.

Suffragia Patrum de hoc ſenſu Verbi Abbreuiati.

349. Fuit (vt dixi,) ea Verbi abbreuiati interpretatio plurimorum Patrum, è quibus paucos annotabo. Idacius Clarius aduerſus Varimadum diſputans, ſic habet. [Verbum breuiatum quod Dominus faciet ſuper terram, non imminutionem Deitatis in Filio Dei ſignificat, ſed diſpenſationem ſuſceptæ carnis adnunciat. In qua diſpenſatione, non ſolùm Patri hominis Filium, ſed etiam Angelis legimus minoratum. Paulo Apoſtolo proteſtante: *Eum autem qui modicè, & minùs quàm Angeli minoratus eſt, videmus Ieſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum.* Et infra: *Propter quam cauſam non confunditur fratres eos vocare; dicens: nunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te.* Et in Pſalmo octauo: *Minoraſti eum Paulo minùs ab Angelis, gloria & honore coronaſti eum.* Et vt Verbum Dei Patris, breuiatum non eſſe in Filio doceamus, ex Eſaiæ Prophetæ volumine ſententiam approbamus. *Nunquid abbreuiatus factus eſt ſermo meus, aut paruus, vt non poſſim redimere. Aut non eſt in me virtus ad liberandum, dicit Dominus omnipotens?* Et iterum: *Hæc dicit Dominus Deus omnipotens: nunquid abbreuiata eſt manus mea, vt ſaluare non poſſit? Aut non poteſt viuificare cor humilium, & ſpiritum contritorum?* Et vt brachium Patris quæ manus eſt, Filium eſſe doceret, intulit dicens: *Parauit Dominus brachium ſanctum ſuum in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ, ſalutare eius.*] Non potuit explicatiùs docere breuiationem diuini Verbi ſecundùm Deitatem, eſſe explodendam. Eiuſdem tamen breuiationem ratione humanitatis aſſumptæ, agnoſci ac celebrari in Scripturis: addit Idacius, ad Verbum breuiatum pertinere quoque paruum & exiguum tempus, quo Chriſtus tam multa aduerſus ſatanam & peccatum pro ſalute noſtra perfecit: nec non breuiationem in oratione, docens orare præciſo multiloquio: Explodiique ſenſum Arrianorum, qui Verbi breuiationem aiebant deſignare Verbum Dei eſſe minus & inferius Patre, non tantùm quoad humanitatem aſſumptam, ſed etiam in Diuinitate.

Eadem Arrianorum quoad rem hanc impugnatio, & Verbi abbreuiati expoſitio, totidem propè verbis quibus in prædicto opere ab Idacio eſt tradita, legitur apud Anacletum epiſtola 2. *in fine*: S. item Cyprianus lib. 2. teſtimoniorum aduerſus Iudæos num. 3. Abbreuiationem de qua agimus, in ipſummet Chriſtum cadere, in loco Iſaiæ prolato, atque adeò etiam in loco Apoſtoli Iſaiam adducentis, apertè agnoſcit. Nam Chriſtum eſſe Dei Verbum, ſiue Sermonem, probat cùm ex alijs locis, tum nominatim ex hoc loco Iſaiæ quo Deus dicitur facturus Sermonem abbreuiatum. Ex S. Bernardo, eumdem Verbi abbreuiati ſenſum, pulchrè omninò proſequente, pauca dumtaxat adducam. Ita habet ſerm. 1. de natiu. Dom. [Grandis quidem eſt, dilectiſſimi, hodierna Dominicæ natiuitatis ſolemnitas, ſed dies breuis cogit breuiare ſermonem. Nec mirum, ſi facimus nos breue verbum, quando & Deus Pater, Verbum fecit abbreuiatum. Vultis noſſe quàm longum, quàm breue fecit? *Cælum* (inquit hoc Verbum,) *& terram ego impleo* Nunc caro factum, in anguſto locatum præſepio eſt. *A ſæculo* (ait Propheta) *& vſque in ſæculum tu es Deus.* Et ecce factus eſt infans diei vnius.] Similiter Verbum abbreuiatum accipit ſerm. 1. de Annunc. Idemque habent Etherius & Beatus lib. 1. contra Elipandum pag. 347.

Contractio ad foramen, prædictæ Abbreuiationis adumbratio.

350. Hoc planè fuit, manum omnia comprehendentem per foramen anguſtiſſimum mittere. Quod Gregorius Nyſſ. hom. 11. in Cant. ad hoc myſterium accommodat, tractans illud: *Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus contremuit ad tactum eius.* Arbitror (inquit) per ſponſæ domum, intelligi totam vitam humanam. Et conditricem illam rerum omnium manum, quaſi peregrinatione ſuſcepta, in hominum vitam exilem, & nullius momenti, ſeipſam velut arctiùs contraxiſſe, idque in eo quòd per omnia naturæ noſtræ particeps fieret, excepto peccato. Itaque poſteaquàm ad nos acceſſerit, conſternationem quamdam, & admirationem, rei nouæ in animis excitaſſe. Quî fiat vt Deus in carne manifeſtò conſpiciatur? Quî Verbum illud fiat caro? Quî partus in virginitatem, virginitas in matrem cadere poſſit? Quî cum tenebris lux miſceatur, cum morte vita temperetur? Quî puſillum vitæ foramen, poſſit continentem vniuerſum hoc, manum capere. Quæ cælum omne metitur, terram omnem, & omnem aquam complecti? Quare conſentaneum eſt, Euangelij gratiam, per manus ænigma, nobis à ſponſa quaſi vaticinante ſignificari. Quo enim tempore conſpectus in terra Dominus, & inter homines verſatus eſt, puritatem & pulcritudinem ſponſi expertem

rerum craſſarum, itemque Verbi Diuinitatem & veri luminis ſplendorem, per manum illam effectionum agnouimus. Manum enim intelligimus, vim miraculorum perfectricem, qua mortuis vita donabatur, oculi cæcorum reſtituebantur in integrum, lepræ morbus fugabatur, omne genus incurabilis ac grauis ægritudinis ſolius imperij vi corporibus excedebat.] En quanta manus illius immensè patentis contractio, quanta ad anguſtiſſimum humanitatis foramen breuiatio.

Eodem modo foramen illud anguſtum ad quod ſe Dei Verbum per incarnationem redegit, exponunt pleriqque apud Delrium ibi. Et concinit quod S. Gregorius ad illud Cant. 2. *In foraminibus petræ*, ea foramina eſſe incarnationem annotauit. Origenes verò hom. 4. in Pſal. 36. hoc eſſe ait, quod Deus Moſi promiſit cum dixit: *Ponam te in foramine petræ*. Hoc enim foramen breuiſſimum, petræ quæ Chriſtus eſt, ait fuiſſe incarnationem, per quam conſpiciendus erat Deus, qui in ſe manens, manſiſſet inuiſibilis. Idem repetit hom. 12. in Ierem.

Sed maximè contractio Eliæ ad orandum, & Eliſæi ſuper puerum.

351. Quantum arbitror, præſignauit hanc Verbi Dei breuiationem, ea contractio qua ſe Elias 3. Reg. 18. compoſuit ad precandum cum *pronus in terram, poſuit faciem ſuam inter genua ſua.* Eam enim orationem & viſionem nubeculæ, quæ tandem poſt ſextum Miniſtri proſpectum in mare apparuit; ſpectaſſe ad incarnationem fuſiſſimè proſequitur Ioannes Hieroſol. (quiſquis demum ſit,) l. de inſtitut. Monach. cap. 32. & ſeqq. Ea verò compoſitio, cùm ſit ſimilis ei qua infans intra materna viſcera componitur, ſpectat ad expreſſam à Propheta Verbi breuiati ſpeciem, vt ea Dei humanati imagine, Deum faciliùs exoraret. Sicut etiam Samuel, effuſione aquæ in terram, Verbi incarnationem præſignantem, exorare adniſus eſt populi leuamen. Et verò quorſum alioqui Elias, in eam formam ſe compoſuiſſet ad orandum? Nam attentio & collectio quam captaſſe diu poſſet vir ſanctus, non erat admodùm operoſa in vertice Carmeli, quo vir ſanctus cum puere ſolus aſcenderat: & conniſus ac labor in ſitu illo retinendo, collectioni animi potiùs incommodaſſet, quàm eam iuuiſſet, vt notum eſt.

352. Eſt item præter cæteras celeberrima illa breuiatio, qua ſe in typum breuiandi quandoque ad nos viuificandos Verbi diuini, Eliſæus Propheta, vt habetur 4. Reg. cap. 4. ad puerum mortuum contraxit: non modò proijciens ſe vt mortuum erigeret, eique condormiens vt frigido vitæ vaporem reſtitueret; quæ magna & myſteriorum plena Symbola, in eo Eliſæi facto aperit S. Ambroſius in inſtit. Virg. cap. 11. & epiſt. 17. aliàs tract. in cap. 4. Eccleſiaſtis: ſed etiam quod alij plerique Patres graues proſequuntur, coarctans & abbreuians ſe ad pueri vita functi menſuram: vnde conſecutum eſt, vt quod Prophetæ puer cum baculo præmiſſus perficere nequiuerat; Moſes inquam cum legis terrificæ propoſitione, excitatus ſit mortuus, aſpirata nouæ gratiæ lenitate. Signo in hanc rem nonnullos Patres. S. Hieron. in Pſal. 97. [Mirabilia fecit. Vultis ſcire, quoniam mirabilia fecit? Filius viduæ iacebat in cænaculo. Venit Eliſæus, & contraxit ſe, & os ad os poſuit, & manus ad manus, & pedes ad pedes. Si enim expandiſſet ſe, non reuerſus eſſet filius viduæ. Ideò ſe contraxit, vt viuificaret. Cùm eſſet in forma Dei, ideò accepit formam hominis: ideò ſe contraxit, vt nos faceret lætiores.]

S. Gregor. 9. mor. cap. 32. [A peccati morte, timor nos ſuſcitare non valuit, ſed ad ſtatum vitæ aſpirata manſuetudinis gratia erexit. Quod benè in Eliſæo Sunamitis filium ſuſcitante ſignatur; qui cum baculo puerum mittens, extincto filio vitam minimè reddidit; per ſemetipſum verò veniens, ſeſeque ſuper mortuum ſternens, atque ad eius membra ſe colligens, huc illucque deambulans, & in ore mortui ſepties aſpirans, hunc ad rediuiuam lucem protinùs per miniſterium compaſſionis animauit. Autor quippe humani generis Deus, quaſi mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo, miſeratus aſpexit. Et quia per Moſen terrorem legis protulit, quaſi per puerum virgam miſit. Sed puer cum baculo, mortuum ſuſcitare non valuit, quia Paulo atteſtante; *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Ipſe autem per ſemetipſum veniens, & ſuper cadauer ſe humiliter ſternens, ad exæquanda ſibi mortui membra ſe colligit: quia *cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Huc illucque ambulat, quia & Iudæam iuxta, & longè poſitas gentes vocat. Super mortuum ſepties oſcitat, quia per apertionem Diuini muneris, gratiæ ſeptiformis ſpiritum in peccati morte iacentibus aſpirat. Moxque viuens erigitur, quia is quem terroris virga ſuſcitare non potuit, per amoris ſpiritum puer ad vitam rediji.] Deſcripſit verbatim S. Gregorium Rupertus lib. 4. de offic. cap. 22.

Proſper de promiſſ. 2. p. cap. 31. [Agit verò Eliſæus quæ ſunt Dominicæ actionis Sacramenta. Mittit per ſeruum ſuum baculum, qui ſupra exanime corpus poſitum, mortuum vitæ reſtituat. Miſit & Dominus per Moſem ſeruum ſuum, legem, quæ mortuum mundum, ſicut ille baculus viuificare non potuit: quia *ſi data eſſet lex, quæ poſſet viuificare*, vt Apoſtolus dicit, *omninò ex lege eſſet iuſtitia*: quia litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Poſteà ipſe Eliſæus deſcendit, magnus ad paruum, Saluator ad ſaluandum, viuus ad mortuum. Deſcendit & noſter Dominus: *Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia*, quæ myſticè geſſit Eliſæus. Vt enim mortuum paruulum ſuſcitaret, iuuenilia membra contexit. Et Dominus Ieſus ſeipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, paruum ſe illi paruò coaptauit, vt efficeret iſtud corpus humilitatis noſtræ, conforme corpori gloriæ ſuæ. Iacens ſubter ſe frigidum, ſuo calore ſuccendit. Similiter & noſter Saluator Dominus, mundum, à cuius calore non eſt iam qui ſe abſcondat. Inſufflauit ille tertiò iacenti, vt trina confeſſio infunderetur credenti. Sic ſuſcitatus eſt mortuus, dum à morte perpetua iuſtificatus eſt impius.]

353. Auguſt. ſerm. 11. de verb. Apli. [Attende Eliſæum in magno altoque myſterio, tanquam Prophetam, agendo prænunciantem, non ſolùm loquendo. Mortuus erat filius hoſpitæ ipſius. Quid ſignificauit mortuus puer, niſi Adam? Nunciatum eſt ſancto Prophetæ, gerenti in Prophetia typum Domini noſtri Ieſu Chriſti; miſit per ſeruum, baculum ſuum, & ait illi: *Vade, pone ſupra puerum mortuum.* Perrexit ille tanquam ſeruus obediens. Sciebat Propheta quid fecerat. Poſuit baculum ſupra mortuum; non ſurrexit. *Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omninò ex lege eſſet iuſtitia.* Non ergo potuit lex viuificare. Venit ipſe grãdis ad paruulum, Saluator ad ſaluandum, viuus ad mortuum, venit ipſe. Et quid fecit? Iuuenilia membra

Digitized by Google

membra contraxit, tanquam ſeipſum exinaniens, vt formam ſerui ſuſciperet. Iuuenilia ergo membra contraxit; paruum ſe paruo coaptauit, vt efficeret corpus humilitatis noſtræ, conforme corpori gloriæ ſuæ. Itaque in iſto typo Chriſto propheticè expreſſo, cum ſuſcitatus eſt mortuus, tanquam iuſtificatus eſt impius.] Sic ibi Auguſtinus. Nec diſſimiliter Conc. 1. in Pſal. 70.

S. Chryſoſt. in Pſal. 22. tractans illud: *Virga tua & baculus tuus*; Baculum interpretatur legem Moſaicam, ſubdit: [Giezi ille puer ſancti Heliſæi, cùm mitteretur ad filium cuiuſdam mulieris defunctum, baculum illi dedit ſanctus Heliſæus, vt reſuſcitaret puerum. Sed non potuit illum reſuſcitare baculo, niſi ipſe veniret, & breuiaret corpus ſuum, vt oculos ſuos ad infantis poneret oculos, os ad os, manus ad manus, pedes ad pedes, proijciens ſe ſuper puerum mortuum, & ſic reſuſcitauit eum. Quid oſtendebat de baculo, qui ſuſcitare non potuit, niſi legis oſtenſionem? Et in Heliſæo ſignificabat Chriſti natiuitatem, qui ſe habuit minorare, aſſumens quod non erat, non amittens quod erat, vt ſuſcitaret mortuum, id eſt genus humanum, quod acceperat ſententiam primi hominis, *Morte morieris*. Nam baculus, ſuſtentatio eſt ſenectutis. Et quia populus qui legem acceperat, ſecundum literam intelligebat, & tremula membra in ipſo baculo incumbebant: quia litera occidit, ſpiritus autem viuificat: in ſenectute mundi venit veritas, vt figura auferretur, & adimpleret legem, non item ſolueret.]

354. S. Bernardus multus eſt in hac re, cùm ſerm. 15. in Cant. *in fine*, tum ſermone 16. *ſub initium*: vbi quò pertinuerit illa verbi contractio, & quomodò ad vitam mortuo redonandam contulerit, egregiè ſic expoſuit. [Non paruum fiduciæ robur præſtat mihi, quod magnus ille vir, Propheta potens in opere & ſermone, de excelſo monte cælorum deſcendens, viſitare dignatus eſt me, cum ſim cinis & puluis; miſereri mortuo, inclinare ſe iacenti, contrahi & coæquari paruo, cæco partiri lumen oculorum ſuorum, & os mutum oris proprij oſculo ſoluere, debileſque manus ſuarum roborare contactu. Suauiter rumino iſta, & implentur viſcera mea, & interiora mea ſaginantur, & omnia oſſa mea germinant laudem.] Et mox. [Oculis ſuis tetigit meos, interioris hominis frondem claris luminaribus ornans, fide & intellectu. Ori meo iunxit ſuum, & mortuo ſignum pacis impreſſit: quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, reconciliauit nos Deo, iuſtitiæ mortuos. Os ori applicuit, iteratò inſpirans in faciem meam ſpiraculum vitæ: ſed ſanctioris quàm primò. Nam primò quidem in animam viuentem creauit me, ſecundò in ſpiritum viuificantem reformauit me. Manus ſuas meis ſuperpoſuit, exemplum præbens bonorum operum, formam obedientiæ. Aut certè manus ſuas miſit ad fortia, vt doceret manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. *Et oſcitauit*, (inquit,) *puer ſepties*. Sufficiebat ad gloriam manifeſtandi miraculi, oſcitaſſe ſemel: ſed multiplicitas, & inſignis numerus, myſterij admonent. Si illud ingens vniuerſum, humani generis primùm quidem exanime corpus attendas; vides vbique Eccleſiam (ex quo vitam Propheta incumbente recipit,) quaſi ſepties oſcitare: quia ſepties in die laudem dicere conſueuit.] Denique vt pleroſque dimittam, Apud Hilbebertum in proſa de natali Domini, rythmicè in hanc veri Eliſæi abbreuiationem, habentur quamplurima & optimè quoque apud eundem epiſto. 48.

Effectus Verbi Dei Abbreuiati.

355. De ipſa Verbi Dei abbreuiatione, plus ſatis. De effectu autem hanc abbreuiationem Verbi Dei conſecuto in mortuo, planè concinnè de more Baſilius Seleuciæ orat. 10. his verbis. [Eliſæum producamus in medium, & quæramus, cur Sunamitidis filium non ad vitam erexerit oratione, vt Dorcadem Petrus: ſed pueri cadaueri, ſe ipſum inſtratum applicauerit: Nam pueri ori, ſuum os impoſuit, naſum naſo aptauit, faciem facie fulcijt, cum pedibus pedes contendit, pectus impoſuit pectori, oculis oculos admouit, paruis denique membris ſigillatim applicata Prophetæ membra vitam conferebant. Cur non orationis præſidio mortuum vitæ reſtituit, ſed ſeipſum reliquis iniecit? Hæc in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Quæramus cuius figura fuerit Eliſæus, cuius Sunamitis, & Sunamitidis filius mortuus. Eliſeus, Chriſti figuram gerit. Populus autem gentium, erat ille mortuus vi peccatorum. Venit ſpiritalis Eliſæus, & vniuerſa eius membra mortua deprehendit, os, oculos, manus, pedes, & vniuerſè mortuus erat. Os quod ad laudandum Deum non poterat aperiri, ſed ligno dicebat: *Pater meus es, & lapidi, tu me genuiſti*: mortui oculi, qui in Deum vniuerſi non figebantur: verùm prætermiſſo Creatore colebant creaturam: mortuæ manus, quæ dæmonibus fructus offerebant: mortui pedes, qui vt adoraretur diabolus, flectebantur. Putridum erat corpus vniuerſum, egebat medico præpotente; medico qui vel mortuos excitare poſſet. Venit exquiſitus medicus ſpiritualis Eliſæus, Chriſtus Dominus; inuenit corpus mortuum. Quid agat? ſeipſum totum impoſuit toti corpori. Quid eſt quod dicimus? Tota plenitudo Deitatis, totum noſtrum geſtauit hominem, *In quo habitauit*, vt loquitur Apoſtolus, *corporaliter omnis plenitudo Diuinitatis*. Oculos habuit more hominum, ſimiliter manus, pedes ſimiliter, Imaginarium viſum non erat, ſed tota res quæ videbatur. *Non enim rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Dei, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens*: Et vita, mortuum geſtauit indumentum, vt immortalitate ſua mortem commutaret. Cùm autem Deitas deueniſſet in corpus, omnes artus poſteà ſanctificati ſunt, & ad vſum meliorem traducti. Os quidem doctum dicere: *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.* Oculi Dei laudem didicerunt: *Oculi omnium in te ſperant, & tu das eſcam illorum in tempore opportuno.* Manus ad Dominum ſuum expaſſæ, benedicunt ei noctu: *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Domino*: Et, *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Pedes in Eccleſia ſtantes, gratiarum vtuntur actione, dum dicunt: *Stantes erant pedes noſtri in ſancta.* Et iterum: *Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem.* Retuliſti laudem à partibus externis profectam: quid ergo internæ? an immunes manſerunt? nequaquam. Rurſus anima cum intimis partibus ad Dominum clamabat: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius.*]

Cautio circa locutiones hic adhibitas. Vſus doctrinæ.

356. Caueris autem, hanc abbreuiationem aliquod infiniti Verbi detrimentum inuehere arbitreris. Optimè id amolitur Petrus Cellenſis l. de panib. c. 21. his præter cætera. [Fiunt ſponſus & ſponſa, vna caro, vna anima, & vnus ſpiritus. Sponſus refundit in ſpon-

ſam quicquid in ſe habet dulcedinis, quicquid honoris & poteſtatis. Denuò mutua viciſſitudine in ſe ipſo reſumit, quicquid ab ea paupertatis, quicquid amaritudinis, quicquid contumeliæ eſt & paſſionis. Hac commutatione, ipſa proculdubio ditatur, ſed ipſe non minoratur; ipſa melioratur, nec ipſe ſua Maieſtate priuatur. Nam amarum noſtrum, vertit in dulce ſuum; opprobrium in gloriam commutat; de ſpinis noſtris colligit ficus; de rubro vindemiat vuam; de morte vitam; de paſſione mercatur gloriam. Sponſus iterum, quia gigas eſt, magnitudine, ſol pulcritudine, leo fortitudine, abyſſus ſcientiæ profunditate, Deus æternitate. Sponſa verò puella ætate, paruula quantitate; Æthiopiſſa coloris nigredine, femina debilitate, fatua in omni prudentia & arte: Idcircò in thalamo cõtraxit ſe, paulò minus minoratus ab Angelis: Exuit ſe veſtimentis gloriæ, accinctus cilicio. Depoſuit fortitudinem, circumdatus infirmitate. Abſcondit ſapientiam, vt (iumentum factus,) in deriſum eſſet tota die omni populo; æternitatem diſſimulauit, factus ſub ſole, vt quaſi cum tempore temporaliter curreret, nec deficeret. Os illud Altiſſimi, collatum & coarctatum eſt modicitati oris ſponſæ: manus tornatiles, quæ cælos tetenderunt, affixæ ſunt, manibus vulneratis conuulneratæ; pedes pedibus compeditis adhæſerunt; venter ventri conglutinatus eſt. Res equidem pia, cum infinitè immenſus adbreuiatur ad deiectum, ſed nihilominùs mira, cùm reparatur ad vnitatem perſonæ Filij Dei, natura filiorum Adæ.]

Deſcripſerat hanc Verbi Dei abbreuiationem S. Bernardus ſerm. 1. de natiu. Dom. Tum addit fructum quem par ſit Chriſtianos omnes ex abbreuiati Dei contractione in anguſtum, colligere. [Ad quid hoc fratres, aut quæ neceſſitas fuit, vt ſic exinaniret ſe, ſic humiliaret ſe, ſic abbreuiaret ſe Dominus Maieſtatis, niſi vt vos ſimiliter faciatis? Iam clamat exemplo, quod poſtmodùm prædicaturus eſt verbo: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*: Vt verax inueniatur, qui dicit: *Cœpit Ieſus facere & docere.* Obſecro proinde, & plurimum rogo, fratres, non patiamini, ſine cauſa tam precioſum exemplar vobis exhibitum eſſe, ſed conformamini illi, & renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Studete humilitati, quæ fundamentum eſt cuſtoſque virtutum. Sectamini illam, quæ ſola poteſt ſaluare animas veſtras. Quid enim magis indignum, quid deteſtandum ampliùs, quid grauiùs puniendum, quàm vt videns Deum cæli paruulum factum, vltrà apponat homo magnificare ſe ſuper terram? Intolerabilis impudentiæ eſt, vt vbi ſeſe exinaniuit Maieſtas, vermiculus infletur, & intumeſcat Hoc igitur eſt propter quod exinaniuit ſe, formam ſerui accipiens, qui in formâ Dei patri æqualis erat.]

CAPVT IX.

Verbum Inequitans.

357. INſidens humanitati aſſumptæ tanquam equo diuinum Verbum ſi exhibere aggrediar, verendum eſt, ne quos nimbos ante paucos annos, ob huiuſmodi comparationem vſurpatam, Lutetiæ aduerſus P. Franciſcum Garaſſum inhorruiſſe conſtat, eos in me deuocem. Pereruditus hic ſcriptor, mole inſignium operum, quæ partim iam prodierunt, partim cudenda ſuperſunt, apud æquos lectores clarus, ſed morte poſteà in caritatis miniſterio obita longè clariſſimum, opus ſcripſerat vernacula lingua, cui titulus eſt *Summa Theologica.* Quod & verbo in Concionibus, & ſcriptione multiplici, Athæis occultis è Theophili Viaudi ganea acre bellum indixiſſet, tantæ in illud opus conclamantium efferbuêre iræ, tot vndecunque brutarum cenſurarum fulmina vibrata ſunt, vt non atrociùs configi peſtilentiſſimus liber ex Caluini aut Lutheri incude potuiſſet. Inter ea verò quæ immedicabiliter ægra in eo opere ſunt notata, præcipuum, aut de præcipuis vnum, illud fuit, quod obiter Autor lib. 3. tract. 2. ſect. 6. Inſidens humanitati Verbum, tanquàm iumento inequitans exhibuiſſet. Hunc eſſe apertum Neſtorianiſmum, quo Diuina perſonalitas ſecum in Chriſto admittere creatam humanitatis perſonalitatem aſſeratur, æquè ac eques & equus cui inſidet, duo ſunt ſuppoſita, tanquam exploratum quodque extra omnem controuerſiam eſſe deberet, non ab hoſtibus modò, ſed & ab iis qui cæterò qui infenſi non erant, eſſeque ſaltem non debebant, paſſim iactatum, ipſimet vidimus. Et diſertè quidem Autor ibidem ſect. 2. & alibi infinities, non eſſe in Chriſto ſubſiſtentiam creatam tradit, tamen adeò tetra viſa eſt comparatio illa, hinc equitis & equi, inde Verbi & humanitatis aſſumptæ, vt nullam vel interpretationem vel benignam excuſationem viſa ſit admittere.

Verbum humanitati velut inequitare, Catholiciſſimè dicitur.

358. Hæc reputanti mihi, ſubiit animum egregia illa Bernardi, (vel potiùs Gulielmi à S. Theodorico) monitio ad fratres de monte Dei. [Intentioni ſeruit lectio. Si verè in lectione Deum quærit qui legit, omnia quæ legit, cooperantur ei in bonum, & captiuat ſenſus legentis, & in ſeruitutem redigit omnem lectionis intellectum in obſequium Chriſti. Si in aliud declinat ſenſus legentis, omnia trahit poſt ſemetipſum: nihilque tam ſanctum, tam pium inuenit in Scripturis, quod ſeu per vanam gloriam, ſeu per diſtortum ſenſum, ſeu per prauum intellectum, non applicet vel malitiæ vel vanitati. In omnibus enim Scripturis, legentis initium debet eſſe timor Domini, vt in eo primo ſolidetur intentio legentis, & ex eo ordinetur & exurgat totius lectionis intellectus, & ſenſus.] Non agit de Scripturis tantùm canonicis, ſed vniuersè de quauis ſcriptione: & rectè ait, pro affectu legentis fragrare aut putere quod legitur; id quod mihi in hac re eſt manifeſtiſſimum. Et vt prætercam inſulſitatem illam de Autoribus, ex vno verbulo neglectis adiunctis pronunciandi; meritò caſtigatam ab Eulogio apud Photium Cod. 225. ſed illi ipſi comparationi quæ tantoperè in inuidiam vratur inſiſtam; quæ iſta non dico equinitas, ſed aſinitas fuit, ſimilitudinem in Scripturis & Patribus adeò protritam, damnare tanquàm errore immedicabili & Neſtorianiſmo ſordentem? Age igitur & Catholicam, & valdè accommodatam eſſe, hinc equi & equitis, inde humanitatis & Verbi comparationem demonſtremus.

Quia Verbum ſe habet ad humanitatem, vt anima ad corpus, cui velut iumento inſidet.

359. Erit cui petenda inde videatur probatio, quod non ſecùs ſe habeat Verbum ad humanitatem, quàm anima ad corpus ſuum, iuxta illud: *Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo, vnus eſt Chriſtus*: Quæ comparatio, non modò quoad exurgentem ex anima & corpore ſubſtantialem vnitatem valet; (idem etiam eſt inter Verbum & humanitatem cum ſit vtriuſque vna ſubſtantialis vnio, & ex ambobus illis exiſtat vnum ſuppoſitum ſubſtantiale;) ſed etiam valet quoad alia, vt quoad directionẽ quam anima corpori debet, & humanitati quoque à Verbo debetur. Item quoad innumera bona quæ ab anima in corpus deriuantur, vt docet mors; in qua apparet quid

Digitized by Google

quid anima corpori conferret cum ei conſereretur, iuxta egregiam S.Bernardi doctrinam ſerm. 2. de natiu. Dom. ſimiliter autem Verbum, innumeris bonis humanitatem ſibi vnitam ditat. Eſt ergo illa comparatio non inidonea, & pluribus confirmata in ſuperioribus. At non ſecus ſe habere animam ad corpus, quàm equitem ad equum cui inſidet, vulgatius eſt quàm vt longa confirmatione egeat. Plenè eam collationem proſequuntur Origenes, Baſilius, Auguſtinus, adducendi in capitis calce.

Approbat planè eam comparationem, eique ſingulari quodam modo veritatem in qua verſamur inædificat S.Gregorius 31. mor. cap. 17. Animam enim ad corpus ſuum vt equitem ad equum ſe habere docet, ipſi verò animæ quæ equitis munere per comparationem ad corpus fungitur, ſeſſorem alium in Chriſto tribuit: perinde ac ſi eques ſuper equitem aſcendat, ad eumque non ſecùs ſe habeat, ac eques ſubſtratus ad equum. Qua ratione è contrario, apud Origenem Autor libri commentariorum in Iob ad illud: *Equites fecerunt tres turmas*, dæmones equitibus; malos, equis confert. Similiter ergo in Chriſto, iuxta S.Gregorium, perſona Diuina fuit velut eques; humanitas vt equus. Tractat S.Gregorius verba illa cap. 39 Sancti Iob. *Deridet equum & aſcenſorem eius*, quæ ad Antichriſtum ita accommodat. [Quia non ſolùm humanitatem Domini, ſed ipſam etiam Diuinitatem deſpicit, non tantùm equitem, ſed aſcenſorem etiam equitis irridet. Nam cuſtodita vnitate perſonæ, valet intelligi; quia Verbum Dei tunc equitem aſcendit, quando animatam carnem ſibi intra vterum Virginis condidit. Tunc equitem aſcendit, quando humanam animam propriæ carni præſidentem, diuino cultui ſemetipſum creando ſubiugauit. Carnem quippe Diuinitas anima mediante ſuſcepit, & per hoc totum ſimul equitem tenuit, quia in ſemetipſo non ſolùm illam quæ regebatur, ſed hanc etiam quæ regebat, aſtrinxit. Iudæa igitur per aduentum ſuperbientis Antichriſti, laqueo ſeductionis capta, quia Redemptorem noſtrum humilem fuiſſe inter homines deſpicit, deridet equitem: quia eius in omnibus Diuinitati contradicit: deridet nihilominùs & aſcenſorem. Sed Redemptor noſter vnus idemque, & eques & equitis eſt aſcenſor.]

De humanitate vt equo, Verbo vt ſeſſore, Scripturæ complures, ac Patres.

360. Non eſt hæc propoſitæ comparationis ſtabilitio, vel infirma vel vana. Sed quod ſuppetant Scripturæ expreſſiores, quibus directè traditur quod quærimus, placet hic pedem non figere. Ac primùm innumeri Patres, exponentes vel attingentes Parabolam Samaritani, propoſitam Lucæ 16. Iumentum illud in quod impoſitus eſt à pio Samaritano qui iacebat ſemiuiuus, à Sacerdote & Leuita præteritus, interpretantur ſanctiſſimam Chriſti humanitatem, cui inſidebat diuinum Verbum. Auſpicabor à Græcis. Origenes hom. 34. in Lucam. [Eum (inquit) qui fuerat vulneratus, impoſuit iumento, id eſt proprio corpori, iuxta id, quod eſt hominem dignatus aſſumere.] Elegantiſſimè idem tradit, qui vniuerſam illam Parabolam luculenter & fusè exponit Aſterius in catena Corderij in Lucæ c. 10. compendio expreſſus apud Photium Cod. 271. in breuiculo homiliæ Aſterij de Samaritano. Recido cætera, & illud vnum quod in hanc rem facit repræſento. [Quid autem (inquit,) eſt iumentum quo ſemiuiuum ac animam agentem, ad hoſpitium Saluator deduxit, niſi caro in qua ad nos venire dignatus eſt, quæ fuit quaſi vehiculum quoddam aut diuini Verbi iumentum; in qua & per quam omnia ſuſtinens, ac tolerans, pro plena morbi depulſione, ad hoſpitium Eccleſiam, vbi perfecta vulnerum curatio conſummatur, deducit.] Titus Boſtrenus planè ſimiliter ad cap. 10. Lucæ. [Vbi ille, qui per maſſæ noſtræ primitias, vniuerſam naturam humanam induerat (in ea enim cuiuſque generis, hoc eſt, Iudæi, Samaritani, Græci, & vt paucis dicam, omnium hominum pars quædam inerat;) corpore, quod iumenti vice ipſi erat, loco hominis ſauciati affecto, afflictoque ſeſe applicuit, omnis mox vulnerum dolor, & ſanies è medio faceſſiuit. Verè hic enim erat, qui ibat, ſed non præteribat: quin imò ſtudio ob id iter iſthac faciebat, quò eos inuiſerat, propter quos è cœlo in terram deſcenderat, & apud quos rurſum veluti hoſpes diuerteret.]

Inter Latinos idem perſpicuè habet S.Auguſtinus lib. 2. qq. Euang. cap. 19. vbi eandem Parabolam interpretatus ait. [Iumentum Samaritani, eſt caro in qua ad nos venire dignatus eſt. Imponi iumento, eſt in ipſam incarnationem Chriſti credere.] Et ſerm. 24. de diuerſ. in *ipſo fine* [Ille carnem ſuam non ſolùm tenuit vt naſceretur, viueret, ageret, ſed etiam mortuam ſuſcitauit. Vt vehiculum quoddam in quo proceſſit ad nos, ad Patrem leuauit. Veſtem dicas carnem Chriſti, vehiculum dicas, & quomodo fortè ipſe ſignificare dignatus eſt, iumentum ipſius dicas: quia in ipſo iumento leuauit eum qui fuerat à latronibus ſauciatus.] Conſentit S.Ambroſius lib. 7. in Lucam ad cap. 10. vbi tractans quomodo pius Samaritanus ſemiuiuum impoſuerit in iumentum ſuum, ſic ſcribit [Audi quomodò te imponat. *Hic peccata noſtra portat, & pro nobis dolet*: Et *Paſtor impoſuit ouem laſſam ſuper humeros ſuos.* Homo enim iumentis ſimilis factus eſt: & ideò ſupra iumentum ſuum nos impoſuit, ne nos eſſemus ſicut equus & mulus, vt per noſtri corporis aſſumptionem, infirmitates noſtræ carnis aboleret. Denique duxit nos in ſtabulum, qui eram us iumenta.] Sed amœniſſimè & piiſſimè de more S. Paulinus epiſtola 4. [Spoliatos nos Zabuli latrocinio, & vulneratos in via, prætereierat frater in Leuita, frater in Sacerdote, quos lex nec ſacrificiis redemerat, nec Prophetis. Sed non præteriuit ille Samarites, qui propter nos huius etiam nominis ſuſcepit iniuriam; Non præteriuit, quia non erat mercenarius, ſed verus & bonus paſtor, qui animam ſuam pro ouibus poſiturus aduenerat. Hic hominem ſaucium, prætermiſſum à præuiis, nec curatum, miſeratus acceſſit, & iumento ſuo, hoc eſt Verbi incarnatione ſuſcepit: & oleo gratiæ, & vino paſſionis ſuæ, commendatum ſtabulario, profectò illi magiſtro gentium, in duobus teſtamentis denarij mercede ſanauit, redditurus illi, & beatæ virginitatis de innumeris huius boni fructibus vberes gratias, & innumerabiles coronas, quia hoc conſilium præcepto adijciens, de ſuo ſupererogauit.]

Nectit propoſitum Lucæ locum cum alio nō minus luculento Rupertus l. 4. in Apocal. ad illud: *Et vidi, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret*, quod ſic exponit. [*Et vidi*, id eſt intellexi. Et reuera omnis qui venit, id eſt, qui fideliter credit, ipſe intelligit, incarnationis Chriſti myſterium, ſic eſſe velut equum, & ſedentem ſuper illum. Intelligit non hominem tantùm, aut Deum tantùm, ſed hominem ſimul, & habitantem in homine Deum, hominem Deo, vel Deum homini in vnitate perſonæ coniunctum. Nam quomodò equum, & ſuper eum ſedentem hominem, vnum equitem dicimus; ſic hominem hunc, & inhabitantem Deum, vnum confitemur Chriſtum. Attamen Deus huic homini multò coniunctior eſt, quàm equo homo, qui illi inſidet; quia homo ex equo deſcendit, ab homine iſto Deus qui illum aſſumpſit, nunquam diſcedit. Semel tantùm caro mortua in ſepulchro iacuit, ſed ab anima Diuinitas nunquam diſceſſit. Reſurrexit caro, anima reſumpta cum virtute Diuinitatis; & deinceps tam caro quàm

dens, ſed repentè totam eam complectens. Quoniam ergo erat Propheta, & conſentaneum erat futura prædicentem, & per anagogem ſignificantem hæc dicere, par fuit vt immoraretur in eo quod dicebatur de elementis. Quod autem dicit, eſt eiuſmodi; futurum eſt vt vniuerſa terra, Dei verbo reſonet, idque cum maxima celeritate, & breuiſſimo tempore. Deinde ne quis dubitaret, ſi Iudæi, gens vna, in quam tanto tempore, tantum ſtudij & diligentiæ collatum eſt, non fuit proba: quo pacto ij, qui vniuerſum orbem terræ habitant, poterunt breui tempore componi, boniq́ue & moderati effici? Ad confirmandum id quod dicit, ſumit exempla ex elementis, niuem, nebulam, glaciem, quæ breuiter fiunt vno momento temporis.]

330. Poſſimus ſanè nec immeritò, de quolibet in proximorum cura intento, vſurpare illud Piſidæ de Sergio Patriarcha Conſtantinop. quem in Coſmopœia v.1846. deſcribit ſtudioſiſſimum ſalutis animarum.

Largo imbre terram irrorat, atque oculis pluit,
Ningit frequenter, lachrymarum cum impetu.

Sic chriſtallus mittitur ſicut buccellæ, vt habetur Pſal. 147. velut legit S. Auguſtinus ibi: *Sicut fruſtra panis*, quod ſic explicat. [Quid eſt ergo, *Mittit chryſtallum ſuam velut fruſta panis*? Quomodo nix illa ipſius? Quia prædeſtinatorum eſt. Quomodo nebula illa ipſius? Quia ipſi vocantur ad pœnitentiam, qui prædeſtinati ſunt ad ſalutem: ſic eſt quodam modo cryſtallum ipſius. Quid eſt chryſtallum? Multùm obdurauit, multùm congelauit, non iam ſicut nix facilè ſolui poteſt. Nix multorum annorum tempore durata & ſerie ſeculorum, chryſtallum dicitur: & hoc mittit velut fruſta panis. Quid hoc ſibi vult? Fuerunt nimis duri, non iam niui ſed chryſtallo comparandi. Et ipſi prædeſtinati ſunt, & vocati, & quidam eorum ita vt paſcerent alios, & eſſent vtiles & alijs. Et quid opus eſt vt numeremus multos fortè quos nouimus, illum, aut illum? Occurrit vnicuique cogitanti ex ijs quos nouit, quàm fortè duri & pertinaces & obnitentes aduerſus veritatem fuerunt, & modò prædicant veritatem, facti fruſta ſunt panis. Quis ille vnus panis? *Multi*, (inquit Apoſtolus,) *vnum corpus ſumus in Chriſto*. Vnus panis, vnum corpus: multi ſumus, ipſe dicit. Ergo ſi vnus panis totum corpus Chriſti, membra Chriſti fruſta panis ſunt: de quibuſdam duris, facit membra ſua, & vtilia ad alios paſcendos. Quid imus per multos? Notiſſimum illum Paulum Apoſtolum intueamur, nihil nobis iſto viro notius, nihil ſuauius, nihil in Scripturis familiarius eſt. Etſi fuerint qui ex tanta duritia conuertantur, in quanta ipſe fuit, panis fient.]

331. Non exigo ad rigorem phyſiologicum quod ait D. Auguſt. de chryſtallo procreata ex niue antiqua, quod falſitatis inſimulat Anſelmus Boodts lib. 2. de gemmis, c.73. & Georgius Agricola l. 6. de foſſilibus cap.7. Et præter argumentum quod afferunt de reſolutione chryſtalli, non in aquam, ſed in puluerem; conſtat niuem longa annoſitate rubeſcere, ex Ariſtotele 5. hiſtoriæ animal. c.19. & Plinio l.11. cap.35. rubore ibi vſurpato, pro flauedine, vt ebur antiquum dicitur rubere Threno. 4. id eſt interprete Pineda l.6. de Salom. c.4. num.5. ad flauum colorem accedere: Quæ rubedo niui annoſæ aduenit ob diſſipationem ſpiritus calidi, quo nix recens turgebat & albebat. Deberet igitur chryſtallus rubere ſi è niue annoſa exiſteret. Conſtat tamen chryſtallum non rubere, atque adeò perperàm dicitur effici ex niue annoſa. Quo argumento vrgeri item videntur, qui duplicem illum modum procreationis chryſtalli, agnoſcunt. Quamuis autem non poſſet duplex ille modus generationis chryſtalli, iuxta veritatem phyſicam approbari, tamen quia receptus loquendi modus, & vulgi ſenſus, cui plerumque Scriptura in huiuſmodi rebus ſe accommodat, neglecta ſeueritate caſtigatiſſimæ veritatis; vt videmus in narratione de pelicano & de aſpide ſurda, alijſque; fert chryſtallum exiſtere ex niue perantiqua: non immeritò D. Auguſtinus, ex ea vulgari de chryſtalli ortu ſententia, expoſuit quod apud Pſaltem habetur de chryſtallo Dei, miſſa ad modum buccellarum & fruſtorum panis. Quantoperè autem hac paſtione diuinæ familiæ perficiatur hæc chryſtallus, ſiue cibus datus in tempore; quantum in eo fiat gratiæ & ſanctitatis crementum, non poteſt meliùs intelligi quàm ſi attendatur ad exercitationem præſtantiſſimæ omnium virtutis, quæ eſt charitas impenſa animabus; quas Deus amat, ac proinde præſtitum illis ſubſidium, cumulat vberrimis prouentibus.

Ac denique Glorificatio.

332. Iuſtificationem eiuſque accrementa, excipit poſtremo loco Glorificatio, quam niue optimè exprimi, tradunt paſſim Patres ad illud Matth. 17. *Veſtimenta eius facta ſunt alba, ſicut nix*: Et Richardus ad illud Apocal. 1. *Caput autem eius, & capilli, candidi tanquam lana alba, & tanquam nix.* Eſt ſanè nix, Symbolum ſplendoris & gloriæ, vt patet ex verſibus illis S. Paulini de S. Felice natali 6. *ferè initio.*

Nam cui fas hominum cui Chriſtus amorq́; timorq́;,
Non gaudere hodie, & vacuum procedere voti.
Cœlicolas Chriſto quando adgaudere miniſtros
Ipſa etiam feſto produnt elementa colore?
Cernite lætitiam mundi in ſplendore diei.
Elucere ſacris inſignibus, omnia lætus
Candor habet, ſiccus tenerìs à nubibus imber
Ponitur, & niueo tellus velatur amictu
Quæ niue tecta, ſolum niue, ſyluæ & culmina, colles
Cuncta ſenis ſancti canos teſtantur honores
Angelicaq́; docent & luce & pace potiri,
Felicem placida clarum in regione piorum
Lactea quæ tacito labuntur vellera cœlo.

Sed & profani, cœlites ſpecie niuearum Virginum exhibebant, vt monſtrat quod de Bremij exercitu per niueas Virgines oppreſſo ſuperingeſta mole niuium, habet Tull. 2. de diuin.

Probatum igitur perſpicuè eſt, effectus ſupernaturales quos Chriſtus circa nos operatur, ritè conferri cum niuis effuſione, ac proinde ex hoc item capite commodè Verbi incarnationem cum hac effuſione componi.

Vſus doctrinæ.

Vſus doctrinæ eſſe debet, vbertas magna fructuum iuſtitiæ, & omnium lætas huiuſmodi ſegetes impedientium, remotio. Nam quoniam eo fine Deus Verbum, ſpecie niuis terræ noſtræ illapſum eſt, vt quod nix terris præſtat, hoc & ipſe nobis conferret, nix autem & fœcunditatem conciliat agris & beſtiolas frugiperdas necat, idque eo pleniùs præſtat quo deſcendit copioſior, vt in proœmio libri de aquæ refrigeratione per niuem ex Gellio & Hiſpano adagio monſtrat Monardes, par omnino eſt, vt tanta niue intelligibili in terram noſtram effuſa, fructificemus iuſtitiæ, non quomodocunque, ſed vberrimè.

CAPVT VII.

Verbum inſitum.

333. NVllum quidé incarnationis exemplum extare in rebus creatis omni ex parte perfectum, agnoſcit Dur. in 3. d.1. q.1. 11. Si tamen aliquod non vſquequaque inidoneum perferri poſſit, illud eſſe cenſet idem Durandus, quod à S. Iacobo c. 1. expreſſum eſſe notat, vocibus illis *Verbum inſitum.*

Optimum

Digitized by Google

Optimus Incarnationis typus, iuxta Durandum, inſitio, & qua.

Id in hunc modum exponit Durandus. Cum enim incarnatio, nihil aliud ſit quàm vnio naturæ humanæ cum diuina ſubſiſtentia, nullam putat Durandus extare in his inferioribus, vnionem viciniorem vnioni incarnationem conſtituenti, quàm inſitionem. Sanè quædam vniuntur conſtituendo vnam naturam, aut ex corruptione vnibilium, vt aqua modica coniuncto multo vino & potenti; aut ſaluis omnibus vnibilibus, vt materia & forma incompletæ, conſtant compoſitum completum. Qui omnes modi vnionis exultant ab incarnatione, etiam tertius, ob completiſſimam Verbi rationem. Quædam verò vniuntur, non conſtituendo vnam naturam: ſiue coniungantur per vnionem accidentariam aut inhærentiam, vt ſubiectum & accidens: quam vnionem conſtat ab incarnatione abeſſe, cum ſit tendentia ad ens ſubſtantiale, & inhæſionem ad Deum, qui puriſſimus actus eſt, inferre nequeat: ſiue coniungantur per coniunctionem ſubſtantialem abſque nouæ naturæ conſtitutione, quo pacto inſeritur ramus ſtipiti. Non enim conſtituitur noua natura, niſi continuatione præexiſtentium. Sicut è contrario, cum continuum diuiditur in plura eiuſdem rationis, interuenit ſola præexiſtentis diuiſio, abſque generatione noua. Hic vnicam diſſimilitudinem inter vnionem incarnationis & hanc inſitionis, agnoſcit Durandus ſupra n.13. nempe quod in inſitione ſit vnio ſimilis cum ſimili, ratione cuius eſt ibi continuatio & pluſquàm contactus: quæ ſimilitudo non reperitur inter diuinam ſubſiſtētiam & naturam ex vna parte, & humanitatem ex altera. Ea diſparitate ſecluſa, quæ negligi facilè poteſt, ſupplente diuina perfectione illimitata ſimilitudinem vnibilium hic deficientem, in reliquis hanc vnionem quadrare cum vnione incarnationis, affirmat Durandus, quia ſicut ex inſitione non exurgit vna natura, ſed tantùm mediante contactu ramus inſeritur arbori, & efficiuntur vnum ſecundum ſuppoſitum; ita natura creata appoſita diuino ſuppoſito, mediante ordine, qui ex Auguſtino hoc facit in ſpiritualibus, quod ſitus & contactus in corporalibus, contingit quodammodò Deum, & ei inſeritur, ac in ipſo ſubſtantificatur. Quod Durandus ijs Scripturis expreſſum putat, quibus Chriſtus dicitur *Radix David*, Apocal.5. & 22. quaſi docente Spiritu ſancto, ſicut ex radice & ramo fit vnum per inſitionem, ſic ex natura diuina tanquam ex trunco & radice, & ex humanitate vt ramo inſito, per incarnationem vt per inſitionem, fieri vnum Chriſtum; qui idcirco Iacobi 1. vt ibi Gloſſa expendit, *Verbum inſitum* appellatur.

Inſitio alia magis propria, quomodò Incarnationem exhibeat.

334. Accipit alio modo inſitionem hic Durandus, quàm paſſim fiat, etiam ab ijs quibus hoc exemplo adumbrare incarnationem placuit. Hi enim per inſitionem, intelligunt adiunctionem diſſimilis ſurculi in truncum diſſimilem; & quidem boni ſurculi, in agreſtem truncum, per quandam vt Ouidius & Columella appellant, *adoptionem*, factam vno è quatuor modis quos memorant Plinius l.17.c.14. & Clem. Alexand. 6. Strom. c.6. tractans illud Rom.11. *Ex oleaſtro exciſus, inſertus es in bonam oliuam*; Quod enim inſitum eſt, pro terra habere arborem in quam inſeritur, & ſic euadere nouo modo fructiferum, obſeruat Clemens: ſiue ea inſitio fiat inter lignum & corticem; ſiue ligno fiſſo & generoſa planta in ipſum immiſſa, ſiue vtroque ſurculo falce acuta detaſo donec medulla nudetur ſed non vlceretur, tum vtroque ſurculo deuincto; ſiue denique per inoculationem [qua à generoſo trunco circumciditur oculus ei quoque cortice vna in orbem circumſcripto vnius palmi magnitudine. Deinde eraditur truncus oculo, æquali circumſcriptione, & ſic immittitur circumligatus & luto circumlitus, integro ſeruato & illæſo oculo & minimè inquinato.] Elegantiſſimè id deſcribit doctus Poëta 2. Georgic. à Plinio c. illo 14. laudatus; à quo etiam c.16. additur, viſam abs ſe iuxta Tiburtes tiliam omnibus illis modis inſitam, omni pomorum genere onuſtam, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, punicis, malorumq́ue generibus.

335. Hæc quidem eſt magis propriè inſitio, deeſtq́ue in ea defectus quem Durandus cauſabatur: nam diſſimile accedit ad diſſimile. Itaque poterit ſanè vnio Verbi cum humana natura, hoc exemplo exponi. Suntq́ue multa perbellè reſpondentia incarnationi, in hac inſitione. Nam vtraque natura perſtat ſalua & integra, & ambæ in vno veluti ſuppoſito coniunguntur; quatenus truncus & ramus inſitus, adhæreſcunt continuitate perfecta quoad quantitates, & ſubſtratas eis materias, quicquid ſecus ſenſerit Soto. 5. phyſ. q. 3. art. 2. ad 8. malè mandans corrigi ſenſum per intellectum, quod non videtur hic poſſe fieri, cum partes firmiter cohæreant, vt rectè obſeruant Valeſius controuers. 31. *in fine*. Tol. 5. phyſ. q. 3. ad 3. & Palac. in 3. d. 1. diſp. 1. *ſub finem*. Traditq́ue apertè S. Thomas 5. Metaph. lect. 7. & 3. p. q. 77. art. 8. ad 2. Ea autem perfecta & vera continuitas, ſuperans adhæſionem abſque vnione qualis tantùm efficitur adhibito glutino ſapit vnitatem ſuppoſiti & nonnihil eam refert; nam idcirco duæ illæ naturæ trunci & rami inſerti, dicuntur vna arbor; eſtq́ue inter duo illa vnibilia vnitas ſubſtantialis, & & eiuſdem ſucci vitalis tranſmiſſio & immeatio mutua: dicereq́ue licet, pyri ſurculo tiliæ inſerto, tiliam pyra producere. Benè video quid hic præcipuè deficiat. Nec ignoro hanc vnitatem duarum naturarum diſſimilium non eſſe verè ſuppoſitalem, ſed tantùm eſſe continuitatem quantitatum & materiarum. Tamen quia omnia exempla ſemper claudicant, & cernitur hic aliquid non incongruè referens vnitatem ſuppoſiti in duabus naturis, & aliquoties ad eam accedens, non malè adhibetur hoc exemplum ad incarnationis expreſſionem. Id quod factum ferunt à Concilio Viennenſi, etiamſi ego quidem nihil in eo inuenio ad iſta ſpectans.

Vſurparunt verò exemplum illud ad hanc rem, Hugo Card. & Thomas Anglicus Iacobi 1. Quamuis enim manifeſtum videatur, aliud ibi velle Apoſtolum, nec de inſertione Verbi in naturam noſtram egiſſe, ſed de inſitione Verbi Dei in animam per prædicationem: tamen accommodare quoque eum locum Chriſto voluerunt, eò quòd ſicut prædicatio Euangelica fidem inſerit, generoſam vtique plantulam, naturæ agreſti; ita Verbum diuinum, trunco ſylueſtri humanæ naturæ, in horto Virginei vteri, operante cœleſti plantatore, inſertum eſt; vt ex vtriſque fieret vna perſona præciſo ab humanitate proprio termino, & ſubſtituto diuinæ ſubſiſtentiæ ſurculo. Et congruit tempus inſitionis plantarum, quam conſtat verè fieri, & commodiſſimè (vt aiunt) Auſtro flante ſimiliter enim plantula generoſa diuinæ ſubſiſtentiæ, noſtro agreſti trunco inſerta eſt tempore veris, & Spiritu ſancto, qui in Scripturis appellatione Auſtri ſignificatur, ſuperueniente in Deiparam.

Quomodò Chriſtus radix David, ſi Verbum inſeritur.

336. Nec obeſt, quod humana illa natura cui Verbum inſertum eſt, id eſt natura Abrahæ & Dauidis,

aliquando in Scripturis, non truncus cui ſit inſitio, ſed radix appelletur, vt Apocal. 5. & 22. & Iſaiæ 11. Hæc enim non eripiunt Chriſto denominationem ſurculi; ſed idcirco dicuntur, vt intelligatur, Chriſtum qui ſecundum humanitatem prodit à Dauide & Abrahamo, & quatenus Deus ſubſtantiæ ex ijs deriuatæ conſertus eſt, eundem prout Deum eſſe radicem eorûm quoad eſſe naturale, & prout hominem Deum, eſſe radicem fidei, & ſanctificationis vniuerſæ qua potiuntur. Quod Rupertus vtroque Apocalypſis loco allegato pulchrè expreſſit, & concinnè S. Bernardus ſerm. 1. de Paſch. vbi expendens locum Apocalypſis citatum, hæc habet. [*Radix* (inquit) *Dauid*: Non Dauid radix eius, ſed ipſe radix Dauid, quia portat & non portatur. Meritò Dauid ſancte, Filium tuum vocas Dominum tuum, quia non tu radicem portas, ſed radix te. Radix fortitudinis tuæ & deſiderij, radix deſiderabilis, radix fortis. *Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, dignus aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius.* Apocalypſis verba ſunt hæc. Diſcant qui non legerunt, recolant qui nouerunt.] Poſſumus etiam cum Ribera ad eundem locum & Gabriele Aluares in cap. 11. Eſaiæ ad v. 10. dicere nomen *radicis* eo loco, pro germine & ſuccreſcente è terra ſtipite, vſurpari: quod in alijs quoque Scripturis cerni, prolatis exemplis monſtrant ijdem interpretes. Itaque ita Chriſtus radix eſt ac genus Dauidis & Abrahæ, vt ſimul quatenus Deus, conſeratur & implantetur ſubſtantiæ humanæ ex eorum ſubſtantia deſumptæ, & ad modum ſurculi ad eam ſe habeat.

Verbum eſt ſurculus, humanitas truncus, non contrà.

337. Conſultò Verbum comparo cum ſurculo, quia Verbum eſt quod inſeritur, non autem humanitas. Ita ſemel ac iterum, tametſi tandem ſubdubitare viſus eſt, qui pereleganter hanc incarnationis adumbrationem tradidit S. Ephrem ſerm. de margar. pretio, verbis illis. [Deus diuerſorum egregiorum operum fons eſt, & quantam quis vim habet intelligendi, tantum ſe extendit; & ſimul inuenit quoties quis intelligere poteſt. Inſeuit naturæ Diuinitatem, ac tanquam in rimam quandam ac ſciſſuram, ſuum incluſit Filium: vt qualitatem participans, naturam redderet communem in aſſumptione hominis. Fuit igitur Maria patri arbor, Filio mater, hominibus fons ſpiritus æterni, & pudicitiæ atque incorruptionis præceptum. Habet porrò pro vinculis hæc inſitio, Prophetarum teſtimonia; & oculus ſiue rimula, pro ſpatio habet naturæ diſtinctionem. Agricola falcem habet, quæ mundat & expolit, virginis animo prius & corpore præparato, ac virtutem in ſe continet Spiritus ſancti: arborque ad melioris naturæ ſuſceptionem facta, ſanctæ mulieris fidem habet.] Et mox. [Cœterùm antedictis fidem habere, nam & ipſe ait Saluator: *Ego ſum vitis, & vos palmites.* Pater autem meus, agricola. Poſſum porrò tibi etiam ex eorum arte, qui plantandi ſtudio ſunt dediti, confirmare antedicta. In amygdalis quippe, optimarum arborum germina inſerunt: alij etiam ramos cum frondibus inſerunt, & in vitibus ſimiliter faciunt. Cur ergo præter fidem ſit, ſi etiam Deus in ijs quæ ſub aſpectum non cadunt, ſimili arte vtatur? Siue in Verbo, cum aſſumptionem inſeuit, ſiue in aſſumptione Deum?] *Aſſumptionem*, Metonymicè vocat humanitatem aſſumptam: ſignificatque, aut Verbum humanitati inſertum eſſe, aut humanitatem Verbo.

338. Sed analogiæ accurata obſeruatio, potiùs poſtulat vt Verbum carni inſertum dicatur, cum generoſus ſurculus deteriori trunco inſeratur, vt fructus ſuaues exiſtant ex conſertione illa, non contrà. Apoſtolus quidem, cap. 11. ad Rom. oleaſtrum in bonam oliuam inſertum dixit: ſed vt ibi Origenes lib. 8. notauit, [Apoſtolica auctoritate ordine commutato, res magis cauſis, quàm cauſas rebus aptauit.] Intendens videlicet ad myſterium de quo agebat, non autem ſollicitus de ſeruanda rei ruſticæ veritate, eiuſque vſu prodendo, qui vt Gloſſa ibidem admonet, contrarium fert, quàm quod habet Apoſtolus. Quis enim miti arbori agreſtem inſerat, pro ſuauibus fructibus lecturus inſuaues? Idque miror non vidiſſe Palacium, qui in 3. d. 1. diſp. 1. *ſub finem*, latè incarnationis & inſitionis analogiam contra Caietanum 3. p. quæſt. 2. art. 6. defendens; ita inſtituit comparationem, vt Chriſtus ſit inſtar arboris inſitæ, cuius truncus ſit Diuinitas, ramus verò inſertus, ſit humanitas; vnde exiſtant diuini fructus operum humanorum redolentium Diuinitatem. Hoc ab eo factum eſt, minùs aptè. Nam inſeritur (vt dixi,) planta mitis, agreſti; & fructus quæruntur, qui ſurculo inſerto, non agreſti trunco reſpondeant. Ideò Rupertus l. 4. de oper. Spir. ſancti c. 3. Chriſtum ſpecie ligni inſiti deſcribens, ſic loquitur. [Ecce nouæ creaturæ plantabatur paradiſus de vnius & ſolius ligni vitæ virgultis ſiue radicibus; id eſt, vnius Mediatoris Dei & hominum, hominis Ieſu Chriſti virtutibus, & fide, quem & Pſalmiſta commendans loquitur. *Et erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.* Secus decurſus aquarum plantatū eſt hoc lignū, quia ſecundùm plenitudinem omnium gratiarum ſemper viuens, ad omnia valens, carnis naturæ inſitum eſt Deus Verbum, & hic talis homo nouæ plantationis eſt initium, germen ſanctum, vitæ lignum. Primæ huius emiſſiones Apoſtoli erant, plantatio eius, paradiſus radicum eius.] Breuiter ſed pulchrè S Auguſtinus ſerm. 9. de tempo. [Diuina (inquit) operante potentia, credentis viſcera fœcundantur, & in ligno mortali, vitæ arbor inſeritur, & portans in ſe omnia virtus ab infirmitate portatur; & qui terra, mari cœloque non capitur, intra vnius corpuſculi membra ſuſcipitur.]

339. Iuuat quoque adſcribere, perpulchrè in hanc rem, diſſerentem Richardum à S. Laurentio l. 12. de Deip. in expoſitione verſus tertij qui hic fuerat, *Conſitus, excultus, plantatus, & agricola.* [Conſitus (inquit) tempore Dominicæ incarnationis, quando nobilis ille ſurculus, ſcilicet Verbum caro factum, inſertus eſt trunco noſtræ humanitatis in horto vteri virginalis. De inſitione dicitur Iacobi. 1. *Cum manſuetudine ſuſcipite inſitum Verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras.* Illud ſcilicet Verbum quod erat in principio apud Patrem & per quod omnia facta ſunt. Sicut enim in ſurculo conſiſtit tota ſpes & floris & fructus, & non in trunco; ſic in Verbo aſſumente, non in homine aſſumpto niſi ratione aſſumentis. Vnde dicit Eccleſiaſtici 24. *In me omnis gratia viæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ & virtutis.* Et hoc eſt quod dicit Iacobi 1. de verbo inſito quod poteſt ſaluare animas veſtras. Et nota quod inſitio dicitur, cum trunco ſurculus fœcundæ arboris, ſterili inſeritur. Benè autem dixit, *inſitum Verbum*, quia ramus inſitus & ſuam ſeruat naturam, & ad ſe trahit ſaporem trunci: quod patet ſi pirus oleæ inſeratur. Non enim mutat naturam fructus, ſed oleæ ſaporem ad ſe trahit. Sic & Chriſtus diuinam naturam ſeruauit aſſumens hominem; ſed ab infirmitate naturæ mortalis, ſaporem traxit, ſcilicet famem, ſitim, fatigationem, & huiuſmodi.] Tandem Abelardus ſerm. de die Annunc. tractans illud. *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei*, concinnisſimè in hanc rem ſcribit monſtrans totam perſonam ex Verbo & humanitate compactam dici Filium Dei. [Nam & ſurculus (inquit) trunco alterius naturæ inſertus, toti arbori propriæ naturæ confert vocabulum. Vt ſi eſculus coctano inſeritur, eſculus non coctanus tota arbor dicetur, à digniori ſcilicet parte quæ fructum affert ita nominãds, ſicut

Digitized by Google

ſicut & ex fructu ſuo cognoſcenda. Quædam autem inſertio Diuinitatis in humanitate facta eſt hodie, & tanquam vna arbor facta eſt ex duabus naturis in vnam ſibi perſonam conuenientibus. Scriptum quippe eſt de Sapientia quæ Verbum Dei intelligitur, quia *lignum vitæ eſt, his qui apprehendunt eam.* Quid autem humanitas niſi arbor maledicta, & tanquam lignum mortis antea erat? Quaſi ergo lignum vitæ ligno mortis inſertum intelligite, cum in Virgine velut in bona terra hæc inſertio ſit facta. Cuius quidem inſertionis, ipſe Spiritus in eam ſuperueniens, operator fuit, tanquam illam præuidens diem quæ ad inſerendum commodior videtur, ſicut communis hominum opinio tenet qui inſerendi peritiam habent, & longa hoc experientia didicerunt. Vnde & confidenter aſſerunt, vix aut nunquam, aliquam inſertionem quæ hac die fiat, inutilem eſſe.]

Inſitionis impropriæ, initio ex Durando propoſitæ, accommodatio ad Incarnationem, qua Chriſtus ex germine aſcendit.

340. Quamuis autem hæc inſitio quam propoſuimus, magis quadret cum myſterio incarnationis, quàm illa altera qua ramus inſeritur, id eſt naturaliter continuatur trunco, aut radici à qua ſuccreſcit; tamen quia eam Durandus adhibuit myſterij adumbrationem, agè eam quoque perſequamur; ſi priùs illud obſeruauerimus, non rectè Durandum ad perfectam ſimilitudinem huius vnionis cum vnione incarnationis, ſolam diſſimilitudinem naturarum depoſcere. Nam reuera hæc vnio, vt Caietanus 3.p.q.2.art.6. rectè monet, non eſt niſi continuitas partium eiuſdem rationis: quam continuitatem cenſere ſimilem vnioni hypoſtaticæ, ridiculum meritò pronunciat Caietanus.

Nunc prædictam incarnationis expreſſionem, inſinuatam, vel etiam traditam in Scripturis eſſe, doceamus, vt taceamus Rabbinos quorum multos profert Galat. l.3. cap.16. Pulcherrimè id tradidit Origenes hom.17. in Geneſ. tractans illud, *Ex germine, fili mi, aſcendiſti.* Mouet enim circa hoc dubitationem, quia [Germen in Græco βλαστὸς dicitur, quod magis *Virgultum*, vel *ramus* rectiùs interpretatur, qui de radice repullulare, vel de ipſo robore arboris ſolet. Ex quo ergo virgulto, vel ex quo ramo Iudas aſcendiſſe dicitur?] Tum nonnihil agitatâ difficultate, & inſinuatâ expoſitione quæ de Iuda eum locum accipiat; ſubdit multò conuenientiùs eſſe eum de Chriſto accipere qui eſt verè catulus leonis. [Iſte catulus ergo, aſcendit ex germine: ex virgine enim natus eſt. Non ex ſemine, ſed ex virgine abſque concubitu viri, & abſque ſemine naturali naſcitur Chriſtus, velut virgultum ſiue ramus. In quo manifeſtiſſimè & veritas carnis aſſumpta ex virgine declaratur. In ſacro ſancto germine, contagio humani & carnalis ſeminis excuſatur.]

En Virginem tanquam Dauidis radicem, & truncum propè emortuum, ex quo non interuentu ſeminis, ſed abſque eo, vt ſit in germinatione, erupit germen & gemma, in ramum eximium mox prouehenda: vnde arbori, qui abſceſſerat vigor & viror, ac decus priſtinum florum & fructuum reueniet. Videtur autem S. Ambroſio l. de bened. Patriarch. cap. 4. & Diuinitatem Chriſti eo loco Geneſeos expreſſam eſſe, & humanitatem: Diuinitatem quidem, (id quod etiam S. Hilarius tradidit luculenter in Pſal.131. ad illud *Si dedero ſomnum*,) quia ibi Chriſtus dicitur leonis catulus, & leo: quia Rex ex Rege proceſſit, & fortis ex forte. [Audiant, (ſubdit S. Ambroſius,) quia & leonem & catulum appellauit: leonem quaſi perfectæ plenæque virtutis; catulum quaſi Filium, ne quis cum audiret, æqualem Patri, non putaret Filium. Non ſic laudatur Filius, vt ſeparetur à Patre. Ille probat æqualem, qui Filium confitetur. Mirificè autem & incarnationem eius expreſſit dicens: *Ex germine mihi aſcendiſti*, eò quòd tanquam frutex terræ in aluo Virginis germinauit; & vt flos boni odoris ad redemptionẽ mundi totus maternis viſceribus in ſplẽdore nouæ lucis emiſſus aſcenderet, ſicut Eſaias dicit: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos ex radice eius aſcendet.* Radix familia Iudæorum; Virga, Maria, flos Mariæ Chriſtus eſt, qui fœtorem mundanæ colluuionis aboleuit, odorem vitæ æternæ infudit. Habes ergo incarnationem.] Idem notauit S. Auguſtinus lib.12. contra Fauſtum cap.42. vbi relata tota illa Iudæ benedictione, & ad Chriſtum aptata, monſtrat verbis illis: *Catulus leonis Iuda; de germinatione, Filius meus, aſcendiſti*; (ſic enim legit) fortitudini leonis adiunctam eſſe germinationis teneritudinem, vt pateret illum qui catulus leonis eſt vt Deus, germinatione incarnationis factum eſſe paruulum & infirmum.

Dictuſq́ etiam, Germen iuſtum, & Oriens.

341. Alter egregius in hanc rem locus habetur Ierem.23. verbis illis *Ecce dies veniunt dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit Rex, & ſapiens erit:* Quem locum non poſſe de vllo alio accipi quàm de Chriſto, conuincit Euſeb. lib.7. de demonſtr. Euang. demonſtr.9. Dauidi ergo ſuſcitandum promittitur germen iuſtum, quia ex eius trunco iam arido & propè emortuo, pullulaturum erat in Deipara, tanquam in virga ex radice Ieſſe ac Dauidis, germen pulcherrimum, Chriſtus. Et rectè ſanè Chriſtus, appellatur *Germen*: quod nomen, de ramis ſponte adnaſcentibus ac ſuccreſcentibus trunco propè emortuo, propriè dicitur. Deus itaque, idem Dauidi & regno eius euenturum denunciat, quod in alia viſione monſtratum eſt de regno Nabuchodonoſoris. Nempe exſcindendum quidem regnum illius, ſed tamen germen radicum eius in terra ſinendum; ex quo germine repullulatura poſtea eſſet interuentu pœnitentiæ, priſtina gloria. Idem Dauidi & regno eius euenturum prophetat Ieremias c. illo 23. Et cùm in prioribus capitibus deſcripſiſſet regni & populi attritionem, ac inter cætera in fine capitis 22. de Iechonia dixiſſet, *Scribe virum iſtum ſterilem*, ne videretur euanuiſſe diuinarum promiſſionum veritas, & euacuata eſſe fides Dei; ſubdit: *Suſcitabo Dauid germen iuſtum.* Non ſimpliciter germen, (inquit ſuprà Euſebius,) ſed germen iuſtum, tanquam eum qui de iuſtitiæ ſole ſit conſtituendus, & in cuius diebus oritura ſit iuſtitia. Et ſunt quidem inter nos quotidiana germina, ſed iniuſta & in iniquitatibus concepta, multiſque inde ſuccreturis iniquitatibus & iniuſtis operationibus fœdata. De hoc ſolo dictum eſt ad eius radicem, & Beatam Matrem, *Quod naſcetur ex te ſanctum.* Quamquam non ſunt propriè, aliæ humanæ plantæ, germina, cum ſeminentur; quod eſt à ratione germinis preſsè ſumpti alienum, vt vidimus: hoc autem de quo agimus, eſt verè & propriè germen.

342. Vocem Hebræam *tſemach*, Septuag. hic, & ſemper alibi, vertunt ἀνατολὴν quam vocem interpres Latinus, aliquando *Germen*, vt hic, & apud Eſaiam c.4. aliàs autem *orientem* ſiue *ortum* & *ſuccreſcentiam* vertit: vt apud Zachariam c. 3. *Ecce ego adducam ſeruum meum Orientem.* Et c. 6. *Ecce vir, Oriens nomen eius?* Vbi Hieron. tres cauſas profert cur Chriſtus denominatus ſit germen, quarum prima ſpectat diuinam è Patre generationem; tertia efflorescentem ex eo ſanctitatem & iuſtitiam in orbe vniuerſo priùs corruptiſſimo. Secunda huc propriiſſimè ſpectans, pertinet ad Verbi incarnationem, & Chriſti ex Matre Virgine abſque viri opera exortum, Verbo per ſeipſum vnito, & enato inde Chriſto. Alluſit ad hæc loca, alter Zacharias Baptiſtæ pater, cum dixit, *Viſitauit nos Oriens ex alto.* Vbi nomen

Digitized by Google

locus iuxta eam interpretationem, redolet ſenſum propoſitum.

Vſus doctrinæ.

344. Vſus doctrinæ is eſſe debet, vt Deo naturæ noſtræ inſito, deinceps diuina opera producamus, & depoſita agreſti conditione manſueſcamus. Conſtat tales ferè ex inſitis plantis fructus exiſtere quales ſunt plantæ è qua petitus eſt ſurculus. Sic pyros excepto mali ſurculo, mala profert non pyra. Sic pendent interdum è iuglande nuce, vuæ; & ex ſalice perſica. Cicurari quoque inſitione arbores, ita vt etiam aculeos amittant, quibus armantur, fructuſque ferant & meliores, & grandiores atque celerius, notat Coſtæus lib. 2. de vniuerſa ſtirp. natu. cap. 55. Idem vt per hanc ſupernaturalem inſitionem contingat, curandum eſt.

Nyſſenus concione homil. 4. in Cant. ad illud, *Sicut malus inter ligna ſiluarum*, obſeruat Chriſtum id habuiſſe propoſitum, vt nos omnes tanquam agreſtes ſyluæ ramos ſibi inſerens, efficiat bonæ frugis ac mites arbores, quod aſſequemur ſi Chriſti imitatione pars noſtri potior ac diuina, terrenam ad ſe vertat, & diuinorum fructuum capacem reddat.

CAPVT VIII.

Verbum abbreuiatum.

VErbi abbreuiati mentio eſt apud Iſaiam c. 10. cum ait: *Reliquiæ conuertentur; reliquiæ inquam, Iacob ad Deum fortem. Si enim fuerit populus tuus Iſraël, quaſi arena maris, reliquiæ conuertentur in eo: conſummatio abbreuiata inundabit iuſtitiam. Conſummationem enim & abbreuiationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.* Hunc locum adducit Apoſtolus Rom. 9. *Iſaias* (inquit,) *clamat pro Iſraël: ſi fuerit numerus filiorũ Iſraël tanquàm arena maris, reliquiæ ſaluæ fient: Verbum enim conſummans & abbreuians in æquitate; quia verbum breuiatum faciet Dominus ſuper terram.* Eam verbi abbreuiationem, non pauci ad Verbi diuini quaſi contractionem, per incarnationem, referunt. Alij quamuis ad Chriſtum referant, non tamen ratione incarnationis: Sunt etiam qui nullo modo ad Chriſtum pertinere putent.

Variæ per Deum Verbi abbreuiationes, non de Chriſto.

345. Negant ea verba ad Chriſtum ſpectare, qui vocem λόγον quam interpres reddidit *Verbum*, aiunt ſignificare *rationem* ſiue *ratiocinium* aut *ſupputationem*: quaſi voluerit Apoſtolus, etiamſi numerus Iſraëlitarũ eſſet vt arenæ maris, hoc eſt immenſus, tamen reliquias futuras ſaluas, quia qui rationes ſubducit, qui inquam rationem conſummat & abbreuiat, eſt Deus ipſe. Vnde omnes Filios Iſraël exquiſitiſſimè numerabit, & pauciſſimos illos qui inter immenſam pereuntium multitudinem electi fuerint, ſubducet, & ſalute potiri, faciet. Salutem paucorum Iſraëlitarum inter innumerabiles pereuntes ex ea gente, Arabes ac Syri in ſua loci illius Apoſtolici interpretatione, propoſitam fuiſſe Apoſtolo agnouerunt; ſed aliter acceperunt Verbum abbreuiatum. Nempè ita vt idem ſit, quòd *Verbum definitum ac fixum, licet ſubſtrictum oratione.* Quo ferè modo Galli dicunt, vno verbo ſic placet; *Il n'y à qu'vn mot, ie le veux, cela ſera.* Quam interpretationem loci Apoſtolici, maximè approbat Florauen. lib. 1. de Trinit. cap. 3. *in fine*, ad 3. argumentum Arrianorum contra Filij diuinitatem.

Non pauci item, ad Euangelij breuitatem præ antiquæ legis laciniosa amplitudine, Verbi breuiationem ab Iſaia & Apoſtolo propoſitam, referunt; iuxta illud S. Bartholomæi relatum à D. Dionyſio l. de myſtica Theologia c. 1. [Theologia plurima & minima; Euangelium latum & magnum; paruumque & conciſum.] Vbi Theologia *plurima & minima*, D. Dionyſio interprete, idem eſt quod expreſſio Dei maieſtatis & multorum & pauciſſimorum, vel etiam nullorum verborum indiga. Euangelium verò *amplum & breue*, dicitur ob eam quam dicebam tam multorum complexionem in tam paucis præ Lege veteri. Neruosè pro more Tertullianus l. 4. contra Marcio. cap. 1. citato Iſaiæ loco prædicto. [Quoniam (inquit) deciſum ſermonem faciet Dominus in terra. Compendiatum eſt enim nouum Teſtamentum, & à legis laciniosis oneribus expeditum.]

346. At S. Cyprianus l. de orat. Dom. num. 79. ad formam breuiatam orationis & legum a Chriſto propoſitatam, hæc loca retulit, ſic ſcribens. [Quid mirum fratres dilectiſſimi, ſi oratio talis eſt quam Deus docuit, qui magiſterio ſuo omnem precem noſtram ſalutari ſermone breuiauit? Hoc iam per Eſaiam Prophetam fuerat antè prædictum, cum plenus Spiritu ſancto de Dei maieſtate ac pietate loqueretur. *Verbum conſummans*, (inquit,) *& breuians in iuſtitia quoniam ſermonem breuiatum faciet Deus in toto orbe terræ.* Nam cum Dei ſermo, Dominus noſter Ieſus Chriſtus omnibus venerit, & colligens doctos pariter & indoctos, omni ſexui & ætati præcepta ſalutis ediderit; præceptorum ſuorum fecit grande compendium, vt in diſciplina cæleſti diſcentium memoria non laboraret, ſed quod eſſet ſimplici fidei neceſſarium, velociter diſceret. Sic cum doceret quid ſit vita æterna, Sacramentum vitæ magna & diuina breuitate complexus eſt, dicens: *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum ac verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Item cum de lege & Prophetis, præcepta prima & maiora decerperet: *Audi* (inquit,) *Iſraël Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt. Et diliges Dominum Deum tuum de toto corde tuo, de tota anima tua, & de tota virtute tua; hoc eſt primum. & ſecundum ſimile huic; Diliges proximum tuum tanquam te. In his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ.* Et iterum. *Quæcunque volueritis, vt faciant vobis homines bona, ita & vos facite illis.*]

Ruffinus initio explicationis in Symbolum, per Verbum abbreuiatum à Deo factum ſuper terram, intelligit regulam fidei ſiue Symbolum Apoſtolorum, tam paucis tam multa complexum. Idem egregiè habet Caſſianus lib. 6. de incar. cap. 3. [Symbolum quippe (inquit,) vt ſcis, ex collatione nomen accepit. Quod enim Græcè, σύμβολον dicitur, Latinè *collatio* nominatur. Collatio autem ideò, quia in vnum collata ab Apoſtolis Domini, totius Catholicæ legis fide, quidquid per vniuerſum diuinorum voluminum corpus immenſa funditur copia, totum in Symboli colligitur perfecta breuitate; ſecundum illud Apoſtoli; *Verbum*, (inquit,) *conſummans, & breuians in æquitate: quia Verbum breuiatum faciet Dominus ſuper terram.* Hoc eſt ergo breuiatum Verbum quod fecit Dominus; fidem ſcilicet duplicis Teſtamenti ſui in pauca colligens, & ſenſum omnium Scripturarum in breuia concludens, ſua de ſuis condens, & vim totius legis compendioſiſſima breuitate perficiens: conſulens ſcilicet in hoc, vt piiſſimus Pater, vel negligentiæ quorundam filiorum ſuorum, vel imperitiæ; vt non laboraret vtique quamuis ſimplex, & imperita mens capere, quod poſſit facilè etiam memoria contineri.]

Sed hoc non eſt regulæ fidei particulare. Nam S. Ephrem ſerm. de margar. precioſa, demiratus quod ex vno margaritæ nomine, tam multa de Deo & Apoſtolo & regno cœlorum docuiſſet, ait: [Deum patrem, agricolam, & opificem, & mercatorem, & figulum, Mediatorem, accreditorem, præmiorum diſtributorem, & munificum, noſtra appellauit oratio. Magnum

Magnum

Digitized by Google

Non potuit ſanè maior vlla breuiatio tam ampli tamque expaſſi verbi Dei concipi, quàm vt idem qui expaſſus erat & diffuſus per omnia loca, arctaretur ad vnius corpuſculi anguſtias: velut qui omnibus ſæculis erat anterior, fieret infans vnius diei ſuper terram: Is denique cuius erat honor & gloria, ad ſtabulum & præſepe indecorus & inglorius deijceretur. Et quamuis ipſum in ſe Verbum, ſit ſemper & immenſum, & æternum, & glorioſiſſimum; tamen illa ipſa perſona in quam omnes prædictæ amplitudines cadunt, verè dicitur contracta & abbreuiata, quoad alteram naturam in qua præter Deitatem ſubſiſtit. Vides inſignem breuiationem, & cui nulla excogitari, nedum dari queat ſimilis. Eſt enim hæc, vt alia occaſione dixit S. Hilarius in Pſal. 14. *Breuitas locuples & infinita.*

Celebrantur ſanè, vel huius vel anterioris æui, breuiationes quædam: ſed quæ nihil, prorſus inquam nihil ad iſtam. Franciſcus Alumnus, vt ſcribit Genebrardus in Carolo 5. Et Adrianus Iunius lib. 1. cap. 7. in denariolo, ſine notis ſcripſit Symbolum Apoſtolorum, & principium Euangelij S. Ioannis. Additque Iunius, vidiſſe ſe ceraſi nucleum, in modum quaſilli exſculptum, quo continerentur quindecim paria teſſerarum affabrè diſtincta ſuis punctis. Horologium rotarum, annuli pala incluſum, in Caroli 5. digito ſuſpexit ſæculum ſuperius. In nuce incluſam Iliada Homeri in membrana ſcriptam, tradidit ex Tullio Plinius lib. 7. cap. 21. vbi etiam de Myrmecide, à quo quadriga eſt fabricata ex ebore, quam muſca integebat alis: & nauis cum vniuerſo apparatu, quam apicula pinnis abſcondebat. Quemdam ſuo tempore, in annulo perexiguo Phaëtontem quatuor inuectum equis ſculpſiſſe, ſcribit Galenus: lib. 17. de vſu partium *in fine*, aitque *fuiſſe ſpectaculum ſanè incredibile.* Verùm quid hæ contractiones & abbreuiationes omnes, ad diuini Verbi abbreuiationem, illæſa & nullatenus acciſa ſumma eius amplitudine & infinita expanſione.

Suffragia Patrum de hoc ſenſu Verbi Abbreuiati.

349. Fuit (vt dixi,) ea Verbi abbreuiati interpretatio plurimorum Patrum, è quibus paucos annotabo. Idacius Clarius aduerſus Varimadum diſputans, ſic habet. [Verbum breuiatum quod Dominus faciet ſuper terram, non imminutionem Deitatis in Filio Dei ſignificat, ſed diſpenſationem ſuſceptæ carnis adnunciat. In qua diſpenſatione, non ſolùm Patri hominis Filium, ſed etiam Angelis legimus minoratum. Paulo Apoſtolo proteſtante: *Eum autem qui modicè, & minùs quàm Angeli minoratus eſt, videmus Ieſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum.* Et infra: *Propter quam cauſam non confunditur fratres eos vocare, dicens: nunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te.* Et in Pſalmo octauo: *Minoraſti eum Paulo minùs ab Angelis, gloria & honore coronaſti eum.* Et vt Verbum Dei Patris, breuiatum non eſſe in Filio doceamus, ex Eſaiæ Prophetæ volumine ſententiam approbamus. *Nunquid abbreuiatus factus eſt ſermo meus, aut paruus, vt non poſſim redimere. Aut non eſt in me virtus ad liberandum, dicit Dominus omnipotens?* Et iterum: *Hæc dicit Dominus Deus omnipotens: nunquid abbreuiata eſt manus mea, vt ſaluare non poſſit? Aut non poteſt viuificare cor humilium, & ſpiritum contritorum?* Et vt brachium Patris quæ manus eſt, Filium eſſe doceret, intulit dicens: *Parauit Dominus brachium ſanctum ſuum in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ, ſalutare eius.*] Non potuit explicatiùs docere breuiationem diuini Verbi ſecundùm Deitatem, eſſe explodendam. Eiuſdem tamen breuiationem ratione humanitatis aſſumptæ, agnoſci ac celebrari in Scripturis: addit Idacius, ad Verbum breuiatum pertinere quoque paruum & exiguum tempus, quo Chriſtus tam multa aduerſus ſatanam & peccatum pro ſalute noſtra perfecit: nec non breuiationem in oratione, docens orare præciſo multiloquio: Exploditque ſenſum Arrianorum, qui Verbi breuiationem aiebant deſignare Verbum Dei eſſe minus & inferius Patre, non tantùm quoad humanitatem aſſumptam, ſed etiam in Diuinitate.

Eadem Arrianorum quoad rem hanc impugnatio, & Verbi abbreuiati expoſitio, totidem propè verbis quibus in prædicto opere ab Idacio eſt tradita, legitur apud Anacletum epiſtola 2. *in fine*: S. item Cyprianus lib. 2. teſtimoniorum aduerſus Iudæos num. 3. Abbreuiationem de qua agimus, in ipſummet Chriſtum cadere, in loco Iſaiæ prolato, atque adeò etiam in loco Apoſtoli Iſaiam adducentis, apertè agnoſcit. Nam Chriſtum eſſe Dei Verbum, ſiue Sermonem, probat cùm ex alijs locis, tum nominatim ex hoc loco Iſaiæ quo Deus dicitur facturus Sermonem abbreuiatum. Ex S. Bernardo, eumdem Verbi abbreuiati ſenſum, pulchrè omninò proſequente, pauca dumtaxat adducam. Ita habet ſerm. 1. de natiu. Dom. [Grandis quidem eſt, dilectiſſimi, hodierna Dominicæ natiuitatis ſolemnitas, ſed dies breuis cogit breuiare ſermonem. Nec mirum, ſi facimus nos breue verbum, quando & Deus Pater, Verbum fecit abbreuiatum. Vultis noſſe quàm longum, quàm breue fecit? *Cælum* (inquit hoc Verbum,) *& terram ego impleo* Nunc caro factum, in anguſto locatum præſepio eſt. *A ſæculo* (ait Propheta) *& vſque in ſæculum tu es Deus*: Et ecce factus eſt infans diei vnius.] Similiter Verbum abbreuiatum accipit ſerm. 1. de Annunc. Idemque habent Etherius & Beatus lib. 1. contra Elipandum pag. 347.

Contractio ad foramen, prædictæ Abbreuiationis adumbratio.

350. Hoc planè fuit, manum omnia comprehendentem per foramen anguſtiſſimum mittere. Quod Gregorius Nyſſ. hom. 11. in Cant. ad hoc myſterium accommodat, tractans illud: *Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus contremuit ad tactum eius.* Arbitror (inquit) per ſponſæ domum, intelligi totam vitam humanam. Et conditricem illam rerum omnium manum, quaſi peregrinatione ſuſcepta, in hominum vitam exilem, & nullius momenti, ſeipſam velut arctiùs contraxiſſe, idque in eo quòd per omnia naturæ noſtræ particeps fieret, excepto peccato. Itaque poſteaquàm ad nos acceſſerit, conſternationem quamdam, & admirationem, rei nouæ in animis excitaſſe. Quî fiat vt Deus in carne manifeſtò conſpiciatur? Quî Verbum illud fiat caro? Quî partus in virginitatem, virginitas in matrem cadere poſſit? Quî cum tenebris lux miſceatur, cum morte vita temperetur? Quî puſillum vitæ foramen, poſſit continentem vniuerſum hoc, manum capere. Quæ cælum omne metitur, terram omnem, & omnem aquam complecti? Quare conſentaneum eſt, Euangelij gratiam, per manus ænigma, nobis à ſponſa quaſi vaticinante ſignificati. Quo enim tempore conſpectus in terra Dominus, & inter homines verſatus eſt, puritatem & pulcritudinem ſponſi experrem

Digitized by Google

rerum craſſarum, itemque Verbi Diuinitatem & veri luminis ſplendorem, per manum illam effectionum agnouimus. Manum enim intelligimus, vim miraculorum perfectricem, qua mortuis vita donabatur, oculi cæcorum reſtituebantur in integrum, lepræ morbus fugabatur, omne genus incurabilis ac grauis ægritudinis ſolius imperij vi corporibus excedebat.] En quanta manus illius immenſè patentis contractio, quanta ad anguſtiſſimum humanitatis foramen breuiatio.

Eodem modo foramen illud anguſtum ad quod ſe Dei Verbum per incarnationem redegit, exponunt pleriqne apud Delrium ibi. Et concinit quod S. Gregorius ad illud Cant. 2. *In foraminibus petræ*, ea foramina eſſe incarnationem annotauit. Origenes verò hom. 4. in Pſal. 36. hoc eſſe ait, quod Deus Moſi promiſit cum dixit: *Ponam te in foramine petræ*. Hoc enim foramen breuiſſimum, petræ quæ Chriſtus eſt, ait fuiſſe incarnationem, per quam conſpiciendus erat Deus, qui in ſe manens, manſiſſet inuiſibilis. Idem repetit hom. 12. in Ierem.

Sed maximè contractio Eliæ ad orandum, & Eliſæi ſuper puerum.

351. Quantum arbitror, præſignauit hanc Verbi Dei breuiationem, ea contractio qua ſe Elias 3. Reg. 18. compoſuit ad precandum cum *pronus in terram, poſuit faciem ſuam inter genua ſua.* Eam enim orationem & viſionem nubeculæ, quæ tandem poſt ſextum Miniſtri proſpectum in mare apparuit; ſpectaſſe ad incarnationem fuſiſſimè proſequitur Ioannes Hieroſol. (quiſquis demum ſit,) l. de inſtitut. Monach. cap. 32. & ſeqq. Ea verò compoſitio, cùm ſit ſimilis ei qua infans intra materna viſcera componitur, ſpectat ad expreſſam à Propheta Verbi breuiati ſpeciem, vt ea Dei humanati imagine, Deum faciliùs exoraret. Sicut etiam Samuel, effuſione aquæ in terram, Verbi incarnationem præſignantem, exorare adniſus eſt populi leuamen. Et verò quorſum alioqui Elias, in eam formam ſe compoſuiſſet ad orandum? Nam attentio & collectio quam captaſſe diu poſſet vir ſanctus, non erat admodùm operoſa in vertice Carmeli, quo vir ſanctus cum puere ſolus aſcenderat: & conniſus ac labor in ſitu illo retinendo, collectioni animi potiùs incommodaſſet, quàm eam iuuiſſet, vt notum eſt.

352. Eſt item præter cæteras celeberrima illa breuiatio, qua ſe in typum breuiandi quandoque ad nos viuificandos Verbi diuini, Eliſæus Propheta, vt habetur 4. Reg. cap. 4. ad puerum mortuum contraxit: non modò proijciens ſe vt mortuum erigeret, eique condormiens vt frigido vitæ vaporem reſtitueret; quæ magna & myſteriorum plena Symbola, in eo Eliſæi facto aperit S. Ambroſius in inſtit. Virg. cap. 11. & epiſt. 17. aliàs tract. in cap. 4. Eccleſiaſtis: ſed etiam quod alij plerique Patres graues proſequuntur, coarctans & abbreuians ſe ad pueri vita functi menſuram: vnde conſecutum eſt, vt quod Prophetæ puer cum baculo præmiſſus perficere nequiuerat; Moſes inquam cum legis terrificæ propoſitione, excitatus ſit mortuus, aſpirata nouæ gratiæ lenitate. Signo in hanc rem nonnullos Patres. S. Hieron. in Pſal. 97. [Mirabilia fecit. Vultis ſcire, quoniam mirabilia fecit? Filius viduæ iacebat in cænaculo. Venit Eliſæus, & contraxit ſe, & os ad os poſuit, & manus ad manus, & pedes ad pedes. Si enim expandiſſet ſe, non reuerſus eſſet filius viduæ. Ideò ſe contraxit, vt viuificaret. Cùm eſſet in forma Dei, ideò accepit formam hominis: ideò ſe contraxit, vt nos faceret lætiores.]

S. Gregor. 9. mor. cap. 32. [A peccati morte, timor nos ſuſcitare non valuit, ſed ad ſtatum vitæ aſpirata manſuetudinis gratia erexit. Quod benè in Eliſæo Sunamitis filium ſuſcitante ſignatur; qui cum baculo puerum mittens, extincto filio vitam minimè reddidit; per ſemetipſum verò veniens, ſeſeque ſuper mortuum ſternens, atque ad eius membra ſe colligens, huc illucque deambulans, & in ore mortui ſeptiès aſpirans, hunc ad rediuiuam lucem protinùs per miniſterium compaſſionis animauit. Autor quippe humani generis Deus, quaſi mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo, miſeratus aſpexit. Et quia per Moſen terrorem legis protulit, quaſi per puerum virgam miſit. Sed puer cum baculo, mortuum ſuſcitare non valuit, quia Paulò atteſtante; *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Ipſe autem per ſemetipſum veniens, & ſuper cadauer ſe humiliter ſternens, ad exæquanda ſibi mortui membra ſe colligit: quia *cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Huc illucque ambulat, quia & Iudæam iuxta, & longè poſitas gentes vocat. Super mortuum ſepties oſcitat, quia per apertionem Diuini muneris, gratiæ ſeptiformis ſpiritum in peccati morte iacentibus aſpirat. Moxque viuens erigitur, quia is quem terroris virga ſuſcitare non potuit, per amoris ſpiritum puer ad vitam rediit.] Deſcripſit verbatim S. Gregorium Rupertus lib. 4. de offic. cap. 22.

Proſper de promiſſ. 2. p. cap 31. [Agit verò Eliſæus quæ ſunt Dominicæ actionis Sacramenta. Mittit per ſeruum ſuum baculum, qui ſupra exanime corpus poſitum, mortuum vitæ reſtituat. Miſit & Dominus per Moſem ſeruum ſuum, legem, quæ mortuum mundum, ſicut ille baculus viuificare non potuit: quia *ſi data eſſet lex, quæ poſſet viuificare*, vt Apoſtolus dicit, *omninò ex lege eſſet iuſtitia*: quia litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Poſteà ipſe Eliſæus deſcendit, magnus ad paruum, Saluator ad ſaluandum, viuus ad mortuum. Deſcendit & noſter Dominus: *Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia*, quæ myſticè geſſit Eliſæus. Vt enim mortuum paruulum ſuſcitaret, iuuenilia membra contexit. Et Dominus Ieſus ſeipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, paruum ſe illi paruo coaptauit, vt efficeret iſtud corpus humilitatis noſtræ, conforme corpori gloriæ ſuæ. Iacens ſubter ſe frigidum, ſuo calore ſuccendit. Similiter & noſter Saluator Dominus, mundum, à cuius calore non eſt iam qui ſe abſcondat. Inſufflauit ille tertiò iacenti, vt trina confeſſio infunderetur credenti. Sic ſuſcitatus eſt mortuus, dum à morte perpetua iuſtificatus eſt impius.]

353. Auguſt. ſerm. 11. de verb. Apli. [Attende Eliſæum in magno altoque myſterio, tanquam Prophetam, agendo prænunciantem, non ſolùm loquendo. Mortuus erat filius hoſpitæ ipſius. Quid ſignificauit mortuus puer, niſi Adam? Nunciatum eſt ſancto Prophetæ, gerenti in Prophetia typum Domini noſtri Ieſu Chriſti; miſit per ſeruum, baculum ſuum, & ait illi: *Vade, pone ſupra puerum mortuum.* Perrexit ille tanquam ſeruus obediens. Sciebat Propheta quid fecerat. Poſuit baculum ſupra mortuum; non ſurrexit. *Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omninò ex lege eſſet iuſtitia.* Non ergo potuit lex viuificare. Venit ipſe grãdis ad paruulum, Saluator ad ſaluandum, viuus ad mortuum, venit ipſe. Et quid fecit? Iuuenilia

membra

Digitized by Google

membra contraxit, tanquam ſeipſum exinaniens, vt formam ſerui ſuſciperet. Iuuenilia ergo membra contraxit; paruum ſe paruo coaptauit, vt efficeret corpus humilitatis noſtræ, conforme corpori gloriæ ſuæ. Itaque in iſto typo Chriſto prophetice expreſſo, cum ſuſcitatus eſt mortuus, tanquam iuſtificatus eſt impius.] Sic ibi Auguſtinus. Nec diſſimiliter Conc. 1. in Pſal. 70.

S. Chryſoſt. in Pſal. 22. tractans illud: *Virga tua & baculus tuus*; Baculum interpretatur legem Moſaicam, ſubdit: [Giezi ille puer ſancti Heliſæi, cùm mitteretur ad filium cuiuſdam mulieris defunctum, baculum illi dedit ſanctus Heliſæus, vt reſuſcitaret puerum. Sed non potuit illum reſuſcitare baculo, niſi ipſe veniret, & breuiaret corpus ſuum, vt oculos ſuos ad infantis poneret oculos, os ad os, manus ad manus, pedes ad pedes, proijciens ſe ſuper puerum mortuum, & ſic reſuſcitauit eum. Quid oſtendebat de baculo, qui ſuſcitare non potuit, niſi legis oſtenſionem? Et in Heliſæo ſignificabat Chriſti natiuitatem, qui ſe habuit minorare, aſſumens quod non erat, non amittens quod erat, vt ſuſcitaret mortuum, id eſt genus humanum, quod acceperat ſententiam primi hominis, *Morte morieris.* Nam baculus, ſuſtentatio eſt ſenectutis. Et quia populus qui legem acceperat, ſecundum literam intelligebat, & tremula membra in ipſo baculo incumbebant: quia litera occidit, ſpiritus autem viuificat; in ſenectute mundi venit veritas, vt figura auferretur, & adimpleret legem, non item ſolueret.]

354. S. Bernardus multus eſt in hac re, cùm ſerm. 15. in Cant. *in fine*, tum ſermone 16. *ſub initium*: vbi quò pertinuerit illa verbi contractio, & quomodò ad vitam mortuo redonandam contulerit, egregiè ſic expoſuit. [Non paruum fiduciæ robur præſtat mihi, quod magnus ille vir, Propheta potens in opere & ſermone, de excelſo monte cælorum deſcendens, viſitare dignatus eſt me, cum ſim cinis & puluis; miſereri mortuo, inclinare ſe iacenti, contrahi & coæquari paruo, cæco partiri lumen oculorum ſuorum, & os mutum oris proprij oſculo ſoluere, debileſque manus ſuarum roborare contactu. Suauiter rumino iſta, & implentur viſcera mea, & interiora mea ſaginantur, & omnia oſſa mea germinant laudem.] Et mox. [Oculis ſuis tetigit meos, interioris hominis frondem claris luminaribus ornans, fide & intellectu. Ori meo iunxit ſuum, & mortuo ſignum pacis impreſſit: quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, reconciliauit nos Deo, iuſtitiæ mortuos. Os ori applicuit, iteratò inſpirans in faciem meam ſpiraculum vitæ: ſed ſanctioris quàm primò. Nam primò quidem in animam viuentem creauit me, ſecundò in ſpiritum viuificantem reformauit me. Manus ſuas meis ſuperpoſuit, exemplum præbens bonorum operum, formam obedientiæ. Aut certè manus ſuas miſit ad fortia, vt doceret manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. *Et oſcitauit*, (inquit,) *puer ſepties.* Sufficiebat ad gloriam manifeſtandi miraculi, oſcitaſſe ſemel: ſed multiplicitas, & inſignis numerus, myſterij admonent. Si illud ingens vniuerſum, humani generis primùm quidem exanime corpus attendas; vides vbique Eccleſiam (ex quo vitam Propheta incumbente recipit,) quaſi ſepties oſcitare: quia ſepties in die laudem dicere conſueuit.] Denique vt pleroſque dimittam, Apud Hilbebertum in proſa de natali Domini, rythmicè in hanc veri Eliſæi abbreuiationem, habentur quamplurima & optimè quoque apud eundem epiſto. 48.

Effectus Verbi Dei Abbreuiati.

355. De ipſa Verbi Dei abbreuiatione, plus ſatis. De effectu autem hanc abbreuiationem Verbi Dei conſecuto in mortuo, planè concinnè de more Baſilius Seleuciæ orat. 10. his verbis. [Eliſæum producamus in medium, & quæramus, cur Sunamitidis filium non ad vitam erexerit oratione, vt Dorcadem Petrus: ſed pueri cadaueri, ſe ipſum inſtratum applicauerit: Nam pueri ori, ſuum os impoſuit, naſum naſo aptauit, faciem facie fulcijt, cum pedibus pedes contendit, pectus impoſuit pectori, oculis oculos admouit, paruis denique membris ſigillatim applicata Prophetæ membra vitam conferebant. Cur non orationis præſidio mortuum vitæ reſtituit, ſed ſeipſum reliquis iniecit? Hæc in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Quæramus cuius figura fuerit Eliſæus, cuius Sunamitis, & Sunamitidis filius mortuus. Eliſeus, Chriſti figuram gerit. Populus autem gentium, erat ille mortuus vt peccatorum. Venit ſpiritalis Eliſæus, & vniuerſa eius membra mortua deprehendit, os, oculos, manus, pedes, & vniuerſè mortuus erat. Os quod ad laudandum Deum non poterat aperiri, ſed ligno dicebat: *Pater meus es, & lapidi, tu me genuiſti*: mortui oculi, qui in Deum vniuerſi non figebantur: verùm prætermiſſo Creatore colebant creaturam: mortuæ manus, quæ dæmonibus fructus offerebant: mortui pedes, qui vt adoraretur diabolus, flectebantur. Putridum erat corpus vniuerſum, egebat medico præpotente; medico qui vel mortuos excitare poſſet. Venit exquiſitus medicus ſpiritualis Eliſæus, Chriſtus Dominus; inuenit corpus mortuum. Quid agat? ſeipſum totum impoſuit toti corpori. Quid eſt quod dicimus? Tota plenitudo Deitatis, totum noſtrum geſtauit hominem, *In quo habitauit*, vt loquitur Apoſtolus, *corporaliter omnis plenitudo Diuinitatis.* Oculos habuit more hominum, ſimiliter manus, pedes ſimiliter. Imaginarium viſum non erat, ſed tota res quæ videbatur. *Non enim rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens*: Et vita, mortuum geſtauit indumentum, vt immortalitate ſua mortem commutaret. Cùm autem Deitas deueniſſet in corpus, omnes artus poſteà ſanctificati ſunt, & ad vſum meliorem traducti. Os quidem doctum dicere: *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Oculi Dei laudem didicerunt: *Oculi omnium in te ſperant, & tu das eſcam illorum in tempore opportuno.* Manus ad Dominum ſuum expaſſæ, benedicunt ei noctu: *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Domino*: Et, *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Pedes in Eccleſia ſtantes, gratiarum vtuntur actione, dum dicunt: *Stantes erant pedes noſtri in ſancta.* Et iterum: *Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem.* Retuliſti laudem à partibus externis profectam: quid ergo internæ? an immunes manſerunt? nequaquam. Rurſus anima cum intimis partibus ad Dominum clamabat: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius.*]

Cautio circa locutiones hic adhibitas.
Vſus doctrinæ.

356. Caueris autem, hanc abbreuiationem aliquod infinitati Verbi detrimentum inuehere arbitreris. Optimè id amolitur Petrus Cellenſis l. de panib. c. 21. his præter cætera. [Fiunt ſponſus & ſponſa, vna caro, vna anima, & vnus ſpiritus. Sponſus refundit in ſpon-

ſam quicquid in ſe habet dulcedinis, quicquid honoris & poteſtatis. Denuò mutua viciſſitudine in ſe ipſo reſumit, quicquid ab ea paupertatis, quicquid amaritudinis, quicquid contumeliæ eſt & paſſionis. Hac commutatione, ipſa proculdubio ditatur, ſed ipſe non minoratur; ipſa melioratur, nec ipſe ſua Maieſtate priuatur. Nam amarum noſtrum, vertit in dulce ſuum; opprobrium in gloriam commutat; de ſpinis noſtris colligit ficus; de rubro vindemiat vuam; de morte vitam; de paſſione mercatur gloriam. Sponſus iterum, quis gigas eſt, magnitudine, ſol pulcritudine, leo fortitudine, abyſſus ſcientiæ profunditate, Deus æternitate. Sponſa verò puella ætate, paruula quantitate; Æthiopiſſa coloris nigredine, femina debilitate, fatua in omni prudentia & arte: Idcircò in thalamo cōtraxit ſe, paulò minus minoratus ab Angelis: Exuit ſe veſtimentis gloriæ, accinctus cilicio. Depoſuit fortitudinem, circumdatus infirmitate. Abſcondit ſapientiam, vt (iumentum factus,) in deriſum eſſet tota die omni populo; æternitatem diſſimulauit, factus ſub ſole, vt quaſi cum tempore temporaliter curreret, nec deficeret. Os illud Altiſſimi, collatum & coarctatum eſt modicitati oris ſponſæ: manus tornatiles, quæ cælos terenderunt, affixæ ſunt, manibus vulneratis conuulneratæ; pedes pedibus compeditis adhæſerunt; venter ventri conglutinatus eſt. Res equidem pia, cum infinitè immenſus adbreuiatur ad deiectum, ſed nihilominùs mira, cùm reparatur ad vnitatem perſonæ Filij Dei, natura filiorum Adæ.]

Deſcripſerat hanc Verbi Dei abbreuiationem S. Bernardus ſerm. 1. de natiu. Dom. Tum addit fructum quem par ſit Chriſtianos omnes ex abbreuiati Dei contractione in anguſtum, colligere. [Ad quid hoc fratres, aut quæ neceſſitas fuit, vt ſic exinaniret ſe, ſic humiliaret ſe, ſic abbreuiaret ſe Dominus Maieſtatis, niſi vt vos ſimiliter faciatis? Iam clamat exemplo, quod poſtmodùm prædicaturus eſt verbo: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*: Vt verax inueniatur, qui dicit: *Cœpit Ieſus facere & docere.* Obſecro proinde, & plurimum rogo, fratres, non patiamini, ſine cauſa tam precioſum exemplar vobis exhibitum eſſe, ſed conformamini illi, & renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Studete humilitati, quæ fundamentum eſt cuſtoſque virtutum. Sectamini illam, quæ ſola poteſt ſaluare animas veſtras. Quid enim magis indignum, quid deteſtandum ampliùs, quid grauiùs puniendum, quàm vt videns Deum cæli paruulum factum, vltrà apponat homo magnificare ſe ſuper terram? Intolerabilis impudentiæ eſt, vt vbi ſeſe exinaniuit Maieſtas, vermiculus infletur, & intumeſcat Hoc igitur eſt propter quod exinaniuit ſe, formam ſerui accipiens, qui in formâ Dei patri æqualis erat.]

CAPVT IX.

Verbum Inequitans.

357. INſidens humanitati aſſumptæ tanquam equo diuinum Verbum ſi exhibere aggrediar, verendum eſt, ne quos nimbos ante paucos annos, ob huiuſmodi comparationem vſurpatam, Lutetiæ aduerſus P. Franciſcum Garaſſum inhorruiſſe conſtat, eos in me deuocem. Pereruditus hic ſcriptor, mole inſignium operum, quæ partim iam prodierunt, partim cudenda ſuperſunt, apud æquos lectores clarus, ſed morte poſteà in caritatis miniſterio obita longè clariſſimum, opus ſcripſerat vernacula lingua, cui titulus eſt *Summa Theologica*. Quod & verbo in Concionibus, & ſcriptione multiplici, Athæis occultis è Theophili Viaudi ganea acre bellum indixiſſet, tantæ in illud opus conclamantium efferbuêre iræ, tot vndecunque brutarum cenſurarum fulmina vibrata ſunt, vt non atrociùs configi peſtilentiſſimus liber ex Caluini aut Lutheri incude potuiſſet. Inter ea verò quæ immedicabiliter ægra in eo opere ſunt notata, præcipuum, aut de præcipuis vnum, illud fuit, quod obiter Autor lib. 3. tract. 2. ſect. 6. Inſidens humanitati Verbum, tanquàm iumento inequitans exhibuiſſet. Hunc eſſe apertum Neſtorianiſmum, quo Diuina perſonalitas ſecum in Chriſto admittere creatam humanitatis perſonalitatem aſſeratur, æquè ac eques & equus cui inſidet, duo ſunt ſuppoſita, tanquam exploratum quodque extra omnem controuerſiam eſſe deberet, non ab hoſtibus modò, ſed & ab ijs qui cæterò qui infenſi non erant, eſſeque ſaltem non debebant, paſſim iactatum, ipſimet vidimus. Et diſertè quidem Autor ibidem ſect. 2. & alibi infinities, non eſſe in Chriſto ſubſiſtentiam creatam tradit, tamen adeò tetra viſa eſt comparatio illa, hinc equitis & equi, inde Verbi & humanitatis aſſumptæ, vt nullam vel interpretationem vel benignam excuſationem viſa ſit admittere.

Verbum humanitati velut inequitare, Catholiciſſimè dicitur.

358. Hæc reputanti mihi, ſubijt animum egregia illa Bernardi, (vel potiùs Guilielmi à S. Theodorico) monitio ad fratres de monte Dei. [Intentioni ſeruit lectio. Si verè in lectione Deum quærit qui legit, omnia quæ legit, cooperantur ei in bonum, & captiuat ſenſus legentis, & in ſeruitutem redigit omnem lectionis intellectum in obſequium Chriſti. Si in aliud declinat ſenſus legentis, omnia trahit poſt ſemetipſum: nihilque tam ſanctum, tam pium inuenit in Scripturis, quod ſeu per vanam gloriam, ſeu per diſtortum ſenſum, ſeu per prauum intellectum, non applicet vel malitiæ vel vanitati. In omnibus enim Scripturis, legentis initium debet eſſe timor Domini, vt in eo primo ſolidetur intentio legentis, & ex eo ordinetur & exurgat totius lectionis intellectus, & ſenſus.] Non agit de Scripturis tantum canonicis, ſed vniuersè dè quauis ſcriptione: & rectè ait, pro affectu legentis fragrare aut putere quod legitur; id quod mihi in hac re eſt manifeſtiſſimum. Et vt præteream inſulſitatem illam de Autoribus, ex vno verbulo neglectis adiunctis pronunciandi; meritò caſtigatam ab Eulogio apud Photium Cod. 225. ſed illi ipſi comparationi quæ tantoperè in inuidiam vratur inſiſtam; quæ iſta non dico equinitas, ſed aſinitas fuit, ſimilitudinem in Scripturis & Patribus adeò protritam, damnare tanquàm errore immedicabili & Neſtorianiſmo ſordentem? Age igitur & Catholicam, & valdè accommodatam eſſe, hinc equi & equitis, inde humanitatis & Verbi comparationem demonſtremus.

Quia Verbum ſe habet ad humanitatem, vt anima ad corpus, cui velut iumento inſidet.

359. Erit cui petenda inde videatur probatio, quod non ſecùs ſe habeat Verbum ad humanitatem, quàm anima ad corpus ſuum, iuxta illud: *Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo, vnus eſt Chriſtus*: Quæ comparatio, non modò quoad exurgentem ex anima & corpore ſubſtantialem vnitatem valet; (idem etiam eſt inter Verbum & humanitatem cum ſit vtriuſque vna ſubſtantialis vnio, & ex ambobus illis exiſtat vnum ſuppoſitum ſubſtantiale;) ſed etiam valet quoad alia, vt quoad directionē quam anima corpori debet, & humanitati quoque à Verbo debetur. Item quoad innumera bona quæ ab anima in corpus deriuantur, vt docet mors; in qua apparet quid

Digitized by Google

quid anima corpori conferret cum ei conſereretur, iuxta egregiam S.Bernardi doctrinam ſerm. 2. de natiu. Dom. ſimiliter autem Verbum, innumeris bonis humanitatem ſibi vnitam ditat. Eſt ergo illa comparatio non inidonea, & pluribus confirmata in ſuperioribus. At non ſecus ſe habere animam ad corpus, quàm equitem ad equum cui inſidet, vulgatius eſt quàm vt longa confirmatione egeat. Plenè eam collationem proſequuntur Origenes, Baſilius, Auguſtinus, adducendi in capitis calce.

Approbat planè eam comparationem, eique ſingulari quodam modo veritatem in qua verſamur inædificat S.Gregorius 31. mor. cap. 17. Animam enim ad corpus ſuum vt equitem ad equum ſe habere docet, ipſi verò animæ quæ equitis munere per comparationem ad corpus fungitur, ſeſſorem alium in Christo tribuit: perinde ac ſi eques ſuper equitem aſcendat, ad eumque non ſecùs ſe habeat, ac eques ſubſtratus ad equum. Qua ratione è contrario, apud Origenem Autor libri commentariorum in Iob ad illud: *Equites fecerunt tres turmas*, dæmones equitibus; malos, equis confert. Similiter ergo in Chriſto, iuxta S.Gregorium, perſona Diuina fuit velut eques; humanitas vt equus. Tractat S.Gregorius verba illa cap.39 Sancti Iob. *Deridet equum & aſcenſorem eius*, quæ ad Antichriſtum ita accommodat. [Quia non ſolùm humanitatem Domini, ſed ipſam etiam Diuinitatem deſpicit, non tantùm equitem, ſed aſcenſorem etiam equitis irridet. Nam cuſtodita vnitate perſonæ, valet intelligi; quia Verbum Dei tunc equitem aſcendit, quando animatam carnem ſibi intra vterum Virginis condidit. Tunc equitem aſcendit, quando humanam animam propriæ carni præſidentem, diuino cultui ſemetipſum creando ſubiugauit. Carnem quippe Diuinitas anima mediante ſuſcepit, & per hoc totum ſimul equitem tenuit, quia in ſemetipſo non ſolùm illam quæ regebatur, ſed hanc etiam quæ regebat, aſtrinxit. Iudæa igitur per aduentum ſuperbientis Antichriſti, laqueo ſeductionis capta, quia Redemptorem noſtrum humilem fuiſſe inter homines deſpicit, deridet equitem: quia eius in omnibus Diuinitati contradicit: deridet nihilominùs & aſcenſorem. Sed Redemptor noſter vnus idemque, & eques & equitis eſt aſcenſor.]

De humanitate vt equo, Verbo vt ſeſſore, Scripturæ complures, ac Patres.

360. Non eſt hæc propoſitæ comparationis ſtabilitio, vel infirma vel vana. Sed quod ſuppetant Scripturæ expreſſiores, quibus directè traditur quod quærimus, placet hic pedem non figere. Ac primùm innumeri Patres, exponentes vel attingentes Parabolam Samaritani, propoſitam Lucæ 16. Iumentum illud in quod impoſitus eſt à pio Samaritano qui iacebat ſemiviuus, à Sacerdote & Leuita præteritus, interpretantur ſanctiſſimam Chriſti humanitatem, cui inſidebat diuinum Verbum. Auſpicabor à Græcis. Origenes hom.34. in Lucam. [Eum (inquit) qui fuerat vulneratus, impoſuit iumento, id eſt proprio corpori, iuxta id, quod eſt hominem dignatus aſſumere.] Elegantiſſimè idem tradit, qui vniuerſam illam Parabolam luculenter & fusè exponit Aſterius in catena Corderij in Lucæ c.10. compendio expreſſus apud Photium Cod. 271. in breuiculo homiliæ Aſterij de Samaritano. Recido cætera, & illud vnum quod in hanc rem facit repræſento. [Quid autem (inquit,) eſt iumentum quo ſemiviuum ac animam agentem, ad hoſpitium Saluator deduxit, niſi caro in qua ad nos venire dignatus eſt, quæ fuit quaſi vehiculum quoddam aut diuini Verbi iumentum; in qua & per quam omnia ſuſtinens, ac tolerans, pro plena morbi depulſione, ad hoſpitium Eccleſiam, vbi perfecta vulnerum curatio conſummatur, deducit.] Titus Boſtrenus planè ſimiliter ad cap.10. Lucæ. [Vbi ille, qui per maſſæ noſtræ primitias, vniuerſam naturam humanam induerat (in ea enim cuiuſque generis, hoc eſt, Iudæi, Samaritani, Græci, & vt paucis dicam, omnium hominum pars quædam inerat;) corpore, quod iumenti vice ipſi erat, loco hominis ſauciati affecto, afflictoque ſeſe applicuit, omnis mox vulnerum dolor, & ſanies è medio faceſſiuit. Verè hic enim erat, qui ibat, ſed non prætercibat: quin imò ſtudio ob id iter iſthac faciebat, quò eos inuiſerat, propter quos è cœlo in terram deſcenderat, & apud quos turſum veluti hoſpes diuerteret.]

Inter Latinos idem perſpicuè habet S.Auguſtinus lib.2. qq. Euang cap. 19. vbi eandem Parabolam interpretatus ait. [Iumentum Samaritani, eſt caro in qua ad nos venire dignatus eſt. Imponi iumento, eſt in ipſam incarnationem Chriſti credere.] Et ſerm.24. de diuerſ. *in ipſo fine* [Ille carnem ſuam non ſolùm tenuit vt naſceretur, viueret, ageret, ſed etiam mortuam ſuſcitauit. Vt vehiculum quoddam in quo proceſſit ad nos, ad Patrem leuauit. Veſtem dicas carnem Chriſti, vehiculum dicas, & quomodo fortè ipſe ſignificare dignatus eſt, iumentum ipſius dicas: quia in ipſo iumento leuauit eum qui fuerat à latronibus ſauciatus.] Conſentit S.Ambroſius lib.7. in Lucam ad cap.10. vbi tractans quomodò pius Samaritanus ſemiviuum impoſuerit in iumentum ſuum, ſic ſcribit [Audi quomodò te imponat. *Hic peccata noſtra portat, & pro nobis dolet*: Et *Paſtor impoſuit ouem laſſam ſuper humeros ſuos.* Homo enim iumentis ſimilis factus eſt: & ideò ſupra iumentum ſuum nos impoſuit, ne nos eſſemus ſicut equus & mulus, vt per noſtri corporis aſſumptionem, infirmitates noſtræ carnis aboleret. Denique duxit nos in ſtabulum, qui eramus iumenta.] Sed amœniſſimè & piiſſimè de more S. Paulinus epiſtola 4. [Spoliatos nos Zabuli latrocinio, & vulneratos in via, prætereerat frater in Leuita, frater in Sacerdote, quos lex nec ſacrificijs redemerat, nec Prophetis. Sed non præteriuit ille Samarites, qui propter nos huius etiam nominis ſuſcepit iniuriam; Non præteriuit, quia non erat mercenarius, ſed verus & bonus paſtor, qui animam ſuam pro ouibus poſiturus aduenerat. Hic hominem ſaucium, prætermiſſum à prævijs, nec curatum, miſeratus acceſſit, & iumento ſuo, hoc eſt Verbi incarnatione ſuſcepit: & oleo gratiæ, & vino paſſionis ſuæ, commendatum ſtabulario, profectò illi magiſtro gentium, in duobus teſtamentis denarij mercede ſanauit, redditurus illi, & beatæ virginitatis de innumeris huius boni fructibus vberes gratias, & innumerabiles coronas, quia hoc conſilium præcepto adijciens, de ſuo ſupererogauit.]

Nectit propoſitum Lucæ locum cum alio nõ minus luculento Rupertus l.4. in Apocal. ad illud: *Et vidi, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret*, quod ſic exponit. [*Et vidi*, id eſt intellexi. Et reuera omnis qui venit, id eſt, qui fideliter credit, ipſe intelligit, incarnationis Chriſti myſterium, ſic eſſe velut equum, & ſedentem ſuper illum. Intelligit non hominem tantùm, aut Deum tantùm, ſed hominem ſimul, & habitantem in homine Deum, hominem Deo, vel Deum homini in vnitate perſonæ coniunctum. Nam quomodò equum, & ſuper eum ſedentem hominem, vnum equitem dicimus; ſic hominem hunc, & inhabitantem Deum, vnum confitemur Chriſtum. Attamen Deus huic homini multò coniunctior eſt, quàm equo homo, qui illi inſidet; quia homo ex equo deſcendit, ab homine iſto Deus qui illum aſſumpſit, nunquam diſcedit. Semel tantùm caro mortua in ſepulchro iacuit, ſed ab anima Diuinitas nunquam diſceſſit. Reſurrexit caro, anima reſumpta cum virtute Diuinitatis; & deinceps tam caro quàm

anima cum Verbo permanet vnus Chriſtus inuiſibilis. Itaque album equum, & eum qui ſedebat ſuper eum, vnum intelligimus Chriſtum; & hunc equum, illud eſſe iumentum, de quo in illa Parabola de homine qui inciderat in latrones, ſic dictum eſt: *Et appropians*, videlicet Samaritanus, *alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum, imponenſq́; illum in iumentum ſuum, duxit in ſtabulum.* Samaritanum illum ſedentem ſuper iumentum ſuum, vnum intelligimus Deum, & hominem Chriſtum. Qui profectò vulneratum hominem ſuper iumẽtum ſuum impoſuit, quia peccata generis humani ipſe in corpore ſuo pertulit. Et rectè hic equus albus dicitur, quia quod certum tenet fides Catholica, hic homo de Spiritu ſancto conceptus, ſine peccato de Virgine eſt natus.] Ratam habet eandem doctrinam, & humanitatem denuo confert cum equo albo, Verbum cum ſeſſore, lib. 11. eiuſdem operis, ad illud cap. 19. *Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus.* Quem locum aliam expoſitionem non pati, ſed neceſſariò ibi humanitatem Chriſti, equo; Verbum diuinum equite inſidente expreſſum, accipiendum eſſe, affirmat ibidem Blaſius Viegas ſect. 1. num. 2. quia paulò pòſt de ſeſſore ſubiungitur: *Vocabatur nomen eius, Verbum Dei.*

361. Et quamquam alij, non inueriſimiliter aliò accommodẽt prædictum locum, quia Verbum diuinum myſticè agitat quoſuis equos myſticos, tamen mens Ruperti aperta eſt; nec non aliorum plurimorum, qui ſimiliter de humanitate tanquam equo, & de Verbo tanquam ſeſſore, interpretati ſunt locum illum. Annumerandus ijs eſt S. Ambroſ. in Pſal. 40. ad illud: *Magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Accommodat enim ad Antichriſtum illud Gen. 49. *Fiat Dan coluber in via, mordens vngulas equi?* Tum ſubdit. [Et quia ſimiliter Iudas amplificaſſe ſuper Chriſtum legitur ſupplantationem, videtur hoc loco ipſe ſignari, quod mordere haberet calcaneum equi, quo Chriſtus Dominus vehebatur. Vnde dictum eſt: *Equitatus tuus ſalus*, quòd caro eius, mundi totius erat ſuſceptura peccatum, vt ſalus pro exitio, & vita æterna pro morte ſuccederet. Vulneratus eſt ergo equus, non mendax ſolus ad ſalutem. Vulneratus eſt equus, qui mundi totius peccata ſuſcepit, & onera noſtra portauit, & non fuit fatigatus. Vulneratus eſt equus, qui ad furorem concubitus adhinnire neſciuit. Et ideò fortaſſis Ioanni Euangeliſtæ cælum apertum, & albus equus eſt demonſtratus, ſuper quem ſedebat habens in capite diademata, & in femore ſuo nomen ſcriptum, *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Albus erat, qui erat immaculatus, quia nulla peccati inquinamenta cognouerat. Nam ſi libido tenebroſa eſt, rectè ſanctimonia relucet & ſplendet. Hic ergo equus eſt vulneratus, ſed nõ retardatus. Denique cũ ipſo vulnere de tumulo reſurrexit, & cucurrit ad cælum, ſupra omnes Angelos & Archangelos, velocior omni equitatu militiæ cœleſtis iouentus: ſupra equos etiam illos igneos quibus Elias raptus eſt. Et meritò velocior, qui ſuper omnes cœlos, & ſupra cœlum cœlorum ad ſedem Dei omnipotentis aſcendit, & ſedet, vt Scriptura nos docuit, dicens: *Videbitis abhinc Filium hominis ſedentem ad dexteram virtutis.* Hic itaque equus, in figura & ante eſt demonſtratus tempore Machabæorum: quem cædebat dux ille militiæ cæleſtis aureis armis refulgens, qui Heliodorum depeculatorem illum depoſiti vidualis, cæterorumque, quæ ſacræ fuerant commendata cuſtodiæ, & ſtrauit, & percuſſit, & proſtratum Oniæ Sacerdotis precibus, vitali vſui reformauit. Vnde verè in eo arma aurea refulſerunt, quia ſolus equum hunc cædit, & vicit, in quo nullus culpæ immunis euaſit.]

Origenes quoque, hom. 2. in Cant. eodem modo accipi poſſe tradit locum illum. [Et fortè quidem dicet, quam aſſumpſit Primogenitus omnis creaturæ, & de qua dicebat: *Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Alius verò vtrumque ſimul corpus atque animam, quaſi ibi peccatum non fuerit, equum dici album putabit.] Addit aliam inſuper interpretationem, qua equus ille albus intelligatur Eccleſia. Non retractat tamen, aut vllatenus improbat quæ præmiſerat, ſed planè rata habet.

Aſtipulatur S. Hieronymus in cap. 66. Eſaiæ, ad illud: *In equis & in quadrigis*, tantumque diſcrepat, quoad equi colorem, propoſito enim eo Apocalypſis loco, addit. [Equo ruffo ſedebat Dominus atque Saluator, humanum corpus aſſumens, cui dicitur: *Quare rubra ſunt veſtimenta tua?* Et, *Quis eſt iſte qui aſcendit de Edom, fulua veſtimenta eius de Boſra?* Et ſequebantur eum variorum colorum equi, vel in martyrio rubri: vel fuſcini in volatu, vel varij in virtutibus, vel candidi in virginitate. Equo autem ſedebat albo, quando poſt reſurrectionem, immortale & incorruptum corpus aſſumpſit. Et quicunque eum ſequebantur candidis vtebantur equis, incorruptis videlicet immortalibuſque corporibus.] Equum album, quem cæteri ob vitæ innocentiam in Chriſto etiamnum viatore, agnoſcunt eſſe ſanctiſſimam eius humanitatem; S. Hieronymus ob paſſionem mauult dici equum ruffum, ſeruata equi albi denominatione humanitati rediuiuæ, & glorioſæ poſt paſſionem & mortem diſcuſſam: contra quam Rupertus lib. 11. in Apocal. ad cap. 19. humanitatem Chriſti, primò ob nitorem equo albo, poſtea ob mortem cruentam, equo ruffo vult expreſſam; quod diſcrimen ad rem præſentem nullum eſt, vt per ſe liquet.

362. In eundem ſenſum S. Hieronymus in cap. 1. Zachariæ, accipit illud, quod ibi habetur de viro aſcendente ſuper equum ruffum, & ſtante inter myrteta. Equum enim ruffum, ait eſſe humanitatem aſſumptam, quæ inſidente Verbo, ruffa eſt exhibita eo loco, quia viſio Zachariæ captiuum populum per Chriſti paſſionem liberandum ſpectabat. At in Apocalypſi, eandem humanitatem candido equo expreſſam eſſe cenſet, ob reſurrectionis gloriam. Stabat autem eques ille inter myrteta quæ erant in profundo; quia angelicæ poteſtates per myrteta expreſſæ, Domino etiam in carne poſito, miniſtrarunt. Equi verò ruffi, & varij, & albi conſequentes equitem, partim Martyres ſunt per ruffos equos adumbrati; partim virgines quibus reſpondet equus albus; partim operibus & doctrina & varietate ſignorum conſpicui, inſidere dicuntur equis varijs. Exſcripſit Hieronymum, Gloſſa ibi. Egregiè autem in hunc Zachariæ locum; ad rem noſtram ſcripſit Petrus Cellenſis l. de panibus cap. 23. ſic ſcribens. [Zacharias Propheta vidit, inter myrteta virum aſcendentem ſuper equum ruffum, & poſt eum ſequebantur equi ruffi, varij, & albi. Myſticè igitur vir qui aſcendit ſuper equum, Chriſtus eſt, qui corpus aſſumpſit humanum. Superſedit enim in corpore ſuo, tanquam in equo, Dominus: quia vallem noſtram viſibiliter non viſitaret, vel perambularet, niſi corpore aſſumpto, Deus. Aptauit autem Pater, Verbo, corpus non cuiuſlibet coloris, vel habitudinis, ſed quale Deum decuit; ſed quale ad peragendum curſum, neceſſarium fuit; ſed quale noſtra redẽptio, poſtulauit. Inde namque eſt illud in Pſalmo: *Corpus aptaſti mihi*, vel *aures perfeciſti mihi*: Aptauit inquã, equũ, equiti, vt nobiliſſimo corpori nobilior aſſociaretur anima, & ſuper vtrũque ſederet Diuinitas. Fortè equus iſte, idcircò ruffus eſt, quia dignitatem ſeſſoris non ſine verecundia contuetur: & ita propter ſuam reuerentiam rubore perfunditur. Imò equus iſte ruffus eſt, quia *Factus in agonia, prolixiùs orabat, & facta ſunt guttæ eius, quaſi guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Sed hoc parum fortè eſt. Vide & vbi prorſus non ſparſim, ſed toto corpore, à planta pedis vſque ad verticem ſit ruffus. Chlamydem coccineam in paſſione ſua circumdederunt ei milites; & hic ruffus eſt. Clauis tandem affixus eſt, & latus lancea apertum,

tum,

Digitized by Google

rum, vnde exiuit ſanguis & aqua. Ecce quomodò vermiculatus eſt; ecce quomodo ruffus eſt equus noſter. Sicut & Dauid, iuuenis erat ruffus & aſpectu decorus. Ioannes verò Euangeliſta aliàs, hunc eundē equum vidit album; vtique ſub alio Sacramento. Videlicet, quia agnus ſine macula peccati erat, & vt diceretur ei in Canticis, qui ſedebat ſuper equum, totum quidem album propter immunitatem culpæ, ſed & ruffum propter afflictionem pœnæ; *Dilectus meus candidus & rubicundus*: Et in Euangelio: *Exiuit Ieſus portans ſpineam coronam, & purpureum veſtimentum, & ait; Ecce homo.* Sequebantur autem eum equi ruffi, varij & albi. Ruffi ſunt Martyres, ſemper mortificationem in corpore ſuo pro nomine Ieſu vſque ad finem ſuſtinentes: Albi, Confeſſores, ſemper in pace Eccleſiæ virtutibus & doctrina florentes: Varij, qui aliquando cruciabantur, aliquando relaxabantur, nec continuè perſecutionem patiebantur, nec aſſidua pace vtebantur.]

In quo claudicet ſeſſoris & equi, cum Verbo & humanitate comparatio.

363. Videor ſatis ſuperque omnem labem expurgaſſe comparationis propoſitæ Verbi cum equite ſeſſore, & humanitatis aſſumptæ cum equo. Nam quis muſſare audeat, comparationem eſſe periculoſam, vel errore ſordentem, quam in Scripturis tam multis, Spiritus ſanctus de tot Patrum mente expreſſam voluit? Quia tamen comparationes omnes ſunt comparationes, non idenditates; & idcircò ſemper claudicant, non eſt hæc comparatio accommodanda ad inſtitutum quoad omnia: alioqui duas in Chriſto perſonas agnoſceremus, ſicut ſunt equitis & equi duo ſuppoſita. Verùm idem periculum alijs omnibus huius myſterij comparationibus immineret: neque tamen idcirco eas abijcimus tanquam erroneas, v.g. humanitatem cum indumento contulit Apoſtolus, Verbum cum veſtiente ſe, eo amictu. Similiter templum cum humanitate, ipſemet Chriſtus contulit, Verbum cum inhabitante templum Dei. In ipſo veſtibulo Euangelij Ioannis, humanitas Chriſti confertur cum tabernaculo, in quo Verbum caro factum, inhabitet: nam illud *Habitauit in nobis*, Græcè eſt ἐσκήνωσεν, quod habitationem in tabernaculo deſignat. Cōſtat autem indumentum, templum, tabernaculum, differre ſuppoſito à veſtito, & habitatore: vnde illis comparationibus in Scriptura crebris, Neſtorius eiuſque aſſeclæ abutebantur ad erroris teterrimi patrocinium: neque tamen Catholici, virulentiam vllam earum comparationum aptè accommodatarum agnouerunt; ſed quod in eis erat opportunum ad myſterij huius expreſſionem, vſurparunt dimiſſis reliquis: vt in omnibus exemplis & comparationibus vſu venit, vt notauit S. Chryſoſtomus hom. 16. in epiſtolam ad Rom. ad illud: *Nam dicet figmentum.* Quanquam Rupertus in c. 1. Ioannis ad illud: *Et ego vidi & teſtimonium perhibui quia hic eſt Filius Dei.* In præclara quam inſtituit Neſtorianiſmi confutatione, ſtatuit vt ratum, equum & equitem non haberi vt duas perſonas, ſed vt vnam: [Ita vt perſona ſedentis in equo, equi perſonam abſumat; vt cum ipſo equus, cui tamen vnitus non eſt, perſonarum numerum facere non poſſit.] Sumitque perſonam non prout eſt ſuppoſitum intellectuale, ſed abſolutè pro ſuppoſito. Et eodem modo philoſophatur omninò luculenter lib. 11. de officijs cap. 13. iuxta quam ſuppoſitionem, nihil eſt in hac vniuerſa comparatione periculi.

Præcluderetur autem geminæ ſuppoſitalitatis ſuſpicio, ſi quis equum & equitem cum quo conferret humanitatem ac Verbum, vnde reſultat Chriſtus; diceret ſe habuiſſe, non vt vulgares inſeſſores ad equos quibus inſident, ſed vt cētauros illos, & quos in equis, te temporibus illis planè inſolita, ad Peneum amnem aquantes, ſpeciem biformis monſtri procul ſpectantibus præbuiſſe, produnt Mythologi. Similiter enim Chriſtus, ex duplici ſubſtantia, diuina ſcilicet humanaque verè in vnum ſuppoſitum adunatis compingitur: ſicut etiam quod initio operis vidimus, Gigas geminæ ſubſtantiæ ab innumeris Patribus eſt appellatus, eò quòd exurgat ex duabus naturis in vnam perſonam coniunctis: ſicut Gigantes de priſcorum fabulonum ſententia, ex humana ſupernè, at infernè ex anguina ſubſtantia, in vnum totum vnumque ſuppoſitum adunatis, reſultabant.

Chriſtus, an cum Centauro componi queat.

364. Apage, inquis! Chriſtum cum monſtris componis, quodque deteſtabilius eſt, cum ijs monſtris quæ deluſa vario errore Gentilitas, commenta eſt in fabulis; nec ad rei honeſtæ expreſſionem, ſed ad hominum ſceleſtiſſimorum qui propè in bruta degeneraſſent, adumbrationem. Quod enim notauit maximus Tyrius diſſert. 34. num. 200. Centauri figmenta ſunt idcirco conficta, vt intelligeremus quotquot belluinis ſuccumbunt cupiditatibus, cuadere in belluas, & ſemihomines ſemiferos viuere; vel ſimul ſpecie externa & phyſica conſtitutione homines eſſe, morali belluas pro vitiorum varietate diuerſas: id quod commonſtrant notationes nominum quibus centauri ſunt deſignati, quæ omnes flagitium ſonant. Recenſet eas Delrius in notis breuioribus ad Senecæ Herculem Oetæum v. 505. Quid ergo eſt, Chriſtum centauro componere, niſi peccati inſimulare ipſam innocentiam, ipſamque ſanctitatem, & bruteſcentem affectum Chriſto imponere? Et idem opponi poteſt de comparatione humanitatis Chriſti cum equo. Eſſe enim equum in Scripturis, intemperantiæ Symbolum, conſtat ex ea monitione, ne fiamus ſicut equus & mulus.

Hæc retundere non eſt operoſum. Imò vix eſt quod difficultatem ſolidam injiciat. Non eſt ſanè qui Chriſtum peccatoris ſpecie exhibet, damnabilior quàm Apoſtolus, qui eum pro nobis, peccatum & maledictum eſſe factum, pronunciauit. Qui item Chriſtum aliquatenus cum centauro fabuloſo præcisè prout ex duplici ſubſtantia compacto conferat, non plus criminationi iure pateat, quam tot Patres, qui Gigantis naturæ geminæ compoſiti, anguinæ & humanæ, ac Chriſti contentionem fecerunt. Eo namque demiſit ſe Deus noſtri cauſa, vt quo nos ipſi deſcenderamus volentes, ipſe opitulator adueniret. Itaque quia homines infelici conſociatione extraneam ſibi naturam myſticè aſciuerant; adiunxit ſibi reipſa Deus naturam extraneam, vt in ea, & per eam, nos liberaret, quod alioqui congruè non poterat. Chriſtum ergo ita conferri patior cum compoſito fabuloſo è duplici natura, vt veritas quæ centauro poëtico competere nullomodo potuit, vnde & monſtrum & figmentum eſt, & appellatur, re ipſa abſque monſtroſitate, pleniſſimo ſtuporis diuino opificio cernatur in Chriſto: Deo duas naturas in vnius ſuppoſiti ſocietatem vinculante ordinatiſſimè ac per ſe; ſubſtantialiter atque adeò non monſtroſè ſignificatio autem myſtica centauri poëtici, prorſus à Chriſto abſuit, æquè ac probroſa equi ſignificatio ab eius humanitate. Quod enim D. Auguſtinus egregiè obſeruauit, & tanquàm rem vtiliſſimam, & quæ multùm ad intelligentiam Scripturarum conferat, commendat ſerm. 20. de diuerſis cap. 6. & 7. non ſemper eadem ſignificantur certis quibuſdam rebus: ſed quod nunc ad aliquid prauum ſignificandum aſſumitur, vt verè de centauro ex Tyrij ſententia eſt dictum, & de equo intemperantiæ Symbolo ex multis Scripturis probari poteſt, alibi aliud planè deſignat.

Doctrinam perilluſtrem & admodùm latè pertinentem juuat luculento teſtimonio firmare. [Non

Digitized by Google

ſemper (inquit D. Auguſtinus) *Mons* Dominum ſignificat, non ſemper *Lapis* Dominum ſignificat, non ſemper *Leo* Dominum ſignificat, non ſemper bonum, non ſemper malum; ſed pro locis Scripturarum quò pertinent cæteræ circumſtantiæ ipſius lectionis. Quemadmodùm literæ in tot millibus verborum atque ſermonum, ipſæ repetuntur, non augentur; verba infinita ſunt, finitæ tamen ſunt literæ. Verba numerare nemo poteſt, literas quiuis poteſt: vnde multitudo verborum eſt. Cum vna litera varijs in locis ponitur, & pro loco valet, non vnam rem valet. Quæ tam diuerſæ res, quàm Deus & Diabolus? Tamen in capite, *D.* litera eſt, cum dicimus *Deus*; & cum dicimus *Diabolus*. Sicut ergo litera pro loco valet; errat autem & nimis abſurdus eſt, & intra puerile cor; qui cum legerit v.g. *D.* literam in nomine *Dei*, timet illam ponere in nomine *Diaboli*, ne quaſi Deo faciat iniuriam: ſic etiam qui imperitè audit diuinas Scripturas, vt de iſto modò exemplo non recedamus, cum audit v.g. in Allegoria poſitum *Fluuium*, eo loco vbi dictum eſt: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Dictum eſt autem de inundatione Spiritus ſancti, de qua alio loco ait Propheta: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ & torrente voluptatis tuæ potabis eos* Cùm ergo ſic acceperit fluuium in bono, & laudauerit & delectatus fuerit: quando pro loco dicitur ei, quod fluuius ſignificet homines fluentes, & temporalibus deditos, cum tranſeuntium amore tranſeuntes, expaueſcit: quia in alio loco acceperat fluuium in bono ſignificare aliquid, & perturbatur: Ita fit in Scripturis mutus, quomodò in literis mutus efficitur, ſi noluerit transferre ipſas literas ad alia verba, ſed in his ſolis eas tenuerit, in quibus eas primò didicerit.]

Quare tametſi quoad cõpactionem ex duplici ſubſtantia, cerni poſſit rudimentum aliquod ſimilitudinis inter Chriſtum & ſubſtantias illas geminas; itemque inter equum & humanitatem Chriſti, multa ſint affinia; tametſi ſignificatio myſtica qua ſubſtantiæ illæ geminæ apud Poëtas & Mythologos bruteſcentem hominis impietatem; equi verò intemperantiam deſignant, nullatenus in hoc geminæ ſubſtantiæ compoſito, vel in Chriſti humanitate reperitur: ſed tantùm realis ac verus, Dei, ſuperſtite Deitate, tranſitus in hominem, ſiue ἐνανθρώπησις, & inhumanatiò ac coniunctio cum humanitate ſanctiſſima. Ad eam namque realem & ſubſtantialem cum natura extranea coniunctionem, ordinatiſſimus Dei amor adduxit Deum: ſicut inordinatus & peruerſus hominum amor, per merum affectum, nec niſi myſticè, eos adducit ad tranſitum in bruta, ſuperſtite phyſicè humanitate. Nec plura de iure vſurpandi citra notam & labem, equum & equitem ſeſſorem in Symbola Verbi & humanitatis aſſumptæ.

Equus & eques, apta Symbola humanitatis ac Verbi.

365. Addendum verò eſt, congruentiſſimè Spiritum ſanctum Verbi diuini ad nos ſaluandos aduentum, eo Symbolo delineatum voluiſſe. Quod enim pluribus proſecuti ſunt alij, equus & eques, notæ ſunt ſalutis aduentantis: Id quod ex pleriſque Scripturis habetur, quibus ſalus ab equis, tametſi ſæpè ad ſalutem fallacibus, ſperata dicitur. Nec non ex Romana hiſtoria, qua Caſtor & Pollux adiutores & liberatores, in equis apparuiſſe referuntur. Fabulis abſtineamus. In lib. 2. Machab. cap. 3. Angelus ſoſpitator in equo viſus eſt. Et ibid. cap. 10. quinque viri ſubſidiarij, in equis apparuerunt. Hiſtoriæ item Hiſpaniæ, ſublimem in equo S. Iacobum, Catholici exercitus præſidem apparuiſſe, in ſalutis & certæ victoriæ indicium, produnt. Picturam S. Georgij equo inſidentis, & draconem haſta transfigentis, ſicque virginem ſupplicem liberantis, Symbolum eſſe prouinciæ aut ciuitatis cuiuſdam, B. Georgij precibus ac meritis ſalutem conſecutæ, & à diaboli inſectatione ereptæ, Card. Baro. ad Rom. Martyrol. Aprilis 23. pronunciauit. Nec niſi proportionalis ſubeſſe ſenſus poteſt alteri Allegoriæ quam ei picturæ inædificat Villauic. l. 3. de ratione ſtudij Theol. cap. 7. Nam vt tota pictura ſit ſymbolica ipſeque etiam S. Georgius ſit quid ſymbolicum, & confictum ad commodam morum doctrinam, quod Villauicentio tribuit Molanus lib. 3. de imag. cap. 14. & à multis Nouatoribus cum ibidem, tum apud Serarium lib. 2. litaneutico prolatis, eſt traditum, nemo Catholicus auſit vigilans effutire. Sed quod in vſu veterum Chriſtianorum fuiſſe, vt ſymbolicas huiuſmodi notas veræ alicui perſonæ adiungerent in picturis, liquet ex Euſebio lib. 3. vitæ Conſtantini c. item 3. hoc in ea quoque S. Georgij equeſtri pictura vſurpatum eſt, vt ſalus eius meritis vrbi alicui aut prouinciæ collata, eiuſdem in equo ſublimis expreſſione adumbraretur. Tale ergo Symbolum aduentantis ob ſalutem noſtram diuini Verbi, equum cum equite ſeſſore, exhiberi voluiſſe Spiritum ſanctum, non inuериſimilis eſt coniectura.

Vſus doctrinæ.

366. Non alio autem ex fine Verbum Dei ſpecie ſe equitis humanitati noſtræ impoſuit, quàm vt diſcamus nos quoque, fræno circumducere nos ipſos, & iumentum carnis noſtræ benè regere. Hortantur ad id frequenter Patres. Pulchrè Origenes hom. 6. in Iudices, tractans illud: *Potentes populi benedicite Dominum, qui aſcendiſtis ſuper iumenta*, quæ ſint ea iumenta, percunctatus, reſpondet: [Corpus hoc meum, iumentum eſt: ad adiumentum enim animæ, & ad miniſterium datum eſt, ego autem ſum (id eſt interior homo,) qui aſcendi ſuper iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicam Dominum: Si ergo verè aſcendiſti ſupra corpus, & ſuperior effectus es corporalibus deſiderijs, & motus corporis tui freno mentis, & interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur quia aſcendiſti ſuper iumentum hoc, cui dicitur vt benedicat Dominum. Quid autem eſt quod ſequitur? *Super vehicula.* (inquit,) *ſedentes & ſuper aſinas refulgentes.* Quid tibi videntur eſſe *aſinæ refulgentes?* Dicit enim Scriptura quia oporteat benedicere Dominum, eos qui ſedent ſuper vehicula, & ſuper aſinas refulgentes. Mihi velut in locis ita difficilibus tale aliquid videtur: cùm iumentum hoc, id eſt corpus meum ſub iugo venerit Verbi Dei, tunc vehiculum corporis mei reſplendere incipiet; & aſina hæc, id eſt, caro mea, tunc refulgere dicitur, cùm caſtitatis ac pudicitiæ fuerit ſplendore decorata. Et ita rectè dicitur, anima ſedens ſuper aſinam reſplendentem, Dominum benedicere, & in medio lætantium laudare eum.]

Idem habet S. Baſilius in conſtit. Monaſt. cap. 2. *Ad finem.* [Vt luculenta (inquit) quædam res & per ſe bona equus eſt, & quo is natura ferocior eſt ac vehementior, eo præſtantior haberi ſolet: ſeſſore tamen perito eget, moderatoreque, nempè, qui ipſe rationis ſit expers. Enimverò in eum vbi moderator aſcenderit, ille quidem conabitur vti ingenio ſuo: Hic ſi naturales rector iumenti motus rectè ac ratione inſidens gubernet, prætet quàm quòd ipſo vtiliter vſus eſt, etiam ad finem quem ſibi propoſuit, peruenit; nempè, qui & ipſe incolumis ſeruatus ſit, & iumentum ad vſum, ſibi commodiſſimum eſſe intellexerit. Contra verò, vbi pullum qui in frenando præeſt, vitioſè inſtituerit, & pullus ſæpè numero ab recta via aberret, & per confragoſa ruens, ſe & ſeſſorem ipſum plerumque in eandem ruinam dat, & vtriuſque caſus non aliunde quàm ex rectoris ignauia proficiſcitur. Similem etiam in animo quoque & corpore eſſe exiſtimare rationem debes. Neque enim temerè tributi corpori appetitus ſunt,

Digitized by Google

ſunt,ſed vt ad res aliquas prorſus vtiles eſſent,& commodi. Ipſum autem rationis eſt expers; nimirùm,ob eam cauſam, vt rationis præſtantia maiorem animus dignitatem obtineret. Si enim naturales ipſe corporis rectè temperet motus,præter id quod incolumè illud conſeruat, hoc etiam accedit, quod ipſe perpetuò à periculis permanet liber. Si verò neglecta ratione ſe ſomno dediderit,& moderandi habenas ignauæ remiſerit, & ipſum corpus veluti quod ratione moderatrice deſtitutum ſit, ab recta egreditur via,& animam ſecum vnà in eandem perniciem trahit: non quidem ob eam cauſam, quod ſuapte natura ipſum ſit vitioſum,ſed quod illa negligens ſit.]

Denique S. Auguſtinus lib. de Cantico nouo cap.3. Habes viam, (inquit) ambula ſolicitus. Tantùm doma iumentum tuum, carnem tuam,ipſi enim inſidet anima tua. Quomodò ſi in hac via mortali iumento inſideres,quod te geſtiendo vellet præcipitare,nónne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quæd fræno non poſſes? Caro noſtra, iumentum noſtrum eſt, iter agimus in Ieruſalem. Plerumque nos rapit caro,& de via conatur excludere. Tale ergo iumentum cohibeamus ieiunijs. Vide illum gubernatorem eundemque viatorem Apoſtolum Paulum; vide illum,iumentum ſuum domantem: *In fame*, (inquit,) *& ſiti, in ieiunijs ſæpè caſtigo corpus meum,& in ſeruitutem redigo.* Ita ergo & tu qui ambulare deſideras, doma carnem tuam,& ambula.] Ita planè faciendum nobis, vt ſcopo quem Verbum Dei habuit propoſitum,cùm carni ſuæ vt iumento inſedit, reſpondeamus,ipſumque Verbum humanitati inequitans, imitatione exprimamus.

CAPVT X.

Verbum Negotians.

367. MVltiplicem Verbi Diuini negotiationem, in Scripturis,& Patribus diſtinctam video. Alteram Verbi cum humanitate, quod eſt illud admirabile commercium, quo Creator generis humani animatum corpus ſumens,de Virgine naſci dignatus eſt, & procedens homo ſine ſemine (humanitatem accipiens de noſtro,) vice versà largitus eſt nobis ſuam Deitatem. Ab hac negotiatione ad aliam deuentum eſt,qua Verbum iam humanatum ſiue incarnatum, cum Patre ſalutem noſtram negotiatum eſt, exhibito iuſto pretio redemptionis noſtræ: ac proinde coëmpto à Patre, pretio magno, humano genere. Poteſt addi tertia negotiatio, qua Verbum Dei in ſua humanitate, ſeu Chriſtus,nobiſcum negotiatur, emens à nobis quæ ipſe nobis dederit,& pretioſa fecerit. Nunc quia myſterij incarnationis ſubſtantiam ſymbolicè in Scripturis expreſſam,veſtigamus, de prima præſertim negotiatione Verbi, erit agendum.Quia tamen prima ordinatur ad poſteriores, eas quoque attingemus.

Verbi aduentus,Negotiatio nobiſcum.

Miſeram negotiationem protoplaſtorum qua omnes per nunquam ſatis deploratam amentiam, commutauimus felicitatem trgibus calamitatibus, exhibet S.Dionyſ. c.3. Eccleſ. Hier. p.3. commutationem verò contrariam à Chriſto mercatore optimo factam his verbis ſubiungit. [At verò Diuinæ bonitatis immenſa humanitas, Prouidentiam,curamque noſtri, quæ per ſe curat omnia, pro ſua in nos benignitate non abiecit, ſed noſtrorum omnium verè facta particeps ſine peccato, ac cum humilitate noſtra, vna facta & coniuncta, cum ſuorum nec confuſo nec imminuto vlla ex parte ſtatu, & ſecum coniunctionem, ac ſocietatem nobis, vt eiuſdem generis deinceps conceſſit, & participes,ſociòſque declarauit bonorum ſuorum,cum & multitudinis quæ defecit, (vt Scriptura tradit) imperium quod in nos haberet,diſſoluiſſet; non pro poteſtate,quòd longè multumque ſuperaret; ſed vt myſticè tradit Scriptura, in iudicio a que iuſtitia, & noſtra in contrarium benignè mutauiſſet.] Suſpicit hanc permutationem pereleganter Iuſtinus epiſto. ad Diognetum *ſub finem*, & iuſtum pro iniuſtis, immortalem pro mortalibus datum,demiratus,ſubdit: [O dulcem permutationem! ô imperueſtigabile artificium! ô beneficia expectationem omnem ſuperantia. Vt iniquitas quidem multorum,in iuſto vno abſcondatur, iuſtitia autem vnius faciat vt multi iniuſti pro iuſtis habeantur.] Proclus item, concinnè ſerm. de Natiu. Dom. hom.8. [Admiranda quædam (inquit) commutatio hic interuenit. Dato namque Spiritu accepit carnem, idem cum Virgine,& ex Virgine.]

368. Gaudet mercimonij & negotiationis comparatione, Verbi ad nos aduentum adumbrare S.Auguſtinus; ideoque in ea comparatione frequens eſt. Pulchrè ſerm.34. ex 40. nouis. [Mortuus eſt Deus,vt compenſatio fieret cœleſtis cuiuſdam mercimonij, ne mortem videret homo. Deus enim Chriſtus. Sed non ibi mortuus vbi Deus. Idem enim Deus, idem homo. Vnus enim Chriſtus Deus & homo Homo aſſumptus eſt,vt in melius mutaremur, non Deum ad deteriora detorſit. Aſſumpſit enim quod non erat, non amiſit quod erat.Cùm ergo Deus eſſet & homo, volens nos viuere de ſuo,mortuus eſt de noſtro. Vnde enim ipſe moreretur non habebat:ſed nec nos vnde viueremus. Quid enim ille erat, qui non habebat vnde moreretur? *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quare de Deo vnde moriatur,non inuenies. Nos autem morimur, qui ſumus caro. Peccati carnem portans homo.Peccatum quære vnde viuat: non habet, Nec ille ergo potuit habere mortem de ſuo; nec nos vitam de noſtro; ſed nos vitam de ipſius, mortem de noſtro. Qualia commercia; quid dedit, & quid accepit? Mercantes homines veniunt ad commercia,ad res mutandas. Nam antiqua commercia, rerum mutatio fuit. Dabat homo quod habebat, & accipiebat quod non habebat, v.g. habebat triticum, ſed hordeum non habebat; alter hordeum habebat, & triticum non habebat. Dabat ille triticum quod habebat, accipiebat hordeum quod non habebat. Quanti erat,vt maior copia vilem ſpeciem compenſaret! Ecce ergo alius dat hordeum vt accipiat triticum. Poſtremum alius dat plumbum, vt accipiat argentum; alius dat lanam vt accipiat veſtem. Et quis enumerat omnia? Tamen nemo dat vitam,vt accipiat mortem. Non ergo vox medici pendentis in ligno, inanis fuit. Vt enim moreretur pro nobis, quia Verbum mori non poterat, *Verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis.*]

369. Non potuit elegantiùs & expreſſiùs commercium à Verbo nobiſcum per incarnationem initum, proponere. Sed quod de ſuſcepta morte & ærumnis noſtris præmittit, vt cohæreat cum extrema clauſula relata, recidatque in commutationem qua Verbum caro factum eſt, dans Deitatem,& accipiens humanitatem,nō eſt accipiendum de perpeſſionibus & actionibus Chriſti iam producti: ſed de debito ad eas,conſequenter ad aſſumptionem humanitatis. Quia enim Verbum humanam carnem paſſibilem & mortalem aſſumpſit,conſequens fuit,vt pateretur & moreretur. Ideoque quod ait S.Auguſtinus, celeſtem negotiatorem accepiſſe mortem,& dediſſe vitam; de morte radicaliter & cauſaliter accepta ratione humanitatis mortalis intelligendum eſt,non autem de formali admiſſione mortis,quæ ad ſecūdam negotiationem propoſitam pertineret,non ad hanc primam, qua præcisè myſterij huius ſubſtantia,& Verbi nobiſcum coniunctio exprimitur. Eodemque ſenſu accipiendus eſt D. Auguſtinus,quoties de Verbi nobiſcum mercimonijs & ne-

Digitized by Google

& negotiatione diſſerit: vt Conc. de miraculo quinque panum, cuius fragmentum reliquum eſt apud Bedam ad Hebr. 2. (eſt numero ſeptimum inter fragmẽta tomi 10.) [Deſideremus, (inquit) vitam Chriſti, quia tenemus pignus mortem Chriſti. Quomodò nobis nõ dabit bona ſua, qui paſſus eſt mala noſtra? In terris iſtis, in hoc ſæculo maligno, quid abundat niſi naſci, laborare, & mori? Hæc ſunt mercimonia regionis noſtræ; ad tales merces mercator ille deſcendit. Et quoniam omnis mercator dat & accipit; dat quod habet, & accipit quod non habet; etiam Chriſtus in iſta mercatura dedit & accepit. Sed quid accepit? Quod hic abũdat; naſci, & laborare, & mori. Et quid dedit? Renaſci, reſurgere, & in æternum regnare.]

Pulcerrimè verò Conc. 1. in Pſal. 30. *ſub initium*, ex ea commutatione quaſi reali, docet conſecutam eſſe verbalem. Id eſt ex eo quòd Verbum aſſumpſerit humanitatem noſtram cum appendicibus & iuribus ſuis, conſecutum eſſe ait, vt locutiones noſtras, ſuas faceret; conceſſo viciſſim nobis, vt verba ipſius poſſemus noſtra facere. Pſalmi titulus quem Auguſtinus ibi exponit, ſic habet: *In finem Pſalmus ipſi Dauid extaſis.* Eam extaſim, in poſteriore è duobus quos adhibet ſenſibus, interpretatus pauorem, hancque in Chriſto agnoſcens ſub limine paſſionis, cauſam reddens cur Chriſtus pauere & verbis pauorem ſuum conteſtari voluerit moriturus, difficultate aliquandiu agitata, addit; [Verùmtamen quia dignatus eſt aſſumere formam ſerui, & in ea nos veſtire ſe, qui non eſt dedignatus aſſumere nos in ſe, non eſt dedignatus transfigurare nos in ſe, & loqui verbis noſtris, vt & nos loqueremur verbis ipſius. Hæc enim mira commutatio facta eſt, & diuina ſunt peracta commercia, mutatio rerum celebrata in hoc mundo à negotiatore cœleſti. Venit accipere contumelias, dare honores: venit haurire dolorem, dare ſalutem: venit ſubire mortem, dare vitam. Moriturus ergo ex eo quòd noſtrum habebat, non in ſe, ſed in nobis pauebat, quia ex hoc dixit triſtem eſſe animam ſuam vſque ad mortem, & vtique nos ipſi omnes cum illo. Nam ſine illo nos nihil, in illo autem, ipſe Chriſtus & nos. Quare? quia totus Chriſtus caput & corpus. Caput ille Saluator corporis, qui iam aſcendit in cœlum; corpus autem Eccleſia, quæ laborat in terra.]

Expreſſit eum S. Auguſtini locum, Leo Papa ſerm. 3. de Paſſ. c. 4. ſic ſcribens. [Sciens Ieſus adeſſe iam tempus glorioſæ paſſionis implendæ: *Triſtis eſt*, (inquit,) *anima mea vſque ad mortem.* Et iterum: *Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* Quibus verbis quandam formidinem profitentibus, noſtræ infirmitatis affectus participando curabat, & pœnalis experientiæ metum ſubeundo pellebat. In nobis ergo Dominus noſtro pauore trepidabat, vt ſuſceptionem noſtræ infirmitatis indueret, & noſtram conſtantiam ſuæ virtutis ſoliditate veſtiret. Venerat enim in hunc mundum diues atque miſericors negotiator cæli, & commutatione mirabili inierat commercium ſalutare, noſtra accipiens, & ſua tribuens; pro contumelijs honorem, pro doloribus ſalutem, pro morte dans vitam, & cui ad exterminationem perſequẽtium poterant pluſquàm duodecim millia Angelicarum ſeruire legionũ, malebat noſtram recipere formidinem, quàm ſuam exercere poteſtatem.]

Eadem ac Commercium Verbi in regionem longinquam profecti.

370. Negotiatoris ergo formam, nobis ſua tradentis, noſtraque accipientis, expreſſit Verbum. Eaque ex cauſa profectum eſt in regionem longinquam, vt meditatur Petrus Damiani ſerm. de S Nicolao poſteà referendus. Adaptat enim ad Verbum Dei, negotiatoris munus capeſſentis, Parabolam Euangelicam de homine nobili profecto in regionem longinquam: ſuis itidem mandante, vt dum reuenit, negotientur. Abit autem in regionem longinquam pro more negotiatorum, qui quæ domi non ſuppetunt, alibi accipiunt & transuehunt. Ea namque ex cauſa, quod ſapienter pro more notauit Theodoretus ſerm. 2. de Prouid. *ſub finem*, & S. Ambroſius 3. Hexam. c. 5. conſpicua aquæ & terræ intermixtio prouiſa diuinitùs eſt, vt locus eſſet negotiationi, & tranſuectioni eorum quæ alicubi abundant, aliò vbi deficiunt. Nam vnius nauis oneribus, vix multa iumentorum millia ſatis eſſent. Vnde ſequuntur ingentia illa ad humanam vitam cõmoda, quæ ex varijs DD. repræſentauimus in ſcalis à viſibili creatura ad Deum gradu 5. Quia ergo deerat in cœlo mortalitas & paſſibilitas, earumq; appendices quæ in terris abundabant; & vice verſa deerant in terris gratia & gloria quibus cœlum affluebat; venit Verbum ad nos in regionem planè longinquam. Venit inquam, non greſſibus & deſcenſu locali, ſed benigna condeſcenſione; vniumque naturæ noſtræ, cœleſtia bona illi communicauit, accipiens viciſſim ab ea abiectionem & paupertatem: quod mercis genus in terris copioſum erat, ſed neſciebat homo pretium eius, donec cæleſtis mercator æſtimatione ſua teſtatum fecit, quanti reuera eſſet facienda, & quanti valeret. Cogitatio eſt S. Bernardi ſanè pia ſerm. 1. de vigilia Natiu. [Erat enim (inquit de Chriſto humillimè naſcente,) qui fortè ei ſublimia quærenda arbitraretur eſſe palatia, vbi cum gloria Rex gloriæ ſuſciperetur. Sed non propter hoc a regalibus illis ſedibus venit. In ſiniſtra eius diuitiæ & gloria, in dextera longiturnitas vitæ. Horum omnium æterna in cælis affluentia ſuppetebat, ſed paupertas non inueniebatur in eis. Porrò in terris, abundabat & ſuperabundabat hæc ſpecies, & neſciebat homo pretium eius. Hanc itaque Dei Filius concupiſcens, deſcendit, vt eam eligat ſibi, & nobis quoque ſua æſtimatione faciat precioſam.] Hoc de illa maximè paupertate valet, ſecundùm quam Chriſtus pauperrimam ſubſtantiam aſſumens, ab Apoſtolo dicitur egenus factus, vt plenè proſequar l. 5. Sic Verbum diuinum negotiari voluit. Nec defuit in huiuſmodi negotiatione interuentus proxenetarum; ſanctorum inquam Angelorum & hominum, qui in huius operis expeditionem intenti erant ab orbis initio. Vt propterea ſcitè Chryſoſtomus ſerm. 3. de Annunc. incarnationem vocet, *Negotium omnium ſæculorum.* Quod Deiparæ ob Chriſtum tribuit Bern. ſerm. 2. de Pentecoſte. Tamen mercator & negotiator, alius non fuit quàm Verbum.

Alia Chriſti pro nobis Negotiatio cum Patre.

371. Hac nobiſcum negotiatione tranſacta, id eſt facta Verbi diuini ad noſtram humanitatem vnione, aliam in ſua humanitate Verbum diuinum cum æterno Patre inijt negotiationem, emens videlicet nos pretio magno. Bonum mercatorem Chriſtum, nos ementem exhibito patri in pretium ſanguine ſuo, proponit S. Aug. fragmento ſermonis de miraculo panum, adducendus cum de titulo Redemptoris. Nunc idem illuſtro ex Petro Damiani ſerm. de S. Nicolao, vbi tractans illud: *Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam, & ait ſeruis ſuis, negotiamini dum venio.* Sic diſſerit. [Securè negotiabor præcipiente Domino meo, nec timebo Pſalmiſtam dicentem: *Quia non cognoui negotiationem, introibo in potentias Domini.* Non enim parum mihi fiduciæ robur præſtat, quod ille ſummus imperator, factus eſt negociator meus, & negocium meum ſine otio egit, quamdiu fuit in terris, & precioſarum mercium ſarcinulas portans ad Patrem, ipſi vultui Dei, & quid emit, & quid redemit, & vnde redemerit, oſtendit.] Legitur etiam hic ſermo apud S. Bernardum, apud quem item alius habetur ſermo de quinque negotiationibus inſcriptus, quo ijs reciſis quæ ad S. Nicolaum pertinent, hæc Verbi pro nobis negotiatio cum Patre, egregiè deſcribitur; Ex parte quidẽ alijs verbis, quàm

in

Digitized by Google

in ſermone prædicto de S.Nicolao: plerumque tamen iiſdem, & ſenſibus planè ſimilibus. Particulam huc maximè facientem, iuuat adſcribere. [Verbum Patris, vnigenitus Dei, Sol iuſtitiæ, ſummus ille negotiator, de vltimis cælorum finibus, noſtræ redemptionis pretium apportauit. Fidelis iſta negotiatio, & omni acceptione digniſſima, in qua Rex filius Regis, efficitur negotiator. Aurum pro plumbo tribuitur, pro peccatore donatus eſt iuſtus. O quàm indebita miſeratio, quàm gratuita & ſic probata dilectio, quàm inopinata dignatio, quàm ſtupenda dulcedo, quàm inuicta manſuetudo, quàm vilis negotiatio, vbi filius Dei pro ſeruo traditur, pro creatura Creator occiditur, pro mãcipio Dominus condemnatur. Tua ſunt hæc Chriſte opera, qui de lumine cæli ad tenebras inferni; à dextera Maieſtatis, ad miſeriam humanitatis; à gloria Patris ad mortem Crucis deſcendiſti; infernum illuſtrando, hominem redimendo, ſuperando mortem, & mortis auctorem. Vnus es, & ſecundum nõ habes: quem ad nos redimẽdum propria benignitas inuitauit, miſericordia traxit, veritas qua te venturum promiſeras, compulit, puritas vteri Virginalis ſuſcepit, ſalua virginitatis integritate potẽtia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patientia armauit, caritas verbis & miraculis manifeſtauit. Abſint procul negotiatores terræ Theman, recedant filij Agar, qui exquiſierunt prudentiam: elongentur à me Gigantes à ſeculo nominati, qui ab initio fuerunt, ſtatura magna, ſcientes bellum. Non hos elegit Dominus, neque viam diſciplinæ inuenerunt, propterea perierunt, ſed dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſraël dilecto ſuo. Abſcondiſti enim hæc Domine à ſapientibus & prudentibus, gigantibus, & nominatis, qui magni facti ſunt, videlicet in oculis ſuis, & reuelaſti ea paruulis & humilibus tuis. Libenter amplector negotiationem tuam, quia negotium meum eſt. Hæc mercimonia, cum ſumma ſuauitate ruminat anima mea.]

372. Pulcherrimè item in hanc rem S.Ephrem ſerm. de margarita pretioſa, quam homo negotiator diuenditis ſuis omnibus comparauit. [Intelligo (inquit) rerum omnium opificem, agricolam eſſe: & intelligo non ab eo agros hos terræ, ſed naturæ campos coli, quos ſerat & demetat, non tamẽ vindemiat, & ex magno torculari vectigal exigit, prius dat naturæ humanæ mutuũ filium: & fœnus exigit vniuerſam animæ libertatem. Et propter debitum, terreſtria paſcua ſibi vindicat: & breui commercio Dominus omnium efficitur, non ſolùm vt Creator, verùm etiam vt Redemptor. Et non modò vt Deus, ſed etiam vt qui ſudoribus emit, tradit margaritam; ne & ipſum naturæ obolum deperdat. Elocat filium, vt & ſeruum ſubmittat. O immenſam, & periculorum contemnentem liberalitatem. Conchæ enim committit margaritam: & pro obolo, lapidem precioſum violari ſinit. Cernis mercatorẽ? conſideras eum, qui omnia vendit vt margaritam emat? cognoſcis diuitem: quomodò cuncta vendat, vt agrum & in eo inuentum theſaurum comparet? Hic enim cœleſtis eſt Pater, qui per Filium ſuum omnia emit humanæ cõditionis frugifera: cunctas autem poſſeſſiones ſuas terrenas vendidit, vt iugerum quod ipſe condiderat, & Adæ tradiderat, compararet: at hic eam, vanarum rerum cupiditate, vendidit. Emit verò agrum non propter terræ vſum; ſed ob theſaurum in ea reconditum. Quis igitur eſt iſte ager? corpus humanum. Et quis theſaurus? anima quæ in eo eſt. Siquidem propter animã, quam ad imaginem & ſimilitudinem ſuam ipſe fecit, vendidit omnia, & ad comparandam poſſeſſionem, miſit Filium. Nõ igitur Diuinitati vendidiſſet tyrannus; niſi illa tuliſſet, & obiecisset humanitatem. Nouerat enim potentiam, ac timebat venditionem: ſed homini vendebat ſciens eius infirmitatem, cognoſcenſque ſe quando vellet, rurſus per vim auferre poſſe eius poſſeſſionem atque theſaurum. Mittit ergo ſuum Filium ad tyrannum, dicitque ad ipſum: Trade illi poſſeſſiones reliquas, de quibus nõ eſt controuerſia quia meæ ſunt. Solus autem homo volũtate libera dominium meum facit ambiguum: per confeſſionem tamen & negationem theſaurum habet abſque labore, verùm quia ad gloriam meam pertinet, vt non perdam quod mihi ipſi ad obſequium meum ac miniſterium procreaui; da ipſi iumenta, & cuncta rationis expertia: ſolum autem hominem redde liberum. Præbet igitur ei porcos in regione Geraſenorum: emitque agrum cum theſauro, ac hominem ex dæmonis poteſtate redemit. Porci, aſini, tauri, atque leones nullam præbent gloriam poſſidenti: homo autem magnam tribuit: quia eius venatio non eſt ex cibis corruptibilibus, verùm ex cœleſtibus theſauris, virtutibus inquam. Hic theſaurus eſt, & hic ager, cuius quidem mercator eſt Pater, at interpres, & Mediator Chriſtus. Acceſſit vt hoſpes, & coëmit tanquam mercator: auctoritatemque exercuit velut Dominus: quoniam ipſe & Pater, vnum ſunt in Deitate. Auctoritatem & poteſtatem exhibuit in natura, & ratione aſſumptionis: porrò Mediatoris functus eſt munere in actione, atque in iis quæ egit ac pertulit, & emit; potentia autem ſuperans, accepit agrum: & cum eum tyrannus non cognoſceret, etiam theſaurum diuendidit.]

Noſtra cum Deo, in huius vitæ nundinis, proxeneta Chriſto, negotiatio. Vſus doctrinæ.

373. Inijcitur planè hinc nobis, magna ſimiliter cum Deo negotiandi neceſſitas. Vidimus enim quàm negotioſum in humanitate ſua factum ſit pro nobis Verbum. [Tu ergo, (inquit ſiue Bernardus ſiue Damiani, ſermone illo de S.Nicolao,) illo negotioſo otioſus eſſe diſponis? illo laborante, quieſcere? Ipſe venit negotiari in regionẽ longinquam, & tu ad regiones proximas ambulare contemnis? Aggredere & ingredere regionem diſſimilitudinis, vedelicet mundum iſtum, & vide quàm frequentes ibi nundinæ.]

Monſtrat varios mundi ſtatus, ſecularem & religioſum, loca eſſe nundinarum: itemque Purgatorium, Infernum, & Paradiſum, regiones eſſe longinquas in quas nobis cogitatione migrandum ſit, vt merces Inde nobis commodas, amorem inquam virtutis, & peccati odium, exportemus. Quæ omnia diffuſiùs in illo alio ſermone de quinque negotiationibus habentur expreſſa, ſuntque potentiſſima incentiua ad nauiter operandum dum tempus habemus. Id quod etiam intellexerunt Ethnici apud Stobæum, qui iſta nundinarũ vitæ huius & negotiationis per eam noſtræ, comparatione, ſtimulant mortales vt ſint boni mercatores. Idẽ potentiùs præſtant Patres, nõ modò agentes de ordine mercatorũ ſpiritualiũ quẽ deſcribit S.Paulinus epiſt.5. qui beato (vt ait,) mercimonij genere prætereuntem mundi figurã deſpiciũt, & omnia pro Chriſto effundũt; aut aliorũ quos exhibet S.Bernard. in ſentẽtijs moralibus; eorum videlicet qui ſua pauperibus ex parte erogant, & de iniquo mammona faciũt amicos: ſed etiam agentes cum omni planè hominum gradu ac ordine.

Videtis differentem egregiè in hanc rem S.Macariũ hom.24.*initio*, & Chromatium Cõcione habita in nundinis (habetur ante Chromatij commentarios in c.5. Matthæi) vbi ſic *in fine*. [Hic tamen mercatus; hæc nundina ſpiritualis. Demus (benedicti) quæ habemus; offeramus ſpiritus paupertatem, vt accipiamus ſecũdum promiſſionem, regni cœleſtis vbertatem: Offeramus manſuetudinem; vt terram poſſideamus, & Paradiſum: defleamus peccata & noſtra & aliena, vt conſolationẽ de Domini bonitate mereamur. Eſuriamus & ſitiamus iuſtitiam, vt copioſiùs ſaginemur: demus miſericordiam, vt veram miſericordiam conſequamur: viuamus pacifici, vt filij Dei vocemur: mundum cor, & caſtum corpus offeramus, vt lucido ſenſu Deum videre poſſimus;

Digitized by Google

mus: Perſecutiones propter iuſtitiam minimè timeamus; vt cœleſtis regni efficiamur hæredes: Opprobria, cruciatus, mortem denique ſi eueniat propter Dei veritatem, gaudentes amplectamur & læti, vt merces nobis cum Prophetis & Apoſtolis copioſa præſtetur in cœlo. Vt autem Verbi finis, cum præfatione concordet: ſi eſt gaudium mercatoribus propter lucra præſentia, & caduca, magis gaudeamus omnes pariter & lætemur, quia tales Domini hodiè inuenimus margaritas, quibus nulla poſſint bona ſæculi comparari.]

374. Ad eandem mentem pulchrè S. Chryſoſtomus hom. 5. de Pœnit. [Nundinæ nobis profectò mirabiles ſunt, (inquit) harum nulla eſt alia profeſſio, & negotiatori nulla alia intentio, quàm paruo quidem emere, magno vendere: nam ea cuiuſque negotiantis induſtria. Num negotiationis alia ratio eſt, quàm quod minori empta, maiori pretio vendat, atque duplicatam ſibi ſummam inueniat? Tales igitur nobis Deus nundinas propoſuit: modico iuſtitias eme, quo multo vendas in ſæculo futuro. Hic modico iuſtitia emitur, pro panis fragmento, vili pro veſtimento, pro calice aquæ frigidæ. *Amen dico vobis* (inquit ſpiritualis mercaturæ Doctor) *non perdet mercedem ſuam.* Calix frigidæ aquæ, dignus eſt mercede: data veſtimenta, datæ pecuniæ per beneficium, putas nō ſortientur mercedē magis, & multò maiorem? Quare ergo calicem aquæ frigidæ in medio duxit? ſine impenſa eleemoſynam dixit: nam ſi frigida aqua, neque ligna conſumis: vbi verò ſine impenſa datum tanto beneficio rependitur, vbi veſtimentorum ſumptuoſitas, pecuniarum affluentia, aliorumque bonorum collatio, à iuſto iudice quanta mercede remunerabitur? Quamdiu itaque virtutes aſſunt, quæ paruo venundantur, ab eo qui magna donat, accipiamus, rapiamus, *Sitientes enim* (inquit,) *venite ad aquas. Et qui non habetis argentum, venite & emite.* Quamdiu nundinæ ipſæ perdurant, demus eleemoſynam, ſalutem emamus.] Addit egregiè, eleemoſynam facere, eſſe fœnerari Domino. Idem optimè ibidem hom. 9. *ſub medium.* Quadrageſimam, vt mercatus ſpiritualis & nundinarum noſtrarum tempus, exhibet egregiè Theodor. Studita ſerm. 4. catech.

Sed illa huius loci maximè propria eſt negotiatio, quam S. Ephrem tract. de margarita pretioſa *ſub finem,* iniri à nobis cum Deo per Chriſtum docet, exhibens Deum ſocietatis contractu nobiſcum inito, commercia nobiſcum exercentem. Sic habet præter cætera. [Etiam tibi fœneratorem oſtendam Deum, ô Hæretice: & quomodò in Virgine excoluerit margaritam, & commonſtrabo tibi prætereà, quo pacto agricola Deitatem præbuerit naturæ. Voloque oſtendere mercatorem, quomodò ſocium mercaturæ Deum nactus, diues vno extiterit obolo: ita vt & debitum perſolueret, & ex reſiduis agrum coëmeret, ipſumque cœlum ac Dei regnum in hæreditatem ſtabilem ſibi tribui promeruerit. Accepit natura mendica Diuinitatem, & decertauit aduerſus tyrannum. Communicauit cum Patre, & tabificum peccatum emptione ſua eraſit atque expunxit, anathematizans illud per gratiam. Illud enim affectibus ac paſſionibus hominem titillabat: hæc autem Dei munere, & ope, illud exterminabat. Illud voluptatis illecebris pelliciebat: hæc autem caſtitate ac pudicitia ſimiliter extrudebat.] De ſtupiditate mortalium qui lucello adeò inhiantes, tam lucroſum cum Deo commercium non vſurpant, inſigniter Guerricus ſerm. 2. de reſurr. Dom. Mihi iam nimius videor in hoc negotio.

CAPVT XI.

Verbum hamatum.

375. MIrabile omninò Diuinæ ſapientiæ in Chriſti compoſitione artificium, hic titulus continet. Ex eo enim ritè expoſitò, deprehendetur quanta ſolertia, quamq; diuina machinatione, draco magnus, vt eſt apud S. Leonem ſerm. 18. de Paſſ. Dom. [Dum irruit, ruit; dum capit, captus eſt; dum perſequitur mortalem, incidit in Saluatorem.] Quia ergo diuinum Verbum ad formam piſcationis, cetum, & draconem ſiue Leuiathan, à quo homines veluti puſilli piſces vorabantur abſque vllo termino, obducto eſca mortalitatis ſuæ hamo, transfixit, & morte mulctauit; de ea primùm eſca, tum de hamo, linea, aliiſque ad piſcationem hanc neceſſariis, diſſeremus.

In piſcatione per Incarnationem, eſca, vermis humanitatis.

Eſcam captandis piſcibus multiplicem apponi, neminem latet; ſed expeditiſſima & paratu facillima eſt, vermis. At Chriſti humanitatem fuiſſe vermem, ipſumque Chriſtum ob humanam naturam vermem denominatū, luculenta Patrum & Scripturarum teſtimonia confirmant. Ad tria capita Scripturas illas & teſtimonia reuocat Balduinus, adductus in Allegoriis Vet. Teſtam. ad cap. 16. Exodi. Vel enim Chriſtus, vermis dicitur propter veritatem humanitatis; vt cum typicè Dauid dicitur: *Tenerrimus ligni vermiculus.* Et cum apud Iſaiam dicitur: *Noli timere vermis Iacob.* Vel ſecundò vermis dicitur, propter vilitatem & abiectionem; iuxta illud Pſal. 21. *Ego ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis.* Vel denique tertiò dicitur Chriſtus vermis, ob mordacem ſeueritatem. Qua etiam ex cauſa dicitur *tinea*, vt apud Oſeā: *Ego quaſi tinea Ephraim, & quaſi putredo domui Iacob.* Sic Balduinus, cuius obſeruatio confirmanda eſt, monſtrando omnia quæ protulit, in Chriſtum ratione aſſumptæ humanitatis cadere, & quoad eam Chriſtum cum verme conferri vſu familiari Scripturis, quæ vt notauit Greg. Naz. orat. 39. ſathanam cum magnis ſemper & grandibus, ceto, monte, Behemoth componentes; Chriſtum cum puſillis & minutis cōferunt, ſtillicidio, grano ſinapis, agro, ſed nominatim verme. Erit verò quod hinc ſuſpiciamus abyſſum humiliationis & depreſſionis à Verbo ſuſceptæ noſtri cauſa. Quid enim eſt verme abiectius?

Chriſtus homo, Vermis 1. ob originem abſque ſeminibus.

376. Vermem ergo dici Chriſtum quoad humanitatem aſſumptam, propter humanitatis veritatem, vt Balduinus affirmabat, origo vermis oſtendit, quæ par omninò eſt origini Chriſti ex matre. Cùm enim vulgò homines ex commixtione ſexuum procreentur, vermis è contrario abſque ſemine producitur, & corporibus ex ipſiſmet corporibus innaſcitur. Notauit hanc Chriſti & vermis affinitatem Orig. hom. 14. in Lucam, vbi differens de ſingulari modo quo Chriſtus conceptus ac editus eſt, (tametſi in eo duriùs loquitur, quod iuxta phraſim quorumdam Patrum infra molliendam; Vuluam Deiparæ, non ante partum, ſed in ſolo partu reſeratam affirmat.) Addit tamen optimè in rem noſtram. [Audeo quid loqui, quod & in eo quod ſcriptum eſt, *Spiritus Dei veniet ſuper te, & Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi,* principium ſeminis, & cōceptus fuerit, & ſine vuluæ reſeratione nouus in vtero fœtus adoleuerit. Vnde & Saluator loquitur: *Ego ſum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis.* Videbat in matris vtero immunditiam corporum, viſceribus eius hinc inde vallatus, terrenæ fœcis patiebatur anguſtias: vnde & aſſimilat ſe vermi, & dicit: *Ego ſum vermis & non homo.* Ex mare quippe & fœmina homo naſci ſolet: Ego verò non ex maſculo & fœmina ſecūdum ritum humanum, atque naturam, ſed in exemplum vermis natus ſum, cuius nō eſt aliunde ſemen, ſed in ipſis & ex ipſis in quibus coaleſcit corporibus origo eſt.]

Ratum

Digitized by Google

Ratũ id habent Patrum plerique; S.Maximus ſerm. In Pſal.21. ſic habet. [Illum inſpiciamus verſiculum in quo ait: *Ego autem ſum vermis & non homo.* Cur totius Dominus creaturæ, vermiculo ſe voluerit comparari, poſſimus hoc quidem humilitati primiùs aſſignare, quæ Sanctorum virtus eſt maxima: ſicut ſanctus Moſes, ante Deum animal ſe irrationabile profitetur; Dauid pulicem ſe ſæpè commemorat. Sed magis illud accipiendũ puto, quoniam vermis nulla extrinſecùs admixtione alieni corporis, ſed de ſola & pura terra procreatur, ideò illum comparatum Domino, quoniam & *ipſe* Saluator, de ſola & pura Maria generatur.]

Anaſtaſius Sinaita initio lib.5. in Hexaëm. idipſum tradit; & ex hoc exemplo infert, præſtantes quaſcunque creaturas, Chriſti imaginẽ præferre. [Si enim quæ eſt omnium Dei creaturarum miſerrima & viliſſima, vermis inquã, qui ſemine natus eſt ex pinguedine terræ, iam olim præfigurauit & deſcripſit vterum glorioſiſſimæ Deiparæ, vt teſtatur Dauid, dicens ex perſona Chriſti: *Ego ſum vermis & non homo.* Hoc eſt ſine ſemine generatus ſicut vermis, & non more humano ex cauſa ſeminis; ne de cætero mihi dubitaueris, neque fueris incredulus, de præſtantiſſimis creaturis quod fuerint omnes figuræ Chriſti.]

S.Hieronymus in Pſal.21. illud, *Ego autem ſum vermis & non homo* ſic gloſſat. [Cur vermis & non homo, dum dicat in Euangelio, *Venit Filius hominis redimere quod perierat?* Chriſtus, & vermis dicitur, & homo. Vermis, vt ait Propheta; *Noli timere vermis Iacob*: Et homo quia ex Maria natus. Aſſimilatur ſua natiuitas vermi, quia vermis qui in ligno naſcitur, non habet patrem, niſi matrem. Et Chriſtus ex Maria eſt natus abſque coitu viri. Duo habitacula fecit Deus, cælum & terram. Cœlum habitatio Angelorum, & terra habitatio vermium. Fecit Deus vermem aſcendere in cælum, & Angelum deſcendere in terram. Chriſtus per humilitatem ſuper omnes Angelos aſcendit, & diabolus per ſuperbiam proiectus eſt in terram.] Obiter eandem Chriſti abſque virili ſemine ſati, analogiam cum verme, è terra item procreato abſque ſemine, attingit in cap.4. Ionæ.

S.Auguſtinus epiſtola 49.q.6. [Vermis eſt propter humilitatem carnis, fortaſſis etiam propter Virginis partum. Nam hoc animal plerumque de carne, vel de quacunque re terrena, ſine vllo concubitu naſcitur.]

S.Bernardus aut quiuis alius Autor tractatus de Paſſ. Domini, in illud, *Ego ſum vitis vera*, cap.17. [Quia tantus erat vt magnitudinis eius non eſſet finis, ad hoc inclinatus eſt, vt Filius hominis fieret vermis. O quanta humilitas. Incomprehenſibilis Deus vult comprehendi, ſummus humiliar, potentiſſimus deſpici, pulcherrimus deformari, ſapientiſſimus fieri vt iumentum, immortalis mori: & vt compendio abſoluam, Deus vult fieri vermiculus. Quid excelſius Deo? Quid vermiculo inferius? *Ego*, inquit, *vermis ſum & non homo.* Quare vermis? Quia Filius hominis. Ita enim habes in Iob. *Aſtra non ſunt munda in conſpectu eius: quanto minus homo putredo, & Filius hominis vermis.* Vtique & ipſe vermis eſt, quia ipſo teſtante, filius hominis eſt. *Quem,* (inquit) *dicunt homines eſſe filium hominis?* Ecce qualem diſtinctionem facit inter hominem & Filium hominis. Homines appellat, qui de primo homine Adam per corruptionẽ deſcenderunt. Vnde & Iob ait: *Quanto magis homo putredo?* Quia in putredine corruptio eſt. Ipſe verò ſolus purus Chriſtus Dominus, quia ſine corruptione de matre Virgine natus eſt, ſe quidem non appellat hominem, qui vtique putredo eſt, ſed Filium hominis qui vermis eſt. Sicut enim vermis de ſola terra; ita Ieſus Chriſtus, de ſola Virgine generatur.]

Diſcrimen aliquod inter Chriſti ac vermis originem.

377. Non me latet S.Gregorium 17. mor.cap. 9.aliter intellexiſſe propoſitum ab hoc Autore Iobi locum, *Quanto magis homo putredo, & Filius hominis vermis?* Imò ex doctrina quam ad eum locum tradit, videtur colligi, Chriſtum non poſſe dici vermem: Diſtingui enim eo loco cenſet, inter Adamum protoplaſtum, & ex eo procreatos; vt Adamus quidem *homo* ſit dictus, cæteri verò quia ex commixtione procreantur, dicti ſint *Filij hominis.* [Ordinem (inquit de Baldad Iobi collocutore S.Gregorius,) conditionis noſtræ tenuit, & natiuitatis, qui hominẽ non vermen ſed putredinem, Filium verò hominis vermem vocat. Primus namque humani generis parens, homo non Filius hominis; ex quo quiſquis prodijt, non ſolùm homo, ſed Filius quoque hominis fuit. Sicut ergo ex homine filius, ità ex putredine naſcitur vermis. Vnde rectè homo putredo, Filius verò hominis, vermis vocatur. Primus quippe homo, putredo, nõ vermis: quia etſi per mortem putruit, non tamen ex putredine per natiuitatem venit. Qui autem hominis eſt Filius, vermis dicitur; quia iam ex mortalium corporum corruptione propagatur.] Affinem diſtinctionem habet Auguſtinus epiſt. 120, cap. 8. nam idcircò putat Chriſtum Pſal.21. negari hominem, quia non fuit ſicut homo ille qui nõ fuit filius hominis; id eſt, ſicut Adam, neque patrem neque matrem ſortitus; cùm Chriſtus verè ſit procreatus ex matre vnde fuit Filius hominis, quod nullomodo fuit Adam. Cœteri autem homines præter Chriſtum & Adamum, ſunt filij hominum, quia ex duobus hominibus procreantur. Secundùm quam diſtinctionem Chriſtus confertur vermi, quatenus eſt Filius hominis; cuius definitio, iuxta citatum Iobi locum, eſt eſſe vermem. At ſecundùm D.Gregorij diſtinctionem, Chriſtus quia ex mortalium corruptione ſatus non eſt, vermis appellari non poteſt. Vnde ſuppeditari ratio videtur, ad negandum poſſe Chriſtum ſub vlla ratione vermẽ dici; nam vermis ex corruptione & putredine ortum habet, qua ratione nõ eſſe procreatum Chriſtum, nemo nõ videt.

Non tollit analogiam propoſitam.

378. Retinenda nihilominùs eſt ſimilitudo in Scripturis & Patribus decãtata, quamuis quoad hoc quod de vermis ortu ex corruptione opponitur, non poſſit ad Chriſtum accommodari. Generalis quippe regula eſt, exempla eatenus eſſe aptanda quatenus inſtitutum poſtulat, etiamſi quoad omnia non quadrant. Eſt inſignis in hanc rem Ruffini doctrina ad tertium Symboli articulum, quam ſemel notaſſe iuuerit. [Cum proferuntur exempla, (inquit) non per omnia ſimilitudinem ſeruare poſſunt rei illius cui præbere putantur exemplum; ſed vnius alicuius partis, pro qua videntur aſſumpta, ſimilitudinem tenent, v.g. vt cum in Euangelio dicitur: *Simile eſt regnum cælorum fermento, quod abſcondit mulier in farina menſuris tribus.* Numquid putabimus regnum cælorũ ſic per omnia ſimile eſſe fermento, vt & ſubſtantia illa palpabilis ſit, & fragilis, vt acida fieri poſſit, & corrupta? ſed ad hoc ſolùm, exemplum illud videtur aſſumptum, vt oſtẽderetur, ex parua prædicatione Verbi Dei, humanas mentes fidei fermento poſſe coaleſcere. Similiter & cum dicitur: *Simile eſt regnum cælorum reti miſſo in mare, quod ex omni genere piſcium attrahit*; Et in hoc numquid putandum eſt, quod naturæ lini, quo rete aptatur, ac nobis quibus maculæ nectuntur, regni cælorum ſubſtantia per omnia conferatur? Sed ad hoc ſolùm videtur aſſumpta comparatio, vt oſtenderet, quia ſicut rete de profundo maris piſces adducit ad littus; ita de profundo huius ſæculi errore, humanæ animæ regni cœlorum prædicatione liberantur. Ex quibus conſtat, exempla non in omnibus, his quorum exempla ſunt, eſſe ſimilia. Alioquin ſi eadem eſſent omnia, iam non exempla dicerentur, ſed ipſæ potiùs res, de quibus agitur, viderentur.]

Quamuis igitur ex eo capite quod proferebatur,

nempè genitalis putredinis, Chriſtus à verme diſſideat, tamen quoad alia quæ ſola attendenda ſunt, vermi rectè confertur: videlicet quoad originem non ex commixtione, præter cætera duo capita de quibus poſteà. Vidiſti autem Patres pleroſque in hunc ſenſum accepiſſe illud Pſal. 21. *Ego autem ſum vermis & non homo*, ita vt ea verba non retulerint ad paſſionem, ſed ad incarnationem, & veritatem humanitatis ſuſceptæ, quod eſt primum caput ex Balduino propoſitum in quo verſamur. Eodemq; ſenſu illa Pſaltis verba acceperunt prætercitatos, Anaſtaſ. lib. 4. Hexaëm. *initio*, Petrus Damiani ſerm. 46. Euthym. in Pſal. 21. & alij anteriores quos ea tantùm ratione refellit Theodoretus ad eum locum, quòd vermiculus ſit vilitatis Symbolum & abiectionis, quæ iuxta Theodoretum ſplendet in paſſione, abeſt autem vel non niſi tenuiter micat in incarnatione. At nos, vilitatem fulgere multò illuſtrius in humanitatis aſſumptione, mox oſtendemus. Adhibebat prætereà in hanc rem Balduinus, vt retulimus, illud Eſaiæ: *Noli timere vermis Iacob*. Nec non illud ex 2. Reg. 23. *Teneriſſimus ligni vermiculus, ſedens in cathedra, ſapientiſſimus inter tres qui octingentos interfecit impetu vno*: quod ſpectato literæ cortice, alij congruentiùs ad narrationem quæ habetur 1. Paral. 11. primò ex fortibus Dauid, Ieſbaamo filio Hacamoni tribuunt. Balduinus tamen, (vt dixi,) ad Dauidē retulit, annuentibus Hieronymo in tradit. Hebr. & Petro Dam. ſerm. 67. qui exclamat. [Quid eſt quod Dauid tam nouæ, tam inauditæ præconio laudis attollitur? Quis eſt iſte tam humilis, tamque ſublimis? Quis inquam eſt iſte Dauid, ita debilis atque deſpectus, vt vermiculi ſpeciem gerat, ita fortis ac validus, vt vno impetu octingentos homines interficiat? In palea nempè literæ, videtur eſſe ridiculum, ſi non in medulla ſpiritus lateat Sacramentum. Quis ergo vermiculus iſte, niſi ille, qui per eumdem Dauid canit in Pſalmo: *Ego autem ſum vermis & non homo*? Sicut enim vermis ex ſola ligni materia gignitur; ita Chriſtum abſque virili ſemine de ſolo virginali vtero genitum, fides Catholica confitetur.] Eodē pulcerrimè accommodat, quod ſedens in cathedra, dicitur ſapientiſſimus inter tres, nempe auguſtiſſimæ Triadis perſonarum ſecunda; cui ſapientia appropriatur; & tot interfeciſſe impetu vno, de quo infrà in tertio capite analogiæ Chriſti hominis cum verme. Conſentit Rupertus 2. Reg. cap. 38.

Chriſtus, Vermis 2. ob vilitatem naturæ ſuſceptæ.

379. Alterum caput ſimilitudinis Chriſti cum verme ex Balduino prolatum, erat abiectio & vilitas, cuius vermis habetur aptiſſimum Symbolum. Eamque ob cauſam, plerique cum Theodoreto iam adducto, ad Chriſtum in Cruce accommodant verba illa ex Pſal. 21. *Ego autem ſum vermis & non homo*. Apertè ſanè eò refert illum locum Tertull. 4. contra Marc. c. 21. verbis illis tam potenter quàm ſcabrè aduerſus Chriſtum phantaſticum Marcionis, prolatis. [Non poterat dixiſſe, *qui me confuſus fuerit*. Noſter hoc debuit pronunciaſſe, minoratus à Patre modico citra Angelos, vermis & non homo, ignominia hominis, & nullificamen populi, quatenus ita voluit, vt liuore eius ſanaremur; vt dedecore eius, ſalus noſtra conſtaret. Et meritò ſe pro ſuo homine depoſuit, pro imagine & ſimilitudine ſua, non aliena; vt quoniam homo non erubuerat lapidem & lignum adorans, eadem conſtantia non confuſus de Chriſto, pro impudentia idololatriæ, ſatis Deo faceret per impudentiam fidei.] Eſtque extra controuerſiam, fuiſſe in Cruce omninò ingētem Chriſti abiectionem; nec abs re ob illud vilitatis oſtentamentum, potuiſſe Chriſtum dononimari in Cruce, vermem. Egregiè ſanè id proſequitur Autor tract. de Paſſ. Domini ſub figura vitis apud Bernardum cap. 17. *ſub finem*.

Quod tamē Theodoretus aiebat, & ex vulgari imaginatione multorum ratum videtur, minorem fuiſſe incarnationis abiectionem ac vilitatem, ideoque non adeò appoſitè Chriſtum attenta vilitate, denominari in incarnatione vermem, ſed tantùm in paſſione; hoc verò eſt, quod inficior. Nam vt ſapienter obſeruat S. Chryſoſtomus orat. de S. Philogonio, multò magis videtur hic prodita abiectio & vilitas, quantò longius à Deo diſtat humanum lutum, quàm à carne mors & paſſio. [Quod Chriſtus (inquit S. Chryſoſt.) homo factus mortuus eſt, quum nullum omninò peccatū perpetraſſet, quid huic ampliùs poterat adiungi miraculo? ſed mortale corpus aſſumpſit. Erat quidem & hoc admirandum. Cæterùm quod Deus quum eſſet, voluerit homo fieri, multùque ſeſe dimittere ſuſtinuerit, quantum ne cogitatione quidem complecti queas, hoc eſt, omnium maximè reuerendum, ſtuporiſque plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, *Sine controuerſia magnum pietatis myſterium*. Quod magnum? Deus declaratus in carne.] Annuit Euſebius 10. de demonſt. c. vltimo, qui Pſal. 21. idcircò factam à Chriſto mentionem natiuitatis & cōceptionis ſuæ cenſet, cum de Paſſione ſermo eſſet, [quia nihilo viliorem primam corporeæ naturæ aſſumptionem, ortumque illum de femina, ipſa mortis calamitate eſſe intelligebat.] verba ſunt Euſebij. Verè ergo Chriſtus in hoc myſterio vermis fuit, præ vilitate. Verè *opprobrium hominum*, id eſt, Iudæorum, *& abiectio plebis*, id eſt, Gentilium, ait Anaſtaſius 5. Hexaëm. *initio*. Exprobrauerunt enim & Iudæi, & Gentiles, ac vtrorumque Germani hæretici, cōmutationem Chriſti Domini; & Filium Dei naturalem, in vermiculum videri commutatum, expoſtularunt. Eò denique ſe dimiſit Deus per incarnationem, vt quod nomen nemo ſibi imponi ſine ſtomacho audiat, de ſe ipſe protulerit: *Ego ſum vermis*. Refert Origenes lib 4. cōtra Celſum, hunc Epicureum, cum audiſſet de Chriſtianis, quod dicerent veniſſe Dei Filium, vt eos à peccato mundaret, & vitæ æternæ compotes faceret, exclamaſſe præ ſtomacho & ira: [Siccine vermes, aut lumbricos in natali cœno contendere?] Quam abiectionem & Chriſtiani nominis opprobrium acerbiſſimè ferens Origenes, negat vlli ratione prædito, quantumlibet impio, tantum opprobrium inferri debere, vt vermis audiat, cum ſit rationis particeps. Hoc probrū quod Origenes in hominem quantumuis ratione abutentem, rationabilem tamen, cadere iure poſſe negat, Verbum Dei, noſtra ex cauſa vltrò aſſumpſit, nominans ſeipſum in humanitate aſſumpta vermem & non hominem.

Vermis 3. Chriſtus ob validam tametſi lentam, & tacitam arroſionem.

380. Poſtremum caput analogiæ vermem inter ac humanitatem Chriſti à Balduino propoſitum, ducebatur ex vermis mordacitate, & vi arrodente, tacita licèt & lenta. Varij Patres expreſſum hoc decus humanitatis Chriſti annotant, in verme hederam ſiue cucurbitam perdente, de quo Ionæ c. 4. Rupertus quidem ibi, & alij, quos refert, nec improbat S. Hieronymus, cenſuerunt vermem illum eſſe Romanum Imperium, præparatum à Deo in aſcenſu diluculi, & ſub ortum Legis nouæ. Quæ interpretatio non debet adeò extranea videri, cum apud Ioëlem quoque, quatuor imperia (heu apices & vertices terrenos!) per quatuor vermes erucam, locuſtam; bruchum, rubiginem, ſint deſignata. Receptior tamen eſt interpretatio aliorum, & nominatim S. Hieronymi in c. illud 4. Ionæ, iuxta quos cucurbita illa, vel hedera flaccida, nec niſi ad inumbrandum facta, ritus Iudaicos quos futurorum vmbras appellat Paulus, præſiguabat. [Ionas (inquit S. Auguſtinus epiſtola 49. q. 6.) præfigurabat carnalem populum Iſraël.

Nam

Nam huic erat & triſtitia de ſalute Niniuitarum, hoc eſt de redemptione,& liberatione gentium,vnde venit Chriſtus vocare, nõ iuſtos,ſed peccatores in Pœnitentiam. Vmbraculum ergo cucurbitæ ſuper caput eius, promiſſiones erant Veteris Teſtamẽti,vel ipſa iam munera,in quibus erat vtique ſicut dicit Apoſtolus,*vmbra futurorum*, tanquàm ab æſtu temporalium malorum in terra promiſſionis defenſaculum præbens.Vermis autem matutinus quo rodente cucurbita exaruit, idem ipſe Chriſtus occurrit,ex cuius ore Euangelio diffamato,cuncta illa quæ temporaliter apud Iſraëlitas velut vmbraculi prius ſignificatione viguerunt, euacuata marceſſunt.Et cunctus ille populus amiſſo Hieroſolymitano regno,& Sacerdotio, & ſacrificio, (quod totũ vmbra erat futuri,) in captiua diſperſione magno æſtu tribulationis aducitur; ſicut Ionas quod ſcriptum eſt, à ſolis ardore & dolet grauiter, & tamen dolori eius atque vmbræ quam diligebat,ſalus gentium pœnitentiumque præponitur.]

381. Poſſumus hoc non incongruè fabulam Mahumeticam accommodare, quam his verbis deſcribit Cantacuſenus orat.2. in Mahumetem num.14.[In capite Rubeſa,dicit Mahumet, vermiculum quemdam dæmonibus Salomonis mortem denunciauiſſe: cuius rei narratio talis eſt.Cùm Salomon ſcipioni ſuo inniteretur,tanto repentè dolore correptus eſt,vt cõfeſtim expiraret; diuino tamen quodam miraculo non corruit. Huic verò miniſtrantes dæmones, cùm illum ſic ſtare cernerent,viuere adhuc arbitrati ſunt. Prorepſit autem è terra vermis, ſcipionem illius arrodens, quo ſimul corroſo, Salomon concidit. Dæmones verò accurrentes,vt eum obijſſe cognouerunt, ex eo tempore cunctis ſuis viribus humano generi nocere cœperunt.] Arroſio illa ſcipionis Iudaici, quæ vitæ vmbratilis in cadauere prolapſionem intulit,commodè ad cadauer legis antiquæ (ex ſe namque cadauer erat vita priuum & exanime,) corroſa per vermem è terra puta editum, vniuerſa ceremoniarum legalium fortitudine cui innitebatur,poteſt pertinere. Hoc ſe præſtiturũ prænunciat ar Chriſtus per Oſeã c.5.verbis illis: *Ego quaſi tinea Ephraim, & quaſi putredo domui Iuda. Et vidit Ephraim languorem ſuum, & Iuda vinculum ſuum.*

Annuit tamen S.Auguſt. q. illa 6. vt per hederam à matutino verme arroſam, Ethniciſmus intelligatur, cachinnantibus licèt,(vt ait)Paganis,& vermem Chriſtum,hancque interpretationem prophetici ſacramenti, ſuperbiore garrulitate deridentibus.Probat autem hunc ſenſum,nonnullis verbis Eſaiæ, quibus Chriſtus Gentiliſmum conſumens,cùm tinea exedente confertur. Eoque etiam refert vermem matutinum, de quo Pſal.21. Quod enim ibi Chriſtus dicitur *Vermis,& non homo*, iungens cum Pſalmi titulo,qui eſt,*pro ſuſceptione matutina*, Chriſtum appellat, *vermem matutinum.*Tum addit de Paganis tunc ſuperſtitibus, [ab iſto verme, tanquàm à tinea comeduntur,qui ſub eius dente euangelico,per ſingulos dies, paucitate ſua deficiendo minorantur.] Hic verè vermis Iacob (de quo Iſaiæ 41.) *Poſuium quaſi plauſtrum triturans nouum, habens roſtra ſerrantia,montes trituram & comminuens, colleſq; quaſi puluerem ponens.* Quæ verba ſplendidiſſimè continere arroſionem & deſolationem idololatriæ, per vermem Chriſtianæ doctrinæ,egregiè ibi monſtrat S.Hieronymus; agens quidem de Apoſtolis, ſed res multò magis pro Chriſto ipſo valet, à quo omnis Apoſtolorum vis & efficacitas in Ethnicorum conuerſionem,& erroris conuulſionem manauit. Prodita ſanè eſt vermis fortitudo, cùm non modò flacciditatem Iudaicæ hederæ, ſed etiam Imperatorum robur attriuit,& genus humanum quâ in erroribus,quâ in deprauatis terrenorum affectibus obduratum, vertit in puluerem. [Quamuis vermis ſit tener & debilis, (verba ſunt Petri Damiani ſerm.67.) ligni verò duritia, fortis,ac ſolida; vermis tamen lignum vertit in cariem,& cauernoſum reddit,& cauum: Ita Redemptor noſter,verus vtique manu fortis atque deſiderabilis, qui ſemetipſum exinaniuit,qui non habens ſpeciem, neque decorem, inualidus atque deſpectus apparuit; humanum genus vnde ortus eſt, paulatim à ſuo rigore molliuit, magnumque ſibimet in electis ſuis habitationis ſpacium procurauit.]

Egregiè ſubdit quomodò incarnatio, (quam ait eſſe vermis huius ſuſceptionem per ſapientiſſimum inter tres,) ſit impetus ille vnus quo octingenti; (omnes inquam peccatores,) ſunt interfecti gladio Spiritus Chriſti. [An non (inquit,) eius aduentus iure vocatur impetus? De quo Salomon ait: *Ecce iſte ſaliens in montibus,tranſiliens colles.*Et Dauid: *Exultauit,*(inquit) *vt gigas ad currendam viam.* Qui enim currit, proculdubiò impetum facit. Nam & Verbum Dei tanquam riuus aquarum viuentium,cum impetu venit, & ſicut torrens cuncta doctrinarum ardentium inquinamenta ſubuertit. Vnde & in Canticis Canticorum dicitur: *Fons hortorum,puteus aquarum viuentium,quæ fluunt impetu de Libano.* Hinc & Pſalmiſta: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.*] Et tamen hic tantus impetus, ſtrepitu caruit.Abſque tumultu enim,tot & tanti effectus ſunt editi,cõſentaneè ad vermis arroſionem. Vermis quippe dicitur iuxta Caſſiodorum in Pſal. 21. quia viæ eius ſilentioſæ. In quam rem plura D.Greg.5. mor. cap.28. & lib.11. cap.25.

Quis in hac piſcatione,hamus,quæ linea.

382. Liquet de verme & eſca cuius ad piſcationem inſtitutam vſus eſt primarius. Nam niſi eſca,hamo obduceretur,declinaret piſcis hamum, nec caperetur. In hamo & linea nulla eſt ambigendi ratio. Olympiodorus quidem in cap.40.Iob.adductus ibi in Græca Catena, hamum huius piſcationis,ait fuiſſe clauos Crucis. S.Athanaſius in vita S.Antonij num.40. ait fuiſſe ipſam Crucem. Perſpicuè tamen, hamum qui & ferreus, ac fortis,& acutus ac penetrans eſt,Verbum Dei eſſe, cognoſcunt Patres benè multi mox proferendi: Nominatimque Epiph.orat.de Deip. ſic eam compellans.[Aue gratia plena,hami eſca ſpiritalis. In te ſiquidem hamus Diuinitas.]

Pependit hic hamus ex linea generationis deſcripta Matth.1. per virgam de radice Ieſſe,de quo mox ex S. Gregorio.Breuiter antem idem dixit Petrus Damiani ſerm.11.[Veſtitus cilicio noſtræ mortalitatis, viſibilis humanis oculis apparuit,& de virgine virgam,de libro autem generationis lineam faciẽs, Diuinitatis hamum innexuit,quem carne operuit virginali, vt draco magnus illectus ad carnem, ferrum diuini numinis ſubſentiret.] Et pulchrè ſerm.46. [Perſona Redemptoris noſtri, ſic in fine huius propaginis ponitur,ac ſi hamus in extremitate lineæ ſubnectatur: ſic ordinatè additur genealogiæ, ſicut hamus productæ inſeritur lineæ. Cùm enim dicitur: *Abraham genuit Iſaac, Iſaac autem genuit Iacob*, & ceteri genitores bis numerantur,quaſi licium licio inſeritur, vt vna ex pluribus in longum linea producatur. Cum verò ſubiungitur: *Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus qui vocatur Chriſtus*: Non in directum, ſed quaſi ex obliquo hamus apponitur, qui antiqui illius Leuiathan faucibus infigatur.]

Plenè & optimè hæc de hamo,linea, & virga huius piſcationis ad diabolum capiendum,proſecutus eſt Innoc.3. ſerm. vnico de natiu. Deip. ſed quod totus ſermo in id impendatur mitto aliquid exſcribere.

383. Non poſſum autem dimittere Rupertum, qui lib.1. in Matth. egregiè in hanc rem philoſophatur: & præter hamum,lineam,& virgam, circulum quoque ad eumdem vſum captui æ draconis & ceti qui in mari erat,

erat, à Deo concinnatum verme humanitatis appoſito, ſic deſcribit. [Hic nec illud prætereire liber, quod apud beatum Iob de diabolo Dominus loquitur: *An extrahere poteris Leuiathan hamo; & fune ligabis linguam eius?* Item, *In oculis eius quaſi hamo capiet eum.* Hæc namque generatio Ieſu Chriſti, ab Abraham vſque ad Ioſeph virum Mariæ, de qua Ieſus, qui vocatur Chriſtus natus eſt, quaſi longa piſcantis linea eſt, cui videlicèt lineæ ferreus hamus ſubligatus, carne adoperitur, ob hoc, vt piſcis edulio prouocatus quod foris patet, ferro ſeipſum ſtranguletur, quod intus latet. Diuinitas Ieſu Chriſti, quaſi ferrum diabolo extitit: Et hæc ex Maria veram aſſumendo carnis naturam, ibi fortitudinem ſuam abſcondit, ſine dubio futurum ſciens, quòd ille homicida ab initio, carnem ſuam morte appetiturus foret, & ita quaſi ferro quod intus latebat, captus, atque extractus, foras mitteretur, ſicut factum eſſe credimus, propter quod & loquimur. Et iſta quidem ſecundum Matthæum genealogia Ieſu Chriſti, linea eſt eiuſmodi. Illa verò ſecundum Lucam ſurſum aſcendens, textura genealogiæ proliſſioris, reuera quaſi circulus extitit, ita vt nihil rectius, quàm eiuſdem generationis excurſum putemus poſſe intelligi in verbis illis, quæ itidem ad beatum Iob Dominus dicit: *Numquid pones circulum in naribus eius? & armilla perforabis maxillam eius?* Quid enim? nonne cum ſic incipit: *Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta, vt putabatur Filius Ioſeph, qui fuit Heli*, & ſic finit, *qui fuit Adam, qui fuit Dei*: Nonne, inquam, initium & finem coniunxit, & circulum fecit? Cum enim vno ductu linea ſic flectitur, vt eius initium & finis coniungantur, nonne circulus v.g. qualis eſt armilla, formatur? Ecce Ieſus Chriſtus, de quo ſic incipit: *Et ipſe Ieſus incipiens quaſi annorum triginta vt putabatur Filius Ioſeph*, Deus & homo eſt. Incepit autem ab homine, & in Deo ductus ſui finem fecit. Nonne igitur quaſi lineam, ſiue virgam longam, ſubtilem, ſiue ſubtiliter longam, auream ſiue ferream à Ieſu Chriſto incepit, & in Ieſum Chriſtum reduxit; dicendo, *qui fuit Adam, qui fuit Dei*, cùm vnus idemque Ieſus Chriſtus, Deus & homo ſit, nec alterius plaſma fuit Adam, quàm huius Dei? Verè igitur, ô diabole, iſte eſt circulus, quem Deus in naribus tuis poſuit, iſta eſt armilla, quæ maxillam tuam perforauit. Iunxit ſe initium fini, id eſt, Deus homini, & ita duo hæc, ſcilicèt initium & finis, occurrerunt ſibi in vtero virginis; vt nares tuas transfixas teneret firmiter circulus inflexibilis, & maxillam tuam voracem, perforaret armilla talis; armilla gloriæ & honoris: vnde nunc vſque, fatuus traheris, & quod auidè momorderas, retinere non valens, per maxillæ foramen emittis. Vbi, vel quando, hæc initij atque finis coniunctio facta ſit, & idem Lucas vberius ſcribit, & iſte breuiùs eloquitur, cum dicit: *Chriſti autem generatio ſic erat: Cùm eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto.*]

Ceti qui in mare erat, captura per Verbum hamatum.

384. Sic captus eſt ſapientiſſimo Dei artificio cetus ille immanis, qui in huius mortalitatis abyſſo, piſciculis quâ per ſe ipſum vorandis, quâ in hamo ſubleuandis, vt Abacuc loquitur, intentus erat. Sed Dei ſapientia prouidentiſſimè, auidiſſimum nocendi inter nocendum perdidit, effecitque vt dum nimio impetu vorandi omnia, incautè mordet eſcam carnis, hamum quoque Diuinitatis ea eſca obductum voraret, ſicque periret. Quod plenè patefactum eſt illicò poſt Chriſti mortem, cum animæ captiuorum ereptæ ſunt diuturna ſeruitute, & donatæ libertate gloriæ filiorum Dei. Ideoque non pauci Patres, hanc Allegoriam de Verbo hamato & inuncante ſatanam, ad tempus illud referunt: nec tamen (quod nunc intendimus;) negant hamo obductam fuiſſe eſcam in incarnatione, ad quã alij hanc Allegoriam referunt: vtrique verè & appoſitè ad rem noſtram: Signo nonnullos.

Acacius Conſtantinopol. epiſtola ad Petrum Fullonem, *ſub medium*, arguit eum, quod nollet dicere [Chriſtum vnigenitum Filium Dei, paſſionem ſuſtinuiſſe carne, id eſt, ſecundum carnem, ſecundum traditionem veridicis Apoſtolorum. Scribens enim ipſe benè dicit: *Chriſtus ſemel pro peccatis mortuus eſt, iuſtus pro iniuſto, mortuus quidem carne, viuificatus autem ſpiritu: in quo & in cuſtodia poſitis ſpiritibus ambulauit, & prædicauit* cuſtodiam, infernum vocans. Abſcondens enim hamum ſuæ Deitatis, intus hamum ſancti ſui corporis, ſic inferno occultatus eſt, & ipſius omnium voratorem ventrem abſcidit, & ab æterno mortuos viuificauit, ſecundum Iob dicentem: *duces draconem in hamo.*]

Ruffinus ad quartum Symboli articulum. [Nolo terrearis fidelis auditor; paulò poſt illum, quem audis mortuum, rurſùm videbis immortalem; mors enim ab eo, mortem ſpoliatura ſuſcipitur. Nam Sacramentum illud ſuſceptæ carnis quod ſupra expoſuimus, hanc habet cauſam, vt diuina Filij Dei virtus, velut hamus quidam habitu humanæ carnis obtectus, & (ſicut ante Apoſtolus dixit;) *habitu repertus vt homo*, principem mundi inuitare poſſit ad agonem: cui ipſe carnem ſuam velut eſcam tradidit, vt hamo eum Diuinitatis intrinſecùs teneret inſertum, & effuſione immaculati ſanguinis, qui peccati maculam neſcit, omnium peccata deleret, eorũ dumtaxat, qui cruore eius poſtes fidei ſuæ ſignaſſent. Sicuti ergo hamum eſca conteptum ſi piſcis rapiat, non ſolùm eſcam cum hamo non remouet, ſed & ipſe de profundo eſca alijs futurus educitur; ita & is qui habebat mortis imperium, rapuit quidem in mortem corpus Ieſu, non ſentiens in eo hamum Diuinitatis incluſum; ſed vbi deuorauit, hæſit ipſe continuò, & diſruptis inferni clauſtris, velut de profundo extractus, traditur, vt eſca cæteris fiat. Quod ita futurum, ſub hac eadem figura Ezechiel dudum ſignauerat dicens: *Et extraham te in hamo meo, & extendam te ſuper terram, campi implebuntur de te & conſtituam ſuper te omnes volucres cæli, & ſaturabo ex te omnes beſtias terræ.* Sed & Propheta Dauid dicit: *Tu confregiſti capita draconis magni, dediſti eum in eſcam populis Aethiopum.* Et Iob de eodem myſterio ſimiliter proteſtatur; ait enim ex perſona Dei loquentis ad ſe: *Aut adduces draconem in hamo, & pones capiſtrum circa nares eius?*]

385. Nyſſenus orat. 1. de Chriſti Reſurr. agens de Aſſyrio & mente magna, quæ ſunt ſatanæ nomina Iſaiæ 10. [Quoniam in corde tanquam princeps in regia ſua, mens creditur commorari, idcircò Dominus manet in corde terræ, vbi eſt mentis illius cœleſte domicilium, vt conſilium eius ſtultum reddat, vt ait Propheta, & apprehendat ſapientes in aſtutia eorum, & ſapientes ipſorum conatus in contrarium vertat. Nam quia fieri non poterat, vt princeps tenebrarum meram lucis præſentiam attingeret, niſi partem aliquam carnis in ipſa conſpexiſſet, idcirco, poſteaquam diuinam carnem vidit, & res admirandas, quæ per ipſam à Diuinitate efficiebantur, aſpexit; ſperauit ſe, ſi morte carnem affeciſſet, omnem etiam virtutem, quæ in ipſa erat, ſuperaturum. Itaque dum inhians ad carnis eſcam aſpirat, Diuinitatis hamo transfixus eſt, atque ita draco per hamum ductus eſt, vt ait Iob, qui per ſe, quod futurum erat prænuncians, *hamo*, (inquit) *draconem duces.*] Et in orat. Catech. cap. 24. reguſtans quæ c. 23. *ſub finem* dixerat; addit: [Cùm ſicut priùs dictum eſt, non eſſet ea natura poteſtatis contrariæ, vt admiſceretur meræ Dei præſentiæ, & ferret nudam eius apparitionem: vt ab eo qui poſcebat facile pro nobis accipi poſſet pretium in permutatione, naturæ noſtræ integumento celata fuit Diuinitas, vt inſtar piſcium cum

eſca carnis ſimul attraheretur hamus Diuinitatis: & ſic vita ad mortem introducta, & luce apparente in tenebris, luce & vita deleretur id, quod eis contrarium intelligitur. Neque enim ea eſt natura tenebrarum, vt luce præſente permaneant: neque mortis, vt ſit, vita operante.]

Expreſſit Nyſſenum Damaſcenus 3. de fide c. 27. *initio.* Ait enim de morte id eſt ſatana, prout ſæpè in Scripturis appellatur. [Interceſſit igitur mors, mortem ſalutis noſtræ cauſa ſuſcipiens, ac ſe ipſum Patri pro nobis hoſtiam offerens. In eum enim deliqueramus: ac proinde ei redemptionis noſtræ pretium pendendum erat, vt ſic à condemnatione liberaremur. Abſit enim vt Domini ſanguis tyranno oblatus ſit. Accedit itaque mors, corporiſque illecebram deglutiens, Diuinitatis hamo transfigitur: atque inſonte ac viuifico corpore degustato, interit ipſa, omneſque quos olim abſorpſerat euomit. Quemadmodùm enim tenebræ inducta luce de medio ſubmouentur, ita etiam corruptio vitæ appulſu depellitur, fitque omnibus vita, corruptori autem interitus.]

386. Petrus Damiani ſerm. 46. [Ad beatum Iob Dominus loquitur, dicens: *Numquid capies Leuiathan hamo?* Per *Leuiathan* quippe, qui *additamentum eorum* dicitur, cetus ille deuorator humani generis deſignatur, qui dum ſe Diuinitatem homini addere ſpopondit, immortalitatem ſuſtulit, qui præuaricationis quoque culpam, quam primo homini propinauit, dum ſe ſequentibus peſſima perſuaſione multiplicat, pœnas eis ſine ceſſatione coaceruat. In hamo autem eſca oſtenditur, aculeus occultatur. Hunc ergo Pater omnipotens hamo cepit, quia ad mortem eius, vnigenitum Filium incarnatum miſit, in quo & caro paſſibilis videri poſſet, & Diuinitas impaſſibilis videri non poſſet. Cumque in eo ſerpens iſte, per manus perſequentium, eſcam corporis momordit, Diuinitatis illum aculeus perforauit. Prius verò eum in miraculis Deum cognouerat, ſed de cognitione ad dubitationem cecidit, quando hunc paſſibilem vidit. Quaſi hamus ergo fauces deglutientis tenuit, dum in illo eſca carnis apparuit, quam deuorator appeteret; & Diuinitas paſſionis tempore latuit, quæ necaret. In hamo eius incarnationis captus eſt, quia dum in illo appetiit eſcam corporis, transfixus eſt aculeo Diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas, quæ ad ſe deuoratorem duceret: ibi Diuinitas quæ perforaret; ibi aperta infirmitas, quæ prouocaret: ibi occulta virtus, quæ raptoris fauces transfigeret. In hamo igitur captus eſt, quia inde interiit, vnde momordit: & quos iure tenebat mortales, perdidit; quia eum, in quo ius non habuit mortis, appetere in morte præſumpſit.] Profecit Petrus Damiani ex S. Gregorio hom. 25. in Euangelia.

387. Idem S. Greg. 33. mor. cap. 10. tractans illud, *In oculis eius quaſi hamo capiet eum*, cùm præmiſiſſet his prænunciari aduentum Chriſti, & incarnationis myſterium, ſubdit. [Quis neſciat quod in hamo eſca oſtēditur, aculeus occultatur? Eſca enim prouocat, vt aculeus pungat. Dominus itaque noſter ad humani generis redemptionem veniens, velut quendam de ſe in necem diaboli hamum fecit. Aſſumpſit enim corpus, vt in eo Behemoth iſte quaſi eſcam, ſuam mortem carnis appeteret. Quam mortem dum in illo iniuſtè appetit, nos quos quaſi iuſtè tenebat, amiſit. In hamo ergo eius incarnationis captus eſt: quia dum in illo appetit eſcam corporis, transfixus eſt aculeo Diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas quæ ad ſe deuoratorem duceret, ibi Diuinitas quæ perforaret, ibi aperta infirmitas quæ prouocaret, ibi occulta virtus, quæ raptoris fauces transfigeret. In hamo igitur captus eſt: quia inde interiit, vnde deuorauit.] Et cap. 12. [In hac aquarum abyſſo, id eſt, in hac immenſitate generis humani, ad omnium mortem inhians, vitam penè omnium vorans, huc illucque aperto ore cetus iſte ferebatur, ſed ad mortem ceti iſtius, hamus in hac aquarum profunditate caliginoſa, mira eſt diſpoſitione ſuſpenſus. Huius hami linea, illa eſt per Euangelium antiquorum Patrum propago memorata. Nam cùm dicitur: *Abraham genuit Iſaac: Iſaac genuit Iacob*: Cumque cæteri ſucceſſores interpoſito Ioſeph nomine vſque ad Mariam virginem deſponſatam deſcribuntur, quaſi quædam linea torquetur, in cuius extremo incarnatus Dominus, id eſt, hamus iſte ligaretur: quem in his aquis humani generis dependentem, aperto ore iſte cetus expeteret; ſed eo per ſatellitum ſuorum ſæuitiam morſo, mordendi vires vlteriùs non haberet. Ne ergo iſte humanis mortibus cetus inſidians, quos vellet vltrà deuoraret: hamus hic raptoris fauces tenuit, & ſeſe mordentē momordit. Incarnationem igitur vnigeniti Filii, fideli famulo indicans Deus, ait: *An extrahere poteris Leuiathan hamo?* Subaudi *vt ego*; qui ad raptoris mortem incarnatum vnigenitum Filium mitto, in quo dum mortalis caro conſpicitur, & immortalitatis potentia non videtur, quaſi hamus quidam inde deuorantem perimit, vnde acumē potentiæ quo transfigat, occultat.]

388. Concinniſſimè Athanaſius, aut (quiſquis tandem eſt,) autor qq. ad Antiochum q. 20. & vltima ex nuper additis, veſtigans cauſam cur Verbum ad hominem ſaluandum non ſe applicuerit nudum, ſed carne circumamictum: [Cùm prænoſſet (inquit) ſapiens Deus, quod non poſſet ſola humana natura vincere ſine Deitate, abſcondita eſt in ipſa carne Deitas, vt diabolus videns carnem, & non cognoſcens Deitatem in eadem carne abſconditam, accederet, & cum Chriſto congrederetur, atque ita vinceretur ab abſcondita Deitate. Quod & factum eſt. Quemadmodum enim piſcator volens capere piſces, non nudum hamum iacit in mare, ſed affigit extrinſecùs vermem per dolum, & ſic proiicit hamum in mare, indutum verme: piſcis autem videns vermem ſolum; & non cognoſcens vermis in ventre latere hamum, ſed exiſtimans ſine hamo vermem eſſe ſolum, deceptus capitur ab hamo; ita etiam Chriſtus fecit. Cùm vellet enim venenatum piſcem in aquis infinitis abyſſi latentem capere, ſeu magnum illum draconem diabolum, non ſola Deitate cum diabolo congreſſus eſt, ſed dolo vermem, ſanctiſſimam ſuam carnem, quam ex ſemper Virgine Maria ſanctiſſima terra ſine pollutione induit, quemadmodùm inquit diuus Dauid, *ego ſum vermis & non homo*, texit ſacerrimum hamum mundo ſalutarem Crucem ſuam, illi affixus, & in illa latere voluit Deitatem ſuam, à qua deceptus eſt, & captus, venenatus ille, & ſerpentinis morſibus infeſtus piſcis, magnus draco diabolus, qui Paradiſo expulerat, & occiderat hominem, & victus periit. Ita quidem, Deitatis typus eſt hamus: humanitatis verò typus eſt, vermis. Videns igitur extrinſecùs hominem, & nō animaduertens intrinſecùs abſconditam Deitatem, deceptus eſt, & accedens ad humanitatem, captus eſt ab hamo Deitatis nullam comparationem aut communicationem admittentis. Et ſic victus eſt magnus draco, diabolus. Quapropter non venit Filius & Verbum Dei, vt nuda Deitate caperet diabolum, ſed induit carnem, & ſic ingreſſus eſt. Et hæc eſt cauſa, quod incarnatus ſit.]

Vſus doctrinæ.

Vniuerſa hæc piſcatio, & draconis magni captura, eò denique pertinet, vt nos piſciculi (nam & in aqua gignimur, vt eſt apud Tertullianum lib. de Baptiſ. c. 1.) ſalubriter à Verbo hamato inuncemur. Docuit hoc pius Poëta apud Richardum à S. Laurentio lib. 12. de Deip. cum de virga tria portante (1038.) [Chriſtus hamus (inquit Richardus,) de quo Iobi 40. *In oculis eius*

Digitized by Google

quaſi hamo capiet eum. Huius hami ferrum, virtus Diuinitatis; Vermis fragilitas carnis, ferrum latens in verme, Diuinitas latens in humanitate; Hamus in mare proiectus, Chriſtus in mundum miſſus. Satanas qui in mari mundi per idololatriam dominabatur, qui ſupra appellatus eſt Leuiathan, hunc vermẽ morſu appetijt, ſed virtus Diuinitatis eum aduncauit. Vnde quidam,

Piſcator Pater eſt, mare mundus, Filius hamus,
Eſca caro, Deitas linea, piſcis homo.

En *piſcis homo.* Ipſe eſt igitur ad cuius capturam, vniuerſa hæc piſcatio dirigitur. Induamus nos ſi ſapimus, in hunc hamum, vt vitaliter inuncemur.

CAPVT XII.

Verbum Fermentans.

389. Regnum cœlorum ſpecie fermenti expreſſum, Matth. 13. legimus. Pro varia enim regni cœlorum notione qua nunc Chriſtum Dominum, nunc Eccleſiam in Scripturis repræſentat, duplicem quoque fermenti illius ſenſum licet colligere; alterum huc directè pertinentem; alterum quo ſignatur aliquid per modum effectus à priore deriuatum: vtrumque attingamus.

Verbum, humanitatis Fermentum.

Fermentationem priorem qua Verbum diuinum maſſæ noſtræ adiunctũ eam ſanctificauit, agnouit Naz. orat 51. ſic diſputans cõtra Apollinariſtas, aientes ſanctã Chriſti carnem Verbo Dei fuiſſe vnitam, non item animam. [Si, quod deterius eſt, aſſumptum eſt, vt per incarnationem ſanctificetur, an non quod præſtantius eſt, aſſumetur, vt per humanitatis ſuſceptionem, ſanctitate afficiatur? Si lutum fermentatum eſt, (ô ſapientes viri,) ac noua conſperſio extitit, imago ipſa non fermentabitur, & cum Deo temperabitur, per Diuinitatem deificata?] Non diſſimiliter Iſido. Peluſ. lib. 1. epiſt. 201.

Difficultas ex malis Fermenti ſignificationibus.

390. Verùm in ipſo huius Allegoriæ aditu, vereor ne minùs reuerenter de Verbo Dei philoſophari videar, ſi illud cum fermento humanitatis Chriſti componam. Certum quippe eſt & vulgatiſſimum, in Scripturis fermentum malè ſonare. [Quid eſt enim aliud niſi corruptio naturæ fermentum, quod & ipſum priùs à naturali dulcedine recedens, adulterino acrore corruptum eſt?] Verba ſunt Pelagij 1. Cor. 5. Et annuit Giſbertus c. 9. altercat. Synag. & Eccleſ. qui propterea ait toto ſeptiduo vetitum fermentum, quia tota vita præſens, fermento peccati, in primo homine corrupta eſt. [In fermento (ait Chryſologus ſerm. 172.) non eſt moles magnitudinis, ſed tumoris; & conſperſio tali ſpecie, inflata eſt non ditata. Quantum enim efferbuerit feruentiùs, tantùm fortiùs maſſa turgeſcit, & totam formam leuitatis implet & tumoris.] Hac ex cauſa Iudæi, per ſacerrimos dies, hoc eſt Paſchali tempore, Exodi 7. vetabantur interpoſita mortis intentatione, panem fermentatum comedere; vel ad amouendos peccati illices ex præſentia, fermentum apud ſe habere, aut præterquàm ad vſum ſacrificij in gratiarum actionem, Altaribus illud admouere. Vnde Deus ipſe Amos 4. horrenda ſupplicia comminatur præter cætera, eam nominatim ob cauſam, quòd ſacrificantes de fermento laudem, eſſent tamen vaccæ pingues, & peſſimè agerent. Cur autem in eo ſacrificio fas eſſet adhibere fermentum, cauſa eſſe potuit, quia etiam de ereptione à malis agendæ ſunt gratiæ. Quo videtur reuolui Petrus Cellenſis lib. de panibus c. 3. *in fine.* Super fermento quoque, vt diſſerit Orig. hom. 5. in Leuit. præceptum erat offerre, quamuis non fermentum: quia ſuper dona naturalia, vel etiam defectus noſtros, Dei laudatio eſt ædificanda; Philo lib. de Sacrificio Abelis & Caini, eò reuolui videtur, cum ait. [A fermento noſtro præceptum eſt particulam deſumere. *Et erit quando comedetis de fructibus terræ, auferetis particulam ſeparatam Domino. De primitijs fermenti panum veſtrorum particulam auferetis ei, ſicut partem de area: ſic ſeparabitis id.* Fermentum iſtud propriè, ſi verum fatendum eſt, nos ipſi ſumus, congeſtis & commixtis plurimis eſſentijs, vt ex his abſolueremur: frigidum enim cum calido, & aridum cum humido, poteſtates contrarias commixtas, & contemperatas, animalium opifex in vnum redigens, vnumquemque noſtrum fecit ex ea congerie, quæ intelligitur fermenti nomine: cuius primariæ duæ partes anima & corpus, primitiæ Deo ſunt conſecrandæ. Sunt autem primitiæ, ſancti & ad virtutem pertinentes motus partis cuiuſque, ideò conſeruntur cum area. Ergo ſicut in area, triticum, hordeumque, & id genus alia ſeorſum ſeparantur; ariſtæ verò & paleæ, & huiuſmodi quiſquiliæ diſſipantur aliò: ita etiam apud nos, alia ſunt optima, vtilia, veros cibos præbentia, per quæ recta vita perficitur, quæ quidem offerenda Deo ſunt: alia verò parùm diuina, relinquenda, velut reiectamenta mortali generi; ab his autem auferendæ particulæ.]

391. Ratum ergo eſt, azima eſſe familiariora creatori, vt dicitur apud Tertullianum lib. 4. in Marcion. c. 30. fermentum autem Symbolum eſſe malitiæ & nequitiæ, vt loquitur Apoſtolus 1. Cor. 5. mandans expurgari, *vetus fermentum*, id eſt, inceſto ſordentem hominem, vt cæteri eſſent noua conſperſio, ſicut per Chriſti gratiam erant azymi. Quamquam Richardus Victorinus, tract. de dubijs à S. Bernardo propoſitis dub. 1. illos ipſos qui azimi erant quoad fidem, cenſet iuſſos expurgare vetus fermentum quoad opera, quod ad rem preſentem perinde eſt. Semper enim habemus, fermentum eſſe Symbolum malitiæ. Veram peccati originis imaginem eſſe fermentum, pronunciat Rupertus l. 2. in Exod. c. 15. qui etiam pro peruerſa fermenti notione latè diſſerit l. 2. de offi. c. 21. eſſe typum hypocriſeωs, docemur ex illis Chriſti verbis: *Attendite à fermento Phariſæorum quod eſt hypocriſis.* Apud Oſeam c. 7. proponitur vt Symbolum idololatriæ. Sic enim accipit S. Hieronymus verba illa: *Quieuit paululùm ciuitas à commiſtione fermenti, donec fermentaretur totum.* Climacus lib. ad Paſtorem c. 14. *in fine*, fermentum tumoris & inflationis notam atque adeò ſuperbiæ ſymbolum eſſe docet; azymum verò humilitatis, eò quòd non turgeat, ſed ſeſſile ſit, ſemperque ſubſidat, idque eſſe cenſet, quod in Paſchate azymis veſcendum, mandabatur. Similiter S. Auguſt. 3. contra Parmen. c. 2. ad corruptionem ſuperbiæ refert, quia inflat, [& velut ex vetuſtate primi hominis qui ſuperbia lapſus eſt, quaſi fermentata & corrupta mente, facit elatos in vnam conſperſionem, qui ſibimet in eam ſimili iactantiæ vnitate conſentiunt.] Plenè verò de fermenti probris, & peruerſa in Scripturis ſignificatione, diſſerit Humbertus Epiſcopus ſyluæ candidæ l. contra Michaelis Conſtantinopolitani & Græcorum calumnias, initio ducto à fermenti vitiata origine. [Fermenti (inquit,) origo fit, cùm aut ſpuma muſti, ſeu fex cuiuſdam ruſticæ potionis, quæ apud Gallos *cereuiſia* dicitur, vel certè ius elixati ordei, aut ciceris, ſiue lac ficulneæ, vel pecorum, corruptum, inijcitur conſperſæ farinæ. Cùm ergo ſpuma, fex, elixatum leguminum, & lac ficus vel pecorum corruptum, apud homines computentur inter ſordida; conſtat fermentum ſordibus non carere per omnia. Maſſa autem cuicunque fermentum inijcitur, neceſſe eſt corrumpatur, ſicut ait ſapientiſſimus Paulus: *Modicum fermentum, totam maſſam corrumpit.* Vbicunque autem corruptio tam in diuinis, quam in humanis litte-

tis

Digitized by Google

ris dicitur, ibi etiam deterioratio, ſeu vitioſitas aliqua ſubſtantiæ accidiſſe comprobatur. Vnde ſi non poteſt aliquando corruptio in bonam partem intelligi, nulli dubium eſt, quin fermentato azymum mundius ſit, quod nullam corruptionem fermenti admittens, ex munda farina tantùm, & pura aqua conficitur. Fermẽtum quoque ſi aliquamdiu in maſſa negligitur, tanto acrore eam corrumpit, vt vltrà humanis vſibus non proſit. Deinde panis fermentatus paruo ſitu efficitur mucidus, quod rariſſimè incurrit azymus, vtpotè plenus ac ſolidus, non tumidus & cauernoſus, vt fermentatus.] Addit multas Scripturas, quibus fermentum in peſſimã partẽ ſumitur. Nec omittit Perſium, qui fermẽto notatos corruptos mores, ſatis ſignificat, cum ait,

Quid didiciſſe, niſi hoc fermentum, ex quo ſemel intus
Innata eſt, rupto iecore exierit caprificus?

Denique argumentatur à contrario, & azymi ſinceritatem ac puritatem commendat, ratus è contrario intelligi poſſe fermenti prauitatem. Azymum enim eſt puritatis, ſinceritatis, & ſanctimoniæ Symbolum; vt propterea Nicetas ad orat. 41. Naz. dicat virtutem debere eſſe azymam & infermentatam. Hæc cum ita ſint, qua igitur fronte, diuinum Verbum, ipſam ſcilicet ſanctitatem, ſinceritatem, & puritatem, cum nequitiæ & malæ mixturæ Symbolo, auſim componere?

Extricatur, diſtinctis varijs Fermenti qualitatibus.

392. Ad hunc nodum expediendum, recolenda eſt doctrina de qua ſuperius c. 9. *ſub finem*, ex D. Auguſtino, qui alibi hoc eſt l. 3. de doctr. Chriſt. c. 25. eam iterat in exemplo fermenti de quo agimus. [Non putemus (inquit,) eſſe præſcriptum, vt quod in aliquo loco res aliqua per ſimilitudinem ſignificauerit, hoc eam ſemper ſignificare credamus. Nam & in vituperatione fermentum poſuit Dominus, cum diceret: *Cauete à fermento Phariſæorum*; & in laude cum diceret: *Simile eſt regnum cælorum mulieri, quæ abſcondit fermentum in tribus menſuris farinæ donec fermentaretur totum.* Huius igitur varietatis obſeruatio duas habet formas. Sic enim aliud atque aliud res quæque ſignificant, vt aut contraria aut tantummodò diuerſa ſignificent. Contraria ſcilicet, cum aliàs in bono, aliàs in malo res eadem per ſimilitudinem ponitur; ſicut hoc eſt, quod de fermento ſuprà diximus. Tale eſt etiam, quod *Leo* ſignificat Chriſtum, vbi dicitur; *Vicit leo de tribu Iuda*; ſignificat & diabolum, vbi ſcriptum eſt: *Aduerſarius veſter Diabolus tanquàm leo rugiens, circumit, quærens quem deuoret.* Ita ſerpens in bono. *Eſtote aſtuti, vt ſerpentes.* In malo autem, *ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua.* In bono, panis: *Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi.* In malo autem panis. *Panes occultos libenter edite.* Sic & alia plurima.] Multus eſt in hac re S. Greg. hom. 19. in Ezech. & l. 5. mor. c. 16. aliàs 17. ex hac regula, de fermento philoſophandum eſt in re præſenti, vt interdum quidem ob qualitates quaſdam ſuas, malè ſonet; alibi verò ob vſum aut effectum aliquem bonum & commodum, ſumatur in bonam partem, ipſique Deo citra labem accommodetur.

Eam diſtinctionem virium & qualitatum, atque adeò etiam ſignificationum fermenti, continent hæc Nazianzeni verba, orat. 42. [Hinc fermentum ſeptem dierum ſpatio ſubmouetur; (hic enim numerus omnium maximè myſticus, atque huic mundo conſociatus;) hoc eſt vetus, & acida prauitas; (non enim illud, quod panem efficit ac vitale eſt:) vt ne quod Ægyptiacæ conſperſionis viaticum, nec vllas Phariſaicæ & impiæ doctrinæ reliquias nobis paremus.] Quod Theologus, conſociatum mundo ſeptenarium ait, Nicetas refert ad productionem orbis, abſolutam in ſeptiduo; eiuſque rurſum conſummationem in ſeptimo annorum millenario. Quod ſecundum, viderit vnde hauſerit, cum non ſit noſtrum noſſe tempora. Fermenti verò proprietates reprobas, docet tradi, vetuſtatem & aciditatem; bonas, vim calefactiuam ideoque tumefactiuam & ſubleuatiuam farinæ, quam ait dici à Theologo vim fermenti vitalem. Hæc vt non improbo, ita ipſam vetuſtatem & aciditatem aliter conſideratas, benè ſonare, & ad illam fermenti vitalem vim conducere, perſpicuum exiſtimo. Dicta enim videtur vitalis facultas, qua fermentum commodat pani conficiendo, vnde vita ſuſtentatur. At conficiendo pani, eatenus vſui eſt fermentum, quatenus maſſa præ vetuſtate ad putredinem vergens, aceſcit abiecto ſapore dulci quo priùs pollebat. Illud verò putredinis rudimentum ex calore auctiore, conſequitur maſſæ rarefactio & tumor, vnde farinæ cui admiſcetur, non modò gratior ſapor, quippe è diluta fermenti aciditate temperatus; ſed etiam ſoliditas & firmitas maior, qua ad cibandum & nutriendum fit aptior. Feruore namque ſuo, viſcoſitatem maſſæ panis conſumit; ſicut è contrario panis infermentatus, etiamſi corpus impinguat, qua ex cauſa inde cibabantur Athletæ, tamen viſcidos humores generat, & difficultatem concoctionis creat, vt diſſerit Didymus apud Conſtantinum l. 2. Geoponicorum, & Ioannes Langius epiſtola medic. l. 1. in 56. vnde vides quod Plinius rectè notauit l. 18. c. 11. totam originem vſus quem habet fermentum ad panis confectionem, & huius vitæ ſuſtentationem, ex aliquali illa putredine, & mutatione ſtatus ſui in deterius, ſumere principium; indeque fieri, vt conſperſio ad fermenti ſimilitudinem trahatur.

Quomodo Verbum, humanitatis fermentum.

393. Hæc quomodò in Verbum diuinum maſſæ humanitatis copulatum cadant, perſpicuum eſt. Imò non aliò pertinere hinc fermenti & conſperſionis, inde Verbi & humanitatis aſſumptæ ſimilitudinem in Scripturis & Patribus vſurpatam, admonet Elias Cretenſis ad orat. 51. Nazianzeni: etiamſi nonnulli græci apud Rupertum 2. de offic. c. 22. Et apud Stephanum Eduenſem l. de Sacram. Alt. c. 17. cenſuerint fermentum eſſe Symbolum incarnationis, quia tumefacit; Deiparæ autem vterus de Spiritu ſancto intumuit. Ex quo vt Rupertus rectè obijcit; ſequeretur, Deiparam eſſe panem noſtrum. Propria igitur ratio eſt, quam ex Elia tetigimus. Verbum enim Dei quamuis reipſa planè immutatum; ex quo tamen per aſſumptionem humanitatis, detriuit & exinaniuit ſemetipſum, maſſam cui copulatum eſt ac tenaciter illigatum, ſuis veluti qualitatibus ac prærogatiuis imbuit: cùm humanitas ſit aliquid eius perſonæ quæ verè Deus eſt, & homo inde conſtitutus, non purus homo, ſed Deus homo nominetur & ſit. Inſignis planè non iam tumor, ſed magnitudo, & ſolida amplificatio, quam diuinum hoc fermentum, maſſæ ſiue humanitati aſſumptæ conciliat. [Fermenti vim atque virtutem omnibus notam eſſe, non dubium eſt. Nam cum ſit magnitudine paruum, ſpecie ſimplex, natura commune, tantam fortitudinem intrinſecùs gerit, vt cùm reconditum fuerit in farina ſuccus, hoc totam maſſam faciat eſſe quod ipſe eſt, & ita ſemper vniuerſum cumulum aſperſionis ſuæ vigore diffundit, vt omnem ipſam magnitudinem pollinis, faciat fermentum: ac ſic res ipſa fortitudine ſua, molem ſibi proprij vigoris acquirit.] Verba ſunt Maximi apud Ambroſium ſerm. 5. quæ de diuino hoc fermento ad humanitatem Chriſti collato, veritatem habere, iuxta ſupradicta, nemo non videt.

Patrum ſuffragia.

394. Suffragantur Patres, qui mixturam trium farinæ ſatorum in quæ fermentum per Euangelicam

mulierem eſt immiſſum, interpretantur Verbi Diuini copulationem cum humanitate, interpoſito aſſenſu Deiparæ. Videtur hoc voluiſſe Coſmas Hieroſ. carm. in Theogon. cum dixit nouus ex Adam puerulus, fermenti natus eſt Filius. Sed expreſsè Petrus Chryſologus ſerm. 67. & 71. factum fermentum magno pietatis Sacramento Verbum Dei, & farinæ humanitatis aſſumptæ contanctum, ſcitè proponit. Et ſerm. 99. *ſub finem*, admiratur diuinum conſilium, quod cum mulier malè humanum genus fermentaſſet fermento nequitiæ, prouiderit è contrario diuina ars, vt per mulierem Deus Verbum, ſanctificandis naturæ noſtræ pretioſiſſimis cibis atque primitijs adhiberetur, tanquam fermentum: [Vt mulier quæ corruperat fermento mortis in Adam totam maſſam generis humani, fermento reſurrectionis totam carnis noſtræ maſſam redintegraret in Chriſto: vt mulier quæ confecerat panem gemitus & ſudoris, panem vitæ coqueret, & ſalutis; & eſſet omnium viuentium mater vera per Chriſtum, quæ erat in Adam mater omnium mortuorum. Ob hoc namque Chriſtus naſci voluit, vt ſicut per Euã venit ad omnes mors, ita per Mariam rediret omnibus vita. Quæ Maria huius fermenti implet typum, ſimilitudinem præfert, conſignat figuram, dum de ſupernis ſuſcipit fermentum Verbi; & humanam carnem in aluo Virginis, imò in alueo Virginis, cœleſtem totam conſpergit in maſſam.]

Conſentit S. Bern. ſerm. 2. de natiu. Dom. & l. 5. de conſid. c. 10. quòd enim fermentum ait eſſe fidem Deiparæ, eò duntaxat pertinet, quod hæc vt vocat *commixtio & fermentum* perſonæ Verbi cum humanitate, non niſi interpoſito aſſenſu Virginis perfecta ſit in eius vtero. Qua etiam ex cauſa Andreas Hieroſol. orat. in Angelic. ſalutat. vocat Deiparam. [Fermentum ſanctum ex quo totius humani generis maſſa fermentatur:] nempè, quia eius interuentu, Verbum humanitati noſtræ in vno indiuiduo eſt copulatum: vnde in totam ſpeciem refuſa eſt ſanctificatio.

Eſt de hac fermentatione inſignis locus ex S. Gregorio, adductus à S. Thoma opuſc. 1. *ſub finem*, ex Regiſtro, & à Gennadio l. pro Synodo Florent. c. 2. ſect. 8. nec non apud Anonymum à Steuartio t. 4. bibl. editis, tractatu contra Græcos, in ſolutione quarti contra azimum ex Græca (vt ait) vita S. Gregorij, narrante quæ cum Græcis egiſſet legatus Conſtantinopol. [Solet planè (ait S. Gregorius) moueri quæſtio, quod in Eccleſia alij fermentatum offerunt, alij panes azymos. Eſſe namque Eccleſiam diſtinctam quatuor ordinibus, nouimus, ſcilicet, Romanorum, Alexandrinorum, Hieroſolymitanorum & Antiochenorum; quæ Eccleſiæ generaliter nuncupantur, cum vnam teneant Catholicam fidem, diuerſis tamen viuuntur officiorum myſterijs. Vnde fit, vt Romana Eccleſia, offerat panes azymos; propterea quod Deus ſine vlla commixtione carnem ſuſcepit, ſicut ſcriptum eſt: *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Sic ergo pane azymo efficitur corpus Chriſti: nam cæteræ ſupradictæ Eccleſiæ offerunt fermentatum, pro eo quòd Verbum Patris indutum eſt carne, & eſt verus homo; ſicut fermentum commiſcetur farinæ, & efficitur corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti verum. Sed tam Romana Eccleſia, quàm prædictæ, pro ineffabili myſterio; tam fermentatum, quam azymum, dum ſumimus, vnum corpus noſtri Saluatoris efficitur.]

Trepidè allego in hanc quoque ſententiam Gnoſticos apud Irenæum l. 1. c. 1. ſit tamen hæc non tam dictorum confirmatio quàm condimentum. Sic igitur habent. [Quoniam autem eorum quos ſaluaturus erat Saluator, initio accepit Paulum dixiſſe, *Et ſi delibatio ſancta. & maſſa.* Delibationem quidem quod eſt ſpirituale dictum docentes, conſperſionem autem nos, id eſt phyſicam Eccleſiam, cuius ſubſtantiam adſumpſiſſe dicunt eum, & cum ſemetipſo erexiſſe, quoniam erat ipſe fermentum.]

Ritus antiquus miſſitationis fermenti, eodem aptatus.

395. Planè verò ſpectat ad hanc rem priſcus ritus Eccleſiæ Catholicæ, cuius eſt mentio apud autorem libri de Romanis Pontificibus, in Melchiade; vbi conſtitutum ab eo ait, [vt oblationes conſecratæ, per Eccleſias ex conſecratu Epiſcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum.] rurſuſque in Siricio. [Hic conſtituit, vt nullus Presbyter miſſas celebraret per omnem hebdomadam, niſi conſecratu Epiſcopi loci, ſuſciperet declaratum (fortè directum.) quod declaratur fermentum.] Sed & Innoc. 1. epiſt. ad Decent. cap. 5. quærenti Decentio an vſus Romanæ Eccleſiæ mittendi à Pontifice fermentum per titulos intra ciuitatem conſtitutos, vſurpandus eſſet in parochijs? Negat id eſſe faciendum. Se namque ait, tantùm mittere fermentum ad Presbyteros intra vrbem poſitos die Dominico, vt quia Presbyteri illi plebem ſibi creditam curantes, conuenire non poterant ad Pontificem, fermentum ab ipſo confectum acciperent per acholytos, vt [ſe (inquit) a noſtra communione, maximè illa die, non iudicent ſeparatos.]

Diſſeruit de hoc ritu Cuſanus epiſt. 7. ad Bohemos & Anonymus autor operis de Diuinis officijs quem quoad hoc punctum deſcripſit Pamelius tom. 1. Liturg. Lat. pag. 489. Fusè item Baronius anno 313. à num 48. cui adhæſit Seuerinus Binius in notis ad vitam Melchiadis Papæ, putatque Baronius aliud non fuiſſe, quàm fermentum ab Epiſcopo benedictum ex quo coagmentaretur maſſa, & panis fermentaretur, qui diceretur *oblatio*; & à prima materia, *declararetur*, id eſt, *nominaretur*, fermentum; quamuis non eſſet fermentum nudum, ſed panis fermentatus benedictus, quo Epiſcopus in Symbolum communionis, Presbyteros ſuæ communionis impertiret. Nolo iudicium Scriptoris æterna memoria digniſſimi interpellare. *Fermentum* tamen ab ipſo Pontifice ſiue Epiſcopo benedictum, pro pane ex eo fermento cõfecto accipiendum eſſe, non video quid euincat; cum miſſum potiùs panem fermentatum ab Antiſtite ipſo, benedictum, procliuius ſit exiſtimare. *Declaratum* item fermentum, idem eſſe quod *denominatum* ægrè perſuaderer; cùm ſit in promptu natiua vocabuli notio, opportunè cadens in hunc locum, ferenſque, myſteria in fermento latentia cùm dirigeretur, declarata fuiſſe, ſiue ex breui quapiam formula tunc recitata; ſiue ex doctrina declarata in Eccleſia, innotuiſſe dantibus & accipientibus fermentum illud: nempe, non modò ad ſignum communionis Catholicæ, ſed etiam & quidem primò ad deſignandam radicem noſtræ inter nos & cum Chriſto communionis, quæ ex vnione humanitatis ad Verbum Dei illam fermentans, eſt deriuata. In hanc ſiquidem coniunctionem, primò ac præcipuè collimaſſe myſterium illud & Sacramentum fermenti, (ſic enim Innocentius ſuprà nominat, quod Iuſtellus ad canones Eccleſiæ vniuerſæ, & alij nonnulli perperàm acceperunt de Euchariſtiæ Sacramento;) argumentum eſt, quod hæc ſit primaria fermentatio cuius eſt in Scripturis mentio: vnde noſtra quoque cum Deo fermentatio, & in vnam fidè coniunctio, ortum habuerit.

Maſſæ totius humanæ. à Verbo, per ſingularem Chriſti humanitatem fermentatio.

396. Fermentationem alteram, à Diuino Verbo primitijs conſperſionis noſtræ coniuncto, cauſatam in tota humanæ naturæ maſſa, facilè erit intelligere; ſi ſupponamus cum S. Macario hom. 24. ſtatum noſtrum

ex

Digitized by Google

ex quo per Adamum ſumus fermentati. [Quemadmodum Adam tranſgreſſus mandatum, (inquit S.Macarius,) fermentum malitioſitatis; itidem & participatione quadam, qui ex eo nati ſunt, ac vniuerſum genus Adæ, fermenti illius particeps effectum eſt. Vnde tantum promouerunt, & creuerunt in hominibus affectiones peccati, vt ad adulteria vſque, ad petulantias, idolorum culturas, cædes, & alia abſurda deuenerint, donec humanitas vitio eſſet fermentata. Quod quidem apud homines ita inualuit, vt ne Deum quidem eſſe putarent, ſed adorarent lapides anima carentes, neque poſſent intellectu Deum capere; tam profundè fermentum illud nequitiæ affectibus, conſperſerat progeniem veteris Adæ.] Tantum S. Pater, de peccati fermento, quo primus Adam ſe primum, tum omnem poſteritatem commaculauit & deprauauit. Sequitur apud eundem, quod è contrario Deus, per Verbum ſuum conſequenter ad eam fermentationem quæ vni ſingulari naturæ ſpeciei noſtræ coniunctum eſt, vniuerſam quoque ſpeciem ſciſſe fermentum. [Eodem modo (inquit) placuit Domino, vt aduentu ſuo pati pro omnibus, & eos proprio ſanguine redimere, ac fermentum cæleſte bonitatis fidelibus animis infundere, quæ ſub peccatum redactæ fuerant; & ita promotione ac fermento, omnem mandatorum iuſtitiam, ac virtutes vniuerſas in eis complere, donec in bono fermentarentur in vnum, & cum Domino euaderent in vnum ſpiritum.]

Fuit ſcopus Incarnationis, iuxta Patres.

397. Hunc fuiſſe incarnationis Verbi & ſecundæ fermentationis hactenus expoſitæ finem, pulchrè attigit S.Hilarius l.2.de Trinit. cum ait: [Virgo, partus, & corpus, poſtque crux, mors inferi, ſalus noſtra eſt. Humani enim generis cauſa, Dei Filius natus ex Virgine eſt, ex Spiritu ſancto, ipſo ſibi in hac operatione famulante, & ſuam (videlicèt Dei) inumbrante virtute, corporis ſibi initia conſeuit: & exordia carnis inſtituit, vt homo factus ex Virgine naturam in ſe carnis acciperet, perque huius admixtionis ſocietatem, ſanctificatum in eo vniuerſi generis humani corpus exiſteret; vt quemadmodum omnes in ſe per id quod corporeum ſe eſſe voluit conderentur; ita rurſum in omnes ipſe, per id quod eius eſt inuiſibile, referretur.]

Optimè item Naz. orat. 36. num. 89. poſt expoſita diuina Christi nomina. [Nunc (inquit) ad ea veniamus, quæ propriè noſtra ſunt, humanitatiſque aſſumptæ. Homo itaque dicitur, non ſolum vt per corpus à corporibus capiatur, qui alioqui ob imperceptibilem naturam ſuam capi non poterat: ſed etiam, vt per ſe hominem ſanctitate afficiat, fermentique inſtar vniuerſæ maſſæ ſit, ſibique vniens, quod condemnatum fuerat, totum illud à condemnatione liberet, omnia pro nobis, quæ nos ſumus, excepto peccato, factus, corpus, anima, mens, (per quæ videlicèt mors præuaſerat) &, quod ex his commune eſt, homo.]

Ad eandem mentem Iſidorus Peluſ. lib.1. epiſt.201. [Cœlorum regnum fermento comparatum eſt, hoc eſt Domini & Saluatoris noſtri incarnationi, peccati omnis experti, quæ vniuerſum terrarum orbem conſperſit, & vnius corporis ex noſtra ſubſtantia atque à Genitrice Dei Maria ſumpti, coagmentationi, quæ homines omnes qui ab orbe condito extiterunt, ad nouum ortum renouauit.]

Copioſè ac ſplendidè S.Maximus ſermone apud Ambroſium 5. [Dominus (inquit) eſt fermentum; quia fermentum non niſi de tritico fieri ſolet. Rectè ergo fermento Dominus comparatur, qui cum eſſet ſpecie homo, humilitate paruus, imbecillitate deiectus, tanta intrinſecùs ſapientiæ virtute pollebat, vt doctrinam ipſius, mundus ipſe vix caperet: qui cum ſe cæpit per totum orbem Diuinitatis vigore diffundere, ſtatim omne hominum genus in ſubſtantiam ſuam ſui poteſtate protraxit; vt & iugum Spiritus ſui ſancti infunderet omnibus; hoc eſt Chriſtianos cunctos, ſe faceret eſſe quod Chriſtus eſt. Nam quod homo Dominus Ieſus vnus & ſolus, eſſet in mundo tanquam fermentum in maſſa reconditum, vniuerſos homines præſtitit eſſe quod ipſe eſt.] Et mox. [Sicut igitur fermentum cùm in cumulum conſpergendum eſt farinarum, confringitur, comminuitur, diſſipatur, & ipſum omne diſſoluitur, vt diſperſam illam farinæ multitudinem in vnum vigorem conſtringat, atque in ſolidum corpus redigat, quod in pulueris modum ipſa diminutione languebat, facitque coniunctione ſui veriſſimam maſſam; quod propria diſſolutione videbatur inutile: ſic & Dominus Ieſus Chriſtus, cùm eſſet totius mundi fermentum, diuerſis paſſionibus confractus, laceratus & diſſolutus eſt; & ſuccus eius pro ſalute noſtra, qui eſt pretioſus ſanguis, effuſus eſt, vt admixtione illi omne genus humanum ſolidaret; quod per diuerſa antra ſeiolorum iacebat. Sic enim velut fermentum quoddam nos, qui farina ex gentibus videbamur eſſe, adhæſimus. Nos inquam, qui per totum orbem diſperſi & diminuti, penitus iacebamus, vigore paſſionis Chriſti, in ipſius corpus redacti ſumus, ſicut beatus Apoſtolus ait: *Quoniam ſumus corpus Chriſti & membra.* Nos igitur qui ex nationibus in pulueris modum è terræ facie iactabamur, aſperſione ſanguinis Domini, in maſſam ſoliditatis eius aggregamur.]

Similiter Deiparam alloquens S.Germanus Conſtantinopol. orat. de natiu. Deip. [Benedicta tu inter mulieres, ſpiritualis Bethleem natura atque cognitione, viui panis domus ſpiritalis, & facta & appellata. In te enim habitauit nobileum contemperatus non commiſtus fermento totum ſibi Adamum fermentans, vt panis fieret viuus ac cæleſtis.]

Vſus doctrinæ.

398. Effectum hunc diuini fermenti in maſſam noſtram, æmulari nituntur quotquot præſtitum à Chriſto beneficium, ritè æſtimant. [Quiſquis illi fermento Chriſti adhæſerit, efficitur & ipſe fermentum, tam ſibi vtilis, quàm idoneus vniuerſis, & de ſua certus ſalute, & de aliorum acquiſitione ſecurus.] Verba ſunt Maximi ſermone illo 5. Fuiſſeque hoc vitium ſuum, vt eſſent in vrbibus aliqui, qui quaſi fermentum facti alijs, multos ad ſui imitationem traherent, dixit S.Chryſoſtomus hom.43. in Geneſ. taleſque fuiſſe Moſem & Aaron qui fermenti in morem multos patriæ virtutis æmulatores reddiderant, ait orat. de S.Euſtachio *in fine*; vbi quod de Moſe & Aarone retulimus, confirmat ex eo quod præter Filios Iſraël, aſcendit de Ægypto cum eis, vulgus promiſcuum innumerabile: quod S.Chryſoſtomus cenſet eorum fuiſſe, qui probo Moſis & Aaronis exemplo fermentari, ad Hæbræos ritus acceſſerant. Tale fermentum ſi in vrbibus abundaret, diffunderetur honeſti amor, & vitij dilatatio inhiberetur. Rectè enim pronunciatum eſt à S.Matthia, vt refert Clem. Alex.7. Strom. cap.8.pag.828. [Si peccauit vicinus electi, peccauit electus. Nam ſi ſe ita geſſiſſet vt iubet verbum, ſeu ratio, eius vitam ita eſſet reueritus vicinus, vt non peccaſſet.] Fermentaſſet videlicet illum; & quam à Chriſti fermento accepit beneficentiam, in alium prodidiſſet, factus & ipſe inſtrumentum diuinæ bonitatis, vt ibidem præmiſerat Clemens; quo neſcio an quicquã homini glorioſius queat accidere.

Verbis in ſpeciem oppoſitum ferentibus, ſed reipſa ſenſu eodem, S.Ambroſius lib.2. de Pœnit. cap.15. ait. [Eccleſiam, atque adeò probos quoſque, expurgare alienum fermentum: ſiue quod tota Eccleſia ſuſcipiat onus peccatoris, cui compatiendum, & fletu, & oratione, & dolore eſt; & quaſi fermento eius ſe totam con-

Digitized by Google

conſpergat, vt per vniuerſos, ea quæ ſuperflua ſunt in aliquo Pœnitentiam agente, viritim miſericordiæ, aut compaſſionis velut collatiua quadam admixtione purgentur: ſiue vt illa mulier euangelica docet, quæ typum prætendit Eccleſiæ, eò quòd fermentum abſcondit in farina ſua, donec fermentaretur totum, vt mundum omne ſumatur. Docuit me Dominus in Euangelio, quid ſit fermentum, dicens: *Non intelligitis, quia non de pane dixi: Attendite à fermento Phariſæorum & Sadducæorum.* Tunc (inquit) *intellexerunt, quia non dixit à panibus, ſed à doctrina Phariſæorum & Sadducæorum attenderent ſibi.* Hoc ergo fermentum, hoc eſt doctrinam Phariſæorum, & diſputationem Sadducæorum abſcondit Eccleſia in farina ſua, cum literam legis duriorem, ſpirituali interpretatione molliuit, & velut mola quadam ſuæ diſputationis infregit, proferens velut de folliculis literarum myſteriorum interna ſecreta, & reſurrectionis fidem aſtruens, qua Dei miſericordia prædicatur, qua reparari vita creditur mortuorum.]

399. Miſeri è contrario, & omni probro cooperti, qui vt modicũ fermentũ totam maſſam corrumpunt, facti inſtrumenta ſatanæ ad fermẽtandos mortales, & fructum illius fermenti quod Chriſtus eſt, diſperdendum contrario effectu. Hoc in omnes planè improbos cadere, quorum vel exemplo, vel quod deterius eſt inſtigatione, aut impulſu, alij ad malum inducuntur: S. Chryſoſt. hom. 15. in ep. 1. ad Cor. rectè monuit, dicens, non ſolùm fornicarium ab Apoſtolo reprehenſum, fuiſſe fermentum alios corrumpere aptum; ſed idem eſſe de quouis improbo ſtatuendum. Heu quam multiplex in orbe fermentum huiuſmodi. Veriſſimè ſanè Ægypto mundus collatus eſt, at vt obſeruat Petrus Cellenſis l. de panibus c. 4. *in fine.* [In Ægypto, nec nominatur azyma: totum fermentatur, totum corrumpitur. Melior dicitur, qui corruptior. *Coinquinatis, & infidelibus, nihil mundum* (vt ait Apoſtolus,) *ſed polluta ſunt eorum mens & conſcientia.* Etiam quieſcens Ægyptius ab operatione exteriori, iuxta quod dicit Salomon: *manus in manu, non erit innocens malus*: dum non animaduertit, fermentatur. Sicut paſta, non ſolùm cum ei admiſcetur fermentum, fermentatur; ſed multò magis cum à commixtione ceſſat, qui commiſcuit, & ipſa paſta benè cooperta, quaſi quieſcens obdormit. Sic animo concepta malitia, etſi videatur aliquanto tempore (fortè, quia deeſt occaſio) à malo opere ceſſare, eo tamen quaſi acriùs ſeuit in corde, quo non tranſit in opere. Vnde Oſeas. *Paululum ciuitas quieuit à commixtione fermenti, donec fermentaretur totum*: quaſi diceret; vt ſtudioſius cogitatum perpetret malum; callidius pro tempore trahit manum.] Si qui malo in ſpeciem temperant, non ſunt à mali fermento immunes, quantum erit orbis fermentum, quamq́ue verè fas erit dicere, *corrupti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.*

LIBER

LIBER TERTIVS DE DIVINO CONSILIO.

In Ænigmatis propoſiti, ſiue compoſiti hactenus pertractati machinatione; Deq́, eiuſdem ad lucem exiſtentiæ educendi viâ, & modo.

Tractatio Scholaſtica, Emblematis ſacris, & Allegorijs exornata.

1\. QVæ hactenus circa ænigma diuinitùs propoſitum ſunt diſputata, ſpectant ad eius eſſentiam, & quidditatem. Nunc quæ ad eius exiſtentiam pertinent, conſideranda ſunt: non quidem probando hoc ænigma exiſtere, quod initio operis monſtrauimus eſſe præſupponendum; ſed per quas cauſas extrinſecas extiterit, exponendo. Cauſas porrò exiſtentiæ, eas dumtaxat habeo, quæ externæ ſunt; nam internæ Chriſti cauſæ, ad phyſicam eius eſſentiam, & compactionem ſubſtantialem eſſentialem pertinent; ideoque ſimul cum quidditate ſunt expoſitæ. Externæ verò cauſæ quibus res eſſentialiter aliunde conſtituta, ad lucem exiſtentiæ educitur, binæ ſunt; nempe finis, & efficiens: quarum indiuiduum nexum & ordinem, ex phyſicis rudimentis omnes ſupponunt talem eſſe, vt tametſi finis ſit aſſecutu vltimus, intentione tamen ſit primus. Mouet enim & ſollicitat agens vt ad effectionem veniat; Quare agemus de Chriſti fine primo loco. Tum de cauſa Chriſti efficiente diſputabimus.

SECTIO I.

De Chriſti fine, cauſarum exiſtentiæ eius, prima.

IN tractatione de Chriſti fine, quædam ſunt certa, & extra controuerſiam; vt Chriſtum ad redemptionem noſtram veniſſe, & exiſtentiam accepiſſe, quod nemo diffitetur. Itemque eius ſatisfactionem pro nobis, plenam atque perfectam fuiſſe. Hæc ſtatuenda inprimis erunt, & illuſtranda. Quàm tamen reipſa fuerit ad finem illum neceſſaria Chriſti exiſtentia; & an hic fuerit vnicus Chriſti finis, reſpectu decreti quo Chriſtus de facto accepit eſſe; & an excluſo illo fine redemptionis humanæ, Chriſtus ex alio fine extiturus fuiſſet per aliud Diuinum decretum, tunc interponendum, in controuerſia eſt: & idcircò ad iſta gradus poſteà fiet, expoſitis primis illis, quæ rata eſſe ac certa dixi.

CAPVT I.

Chriſtum veniſſe propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, extra controuerſiam eſt.

2\. REcolendum eſt quod ex fidei doctrina alibi ſtabilita habemus; nempè, primum hominē à Deo conditum, ex ſtatu collatæ ſibi ſanctificantis gratiæ, inſtigante dæmone, Deo autem ob altiſſimas cauſas permittente, decidiſſe verè peccantem ex arbitrio ſuo. Quæ enim rabies Theodorum Mopsüeſtenum corripuit, vt diceret referente Leontio lib 3. contra Neſtor. & Eutych. cap. 23. [Fictum eſſe peccatum Adæ, idq́ue Deo autore, vt iudicium iniquiſſimum in Adam, qui non peccaſſet, ſed per calumniam damnatus fuiſſet; & exilium ei decretum, iuſta & probabilis cauſa redimendi mundum fieret.] Hæc ſi verè effutijt Theodorus, næ ille pluſquàm Maniacus fuit. Quot enim errores, & Athæiſmi in paucis his verbis addenſantur.

Homo peccauit, & Deo iniurius fuit, poſt Angelum.

Verè ergo peccauit Adam, malè æmulatus Angelos præuaricatores, & ipſos ante eum infeliciter prolapſos: & cum eſſet totius humani generis caput, omnes poſteros ſuos eodem crimine inquinauit; quatenus violato per primum illum hominem pacto, quod cum Deo iniuerat, parendi diuinæ legi, tota poſteritas quæ illo perſtante gratiam in ortu ſuo conſecutura erat, naſcitur Deo inimica: nec tantùm expers gratiæ, ſed etiam obnoxia æternæ damnationi. Quam generis noſtri cladem, omnipotentiſſima Dei bonitas, (vt loquitur D. Aug. l. de corrept. & gratia cap. 10.) præcognitam non inhibuit, conſultius arbitrata de malis bona

na facere, quàm mala eſſe non ſinere. Huic generali naturæ humanæ excidio, acceſſerunt ſingulares adultorum caſus, quibus actualiter peccando, cumulum primitiuæ impietatis auctiorem nouis acceſſionibus fecerunt, & quod ex varijs capitibus ponderat S. Chryſoſt. hom. 9. in 1. Cor. grauiùs Adamo peccarunt, & parentali labe iam abſterſa, fecerunt ſe denuò gehennæ filios, decoquentes iteratò ſubſtantiam quæ eis à Patre obtigerat, omniq; ſe iure ad gratiam quamcunque, etiam actualem, & ad gloriam ſpoliantes, violato per ſummam iniuſtitiam eo iure quod Deus ſummum in nos obtinet.

Eſſe porrò peccatum quodcunque actuale, veram Dei iniuriam, atque adeò veram iniuſtitiam continere, probatum eſt in morali diſt. 4. num. 239. & n. 406. Itemque lib. 4. de virtut. num. 353. Præclarè idem confirmat Richardus Victorinus lib. de poteſt. ligandi & ſoluendi cap. 23. Nec quæ in contrarium profert Vaſques 3. p. d. 2. num. 22. ſunt reuera magni momenti.

Negat enim Deum poſſe à nobis pati iniuriam contra iuſtitiam quantumuis peccemus, quia Deum nulla in re lædere poſſumus, cum nihil ei emolumenti è creaturis proueniat, atque adeò neque damnum ab iiſdem prouenire ei poſſit: alioqui in omni peccato eſſet duplex malitia, nempè, vna contra peculiarem aliquam virtutem, alia contra Deum. Hæc dixi, non eſſe magni momenti: quia Deus in honore ſuo, quod eſt bonum eius extrinſecum, violari à nobis, ac lædi poteſt, & verè læditur, ſaltem materialiter, quoties peccamus: tametſi ea iniuſtitia & malitia, quia eſt tranſcendens, & per omnia peccata vagatur non ſolet expreſsè memorari, ſed ſupponi: vt in ſimili ſeruari videmus circa gradus rerum tranſcendentales. Sed de his plura loco notato. Hîc enim ea diuini iuris violatio, Deique aduerſus hominem exaſperatio, non probanda ſed ſupponenda eſt; paſſimque eam ſonant Scripturæ, & Patres inculcant, aperientes hominis malignitatem in Deum peccatis prædictam, & conſecutam inde cladem noſtram ab exacerbato Deo.

Abiectus eſt in æternum Angelus, tametſi erat reparabilis.

3. Non continuit tamen Deus in ira ſua miſericordias ſuas; ſed hominem è miſero illo ſtatu erigere, & in gratiam ſuam denuò admittere, miſericorditer ſtatuit, non ſemel tantùm, ſed quoties labi contingeret. Quod beneficium reſtitutionis in integrum, negauit Angelis. Explodit enim Catholica Eccleſia Origenis fatuitatem, plenè reiectam à Theophilo Alex. epiſt. 2. Paſch. affirmantis Chriſtum pro dæmonibus paſſum. Neque ſanè Verbum Dei inter Angelos habitu inuentum eſt vt Angelus, etiamſi ita pronunciet Origenes hom. 8. in Geneſ. quinimò vt diſertè habet Apoſtolus, Deus Angelos non apprehendit, quamuis & ipſi reparabiles erant, ſi Deo libuiſſet. Quod enim S. Anſelmus l. 1. cur Deus homo cap. 16. & iterum lib. 2. cap. 21. affirmare videtur, Angelos lapſos non potuiſſe à Deo redimi; non aliud probat quàm quod defuerit naturæ angelicæ congruitas illa ob quam humana natura lapſa potuit reparari; quamuis ſi ita viſum Deo fuiſſet, non defuiſſent rationes idoneæ quibus induci poſſet ad id præſtandum.

Id verò dumtaxat, & nihil præterea ex diſcurſu D. Anſelmi haberi, perſpicuum erit illum expendenti. Sic enim habet. [Diaboli reconciliationem, impoſſibilem intelliges, ſi diligenter humanam conſideres. Sicut enim homo non potuit reconciliari, niſi per hominem Deum, qui mori poſſet, per cuius iuſtitiam Deo reſtitueretur, quod per peccatum hominis perdiderat: Ita Angeli damnati, non poſſunt ſaluari, niſi per Angelum Domini, qui mori poſſit, & qui per iuſtitiam ſuam Deo reparet, quòd aliorum peccata abſtulerunt. Et ſicut homo, per alium hominem, qui non eiuſdem generis, quamuis eiuſdem eſſet naturæ non debuit releuari: Ita nullus Angelus per alium ſaluari debuit, quamuis omnes ſint vnius naturæ, quoniam non ſunt eiuſdem generis, ſicut homines. Non enim ſic ſunt omnes Angeli de vnò Angelo, quemadmodùm omnes homines de vno homine. Hoc quoque remouet eorum reſtaurationem: quia ſicut ceciderunt nullo alio ſuadente vt caderent; ita nullo alio adiuuante reſurgere debent, quod eſt illis impoſſibile: aliter enim in dignitatem, quam habituri erant, non poſſunt reſtitui, quoniam ſine alio auxilio per poteſtatem ſuam, quam acceperant, ſtetiſſent in veritate, ſi non peccaſſent.]

4. Prima ratio his verbis contenta, non multum vrget. Tum quia parum omninò refert ad congruam redemptionem Angelorum per vnum Angelum, quod non ſint omnes ſati ex eodem parente; cum ſatis ſuperque eſſe videatur, quod omnes ſint vnius naturæ: tum quia Angeli per hominem Deum redimi potuerunt, cum pretium à Chriſto exhibitum, fuerit de facto tam ſuperabundans, vt & ad hominem & ad Angelorum reparationem potuerit eſſe ſufficientiſſimum, vt eodem capite poſteà admittit S. Anſelmus. Poſterior ratio verbis adductis expreſſa, imprimis non vrget de Angelis reprobis inferioribus. Omnes enim lapſi ſunt inſtigante Lucifero, vt ſuppono. Et quamuis omnes ſuapte ſola improbitate, nemine ſuadente cecidiſſent, vt Lucifero accidit; tamen non ſequitur, ſi ceciderunt per ſeipſos, debere etiam per ſe reſurgere. Vt enim ſæpè ait D. Auguſtinus quiſque ad lapſum & ruinam ſufficit ſibi, non autem ad reſurrectionem vel curationem. Nam etiam nos pleraque peccata admittimus non ſuadente diabolo, à quibus tamen liberari per nos ipſos nequimus. Illud item in ea ſecunda ratione obſcurum eſt, quod dicantur Angeli ſi non peccaſſent, perſtituri fuiſſe in veritate & ſanctitate, per poteſtatem ſuam quam acceperant, abſque auxilio extrinſeco. Si enim id intelligatur cum excluſione auxiliorum gratiæ eſt apertè falſum. Itaque ſenſus eſſe debet Angelos admiſſis auxilijs, iiſque comprehenſis in poteſtate quam acceperant, fuiſſe perſtituros abſque auxilio externi cuiuſcumque Mediatoris, non tamen abſque ope Dei gratuito fulcientis naturalem creaturæ cuiuſcumque infirmitatem.

Congruentius fuit hominem reparari quàm Angelum, & quare.

5. Manifeſtum ergo videtur, ex toto D. Anſelmi diſcurſu aliud non haberi, quàm quod dixi; Nempè, defuiſſe angelicæ naturæ congruitates illas quæ propoſitæ ſunt ex parte naturæ humanæ & aliam quam adhibet Autor libri primi de mirab. ſacræ Script. cap. 2. *in fine*. Eamque præſertim quæ adhibetur à Caſſiano collat. 4. cap. 14. & ab Iſidoro lib. 2. de ſummo bono c. 12. ſent. 10. & 11. Pulchrè item ſed paulò longius à Iobio apud Photium Cod. 222. cap. 40. & 41. Breuitis & benè à S. Gregorio l. 4. mor. cap. 8. & 9. verbis illis. [Omnipotens Deus ſicut ex nihilo bona facere potuit, ita cùm voluit per incarnationis ſuæ myſterium, etiam perdita bona reparauit. Duas verò ad intelligendum ſe, creaturas fecerat, angelicam videlicet & humanam: vtramque verò ſuperbia perculit, atque ab ſtatu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed vna tegmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne geſtauit. Angelus namque ſolummodò ſpiritus, homo verò & ſpiritus eſt, & caro. Miſertus ergo Creator vt redimeret, illam ad ſe debuit reducere, quam in perpetratione culpæ, ex infirmitate aliquid conſtat habuiſſe; & eo ampliùs

debuit

Digitized by Google

debuit apoſtatam Angelum repellere, quo cùm à perſiſtēdi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne geſtauit. Vnde & rectè Pſalmiſta cum miſerum Redemptorem hominibus diceret, ipſam quoque cauſam miſericordiæ expreſſit: *Et memoratus eſt quia caro ſunt.* Ac ſi diceret: Quo eorum infirma vidit, eo diſtrictè culpas punire noluit.]

Addit & alteram rationem iam ex D. Anſelmo tactam, & à D. Bernardo ſerm. 1. de Aduentu his verbis expreſſam. [Quem ſupplantauit aliena malitia, prodeſſe ei poteſt caritas aliena.] S. quoque Paulinus epiſtola 4. inde petit huius rei rationem ſic ſcribens. [Quomodò cecidit Lucifer, qui manè oriebatur? ſed non ſicut ille, in æternum interitum damnati ſumus: quia ille autor peccati fuit, ſimulque pro ſe & pro homine punietur, qui eodem perijt ſcelere, quo perdidit. Homo autem non in finem meruit exterminari paradiſo, & terra eſſe, quia diuina iuſtitia leuiùs iudicauit, aliena mente peccaſſe, quàm propria. Criminoſius eſt decipere, quàm decipi: & peccatum excogitare, quàm facere. Et ideò temporaliter & ad emendationem punitus eſt fraudis aſſenſor; in æternum autem ſupplicium deſtinatus mortis inuentor. Cui nunquam deſiciet pœna peccati, quia nunquam deſinit.] Hanc igitur rationem adhibuit quoque S. Gregorius. Quamquam eius verba alium quoque ſenſum ferunt; nempe quod Angelus ſua ſola, non ſicut homo aliena iniquitate, impulſus cecidit; hoc eſt & ſatanæ impellentis, & Adæ; ob cuius peccatum exutus eſt originali gratia, & permiſſus ferociæ ingeniti fomitis. Quæ ratio egregiè quoque proponitur à Gaufrido Vindoc. ſerm. 1. de natali Dom. & eam etiam reddit D. Aug. c. 29. Enchir. & reuoluitur in priorem ex D. Gregorio propoſitam. Omnes hæ congruitates idoneæ ſunt.

6. Inde tamen non ſequitur, naturam Angelicam non fuiſſe reparabilem, ſi Deo placuiſſet, ſicut Deo placuit hominem reparare. Ex quo S. Chryſoſt. hom. 3. in ep. ad Epheſ. *initio moralis*, colligit quanto homo obſtrictior ſit Deo præ Angelis, qui non ſunt apprehenſi, nec retracti à barathro in quod erant prolapſi. [Hoc exemplo (inquit) nos Angelis oportet eſſe meliores, & Archangelis maiores, vt qui iis omnibus ſimus honore præpoſiti. *Non Angelos apprehendit Deus*, ſicut dicit ſcribens ad Hæbræos, *ſed ſemen Abrahæ*; non principatum, neque poteſtatem, neque dominationem, neque vllam aliam virtutem: ſed noſtram naturam apprehendit, & ſupra ſedere fecit: Et quid dico, ſedere fecit? Suum fecit veſtimentum; nec id ſolùm, ſed eius pedibus ſubiecit omnia. Quàm multas vis mortes ponere, & quàm multas animas? deciéſne millies, & his longè plures? ſed nihil dices quod ſit ei æquiparandum. Duo enim fecit maxima: & ipſe ad ſummam venit humilitatem, & hominem ſuſtulit ad altitudinem; ſuo ſanguine eum ſaluum fecit.]

Homo diuinitus, tum exemplo & doctrina, tum iuſta ſatisfactione reparatus.

7. Abiecto igitur in æternum Angelo, cogitauit Deus ſuper ſolum hominem cogitationes pacis, & ad eum erigendum ac reparandum miſit Filium ſuum, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Duobus autem modis ſalutem noſtram in medio terræ ad quam deſcendit, operatum eſt Dei Verbum. Vnus modus fuit, per exemplum & doctrinam; alter per ſatisfactionem pro nobis. Hunc enim fuiſſe ſcopum Verbo humanitatem ſuſcipienti propoſitum, vt nos per hominem ſuum erudiret atque à miſeria contracta ſatisfaciendo liberaret, paſſim prædicant Scripturæ, in quibus Chriſtus nunc *Doctor iuſtitiæ* & *Lux mundi* dicitur, alijſque ſimilibus titulis exornatur, quibus eum datum eſſe teſtem iuſtitiæ & veritatis magiſtrum ad errores dedocendos palam fit: nunc verò *pretium noſtrum* atque *iuſtitia, ſanctificatio* quoque ac *redemptio*, nominatur; & huiuſmodi alijs nominibus inſignitur, quæ apertè ſonant, id imprimis propoſitum Chriſto fuiſſe, vt Deo læſo ſatisfaceret pro nobis, & dona gratiæ quibus amiſsā ſanctitatē recuperaremus, ſuis laboribus, ac præſertim morte, generi humano promereretur. Luculenter ac plenè de his Chriſti aduentus motiuis diſſerit Vega toto l. 3. & 4. in Concilium. Nos breuiter aliqua diſtinctiùs de vtroque illo Dei ſcopo ſubijciamus, reciſis pleriſque huic loco non neceſſarijs. Ac primùm agamus de doctrina quæ cum ab ipſo Deo per Chriſti fabricam exhibita eſt nobis, tum de ea quæ exhibita eſt per Chriſtum ipſum iam fabricatum, & nobiſcum verſantem.

Quæ Deus hominem fabricans Chriſtum, docuerit. Ac primùm virtutes variæ.

8. Immenſam ſiluam eorum quæ Deus Chriſtum fabricando, mira (vt ſic dicam,) ſed potentiſſima erudiendi ratione nos docuit, collegerunt varij Patres, præſertim Nyſſenus in orat. Catechet. à cap. 14. ad 29. Damaſc. 3. de fide cap. 1. & alij deflorandi lib. 5. cùm explicabimus qua ratione Chriſtus ſit Dei facies, vbi ex Patribus demonſtrabimus, attributa Dei eximiè in Chriſto ſplēdeſcere, & Deum in Chriſto exhibuiſſe nobis quanta ſit ſapientia, miſericordia, caritate, iuſtitia, potentia. Nunc alia quædam conſideremus, illaque imprimis quæ D. Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 17. annotauit. Conſiderauerat ibi S. D. multos & inſignes fructus, ex Verbi Dei incarnatione deriuatos, in genus noſtrum. Tum ſubdit. [Sunt & alia multa quæ in Chriſti incarnatione, quæ ſuperbis diſplicet, ſalubriter intuenda atque cogitanda ſunt. Quorum eſt vnum, quod demonſtratum eſt homini, quem locum haberet in rebus quas condidit Deus: quandoquidem ſic Deo coniungi potuit humana natura, vt ex duabus ſubſtantijs fieret vna perſona; ac per hoc iam ex tribus, ſcilicet Deo, anima, & carne: vt ſuperbi illi maligni ſpiritus, qui ſe ad decipiendum quaſi ad adiuuandum medios interponunt, non ideò ſe audeant homini præponere, quia non habent carnem: & maximè quia & mori in eadem carne dignatus eſt Filius Dei, ne ideò illi tanquam Deos ſe coli perſuadeant, quia videntur eſſe immortales. Deinde vt gratia Dei in nobis ſine vllis præcedentibus meritis in homine Chriſto commendaretur: quia nec ipſa tanta vnitate Deo verò coniunctus, vna cum illo perſona, id eſt ipſe homo aſſumptus, mox vt homo etiam Deus, Filius viueret, vllis eſt præcedentibus meritis aſſecutus. Sed ex quo homo eſſe cœpit, ex illo eſt & Deus: Vnde dictum eſt, *Verbum caro factum eſt*. Etiam illud eſt, vt ſuperbia hominis, quæ maximè impedimento eſt ne inhæreatur Deo, per tantam Dei humilitatem & redargui poſſet, atque ſanari: diſcatque homo quàm longè receſſerit à Deo, & quid illi valeat ad medicinalem dolorem, quando per talem Mediatorem redit, qui hominibus & Deus Diuinitate ſubuenit, & homo infirmitate conuenit. Quod autem maius obedientiæ nobis præberetur exemplum, qui per inobedientiam perieramus, quàm Deo Patri Deus Filius obediens vſque ad mortem crucis? Quod præmium tantæ obedientiæ vbi oſtenderetur melius, quàm in carne tanti Mediatoris, quæ ad vitam reſurrexit æternam? Pertinebat etiam ad iuſtitiam bonitatemque Creatoris, vt per eandem rationalem creaturam ſuperaretur diabolus, quam ſe ſuperaſſe gaudebat; & de ipſo genere venientem, quod genus origine vitiata per vnum tenebat vniuerſum.]

Deinde quanti ſe homo facere debeat.

9. Iuxta eundem D. Auguſtinum l. de vera Relig. cap. 16. docuit nos Deus per hoc myſterium quanti nos facere

facere debeamus. [Deus (inquit) nullo modo beneficentiùs conſuluit generi humano, quàm cum ipſa Sapientia Dei, id eſt, vnicus Filius conſubſtantialis Patri & coæternus, totum hominē ſuſcipere dignatus eſt, & Verbū caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ita enim demonſtrauit carnalibus, & non valentibus intueri mente veritatem, corporeiſque ſenſibus deditis, quàm excelſum locum inter creaturas habeat humana natura, quod non ſolùm viſibiliter, (nam id poterat, & in aliquo æthereo corpore ad noſtrorum aſpectuum tolerantiam temperato,) ſed etiam hominibus in vero homine apparuit. Ipſa enim natura ſuſcipienda erat, quæ liberanda. Et ne quis fortè ſexus à ſuo creatore ſe contemptum putaret, virum ſuſcepit natus ex femina. Nihil egit vi, ſed omnia ſuadendo & monendo. Veteri quippe ſeruitute tranſacta, tempus libertatis illuxerat, & opportunè iam homini ſuadebatur atque ſalubriter, quàm libero eſſet creatus arbitrio.]

Eadem cogitatio ex hoc myſterio, alios item Patres occupauit, quorum aliquos ad tam ſuauis conſiderationis ſuauiationem iuuat appendere. S. Macarius hom. 15. [Reſpice dignitatem tuam, quàm ſis pretioſus; quod te ſuperiorem Angelis fecerit Deus, quando vel ipſe ad te redimendum legatione tua perfunctus, in terris ſe præſentem exhibuit. Quando enim Angeli ad te ſaluandum venerunt? Rex ſiquidem filius regis cōſilium inijt cum patre ſuo, miſſumque eſt Verbum, ac carnem induit, atque occulta ſua ipſius Diuinitate, vt per ſimile, ſimile ſeruaretur, animam ſuam Cruci imponi paſſus eſt. Tanta erat dilectio erga hominem! Immortalis qui erat elegit tui cauſa Cruci affigi! Perpende ergo, quàm ardenter Deus dilexerit mundum, vt vnigenitum Filium ſuum daret pro eo; quî fieri poteſt, vt non & cum eodem, omnia nobis donet?]

10. S. Bernardus hom. 1. de Aduentu. [Ad quærendam ouem centeſimam, quæ errauerat de montibus properauit: vt confiteantur manifeſtiùs Domino miſericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum propter nos venit. Mira quærentis Dei dignatio; magna dignitas hominis ſic quæſiti. In qua ſi gloriari voluerit, non erit inſipiens; non quod aliquid eſſe videatur tanquam à ſeipſo, ſed quod tanti eum fecerit ipſe qui fecit. Omnes enim diuitiæ, omnis gloria mundi, & quicquid in eo conſpicitur, minus eſt ad hanc gloriam; imò nec eſt aliquid in comparatione eius, Domine quid eſt homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum?] Et ſerm. 3 de Circumc. [Habent Angeli gloriam puram & perfectam: ſed nec nos erimus ſine gloria. Videmus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre: gloriam miſericordiæ, & affectus veri paterni: gloriam procedentis ex corde Patris, & paterna planè viſcera exhibentis: *Omnes enim peccauerunt,* (ait Apoſtolus) *& egent gloria Dei.* Et alio loco: *Mihi,* (inquit,) *abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Quid enim nobis glorioſius, quàm quod tanti æſtimauit nos Deus? Quæue maior illi gloria, quàm tanta dignatio, & tanta benignitas; eò vtique dulciſſima, quò tam gratuita? Nam pro impijs mortuus eſt. Videtis quantum fecit, & pro qualibus. Pro qualibus vt non ſuperbiamus: quantum, ne deſperemus. Propterea vt inueniamini nō ſpiritum habere huius mundi, ſed Spiritum qui ex Deo eſt, & ſciatis quæ à Deo donata ſunt nobis.]

Richardus Victor, lib. 1. de Eman. c. 13. [Magnum ſanè ſignum & mirabile Sacramentum, Filium Dei fieri filium hominis: Dominum maieſtatis, participem fieri noſtræ infirmitatis. Quis ergo diffidat, imò quis meritò non præſumat, hominem per Deum participem poſſe, & debere fieri Diuinitatis, ſi Deus propter homines factus eſt particeps noſtræ humanitatis? Alioqui gratis Chriſtus ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, & habitu inuentus vt homo. Nunc igitur ſi Deus propter homines factus eſt filius hominis per natiuitatem; cur nō multò magis homo per Deum, fiat Filius Dei per adoptionem? Ecce quomodò dignatio illa diuinæ humiliationis, data ſit in ſignum futuræ noſtræ exaltationis.]

Item quo loco ſit apud Deum.

11. Affine eſt quod S. Aug. lib. 13. de Trinit. cap. 10. docet, voluiſſe Deum per hoc myſterium excitare nos ad agnoſcendum quàm ei cordi ſint res noſtræ; nec eſſe quod præ tanta noſtra abiectione, cadamus animis. ſic enim ſcribit: [Quid tam neceſſarium fuit ad erigendam ſpem noſtram, menteſque mortalium conditione ipſius mortalitatis abiectas, ab immortalitatis deſperatione liberandas, quàm vt demonſtraretur nobis, quanti nos penderet Deus, quantumque diligeret? Quid verò huius rei tanto iſto indicio manifeſtius atque præclarius, quàm vt Dei Filius immutabiliter bonus, in ſe manens quod erat, & à nobis & pro nobis accipiens quod non erat, præter diuinæ ſuæ naturæ detrimentum, noſtrum dignatus eſt accipere conſortium, priùs ſine vllo malo ſuo meritò mala noſtra perferret; ac ſic iam credentibus quantum nos diligat Deus, & quod deſperabamus iam ſperantibus, dona in nos ſua ſine vllis bonis meritis noſtris, indebita largitate conferret, quia & ea, quæ dicuntur merita noſtra, dona ſunt eius?] Egregiè in eandem ſententiam diſſerit l. 4. eiuſdem operis cap. 1. & 2. & lib. de agon. Chriſt. c. 11. [Erigat ſpem ſuam genus humanum, & recognoſcat naturam ſuam, & videat quantum locum habeat in operibus Dei. Nolite vos ipſos contemnere viri; Filius Dei virum ſuſcepit. Nolite vos ipſas contemnere feminæ, Filius Dei natus ex femina eſt.]

At denique vt tumorem poneret homo exinanito Deo.

12. Quia verò iuxta præclaram Petri Damiani conſiderationem, ſolet Deus ima ſummis conſociare, ſicut excelſitatem noſtram ex hoc myſterio docere nos voluit, ita & depreſſionem. Notauit hoc præclarè Aug. ſerm. 21. de temp. [Quas laudes, (inquit,) caritati Dei dicamus, quas gratias agamus, qui nos ita dilexit, vt propter nos fieret in tempore, per quem facta ſunt tempora, & multis ſeruis ſuis in mundo minor eſſet ætate, ipſo mundo antiquior ſine vetuſtate? Homo fieret, qui hominem fecit: crearetur ex matre, quam creauit; portaretur manibus, quas formauit; ſugeret vbera, quæ impleuit: in præſepi muta vagiret infantia, Verbum ſine quo muta eſt humana eloquentia? Vide homo quid pro te factus eſt Deus; doctrinam tandem humilitatis agnoſce, etiam nondum loquente Doctore. Tu quondam in Paradiſo tam facundus fuiſti, vt omni animæ viuæ nomina imponeres: propter te autem creator tuus infans iacebat, & nomine ſuo nec matrem vocabat. Tu in latiſſimo fructuoſorum nemorum prædio, te perdidiſti obedientiam negligendo; ille obediens in anguſtiſſimum diuerſorium mortalis venit, vt mortuum quæreret moriendo. Tu cum eſſes homo, Deus eſſe voluiſti, vt perires: ille cùm eſſet Deus, homo eſſe voluit, vt quod perierat inueniret: Tantum te preſſit humana ſuperbia, vt te non poſſet ſubleuare niſi diuina gratia.] Et ſerm. 22. [Oportebat vt pronunciaretur venturus, facturus miracula; quibus miraculis benè intelligentibus appareret homo paruus ad paruos, ſed humilis ad ſuperbos. Paruitatem ſuam docens hominem, vt ſe agnoſceret & paruum, ne non grandeſcendo, ſe crederet magnum. Eſt enim ſuperbia, non magnitudo ſed tumor. Quod autem tumet, videtur magnum, ſed non eſt ſanum. Vt

autem

Digitized by Google

autem generis humani illum tumorem ſanaret ipſe medicus, ipſa medicina, non ſolùm medicamentum adhibens, apparuit inter homines homo, offerens hominem videntibus, Deum ſeruans credentibus, aſpectus enim humilitatis eius, ſanauit infirmos.] Et inferiùs. [Deus ſequendus erat, qui videri non poterat. Vt ergo exhiberetur in homine, & qui ab homine videretur, & quem homo ſequeretur, Deus factus eſt homo. Aliquid te magnum credere debes. Sed quia Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, eadem ſapientia quæ de Deo genita eſt, dignata eſt etiam inter homines creari, quò pertinet illud: *Dominus creauit me in principio viarum ſuarum*: Eſt enim eius principium, caput Eccleſiæ, quod eſt Chriſtus. Hominem per quem viuendi exemplum nobis daretur, hoc eſt, via certa, qua perueniremus ad Deum. Non enim redire potuimus, niſi humilitate, qui ſuperbia lapſi ſumus, ſicut dictũ eſt primæ noſtræ creaturæ: *Guſtate, & eritis ſicut Dij*. Huius igitur humilitatis exemplũ, id eſt, viæ quærendum fuit. Ipſe Reparator noſter, in ſeipſo demonſtrare dignatus eſt, qui nõ rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, vt crearetur homo in principio viarum eius, Verbum per quod creata ſunt omnia.]

Rurſus ſerm. 74. [Erat vnde extolleretur gens Iudæa, & per ipſam ſuperbiam factũ eſt, vt Chriſto nollet humiliari autori humilitatis, repreſſori tumoris, medico Deo; qui propter hoc cùm Deus eſſet, homo factus eſt, vt ſe homo hominẽ cognoſceret. Magna medicina. Hæc medicina, ſi ſuperbiam non curat, quid eam curet neſcio. Deus eſt, & fit homo: ſeponit Diuinitatẽ, id eſt, quodammodò ſequeſtrat; hoc eſt, occultat quod ſuum erat, quod appareret acceperat, fit ille homo cùm ſit Deus, & non ſe agnoſcit homo hominem, id eſt, non ſe mortalem agnoſcit, nõ ſe agnoſcit fragilẽ, non ſe agnoſcit ægrotum, vt quærat vel ægrotus medicũ, ſed quod eſt periculoſius, ſanus ſibi videtur.]

Chriſtus item per ſeipſum docere nos venit, & quàm ad id aptus.

13. Satis de illis quæ Deus ex hoc myſterio per ſeipſum docere nos voluit. Nunc progrediendum eſt ad ea, quæ Chriſtus ipſe iam conditus & inter nos diuerſans, verbo ac exemplo nos docuit. Veniſſe enim Chriſtum vt nos doceret vtilia verbo & exemplo, flammaſque in nobis diuini amoris excitaret, & gelu pectoris ſolueret, communis eſt Patrum doctrina ex Scripturis hauſta, & fusè illuſtranda, agendo de Chriſto Magiſtro atque Doctore. Nunc aliqua dumtaxat libabimus. Non defuerunt igitur ex Ethnicis, vt Lactantius refert lib. 4. inſtit. c. 22. qui negarent eſſe Deo dignum, vt homo fieri vellet ad docendos homines, [quaſi nõ facile illi eſſet, vt citra corporis imbecillitatem ſe hominibus oſtenderet, eoſque iuſtitiam doceret, (ſi quidem id volebat,) maiore autoritate, (vt aiebant) profeſſi Dei. Tunc enim cunctos fuiſſe præceptis cœleſtibus parituros, ſi ad ea virtus ac pietas Dei præcipientis accederet. Cur igitur aiebant, ad docendos homines non vt Deus venit?] Hanc obiectionem vt diſſoluat Lactantius, mõſtretque longè conuenientius fuiſſe, vt Doctor iuſtitiæ Deus, humana ſpecie inter nos verſaretur, aſſumit c. 23. lateque cõfirmat, eum qui idoneus Doctor diſciplinæ moralis, cuiuſmodi eſt Chriſtiana, & ſit & habeatur, debere ipſummet præſtare quæ docet; alioqui elumbem & eneruem fore diſciplinam. [Homines enim malunt exempla quàm verba; quia loqui facile eſt, præſtare difficile.] Stabiliui latè hoc principium in prologo moralis diſciplinæ à n. 49. iacto hoc fundamento, Lactantius, quia Doctorem de cœlo miſſum conſtat non potuiſſe eſſe nõ perfectiſſimum, confirmat c. 24. Doctorem hominum vt perfectus ſit, hominẽ eſſe oportere, eò quòd alioqui homines excuſaturi ſint excuſationes in peccatis; & cauſaturi mirũ non eſſe, ſi ſpiritus nudus qui corpore liber eſt, non laboret circa virtutis opera, ſicut nos prægrauante mortali hac ſarcina laboramus. Hæc & alia, quæ plura ex poſſent ab indocili auditore aduerſus Magiſtrum incorporalẽ cœleſtis diſciplinæ, proſequitur fusè eo c. Lactantius, quod obſignat hac clauſula. [Liquidò ergo apparet, eum qui vitæ dux, & iuſtitiæ ſit Magiſter, corporalem eſſe oportere, nec aliter fieri poſſe vt ſit illius plena & perfecta doctrina, niſi habeat radicem ac fundamẽtum, ſtabiliſque apud homines ac fixa permaneat, ipſum autem ſubire carnis & corporis imbecillitatem, virtutemque in ſe recipere cuius Doctor eſt, vt eam ſimul & verbis doceat & factis: Item ſubiectum eſſe morti, & paſſionibus cunctis, quoniã & in paſſione toleranda, & in morte ſubeunda, virtutis officia verſantur, quæ omnia (vt dixi,) conſummatus Doctor perferre debet, vt doceat poſſe perferri.]

14. Quia egregiè omninò in hanc rem diſſerit Guigo Cartuſianus S. Bernardi peramicus, medit. c. 20. placet aliquid ex eo delibare. [Has virtutes (inquit) ſeu iuſtitiæ lineas, etiam nunc in hac mortali vita, ſi valdè munda eſſet anima, per ſemetipſam in ipſa veritate atque ſapientia Dei videret. Videret etiam nõ ſolùm ſe, id eſt, animam humanam immortalem atque æternam fore; ſed etiam carnem ſuam talem in reſurrectione futuram. Nam & eandem reſurrectionem ibidem, id eſt, in Dei Verbo & ſapientia, clarè conſpiceret. Sed quia hæc non poterat propter immunditiam ſuam, addita eſt Verbo mens humana, quæ ipſum Dei Verbum pleniſſimè ſuſcipiens, eique omninò conformis atque cõſimilis, eoque ſolo tota & ex toto impreſſa, ſicut ſcriptũ eſt: *Pone me ſicut ſignaculum ſuper cor tuum*. In cuius vtique ſimilitudinem tota redacta, ſicut ad ſigilli ſimilitudinem cera redigitur, ipſum nobis in ſeipſa videndum ſciendumque exhiberet. Sed nos ita cœci eramus, vt nõ ſolùm Dei Verbum, ſed nec humanam animam videre poſſemus. Idcirco additũ eſt etiam corpus humanum. Pone enim hæc tria, Dei Verbum, humanam mentem, corpus humanum. Si primum benè videre poſſemus, non indigeremus ſecundo. Quod ſi ſaltem ſecundum videremus, non indigeremus tertio. Sed quia nec primum, nec ſecundum, id eſt, nec Dei Verbum, nec humanam mentẽ videre poteramus, additum eſt tertium, id eſt, corpus humanum. Atque ita Verbum caro factum eſt, & habitauit nobiſcum in exterioribus noſtris: vt vel ſic, nos introduceret aliquando ad interiora ſua.] Et inferiùs. [Non Sacramentis, non verbis, nõ exemplis; ſed Dei tantummodò Verbi præſentia eſt docta, vt intelligeret, & accenſa vt amaret. Per eam nobis ipſum Dei Verbum & ſapientia tripliciter, id eſt, Sacramentis, verbis, & exemplis, quid agendum, quid tolerandum, & per quid eſſet oſtendit; Non enim homo ſequi debebat niſi Deum; nec poterat, niſi hominẽ. Aſſumptus eſt igitur homo; vt dum ſequitur quem poteſt, ſequatur & quem debet. Item nõ proderat conformari niſi Deo, ad cuius imaginem factus eſt; nec poterat niſi homini: Itaque Deus factus eſt homo; vt dum conformatur homini cui poteſt, conformetur & Deo, cui prodeſt.]

Quæ ſint vtilia illa, quæ Chriſtus per ſeipſum nos docuit.

15. Ex dictis patet, Chriſtum accommodatiſſimum fuiſſe ad nos docẽdos viam iuſtitiæ verbo & exemplo; quem aiebam vnum fuiſſe ex finibus aduentus eius: cui item vt magis inſeruiret, nõ elegit vitam eremiticã, ſed communem, vt D. Thomas 3. p. q. 40. art. 1. rectè conſiderauit, & ibidem fusè expendit Suarez d. 28. ſ. 1. Quàm verò non fuerit ſola ad docendum idoneitate contentus, ſed eam exprompſerit, reduxeritque ad actum exhibitione doctrinæ cœleſtis, cùm ſpeculatiuæ tum

tum practicæ, huiuſque per exempla à ſe edita, firmatione; vix eſt quod exponam, cum vniuerſæ Scripturæ noui præſertim inſtrumenti id perſpicuè ferant, & paſſim SS. Patres in hanc rem contulerint operam. [Venit Dominus (inquit S. Bernardus ſerm. 3. de Circumc.) propter nos non ſolùm redimendos ſanguinis effuſione, ſed & docendos verbis, & exemplis nihilominùs inſtruendos. Sicut enim penitus erat inutile viam ſcire, ſi detineretur in carcere; ita redimi non prodeſſet, ſi viæ ignaros qui primus inueniret, primus reduceret in carcerem retrudendos. Itaque in maiore quidem ætate, patientiæ & humilitatis, & ſuper omnia charitatis cæterarumque virtutum manifeſta dedit Saluator exempla; in infantia verò figuris velata.]

16. Pleniùs ac diſtinctiùs S. Aug. l. de agone Chriſt. cap. 11. relatis ijs qui improbabant Verbi Dei in carne ad nos aduentum, eò quòd ea videretur Dei depreſſio & abiectio nimia, quantum nobis ad doctrinam & profectum in omni ſanctitate ea Filij Dei demiſſio contulerit, editis tam illuſtribus omnis virtutis exemplis, ita exponit. [Nō intelligunt quid ſit æternitas Dei, quæ hominem aſſumpſit; & quid ipſa humana creatura, quæ mutationibus ſuis in priſtinam firmitatem reuocabatur, vt diſceremus, docente ipſo Domino, infirmitates quas peccando collegimus, rectè faciendo poſſe ſanari. Oſtendebatur enim nobis ad quam fragilitatem homo ſua culpa peruenerit, & ex qua fragilitate diuino auxilio liberaretur. Itaque Filius Dei hominem aſſumpſit, & in illo humana perpeſſus eſt. Hæc medicina hominum tanta eſt, quanta non poteſt cogitari: nam quæ ſuperbia ſanari poteſt, ſi humilitate Filij Dei non ſanatur? Quæ auaritia ſanari poteſt, ſi paupertate Filij Dei non ſanatur? Quæ iracundia ſanari poteſt, ſi patientia Filij Dei non ſanatur? Quæ impietas ſanari poteſt, ſi caritate Filij Dei non ſanatur? Poſtremo quæ timiditas ſanari poteſt, ſi reſurrectione corporis non ſanatur.] Et inferiùs magis ac magis illuſtrans fructum exemplorum filij Dei ad infigendum peccati odium, & animandum ad omne bonum morale, omnemque virtutem. [Quem dignatur imitari, vitioſa iactantia, vt ad virtutem percipiendam poſſit adduci, ſi erubeſcit imitari eum de quo dictum eſt antequàm naſceretur, quod Filius altiſſimi vocaretur, & per omnes iam gentes (quod negare nemo poteſt) Filius altiſſimi vocatur? ſi multum de nobis ſentimus, dignemur imitari eum qui Filius altiſſimi vocatur. Si parum de nobis ſentimus, audeamus imitari piſcatores & publicanos qui eum imitati ſunt. O medicinam omnibus conſulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabeſcentia reficientem, omnia ſuperflua reſecantem, omnia neceſſaria cuſtodientem, omnia perdita reparantem, omnia deprauata corrigentem! Quis iam ſe extollet contra Filium Dei? Quis de ſe deſperet, pro quo tam humilis voluit eſſe Filius Dei? Quis beatam vitam eſſe arbitretur in ijs quæ contemnenda eſſe docuit Filius Dei? Quibus aduerſitatibus cedat, qui naturam hominis à tantis perſecutionibus cuſtoditam credit in Filio Dei? Quis ſibi eſſe clauſum regnum cœlorum putet, qui cognoſcit publicanos & meretrices, imitatores eſſe Filij Dei? Qua peruerſitate non careat, qui facta & dicta intuetur & diligit ſectator illius hominis, in quo ſe nobis ad exemplum vitæ præbuit Filius Dei?]

17. Præſertim verò artem amandi ſui, ipſiuſque adeò Dei qua perfecti efficimur, & ad omnem beatitatem diſponimur, luculentis operibus à Chriſto inter docendum editis, quæ omnia eo referebantur, vt hic amor incenſior euaderet; Chriſtus in hominibus, quibus mens læua non eſt, inſeuit, adauxitque mirum in modū: hicque doctrinæ eius, ſecundùm Dei gloriam, ſcopus primarius. [Quidquid enim (verba ſunt D. Anſelmi lib. de Sacram. altaris cap. 8.) Redemptor noſter in carne fecit, ob hoc vtique fecit, vt amaretur à nobis: nō quod egeret ipſe noſtro amore, qui bonorū noſtrorum non eget, per omnia ſufficiens ipſe ſibi; ſed quia quos beatos facere ſuſceperat, niſi eum amando, non poterant eſſe beati. Neque verò ſolummodò amore quo nos prior dilexit, ſed omnimodis amoris obſequijs vt amaretur à nobis quammodò laborabat mereri, infirma noſtra curādo, mortua reſuſcitando, ignobilia mundi eligendo, fortia eius confundendo, terrenorum odium, cœleſtium amorem commendando. Ideò quippe deſcenderat ad nos, vt amorem noſtrum in terrenis diſperſum, & putrefactum beneficia pietatis exhibendo in ſe colligeret, & in nouitatem vitæ reformaret, & abſtractum & emendatum à fæce earum rerum quæ eum ipſo pariter amari non poſſunt, ſecum ſurſum leuaret.]

Vtraque doctrina propoſita, non fuit vnicus finis aduentus Chriſti, contra Pelagianos & Abelardum.

18. Hæc igitur ſunt vniuersè loquendo vtilia illa quæ Chriſtus nos docturus venit. Ita tamen intelligendus eſt veniſſe Chriſtus vt doceremur, ſiue ab ipſo Deo per Chriſti exhibitionem & mirantia in mirabili hoc opere attributa Dei; ſiue ab ipſo Chriſto verbis & exemplis nos informante; vt non hæc fuerit vnica & ſolá aut etiam præcipua cauſa aduentus Chriſti. Qua in parte fœdè impegerunt Pelagiani, qui Chriſtum Doctorem tantùm agnouiſſe contenti, nullum prætereà munus ei conceſſerunt, nec aliud ab eo bonum ad nos deriuatum cenſuerunt, quàm eruditionem atque doctrinam. Itaque Caſſianus lib. 6. de incarnatione c. 14. ſic Neſtorium affatur. [Duos abſque dubio Chriſtos facis: ſecundum illud ſcilicèt Pelagianæ impietatis ſcelus, quæ ſolitarium hominem ex virgine natum aſſerens, eruditorē eum dixit humani generis, magis quàm Redemptorem fuiſſe: quia nō redemptionem vitæ hominibus, ſed viuendi dederit exemplum: videlicèt, vt ſequentes eum homines, dum ſimilia agerent, ad conſimilia peruenirent.] Et l. 1. c. 3. deſcripta propagine illa Pelagianiſmi, quæ Chriſtum aiebat effectum ex puro homine Deum, affectu & gratia per merita, ſubiungit. [Quo factum eſt, vt in maiorem quoque ac monſtruoſiorem inſaniam prorumpentes, dicerent Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, hunc in mundum non ad præſtandam humano generi redemptionem, ſed ad præbenda bonorum actuum exempla veniſſe: Videlicèt, vt diſciplinam eius ſequentes homines, dum per eandem viam virtutis incederent, ad eadem virtutum præmia peruenirent.]

Ex eadem cœnoſa Pelagij ſcrobe, Autor Pelagianus cuius eſt liber de malis Doctoribus perperàm Sixto Papæ tributus, ſub medium libri, in inſigniter diſerta Chriſti ad peccatores correptione & obiurgatione ob reddita mala pro bonis, tantū vrget illuſtriſſima Chriſti exempla atque vberem doctrinam, cui peccatores non reſpondent. Idem delirium ex Abelardo refert S. Bernardus epiſt. 190. Ait enim, euiratum illum negaſſe hominum ſub dæmone captiuitatem: ideoque conſequēter negaſſe collatam ab ea redemptionē per Chriſtum, tātùm verò admiſiſſe traditā nobis eſſe per Chriſtum formam vitæ viuendo, & docendo, patiendo autem & moriendo præfixam eſſe metā caritati noſtræ.

19. Euacuari per huiuſmodi placitum omne ſacri aduentus donum, & omnem diuinæ redemptionis gratiam, rectè cenſuit Caſſianus cap. illo 3. & S. Bernardus epiſtolâ citata, qui in hunc modum vrget Abelardum. [Ergo docuit Chriſtus iuſtitiam, & non dedit; oſtendit caritatem, ſed non infudit, & ſic rediji in ſua? Itáne hoc totum eſt *magnum illud pietatis Sacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt gentibus, credi-*

tum

Digitized by Google

tum eſt mundo, aſſumptum eſt in gloria?] Quaſi diceret, planè recidere in nihilum quæ de tanti myſterij ſummis fructibus in Scripturis & Patribus ſunt celebrata, ſi ad nudum exemplum aut doctrinam, vniuerſus eius prouentus referatur. Quid verò fiet paruulis, quos non poſſe Chriſto docenti auſcultare, eiúe ſe conformare ob rationis defectum, nemo non videt? An eos cum Pelagio, exortes fructuum aduentus Chriſti pronunciabimus? [Patet ergo, (concludam enim cum Bernardo) quantum humanæ Sacramento ſalutis inuideat, quantum quod in ipſo eſt, euacuit alti diſpenſationem myſterij, qui totum de ſalute tribuit deuotioni, generationi nihil: qui noſtræ gloriam redemptionis, & ſummam ſalutis non in virtute Crucis, non in pretio ſanguinis, ſed in noſtræ conſtituit conuerſationis profectibus. *Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, in qua eſt ſalus, vita, & reſurrectio noſtra.* Et quidem tria quædam præcipua in hoc opere noſtræ ſalutis intueor: formam humilitatis, in qua Deus ſemetipſum exinaniuit, charitatis menſuram, quam vſque ad mortem, & mortem Crucis extendit; redemptionis Sacramentum, quo ipſam mortem quam pertulit, ſuſtulit. Horum duorum priora, ſine vltimo ſic ſunt, ac ſi ſuper inane pingas. Magnum profectò & valdè neceſſarium humilitatis, magnum & omni acceptione dignum charitatis exemplum; ſed non habent fundamentum, ac proinde nec ſtatum, ſi deſit redemptio.]

Venit inſuper ad ſatisfaciendum, id eſt merendum, & pro nobis reparandum ius Dei: atque adeò ob ſalutem noſtram.

20. Nimirùm addendæ nobis vltra exemplum atque doctrinam fuêre vires gratiæ, quas nobis Chriſtus ſua ſatisfactione & meritis comparauit, placato Patre, & reparata per mortem ſuam ac labores in id impenſos, iniuria Dei; & abolitis inde refuſis in nos damnis, excidio videlicet diuinæ amicitiæ, & ſubductione auxiliorum ad perſtandum & promouendum in ſanctitate & iuſtitia coram Domino: quæ omnia nomine ſatisfactionum Chriſti eiuſque fructuum intelliguntur. Neque enim ſatisfactiones Chriſti, cum per eas ſaluari dicimur, vſurpãtur nudè pro diuinæ iniuriæ reparatione per Chriſtum, ſed pro quibuſuis eam reparationem conſequentibus, eiúe adiunctis in bonũ noſtrum.

Hunc finem aduentus Chriſti prædicant vbique Scripturæ & Patres. Hoc enim eſt quod Ioan. 3. dicitur. *Miſit Deus Filium in mundum, vt ſaluetur mundus per ipſum.* Et 1. Timo. 1. *Venit Ieſus peccatores ſaluos facere.* Et Lucæ 19. *Venit ſaluum facere quod perierat.* Dilertè Eccleſia idem agnoſcit in Symbolo Conſtantinopolitano verbis illis: *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis.* Egregiè Nazian. orat. 42. cum docuiſſet pro ſumma Dei bonitate, mortis pœnam homini primo peccanti irrogatam, in miſericordiam ceſſiſſe. (ſic enim Deum ſupplicia inferre) addit; poſt multipliciter caſtigatum à Deo hominem vt malitia contereretur, cum morbus magis in dies gliſceret, & ad malorum extrema ventum eſſet, Deum potentius ac validius medicamentum ſubmiſiſſe è cœlo. [Hoc autem erat ipſe Dei Filius, ille ſeculis antiquior, ille inuiſibilis, ille incomprehenſibilis, ille incorporeus, illud ex principio principium, illud ex lumine lumen, ille fons vitæ & immortalitatis, illa archetypi expreſſio, illud immotum ſigillum, illa, per omnia ſimilis imago, ille Patris terminus & ratio: Ille inquam, ad imaginem ſuam ſe confert, carnemque carnis cauſa gerit, & cum intellectuali anima propter animam meam iungitur, vt ſimile per ſimile repurget: atque humana omnia excepto peccato ſuſcipit, conceptus quidam ex virgine, animo & carne à Spiritu purgata (nam & generationem honore affici, & virginitatem præferri oportebat;) progreſſus autem Deus cum aſſumpta humanitate, vnum ex duobus inter ſe contrarijs, carne nimirùm & ſpiritu, quorum alterum Deitatem dedit, alterum accepit. O nouam & inauditam mixturam, ô admirandam temperationem! Qui eſt, fit: qui increatus eſt, creatur: qui nullo loco contineri poteſt, interuentu animæ intellectualis, inter Diuinitatem, carniſque craſſitiem intericctæ, continetur.]

21. Quorſum hæc diuinitùs ſint edita, nec aliò quàm ad ſuam ſalutem & curationem noſtram pertinuiſſe, docent quæ continenter ſubijcit Theologus. [Qui alios ditat, pauper efficitur: carnis enim meæ paupertatem ſubit, vt ego Deitatis ipſius opes conſequar. Qui plenus eſt, exinanitur: ſua enim gloria ad breue tempus exinanitur, vt plenitudinis ipſius ego particeps efficiar. Quænam hæ bonitatis diuitiæ? quodnam me circumſtat myſterium? Diuinam imaginem accepi, nec cuſtodiui: ille meam carnem accipit, vt & imagini ſalutem, & carni immortalitatem afferat. Secundum conſortium nobiſcum init, & quidem priore longè admirabilius. Tum enim id quod præſtãtius erat, nobis impertijt: at nunc eius, quod deterius eſt, particeps ipſe fit. Hoc priori illo diuinius, hoc apud cordatos viros multò ſublimius.]

Concinit egregiè S. Bernardus hom. 1. de aduentu, his verbis. [Iam quis dubitet magnum aliquid in cauſa fuiſſe, vt maieſtas tanta de tam longinquo, in locum tam indignum deſcendere dignaretur? Planè magnum aliquid, quia miſericordia magna, quia miſeratio multa, quia charitas copioſa. Ad quid enim veniſſe credendus eſt? hoc namque eſt, quod iuxta propoſitum ordinem oporteat iam perſcrutari. Nec ſanè laborandum eſt in hac parte, cum manifeſtè aduentus eius cauſam, & verba ipſius & opera clament. Ad quærendum quippe ouem centeſimam, quæ errauerat, de montibus properauit, & vt confiteantur manifeſtiùs Domino miſericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum, propter nos venit.] Optimè omninò ſerm. ad milites templi cap. 11. Adſcribo clauſulam tantùm. [Chriſtus igitur & peccata dimittere potuit, cum Deus ſit: & mori, cum ſit homo: & mortis moriendo ſoluere debitum, quia iuſtus: & omnibus vnus ad iuſtitiam vitamque ſufficere: quandoquidem & peccatum & mors, ex vno in omnes proceſſerat. Sed hoc quoque neceſſariò omninò prouiſum eſt, quod dilata morte homo inter homines dignatus eſt aliquamdiu conuerſari, quatenus crebris & veris locutionibus ad inuiſibilia excitaret, miris operibus aſtrueret fidem, rectis moribus inſtrueret. Itaque in oculis hominum Deus homo, ſobriè & piè conuerſatus, vera locutus, mira operatus, indigna paſſus, in quo iam defuit nobis ad ſalutem? Accedat & gratia remiſſionis peccatorum, hoc eſt, vt gratis peccata dimittat; & opus profectò noſtræ ſalutis conſummatum eſt. Non eſt autem metuendum, quod donandis peccatis aut poteſtas Deo, aut voluntas paſſo, & tam paſſo pro peccatoribus deſit, ſi tamen ſolliciti inueniamur dignè, vt oportet, & imitari exempla, & venerari miracula, doctrinæ quoque non exiſtamus increduli, & paſſionibus non ingrati. Itaque totum nobis de Chriſto valuit, totum ſalutiferum, totumque neceſſarium fuit, nec minus profuit infirmitas quàm maieſtas; quia etſi ex Deitatis potentia, peccati iugum iubendo ſubmouit, ex carnis tamen infirmitate mortis iniuriam moriendo concuſſit. Vnde pulcrè ait Apoſtolus: *Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus.* Sed & illa eius ſtultitia, per quam ei placuit ſaluum facere mundum, vt mundi confutaret ſapientiam, confunderet ſapientes, quod videlicet, cum in forma Dei eſſet, Deo æqualis, ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens:

Digitized by Google

piens: quod diues cùm eſſet, propter nos egenus factus eſt; de magno paruus, de celſo humilis, infirmus de potente: quod eſurijt, quod ſitijt, quod fatigatus eſt in itinere, & cætera quæ paſſus eſt voluntate, non neceſſitate: hæc ergo ipſius quædam ſtultitia, nonne fuit nobis via prudentiæ, iuſtitiæ forma, ſanctitatis exemplum? Ob hoc item Apoſtolus, quod *ſtultum eſt*, (inquit,) *Dei, ſapientius eſt hominibus.* Mors ergo à morte, via ab errore, à peccato gratia liberauit.] Optimè S. Aug. lib. 1. de conſenſu Euang. c. vltimo, adducendus cum de Chriſto fidei autore & conſummatore.

Eodem recidit, quod dicitur, veniſſe Chriſtum, vt homines faceret filios Dei.

22. Idem alijs verbis ſonant, quæ Patres ſæpè tradunt, veniſſe Chriſtum vt filios hominum faceret filios Dei. Quia enim filiatio Dei adoptiua conſiſtit in ſanctificantis gratiæ adoptione; hæc autem ſupponit depulſas inimicitias Deum inter & hominem; propterea idem eſt, affirmare Chriſtum veniſſe vt pro nobis ſatisfaceret, noſtraque peccata curaret; ac affirmare, veniſſe vt nos ad dignitatem filiorum Dei ſubueheret, quod (vt dixi,) Patres ſæpè tradunt. Profero nonnullos. S. Athanas. tract. de humana natura ſuſcepta. [Ea ratione Filius Dei homo factus eſt, vt filij hominis, hoc eſt, Adæ, filij Dei efficerentur. Ipſe enim in ſublimi procreatus ex Deo ſermo ineffabiliter, inexplicabiliter, incomprehenſibiliter, æternaliter, in tempore naſcitur humi, ex perpetua Deipara Virgine, vt illi, qui humi antea geniti erant, denuo in ſublimi naſcerentur, hoc eſt, ex Deo. Ipſe igitur matrẽ dumtaxat habet in terris, & nos dumtaxat Patrem habemus in cœlo, eaque de cauſa filium hominis ſeipſum appellat, vt homines Deum cœleſtem Patrem ſuum appellarent. Quemadmodùm igitur nos ſerui Dei, filij Dei effecti ſumus, ita Dominus cœlorum, filius ſui ſerui effectus eſt, hoc eſt, Adæ. Accipiens enim mortalem hominem patrem, dedit hominibus ſuum Patrem immortalem, quod ex eo dicto apparet: *Dedit illis poteſtatem vt filij Dei eſſent.* Vnde quantum ad carnem attinet, mortem etiam guſtat Filius Dei, idq́ue ob ſuum carnalem patrem, vt filij hominis vitæ participes efficerentur, idq́ue per ſuum ipſius Patrem ſpiritualem. Ipſe igitur ex natura Filius eſt Dei, nos autem ex gratia ſiue dono.] Et mox. [Ratio quæ eſt Filius Dei, vnita carni, facta eſt perfectus homo, vt homines vniti Spiritui, vnus Spiritus efficerentur. Ipſe igitur eſt Deus carnigerus, & nos homines ſpiritigeri. Primitias enim ſumens ex ſubſtantia hominum, hoc eſt, ex ſemine Adæ, in quo quidem eſt ſerui forma, & in ſimilitudine hominis factus, dedit nobis ex ſubſtantia Dei primitias ſancti Spiritus, vt omnes redderemur filij Dei in ſimilitudine Filij Dei. Ergo ipſe verus & naturalis Dei Filius, nos omnes geſtat, vt nos omnes, vnum geſtemus Deum.]

Nazian. orat. 1. propoſita medicina ſpirituali: [Huic (inquit) ſcopus eſt, animæ pennas addere, ac mundo eam eripere, Deoq́ue dare, diuinamq́ue imaginem, aut manentem conſeruare, aut periclitantem fulcire, aut dilapſam in priſtinum ſtatum reuocare; Chriſtumq́ue per Spiritum ſanctum in pectoris domicilium admittere, atque vt ſummatim dicam, eum qui ſuperni agminis ſit, Deum efficere, ac ſupernam beatitudinem ipſi comparare. Huc magiſtra lex tendit; huc inter Chriſtum & legem interiecti Prophetæ; huc ſpiritualis legis perfector & finis Chriſtus; huc exinanita Deitas; huc aſſumpta caro; huc noua illa mixtio, Deus, inquam, & homo, vnum ex vtroque, & vtrumque per vnum: Ob hanc cauſam Deus animæ interuentu carni iunctus eſt, ac res inter ſe disiunctæ ac diſſidentes, per interpoſitæ rei cum vtraque earum affinitatem & cognationem, copulatæ ſunt:]

23. S. Auguſtinus epiſtola 120. cap. 4. [Deſcendit ille vt nos aſcenderemus, & manens in natura ſua, factus eſt particeps naturæ noſtræ; vt nos manentes in natura noſtra, efficeremur participes naturæ ipſius. Nõ tamẽ ſic: Nam illũ naturæ noſtræ participatio nõ fecit deteriorem: nos autem facit naturæ illius participatio meliores.] Et mox, notat Apoſtolum ad Gal. 4. cum dixiſſet miſiſſe Deum Filium ſuum, ſubiunxiſſe miſſionis cauſam, nempè, vt adoptionem filiorum reciperemus. [Vt videlicet gratiam beneficij, diſcerneret ab illa filij natura, qui miſſus eſt Filius, non per adoptionem factus, ſed ſemper genitus Filius; vt participata natura filiorum hominum, ad participandam ſuam naturam adoptaret filios hominum. Quapropter etiam cum dixiſſet: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, modumq́ue adiunxiſſet, ne carnalis intelligeretur natiuitas, quod ſcilicet eis præſtiterat, ijs qui credunt in nomine eius, & per gratiam renaſcuntur ſpiritalem, non ex ſanguinibus, neque ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, ſed ex Deo; mox commendauit quaſi huius viciſſitudinis Sacramentum. Tanquam enim mirati tantum bonum non auderemus optare, ſtatim ſubiunxit. *Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Tanquam diceret: ô homines nolite deſperare vos fieri poſſe filios Dei, quia & ipſe Filius Dei, hoc eſt, Verbum Dei, caro factum eſt, & habitauit in nobis. Reddite vicem, efficimini ſpiritus & habitate in illo qui caro factus eſt, & habitauit in vobis. Neque enim iam deſperandum eſt, participatione Verbi fieri poſſe homines filios Dei, quando Filius Dei, participatione carnis, factus eſt filius hominis.] Et lib. 21. Ciuit. cap. 15. [*Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt*, ſed gratia, non natura. Vnicus enim natura Dei Filius, propter nos miſericordiâ factus eſt filius hominis, vt nos natura filij hominis, filij Dei per illum gratia fieremus. Manens quippe immutabilis, naturam noſtram in qua nos ſuſciperet, ſuſcepit à nobis; & tenax Diuinitatis ſuæ, noſtræ infirmitatis particeps factus eſt, vt nos in melius commutati, quòd peccatores mortaleſq́ue ſumus, eius immortalitatis & iuſtitiæ participatione amittamus; & quod in natura noſtra bonum fecit, impleti ſummo bono in eius naturæ bonitatem ſeruemus. Sicut enim per vnum hominem peccantem, in hoc tam graue malum deuenimus; ita per vnum hominem eundemq́ue Deum iuſtificantem, ad illud bonum tam ſublimè veniemus.]

S. Bernardus ſerm. 1. in Vigil. Natiu. Dom. [Quare Filius Dei factus eſt homo, niſi vt homines faceret filios Dei?]

24. Claudant agmen, qui attento ætatis ordine illud ducere debuerant, S. Irenæus & Clemens Alexan. Ille lib. 3. contra hær. c. 29. vbi impugnans Ebionæos affirmantes Chriſtum eſſe purum hominem; [Perſeuerant (inquit) in carne mortali, & ſunt debitores mortis, antidotum vitæ non accipientes. Ad quos verbum Patris ait, ſuum munus gratiæ narrans: *Ego dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes; vos autem ſicut homines moriemini.* Ad eos indubitatè dicit qui non recipiunt munus adoptionis, ſed contemnunt incarnationem puræ generationis verbi Dei, fraudantes hominem ab ea aſcenſione quæ eſt ad Dominum, & ingrati exiſtentes Verbo Dei, quod incarnatum eſt propter ipſos. Propter hoc enim Verbum Dei homo, & qui Filius Dei eſt, filius hominis factus eſt, commixtus Verbo Dei; vt adoptionem percipiens, fiat Filius Dei. Non enim poteramus aliter incorruptelam & immortalitatem accipere, niſi adunati fuiſſemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodùm autem adunari poſſemus incorruptelæ & immortalitati, niſi priùs incorruptela & immortalitas, facta fuiſſet id, quod & nos, vt abſor-

Digitized by Google

abſorberetur quod erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat mortale ab immortalitate; vt filiorum adoptionem perciperemus?] Non eſt huius loci excutere falſum ſenſum quo aliqui hunc S.Irenæi locum acceperunt, ſed eos refellemus infra lib.5. ſect. 2. cap.1. Itaque nunc de eo loco ſat eſto.

Clemens verò Alexandrinus, in protreptrico ſic ſcribit. [Ipſe tibi loquetur Dominus, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. Seipſum autem exinaniuit miſericors Dominus, hominem ſeruare cupiens, & ipſe iam tibi verbum euidenter loquitur, ægrè ferens incredulitatem. Ego certè loquor, Dei Verbum factus eſt homo, vt tu quoque diſcas ab homine quanam tandem ratione homo efficiatur Deus.]

Symbolicè finem propoſitum aduentus Chriſti, æquè ferunt quæ ex Euangelio ſecundùm Ægyptios his verbis refert Clemens Alexandrinus 3. ſtrom. c.6. [Aiunt ipſum dixiſſe Seruatorem. *Veni ad diſſoluendum opera feminæ:* Feminæ quidem, cupiditatis: opera autem, generationem & interitum. Quid ergo dixerint; ſoluta eſt hæc adminiſtratio? Non dixerint. Manet enim mundus in eadem œconomia. Sed non falſum dixit Dominus. Reuera enim opera diſſoluit cupiditatis, auaritiam, contentionem, gloriæ cupiditatem, mulierum inſanum amorem, pædicatū, ingluuiem, luxum & profuſionem, & quæ ſunt his ſimilia. Horum autem ortus, eſt animæ interitus; ſiquidem delictis mortui efficimur. Ea verò femina, eſt intemperantia.]

Salus noſtra, non modò paſſibilitatis, ſed etiam Chriſti ſubſtantiæ, finis proximus fuit.

25. Ex his ergo Scripturarum & Patrum locis, perſpicuè habetur, proximam finalem cauſam aduentus Chriſti, & immediatum motiuum diuini conſilij in exequendo mirabili hoc opere, fuiſſe ſalutem noſtram, omnibus illis quos dixi effectibus comprehenſam; nempè, ſatisfactionis & meriti pro nobis, præter eruditionem quæ nobis itidem à Chriſto obuenit. Et quamuis extra omnem controuerſiam ſit, circumſtantiam paſſibilitatis Chriſti ex ſolo peccato ortum habuiſſe, vt habet diſertiſſimè S.Gregorius lib.3. mor.c.11. tamen ipſam quoque Chriſti ſubſtantiam ad peccati noſtri ablationem, & ſalutis noſtræ negotiationem fuiſſe à Deo deſtinatam, Patres infinities produnt. Nec niſi violenter tam perſpicua & expreſſa loca, poſſunt (vt quidam faciunt) reſtringi ad ſolum modum quo Chriſtus aduenit; hoc eſt cum carne paſſibili. Scripturæ enim prædictæ, & Patres, ſimpliciter & abſolutè dicunt, Chriſtum veniſſe propter nos & ſalutem noſtram; & propter eam, Deum factum eſſe hominem. At hæc verba non ſpectant ad nudam circumſtantiam paſſibilitatis, ſed abſolutè ad Chriſti ſubſtantiam. Nec cum de aliorum Dei operum finali cauſa quoad eorum ſubſtantiam agitur, ſolent Scripturæ aut Patres aliter loqui, quàm reuera loquantur de Chriſto, cùm pro fine eius proferunt liberationem & ſalutem noſtram. Et mirum eſſet, Scripturas & Patres à quibus hic vnus Chriſti finis celebratur, eum perpetuò obtrudere, ſi non eſſet finis ſubſtantiæ Chriſti; ſemper autem ingerere finem alium, qui non niſi vnam circumſtantiam ſpectet, ſitque acceſſorius dumtaxat; ac ne acceſſorius quidem quoad Chriſtum ipſum, eiuſque ſubſtantiam quam nullo modo finalizet. Quare indubitatum videtur, ſalutem noſtram eſſe Chriſti finem, etiam quoad ſubſtantiam ſuam: ſiue præterea alius aliquis finis eiuſdem ſubſtantiæ Chriſti, adiungendus ſit ſaluti noſtræ, ſiue non ſit adiungendus, de quo poſteà. Quia verò prædicta Scripturæ & Patrum loca ſimpliciter intellecta, (vt ſunt ſanè ſimpliciter intelligenda cum nihil obſit,) ſonant cauſam finalem primariam & non dumtaxat impulſiuam, neceſſarium eſt admittere, eum quem dixi finem non eſſe impulſiuum tantùm, ſed etiam primarium; ſiue ſolitarius mouerit, ſiue non, quod iam non quærimus. Et quamquam non cōueniat inter Autores, quid ſit finis primarius ac ſimpliciter dictus, & quomodò ab impulſiuo differat, vt latè verſat Tiraquellus tract. *ceſſante cauſa*, limitatione 1. & breuiter Sanchez l. de voto cap.2. num.38. Notio tamen finis ſimpliciter dicti, quam in ſalutem noſtram volo cadere reſpectu myſterij incarnationis, in eo ſita eſt, quod ita animum moueat, vt vi huius actus ceſſatura eſſet voluntas, ſi finis ille ſecluderetur. Impulſiuus autem finis dicitur is, qui tantùm facit vt voluntas celeriùs aut lubentiùs, alioúe ſimili modo feratur in effectum, in quem nihilominùs vi præſentis volitionis ferretur, quamuis deeſſet ea cauſa impellens. Ita vtramque hanc cauſam exponunt varij DD. apud Sanchez lib. 4. de voto cap.2. num.38. & ſeqq. Salus itaque noſtra, aut quod idem eſt deſtructio peccati, eſt incarnationis & Chriſti cauſa finalis ſimpliciter dicta, non autem dumtaxat impulſiua. Tametſi cōtrarium ſentit Scotus in 3.d.7.q.3. *litera* B. arbitratus ſalutem noſtram fuiſſe dumtaxat cauſam finalem ſimpliciter dictam reſpectu paſſibilitatis Chriſti non autem abſolutè & ſimpliciter reſpectu Chriſti. Sed meliùs D.Bonauētura in 3.d.1.art.2.q.2. pronunciat, quod diximus magis conſonum eſſe pietati fidei, quæ ſimpliciter docet Chriſtum propter ſalutem noſtram veniſſe, quod non diceret, ſi ſalus noſtra fuiſſet tantùm finis impulſiuus diuini huius operis, ac non ſimpliciter dictus.

Conſultò porrò vocaui hunc Chriſti finem, immediatum & proximum, quia ſi ageretur de fine remoto & vltimo, dubitare non liceret, quin is eſſet Dei gloria, quæ eſt vltimus finis operum Dei quorumcunque, vt Sapiens docet Prouerb.16. ac proinde etiam Chriſti finis eſſe debet, vt optimè notauit Aureolus in 3.d.1.q.1. art.5. propterea vocans gloriam diuinam *finem perficientem*, ſalutem autem noſtram *finem ex hoc fine prouenientem* quia hic finis proximus, ordinatur ad vltimum illum finem diuinæ gloriæ. Verùm hic finis quia eſt quaſi tranſcendens, & per omnes diuinos effectus vagatur, vix ſolet ſpecialiter exponi cùm de diuinorum operum fine agitur. Itaque obiter dumtaxat hic eius memini.

Vſus doctrinæ, quadruplex.

26. Vſus doctrinæ de Chriſti ſatisfactione pro nobis, præter ſenſum grauitatis peccati quem ingenerat, eſſe poteſt ſuſpectio infinitæ Dei bonitatis, qui læſus ſatisfaciat. Audi Goffridum Vindocin. ſerm.2. de natiu. Dom. *in fine*. [O inæſtimabilis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti circa peccatores benignitas! ô ineffabilis miſericordia! ô miſericordia inenarrabilis! ô admirabilis patientia! Quæ enim maior benignitas, ſiue miſericordia, humilitas vel patiētia peccatoribus exhiberi potuit, quàm vt ipſe Deus, ſe contemnentis fieret pretium hominis: ita vt cōtra Deum peccaret homo, & Deus pœnitentiam faceret pro peccato: homo etiam cōtra Deum ſæuiret; ſæuienti autem Deus propitiaret: formam ſerui cœli & terræ Dominus aſſumeret, in qua ipſe panis verus eſuriret, fons viuus ſitiret, virtus firmiſſima infirmaretur, immortalis vita pro ſuo interfectore moreretur? Quicquid boni in terra exhibuit Deus, pro homine fecit: & quicquid mali ſuſtinuit, ab homine & pro homine fuit. Quid ad hæc, fratres, cogitabimus? quid dicemus? quid faciemus, cum Deus talis ſit circa nos, quod melior eſſe non poſſit; & nos tales contra eum ſimus, quod penè peiores eſſe non poſſumus?]

Addendus etiam eſt huius doctrinæ vſus ille, quem his verbis expreſſit Origenes hom. 24. in Num. *ſub finem.*

Digitized by Google

finem. [Semetipſum Deo offerre, & non alieno labore ſed proprio placere, hoc eſt perfectius & eminentius omnibus votis. Hoc qui facit, imitator eſt Chriſti. Ille enim dedit homini terram, mare & omnia quæ in eis ſunt ad obſequium; dedit & cœlum, ſolem quoque & lunam ac ſtellas hominum miniſterio conceſſit; pluuias, ventos, & omne quidquid in mundo eſt, hominibus largitus eſt. Sed poſt hæc omnia ſemetipſum dedit. Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret pro mundi huius vita. Quid ergo magnum faciet homo, ſi ſemetipſum offerat Deo, cui ipſe ſe prior obtulit Deus?]

27. Subijciamus quoque vſum tertium eiuſdem doctrinæ ex S. Gregorio 8. moral. cap. 15. ad illud: *Neque cognoſcet eum ampliùs locus eius.* Sic enim hæc verba exponit de Chriſto acerbè laturo ſi ex eius aduentu ad nos, propter nos, proficere negligamus. [Locus hominis ſed non localis, ipſe ſcilicet conditor extitit, qui hunc vt in ſemetipſo conſiſteret, creauit. Quem nimirum locum tunc homo deſeruit, cum ſeductoris verba audiens à conditoris amore diſceſſit. Sed cùm omnipotens Deus redimendo ſe homini etiam corporaliter oſtendit, ipſe, (vt ita dixerim) fugitiui ſui veſtigia ſubſequens, ad retinendum quem amiſerat hominem, locus venit. Si enim appellari locus nequaquam conditor poſſet, Deum laudans Pſalmiſta non diceret: *Filij ſeruorum tuorum habitabant ibi.* Ibi enim non dicimus, niſi cum locum ſpecialiter deſignamus. Sed ſunt plerique qui etiam poſt perceptum Redemptoris auxilium, ad deſperationis tenebras deuoluuntur, & tanto nequius pereunt, quanto & oblata remedia miſericordiæ contemnunt. Rectè ergo de damnato homine dicitur: *Neque cognoſcet eum ampliùs locus eius,* quia à conditore ſuo tanto tunc diſtrictius in iudicio non cognoſcetur, quanto nunc ad reparationis gratiam nec per dona reuocatur. Vnde & notandum ſummoperè eſt, quod non ait: *Neque cognoſcet amplius locum eius.* Dum enim cognitio non homini, ſed loco tribuitur, patenter ipſe conditor loci nomine deſignatur, qui diſtrictus ad examen vltimum veniens, in iniquitate durantibus dicit: *Neſcio vos vnde ſitis.*]

Colligere 4. indidem licet, quanta res ſit homo pro quo Deus Filium ſuum addixit. S. Chryſoſt. hom. de profectu Euangelij (poſt homilias in epiſtolam ad Philipp.) ſic id expreſſit. [Homo digniſſimum Dei animal, & propter quem vnigenito ſuo Pater nō pepercit. Nō enim mihi hoc dicas, quod ſit fugitiuus quiſpiam, vel latro, vel fur, vel facinoroſus, vel quod ſit pauper, abiectus, vilis, & nullius frugis, ſed cogites quod & pro ipſo mortuus eſt Chriſtus; ſufficiatque tibi, vtporè idonea ſollicitudinis cauſa. Cogita quantum illum eſſe neceſſarium ſit, quem tantus Chriſtus ita appretiatus eſt, vt nec ſanguini ſuo pepercerit. Neque enim, opinor, ſi Rex pro aliquo occidi vellet, quæreremus argumentū aliud, num magnus quiſpiam ille ſit, quem Rex tanti facit. Non equidem opinor, ſed ſufficiens eſt mors eius qui mortuus eſt, vt oſtendat, quantæ charitatis fuerit erga illum. Nunc verò cum non homo, non Angelus, non Archangelus, ſed ipſe cœlorum Dominus, ipſe vnigenitus Dei Filius, carne veſtitus tradit ſemetipſum pro nobis ad mortem: ſi non omnia fecerimus, & attentauerimus, vt homines tanto pretio redemptos, in omni cura habeamus, qua nos tuebimur defenſione? quam veniam impetrabimus? Et hoc ipſum, Paulus indicans, dicebat: *Ne cibo tuo perde illum, propter quē Chriſtus mortuus eſt.* Volens enim eos qui deſpiciebant & contemnebant fratres infirmos caſtigare, & in officio continere, vt perſuaderet eis habendam proximorum curam, hanc vnicam rationem pro omnibus dedit.] Recole dicta ſuperiùs hoc ipſo capite, de vtilitibus illis quæ Deus per Chriſti aduentum nos docuit. Ibi enim & hic vſus huius doctrinæ iam eſt propoſitus, & alij æquè huc pertinentes.

CAPVT II.

Indubitatum quoque eſt, ſalutis noſtræ per Chriſtum negotiationem, ſiue ſatisfactionem pro nobis, vndecunque perfectam ac ſuperabundantem fuiſſe.

28. VEnit itaque Chriſtus peccatores ſaluos facere, & liberare de poteſtate tenebrarum, cui omnes ob peccatum primi parentis ad ipſos cum ſemine transfuſum; & inſuper plerique ob propria peccata actualia, ſubiacebant. Hoc conſtituto tanquàm certiſſimo, aliud item ſtatuendum eſt inter Doctores planè certum, nempè, Chriſti pro nobis ſatisfactionem, quæ pretium fuit ac lytrum redemptionis noſtræ, non perfectam modò, ſed etiam pluſquàm perfectam & ſuperabundantem fuiſſe, cum prout meritoriam, tum prout potè ſatisfactoriam. Hoc tametſi præceptiſſimum, ac vt dixi, apud DD. certum, tamen excutiendum ac ſtabiliendum eſt, ne gratis conceſſum, & non ſolidè conſtitutum videatur.

Chriſti pro nobis Satisfactio, perfectiſſima.

Satisfactionem igitur pro nobis à Chriſto exhibitam, fuiſſe vndecunque perfectam, ſiue prout meritoriam, ſiue prout preiſè ac propriè ſatisfactoriam, extra controuerſiā eſt. Nam prout meritoria quidem, adæquauit præmium, illudque ſummo iure obtinuit, & omnibus veri ac preiſè accepti meriti conditionibus ac dotibus ſplenduit. De quo ex generali tractatione de merito liquere poteſt, & ſigillatim aliquid attingendum erit, tractando Chriſti voluntatem liberam, eiuſque fructus. Hæreamus itaque in ſatisfactione propriè dicta, ſeu deſtinata ad iniuriæ reparationem. Hanc vt liqueat prodijſſe à Chriſto pro nobis perfectam, percurrendæ obiter ſunt conditiones perfectæ ſatisfactionis, cùm generaliter acceptæ, tum ſigillatim eius quæ debetur Deo pro iniuria qua peccatum violatur.

Satisfactionis conditiones generales.

29. Priores expendi lib. 3. de virtut. à num. 283. tractando actus iuſtitiæ commutatiuæ, quibus ſatisfactio annumeratum quatenus eſt repenſio eius quod debetur pro nuda iniuria, ſpectata præciſè à damno illato. Deberi enim pro iniuria ſic ſumpta aliquid præter id quod pro damno rependendum eſt, monſtraui loco allegato, num. 284. adducto luculento in eam rem S. Anſelmi loco, ex lib. 1. cur Deus homo cap. 11. Vidimus igitur eo loco, veram quamcunque & perfectam ſatisfactionem, ex parte ſatisfacientis præter communes omnibus bonis actibus conditiones, nempè libertatem & honeſtatem, poſtulare vt ſit actus alio iuſtitiæ titulo indebitus, nullaque creditoris gratia ſiue remiſſione imminutus. Nam cum ſatisfactio ſit actus iuſtitiæ, æquè ac reſtitutio, iuſtitia autem poſtulet reddi æquale, planè ſequitur quantum gratiæ ac indulgentiæ de iure ſuo remittentis, intrinſecè in ipſa æqualitatis inductione adhibetur, tantum deeſſe æqualitati illi quæ rependenda erat. Quam item conſtat plenam non fore, ſi opus aliàs iuſtitiæ titulo debitum, offeratur ad diſſoluendum hoc nomen, & diuerſum hoc iuſtitiæ debitum extinguendum. Quia verò iuſtitia intrinſecè reſpicit debitum, non debet autem ſatisfactionem niſi qui læſit; propterea addebam citato loco, ſatisfactionem, vt plena ac perfecta ſit, debere ab illo ipſo qui læſit exhiberi, vel loco eius ab alio de læſi conſenſu. Hic

enim

Digitized by Google

enim ſi accedat, ſatisfactio à tertio exhibita erit æqualis, extinguetque debitum ab alio contractum per irrogationem iniuriæ: quod non fieret, ſi aliena ſatisfactio pro illata per alterum iniuria, non conſentienti ac acceptanti læſo, ingereretur. Hæ igitur ſunt conditiones communes cuicunque propriè dictæ ſatisfactioni, in quibus hoc loco exponendis aliqui immenſitate ſua lectores opprimunt; cùm ad rem preſentem ſatis ſuperque eſſe poſſint hæc paucula, quæ de illa noſtra in proprio loco data paulò pleniore tractatione delibaui.

Speciales eius quæ Deo exhibetur. An ijs annumeranda diuina promiſſio & acceptatio, ſententiæ.

30. Specialiter verò in ſatisfactione quæ Deo peccatis noſtris violato & iniuria affecto exhibetur, neceſſe prætereà eſt, interuenire nonnulla: nempè, vt opus illud quod Deo in ſatisfactionem exhibetur, ſupernaturale ſit, & à Deo in ſanctisfactionem pro iniuria acceptetur, præſtito de ea acceptatione promiſſo. Neceſſitatem ſupernaturalitatis in ea ſatisfactione, non eſt quod confirmem, cum ſit per ſe manifeſta. Ordinatur enim ad abſterſionem peccati auertentis à Deo, ſupernaturali fine noſtro. Vt igitur ſeruet cum fine illo ſuo proportionem, & effectui quem procreat ſit commenſa, neceſſe planè eſt ipſam quoque ſupernaturalem eſſe; idque (vt dixi,) eſt per ſe euidens, & ratum fixumque apud omnes. Circa neceſſitatem verò diuinæ acceptationis vel promiſſionis, ſeorſim vel coniunctim ſumptarum, variant ſententiæ. Vtrumque illum actum ad hoc negotium neceſſariò exigi cenſet Suarez; neutrum Vaſquez; alterum dumtaxat nempè, acceptationem ſolam, Valentia.

Vtrumque ergo illum actum ad perfectam ſatisfactionem Deo exhibendam eſſe neceſſarium, cenſet Suarez t.1 3.p.d.4. ſect.5. & d. 39. ſ.1. §.6. *conditio*, cui ſubſcribunt Peſantius 3.p.q.1. diſp.6. & Raguſa t.1.d. 22. Ratio qua id confirmatur, eſt, quia acceptatio ſatisfactionis abſque obligatione præuia, actus liberalitatis eſt, non iuſtitiæ: vt igitur iuſtitia exerceatur, neceſſarium eſt obligationem acceptandi interuenire. Ea verò obligatio non poteſt Deo iniici niſi à ſeipſo, qui non niſi promittendo debitorem ſe poteſt facere, vt dixit D. Aug. ſerm.16. de verb. Apoſt. & in Pſal.83. At Vaſquez 1. p.d.85.cap.6. & 3.p.d.5. cap. 2. negat ad ſatisfactionem Deo pro iniuria impenſam, exigi vt acceptetur; vel vt Deus ſe acceptaturum promiſerit, quia exiſtimat ſupernaturalem vnius cuiuſque noſtrum ſatiſfactionem Deo exhibitam, eſſe ſuapte natura condignè meritoriam abſterſionis maculæ ex anteriore culpa inuſtæ. Vt quid ergo exigatur ſatisfactionis acceptatio, vel eius acceptandæ promiſſio? Accedit quod hic Autor, negat Deum promiſſione ſua obligari nobis ex iuſtitia, ob imperfectionem quam in ea debiti contractione inuolui cenſet. Non erit ergo ea promiſſio accommodata ad exponendum quod quæritur; nempè, quomodò actus hominis in quem cadit, ſit actus iuſtitiæ. Tandem Valentia 3.p.d.1. q.1.p.5. quæſito vltimo, neceſſitatem diuinæ promiſſionis excludit, eò quòd Deus repudiare nequeat plenam ac confertam, & coagitatam ſatisfactionis menſuram, quæ in omni ſupernaturali ſatisfactione cernitur; ſiue ſit ipſamet ſatisfactio Chriſti infinita, ſiue ſit opus noſtrum habens illam Chriſti ſatisfactionē admixtam ex Chriſti ipſius conceſſione.

Conciliantur quoad rem præſentem.

31. In his ſententijs, eſt quod probem, & quod reijciam quoad aliqua huic negotio minùs intima. Quoad punctum tamen cui nunc præcipuè inſiſtimus, videntur poſſe conciliationem admittere; dicendo nimirùm, aliud eſſe agere de ſatisfactione quaſi in actu primo, hoc eſt de opere ex ſe ſatisfactorio, & verè idoneo ſarcire iniuriam illatam, aliud verò eſſe agere de opere actu ſatisfaciente, ſiue ſarciente de facto iniuriam irrogatam. Sicut aliud eſt, ſummam aliquam pecuniæ eſſe ex ſe pretium aptum reponi alteri pro re ſua; aliud verò eſt eſſe pretium reipſa compenſans rem alienam. Si enim equum alienum, qui reuera non excedat pretium 50. aureorum, vſurpem mihi inuito domino, eique nolenti obtrudam aureos 50. pro equo adhuc exſtante, non cenſebor exhibitione illius pretij impediuiſſe reipſa inæqualitatem ex vſurpatione rei alienæ conſecutam: quia quamuis ſumma pecuniaria quæ exhibetur in pretium æquet valore rem vſurpatam, nempè, equum alienum, eſſetque ea ſumma ex ſe idonea ad æqualitatem inducendam, ſi equi dominus annueret; Tamen eo aſſenſu non poſito, inæqualitas durat reipſa, nec de facto tollitur: quamuis pecunia oblata, eſſet ex ſe apta & ſufficiens ad eliminandam inæqualitatem faciendamque æqualitatem. Non diſſimiliter in ſatisfactione ſupernaturali exhibita Deo, ſecernenda eſt ſatisfaciendi vis ac idoneitas, à ſatisfactione actuali: ſiue vis tollendi iniuriam moraliter ſuperſtitem, ab ipſa eius ſublatione. De prima, rectè aſſerunt qui negant ſatisfactionem ſupernaturalem exigere diuinam acceptationem vel promiſſionem. Reuera enim ſatisfactio ſupernaturalis, ex ſe apta eſt maculam iniuriæ irrogatæ abolere, ſi in eum finem acceptetur. De ſecunda autem, ſiue de ſatisfactione iniuriam actu abolere, valet quod dicunt alij, contendentes ad ſatiſtactionem exigi diuinam acceptationem & promiſſionem, quia Deus quantumcunque ſatisfactionem condignam & æqualem offeramus, non tenetur iniuriam condonare. Vnde quia nomen *ſatisfactionis*, ſolet potiùs hoc poſteriore modo accipi; prout videlicèt ſonat non modò actum ſufficientem ad iniuriæ abſterſionem, ſed qui eam de facto & reipſa abſtergat; propterea ſimpliciter loquendo, admittendum eſt, ad ſatisfactionem ſupernaturalem exigi diuinam acceptationem ac promiſſionem. Sicut quia nomen *meriti*, ſolet potiùs deſignare meritum in actu ſecundo, quam in actu primo; propterea in tractatione de merito, exigo ad illud diuinam promiſſionem quæ ad meritum in actu primo non exigeretur. Hac ratione iniri poteſt ſententiarum propoſitarum conciliatio, quoad rem in præſenti negotio præcipuè quæſitam.

Quæ admixta vnicuique ſententiæ, non placeant.

32. At quoad alia, eſt quod in vnaquaque earum iure diſpliceat. Ac primùm Suarez, perperam ſecernit acceptationem & promiſſionem, tanquam duos actus ad ſatisfactionis veritatem neceſſarios. Tametſi enim verum eſt, dari poſſe acceptationem quæ à promiſſione diſcrepet, eam nimirùm acceptationem quæ ſit ſimplex approbatio ſatisfactionis exhibitæ, tanquam actus boni, ſed qui ad debiti extinctionem non admittatur: tamen acceptatio de qua hic agimus, non eſt eiuſmodi: ſed eſt acceptatio ſatisfactionis ad plenam debiti exſtinctionem, & omnimodam hominis rei qui iniuriam admiſerat, exſolutionem à ſatisfaciendi obligatione. Et hanc acceptationem, liquet ſatis ſuperque eſſe ad veritatem ſatisfactionis iniuriam reipſa abolentis, quamuis nullus alius promiſſionis actus intelligatur exurgere. Eſt quippe ea acceptatio, nihil aliud quàm volitio nihil vlteriùs poſtulandi in compenſationem: eò quòd is qui oblatam ſatisfactionem acceptat, contentum ſe profiteatur, ſaltem in actu exercito, nec aliquid prætereà depoſcat ad maculæ per iniuriam irrogatæ abſterſionem.

ſionem. Non eſt igitur præter huiuſmodi acceptationem, neceſſaria promiſſio ad veritatem ſatisfactionis ſupernaturalis, quia præciſè ex ea acceptatione, intelligimus enaſci in Deo obligationem illam quam ipſe ſibi debet inijcere ad nihil vltra poſtulandum pro iniuria: nihilque reuera infert promiſſio, quod ea quam dixi acceptatione præſtitum non intelligatur; præſertim iuxta ſententiam ab Auctore cum quo agimus latè confirmatam relect. de libertate Dei diſp. 2. ſ. 2. n. 13. nempè, quod in Deo ſimplex aſſertio atque expreſſio propoſiti concepti, æquiualeat promiſſioni; ob ſummam Dei veritatem, & immutabilitatem. In acceptatione autem de qua agimus, elucet manifeſtè diuinum illud propoſitum nihil vltra in ſatisfactionem exigendi, eiuſque propoſiti ſimplex aſſertio. Nec refert quod aduerſarius opponebat, acceptionem hanc ex parte Dei non eſſe actum iuſtitiæ, ſed liberalitatis: hoc inquam non refert. Nam neque promiſſio quam aduerſarius addi vult acceptationi, eſt actus iuſtitiæ, ſed liberalitatis, cùm Deus ad eam formandam non obſtringeretur; & tamen ex quo præſtita eſt, rectè fundat actũ iuſtitiæ. Sicut contractus quem inire non tenebaris, ſpectat ad iuſtitiam, eamque fundat ex quo ſemel initus eſt ex liberalitate vel gratia. Similiter ergo quamuis Deus vltrò ac planè liberè ſatisfactionem acceptaſſe ſupponatur; ex quo tamen ſupponitur acceptaſſe, iuſtitia fert, vt nihil vltra depoſcat ab eo cuius ſatisfactionem pro iniuria irrogata ſic acceptauit ſciens volenſque. Omitto quod vt ſatisfactio ſit vera, & plenus actus iuſtitiæ ex parte hominis, nihil eſt neceſſe intelligere ex parte Dei, antiſtrophum (vt ſic dicam) actum iuſtitiæ. Nam neque in humanis, ſi reus exhibeat ſatisfactionem conuenientem & planè æqualem, exigitur actus iuſtitiæ in creditore, qui feriari poteſt omnique actu abſtinere, citra vllam iuſtitiæ oblæſionem in actu debitoris, ex parte ſua ad æqualitatem ſatisfacientis, vt ſupponitur. Quorſum ergo aduerſarius opponit, quod ſecluſa promiſſione iuſtitiam fundante ex parte Dei, defuturum ſit iuſtitiæ exercitium ex parte hominis, quod fateor in vera ſatisfactione eſſe agnoſcendum?

33. Duæ aliæ ſententiæ propoſitæ, nonnulla quoque aſſumunt quæ meritò diſplicere debeant. Nam Vaſquez perperàm ſupponit, ſupernaturalem ſatisfactionem Deo pro iniuria à peccatore exhibitam, eſſe condignã & iniuriæ æqualem ſuapte natura, & ex ſe, quod infra accuratè agitabitur, nunc ſupponatur reijciendum. Valentia item, malè cenſet, Deum non poſſe non acceptare ſupernaturalem ſatisfactionem, tantæ dignitatis quantæ eſt ſatisfactio, ſiue ipſius Chriſti, ſiue noſtra Chriſti ſatisfactionibus nixa. Quamuis enim ea dignitas ſummam acceptabilitatem talis ſatisfactionis ferat, inde tamen non ſequitur, Deum ad illam acceptandam obſtringi. Neque enim Deus tenetur præſtare quidquid decet, aut quidquid nobis videretur vel etiam reipſa eſſet decentius; licèt nihil vnquam faciat indecens. Videtis quæ in hanc rem profero in natur. Theol. d. 8. num. 73. & quæ latè nuper diſputauit Herice 1. p. d. 19. cap. 5. Nec qui contrarium contendit Diaçus Ruis id reuera euincit, vt infrà dicam agens de cauſa effectiua Chriſti. Liberum itaque eſt Deo, ſatisfactionem ex ſe æqualem, & digniſſimam quæ acceptetur repudiare, vel admittere, ad effectum abſterſionis iniuriæ illatæ. In quo eſt latum diſcrimen, inter ſatisfactionem hominis ad Deum, & ſatisfactionem hominis ad hominem, vt expoſui lib. 3. de virtut. à num. 291.

Chriſti ſatisfactio, vtriſque veræ ſatisfactionis conditionibus ornata, cùm generalibus, tum ſpecialibus.

34. Ex dictis, nullo negotio eruitur quod affirmabam de veritate ſatisfactionis exhibitæ à Chriſto pro nobis, vt iniuria per Adamum & eos qui in ſimilitudinem præuaricationis Adæ peccauerant, irrogata, repararetur. Si enim propoſitas veræ & integræ ſatisfactionis conditiones, cùm generales, tum ſatisfactioni ſupernaturali ſpeciales percurramus, eaſque ſatisfactioni per Chriſtum exhibitæ accommodemus, belliſſimè in eam quadrabunt: ac proinde fatendum eſt, Chriſti ſatisfactionem pro iniuria Deo per Adamum & nos irrogata, fuiſſe perfectam.

Ac primùm conditiones cuiuis veræ ſatisfactioni communes, manifeſtè locum habent in Chriſti ſatisfactione pro nobis quæ cõferta fuit liberrimis ac optimis actionibus offenſam adæquantibus; ideò enim deſignatur nomine *emptionis & redemptionis*, quas conſtat debere fieri per aliquid quod ſaltem ſit æquale. Non item fuit Chriſti ſatisfactio alio iuſtitiæ titulo debita: Ex quo enim? An ex eo quòd gratius eſſet Deo, vt per Chriſtum redimeremur? An ex titulo gratitudinis Deo debitæ a Chriſto? At neuter illorum titulorum fert Chriſtum alio iuſtitiæ titulo aſtrictum fuiſſe ſatisfacere Deo pro nobis. Non enim primus; quia vt optimè ratiocinatur D. Anſelmus lib. 2. cur Deus homo, cap. 19. quamuis creatura nihil à ſe habeat, ſed omnia à Deo participet; tamen accepit à Deo poteſtatem pleraque licitè faciendi & omittendi: ita vt etiamſi alterutrum illorum magis placeat Deo, tamen non teneatur creatura ex iuſtitiæ debito illud exequi, vt liquet de virginitate ad coniugium comparata, quæ acceptior ſanè Deo eſt, & gratior coniugio; neque tamen ab homine ex iuſtitia debetur, ſed ex mero beneplacito. Similiter ergo. [Dominus Ieſus, (inquit ſuprà S. Anſelmus,) ſic accepit à diuina natura quæ alia eſt ab humana, eſſe ſuum quod habebat, vt nihil deberet dare, niſi quod volebat.] Ac proinde vt paulò ante præmiſerat, *non ex debito*, id eſt, non ex titulo iuſtitiæ, alio ab eo quem paciſcendo cum Patre contraxit, ſatiſfactionem ſuam pro nobis obtulit. Alter verò titulus qui proponebatur, hoc eſt titulus gratitudinis, nihilo magis incommodat, quàm prior nunc excluſus. Nam titulus gratitudinis, non eſt titulus iuſtitiæ propriè dictæ, ſed luxatæ tantùm & oblæſæ, ac (vt vocant) *potentialis*. Vnde quamuis ſatisfactio Chriſti fuiſſet Deo debita titulo gratitudinis, non fuiſſet tamen debita alio iuſtitiæ titulo: quod ad remouendum obicem veritatis ſatisfactionis quem nunc remouere intendimus, planè ſufficeret. Deinde negandum eſt, Chriſtum titulo gratitudinis fuiſſe aſtrictum ad hanc ſatisfactionis pro homine oblationem. Poterat enim titulo gratitudinis ſatisfacere alijs actibus, tametſi citra exhauſtionem, quam gratitudinis ratio non poſtulat. Quod ſi hoc debitum agnoſcamus in Chriſto, nihil planè erit pium & ſanctum, ad quod non ſimus ex hoc titulo aſtringendi: quia Chriſtus ſecluſo ſpeciali pacto quo Deo ſe deuinxit, (quod factum nunc ſecludimus,) non pluribus titulis obligabatur Deo, quàm puri homines: quamuis certum ſit, titulos obligationis, ei nobiſque communes, fuiſſe reſpectu Chriſti intenſiuè perfectiores, v. g. titulus collatæ ſubſiſtentiæ, arctiùs ligabat Chriſtum, quàm nos; ob infinitatem ſubſiſtentiæ diuinæ, & tantam noſtræ ſubſiſtentiæ limitationem. Similiterque ratione donorum ſupernaturalium creatorum, quæ in Chriſto erant vberrima & non ad menſuram, conſtat Chriſtum fuiſſe Deo perfectiùs aſtrictum, quàm nos; qui vix paucis guttis cœleſtis illius roris perſpergimur. Intenſiuè igitur, tituli obligationum cadentes in Chriſtum perfectiores erant; extenſiuè tamen iidem erant, & non plures: atque adeò ſi nos titulo gratitudinis non tenemur ad opera ſupererogationis, quantumuis Deo accepta & grata; neque Chriſtus ex eo titulo tenebatur ad ſatisfaciendum pro nobis. Ac proinde ſalua manet Chriſti ſatisfactioni, ea communis conditio, quod non ex alio iuſtitiæ

titulo

Digitized by Google

titulo deberetur. Sed & poſtrema communis integræ ac veræ ſatisfactionis conditio, non deſideratur hoc loco. Quamuis enim Chriſtus exſoluebat quæ non rapuerat, & alius planè erat ab ijs qui iniuriam intulerant, tamen Deus antecedenter ad ſatisfactionem, remiſit ea in parte ex ſummo iure; fuitque contentus ſatisfactionem ſibi exhiberi ab alio. Quæ gratia creditoris cum ſe habeat præſuppoſitiuè ad ſolutionem, nec ſit intrinſeca ſatisfactioni, nihil eius perfectioni aut veritati incommodat, vt ſuprà eſt conſtitutum. Quare fixum eſto, ſatisfactionem Chriſti pro nobis, communibus quibuſuis bonæ ſatisfactionis conditionibus, fuiſſe conueſtitam.

35. Sed & proprijs dotibus ſupernaturalis ſatisfactionis colluxiſſe, dubitare non licet. Nam actus ſatisfactorij quos Chriſtus eliciebat, erant perfectiſſimè & eminentiſſimè ſupernaturales, ſiue ſit ſermo de actibus Chriſti internis, ac nominatim de illa voluntate de qua ſcriptum eſt in capite libri, vt habetur Pſal. 39. & in qua, iuxta Apoſtolum; ſanctificati ſumos; ſiue ſit ſermo de actibus Chriſti externis; nam hi quoque prout moraliter vnum faciebant cum actibus internis, ſpectabant ad eundem ordinem, & ſupernaturalitate potiebantur. Prætereà verò acceptaſſe Deum actus Chriſti vt ſatisfactorij eſſent, & fini noſtræ liberationis inſeruirent, ex Scripturis didicimus, vt ex Iſaia c. 53. verbis illis de Chriſto: *Si poſuerit pro peccato animam ſuã, videbit ſemen longæuum. Et, Iniquitates eorum ipſe portauit, propterea diſpertiam ei plurimos.* Innumera huiuſmodi loca ſunt in Scripturis obuia. Nihil itaque eorum quæ ſpecialiter in ſupernaturali ſatisfactione depoſcebamus, deſideratum eſt in Chriſti operibus ad finem ſalutis noſtræ directis: ac proinde veræ & perfectæ ſatisfactionis rationem ſunt ſortita.

Colligitur ſatisfactionem Chriſti, perfectam fuiſſe, & ex iuſtitia.

36. Quia verò ſatisfactio eſt actus iuſtitiæ, quo inæqualitas per iniuriam priùs inducta aboletur; addendum conſequenter eſt, Chriſtum elicuiſſe actum veræ iuſtitiæ commutatiuæ, & ex ea ſatisfeciſſe pro nobis, Deique iniuriam expiaſſe. In hoc puncto nonnulli refragantur. Sed firmatis ſuperiùs ſufficienter principijs omnibus ex quibus ſequitur quod nunc proponimus, non eſt quod longas moras nectamus in re (quantum arbitror) ferè perſpicua. Sanè actus quo quis ius alterius ſtrictum, nec fundatum in bonis communibus, reparare, vel indemne ſeruare ſatagit, eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, vt pono ex tractatione de virtutibus. Atqui Chriſtus offerendo Patri ſuas actiones & perpeſſiones pro nobis propoſitam habuit reparationem diuini iuris violati, quod eſt ius alienum, ſtrictum, nec fundatum in bonis cõmunibus. Igitur ſic ſatisfaciendo, elicuit actum veræ ac propriæ dictæ iuſtitiæ commutatiuæ.

Nihil video in hac argumentatione quod habet. Nam maior eſt ipſamet notio actus iuſtitiæ commutatiuæ. In minore, poteſt quis tricari non nihil. Nam ſunt qui negent, iniuriam illam & inæqualitatem præceſſiſſe, quam actu iuſtitiæ expiari oportuerit. Ita Torres diſp. 1. de iuſt. dub. 2. num. 6. quæ ſententia minorem propoſitam planè conuellit. Sed mihi de diuino iure ſummo & perfectiſſimo, eiuſque violatione per peccatum, nulla poteſt eſſe ambiguitas; eamque, ſi quæ ſubeſſe poterat, diſieci ſufficienter lib. 4. de virtut. n. 352. Apparentius eſt, quod alij aduerſus eam minorem opponunt; nempè negantes ius cuius reparatio fuit Chriſto propoſita, eſſe ius alienum ſtrictè dictum: quia cùm Chriſtus ſit Deus, videri poteſt non operari erga aliũ, quod tamen eſt de ratione exercentis actum iuſtitiæ. Præterquàm quòd cùm Chriſtus ſit filius naturalis, etiam in ſua humanitate, nec Filius ſit alius à Patre, verè videtur alteritas illa ad iuſtitiam neceſſaria. Inſuper verò cum omnes quidquid ſumus, Dei ſimus eminentiùs & pleniùs quàm ferant iura vlla noſtratia quantumuis ſtrictè dicta; non videmus ferri poſſe in Deum ex iuſtitiæ affectu, ſed ex aliquo ſuperiore, v. g. pietatis: atque adeò neque Chriſtus, erga patrem ex iuſtitiæ affectu operatus fuerit. Sed hæc non infirmant illam minorem. Nam quod attinet ad diſtinctionem, & vt loquuntur alteritatem quam iuſtitia in ſuo obiectò inuoluit; manifeſtum eſt eam æquè deſiderari in obedientia Deo præſtita, & in religione, quæ ſunt iuſtitiæ partes potentiales; quàm in iuſtitia preſſè accepta. Et tamen nemo vnquam negauit Chriſto, obedientiam erga Deum & religionem. Neque igitur iuſtitia, eam ob cauſam negari Chriſto poteſt. Nimirùm vt optimè ratiocinatus eſt hac in re D. Anſelmus, ſunt in Chriſtò duæ naturæ; quarum humana quæ ſatisfecit, eſt omninò diuerſa à natura diuina, & à tota auguſtiſſima Trinitate, cuius ius eſt reparatum. [Honor ille (inquit S. Anſelmus lib. 2. cur Deus homo, cap. 19. agens de honore Dei quem Chriſtus ſarſit operando pro nobis,) totius eſt Trinitatis: quare quoniam idem ipſe eſt Deus Filius Dei, ad honorem ſuum ſeipſum ſibi, ſicut Patri & Spiritui ſancto obtulit, id eſt humanitatem ſuam Diuinitati ſuæ, quæ vna eadem trium perſonarum eſt. Vt tamen in eadem ipſa veritate manentes, apertiùs loquamur quod volumus; dicamus ſicut vſus habet, quia Filius ſponte ſeipſum Patri obtulit. Hoc namque modo apertiſſimè dicitur: quia in perſona, totus Deus, cui ſecundùm hominem ſe obtulit, intelligitur; & per nomen Patris & Filij, imo cauſa quædam in cordibus audientium, cum Patrem Filius hoc modo poſtulare pro nobis dicitur, pietas ſentitur.]

37. Salua igitur Chriſto eſt iuſtitia erga Deum, non obſtante Diuinitate eius; adde etiam non obſtante filiatione. Nam filium emancipatum poſſe erga patrem exercere verum actum iuſtitiæ, monſtraui lib 3. de virtut. num. 57. Emancipamur autem omnes reſpectu Patris cœleſtis, per libertatem, vt Tertullianus lib. 2. in Marcio. cap. 6. rectè pronunciauit. Ac proinde Chriſtus, qui pro nobis liberrimè ſatisfecit, non caruit ex hoc capite, facultate eliciendi actum iuſtitiæ erga Deũ. Quòd denique omnia noſtra, Dei ſint ſummo iure, & inabdicabiliter, non diffiteor. Inde tamen non eripitur nobis dominium noſtrum in actus noſtros liberos, quos proinde Deo ſubijcere ſinimur, nouo titulo nobis oneroſo, de quo poſſumus, (quæ Dei benignitas eſt) cum ipſo paſciſci: & implentes ex parte noſtra cõtractum, adipiſcimur ius propriè dictum, quod Deus ſuppoſita promiſſione benignè facta, non poteſt ſalua iuſtitia elidere. Sic ergo Chriſtus ex pacto inito cum Patre, adeptus eſt ius ad præmium de quo pactus erat: nempè ad ſalutem & liberationem noſtram, oneroſis ſatisfactionibus comparandam. Et quamuis hoc ſecus haberet, nec capaces eſſemus Deum nobis ex iuſtitia obligandi, ſuppoſita promiſſione eius; ac proinde etiam Chriſtus iure illo excideret, Deum ſuæ humanitati ex iuſtitia obſtringendi; Tamen ſatis in præſentia eſſet, quod Deus verè potiatur iure perfectiſſimo commutatiuo, reſpectu ſatisfactionis ab ijs depoſcendæ, à quibus fuerit iniuria violatus; aut acceptandæ ab alio, pro eis, vltrò ſe vadem ac prædam ad ſatisfaciendum præſtante; cuiuſmodi ſanè fuit Chriſtus pro humano genere in Dei iura graſſato. Hoc enim ſufficit, vt affirmemus Chriſtum ex iuſtitia ſatisfeciſſe Deo pro nobis, id Deo exhibentem, quod illi ex iuſtitia debebatur; quantum erat ex parte iuris, & motiui in quod Chriſtus ſatisfaciendo collimabat. Quod verò Leſſius l. 13. de Diuin. perfect. num. 12. in contrarium obijcit, Chriſtum non ex iuſtitia, ſed ex obedientia mortuum eſſe, teſte Apoſtolo ad Philipp. 2. imbecillum planè eſt. Illa

quippe

quippe motiua, nõ ſe excludunt ex eodem actu. Quod ſi quia Apoſtolus meminit ſolius obedientiæ, excluſiſſet iuſtitiam; colligere ſimiliter liceret, Chriſtum nõ eſſe mortuum ex caritate in nos, quòd ibi Apoſtolus ſuſceptæ ex eo motiuo mortis mentionem nullam fecerit: tametſi aliæ Scripturæ, non ſinant motiuum illud à Chriſti patientis ſatisfactionibus & perpeſſionibus excludi.

An ſit dicenda, actus iuſtitiæ rigoroſæ, lis de vocibus.

38. Elicuit itaque Chriſtus, pro iniuria per nos Deo irrogata ſatisfaciens, actum commutatiuæ iuſtitiæ: quæ an rigoroſa ſit, eſt lis de vocabulo. Quidam enim nomine *iuſtitiæ rigoroſæ* deſignantes iuſtitiam quæ antecedentet ad contractus initionem & expletionem, nullam gratiam importet; negant Chriſtum ſatisfeciſſe Deo ex iuſtitia rigoroſa: eò quòd tam multa Deus remiſerit de iure ſuo acceptans Chriſti ſatisfactionem pro alijs, & quidem factam de bonis, quæ innumeris alijs titulis poterat ſibi vſurpare, vereque Dei erant alio titulo quàm exhibitionis liberalis, à Chriſto eorum Domino factæ: quæ omnia contendunt pugnare cum iuſtitiæ rigore. Vnde ita fatentur, Chriſtum ex iuſtitia & ad æqualitatem ſatisfeciſſe Deo, vt tamen negent ſatisfeciſſe ex rigore, ob illas remiſſiones & gratias, ſolutioni quidem non intrinſecas, ſed tamen antecedentes. Hi ſanè DD. ſi rectè ſtatuerent notionem iuſtitiæ rigoroſæ, meritò eam à Chriſti ſatisfactione alienam pronunciarent; ſed cùm ea notio voluntaria ſit, & gratis conficta, vt ſatis liquet ex ijs quæ de iuſtæ ſatisfactionis ratione & conditionibus ſunt præmiſſa, affirmandum eſt cum Albertino Coroll. 18. ex 1. princip. compl. num. 34. iuſtitiam rigoroſam, à iuſtitia ad æqualitatem nõ diſcrepare; ideoque Chriſtum qui ex iuſtitia ad æqualitatem, prout pacta ferebant, ſatisfecit Deo, ex iuſtitia rigoroſa ſatisfeciſſe. Sanè D. Thomas in 4. d. 15. q. 1. art. 2. ad verè iuſtã ſatisfactionẽ illud vnũ poſtulat, vt quod exhibetur, ſit in dominio ſatisfacientis, quales cõſtat eſſe reſpectu Chriſti actiones eius liberas. Quare de perfecta & vera Chriſti ſatisfactione, pro nobis exhibita Deo, omnis dubitatio eſt excludenda: vera autem iuſtitiæ ratio in eam cadens agnoſcenda eſt, cum Vega. 7. in Trid. cap. 8. & 9. & communiùs recentioribus, refragante licet Medina q. 1. de Satisfact. & cum ſuis Scotiſtis Rada in 3. contrpropr. 13. art. 3. quos de vocabulis potiùs quàm de reipſa rixari, omnino perſuadeor.

Chriſtus, iuſtus Saluator, & iuſtitia ac æquitas noſtra.

39. Habemus ergo Chriſtum fuiſſe Saluatorem *iuſtum*, prout de eo à Zacharia prænunciatum fuerat in hæc verba: *Venit tibi iuſtus, & Saluator.* Sic enim ſaluauit, vt ait Orig. tract. 14. in Matth. vbi hoc quod eſt Chriſtum venire iuſtum & Saluatorem, ait idem eſſe, quòd ſaluare cum iudicio & iuſtitia. Idem egregiè hom. 5. in Iſaiam *initio*, quod Vulgata editio de Chriſto habet in concreto, *quis vocauit ab oriente iuſtum*, accipit in abſtracto, & in hunc modum gloſſat. [Ait Propheta, Chriſtum viuentem iuſtitiam, & putamus ab Apoſtolo ſolùm dictum eſſe, quia Chriſtus ſit iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio, & ſapientia? fortè autem & Apoſtolus inſtructus à Prophetis, nouit animatam eſſe iuſtitiam & viuentem. Quæ eſt iſta iuſtitia? Vnigenitus Dei. Quia autem non ſolùm ab Apoſtolo ortum eſt, Chriſtum eſſe iuſtitiam, & viuentem & ſubſiſtentem iuſtitiam; ſed inuenies, & à Propheticis ſermonibus hoc nobis myſterium exhibitum certum, & à capitulo in quo nunc lectio conquieuit: *Quis enim,* (inquit,) *ſurgere fecit ab oriente iuſtitiam, & vocauit eam ad pedes ſuos?* Vocauit iuſtitiam. Manifeſtum eſt, animatam eam eſſe, ſi ambulet vocata. Vocabit autem Chriſtum Pater, quo ob noſtram ſalutem ad nos iter faceret, & deſcenderet de cœlo ad nos: *Nemo enim aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit Filius hominis.* Vocauit eum de oriente; non de iſto ſenſibili, ſed de oriente lucis veræ. Propter quod ſcriptum eſt: *Quis exurgere de oriente fecit iuſtitiam, & vocauit eam ad pedes ſuos?* Pater vocauit Filium, imò vt verè dicamus, Deus hominem vocauit iuſtitiam ad pedes ſuos, id eſt, incarnationem filij ſui. Ideò & adoramus ſcabellum pedum illius, iuxta quod ſcriptum eſt: *Adorate ſcabellum eius, quia ſanctum eſt.* Caro ſiquidem Domini, honorem Deitatis aſſumit.]

Similiter S. Gregorius 26. moral. c. 7. cenſet Chriſtum eſſe qui *noſtra æquitas*, id eſt iuſtitia in abſtracto dictus eſt apud Iobum. [Prophetico (inquit) ſpiritu repletus in eo quod ait: *Proponat æquitatem contra me & perueniet ad victoriam iudicium meum*, intueri Redemptoris noſtri præſentiam potuit. Ipſe enim qui eſt virtus Patris & ſapientia, etiam eius æquitas non inconuenienter accipitur. Vnde ſcriptum eſt: *Qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio.* Quam ſcilicet æquitatem, quia Deus iniquis fugientibus, incarnatam oſtendendo contrapoſuit: eos protinus ab iniquitate reuocauit, & humanum genus eo in iudicio antiquum aduerſarium vicit, quo æquitatem Dei aduerſantem ſuis itineribus inuenit.] Sitè Zeno Veron. ſerm. 5. ad Neophytos, huc accommodat, quod in cœleſti Zodiaco, Virginem excipit libra: vt noſceremus per Chriſti ex Virgine aduentum, aduectam eſſe iuſtitiam, quam item Dauid ante Chriſtum ambulaturam prænunciarat.

De pluſquàm perfecta, & offenſam noſtram ſuperexcedente, ſatisfactione Chriſti.

40. Propoſui ſecundò monſtrandum, Chriſti pro nobis ſatisfactionem non modò fuiſſe veram & perfectam, quod hactenus tradidi, ſed etiam pluſquàm perfectam, & longè abundantiorem ac pleniorem in genere ſatisfactionis, quam offenſa pro qua exhibebatur, plena eſſet in genere iniuriæ. Hic enim æquè ac in priori puncto, non ago de Chriſti ſatisfactione, niſi prout reparante iniuriam atque adeò prout ſatisfactoria. Quanquam quod idem exceſſus interuenerit in ſatisfactione Chriſti prout meritoria, ſupra præmium quod reipſa obtinuit, perſpicuum fiet ex ratione quam dabimus, vt probemus exceſſum ſatisfactionis quatenùs reparantis offenſam, ſupra offenſam quam reparat. Ea quippe ratio, accõmodata ad meritum, æquè euincet exceſſum meriti Chriſti, ſupra præmium cui conſequendum exhibebatur. Nunc igitur monſtrandum eſt, Chriſti ſatisfactionem pro nobis fuiſſe ſuperabundantem, & longè exceſſiſſe offenſam. In quam rem appendenda eſt in ſtatera iuſta, iniuriæ Deo per hominem irrogatæ grauitas, & quantum veritas feret, amplificanda. Tum componendus cum ea erit ſatisfactionis Chriſti valor. Sic enim atrocitate vnius collata cum pretio & dignitate alterius, non grauatè deprehendemus exceſſum, in cuius declarationem incumbimus.

Grauitas iniuriæ in Deum, maxima.

41. Peccaſſe hominem, iam ſuppoſuimus. Peccando item, iniuriam Deo intuliſſe, iam ſupra ſtatuimus. Ea iniuria quanta ſit, ægrè exponi, aut per luſcioſos oculos noſtros percipi poteſt. Quis tamen vel ex hoc vno quod peccatum ſit Dei iniuria, atrocitatem eius non deprehendat, non modò ob ſummam & teterrimam ingratitudinis labem quam homo Dei opificium tot diuinorum beneficiorum aggeribus vndecumque obſeptum,

Digitized by Google

obſeptum, & oppreſſum contrahit, bonitatem illam infinitam violando,ſed etiam ob ſummam improportionem hominis iniuriam inferentis, & illam ſubeuntis Dei; vt proinde iniuriæ hominibus illatæ vix nomen iniuriæ mereantur, præ ijs quæ admittuntur ab homine in Deū. Diſſerit egregiè in hanc rem S.Chryſoſtomus hom. 1. in ad Philem. *initio mor.* [Centum inquit denarij ſunt, quicquid in hoc ſeculo admitti in nos poteſt. Quæ verò in Deum peccauimus, ipſa decem millia talenta ſunt.Hoſtis enim peccata,etiam pro perſonarum qualitate diſcerni; Exempli cauſa: Non æqualiter peccat, qui priuatum,& qui principem iniurijs violat,eò quòd maior offenſa ſit,quo is qui contumelias patitur,principibus cæteris eminet; ac longè grauior,ſi is fuerit Rex. Atqui iniuria quidem eadem eſt; cæterum augetur pro dignitate perſonæ. Quod ſi is, qui in Regem iniurioſus eſt,pro excellentia perſonæ meritò intolerabiliter cruciatur; qui in Deum peccat, quantis afficiendus eſt pœnis? Itaque & ſi eadem in Deum peccauimus quæ in homines, ne ſic quidem vlla peccati parilitas eſt: ſed tanta eſt vtriuſque culpæ differentia,quantum inter Deum & hominem diſtat.] Et mox,eo vſque hanc iniuriam in Deum prouehit, vt velit agnoſci homines à nobis Deo preferri. Sic enim habet.[Licet terribile nimium ſit,pauendumque quod dicimus, neceſſariò tamen dicendum eſt, vt animum noſtrum concutiat,& magis magiſque perterreat.Longè enim magis hominem quàm Deum,& metuere, & honorare conuincimur. Quod ita conſidera: Qui adulterij ſcelus admittit, Deum ſe videre non ambigit, ſed eum ſanè contemnit: Sin autem aliquis homo videat, libidinis impetum cohibet. Nonne præfert homines Deo? non impiè in Deum eſt contumelioſus? At quod multò funeſtius eſt,contemnit iſtum,illos reueretur. Nam ſiquidem ab illis videri ſe putat, concupiſcentiæ continet flammam; imò non flamma illa,ſed contumelia dicenda eſt.Si enim mulieri congredi eſſet licitum,meritò ea res flamma diceretur: at nunc inſania,& contumelia veriùs dicitur. Videt igitur homines,& inſania deſiſtit: Dei autem patientiam ſpernit, longanimitatemque non curat.Alius autem furari pergit,ſceleris ſibi conſcius eſt; & homines quidem fallere nititur, purgare ſe criminibus pergit, ac defenſioni ſuæ probabilem faciem adijcit. Deum verò quem fallere nequit,non curat,neque honorat, neque reueretur. At ſiquidem iuſſerit Rex alienis abſtinere pecunijs, imò noſtras exponere,omnes promptè ac libenter obtemperamus: iubet autem Deus aliena non rapere, nec paremus.Vides,vt homines Deo in honore præferimus?] Ruſuſque poſt pauca. [Hæc dixerim, non damnare aliquem volens, ſed oſtendere quàm multa Deo debeamus. Si enim cum pari honore hominem, Deumque proſequimur,iniuriam facimus Deo; quantò magis cùm illi homines in honore præferimus? Quod ſi ea quoque peccata, quæ in homines fiunt, in Deum potiùs adnoſcuntur; quanto magis peccatum ipſum, quo in Deum peccamus, mole ſua nos obruit?]

Saluianus item,optimè lib.6. de prouid. cap.7. Dei per nos immanem iniuriam aperit verbis iſtis. [Illud admoneo,ne vllum penitùs culpæ genus,quod ad contumeliam Dei pertinet, cuiquam leue eſſe videatur.Si enim illuſtrem ac præpotentem virum,nequaquam exhonorari à quoquam licet, & ſi quiſquam exhonorauerit,decretis legalibus reus exiſtit,& iniuriarum actor iure damnatur; Quanto itaque maioris piaculi crimen eſt.iniurioſum quempiam Dei eſſe? Semper enim per dignitatem iniuriam perferentis, creſcit culpa facientis: quia neceſſe eſt,quanto maior eſt perſona qua contumeliam patitur,tanto maior ſit noxa eius quæ facit. Et hinc eſt quod legimus in lege,etiam eos quæ videntur contra mandatum factum leuia feciſſe, ſeueriſſimè tamen eſſe punitos: vt intelligeremus ſcilicet,nihil ad Deum pertinens,leue eſſe dicendum: quia etiam quod videbatur exiguum eſſe culpa, grande hoc faciebat Diuinitatis iniuria.]

42. Fusè quoque & egregiè hoc verſat S.Anſelmus lib.1. cur Deus homo cap.21. demonſtrans, vel minimum peccatum, ex eò quòd ſit contra Dei voluntatem,eſſe homini deuitandum,etiamſi eius peccati admiſſione,totus mundus & quidquid Deus non eſt,nec tantùm quidquid nunc eſt,ſed vel ſi infinities tantundē multiplicaretur,eſſet certo exitio ſubducendum. Spectat quoque ad ſummam peccati indignitatem perſpiciendam,quod addit cap.22. [Homo in paradiſo ſine peccato factus, quaſi poſitus eſt pro Deo inter Deum & diabolum, vt vinceret diabolum non conſentiendo ſuadenti peccatum, ad excuſationem & honorem Dei & confuſionem diaboli,cum ille infirmior in terra non peccaret, eodem diabolo ſuadente,qui fortior peccauit in cœlo nullo ſuadente. Et cum hoc homo facilè poſſet efficere, nulla vi coactus, ſola ſuaſione, ſponte ſe vinci permiſit, ad voluntatem diaboli, & contra voluntatem & honorem Dei.] Hæc quanta malignitas eſt?

Neque verò ſolus homo in paradiſo ita ſe geſſit,ſed quoties peccat. Eſt enim in omni peccato noſtro, proportionalis expreſſio lapſus Adami,& Eua noſtra,id eſt pars inferior, Adamum,id eſt ſuperiorem partem animi, prolectat & agit in ruinam,vt ſæpè diſſerit S.Auguſtinus, & concinnè S.Bernardus ſerm.1. omnium SS. verbis illis. [Sed quid putamus,fratres; quàm plurimi vſque hodie factum illud grauiter dijudicant, & tamen inſipienter imitantur? Indignantur aduerſus Adam, quod obedierit voci vxoris ſuæ pluſquàm Dei, & ipſi quotidie Euam ſuam,carnem videlicet audiunt pluſquàm Deum. Fratres,ſi modò præſentem videremus Adam in eo articulo poſitum,aſcendentibus cogitationibus in cor eius, coarctari inter precem vxoris & præceptum creatoris,nonne clamaremus aduerſus illum dicentes; Caue tibi miſer; vide ne feceris, ſeducta eſt,non acquieſcas ei. Vt quid ergo, quoties apprehendit nos tentatio ſimilis,non perſuademus ſimiliter nobis ipſis?]

Eſſe infinitam, quæ ſuadere videantur.

43. Iſta eſt peccati, & ab Adamo & à quocunque noſtrum in ſimilitudinem præuaricationis Adæ admiſſi grauitas, ſanè magna. Imò non deſunt qui pronuncient eſſe infinitam. Ita Medina q. 1. de ſatisfact. Aluarez 3.p.diſp.3.conclu.3. & Aegidius Conink.diſp. 10. de pœnit. à num. 4. iuncta diſp.2. num. 21. qui id probat, quia per peccatum (intellige ſimpliciter dictum,ſiue mortale.) contrahimus debitum verè infinitum,quod ſecluſa remiſſione, deleri non poteſt abſque perpeſſione pœnæ infinitæ extenſiuè. Malitia autem quæ abſolutè meretur pœnam infinitam, verè eſt infinita; alioqui non eſſet proportio inter pœnam & malitiam. Nec valet quod aliqui reſpondent, pœnam illam eſſe ſolùm infinitam extenſiuè. Hoc inquam non valet. Reuera enim pœna prædicta, eſt infinita in genere pœnæ: quia ſecundùm veritatem & prudentum æſtimationem, eadem pœna durans per duas horas, cæteris paribus ſimpliciter in ratione pœnæ eſt duplo grauior quàm ſi per vnam dumtaxat horam duraret; atque adeò ſi duret per infinitas horas,eſt infinitè grauior. Non item valet quod dicunt aliqui,quæcunque tandem pœna infligatur mortali peccato, ſemper fore finitam & determinatam. Non inquam valet hæc reſponſio. Tametſi enim ſemper pœna finita eſt, tamen reliquum pœnæ quod iam nunc debetur huic peccato, & infligendum reſtat,eſt infinitum: vt autem malitia cui pœna rependitur ſit infinita, nihil eſt neceſſe pœ-

Digitized by Google

nam repenſam forè certo aliquo tempore vel momento infinitam; ſed neceſſe eſt talem eſſe, vt quantacunque ſit pœna repenſa, ſuperſit alia rependenda quæ numquam poſſit eſſe tota inflicta, tametſi totum eius ſubeundæ debitum, iam ſit contractum. Argumentum itaque propoſitum, videtur à poſteriori efficaciter concludere, ex infinitate pœnæ mortali peccato debitæ, infinitatem malitiæ qua ſordet. Confirmatur autem eadem malitiæ infinitas, primò quia culpa quæ nullo ſupplicio finito poteſt condignè puniri, eſt infinitæ ſimpliciter malitiæ. Secundò quia ſiquis peccata venialia infinita admiſiſſet, quibus ſingulis deberetur pœna vnius horæ intenſa vt vnum, neceſſe planè foret irrogari ei pœnam intenſiuè infinitam, ſi intra vnam horam abſtergendus eſſet reatus ex labeculis illis infinitis relictus. Quælibet enim pœna minor, non ſufficeret pro infinitis illis peccatis, ſed poſſet exhauriri pro finitis. Cùm igitur vnum peccatum mortale, non ſit minus virulentum quàm infinita venialia, debetur ei pœna infinita: atque adeò etiam malitia eius, intenſiuè eſt infinita. Ratio vero à priori huius rei, ducitur ex obiecto quod infinitum eſt, & infinitatem refundit in actum quo violatur. Quo enim altior & ſublimior eſt perſona, eo grauior eſt offenſa, vt ſuperiùs cum D. Chryſoſtomo ratiocinabamur, traditque etiam Ariſtoteles 5. Eth. c.5. & omnino benè Demoſtenes orat. contra Midiam, expoſtulans de alapa ſibi ædili ab eo impacta, quam monſtrat eſſe longè Atrociorem iniuriam, ob munus publicum quo ipſe læſus fungebatur. Si igitur perſona violata ſit infinita, cuiuſmodi ſanè eſt Deus, offenſa item erit malitiæ infinitæ. Quid quòd omni peccato mortali, quantum eſt ex peccantis malignitate, deſtruitur Deus, vt S. Bernardus pronunciauit? Saltemque negari non poteſt, peccato quo quis ſi poſſet, vellet Deum deſtruere, obuerſari diuinam deſtructionem; quæ ſi reipſa fieret, non poſſet non eſſe infinitè mala. Et idem eſt de peccato Iudæorum, qui quæ Deus perfecerat, hoc eſt Chriſtum rem infinitè pretioſam, deſtruxerunt.

Verè tamen, eſt tantùm ſimpliciter finita.

44. Hæc argumenta ægrè perſuadent, infinitatem malitiæ peccati mortalis, eſſe ſimpliciter dictam, & è contrario valida ratiocinatio confirmare videtur, nullius peccati malitiam eſſe ſimpliciter infinitam. Sic enim licet argumentari. Nulla ſunt principia infinitatis malitiæ in quocumque peccato; ſiue ſpectemus hominem peccantem, ſiue Deum in quem peccatur. Nam homo quidem nulla alia adhibet malitiæ principia, quàm intellectus conſiderationem, & impetum actualem voluntatis in obiectum vetitum, id eſt in diuini iuris læſionem. Atqui conſideratio intellectus, in peccante eſt admodum tenuis, & talis, vt pronunciarit Ariſtoteles omnem peccantem eſſe ignorantem, nec aliter ſe habere ad perpendenda quæ expediret eum perpendere, quàm ſe habeat ebrius ad Empedoclis carmina, quæ ſemiſopitus effutit potiùs quam recitat. Sanè ſi peccator cognoſceret, & mente non cæcutiret, numquam Dominum gloriæ oſtentui haberet, & iteratò crucifigeret. Vnde tantum abeſt vt ex hac partè malitia peccati ſit infinita, vt potiùs valdè extenuetur. Sicut videmus malitiam peccati quod erga alium admittit ætas imbecilla, cum primùm in ea ſublucet ratio, inde valdè attenuari, quod non perfundatur luce circa dignitatem perſonæ quam violat, & circa indignitatem iniuriæ quam operatione illa irrogat. Iam verò impetus voluntatis, & ipſe quoque eſt finitus, ſæpeque in nobis ex imbecillitate & fragilitate deriuatur, potiùs quàm ex obfirmata ad malum voluntate, quod item non parum detrahit de malitiæ quantitate. Quare liquet, principia quælibet peccati ex parte hominis, idonea eſſe ad inferendam illi infinitatem malitiæ, abſolutè ac ſimpliciter dictam.

45. Idem ſtatuo de principijs malitiæ, ex parte Dei per peccatum violati. Quamuis enim Deus ſit infinitus, tamen hoc non ſufficit ad impertiendam actui infinitatem malitiæ. Non enim quoties obiectum eſt infinitum, neceſſe eſt refundi infinitatem in actum. Alioqui dicendum eſſet, quoſuis actus noſtros bonos in Deum tendentes, contrahere inde bonitatem ſimpliciter infinitam, quod nemo auſit fingere. Nimirum quia obiectum non ſemper influit adæquatè in actum, nec tribuit ei infinitatem ſuam, ſed eam dumtaxat impertit iuxta menſuram qua ab actu attingitur. At ea menſura, finita eſt, vt & quæuis habitudo actui inſita. E contrario igitur negandum eſt, actum peccati contrahere infinitatem ſimpliciter dictam, ex infinitate obiecti læſi, ſiue Dei. Idque à poſteriori ex eo validè confirm. quod alioqui omnia peccata eſſent paria. Neque enim vnum infinitum, quâ infinitum, poteſt eſſe altero maius aut minus. Item oporteret admittere, vnum peccatum continere malitiam cæterorum omnium, & ſingulis tantumdem ineſſe malitiæ, quantum omnibus ſimul: quia ita fert natura infiniti quoad quantitatem continuam vel quaſi continuam qualis iſta eſſet, etiamſi in infinitate quoad multitudinem res aliter ſe haberet. Conatur Aegidius hæc infringere, diſputatione illa 10. num. 11. dicens, etiamſi vnum infinitum non poſſit eſſe altero maius, quâ infinitum eſt, quando tamen vnum eorum non eſt omni modo infinitum, poſſe quâ finitum eſt, ſuperari ab altero, v. g. dentur duo corpora abſolutè infinitè longa, quorum alterum ſit duplo latius ac ſpiſſius alio, erit quidem vtrumque æquè longum, vnum tamen erit multo maius. Sic igitur quamuis vnum peccatum mortale non ſuperet alterum, quod attinet ad diuinæ bonitatis & amicitiæ contemptionem, quia ea ex parte vtrumque eſt infinitè malum, tamen vnum eſt altero atrocius, ob maiorem diſſonantiam cum natura rationali & lege æterna. Hoc effugium facilè præcluditur. Quia argumentum attendit duo illa peccata mortalia, qua ex parte ſunt infinita: nempè, quâ ex parte Deum violant, & legi æternæ aduerſantur. Nam ea quoque ex parte, inæqualia ſunt, & tamen ex ea parte habere dicuntur infinitam malitiam. Ergo infinitum quâ infinitum quaſi continuè eſſet altero maius: quod mihi videtur per abſurdum, & contra ipſam vocum notionem, quamuis id admittant recentiores nonnulli, poſt Eunomium atque Manetem, *impoſſibilitatis magnæ*, & *extremæ dementiæ*, damnatos à B. Gregorio Nyſſeno orat. 1. contra Eunom. cap. 19. & à D. Auguſtino contra epiſt. fundam. cap. 20. nec non ab Auctore libri de proprietatibus elementorum, apud Ariſtotelem, c. 1. Concedunt inquam hi recentiores, dari poſſe infinitum vtrimque clauſum, atque adeò infinitum finitum, & terminis concluſum, indeque conſequenter agnoſcunt, infinitum vnum, etiam qua infinitum, continuè & quoad magnitudinem, vel quaſi magnitudinem, poſſe eſſe maius alio infinito quatenus infinito. Sed nobis fixum eſt, nouas vocum notiones non comminiſci, & ſenſum communem non conuellere.

46. Poſſumus præterea argumento non infirmo confirmare, malitiam peccati non eſſe infinitam ex eo quod actus mortaliter prauus cedat in Dei iniuriam. Nam ſi ita eſſet, actus quoque venialiter malus, contineret in ſe malitiam infinitam, quod ne aduerſarij quidem dicunt. Manifeſta tamen videtur eſſe conſecutio, poſitis principijs quibus nituntur, nempè quòd, idcirco mortale peccatum ſit infinitè malum,

quia

Digitized by Google

quia tantula creatura, tantum Dominum offendit. At peccatum veniale ab eadem perſona admittitur, & contra Deum; & quamuis ſit de re leui, tamen inde aliquatenus creſcit indignitas, quod pro re tam deſpicabili, Deus vilipendatur ab homuncione qui ſe totum & omnia ſua Deo debet, eique pro nihilo, quantum eſt ex vi deprauatæ voluntatis, & operis à Deo auerſi, abroget rationem finis vltimi. Nec eſt ad rem quod Aluarez 3.p.d.3.num.11.reſpondet; nempè, peccatum veniale nõ eſſe contra Deum, ſed præter Deum. Hoc nego eſſe ad rem: verè enim peccatum veniale eſt contra Deum: non quod diſſoluat amicitiam hominis cum Deo, quo ſenſu aliqui interdum dixerunt hoc peccatum non eſſe contra Deum, vel certè non eſſe contra ſed præter legem diuinam: ſed quod ſit vera Dei iniuria ab homine. Cùm ergo actus venialiter malus, tametſi iniurius Deo, & contra Deum, non ſordeat malitia niſi finita, perſpicuum videtur, malitiam peccati mortalis non eſſe infinitam, ideircò tantùm quia eſt iniuria in Deum; quod eſt vnicum pro ea infinitate fundamentum aduerſariorum.

47. Aliud quoddam in rem propoſitam argumentum quod Scotus adhibet in 4.d.14. q.1. *in fine*, mihi non placet. Ait enim, non poſſe peccati malitiam eſſe infinitam, quandoquidem malitia peccati conſiſtit in auerſione à fine, ſicut bonitas actus honeſti ſita eſt in deductione ad finem, & conuerſione in illum. Tam porrò perfectè actus bonus conuertit in Deum, quàm auertat ab eo actus malus. Atqui bonitas actus honeſti, finita eſt, tametſi actus Deum reſpiciat. Ergo neque malitia actus praui, eſt infinita: niſi ſi abſurdè admittamus, malitiam peccati maiorem eſſe bonitate quam remouet, quæ vtique finita eſt, vt omnes concedunt. Video tamen hoc argumentum infringi poſſe, dicendo malitiam peccati internam & ex obiecto ductam, non excedere quantitatem bonitatis quam remouet; atque adeò eſſe finitam: Malitiam tamen extrinſecam, petitam ex circumſtantia perſonæ lædentis ac læſæ, aliam quantitatem ſortiri, & eatenus auerſionem actui prauo inſitam, propter dignitatem perſonæ à qua fit auerſio, & vilitatem perſonæ quæ auertitur, fieri in genere malitiæ auctiorem, & quidem in infinitum, cum perſonarum illarum improportio ſit infinita; conuerſionem autem non item. Neque enim ſi magnitudo offenſæ creſcit pro magnitudine perſonæ offenſæ, ſequitur ſatisfactionem aut obſequia eidem perſonæ exhibita, creſcere in ratione ſatisfactionis pro dignitate perſonæ cui exhibentur: ſed potiùs decreſcunt, accedente præſertim vilitate perſonæ à qua exhibentur. Quare anteriores probationes quas adhibuimus ad excludendam infinitatem malitiæ peccati, commodiores videntur.

Enodantur argumenta pro infinitate malitia peccati.

48. Argumenta in contrarium propoſita, facilè enodantur. Ac primum perpetuitas pœnarum, aliò referenda eſt quàm in malitiam infinitam peccati, vt latè proſequor in Nat. Theol.d.8. à num.231. nempè, in ſtatum damnati, qui cum ſit extra viam, & voluntariè non acceperit tempus concreditum vt redimeret debita peccatis ſupplicia, ea conditione eſt, vt nihil exhibere vel ſubire poſſit quo factum ſatis abſtergendæ peccatorum rubigini videri debeat. Sicut enim in humanis, cum fixa ſunt certa ſpatia temporis intra quæ pignus recuperetur, ſi is qui pignus dedit ſinat elabi illud ſpatium temporis, poſteà non auditur, nec permittitur repetere quod ante repetere poterat; Itemque ſicut is qui non perſoluit debitum aliquod, quo tempore nondum interpoſito Principis interdicto vigebat vſus monetæ cuiuſpiam, ſi poſtmodùm numerum reiectaneum afferat in ſolutionem, non diſſoluit contracta nomina; Ita qui per tempus conſtitutum, ſciens ac volens non redimit quæ pro admiſſis noxis debet, meritò in æternum à redemptione excluditur non quod debitum ſit infinitum, ſed quod tempus perſoluendi ſit prætetlapſum. Atque ita ſufficienter eliditur primum argumentum, & prima eius confirmatio. Negamus enim culpam eſſe infinitæ malitiæ, eò quòd puniatur in infinitum: vel eam culpam eſſe abſoluiè condignam quæ puniatur in infinitum, & talem vt nullo vnquam finito ſupplicio potuerit puniri. Eſt quippe per accidens, quod iſti peccato debeatur nunc pœna infinita, ob ſubiecti conditionem ac ſtatum, cum potuiſſet in via, multo minore pretio quod pro ea culpa debebat exſoluere. Secunda verò confirmatio, quæ ducebatur: ex maiore malitia vnius peccati mortalis quàm infinitorum venialium quibus pœna vel extenſiuè vel intenſiuè infinita debetur: Hæc inquam ſecunda confirmatio, facilè infringitur, dicendo pœnam peccato mortali debitam eſſe ordinis ſuperioris quàm pœnam debitam peccato veniali. Hæc enim eſt ſola pœna ſenſus. Illa verò integratur ex pœna ſenſus, ſimul ac pœna damni ſupernaturali. Quamuis ergo calculatio propoſita, habitura eſſet locum, ſi ſola pœna ſenſus deberetur peccatò mortali, æquè ac ſola debetur peccato veniali; tamen quia tota pœna peccato mortali debita, eſt ordinis ſuperioris, meritò (quamuis finita) exæquaret condignitatem peccati, ſi ſtatus ſubiecti, eiuſque conditio id ferret. Sicut Angelus vnus perfectione ſua ſuperioris ordinis, finita & determinata, exæquaret perfectiones modulo finitas, multitudine infinitas, ſi totidem eſſent in ſuperiori ordine, rerum ſcilicet corporearum.

49. Alterum principale argumentum pro malitiæ peccati infinitate propoſitum, ex cremento offenſæ pro offendentis vilitate, & offenſi nobilitate, diuerſimodè à varijs diluitur. Non incommodè Becanus 1.2. tract. 2. cap. 2. q. 6. fatſus argumentum illud à proportione perſonæ offendentis & offenſæ, valere quandiu agitur de perſonis creatis, & ſitis intra eundem ordinem; tamen negat valere, ſi fiat tranſitus ad Deum, qui eſt perſona diuerſi ordinis. Sicut ſimiliter non valeret hæc illatio; Eo perfectior eſt amor quò obiectum eſt perfectius; Igitur ſi obiectum ſit perfectiſſimum, amor in illud directus erit perfectiſſimus, vel etiam infinitè perfectus, ſi obiectum ſit infinita perfectum. Euectio enim illa actus ad ſublimiorem ordinem, non reddit illum infinitè perfectum, ſed tantùm perfectiorem actibus omnibus in obiecta deſpicatiora tendentibus, ſi cætera ſint paria; & perfectionem ex obiecto ductam, aſſectetur par menſura perfectionis ex alijs fontibus vnde bonitas in actum deriuatur. Similiter ergo quamuis ex proportione propoſita inter perſonam offenſam & offendentem, Deum ſcilicet & creaturam rationalem; rectè colligatur offenſam eſſe maximam in genere offenſæ, ac talem vt nequeat dari genus offenſæ ex obiecto atrocioris: tamen non ſequitur, eam offenſam eſſe infinitam. Sic autor prædictus, nec incommodè. Commodiùs tamen, ſaltemque magis perſpicuè, reſponſuri videmur, ſi dicamus, offenſam ſemper eſſe auctiorem quo magis creſcit perſona læſa, & vileſcit offendens; dummodò crementum illud & vilitas, ſpectetur non nudè in perſonis prout ſe habent à parte rei, ſed prout ſubſunt cognitioni & æſtimationi male operantis: & idcirco quamuis offenſæ fœditas ſemper ſit finita, poteſt tamen ſemper auctior euadere, quia in offendente poteſt ſemper creſcere notitia dignitatis perſonæ

ſonæ offenſæ, & vilitatis qua perſona offendens iacet. At ſicut cognitio dignitatis illius & vilitatis, nũquam eſt infinita, ita neque malitia deriuanda in actum ex obiectis prædictis, non prout in ſe ſunt, ſed prout obijciuntur operanti, eiuſque affectum terminant. Non enim poteſt malitia creſcere, niſi prout creſcunt eius principia, prout ſunt principia.

50. Poſtremum argumentum pro infinitate malitiæ peccati mortalis, partim ducebatur ex malignitate cuiuſuis peccati mortalis, quia eſt deſtructio Dei interpretatiua; partim ex quibuſdam ſpecialibus peccatis mortalibus quibus Deus pluſquàm interpretatiuè obijcitur deſtruendus. Sed neque hoc argumentum haberi debet validum. Nam deſtructio Dei interpretatiua, non eſt vera Dei deſtructio, vnde non poteſt actui cui implantatur virulentiam infinitam afferre. Apparentius eſt argumentum ductum è peccatis illis ſpecialibus, quibus Deus obijcitur vt deſtruendus; v. g. quo quis efficaciter vellet Deum deſtruere, ſi poſſet: vbi effectus intentus, eſt infinitè malus, igitur & intentio in illud tendens videtur eſſe infinitè mala. Reſpondet Præpoſitus 3.p.q.1.num.12. voluntatem illam eſſe inefficacem, cum ſit de re planè impoſſibili; vt autem volitio ſortiatur ab opere externo tantam vel tantam malitiam tanquam volitio efficax, neceſſe eſt opus illud, quantum eſt ex ſua natura, eſſe poſſibile; alioqui voluntas non erit efficax, neque poterit haurire virulentiam obiecti prout efficaciter & reipſa exequendi. In re autem preſenti, ſolum opus prout reipſa exequendum, poſſet infinitam malitiam actui conuehere. Hæc reſponſio non videtur exhaurire difficultatem, quia voluntas de effectu planè impoſſibili poteſt eſſe efficax quantum eſt ex parte operantis: quia ſcilicet quantum eſt ex ſe, adhibet omne illud quod requireretur ad executionem effectus, niſi ipſe eſſet impoſſibilis. Et ita accidit in re noſtra. Non ergo apparet, quare malitia in actu non exurgat infinita, cum obiectum efficaciter expetitum, quantum eſt ex parte operantis, ſit infinitè malum. Reſpondeo igitur, idcirco ab eo obiecto, tametſi efficaciter expetito, non deriuari in actu malitiam infinitam, quia vt ſupra dixi, menſura qua per actum noſtrum attingitur, finita eſt, cum ſit commenſa notitiæ intellectus, præſentantis obiectum ſub modulo finito: & impetui voluntatis per eam notitiam directo. Qua eadem ratione philoſophor, de finitate numerica malitiæ, in eo actu quo quis vellet occidere infinitos homines; & de finitate bonitatis, in eo actu quo quis vellet benè infinitis hominibus. Quia enim infinita illa obiecta, non niſi confusè attinguntur, ac prout ſubſtant intellectui, atque adeò voluntati operantis, occurrunt aliter quàm vt infinita; non conferunt actui moralitatem niſi finitam, vt benè ſtatuit Palacius in 2.d.38. diſp.1. concl.1. *in fine*: meliùs quàm alij aliter philoſophantes apud Salam tract. 13. d.5.ſ.6. Alterum ſpeciale peccatum, ex quo ducebatur argumentum ad probandam infinitatem malitiæ peccati mortalis, erat occiſio Chriſti per Iudæos. Deſtructus enim eſt eo peccato Chriſtus, qui res erat infiniti pretij. Sed negandum eſt, per necem Chriſto à Iudæis illatam, deſtructum eſſe quicquam infinitè dignum. Perſona enim diuina ſalua fuit. Item vniones hypoſtaticæ partium humanitatis, ſuperſtites fuerunt. Tantùm ergo diſſoluta eſt vnio phyſica inter materiam & formam Chriſti, quæ Iudæis eius violatoribus, non obuerſabatur niſi abſolutè & ſecundùm ſuam præcisè naturam, quo pacto non erat pretij infiniti; prout autem dignificabatur à Verbo, non obijciebatur niſi finitè, Iudæis eam violantibus.

51. Hæc quæ contra infinitatem malitiæ peccati diſputata ſunt, nemini debent ad peccandum animos facere. Tametſi enim peccatum non eſt malitiæ ſimpliciter infinitæ, tamen eſt immanis omninò atrocitatis, & malitiæ ſecundùm quid infinitæ; non præcisè ex eo quod attingat Deum, vt philoſophatur Picus q.2. apol. (ſic enim è contrario, actus boni eſſent infinitè boni ſecundum quid, contra communem æſtimationem ac ſenſum;) ſed quod ob exceſſum Dei ſupra hominem, tanta ſit offenſæ in peccato abditæ fœditas, vt nullis puri hominis bonis actibus exæquari vel compenſari poſſit, quod eſt habere infinitatem quandam in ratione offenſæ, vt rectè ſtatuunt Leſſius lib.13. de Diuin. perf. num.187. & Suares lib.7. de gratia cap. 14. num. 66. Infinitatem verò malitiæ ſimpliciter dictam, rectè peccato abrogant, Suares 3. p. d. 4. ſ. 7. Vaſquez ibid. diſp.2. cap.2. Raguſa diſp.3. à §. 3. Albertinus 1. princip. compl. coroll. 18. dub. 1. Præpoſitus q. 1. à num. 8. & innumeri quos illi proferunt, ac alij ijſdem poſteriores.

Colligitur peccati malitiam excedi à Chriſti ſatisfactione, quippe ſimpliciter infiniti valoris.

52. Ex his præclarè fieri progreſſio poteſt, ad id quod intendebamus. Nempe ad probandum, ſatisfactionem Chriſti pro iniuria per nos illata Deo, fuiſſe pluſquàm perfectam, & ſuper excedentem. Monſtratum namque eſt, eam iniuriam eſſe malitiæ ſimpliciter finitæ, & determinatæ, nec fuiſſe infinitam niſi ſecundùm quid & reſpectiuè tantùm, ac comparatiuè ad vires humanas reparatrices, quæ eò nequeunt corrigi. Atqui ſatisfactio Chriſti fuit ſimpliciter infinita; Ergo non ſicut delictum, ita & donum; Ergo copioſa apud Deum & ſuperabundans eſt, redemptio pro nobis Deo exhibita. Sola minor probanda reſtat. Eam verò facilè euincemus, ſi pobauerimus opera Chriſti ſatisfactoria, fuiſſe valoris infiniti. Quod cum conſtet peculiare eſſe Chriſti operibus, eo ipſo conſtare poteſt, non eſſe hic nobis ſermonem de eo valore operum Chriſti qui ex obiectis deriuatur. Is enim eſt apertè finitus, & noſtris quoque operibus communis; tametſi non niſi finita dignitate reſplendeant. Eſt itaque ſermo, de valore illo operum qui ex perſonæ operantis dignitate affunditur, vt rectè diſtinxit Gabriel in 3.d.19. q. vnica *litera B.* malè tamen negans, hunc valorem in Chriſti operibus fuiſſe ſimpliciter infinitum. Id autem ab eo malè ſtatui, probandum eſt: nec poteſt meliùs oſtendi, quàm aperiẽdo eiuſdem valoris veram radicem, quod mox præſtabo, vbi diſcuſſero cuiuſmodi ſit hic valor; hoc eſt, intrinſecuſne operibus, an extrinſecus; & an ens reale, aut ens rationis; vel morale, vel extrinſeca denominatio. Totidem enim ſunt, de hoc valore, & eius natura ſententiæ.

Num valor ille dicendus internus, & quid ſit.

53. Veterum ſanè Scholaſticorum nonnulli in 3.d. 19. & 20. quibus adhæſit Medina q.1. de ſatisfactione cenſuerunt, valorem operum Chriſti non fuiſſe illis internum, ſed ſola extrinſeca Dei acceptatione conſtitiſſe. Sed hoc repudiat meritò D. Thomas. 3.p.q.1. art.2. ad 2. (& ibidem Caiet. ac Bartolomeus Medina,) itemque q.48. art.2. imo in Franciſco Stancaro id tanquam ſuſpectum & morboſum notat Bellarm. l.5. de Chriſto c.2. Eſtque planè ea ſententia abhorrens à ſenſu Patrũ qui ſæpe numero cõteſtãtur, ſatisfactionẽ quæ Deo pro offenſis humanis offerri debuit, exhibendam fuiſſe à perſona quæ Deus ſimul & homo eſſet, vt diabolus non potentia ſed iuſtitia vinceretur. Arqui ſi Chriſti operibus non inextitiſſet valor ſuus in actu primo,

mo,

mo, ſed eum extrinſecùs ex diuina acceptatione traxiſſent; redemptio noſtra & Satanæ ſubiectio, non fuiſſent opus iuſtitiæ, ſed potentiæ: nec opus fuiſſet incarnati Verbum, quia æquè acceptari potuiſſent opera hominis puri. Fuit igitur valor operum Chriſti, internus iiſdem operibus. Accedit ratio; nam ſecluſa quacunque extrinſeca acceptatione Dei, veriſſimum eſt, opera Chriſti fuiſſe digniſſima, quibus in præmium rependeretur à Deo ſalus noſtra. Ea porrò dignitas erat Chriſti operibus interna, non ad eum modum quo bonitas ducta ex obiecto, appellatur interna actui; ſed quia afficiebat ſuo modo ipſa opera, nec erat honeſtamentum illis extrinſecùs adiacens non inexiſtens; ſed verè ad modum formæ intrinſecæ, tametſi oriundæ à principio extrinſeco, in opus illud influente, nec ei extraneo, ſed per modum cauſæ adiuncto. Hæc enim dignitas infinita operum Chriſti quam ſtabilire intendimus, includit quidem vel præſupponit, bonitatem moralem à cauſis actui internis ductam; nempe ab obiectis: reipſa tamen deriuatur ex conditione perſonæ operantis, quæ cum ſit cauſa extrinſeca, inde factum aliquando eſt, vt hæc quoque bonitas extrinſeca diceretur: non tamen in eo ſenſu quem nunc reiſcimus; quaſi ſcilicet idem ſit quod dignitas imputatitia; quam acceptatio extrinſeca, operi ex nullis ſuis cauſis eam nacto conferre poteſt. Itaque tantùm dicta eſt bonitas extrinſeca, quia à vero quidem operis principio, ſed extrinſeca dimanat: vnde abſoluiè loquendo, & ad cômodiorem ſeiunctionem ab imputatitia illa dignitate, debet dici interna dignitas.

54. Conſtare porrò ex dictis poteſt, ſitne hic valor ens rationis, an ens morale, an extrinſeca denominatio. Eſſe ens rationis, affirmat Vaſquez 1.2.d.95.n.49. Alij dicunt eſſe ens morale, quod imaginemur veluti appictum Chriſti operibus; eo modo quo valor monetæ, concipitur vt adhærens monetæ; & ratio Sacramenti rebus ſenſibilibus. Ita multi recentiorum, occaſione accepta ex ſimili quadam Suaris opinione de ratione ſigni & Sacramenti, quam negat eſſe, vel ens reale, vel ens rationis; ſed vult eſſe ens morale, conſequens deputationem, & per eam rebus deputatis affictum. Ita ille t.3.3.p.d.1.ſ.3. Alij verò valorem operum Chriſti de quo agimus, aiunt eſſe extrinſecam denominationem à diuino ſuppoſito. Ita Albertinus Coroll. 18. ex 1. princ. compl. num. 48. Omitto placitum Ragutæ 3. p. d. 15. affirmantis, hunc valorem operum Chriſti eſſe ipſam perſonalem Verbi dignitatem; quod eſt confundere fundamentum & cauſam dignitatis operum Chriſti, cum eorumdem dignitate: cum tamen fundamentum illud ſit actibus externum, non item dignitas de qua agimus. Perinde item eſt, ad eum modum philoſophari, ac ſi quis diceret valorem monetæ eſſe legem principis pretium ſtatuentis: quod liquet fore falsò aſſerendum; cum lex ſit quidem origo & radix valoris, non tamen ipſe monetæ valor. Hoc igitur placito dimiſſo, cætera vt iacent reiicienda ſunt, quamuis in bono ſenſu vera ſint, & admittenda. Quis enim rem ad viuum reſecando, & verba vt ſonant accipiendo, ſine riſu audiat, valorem operum Chriſti eſſe ens rationis? ſic ſanè ceſſaret eſſe, nemine cogitante: & quod nemini Chriſtum amanti acceptum eſſe poterit, litrum pro nobis Deo exhibitum, eſſet ens fictitium, formaliter & ſub ratione pretij: quod eſt planè depreciare rem adeò eximiam, & ſuprà quaſuis æſtimationes noſtras ſtatutam. Ob eaſdem cauſas, non poteſt hic valor cenſeri ens morale, quod cum non ſit nemine cogitante, ſed tantùm eſſe fingatur, nihil aliud eſſe poteſt quàm ens rationis. Tandem neque poteſt valor ille dici eſſe extrinſeca denominatio, iuxta receptam apud pleroſque notionem denominationis extrinſecæ, pro forma aduentitia quæ ex coexiſtentia formæ obiectiuè denominantis adueniat: quo pacto eſſe dextrum, in columna dicitur eſſe denominatio extrinſeca à poſitione quam habet reſpectu hominis; ita vt ex brachio humano vel manu, intelligatur affingi columnæ quædam forma, quæ vtrque fictitia eſt, ac proinde etiam ens rationis.

Liquet igitur, placita propoſita de quidditate valoris operum Chriſti, admitti non poſſe prout ſonant. Mihi tamen dubium non eſt, quin reipſa recidant eodem omnia, & veritatem ſuſcipiant. Quòd enim paſſim ob imperfectum noſtrum concipiendi modum, contingat actui cuius valor apprehenditur, affingi à nobis ens rationis, vt alibi ſæpè in ſimili facimus, v.g. in re quæ deputatur in ſignum, in fabrica vniuerſalis in delecto in Iudicem, Magiſtrum, Doctorem & inde factum eſt, vt ab adiunctione illa, nec planè neceſſariò facta, nec reuera ad rem pertinente, hic valor verbo-tenus dictus aliquando ſit ens rationis. Et quia non eſt ens rationis qualecunque, ſed concomitans effectum moralem, denominatus eſt ab alijs ens morale. Tandemque dictus etiam eſt, *extrinſeca denominatio*, deſignando his vocibus ipſammet entitatem denominatam, prout connotat formam aliquam ſibi extrinſecam, a qua talis aut talis denominetur. Quæ notio extrinſecæ denominationis, non pugnat cum vera realitate huius valoris, actibus Chriſti intrinſeca. Nihil quippe eſt præter ipſos actus ex obiecto bonos, prout prodibant ab homine qui ſimul Deus erat; vbi nihil eſt non reale, & intrinſecum actibus: ac proinde valor operum Chriſti, agnoſcendus eſt intrinſecus iiſdem, atque realis.

Radix eiuſdem valoris, reſpectus aliquis ſatisfactionis ad diuinam perſonam.

55. His ita conſtitutis, inquirenda ſequitur, (vt propoſueram,) radix è qua hic valor in Chriſti operibus progerminat. Conſtat porrò eam ſtatui non poſſe in aliqua purè creata perfectione; ſic enim pura creatura potuiſſet ea perfectione exornari, & ſatisfacere pro nobis: quod poſſibile fuiſſe, negant Patres. Eoque nomine Bellarminus lib.5. de Chriſto qui eſt de mediatore cap.2. ex multis Scripturis & Patribus refellit Franciſcum ſtancarum, cui viſum eſt, ſatisfactionem Chriſti pro nobis, eiuſque valorem à ſola humanitate manaſſe; ſuppoſito diuino nullatenus, ac ne per modum quidem principij *quod*, interueniente ad ſatisfaciendum; ſed tantùm aiebat diuinum ſuppoſitum interueniſſe ad roborandam naturam, vt poſſet pati. Hoc Bellarminus oſtendit, cum veritate Catholica, & ſenſu Patrum, ac Scripturarum oraculis non cohærere. Vt quid enim copulari oportuit humanitati diuinam perſonam, ſi ſola humanitas ſatisfactiones noſtras elicuit; Diuinitate eiuſque ſuppoſitalitate, non niſi per modum ſuſtentantis ad patiendum interueniente, quo pacto abſque vnione interuenire poterat? Omnino itaque perſona diuina, habuit ſe in hoc negotio ad modum principij aliquomodo: ſicque contulit actibus Chriſti infinitam dignitatem, quam nullæ purè creatæ perfectiones Chriſti, conferre poterant. Inter has tamen purè creatas Chriſti perfectiones, non recenſeo vnionem hypoſtaticam, tametſi eſt ens purè creatum: quia cum ſit eſſentialiter nexus diuinæ Perſonæ cum humanitate, & illius veluti via ad humanitatem, non numeratur vt aliquid à diuina Perſona ſeiunctum. Sicut cauſalitates, non faciunt numerum cum cauſis quarum ſunt influxus, etiamſi diſtinctio aliqua à parte rei inter cauſam & cauſalitatem intercedat. Illa igitur Chriſti perfectio à qua deriuatur valor operum de quo agimus, neceſ-

Digitized by Google

ſe eſt vt aſſignetur ex parte perſonæ diuinæ, ex Verbi perſonalitate & Deitate conſtitutæ, ac per vnionem hypoſtaticam vinculatæ noſtro nihilo; illi, inquam, ſubſtantiæ humanæ, cuius fetus ſunt actiones de quibus agimus.

Cùm autem neceſſe ſit, valorem operum Chriſti deriuari ex reſpectu aliquo eorum ad prædictam increatam Chriſti perfectionem; iſque reſpectus poſſit multiplex aſſignari; videndum eſt cuinam par ſit adſcribere radicem quam inquirimus. Primus reſpectus operum humanitatis Chriſti ad Verbum humanitati illi coniunctum, eſſe poteſt in ratione obiecti. Saltem enim plerique actus Chriſti Domini reſpiciebant diuinam perſonam, tanquam obiectum in quod collimabant. Secundus eſſe poteſt in ratione principij effectiui. Nam Verbum, ſin minùs ratione ſuppoſitalitatis, at ſaltem ratione Deitatis, cum humanitate coefficiebat actus Chriſti. Tertius reſpectus eſſe poteſt, ad ſuppoſitalitatem diuinam tanquam ad terminum ſubſtantialem naturæ à qua immediatè profluebant Chriſti opera. Quartus denique reſpectus eſſe poteſt, tanquam ad formam extrinſecam, immediatè quidem humanitati, ſed tamen ſuo quoque modo actibus eius aduenientem, eoſque veluti perfundentem. Totidem ergo aſſignari poſſunt ſententiæ, de radice valoris in Chriſti actus à diuina perſona deriuati.

Non in ratione obiecti, aut principij purè effectiui.

56. Verùm prima & ſecunda ſententia procul ablegandæ ſunt. Ac primùm prima, quæ petit hanc radicem ex perſona diuina, tanquam ex obiecto, manifeſtè vna eſt quoad pleraſque Chriſti actiones tendentes in aliud obiectum quàm in Verbi perſonam. Sed neque ſatisfacit pro illis Chriſti actionibus, quæ proximè & immediatè tendebant in diuinam Verbi perſonam. Nam vt ſæpè ſuperiùs tactum eſt, hic non agimus niſi de illo valore qui infinitus eſſe poteſt, & dimanat à cauſa actus extrinſeca, cuiuſmodi non eſt obiectum, quod cum circumſtantijs eſt menſura valoris interni, ſeu potiùs moralis bonitatis actuum. Itaque opera pleraque noſtra, quæ in Deum tendunt immediatè tanquam in obiectum, vt adoratio; hauriunt quidem ab obiecto illo ſuo bonitatem eximiam, non tamen valorem infinitum, qualis eſt is cuius nunc radicem in Chriſti operibus venamur. Similiterque oblatio, qua Deipara, vel Sanctus Simeon, Chriſtum Patri exhibuerunt, etiamſi habuit pro obiecto diuinam perſonam, & infiniti pretij, non fuit tamen infinitè digna, ſed tantùm fuit finiti valoris. Nimirum quia res oblata, & quodcunque obiectum, non communicat totam dignitatem ſuam actioni à qua attingitur, ſed tantum pro menſura affectus boni quo attingitur ab operante; quia ſub alia vlteriore ſua perfectione ſecundùm quam affectus operantis non eſt obiecto cõmenſus, obiectum cenſeri non iniuria poteſt munere obiecti non fungi; cum ſub ea ratione non attingatur formaliter, ſed tantùm quoad paucos quaſi gradus diligibilitatis obiectiuæ, gradibus operationis commenſos. Eſto materialiter qua eſt ſimplex entitas, neceſſe ſit attingi totum. Illa item ſententia quæ radicem valoris Chriſti operum petit ex perſona nudè prout operante phyſicè, admitti non poteſt, preſertim in ſenſu in quo à quibuſdam videtur accipi; nempè, ita vt ſuppoſitalitas Verbi, actiones Chriſti ſit operata. In veriore namque ſententia phyloſophica, ſuppoſitalitas non eſt actiua, ſed eſt merus terminus ac veluti limbus naturæ; ideoque vulgare effatum Ariſtoteli falsò affictum, *actiones ſunt ſuppoſitorum*, paſſim ita exponitur, vt ſenſus ſit, actiones non eſſe ſuppoſitorum elictiuè, ſed denominatiuè tantùm, vt rectè monuit Durandus in 3 d. 12. q. 2. num 8. & 9. & fusè Suares d. 34. Methap. 5. ſ. 7. à num. 10. Hanc ob cauſam, actiones externæ Dei, quia non à ſuppoſitalitate ſed à natura efficiuntur, ſunt toti Trinitati communes, quamuis quia ſuppoſitalitas exigitur ad rei conſtitutionem, priuſque eſt rem eſſe in ſe completè, quam extra ſe aliquid efficere, veriſſimum ſit, ſuppoſitalitatem nõ ſe habere merè per accidens ad actionem à natura profluentem, ſed ſe habere vt conditionem prærequiſitam; quod non ſufficit, vt intelligamus adueniſſe operibus Chriſti dignitatem infinitam: alioqui ſequeretur omnes Dei actiones externas, v.g. productionem muſcæ à Deo manantem, eſſe dignitatis infinitæ, quod eſt abſurdum. Nemo enim productionem illam muſcæ, contulerit quoad valorem cum minima actione Chriſti Domini. Alia ergo connexio ſuppoſiti diuini, & operum humanitatis Chriſti, aſſignanda eſt quàm purè effectiua, vt ei radicem tantæ dignitatis, quantam Chriſti opera obtinent, adſcribamus.

Sed in ratione moraliter informantis actiones Chriſti ac perfundentis diuino vnguine.

57. Poſtremæ duæ ſententiæ propoſitæ, conflandæ ſunt in vnam, qua vera radix valoris quam quærimus contineatur. Cum enim dicitur, diuinam Verbi ſuppoſitalitatem dignificare actus Chriſti, eò quòd ſit ſubſtantialis terminus humanitatis aſſumptæ, non eſt ſenſus, quod diuina ſuppoſitalitas præcisè qua talis, & abſque vllo nexu cum operibus humanitatis, dignificet eas: Id enim falſum eſſet; nam ſi nullo modo cum eis connectitur, eſt illis planè extranea, atque adeò non poteſt eis conciliare dignitatem. Senſus igitur eſt, Verbi diuini ſuppoſitalitatem, informare aliquo modò (tametſi extrinſecè tantùm,) operationes humanitatis Chriſti, & ſecundùm æſtimationem prudentem conferre illis pretium longè maximum, ſupra quàm ex principijs earum intrinſecis dimanaret. Et quamuis diuina Verbi ſuppoſitalitas quâ talis, ac prout poteſt quoquomodo præſcindi à Deitate, non ſit infinita niſi in certo genere, quod rectè cõtra aliquos id quoque negantes, ſtatuit Suares l. 3. de Trinit. cap. 12. n. 7 Tamen & ea infinitas in ratione perſonæ, quantumuis ſola eſſet, ſufficiens eſſe poſſet ad fundandam radicem valoris quam quærimus, & infinitas ſimpliciter, quæ citra controuerſiam eſt in Deitate perſonis diuinis identificata, idem citra omne ambiguum præſtat ſufficientiſſimè. Impoſſibile quippe eſt, humanitatem iungi hypoſtaticè Verbo, quin eo ipſo materialiter & identicè iungatur Deitati, & ab ea efficiatur quicquid humanitati ineſt, diuino illo balſamo, eiuſque redolentiſſima fragrantia, ad omnia humanitati inexiſtentia ſe diffundente. Vnde quia actiones Chriſti immanentes, inhærebant naturæ humanæ iunctæ cum Verbo, meritò cenſebantur Diuinitate imbutæ & quaſi perfuſæ, moraliter rem æſtimando; indeque trahebant dignitatem infinitam: quæ per redundantiam quandam ob moralem nexum, vel potiùs identitatem internarum & externarum actionum eiuſdem ſuppoſiti, refundebatur & quaſi exundabat in actus externos & imperatos, bonos moraliter, qui ſoli bonitatis huius extrinſecæ ac dignificationis capaces ſunt. Illuſtrare id poſſumus, exemplo actionum viri iuſti ſanctitate creata collucentis. Sicut enim actio ſupernaturalis, quæ in peccatore non eſſet meritoria, in homine iuſto, propter conditionem perſonæ eiuſque ſanctitatem eſt meritoria; non quidem ob phyſicum influxum ſanctitatis creatæ in eam actionem, ſed quia actiones hominis moraliter bonæ, ſecundùm prudentem æſtimationem perfunduntur eius ſanctitate, & illius fragrantia imbuuntur; Ita actiones Chriſti Domini, trahebant à ſanctitate increata adiuncta humanitati, cui inhærebant, valorem & dignificationem, quatenus quodam-

Digitized by Google

dammodò afficiebantur per diuinam ſuppoſitalitatem,& redolebant ex adiunctione ad eam.

Adiunctionem porrò illam,caue accipias de vnione phyſica ad Verbi hypoſtaſim, quæ impoſſibilis eſt. Actiones enim cum ſint accidentia , ſunt incapaces vnionis ſuppoſitalis,vt optimè obſeruauit S Damaſc.3. fidei cap.14. *ſub finem*, refellens vnionem hypoſtaticam voluntatis creatæ Chriſti,cum voluntate increata; itemque volitionis creatæ cum diuina. Accipienda ergo eſt ea quam dixi adiunctio, de vnione ſecundùm prudentem æſtimationem. Verè enim actio manans à natura humana diuinitùs ſuppoſitata, & eidem inhærens, coniungitur moraliter ſuppoſito diuino ac Deitati Verbo Dei identificatæ; eſtque aliquid non humanitatis tantùm quàm afficit, ſed & Verbi: vnde non poteſt non redolere Verbi fragrantiam, indeque valorem & dignitatem haurire.

Neque tamen omnes Chriſti actiones dictæ Theandricæ, iuxta Patres.

58. Sunt quibus videatur id ſignificaſſe S.Dionyſius epiſt. 4. quæ eſt ad Caium , vbi Chriſtum Deum & hominem , ſuprà hominem quæ hominis ſunt geſſiſſe affirmat; & neque diuina vt Deum , neque humana vt hominem perfeciſſe,ſed elicuiſſe nouam quandam, ac inuſitatam ex Diuinitate & humanitate permiſtam operationem quem S. Damaſcenus allegato loco D. Dionyſij 3. fidei cap.19. paſſimque Græci Patres, vocant *theandricam*. Reuera tamen S.Dionyſius & Græci Patres prædicti aliò ſpectarunt cum Chriſti operationes vocarunt Theandricas. Neque enim omnes Chriſti operationes (tametſi ita prima fronte velle videtur S.Cyrillus l.de S.Trinit. cap.19.) theandricas nominant, cum tamen omnes Chriſti operationes morales, eò vnguine fragrantiſſimo quo vncta eſt Chriſti Domini humanitas,perfundantur. Appellant ergo operationes theandricas,illas quæ ita exercebantur per humanitatem,vt tamen aliquid in eis micaret , exhibens interuenientem Dei manum atque potentiam. Non habeo quomodò meliùs, & aptiùs id explicem,quàm ſi verba proferam quorundam Patrum id verſantium.

Anaſtaſius Sinaita cap.1. ὁδηγ. [Theandricam,hoc eſt, Deo hominique conſonam , operationem illam nominamus; quæ communioni naturæ diuinæ & humanæ conuenienter , à Chriſto patrata eſt, qualis erat cœci per lutum curatio ;& excitatio filiæ Archiſynagogi,attactu ſacro ſanctæ manus Chriſti peracta ; benedictio panum ; ſurdi ſanatio interuentu digiti ; reſurrectio Lazari, miniſterio vocis ; ſanguinis fluxus ex mortuo corpore,latere percuſſo; ambulatio ſupra mare ; & communicatio Sancti ſpiritus per inſufflationem in diſcipulos.]

59. Sophronius in epiſtola ad ſergium Conſtantinopolitanum, quæ refertur in 6. ſinodes act. 11. præfatus ſe in duplici Chriſti natura,vnam ſubſiſtentiam,& plures vnius Chriſti operationes agnoſcere,addit de operationibus. [Omnes eius & voces & operationes credimus,licèt quædam ſint Deo decibiles,quædam verò ita rurſus humanæ, quædam verò medium quendam ordinem obtineant , tanquam habentes in hoc , ipſo Deo dignum quid & humanum. Huius verò aſſerimus eſſe virtutem etiam illam,qua dicitur noua & Dei virilis operatio,non vnam exiſtentem , ſed diuerſi generis ac differentem,quam ex Areopago à Paulo egregio diuinitus captus,Deo vocatus , aſſeruit Dionyſius, vtpote Deo decibile in hoc ipſo & humanum habentem , perque alacrem atque compoſitam προσρησιν dictionem vnius cuiuſque ſubſtantiæ atque naturæ, vnamquamque perfectè ſignificantem operationem.]

Inſigniter Damaſc. orat. quomodò ad imaginem Dei facti ſimus , *in fine*, allegato D.Dionyſio , & pulchra ſimilitudine expoſito. [Vtraque in Chriſto natura cum vtriuſque communione,ea & volebat & agebat omnia,quæ propria ei erant,cum humana eius tum voluntas,tum agendi vis diuino ipſius imperio , & actioni miniſtram ſe præberet. Vt enim per eius corporis actionem & functionem,diuina eiuſdem actio munere fungebatur (tenuit enim manu puellæ manum, eique dixit *puella ſurge*, & tactu à Verbo diuina vis agendi puellæ vitam reſtituit.) Sic humana opus voluntate diuina eius voluntas agebat. Cùm enim voluit, diuinitùs miraculum operatus eſt: & cum humana voluntate voluit,manum porrexit, & dixit, *ſurge.* Atque vt vno verbo finiam , omnia quæ humana voluntate voluit,& egit,mundo fuerunt ſalutaria. Neque enim quà ex parte Deus erat,ea quæ Deum attingebant,operabatur : quippe cum nō ſolius Dei tactu,aut manuum dilatatione miracula ederet , nec quâ homo erat , res quæ ad homines pertinebant,gerebat : Non enim ſolius hominis ſupplicia ſalutem mundo attulerunt ; ſed cum Deus eſſet,homo factus eſt,nouamque quandam & inauditam rem Dei & viri communem edidit : diuinam quidem , ſed quæ humanæ operaretur : humanam,ſed quæ diuinæ miniſtraret, atque pareret ; quæque Diuinitatis ſibi coniunctæ ſigna præ ſe ferret. Vt enim ignis & ferri diuerſa ſunt munera , & actiones ; Neque enim ignis ſecat,ſed incendit & illuminat , ex vi agendi quam ei natura attribuit : & rurſus ferrum non incendit, ſed ſecat, & nigrum eſt : cum autem ea coniuncta & copulata fuerint,coniunctè iam non diſtinctè, ſuum munus vtrumque exequitur.Simul enim & ſectio & incendium exiſtit , ferroque ignis tum incendit,tum illuminat,cum interim non vna ſit naturalis vis agendi,ſed duæ vna ignis,qua vrit : altera,quam ferro natura dedit,diuidendi, & vtriuſque ſua eſt affectio : eius,qua ignis præditus eſt,incendium : eius quæ ferro data eſt, diuiſio.Quin etiam & ea quæ ad vrendum pertinet,diuidere , & ea quæ ad ſecandum valet, incendere poteſt ;) Sic in Domino noſtro Ieſu Chriſto,vtraque natura,ea quæ ad ſe propriè pertinent , altera adiutrice & ſocia exequitur ; cum interea nec vna duæ ſint,nec duarum ſit vna effectio , & officium : ſed humanæ eius naturæ ſua ſponte obedire & ſeruire diuino imperio & voluntati , ſuaque voluntate manum porrigere,& puellam tangere , iuſſu & imperio Diuinitatis,quæ puellam tactu excitabat.Ita humanæ actionis finis in libera manus dilatione,& tactu poſitus erat, diuinæ autem in puellæ excitatione. Quo circa non dixit magnus Dionyſius,vnam Dei hominiſque actionem,ſed abſolutè nouam & inuſitatam. Vtraque enim inuſitata erat & diuina atque humana. Neque enim numerum expreſſit his verbis,ſed modum inuſitatum.]

60. Tandem egregiè planè S.Cyrillus l.de S.Trinit. cap.18. & 19. verbis illis. [Duæ itaque in Chriſto voluntates ſunt. Vult autem etiam ſecundùm vtramque voluntatem, & agit ſecundùm vtramque actionem, vnus idemque Deus homo : non ſeorſim in Deum,& in hominem ſeorſim diuiſus, ſed vnus citra partitionem exiſtens,idem Deus & homo,ſeu quod idem dictu eſt,Deus & vir. Qua de cauſa qui theandricam, hoc eſt,à Deo & homine ſimul proficiſcentem actionem dixit , confuſionem naturalibus actionibus non induxit; ſed earum ſummam & arctiſſimam vnionem, quodque humana actio Deificata ſit,oſtendit. Quemadmodum enim in Chriſto per vnionem humana natura Deificata eſt ; ſic ſanè etiam voluntas & actio iuxta,Deificata eſt.Quapropter etiam ipſo prodigia edente,cum diuinis actibus humani coniungebantur, & ex humanis actibus, ſermonis putà & tactus,aliorumque huiuſmodi, diuina ſigna procedebant. Quemadmodum ferri acuti,igniti,ſecantis,& vrentis,in eodem & ſectio cum vſtione fit;& vſtio à ſectione ſeparari non poteſt : & ipſe hic actionum concurſus,vnitatem ipſis,

 non

non quidem quoad naturam, ſed quoad vnionem cōciliat. Qui itaque Theandricam ſeu Dei virilem actionem dixit, is quidem pronunciatione vnitatis numero facta, duas actiones coitione vnum eſſe, neque re vera à ſe inuicem diſcretas eſſe declarauit: Cum autem Dei virilem appellauit, diuinam videlicet & virilem, differentiam actionum quam naturæ etiam poſt vnionem habent, commonſtrauit.]

Itaque actio Theandrica dicitur, quæ diuinè humana eſt; hoc eſt quæ ita prodit ab homine, & ita per humanitatem exercetur, vt tamen depoſcat diuinam manum interuenire in ea per humanitatem profundenda. Sic ambulare ſuper aquas, eſt actio Theandrica, quia ambulare hominis eſt; dare autem aquis ſoliditatem ne cederent prementi, diuinum opus fuit. Nec huiuſmodi actiones Theandricas damnat Quintianus Aſculanus epiſtola ad Petrum Fullonem Anathemate, cum Dei virilitatem ex hoc myſterio ablegat. Spectauit enim dumtaxat, ſenſum Eutychianum naturas confundentem; in quo ſenſu hæreticos Seuerianos Eutychetis propaginem, abuſos fuiſſe *operationis Theandricæ* nomine ad vnam Chriſti naturam inuehendam, affirmat ſuprà Anaſtaſius,

Difficultates contra propoſitam valoris infiniti in Chriſti operibus radicem.

61. Habemus ergo veram radicem valoris operum Chriſti ſatisfactoriorum ſitam eſſe in connexione operum Chriſti cum diuina ſuppoſitalitate, & Deitate ei identificata, non tanquam obiecto, vel principio purè effectiuo, ſed tanquam termino immediato ac mediato humanæ naturæ cui inexiſtunt, per quem terminum tanquam per extrinſecam formam imbuuntur ac perfunduntur quodammodò, ita vt non poſſint non redolere eius fragrantiam. Nec quæ in contrarium vrgeri poſſunt, radicem valoris operum Chriſti à nobis propoſitam conuellunt. Cuiuſmodi eſt id quod aliqui opponunt, hinc ſequi omnia Chriſti opera eſſe æquè digna, cum omnia ſint æquè humanitati Chriſti coniuncta, & æquè perfundantur Deitate. Item ſecundò, quod hinc ſequi videatur, noſtros bonos actus honeſtari, & valorem accipere ex adiunctione ad gratiam ſanctificantem creatam, vnicuique noſtrum debitè diſpoſito inditam; & quidem maiorem haurire valorem quo plus ſanctitatis inerit perſonæ in qua actio recipitur. Si enim dignitas aliqua operi aduenit ex ſuppoſiti dignitate, neceſſarium quoque erit creſcente dignitate ſuppoſiti per vberiorem gratiam, creſcere quoque dignitatem & valorem actus. Tandem tertiò, quod hinc effici, quo per ſequatur, malos actus hominis peccatoris tetriores ſona nequior erit; & è contrario quoque, actus bonos à peccatore elicitos inquinari ex circumſtantia perſonæ nequam; ac proinde omnia peccatorum opera eſſe peccata; quæ videtur fuliginoſa, & reproba doctrina, vt traditur cum de gratia & de infidelitate.

Expediuntur, admiſſo æquali valore extrinſeco in omnibus Chriſti actibus.

62. Nego iſta eſſe efficacia, & radicem valoris operum Chriſti à nobis propoſitam labefactare. Ac primùm quod primò obijciebatur, nequaquam abſurdum eſt, ſed verum & admittendum. Aequalitas enim dignitatis & valoris quem in quibuſuis Chriſti operibus bonis ac liberis, conſideramus, cum non ſit valoris intrinſeci, & ex obiecto ac circumſtantijs inæqualiter applicabilibus ducti, ſed extrinſeci & petiti ex ſola dignitate perſonæ, quæ vna eſt, & æqualiter ad quaſuis operationes interuenit; meritò agnoſcenda eſt in quibuſuis Chriſti operibus. Et quamuis menſura valoris illius quem aliqui *phyſicum* appellant, & ex obiecto ac circumſtantijs inæqualibus, vel inæqualiter adhibitis ducitur, poſſit eſſe inæqualis in varijs Chriſti operibus, prout in hoc illudúe obiectum ſub his alijſúe prædictis circumſtantijs ferebantur, qua ratione Durandus in 3. d. 18. q. 3. & Sotus in 4. d. 1. q. 3. art. 5. agnoſcunt, Chriſtum per paſſionem plus meruiſſe, quàm per alia opera. Attigi iam ſupra, duplicem hunc operum valorem ex Gabriele in 3. d. 19. q. vnica *litera* B. Poſſumuſque fortaſſis in eandem ſententiam adducere Capreolum in 3. d. 18. q. vnica art. 3. ad 5. Scoti, vbi diſtinguit in actibus Chriſti, bonitatem intrinſecam & abſolutam, à reſpectiua. Nec enim occurrit quid poſſit aliud eſſe bonitas reſpectiua apud Capreolum, quàm ea quæ hic à nobis vocatur extrinſeca, & exurgens ex circumſtantia perſonæ: Vnde fit vt actus Chriſti potiatur idoneitate ad proficiendum infinitis, quo pacto ſuam illam bonitatem extrinſecam interpretatur Capreolus.

Excremento valoris, pro auctiore perſonæ dignitate.

63. Honeſtatio operis ex perſonæ operantis dignitate, & maior ex dignitate maiori, de qua erat argumentum ſecundum, æquè admittenda eſt. Dignitas enim & valor operis, non pendet tantùm ex ſpecificatione & honeſtate actus, ſed etiam ex conditione perſonæ operantis; quæ cum ſit vna ex circumſtantijs actus, non poteſt non conferre ad eius pretium. Quod liquidò cernitur in diſpoſitione vltima ad gratiam ſanctificantem, quæ priuſquàm aduenіat gratia ſanctificans qua perſona operans reddatur Deo accepta, non poteſt condignè quicquam mereri. Efficitur autem meritoria vitæ æternæ, cum primùm aduenit ſanctitas perſonæ. Quòd ſi ſanctitas perſonæ redundat in actionem, eamque efficit pretioſam & dignam, perſpicuum ſanè videtur, maiorem perſonæ ſanctitatem, maioris dignitatis fontem eſſe: nam vt ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis. Æquiſſimum itaque videtur, & diuinæ prouidentiæ ac æſtimationi prudentiſſimæ, qua de actionibus noſtris pronunciat, valdè accōmodatum, vt opus hominis amicioris ac eminentioris, acceptius habeat & gratius. Sicut quo perſona intercedens ac deprecans eſt dignior & altior, eo faciliùs exorat quod depoſcit. Laudaui in hanc rem graues DD. Valentiam, Suarem, Albertinum, inprimiſque S. Thomam, agens de bonitate formali in Morali diſt. 4. num. 183. Repugnant verò Angeſtus & Vaſquez, ibidem prolati; ſed nihil adducunt in quo diſſoluendo ſit multùm nobis laborandum: cum videantur laborare confuſione dignitatis extrinſecæ cum valore intrinſeco ſiue bonitate completè ſumta, quæ tamen longè differunt. Non ergo ex eò quòd admittamus, ſanctitatem auctiorem promouere extrinſecam operis dignitatem, inferre licet, (quod tamen Vaſquez facit,) minimum opus bonum viri ſanctiſſimi, præcellere ſimpliciter quantocunque operi viri minus ſancti. Hoc, inquam, ex ſententia propoſita non ſequitur. Neque enim valor operis completè ſumptus, ac integratus ex dignitate actus intrinſeca & extrinſeca, admetiendus Arithmeticè eſt ſanctitati & dignitati perſonæ, cum ea dignitas, non ſit tota honeſtas & pretioſitas actus boni. Admetiendus ergo eſt & ad conditionem perſonæ, penſatis ſimul alijs operis boni ac digni dotibus, quæ numquam ita decreſcent in opere puri viatoris, vt abſorbeantur per valorem deriuabilem ex ſola ſanctitate creata alterius operantis: ex qua reſultat dignitas operis adiunctis omnibus ad illud interuenientibus, non autem pro ſolis gradibus ſanctitatis afficientis perſonam. Itaque ex ſententia propoſita, licèt tantùm inferre, perſonam digniorem, ſi cætera ſint paria, edere opera digniora & pretioſiora; quod

eſt

eſt veriſſimum: Non tamen inferri debet quod gradibus auctior eſt perſonæ ſanctitas, atque adeò etiam dignitas extrinſeca, totidem gradibus creſcere operis ab ea profuſi dignitatem ſimpliciter dictam, atque valorem abſolutè & completè ſumptum, dimiſſo reſpectu ad cætera adiuncta operis, & præſertim ad obiectum. Hinc quoque retunditur alter Vaſqueſij inſultus. Ait enim incredibile eſſe, hominem antea magis iuſtum, ſed ſegniùs ſe gerentem homine minus iuſto, plus mereri ſic ſe gerentem, tantùm ratione priſtinæ ſanctitatis: quaſi Deus eam dumtaxat attendat, & non etiam opus præſens, ac conatum, & affectum quo exeritur. Hoc fateor incredibile eſſe; ſed nego ex ſententia propoſita ſequi; quia iuxta eam Deus in dignitate operis taxanda, non ſpectat operantis dignitatem abiunctam à reliquis adiunctis operationis, ſed ad omnes ſimul attendit. Vnde qui impenſiùs laborat, digniorem elicit operationem, quantumcumque dignitas extrinſeca, (quæ ſola meritum operi non confert,) ſi ſola ſpectaretur, auctior foret in opere iuſtioris hominis, ſegniùs elicito.

An perſonæ prauitas, ſimiliter ſe habeat ad bona & mala eius opera.

64. Fixum igitur eſto, perſonæ ſanctitatem conciliare operi valorem; ac ſi de ſolo valore extrinſeco agatur, cæteris paribus eo maiorem conciliare, quo perſona ſanctior eſt: quod in ſecundo argumento propoſito, inferebatur tanquam abſurdum; ſed non rectè. Vt neque benè in argumento tertio inferebatur tanquam incommodum, quod indidem ſequi videatur, actus peccatoris quo nequior ipſe eſt ac terrior, eſſe terriores ac indigniores. Hoc agendo de extrinſeca indignitate, proportionaliter reſpondente dignitati extrinſecæ de qua hactenus, nō puto eſſe reſpuendum. Militat enim proportionalis ratio: quia ſicut actus boni aduenientes perſonæ ſanctæ, ſanctificantur adhuc ita æquum eſt, vt actus praui miſſi intra cœnum perſonæ nequam, ſordeſcant adhuc, viruſque ſententiæ illius & cloacæ conbibant. An verò è contrario actus boni prodeuntes à peccatore deteſtentur aliquatenus à malitia operantis, dubitari non immeritò poteſt; cùm & eadem ratio, hic quoque vrgere videatur, & Iſaiæ 66. dicatur, Iudæos peccatores afferentes ſacrificia, perinde fuiſſe Deo acceptos ac ſi canem excerebraſſent, nequitia perſonæ refuſa quadantenus in opus eius cæteroqui bonum. E contrario tamen, quod opus bonum à perſona nequam prodeat, nonnihil plus admirabilitatis habet: tanquam ſi ex arbore amariſſima; ſuauiſſimus fructus exiſtat, quod gratiam & guſtum fructus adauget. Nec ſanè videtur prauitas operantis eſſe vllo modo circumſtantia operis boni, quamuis ſanctitatem perſonæ admiſerimus eſſe circumſtantiam (*quis*) reſpectu boni operis; & nequitiam reſpectu operis mali; quia vtraque illa operatio bellè reſpondet talibus operantis conditionibus, eſtque idonea earum materia, non item opus moraliter bonum reſpectu dehoneſtationis à nequitia operantis refundendæ; quia ſi perſona exhibens bonum magis amatur quo melior eſt, & gratiam muneri conciliat maiorem, non ſequitur perſonam malam exhibentem opus bonum, deterere eius bonitatem, ad quam malitia perſonæ ſe habet planè per accidens, ſicut & bonitas perſonæ ad malitiam actus. Res videri poteſt vtrimque agitabilis. Si tamen prior reſponſionis pars quia expeditior arrideat, quæ ſcilicet admittit, opus ex ſe bonum inquinari ex operantis fœditate; negandum eſt, eam labem quæ non eſt niſi extrinſeca, & refuſa ex indignitate operantis, eſſe turpitudinem moralem ſimpliciter dictam, ſiue malitiam, quæ non reſultat niſi ex appoſitione obiecti, aut circumſtantiarum prohibitarum, cuiuſmodi non eſt indignitas perſonæ. Nemo enim tametſi inquinatiſſimus, vetatur benè agere.

Lis de principio quod *ſatisfactionum Chriſti, diiudicata ex dictis.*

65. Et hactenus de radice dignitatis extrinſecæ operum Chriſti ſatisfactoriorum, & illius externi valoris quem interno contra diſtinximus. Monſtratum enim ſufficienter eſt, eam radicem aliam nō eſſe, quàm quod opera Chriſti eſſent opera ſuppoſiti infinitè digni; quippe conſtituti per Deitatem infinitè ſanctam, qua veluti perfundebantur actiones prodeuntes ab humanitate tali ſuppoſito terminata. Hinc diiudicanda eſt lis quæ agitatur inter Vaſquem 3. p. d. 8. c. 2. affirmantem, humanitatem Chriſti Deitate ſanctificatam, eſſe principium *quod* operum Chriſti ſatisfactoriorum; diuinum autem ſuppoſitum nō niſi remotè & per idiomatum communicationem idem præſtare, & inter Aluarem diſp. 5. concl. 3. fusè id impugnantem, & contendentem, humanitatem non eſſe niſi principium *quo*, diuinam autem Verbi perſonam, eſſe principium *quod*, quia actiones ſunt ſuppoſitorum. Ergo actiones quibus Chriſtus pro nobis ſatisfecit, prodibant à diuino ſuppoſito efficienter, tanquam à principio *quod*. Sicut in nobis gratia ſanctificans inungens humanitatem, ipſaque humanitas ſic inuncta non ſunt principium *quod* operum noſtrorum meritoriorum, ſed tantùm principium *quo* ſuppoſitum noſtrum operatur. Eodem igitur modo ſe habuit humanitas in Chriſto, etiamſi ſpectetur vt delibuta vnguine Deitatis. Vnde Patres, condignitatem ſatisfactionis Chriſti non deſumunt ex humanitate delibuta, ſed ex Verbo infinito per humanitatem operante. Nam ſuppoſitum, & in Deo, & in nobis eſt quod mouet & applicat naturam ad operandum, atque adeò eſt id cui per ſe conuenit operari. Vnde ſicut Chriſtus dicitur paſſus & mortuus pro nobis, non autem humanitas; ita non humanitas, ſed ſuppoſitum, dicendum eſt pro nobis ſatisfeciſſe condignè, & ex iuſtitia, Deo læſo: alioqui non plus aliterúe concurriſſet Verbum ad ſatisfactiones Chriſti, quàm humanitas eius ad creationem vniuerſi. Quid quòd operationes Chriſti, ſi defuiſſet gratia habitualis, quantumcumque humanitas perfunderetur Deitate, non fuiſſent ſupernaturales, atque adeò neque meritoriæ condignè? Non igitur humanitas Deitate perfuſa, dici poteſt principium *quod* ſatisfactionū Chriſti pro nobis.

66. Aio, ex dictis diiudicari facilè poſſe hanc litem. Monſtraui enim ſuppoſitum quâ ſuppoſitum, non interuenire efficienter ad operationes naturæ, ſed tantùm ad modum conditionis prærequiſitæ, quatenus priùs eſt rem eſſe in ſe perfectè & completè conſtitutam, quod habet formaliter per ſuppoſitalitatem, quàm operationes profundere. Itaque rectè à Vaſque conſtitutum eſt, ſatisfactionum noſtrarum valorem non eſſe à ſuppoſitalitate tanquam ab operante: eſſe verò à natura prout delibuta vnguento Deitatis, interuentu ſuppoſitalitatis tanquam termini naturam illam complentis, eique conuehentis Deitatem. Quia tamen dignificatio operum eſt à Deitate prout identificata ſuppoſito terminanti naturam cui operationes illæ inhærent, atque adeò Deitas habet ſe per modum formæ moralis ad eas prout ſatisfactorias, admittendum non eſt, ſuppoſitalitatem cum actionibus prout dignis & ad ſatisfaciendum idoneis, connecti per ſolam communicationem idiomatum, & ſe habere tantùm eo modo quo humanitas Chriſti ad creationem, non modò ipſa anteriorem (cum qua reuera non conteritur,) ſed poſteriorem aſſumptione humanitatis per Verbum: quia in ijs quæ vni Chriſti naturæ tribuuntur per meram communicationem idiomatum, altera ſe habet merè communicanter, quod hic locum non habet:

Digitized by Google

habet: ſed Deitas habet ſe ad modum formæ dignificantis, ac perfundentis non modò humanitatem, ſed etiam operationes quas recipit. His ritè perſpectis concidunt vniuerſa quæ ex Aluare proponebantur. Falsò enim aſſumit, ſuppoſitalitatem eſſe actiuam, & ſuppoſitum quâ tale influere in actionẽ naturæ, ſiue in nobis, ſiue in Christo, pluſquàm per extrinſecam denominationem, quod attinet ad efficientiam phyſicam. Perperam quoque actiones Chriſti ſatisfactorias, cum humanitate per Deitatem delibuta comparatas, æquiparabat actionibus æternis Dei, comparatis cum humanitate Chriſti; inter quæ duo, eſt patens diſcrimen vt ſupra diximus. Tandemque nullo iure contendit, ſupernaturalitatem operum Chriſti, deriuatam eſſe ex gratia eius habituali; ita vt quantumuis humanitas Chriſti operans delibuta fuiſſet Deitate, tamen operationes Chriſti carituræ fuiſſent valore ſatisfactorio & ſuper naturalitate, ſi Chriſtus expers fuiſſet gratiæ habitualis. Hoc nulla ratione eſt veriſimile. Sanctificatio enim humanitatis Chriſti, atque adeò etiam operationum eius, multo magis ex Deitate, quæ eſt gratia ſubſtantialis, quàm ex gratia ſanctificante creata, oriri potuit.

Infinitas valoris in Chriſti ſatisfactione, ſtabilitur.

67. Ex omnibus quæ hactenus conſtituta ſunt, facile erit inferre, quantitatem immeiatam valoris operum Chriſti ſatisfactoriorum, ad quam venandam, per tot ratiocinationum anfractus exſpatiati ſumus. Aſſumpſeramus enim probandum, ſatisfactionem Chriſti excedere iniuriam Deo per nos irrogatam; eo quod hæc finita ſit, ſatisfactio autem Chriſti, ſit infinita. Hanc infinitatem vt aſtrueremus, de radice valoris operum Chriſti agendum fuit. Cum ergo de radice prædicta conſtet, clarè nunc probatur, valorem ſatisfactionum Chriſti eſſe infinitum: quia perſona infinitè digna, afficit bonas operationes ſuas dignitate extrinſeca infinita. Certum enim eſt, reſpectum ad perſonam operantem, multum conferre ad dignitatem & valorem extrinſecum operis; quandoquidem perſona operans eſt veluti forma actionis ſuæ; ac proinde eam dignam & æſtimabilem reddit. Ergo ſi perſona ſit infinitæ dignitatis, qualis vtique eſt perſona Chriſti, non videtur dubium, quin dignitatem infinitam actibus ſuis bonis conciliet. Qua in re penſandum eſt diſcrimen latum inter actus noſtros tendentes in perſonam infinitam, & actus à perſona ipſa infinita prodeuntes. Nam quia nos ſumus tali obiecto prorſus extrinſeci, & obiectum non ſe communicat actui niſi ſecundùm tendentiam operantis, & actionis habitudinem; propterea ſicut habitudo actionis ad obiectum infinitum, finita eſt; ita quoque ipſa actio noſtra, eſt omnimodis finita ſimpliciter. At actiones à perſona infinita prodeuntes, intimiùs connectuntur cum perſona à qua prodeunt, (quippe principio ipſarum,) quàm noſtræ actiones cum obiecto illis extrinſeco. Quare cum prodeant à tali perſona adæquatè ſpectata, non poſſunt non perfundi tota eius dignitate, quæ infinita eſt; atque adeò infinitè dignas reddit operationes.

68. Erant verò hæc liquidiora, ſi ex duabus rationibus moralibus quæ dignitatem operum Chriſti indiſſociabiliter integrant, videlicet meriti & ſatisfactionis, in ſolam rationem ſatisfactionis defigamur, ſepoſita ratione meriti, quæ huic loco neceſſaria non eſt. Certum itaque eſſe videtur, rationem ſatisfactionis multùm creſcere aut decreſcere, pro dignitate perſonæ ſatisfacientis; quamuis è contrario iniuria pro dignitate perſonæ ipſam inferentis, decreſcat, euadatque tenuior. Vtrumque manifeſtum eſt ex vulgaribus exemplis. Princeps enim ſi plebeum quempiam percuſſerit, multo minorem iniuriam cenſetur intuliſſe, quàm ſi alius plebeius idem præſtitiſſet: quamuis ob peculiarem perſonæ altioris conditionem, quam magis deducat ſic ſe gerere, poſſit contingere vt decreſcente per eam eminentiam iniuria, creſcat culpa. Sic enim ſi Epiſcopus, quem iuxta Apoſtolum oportet eſſe non percuſſorem, immeritò in vilis alicuius perſonæ tergum ſeuiret, culpa eſſet maior ratione dignitatis Epiſcopalis; ex cuius tamen eminentia decreſceret iniuria illata vili perſonæ. Ad eum igitur modum decreſcit iniuria pro auctiore dignitate perſonæ à qua iniuria deriuatur. At è contrario ſatisfactio, creſcit quo perſona ſatisfaciens dignior eſt atque ſublimior: quia opus ſatisfactorium quod & operoſum eſt, & cum ſatisfacientis ſubiectione coniunctum, eo magis idoneum redditur ad iniuriæ abſterſionem, quo perſona ſic ſe demittens, altiorem ac ſublimiorem dignitatis gradum occupat. Atqui perſona Chriſti eſt infinitæ dignitatis. Quod tametſi indubitatum eſt, placet tamen illuſtrare inſigni ratiocinatione Richardi Victorini l.2. de Emanu. cap. 15. [Attendite (inquit) diligenter & conſiderate vehementer; tanta perſona quàm ſit ſublimis, quàm ſit humilis, cuius ſit poteſtatis, quantæ compaſſionis. Cuius quæſo ſublimitatis, quantæ inquam poteſtatis, perſona in qua nobiſcum Deus, perſona cuius imperium ſuper humerum eius? Perſona inquam cuius imperium non in multis millibus ſubiectorum; non in multitudine innumerabili exercituum; ſed totum ſuper humerum proprium? Cuius itidem humilitatis, quantæ obſecro compaſſionis, quæ ſublimitatis ſuæ oblita, quæ poteſtatis ſuæ maieſtate diſſimulata, butyrum & mel comedendo, propter nos ad participationem muſcarum deſcendit, & tam malorum quàm bonorum noſtrorum experientiam ſponte ſuſcepit? Quid nobis facere non poſſit perſona in qua Deus ſit, imo perſona quæ Deus nobiſcum ſit? Quid pro nobis, quod ad ſalutem noſtram ſpectet, facere nolit, qui ad paſſiones noſtras ex ſola compaſſione deſcendit? Ecce in his habes quanta vel qualis perſona hæc ſit, quæ poteſtate prædita, & ad cõpaſſionem prona, ſuis fidelibus prodeſſe, & efficaciter poſſit, & indubitanter velit.]

Perſona igitur Chriſti, cum infinitè digna eſſet, omnino debuit ſatisfactiones quas elicuit, dignitate ſatisfactoria infinita perfundere. Quod agnoſcunt manifeſtiſſimè S. Thomas quodl. 2. art. 2. & opuſc. 3. p. 7. Aureolus in 3. d. 20. q. 1. art. vnico. Vega lib. 7. in Trid. cap. 8. & q. Mendoza quodl. 10. Scolaſt. num. 4. Suares t. 1. 3. p. d. 4. ſ. 4. Regula 3. p. d. 11. §. 1. Albertinus 1. princ. compl. coroll. 18. num. 9. & 10. qui alios tum Scholaſticos tum Patres huic veritati aſtipulatos proferunt. Nec omittendus qui id diſertè tradidiſſe videtur Clemens 6. in extrau. *Vnigenitus*, de pœnitentijs & remiſſionibus.

Difficultates in contrarium.

69. Sed erumpunt contra hanc ſententiam examina difficultatum. Inprimiſque ſequi ex ea videtur, Chriſtum Dominum ſatisfaciendo pro nobis, obliterando iniuriam Deo irrogatam, nobiſque gratiam & gloriam promerendo, elicuiſſe opera quæ Deo æquè placerent ac ipſa increata Dei bonitas, quandoquidem ei placebant infinitè. Ad hæc ſecundò, quomodo potuit valor operum Chriſti eſſe infinitus, ſi non differt ab illorum operum entitate, quæ vtique finita eſt? Præterea tertiò iuxta nos, meruerit Chriſtus infinitum præmium quale tamen non eſt cõſecutus; ex qua ſequetur mercedem operarij manere apud Deum, non modò vſque mane, ſed in æternum. Imo videtur impoſſibile eſſe, vt Deus æquale præmium rependat tam multis Chriſti operibus infinitè dignis. Quodnam enim eſſet infinitum illud præmium, quod operibus illis poteſt rependere? Nam ipſe quidem Deus, in ratione præmij per

Digitized by Google

per nos participabilis, non eſt infinitus, cum non niſi finitè attingatur, nec poſſit per nos comprehendi. Et quamuis diuina vi nihil vetet produci viſionem Dei entitatiuè infinitam, tamen illa viſio non eſſet adæquatum & condignum præmium operum Chriſti, quia eſſet ordinis inferioris quàm ſint actus Chriſti, & infinita eorum dignitas. Vnde ſicut vnum infinitum poteſt eſſe inadæquabile & incommenſurabile per alterum, v.g. infinitum aureorum, non poteſt æquari per infinitum argenteorum, quià ſemper aurei ſunt pretioſiores argenteis: Ita multo magis, infinitus valor operum Chriſti, quia eſſet ordinis ſuperioris, pretioſior ſemper eſſet viſione quacunque, etiamſi gradualiter infinita; nec poſſet per eam adæquari, aut compenſari. Præterquàm quod non poteſt Dei viſio rependi Chriſto tanquam præmium rei benè geſtæ, ac piorum operum; cum ſit Chriſto connaturale videre Deum. Tandem quartò, vt hæc omnia deeſſent, vereque excogitari poſſet præmium aliquod infinitum, quod Chriſto rependi poſſet, tamen illud quantum quantum eſſet, vnico actui Chriſti deberetur, quippe prædito infinita dignitate ac vi cum ſatisfactoria, tum meritoria, nullis concluſa terminis. Cæteri ergo actus Chriſti, boni ac præmio digni, qui innumerabiles ſunt, irremunerati manerent.

Prima & ſecunda, expediuntur.

70. Hæc diſſoluere, non erit operoſum. Ad primum nego Deum æquè amare Chriſti opera, ac ſeipſum. Quamuis enim dignitas quæ in Chriſti opera ex perſonæ infinitate redundat, ſit infinita; tamen cum non ſit primaria ipſa Dei dignitas, & (vt ita dicam,) fontalis, ſed deriuata, & per communicationem quandam refuſa in actus, non eſt tanta quanta eſt dignitas Dei, quem conſtat eſſe primarium Analogatum in ſerie bonorum, & obiectorum diuini amoris. Imo quia quicquid recipitur, per modum recipientis recipitur quoad affectiones, quarum ſubiectum eſt incapax: actus autem cui dignitas participata inſidet, creatus eſt, ipſa quoque dignitas eius, eſt creata non increata, longeque differens à Verbi perſona, contra quàm malè ſæpè affirmat Raguſa. Itaque mirum non eſt, quod Deus multo magis diligat fontalem ſuam & increatam bonitatem, quàm bonitatem operum Chriſti, & creatam & participatam, tametſi infinitam, non quidem entitatiuè & phyſicè de quo erat argumentum ſecundum, ſed moraliter & ſecundùm æſtimationem prudentem. Nam phyſicè quidem & entitatiuè, omnis valor operum Chriſti finitus eſt, cum aliud nihil ſit præter ipſa opera, quæ vtique finita ſunt, & certo modulo concluſa. At cum pronunciandum eſt de quantitate valoris merito aut ſatisfactioni inexiſtentis, non habetur ratio niſi prudentis arbitrij, & valoris ſpectati moraliter: Qua ratione diximus, valorem operum Chriſti eſſe infinitum.

Ad tertiam, de inadæquatione cuiuſuis præmij, cum Chriſti operibus.

71. Paulo implexius videtur eſſe argumentum tertium, quod eſt de præmiatione cōdigna operum Chriſti ſi ſunt infinitæ dignitatis & valoris immenſi. Fuerunt enim qui argumento ſuccumberent, & remunerationem æqualem tam dignorum ac pretioſorum Chriſti operum, impoſſibilem eſſe faterentur. Sed hoc ego numquam conceſſerim, tum quia magnam Deo imperfectionem affricat, quippe qui dicitur non eſſe ſoluendo, tum quia ea ratione ſi benè attendimus valdè inanitur Chriſti meritum, quod dicitur ad impoſſibile terminari: ac proinde inane redditur quoad exceſſum ſupra præmium ei debitum, quandoquidem tota ratio meriti, penes præmium ſpectatur, quod ſi aliqua ex parte ſit impoſſibile, meritum quoque ex ea parte euaneſcere ſit neceſſe. Aliter itaque enodandum eſt tertium illud argumentum, adhibita diſtinctione duplicis æqualitatis præmij & meriti. Poteſt enim & abſoluta æqualitas, & reſpectiua pacti iniri, præmium inter ac meritum, ſeu valorem operum Chriſti, conſiderati. Præmium abſolutè, æquale valori, fateor non fuiſſe repenſum Chriſti operibus, quia valor ille fuit infinitus, quicquid verò repenſum Chriſto eſt, finitum fuit. Nam tantùm repenſa Chriſto eſt in præmium, exaltatio nominis eius in cœlo & in terra, noſtraque liberatio & ſalus, vbi nihil eſt non finitum. Et quamuis pretium à Chriſto exhibitum, potuiſſet infinitis adhuc hominibus ſufficere, ſi totidem fuiſſent quibus potuiſſet applicari, præter eos quibus reipſa impenſum eſt: Tamen ne ſalus quidem infinitorum hominum, adæquaret abſolutè valorem operum Chriſti, quippe ordinis altioris quouis tali præmio, & numquam per illud exquiſitè adæquandi.

Excogitauit quidem Aluares 3. p. d. 43. ad 1. præmium aliquod eiuſdem ordinis cum Chriſti operibus, quod ait illis repenſum eſſe: Nempè, vnionem iteratam Verbi cum Chriſti humanitate in reſurrectione, & cōcomitantiam Diuinitatis cum corpore Chriſti in Euchariſtia. Sed hæc non ſatisfaciunt, nec dicuntur ſatis accommodatè. Nam in Chriſti reſurrectione nulla facta eſt iterata vnio Verbi, quæ ſola poſſet dici æquale præmium. Dumtaxat itaque facta iteratò eſt vnio phyſica inter animam & corpus, quæ eſt quid merè finitum & ordinis purè creati. Similiter concomitantia Diuinitatis quæ in myſterio Euchariſtiæ cernitur, ſuppoſita immenſitate diuina quæ non eſt Chriſto repenſa, nihil includit diuerſum ab vnione Verbi cum humanitate, quæ non fuit præmium operibus Chriſti repenſum.

Verè igitur præmium quod Chriſti operibus repenſum eſt, non fuit illis abſolutè æquale. Quamquam non defuiſſet Deo, (de potentia abſoluta loquendo,) tale præmium, ſi illud voluiſſet Chriſto reponere. Nam incarnatio Patris aut Spiritus ſancti, poſſibilis eſt: Et ab his perſonis diuinis vel alterutra earum carni adiuncta, potuiſſent elici actiones valore adæquantes Chriſti opera, quibus proinde rependi à Deo potuiſſent in æquale præmium: Quod ſufficit vt dicamus præmium abſolutè æquale Chriſti operibus, non eſſe impoſſibile. At ſi ſermo ſit de præmio reſpectiuè æquali, hoc eſt quod æquale ſit Chriſti operibus ſpectata conuentione quæ Deum inter ac Chriſtum interceſſerat, ſic dico, repenſum fuiſſe Chriſti operibus præmium æquale. Chriſtus enim accepit à Patre totum illud ad quod ordinauerat ſuum meritum & ſatisfactionem, nempè humani generis ſalutem, pro qua cum patre ex tali ſuo pretio pepigerat. Atque ita merces Chriſti operarij non manſit apud Deum, ſed retributa eſt ac perſoluta ad æqualitatem. Neque verò vlla in Deum imperfectio refunditur, ex eò quòd Chriſtus de facto non acceperit præmium abſolutè æquale pretio quod exhibuit. Deus enim cumulatè executus eſt quicquid omittere abſque imperfectione non poterat, eo ipſo quod rependit illud omne de quo cum Chriſto pepigerat. Aliunde autem congruum non fuit, vt præmium illud abſolutè æquale Chriſto rependeretur, & noua diuinæ alterius perſonæ Incarnatio fieret. Nobis item potentiſſimum incētiuum amoris in Chriſtum, ac ſpei veniæ peccatorum admouetur, cum conſideramus quàm copioſa & ſuperfluens fuerit apud Deum redemptio, quamque pretium pro nobis exhibitum, ſuperet præmium abſolutè ſpectatum.

Ad

Digitized by Google

Ad quartam, de toto præmio in vnicum opus exhauriendo.

72. Quartum denique argumentum propoſitum, non difficilè enodari poteſt, ſiue agatur de præmio abſolutè æquali quod rependi poſſit Chriſti operibus; ſiue agatur de præmio reſpectiuè adæquato, quod ſolùm admiſimus fuiſſe de facto retributum. Cum enim dicitur, præmium infinitum, ſi quod dari diuinitus poſſit, exhauriendum fore in vnico Chriſti opere compenſando, reſpondendum eſt, agendo de præmio abſolutè æquali, præmium illud fore actiones Patris & Spiritus ſancti, carne noſtra amictorum. Atqui vnico Chriſti actui, vnicus par actus alterius diuinæ perſonæ incarnata reſponderet adæquatè, pluribus autem Chriſti actibus reſponderent plures actus alterius illius perſonæ: nec verum eſt, vnum Chriſti actum, omnes vel etiam plures ſimiles illius alterius diuini ſuppoſiti humanitati actiones exhauſturum, vt falsò in argumento ſupponitur: haud dubiè quia cum Chriſti quilibet actus contineat infinitam dignitatem, videtur cuilibet tametſi plurium alterius perſonæ operum dignitati æquipollere, quia infinito non datur maius. Sed hoc principium, tametſi rectè habet quoad illud infinitum in quo exceſſus vnius ſupra alterum infinitum, inueheret eius fines ſub ea ipſa ratione ſub qua infinitum eſt; quo pacto planè repugnat vnum infinitum eſſe maius alio extenſiuè; tamen quando exceſſus nullos tales fines in alterum infinitum deriuat, nihil vetat vnum infinitum eſſe maius alio. Sic enim nihil vetat vnā quantitatem diſcretam infinitam, eſſe alia maiorem. Nam quis neget data infinitate hominum, fore plures digitos, aut oculos, aut pilos, quàm homines; tametſi & hominum & omnium illorum aliorum multitudo, ſupponeretur infinita? Idem dici poteſt de duplici infinito graduali. Similiter ergo nihil eſt quod vetet, vim meritoriam ſeu dignitatem infinitam, in pluribus illius perſonæ actibus multiplicatam, eſſe maiorem quàm in vnico Chriſti actu, quamuis infinitè digno ac meritorio, contra Suarem t.1.3.p. d.4. ſ.4. ad ſecundum quoddam dubium §. *Dices quamuis*, & Præpoſitum q. 1. num.40. Nihil item eſt quod vetet, infinitam vim meritoriam vnius actus à Chriſto eliciti, exhauriri per alterius diuinæ perſonæ incarnatæ æquale opus; ita vt nihil vltrà pro eo Chriſti actu depoſci queat, vt iuſtè & ad æqualitatem remuneratum habeatur. Nihil denique vetat plures Chriſti actus eſſe meritorios pluſquàm vnum, etiam meritorium infinitè, & vltra menſuram.

73. Iam agendo de præmio reſpectiuè æquali, quod de facto repenſum eſt meritorijs Chriſti actibus, negandum eſt ſingulis quibuſque Chriſti operibus ſuum ſeorſim præmium reſpondiſſe. Omnes enim Chriſti actiones, vnum & idem præmium indiuiſibiliter meruerunt, nempè ſalutem noſtram; Ita vt priores Chriſti actiones, ab ea Chriſti voluntate in qua initialiter ſanctificati ſumus, teſte Apoſtolo, vſque ad ipſam mortis perpeſſionem voluntariam, in qua ſolutio illuc vſque cœpta, conſummationem accepit, vnicum præmium acceperint, ex promiſſione Dei, & ex Chriſti intentione, qui iuxta pactum cum Deo initum, ſuas omnes actiones meritorias ad illud vnum præmium indiuiſibiliter ordinauit. Quod facilè colligi poteſt ex varijs Scripturis, quibus redemptio noſtra diſertè tribuitur Chriſti morti ſeu paſſioni, & (quod vtrumque vno verbo complectitur,) ſanguini: Ea ſiquidem voce vt pleniùs proſequitur Collius lib.5. de ſanguine Chriſti diſp.10. cap.3. non intelligitur nuda ſubſtantia humoris illius primarij, ſed vitæ amiſſio conſequens effuſionem talis humoris. Alibi autem noſtra ſalus atque redemptio, tribuitur ſimpliciter labori Chriſti, id eſt ſanctis operibus quorum tota Chriſti vita fuit feraciſſima; & per ſe liquet ea opera Chriſti fuiſſe & digniſſima quibus ſalus noſtra rependeretur, & à Chriſto in noſtram ſalutem intentiſſimo, eiuſque ſolius negotiandæ cauſa huc è cœlis miſſo, ad eum ſcopum fuiſſe directa. Quare vtriſque Scripturis adunatis concludere adigimur, omnia quidem Chriſti opera fuiſſe ſatisfactoria pro nobis, ac merito ſalutis noſtræ grauida, ita vt verè fuerint plura merita in actu primo, quorum quodlibet eſſet ſufficientiſſimum ad promerendum quod ei de facto eſt repenſum: non tamen ſingula ſeorſim, ſed omnia indiuiſibiliter ſumpta, & in vnam veluti faſcem collecta promeruerint in actu ſecundo præmium illud quod Deus alia ratione conferre noluit, nec Chriſtus aliter accipere intendit. Qua de re rurſus occurret ſermo, cum de perfectionibus voluntatis humanæ Chriſti Domini.

Exceſſus ſatisfactionis Chriſti ſuprà offenſam noſtram, ex dictis concluditur, & noua ratione firmatur.

74. Nunc tandem poſt longum intermiſtarum ratiocinationum ceruitum, licebit concludere illam vnā ratiocinationem, qua vndecumque firmandum ſuſceperam, ſatisfactionem Chriſti pro nobis, longè ſuperaſſe offenſam noſtram. Sic enim argumentabar. Malitia peccati, ſiue iniuriæ Deo per nos irrogatæ, finita eſt: Atqui ſatisfactio Chriſti eſt infinita. Has duas propoſitiones, ſigillatim hactenus diſcuſſi & probaui. Inde ergo clarè emittur concluſio iſta, Ergo ſatisfactio Chriſti, non modò eſt æqualis iniuriæ, ſed eam quoque longè ſuperat. Totus diſcurſus clarus eſt, & ſolidè ſtabilitus in præcedentibus.

Poſſumus tamen alia ratione concluſionem propoſitam ſtabilire, etiamſi daremus malitiam peccati eſſe infinitam, aut etiam ſatisfactionem Chriſti finitam eſſe, nihilominus enim ſatisfactionis Chriſti vis & perfectio, adhuc poſſet excedere virus peccati, quod fusè proſequitur Albertinus 1. princip. compl. Coroll. 18. n. 9. 10. & 11. breuiter autem exponitur, quia quamuis vtraque illa ratio, videlicet offenſæ, & ſatisfactionis ſiue demeriti ac meriti, ſtatueretur infinita, tamen meritum ſiue ſatisfactio Chriſti, ſpectat ad altiorem ordinem, eſtque eminentiſſimè in ordine diuino tanquam in vertice prædicti ordinis, quia dimanat ex vnione hypoſtatica, quæ eſt apex totius ſupernaturalitatis participatæ. Vnde è duobus illis infinitis, vnum, nempè ſatisfactio, præcelleret alteri, hoc eſt offenſæ. Imo eandem ob cauſam, etiamſi iniuria eſſet infinita, ſatisfactio autem Chriſti eſſet finita, tamen ſatisfactio offenſam excederet, quia eſſet in ſuperiore ordine, vel ſaltem intra eundem ordinem ſupernaturalitatis quaſi genericum, eſſet ſpecies eminentior. Impoſſibile autem eſt, vt forma ordinis inferioris, quantumcunque intra illum creſcat, ac etiamſi infinitè, adæquet vnquam formam ordinis ſuperioris. Sicut impoſſibile eſt, vt minimus intellectus adæquetur per ſenſum, quantumcunque perfectum in gradu ſenſitiuo; quia quamuis perfectio intellectus ſit finita, & perfectio ſenſus infinita ſupponeretur, tamen diuerſitas eſſentiæ & ordinis, infert inadæquabilitatem. Quare etiamſi malitia iniuriæ Deo per nos irrogatæ infinita eſſet, quod monſtrauimus verum non eſſe, itemque etiamſi ſatisfactio Chriſti quomodocumque ſe habente iniuriæ quantitate, eſſet tantùm finita: nihilominus Chriſti ſatisfactio pertinens ad ordinem vel ſpeciem altiorem, eſſet ſemper ſuperior & excedens offenſam.

Suffragium SS. Patrum, pro exceſſu conſtituto.

75. Vtrauis autem ex duabus propoſitis rationibus probetur, cōcluſio illa quam intendimus, nempè quod ſatis-

ſatisfactio Chriſti pro nobis longè ſuperet offenſam noſtrā, ac proinde ſuperabundans & ſuperfluens fuerit, eius veritas explorata & liquida eſt apud Patres. Iuuat paucos attexere. S. Athanaſius hom. de Paſſion. & Cruce Dom. [Dominus immortalis & incorruptibilis, & pro immortalitate ſua bonus & humanus, vtpotè boni Patris bonum Verbum, creaturam ſuam negligendam non putauit, neque permiſit alium quempiam ſuorum operum Dominum eſſe. Sed cùm videret malitiam intolerabilem, neque mortale genus idoneum eſſe quod morti reſiſteret, neque pœnam ſuorum malorum perſoluere poſſe: (nam exceſſus malitiæ tranſcendebat omne ſupplicium,) videnſque ſimul Patris bonitatem, & ſe quàm idoneus eſſet & potens, (Chriſtus enim Dei potentia ac ſapientia,) commotus fuit ſua humanitate, & miſertus noſtræ imbecillitatis, illam ipſam imbecillitatem induit. Siquidem ipſe (vt Propheta dicit) *noſtras infirmitates ſuſtulit, & languores geſtauit*, & miſerans noſtram mortalitatem, ea ipſa mortalitate circumamictus eſt: Paulus enim dicit: *Humiliauit ſeipſum vſque ad mortem, atque ad mortem Crucis*, videnſque ſimul, quàm nō ad ſolutionem pœnæ ſufficeremus, illam ipſam pœnam in ſe tranſtulit. Si quidem Chriſtus factus eſt pro nobis maledictio, atque ita humana carne amictus & circumindutus, per ſe quæ noſtra erant, Patri obtulit, vt ipſe patiens, hominem patientem illæſum redderet, & parua magnis penſaret.]

Autor libri de oper. Chriſti card. ſerm. de Aſcenſ. [Eſto tu Dei, & erit tuus Deus tuus. Impar ſanè commercium, pretium inæquale: ſed qui pro nobis triginta argenteis eſt appretiatus, intelligi voluit, quanta fuerit in pretio quod pro eo datum eſt, & in eo quod ipſe dedit pro mundo, diſſimilitudo, cùm ipſe exiguo argento emptus & venditus, tanto pretio damnatos redimeret: vt dubium eſſe non poſſit, quin pretij magnitudo ſuperaret negotium; nec æquari poſſet damnum, quod omninò damnatio iuſta meruerat obedientiæ Chriſti, quæ gratis vſque ad mortem progreſſa eſt, & vltrò ſoluit quod non debebat.]

Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 13. [Non tantum erat peccantium peccatum, quanta pro illis morientis iuſtitia, non tantum nos peccauimus, quantum ille iuſtè egit qui animam ſuam pro nobis poſuit.]

76. S. Chryſoſtomus hom. 10. in ep. ad Rom. ad illud: *Nam ſi per vnius delictum* &c. illuſtriſſimè omninò in hanc rem diſſerit. Decerpo plagulam. [Quemadmodùm ſi quis eum, qui obolos decem ſibi debeat in carcerem conijciat, nec eum tamen ſolum, ſed eius cauſa tum vxorem, tum liberos, tum famulos, atque hic ſuperueniens vnus aliquis, decem quos dixi obolos non numeret modò, ſed cum infinita auri talenta largiatur, tum verò in aulas regias vinctum illum introducat, in principatus altiſſimi thronum imponat, cum eo ſummum honorem, reliquumque principalem ſplendorem communicet, non poſſint vtique poſteà oboli illi decem illius memoriæ obuerſari, qui eos numerauerit, mutuaueritque, ſic & in nobis euenit. Multò enim plura ijs quæ debebamus dependit Chriſtus, atque adeò tanto plura, quanto mare immenſum, ad puſillam guttam collatum, maius eſſe poſſit. Nolito ergo ambigere homo, quum tantam bonorum opulentiam videas; neque interrogato, quî id fieri potuerit, vt illa mortis ac peccati ſcintilla, tanto donorum veluti mari reſtincta, ſoluta ſit. Hoc enim & Paulus clam ſignificauit, quum dixit: *Exuberantiam gratiæ & iuſtitiæ qui acceperint in via, regnaturi ſunt.*]

S. Auguſtinus lib. de Catech. rudibus cap. 4. [Quia caritati nihil aduerſiùs quàm inuidentia. (Mater enim inuidentiæ ſuperbia eſt,) idem Dominus Ieſus Chriſtus, Deus homo, & diuinæ in nos dilectionis indicium eſt, & humanæ apud nos humilitatis exemplum; vt magnus tumor noſter, maiore contraria medicina ſanaretur. Magna eſt enim miſeria, ſuperbus homo; ſed maior miſericordia, humilis Deus.]

Proclus hom. de Natiu. Dom. num. 6. [Ille qui vniuerſam naturam ex nihilo produxerat, cuique nulla ad erogandum facultas deerat, vitam morti condemnationique addictis reperit iuſtiſſimam, mortiſque ſolutionem decentiſſimam; dum nimirùm ex Virgine modo quem ſolus ipſe nouit, (nulla enim oratio miraculum hoc aſſequi valet.) humanam naturam aſſumit, aſſumptamque in mortem contradit, eumque in modum redemptionis pretium diſſoluit, iuxta illud Pauli: *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, peccatorumq; remiſſionem.* O rem ſtupendam! Immortalitatem quam ipſe habebat, per ſuam mortem alijs conciliat. Eiuſmodi nullus vnquam fuit, nec eſt, nec erit, quàm vnus & ſolus ille, qui ſecundùm diſpenſationem ex Virgine natus eſt, Deus ſimul & homo; non ſolùm id pretium habens, quo reorum multitudini redimendæ par eſſet, ſed eiuſmodi, quod multis partibus excelleret. Nam vt Filius eſt, indiuiſam cum Patre vnionem retinet; vt verò rerum opifex, nullius virtutis indiget: vt autem miſericors, immenſa, inexhauſtaque miſericordia atque ſympathia pollet: denique vt Pontifex, digniſſimus eſt, qui apud Patrem intercedat. Horum autem omnium nihil vnquam ſimile, nihil æquale, in alio quopiam comperias.]

77. S. Bernardus ſerm. de duobus diſcipulis euntibus in Emaus. [Qui quærimus crucifixum, Crucis attendamus myſterium. Ipſa eſt ſtatera corporis Chriſti, quam deſiderabat, qui dicebat: *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in ſtatera.* Crux facta eſt ſtatera corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia. Cùm enim ipſe crucifigeretur, appenſa ſunt cum ipſo peccata quæ commiſimus, calamitas quam incurrimus. Ipſe erat innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis conuerſatio eius: non enim peccatum fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Et quoniam talis ac tantus tam indigna dignatus eſt in Cruce pati, præponderare cœpit calamitas, & crimina leuigari. Cùm adhuc tamen in Cruce erectus ſtaret, vacillare videbatur ſtatera, nec plenè cognoſcebatur qua cadere deberet, cum inclinato capite emiſit ſpiritum, vt calamitas præponderando caderet, & quaſi arena maris grauior appareret. Gentes quaſi momentum ſtateræ, reputatæ ſunt. Nam in ſtatera ceciderunt: quia partes aduerſæ, damnationis noſtræ chirographum amiſerunt. Trituratus eſt Moab ſub Domino, expandit manus ſuper eum, ſicut natans ad natandum, ne demergeretur in profundum: & vt ipſe ſubleuaret nos in excelſum, expandit alas ſuas, nos aſſumpſit & portauit in humeris ſuis, ſicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos; aſcendens ſuper omnes cœlos, de excelſo miſit ignē in oſſibus noſtris, vt quæ ſurſum ſunt, ſapiamus, & noſtra cōuerſatio ſit in cœlis. Potens fuit coram Deo & omni populo; quia factus eſt Angelus loquens pro nobis, & interceſſor exiſtens, Patri reconciliauit genus humanum: vtrumque ſolus potuit arguere, & ponere manum in ambobus.]

Petrus Damiani ſerm. 1. de exaltat. S. Crucis. [Adſtat Ieſus in medio, quadrifaria ſui corporis parte diſtentus, & expanſis manibus, omnibus ad ſe ex omni parte venientibus, ampliſſimum miſericordiæ ſinum oſtendit. Nam apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. Prorſus copioſa non ſtricta; quia largiter vnda ſanguinis de corpore Chriſti per quinque partes emanauit. Sufficeret ad redemptionem orbis, vel vna pretioſiſſimi ſanguinis gutta; ſed data eſt copia, vt virtus diligentis in beneficij redundatione clareſcat.]

Iacobus Cardinalis S. Georgij lib. de Iubileo anni 1300. quem eo ipſo tempore cōſcripſit c. 14. [Immerita capiti pœna, in membra diffunditur: Roſeus in Filios

emanat cruor: ſe pretium dat Patri dilectus Filius pro nobis. Culpâ inquam longè capacius pretium luit. Quidni? Eius vel ſola diſtillans ſanguinis gutta, callido hoſti, mundorū plus quàm millia centum eriperet.]

S. Anſelmus l.2. cur Deus homo c.14. ſatisfactionem Chriſti ait *pluſquàm in infinitum*: excedere culpas noſtras, quantaſcumque & quotcumque. In quam rem paſſim alia habet toto illo opere.

Rupertus l.4. in Exodum c.8. *in ipſo fine*, tractans de candelabro & illud Chriſto accommodans, & gloſſans quod Scriptura tradit pondus candelabri habuiſſe talentum auri mundiſſimi, ſubdit. [Talentum maximum centum librarum, eſt & viginti: Magnum pondus, grande ſignificat talentum mundi, quod appenſum in libra Crucis, appoſitam lancem prægrauando excuſſit, & peccata noſtra in mare proiecit. Quod quia mundiſſimum aurum eſt, id eſt, quia Deus ab omni ſorde mundiſſimus Chriſtus eſt, tota in pondere eius redemptio noſtra peracta eſt. Et quia cùm perfectus Deus & homo ſit, paſſionum dolores pertulit, & ſic ad reſurrectionis gloriam peruenit, rectè candelabrum ductile fuit.] Liquet de Patrum ſententia, in hac parte.

Conſenſum Scholaſticorum, nihil attinet proferre. Omnes enim, cum antiqui in 3.d.20. tum recentiores apud S. Thomam 3.p.q.1. art. 2. vno ore aſtipulantur. Imò Suarez t.1.3.p.d.4.ſ.3. conclu.3. fidenter pronunciat, contrariam ſententiam, neque propabilem, neque piam, neque fidei ſatis conſentaneam videri. Quare ſatisfactionem Chriſti pro nobis, fuiſſe pluſquam ſufficientem & ſuperabundantem, ratum & fixum eſto.

Quid contra propoſitum ſatisfactionis Chriſti exceſſum, Ethnici, & Sectarij. Scrupulus item quorundam Catholicorum.

78. Depellenda tamen nonnulla ſuperſunt, ſiue ab Ethnicis, ſiue ab hæreticis, ſiue à moroſis Catholicis propoſita. Ethnici apud Nyſſenum in orat. Catech. c.30. opponebant, ſi tanta & tam ſuperabundans eſt Chriſti pro nobis ſatisfactio, cur ergo pereunt tam multi? Et cur non omnes, tanto, tamque immenſo pretio perſoluto, liberantur. Hæc Ethnicorum admiratio, hæreticos eorum germanos non percellit: quin potiùs ſuppoſita tanta ſatisfactionis Chriſti ſuperabundantia, inferunt ſtulto labore cōſumi Catholicos, cùm poſt tam copioſam redemptionem à Chriſto adhibitam, vexant ſeſe in adiungendis ſatisfactionibus ſuis, quibus ſatisfactiones Chriſti cumulent. Id enim Sectarij, in magnū Chriſti dedecus cedere obtendunt. Sic igitur copioſam & ſuperabundantem apud Deum redemptionē noſtram, cum Ethnici eleuant, & ex effectu irrito inſimulant falſitatis, tum Sectarij ita admittunt, vt ea ad omnem in via Dei ſupinitatem, & collaborandi cōtemptum abutantur. Catholici denique aliqui, mirantur vel ſcrupulo agitantur, quomodo poſt tantam aduerſùs peccata medicinam, peccatum aliquod poſſit ſupereſſe. Sed hæc depellere, non erit operoſum, id quod iampridem PP. & DD. præſtiterunt.

Satisfit Ethnicis: Cur aliqui poſt tantam ſatisfactionem pereant, declaratur.

79. Ad Ethnicos itaque retundendos, illa vna Nyſſeni reſponſio ſufficit loco allegato. [Si pariter ad omnes procedit vocatio, nec autoritatem, nec ætatem, neque gentium diſcernens differentiam; (propterea enim in primo initio prædicationis, diuina inſpiratione, vnius & eiuſdem linguæ, cuius omnes gentes, repentè facti ſunt qui verbum miniſtrabant, vt nemo eſſet expers bonorum,) quemadmodum fuerit conſentaneum vt Deum adhuc accuſent quod verbum non in omnes dominatum obtinuerit? Nam qui in vniuerſitatem liberam habebat poteſtatem, propter ſummum in homines honorem, dimiſit etiam aliquid in noſtra poteſtate, cuius ſolus eſt Dominus. Hoc autem eſt liberi arbitrij, libera electio; res quædam minimè redacta in ſeruitutem, & quæ eſt ſui iuris, ſita in libertate mentis & cogitationis. In eos ergo qui non adducti ſunt ad fidem iuſtius hæc transferretur accuſatio, non ad eum qui vocauit ad cōſenſionem. Neque enim cum Petrus in initio verbum prædicaſſet, in frequentiſſima Iudæorum concione, & tria millia ſimul fidem accepiſſent, ij qui non crediderunt cum plures eſſent ijs qui crediderant, in Apoſtolum cauſam contulerunt, quod non crediderunt. Neque enim par erat, vt gratia in commune propoſita, ijs qui voluntariè ab ea abſceſſerat, non ſibi, ſed alij malam ſuam ſortem adſcriberet.] Vides perire poſt tantam ſatisfactionem tam multos, quia Chriſti ſatisfactione, & Dei vocatione nolunt vti, nec par eſt inuitos adigi ad vtendū, quod ſequent. c.31. fusè & rectè proſequitur idem Nyſſenus.

Præiuerat Arnobius l.2.n.58. qui Ethnicorum murmur in quo verſamur, ita proponit & repellit. [Sed ſi generis Chriſtus humani, (inquitis,) conſeruator aduenit, cur omninò non omnes æquali munificentia liberat? Non æqualiter liberat, qui æqualiter omnes vocat? Haud ab indulgentia principali quemquam repellit, aut reſpuit, qui ſublimibus, infimis, ſeruis, feminis, pueris vniformiter poteſtatem veniendi ad ſe facit. Patet, (inquit,) omnibus fons vitæ, neque ab iure potandi quiſquam prohibetur, aut pellitur. Si tibi faſtidium tantum eſt, vt oblati reſpuas beneficiū muneris; quinimò ſi tantùm ſapientia præuales, vt ea quæ offeruntur à Chriſto, ludum atque ineptias nomines; quid inuitans peccat, cuius ſolæ ſunt hæ partes, vt ſub tui iuris arbitrio fructum ſuæ benignitatis exponat? Sortem vitæ eligendi, nulli eſt, (inquit Plato) Deus cauſa, neque alterius voluntas aſſcribi poteſt cuiquam rectè, cùm voluntatis libertas, in ipſius ſit poſita poteſtate, qui voluit. An numquid orandus es, vt beneficium ſalutis à Deo digneris accipere, & tibi aſpernanti, fugientique longiſſimè infundenda in gremium eſt diuinæ beneuolentiæ gratia? Vis ſumere quod offertur, atque in tuos vſus conuertere; conſulueris tu tibi. Aſpernaris, contemnis, & deſpicis; te muneris commoditate priuaueris. Nulli Deus infert neceſſitatem; imperioſa formidine nullum terret.]

80. Nec diſſimiliter Cyrillus Alex. lib.3 de ador. *in fine*, Chriſti quidem ſatisfactionem copioſam fuiſſe ac vberem, & ad peccati abolitionem peridoneam, demonſtrat: non tamē omnes peccato exſolui, quod omnes gratiæ per Chriſti merita oblatæ non ſuffragentur. Itaque non aliter cōparandi ſunt mortales cum Chriſti ſatisfactione & exhibito pro eis per Chriſtum pretio, quàm captiui quibus redimendis tranſmiſſum ſit pretium exuberans; quod tamen ab eis acceptandum, & Domino à quo captiui tenentur annumerandum ſit. Sicut ergo qui nollet pretium huiuſmodi oblatum acceptare, & appendere ei à quo captiuus tenetur, fruſtra & falsò expoſtularet de pretij inſufficientia; cum deberet potiùs ignauiam ſuam atque ſtuporem incuſare, qui tantulum laborem alienæ liberalitati ſubiungere detractaret, vt à captiuitate eriperetur: ita ſeipſos exitij ſui cauſam agnoſcant neceſſe eſt, quotquot tam vberem miſericordiam, & copioſam apud Deum redemptionem, ſibi adhibere faſtidientes, diuinam erga ſe beneficentiam vltrò fruſtrantur, ac pereunt. Affine, nec minùs accommodatum eſt exemplum ægri, cui à medico ſcientiſſimo apparatum ſit pharmacum depellendo morbo idoneum, ſi modò æger illud haurire velit. Similiter enim Chriſtus medicus optimus, ſufficientiſſimū ad depellēdas ægritudines quaſuis noſtras remediū exhibuit, quo curari facilè ac certè poſſimus; ſed dummodò illud nobis admoueamus. Quia verò plerique oblatum malagma reſpuunt, mirum non eſt, ſi in-

ſi incurati malè pereant. Egregiè hoc dixit S.Chryſoſtomus hom.17. in ad Hebr. ad illud, *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Interrogat enim. [Quare multorum,& non omnium.] Reſpondet, [Quoniam non omnes crediderunt.Pro omnibus quidem mortuus eſt,quantùm ad ipſum attinet.Mors quidem illa ex æquo reſpondebat omnium interitui; non exhauſit autem & ſuſtulit omnium peccata,propterea quod ipſi noluerint.]

Philoſophatur in hanc rem omnino luculenter, & proximè propoſitum Medici exemplum optimè huc accommodat Proſper ad obiectionem primam Vincentianam. [Contra vulnus (inquit) originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata natura eſt, & vnde omnium concupiſcentiarum morbus inoleuit, verum & potens ac ſingulare remedium eſt mors Filij Dei, Domini Ieſu Chriſti: qui liber à mortis debito,& ſolus abſque peccato,pro peccatoribus & debitoribus mortuus eſt. Quod ergo ad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad vnam pertinet cauſam generis humani, ſanguis Chriſtus redemptio eſt totius mundi. Sed qui hoc ſeculum ſine fide Chriſti, & ſine regenerationis Sacramento pertranſeunt, redemptionis alieni ſunt. Cum itaque propter vnam omnium naturam, & vnam omnium cauſam à Domino noſtro in veritate ſuſceptam,rectè omnes dicantur redempti, & tamen non omnes à captiuitate ſint eruti; redemptionis proprietas haud dubiè penes illos eſt,de quibus princeps mundi miſſus eſt foras,& iam non vaſa diaboli,ſed membra ſunt Chriſti. Cuius mors non ita impenſa eſt humano generi,vt ad redemptionem eius, etiam qui regenerandi non erant pertinerent: ſed ita, vt quod per vnicum exemplum geſtum eſt pro vniuerſis, per ſingulare Sacramentum celebraretur in ſingulis. Poculum quippe immortalitatis,quod confectum eſt de infirmitate noſtra,& virtute diuina,habet quidem in ſe vt omnibus proſit: ſed ſi non bibitur,non medetur.]

Stupor ſectatiorum, tanta Chriſti ſatisfactione abutentium ad inertiam.

81. Hinc quoque præcluſus manet ſtupidus error hæreticorum,abutentium Chriſti ſatisfactionibus earumque ſuperabundantia ad inertiam; & ex eò quòd Chriſtus abundè pro nobis ſatisfecerit, colligentium non eſſe quod pro peccatis noſtris ſatisfacere laboremus, niſi velimus in Chriſtum eſſe iniurij, & efficaciæ ac vbertati ſatisfactionis ab eo pro nobis exhibitæ,derogare. Qua in parte ſolemnem ſuum morem ſeruant hæretici,dum diuinum honorem prætexunt erroribus, cum tamẽ certum ſit longè honorificentiores in Chriſtum eſſe,qui agnoſcunt eò per Chriſti merita prouehi labores noſtros,vt ipſis quoque auxiliante Deo profuſis,aut diſpoſitiuè aut meritoriè debeatur ſalus. Eſt enim Chriſto longè magis honorificum, poſſe homines ſubuehere ad cooperãdum meritis ſuis in negotio tam ſublimi,quàm ſi ipſe ſe ſolo, abſque operum noſtrorũ conſortio,omnia exequeretur. Itaque prætextus de auctiore Chriſti gloria, nullus planè & vanus eſt; planeq; ſtolidè imò nequiter ſectarij, criminantur Eccleſiam quod noſtrarum ſatisfactionum neceſſitatem confirmans,obſcuret ſatisfactionẽ Chriſti,quod planè refellit Ioan. Lenſæus l.de ſatisfactione c.15. Quod verò Chriſti merita ſint ſuperexcedentia & longè copioſa redemptio,non obſtat quominus neceſſarium ſit, homines talem redemptionẽ ſibi applicare cooperando; ſi agatur de paranda ſalute ex opere operantis; vel certè acceptando media à Chriſto inſtituta de ſuſcipiendis per adultos Sacramentis. Quoad infantes quoque, neceſſe eſt redemptionem illis per Chriſtum comparatam, applicari per Sacramenta ijſdem merè paſſiuè ſe habentibus applicata. Quorum omnium ratio eſt,quia vt dicebam,etiamſi ſatisfactiones & merita Chriſti,ſint remedium peccati ſufficientiſſimum; tamen medicina quantumuis idonea,planè inutilis ægro manet, niſi ei admoueatur; quæ admotio humanam operam deſiderat,vel externam in paruulis ratione & libertatis vſu deſtitutis,vel internam ſiue propriam cooperationem, in adultis,quibus par eſt, ſalutis propriæ beneficium, accidere voluntarium. Idque non modò valet quoad reatum pœnæ tẽporalis,ex remiſſa culpa & condonato æternæ pœnæ debito reſiduum;ſed etiam quoad culpã & adiunctũ illi debitũ pœnæ æternæ: quia Chriſtus ita cum Patre pepigit,vt redemptio quam pro nobis exhibuit,nemini prodeſſet niſi applicata: Ita vt ſit ipſe quidẽ propitiatio totius mundi,vt dicitur 1.Ioann.3.& omnia peccata abſtulerit,vt alibi docet ſcriptura;ſed ea omnia tantùm præſtiterit,quaſi in actu primo,& quoad ſufficientiam: vt autem quoad efficaciam quoque peccata auferat,& noſtra fiat propitiatio,exigatur opera humana. Quò ſpectat monitũ Auguſtini l.2.de ſymbolo c.8. hortantis Chriſtianos omnes ad currendum,vt Chriſti ſanguine redimantur; hoc eſt vt redemptio per Chriſtum parta,illis applicetur, fiatque ſingulorũ remediũ.

Alijs verbis,reipſa tamen eodem ſenſu,hoc efferunt alij,cum dicunt reconciliationem & redemptionẽ communẽ totius humani generis,à Chriſto ſolo fuiſſe perfectam,& neminẽ quicquam ſibi circa eam vindicare poſſe. Perſonalem tamen & ſingularem vnius cuiuſq; cum Deo reconciliationem,& redemptionẽ,depoſcere hominis vniuerſaliter iam reconciliati & redempti ſtudium. Ita latè Lenſæus libro de ſatisfactione c.16.& 17. probatis benè multis Scripturis & Patribus,quæ & noſtram omnium à Chriſto ſolo reconciliationem ac redemptionem docent,& vniuſcuiuſque ad eam ſibi reconciliationẽ & redemptionem faciendam propriam ſtudium & comparationem depoſcunt. Hoc eſt quod ex S.Auguſtino dicebamus, redemptos currere oportere, vt redimantur: id eſt vt, remedium commune omnibus, efficiant ſibi peculiare ac proprium.

Euellitur ſcrupulus Catholicorum, quomodò poſt tantam ſatisfactionem, ſuperſint peccata.

82. Scrupulus denique,quo aiebam moroſos aliquos Catholicos ſollicitari,iſte eſt. Si tam ſuperabũdans fuit peccati antidotum ſiue remedium ſalutis noſtræ,quàm hactenus expoſuimus,quomodò ergo aliquod peccatũ poſt Chriſtum ſupereſt? Mouit hoc dubium ex eorum perſona S.Cyrillus l.contra Antropomor.c.24.ſic ſcribens. [Dicet fortaſſis aduerſarius, quod qui tempora præſtolatus eſt ad nequitiæ manifeſtationem commoda,vt illam cum ad ſummum excreuiſſet,tolleret; veriſimile eſſe,omnem illam ſemel funditùs ſuſtuliſſe, ita vt nullæ amplius eius in vita reliquiæ hærerent. Nunc verò & cædes,& rapinæ,& adulteria,& quid non peſſimorum flagitiorum, perpetratur.] Hanc dubitationẽ ita diſſoluit S.Cyrillus. [Qui verò eò reſpexerit, ſimilitudine quadam à rebus notioribus ſumpta, dubium ſoluat. Quemadmodum enim videre eſt in reptilium peremptione,non ſtatim cum capite,tractus etiam & gyri colliduntur atque intereunt: ſed illud quidem emoritur,hi verò adhuc animæ in ſe agitationem habent, vitalique motu non ſunt deſtituti: Ita etiam interfector draconis cum iam bellua per omnes hominum generationes graſſata, in immenſam magnitudinem excreuiſſet,caput illi præſcindens; hoc eſt malorum inuentricem facultatem multis capitibus præditam adimens, de gyrorum & tractuum volutatione parum laborauit,motum in bellua relinquens, qui ijs qui poſt modum venturi eſſent, anſam certaminis præberet.] Hactenus ſimilitudo, quam ad enodationem dubij prædicti ſic accommodat cap.25. ſequenti. Caput belluæ myſticæ,ſatanæ inquam eſt. [Quod prauo

Digitized by Google

uo ſuo conſilio mortem inuexit, quod exitiale venenum homini per dogma immiſit. Qui ergo mortis imperium diſſoluit, poteſtatem in capite ſerpentis ſitam, ſicut ait Propheta, colliſit. Reliqui verò ſerpentis tractus, per humanam vitam diſperſi, quamdiu humanitas motibus ad prauitatem vergentibus eſt obnoxia, cortice peccati vitam exaſperant. Ac poteſtas quidem eorum mortua eſt, cum nimirùm caput ſublatum ſit. Cùm verò tempus præterierit, & ea quæ mouentur, ſubſtiterint, in ea videlicet, quam expectamus, vitæ conſummatione, tum etiam extremum inimici volumen, hoc eſt, mors, exoleſcet: atque ita in vniuerſum bellua hæc, ſiue nequitia, de medio tolletur.] Eodem planè modo in hanc rem philoſophatur Gregorius Nyſſenus orat. de Chriſti Natiuit.

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

83. Attexo ſummam doctrinæ huius capitis. Chriſti ſatisfactio & prout meritoria præmium adæquauit, iureque obtinuit, & prout preſsè ſatisfactoria, omnibus perfectæ ſatisfactionis conditionibus, cùm generalibus tum peculiaribus eius quæ Deo pro peccatis debetur, inſtructa fuit. Quin etiam ſpectato quoque iuſtitiæ rigore, & quatenus meritoria præmium illi propoſitum, & quatenus preſsè ſatisfactoria, iniuriam pro qua exhibebatur exceſſit, quippe valoris immenſi, & à perſona infinitè digna prodiens. Ideoque noſtra per Chriſtum liberatio, quantum eſt ex parte ipſius, vndecumque plena fuit, & ſaluans cum effectu, quoſcumque partam per Chriſtum ſalutem, ſibi ipſis applicare, & eatenus quæ deſunt Chriſti paſſionum in ſeipſis adimplere non piget.

Vſus doctrinæ eſto, quem Origenes propoſuit hom. 6. in Ierem. *initio*, agens de Dei Verbo, [Quid mihi prodeſt, ſi deſcendat in mundum & ego ipſum non teneam?] Idem pleniùs hom. 11. *ſub medium.* [Illa manifeſtè de Saluatore dicuntur: *Heu mihi quoniam factus ſum, ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe, & ſicut colligens racemos in vindemia, cùm non ſuperſit botrus ad manducandum primitiua: Heu mihi anima, quia perijt reuertens à terra, & qui corrigat inter homines non eſt.* Omnes *in ſanguine iudicantur.* Venit enim vt meteret fructus, & quaſi ſtipula in ſegete reperta, propter plurimos peccatores, ait: *Heu mihi quoniam factus ſum, ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe.* Venit vindemiare botros vuæ in hominibus, & in meſſe ſceleribus inuentis, dicit: *Et ſicut racemos in vindemia, cum non ſuperſit botrus vuæ ad manducandum primitiua.* In alio quoque loco ſimilia his ad Patrem loquitur, dicens: *Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?* Quid tantoperè hominibus profui, qui nec in ſanguine meo, quem fudi pro eorum ſalute profecerunt: Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo de cœlis, dum venio in terram, dum contumelijs afficior, dum porto corpus humanum? Quid his omnibus dignum inter homines perpetratum eſt? *Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem: Numquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit veritatem tuam?* Tale ergo eſt quod in Ieremia dicitur: *Heu mihi mater mea, quare me genuiſti virum.*]

Quantus item nobis hinc ad amorē incenſiſſimum ſtimulus exiſtat, egregiè conſiderauit S. Edmundus in ſpeculo Eccleſiæ c. 23. *initio.* [Cogitabis (inquit) de miſericordia Dei noſtri, quia voluit homo deuenire & mortem pati pro nobis in ſua humanitate, cum alio modo potuiſſet nos redemiſſe; & totum hoc nobis fecit, vt ſibi attraheret noſtrum amorem. Nam ſi vnus eſſet noſter Creator, & alius noſter Saluator, tunc plus amaremus noſtrum Saluatorem, quàm noſtrum Creatorem. Ideò voluit noſter Creator, eſſe noſter Redemptor & Saluator, & pati in ſuo corpore totum noſtrum dolorem, & emereri totum noſtrum amorem.]

Magna denique hinc ſeges admirandi varias Dei perfectiones, in hac Dei pro nobis ſatisfactione conſpicuas. Nyſſenus breuiter præcipuas complexus eſt in oratione Catechetica cap. 23. *in fine.* [Vides (inquit) quemadmodùm cum iuſtitia coniuncta ſit bonitas, & ſapientia non ſit ab eis ſeparata. Quod enim per indumentum corporis excogitauit vt capi poſſet Diuina virtus, ne pro nobis ſuſcepta diſpenſatio impediretur metu ſublimitatis, omnia ſimul oſtendit; nempè bonitatem, ſapientiam, & iuſtitiam. Voluiſſe enim dare ſalutem, eſt teſtimonium bonitatis. Quod autem tanquàm ex contractu fecit redemptionem eius qui tenebatur dominatu dæmonis, oſtendit iuſtitiam. Quod autem id quod capi non poterat, ſubtiliter excogitans effecit, vt capi poſſet ab inimico, id apertè ſummam arguit ſapientiam.]

CAPVT III.

Quàm neceſſarius fuerit Chriſti aduentus, ad perfecta illius ſatisfactionis exhibitionem, & liberationem noſtram.

84. HOc igitur extra controuerſiam poſito, quod verè Chriſtus propter liberandos homines venerit, eiſque quantum eſt ex ſe, exuberantiſſimam & ſuperabundantem redemptionem parauerit; excutienda ſequuntur quæ dicebam in controuerſiam vocari poſſe: illudque inprimis, quanta fuerit aduentus Chriſti neceſſitas ad liberationem noſtram, eo præcipuo modo quo peracta fuit; hoc eſt, interueniente vera & perfecta ſatisfactione pro nobis, qualem proximè expreſſimus.

Abſolutè loquendo, poteramus abſque Chriſti ſatisfactione liberari.

Et abſolutè quidem ſimpliciterque loquendo, non eſt dubium quin potuiſſet Deus ſi illi ita viſum eſſet, citra Chriſti ſui procreationem, & ſolo nutu nos liberare, condonata planè gratis, iniuria; & beneficijs gratiæ quotquot per Chriſtum accipimus, vltrò conceſſis. Hoc videtur planè exploratum. Nam Deus eſt perfectè Dominus bonorum ſuorum, eaque elargitur, quibus & quomodò lubet. Itaque haud dubiè potuiſſet gratiam ſanctificantem aliaque ſupernaturalia bona hominibus per Chriſtum conceſſa, excluſis licèt meritis Chriſti, concedere: & eo ipſo, conciliatus hominibus fuiſſet. Neque enim gratiæ diuinæ ſanctificantis erogatio, cum perſeuerantia iniuriæ non condonatæ cohæreret. Quare abſolutè loquendo poterat homo liberari abſque Chriſto, per ſolum Dei nutum benignamque in nos voluntatē Docent hoc paſſim Patres.

Splendidè S. Athanaſius orat. 3. contra Arrian. *ſub finem.* [Sed poterat (aiunt) Deus, etiamſi Saluator creatura exiſteret, vel loqui tantummodò, & ita ſoluere maledictionem. Iſtud ipſum etiam ijs ab alio quopiam obtrudi poterit. Poterat etiam ſinè vllo aduentu Chriſti, ſolummodò loqui Deus, & ſoluere maledictionem. Cæterùm ſpectandum eſt hic, quid hominibus ſit vtile, non, quid ſitum ſit in viribus Dei. Siquidem poterat etiam ante ædificatam arcam Noë, eos qui præuaricati fuerant, interminere: ſed tamen non, niſi ædificata arca, illud facere ſuſtinuit. Poterat etiam ſine Moſe dumtaxat loqui, & ſic educere populum ex Ægypto, ſed vtile erat id per Moſen fieri. Poterat ſine iudicibus conſeruare populum; ſed erat ex re populi, ſuis temporibus iudicem exurgere. Poterat etiam ne ſemel quidem venire Deus: aut ſi veniſſet, non tradi Pilato; ſed tamen ſub conſummationem ſeculorum venit; & cùm ad mortem quæreretur, ſeipſum indicauit: *Ego ſum* (inquiens.) Quod

enim

Digitized by Google

enim facit, id ipſum & vtile eſt hominibus, & aliter fieri non decuit. Porrò, quod vtile & decorum eſt, id cura ſua & prouidentia inſtruit.]

85. Nazianzenus orat. 9. Alloquens Iulianum tributorum præfectũ, cum propoſuiſſet quæcumque Chriſtus pro nobis paſſus eſt, quodq́ue ad tributi quoque penſitationem demiſiſſet ſeſe: [Hæc (inquit,) Saluator fecit, idq́ue cum voluntate ſola nobis vtpotè Deus ſalutem afferre poſſet, quemadmodum & vniuerſam rerum Machinam ſolo iuſſu atque imperio procreauit. Maius autem, & ad incutiendum pudorem accommodatius nobis contulit, nempè commiſerationem atque honoris æqualitatem.] Idem priore ad Cledonium epiſtola ſiuè orat. 51. Impugnans Apollinariſtas inficiantes creatam in Chriſto animam. [Quod ſi his rationibus prohibiti eò confugiunt, vt Deum remota etiam mẽte, homini ſalutem afferre poſſe dicant, quidni etiam poſſit remota carne per ſolam voluntatem, quemadmodum alia quoque omnia, citra corporis operam operatus eſt, & operatur? Quare cum mente carnem quoque tolle, vt plena & perfecta tibi ſit temeritas.]

Autor ſermonis de natiuitate apud S. Cyprianum. [Miror in hac diſpenſatione tanti diſpendia temporis, & tam lentos proceſſus ad obedientiam Saluatoris. In breui poterat patrari negotium & poterat tantus Labor abbreuiari ad ſolum Chriſti verbum; ſicut factus mundus, & diſpoſita cuncta ad eius Imperium. Sed elementario mundo dignior eſt rationabilis homo, quod ex eò quod in eius ſeruitium facta ſunt omnia, facilè creditur.]

Theodoretus, *ſub finem*: ſexti contra Græcos. [Erat quidem illi (Deo) facillimum, vel citra hoc humanæ carnis inuolucrum, humani generis ſalutem perficere, ſolaq́ue voluntate, mortis poteſtatem diſſoluere, ac penitùs abolitam reddere matrem mortis iniquitatem, patremq́ue illius diabolum de terræ facie profligatum, ad inferni tenebras relegare, quibus & paulo poſt exortum peccatum, interminatus eſt, ſe illum traditurum eſſe. Cæterum oſtendere noluit, quid poteſtati ſuæ liceret, ſed potiùs quid æquitas prouidentiæ poſtularet.]

86. Baſilius Seleuciæ orat. 39. [Cum imaginem repurgare ſtatuiſſet, & carnem immortalitate donare, carnem induit, rem congenerem medicamine congeneri curaturus. Fit homo perfectiſſimus, vt homini quem confirmarat, plenam perfectamq́ue ſalutem afferret. Nam cum generis noſtri primordia propter peccatum fuiſſent prædamnata, altero fuit opus Autore impeccabili, & omnifariæ iuſtitiæ perfectore, cuius beneficio totum corpus cum capite reconcinnatum, cum hominibus iterum coniungeretur; vt quemadmodum in Adamo ſumus mortui, ſic in Chriſto viuamus. Potuit enim is, qui conſilij ſui rationes ſolo nutu perficit, ſalutem conferre ſine Incarnatione: ſed naturam quæ peccati offenſione, deiecta fuerat, in ſeipſo meliorem ſuperioremq́ue peccato voluit oſtendere, quo peccatum in carne condemnaret, & iuſtitiam ſuam in omnes propagaret, mortiſq́ue dominatorem, hoc eſt diabolum, viribus exhauriret.]

Satis ex Græcis Patribus. Latinos audiamus S. Leo ſerm. 14. de paſſ. *initio*. [Omnipotentia Filij Dei, qua per eandem eſſentiam æqualis eſt Patri, potuiſſet humanum genus à dominatu diaboli, ſolo imperio ſuæ voluntatis eruere, niſi diuinis operibus maximè congruiſſet, vt nequitiæ hoſtilis aduerſitas, de eò quòd vicerat, vinceretur & per ipſam materiam naturalis repararetur libertas, per quam generalis fuerat illata captiuitas.]

S. Auguſtinus ſerm. 19. de ſanctis. [Corruptum peccatis originalibus & actualibus mundum, mundi conditor ſecreto & mirabili conſilio, per myſterium Verbi Incarnati, eiuſdem mundi lapſum voluit reparare. Qui eo verbo quo potuit de nihilo cuncta creare potuit quæ perdita fuerant reformare. *Ipſe* namque *dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt.*] Et mox. [Si tantum iuſtus eſſet, cuius ſapientia attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, potuiſſet ſua fortitudine aduerſus ſeductorem generis humani contendere, & ouem perditam ad gregem reductam, dominio ſuo reſtituere. Sed hoc modo videtur eminentiam tantùm ſuæ virtutis oſtendiſſe, non medicinalem miſericordiam impendiſſe redemptis: nec appareret quanta caritate creator creaturam diligebat, à qua ſe diligendum eſſe multiplici beneficio expetebat, quatenus miſer homo, præcedente gratia, obtineret etiam per meritum, quod ei malè merito, rependebatur in debitum. Quod ergo Dei ſapientia potuit facere ſapienter & fortiter, voluit facere ſuauiter, vniens ſibi infirmitatem carnis noſtræ, quam primò in ſe ſanaret, & per hanc quaſi medicinalem confectionem generi humano ſanitatem reſtitueret. Non quod non potuerit aliter fieri quantum ad peritiam & potentiam medici; ſed quia non potuit commodius Antidotum procurari, quantum ad complexionem ægroti.]

87. Eucherius hom. 6. de paſch. propoſita obiectione quorſum Deus ſit factus homo, quaſi non potuiſſet ſolo nutu nos liberare, Reſpondet: [Conditio humana, quæ per peccatum primi hominis tenebatur obnoxia, non imperio erat eruenda, ſed pretio. Potuit autem Filius Dei, hoſtem humani generis, & in cœlis poſitus, nutu ipſo ſuæ Diuinitatis eludere: ſed ne quid tale, (vt ſuperiùs diximus,) diabolus conqueri poſſet, placuit Deo ſecundùm iuſtitiam ſuam, pro humano genere offerre hominem purum & immaculatum, ſegregatum à peccatoribus.] Similia iterat ibidem hom. 9. & 11.

S. Gregorius 20. Mor. cap. 26. [Pietatis formam mediator nobis Dei & hominum dedit. Qui cum poſſet nobis, etiam non moriendo concurrere, ſubuenire tamen moriendo hominibus voluit: quia nos videlicet minus amaſſet, niſi & vulnera noſtra ſuſciperet: nec vim nobis ſuæ dilectionis oſtenderet, niſi hoc quod à nobis tolleret, ad tempus ipſe ſuſtineret. Paſſibiles quippe mortaleſq́ue nos reperit, & qui nos exiſtere fecit ex nihilo, reuocare videlicet etiam ſine ſua morte à paſſione potuiſſet. Sed vt quanta eſſet virtus compaſſionis oſtenderet, fieri pro nobis dignatus eſt, quod eſſe nos voluit; vt in ſemetipſo temporaliter mortem ſuſciperet, quam à nobis in perpetuum fugaret. An nos in Diuinitatis ſuæ diuitijs, nobis inuiſibilis permanens, miris non potuit virtutibus ditare? Sed vt ad internas diuitias rediret homo, foras apparere dignatus eſt pauper Deus.]

S. Edmundus in ſpeculo Eccleſ. c. 23. [Cogitabis de miſericordia Dei noſtri, quia voluit homo deuenire, & mortem pati pro nobis in ſua humanitate, cum alio modo potuiſſet nos redemiſſe, & totum hoc nobis fecit, vt ſibi attraheret noſtrum amorem.] De quæ ſuperiùs adducta ſunt cap. 1. monſtrando Dei erga nos amorem in Verbi incarnatione. Cœterum in hoc S. Edmundi loco, & in quibuſuis ſimilibus, Redemptio ſumenda eſt pro liberatione. Nam Redemptio quidem propriè accepta, non poterat ſine Chriſto fieri, ſed liberatio poterat, deq́ue ea agit apertè S. Edmundus.

88. Gillebertus in altercat. Synag. d. Eccleſ. c. 15. [Si omnia Deus poteſtate quæ vellet, faceret, vbi diſpenſatoria ratio locum teneret? Certè nec Deus homo fieret. Poſſet enim ſpreto rationis ordine, poteſtatiuo imperio, genus humanum Angelis coæquare. Sed ordo iudicij turbatus, ſummæ maieſtati rationis libra cuncta æquè diſponenti, occurreret inordinatæ libertati obuius.]

Richardus Victorinus, multus in hoc eſt, ſerm. in Die Paſchæ, *ſub initium.* Monſtrat enim, Verbum Dei cum poſſet ſolo nutu hominem liberare, maluiſſe amore iuſtitiæ, exactè ſatisfacere Deo, vt homines docerentur Iuſtitiam præ potentia colere: ſicut Deus ipſe in ſalutis noſtræ procuratione non eſt vſus ſua potentia, qua potuiſſet vno verbulo nos eripere, ſed iuſtitiæ conſultum voluit.

Claudo cum S. Bernardo ſerm. 11. in Cant. *in fine.* [Quis dignè penſet quantæ fuerit humilitatis, manſuetudinis, dignationis: Dominum Maieſtatis carne indui, mulctari morte, turpari Cruce? Sed dicit aliquis: Non valuit opus ſuum reparare creator, abſque iſta difficultate. Valuit, ſed maluit cum iniuria ſui, ne peſſimum atque odioſiſſimum vitium Ingratitudinis, occaſionem vltra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis aſſumpſit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoneretque gratiarum actionis difficultas redemptionis, quem minus eſſe deuotum fecerat conditionis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus & ingratus? Gratis quidem conditus ſum, ſed nullo auctoris grauamine vel labore. Siquidem dixit, & factus ſum, quemadmodum & vniuerſa. Quid magnum eſt, quamlibet magna in verbi facilitate donaueris? Sic beneficium creationis attenuans humana impietas, ingratitudinis materiam inde ſumebat, vnde amoris cauſam habere debuerat; idque ad excuſandas excuſationes in Peccatis. Sed obſtructum eſt os loquentium iniqua. Luce clarius patet quantum modo pro te ô homo diſpendium fecit. De Domino ſeruus, de diuite pauper, caro de Verbo, & de Dei Filio hominis Filius fieri non deſpexit. Memento iam te etſi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia: at verò per totos triginta annos operatus eſt ſalutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit ſuſtinens! Carnis medio neceſſitates, hoſtis tentationes, nonne ſibi Crucis aggrauauit ignominia, mortis cumulauit horrore? Neceſſariè quidem. Sic, ſic homines & iumenta ſaluaſti Domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam.]

Et epiſtola 190. ſic diſputat contra Abeſardrum. [Laborans docere & perſuadere, diabolum nullum ſibi ius in hominem vendicare potuiſſe aut debuiſſe, niſi permiſſu Dei: Et quod ſine iniuria diaboli iure Deus profugum ſuum ſi vellet miſereri, repetere, & ſolo verbo eripere poſſet, quaſi hoc quis diſſiciatur, poſt multa aliquando infert: quæ itaque neceſſitas, aut quæ ratio, aut quod opus fuit, cum ſola iuſſione ſua, diuina miſeratio liberare hominem à peccato poſſet, propter redemptionem noſtram Filium Dei carne ſuſcepta, tot & tantas inedias, opprobria, flagella, ſputa, denique ipſam Crucis ignominioſam & aſperrimam mortem ſuſtinere, vt cum iniquis patibulum ſuſtineret. Reſpondemus: Neceſſitas noſtra fuit, & neceſſitas dura ſedentium in tenebris & in vmbra mortis. Opus æque noſtrum, & Dei ipſius, & Sanctorum Angelorum. Noſtrum, vt auferret iugum captiuitatis noſtræ: Suum, vt impleret propoſitum voluntatis eius. Angelorum, vt numerus impleretur eorum. Porrò ratio huius facti, fuit dignatio facientis. Quis negat omnipotenti ad manum fuiſſe alios & alios modos noſtræ redemptionis, iuſtificationis, Liberationis? Verùm hoc non præiudicat huius quem è multis elegit efficatiæ. Et fortaſsè is præſtat, per quem in terra obliuionis, grauedinis, lapſus noſtri, tot & tantis grauaminibus, reparationis fortiùs & viuaciùs admoneremur.] Plura cum poſſem in hanc rem ex alijs Patribus cumulare, conſultò abſtineo, quod iſta ad inſtitutum ſatis ſuperque videantur.

Explicantur Patres, viſi contrarium ſentire.

89. Conſtat igitur ex Patrum mente, genus noſtrum potuiſſe liberari abſque Chriſti aduentu, rem ſpectando ſecundùm potentiam abſolutam. Quod ſi alij quidam Patres interdum tradunt, non potuiſſe hominem liberari à peccato niſi Chriſtus veniret, non ita ſunt accipiendi, quaſi non potuerit abſolutè aliter fieri vt à peccato erueremur niſi per Chriſtum: ſed ſenſus eorum eſt, magis decuiſſe, hominem de luto fecis per liberatorem Chriſtum eripi, præſertim ne ſplendor ille diuinorum attributorum quæ in Incarnatione micant, excluderetur. Apertè id vnum voluit S. Maximus cent. tur. 4. ex varijs cap. 38. cum dixit. [Non poterat omnino fieri. Vt natura tum ſpontaneæ voluptati tum coacto dolori ſubiugata, rurſus ad priſtinam vitam reuocaretur, niſi opifex factus eſſet homo, vltrò ſuſcepto in ſupplicium ſpontaneæ naturæ excogitato dolore, non habente præcedentem ſe natiuitatem à voluptate: vt ſubiens generationem immunem à voluptate non ducentem, generationis naturam à damnatione liberaret] Eodem modo aliquoties loquitur Lactantius l. 4. inſtitut. cap. 24. Conteſtans fieri omnino non potuiſſe, vt erudiremur ad vitam, & cœleſti doctrina imbueremur, niſi per Chriſtum, Deum ſimul & hominem. S. Athanaſius fusè idem verſat ſub finem libri de Incarnatione Verbi & corporali eius aduentu. Eius autem vniuerſa ratiocinatio nō aliud probat quàm quod dixi, vt legenti conſtabit, propoſita enim Ethnicorum obiectione quod non decuerit Deum corporari, cum poſſet ſolo nutu homines exitio ſubducere, reſpondet. [Ad iſtius modi obiectionem, id non immeritò dici poterit. Olim cum nuſquam quiſquam exiſteret, nutu opus fuiſſe & ſola voluntate ad vniuerſitatis Architecturam. Cæterùm cum iam homo factus eſſet, neceſſitas exigebat, non vt ijs quæ non eſſent, ſed quæ iam exiſterent, remedium daretur. Conſequens igitur fuit, vt rebus iam procreatis, medicus & ſeruator aſſiſteret ad procreata conſeruanda. Atque ea cauſa eſt cur Deus homo ſit factus, humanumque ſibi inſtrumentum, corpus inquam, adiunxerit.] Vides hanc S. Athanaſij ratiocinationem, non plus ferre, quàm quod admiſi. Denique S. Anſelmus qui l. 1. cur Deus homo à cap. 10. latè & copioſè probat, impoſſibile fuiſſe hominem aliter liberari quàm per Chriſti aduentum, eiuſque mortem: Tamen lib. 2. eiuſdem operis cap. 5. multipliciter monſtrat, nullam inde Deo neceſſitatem iniici ad ſic liberandum hominem, niſi quam ipſe volens ac ſponte ſuſcepit, cum poſſet alijs pleriſque vijs liberare hominem, & opus ſuum reficere.

Noluit tamen Deus, liberare nos, niſi per Chriſtum, & ita fieri oportuit.

90. Quamuis igitur poſſet Deus hominem aliter exitio ſubducere, quàm carnem induendo, idque ad eum finem non eſſet ſimpliciter & abſolutè neceſſarium, tamen diuina ſapientia decentius cenſuit ita fieri. Idque tametſi nos lateret, nec ſatis perciperemus quorſum eſſet conuenientius atque decentius, tamen ex præiudicio diuinæ ſummæ ſapientiæ ita cenſuit, omnibus ita pronunciandum eſſe, tradit egregiè S. Cyrillus l. 8. in Iulian. ad t. 5. his verbis. [Sed fortaſſis dicent aduerſarij: Quare enim omnino & homo factus fuit, & carnem & ſordes noſtras tulit, licet hoc facile potuerit præſtare, (ſiquidem eſt verè Deus, ſicut contenditis,) annuendo ſolùm, & ineffabili virtute, terrena corda tranſmutando vt facere vellent & ſapere ſibi placentia, religioſeque viuerent? Ad hoc dixerim: Aberrauit igitur a ſcopo, & indignè egit diuina & incorruptibilis mens: Et non ſtatim dicimus ipſam à

decoro

decore abductam? Igitur nos meliores ſumus ad omnem ſapientiam intelligendam, & certabit eum Sole, lucernula? & comparabitur gutta vnica, cum vniuerſo hoc lato & immenſo mari? Quamuis quo modo nō admirabitur quis diuinum Prophetam Eſaiam clamantem manifeſtè & prudenter. *Quis menſus eſt manu aquam, & cœlum palma, & vniuerſam terram pugillo? Quis conſtituit montes pondere & valles libra? Quis nouit mentem Domini?* Nam quemadmodum impoſſibile eſt, cœlum metiri palma, & vniuerſam terram pugillo, monteſque & valles imponere trutinæ, ſic impoſſibile eſt omni homini, imò omni rationali creaturæ, ſummam mentem peruidere & metiri. Itaque ſiquis eſt, qui dicere audet, ſummam ſapientiam meliora potuiſſe præſtare, increpet Deum, veruntamen delirabit. Inſania enim hæc fuerit, viri attoniti, menteque moti.]

Quod ſi diſtinctè & in particulari, rationem aliquam tantæ decentiæ quantam Patres celebrant, atque adeò etiam neceſſitatis aduentus Chriſti fundatæ in ea decentia, aſſignare placeat, non alia quærenda eſt, quàm quæ ex perfecta & iuſta pro nobis ſatisfactione ducitur. Nam ſatisfactio perfecta ex iuſtitia, qualem ſuperiùs deſcripſimus, ſaltem quatenus ſpectat abſterſionem diuinæ iniuriæ, nō potuit aliter exhiberi, quàm per Chriſtum Deum ſimul & hominem. Longè autem decentius fuit, hominem ex iuſtitia, & perfectè exhibita ſatisfactione liberari, quàm vndecumque gratis, & ex mero Dei beneplacito. Igitur rationes maiores illius decentiæ, ac etiam neceſſitatis quæ eſſe poteſt in aduentu Chriſti, perſpicuæ eſſe videntur, ita vt non ſit neceſſe incertis & occultis diuinæ ſapientiæ, eas annumerare. Vtraque propoſitio probanda ſeorſim eſt, vt concluſio propoſita, extra ambiguitatem fiat.

Non quidem ad merendum nobis: Id enim potuiſſet creatura pura.

91. In prima propoſitione, diſtinguo ſatisfactionem pro nobis, prout ſpectat abſterſionem iniuriæ, à ſatisfactione prout eſt meritoria donorum ſupernaturalium homini neceſſariorum vt ſalutem conſequatur. Vtrumque enim continetur finibus ſalutis & liberationis humanæ. Satisfactionem ergo prout meritoriam, fateor neceſſarium non fuiſſe exhiberi à Chriſto, ſed potuiſſe per puram creaturam exhiberi: quod malè negant Guliel. Pariſienſis l. cur Deus homo cap. 7. & Vaſques 3. p. d. 4. c. 2. & 5. ac Torres opuſc. 8. de gratia diſp. 4. dub. 2. eo nixi fundamento, quod gratia adoptionis quantumuis intenſa, & per quæcunque gratiæ auxilia comparata, non poteſt eſſe principium condignè merendi pro alijs, vt experimur in gratia quæ nunc communicatur iuſtis: quamuis enim eiuſdem rationis ſit cum gratia communicabili de quacumque potentia, tamen non poteſt eſſe principium merendi alteri, ſed in proprio tantùm ſolo fructificat, id eſt ſoli proprio ſubiecto conuehit gratiæ incrementum & gloriam, ex merito (vt vocant) condigno. Quod confirmatur, quia meritum hoc habet per modum effectus formalis inſuppleribilis, vt eum qui meretur faciat præmio dignum. Eſt igitur impoſſibile, vt meritum non ſit immanens.

Hæc tamen argumenta, ſunt admodum debilia, nec perſuadent quod aduerſarij intendunt. Nam gratiam fructificare tantùm in proprio ſolo, verum eſt quaſi connaturaliter, & de potentia ordinaria, ſecundùm quam ordinatio diuina non propoſuit meritis condignis vnius puri hominis, gloriam alterius, vt contingere oportuiſſet, ſi vnus purus homo potuiſſet condignè alteri mereri gloriam. Nam quiſquis meretur de condigno, elicit actionem ſaltem gloriæ meritoriam, vt liquet ex conditionibus meriti condigni. At gloria illa etiamſi non geminata, ſed ſimplex, eſt condignum præmium operis ab homine puro eliciti. Si ergo gloriam alteri condignè mereretur, oporteret vt ea ſe ſpoliaret: quæ eſſet magna inordinatio, contra affectum principijs ſpiritualibus bonis ad ſanctificationem animæ pertinentibus debitum, quorum cur m vnicuique propriam eſſe voluit Deus: ſecùs quàm contingit in exſolutione pœnæ temporalis, circa quam Deus ratam aliquando habet illam veluti ceſſionem, & alienationem proprij iuris in alium, quia non eſt diſpendium æternum, facileque, ac etiam cum lucro, ob charitatem qua alteri applicatur, compenſatur fructus qui proprius fuiſſet, niſi ea quaſi ceſſio interueniſſet. Hæc igitur eſt ratio, cur Deus de potentia ordinaria, noluerit purum vllum hominem ſibi condignè mereri gratiam & gloriam. Dico *purum hominem*: Nam in Chriſto, qui vt permulti volunt, gratiam & gloriam non ex meritis, ſed ſolo titulo filiationis naturalis adeptus eſt, lex illa locum non habuit, & totus fructus meritorum eius quoad gratiam & gloriam æternam, alijs cedere potuit: quod puris hominibus negatum eſt de potentia ordinaria, ob cauſam propoſitam, quæ non minus vrget, ſi aliorum ſententiam amplectamur, & Chriſtum ſibi quoque meruiſſe gratiam dicamus. Nam meruit tantùm eam, per actus primo momento elicitos reliquis autem actibus, non ſibi meruit ſanctitatis profectum. Ergo nobis cedere toto illo merito congruè potuit: Non item purus homo, ob cōtrariam illam, quam dixi, cauſam. Imò neque Angelus. Nam neque Angeli cum pro nobis ſupplices accedunt Deo, offerunt ei vlla ſua pro nobis merita, ſed noſtra tantùm, in quo à Chriſto differunt, vt ratiocinatur S. Bernardus ſerm. 1. de ſancto Michaële. [Miniſtrans Salus inter Angelos, (inquit) ſed & ipſos [illegible] miniſtratus. Miniſtrant enim Angeli, ſed de alieno, offerentes Deo bona opera, non ſua, ſed noſtra, ac nobis eius gratiam referentes. Vnde Scriptura dicens. *Quoniam aſcendit fumus aromatum in conſpectu Domini, de manu Angeli*, ſollicitè præmiſit *data ei fuiſſe incenſa multa.* Noſtros enim ſudores, non ſuos, noſtras, non ſuas Lachrymas offerunt Deo. Nobis quoque eius munera referunt. & non ſua Non ſic miniſter ille ſublimior cunctis, ſed humilior vniuerſis, qui ſemetipſum obtulit Sacrificium laudis, qui Patri offerens animam ſuam, nobis miniſtrat vſque hodie carnem ſuam.] Sic igitur res habet de potentia ordinaria, vt nulla pura creatura alteri gratiam condignè mereatur.

92. At de potentia abſoluta loquendo, nihil vetaret hunc ordinem inuerti, & gratiam in proprio quidem ſolo fructificare, ſed alteri. Nam licet certum ſit, meritum debere eſſe immanens quoad actionem merendi, nec poſſe aliter fieri niſi mutetur ſuppoſitio, tamen nihil eſt quod vetet, actionem alicui immanentem, ſpectare bonum alteri obuenturum, illudque ei promereri, ita vt is qui meretur, dignus ſit cuius intuitu, tale præmium non ipſi ſed alteri conferatur. Potuiſſet ergo pura creatura, ſi Deo viſum fuiſſet, mereri condignè alijs gratiam & gloriam. Quod rectè affirmant Val. 1. 2. d. 8. q. 6. p. 5. & Suares lib. 12. de gratia cap. 16. n. 12. Et breuiter euincitur, quia neque ex parte perſonæ merentis, neque ex parte operum eius, aliquid deeſt, quominus deſtinati & acceptari queant ad promerendam condignè alijs gratiam & gloriam. Nihil item ex parte aliorum obſtare poteſt, quominus talia præmia accipere poſſint, interueniente merito puræ alicuius creaturæ ad id diuinitùs admiſſo. Quæ enim vel vmbra repugnantiæ in his omnibus excogitari queat, ſi ſupponamus ita ferre Dei voluntatem? Sanè condignitas reſpectu gratiæ & gloriæ alienæ, non plus deeſt quàm reſpectu propriæ. Itaque tantùm exigitur vt Deus, à cuius nutu & acceptatione hæc omnia pendent, velit vnius iuſti opera acceptare in pretium gratiæ & gloriæ tribuendæ alijs. Non dico Deum volun-

Digitized by Google

tate ſua factutum opera iuſti condigna pro alio, cum ex ſe talia non eſſent: Hoc enim falſum eſſet, quia opera habent ex ſeipſis, ſiue ex ſpecie ſua ac circumſtantijs, cōdignitatem ſiue valorem quaſi in actu primo, quem deforis non emendicant, ac ne à beneplacito quidem diuino. Tantùm igitur dico, cum opus ſic ex ſe dignum, poſſet à Deo acceptari pro pretio gloriæ dandæ operanti, ſufficere poſſe vt Deus noliı opus illud acceptare in eum finem, ſed in parem & æqualem; hoc eſt vt ſit præmium gloriæ ſubiecto externo conferendæ. Sic igitur res habet quoad ſatisfactionem pro nobis, quatenus meritoriam ſupernaturalium bonorum. Fatendumque eſt, nihil fuiſſe ad id neceſſe, Verbum incarnari, ſed puram creaturam diuinitùs ad id delectam, potuiſſe ſaluti noſtræ inſeruire ad eum modum.

Sed ad preſsè ſatisfaciendum Deo, quod pura creatura non poterat, pro peccato mortali proprio.

93. At ſi ſermo ſit de ſatisfactione pro nobis, prout eſt abſterſio iniuriæ, ſiue mortalis, ſiue etiam venialis, ſiue propriæ, ſiue alienæ, ſic negandum eſt, puram vllam creaturam potuiſſe Deo ad æqualitatem ſatisfacere; ita vt tantum per ſatisfactionem eius honoretur Deus, quantum per peccatum inhonoratus eſt: atque adeò fatendum eſt, ad huiuſmodi ſatisfactionem pro nobis exhibendam, neceſſarium prorſus fuiſſe, Deum effici hominem, & ſatisfacere pro nobis. Hæc vt ſolidè ſtabiliantur, & de varijs illis punctis quæ ſimul perſtrinxi firmum iudicium feratur, auſpicandum eſt à ſatisfactione æquali pro peccato mortali proprio, monſtrandumque, eam nulli puræ creaturæ tribui poſſe. Eo enim ritè conſtituto, facile inferemus, idem eſſe ſtatuendum de ſatisfactione pro quouis peccato proprio, & multo magis pro alieno.

Nō poſſe igitur creaturam puram pro peccato mortali proprio ſatisfacere Deo ad æqualitatem, communiſſima eſt Scholaſticorum ſententia, in 3.d.20. vel in 4.d.14. art.15. quibus locis, Doctores antiqui propè omnes, vel de Chriſti ſatisfactione, vel de virtute pœnitentiæ diſputantes, in eam veritatem conſpirarunt. Et conſentiunt recentiores 3 p.q.1.art.2. poſt D.Thomam ibi ad 2. Videndi præſertim Medina ibi, & Aluar. diſp.7. Raguſa diſp.3. Peſant. diſp. 4. Val. t. 4. d. 1.q.1.p.5. Vega lib.15. in Conc. cap.4. Suares t.1.3.p.d.4. ſ.9. & lib.7. de gratia cap.14. Pelianus l. de ſatisfactione ſect.1. Leſſius lib.13. de diui. perf. num.193. & l.12. num.68. Repugnat tamen reipſa Vaſquez 3 p. diſp.2. Quamuis enim ibi verbotenus fateatur, non poſſe hominem ſatisfacere pro culpa ſua mortali, perfectè & ad æqualitatem, nihilominus vt liquet ex c.5. eiuſdem diſputationis, idcirco tantùm negat hominem id præſtare poſſe, quia eget præuia Dei miſeratione, qua accipiat auxilia indebita ad cudendum ſupernaturalem illum actum, quo ad æqualitatem ſatisfacit, ſuppoſito eo diuino beneficio gratuito collationis auxiliorum. Nos verò ſecuti communiſſimam Theologorum quos adduximus ſententiam, etiam ſuppoſita tali diuina miſeratione, & auxiliorum collatione gratuita, negamus hominem vel de facto ſatisfacere pro ſuo mortali peccato ad æqualitatem, vel pro eo ſatisfacere poſſe, defectu condignitatis & æqualitatis inter quemcumque actum hominis & remiſſionem peccati, ita vt etiamſi ſemoueamus voluntatem Dei eum actum ſibi depoſcentis alio quopiam titulo è tam multis quibus illum ſibi poteſt depoſcere, vereque ſupponamus Deum ex pacto præuio actum prædictum admittere in ſatisfactionem offenſæ, propriæ hominis operantis; tamen impar ex ſe ſit ad eam abolendam, nec poſſit eò aſſurgere defectu æqualitatis & condignitatis. Quod primum probabo de quouis actu hominis peccatoris, ſpectato eius ſtatu: deinde idem probabo de quocumque actu hominis puri, ſpectato dumtaxat actu eius, & neglecta conſideratione ſtatus in quo viuat nunc, aut ante vixerit. Sic igitur primùm argumentor.

Non enim per actus ipſius peccatoris, ſiue informes, ſiue iam formatos.

94. Vel actus ab homine peccatore elicitus, quo Deo ſatisfaceret ad æqualitatem pro peccato ſuo mortali, eſſet actus ex nudo gratiæ auxilio elicitus; ita vt ſpectaretur in illo priori naturæ in quo actus eſt adhuc informis, & gratiam ſanctificantem antecedit tanquam diſpoſitio ad eam: vel certè eſſet actus, gratiæ ſanctificantis inuectione formatus eodem temporis momento quo elicitur. Aſſumo autem in hanc rem perfectiſſimum actum qui ab homine elici poſſit, puta dilectionem perfectam, vel contritionem, quibus eodem temporis puncto adiungitur gratia ſanctificans. Nam ſi hi actus nequeant ad expiandam æqualiter & condignè offenſam Deo ab homine irrogatam aſſurgere, multo minus id poterunt alij quilibet, quos conſtat & imperfectiores, & ad id præſtandum multo incongruentiores eſſe. Vel igitur hi actus ſatisfacerent Deo ad æqualitatem, & iniuriam diuinam perfectè abolerent, priùs natura quàm diuina gratia ſanctificante formentur; vel poſtquàm ea formari intelliguntur. Neutrum verò dici poteſt.

Nō enim primum; quia ſi peccator per actum ſuum, prout informem aboleret condignè culpam, & pro ea ſatisfaceret ad æqualitatem, ſequeretur primam iuſtificationem cadere ſub meritum condignum peccatoris; ſin minùs totam & integram, ac ſaltem quoad partiale eius conſtitutiuum; nempè quoad remiſſionem peccati. Hæc ſiquidem, gratis præmiſſa remiſſione pœnæ illius quæ in auxiliorum ſubtractione conſiſtit, caderet ſub meritum condignum peccatoris, eique ex iuſtitia deberetur: quia vnuſquiſque ex iuſtitia tenetur iniuriam remittere, ſi ei æqualis ſatisfactio exhibeatur; ita vt etiamſi non teneatur redintegrare amicitiam, teneatur tamen nihil vltra repoſcere pro iniuria illata, ſed eam condonare debeat, & obliteratam velle, vt probaui l.3. de virtut. num.290. Igitur Deus ex iuſtitia adigeretur remittere noxam peccatori exhibenti contritionem, prout natura anteriorem gratia ſanctificante: quod perinde eſt ac dicere, peccatorem ſuo illo actu ſic ſpectato, mereri remiſſionem peccatorum, quæ eſt partialis mutatio, integrans iuſtificationem. Hoc autem videtur aduerſari Concilio Tridentino, quod ſeſſ.6.c.8. ſtatuit nihil eorum quæ iuſtificationem præcedunt, condignè mereri iuſtificationem; quam idcirco docet gratis dari. Præterea actus informis, & non honeſtatus ſanctitate habituali concomitante, eſt hominis Deo inimici; quod de contritione quoque, & de perfecta dilectione valere, latè monſtratum eſt agendo de iuſtificatione, reiectis ijs qui contendunt actus illos iuſtificare formaliter, repugnante non obſcurè Tridentino, quod eos actus vocat diſpoſitionem ad iuſtificationem, non autem iuſtificationem ipſam, vel formam iuſtificantem. Atqui actus hominis Deo inimici, nō poteſt eſſe apud Deum condignè meritorius; alioqui homo poſſet condignè ſibi mereri primam gratiam ſanctificantem, quod conſtat dici non poſſe. Igitur actus quilibet peccatoris, prout eſt informis, non poteſt dici ſatisfacere Deo ad æqualitatem: quod eſt primum è duobus quæ probanda receperam.

95. Alterum erat, neque ijſdem actibus, prout formatis ſanctitate habituali illis coniuncta in poſteriori natura, tribui poſſe quod ad æqualitatem, atque adeò condignè & ex iuſtitia, expient propriam culpam mortalem. Id verò facilè euincitur. Nam actus hominis ad eum modū formatus, eſt actus perſonæ Deo gratæ, proinde-

proindeque iam nitētis & à peccato exſolutæ. Qua igitur ratione poterit ſuam à peccato exſolutionem mereri quam iam habet? Conceſſio quidem mercis aut præmij, poteſt tempore antecedere pretij aut meriti exhibitionem, vt cernimus in gratia antiquis Patribus conceſſa, ob merita Chriſti ſubſecutura: ſæpeque inter homines idem vſurpatur in venditionibus credito factis. At hæc non poſſunt habere locum circa culpæ propriæ remiſſionem, quaſi quis eam mereri poſſit iam credito factam: quia ex quo debitum aliquod per liberalem donationem, purè & abſolutè ac ſimpliciter, non ſub conditione quapiam fuit diſſolutum, euaneſcit titulus quilibet iuſtitiæ ad repetitionem eius. Deus autem offenſam grauem ſibi à peccatore irrogatam, ſiue peccati mortalis maculam tollens, abolet eam purè & ſimpliciter; nec apponit remiſſioni conditionem vllam operis poſtmodùm ponendi, qua non impleta cadat remiſſionis beneficio qui illud acceperat, ſed abſolutè & purè delet peccatum. Igitur attento ſtatu hominis elicientis actum ſanctitate formatum; impoſſibile eſt, actum illum eſſe ſatisfactionem æqualem pro graui culpa ipſius hominis.

Nec per ſpectatum quomodocumque, actum hominis.

96. Sed dimiſſo argumento quod ex ſtatu hominis ducitur, vrgeamus conditionem noſtri cuiuſcumque actus, eum per ſe ſpectando, ac ſeorſim à conditione operantis, quod receperam fore ſecundum principale argumentum in hanc rem: Poteſt verò ſic concipi. Iniuria admiſſa in aliquem, creſcit principaliter ex dignitate perſonæ offenſæ, & ex vilitate perſonæ offendentis. E contrario autem ſatisfactio, creſcit principaliter ex dignitate perſonæ ſatisfacientis; & ex eiuſdem vilitate minuitur, fitque deſpicatior. Atqui peccatum mortale quod quis admittit, eſt grauis iniuria, ſummæ maieſtati irrogata per perſonam nihili: Actio verò quamcumque eadem perſona exhibere poteſt, ſiue quamdiu ſordet peccato, ſiue poſtquàm emaculata eſt, iamque per gratiam collucet, eſt actio perſonæ admodùm vilis, & Deo improportionabiliter inæqualis. Impoſſibile igitur eſt, actionem illam eſſe ſatisfactionem iuſtam, & æqualem pro peccato graui talis perſonæ. Huius argumenti ſingulæ propoſitiones videntur perſpicuæ. Ad maiorem tamen huius veritatis firmitatem, operæ pretium videtur, eas breuiter & roborare & illuſtrare.

Maieſtas perſonæ læſa à tenuiore, auget iniuriam, minuit ſatisfactionem.

Maior igitur apertè videtur liquere ex ijs exemplis humanis quæ ſuperiùs tacta ſunt, declarando exceſſum ſatisfactionis à Chriſto exhibitæ, & ab Ariſtotele quoque proponuntur 5. Eth. c.5. Nempè ruſtici qui Principem læſerit; & è contrario Principis, qui plebeium & vile caput violarit. Communis enim prudentum ſenſus fert, ruſtici noxam in Principem, longè teterriorem & indigniorem eſſe Principis delicto in ruſticum, ob disiunctiſſimum vtriuſque gradum qui violatur cum perſona. E contrario autem ſatisfactio Principi exhibita à ruſtico, pro iniuria qua eum violarit, debet eſſe longè maior quàm qua Princeps violato à ſe ruſtico ſatisfacere tenetur. Nam Princeps ſi vel verbum humile proferat, quo ſubitum motum excuſet, cenſebitur cumulatè ſatisfeciſſe perſonæ vulgari; quia ob ſtatus ſublimitatem, qualiſcumque Principis deiectio, ſaltem verbo expreſſa, habetur magna. At ruſticum, ſi vel verbo violarit Principem, neceſſe eſt ſuſpendio addici, vixque ea ratione culpam eluet, ſed tantùm ibi ſiſtet mulcta, quia non eſt quo vlteriùs progrediatur humana vltio. Itaque maior propoſita, videtur perſpicua, eamque latiùs ſtabiliunt Suarez lib. 7. de gratia cap.14. à num. 62. Albertinus 1. princip. compl. in q. phyloſoph. dub.3. & Raguſa 3.p. diſp.3. nequicquam reclamante Vaſque 3.p. diſp.2. cap. 5. qui ex eo negat iniuriam creſcere ex magnitudine perſonæ offenſæ, ſatisfactionem autem ex dignitate ſatisfacientis, quod per ſe loquendo, par ſit furtum eiuſdem ſummæ, ſiue in Regem, ſiue in priuatum admittatur, & à quocumque admittatur: nec plus reſtituendum ſit, ſi ſit Rex qui eam ſummam furto ſubduxit, quàm ſi ſit plebeius. Hoc dico perperàm obijci aduerſus maiorem propoſitam. Nos enim hoc locò non agimus de iniuria in rebus, quæ per reſtitutionem compenſanda eſt: ſed agimus de iniuria propriè dicta, ſiue de nuda iniuria, ſumpta ſeorſim à damno dato, quæ per ſatisfactionem reparatur. De huiuſmodi itaque iniuria, videtur certum quod in maiore argumenti propoſiti dicitur: quia quo perſona offenſa eſt dignior, & perſona lædens vilior; & è contrario quo perſona ſatisfaciens ſublimior eſt, & perſona læſa, depreſſior; eo maior inæqualitas inducitur in actus, cùm offenſæ, tum ſatisfactionis, ob perſonarum improportionem. Quare maior argumenti propoſiti, rata eſto.

Deus læſus, & homo in eum grauiter iniurius, infinitè diſtant.

97. Nec minus fixa debet eſſe minor, cùm quoad grauitatē iniuriæ per mortale peccatum illatæ Numini, tum quoad noſtrorum quorumuis operum improportionem cum ea iniuria. Nam peccatum mortale, eſſe grauem Dei iniuriam, per ſe liquet, & monſtratum ſufficienter eſt ſuprà. Nullis verò operibus noſtris abſtergi poſſe eam maculam, oſtenditur ex tanta Dei læſi, & hominis lædentis ac ſatisfacere nitentis inæqualitate & improportione. Et ſanè ſi de homine peccatis adhuc oblito agatur, cuiuſmodi eſt is qui pro culpa mortali propria nondum remiſſa conatur ſatisfacere, nemo non videt quanta ſit eius vilitas, & ad Dei maieſtatem improportio. Si autem agatur de homine iam iuſto, (quamuis iſte nequeat vltra ſatisfacere ex iuſtitia, pro iniuria liberaliter iam dimiſſa;) tamen veriſſimum quoque eſt, nullam eius actionem poſſe eſſe proportionatam ad æqualem pro peccato ſatisfactionem, etiamſi offerretur ante iniuriam remiſſam, & colluceret omni illa dignitate quam accipit ex quo perſona eſt Deo grata. Licet enim perſonæ ſtatus, conferre multùm poſſit ad augendam vim actus meritoriam, & idcirco verum ſit, eum in homine iuſto eſſe meritorium gratiæ ſanctificantis, quàm ante non merebatur, tamen vis ſatisfactoria perparum creſcit ex dignitate iuſto collata per gratiam, quia creatura pura, quantumuis grata, ſemper manet creatura; hoc eſt infinita capedine diſtans à dignitate Dei læſi, nec habet infinitatem aliquam diuinæ proportionalem; quæ tamen omninò neceſſaria eſſet ad conſtituendam æqualitatem inter offenſam & ſatisfactionem. Quin etiam quantùmuis creatura pura ſpectetur vt operans ex Chriſti meritis, ſeu prout Chriſti membrum, non idcirco eius ſatisfactio habenda eſt æqualis: de quo immeritò ſeorſim ac ſpecialiter à quibuſdam quæſitum eſt, vt à Suare t.1.3.p.d.4.ſ.12. Nam peccator, etiam prout membrum Chriſti, ſeu prout perſona Deo per gratiam meritis Chriſti partem coniuncta, non poteſt pro peccato ſuo ad æqualitatem ſatisfacere, quam ſi gratiam ex alio fonte hauſiſſet; cùm homo etiam ſub conſideratione membri Chriſti, ſit pura creatura, cuius ſatisfactione vidimus æquari non poſſe offenſam irrogatam Deo. Imò non defuerunt Theologi, qui cuicumque actui hominis puri, quomodocumque ſpectato, negandam cenſuerint rationem ſatisfactionis imperfectæ, pro graui peccato proprio. Quod quamuis mihi non probetur,

Digitized by Google

betur, quandoquidem homo per actus ex gratia elicitos, cōpenſat diuinam iniuriam quantum poteſt, quod ad rationem qualiſcumque & imperfectæ ſatisfactionis abundè eſt, vt rectè contra prædictos Scholaſticos ſtatuunt Val. 3.p.d.1.q.1.p.5. Suarez t.1.3.p.d.4.ſ.10. & Vaſq. 3.p.d.2.c.7. Tamen inde licet conijcere, quàm vilis quàmque abiecta viſa ſit Doctoribus non ignobilibus, omnis noſtra ſatisfactio pro peccato mortali proprio, quantumque abfuerint ab admittenda eius æqualitate cum offenſa.

Infertur quamcumque hominis ſatisfactionem, eſſe graui ipſius erga Deum iniuriæ, inadæquabilem.

98 Perſpicua ergo manet cōcluſio quam ex duabus præmiſſis proximè tractatis inferebamus; Nēpè quod impoſſibile ſit, ſatisfactionē peccatoris pro graui peccato ſuo, eſſe æqualem & perfectam: ſiue peccator ille ſit iam ab eo peccato emūdatus, ſiue adhuc eo ſordeat. Meritoque ſanè Leſſius l.13. de diu. perf. n.191. tractans ſententiam quam impugnamus, ait eam ſemper ſibi viſam eſſe valdè mirabilem. Incredibile namque videri quod affirmat aduerſarius, nempè contritionem vel dilectionem ſuper omnia, quam peccator Deo in ſuæ mortalis offenſæ ſatisfactionem exhibeat, compenſare exquiſitè malitiam illius peccati, eiuſque fœditatē per ſe ac ſuapte natura eluere non minùs quàm lux abolet tenebras, eo quod tales actus non minus ſint boni & Deo accepti, quàm peccatum fuerit malum & Deo inuiſum, quandoquidem æquè ijdem actus circa Deum verſantur ac peccatum; imò peccatum ferè non niſi interpretatiuè Deum impetat, contritio autem & dilectio, directè tēdant in Deum, eique propter ipſummet, hominem mancipent quantus quantus eſt. Ex quo non modò par malitiæ & bonitatis vtrorumque actuum modulus erui videtur, ſed etiam bonitatis exceſſus in contritione & dilectione, ſupra malitiam peccati. Hoc meritò Leſſius iudicat eſſe incredibile, & mihi etiam inopinabile videtur, vel ſi vnum illud toties iam regeſtum exemplum Principis & Plebeij tenuiter expendatur. Quis enim ruſticum capitalis in Principem noxæ reum, dicat ex æquo iniuriam compenſare, ſi doleat de tam atroci iniuria, aut Principem diligat: Multo itaque minùs fas eſt, id affirmare de ſatisfactione pro iniuria irrogata Deo. Falſum verò eſt, & alibi plenè reiectum, quod hi actus per ſe & ſuapte natura eluant formaliter labem peccati, ita vt ſit impoſſibile eam non tolli poſita cōtritione, vel Dei amore ſuper omnia. Item ſiue verum ſit, ſiue falſum, quod tanta ſit horum actuum bonitas quanta fuit peccati malitia, quodque per eos peccator tantoperè aut etiam magis ad Deum conuertatur, quàm per peccatum ab eo auerſus fuerit; ſiue inquam hæc vera ſint, ſiue falſa, de quo nunc tricari non libet; negandum tamen omnino eſt, inde ſequi contritionem & dilectionem tam valere ad ſatisfactionem, quàm valuit actio mala ad iniuriam inferendam. Ratio enim offenſæ & ſatisfactionis, petenda principaliter eſt ex conditione perſonarum, non autem ex phyſica entitate actuum, vel morali eorum qualitate ex alijs capitibus docibili; quia in morali æſtimatione actuū prout habentium rationem iniuriæ vel ſatisfactionis, phyſica illa aut etiam moralis æqualitas non attenditur. Eſtque planè exiguum quid, diligi Deum à creatura ſua infinitis nominibus ipſi obſtricta, cum è cōtrario maximum ſic planeque indigniſſimum, rem tantulam poſt iam vberes ac largos beneficiorum imbres, caput extuliſſe, & inſurrexiſſe in Deum, infinito amore & obſequijs digniſſimum ac proinde à contemptu qui in peccato cernitur infinita remouendum. Nolo rem per ſe perſpicuam amplificarè dicendo, ſed vt iuſtus horror tantæ turpitudinis concipiatur pauca verba Iſidori Peluſiotæ ex lib. 5. epiſtola 472. repræſentare non omittam. [Deum (inquit) ſummè honorandum offendiſſe, omni ſupplicio damnoque grauius eſt exiſtimandum. Non equidem tantùm fore ex ſupplicijs dolorem exiſtimo, quantum erit pudor ex peccato, contra glorificantem, commiſſo proueniens. Sed & arma ipſa, quibus fuere honorati contra ipſum mouentes, & honore contra honorantem vtentes deprehendi, omnem id ſuperat furorem. Illud quidem incomparabilem amentiam hoc verò incurabilem etiam continet furorem.]

99. Fixum itaque eſto, ſatisfactionem ex iuſtitia ſibi æqualem ab homine pro graui peccato proprio rependendam, eſſe ſupra quaſcumque vires peccatoris, etiam diuinitùs adiuti; atque adeò peccatum mortale, eſſe ab intrinſeco irremiſſibile ex iuſtitia: eò quòd licèt Deus pro ſua benignitate, maculam illius abſtergat, tamen impoſſibile ſit, vt peccator æqualem pro ea ſatisfactionem exhibeat. Ideoque attentis legibus diuinæ iuſtitiæ, quæ vetant peccatum admiſſum abſque iuſta ſatisfactione dimitti, neceſſe foret, peccatorem ex quo ſe inquinaſſet graui facinore, perire in æternum, niſi benignitas Dei miſerantis, idoneum fideiuſſorem extrinſecùm adhibuiſſet, qui quod puro homini impoſſibile erat, ſatisfactione ſua expleret. Vnde Angeli ex quo peccarunt, ſine ſpe reſurrectionis ceciderunt, quia Deus eos cadentes non apprehendit, ac veluti retraxit ex altiſſima voragine in quam præcipites acti ſunt ſummo peccati pondere, & vt pulcherrimè tradit Iſido. Peluſ. lib.3. epiſtola 33. grauiſſimo plumbi talento ad inferos vſque deprimente. Hanc tantam mortalis peccati atrocitatem, vtinam cogitarent mortales, liberatenique attentè ac ſeriò. Hærerent haud dubiè, aut etiam horrerent, quoties eius admittendi vel cogitatio ſubiret animum.

Extenditur reſolutio, ad ſatisfactionem pro leui peccato proprio.

100. Nunc quod de peccato mortali proprio hactenus conſtitutum eſt, omnem ſcilicet hominis pro eo ſatisfactionem eſſe inæqualem, & iuſtitiæ canonem erga Deum non explere, extendendum eſt ad propriū peccatum veniale, cum: Petro Soto lect. 8. de pœnit. tametſi repugnant cōmuniter, qui nobiſcum ſteterant pro inæqualitate ſatisfactionis ab homine exhibendæ ob ſuum graue peccatum: Putant enim ſecùs eſſe de veniali, ob eius leuitatem. Ita Suarez t.1.3.p. d.4. ſ.11. conclu.1. Præpoſitus 3.p.q.1.n.28. & Raguſa 3.p.d.7. Verùm ſi principijs circa mortale peccatum proximè iactis inſiſtimus, fatendum cōſequenter erit, non poſſe hominem ad æqualitatem ſatisfacere prò ſuo veniali peccato. Sic enim argumentari licèt. Iniuria per vilem perſonam irrogata perſonæ infinitæ dignitatis, (Cuiuſmodi eſt iniuria quam homo Deo irrogat.) eſt improportionabilis per ſatisfactionem perſonæ vilis: cum valor ſatisfactionis petendus præcipuè ſit ex perſonæ ſatisfacientis dignitate, quæ quantumlibet fingatur eminere in homine qui Deum læſerit, nullius vmquam momenti erit per comparationem ad Deum, vt ſuprà plenè expoſitum eſt. Atqui peccatūm veniale, eſt vera & propriè dicta iniuria Dei. Eſt enim eſſentialiter peccatum, ad cuius quidditatem pertinet eſſe iniuriam numinis, vt ſupra ſuppoſitum eſt, indicatis locis quibus id probauimus. Et quamuis ſit iniuria leuis, præ mortali atrociore & longè grauiſſima, eſt tamen abſolutè non exigua, & vt Saluianus egregiè ait l.6. agens de culpa Oſæ de qua Paral.13. hucque belliſſimè transferri poteſt, [quod videbatur exiguum eſſe culpa, grande hoc faciebat Diuinitatis iniuria.] Moxque ſubdit cauendum diligentiſſimè eſſe, [vt nihil leue æſtimetur, quo Deus

Deus læditur.] Igitur peccatum veniale, eſt ex natura ſua ab intrinſeco irremiſſibile, nec per vllam ſatisfactionem hominis qui illud admiſit, abſtergi poteſt. Totus ſyllogiſmus videtur perſpicuus. Nam maior, eſt primarium fundamentum cui ſuperiùs inædificata eſt inæqualitas cuiuſcumque ſatisfactionis pro graui peccato proprio, in qua aſſerenda conſentimus cum aduerſarijs quorum ſententiam nunc excutimus; dantque vltrò hi Autores, maiorem illam eſſe veriſſimam.

101. Sola minor, viſa eſt eis quati poſſe. Aiunt enim peccatum veniale non eſſe ſimpliciter & propriè iniuriam Dei, quippe quod Deum non attingat, ſed ſolùm verſetur circa quædam Deo extrinſeca, eique velut adiacentia: non enim impetit diuinam autoritatem, nec eam deſtruit aut abrogat, ſaltem quoad aptitudinem, ſiue ſi eſſet capacitas ex parte Dei: contra quàm facit peccatum graue, quo diuina autoritas interdum directè vt per odium Dei, ſaltem verò vt per quæuis alia peccata grauia indirectè & interpretatiuè violatur; ita vt liceat dicere, quantum eſt ex vi actus grauiter mali, abrogari Deo rationem finis vltimi, eoque ipſo Deum de throno ſuo exturbari, & deijci Deitate. Præterquàm quod, peccator videtur Deum aut impotentem, aut iniuſtum, aut inſcientem cupere; vt culpa grauis quam decernit admittere, à Deo ignoretur, eamue plectere aut nolit, aut nequeat: quod eſt velle vt Deus exuatur Deitate, eſtque in eo, maxima omninò lethiferi peccati tanquam feræ peſſimæ, virulentia, de qua optimè S. Bernardus ſerm. 3. de Reſurrectione. Nihil horum in veniali peccato cernitur. Quare Autores prædicti inferunt, tametſi peccatum mortale eſt ab intrinſeco ſuapte natura irremiſſibile; hoc eſt, etiamſi homo nequeat pro ſuo mortali peccato condignè & ad æqualitatem ſatisfacere, aliter tamen philoſophandum eſſe pro peccato veniali. Non enim ſi Principi de principatu deiecto, aut cædes, ſaltem attentata, eſt inexpiabilis per quaſuis ruſtici ſatisfactiones, ita vt ſit ei ineuitabiliter ponenda vita ad ſatisfaciendum quantum poterit; inferre quoque licebit, qualemcumque offenſiunculam qua ruſticus Principem violarit, eſſe ſimiliter inexpiabilem per quaſcumque ruſtici ſatisfactiones: cùm par ſit, leuem illam & minutam offenſionem reparari faciliùs, quandoquidem directè non impetit Principis perſonam vel autoritatem, eſtque res modica & penè nihili. Ita ferè ratiocinantur aduerſarij, aduerſus minorem ſyllogiſmi propoſiti.

102. Nihilominùs eam minorem arbitror firmam, & his argumentis non conuelli. Nam peccatum veniale, eſt reipſa peccatum ſimpliciter, id eſt eſſentialiter & abſolutè: quamuis per comparationem ad peccatum mortale, & ob leuitatem ac tenuitatem ſuam, dicatur peccatum ſecundùm quid. Quod ſi peccatum veniale abſolutè ſumptum, eſt verè peccatum, eſt igitur vera quoque iniuria Dei, & verè impetit autoritatem eius, tametſi leuiter. Vnde tamen non eſt quod cenſeatur modicum quid, aut leue. Nihil enim videri debet exile, quo tanta maieſtas violatur, tametſi minus atrociter, quàm alijs modis. Grauitatem ſanè venialium culparum, ſæpè inculcant Patres, non modò ex alijs plerisque capitibus, de quibus plenè S. Chryſoſtomus in cap. 4. ad Galat. ad illud: *Subuertere nituntur Euangelium Christi:* & ſerm. 12. in ep. ad Rom. *in mor.* & ſerm. 8. in ep. 1. ad Corinth. ad illud, *fundamentum aliud*; Et ex varijs Patribus Reſignolius lib. 2. de diſciplina Chriſt. perfect. à cap. 6. ſed etiam ex eo quod Deus per hæc quoque peccatorum minutalia violetur, vt videre eſt apud S. Bernardum lib. de præcepto & diſpenſatione cap. 14. & apud Autorem libri de vera & falſa pœnitentia, inſcripti perperam D. Auguſtino cap. 8. Cùm ergo quæcumque Numinis violatio, vt monſtratum eſt, ſit puræ creaturæ ſatisfactione irrepabilis ad æqualitatem videtur perſpicuum, impoſſibile eſſe homini pro ſuo veniali peccato, ad æqualitatem & ex iuſtitia ſatisfacere. Et in hoc æquiparantur mortale & veniale peccatum, quamuis quia grauitate differunt, longè alia pœna debeatur peccato mortali quàm veniali, quod vnum probant quæ adducebantur de diſpari mulcta eius qui Principem leuiter violarit, & eius qui in eundem graue aliquid ſit molitus. Perpendenda tamen eſt exempli illius humani differentia, ab eo quod in preſenti negotio cernitur. Nimirùm quod Principis violatio, ſaltem leuis, quia non modò vndecumque finita eſt, ſed etiam eſt in perſonam certa tantum proportione maiorem, poteſt tandem aliqua perſonæ quæ violauit ſatisfactione adæquari; quod in nobis præ Deo, ne in leuibus quidem culpis locum habet, ob contrariam cauſam, & improportionabilem omninò exceſſum tantæ maieſtatis, ſupra puſillitatem humanam.

Multò minus potuit creatura Deo ſatisfacere pro alieno peccato quocumque.

103. Nec plura de inæqualitate, ac impoſſibili adæquabilitate quorumuis peccatorum propriorum, ſiue mortalium ſiue venialium, per ſatisfactionem eius qui deliquit. Ex eodem autem fundamento apertè ſequitur, nullam puræ cuiuſcumque creaturæ ſatisfactionem, poſſe idoneam eſſe ad abſtergendum ex iuſtitia alienum peccatum; quia ſemper inæqualis erit: quod non eſt neceſſe perpendere & liberare diligentiùs, cùm ex ſuprà poſitis, ſit manifeſtum. Illud potiùs conſiderandum hoc loco eſt, etiamſi pura creatura poſſet pro alieno peccato exhibere Deo ſatisfactionem in actu primo condignam & æqualem, quod vidimus eſſe impoſſibile; tamen oblæſam nihilominùs futuram ſatisfactionem illam, & in actu ſecundo inidoneam ad diſſoluendum alienum debitum, quia eſſet aliena. Vt enim ſatisfactio ſit non modò materialiter, (vt ſic dicam.) ſed etiam formaliter æqualis, & apta vt in genere ſatisfactionis iuſtæ locetur, nec poſſit ab eo qui læſus eſt, repudiari; neceſſarium eſt, vt idemmet qui offendit, ſatisfaciat. Quòd ſi de læſi conſenſu, admittatur vicarius in ſatisfactionis exhibitione, conſtat remitti aliquid de iure læſi, quod ferebat vt qui offenſam intulit, eam per ſeipſum expiaret. Vide quæ dico lib. 3. de virtut. num. 188. Ex hoc igitur præthereà capite, omnis puræ creaturæ ſatisfactio pro aliena culpa quacumque, eſſet inſufficiens ſecluſo diuino conſenſu; quem nunc non attendimus, quia inquirimus an pura creatura poſſit ſatisfactionem plenam & æqualem exhibere Deo, ex ſeipſa; non quidem ſecluſis diuinis auxilijs quibus ad ſatisfaciendum vegetetur, ſed ſecluſa neceſſitate diuinæ acceptationis gratuitæ, quæ neceſſitas planè excluderetur, ſi homo pro peccato proprio æqualem ſatisfactionem offerret.

Tantùm verò eſt tamque ſublimè, munus ſatisfaciendi Deo pro aliena culpa, vt nulla pura creatura, quantumuis nitens & ſupernaturaliter ſpecioſa, id ſibi vnquàm eſſet arrogatura, ſi conderetur. Poſſumuſque non abſre huc accommodare illud Saluiani lib. 3. de Prouidentia: *ferè in fine.* [Intolerabilis ſuperbiæ, atque immanis piaculi eſt crimen, ſi tam bonum ſe eſſe aliquis credat, vt etiam malos exiſtimet per ſe poſſe ſaluari.] Videri poſſit profeciſſe ex Tertulliano lib. de pudicitia cap. 22. Id ipſum, puram quamuis creaturam, & Chriſtum conferens, egregiè omninò tradidit Caius Papa, epiſtola ad Felicem Epiſcopum, cuius teſtimonium placet adſcribere quia tanti illud fecit S. Leo, vt paucis mutatis & additis,

additis, illud ſuum fecerit, epiſt. 83. ad Palaſ. & 97. ad Leonem Auguſtum, & ſerm. 11. de Paſſione. Sic igitur habet S.Caius. [Effuſio pro iniuſtis, iuſti ſanguinis Chriſti, tam fuit diues ad pretium, vt ſi vniuerſitas captiuorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum diaboli vincula retinerent: quoniam ſicut Apoſtolus ait: *Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia.* Et cùm ſub peccati præiudicio nati, poteſtatem acceperint ad iuſtitiam renaſcendi, validius factum eſt donum libertatis, quàm debitum ſeruitutis. Quam itaque ſibi in huius Sacramenti præſidio ſpem relinquunt, qui in Saluatore noſtro negant humani corporis veritatem? Dicant, quo Sacrificio reconciliati; dicant, quo ſanguine ſint redempti. Quis eſt, vt ait Apoſtolus, *qui tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis?* Aut quod vnquam Sacrificium ſacratius fuit, quàm quod verus & æternus Pontifex, altari Crucis per immolationem ſuæ carnis impoſuit? Licèt in conſpectu Domini pretioſa ſanctorum mors fuit, nullius tamen inſontis occiſio, redemptio fuit mundi. Acceperunt iuſti, non dederunt, coronas. De fortitudine fidelium, exempla nata ſunt patientiæ, non dona iuſtitiæ. Singulares quippe in ſingulis mortes fuerunt, nec alterius quiſquam debitum ſuo fine perſoluit, cùm Filius hominis, vnus ſolus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui verè erat agnus immaculatus, extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes ſepulti, omnes etiam ſunt ſuſcitati. De quibus ipſe dicebat: *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* Fides etenim iuſtificans impios, & creans iuſtos, ad humanitatis retracta participium, in illo acquirit ſalutem, in quo ſolo, homo ſe inuenit innocentem; liberum habens, per gratiam Dei, de eius potentia gloriari, qui contra hoſtem humani generis in carnis noſtræ humilitate congreſſus, his victoriam ſuam tribuit, in quorum corpore triumphauit.] Agnoſcit perſpicuè S.Caius, agnoſcit eum exſcribens S.Leo, puram creaturam poſſe alijs exemplo ad ſalutem prodeſſe: Redemptionem, qua ſatisfactio pro irrogatis Deo iniurijs continetur, à ſolo Chriſto, Deo ſimul & homine, expectandam fuiſſe.

Concluditur neceſſitas omnimoda aduentus Diuinæ perſonæ, ad ſatisfaciendum Deo læſo per hominem.

104. Nunc vt ad aſſertionem hoc capite præcipuè intentam veniam, ex omnibus hactenùs diſputatis perſpicuè liquere puto, ad finem liberationis noſtræ ex iuſtitia procurandæ, & ſatisfaciendi ad æqualitatem pro nobis, neceſſarium omninò fuiſſe, vt Deus creaturæ ſuæ hypoſtaticè iungeretur. Vidimus enim peccatum quodcumque eſſe ab intrinſeco irremiſſibile ex iuſtitia; imò nullius puræ creaturæ vi eſſe adæquabilem offenſam irrogatam Deo per illud peccatum. Ergo vt illa iniuria, ex iuſtitia & ad æqualitatem compenſetur, neceſſe eſt interponi Mediatorem extrinſecum, Deum ſimul & creaturam, qui ponat manum ſuam in ambobus, vt dixit Iob. cap.9. quod S.Gregorius ibi, de Mediatore humani generis interpretatur. Quia enim extrinſecus ille Mediator & pacarius, ſecundùm vnam ſuam naturam, creatura eſt; poteſt exercere opera ſatisfactionis; quæ à Deo vt Deus eſt, non poſſunt elici: à Diuinitate autem, per Diuinam perſonam ei creatæ naturæ coniunctâ, habet vt eius ſatisfactio ſit infinitè digna, & æqualis offenſæ, Deo per alienum peccatum irrogatæ, imò ea ſuperior & altior, vt ſuprà vidimus. Et eatenùs quidem intercedit remiſſio & gratia Dei in hac ſatisfactione, quatenùs acceptat ſatisfactionem ab alio, quàm ab eo qui iniuriam intulit: tamen nihil inde decedit æqualitati & condignitati ſatisfactionis ſemel admiſſæ, ex pacto de ea ſi offeratur acceptanda. Quare ad iuſtam & æqualem pro peccatis noſtris ſatisfactionem, diuinæ alicuius perſonæ cum creatura creata coniunctio fuit abſolutè & ſimpliciter neceſſaria; ita vt impoſſibile fuerit ad eam reparationem, alia quacumque via deueniri.

Conſultò dixi, *Neceſſariam abſolutè ad id fuiſſe diuini alicuius ſuppoſiti coniunctionem cum natura creata*; Nec præciſè dixi *neceſſarium fuiſſe Verbum incarnari.* Nam æquè potuiſſet ſatisfieri Deo pro nobis, ſi Pater aut Spiritus ſanctus fuiſſent incarnati; vel ſi alteruter eorum, naturam Angelicam aſſumpſiſſet, quam ſatisfactum ſit per Verbum humanatum. Æquè enim infinita fuiſſet, & æquè acceptari potuiſſet ſatisfactio Patris aut Spiritus ſancti, natura quapiam creata contenti, etiamſi Angelica, ac ea ſatisfactio quæ per Verbum carnem factum, eſt exhibita. Affirmat quidem S.Anſelmus lib.2. cur Deus homo cap. 6. & 21. hominem non potuiſſe Deo reconciliari, niſi per hominem Deum; vt idem ipſe qui læſerat, ſatisfaceret; ſaltem in natura eiuſdem ſpeciei. Tamen ſenſus D.Anſelmi dumtaxat eſt, congruentiùs fuiſſe aſſumi naturam humanam, quàm Angelicam; etiamſi ſatisfactio per naturam Angelicam exhibita fuiſſet æquè idonea quoad æqualitatem & æquè iuſta. Alij verò plerique Patres, cùm affirmant hominem non potuiſſe aliter iuſtè reparari quàm per Verbum hominem factum; perſonam Verbi, & naturam humanam, vſurpant pro perſona diuina, & natura creata rationali; vt ſenſus ſit, non potuiſſe aliter pro homine ſatisfieri; quàm ſi diuinum ſuppoſitum terminaret naturam quampiam, ad opera ſatisfactionis elicienda idoneam, cuiuſmodi eſt ſola creata. Quamuis quia de facto illa natura aſſumpta fuit humana, & ſuppoſitum aſſumens fuit ſuppoſitum Verbi, ſimpliciter dicunt Patres prædicti, non potuiſſe aliter pro homine ſatisfieri, quàm ſi Verbum homo fieret, & Deo pro nobis ſatisfactionem iuſtam offerret.

Conſenſus SS. Patrum, circa neceſſitatem prædictam, eiuſq. probationem.

105. Sic expoſiti Patres, aſtipulantur manifeſtè veritati quam nunc tradimus; firmantque omnimodam neceſſitatem Mediatoris extrinſeci, ex Diuina ſuppoſitalitate & natura creata compacti, qui pro nobis ſatisfaceret, & inæqualitatem in diuinum ius noſtris peccatis inductam repararet. Adduco nonnullorum ſelecta loca, dimiſſis pleriſque vulgaribus quæ paſſim proſtant. Nouatianus lib. de Trinit. c. 18. [Argumentum afferimus vſque adeò Chriſtum eſſe Deum, vt quidam illum ſubtracto homine, tantummodò putarint Deum; quidam autē ipſum crediderint Patrem Deum; quum ratio & temperamentum Scripturarum cœleſtium, Chriſtum oſtendant Deum, ſed qua Filium Dei, & aſſumpto à Deo etiam filio hominis credendum & hominem. Quoniam ſi ad hominem veniebat; vt Mediator Dei & hominum eſſe deberet, oportuit illum cum eo eſſe & Verbum carnem fieri, vt in ſemetipſo concordiam confibularet terrenorum pariter atque cœleſtium; dum vtriuſque partis in ſe connectens pignora, & Deum homini, & hominem Deo copularet: vt meritò Filius Dei per aſſumptionem carnis, Filius hominis; & Filius hominis per receptionem Dei Verbi, Filius Dei effici poſſet. Hoc altiſſimum atque reconditum Sacramentum, ad ſalutem generis humani ante ſæcula deſtinatum, in Domino Ieſu Chriſto Deo & homine inuenitur impleri, quo conditio generis humani ad fructum æternæ ſalutis poſſet adduci.]

106. S.Baſilius in Pſal. 48. ad illud: *Qui confidunt in virtute ſua*, multa egregiè in hanc rem diſputat. Aliqua ex eo nonnullis interciſis repreſento. Sic ergò inducit paraphraſticè loquentem Dauidem. [Vos (inquit) qui de veſtra virtute præſumitis, (hi enim terrigenæ corporis

Digitized by Google

poris viribus ſupra modum confidentes, ſatis ſibi eſſe humanam naturam putant, ad ea quæ cupiunt perficienda:) & vos, (inquit,) qui etiam in incerto diuitiarum ſpem poſuiſtis, audite. Pretio vobis redemptionis eſt opus, vt aſſeramini in libertatem, qua inſidijs diaboli ſuperati, quondam priuati fuiſtis: qui captiuos vos retinens, non priùs à ſua tyrannide abire liberos ſinet, quàm aliquo conuenienti perſuaſus redemptionis pretio, permutare velit. Pretium autem hoc, non ſimilis eſſe generis oportet ijs qui detinentur; ſed modo menſuraúe præſtantius, ſiquidem ex iugo ſeruitutis volet captiuos emittere. Quamobrem frater nos nequaquam redimere valet. Nullus enim homo perſuadere Diabolo poſſit, vt eum miſſum faciat quem ſemel in ſeruitutem redegerit. Nam is qui de proprijs peccatis non eſt idoneus aliquo munere placare Deum, quomodò pro alio id facere tentabit? Quid enim adeò magnum in hoc ſæculo quis poſſideat, vt dignam habere animæ valeat commutationem? Propterea quòd illa ad creatoris eſt imaginem facta. Quæ autẽ quamlibet moleſta afflictio & labor præſentis ſæculi, ſufficere poterit ad parandum humanæ animæ, futuri illius ſæculi viaticum?] Et mox. [Anima omnis humana, maligno ſeruitutis iugo communis omnium inimici ſuccubuit, & libertate quam à ſuo Creatore acceperat, priuata; abducta in captiuitatem eſt per peccatum. Omni autem captiuo opus eſt pretio, ad libertatem recuperandam. Neque igitur fratrem ſuum alius quiuis frater redimere poterit, neque vnus quiſpiam ſeipſum: quòd redemptor tantò eſſe debet captiuo, & iam ſeruiente præſtantior. Sed & ne in vniuerſum quidem, homo erga Deum ea præditus facultate eſt, vt ipſum placet pro peccatore, quùm & ipſe ſit peccati reus. *Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei: iuſtificati gratis ipſius gratia, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Non dabit ergo Deo placationem ſuam, & pretium redemptionis animæ ſuæ. Neque enim fratrem in redemptionem quærit, ſed vnum aliquem qui noſtram exuperet naturam. Non item hominem nudum, ſed hominem Deum, Ieſum Chriſtum, qui ſolus pro nobis omnibus, Deo propitiationem dare poteſt, quòd ipſum Deus placationem in eius ſanguine per fidem elegerit. Frater erat Iſraël Moſes, non tamen ipſum redimere valuit.] Rurſus paulo poſt. [Non dabit ergo Deo propitiationem pro ſeipſo. Quid enim vſquam tanti eſt momenti, quod homo poterit dare pro redemptione animæ ſuæ? Inuentum tamen vnum eſt pro omnibus ſimul hominibus dignum pretium; nempè ſanctus & omni pretio ſuperior pretioſus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem pro nobis omnibus effudit: Quamobrem pretiò ſumus empti. Si igitur frater non redimit, redimet homo? Si enim homo nos redimere nequit, qui redemit, homo non eſt. Noli igitur quia Dominus in carnis ſimilitudine ad nos venit, & nobiſcum verſatus eſt, eum tantummodò hominem exiſtimare, illius diuinæ virtutis ac potentiæ ignarus; qui opus non habuit ſeſe ſua cauſa Deo offerre, neque ſuam ipſius animam redimere, cùm peccatum nullum admiſerit, nec dolus ſit in eius ore inuentus. Redimere ſeipſum nullus idoneus, niſi veniat is qui conuertat captiuitatem populi, non pretio quidem aut donis, vt in Eſaia ſcriptum eſt, ſed ſuo ſanguine; qui non fratres nos exiſtentes, ſed inimicos ob peccatum factos (neque item homo nudus, ſed Deus,) poſt libertatem nobis gratuitò conceſſam, fratres nos ſuos appellat.]

107. Caſſianus lib. 5. de incarnat. c. vltimo, hoc refert incenſiſſima Patrum antiquorum deſideria, de aduentu Meſſiæ, eo quod viderent ſe aliter ſolui non poſſe à peccatis. Latè autem expoſitis eorum deſiderijs, ſubdit. [Intelligentes ergo hoc aliquatenus Sancti omnes, (aliquatenus inquam intelligentes; quia quantum ſit, nemo intelligit:) conſona omnes aduentum Dei voce, & quaſi concentu mutuo poſtulabant. Scientes vtique in hoc ſpem omnium conſiſtere, in hoc ſalutem omnium contineri: quia nullus ſoluere vinctos poſſit, niſi immunis à vinculis: nullus eximere peccatores, niſi peccato carens: nemo enim liberare aliqua re quemquam poteſt, niſi ea re ipſe liber ſit, qua à ſe alius liberatur. Et ideò cùm in omnes mors pertranſiſſet, omnes vita indigebant: vt in Adam ſcilicet morientes, in Chriſto viuerent. Quia quamuis multi ſancti, multi electi, ac familiares admodùm Deo fuerunt; nulli tamen potuerunt per ſe penitùs eſſe ſalui, niſi fuiſſent aduentu Domini & redemptione ſaluati.]

Eucherius hom. 11. de Paſch. *in fine*, poſt expoſitam fusè neceſſitatem incarnationis, vt iuſtitia Dei exquiſitè ſeruaretur, obijcit ſibi. [Sed dicis. Potuiſſet Deus per aliquem commodiùs Angelorum, redemptionis noſtræ adminiſtrare militiam. Non ita eſt. Nam inordinatum & indecens erat, vt quod factor condiderat, factura repararet: ſimul perſona vnius Angeli, valere non poterat totius mundi ſalutem. Præterea, vt diximus, inimicus generis humani, dum in necem Domini agitur, captiui ſui amiſſione proſcribitur. Si ergò pro homine mortem Angelus pertuliſſet, nec Diabolus tantùm incurrerat criminis, nec Deus tantum prætulerat caritatis. Cur, inquis, non per Angelum? Quià abſoluere creaturam, creatura non poterat: Quia impoſſibile erat vt conſeruus ſeruis tribueret libertatem; Impoſſibile erat, vt peccati capax peccata donaret, & Dei famulus, Dei munus impleret: Prodeſſe enim præteritis ſæculis, præſentibus, poſt futuris, ſoli vniuerſorum ſæculorum Domino competebat. Dei inquam ſolius erat, vt mortem perſequeretur in Tartarum, & ereptum morti hominem, portaret in cœlum.]

108. S. Paulinus epiſt. 4. [ſine vllo corporis noſtri contagio, noſtrum corpus effectus, non dedit Deo placationem ſuam, quia ipſe propitiatio erat: nec pretium redemptionis animæ ſuæ, ſed noſtræ; quia non egebat ſalute Saluator. Nos enim venditi ſub peccato, egebamus pretio redemptionis: & ideò propter nos homo, propter nos forma ſerui, propter nos Filius ancillæ. Qui benedictus & ſanctificator ſanctorum, pro nobis tamen, & peccatum, & maledictum factus eſt, quod non erat; Vt nos, qui ex præuaricatione peccatum, & ex damnatione maledictum eramus, ab vtroque abſolueret; vtrumque in ſua carne affigens Cruci. Ideò dictum puto; *Frater non redimit, redimet homo:* Quia quos frater non redemerat, hoc eſt, Propheta ſeu legiſlator, qui homo tantùm erat, hos homo redemit, qui & Deus erat. *Deus enim*, (inquit,) *erat in Chriſto, reconcilians ſibi mundum.* Huius enim modi homo, ſolus præualere potuit aduerſus ſententiam mortis, & aculeum peccati, vt chirographum mortis aboleret, & humiliaret calumniatorem.] Præmiſerat ibidem permulta, & piiſſimè de more & elegantiſſimè, quibus inutilitatem legis ad curationem noſtram, humanique cuiuſuis anterioris Chriſto remedij inſufficientiam, ad plenum hominis remedium, iuſtamque pro nobis ſatisfactionem, euicerat. Sed quod prolixiora ſint, quàm vt hic adſcribi poſſint, ibi legantur.

S. Gregorius 3. Moral. cap. 11. expendens illud Iob. 2. *Commouiſti me aduerſus eum, vt affligerem illum fruſtra*, ita ad Chriſtum hæc verba aptat. [Fruſtra afflictus eſt, qui in carne natus, propria admiſſa non habuit, & tamen pœnam carnalium ſine culpa ſuſcepit. Hinc eſt enim quòd per Prophetam loquitur, dicens; *Quæ non rapui, tunc exoluebam.* Alius namque ad paradiſum conditus, diuinæ potentiæ ſimilitudinem ſuperbè rapere voluit; ſed tamen culpas huius ſuperbiæ, ſine culpa mediator exoluit. Hinc eſt quod Patri quidam ſapiens dicit: *Cùm ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis: eum quoque qui non debet puniri, condemnas.* Mediator & enim noſter, puniri pro

Digitized by Google

ſemetipſo non debuit, quia nullum culpæ contagium perpetrauit. Sed ſi ipſe indebitam mortem non ſuſciperet, numquam nos à debita morte liberaret. Patet ergo cum iuſtus ſit, iuſtum puniens, omnia iuſtè diſponit: quia per hoc cuncta iuſtificat, quia eum qui ſine peccato eſt, pro peccatoribus damnat: vt eo electa omnia ad culmen iuſtitiæ ſurgerent, quo is qui eſt ſuper omnia, damna iniuſtitiæ noſtræ ſuſtineret.] Locus Salomonis quem S. Gregorius profert, in editione vulgata nuper emaculata, aliter habet. Sed mens D. Gregorij, quicquid ſit de vera lectione loci Scripturæ quo nititur, perſpicua eſt, & egregiè illuſtratur ex ijs quæ in eandem ſententiam addit lib. 18. cap. 29. & 30. [Qua vero (inquit) hæc ſapientia manens cum Patre ante ſæcula, incarnanda erat in fine ſeculorum, vt ad redimendum genus humanum, non ſanctos Angelos, non iuſtos homines mitteret, ſed in manifeſtatione viſionis per ſemetipſam veniret, rectè ſubiungitur; *Non dabitur aurum obryzum pro ea.* Quid namque per *aurum obryſum*, niſi Sancti Angeli deſignantur? Qui rectè, & *aurum* vocantur, & *obryzum*: *aurum*, quia fulgent claritate iuſtitiæ: *obryzum*, quia nullum habuerunt vnquam contagium culpæ. Homines verò iuſti, quamdiu in hac carne corruptibili mortaliter viuunt, aurum quidem eſſe poſſunt, obryzum omnino non poſſunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem.] Et mox. [Aurum ergo obryzum illi nuncupantur, qui in ea qua conditi ſunt innocentia perdurantes, & fulgent claritate iuſtitiæ, & nullis, vel minimis maculantur ſordibus culpæ. Sed quia pro hac ſapientia nullus Angelorum redemptor humani generis mittendus fuit, nè quis ſpem in his quos in auditorio hominum ſæpe apparuiſſe didicimus, Angelis poneret, dictum eſt; *Non dabitur aurum obryzum pro ea.* Ac ſi apertè diceretur: Per ſemetipſam ſapientia manifeſtabitur, vt humanum genus à culpa redimatur. Nullus vice eius Angelus mittitur, quia per creatorem neceſſe eſt vt creatura liberetur. Vnde & in Euangelio Dominus dicit: *Si vos Filius liberauerit, verè liberi eritis.*]

109. Fulgentius l. de incar. & gratia Chriſti cap. 7. [Niſi Verbum Deus humanam ſibi vniens ſingulariter naturam, ex Virgine homo verus naſceretur, & plenus; numquam nobis carnaliter natis, ſpiritualiter naſcendi conferretur exortus: ſed vt carnaliter donaretur diuina natiuitas, concepta & nata eſt in veritate carnis, vnigeniti filij diuina maieſtas. Longè enim fuit à peccatoribus ſalus: & iniquitates noſtræ, magna nos à Deo ſeparatione disiunxerant. Et quia in ipſa natiuitate carnis noſtræ, mortis vinculo tenebamur obſtricti, à quo ſolius beneficio ſpiritualis natiuitatis poſſemus abſolui, Deus natus eſt ex homine, vt ex Deo homines naſcerentur.] Et lib. 2. ad Traſim. cap. 2. cum præmiſiſſet naturam humanam à Deo cecidiſſe, ſubdit. [Inquirendus ergo fuit vnus, cuius eſſet reformanda munere, informanda lumine, confirmanda virtute, vt æqualitas æterna iuſtificaret impiam, inſtrueret inſciam veritas, virtus firmaret inualidam. Sed hoc numquid poſſet homo per ſolum hominem, aut in ſolo quolibet homine reperire? Nullo modo. Quis enim homo poſſet exiſtere medicus humani vulneris, cum omnes in radice vitiata cōmunio circumplecteretur vitij naturalis? Vel qualiter poſſet per ſe ſolum medelam vulneratis afferre, cuius ortus teneretur in vulnere? Quoue modo beneficentiæ largitor vniuerſalis exiſteret, quem alienæ opis indigum natura monſtraret.] Subijcit, neque Angelum ad id potuiſſe ſufficere, eo quod ipſe quoque eſſet creatura. Itaque concludit, Deum ad id fuiſſe neceſſarium.

110. Ruſticus Diaco. dialo. contra Accept. *ferè initio.* [Si Adam à Diabolo victus, corruptionem noſtro intulit generi, oportebat per hominem rurſus Diabolum vinci, vt poſſimus nos incorruptibilitatis participatione frui. Sed hoc ſicut infirma & ſubiecta ſeruituti atque corruptioni, noſtra natura per ſemetipſam non valebat explere, & à Domino hanc oportebat aſſumi; ſic rurſum, ſine noſtra natura id fieri nec decebat vtique, nec voluit Deus. Non enim per violentiam propoſuerat ſuperare Diabolum; aliàs hoc modis omnibus egiſſet purus, ſed deuicto homini voluit præſtare victoriam, quod decibiliùs quàm per hanc pulcherrimam vnitionem euenire non poterat: ſi tamen in tanto myſterio illud impletum credimus, quod aut ſolùm fieri poterat, aut pulchriùs celebrari non poterat.]

Petrus Damiani ſerm. de S. Victore, deſcribens Chriſtum ſub ſpecie arboris, cuius primum ramum ait eſſe incarnationem Verbi. [Oportebat enim ad redemptionem hominis, vt victus homo victorem Diabolum vinceret; Sed vnde fieret hoc, non habebat. Omnes enim in illo præſcripti eramus, & per illum originalis peccati grauitate depreſſi. Deus autem non debuit, cum potiùs potentia videretur, ſi ſeruum à ſe recedentem, qui illum ſubiugauerat, enodaret. Quod igitur homo per ſe non potuit, Deus per ſe non debuit; artifex Sapientia Deum, & hominem collocauit, vt ex parte hominis pro hominibus ſatisfaceret, & ex parte Dei, ſuperbum ſicut vulneratum humiliaret.]

111. Petrus Bleſenſis carm. de Euchar. cap. 3.

Hoſtia nulla valens, aut ſufficiens ſatis eſſet
Quæ deleret Adæ culpam, ſi Chriſtus abeſſet.
Nam debebat Adam pro ſe, nec pauper habebat
Vnde ſatisfaceret, quem culpa grauis prohibebat.
Ipſe Deus potuit, nec debuit. Ergo neceſſe
Eſt, vt homo Deus hoc faciat, ſine quo nequit eſſe.
Huic quia cuncta poteſt Deus, huic & homo quia debet,
Materiam tali facto res vtraque præberet.
Fit de naturis eadem perſona duabus;
Corporibuſq́, medens noſtris nec non animabus.
Hic Deus, hic & homo; duo ſunt, vnus verò Chriſtus,
Alter in alterius perſonam non malè mixtus.
Qui cum naturâ foret immortalis vtraque,
Maieſtate ſua ſeruata iuſtitiaq́,
Sponte Crucem ſubijt, niſi vellet, non moriturus,
Morte ſua vitam nobis ſine fine daturus.
Quodq́, Deus verus non debuit ex Deitate,
Huq́, beatus homo pro iuſtitia grauitate,
Suſtinuit tandem fieri diuina voluntas.

S. Anſelmus explicatiſſimè, & ad Scholaſticam normam exactiſſimè l. de redempt. generis humani c. 3. præfatus nullam Deo fuiſſe neceſſitatem incarnationis, ita ſcribit. [Diuina natura humiliari aut laborare non eguit, nec potuit. Hæc omnia humanam naturam, vt ad hoc reſtitueretur, propter quod facta erat, neceſſe erat facere: Sed nec illa, nec quicquid Deus non eſt, poterat ad hoc ſufficere. Nam homo ad quod inſtitutus eſt non reſtituitur, ſi non ad ſimilitudinem Angelorum, in quibus nullum eſt peccatum prouehitur. Quod eſt impoſſibile fieri, niſi omni percepta peccatorum remiſſione, quæ non fit niſi præcedente integrà ſatisfactione; quam ſatisfactionem talem oportet eſſe, vt peccator, aut aliquis pro illo, det aliquid Deo de ſuo quod debitum non ſit, quod ſuperet omne quod Deus non eſt. Si enim peccare, eſt Deum exhonorare, & hoc homo facere non deberet, etiam ſi neceſſe eſſet quicquid eſt quod Deus non eſt, perire; Vtique veritas immutabilis & aperta ratio exigit, vt qui peccat, reddat aliquid Deo pro honore ablato, maius, quàm ſit hoc pro quo illum exhonorare non debuit. Quod quoniam humana natura ſola non habebat, nec ſine debita ſatisfactione reconciliari poterat, ſi nec illa, nec quicquid Deus non eſt ad hoc ſufficeret. Ne ergo iuſtitia Dei in regno ſuo peccatum inordinatum relinqueret; ſubuenit bonitas Dei, & eam in ſuam perſonam

Digitized by Google

nam aſſumpſit Filius Dei: vt in ea perſona eſſet homo Deus, qui haberet quod ſuperaret, non ſolùm omnem eſſentiam, quæ Deus non eſt, ſed & omne debitum quod ſoluere peccatores debent: & hoc cum nihil pro ſe deberet, ſolueret pro alijs, qui quod debebant reddere non habebant. Pretioſior namque eſt vita hominis illius, quàm omne quod Deus non eſt; & ſuperat omne debitum quod debent peccatores pro ſatisfactione. Si enim Filij interfectio ſuperat omnem multitudinem & magnitudinem peccatorum quæ cogitari poſſunt extra perſonam Dei; palam eſt, quia vita eius magis eſt bona, quàm omnia peccata ſunt mala, quæ extra perſonam Dei ſunt.] Et liber. 2. cur Deus homo cap. 18. redigens in breuem ſummam totum eius operis contextum ſic ſcribit in perſona Boſonis diſcipuli. [Summa quæſtionis fuit, cur Deus homo factus ſit, vt per mortem ſuam ſaluaret hominem, cum hoc alio modo potuiſſe facere videretur. Ad quod tu multis & neceſſarijs rationibus reſpondens, oſtendiſti reſtaurationem humanæ naturæ non debuiſſe remanere: nec potuiſſet fieri, niſi ſolueret homo quod pro peccato Deo debebat: quod debitum tantum erat, vt illud cum non deberet ſoluere niſi homo, non poſſet niſi Deus, ita vt idem eſſet homo qui Deus. Vnde neceſſe erat vt Deus aſſumeret hominem in vnitatem perſonæ; quatenus qui in natura ſoluere debebat & non poterat, in perſona eſſet qui poſſet.]

Richardus Victor. lib. de incarnatione Verbi cap. 8. [Perſpicua ratio docet, quod ſine ſatisfactione, homo ad plenum reparari non poſſet. Ad plenitudinem autem ſatisfactionis, oportuit vt tanta eſſet humiliatio in expiatione, quanta fuerat præſumptio in præuaricatione. Rationalis autem ſubſtantiæ Deus tenet ſummum, homo verò imum. Quando ergo homo præſumpſit contra Deum, facta eſt elatio de imo ad ſummum. Oportuit ergo vt ad expiationis remedium, fieret humiliatio de ſummo ad imum. Sed hoc omnino non potuit niſi aliqua in Trinitate perſonarum. Item ſi homo per creaturam potiùs quàm per creatorem recuperare poſſet & recuperaret iuſtitiam, & mediante iuſtitia futuræ beatitudinis gloriam; nonne de cætero contra excellentiam primæ dignitatis, magis obnoxius eſſet creaturæ quàm creatori, facturæ quàm factori? Nam plus eſt profectò iuſtificari, & beari, quàm creari. Ad plenam itaque hominis reſtaurationem, omnino non ſufficeret perſona quæ Deus non eſſet.]

Alia eiuſdem neceſſitatis probationes, adductæ & reiectæ.

112. Ratum igitur eſto, agnoſcendam abſque ambiguitate eſſe, ſummam & abſolutam neceſſitatem aſſumptionis naturæ creatæ per diuinam perſonam, ad ſatisfaciendum iuſtè & condignè pro offenſis noſtris: quam Deus congruentiſſimè ad naturam humanam & perſonam Verbi ſua voluntate reſtrinxit. Alias quaſdam neceſſitatis illius rationes quas profert autor tractatus de paſſ. Dom. apud Bernardum cap. 46. inefficaces eſſe, ex dictis liquebit. [Victoria de Diabolo (inquit) & ſi alio modo potuit, tamen alio modo impleri non debuit. Multum enim decipit, qui Sapientiam Dei & Domini, aliud aliquid putat, niſi id quod præſtantiſſimum fuit ordinaſſe. Neceſſarium fuit, cum per hominem vinci, & per lignum, qui hominem vicerat per lignum; vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quare autem per hominem qui erat Deus, & non per ſimplicem hominem, ſatis manifeſtum eſt; quia omnes homines peccato erant obnoxij, & non poterat quiſquam aliorum ſoluere vincula, qui ſeipſum ſoluere non valebat. Chriſtus enim fortis, qui pro originali peccato nihil debebat, eo qui ſingulari priuilegio naſcendi ſine omni carnali concupiſcentia conceptus erat, qui ſolus eſt inter mortuos liber; ſolus à morte poterat mortuos liberare, ſicut ait Apoſtolus; Non habebat neceſſe pro ſe offerre Sacrificium quemadmodùm alij ſacerdotes, tam pro ſua quàm pro populi ignorantia. Si autem quæritur quare Deus potiùs per ſe quàm per aliquam aliam creaturam, hominem voluit liberare, poſſumus hoc quidem caritati eius imputare; quàm vt nobis commendaret, non ſolùm incarnatus, ſed & mortuus eſt pro nobis. Tradidit nihilominus per hoc formam caritatis, vt parati ſimus cum neceſſitas exegerit, pro fratribus noſtris animas noſtras ponere, cum regem noſtrum pro nobis animam poſuiſſe videmus. Eſt & adhuc alia rationabilis cauſa, quare per Dominum redempti ſumus; ſcilicet quia nequaquam decuit nos per alium reformari quàm per eum per quem formati eramus. Plus enim excitat nos ad caritatem reformatio, ſicut ſæpiùs ſupra dictum eſt, quàm formatio. Si ergo per alium quàm per ipſum per quem ſumus formati, reformati eſſemus; plus reformatori noſtro quàm formatori deberemus; & ſic plus diligeremus creaturam quàm creatorem; quod eſſet inconueniens. Vt ergo incitaret nos ad diligendum ipſum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus noſtris, impendit nobis quicquid debuit creando & recreando nos optimus Deus, cuius beneficijs non communicat alienus.] Vides ex dictis, quid in his rationibus nutet. Nam prima, eſt mera congruentia. Secunda apertè falsò principio nititur: quia homo purus, etiamſi innocens, non potuiſſet pro nobis ſatisfacere. Tertia itidem ratio, non profert veram radicem neceſſitatis de qua hic agitur. Quare perſpicuum eſt, has rationes non eſſe vſquequaque idoneas.

113. Sanctus item Athanaſius orat. 3. contra Arrian. *ſub finem*, addenſat in hanc rem pleraſque rationes. Cum enim probaſſet potuiſſe quidem Deum abſque Verbi incarnatione homines ſaluare, ſed non decuiſſe, vt huius decentiæ rationes aſſignet, ſubdit. [Ipſa rei ratio negotijque conditio, hac in parte ſpectari debuit. Si enim ob vires ſuas per quas id potuit, verbo edixiſſet, & ita maledictio aboleretur, imperantis quidem potentia in conſpicuo pateret; Homo tamen eiuſmodi effectus fuiſſet, qualis Adam ante præuaricationem fuerat, extrinſecùs accipiens gratiam, non autem eam ſuo corpori coagglutinatam tenens. Talis ſiquidem antea fuit quàm in paradiſo collocaretur: forſitan etiam deterior euaſiſſet vtpotè qui iam præuaricari didicerat. Quod ſi eueniſſet, vt à ſerpente deciperetur, iterum opus fuiſſet Dei loquentis impetio, vt ita maledictio ſolueretur, atque eo modo neceſſitas eius rei in immenſum recurriſſet, & nihilo ob id minus remanſiſſent homines obnoxij, ſeruientes peccato: ac proinde ſemper peccantes, ſemper opus haberent veniæ condonatore, neque vmquam illis à vindice ſatisfieri poſſet, ſemper legi ob carnis infirmitatem ſuccumbentibus.] Et mox. [Ne igitur illud fieret, mittit Deus Pater Filium ſuum, & ille efficitur Filius hominis creatitiam carnem aſſumens; vt quoniam omnes obnoxij erant morti, ipſe autem alius eſt atque diuerſus ab omnibus; pro omnibus ſuum corpus morti offerret. Ac deinceps veluti omnibus per eum mortuis, ſermo eius ſcientiæ impleretur: Omnes enim mortui ſunt in Chriſto: omnes item per eum renaſcuntur, vt liberi iam inde à peccato: & ea quæ per peccatum fit, maledictione verè permaneant inæternum à mortuis excitati, & immortalitate & incorruptibilitate induantur. Verbo ſiquidem amicto indutoque carne quemadmodum ſæpiùs oſtenſum eſt, omnis morſus ſerpentis penitus in

in carne extinctus eſt, & ſi quid ex carnalibus motibus ſuppullulabat, reſciſſum eſt, pariterque ſublata eſt peccati aſſecla mors, vt ipſe inquit; *Venit princeps mundi huius, & in me non inuenit quicquam. In hoc enim manifeſtatus eſt* (ſcripſit Ioannes) *vt ſolueret opera diaboli*, quibus ſolutis omnes ob cognationem carnis Chriſti, à carne in libertatem vindicati ſumus; ac iam deinde & nos quoque coaptati ſumus Verbo. Coaptati autem Deo, non amplius in terra permanemus ſed vt ipſe loquutus eſt: *Vbi ipſe eſt, ibidem & nos futuri ſumus*, neque iam in reliquum tempus ſerpentem formidabimus.] De his S. Athanaſij rationibus pronuncient alij. Mihi ea quam propoſui, omnium fortiſſima, & ſola ineluctabilis videtur.

Summella capitis, & vſus doctrinæ.

114. Summa doctrinæ huius capitis, hæc eſt. Chriſti ſatisfactiones quatenus nobis ad æqualitatem meritorias, puræ alicuius creaturæ opera, ſupplere potuiſſent. Eaſdem tamen quatenus propriè ſatisfactorias, nulla puræ creatura actio, ſiue pro lethali, ſiue etiam pro veniali peccato, proprio aut alieno, ſupplere valuit: ac proinde neceſſarius planè fuit Chriſti aduentus, vt Dei peccato violati iniuria, æquali ſatisfactione aboleretur.

Vſus doctrinæ eſt per ſe euidens, & iam tactus in ſuperioribus; ſummum ſcilicet concipiendum eſſe horrorem peccati, cum eius expiatio condigna, per ſolam Dei creaturæ ſuæ ſociati abiectionem, poſſet perfici. Hoc fuiſſe Deo propoſitum in delectu talis medij ad abolitionem peccati quod alioqui ſolo nutu potuiſſet exſcindere; obſeruauit egregiè autor ſermonis de paſſio. Domi. apud Cyprianum & S. Anſelmus lib. 1. cur Deus homo cap. 12. Nunc autem cum recogitamus quantæ ſit operæ peccatum tollere, ni mens planè læua ſit, faciliùs ab eo auertimur, & horrore tanti mali haud grauatè tangimur. Et ad vulnus quidem inferendum nobis ipſi ſufficimus, vt ſæpè deplorat S. Auguſtinus, ad medelam autem nequaquam, ſed robuſta Dei manus interueniat neceſſe eſt, quam ſola Dei ipſius benignitas aduocat, adhibetque ad medendum. Itaque non eſt tanquam inane quippiam & ludicrum, admittendum peccatum, ſed ſeriò præmeditandum quàm ſit operoſa eius ablatio quæ non niſi Dei ipſius interuentu perfici potuit.

CAPVT IV.

Quomodò ſalus noſtra ad Chriſti productionem Deum mouerit; & an fine illo ſecluſo, alius quiſpiam, Dei voluntatem ad Chriſtum producendum mouiſſet.

HAbemus ex dictis, Chriſtum factum eſſe propter ſalutem noſtram, tanquam propter finem; non impulſiuum tantùm, ſed etiam primarium, ad cuius aſſecutionem neceſſariò aduenerit Chriſtus, ſi ſaluis diuinis iuribus (vt ſanè decebat,) ſaluti noſtræ conſulendum, & de remedio nobis proſciendum erat.

Status quæſtionis, de modo quo ſalus noſtra fuit Chriſti finis.

115. Vt autem hæc Chriſti cauſa finalis penitiùs perſuadatur, inquirendum ſupereſt, quomodò mouerit diuinam voluntatem ad Chriſtum producendum. Quod eſt quærere, an ſalus noſtra fuerit de facto vnicus finis aduentus Chriſti, an verò præter ſalutem noſtram, alius aliquis proximus finis diuinam voluntatem pellexerit ad Chriſti productionem, ſiue ille alius finis fuerit partialis partialitate cauſæ, ſiue totalis. Diceretur fuiſſe partialis, ſi totus quidem Chriſtus ex illius finis motione productus ſit, ſed adiuncto alio item partiali fine. Totalis verò diceretur, ſi ſalus noſtra totaliter Deum mouerit ad Chriſtum producendum, & item ille alius finis. Plures enim fines totales coniungi poſſunt ad eiuſdem effectus productionem, quia de ratione finis totalis, non eſt excludere alium finem totalem, ſed tantum præbere omnem influxum in hoc genere neceſſarium ad effectus cauſationem; ſiue alia inſuper eiuſdem generis & ordinis cauſa ad effectum ſimiliter cauſandum interueniat, ſiue non interueniat. Optima autem nota ad finem totalem internoſcendum, eſt, ſi ita ab eo pendeat effectus, vt quamuis alius finis qui item adhiberi ſupponitur, excluderetur; tamen effectus quantum ad cauſæ finalis influxum attinet, æquè produceretur vi eius ſolius motionis qua finis iſte nunc mouet. Itaque exponendum nobis eſt, quo ex his modis ſalus noſtra Deum mouerit ad Chriſti cauſationem. Hæc eſt notio propria finis totalis, & germanus ſtatus quæſtionis de proximo fine productionis Chriſti. Quia tamen interdum, laxato vocis vſu, finis totalis is dicitur, quo ſemoto effectus nullomodo fieret, non modò vi præſentis motionis, ſed ne vi quidem alterius; propterea vt hoc quoque modo ſtatuamus an ſalus noſtra fuerit totalis cauſa finalis Chriſti producti, ſubnectenda erit diſcuſſio quæſtionis hypoteticæ, an ſi ſalus noſtra non fuiſſet procuranda, vel ſaltem non pertinuiſſet ad tam multa, ſiue peccata abolenda, ſiue ſubiecta curanda; (nimirum vel non poſito originali peccato, vel excluſis actualibus, aut diffuſis ad pauciores perſonas:) aduenturus tamen fuiſſet Chriſtus, Deo ad illum producendum moto ex alio aliquo fine, qui nunc vel prorſus defuerit, vel non ſolus mouerit; tunc autem interueniſſet, aut ſolus Deum ad Chriſti productionem mouiſſet. Quam quæſtionem aliqui immeritò cenſent inutilem cum plurimum conferre poſſit ad Dei bonitatem & prouidentiam perſpiciendam, vt monuit Catarinus l. 1. de immacul. concept. Deip. cap. 1.

Quotuplex de facto fuerit Chriſti finis, varia ſententia.

116. Quæſtionem de facto, quam primùm diſcutiendam propoſui, diſſidentium ſententiarum magna varietas obſcurauit; ferè ex eo nata, quod hinc Scripturæ Chriſtum ob ſalutem noſtram, atque adeò occaſione peccati productum tradunt: inde tanta Chriſti excellentia, & diligibilitas præ ſalute noſtra, & quibuſuis bonis purè creatis, non videtur pati vt Chriſtus bonum dumtaxat occaſionatum dicatur; cuiuſmodi ſanè erit, ſi ſolius peccati cauſa aduenerit. Itaque non pauci, vt huic incommodo medeantur, negant ſalutem noſtram eſſe vnicum & ſolum Chriſti finem; ſed alios prætereà eius fines aſſignant, qui velut ex æquo, & abſque ſubordinatione ad ſalutem noſtram, Deum de facto mouerint ad Chriſti productionem. Primùm quidem & præcipuè, ipſam tanti myſterij excellentiam. Deinde Chriſti exaltationem, perfectionem totius vniuerſi, & creaturarum omnium exaltationem, ſed maximè naturæ humanæ, quam ex hoc myſterio eſſe conſecutam, egregiè probat Nazianzenus orat. 36. num. 9. tractans illud Iſaiæ 49. *Magnum tibi eſt, vocari filium meum*, quæ verba ſic gloſſat. [Quid maius & honorificentius hominis humilitati contingere queat, quàm Deo copulari, atque ex illa mixtione Deum effici, tantumq; ab Oriente ex alto viſitari, vt illud etiã ſanctũ quod gignebatur, altiſſimi Filius vocaretur; eoque nomine donaretur, quod eſt ſuper omne nomẽ, (quod porrò aliud nomẽ illud eſt quàm Deus,) atque omne genu ante eum flectatur, qui noſtra cau-

Digitized by Google

ſa exinanitus eſt, ac diuinam imaginem ſeruili formæ coniunxit?] S.Thomas opuſc.60.art.2.pulchrè idem monſtrat ex gloſſa in illud Cant.8. *Quis mihi det vt inueniam te foris, & deoſculer te, & iam nemo me deſpiciet.* Dei quippe Verbum ante incarnationem intus fuit in Patris ſinu: per incarnationem verò, foras prodijt exiens à Patre, & in mundum veniens: & ex oſculo quod naturæ noſtræ preſſit, extitit Chriſtus, vt S.Bernardus ſerm.2. in Cant. fuſiùs exponit. Poſt illud igitur oſculum, nemo iam humanitatem noſtram deſpicit diuinæ conſortem factam naturæ; ipſiſque Angeli conſeruos nos agnoſcunt, & admittere hominis adorationem recuſant, vt B. Ioannes prodidit. Eò quippe recuſationem illam Angeli, retulit S.Gregorius hom. 8. in Euang.

Omnes hos fines, nonnulli ad Chriſtum cauſandum concurriſſe æquè primò exiſtimarunt. Sed eſt inter eos diſſidium quoad modum cauſandi. Nam iuxta quoſdam, prædictorum finium quilibet, non eſt niſi partialis; & ex omnibus cum ſalute noſtra coniunctis, compactus eſt vnus & integer Chriſti finis, qui indiſſociabiliter Deum mouerit ad eius productionem. Ita Mol.1.p.q.23.art.4. diſp. 1. memb. 7. licet expreſſerit tantùm duos fines celebriores magiſque controuerſos, nempè Chriſti excellentiam, & ſalutem noſtram, in quorum alterutro includuntur cæteri. At alij, vnumquemque finium illorum, volunt eſſe totalem: ita vt totus influxus in genere cauſæ finalis ad Chriſti productionem neceſſarius, ab vnoquoque eorum ſit præſtitus. Ita Suarez t.1.3. p. d. 5. ſect. 4. Fonſ.6. Methap. cap.2.q.6.ſect.2. Magal. in ep.1. ad Tym. cap.1.ſect.7. annot.1. Spinellus de Throno Dei cap.14.num.11. Perlinus l.de concept.diſt.4.cap.15. à num.12. & toto c.16. & latiſſimè Catharinus opuſc. de eximia Chriſti prædeſt. toto libro Primo. Fusè quoque Clyctouæus Opuſc. de Neceſſitate & felicitate peccati Adæ à cap.13. ad 20. Alij verò, quamuis omnes hos fines Chriſti productioni præfigant, tamen negant omnes æquè primò & abſque ſubordinatione cauſaſſe. Itaque proximè quidem, dicunt Chriſtum ex fine ſalutis noſtræ productum eſſe; noſtræ verò ſaluti aſſignant alium finem cum ea nexum diuinitùs, qui mediatè & remotè Deum mouerit ad Chriſti productionem; nempè exaltationem Chriſti ita Albertinus 6.princ. compl. Coroll.1.num.27.

Reſolutio; Vnicum eſſe Chriſti finem, ſalutem noſtram.

117. Ego vnicum & ſimplicem Chriſti finem, nulli alteri non vltimo ſubordinatum agnoſco, ſalutem noſtram perfectam. Quo nomine plurima intelliguntur quæ poſſent quidem ſeorſim mouere, reuera tamen indiuiſibiliter, & per modum vnius ſimplicis motiui, Deum induxerunt ad Chriſtum cauſandum. Poſſet enim in ſalute noſtra diſtingui primò nuda ſatisfactio pro peccato, deſeruiens ad meram peccati remiſſionem abſque infuſione gratiæ ſanctificantis. Secundò meritum diuinæ amicitiæ pro nobis, eiuſque nobiſcum redintegratio. Tertiò inſtructio per doctrinam & exempla. Quartò ſubuectio ad gloriam æternam. Hæc omnia, complexu ſalutis noſtræ conſummatæ atque perfectæ comprehenduntur: & talia ſunt, vt abſolutè loquendo, vnum eorum mouere poſſet abſque alio: ſicut vnum bonorum illorum, poſſet abſque alio exiſtere. Reuera tamen ſi connaturaliter, (vt ſic dicam,) mouere permittantur, diuellenda non erunt. Nam in hoc rerum ordine, remiſſio peccati mortalis non fit niſi per gratiæ infuſionem; vnde inuoluitur in merito gratiæ, & redintegrationis diuinæ amicitiæ nobiſcum. Et quia Chriſti meritum non fuit nobis profuturum abſque cooperatione noſtra, quam valdè promouet exhibitio exemplorum, & inſtillatio doctrinæ; propterea hæc quoque beneficia, ambitu ſalutis noſtræ concluduntur. Quod item dico de glorificatione, quæ eſt ſalus noſtra perfecta & conſummata. Itaque in noſtra hac ſententia de ſalute hominis vnico Chriſti fine, excluſa myſterij ipſius excellentia ſeu bonitate, fruſtra diſtinguerentur plures fines; quia varij illi fines quos intra illum vnicum poſſumus ſubdiſtinguere, mouerunt Deum per modum vnius ſimplicis finis. Quod ſi tanquam plures aſſignare eos placeat, vix reperietur finis vllus creatus, qui ſimplex cenſeri queat; ſed ſemper ex pluribus intra illum diſtinguibilibus coaleſcere deprehendetur: quos niſi extranei ſint ad inuicem, & ſeparatim inſufficientes ad mouendum, plures fines appellari, vſus non fert. Quamquam ſi quis tales fines in ſalute noſtra inuolutos, dicere partiales obfirmârit, lis erit de nomine, qua libenter abſtinebo, modò de re conſtet.

Salutem itaque noſtram ſic acceptam, eſſe vnicum & totum ſalutis noſtræ finem, communis iam olim & antiqua ſententia tulit. Ita enim dilertè S. Thomas 3.p.q.1. art.3. & lib. 4. contra Gent. cap. 55. & in 3. d. 1. q. 1. art. 3. alijſque innumeris locis: vt meritò mirari ſubeat aduerſarios, auſos in dubium vocare fueritne hæc D. Thomæ ſententia. Eidem ſubſcribunt paſſim Thomiſtæ, quos alioſque referunt & ſequuntur Aluarez 3.p.diſp.9. Raguſa 3.p.d. 28. §. 9. Vaſquez diſp.10. à cap. 4. Becanus lib. de incarnatione cap. 1. quæſt.6. Præpoſitus quæſt.1.num.55. Bonac. cap.diſp.2. quæſt. 1. p. 5. Valent. diſp.1. quæſt.1. p. 7. Peſant. q.1. art.3 diſp.1. Leſſius opuſc. de Chriſti prædeſt. num.2. Salazianus lib. de concept. cap.6. num. 1. & in cap.8. prouerb. num.256. Maldon. Matth. 9. v.13. *in fine.* Iuſtinianus latiſſimè 1. Ioann. 3. v.5. ad illud, *apparuit vt peccata noſtra tolleret.* Lenſæus lib.5. de Chriſtia. libert. toto cap. vltimo. Videtur autem hæc ſententia tam perſpicuè in Scripturis tradita, & à Patribus expreſſa, vt nemo qui de alijs ſententijs ſuperiùs propoſitis quicquam inaudiſſet, ſuſpicari vmquam poſſet, ſubeſſe aliam cauſam finalem quæ ad Chriſti productionem Deum mouerit, præter noſtram ſalutem, iuxta ſcripturarum oracula, & dicta Patrum. Proferam ex vtriſque nonnulla.

Probatur ſententia noſtra, ex Scripturis.

118. Ac primùm in Scripturis, ſuppreſſo omni alio fine productionis Chriſti, vnicus iſte quem dixi memoratur. Sic Matth. 18. & Lucæ 19. dicitur *Veniſſe Filium hominis quærere, & ſaluum facere quod perierat.* Et 1. Tym. 1. habentur hæc verba. *Chriſtus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere.* Hebr. 2. *Quia pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem: vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt Diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis, per totam vitam obnoxij erant ſeruituti.*] Ioann.3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum non pereat.* Marci 10. *Filius hominis venit dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Hæc & alia pleraque ſimilia paſſim in Scripturis occurrentia, adeò expreſſa ſunt in hanc rem; vt expenſione non egeant. Nec vſpiam in Scripturis alia vlla aduentus Chriſti cauſa profertur, præter eam quæ prædictis locis exprimitur. Omnino verò mirum eſſet, ſemper hunc vnum Chriſti finem à Spiritu ſancto ſuggeri ſcriptoribus ſacris, ſuppreſſa memoria illarum aliarum Chriſti finalium cauſarum, quas aduerſarij partiales quoque eſſe contendunt: imo quas plerique ex aduerſarijs ita finaliter in Chriſti productionem influxiſſe affirmant, vt vi præſentis decreti & voli-

Digitized by Google

volitionis,ſalus noſtra nequaquam fuiſſet Deum motura ad Chriſti productionem,niſi hæ quoque aliæ finales cauſæ,eum mouiſſent.

Conſenſus Patrum.

119.Patrum non minus illuſtria ſunt in rem noſtram teſtimonia. Supra cap. 1. *ſub finem*, inſignem in hanc rem locum dedi ex S.Irenæo lib. 3. cap. 2. Idem Iren. lib.5.cap.14. [ſi non haberet caro ſaluari, nequaquam Verbum Dei caro factum eſſet: & ſi ſanguis iuſtorum non haberet inquiri, nequaquam ſanguinem habuiſſet Dominus.]

Origenes l.8.in epiſt. ad Rom. [ſi non fuiſſet peccatum, non neceſſe erat Dei filium fieri agnum; nec opus fuerat eum in carne poſitum iugulari, ſed manſiſſet hoc quod in principio erat Dei Verbũ.] Et hom. 24. in Num. [Donec ſunt peccata, neceſſe eſt requiri & hoſtias pro peccatis. Nam pone (v.g.) non fuiſſe peccatum; ſi non fuiſſet peccatum,non neceſſe fuerat filium Dei,agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne poſitum iugulari: ſed manſiſſet hoc quod in principio Deus erat verbum. Verùm quoniam introiuit peccatum in hunc mundum, peccati autem neceſſitas propitiationem requirit,& propitiatio non fit niſi per hoſtiam, neceſſarium fuit prouideri hoſtiam pro peccato.] Idem hom.1. in diuerſos, tractans illud ex cap.1. Matth. *Hoc autem totum factum eſt* &c. cauſam aduentus Verbi ad nos, ſalutem noſtram proferens, ait. [Virgo in vtero accipiet,vt Deum dignanter incarnatum, ad mundi pariat ſalutem. *Ecce* (inquit.) Hoc ipſum quod dicit,*Ecce*, admirantis eſt tanti myſterij magnitudinem,vt omnes velut de ſomno ſuſcitans, ad hoc dictum euigilet: *Ecce virgo*, dicit, *in vtero accipiet, & pariet filium.* Ad colligandum fortem armatum, & conculcandum ſerpentis impij caput, ad conterendas vires eius,ad prædam eius diripiendam, atque captiuitatem ſui populi conuertendam. Pariet filium ad denuò reparandum Adam, ad inobedientiam Euæ per Mariæ obedientiam excludendam, ad erigendum iacentium genus,quod per mulieris temerariam crudelitatem fuerat ante deiectum.]Et egregiè ibidem hom, 2. [Ad hoc Verbum in carnem deſcendit, vt in ipſum caro ideſt homo credens, per carnem in Verbum aſcendat, vt per naturalem Filium Vnigenitum, multi filij efficiantur adoptiui. Non propter ſeipſum, Verbum caro factum eſt,ſed propter nos, qui non niſi per Verbi carnem potuiſſemus in Dei Filios tranſmutari. Solus deſcendit vt cum multis aſcenderet; de hominibus facit Deos; qui de Deo facit hominem.]

S.Athanaſius ſub initium orationis de incarn. Verbi, & corporali ad nos aduentu. [Sed fortaſſis admireris,cur propoſita mentione de incarnatione Verbi, nunc de principio hominum verba faciamus. Verùm id non alienum eſt à ſcopo inſtitutæ orationis. Neceſſe eſt enim, nobis diſſerentibus de Saluatoris noſtri ad nos aduentu,etiam diſſerere de hominum principio; vt cognoſcas noſtram culpam illi dediſſe occaſionem vt deſcenderet; noſtramque præuaricationem, Verbi Dei humanitatem elicuiſſe, vt ad nos contenderet,& inter homines appareret Dominus. Illius enim incorporationis nos cauſam dedimus; & ob noſtram ſalutem ita humanus extitit, vt in humano corpore & eſſe vellet, & appareret.]

120. S.Hilarius 2. de Trinit. [Virgo,partus, & corpus, poſt quam crux,mors, inferi,ſalus noſtra eſt.Humani enim generis cauſa, Dei Filius natus ex virgine eſt; & Spiritui Sancto, ipſo ſibi in hac operatione famulante,& ſua videlicet Dei inumbrante virtute, corporis ſibi initia conſeuit: & exordia carnis inſtituit, vt homo factus ex Virgine,naturam in ſe carnis acciperet, perque huius admixtionis ſocietatem, ſanctificatum in eo vniuerſi generis humani corpus exiſteret: vt quemadmodum omnes in ſe per id quod corporeum ſe eſſe voluit conderentur, ita rurſum in omnes ipſe,per id quod eius eſt inuiſibile, referretur.]

Chryſoſtomus hom. 3. in Geneſ. [Vt ſcias quantum bonum ſit cum ſalute noſtra & alio. Lucrari,audi Prophetam ex perſona Dei dicentem; *qui educit pretioſum à vili, quaſi os meum erit.* Quid hoc eſt? Qui ab errore ad veritatem,ait manuduxerit, vel à peccato ad virtutem,proximum induxerit; pro virili humano me imitetur. Et enim ipſe,cum Deus ſit,propter nihil aliud noſtram induit carnem, ac alia humana omnia ſuſtinuit, & Crucem quoque ſuſcepit,niſi vt nos peccato obnoxios,à maledicto liberaret.Et hoc quoque Paulus clamat,dicens; *Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum.*Si igitur ipſe qui Deus eſt ineffabilis eſſentiæ, ob miſericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos & ſalutem noſtram ſuſcepit, cur non & nos erga fratres iuſti ſumus?] Et hom. 5. in ad Hebræos. [Qui adeò magnus, qui eſt ſplendor gloriæ, qui eſt character ſubſtantiæ, qui fecit ſæcula, qui ſedet ad dexteram patris, is voluit,vt ſtudium poſuit, vt frater noſter fieret in omnibus. Et ideò dimiſit Angelos & ſupernas poteſtates, & ad nos deſcendit, & nos apprehendit,& bona fecit innumerabilia,mortem fregit, à diaboli tyrannide nos eripuit, à ſeruitute nos liberauit: non ſolùm fraternitate honorauit, ſed etiam alijs innumerabilibus.Voluit enim eſſe noſter Pontifex apud Patrem,Subiungit enim, *Vt miſericors fieret & fidelis Pōtifex ad Deum.*Propterea,inquit,carnẽ noſtram ſuſcepit, propter benignitatẽ ſolùm & clementiam vt noſtri miſereretur.Nõ eſt enim alia diſpẽſationis cauſa,quàm hæc ſola. Vidit enim nos humi abiectos, pereuntes,& à mortis oppreſſos tyrannide,& miſertus eſt. *Vt repropitiaret*, (inquit,) *delicta populi. Vt miſericors fieret & fidelis Pontifex.* Quid eſt *fidelis*? Verus, potens. Pontifex enim fidelis eſt filius,qui poteſt liberare à peccatis eos quorum eſt Pontifex, Vt ergo offerat hoſtiam quæ poſſit nos mundare & expiare, propterea factus eſt homo.] Et hom. 67. in Matth. [Hæc curationis ſola cauſa eſt propter quam in hunc mundum deſcendit.]

Eodem referendum eſt,quod habet hom.2. de Aſcenſ. poſt deſcriptam ſubuectionem primitiarum naturæ noſtræ in cœlum per Chriſtum. Exclamat enim. [O beatam atque felicem illam inuidiam; ô bonum damnum! ô inuidia bonorum cauſa quæ nobis infinita conciliat bona!] Sic ibi de Satanæ in nos inuidia, vnde caſus noſter & euerſio inde autem Saluatoris aduentus extitit. Quod manifeſtè monſtrat Chriſtum non veniſſe niſi propter peccatum; nam alioqui ceſſat occaſio, *felicem culpam* vocandi, vt eam quoque vocauit S.Gregorius, ſicut & Ambroſius in Pſal. 39. ait de Adæ caſu. [Felix ruina quæ reparatur in melius.] Et optimè apud Auguſtinum t. 9. lib. de diligendo Deo cap. 6. Subſcripſit allegata proſa Eccleſiaſtica Richardus Victor. l. de incarnatione Verbi cap. 8. Quos Patres Allegare placuit,tum quia in rem præſentem conferunt,tum etiam vt ſuffundatur temeritas cuiuſdam fraterculi,qui in vicinia noſtra,quoties Sabatho ſancto cantatur in Eccleſia S.Gregorij ad benedictionem cerei, iubet Omitti in cœnobio ſuo,verba illa *ô felix culpa* &c. Et *ô certè neceſſarium. Adæ peccatum*, quaſi plus ipſe ſaperet quàm S.Gregorius, vel quàm alij Patres quos retuli; imo quàm tota Eccleſia, quæ verba illa S.Gregorij vſurpat. O tempora! ô mores! Scio Clyctonæum in Elucidatorio Eccleſiaſtico, cum de benedictione cerei Paſchalis, ſugillaſſe ea verba ex Proſa S. Gregorij. Verum poſtea in Apologetica diſputatione à neceſſitate peccati Adæ, oſtendit ſe tantùm ea verba reieciſſe, ſi ſumerentur in ſenſu blaſphemo quo ſalus noſtra peccato Adami tribueretur. De quo ſenſu S. Gregorius non cogitauit,Conaturque pro viribus (ta-

metſi

Digitized by Google

metſi fruſtra) Clyctouæus ea verba S. Gregorio abiudicare & ſuppoſititia oſtendere. Sed ad rem.

S. Ambroſius l. de incarn. Dom. Sacram. c. 6. [Quæ erat cauſa incarnationis, niſi vt caro quæ peccauerat, per ſe redimeretur?]

121. S. Baſilius hom. de hum. Chriſti gener. [Sed cur Deus homo factus eſt, rationem exquirunt homines: cum magis eius bonitatem adorare deceat, quàm diuinitatem curioſiùs indagare. Quidnam tecum agẽdum homo? In ſublimi Deum agentem minimè quærebas: ad te verò per carnem venientem, & tecum cõuerſantem, non recipis. Sed quomodò Deo familiaris fias, rationem quæris? Hanc itaque diſce: carnem ſuſcepit Deus, quoniam execrabilem contaminatamque hanc, purgatam ſanctamque reddi oportuit, infirmam ac debilem corroborari, à Deo ob peccatum alienatam, cõciliari; è paradiſo excidentẽ in cœlum referri.]

S. Leo ſerm. 3. de Pentec. cap. 2. [ſi homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, in ſuæ honore naturæ manſiſſet, nec Diaboli fraude deceptus à lege ſibi poſita per concupiſcentiam deuiaſſet, creator mundi creatura non fieret: neque aut ſempiternus temporalitatem ſubiret, aut æqualis Deo Patri Filius Deus, formam ſerui & ſimilitudinem carnis peccati aſſumeret. Sed quia inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, & aliter ſolui captiuitas humanæ non potuit, niſi cauſam noſtram ipſe ſuſciperet, qui ſine maieſtatis ſuæ damno & verus homo fieret, & ſolus peccati contagium non haberet, diuiſit ſibi opus noſtræ reparationis miſericordia Trinitatis: vt Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus ſanctus igniret.]

Nazianzenus orat. 36. *ferè initio.* [Quæ humanitatis à Deo propter nos ſuſceptæ cauſa extitit? Profectò vt nobis ſalus pararetur. Quid enim aliud cauſæ afferri poſſit?] Et omnino illuſtriſſimè orat. 42. quem locum in hanc rem profert Iobius Cod. 222. poſt deſcriptam eluuionem malorum in genus noſtrum, ſubdit. [Ille patris terminus & ratio, ille inquam, ad imaginem ſuam ſe confert, carnemque carnis cauſa gerit, & cum intellectuali anima propter animam meam iungitur, vt ſimile per ſimile repurget, atque humana omnia excepto peccato ſuſcipit; conceptus quidem ex virgine animo & carne à Spiritu purgata; (nam & generationem honore affici, & Virginitatem præferri oportebat.] Et mox. [Quænam hæ bonitatis diuitiæ? quodnam me circumſtat myſterium? Diuinam imaginem accepi, nec cuſtodiui: Ille meam carnem accipit, vt & imagini ſalutem, & carni immortalitatem afferat.]

122. Auguſtinus ſerm. 8. de verbis Apoſtoli. [Si homo nõ periſſet, Filius hominis nõ veniſſet.] Et ſerm. 9. [Nulla cauſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſaluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla cauſa eſt medicinæ. Si venit de cœlo magnus medicus, magnus per totum orbem terræ, iacebat ægrotus.] Et in Pſal. 36. [Si tu ô homo non dimitteres Deum, non fieret pro te Deus homo.] Et ſerm. 20. de temp. *in fine.* [Velut peregrinus naſcitur, qui totius orbis eſt Dominus, vt nos cœleſtis patriæ faceret eſſe municipes. Pannis obuoluitur, vt ſciſſam humani generis vnitatem, ſuo redintegraret in corpore; totumque immortalitatis veſtimentum purpureo ſanguinis colore fulgens, in cœleſtia regna deferret. Naſcitur fratres, vt ipſam quam prius homo vitiauerat, melioraret naturam.]

S. Cyrillus Dial. 5. de Trinitate. Quandoquidem neceſſarium hominum lapſibus & noſtris peccatis erat, vnigenitum pati, maximam quidem habeat gratiam ipſe. Sciat autem, quod humanitatis crimina, illi diuinæ gloriæ occaſio fuerint. Nam ſi non peccaſſemus, neque factus eſſet nobis ſimilis, neque ſuſtinuiſſet Crucem. Et ſi mortuus non fuiſſet, neque aſſecutus eſſet vt adoraretur, & à nobis & à ſanctis.]

123. Andreas Cretenſis hom. de exalt. Crucis apud Greiſerum t. 2. de cruce pag. 97. [Quid his immoror? Si crux non eſſet, Chriſtus in terra non fuiſſet; & ſi Chriſtus in terris non fuiſſet, non Virgo, non ſecunda Chriſti generatio, fuiſſet: non humanitatem induiſſet Deus; non fuiſſet partus, non præſepe, non faſciæ, non octauo die Circumiſio, non exhibita parentibus obedientia; non ætatis progreſſus, non corporis incrementum, non apparitio, non baptiſmi vſus, non peracta miracula.] Per Crucem, peractam in ligno Crucis redemptionem noſtram, metonimicè intelligit. Itaque perinde eſt ac ſi dixiſſet, niſi redemptioni noſtræ ſeruiendum fuiſſet, nequaquam fuiſſe ad nos venturum Deum.

Iobius apud Photium Cod. 222. [Quandoquidem Adam victus, Dei in ſe imaginem innumeris carnis paſſionibus obliuit & ad poſteros noxam tranſmiſit; ideò carnem Dominus induit, & in mari Deitatis ſuæ, noſtræ conditionis guttam ſuſcepit, cum vt mortale à vita abſorberetur, atque in vniuerſum genus beneficium effunderet; tum vt inexplicabile pelagus bonitatis ſuæ, erga nos oſtenderet; tum etiam quia opificem ipſum oportebat ſuæ creaturæ quæ iam diffluxerat, inſtauratorem fieri]

124. S. Bernardus hom. 3. ſuper miſſus eſt *in fine.* [Magnificetur & à nobis paruulus magnus Dominus, quos vt faceret magnos, factus eſt paruulus. *Paruulus* (ait) *natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis.* Nobis inquam, non ſibi; qui vtique ante tempora multo nobilius natus ex patre, naſci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis quoque, qui cum magnum haberent, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis eſt datus, quia nobis neceſſarius. Eruit verò inde inſigne hoc corollarium. [Iam de nobis nato & dato, faciamus ad quod datus eſt & natus. Vtamur noſtro in noſtram vtilitatem. De Saluatore ſalutem operemur. Ecce paruulus in medio ſtatuitur. O paruulus paruulis deſideratus! O verè paruulus, ſed malitia, non Sapientia. Studeamus effici ſicut paruulus iſte, diſcamus ab iſto quia mitis eſt & humilis corde, ne magnus videlicet Deus, ſine cauſa factus ſit homo paruus, ne gratis mortuus, ne in vacuũ crucifixus. Diſcamus eius humilitatem, imitemur manſuetudinem, amplectamur dilectionem, communicemus Paſſionibus. Lauemur in ſanguine eius, ipſum offeramus propitiationem pro peccatis noſtris, quoniam ad hoc ipſe natus & datus eſt nobis, ipſum oculis Patris ipſum efferamus & ſuis.]

Guerricus Abbas ſerm. 3. de Natiuit. Dom. tractans illud. *Puer natus eſt nobis.* [Nobis prorſus; non enim ſibi non Angelis. Sibi inquam natus non eſt, vt ſcilicet hac natiuitate eſſe, aut melius eſſe inciperet, qui antequam temporaliter naſceretur, æternaliter erat, & perfecta beatitudo ſibi erat, quia de Deo perfecto Deus perfectus natus erat. Angelis natus non eſt, quia nec Angelus ille qui in veritate ſtabat, reparatione indigebat, nec illius qui ceciderat, caſus reparabilis erat. Ideò nuſquã Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit: Et qui Deus natus erat ſibi, puer natus eſt nobis; ſe quodammodò relinquens, & Angelos tranſiliens, vt ad nos vſque deueniens, vnus fieret è nobis, & exinanitus ſemetipſo, minoratus ab Angelis, æqualis fieret nobis. Qui igitur natus æternaliter ſibi & Angelis erat beatitudo, natus temporaliter nobis factus eſt. Factus eſt nobis redemptio, quia nos ſolos laborare videbat antiquo noſtræ natiuitatis præiudicio.

Rupertus lib. 2. de medit. mortis cap. 8. diſertiſſimè eſt in hac ſententia. Locum infra dabo, ex opere in quod inſertus alibi legitur, nimirum ex lib. 2. de oper. Spiritus ſancti cap. 6.

Richardus Victorinus, multus in hoc eſt, ſerm. in Die Paſchæ, *ſub initium.* Monſtrat enim, Verbum Dei cum poſſet ſolo nutu hominem liberare, maluiſſe amore iuſtitiæ, exactè ſatisfacere Deo, vt homines docerentur Iuſtitiam præ potentia colere: ſicut Deus ipſe in ſalutis noſtræ procuratione non eſt vſus ſua potentia, qua potuiſſet vno verbulo nos eripere, ſed iuſtitiæ conſulium voluit.

Claudo cum S.Bernardo ſerm. 11. in Cant. *in fine.* [Quis dignè penſet quantæ fuerit humilitatis, manſuetudinis, dignationis: Dominum Maieſtatis carne indui, mulctari morte, turpari Cruce? Sed dicit aliquis: Non valuit opus ſuum reparare creator, abſque iſta difficultate. Valuit, ſed maluit cum iniuria ſui, ne peſſimum atque odioſiſſimum vitium Ingratitudinis, occaſionem vltra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis aſſumpſit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoneretque gratiarum actionis difficultas redemptionis, quem minus eſſe deuotum fecerat conditionis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus & ingratus? Gratis quidem conditus ſum, ſed nullo auctoris grauamine vel labore. Siquidem dixit, & factus ſum, quemadmodum & vniuerſa. Quid magnum eſt, quamlibet magna in verbi facilitate donaueris? Sic beneficium creationis attenuans humana impietas, ingratitudinis materiam inde ſumebat, vnde amoris cauſam habere debuerat; idque ad excuſandas excuſationes in Peccatis. Sed obſtructum eſt os loquentium iniqua. Luce clarius patet quantum modo pro te ô homo diſpendium fecit. De Domino ſeruus, de diuite pauper, caro de Verbo, & de Dei Filio hominis Filius fieri non deſpexit. Memento iam te etſi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia: at verò per totos triginta annos operatus eſt ſalutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit ſuſtinens! Carnis medio neceſſitates, hoſtis tentationes, nonne ſibi Crucis aggrauauit ignominia, mortis cumulauit horrore? Neceſſariè quidem. Sic, ſic homines & iumenta ſaluaſti Domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam.]

Et epiſtola 190. ſic diſputat contra Abeſardrum. [Laborans docere & perſuadere, diabolum nullum ſibi ius in hominem vendicare potuiſſe aut debuiſſe, niſi permiſſu Dei: Et quod ſine iniuria diaboli iure Deus profugum ſuum ſi vellet miſereri, repetere, & ſolo verbo eripere poſſet, quaſi hoc quis diffiteatur, poſt multa aliquando infert: quæ itaque neceſſitas, aut quæ ratio, aut quod opus fuit, cum ſola iuſſione ſua, diuina miſeratio liberare hominem à peccato poſſet, propter redemptionem noſtram Filium Dei carne ſuſcepta, tot & tantas inedias, opprobria, flagella, ſputa, denique ipſam Crucis ignominioſam & aſperrimam mortem ſuſtinere, vt cum iniquis patibulum ſuſtineret. Reſpondemus: Neceſſitas noſtra fuit, & neceſſitas dura ſedentium in tenebris & in vmbra mortis. Opus æque noſtrum, & Dei ipſius, & Sanctorum Angelorum. Noſtrum, vt auferret iugum captiuitatis noſtræ: Suum, vt impleret propoſitum voluntatis eius. Angelorum, vt numerus impleretur eorum. Porrò ratio huius facti, fuit dignatio facientis. Quis negat omnipotenti ad manum fuiſſe alios & alios modos noſtræ redemptionis, iuſtificationis, Liberationis? Verùm hoc non præiudicat huius quem è multis elegit efficatiæ. Et fortaſsè is præſtat, per quem in terra obliuionis, grauedinis, lapſus noſtri, tot & tantis grauaminibus, reparationis fortiùs & viuaciùs admoneremur.] Plura cum poſſem in hanc rem ex alijs Patribus cumulare, conſultò abſtineo, quod iſta ad inſtitutum ſatis ſuperque videantur.

Explicantur Patres, viſi contrarium ſentire.

89. Conſtat igitur ex Patrum mente, genus noſtrum potuiſſe liberari abſque Chriſti aduentu, rem ſpectando ſecundùm potentiam abſolutam. Quod ſi alij quidam Patres interdum tradunt, non potuiſſe hominem liberari à peccato niſi Chriſtus veniret, non ita ſunt accipiendi, quaſi non potuerit abſolutè aliter fieri vt à peccato erueremur niſi per Chriſtum: ſed ſenſus eorum eſt, magis decuiſſe, hominem de luto fecis per liberatorem Chriſtum eripi, præſertim ne ſplendor ille diuinorum attributorum quæ in Incarnatione micant, excluderetur. Apertè id vnum voluit S.Maximus centur. 4. ex varijs cap. 38. cum dixit. [Non poterat omnino fieri. Vt natura tum ſpontaneæ voluptati tum coacto dolori ſubiugata, rurſus ad priſtinam vitam reuocaretur, niſi opifex factus eſſet homo, vltrò ſuſcepto in ſupplicium ſpontaneæ naturæ excogitato dolore, non habente præcedentem ſe natiuitatem à voluptate: vt ſubiens generationem initium à voluptate non ducentem, generationis naturam à damnatione liberaret.] Eodem modo aliquoties loquitur Lactantius l. 4. inſtitut. cap. 24. Conteſtans fieri omnino non potuiſſe, vt erudiremur ad vitam, & cœleſti doctrina imbueremur, niſi per Chriſtum, Deum ſimul & hominem. S. Athanaſius fusè idem verſat ſub finem libri de Incarnatione Verbi & corporali eius aduentu. Eius autem vniuerſa ratiocinatio nõ aliud probat quàm quod dixi, vt legenti conſtabit, propoſita enim Ethnicorum obiectione quod non decuerit Deum corporari, cum poſſet ſolo nutu homines exitio ſubducere, reſpondet. [Ad iſtius modi obiectionem, id non immeritò dici poterit. Olim cum nuſquam quiſquam exiſteret, nutu opus fuiſſe & ſola voluntate ad vniuerſitatis Architecturam. Cæterùm cum iam homo factus eſſet, neceſſitas exigebat, non vt ijs quæ non eſſent, ſed quæ iam exiſterent, remedium daretur. Conſequens igitur fuit, vt rebus iam procreatis, medicus & ſeruator aſſiſteret ad procreata conſeruanda. Atque ea cauſa eſt cur Deus homo ſit factus, humanumque ſibi inſtrumentum, corpus inquam, adiunxerit.] Vides hanc S. Athanaſij ratiocinationem, non plus ferre, quàm quod admiſi. Denique S. Anſelmus qui l. 1. cur Deus homo à cap. 10. latè & copioſè probat, impoſſibile fuiſſe hominem aliter liberari quàm per Chriſti aduentum, eiuſque mortem: Tamen lib. 2. eiuſdem operis cap. 5. multipliciter monſtrat, nullam inde Deo neceſſitatem inijci ad ſic liberandum hominem, niſi quam ipſe volens ac ſponte ſuſcepit, cum poſſet alijs pleriſque vijs liberare hominem, & opus ſuum reficere.

Noluit tamen Deus, liberare nos, niſi per Chriſtum, & ita fieri oportuit.

90. Quamuis igitur poſſet Deus hominem aliter exitio ſubducere, quàm carnem induendo, idque ad eum finem non eſſet ſimpliciter & abſolutè neceſſarium, tamen diuina ſapientia decentius cenſuit ita fieri. Idque tametſi nos lateret, nec ſatis perciperemus quorſum eſſet conuenientius atque decentius, tamen ex præiudicio diuinæ ſummæ ſapientiæ ita cenſuit, omnibus ita pronunciandum eſſe, tradit egregiè S. Cyrillus l. 8. in Iulian. ad t. 5. his verbis. [Sed fortaſſis dicent aduerſarij: Quare enim omnino & homo factus fuit, & carnem & ſordes noſtras tulit, licet hoc facile potuerit præſtare, (ſiquidem eſt verè Deus, ſicut contenditis,) annuendo ſolùm, & ineffabili virtute, terrena corda transmutando vt facere vellent & ſapere ſibi placentia, religioſeque viuerent? Ad hoc dixerim: Aberrauit igitur a ſcopo, & indignè egit diuina & incorruptibilis mens: Et non ſtatim dicimus ipſam à

decoro

Digitized by Google

decore abductam? Igitur nos meliores ſumus ad omdem ſapientiam intelligendam, & certabit cum Sole, lucernula? & comparabitur gutta vnica, cum vniuerſo hoc lato & immenſo mari? Quamuis quo modo nō admirabitur quis diuinum Prophetam Eſaiam clamantem manifeſtè & prudenter. *Quis menſus eſt manu aquam, & cœlum palma, & vniuerſam terram pugillo? Quis conſtituit montes pondere & valles libra? Quis nouit mentem Domini?* Nam quemadmodum impoſſibile eſt, cœlum metiri palma, & vniuerſam terram pugillo, monteſque & valles imponere trutinæ, ſic impoſſibile eſt omni homini, imò omni rationali creaturæ, ſummam mentem peruidere & metiri. Itaque ſiquis eſt, qui dicere audet, ſummam ſapientiam meliora potuiſſe præſtare, increpet Deum, verumtamen delirabit. Inſania enim hæc fuerit, viri attoniti, menteque moti.]

Quod ſi diſtinctè & in particulari, rationem aliquam tantæ decentiæ quantam Patres celebrant, atque adeò etiam neceſſitatis aduentus Chriſti fundatæ in ea decentia, aſſignare placeat, non alia quærenda eſt, quàm quæ ex perfecta & iuſta pro nobis ſatisfactione ducitur. Nam ſatisfactio perfecta ex iuſtitia, qualem ſuperiùs deſcripſimus, ſaltem quatenus ſpectat abſterſionem diuinæ iniuriæ, nō potuit aliter exhiberi, quàm per Chriſtum Deum ſimul & hominem. Longè autem decentius fuit, hominem ex iuſtitia, & perfectè exhibita ſatisfactione liberari, quàm vndecumque gratis, & ex mero Dei beneplacito. Igitur rationes maiores illius decentiæ, ac etiam neceſſitatis quæ eſſe poteſt in aduentu Chriſti, perſpicuæ eſſe videntur, ita vt non ſit neceſſe incertis & occultis diuinæ ſapientiæ, eas annumerare. Vtraque propoſitio probanda ſeorſim eſt, vt concluſio propoſita, extra ambiguitatem fiat.

Non quidem ad merendum nobis: Id enim potuiſſet creatura pura.

91. In prima propoſitione, diſtinguo ſatisfactionem pro nobis, prout ſpectat abſterſionem iniuriæ, à ſatisfactione prout eſt meritoria donorum ſupernaturalium homini neceſſariorum vt ſalutem conſequatur. Vtrumque enim continetur finibus ſalutis & liberationis humanæ. Satisfactionem ergo prout meritoriam, fateor neceſſarium non fuiſſe exhiberi à Chriſto, ſed potuiſſe per puram creaturam exhiberi: quod malè negant Guliel. Pariſienſis l. cur Deus homo cap.7. & Vaſques 3.p.d.4.c.2.& 5.ac Torres opuſc.8.de gratia diſp.4.dub.2. eo nixi fundamento, quod gratia adoptionis quantumuis intenſa, & per quæcunque gratiæ auxilia comparata, non poteſt eſſe principium condignè merendi pro alijs, vt experimur in gratia quæ nunc communicatur iuſtis: quamuis enim eiuſdem rationis ſit cum gratia communicabili de quacumque potentia, tamen non poteſt eſſe principium merendi alteri, ſed in proprio tantùm ſolo fructificat, id eſt ſoli proprio ſubiecto conuehit gratiæ incrementum & gloriam, ex merito (vt vocant) condigno. Quod confirmatur, quia meritum hoc habet per modum effectus formalis inſuppletibilis, vt eum qui meretur faciat præmio dignum. Eſt igitur impoſſibile, vt meritum non ſit immanens.

Hæc tamen argumenta, ſunt admodum debilia, nec perſuadent quod aduerſarij intendunt. Nam gratiam fructificare tantùm in proprio ſolo, verum eſt quaſi connaturaliter, & de potentia ordinaria, ſecundùm quam ordinatio diuina non propoſuit meritis condignis vnius puri hominis, gloriam alterius, vt contingere oportuiſſet, ſi vnus purus homo potuiſſet condignè alteri mereri gloriam. Nam quiſquis meretur de condigno, elicit actionem ſaltem gloriæ meritoriam, vt liquet ex conditionibus meriti condigni. At gloria illa etiamſi non geminata, ſed ſimplex, eſt condignum præmium operis ab homine puro eliciti. Si ergo gloriam alteri condignè mereretur, oporteret vt ea ſe ſpoliaret: quæ eſſet magna inordinatio, contra affectum principijs ſpiritualibus bonis ad ſanctificationem animæ pertinentibus debitum, quorum cur in vnicuique propriam eſſe voluit Deus: ſecùs quàm contingit in exſolutione pœnæ temporalis, circa quam Deus ratam aliquando habet illam veluti ceſſionem, & alienationem proprij iuris in alium, quia non eſt diſpendium æternum, facileque, ac etiam cum lucro, ob charitatem qua alteri applicatur, compenſatur fructus qui proprius fuiſſet, niſi ea quaſi ceſſio interueniſſet. Hæc igitur eſt ratio, cur Deus dè potentia ordinaria, noluerit purum vllum hominem ſibi condignè mereri gratiam & gloriam. Dico *purum hominem*: Nam in Chriſto, qui vt permulti volunt, gratiam & gloriam non ex meritis, ſed ſolo titulo filiationis naturalis adeptus eſt, lex illa locum non habuit, & totus fructus meritorum eius quoad gratiam & gloriam æternam, alijs cedere potuit: quod puris hominibus negatum eſt de potentia ordinaria, ob cauſam propoſitam, quæ non minus vrget, ſi aliorum ſententiam amplectamur, & Chriſtum ſibi quoque meruiſſe gratiam dicamus. Nam meruit tantùm eam, per actus primo momento elicitos reliquis autem actibus, non ſibi meruit ſanctitatis profectum. Ergo nobis cedere toto illo merito congruè potuit: Non item purus homo, ob cōtrariam illam, quam dixi, cauſam. Imò neque Angelus. Nam neque Angeli cum pro nobis ſupplices accidunt Deo, offerunt ei vlla ſua pro nobis merita, ſed noſtra tantùm, in quo à Chriſto differunt, vt ratiocinatur S. Bernardus ſerm.1. de ſancto Michaële. [Miniſtrans Salijt inter Angelos, (inquit) ſed & ipſos tranſilijt miniſtrans. Miniſtrant enim Angeli, ſed de alieno, offerentes Deo bona opera, non ſua, ſed noſtra, ac nobis eius gratiam referentes. Vnde Scriptura dicens. *Quoniam aſcendit fumus aromatum in conſpectu Domini, de manu Angeli*, ſollicitè præmiſit *data ei fuiſſe incenſa multa*. Noſtros enim ſudores, non ſuos, noſtras, non ſuas Lachrymas offerunt Deo. Nobis quoque eius munera referunt, & non ſua. Non ſic miniſter ille ſublimior cunctis, ſed humilior vniuerſis, qui ſemetipſum obtulit Sacrificium laudis, qui Patri offerens animam ſuam, nobis miniſtrat vſque hodie carnem ſuam.] Sic igitur res habet de potentia ordinaria, vt nulla pura creatura alteri gratiam condignè mereatur.

92. At de potentia abſoluta loquendo, nihil vetaret hunc ordinem inuerti, & gratiam in proprio quidem ſolo fructificare, ſed alteri. Nam licet certum ſit, meritum debere eſſe immanens quoad actionem merendi, nec poſſe aliter fieri niſi mutetur ſuppoſitio, tamen nihil eſt quod vetet, actionem alicui immanentem, ſpectare bonum alteri obuenturum, illudque ei promereri, ita vt is qui meretur, dignus ſit cuius intuitu, tale præmium non ipſi ſed alteri conferatur. Potuiſſet ergo pura creatura, ſi Deo viſum fuiſſet, mereri condignè alijs gratiam & gloriam. Quod rectè affirmant Val.1.2.d.8.q.6.p.5. & Suares lib.12. de gratia cap.16. n.12. Et breuiter euincitur, quia neque ex parte perſonæ merentis, neque ex parte operum eius, aliquid deeſt, quominus deſtinari & acceptari queant ad promerendam condignè alijs gratiam & gloriam. Nihil item ex parte aliorum obſtare poteſt, quominus talia præmia accipere poſſint, interueniente merito puræ alicuius creaturæ ad id diuinitùs admiſſo. Quæ enim vel vmbra repugnantiæ in his omnibus excogitari queat, ſi ſupponamus ita ferre Dei voluntatem? Sanè condignitas reſpectu gratiæ & gloriæ alienæ, non plus deeſt quàm reſpectu propriæ. Itaque tantùm exigitur vt Deus, à cuius nutu & acceptatione hæc omnia pendent, velit vnius iuſti opera acceptare in pretium gratiæ & gloriæ tribuendæ alijs. Non dico Deum volun-

Digitized by Google

tate ſua factutum opera iuſti condigna pro alio, cum ex ſe talia non eſſenr: Hoc enim falſum eſſet, qnia opera habent ex ſeipſis, ſiue ex ſpecie ſua ac circumſtantijs, cōdignitatem ſiue valorem quaſi in actu primo, quem deforis non emendicant, ac ne à beneplacito quidem diuino. Tantùm igitur dico, cum opus ſic ex ſe dignum, poſſet à Deo acceptari pro pretio gloriæ dandæ operanti, ſufficere poſſe vt Deus nolit opus illud acceptare in eum finem, ſed in parem & æqualem; hoc eſt vt ſit præmium gloriæ ſubiecto exierno conferendæ. Sic igitur res habet quoad ſatisfactionem pro nobis, quatenus meritoriam ſupernaturalium bonotum. Fatendumq́ue eſt, nihil fuiſſe ad id neceſſe, Verbum incarnari, ſed puram creaturam diuinitùs ad id delectam, potuiſſe ſaluti noſtræ inſeruire ad eum modum.

Sed ad preſsè ſatisfaciendum Deo, quod pura creatura non poterat, pro peccato mortali proprio.

93. At ſi ſermo ſit de ſatisfactione pro nobis, prout eſt abſterſio iniuriæ, ſiue mortalis, ſiue etiam venialis, ſiue propriæ, ſiue alienæ, ſic negandum eſt, puram vllam creaturam potuiſſe Deo ad æqualitatem ſatisfacere; ita vt tantum per ſatisfactionem eius honoretur Deus, quantum per peccatum inhonoratus eſt: atque adeò fatendum eſt, ad huiuſmodi ſatisfactionem pro nobis exhibendam, neceſſarium prorſus fuiſſe, Deum effici hominem, & ſatisfacere pro nobis. Hæc vt ſolidè ſtabiliantur, & de varijs illis punctis quæ ſimul perſtrinxi firmum iudicium feratur, auſpicandum eſt à ſatisfactione æquali pro peccato mortali proprio, monſtrandumq́ue, eam nulli puræ creaturæ tribui poſſe. Eo enim ritè conſtituto, facile inferemus, idem eſſe ſtatuendum de ſatisfactione pro quouis peccato proprio, & multo magis pro alieno.

Nō poſſe igitur creaturam puram pro peccato mortali proprio ſatisfacere Deo ad æqualitatem, communiſſima eſt Scholaſticorum ſententia, in 3.d.20. vel in 4.d. 14. art.15. quibus locis, Doctores antiqui propè omnes, vel de Chriſti ſatisfactione, vel de virtute pœnitentiæ diſputantes, in eam veritatem conſpirarunt. Et conſentiunt recentiores 3 p.q.1.art.2. poſt D. Thomam ibi ad 2. Videndi præſertim Medina ibi, & Aluar. diſp.7. Raguſa diſp.3. Peſant. diſp. 4. Val. t. 4. d. 1.q.1.p.5. Vega lib.15.in Conc. cap.4. Suares t.1.3.p.d 4. ſ.9. & lib.7. de gratia cap.14. Peltanus l.de ſatisfactione ſect.1. Leſſius lib.13. de diui. perf. num.193. & l.12. num.68. Repugnat tamen reipſa Vaſquez 3 p. diſp.2. Quamuis enim ibi verbotenus fateatur, non poſſe hominem ſatisfacere pro culpa ſua mortali, perfectè & ad æqualitatem, nihilominus vt liquet ex c.5. eiuſdem diſputationis, idcirco tantùm negat hominem id præſtare poſſe, quia eget præuia Dei miſeratione, qua accipiat auxilia indebita ad cudendum ſupernaturalem illum actum, quo ad æqualitatem ſatisfacit, ſuppoſito eo diuino beneficio gratuito collationis auxiliorum. Nos verò ſecuti communiſſimam Theologorum quos adduximus ſententiam, etiam ſuppoſita tali diuina miſeratione, & auxiliorum collatione gratuita, negamus hominem vel de facto ſatisfacere pro ſuo mortali peccato ad æqualitatem, vel pro eo ſatisfacere poſſe, defectu condignitatis & æqualitatis inter quemcumque actum hominis & remiſſionem peccati, ita vt etiamſi ſemoueamus voluntatem Dei eum actum ſibi depoſcentis alio quopiam titulo è tam multis quibus illum ſibi poteſt depoſcere, vereq́ue ſupponamus Deum ex pacto præuio actum prædictum admittere in ſatisfactionem offenſæ, propriæ hominis operantis; tamen impar ex ſe ſit ad eam abolendam, nec poſſit eò aſſurgere defectu æqualitatis & condignitatis. Quod primum probabo de quouis actu hominis peccatoris, ſpectato eius ſtatu: deinde idem probabo de quocumque actu hominis puri, ſpectato dumtaxat actu eius, & neglecta conſideratione ſtatus in quo viuat nunc, aut ante vixerit. Sic igitur primùm argumentor.

Non enim per actus ipſius peccatoris, ſiue informes, ſiue iam formatos.

94. Vel actus ab homine peccatore elicitus, quo Deo ſatisfaceret ad æqualitatem pro peccato ſuo mortali, eſſet actus ex nudo gratiæ auxilio elicitus; ita vt ſpectaretur in illo priori naturæ in quo actus eſt adhuc informis, & gratiam ſanctificantem antecedit tanquam diſpoſitio ad eam: vel certè eſſet actus gratiæ ſanctificantis inuectione formatus eodem temporis momento quo elicitur. Aſſumo autem in hanc rem perfectiſſimum actum qui ab homine elici poſſit, purà dilectionem perfectam, vel contritionem, quibus eodem temporis puncto adiungitur gratia ſanctificans. Nam ſi hi actus nequeant ad expiandam æqualiter & condignè offenſam Deo ab homine irrogatam aſſurgere, multo minus id poterunt alij quilibet, quos conſtat & imperfectiores, & ad id præſtandum multo incongruentiores eſſe. Vel igitur hi actus ſatisfacerent Deo ad æqualitatem, & iniuriam diuinam perfectè abolerent, priùs natura quàm diuina gratia ſanctificante formentur; vel poſtquàm ea formari intelliguntur. Neutrum verò dici poteſt.

Nō enim primum; quia ſi peccator per actum ſuum prout informem aboleret condignè culpam, & pro ea ſatisfaceret ad æqualitatem, ſequeretur primam iuſtificationem cadere ſub meritum condignum peccatoris; ſin minùs totam & integram, ac ſaltem quoad partiale eius conſtitutiuum; nempè quoad remiſſionem peccati. Hæc ſiquidem, gratis præmiſſa remiſſione pœnæ illius quæ in auxiliorum ſubtractione conſiſtit, caderet ſub meritum condignum peccatoris, eiq́ue ex iuſtitia deberetur: quia vnuſquiſque ex iuſtitia tenetur iniuriam remittere, ſi ei æqualis ſatisfactio exhibeatur; ita vt etiamſi non teneatur redintegrare amicitiam, teneatur tamen nihil vltra repoſcere pro iniuria illata, ſed eam condonare debeat, & obliteratam velle, vt probaui l.3. de virtut. num.290. Igitur Deus ex iuſtitia adigeretur remittere noxam peccatori exhibenti contritionem, prout natura anteriorem gratia ſanctificante: quod perinde eſt ac dicere, peccatorem ſuo illo actu ſic ſpectato, mereri remiſſionem peccatorum, quæ eſt partialis mutatio, integrans iuſtificationem. Hoc autem videtur aduerſari Concilio Tridentino, quod ſeſſ.6.c.8. ſtatuit nihil eorum quæ iuſtificationem præcedunt, condignè mereri iuſtificationem; quam idcirco docet gratis dari. Præterea actus informis, & non honeſtatus ſanctitate habituali concomitante, eſt hominis Deo inimici; quod de contritione quoque, & de perfecta dilectione valere, latè monſtratum eſt agendo de iuſtificatione, reiectis ijs qui contendunt actus illos iuſtificare formaliter, repugnante non obſcurè Tridentino, quod eos actus vocat diſpoſitionem ad iuſtificationem, non autem iuſtificationem ipſam, vel formam iuſtificantem. Atqui actus hominis Deo inimici, nō poteſt eſſe apud Deum condignè meritorius; alioqui homo poſſet condignè ſibi mereri primam gratiam ſanctificantem, quod conſtat dici non poſſe. Igitur actus quilibet peccatoris, prout eſt informis, non poteſt dici ſatisfacere Deo ad æqualitatem: quod eſt primum è duobus quæ probanda receperam.

95. Alterum erat, neque ijſdem actibus, prout formatis ſanctitate habituali illis coniuncta in poſteriori natura, tribui poſſe quod ad æqualitatem, atque adeò condignè & ex iuſtitia, expient propriam culpam mortalem. Id verò facilè euincitur. Nam actus hominis ad eum modū formatus, eſt actus perſonæ Deo gratæ, proinde-

Digitized by Google

proindeque iam nitentis & à peccato exſolutæ. Qua igitur ratione poterit ſuam à peccato exſolutionem mereri quam iam habet? Conceſſio quidem mercis aut præmij, poteſt tempore antecedere pretij aut meriti exhibitionem, vt cernimus in gratia antiquis Patribus conceſſa, ob merita Chriſti ſubſecutura: ſæpeque inter homines idem vſurpatur in venditionibus credito factis. At hæc non poſſunt habere locum circa culpæ propriæ remiſſionem, quaſi quis eam mereri poſſit iam credito factam: quia ex quo debitum aliquod per liberalem donationem, purè & abſolutè ac ſimpliciter, non ſub conditione quapiam fuit diſſolutum, euaneſcit titulus quilibet iuſtitiæ ad repetitionem eius. Deus autem offenſam grauem ſibi à peccatore irrogatam, ſiue peccati mortalis maculam tollens, abolet eam purè & ſimpliciter; nec apponit remiſſioni conditionem vllam operis poſtmodùm ponendi, qua non impleta cadat remiſſionis beneficio qui illud acceperat, ſed abſolutè & purè delet peccatum. Igitur attento ſtatu hominis elicientis actum ſanctitate formatum; impoſſibile eſt, actum illum eſſe ſatisfactionem æqualem pro graui culpa ipſius hominis.

Nec per ſpectatum quomodocumque, actum hominis.

96. Sed dimiſſo argumento quod ex ſtatu hominis ducitur, vrgeamus conditionem noſtri cuiuſcumque actus, eum per ſe ſpectando, ac ſeorſim à conditione operantis, quod receperam fore ſecundum principale argumentum in hanc rem: Poteſt verò ſic concipi. Iniuria admiſſa in aliquem, creſcit principaliter ex dignitate perſonæ offenſæ, & ex vilitate perſonæ offendentis. E contrario autem ſatisfactio, creſcit principaliter ex dignitate perſonæ ſatisfacientis; & ex eiuſdem vilitate minuitur, fitque deſpicatior. Atqui peccatum mortale quod quis admittit, eſt grauis iniuria, ſummæ maieſtati irrogata per perſonam nihili: Actio verò quamcumque eadem perſona exhibere poteſt, ſiue quamdiu ſordet peccato, ſiue poſtquàm emaculata eſt, iamque per gratiam collucet, eſt actio perſonæ admodùm vilis, & Deo improportionabiliter inæqualis. Impoſſibile igitur eſt, actionem illam eſſe ſatisfactionem iuſtam, & æqualem pro peccato graui talis perſonæ. Huius argumenti ſingulæ propoſitiones videntur perſpicuæ. Ad maiorem tamen huius veritatis firmitatem, operæ pretium videtur, eas breuiter & roborare & illuſtrare.

Maieſtas perſonæ læſa à tenuiore, auget iniuriam, minuit ſatisfactionem.

Maior igitur apertè videtur liquere ex ijs exemplis humanis quæ ſuperiùs tacta ſunt, declarando exceſſum ſatisfactionis à Chriſto exhibitæ, & ab Ariſtotele quoque proponuntur 5. Eth. c.5. Nempè ruſtici qui Principem læſerit; & è contrario Principis, qui plebeium & vile caput violarit. Communis enim prudentum ſenſus fert, ruſtici noxam in Principem, longè teteriorem & indigniorem eſſe Principis delicto in ruſticum, ob diſiunctiſſimum vtriuſque gradum qui violatur cum perſona. E contrario autem ſatisfactio Principi exhibita à ruſtico, pro iniuria qua eum violarit, debet eſſe longè maior quàm qua Princeps violato à ſe ruſtico ſatisfacere tenetur. Nam Princeps ſi vel verbum humile proferat, quo ſubitum motum excuſet, cenſebitur cumulatè ſatisfeciſſe perſonæ vulgari; quia ob ſtatus ſublimitatem, qualiſcumque Principis deiectio, ſaltem verbo expreſſa, habetur magna. At ruſticum, ſi vel verbo violarit Principem, neceſſe eſt ſuſpendio addici, vixque ea ratione culpam eluet, ſed tantùm ibi ſiſtet mulcta, quia non eſt quo vlteriùs progrediatur humana vltio. Itaque maior propoſita, videtur perſpicua, eamque latiùs ſtabiliunt Suarez lib. 7. de gratia cap.14. à num. 62. Albertinus 1. princip. compl. in q. phyloſoph. dub.3. & Raguſa 3.p. diſp.3. nequicquam reclamante Vaſque 3.p. diſp.2. cap. 5. qui ex eo negat iniuriam creſcere ex magnitudine perſonæ offenſæ, ſatisfactionem autem ex dignitate ſatisfacientis, quod per ſe loquendo, par ſit furtum eiuſdem ſummæ, ſiue in Regem, ſiue in priuatum admittatur, & à quocumque admittatur: nec plus reſtituendum ſit, ſi ſit Rex qui eam ſummam furto ſubduxit, quàm ſi ſit plebeius. Hoc dico perperàm obijci aduerſus maiorem propoſitam. Nos enim hoc locò non agimus de iniuria in rebus, quæ per reſtitutionem compenſanda eſt: ſed agimus de iniuria propriè dicta, ſiue de nuda iniuria, ſumpta ſeorſim à damno dato, quæ per ſatisfactionem reparatur. De huiuſmodi itaque iniuria, videtur certum quod in maiore argumenti propoſiti dicitur: quia quo perſona offenſa eſt dignior, & perſona lædens vilior; & è contrario quo perſona ſatisfaciens ſublimior eſt, & perſona læſa, depreſſior; eo maior inæqualitas inducitur in actus, cùm offenſæ, tum ſatisfactionis, ob perſonarum improportionem. Quare maior argumenti propoſiti, rata eſto.

Deus læſus, & homo in eum grauiter iniurius, infinitè diſtant.

97. Nec minus fixa debet eſſe minor, cùm quoad grauitatē iniuriæ per mortale peccatum illatæ Numini, tum quoad noſtrorum quorumuis operum improportionem cum ea iniuria. Nam peccatum mortale, eſſe grauem Dei iniuriam, per ſe liquet, & monſtratum ſufficienter eſt ſuprà. Nullis verò operibus noſtris abſtergi poſſe eam maculam, oſtenditur ex tanta Dei læſi, & hominis lædentis ac ſatisfacere nitentis inæqualitate & improportione. Et ſanè ſi de homine peccatis adhuc oblito agatur, cuiuſmodi eſt is qui pro culpa mortali propria nondum remiſſa conatur ſatisfacere, nemo non videt quanta ſit eius vilitas, & ad Dei maieſtatem improportio. Si autem agatur de homine iam iuſto, (quamuis iſte nequeat vltra ſatisfacere ex iuſtitia, pro iniuria liberaliter iam dimiſſa;) tamen veriſſimum quoque eſt, nullam eius actionem poſſe eſſe proportionatam ad æqualem pro peccato ſatisfactionem, etiamſi offerretur ante iniuriam remiſſam, & collucerer omni illa dignitate quam accipit ex quo perſona eſt Deo grata. Licet enim perſonæ ſtatus, conferre multùm poſſit ad augendam vim actus meritoriam, & idcirco verum ſit, eum in homine iuſto eſſe meritorium gratiæ ſanctificantis, quam ante non merebatur, tamen vis ſatisfactoria perparum creſcit ex dignitate iuſto collata per gratiam, quia creatura pura, quantumuis grata, ſemper manet creatura; hoc eſt infinita capedine diſtans à dignitate Dei læſi, nec habet infinitatem aliquam diuinæ proportionalem; quæ tamen omninò neceſſaria eſſet ad conſtituendam æqualitatem inter offenſam & ſatisfactionem. Quin etiam quantùmuis creatura pura ſpectetur vt operans ex Chriſti meritis, ſeu prout Chriſti membrum, non idcirco eius ſatisfactio habenda eſt æqualis: de quo immeritò ſeorſim ac ſpecialiter à quibuſdam quæſitum eſt, vt à Suare t.1.3.p.d.4.ſ.12. Nam peccator, etiam prout mēbrum Chriſti, ſeu prout perſona Deo per gratiam meritis Chriſti partem coniuncta, non poteſt pro peccato ſuo ad æqualitatem ſatisfacere, quam ſi gratiam ex alio fonte hauſiſſet; cùm homo etiam ſub conſideratione membri Chriſti, ſit pura creatura, cuius ſatisfactione vidimus æquari non poſſe offenſam irrogatam Deo. Imò non defuerunt Theologi, qui cuicumque actui hominis puri, quomodocumque ſpectato, negandam cenſuerint rationem ſatisfactionis imperfectæ, pro graui peccato proprio. Quod quamuis mihi non probetur,

betur, quandoquidem homo per actus ex gratia elicitos, cõpenſat diuinam iniuriam quantum poteſt, quod ad rationem qualiſcumque & imperfectæ ſatisfactionis abundè eſt, vt rectè contra prædictos Scholaſticos ſtatuunt Val. 3.p.d.1.q.1.p.5. Suarez t.2.3.p.d.4.ſ.10. & Vaſq. 3.p.d.2.c.7. Tamen inde licet coniectare, quàm vilis quàmque abiecta viſa ſit Doctoribus non ignobilibus, omnis noſtra ſatisfactio pro peccato mortali proprio, quantumque abfuerint ab admittenda eius æqualitate cum offenſa.

Infertur quamcumque hominis ſatisfactionem, eſſe graui ipſius erga Deum iniuriæ, inadæquabilem.

98 Perſpicua ergo manet cõcluſio quam ex duabus præmiſſis proximè tractatis inferebamus; Nẽpè quod impoſſibile ſit, ſatisfactionẽ peccatoris pro graui peccato ſuo eſſe æqualem & perfectam: ſiue peccator ille ſit iam ab eo peccato emũdatus, ſiue adhuc eo ſordeat. Meritoque ſanè Leſſius l.13. de diu. perf. n.191. tractans ſententiam quam impugnamus, ait eam ſemper ſibi viſam eſſe valdè mirabilem. Incredibile namque videri quod affirmat aduerſarius, nempè contritionem vel dilectionem ſuper omnia, quam peccator Deo in ſuæ mortalis offenſæ ſatisfactionem exhibeat, compenſare exquiſitè malitiam illius peccati, eiuſque fœditatẽ per ſe ac ſuapte natura eluere non minùs quàm lux abolet tenebras, eo quod tales actus non minus ſint boni & Deo accepti, quàm peccatum fuerit malum & Deo inuiſum, quandoquidem æquè ijdem actus circa Deum verſantur ac peccatum; imò peccatum ferè non niſi interpretatiuè Deum impetat, contritio autem & dilectio, directè tẽdant in Deum, eique propter ipſummet, hominem mancipent quantus quantus eſt. Ex quo non modò par malitiæ & bonitatis vtrorumque actuum modulus erui videtur, ſed etiam bonitatis exceſſus in contritione & dilectione, ſupra malitiam peccati. Hoc meritò Leſſius iudicat eſſe incredibile, & mihi etiam inopinabile videtur, vel ſi vnum illud toties iam regeſtum exemplum Principis & Plebeij tenuiter expendatur. Quis enim ruſticum capitalis in Principem noxæ reum, dicat ex æquo iniuriam compenſare, ſi doleat de tam atroci iniuria, aut Principem diligat: Multo itaque minùs fas eſt, id affirmare de ſatisfactione pro iniuria irrogata Deo. Falſum verò eſt, & alibi plenè reiectum, quod hi actus per ſe & ſuapte natura eluant formaliter labem peccati, ita vt ſit impoſſibile eam non tolli poſita cõtritione, vel Dei amore ſuper omnia. Item ſiue verum ſit, ſiue falſum, quod tanta ſit horum actuum bonitas quanta fuit peccati malitia, quodque per eos peccator tantoperè aut etiam magis ad Deum conuertatur, quàm per peccatum ab eo auerſus fuerit; ſiue inquam hæc vera ſint, ſiue falſa, de quo nunc tricari non libet; negandum tamen omnino eſt, inde ſequi contritionem & dilectionem tam valere ad ſatisfactionem, quàm valuit actio mala ad iniuriam inferendam. Ratio enim offenſæ & ſatisfactionis, petenda principaliter eſt ex conditione perſonarum, non autem ex phyſica entitate actuum, vel morali eorum qualitate ex alijs capitibus ducibili: quia in morali æſtimatione actuũ prout habentium rationem iniuriæ vel ſatisfactionis, phyſica illa aut etiam moralis æqualitas non attenditur. Eſtque planè exiguum quid, diligi Deum à creatura ſua infinitis nominibus ipſi obſtricta, cum è cõtrario maximum ſit planeque indigniſſimum, rem tantulam poſt tam vberes ac largos beneficiorum imbres, caput extuliſſe, & inſurrexiſſe in Deum, infinito amore & obſequijs digniſſimum ac proinde à contemptu qui in peccato cernitur infinita remouendum. Nolo rem per ſe perſpicuam amplificare dicendo, ſed vt iuſtus horror tantæ turpitudinis concipiatur pauca verba Iſidori Peluſiotæ ex lib. 5. epiſtola 472. repræſentare non omittam. [Deum (inquit) ſummè honorandum offendiſſe, omni ſupplicio damnoque grauius eſt exiſtimandum. Non equidem tantùm fore ex ſupplicijs dolorem exiſtimo, quantum erit pudor ex peccato, contra glorificantem, commiſſo proueniens. Sed & arma ipſa, quibus fuere honorati contra ipſum mouentes, & honore contra honorantem vtentes deprehendi, omnem id ſuperat furorem. Illud quidem incomparabilem amentiam hoc verò incurabilem etiam continet furorem.]

99. Fixum itaque eſto, ſatisfactionem ex iuſtitia ſiue æqualem ab homine pro graui peccato proprio rependendam, eſſe ſupra quaſcumque vires peccatoris, etiam diuinitùs adiuti; atque adeò peccatum mortale, eſſe ab intrinſeco irremiſſibile ex iuſtitia: eò quòd licèt Deus pro ſua benignitate, maculam illius abſtergat, tamen impoſſibile ſit, vt peccator æqualem pro ea ſatisfactionem exhibeat. Ideoque attentis legibus diuinæ iuſtitiæ, quæ vetant peccatum admiſſum abſque iuſta ſatisfactione dimitti, neceſſe foret, peccatorem ex quo ſe inquinaſſet graui facinore, perire in æternum, niſi benignitas Dei miſerantis, idoneum fideiuſſorem extrinſecùm adhibuiſſet, qui quod puro homini impoſſibile erat, ſatisfactione ſua expleret. Vnde Angeli ex quo peccarunt, ſine ſpe reſurrectionis ceciderunt, quia Deus eos cadentes non apprehendit, ac veluti retraxit ex altiſſima voragine in quam præcipites acti ſunt ſummo peccati pondere, & vt pulcherrimè tradit Iſido. Peluſ. lib.3. epiſtola 33. grauiſſimo plumbi talento ad inferos vſque deprimente. Hanc tantam mortalis peccati atrocitatem, vtinam cogitarent mortales, liberarentque attentè ac ſeriò. Hærerent haud dubiè, aut etiam horrerent, quoties eius admittendi vel cogitatio ſubiret animum.

Extenditur reſolutio, ad ſatisfactionem pro leui peccato proprio.

100. Nunc quod de peccato mortali proprio hactenus conſtitutum eſt, omnem ſcilicet hominis pro eo ſatisfactionem eſſe inæqualem, & iuſtitiæ canonem erga Deum non explere, extendendum eſt ad propriũ peccatum veniale, cum à Petro Soto lect. 8. de pœnit. tametſi repugnant cõmuniter, qui nobiſcum ſteterant pro inæqualitate ſatisfactionis ab homine exhibendæ ob ſuum graue peccatum: Putant enim ſecùs eſſe de veniali, ob eius leuitatem. Ita Suarez t.1.3.p. d.4. ſ.11. concl.1. Præpoſitus 3.p.q.1.n.28. & Raguſa 3.p.d.7. Verùm ſi principijs circa mortale peccatum proximè iactis inſiſtimus, fatendum cõſequenter erit, non poſſe hominem ad æqualitatem ſatisfacere pro ſuo veniali peccato. Sic enim argumentari licèt. Iniuria per vilem perſonam irrogata perſonæ infinitæ dignitatis, (Cuiuſmodi eſt iniuria quam homo Deo irrogat.) eſt improportionabilis per ſatisfactionem perſonæ vilis: cum valor ſatisfactionis petendus præcipuè ſit ex perſonæ ſatisfacientis dignitate, quæ quantumlibet fingatur eminere in homine qui Deum læſerit, nullius vmquam momenti erit per comparationem ad Deum, vt ſuprà plenè expoſitum eſt. Atqui peccatum veniale, eſt vera & propriè dicta iniuria Dei. Eſt enim eſſentialiter peccatum, ad cuius quidditatem pertinet eſſe iniuriam numinis, vt ſupra ſuppoſitum eſt, indicatis locis quibus id probauimus. Et quamuis ſit iniuria leuis, præ mortali atrociore & longè grauiſſima, eſt tamen abſolutè non exigua, & vt Saluianus egregiè ait l.6. agens de culpa Olæ de qua Paral.13. hucque belliſſimè transferri poteſt, [quod videbatur exiguum eſſe culpa, grande hoc faciebat Diuinitatis iniuria.] Moxque ſubdit cauendum diligentiſſimè eſſe, [vt nihil leue æſtimetur, quo

Deus

Digitized by Google

Deus læditur.] Igitur peccatum veniale, eſt ex natura ſua ab intrinſeco irremiſſibile, nec per vllam ſatisfactionem hominis qui illud admiſit, abſtergi poteſt. Totus ſyllogiſmus videtur perſpicuus. Nam maior, eſt primarium fundamentum cui ſuperiùs inædificata eſt inæqualitas cuiuſcumque ſatisfactionis pro graui peccato proprio, in qua aſſerenda conſentimus cum aduerſarijs quorum ſententiam nunc excutimus; dantque vltrò hi Autores, maiorem illam eſſe veriſſimam.

101. Sola minor, viſa eſt eis quati poſſe. Aiunt enim peccatum veniale non eſſe ſimpliciter & propriè iniuriam Dei, quippe quod Deum non attingat, ſed ſolùm verſetur circa quædam Deo extrinſeca, eique velut adiacentia: non enim impetit diuinam autoritatem, nec eam deſtruit aut abrogat, ſaltem quoad aptitudinem, ſiue ſi eſſet capacitas ex parte Dei: contra quàm facit peccatum graue, quo diuina autoritas interdum directè vt per odium Dei, ſaltem verò vt per quæuis alia peccata grauia indirectè & interpretatiuè violatur; ita vt liceat dicere, quantum eſt ex vi actus grauiter mali, abrogari Deo rationem finis vltimi, eoque ipſo Deum de throno ſuo exturbari, & deijci Deitate. Præterquàm quod, peccator videtur Deum aut impotentem, aut iniuſtum, aut inſcientem cupere; vt culpa grauis quam decernit admittere, à Deo ignoretur, eamúe plectere aut nolit, aut nequeat: quod eſt velle vt Deus exuatur Deitate, eſtque in eo, maxima omninò lethiferi peccati tanquam feræ peſſimæ, virulentia, de qua optimè S. Bernardus ſerm. 3. de Reſurrectione. Nihil horum in veniali peccato cernitur. Quare Autores prædicti inferunt, tametſi peccatum mortale eſt ab intrinſeco ſuapte natura irremiſſibile; hoc eſt, etiamſi homo nequeat pro ſuo mortali peccato condignè & ad æqualitatem ſatisfacere, aliter tamen philoſophandum eſſe pro peccato veniali. Non enim ſi Principi de principatu deiecto, aut cædes, ſaltem attentata, eſt inexpiabilis per quaſuis ruſtici ſatisfactiones, ita vt ſit ei ineuitabiliter ponenda vita ad ſatisfaciendum quantum poterit; inferre quoque licebit, qualemcumque offenſiunculam qua ruſticus Principem violarit, eſſe ſimiliter inexpiabilem per quaſcumque ruſtici ſatisfactiones: cùm par ſit, leuem illam & minutam offenſionem reparari faciliùs, quandoquidem directè non impetit Principis perſonam vel autoritatem, eſtque res modica & penè nihil. Ita ferè ratiocinantur aduerſarij, aduerſus minorem ſyllogiſmi propoſiti.

102. Nihilominùs eam minorem arbitror firmam, & his argumentis non conuelli. Nam peccatum veniale, eſt reipſa peccatum ſimpliciter, id eſt eſſentialiter & abſolutè: quamuis per comparationem ad peccatum mortale, & ob leuitatem ac tenuitatem ſuam, dicatur peccatum ſecundùm quid. Quod ſi peccatum veniale abſolutè ſumptum, eſt verè peccatum, eſt igitur vera quoque iniuria Dei, & verè impetit autoritatem eius, tametſi leuiter. Vnde tamen non eſt quod cenſeatur modicum quid, aut leue. Nihil enim videri debet exile, quo tanta maieſtas violatur, tametſi minus atrociter, quàm alijs modis. Grauitatem ſanè venialium culparum, ſæpè inculcant Patres, non modò ex alijs pleriſque capitibus, de quibus plenè S. Chryſoſtomus in cap. 4. ad Galat. ad illud: *Subuertere nituntur Euangelium Chriſti:* & ſerm. 12. in ep. ad Rom. *in mor.* & ſerm. 8. in ep. 1. ad Corinth. ad illud, *fundamentum aliud*; Et ex varijs Patribus Reſignolius lib. 2. de diſciplina Chriſt. perfect. à cap. 6. ſed etiam ex eo quod Deus per hæc quoque peccatorum minutalia violetur, vt videre eſt apud S. Bernardum lib. de præcepto & diſpenſatione cap. 14. & apud Autorem libri de vera & falſa pœnitentia, inſcripti perperam D. Auguſtino cap. 8. Cùm ergo quæcumque Numinis violatio, vt monſtratum eſt, ſit puræ creaturæ ſatisfactione irreparabilis ad æqualitatem videtur perſpicuum, impoſſibile eſſe homini pro ſuo veniali peccato, ad æqualitatem & ex iuſtitia ſatisfacere. Et in hoc æquiparantur mortale & veniale peccatum, quamuis quia grauitate differunt, longè alia pœna debeatur peccato mortali quàm veniali, quod vnum probant quæ adducebantur de diſpari mulcta eius qui Principem leuiter violarit, & eius qui in eundem graue aliquid ſit molitus. Perpendenda tamen eſt exempli illius humani differentia, ab eo quod in præſenti negotio cernitur. Nimirùm quod Principis violatio, ſaltem leuis, quia non modò vndecumque finita eſt, ſed etiam eſt in perſonam certa tantum proportione maiorem, poteſt tandem aliqua perſonæ quæ violauit ſatisfactione adæquari; quod in nobis præ Deo, ne in leuibus quidem culpis locum habet, ob contrariam cauſam, & improportionabilem omninò exceſſum tantæ maieſtatis, ſupra puſillitatem humanam.

Multò minus potuit creatura Deo ſatisfacere pro alieno peccato quocumque.

103. Nec plura de inæqualitate, ac impoſſibili adæquabilitate quorumuis peccatorum propriorum, ſiue mortalium ſiue venialium, per ſatisfactionem eius qui deliquit. Ex eodem autem fundamento apertè ſequitur, nullam puræ cuiuſcumque creaturæ ſatisfactionem, poſſe idoneam eſſe ad abſtergendum ex iuſtitia alienum peccatum; quia ſemper inæqualis erit: quod non eſt neceſſe perpendere & liberare diligentiùs, cùm ex ſuprà poſitis, ſit manifeſtum. Illud potiùs conſiderandum hoc loco eſt, etiamſi pura creatura poſſet pro alieno peccato exhibere Deo ſatisfactionem in actu primo condignam & æqualem, quod vidimus eſſe impoſſibile; tamen oblæſam nihilominùs futuram ſatisfactionem illam, & in actu ſecundo inidoneam ad diſſoluendum alienum debitum, quia eſſet aliena. Vt enim ſatisfactio ſit non modò materialiter, (vt ſic dicam,) ſed etiam formaliter æqualis, & apta vt in genere ſatisfactionis iuſtæ locetur, nec poſſit ab eo qui læſus eſt, repudiari; neceſſarium eſt, vt idemmet qui offendit, ſatisfaciat. Quòd ſi de læſi conſenſu, admittatur vicarius in ſatisfactionis exhibitione, conſtat remitti aliquid de iure læſi, quod ferebat vt qui offenſam intulit, eam per ſeipſum expiaret. Vide quæ dico lib. 3. de virtut. num. 188. Ex hoc igitur præterea capite, omnis puræ creaturæ ſatisfactio pro aliena culpa quacumque, eſſet inſufficiens ſecluſo diuino conſenſu; quem nunc non attendimus, quia inquirimus an pura creatura poſſit ſatisfactionem plenam & æqualem exhibere Deo, ex ſeipſa; non quidem ſecluſis diuinis auxilijs quibus ad ſatisfaciendum vegetetur, ſed ſecluſa neceſſitate diuinæ acceptationis gratuitæ, quæ neceſſitas planè excluderetur, ſi homo pro peccato proprio, æqualem ſatisfactionem offerret.

Tantùm verò eſt tamque ſublimè, munus ſatisfaciendi Deo pro aliena culpa, vt nulla pura creatura, quantumuis nitens & ſupernaturaliter ſpecioſa, id ſibi vnquàm eſſet arrogatura, ſi conderetur. Poſſumuſque non abſre huc accommodare illud Saluiani lib. 3. de Prouidentia: *ferè in fine.* [Intolerabilis ſuperbiæ, atque immanis piaculi eſt crimen, ſi tam bonum ſe eſſe aliquis credat, vt etiam malos exiſtimet per ſe poſſe ſaluari.] Videri poſſit profeciſſe ex Tertulliano lib. de pudicitia cap. 22. Id ipſum, puram quamuis creaturam, & Chriſtum conferens, egregiè omninò tradidit Caius Papa, epiſtola ad Felicem Epiſcopum, cuius teſtimonium placet adſcribere quia tanti illud fecit S. Leo, vt paucis mutatis & additis,

poris viribus ſupra modum confidentes, ſatis ſibi eſſe humanam naturam putant, ad ea quæ cupiunt perficienda:) & vos, (inquit,) qui etiam in incerto diuitiarum ſpem poſuiſtis, audite. Pretio vobis redemptionis eſt opus, vt aſſeramini in libertatem, qua inſidijs diaboli ſuperati, quondam priuati fuiſtis: qui captiuos vos retinens, non priùs à ſua tyrannide abire liberos ſinet, quàm aliquo conuenienti perſuaſus redemptionis pretio, permutare velit. Pretium autem hoc, non ſimilis eſſe generis oportet ijs qui detinentur; ſed modo menſuraúe præſtantius, ſiquidem ex iugo ſeruitutis volet captiuos emittere. Quamobrem frater nos nequaquam redimere valet. Nullus enim homo perſuadere Diabolo poſſit, vt eum miſſum faciat quem ſemel in ſeruitutem redegerit. Nam is qui de proprijs peccatis non eſt idoneus aliquo munere placare Deum, quomodò pro alio id facere tentabit? Quid enim adeò magnum in hoc ſæculo quis poſſideat, vt dignam habere animæ valeat commutationem? Propterea quòd illa ad creatoris eſt imaginem facta. Quæ autẽ quamlibet moleſta afflictio & labor præſentis ſæculi, ſufficere poterit ad parandum humanæ animæ, futuri illius ſæculi viaticum?] Et mox. [Anima omnis humana, maligno ſeruitutis iugo communis omnium inimici ſuccubuit, & libertate quam à ſuo Creatore acceperat, priuata; abducta in captiuitatem eſt per peccatum. Omni autem captiuo, opus eſt pretio, ad libertatem recuperandam. Neque igitur fratrem ſuum alius quiuis frater redimere poterit, neque vnus quiſpiam ſeipſum: quòd redemptor tantò eſſe debet captiuo, & iam ſeruiente præſtantior. Sed & ne in vniuerſum quidem, homo erga Deum ea præditus facultate eſt, vt ipſum placet pro peccatore, quum & ipſe ſit peccati reus. *Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei: iuſtificati gratis ipſius gratia, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Non dabit ergo Deo placationem ſuam, & pretium redemptionis animæ ſuæ. Neque enim fratrem in redemptionem quærit, ſed vnum aliquem qui noſtram exuperet naturam. Non item hominem nudum, ſed hominem Deum, Ieſum Chriſtum, qui ſolus pro nobis omnibus, Deo propitiationem dare poteſt, quòd ipſum Deus placationem in eius ſanguine per fidem elegerit. Frater erat Iſraël Moſes, non tamen ipſum redimere valuit.] Rurſus paulo poſt. [Non dabit ergo Deo propitiationem pro ſeipſo. Quid enim vſquam tanti eſt momenti, quod homo poterit dare pro redemptione animæ ſuæ? Inuentum tamen vnum eſt pro omnibus ſimul hominibus dignum pretium; nempè ſanctus & omni pretiò ſuperior pretioſus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem pro nobis omnibus effudit: Quamobrem pretiò ſumus empti. Si igitur frater non redimit, redimet homo? Si enim homo nos redimere nequit, qui redemit, homo non eſt. Noli igitur quia Dominus in carnis ſimilitudine ad nos venit, & nobiſcum verſatus eſt, eum tantummodò hominem exiſtimare, illius diuinæ virtutis ac potentiæ ignarus; qui opus non habuit ſeſe ſua cauſa Deo offerre, neque ſuam ipſius animam redimere, cùm peccatum nullum admiſerit, nec dolus ſit in eius ore inuentus. Redimere ſeipſum nullus idoneus, niſi veniat is qui conuertat captiuitatem populi, non pretio quidem aut donis, vt in Eſaia ſcriptum eſt, ſed ſuo ſanguine; qui non fratres nos exiſtentes, ſed inimicos ob peccatum factos (neque item homo nudus, ſed Deus,) poſt libertatem nobis gratuitò conceſſam, fratres nos ſuos appellat.]

107. Caſſianus lib. 5. de incarnat. c. vltimo, huc refert incentiſſima Patrum antiquorum deſideria, de aduentu Meſſiæ, eo quod viderent ſe aliter ſolui non poſſe à peccatis. Latè autem expoſitis eorum deſiderijs, ſubdit. [Intelligentes ergo hoc aliquatenus Sancti omnes, (aliquatenus inquam intelligentes; quia quantum ſit, nemo intelligit:) conſona omnes aduentum Dei voce, & quaſi concentu mutuo poſtulabant. Scientes vtique in hoc ſpem omnium conſiſtere, in hoc ſalutem omnium contineri: quia nullus ſoluere vinctos poſſit, niſi immunis à vinculis: nullus eximere peccatores, niſi peccato carens; nemo enim liberare aliqua re quemquam poteſt, niſi ea re ipſe liber ſit, qua à ſe alius liberatur. Et ideò cùm in omnes mors pertranſiſſet, omnes vita indigebant: vt in Adam ſcilicet morientes, in Chriſto viuerent. Quia quamuis multi ſancti, multi electi, ac familiares admodùm Deo fuerunt; nulli tamen potuerunt per ſe penitùs eſſe ſalui, niſi fuiſſent aduentu Domini & redemptione ſaluati.]

Eucherius hom. 11. de Paſch. *in fine*, poſt expoſitam fusè neceſſitatem incarnationis, vt iuſtitia Dei exquiſitè ſeruaretur, obijcit ſibi. [Sed dicis. Potuiſſet Deus per aliquem commodiùs Angelorum, redemptionis noſtræ adminiſtrare militiam. Non ita eſt. Nam inordinatum & indecens erat, vt quod factor condiderat, factura repararet: ſimul perſona vnius Angeli, valere non poterat totius mundi ſalutem. Præterea, vt diximus, inimicus generis humani, dum in necem Domini agitur, captiui ſui amiſſione proſcribitur. Si ergo pro homine mortem Angelus pertuliſſet, nec Diabolus tantùm incurrerat criminis, nec Deus tantum prætulerat caritatis. Cur, inquis, non per Angelum? Quia abſoluere creaturam, creatura non poterat: Quia impoſſibile erat vt conſeruus ſeruis tribueret libertatem; Impoſſibile erat, vt peccati capax peccata donaret, & Dei famulus, Dei munus impleret: Prodeſſe enim præteritis ſæculis, præſentibus, poſt futuris, ſoli vniuerſorum ſæculorum Domino competebat. Dei inquam ſolius erat, vt mortem perſequeretur in Tartarum, & ereptum morti hominem, portaret in cœlum.]

108. S. Paulinus epiſt. 4. [ſine vllo corporis noſtri contagio, noſtrum corpus effectus, non dedit Deo placationem ſuam, quia ipſe propitiatio erat: nec pretium redemptionis animæ ſuæ, ſed noſtræ, quia non egebat ſalute Saluator. Nos enim venditi ſub peccato, egebamus pretio redemptionis: & ideò propter nos homo, propter nos forma ſerui, propter nos Filius ancillæ. Qui benedictus & ſanctificator ſanctorum, pro nobis tamen, & peccatum, & maledictum factus eſt, quod non erat; Vt nos, qui ex præuaricatione peccatum, & ex damnatione maledictum eramus, ab vtroque abſolueret; vtrumque in ſua carne affigens Cruci. Ideò dictum puto; *Frater non redimit, redimet homo:* Quia quos frater non redemerat, hoc eſt, Propheta ſeu legiſlator, qui homo tantùm erat, hos homo redemit, qui & Deus erat. *Deus enim*, (inquit,) *erat in Chriſto, reconcilians ſibi mundum.* Huius enim modi homo, ſolus præualere potuit aduerſus ſententiam mortis, & aculeum peccati, vt chirographum mortis aboleret, & humiliaret calumniatorem.] Præmiſerat ibidem permulta, & pijſſimè de more & elegantiſſimè, quibus inutilitatem legis ad curationem noſtram, humanique cuiuſuis anterioris Chriſto remedij inſufficientiam, ad plenum hominis remedium, iuſtamque pro nobis ſatisfactionem, euicerat. Sed quod prolixiora ſint, quàm vt hic adſcribi poſſint, ibi legantur.

S. Gregorius 3. Moral. cap. 11. expendens illud Iob. 2. *Commouiſti me aduerſus eum, vt affligerem illum fruſtra*, ita ad Chriſtum hæc verba aptat. [Fruſtra afflictus eſt, qui in carne natus, propria admiſſa non habuit, & tamen pœnam carnalium ſine culpa ſuſcepit. Hinc eſt enim quòd per Prophetam loquitur, dicens; *Quæ non rapui, tunc exoluebam.* Alius namque ad paradiſum conditus, diuinæ potentiæ ſimilitudinem ſuperbè rapere voluit; ſed tamen culpas huius ſuperbiæ, ſine culpa mediator exoluit. Hinc eſt quod Patri quidam ſapiens dicit: *Cùm ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis: eum quoque qui non debet puniri, condemnas.* Mediator & enim noſter, puniri pro ſemet-

nam aſſumpſit Filius Dei: vt in ea perſona eſſet homo Deus, qui haberet quod ſuperaret, non ſolùm omnem eſſentiam, quæ Deus non eſt, ſed & omne debitum quod ſoluere peccatores debent: & hoc cum nihil pro ſe deberet, ſolueret pro alijs, qui quod debebant reddere non habebant. Pretioſior namque eſt vita hominis illius, quàm omne quod Deus non eſt; & ſuperat omne debitum quod debent peccatores pro ſatisfactione. Si enim Filij interfectio ſuperat omnem multitudinem & magnitudinem peccatorum quæ cogitari poſſunt extra perſonam Dei; palam eſt, quia vita eius magis eſt bona, quàm omnia peccata ſunt mala, quæ extra perſonam Dei ſunt.] Et liber. 2. cur Deus homo cap. 18. redigens in breuem ſummam totum eius operis contextum ſic ſcribit in perſona Boſonis diſcipuli. [Summa quæſtionis fuit, cur Deus homo factus ſit, vt per mortem ſuam ſaluaret hominem, cum hoc alio modo potuiſſe facere videretur. Ad quod tu multis & neceſſarijs rationibus reſpondens, oſtendiſti reſtaurationem humanæ naturæ non debuiſſe remanere: nec potuiſſet fieri, niſi ſolueret homo quod pro peccato Deo debebat: quod debitum tantum erat, vt illud cum non deberet ſoluere niſi homo, non poſſet niſi Deus, ita vt idem eſſet homo qui Deus. Vnde neceſſe erat vt Deus aſſumeret hominem in vnitatem perſonæ; quatenus qui in natura ſoluere debebat & non poterat, in perſona eſſet qui poſſet.]

Richardus Victor. lib. de incarnatione Verbi cap. 8. [Perſpicua ratio docet, quod ſine ſatisfactione, homo ad plenum reparari non poſſet. Ad plenitudinem autem ſatisfactionis, oportuit vt tanta eſſet humiliatio in expiatione, quanta fuerat præſumptio in præuaricatione. Rationalis autem ſubſtantiæ Deus tenet ſummum, homo verò imum. Quando ergo homo præſumpſit contra Deum, facta eſt elatio de imo ad ſummum. Oportuit ergo vt ad expiationis remedium, fieret humiliatio de ſummo ad imum. Sed hoc omnino non potuit niſi aliqua in Trinitate perſonarum. Item ſi homo per creaturam potiùs quàm per creatorem recuperare poſſet & recuperaret iuſtitiam, & mediante iuſtitia futuræ beatitudinis gloriam; nonne de cætero contra excellentiam primæ dignitatis, magis obnoxius eſſet creaturæ quàm creatori, facturæ quàm factori? Nam plus eſt profectò iuſtificati, & beati, quàm creati. Ad plenam itaque hominis reſtaurationem, omnino non ſufficeret perſona quæ Deus non eſſet.]

Alia eiuſdem neceſſitatis probationes, adductæ & reiectæ.

112. Ratum igitur eſto, agnoſcendam abſque ambiguitate eſſe, ſummam & abſolutam neceſſitatem aſſumptionis naturæ creatæ per diuinam perſonam, ad ſatisfaciendum iuſtè & condignè pro offenſis noſtris: quam Deus congruentiſſimè ad naturam humanam & perſonam Verbi ſua voluntate reſtrinxit. Alias quaſdam neceſſitatis illius rationes quas profert autor tractatus de paſſ. Dom. apud Bernardum cap. 46. inefficaces eſſe, ex dictis liquebit. [Victoria de Diabolo (inquit) & ſi alio modo potuit, tamen alio modo impleri non debuit. Multum enim decipit, qui Sapientiam Dei & Domini, aliud aliquid putat, niſi id quod præſtantiſſimum fuit ordinaſſe. Neceſſarium fuit, cum per hominem vinci, & per lignum, qui hominem vicerat per lignum; vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quare autem per hominem qui erat Deus, & non per ſimplicem hominem, ſatis manifeſtum eſt; quia omnes homines peccato erant obnoxij, & non poterat quiſquam aliorum ſoluere vincula, qui ſeipſum ſoluere non valebat. Chriſtus enim fortis, qui pro originali peccato nihil debebat, eo qui ſingulari priuilegio naſcendi ſine omni carnali concupiſcentia conceptus erat, qui ſolus eſt inter mortuos liber; ſolus à morte poterat mortuos liberare, ſicut ait Apoſtolus; Non habebat neceſſe pro ſe offerre Sacrificium quemadmodùm alij ſacerdotes, tam pro ſua quàm pro populi ignorantia. Si autem quæritur quare Deus potiùs per ſe quàm per aliquam aliam creaturam, hominem voluit liberare, poſſumus hoc quidem caritati eius imputare; quàm vt nobis commendaret, non ſolùm incarnatus, ſed & mortuus eſt pro nobis. Tradidit nihilominus per hoc formam caritatis, vt parati ſimus cum neceſſitas exegerit, pro fratribus noſtris animas noſtras ponere, cum regem noſtrum pro nobis animam poſuiſſe videmus. Eſt & adhuc alia rationabilis cauſa, quare per Dominum redempti ſumus; ſcilicet quia nequaquam decuit nos per alium reformari quàm per eum per quem formati eramus. Plus enim excitat nos ad caritatem reformatio, ſicut ſæpiùs ſupra dictum eſt, quàm formatio. Si ergo per alium quàm per ipſum per quem ſumus formati, reformati eſſemus; plus reformatori noſtro quàm formatori deberemus; & ſic plus diligeremus creaturam quàm creatorem; quod eſſet inconueniens. Vt ergo incitaret nos ad diligendum ipſum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus noſtris, impendit nobis quicquid debuit creando & recreando nos optimus Deus, cuius beneficijs non communicat alienus.] Vides ex dictis, quid in his rationibus nutet. Nam prima, eſt mera congruentia. Secunda apertè falsò principio nititur: quia homo purus, etiamſi innocens, non potuiſſet pro nobis ſatisfacere. Tertia itidem ratio, non profert veram radicem neceſſitatis de qua hic agitur. Quare perſpicuum eſt, has rationes non eſſe vſquequaque idoneas.

113. Sanctus item Athanaſius orat. 3. contra Arrian. *ſub finem*, addenſat in hanc rem pleraſque rationes. Cum enim probaſſet potuiſſe quidem Deum abſque Verbi incarnatione homines ſaluare, ſed non decuiſſe, vt huius decentiæ rationes aſſignet, ſubdit. [Ipſa rei ratio negotijque conditio, hac in parte ſpectari debuit. Si enim ob vires ſuas per quas id potuit, verbo edixiſſet, & ita maledictio aboleretur, imperantis quidem potentia in conſpicuo pateret; Homo tamen eiuſmodi effectus fuiſſet, qualis Adam ante præuaricationem fuerat, extrinſecùs accipiens gratiam, non autem eam ſuo corpori coagglutinatam tenens. Talis ſiquidem antea fuit quàm in paradiſo collocaretur: forſitan etiam deterior euaſiſſet vtpotè qui iam præuaricari didicerat. Quod ſi eueniſſet, vt à ſerpente deciperetur, iterum opus fuiſſet Dei loquentis imperio, vt ita maledictio ſolueretur, atque eo modo neceſſitas eius rei in immenſum recurriſſet, & nihilo ob id minus remanſiſſent homines obnoxij, ſeruientes peccato: ac proinde ſemper peccantes, ſemper opus haberent veniæ condonatore, neque vmquam illis à vindice ſatisfieri poſſet, ſemper legi ob carnis infirmitatem ſuccumbentibus.] Et mox. [Ne igitur illud fieret, mittit Deus Pater Filium ſuum, & ille efficitur Filius hominis creatitiam carnem aſſumens; vt quoniam omnes obnoxij erant morti, ipſe autem alius eſt atque diuerſus ab omnibus; pro omnibus ſuum corpus morti offerret. Ac deinceps veluti omnibus per eum mortuis, ſermo eius ſcientiæ impleretur: Omnes enim mortui ſunt in Chriſto: omnes item per eum renaſcuntur, vt liberi iam inde à peccato: & ea quæ per peccatum fit, maledictione verè permaneant inæternum à mortuis excitati, & immortalitate & incorruptibilitate induantur. Verbo ſiquidem amicto indutoque carne quemadmodum ſæpiùs oſtenſum eſt, omnis morſus ſerpentis penitus in

in carne extinctus eſt, & ſi quid ex carnalibus motibus ſuppullulabat, reſciſſum eſt, pariterque ſublata eſt peccati aſſecla mors, vt ipſe inquit; *Venit princeps mundi huius, & in me non inuenit quicquam. In hoc enim manifeſtatus eſt* (ſcripſit Ioannes) *vt ſolueret opera diaboli*, quibus ſolutis omnes ob cognationem carnis Chriſti, à carne in libertatem vindicati ſumus; ac iam deinde & nos quoque coaptati ſumus Verbo. Coaptati autem Deo, non amplius in terra permanemus ſed vt ipſe loquutus eſt: *Vbi ipſe eſt, ibidem & nos futuri ſumus*, neque iam in reliquum tempus ſerpentem formidabimus.] De his S. Athanaſij rationibus pronuncient alij. Mihi ea quam propoſui, omnium fortiſſima, & ſola ineluctabilis videtur.

Summella capitis, & vſus doctrinæ.

114. Summa doctrinæ huius capitis, hæc eſt. Chriſti ſatisfactiones quatenus nobis ad æqualitatem meritorias, puræ alicuius creaturæ opera, ſupplere potuiſſent. Eaſdem tamen quatenus propriè ſatisfactorias, nulla puræ creaturæ actio, ſiue pro lethali, ſiue etiam pro veniali peccato, proprio aut alieno, ſupplere valuit: ac proinde neceſſarius planè fuit Chriſti aduentus, vt Dei peccato violati iniuria, æquali ſatisfactione aboleretur.

Vſus doctrinæ eſt per ſe euidens, & iam tactus in ſuperioribus; ſummum ſcilicet concipiendum eſſe horrorem peccati, cum eius expiatio condigna, per ſolam Dei creaturæ ſuæ ſociati abiectionem, poſſet perfici. Hoc fuiſſe Deo propoſitum in delectu talis medij ad abolitionem peccati quod alioqui ſolo nutu potuiſſet exſcindere; obſeruauit egregiè autor ſermonis de paſſio. Dom. apud Cyprianum & S. Anſelmus lib. 1. cur Deus homo cap. 12. Nunc autem cum recogitamus quantæ ſit operæ peccatum tollere, ni mens planè læua ſit, faciliùs ab eo auertimur, & horrore tanti mali haud grauatè tangimur. Et ad vulnus quidem inferendum nobis ipſi ſufficimus, vt ſæpè deplorat S. Auguſtinus, ad medelam autem nequaquam, ſed robuſta Dei manus interueniat neceſſe eſt, quam ſola Dei ipſius benignitas aduocat, adhibetque ad medendum. Itaque non eſt tanquam inane quippiam & ludicrum, admittendum peccatum, ſed ſeriò præmeditandum quàm ſit operoſa eius ablatio quæ non niſi Dei ipſius interuentu perfici potuit.

CAPVT IV.

Quomodò ſalus noſtra ad Chriſti productionem Deum mouerit; & an fine illo ſecluſo, alius quiſpiam, Dei voluntatem ad Chriſtum producendum mouiſſet.

HAbemus ex dictis, Chriſtum factum eſſe propter ſalutem noſtram, tanquam propter finem; non impulſiuum tantùm, ſed etiam primarium, ad cuius aſſecutionem neceſſariò aduenerit Chriſtus, ſi ſaluis diuinis iuribus (vt ſanè decebat,) ſaluti noſtræ conſulendum, & de remedio nobis proſciendum erat.

Status quæſtionis, de modo quo ſalus noſtra fuit Chriſti finis.

115. Vt autem hæc Chriſti cauſa finalis penitiùs peruadatur, inquirendum ſupereſt, quomodò mouerit diuinam voluntatem ad Chriſtum producendum. Quod eſt quærere, an ſalus noſtra fuerit de facto vnicus finis aduentus Chriſti, an verò præter ſalutem noſtram, alius aliquis proximus finis diuinam voluntatem pellexerit ad Chriſti productionem, ſiue ille alius finis fuerit partialis partialitate cauſæ, ſiue totalis. Dicetur fuiſſe partialis, ſi totus quidem Chriſtus ex illius finis motione productus ſit, ſed adiuncto alio item partiali fine. Totalis verò dicetur, ſi ſalus noſtra totaliter Deum mouerit ad Chriſtum producendum, & item ille alius finis. Plures enim fines totales coniungi poſſunt ad eiuſdem effectus productionem, quia de ratione finis totalis, non eſt excludere alium finem totalem, ſed tantum præbere omnem influxum in hoc genere neceſſarium ad effectus cauſationem; ſiue alia inſuper eiuſdem generis & ordinis cauſa ad effectum ſimiliter cauſandum interueniat, ſiue non interueniat. Optima autem nota ad finem totalem internoſcendum, eſt, ſi ita ab eo pendeat effectus, vt quamuis alius finis qui item adhiberi ſupponitur, excluderetur; tamen effectus quantum ad cauſæ finalis influxum attinet, æquè produceretur vi eius ſolius motionis qua finis iſte nunc mouet. Itaque exponendum nobis eſt, quo ex his modis ſalus noſtra Deum mouerit ad Chriſti cauſationem. Hæc eſt notio propria finis totalis, & germanus ſtatus quæſtionis de proximo fine productionis Chriſti. Quia tamen interdum, laxato vocis vſu, finis totalis is dicitur, quo remoto effectus nullomodo fieret, non modò vi præſentis motionis, ſed ne vi quidem alterius; propterea vt hoc quoque modo ſtatuamus an ſalus noſtra fuerit totalis cauſa finalis Chriſti producti, ſubnectenda erit diſcuſſio quæſtionis hypoteticæ, an ſi ſalus noſtra non fuiſſet procuranda, vel ſaltem non pertinuiſſet ad tam multa, ſiue peccata abolenda, ſiue ſubiecta curanda; (nimirum vel non poſito originali peccato, vel excluſis actualibus, aut diffuſis ad pauciores perſonas:) aduenturus tamen fuiſſet Chriſtus, Deo ad illum producendum moto ex alio aliquo fine, qui nunc vel prorſus defuerit, vel non ſolus mouerit; tunc autem interueniſſet, aut ſolus Deum ad Chriſti productionem mouiſſet. Quam quæſtionem aliqui immeritò cenſent inutilem cum plurimum conferre poſſit ad Dei bonitatem & prouidentiam perſpiciendam, vt monuit Catarinus l. 1. de immacul. concept. Deip. cap. 1.

Quotuplex de facto fuerit Chriſti finis, varia ſententia.

116. Quæſtionem de facto, quam primùm diſcutiendam propoſui, diſſidentium ſententiarum magna varietas obſcurauit; ferè ex eo nata, quod hinc Scripturæ Chriſtum ob ſalutem noſtram, atque adeò occaſione peccati productum tradunt: inde tanta Chriſti excellentia, & diligibilitas præ ſalute noſtra, & quibuſuis bonis purè creatis, non videtur pati vt Chriſtus bonum dumtaxat occaſionatum dicatur: cuiuſmodi ſanè erit, ſi ſolius peccati cauſa aduenerit. Itaque non pauci, vt huic incommodo medeantur, negant ſalutem noſtram eſſe vnicum & ſolum Chriſti finem: ſed alios præterea eius fines aſſignant, qui velut ex æquo, & abſque ſubordinatione ad ſalutem noſtram, Deum de facto mouerint ad Chriſti productionem. Primùm quidem & præcipuè, ipſam tanti myſterij excellentiam. Deinde Chriſti exaltationem, perfectionem totius vniuerſi, & creaturarum omnium exaltationem, ſed maximè naturæ humanæ, quam ex hoc myſterio eſſe conſecutam, egregiè probat Nazianzenus orat. 36. num. 9. tractans illud Iſaiæ 49. *Magnum tibi eſt, vocari filium meum*, quæ verba ſic gloſſat. [Quid maius & honorificentius hominis humiliati contingere queat, quàm Deo copulati, atque ex illa mixtione Deum effici, tantumq; ab Oriente ex alto viſitari, vt illud etiã ſanctũ quod gignebatur, altiſſimi Filius vocaretur; eoque nomine donaretur, quod eſt ſuper omne nomẽ, (quod porrò aliud nomẽ illud eſt quàm Deus,) atque omne genu ante eum flectatur, qui noſtra cau-

ſa

Digitized by Google

ſa exinanitus eſt, ac diuinam imaginem ſeruili formæ coniunxit?] S. Thomas opuſc. 60. art. 2. pulchrè idem monſtrat ex gloſſa in illud Cant. 8. *Quis mihi det vt inueniam te foris, & deoſculer te, & iam nemo me deſpiciet.* Dei quippe Verbum ante incarnationem intus fuit in Patris ſinu: per incarnationem verò, foras prodijt exiens à Patre, & in mundum veniens: & ex oſculo quod naturæ noſtræ preſſit, extitit Chriſtus, vt S. Bernardus ſerm. 2. in Cant. fuſiùs exponit. Poſt illud igitur oſculum, nemo iam humanitatem noſtram deſpicit diuinæ conſortem factam naturæ; ipſique Angeli conſeruos nos agnoſcunt, & admittere hominis adorationem recuſant, vt B. Ioannes prodidit. Eò quippe recuſationem illam Angeli, retulit S. Gregorius hom. 8. in Euang.

Omnes hos fines, nonnulli ad Chriſtum cauſandum concurriſſe æquè primò exiſtimarunt. Sed eſt inter eos diſſidium quoad modum cauſandi. Nam iuxta quoſdam, prædictorum finium quilibet, non eſt niſi partialis; & ex omnibus cum ſalute noſtra coniunctis, compactus eſt vnus & integer Chriſti finis, qui indiſſociabiliter Deum mouerit ad eius productionem. Ita Mol. 1. p. q. 23. art. 4. diſp. 1. memb. 7. licet expreſſerit tantùm duos fines celebriores magiſque controuerſos, nempè Chriſti excellentiam, & ſalutem noſtram, in quorum alterutro includuntur cæteri. At alij, vnumquemque finium illorum, volunt eſſe totalem: ita vt totus influxus in genere cauſæ finalis ad Chriſti productionem neceſſarius, ab vnoquoque eorum ſit præſtitus. Ita Suarez t. 1. 3. p. d. 5. ſect. 4. Fonſ. 6. Methap. cap. 2. q. 6. ſect. 2. Magal. in ep. 1. ad Tym. cap. 1. ſect. 7. annot. 1. Spinellus de Throno Dei cap. 14. num. 11. Perlinus l. de concept. diſt. 4. cap. 15. à num. 12. & toto c. 16. & latiſſimè Catharinus opuſc. de eximia Chriſti prædeſt. toto libro Primò. Fusè quoque Clyctouæus Opuſc. de Neceſſitate & felicitate peccati Adæ à cap. 13. ad 20. Alij verò, quamuis omnes hos fines Chriſti productioni præfigant, tamen negant omnes æquè primò & abſque ſubordinatione cauſaſſe. Itaque proximè quidem, dicunt Chriſtum ex fine ſalutis noſtræ productum eſſe; noſtræ verò ſaluti aſſignant alium finem cum ea nexum diuinitùs, qui mediatè & remotè Deum mouerit ad Chriſti productionem; nempè exaltationem Chriſti ita Albertinus 6. princ. compl. Coroll. 1. num. 27.

Reſolutio; Vnicum eſſe Chriſti finem, ſalutem noſtram.

117. Ego vnicum & ſimplicem Chriſti finem, nulli alteri non vltimo ſubordinatum agnoſco, ſalutem noſtram perfectam. Quo nomine plurima intelliguntur quæ poſſent quidem ſeorſim mouere, reuera tamen indiuiſibiliter, & per modum vnius ſimplicis motiui, Deum induxerunt ad Chriſtum cauſandum. Poſſet enim in ſalute noſtra diſtingui primò nuda ſatisfactio pro peccato, deſeruiens ad meram peccati remiſſionem abſque infuſione gratiæ ſanctificantis. Secundò meritum diuinæ amicitiæ pro nobis, eiuſque nobiſcum redintegratio. Tertiò inſtructio per doctrinam & exempla. Quartò ſubuectio ad gloriam æternam. Hæc omnia, complexu ſalutis noſtræ conſummatæ atque perfectæ comprehenduntur: & talia ſunt, vt abſolutè loquendo, vnum eorum mouere poſſet abſque alio: ſicut vnum bonorum illorum, poſſet abſque alio exiſtere. Reuera tamen ſi connaturaliter; (vt ſic dicam,) mouere permittantur, diuellenda non erunt. Nam in hoc rerum ordine, remiſſio peccati mortalis non fit niſi per gratiæ infuſionem; vnde inuoluitur in merito gratiæ, & redintegrationis diuinæ amicitiæ nobiſcum. Et quia Chriſti meritum non fuit nobis profuturum abſque cooperatione noſtra, quam valdè promouet exhibitio exemplorum, & inſtillatio doctrinæ; propterea hæc quoque beneficia, ambitu ſalutis noſtræ concluduntur. Quod item dico de glorificatione, quæ eſt ſalus noſtra perfecta & conſummata. Itaque in noſtra hac ſententia de ſalute hominis vnico Chriſti fine, excluſa myſterij ipſius excellentia ſeu bonitate, fruſtra diſtinguerentur plures fines; quia varij illi fines quos intra illum vnicum poſſumus ſubdiſtinguere, mouerunt Deum per modum vnius ſimplicis finis. Quod ſi tanquam plures aſſignare eos placeat, vix reperietur finis vllus creatus, qui ſimplex cenſeri queat; ſed ſemper ex pluribus intra illum diſtinguibilibus coaleſcere deprehendetur: quos niſi extranei ſint ad inuicem, & ſeparatim inſufficientes ad mouendum, plures fines appellari, vſus non fert. Quamquam ſi quis tales fines in ſalute noſtra inuolutos, dicere partiales obfirmârit, lis erit de nomine, qua libenter abſtinebo, modò de re conſtet.

Salutem itaque noſtram ſic acceptam, eſſe vnicum & totum ſalutis noſtræ finem, communis iam olim & antiqua ſententia tulit. Ita enim diſertè S. Thomas 3. p. q. 1. art. 3. & lib. 4. contra Gent. cap. 55. & in 3. d. 1. q. 1. art. 3. alijſque innumeris locis: vt meritò mirari ſubeat aduerſarios, auſos in dubium vocare fueritne hæc D. Thomæ ſententia. Eidem ſubſcribunt paſſim Thomiſtæ, quos alioſque referunt & ſequuntur Aluarez 3. p. diſp. 9. Raguſa 3. p. d. 28. §. 9. Vaſquez diſp. 10. à cap. 4. Becanus lib. de incarnatione cap. 1. quæſt. 6. Præpoſitus quæſt. 1. num. 55. Bonac. cap. diſp. 2. quæſt. 1. p. 5. Valent. diſp. 1. quæſt. 1. p. 7. Peſant. q. 1. art. 3. diſp. 1. Leſſius opuſc. de Chriſti prædeſt. num. 2. Salazianus lib. de concept. cap. 6. num. 1. & in cap. 8. prouerb. num. 256. Maldon. Matth. 9. v. 13. *in fine.* Iuſtinianus latiſſimè 1. Ioann. 3. v. 5. ad illud, *apparuit vt peccata noſtra tolleret.* Lenſæus lib. 5. de Chriſtia. libert. toto cap. vltimo. Videtur autem hæc ſententia tam perſpicuè in Scripturis tradita, & à Patribus expreſſa, vt nemo qui de alijs ſententijs ſuperiùs propoſitis quicquam inaudiſſet, ſuſpicari vnquam poſſet, ſubeſſe aliam cauſam finalem quæ ad Chriſti productionem Deum mouerit, præter noſtram ſalutem, iuxta ſcripturarum oracula, & dicta Patrum. Proferam ex vtriſque nonnulla.

Probatur ſententia noſtra, ex Scripturis.

118. Ac primùm in Scripturis, ſuppreſſo omni alio fine productionis Chriſti, vnicus iſte quem dixi memoratur. Sic Matth. 18. & Lucæ 19. dicitur *Veniſſe Filium hominis quærere, & ſaluum facere quod perierat.* Et 1. Tym. 1. habentur hæc verba. *Chriſtus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere.* Hebr. 2. *Quia pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem: vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt Diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis, per totam vitam obnoxij erant ſeruituti.*] Ioann. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum non pereat.* Marci 10. *Filius hominis venit dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Hæc & alia pleraque ſimilia paſſim in Scripturis occurrentia, adeò expreſſa ſunt in hanc rem; vt expenſione non egeant. Nec vſpiam in Scripturis alia vlla aduentus Chriſti cauſa profertur, præter eam quæ prædictis locis exprimitur. Omnino verò mirum eſſet, ſemper hunc vnum Chriſti finem à Spiritu ſancto ſuggeri ſcriptoribus ſacris, ſuppreſſa memoria illarum aliarum Chriſti finalium cauſarum, quas aduerſarij partiales quoque eſſe contendunt: imo quas plerique ex aduerſarijs ita finaliter in Chriſti productionem influxiſſe affirmant, vt vi præſentis decreti & voli-

volitionis,ſalus noſtra nequaquam fuiſſet Deum motura ad Chriſti productionem,niſi hæ quoque aliæ finales cauſæ,eum mouiſſent.

Conſenſus Patrum.

119.Patrum non minus illuſtria ſunt in rem noſtram teſtimonia. Supra cap. 1. *ſub finem*, inſignem in hanc rem locum dedi ex S.Irenæo lib. 3. cap. 2. Idem Iren. lib.5.cap.14. [ſi non haberet caro ſaluari, nequaquam Verbum Dei caro factum eſſet: & ſi ſanguis iuſtorum non haberet inquiri, nequaquam ſanguinem habuiſſet Dominus.]

Origenes l.8.in epiſt. ad Rom. [ſi non fuiſſet peccatum, non neceſſe erat Dei filium fieri agnum; nec opus fuerat eum in carne poſitum iugulari, ſed manſiſſet hoc quod in principio erat Dei Verbũ.] Et hom. 24. in Num. [Donec ſunt peccata, neceſſe eſt requiri & hoſtias pro peccatis. Nam pone (v.g.) non fuiſſe peccatum; ſi non fuiſſet peccatum,non neceſſe fuerat filium Dei,agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne poſitum iugulari.: ſed manſiſſet hoc quod in principio Deus erat verbum. Verùm quoniam introiuit peccatum in hunc mundum, peccati autem neceſſitas propitiationem requirit,& propitiatio non fit niſi per hoſtiam, neceſſarium fuit prouideri hoſtiam pro peccato.] Idem hom.1. in diuerſos, tractans illud ex cap.1. Matth. *Hoc autem totum factum eſt* &c. cauſam aduentus Verbi ad nos, ſalutem noſtram proferens, ait. [Virgo in vtero accipiet,vt Deum dignanter incarnatum, ad mundi pariat ſalutem. *Ecce* (inquit.) Hoc ipſum quod dicit,*Ecce*, admirantis eſt tanti myſterij magnitudinem,vt omnes velut de ſomno ſuſcitans, ad hoc dictum euigilet: *Ecce virgo*, dicit, *in vtero accipiet, & pariet filium.* Ad colligandum fortem armatum, & conculcandum ſerpentis impij caput, ad conterendas vires eius,ad prædam eius diripiendam, atque captiuitatem ſui populi conuertendam. Pariet filium ad denuò reparandum Adam, ad inobedientiam Euæ per Mariæ obedientiam excludendam, ad erigendum iacentium genus,quod per mulieris temeratiam crudelitatem fuerat ante deiectum.] Et egregiè ibidem hom, 2. [Ad hoc Verbum in carnem deſcendit, vt in ipſum caro ideſt homo credens, per carnem in Verbum aſcendat, vt per naturalem Filium Vnigenitum, multi filij efficiantur adoptiui. Non propter ſeipſum, Verbum caro factum eſt,ſed propter nos, qui non niſi per Verbi carnem potuiſſemus in Dei Filios tranſmutari. Solus deſcendit vt cum multis aſcenderet; de hominibus facit Deos, qui de Deo facit hominem.]

S.Athanaſius ſub initium orationis de incarn. Verbi, & corporali ad nos aduentu. [Sed fortaſſis admireris,cur propoſita mentione de incarnatione Verbi, nunc de principio hominum verba faciamus. Verùm id non alienum eſt à ſcopo inſtitutæ orationis. Neceſſe eſt enim, nobis diſſerentibus de Saluatoris noſtri ad nos aduentu,etiam diſſerere de hominum principio; vt cognoſcas noſtram culpam illi dediſſe occaſionem vt deſcenderet; noſtramque præuaricationem, Verbi Dei humanitatem elicuiſſe, vt ad nos contenderet,& inter homines appareret Dominus. Illius enim incorporationis nos cauſam dedimus; & ob noſtram ſalutem ita humanus extitit, vt in humano corpore & eſſe vellet, & appareret.]

120. S.Hilarius 2. de Trinit. [Virgo,partus, & corpus, poſt quam crux,mors, inferi,ſalus noſtra eſt.Humani enim generis cauſa, Dei Filius natus ex virgine eſt; & Spiritui Sancto, ipſo ſibi in hac operatione famulante,& ſua videlicet Dei inumbrante virtute, corporis ſibi initia conſeuit: & exordia carnis inſtituit, vt homo factus ex Virgine,naturam in ſe carnis acciperet, perque huius admixtionis ſocietatem, ſanctificatum in eo vniuerſi generis humani corpus exiſteret: vt quemadmodum omnes in ſe per id quod corporeum ſe eſſe voluit conderentur, ita rurſum in omnes ipſe,per id quod eius eſt inuiſibile, referretur.]

Chryſoſtomus hom. 3. in Geneſ. [Vt ſcias quantum bonum ſit cum ſalute noſtra & alio. Lucrari,audi Prophetam ex perſona Dei dicentem; *qui educit pretioſum à vili, quaſi os meum erit.* Quid hoc eſt? Qui ab errore ad veritatem,ait manuduxerit, vel à peccato ad virtutem,proximum induxerit; pro virili humano me imitetur. Et enim ipſe,cum Deus ſit,propter nihil aliud noſtram induit carnem, ac alia humana omnia ſuſtinuit, & Crucem quoque ſuſcepit,niſi vt nos peccato obnoxios,à maledicto liberaret.Et hoc quoque Paulus clamat,dicens; *Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum.* Si igitur ipſe qui Deus eſt ineffabilis eſſentiæ, ob miſericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos & ſalutem noſtram ſuſcepit, cur non & nos erga fratres iuſti ſumus?] Et hom. 5. in ad Hebræos. [Qui adeò magnus, qui eſt ſplendor gloriæ, qui eſt character ſubſtantiæ, qui fecit ſæcula, qui ſedet ad dexteram patris, is voluit,vt ſtudium poſuit, vt frater noſter fieret in omnibus. Et ideò dimiſit Angelos & ſupernas poteſtates, & ad nos deſcendit, & nos apprehendit,& bona fecit innumerabilia,mortem fregit, à diaboli tyrannide nos eripuit, à ſeruitute nos liberauit: non ſolùm fraternitate honorauit, ſed etiam alijs innumerabilibus. Voluit enim eſſe noſter Pontifex apud Patrem. Subiungit enim, *Vt miſericors fieret & fidelis Pōtifex ad Deum.* Propterea,inquit,carnē noſtram ſuſcepit, propter benignitatē ſolùm & clementiam vt noſtri miſereretur. Nō eſt enim alia diſpēſationis cauſa,quàm hæc ſola. Vidit enim nos humi abiectos, pereuntes,& à mortis oppreſſos tyrannide,& miſertus eſt. *Vt repropitiaret*, (inquit,) *delicta populi. Vt miſericors fieret & fidelis Pontifex.* Quid eſt *fidelis*? Verus, potens. Pontifex enim fidelis eſt filius,qui poteſt liberare à peccatis eos quorum eſt Pontifex, Vt ergo offerat hoſtiam quæ poſſit nos mundare & expiare, propterea factus eſt homo.] Et hom. 67. in Matth. [Hæc curationis ſola cauſa eſt propter quam in hunc mundum deſcendit.]

Eodem referendum eſt,quod habet hom.2. de Aſcenſ. poſt deſcriptam ſubuectionem primitiarum naturæ noſtræ in cœlum per Chriſtum. Exclamat enim. [O beatam atque felicem illam inuidiam; ô bonum damnum! ô inuidia bonorum cauſa quæ nobis infinita concilias bona!] Sic ibi de Satanæ in nos inuidia, vnde caſus noſter & euerſio inde autem Saluatoris aduentus extitit. Quod manifeſtè monſtrat Chriſtum non veniſſe niſi propter peccatum; nam alioqui ceſſat occaſio, *felicem culpam* vocandi, vt eam quoque vocauit S.Gregorius, ſicut & Ambroſius in Pſal. 39. ait de Adæ caſu. [Felix ruina quæ reparatur in melius.] Et optimè apud Auguſtinum t. 9. lib. de diligendo Deo cap. 6. Subſcripſit allegata proſa Eccleſiaſtica Richardus Victor. l. de incarnatione Verbi cap. 8. Quos Patres Allegare placuit,tum quia in rem preſentem conferunt,tum etiam vt ſuffundatur temeritas cuiuſdam fraterculi,qui in vicinia noſtra,quoties Sabatho ſancto cantatur in Eccleſia S.Gregorij ad benedictionem cerei, iubet Omitti in cœnobio ſuo,verba illa *ô felix culpa* &c. Et *ô certè neceſſarium. Adæ peccatum*, quaſi plus ipſe ſaperet quàm S.Gregorius, vel quàm alij Patres quos retuli; imo quàm tota Eccleſia, quæ verba illa S.Gregorij vſurpat. O tempora! ô mores! Scio Clyctouæum in Elucidatorio Eccleſiaſtico, cum de benedictione cerei Paſchalis, ſugillaſſe ea verba ex Proſa S. Gregorij. Verum poſtea in Apologetica diſputatione à neceſſitate peccati Adæ, oſtendit ſe tantùm ea verba reieciſſe, ſi ſumerentur in ſenſu blaſphemo quo ſalus noſtra peccato Adami tribueretur. De quo ſenſu S. Gregorius non cogitauit, Conaturque pro viribus (ta-

metſi

Digitized by Google

metiſi fruſtra) Clyctouæus ea verba S. Gregorio abiudicare & ſuppoſititia oſtendere. Sed ad rem.

S. Ambroſius l. de incarn. Dom. Sacram. c. 6. [Quæ erat cauſa incarnationis, niſi vt caro quæ peccauerat, per ſe redimeretur?]

121. S. Baſilius hom. de hum. Chriſti gener. [Sed cur Deus homo factus eſt, rationem exquirunt homines; cum magis eius bonitatem adorare deceat, quàm diuinitatem curioſiùs indagare. Quidnam tecum agẽdum homo? In ſublimi Deum agentem minimè quærebas: ad te verò per carnem venientem, & tecum cõuerſantem, non recipis. Sed quomodò Deo familiaris fias, rationem quæris? Hanc itaque diſce: carnem ſuſcepit Deus, quoniam exectabilem contaminatamque hanc, purgatam ſanctamque reddi oportuit, infirmam ac debilem corroborari, à Deo ob peccatum alienatam, cõciliari; è paradiſo excidentẽ in cœlum referri.]

S. Leo ſerm. 3. de Pentec. cap. 2. [ſi homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, in ſuæ honore naturæ manſiſſet, nec Diaboli fraude deceptus à lege ſibi poſita per concupiſcentiam deuiaſſet, creator mundi creatura non fieret: neque aut ſempiternus temporalitatem ſubiret, aut æqualis Deo Patri Filius Deus, formam ſerui & ſimilitudinem carnis peccati aſſumeret. Sed quia inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, & aliter ſolui captiuitas humanæ non potuit, niſi cauſam noſtram ipſe ſuſciperet, qui ſine maieſtatis ſuæ damno & verus homo fieret, & ſolus peccati contagium non haberet, diuiſit ſibi opus noſtræ reparationis miſericordia Trinitatis: vt Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus ſanctus igniret.]

Nazianzenus orat. 36. *ferè initio*. [Quæ humanitatis à Deo propter nos ſuſceptæ cauſa extitit? Profectò vt nobis ſalus pararetur. Quid enim aliud cauſæ afferri poſſit?] Et omnino illuſtriſſimè orat. 42. quem locum in hanc rem profert Iobius Cod. 222. poſt deſcriptam eluuionem malorum in genus noſtrum, ſubdit. [Ille patris terminus & ratio, ille inquam, ad imaginem ſuam ſe confert, carnemque carnis cauſa gerit, & cum intellectuali anima propter animam meam iungitur, vt ſimile per ſimile repurget, atque humana omnia excepto peccato ſuſcipit; conceptus quidem ex virgine animo & carne à Spiritu purgata, (nam & generationem honore affici, & Virginitatem præferri oportebat.] Et mox. [Quænam hæ bonitatis diuitiæ? quodnam me circumſtat myſterium? Diuinam imaginem accepi, nec cuſtodiui: Ille meam carnem accipit, vt & imagini ſalutem, & carni immortalitatem afferat.]

122. Auguſtinus ſerm. 8. de verbis Apoſtoli. [Si homo nõ periiſſet, Filius hominis nõ veniſſet.] Et ſerm. 9. [Nulla cauſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſaluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla cauſa eſt medicinæ. Si venit de cœlo magnus medicus, magnus per totum orbem terræ, iacebat ægrotus.] Et in Pſal. 36. [Si tu ô homo non dimitteres Deum, non fieret pro te Deus homo.] Et ſerm. 20. de temp. *in fine*. [Velut peregrinus naſcitur, qui totius orbis eſt Dominus, vt nos cæleſtis patriæ faceret eſſe municipes. Pannis obuoluitur, vt ſciſſam humani generis vnitatem, ſuo redintegraret in corpore; totumque immortalitatis veſtimentum purpureo ſanguinis colore fulgens, in cæleſtia regna deferret. Naſcitur fratres, vt ipſam quam prius homo vitiauerat, melioraret naturam.]

S. Cyrillus Dial. 5. de Trinitate. Quandoquidem neceſſarium hominum lapſibus & noſtris peccatis erat, vnigenitum pati, maximam quidem habeat gratiam ipſe. Sciat autem, quod humanitatis crimina, illi diuinæ gloriæ occaſio fuerint. Nam ſi non peccaſſemus, neque factus eſſet nobis ſimilis, neque ſuſtinuiſſet Crucem. Et ſi mortuus non fuiſſet, neque aſſecutus eſſet vt adoraretur, & à nobis & à ſanctis.]

123. Andreas Cretenſis hom. de exalt. Crucis apud Gretſerum t. 2. de cruce pag 97. [Quid his immoror? Si crux non eſſet, Chriſtus in terra non fuiſſet; & ſi Chriſtus in terris non fuiſſet, non Virgo, non ſecunda Chriſti generatio fuiſſet: non humanitatem induiſſet Deus; non fuiſſet partus, non præſepe, non faſciæ, non octauo die Circumiſio, non exhibita parentibus obedientia; non ætatis progreſſus, non corporis incrementum, non apparitio, non baptiſmi vſus, non peracta miracula.] Per Crucem, peractam in ligno Crucis redemptionem noſtram, metonimicè intelligit. Itaque perinde eſt ac ſi dixiſſet, niſi redemptioni noſtræ ſeruiendum fuiſſet, nequaquam fuiſſe ad nos venturum Deum.

Iobius apud Photium Cod. 222. [Quandoquidem Adam victus, Dei in ſe imaginem innumeris carnis paſſionibus obliuit & ad poſteros noxam tranſmiſit; ideò carnem Dominus induit, & in mari Deitatis ſuæ, noſtræ conditionis guttam ſuſcepit, cum vt mortale à vita abſorberetur, atque in vniuerſum genus beneficium effunderet; tum vt inexplicabile pelagus bonitatis ſuæ, erga nos oſtenderet; tum etiam quia opificera ipſum oportebat ſuæ creaturæ quæ iam diffluxerat, inſtauratorem fieri]

124. S. Bernardus hom. 3. ſuper miſſus eſt *in fine*. [Magnificetur & à nobis paruulus magnus Dominus, quos vt faceret magnos, factus eſt paruulus. *Paruulus* (ait) *natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis*. Nobis inquam, non ſibi; qui vtique ante tempora multo nobilius natus ex patre, naſci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis quoque, qui cum magnum haberent, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis eſt datus, quia nobis neceſſarius. Eruit verò inde inſigne hoc corollarium. [Iam de nobis nato & dato, faciamus ad quod datus eſt & natus. Vtamur noſtro in noſtram vtilitatem. De Saluatore ſalutem operemur. Ecce paruulus in medio ſtatuitur. O paruulus paruulis deſideratus! O verè paruulus, ſed malitia, non Sapientia. Studeamus effici ſicut paruulus iſte, diſcamus ab iſto quia mitis eſt & humilis corde, ne magnus videlicet Deus, ſine cauſa factus ſit homo paruus, ne gratis mortuus, ne in vacuũ crucifixus. Diſcamus eius humilitatem, imitemur manſuetudinem, amplectamur dilectionem, communicemus Paſſionibus. Lauemur in ſanguine eius, ipſum offeramus propitiationem pro peccatis noſtris, quoniam ad hoc ipſe natus & datus eſt nobis, ipſum oculis Patris ipſum efficiamus & ſuis.]

Guerricus Abbas ſerm. 3. de Natiuit. Dom. tractans illud. *Puer natus eſt nobis*. [Nobis prorſus; non enim ſibi non Angelis. Sibi inquam natus non eſt, vt ſcilicet hac natiuitate eſſe, aut melius eſſe inciperet, qui antequam temporaliter naſceretur, æternaliter erat, & perfecta beatitudo ſibi erat, quia de Deo perfecto Deus perfectus natus erat. Angelis natus non eſt, quia nec Angelus ille qui in veritate ſtabat, reparatione indigebat, nec illius qui ceciderat, caſus reparabilis erat. Ideò nuſquã Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit: Et qui Deus natus erat ſibi, puer natus eſt nobis; ſe quodammodò relinquens, & Angelos tranſiliens, vt ad nos vſque deueniens, vnus fieret è nobis, & exinanitus ſemetipſo, minoratus ab Angelis, æqualis fieret nobis. Qui igitur natus æternaliter ſibi & Angelis erat beatitudo, natus temporaliter nobis factus eſt. Factus eſt nobis redemptio, quia nos ſolos laborare videbat antiquo noſtræ natiuitatis præiudicio.

Rupertus lib. 2. de medit. mortis cap. 8. diſertiſſimè eſt in hac ſententia. Locum infra dabo, ex opere in quod inſertus alibi legitur, nimirum ex lib. 2. de oper. Spiritus ſancti cap. 6.

Richardus Victorinus, multus in hoc eſt, ſerm. in Die Paſchæ, *ſub initium.* Monſtrat enim, Verbum Dei cum poſſet ſolo nutu hominem liberare, maluiſſe amore iuſtitiæ, exactè ſatisfacere Deo, vt homines docerentur Iuſtitiam piæ potentia colere: ſicut Deus ipſe in ſalutis noſtræ procuratione non eſt vſus ſua potentia, qua potuiſſet vno verbulo nos eripere, ſed iuſtitiæ conſultum voluit.

Claudo cum S. Bernardo ſerm. 11. in Cant. *in fine.* [Quis dignè penſet quantæ fuerit humilitatis, manſuetudinis, dignationis: Dominum Maieſtatis carne indui, mulctari morte, turpari Cruce? Sed dicit aliquis: Non valuit opus ſuum reparare creator, abſque iſta difficultate. Valuit, ſed maluit cum iniuria ſui, ne peſſimum atque odioſiſſimum vitium Ingratitudinis, occaſionem vltra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis aſſumpſit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoneretque gratiarum actionis difficultas redemptionis, quem minus eſſe deuotum fecerat conditionis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus & ingratus? Gratis quidem conditus ſum, ſed nullo auctoris grauamine vel labore. Siquidem dixit, & factus ſum, quemadmodum & vniuerſa. Quid magnum eſt, quamlibet magna in verbi facilitate donaueris? Sic beneficium creationis attenuans humana impietas, ingratitudinis materiam inde ſumebat, vnde amoris cauſam habere debuerat; idque ad excuſandas excuſationes in Peccatis. Sed obſtructum eſt os loquentium iniqua. Luce clarius patet quantum modo pro te ô homo diſpendium fecit. De Domino ſeruus, de diuite pauper, caro de Verbo, & de Dei Filio hominis Filius fieri non deſpexit. Memento iam te etſi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia: at verò per totos triginta annos operatus eſt ſalutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit ſuſtinens! Carnis medio neceſſitates, hoſtis tentationes, nonne ſibi Crucis aggrauauit ignominia, mortis cumulauit horrore? Neceſſariè quidem. Sic, ſic homines & iumenta ſaluaſti Domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam.]

Et epiſtola 190. ſic diſputat contra Abelardum. [Laborans docere & perſuadere, diabolum nullum ſibi ius in hominem vendicare potuiſſe aut debuiſſe, niſi permiſſu Dei: Et quod ſine iniuria diaboli iure Deus profugum ſuum ſi vellet miſereri, repetere, & ſolo verbo eripere poſſet, quaſi hoc quis diſſiciatur, poſt multa aliquando infert: quæ itaque neceſſitas, aut quæ ratio, aut quod opus fuit, cum ſola iuſſione ſua, diuina miſeratio liberare hominem à peccato poſſet, propter redemptionem noſtram Filium Dei carne ſuſcepta, tot & tantas inedias, opprobria, flagella, ſputa, denique ipſam Crucis ignominioſam & aſperrimam mortem ſuſtinere, vt cum iniquis patibulum ſuſtineret. Reſpondemus: Neceſſitas noſtra fuit, & neceſſitas dura ſedentium in tenebris & in vmbra mortis. Opus æque noſtrum, & Dei ipſius, & Sanctorum Angelorum. Noſtrum, vt auferret iugum captiuitatis noſtræ: Suum, vt impleret propoſitum voluntatis eius. Angelorum, vt numerus impleretur eorum. Porrò ratio huius facti, fuit dignatio facientis. Quis negat omnipotenti ad manum fuiſſe alios & alios modos noſtræ redemptionis, iuſtificationis, Liberationis? Verùm hoc non præiudicat huius quem è multis elegit efficaciæ. Et fortaſsè is præſtat, per quem in terra obliuionis, grauedinis, lapſus noſtri, tot & tantis grauaminibus, reparationis fortiùs & viuaciùs admoneremur.] Plura cum poſſem in hanc rem ex alijs Patribus cumulare, conſultò abſtineo, quod iſta ad inſtitutum ſatis ſuperque videantur.

Explicantur Patres, viſi contrarium ſentire.

89. Conſtat igitur ex Patrum mente, genus noſtrum potuiſſe liberari abſque Chriſti aduentu, rem ſpectando ſecundùm potentiam abſolutam. Quod ſi alij quidam Patres interdum tradunt, non potuiſſe hominem liberari à peccato niſi Chriſtus veniret, non ita ſunt accipiendi, quaſi non potuerit abſolutè aliter fieri vt à peccato erueremur niſi per Chriſtum: ſed ſenſus eorum eſt, magis decuiſſe, hominem de luto fecis per liberatorem Chriſtum eripi, præſertim ne ſplendor ille diuinorum attributorum quæ in Incarnatione micant, excluderetur. Apertè id vnum voluit S. Maximus centur. 4. ex varijs cap. 38. cum dixit. [Non poterat omnino fieri. Vt natura tum ſpontaneæ voluptati tum coacto dolori ſubiugata, rurſus ad priſtinam vitam reuocaretur, niſi opifex factus eſſet homo, vltrò ſuſcepto in ſupplicium ſpontaneæ naturæ excogitato dolore, non habente præcedentem ſe natiuitatem à voluptate: vt ſubiens generationem initium à voluptate non ducentem, generationis naturam à damnatione liberaret.] Eodem modo aliquoties loquitur Lactantius l. 4. inſtitut. cap. 24. Conteſtans fieri omnino non potuiſſe, vt erudiremur ad vitam, & cœleſti doctrina imbueremur, niſi per Chriſtum, Deum ſimul & hominem. S. Athanaſius ferè idem verſat ſub finem libri de Incarnatione Verbi & corporali eius aduentu. Eius autem vniuerſa ratiocinatio nõ aliud probat quàm quod dixi, vt legenti conſtabit, propoſita enim Ethnicorum obiectione quod non decuerit Deum corporari, cum poſſet ſolo nutu homines exitio ſubducere, reſpondet. [Ad iſtius modi obiectionem, id non immeritò dici poterit. Olim cum nuſquam quiſquam exiſteret, nutu opus fuiſſe & ſola voluntate ad vniuerſitatis Architecturam. Cæterùm cum iam homo factus eſſet, neceſſitas exigebat, non vt ijs quæ non eſſent, ſed quæ iam exiſterent, remedium daretur. Conſequens igitur fuit, vt rebus iam procreatis, medicus & ſeruator aſſiſteret ad procreata conſeruanda. Atque ea cauſa eſt cur Deus, homo ſit factus, humanumque ſibi inſtrumentum, corpus inquam, adiunxerit.] Vides hanc S. Athanaſij ratiocinationem non plus ferre, quàm quod admiſi. Denique S. Anſelmus qui l. 1. cur Deus homo à cap. 10. latè & copioſè probat, impoſſibile fuiſſe hominem aliter liberari quàm per Chriſti aduentum, eiuſque mortem: Tamen lib. 2. eiuſdem operis cap. 5. multipliciter monſtrat, nullam inde Deo neceſſitatem iniici ad ſic liberandum hominem, niſi quam ipſe volens ac ſponte ſuſcepit, cum poſſet alijs pleriſque vijs liberare hominem, & opus ſuum reficere.

Noluit tamen Deus, liberare nos, niſi per Chriſtum, & ita fieri oportuit.

90. Quamuis igitur poſſet Deus hominem aliter exitio ſubducere, quàm carnem induendo, idque ad eum finem non eſſet ſimpliciter & abſolutè neceſſarium, tamen diuina ſapientia decentius cenſuit ita fieri. Idque tametſi nos lateret, nec ſatis perciperemus quorſum eſſet conuenientius atque decentius, tamen ex præiudicio diuinæ ſummæ ſapientiæ ita cenſuit, omnibus ita pronunciandum eſſe, tradit egregiè S. Cyrillus l. 8. in Iulian. ad t. 3. his verbis. [Sed fortaſſis dicent aduerſarij: Quare enim omnino & homo factus fuit, & carnem & ſordes noſtras tulit, licet hoc facile potuerit præſtare, (ſiquidem eſt verè Deus, ſicut contenditis,) annuendo ſolùm, & ineffabili virtute, terrena corda transmutando vt facere vellent & ſapere ſibi placentia, religioſeque viuerent? Ad hoc dixerim: Aberrauit igitur à ſcopo, & indignè egit diuina & incorruptibilis mens: Et non ſtatim dicimus ipſam à decore

decore abductam? Igitur nos meliores ſumus ad omnem ſapientiam intelligendam, & certabit cum Sole lucernula? & comparabitur gutta vnica, cum vniuerſo hoc lato & immenſo mari? Quamuis quo modo nō admirabitur quis diuinum Prophetam Eſaiam clamantem manifeſtè & prudenter. *Quis menſus eſt manu aquam, & cœlum palma, & vniuerſam terram pugillo? Quis conſtituit montes pondere & valles libra? Quis nouit mentem Domini?* Nam quemadmodum impoſſibile eſt, cœlum metiri palma, & vniuerſam terram pugillo, monteſque & valles imponere trutinæ, ſic impoſſibile eſt omni homini, imò omni rationali creaturæ, ſummam mentem peruidere & metiri. Itaque ſiquis eſt, qui dicere audet, ſummam ſapientiam meliora potuiſſe præſtare, increpet Deum, verumtamen delirabit. Inſania enim hæc fuerit, viri attoniti, menteque moti.]

Quod ſi diſtinctè & in particulari, rationem aliquam tantæ decentiæ quantam Patres celebrant, atque adeò etiam neceſſitatis aduentus Chriſti fundatæ in ea decentia, aſſignare placeat, non alia quærenda eſt, quàm quæ ex perfecta & iuſta pro nobis ſatisfactione ducitur. Nam ſatisfactio perfecta ex iuſtitia, qualem ſuperiùs deſcripſimus, ſaltem quatenus ſpectat abſterſionem diuinæ iniuriæ, nō potuit aliter exhiberi, quàm per Chriſtum Deum ſimul & hominem. Longè autem decentius fuit, hominem ex iuſtitia, & perfectè exhibita ſatisfactione liberari, quàm vndecumque gratis, & ex mero Dei beneplacito. Igitur rationes maiores illius decentiæ, ac etiam neceſſitatis quæ eſſe poteſt in aduentu Chriſti, perſpicuæ eſſe videntur, ita vt non ſit neceſſe incertis & occultis diuinæ ſapientiæ, eas annumerare. Vtraque propoſitio probanda ſeorſim eſt, vt concluſio propoſita, extra ambiguitatem fiat.

Non quidem ad merendum nobis: Id enim potuiſſet creatura pura.

91. In prima propoſitione, diſtinguo ſatisfactionem pro nobis, prout ſpectat abſterſionem iniuriæ, à ſatisfactione prout eſt meritoria donorum ſupernaturalium homini neceſſariorum vt ſalutem conſequatur. Vtrumque enim continetur finibus ſalutis & liberationis humanæ. Satisfactionem ergo prout meritoriam, fateor neceſſarium non fuiſſe exhiberi à Chriſto, ſed potuiſſe per puram creaturam exhiberi: quod malè negant Guliel. Pariſienſis l. cur Deus homo cap.7. & Vaſques 3.p.d.4.c.2.& 5. ac Torres opuſc.8. de gratia diſp.4. dub.2. eo nixi fundamento, quod gratia adoptionis quantumuis intenſa, & per quæcunque gratiæ auxilia comparata, non poteſt eſſe principium condignè merendi pro alijs, vt experimur in gratia quæ nunc communicatur iuſtis: quamuis enim eiuſdem rationis ſit cum gratia communicabili de quacumque potentia, tamen non poteſt eſſe principium merendi alteri, ſed in proprio tantùm ſolo fructificat, id eſt ſoli proprio ſubiecto conuehit gratiæ incrementum & gloriam, ex merito (vt vocant) condigno. Quod confirmatur, quia meritum hoc habet per modum effectus formalis inſuppletibilis, vt eum qui meretur faciat præmio dignum. Eſt igitur impoſſibile, vt meritum non ſit immanens.

Hæc tamen argumenta, ſunt admodum debilia, nec perſuadent quod aduerſarij intendunt. Nam gratiam fructificare tantùm in proprio ſolo, verum eſt quaſi connaturaliter, & de potentia ordinaria, ſecundùm quam ordinatio diuina non propoſuit meritis condignis vnius puri hominis, gloriam alterius, vt contingere oportuiſſet, ſi vnus purus homo potuiſſet condignè alteri mereri gloriam. Nam quiſquis meretur de condigno, elicit actionem ſaltem gloriæ meritoriam, vt liquet ex conditionibus meriti condigni. At gloria illa etiamſi non geminata, ſed ſimplex, eſt condignum præmium operis ab homine puro eliciti. Si ergo gloriam alteri condignè mereretur, oporteret vt ea ſe ſpoliaret: quæ eſſet magna inordinatio, contra affectum principijs ſpiritualibus bonis ad ſanctificationem animæ pertinentibus debitum, quorum cur in vnicuique propriam eſſe voluit Deus: ſecùs quàm contingit in exſolutione pœnæ temporalis, circa quam Deus ratam aliquando habet illam veluti ceſſionem, & alienationem proprij iuris in alium, quia non eſt diſpendium æternum, facileque, ac etiam cum lucro, ob charitatem qua alteri applicatur, compenſatur fructus qui proprius fuiſſet, niſi ea quaſi ceſſio interueniſſet. Hæc igitur eſt ratio, cur Deus de potentia ordinaria, noluerit purum vllum hominem ſibi condignè mereri gratiam & gloriam. Dico *purum hominem*: Nam in Chriſto, qui vt permulti volunt, gratiam & gloriam non ex meritis, ſed ſolo titulo filiationis naturalis adeptus eſt, lex illa locum non habuit, & totus fructus meritorum eius quoad gratiam & gloriam æternam, alijs cedere potuit: quod puris hominibus negatum eſt de potentia ordinaria, ob cauſam propoſitam, quæ non minus vrget, ſi aliorum ſententiam amplectamur, & Chriſtum ſibi quoque meruiſſe gratiam dicamus. Nam meruit tantùm eam, per actus primo momento elicitos reliquis autem actibus, non ſibi meruit ſanctitatis profectum. Ergo nobis cedere toto illo merito congruè potuit: Non item purus homo, ob cōtrariam illam, quam dixi, cauſam. Imò neque Angelus. Nam neque Angeli eum pro nobis ſupplices accedunt Deo, offerunt ei vlla ſua pro nobis merita, ſed noſtra tantùm, in quo à Chriſto differunt, vt ratiocinatur S. Bernardus ſerm.1. de ſancto Michaële. [Miniſtrans Salijt inter Angelos, (inquit) ſed & ipſos tranſilijt miniſtratus. Miniſtrant enim Angeli, ſed de alieno, offerentes Deo bona opera, non ſua, ſed noſtra, ac nobis eius gratiam referentes. Vnde Scriptura dicens. *Quoniam aſcendit fumus aromatum in conſpectu Domini, de manu Angeli*, ſollicitè præmiſit *data ei fuiſſe incenſa multa*. Noſtros enim ſudores, non ſuos, noſtras, non ſuas Lachrymas offerunt Deo. Nobis quoque eius munera referunt, & non ſua. Non ſic miniſter ille ſublimior cunctis, ſed humilior vniuerſis, qui ſemetipſum obtulit Sacrificium laudis, qui Patri offerens animam ſuam, nobis miniſtrat vſque hodie carnem ſuam.] Sic igitur res habet de potentia ordinaria, vt nulla pura creatura alteri gratiam condignè mereatur.

92. At de potentia abſoluta loquendo, nihil vetaret hunc ordinem inuerti, & gratiam in proprio quidem ſolo fructificare, ſed alteri. Nam licet certum ſit, meritum debere eſſe immanens quoad actionem merendi, nec poſſe aliter fieri niſi mutetur ſuppoſitio, tamen nihil eſt quod vetet, actionem alicui immanentem, ſpectare bonum alteri obuenturum, illudque ei promereri, ita vt is qui meretur, dignus ſit cuius intuitu, tale præmium non ipſi ſed alteri conferatur. Potuiſſet ergo pura creatura, ſi Deo viſum fuiſſet, mereri condignè alijs gratiam & gloriam. Quod rectè affirmant Val.1.2.d.8.q.6.p.5. & Suares lib.12. de gratia cap.16. n.12. Et breuiter euincitur, quia neque ex parte perſonæ merentis, neque ex parte operum eius, aliquid deeſt, quominus deſtinari & acceptari queant ad promerendam condignè alijs gratiam & gloriam. Nihil item ex parte aliorum obſtare poteſt, quominus talia præmia accipere poſſint, interueniente merito puræ alicuius creaturæ ad id diuinitùs admiſſo. Quæ enim vel vmbra repugnantiæ in his omnibus excogitari queat, ſi ſupponamus ita ferre Dei voluntatem? Sanè condignitas reſpectu gratiæ & gloriæ alienæ, non pluſ deeſt quàm reſpectu propriæ. Itaque tantùm exigitur vt Deus, à cuius nutu & acceptatione hæc omnia pendent, velit vnius iuſti opera acceptare in pretium gratiæ & gloriæ tribuendæ alijs. Non dico Deum volun-

Digitized by Google

tate ſua facturum opera iuſti condigna pro alio, cum ex ſe talia non eſſent: Hoc enim falſum eſſet, quia opera habent ex ſeipſis, ſiue ex ſpecie ſua ac circumſtantijs, cōdignitatem ſiue valorem quaſi in actu primo, quem deforis non emendicant, ac ne à beneplacito quidem diuino. Tantùm igitur dico, cum opus ſic ex ſe dignum, poſſet à Deo acceptari pro pretio gloriæ dandæ operanti, ſufficere poſſe vt Deus nolit opus illud acceptare in eum finem, ſed in parem & æqualem; hoc eſt vt ſit præmium gloriæ ſubiecto externo conferendæ. Sic igitur res habet quoad ſatisfactionem pro nobis, quatenus meritoriam ſupernaturalium bonorum. Fatendumque eſt, nihil fuiſſe ad id neceſſe, Verbum incarnari, ſed puram creaturam diuinitùs ad id delectam, potuiſſe ſaluti noſtræ inſeruire ad eum modum.

Sed ad preſsè ſatiſfaciendum Deo, quod pura creatura non poterat, pro peccato mortali proprio.

93. At ſi ſermo ſit de ſatisfactione pro nobis, prout eſt abſterſio iniuriæ, ſiue mortalis, ſiue etiam venialis, ſiue propriæ, ſiue alienæ, ſic negandum eſt, puram vllam creaturam potuiſſe Deo ad æqualitatem ſatisfacere; ita vt tantum per ſatisfactionem eius honoretur Deus, quantum per peccatum inhonoratus eſt: atque adeò fatendum eſt, ad huiuſmodi ſatisfactionem pro nobis exhibendam, neceſſarium prorſus fuiſſe, Deum effici hominem, & ſatisfacere pro nobis. Hæc vt ſolidè ſtabiliantur, & de varijs illis punctis quæ ſimul perſtrinxi firmum iudicium feratur, auſpicandum eſt à ſatisfactione æquali pro peccato mortali proprio, monſtrandumque, eam nulli puræ creaturæ tribui poſſe. Eo enim ritè conſtituto, facile inferemus, idem eſſe ſtatuendum de ſatisfactione pro quouis peccato proprio, & multo magis pro alieno.

Nō poſſe igitur creaturam puram pro peccato mortali proprio ſatisfacere Deo ad æqualitatem, communiſſima eſt Scholaſticorum ſententia, in 3.d.20. vel in 4.d.14. art.15. quibus locis, Doctores antiqui propè omnes, vel de Chriſti ſatisfactione, vel de virtute pœnitentiæ diſputantes, in eam veritatem conſpirarunt. Et conſentiunt recentiores 3 p.q.1.art.2. poſt D.Thomam ibi ad 2. Videndi præſertim Medina ibi, & Aluar. diſp.7. Raguſa diſp.3. Peſant. diſp. 4. Val. t. 4. d. 1.q.1.p.5. Vega lib.15.in Conc. cap.4. Suares t.1.3.p.d 4. ſ.9. & lib.7. de gratia cap.14. Peltanus l.de ſatisfactione ſect.1. Leſſius lib.13. de diui. perf. num.193. & l.12. num.68. Repugnat tamen reipſa Vaſquez 3 p. diſp.2. Quamuis enim ibi verbotenus fateatur, non poſſe hominem ſatisfacere pro culpa ſua mortali, perfectè & ad æqualitatem, nihilominus vt liquet ex c.5. eiuſdem diſputationis, idcirco tantùm negat hominem id præſtare poſſe, quia eget præuia Dei miſeratione, qua accipiat auxilia indebita ad cudendum ſupernaturalem illum actum, quo ad æqualitatem ſatisfacit, ſuppoſito eo diuino beneficio gratuito collationis auxiliorum. Nos verò ſecuti communiſſimam Theologorum quos adduximus ſententiam, etiam ſuppoſita tali diuina miſeratione, & auxiliorum collatione gratuita, negamus hominem vel de facto ſatisfacere pro ſuo mortali peccato ad æqualitatem, vel pro eo ſatisfacere poſſe, defectu condignitatis & æqualitatis inter quemcumque actum hominis & remiſſionem peccati, ita vt etiamſi ſemoueamus voluntatem Dei eum actum ſibi depoſcentis alio quopiam titulo è tam multis quibus illum ſibi poteſt depoſcere, vereque ſupponamus Deum ex pacto præuio actum prædictum admittere in ſatisfactionem offenſæ, propriæ hominis operantis; tamen impar ex ſe ſit ad eam abolendam, nec poſſit eò aſſurgere defectu æqualitatis & condignitatis. Quod primum probabo de quouis actu hominis peccatoris, ſpectato eius ſtatu: deinde idem probabo de quocumque actu hominis puri, ſpectato dumtaxat actu eius, & neglecta conſideratione ſtatus in quo viuat nunc, aut ante vixerit. Sic igitur primùm argumentor.

Non enim per actus ipſius peccatoris, ſiue informes, ſiue iam formatos.

94. Vel actus ab homine peccatore elicitus, quo Deo ſatisfaceret ad æqualitatem pro peccato ſuo mortali, eſſet actus ex nudo gratiæ auxilio elicitus; ita vt ſpectaretur in illo priori naturæ in quo actus eſt adhuc informis, & gratiam ſanctificantem antecedit tanquam diſpoſitio ad eam: vel certè eſſet actus gratiæ ſanctificantis inuectione formatus eodem temporis momento quo elicitur. Aſſumo autem in hanc rem perfectiſſimum actum qui ab homine elici poſſit, putà dilectionem perfectam, vel contritionem, quibus eodem temporis puncto adiungitur gratia ſanctificans. Nam ſi hi actus nequeant ad expiandam æqualiter & condignè offenſam Deo ab homine irrogatam aſſurgere, multo minus id poterunt alij quilibet, quos conſtat & imperfectiores, & ad id præſtandum multo incongruentiores eſſe. Vel igitur hi actus ſatisfacerent Deo ad æqualitatem, & iniuriam diuinam perfectè abolerent, priùs natura quàm diuina gratia ſanctificante formentur; vel poſtquàm ea formari intelliguntur. Neutrum verò dici poteſt.

Nō enim primum; quia ſi peccator per actum ſuum, prout informem aboleret condignè culpam, & pro ea ſatisfaceret ad æqualitatem, ſequeretur primam iuſtificationem cadere ſub meritum condignum peccatoris; ſin minùs totam & integram, ac ſaltem quoad partiale eius conſtitutiuum; nempè quoad remiſſionem peccati. Hæc ſiquidem, gratis præmiſſa remiſſione pœnæ illius quæ in auxiliorum ſubtractione conſiſtit, caderet ſub meritum condignum peccatoris, eique ex iuſtitia deberetur: quia vnuſquiſque ex iuſtitia tenetur iniuriam remittere, ſi ei æqualis ſatisfactio exhibeatur; ita vt etiamſi non teneatur redintegrare amicitiam, teneatur tamen nihil vltra repoſcere pro iniuria illata, ſed eam condonare debeat, & obliteratam velle, vt probaui l.3. de virtut. num.290. Igitur Deus ex iuſtitia adigeretur remittere noxam peccatori exhibenti contritionem, prout natura anteriorem gratia ſanctificante: quod perinde eſt ac dicere, peccatorem ſuo illo actu ſic ſpectato, mereri remiſſionem peccatorum, quæ eſt partialis mutatio, integrans iuſtificationem. Hoc autem videtur aduerſari Concilio Tridentino, quod ſeſſ.6.c.8. ſtatuit nihil eorum quæ iuſtificationem præcedunt, condignè mereri iuſtificationem; quam idcirco docet gratis dari. Præterea actus informis, & non honeſtatus ſanctitate habituali concomitante, eſt hominis Deo inuiſi; quod de contritione quoque, & de perfecta dilectione valere, latè monſtratum eſt agendo de iuſtificatione, reiectis ijs qui contendunt actus illos iuſtificare formaliter, repugnante non obſcurè Tridentino, quod eos actus vocat diſpoſitionem ad iuſtificationem, non autem iuſtificationem ipſam, vel formam iuſtificantem. Atqui actus hominis Deo inimici, nō poteſt eſſe apud Deum condignè meritorius; alioqui homo poſſet condignè ſibi mereri primam gratiam ſanctificantem, quod conſtat dici non poſſe. Igitur actus quilibet peccatoris, prout eſt informis, non poteſt dici ſatisfacere Deo ad æqualitatem; quod eſt primum è duobus quæ probanda receperam.

95. Alterum erat, neque ijſdem actibus, prout formatis ſanctitate habituali illis coniuncta in poſteriori natura, tribui poſſe quod ad æqualitatem, atque adeò condignè & ex iuſtitia, expient propriam culpam mortalem. Id verò facilè euincitur. Nam actus hominis ad eum modū formatus, eſt actus perſonæ Deo gratæ, proinde-

proindeque iam nitẽtis & à peccato exſolutæ. Qua igitur ratione poterit ſuam à peccato exſolutionem mereri quam iam habet? Conceſſio quidem mercis aut præmij, poteſt tempore antecedere pretij aut meriti exhibitionem, vt cernimus in gratia antiquis Patribus conceſſa, ob merita Christi ſubſecutura: ſæpeque inter homines idem vſurpatur in venditionibus credito factis. At hæc non poſſunt habere locum circa culpæ propriæ remiſſionem, quaſi quis eam mereri poſſit iam credito factam: quia ex quo debitum aliquod per liberalem donationem, purè & abſolutè ac ſimpliciter, non ſub conditione quapiam fuit diſſolutum, euaneſcit titulus quilibet iuſtitiæ ad repetitionem eius. Deus autem offenſam grauem ſibi à peccatore irrogatam, ſiue peccati mortalis maculam tollens, abolet eam purè & ſimpliciter; nec apponit remiſſioni conditionem vllam operis poſtmodùm ponendi, qua non impleta cadat remiſſionis beneficio qui illud acceperat, ſed abſolutè & purè delet peccatum. Igitur attento ſtatu hominis elicientis actum ſanctitate formatum; impoſſibile eſt, actum illum eſſe ſatisfactionem æqualem pro graui culpa ipſius hominis.

Nec per ſpectatum quomodocumque, actum hominis.

96. Sed dimiſſo argumento quod ex ſtatu hominis ducitur, vrgeamus conditionem noſtri cuiuſcumque actus, eum per ſe ſpectando, ac ſeorſim à conditione operantis, quod receperam fore ſecundum principale argumentum in hanc rem: Poteſt verò ſic concipi. Iniuria admiſſa in aliquem, creſcit principaliter ex dignitate perſonæ offenſæ, & ex vilitate perſonæ offendentis. E contrario autem ſatisfactio, creſcit principaliter ex dignitate perſonæ ſatisfacientis; & ex eiuſdem vilitate minuitur, fitque deſpicatior. Atqui peccatum mortale quod quis admittit, eſt grauis iniuria, ſummæ maieſtati irrogata per perſonam nihili: Actio verò quamcomque eadem perſona exhibere poteſt, ſiue quamdiu ſordet peccato, ſiue poſtquàm emaculata eſt, iamque per gratiam collucet, eſt actio perſonæ admodùm vilis, & Deo improportionabiliter inæqualis. Impoſſibile igitur eſt, actionem illam eſſe ſatisfactionem iuſtam, & æqualem pro peccato graui talis perſonæ. Huius argumenti ſingulæ propoſitiones videntur perſpicuæ. Ad maiorem tamen huius veritatis firmitatem, operæ pretium videtur, eas breuiter & roborare & illuſtrare.

Maieſtas perſona læſa à tenuiore, auget iniuriam, minuit ſatisfactionem.

Maior igitur apertè videtur liquere ex ijs exemplis humanis quæ ſuperiùs tacta ſunt, declarando exceſſum ſatisfactionis à Chriſto exhibitæ, & ab Ariſtotele quoque proponuntur 5. Eth. c. 5. Nempè ruſtici qui Principem læſerit; & è contrario Principis, qui plebeium & vile caput violatit. Communis enim prudentum ſenſus fert, ruſtici noxam in Principem, longè teteriorem & indigniorem eſſe Principis delicto in ruſticum, ob diſiunctiſſimum vtriuſque gradum qui violatur cum perſona. E contrario autem ſatisfactio Principi exhibita à ruſtico, pro iniuria qua eum violarit, debet eſſe longè maior quàm qua Princeps violato à ſe ruſtico ſatisfacere tenetur. Nam Princeps ſi vel verbum humile proferat, quo ſubitum motum excuſet, cenſebitur cumulatè ſatisfeciſſe perſonæ vulgari; quia ob ſtatus ſublimitatem, qualiſcumque Principis deiectio, ſaltem verbo expreſſa, habetur magna. At ruſticum, ſi vel verbo violarit Principem, neceſſe eſt ſuſpendio addici, vixque ea ratione culpam eluet, ſed tantùm ibi ſiſtet mulcta, quia non eſt quo vlteriùs progrediatur humana vltio. Itaque maior propoſita, videtur perſpicua, eamque latiùs ſtabiliunt Suarez lib. 7. de gratia cap. 14. à num. 62. Albertinus 1. princip. compl. in q. phyloſoph. dub. 3. & Raguſa 3. p. diſp. 3. nequicquam reclamante Vaſque 3. p. diſp. 2. cap. 5. qui ex eo negat iniuriam creſcere ex magnitudine perſonæ offenſæ, ſatisfactionem autem ex dignitate ſatisfacientis, quod per ſe loquendo, par ſit furtum eiuſdem ſummæ, ſiue in Regem, ſiue in priuatum admittatur, & à quocumque admittatur: nec plus reſtituendum ſit, ſi ſit Rex qui eam ſummam furto ſubduxit, quàm ſi ſit plebeius. Hoc dico perperàm obijci aduerſus maiorem propoſitam. Nos enim hoc locó non agimus de iniuria in rebus, quæ per reſtitutionem compenſanda eſt: ſed agimus de iniuria propriè dicta, ſiue de nuda iniuria, ſumpta ſeorſim à damno dato, quæ per ſatisfactionem reparatur. De huiuſmodi itaque iniuria, videtur certum quod in maiore argumenti propoſiti dicitur: quia quo perſona offenſa eſt dignior, & perſona lædens vilior; & è contrario quo perſona ſatisfaciens ſublimior eſt, & perſona læſa, depreſſior; eo maior inæqualitas inducitur in actus, cùm offenſæ, tum ſatisfactionis, ob perſonarum improportionem. Quare maior argumenti propoſiti, rata eſto.

Deus læſus, & homo in eum grauiter iniurius, infinitè diſtant.

97. Nec minus fixa debet eſſe minor, cùm quoad grauitatẽ iniuriæ per mortale peccatum illatæ Numini, tum quoad noſtrorum quorumuis operum improportionem cum ea iniuria. Nam peccatum mortale, eſſe grauem Dei iniuriam, per ſe liquet, & monſtratum ſufficienter eſt ſuprà. Nullis verò operibus noſtris abſtergi poſſe eam maculam, oſtenditur ex tanta Dei læſi, & hominis lædentis ac ſatisfacere nitentis inæqualitate & improportione. Et ſanè ſi de homine peccatis adhuc oblito agatur, cuiuſmodi eſt is qui pro culpa mortali propria nondum remiſſa conatur ſatisfacere, nemo non videt quanta ſit eius vilitas, & ad Dei maieſtatem improportio. Si autem agatur de homine iam iuſto, (quamuis iſte nequeat vltra ſatisfacere ex iuſtitia, pro iniuria liberaliter iam dimiſſa;) tamen veriſſimum quoque eſt, nullam eius actionem poſſe eſſe proportionatam ad æqualem pro peccato ſatisfactionem, etiamſi offerretur ante iniuriam remiſſam, & colluceret omni illa dignitate quam accipit ex quo perſona eſt Deo grata. Licet enim perſonæ ſtatus, conferre multùm poſſit ad augendam vim actus meritoriam, & idcirco verum ſit, eum in homine iuſto eſſe meritorium gratiæ ſanctificantis, quàm ante non merebatur, tamen vis ſatisfactoria perparum creſcit ex dignitate iuſto collata per gratiam, quia creatura pura, quantumuis grata, ſemper manet creatura; hoc eſt infinita capedine diſtans à dignitate Dei læſi, nec habet infinitatem aliquam diuinæ proportionalem; quæ tamen omninò neceſſaria eſſet ad conſtituendam æqualitatem inter offenſam & ſatisfactionem. Quin etiam quantùmuis creatura pura ſpectetur vt operans ex Chriſti meritis, ſeu prout Chriſti membrum, non idcirco eius ſatisfactio habenda eſt æqualis: de quo immeritò ſeorſim ac ſpecialiter à quibuſdam quæſitum eſt, vt à Suare t. 1. 3. p. d. 4. ſ. 12. Nam peccator, etiam prout mẽbrum Chriſti, ſeu prout perſona Deo per gratiam meritis Chriſti partem coniuncta, non poteſt pro peccato ſuo ad æqualitatem ſatisfacere, quam ſi gratiam ex alio fonte hauſiſſet; cùm homo etiam ſub conſideratione membri Chriſti, ſit pura creatura, cuius ſatisfactione vidimus æquari non poſſe offenſam irrogatam Deo. Imò non defuerunt Theologi, qui cuicumque actui hominis puri, quomodocumque ſpectato, negandam cenſuerint rationem ſatisfactionis imperfectæ, pro graui peccato proprio. Quod quamuis mihi non probetur,

beitur, quandoquidem homo per actus ex gratia elicitos, cõpenſat diuinam iniuriam quantum poteſt, quod ad rationem qualiſcumque & imperfectæ ſatisfactionis abundè eſt, vt rectè contra prædictos Scholaſticos ſtatuunt Val. 3.p.d.2.q.1.p.5. Suarez t.2.3.p.d.4.ſ.10. & Vaſq. 3.p.d.2.c.7. Tamen inde licet coniectare, quàm vilis quàmque abiecta viſa ſit Doctoribus non ignobilibus, omnis noſtra ſatisfactio pro peccato mortali proprio, quantumque abfuerint ab admittenda eius æqualitate cum offenſa.

Infertur quamcumque hominis ſatisfactionem, eſſe graui ipſius erga Deum iniuriæ, inadæquabilem.

98 Perſpicua ergo manet cõcluſio quam ex duabus præmiſſis proximè tractatis inferebamus; Nẽpè quod impoſſibile ſit, ſatisfactionẽ peccatoris pro graui peccato ſuo, eſſe æqualem & perfectam: ſiue peccator ille ſit iam ab eo peccato emũdatus, ſiue adhuc eo ſordeat. Meritoque ſanè Leſſius l.13. de diu. perf. n.191. tractans ſententiam quam impugnamus, ait eam ſemper ſibi viſam eſſe valdè mirabilem. Incredibile namque videri quod affirmat aduerſarius, nempè contritionem vel dilectionem ſuper omnia, quam peccator Deo in ſuæ mortalis offenſæ ſatisfactionem exhibeat, compenſare exquiſitè malitiam illius peccati, eiuſque fœditatẽ per ſe ac ſuapte natura eluere non minùs quàm lux abolet tenebras, eo quod tales actus non minus ſint boni & Deo accepti, quàm peccatum fuerit malum & Deo inuiſum, quandoquidem æquè ijdem actus circa Deum verſantur ac peccatum; imò peccatum ferè non niſi interpretatiuè Deum impetat, contritio autem & dilectio, directè tẽdant in Deum, eique propter ipſummet, hominem mancipent quantus quantus eſt. Ex quo non modò par malitiæ & bonitatis vtrorumque actuum modulus erui videtur, ſed etiam bonitatis exceſſus in contritione & dilectione, ſupra malitiam peccati. Hoc meritò Leſſius iudicat eſſe incredibile, & mihi etiam inopinabile videtur, vel ſi vnum illud toties iam regeſtum exemplum Principis & Plebeij tenuiter expendatur. Quis enim ruſticum capitalis in Principem noxæ reum, dicat ex æquo iniuriam compenſare, ſi doleat de tam atroci iniuria, aut Principem diligat? Multo itaque minùs fas eſt, id affirmare de ſatisfactione pro iniuria irrogata Deo. Falſum verò eſt, & alibi plenè reiectum, quod hi actus per ſe & ſuapte natura eluant formaliter labem peccati, ita vt ſit impoſſibile eam non tolli poſita cõtritione, vel Dei amore ſuper omnia. Item ſiue verum ſit, ſiue falſum, quod tanta ſit horum actuum bonitas quanta fuit peccati malitia, quodque per eos peccator tantoperè aut etiam magis ad Deum conuertatur, quàm per peccatum ab eo auerſus fuerit; ſiue inquam hæc vera ſint, ſiue falſa, de quo nunc tricari non libet; negandum tamen omnino eſt, inde ſequi contritionem & dilectionem tam valere ad ſatisfactionem, quàm valuit actio mala ad iniuriam inferendam. Ratio enim offenſæ & ſatisfactionis, petenda principaliter eſt ex conditione perſonarum, non autem ex phyſica entitate actuum, vel morali eorum qualitate ex alijs capitibus ducibili: quia in morali æſtimatione actuũ prout habentium rationem iniuriæ vel ſatisfactionis, phyſica illa aut etiam moralis æqualitas non attenditur. Eſtque planè exiguum quid, diligi Deum à creatura ſua infinitis nominibus ipſi obſtricta, cum è cõtrario maximum ſic planeque indigniſſimum, rem tantulam poſt tam vberes ac largos beneficiorum imbres, caput extuliſſe, & inſurrexiſſe in Deum, infinito amore & obſequijs digniſſimum ac proinde à contemptu qui in peccato cernitur infinita remouendum. Nolo rem per ſe perſpicuam amplificatè dicendo, ſed vt iuſtus horror tantæ turpitudinis concipiatur pauca verba Iſidori Peluſiotæ ex lib. 5. epiſtola 472. repræſentare non omittam. [Deum (inquit) ſummè honorandum offendiſſe, omni ſupplicio damnoque grauius eſt exiſtimandum. Non equidem tantùm forè ex ſupplicijs dolorem exiſtimo, quantum erit pudor ex peccato, contra glorificantem, commiſſo proueniens. Sed & arma ipſa, quibus fuere honorati contra ipſum mouentes, & honore contra honorantem vtentes deprehendi, omnem id ſuperat furorem. Illud quidem incomparabilem amentiam hoc verò incurabilem etiam continet furorem.]

99. Fixum itaque eſto, ſatisfactionem ex iuſtitia ſiue æqualem ab homine pro graui peccato proprio rependendam, eſſe ſupra quaſcumque vires peccatoris, etiam diuinitùs adiuti; atque adeò peccatum mortale, eſſe ab intrinſeco irremiſſibile ex iuſtitia: eò quòd licèt Deus pro ſua benignitate, maculam illius abſtergat, tamen impoſſibile ſit, vt peccator æqualem pro ea ſatisfactionem exhibeat. Ideoque attẽtis legibus diuinæ iuſtitiæ, quæ vetant peccatum admiſſum abſque iuſta ſatisfactione dimitti, neceſſe foret, peccatorem ex quo ſe inquinaſſet graui facinore, perire in æternum, niſi benignitas Dei miſerantis, idoneum fideiuſſorem extrinſecùm adhibuiſſet, qui quod puro homini impoſſibile erat, ſatisfactione ſua expleret. Vnde Angeli ex quo peccarunt, ſine ſpe reſurrectionis ceciderunt, quia Deus eos cadentes non apprehendit, ac veluti tetraxit ex altiſſima voragine in quam præcipites acti ſunt ſummo peccati pondere, & vt pulcherrimè tradit Iſido. Peluſ. lib.3. epiſtola 33. grauiſſimo plumbi talento ad inferos vſque deprimente. Hanc tantam mortalis peccati atrocitatem, vtinam cogitarent mortales, liberarentque attentè ac ſeriò. Hærerent haud dubiè, aut etiam horrerent, quoties eius admittendi vel cogitatio ſubiret animum.

Extenditur reſolutio, ad ſatisfactionem pro leui peccato proprio.

100. Nunc quod de peccato mortali proprio hactenus conſtitutum eſt, omnem ſcilicet hominis pro eo ſatisfactionem eſſe inæqualem, & iuſtitiæ canonem erga Deum non explere, extendendum eſt ad propriũ peccatum veniale, cum ſ. Petro ſoto lect. 8. de pœnit. tametſi repugnant cõmuniter, qui nobiſcum ſteterant pro inæqualitate ſatisfactionis ab homine exhibendæ ob ſuum graue peccatum: Putant enim ſecùs eſſe de veniali, ob eius leuitatem. Ita Suarez t.1.3.p. d.4. ſ.11. conclu.1. Præpoſitus 3.p.q.1.n.28. & Raguſa 3.p.d.7. Verùm ſi principijs circa mortale peccatum proximè iactis inſiſtimus, fatendum cõſequenter erit, non poſſe hominem ad æqualitatem ſatisfacere pro ſuo veniali peccato. Sic enim argumentari licèt. Iniuria per vilem perſonam irrogata perſonæ infinitæ dignitatis, (Cuiuſmodi eſt iniuria quam homo Deo irrogat.) eſt improportionabilis per ſatisfactionem perſonæ vilis: cum valor ſatisfactionis petendus præcipuè ſit ex perſonæ ſatisfacientis dignitate, quæ quantumlibet fingatur eminere in homine qui Deum læſerit, nullius vmquam momenti erit per comparationem ad Deum, vt ſuprà plenè expoſitum eſt. Atqui peccatum veniale, eſt vera & propriè dicta iniuria Dei. Eſt enim eſſentialiter peccatum, ad cuius quidditatem pertinet eſſe iniuriam numinis, vt ſupra ſuppoſitum eſt, indicatis locis quibus id probauimus. Et quamuis ſit iniuria leuis, præ mortali atrociore & longè grauiſſima, eſt tamen abſolutè non exigua, & vt Saluianus egregiè ait l.6. agens de culpa Oſæ de qua Paral. 13. hucque belliſſimè transferri poteſt, [quod videbatur exiguum eſſe culpa, grande hoc faciebat Diuinitatis iniuria.] Moxque ſubdit cauendum diligentiſſimè eſſe, [vt nihil leue æſtimetur, quo

Deus

Deus læditur.] Igitur peccatum veniale, eſt ex natura ſua ab intrinſeco irremiſſibile, nec per vllam ſatisfactionem hominis qui illud admiſit, abſtergi poteſt. Totus ſyllogiſmus videtur perſpicuus. Nam maior, eſt primarium fundamentum cui ſuperiùs inædificata eſt inæqualitas cuiuſcumque ſatisfactionis pro graui peccato proprio, in qua aſſerenda conſentimus cum aduerſarijs quorum ſententiam nunc excutimus; dantque vltrò hi Autores, maiorem illam eſſe veriſſimam.

101. Sola minor, viſa eſt eis quati poſſe. Aiunt enim peccatum veniale non eſſe ſimpliciter & propriè iniuriam Dei, quippe quod Deum non attingat, ſed ſolùm verſetur circa quædam Deo extrinſeca, eique velut adiacentia: non enim impetit diuinam autoritatem, nec eam deſtruit aut abrogat, ſaltem quoad aptitudinem, ſiue ſi eſſet capacitas ex parte Dei: contra quàm facit peccatum graue, quo diuina autoritas interdum directè vt per odium Dei, ſaltem verò vt per quæuis alia peccata grauia indirectè & interpretatiuè violatur; ita vt liceat dicere, quantum eſt ex vi actus grauiter mali, abrogari Deo rationem finis vltimi, eoque ipſo Deum de throno ſuo exturbari, & deijci Deitate. Præterquàm quod, peccator videtur Deum aut impotentem, aut iniuſtum, aut inſcientem cupere; vt culpa grauis quam decernit admittere, à Deo ignoretur, eamúe plectere aut nolit, aut nequeat: quod eſt velle vt Deus exuatur Deitate, eſtque in eo, maxima omninò lethiferi peccati tanquam feræ peſſimæ, virulentia, de qua optimè S. Bernardus ſerm. 3. de Reſurrectione. Nihil horum in veniali peccato cernitur. Quare Autores prædicti inferunt, tametſi peccatum mortale eſt ab intrinſeco ſuapte natura irremiſſibile; hoc eſt, etiamſi homo nequeat pro ſuo mortali peccato condignè & ad æqualitatem ſatisfacere, aliter tamen philoſophandum eſſe pro peccato veniali. Non enim ſi Principi de principatu deiecto, aut cædes, ſaltem attentata, eſt inexpiabilis per quaſuis ruſtici ſatisfactiones, ita vt ſit ei ineuitabiliter ponenda vita ad ſatisfaciendum quantum poterit; inferre quoque licebit, qualemcumque offenſiunculam qua ruſticus Principem violarit, eſſe ſimiliter inexpiabilem per quaſcumque ruſtici ſatisfactiones: cùm par ſit, leuem illam & minutam offenſionem reparari faciliùs, quandoquidem directè non impetit Principis perſonam vel autoritatem, eſtque res modica & penè nihili. Ita ferè ratiocinantur aduerſarij, aduerſus minorem ſyllogiſmi propoſiti.

102. Nihilominùs eam minorem arbitror firmam, & his argumentis non conuelli. Nam peccatum veniale, eſt reipſa peccatum ſimpliciter, id eſt eſſentialiter & abſolutè: quamuis per comparationem ad peccatum mortale, & ob leuitatem ac tenuitatem ſuam, dicatur peccatum ſecundùm quid. Quod ſi peccatum veniale abſolutè ſumptum, eſt verè peccatum, eſt igitur vera quoque iniuria Dei, & verè impetit autoritatem eius, tametſi leuiter. Vnde tamen non eſt quod cenſeatur modicum quid, aut leue. Nihil enim videri debet exile, quo tanta maieſtas violatur, tametſi minus atrociter, quàm alijs modis. Grauitatem ſanè venialium culparum, ſæpè inculcant Patres, non modò ex alijs pleriſque capitibus, de quibus plenè S. Chryſoſtomus in cap. 4. ad Galat. ad illud: *Subuertere nituntur Euangelium Christi:* & ſerm. 12. in ep. ad Rom. *in mor.* & ſerm. 8. in ep. 1. ad Corinth. ad illud, *fundamentum aliud*; Et ex varijs Patribus Reſignolius lib. 2. de diſciplina Chriſt. perfect. à cap. 6. ſed etiam ex eo quod Deus per hæc quoque peccatorum minutalia violetur, vt videre eſt apud S. Bernardum lib. de præcepto & diſpenſatione cap. 14. & apud Autorem libri de vera & falſa pœnitentia, inſcripti perperam D. Auguſtino cap. 8. Cùm ergo quæcumque Numinis violatio, vt monſtratum eſt, ſit puræ creaturæ ſatisfactione irreparabilis ad æqualitatem videtur perſpicuum, impoſſibile eſſe homini pro ſuo veniali peccato, ad æqualitatem & ex iuſtitia ſatisfacere. Et in hoc æquiparantur mortale & veniale peccatum, quamuis quia grauitate differunt, longè alia pœna debeatur peccato mortali quàm veniali, quod vnum probant quæ adducebantur de diſpari mulcta eius qui Principem leuiter violarit, & eius qui in eundem graue aliquid ſit molitus. Perpendenda tamen eſt exempli illius humani differentia, ab eo quod in preſenti negotio cernitur. Nimirùm quod Principis violatio, ſaltem leuis, quia non modò vndecumque finita eſt, ſed etiam eſt in perſonam certa tantum proportione maiorem, poteſt tandem aliqua perſonæ quæ violauit ſatisfactione adæquari; quod in nobis præ Deo, ne in leuibus quidem culpis locum habet, ob contrariam cauſam, & improportionabilem omninò exceſſum tantæ maieſtatis, ſupra puſillitatem humanam.

Multò minus potuit creatura Deo ſatisfacere pro alieno peccato quocumque.

103. Nec plura de inæqualitate, ac impoſſibili adæquabilitate quorumuis peccatorum propriorum, ſiue mortalium ſiue venialium, per ſatisfactionem eius qui deliquit. Ex eodem autem fundamento apertè ſequitur, nullam puræ cuiuſcumque creaturæ ſatisfactionem, poſſe idoneam eſſe ad abſtergendum ex iuſtitia alienum peccatum; quia ſemper inæqualis erit: quod non eſt neceſſe perpendere & liberare diligentiùs, cùm ex ſuprà poſitis, ſit manifeſtum. Illud potiùs conſiderandum hoc loco eſt, etiamſi pura creatura poſſet pro alieno peccato exhibere Deo ſatisfactionem in actu primo condignam & æqualem, quod vidimus eſſe impoſſibile; tamen oblæſam nihilominùs futuram ſatisfactionem illam, & in actu ſecundo inidoneam ad diſſoluendum alienum debitum, quia eſſet aliena. Vt enim ſatisfactio ſit non modò materialiter, (vt ſic dicam,) ſed etiam formaliter æqualis, & apta vt in genere ſatisfactionis iuſtæ locetur, nec poſſit ab eo qui læſus eſt, repudiari; neceſſarium eſt, vt idemmet qui offendit, ſatisfaciat. Quòd ſi de læſi conſenſu, admittatur vicarius in ſatisfactionis exhibitione, conſtat remitti aliquid de iure læſi, quod ferebat vt qui offenſam intulit, eam per ſeipſum expiaret. Vide quæ dico lib. 3. de virtut. num. 188. Ex hoc igitur prætereà capite, omnis puræ creaturæ ſatisfactio pro aliena culpa quacumque, eſſet inſufficiens ſecluſo diuino conſenſu; quem nunc non attendimus, quia inquirimus an pura creatura poſſit ſatisfactionem plenam & æqualem exhibere Deo, ex ſeipſa; non quidem ſecluſis diuinis auxilijs quibus ad ſatisfaciendum vegetetur, ſed ſecluſa neceſſitate diuinæ acceptationis gratuitæ, quæ neceſſitas planè excluderetur, ſi homo pro peccato proprio, æqualem ſatisfactionem offerret.

Tantùm verò eſt tamque ſublimè, munus ſatisfaciendi Deo pro aliena culpa, vt nulla pura creatura, quantumuis nitens & ſupernaturaliter ſpecioſa, id ſibi vmquàm eſſet arrogatura, ſi conderetur. Poſſumuſque non abſre huc accommodare illud Saluiani lib. 3. de Prouidentia: *ferè in fine.* [Intolerabilis ſuperbiæ, atque immanis piaculi eſt crimen, ſi tam bonum ſe eſſe aliquis credat, vt etiam malos exiſtimet per ſe poſſe ſaluari.] Videri poſſit profeciſſe ex Tertulliano lib. de pudicitia cap. 22. Id ipſum, puram quamuis creaturam, & Chriſtum conferens, egregiè omninò tradidit Caius Papa, epiſtola ad Felicem Epiſcopum, cuius teſtimonium placet adſcribere quia tanti illud fecit S. Leo, vt paucis mutatis & additis,

Digitized by Google

poris viribus ſupra modum confidentes, ſatis ſibi eſſe humanam naturam putant, ad ea quæ cupiunt perficienda:) & vos, (inquit,) qui etiam in incerto diuitiarum ſpem poſuiſtis, audite. Pretio vobis redemptionis eſt opus, vt aſſeramini in libertatem, qua inſidijs diaboli ſuperati, quondam priuati fuiſtis: qui captiuos vos retinens, non priùs à ſua tyrannide abire liberos ſinet, quàm aliquo conuenienti perſuaſus redemptionis pretio, permutare velit. Pretium autem hoc, non ſimilis eſſe generis oportet ijs qui detinentur; ſed modo menſuraúe præſtantius, ſiquidem ex iugo ſeruitutis volet captiuos emittere. Quamobrem frater nos nequaquam redimere valet. Nullus enim homo perſuadere Diabolo poſſit, vt eum miſſum faciat quem ſemel in ſeruitutem redegerit. Nam is qui de proprijs peccatis non eſt idoneus aliquo munere placare Deum, quomodò pro alio id facere tentabit? Quid enim adeò magnum in hoc ſæculo quis poſſideat, vt dignam habere animæ valeat commutationem? Propterea quòd illa ad creatoris eſt imaginem facta. Quæ autẽ quamlibet moleſta afflictio & labor præſentis ſæculi, ſufficere poterit ad parandum humanæ animæ, futuri illius ſæculi viaticum?] Et mox. [Anima omnis humana, maligno ſeruitutis iugo communis omnium inimici ſuccubuit, & libertate quam à ſuo Creatore acceperat, priuata; abducta in captiuitatem eſt per peccatum. Omni autem captiuo, opus eſt pretio, ad libertatem recuperandam. Neque igitur fratrem ſuum alius quiuis frater redimere poterit, neque vnus quiſpiam ſeipſum: quòd redemptor tantò eſſe debet captiuo, & iam ſeruiente præſtantior. Sed & ne in vniuerſum quidem, homo erga Deum ea præditus facultate eſt, vt ipſum placet pro peccatore, quum & ipſe ſit peccati reus. *Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei: iuſtificati gratis ipſius gratia, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Non dabit ergo Deo placationem ſuam, & pretium redemptionis animæ ſuæ. Neque enim fratrem in redemptionem quærit, ſed vnum aliquem qui noſtram exuperet naturam. Non item hominem nudum, ſed hominem Deum, Ieſum Chriſtum, qui ſolus pro nobis omnibus, Deo propitiationem dare poteſt, quòd ipſum Deus placationem in eius ſanguine per fidem elegerit. Frater erat Iſraël Moſes, non tamen ipſum redimere valuit.] Rurſus paulo poſt. [Non dabit ergo Deo propitiationem pro ſeipſo. Quid enim vſquam tanti eſt momenti, quod homo poterit dare pro redemptione animæ ſuæ? Inuentum tamen vnum eſt pro omnibus ſimul hominibus dignum pretium; nempè ſanctus & omni pretio ſuperior pretioſus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem pro nobis omnibus effudit: Quamobrem pretio ſumus empti. Si igitur frater non redimit, redimet homo? Si enim homo nos redimere nequit, qui redemit, homo non eſt. Noli igitur quia Dominus in carnis ſimilitudine ad nos venit, & nobiſcum verſatus eſt, eùm tantummodò hominem exiſtimare, illius diuinæ virtutis ac potentiæ ignarus; qui opus non habuit ſeſe ſua cauſa Deo offerre, neque ſuam ipſius animam redimere, cùm peccatum nullum admiſerit, nec dolus ſit in eius ore inuentus. Redimere ſeipſum nullus idoneus, niſi veniat is qui conuertat captiuitatem populi, non pretio quidem aut donis, vt in Eſaia ſcriptum eſt, ſed ſuo ſanguine; qui non fratres nos exiſtentes, ſed inimicos ob peccatum factos (neque item homo nudus, ſed Deus,) poſt libertatem nobis gratuitò conceſſam, fratres nos ſuos appellat.]

107. Caſſianus lib. 5. de incarnat. c. vltimo, huc refert incentiſſima Patrum antiquorum deſideria, de aduentu Meſſiæ, eo quod viderent ſe aliter ſolui non poſſe à peccatis. Latè autem expoſitis eorum deſiderijs, ſubdit. [Intelligentes ergo hoc aliquatenus Sancti omnes, (aliquatenus inquam intelligentes; quia quantum ſit, nemo intelligit:) conſona omnes aduentum Dei voce, & quaſi concentu mutuo poſtulabant. Scientes vtique in hoc ſpem omnium conſiſtere, in hoc ſalutem omnium contineri: quia nullus ſoluere vinctos poſſit, niſi immunis à vinculis: nullus eximere peccatores, niſi peccato carens: nemo enim liberare aliqua re quemquam poteſt, niſi ea re ipſe liber ſit, qua à ſe alius liberatur. Et ideò cùm in omnes mors pertranſiſſet, omnes vita indigebant: vt in Adam ſcilicet morientes, in Chriſto viuerent. Quia quamuis multi ſancti, multi electi, ac familiares admodùm Deo fuerunt; nulli tamen potuerunt per ſe penitùs eſſe ſalui, niſi fuiſſent aduentu Domini & redemptione ſaluati.]

Eucherius hom. 11. de Paſch. *in fine*, poſt expoſitam fusè neceſſitatem incarnationis, vt iuſtitia Dei exquiſitè ſeruaretur, obijcit ſibi. [Sed dicis. Potuiſſet Deus per aliquem commodiùs Angelorum, redemptionis noſtræ adminiſtrare militiam. Non ita eſt. Nam inordinatum & indecens erat, vt quod factor condiderat, factura repararet: ſimul perſona vnius Angeli, valere non poterat totius mundi ſalutem. Præterea, vt diximus, inimicus generis humani, dum in necem Domini agitur, captiui ſui amiſſione proſcribitur. Si ergò pro homine mortem Angelus pertuliſſet, nec Diabolus tantùm incurrerat criminis, nec Deus tantum prætulerat caritatis. Cur, inquis, non per Angelum? Quia abſoluere creaturam, creatura non poterat: Quia impoſſibile erat vt conſeruus ſeruis tribueret libertatem; Impoſſibile erat, vt peccati capax peccata donaret, & Dei famulus, Dei munus impleret: Prodeſſe enim præteritis ſæculis, præſentibus, poſt futuris, ſoli vniuerſorum ſæculorum Domino competebat. Dei inquam ſolius erat, vt mortem perſequeretur in Tartarum, & ereptum morti hominem, portaret in cœlum.]

108. S. Paulinus epiſt. 4. [ſine vllo corporis noſtri contagio, noſtrum corpus effectus, non dedit Deo placationem ſuam, quia ipſe propitiatio erat: nec pretium redemptionis animæ ſuæ, ſed noſtræ, quia non egebat ſalute Saluator. Nos enim venditi ſub peccato, egebamus pretio redemptionis: & ideò propter nos homo, propter nos forma ſerui, propter nos Filius ancillæ. Qui benedictus & ſanctificator ſanctorum, pro nobis tamen, & peccatum, & maledictum factus eſt, quod non erat; Vt nos, qui ex præuaricatione peccatum, & ex damnatione maledictum eramus, ab vtroque abſolueret; vtrumque in ſua carne affigens Cruci. Ideò dictum puto; *Frater non redimit, redimet homo:* Quia quos frater non redemerat, hoc eſt, Propheta ſeu legiſlator, qui homo tantùm erat, hos homo redemit, qui & Deus erat. *Deus enim*, (inquit,) *erat in Chriſto, reconcilians ſibi mundum.* Huius enim modi homo, ſolus præualere potuit aduerſus ſententiam mortis, & aculeum peccati, vt chirographum mortis aboleret, & humiliaret calumniatorem.] Præmiſerat ibidem permulta, & pijſſimè de more & elegantiſſimè, quibus inutilitatem legis ad curationem noſtram, humanique cuiuſuis anterioris Chriſto remedij inſufficientiam, ad plenum hominis remedium, iuſtamque pro nobis ſatisfactionem, euicerat. Sed quod prolixiora ſint, quàm vt hic adſcribi poſſint, ibi legantur.

S. Gregorius 3. Moral. cap. 11. expendens illud Iob. 2. *Commouiſti me aduerſus eum, vt affligerem illum fruſtra*, ita ad Chriſtum hæc verba aptat. [Fruſtra afflictus eſt, qui in carne natus, propria admiſſa non habuit, & tamen pœnam carnalium ſine culpa ſuſcepit. Hinc eſt enim quòd per Prophetam loquitur, dicens; *Quæ non rapui, tunc exoluebam.* Alius namque ad paradiſum conditus, diuinæ potentiæ ſimilitudinem ſuperbè rapere voluit; ſed tamen culpas huius ſuperbiæ, ſine culpa mediator exoluit. Hinc eſt quod Patri quidam ſapiens dicit: *Cùm ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis: eum quoque qui non debet puniri, condemnas.* Mediator & enim noſter, puniri pro ſemet-

nam aſſumpſit Filius Dei: vt in ea perſona eſſet homo Deus, qui haberet quod ſuperaret, non ſolùm omnem eſſentiam, quæ Deus non eſt, ſed & omne debitum quod ſoluere peccatores debent: & hoc cum nihil pro ſe deberet, ſolueret pro alijs, qui quod debebant reddere non habebant. Pretioſior namque eſt vita hominis illius, quàm omne quod Deus non eſt; & ſuperat omne debitum quod debent peccatores pro ſatisfactione. Si enim Filij interfectio ſuperat omnem multitudinem & magnitudinem peccatorum quæ cogitari poſſunt extra perſonam Dei; palam eſt, quia vita eius magis eſt bona, quàm omnia peccata ſunt mala, quæ extra perſonam Dei ſunt.] Et liber. 2. cur Deus homo cap. 18. redigens in breuem ſummam totum eius operis contextum ſic ſcribit in perſona Boſonis diſcipuli. [Summa quæſtionis fuit, cur Deus homo factus ſit, vt per mortem ſuam ſaluaret hominem, cum hoc alio modo potuiſſe facere videretur. Ad quod tu multis & neceſſarijs rationibus reſpondens, oſtendiſti reſtaurationem humanæ naturæ non debuiſſe remanere: nec potuiſſe fieri, niſi ſolueret homo quod pro peccato Deo debebat: quod debitum tantum erat, vt illud cum non deberet ſoluere niſi homo, non poſſet niſi Deus, ita vt idem eſſet homo qui Deus. Vnde neceſſe erat vt Deus aſſumeret hominem in vnitatem perſonæ; quatenus qui in natura ſoluere debebat & non poterat, in perſona eſſet qui poſſet.]

Richardus Victor. lib. de incarnatione Verbi cap. 8. [Perſpicua ratio docet, quod ſine ſatisfactione, homo ad plenum reparari non poſſet. Ad plenitudinem autem ſatisfactionis, oportuit vt tanta eſſet humiliatio in expiatione, quanta fuerat præſumptio in præuaricatione. Rationalis autem ſubſtantiæ Deus tenet ſummum, homo verò imum. Quando ergo homo præſumpſit contra Deum, facta eſt elatio de imo ad ſummum. Oportuit ergo vt ad expiationis remedium, fieret humiliatio de ſummo ad imum. Sed hoc omnino non potuit niſi aliqua in Trinitate perſonarum. Item ſi homo per creaturam potiùs quàm per creatorem recuperare poſſet & recuperaret iuſtitiam, & mediante iuſtitia futuræ beatitudinis gloriam; nonne de cætero contra excellentiam primæ dignitatis, magis obnoxius eſſet creaturæ quàm creatori, facturæ quàm factori? Nam plus eſt profectò iuſtificari, & beari, quàm creari. Ad plenam itaque hominis reſtaurationem, omnino non ſufficeret perſona quæ Deus non eſſet.]

Alia eiuſdem neceſſitatis probationes, adductæ & reiectæ.

112. Ratum igitur eſto, agnoſcendam abſque ambiguitate eſſe, ſummam & abſolutam neceſſitatem aſſumptionis naturæ creatæ per diuinam perſonam, ad ſatisfaciendum iuſtè & condignè pro offenſis noſtris: quam Deus congruentiſſimè ad naturam humanam & perſonam Verbi ſua voluntate reſtrinxit. Alias quaſdam neceſſitatis illius rationes quas profert autor tractatus de paſſ. Dom. apud Bernardum cap. 46. inefficaces eſſe, ex dictis liquebit. [Victoria de Diabolo (inquit) & ſi alio modo potuit, tamen alio modo impleri non debuit. Multum enim decipit, qui Sapientiam Dei & Domini, aliud aliquid putat, niſi id quod præſtantiſſimum fuit ordinaſſe. Neceſſarium fuit, cum per hominem vinci, & per lignum, qui hominem vicerat per lignum; vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quare autem per hominem qui erat Deus, & non per ſimplicem hominem, ſatis manifeſtum eſt; quia omnes homines peccato erant obnoxij, & non poterat quiſquam aliorum ſoluere vincula, qui ſeipſum ſoluere non valebat. Chriſtus enim fortis, qui pro originali peccato nihil debebat, eo qui ſingulari priuilegio naſcendi ſine omni carnali concupiſcentia conceptus erat, qui ſolus eſt inter mortuos liber; ſolus à morte poterat mortuos liberare, ſicut ait Apoſtolus; Non habebat neceſſe pro ſe offerre Sacrificium quemadmodùm alij ſacerdotes, tam pro ſua quàm pro populi ignorantia. Si autem quæritur quare Deus potiùs per ſe quàm per aliquam aliam creaturam, hominem voluit liberare, poſſumus hoc quidem caritati eius imputare; quàm vt nobis commendaret, non ſolùm incarnatus, ſed & mortuus eſt pro nobis. Tradidit nihilominus per hoc formam caritatis, vt parati ſimus cum neceſſitas exegerit, pro fratribus noſtris animas noſtras ponere, cum regem noſtrum pro nobis animam poſuiſſe videmus. Eſt & adhuc alia rationabilis cauſa, quare per Dominum redempti ſumus; ſcilicet quia nequaquam decuit nos per alium reformari quàm per eum per quem formati eramus. Plus enim excitat nos ad caritatem reformatio, ſicut ſæpiùs ſupra dictum eſt, quàm formatio. Si ergo per alium quàm per ipſum per quem ſumus formati, reformati eſſemus; plus reformatori noſtro quàm formatori deberemus; & ſic plus diligeremus creaturam quàm creatorem; quod eſſet inconueniens. Vt ergo incitaret nos ad diligendum ipſum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus noſtris, impendit nobis quicquid debuit creando & recreando nos optimus Deus, cuius beneficijs non communicat alienus.] Vides ex dictis, quid in his rationibus nitet. Nam prima, eſt mera congruentia. Secunda apertè falsò principio nititur: quia homo purus, etiamſi innocens, non potuiſſet pro nobis ſatisfacere. Tertia itidem ratio, non profert veram radicem neceſſitatis de qua hic agitur. Quare perſpicuum eſt, has rationes non eſſe vſquequaque idoneas.

113. Sanctus item Athanaſius orat. 3. contra Arrian. *ſub finem*, addenſat in hanc rem pleraſque rationes. Cum enim probaſſet potuiſſe quidem Deum abſque Verbi incarnatione homines ſaluare, ſed non decuiſſe, vt huius decentiæ rationes aſſignet, ſubdit. [Ipſa rei ratio negotijque conditio, hac in parte ſpectari debuit. Si enim ob vires ſuas per quas id potuit, verbo edixiſſet, & ita maledictio aboleretur, impetrantis quidem potentia in conſpicuo pateret; Homo tamen eiuſmodi effectus fuiſſet, qualis Adam ante præuaricationem fuerat, extrinſecùs accipiens gratiam, non autem eam ſuo corpori conglutinatam tenens. Talis ſiquidem antea fuit quàm in paradiſo collocaretur: forſitan etiam deterior euaſiſſet vtpotè qui iam præuaricari didicerat. Quod ſi eueniſſet, vt à ſerpente deciperetur, iterum opus fuiſſet Dei loquentis imperio, vt ita maledictio ſolueretur, atque eo modo neceſſitas eius rei in immenſum recurriſſet, & nihilo ob id minus remanſiſſent homines obnoxij, ſeruientes peccato: ac proinde ſemper peccantes, ſemper opus haberent veniæ condonatore, neque vmquam illis à vindice ſatisfieri poſſet, ſemper legi ob carnis infirmitatem ſuccumbentibus.] Et mox. [Ne igitur illud fieret, mittit Deus Pater Filium ſuum, & ille efficitur Filius hominis creatitiam carnem aſſumens; vt quoniam omnes obnoxij erant morti, ipſe autem alius eſt atque diuerſus ab omnibus; pro omnibus ſuum corpus morti offerret. Ac deinceps veluti omnibus per eum mortuis, ſermo eius ſcientiæ impleretur: Omnes enim mortui ſunt in Chriſto: omnes item per eum renaſcuntur, vt liberi iam inde à peccato: & ea quæ per peccatum fit, maledictione verè permaneant in æternum à mortuis excitati, & immortalitate & incorruptibilitate induantur. Verbo ſiquidem amicto indutoque carne quemadmodum ſæpiùs oſtenſum eſt, omnis morſus ſerpentis penitus in

in carne extinctus eſt, & ſi quid ex carnalibus motibus ſuppullulabat, reſciſſum eſt, pariterque ſublata eſt peccati aſſecla mors, vt ipſe inquit; *Venit princeps mundi huius, & in me non inuenit quicquam. In hoc enim manifeſtatus eſt* (ſcripſit Ioannes) *vt ſolueret opera diaboli*, quibus ſolutis omnes ob cognationem carnis Chriſti, à carne in libertatem vindicati ſumus; ac iam deinde & nos quoque coaptati ſumus Verbo. Coaptati autem Deo, non ampliùs in terra permanemus ſed vt ipſe loquutus eſt: *Vbi ipſe eſt, ibidem & nos futuri ſumus*, neque iam in reliquum tempus ſerpentem formidabimus.] De his S. Athanaſij rationibus pronuncient alij. Mihi ea quam propoſui, omnium fortiſſima, & ſola ineluctabilis videtur.

Summella capitis, & vſus doctrinæ.

114. Summa doctrinæ huius capitis, hæc eſt. Chriſti ſatisfactiones quatenus nobis ad æqualitatem meritorias, puræ alicuius creaturæ opera, ſupplere potuiſſent. Eaſdem tamen quatenus propriè ſatisfactorias, nulla puræ creatura actio, ſiue pro lethali, ſiue etiam pro veniali peccato, proprio aut alieno, ſupplere valuit: ac proinde neceſſarius planè fuit Chriſti aduentus, vt Dei peccato violati iniuria, æquali ſatisfactione aboleretur.

Vſus doctrinæ eſt per ſe euidens, & iam tactus in ſuperioribus; ſummum ſcilicet concipiendum eſſe horrorem peccati, cum eius expiatio condigna, per ſolam Dei creaturæ ſuæ ſociati abiectionem, poſſet perfici. Hoc fuiſſe Deo propoſitum in delectu talis medij ad abolitionem peccati quod alioqui ſolo nutu potuiſſet exſcindere; obſeruauit egregiè autor ſermonis de paſſio. Dom. apud Cyprianum & S. Anſelmus lib. 1. cur Deus homo cap. 12. Nunc autem cum recogitamus quantæ ſit operæ peccatum tollere, ni mens planè læua ſit, faciliùs ab eo auertimur, & horrore tanti mali haud grauatè tangimur. Et ad vulnus quidem inferendum nobis ipſi ſufficimus, vt ſæpè deplorat S. Auguſtinus, ad medelam autem nequaquam; ſed robuſta Dei manus interueniat neceſſe eſt, quam ſola Dei ipſius benignitas aduocat, adhibetque ad medendum. Itaque non eſt tanquam inane quippiam & ludicrum, admittendum peccatum, ſed ſeriò præmeditandum quàm ſit operoſa eius ablatio quæ non niſi Dei ipſius interuentu perfici potuit.

CAPVT IV.

Quomodò ſalus noſtra ad Chriſti productionem Deum mouerit; & an fine illo ſecluſo, alius quiſpiam, Dei voluntatem ad Chriſtum producendum mouiſſet.

HAbemus ex dictis, Chriſtum factum eſſe propter ſalutem noſtram, tanquam propter finem; non impulſiuum tantùm, ſed etiam primarium, ad cuius aſſecutionem neceſſariò aduenerit Chriſtus, ſi ſaluis diuinis iuribus (vt ſanè decebat,) ſaluti noſtræ conſulendum, & de remedio nobis proſciendum erat.

Status quæſtionis, de modo quo ſalus noſtra fuit Chriſti finis.

115. Vt autem hæc Chriſti cauſa finalis penitiùs peruadatur, inquirendum ſupereſt, quomodò mouerit diuinam voluntatem ad Chriſtum producendum. Quod eſt quærere, an ſalus noſtra fuerit de facto vnicus finis aduentus Chriſti, an verò præter ſalutem noſtram, alius aliquis proximus finis diuinam voluntatem pellexerit ad Chriſti productionem, ſiue ille alius finis fuerit partialis partialitate cauſæ, ſiue totalis. Dicetur fuiſſe partialis, ſi totus quidem Chriſtus ex illius finis motione productus ſit, ſed adiuncto alio item partiali fine. Totalis verò dicetur, ſi ſalus noſtra totaliter Deum mouerit ad Chriſtum producendum, & item ille alius finis. Plures enim fines totales coniungi poſſunt ad eiuſdem effectus productionem, quia de ratione finis totalis, non eſt excludere alium finem totalem, ſed tantum præbere omnem influxum in hoc genere neceſſarium ad effectus cauſationem; ſiue alia inſuper eiuſdem generis & ordinis cauſa ad effectum ſimiliter cauſandum interueniat, ſiue non interueniat. Optima autem nota ad finem totalem internoſcendum, eſt, ſi ita ab eo pendeat effectus, vt quamuis alius finis qui item adhiberi ſupponitur, excluderetur; tamen effectus quantum ad cauſæ finalis influxum attinet, æquè produceretur vi eius ſolius motionis qua finis iſte nunc mouet. Itaque exponendum nobis eſt, quo ex his modis ſalus noſtra Deum mouerit ad Chriſti cauſationem. Hæc eſt notio propria finis totalis, & germanus ſtatus quæſtionis de proximo fine productionis Chriſti. Quia tamen interdum, laxato vocis vſu, finis totalis is dicitur, quo ſemoto effectus nullomodo fieret, non modò vi præſentis motionis, ſed ne vi quidem alterius; propterea vt hoc quoque modo ſtatuamus an ſalus noſtra fuerit totalis cauſa finalis Chriſti producti, ſubnectenda erit diſcuſſio quæſtionis hypoteticæ, an ſi ſalus noſtra non fuiſſet procuranda, vel ſaltem non pertinuiſſet ad tam multa, ſiue peccata abolenda, ſiue ſubiecta curanda; (nimirum vel non poſito originali peccato, vel excluſis actualibus, aut diffuſis ad pauciores perſonas:) aduenturus tamen fuiſſet Chriſtus, Deo ad illum producendum moto ex alio aliquo fine, qui nunc vel prorſus defuerit, vel non ſolus mouerit; tunc autem interueniſſet, aut ſolus Deum ad Chriſti productionem mouiſſet. Quam quæſtionem aliqui immeritò cenſent inutilem cum plurimum conferre poſſit ad Dei bonitatem & prouidentiam perſpiciendam, vt monuit Catarinus li. 1. de immacul. concept. Deip. cap. 1.

Quotuplex de facto fuerit Chriſti finis, variæ ſententiæ.

116. Quæſtionem de facto, quam primùm diſcutiendam propoſui, diſſidentium ſententiarum magna varietas obſcurauit; ferè ex eo nata, quod hinc Scripturæ Chriſtum ob ſalutem noſtram, atque adeò occaſione peccati productum tradunt: inde tanta Chriſti excellentia, & diligibilitas præ ſalute noſtra, & quibuſuis bonis purè creatis, non videtur pati vt Chriſtus bonum dumtaxat occaſionatum dicatur: cuiuſmodi ſanè erit, ſi ſolius peccati cauſa aduenerit. Itaque non pauci, vt huic incommodo medeantur, negant ſalutem noſtram eſſe vnicum & ſolum Chriſti finem; ſed alios prætereà eius fines aſſignant, qui velut ex æquo, & abſque ſubordinatione ad ſalutem noſtram, Deum de facto mouerint ad Chriſti productionem. Primùm quidem & præcipuè, ipſam tanti myſterij excellentiam. Deinde Chriſti exaltationem, perfectionem totius vniuerſi, & creaturarum omnium exaltationem, ſed maximè naturæ humanæ, quam ex hoc myſterio eſſe conſecutam, egregiè probat Nazianzenus orat. 36. num. 9. tractans illud Iſaiæ 49. *Magnum tibi eſt, vocari filium meum*, quæ verba ſic gloſſat. [Quid maius & honorificentius hominis humilitati contingere queat, quàm Deo copulari, atque ex illa mixtione Deum effici, tantumq́; ab Oriente ex alto viſitari, vt illud etiã ſanctũ quod gignebatur, altiſſimi Filius vocaretur; eoque nomine donaretur, quod eſt ſuper omne nomẽ, (quod porrò aliud nomẽ illud eſt quàm Deus,) atque omne genu ante eum flectatur, qui noſtra cau-

ſa exinanitus eſt, ac diuinam imaginem ſeruili formæ coniunxit?] S.Thomas opuſc.60.art.2.pulchrè idem monſtrat ex gloſſa in illud Cant.8. *Quis mihi det vt inueniam te foris, & deoſculer te, & iam nemo me deſpiciat.* Dei quippe Verbum ante incarnationem intus fuit in Patris ſinu: per incarnationem verò, foras prodijt exiens à Patre, & in mundum veniens: & ex oſculo quod naturæ noſtræ preſſit, extitit Chriſtus, vt S.Bernardus ſerm.2. in Cant. fuſiùs exponit. Poſt illud igitur oſculum, nemo iam humanitatem noſtram deſpicit diuinæ conſortem factam naturæ; ipſique Angeli conſeruos nos agnoſcunt, & admittere hominis adorationem recuſant, vt B. Ioannes prodidit. Eò quippe recuſationem illam Angeli, retulit S.Gregorius hom. 8. in Euang.

Omnes hos fines, nonnulli ad Chriſtum cauſandum concurriſſe æquè primò exiſtimarunt. Sed eſt inter eos diſſidium quoad modum cauſandi. Nam iuxta quoſdam, prædictorum finium quilibet, non eſt niſi partialis; & ex omnibus cum ſalute noſtra coniunctis, compactus eſt vnus & integer Chriſti finis, qui indiſſociabiliter Deum mouerit ad eius productionem. Ita Mol.1.p.q.23.art.4.diſp.1.memb.7. licet expreſſerit tantùm duos fines celebriores magiſque controuerſos, nempè Chriſti excellentiam, & ſalutem noſtram, in quorum alterutro includuntur cæteri. At alij, vnumquemque finium illorum, volunt eſſe totalem: ita vt totus influxus in genere cauſæ finalis ad Chriſti productionem neceſſarius, ab vnoquoque eorum ſit præſtitus. Ita Suarez t.1.3.p.d.5.ſect.4.Fonſ.6.Metap. cap.2.q.6.ſect.2. Magal. in ep.1. ad Tym. cap.1.ſect.7. annot.4.Spinellus de Throno Dei cap.14.num.11.Perlinus l.de concept.diſt.4.cap.15.à num.12.& toto c.16. & latiſſimè Catharinus opuſc. de eximia Chriſti prædeſt. toto libro Primò. Fusè quoque Clyctouæus Opuſc. de Neceſſitate & felicitate peccati Adæ à cap.13. ad 20. Alij verò, quamuis omnes hos fines Chriſti productioni præfigant, tamen negant omnes æquè primò & abſque ſubordinatione cauſaſſe. Itaque proximè quidem, dicunt Chriſtum ex fine ſalutis noſtræ productum eſſe; noſtræ verò ſaluti aſſignant alium finem cum ea nexum diuinitùs, qui mediatè & remotè Deum mouerit ad Chriſti productionem; nempè exaltationem Chriſti ita Albertinus 6.princ. compl. Coroll.1.num.27.

Reſolutio; Vnicum eſſe Chriſti finem, ſalutem noſtram.

117. Ego vnicum & ſimplicem Chriſti finem, nulli alteri non vltimo ſubordinatum agnoſco, ſalutem noſtram perfectam. Quo nomine plurima intelliguntur quæ poſſent quidem ſeorſim mouere, reuera tamen indiuiſibiliter, & per modum vnius ſimplicis motiui, Deum induxerunt ad Chriſtum cauſandum. Poſſet enim in ſalute noſtra diſtingui primò nuda ſatisfactio pro peccato, deſeruiens ad meram peccati remiſſionem abſque infuſione gratiæ ſanctificantis. Secundò meritum diuinæ amicitiæ pro nobis, eiuſque nobiſcum redintegratio. Tertiò inſtructio per doctrinam & exempla. Quartò ſubuectio ad gloriam æternam. Hæc omnia, complexu ſalutis noſtræ conſummatæ atque perfectæ comprehenduntur: & talia ſunt, vt abſolutè loquendo, vnum eorum mouere poſſet abſque alio: ſicut vnum bonorum illorum, poſſet abſque alio exiſtere. Reuera tamen ſi connaturaliter, (vt ſic dicam,) mouere permittantur, diuellenda non erunt. Nam in hoc rerum ordine, remiſſio peccati mortalis non fit niſi per gratiæ infuſionem; vnde inuoluitur in merito gratiæ, & redintegrationis diuinæ amicitiæ nobiſcum. Et quia Chriſti meritum non fuit nobis profuturum abſque cooperatione noſtra, quam valdè promouet exhibitio exemplorum, & inſtillatio doctrinæ; propterea hæc quoque beneficia, ambitu ſalutis noſtræ concluduntur. Quod item dico de glorificatione, quæ eſt ſalus noſtra perfecta & conſummata. Itaque in noſtra hac ſententia de ſalute hominis vnico Chriſti fine, excluſa myſterij ipſius excellentia ſeu bonitate, fruſtra diſtinguerentur plures fines; quia varij illi fines quos intra illum vnicum poſſumus ſubdiſtinguere, mouerunt Deum per modum vnius ſimplicis finis. Quod ſi tanquam plures aſſignare eos placeat, vix reperietur finis vllus creatus, qui ſimplex cenſeri queat; ſed ſemper ex pluribus intra illum diſtinguibilibus coaleſcere deprehendetur: quos niſi extranei ſint ad inuicem, & ſeparatim inſufficientes ad mouendum, plures fines appellari, vſus non fert. Quamquam ſi quis tales fines in ſalute noſtra inuolutos, dicere partiales obfirmârit, lis erit de nomine, qua libenter abſtinebo, modò de re conſtet.

Salutem itaque noſtram ſic acceptam, eſſe vnicum & totum ſalutis noſtræ finem, communis iam olim & antiqua ſententia tulit. Ita enim diſertè S. Thomas 3.p.q.1.art.3.& lib.4. contra Gent.cap.55. & in 3.d.1.q.1.art.3. alijſque innumeris locis: vt meritò mirari ſubeat aduerſarios, auſos in dubium vocare fueritne hæc D. Thomæ ſententia. Eidem ſubſcribunt paſſim Thomiſtæ, quos alioſque referunt & ſequuntur Aluarez 3.p.diſp.9.Raguſa 3.p.d.28.§.9. Vaſquez diſp.10. à cap.4. Becanus lib. de incarnatione cap.1. quæſt.6.Præpoſitus quæſt.1.num.55.Bonac. eap.diſp.2. quæſt.1.p.5. Valent. diſp.1. quæſt.1.p.7. Peſant q.1. art.3. diſp.1. Leſſius opuſc. de Chriſti prædeſt. num.2. Salazianus lib. de concept. cap.6. num.1. & in cap.8. prouerb. num.156. Maldon. Matth. 9. v.13. *in fine.* Iuſtinianus latiſſimè 1. Ioann.3.v.5. ad illud, *apparuit vt peccata noſtra tolleret.* Lenſæus lib.5. de Chriſtia. libert. toto cap. vltimo. Videtur autem hæc ſententia tam perſpicuè in Scripturis tradita, & à Patribus expreſſa, vt nemo qui de alijs ſententijs ſuperiùs propoſitis quicquam inaudiſſet, ſuſpicari vmquam poſſet, ſubeſſe aliam cauſam finalem quæ ad Chriſti productionem Deum mouerit, præter noſtram ſalutem, iuxta ſcripturarum oracula, & dicta Patrum. Proferam ex vtriſque nonnulla.

Probatur ſententia noſtra, ex Scripturis.

118. Ac primùm in Scripturis, ſuppreſſo omni alio fine productionis Chriſti, vnicus iſte quem dixi memoratur. Sic Matth.18. & Lucæ 19. dicitur *Veniſſe Filium hominis quærere, & ſaluum facere quod perierat.* Et 1.Tym.1. habentur hæc verba. *Chriſtus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere.* Hebr.2. *Quia pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem: vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt Diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis, per totam vitam obnoxij erant ſeruituti.*] Ioann.3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum non pereat.* Marci 10. *Filius hominis venit dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Hæc & alia pleraque ſimilia paſſim in Scripturis occurrentia, adeò expreſſa ſunt in hanc rem; vt expenſione non egeant. Nec vſpiam in Scripturis alia vlla aduentus Chriſti cauſa profertur, præter eam quæ prædictis locis exprimitur. Omnino verò mirum eſſet, ſemper hunc vnum Chriſti finem à Spiritu ſancto ſuggeri ſcriptoribus ſacris, ſuppreſſa memoria illarum aliarum Chriſti finalium cauſarum, quas aduerſarij partiales quoque eſſe contendunt: imo quas plerique ex aduerſarijs ita finaliter in Chriſti productionem influxiſſe affirmant, vt vi præſentis decreti &

Digitized by Google

metiſ fruſtra) Clyctouæus ea verba S.Gregorio abiudicare & ſuppoſititia oſtendere. Sed ad rem.

S. Ambroſius l.de incarn.Dom. Sacram.c.6. [Quæ erat cauſa incarnationis, niſi vt caro quæ peccauerat, per ſe redimeretur?]

121. S. Baſilius hom. de hum. Chriſti gener. [Sed cur Deus homo factus eſt, rationem exquirunt homines: cum magis eius bonitatem adorare deceat, quàm diuinitatem curioſiùs indagare. Quidnam tecum agẽdum homo? In ſublimi Deum agentem minimè quærebas: ad te verò per carnem venientem, & tecum cõuerſantem, non recipis. Sed quomodò Deo familiaris fias, rationem quæris? Hanc itaque diſce: carnem ſuſcepit Deus, quoniam execrabilem contaminatamque hanc, purgatam ſanctamque reddi oportuit, infirmam ac debilem corroborari, à Deo ob peccatum alienatam, cõciliari; è paradiſo excidentẽ in cœlum referri.]

S. Leo ſerm.3.de Pentec. cap.2. [ſi homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, in ſuæ honore naturæ manſiſſet, nec Diaboli fraude deceptus à lege ſibi poſita per concupiſcentiam deuiaſſet, creator mundi creatura non fieret: neque aut ſempiternus temporalitatem ſubiret, aut æqualis Deo Patri Filius Deus, formam ſerui & ſimilitudinem carnis peccati aſſumeret. Sed quia inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, & aliter ſolui captiuitas humanæ non potuit, niſi cauſam noſtram ipſe ſuſciperet, qui ſine maieſtatis ſuæ damno & verus homo fieret, & ſolus peccati contagium non haberet, diuiſit ſibi opus noſtræ reparationis miſericordia Trinitatis: vt Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus ſanctus igniret.]

Nazianzenus orat.36. *ferè initio*. [Quæ humanitatis à Deo propter nos ſuſceptæ cauſa extitit? Profectò vt nobis ſalus pararetur. Quid enim aliud cauſæ afferri poſſit?] Et omnino illuſtriſſimè orat.42. quem locum in hanc rem profert Iobius Cod. 222. poſt deſcriptam eluuionem malorum in genus noſtrum, ſubdit, [Ille patris terminus & ratio, ille inquam, ad imaginem ſuam ſe confert, carnemque carnis cauſâ gerit, & cum intellectuali anima propter animam meam iungitur, vt ſimile per ſimile repurget, atque humana omnia excepto peccato ſuſcipit; conceptus quidem ex virgine animo & carne à Spiritu purgata, (nam & generationem honore affici, & Virginitatem præferri oportebat.] Et mox. [Quænam hæ bonitatis diuitiæ? quodnam me circumſtat myſterium? Diuinam imaginem accepi, nec cuſtodiui: Ille meam carnem accipit, vt & imagini ſalutem, & carni immortalitatem afferat.]

122. Auguſtinus ſerm.8. de verbis Apoſtoli. [Si homo nõ periſſet, Filius hominis nõ veniſſet.] Et ſerm.9. [Nulla cauſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſaluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla cauſa eſt medicinæ. Si venit de cœlo magnus medicus, magnus per totum orbem terræ, iacebat ægrotus.] Et in Pſal.36. [Si tu ô homo non dimitteres Deum, non fieret pro te Deus homo.] Et ſerm.20.de temp. *in fine*. [Velut peregrinus naſcitur, qui totius orbis eſt Dominus, vt nos cœleſtis patriæ faceret eſſe municipes. Pannis obuoluitur, vt ſciſſam humani generis vnitatem, ſuo redintegraret in corpore; totumque immortalitatis veſtimentum purpureo ſanguinis colore fulgens, in cœleſtia regna deferret. Naſcitur fratres, vt ipſam quam prius homo vitiauerat, meliotaret naturam.]

S.Cyrillus Dial.5. de Trinitate. Quandoquidem neceſſarium hominum lapſibus & noſtris peccatis erat, vnigenitum pati, maximam quidem habeat gratiam ipſe. Sciat autem, quod humanitatis crimina, illi diuinæ gloriæ occaſio fuerint. Nam ſi non peccaſſemus, neque factus eſſet nobis ſimilis, neque ſuſtinuiſſet Crucem. Et ſi mortuus non fuiſſet, neque aſſecutus eſſet vt adoraretur, & à nobis & à ſanctis.]

123. Andreas Cretenſis hom. de exalt. Crucis apud Gretſerum t.2. de cruce pag 97. [Quid his immotor? Si crux non eſſet, Chriſtus in terra non fuiſſet; & ſi Chriſtus in terris non fuiſſet, non Virgo, non ſecunda Chriſti generatio fuiſſet: non humanitatem induiſſet Deus; non fuiſſet partus, non præſepe, non faſciæ, non octauo die Circumiſio, non exhibita parentibus obedientia; non ætatis progreſſus, non corporis incrementum, non apparitio, non baptiſmi vſus, non peracta miracula.] Per Crucem, peractam in ligno Crucis redemptionem noſtram, metonimicè intelligit. Itaque perinde eſt ac ſi dixiſſet, niſi redemptioni noſtræ ſeruiendum fuiſſet, nequaquam fuiſſe ad nos venturum Deum.

Iobius apud Photium Cod. 222. [Quandoquidem Adam victus, Dei in ſe imaginem innumeris carnis paſſionibus obliuit & ad poſteros noxam tranſmiſit; ideò carnem Dominus induit, & in mari Deitatis ſuæ, noſtræ conditionis guttam ſuſcepit, cum vt mortale à vita abſorberetur, atque in vniuerſum genus beneficium effunderet; tum vt inexplicabile pelagus bonitatis ſuæ, erga nos oſtenderet; tum etiam quia opificera ipſum oportebat ſuæ creaturæ quæ iam diffluxerat, inſtauratorem fieri.]

124. S. Bernardus hom. 3. ſuper miſſus eſt *in fine*. [Magnificetur & à nobis paruulus magnus Dominus, quos vt faceret magnos, factus eſt paruulus. *Paruulus* (ait) *natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis* Nobis inquam, non ſibi; qui vtique ante tempora multo nobilius natus ex patre, naſci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis quoque, qui cum magnum haberent, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis eſt datus, quia nobis neceſſarius. Eruit verò inde inſigne hoc corollarium. [Iam de nobis nato & dato, faciamus ad quod datus eſt & natus. Vtamur noſtro in noſtram vtilitatem. De Saluatore ſalutem operemur. Ecce paruulus in medio ſtatuitur. O paruulus paruulis deſideratus! O verè paruulus, ſed malitia, non Sapientia. Studeamus effici ſicut paruulus iſte, diſcamus ab illo quia mitis eſt & humilis corde, ne magnus videlicet Deus, ſine cauſa factus ſit homo paruus, ne gratis mortuus, ne in vacuũ crucifixus. Diſcamus eius humilitatem, imitemur manſuetudinem, amplectamur dilectionem, communicemus Paſſionibus. Lauemur in ſanguine eius, ipſum offeramus propitiationem pro peccatis noſtris, quoniam ad hoc ipſe natus & datus eſt nobis, ipſum oculis Patris ipſum efferamus & ſuis.]

Guerricus Abbas ſerm.3.de Natiuit.Dom. tractans illud. *Puer natus eſt nobis*. [Nobis prorſus; non enim ſibi non Angelis. Sibi inquam natus non eſt, vt ſcilicet hac natiuitate eſſe, aut melius eſſe inciperet, qui antequam temporaliter naſceretur, æternaliter erat, & perfecta beatitudo ſibi erat, quia de Deo perfecto Deus perfectus natus erat. Angelis natus non eſt, quia nec Angelus ille qui in veritate ſtabat, reparatione indigebat, nec illius qui ceciderat, caſus reparabilis erat. Ideò nuſquã Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit: Et qui Deus natus erat ſibi, puer natus eſt nobis; ſe quodammodò relinquens, & Angelos tranſiliens, vt ad nos vſque deueniens, vnus fieret è nobis, & exinanitus ſemetipſo, minoratus ab Angelis, æqualis fieret nobis. Qui igitur natus æternaliter ſibi & Angelis erat beatitudo, natus temporaliter nobis factus eſt. Factus eſt nobis redemptio, quia nos ſolos laborare videbat antiquo noſtræ natiuitatis præiudicio.

Rupertus lib.2.de medit. mortis cap.8. diſertiſſimè eſt in hac ſententia. Locum infra dabo, ex opere in quod inſertus alibi legitur, nimirum ex lib.2. de oper. Spiritus ſancti cap.6.

tum, fuiſſe vt opus tantæ ſapientiæ & potentiæ efficeret; qui reuera non eſſet finis extrinſecus huic myſterio, aut ab eius excellentia & bonitate diſtinctus; ſed aliud aliquid profecto quod planè eſt huic myſterio extrinſecum, nempè admirationem noſtram diuinorum illorum attributorum, ſplendentium in hoc myſterio. Quòd enim homines excitentur ad ſuſpiciendas in aliquo opere diuinas perfectiones, indeque ſuſtollantur ad agnitionem diuinæ maieſtatis, eſt aliquid ab illius operis interno fine planè abiunctum. Similiter dici poſſet finem externum Deo propoſitum in Chriſti productione, fuiſſe potentiorem hominum attractionem ad amorem Dei. Cum enim Deus valdè expetat amari à nobis, eo quod ſit ſumma noſtra perfectio; & certum ſit, productionem Chriſti etiamſi non in ratione redemptoris, eſſe appoſitiſſimum illicem ad excitandum amorem noſtrum; facilè dici poterit, Deum in Chriſti productione id habuiſſe propoſitum, vt faces nobis ad amandum admoueret, qui item eſt finis extrinſecus, & diſtinctus à bonitate ac excellentia huius myſterij, & fine dubiò appoſitiſſimè obtinetur per hoc myſterium. Quis enim adeò rigeat, vt nòn concipiat amoris calorem; imò vt non igneſcat, & in flammas abeat caritatis in Deum, ſi perpendat quantoperè Deus gloriæ demiſerit ſeſe, vt nos ſuſtolleret? quod ſanè per hoc myſterium nobis obtigiſſe, etiam præciſis operationibus infinitè dignis profuſis à Chriſto, non video quomodò reuocari poſſit in dubium: cum inde factum ſit, vt natura noſtra infinities eminentiùs ſubſiſteret, & diuinæ perfectionis eximiæque ſanctitatis, & impoſſibilitatis peccandi exigitiua eſſet; quæ ſunt prærogatiuæ omnino inſignes, ac in mirabilem naturæ noſtræ exaltationem cedentes. Itaque ratio pro placito noſtro propoſita ab autore prædicto, non eſt efficax.

Probatio altera ſententiæ noſtræ, ex ratione.

128. Alia ratione; per exciſionem ſententiarum propoſitarum, firmant hanc ſententiam noſtram, nonnulli qui ei ſuffragantur. Sic igitur ratiocinantur. Qui præter finem Chriſti in Scripturis expreſſum, proponunt alium aliquem finem Chriſti, vel proponunt eum vt partialem, vel vt totalem. Neutrum autem videtur dici poſſe. Nam ſi interna bonitas huius myſterij cauſat finaliter, moueatque Deum ad illud cauſandum, congruum eſt vt cauſet totaliter: quia veriſimile eſt, Deum cum vſurpat finem aliquem, vſurpare illum conſentaneè ad ipſius dignitatem. Atqui excellentia huius myſterij, eſt maximè idonea ad mouendum totaliter. Et idem quoque eſt de ſalute noſtra. Ergo vterque ille finis, ſi adhibetur, mouet totaliter. Quod ſi ſalus noſtra fuit Chriſti finis partialis; & excellentia myſterij fuit alius finis item partialis, fatendum eſt, ſecluſo alterutro illorum, Chriſtum non fuiſſe producendum vi præſentis decreti. Semoueatur ergo vnus ex illis partialibus finibus, puta ſalus noſtra. Patet, Chriſtum non fore producendum vi præſentis decreti diuini. Vt autem Chriſtus non eſſet producendus vi diuini decreti ſemoto illo fine, neceſſe eſſet res aliter diſponi quàm ſi Chriſtus non eſſet producendus ob defectum alterius finis item partialis; ex cuius quoque defectu poſſet Chriſtus non fieri. Nam omnibus eodem modo ſe habentibus, & intra Deum & extra Deum, non licet fingere, finem aliquem modò mouere diuinam voluntatem ad cauſandum effectum, modò non mouere: & effectum, vi vnius finis ac motiui modò eſſe futurum, modò non eſſe futurum. Cum ergo intra Deum omnia ſint inuariabilia, extra Deum verò omnia eodem modo ſint ſe habitura alterutro ex illis finibus ſublato, quia æquè Chriſtus non erit ſi alteruter deficiat; fatendum eſt, fines illos non interuenire vt partiales, nec mouere ad Chriſtum cauſandum modo prædicto. Quæ ratio, æquè poteſt ſeruata proportione, adhiberi pro finibus totalibus. Et vrgeri etiam pro his poteſt, quod Vaſquez 3.p.diſp.10. num.73. latè proſequitur de impoſſibili vnius & eiuſdem effectus dependentia à duobus finibus totalibus. Quod cum Vaſquez omninò inefficaciter probet, aliter à Salazario euincitur, (vt ipſe quidem arbitratur,) lib. de conceptione cap. 11. num. 8. Nimirum quia duplex & diuerſa ratio bonitatis, non poteſt vna intentione propter ſe amari: alioqui idem actus, poſſet eſſe amoris amicitiæ, & amoris concupiſcentiæ. At ſi vnus effectus à duplici totali fine penderet, duplex ac diuerſa ratio bonitatis, amaretur propter ſe vnico motu. Igitur ea dependentia vnius effectus à duplici fine totali, eſt impoſſibilis. Tandem aduerſus hanc Chriſti productionem ex duplici totali fine, vrgeri quoque poteſt, quod Vaſquez ſuprà num. 99. proponit: nempè, quod non poteſt Deus efficaciter præfiniri pro eodem tempore, Chriſtum ſimul paſſibilem ac impaſſibilem, vt conſtat ex oppoſitione huiuſmodi ſtatuum. Hoc autem ſequeretur, ſi Deus ſimul ex fine ſalutis noſtræ, & ex fine interno propriæ excellentiæ Chriſti, eum produxiſſet. Nam prout ex redemptione & ſalute noſtra motus eſſet ad producendum Chriſtum, præfiniuiſſet eum paſſibilem; idque fuiſſet totum & ſolum motiuum producendi Chriſtum in ſtatu paſſibilitatis: Nam ſecluſo peccato, & liberatione ab eo, Chriſtus non pateretur. In quali ergo ſtatu præfiniuiſſet Deus Chriſtum, prout ſimul ſubſtantem decreto quod latum fuiſſet ex illo alio motiuo paſſibilitatem excludente? Certè non in alio quam impaſſibilitatis. Igitur Chriſtus ſimul decretus fuiſſet vt paſſibilis, & impaſſibilis, quod manifeſtè repugnat. Atque adeò concludendum eſt, Deum ex vnico fine ſalutis noſtræ motum, decreuiſſe Chriſtum producere; non autem ex duplici totali, vt affirmabant autores quorum ſententiam excutimus.

Non eſt efficax.

129. Sed neque hanc argumentationem cenſeo efficacem. Et primùm quod perpenditur dignitas vtriuſque finis, & idoneitas eius ad mouendum totaliter, ridiculum eſt. Nam quomodocumque ſe habeat motiuum, liberè vſurpatur à Deo, vel vt partiale, vel vt totale. Quod deinde aſſumitur de neceſſaria mutatione phyſica intra vel extra Deum, quoties peculiaris aliquis actus in Deo agnoſcitur, non eſt reuera ſolidum. Ob ſolam namque mutationem moralem quæ dependentiam à finibus mouentibus aut non mouentibus affectatur, optimè intelligi poteſt, ſtatuendum eſſe in Deo peculiarem actum. Exempla manifeſta eſſe videntur, in ablatione reatus, relaxatione voti, condonatione peccati venialis. Quæ enim phyſica mutatio extra Deum proferri poteſt, impoſſibilis cum reatu, voto, & peccato veniali; qualem mutationem fieri oporteret in negotio de quo agimus diuinitùs exequendo. Nam mutatio non incompoſſibilis cum prædictis effectibus expellendis, eſſet planè impertinens ad expulſionem illam: nec plus vi talis mutationis cauſaretur expulſio, quàm ſi non induceretur ea mutatio quæ proinde inutiliter & ſupervacuè adhiberetur; riſumque meritò mouit quidam, quem ad præſtandos diuinitùs effectus prædictos, ſerio aſſerentem ipſimet audiuimus, neceſſariam ſaltem eſſe cauſis aut lapidis productionem; quæ tamen mutatio cum nullatenus nexa ſit cum effectu

fectu

Digitized by Google

Quod non eſt accipiendum de mera anteceſſione diuinæ ordinationis, ante terram in tempore conditam: cuiuſcunque enim creaturæ ordinatio, antecedit eo modo productionem temporalem cuiuſuis creaturæ: vnde diuina ſapientia incarnata, nihil peculiare de ſe profiteretur, affirmando ſe eſſe ab æterno ordinatam antequam terra fieret, & quæ in terra degunt, acciperent eſſe. Igitur Chriſtus, prædefinitus à Deo eſt ante decretam peccati permiſſionem: ac proinde non venit ob ſalutem noſtram; aut ſi ex eo quoque fine venit, ſaltem anteriùs ratione venit etiam ex alio. Alias multas Scripturas, ſed longè minùs ad rem facientes congerunt Catharinus lib. 1. de eximia Chriſti prædeſt. & Alphonſus Mendoza q. 1. Scholaſtica num. 8. & 9.

Item ex Patribus.

Vrgent ſecundo loco aduerſarij, Patrum teſtimonia. Nam S. Cyrillus lib. 5. theſau. cap. 8. ait, Chriſtum fuiſſe ante nos præfundatum vt in illo omnes ſaluaremur; alludens, vt videtur, ad affinia quædam S. Irenæi verba lib. 3. cap. 33. Adhæc S. Auguſtinus lib. 1. de nupt. cap. 21. affirmat nuptias fore ſymbolum coniugij Chriſti cum Eccleſia, etiam ſi homo non peccaſſet. Fuiſſet ergo etiam tunc Chriſtus, ex alio motiuo quàm reparationis noſtræ, eoque ipſo motiuo adductus eſt Deus ad producendum Chriſtum. Omnium Patrum diſertiſſimè & explicatiſſimè hanc ſententiam tradidit Rupertus lib. 3. de glorificatione Trinit. & proceſſ. Spiritus ſancti cap. 20. & lib. 13. de gloria filij hominis, ſiue vltimo lib. in Matth. omnino fuſè. Adduci item in hanc rem poſſunt, teſtimonia illorum Patrum, qui affirmant Angelos & Adamum innocentem, hauſiſſe gratiam à Chriſto capite; malos autem Angelos idcirco peccaſſe, quia inaudito Chriſti aduentu & committendo illi principatu ſupra homines & Angelos, detrectarunt ei ſubijci. Erat igitur Chriſtus venturus, etiamſi Angelus non peccaſſet; atque adeò etiamſi neque Adam impegiſſet; & antecedenter ad peccatum Adami & Angelorum, decretus erat.

Ac denique ex ratione.

132. Vrgent denique aduerſarij, rationes varias: ſed cum pleræque earum quas Catharinus l. illo primo conſtipauit, debiles ſint; attingam illas dumtaxat, in quibus plus aliquid efficacitatis deprehendã. Prima eſt, quod ex noſtra ſentẽtia, Chriſtus admodùm deprimatur cum ſtatuatur dumtaxat præfinitus occaſione peccati, & tantùm ex ſecũdaria Dei intentione, ac velut caſu productus dicatur. Secunda eſt. Deus ordinatè vult, atque adeò priùs vult finem quàm media; & inter media, priùs vult illa quæ ſunt fini propinquiora, id eſt quæ ad illum magis conducunt. Vel ergo Chriſtus non magis conducit ad finem rerum omnium, hoc eſt ad Deum eiuſque gloriam, quàm ſalus & liberatio noſtra: Vel ſi id reijcitur, tanquam reuera abſurdum, fateri adigemur Chriſtum priùs cecidiſſe ſub diuinam intentionem, quàm remedium peccati & ſalutem noſtram. In tertia ratione, fit ab aliquibus vis magna: poteſt autem ſic concipi. Præpoſterum eſt valdeque dedecens Deum, ordinare rem præſtantiorem ad deteriorem & deſpicatiorem. At hoc feciſſet Deus, ſi Chriſtum propter nos homines & ſalutem noſtram produxiſſet. Indeque etiam ea Chriſti inhonoratio cõſequitur, quam Catharinus *indignitatem deteſtandam* appellat. Nempè quod Chriſtus, plus nobis & peccato noſtro debeat, quàm nos Chriſto: quandoquidem nos non eſſemus facti propter Chriſtum, Chriſtus verò propter nos & ſalutem noſtram haberet eſſe. Vetabitur item Chriſtus abſolutè velle ſuum eſſe, & in eo ſibi complacere. Alioqui enim approbaret peccatum, cuius remedium præberet ipſi Chriſto exiſtentiam. Quarta ratio eſt admodum ſpecioſa. Hæc nimirum. Chriſtus minus à Patre amatus fuiſſet, quàm homines: quandoquidem Pater tantùm voluiſſet illum producere propter homines, & ad eorum bonum. Quintò, Angeli mali in eodem rationis ſigno reprobati ſunt, in quo boni ſunt prædeſtinati. Atqui mali, reprobati ſunt prædeſtinato iam Chriſto: quandoquidem occaſione Chriſti præoſtenſi in ratione capitis, ceciderunt. Igitur Chriſtus fuit quoque prædeſtinatus ante electionem bonorum Angelorum, atque adeò etiam ante noſtram, non autem per ſolam peccati occaſionem. Sextò Chriſtus non eſſet primus prædeſtinatorum, & exemplar prædeſtinationis cæterorum, contra quam ſignificat Apoſtolus Rom. 8. dicens de electis, *quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imagini Filij ſui*. Cum enim nos homines prædeſtinati fuerimus ante præuiſum primi parentis peccatum, & in eodem ſigno rationis quo Angeli ſunt prædeſtinati; apertè profectò ſequitur, Chriſtum poſt nos fuiſſe prædeſtinatum; ſi tantùm poſt præuiſam Adami culpam, & ad eam tollendam prædeſtinatus eſt, ante quàm nos prædeſtinati eramus vnà cum Angelis bonis: quorum proinde Chriſtus non poterit ſtatui caput, contra Apoſtolum id ſæpè affirmantem.

Ad Scripturas pro aduerſarijs adductas.

133. Hæc omnia difficultatum capita, expediri haud grauatè poſſunt. Ac primùm Scripturæ Allegatæ, non ferunt quod aduerſarij intendunt. Nam quod Chriſtus dicitur: *Primogenitus omnis creaturæ*; accipi poteſt de Chriſto prout Deus eſt: quo pacto Patres benè multi apud Iuſtinianum 1. Ioan. 3 v. ſ. n. 9. ea verba ſunt interpretati. Et ſic ſumptus locus ille, nullomodo iuuat aduerſarios. Si autem ea Chriſti denominatio ſpectet humanam Chriſti naturam, quæ eſt nonnullorum Patrum expoſitio apud Toletum in c. 1. Ioann. annot. 45. & latè Nyſſeni orat. 1. (veriùs 2.) contra Eunom. c. 8. dicendum erit, Chriſtum vocari primogenitum, non ratione prioritatis quoad ordinem, ſed ratione dignitatis & honoris. [Quia ſicut primogenitus omnium fratrum, primatum dignitatis obtinet inter omnes fratres, ſic humanitas Chriſti primatum dignitatis obtinet inter omnes creaturas.] Verba ſunt crediti Anſelmi in cap. 1. ad Coloſſ. Et hac ratione acceptus locus ille, nullo modo aduerſarijs ſuffragatur. Quod autem ſubdit Apoſtolus, *in Chriſto omnia eſſe condita, & omnia in ipſo conſtare*, ita ab eodem interprete exponitur, vt perbellè cum ſententia noſtra conſentiat, cauſam autem aduerſariorum nullo modo promoueat. Senſum ergo Apoſtoli eſſe ait; non eſt mirum ſi Chriſtus iuxta humanitatem ſit primogenitus, tantumque omnibus præcellat; nam ſecundùm diuinitatis eius potentiam, facta ſunt vniuerſa. Deus enim omnia in ſapientia fecit, atque adeò in filio per quem omnia facta ſunt. Nec tantùm per Verbum Dei omnia ſunt facta, ſed etiam ne in nihilum redeant, per illud conſiſtunt. Mirum igitur non eſt, ſi homo ille qui ſimul eſt Deus, eſt omnium primogenitus, omnibuſque dignitate prælatus, & ante omnes conſtitutus.

134. Vides quàm hic locus ſic expoſitus, noſtris rationibus non officiat. Neque locus ex 2. ad Hebr. cuius iuxta eumdem, alioſq; grauiſſimos interpretes hæc eſt ſententia. *Decebat eum propter quem omnia ſunt & per quem omnia ſunt creata*. Patrem ſcilicet æternum *qui* tametſi nondum re, tamen iam prædeſtinatione *adduxerat in gloriam* beatitudinis æternæ, *plurimos Filios*, addicere morti pro iiſdem, & *conſummare per paſſionem*, *autorem ſalutis eorum*. Pater enim pleroſque Sanctos Chriſto anteriores, in ſalutis & ſecuritatis portum cum gloriæ debito deduxerat; & æquum ac Deo dignum erat, vt pro adoptiuis, naturalem & vnigenitum filium conſummaret. Actiue enim legendum eſt *conſummare* (vt

liquet

Ad primam, quod Chriſtus eſſet bonum occaſionatum.

Ad primam, vltrò damus, Chriſtum eſſe bonum dumtaxat occaſionatum. Et ſanè Verbum exinaniri, & habitu inueniri vt hominem, tale bonum eſt, vt ſecundùm ſe ſumptum, ac ſecluſo ordine ad reparationem humani generis, non ſit bonum Deo congruè appetibile; tametſi ea occaſione poſita, fuerit congruentiſſimè expetitum. Et quamuis fuiſſet congruentiſſimè expetibile ſecluſo motiuo prædicto; tamen quia Deus non adigitur expetere quæcumque ſunt congruè expetibilia, non licet inferre Deum de facto talem aliquem alium Chriſti ſui finem quem reuera nō expreſſerit; aut cum hoc fine quem diximus expetiiſſe, aut fuiſſe iſto ſecluſo expetiturum. Inde verò nihil detrahitur de Chriſti excellentia: quia quamuis Chriſtus ſit magnum bonum, tamen eſt bonum Deo extrinſecum, & liberæ Dei expetitioni ſubſtans; ita vt Deus ſub ijs tantùm occaſionibus & conditionibus in illum feratur, quas liberum eius conſilium approbârit. Reuelatio autem fert, hoc tantum bonum cum omni illa interna excellentia & perfectione quam obtineret, ſi ob alios quoſcumque extrinſecos fines productum eſſet, non eſſe reipſa productum, niſi ex fine ſalutis humanæ reparandæ: atque adeo quoad exiſtentiā ſuam, eſſe dumtaxat bonum occaſionatum, quia ita placuit Deo.

Ad ſecundam, de Chriſto diuinæ gloriæ optimo medio ideoq. priùs volendo.

137. Ex iiſdem principijs eliditur ſecunda ratio aduerſariorum, ex eo ducta, quòd Deus Chriſtum tamquam perfectiſſimum gloriæ ſuæ medium, debuerit priùs velle. In qua ratione diſſoluēdâ, mirum eſt quantoperè à varijs ſudatum ſit, vt latè proſequitur Vaſquez 3. p. tota propè diſp. 11. Commodiſſimè autem diſſoluetur ex dictis, ſi ſtatuamus Deum quidem ordinatiſſimè velle quidquid vult iuxta conſilium voluntatis ſuæ, tamen ita liberum eſſe à neceſſitate amandi quodcumque bonum ſibi extrinſecum, qualecumque tandem illud ſit, vt poſſit pro libito, vel in illud amore ferri, vel amore eius abſtinere: & multo magis poſſit illud amare per ſolam occaſionem alterius boni, quod in gloriam ſuam referat; etiamſi hoc aliud bonum, videri nobis poſſit minùs accommodatum ad promouendam & amplificandam diuinam gloriam, quàm illud ad quod impenditur. Et ita planè factum eſſet in præſenti, ſi verum eſſet, Chriſtum ſimpliciter & nudè acceptum, eſſe medium accommodatius ad promouendam Dei gloriam, quàm quidius aliud ad quod Chriſtus per diuinam voluntatem deſtinetur. Reuera tamen Chriſtus quoad ſuam internam perfectionem ſumptus, non eſt accommodatius medium ad promouendam diuinam gloriam, quàm Chriſtus prout remedium peccati, & autor ſalutis noſtræ. Imo finis ille diuinæ gloriæ omnibus manifeſtandæ, multo meliùs obtinetur, Chriſto per ſolam peccati occaſionem producto: quia ſuppoſito peccato homines indigniores erant, & Dei iuſtitia ac miſericordia, pleniùs micant, Chriſto nihilominùs producto, & in hominum vſus impenſo. Secluſa verò ſalutis noſtræ reparandæ neceſſitate, vix apparet nobis congruitas tantæ dimiſſionis Verbi diuini.

Itaque ad formam argumenti neganda eſt minor; nempè, Deum tametſi ordinatiſſimè velit, teneri priùs velle quæ ſunt propinquiora fini, quem in rebus omnibus cōdendis habet vltimò propoſitum, nempè gloriæ ſuæ. Hic ſiquidem nomine *medij propinquioris*, intelligitur medium aptius ad obtinendā gloriam: nec eſt ſermo de ſerie aliqua mediorum ſubordinatorum, è quibus anteriora, id eſt executioni propiora, ſint eiuſmodi, vt non poſſint ad finem conſequendum deſeruire niſi per poſteriora; quæ quia ſunt remotiora ab executionis exordio, ſunt fini propinquiora. De huiuſmodi inquam maiore ad finem propinquitate, hîc non eſt ſermo: ſed de ſolo maiori vſu ad finem. Et hoc pacto, nego medium quantumuis aptum ad prouentum diuinæ gloriæ, eſſe à Deo neceſſariò quærendum. Nullis enim gloriæ ſuæ captandæ medijs Alligatur. Neganda item eſt, eiuſdem argumenti minor. Nimirum quòd Chriſtus nudè ſumptus quoad internam excellentiam ſuam, ſit aptius medium diuinæ gloriæ, quàm Chriſtus prout ſalutis noſtræ reparator. Sic enim facienda eſt comparatio, non autem prout ſalutis noſtræ reparator. Sic enim facienda eſt comparatio, nō autem prout aduerſarij eam inſtituunt, comparantes cum diuina gloria permiſſionem peccati ex vna parte; ex altera verò Chriſtum nudè ſpectatum: Quo pacto minori argumenti propoſiti, veriſimilitudo aliqua obtenditur. Sed inſtituta comparatione ad modum prædictum, minor illa manifeſtè apparet falſa.

Ad tertiam, de Chriſti depreciatione.

138. Æquè ex iactis fundamentis occurrere licet tertiæ rationi aduerſariorum, qua vrgebatur Chriſti depreciatio, ſi admitteretur factus propter nos, & ſalutem noſtram. At nos negamus minui inde nobilitatem Chriſti Domini, quia Chriſtus non eſt vltimò factus propter nos, ſed propter Deum; proximè tamen Deus, propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & Chriſtus productus eſt: quod non tam Chriſtum deijcit, quàm Dei in nos miſericordiam patefacit, qui tale tantumque opus ſuum, vſibus noſtris addixerit. Sicut quòd Angeli adminiſtratorij ſint Spiritus in miniſterium miſſi propter nos, nullo modo Angelorum præ nobis nobilitatem imminuit. Nullum quippe munus, cui Deus pro Scopo præfigitur, deprimit reuera creaturam: Tantaque & tam plena eſt Dei poteſtas ad diſponendum de quacumque re creata, vt ſine eius iniuria, nobiliorem ad deſpicatiorem poſſit ordinare: quia tandem omnia reuoluuntur ad ipſum Deum, cuius honori ſeruire, quomodocumque id fiat, glorioſiſſimum eſt, ſuperque omnia optandum creaturæ.

Abſit autem, vt ex eo quòd Chriſtus propter ſalutem noſtram tamquam propter finem proximum factus ſit, exiſtimemus eum nobis quicquam debere, quod in eadem tertia aduerſariorum ratione, præterea vrgebatur. Quamquam Rupertus qui aduerſariorum ſignifer fuit, apertè id admittit lib. 2. de operibus Spiritus ſancti cap. 6. verbis illis. [Ecce homo Chriſtus, homo iuſtus, hominibus peccatoribus multum debet. Confortentur manus diſſolutæ, & roborentur genua peccatorum debilia, quæ videlicet ſi fide & pietate eruditi, ſi ſapientes cauſidici vel iuriſperiti ſint, habent quo conſtringant iudicem ſuum. Dicant ad hnc peccatores fideles, peccatores pœnitentes. Et ſi quidem tibi multum debemus nos, Deus Chriſte, quia homo factus es; at tu è contra multum nobis debes homo Chriſte, quia propter nos in Deum aſſumptus es. Nam niſi fuiſſemus peccatores, cauſa cur tu aſſumi in Deum deberes, nulla fuiſſet. Confortentur, inquam: nec enim id ſolùm attendere debent, quod tantæ dignitatis Dominus, propter tam indigna ſeruilium perſonarum delicta, tantis affectus eſt iniurijs & ipſa morte, morte autem Crucis. Verùm id quoque; niſi peccaſſent ſerui, nec aſſumpta fuiſſet in Dominum Deum natura ſeruilis. Nec enim Dominus ille, pro ſeruis contumacibus ſiue ſceleratis, plus iniuriarum, quàm gloriæ pro iiſdem ſuſcepit.] Quamuis tale quid aduerſarijs, ex eorum præſertim ſignifero repōnere liceret, nihil tamen tale

ingero; nec Chriſtum quicquam nobis debere admitto. Hæc enim non minùs inſulſa eſſet cogitatio, quàm ſi quis medicum ægro obſtrictum diceret, quia depellendæ eius ægritudine, lucrum aut decus reportauit. Sicut ergo non medicus ægro, ſed æger medico obſtrictus eſt in eo euentu; & ad ſummum medicus ijs obſtringitur, qui cum poſſent vel ægrum abijcere, vel alio minùs congruente modo eidem opitulari, aduocarunt medicum: Ita Chriſtus nullo nobis obligationis nexu alligatur; ex eo quod ob curandam ſalutem noſtram ſit à Deo datus, ſed tantùm obligatur Deo, qui cum poſſet nos abijcere, aut incongruè ex ſola miſericordia curare, præelegit noſtræ calamitati opem ferre per Chriſtum ſuum, vſibus cum noſtris ac peccatorum noſtrorum expiationi, tanquam fini proximo addicens. Vnde ipſe Chriſtus, abſolutè rem ſpectando, optare potuit numquam fuiſſe. Nam quilibet benè affectus in Deum, ita comparatus eſſe animo debet, vt ſuum bonum diuino ſemper poſtponat, velitque etiam exiſtentiam abijcere, atque adeò eam numquam obtinuiſſe, ſi id è maiore Dei gloria eſſe ſupponatur. Potuit itaque Chriſtus dicere, Vtinam numquam fuiſſet peccatum; ego numquam fuiſſem, eo quod homines numquam meo aduentu indiguiſſent. Vt tamen res ſe habebant, ſeu quia peccatum in mundum intrauerat, gaudendum potiùs Chriſto fuit, quod diuinitùs accepiſſet eſſe, vt tanto malo mederetur.

Ad quartam; quod plus Chriſto, amati à Patre eſſemus.

139. Ad quartam aduerſariorum rationem, qua dicitur, Chriſtum iuxta nos minùs amari à Patre quàm homines puros; reſpondendum eſt, reſtringendo nomen Chriſti, ad deſignandam ſolam humanitatem & eius cum Verbo vnionem, excluſo tamen Verbo à termino illius amoris. Nam quod ad Verbum attinet, perſpicuum eſt Verbum plus amari quàm nos, nec eſſe propter nos. Spectando autem Chriſti humanitatem & vnionem eius, admitto Deum quoad dandum eſſe, priùs, & eatenus plus, amaſſe nos & ſalutem noſtram, quàm Chriſtum: quia non niſi ob ſalutem noſtram voluit dare eſſe Chriſto. Quamquam ad viuum rem reſecando, non ſic eſt inſtituenda comparatio, vt nos & ſalus noſtra ex vna parte, comparemur cum Chriſto ex altera: ſed ita vt gloria Deo adueniens ex procurata perfectè noſtra ſalute, conferatur cum Chriſto. Ob eam namque gloriam, Deus voluit eſſe Chriſtum, non autem nudè propter nos. At ſpectando Chriſtum iam factum, hoc eſt humanitatem eius iam productam cum vnione ad Verbum plus ſibi Deus in illa humanitate ſic vnita complacuit, quàm in nobis: pluriſque ipſa apud Deum fuit, quàm mortales omnes, & orbis vniuerſus.

Ad quintam, ex caſu Dæmonum, ob propoſitum eis Deum hominem.

Quinta aduerſariorum machina, ſupponit Luciferum & participes, corruiſſe ob propoſitum ipſis Chriſtum in ratione capitis; quod latè reijcitur à Iuſtiniano in Epiſtolam Iudæ v. 6. à num. 27. Nec certè adeò explorata eſt ea occaſio peccati Dæmonum, vt negari facilè non poſſet, ſi ita neceſſarium eſſet, ad retinendam hanc in qua verſamur de Chriſti fine ſententiam, longè in Patribus & Scripturis manifeſtiorem. Nihilominùs, etiam ea cauſa ruinæ Dæmonum admiſſa, verum eſſe poteſt, finem Chriſti eſſe ſalutem noſtram. Quod hoc modo exponi breuiter poteſt. Deus fixum habens, hominem condere, & eius lapſum permittere, ac eum condignè reparando gloriæ ſuæ velificari decreuit permittere peccatum hominis, vno aliquo ex varijs modis quos conditionaliter præuidebat: Præſcius item quod quidam Angeli ſi eis Chriſtus proponeretur tanquam caput, eſſent peccaturi, & poſtea ad peccatum impulſuri genus noſtrum, cui redimendò congruentiſſimum foret venire Chriſtum, & reipſa ſi clades noſtra permitteretur venturus eſſet: Horum inquam omnium conditionaliter præſcius Deus, decreuit permittere hanc humani peccati per Satanæ artes admiſſionem cui Chriſtus in ratione obiecti præiret, & tamen ei ſubſequeretur tamquam effectus in alio cauſæ genere.

140. Huius rei gratia, diſtinguamus in hoc negotio tria ſigna rationis ſubſequentia conditionalem præuiſionem variorum modorum quibus permitti poterat peccatum hominis, ad quod eluendum Chriſtus venturus eſſet. Primum ſignum eſt, in quo Angelus præuiſus eſt peccaturus, occaſione Chriſti à Deo intenti ad eluenda hominum peccata, & Angelis propoſiti ſub ratione capitis: non quidem detegendo Angelis vniuerſum hunc proceſſum, ſed tantum obijciendo illis Chriſtum venturú, tacito fine ob quem venturus erat; ac etiam preſſa connexione aduentus Chriſti, cum Angelorum peccato. Hæc enim dumtaxat euincunt, qui contendunt Chriſtum Angelis in via non fuiſſe propoſitum, vt Molina 1. p. q. 57. art. 5. diſp. 2. Becanus tract. de Angelis c. 2. q. 6. Præpoſ. 3. p. q. 19. n. 46. Leſſius diſp. de Chriſti prædeſt. ſ. 2. n. 19. Secundum ſignum eſt, in quo præuiſum fuit hominis peccatum, malo Angelo ſuadente cauſandum. Tertium, in quo præuiſa eſt incarnatio vt executioni mandata ad reparandam hominis cladem, & abolendum peccatum.

Deus ergo qui præuiſis conditionaliter varijs occaſionibus lapſûs humani ob quem venturus eſſet Chriſtus, ſtatuerat vnam aliquam earum permittere; potuit Angelis proponere Chriſtum vt venturum: quia certo venturus erat per hanc vel illam occaſionem, ex varijs quæ Deo occurrebant in primo illo ſigno quo præuidebat lapſum dæmonum; eoque lapſu abſolutè præuiſo, potuit decernere executionem incarnationis per hanc viam. Atque ita incarnatio & Chriſtus venturus, habuit in diuina præſcientia rationem aliquam prioris, reſpectu peccati Angelici; in genere ſcilicet obiecti, & cauſæ formalis extrinſecæ. Habuit item rationem poſterioris in genere cauſæ effectiuæ; quatenus peccatum Angelorum interuenit ad executionem incarnationis, per modum cauſæ peccati humani, cui aduentus Chriſti eſt deſtinatus. Ex ea autem Chriſti prioritate & poſterioritate reſpectu peccati Angelorum, commodè explicabitur cohærentia finis quem Chriſto præfiximus; hoc eſt humanæ ſalutis, cum ſententia quæ Angelos humanæ ruinæ autores, contendit lapſos eſſe occaſione propoſitionis ipſis factæ, de Chriſto ſtatuendo capite ſuper omnem Eccleſiam, etiam Angelorum. Nam præſuppoſitio Angelici peccati, eſt cauſalis per actionem & impulſum; ad quod exigitur prænotio illius peccati in ſtatu exercito. Præſuppoſitio autem Chriſti venturi, non eſt neceſſe vt ſit in ſtatu exercito; quia eſt tantùm præſuppoſitio in ratione obiecti, quæ nō poſtulat exiſtentiam exercitam, & à cauſis ſuis explicitè præuiſis pendentem; ſed optimè poteſt conſiſtere cum ſola prænotione futuritionis poſtea exercendæ per aliquam è pluribus cauſis, de quibus velut vagè ſumptis, conſtitutum eſt quòd forent permittendæ. Obiectum enim non poſtulat eſſe de facto, vel concipi exiſtens in illo priore ſigno; quia obiectum non eſt propriè cauſa. Debet tamen in illo ſigno concipi fore per cauſas & occaſiones eius, de quibus acceptandis vel permittendis, poſtea explicitè & in particulari decernetur. Habemus præſuppoſitionis prædictæ cum poſterioritate cōiunctæ, affine exēplum in vltimo merito Angelorum bonorum. Nam huiuſmodi meritum habuit pro obiecto hominis ſalutem, ſine

ſiue quia Angeli eorum Societatem diuinitùs propoſitam acceptarunt; ſiue quia libenter amplexi ſunt humanæ ſalutis negotiationẽ diuinitùs ſibi demandatam. Eatenus ergo ſalus humana fuit prior vltimo Angelorum merito. Et tamen cum ſalus hominum eſſet curanda miniſterio Angelorum non cadentium, neceſſe fuit eam prout exercitam, prænoſci in ſigno poſteriori, quàm perſeuerantiam & meritum vltimum Angelorum bonorum. Item finis permouet voluntatem vt habendus reipſa. Poteſt ergo præuideri vt talis, etiamſi exercita eius aſſecutio per media & cauſas determinatas, poſtea ſequatur & præuideatur.

Quare vt in pauca rem contraham, ſi admittamus quod occaſio lapſus Angelorum malorum, fuerit facta illis hominis Dei, Angelorum quoque capitis propoſitio; ita ſe habuit in præſenti negotio Dei præuiſio. Vidit Angelos peccaturos eo quod Chriſtus proponendus illis eſſet vt caput; ſimulque vidit cauſam mediatam & remotam executionis aduentus Chriſti, forè illud ipſum Angelorum peccatum, profectum ex propoſitione Chriſti: qui proinde præcognoſcebatur à Deo, vt obiectiuè præexiſtens, non tamen vt præexiſtens in actu exercito; ſeu prout iam in eo ſigno habens futuritionem exercitam, & à certis iamque determinatis cauſis deriuandam.

Ad ſextam, ex eo quod Chriſtus ſit prædeſtinatorum princeps.

141. Sexta ratio ſoluitur, dicendo Deum antetuliſſe omnibus, ac principem & caput prædeſtinatorum conſtituiſſe, Chriſtum ſuum. Non quod cæteri homines non ſint prædeſtinati priùs ratione quàm Chriſtus; (Reuera enim Chriſtus eſt effectus prædeſtinationis aliorum hominum, nec niſi occaſione hominum qui præuiſi erant lapſuri, prædeſtinatus eſt, vt eos erigeret ac repararet.) Non igitur ob eam cauſam Chriſtus dicitur primus prædeſtinatorum, quod ſit prædeſtinatus in ſigno aliquo rationis, præcedente ſignum prædeſtinationis cœterorum hominum: ſed quod Chriſtus, poſteriùs ratione prædeſtinatus, conſtiturus ſit fons gratiæ pro cœteris omnibus, & conſequenter autor gloriæ quoad aſſecutionem. Deus enim intelligendus eſt, primùm elegiſſe homines ad tantam gloriæ menſuram, nihil explicitè ac determinatè ſanciens de medijs. In poſteriore autem ſigno rationis, approbata peccati permiſſione cuius occaſione venturus eſſet Chriſtus, concipere oportet, Deum retexendo totum proceſſum anteriorem, eumque reflexe contuendo & ratum habendo, conſtituiſſe vt quandoquidem per occaſionem peccati Chriſtus venturus eſſet, autor fieret ſalutis electorum; promerendo eis omnia media quibus deſtinatam diuinitùs gloriæ menſuram eſſent aſſecuturi, iuxta illud, *benedixit nos omni benedictione ſpirituali, in cæleſtibus in Chriſto.* Itaque Chriſtus tametſi alijs electis ratione poſterior, quia peccatum hominum iam electorum occaſionem præbuit producendi & prædeſtinandi Chriſtum; tamen dignitate prælatus eſt alijs electis ratione prioribus, factuſque eſt prædeſtinatorum omnium caput, & fons vniuerſæ hominum gratiæ ac gloriæ. Accedit quod ex quo Deus, per occaſionem humanæ ſalutis, & curandæ electis gloriæ, Chriſtũ decreuit, illico per actum quaſi reflexum, omnia in eius gloriam extrinſecè retulit, eoque actu veluti de nouo, ex hoc nouo fine, approbauit decretum ante latum, de condendis & ad gloriam prouehendis electis. Quod conducere etiam poteſt, vt intelligamus quo ſenſu Apoſtolus Rom. 8. dixerit, Deum præſciſſe electos, & *prædeſtinaſſe conformes fieri imaginis filij ſui.* Quamuis enim Chriſti prædeſtinatio, non fuerit exemplar prædeſtinationis noſtræ quoad primam Dei intentionem; tamen producto in diuina voluntate, & prædeſtinato Chriſto, conſecuta eſt, & quaſi reflexe approbata, conformitas Chriſti, & electorum cæterorum.

Infertur ſignum rationis in quo decretus à Deo eſt Chriſti aduentus.

142. His paucis quæ ad quintum & ſextum argumentum tradidi, ſatisfactum ſufficienter puto, immenſæ Syluæ difficultatum quæ apud DD. agitantur, circa ſignum rationis quo Chriſtus in diuina prouidentia decretus intelligi debet. Nam quamuis pauci Nominales, difficultates illas eliſerint vel eluſerint, affirmantes ſigna illa, eſſe mera figmenta: tamen communiter cœteri, rectè ſtatuunt, in diuinis actibus, & in obiectis prout ſub actus illos cadunt, ſigna illa priora & poſteriora non diſtingui fruſtra, ſed cum fundamento concipi à nobis atque ſecerni. Quamuis enim nemo dubitet, quin in Deo ſit vnicus & ſimpliciſſimus actus quo omnia intelligit, & vult ea in quæ voluntate fertur, tamen cognitio, etiam in Deo, præſupponitur amori, quia nihil volitum quin præcognitum, ſaltem priùs ratione & virtualiter: quæ prioritas, in eadem ſimplici entitate, ad ſeipſam diuerſimodè conceptam comparata, reperiri poteſt; vt in anima rationali, immaterialitas cenſetur præire immortalitati, tamquam radix proprietati; & hæc per illam vt per virtualem cauſam ratione priorem demonſtratur, quamuis ſint ambæ eadem entitas. Similiter ergo idem & ſimpliciſſimus actus diuinus, qui ſimul eſt cognitio, & volitio; ſi ſumatur prout eſt cognitio, cenſetur prior ſeipſo prout eſt volitio; diciturque eſſe in priori quodam ſigno non fictitio, ſed verè habente fundamentum in re. Et ſimiliter inter varios actus diuinæ voluntatis, ille cenſetur prior, & ad anterius ſignum ſpectare, qui eſt cauſa virtualis alterius: vt eſt intentio reſpectu electionis; Et inter electiones mediorum ſubordinatorum, ea quæ in nobis influit in aliam, eſt item in Deo ratione prior. Et hæc ipſa ſignorum vel rationis prioritas, quæ inter actûs diſtinguitur, in obiectis quoque locum habet. Nam obiecta prout ſubjacent actibus inter ſe habentibus ordinem illum, dicuntur ipſa quoque ratione priora aut poſteriora, vel eſſe in priori aut poſteriori ſigno. Sunt ergo in diuinis actibus, & in obiectis eorum, ſecernenda varia illa ſigna prioritatis & poſterioritatis, nec poſſunt iis abrogatis præcludi difficultates, quas inter DD. agitari aiebam quoad ſignum rationis quod Chriſtus in diuino intellectu & voluntate eſt ſortitus.

Caietanus circa hoc improbatus.

143. Video autem communiter & merito improbari ſententiam Caietani de hoc ſigno, quoad Chriſtum. Ait enim Caietanus 3. p. quæſt. 1. art. 3. approbante ibidem Aluare diſp. 9. *in fine*, tres rerum ordines eſſe diſtinguendos, naturæ, gratiæ, & vnionis hypoſtaticæ: quorum ordinum primum, ait ſupponi à ſecundo vt fundamentum eius; ſimiliterque ſecundum, tertio: ita vt omnia quæ ſpectant ad ordinem naturæ, inter quæ numerat peccata, fuerint in priore ſigno, quàm quæcumque ſpectant ad ſecundum ordinem; & rurſus hæc, ſint priora omnibus quæ ſpectant ad tertium ordinem, in quo eſt Chriſtus: qui proinde iuxta Caietanum, poſteriùs ratione decretus eſt; & conſequenter in poſteriore ſigno præuiſus, quàm omnia alia. Improbatur (vt aiebam,) communiter hæc doctrina, & iure. Nam totum fundamentum prioritatis inter diuinos actus, aut obiecta eis ſubſtantia, peti debet ex connexione aut dependentia, ſaltem virtuali, intercedente inter obiecta illa, vel actus. Atqui conſtat, nullam vel connexionem, vel dependentiam aut quaſi dependentiam, cerni inter

ter non pauca quæ ad varios illos ordines pertinent. Quæ enim dependentia eſt inter ſcientiam Ariſtotelis, & gratiam Michaelis, vt poſſimus hanc poſteriorem, illam priorem ſtatuere in ſigno aliquo rationis? Nam quamuis in eodem ſubiecto natura ſupponatur gratiæ, tamquam ſubiectum eius; tamen in diuerſis ſuppoſitis, ea comparatio tollitur. Accedit quod iuxta Caietanum, peccata crucifigentium Chriſtum quæ ſpectant ad ordinem naturæ, fuiſſent Deo obuerſata in priori ſigno, quàm ipſe Chriſtus: quæ eſt manifeſta repugnantia.

Variæ aliorum de eo ſigno ſententiæ.

144. Exploſo itaque Caietano, cæteri pro varietate ſententiarum circa motiuum incarnationis, variè in hac re ſunt philoſophati. Ac primùm Scotus, & alij qui cenſent Chriſtum fuiſſe productum ex motiuo excellentiæ internæ, tamquam fine vnico totali ſubſtantiæ ſuæ, ſtatuunt in primo ſigno, diuinam gloriam ex qua Deus ſe communicare voluerit. In ſecundo autem ſigno, ſtatuunt Chriſtum, tamquam medium maximè idoneum ad diuinam gloriam promouendam. Ex iis verò qui cenſent finem Chriſti vnicum eſſe humanam ſalutem, nonnulli cum Valentia 3.p.diſp.1.q.1.p.7.ad 4. affirmant, Chriſtum vt cauſam gratiæ, fuiſſe primò & ante omnes prædeſtinatum, etiam ante præuiſum peccatum: Tametſi non niſi poſt peccatum, decretus & præuiſus fuerit, quatenus liberatio & ſalus noſtra Deum mouit ad eius productionem; qua ratione morbus noſter fuit in priore ſigno, medicus autem & curatio eius, in poſteriore. Qui verò cenſuerunt, finem ex quo Chriſtus venit, integratum eſſe ex ſalute noſtra, & Chriſti excellentia, tamquam ex cauſis partialibus; conſequenter dixerunt, neutrum illorum finium fuiſſe altero priorem, ſed vtrumque æquè primò cecidiſſe ſub diuinam voluntatem intendentem ac decernentem; atque adeò etiam ſub diuinam ſcientiam viſionis, quæ decreto antecedenti ſe accommodat. Atque ita iuxta hos autores, Deus partiales illos fines, in vnum ſuum decretum inſeparabiliter connexuit & fines ac media complicauit indiſſociabiliter; ita vt ſalua inter eos prioritate naturæ, quatenus vnum pendet ab altero; defuerit tamen prioritas ſecundùm ſubſiſtendi conſequentiam, quæ tunc cenſetur dari, cum ex vno non rectè infertur alterum. Vt quia ex eò quòd Petrus ſit animal, non licet inferre quod ſit homo; animal cenſetur prius homine, ſecundùm ſubſiſtendi conſequentiam. Quia ergo Chriſti excellentia, & ſalus humana, ita mouerunt Deum intendentem hoc myſterium, vt alterutro illo fine deficiente, Deus eſſet illud omiſſurus: propterea illi fines prout obiecti Deo intendenti, non ſe antecedunt, vel ſubſequuntur, ſed comitantur: & actus diuinus prout ad alterutrum illorum finium terminatus, non priùs in vnum, poſtea in alterum, ſed inſeparabiliter in vtrumque fertur. Vnde in nullo ſigno rationis Chriſtus præiuit peccato hominum, eiuſue ſaluti, aut contra. Ita Mol. 1.p.quæſt.23.art.4.diſp.1.memb.7.& 8.& à Rua controu.8. Scholaſt. in 2.p. Tandem Suarez t.1.3.p.diſp.5. ſect.2. & 4. & alij, qui cenſent excellentiam Chriſti & humanam ſalutem, eſſe fines totales, conſequenter admittunt eumdem cum Scoto ordinem ſignorum, & Chriſtum in ſecundo ſigno collocant, quandoquidem iuxta ipſos, æquè Chriſtus foret vi præſentis decreti, etiamſi de fuiſſet peccatum, ac nunc fuit, poſito peccato.

Reÿciuntur.

145. Omnes hæ ſententiæ, ſuccisis antea ipſarum radicibus, exareſcunt. Nec eſt neceſſe, vlteriùs in eis refellendis immorari, quandoquidem ex illis quæ de fine Chriſti conſtituta ſunt, planè euertuntur. Tantum quoad placitum ex Valentia propoſitum, ſpectat, quia is nobiſcum in ſententia de Chriſti fine conſentit, aduerto obiter, videri manifeſtam pugnam; admittere, Chriſtum vt cauſam gratiæ, fuiſſe decretum in priore ſigno quàm peccatum; Tum addere, Chriſtum vt liberatorem à peccato, decretum eſſe in poſteriore ſigno quàm peccatum. Hæc dico collidere ſeſe, & non cohærere. Nam ſi Chriſtus, in priore ſigno quàm peccatum decretus & præuiſus eſt, vt cauſa gratiæ effectiua, ſaltem moralis; ergo decretus & præuiſus eſt, vt exiſtens: quomodo ergo poſteriùs peccato decerni & præuideri potuit, quoad exiſtentiam ſuam? Aut quid noui circa eſſe Chriſti poneretur, vi poſterioris decreti, quod non æquè poneretur vi prioris? Par propè næuus notari poteſt in doctrina Hieronymi à Rua controu. illa 8. quatenus etiamſi Chriſtum in eodem ſigno collocat cum peccato & ſalute noſtra, tamen putat finem Chriſti non eſſe peccati remedium; ſed Chriſtum iam ante volitum ob excellentiam ſuam, ſimul decerni per ordinem ad peccatum, quod ſit poſtea præuidendum vt futurum; non quidem quod Chriſtus decernatur per ordinem ad peccatum tamquam ad finem; ſed quod decernatur per ordinem ad illud, tamquam ad occaſionem propter quam Chriſtus venit. Aio hæc non cohærere. Sic enim peccatum, ſtatuitur reipſa Chriſti finis & non finis. Illa enim occaſio propter quam Chriſtus venit, non eſt reuera niſi finis, & verum motiuum, vt ipſa vocum notio præfert. Nam eſſe id propter quod fit aliquid, eſt eſſe finem eius.

Vera eiuſdem ſigni conſtitutio.

146. Conſentaneè igitur ad conſtitutam de Chriſti fine ſententiam, pronuncio, Deum ita ſe habuiſſe circa Chriſtum quoad ſignum quo illum decreuit ac præuidit, vt ſuppoſita notitia ſimplicis intelligentiæ & conditionata, primùm intenderit communicare ſe ad extra, ad ſuæ gloriæ manifeſtationem, non omni illo modo aut etiam optimo, quo eſt communicabilis; (ſic enim Chriſtus qui eſt optima Dei communicatio; ex directa Dei intentione, & non per peccati occaſionem decretus eſſet;) ſed iuxta menſuram ex diuino placito conſtituendam; & eo modo quem ratio diuinæ ſapientiæ, pro re nata & occaſionibus ſubſequentibus, ferret. Quamuis enim abſurdum eſſet, huiuſmodi indiſtinctam & generalem decernendi rationem Deo tribuere in aliqua reali duratione; tamen in ſigno tantùm rationis, nihil vetat id admittere. Hoc eſt ergo primum ſignum quod in hoc negotio ſtatuo; & in quo, vt vides, Chriſtus nondum comparet: vt neque in ſecundo, in quo Deus eligit ex miſericordia aliquos efficaciter ad gloriam, cæteris non niſi inefficaciter electis, & negatiuè reprobatis. Et quia electio ad gloriam mandanda eſt executioni per dona ſupernaturalia, ſimul in hoc ſigno decernit ſubminiſtrationem donorum illorum, proportionatam intentioni; hoc eſt efficacium pro electis, & tantùm ſufficientium pro cæteris. Ac inter vias ſubminiſtrandi hæc dona, eam elegit, qua gratia, vni homini primo cæterorum capiti, communicaretur in prima productione: ab eo autem in diuinis mandatis perſtante, transfunderetur in poſteros in ipſa generatione. At cum in tertio ſigno, præuidiſſet capitis illius perfidiam, ac parentalem cæterorum omnium noxam, inſuperque actualia pleraque peccata & Adami & poſterorum, quibus genus humanum miſerè obterendum & perdendum foret; per eam peccati occaſionem ſubſecutum eſt in quarto ſigno decretum de Chriſto producendo,

Digitized by Google

ducendo, vt deſtrueretur peccatum, & ſalus humana repararetur: adiunxitque etiam Deus in illo Chriſti decreto, vt hoc anterius præuiſorum peccatorum remedium, illis quoque peccatis mederetur, quæ patranda forent occaſione Chriſti, ex quo productus eſſet. Sicque Chriſtus, non ex directa Dei intentione, quod Scripturis & Patribus non quadraret, ſed per ſolam peccati occaſionem, decretus & præuiſus concipitur, vt Scripturæ apertè tradunt. Non me latet, alios longè multo plura ſigna ponere; quia in minutiora membra ſecant ea quæ protulimus, aliàque addunt non neceſſaria; vt præſertim videre eſt in Fonſeaca 6. Metaph. cap. 2. q. 6. ſect. 1. ſed mihi numerus ſignorum quem propoſui, ſufficiens videtur; & eorum diſpoſitio accommodata.

Summa diſputationis, de ſalute noſtra, ſolo motiuo præſentis decreti incarnationis.

147. Nunc faciendum mihi video, quod pueris matres factitare vſus docet. Vt enim illæ ad alleuanda quæ ingeſſerunt bellaria, veſtis partem reducunt, ita poſt longiorem expatiationem, contrahendam eſſe in pauca diſputationem, obſeruat S. Chryſoſtomus homil. 3. de Verbis Eſaiæ. Hoc vt in præſenti ſeruem, aio breuiter, haberi ex dictis, finem vnicum ex quo Chriſtus decretus eſt & præmiſſus à Deo, eſſe hominum ſalutem plenam ac perfectam, qua & eorum à peccato condigna liberatio; & ſanctificatio, & glorificatio continetur. Miſſum enim ex hoc affectu ad nos fuiſſe Verbum Dei, cum alia Scripturæ oracula ſuperiùs prolata conteſtantur, tum diſertiſſimè Chriſtus Ioannis 3. verbis illis. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Quæ verba perſpicuè ferunt, ſalutem noſtram plenam & perfectam, fuiſſe finem vnicum productionis Chriſti. Salutem humanam quam Chriſto pro fine præfixi, plenam eſſe atque perfectam dico, eo nomine deſignans, ſalutem per Chriſtum partam, complecti liberationem à quocumque peccato, & reſpectu cuiuſuis hominis copulatiue loquendo: ita ſcilicet vt non hoc illudúe dumtaxat peccatum ſit abolitum per Chriſti aduentum vi præſentis decreti præfinitum; ſed omne omnino peccatum, & in omnibus planè hominibus, hac reſina ſit curatum, quacumque reſtrictione vtrobique ſublata, vt ſanè in Scripturis & Patribus nulla vtrobique comparet.

Ea ſalute, peccati cuiuſuis exciſio continetur.

Et quidem ſalutem per Chriſtum partam, omnia planè peccata, & quod originis dicitur, & actualia quæcumque deſtruxiſſe, & Chriſtum eo fine eſſe productum, docent pleræque ſcripturæ. Dan. 9. Chriſtus prænunciatur venturus, *vt finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna.* Hebr. item 9. Chriſtus dicitur *mortuus ad deſtructionem peccati.* Et Matth. 1. Chriſtus dicitur *ſaluum facturus populum ſuum à peccatis eorum.* Cum ergo peccatum originis, & quælibet actualia peccata, ſiue grauia ſiue leuia, ſint vera peccata; certum eſſe debet, finem ex quo Deus Chriſtum produxit, eſſe deſtructionem omnium huiuſmodi peccatorum: quod diſertè profitentur Patres Concilij Sexti Toletani in fidei confeſſione quam edunt cap. 1. verbis illis. [Ex tribus diuinitatis perſonis, ſolum filium fatemur ad redemptionem humani generis, propter culparum debita quæ per inobedientiam Adæ originaliter & noſtro libero arbitrio contraxeramus reſoluenda, à ſecreto Patris arcano prodiiſſe, humanitatem ſine peccato de ſancta ſemper Virgine Maria aſſumpſiſſe.] Idem habetur ex effectu Sacramentorum, quæ per Chriſti merita in ipſis incluſa, omnibus prædictis malis medentur. Eſtque id apud Catholicos adeò exploratum, vt nemo repugnet.

148. Lutherani tamen nonnulli, quos refert & reijcit V. q. 3. p. diſp. 1. quæſt. 1. p. 6. contrarium malè tribuerunt Sancto Thomæ; quem volunt cenſuiſſe, humanum genus per Chriſti aduentum à ſolo peccato originis eſſe exolutum: cum tamen S. Thomas conceptis verbis 3. p. q. 1. art. 1. *in corp.* dicat, quod [certum eſt Chriſtum veniſſe in hunc mundum, non ſolùm ad delendum illud peccatum quod traductum eſt originaliter in poſteros; ſed etiam ad deletionem omnium peccatorum quæ poſtmodùm ſuperaddita ſunt.] Longè porrò ab his Lutheri conbibonibus diſtant, nō modo quidam Patres qui videntur Chriſto præfigere pro fine deſtinctionem peccati Adami, tacitis culpis actualibus poſterorum; ſed etiam nonnulli Scholaſtici quibus viſum eſt, Chriſtum Dominum ex vi ſuæ prædeſtinationis, & ex primaria intentione Dei, productum eſſe propter ſolum Adami peccatum: ita vt ex ea intentione, ne peccatum quidem vnicuique poſterorum Adami originaliter inſertum, comprehendatur in ea peccatorum ſerie quam Chriſtus abolere ac perdere venit. Et hos Scholaſticos, & Patres illos, aio à Lutheranis in hoc negotio diſtare plurimùm.

Nam Patres quidem ita proponunt culpam Adami pro fine aduentus Chriſti, vt eo nomine non excludant alias culpas, ſiue originis, ſiue actionis: ſed eas potiùs comprehendant, eo quod prima earum radix fuerit prima illa culpa Adami, quæ diuinum rorem ſiccauit, & natiua ſterilitate nos perculit. Ferè enim quæcumque peccamus, inde oriuntur, quod deſtituamur frœno iuſtitiæ originalis ob hominis primi demeritum. Vnde in eo peccatorum fonte expreſſos volunt riuulos; & in ea radice, ramos omnes. Sanè D. Auguſtinus l. 22. Ciuit. cap. 22. peccatum originis appellat [erroris & peruerſi amoris radicem, cum qua omnis filius Adam naſcitur.] Itaque non malè Patres, vt dixi, per eam radicem ramos item ſignatos voluerunt; præſertim cum non excludant peccata actualia, etiamſi in actu ſignato ea non exprimant: vt neque exprimunt ſingularia peccata originis, primùm cuique inſidentia, ſed tantùm peccatum Adami, quod actuale fuit, non originale niſi radicaliter & cauſaliter. Æquè ergo ad alia peccata quæ primum illud humanum peccatum conſequuntur, extendenda eſt Patrum oratio, quoties ſimpliciter dicunt, Chriſtum veniſſe ad abolendum Adami peccatum. Cùm verò Patres dicunt, Chriſtum veniſſe ad reparandam cladem per Adamum inuectam, multo apertiùs intra ambitum finis quem Chriſto aſſignamus, comprehendunt peccata actualia, quæ verè magna pars ſunt cladis prædictæ, & maior quàm peccatum originis, ad vnumquemque hominum in generatione transfuſum. Nam etiamſi peccatum originis quod cuique in generatione aduenit, extenſiuè dicatur eſſe maximum peccatum, quatenus vnicuique macula ſimilis inuritur: tamen intenſiuè, peccatum actuale ex genere ſuo eſt longè tetrius, quippe liberum & ſponte admiſſum, non autem naturâ & vi generationis contractum.

Scholaſtici verò quos referebam, non excludunt à fine Chriſti peccata poſterorum Adami, ſiue quæ ſinguli vi originis contrahunt, ſiue quæ poſtea volentes admittunt: ſed tantùm volunt, per ſe primò Deum intendiſſe abolere per Chriſtum, primam illam culpam humanam quæ Adamum euertit, & genus noſtrum vniuerſum infecit, tamquam venenum radici illatum. Quæ eorum ſententia, quamuis nobis non probetur, tamen ab errore Lutheranorum propoſito admodùm diſcrepat.

Digitized by Google

Quare concludo, ex primaria intentione Dei defacto poſita, Chriſtum Dominum, & ob peccatú actuale Adami, & ob noſtra, cum originalia ſingulorum, tum actualia fuiſſe productum, omnibus illis peccatis indiuiſibiliter ad modùm vnius motiui ac finis, principiantibus Chriſtum: nec diſtinguo de ijs peccatis quæ principaliùs, aut ſecundariò, ſiue minùs principaliter Deum mouerunt. Omnia enim vera peccata, æquè primò ac indiuiſibiliter Deum mouerunt, ad formandum decretúm quod de Chriſto producendo formauit; planeque ita ſonant vniuerſales locutiones, exprimentes finem aduentus Chriſti vt deſtruatur peccatum, & deleatur iniquitas, aliæque ſexcentæ in Scripturis paſſim obuiæ. S. Bernardus luculenter idipſum expoſuit ſermo de feria 4. hebdom. pœnoſæ, vbi deſcribit triplex peccatum; videlicet originale, actuale vulgare, & actuale omnium maximum, nempè decidium, quæ omnia peccata in ſe pertuliſſe Chriſtum; docet argumento ducto ex eò quòd teſte Iſaia, peccatum illud vltimum, rogans pro transgreſſoribus deleuerit. Igitur & cætera minora abſtulit. Ad omnia igitur delenda venerat.

Item liberatio cuiuſuis hominis quoad ſufficientiam.

149. Iam verò neque quoad fines cui, ſeu quoad ſingulares homines, reſtrictionem vllam eſſe admittendam, ſed indiuiſibiliter Chriſtum pro omnibus negotiatum eſſe ſalutem, extra controuerſiam eſſe debet, contra Prædeſtinarianos autore imo inſtauratore Goteſcalcho Pſeudo Monacho apud Baronium anno Chriſti 848. quibus viſum eſt, Chriſtum nõ niſi prædeſtinatorum ſalutem fuiſſe operatum. Qui ſi illud dumtaxat voluiſſent, ſalutem per Chriſtum omnibus quantum in ipſo fuit comparatam, nemini reipſa obtingere, niſi ſolis electis, qui in ſeipſis adimplent quæ deſunt paſſionum Chriſti, & pro ſeipſis appendunt Deo diues illud lutum, quod Chriſtus ad manum cuique ſtatuere contentus, vnius cuiuſque applicationi permiſit; ſi inquam hoc vnum voluiſſent prædicti errores, non eſſet quod reprehenderentur: Nam id quoque viſus eſt inſinuare Apoſtolus, vocans Chriſtum: *Saluatorem omnium hominum, ſed maximè fidelium.* 1. Timo. 4. Et hoc ſenſu quidam Catholici, aſſeruerunt Chriſtum pro ſolis electis mortuum eſſe; nempè quoad efficaciam; vel Chriſtum ſolam electorum ſalutem operatum eſſe, vtique cum effectu, & ita vt redemptio ad id deſtinata, fuerit fructuoſa, & euentus labori ac curæ Chriſti reſponderit. Sic accipio. Fauſtum lib. 2. de lib. arbitrio cap. 4. & 16. imò etiam S. Ambroſium 3. fidei cap. 4. Et concilium Valentinum canone 4. Et denique eodem ſenſu Eccleſia Lugdunenſis lib. de tenenda veritate Scripturæ q. 2. latè negat, Chriſtum mortuum eſſe pro damnatis. Et lib. de tribus epiſtolis *ſub medium*, latè negat, Chriſtum mortuum eſſe pro infidelibus, quãuis admittat mortuum eſſe pro fidelibus reprobis, ob imbres gratiarum quibus frequenter ſunt perfuſi, & poſſeſſam aliquando Chriſti beneficio gratiam, & ius ad gloriam.

At ſenſus prædictorum hæreticorum eſt longè alius. Reuera enim intendunt quod cortex verborum præfert; nempe Chriſtum non niſi ijs qui reipſa ſalutem adipiſcuntur laboraſſe: Quod autem cæteri à ſalute excludantur; ſtetiſſe quoque per Chriſtum, qui ſuam illis redemptionem ad manum eſſe noluerit: ita vt ipſi eam ſibi applicare non poſſent, etiamſi vellent. Hic verò ſenſus, omni ratione deteſtandus eſt; quippe vbertati, imo infinitati miſerationum Chriſti contrarius, & ita purgans reprobos, vt ijs ad ſalutem impotentibus, in Chriſtum refundatur cauſa ruinæ & exilij eorum. Neque enim vitio verti poteſt reprobis quod æterna clade ſunt obtriti, cum reſurgere abſque Chriſto nequiuerint. Chriſtum autem eis manum ſubleuatriſcem denegaſſe, ſupponant hi errores.

Damnauit errorem ſuum antiquum hac in parte, Lucidus Presbyter in Concilio Lugdunenſi. Sic enim habet 4. articulus.] Quod Chriſtus Dominus Saluator noſter, mortem non pro omnium ſalute ſuſceperit.] Eum articulum ſic reuocat Lucidus. [Aſſero Chriſtum Deum & Saluatorem noſtrum, quantum pertinet ad diuitias bonitatis ſuæ, pretium mortis pro omnibus obtuliſſe.] Additur in pleniore nupera editione per Henricum Caniſium. [Et quia in tantis rebus conſcientiæ ſatisfaciendum eſt, memini me ante dixiſſe, quod Chriſtus pro ijs tantùm quos crediturus præſciuit, aduenisſet; ſententias Dominicas ſequens quibus ait ſic, *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & animam ſuam redemptionem dare pro multis.* Et illud: *Hic eſt calix ſanguinis mei, noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Vel illud Apoſtoli, *ſicut ſemel ſtatutum eſt hominibus mori, ita & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Nunc verò ſacrorum teſtimoniorum auctoritate quæ abundè per ſpatia diuinarum literarum inueniuntur ex ſeniorum doctrina patefacta; libens fateor, Chriſtum etiam pro perditis aduenisſe, quia eodem nolente perierunt. Neque enim fas eſt, circa eos ſolum qui videntur eſſe ſaluati, immenſæ diuitias bonitatis ac beneficia diuina concludi. Nam ſi Chriſtum his tantùm remedia attuliſſe dicimus qui redempti ſunt; videbimur abſoluere non redemptos, quos pro redemptione contempta, conſtat eſſe puniendos.] Hactenus Lucidus, & fundamentum anterioris ſuæ ſententiæ proponens, & palinodiam adhibens, annitente præſertim Fauſto Rhegienſi, vt docent Fauſti literæ ad Lucidum, quas exhibet Baronius anno 490.

150. Goteſcalchum quoque Monachum Synodus Moguntina adegit ad recantandam ſententiam quam diſſeminarat, quod Chriſtus pro ſolis electis ſit paſſus. Vide Serarium lib. 1. Moguntiæ cap. 33. & Hincmarum Rhemenſem epiſtola ad Nicolaum 1. Papam quam deſcripſit Flodoardus lib. 3. de hiſt. Eccleſ. Rhem. cap. 14. vbi ad veterem Prædeſtinatianorum hæreſim; refert hanc Goteſcalchi aſſertionem, quod Chriſtus non ſit mortuus niſi pro electis, nec redemerit niſi electos redemptione cruenta, quamuis redemptione baptiſmi, (ita eruebat ex Apoſtolo Epheſ. 4. vocante, diem Baptiſmi, *diem redemptionis*) fateretur à Chriſto redemptos, etiam Chriſtianos reprobos.

Hos errores iam olim ab Eccleſia eliminatos, auerſemur, & copioſam apud Deum redemptionem eſſe fateamur. Omnes planè homines, ſaltem quoad ſufficientiam, ſaluatos à Chriſto aſſeramus: hoc eſt agnoſcamus, Chriſtum quantum eſt ex ſe, omnibus adultis prouidiſſe vnde ſaluari poſſent, ſi luberet; & remedia per Chriſtum medicum confecta ſibi adhibere non faſtidirent. Alijs verò qui ante rationis vſum, & libertatis expeditionem excedunt è vita, ſtatuamus Deum prouidiſſe media, quæ ſi eis applicarentur, certam ſalutem illis (vt proſper loquitur) paucorum dierum hominibus, conciliarent. Sanè S. Chryſoſtomus hom. 7. in 1. ad Tim. tractans illud: *Chriſtus Ieſus qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus*, quærens qui ſint illi pro quibus Chriſtus mortuus eſt, interrogat. [Numquid etiam pro gentibus?] Reſpondet autem. Nemo id ambigit. Et Chriſtus quidem etiam pro Gentilibus mortuus eſt, tu pro illis orare non ſuſtines? Et quo pacto, (inquies,) illi non crediderunt? Quia noluerunt, Suas tamen ille (Chriſtus) partes executus eſt, dum pro eis in cruce penderet.] Optimè item Richardus Victor. lib. 1. de Emanu. cap. 9. tractans illud, *dabit Dominus ipſe vobis ſignum* ſic philoſophatur. [Cur quæſo in commune dicit *vobis*, cum non proſit niſi ſolis bonis? Sed meritò dicitur *vobis* in commune, cum ſignum quod

quod datur, quantum in ipſo eſt, omnibus ſit vtile omnibus pariter poſſit prodeſſe.

Chriſtus, pro omnibus ac ſingulis hominibus indiuiſibiliter ſumptis, decretus.

151. Quod porrò circa finem *cuius* antea tradidi, hic quoque circa finem cui ſeruatum volo. Nempè vt quemadmodum ſalus ab omnibus peccatis, integrat indiuiſibiliter Chriſti finem; æquè primò ad finem illum concurrente, liberatione à peccato originis, & à peccatis quibuſuis actualibus; Ita quiſuis ſigillatim, & omnes vniuerſè mortales, coërceantur ambitu illo perſonarum quibus Chriſtus venit medicinam facere, & ſalutem parere. Pulchrè id inſinuauit S. Paulinus epiſt. 36. agens de Valgio cui æquè ſoli in naui ac ſi omnes ad fuiſſent, aſtitit Deus. [Non alia (inquit) iſtum pietate, quàm omnem hominem in huius mundi pelago volutantem, dedita patri vſque ad Crucis mortem pietate miſeratus eſt, quia videlicet vnus homo, vniuerſitatis portio, & vniuerſitas vnius forma hominis, & cauſa eſt.] Et omnes igitur homines, & quilibet ſigillatim Chriſti ſaluationi ſunt obiecti.

Nec eſt quærendum, quod aliqui otioſè faciunt, an ſi vel vnus ex ijs pro quibus liberandis Chriſtus præſenti decreto miſſus eſt, defuiſſet; nihilominus Deus vi eiuſdem decreti, aut alterius concomitantis de facto adiuncti, Chriſtum miſiſſet. Hanc quæſtionem appello otioſam; quia Chriſtus præfinitus eſt Saluator omnium reipſa futurorum ab origine mundi; ita vt ſi vel vnus defuiſſet, decretum Dei de mittendo Chriſto ob illorum omnium ſalutem, nõ fuiſſet terminatiuè quale reipſa eſt, vt ipſæ voces demonſtrant. Omnibus autem illis hominibus reipſa futuris obuerſantibus Deo cum Chriſtum pro illorum ſalute præfiniret, fruſtra Deus addidiſſet de facto decretum conditionale, de mittendo Chriſto propter pauciores homines, vel propter vnicum, ſi pauciores futuri fuiſſent, vel etiam dumtaxat vnicus. Vt quid enim reipſa decretum illud inutiliter conciperet, cum præcisè tot homines futuri reipſa eſſent, non pauciores, aut plures? Chriſtus itaque, vi præſentis diuini decreti, ad ſalutem omnium ac ſingulorum hominum miſſus eſt; tota illa ſubiectorum multitudine in diuiſibiliter integrante finem *cui*, quem Deus propoſitum habuit, cum Chriſtum decerneret.

Quod pro alijs quoque venerit, nihil minuit ſingulorum obligationem.

152. Neque tamen ex eo quod Deus indiuiſibiliter omnes ac ſingulos ſpectauerit, cum Chriſtum ad nos mittere præfiniuit, decedit quicquam de immenſa illa obligationum ſumma qua Deo obſtringimur ſinguli. Id quod egregiè tradiderunt nonnulli Patres, vt Chryſoſt. *ſub finem* lib. 2. de compunct. cordis. [Hic eſt (inquit,) affectus ſerui fidelis, vt beneficia Domini ſui, quæ communiter data ſunt omnibus, quaſi ſibi ſoli præſtita reputet & quaſi ipſe ſit omnium debitor, & pro omnibus ipſe ſolus habeatur obnoxius. Hoc fecit & Paulus qui mortem Domini & Saluatoris noſtri, quæ pro vniuerſo eſt mundo, ſibi ſoli præſtitam dicit: quaſi enim de ſe ſolo loquens, ita ſcribit; *Quod enim nunc viuo in carne, in fide viuo Filij Dei, qui tradidit ſemetipſum pro me.* Hæc autem dicebat, non coangustare volens ampliſſima & per orbem terræ diffuſa Chriſti munera; ſed quaſi qui, vt diximus, pro omnibus ſe ſolum iudicaret obnoxium. Et re vera quid intereſt ſi & alijs præſtitit, cum quæ tibi præſtita ſunt, ita integra ſint, & perfecta, quaſi nulli alij ex his aliquid fuerit præſtitum? Ideò denique & in illa boni paſtoris parabola, non dicitur, *quia venit oues multas quærere*, ſed *vnam*; Vna namque eſt, quia ſic omnibus, quaſi vni, diuina beneficia conferuntur.]

In eandem ſententiam pulchrè Eucher. hom. ad plebem obtrectatricem *ad finem*. [Vnuſquiſque noſtrum quantum ſibi proſpicit fuiſſe collatum, tantùm à ſe nouerit repoſcendum. Secundùm illam formam ſumus diſcutiendi, ſecundùm illam regulam iudicandi, qua gratiam vel creati accipimus à Domino, vel redempti. Sed forſitan dicas: Quid me ita conſtringis, quaſi ſolus acceperim! Quid me in publico munere priuata lege obligas: in munere vtique, quod omnibus Deus in commune largitus eſt. Vnumquemque ſpecialiter non conſtringet ad debitum generale beneficium. Non eſt ita: Nec ideò vnus minus debet, ſi & alius idem debeat. Chriſtus enim ſicut pro cunctis paſſus eſt, ſic pro ſingulis. Sicut & totum debent vniuerſi, ſic totum ſinguli, ſed quodam modo plus ſinguli, quàm vniuerſi. Quia quantum acceperunt ſinguli, tantum vniuerſi. Sed ex hoc vnuſquiſque magis putatur obnoxius, dum videtur omnibus executus.]

Tandem Saluianus lib. 2. ad Eccleſ. *ſub initium*, cùm fusè & egregiè tradidiſſet quãtum obſtringantur Deo, præſertim ob miſſum noſtra cauſa Chriſtum, ſubdit. [Sed fortaſſan dicit, generale in his quæ diximus omnium hominum eſſe debitum, & in hoc vniuerſorum hominum genus, indiſcretè obnoxium. Verum eſt: ſed numquid aliquis ideò minùs debet, ſi & alius idem debeat? Aut ſi centum hominum cautiones de centenis ſeſtertijs ſcriptæ ſint, num idcirco alleuatur vnius debitum, ſi omnes ſint eiuſdem numeri debitores? *Vnuſquiſque enim*, inquit Apoſtolus, *ſuum onus portabit, & vnuſquiſque pro ſe rationem reddet.* Nequaquam ergo vnius pondus pondere alleuatur alterius, nec abſoluitur reus ſocietate multorum: neque ideo minus eſt cuilibet tetra damnatio, ſi multos videatur complices pœnæ habere damnatus. In hoc quod ſupra dixit, licèt generale ſit debitum, & ſpeciale tamen eſſe, non dubium eſt: licèt ſit commune omnium, eſt tamen peculiariter ſingulorum: ita ad omnes æqualiter peruenit, vt tamen de ſumma vnicuique nil decedat. Chriſtus enim ſicut pro omnibus paſſus eſt, ſic pro ſingulis & cunctis ſe impendit, Pariter & ſingulis; & totum ſe dedit vniuerſis, & totum ſingulis. Ac per hoc quicquid paſſione ſua Saluator præſtitit, ſicut totum ei debent vniuerſi, ſic totum ſinguli: niſi quod propè hoc plus ſinguli, quàm vniuerſi; quod tantum acceperunt ſinguli, quantum vniuerſi: vbi enim hoc vnus accipit, quod vniuerſi, & ſi par eſt menſura, maior inuidia eſt. Quo fit vt licet idipſum accipiat, plus debere videatur, quia magis fit vnus obnoxius, qui videtur omnibus comparatus.] Quæ in hanc ſententiam diſſerit Gerſo p. 2. ſerm. de S. Bernardo docens, pluris apud vnumquemque eſſe debere quod non eo ſolo venerit Chriſtus, legi apud eum poterunt.

Difficultas hypothetica, an ſecluſo peccato, ex ijs hominibus, Chriſtus ex alio decreto, eſſet venturus.

153. Reſtat quæſtio hypotetica initio propoſita; an ſcilicet Deus ob aliquem finem diuerſum ab eo ob quẽ Chriſtus productus eſt, eum reuera produxiſſet, ſi finis qui de facto præfixus Chriſto fuit, defuiſſet, in totum aut ex parte: puta ſi nullum fuiſſet peccatum cui remedium per Chriſti ſatisfactiones eſſet adhibendum; aut ſi aliquod quidem peccatum fuiſſet, non tamen omne illud quod nunc fuit; originale videlicet, & actuale cum mortale tum veniale. Poteſtque tale quid veſtigari de fine *cui*, quærendo nimirum an Chriſtus productus fuiſſet, ſi non tot mortales, aut plures, vel alij quàm qui reipſa fuerunt, extitiſſent; ac præſertim an ita Deus intenderit ſalutem vnius ſingularis hominis per Chriſtum conciliandam, vt quamuis eo decreto quod de facto latum eſt, homines quotquot ali-

Digitized by Google

quando futuri erant omnes & ſinguli indiuiſibiliter ſint comprehenſi, tamen hoc decreto ſublato, ſi vnicus in mundo homo fuiſſet indigus remedij per Chriſtum conferendi, Chriſtus vi alterius decreti tunc ferendi productus fuiſſet, ob vnicum illum hominem Chriſto liberatore indigentem.

Sententiæ.

In vtroque puncto variant ſententiæ. Nam quod attinet ad finem *cuius*, fuerunt qui cenſerent, etiamſi omnino defuiſſet peccatum, Chriſtum nihilominus ex motiuo interno, ſiue ob excellentiam ſuam fuiſſe producendum vi alterius decreti: quod vnum ſentire debere, qui nunc duobus totalibus finibus Chriſto præfixis, nempe ſalutis noſtræ, & diuinæ gloriæ per internam Chriſti excellentiam manifeſtandæ; admittunt, vi præſentis decreti Chriſtum fuiſſe producendum, etiamſi peccatum defuiſſet. Apud illos namque Autores, decretum præſens non eſt vnum & ſimplex, ſed duplex; quatenus duplici noſtræ volitioni æquipollet: vnde ſublato licet motiuo peccati expiandi, alterum decretum, ſalutis omnibus ad illud ſpectantibus æquè perſtaret.

Quod verò attinet ad finem *cui*, S. Chryſoſtomus planè exiſtimat, etiamſi vnicus fuiſſet homo cuius peccatum fuiſſet expiandum, nihilominus Chriſtum ex eo fine fuiſſe producendum. Sic enim loquitur hom. 3. in Act. 1. ad illud, *dederunt ſortes* &c. [Vnius animæ perditio, tantam habet iacturam, vt nulla ratione poſſit æſtimari. Etenim ſi vnius animæ ſalus tanti eſt, vt ob hanc filius Dei fieret homo, tantaque pateretur; perditio cogita quantam conciliabit pœnam.] Et in cap. 2. ad Galat. Ad illud: *dilexit me & tradidit ſemetipſum pro me*, expendit quantum vnuſquiſque noſtrum Chriſto obſtringatur, quandoquidem [recuſaturus nō erat, vel ob vnum, tantam exhibere diſpenſationē, adeò ſingulum quemque hominē pari charitatis modo diligit quo diligit orbem vniuerſum.] Affinia illa ex eodem, t. 5 Græcol. ſerm. 6. qui eſt in terræ motum & Lazarum. [Non exiguum eſt vel ouem vnam Seruari: quandoquidem & paſtor ille, qui nonaginta nouem reliquerat oues, ad vnam cucurrit, quæ aberrauerat. Hominem non contemno; licet vnus ſit, homo eſt, animal Deo cariſſimum: licet ſeruus ſit, contemnendus mihi non videtur: non enim dignitatem quæro, ſed virtutem: non dominationem aut ſeruitutem, ſed animam. Licet vnus ſit homo eſt Propterquem cœlum extenſum eſt, Sol lucet, Luna decurrit, aër effuſus eſt, fontes ſcaturiunt, expanſum eſt mare, Prophetæ miſſi ſunt, & lex data eſt; & quid opus eſt cuncta perſequi? Propter quem vnigenitus Dei Filius factus eſt homo. Dominus meus immolatus eſt, ac ſanguinem ſuum pro homine fudit, & illum ego contemnam? Qua verò dignus venia fuero?]

Reſolutio.

154. Mihi tota hæc quæſtio, videtur ferè inutilis. Quis enim diuinare poſſit, quid decreturus eſſet Deus, ſi hoc illudúe quod nunc non eſt, poſitum fuiſſet, cùm id à mera Dei libertate pendeat, nec quid tunc facturus eſſet, vllatenus in Scripturis expreſſum, vel etiā inſinuatum habeatur? Quare Vaſquez 3. p. d. 10. n. 5. & Raguſa ibid. d. 33. ſilentium in hoc puncto indicunt. Et rectè, ſi hæc quæſtio ventilanda aſſumatur pluſquàm ex coniectura, expecteturq́ue firma & ſolida reſolutio. Si tamen dumtaxat probabiliter coniectandum proponatur, quid veriſimile ſit conſtituturum fuiſſe Deum, ſi hæc aut illa è propoſitis finium mutationibus contigiſſet; ſic non vetamur Sobriè inquirere in hanc controuerſiam, & de ea pronunciare: poteſtq́ue eius diſcuſſio nonnullum vſum habere, ad firmandam meliuſque perſpiciendam veritatem aſſertionis, qua finem vnicum Chriſto quoad præſens decretum præfiximus, ſalutem noſtram.

Aio igitur, ſi peccatum prorſus abſuiſſet, veriſimilius eſſe Chriſtum non fuiſſe producendum ex alio fine. Repugnant aliqui recentiores, vt Suarez t. 1. 3. p. d. 5. ſect. 5 Ruis diſp. 52. de prædeſt. conclu. 4. Ita autem diſertè habent varij Patres, qui negant Chriſtum fuiſſe producendum ſi homo non peccaſſet. Audi nominatim Origenem tomo. 1. in Ioann. ad illud, *in principio* cum tractat titulum *principij & primogeniti omnis creaturæ* [Deus quidem vnum eſt & ſimplex. Seruator verò noſter propter multa quandoquidem propoſuit illum Deus propitiationem, & primitias omnis creaturæ efficitur etiam multa, vel etiam fortaſsè omnia hæc pugat ipſius creatura, quæ vniuerſa liberare valet. Hinc fit lux hominum, quando homines à vitio obſcurati, luce egent, lucente in tenebris, & à tenebris non apprehenſa; lux non futurus, niſi homines obſcurati fuiſſent. Simile conſiderare poſſumus de eo, quod dicitur primogenitus ex mortuis. Nam ſi ponamus mulierem deceptam non fuiſſe, nec Adam deliquiſſe, ſed creatum hominem immortalitatem obtinuiſſe; neque in puluerem mortis deſcendiſſet Chriſtus, neque mortuus fuiſſet; Non exiſtente peccato, haud erga humanum genus amore, moriendum illi erat.] Eadem habet Petrus Cellenſis lib. de panibus cap. 3.

155. Hos Patres non licet eludere, dicendo, Chriſtum ſi homo non peccaſſet, non fuiſſe quidem venturum vi præſentis decreti, fuiſſe tamen venturum vi alterius. Hæc inquam eluſio Patrum, non eſt apta. Nam Patres ſimpliciter & abſolutè negant Chriſtum fuiſſe producendum, ſi hæc cauſa motiua defuiſſet: & cum per ſe euidens ſit, ſi Chriſtus ex alio motiuo fuiſſet producendus, oportuiſſe aliud decretum interponi, vi cuius Chriſtus produceretur; non ſunt cenſendi adeò ineptiiſſe, vt negantes ſecuturum Chriſti aduentum in illis circumſtantijs, id intellexerint ſpectato præſenti decreto, quod per ſe liquebat ſubſiſtere non poſſe mutato termino, ſiue motiuo. Itaque haud dubiè, mens Patrum qui negant Chriſtum ſublato peccato fuiſſe venturum, (plurimos ſupra adduxi, confirmans finem præſentis de Chriſto decreti diuini, eſſe ſalutem noſtram;) ferre videtur; ſublato prorſus peccato, Deum de Chriſto producendo non fuiſſe conſilia agitaturum. S. Thomas planè eſt in noſtra ſententia 1. ad Tymo. 1. lect. 4. ad illud: *peccatores ſaluos facere* ſic enim ſcribit. [Peccatores ſaluos facere, id eſt, propter ſalutem populorum. Ioan. 3 *Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum ſed vt mundus ſaluetur per ipſum*, Ioan. 12. *Non veni, vt iudicem mundum*. Sed ſi nullus fuiſſet peccator, numquid incarnatus non fuiſſet? Videtur quod non: quia venit peccatores ſaluos facere. Non ergo fuiſſet neceſſaria incarnatio. Item Glo. [Tolle morbum, & medicinæ opus non erit.] Reſpondeo: Dicendum eſt, quod ex verbis ſanctorum ſatis hoc patet. Sed hæc quæſtio non eſt magnæ Authoritatis, quia Deus ordinauit fienda, ſecundùm quod res fiendæ erant. Et neſcimus quid ordinaſſet, ſi non præuidiſſet peccatum. Nihilominus tamen autoritates videntur expreſsè ſonare quod non fuiſſet incarnatus, ſi non peccaſſet homo: in quam partem ego magis declino.] Seueriùs etiam de contraria ſententia pronunciant non pauci Scholaſtici & DD. Nam Iuſtinianus 1. Ioann. 3. v. 5. num. 7. planè affirmat, eam eſſe nouam, & priſcis Theologis inauditam, omniq́ue deſtitutam fundamento. Lenſæus lib. 5 de libert. Chriſt. cap. vltimo, latè in eandem inuehitur, tanquam in diuinationem inanem. Repudiant denique eam Turrecr. in qq. euang. ad dom. 1. Aduentus art. 2. Maldon. in cap. 18. Math. num. 12. Azor t. 1. l. 3. cap. 53. q. 1. Albertinus 6. princip. corol. 1. num. 4. Aegid. 3. p. q. 61.

Digitized by Google

q.61.num.8. & diſp.17. de actibus ſupern. num.19. Becanus tract. de incar. cap. 1. quæſt.7. Aluarez 3.p.d.9. concl. 3. alijque paſſim.

156. Si verò peccatum non omnino defuiſſet, & quoad ſpecies, & quoad ſubiecta, hoc eſt ſi fuiſſet ſolum peccatum originis, & vnicum actuale Adami, vnde noſtra originalia virus ſuum hauſerunt; Vel certè ſi Adamo nō habente rationē capitis, eoque ſibi ſoli nocente, vel ſolis eius poſteris peccantibus, ſola peccata actualia locum habuiſſent; Et denique ſi pauci dumtaxat hominum ſuccubuiſſent peccato, aut etiam vnicus; Tunc Val.3.p. diſp. 1. quæſt.1. p.7. exiſtimat, non modò vi præſentis decreti, (quod ſuprà fusè confirmauimus) Chriſtum non fuiſſe producendum, ſed ne alterius quidem vllius diuini decreti tunc ferendi efficacitate: eò quòd tunc, ſalus humana vniuerſalis non mouiſſet Deum ad Chriſti productionem. Iudico tamen ſatis conſentaneam diuinæ benignitati, ſententiam quam à D. Chryſoſtomo ſuprà affirmari vidimus, quoad vnius hominis peccatum: nempè tunc producendum fore Chriſtum vi alterius decreti, quod ea ſuppoſitione facta ferretur à Deo. Cum enim ratio motiua ad Chriſti productionem fuerit ſatisfactio pro peccato, quam ſolus Chriſtus condignè & æqualiter exhibere poterat; ea autem ratio motiua perſeueret formaliter integra, ſi vel vna peccati ſpecies detur in omnibus hominibus, aut in vno ſaltem homine, vnum vel plura peccata reperiantur; veriſimile omnino videtur, Deum poſita ea ſuppoſitione, ad ingenerandum peccati horrorem, & monſtrandam eius virulentiam quæ tali malagmate indigeat, ea ratione motiua alliciendum fuiſſe ad Chriſti productionem. Quamuis veriſſimum ſit, nec poſſit negari, in hoc ſtatu rerum, ſuppetente longè maiore eiuſdem motiui extenſione ac diffuſione, longè congruentius fuiſſe, Deum hominibus diuitias gloriæ ſuæ & benignitatis, Chriſto producendo patefacere.

Summellam totius doctrinæ huius capitis, ſic accipe. Chriſtus proximè ob ſolam ſalutis noſtræ procurationem aduenit, hoc eſt, ad peccati iam priùs ratione quàm Chriſtus decerneretur præuiſi, abolitionem & remedium; nullo alio fine, ſiue totali ſiue partiali, mouente Deum ad præſens decretum de producendo Chriſto: ac ne motuto quidem ad illum alia voluntate decernendum, ſi peccati ſaltem alicuius deſtructio, eique iuncta ſalutis noſtræ negotiatio, defuiſſet.

Vſus doctrinæ.

157. Vſum doctrinæ huius planè inſignem, ſuppeditat Eucher. hom. de beato latrone, verbis illis. [Agnoſcat homo quantum ab illo expectet Deus, & quem tanta dignatione habuit charum, quàm velit eſſe in conuerſatione pretioſum. Agnoſcat homo quantum valeat, & quantum debeat: & dum pretium ſuum cogitat, vilis eſſe ſibi deſinat: & potiùs vicem numeris Saluatoris ex ipſo bono ſuo, id eſt de conſeruata reſtituat ſalute. Cuſtodiamus ergo ſollicitè, quod tanti ſudoris commercio Chriſtus redemit. Reus itaque erit non parui pretij, ſed ſanguinis Chriſti, qui violat & commaculat animam, Chriſti ſanguine & paſſione mundatam.] Et hom.1. in ſymbolum ad art.7. [Non ergo talis veniet exactor, cui in paruo inueniamur obnoxij: Ille ergo veniet ad iudicandos nos, qui ſe iudicio meminit addictum pro nobis. Ille veniet ad diſcutiendam vitam noſtram, qui eam reſtituit per mortem ſuam. Ille inquam pro commiſſa nobis ſalute noſtra, rationem exacturus eſt, qui pro noſtra redemptione damnatus eſt. Qui tantum contulit, ſcit quantum repoſcat. Nouit quanti & conſtiterit homo ſuus. Non ergo nobis viles ſimus, qui tam pretioſi Deo fuimus: nihil ille à nobis abiectum, nihil mediocre ſuſcipit vult conſentire cum generoſitate pretij, dignitatem redempti: Tale conuerſationis noſtræ expectat meritum, quod ſanguinis ſui poſſit valere commercium.]

S. Chryſoſtomus pijſſimè omnino hom. 23. in Geneſ. *in fine*, Cum præmiſiſſet quanta pro nobis, & ad bonum noſtrum creaſſet Deus, ſubdit. [Et quid miraris ſi iſta omnia propter hæc facta ſunt, & innumera alia? Qui in ſinu Patris eſt, formam ſerui ſuſcipere voluit, & omnia illa ſuſtinere quæ ad corpus pertinent: ex virgine naſci, nouem menſibus in vtero geſtari, & panniculis inuolui, patrem ſuum putari Ioſeph ſponſum Mariæ, paulatim creſcere, circumcidi, ſacrificium offerri, eſurire, ſitire, fatigari, & tandem etiam mortem ſuſtinere: & mortem non vulgarem, ſed eam quæ ignominioſiſſima habebatur, Crucem dico: & hæc omnia propter nos, noſtramque ſalutem ſuſcepit omnium conditor, qui inalterabilis, qui omnia ex nihilo vt eſſent produxit, qui reſpicit ſuper terram & facit eam tremere, cuius gloriæ fulgurantem maieſtatem, neque Cherubin, & incomparabiles illæ virtutes videre poſſunt; ſed auerſas facies tegunt obiectis alis: Quem ſemper laudant Angeli & Archangeli & innumeræ myriades, hic propter nos & propter noſtram ſalutem homo fieri voluit, & optimæ vitæ nobis viam parauit, per quam & ipſe tranſijt, hac ipſa noſtra natura aſſumpta. Quæ igitur poſt hac nobis erit excuſatio, ſi cum tot adiuuant ſalutem noſtram, in rebus inutilibus nos occupamus, ſola negligentia noſtram amittentes ſalutem?]

Hoc ipſum aliter dixit Orig. hom. 22. in Lucam, verbis illis. [Quid tibi prodeſt ſi Chriſtus quondam venit in carnem, niſi ad animam quoque tuam venerit? Oremus vt illius in nobis quotidie aduentus fiat, & poſſimus dicere, *Viuo ego iam non ego, viuit verò in me Chriſtus*. Idipſum ſanè ſi annuamus, nec gratiæ obluctemur, perfecturum quotidie quoque Chriſtum in ſpiritu aduenientem quod ſemel olim in carne fecit, & hunc eſſe fructum aduentus illius primi, tradit præclarè S. Bernardus hom.1. de Aduentu: *ſub finem*.

Alium fructum miſſi ad ſalutem noſtram Chriſti, proponit S. Gregorius lib.4. in 1. Reg. cap. 1. ad illud: *iuxta omnia opera ſua* &c. Verbis illis de Deo puniente. [Diſtricto iudicio permittit mala fieri, ſed miſericorditer prouidet de his malis, quæ per iudicium irrogat, quæ bona facere diſponat. Nam quæ maior culpa, quàm illa qua omnes morimur? Et quæ maior bonitas, quàm illa per quam à morte liberamur? Et quidem niſi Adam peccaret, redemptorem noſtrum carnem ſuſcipere noſtram non opporteret. *Non enim venit vocare iuſtos ſed peccatores ad pœnitentiam*. Si ergo pro peccatoribus venit, ſi peccata deeſſent, eum venire non oporteret. Si peccata ad quæ delenda veniſſe creditur, per iuſtitiam Dei permiſſa eſſe ſentiuntur: dum pro peccatoribus Deus homo naſciturus erat, ex illo malo quo morituri erant, bonum quod malum illud vinceret, omnipotens Deus ſeſe facturum prouiderat. Cuius profectò boni magnitudo, quis fidelis non videat, quàm mirabiliter excellat? Magna quippe ſunt mala quæ per primæ culpæ meritum patimur, ſed quis electus nollet priora perpeti, quàm tantum redemptorem non habere?]

SECTIO II.

De altera extrinſeca Chriſti cauſa, moraliter aut phyſicè effectricè.

158. EXpoſita priore externa cauſa Chriſti Domini, hoc eſt finali, progredimur ad alteram, id eſt ad effectiuam; quæ generatim loquendo, vel eſt moralis, vel phyſica. Appellatur cauſa efficiens phyſica, illa quæ per ſe & per realem influxum ſibi proportionatum, dat eſſe rei productæ. Moralis autem cauſa dicitur,

tur,quæ per ſe non influit immediatè in effectum, ſed eum dumtaxat producit, applicando moraliter cauſam phyſicam intellectu & libera voluntate prædıtam, eamque inducendo ad operandum interuentu rationis alicuius moralis, puta meriti,petitionis,ſatisfactionis,conſilij, ſimiliſue. Ex quo liquet, nonnullam eſſe affinitatem inter huiuſmodi cauſam effectiuam, & finalem proximè expoſitam; quandoquidem vtraque cauſat interuentu agentis phyſici, quod per eas mouetur; ſed diuerſimodè. Nam cauſa moraliter effectiua, ſupponitur aliquo modo exiſtens, nec mouet vt fiat vel habeatur,ſed vt ratione illius iam exiſtentis fiat aliquid aliud; vnde reſpectu cauſæ phyſicæ, ſe habet vt ratio agendi: & propterea ad efficientem cauſam reuocatur. At finalis cauſa,ſupponitur non exiſtere,mouetque vt ipſa fiat vel habeatur,quæ eſt ratio cauſandi longè diuerſa ab ea quæ efficienti phyſico competit. Quare non immeritò, cauſam moraliter effectiuam finali ſubnectemus, ob propoſitam vtriuſque affinitatem. Cum autem tam multiplex ſit cauſa moralis;nempe meritoria,impetrans, ſatisfaciens, conſilium præbens &c. nos hic de ſola meritoria diſputabimus,quia ſola difficultatem ingerit circa Chriſti productionem.

CAPVT I.

De meritoria Chriſti cauſa, ſecundùm potentiam ordinariam.

CAuſa Chriſti meritoria duplex diſtingui poteſt; nempè de condigno,& de congruo. Prior eſt abſolutè & ſimpliciter meritoria: poſterior valdè affinis eſt impetratoriæ,imò cum ea confunditur à nonnullis; ſed perperam,cum beati qui extra huius vitæ ſcamma nihil vltra merentur, impetrent tamen. Quia tamen magna affinitas eſt, inter impetratoriam cauſam, & eam quæ dumtaxat congruè meretur, vtramque hic coniungemus. Porrò cauſa & condignè & congruè meritoria, vel ſpectatur ſecundùm potentiam Dei ordinatam, ſeu quoad meritum quod aliqui reipſa habuerint; vel quoad potentiam Dei abſolutam,& meritum quod præter leges de facto poſitas obtingere potuiſſet. Rurſus in vtriuſque meriti obiecto,ſubſtantia incarnationis,ſiue entitas & exiſtentia vnionis humanitatis Chriſti cum Verbo (quæ vnio eſt Chriſtus formaliter;) ſecernenda eſt à circumſtantijs eiuſdem, puta à tempore & loco in quibus producta eſt, & à perſonis creatis cooperantibus, ac ſi quæ ſunt huiuſmodi alia incarnationis ſubſtantiam circumſtantia.De his quippè,diuerſa ratio eſt,quam ſubſtantiæ; ideoque ſeorſim de vtriſque eſt pronunciandum.

Subſtantiam Incarnationis ne ipſe quidem Chriſtus condignè meruit.

159.Initio igitur facto à ſubſtantia incarnationis,eoque merito condigno quod reipſa & de facto cuipiam obtigerit; negandum omnino eſt, ſiue Chriſtum ipſum, ſiue alium quempiam, meruiſſe incarnationis ſubſtantiam,prout primò collatam. Quod addo, quia hic non eſt quæſtio, de replicationibus incarnationis quæ fiunt in Eucharistia: has enim Chriſtus mereri potuit quippe cui ex merito conceſſa eſt poteſtas excellentiæ ad Sacramentorum inſtitutionem: & per ſe liquebit inferiùs,difficultates quibus meritũ primum collatæ vnionis cum Verbo diuino implicatetur, non habere locum in reproductionum illarum merito.Erit quidem pronunciet de merito continuationis incarnationis ſemel collatæ,eo quod ſimiliter, difficultates quibus meritum incarnationis in primo momento impeditur, non habeant locum circa continuationem. Aliunde tamen, adigimur non aliter philoſophari de merito continuationis incarnationis, quàm de merito eiuſdem primò collatæ: quia vnio hypoſtatica eſt aliquid ſuapte natura incorruptibile,nec niſi per miraculum deſtrui à Deo poteſt, ex quo ſemel fuit collata. Quare cadit,ſub meritum, vel ab eo eximitur, eodem modo quo prima vnionis hypoſtaticæ collatio. Nec diſſimiliter de vnione noua partiali,facta per alimenti conuerſionem, philoſophatur cum pleriſque quos citat Bonac. diſp.2.q.12.p.5.§.1.num.8. Agendo igitur de incarnatione primùm facta, negaui quodcumque meritum condignum ſubſtantiæ eius; ſiue per Chriſtum,ſiue per alium quemcumque. Hoc quantum ad Chriſtum attinet,duobus modis accipi poteſt. Primò ſcilicet,vt negetur,Chriſtum priùs tempore quàm eius humanitas Verbo vniretur, fuiſſe aliquamdiu hominem purum,poſtea verò prouectum eſſe ad dignitatem filij Dei naturalis,ob merita.Secundò vt negetur,Chriſtum quamuis ab initio productionis ſuæ ſemper potitum Verbi perſonalitate,eique vnitum; tamen priùs natura quàm humanitas eius perſonalitate diuina terminaretur,elicuiſſe actiones meritorias,quibus prouehi ad vnionem cum Verbo mereretur.

Tale Chriſti meritum, tempore præcedens vnionem, fides excludit.

160. Prior ſenſus,eſt de fide. Nam affirmare Chriſtum per aliquod tempus ante vnionem cum Verbo, fuiſſe purum hominem,& in eo ſtatu meruiſſe humanitati ſuæ vnionem cum Verbo, hæreſis eſt explorata. Propterea que S. Gregorius lib.9. regiſtri epiſt. 61. tradens Hibernis Epiſcopis profeſſionem fidei,quam docendi eſſent emittere, qui è Neſtorianiſmo ad Eccleſiam regrediebantur,inter alia præſcribit, vt doceantur Chriſtum à primo momento conditionis ſuæ humanæ,fuiſſe Deum. [Dum vnigenitus Dei (inquit de Deipara) exiſtens ante ſæcula ex eius vtero natus eſt homo,inueſtigabili miraculo facta eſt ancilla hominis per diuinitatem,& mater Dei per carnem. Non autem priùs in vtero virginis caro concepta eſt, & poſt modùm diuinitas venit in carnem; ſed mox vt Verbum venit in vtero, mox Verbum ſeruata propriæ virtute naturæ,factum eſt caro. Et perfectus homo, id eſt, in veritate carnis & animæ rationalis, natus eſt per vterum Virginis, vnigenitus Filius Dei. Vnde & vnctus præ participibus dicitur, ſicut Pſalmiſta ait: *Vnxit te Deus,Deus tuus,oleo lætitia præ conſortibus tuis.*]

Sed quia de ea perpetua coexiſtentia humanitatis & vnionis hypoſtaticæ,agendum ex inſtituto eſt c. ſequenti, præſtat hic dumtaxat meritum & prouectionem in Deum excludere, quod pulchrè fecit idem S. Gregorius lib.18. Mor. cap. 35. ad illud: *Non adæquabitur ei topazius de Aethiopia.* Quod idem eſſe ait, [Ac ſi dicat apertè: Nullus ſanctorum quibuſlibet virtutibus plenus, ex iſta tamẽ nigredine mundi collectus,æquari ei poteſt de quo ſcriptum eſt. *Quod naſcetur ex te ſanctum,vocabitur Filius Dei.* Nos quippe etſi ſancti efficimur, non tamen ſancti naſcimur: quia ipſa naturæ corruptibilis conditione conſtringimur,vt cum Propheta dicamus; *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis peperit me mater mea*: Ille autem ſolus veraciter ſanctus natus eſt, qui vt ipſam conditionem naturæ corruptibilis vinceret,ex commixtione carnalis copulæ, conceptus non eſt. Huic ſe ſapientiæ quaſi quoddam topazium de Æthiopia æquari voluit, cum quidam hereſiarches dixit.[Non inuideo Chriſto Deo facto,quoniam ſi volo, & ipſe poſſum fieri.] Qui Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, non per myſterium conceptionis, ſed per profectum gratiæ Deum putauit,peruerſa allegatione aſtruens,eum purum hominem natum; ſed vt Deus eſſet,per meritum profeciſſe; atque ob hoc exiſtimans & ſe,& quoſlibet alios, poſſe

Digitized by Google

poſſe ei coæquari, qui Filij Dei per gratiam fiunt; non intelligens, non attendens, quia non adæquabitur ei topazium de Æthiopia. Aliud eſt enim, natos homines gratiam adoptionis accipere; aliud vnum ſingulariter per diuinitatis potentiam, Deum ex ipſo conceptu prodijſſe. Nec æquari poteſt gloria vnigeniti habita per naturam, ab alijs accepta per gratiam. Mediator quippe Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, non ſicut iſte hæreticus deſipit, alter in humanitate, alter in Deitate eſt. Non purus homo conceptus atque editus; poſt, per meritum, vt Deus eſſet, accepit: ſed nunciante Angelo & adueniente ſpiritu mox Verbum in vtero, mox intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili eſſentia, quæ ei eſt cum Patre, & cum Sancto Spiritu coæterna, aſſumpſit intra virginea viſcera: & impaſſibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante ſecula, temporalis poſſet eſſe in fine ſeculorum.]

Leporius item inſigniter, in ſuæ emendationis libello, cui S. Auguſtinus habetur adſcriptus, & à Caſſiano etiam commendatur in opere de incarnatione lib.1. c.4. Leporius inquam, ex Pelagiano in Gallia hæretico, factus Carthagine Catholicus, referens & dānans errorem quo priùs ſorduerat, ita ſcribit. [Agendum nobis ſemper eſt & credendum, vt Dominum Ieſum Chriſtum, Filium Dei Deum verum, quem cum Patre ſemper & æqualem Patri ante ſæcula confitemur, eundem à tempore ſuſceptæ carnis, factum Deum hominem non negemus; nec quaſi per gradus & tempora proficientem in Deum, alterius ſtatus ante reſurrectionem eum fuiſſe credamus, ſed eiuſdem ſemper plenitudinis, atque virtutis.] Ad hanc prouectionem per gradus, quam Chriſto negat, pertinet locus eiuſdem libelli, quo Leporius ſimpliciter meritum à Chriſto remouet, & maximè deteſtatur qui illud inuehunt. Sic enim ait. [De eo autem, quod ſtultiſſimè in epiſtola illa propoſuimus, ſed ignoranter, quodque nunc execrabile confitemur; ideſt aptantes ad Chriſtum, laborem, deuotionem, meritum, fidem; in tantum inconuenientia hæc Dei Filio iudicamus, vt reminiſcentes dictum à nobis, ſummam cæcitatem noſtræ inſipientiæ reputemus, & ex aperto cernamus quàm vera quidam ſint aduerſum nos ratione commoti. Qui tanquam vnicuique ſanctorum, (licet hoc numquam habuerimus in corde) penè Chriſtum ſimilem fecerimus, illis & qui ſuper omnes eſt Deus, hæc quæ habet ſimplex & nuda mortalitas adſignantes, inter cæteros quodammodò eum poſuerimus in numero.] Hoc quid ſit, & quid dicens, Chriſtum in numero poſuerit, explicat non ita multo poſt, hunc in modum. [Neſcit labore, deuotione, fide, merito, finem adprehendere meritorum, qui infinitus, & ſine terminis, agit omnia poteſtate.]

161. Sanè ſi Leporius, meritum quodcumque Chriſto negaſſet in libello emendationis, non tam emendaſſe errorem priſtinum, quàm de nouo erraſſe dicendus eſſet: nec S. Auguſtinus, alijque Affricani Epiſcopi, libellum eius ſuis ſuffragijs muniuiſſent. Itaque meritum quod Leporius iam Catholicus, approbante S. Auguſtino, & Africanis Epiſcopis, Chriſto negat, eſt meritum incarnationis ſuæ, per actiones tempore aliquo anteriores; quale meritum antea malè admiſerat. Idque ex Caſſiano conſtat, qui errorem à Leporio traditum, his verbis refert lib.1. de incarn. cap.2. [Nuper quoque, ideſt, in diebus noſtris emerſiſſe hæreſim venenoſam, & maximè Religarum vrbe conſpeximus, certi erroris, incerti nominis: quia cum recenti capite ex antiqua Ebionitarum ſtirpe ſurrexerit, dubium admodùm eſt, antiqua magis dici an recens debeat. Noua enim aſſertoribus, ſed vetuſta erroribus fuit. Solitarium quippe hominem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, natum eſſe blaſphemans, ſed quod ad Dei poſtea honorem poteſtatemque peruenit, humani meriti, non diuinæ aſſeruit fuiſſe naturæ: ac per hoc, cum diuinitatem ipſam non ex proprietate vnitæ ſibi diuinitatis ſemper habuiſſe, ſed poſteà pro præmio laboris paſſionisque meruiſſe: Cum vtique Dominum Saluatoremque noſtrum, non Deum natum, ſed à Deo blaſphemaret aſſumptum: confinis ſcilicet huic hæreſi quæ nunc extat, & quaſi germana ac conſanguinea; quæque tam Ebionitis quàm his recentibus conſentanea: tempore quidem inter vtroſque media, ſed vtriſque tamen peruerſitate coniuncta.]

Illud *poſtea*, vt docet cap.3. intelligebant poſt paſſionem. Ita ſenſerat Leporius, vt habet Caſſianus cap.4. & lib.7. cap.12. iuxta Pelagij errorem, ac etiam anteceſſorem eius, Photini ſcilicet, Theodori, Diodori, atque Neſtorij vt ait Elias Cretenſis ad orat.52. Naz. vbi Theologus, hoc telum vel potiùs fulmen vibrat in huiuſmodi errorem, [Si quis eum, (*Chriſtum*) ex operibus perfectum fuiſſe, aut poſt Baptiſmum, vel reſurrectionē à mortuis, in filium adoptatum dixerit, quemadmodum quos Græci adſcriptitios inducunt, anathema ſit. Neque enim id, quod initium habuit, aut proficit, aut perficitur, Deus eſt: tametſi hæc de eo idcirco dicantur, quod paulatim ſeſe patefecit.] Quamquam dubitari poteſt, verè ne Elias, hunc Theologi locum intorqueri dicat in Neſtorium, & anteceſſores eius. Nam errores prædicti, præter errorem de vnione ad Verbum actionibus à Chriſto puro homine editis parta, alio item ſordebant errore; nempe quod vnionem non cenſebant eſſe realem, ſed quoad affectum, cuiuſmodi eſt noſtra cum Deo vnio. Qua ratione, Chriſtus non eſſet verè & ſubſtantialiter Deus. At manifeſtè vides, Anathema quod Nazianzenus in eos vibrat, & iocum quo ait iuxta eos Chriſtum inter Deos adſcriptitios referendum fore, intorqueri in eos qui Chriſtum verè Deum profiterentur; ſed per opera elicita poſteriùs tempore, quàm humanitas primùm producta eſſet, quod ibidem agnoſcit Elias.

Alcuinus lib.3. de Trinit. c.1. exponens cur Chriſtus dicatur conceptus de Spiritu ſancto, [quid hic (inquit) Spiritus ſancti mentio facta eſt, niſi quod magna Dei gratia commendatur? Quid enim natura humana in homine Chriſto meruit, vt in vnitatem perſonæ vnici filij Dei, ſingulariter eſſet aſſumpta? Quæ bona voluntas, cuius boni propoſiti ſtudium, quæ bona opera præceſſerunt, quibus mereretur iſte homo, vna fieri perſona cum Deo, imò & homo ipſe Deus? Nempè ipſe Deus; ex quo homo cœpit, non aliud cœpit eſſe, quàm Dei filius: & hoc vnicus vnigenitus & proprius, & propter Dei Verbum, quod caro factum eſt, vtique Deus: vt; quemadmodum eſt vna perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro, ita ſit Chriſtus vna perſona, & Verbum caro. Vnde naturæ humanæ tanta gloria, nullis præcedentibus meritis; (Sine dubitatione gratuito munere;) niſi quia magna hic & ſola Dei gratia fideliter & ſobriè conſiderantibus euidenter oſtenditur, vt intelligant homines per eandem gratiam ſe iuſtificari poſſe à peccatis, per quam factum eſt, vt homo Chriſtus nullum poſſet habere peccatum.] Exſcripſit Alcuinus Auguſtinum, qui eundem errorem potenter debellat lib. de correp. & grat. 11. adducendus lib.5. cum videbimus quo ſenſu Chriſtus dictus ſit *Dei gratia*. Quare tempero pluribus.

Scripturæ quædam in contrarium.

162. In contrarium obtendi poſſunt quædam Scripturæ loca, quibus videtur ſignificari, humanitatem aſſumptam fuiſſe diuinitate iunctam, eamve accepiſſe propter merita, prælicita tempore aliquo ante vnionem. Ita enim ſonare videtur locus ex Pſal.44. *Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus,*

Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Vbi vnctio ſponſi, facta dicitur propter odium peccati, & iuſtitiæ amorem, quibus eam vnctionem promeruerit. At ea vnctio, vt ſupra iam diximus, & pleniùs infra confirmabimus, eſt aſſumptio humanitatis ad Verbi perſonam: nec poteſt exponi de nuda vnctione gratiæ ſanctificantis purè creatæ, cum eam Chriſtus non habuerit ex merito, quippe debitam vnioni admodum proprietatis connaturalis. Igitur Chriſtus habuit vnionem humanitatis ſuæ ad Verbum, propter dilectionem iuſtitiæ, & iniquitatis odium, tamquam cauſam meritoriam. Inſulsè quidem Arriani, referente S. Hilario l. 11. de Trinit. & Athanaſio orat. 2. contra Arrianos, illum Pſalmi locum referebant ad Verbum in natura Verbi: indeque inferebant, Verbum non eſſe naturâ Deum, ſed profectu; nec eſſe Patri æquale, ſed eſſe creaturam. Quod Patres prædicti meritò explodunt, cum totus Pſalmus manifeſtè cadat in Chriſtum. At interpretando eum locum de Chriſti humanitate vnguento diuinitatis delibuta, quod egregiè facit S. Auguſtinus ibi, & Hilarius lib. 4. Trinit. videtur locum habere difficultas propoſita. Quæ etiam acriùs pungit in loco ex cap. 5. Apocal. vbi agnus qui occiſus eſt, dicitur *dignus accipere virtutem, & diuinitatem*: vtique in præmium exceptæ mortis: qua ratione Chriſtus, non fuiſſet Deus in hac vita mortali; ſed poſt mortem dicendus eſſet obtinuiſſe Deitatem, hic per merita comparatam.

Enodantur.

163. Verùm neuter locus probat intentum. Nam locus Pſalmi, non incommode à quibuſdam longè alio ſenſu accipitur: nempe ita vt illud *propterea*, ſonet effectum dilectionis iuſtitiæ, & odij iniquitatis: oleum autem lætitiæ, ſonet gloriam externam, & exaltationem, ac celebritatem nominis, Chriſto ex meritis illis conceſſam. Qua ratione, ſenſus loci illius eſt, quia dilexiſti iuſtitiam, & peccatum odiſti; & obediendo vſque ad Crucis mortem illud deſtruxiſti, idcirco Deus te glorificauit; deditque tibi nomen ſuper omne nomen, & exaltauit te ſupra omnes exaltationis & gloriæ quomodo participes, cùm Angelos tum homines. Hoc ſenſu acceptus locus Pſalmi, nullomodo officit veritati propoſitæ. Eſt & alius ſenſus, quo vnctio accipitur de aſſumptione humanitatis ad Verbum. Sed tunc particula *propterea*, non ſonat effectum dilectionis & odij, ſed potiùs cauſam; Eſtque ſenſus. Cauſa quare dilexeris iuſtitiam & oderis iniquitatem, fuit vnio hypoſtatica tibi communicata diuinitùs. Vel clariùs & cortici literæ conuenientiùs, cum S. Athanaſio orat. illa 2. contra Arrianos. Tu quidem ô Deus homo, dilexiſti iuſtitiam & odiſti peccatum, idque vt præſtares, inunctus es à Deo oleo lætitiæ. Itaque non quia Chriſtus dilexit, & odit factus eſt Deus: ſed è contrario, vt diligeret & odiſſet dignè Deo, poſſetque peccatum ita odiſſe, vt illud exhibita æquali ſatisfactione deſtrueret, inunctus eſt oleo lætitiæ, & diuinitatis vnguine in ſua humanitate delibutus. Sic expoſitus locus ille, prorſus vacat difficultate.

Et idem eſt de loco Ioannis, in quo plerique Codices non legunt *diuinitatem*, ſed *diuitias*. Obſeruat autem ibi Ribera, pleroſque Græcos codices quos ſe vidiſſe teſtatur, habere πλοῦτον cui reſpondet ea vox latina quam dixi; cenſetque idem interpres, non inuériſimile, feſtinantem librarium dum cogitat *diuitias* ſcribere, ſcripſiſſe *diuinitas*; quem nominandi caſum, ad vitandum ſoloeciſmum, alij commutarint caſu accuſandi, ſcripſerintque *diuinitatem*. Nobis, ſaluis omnibus apicibus vulgatæ editionis, facile eſt eius loci impetum declinare, dicendo; *accipere diuinitatem*, ibi non ſignificare, accipere vnionem hypoſtaticam; ſed ſignificare manifeſtationem diuinæ potentiæ, virtutiſque infinitæ præhabitæ, quæ tum demum prodita eſt, cum omnes aduerſarij ſubiecti ſunt Chriſti pedibus, & nomen eius exaltatum eſt ſuper omne nomen: Quam nominis celebritatem, beatus ille cœtus, agno occiſo optabat; vt poſteriores gloriæ, abiectionem anteriorem compenſarent; & qui ſe humiliauerat, exaltaretur. Ità ibi Hieronymus. Vides quàm nihil in eo loco aduerſarijs feratur aut metatur, quamque abſurdè Ansbertus in cap. illud 5. ea verba de verò merito hypoſtaticæ vnionis acceperit. Firmabitur autem quod hic diximus, per ea quæ mox addemus contra poſteriorem ſenſum, quo negabam poſſe meritum incarnationis Chriſto arrogari.

Idem meritum per actus naturâ tantùm priores, an Chriſto negandum.

164. Poſterior ergo Senſus quo dicebam non poſſe Chriſto tribui de facto condignum meritum incarnationis; ille eſt, quo Chriſtus ſemper quidem, etiam in temporis quocumque momento, dicatur fuiſſe verus Deus: ſed ita vt per actiones in primo productionis ſuæ momento prius natura elicitas meruerit humanitatis ſuæ vnionẽ cum Verbo. Sic enim Chriſtus nunquam fuerit purus homo, qualem eum fuiſſe blaſphemabant autores prioris ſenſus proximè diſcuſſi. Tamen per actiones elicitas independenter à gratia vnionis, eam dicetur promeruiſſe, & adeptus eſſe; qua ratione Angeli in primo productionis ſuæ momento potuerunt liberè operari ac mereri vt eſt communior ſententia inter tractandum de ſanctificatione Angelorum. Videtur eſſe in hac ſententia S. Auguſtinus l. 2. de incarnatione *ſub finem*, ſic ſcribens de præ excellentia animæ Chriſti. [Sed & vnus Spiritus eſſe cum Deo, cui magis conuenit, quàm huic animæ, quæ ſe ita Deo per dilectionem iunxit, vt cum ipſo Deo vnus Spiritus meritò dicatur, Propheta dicente, *Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* Dilectionis ergo merito, vngitur oleo lætitiæ; id eſt, anima cum Verbo Dei Chriſtus efficitur: Vngi namque oleo lætitiæ, non aliud intelligitur, quam Spiritu ſancto repleri. Quod autem *præ participibus* dixit, indicat, quia non gratia Spiritus, ſicut Prophetis data eſt, ſed ipſius Verbi Dei in ea ſubſtantialis inerat plenitudo: ſicut & Apoſtolus dixit. *In quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*] Cum enim nihil ibi habeatur de præ exiſtentia animæ ad corpus, videtur locus ille accipiendus de merito dilectionis priùs tantùm naturâ elicitæ qua ſibi Chriſti anima condignè meruerit vnionem ad verbum.

Negat illud D. Auguſtinus.

Hunc ſenſum aſſerendi Chriſti condignum meritum vnionis hypoſtaticæ, omnino repudio: non modò quia eſt contra torrentem Doctorum poſt S. Thomam 3. p. q. 2. art. 11. vbi Caietanus, Medina, Aluarez, Vaſquez, Suarez, Raguſa, paſſimque alij Scholaſtici, tale meritum à Chriſto amoliuntur; ſed etiam quia eſt contra manifeſtiſſima D. Auguſtini teſtimonia, & apertam rationem in Scripturis fundatam: E Diui quidem Auguſtini locis, inſignis eſt qui habetur tract. 82. in Ioan. Ibi enim expendens illud, *Patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione*, ſic ſcribit. [Dicendo, *ſicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos*, gratiam mediatoris oſtendit: Mediator autem Dei & hominum, non inquantum Deus, ſed inquantum homo eſt, Chriſtus Ieſus. Et profectò ſecundùm id quod homo eſt, de illo legitur; *Et Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.* Secundùm hoc igitur poſſumus rectè dicere, quod cum ad naturam Dei non pertineat natura humana, ad perſonam tamen vnigeniti Filij Dei per gratiam pertinet humana natura, & tantam gratiam

tiam, vt nulla ſit maior, nulla prorſus æqualis: neque illam ſuſceptionem hominis, vlla merita præceſſerunt, ſed ab illa ſuſceptione, merita eius cuncta cœperunt. Manet ergo filius in dilectione, quia eum dilexit Pater: & ideò ſeruat præcepta eius. Quid eſt tamen & ille homo, niſi quod Deus ſuſceptor eſt eius? Deus enim erat Verbum, vnigenitus gignenti coæternus, ſed vt mediator daretur nobis, per ineffabilem gratiam Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.

165. Præterea huc maximè facit locus ex lib. 2. de peccat. merit. cap.17. Nam quamuis S. Auguſtinus loco ſuperiùs contra primum ſenſum adducto, ex lib. de correpț. & gratia c.11. diſertè affirmet, Chriſtum non meruiſſe effici filium Dei per opera arbitrij humani, ſed iam ex vtero, & ab ipſa conceptione fuiſſe Deum & hominem; tamen locus ille videtur tantùm ferire opera conſequentia conceptionem; ita vt ſenſus eſſe videatur, Chriſtum eſſe Deum ab initio ſuæ productionis, & ex vtero materno: nec per merita poſt natiuitatem comparata, prouectum eſſe ad Deitatem; ſicut nos per merita rationis ac libertatis vſum, atque adeò adultam ætatem conſequentia, prouehimur in Dei filios adoptiuos. At locus in quo nunc verſamur, apertiſſimè excludit merita, etiam ſi non niſi anteriùs natura in primo productionis Chriſti momento comparata. Ita enim habet. [Vitiorum omnium humanorum cauſa, ſuperbia eſt. Ad hanc conuincendam atque auferendam, talis medicina cœlitùs venit; ad elatum hominem per ſuperbiam, Deus humilis deſcendit per miſericordiam; gratiam claram manifeſtamque commendans in ipſo homine, quem tanta præ participibus ſuis charitate ſuſcepit. Neque enim & ipſe ita Verbo Dei coniunctus, vt ipſa coniunctione vnus Filius Dei, & idem ipſe vnus filius hominis fieret, præcedentibus ſuæ voluntatis meritis fecit. Vnum quippe illum eſſe oportebat. Eſſent autem & duo, & tres, & plures, ſi hoc fieri poſſet, non per Dei proprium donum, ſed per hominis liberum arbitrium. Hoc ergo præcipuè commendatur, hoc in ſapientiæ atque ſcientiæ theſauris in Chriſto abſconditis, quantum exiſtimare audeo, præcipuè docetur & diſcitur.]

Manifeſtiſſimè ibi S. Auguſtinus, quæcumque Chriſti merita, etiam quæ non niſi natura præiuerint acceptionem vnionis, euertit. Ait enim ita planè ſe habuiſſe Chriſtum ad gratiam vnionis, ſicut nos comparamur ad primam gratiam actualem; eoque ait ſpectaſſe Deum, cum Chriſtum produxit & humanitatem eius Verbo vniuit, vt agnoſcerent homines quomodò poteſtatem accepiſſent Filij Dei fieri: nempè poſt præuentionem planè gratuitam. Sicut filius naturalis ex pura Dei miſericordia & nullo ſuo inter poſito merito, copulationem diuini Verbi cum humani ate ſua eſt aſſecutus. Atqui fides docet, primam gratiam actualem ex nullo merito nobis obtingere, ſed diuinitùs ex pura miſericordia conferri. Igitur multo magis, eminentiſſima illa gratia vnionis quæ eſt prototypum & primum exemplar omnium gratiarum, eodem modo obtigit Chriſto. Frequens eſt in ea collatione & æquiparatione modi quo Chriſtus vnionem accepit, & nos primam actualem gratiam adipiſcimur, idem S. Pater, ac nominatim egregiè id tradit l. de prædeſt. ſſ. cap.15. & ad finem libri de dono perſeuer. & epiſt. 57. *in fine*, & in Enchir c.36. & 40. ac ſerm.8. de verbis Apoſtoli.

Suffragium rationis.

166. Iam ratio valida ad probandum, Chriſtum de facto nō meruiſſe ſibi condignè vnionem ad Verbum in primo momento ſuæ productionis, eruenda eſt ex egregia doctrina S. Hilarij lib.11. de Trinit. expendentis illud ex Pſal. 44. *Dilexiſti iuſtitiam, propterea vnxit te Deus*. Sic enim ſcribit. [Conſequens & poſterior cauſa numquam refertur & prior ſit, quia meruiſſe aliquid poſteriùs eſt, quàm eſſe qui poſſit mereri. Mereri enim eius eſt, qui ſibi ipſe meriti acquirendi autor exiſtat.] Senſus eſt, actum merendi cum ſit actus quidam ſecundus, ſupponere completam exiſtentiam eius qui mereri dicitur. Atqui Chriſtus non habuit exiſtentiam completam, qua operari poſſet priùs natura quàm eius humanitas Verbo vniretur. Nam vi vnionis Chriſtus accepit ſubſiſtentiam diuinam, quæ eſt naturæ complementum, ac terminus vltimus ſubſtantialis, ante quod complementum appoſitum, natura non eſt apta operari. Prius ſi quidem eſt, eſſe in ſe completè quàm agere, & foras erumpere per operationem. Igitur Chriſtus non potuit profundere actum merendi, reſpectu vnionis qua eius humanitas nexa eſt Verbo: ſic enim operatus fuiſſet priuſquàm completè eſſet, quod per vnionem & ſubiunctam ei diuinam ſubſiſtentiam habuit. Neque verò fas eſt eludere hoc argumentum, aſſignando humanitati nudæ prioritatem naturæ: ſiue dicendo, humanitatem quidem Chriſti fuiſſe ſemper Verbo vnitam in quacumque temporali duratione, eiuſque omnibus momentis; tamen præextitiſſe vnioni in aliquo priori naturæ & in eo priori eſſe operatam, ac meruiſſe ſuam cum Verbo copulationem. Hoc effugium nego eſſe idoneum. Nam quamuis verum ſit, humanitatem antecedere prioritate naturæ operationem quàm profundit, tamen prioritas naturæ non eſt concipienda tanquam prioritas *in quo*, ſed *à quo*, vt alibi ex Durando & Ochamo obſeruaui; ita vt eſſe in priori naturæ, non ſit minutiſſima aliqua anteceſſione præire alteri, quod natura poſterius dicitur; ſed idem ſit quod cauſare aliud, eique à ſe dependenti, conferre eſſe. Cum ergo meritoria operatio in Chriſto non habuerit vllam dependentiam ab humanitate, priuſquàm intelligatur terminata per ſubſiſtentiam Verbi, ſed manauerit ab humanitate, prout completa quoad eſſe ſuum interuentu diuinæ ſubſiſtentiæ, (actiones enim, iuxta vulgare effatum ex Ariſtotele huc detortum, ſunt ſuppoſitorum;) perſpicuum eſt, actionem meritoriam, in Chriſto non fuiſſe natura priorem vnione ad Verbum: ideoque eam de facto condignè non promeruiſſe. Quod ſecundò validè euincitur, ex eo quod ad meritum condignum exigatur ſanctitas operantis. Atqui Chriſti humanitas priùs natura quàm vniretur Verbo, caruit ſanctitate; cum ſubſtantiali, vt patet, tum accidentaria, quæ omnis in Chriſtum ab vnione deriuata eſt. Non igitur priùs natura quàm vniretur, potuit humanitas eius condignè mereri vnionem.

Ad argumenta in contrarium.

167. Quæ in contrarium proponebantur, nullius ſunt momenti. Falsò quippe ſupponebatur, Angelos in primo creationis ſuæ momento, meruiſſe condignè ſanctificationem. Nam quamuis verius ſit: Angelos eam meruiſſe de congruo, liberè operando per auxilia quibus diuinitus præuenti ſunt, tamen cum meritum condignum ſit effectus & fructus ſanctitatis, impoſſibile fuit eos condignè mereri, priùs natura quàm ſancti eſſent: atque adeò non potuerunt condignè promereri ſuam ſanctificationem, quod fuſius confirmat Suarez lib.12. de gratia cap.14. num.9. Autoritas verò quæ ſubijciebatur, malè proferebatur tamquam Auguſtini, cuius tam expreſſa tamque concepta in contrarium teſtimonia adduximus. Eſt itaque alterius, qui verbatim Origenem eſcripſit, ex lib. 2. periar. cap. 6. & inter alia præclarè ibi ab Origene dicta de ſanctitate animæ Chriſti, has quoque eius feces ebibit. Tametſi enim Verbum lubricum ibi ab Origene adhibitum, quo inſinuatur præexiſtentia animæ Chriſti, vt & cæterarum omnium, prætermiſit conſultò in quem dixi pſeudo Auguſtinus: tamen quod ab Origene conſequen-

ſequenter ad illum errorem fuerat affirmatum,de merito vnionis,quodcumque tandem illud tribueret,improuidè hauſit,& in opus ſuum deriuauit.Me verò hic Origenis locus maximè confirmat in ſententia iam olim concepta,quod homiliæ in diuerſos quæ eius nomine circumferuntur , alterius reuera ſint. Ibi enim hom.2. *ad finem*, ad illud *plenum gratia* autor diſertè affirmat,Chriſtum non meruiſſe vnionem. [Maximum inquit & peculiare exemplum gratiæ, qua nullis præcedentibus meritis homo efficitur Deus, Chriſtus eſt, & in ipſo primordialiter manifeſtatum eſt.]Quæ è diametro pugnant cum loco prolato ex indubitato libro Origenis.

Extenditur reſolutio ad meritum compenſatiuum.

168 Neque verò hinc dumtaxat de quo hactenus egimus propriè dictum meritum condignum , quod ſcilicet eſt attractiuum præmij nondum obtenti,negandum Chriſto eſt reſpectu vnionis hypoſtaticæ , vt hactenus euicimus: ſed etiam improprium illud quod conſiſtit in compenſatione mercis credito antea traditæ , vt poſtea explicabitur. Negandum inquam eſt, Chriſtum per bonum vſum vnionis acceptæ , & per opera inde exorta , compenſaſſe beneficium illud ex miſericordia anteà conceſſum , ſed ſub expectatione huius ſolutionis poſtmodùm conſecuturæ, cum debitor ad pinguiorem (vt ita dicam) fortunam veniſſet. Deus enim illas ipſas ob cauſas ob quas iudicauit expedire vt nobis prima gratia omnino gratis obtingeret,& noſtram prædeſtinationem quoad totam ſeriem effectuum eius non mereretur vlla ratione, etiam hac impropria, quæ cõpenſatio.potiùs ac ſolutio eſt quàm propriè dictum meritum ; ob eaſdem cenſuit conuenientius , vt Chriſtus Dominus quem S.Auguſtinus l.de prædeſt. ſſ. cap.15. & l. de dono perſeu. cap.24. appellat *illuſtriſſimum noſtræ prædeſtinationis exemplar*, fieret hoc modo ſimilis nobis. Vt omni prorſus creaturæ innoteſcat,Deum ſupernaturalia dona , cuique primùm elargiri planè gratis, & abſque argento numerato aut numerando: atque adeò puram eius miſericordiam, præuenire nos.

Et ad meritum condignum propriè dictum,cuiuſcumque creaturæ.

169. Quod ſi meritum condignum vnionis ad Verbum,Chriſto de facto negauimus, multo manifeſtius eſſe debet , meritum illud , puræ cuicumque creaturæ negandum eſſe. In primis quia Scriptura paſſim tribuit Verbi cum humanitate copulationem , immenſæ Dei miſericordiæ ac benignitati , quod ſaltem valet reſpectu noſtri : quandoquidem interdum verbis conceptis remouet ab hoc negotio humana merita. Sic ad Tytum.3. Apoſtolus. *Apparuit* (inquit) *benignitas & humanitas Saluatoris noſtri Dei,non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos , ſed ſecundùm miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit.* Idem ſonant illa Lucæ 2. *per viſcera miſericordiæ Dei noſtri , in quibus viſitauit nos oriens ex alto.* Et illa Epheſ.2. *propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos Deus,filium ſuum miſit*. Ea ipſa de cauſa Chriſtus Hebr. 2. dicitur *gratia Dei.* Deinde , principium meriti,de potentia ſaltem ordinaria in qua nunc verſamur , non cadit ſub meritum propriè acceptum ; quod ſcilicet tendit in præmium vt habendum. De eo namque merito , eſt hoc loco ſermo. Atqui vnio hypoſtatica ſiue Chriſtus per eam conſtitutus,fuit principium propriè dicti meriti quorumcumque purorum hominum ; quatenus fuit principium vniuerſaliſſimum , & fons totius gratiæ puris hominibus communicatæ, vnde eſt eorum meritum. *Deus enim benedixit nos omni benedictione ſpirituali,in cæleſtibus, in Chriſto.* Expendenda vox (*omni,*) quæ planè fert, ne ſtillam quidem gratiæ communicari vlli,aliter quàm per Chriſti merita. Igitur vnio hypoſtatica ſub nullius planè puræ creaturæ condignum meritum cecidit. Quod tandem ſolidè confirmat improportio quorumuis actuum puræ creaturæ,cum tali præmio condignè promerendo. Eſt enim præmium adeò ſublime ac eminens,vt omnis noſtrorum meritorum tenuitas ſubtus iaceat , nec ad illud exæquandum poſſit aſſurgere, quantumuis promiſſio de eo præmio rependendo interueniret,quam tamen conſtat defuiſſe. Nulla igitur pura creatura, condignè de facto promeruit vnionem humanitatis Chriſti ad Verbum.

Neque reclamant Patres, qui interdum dicunt aliquas perſonas creatas,ac nominatim Deiparam , dignas fuiſſe aliquo dono aut prærogatiua , inuoluente vnionem humanitatis Chriſti ad Verbum , v.g. maternitate Dei. Ita planè Epiphan. hær.78. inuectus in Antidicomarianitas, quod auderet impetere eam quæ digna facta eſt habitaculum fieri Filij Dei , eumque concipere & parere. Similiter S. Ambroſius lib. 2. de Virginibus. Maria digna extitit, ex qua Dei Filius naſceretur.] S.Chryſoſtomus ſerm. de hypapante. [Beata mater , vltra omnem humanæ naturæ modum,modeſtiam ac temperantiam excoluit , & ob id vniuerſorum Dominum in vtero geſtare promeruit.] Hieronymum ad Euſtoch. de cuſtod. Virginitatis. [Tantæ puritatis Maria extitit , vt mereretur effici mater Filij Dei.] Fortunatus libro de æternis gaudijs.

Virginitas felix , quæ partu eſt digna tonantis,
Quæ meruit Dominum progenerare ſuum.

Alia ſimilia quàm plurima Patrum loca, addenſat eruditè Cauſſ.lib. 2. Mar. cap.16. quæ nego poſita veritati incommodare. Latiùs enim patet, B. Virginem fuiſſe dignam maternitate poſito quod maternitas eſſet alicui conferenda , quàm condignè promeruiſſe donum illud. Qua de re rurſus infra,tractando meritum circumſtantiarum productionis Chriſti Domini.

Ne congruum quidem meritum , Chriſto circa vnionem tribuendum.

170. Vnica de vnionis merito dubitatio ſupereſt,an de facto ceciderit ſub meritum congruum,ſiue Chriſti , ſiue puræ alicuius creaturæ : & ſermo ſemper eſt, de merito propriè accepto,id eſt tendente in præmium habendum , non autem compenſante iam adeptum ; quamquam & hoc quoque Chriſto defuit. Sed nos illud hic non curamus,intenti in ſolum meritum congruum propriè acceptum. Negandum Chriſto eſſe huiuſmodi meritum , perſpicuè euincitur rationibus ſupra propoſitis ad de facto negandum Chriſto meritum condignum vnionis cum Verbo. Nimirum quòd Chriſtus , ad vnionem promerendam perinde ſe habuerit,ac nos ad meritum primæ gratiæ actualis,quam conſtat meritis noſtris, etiam congruis , ſubduci. Deinde quod omnia Chriſti opera quomodo libet meritoria ſubſequantur vnionem ad Verbum , eumque ſupponant , tamquam exiſtentiæ complementum ac terminum vltimum , cui nulla operatio poteſt præ intelligi ; cum prius ſit eſſe completè , quàm operari. Tandem quod auxilia gratiæ communicata Chriſto, data ſint titulo vnionis adeptæ. Omnia enim ſupernaturalia dona quæ accepit , habuit titulo filiationis naturalis.: atque adeò priùs natura ſortitus eſt eminentiſſimum illud gratiæ beneficium , quàm auxilia vlla, vel habitus creatos infuſos. Cùm ergo principium meriti , (ſaltem loquendo de facto , ſiue de potentia ordinaria , non cadat ſub meritum, etiam congruum; manifeſtè concluditur , Chriſtum ne congruè quidem promeruiſſe de facto vnionem humanitatis ſuæ cum Verbo Dei. Dices,ſi actiones Chriſti quas in momento

mento

Digitized by Google

mento incarnationis elicuit, ſpectentur præcisè prout dignificantur à donis creatis quæ Chriſto inerant; (negari quippe non poteſt quin ab eis quoque dignificarentur, cum in nobis ea dignificatio cernatur;) certum eſt, eas non poſſe eſſe meritorias vnionis de condigno ob inæqualitatem. Ergo erant meritoriæ de cõgruo. Reſpondeo, actiones Chriſti non potuiſſe ſpectari vt præcisè dignas per dona creata: quia impoſſibile eſt quin ſuppoſitum ad quod ſpectat vnio, informet moraliter atque dignificet actiones bonas quæ per eius naturam eliciuntur. Poſſunt quidem Chriſti actiones conſiderari à nobis inadæquatè prout præcisè dignificantur à donis creatis: ſed non poterant ſic exerceri. Erant autem meritoria non vt poſſunt conſiderari, ſed vt reipſa exercebantur. Deinde dona creata Chriſto communicata, ſupponebant vnionem; & titulo eius fuerunt collata. Non poterant igitur, principium illud ſuum promerere. Itaque ratum eſto, meritum congruum incarnationis & vnionis, negandum Chriſto eſſe. Nec circa hoc video eſſe controuerſiam.

Idem de puris quibuſuis creaturis ſtatuitur.

171. At quoad puras creaturas, diſſident nonnulli, ſecuti vt videtur S. Thomam 3.p.q.2.art.11. concedentem puris hominibus meritum congruum illiuſmet obiecti, cuius negauerat condignum; nempè vnionis ad Verbum. Et conceptis verbis in 3. ſent. ad Annibaldum diſp.4. q. vnica art.4. concedit, ſubſtantiam incarnationis cecidiſſe ſub meritum congruum antiquorum Patrum. Cui ſententiæ ſubſcribere omnes Thomiſtas, affirmat Aluarez 3.p. diſp.17. annuuntque Suarez t.1.3.p. diſp.10. ſect.6. Valentia diſp.1. quæſt.2. p.8 Raguſa diſp.44. §.1. Bonacina diſp. 2. de incarnatione quæſt.12.p.5. §.1. Alijque non pauci. Sed ſunt qui aliter de prædeſtinatione vnionis hypoſtaticæ, ſiue de diuina intentione eam producendi, philoſophentur; quàm de executione. Nam prædeſtinationem ſiue intentionem, fatentur non cecidiſſe de facto ſub vllius puræ creaturæ meritum congruum, quod de executione fatentur. Sicut de quibuſuis electis, cenſent, eos non fuiſſe efficaciter electos ex meritis præuiſis, etiam ſi in tempore & quoad executionem adipiſcantur per merita gloriam, ex pura miſericordia præfinitam.

Mihi hæc omnia parum conſequenter dici videntur. Inprimis enim in re præſenti, hi autores affirmant nobiſcum, vnionem humanitatis ad Verbum non cecidiſſe de facto ſub meritum condignum vllius puræ creaturæ; eò quòd principium meriti, (ſaltem loquendo de facto, & ſecundùm legem Dei ordinariam,) non cadat ſub meritum. Atqui ea ratio, ſi quicquam probat pro excludendo merito condigno purarum creaturarum reſpectu vnionis, æquè excludit meritum congruum. Nam huius quoque meriti principium, in puris hominibus eſt gratia collata dependenter ab vnione, ſiue per Chriſti merita. Igitur neceſſe eſt, priùs decerni vnionem ſeu Chriſtum; ac proinde verum non eſt, quod puri vllius hominis merita, ſubſtantiam vnionis meruerint. Diſtinctio verò prædeſtinationis diuinæ & executionis, eſt planè friuola. Prædeſtinatio enim & executio, non nituntur varijs cauſis: ſed ſi res prædeſtinata eſt ab æterno merè gratis & abſque meritis, neceſſe omnino eſt vt mandetur executioni eodem modo: cum prædeſtinatio non conſtet ordinem ſeiunctum ab executione; ſed res ſit prædeſtinata, vt ſic vel ſic executioni mandetur: alioqui liceret quoque nouum finem executioni appingere, diſtinctum ab eo quem intentio præfixerat: quod eſſet, executionem in nouam intentionem transformare. Impugnata plenius eſt ea diſtinctio, tractando beatorum electionem ad gloriam, cum Vaſque 1.p.d.89. Quare concludo, non modo Chriſtum; vt præmiſi, ſed neque vllam puram creaturam, meruiſſe de facto congruè, Chriſti ſubſtantiam formaliter ſumptam, ſiue vnionem humanitatis eius ad Verbum.

Circumſtantiæ Incarnationis ſub nullum Chriſti meritum, nec niſi ſub congruum purorum hominum ceciderunt.

172. De circumſtantijs v.g. quod hoc tempore, aut loco, aut per hanc perſonam, producta ſit vnio hypoſtatica, alia eſt ratio quoad meritum de facto competens puris creaturis. Nam quoad Chriſtum quidem, cum eas planè ſubſequeretur, certum eſt non promeruiſſe ſe vllo proprio modo tales circumſtantias, ſiue condignè ſiue congruè. Puras verò creaturas, negandum eſt meruiſſe condignè vllam huius myſterij circumſtantiam. Circumſtantiæ enim, cum ſpectent ad eundem ordinem cum re quam circumſtant, ſunt præmia extra communem ordinem gratiæ, & veluti extranea actibus hominis quantumlibet meritorijs. Itaque non ceciderunt ſub meritum condignum purarum vllarum creaturarum. Admitto tamen, eas meruiſſe reipſa de congruo incarnationis circumſtantias, ſaltem aliquas: non modò quoad executionem, ſed etiam quoad intentionem diuinam, contra hic recurrentem inutilem Peſantij diſtinctionem 3.p. q.2. art.2. diſp.3. hauſtam ex Suare t.1.3.p. diſp.10. ſect.6. Eſt enim longè alia ratio circumſtantiarum quoad puros homines, quàm ſubſtantiæ Chriſti. Circumſtantiæ namque, non ſunt principia meriti purorum hominum, vt non poſſint ſub illud cadere. Subſtantia autem eſt principium noſtri meriti, quod de lege ſaltem ordinaria non cadit ſub meritum. Itaque circumſtantiæ vnionis, poſſunt obijci, & de facto aliquæ fuerunt obiectæ, merito purorum hominum.

Nec opponi poteſt, actiones huiuſmodi circumſtantiarum meritorias, præſupponere Chriſtum tamquam principium earum, prout vi meritoria pollentium. At Chriſtus non poteſt præſupponi, niſi cum ſuis adiunctis ac circumſtantijs: neque enim eſt niſi certo loco, ac tempore, per aliquam matrem, & auos ac proauos. Nulla igitur vi, circumſtantiæ illæ poterunt ſub meritum congruum hominum purorum cadere. Hoc inquam opponi non poteſt, ſaltem quoad omnes circumſtantias. Potuit enim Chriſtus Deo obuerſari quoad ſuam tantùm ſubſtantiam, ea quæ ratione intelligi futurus principium donorum per quæ aliqui eſſent promerituri circumſtantias productionis ipſius Chriſti. Non quod reipſa Deus, non viderit ſemper Chriſtum prout erat futurus, atque adeò cum omnibus ſuis adiunctis: ſed quod ſecundùm noſtrum imperfectum concipiendi modum, quæ ſunt ab aliquo obiecto independentia, cenſeantur intelligi à Deo, priùs: nempè priùs ratione, ſalua ſemper concomitantia quoad realem durationem. Quod ſi aliquæ circumſtantiæ Chriſti, tales fuiſſent, vt omnino præſupponendæ eſſent ad Chriſtum, atque adeò ad actiones à Chriſto pendentes, quibus videri potuiſſent obijci tamquam præmia; tunc negandum eſſet meritum illud verè dependiſſe à Chriſto tamquam à principio, etiamſi dependerit ab eo, vt compenſante beneficium collatū antecedenter ad ipſum Chriſtum. Et ita nominatim videri poterit philoſophandum circa meritum quo B. Virgo promeruit maternitatem, & quo progenitores Chriſti meruerunt originem Chriſti ex ſtirpe ſua. Cæterum non videtur difficile, ad has quoque circumſtantias applicare doctrinam propoſitam; concipiendo Chriſtum quaſi vniuersè decretum, & præuiſum cum multis bonis operibus ac meritis,

principiare meritoriè auxilia gratiæ, & dona, quibus elici poſſent actiones matris & anteriorum Chriſti progenitorum, promerentium vt Chriſtus iam quaſi vagè & in vniuerſum prædeſtinatus, determinaretur à Deo ad naſcendum è tali ſtirpe, & ex tali matre. Sed de hac re, pleniùs cum de Chriſto capite.

Quale illud congruum meritum fuerit, nominatim in Deipara.

173. Ita tamen accipi volo, hoc circumſtantiarum meritum congruum, quod admitto, vt non ſemper velim, eos qui circumſtantiam aliquam incarnationis congruè promeruiſſe dicuntur, ad illius præmij conſecutionem actiones ſuas direxiſſe; vel Deum cum illis, de talibus actibus, ſub huius præmij conditione pepigiſſe. Conſtat quidem, in nonnullis exemplis veterum Patrum qui aliquam incarnationis circumſtantiam congruè meruiſſe cenſentur, id interueniſſe: & admittendam eſſe, directionem piorum operum ab eis factam, ad promerendam circumſtantiam aliquam huius myſterij. Nam v.g. ita philoſophandum eſt de Acceleratione incarnationis, quam plerique priſci iuſti, de congruo meruerunt. Sic Danielis 9. dicitur abbreuiatum fuiſſe tempus aduentus Meſſiæ, quia Daniel vir deſideriorum erat. Et Pſalm. 11. Dauid ex ore Dei prænunciat, *Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam:* quod paſſim Patres, de aduentu Chriſti, propter ſanctorum priſcorum ardentiſſima vota accelerato, interpretantur. Et apud Malachiam, Chriſtus dicitur, *Dominator quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti quem vos vultis*, qui & idcirco dicitur *venturus ſtatim.* Accelerationis porrò nomine, non eſt intelligendum quod cortex vocabuli præfert: nempè quòd Chriſtus ſit productus, ante tempus quo decretum antea erat illum eſſe producendum: Id enim non cohæreret cum immutabilitate diuini decreti. Sed nomine Accelerationis, in hoc negotio, intelligere oportet virtualem anteceſſionem in Chriſti productione, ſitam in eo quod Deus ab æterno propter merita quorumdam iuſtorũ præuiſa dependenter à Chriſto, priùs ratione diuinitus prædeſtinato, ſanxerit vt Chriſtus in aliquo certo tempore fieret, & non in vlteriore in quo alioqui fieri potuiſſet, vel etiam factus fuiſſet, niſi petitiones & merita iuſtorum prædictorum interueniſſent.

At alias quaſdam perſonas, conſtat meruiſſe congruè aliquam incarnationis circumſtantiam, etiamſi nulla actionum ad hoc præmium directio interueniſſet quia ex parte huiuſmodi perſonarum ſaltem idoneitas & aptitudo aliqua eſt Deo obuerſata, cuius intuitu eam circumſtantiam decreuerit, & executus ſit. Sic Abraham, in præmium obedientiæ diuino mandato exhibitæ, nihil tale cogitans, retulit diuinum promiſſum de ortu Chriſti ex genere ſuo; ac vt ſurculus diuinitatis (vt ſic dicam) oleaſtro ſuo infereretur. Operatio enim illa, & vita integra Abrahami, tam accepta fuit Deo, vt decuerit prærogatiuam prædictam Abrahamo cõcedi: quod ſufficit ad aliquale meritum de congruo, etiamſi de fuerit formalis directio actus boni, ad conſecutionem præmij cadentis ſub meritum congruum.

Similiter B. Virgo meruit de congruo eligi in matrem Chriſti, vt admittit D. Thom. 3. p. q. 2. art. 11. ad 3. & ita accipio quod paſſim Patres dicunt, Deiparam meruiſſe eligi in matrem Chriſti. Pulchrè S. Bernardus ſerm. de aquæductu. [Sed quomodò noſter hic aquæ ductus, fontem illum attigit tam ſublimem? Quomodò putas niſi vehementia deſiderij, niſi feruore deuotionis, niſi puritate orationis? Sicut ſcriptum eſt: *Oratio iuſti penetrat cælos.* Et quis iuſtus, ſi non Maria iuſta, de qua Sol iuſtitiæ ortus eſt nobis? Quomodò ergo illam inacceſſam attigit maieſtatem, niſi pulſando, petendo, quærendo? Denique & quod quærebat inuenit; cui dictum eſt, *Inueniſti gratiam apud Deum.* Quid? Plena eſt gratia, & gratiam adhuc inuenit? Digna prorſus inuenire quod quærit, cui propria non ſufficit plenitudo, nec ſuo poteſt eſſe contenta bono: ſed quemadmodum ſcriptum eſt: *Qui bibit me, adhuc ſitiet*; Petit ſuper effluentiam ad ſalutem vniuerſitatis.] Idipſum eſt quod Eccleſia ſæpè canit, Deiparam meruiſſe Chriſtum portare, quod nominatim in Antiphona Pachali ad Deiparam cuius initium eſt *Regina cæli*, quam hac ex cauſa allatratam à Sectarijs, inde propugnat Petrus Sutoris in Apol. contra nouos Anticomaritas quos Patres quorum multos in eam rem profert, admittant hoc Virginis meritum. Latè quoque in eam rem diſputat & aliquot Patres in eam ſententiam adducit Clyctouæus lib. 2. de venerat. Sancto. cap. 13. Retuli ſuperiùs alios nonnullos; & plures allegat Caniſius lib. 2. de Deip. cap. 16. cum quo ita de hoc Deiparæ merito philoſophor, vt quamuis nullum B. Virginis cum Deo pactum explicitum vel implicitum interuenerit, de tali præmio ob bonos aliquos actus rependendo. (Nullo enim modo Deipara, de hac tanta Dei circa ipſam benignitate cogitarat, ante Angeli aduentum.) Tamen idcirco dicatur Deipara congruè meruiſſe ſic eligi, quia tanta ſanctitate & puritate enitebat, vt ex ſuppoſitione quod Deus decreuiſſet homo fieri ex muliere; ex nulla tam congruè (certè non congruentiùs) quàm ex iſta fieri poſſet. Quo pacto poſſet quiſpiam, tametſi non mereatur. Regis aduentum in vrbem aliquam, dici tamen promereri, vt Rex ſi eo venturus eſt, diuertat ad ipſum; eò quòd nullus ſit tali hoſpite aptior, vel etiam æquè Idoneus ad excipiendum Regem, neque congruentiùs alibi ſit habiturus hoſpitium. Vbi vides, cerni dumtaxat eam rationem meriti, quam deſcribebam. De varijs virtutum actibus quibus hoc Deiparæ meritum conſtitit, pulchrè Dionyſ. Richelius lib. 1. de Laud. B. Virginis articulo 26. & Petrus Sutoris in Apol. contra Anticomaritas cap. 9.

Aliæ de congruo illo Deiparæ merito opinationes improbatæ, ſiue ſtatuatur à Chriſto dependens.

174. Qui verò aliud in Deipara meritum cõgruum maternitatis inuexerunt, audiendi non ſunt: ſiue dicant Deiparam meritum illud habuiſſe dependenter à Chriſto; ſiue habuiſſe independenter. Meritum maternitatis à Chriſto dependens, agnoſcit Suarez t. 1. 3. p. d. 10. ſect. 8. Argumenti verò propoſiti impetum declinat, tribuendo Deiparæ meritum congruum propriè dictum maternitatis, quoad executionem, non quoad prædeſtinationem diuinam. Sed eam diſtinctionem inutilem eſſe, ſupra monſtrauimus.

Salazarius l. de concept. cap. 24. ſect. 5. alia ratione tuetur, quomodò Deipara dependenter à Chriſto, potuerit maternitatem ſuam merito congruo propriè dicto adipiſci. Ait ergo merita Chriſti pro B. Virgine, & Chriſtum ea merita profundentem, poſſe præintelligi B. Virgini, & meritis eius: nec viciſſim neceſſe eſſe Deiparam & eius merita Chriſto, licet ex Virgine procreato præ intelligi: quia principium meriti, quod ſolum non poteſt ſub meritum cadere, quia præintelligendum eſt merito, & immediatæ meriti cauſæ; non eſt quodcumque meriti principium; ſed illud tantùm, ſine quo ſingularitas & eſſentia ſpecifica actus meritorij, prout talis eſt, concipi & eſſe nequit; non autem cætera, ſine quibus actus meritorius eſſe poſſet idem numero. Quia ergo principium eſſentialiter neceſſarium ad actum meritorium B. Virginis, ita vt ſine eo actus meritorius ſubſtantialiter tum ſpecie tum indiuidualiter

Digitized by Google

uidualiter idem manere non poſſet, fuit Chriſtus Dominus, præciſè quatenus in eſſe phyſico & in eſſe Filij Dei per vnionẽ hypoſtaticam, qui poſſet eſſe idem, etiamſi à ſolo Deo fuiſſet editus, & à Deipara non proceſſiſſet: idcirco merita Deiparæ quibus adepta eſt maternitatem, potuerunt eſſe effectus Chriſti, & meritorum eius: quia Chriſtus & eius merita, potuerunt Deiparæ & eius meritis præintelligi.

Verùm iuxta hoc principium, non modò B. Virgo potuiſſet maternitatem ſuam mereri dependenter à Chriſto, ſed etiam potuiſſet mereri ſubſtantiam incarnationis. Id quod æquè de antiquis Patribus eſſet affirmandum, contra omnium ferè Doctorum opinionem. Actus quoque caritatis, habitum à quo proficiſſitur poſſet mereri. Item Chriſtus, ſuam vnionem hypoſtaticam mereri potuiſſet. Perſtaret enim idem numero meritum, actus à Chriſto eliciti, etiam ſi hæc numero vnio hypoſtatica quæ meriti fundamentum eſſet, variaretur indiuidualiter: Et multo magis potuiſſet Chriſtus mereri vnionem naturalem partium ſuæ humanitatis inter ſeipſas, poſteriorem incarnatione, & vnione partium ad Verbum. Quæ omnia ſunt paradoxa, & ab omnibus ex ploduntur. Non igitur verum eſt, maternitatem potuiſſe ſub Deiparæ meritum cadere, quia illa dumtaxat cauſa meriti non poteſt cadere ſub meritum, quæ eſt cauſa eſſentialiter requiſita ad actus meritorij ſpecificationem vel indiuiduationem.

Non eſt multo congruentius, quod Vaſquez 3.p. diſp.23. cap.4. vt meritum maternitatis à Chriſto dependens in B. Virgine mereretur, commentus eſt. Ait enim, idcirco Chriſtum potuiſſe mereri matri ſuam maternitatem, quia B. Virgo non fuit cauſa per ſe Chriſti, habens verum influxum actiuum in eum: id eſt non concurrit efficienter ad ſubſtantiæ Chriſti productionem, ſed tantùm ſubminiſtrauit materiam ex qua Chriſtus à Deo ſolo efficienter eſt compactus. Principium autem cauſæ merentis, eiuſue meritorum, quod ſolum debet ad meritum præintelligi, eſt principium per ſe effectiuum, quale non fuit Deipara reſpectu Chriſti. Sed neque hæc doctrina ſatisfacit difficultati. Nititur enim falſa ſuppoſitione, quod Deipara nõ concurrerit efficienter ad effectionem humanitatis. Deinde præſuppoſitio cauſæ materialis, æquè eſt vera præſuppoſitio, ac ea quæ eſt cauſæ efficientis. Aduerſarius autem admittit, Deiparam quatenus matrem, præextitiſſe Chriſto in genere cauſæ materialis. Non ergo potuit mereri dependenter à Chriſto, vt eſſet mater.

Siue independens à Chriſto afferatur.

175. Sed neque audiendi ſunt alij, qui Deiparæ tribuerunt propriè dictum meritum congruum maternitatis, independens à Chriſto; ſiue abſolutè, ſiue prout dependenter à matre, quod varij autores varijs modis exponere tentarunt; ſed fruſtra. Inprimis ergo Valentia 3.p.d.1. q.2.p.8. maternitatis meritum congruum propriè acceptum tribuit Deiparæ actibus, quatenus erant præciſè moraliter recti, & eatenus à Chriſto independentes. Hic modus dicendi, nullomodo placet. Nam nemo non videt, quàm ſit hoc præmium improportionatùm actibus prout purè naturali perfectione collucent. Imo cum circumſtantiæ, (vt ſupra præmittebam,) eiuſdem ſint ordinis cum re quam circumſtant, videri poſſit valdè incongruum, ac fortaſſis incautè factum, tale præmium ad ſupernaturalitatis verticem reducibile, actibus prout purè moralibus repenſum cenſere.

Alij inter recentiores, vt propriè acceptum meritum congruum B. Virgini reſpectu maternitatis adſcriberent, nec vrgerentur dependentia quorumuis Virginis meritorum à Chriſto; aſſeruerunt humanitatem Chriſti, in primo momento ſui eſſe, duplici adæquata & totali actione fuiſſe productam: nempè vna à ſolo Deo, & independenter à matre; altera à Deo ſimul ac matre. Chriſtum ergo prout in illo tantùm primo momẽto exiſtentem independenter à matre, dixerunt meruiſſe illi gratias per quas congruè meruerit maternitatem: vnde Chriſtus vt principium meriti materni, nõ cecidit ſub meritum matris vllo modo, ac ne indirectè quidem ratione maternitatis; nec præſuppoſitus eſt cauſis ſuis, atque adeò ſibi ipſi, vt fatendum foret, ſi ab eis tantùm productus eſſet. Verùm illa non niſi momentanea Chriſti exiſtentiæ independentia à matre, non cohæret cum dependentia totius meriti Chriſti pro nobis à Chriſto in Cruce exiſtente, quam Apoſtolus Hebr. 10. ſignificat.

176. Ideò alij dixerunt, Chriſtum non niſi in extrema vita habuiſſe exiſtentiam à matre independentem: nempè à tempore quo Chriſtus dixit ſe triſtem eſſe vſque ad mortem: à quo tempore dicunt, Chriſtum fuiſſe ſuprà naturæ debitum diuinitùs peculiari actione cõſeruatum, & vi exiſtentiæ ſic independentis, eliciuiſſe actiones, quibus Deiparæ principia merendi maternitatem ſit emercatus. Quamquã horum autorum nonnulli, præter illum quaſi limbum vitæ Chriſti, idem cenſent dici poſſe de actibus à Chriſto editis per tempus ieiunij quadragenarij, ex quo Chriſtus vitam intra illud tempus cœpit retinere per miraculum. Hic tamen dicendi modus, tempus aliquod vitæ Chriſti, nempè totam vitam dempta extrema eius parte, aut dempta quadragena dierum ieiunij continui, ſubducit merito Chriſti pro puris creaturis: quod nõ ſatis cohæret cum perpetua & numquam interciſa meritorũ Chriſti pro nobis ſerie, quam Scripturæ & Patres agnoſcunt.

Reperio aliam rationem vendicandi Deiparæ meritum congruum maternitatis, independenter à Chriſto prout pendente à matre ſua. Hanc rationem excogitauit Valentinus Herice 1.p.diſp.29.n.44. annuente Arriaga diſp.1. de gener. ſect.6.n.62. Exiſtimat ergo Herice, primò Chriſtum in primo inſtanti habuiſſe eſſe independens à matre per vnam peculiarem actionem totalem à ſolo Deo dependentem, re diſtinctam ab ea qua Chriſtus tunc accepit eſſe dependenter à matre: etiamſi non ſit duplex modus, ſed vnicus à matre dependens: actio autem à matre independens ſit in Deo, quippe virtualiter tranſiens, formaliter immanens, iuxta doctrinam D. Thomæ de diuinis operationibus q.3. de pot. art.3. & 5. & 17. ad 12. & 26. quod ſufficit, vt intelligamus Chriſtum in eo primo momento habuiſſe eſſe independens à matre, atque adeò potuiſſe tunc matri mereri dona gratiæ quibus maternitatem alia actione poſteriùs natura cauſandam mereretur. Exiſtimat ſecundò idem autor, Chriſtum prætereà reliquo vitæ decurſu ad finem vſque, habuiſſe eſſe per ſimile decretum, & per actionem totalem ſimiliter independentem à matre: nõ quod ea totalis actio, poſt primum inſtans ſit realiter duplex, vt in primo momento, in quo & cauſa ſecunda actu influit, & prima, ſed quod actio qua Chriſtus poſt primum momentum à Deo ſolo conſeruabatur, à duplici diuino totali decreto manaret: vno independenti ab exigentia cauſarum ſecundarum, atque adeò etiam primi influxus materni; altero autem late dependenter ab exigentia cauſarũ ſecundarum: quod eſt, virtualiter vel æquiualenter duplicem conſeruationem admittere. Ex ea verò Chriſti exiſtentia, partim primùm accepta, partim per totam vitam conſeruata independenter à matre, infert autor prædictus, Chriſtum per totam vitam, à prima eius intra vterum actione ad extremum vſque halitum in Cruce, meruiſſe omnibus non excluſa matre; prout actus eius meritorij, non tantùm ab exiſtentia per primam maternam productionem accepta, & conſequenter ad eam actionem conſeruata, pendebant; ſed etiam deriuabantur ab exiſtentia, per aliud totale decretum à matre prorſus independens, conſeruata.

Digitized by Google

177. Mihi hæc dependentiarum Chriſti multiplicatio, non modò inaudita priſcis Scholaſticis & SS Patribus videtur; (nemo quippe profertur, vel proferri poteſt, qui ante paucos hos dies, eam ſubelfecerit;) ſed etiam ſine neceſſitate conficta, atque adeo reijcienda. Nam vt liquet ex prædicto autore, num. 38. tota neceſſitas independentiæ Chriſti à matre, ſiue in ſolis vitæ terminis, ſiue per totam vitam admittendæ, eſt meritum congruum matris, & anteriorum matris progenitorum; quod non debet ſtatui pendens ab exiſtentia per matrem immediatè, & mediatè per anteriores progenitores collata: ne Chriſtus prout meritum illud principians, præſupponatur ſibi, prout producto per vnicam cauſam ſuam, nempè per matrem: quod incommodum declinatur poſita alia Chriſti cauſa totali; prorſus independente à matre. Atqui meritum illud congruum, implantatum vni aut pluribus actionibus quas Deipara ad huiuſmodi præmium direxerit, commentitium eſt, vt iam dixi. Ruit igitur fundamentum tot nouitatum, omnibus retrò Theologis inauditarum. Deinde in propoſito philoſophandi modo, multa peccantur. Nam duplex actio cum vnico modo effectibus intrinſeco, intelligi non poteſt; quia quo iure actio Dei dicitur formaliter immanere Deo, nec eſſe niſi virtualiter tranſiens; eodem actio cauſæ ſecundæ, immanebit cauſæ ſecundæ, nec niſi virtualiter erit tranſiens Itaque nullus planè modus dependentiæ immanebit effectui, quod aduerſarius ipſe non concedit. Videbiter etiam concedendum, iuxta eam doctrinam, Chriſtum non obijſſe: quia quantumcumque tormenta & cruciatus euerterint ſtatum diſpoſitionum vitæ conſeruandæ congruentium; tamen potuit retinere eſſe per decretum totale, independens à cauſis ſecundis, & per actionem conſeruatiuam illhuc vſque protractam, quatenus à tali ſolius Dei decreto oriundam. Nec verò dumtaxat potuit Chriſtus, eſſe ſuum ea via retinere, & impetum mortis effugere, ſed etiam debuit. Nam Deus pro ſua ſola voluntate, & ſecluſa exigentia ex parte cauſæ ſecundæ, non deſtruit res quas immediatè ac per ſeipſum, conſeruat independenter à diſpoſitionibus; vt patet ex perpetua Angelorum conſeruatione. Denique nemo hactenus tam multorum qui hiſtoriam Euangelicam & Chriſti myſteria explanarunt, commentus eſt, Chriſtum per tempus ieiunij quadragenarij conſeruatum eſſe duplici actione, vel duplici actione, vel duplici totali decreto ad conſeruationem directam terminato: cùm ſuffecerit abundè illud vnum quo priùs conſeruabatur, vinctis dumtaxat & impeditis miraculo, cauſis naturalibus, ne Chriſti diſpoſitionem ita immutarent, vt neceſſaria eſſet conſeruationis abruptio. Faceſſat ergo multiplicatio illa, ſiue actionum, ſiue decretorum totalium, de Chriſti conſeruatione.

Modus legitimus meriti maternitatis per Deiparam, concluditur.

178. Quomodò autem Deipara mereri congruè potuerit hanc Chriſti circumſtantiam, ſiue maternitatem quæ Chriſto præſupponitur; (id enim eſt totum fundamentum ex quo ad tot nouitates facta progreſſio eſt;) enodari alia ratione commodiore poteſt. At primùm ſi quis omnino putet ſe adigi ad meritum maternitatis cōgruum, & propriè dictum Deiparæ tribuendum reſpectu maternitatis; eodem planè modo exponendum erit, quomodò Deipara maternitatem meruerit, quo de alijs quibuſuis Deiparæ meritis id neceſſariò exponitur: & quo paſſim DD. explicant idoneitatem & aptitudinem Virginis ad eum titulum, ex gratia & meritis à Virgine diuinitùs adiuta comparatis, oriundam. Fuit quippe Virgo maximè idonea, vt poſito decreto de Verbi incarnatione, eligeretur in eam quæ tanti miraculi officina foret; quia meritis omnino eximijs abundauit, & gratiæ cooperata eſt ſumma nauitate & diligentia, ſupra humanam conditionem non roboratam extra ordinarijs gratiæ ſuppetijs Hæc autem merita, à Chriſti meritis profluxerunt: vnde B. Virgo profundens ea merita, præſuppoſuit Chriſtum in prænotione Dei exiſtentem, quippe merentem pro ipſa. Dices quomodo ergo Chriſtus prænoſcebatur accepturus ſuum eſſe per matrem? Reſpōdent plerique, Chriſtum priùs ratione cognitum eſſe venturum vi decreti prædefinitiui diuini, quàm per has vel illas determinatas cauſas creatas, producendus determinaretur: Atque ita in eo priori rationis, intelligi potuiſſe, profuſurum aliquando merita, quibus omnes mortales, & quæ ex eis in eius matrem derigeretur, mereri poſſet. Vnde Chriſtus prout præcisè vi diuini decreti ac non niſi generatim, & indeterminatè, vel quaſi vagè præcognitus exiſtens, eſt prior matre, & eius meritis; quibus poſterior eſt, prout cognitus quatenus productus de facto, per determinatas cauſas. Hæc eſt apud pleroſque & nominatim apud Præpoſitum 3. p. q. 2. n. 153. & 154. ratio exponendi Chriſti merita pro matre, & pro antiquis iuſtis. Eſſetque potiùs ea ratio ineunda, quam quæ prolata eſt, nixa Chriſti independentijs inauditis, ſi alterutrā tueri adigeremur.

Quod ſi prædicta via exponendi verum Chriſti meritum, pro Patribus & matre, ipſum ex ſe producendum promerentibus, nimium difficilis videretur; facile eſſet mollire difficultatem, abrogato merito Chriſti propriè dicto quoad perſonas illas; & reuocato ad meram compenſationem doni quaſi credito anteà datia Deo; vt ſaltem de Adami innocentis, & de Angelorum gratia philoſophandum eſt, iuxta ea quæ dicentur infrà, exponendo dignitatem Chriſti capitis; vbi rurſus de his nnnnulla. Vſum doctrinæ propoſitæ, dabo ad calcem ſequentis capitis.

CAPVT II.

De cauſa Chriſti meritoria. Secundùm potentiam abſolutam.

179. HActenus de eo merito, quo de facto conceſſum aliquibus eſt aut negatum Chriſti ſubſtantiam ſiue vnionem hypoſtaticam, eiuſue circumſtantias, propriè mereri. Nunc conſiderandum eſt, quid contingere potuiſſet de potentia abſoluta, ſi ita viſum Deo fuiſſet, quoad ea quæ negauimus cecidiſſe de facto ſub meritum, aut cadere potuiſſe de potentia ordinata. Nam reliqua, conſtat cadere poſſe ſub meritum de potentia abſoluta, cum poſſint ſub illud cadere de potentia ordinata. Negauimus igitur, de potentia ordinata cadere potuiſſe ſub quodcumque omnino Chriſti meritum, quicquam ad incarnationem ſpectans, ſiue ſit ſubſtantia eius, ſiue circumſtantiæ: quam etiam omnem materiam ſubduximus merito condigno purarum creaturarum; ac etiam ſubſtantiam, congruo earumdem merito exemimus. Videndum itaque eſt, an de potentia abſoluta, aliquid aliud ſtatui poſſit reſpectu obiectorum, quæ & propriè dicto Chriſti merito, & propriè item accepto merito purarum creaturarum, neganda diximus.

Status controuerſiæ de merito Incarnationis ſecundùm potentiam abſolutam. Meritum compenſatiuum ſeponitur.

180. Verùm ante omnia ſtatuendum duco, non eſſe hic controuerſiam de merito illo improprio quod ſitum eſt in compenſatione rei antea credito exhibitæ. Duobus enim modis aliquid poteſt intelligi ſe habere per modum meriti. Primò per modum cauſæ moraliter efficientis, quæ eſt vera meriti notio. Nam vt ratiocina-

tiocinatur D.Thomas q. 29. de Verit. art. 6. meritum eſt cauſa præmij; non per modum finalis cauſæ, (ſic enim potiùs præmium eſt cauſa meriti,) ſed per modum cauſæ moraliter efficientis; nimirum impellendo agens liberum,vt velit conferre præmium operanti. Secundò laxata vocis notione, dicuntur etiam mereri,ij quibus præmium non obtingit ad modum mercedis pro opere priùs naturà exhibito, ſed ad modum mercis coëmptæ credito; Hoc eſt,non quidem ex mera miſericordia & libertate præmiantis,ſed ex iuſtitia miſericordiam præſupponente; & iuſtè retinente vel compenſante quod antea acceperat miſericorditer, & ex liberalitate, vt fit in ſolutione mercis antea conceſſæ credito.Simileque exemplum eſſe poteſt,vel inſtrumenti quod gratuitò commodatur artifici, vt habeat vnde diſſoluat nomina priùs apud commodantem cõtracta;vel doni quod gratuito concedatur,vt compenſetur per fructus inde exortos: quo exemplo,hoc latè dictum meritum exponit Dur. in 2.d.5.q.3.n.8. Eſt autem latum diſcrimen inter duos illos merendi modos. Nam hic ſecundus, eatenus dumtaxat aliquid merito commune participat, quatenus res ſub illum cadens, non retinetur ex pura miſericordia eius a quo data eſt; ſed ab eo intuitu futuræ compenſationis data, & ſine mercede præſenti accepta,ac eatenus ex miſericordia; poſtea exhibito pretio de quo conuentum erat, retinetur ex iuſtitia: eſtque quaſi quædam venditio miſericors,ſeu facta abſque pretio præſenti, quandoque tamen exhibendo: ac proinde motiuum quo donans inducitur vt velit ſic præuenire pretium,non eſt ipſum pretium, ſed benignitas præuenientis;certa tamen id ſibi non fore fraudi, ob conſecuturam aliquando iuſtam ſolutionem.

Ex quo facilè erui poteſt ſolutio difficultatis quæ recentiores plurimos plurimum torſit: nimirum cur non poſſit pro demeritis præconceptis anticipari ſupplicium; poſſit verò pro meritis præconceptis anticipari præmium. Deum certè non anticipare delictorum aliquando futurorum pœnas, S.Gregor. 27. mor. c.2. diſertè ſtatuit,nec non D.Hieron. dialo. 3. contra Pelag. & optimè S. Auguſt. lib. 11. de Geneſ. ad literam cap.17. [Numquid (inquit,) Deus priùs vltor, quàm Dæmon peccator? Abſit: Neque enim Deus damnat innocentes] Indeque demonſtrat,Dæmonem cum ante admiſſum reipſa peccatum bonus erat,non debuiſſe iam tunc ſubire pœnam,propter peccatum quod Deus ab eo admittendum præuidebat. S.quoque Baſil. in Scholijs ad pſalmum 104. negat conuenire, vt præſcientia præuentionem fundet ſupplicij. Hoc igitur eſt extra dubium: ſed difficultas eſt, cur præmium ante exhibitum reipſa meritum anticipato tradi poſſit, non item ſupplicium ante poſitum reipſa peccatum. Huic difficultati ægrè ſatisfaciunt, qui propoſitam doctrinam, & duplicem nunc aſſignatam meriti notionem, non aduertunt. Iis verò conſideratis,nulla eſt difficultas.Nam Deus à benignitate ſua poteſt excitari ad præueniendum,& tradendum quaſi credito,quod poſtea videt compenſandum: non poteſt autem ſuper exaltante miſericordia iudicium, moueri à iuſtitia vt aliter quàm ſecundùm præſentem ſtatum inferat iram.

Erui præterea facilè ex dictis poteſt, cur circa munera gratiæ,modus ille anticipandi & quaſi credito ea conferendi, perrarùs ſit. In eo quippe agendi modo, non eſt miſericordia pura,ſed iuſtitia quoque in eo inuoluitur: propptereaque hic merendi modus, in toto gratiæ negotio de potentia ordinaria conſiderato,præterquàm fortaſſis in merito Chriſti pro Angelis & Adamo innocente,& ſi qui ſunt huiuſmodi rari euentus de quibus ſuo loco, indidem exulat, vnde verum meritum; vt patet de prima gratia actuali, & de habituali, quæ ſub neutrum hoc meritum hominis cadit. At in altero, ſiue in modo merendi propriè dicto,cernitur dumtaxat iuſtitia, quatenus operans exhibet de facto merces,quas is penes quem eſt præmium, confeſtim remunerat,repenſo præmio:vt ſit ibi quaſi quædam conductio operæ ex parte præmiantis, & locatio ex parte operantis.

Eo improprio merito, & Chriſtum, & puros homines, Incarnationem meruiſſe, non repugnauit.

181. Si igitur ſermo dumtaxat eſſet, de merito illo compenſatiuo quò non attrahitur præmium ad promerentem,ſed iam poſſeſſum & gratis datum, compenſatur ac ſoluitur; ſic non grauatè concederem, & Chriſtum, & puros homines, de potentia abſoluta, potuiſſe mereri ſaltem de congruo, illud quod habeat rationem principij reſpectu talis meriti, eſſetque eo anterius, & idcirco negatur cadere ſub meritum propriè dictum de potentia ordinata. Fateor quidem Deum de facto, circa primam gratiam & alia meritorum noſtrorum principia, genus hoc compenſationis,& improprium meritum non expectare,aut admittere. Ita enim apertè fert nomen *gratiæ*, quod in Scriptura principijs prædictis ſemper aptatur: cum tamen conſtet, non fore *gratiæ* nomine appellanda, ſi emerentur, etiamſi credito. Vnde iure D.Auguſtinus gratiæ arcanorum ſcientiſſimus, negat primam gratiam concedi ob bonum vſum futurum liberi arbitrij. Non negat tamen,quod vnum nunc contendo; nempè quod Deus de potentia abſoluta, ſi libuiſſet eam concedere ob bonum vſum prædictum: quia quamuis gratia ſit eſſentialiter forma ſupernaturalis,non eſt tamen illi eſſentiale vt detur gratis. Neque id euincitur ex nomine *gratiæ*: alioqui deberet etiam dari nobis gratis reſpectu Chriſti, cum tamen omnes gratiæ quas accipimus,ita ſint donandæ nomine *gratiæ* reſpectu noſtri, vt reſpectu Chriſti,dentur nobis ex iuſtitia. Itaque eſt quidem gratia eiuſdem ſpeciei cuius eſſet ſi purè daretur ex miſericordia:tamen reſpectu Chriſti, non eſt donum gratuitum,atque adeò non eſt niſi materialiter gratia: ſiue,eſt eadem entitas quæ alicubi denominatur gratia, at ibi non eſt ſic denominanda. Conſentaneè igitur ad propoſita principia dico,Chriſtum de potentia abſoluta,ſi ita Deo viſum fuiſſet, potuiſſe compenſare,atque adeò impropriè mereri vnionem ſuæ humanitatis cum Verbo: quia poſſet per bonum eius vſum, & per opera interuentu eius dignificata,compenſare beneficium quod in illius conceſſione anteceſſerit: Vt accidit in exemplis quæ ſuperiùs ſunt adducta.In quibus tamen vt ſeruetur proportio cum re de qua agimus ſupponendum eſt, non interueniſſe quaſi commodatum: ſed verè opus eſt rem fuiſſe abſolutè & ſimpliciter factam eius cui conceſſa eſt. Sicut vnio non potuit non concedi ſimpliciter Chriſto,& ita vt eius non eſſet, cum per eam conſtituatur: qua de re infrà diligentiùs.

Verùm Incarnationis meritum per Chriſtum, de potentia abſoluta dari potuiſſe, qui cenſuerint.

182. Hoc itaque impropriè dicto merito ſepoſito, quod attinet ad meritum propriè dictum, an ſubſtantia incarnationis,ſiue vnio hypoſtatica poſſit ſub Chriſti meritum cadere de potentia abſoluta, variant ſententiæ. Vna affirmat,quam docet Suarez t.1.3.p.d.10. ſ.4. & l.2. de prædeſt. cap. 20. à num. 19. Ruis diſp.6. de prædeſt. ſ.2.num.15. & Aegidius diſp.8. de actibus ſupernat. dub.7. Quorum vnicum fundamentum eſt, quod nulla in eo merito monſtrari queat repugnantia. Quamuis enim actiones Chriſti vnione anteriores, nullæ fuerint,ac ne de potentia quidem abſoluta,quantumuis

tumuis Chriſti humanitas ſolitaria præextitiſſet, vllæ eſſe potuerint quæ præmium vnionis adæquarent: Tamen nihil obſtabat, quominus Chriſtus ratione operum vnionem ſubſequentium, quæ præmium vnionis planè adæquarent, mereretur condignè tale præmium dummodò interpoſita fuiſſet Dei promiſſio, & Chriſti cum eo, de hoc præmio conuentio, quæ de potentia abſoluta interponi poterat: ſicut etiam interponi pro nobis potuiſſet reſpectu primæ gratiæ, ſi Deus nobis promiſiſſet, ſe daturum gratiam ad actus aliquos, cum obligatione eos poſtea eliciendi; noſque diuinitus intimatam huiuſmodi promiſſionem accepiſſemus. Accedunt exempla vulgaria, quibus Suarez numquam ſatisfactum eſſe conteſtatur: nempè principis, qui militi arma & equum præberet, cum obligatione vt ea poſteà mereatur militando. Miles enim implens conditionem, merebitur condignè ea præmia; quæ tamen fuerint principia operis meritorij quo obtenta ſunt à milite. Simile eſt exemplum eius qui emit vineam, cuius pretium poſtea numerat ex eius fructibus. Ad hunc ergo modum, hi autores de Chriſto quoad cōdignum meritum vnionis, per opera eam ſubſequentia, philoſophantur.

Vnum eſt quod opponi poſſe videtur; nempè his ita ſe habentibus, fore vt principium meriti cadat ſub meritum videlicet vnionem quæ in Chriſto fons eſt totius meriti condigni, etiam eius quod ad promerendam vnionem neceſſarium eſt, cadere ſub meritum quod ipſa principiat, atque adeò eſſe merito priorem; quippe principium eius; & poſteriorem, cum ipſa per meritum obtineatur. Hoc tamen hi autores non cenſent incommodum, putantque ſe propoſitam contradictionem declinare non incommodè, per diſtinctionem duplicis ſtatus in quo vnionem & incarnationem conſiderant. Nimirum ſpectant eam, primò vt prædeſtinatam; quo pacto eſt principium meriti futuri, per Chriſtum eliciendi, nec cadit ſub illud meritum quod ipſa eſt principatura. Secundò vt executioni in tempore mandatum; ſub qua ratione poteſt eſſe principium meritorum prout actu exiſtentium. Atque ita vnio ſiue incarnatio, non eſt principium & effectus ſeu præmium meritorum Chriſti, ſub eadem ratione,

Contrarium placet; Repugnantia oſtenditur.

183. In contrariam ſententiam conſentire ſcholam vniuerſam, dixit Caniſius lib.2. Mar. cap.16. Nominatim verò eam tradunt S. Thomas 1.p.q.23. art.5. *in corpore*, Medina 3.p.q.2. art.11. & ibidem Aluarez diſp 16. Val. 1.2. d.8.q.5.p.4. Vaſquez 1.p. d.91. cap. 6. & 1. 2. d. 219. cap.1. & 3.p.d.21. cap.5. Torres opuſc. S. de gratia diſp.2. dub.2. & diſp.3, dub.4. Herice 1.p. d. 28. cap.2. Becanus tract. de incar. cap.14.q.6. Præpoſitus 3 p.q.2. num.139. mihique omnino placet; Neque eſt ad eam ſtabiliendam agmine rationum opus, cum videatur, eam quæ ducitur ex natura meriti & præmij, eſſe ineluctabilem. Sic igitur argumentor. Meritum habet rationem medij ad præmium tamquam ad finem, eſtque id intrinſecum naturæ meriti. Atqui medium præcedit neceſſariò acquiſitionem finis, ita vt in præuiſione ordinantis finem & media, præcedant media. Ergo neceſſe ſimiliter eſt, vt ſaltem in prænotione præmiantis, priùs cognoſcatur exiſtere meritum quàm præmium: atque adeò impoſſibile eſt, meritum ſubſequi illud met præmium cuius eſt præmium & exiſtere poſt illud, ſine effici per illud. Sic enim medium, ſiue meritum quod daretur ad habendum præmium, daretur propter præmium præhabitum, quod manifeſtiſſimè eſt impoſſibile. Non igitur fieri potuit, vt vnio hypoſtatica quæ reſpectu Chriſti principiat omnia merita, atque adeò teneret ſe ex parte mediorum, ſimul teneret ſe ex parte finis, haberetque rationem præmij, adipiſcendi per illud ipſum quod ſupponendum eſt iam adeptum. Confirmatur, quia meritum pollet vi quadam morali attractricè præmij. Nulla autem ratione fieri poteſt, vt idem ſeipſum attrahat. Ergo impoſſibile eſt, vt idem ſit meritum ſui ipſius: atque adeò etiam impoſſibile eſt, vt idem ſit meritum ſui principij, à quo habet vim merendi: quia quod eſt cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati. Viciſſim verò præmium, eſt id ad quod & meritum & meriti principium ordinatur. Si igitur præmium eſſet idē cum merito aut meriti principio; idem eſſet, ad hoc vt idem ipſum eſſet; & idem ad ſe referretur vt ad finem; contingeretque vt intra eundem cauſalitatis modum, & eumdem executionis ordinem, idem eſſet prius & poſterius. Nam præmium eſſet prius, quatenus principium effectiuum; (tale quippe eſt medium:) & eſſet poſterius, quatenus per tale medium, hoc eſt per ſeipſum cauſaretur. Quare vnio hypoſtatica, quæ eſt principium totius meriti condigni quod Chriſto potuit obtingere, nulla ratione potuit ſub meritum Chriſti condignum cadere.

Effugium primum, præcluditur.

184. Non declinant hanc contradictionem aduerſarij, per diuerſas illas eiuſdem vnionis conſiderationes, quas ab eis proponi diximus: nempè vt prædeſtinatæ, & vt mandatæ executioni; vel prout conceptæ, & prout exercitæ: quaſi liceat affirmare, vnionem vt prædeſtinatam, principiare merita futura: prout exiſtentem verò, principiari à meritis exiſtentibus. Vel quaſi dicere liceat, vnionem vt præuiſam quandoque obtinendam, antecedere merita; prout obtentam verò, ea ſubſequi, & poſteriorem meritis eſſe. Non inquam ſic declinatur contradictio. Nam merita, à ſola vnione exercita & obtenta, principiantur: non autem ab vnione tantùm præconcepta vt obtinenda, vel prædeſtinata. Oporteret igitur aduerſarios monſtrare, quomodò in ipſorum ſententia, idem reſpectu eiuſdem, non ſimul cognoſcatur vt præexiſtens, & vt non præexiſtens. Vnio enim neceſſariò intelligitur præexiſtens & præhabita, quatenus cauſat meritum. Cognoſcitur autem vt non præexiſtens, neque præhabita, ſi obuentura eſt per meritum, quod ad eius conſecutionem deducat operarium, & ad conceſſionem moueat præmiantem. Habet ſanè locum ſuum diſtinctio illa duplicis ordinis, nempè & intentionis & executionis, cum de medio & fine agitur. Ita tamen vt finis qui ad ordinem intentionis pertinet, non ſit niſi finis, cui ſatis eſt præconcipi abſque exiſtentia exercita; neque induat rationem medij, quod neceſſe eſt præexiſtere, vt poſſit munus medij obire. At vides, aduerſarios id non ſeruare. Cauendum item ſeriò eſt, ne pro duplici ordine propoſito, duplex agentis motiuum comminiſcamur. Debet enim vnum & idem eſſe motiuum, quo agens intendit aſſumere media, & quo illa vſurpans, peruenit per ea ad finem intentum: alioqui ordo executionis, inferret nouum ordinem intentionis. Et hic quoque peccant aduerſarij. Nam incarnationem, ſiue vnionem prædeſtinatam & conceptam, non ſtatuunt pro fine obtinendo per merita proditura ex ea ſic ſpectata: ſed id tribuunt incarnationi exercitæ & executioni mandatæ, quam dicunt, poſſe per Chriſti actus, vt per cauſam meritoriam, obtineri. Cùm ergo iuxta aduerſarios, incarnatio prædeſtinata & incarnatio exercita, non ſubſit eidem merito tamquam vnus & idem finis medio per quod obtinetur; liquere videtur, eos diuerſum finem pro duplici ordine propoſito comminiſci; & affirmare alium finem intendi cum vnio prædeſtinatur, alium cum executioni mandatur. Quare argumentum à nobis propoſitum ex prioritate ſimulque poſterioritate eiuſdem formæ reſpectu eiuſdē, perſtat inconcuſſum, nec eluditur ea aduerſariorū reſpōſione.

Alterum

Digitized by Google

Alterum quoque effugium, intentum.

185. Multò verò apertius eſt, inidoneam quoque & inſufficientem planè eſſe reſponſionem, quam præterea adhibet Aegidius ſupra num. 121. dicens, etiamſi concederetur totale meriti principium non poſſe cadere ſub meritum, tamen quod eſt dumtaxat partiale principium meriti, poſſe ſub illud cadere. Incarnationem autem, non fore niſi principium partiale meritorum Chriſti, quibus eam mereretur. Additque n.122. etiamſi media quæ debent phyſicè cauſare finē ſuum, neceſſariò præexiſtant acquiſitioni finis: tamen ea media quæ finem non cauſant niſi moraliter, (cuiuſmodi ſunt merita, quibus mouetur aliena voluntas vt finem conferre velit;) non præexiſtere neceſſariò, ſed ſufficere ſi priùs exiſtant obiectiuè, quod ſatis eſt vt poſſint mouere alterius voluntatem ad rependendam mercedem. Cùm ergo merita quæ Chriſtus de potentia abſolutâ poſſet elicere, non eſſent cauſatura phyſicè vnionem, ſed moraliter tantùm; omnino videntur habitura ſufficientem rationem mediorum ad illam obtinendam, etiamſi eidem nō præexiſterent niſi in præmiantis præconceptione. Adde quod ipſa donatio mercedis, ex parte remunerantis, habet ſe per modum medij, reſpectu meritorum quæ remunerator cupit obtinere interuentu mercedis, vt aduerſarius n.123. oſtenderat. Atque ita nihil vetabit, donationem vnionis, præcedere merita tamquam medium ad ea.

Hanc argumenti propoſiti declinationem, aio multo inſufficientiorem eſſe priore hactenus reiecta. Nam ſiue meriti principium ſit totale, ſiue partiale, vrget ſemper idem incommodum; quia prioritas ſimul & poſterioritas eiuſdem formæ, non repugnat ex eo quod forma ſit totalis; ſed ex eò præcisè quod ſit forma, nec idem poſſit ſimul & reſpectu ejuſdem, eſſe priùs & poſterius: quod æque implicat circa formam partialem, ac circa totalem. Inſuper verò quæram; quodnam ſit alterum meriti principium partiale in re præſenti. Haud dubiè dicent eſſe voluntatem Chriſti humanam, quæ adiuncta vnioni & auxilijs gratiæ ab ea profuſis, principiaret meritum. Quidni ergo, quo iure vnio & auxilia admittuntur poſſe eſſe poſteriora ſimul & priora meritis inde oriundis, eodem quoque dicatur, voluntatem creatam quæ eſt partiale meriti cum principium, poſſe cadere ſub meritū ab ea oriundum? Atque ita principium totale meriti, poſſet in re noſtrâ, cadere ſub meritum ab eo dimanans. Altera item pars reſponſionis, æquè infirma eſt. Nam ſiue medium cauſet per efficientiam phyſicam, ſiue per moralem; tamen eo ipſo quod medium eſt, & ad cauſam efficientem reducitur, nec pertinet ad ordinem intentionis, non ſufficit illud præconcipi abſque exiſtentia exercita, ſed omninò debet præintelligi habens eſſe ſuum verum ac phyſicum, pro eo tempore pro quo intelligitur cauſare ad modum medij: nec poteſt fingi non præhabere exiſtentiam reſpectu eius ad cuius affectionem cauſat, non intentionaliter & ad modum finis, ſed cauſatione reali, ad genus efficientis reductitiè pertinente. Eſt enim patens diſcrimen inter cauſationem finis & medij. Nam finis ex ſua cauſandi ratione, debet non exiſtere: imo ideirco cauſat, & attrahit pellicitque cauſam efficientem, vt communicetur ipſi fini exiſtentia. At medium ita terminat voluntatem cauſæ efficientis liberæ, vt neceſſariò debeat præintelligi habens eſſe, ſaltem pro eo tempore, pro quo præconcipitur fungi munere medij. Vndetametſi non eſt neceſſe, cauſam meritoriam quæ reuera habet rationem medij ad præmium, tunc de facto actualiter eſſe cum mouet agens ad decernendum ei præmium; tamen neceſſe eſt, vt intellectus agentis, priùs feratur in exiſtentiam cauſæ meritoriæ, quàm in præmij collationem, eiuſue decretum. Sic Deus, ex præuiſione meritorum, decernit præmia longè antequàm reipſa ponantur merita: ſed ſatis eſt, quod ea quandoque ponenda præconcipiat: & ex eorum ſic præconceptorum determinatè ſibi obiecta exiſtentia pro tali differentia temporis, feratur ad decernendum illis præmiū; reponendum in temporis articulo ſubiungendo ei differentiæ temporis, in qua meritum fuerit. Et ratio vnò verbo eſt, quam præmiſi; nempè quod cauſa meritoria non mouet vt ipſa ſit, ſed vt propter ipſam iam exiſtentem, & ſaltem in præconceptione agentis præhabentem eſſe, alia producantur. Igitur cum Chriſti merita, in re præſenti, habeant ſe vt media reſpectu vnionis; impoſſibile eſt, vt ei non præintelligantur; & vt non cōcipiantur exiſtentiam poſſidere ante vnionem. Quomodò ergo poſſent ſimul intelligi, vendicare ab ea eſſe, quod præhabere intelliguntur, & acquirere quod iam poſſident?

186. Inane verò eſt, nec cadit in rem noſtram, quod præterea addebat aduerſarius, de donatione mercedis habente rationem medij reſpectu præmiantis, qui per donationem mercedis, nititur ad media peruenire. Vt videre eſt in Rege, qui militibus ſtrenuè pugnantibus, promittit certos honores, qui reſpectu militis habent rationem finis, ad quem per pugnam ſtrenuam eſt deuenturus: Reſpectu verò Regis, illi honores, habent rationem mediorum, & pugna ſtrenua rationem finis immediati. Hoc dico non ſatisfacere, nec poſſe ad rem noſtram accommodari. Inprimis, quia quod habet rationem medij reſpectu Regis præmiantis, non eſt reuera mercedis donatio, ſeu collatio honorum, quæ planè ſubſequitur exhibitionem meritorum; hoc eſt pugnæ ſtrenuæ. Sed quod in eo euentu habet rationem medij, eſt propoſitio ac veluti oſtentatio honorum, eſt rependendorum, qui operam in pugna generosè nauauerit. Ea verò oſtentatio & propoſitio mercedis, omnino præexiſtit meritis, quibus ad honores eſt aſpirandum, ac pertingendum. Oporteret ergo ſimiliter, media quibus Chriſtus condignè pertingeret ad vnionem, præexiſtere vnioni: quod conſtat dici non poſſe, cùm ſuum eſſe, ab vnione & vnionis fructibus accipere ſupponantur, imo eſſe ipſimet fructus. Deinde argumentum conſiderat quæ ſe habent ex parte Dei vnionem rependentis, quidue in ea comparatione prius ſit, quid poſterius: (quò tamen aduerſarius auocat difficultatem:) ſed argumentum, vrget rem ex parte operatij promerentis, quem omnino neceſſe eſt præcognoſci exhibentem merita, atque adeò exiſtentem, priuſquàm præmium recipiat. Quomodò ergo prius videri poteſt habens præmium, & per illud profundens actus, quibus tamquam medijs finem intentum aſſequatur? Cùm itaque vnio in re præſenti ſit præmium, ſiue res obtinenda per merita, impoſſibile eſt, merita quibus obtinenda eſt, atque adeò etiam illorum meritorum principia, intelligi acquirere exiſtentiam per merita; ſicque poſteriùs natura habere eſſe, quàm illud cui in genere cauſæ efficientis, hoc eſt in ratione mediorum, contulerint exiſtentiam.

Concluditur, rectè monſtratam repugnantiam; Vanæ declinationes hoſtilium telorum, reiectæ.

187. Oſtenſa ergò eſt repugnantia, quam aduerſarij negabant interuenire, in eò quòd Chriſtus de potentia abſoluta mereretur vnionem ſuæ humanitatis, per opera ſubſequentia vnionem: nam oportuiſſet, ea opera, (quippe merita & media,) præintelligi exiſtentia ante vnionem & tamen eam ſubſequi, quandoquidem ab ea acciperent eſſe, & vim ac rationem meritorum ac mediorum.

Exempla verò vulgaria quæ aduerſarij pro ſe adducebant,

tumuis Chriſti humanitas ſolitaria præextitiſſet, vllæ eſſe potuerint quæ præmium vnionis adæquarent: Tamen nihil obſtabat, quominus Chriſtus ratione operum vnionem ſubſequentium, quæ præmium vnionis planè adæquarent, mereretur condignè tale præmium dummodò interpoſita fuiſſet Dei promiſſio, & Chriſti cum eo de hoc præmio conuentio, quæ de potentia abſoluta interponi poterat: ſicut etiam interponi pro nobis potuiſſet reſpectu primæ gratiæ, ſi Deus nobis promiſiſſet, ſe daturum gratiam ad actus aliquos, cum obligatione eos poſtea eliciendi; noſque diuinitus intimatam huiuſmodi promiſſionem acceptaſſemus. Accedunt exempla vulgaria, quibus Suarez numquam ſatisfactum eſſe conteſtatur: nempè principis, qui militi arma & equum præberet, cum obligatione vt ea poſteà mereatur militando. Miles enim implens conditionem, merebitur condignè ea præmia; quæ tamen fuerint principia operis meritorij quo obtenta ſunt à milite. Simile eſt exemplum eius qui emit vineam, cuius pretium poſtea numerat ex eius fructibus. Ad hunc ergo modum, hi autores de Chriſto quoad cōdignum meritum vnionis, per opera eam ſubſequentia, philoſophantur.

Vnum eſt quod opponi poſſe videtur; nempè his ita ſe habentibus, fore vt principium meriti cadat ſub meritum videlicet vnionem quæ in Chriſto fons eſt totius meriti condigni etiam eius quod ad promerendam vnionem neceſſarium eſt, cadere ſub meritum quod ipſa principiat, atque adeò eſſe merito priorem; quippe principium eius; & poſteriorem, cum ipſa per meritum obtineatur. Hoc tamen hi autores non cenſent incommodum, putantque ſe propoſitam contradictionem declinare non incommodè, per diſtinctionem duplicis ſtatus in quo vnionem & incarnationem conſiderant. Nimirum ſpectant eam, primò vt prædeſtinatam; quo pacto eſt principium meriti futuri, per Chriſtum eliciendi, nec cadit ſub illud meritum quod ipſa eſt principatura. Secundò vt executioni in tempore mandatum; ſub qua ratione poteſt eſſe principium meritorum prout actu exiſtentium. Atque ita vnio ſiue incarnatio, non eſt principium & effectus ſeu præmium meritorum Chriſti, ſub eadem ratione.

Contrarium placet; Repugnantia oſtenditur.

183. In contrariam ſententiam conſentire ſcholam vniuerſam, dixit Caniſius lib. 2. Mar. cap. 16. Nominatim verò eam tradunt S. Thomas 1. p. q. 23. art. 5. *in corpore*, Medina 3. p. q. 2. art. 11. & ibidem Aluarez diſp 16. Val. 1. 2. d. 8. q. 5. p. 4. Vaſquez 1. p. d. 91. cap. 6. & 1. 2. d. 219. cap. 1. & 3. p. d. 21. cap. 5. Torres opuſc. 8. de gratia diſp. 2. dub. 2. & diſp. 3. dub. 4. Herice 1. p. d. 28. cap. 2. Becanus tract. de incar. cap. 14. q. 6. Præpoſitus 3 p. q. 2. num. 139. mihique omnino placet; Neque eſt ad eam ſtabiliendam agmine rationum opus, cum videatur, eam quæ ducitur ex natura meriti & præmij, eſſe ineluctabilem. Sic igitur argumentor. Meritum habet rationem medij ad præmium tamquam ad finem, eſtque id intrinſecum naturæ meriti. Atqui medium præcedit neceſſariò acquiſitionem finis, ita vt in præuiſione ordinantis finem & media, præcedant media. Ergo neceſſe ſimiliter eſt, vt ſaltem in prænotione præmiantis, priùs cognoſcatur exiſtere meritum quàm præmium: atque adeò impoſſibile eſt, meritum ſubſequi illudmet præmium cuius eſt præmium & exiſtere poſt illud, ſiue effici per illud. Sic enim medium, ſiue meritum quod daretur ad habendum præmium, daretur propter præmium præhabitum, quod manifeſtiſſimè eſt impoſſibile. Non igitur fieri potuit, vt vnio hypoſtatica quæ reſpectu Chriſti principiat omnia merita, atque adeò teneret ſe ex parte mediorum, ſimul teneret ſe ex parte finis, haberetque rationem præmij, adipiſcendi per illud ipſum quod ſupponendum eſt iam adeptum. Confirmatur, quia meritum pollet vi quadam morali attractricè præmij. Nulla autem ratione fieri poteſt, vt idem ſeipſum attrahat. Ergo impoſſibile eſt, vt idem ſit meritum ſui ipſius: atque adeò etiam impoſſibile eſt, vt idem ſit meritum ſui principij, à quo habet vim merendi: quia quod eſt cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati. Viciſſim verò præmium, eſt id ad quod & meritum & meriti principium ordinatur. Si igitur præmium eſſet idē cum merito aut meriti principio; idem eſſet, ad hoc vt idem ipſum eſſet; & idem ad ſe referretur vt ad finem; contingeretque vt intra eundem cauſalitatis modum, & eumdem executionis ordinem, idem eſſet prius & poſterius. Nam præmium eſſet prius, quatenus principium effectiuum; (tale quippe eſt medium:) & eſſet poſterius, quatenus per tale medium, hoc eſt per ſeipſum cauſaretur. Quare vnio hypoſtatica, quæ eſt principium totius meriti condigni quod Chriſto potuit obtingere, nulla ratione potuit ſub meritum Chriſti condignum cadere.

Effugium primum, præcluditur.

184. Non declinant hanc contradictionem aduerſarij, per diuerſas illas eiuſdem vnionis conſiderationes, quas ab eis proponi diximus: nempè vt prædeſtinatæ, & vt mandatæ executioni; vel prout conceptæ, & prout exercitæ: quaſi liceat affirmare, vnionem vt prædeſtinatam, principiare merita futura: prout exiſtentem verò, principiari à meritis exiſtentibus. Vel quaſi dicere liceat, vnionem vt præuiſam quandoque obtinendam, antecedere merita: prout obtentam verò, ea ſubſequi, & poſteriorem meritis eſſe. Non inquam ſic declinatur contradictio. Nam merita, à ſola vnione exercita & obtenta, principiantur: non autem ab vnione tantùm præconcepta vt obtinenda, vel prædeſtinata. Oporteret igitur aduerſarios monſtrare, quomodò in ipſorum ſententia, idem reſpectu eiuſdem, non ſimul cognoſcatur vt præexiſtens, & vt non præexiſtens. Vnio enim neceſſariò intelligitur præexiſtens & præhabita, quatenus cauſat meritum. Cognoſcitur autem vt non præexiſtens, neque præhabita, ſi obtentura eſt per meritum, quod ad eius conſecutionem deducat operantem, & ad conceſſionem moueat præmiantem. Habet ſanè locum ſuum diſtinctio illa duplicis ordinis, nempè & intentionis & executionis, cum de medio & fine agitur. Ita tamen vt finis qui ad ordinem intentionis pertinet, non ſit niſi finis, cui ſatis eſt præconcipi abſque exiſtentia exercita; neque induat rationem medij, quod neceſſe eſt præexiſtere, vt poſſit munus medij obire. At vides, aduerſarios id non ſeruare. Cauendum item ſeriò eſt, ne pro duplici ordine propoſito, duplex agentis motiuum comminiſcamur. Debet enim vnum & idem eſſe motiuum, quo agens intendit aſſumere media, & quo illa vſurpans, peruenit per ea ad finem intentum: alioqui ordo executionis, inferret nouum ordinem intentionis. Et hic quoque peccant aduerſarij. Nam incarnationem, ſiue vnionem prædeſtinatam & conceptam, non ſtatuunt pro fine obtinendo per meritaároditura ex ea ſic ſpectata: ſed id tribuunt incarnationi exercitæ & executioni mandatæ, quam dicunt, poſſe per Chriſti actus, vt per cauſam meritoriam, obtineri. Cùm ergo iuxta aduerſarios, incarnatio prædeſtinata & incarnatio exercita, non ſubſit eidem merito tamquam vnus & idem finis medio per quod obtinetur; liquere videtur, eos diuerſum finem pro duplici ordine propoſito comminiſci; & affirmare alium finem intendi cum vnio prædeſtinatur, alium cum executioni mandatur. Quare argumentum à nobis propoſitum ex prioritate ſimulque poſterioritate eiuſdem formæ reſpectu eiuſdē, perſtat inconcuſſum, nec eluditur ea aduerſariorū reſpōſione.

Alterum

Digitized by Google

Alterum quoque effugium, intutum.

185. Multò verò apertius eſt, inidoneam quoque & inſufficientem planè eſſe reſponſionem, quam prætereà adhibet Aegidius ſupra num. 121. dicens, etiamſi concederetur totale meriti principium non poſſe cadere ſub meritum, tamen quod eſt dumtaxat partiale principium meriti, poſſe ſub illud cadere. Incarnationem autem, non fore niſi principium partiale meritorum Chriſti; quibus eam mereretur. Additque n. 122. etiamſi media quæ debent phyſicè cauſare finē ſuum, neceſſariò præexiſtant acquiſitioni finis: tamen ea media quæ finem non cauſant niſi moraliter, (cuiuſmodi ſunt merita, quibus mouetur aliena voluntas vt finem conferre velit;) non præexiſtere neceſſariò, ſed ſufficere ſi priùs exiſtant obiectiuè, quod ſatis eſt vt poſſint mouere alterius voluntatem ad rependendam mercedem. Cùm ergo merita quæ Chriſtus de potentia abſolutâ poſſet elicere, non eſſent cauſatura phyſicè vnionem, ſed moraliter tantùm; omninò videntur habitura ſufficientem rationem mediorum ad illam obtinendam, etiamſi eidem nō præexiſterent niſi in præmiantis præconceptione. Adde quod ipſa donatio mercedis, ex parte remunerantis, habet ſe per modum medij, reſpectu meritorum quæ remunerator cupit obtinere interuentu mercedis, vt aduerſarius n. 123. oſtenderat. Atque ita nihil vetabit, donationem vnionis, præcedere merita tamquam medium ad ea.

Hanc argumenti propoſiti declinationem, aio multo inſufficientiorem eſſe priore hactenùs reiecta. Nam ſiue meriti principium ſit totale, ſiue partiale, vrget ſemper idem incommodum; quia prioritas ſimul & poſterioritas eiuſdem formæ, non repugnat ex eo quod forma ſit totalis; ſed ex eò præciſè quod ſit forma, nec idem poſſit ſimul & reſpectu ejuſdem, eſſe priùs & poſterius: quod æque implicat circa formam partialem, ac circa totalem. Inſuper verò quæram; quodnam ſit alterum meriti principium partiale in re præſenti. Haud dubiè dicent eſſe voluntatem Chriſti humanam, quæ adiuncta vnioni & auxilijs gratiæ ab ea profuſis, principiaret meritum. Quidni ergo, quo iure vnio & auxilia admittuntur poſſe eſſe poſteriora ſimul & priora meritis inde oriundis, eodem quoque dicatur, voluntatem creatam quæ eſt partiale meriti cum principium, poſſe cadere ſub meritū ab ea oriundum? Atque ita principium totale meriti, poſſet in re noſtra, cadere ſub meritum ab eo dimanans. Altera item pars reſponſionis, æquè infirma eſt. Nam ſiue medium cauſet per efficientiam phyſicam, ſiue per moralem; tamen eo ipſo quod medium eſt, & ad cauſam efficientem reducitur, nec pertinet ad ordinem intentionis, non ſufficit illud præconcipi abſque exiſtentia exercita, ſed omnino debet præintelligi habens eſſe ſuum verum ac phyſicum, pro eo tempore pro quo intelligitur cauſare ad modum medij: nec poteſt fingi non præhabere exiſtentiam reſpectu eius ad cuius affectionem cauſat, non intentionaliter & ad modum finis, ſed cauſatione reali, ad genus efficientis reductiuè pertinente. Eſt enim patens diſcrimen inter cauſationem finis & medij. Nam finis ex ſua cauſandi ratione, debet non exiſtere: imo idcirco cauſat, & attrahit pellicitque cauſam efficientem, vt communicetur ipſi fini exiſtentia. At medium ita terminat voluntatem cauſæ efficientis liberæ, vt neceſſariò debeat præintelligi habens eſſe, ſaltem pro eo tempore, pro quo præconcipitur fungi munere medij. Vndetametſi non eſt neceſſe, cauſam meritoriam quæ renera habet rationem medij ad præmium, tunc de facto actualiter eſſe cum mouet agens ad decernendum ei præmium; tamen neceſſe eſt, vt intellectus agentis, priùs feratur in exiſtentiam cauſæ meritoriæ, quàm in præmij collationem, eiuſue decretum. Sic Deus, ex præuiſione meritorum, decernit præmia longè antequàm reipſa ponantur merita: ſed ſatis eſt, quod ea quandoque ponenda præconcipiat: & ex eorum ſic præconceptorum determinatè ſibi obiecta exiſtentia pro tali differentia temporis, feratur ad decernendum illis præmiū, reponendum in temporis articulo ſubiungendo ei differentiæ temporis, in qua meritum fuerit. Et ratio vnò verbo eſt, quam præmiſi; nempè quod cauſa meritoria non mouet vt ipſa ſit, ſed vt propter ipſam iam exiſtentem, & ſaltem in præconceptione agentis præhabentem eſſe, alia producantur. Igitur cum Chriſti merita, in re præſenti, habeant ſe vt media reſpectu vnionis; impoſſibile eſt, vt ei non præintelligantur; & vt non cōcipiantur exiſtentiam poſſidere ante vnionem. Quomodò ergo poſſent ſimul intelligi, vendicare ab ea eſſe, quod præhabere intelliguntur, & acquirere quod iam poſſident?

186. Inane verò eſt, nec cadit in rem noſtram, quod prætereà addebat aduerſarius, de donatione mercedis habente rationem medij reſpectu præmiantis, qui per donationem mercedis, nititur ad media peruenire. Vt videre eſt in Rege, qui militibus ſtrenuè pugnantibus, promittit certos honores, qui reſpectu militis habent rationem finis, ad quem per pugnam ſtrenuam eſt deuenturus: Reſpectu verò Regis, illi honores, habent rationem mediorum, & pugna ſtrenua rationem finis immediati. Hoc dico non ſatisfacere, nec poſſe ad rem noſtram accommodari. Inprimis, quia quod habet rationem medij reſpectu Regis præmiantis, non eſt reuera mercedis donatio, ſeu collatio honorum, quæ planè ſubſequitur exhibitionem meritorum; hoc eſt pugnæ ſtrenuæ. Sed quod in eo euentu habet rationem medij, eſt propoſitio ac veluti oſtentatio honorum, ei rependendorum, qui operam in pugna generosè nauauerit. Ea verò oſtentatio & propoſitio mercedis, omnino præexiſtit meritis, quibus ad honores eſt aſpirandum, ac pertingendum. Oporteret ergo ſimiliter, media quibus Chriſtus condignè pertingeret ad vnionem, præexiſtere vnioni: quod conſtat dici non poſſe, cùm ſuum eſſe, ab vnione & vnionis fructibus accipere ſupponantur, imo eſſe ipſimet fructus. Deinde argumentum conſiderat quæ ſe habent ex parte Dei vnionem rependentis, quidue in ea comparatione prius ſit, quid poſterius: (quò tamen aduerſarius auocat difficultatem:) ſed argumentum, vrget rem ex parte operatij promerentis, quem omnino neceſſe eſt præcognoſci exhibentem merita, atque adeò exiſtentem, priuſquàm præmium recipiat. Quomodò ergo prius videri poteſt habens præmium, & per illud profundens actus, quibus tamquam medijs finem intentum aſſequatur? Cùm itaque vnio in rè præſenti ſit præmium, ſiue res obtinenda per merita, impoſſibile eſt, merita quibus obtinenda eſt, atque adeò etiam illorum meritorum principia, intelligi acquirere exiſtentiam per merita; ſicque poſteriùs natura habere eſſe, quàm illud cui in genere cauſæ efficientis, hoc eſt in ratione mediorum, contulerint exiſtentiam.

Concluditur, rectè monſtratam repugnantiam; Vanæ declinationes hoſtilium telorum, reiectæ.

187. Oſtenſa ergò eſt repugnantia, quam aduerſarij negabant interuenire, in eò quòd Chriſtus de potentia abſoluta mereretur vnionem ſuæ humanitatis, per opera ſubſequentia vnionem: nam oportuiſſet, ea opera, (quippe merita & media,) præintelligi exiſtentia ante vnionem & tamen eam ſubſequi, quandoquidem ab ea accipiunt eſſe, & vim ac rationem meritorum ac mediorum.

Exempla verò vulgaria quæ aduerſarij pro ſe adducebant,

cebant, incommodè extricantur à nonnullis eorum qui in noſtra ſunt ſententia. Nam Vaſquez 1.p.diſp.91. c.6. *in fine*, ait, in priore exemplo, equum & arma tribui vt præmium, non actionibus equitis quas principiarunt, ſed eius dexteritati ac ſtrenuitati, quæ eſt independens ab equo & armis. In poſteriore autem exemplo, ait, fructus non eſſe meritum vineæ priùs traditæ, ſed pretium; quod admittit poſſe eſſe poſterius merce, & ab ea pendere tamquam effectum, & in hoc differre à merito. Nam pretium, qua tale, nō eſt natura priùs merce, cuius pretiū dicitur cum viciſſim merces poſſit dici pretium nummi qui exhibetur in pretium, eò quòd in emptione & venditione ſit quædā permutatio vnius cum alio, quorum vnumquodque comparatione alterius habet rationem pretij, atque adeò pariformiter & ex æquo intèr ſe comparantur, nec vnum eſt altero natura prius aut poſterius; contra quàm accidit in merito & præmio. Nam meritum eſt ſuapte natura prius præmio, quia ordinem cauſæ ad illud habet. Hanc exemplorum illorum dilutionem, aduerſarij facilè repellent. Verè enim equus non datur militi ob dexteritatē vel induſtriam, quæ niſi bonos actus pareret, non compenſaretur, ſed probro potiùs eſſet. Datur ergo æquus militi ob ſtrenuam pugnam, eaſque actiones quarum æquus eſt partiale principium. Similiter negabunt aduerſarij quod vniuerſaliter ait Vaſques, pretium non poſtulare præexiſtere merci. Id enim contendent falſum eſſe, dicentque pretium eſſe ante mercedem, ſaltem in præuiſione & expectatione vendentis.

Abſurdiùs etiam Aluarez 3.p.d.16. ad 2. vt primum exemplum extricet, negat actiones quibus miles in pugna præmium meretur, prodire efficienter ab æquo & armis. Itaque ait mirum non eſſe, ſi æquus & arma poſſint dari in præmium ſtrenuæ pugnæ quam non principiarunt. At quis nō videt, & æquum & arma influere ſaltem partialiter in actiones illas quibus præmium rependitur? puta in accurſum ad hoſtem, eiuſque percuſſionem & confeſſionem. Nec deſunt exempla alia, in quibus locus non eſt effugio propoſito: eò quòd tota meriti ratio, & adæquatum principium effectiuū operis meritorij, ſit res conceſſa in præmium illius operis. Vt ſi medicus, ſumptibus ſuis multis ac magnis ægrum aliquem reſtituat ſanitati, qua ille adepta vtatur ad refundendos medico ſumptus, impigrè laborans in eius gratiam. Tunc enim ſanitas, eſt præmium laborum hominis ad ſanitatem reſtituti; eademque fuit laborum illorum totale principium. Idem contingeret, ſi quis conſtitueretur in munere, cuius exercitio præuideretur promeriturus illudmet officium ceu munus.

Declinationes idoneæ.

188. Quarè dicendum eſt cum Durando in 2.d.5. q.3.n.8. æquum & arma duobus modis poſſe à largitore præberi. Poteſt enim primò contingere, vt abſolutè & ſimpliciter donentur ante pugnā: & tunc dicendum eſt, pugnam ſtrenuam non eſſe equi & armorum meritoriam, quia nullus meretur quod ſuum eſt: cum potiùs meriti ſit, efficere vt aliquid ei debeatur, eiuſque fiat; quod antea nec illi debebatur, nec eius erat: tunc itaque pugnam eſſe compenſationem gratam beneficij priùs collati. Poteſt ſecundò contingere, æquum & arma ante pugnam non dari gratuito & ſimpliciter, ſed ex pacto oneroſo militandi: & tunc dicendum, eſt pugnam quidem eſſe meritoriam æqui & armorum, quæ priùs non eſſent militis, ſed eſſent quaſi commodato accepta, vt per opera interuentu æqui & armorum elicita, æquum ſibi & arma compararet, & ſua faceret. Idē proportione ſeruata dicendum eſt, ad exemplum de vinea, data vt per fructus ex eius cultura prouenientes compenſetur. At ſupponimus, vnionem hypoſtaticam non eſſe quaſi cōmodato dandam Chriſtō, de potentia abſoluta, ſic enim non eſſet eius, quam tamen conſtat non poſſe nō eſſe eius, cum ſit aliquid Chriſto eſſentiale, & ſpectans ad eius conſtitutionem. Exempla ergo propoſita quæ aduerſarij cenſent inexpedibilia, cōmodiſſimè expediuntur ad modum prædictum. Nec incommodè per ea exempla ſi cum debita proportione huc aptentur, exponi poteſt, quid vnum poſſet Chriſtus condignè præſtare circa vnionem hypoſtaticam de potentia abſoluta. Nempe quemadmodum miles æquo & armis & vinea ſimpliciter donatis poteſt benè vti, eaq; adhibere ad gratam beneficij liberaliter impenſi recognitionē: ita Chriſtus circa beneficiū hoc diuinū erga ſe præſtitum, poſſet gratitudinem ſuam teſtari, vtendo vnione quæ commodato dari non poteſt, ſed tantùm poteſt ſimpliciter donari; cum neceſſariò fiat propria eius cui confertur, quippe quæ eum conſtituat.

189. Nō incommodè quoque dici poteſt, æquum & arma eſſe causā ſaltē inadæquatam, meriti quod à pugnante elicitur per bonum æqui & armorum vſum. Viciſſim autē tunc bonum vſum nō eſſe cauſam entitatis æqui, & virtutis eius cauſatiuæ meritorum; nec non entitatis armorum, ac virtutis iiſdem conſertæ: ſed tantùm eſſe cauſam motiuam & excitatiuam principis, ad tranſlationē Dominij æqui vel armorū. Sicut ratio motiua qua venditor vrgetur ad vendendū agrum, & transferendū eius Dominium, eſt pretij ſolutio. Quod de æquo dictum, æquè dici poteſt de prolato exemplo vineæ, quæ eſt ſuo modo cauſa pretij quo emitur: ipsū tamen pretium, non eſt verè cauſa vineæ, ſed tantùm eſt cauſa tranſlationis Dominij vineæ. Itaque principium meriti, id eſt vinea, & æquus, vel armatura, nō cadit ſub meritum; ſed aliquid à vinea, æquo, & armatura diuerſum; nempè tranſlatio dominij eorum. Quare nō obſtantibus tricis quas exempla propoſita in hanc rem ingerunt. Fixum eſto, Chriſtum nullo merito propriè dicto, ac ne congruo quidem; (nam pro eo quoque vrget ratio propoſita,) potuiſſe vnionem hypoſtaticam promereri, etiam de potentia abſoluta.

Meritum vnionis, per actus à ſolis creatis donis manantes, Chriſto impoſſibile.

190. Erit qui dicat, poſſe à Chriſto profluere actiones aliquas, quæ tantùm dignificētur à donis Chriſti creatis: & eas quā tales, tametſi inæquales vnioni, poſſe eſſe (ſaltem de potentia abſoluta,) meritum congruum reſpectu eius; eò quòd nullo modo ab vnione penderent. Sicut Angeli in primo momēto ſui eſſe, fuerunt ſancti, & tamen quia eorum ſanctitas non influxit in operationes quibus tunc liberè ſe diſpoſuerunt ad gratiam; quin potiùs eis poſterior natura fuit, quippe parta per eas; opera quibus gratiam ſanctificantē promeruerunt per actus à ſolis gratiæ auxilijs & voluntate manantes, non fuerunt meritoria ſanctitatis, niſi de congruo. Similiterque peccator, per cōtritionem qua iuſtificatur, non meretur niſi de congruo primam gratiam: quia quamuis actus ille gratiam ſecum in animam conuehat eodem temporis momento; tamē contritio nō pendet à ſanctitate, poſteriùs natura ſubſequente. Vnde quia vt ſic, non eſt actio hominis iuſti & digni, nō meretur condignè primam ſanctitatē. Si igitur aliquid tale in Chriſto intelligamus; id eſt, ſi conſideremus aliquas Chriſti actiones, interuentu dumtaxat auxiliorum, aut per dona gratiæ accidentaria, elicitas ab eius humanitate priùs natura quàm terminetur per ſubſiſtentiam Verbi, (quod non videtur negandum quin de potentia abſoluta fieri poſſit:) habebimus aliquas Chriſti actiones, quæ quamuis ob improportionē & inæqualitatem cum vnione, non ſint ſuffecturæ ad meritum eius condignum, ſufficere tamen poſſent ad meritum congruum vnionis.

Ad hanc difficultatem, reſpondendum eſt, negando, poſſe à Chriſto, etiam de potentia abſoluta, elici actiones vllas, quæ ſimul quidem tempore ſint cum vnione,

ſint

Digitized by Google

ſint tamen naturâ priores. Neque enim intelligi poteſt cauſalitas vlla talium actionum in vnionem, fundans prioritatem illam naturæ,niſi meritoria. Atqui ea quoque cauſalitas,remouenda eſt. Nam ſupponit præexiſtentiam huiuſmodi actionum ad vnionem; quæ tamen præexiſtentia eſt impoſſibilis:quia cum ſubſiſtentia ſit intimus naturæ terminus, aduenit prius natura quàm quæcumque formæ accidentariæ ſimul tempore aduenientes;quia priùs eſt eſſe completè,quàm operari. Nec influxus,aut quaſi influxus ſubſiſtentiæ,ſimul tempore afficientis naturam,eſt impedibilis, etiam diuinitùs. Nam influxus ille, vltra ſubſtantialem naturæ terminationem,cuius operationi præuiam,eaque anteriorem natura,ratione ſubſtantiæ quam complet, & cum qu a vnum completè facit; continetur ſignificatione morali operum elicitorum à natura ſubſtantiali, quam vltimò complet. Atqui ea ſignificatio non poteſt diuinitus impediri, vel ſuſpendi, quia confertur à diuina ſubſiſtentia,& ab vnione,per modum formæ: ita vt eo ipſo quod actiones prodeunt à natura tali ſuppoſito terminata, non poſſint non redolere illius ſuppoſiti fragrantiam. Effectùs autem formales, ſi forma ponatur,ne diuinitùs quidem inhiberi, aut ſuſpendi poſſunt. Quare falſum eſt,dari potuiſſe in primo Chriſti momento,actiones aliquas à ſolis donis Chriſti accidentarijs pendentes, quibus congruum vnionis meritum poſſet implantari.

Ne Circumſtantiarum quidem meritum, Chriſto poſſibile.

191. Nihil circa obiecta meriti quod Chriſto de potentia ordinaria negauimus, expendendum reſtat, an poſſit Chriſti meritis de potentia abſoluta obijci, præter circumſtantias incarnationis,ſiue effectionis vnionis. Sed eas quoque, dicendum eſt, nulla ratione potuiſſe cadere ſub Chriſti meritum vllum; quia ad omne Chriſti meritum debent præintelligi poſitæ,& iam exiſtentes: quomodo ergo meritum Chriſti ad eas tendere poterit,vt ponantur in rerum natura,quod eſt meriti proprium, & ratio eius? Habet verò etiam hic locum,argumentatio ſuperiùs formata. Nempè quod actiones Chriſti, quibus circumſtantias incarnationis ſuæ mereretur; vel eſſent priores vnione, vel poſteriores. Priores tempore eſſe non poſſent,quia ſic non eſſent actiones Chriſti. Neque enim agimus de actionibus quas Chriſti humanitas nuda & ſine ſuppoſito,per anteriorem aliquam durationem producta, poſſet elicere: ſed agimus de actionibus Chriſti; quæ vox, ſonat naturam diuina ſuppoſitalitate terminatam, qualis non erat Chriſti humanitas,ante productam vnionem. Non poſſent item illæ Chriſti actiones eſſe priores natura vnione, quia Chriſtus (vt ſæpè dictum eſt) non poteſt ſpectari,vt operans priùs natura quàm ſubſiſtat: quia ſubſiſtentia pertinet ad complementum exiſtentiæ. Poſito ergo quod exiſtentiam terminet, intimior ei eſt quauis operatione, tametſi non cauſata phyſicè per ſubſiſtentiam. Oſtendendum itaque eſſet,dari influxum aliquẽ quarumdem Chriſti actionum in vnionem, quo dato intelligere poſſimus prioritatem illam naturæ in qua fundandum eſt meritũ cõgruum talium actionũ in vnionẽ. Nam id circo finguntur mereri poſſe, quia ſunt priores natura. Cum ergo nulla talis naturæ prioritas detur ex parte actionum; nec ſimultas naturæ admitti poſſit; quia omnes actiones naturæ per aliquam ſubſiſtentiam de facto terminatæ, principiantur moraliter à ſubſiſtentia illa, ſuntque ea poſteriores, eodem titulo quo ſunt poſteriores ipſa ſubſiſtentia cum qua terminus vltimus connecti intelligitur ante omnem operationem; manifeſtè ſequitur, nullum de quacumque potentia poſſe admitti Chriſti meritum,reſpectu circumſtantiarum incarnationis,per actiones natura dumtaxat anteriores. Et idem multo clarius eſt, de actionibus vnionem ſubſequentibus: quia nemo mereri propriè poteſt,quod iam habet. At circumſtantiæ incarnationis, eo ipſo quod Chriſtus ſupponitur iam operatus,anteceſſerunt,nec poſſunt intelligi non anteceſſiſſe. Quomodò enim præintelligeremus Chriſti operationes, niſi præintellectis omnibus Chriſti adiunctis; quippe ſine quibus exerceri nequit operatio? Nec plura de illo Chriſti merito reſpectu vnionis, ac circumſtantiarum effectionis eius, quod de potentia abſoluta elici poſſet.

Quale & vnionis & circumſtantiarum meritum, puris creaturis poſſibile abſolutè.

192. Iam verò ſpectando meritum quod puris creaturis circa eadem obiecta concedi poteſt de potentia abſoluta; meritum quidem condignum, eſt procul ablegandum, quoad vnionem ipſam. Nam ſi gratia qua puræ creaturæ condignè mererentur vnionem, penderet ab vnione; recurrerent omnia argumenta facta ad negandũ Chriſto huiuſmodi meritum vnionis,etiam de potentia abſoluta. Si autem ea gratia quæ eſſet proximum principium meriti purarum creaturarum,nullomodo penderet ab vnione; (vt ſanè de abſoluta potentia,conferri potuiſſet inde planè independens) ne tamen actiones inde manantes poſſent eſſe condignum vnionis meritum, obſtaret inæqualitas. Hæc porrò ratio adhiberi æquè poteſt ad diiudicandum an meritum congruum de potentia abſoluta tribui puris hominibus poſſit reſpectu vnionis. Nam ſi opera purorum hominum ſupponantur pendere ab vnione,vt à talis meriti principio, impoſſibile erit, etiam vi diuina,talibus operibus conferri meritum congruum vnionis: quia ſic principium meriti caderet ſub meritum,quod impoſſibile eſſe vidimus. Si autem ſupponeremus,data puris hominibus aliqua gratiæ dona independenter ab vnione; (ſanè fieri potuiſſet, ſi ita Deo viſum eſſet;) nihil eſſet quod obſtaret, quominus puri homines, per opera prædicta poſſent vnionem congruè mereri.

Quoad ad circumſtantias verò, non eſt dubium, quin poſſent ſub congruum puri hominis meritum cadere,ſi principium merendi datum illi fuiſſet independenter à Chriſto. Suppoſita autem dependentia totius meriti purorum hominum à Chriſto, dicendum eſt,iuxta doctrinam ſupra traditam de circumſtantiarum merito quoad potentiam ordinariam,non modò nihil vetuiſſe dari earum meritum congruum, ſed ne condignum quidem. Nam congruum meritum huiuſmodi circumſtantiarum admiſimus datum de facto eſſe in nonnullis. Nulla ergo ſupereſt dubitatio, an fuerit de potentia abſoluta poſſibile. Meritum itaque circumſtantiarum vnionis, quod reipſa non fuit niſi congruum, potuiſſe de potentia abſoluta eſſe condignum, inde oſtenditur; quod idcirco tantùm circumſtantiæ illæ non ceciderint de facto ſub meritum condignum purarum creaturarum, quia ſunt præmium veluti extraneum operibus meritorijs purorum hominum. Spectant enim ad eumdem ordinem cum vnione cuius ſunt adiuncta & accidentia. Hæc tamen ratio non potuit obſtare,quominus Deus, ſi ita viſum fuiſſet, poſſet cum puris creaturis paſciſci de talibus circumſtantijs, & ad eas promerendas acceptare illorum opera,quæ quamuis meritoria per vnionem, non eſſent tamen meritoria per circumſtantias vnionis: vnde principium meriti ſub meritum non caderet. Quare admitto,de potentia abſoluta dari potuiſſe meritum condignum circumſtantiarum incarnationis, quas puri homines non niſi de congruo reipſa meruerunt.

Breui-

Digitized by Google

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

193. Cogamus in pauca doctrinam huius capitis. De facto neque Chriſtus, neque pura vlla creatura, incarnationis ſubſtantiam, ſiue humanitatis Chriſti cum verbo vnionem, quomodolibet meruit. Tantùm nonnullæ eius circumſtantiæ, ſub purorum quorumdam hominum meritum congruum ceciderunt. Ac ne id quidem meritum, multoque minùs condignum, de potentia etiam abſoluta, dari potuit quoad vnionem, per opera ex auxilijs eius interuentu conceſſis elicita; ſiue à Chriſto, ſiue ab alijs. Circumſtantiarum tamen meritum condignum, puris creaturis (non item Chriſto,) de potentia abſoluta concedi potuit.

Vſus doctrinæ hoc & præcedenti capite propoſitæ eſſe debet grata expenſio verborum illorum Apoſtoli, de Chriſti productione & aduentu agentis. *Apparuit gratia & benignitas Dei Saluatoris noſtri qui non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed* permotus ſola ſua benignitate, & ea bona voluntate quam nato Chriſto celebrarunt Angeli, remedium malis noſtris ab æterno præparatum, lubens exhibuit in tempore. Hac enim in re, apparuiſſe Dei gratiam puram ac meram, demonſtrant quæ dicta ſunt de excluſione cuiuſuis cauſæ meritoriæ, promerentis incarnationem Verbi Dei, & aduentum Chriſti. Plenè hoc argumentum verſabimus lib. 5. tractantes quare Chriſtus dictus ſit *gratia & miſericordia Dei.*

CAPVT III.

De cauſa phyſicè Chriſti effectricè, quoad configurationem corporis; & partium humanitatis inter ſeipſos conſertionem.

A Morali Chriſti efficientia, tranſeo ad phyſicam, quam conſtat ſpectandam hic non eſſe, niſi primò; penes configurationem corporis Chriſti, eique adiunctam animæ cum corpore cõſertionem naturalem. Secundò, penes totius humanitatis ſic formatæ, colligationem cum Verbo. Creatio enim animæ Chriſti, & productio materiæ primæ, quæ cum configuratione notionem corporis humani integrat, nullam ingerit ſpecialem circa Chriſtum difficultatẽ. In duobus verò quæ propoſui, multa ſunt diſcuſſione & examine digniſſima. Præter ea porrò quæ ſpectant ad illorum capitum quaſi ſubſtantiam, cõſideranda quoque erunt, quæ pertinent ad eorumdem capitum circumſtantias, quas poſt tractata quæ ad ſubſtantiam pertinent, ſimul diſcutiam; quia eadem fuerunt pro vtroque capite; id eſt, & pro humanitatis Chriſti productione, ſecundùm ſubſtantiam naturali, & pro eiuſdem humanitatis copulatione cum Verbo.

Status controuerſiæ de cauſa phyſicè Chriſti effectiua, quoad eſſe naturale.

194. In primò capite, grauis difficultas eſt quæ fuerit phyſica cauſa vnionis partium humanitatis Chriſti inter ſeipſas, & configurationis materiæ Chriſti in eam accidentariam diſpoſitionem, quæ ſupra materiam importatur voce *corporis.* Quamuis enim quoad puros homines, communior ſententia ferat, iſta omnia effici per vim formatricem, inſidentem ſemini ſubminiſtrato per vtrumque parentem; ſaltemque per patrem; Tamen hic nullum tale principium ſiue conformationis corporeæ ſiue vnionis animæ cum corpore agnoſcere poſſe videmur ſine iniuria intemerati pudoris Deiparæ nullo quantumlibet tenui libidinis afflactu vmquam fœdatæ. Nam deciſio ſeminis & deductio ad locum proli efformandæ deſtinatum, talem aliquam pudoris commaculationem inferre, neceſſario videtur.

Vt hæc difficultas radicitùs eruatur, & ſolidè poſſit proponi reſolutio, ſtatuendum ante omnia eſt, quomodò & per quam effectricem cauſam peragatur efformatio corporis humani, & vnio eius cum anima, in communibus & ordinarijs generationibus. Indubitatum itaque apud omnes eſt, efficientiam illam in quotidianis hominum procreationibus, præcipuè eſſe tribuendum paterno ſemini, quod actuoſius eſt ac efficacius. An tamen ſoli, controuerſia eſt: nam Ariſtoteles omnem vim prædicta præſtandi effectiuè, ſoli paterno ſemini aſſignat, ratus maternum ſemen, (ſi quod eſt,) adeò ineſficax & & debile eſſe, vt non niſi paſſiuè concurrat; quatenus ex eo ſemine ſanguini permiſto efformantur præcipuæ quædam corporis partes, nulla interueniente talis ſeminis actiuitate. Alij vtriuſque parentis ſemen interuenire, & actiuè ſe habere contendunt, quamuis vegetiorem & potentiorem actiuitatem ſemini paterno non negent: quæ eſt nunc cõmuniſſima, nõ Medicorum modò, ſed & Philoſophorum ſententia, pro qua latè pugnat Hurtadius diſp. 2. de gener. Denique alij, mediam viam inierunt, contendentes neque ſemper maternum ſemen actiuè concurrere, neque ſemper ſe habere paſſiuè tantùm; ſed interdum vno, interdum alio modo concurrere. Quãdoque enim efformari poteſt fetus abſque actiuitate ſeminis materni; ob peculiares cauſas ineſficacis & languidi; quia tanta interuenit copia ſeminis virilis valdè efficacis, vt ſola ſufficiat ad exhibendam totam efficientiam procreando fetui neceſſariam. Eſt in ea ſententia Suarez t. 2. 3. p. d. 10. ſect. 2. qui ibidem ſect. 1. (reclamantibus tamen Medicis, & cum eis Hurtadio diſp. 2. de gener. §. 68.) tradiderat, poſſe interdum tantam eſſe vbertatem ſeminis à patre ſubminiſtrati, vt maternum ſemen ne materialiter quidem & paſſiuè concurrat, ſed fetus ex illo multo & copioſo ſemine paterno elaboretur, matre neceſſarium ſanguinem ad fetus molitionem ſubminiſtrante. Mihi ſententia quæ maternum ſemen actiuè concurrere agnoſcit, omnino probatur, quia explorata eſt iudicio Medicorũ. Quod ſi aliquando ob peculiarem alicuius matris indiſpoſitionem, ſemen eius nõ concurrit effectiuè, tamen non eſt cur ſaltem paſſiuus concurſus ei negetur ad efformationem partium ſpermaticarum. Nec dubium videtur, quin mater quæ interuentu ſeminis concurrit actiuè ad generationem prolis, perfectiùs ſit mater quàm alia quæ ſolam prolis materiam ſuppeditat; ſiue ex nudo ſanguine, ſiue ex ſanguine ſimul & ſemine incocto ac ineſficaci.

Non fuit vis actiua, Patris cuiuſquam creati, qui prorſus Chriſto defuit.

195. His ita conſtitutis, certum eſt ex fide, in Chriſti productione nullum virile ſemen interueniſſe. Innumeris & Scripturis & Patrum teſtimonijs, aduerſus omnis generis aduerſarios, id confirmat Caniſius l. 2. Mar. à cap. 4. ad 9. Ex Scriptura, vulgatiſſimus locus eſt Geneſ. 3. vbi Chriſtus ſerpentem contriturus, vocatur *ſemen mulieris,* quia ex ſola muliere abſque viro erat prodituru. Paſſim etiam vrgetur locus ex Pſal. 131. quo Chriſtus *fructus ventris Dauidis* prænunciatur: quem locum pulchrè ita in hanc rem tractat Tertull. lib. 3. contra Marcio cap. 20. [Iuratur inquit in Pſalmo ad Dauid *ex fructu ventris tui collocabo ſuper thronum tuum.* Quis iſte venter eſt? Ipſius Dauid? Vtique non. Neque enim pariturus eſſet Dauid; ſed nec vxoris eius non enim dixiſſet, *ex fructu ventris tui,* ſed potiùs, *ex fructu ventris vxoris tuæ.* Ipſius ergo dicendo ventrem, ſupereſt, vt aliquem de genere eius oſtenderit, cuius ventris futurus eſſet fructus caro Chriſti, quæ ex vtero Mariæ floruit. Ideoque & *fructum ventris* tantùm nominauit, vt propriè ventris, quaſi ſolius ventris, non etiam viri: & ipſum

Digitized by Google

ſum ventrem ad Dauid redegit, ad principem generis, & familiæ patrem: nam quia viro deputare non poterat Virginis, eum ventrem, patri deputauit.] Optimè item S. Irenæus lib. 3. cap. 27.

Scriptura à Patribus ad eam rem accommodata.

196. Varij item Patres, varias Scripturas huc accommodant, quibus typicè puriſſimum hunc Chriſti conceptum volunt expreſſum. S. Bernardus ſerm. 2. de aduentu, huc accommodat illud Cantic. *ego flos campi*, quod ſic gloſſat. [Manifeſtum iam arbitror quænam ſit virga de radice Ieſſe procedens, quis verò flos ſuper quem requieſcit Spiritus ſanctus. Quoniam *virgo Dei genetrix virga eſt, flos filius eius*. Flos itaque Filius Virginis, flos candidus & rubicundus, electus ex millibus. Flos in quem proſpicere deſiderant Angeli, flos ad cuius odorem reuiuiſcunt mortui: & ſicut ipſe teſtatur, flos campi eſt, & non horti. Campus enim ſine omni humano floret adminiculo, non ſeminatus ab aliquo, nō defoſſus ſarculo, nō impinguatus fimo. Sic omnino, ſic Virginis aluus floruit, ſic inuiolata, integra, & caſta Mariæ viſcera, tamquam paſcua æterni viroris, florem protulere cuius pulchritudo non videat corruptionem, cuius gloria in perpetuum nō marceſcat.] Diffuſiùs ſed ſimilia, habet Philippus Abbas l. 2. in Cant. c. 18.

In hanc ſententiam, accipe alia ex S. Hieronymo in Epitaphio Lucinij Bætici, *initio*. Docet enim ad mortis per Chriſtum euerſionem pertinere, locum Oſeæ 13. [*Adducet vrentem ventum Dominus de deſerto aſcendentem, qui ſiccabit omnes venas eius, & deſolabit fontem illius*. Exiuit enim virga de radicè Ieſſe & flos de virginali fruticè pullulauit: Qui loquitur in Cantico Canticorum: *Ego flos campi, & lilium conuallium*. Flos noſter, mortis interitus: ideoque & mortuus eſt, vt mors illius morte moreretur. Quod autem de deſerto dicitur adducendus, virginalis vterus demonſtratur, qui abſque coitu & ſemine viri, Deum nobis fudit infantem: qui calore Spiritus ſancti exſiccaret fontes libidinum, & caneret in Pſalmo: *In terra deſerta, & in via, & inaquoſa, in ſancto apparui tibi*.]

Rurſus S. Bernardus hom. 2. ſuper miſſus eſt, accommodat in hanc ſententiam illud Num. 24. *Orietur ſtella ex Iacob*, quod tribuit Virgini. [Ipſa namque (inquit,) aptiſſimè ſideri comparatur: quia ſicut ſine ſui corruptione ſidus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui læſione virgo parturit filium. Nec ſideri radius ſuam minuit claritatem, nec virgini Filius ſuam integritatem. Ipſa eſt igitur nobilis illa ſtella ex Iacob orta, cuius radius vniuerſum orbem illuminat, cuius ſplendor & præfulget in ſupernis, & inferos penetrat, terras etiam perluſtrans, & calefaciens magis mentes, quàm corpora, fouet virtutes, excoquit vitia. Ipſa, inquam, eſt præclara & eximia ſtella, ſuper hoc mare magnum & ſpatioſum neceſſariò ſubleuata, micans meritis, illuſtrans exēplis.]

197. S. Ephrem huc refert templi ædificationem abſque mallio & ſecuri. Ita enim habet tract. de Margar. pretioſa *ſub finem*. [Non lapidibus aſcia vel ſecuri dolatis, humanoque quodam artificio politis, ſapientia ſibi domum ædificauit. Non eſt auditus ferri ſonus in ædificio: neque enim vir in Maria miniſtrauit, ſed virgo ipſa permanſit. Vt enim in templo Salomonis politi per ſe ac dolati iam lapides erant, non ibi ab hominibus præparati; ita etiam in Maria, aſſumptio non virili opera facta eſt, ſed ex natura noſtra delecta, de caſtiſſima ac venerabiliſſima Virgine. E terra ſumpti fuerant lapides, & aucti: ſimiliter & aſſumptio per naturam, & diuinitas manſit immaculata propter incontaminatam naturam. Abſque ferro conſummatum eſt templum: & ſine dolore atque corruptione, natus eſt Chriſtus. Sola illic terra miniſtrauit: ſicut etiam hic ſola Virgo concepit. Non eſt ſciſſa petra, neque ſenſit lapidum percuſſionem terra: & virgo neque mota eſt, neque ex carnali voluptate concepit. Non aliunde terra lapides acceptos præbuit: verùm ipſa ſine labore atque experientia, ex ſeipſa ſuppeditauit. Similiter quoque in Virgine, non ſuper inductus quiſpiam aſſumptioni fuit, ſed ab ipſa aſſumptus extitit.] De eodem conceptionis Chriſti typo. Audi etiam Rupertum l. 9. de proceſſione Spiritus ſancti cap. 6. [Quomodò ædificata eſt iſta domus? Malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo cum ædificaretur; ſed in ſecreto ſilentio, nulla interſtrepente humani operis inquietudine, Spiritus ſanctus qui in principio ferebatur ſuper aquas, in beatam Virginem ſuperuenit, eiuſque vtero ineffabiliter obumbrauit in modum volucris, ouum ſubiectum deſideratiſſima ſeſſione calefacientis. Qua tamen ſimilitudine, niſi ante nos præſumpta fuiſſet, fortè noſtra infirmitas in tanto myſterio vti non audieret.] Paulò poſt, de ea oui excluſi & Chriſti concepti comparatione, alia addit: & plenè etiam eandem ſimilitudinem proſequitur l. 7. in Matth. ad cap. 7. tractans illud Lucæ 11. *Si petierit ouum, numquid porriget ei ſcorpionem?*

Gregorius Nyſſenus l. de vita Moſis, huc accommodat tabulas poſteriores digito Dei ſcriptas, ad priorum per culpam confractarum reſtaurationem. [Dicere licet (inquit,) infractam atque immortalem diuinis fabricatam manibus naturam noſtram in principio fuiſſe, quam lex non ſcripta ſed innata, non exteriùs acquiſita, ſed impreſſa exornabat. Naturaliter enim nobis voluntas legis inerat, quæ ad malorum abominationem, & bonorum expeditionem nos inſtitueret. Verùm poſtea quàm peccati ſonitum, in auribus noſtris ſuſcepimus; (quem quidem ſonitum, Scriptura *vocem ſerpentis*, hæc verò de tabulis hiſtoria, *vocem vino cantantium* nuncupauit;) tunc naturæ integritas in terram decidit, & cōtrita eſt. Sed rurſum verus legiſlator, cuius figuram Moyſes gerebat, ex natura noſtra naturæ noſtræ tabulas ſibi confecit. Nec enim nuptiarum ſolemnitas carnem Dominicam produxit, ſed ipſe ſuæ carnis factus lapicida, digito Dei eam inſcripſit. Spiritus enim Sanctus ſuperuenit in Virginem, & excelſi eam virtus obumbrauit. Quo facto rurſus natura confracta facta eſt, illius impreſſione digiti immortalitatem conſecuta: Digitus enim ſæpiùs à Scriptura Spiritus ſanctus appellatur.] Et egregiè hom. 13. in Cant. tractans illud *electus ex millibus*, cum dixiſſet (id quod etiam præmiſerat hom. 4.) Chriſtum ob carnem & ſanguinem collatum eſſe pomo, & dictum eſſe candidum & rubicundum, ſubdit, cauendum tamen eſſe, ne quia homo eſt ſicut vnus è nobis, cenſeatur procreatus eodem modo. [Nimirum inter omnes hominum myriades, ex quo illi eſſe cæperunt, & quouſque veluti fluendo natura ſuccedentum ſibi per partum progredietur, ſolus hic noua quadam partus ſpecie in hanc vitam venit: cui ad naſcendum natura non cooperata eſt, ſed ſeruiuit. Propterea inquit, candidum hunc & rubicundum, qui per carnem & ſanguinem in hac vita verſatus eſt, ſolum ex vniuerſis hominum myriadibus, de puritate virginea electum eſſe, cuius conceptio duorum à coniunctione profecta non ſit, partus minimè inquinatus, parturigo doloris expers: cuius thalamus, altiſſimi poteſtas quaſi quædam nubes virginitatem ipſam inumbrans; fax nuptialis, Spiritus ſancti ſplendor; cubile, vitiorum expers conditio; nuptiæ, puritas incorrupta. Qui ex talibus ortus eſt, rectè appellatur electus ex vniuerſis myriadibus, quo quidem ſignificatur, non ex coniugali toro ipſum exiſtere.]

Idem hom. 1. de Chriſti natiuit. pulcherrimè huc transfert rubum ardentem, nec tamen cineraſcentem. [O rem (inquit) admirandam. Virgo mater efficitur, & permanet virgo. Cernis nouum naturæ ordinem? In alijs mulieribus quamdiu aliqua eſt virgo, non eſt mater.

mater. Nam poſteaquàm eſt facta mater, virginitatem non habet: hic autem vtrumque nomen in idem concurrit. Eadem enim & mater & Virgo eſt. Nec virginitas partum ademit, nec partus virginitatem ſoluit. Decebat enim, vt qui in vitam humanam introibat, vt homines integros incorruptoſque ſeruaret, ab incorrupta ſibi deſeruiente integritate initium duceret; nam hominum conſuetudo expertem connubij incorruptam appellat. Hoc mihi ante magnus ille Moyſes per eam lucem, in qua ſibi Deus apparuit, videtur cognouiſſe, qui cum rubus arderet, nec tamen conſumeretur, *Aſcendam*, inquit, *& videbo viſionem hanc magnam*, non loci motum, vt arbitror, per aſcenſum declarans, ſed temporis tranſitum. Quod enim tunc per flammam & rubum ſignificabatur, progrediente tempore, quod intercedebat, perſpicuè in myſterio virginis apertum fuit. Quemadmodum enim illic eſt rubus, & tangit ignem, & non comburitur; ita hic eſt virgo, quæ lucem parit, & non corrumpitur. Quod autem per rubum Virginis corpus, quod Deum ſuſcepit, intelligatur, ne te ſimilitudinis pudeat: Nam omnis caro propter peccati ſuſceptionem, & ob id ipſum tantùm quod eſt caro, peccatum eſt. Peccatum autem, in ſcriptura vocatur ſpina.]

Ruffinus ad tertium ſymboli articulum, huc aptat quod apud Ezechielem habetur de porta clauſa. [Nota ſunt omnibus (inquit,) & in Euangelijs decantata de hoc ſcripta. Prophetarum: qui dicunt, quod *Virgo concipiet, & pariet filium*. Sed & partus ipſius mirabilem modum Ezechiel Propheta ante formauerat, Mariam figuraliter portam Domini nominans, per quam, ſcilicet, Dominus ingreſſus eſt mundum. Dicit ergo hoc modo: *Porta autem quæ reſpicit ad Orientem, clauſa erit, & non aperietur & nemo tranſibit per eam quoniam Dominus Deus Iſraël tranſibit per eam, & clauſa erit.* Quid tam euidens dici de conſeruatione Virginis potuit. Clauſa fuit in ea, virginitatis porta: per ipſam introiuit Dominus Deus Iſraël & per ipſam in hunc mundum de vtero virginis proceſſit: & in æternum porta Virginis clauſa, ſeruata virginitate, permanſit. Igitur Spiritus ſanctus refertur Dominicæ carnis & templi eius creator.] Idem pulcherrimè tradit Rupertus l. 1. in Matth. ad illud *pariet autem filium*. S. Ambroſius ſerm. 13. accommodat ad hanc rem deſcenſum pluuiæ in vellus, vt ſetuli agens de verbo veſtito.

Ad eandem veritatem, manuductiones Patrum è rebus naturalibus.

198. Manuductiones complures eiuſdem veritatis, accumulant adducti ſuperiùs Iudæorum impugnatores. Optima verò eſt quam ſuppeditat Leontius Epiſcopus Arabiſſi hom. de Lazaro apud Photium Cod. 272. qui argumentum geniti Chriſti ex Deipara ſine corruptione, & abſque virili ſemine, petit ex rerum prima productione. [Vox (inquit) aquas viuificauit, peperit terra, & ſine congreſſu fetu impleta eſt. Quid dicis ô hæreticè? Vides pro immiſſione ſeminis, Verbi mandatum factum, & quomodò dubium dicis Virgineæ conceptionis myſterium? Quæ enim iam ſine ſemine non concipiuntur, cum his aliquando concurrit vox vocantis ad generationem; & conceptionis modum præcepti lex imitata eſt, & vna voce omnia incarnata ſunt: & qui tunc creaturam carne induit; & ſemen ſine ſemine omnibus contulit, ille à carnea terra carne indutus, ſine ſemine deſcendit, maris radicem, quam caro plantauit, falcè virgineæ generationis præcidens.]

S. Ambroſius 5. Hexaëm. c. 20. profert exemplum vulturum. [Negant enim vultures (vt ille ait) indulgere concubitui, & coniugali quodam vſu, nuptialique copulæ ſorte miſceri: atque ita ſine vllo maſculorum concipere ſemine, & ſine coniunctione generare natoſque ex his in multam ætatem longæ vitæ procedere, ita vt vſque ad centum annos vitæ eorum ſeries producatur, nec facilè eos anguſti æui finis excipiat. Quid aiunt, qui ſolent noſtra videre myſteria cum audiunt quod virgo generauit; & impoſſibilem inuptæ, cuius pudorem nulla viri conſuetudo temeraſſet, exiſtimant partum? Impoſſibile putatur in Dei matre, quod in vulturibus poſſibile non negatur? Auis ſine maſculo parit, & nullus refellit: & quia deſponſata viro Maria peperit, pudoris eius faciunt quæſtionem? Nonne aduertimus, quod Dominus ex ipſa natura plurima exempla ante præmiſit, quibus ſuſceptæ incarnationis decorem probaret, & aſtrueret veritatem?] Profecit ex S. Baſilio hom. 8. Hexaëmeri. In quo tamen ſit vera proportio & diſproportio, conceptus ac partus, vulturum & Deiparæ, accipe ex Piſid in Coſmop.

Quis ſemine edidit ſine vllo vultures,
Vbi femina omnes, maſculum nullum genus?
Hi virginem noſtram gerentem lampada
Præ ſe ferunt, quantum alitu natura quit.
Oportuit ſed enim iſtius miraculi
Naturam imagines habere abſconditas,
Vt ne nouata appareat partu hoc, neque
Arcana prorſus diregat partus ſacri:
Nam virgines intacta vt illa, non manent,
Fetuſq; maturo meandi tempore
Sua clauſtra conſtringit foreq; tranſilit.
At ſi parere ſic conſtat iſtos alites,
Vterumq; ferre flamine Euri perritos:
Cur non magis quæ Virgo partum pepererit,
Faciet fidem nullo edita prolis ſatu
Vitalis aura plena cum eſſet Spiritu?]

Fortè ad vultures, fortè ad æquas Cappadociæ, vento concipientes, vt D. Auguſtin. ſcribit 21. Ciuit. cap. 5. aut Hiſpaniæ, vt habet varro 2. de re ruſt. c. 1. & Plin. lib. 8. cap 42. reſpexit lactantius lib. 4. cap 12. cum dixit. [Quod ſi animalia quædam vento & aura concipere ſolere, omnibus notum eſt, cur quiſquam mirum putet, cum ſpiritu Dei, cui facile eſt quicquid velit, grauatam eſſe Virginem dicimus. Quod ſanè incredibile poſſet videri, niſi hoc futurum ante multa ſecula Prophetæ ceciniſſent. Salomon in Ode vndeuigeſima, ita dicit, informatus eſt vterus Virginis, & accepit fetum, & grauata eſt, & facta eſt in multa miſeratione Virgo mater.] Hic locus non extat in nuper edito Salomonis Pſalterio quod Octodecim dumtaxat Odas continet. Inde tamen habetur agnouiſſe veteres Salomonem ſcripſiſſe Pſalterium. Alia animalia ſine commixtione concipientia adhibet ad hoc ipſum Euodius. epiſt. 209. inter Auguſtinianas.

Ruffinus ad 3. ſymboli articulum, alias ex rebus naturalibus manuductiones non multùm abſimiles, adhibet. [Quid mirum (inquit) videtur ſi virgo conceperit, cum Orientis auem quam Phœnicem vocant; in tantum ſine coniuge naſci vel renaſci conſtet, vt ſemper & vna ſit, & ſemper ſibi ipſa naſcendo vel renaſcendo ſuccedat? Apes certè neſcire coniugia, nec fetus nixibus edere, omnibus palam eſt. Sed & alia nonnulla deprehenduntur, vti huiuſmodi ſorte naſcendi. Hoc ergo incredibile videbitur diuina virtute ad totius mundi redintegrationem factum, cuius exempla etiam in animalium natiuitate cernuntur.?] Similia S Gregorius in Pſal. 5. Pœnitentialem ad illud, *ſcribantur hæc in generatione altera*, Caſſianus lib. 7. de incarnatione c. 5. Autor operis de mirabil. Sacræ ſcript. lib. 3. cap. 2.

Pro eadem veritate, rationes congruæ complures.

199. Eiuſdem veritatis ſex cauſas ex varijs Patribus adducit Tolet. in c. 1. Lucæ annot. 95. Partim eaſdem, partim

Digitized by Google

partim alias proferens Caniſius lib.2.Marial.cap.3.nouem proponit. Optima videtur quam his verbis tradit S.Ignatius epiſtola ad Heronem. [Eſt verò & admirabilis ac præter communem omnium opinionem partus Domini ex ſola virgine: Non quod abominabilis ſit legitima commixtio, ſed vt diuinam decebat natiuitatem. Decebat enim opificem, non vſitata vti natiuitate, ſed admirabili, & noua ac inaudita, vt creatorem.] Planè decebat noua illa formatio creatorem, quippe mirabilis & aliquatenus Antiſtropha generationi æternæ; in qua Chriſtus ἀμήτωρ eſt; vt hic ἀπάτωρ. Quod eleganter expreſſit Lactant. lib.4. inſtit. cap.13. & attingit quoque S.Ambroſius epiſt.82. Eſtque hic, modus ille planè nouus generationis quem S.Auguſt.ſerm.20. de tempor. & Max.hom.3.de natiuit. à naturali, & miraculoſis duabus ad Chriſtum vſque editis generationibus contraponit. Breuiter ſed pulchrè & neruosè Tertull. l.de Chriſti cap.18. [Non competebat ex ſemine humano Dei Filium naſci, ne ſi totus eſſet filius hominis, non eſſet & Dei Filius, nihilque haberet amplius Salomone, & amplius Iona, & de hebionis opinione credendus erat. Ergo iam Dei filius ex patris Dei ſemine, id eſt Spiritu, vt eſſet hominis filius, caro ei ſola erat ex hominis carne ſumenda, ſine viri ſemine. Vacabat enim viri ſemen, apud habentem Dei ſemen. Itaque ſicut nondum natus ex Virgine, Patrem Deum habere potuit abſque matre: æquè cum de Virgine naſceretur, potuit matrem habere hominem ſine homine patre. Sic denique homo cum Deo, dum caro hominis cum Spiritu Dei. Caro ſine ſemine, ex homine: Spiritus cum ſemine, ex Deo.] Videndus Rupertus l.1. de operibus Spiritus ſancti cap.13. & Richar. lib.1. de Eman. cap.12. & Guitmundus inſigniter lib. 1. de Euchar. contra Bereng.

200. Decuit item Chriſtum ea formatio, quod ab illunie peccati originalis, & concupiſcentiæ parentum fedis moribus, eſſet eo pacto remouenda, iuxta præclaram S.Auguſtini doctrinam l.1. de nupt. & concupis.cap.12. Quotquot enim ex viri & feminæ ſocietate procreantur, cum ea parentum confuſione & pudoris protritione generantur: ac etiamſi ſpeciali prærogatiua, poſſent iam ex matris vtero, ac etiam ex pũcto animationis mundari, tamen debitum ſaltem peccati contrahunt; quia ex Adami ſtirpe vitiata naturaliter propagantur: vnde ratione virtutis actiuæ per quam procreati in Adamo peccatore præextiterunt; quia quam gignendi virtutem habuit Adamus, eam immediato filio, & per eum reliquis poſteris communicauit: atque ita qui naturaliter ex maris & feminæ ſocietate procreantur, virtute ſeminis virilis, eo modo præextiterunt in radice corrupta (hoc eſt in Adamo,) quo effectus præexiſtunt in cauſa: Indeque hauſerunt virulentiam peccati originalis, qua carerent ſi ex ſola femina naſcerentur; quia femina non fuit caput humani generis, vt egregiè ratiocinatur S.Anſelmus l.2. cur Deus homo cap.16. & l. de concept. Virg. c.13. Quia igitur conuenientiſſimum erat, Chriſtum ab omni fecilitate peccati, etiam quoad debitum elongari; & Pontificem qui ad cœni noſtri abſterſionem venturus erat, decebat ſanctum, innocentem, & impollutum, ac ſegregatum à peccatoribus apparere: propterea Chriſtus, ex ſola matre, abſque paterna opera natus eſt. Expreſſit luculenter hanc doctrinam S.Fulgentius l. de fide ad Petrum cap.2. verbis illis. [Dei ergo filius vnigenitus qui eſt in ſinu Patris, vt carnem hominis animamque mundaret; ſuſceptione carnis atque animæ rationalis, incarnatus eſt: & qui eſt Deus verus homo verus factus eſt, non vt alter Deus eſſet, alter homo, ſed vt idem Deus, idem homo. Qui vt illud peccatum, quod in concubitu mortalis carnis, generatio humana contraxit, auferret; conceptus eſt noua more, Deus incarnatus in matre virgine, ſine coitu viri, ſine libidine concipientis Virginis: Vt per Deum hominem, quem abſque libidine conceptum inuiolatus edidit virginis vterus, ablueretur peccatum, quod naſcentes trahunt omnes homines; quibus in corpore mortis huius, naſcendi talis eſt conditio, vt matres eorum fecunditatis opus implere non poſſint, niſi priùs virginitatem carnis amiſerint. Solus igitur abſtulit peccatum conceptionis atque natiuitatis humanæ Deus vnigenitus, qui dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex virgine; & cum naſceretur, integritatem virginitatis ſeruauit in matre. Iſta cauſa eſt, qua Deus factus eſt filius Virginis Mariæ, & Maria Virgo facta eſt mater vnigeniti Dei; vt quem pater genuit ex æternitate, ipſum virgo conceptum proferret in tempore.]

201. Magiſterij Virginitatis neceſſitatem, huc aduocat Gregor. Nyſſ. l.de Virginit. cap.2. [Facile eſt, (inquit) diuinum hoc munus perpetua memoria colere, atque id bonum in ore ſemper habere, quod incorporæ, diuinæque naturæ proprium quidem ac præcipuum eſt. Dei tamen benignitate ijs etiam, qui carne & ſanguine effecti huius vitæ vſura fruuntur, datum & tributum eſt, vt virginitas quaſi manum munditiæ participem porrigens, hominum naturam vitioſa affectione abiectam rurſus erigat, & ad cœleſtium contemplationem perducat. Ob eam enim cauſam, mihi Dominus noſter Ieſus Chriſtus à quo veluti fonte quodam omnis caſtimonia manat, non nuptiarum via quæſita, in hanc vitam ingreſſus videtur, vt ex eo modo quo carnem humanam aſſumpſit, admirabile hoc & magnum planè myſterium pateheret: quoniam quæ Dei aduentum demonſtraret, ſola caſtitas idonea eſt: quam aliter perfectè omnino præſtare nemo poteſt, niſi qui ab omni carnis affectu ſe etiam atque etiam totum auertit. Quod enim in Mariæ Virginis inuiolatæ corpore effectũ eſt perfecta Chriſti diuinitate, quæ in ipſa Virgine eluxerat, hoc ipſum in omni animo contingit, qui ſit caſtitate ornatus, rationemque ducem in Virginali vita ſequatur; quoniam non amplius, vt corporis humani formam habitumque induat, venturus eſt Dominus (*non enim etiam nouimus*, inquit, *ſecundùm carnem Chriſtum*) ſed in Spiritu venit.]

Congruentia alia quam adhibent S.Cyrillus Hieroſol. Catech.12. Anaſt. lib 3.de dogm. *ſub initium* & Damaſc. 4. de fide cap.15. elegans eſt. Aiunt enim, Deiparam maſculum concipiendo & pariendo ſine viro, perſoluiſſe debitum Euæ, quæ ex verò ſine matre procreata fuerat: eoque nomine ſexus femineus virili obſtrictus erat; ob collatum eſſe. Neque enim debitum illud relaxatum fuerat tam multis maſculis in lucem editis per feminas, cum hæ non niſi præuia virorum opera concepiſſent. At Deiparæ conceptio, qua maſculus ex femina ſine viri opera editus eſt, debitum Euæ planè diſſoluit. Et eadem opera, apparuit proportio ac conformitas Chriſti & Adami, toties in Scripturis & Patribus teſtata. Nam vt Adam de terra pura, ac vt Tertull. l.de carne Chriſti dixit, adhuc virgine, & hominis manu nondum ſubacta procreatus eſt, ita Chriſtus excluſo carnali patre, de Virginei arui puriſſima ſubſtantia, eſt procreatus. Vide quæ ſuperiùs de primi & ſecundi Adami, primæ item & ſecundæ Euæ Antitheſi, ſunt adducta: & nominatim quoad hoc punctum formatorum amborum ex terra virgine & humano operi intacta, quod pulchrè verſant Irenæus lib.3.c.31. Chryſoſtomus tomo 5. Græcol. ſerm. 64. Ambroſius ſerm.37. & Auguſtinus ſerm.9.de temp. Vnum hic repræſento Rupertum, frequenter id tradentem toto l.1. de oper. Spiritus ſancti, ſed præſertim cap.14. [Omnes quidem homines (inquit) formantur de limo terræ, ſed longè alio modo & alio ordine, id eſt nõ nouo opere, ſed vſu naturæ. Ambos iſtos formauit Dominus Deus de limo terræ; ſed illum quidem Dominus de limo terræ inſenſibilis & inanimatæ, iſtum autem Spiritus ſan-

ctus de limo terræ, ſed animatæ, id eſt de humore carnis Virgineæ ſua formauit operatione. Et illum quidem abſque Patre & matre, iſtum autem de matre ſine Patre. Vtraque formatio mirabilis. Verumtamen contra argumentatores hæreticæ temeritatis dicentes, quomodò de limo terræ primus homo formari potuit? iſtam quidem mirabilem, ſed illam dicere non dubitamus mirabiliorem. Mirabilius quippe eſt, de terra inanimata hominem fieri, quàm de carne feminæ, licèt virginea, hominem concipi aut naſci. Ergo iſta quidem formatio venerabilior, ſed illa mirabilior.]

Primæ denique Virginis lapſus, per ſecundam reparatus eo pacto eſt. Audi Iuſtinum cum Tryphone. [Homo natus eſt de virgine, vt per quam viam fraude ſerpentis ſubintrauit inobedientia, per eandem ſequeretur venia. Cùm enim integra Virgo eſſet qua, concepto verbo ſerpentis, inobedientiam mortemque peperit. At Virgo Maria, poſtquam concepit fidem cum gaudio, afferente ſibi Gabriele lætum nuncium quod Spiritus Domini ei ſuperueniat & obumbret ipſam virtus altiſſimi, & ideo quod ex ea naſcatur ſanctum, eſſe filium Dei, reſpondit; *Fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* Ex hac natus eſt hic de quo tot Scripturas loqui docuimus, per quem Deus & ſerpentem illum, & ſimiles eius Angelos hominesque deſtruit: pœnitentibus verò & credentibus in eum, abſolutionem à morte concedit.] Audi etiam Heſychium homil. 1. de Deipara. [Cum enim prima virgo concluderetur moleſtijs per ſententiam condemnatoriam ob tranſgreſſionem inflictis, & ab ea gemitus plurimi prodirent; omniſque mulier, illius cauſa, in dolore eſſet conſtituta, & partus omnis propter eam, acerbitatem pateretur, ſecunda virgo ex denominatione etiam Angelica, miſeriam omnem feminei ſexus repulit, omnemque triſtitiæ fontem qui inter pariendum adeſſe ſolet, obſtruxit: & nubem deſperationis, qua premuntur mulieres in partu, diſſipauit; & lumina lætitiæ apud contribules coruſcare fecit.]

Errores in contrarium, adducti & contriti.

202. Aduerſus hanc Chriſti generationem ex ſola matre, ſenſerunt fatui quidam hæretici apud S. Irenæum lib. 3. cap. 21. Chriſtum de Ioſepho generatum affirmantes: qui cum Chriſtum cenſerent purum hominem, confutati ſunt reiecto ſuperiùs eorum parente Hebione, & latè à S. Irenæo exploduntur lib. citato tamquam myſterij incarnationis hoſtes, & euacuatores ſalutis humanæ, & fructuum omnium aduentus Chriſti. Ipſi Ethnici vt eſt apud Origenem lib. 1. contra Celſum *ſub medium*, confeſſi ſunt Chriſtum non fuiſſe filium Ioſephi; ſed ſolius hominis matris: vt tamen conuellerent miraculoſum conceptum de Spiritu ſancto, ait Origenes, finxerunt Virginem deprehenſam fuiſſe cum Panthera in adulterio, & inde natum Ieſum, eoque nomine Mariam à Ioſepho fuiſſe demiſſam. Refellit hoc fabulæ portentum Origenes diligenter, ſed reuera ſuperuacuè; cum tam monſtroſa mendacitas, deteſtanda potiùs fuerit quàm refellenda. Nunc illud dumtaxat accipimus, ne Ethnicis quidem viſum eſſe, Chriſtum ex Ioſepho verè patre fuiſſe progenitum, contra quàm affirmant fatuè illi hæretici quos refellimus. Nec fauet eis Euangelium, cum aliquoties vocat Chriſtum *Filium Ioſeph* & hunc appellat *Patrem Chriſti*: Aliquando enim ſe ſatis explicat ſcriptor ſacer, addens, *vt putabatur.* Videſis D. Auguſtinum lib. 2. de conſenſu Euang. cap. 1. ſcitè verò Iuſtinus quæſt. 66. ad orthod. obſeruat Chriſti veram ex æterno patre, & hanc ex Ioſepho, tantùm titulotenus generationem, adumbratam in ipſo Ioſepho; qui ſecundùm generationem ex vno patre; ſecundùm fictionem verò veris, ex alio natus eſt. Ita enim Chriſtum, Deo ſic prouidente, contigit, vt Iuſtinus expendit.

Alij quidam deliri Hæretici apud S. Irenæum lib. 1. cap. 7. Chriſto alium patrem tribuerunt. Sic enim ſcribit ibi Irenæus. [Alij autem ſunt qui ipſum propatorem omnium & proarchen & proanennoeton *Anthropon* dicunt vocari; & hoc eſſe magnum & abſconditum myſterium: quoniam quæ eſt ſuper omnia virtus & continet omnia, *Anthropos* vocatur; & ideò hoc filium hominis (ſe) dicere ſaluatorem.] Hi quamquam planè inſaniebant circa cauſam nominis quod Chriſtus ſibi ſæpè tribuit, vocans ſe *filium hominis*; tamen quia illum quem nominetenus, vocabant voce Græca hominem, cenſebant eſſe primam mentem, & ſummam ac ſupremam virtutem omnia continentem, quæ alia non eſt quàm diuina, Laborarunt erroribus non ſpectantibus ad hunc locum, in quo dumtaxat aſtruimus Chriſti generationem temporariam abſque patre creato, non excluſa diuina vi, efficientiam patris creati ſupplente.

203. Cæterum quod Iudæi quidam, & Ethnici apud Iuſtinum, generationem Chriſti ex homine patre, probare conati ſunt ex illis ipſis Chriſti proximè adductis vocibus, quibus ſe toties Chriſtus ipſe filium hominis eſt profeſſus; refellit id ipſe Iuſtinus quæſt. 66. ad orthod. idemque in dialog. cum Tryphone Iudæo hanc prodit cauſam, cur ſe Chriſtus filium hominis denominaret etiam ſi humano patre careret. [Filium hominis ſeipſum dicebat, vel quia natus de Virgine oriunda (vt dixi) à Dauide, Iacobo, Iſaaco, Abrahamoque: vel quia ipſe Abraham, etiam reliquorum deinceps pater eſt ex quibus Mariæ ſtirps deducitur. Scimus enim patres filiarum, etiam liberorum patres eſſe, quos illæ pariunt.] Itaque quod Chriſtus ſe filium hominis dixerit, non probat eum de patre genitum. Imò verò Nazianzenus orat. 4. de Theol. num. 92. varia Chriſti nomina expendens, hanc filij hominis appellationem eò pertinere cenſet, quod Chriſtus ex ſola Virgine abſque patre homine ſit natus, ortum mediatè habens ex Adamo: quod approbat Euthym Math. 8. ad illud *filius autem hominis, non habet vbi caput reclinet.* Hæc tamen repudient Catharinus in cap. 1. Geneſis ad illud *faciamus hominem.* Ianſenius cap. 17. concor. & latè Ribera Ioan. 1. *in fine*: qui notant Hebraiſmum eſſe, & verba quæ latinè vertimus *filium hominis*, idem planè ſonare quod hominem, & quidem virum, non feminam; ac proinde tantùm abeſt vt Euthymij expoſitio ſubſiſtat, vt potiùs planè concidat. Ex eo autem quod in nouo teſtamento quoties Chriſtus ſe filium hominis vocat, Græcus contextus geminum articulum ferè ſemper adhibeat; (Imò ne ſemel quidem aliter vmquam haberi in Euangelijs, affirmat Ribera Apocal. 1. num. 82.) manuducimur ad intelligendum, certum illum filium certi hominis dictum, eſſe Chriſtum: quia eſt ille filius iam olim Adæ prædictus, qui idcirco factus eſt Adami terreni filius, & tantoperè deijci ſuſtinuit, vt nos faceret Dei Filios. Ea enim tam crebra huius denominationis vſurpatione, voluiſſe Chriſtum commendare quid dignatus ſit eſſe pro nobis, egregiè dixit S. Auguſtinus lib. 2. de conſenſu Euangel. cap. 1. mihique ea cauſa vſurpatæ adeò frequenter illius appellationis, maximè probatur cum Maldonato Math. 8. numer. 20. quamuis non ignorem alias prætereà complures proferri à Toleto in cap 3 Ioan. annot. 19. & alias inſuper cumulare Scheuichauium lib. 4. de Trinit. cap. 26.

Corolla-

Digitized by Google

Corollarium 1. Summus amor Chriſti in matrem.

204. Hinc verò obiter colligendum eſt, quantus fuerit Chriſti amor in matrem. In quam rem, ſemota omni comparatione, transferam cum reuerentia quod alia occaſione dixit Syneſius epiſtola 3. *in fine*, agens de prole ſpuria & incerto patre nata, quæ quia certo patre deſtituta eſt, debet matri amorem quem ex parte deberet patri ſi de eo conſtaret. Cum ergo Chriſtus certò ſciret ſe ex ſola matre natum eſſe, debebat ei amorem quem vtrique parenti debuiſſet ſi patre creato & matre editus fuiſſet, vt cœteri. Et viciſſim ſummus Deiparæ amor in filium, expendi poteſt ex modo quo eum procreauit. In quam rem S. Anſelmus de excel. Virginis cap. 4. inſigniter planè philoſophatur, & quoad matris in filium, & quoad Filij amorem in matrem. [Perpendat (inquit) aliqua bona mater, quo affectu teneatur circa vnicum & bonum filium ſuum; & bonus Filius ſimili modo perpendat, qua pietate moueatur erga bonam & dilectiſſimam ac dulciſſimam ſuam matrem; & aliquatenus tentet, ſi quomodo in ſe coniunctare valeant amorem huius bonæ matris erga verè bonam & dulciſſimam matrem ſuam. Equidem omnes homines, ex coniunctione duarum perſonarum, hoc eſt, matris & feminæ procreantur, & amorem ſuum vtrique perſonæ, ideſt, patri & matri naturaliter debent, qui ſic generantur, ipſumque ijs nihilominus amorem ſuum parentes ambo qui eos genuerunt. Cùm autem amorem, quem pater & mater ſinguli debent filio ſuo, debet hæc feliciſſima matrum ſola filio ſuo: amorem etiam quem debet quilibet Filius ſimul ſuo patri & matri, ille Filius veræ Virginis, ſuæ debet ſoli matri. Nam ſicut alij filij naſcuntur ex patre & matre, ita Filius eius natus eſt ex ea ſola matre. Excedit itaque omnes amores parentum in Filios, aut filiorum in parentes, amor iſtius matris in filium ſuum, & iſtius filij in matrem ſuam. Et hæc ita ſe habent iuxta rationem filiationis, quæ facta probatur extra legem humanæ procreationis.]

Seorſim de propoſito capite amoris Deiparæ in filium, præclarè diſſerit Amed. Lauſan hom. 6. de Deip. verbis illis. [Quæ mater dilexit filium ſuum, vt iſta? Non enim fortuitò concepit, vt cœteræ mulieres; ſed vnicus Patris pia electione, & gratuita bonitate, matris viſceribus influxit: hoc eſt vnde magis diligebat.] Et mox: [Eumdem quoque habuit Deum, quem & filium, quia *homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus.* Et hoc eſt, vnde magis incomparabiliter diligebat. Sola enim à ſæculo meruit habere eundem, filiumque & Deum. Ergo abyſſo abyſſum inuocante, duæ dilectiones in vnam conuenerunt; & ex duobus amoribus factus eſt amor vnus, cum Virgo mater, filio diuinitatis amorem impenderet, & in Deo amorem nato exhiberet.] Impletum tunc fuiſſe quod de ſe ſponſa dixit, *Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuauitatis*, Chriſto inquam intra matris viſcera recubante nardi maternæ fragrantiam in eum emicuiſſe, piè omnino ac benè commentatur Philippus Abbas lib. 2. in Cant. cap. 9. Habet omnino hic locum inſignis ratiocinatio D. Chryſoſtomi homil. 2. de fide Annæ, cùm agit de ardentiſſimo per eam Samuelis amore, ex coniuncta duplici flamma, naturæ nimirum & gratiæ, quod in eum & vt in filium, & vt in rem ſacram à Deo datam inardeſceret.

Corollarium 2. ſumma Deiparæ de hoc myſterio peritia.

205. Rectè quoque hinc colligit S. Bernardus, Deiparam de myſterio incarnationis, cuius ipſa officina ſui Chriſtum concipiendo, perſpexiſſe multo plura quàm vllum alium infra Deum. Sic enim ſcribit hom. 4. ſuper miſſus eſt. [Quid eſt, & *virtus altiſſimi obumbrabit tibi*? Qui poteſt capere, capiat. Quis enim (excepta fortaſſis illa quæ hoc ſola in ſe feliciſſimè meruit experiri,) intellectu capere, ratione diſcernere poſſit, qualiter ſplendor inacceſſibilis, virgineis ſeſe viſceribus infuderit; & vt illa inacceſſibilem accedere ad ſe ferre poſſet de particuncula eiuſdem corporis cui ſe animatæ contemperauit, reliquæ maſſæ vmbraculum fecerit? Et fortaſsè propter hoc maximè dictum eſt, *Obumbrabit tibi*, quia res nimirum in Sacramento erat, & quod ſola per ſe Trinitas, in ſola & cum ſola virgine voluit operari, ſoli datum eſt noſſe, cui ſoli datum eſt experiri. Dicatur ergo: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te*, qui vtiqui ſua potentia fœcundabit te. *Et virtus altiſſimi obumbrabit tibi*; Hoc eſt, illum modum quo de Spiritu ſancto concipies, Dei virtus & Dei ſapientia Chriſtus, ſic in ſuo ſecretiſſimo conſilio obumbrando conteget & occultabit, quatenus ſibi tantum notus habeatur & tibi.]

Defectum Patris creati circa Chriſtum, ſuppleuit Spiritus ſanctus, dictus id circo Virgini obumbraſſe.

Sic excluſa patris humani opera à Chriſti generatione & quod Daniel prænunciarat, lapidis de monte ſine manibus abſciſſione, hoc eſt [Virginis vtero non aduentitio ſed indigena puerperio fecundato] vt ſcitè dixit D. Auguſtinus epiſtola 3. addendum eſt, Spiritum ſanctum virilem efficientiam per ſeipſum suppleuiſſe: ideoque Chriſtum de Spiritu ſancto conceptum dici. Nam præpoſitio illa *de* ſupplementum illud operæ paternæ deſignat ſicut particula *ex* maternam ſubminiſtrationem materiæ vt Tertull. potenter diſſerit aduerſus priſcos hæreticos qui illud *ex* expunxerant & in *per* commutarant l. de carne Chriſti c. 20. Quamquam S. Ambroſius lib. 2. de Spiritu ſancto c. 5. vbi Matth. 1. legimus. *Quod enim in ea natum eſt de Spiritu ſancto eſt*, legit *ex Spiritu ſancto eſt*, quam lectionem contendit eſſe germanam. [Nam licet (inquit) pleriquе habeant *de Spiritu*. Græcus tamen vnde tranſtulerunt latini ἐκ πνεύματος ἁγίου dixit, hoc eſt, *ex Spiritu ſancto*. Quod ergo ex aliquo eſt, aut ex ſubſtantia eſt, aut ex poteſtate eius. Ex ſubſtantia, ſicut filius, qui ait: *Ex ore altiſſimi prodiui*. ſicut Spiritus qui a Patre procedit. De quo dicit Filius: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*. Ex poteſtate autem, ſicut illud eſt: *Vnus Deus pater, ex quo omnia*. Quomodò ergo in vtero habuit Maria ex Spiritu ſancto? Si quaſi ex ſubſtantia; Ergo Spiritus in carnem & oſſa conuerſus eſt? Non vtique. Si quaſi ex operatione & poteſtate eius Virgo concepit, quis neget Spiritum creatorem?]

206. Eandem Spiritus ſancti efficientiam in Chriſti conceptione, expreſſit Gabriel Lucæ 1. Verbis illis ad Virginem *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi*. Virtus enim illa altiſſimi, tametſi eam Maximinus Arrianus apud S. Auguſtinum lib. 3. contra eum cap. 17. interpretabatur filium, ſuffragante Ruffino ad 3. Symboli articulum, Andrea Hieroſolimitano orat. de annunciat: *ſub finem*, Paulino Aquilegenſi in ſacro Syllabo colomna 3. & autore quæſtionum noui teſtamenti in 51. Reuera tamen eſt Spiritus ipſe ſanctus; ita vt hoc quod de altiſſimi virtute dicitur, ſit repetitio eius quod præmiſſum fuerat de ſuperuentu Spiritus ſancti in Deiparam, ad obumbrandum illi. Quo verbo iuxta aliquos vt Euſebium 10. demonſtr. cap. vltimo ſignificatur abſconſio conceptus virginei vt lateret Dæmones. Iuxta alios, ſignificatur protectio ab æſtu libidinis inter concipiendum, iuxta illud, *ſcapulis ſuis obumbrabit tibi*:

tibi: id eſt, *protteget te*, quæ eſt Bedæ interpretatio Lucæ 1. nec nõ autoris libri de oper. Chriſti Cardin. ſerm. de natiuit. Chriſti, cum ait, Spiritu ſancto obumbrante incendium originale in Virginis conceptu actiuo extinctum eſſe. Perpulchrè idem tradit Ambroſius l. de ijs qui myſterijs initiantur cap. 3. *ſub medium*.

At iuxta alios, ea voce ſignificatur roboratio Virginis, vt ferre poſſet æterni ſolis fulgorem præſentem, prout exponit Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus ſancti cap. 9. & elegantiſſimè his verbis Caſſianus lib. 2. de incarnatione cap. 2. [Pulcherrimè loquens Angelus, diuinitate verborum, maieſtatem diuini operis explicuit. Spiritus enim Sanctus, virginis interiora ſanctificans, & in his potentia diuinitatis ſuæ ſpirans, humanæ ſe inſeruit miſcuitque naturæ: atque id quod alienum à ſe fuerat, ſuum fecit, virtute id ſua ſcilicet, ac maieſtate præſumens. Ac ne ad introitum diuinitatis, humana fortaſsè infirmitas non ſubſiſteret, venerandam omnibus virginem, virtus Altiſſimi roborauit, vt corpoream imbecillitatem circumfuſa vmbræ ſuæ protectione firmaret, & ad conſummandum conceptus ſacri inenarrabile Sacramentum, humana infirmitas non deficeret, quam diuina obumbratio ſuſtineret.] Non diſſimiliter Amed. Lauſan. hom. 5. de Deip. *ſub finem*. [Obumbrabit tibi Chriſtus Dei virtus & ſapientia. Ille humanam ex te naturam ſuſcipiet, & plenitudinem diuinitatis quam ferre non poſſes, habebit in carnis ſuſceptione. Obumbrabit ergo tibi, quia ſe inacceſſibili, aſſumpta à verbo humanitas objiciet, cuius obiectu lux illa temperata, caſtiſſima viſcera tua perfundet.] Nec multùm ab ea expoſitione abeſt Damaſc. 3. fid. cap. 2. poteſtque familiari exemplo declarari. Sicut enim ſole flagrante vmbra petræ prominentis eſt opportuniſſima ne quis ſole contactus planè diffluat, ita ne Virgo ad Dei præſentiam (veri ſanè ſolis iuſtitiæ) colliqueſceret, fuit ei obumbrandum per Spiritum ſanctum.

207. Alij malunt hoc loco idem eſſe *obumbrare*, quod *rudìter delineare*. Audi Athanaſium orat. de Deip. [Obumbrauit virtus altiſſimi, corroborans eam, & diuinæ vmbræ imaginem induxit, vt inde lineamentis collectis, videre poſſet, quatenus poſſibile eſt, Deum formæ expertem in ſe concipi. Non enim ſuſpicandum eſt, quod ſecundùm ſimplicem ſuæ naturæ proprietatem, virgo in ſe habitantem Deum videre potuerit, aut quod ipſa anima rationalis & intellectualis incarnationem conſpicere valuerit, ſed quatenus poſſibile fuit, vt potè obumbrante illam virtute altiſſimi, & vmbras lineamentaque quaſi faciente, vt videret, quatenus fieri poterat, Deum in ſe habitantem. Et vt nos ipſi animam inhabitantem in carne noſtra poſſidemus, nec tamen quomodò qualiſue ea ſit, conſpicere poſſumus, ſed quaſi vmbram eius, & lineamenta ex virtutibus eius & internis efficacijs colligimus: Tale quiddam, tum virgo, tum ipſa rationalis & intelligens anima contueri poterat, atque etiam nunc poteſt, ex potentijs operationibuſque inde prodeuntibus.]

Admodùm probabile eſt quod alij ſtatuunt, idem hic eſſe *obumbrare* quod *contegere*: ita vt ſignificetur, pro viri virtute & complexu, affuturum Dei cõplexum atque virtutem. Et ita hæc verba expoſuerunt Sa ibi, atque Toletus annot. 100. Vel denique eodem ſenſu ſed diuerſimodè aptato, *obumbrare* idem eſt quod *obnubere*: quod eſt verbum maritale, ductum à veteri conſuetudine, qua ſponſus ſponſam obtegebat, atque obnubebat: ita vt ſenſus ſit, Spiritum ſanctum forè Deiparæ loco mariti, Chriſtumque ex ea non viri interuentu, ſed puriſſima & incoinquinata Spiritus ſancti operatione concipiendum eſſe, prout hunc locum interpretatus eſt Salaz. in cap. 8. prouerb. n. 119.

Poſtremò is quem allegabam autor qq. noui teſtamenti, aliter nec inconcinnè ſumpſit eam obumbrationem, ſic ſcribens q. 51. [Ambigenti Mariæ de conceptu, poſſibilitatem Angelus prædicat, dicens: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te*: Hoc eſt, ne dubites, quia virum neſcis: quod enim dixi, *quia concipies*, Spiritus ſanctus ſuperueniens in te, operabitur vt concipias ſine viro: *& virtus altiſſimi*, (inquit,) *obumbrabit tibi*. Altiſſimi virtus, ſine dubio Chriſtus eſt: hoc enim ad ipſius perſonam pertinet. Superueniens ergo Spiritus ſanctus in virginem, ſanctificauit eam, opere ſuo efficiens corpus ſanctum ex ea, in quo virtus, quæ dicitur Dei Filius, naſceretur; cuius obumbratio in Virginem, (hoc eſt vt de immenſitate diuinitatis aliquid eſſet in vtero Virginis, quantum poſſet capere natura humana, quod quaſi ex ſplendore obumbratio diceretur,) virtus Dei eſſet, qui Dei virtus, nec nõ & Deus.] Quamuis hæc obumbrationis interpretatio, minùs propria videatur quàm reliquæ, tamen æquè ad rem præſentem facit, & æquè oſtendit defuiſſe Deiparæ in Chriſto concipiendo officium coniugis, ſed Angelum marium fuiſſe, vxorem auriculam, in hac conceptione, vt dixit S. Eleuch. Tornac. ſerm. de Annunciat. Spiritum videlicet ſanctum, nunciante Angelo, in Virginis nitentiſſimis viſceribus Chriſtum efformaſſe.

Quamuis non idcirco ſit pater Chriſti, pluſquàm Pater aut Verbum.

208. Non tamen propterea inferendum inde eſt, Spiritum ſanctum eſſe Chriſti patrem, ſolamùe Spiritus ſancti perſonam aliquid circa Chriſti formationem præſtitiſſe, quod æquè aliæ duæ perſonæ nõ præſtiterint. Spiritus enim ſanctus non poteſt dici pater Chriſti, quia vt rectè philoſophatur S. Auguſtinus c. 38. & 39. Enchir. non contulit aliquid de ſua ſubſtantia per quod fetus conſtitueretur, vt confert is qui in humanis pater dicitur. Id enim feciſſe Spiritum ſanctum, ne ſuſtinere quidem valeant aures Catholicæ, ait D. Auguſt. c. illo 38. Itaque Spiritus ſanctus non fuit ſemen Chriſti, quod voluiſſe Irenæum (alium profectò à Lugdunenſi, & delirum aliquem, non ſanctum,) teſtatur S. Idelphonſus, initio ſermonis de parturitione & purificatione B. Mariæ: ſed merè actiuè concurrit, quod non ſufficit, vt quis pater dicatur. Sicut ex ſole liquet, quem nemo dixerit patrem hominis, quamuis ſol & homo generent hominem. Fusè id proſequitur Alucinus lib. 3. de Trinit. cap. 3. Marius porrò Victorinus lib. 1. contra Arrium *ſub finem*, Spiritum ſanctum vocat *matrem Ieſu*. Sed ita ſe exponit homo cœteroqui tenebricoſiſſimus, vt nihil officiat ijs quæ diximus.

Nihil verò præſtitiſſe Spiritum ſanctum circa Chriſti formationem quod non æquè præſtiterint aliæ perſonæ Auguſtiſſimæ Trinitatis, inde certiſſimum efficitur, quod opera Trinitatis ad extra, ſunt indiuiſa. Cùm enim ratio agendi non ſit perſonalitas, quæ merè terminat, ſed natura; hæc autem ſit omnibus perſonis æquè communis, meritò agnoſcimus omnes æquè perſonas ad Chriſti formationem efficiendam interueniſſe. Et ita tradit Conc. Lateran. ſub Innoc. 3. in confeſſione fidei, ac pulchrè Hugo Victorinus l. 2. de Sacramentis parte 1. cap. 3. & Caſſianus l. 7. de incarnatione cap. 17. cuius argumentatio, eſt in hanc rem luculenta. [Quod ais, (inquit Neſtorium compellans) quia humanitatem eius Spiritus ſanctus creauit, poſſemus id nos ſimpliciter intelligere, ſi agnoſceremus te id non infideliter protuliſſe. Neque enim nos conceptam ex Spiritu ſancto Domini carnem negamus: ſed ita tamen conceptum corpus cooperante Spiritu dicimus, vt creatum tamen ſibi à filio Dei, hominem ſuum eſſe dicamus, dicente ipſo in Scripturis ſacris Spiritu ſancto; atque teſtante; *Sapientia ædificauit ſibi domum*. Vides ergo quod id quod conceptum eſt à Spiritu ſancto, ædificatum à filio Dei atque perfectum eſt? Non

quia

Digitized by Google

quia aliud opus Filij Dei, aliud Spiritus ſancti: ſed quia per veritatem diuinitatis ac maieſtatis, & operatur Spiritus, ædificatio Filij Dei ſit, & ædificatio Filij Dei, cooperatio Spiritus ſancti. Et ideò non ſolùm Spiritus ſanctus in Virginem ſuperueniſſe, ſed etiam virtus altiſſimi obumbraſſe virginem legitur: vt quia Sapientia ipſa plenitudo diuinitatis eſt, ſapientiæ ſibi domum ædificanti, omnem diuinitatis plenitudinem nemo ambigeret affuiſſe.]

209. Filium ipſum, de quo magis ambigi poterat, conceptioni huic cooperatum eſſe, diſertè agnoſcit Damaſc. orat. 1. de natiuit. Deip. & Gregentius in diſputatione ſecundæ diei cum Hertano Iudæo, vocantes verbum, *ſemen patris* in hac generatione. Quod videtur ſumpſiſſe ex Iuſtino in expoſitione fidei de Trinitate ſic loquente [Verbum de cœlo ad nos deſcendit, non corporali deſcenſu, ſed diuinæ voluntatis efficacia, ad eam diſpenſationem, vſum eſt ſequeſtra virgine ſtirpis Dauidcæ, ſicut illi regi promiſſum fuerat: & ingreſſum in eius vterum, quaſi ſemen quoddam diuinum, finxit ſibi templum perfectum hominem, ſumpta parte quadam illius naturæ, quæ fieret formandi eius templi eſſentia; hoc indutus & huic vnitus, Filius, Dei, prodijt naturæ geminæ.] Citatur hic locus à Leontio Byzantino l. 1. contra Neſtorium & Eutych. *ſub finem*: tamquam de promptus ex l. 3. Iuſtini de Trinit. cap. 3. At Tertullianus loco ſuperiùs prolato ex l. de carne Chriſti cap. 18. ſemen Dei patris quod hic interueniſſe vult, ait fuiſſe Spiritum ſanctum, quod ſplendidè expreſſit S. Hilarius lib. 2. de Trinit. cum exponens Chriſti conceptionem, & Gabrielis colloquium cum Virgine, ait. [Mariam Angelus benedixit, matrem Filij Dei Virginem pollicetur. Illa virginitatis ſuæ conſcia, difficultate facti commouetur. Angelus ei diuinæ operationis efficientiam exponit; ait enim: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* Spiritus ſanctus de ſuper veniens, virginis interiora ſanctificauit, & in his ſpirans (quia vbi vult Spiritus ſpirat) naturæ ſe humanæ carnis immiſcuit, & id quod alienum à ſe erat, vi ſua ac poteſtate præſumpſit: atque vt nequid per imbecillitatem humani corporis diſſideret, virtus altiſſimi virginem obumbrat, infirmitatem eius veluti per vmbram circumfuſam confirmans, vt ad ſementiuam ineuntis Spiritus efficaciam, ſubſtantiam corporalem diuinæ virtutis inumbratio temperaret.] Non fuiſſe reuera Spiritum ſanctum ſemen producendo Chriſto Virgini inditum niſi Analogè, quatenus ſcilicet idipſum præſtitit quod in alijs generationibus præſtat ſemen paternum, notius eſt quàm vt moneri debeat. & ab Hugone Victorino l. de perpet. Virginit. B. Mariæ cap. 2. ſcitè traditur.

Teſtatur tamen S. Auguſtinus, perditos quoſdam adeò peruersè accepiſſe quod fortaſsè ex his Patribus adiuerant; Spiritum ſcilicet ſanctum Chriſto fuiſſe pro ſemine, vt inde nefandiſſimam hæreſim fabricarent, quæ cum Sancti ſpiritus ſumma puritate & immutabilitate conſiſtere nequeat. Sic enim ſcribit ſerm. 191. de temp. [Ipſum Dei Filium, qui abſque initio cum Patre & Spiritu ſancto eſt, dicimus in fine ſeculorum, perfectum naturæ noſtræ hominem ſuſcepiſſe ex Maria ſemper virgine, & Verbum carnem eſſe factum, ſed aſſumendo hominem, non permutando Deitatem. Nec vt quidam ſceleratiſſimi opinantur, Spiritum ſanctum dicimus pro ſemine fuiſſe, ſed potentia & virtute creatoris operatum.] Ex ipſa verba habentur in ſymbolo quod nomine Damaſi circumfertur. Et hoc ſenſu accipio, quod inter errores Meſſalianorum numerat Nicetas 4. Theſau. c. 33. hunc apponens articulum eorum 13. [Quod Maria ſemen & Verbum conceperit.]

In pari diuinarum quarumuis perſonarum interuentu, cur Chriſti conceptio tribuatur Spiritui ſancto.

210. Non plus igitur Spiritus ſanctus ad Chriſti formationem contulit, quàm perſonæ reliquæ diuinæ, de quarum omnium ad hoc opus concurſu, eſt locus pulcherrimus apud Goffridum Vindoc. ſerm. 8. [Ad hanc (inquit) Beatiſſimam Virginem, Deus pater ex ſe genitum Filium miſit, vt ipſe Dei Filius, Virginis etiam Filius fieret & ſponſus. Hoc Pater diſpoſuit caritate, Filius voluntate compleuit, Spiritus ſanctus parauit thalamum & ornauit; ideſt, ab omni corruptione peccati mundauit Virginis vterum, & multiplici ſanctitate repleuit. Ibi tamquam in aula regia, Deus qui antè omnia creauerat, ſeipſum creauit in vtero Mariæ. Nemo miretur quod ſponſum Mariæ, eius filium diximus. Nã pater & ſponſus huius Virginis, eſt Filius eius; Pater planè quia ab ipſo creata eſt; Filius quia natus eſt ex ea: ſponſus quia ei caritate coniuncta. Mirum coniugium, ſed fide & pietate mirandum; Vbi Virgo, mater exiſtit; virginitas vxor, maritus Spiritus ſanctus, per aurem conceptio, conceptionis interpres Angelus, ſemen Chriſtus, proles Virginis, Filius Dei.] Similiter locutum S. Eleutheriũ Tornacenſem, ſupra iam retuli.

Sed cum illam creaturam, ait D. Auguſt. cap. 38. Enchir. [Quam Virgo concepit & peperit, quamuis ad ſolam perſonam Filij pertinentem, tota Trinitas fecerit, (neque enim ſeparabilia ſunt opera Trinitatis,) cur in ea facienda ſolus Spiritus ſanctus nominatus eſt.] Cur inquam peculiariter hæc conceptio Spiritui ſancto tribuitur, non item patri & filio? Nam quod illicò ſibi reſpondit D. Auguſt. non excludi reliquas perſonas, etiamſi non exprimantur, eſt quidem veriſſimum, & exemplis doceri poteſt, vt D. Auguſtinus rectè tradit; cuius ibi parcitatem in hoc ediſſerendo & his exemplis proferendis, compenſaui in purgatione Valeriani cap. 6. & benè idem habet Paſchal. lib. 2. de Spiritu ſancto cap. 4. Ea inquam D. Auguſtini prima reſponſio non tollit difficultatem. Idipſum enim eſt quod interrogatur, cur exprimatur ſolus Spiritus ſanctus, cum æquè aliæ duæ perſonæ, Chriſto formando ſint cooperatæ. Dici itaque poteſt, conceptionem Chriſti appropriari Spiritui ſancto, vel ad ſignificandam ſummam vndecumque munditiem ac ſanctitatem huius generationis; vel ad denotandum formationem Chriſti, & hoc quod erat humanitatem ſic formatam in Deiparæ vtero Deo coniungi, eſſe merum opus gratiæ, quæ Spiritui ſancto appropriatur. Ita habet S. Auguſtinus c. 40. Enchir. Idemque inſinuat Fulgentius lib. 2. ad Monim. c. 10. & diſertè Alcuinus 3. Trinit. c. 2. & 3.

Homo Deus, potuiſſet de creato Patre concipi.

211. Quare ſtatuamus vt ex fide certum, quod natum eſt ex Virgine ſanctum, non de patre vllo carnali, ſed de Spiritu ſancto, ad modum propoſitum fuiſſe conceptum. Tametſi agendo de potentia abſoluta, non videatur dubitandum, quin humanitas Chriſti Verbo Dei vnienda in poſteriori naturæ, potuiſſet concipi opera viri. Neque enim vel vmbra contradictionis ea in re poteſt occurrere; vt mirum ſit Bartholomæum Medinam 3. p. q. 31. art. 4. id primò in dubium vocaſſe, moxque etiam apertè negaſſe, eo argumento nixum, quod nulla creatura poſſit efficere vnionem hypoſtaticam, quam tamen putat oportere effici ab eo, qui dicendus ſit pater Chriſti, eò quòd generatio per ſe non terminetur ad humanitatem, ſed ad perſonam ſubſiſtentem in natura humana. Quo eodem argumento idem Medina q. 32. art. 4. *in fine*, videtur adactus fateri, nutritionem in Chriſto non fuiſſe actum vitalem;

ne partialis productio vnionis hypoſtaticæ, tribueretur virtuti Chriſti nutritiuæ, quam æquè neceſſe eſt aggenerando terminari ad perſonam partialem, ac vis generatiua terminatur ad perſonam totalem. Hoc tamen argumentum, eſt valdè infirmum. Neque enim generatio dicitur terminari ad perſonam, quaſi ſubſiſtentia totalis quæ perſonam formaliter conſtituit, adueniat totali naturæ quam terminat vi generantis: aut ſubſiſtentia partialis, adueniat parti ſubſtantiæ vi agentis aggenerantis, & eam partem vnientis reliquæ ſubſtantiæ. Id enim apertè falſum eſt in nobis, qui cum duplici partiali ſubſiſtentia potiamur, neutram à generante vel nutriente habemus. Nam ſubſiſtentia animæ, cum ſit ſpiritualis, fit à Deo ſolo. Subſiſtentia verò materiæ, præexiſtebat ante hanc generationem: & à Deo primùm materiæ indita in prima creatione, perſtitit exinde ſemper in materia. Ratio igitur cur hominis generatio dicatur ad ſubſiſtentiam terminari, ex eo petenda eſt, quòd eo ipſo quod generans effectiuè attingit vnionem partium humanitatis inter ipſas, reſultat perſona in natura integra ſubſiſtens, ſi res fiat iuxta conſuetum naturæ ordinem, & ſecludatur extraordinarium miraculum quo Deus vellet modos partiales ſubſiſtentiæ ſubtrahere à materia corporis, cum primùm animatur, & ab anima quam infundit. Tunc enim etiamſi impediretur reſultantia perſonæ, tamen vera generatio fieret, & tota parentum efficientia ſuum locum haberet, ſed tantùm procrearetur humanitas. Eo itaque excluſo miraculo, quia cum generans efficit vnionem partium phyſicarum eſſentialium exurgit perſona, meritò dicitur generationem terminari ad perſonam. Hoc tamen nullam infert generantis efficientiam in perſonam, vel vnionem hypoſtaticam humanitatis ſic productæ: ſed eo ipſo quod Deus humanitati ſic productæ diuinam ſuam ſubſiſtentiam in eodem momento apponeret, homo qui prædictam efficientiam ei humanitati contuliſſet, etiamſi nihil in vnionem hypoſtaticam influxiſſet, eſſet verè Chriſti pater. Sed hæc, vt dixi, ſpectant ad illud quod de potentia abſoluta poſſet contingere.

Chriſtum dè facto, abſque Patre creato cõceptum, concluditur.

212. Attendendo autem ad illud quod reipſa factum eſt, planè ex fide conſtat, omnem viri efficientiam procul exulaſſe ab hoc negotio, vt ſatis hactenus demonſtratum eſt. Qui in huius veritatis cõfirmationem plura deſiderat, adeat DD. pro B. Mariæ Virginitate diſputantes. Aſtipulantur enim huic veritati, eo ipſo quod probant, eam de Spiritu ſancto concepiſſe, ideoque Virginem fuiſſe concipiendo. Hoc paſſim ſacri DD. confirmant, ſiue contra Iudæos, ſiue contra Ethnicos, ſiue contra vtrorumque ſymmiſtas, quoſdam hæreticos. Splendidiſſimè id contra Iudæos agitarunt S. Hildelphonſus in opere de perpetua B. Mariæ Virginitate, Abulenſis opuſc. in illud Iſaiæ, *Ecce virgo concipiet.* Finus toto lib. 2. Flagelli, Galatinus lib. 7. de Arcanis à cap. 14. & luculenter de more Caniſius lib. 2. de B. Maria cap. 6. Contra Ethnicos verò idem verſant, Lactantius 4. inſtit. cap. 6. & 18. Euſebius lib. 7. de demonſtr. cap. 1. (quamquam æquè in Iudæos diſſerit,) Ruffinus ad tertium ſymboli articulum, & laudatus proximè Caniſius ibidem cap. 7. aduerſus quos ſatis ſuperque eſſe poteſt exemplum Buddæ ex Virginis latere geniti, & Platonis è virginis partu editi vt ferebant fabulæ ab Ethnicis admiſſæ, quas memorat S. Hieronymus lib. 1. in Iouinia. Ethnicis tamen in hoc puncto annumerandi non ſunt Mahumetani, quos hac in parte rectè ſentire refert Cantacuz. Apolog. 1. Denique contra hæreticos, propoſitam fidei veritatem confirmat Caniſius ibidem cap. 8, & 17. præiueratque contra Heluidium S. Hieronymus. Nam quamuis hic nebulo, in ſolam S. Mariæ virginitatem poſt partum fureret, tamen S. Hieronymus vniuerſè monſtrat, Deiparam ſemper Virginem, & viro inacceſſam fuiſſe. Nec iuuat hæreticos, locus quem ex Apoſtolo obtendunt, vbi aſſerit Chriſtum *factum ex muliere.* Vox namque *mulieris*, ſexum notat, non corruptionem, vt latè tractat Tertull. l. de veland. Virg. cap. 4. 5. & 6. & inſigniter planè Orig. hom. 8. in Leuit. *initio.* Contra omnes verò prædictas impietatis ac nequitiæ turmas, pugnant Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 114. Suarez t. 2. 3. p. d. 3. Vaſquez 3. p. d. 121. Coccius t. 1. lib 3. art. 2.

Chriſti igitur generatio ſic fuit, quam non diffiteor fuiſſe & nouam & planè mirabilem Sed vt ait S. Maximus hom. 1. de natali Domini. [Si in ſanctis ſuis mirabilis Deus, quomodò non in ſe ipſe mirabilis? Si mirabilis in Ioanne quem naſci de patre ſeniſſimo, & ſterili de matre præcepit, quanto magis in ſe eſt mirabilis, qui vt noſtræ conditionem carnis indueret, nouum Virgini & conceptum dedit & partum? Ait ſanctus Abacuc. propheta: *Domine audiui auditionem tuam, & timui, conſideraui opera tua & expaui.* Quis non expaueſcat, & metuat tanti profunditatem myſterij, quando quidem vnus idemque, ſine cõceptione natus eſt Deus, & ſine creante factus eſt homo?]

B. Virginis concurſus in Chriſti conceptionem, perfectè maternus; ac primùm paſſiuus per materiæ ſuppeditationem.

213. Procul amandato à Chriſti conceptione concurſu quocumque patris creati, excutiendus eſt maternus. De quo illud generatim præmittendum eſt, B. Virginem fuiſſe verè matrem hominis illius, qui Chriſtus dictus eſt; nec paruulum fortuitò peperiſſe, vt fabulabantur Sabelliani apud S. Auguſtinum ſerm. 8. de ſſ. ſed verè eum concepiſſe & peperiſſe, vt aperit ſatis vox *matris*, qua in Scripturis & traditione donatur & quod in regola fidei conceptus ex Virgine dicitur. Inde etiam habetur, B. Mariam omni eo modo ad ſui conceptionem concurriſſe, quo aliæ quæ verè matres ſunt, concurrere ſolent: Ita vt cum certum ſit, matres eò dici matres, quod ſaltem ad fœtus efformationem ſuppeditent ſanguinem; id ſaltem præſtiterit Deipara. Neque id diffiteri voluit Anaſt. Synai. cap. 13. ὁδηγ, cum ait Chriſtum in Deiparæ vtero abſque materia fuiſſe formatum. Id enim intelligit, de materia extrinſecùs ſubminiſtrata, ſeu de ſemine virili, quod hic prorſus exulauit.

Difficiliùs viſus eſt loqui S. Hilarius lib. 10. de Trinit: *non multùm ab initio*, vbi negat, B. Virginem dediſſe initium corpori Chriſti. De quo loco, digladiatus eſt cum Philippo Abbate, quidam Ioannes Præpoſitus qui rectè monuit (id quod etiam à Gilberto Porretano ſe didiciſſe ait Philippus epiſtola 5 *in fine*) librum qui ea propoſitio continetur, non eſſe S. Anaſtaſij, vt ferebat titulus Codicis, ſed verè eſſe S. Hilarij. Eum verò in illa propoſitione lapſum eſſe, citra ambages pronunciat Ioannes ille tertia ad Philippum epiſtola, nec admittit reſponſionem Philippi; quod ſcilicet ſenſus S. Hilarij tantùm fuerit, Chriſtum non accepiſſe à B. Virgine vitium originis noſtræ, nec eſſe procreatam cum æſtu libidinis, & concupiſcentiæ flamma. Id enim procul abeſſe à S. Hilarij verborum ſenſu, affirmat Ioannes; nec immeritò, vt rectè etiam notauit Hunaldus epiſtola ad ad eundem Ioannem, qui propius quàm Philippus aut Ioannes attigit verum S. Hilarij ſenſum; qui fuit, B. quidem Virginem ſuppeditaſſe Chriſto, quidquid aliæ matres liberis ſuis ſuppeditant; atque adeò ſaltem materiale corporis Chriſti principium: Chriſtum tamen non habuiſſe ab ea ſui initium, quatenus alia cauſa efformandæ tam ſubitò humanitati, &

Verbo

Digitized by Google

Verbo vniendæ, neceſſaria fuit; nimirum Spiritus ſanctus. Verba S. Hilarij, ſeipſa explicant, ſi attentè legantur, & eius ſtylus paulo fortior & durior habeatur perſpectus. [Virgo (inquit) non niſi ex Spiritu ſancto, genuit quod genuit. Et quamuis tantum ad natiuitatem carnis ex ſe daret, quantum ex ſe feminæ edendorum corporum ſuſceptis originibus impenderent: non tamen Ieſus Chriſtus per humanæ conceptionis coaluit naturam. Sed omnis cauſa naſcendi, innecta per ſpiritum, tenuit in hominis natiuitate quod Dei eſt. Hinc igitur maximum illud ac pulcherrimum ſuſcepti hominis Sacramentum, Dominus ipſe oſtendit dicens: *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo.* Quod deſcendit de cœlo, conceptæ de Spiritu originis cauſa eſt. Non enim ex ſe corpori Maria originem dedit: licet ad incrementa partumque corporis, omne quod ſexus ſui naturale eſt, contulerit. Quod verò hominis filius eſt, ſuſceptæ in Virgine carnis eſt partus.] Et mox. [Abſolutè B. Apoſtolus etiam huius inenarrandæ corporeæ natiuitatis Sacramentum locutus eſt, dicens; *Primus homo de terra limo, ſecundus homo de cælo*; Hominem enim dicens, natiuitatem ex Virgine docuit: quæ officio vſa materno, ſexus ſui naturam, in conceptu & partu hominis, executa eſt. Et cum ait, ſecundum hominem de cœlo, originem eius ex ſuperuenientis in virginem ſancti Spiritus aditu teſtatus eſt. Atque ita cum & homo eſt, & de cœlis eſt, hominis huius & partus à Virgine eſt, & conceptus ex Spiritu eſt.] Nihil clarius pro ſenſu propoſito S. Hilarij, quem erroris in tanta Chriſtianæ veritatis luce inſimulare hac in parte, quod fecit prædictus Ioannes Præpoſitus, audaciæ eſt pluſquàm giganteæ, & nullomodo ferendæ. Certum igitur eſto, B. Virginem, materiam formando Chriſti corpori neceſſariam contuliſſe.

De actiuo per verum ſemen, pars negans.

214. Cùm verò in ſuper, medicorum expirimentis & rationibus ſit ferè certum, matres omnes ſemen aliquod ad prolis conceptionem conferre, quod in ijs ſaltem mulieribus quæ bona & vegeta ſunt corporis affectione, actiuum ſit, nec materialiter tantùm, ſed & effectiuè ad generationem concurrat; Idem planè, & cum eodem certitudinis vel probabilitatis gradu, affirmandum eſt de B. Maria quoad Chriſti Domini puriſſimam conceptionem. Videtur omnem efficientiam Deiparæ hac in re negare S. Ambroſius in inſtitutione Virgine cap. 16. Sic enim ſcribit. [Beatus Mariæ vterus, qui tantùm Dominum coronauit quando formauit. Coronauit eum quando generauit, quia & ſi eum ſine aliqua ſui operatione formauerit, quia Spiritus ſanctus ſuperuenit in Virginem (vnde & ipſe ait; *Inoperatum meum viderant oculi tui*) tamen hoc ipſo quod ad omnium ſalutem eum concepit & peperit, coronam capiti eius æternæ pietatis impoſuit, vt per fidem credentium fieret omnis viri caput Chriſtus. Inoperata eſt ergo caro Chriſti, quam vt Maria Virgo conciperet, in vſitato quodam nouoque incarnationis myſterio, ſine vlla virilis ſeminis admixtione, diuinæ gratia diſpoſitionis, quod erat carnis aſſumpſit ex Virgine, atque in illa nouiſſimi Adam immaculati hominis membra formauit.] Verùm S. Ambroſius eo loco nihil minùs cogitauit quàm de abroganda Virgini actiuitate in Chriſti formationem. Sed quod ait Virginem ſine aliqua ſui operatione Chriſtum genuiſſe, *operationem* ſumit paſſiuè pro cultura à viro. Frequens enim eſſe vt paternus ad matris fecundationem interuentus, nomine operationis in aruo femineo exprimatur, Conradus Ritherusius ad lib. 4. Halient. Oppiani num. 26. ex ſacris & profanis fusè perſequitur. Deipara ergo abſque vlla tali ſui operatione Chriſtum concepit, quia planè intacta ſemper à viro fuit. Creditus Bernardus tract. de vitè vera cap. 1. Eodem ſenſu ait, benedictam Virginis terram, non accepiſſe operationem humanam ad concipiendum Chriſtum, ſed à ſolo Spiritu ſancto fuiſſe irrigatam excluſa quacumque viri, opera. Igitur in illis Ambroſij verbis *operatio ſui* ſumitur paſſiuè pro cultura ab alio. Sicut paſſiuè ſumitur verbum operandi apud Apoſtolum, cum ait; fidem per dilectionem operari ideſt excoli & exerceri. Ac proinde locus ille Ambroſij nihil officit præſenti inſtituto, neque excludit veram Virginis actiuitatem in Chriſti procreationem interuentu ſeminis ſui, etiamſi excluſo prorſus alieno.

Quamuis autem ſi ſemel ſtatuatur B. Virginem verùm ſemen ad Chriſti formationem contuliſſe, facilè concedendum videam, non ſterile ab ea, quodque in ſolam partium ſpermaticarum materiam cederet, ſed actiuum & efficax ſemen fuiſſe ſuppeditatum, cum corpore eſſet optimè conſtituto: Tamen quod B. Virgo ſemen aliquod contulerit ad Chriſti formationem, quibuſdam periculosè aſſeri videtur. Candor enim Virgineus, & nitidiſſima puritas qua Deipara in corpore ſupra omnes Angelos & ſpirituales ſubſtantias enituit, efficere planè videntur, omnem ſeminis interuentum in hac conceptione defuiſſe. Et ita ſimpliciter affirmat Rubio in 3. d. 4. q. 1. art. 3. concluſ. 3. annuitque Palac. Ioan. 3. enar. 1. ac Med. 3. p. q. 32. art. 4. & Aquar. in 3. d. 4. conclu. 1. qui vrgent libidinis ſenſum, & impuræ voluntatis Afflatum ex quo ſemen deciditur. Et ideirco ſententiam contrariam notant aſperiùs, vocantque ineptam, & falſam, ac malè ſonantem. Catharinus verò lib. 4. contra Caiet. pag. 269. tit. de ijs quæ à Caietano peccata refert aduerſus Deiparæ puritatem & integritatem, *tamquàm indignam & impuram feditatem*, inſectatur dictum Caietani 3. p. quæſt. 31. artic. 5. quod Virgo concepiſſe Chriſtum dicatur ex ſuo ſemine, aut ex menſtruo ſanguine. Accedunt pleræque autoritates diſertè ferentes, Chriſtum proceſſiſſe hominem ſine ſemine, & expuriſſimis ſanguinibus fuiſſe conceptum. Non igitur ex materno ſemine.

Eligitur affirmans, reiecta eius probatione ex Scripturis.

215. Mihi tamen ſicut de alijs matribus ferè certum videtur, quod per verum ſemen à ſe ſubminiſtratum ad prolis generationem concurrant, ita de Deipara idem quoad Chriſti conceptionem videtur ſtatuendum. Quod & ratio, & autoritas multiplex, & inanitas eorum quæ in contrarium opponi diximus, ſatis perſuadet. Et ratio quidem in eo ſita eſt, quod vt iam attigi, eumdem planè concurſum debeamus B. Virgini reſpectu Chriſti tribuere, quem alijs matribus aſſignant Medici ac Philoſophi, qui hæc penitiùs perſuaſerunt: alioqui periclitabitur veritas maternitatis pro Deipara. Atqui alias matres, ſemen aliquod ad prolis efformationem conferre, peritis eſt extra dubium; qui teſtantur id planè ferrè naturalem neceſſitatem ſeminis, ad materialem cauſam præcipuarum prolis partium. Igitur non videtur dubitandum, quin B. Virgo verum ſemen contulerit ad Chriſti conceptionem, ne minori iure mater Chriſti dicatur, quàm cœteræ vulgo matres liberorum ſuorum. Ex quo etiam principio, ſuppoſita optima corporea cõplexione B. Virginis, eruitur ratio, confirmans hoc ſemen fuiſſe actiuum & efficax, non autẽ ſterile, quale Ariſtoteles omnium mulierum ſemen eſſe cenſuit, reclamantibus Medicis, qui è contrario, mulierũ quorumuis ſemen actiuum & efficax eſſe contendunt. Nobis autem ad rem præſentem ſufficit, quod nunc omniũ ferè ſententia habet; nempè

ſaltem

ſaltem ſemen quod à mulieribus vegetis & benè affectis ſuppeditatur, actiuum & efficax eſſe. Id inquam nobis in hac cauſa ſufficit. Nam B. Virginem fuiſſe corpore ſano & optimè affecto, nemo in dubium reuocat, & congruentiſſimè aſſeri per ſe liquet.

Venio ad autoritatis ſuffragium, vbi abſtinendum eſt nonnullis Scripturis quæ videri poſſent noſtram ſententiam ſonare. Cuiuſmodi eſt illud Geneſ. 3. *inimicitias ponam inter ſemen tuum & ſemen mulieris*: quo loco Chriſtus dicitur *ſemen mulieris* vt interpretantur S. Cyprian. l. 2. ad Quirin. cap. 9. Irenæus lib. 4. contra hær. cap. 78. Iſidorus Peluſ. lib. 1. epiſt. 426. Chryſoſt. homil. 17. in Geneſ. Auguſtinus lib. 12. de Geneſ. ad lit. cap. 36. Leo ſerm. 2. de natiuit. alijque paſſim. Nec obſcurè Iſid. Peluſ. lib. 1. epiſt. 426. ſignificat Chriſtum dici ſemen matris quia ex ſolo eius ſemine procreatus eſt, citra omnem puritatis oblæſionem. Hic tamen locus, non multum promouet cauſam noſtram. Nam Chriſtus dictus eſt *ſemen mulieris*, iuxta Hebraicam phraſim, qua filius nomine *ſeminis* nuncupatur, eò quòd proles in ordinarijs generationibus, à patre pendeat interuentu ſeminis. Vnde extenſa eſt appellatio ad matrem: quia qui concipitur, eius quoque proles eſt; ſiue mater ſemen actiuum conferat, ſiue non conferat ſemen, ſaltem actiuum. Sanè autor epiſtola de viro perfecto, quæ habetur t. 9. Hieronymi, cum hunc locum de Chriſto, eiuſque in Deipara conceptu interpretetur, diſertè tamen negat ſemen eo loco ſignificare poſſe quod vocis cortex præfert: quoniam (inquit) ſemina non habent mulieres. Quare non poſſumus eo Scripturæ loco niti. Eodemque modo exarmamur illis alijs Scripturis, quibus Chriſtus dicitur *factus ex ſemine David*, vtique per Virginem. Hæc inquam loca, eodem modo enodari poſſunt, quo locus ex Geneſi citatus; ita vt Chriſtum ex ſemine Dauid concipi, ſit concipi ex ſucceſſione Dauidis, eſſeque eatenus filium eius: ſiue Virgo quæ immediatè influxit in Chriſtum, ſemen aliquod ſuppeditarit, ſiue nullum. Præterquam quod mediati progenitores Chriſti trahentes à Dauide originem, hoc quod erat eſſe Chriſti mediatum, tranſmiſſo verò ſemine aſſecuti erant: & eatenus ipſa Virgo ex qua Chriſtus eſt factus, ſemen Dauidis verè fuit. Itaque locus ille fruſtra proferretur in rem præſentem.

Probatur ex Patribus.

216. Autoritates ergo quibus nititur ſententia propoſita, partim ſunt Patrum, partim Scholaſticorum. Inter Patres S. Epiphanius hær. 30. quæ eſt Ebionæorum num 31. videtur expreſsè ſuffragari huic ſententiæ, tractans illud Pſalmi 138 *Imperfectum meum viderunt oculi tui*, quod Chriſto accommodat, & ita exponit. [*In libro tuo omnes ſcribentur. Dies formabuntur & nemo in eis: nam cum libro vterum comparauit. Propterea, imperfectum*, ait, *meum viderunt oculi tui hoc eſt proſeminatum me antequàm fingeres, cognoſti, imo etiam antequàm proſeminatus forem. Sed Hebraica vox, expreſſius quiddam ſonat. Pro eo enim quod legimus* imperfectum, *habent illi* Golme *quod idem eſt atque alica ſiue granum ſimiles, quod videlicet nondum in panem coaluit ac ſubactum eſt, ſed è contuſo frumenti grano velut medulla quadam craſſior ac minuti calculi inſtar eſt. Sic igitur ea voce id ipſum quod in ſemine hominis in eſt ſimillimum accuratius exprimere voluit, cum dixit* imperfectum, *id eſt informe iam tum ex vtero imo ante vterum viderunt oculi tui. Nouit enim omnia Deus antequam fiant. At libri ſegnentiæ nomine maternus vterus indicatur.*] Apertiſſimè S. Epiphanius eo, ipſo loco quo ſemen quodcumque virile à Chriſti conceptione excludit, ſubdit Chriſtum proſeminatum, vtique ob maternum ſemen, & hoc eſſe ait *imperfectum* illud ſiue *Golme* ſubalbens & colore ac ſubſtantia ſemini humano ſimillimum.

Beda in cap. 11. Lucæ, ita ſcribit. [Chriſtus matris lacte nutritus eſt, & eius ſemine conceptus. Ex eodem enim fonte ſecundùm phyſicos, vtrumque manat.] Liquet ſemen de quo agit, eſſe verum ſemen, nec poſſe dici vſurpatum ab eo ſemen pro ſanguine, cum vtrumque ſecernat.

S. Auitus libro contra Photinianos, ea plagula quam inde exſcerpſit Agobardus l. contra Felicem. *ſub finem*, diſertè tradit Chriſtum [per concordiam genitoris ac generis per traducem maternorum parentum, ex Abrahæ ſemine] eſſe procreatum. Quæ verba apertè ſeruant ſententiam pro qua pugnamus.

Hincmarus Opuſc. de diuortio Lotharij & Thetbergæ, adeò clarè tradit quod hic intendimus, vt non poſſit clarius Initio ferè Opuſculi in breuiculo reſponſionum ad interrogat. ad 12. [B. Mariæ conceptio, non naturæ fuit, ſed gratiæ, dicente ad eam Archangelo. *Aue gratia plena*. In quam Spiritus ſanctus ſuperueniens, qui ei ex Virgineo ſemine, virgineoque ſanguine, ſine voluptate carnis, & ſine voluntate viri fœcunditatem prolis contulit.] Eadem verbatim repetuntur infra ad plenam diſcuſſionem interrogationis 12.

Odo Cameracenſis in diſput. de aduentu Chriſti contra Leonem Iudæum, laudato inſigniter nitore vteri Deiparæ, cuius putorem à Iudæo obiectum retulerat, addit. *B. Virgo de cuius viſceribus ſumebantur ſeminalia quæ fierent Deus.*

Petrus Damiani ſerm. de S. Victore. [Aſſumitur purum ſemen de Virginea puritate, & illum propitiationis fontem ſapientia Dei ſecretiori nouitate repurgat.]

S. Remigius vel vt alij malunt Haymo in cap. 8. ad Roma. ad illud *in ſimilitudinem carnis peccati*. [Corpus Chriſti non libidinoſo vſu maris & feminæ eſt procreatum, ſed opere Spiritus ſancti, de ſemine mulieris, ſine ſemine virili; ideoque ſine peccato conceptus, ſine peccato eſt natus, & ſine peccato ab hoc mundo tranſiuit.]

S. Bernardus ſerm. 2. de Pentecoſ. *initio*, tractans illud Iſaiæ 4. *in die illa erit germen Domini in magnificentia*, ita habet. [Germen Domini, Ieſus Chriſtus, ſolus de mundiſſimo conceptus ſemine.]

Richardus Victorinus l. 1. de Emman. c. 12. [Chriſtus matrem in eo glorificauit, quod ei aliquid ſupra naturam dedit. Fecit ſiquidem in ea aliquid quod fuit contra naturam; aliquid quod fuit ſecundùm naturam; aliquid quod fuit ſupra naturam. Contra naturam infirmitatis noſtræ fuit, quod virgo concepit. Secundum naturam fuit, quod in vulua conceptus, & formatus, & tandem ſecundùm legitima naſcendi tempora, natus fuit. Supra naturam non ſolùm huius infirmitatis noſtræ, ſed etiam ſupra naturam conditionis primæ fuit, quod ſine virili ſemine virgo concepit. Puritatis fuit, quod ſine concupiſcentia ſeminare potuit; honoris, quod prolem ab omni peccati contagio mundam effudit. Gloriæ, quod non de viro, ſed Spiritu ſancto concepit.] Nota illud *ſeminare potuit*; id eſt, *reipſa ſeminauit*.

Rupertus in cap. 3. Ioan. ad illud, *filius hominis qui eſt in cælo*, ait Chriſtum formatum fuiſſe [de ſemine Abrahæ de ſtirpe Dauid, de carne vel ſemine Mariæ, licet Virginis.] Et in cap. 1. Matth. ad illud, *pariet autem Filium* ait de Spiritu ſancto. [Ille vterum Virgineum cœlitùs irrorauit, non de ſua ſubſtantia ſed de naturali humore ipſius incorruptæ carnis. In quo mira & magna diſtantia eſt ab omni conceptu vniuerſæ carnis, quia vim ſementinam ſacri corporis, non vir extrinſecùs accedés, ſed Spiritus ſanctus intus operans excitauit.] Guerricus ſerm. 4. de aſſumpt. [Benedicta in mulieribus, benedictum ſemen de ventre profundit.]

S. Ildephonſus l. contra diſputantes de perpetua Virginitate B. Mariæ, allegato B. Auguſtino, vt ex ſequentibus conſtat (nam principio interuenit lacuna, quæ vnde depromptus ſit Auguſtini locus facit obſcurum;) allegato inquam Auguſtino, hæc verba habet. [In vulua

Virginis,

Virginis, ſanguis genialis, & ſemen eius humor fuit. Huius humoris ſanguiniſque ſubſtantiam, celatam, carnem intus fecit. Acceſſit quoque Spiritus ſanctus, & hæc quæ fuerant verbi glutino cōmaſſata, animando formauit.] Et paulo poſt, expendens & reuoluens Auguſtini verba. [Cœterum de liquore ſeminis, & de coagulo humoris quod fuit in virtute & potentia verbi, quodammodò prout loqui fas eſt, eleganter eſt locutus, quoniam ipſe eſt mons Dei, ille in Pſalmis mons pinguis & coagulatus in vtero Virginis: non illi quos falsò ſuſpicati ſunt montes incaſeatos, ſed ſolus ex Virgine Chriſtus, mons eſt in quo beneplacitum eſt Deo Patri habitare in finem. Et ideò per Spiritum ſanctum iure dicitur coagulatus, quia ſicut lac emulſus eſt, & concretus de humore vel ſanguine, quod eſt vt phyſici volunt ſemen mulieris. Coagulatus eſt autem; ac ſi ex lacte ſeminis, vt vnus ſit Chriſtus, ex quo conceptus eſt Deus & homo.]

217. Richardus à S. Laurentio lib. 12. de Deip. tractans comparationem B. Virginis cum ligno vitæ, accommodat ei illud, *Cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram.* [Aliarum enim arborum vel lignorum, hoc eſt aliarum mulierum ſemen, ex quo fit fructus, in ſe non eſt, ſed in alio; hoc eſt in viro, quia fructus id eſt puer, ex ſemine naſcitur vtriuſque. Sed hoc benedictum lignum, in ſemetipſo, ideſt in ſe ſolo, habuit ſemen.]

S. Anſelmus l. de conceptu Virginis actiuo cap. 8. agnoſcit aſſumptum eſſe de Virgine ſemen ad Chriſti formationem: & agit de verò ſemine, vt liquet ex ijs quæ paulo ante dixerat in calce 7. capitis cum quibus continuantur quæ habet cap. illo 8. Rurſùs cum c. 13. tradidiſſet corpus in femina ex ſemine muliebri diuinitùs ſegregato compactum, peccato originis cariturum, ſubdit cap. 14. hæc ad Chriſtum aptans, illa quæ apud Iobum leguntur de conceptu hominis ex immundo ſemine, non poſſe Chriſto applicari; nec DD. qui eum Iobi locum vniuerſaliter vſurpare videntur, Chriſti formationem verbis illis comprehenſam cenſuiſſe. [Illi vtique (inquit) qui hoc dixerunt, aut noluerunt ea intelligi de omni hominis ſemine; aut tantùm de illo quod cum conſenſu ſeminatur voluptatis, quod non eſſet niſi brutorum animalium ſi homo non peccaſſet. At ſi de omni hoc ſenſerunt: ergò ſemen de ſola virgine ſumptum, immundum tanti viri aſſerunt, quod impium eſt credere Non itaque hoc de illo ſcripſerunt. Sed ſi de aliquo hominis ſemine, hoc iuxta hunc ſenſum protulerunt, non niſi de illo quod cum prædicta voluptate cōcipitur, intelligi voluerunt. Hoc autem nullatenus refragatur noſtræ rationi, quæ ſemen de virgine ſumptum aſſerit eſſe mundum, quamuis de maſſa peccatrice.]

Autor Anonymus qui tempore D. Bernardi ſcripſit, in declaratione eidem libro B. Anſelmi ſubiecta, apertiſſimè Chriſtum ex vero B. Virginis ſemine conceptum tradit.

218. Eodem tempore idem docuit Philippus Abbas epiſt. 5. *ſub medium*, verbis illis. [Sicut ille *Chriſtus* verus homo, ſic illa *B. Virgo*, vera mater fuit quæ ex carne propria illum progenuit, quod Eutiches & qui cum eo erant negare præſumpſerunt, & eum nihil accepiſſe de carne virginis cōtenderunt: Dicebant quippe quia etſi in vtero Virginis fuerat incarnatus, non erat tamen ex illius ſemine procreatus: fortè ne illi iniuriam inferre viderentur, ſi ex tali materia eum eſſe genitum faterentur. Erroneam quorum ſententiam, Beda ille Venerabilis, ad quem me remiſiſtis, molitur euertere; & eos, imo eorum ſimiles ad finem conuertere: aſſerens quia ille carnem ſumpſit non de nihilo, non aliunde, ſed ex proprio Virginis ſemine: alioquin, ait, nec verè filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. In quo non exiſtimo, eundem Bedam, Auguſtino, vel Athanaſio contraria dicere vel ſentire: neque illos conuerſo ab huiuſmodi ſententia diſſentire: cum iſte loquatur de materia corporis ſementina, ille verò de operatione diuina.] Egregiè quoque idem, & multo expreſſiùs epiſt. 6, agens de S. Hilarij ſententia, qua negarat Chriſti corporis initium ex B. Virgine lib. 10. de Trinit. Ait enim Philippus. [Nec tamen per hoc abnegat, quin materiam miniſtrauerit ſementiuam, ex qua ſibi Dei ſapientia ædificauit corporis officinam: vt non aliunde, non de nihilo illam ſibi credatur extruxiſſe; ſed in vtero, & ex vtero Virginis corpus veraciter aſſumpſiſſe. In qua aſſumptione quidam, ſicut præſens audiui, ſcrupulum patiuntur, qui diuinis litteris eruditi pro conſtanti defendere moliuntur, quod etſi Chriſtus in vtero, & ex vtero virginis carnem ſumpſit, illam tamen particulam ex qua nos alij concipimur, non aſſumpſit. Horrent enim vel credere vel dicere, quod illam carnem liquidam, quam phyſici vel ſemen, vel ſperma nominant, in Virgine Chriſtus aſſumpſerit; & non potiùs aliam ſanctiorem vel ſaltem digniorem in eadem elegerit; Tamquam non conueniat corpori tantæ ſanctitatis, vt conceptum ſit ex illa communi materia noſtræ omnium vilitatis. Denique, fides, (vt putant,) non exigit vt ex ſemine Virginis Chriſtus conceptus aſſeratur, ſed ex carne conceptum Virginis neceſſe eſt eum quiſque Catholicus fateatur; multoque credibilius multò eſſe conuenientius ab illis æſtimatur, vt non illam, ſed aliam aſſumpſiſſe carnis particulam videatur. In qua æſtimatione, quantum Chriſto deferunt, tantùm Virgini videntur derogare, & matris iniuriam, certum eſt in filium redundare; & neutrum eorum poſſunt dignis laudibus honorare qui alteri non verentur honores ingratos arrogare Ex quo illam Virginem Angelus Gabriel ſalutauit; ex quo, facta ſalutatione, virtus illi altiſſimi obumbrauit; totam eam ineffabilis gratia permundauit, totam permundatio mirabilis mirabiliter honeſtauit. Et ſicut noſtra caro tam ſolida quàm liquida, peccati & dedecoris accuſatur, quia legi Spiritus à lege membrorum pænaliter repugnatur: ſic poſteà quam dictum eſt Virgini, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te*, illud Salomonis completum eſt: *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Carnem ergo Virginis ſementiuam, exiſtimo dedecoris nil habere; nil maioris decoris alteram illi proximam obtinere: quin ex ea quæ ad formandos conceptus à principio eſt diuinitus ordinata, ædificet congruè domum ſuam ſapientia humanitùs incarnata. Propter illam materiam quam accepit ex Maria, dici poteſt ex ea Chriſtus carnis originem habuiſſe propter operantem in ea Spiritum recte dicitur non ex Maria ſed ex Spiritu originem accepiſſe.]

219. Non abs re quoque, inter Patres ſententiæ noſtræ aſtipulatos, recenſuerim Damaſcenum non modò eo loco quem in hanc rem adducit S. Bonau. in 3. d. 4. art. 3. 1. ex 3. fidei cap. 2, ſed etiam l. 4. de fide c. 15. vbi ſic ſcribit. [Quando veniet plenitudo temporis, miſſus eſt Angelus Domini ad ipſam, annuncians Domini conceptionem, & ſic concepit filium Dei, conſubſtantialem Patris virtutem, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, id eſt ex congreſſu & ſemine, ſed ex Patris bona voluntate, & cooperatione Spiritus ſancti, ſuppeditauit creatori creari, & plaſmatori pſalmari, & filio Dei & Deo, incarnari, & humanari, ex puris & illibatis carnibus eius & ſanguinibus, primæ matris abſoluens debitum.] Quod S. Damaſcenus, Deiparam, Ἐκ τῶν ἁγνῶν καὶ ἀμολύντων σαρκῶν τε καὶ αἱμάτων: *Ex puriſſimis & illibatis carnibus ac ſanguinibus*, Chriſtum concepiſſe ait, cum non poſſit de carne vulgariter ſumpta intelligi, (neque enim ex ea formatur fetus, pugnaretque ea formatio cum vera maternitate vt benè monſtrat Abulenſ. in c. 12. Leuit. q. 6.) vt proinde non benè ſub diſiunctione Chriſtum ex propriè dicta carne formatum referat Iord. p. 2. c. 2.

omnino

Digitized by Google

omnino videtur accipiēdum de ſemine materno:quod carnem vocarit. Damaſcenus, quia potentia eſt caro, moxque in eam tranſmutatur in fetu. Quo eodem modo accipi poteſt quod ait Anaſtaſius c.20. ὁδηγ. [Verbum fuiſſe vnitum carni,& viſceribus,& vtero Virginis·]Id enim conſtat falſum eſſe,ſi iuxta verborum extimum corticem accipiatur. Carnem liquidam pro ſemine,vſurpantem Philippum Abbatem, proximè retuli. Idemque Tom.2.Moralit. in Cant. tractans illud, *Aquila magna venit ad cedrum quæ erat in libano & tulit de medulla cedri & aſportauit eam*, cum hunc locum accepiſſet de aſſumptione humanitatis per Verbum intra Deiparam,ait, medullam cedri eſſe carnem Virginis è qua formatus eſt Chriſtus, vbi *carnem* apertè ſumit in ſenſu quem dixi.

Suffragium Scholaſticorum.

220. Ex Scholaſticis, ſuffragantur ſententiæ propoſitæ,benè multi. Nonnullos refero,vt in re grauiſſima, quorumdam meticuloſorum pauor diſcutiatur S.Bonauent. apertè id habet in 3.d.4.art.3.q.1. *in corpore*. Nec refragatur in reſponſione ad 2. Nam ibi,tantùm intendit excludere indecentem materiæ congregationem. Annuit item ſcotus eadem diſtinc. q. vnica §. *ſi autem teneatur*, & paſſim per reliquam quæſtionem.

Henricus Gandauenſis diſertè nobis ſuffragatur quodlib. 15. q.13. verſic. *ab illo ergo*, & inferiùs verſic. *Ego autem*.

Optimè Richardus in 3.d.4.art.2 q.1. *in corpore*. [B. Virgo(inquit)verè poteſt dici mater Chriſti,quia quicquid requiritur ad rationem maternitatis, fuit in virgine reſpectu Chriſti. Per virtutem enim generatiuam, humorem ſanguineum in membris digeſtum in ſemen conuertit, eo modo quo ſemen eſt in mulieribus, & illud ſemen decidit ſine quacumque deordinatione,& ad debitum locum conceptionis tranſmiſit; & in conſeruatione,& in nutritione pueri in vtero, cooperata fuit perfectiùs,& excellentiùs,quàm aliæ matres. Plura autem non requiruntur ad rationem maternitatis.]

Mayro in 3.d,4.art.4. primis quatuor concluſionibus, cum præmiſiſſet,quid pater, quid mater ad prolis generationem conferat; ſtatuiſſetque matrem concurrere actiuè per ſemen ſuum, ſubdit. [Et iuxta hoc, ad propoſitum introducuntur aliæ duæ concluſiones. Prima eſt quod B. Virgo Maria non ſe habuit totaliter actiuè in generatione ſuæ benedictæ prolis: vel quod idem eſt; non cauſauit eam totaliter in genere cauſæ efficientis, quia aliàs poſſet aliqua mater ſufficere ſine viro ad prolem. Secunda concluſio,quòd B. Virgo Maria ſuam benedictam prolem cauſauit vel generauit totaliter in genere cauſæ materialis; quia ibi nulla alia materia cōcurrit,niſi puriſſimi ſanguinis Virginis Mariæ. Habuit autem B. Virgo Maria verum ſemen quod eſt prolis & generationis,verum principium actiuum: non tamen omnino digeſtum. Sed Spiritus ſanctus illud ſemen, vel illum ſanguinem vltimatè digeſſit: vt ſic haberet ſufficientes Spiritus actiuos ad digerendū.] Quod quaſi ſub diſiunctione ait extremo loco, *illud ſemen*, vel. *illum ſanguinem*, non pertinet ad excluſionem veri ſeminis aut dubitationem an hic interuenerit. Sed vt variorum varijs loquendi modis ſeruiret, vocauit *ſanguinem*, illud ipſum quod immediatè ante vocarat *ſemen*, qui modus loquendi adhibetur Ioan.1.

Aureolus eadem deſtinctione q. vnica art. 5. præſertim *ſub finem*, concluſ. 1. & 2. Apertiſſimè ſuffragatur ſententiæ propoſitæ.

Aquilanus ibidem q.1. in calce primi articuli, ſubſcribit ſententiæ agnoſcenti in Deipara verā vim actiuam generationis Chriſti,per materiam quæ non paſſiua tantùm,ſed etiam actiua fuerit, quæ alia non eſt quàm ſemen, tametſi abſque libidine deciſum.

Ocham in 3.p.3.art.3. incidentali, & in dubijs quas art.4.partiali diſſoluit,diſertè & frequenter iterat, verum ſemen, B. Virgini Chriſtum concipienti,ac per illud actiuè concurrenti, eſſe adſcribendum.

Dyonyſius Ciſtercienſis 3.q.2. art. 1. concluſ. 2. eſt expreſſè in eadem ſententia,adducto Scoto.

221. Gabriel in 3. d.4.q. vnica art.1.ad 3. & articulo 2. concluſ.2. & art.3. ad 4. dubium,diſertè admittit in B. Virgine ſemen actiuum, quo ad Chriſti conceptionem exhibuerit concurſum. Et art. illo 1. refert verba Henrici de Oyta,idem perſpicuè affirmantis, & refellentis Argentinatem qui in 3. d. illa 4. q. vnica art. 2. refellens ſententiam cui adhæremus à quibuſdam antiquis traditam,ei refrāgatur,eo tantùm philoſophico argumento ductus,quod matres iuxta Ariſtotelem careant vero ſemine: quod fundamentum inane eſſe, conſtat ex dictis. Oyta ergo hoc Argentinatis dictum refellens quoad B. Virginem,perſpicuè ſuffragatur noſtræ ſententiæ.

Franciſcus à Chriſto in 3.d.3.q 6. circa ad 4. fusè ac ſplendidè idem docet, adductis alijs, & nominatim Caietano 3.p. q.32.art.5.quē etiam hoc nomine acriter de more ſugillat Catharinus l.4. contra eum,pag.269.

Vincentius de Flumaro l.de nominibus Chriſti, V. *nouus homo*, ſic ſcribit. [Chriſtus conceptus eſt in vtero Virginali,opere & virtute Spiritus ſancti,de ſemine mulieris,ſine ſemine viri.]

Caniſius l.2. de Deip. cap.4. §. *principio*, expendens ſententiam Autoris epiſtolæ de viro perfecto,agnoſcit verum B. Virginis ſemen quo ad efformationem Chriſti, (quam id circo ex ſemine Dauid dictam putat,) concurſum præſtiterit; idque ab autore illo affirmatum refert. Sed etiamſi autorem illum nobis non eſſe aſtipulatum,liquet ex ijs quæ ſupra ex eo adduxi; itemque etiam ſi Chriſtum dici factum ex ſemine Dauid, nihil cauſam noſtram promoueat,vt ſupra expendi:tamen nunc illud vnum ago, eſſe apertè Caniſium in ſententia quam propoſui. Diſertiſſimè quoque in ea eſt Franciſcus Biuarius in Anſelmo Vindicato lib. 2. §.5. num.5. cum de verbis Bedæ.

Et fuit abſque dubio in eadem,Baptiſta Mantuanus tract. de loco conceptionis Chriſti. Nam contendit, B. Virginem actiuè concurriſſe,& quidem naturaliter, vt cæteræ matres ad Chriſti formationem. Id verò conſtat à cæteris matribus non fieri niſi interuentu ſeminis quod ſuppeditant Quo eodem modo poteſt pro hac ſententia citari Molina 1.p. q.45. art.5. diſp.2. ad 1. Eandem omni labe eximit & æquè probabilem habere videtur Suarez t.2. 3.p. diſp.10. ſect. 1. & 2. itemque Sanchez l.2. de Matr. d.21. num. 11. apud quem Peramatus Medicus latè id ipſum confirmaſſe refertur in append. ad ſuum tractatum de ſemine. Ex philoſophis, planè id agitat & ſtabilit Mendoza diſp.2. de Gener. ſect. 5. Diſertè item inter ſacros Chronologos Torniellus anno mundi 4051. num.2. Et explicatiſſimè inter Aſceticos Raymundus Iordani vulgo Idiota parte 8. operis integri de B.Maria cap.10.

Ad argumenta partis negantis.

222. Nec difficile erit quæ opponebantur retundere. Quod enim Scripturæ & PP. B. Virginem ſine ſemine concepiſſe affirmant, intelligendum eſt de virili ſemine; cuius admiſſio Virginitatem violat, ſaltem ordinariè. Et quamuis aliquando contigiſſe referatur, ab Auerroë, latè hac in parte reprehenſo à Mercuriali l. 1. de morbis mulier. cap. 2. vel contingere certè poſſit,iuxta D.Thomam quodlib.6. art. 18. Nauarrum l.4. conſil. tit. de frigid. conſilio 2. (aliàs 3.) num. 23. alioſque adductos exponendo vim generatiuam, vt mulier ſine vlla clauſtri virginei effractione,atque adeò manens Virgo,concipiat ex viro; (concipiat dico,non pariat:).

Digitized by Google

ariat:) tamen quæ ita concipit, de viro concipit. At B. Virgo concepit de Spiritu ſancto ſupplente paterni ſeminis actiuitatem. Nec tantùm de fide eſt, quod Virgo in filij conceptione manſerit; ſed etiam quod de viro non conceperit. De virili ergo ſemine, intelligendæ ſunt ſcripturæ & PP. quoties ſemen à Chriſti conceptione remouent. Qui verò PP. Chriſtum ex puriſſimis Deiparæ ſanguinibus conceptum dicunt, non ſunt cenſendi excludere verum ſemen. Nam ob originem ſeminis ex ſanguine, & magnam vtriuſque affinitatem, honeſtati quoque ac verecundiæ conſulendo, ſemen plerumque ſanguinis nomine donatur: vt cum paſſim dicitur quis, ex regio ſanguine cretus, & cum Ioan. 1. dicitur *qui non ex ſanguinibus*. Et quod honeſtarum aurium pace, dictum ſit, prælertim femineum ſemen, ſanguinis nomine iure donatur, cum ſit ſanguinolentum, vt Rabbanus in Gloſſa capitis 7. ſapientiæ ait, ex ſententia phyſicorum, ſeu Medicorum, qui maris ſemen, quia excoctum & elaboratum magis, eſt dicunt albere; femineum verò quia humidius & rudius, rubere & ſanguinem referre. Nulla denique ex hac ſententia, ſummæ puritatis in B. Virgine commaculatio ſequitur: nec dubium eſt, quin planè abijcienda eſſet hæc ſententia, ſi vel labecula exquiſitiſſimo nitori auguſtiſſimi diuinitatis delubri aſpergeretur. Iſque infeliciſſimus, & ſupra omnem orationem infortunatiſſimus iure ſit habendus, qui Reginam Virginum, quæ prima profeſſæ & voto firmatæ virginitatis labarum extulit, commaculare aliquatenùs auſit, & vel tenuiſſima fœditatis aſpergine oblinere. Sed reuera nullum ex propoſita ſententia omnimodæ Virginis integritati detrimentum infertur. Semen enim in Virginis naturalibus vaſis formatum atque concoctum, ad conceptionis locum tranſmitti potuit, abſque vlla prorſus inordinatione, & inhoneſta voluptate, aut membrorum commotione, extraordinario cœleſti afflatu Virginem tunc occupante, & Spiritu ſancto illi obumbrante. Quod multo minus mirum videbitur, ſi attendamus naturaliter ſæpè cōtingere, vt ſemē ſine ſenſu & titillatione vlla decidatur. Nulla itē in eo ſeminis traiectu in matricē, vel ruptio, vel apertio virginitati cōtraria interuenit. Quod facilè admittent, qui docent Virginem ſalua virginitate poſſe cōcipere & ſuum & virile ſemen excipiendo. Vt fortaſſis non ſit neceſſe, (quod facit Hurtado ſupra §. 67.) recurrere ad miraculum, & affirmare ſemen ſubitò diuinitus tranſlatum eſſe in Virginis vterum, non per conſuetas vias. Quo fortaſſis pertinere poſſit illud Ambroſij lib. 2. in Lucam ad illud *Sanctum Domino vocabitur*, de Deipara & Chriſto in ea concepto, [Non virilis coitus, vuluæ virginalis ſecreta reſerauit; ſed immaculatum ſemen inuiolabili vtero Spiritus ſanctus infudit.] Et indubitatum eſt ſic fore affirmandum, ſi ita neceſſe eſſet ad vndecumque intemeratam Deiparæ puritatem in Chriſti conceptione retinendam.

223. Sanè diuinam efficientiam miraculoſam in tanto opere, & vt S. Ignatius Epiſt. ad Epheſ. (approbante qui eius verba refert Damaſceno orat. 3. de Virginis natiuit.) vocauit, *verè clamoris myſterio*, admittere quoad aliqua planè adigimur. Nempè primò ad ſupplendam materni ſeminis inefficacitatem. Nam quamuis B. Virgo ſubminiſtrarit ſemen in ſuo genere planè perfectum, tamen ſemen maternum non eſt ſufficienter actiuum generationis humanæ, niſi adſit ſemen paternum quod hic planè defuit. Ergo neceſſaria fuit peculiaris efficientia diuina, naturaliter indebita, qua interueniente Chriſtus formaretur. Nec minùs ſecundò, neceſſaria fuit ea efficientia & interuentus diuinæ manus, vt vniuerſus apparatus tam variarum actionum quæ ad humani fetus organizationem & perfectionem interueniunt, momēto perageretur. Semen enim maternum, etiamſi fuiſſet paterno commixtum, tamen ſi virtuti ſuæ fuiſſet relictum, non potuiſſet tam promptè effectus illos præſtare. Igitur multo minus id potuit ſolum, & abſque virili ſemine, ſed neceſſaria fuit diuina coëffectio extraordinaria. Et fortaſſis huc referre liceat quod apud Anaſtaſium cap. 3. ὁδηγῦ traditur, *B. Virginem eſſe naturaliter & ſupernaturaliter Dei matrem*, damnatis ijs qui id inficiabantur. Senſus enim eſſe videtur, Deiparam fuiſſe naturaliter matrem; quia & actiuè & paſſiuè omnia ea ad Chriſtum formandum adhibuit, quæ matres reliquæ naturaliter adhibent. Fuiſſe autem ſupernaturaliter matrem, ob indebitum illum influxum quo Deus eam aſſumpſit, ac extulit, ad ſubitò ſupra naturam præſtandum, quod aliæ matres per naturales vires ſenſim ac interiecta mora præſtare ſolent.

Cautio de ſobria ſententiæ propoſitæ vulgatione.

Cæterum quamuis ea quæ de adhibito per Deiparam vero ſemine diximus, videantur non modò probabiliora, ſed etiam ſimpliciter vera; tamen in tam ſancto tamque puro myſterio, placet ſobrietas & verecundia S. Bonauenturæ qui in 3. d. 4. art. 2. q. 1. negat eam ſententiam eſſe frequenter in ore verſandam. Quas enim voces, de ordinarijs hominum in iniquitatibus conceptorum generationibus audire honeſtæ aures non ferunt, quâ pudoris contritione, in tam ſancto, tamque puro myſterio, ſine verecundo anfractu vſurparemus? Et tamen in naturalibus, negotium hoc, non conditio ſed libido fœdauit, vt Tertullianus egregiè dixit lib. de anima cap. 27. Itaque meminerimus de Chriſto in ſplendoribus ſanctorum genito, purè ſemper ac verecundè eſſe loquendum: ac proinde non eſſe nudè & apertè, aut paſſim vulgandam ſententiam quam cenſuimus veriorem.

Corollarium de B. Virgine, verè Deipara, & θεοτόκῳ.

224. Ex conſtituta Deiparæ efficientia in Chriſti generationem, & partium eſſentialium naturalem vnionem, inferendus eſt eminentiſſimus titulorum eius; nempè maternitas Dei. Hoc in primis facilè declaratur ex ſententia ſuperiùs tradita, quod vnio hypoſtatica cum aduexerit humanitati ſubſiſtentiam Verbi, eodem ordine aduenit humanitati, quo aduenisset ſubſiſtentia connaturalis, ſi permiſſa fuiſſet profluere. Hæc autem profluxiſſet ante aduentum vnionis naturalis cum alia eſſentiali parte, vel cum quouis accidente. Igitur B. Virgo agens quod matris erat ergà partes eſſentiales, iam prius natura ſubſiſtentes ſubſiſtentia Verbi, iure dicitur mater Verbi ſiue Dei. Et licet quis aſſereret, totam humanitatem priùs natura fuiſſe productam quàm Verbô vniretur; adhuc tamen ſalua maneret Deiparæ appellatio. Quia enim humanitas, quæ eo modo quo dictum eſt, accepit eſſe interuentu B. Virginis, illo ipſo momento quo cæpit, terminata fuit hypoſtaticè per ſubſiſtentiam Verbi, vt infra probabo; & conſtat ex vigente iam hinc communicatione idiomatum: propter ea verum fuit, illum hominē cuius humanitati eſſe tunc conferebatur per B. Mariam, fuiſſe tunc verum Deum: ac proinde verum etiam fuit, B. Virginem genuiſſe illum, qui Deus erat: Nam denominatio geniti, non cadit in naturam, ſed in perſonam, vt docet D. Thomas 3. p. q. 35. art. 1. Ergo veriſſimum quoque fuit, B. Virginem fuiſſe iam tunc matrem Dei, & θεοτόκον ſiue Deiparam, reſtricta Dei appellatione ad perſonam filij, quod de fide definitum eſt in ſynodo Oecumenica Epheſina contra Neſtorij blaſphemiam, & latiſſimè à Caniſio ſtabilitur lib. 3. Mar. à c. 13. Mihi vna illa quam propoſui ratiocinatio, ſufficientiſſima in hanc rem videtur. Expreſſit eam Lyrin. cap. 21. Com-

monit. verbis illis. [Abſit vt quiſquam, ſanctam Mariam diuinæ gratiæ priuilegijs & ſpeciali gloria fraudare conetur. Eſt enim ſingulari quodā Domini ac Dei noſtri, filij autem ſui munere, veriſſimè ac beatiſſimè Θεοτόκος, confitenda. Sed non eo modo Θεοτόκος, quò impia quædam hæreſis ſuſpicatur; quæ aſſerit, eam Dei matrem ſola appellatione dicendam; quæ cum ſcilicet pepererit hominem, qui poſteà factus eſt Deus: ſicut diximus presbyteri matrem, aut Epiſcopi matrem, non iam presbyterum aut Epiſcopum pariendo, ſed eum generando hominem, qui poſtea presbyter vel Epiſcopus factus eſt. Non ita inquam ſancta Maria Θεοτόκος: ſed ideò potiùs, quoniam vt ſupra dictum eſt, iam in eius ſacrato vtero ſacro ſanctum illud myſterium perpetratum eſt, quod propter ſingularem quandam atque vnicam perſonæ vnitatem, ſicut verbum in carne caro, ita homo in Deo, Deus eſt.]

225. Idem quidem ſonat *Chriſtiparæ* nomen, quod nomen Deiparæ: Tamen quia Neſtorius contendebat B. Virginem non eſſe Deiparam, ſed Chriſti param, & eo nomine vtebatur in ſenſu hæretico, iure vox *Chriſtipara*, ab Eccleſia eſt eliminata. Audi Theorianum in legat. ad Armenicos. [Nec ignorat magna ſanctitas tua, vocem aliquandò non malam, quæ malè tamen ab aliquibus intelligeretur & exponeretur, reiectione dignam à Patribus eſſe iudicatam; qualis & *Chriſtiparæ* vox eſt, Deiparæ virgini tributa. Nam & Chriſtiparam dicere poteramus. Chriſtum enim peperit, Deum & hominem; quod ipſum nomen, propriè denotat. Sed quod eius nominis ſignificatum, à Neſtorio nequiter acciperetur, veluti ſacrilegum à ſanctis hominibus repudiatum eſt.]

Similiter Orthodoxus apud Abucaram opuſc. 14. quærenti Neſtoriano cur non nominaret Virginem *Chriſtotocon* ſed *Theotocon*, [Reſpondet, cum infinitis autoritatibus ſcripturæ Chriſtum Deum eſſe probo, ſimul probo, quæ ipſum peperit, debere Theotocon nominari. Et quomodò non Theotocos dicenda eſt, quæ Deum filium habet? Aut dic, ſi audes, matri Regis, non genuiſti Regem, neque mater Regis es? Quare cum vocetur Ieſus, Chriſtus, non vocas matrem eius Ieſutocon? Sed potius prætermiſſo primo nomine Ieſus, vocas eam Chriſtotócon? Quod igitur tu feciſti in nomine *Ieſus*, cum prætermiſſo nomine *Ieſu*, nomen *Chriſti* elegiſti, hoc ego etiam feci, prætermiſſo nomine *Chriſtus*, nomen Dei elegi, primum & proprium, & excellens. A meliore enim parte, non à minore appellationes fiunt, ac nomina imponuntur, ab iis præſertim qui laudant & honorare volunt.] Inſtanti autem Neſtoriano, quod ex Deiparæ appellatione ſequatur Patrem quoque & Spiritum ſanctum eſſe Virginis filios; cum pater quoque & Spiritus ſanctus ſint Deus, æquè ac filius; Reſpondet Ortodoxus, ſicut cum Chriſtus dicitur homo Deus, inde non infertur Patris & filij corporatio, quia ibi nomen *Deus* ſupponit pro ſola filij perſona: ita neque cum B. Virgo dicitur Deipara, ſignificari natiuitatem Patris vel Spiritus ſancti ex Virgine; eo quod in hac voce, Dei nomen reſtringatur ad ſecundam perſonam.

Eſt ergo verè ac propriè B. Virgo Θεοτόκος: quam vocem oſcitantiſſimè Mornæus à Concilio Epheſino primùm fabricatam pronunciauit lib. de Euchar. p. 180. vt inde exploderet liturgiam S. Iacobi, in qua ea vox legitur. Hoc dico oſcitantiſſimè pronunciatum. Nām longè ante Concilium Epheſinum, Origenes, & Euſebius Cæſarienſis, ea voce vſi ſunt, vt refertur apud Socratem lib. 7. hiſtor. cap. 32. ſed & Alexander Epiſcopus Alexandrinus Epiſtola ad Epiſcopum Conſtantinopolitanum ante Concilium Epheſinum data, quæ legitur apud Theodoretum lib. 1. hiſtor. cap. 4. ea voce vſus eſt. Ipſe quoque S. Athanaſius ſerm. 4. contra Arrianos, eam vſurpauit. Citat eum Athanaſij locum in hanc rem, S. Cyrillus Epiſtola ad presbyteros, Diaconos & Monachos Aegypti: additque traditionem eſſe Apoſtolicam, denominare B. Mariam, *Deiparam*, θεοτόκον: idque negantes, Nazianzenus Epiſtola ad Cledonium, percellit Anathemate. Pari ſupinitate idem Pleſſæus, ibidem, ὁμοούσιον ait vocem eſſe fabricatam in Concilio Nicæno, cum tamen legatur in epiſtola Dionyſij Alexandrini ad Paulum Samoſatenum data, ante tempora Nicæni Concilij: teſteturque Theodoretus 1. hiſtor. cap. 13. id faſſum eſſe Euſebium Cæſarienſem Arrianorum ſigniferum: Et multo antè, Theognoſtus & alij quos citat S. Athanaſius l. de decretis Nicænæ ſynodi, & ad Epiſcopos Africæ, vocem illam vſurparint.

Vſus doctrinæ: Immenſa propè dignitas, & ſanctitas Deiparæ, delibata.

226. Vſus doctrinæ toto capite propoſitæ, is præſertim eſſe debet, vt B. Mariam tanquam ſpeciale Spiritus ſancti ſacrarium, & officinam tot miraculorum, cui Chriſtus ipſe tamquam veræ matri, humanum ſuum eſſe debet, ex animo veneremur. Deiparæ ſanè titulos quantus ſit, quamque ſublimis, diligenter ſuis momentis expendit Caniſius lib. 3. Mar. cap. 13. & Suarez t. 2. 3. p. d. 1. ſect. 2. & optimè S. Bernardus ſerm. 1. ſuper miſſus eſt verbis illis. [A ſæculo non eſt auditum, vt aliqua ſimul mater eſſet & virgo. Quòd ſi & cuius mater attendas, quo te tua ſuper eius mirabili celſitudine ducet admiratio? Nonne ad hoc, vt te videas, nec ſatis poſſe mirari? Nonne tuo, imo veritatis iudicio, illa quæ Deum filium, ſuper omnes etiam choros exaltabitur Angelorum? An non Deum & Dominum Angelorum Maria ſuum audacter appellat filium, dicens; *Filij quid feciſti nobis ſic?* Quis hoc audeat Angelorum? Sufficit eis & pro magno habent, quod cum ſint Spiritus ex conditione, & gratia facti ſunt & vocati Angeli, teſtante Dauid: *Qui facit*, (inquit) *Angelos ſuos Spiritus*. Maria verò matrem ſe agnoſcens, maieſtatem illam, cui illi cum reuerentia ſeruiunt, cum fiducia ſuum nuncupat filium. Nec dedignatur nuncupari Deus, quod eſſe dignatus eſt. Nam paulo poſt ſubdit Euangeliſta: *Et erat*, inquiens, *ſubditus illis*. Quis, quibus? Deus hominibus. Deus, inquam, cui Angeli ſubditi ſunt, cui principatus & poteſtates obediunt, ſubditus erat Mariæ. Nec tantum Mariæ, ſed etiam Ioſeph propter Mariam. Mirare ergo vtrumlibet, & elige quid ampliùs mireris, ſiue filij benigniſſimam dignationem, ſiue matris excellentiſſimam dignitatem. Vtrimque ſtupor, vtrimque miraculum. Et quod Deus feminæ obtemperet, humilitas abſque exemplo: & quod Deo femina principetur, ſublimitas ſine ſocio. In laudibus virginum ſingulariter canitur, quod ſequuntur agnum quocumque ierit. Quibus ergo laudibus iudicas dignam, quæ etiam præit.] Quatenus ſcilicet, Chriſtus homo, iure naturali ſubdebatur matri.

Nec illud omittendum quod idem Bernardus egregiè proſequitur homil. 3. eiuſdem argumenti, nempè quod Chriſtus, atque adeò Deus, cum matre ſua à qua & ex qua accepit eſſe, ſit peculiari modo quo cum nullo alio eſt; nempè per identitatem. [Deus (inquit) qui vbique æqualiter totus eſt per ſuam ſimplicem ſubſtantiam, aliter tamen in rationalibus creaturis, quàm in cæteris, & quoad ipſas aliter in bonis, quàm in malis eſt per efficaciam. Ita ſanè eſt in irrationalibus creaturis, vt tamen non capiatur ab ipſis. A rationalibus autem omnibus quidem capi poteſt per cognitionem. Sed à bonis tantùm, capitur etiam per amorem. In Solis ergo bonis ita eſt, vt etiam ſit cum ipſis propter concordiam voluntatis. Nam dum ſuas voluntates ita iuſtitiæ ſubdunt, vt Deum non dedeceat velle quod ipſi volunt: per hoc quod ab eius voluntate non diſſentiunt,

riunt, Deum ſibi ſpecialiter iungunt. Sed, cum ita ſit cum omnibus ſanctis, ſpecialiter tamen cum Maria, cum qua vtique tanta ei conſenſio fuit, vt illius non ſolùm voluntatem, ſed etiam carnem ſibi coniungeret, ac ſi de ſua, virginiſque ſubſtantia vnum Chriſtum efficeret, vel potiùs vnus Chriſtus fieret: qui etſi nec totus de Deo, nec totus de virgine, totus tamen Dei, & totus Virginis eſſet, nec duo filij, ſed vnus vtriuſque filius.]

De ſanctitate verò immenſa Deiparæ, ob conceptũ in ea & conſequenter natum ex ea, & educatum ab ea ſanctum Domini; cum vbiuis proſtent per multa, præſertim apud Sophronium homil. de aſſump. ſiue t. 9. Hieronymum epiſtola 10. adſcribam dumtaxat nonnulla: Et in primis locum ex Richardo Victorino l. de differentia ſacrif. Abelis & Mariæ, cum tradit B. Virginem non exoptaſſe mortem timore ne in peccatum laberetur, ſed ex metu Dei amore. [Metu cadendi (inquit,) quomodò vrgeri potuit, quæ in carne qua Chriſti carnem genuit, & nutriuit, nihil contradictionis portauit? Ad momentaneum contractum dextræ Salutaris, leproſus mundatur, ad tactum fimbriæ mundata eſt & illa quæ fluxum ſanguinis patiebatur; quanto magis illam ab omni contagio mentis & corporis mundari oportuit, quæ tamdiu totum in vtero, quæ toties totum in gremio circumplexa fuit; quæ illius (vt ſic dicam) medelæ plenitudinem, modò intus infuſam, modò exteriùs adhibitam ſufficienter habuit; illius inquam medelæ, quæ tollendis omnibus omnium morbidorum morbis, ſatis ſuperque ſufficere poſſit.] Idem lib. 2. de Eman. c. 27. [Terra vtique mortalitatis & paſſibilitatis noſtræ, à facie duorum regum ſuorum derelinquitur, quando natura mortalis, atque paſſibilis tam à vitio cõcupiſcentiæ quam à vitio ignorantiæ penitus emundatur. Hoc eſt vtique quod B. Mariæ promittitur, cum ei ab Angelo dicitur: ***Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.*** Legitur de diſcipulis Saluatoris, & teſtibus transfigurationis. Quia ***nubes lucida obumbrauit eos.*** Si lucida fuit quæ obumbrauit diſcipulos Chriſti, quàm lucida rectè creditur quæ obumbrauit matrem Chriſti? Sed ſi illud eius vmbraculum lucidum erat; ergo & lucem & vmbram exhibebat: Lucem ad depellendam ignorantiam, vmbram ad extinguendam concupiſcentiam. Mira illa obumbratio Spiritus ſancti, quæ ſub vno momento, deterſit, & exterminauit à Virgine, tam ignorãtiam boni, quàm concupiſcentiam mali. Quamque in ea omnis concupiſcentia extincta fuerit, probat profectò quod cum virginitatis integritate poſt modum cõcepit, & peperit. Quàm profundè illuminata fuerit, probat: quod illud tantæ profunditatis Sacramentum, tam veraciter, tam velociter credidit; quod huiuſmundi ſapientibus, via tandem aliquando per tot, & tanta miracula perſuaderi potuit.]

227. Petrus Damiani ſerm. 46. [Hinc, *(ex concepto Chriſto,)* Hinc rogo perpendite, quibus laudibus digna ſit Beata, & glorioſa Virgo Maria, quæ illum nobis de caſtiſſimis ſuis viſceribus genuit, qui nos de tam profundo gutture auidiſſimi draconis eripuit. Ad eius namque dignè efferenda præconia, non Rhetoricorum diſerta facundia, non Dialecticorum ſubtilia argumenta, non acutiſſima Philoſophorum apta reperiuntur ingenia. Et quid mirum, ſic hæc ineffabilis Virgo in ſuis laudibus modum humanæ vocis exuperat; cum & ipſam generis humani naturam, excellentium meritorum dignitate tranſcendat? Non denique excellentiſſimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non index Apoſtolorum ſenatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quiſquam ſequentium Patrum, huic Beatiſſimæ Virgini poterit comparari. Quid enim ſanctitatis, quid iuſtitiæ, quid religionis, quid perfectionis, ſingulari huic Virgini deeſſe potuit, quæ totius diuinæ gratiæ chriſmate plena fuit? Sic namque ab Angelo, dum ſalutaretur, audiuit; *Aue gratia plena, Dominus tecum.* Quod, rogo, vitium in eius mente, vel corpore vindicare ſibi potuit locum; quæ ad inſtar cœli, plenitudinis totius diuinitatis meruit eſſe ſacrarium? In Chriſto enim, ſicut per Paulum dicitur, ***habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.***]

Baſilius Seleuciæ orat. 39. [Quis ingentem Deiparæ potentiam non miretur; quis non miretur quantoperè ſuperemineat quotquot honoramus, Sanctos? Nam ſi Deus ſeruis tantum impartitus eſt gratiæ, vt non tactu ſolùm ægros perſanarent; (proponebant enim in foro medio ægros, vt actorum liber docet & vmbra Petri morbos depellebat; Pauli verò neſcio quis apprehenſo linteo mannali, & corporis ipſius exter ſe odore dæmones vltores abigebat:) qualem Matri virtutem ineſſe cogitabimus? cuiuis notum. Et quid mirum ſi viuentes virtute miraculorum pollebant ſancti, quando eorum poteſtatem, non vnà cum ipſis de mortuis humus conſepeliuit? Lapides enim qui horum occulunt corpora, ijs qui malè anguntur, ſi modò pro dignitate acceſſerunt, ſalutem dare poſſunt. Quod ſi his tam rata perpetrare conceſſit, quale nutricationis pretium Matri dederit? aut quibus ipſam gratijs illuſtrauerit? Si Petrus, Beatus appellatus eſt, Clauesque regni cœlorum concreditas habuit; cur non præ omnibus vna beata prædicetur, cui eum datum eſt eniti, quem ille confeſſus eſt? Si Paulus, vas Electionis cognominatus eſt, quòd Auguſtum Chriſti nomen extulerit, quòd vbique terrarum id euulgauerit: quale vas erit Dei Mater? non aureæ inſtar arcæ, quæ manna cœpit, ſed cœleſtem panem aluo comprehendit; panem alimenti, roboriſque cauſa credentibus datum. Sed caueto, ne dum de ipſa plura paro dicere, parumque ex eius dignitate, mihi plus pudoris afferam. Quare orationis vela contraham, & in tutum ſilentij portum referar.]

Petrus Cellenſis l. de panibus cap. 21. negat altiùs poſſe efferri B. Virginem, eiuſque ſanctitatem aptiùs denotari, quàm ſi Chriſti Dei noſtri genitrix dicatur. [Et quid amplius (inquit) ei aſſignare poſſumus diuini muneris & honoris, quàm (vt quod verum eſt, fateamur,) genitricem eam Dei eſſe & hominis? Infrà hoc, dicitur; quicquid in eius commendatione effertur. Si cœli reginam, ſi Angelorum Dominam, vel quod libet aliud excellentiſſimum, tam ab humano corde, quàm ore excogitatum protuleris; nõ aſſurget ad hunc ſuper indicibilem honorem, quo creditur & prædicatur Dei genitrix.]

Itaque veriſſimè in hac Chriſti conceptione, de tam ſancta matre, locum habet multo magis quod de vulgaribus conceptionibus ait S. Chryſoſtomus hom. de formatione Adæ. [O rem miraculi plenam! Conditur templum, in alio templo: formatur infans in vtero: domus in domo conſtruitur.] Domum externam vocat corpus matris, quæ hic meritò templum dicitur ob tam eximiam ſanctitatem, tam eminenti matris titulo adiunctam.

Poterat hic quoque non inopportunè tractari, proportio Chriſti in Virgine cõcepti, & per Spiritum ſanctum producti in vnoquoque noſtrum, cum Deo coniungimur. Sed de ea re, plenè infra tractando titulum Chriſti Eccleſiæ ſponſi. Nunc obiter dico cum Guerrico ſerm. 3. de Annunc. *in fine*, curandum nobis in Eccleſiæ vtero conceptis eſſe, vt quemadmodum Chriſtus matris vterum non grauauit in ea conceptus, ita neque nos Eccleſiæ ſimus oneri, nec intra eum vterum collidamur cum alijs.

CAPVT IV.

De cauſa phyſicè effectrice vnionis humanitatis & Verbi, tam principali, quàm inſtrumentaria.

228 PErgo ad ſecundum caput difficultatis initio propoſitum, quod ſpectat productionẽ vnionis humanitatis cum Verbo & cauſam eius effectricem phyſicam; cum partialem tum inſtrumentalem.

Principalis cauſa vnionis ad Verbum, Deus ſolus, liberè operans.

Sed de principali quidem cauſa, ſi quæratur quænam ſit, non eſt diu litigandum Eſt enim abſque controuerſia ſolus Deus, eoque Remigius in cap. 3. Abacuc, ex D. Auguſtino quem refert, aptat illud eiuſdem Prophetæ, *Domine, opus tuum.* Quis verò extrema tantoperè ſeiuncta coniungere valeat, præter omnipotentem Deum? Et ſanè entitas vnionis illius, eſt in vertice ſupernaturalitatis, atque adeò cauſam principalem poſtulat ſupra naturam, longè potiore iure quàm entia cœtera ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturalia, quæ non niſi à Deo vt principali cauſa prodire poſſunt. Prætérquàm quòd præuenienda hîc fuit emanatio naturalis ſubſiſtentiæ ex humanitate profundendæ: quam emanationem, vtpotè neceſſariam, nulla vis creata inhibere poterat. Neceſſe igitur fuit, virtutem altiſſimi principaliter interuenientem; impedire effluxum illum, productione formæ incompoſſibilis cum propria humanitatis ſubſiſtentia; hoc eſt vnionis cum diuino ſuppoſito. Atque ita ſcripturæ & Concilia ſemper effectionem tanti myſterij abſolutè tribuunt Deo, quem dicunt miſiſſe filium ſuum, & ſuperueniſſe ad id in Virginem. Deum porrò intelligo vt in tribus perſonis ſubſiſtentem, ita vt non ſit externa hæc operatio magis propria Filio, quam Patri aut Spiritui ſancto: quod cum Neſtorius negaſſet, & hanc operationem Filio tantùm tribuiſſet, grauiter à S. Cyrillo caſtigatus eſt lib. 4. pentabibli cap. 2. vbi ſic concludit diſputationem. [Eadem igitur operatur S. Trinitas; & quæcumque geſſerit, ac voluerit Pater efficere, eadem & filius eodem modo facit; ſimiliterque Spiritus ſanctus. Singulis verò hypoſtaſibus tribuere ſeorſim operationes cuique proprias, nihil eſt aliud, quàm tres ſeorſim & prorſus inter ſe diſiunctos Deos pronunciare. Nam in S. Trinitate, illa naturalis vnitatis ratio, vnam prorſus in omnibus operibus motionem oſtendit. Quod ſi dicamus, cum vna hypoſtaſis mouetur ad opus, reliquas duas nihil agere, quomodò negari poterit, quin corporea inducatur ſectio, propemodum locum quemdam ſingulis hypoſtaſibus tribuens, eo ipſo quod extra reliquas & abiuncta cogitatur, non eo quod propriè ſubſiſtit, id enim verè dicitur, ſed quod in cuiuſque rei diuerſitate, rationem, quæ ad naturalem vnitatem colligat, non patitur? Vna enim diuinitatis natura, in ſancta & conſubſtantiali Trinitate, intelligitur.]

229. Hæc igitur vt dixi ſunt extra dubium. Tantùm quia modus operandi cum neceſſitate aut libertate, ſpectat ad cauſam efficientem, interrogari circa hanc principalem incarnationis cauſam poteſt, an liberè an neceſſariò ſit operata effectum in quo verſamur. Qua in parte, videbimur diſputationem non neceſſariam mouere, cum hactenus exploratum apud omnes fuerit, Deum liberrimè executum eſſe incarnationem. Quia tamen nonnulli recentiores, adhibita phyſicæ & moralis neceſſitatis diſtinctione, pronũciarunt; Deum neceſſitate quidem phyſica in productione de qua agimus aſtrictum non fuiſſe, ſed tamen moralem ſic operandi neceſſitatem ſubijſſe, eo quòd neceſſitate morali ſemper vrgeatur ad operandum quod eſt melius; cuiuſmodi profectò eſt incarnatio: Propterea operæ pretium eſt, excutere, liberè ne an neceſſariò Deus effectum de quo agimus ſit operatus. Ago de operatione, & de Deo à quo prodit. Neque enim hic intendò refellere fatuam planè opinionem veterum quorumdam Hæreticorũ, qui cenſuerunt Verbum Dei eo quòd naturæ eſſet ancipitis, & ex parte paſſibilis, naturali pondere cui nõ plus obſiſtere quiuerit quàm lapis ſuæ propenſioni deorſum, ad cognatam carnis paſſibilitatem veniſſe, & neceſſariò fuiſſe incarnatum. Latè hoc in Eunomio refellit Gregorius Nyſſen. orat. 11. (veriùs 12.) in Eunom. *ſub finem*, eſtque adeò delirum vt alia refutatione non egeat. Hic ergo ago de libertate operationis toti Trinitati communis; & quæro, an libera an neceſſaria fuerit.

Liberrimam Dei cauſalitatem effectiuam in hunc effectum, tradiderunt paſſim Patres; cum docuerunt potuiſſe Deum non incarnari, & homines relinquere in ſtatu illo infelici ad quem per peccatum deiecti fuerant. Ita Theodoretus *in fine* ſexti contra Græcos. S. Anſelmus l. 2. cur Deus homo c. 5. Ratio non alia eſt in hac re, quàm in omnibus alijs. Omnes enim hactenus DD. cum Magiſtro in 1. d. 44. affirmarunt, Deum omnia creata liberè voluiſſe, quia ſunt bona non plena: quæ ſicut propter bonitatẽ qua pollent amari poſſunt, ita etiam propter defectum boni quod non habent, repudiari poſſunt. Quia igitur incarnatio eſt quid creatum, (tametſi nihil aliud ſit creatum quod cum ea de bonitate poſſit contendere,) potuit à Deo non fieri. Nec ſanè alioqui teneremur ob eam factam eſſe erga Deum grati. Nihil enim Deo debemus pro eo gratiarum, ad quod natura ſua neceſſitatur, v.g. pro æterna generatione, aut ſpiratione. Niſi ergo Deus liberè Chriſtum effeciſſet, non teneremur Deo propter incarnationem factam & productũ Chriſtum gratias agere, quod abſit vt quis concedat. Argumentum eſt Gregorij Nyſſeni orat. 11. (veriùs 12.) contra Eunomium. Cum enim Eunomius fabularetur Verbum diuinum ex neceſſitate fuiſſe incarnatum, ſic eum refellit Nyſſenus. præfatus id eum conatum, vt homo nihil Deo debeat, nec agere gratias teneatur. [Quis enim in gratiæ parte ſiue beneficij loco ponat, quod neceſſariò accidit, quamuis ſit lucroſum & perutile? Neque enim igni, caloris cauſa; neque aquæ fluxus, gratiam habemus, ad naturæ neceſſitatem, quod ſit reuocantes: quia non poſſit ignis à calorifica operatione deſtitui: neque aqua ſtabilis in plano manere, ſponte locali inclinatione motum prorſum attrahente. Si igitur natura neceſſitate beneficium incarnationis à filio hominibus factum eſſe dicunt, nullam omnino gratiam habent: quia non ad liberam & abſolutam poteſtatem, ſed ad naturalem neceſſitatem, quod factum eſt, referunt.]

Operatum ex morali neceſſitate, qui dixerint.

230. Receptiſſimæ huic doctrinæ, limitationem adhibuerunt recentiores quidam, affirmantes Deum omnia quidem creata (atque adeò etiam incarnationem,) liberè producere, ſi ſermo ſit de libertate phyſica. At ſi agatur de libertate morali, Deum non poſſe non velle efficaciter, atque adeò etiam nõ producere, quod melius eſt. Ordinatiſſimæ quippe voluntatis, (cuiuſmodi eſt diuina,) eſſe putant, non poſſe non ferri ſemper in optimum moraliter, ſeu quod magis decet illam, magiſque promouet gloriam eius.

Ita Granado 1. p. tract. de voluntate diuina diſp. 3. ſect. 2. & ſequenti, Ruis latiſſimè in opere de voluntate Dei d. 9. & 10. & alij nonnulli, qui nituntur primò autoritate D. Thomæ, affirmantis Deum ſemper facere quod melius eſt, nominatim verò ita habet 1. cõtra Gent. c. 75. & 1. p. q. 25. art. 6. & q. 47. art. 2. & 3. Adducunt item Patres, qui dicunt, Deum ſemper velle optima: & quicquid reuera melius occurrerit, non licere dubitare

Digitized by Google

dubitare quin Deus illud voluerit,& fecerit.Ita Adrianus 1. in epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ. Auguſtinus lib. de quantit. animæ cap. 33. & lib. 1. contra aduerſ. cap. 14. & lib. 3.de lib. arbit. cap.5.Cyrillus 2. Theſau. cap.1. & optimè 8. in Iulian. ad tit. 3. Damaſcenus 2. fidei cap.9. Anſelmus lib.1. cur Deus homo cap.10. & 16. Nituntur inſuper ijdem autores varijs rationibus. Præcipua eſt, quæ ducitur ex ſumma Dei propenſione in ſeipſum. Nam quiſquis aliquem perfectè amat,vult perfectè bonum eius; ita vt quod magis è re eius eſt, potiùs velit quàm oppoſitum. Amare quippe,eſt velle bonum. Ergo perfectè amare,eſt perfectè velle bonum eius qui perfectè amatur. Non velles autem perfectè bonum illius quem amas, niſi velles quod eſt illi melius. Cum itaque Deus perfectè ſe amet, neceſſarium prorſus eſt, non phyſica ſed morali neceſſitate,vt velit id vnde videt extituram vberiorem ſuam gloriam; cuiuſmodi ſine dubio eſt,incarnatio præ non incarnatione. Accedit ratio ducta ex neceſſaria conformitate voluntatis diuinæ cum ſua regula. Quo enim voluntas perfectior eſt, eo arctiùs alligatur regulæ ſuæ, & ab eius ductu non diſcedit. Atqui regula diuinæ voluntatis, alia non eſt quàm diuinus intellectus, pronuncians de amabilitate obiectorum,& monſtrans quodnam ex illis dignius ſit quod ametur efficaciter à diuina voluntate. Tam igitur neceſſe eſt,diuinam voluntatem efficaciter ferri in obiectum amabilius, (cuiuſmodi eſt illud quod eſt melius,id eſt ad diuinam gloriam commodius,) quàm neceſſe eſt,voluntatem diuinam conformari ſuæ regulæ; id eſt diuinæ ſapientiæ rubrica dirigi, eiuſque per omnia ductum ſequi. Minutiores quaſdam eiuſdem ſententiæ probationes, quod in iſtis radicentur,miſſas facio.

Refellantur.

231. Mihi verò hæ ipſæ quas recitaui,& autoritates quas retuli, ſi quid probarent, multo plus viderentur probaturæ,quàm aduerſarij intendant. Nimirum non modò probarent, inijci Deo neceſſitatem moralem faciendi quod melius eſt per ordinem ad Dei gloriam, vt aduerſarij affirmant; ſed etiam inijci idem præſtandi neceſſitatem phyſicam,quod repudiant. Atque ita rationibus illis ac teſtimonijs,(contra quàm velint aduerſarij,) concluderetur,Deum phyſicè neceſſitari ad producendum Chriſtum, & efficiendam incarnationem. Id verò ſequi, manifeſtiſſimum eſt. Nam Deum perfectè amare ſeipſum, non modò neceſſarium eſt moraliter,ſed etiam phyſicè. Diuinam quoque voluntatem ſapientiſſimè ſe gerere, & à prælucentis ſibi æternæ Dei ſapientiæ ductu non aberrare, non modò moraliter eſt neceſſarium, ſed etiam phyſicè. Igitur ſi efficax volitio,atque adeò productio eius quod eſt melius, conſequitur perfectum Dei erga ſe amorem, & per diuinæ ſapientiæ præſcriptum indicitur, ideoque Deo neceſſaria eſt moraliter; profectò conſequens eſt, vt ei etiam phyſicè ſit neceſſaria: quod tamen ne aduerſarij quidem admittunt, eſtque planè abſurdum; quippe pugnans cum diuina libertate in proſecutione cuiuſuis boni diminuti, cuiuſmodi eſt bonum omne quod non eſt Deus. Sanè ſi efficax volitio atque productio eius quod eſt optimum,eſt phyſicè libera Deo; igitur potuit ab æterno illam nolle efficaciter, & eius executione abſtinere in tempore. Id enim omnino fert libertas phyſica circa talis rei productionem. Si itaque Deus ea volitione efficaci æterna,& applicatione temporaria potentiæ ſuæ circa illud obiectum quod melius eſt,carere potuit; ſtatuamus caruiſſe. Tunc ex tali carentia,vel nihil conſequeretur dedecens Deum; & ſic Deus ne moraliter quidem dicendus eſſet neceſſitari talem carentiam excludere. Vnde enim alioqui exoriretur ea moralis neceſſitatio? Vel conſequeretur aliquid, diuinæ ſapientiæ & ſummo in ſe amori indecorum; & ſic Deus (contra ſuppoſitionem,) neceſſitaretur) phyſicè ad carentiam prædictam excludendam, ſicut ex doctrina quam expendimus, conſequi affirmabam.

Meræ verò offuciæ ſunt, quas Granado ſupra ſect. 6.num.30. affundit, vt eius argumentationis ſplendorem deterat. Ait enim,cum neceſſitatione morali,probè cohærere libertatem ſimpliciter: quemadmodum in nobis datur libertas phyſica quoad declinationem omnium venialium collectiuè ſumptorum, quamuis ad aliquando venialiter labendum, neceſſitemur moraliter,ſecluſo ſpeciali priuilegio. Ex quo infert, non debere mirum videri, ſi cum diuina morali neceſſitatione,quoad illud quod melius eſt,dicatur rectè cohærere phyſicam circa id ipſum libertatem. Has dico offucias eſſe meras; quia neceſſitas illa moralis aliquando leuiter impingendi, qua omnes citra ſpeciale priuilegium laboramus,aliud non eſt quàm fragilitas noſtra, impotens diu obſiſtere torrenti, quo abripitur in bonum ſenſibile aduerſans regulis rationis rectæ. Faſtidimus enim connifum illum perpetuò adhibendum, quandiu non ceſpitamus: ex quo faſtidio, & illi adiuncta dormitatione, oritur prolapſio: qua conſecuta, euigilamus denuò,& vires animoſque reſuminus, donec fatiſcentibus rurſum viribus, laſſati denuò torpemus, & cadimus, & ſicque identidem infallibiliter labimur, & ſuppoſita tædij illius depellendi moleſtia quam illibenter ſubimus,impotentiam incurrimus; id eſt fragilem & certò difficultati ſuccubituram in rectitudine obfirmandi facultatem, quæ dicitur moralis impotentia, & neceſſitatio; non phyſica, ſed moralis. Quis verò ex ipſis vocum notionibus non perſpicit,talem moralem neceſſitationem, infirmitate conſtitutam & imperfectionibus ſcatentem, in Deum non cadere? Quare ratiocinatio, qua nouitium hoc placitum de morali diuinæ voluntatis neceſſitatione ad decernendam & in tempore dandam incarnationem appetijmus, perſtat inconcuſſa. Accedit excluſio precum, quæ ex ſententia aduerſariorum, manifeſtè ſequitur. Nemo enim prudenter oret,pro eò quòd Deus nõ poteſt non facere. Si ergo bonum quod peto,eſt ad maiorem Dei gloriam,fruſtra peto: quia Deus neceſſitatur moraliter illud efficere. Si non eſt ad maiorem Dei gloriam,æquè fruſtra laboro in petendo,quia Deus neceſſitatur velle & efficere oppoſitum,quod eſt ad maiorẽ gloriam Dei. Euaneſcerent itẽ admirationes illæ Apoſtoli;& Patrum,de iudicijs Dei inſcrutabilibus in vnius prædeſtinatione,non alterius; quia Deus non potuiſſet non facere quod fecit. Concludendum ergo omnino eſt, Deum in Chriſto efficiendo fuiſſe cauſam vndecumque liberam,cum phyſicè tum moraliter, vt reiecta prædicta Dei neceſſitatione morali, rectè ſtatuunt Valentinus Herice 1.p. d.20. cap.5. Alarcon diſp.3. de viſione Dei cap.7. & paſſim alij.

Ad teſtimonia in contrarium.

232. Argumentatio in contrarium confecta, facilè infringitur. Ac Primum D.Thomas perperam allegatur,cum agat de effectibus diuinis melioribus phyſicè ac in genere entis: qua ratione,ipſimet aduerſarij fatentur Deum non neceſſitari moraliter ad faciendum quod eſt optimum, cum potuerit perfectiores rerum ſpecies in infinitum producere, vt conſtat ex diuinæ potentiæ infinitate,& ſpecierum meliorum ſemper ac meliorum producibilitate. Poſt etiam S.Thomas,facilè accipi eodem ſenſu quo Patres qui poſtea allegabantur: ita ſcilicet vt ſignificare tantùm velit, Deum procreaſſe quod optimè habetur: non quaſi dari melius nequeat,ſiue ſecundùm ſe,ſiue comparatione omnium rerum,ſiue in ordine ad Dei gloriam: ſed quia quod factum eſt, verè bonum eſt, & ordinatum ac vitio vacans. Hic enim eſt ſenſus Patrum, quoties aiunt

Digitized by Google

aiunt Deum ſemper facere quod optimum eſt. Aliquando verò dicunt, Deum ſemper facere quod eſt melius, vt retundant temeritatem humanorum iudiciorum, quæ interdum tanta fuit, vt pronunciare auſa ſit, quædam aptiùs congruentiuſque potuiſſe in vniuerſo diſponi, quàm reuera ſint à Deo diſpoſita. Quo ſpectat fatuitas Alphonſi Caſtellæ Regis, de qua Rodericus ſanctius 4.p. hiſtor. cap. 5. Eam igitur impiam mortalium fatuitatem ac temeritatem vt comprimerent Patres, commonent nos hebetudinis noſtræ & concutientis viſus; aiuntque, quicquid Deus ſanxit ac fecit, debere nobis videri optimè factum ac conſtitutum, & longè melius quàm ſi factum eſſet, prout nobis occurrit futurum fuiſſe melius: eo quod Deus maior ſit corde noſtro, & plura perſpexerit quàm nos perſpiciamus, agnoueritque rem in ordine ad finem quem habet ſibi propoſitum, ſecundùm regulas æternæ ſuæ ſapientiæ, meliùs ſic conſtitutum iri, quàm ſi fieret prour nobis occurrit futura melior: quamuis ipſum Deum non lateant modi, eam & phyſicè & moraliter meliorem producendi, ac cum vberiore gloriæ ſuæ prouentu: quem tamen captare non neceſſitatur. Nihil itaque eſt aduerſarijs in autoritate præſidij.

Ad rationes.

233. Sed neque in ratione. Nam quamuis Deus ſummè ſe amet, ideoque intrinſeca bona ſua ſibi ex neceſſitate velit; tamen de bonis extrinſecis quæ Deum non perficiunt, alia eſt ratio: vnde quamuis inter homines, quiſquis alium perfectiſſimè diligit, adigatur ei velle quod eſt melius, quia inde magis perficietur; ad quod ei curandum, neceſſitatur vi perfecti amoris quo ſupponitur eum proſequi; tamen in Deo alia eſt ratio: quia Deus non emendicat à ſecundarijs voluntatis ſuæ obiectis vllam perfectionem; ſed ſiue adſint, ſiue abſint, eſt ſummè perfectus: nec plus ei accedit boni aut perfectionis per productionem eius quod eſt ſecundùm ſe amabilius quia melius, quàm per productionem deterioris. Quare ad neutrum præeligendum neceſſitatur. Hinc euertitur ratio pro aduerſarijs primo loco propoſita, quæ ducebatur ex ſummo Dei erga ſeipſum amore.

Non difficiliùs contetitur ratio poſterior, quæ petebatur ex neceſſaria diuinæ voluntatis confirmatione cum intellectu prælucente, & quæ meliora ſunt præmonſtrante. Negandum quippe eſt, diuinam voluntatem teneri ſequi doctum intellectus monſtrantis aliquid eſſe altero melius; ſiue ſecundùm ſe, ſiue per ordinem ad diuinam gloriam. Alligatur quidem voluntas regulæ ſuæ, ſiue dictaminibus æternæ ſapientiæ, quatenus ſine eis non poteſt concipi, quia nihil volitum quin præcognitum. Item quatenus Deus omnia in ſapientia facit. Vt tamen teneatur Deus amplecti quod ſapientia eius iudicat optimum, nulla ratio perſuadet.

Quare fixum eſto, Deum quem Chriſti efficientem cauſam principalem eſſe vidimus, in Chriſto cauſando fuiſſe libertimum, ac ne moraliter quidem neceſſitatū.

Phyſicum inſtrumentum ad vnionem cauſandam repugnare, qui dixerint.

234. De cauſa verò inſtrumentali, difficultas eſt; ſupponendo (vt nunc ſupponimus,) potentiam obedientialem actiuam eſſe poſſibilem, poſſeque Deum aſſumere creaturam ordinis inferioris, ad coefficiendum quidlibet, etiamſi ſupernaturale, & ad quod nullam naturalem virtutis proportionem vel inchoationem congenitam habeat; cuiuſmodi eſt aqua reſpectu gratiæ. Quamuis enim quod attinet ad id quod de facto contingit, planè exiſtimem multa à pleriſque Theologis diuinari, & gratis effundi; cuiuſmodi eſt quod aqua baptiſmi de facto efficiat phyſicè gratiam; & quod verba conſecrationis Chriſtum phyſicè producant: Nam aliquid tale reipſa effici, nihil eſt quod congruenter perſuadeat, nedum euincat tamen ſi ſermo ſit de poſſibili; multorum qui de facto diſſentiunt ſententia eſt, poſſe Deum extrinſecùs aſſiſtentem, vti entitate prorſus extranea ad effectum producendum, cuius productioni naturaliter impar eſſet. Id ergo an in hac re valere poſſit, quoad B. Virginem circa vnionis effectionem, controuerſia eſt. Negat Medina 3.p.q.31.art. 4 nec ſine ſale & aceto in diſſentientes, quos vocat *ridiculos Theologos* additque, eorum *dogma ridiculum ac ſine fundamento, & non ſanum eſſe.* Argumentum Medinæ eſt, quod nulla creatura poſſit efficienter concurrere, ad communicationem ſubſiſtentiæ diuinæ faciendam humanitati. At concurrit ad eam, quiſquis vnionem hypoſtaticam coefficit: Probat Medina antecedens, quia ſi creatura poſſet ita concurrere neceſſe eſſet fateri creaturã habere in poteſtate & virtute ſua eſſe diuinum: ac proinde fatendum eſſet, creaturam eſſe Deum, quæ eſt aperta repugnantia. Eſt in eadem ſententia Aluarez 3.p.d.19. conclu. 2. & probat primò, quia creaturam attingere eſſe perſonale diuinum eſt impoſſibile; & tamen ita fieri oporteret, ſi vnio hypoſtatica poſſet inſtrumentaliter effici per vim creatam. Secundò quia creatura non poteſt operari abſque præſuppoſito ſubiecto: ad vnionis verò hypoſtaticæ effectionem, nullum præiacuit ſubiectum. Non enim Verbum, quod eſt actus purus; nec humanitas, quæ ante vnionem non fuit. Molina qui itidem diffitetur dari potuiſſe inſtrumentum efficiendæ vnionis hypoſtaticæ, inde hoc probat 1.p.q.45.art.5. diſp. 2. ad 1. quod ita concurrere, longè altius quid ſit, quàm creare; & virtute ſit conferre eſſe, nullo præſuppoſito ſubiecto; ad quod quomodocumque fiat, ac etiamſi non niſi inſtrumentaliter, virtus eſſentialiter infinita exigitur, quæ non poteſt enti creato communicari.

Non repugnare, veriſimilius.

235. Contraria tamen ſententia, pleriſque grauibus ſcriptoribus probata eſt, nec video quorſum. Medina eam tantoperè deſpuerit atque exploſerit. Docent eam Suarez t.1.3.p.d.10. ſect. 2. Becanus tract. de incarnatione c.2. q. 5. Bonacina diſp. 2. de incarnatione q.2. p.4.n.3. Ratio ducenda eſt, ex inanitate contradictionum quæ ab aduerſarijs obtenduntur. Eſt enim reuera ridiculum quod obijcit Medina, neceſſe fore, creaturam quæ eſſe perſonale Verbi vniat inſtrumentaliter creaturæ, habere in poteſtate & vi ſua actiua, eſſe diuinum. Nihil enim tale ſequitur ex ſententia propoſita; ſed tantùm ſequitur, vnionem effici per cauſam creatam inſtrumentalem; quod propriè loquendo, non eſt vnionem ſubeſſe poteſtati talis cauſæ, vel in ea contineri. Neque enim ita loqui ſolemus, de effectibus quos inſtrumenta accedente cauſæ principalis eleuatione producunt. Itaque euaneſcit portentum illud contradictionis, quo Medina ſententiam propoſitam infamabat. Aequè infirmum eſt, quod Aluares opponebat. Nihil enim vetat, creaturam diuinitus ſuſtolli ad attingendum eſſe diuinum perſonale; non ipſum eſſe efficiendo, vel actum aliquem ei imprimendo, quæ ſunt planè impoſſibilia, ſed tantùm coëfficiendo ſublimè illud vinculum, ex cuius immiſſione in humanitatem, factum eſt, vt ea natura per Verbum ſubſiſteret, & homo eſſet Deus, communicato huic humanitati per viam illam, ipſo perſonali eſſe diuino. Quod verò nullum ad vnionem præiacuerit ſubiectum, falſò dicitur. Non præiacuit quidem anteceſſione temporaria, ac ne momentanea quidem; ſed ſatis ſuperque eſt, quod priùs natura præiacuerit. Alioqui ſi Deus in primo temporis momento quo creat portionem aliquam materiæ, educeret ex eã formam, dicendum eſſet, eam

formæ

Digitized by Google

formæ productionem fieri ex nullo ſubiecto præſuppoſito, atque adeò eſſe creationem; quod conſtat nulla ratione verum fore. Vt ergo productio vnionis, intelligatur fieri ex ſubiecto præſuppoſito, & non eſſe creatio; ſufficit quod humanitas cui vnio aduenit, priùs natura præiacuerit. Quamuis autem daremus, vnionem creatione propria effici, & ex nullo ſubiecto præſuppoſito; non propterea excluſum cenſeri deberet inſtrumentum creatum in eius effectione. Neque enim vt aduerſarius ſupponit, repugnat dari creatum inſtrumentum creationis. Vnde corruit repugnantia aduerſùs noſtram ſententiam, quam poſtremo loco ex Molina producebam. Potuiſſe igitur creaturam aliquam aſſumi diuinitùs, ad coëfficiendam inſtrumentaliter vnionem hypoſtaticam, extra dubium eſto.

Veriſimile etiam, de facto dari.

236. Addiderim verò, non eſſe improbabile, quod de facto B. Virgo, hoc eſt ſemen quod ipſa ad fetus conformationem ſuppeditauit, ſiue ſubſtantia ſemini contigua, eleuata ſit ad inſtrumentaliter coëfficiendam vnionem hypoſtaticam: viderique poſſit id inſinuaſſe Heſychius homil. 2. de Deip. ſub finem, vocans eam *inſtrumentum incarnationis*. Fauet etiam S. Bernardus lib. 5. de conſid. c. 10. explicans Euangelicum fermentum à muliere commiſcente confectum. Sic enim ſcribit. [Sed & illa tria ſata de Euangelio mixta & fermentata in panem vnum, ſiquis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongruè id mihi facere videbitur. Quam benè ea mulier fermentauit, vt nec diuiſione quidem facta carnis & animæ; à carne, vel anima, Verbum diuideretur! Manſit & in ſeparatione inſeparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit ſeparatio, potuit vnitati præſcribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis, ſiue disiunctis, duobus, nihilominus perſeuerauit in tribus vnitas perſonalis. Æquè vnus Chriſtus, vnaque perſona, Verbum, anima, & caro; etiam mortuo homine perdurauit. In vtero Virginis (vt ſentio ego,) commixtio hæc & fermentatio facta eſt; & ipſa, mulier quæ miſcuit & fermentauit.] Liquet agere Bernardum, nō modò de naturalis compoſiti quod in Chriſto fuit compactione, ſed etiam de ſupernaturali: & ſignificare, B. Virginem ad illud concurriſſe effectiuè. Quod autem addit, fermentum fuiſſe fidem Mariæ, non pugnat cum phyſica efficientia inſtrumentali Deiparæ in vnionem, ſed tantùm continet cauſam, cur Deipara aſſumpta à Deo fuerit ad tam ſublimem efficientiam.

In contrarium magis propendet Suarez t. 1. 3. p. d. 10. ſect. 1. eo ductus argumento, quod maternus concurſus incipiat ab vnione materiæ & formæ, cui in Chriſto præiuit vnio hypoſtatica; quippe pertinens ad ſubſtantiale complementum exiſtentiæ vtriuſque illius partis; & eodem ordine adueniens vtrique, quo aduenisſet propria & connaturalis ſubſiſtentia niſi fuiſſet impedita; nempe ante quamcumque cum alio connexionem; ſiue ſubſtantialem, ſiue accidentariam. Hic tamen diſcurſus non vrget. Negandum quippe eſt, concurſum maternum obedientialem, imo qui ad maternitatis rationem non pertinet, auſpicari ab vnione materiæ & formæ; nec hoc vlla ratione confirmat Suarez; Quare meritò non admittitur.

Acriùs pungit, quod efficientiam phyſicam inſtrumentalem rerum creaturam in entia ſupernaturalia, vt aquæ in gratiam ſanctificantem, inficiati ſupra ſimus, ſi agatur de facto: quamuis admiſerimus, eam efficientiam, quod attinet ad potentiam Dei abſolutam, vacare repugnantia. Quomodò ergo phyſicam efficientiam inſtrumento creato dabimus in vnionem? Sed dicendum eſt, ſententiam quæ admittit Sacramenta de facto cauſare gratiam, vel verba conſecrationis phyſicè Chriſtum in Euchariſtia producere, eo nomine diſplicere, quod quamuis rem poſſibilem aſſerat, fidei tamen myſteria nouis & non neceſſarijs difficultatibus oneret, reddatque inimicis noſtris minùs perſuaſibilia; affirmando, tantum mirum quantum eſt in gratiæ productione per aquam, quotidianum ac propè perpetuum eſſe. Et idem eſt de phyſica productione ſubſtantiæ Chriſti per verba conſecrationis in iugi ſacrificio. Tamen in productione inſtrumentali vnionis hypoſtaticæ per Deiparam, quia ſemel tantùm facta eſt; incommodum illud non vrget. Ideoque non improbabiliter affirmari poteſt, non modò id fuiſſe poſſibile; ſed etiam de facto ita accidiſſe; quod affirmarunt graues quidam recentiores.

Vſus doctrinæ propoſitæ eſſe debet, reſumptio & accrementum ſtuporis, quo ſupra perculſi ſumus, conſiderantes B. Virginem, vt Damaſcenus ſcitè dixit, vnitarum inter ſe naturarum & tot miraculorum officinam fuiſſe quod enim multo mirabilius eſt; habemus, non modò in ea, ſed etiam per eam tam magna & mira fuiſſe patrata.

CAPVT V.

De Circumſtantijs Phyſicæ effectionis Chriſti Domini.

237. SIc expoſitis ijs quæ ad ſubſtantiam effectionis ambarum vnionum Chriſtum compingentium ſpectant, agendum ſequitur de vtriuſque circumſtantijs: quas non eſt quod ſeiungamus, quia eadem, & pro naturali, & pro ſupernaturali vnione efficiēda fuerunt.

Eadem circumſtantiæ, productionis humanitatis, & vnionis.

Quod eaſdem fuiſſe vtriuſque productionis circumſtantias aſſero; nempe & humanitatis Chriſti, & vnionis eius cum Verbo; ſupponit certam ex fide doctrinam, quod Chriſti humanitas non præextiterit vnioni; ſed quo primùm temporis momento formata eſt, eodem vnita fuerit Verbo Dei. Errarunt in hoc puncto Pelagiani & Neſtoriani, qui Chriſtum profectu ac meritis Deum ſtatuebant; vtrumque eam Dei cognominationem acciperent; hominem item factum eſſe Deum, affirmabant. At Eccleſia Catholica vtrumque reſpuit. Nam Deum quidem, quia præextitit humanationi, factum carnem profitetur: negat tamen hominem eſſe Deificatum, vel factum Deum; quod ſupponeret præexiſtentiam hominis ad vnionem.

Gregorius quidem Nazianzenus orat. 51. vt refertur & approbatur in Conc. Chalced. act. 1. hæc verba habet. [Aliud eſt quidem & aliud ea ex quibus conſtat ſaluator; quoniam non idem eſt illud inuiſibile, huic viſibili: & id quod ſine tempore, ei quod ſub tempore Non alius vero, & alius; Abſit. Nam vtraque vnum ſunt, propter temperamentum; Deo quidem humanato, homine verò Deificato, ſiue quocumque modo quis nominauerit.] Ita inquam apud Nazianzenum Latinè factum legitur, contra modum loquendi quem tenendum diximus. Sed is, non Nazianzeni, qui accuratiſſimè ſemper loquitur, ſed interpretis error eſt, qui *hominem* dixit *Deificatum*, quod Nazianzenus nō dixit: & ideò Billius meliùs ſic expreſſit Nazianzenū. [Aliud quidem atque aliud ſunt ea ex quibus conſtat Saluator: (niſi verò id quod cerni non poteſt, idem eſt cum eo, quod in oculorum aſpectum cadit, & quod temporis expers eſt, cum eò quòd tempori ſubeſt:) Non tamen alius atque alius: abſit. Ambo enim hæc connexione vnum ſunt, Deo nimirum humanitatem, atque homine diuinitatem ſuſcipiente. aut quocumque tandem nomine, quiſpiam vti malit.] Hanc autem eſſe veram Nazianzeni mentem, liquet cum ex Græco contextu,

Digitized by Google

textu,tum ex verbis proximè præcedentibus. [Si quis formatum hominem fuiſſe, Deumque poſtea ſubijſſe dicat,damnationi obnoxius eſt.Hoc enim non Dei generatio fuerit,ſed generationis fuga.] Verè ea eſt fuga generationis filij Dei. Neque enim ipſum filium Dei conceptum de Spiritu ſancto,ac pro nobis in Deiparæ vtero genitum,liceret dicere,ſi priùs vel per momentum fuiſſet genitus homo purus,iſque poſtea euaſiſſet in Deum.

Patrum ſuffragium de humanitate in primo momento vnita Verbo.

238. Atteſtantur Nazianzeno Patres reliqui, & ex iam tunc vigente communicatione idiomatum, colligunt ſimul & ſemel humanitatem fuiſſe productam, & Verbum Dei, illi fuiſſe copulatum. Attexo nonnullos. S. Athanaſius dialogo 4. de Trinit. cum dixiſſet, ſanctos participaſſe Verbum; at verbum participaſſe humanitatem, ſubdit id exponens. [Sancti prius extiterunt,& tum demum participarunt Dei Verbum: hic verò non ita eſt. Sed Deus Verbum quod erat ante ſæcula,cum vellet fieri homo,ſeſe illi inſinuando,ſanctificauit Virginem,& corpus ex ea ſibi vniuit: non quod priùs extiterit,& tum demum vniuerit; ſed faciens vt per ipſam vnionem exiſteret.]

S.Gregorius Nyſſenus Epiſtola ad tres mulieres,explicatiſſimè idem tradit *pag.*1092.

S.Cyrillus l.de S.Trinit. cap.18. [Vna ex tribus diuinitatis perſonis,quæ eſt filij, duas naturas inter ſe inuicem in ſeipſa & ſecundùm ſeipſam citra confuſionem vniuit. Neque enim humanitas Chriſti, vel momentum ſubſtitit per ſe, vt ipſa, perſona diceretur: (neque enim etiam opus erat. Quid enim nobis lucri inde foret,ſi vt vna perſona conſideraretur?) ſed totam humanitatis naturam,Deus Verbum in ſeipſo aſſumpſit, vt omnium noſtri rationem haberet.]

Caſſianus potentiſſimè l. 2. de incar. c.6. cum Neſtorio agens.[Primùm ergo,illud à te requiro; Dominum Ieſum Chriſtum, qui ex Maria Virgine natus eſt, hominis tantùm filium, an etiam Dei dicas filium? Nos enim ideſt Catholicorum omnium fides, nos inquam omnes,vtrumque hoc & credimus & intelligimus, & ſcimus & confitemur; quod & hominis eſt filius, quia ex homine natus eſt;& Dei filius,quia ex diuinitate conceptus. Tu ergo vtrumque hoc, ideſt Dei filium atque hominis,an tantum hominis eſſe aſſeris? Si tantùm hominis; reclamant tibi Apoſtoli,reclamant Prophetæ, reclamat denique ipſe per quem eſt facta conceptio, Spiritus ſanctus. Obruitur impudentiſſimum os tuum cunctis diuinorum apicum teſtimonijs,obruitur ſacris voluminibus,ſanctis teſtibus obruitur denique ipſo Dei Euangelio quaſi diuina manu. Et Gabriel ille magnus,qui in Zacharia vocem incredulam virtute verbi ſui coërcuit, multo magis in te blaſphemum atque impium ſuo ipſo ore damnauit, dicens ad Mariam Virginem Dei matrem; *Spiritus*,inquit, *Sanctus, veniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideò & quod naſcetur ex te ſanctum,vocabitur filius Dei.* Vides quod ſecundùm carnem, hominis fieret filius Ieſus Chriſtus; ante eſt filius Dei prædicatus.] Et mox cap.7. [Omnis ergo in eo gratia, omnis virtus, omnis potentia,omnis diuinitas,omnis denique diuinitatis ac maieſtatis ipſius plenitudo,cum eo atque in eo ſemper fuerunt; ſiue in cœlo, ſiue in terra,ſiue in vtero, ſiue in ortu. Nihil vmquam Deo de Deo defuit: ſemper enim cum Deo Deitas,non loco vmquam ab eo, non tempore ſeparata. Vbique enim Deus totus, vbique perfectus,non diuiſus, non demutatus, non imminutus eſt: quia nec addi vmquam Deo,nec detrahi quicquam poteſt: ſic enim imminutionem Deitatis non habet, ſicut nec augmentum. Idem ergo in terris fuit, qui & in cœlis: idem in humilibus,qui in excelſis: idem in hominis exiguitate, qui in Dei maieſtate. Et ideò benè Apoſtolus, Chriſti gratiam nominans, *Dei gratiam* nominabat: quia Chriſtus totum erat quod Deus, omnis in ipſa ſtatim hominis conceptione Dei virtus, omnis diuinitatis venit plenitudo. Inde enim illi omnis diuinitatis perfectio, vnde & origo. Neque enim vmquam ſine Deo fuerat homo ille,qui vtique hoc ipſum quod erat, à Deo concëperat.]

239. Sophronius optimè ſerm. de natiuit Chriſti verſic. *an non*; ſed diſertiſſimè his verbis in epiſtola quæ habetur in 6. Synodo actio 11. non multùm ab epiſtolæ initio. [Incarnatur ergo Verbum Deus, quod noſtrum eſt,non præfactæ carni copulatus, præformatoúe atque in ſeſe præſubſiſtenti aliquando corpori conunitus, vel animæ præexiſtenti coniunctus: ſed tunc his ad ſubſiſtendum venientibus, quando eis ipſum Verbum & Deus, naturaliter copulatus eſt, contemporalem habens vnitionem atque ſubſiſtentiam: & non ante veriſſimum ipſius Verbi conuentum,in ſeipſis vnquam extiterunt, vel cuiuſpiam ſecundùm nos alterius hominis penitus extiterunt; ſed cum Verbi ipſius naturali conuentu,ſubſiſtentiam habitura concurrerunt: & nec quantum in ictu oculi, hanc quàm illam priorem habentia,ſicut Paulus Samoſatenus perſtrepit,atque Neſtorius. Simul quippe caro, ſimul Dei Verbi caro, ſimul caro animata rationalis. In illo itaque, & non in ſemetipſa, habuit exiſtentiam vnam. Cum conceptu quippe Verbi, hæc ad ſubſiſtendum prolata ſunt,& ſecundùm ſubſiſtentiam ei vnita ſunt, quando ad ſubſiſtentiam prolata ſunt: quæ certè vera eſt & inſeparabilis,quæ neque diuiſionem perpetitur, neque mutabilitatem, aut confuſionem admittit, ab ipſo prolata, & in ipſo conſiſtentia,& cum ipſo compoſita,nullumque prorſus tempus,propriæ conſtitutionis tulerunt, quod in confuſam atque in ſeparabilem ad eum compoſitionem præcederet.]

Fulgentius l.de incarnat. & gratia Chriſti c.3.[Beata igitur Maria,Deum Verbum, ſecundùm quod caro factum eſt,& concepit & peperit: cuius vtero, Verbum Deus,non carnem,in qua conciperetur,intulit, nec ex ea materiam conceptæ,ſiue formatæ carnis, non ipſe Deus concipiendus,ſed tantum naſciturus aſſumpſit: ſed ex ea, & in eadem Virgine, humanæ carnis naturam,ſecundùm quam temporaliter Deus ſempiternus conciperetur,& naſceretur, accepit. Ipſa quippe acceptio carnis, fuit conceptio virginalis: neque enim in vtero ſanctæ illius & matris & virginis,illa ſpiritualis; & ex Deo patre ſine initio genita Verbi Dei natura, poterat abſque carne temporaliter concipi; ſicut nec caro ſine Verbi Dei vnitione potuit aliquatenus, nullius viri coitu ſeminata, in intimo vuluæ Virginalis innaſci. Hanc ergo carnem, tunc ex ſe natura virginis concipientis exhibuit,cum in eam Deus concipiendus aduenit. Non eſt igitur aliquod interuallum temporis æſtimandum,inter conceptæ carnis initium, & concipiendæ maieſtatis aduentum. Vna quippe fuit in vtero Mariæ Virginis conceptio diuinitatis,& carnis.] Idipſum alijs verbis iterat l.de fide ad Petrum c.18.quem locum nomine Auguſtini citat, & egregiè confirmat Petrus Cellenſ. lib.1. de tabern.

240. Nec minus perſpicuè his verbis S.Gregorius lib.9. regiſtri epiſt. 61. quæ eſt ad. Quirinum & alios Hyberniæ Epiſcopos,contra Neſtorij errorem. [Non priùs in vtero Virginis caro concepta erat,& poſt modum diuinitas venit in carnem: ſed mox vt Verbum venit in vtero, mox Verbum ſeruata propriæ virtute naturæ,factum eſt caro,& perfectus homo, id eſt, in veritate carnis & animæ rationalis, natus eſt per vterum virginis, vnigenitus Filius Dei. Vnde & vnctus præ participibus dicitur: ſicut Pſalmiſta ait: *Vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Vnctus quippe

Digitized by Google

quippe eſt oleo, dono videlicet Spiritus ſancti. Sed præ conſortibus vnctus eſt, quia omnes nos, priùs peccatores homines exiſtimus, & poſtmodùm per vnctionem Sancti Spiritus, ſanctificamur. Ipſe autem qui exiſtens Deus ante ſæcula, per Sanctum ſpiritum in vtero Virginis homo conceptus eſt in fine ſæculorum, ibi ab eodem Spiritu vnctus eſt, vbi conceptus. Nec ante conceptus, & poſtmodùm vnctus eſt, ſed hoc ipſum de Spiritu ſancto ex carne Virginis concipi, à Sancto ſpiritu vngi fuit.] Non eſt ſenſus idem formaliter fuiſſe vngi & concipi. Nam *concipi* propriè & formaliter eſt, *produci humanitatem*; Vngi verò eſt, accipere diuinitatem, quo velut balſamo delibuta humanitas, fragrat. Quare hoc ipſum fuit concipi quod vngi, quia concomitanter vtrumque ſimul factum eſt, nulla interpoſita mora, ac ne inſtantanea quidem capedine interiecta.

Alcuinus lib. 3. de Trinit. cap. 11. [Nullatenus credi debet, carnem Chriſti, ſine diuinitate conceptam in vtero Virginis, priuſquàm ſuſciperetur à Verbo: ſed ipſum Verbum Domini, ſuæ carnis acceptione, conceptum: ipſamque carnem, Verbi Dei incarnatione conceptam, eandem carnem humanæ naturæ veram habere Dei filium, qua de Virgine, Verbum Deus natus eſt.] Idemque habet egregiè Ferrandus ſub initium Epiſtolæ ad Seuerum aliosque multos adducit Paulinus l. 4. contra Felicem *ſub finem*.

Conſentiunt, quotquot Chriſtum ad finem Angelici cum Deipara colloquij hominem factum, ac Deum carni copulatum affirmant, quos infra referam. Nunc locus ſufficiat ex ſerm. 2. Guerrici Abbatis de Annunc. vbi Chriſtum die ſalutatæ ab Angelo Deiparæ imo (vt poſtea addit) excepti auribus ab ea Angelici alloquij, & ſcilicet præſtiti cõſenſus conceptum Chriſtum, his verbis docet [Hodie Verbum caro factum eſt, & habitare cœpit in nobis ſecundùm regulã ſanè fidei quam Eccleſiaſticorum dogmatum diffinitio tradidit nobis. Firmiſſimè namque tenet & nullatenus dubitat Eccleſia, carnem Chriſti non priùs conceptam, quàm à verbo ſuſceptam: ſed ipſum Verbum Dei, carnis acceptione conceptum, carnemque, Verbi incarnatione conceptam. Hodie itaque ſapientia ædificare cœpit ſibi domum corporis noſtri in vtero Virginis, & ad ædificandam vnitatem Eccleſiæ, angularem lapidem de monte ſine manibus abſcidit; dum ſine opere humano de corpore Virginali carnem ſibi noſtræ redemptionis ſeparauit. Ab hoc ergo die, Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter, Deus Iacob: quia hodie Domini eſt aſſumptio noſtra, vt inhabitet gloria in terra noſtra.]

Sigillatim de Circumſtantijs effectionis Chriſti.

241. Itaque indubitatum eſto, idem fuiſſe momentum quo vtraque ſubſtantialis actio ad Chriſti compactionem pertinens, primùm extitit: ac proinde meritò conſtitutum à nobis fuiſſe, eaſdem eſſe vtriuſque illius actionis circumſtantias. Comprehenduntur autem vulgato verſu, *quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodò, quando.* Eas igitur ſigillatim percurrere, & quæ iam de illis tradita ſunt recolere, ac quæ ſuperſunt adiungere, operæ pretium videtur, ne vlla prorſus tam boni doni particula nos prætereat; & vt diligentiam quam in rebus naturalibus, & pleriſque nullius momenti materijs, vndecumque rimandis & circumſpiciendis adhibemus, circa tam diuinum opus non prætermittamus.

Quis;

242. Denotatur hac voce cauſa efficiens, eiuſque conditio. Quæ ſit hoc loco cauſa efficiens, iam præmiſimus. Nam principalem cauſam vnionis hypoſtaticæ, diximus eſſe Deum ſolum. Inſtrumentariam verò ſtatuimus eſſe Deiparam, quæ item fuit principalis cauſa vnionis naturalis inter partes phyſicas eſſentiales. Nam quamuis aliæ nonnullæ actiones ad eam præparatoriæ, quia momento & ſupra naturalem ordinem ac curſum factæ ſunt, indiguerint indebito Dei concurſu; nec ad eas Deiparam propter modum quo fiebant cõcurrere potuerit principaliter; tamen ad ipſam vnitionem ſubſtantialem, quæ ex ſe eſt actio momentanea, poſitis illis alijs actionibus miraculo editis, Deipara principaliter per ſolam vim ſuam naturalem communi concurſu adiutam, potuit concurrere. Et ita factum oportuit, vt nõ minùs cauſa Chriſti eſſet, quàm matres cæteræ ſint cauſa filiorum ſuorum.

Cùm autem de Deo prout hic habet rationem cauſæ efficientis, nihil occurrat annotandum, Deiparæ tamen coeffectricis cauſæ, & maiorum eius conditio nõ eſt prætermittenda. Attingendum ergo obiter eſt, qualem filio ſuo Deus matrem delegerit. Optimè id complexus videtur S. Bernardus hom. 2. ſuper miſſus eſt *ſub initium*, cùm ait. [Factor hominum, vt homo fieret, naſciturus de homine, talem ſibi ex omnibus debuit deligere, imo condere matrem, qualem & ſe decere ſciebat, & ſibi nouerat placituram. Voluit itaque eſſe Virginem, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus. Voluit & humilem, de qua mitis & humilis corde prodiret, harum in ſe virtutum neceſſarium omnibus ſaluberrimumque exemplum oſtenſurus. Dedit virgini partum, qui ei iam ante & virginitatis inſpirauerat votum, & humilitatis prærogauerat meritum. Alioquin quomodò Angelus eam in ſequentibus gratia plenam pronunciat, ſi quippiam vel parum boni quod ex gratia non eſſet, habebat? Vt igitur quæ ſanctum ſanctorum conceptura erat pariter & paritura, ſancta eſſet corpore, accepit donum Virginitatis; vt eſſet & mente, accepit & humilitatis. His nimirum virgo regia, gemmis ornata virtutum, geminoque mentis pariter & corporis decore præfulgida, ſpecie ſua & pulchritudine ſua in cœleſtibus cognita, cœli ciuium in ſe prouocauit aſpectus, ita vt & Regis animum in ſui concupiſcentiam inclinaret, & cœleſtem nuncium ad ſe de ſupernis educeret.]

Et poterat quidem Deus è mulieris inquinatæ ac peccatricis ſubſtantia, perque maternam eius cooperationem, corpus nitentiſſimum & puriſſimum Chriſti filij ſui efformare. Tamen decere ſe cenſuit, è matre puriſſima concipi. Vtrumque egregiè proſequitur S. Anſelmus lib. de conceptu Virginali, ſic concludens cap. 18. [Quamuis ergo de mundiſſima Virgine Filius Dei veriſſimè conceptus ſit, non tamen hoc ea neceſſitate factum eſt, quaſi de peccatrice parente iuſta proles rationabiliter generari per huiuſmodi propagationem nequiret: Sed quia decebat, vt illius hominis conceptio de matre puriſſima fieret. Nempe decens erat, vt ea puritate qua maior ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus pater vnicũ filiũ ſuum, quem de corde ſuo æqualem ſibi genitum, tamquam ſeipſum diligebat, ita dare diſponebat, vt naturaliter eſſet vnus idemque communis Dei Patris & Virginis filius; & quam ipſe filius ſubſtantialiter facere ſibi matrem eligebat, & de qua Spiritus ſanctus volebat, & operaturus erat, vt conciperetur & naſceretur ille de quo procedebat.] Per hæc exponendum eſt quod idem S. Anſelmus l. de quatuor virtut. B. Mariæ cap. 7. duriuſculè ait, non potuiſſe Verbum ex alia Virgine quàm ex B. Maria carnem fieri. Quod enim ex loco adducto liquet, *non potuiſſe* ſumit, pro eo quod eſt, *non decuiſſe*.

Cur femina adhibita ad Chriſti procreationem, cauſæ variæ ex PP.

243. Poterat item Deus filio ſuo concinnare humanitatem abſque Virgine. Non dico prorſus abſque ea, quam-

Digitized by Google

quamuis enim & hoc poterat, tamẽ dedecebat vt probat S. Anſel. l. de concep. Virg. c. 11. dico igitur abſque ea, id eſt ea non niſi materialiter ſe habente, & vel dormiente, vel ignara, ſed noluit. Cauſam optimè tradit Guielmus Parnus ad c. 1. Cantic. ſic ſcribens. [Incarnandus Dei filius ex virgine, præmiſit ad eam vnum ex familiaribus ſuis, vt auriculam eius reuelaret, & arcano quod abſconditum fuerat à ſæculis & generationibus, reſerato, conſenſum & cooperationem eius flagitaret. Quippe nolebat omnipotens, ſuæ incarnationis miraculum operari in ipſa, non cooperante ipſa; nec carnem volebat ſumere ex ipſa, non dante ipſa. Itaque non tantùm ex ipſa carnem ſuſcipere volebat, ſed etiam ab ipſa. Non ſic olim, non ſic, quando immiſit ſoporem in Adam, vt de corpore naſcentis tolleret, vnde illi mulierem formaret. Non enim miſſus eſt ſopor in Virginem, ſed miſſus eſt Angelus à Deo ad Virginem Vigilem, vt illam tanti myſterij conſciam redderet. At & hoc parum eſſe iudicauit ad futuræ matris ſuæ gloriam, ſi arcani ſui tantùm redderet conſciam, ſed etiam reddidit cooperatricem, & magiſtram. Et licet alias ſublimius videatur intus doceri per vnctionem, quàm foris per ſigna; tamen ſublimius fuit, & intus inungi, & foris doceri per nuncium. Niſi fortè putes ignaram fuiſſe myſterij, quod intus per fidem operabatur. Spiritus ſanctus eam intus vngebat, Angelus autem reuelabat. Per fidem cooperata, & incarnato ex ſe Verbo, carnis ſubſtantiam de ſua carne, credendo dedit. Quomodò crederet ſine prædicante, aut quomodò prædicaret Angelus niſi mitteretur? Credidit, vt opponeretur mortiferæ fidei primæ mulieris, ſalutifera fides ſecundæ. Siquidem fides Euæ venenum, fides Mariæ antidotum fuit. Denique per fidem Euæ, quæ mentienti diabolo credidit, mors intrauit in mundum: per fidem verò Mariæ, quæ Angelo Euangelizanti aſſenſit, vita mortem occiſura, intrauit in mundum. Tantùm valuit ad malum fides Euæ, vt cunctis hominibus mortem propinaret; & tantum valuit ad bonum fides Mariæ, vt electis omnibus mortem mortis generaret. Credendo enim concepit vitam noſtram, quæ ait, *Ero mors tua, ô mors.* Quod ſi peccatrici mulieri veraciter dictum eſt, *fides tua te ſaluã fecit:* & fecundæ Virgini poteſt dici, *fides tua te grauidam fecit.* Notandæ verò & diſtinguendæ in his cauſæ duæ, operans, & cooperans. In emundatione illius peccatricis, emundantis Domini pietas, cauſa fuit operans: fides verò eiuſdem mulieris, cauſa fuit cooperans. In conceptu virginali, quo Deus concipiebatur, concipiendi, virtus altiſſimi obũbrans, cauſa fuit operans; fides verò Virginis, cauſa cooperans.]

244. Ad alia item pleraque iuuit Chriſti ex muliere procreatio, vt docet in hũc modum S. Cyrillus l. 1. pentabibli, cap. 1. [Erat non impoſſibile omnipotenti illi verbo, vbi ſtatuiſſet propter nos fieri ſecundùm nos, ſi generationem ex muliere refugeret, ſibi extrinſecùs ac propria virtute corpus formare, vt procul dubio in Adam primo parente factum dicimus: *Accepit enim Deus puluerem*, inquit, *de terra & formauit hominem.* Sed quia id perfidis hominibus calumniari volentibus incarnationis myſterium, pro occaſione futurum erat, & ante cæteros impijs Manichæis, quos ſubindè te metuere dicis ne in eos ſcilicet qui ſanctam Virginem Dei genitricem dicunt, inſiliant, quaſi aſſerant Verbi incarnationem in ſola ſpecie factam; ideò neceſſarium fuit, vt per humanæ naturæ leges pergeret. Et quia id illi propoſitum erat, vt ſe verè hominem factum omnibus demonſtraret, apprehendit ſemen Abraam, & ad eam ipſam rem beata Virgine media interueniente, ſimiliter ac nos participauit carne & ſanguine. Neque enim aliter licebat nobiſcum fieri Deum. Vtiliſſima autem & alia quoque ratione his, qui verſantur in terris, Verbi incarnatio ſiue humanatio fuit. Niſi enim ſimiliter atque nos ſecundùm carnem fuiſſet natus, niſi ſimiliter participaſſet iiſdem, numquam hominis naturam criminibus in Adam contractis abſoluiſſet, neque à noſtris corporibus corruptionem repuliſſet, neque maledictionis illius poteſtas deſiſſet, quam primi feminæ illatam dicimus, cui dictum eſt; *In triſtitia paries filios.* Sed hominis natura quæ in Adam inobedientiæ morbo laborauit, nunc in Chriſto grata facta eſt, per illam ipſius ad omnia obedientiam. Scriptum eſt enim: *Sicut per inobedientiam vnius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi; ita per obedientiam vnius hominis, iuſti conſtituentur multi.* Subiacuit in Adam illi maledicto: *Terra es, & in terram ibis:* acquiſiuit in Chriſto vt calcare poſſit mortis laqueos, & quodammodò aduerſus mortem tripudiare, illud propheticum dicens; *Vbi eſt mors Victoria tua? Vbi ſtimulus tuus inferne?* Facta eſt maledicta, vt dixi, ſed id quoque euacuatum eſt in Chriſto. Itaque dictum eſt ad ſanctam Virginem, ipſa Eliſabeth in ſpiritu prophetante: *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.*]

Inſuper aduertendum eſt, quod plerique PP. obſeruarunt, non abs-re Deum voluiſſe Chriſtum ſuum ſic fieri ex muliere. Nam ſic decuit honorari vtrumque ſexum. [Deum cum liberat (ait S. Aug.) non partem aliquam liberat, ſed totum liberat, quod fortè in periculo eſt. Sapientia ergo & virtus Dei, qui dicitur vnigenitus filius, homine ſuſcepto liberationem hominis hominis iudica aurẽ liberatio, in vtroque ſexu debuit apparere. Ergo quia virum oportebat ſuſcipere, qui ſexus honorabilior eſt, conſequens erat vt feminei ſexus liberatio hinc appareret, quod ille vir de femina natus eſt.] Ita ille q. 11. ex 83.

Par item erat inde ſalutem noſtram repeti, vnde clades initium ſumpſerat. Frequenter id tradunt Patres S. Irenæus lib. 5. cap. 31. [Cum venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factum de muliere. Neque enim iuſtè victus fuiſſet inimicus, niſi ex muliere homo eſſet, qui vicit eum. Per mulierem enim homini Dominatus eſt ab initio, ſemetipſum contrarium ſtatuens homini. Propter hoc & Dominus; ſemetipſum filium hominis confitetur, principalem hominem illum, ex quo ea quæ ſecundùm mulierem eſt plaſmatio facta, in ſemetipſo recapitulans, vt quemadmodum per hominem victum deſcendit in mortem genus noſtrum, ſic iterum per hominem Victorem aſcendamus in vitam.]

Iuſtinus in dialogo cum Tryphone. [Homo natus eſt de Virgine, vt perquam viam fraude ſerpentis ſubintrauit inobedientia, per eandem ſequeretur venia. Cum enim integra Virgo eſſet Eua, concepto Verbo ſerpentis, inobedientiam mortemq́ue peperit; at Virgo Maria poſtquàm concepit fidem cum gaudio, afferente ſibi Gabriele lætum nuncium quod Spiritus Domini ei ſuperueniat, & obumbret ipſam virtus altiſſimi, & ideo quod ex ea naſcatur ſanctum, eſſe filium Dei, reſpondit: *Fiat mihi ſecundùm Verbum tuum.* Ex hac natus eſt hic, de quo tot Scripturas loqui docuimus per quem Deus & ſerpentem illum & ſimiles eius Angelos hominesque deſtruit: pœnitentibus verò & credentibus in eum, abſolutionem à morte concedit.]

S. Auguſt. de ago. Chriſt. cap. 22. [Dominus Ieſus Chriſtus qui venerat ad homines liberandos, in quibus & mares & feminæ pertinent ad ſalutem, nec mares faſtidiuit, quia marem ſuſcepit; nec feminas, quia de femina natus eſt. Huc accedit magnum Sacramentum, vt quoniam per feminam nobis mors acciderat, vita nobis per feminam naſceretur: vt de vtraque natura, id eſt feminina & maſculina, victus diabolus cruciaretur, quoniam de ambarum ſubuerſione lætabatur; cui parum fuerat ad pœnam ſi ambæ naturæ in nobis liberarentur, niſi etiam per ambas liberaremur.]

245. S. Anſelmus lib. 2. cur Deus homo cap. 8. Cum congruentias myſteriorum quas proferre poſſumus, dixiſſet

Digitized by Google

dixiſſet vocari à fidei hoſtibus, *picturas ſuper nubem*, ſubdit. [Pingi igitur non ſuper fictam vanitatem, ſed ſuper ſolidam veritatem; & dic quia valdè conuenit, vt quemadmodum hominis peccatum, & cauſa noſtræ damnationis, initium ſumpſit à femina: ita medicina peccati, & cauſa noſtræ ſalutis, naſcatur de femina: Ac ne mulieres deſperent ſe pertinere ad ſortem beatorum, quoniam de femina tantum malum proceſſit, oportet vt ad reformandam ſpem earum, de muliere tantum bonum procedat. Pingi & hic; Si virgo erat, quæ cauſa fuit humano generi totius mali, multò magis decet vt virgo ſit, quæ cauſa erit totius boni. Hoc quoque pingi: Si mulier quam fecit Deus, de viro ſine femina facta eſt: de Virgine conuenit valdè, vt vir quoque qui fiet, de femina, ſine viro fiat, de Virgine.]

S. Bernardus ſerm. 2. ſuper miſſus eſt. Inſtar tempus quo iam tollatur opprobrium, nec habeat vir quid cauſetur aduerſus feminam: qui vtique dum ſe impudenter excuſare conaretur, crudeliter illam accuſare non cunctatus eſt dicens; *Mulier quam dediſti mihi dedit mihi de ligno & comedi.* Propterea curre Eua ad Mariam, curre mater ad filiam; filia pro matre reſpondeat, ita matris opprobrium auferat: ipſa patri pro matre ſatisfaciat: quia ecce ſi vir cecidit per feminam, iam non erigitur niſi per feminam. Quid dicebas ô Adam? *Mulier quam dediſti mihi dedit mihi de ligno & comedi?* Verba malitiæ ſunt hæc, quibus magis augeas quàm deleas culpam. Veruntamen ſapientia vicit malitiam, cum occaſionem veniæ, quam à te Deus interrogando eligere tentauit, ſed non potuit, in theſauro indeficientis ſuæ pietatis inuenit. Redditur nempe femina pro femina, prudens pro fatua, humilis pro ſuperba, quæ pro ligno mortis, guſtum tibi porrigat vitæ; & pro venenoſo cibo illo amaritudinis, dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ accuſationis verbum, in vocem gratiarum actionis, & dic; *Domine, mulier quam dediſti mihi dedit mihi de ligno vitæ, & comedi: & dulce factum eſt ſuper mel ori meo, quia in ipſo viuificaſti me.* Ecce enim ad hoc miſſus eſt Angelus ad Virginem. O admirandam & omni honore digniſſimam virginem! ô feminam ſingulariter venerandam, ſuper omnes feminas admirabilem, parentum reparatricem, poſterorum viuificatricem!

Multa his paucis in hanc rem complexus eſt S. Maximus hom. 6. de natali Domini. [Naſcitur itaque Chriſtus ex Maria, vt & ſexus femineus hominem daret, & Deum proderet integritas virginalis. Naſcitur Chriſtus ex femina, vt ſicut Adam, decipientem per Euam diabolum non potuit præcauere, ita diabolus aduenientem per Mariam Deum, non deprehenderet eſſe præſentem. Parturit igitur femina ſalutem mundi, vt quæ extiterat fomes iniquitatis, fieret miniſtra iuſtitiæ, & per quam mors ſibi in hunc mundum aditum patefecit, per eam ad nos vita haberet ingreſſum: Atque vt oſtenderet creator humani generis, vtriuſque ſe ſexus curam habere, & vtrumque ſe velle ſaluare, vir naſcitur, & procedit ex femina; quatenus aduerteremus nullam eſſe apud Deum inter virum ac feminam in percipienda ſalute diſtantiam.] Commendatum item eſſe ſtudium caſtitatis, per natiuitatem ex hac matre, quæ ſimul Virgo, præmiſerat ibidem hom. 3. *in fine.* Non modò autem concipiendo & poſt partum, ſed in ipſo etiam partu fuiſſe Virginem latè contra quoſdam probat Goffridus ſerm. 4. de natiuit. Cur hanc Virginem, in flore iouentutis, non ætate prouectiorem concipere Chriſtum, voluerit Spiritus ſanctus, pulchrè proſequitur S. Ambroſ. ſerm. 63.

Ad calumnias de matre plebeia, & filij ex ea ſordibus.

246. Ex matre porrò, humilis & plebeiæ ſortis fabro deſponſata, naſci voluit quod cum deſpicatui haberet Iulianus Apoſtata, ita retunditur à S. Cyrillo lib. 6. aduerſus eum ad t. 11. [Imaginarium ſapientem virum agis ô ſtrenue, & quod nos magnificamus, id etiam Deum putas magnificare. Ignotas autem omnino, quantum interſit, & quantum diuina gloria excelſa ſit, quamque ſint cogitationes noſtræ, Anguſtæ. Nam oportebat omnino Ieſum exiſtentem Deum, curam habere ne videatur hominibus gloria minor, & deſiderare nobiſcum momentaneas has gloriolas, & partâ dimenſas proſperitates, pompaſque varias: quomodò non melius erat illi omittere diſpenſationem, & nō fieri nobis ſimilem hominem, quum æqualem habeat cum patre thronum, ſumma gloria decorus, & diuinis dignitatibus conſpicuus? Igitur ſi quippiam videtur arguendum & dicendum, cur non potius regis cuiuſdam terreni appellatus eſt filius, & natus eſt ex regina matre, ſecundùm carnem ſcilicet? Reprehendat obiter etiam, quod & homo factus eſt, & exinaniuit ſemetipſum, forma ſerui accepta. Nam ſi omnino ignobilitas grauis, & intolerabilis ei fuiſſet, quum tempus & res ipſa id poſtularent, melius vtique fuiſſet diſpenſationem non ferre: ſed erant vt Deo humana omnino nihil, & etiam terreni regni amplitudo res parua ei erat, quamuis à nobis ſummis honoribus celebretur. Vnde & quando cum Pilato loquebatur, ſummam gloriæ ſuæ eminentiam manifeſtabat dicens: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Quo circa quare increpas eum qui ſecundùm naturam extitit Deus, quod voluerit etiam exinanitionem diſpenſatiuè pati? quamuis nemo dubitet quod intantum ſapientia Dei ſumus inferiores, quantum & natura minores.]

Bacchantes in Chriſtum, occaſione huius cauſæ ſuæ Manichæos, & ſordes (vt blaſphemabant,) matris concipientis ac parientis, refundentes in prolem, ſic arguit S. Auguſt. l. de 5. hæreſibus cap. 5. [Deus erat: homo factus eſt; ſuſcepit humanitatem, non amiſit diuinitatem, factus humilis, manſit ſublimis: natus eſt homo, non deſtitit eſſe Deus: natus eſt paruulus, latens magnus; Qui libenter amplectitur Deum natum, non horreat virginis partum. Dicit tibi Deus creator hominis, filius hominis, quid eſt quod te permouet in mea natiuitate? Non ſum libidinis conceptus cupiditate. Ego matrem, de qua naſcerer, feci: ego viam meo itineri præparaui atque mundaui. Hanc quam deſpicis Manichæe, mater mea eſt, ſed manu fabricata eſt meâ. Si potui inquinari cum eam facerem, potui in illa inquinari cum ex ea naſcerer. Sicut tranſitu meo, illius non eſt corrupta virginitas; ſic & mea non eſt ibi maculata maieſtas. Si ſolis radius, cloacarum ſordictes deſiccare nouit, eis inquinari non nouit: quanto magis ſplendor lucis æternæ, in quo nihil inquinamenti incurrit, quocumque radiauerit, mundare poteſt, ipſe pollui non poteſt. Stulte, vnde ſordes in virgine matre, vbi non eſt concubitus cum homine patre? Vnde ſordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo eſt perpeſſa dolorem? Vnde ſordes in domo, ad quam nullus hoſpes acceſſerit? Solus ad eam Dominus & fabricator eius venit; veſtem quam non habebat, induit, eamque ſicut inuenit, clauſam reliquit. Sicut ille natus eſt ſolus inter mortuos liber, ſic iuſtæ ex qua natus eſt matris pudor, ſolus eſt integer. Eua inobediens meruit pœnam. Maria obediendo conſecuta eſt gratiam. Illa guſtando prohibitum, maledicta: hæc credens Angelo, eſt benedicta. Illa nobis mortem contulit, hæc virgo vitam nobis peperit. Quid agis Manichæe? Chriſtianum premis, non Chriſtum defendis, Taceat immunda vanitas, quia munda nata eſt diuinitas.] Hac de re pluribus cum de Deipara.

Obiter

Obiter de Chriſti maioribus.

247. Præter cauſam efficientem proximam, interuenerunt quoque remotæ; nempè maiores Chriſti per Virginem. Sed de illis nihil hoc loco, præter illud quod à S. Hieronymo Matth. 1. & ab alijs notatum eſt, nempe voluiſſe Chriſtum, quoſdam maiores habere inglorios & infames; Nimirùm vt diſceremus nobilitatem contemnere de quo pulchrè Bleſenſ. epiſt. 3. verbis illis. [Quid inter parentelas hominum variando diſtinguis? Ab vno patre deſcendimus vniuerſi, & ſinguli. Certè ſpecioſus forma præ filijs hominum Chriſtus Ieſus, de quo ſcriptum eſt, quia *vir nobilis eſt in portis eius*, cuius nobilitatem & generationem Propheta non ſufficit enarrare, & qui vnicus noſtræ generoſitatis eſt auctor; de iuſtis, & iniuſtis, de magnis & humilibus carnem traxit. Nam & agnus paſchalis iuxta 70. interpretes, de ouibus & capris aſſumebatur: in quo manifeſtiſſimè vides, quod apud Chriſtum, omnis fortuna, omniſque conditio acceptatur.

Notandum tamen cum S. Paulino epiſtola 10. nobiles fuiſſe. [Ipſius (inquit) Domini ortum, præter illum à diuino fonte fluentem, etiam iſtum quo filius hominis eſſe dignatus eſt, Euangeliſtæ duo, numeratis ab initio maioribus ordiuntur, diuerſam vtroque ſcriptore corporei ſanguinis venam, pari fide & dignitate referente: quia dignum erat, vt vnigenitus Dei, & primogenitus totius creaturæ, atque vniuerſi corporis caput, etiam in generis corporei dignitate primatum teneret. Vt vnus in cœlo Dei filius, ante ſæcula ineffabili natus exordio, etiam in terris illuſtrium titulorum ſibi apices vendicaret; Regum pariter & ſacerdotum, (vt duo teſtantur authores) clara progenies.] De immediatis Chriſti maioribus SS. inquam Ioachimo & Anna, multa coacervarunt Spinellus in opere de Throno Dei c. 18. & Caſtro in hiſtor. Deiparæ c. 1.

Quid, *circumſtantia ſecunda.*

248. Hæc vox, vt ſit verè circumſtantia, deſignare debet rei conditionem aliquam: quæ hic non videtur poſſe proferri alia, quàm ſexus Chriſti maſculinus. In virili namque ſexu aſſumptam fuiſſe à Dei Verbo humanitatem noſtram, tam exploratum eſt ex Euangelio, vt probatione opus non ſit. Decuiſſe autem ita fieri, nec fuiſſe congruum vt ſexus femineus aſſumeretur, euincunt planè rationes illæ quinque quas Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 82. propoſit; nempè quòd cum ruinæ noſtræ ac exilij cauſa vnica immediata, fuerit Adamus; (nam Eua ſola peccante non cecidiſſemus originaliter, vt probat S. Anſelmus l. de concept. Virg. c. 9.) conuenientiſſimum fuerit inde prodire ſeparationem, vnde clades acciderat; hoc eſt à viro. Item quod Chriſtus caput ſit Eccleſiæ, & ſacerdos ac Pontifex ſummus, atque magiſter, cuius partes ſunt Eccleſiam docere, congregare diſcipulos, aliaque præſtare à ſexu femineo aliena. Decebat denique, vt qui filius erat Patris quoad diuinitatem, ſimilem filij, non filiæ denominationem acciperet in humanitate, vt vitaretur confuſio.

Nemo autem fuit adeò inſanus, vt huic veritati obſtreperet. Nam quod apud Anaſtaſium cap. 3. ὁδηγοῦ *in fine*, damnantur qui dixerint in Chriſto fuiſſe maris ac feminæ naturam, non eſt referendum ad ſententiam alicuius qui ita delirarit & Chriſtum fecerit androgynum: (id enim nemini vmquam venit in mentem) ſed referendum eſt ad calumniam ſeuerianorum, qui vt rubore perfunderent Catholicos geminæ in Chriſto naturæ aſſertores, nequiſſimè ac fœdiſſimè illis vocibus turpes notationes ſubijciebant, quod breuiter accipe ex eodem Anaſtaſio libri eiuſdem cap. 10. [Teſtor charitatem veſtram, Seuerianos, quando audiunt in Chriſto hypoſtaſes; hypoſtaſes, niſi fallor, facultatum poſſeſſionem ſeu fortunarum intelligere: Eaque de cauſa animo intrepido, & imperterrito eas prædicare & confiteri. At verò quando audiunt naturam, turpia quædam & abſurda animo efformare, vt pote partes, quæ virorum atque mulierum corpora conſtituunt quamobrem vocem hanc auerſari, quaſi in Sarracenorum diſciplina inſtituti eſſent. Nam & iſti, cum Dei conceptionem & natiuitatem audiunt, de repentè nuptias & ſemen, carnalemque coniunctionem ſomniantes blaſphemant. Etenim, ſi Seueriani aliter affecti ſunt, qua ratione cum corpus Domini nominant, plurimaſque & diuerſas appellationes prorſus frigidas, indignas, alienaſque etiam ab Angelica natura recipiant, ſolam naturæ appellationem in Deo reſpuunt.] Non igitur ſpurciſſimi hi hæretici, non alij vlli, ſexum in Chriſto alium quàm maſculinum aſſeruerunt. Scitè tamen de more Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus ſancti c. 13. Chriſto aptat illud, *maſculum & feminam creauit eos*; maſculum interpretatus, Verbum; feminam verò, humanitatem.

Vbi, *alia Conceptionis Chriſti circumſtantia.*

249. Locus concepti Chriſti, vel eſt communis & externus Deiparæ, vel proprius & matri internus; ea videlicet pars materni corporis, quæ tanti myſterij. & vt S. Damaſc. pulchrè dixit, tot miraculorum officina fuit. Priorem locum, S. Lucas cap. 1. docet fuiſſe, Galilææ vrbem Nazareth: nam ibi facta eſt allocutio Deiparæ per Angelum, in cuius clauſula *perfectum* eſt hoc myſterium. Delectæ ad id regionis, & vrbis illius, cauſas nonnullas ex notationibus nominum profert Toletus in c. 1. Lucæ annot. 49. & 50. Certa porrò traditione docemur, cubiculum in quo res tanta geſta eſt, & Verbum caro factum, eſſe illam ipſam ædem ſacram, quam Laureti in Piceno etiam nunc videre licet aduectam Angelico miniſterio, vt fusè referunt qui ſacræ illius ædis hiſtoriam mandarunt literis, Riera, Turſellinus, & alij; itemque Caniſius lib. 5. Mar. c. 25. Gretſerus l. 2. de peregr. c. 3. Bonif. lib. 2. hiſtor. Virg. cap. 4. Spinellus de templis Deiparæ. & Bronius anno 1300. n. 25. Nec eſt de hoc Chriſti concepti loco inter Catholicos controuerſia; rigantur licet hæretici, & qua ſolent ceruicoſitate, in contrarium obfirmentur.

Somnium de Chriſto non in vulua concepto.

At circa locum immediatum, ſiue Deiparæ internum, nonnulli Catholici, ſpecie Chriſti honorandi, receſſere ab alijs, negantes Chriſtum conceptum eſſe in vtero ſeu matrice B. Virginis; affirmantes autem, conceptum fuiſſe in parte matris vicina cordi. Ita cenſuiſſe iam olim videntur nonnulli apud Damaſcenum 4. fidei c. 15. *ſub finem*, fabulantes Chriſtum è matre editum fuiſſe per latus. Sub ſeculi autem ſuperioris initium, Petrus quidam Lucenſis, Canonicus Regularis, cauſatus honeſtatem myſterij maiorem, & Chriſti dignitatem ac honorem, Mantuæ de ſuggeſto tradidit, Chriſtum in parte matris, vicina cordis, eſſe côceptum ſicque cuidam piæ feminæ, à qua id ipſe didiciſſet, reuelatum affirmabat. Scilicet hoc deerat patellæ operculum. Nam prætenſa illa reuelatio, ſi non fuit merum mendacium muliebre, apertè fuit dæmoniaca impoſtura; cum diſertè Eſaias c. 7. prænunciarit, Virginem in vtero concepituram; idque Angelus apud Lucam cap. 1. confirmat, dicens Virgini, *ecce concipies in vtero.*

Erroneè autem & inſulsè, Petrus ille, vocem *vteri* detorquebat in alienum ſenſum; dicens, eo nomine deſignatum fuiſſe ventrem ſuperiorem, ſeu thoracem, cuius pars ſit ea prætenſa pectoris cauitas. Fauetque quod Iuſtinia 1. Ioan. 1. v. 1. num. 51. obſeruat, apud Hebræos voces quaſdam vterum ſignificantes, tam maſ-

culi

culi quàm feminæ viſcera denotare. Sed præter quàm quod huiuſmodi interpretationis figmento, conuellitur verborum & prophetæ & Euangeliſtæ proprietas, nullibi in pectore humano propè cor, cernitur cauitas excipiendo fetui idonea. Eaque gratis admiſſa, adiungendum neceſſariò fuiſſet perpetuum miraculum per totum nonimeſtre, vt impediretur ſuffocatio Deiparæ per fetum pectori appoſitum. Deinde cum B. Maria inuenta eſſet in vtero habens, Ioſeph cum nollet eam traducere, voluit occultè dimittere, ratus grauidam ex intumeſcente vtero. Quòd ſi non vterus, ordinaria conceptionis officina, ſed commentitia illa cauitas cordi vicina intumuiſſet, non veniſſet B. Virgo in ſuſpicionem adulterij, ob quod homo iuſtus, veritus participare & ratum habere eius peccatum, de illa dimittenda debuiſſet cogitare; ſed viſa eſſet extraordinario tumore ægra: nec ob ſceleris ſuſpicionem dimittenda, ſed ob morbum fouenda & retinenda, iuuandaque in charitate. Vterus ergo Virginis in quo Chriſtus conceptus eſt, is planè fuit qui paſſim vterus dicitur: idque Romæ aduerſus illum Petrum fuiſſe declaratum, prodit Mantuanus tract. de Chriſti conceptione; in cuius opuſculi calce, addit, ipſum quidem Petrum quod pertinacia defuiſſet, ab hæreſis nota abijſſe immunem; dogma tamen quod improuidè protulerat, fuiſſe damnatum. Se affuiſſe damnationi, ait Caietanus 3.p.q.31.art.5.

Nullum Chriſto dedecus ex conceptione in vulua matris.

250. Fruſtra verò Petrus ille refugiebat Chriſti dedecus ex conceptione in tali loco, ex conceptione verò in corde vel circa cor matris, Chriſti maiorem honorem obtendebat. Nam vt ſcitè dixit Baſilius Seleuciæ orat. 39. [Quis modeſtiam Deo obiectabit? quis ſuſceptam noſtro nomine mendicitatem, per quam cœleſtem regiam & diuitias parare licet, illi probro vertet? Quid aiunt, qui ſuperſtitioſa religione laborantes, trepidant timore, vbi non eſt timor, ne quid quod opinantur, Deus patiatur; cum paſſiones, hominum ſine paſſione medicatur, ac ideo credere refugiunt, Dei incarnati generationem, ventri mulieris eſſe concreditam? Hoc Deo honorificentius, hoc modo magis impatibilis demonſtratur, quod & patibili celatus ſit corpore, & quod diuinitatis impatibilitatem oſtendat. Si enim ſolis huius, cum ſordentia fetentiaque loca contingit, nullius inquinamenti contagione puritas inficitur; quomodò non magis ſol iuſtitiæ, in inclitam affulgens virginem, & eam per ſanctum corpus delibans, impatibilis in ipſo perſtitit, vt Deo dignum eſt?] Similia latè S. Chryſoſtomus in calce homiliæ de die natiuitatis Domini à Pantino editæ.

Nullum ergo hic reipſa interuenit probrum, nullæ ſordes, iuxta illud Fulgentij ſerm. de laud. S. Mariæ ex partu Saluat. [ô coniunctio ſine ſordibus facta, vbi maritus ſermo eſt, & vxor auricula. Quin etiam vt rectè contra Marcionem de hac ipſa & alijs Chriſti ignobilitatibus & puſillitatibus blaterantem, aiebat Tertullianus lib. 2. contra Marc. cap. 27. [Deus vim maieſtatis ſuæ, intolerabilem vtique humanæ mediocritati, humilitate temperauit, ſibi quidem indigna, homini autem neceſſaria, & ita iam Deo digna, quia nihil tam dignum Deo, quàm ſalus hominis.] Rectè item aduerſus Heluidium Hieronymus. [Iunge ſi libet & alias naturæ contumelias, nouem menſibus vterum inſoleſcentem, faſtidia, partum, ſanguinem, pannos.] Hæc ſunt ordinariorum partuum dedecora & probra, ex aduerſarij perſona addenſata, quamuis à conceptu & vteri geſtatione ac partu Virginis, exulatint. Sed pergit Hieronymus. [Ipſe ſibi deſcribatur infans, tegmine membranarum ſolito conuolutus. Ingerantur dura præſepia. Vagitus paruuli, octauæ diei circumciſio, tempus purgationis, vt probetur immundus. Non erubeſcimus, non ſilemus. Quanto ſunt humiliora, quæ pro me paſſus eſt, tanto plus illi debeo. Et cum omnia replicaueris, cruce nihil cõtumelioſius proferes, quam profitemur, & credimus, & in qua de hoſtibus triumphamus.] Expreſſit apertè Hieronymus, inſignem Tertulliani diſputationem aduerſus Marcionem l. de carne Chriſti cap. 4. & lib. 3. contra Marcio. c. 11. iure verò Caſſianus lib. 2. cap. 3. *in fine*, ex eo quod Deus, ad hæc vt nobis videtur, dedecora ſe abiecerit, concludit augeri in nobis debere, non imminui venerationem & affectum erga Chriſtum, quia maximum vtique & immaniſſimum ſcelus eſt, vt ideo apud nos minus honoris habeat, quia plus amoris impendit. Nec diſſimilia S. Gregor. 29. mor. cap. 1.

Quare immenſam quidem Dei in ſubeundo femineo vtero dignationem admirari ad ſtuporem par eſt iuxta illud Ruperti l. 1. de oper. Spiritus ſancti. cap. 14. [Cæterum ſi ad magnitudinem dignationis reſpicias, nihil mirabilius inter omnia quæ facta ſunt; ſiue in cœlo, ſiuè in terra, quàm id quod Deus dignatus eſt concipi vel naſci de femina. Nec enim adeò miramur, quod omnipotens Virgini conceptum vel partum dare potuit; mirari autem multo maximè ſimul & venerari debemus, quia tantus hoc voluit, quia femineũ Deus Dei filius, Deus Dei Spiritus vterum non horruit. Non horruit, inquam, Verbum Dei, Verbum Deus, quin femineæ carnis humori, quaſi coagulum ſe commiſceret.] Igitur magnam quidem, & ſi per vires liceret, immenſam tantæ demiſſionis ad Virginis vſque vterum, admirationem concipere, Deumque vt cœcas feminei vteri latebras componendo, promouere, dignum eſt; Tamen admirationi iungendus amor, tantæ benignitati par.

Neque ex aduentu ad nos, per portam communem.

251. Hæc notanda quoque & expendenda, Petri illius correctori Baptiſtæ Mantuano fuerunt, qui vt id hic obiter addam, ſpecie honoris Chriſti, & maioris honeſtatis huius myſterij adductus, quod in Marcione damnat grauiter Tertullianus, Chriſtum, per matris pudenda prolatum, vel negat vel nimium inſinuat ſe negare, dicens id certum non eſſe, cum potuerit Chriſtus ex vtero matris aliter ad nos prodire, & tamen dici natus ex Virgine. Nam & Verbum Dei dicitur natum ex Patre. Igitur liquet notationem vocis *natus*, in omni proprietate conſtitutam, non ferre prolationem ex vtero per portam communem. Præterquàm quod qui dicuntur Cæſones, hoc eſt qui ſecto matrum vtero eximuntur, nati earum dici poſſunt, etiam aliunde ad lucem venerint quàm per materna pudenda. Poteſt ergo Chriſtus quoque, natus Deiparæ cenſeri, quamuis probroſo illo exitu ad nos non venerit. Hæc dico, à Mantuano prolata eſſe non benè, & correctione, vel etiam abraſione egere. Nam quamuis nomen *matris*, non inferat neceſſariò partum per viam naturalem, vt benè notauit Aureolus in 3. d. 4. q. Vnica art. 5. *ſub finem*, tamen vox *natiuitatis humanæ*, in omni proprietate, fert eum quem dixi exitum ex vtero eumque etiam multo expreſſius inſinuat vox *pariendi*. Neque enim B. Virgo Lucæ 2. dicta fuiſſet Chriſtum peperiſſe, niſi vt S. Hilar. lib. 2. de Trinit. loquitur, Chriſtus communi lege, hoc eſt per genitalia, citra omnem tamen apertionem, prolatus eſſet. Id quod S. Hieronymus l. aduerſus Heluid. perſpicuè tradidit, nec non S. Auguſtinus 22. Ciuit. cap. 8. & Nazianzenus orat. 51. ac Damaſc. 4. fid. c. 15. Nec ſemel idem affirmat Tertullianus. Quamquam quod ait l. contra Valentinianos cap. 27. eos inuexiſſe Chriſtum in præpoſitis quæſtioni-

Digitized by Google

ſtionibus ſuppoſitum, id eſt per Virginem non ex Virgine editum, quia delatus in Virginem tranſmeatorio potiùs quàm generatorio more proceſſerit, per ipſam, non ex ipſa; non matrem eam, ſed viam paſſus. Hæc inquam video iuxta ea quæ habentur l. de præſcript. cap.49. accipi ita poſſe, vt ad hunc locum non pertineant, ſed tantùm ferant, Chriſtum quaſi aquam per fiſtulam, ſic per Mariam Virginem tranſmeaſſe, nihil inde vel accipientem, vel mutuantem. Alibi tamen nec ſemel, diſertè in hæreticis damnat Tertullianus, quod Chriſti per intacta matris virginalia prolationem, ſtultè erubuerint.

Poſitio Chriſti in matris vtero, circumſcriptiua.

252. Sed illud non minùs inſulsè & falsò circa Chriſti exitum ex materno vtero dixit Mayronis in 3.d.4.q. vnica. art.6. quod etiam ad conceptionem primam in vtero de qua hic diſputamus potiùs pertinet; nimirum idcirco Chriſtum ex vtero matris exeuntem, ſeruaſſe matris integritatem, quia Chriſtus in vtero matris habuit ordinem partium in toto, non autem ordinem partium in loco, fuitque in vtero definitiuè, ſicut eſt in Euchariſtia. Quare exiens ex vtero, quamuis haberet tantam quantitatem quantam alij pueri, tamen integram ſeruauit matrem abſque nouo miraculo, quo duo corpora fuerint ſimul localiter; ſed vnum corpus fuit in alio definitiuè, qui fuerat modus eſſendi Chriſti in vtero. Hoc meritò reprehendit Rubionius in 3. d.4.q.1. *in fine*, & videtur mihi ſufficienter conuelli eo argumento quod ipſemet Mayro ſibi obijcit; nempè quod Chriſtus in vtero nutriri poſſet: corpus enim definitiuè locatum, & nutritionis, & cuiuſuis extenſæ ac materialis actionis eliciendæ, incapax eſſet: Quam difficultatem non aliter diſſoluit Mayro, quàm dicendo, relinquendam eſſe diuinæ admirationi. At nemo non videt, hac difficultates diſſoluendi libertate, fas fore quæcumque ſine aperta contradictione alicui occurrerint, facta comminiſci. Promptum quippe erit, intortis in contrarium difficultatibus, ſe liberare, relinquendo eas diuinæ admirationi. Fuit itaque Chriſtus in matris vtero, circumſcriptiuè & extensè vt & alij pueri. Hunc Chriſti in matris vtero ſtatum, pietatis miraculis refertiſſimum, aptiſſimè ad excitandum & fouendum pietatis noſtræ ſenſum, expendit pluribus ſacris commentationibus, fortiſſimus Chriſti pugil & inuictus Chriſtianæ fidei apud Iapones teſtis Carolus Spiroba quæ ad calcem vitæ eius habentur.

Encomia vteri Virginis, ex Chriſto inibi conceptо.

253. De ſanctiſſimi huius vteri ob exceptum Chriſtũ ſummis præconijs, multa habet Dionyſius Richel. lib.1. de laud. Deip. art.20. Ego nonnulla ex Patribus hic adducam. Ad rem quippe præſentem facit, quod Patres de tam ſancta Dei arca dixerunt S. Iacobus in Liturgia, poſt multiplex *memento*, indicta commemoratione Deiparæ, ſic habet. Dignum eſt, vt te verè beatam dicamus Deiparam, ſemper beatam, & omnibus modis irreprehenſam, & matrem Dei noſtri, honorabiliorem quàm Cherubim, & glorioſiorem quàm Seraphim, quæ ſine corruptione Deum Verbum peperiſti. Te reuera Deiparam magnificamus. Tibi, ô plena gratiæ, vniuerſa creatura gratulatur, Angelorum cœtus, & hominum genus, quæ es templum ſanctificatum, paradiſus Spiritualis, Virginum gloria, ex qua Deus carnem aſſumpſit, & puer factus eſt Deus noſter, qui eſt ante ſecula. Tuum enim vterum, thronum fecit; & tuum ventrem latiorem, ac ampliorem cœlis ipſis reddidit. Tibi, ô gratiæ plena, vniuerſa creatura gratulatur. Gloria tibi.]

Origenes hom.14. in Lucam, vocat ſanctum vterum & omni dignatione venerandum.

Gregor. Nyſſ. orat. de natiui Dom. [ô Beatum vterum illum, qui bonitatis præſtantia, ad ſe traxit animi bona. In reliquis enim omnibus, vix animus purus, Spiritus ſancti præſentiam capit: hic autem, caro fit Spiritus receptaculum.] Senſus eſt, idcirco quod Chriſtus in matris vtero formandus & excipiendus eſſet, vt Mater dignum tantæ prolis habitaculum effici mereretur, oportuiſſe vbertatem gratiæ propè immenſam, conferri animæ,

Epiph. orat. de laud. Deip. ex Deiparæ perſona ita loquitur. [Ego Virgo incorrupta, quæ in vtero geſtaui, effecta ſum templum impollutum habitantis in me Verbi Dei nuptiarum expertis. Emanuelem geſtaui in vtero incorrupto, in ventre impolluto, ſimilis effecta throno Cherubicò: In qua caro factum eſt Verbum patris, qui Deus eſt initio carens: & licet inuiſibilis, ſpectabilis tamen per diſpenſationem aſſumptæ carnis factus eſt. Non experta, nec cognoſcens virum, peperi Deum, qui eſt ante ſæcula, ipſum Chriſtum. Nam etiam nunc ſum virgo poſt partũ, purior, ſi dicere licet, quàm antea.] His dictis, exclamat Epiphanius [ô vterum impollutum, habentem circulum cœlorum, qui Deum incomprehenſum, in te verò comprehenſum portaſti. O vterum, cœlo ampliorem, qui Deum in te non coarctaſti. O vterum, qui cœlum es ſeptem circulis conſtans, & capacior illis exiſtis. O vterum ſeptem cœlis ſublimiorem atque latiorem. O vterum, qui es octauum cœlum, ſeptem firmamentis celſiorem. O vterum, habentem inextinguibile lumen ſepties lucentis gratiæ.]

Mox iterat quod iam præmiſerat, Deiparam ſcilicet ratione vteri eſſe thronum Cherubim: quibus alludit ad illa Gregorij Neocæſar. verba orat. 2. de annunc. [Ipſe cœleſtium omnium poteſtatum Dominator, ex omni creatura, te ſanctiſſimam & ornatiſſimam elegit; & per ſanctum, ac caſtum, purum atque impollutum ventrem tuum, fulgidiſſima margarita in ſalutem totius terrarum orbis progreditur: quoniam & tu ſancta, omni humana natura glorioſior ac purior ſanctiorque effecta es; ac niue quidem candidiorem habens mentem, quouis autem auro quantumuis probato, purificatum magis corpus; Ventrem verò, qualem Ezechiel vidit, & qualem recenſuit, talia dicens: *Similitudo animalium ſuper caput, quaſi firmamentum, & quaſi aſpectus cryſtalli formidabilis, & ſimilitudo throni; ſuper ea quaſi aſpectus lapidis Saphiri: & ſuper thronum, tamquam ſimilitudo hominis, & quaſi aſpectus electri: & intrinſecus eius, velut aſpectus ignis, per circuitum.* Perſpicuè igitur Propheta, natum ex ſanctiſſima Virgine, in figura ac vmbra cernebat: quem tu ſacra Virgo portare non poſſes, niſi omni gloria atque virtute pro tempore illo refulgeres.]

Andreas Hieroſol. orat. in ſalut. Ang. [Benedicta tu, quæ cœleſtem theſaurum, in quo alij omnes ſapientiæ & cognitionis theſauri ſunt reconditi, in tuto virginitatis tuæ velut promptuario liberrimè cõplexa es. Verè tu benedicta, cuius venter, aceruus quidam aræ, quoniam fructũ benedictionis, ſpicam immortalitatis, Chriſtum inquam, ſine ſeminantis ac coloni opera perfectiſſimè produxiſti, meſſem copioſam infinita millia congratulantium ſibi de ſalutis noſtræ operatione adduxiſti.]

254. Cadit in hunc vterum, & ratione eius in Deiparam, corolla aut ſertum illuſtriſſimorum titulorum, quibus Chryſippus presbiter orat. de Deipara *initio*, eam condecorat. [Aue gratia plena, aue quæ vuluam adepta es præter naturam, vel ipſis cœlis latiorem: quando quidem per hanc comprehendiſti eum, quem ne cœli quidem capiunt. Aue fons lucis omnem hominem illuminantis. Aue ſolis ortus qui nullum ferre poteſt occaſum. Aue armarium vitæ. Aue quæ & hortus

tus

Digitized by Google

tus patris. Aue quæ es pratum totius fragrantiæ, Sancti Spiritus. Aue radix omnium bonorum. Aue ſpecimen gemmæ omne pretium excedentis. Aue vitis, vuas pulchras producens. Aue nubes pluuiæ, potum animis ſanctorum exhibentis. Aue quæ es puteus ſemper viuentis aquæ. Aue quæ es rubus ardens igne Spirituali, nuſquam tamen adureris. Aue porta clauſa, ſoli regi aperta. Aue mons, vnde lapis angularis abſciſſus eſt ſine manibus.]

Proclus perelegãter hom. de Chriſti natiuit. t. 6. Conc. Epheſ. cap. 7. de hac ſpiritali paradiſo Adami ſecundi, hac vnitarum inter ſe naturarum officina, ſic loquitur. [O venter, in quo communis libertatis Syngrapha confecta eſt: ô vtere, in quo arma aduerſus mortem fabrefacta ſunt! ô aruum, ex quo naturæ colonus, ſine ſemine exortus eſt! ô templum, in quo Deus naturam non demutans, ſed eum, qui eſt ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, induens, noſtri miſericordia, Verbum caro factum eſt]

S. Ambroſius in inſtit. Virg. cap. 14. vterum Deiparæ, cum alijs laudibus ornat, tum veluti granarium deſcribit, è quo eductum ſit mundo vniuerſo paſcendo granum optimum. Sic enim habet. [*Venter tuus ſicut aceruus tritici muniti inter lilia*, eo quòd continens ſibi ſit in omnibus Chriſti ortus ex Virgine. Sicut victores ſolent ſecularium præliorum, ſtrenuorum virorum donatis torquibus honorare ceruices: ità iugum noſtrum leuauit, vt fidelium colla virtutis inſignibus coronaret. Verè autem aluus ille Mariæ, crater tornatilis, in quo erat ſapientia, quæ miſcuit in cratere vinum ſuum, indeficientem cognitionis piæ gratiam, diuinitatis ſuæ plenitudine ſubminiſtrans. In quo Virginis vtero, ſimul aceruus tritici & lilij flos gratia germinabat, quoniam & granum tritici generabat, & lilium. Granum tritici, ſecundùm quod ſcriptum eſt: *Amen amen dico vobis, niſi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet.* Sed quia de vno grano tritici, aceruus eſt factus, completum eſt illud propheticum: *Et conualles abundabunt frumento*; quia granum illud mortuum, plurimum fructum attulit. Hoc itaque granum, omnes homines perpetua cœleſtium munerum eſca ſaturauit. Conſummatum eſt illud prophetici oris eloquium, dicente eodem Dauid. *Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos.* In hoc grano etiam lilium, diuina teſtantur oracula, quia ſcriptum eſt: *Ego flos campi & lilium conuallium: ſicut lilium in medio ſpinarum.*] Hunc S. Ambroſij locum, per pulchrè imitatus eſt Amedeus Lauſan. hom. 6. de Deip. *ante Deum.*

S. Hieronymus in Pſal. 18. cum ſole confert vterum Deiparæ; ad illud *in ſole poſuit tabernaculum ſuum.* Sic enim ea verba gloſſat. [In ſole, in vtero Sanctæ Mariæ Virginis, Maria interpretatur *ſtella maris.* Lumen ſolis magis lucet, quàm ſtellarum: Sol iuſtitiæ, Dominus, vt ait Propheta: *Orietur vobis ſol iuſtitiæ*, qui eſt Chriſtus. Illuminauit ſol iſte, ſtellam, id eſt, Mariam vt eſſet ſicut ſol. Ideò poſuit tabernaculum ſuum in ſole, quando corpus aſſumpſit de vtero ſuo.] Imo cœlis ipſis fortiorem hunc vterũ inde probat Fulgentius ſerm. de laudi Deiparæ ex partu Saluatoris, quod in tantis vteri illius anguſtijs, multo plus contineatur quàm in ſolari tabernaculo, ſed in illis ſuſtineatur quicquid ſuſtinent cœli.

255. Cum corde Patris, in quo Verbum genitum eſt; vterum Deiparæ in quo idem homo factum & genitum eſt, componit Auguſtinus orat. contra Iudæos & Paga. c. 9. vbi etiam de hoc vtero tamquam thalamo nuptiarum Verbi cum Eccleſia, qua de re ſuo loco cum de Chriſto ſponſo, & pulchrè quoad vteri thalamum S. Hildephonſ. l. de perp. Virg. & partur. B. Mar. *ferè in fine.* Illam vero materni vteri & paterni ſinus analogiam, proſequitur omnino egregiè Petrus Damiani ſerm. de annunc. deſcribens duplicem locum voluptatis è quo fluuius egrediebatur. [Fluuius iſte (inquit) eſt Deus meus Ieſus, qui à duobus locis voluptatis egreditur, ex vtero Patris & ex vtero Virginis. Vnde Propheta: *Dominus Deus noſter, fluuius glorioſus, exiliens in terram ſitientem*] Et poſt fusè deſcriptam generationem æternam, & proceſſionem huius fluuij è loco voluptatis, addit. [Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de Virgine; quia egreſſio iſta dulciot, & affectuoſior eſt humanæ miſeriæ, quæ intuentium pectora cõcutit, irrorat oculos, & beatis fontibus vultus amãtium ſuperfundit. Hic locũ voluptatis, vterum Mariæ intelligo, in quo cumulauit omnes delicias deliciarum Dominus, de cuius delitijs Spiritus ſanctus admiratorio ſermone in amoris cantico ſic eructat: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto delitijs affluens?* Numquid in Angelis voluptatem habet altiſſimus, in quibus ipſe reperit prauitatem? Numquid in conſtellatione, vel ſcintillatione ſtellarum, quarum aliæ conuertuntur in ſanguinem, aliæ cadunt de cœlo, aliæ in tenebras obſcurantur? Numquid in aëre, vel igne, vel ventis? Nequaquam, quia non in igne Dominus, non in commotione Dominus, non in Spiritu Dominus, ſi verax eſt ille, qui curru igneo, & equis igneis eſt aſſumptus in cœlum. Numquid in aquis, vbi furens & tortuoſus Leuiathan immoratur; aut in terra quæ ſub maledicto Adæ ſpinas emittit, & tribulos? Non eſt locus voluptatis, niſi vterus Virginis.] Superiùs verò vteri Deiparæ amplitudinem, quam iam ex S. Iacobo, & Epiphanio, ac Chryſippo, & alijs celebrauimus, ita ſuſpicit. [Miſſus eſt ergo Angelus Gabriel à Deo ad Virginem, quæ poſtquam ei locutus eſt, ſenſit Deum ſuis inſpſum viſceribus, maieſtatemq; ie illius virginalis ventris breuitate concluſam O venter diffuſior cœlis, terris amplior, capacior elementis, qui totum claudit, omnia cõcludentem, in quo Deus gloriæ reclinatur.] Et ſerm. 45. [In Mariæ vterum, velut tenera ſacratiſſimum templum, Deus ipſe deſcendens, & humanam naturam ex ea ſuſcipere, & cum hominibus dignatus eſt viſibiliter habitare. Licet enim & in illud Salomonis templum, Deus deſcendiſſe credendus ſit; in hoc tamen rationabili ſanctuario, hoc eſt, in Beatiſſimæ Virginis vtero, multo mirabilius, multoque felicius dignatus eſt manere pro nobis, in quo Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.]

256. Hunc eſſe locum quem omnes creaturæ ſuſpiciunt, ac ſtupent, ob perpetrata ibi mirabilia, ſic tradiderat idem Petrus Damiani loco allegato, *initio ferè ſermonis.* [Cum fecerit Deus omnia opera ſua valdè bona, hoc melius fecit, conſecrans ſibi in ea reclinatorium aureum, in qua ſola ſe poſt tumultus Angelorum, & hominum reclinaret, & requiem inueniret. Hoc eſt quod natura miratur, ueneretur Angelus, veretur homo, ſtupeſcit cœlum, contremit terra, infernus exhorret. In huius vtero maieſtas altiſſimi mirabiliter liquefacta, ſicut adipe & pinguedine repleuit terras, infudit cœlos inferna reſperſit. Hic exinaniuit ſemetipſum Excelſus & immenſus, menſuram bonam & confertam, & coagitatam mittens in ſinum noſtrũ. Hic diuinis manibus vnctus eſt, oleo lætitiæ, & ſicut ad altare in ſummum Pontificem conſecratus. De hoc altari ad aram Crucis aſcendens, proprio cruore tamquam alterius generis oleo perfuſus, iam non ſolùm conſecratus, ſed & conſecrans; totum corpus machinæ mundialis, largitori, ligamine copulauit.]

Nomine horti deliciarum Domini, vterum Deiparæ celebrat Gulielmus Paruus ad illud Cantic. 4. *Veni Auſter, perfla hortum meum*, his præter cætera. [Iam Dei filius cum Virgine erat, de qua carnem ſumpturus erat. Iam inquiebat, *Veni Auſter perfla hortum meum, & fluant aromata illius.* Nempe ſi cum Virgine iam non degeret, non diceret, *Veni Auſter*, ſed potius, *Vade Auſter.* Auſtro ergo dicit, *Veni*, quia non mentiebatur Angelus dicens ad Virginem. *Dominus tecum.* Veni, aiebat, Spiritus

ritus ſancte, ſanctifica vterum Virginalem, vt fluant aromata illius, vt quod naſcetur ex eo ſanctum, vocetur filius Dei, quod vtique erit in odorem ſuauiſſimum omnibus ſæculis. Planè vterus Virginalis, eſt cœleſtis ſponſi hortus deliciarum, hortus aromatum. Quantæ in eo deliciæ, quanta intimæ ſuauitatis aromata fuerunt, cum ibi Dominus gloriæ per incarnationis myſterium dignatus fuit habitare, & præclaras illas nuptias in eo per ſpatium nouem menſium celebrare? Eodem ſpatio exacto, aromata illius fluxerunt, quia ſacra Virginis viſcera, filium Dei fuderunt. Quare miſſus eſt ad Virginem Angelus congrua ſalutatione præmiſſa; *Ecce*, ait, *concipies & paries filium, & vocabis nomen eius IESVM.* Citò de vtero tuo fluent aromata cœleſtia, tamquam de horto voluptatis Dei.]

257. Hic eſſe locum auro, in quo conflatur, egregiè dixit Richardus Victor. ſerm. in illud Pſalmi 71. *deſcendet ſicut pluuia in vellus.* [In hac terra (inquit) inuentus eſt lapis ille ſine manibus exciſus, qui creuit in montem magnum, & impleuit vniuerſam ſuperficiem terræ. Puto quia in hac terra, ſecundùm Moyſi ſententiam, naſcitur aurum, & aurum illius terræ optimum; Ibi inuenitur Bdellium & lapis Onychinus. Qualem quæſo dicimus hanc terram, in qua facilè inuenimus ſi volumus, aurum optimum, & lapidem pretioſum? Sed quid dicturi ſumus de illius terræ auro tam optimo, tam pretioſo. Puto quod ſecundùm hoc, quod in Beato Iob legitur. Quoniam & huic *auro, locus eſt in quo conflatur.* Sed quis quæſo huius conflationis locus; an fortè ipſe eſt vterus virgineus? Quis huius operis conflator aurique mundator, niſi Spiritus ſanctus? huius ſanè operatione, in ventre virginali conflatum eſt aurum, & decoctum ad purum, natura humana purgata, & ab omni labe mundata, Verbo vnita, & in vnam perſonam coniuncta.]

Nullus in terra dignior locus hoc vtero, in quo filium Dei Maria ſuſcepit, ait S. Bernardus ſerm. 1. de aſſump. ſed mellitiſſimè de more ſerm. 2. de Pentec. docet hoc eſſe terræ medium, in quo Dominus ſalutem noſtram eſt operatus. Similiterque Fulbertus Carnot. ſerm. 3. de natiuit. Deiparæ. [Et vbi vſquam inueniri poterat locus, qui infra ſe concluderet maieſtatem coæqualem Patri, auctorem omnium rerum, niſi vterus Mariæ ante ſæcula præſcitus? In hunc ſiquidem tota diuinitas, cum humanitate verſata eſt. Et qui in coæqualitate cuncta diſponebat cœleſtia, & terreſtria, in Virginea per anguſta ſepta venturam & promiſſam præparabat carnis ſuæ redemptionem.] Non malè huius ſanctiſſimæ Chriſti figlinæ laudes celebrat creditus Bernardus in meditatione ſuper *Salue Regina* in ipſo fine.

258. Exebertus Abbas, (ipſe enim vt alibi trado, autor eſt, non S. Bernardus, cuius operibus inſeritur,) in deprecatione ad Deiparam luculentiſſimè. [Benè Sancto Spiritui in te complacuit ô Maria, cum diuinis adeò myſterijs vterum tuum conſecrare dignatus eſt. Ipſe eſt enim ignis conſumens, qui ſanctiſſimam animam tuam, totam inflammauit ſeipſo; atque ſplendore diuinæ maieſtatis impleuit, tuumque vterum ineffabili modo fecundauit, fecitque vt Deum & hominem clauſa conciperes, clauſa pareres, & poſt partum Virgo permaneres. Iam ergo vterum tuum Domina, velut ſacratiſſimum Dei viui templum, totus mundus veneratur. In eo ſalus mundi initiata eſt; ibi decorem indutus eſt Dei filius, ac prælectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ, formoſus in ſtola candida exultanter occurrit; deſideratum diu oſculum prælegit, ac prædeſtinatas à ſæculo nuptias, Virgo cum Virgine prælibauit. Ibi ruptus eſt paries inimicitiarum, quem inter cœlum & terram protoplaſtorum inobedientia conſtruxerat. Ibi confederata ſunt terrenis cœleſtia, & obuiauerunt ſibi in oſculo pacis, quando in vnam eandemque perſonam concurrerunt diuinitas & humanitas: factumque eſt nouum illud ſuper terram, vt eſſet Deus homo, & homo Deus, ibi magnus Eliſeus, in menſuram ſuſcitandi pueri ſe ſe contraxit. Ibi antiquus dierum, prædilecto filio ſuo, tunicam induit polymitam. Ibi Rebecca futurorum præſcia, magnificandi filij manibus pelliculas hœdorum circumdedit, & colli nuda protexit. Ibi enim cooperante gratia Spiritus ſancti, filius à Deo patre hæreditandus in omnibus gentibus, diuinæ maieſtatis potentiam ſimilitudine carnis peccati cooperuit, & quaſi abſconditus eſt vultus eius, in infirmitate. Vnde nec reputauimus eum. Ibi conſilij prouidentia ineſcatus eſt hamus, qui ad extrahendum ſerpentem antiquum in hoc mare magnum de cœlo traiectus eſt. Inde egreſſa eſt armilla aurea, vt perforaretur maxilla Leuiathan, vt emoueret mortuos nonſuos, quos ab origine mundi ſecurè deglutiuerat. Hortus deliciarum nobis ſacratiſſimus tuus vterus, ô Maria: quia ex eo multiplices gaudij flores colligimus, quoties mente recolimus, quàm magna multitudo dulcedinis, toti orbi inde affulſit.]

Guerricus Abbas ſerm. 1. de Annunc. Thronum ex ebore grandem à Rege Salomone ſibi paratum, aptans ad Deiparæ ventrem eburneum, ſic habet præter cætera. [Glorioſus protſus ille thronus ac mirabilis de quo Scriptura perhibet quia non eſt factum tale opus in vniuerſis regnis, &c. Quàm beatus igitur ille venter eburneus, vnde caro eburnea ſumpta eſt redemptoris, precium animarum, miraculum Angelorum, ſolium ſummæ maieſtatis, thronuſque poteſtatis, cibus vitæ immortalis, medicina peccati, reſtitutio ſanitatis! Quotquot (inquit) tangebant eum ſanabantur à languoribus ſuis, nam virtus de illo exibat & ſanabat omnes. Beatus igitur venter, qui te Domine Ieſu portauit, felix caſtitas vteri Virginalis, quæ huic operi materiam miniſtrauit.]

259. Hoc eſſe bonum deſertum in ſcripturis celebratum, tradit in hunc modum Gillebertus ſerm. 15. in Cant. [Bonum deſertum, aluus virginalis. Talis erat Beatæ illius & ſpecialis Virginitatis vterus quem nullius impudici motus, affectionis immundæ temerauit læſio. Caro ipſius, ſicut in terra deſerta, & inuia, & inaquoſa, in qua Chriſtus apparuit. Non tamen deſerta penitus, quæ Chriſtum parturiuit. Irrigua eſt, ſed fluentis virtutum. Ideo quaſi puteus dicitur aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de libano, quod Virginalis munditiæ candor Spirituales refundat gratias hortus concluſus venter eius, caſtimoniæ Virginalis diſciplina, eo quod integritatis ſepem carnalis deſiderij non diſſipauerit ardor; propterea in talibus irriguus aquis, fructum dedit in tempore ſuo. Vis audire qualem hæc terra deſerta dedit fructum? Oſee te docet, qui dicit. *Adducet Dominus ventum de deſerto vrentem, & deſiccabit venas mortis.* Quis alius mortis deſiccauit venas, niſi Chriſtus Ieſus, quem nobis intemerati ventris deſertum effudit?] Præiuerat D. Auguſtinus in Pſalmum 101. nam pelicanum in ſolitudine, interpretatur Chriſtum in matris vtero ſolum abſque patre formatum.

Hanc eſt virgam *decorem* dictam, virgam pulchritudinis, in qua Dominus pauit gregem ſuum, affirmat Petrus Damiani ſerm. 1. de Exalt. S. Crucis, *initio.* Quæ de hoc vtero, tamquam clibano panis vitæ, nonnulli Patres proferunt, adducam infra ſect. 3. c. 1. Amorem Chriſti erga nos, ex deſcenſu in vterum propter nos, benè demiratur Tertull. l. de carne Chriſti cap. 4. Inde autem vterus Deiparæ, apparuit clibanus incenſiſſimus, vt loco prædicto monſtrabo. Ad extremum Richardus à S. Laurentio lib. 2. de Deip. partic. 2. ſub finem, hæc de Deiparæ vetrò habet. [Ventrem Virginis creator ſuus ſibi conſtruxerat pauſatorium ſpeciale,

Digitized by Google

ſpeciale, vnde *qui creauit me requieuit in tabernaculo meo.* Eccleſ. 24. Quem verus Salomon ſibi thronum parauerat, & ſolium eburneum grande; 3. Reg. 10. quem Spiritus ſanctus ſibi ſacrauerat ſanctuarium ſingulare, hoſpitium palatinum factum eſt ſummo Regi qui à regalibus ſedibus veniens, ibi primùm ſibi manſionem inter filios hominum prælegit. Ibi præterea decorem induit, & ſtola candida ſe cooperuit, id eſt mundiſſima humanitate, cuius decor immunitas à peccato. Gratia etiam huius hoſpitij, hoſpitantur modò fideles animæ in palatio cœleſti, cum omnes antea lectulos ſternerent in obſcuris inferni. Iob. 17. *in tenebris ſtraui lectulum meum.*] Alia habet in hanc rem lib. 5. *ſub finem*, vbi aptat ad vterum Virginis illud de ſponſi vtero dictum Cant. 5. *Venter tuus eburneus, diſtinctus ſaphyris.* Quod ad nonnullas Deiparæ cum Angelico nitore Analogias refert: Et addit, iuxta aliam tranſlationem quæ ſic habet, *ſicut pixis eburnea ſuper lapidem ſapphirum*, anteferri nitorem Virginis nitori Angelorum; & hanc ait eſſe pixidem, [in qua tranſmiſit nobis Pater illud medicinale vnguentum, ſcilicet corpus Chriſti quo medicatum eſt genus humanum, & de cuius odore tota reſperſa eſt Eccleſia fidelium.] Alia habet lib. 2. particula 5. gloſſans illud piæ mulieris, *beatus venter qui te portauit*, & expendens quæ & quanta mirabilia facta ſint in vtero Deiparæ, & quanta inde manarint bona in vniuerſum genus noſtrum. Denique lib. 12. ferè initio latè ac benè, vterum Deiparæ cum terreſtri paradiſo ita componit, vt longè anteponat vterum.

Quibus auxilijs, *circumſtantia alia Chriſti concepti.*

260. Hic præmiſſis illis quæ de inſtrumentali cauſa effectionis Chriſti ſunt tradita, nulla huiuſmodi circumſtantia notari poſſe videtur, præter Angelum myſterij huius paranymphum, & Virginis pronubum, quem Gabrielem nominat Lucas cap. 1. appoſitè ſanè ad hoc myſterium, ſi vera eſt notatio quam ſuggerit Proclus hom. in natali Domini, habita in Conc. Epheſino. [Ipſa quoque (inquit,) Archangeli Virginem ſalutantis appellatio, obſeruanda hic venit. Ille namque, qui lætum illud nuncium Mariæ detulit, Gabrielis nomen ſortiebatur. Et quid quæſo, *Gabriel* interpretatum ſonat? Audi, & diſce. Idem vtique ſonat, quod *Deus & homo.* Quia ergo ille qui annunciabatur Deus erat & homo, quo diſpenſationis myſterium facilius perſuadeat, rei miraculum nominis notione anticipat.] In hanc notationem, nonnulla ex Hebræis confert Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 46. Nec multùm abeſt altera illius nominis Ethymologia à S. Gregorio hom. 34. in Euangelia Origene 1. periarc. cap. 8. Hieronymo l. de nom. Hebr. & Danielis 8. alijſque, prolata; cum dicunt, idem ſonare hoc nomen ac *fortitudo Dei.* Facilè enim eo reuoluitur (quod monſtrat Toletus,) *Gabriel* Hebraicè idem ſignificare poſſe, ac *vir Deus.* Viri quippe eſt, fortem eſſe. Sed dimittamus Grammaticam. S. Gabrielem immediatè à Deo accepiſſe legationem ſuam, non ab Angelo vllo ſuperiore, textus Lucæ, apertè fert, & multis confirmat Benzonius in explicat. Salut. Angel. cap. 26. contra Toletum in c. 1. Lucæ annot. 47. Vt tamen affirmemus ſoli Gabrieli patefactum primò eſſe myſterium quod Deus celarit cæteros beatos Spiritus, vt ibi contendit Benzonius, ægrè ſuadetur.

Quod Proclus S. Gabrielem vocabat Archangelum, ita accipio, vt de Angelorum omnium primarijs, intelligendum ſit vnum eſſe Gabrielem; quod rectè ſtatuit Caniſius lib. 3. de Deip. cap. 1. & diſertè ita habet S. Damaſcenus orat. de aſſumpt. Deiparæ, & S. Gregor. hom. 34. in Euang. ac Andreas Hieroſol. orat. de Angel. Salutat. nec obſcurè S. Bernardus ſerm. 1. ſuper miſſus eſt. Eſtque optima in eam rem cōiectura, quam S. Gregorius petit ex concredita tanta tamque ſublimi legatione. Quamquam S. Bernardus l. 5. de conſider. cap. 4. Gabrielem putat eſſe è ſecundo dumtaxat Angelorum ordine, ſubijciens poſtquàm de Angelis egerat. [Putemus his præeſſe Archangelos, qui conſcij myſteriorum diuinorum, non niſi ob præcipuas & maximas cauſas mittuntur. E quibus magnus ille Archangelus Gabriel, miſſus legitur ad Mariam: ob cauſam vtique qua maior eſſe non potuit.] Quæ verba apertè ſuffragantur ſententiæ, quæ Gabrielem non abſolutè vnum è primarijs inter omnes Angelos, ſed vnum tantùm è primarijs in ordine ſurſum verſus ſecundo, ſtatuit; in qua ſententia eſt S. Thomas 3. p. q. 30. art. 2. ad 4. Toletus Lucæ 1. annot. 45. Suarez lib. 6. de Ang. c. 10. num. 30. & t. 2. 3. p. d. 9. ſ. 1. Quid quod idem S. Bernardus epiſtola 77. *in fine*, ait credendum, (nempè piè,) Gabrielem fuiſſe Angelum Deiparæ cuſtodem ab initio, quod alij quoque nonnulli Patres tradunt V. Caſtrum 2. hiſt. n. 9. At Angelos cuſtodes eſſe ex infima Hierarchia, peruulgatum eſt apud Scholaſticos. Mihi tamen fixa ſtat ſententia quam propoſui, eique fusè aſtipulatur Himerius concio. 6. ſuper *miſſus eſt*, & Serar. in cap. 5. Ioſue q. 45. concluſ. 1. Nec dubito, quia ſicut ordinarij principum legati, deliguntur ex inferiore ordine nobilium; cum verò de Regis coniugio, aliòue grauiſſimo negotio agendum eſt, leguntur extraordinariè, apices (vt ſic dicam) nobilitatis, & ex ſupremo ordine., ita & in præſenti accideri circa cauſam qua maior eſſe non potuit, vt S. Bernardus rectè dixit. Cæteraque ad hanc effectionis Chriſti circumſtantiam ſpectant, petenda ſunt ex interpretibus ad c. 1. Lucæ. Pereleganter autem deſcriptum Angeli & Deiparæ colloquium, legere licet apud Guhelmum Paruum in cap. 1. Cant. ad illud *oſculetur me oſculo oris ſui.* Deſcribit eum ibi Delrio, in interpretatione mixta. Latè etiam illud colloquium repræſentat Franco Abbas, tomo 6. ſeu libro, 6. operis de gratia Dei.

Cur; *alia inſuper concepti Chriſti circumſtantia.*

261. Si finis aduentus Chriſti, ſiue productionis eius abſolutè ſumptæ, quæratur, non eſt hic vlteriùs de eo agendum, cum tam plenè ſuperiùs ſit de ea cauſa diſputatum, monſtratumque Chriſti finem eſſe ſalutem noſtram. Et æquè quidem finis ille, in omnia huius myſterij adiuncta influit: tamen aſſignantur interdum immediati quidam fines in iſtum tandem reuoluendi, qui aliquibus conditionibus & circumſtantijs myſterij ſunt peculiares. Itaque ſi ſpectetur immediatus finis, cur Chriſtus ob ſalutem noſtram producendus, hoc ſpeciali modo & non alio ſit productus; nimirum per conceptionem in vtero matris de qua proximè: quamquam non eſt dubium quin id totum à Chriſto ſalutis noſtræ ſitientiſſimo in eum finem ſit relatum, tamen alius præterea finis proximior & immediatior profertur à Patribus: nempè vt maiorem nobiſcum vel ſortiretur coniunctionem, ſicque ad amorem ſui quippe vndecumque nobis ſimillimi, potentiùs nos fortiuſque pellicerer. Nam poterat ſanè Chriſtus vt D. Auguſtinus rectè vidit lib. 9. de Geneſi ad lit. cap. 16. de coſta, vel de aliquo matris membro, præternaturaliter corpus ſibi procreare, ſicut ex coſta Adæ formauit Euam. Sed maluit ea conceptionis ſimilitudine quoad materiam & locum, germanitatem inire nobiſcum, eſſeque frater hominum, & filius hominis, quod ad maiorem amorem conciliandum erat validiſſimum incentiuum. At niſi eodem quo nos modo formatus & conceptus eſſet, filius hominis dici nequiuiſſet: quod S. Iren. lib. 3. c. 21. & S. Cyrillus l. de fide ad Reg. probè monuerunt, & patet ex exemplo Euæ,

Euæ, quam Adæ filiam nemo dicat, quamuis ex eius coſta fuerit efformata. S. Auguſtinus alium huiuſmodi productionis: Chriſti finem immediatum tradit c. illo 16. nempe [vt in matris corpore, oſtenderet nihil pudendum eſſe, quod caſtum eſt.] Iuuit id quoque non parùm, ad veritatem naturæ, quam phantaſtici quidam hæretici inficiaturi erant, ſtabiliendam & infigendam magis: quod Tertullianus l. de carne Chriſti cap. 3. & 4. annotauit. Hoc item pacto vtrumque ſexum ſanctificauit. [Chriſtus factus eſt per mulierem (ait S. Paulinus epiſtola 4.) vt ſubiugatos legis ſolueret; factus per mulierem, ſed mulierem ſexu, virginem partu, vt ſanctificaret vtrumque ſexum creator vtriuſque; ſuſcipiendo virum, naſcendo per feminam.]

Denique vt S. Fulgentius optimè docet l. de incarn. & gratia Chriſti c. 4. decuit Chriſtum ſic conceptum, ſanctificare conceptionem noſtram. [Nam quia omnes homines ex coitu maris feminæque naſcentes, ipſius conceptionis exordium originalis peccati habent contagione reſperſum; quia peccatum quod primus homo cum eſſet natura bonus, diabolica malignitate ſeductus admiſit, in poſteros quoque cum pœna, ac cum morte tranſiuit; (Quod in veritate ſanctus Dauid enunciat, dicens: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea.*) Neceſſarium vtique admodum fuit, vt miſericors Dominus & iuſtus, iniquitatis humanæ veſtigia deleturus, in ipſo conceptu ſibi humanam naturam dignaretur immaculatam immaculatus vnire; vbi eam conſueuerat per inflictam peccati originalis maculam ſuæ parti Dominioque Diabolus vendicare. Naturæ igitur humanæ, cuius veritatem plenitudinemque Deus Vnigenitus aſſumere voluit, conceptum quoque eius natiuitatemque ſuſcepit. Abſit enim, vt quiſquam Catholicus credat, aut dicat, quod vnigenitus Deus ſuo nos ſanguine redempturus, in ea carne qua idem Deus factus eſt homo, reſpuerit humanæ conceptionis initia, cum in eadem carne Deus ipſe immortalis permanens, humanæ mortalitatis fuiſſet paſſurus extrema.]

Quomodò; *Circumſtantia alia productionis Chriſti.*

261. Huc ſpectat modus quo humanitas Chriſti producta, & verbo vnita eſt. Sed de vnione quidem, nihil ad ea quæ in ſuperioribus ſunt tradita occurrit addendum. In productione verò humanitatis, conſiderandus eſt modus celeritatis & promptitudinis cauſæ efficientis. Neque enim humanitas Chriſti, lentè aut ſenſim efformata eſt, ſed ſubitò & tardis moliminibus excluſis. Diſtinguenda verò eſt materiæ è qua humanitas Chriſti coaluit; confectio, & congregatio in locum efformandæ humanitatis. Nam cõfectio quidem materiæ illius, fuit planè naturalis: ideoque lentè & pedetentim contigit, prout facultates naturales elaborare eam in nobis ſolent. At eiuſdem materiæ congregatio in locum vnum, & efformatio humanitatis Chriſti ex ea, aliter peracta eſt. Vt proinde videas, rectè dixiſſe S. Ambroſium l. de incar. Dom. Sacramento c. 6. multa in Chriſto, & ſecundùm naturam inueniri, & vltra naturam. Id quod in ipſa quoque Chriſti productione habuiſſe locum, affirmat: & idem habet Nazianz. verbis illis orat. 51. quæ recitantur in Conc. Chalced. act. 1. [Si quis ſanctam Mariam, Deiparam non credit, extra diuinitatem eſt. Siquis Chriſtum per Virginem tamquam per carnalem fluxiſſe, non autem in ea diuino modo, quia abſque viri opera; humano, quia iuxta pariendi conſuetudinem, formatum eſſe dixerit, æquè Atheus eſt.] Vides diuinum & humanum modum, de Theologi ſententia Concilio Oecumenico probata, ad Chriſti Domini productionẽ interueniſſe, Idque ex re in qua verſamur, licet agnoſcere.

Chriſtus, ſubitò formatus.

263. Efformatio ergo humanitatis Chriſti, facta eſt ſubitò & excluſis moris illis, quæ formationem marium ad dierum quadragenam circiter protrahunt; dedignante anima ſubire hoſpitium ante illud tempus, quippe non ſatis diſpoſitum. Eas moras quoad Chriſtum non interueniſſe, certa traditio eſt, quam ex paucis Patribus confirmo. Nam plerique quos in hanc rem producunt Abul. in cap. 1. Matth. q. 55. Salmer. tom. 3. tract. 9 Roſuedius tab. 9. pro Baronio, Caniſius 3. Mar. cap. 22. & Caniſij exſcriptor. Caſtro cap. 5. hiſtor. Virg. num. 14. momentaneam dumtaxat Verbi cum carne hunc primùm plenè formata vnionem aſſerunt, de quo nunc non agimus; ſed de ſola humanitatis productione, quæ quod fuerit momentanea, non ita multi diſertè docent. Imo negaſſe eam momentaneam productionem viſus eſt Humbertus Syluæ Candidæ Epiſcopus l. ad Græcorum calumnias, cum de azymo & fermentato, agnoſcens corpus corporis Chriſti productionem tradunt, occurrunt iſti.

S. Baſilius homil. de huma. Chriſti generatione, tractans illud Angeli ad Ioſephum, *quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*, ſubdit. [Hinc deprehendi licet, quod non ſecundùm communem modum carnis conſtitutio Domino fuit. Cõceptum namque illicò perfectum fuit, non per interualla paulatim formatum; vt planè verba declarant. Non enim dicit, *quod in ea conceptum eſt*; Sed, *quod in ea natum eſt.*]

S. Auguſtinus ſerm. 18. de ſanctis. Beatam Virginem *ſubitò factam prægnantem* docet, vt infra referam. At hæc verba propriè ſumpta, ſonant ſubitam corporis Chriſti formationem.

Damaſcenus 3. fid. cap. 2. [Dei ſapientia conſtruxit ſibi ipſi, ex caſtis & puriſſimis ſanguinibus, carnem animatam anima rationali & intellectuali, primitias noſtræ conſperſionis, non cum ſemine, ſed conditorio opere per Spiritum ſanctum: non paulatim per additamenta, expleta figura, ſed vno contextu abſoluta.]

Petrus Bleſen. ſerm. de annunc. [Hodie quidem impletum eſt illud Hieremiæ. *Nouum faciet Dominus ſuper terram, mulier circumdabit virum.* Poſt annunciationem enim Angelicam, *concipies, & paries filium*, & verecundam Virginis conſenſionem, *fiat mihi ſecundùm verbum tuum*, conceptus eſt Dei filius, vel, vt veriùs dicam, inceptus. Non enim ex diuerſis ſeminibus ſimul captis, conceptus eſt, ſed ex ſola Virginis carne formatus, non per interualla temporum, vt cæteri: ſed ſtatim homo in omnibus membris ſuis, ſtatim animatus, eiuſdem potentiæ, & virtutis, cuius erat, dum tricenarius prædicaret: vnde & *viri* nomine cenſetur in Propheta.]

Euthym. Matth. 1. ad illud *quod in eo genitum eſt*, (ita enim ex interprete habet) [formatum in ea (inquit,) genitum dixit, vt diſcamus non paulatim, modo ſeminis formatum eſſe, ſed repentè, quantum ad formationẽ, perfectè factus eſt.] Goffrid. Vindoc. ſer. 3. de natiuit. Dom. in hanc rem allegat aliquot Patres, ſed fere extra rem, vt liquebit adducto eius loco, qui ſolâ duntaxat Goffridi auctoritate fretus eſt habendus. [Aliorum hominum priùs formãtur corpora in vteris matrum, & formatis corporibus inſpirantur poſteà animæ, quibus corpora ipſa viuificantur. Filij verò Dei vera caro, non priuſquàm ipſe veniſſet in Virginem, in vtero virginis concepta eſt: nec poſtquàm carnem ſuſcepit, carni ipſi anima coniuncta: ſed mox vt ipſe venit in Virginem, totum ſimul concepit hominem, animam ſcilicet & carnem. Vnde Auguſtinus: *Cum Verbum Dei permixtum eſt animæ habenti corpus, ſimul & animam ſuſcepit & corpus* Et Deo magnus: *Dei filius accepit ſimul in Virgine animam & corpus*. Et D. Gregorius, *Domino* (inquit) *caro non priùs in vtero virginis concepta eſt.*

Digitized by Google

eſt, & poſt modum diuinitas venit in carnem. Sed mox vt Verbum venit in vterum, factum eſt caro, & perfectus homo, id eſt, in veritate carnis & animæ] Vides hæc aliò ſpectare quàm quo dirriguntur à Goffrido, cuius tamen mens de ſubito Chriſti corporis opificio, aperta eſt.

Idq; ſtatim à præſtito per Virginem conſenſu.

264. Idem omnino volunt, qui mox ab Angeli diſceſſu à Virgine, vel mox à præſtito per Virginem conſenſu, Verbum vnitum eſſe carni noſtræ profitentur. Vnitum enim eſt carni animatæ, ſiue humanitati, atque adeò corpus perfectè formatum fuit ante vnionem cum Verbo. Si ergo Verbum mox à colloquiò Angeli, vnitum eſt humanitati, liquet formationem humanitatis, quæ ante colloquium Angeli cum B. Virgine, ac etiam durante eo colloquio non erat inchoata, & non niſi in eius fine cœpit, planè ſubitam fuiſſe. Vnionem porrò verbi cum humanitate, in clauſula colloquij Angelici cum Deipara, fuiſſe peractam, docet Auguſtinus ſerm. 18. de ſanctis verbis illis. [O Beata Maria, ſeculum omne captiuum, tuum deprecatur aſſenſum; Te apud Deum mundus ſuæ fidei obſidem fecit. Noli morari virgo, nuncio feſtinanter reſponde verbum, & ſuſcipe filium; da fidem, & ſenti virtutem. *Ecce* inquit, *ancilla Domini fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* Nec mora, reuertitur nuncius, & Virginalem thalamum ingreditur Chriſtus. Efficitur ſubitò prægnans beata Dei genitrix, & cuncta per ſæcula prædicatur fœlix. Concepit mox ad credulitatē verbis, virilis ignara conſortij; impletur vterus, nullò humano pollutus amplexu.] Et pulchrè ſerm. 21. de temp. ijſdem verbis ex parte iteratis. [ô Beata Maria ſeculum omne captiuum tuum deprecatur aſſenſum, te Deo mundus ſuæ fidei obſidem facit, per te parentum ſuorum iniurias abſtergi deprecatur. Ipſe prior, qui offenſus eſt, miſit, clauſtrum quod iniquitas noſtra cœlo infixerat, reſerauit. Eſt nobis aditus, ſi aſſenſus tuus fuerit commodatus. Et nobis ſuccurris & tibi, quia nobis pœna ſucceſſit, & tibi nuptias filio ſuo, in tuo thalamo pater præparabit. Deus in ipſis ſponſalibus gaudijs, relaxat, quicquid eum offenderat mundus. Et tu Angele tanti Regis nuntie, & ſecreti diuini legate, qui ex palatio Imperatoriæ maieſtatis, indulgentiam reddis criminoſis, vitam mortuis, & pacem ſacram attuliſti captiuis; vrge virginem non de Dei munere diffidentem, ſed de muneris magnitudine cogitantem. Faue partibus ſeculi, conſcius ſecretorum cœli, lætabuntur ſocij tui, ſi negotium iuueris mundi. Nos à veſtro conſortio, impietatis mucro diuiſit, per vos de reditu noſtro tractatur. Inſpice ſqualentem noſtri carceris miſeriam, & loquere feſtinus ad Mariam. Vſquequo moraris ô Virgo, nuntium feſtinantem? Intuere Deum in cœli me veſtibulo ſuſtinentem, reſponde verbum, & ſuſcipe filium. Da fidem & ſenti virtutem. Pande ſinus roſeos virgo perpetua, fides tua mundo aut aperit cœlum, aut claudit. *Ecce*, inquit, *ancilla Domini.* Introeat Rex in cubiculum ſuum. *Fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* Nec mora reuertitur nuntius, & nuptialem thronum ingreditur Chriſtus. Accipit ſtolam carnis in thalamo Virginis; intra theſaurum maieſtatis ſacculum carnis ceſſit.] Simili planè modo & omnino piè Deiparam affatur S. Bern. hom. 4. ſuper miſſus eſt.

265. Anaſtaſius Papa Epiſtola ad Vrſinum, cuius fragmentum refertur in additionibus ad Breuiarium liberati, Tomo 2. antiquioris editionis Conciliorum, ſub Vigilio Papa, [Dignatus eſt poſt conſenſionem ſanctæ Virginis, cum dixit ad Angelum, *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm Verbum tuum*, ineffabiliter ſibi ex ipſa ædificare templum, & ſtatim ſibi vniuit: quod non coæternum de ſuâ ſubſtantia è cœlo detulit corpus, ſed ex maſſa noſtræ ſubſtantiæ, hoc eſt ex Virgine hoc accipiens, & ſibi vniens, non Deus Verbum in carnem verſus eſt, neque vt phantaſma apparens, ſed inconuertibiliter & incōmutabiliter ſuam conſeruauit eſſentiā, & primitias noſtræ naturæ ſibi vniuit.]

S. Gregorius 18. mor. c. 36. [Chriſtus non purus homo conceptus atque editus, poſt per meritum, vt Deus eſſet, accepit: ſed nunciante Angelo, & adueniente Spiritu, mox Verbum in vtero mox intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili eſſentia, quæ ei eſt cum Patre, & cum Sancto ſpiritu coæterna, aſſumpſit intra Virginea viſcera: vnde & impaſſibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante ſecula, temporalis poſſet eſſe in fine ſeculorum: Vt per ineſtimabile Sacramentum, conceptu ſancto & partu inuiolabili, ſecundùm veritatem vtriuſque naturæ; eadem Virgo, & ancilla Domini eſſet & mater.]

Richardus à S. Laurentio lib. 1. de Deip. cap. 7. idcirco ait dixiſſe Iſaiam c. 4. *apprehendent ſeptem mulieres virum vnum*, quia ſeptenarius, id eſt vniuerſitas virtutum, confluxit in Chriſtum, [qui à momento ſuæ conceptionis fuit vir perfectus, quantum ad ſapientiam, & virtutem, & quantum ad organizationem membrorum. Ideò dicitur *nouum faciet Dominus*, quia alij homines, nouem mēſibus formantur.] Quod autem l. 12. tit. *de carne Chriſti mirabili*, ex Archiepiſcopo Cantuarienſi, ait non potuiſſe tamen tunc viſibus humanis diſtingui lineamenta, repudiandum eſt, quia conſtat lineamenta embryonis cum animatur, eſſe viſu humano diſtinguibilia. At Chriſtus in momento conſenſus per Virginem præſtiti, fuit animatus.

Confirmat hanc ſubitam Chriſti organizationem Franciſcus Lucas ad caput 1. Lucæ v. 38. quia niſi ea admittatur, perſona Verbi aſſumpſiſſet indiuiduum hominis per ſe ſubſiſtens, atque adeò perſonam humanam, quod eſt Neſtorianum. Sed hæc probatio non eſt idonea. Nam quamuis materia ad recipiendam Chriſti animam fuiſſet ſenſim diſpoſita, vt in nobis accidit, dummodò in puncto animationis nulla ſubſiſtentia humana fuiſſet in compoſito ſic exurgente, nulla vnquam fuiſſet perſona humana in Chriſto, proculque abeſſemus à Neſtorij errore. Itaque ſola traditione cōſtat Chriſtum eſſe in momento conceptum, ſeclusis moris illis quæ in communibus formationibus interueniunt. E ſcholaſticis latè in hanc rem diſputat Dionyſius Cartuſ. l. 1. in ſectam Mahum. c. 15.

Grunnitus Lutheri, ac Buceri, in contrarium.

266. Reclamauit huic veritati Bucerus in c. 1. Lucæ, ſubſannans Scholaſticos tamquam eam ex ſe commentos, quod à Luthero vt cœtera hauſtum, monſtrat Caniſius lib. 3. Mar. cap. 22. Sed qui Lutherum antichriſtianum, ac Bucerum ſemi Iudæum nouit, non mirabitur tam multorum calculis firmatam veritatem, ab eis fuiſſe improbatam. Anceps item in hoc puncto fuit Theophilactus in cap. 1. Lucæ. Sed de Græco homine non adeò antiquo, & in alijs apertè lapſo, non debemus eſſe admodùm ſolliciti. Apud S. Hildefonſum ſerm. de purificat. tractando de formatione fetus humani per quadraginta ſex dies, literis nominis Adam expreſſos hæc verba leguntur. [Quadraginta dierum numero, corpus Dominicum in vtero Virginis, formatum credimus.] Sed eum ſermonem perperam adſcribi S. Hildefonſo, alij iam monuerunt. Contrarium certè in Sinonymis tradidit. Quare perſtandum eſt in ſententia. De fide ſanè eſſe, Chriſti conceptionem fuiſſe momentaneam, plerique cenſent: ſaltemque de fide eſt, non fuiſſe tardam, ad modum vulgarium conceptionum humanarum: ſed vel in inſtanti peractam eſſe, vel in tempore permodico, ſi tamen ſermo ſit de ijs quæ intrinſeca fuerunt conceptioni Chriſti, & productioni humanitatis aſſumptæ.

Limitatio veritatis propoſitæ, ad intrinſeca conceptioni. Lux S. Athanaſio.

Reſtringo me ad ea quæ conceptioni & productioni humanitatis intrinſeca fuerunt, quia fateor, non eſſe adeò certum, quod materiæ deductio ad locum conceptionis, fuerit ita ſubita. Hæc enim deductio & congregatio materiæ, eſt aliquid ad conceptionem antecedens in quotidianis conceptionibus, nec adeò certò affirmari poteſt, fuiſſe non modò in inſtanti peractam, ſed etiam perbreui tempore. In inſtanti ſanè peragi non potuit, ſi facta eſt per motum localem, qui eſſentialiter ſucceſſiuus eſt, nec poteſt intra inſtans perfici. Et tamen niſi gratis miracula multiplicare velimus, fatendum eſt, eam materiæ congregationem, factam eſſe per motum localem. Nam ſi per reproductionem abſque fluxu per medium facta ſtatuatur, grande miraculum gratis & abſque neceſſitate inuehetur. Quare cōmodiùs dicitur, factam eſſe perbreui tempore, cum primùm Deus paulo ante præſtitum à B. Virgine conſenſum cuius exhibendi præſcius erat; vidit tempus appetere cōgregandi materiam; interuentu quidem naturalium Deiparæ facultatum, ſed extraordinario & indebito influxu, ad celerrimè operandum ſubleuatarum. Hoc tamen (vt dixi,) non eſt adeò certum, quàm quod de ipſa conceptione dictum eſt, quoad ea omnia quæ illi ſunt intrinſeca; hoc eſt materiæ iam aggregatæ conformationem, & organizationem, tandēque animationem. Hanc enim certiſſimum eſt, ac ex fide credendum, non fuiſſe adeò tardam ac vulgares conceptiones, atque adeò ſubito eſſe factam: id eſt, vel in inſtanti, vel in tempore imperceptibili, intra quod peragi diuinitùs potuerint varij illi motus locales quos partium è materia iam aggregata conformatio & organizatio continet. Nam vt motus illi per tranſitum ab extremo ad extremum facti dicantur, quod affirmat Almainus in 3. d. 2. concluſ. 1. non puto admittendum; cum exiſtimem talem motum repugnare. Poſſet tamē dici, loco horum motuum, quæ neceſſaria erant facta eſſe in non tempore, per reproductionem. Hic enim non poteſt opponi, quod circa materiæ congregationem, ſi per reproductionem facta ſtatueretur, opponendum eſſe dicebam; Nempe admitti gratis miraculum. Non enim gratis admittitur, cum fides ſubitam Chriſti conceptionem nos doceat, quod ſaltem valet quoad ea quæ ſunt intrinſeca conceptioni, id eſt non animationi tantùm (nam hæc in omnibus hominibus eſt momentanea,) ſed etiam quoad omnes alterationes & collocationes materiæ, ad debitā eius aptationem & organizationem prærequiſitas, tam in Chriſto, quàm in nobis; ſed in Chriſto factas ſubitò.

267. Videri poſſit repugnare Athanaſius orat. de Deip. *in fine*, deſcriptionis myſterij incarnationis. Refero locum, vt res ſit perſpicua. [Diuinus character Filij, ſubſtantiæ Patris incommutabile ſigillum eſt, ferens omnia verbo potentiæ ſuæ, ſecundum ſuum ipſius exemplar, carnique ſuæ, quaſi ceræ, eum typum formamque impreſſit. Non enim eſt impoſſibile vel incredibile, vt tempore Patris voluntati grato, vti character (ſiquidem & character eſt) incarnationem in ſe configuraret, qua veluti pro cera, aut quaſi pro auro vſus videri poteſt; quemadmodum totum illud myſterium, ineffabilis huius & inenarrabilis incarnationis nonnihil ſuboſtendit. Id enim adhuc ineffabile & inenarrabile permanet, ob rationem creſcendi. Siquidem pro modulis gradibuſque creſcendi, de eius carne ſentiendum, non quod ſimul eodem temporis momento abſolutus ſit, quod in cera effigienda ex impreſſu ſigilli animaduertimus: ſimul enim ſuper multis, & in multis ceris, annulli ſignatorii effigies induci poteſt: contra, in diuina incarnatione, non ſtatim ſimul, ſed per incrementum perfectitudo intelligitur. Quod ipſum quoque facilè intellexerit, quiſquis habet mentis ſubtilitatem, ac vrinandi peritus ſit, & in profunditates animalis corporis, quod & ineffabiliter, & inenarrabiliter ſeminatur, intellectu deſcendere poſſit, ac perſpicere primùm illic, ſubſidente genitali ſemine, paulatim id in minimam coaleſcere particulam, & per gradus incrementum capere. Neque enim illud ipſum in rebus noſtris ſatis perſpicitur, niſi quatenus imaginando obſcuris veſtigijs indagamus. Secundùm igitur creſcendi rationem, diuinā Verbi incarnatio progreſſus fecit, non quidem ſeorſum diuina increſcente forma, nec ſimul vnā concreſcente, ſed creſcente animata carne ad ſolidam eam integritatem, qua homo perficitur, dum in vtero geſtatur; ideoque nouem menſium lege, hominum ritu, eius partus abſolutus fuit.] Hæc referenda puto, non ad primam productionem corporis Chriſti Verbo vniti, quæ verè fuit momentanea, ſed ad lentum eius incrementum quale in nobis efficitur naturaliter. Quod ſi hic locus, videatur alicui inexpedibilis, facile erit illum adiungere cæteris, propter quæ hic ſermo, D. Athanaſio adiudicatur à Cardinali Baronio anno Chriſti 48. & à Bellarmino l. de ſcriptor. in Athanaſio.

Quomodo Chriſtus, ſi ſubitò conceptus, hæſit in vtero per nonimeſtre.

268. Ex hac ſubita Chriſti Domini conceptione, ſequi videtur conuulſio traditionis illius Eccleſiaſticæ qua Chriſtus per nonimeſtre intra matris viſcera hæſiſſe creditur: ſcilicet à 25. Martij, ad 25. Decembris iuxta illud Sophronij in 6. Synodo actio 3. [vtero Virgineo deportatus, tempus expectauit legitimi puerperij.]

Hæc difficultas facilè expediri poterit, ſi dicamus, præciſam quidem in Chriſto fuiſſe neceſſitatem moræ illius quadragenariæ, per quam nos ſenſim in inferioribus terræ, (vt Pſaltes ait,) efformamur ac fingimur: atque adeò potuiſſe Chriſtum, ſi libuiſſet, 40. diebus ante exactum nonimeſtre extrahi de ventre. Tamen illud ipſum tempus 40. dierum, quo Chriſtus ſubitò perfectè efformatus non eguit, vt eius materia organizaretur, impenſum fuiſſe intra vterum alia ratione. Nempè quia Chriſtus conceptus eſt, in quantitate, humano quidem corpori conſentanea, & naturali humano corpori; ſed tamen minore quàm ſit ea in qua ſolent concipi qui per nonimeſtre ſpatium immorantur maternis vteris: quod apertè voluit Magiſter in 3. d. 3. exponens locum D. Auguſtini ex tract. 10. in Ioan. & Abul. paradoxo. 1. cap. 25. In ea autem quantitate conceptus Chriſtus, eguit ſpatio 40. dierum, ad attingendum modulum magnitudinis quem habere ſolent qui in maiore quàm Chriſtus quantitate concepti, nouem integris menſibus hærent in maternis viſceribus, vt organizentur, & roborentur, ac creſcant quantum cōuenit proli antequam educatur ex vtero. Nulla tamen ratione placet quod huic modo dicendi ſubſcribens Pelbartus affirmauit l. 3. Stellarij p. 7. art. 2. c. 2. puncto. 1. poſt Holcothum, & Aureolum ac Mayronium quos profert: nempè quod corpus Chriſti, & minimum fuerit omnium quæ vnquam in illo primo momento fuerint humanorum corporum, & tam exile fuerit vt vix humano viſui poſſet ſubijci. Primum enim certo aſſeri non poteſt: ſecundum autem videtur perſpicuè falſum quia termini paruitatis humanæ non poſſunt eo vſque dimitti. Quare philoſophandum potiùs eſt vt fecimus.

Vel certè dici poteſt, Chriſtum in conceptione ſortitum ordinariam magnitudinem paruulorum, per nonimeſtre intra matris viſcera hærentium, exacto nonimeſtri exijſſe ex vtero, adeptum maiorem quantitatem

tem quàm habere ſoleant paruuli qui materno vtero per nonimeſtre ſpatium detinentur. Eſt enim latitudo in quantitate per huiuſmodi paruulos parabili. Itaque cum aliqui ex ijs qui explent commune ſpatium commorationis in vtero materno, plus intra eam, alij minùs progrediantur; Chriſtus pro quo communis illius ſpatij quadragena non fuit impendenda in conformatione materiæ congregatæ, impendit quadragenam illam in attingenda auctiore illa quantitate, quam neque paruuli vltra nonimeſtre vtero cõcluſi cõſequuntur. Non pauci ſiquidem, vt de ſe profitetur Salomon, per decem menſes longa matri ferunt faſtidia: nec deſunt qui longè quoque vlteriùs proueheantur, vt Pineda l.1. de Salom. c.10. & Cazanza in opere de partu naturali & legitimo cap.13.14.15. latè proſequitur. Et vt Medici tradunt, ſpatium decem menſium, eſt ſatis accommodatum humanæ naturæ. Itaque Spiritus ſanctus Domini illius templi artifex, tam prouidè ac ſapienter admenſus eſt quantitatem in qua primùm conceptus eſt Chriſtus ad eam quantitatem in qua proceſſit tamquam ſponſus de thalamo ſuo, vt hærens in vtero per nonimeſtre, eandem conſequeretur quantitatem quam communiter alij paruuli, protogata vlteriùs per 40. dies generatione conſequerentur.

Mora decimeſtris in vtero, recidit in nonimeſtrem.

269. Hanc nonimeſtrem Chriſti in vtero commorationem, non tollunt aliqui, qui Chriſtum per decem menſes immoratum materno vtero affirmant. Sic enim affirmat Armeniorum Generalis apud Theorianum in legatione, quem reprehendit Theorianus, auctoritate D. Chryſoſtomi, oratione de natali Domini, qua affirmat Chriſtum nouem menſibus à conceptione hæſiſſe in materno vtero. Ad locum verò libri Sapientiæ quo Armenij nitebantur, in quo Salomon primogenitus matris ſuæ, defixum ſe in materno corpore decem menſium ſpatio profitetur, quod ad Chriſtum item primogenitum extendebant Armenij; reſpondet Theorianus, Salomonem more Hebræorum locutum, menſes decem lunares noſtris menſibus minores, conformationi ſuæ intra matris viſcera attribuiſſe; non tot attributurum, ſi de noſtris menſibus qui dierum 30. vel vnius ſupra triginta ſunt, habuiſſet ſermonem. Cui doctrinæ, Generalis dat manus, & quinque illos dies quos de Doctorum ſuorum ſententia ſupra nonimeſtre cõmoratum in vtero Chriſtum dixerat, expungit è tempore commorationis Chriſti in vtero. Sed non fuit cur dies illos quinque expungeret: quin etiam illis retentis, vnum inſuper diem ſuperaddere debuit, vt legitimum tempus commorationis Chriſti in materno vtero exponeret; in quo, vt dicebam, qui decem menſes, (nempe decimo per aliquot dies inchoato,) tribuunt Chriſto, quod diſertè habet Damaſcenus 4. fid. c.15. reuera non diſſentiunt. Nam menſes commorationis Chriſto tributi, ſiue nouem ſiue decem numerentur, non ſunt accipiendi more Calendarij, in quo dies mẽſibus adſcripti, non ſunt ſemper pares numero; ſed accipiendi ſunt præcisè pro numero dierum 30. quo pacto definiendo menſem, Chriſtus manſerit in matris vtero nouem integros menſes, & dies ſex. Qui igitur nouem menſibus commorationem Chriſti in materno vtero definiunt, vt S. Chryſoſtomus hom. allegata, rationem habent nouem menſium integrorum: paucos verò dies ſuperadditos, non numerant. At idem Chryſoſtomus hom.1. in Lucam, & alij qui numerant decem menſes, numerum fractum habent pro integro, & illum ſenarium dierum menſis decimi, pro menſe decimo habent. Atque ita nulla inter eos, rerum eſt diſſenſio.

Puerilis logomachiæ, depulſio.

270. Obiter porrò obſeruandum eſt, Alfonſum Cazanzam in opere de partu naturali & legitimo cap.12. ſect.1. n.17. cum Conſaluo Ceruantes in cap.7. Sapientiæ, inſimulare Pinedam, conuulſarum traditionum ſacrarum, & rituum vniuerſalis Eccleſiæ; ac quod magis mirandum eſſe ait, conſtitutionis Eugenij 4. Verſ. *Octauo, cum inter*, eo quod Pineda l.1. de rebus Salomonis c.1. num.6. & 7. ac 20. ex Apologo dubiæ auctoritatis, è ducentis ſeptuaginta ſex diebus qui à conceptu ad editum Chriſtum intercurrunt, vnum detrahat. Nam à vigeſima quinta die Martij, qua Verbum Dei incarnatum eſt, ad 25. Decembris incluſiuè, qua Chriſtus homo Deus ex matris intemeratæ vtero in lucem venit, numerantur 277. dies: cum tamen Pineda non niſi 275. numeret, vt illi quos dixi autores illi tribuunt, & velut immane piaculum damnant; quantum video, valdè ridiculè. Nam Pineda diſertè, cum omnibus alijs affirmat, Chriſtum conceptum eſſe 25. Martij; eadem ſcilicet die qua Angelus ad S. Virginem eſt miſſus: editum verò in lucem fuiſſe ait 25. Decembris: quod tempus nõ productius neque anguſtius aſſignant ipſi quoque, qui Pinedam notant. Quod ergo Pineda ſpatium dierum dumtaxat 276. aſſignet cùm ipſi 276. in ea periodo inueniant, non eſt factum per errorem ſubductionis Arithmeticæ, (qui tamen nullius momenti eſſet ſuppoſitis veris terminis conceptionis, & natiuitatis Chriſti quos cum his criminatoribus ſuis ſtatuit:) ſed idcircò factum eſt, quia Pineda (quod iſti non perſpexerunt) agebat de tempore commorationis Chriſti in vtero materno: quæ commoratio, non vltra 275. dies porrecta eſt; nam in 6. die proximè ſequente Chriſtus deſijt ibi commorati, & ad lucem prodijt. En quo omnis illa ſtrepera & clamoſa viri vndecumque eruditiſſimi & de ſacris literis optimè meriti accuſatio, verè cauillatio, verè logomachia recidit.

Lenta Chriſti concepti crementa, & quorſum.

271. Sic igitur habuit conformatio corporis Chriſti & domûs ſibi à ſapientia, ſubitò quidem intra matris viſcera ædificatæ ſed per nonimeſtrem dierum numero vel decimeſtrem commorationem conſummatæ; proportione diuinitùs prouiſa,) reſpondente annorum numero quo templum fuerat à Iudæis conſtructum ſecundò, vt optimè ac ſcitiſſimè his verbis expreſſit Petrus Damiani ſerm. de Exalt. S. Crucis, poſtquàm multa de ſenarij laudibus & patratis in eo diuinis operibus tradidiſſet. [Videamus quomodò per eundem ſenarium numerum, Dominici corporis templum diuinæ prouidentiæ ſit arte conſtructum. Templum ſanè illud Ieruſalem, per quadraginta & ſex annorum curricula fuerit fabricatum; vnde à Iudæis Domino dicitur: *Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in triduo, reædificas illud?* Qui videlicet numerus, ſi per ſenarium ducitur, omne tempus, quo Dominus in matris vtero manſit, impletur. Nam quadrãgies ſexies ſeni, ducenti Septuaginta ſex dies fiunt. Qui dierum numerus complet nouem menſes, & ſex dies, qui videlicet tamquam decem menſes, parientibus feminis imputantur. Non quia omnes mulieres ad ſextum diem poſt nonum menſem parituræ perueniant, ſed quia tot diebus ad partum perducta ipſa perfectio Dominici corporis comperitur: ſicut à maioribus traditur, & firma auctoritate Eccleſiæ cuſtoditur. Octauo namque Kalẽdas Aprilis conceptus creditur, quo & paſſus. Eo videlicet die ſepultus eſt in monumẽto nouo, vbi nec ante, nec poſt quiſquam eſt poſitus mortuorũ, quo cõceptus eſt in vtero Virginis, vbi conſtat nullũ ſeminatum fuiſſe morta-

Digitized by Google

mortalium. Natus autem traditur Octauo Kalendas Ianuarij. Ab ipſo ergo conceptionis die, vſque ad diem natiuitatis, ducenti ſeptuaginta ſex reperiuntur dies, qui ſenarium numerum quadragies ſexies continent. Quo igitur numero lapideum illud templum antiquitùs eſt ædificatũ, eodem quoque numero & templum Dominici corporis, per ſenarium eſt perfectum: hac tantummodò diſcretione ſeruata, quod in constructione templi, annorum numerus ponitur, in ædificatione verò corporis Domini, dierum calculus ſupputatur. Annorum igitur numerus templi illius antiqui, ſi per ſenarium ducitur, omnes dies quibus manſit Dominus in Virgineo ventre, complentur. Coniunctò itaque numero, quo Deus opera ſua fecit, cum illo, quo tẽplum eſt conditum, Domini corpus efficitur; vt nobis detur intelligi, quia per illud diuinitatis templum, quod in Virginis vtero constructum eſt, vniuerſa ſunt Dei opera reſtaurata. Sicut dicit Apoſtolus: *Quem poſuit Deus in diſpenſatione plenitudinis, temporum, inſtaurare omnia in Chriſto qua in cœlis, & in terris ſunt, in ipſo*] Eandem doctrinam magis illuſtrat opuſc. 37. parte 2. dub. 1. vbi pro eadem adducit D. Auguſtinum 3. Trinit. cap. 5. & lib. 83. qq. in 56. quamquam hoc ſecundo loco, numerorum proportionem aliter deducit.

Itaque Chriſtus, & repentè formatus eſt, & ſenſim iuſta incrementa ſuſcepit. Nimirum qui ſubitò conformari debuit, eo quòd humana opera & viribus naturæ moras in operando ſuſtinentis non procrearetur, exinde tamen ſenſim creuit & adoleuit, vt verus homo probaretur: quæ noſtrorum vegetatiuæ vitæ proceſſuum, per Chriſtum vſurpatorum, optima ratio in hunc modum redditur à D. Auguſtino epiſtola 3. [Iam illud quod in ſomnos ſoluitur, & cibo alitur, & omnes humanos ſentit affectus, hominem perſuadet hominibus, quem non conſumpſit vtique, ſed aſſumpſit. Ecce factum eſt; & tamẽ quidam hæretici, peruersè mirando laudandoq́; eius virtutẽ, naturã humanã in eo prorſus agnoſcere noluerunt; vbi eſt omnis gratiæ commendatio, qua ſaluos facit credentes in ſe profundos theſauros ſapientiæ & ſcientiæ continens, & fide mentes imbuens, quas ad æternam contemplationem veritatis incommutabilis proueh at. Quid ſi omnipotens, hominem vbicumque formatum, non ex materno vtero, ſed repentinum inferret aſpectibus? Quid ſi nullas ex paruulo in iuuentam mutaret ætates, nullos cibos, nullos caperet ſomnos? Nonne opinionem confirmaret erroris; nec hominem verum ſuſcepiſſe vllo modo crederetur; & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod miſericorditer fecit. Nunc verò ita inter Deum & homines mediator apparuit, vt in vnitate perſonæ copulans vtramque naturam, & ſolita ſublimaret inſolitis, & inſolita ſolitis temperaret.] Accedit perelegans ratiocinatio Nyſſeni in orat. Catechet. cap. 27. monſtrantis decuiſſe Chriſtum lenitè per omnes ætatis noſtræ menſuras tranſcurrere: vt omnes purgaret & ſanctificaret. Nec omittendum illud Tertulliani de his Chriſti puſillitatibus ſenſim prouectis differentis lib. 2. in Marcio cap. 27. [Deus puſillus inuentus eſt, vt homo maximus fieret.]

Quandò: *poſtremum conceptionis Chriſti, adiunctum.*

271. Supereſt circumſtantia temporis, cui implantandum eſt inſtans productæ humanitatis Chriſti, & vnionis hypoſtaticæ, ſiue vno verbo, productionis Chriſti. Tempus ergo producti Chriſti, vel ſpectatur quoad mundi ætatem, vel quoad mundi annum, aut quoad eius menſem vel diem, vel diei horam. De ſingulis breuiter dicam.

Mundi ætatem, nimiùm tardam fuiſſe ad hoc myſterium delectam, obiecere ſæpè Gentiles, ac nominatim Porphyrius, cui S. Hieronymus ſub finem epiſtolæ ad Creſiphõtem, impugnans Ruffinum, ita reſpondet, vt ad Dei ſapientiam rem totam reuocet. [Quod ſolet (inquit) nobis obijcere contubernalis veſter Porphyrius, qua ratione clemens & miſericors Deus, ab Adam vſque ad Moyſem, & à Moyſe vſque ad aduentum Chriſti, paſſus ſit vniuerſas gentes perire ignorantiâ legis, & mandatorum Dei. Neque enim Britannia, fertilis prouincia tyrannorum, & Scoticæ gentes, omneſque vſque ad Oceanum per circuitum barbaræ nationes, Moyſem propheta ſque cognouerant. Quid neceſſe fuit eum in vltimo venire tempore, & non priùs, quàm innumerabilis periret hominum multitudo? Quàm quæſtionem Beatus Apoſtolus, ad Romanos ſcribens, prudentiſſimè ventilat, ignorans hæc, & Dei concedens ſcientiæ. Dignare igitur & tu, iſta neſcire quæ quæris, concede Deo potentiam ſui, nequaquam te indiget defenſore.] Hoc tamen ægrè Ethnicis ſatisfaceret; qui & iam olim, & tunc quoque, hunc arietem aduerſus fidem Chriſtianam temperant. Itaque aliqua ſunt addenda, præter ea quæ apud recentiores in hanc rem proſtant vt Lenſæum l. 5. de libert. Chriſt. à c. 14. Riberam in cap. 9. ad Hebr. n. 113. ad illud *nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum*; & Scholaſticos 3. p. q. 1. art. 5. & 6.

Aetas mundi, qua Chriſtus venit, opportuniſſima, ob conſummatam tunc malitiam.

272. Ætas ergo mundi ad formandum Chriſtum delecta, opportuniſſima omnino fuit; & rectè de ea dixit Apoſtolus Rom. 5. Chriſtum veniſſe & paſſum eſſe, *ſecundùm tempus*, κατὰ καιρὸν, id eſt interprete S. Hieronymo q. 7. ad Algas tempore opportuno. Re uera enim Chriſtus, opportuniſſimo tempore aduenit. Si namque tardiùs veniſſet, caruiſſet mundus nimis longo tempore exemplis aduentus Chriſti, iiſque fructibus quos Chriſti exhibitio mundo vberrimos contulit. Si autem Chriſtus veniſſet maturiùs, non ita innotuiſſet quantis malis orbem compleuerit inobedientia; & è quantis calamitatibus per viſcera miſericordiæ ſuæ eruerit nos Deus noſter, oriens ex alto. At quo tempore ſuper terram viſus eſt, inundauerat orbem terrarum malitia. Aud Euſebium 4. de demonſtr. cap. 10. [Diuturnus quidam atque immedicabilis, omnes qui terram incolerent, poſſidebat morbus, genteſque ſtimulis alias alijs, mali Spiritus in furias agebant, quibus illæ agitatæ in profundum inſanabilis malitiæ voluebantur. Iam enim quidam more belluarum, quæ & crudas & humanas carnes deuorare conſueuerunt, veſci chariſſimorum ſibi carnibus, pulchrum exiſtimabant: omniique pudore abiecto, & matribus, & ſororibus, & filiabus commiſceri, atque eos qui cõſenuiſſent ſtrangulare, & mortuos canibus, volucribuſque proijcere. Iam verò quid tibi commemorem atrocitates, & maximè Deorum: ipſorum, vtique malorum dæmonum, omni crudelitate atque immanitate refertas humanas victimas, in quas humanum genus inſanire coegerant? Hæc igitur in ijs quæ opus hoc anteceſſerunt, quod nunc in manibus eſt, ipſe præparaui. Etenim cum tot mala à pernicioſis & prauis Spiritibus, nec non ab eo qui in ijs totius orbis tyrannidem occuparat, propoſita eſſent, nulluſque eorum Angelorum qui præfecti fuerant malis ſubuenire eſſet idoneus, meritò illud Dei Verbum, ille Saluator vniuerſi, ſalutari nutu Patris, qui humani generi eſt amantiſſimus, ne hoc ipſum illi tam clarum genus in impietatis profundo verſaretur, antea quidem exiguos quoſdam atque obſcuros propriæ lucis radios, per prophetam Moſem, perque eos Dei amicos viros, qui ante illum & poſt illum floruerunt, emiſit: ſic vtique hominum malis, remedium in ſacroſanctis legibus afferens.]

Digitized by Google

afferens.] Subdit pleraque de legibus, Moſi ac per eum genti Iudaicæ datis. Tum ſubdit. [Hæc quidem atque innumerabilia regionis documenta & præcepta, per Moſem illis Deus verbum, antea in legibus dabat: atque vt in rudimentis fieri ſolet, religioſæ vitæ elementa, per ſigna & vmbratilem quandam corporalemque adorationem in corporis circumciſione, per quam alia quædam eiuſmodi quæ in terra conficiunt, tradebat. Quum verò procedente tempore, nullus tam potens, ne prophetarum quidem qui poſt illum, extiterunt, vt remedium malis vitæ afferret, ob nimis abundantem malitiam eſſet, ac dæmoniaca efficacia quotidie in maius impelleret, vſque adeò vt ipſa quoque hæbraica gens, eadem cum impijs perditione raperetur: tum denique Saluator ac medicus vniuerſi deſcendit ad homines.]

274. Proponit quoque hoc murmur Ethnicorum ob tamdiu dilatum Chriſti ſpicatoris aduentum, Arnobius lib. 2. num. 57. ſed ibi eludit dumtaxat, non eſſidit difficultatem. Sub eiuſdem verò libri finem n. 68. rurſus eadem difficultate propoſita, primùm interrogat è contrario, quæ cauſa ſit cur non ſuis aliquandò reddantur menſibus tempora; ſed ſeriùs hyems, ſeriùs æſtas, ver, atque autumnus fiant. Harum quippe & huiuſmodi aliarum tarditatum rationem aliquam eſſe ſed latentem. [Ratio igitur (inquit Arnobius) & hic fuit, cur non nuper ſed hodie, ſoſpitator noſtri generis aduenerit. Quænam igitur ratio eſt? Non imus inficias, neſcire nos. Neque enim promptum eſt cuiquã, Dei mentem videre, aut quibus modis ordinauerit res ſuas, homo animal cæcum, et ipſum ſe neſciens, vllis poteſt rationibus conſequi. Quid oporteat fieri, quando, vel quo genere, ipſe rerum cunctarum pater, moderator, & Dominus, ſcit ſolus. Nec ſi ego nequiuerò cauſas nobis expromere cur aliquid fiat illo vel hoc modo, continuò ſequitur. Vt infecta fiant quæ facta ſunt, & amittat res fidem, quæ generibus virtutum tantis & poteſtatum, indubitabilis eſſet, monſtrata eſt.] Ne tamen nullam prorſus, dilectionis illius eſſe rationem quam proferre liceat, admittere videretur Arnobius, ſubdit, potuiſſe eos quibus opem conueniebat ferri, opportunitatem iſtam temporis exigere. Quia ſcilicet ad fines improbitatis deuenerant, quod recidit in propoſitum Euſebij diſcurſum. [Poteſt ergo fieri, (inquit) vt tum demum emiſerit Chriſtum Deus omnipotens, Deus ſolus, poſtquam gens hominum fractior, & infirmior cœpit eſſe noſtra natura: Si quod hodie factum eſt, ante millia fieri potuiſſet annorum, feciſſet iſtud Rex ſummus: aut ſi poſt totidem millia id quod hodie factũ eſt, debuiſſet impleri, nihil Deum cogebat neceſſarias temporum non expectare menſuras. Rationibus fixis peraguntur res eius, & quod ſemel decretum eſt fieri, nulla poteſt nouitate mutari] Quod ait, ſi quod hodie factum eſt, potuiſſet ante fieri, faciendum vtique à Deo fuiſſe: caue referas ad impoſſibilitatem mittendi Chriſtum ante tempus quo miſſus eſt: ſed non potuiſſe fieri, idem eſt ac non decuiſſe, vel non debuiſſe. Quo eodem modo accipiendi ſunt PP. quotquot dicunt, Chriſtum non potuiſſe ocyùs huc appellere.] Ita planè intelligendus eſt Nyſſenus orat. de Chriſti natiuit. *ſub initium*, qui & ipſe in hoc argumento egregiè eo loco verſatur, cum ait expectandum Deo fuiſſe neceſſariò hoc tempus.

Breuiùs & pulcherrimè eandem doctrinam proponit, hanc quoque difficultatem ſoluens idem Nyſſenus in orat. magna Catechet. cap. 29. Iuuat eam inde potiùs haurire. [Per ſapientiam (inquit) & eius quod noſtræ naturæ conducit curam ac prouidentiam, beneficij in nos collati facta fuit dilatio. Nam in morbis corporalibus, quando aliquis humor prauus & corruptus irrepit ad poros: priuſquàm in ſuperficie apertum fuerit quicquid eſt præter naturam, corpori condenſantia non adhibent medicamenta, ij qui medendi morbis artem profitentur: ſed expectant donec extra prodierit quicquid intrinſecus in imo deliteſcit: & ità nudæ affectioni adhibent medicinam. Poſtquàm ergo humanæ naturæ ſemel incubuit morbus vitij, expectauit medicus vniuerſitatis, vt nullum eſſet reliquum genus vitij immiſti naturæ. Propterea non ſtatim poſt inuidiam & à Cain factam fratris cædem, homini adhibet medicinam. Nondum enim in lucem prodierant ſceleta eorum qui Noëmi tempore perierunt; neque corporalis flagitij grauis morbus fuerat apertus; Neque Ægyptiorum aduerſus Deum pugna; neque Aſſyriorum ſuperbia; neque nefaria ab herode facta cædes infantium; nec quæcumque alia literarum monimentis ſunt mandata, & quæcumque hiſtorijs non comprehenſa in deinceps ſequentibus facta ſunt generationibus, cum in libero hominum arbitrio multifariam, multiſque modis germinaret radix vitij. Poſtquàm ergo vitium peruenit ad ſummum, nec erat vllum genus ſceleris quod admittere non auſi eſſent homines, vt per omnem ægritudinem peruaderet medicina, ea de cauſa non incipientem, ſed iam perfectum morbum curat.]

Ratio alia delectæ eiuſdem mundi ætatis, petita ex Iudæorum ruditate.

275. Ex parte præſertim Iudæorum, iuſtificat Deum in ſermonibus ſuis & decretis, hac ex parte, S. Chryſoſtomus hom. 4. in 4. in ad Coloſſ. & cauſam dilati aduentus Chriſti profert, ſic ſcribens. [Non ſubitò Deus omnia facit, ſed vtitur accommodatione, propter multam ſuam benignitatem. Atque hoc in cauſa eſt, cur non olim; ſed poſtea Chriſtus. Et in euangelio hoc declarat, quòd huius gratia ſeruos primùm miſerit, ne in necem filij inciderent. Si enim neque poſt ſeruos aduenientem Filium reueriti ſunt, multo minùs eum ante illos reueriti fuiſſent. Si minora mandata non audierunt, quomodò maiora audiiſſent? Quid igitur inquis, an non & nunc quoque Iudæi pariter & Gentes ineptiores ſunt, & minùs ad veritatem affecti? Hoc iam ex nimia ſit negligentia & ſocordia. Quod enim poſt tantum temporis, poſt tantas diſciplinas prophani & inepti adhuc manent, multæ ſegnitiei eſt. Quando ergo Gentes dicunt, quamobrem nunc demum venit Chriſtus, non permittamus hoc eos dicere; ſed rogemus an non ad quod venit perfecerit. Quemadmodum enim, etiam ſi mox ab initio veniſſet, non tamen rem ipſam exequutus eſſet, non ſuffeciſſet nobis ad defenſionem temporis maturitas; ita quoniam omnia executus eſt, non erimus obligati, vt temporis rationes, demus. Neque enim à medico quiſpiam ſanitatis rationem exiget, ſi morbum diſpulerit, & ægrotorum ad ſanitatem reduxerit: neque à duce exquiret, ſi vicerit, cur vel hoc tempore, vel hoc loco vicerit. Nam iſte qui negotium non perfecit, rogandus eſt. Qui verò omnia benè executus eſt, probari cõmendarique debet.] Inſtat prolato exemplo conditionis mundi, circa quam ſimiliter expoſtulare liceret, cur non priùs v. g. ante decem annorum millia extiterit, quàm facta eſt. Item exemplo productionis ſingularium hominum, cur hunc Deus primò, alium poſteriùs eduxerit in exiſtentiæ lucem. Itaque concludit, ætatum ſeriem quandam in humana natura eſſe diſtinguendam; & alteram fuiſſe eius pueritiam & adoleſcentiam, aliam verò ætatem maturiorem: Et illam quidem fuiſſe gentis Iudaicæ, quod probat fuſiſſimè, iterans quod ex Euſebio iam retuli; Iudæis tamquam abecedarijs elementa à Moſe fuiſſe depicta, id eſt adumbrata myſteria. Tales ergo cum eſſent homines, non eſſe viſum Deo conueniens, priuſquàm per Moſem ludimagiſtrum leuiora & humiliora præcepta didiciſſent, mittere doctorem iuſtitiæ, qui altiſſima

Digitized by Google

altiſſima & perfectiſſima traderet præcepta, & myſteria prometet. Limbum longiſſimæ & eloquentiſſimæ diſputationis præſcindo, & hic appono. Ita habet.[Ita non peccarit, ſi Moyſem quiſquam præceptorum educatorem & pædagogum appellauerit, multamque viri huius ſapientiam eſſe dixerit. Non enim eiuſdem virtutis eſt, viris imperare iam philoſophantibus, & pueris præeſſe rationis induſtriam nondum conſequutis. Et ſi vultis aliud quoque audire, quemadmodum puero nutrix dicit; quando ventrem expurgas, collige & attolle veſtimenta, & hactenus deſidebis, ita & Moyſes fecit. Nam omnes animi paſſiones tyrannidem in pueros exercent. Nondum habent rationis aurigam. Vana gloria, concupiſcentia, negligentia, faſtus, inuidentia, quemadmodum in pueris; ita in illis dominabantur. Conſpuebant & percutiebant Moyſen, & quémadmodum puero lapidem accipiente clamant omnes, heùs vide ne iaclas; ita & illi, lapides aduerſus patrem accipiebant, ipſe verò fugiebat. Et quomodò ſi ornamentum quoddam pater habeat, puer illud ab eo ornamenti cupidus exigit, ita ſanè qui cum Dathan & Abiron erant, faciebant; aduerſus ſacerdotium inſurgentes. Erant itaque omnium ingratiſſimi, animo puſillo, & ad omnia inutiles. Dicas igitur velim, oportueritné Chriſtum tunc temporis comparere? tunc philoſophica illa præcepta proponere? quando ex concupiſcentia inſaniebant, quando equorum more poſt mulieres hinniebant, quando pecuniarum, quando ventris erant ſerui: Sed inaniter effudiſſet philoſophiæ præcepta, ſi rudibus ac nihil dum intelligentibus diſſeruiſſet: Et neque illa ſanè, neque iſta percepiſſent. Et quemadmodùm qui antequam elementa cognita ſint, lectionem inſtituens, numquam re ipſa quidem elementa docebit; ita & tunc factum fuiſſet. Nunc verò non ita, ſed multa iam eſt tractabilitas, multa vbique plantata virtus. Gratias itaque agamus pro omnibus, & nihil curioſè inquiramus. Temporis enim opportunitas, non nobis, ſed illi cognita eſt, qui factor eſt temporis, & ſeculorum opifex, ac dominator. Permittamus ergo illi omnia.] Hoc, ſapientiſſimè de diuino iſto conſilio prolatum, ad omnia eſt extendendum.

Ad idem, ſimilè à Medicis, ex Theodoreto.

276. Exemplo medicorum curationem quandoque differentium, idem illuſtrat Theodoretus in calce 6. contra Græcos, verbis illis ad Gentiles. [Quod ſi fortè mirabundi inquiritis, cur non olim multo priùs humanitate aſſumpta, opifex mundi nobis conſuluit, agedum & Medicos accuſare, qui in poſtremum curationis tempus differunt acriora remedia, Lenioribus ſiquidem priùs vſi, quæ potentiora ſunt vltimo loco adhibent. Idem itaque feciſſe inuenitur creator ac medicus animarum noſtrarum. Nam cum priùs olim multa & varia remedia attuliſſet, cunctis quidem hominibus ad pietatem alliciendis, ea inſpectanda proponens quæ in mundi fabrica & natura rerum ab eo facta cernuntur; hebræis autem prophetas mittens & ſcriptam legem contribuens, poſtremò & hoc vndique potens pharmacum ac ſaluberrimum nobis attulit, quo omnis ægritudo funditùs tolleretur.] Eodem item modo, prolixè hanc rem agitans, philoſophatur S. Cyrillus l. contra Antropom. cap. 24.

Quæ Auguſtinus in eandem rem, contra Prophyrium.

277. Aliunde modum propoſitum expedit S. Auguſtinus epiſt. 49. q. 2. cum eum ex Porphyrio Chriſtianis obſtrepente retuliſſet. Hæc enim erat Porphirij in Chriſtianos argumentatio. [Si Chriſtus ſe, ſalutis viam dicit, gratiam & veritatem, inſeque ſolo ponit animis credentibus reditum, quid egerunt tot ſeculorum homines ante Chriſtum? Vt dimittam, tempora ante Latium regnatum, ab ipſo Latio quaſi principium humani nominis ſumamus: In ipſo latio ante Albam Dij culti ſunt: In Alba æquè religiones rituſque valuere templorum. Non paucioribus ſæculis ipſa Roma, longo ſeculorum tractu ſine Chriſtiana lege fuit. Quid, actum de tam innumeris animis, qui omnino in culpa nulla ſunt, ſiquidem is cui credi poſſet, nondum aduentum ſuum hominibus commodarat? Orbis quoque, cum ipſa Roma, in ritibus templorum caluit. Quare, ſaluator, qui dictus eſt, ſeſe tot ſeculis ſubduxit?] Ita Porphyrius argumentabatur.

Ad hoc argumentum, reſpondet D. Auguſtinus, primò illud retorquendo, & noua quoque Paganorum inſtituta quæ anterioribus ſæculis non fuerunt, quorſum tamdiu dilata eſſent, ſi hominibus neceſſaria vel vtilia erant, inquirendo. Similiter ergo, omnes quidem antiquos qui Chriſtum præceſſerant, eadem ſubſtantialiter fide qua nos, iuſtitiam & ſanctitatem eſſe adeptos: non priùs tamen expreſſam hanc & euolutam fidem ex qua viuimus fuiſſe propoſitam; nec priùs veniſſe Chriſtum ad mortales præſentia ſua iuuandos, quia Deo viſum non eſt conuenire. Et vna quidem eſt omnium ſalus per Chriſtum. [Quid autem quando fiat, quod ad vnam eandemque fidelium & piorum liberationem pertineat, conſilium Deo tribuamus, nobis obedientiam teneamus.] Tandem verò directè ad argumentum propoſitum ſic reſpondet. [Quid reſpondebunt ſi excepta illa altitudine ſapientiæ & ſcientiæ Dei, vbi fortaſſis aliud diuinum conſilium longè ſecretius latet, ſine præiudicio etiam aliarum fortè cauſarum, quæ à prudentibus inueſtigari queunt, hoc ſolùm eis breuitatis gratiæ in huius quæſtionis diſputatione dicamus; tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat, & vbi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri? his enim temporibus, & his locis, quibus Euangelium eius non eſt prædicatum, tales omnes in eius prædicatione futuras eſſe præſciebat, quales non quidem omnes, ſed tamen multi in eius corporali præſentia fuerunt, qui in eum, nec ſuſcitatis ab eo mortuis credere voluerunt: quales etiam nunc multos videmus, cum tanta manifeſtatione de illo compleantur præconia prophetarum, nolle adhuc & credere; & malle humana aſtutia reſiſtere, quàm tam claræ atque perſpicuæ, tamque ſublimi & ſublimiter diffamatæ diuinæ credere Authoritati. Quamdiu paruus & infirmus eſt intellectus hominis, diuinæ debet credere veritati. Quid ergo mirum ſi tam infidelibus plenum orbem terrarum Chriſtus prioribus ſeculis nouerat, vt eis apparere, vel prædicari meritò nollet, quos nec verbis nec miraculis ſuis credituros eſſe præſciebat? Neque enim incredibile eſt tales fuiſſe tunc omnes, qualis ab eius aduentu vſque ad hoc tempus, tam multos fuiſſe, & eſſe miramur.] Quod ſi non omnes, certè plurimi tales erant, vt ſumma indiſpoſitione ad Chriſtum, eiuſque prædicationem excipiendam laboraturi præſcirentur, ſi tunc veniſſet. Quare opportuniorem ad homines aditum captauit, & aduentum ſuum in aliud tempus diſtulit; illud inquam quo reipſa ad homines deſcendit.

Alia per ſatyram in eandem rem, ex Iobio, & Bernardo.

278. Concinnè de more Iobius apud Photium cod. 222. cap. 30. in hanc rem diſſerit. [Mox ab initio (inquit) Verbum incarnatum non eſt, cum alijs de cauſis, tum id circo quod non oporteret ſtatim maximum medicamentum morbis adferre, ſed quæ vim haberent paulatim morbum abigendi. Ad hæc, ab initio Verbum incarnatum, non modò quantam in fine temporum, aduentu ſuo vtilitatem non, præbuiſſet, ſed incitamen-

citamentum potiùs idololatris ad errorem, iudicatum fuiſſet. Nam ſi, cum Græci rerum potirentur, ſimilibus affectionibus obnoxios homines tam facilè in Dei euehebant dignitatem, quomodò ſcientes in carne Verbum apparens, tamquam Deum celebrari, non ſtatim inde fictorum à ſe Deorum exempla peterent, iiſque qui conarentur, ab hoc errore auellere, non promptiſſimè exprobrarent, illos ipſos, qui reprehenderent, hominem æquè pro Deo prædicare ac venerari? Propterea enim quo tempore Græci Deos fabricarent, Patris quoque vnitas, prædicata eſt. Nec item dicerent; Si distuliſſet; Suis ſe viribus humanum genus ſaluare potuiſſet. Atque ita ſumma gratia fuiſſet ingratis ſummum ingrati animi vitium. Et ſi nihil etiam ab initio veniſſet, ſalutis loco contentionum amantes homines, ſic rurſum dubitare: Cur non in fine? Sed in principio? aut, cur non in medio temporum curſu, ſed in principio Verbum incarnatum eſt? Ita in ſe mutuo quæſtiones ſecundùm triplicem temporum differentiam torquentes) Oportebat itaque primùm illa euacuari, & ea quidem prædicatione, quæ Patrem ſolum annunciaret: Deindeque Deorum effigendorum errore à memoria ſublato, verum Deum in carne manifeſtari. Sic igitur ſe habet, hæc de Verbi in temporis plenitudine incarnatione, ratiocinatio.]

279. Sciitè denique S. Bernardus hom. 1. de aduentu tactis nonnullis quæ hactenus protulimus ex alijs. [Tempus eſt (*inquit poſt expenſas alias incarnationis circumſtantias*) iam ipſum quoque conſiderare tempus, quo Saluator aduenit. Venit enim (quod & vos credimus non latere) non initio nec in medio temporis, ſed in fine. Nec incongruè factum eſt, ſed verè ſapienter diſpoſuit Sapientia, vt cum magis eſſet neceſſarium, tunc primò ferret auxilium, pronos ad ingratitudinem Adæ filios non ignorans. Verè enim aduesperaſcebat, & inclinata erat iam dies; receſſerat paulominus ſol iuſtitiæ, ita vt exiguus nimis ſplendor eius, aut calor eſſet in terris. Nam & lux diuinæ notitiæ parua admodùm erat, & abundante iniquitate feruor refrigerat charitatis. Iam non apparebat Angelus, non loquebatur Propheta, ceſſabant velut deſperatione victi, præ nimia vtique duritia hominum & obſtinatione. At ego; (ait filius,) tunc dixi, ecce venio. Sic, ſic, *dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter perageret omnipotens ſermo tuus Domine, à regalibus ſedibus venit.* Quod & Apoſtolus innuens aiebat: *Quando venit plenitudo temporis miſit Deus filium ſuum.* Nimirum plenitudo & abundantia temporalium, obliuionem & inopiam fecerat æternorum. Opportunè ergo tum aduenit æternitas, quando magis temporalitas præualebat. Nam vt cætera ſileam, ipſa quoque pax temporalis illo in tempore tanta fuit, vt ad hominis vnius edictum, deſcriberetur vniuerſus orbis.

Quod Apoſtolus aliquoties, aduentum Chriſti, ait, fuiſſe in plenitudine temporum, videtur referendum ad tempus à Deo præſtitutum incarnationi. S. tamen Chryſoſtomus hom. 1. in ad Epheſ. *ſub finem*, tempora plena cenſet idem eſſe, quod non vacua, qualia abſque Chriſto fuiſſent. Commentatio eſt digna Chryſoſtomo. [Aduentus (*inquit*) eius in carnem, plenitudinem illam temporum declarabat. Simul itaque vt nihil non molitus eſt per Angelos, per Prophetas, denique per legem: neque tamen per hæc quidquam promouerat; Sed & res hæc eò reciderat periculi, vt homo ipſe fruſtra productus; imo in malum genitus cunctis ſemel pereuntibus, magis etiam quàm tempore diluuij: inuehit ſua ſolius miſerentis gratia talem aſſumptæ carnis à Verbo diſpenſationem, vt non iam fruſtra, neúe inaniter factus foret homo. Hoc ſanè eſt; quod plenitudinem dicit eſſe temporum, ſimul & ſapientiam: quia cum omnibus graue immineret diſcrimen, ne interirent, tunc ſalutem conſequuti ſunt.]

Annus, menſis, dies, concepti Chriſti.

280. Ætate aduentus Chriſti peropportuna, ſic conſtituta, agendū ſequeretur de anno peracti huius myſterij; quotus à mundo condito fuerit. In quod latè inquirit Villauic. lib. 2. de ratione ſtudij Theolog. c. 14. obſeruat. 10. & Gordonius t. 2. Chronol. *initio*. Mihi verò vniuerſa illa diſquiſitio, chronologis potiùs videtur præmittenda, inter quos æui noſtri lumen Card. Baronius, diligenter de more eam proſequitur, ſub finem apparatus annalium, & ad Romanum martyrologium 25. Decemb. vbi dies natiuitatis Chriſti per comparationem ad quæuis illuſtria tempora conſignatur; & natiuitas Chriſti in annum à mundi creatione quinquies milleſimum centeſimum nonum prodiiur incidiſſe: à qua ſumma ſi nonimeſtre ſpatium Chriſti in vtero commorantis ſubtrahamus, extabit numerus annorum Chriſti concepti, quem nunc inquirimus.

Menſem concepti Chriſti, Eccleſiaſtica traditio ſtatuit Martium. Negligendæ verò ſunt ineptiæ (ne inſanias dicam,) Michaelis Beroaldi Caluiani, qui lib. 4. chronol. cap. 2. & 3. Chriſtum Decembri menſe conceptum, & Septembri natum contendit: Nec abſimiliter cōtra traditionem prædictam Eccleſiaſticam arietant Temprarius & Caluiſius item ſectarij, quos Salianus t. 6. anno mundi 4052. num. 56. meritò caſtigat. Præiuerantque nuperis hiſce ſectarijs, actani eorum Baſilidiani, apud Clementem Alexandrinum l. 1. ſtrom. quorum aliqui cum Chriſtum ſtatuerent natum menſe Iulio, alij verò menſe Maio, longè aliter de menſe concepti Chriſti philoſophabantur, quàm cum Eccleſia fecerimus. Nobis tamen pluris eſt vnicus Eccleſiæ nutus, quàm omnium ſectariorum diſputationes & argumentationes. Cùm ergo Eccleſia menſem concepti in Deiparæ vtero Verbi, ſtatuat Martium; non eſt dubitandum errare ſegreges illos, ſiue nouos, ſiue antiquos, aliter de eo menſe quem inueſtigamus philoſophatos. Patres benè multos in rem noſtram laudat Caniſius lib. 3. Mat. cap. 22. *ſub finem*. Chryſoſtomum inquam, (quamquam alius mihi à Chryſoſtomo videtur, autor homiliæ de natiuit. Baptiſtæ, qua id apud Chryſoſtomum fusè confirmatur;) Auguſtinum, Cyrillum Alexandrinum, Bedam, Oroſium, & auctorem qq. ad Antiochum Principem in 17. vbi hæc ratio concepti Martio menſe Chriſti Domini traditur; quod congruum fuerit, quo menſe conditus primùm eſt mundus, eodem per inſtaurationem de cœlo venientem, ſecuturæ mox reparationis felicem curſum auſpicari. Alias prætereà delecti ad hoc myſterium menſis Martij conuenientes rationes, proferunt Azor t. 2. l. 1. c. 17. q. 2. & Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 18.

281. Diem eiuſdem menſis, tanti myſterij exhibitione conſecratum, eadem Eccleſiaſtica traditio Catholicis omnibus indubitata, ſtatuit 25. Martij, quo Angelica ad Virginem annunciatio recolitur. Diſerteque ita habent S. Auguſtinus 4. Trinit. cap. 5. Athanaſius q. 17. ad Antiochum. Beda lib. 1. in Luc. cap. 3. Calendarium Græcorum 25. Martij. Zacharias Chryſopolit. lib. 1. monoteſſari c. 3. Huc etiam Beda l. de natura rerum c. 47. refert antiquum nonnullorum vſum, annos ſalutis initiandi à 25. Martij, quod inde cœperit ſalus noſtra concepto ea die Chriſto. Quis verò fuerit hebdomadæ dies is, in quem eo anno 25. Martij dies cecidit, controuerſia eſt: quibuſdam, vt Saliano anno mundi 4052. num. 59. affirmantibus fuiſſe diem Mercurij, id quod Aſtronomicis ſupputationibus conficit: alijs contendentibus fuiſſe diem Veneris, quod Mathematicis item ſubductionibus firmat Azorius t. 2. lib. 1. cap. 17. q. 3. annuit Bonacina diſp. 1. de incarn. q. 4. p. 1. num. 8. elegenterque Rupertus l. 3. de diu. off.

cap.19. quem audire iuuat, quia egregium myſterium ea in re detegit. [Mirabilis (inquit) plaſtes noſter, qui, vt dictum eſt, Dominica nocte natus eſt, feria ſexta cõceptus eſt. Nam ſi ſuperius Scriptos illius anni quinque concurrentes, vni Aprilis regulari adijcias, fiunt ſex. Cum autem ſexta feria menſis Aprilis incipitur, profectò octauo kalendas Aprilis, ſexta nihilominus feria habetur, quando Dominicam annunciationem habemus. Igitur pium, atque pulchrum ordinem, prouidamque diſpoſitionem in hoc ſalutis noſtræ opificè mirantes veneramur, qui die qua veterum formauit Adam de limo terræ, nouum reformare cœpit hominem de vera carne Virginis Mariæ, eadem nihilominus die redempturus mortis paſſione.] Ex Cyrilli Alexandrini epiſtola ad Synodum Carthaginenſem, conceptum eadem die & mortuum Chriſtum confirmat Caniſius lib.3. Mar. c.22. quod quamquam poſſit præcisè ad numerum dierum menſis referri, tamen ad diem quoque ſignificatum, puta diem Veneris, quo Chriſtus mortuus eſt, ſpectare poteſt. In re à longis Mathematicis ſubductionibus pendente, nec niſi longo diſputationum anfractu terminanda, nolo arbiter ſedere.

Hora conceptionis Chriſti.

282. Hora, iuxta Toletum in cap. 1. Lucæ annot. 63. & Suarem t.2. 3.p. diſp.9. ſect.5. fuit media nox, cum medium ſilentium tenerent omnia. Sic enim figuratum probè reſpondet figuræ, hoc eſt interneccioni primogenitorum Aegyptiorum factæ per Angelum è cœlo media nocte delapſum, vt habetur cap. 18. libri Sapientiæ. Præterquàm quod cum conceptionis & natiuitatis tempora fuerint in Chriſto ordinatiſſima, ſicut Chriſtus media nocte natus eſt 25. Decembris, ita eadem hora conceptus videtur, 25. Martij. Video hæc non omnino cogere; Ex alia verò parte traditionem Eccleſiaſticam hic ſilere. Quare non prorſus abſre Vaſques 3.p. d.126. cap.3. negat certi quicquam hac in parte ſtatui poſſe. Quæ tamen referebam, nec ſunt improbabilia, nec prorſus deſtituta fundamento. Confecta ſanè res eſſet, ſi conſtaret de hora qua Gabriel ad Virginem ingreſſus eſt. Nam in clauſula colloquij Gabrielis cum Maria, quod perbreue fuit, peractum eſt hoc myſterium, vt habet vnanimis Patrum conſenſus de quo mox. Ineptit autem Mayro in 3.d. 4.q. vnica art.1. qui colloquium illud protrahit, ab hora completorij ad mediam vſque noctem, quo toto tempore, luctatam, cum Angelo cõſenſum expectante, Deiparam comminiſcitur Mayro. At hoc repugnat humilitati, & fidei, & ſummæ docilitati tantæ Virginis, ex quo de Dei voluntate fuit planè edocta. Itaque non videtur dubitandum, colloquium illud non admodum longum fuiſſe, vt eius quoque apud Lucam repræſentatio videtur prodere. Poſſemus ergo facilè habere horam conceptionis Chriſti, ſi de hora ſalutatæ per Angelum Virginis, certò conſtaret. Nam Chriſtus, nec ante finitum colloquium, nec aliquanto tempore poſt illud, ſed ſtatim in ipſo conſenſus per Deiparam præſtiti puncto, conceptus eſt, vt habet S. Chryſoſtomus in liturgia, in abſolutorio feriæ 2. verbis illis; [Gabriele dicente tibi Virgo Aue, cum voce incarnatus eſt omnium Deus in te ſacroſancta arca.]

283. Pauci quidem Patres cenſentur anticipaſſe momentum illud, quod S. Petrus Alexandrinus relatus t.2. Conc. Epheſ. cap.7. & ſeſſ.1. Concilij Chalcedonenſis, videri poteſt ſenſiſſe; affirmans illa Gabrielis verba ad Deiparam, *Dominus tecum*, ſignificaſſe Verbum in Virginis vtero carnem factum. Profert quoque in eandem ſententiam Roſuedius tab. 9. pro Baronio, S. Hieronymum Epiſtola ad Principiam, vbi affirmat, Deiparam quia conceperat Chriſtum, ſalutati plenam gratia. Itemque S. Ambroſium lib.2. in Lucam cap. 2. quia dicit, rectè Deiparam ſalutari gratia plenam, quia conſecuta eſt, vt gratiæ repleretur autore. Tandem Gregorium Neocæſar. orat.2. de Annunc. qui non diſſimiliter exponit illud *gratia plena*. Sic enim ſcribit de Gabriele. [Hic ab ineffabilibus ſupernis poteſtatibus ad ſanctiſſimam Virginem deueniens, primùm illis verbis *Aue gratia plena* ipſum compellauit ac ſalutauit: qua quidem verborum voce ad eam facta, in ipſa mox auditione, Spiritus ſanctus in immaculatum Virginis templum ingreſſus eſt; & ſanctificata eſt mens eius, ſimul cum membris: ſtetitque natura ex aduerſo, & concubitus procul, cum ſtupore ſpectantes naturæ Dominum præter naturam, atque adeò ſupra naturam, rem admirabilem in corpore perpetrantem, & per quæ diabolus arma decertauerat, per contraria nos Chriſtus liberauit, aſſumpto corpore, quod pati poſſet, vt noſtrum; vt deficienti humano generi, maiorem gratiam tribueret: *Et vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia.*] Hos Patres fateor proferri, quaſi cenſuerint ante concluſum Gabrielis cum Deipara colloquium, verbum factum eſſe carnem. Sed reuera nihil huiuſmodi cenſuerunt, ſi non cortex verborum, ſed ipſorum Patrum ſcopus, & textura orationis attendatur. Mens enim horum Patrum, & aliorum qui ſimiliter locuti ſunt, dumtaxat fuit, indicare ſublimiſſimum Deiparæ titulum, & radicem tantæ gratiæ, quantam conſecuta eſt, accommodando illi poſt factum verba Angeli, & demonſtrando quo nunc ſenſu ea accipere & piè inflectere poſſimus.

Itaque ratum eſto quod dixi, Verbum non eſſe carnem factum, ante clauſulam colloquij Gabrielis cum Deipara. Sed neque poſt eam, quia certum eſt, Verbum factum eſſe carnem, cum primùm Deipara conſenſum exhibuit, quæ eſt conſtans Patrum doctrina. Athanaſij ſerm. de Deip. Auguſtini ſerm.18. de ſanctis, Damaſceni 3. fidei c.2. Gregorij 18. Moral. cap.5. Baſilij Seleuciæ orat. de Annunciat. Anaſtaſij Papæ epiſtola ad Vrſinum, Sedulij lib.2. Paſchali cap. 2. Ruperti lib.1. de operibus Spiritus ſancti cap.9. paſſimque aliorum. Inter recentiores latè id confirmat Caniſius lib.3. Mar. cap.22. fusè diſputans contra fluctuationem Centuriatorum in hoc puncto. Et cum Angelus poſt exhibitum à Deipara conſenſum, non potuerit in momento diſcedere; (eſto paulo poſt, vel etiam ſtatim, profundiſſimo honore, Deo carne circumamicto, non ſine ſtupore ac extaſi exhibito, diſceſſerit:) perſpicuum videtur non rectè Toletum in cap. 1. Lucæ annot. 114. negare Verbum conceptum eſſe præſente adhuc Angelo. Rectè autem Euthymius Lucæ 1. admittit quod dixi. [Diſceſſit (inquit,) ab ea Angelus, ſimul ac iam per Verbum ſuum conceperat.] Annuuntque reuera Patres illi quos Toletus pro ſe profert. Non enim quod Toletus ait, affirmat Chriſtum fuiſſe dumtaxat conceptum cum primùm Angelus receſſit; ſed cum primùm concluſum eſt colloquium Angeli & Deiparæ, ſiue in momento præſtiti per Deip. conſenſus ab Angelo expetiti. Poſt hoc enim momentum, atque adeò concepto iam Chriſto, receſſit Angelus. Si ergo (vt affirmabam,) conſtare nobis poſſet, de hora qua Angelus ſalutationem Deiparæ exorſus eſt; conſtaret quoque de hora qua Dei Verbum eſt conceptum, & factum caro. Sed quia de hora illa nemo ſcit, propterea non niſi probabiliter aſſerui, horam Chriſti concepti fuiſſe noctem mediam.

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

284. Breuem doctrinæ ſuperiùs traditæ ſummam, vt faciliùs hæreat, attexamus, in Chriſti humanitate efformanda nullam virilem efficientiam interueniſſe fide certum eſt; materna tamẽ perfectè interuenit. Ideo-

q io

que probabiliſſimum eſt, corporis Chriſti configurationem vi ſeminis materni diuinitus eleuati peractam eſſe, ac etiam corpus ſubitò perfecte organizatum animæ rationali fuiſſe coniunctum. Vnde extitit humanitas, quam eodem temporis momento, pleniſſima miraculi coniunctio, per modalis vinculi productionem, cooperante inſtrumentaliter Deipatà diuinitùs facta, ad Verbi æterni ſuppoſitationem euexit, in ſacroſanctæ Virginis vtero, cum primùm illa, aſſenſum ſuum Angelo internuncio, præſtitum voluit.

Opportunè verò, cum peruentum hoc loco ſit ad conſummationem diuini opificij tam eximij, adhibebo hic monitum à S.Bernardo propoſitum ſerm.3. de natiuitat. Dom. *in finem*, quo vſus totius huius doctrinæ continetur. [Obſecro vos dilectiſſimi, conſiderate diligentiùs quantum fecerit Deus pro veſtra exhortatione & ſalute, ne infructuoſus inueniatur in vobis ſermo tam viuus & efficax, ſermo fidelis, & omni acceptione dignus, ſermo non tam oris quàm operis. Putatis fratres, parum mihi moleſtum eſſe, ſi hoc ipſum Verbum quod nunc loquor ad vos, vacuum & ſine aliqua vtilitate deperire in cordibus veſtris noſſem? Et quis ſum ego, aut quis eſt hic ſermo meus? Si hunc tantillum vocis laborem inutilem eſſe doleret homo puſillus, imo & nihil; quàm iuſtiùs indignabitur Dominus maieſtatis, ſi tantam eius operam noſtra aut duritia aut negligentia contingat euacuari? Auertat hoc à ſeruulis ſuis, qui pro eorum ſalute induere dignatus eſt formam ſerui, vnigenitus Dei Patris, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Amen.]

SECTIO III.

Symbola ſacra, de cauſa finali & productiua Chriſti Domini.

Quod circa Chriſti ſubſtantiam ſuperiùs fecimus, quæ Scholaſticè de ea dicta fuerant exornantes ſacris ſymbolis ac emblematis, ad amœnitatem aliquam tractationi Scholaſticæ conciliandam; hoc itèm loco præſtandum videtur, ſed parcè & delectu habito. Quare ex innumeris huiuſmodi expreſſionibus, quibus finis aduentus Chriſti eiuſque productio, in Scripturis vel apud Patres adumbratur, ſeligam nonnullas huic inſtituto accommodatas.

CAPVT I.

Panis, Symbolum finis & effectionis Chriſti Domini.

285. Vexabat orbem terrarum vniuerſum fames, qualem nullam omnes retro hiſtoriæ adeò atrocem vel horrendam prodiderunt, quamuis multiplex referatur & teterrima. Nam 4. Reg. 6. Benadad. Syro obſidente Samariam, facta eſt fames magna, donec venundaretur caput aſini octoginta argenteis, & quarta pars cabi ſtercoris columbarum, quinque argenteis. Ibidem contigit truculentum factum, matris quæ ex pacto cum vicina, natum ſuum coxit, & ſumpſit cum ea in cibum: quo conſumpto, vrgere trucem conuiuam cæpit, ad apparandas vti pepigerat ex nati carnibus ſimiles epulas, ad quas fames teterrima adegerat. Horrendam cibationem alterius matris, ex filij carnibus, præ acerbiſſima fame, per tempus Hieroſolymitanæ obſidionis, deſcribunt Ioſephus lib.7. belli cap.7. & 8. Egeſippus liber. 5. cap. 39. & 40. Quæ apud Hieremiam in Threnis leguntur, de manibus mulierum miſericordium coquentium filios ſuos, & paruulos ſuos ad menſuram palmæ comedentium, itemque de paruulis in ſinu matrum præ fame deficientibus, & exhalantibus animas; ac denique de pelle omnium exuſta quaſi clibano à facie tempeſtatum famis; hæc inquam omnia, triſtiſſimam inauditæ teterrimæque famis præferunt ſpeciem. Nec procul ab eo horrore abſunt quæ Euſebius lib.9. cap.7. de fame ſub Maximino orta ſcribit: Et quæ habet Zonaras 6. annal. de fame Honorio imperante excitata; cum audita eſt in Circo vox illa horrenda, ad ipſum Honorium directa, *pone pretium carni humanæ.* Quàm dira item fames vrſerit Placentinos & Romanos, obſidente vrbem Totila, videndus Procopius lib.3. de bello Gotthico; apud quem liber. 11. ſub Iuſtiniano per tempus belli Gothici in Piceno, 50. hominum millia fame conſumpta produntur.

Fames orbis vniuerſi, omnium diriſſima.

286. Hæc omnia tametſi dira & horrenda, nihil ad famem quæ per annorum millia quinque, non vnam aliquam prouinciam, certoſue in ea mortales, ſed orbem vniuerſum nemine incommodis ſubducto vexauit, eò tetriùs, quod animas ipſas à materiæ concretione liberas corriperet, & æterna tabe mulctaret; eoque remotius à remedio, quod panis quo ſedanda eſſet hæc fames, in terra inueniri & confici non poterat. Suſpirabant præ fame hac, ad eſcam diuinitùs ſuppeditandam, antiqui Patres, intentis in cœlum oculis, velut aquilæ. De eis quippe S.Gregorius 9. Mor. cap.23. accipit illud Iobi 9. *Sicut aquila volans ad eſcam.* Proſpectantes enim eſcam hæ aquilæ, vt eiuſdem Iobi cap. 39. legitur, ad eam ſaliuarunt, & votis ardentiſſimis, vt tandem demitteretur, fameſque rabida vniuerſum orbem opprimens depelleretur, expetierunt.

Miſeratus tandem Deus famem vniuerſi orbis, panem quo aleretur, & fames ſedaretur, ſubmiſit. In quam rem pulchrè, vt æui illius ferebat poëſis, Petrus Bleſen. carmine de Euchar. cap.2.

> *Verbi dira fames, homines aliquando premebat,*
> *Eſuriens nec homo quod manducaret, habebat.*
> *Angelicus panis de cœlis venit ad ima.*
> *Cum iam iam mundum ſuccideret vltima lima.*
> *Qui noſtra carnis palea, ſua numina velans,*
> *Innotuit mundo Deitatis ſigna reuelans.*
> *Noluit ergo ſuum pius autor plaſma perire*
> *Deſcendens, vt homo ſua poſſet ad aſtra redire.*
> *Totus corruerat homo, totus erat labefactus,*
> *Occurrit Dominus pereunti victima factus.*]

An alludit ad illud Prophetæ, *cum panibus occurrite fugienti?* id eſt: *pereunti.*

De Chriſto pane ad eam ſedandam dato loca veteris inſtrumenti.

Is panis eſt Chriſtus Dominus, quod veteris nouique inſtrumenti teſtimonijs illuſtrare, & ratione etiam confirmare non erit operoſum. Nihil enim adeò per vniuerſum ſcripturarum ambitum videas repetitum, quàm quod [ſermo caro factus,] vt eſt apud Tertullianum lib. de reſurrectione cap. 37. [panis noſter ſit, in cauſam vitæ appetendus, & deuorandus auditu, & ruminandus intellectu, & fide digerendus.] Illuſtriſſimus eſt in hanc rem ex antiquo inſtrumento locus Hieremiæ 11. quo prænunciatur maligna Iudæorum in Chriſtum conſpiratio, verbis illis concepta. *Venite, mittamus lignum in panem*

eius, & tradamus eum de terra viuentium. Quo loco, *panis* pro corpore & humanitate crucifixa, apertè ſumitur. [Lignum (inquit, eum locum gloſſans Lactantius liber.4. cap.18.) crucem ſignificat, & panis corpus eius, quia ipſe eſt cibus & vita hominum qui credunt in carnem quam portauit, & in crucem in qua pependit.] Et S. Gregorius 12. Mor. cap.3. [Lignum in panem mittere, & Dominico corpori crucem adhibere.] Sed frequenter Tertullianus eo ipſo ſenſu panem accepit in illo Hieremiæ loco. Nam lib. contra Iudæos cap. 10. [Vtique, (inquit prolato eo textu,) in corpus eius lignum miſſum eſt. Sic enim Chriſtus reuelauit, panem corpus ſuum appellans, cuius retro corpus Propheta in pane figurauit.] Eadem propè verba habet lib.3. in Marcio cap. 19. & liber.4. cap.40. [Si propterea (inquit) panem corpus ſibi finxit, quia corporis carebat veritate, ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, vt panis crucifigeretur. Cur autem panem corpus ſuum appellat, & non magis peponem, quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuiſſe iſtam figuram corporis Chriſti dicentis per Hieremiam, *Aduerſum me cogitauerunt cogitatum, dicentes: Venite coniiciamus lignum in panem eius, ſcilicet Crucem in corpus eius*? Itaque illuminator antiquitatum, quid tunc voluerit ſignificaſſe panem, ſatis declarauit, corpus ſuum vocans panem.

287. Adeò autem apertus viſus eſt in hanc rem ipſiſmet Iudæis hic Hieremiæ locus, vt ſcribat Iuſtinus agens cum Tryphone, incredulos Iudæos non ita multo ante quàm ipſe ea ſcriberet, eraſiſſe hunc Hieremiæ locum: nec defuiſſe tunc exemplaria integra in quibuſdam Iudæorum Synagogis, malignitati præcidenti atteſtantia. Et quamuis non deſunt ex Catholicis, qui aliorſum quàm ad Chriſti corpus flectant panem de quo in hoc Hieremiæ loco agitur, & vel de vero pane materiali, admiſtione veneni ac toxici inficiendo, vel immiſſione ligni veneniferi inficiendo ad certam mortem edenti inferendum; vel prouerbialiter de eodem in furcæ lignum commutando, indeque cibando Chriſto; id eſt ibi ſuſpendendo, interpretentur: Tamen apud nos, longè pluris eſt autoritas tam multorum Patrum, qui panem ibi, pro corpore Chriſti acceperunt; ita vt idem fuerit *mittamus lignum in panem eius*, ac ſi per hypallagen dictum fuiſſet, *affigamus corpus eius ligno*: vel *mittamus corpus eius in crucem.* Viginti è Patrum proceribus, in hanc interpretationem appendit Ghisberius ad eum Hieremiæ textum.

Apud Oſeam, Chriſtus, (ipſe enim loquitur,) nutricium ſe noſtrum fore ſpondet, & ad nos declinaturum vt veſcamur; eoque conſilio exaltaturum ſe iugum ſuper maxillas noſtras. Quod enim bubus faciendum eſt vt veſcantur cibo ſuo tranquillè, hoc nobis qui in bruta tranſieramus, præſtitum eſt à Verbo Dei ſeipſum nobis apponente panem viuum, feni ſpecie, propter brutalitatem per nos contractam. De quo pulchrè autor ſermonis cuiuſdam de cœna Domini apud Bernardum. Sic enim habet, poſt deſcriptam hominis felicitatem. [Repentina igitur conuerſione, ſeipſum inuenit homo propter infirmitatem iacentem in ſtabulo. Stabulum quid eſt? Mundus eſt. Is propter pecorinam ſimilitudinem indigens erat feno. Et propterea cibus cœleſtis mutauit ſe in pabulum pecoris, homine mutato in pecus. Panis enim Angelorum, factus eſt fenum: vnicus patris, filius hominis: Verbum quippe caro factum eſt. Et iuxta prophetam; *Omnis caro fenum* Comedunt igitur Angeli Verbum de Deo natum; comedunt homines Verbum, fenum factum. Pane ſuo viuunt Angeli in cœlis, & beati ſunt; feno ſuo viuunt homines in terris, & ſancti ſunt. Fenum quippe iſtud de prato Virginalis vteri collectum eſt refectio iumentorum; Verbum vt fenum fieret, latuit in Virgine, ſol in ſydere, artifex in opere. Hoc autem liberalioris excellentiæ donum contulit nobis primo in loco, ſacroſancti Verbi patris incarnatio.

288. Eſt inſignis locus apud Eſaiam cap.33. vbi pro vitæ innocentia ſpondetur habitatio in excelſis, & in munimentis ſaxorum; itemque ſuppeditatio panis & aquarum fidelium: Quod S.Gregorius 23. Mor. c.25. refert ad gratiam doni Spiritalis, quæ piis & à malo declinantibus bonumque facientibus communicatur: quo etiam accommodat illud Pſal. 131. *Pauperes eius, ſaturabo panibus.* A ſancto autem Iuſtino, in colloq. cum Tryphone, refertur ad panem Euchariſticum, quem ſenſum pulcherrimè confirmat Turrianus lib.2. de Euchariſtia cap.32. Quæ interpretationes piæ ſunt ac probabiles, ſed extra rem preſentem. At S. Cyrillus in eum locum, ſimpliciter accipit de pane vitæ, qui Chriſtus eſt: cuiuſmodi panis rationem (vt mox dicam,) non habet tantùm Chriſtus ratione Euchariſtiæ, ſed etiam prout per incarnationem eſt panis noſter. Nec eſt alienus ab hac illius loci expoſitione Iuſtinus. Nam panem datum habitanti in ſpelunca petræ fortis; (vt iuxta 70. loquitur ibi Eſaias,) id eſt in Eccleſia, quæ Chriſti petræ fortis eſt habitaculum: exponit Iuſtinus primo loco, vt idem ſit quod lapis abſciſſus de monte ſine manibus: quod manifeſtè ſpectat ad Chriſtum vt incarnatum. Quamuis autem mox addat Iuſtinus eum Eſaiæ panem, valere quoque de pane quem Chriſtus tradidit in commemorationem humanitatis ſuæ, τῦ σωματοποιήσασθαι αὐτὸν, qui quidem panis eſt Euchariſtia, tamen hic ſenſus probè cohærere poteſt cum priore, nec illum excludere: præſertim cum Euchariſtia ſit corporationis Verbi commemoratio, vt hic affirmat Iuſtinus; perque eam, vt dixit S. Chryſoſtomus hom. 60. ad pop. Chriſtus ſe vnicuique noſtrum commiſcendo, rurſus nobis perſuadeat, quod carnem noſtram aſſumpſerit. Vt meritò proinde Rupertus lib. 2. de offic. cap.22. vocet Euchariſtiam *reparationem incarnationis quoad nos.* Sed de ea analogia aſſumptæ per Verbum humanitatis, & coniuncti nobiſcum Chriſti per Euchariſtiam, alibi agendum eſt, & videri poteſt qui eam optimè proſequitur S. Anſelmus l. de Sacramento altaris p.2. à cap.3.

Chriſti panis, veteres typi.

289. Spectant ad hunc ordinem, veteres quidam typi, quibus Chriſtus panis ſpecie adumbratus eſt. Sic enim Gedeon victor, panis hordeacei ſubcinericii in caſtra Madian deuoluti, & omnia funditùs ſubuertentis imagine, expreſſus Iudic. 7. ab ipſo Iſaia cap.9. affertur vt typus Chriſti, ſuperantis exactorem & iugum humeri eius excutientis, ſicut in die Madian. Et ipſum Gedeonis nomen, firmat Chriſti cum eo per panem expreſſo analogiam. [Gedeon namque (ait S.Gregorius 30. Mor. 32.) interpretatur *circumiens in vtero.* Dominus enim noſter, per maieſtatis potentiam omnia complectitur, & tamen per diſpenſationis gratiam, intra vterum Virginis humanitatem ſumens, venit. Quis eſt ergo circumiens in vtero, niſi omnipotens Deus, ſua diſpenſatione nos redimens, diuinitate cuncta complectens, & humanitatem intra vterum ſumens? In quo vtero, & incarnatus eſt, & clauſus non eſt: quia & intra vterum fuit per infirmitatis ſubſtantiam, & extra mundum per potentiam maieſtatis.] In eandem ſententiam Petrus Damiani ſerm. 68. tractans eum Gedeonis ſubcinericium panem, ex hordeo, volutatum & diſturbantem caſtra

Madian;

Digitized by Google

Madian; ſic habet. Per Gedeon; qui non circuitus ſed circuiens in vtero dicitur, ille meritò deſignatur, qui dum Virginali clauderetur in aluo, totam mundi machinam ſuo circundabat, ac diſponebat imperio. Per Madian autem, qui de iudicio interpretatur, populus infidelis accipitur, de quo Dominus ait: *Qui non credit, iam iudicatus eſt.* Porrò autem vſque ad Saluatoris aduentum, more hordei, ſub paleis litterarum, & legis præcepta, & Prophetarum tegebantur oracula; ſed poſtquàm ille veniens, panes hordeaceos fregit, deditque Diſcipulis, vt turbis apponerent; cuius etiam operis expoſitio eſt, quod Euangeliſta dicit: *Quoniam aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas*, iam ex hordeo, quod Brutis videbatur animalibus congruere, panem facere dignatus eſt animarum. Sicut enim hordeum, inter molam vtramque conteritur, vt à farinæ faragine cantabrum ſecernatur: ita velut inter duos, legis ſcilicet, & Euangelij, lapides, ſanctæ Eccleſiæ doctrina commolitur, vt litteræ ſuperficies à medullis Spiritus diſcernatur. Sed vt in his verbis non diutiùs immoremur, hæc hordei farina, ſacri baptiſmatis aqua conſperſa, ſiue conflata, & Sancti Spiritus igne percocta, fit panis, qui videlicet Madian caſtra ſubuertit, quia cunctas infidelium machinas deſtruit. Hic panis, iuxta veri illius interpretis coniecturam; Gedeonis eſt gladius; quia ſicut Apoſtolus ait; *Gladius Spiritus, eſt Verbum Dei.*]

Sed & inter alias inſignes Chriſti & Ioſephi Patriarchæ conuenientias, quas plurimi protulerunt, nominatimque S. Ambroſius l. de Ioſeph cap. 3. Proſper p. 1. de promiſſ. à cap. 25. ad 31. Guerricus, Abbas ſermone 1. de reſurrect. Dom. & fusè ac diligenter S. Ephrem in Ioſephi laudatione, *initio*, ea eſt præclara, quam Proſper p. illa 1. operis de promiſſ. cap. 29. annotauit; nempe quod vt Ioſeph fratribus ſuppeditauit panem, ſic & Chriſtus: cum ea tamen differentia, quod Ioſeph alius erat à pane quem prouidebat; noſter autem Ioſeph, Chriſtus Dominus, ex horreis ſuis, diuinam nobis ſui corporis annonam adminiſtrat. Panes facierum, fuiſſe Chriſti ſymbolum, alibi diximus ex S. Cyrillo. Hoc eſt firmamentum panis in terra, in ſummis montium, cuius fructus ſuper libanum elatus eſt: vnde factum eſt, vt de ciuitate florerent vt fœnum terræ, iuxta Pſaltis prænunciationem de Chriſto Verbo Dei carne obducto.

290 Panes primitiarum, tametſi duo erant, vnum tamen Chriſtum expreſſiſſe, pulcherrimè proſequitur Petrus Cellenſis l. de panibus cap. 7. [Dominicæ (inquit) diſpenſationis incarnationem, per Spiritum ſanctum in vtero Virginis adimpletam, obumbrabat legis lator, cum diceret; *Panes primitiarum duos, de duabus decimis ſimilæ, coquendos in primitias Domini.* Qui enim ſunt panes primitiarum duo, de duabus decimis ſimilæ fermentæ; niſi duæ puræ & perfectæ naturæ, in vna perſona Chriſti Ieſu inſeparabiliter coniunctæ? Fermentum enim hic, non coagulum corruptionis, ſed operationem ſignificat inſeparabilis vnitionis. Hi coquuntur in primitias Domini; quia Dei & hominis eadem perſona, in vtraque naturarum ſuarum compactarum, primogenitus ſiue primitiæ dormientium, ab Eccleſia catholica appellatur & creditur. In natura quidem diuinitatis; ante omnia natus eſt de Patre; In natura verò humanitatis, in fine ſeculorum editus ex Virgine. In eiuſdem certè Virginis clibano, cocti ſunt panes iſti, quia Verbum & caro ſic fuerunt ad inuicem coniuncta in vtero Virginali in vna eademque vnitate perſonæ, vt vltra non diceretur Separatim homo, vel Deus; ſed diceretur vna perſona, inſeparabiliter, homo Deus. Et duo quidem ſunt panes, ſecundùm Moyſem, propter inconuertibilitatem naturarum; nam ſine confuſione manſerunt; & aliud habet principium de Principio. Sine tamen principio, natura diuinitatis; vtique Patrem: & aliud principium ſcilicet cum principio exiſtendi; natura humanitatis, vtique, Virginem. Nihilominus vnus panis eſt, propter vnam eamdemque perſonam; iuxta Apoſtolum qui ait; *Vnus panis, vnum corpus, multi ſumus in Chriſto.* Sed quare Moyſes duos, Paulus, vnum vocat panem Chriſtum? Salua fide & authoritate maiorum, poteſt dici, (vt mihi videtur,) quia in tempore *Moyſi, re ipſa nondum facta fuerat incarnatio* Chriſti; & idcirco, quaſi duo panes *erant illæ duæ naturæ: quarum vna in* maieſtate ſua & Patris exiſtens; altera, nondum in propria eſſentia apparens; prædeſtinatione quidem ſola coniungebatur, nondum autem aſſumptione vel vnione. Tempore verò Pauli; id eſt; gratiæ (nam poſt Aſcenſionem Domini vocatus eſt,) aſſumptione hominis à Verbo, iam celebrata; vna eademque perſona Chriſti, ex duabus & in duabus naturis (diuina ſcilicet & humana,) ſubſiſtens, prædicatione Apoſtolica excellebat. Vnde, non immeritò Paulus ad perſonam attendens, vnum dicit: Moyſes, duas naturas intuens, duos panes nominauit: Ille perſonam non diuidens, iſte naturas non confundens.

Poteſt etiam huc referri, quod locus in quo Chriſtus naſciturus erat, prædocente Spiritu ſancto, Bethleem, id eſt *domus panis*, eſt appellatus. In quam rem ſuauiſſimè philoſophatur S. Bernardus ſerm. ad milites templi cap. 6.

De Chriſto pane, loca noui Teſtamenti.

291. In nouo teſtamento, locus illuſtriſſimus de Chriſto pane, habetur Ioan. 6. Non me latet diſſidium Doctorum circa panem de quo eo capite agitur. Quidam enim contendunt, omnino agi eo capite de Chriſto pane prout eſt in Euchariſtia, quod definitum eſſe in Concilio Epheſino; ait ſancteſius repetit 6. cap. 5. & 6 poteſtque etiam adduci Tridentinum; quod ſeſſ. 13. cap. 2. verba illa *qui manducat me* & ex eo 6. capite petita, exponit de Euchariſtia: de qua agi ex capite; latè confirmant Ribera, Maldonatus, Peterius, Toletus ibi, Sanderus lib. de eo ſexto capite; Bellar. liber. 1. de Euchariſtia à cap. 5. Alanus lib. de Euchariſtia cap. 31. Turria. liber. 1. de Euchariſtia cap. 12. Vaſquez 3. p. diſp. 179. cap. 4. Suarez tit. 3. 3. p. diſp. 46. ſect. 2. Alij verò negant agi eo capite de pane Euchariſtico, ſed affirmant, agi tantùm de Verbo incarnato, quod eſt panis animorum. Ita Armacanus lib. 9. de qq. Armenatum cap. 8. Heſſelius in aſſertione veritatis Euchariſtiæ, Ianſ. cap. 59. concor. Caietanus Ioan. 6. qui maximè in ſententia firmantur, quod eam commodam putent ad declinandum argumentum quod ex eo 6. capite peti videretur pro neceſſitate communionis laicorum ſub vtraque ſpecie, ſi illud caput de pane Euchariſtico exponeretur. Mihi, vt certum planè apparet, agi eo capite de Euchariſtia; ita quod plerique è prioribus auctoribus notarunt, primò autem de Chriſto per incarnationem pane noſtro, perſpicuum videtur: Agebat enim Chriſtus Dominus ad plebem panum miraculo excitam, de pane materiali & corporeo. Inde pro more ſuo ad panem ſpiritualem adepſit, & ſicut Ioan. 4. occaſione ſenſibilis aquæ, ſermonem tranſtulit ad aquam viuam ita hic occaſione panis corporalis, cæpit agere de ſpirituali animorum pane, quem duplicem propoſuit. Nempe primò ſeipſum quatenus Verbum incarnatum, & fide viua manducandum, dicens; *Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me non eſuriet, & qui credit in me non ſitiet in æternum.* Et de Chriſto tali cibo, ait ibi Auguſt. tract. 25. [Vt quid paras dentem & ventrem; crede & manducaſti.] Euſeb. l. 3. de Eccleſ. Theol. contra Marcellum Ancyr. c. 12. hunc locum Euangelij, contra diſtortam

Marcelli interpretationem latè ſcrutatus, panem & potum carnemque & ſanguinem, de quibus Chriſtus ibi differit, ait eſſe ipſos Chriſti ſermones, quos fideles ſumunt, aut glutiunt: quod quantum ad rem præſentem attinet, eodē recidit quo panis ille primus à Chriſto propoſitus iuxta D. Auguſtinum. Secundò vlteriùs per eandem occaſionem proponit Chriſtus ſeipſum, vt dandum aliquando ſub ſpecie panis in Eucharistia: nimirum cum ait, *caro mea verè eſt cibus*. Et *panis quem dabo*, (en *dabo*) *caro mea eſt*. Si enim de ſe tantùm vt fidei obiecto loqueretur, toto eo capite, non diceret *quem dabo*. Igitur Chriſtus Dominus eo loco, ita de ſe vt in Euchariſtia dandò in cibum ſenſibilem differit, vt tamen de ſe quoque vt per incarnationem verò animorum pane, nonnulla præmiſerit.

292. Non pauci Patrum, ad Chriſtum referunt petitionem illam orationis Dominicæ, *panem noſtrum quotidianum, da nobis hodie*. Putant enim nos edoctos non fuiſſe, petere tantùm materialem panem, ſed ἐπιούσιον vt habet vox Græca, reſpondens Hebrææ voci *ſegula*, quam 70. περιούσιον frequēter vertūt. Symmachus ſolet interpretari ἐξαίρετον id eſt, *egregium, præcipuū, exquiſitū*: quam interpretationem vocis in Dominica præcatione adhibitæ, commendat S. Hieronymus in c. 6. Matth. & in cap. 2. ad Titum, circa illa verba, *populum acceptabilem*. Liquet autem, eam cadere non poſſe in panem hunc materialem, qui tanti non eſt, nec debet peti exquiſitus aut ſuperſubſtantialis, vt plerique vertunt vocem Græcam ἐπιούσιον, eo quod hic panis vt notat D. Hieronymus, ſit ſuper vniuerſas ſubſtantias. Itaque vt rectè tradit Tertull. l. de orat. c. 6. [Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, Spiritaliter potiùs intelligamus. Chriſtus enim panis noſter eſt, quia vita Chriſtus, & vita panis. *Ego ſum*, inquit, *panis vitæ*. Et paulo ſupra: *Panis eſt ſermo Dei viui, qui deſcendit de cœlis*. Tum quod & corpus eius in pane cenſetur; *Hoc eſt corpus meum*. Itaque petendo panem quotidianum, perpetuitatem poſtulamus in Chriſto, & indiuiduitatem à corpore eius.] Perſpicuum eſt ex particula copulatiua, qua probationem tertiam ſuæ interpretationis orditur dicens, *Tum quod &*, Tertullianum in anterioribus & poſterioribus verbis; agere de Chriſto pane extra Euchariſtiam; & velle, ſenſum petitionis eſſe, vt detur nobis coniunctio cum Chriſto, eiuſque tamquam veræ eſcæ noſtræ fruitio. Quare interpretatio panis petiti, de Chriſto pane animarum, etiam extra Euchariſtiam, probabilis & idonea eſt, cum ſit Patrum pluri morum vt Marij Victorins lib. 1. contra Auium, Ruſticus Dialo. contra Acephalos & alij multi quos appendunt Dur. lib. 2. de ritibus cap. 46. à num. 62. & interpretes Matth. 6. Cur autem hic panis dicatur *quotidianus*, Græcè ἐπιούσιος, præter ea quæ de huiuſmodi voce eruditè ibi protulit Maldonatus, addenda eſt perelegans obſeruatio Caninij l. de locis noui teſtamenti c. vltimo, qui ſecutus S. Hieronymum id referentem ex Euangelio Hebræorum, demonſtrat Græcam vocem, reſpondere Hebrææ quæ idem ſignificet quod *craſtinum*: vt proinde petamus *panem craſtinum*, ſiue *panem poſtridie*, nouata enim voce ἀπὸ τῆς ἐπιούσης, quod Græci nullum haberent nomen quo vox illa Hebræa adiectiua exprimeretur, vocauit, ἐπιούσιον panem, id eſt panem craſtini diei. Fit autem alluſio ad panem de cœlo, ſiue manna, cuius copia fiebat in paraſceue, vt Sabatho eſſet vnde viuerent Hebræi. Vt ergo doceremur inſtare Sabathum, noſque eſſe in perpetua paraſceue ad vitam æternam, petimus, Chriſtum panem Sabathi, & panem vitæ futuræ, nobis concedi. Alia pleraque minutiora loca, quibus Chriſtus etiam extra Euchariſtiam, panis dicitur, piget accumulare, cum ſint protritiſſima.

Chriſtum panem denominandi, rationes variæ ex Patribus.

293. Rationes eiuſdem denominationis, ſuppetunt complures. Inprimis, panis cum ſit primarium alimentum & vitæ ſuſtentandæ adminiculum præcipuum, eſt figura vitæ, vt ait S Cyrillus lib. 15. de ador. (384) Eſſe autem Chriſtum vitam, ipſemet profeſſus eſt. In quam rationem reuoluitur ſecunda qua Chriſtus panis dicitur, quia eſt cibus animarum. Eam ſic proponit, & alia ſubtiliore roborat Iſido. Peluſ. lib. 1. epiſt. 360. [Panis Dominus appellatus eſt, ipſemet ſibi hoc nomen imponens: ſi ſenſum eum, qui prima fronte ſe offert, ſpectes, quia ſalutis cibus omnibus extitit: ſi autem abditum & arcanum, quia humanæ conſperſionis fermentum copulauit ac perpurgauit, atque diuinitatis ſuæ igne velut excoxit, atque vnà cum eo perſona, atque vna adoranda hypoſtaſis factus eſt.] Eſſe Chriſtum panem, quia cibat, non eſt ad homines arctandum, iuxta Fulgentium, cuius illa ſunt ſerm. de dupl. natiuit. [Dies æternitatis, Chriſtus Deus, de Deo Patre: Chriſtus in die temporis Deus homo de Virgine matre. Chriſtus dies æternus, Verbum eructatum de corde Patris: Chriſtus in die temporis, verbum caro factum, de vtero Virginis matris. Chriſtus dies æternus, Deus verus de Deo vero: Chriſtus in die temporis, ſponſus procedens de thalamo ſuo: Dies æternitatis, Chriſtus, Angelos ſanctos creans. Dies in tempore Chriſtus homines ſaluans. Dies æternitatis Chriſtus in cœlo ſanctos Angelos paſcens. Dies temporis Chriſtus, homines in terra reficiens. Vt enim panem Angelorum manducaret homo, creator Angelorum factus eſt homo, vtroſque paſcens, & integer permanens. Quàm bonus panis, qui & Angelos paſcit per ſpem vt de ipſo ſatientur in patria, & nos paſcit per fidem, ne deficiamus in via? Ille panis, qui ſeipſum dat Angelis, gaudium ſtabilitatis, ſeipſum dedit hominibus, ad remedium ſanitatis; & qui eſt Angelorum eſca, nobis factus eſt medicina.]

Tertia ratio cur Chriſtus dictus ſit panis, ſuggeritur à Clemente Alexandrino l. 1. pedag. cap. 6. his verbis. [Panis notandum eſt myſterium, quod ipſum dicat carnem, vt quæ per ignem reſurgat: quemadmodum ex corruptione & ſatione frumentum reſurgit; atque adeò quæ etiam per ignem conſiſtat, in gaudium Eccleſiæ, vt panis qui pinſitur.] Idem ex tranſitu panis in corpus noſtrum, cōfirmat Nyſſenus in orat. Catechet. cap. 37. [qui panem videt, (inquit,) humanum corpus videt quodammodò, quod cum ille in eo fuerit, hoc fit.] Iuuat verò, vt hæc ratio liquidiùs deprehendatur, & quod Clemens ſubobſcuriùs dixit, perſpiciatur apertiùs, recolere quod in Scalis à viſibili creatura ad Deum gradu 9. ex Meletio alijſque notaui, de naturali in nobis molendino, & alueo piſtorio, ac clibano. Eodem namque proportionaliter modo, panis apparat vt in noſtram carnem vertatur, quo granum vt fiat panis edulis. Sicut enim granum ſubijcitur molis duabus, perque eas attritum & in farinam comminutum, adhibita aqua, tranſit in maſſam, quæ pinſitur & clibano immittitur; Ita panis molis duabus, maxillis inquam & molentibus in eis, (ſic enim dentes vocantur Eccleſiaſtis 12.) ſubigendus committitur; tum ad alueum ſtomachi affuſo potu deijcitur, tandemque hepatis & adiunctarum partium calore veluti furno coquitur, (vt propterea clibanorum artificium inde petitum tradat Poſſidonius apud Senecam epiſt. 90.) & tum demum in carnem tranſit.

Meritò igitur corporis noſtri ac carnis ſymbolum habetur panis, ac proinde Verbum caro factum, & corpore noſtro obtectum, nō abs re panis appelletur. Eius nuncias eſſe dogmata fidei de Chriſto, notat S. Ambroſ. lib. 8. in Lucam ad illud *cupiens ſaturari de micis*; vbi

Digitized by Google

vbi etiam diſertè ait, Chriſtum Dei Verbum, eſſe panem illum. Accedit ipſa panis ſtructura, quæ aptiſſima eſt ad exhibendum Chriſtum, eiuſque compoſitionem: de quo audi Humbertum Epiſcopum Syluæ candidæ l. contra calumnias Michaelis. [Romana & Occidentalis Eccleſia, à miniſtris ſacri altaris in ſecretario confectum offert azymum, quod ex grano fermenti & limpida Lympha per ignem fuerit præparatum; ſignificans ſe in vna mediatoris Dei & hominum, hominis Dei Ieſu Chriſti, perſona, tres perfectas credere, & venerari ſubſtantias: humanam ſcilicet carnem, animam rationalem, & Verbum Dei, Deum. Et granum quídem aſſimilari carni, quam de ſola Virginis carne, quaſi ex grano matris terræ, ſola virtute cœleſti, non autem aliqua commixtione virili factam, omnipotens diuinitas animauit. Puriorem ſubſtantiam, id eſt animam, quaſi aquam, præclaram & nobilem, ei infundens. Quaſi geminas ſubſtantias, ab ipſius Virginalis conceptionis exordio, Verbum Dei ritè ſuſcepit, & mediante ſuæ diuinitatis calore, tamquam igne, ſibi conſtruxit, & conſolidauit.

In eandem rem Chriſtiani ritus antiqui, & latinorum, & Græcorum.

294. Et huc crediderim reſpexiſſe, crebrum olim vſum panis in Chriſtianæ communicationis Symbolum; cum in publicis, tum in priuatis inter amicos elogijs. Ieiunius enim philoſophati videntur, qui contenti panis compactione ex pluribus granis in farinam comminutis, & aquæ iniectu commiſtis, non aliud quàm concordiæ & beneuolentiæ Symbolum, in eo munere agnouerunt. Eo autem ſenſu non excluſo, ſublimiùs cogitabimus, ſi viros in Chriſtum ſemper intentos, panem tamquam Chriſti conuenientiſſimum Symbolum adhibuiſſe, arbitremur: & ex ea vnione qua Verbum corpori nexum eſt, & caro factum, optimè per panem adumbrata, inuitatos dicamus ad vnionem & charitatem eos quos tali munere donabant. Sic S. Germanus Antiſſiodorenſis Epiſcopus, Rauenam appulſus, cum à Placidia Auguſta paropſidem auream exquiſitiſſimis dapibus refertam accepiſſet, remiſit ad eam in lignea ſcutella panem hordeaceum. Similiter S. Paulinus Epiſtola 46. Romaniano quinque panes mitiit, de buccellato (vt ait) Chriſtianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus. Plura ex eo loca annotat Roſuedius ad epiſt. 41. Eidem S. Paulino S. Auguſtinus epiſt. 34. panem ſimiliter deſtinat, munus ſacrum. Benè multa in eam ſententiam colligit Steph. Durantius lib. 2. de ritibus c. vltimo, & Baro. anno 313. *ad finem.* Ipſa ſanè priſca formula benedicendi panem, quæ apud Burchardum legitur lib. 5. cap. 28. demonſtrat quo reſpiceret ea panis benedictio & miſſio. Nam in ea formula, interpellatur Pater per Chriſtum, panem vitæ qui de cœlo deſcendit, & dat vitam & ſalutem mundo.

295. Iuuat, huic ritui duos alios eodem facientes adiungere; alterum ex S. Dionyſio cap. 3. Eccleſ. Hierar. *ſub finem*: vbi deſcribit ſacrificium Chriſtiani Antiſtitis, poſt præmiſſam ad Deum excuſationem & conteſtationem, quod non niſi iuſſa eius capeſſens, ad tantum opus aggrediatur, [Venerandiſſima (inquit S. Dionyſius) myſteria conſummat, & laudata oculis ſubijcit, in ſignis ſanctè propoſitis. Sanè opertum panem & indiuiduum aperit, in fruſta concidens, & ſingularem calicem omnibus impartiens, vnitatem ſignanter multiplicat atque diſtribuit: inque his conſummat cœleſte myſterium. Vnum enim illud & ſimplex atque ſecretum Ieſu diuini Verbi noſtræ humanitatis aſſumptione ad compoſitum atque viſibile ſine immutatione ſui, per ſummam clementiam benignitatemque proceſſit; Societatemque noſtram, qua ſibi iungeremur, beneficentiſſimè excogitauit, noſtra humilia diuinis ſuis excellentijs iungens; Si quidem, & nos illi tamquam membra corpori congruamus, & per vitæ Syncerae ac diuinæ ſimilitudinem compaginemur: ne corrumpentibus mortificati vitijs ad diuina & ſaniſſima membra incongrui efficiamur, vt qui hærere, eademque vita viuere nequaquam valeremus. Oportet enim nos, ſi ad illius aſpiramus ſocietatem, diuinam ipſius in carne vitam intueri aſſiduè, ſanctamque ipſius impeccantiam imitando, pro viribus ad ſacratiorem habitum exactiſſimamque recurrere intelligentiam: ita enim conuenienter nobis Societatem ad ſimile conſortium largietur. Ita his quæ myſticè fiunt, pontifex ſignat, dum operta munera in apertum ducit, ipſorumque vnitatem in plurima diuidit: & perfecta Sacramẽtorum ſic diſtributorum, ad ea in quibus fiunt inſitione, ſocios eorum, illos qui ea præceperint, efficit. Deſcribit enim in his, fermè ſenſibiliter in conſpectum dans, Chriſtum Ieſum, noſtram ſpiritalem, (vt in imaginibus) vitam, ex diuinitatis occulto (perfecta & inconfuſa noſtræ mortalitatis aſſumptione,) clemẽtiſſimè proprietatẽ ex nobis accepiſſe, atque ad diuiſibile noſtrum, ſine immutatione ſui, ex vnitate naturali proceſſiſſe, perque hanc beneficam clementiã, ad participationem ſui ſuorumque bonorum, inuitare genus humanum, ſi tamen ipſius ſacratiſſimæ inſerantur vitæ, ipſam quantum fas imitando; Sicque veraciter conſortes Dei, diuinorumque participes efficiamur.] Maniſeſtiſſimè refert S. Dionyſius, ritum ſacri panis, ad incarnationis expreſſionem.

296. Eſt & alius Græcorum ritus, Chriſtum ſignificans per panem non conſecratum, ſed in honorem Chriſti ſepoſitum, quem ex Græcorum Horologio, titulo *de exaltatione Panagia quomodo facta ſit, & quare,* placet exhibere, paucis etiam adſcriptis quæ ad Chriſtum non pertinent, ſed ad Deiparam; vt *Panagia* nomen, de quo Caluinianus Curopalatæ Scholiaſtes meras fabulas obtruſit, perſpiciatur. Ita ergo habet horologium. [Poſt ſeruatoris noſtri tremendam Reſurrectionem, & Spiritus ſancti deſcenſum, vſque ad diuiſionem Apoſtolorum prædicandi cauſa, verſabantur ſimul omnes Apoſtoli concordibus animis; & cum poſt orationem menſæ accumberent, relicto vacuo loco, in eo puluinar ponebant, & ſuper puluinar partem panis, ex quo comedebant vice, & loco Chriſti, ſumpto autem cibo ſurgentes, & precantes, & gratias agentes, accipiebant fragmentum panis in partem Domini ſepoſitum; & cum id eleuarent, dicebant; *Gloria tibi Deus noſter, gloria tibi gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Et loco eius. *Magnum nomen*, & dicebant; *Chriſtus reſurrexit*, vſque ad Aſcenſionem. Ab illo tempore vſurpabant illud: *Magnum nomen ſanctæ Trinitatis. Domine Ieſu Chriſte adiuua me.* Et hæc quidem iſto modo peragebant. Faciebat autem hoc quilibet illorum, vbicum tandem degeret; vſque ad obdormitionem Deiparæ. At quando ex toto mundo in vnum conuenerunt, ducti per nubes, propter tranſlationem Dei genitricis & Dominæ, iuſtis perſolutis, poſt ſepulturam illius, videlicet tertia die, ſeſe refocillantes, & poſt ſumptum cibum ſurgentes, fragmentum panis, quod Chriſto ſepoſitum & deſtinatum erat; more conſueto exaltarunt; cumque illud: *Magnum nomen* pronunciarent, (ô inopinatum miraculum;) quæ mortua fuerat, viuentis inſtar, nubibus & lucidiſſimis Angelorum choris circumdata, in ſublimi apparet: *Auete,* (inquit,) *ego vobiſcum ſum, omnibus diebus*, hoc ſolatium & gaudium Verbis filij illi impertiens. Diſcipuli autem miraculo obſtupefacti, loco eius: *Domine Ieſu Chriſte*; exclamarunt; *Panagia* (ſanctiſſima) *Deipara adiuua nos.* Deinde ad ſepulchrum adeuntes, nec inuento ſanctiſſimo corpore verè ſibi perſuaſerunt; eam tertio die, inſtar ſui filij, corpore ruſus indutam ex mortuis reſurrexiſ-

Digitized by Google

ſe; & in cœlum aſſumptam eſſe.] Vides quid ſit panagia, & quomodò, (licet eius ritus vſurpatio adiunctam tandem habuerit Deiparæ inuocationem, vnde nomen *panagia*) tamen exordia, Chriſtum panem vitæ reſpexerint, eumque ſub panis ſpecie adumbrarint.

Chriſto pani conficiendo, è qua terra granum, & vbi molitum.

297. Operæ pretium porrò videtur, ad Chriſti panis noſtri vſum & confectionem liquidiùs deprehendendam, vniuerſas eius conficiendi cauſas, materiales & effectrices, ijs quæ ad panis materialis confectionem interueniunt proportionales, repræſentare ex varijs Patribus, qui huiuſmodi panis & Chriſti ſimilitudinem frequenter vſurpant. Cum verò conſtet, panem ex grano confici, hoc autem exiſtat è terra, initium faciẽdum videretur à terra grani noſtri. Sed quod hanc, nemo non videat eſſe Deiparam, de qua ſub *terræ* metaphora multa ſunt dicta lib. 2. ſect. 5. obiter tantùm nunc dico, eam ob cauſam, ſanctiſſimam Dei matrem à S. Damaſceno orat. de dormit. Deiparæ, dictam, *terram inarabilem cæleſtis panis*. S. Auguſtino ſerm. 18. de temp. Virgo ſine corruptione fæcunda, cõfertur [terræ in eremo, cuius ſemen arator nullus induxit.] A' Proclo orat. de natiuit. t. 6, Conc. Epheſ. cap. 7. vterus Deiparæ nominatur, [aruum ex quo naturæ colonus ſine ſemine exortus eſt.] Eundem Deiparæ ſanctiſſimum vterum, granarium, & horreum grani noſtri, iure dixerimus. Nam etiam S. Bernardus ſerm. 2. ſuper miſſus eſt, in vtriuſque Ioſephi parallelis, id non omiſit, quod vt Ioſeph antiquus, horrea habuit quibus Aegyptum per tempus famis nutriret; ita & Ioſeph Deiparæ ſponſus, horreum vniuerſo orbi paſcendo in S. Maria habuerit. Aceruum tritici in hoc horreo exhibuit ſapiens Cant. 7. à S. Ambroſio illuſtratus in inſtitut. Virg. cap. 14. vt retuli proponens elogia, ſanctiſſimi vteri Deiparæ.

Granum ex eo granario deſumptum, molitum eſt mola tribulationis, & perpeſſionum, quæ Chriſto Domino grauiſſimæ iam à primo conceptionis ſuæ momento fuerunt, vt ait additio ad Gloſſam in cap. 2. Leuit. Legis & gratiæ molas, in farinam aptaſſe granum noſtrum, ait Chryſol. ſerm. 71. Et ſcitè ſanè S. Maximus ſerm. 2. de aduentu, legem & gratiam, conferri cum duabus molis demonſtrat; annuitque Rupertus lib. 10. in Matth. *in ipſo fine*, ſic ſcribens. Itaque vt competenter Euangelica vtar ſimilitudine molentis: Ait enim ipſe Dominus; *Duæ erunt molentes in vnum, vna aſſumetur, & altera relinquetur*. Hæc prophetica quaſi mola inferior ponenda eſt, & cœpta iam euangelica narratio Dominicæ paſſionis ſuperponenda, quaſi mola ſuperior, vt agente manu Domini circumacta voluci curſu, fructuoſum frumenti granum ſalubriter nobis teramus, & de optima eius medulla cãdidiſſimum farris panem in vſum vitæ æternæ conficiamus. Tale frumenti granum Chriſtus eſt, qui de ſemetipſo dicit; *Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Tale (inquam) granum eſt, vt molendo numquam diſſipetur: eoque integro permanente, diffundi aut diſſilire numquam deſinat medulla eius.] Eccleſiaſticas diſputationes molis pulchrè confert S. Ambroſius lib. 1. de pœn. c. 15. Et his quoque commoli granum noſtrum, dicere licet, cum tam crebræ ſint de Chriſto diſputationes in vtriſque ſacris ſuggeſtis.

Farina, aqua, & alueus, pinſendo Chriſto pani.

298. Farinam ſic commolitam, eſſe carnem Chriſti, ait Theophanes Ceramæus orat. de cruce apud Gretſerum t. 2. de cruce. Materiam ſanè ex qua homines compinguntur, eſſe ſimilem farinæ, & idcirco notati Hebræa voce *Golme* quæ grumum ſimile contuſum & nondum piſtum deſignat, S. Epiphan. hær. 30. ſcitè obſeruauit, expendens illud Pſaltis, *imperfectum meum*, quod perinde eſt ac ſi dixiſſet *farinam meam priuſquàm pinſeret & formaret in panem viuum*. Quamuis autem ad formationem Chriſti defuerit materia ſeminalis paterna, tamen id quod veræ matres conferunt ad prolis efformationẽ, atque adeò vera farina ad ſenſum propoſitum, interuenit. Hanc farinam tametſi de noſtræ naturæ aceruo depromptam, fuiſſe puriſſimam, dubitare non licet. Opifex namque huius panis, ait Petrus Cellenſis l. de panibus c. 4. De maſſa humanæ naturæ, ſolummodò farinam incorruptæ carnis tulit, euentilando furfur iniquitatis, cribro ſpiritus ſancti. Adiuncta eſt farinæ corporis, aqua, id eſt anima, iuxta Anaſtaſium Sinaitam 2. hexameri, & Humbertum ſyluæ candidæ opuſc. de Azymo, poſteà adducendum. De fermento Verbi, dictum plenè eſt cum de Verbo fermentantem l. 2. ſect. 5. His omnibus commixtis in aluo, imò alueo Virginis, ait Petrus Chryſol. ſerm. 99. per ipſam Virginem immittentem Verbi fermentum, cæleſtis maſſa confecta eſt. Hæc eſt enim mulier Euangelica, quæ in tribus farinæ ſatis abſcondit fermentũ, hoc eſt Dei Verbi perſonam, animæ & carni commiſtam; (non refugio vocem pleriſque Partibus vſurpatam, vt ſupra vidimus aduerſus Eurychetem agentes;) in vnam maſſam coagmentauit. Diuinè hoc tradit S. Bernardus l. 5. de conſider. c. 10. vbi cum Verbum, animam, & carnem coniuncta in Chriſto præmiſiſſet, addit. [Sed & illa tria Sata de Euangelio mixta & fermentata in panem vnum, Si quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongruè id mihi facere videbitur. Quàm benè ea mulier fermentauit, vt nec diuiſione quidem facta carnis & animæ, à carne vel anima, Verbum diuideretur? Manſit & in ſeparatione, inſeparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit ſeparatio, potuit vnitati præſcribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis ſiue diſiunctis duobus, nihilominus perſeuerauit in tribus vnitas perſonalis. Aeque vnus Chriſtus, vnaque perſona, Verbum anima & caro, etiam mortuo homine perdurauit. In vtero virginis (vt ſentio ego, commixtio hæc & fermentatio facta eſt: & ipſa, mulier quæ miſcuit) & fermentauit. Nam fermentum non immeritò fortaſſè dixerim fidẽ Mariæ.] Alium locum S. Bernardi in hanc rem ex homilia 4. ſuper *Miſſus eſt* profert Richardus à S. Laurentio l. 1. de laud. Virginis cap. 4. *ſub finem*. Sed non eſt omittendus locus ex ſerm. 2. de natiuit. Dom. [Verbum (inquit) quod erat in principio apud Deum, & Deus erat,) anima quæ de nihilo creata eſt, & ante non erat, caro de maſſa corruptionis ſine corruptione aliqua diuino ſegregata artificio, (qualis nulla iam caro erat,) vinculo indiſſolubili in perſonæ coëunt vnitatem. Habes in his triplex genus potentiæ: Quod non erat, creatum quod perierat, reparatum; quod ſuper omnia erat, paulo minùs ab Angelis minoratum. Hæc ſunt euangelica illa ſata farinæ, quæ pariter fermentantur, vt ſit panis Angelorum quem manducet homo, panis cor hominis confirmans. Fœlix mulier benedicta in mulieribus, in cuius caſtis viſceribus ſuperueniente igne ſancti Spiritus, coctus eſt panis iſte. Felix inquam mulier, quæ in hæc tria ſata immiſit fidei ſuæ fermentũ. Siquidem fide concepit, fide peperit, &, vt ait Elizabeth, *beata quæ credidit, quoniam perfecta ſunt in ea, quæ dicta ſunt à Domino.* Nec mireris, quod fide eius mediante vnitum dixerim Verbum carni, quandoquidem & carnem ipſam de eius carne ſuſcepit.]

Clibanus, Chriſto pani coquendo.

299. Quod in Deiparæ vtero coctum hunc panem ait S. Bernardus, aſtipulatores habet alios Patres. Vulgatiſſima ſunt illa Epiphanij orat. de S. Maria. [Aue

clibanus

clibanus intellectualis, qui ignem, & panem vitæ calidum, mundo in eſcam attuliſti.] Gloſſa idem diſertè habet in c.2. Leuit. & ibid. Heſychius planè inſigniter verbis illis [Sacrificium coctum, Chriſti appellat incarnationem, ad hoc enim incarnatus eſt, vt immolaretur. Propter quod eum qui tollit peccata mundi, Ioannes Baptiſta appellauit, agnum Dei.

Rectè ergo hoc loco, ſacrificium, vt denunciaret natiuitatem eius, dicitur coctum in clibano, Dei genitricis videlicet vtero. Illa enim clibanus neceſſariè nominatur, quia & panes ignemque deſuper clibanus ſuſcipit, ſicut & Dei genitrix, de ſuper vitæ panem, Dei videlicet Verbum, in ſuo vtero, ignemque ſuſcepit præſentiæ ſpiritus. *Spiritus enim* (inquit) *Sanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi.* Hunc Moyſes, quando Deus ad Abraham diſpoſuit ſeminis teſtamentum, clibanum commendauit, ait enim: *Quia veniente ſole ad occaſum*, ſignificauit finem mundi, *flamma facta eſt, & ecce apparuit clibanus ardens.* Et quid eſt hoc? addidit *& fumigans, & tranſiuit per medium diuiſionum, In die illa, pepigit dominus fœdus cum Abraham.* Quando enim cœleſtis ignis, ſpiritus videlicet in clibano vteri genitricis Dei venit, vt totas accenderet mundi partes, tunc teſtamentum Deus, Abraham, id eſt gentibus diſpoſuit: Abraham enim *pater gentium* nominatur. Si ergo munus offeres incarnationis vnigeniti, quæ in ventre virginis facta eſt, non aliter acceptum eſt Deo, niſi coctũ de ſimila, id ex Dei ſcientia, vel notitia fiat.]

Richardus à S. Laur. l.10. de Deip. pag.595. cum alia pleraque de hoc clibano habet, cum illud perbellè, [quod ſicut clibanus primò ignem, deinde panem ſuſcipit, ſic vterus Virginis, primò ignem, id eſt Spiritum Sanctum, ſecundò panem vitæ, id eſt Filium Dei ſuſcepit. Et hic ordo deſignatus eſt ibi, *Spiritus Sanctus ſuperueniet in te*; hoc primò; *& virtus altiſsimi obumbrabit tibi.* Hoc ſecundò] Anaſtaſius Sinaita 4. Hexameri, Virginem Deiparam confert fornaci Babylonicæ, intra quam viſus eſt quartus ſimilis filio Dei; id eſt Chriſtus ipſe, interprete Anaſtaſio. Concinniſſimè verò in hanc rem diſſerit Petrus Cellenſis l. de panibus toto c.21. libabo quædam. [Clibanus, vterus eſt virginalis; ignis, gratia S. ſpiritus, panis Incarnatio filij Dei.] Eſt mox. [Virgo igitur virginum, clibanus eſt ad panem ſuſcipiendum, vel concipiendum, non conſumendum vel vrendum. Ignem enim vrentem nunquam admiſit, quæ carnis concupiſcentiam non ſenſit: Ignem fumantem non ſuſcepit, quæ non concepit iniquitatem: Ignem conſumantem non nouit, quæ rorem de cœlis in corde & ventre pleniſſimè accepit. Virgo, inquam hæc, non ſolùm clibanus eſt, Spiritum ſuſcipiendo, ſed Thalamus, Deum concipiendo, templum quoque caſtè viuendo. Clibanus eſt, prorſus dignè conuerſando; Thalamus, ineffabiliter concipiendo; templum, hoſtiam viuam, Sanctam, Deo placentem, ſe offerendo: Clibanus ad panem præparandum; Thalamus ad Spõſum excipiendum; Templum ad Pontificem intromittendum: Clibanus victum eſurientium; Thalamus ad ſobolem Chriſtianorum; Templum ad emundationem delictorum.]

Eſſe ſanè viſcera hominis clibanum Orig. hom.5. in Leuit. probat ex Oſeē 7. vbi cor impiorum, ſpecie clibani ſuccenſi deſcribitur. Poſſumus ergo eodem referre, quod iuxta Pſaltem impij in tempore vultus Dei, dicuntur ponendi vt clibanus ignis. Poſſumus præterea eò adducere, quod Meſſaliani apud S. Auguſtinum l. de hær. fabulabantur; nempe eum qui à peccato purgatur, ſuem fœtam, ſiue ſeropham, & ignem flammantem intus ſuccenſum vomere; quod myſticè eſt veriſſimum. Nam & Satan, qui pectore hominis ab impietate reuertentis cedere cogitur, à S. Gregorio ſpecie ſuis viſus eſt depelli è proſtibulo Arriano, in templum Catholicum conſecrato; & flamma concupiſcentiæ intus ſuccenſa, idemmet cor quod haram diximus, vertit in clibanum. Itaque pectora multorum mortalium, ſunt clibani ad coquendos panes mendacij, aliosque lapidoſos & mortiferos panes, de quibus Caſſianus l.5. inſtit. cap.21. At cor Deiparæ, eiuſque vterus, fuit clibanus in quo panis vitæ in cibum vniuerſi humani generis coctus eſt.

Clibani flamma; ardor Deiparæ in Chriſti conceptione.

300. Flammam clibani, duplicem video alteram ipſiuſmet Deiparæ, quæ in momento maximè conceptus Chriſti, exarſit incendio amoris ſupra quàm explicari queat flagrantiſſimo. Quis enim dubitare poſſit, quin fuerit eo tempore colluſtratus Deiparæ intellectus, lumine ac ſplendoribus ſanctorum? At vt lumini commenſus eſt calor, ita notitiæ intellectus, flamma voluntatis. Neque verò qualiſcunque flamma concipienda eſt; ſicut neque lux qualiſcunque, etiam ſupra naturæ ordinem, intellectum Deiparæ colluſtrauit per tempus illud; ſed planè eximia & omnino ſingularis. Nec deſunt grauiſſimi Scriptores, quos Suares t.2.3.p. d.19. ſect.4 commemorat, & probabiliter philoſophatos non ambigit, qui tradant, Deiparam in eo momento, vidiſſe Deum. Sunt in iis Antoninus, Gerſo, Albertus, Richelius, Vbertinus, Villanoua, atque Medina. Adde etiam Bruliferum ſerm. in illud *Verbum caro factum eſt*, & latè Mendoçam l.2. florum ſacrorum problem.10. Et qui de alijs item temporibus quorundam myſteriorum in Virgine diuinitus editorum, idem affirmant: ſed de nullo tempore aut myſterio, tanto iure, quanto de eo quod in præſentia proponimus, aſſerere id licet. Notauit eos Salazarius l. de concept. cap.32. §.4. At quanta ſit flamma viſionem gloriæ conſequens, nemo ſatis explicet verbis noſtratibus. Richardus ſanè Victorinus l. de ſacrif. Abelis & Mariæ, & ſuo cap.10. in Cant. flammas omnes noſtrates, præ cæleſtibus illis, flammas pictas arbitratur. Dei enim ignis in Sion, & caminus eius in Hieruſalem. Igitur Deipara in puncto conceptionis Verbi, ſi clarè Deum contuita, eſt, vt quo pertingeret maternitas quam tunc cõtrahebat, poſſet perſpicere, & decus inde ſuum quantumque Deo obſtringeretur, agnoſceret; incendijs pluſquàm Ætneis conflagraſſe dicenda eſt, vereque clibanus fuiſſe, non fumans, ſed inflammatiſſimus. Vt mirum non ſit, illam, præſertim à momento concepti Verbi Dei, æſtuaſſe ſemper incredibili amore in Deũ: & quod de matre Samuelis obſeruat Chryſoſtomus, poſt hunc, multo magis gratiæ fœtum, quàm eſſet Samuel, piam matrem in fœminam alteram euaſiſſe. Id quod etiam narratur in vita S. Elzeerij, de eius matre, quæ ex quo benedictum illum fructum concepit, tantam mundi contemptionem ſimul concepit animo, vt ægrè inhibita fuerit, ne ſæculo abiecto ad religionem prægnans abiret. Quanto potiora & ſublimiora cenſebimus fuiſſe Deiparæ in omnem virtutem & ſanctitatem deſideria, ex quo ipſum Dei filium, de Spiritu ſancto concepit? Hæc vna, clibani panem vitæ coquentis, flamma.

Item feruentiſſimi actus animæ Chriſti, in primo ſuæ productionis momento.

301. Alteram, panis ipſe vitæ, habuit intrinſecam. Quis enim humanus intellectus penetrare, & multo minus enunciare valeat, flammas pectoris Chriſti, in momento conceptionis ſuæ? Fuit quidem ſemper in altari pectoris Chriſti, ardens ignis diuinus, nunquam decreſcens, nunquam imminutus, ſi ſpectetur flamma conſequens viſionem gloriæ. Et ignes quoque habituales, quotquot Chriſtus habuit, vt nullum decrementum, ſic neque incrementum ſortiti ſunt vnquã.

Tamen

Digitized by Google

Tamen erumpentes inde ſcintillæ, actus inquam voluntatis, ſubiuncti notitijs ſupernaturalibus beatificâ inferioribus, non fuerunt ſemper pares, eiuſdémve incenſionis. Nec dubium videtur, quin primo illo ex ortu, Chriſti ſanctiſſima anima tot ſe Dei beneficijs propè oppreſſam videns, in actus feruentiſſimos & æſtuoſiſſimos eruperit. S. Ambroſius l. de inſtit. Virg. c. 16. & alij apud eum lib. 3. de fide cap. 7. putant, in perſona Chriſti in eo ſtatu conſtituti, dixiſſe Dauidem Pſalmo 138. *in operatum meum, viderunt oculi tui.* ſic enim legit quod in vulgata habetur, *imperfectum meum*; vt ſenſus ſit, Chriſtum paruulum, in primo ortu, & cōceptione, dixiſſe Patri, *vidiſti ab æterno hoc meum corpuſculum, non factum virili opera.* Quare ex S. Ambroſij ſententia, cœteri quoque eiuſdem Pſalmi proximè antecedentes verſiculi, qui de humana formatione perſpicuè agunt, ex Chriſti perſona in hoc primo ortu proferuntur; cum dicitur, *quia tu poſſediſti renes meos, ſuſcepiſti me de vtero matris meæ*: id eſt tu formaſti, & iure formationis poſſediſti, corpus hoc meum: nam me ſuſcepiſti formandum in ipſomet materno vtero. S. Hieronimus vertit *orſus es me.* Ex quo liquet, ſuſceptionem illam non intelligi de ſuſceptione in egreſſu ex vtero, ſed de ea quam dixi molitione in vtero materno. Tantam autē in ſe formando & exornando Dei magnificentiam contuens, exclamat continenter ad Deum, opificem & exornatorem ſuum *Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcet nimis.* Hebræa habent, *terribiliter magnificatus ſum*; eſtque metaphora, vt hic obſeruat S. Chryſoſtomus, ducta ab immani altitudine, ex qua cum quis deorſum proſpicit, terrore percellitur. Similiter enim Chriſtus, altitudinem diuinorum erga ſe beneficiorum, exquiſitè peruadens, & immenſum propè interuallum, quo magnitudo perfectionum quas diuinitus acceperat dilatata eſt, exactiſſimè diſpiciens, velut terrore, id eſt admiratione & ſancto ac reuerentiali diuinæ Maieſtatis timore percellitur; conteſtaturque, animam ſuam, in ea beneficiorum & diuinæ erga ſe largitatis mole cōtemplanda, nunquam inertem aut tepidam fore. Quæ ſequuntur; vix egent applicatione aut explicatione, cum perſpicuè cadant in rem preſentem ſintque enodia & expedita. *Non eſt* (inquit) *occultatum os meum à te quod feciſti in occulto, & ſubſtantia mea in inferioribus terræ.* Oſſium ſpecialiter meminit & commiſſuræ eorum, quia eſt in corpore veluti carina in naui, vt Galenus animaduertit. *Inferiora* verò *terræ*, ſunt viſcera materna, intra quæ, corporea Chriſti ſubſtantia, compacta eſt, & creata anima eius ſanctiſſima. Ibi *imperfectum meum viderunt oculi tui.* Quemadmodum Deus auctore S. Hilario, imperfectus dici poteſt, ſi vox *imperfecti* ſumatur pro eo cui non acceſſit perfectio: ita Chriſtus *imperfectus* dici poteſt, quia ſubitò elaboratus eſt, nec vti nos pedetentim diſpoſita eſt eius ſubſtantia. Eandem *in operatum Chriſti*, vocabat S. Ambroſius, quia non eſt ab homine (ſi per Priſcianum liceat,) operata. Chriſtus enim ſine manibus, id eſt abſque virili opere exortus eſt. In his Pſaltis verſiculis, quanta lateat materia, non iam igniculorum, ſed incendiorum, puto vel leuiter cogitanti eſſe perſpicuum.

Suggerit verò Euſebius l. 10. de demonſtr. c. vltimo, vnde inſuper intelligamus ardentiſſimos in hoc ſuo primo momento, Chriſti erga Patrem affectus. Verba enim illa Pſalmi 21. *Tu es qui extraxiſti me de ventre, ſpes mea ab vberibus matris meæ, in te proiectus ſum ex vtero: de ventre matris meæ, Deus meus es tu*, Euſebius refert ad Chriſtum, inde ſibi per tempus paſſionis captantem angorum lenimen, quod is ipſe Deus, qui ei in vtero ab ipſomet exordio Deus & pater fuerat; & cuius iam tunc agnitam Maieſtatem adorauerat è materni vteri cella, non eſſet ſuauiſſimo filio in ærumnis mortis acerbiſſimæ, defuturus. Expendatur verò illud maximè *in te proiectus ſum ex vtero.* Apertè enim fert, Chriſtum iam ex vtero matris, & cum non eſſet differendi ratio vlla, iam ex primo momento, proieciſſe ſe in patris ſinum; eius ſe nutibus & prouidentiæ totum commiſiſſe, oblatis illi corpore, anima, & omnibus quibus donatus à Deo erat prærogatiuis; ſed præſertim vita, iam tunc in ſacrificium addicta Deo pro vniuerſo humano genere. Itaque verum fuit etiam tunc, quod aiunt Etherius & Beatus l. 1. contra Elipan. pag. 354. [Illum panem, quod corpus eſt Chriſti, lignum crucis coxit.] id eſt, actus illi feruentiſſimi quibus Chriſtus ſe cruci iam ex materno vtero addixit. Quæ flammæ, qui carbones ignitiuomi ex his actibus emicuerint, nihil attinet dicere. Duraſſe hos ignes ſolidum nónimeſtre, aduertit Richardus à S. Laur. lib. 10. de Deipar. poſt expoſitum clibanum. [Decoctus (inquit) fuit hic panis igne charitatis ipſius, & hoc nouem menſibus, in natiuitate eductus eſt de clibano. Vnde Filius dicit Patri, *Tu es qui extraxiſti me de ventre.*

Nec non perpeſſiones Chriſti in vtero, quoad corpus.

302. Habemus autem inſuper alias Chriſti flammas & ignes, in virgineo clibano. Non tarò in ſcripturis, flammarum & ignis nomine veniunt aſpera & dura quæ quis ſubit. Vnde Deuter. 4 & 3. Reg. 8. ac Hierem. 11. ſæpeque alibi, filij Iſrael ærumnis innumeris in Ægypto oppreſſi, dicuntur fuiſſe in fornace. Ipſam combuſtionem & pœnam ignis, non rarò in ſcriptura idem eſſe quod graue quodcunque ſupplicium, docet, agens de Achani ſupplicio Salianus t. 2. annal. Caminus paupertatis in quo eligitur iuſtus, vt Deus ipſe cōteſtatur, incommoda per paupertatē ſubeunda, quoſdam ignes eſſe confirmat. Tandem Radulphus l. 1. in Leuit. cap. 2. per clibanum ſuccenſum, tribulationes huius vitæ intelligendas tradit iuxta hæc, lectori vel mediocriter attento perſpicuum eſſe poterit, quantæ fuerint Chriſti in materno vtero flammæ & ignes, cū tantæ ibi fuerint eius perpeſſiones & ærumnæ.

Cuius rei gratia, conſiderandus obiter eſt, ſtatus pueri in materno vtero. Eundem enim ſtatum Chriſtus Dominus intra matris vterum habuit, quem inibi ſortiuntur alij infantes. Hunc autem infantis in materno vtero ſtatum, exhibent phyſici ac medici. Incuruus totus & contractus, talos ad nates applicat: manibus genua apprehendit, in quæ ſic caput demittit, vt oculi pollicibus manuum veluti aſſignantur; naſus verò procumbat inter genua. Si mas eſt, priorem corporis partem in matris abdomen, poſteriorem in dorſum, vergentem habet. Si fœmina; aduerſo ſitu collocatur. Quamdiu fœtus eo ſtatu cōtinetur, nec ſpiritum ore ducit, nec thoracem diſtendit & contrahit, nec vitales vllos ſpiritus procreat, nec cordis & pulmonū motus ſubit; ſed ſola tranſparatione reficit ſingularum partium calorem. Nutritur per vmbilicum hauſto materno ſanguine, qui hepati prolis, immittitur ei attemperandus. Inde excrementitiæ ſanguinis partes in fœtus inteſtina demiſſæ, in nigrum & lutulentum ſanguinem commutatæ deijciuntur in partu vna cum fœtu, qui carceris illius & pœdoris pertæſus; acetabula ſeu oſcula venæ ſpermaticæ per quam matri connectitur; & membranas quibus ob voluitur, crebra impulſione & conuolutione diſrumpit, ac vt maturum malum, ab arbore ſoluto pediculo auellitur. Vides quanto iure S. Nilus orat. 1. de Paſch. apud Phot. Cod. 276. Sic ſcribat de noſtra intra vterū formatione, & cōmoratione exituque exeo. [Formatur tanquam in ſepulchro, in vtero, nōdum exſiſtens infans, naturæ faſcijs inuolutus, & ſimilis eſt mortuo faſcijs ſepulchralibus circūſtricto. Nā mortuorum quidem vultus, arctiùs concluſus eſt, os in vtero mutum, manus & pedes in ventre tanquam in tumulo extenduntur. Matrix egregium fœtibus ſepulchrum

Digitized by Google

pulchrum eſt, & ſepulchrum quidem fœtoribus non carens. Tali fœtus formatus in ſepulchro, formantis nutum vocatus ſequitur.] Hæc conſiderans Guerricus Abbas ſerm. 3. de Annunc. intrepidè affirmat, hanc Dei hominis infirmitatem vt tempore primam, ſic omnium maximam extitiſſe, & nunquam ſic eſſe exinanitum, ſic à ſeipſo defeciſſe.

Ac etiam quoad animam.

303. Verùm hæc incommoda, ſunt ſolius corporis, animæ verò ſunt multò plura & grauiora. Gregorius Palamas in corporis & animæ proſopopeia, deſcribens quærelas animæ in corpus, animam duplici ſepulchro, velut Saram in ſpelunca duplici, conditam exhibet: nã corpus, animæ eſt tanquam ſepulchrum; vnde illud Platonis quod σῶμα ſit veluti σῆμα. Corpori verò, tanquam alterum ſepulchrum priori obductum, eſt maternus vterus. Et liceat ſanè hac ratione non, duplicem modò ſed etiam quadruplicẽ, animæ ſepulchralem cellam agnoſcere. Nam præter ipſum corpus quod animæ ſepulchrum vocat Palamas, & vterinum corporis ſepulchrum quod idem agnoſcit, atque eſſe loculum duplicem; habemus ſecundinas, ſiue membranas illas multiplices quibus fœtus obuoluitur, & intra quas conditur tanquam intra monumenta. Vna immediatè fœtum obuoluens, & ſudoris ex fœtu manantis receptaculum, dicitur *amnios*, vel *charta virginea*. Secunda quæ illi apponitur, dicitur *corion*. Tertia quæ eſt vrinæ fœtus receptaculum ad partum vſque, non omni ex parte ambit fœtum: diciturque *allantoides*. Hanc non agnoſcit pro humano fœtu Laurentius c. 5. alij tamen agnoſcũnt. En igitur benè multos fœtus loculos, internos & abditos. Exterior deinde matris venter ſiue abdomem pro antemurali & anteriore ſepulchro numerari debet. Quis igitur non videt, quàm miſer & miſerandus ſit, quamque ærumnoſus infantis ſtatus quoad animam; in materno vtero, tam multipliciter vallatam atque concluſam; quodque miſerabilius eſt, vi ſtatus illius omni propè actione ſua prohibitã præterquàm vegetatione, & obſcura ſenſatione?

Ad has ærumnas Chriſtus noſtra cauſa ſe demiſit. Et quamuis de hoc argumento, & ſobriè & cum omni reuerentia ſit agendum; tamen dignum eſt, exordiorum noſtrorum illuuiem & ortus noſtri abiectionem recognoſcendò, Chriſtum quod eam paupertatẽ ac pudorem humani exordij tranſcurrere voluerit, (vt S. Hilarius l. 2. de Trinit. *ſub finem* dixit,) eò impenſius venerari. Scio non omnino eodem modo de Chriſto quoad hunc ſtatum, & multo minus quoad eggreſſum ex vtero, Philoſophandum eſſe, ac de alijs infantibus. Quo enim mundior, & rectè affecto corpore erat Virgo mater, & quo opifex huius conceptus, diuina manus, nitentior & purior fuit, eo maiorem quàm in alijs fœtibus, agnoſcere in iſto nitorem ac puritatem, par eſt. Tamen qui ad noſtram vſque naturam exinaniri & deijci ſuſtinuit, noſtri ortus vilitatem admiſit: vt idcirco Eccleſia, de loco licet ſanctiſſimo & omnium digniſſimo, pronunciet Deo verbo laudes; quod *ad liberandum ſuſcepturus hominem, non horruerit* (libra hoc verbum;) non inquam *horruerit virginis vterum*. Ibi concluſum Verbum infans, excrementis intra ſecundinas coaceruatis oblitum, & in vteri illuuie aliqua vt Abulenſis in c. 12. Leuit. qu. 20. diſertè tradit, tanquam in cœno, per nouimeſtre ſpatium iacuit, expers intellectionis (quantum erat ex vi ſtatus illius,) ac ferè etiam ſenſationis: vt proinde S. Proclus Epiſtola de fide ad Armen. pag. 130. ita accipiat illud, *verbum caro factum eſt*, ac ſi dictum eſſet; verbum æquè ac caro nullis functionibus ſuperioribus in humanitate ſua diſtentum fuit, quantum erat ex vi ſtatus illius: quamuis per ſupernaturalem Dei operationem, Chriſtus iam tunc vſum ſcientiæ tam multiplicem habuerit, quàm in ſequentibus videbimus; Idque agnoſcentem Chriſtum, dixiſſe de ſe in iſto ſtatu *ego ſum vermis, & non homo*, pulcherrimè proſequitur Orig. hom. 14. in Lucam relatus cum de verbo hamato. Hinc verò deterior longè fuit Chriſti conditio quàm infantium cæterorum, qui in illius carceris pædore degunt abſque ſenſu, & notitia ſui incommodi, quia ſunt priuati vſu rationis. At ſapientia Patris, non ita. Sic igitur ſe habuit in vtero Chriſtus.

Neque verò quod Synodus Trullana, ſecundinarũ Deiparæ celebritate interdixit, can. 79. quicquam commune habet cum eo quod hic diximus de Chriſti ſtatu intra maternum vterum. Quamuis enim in partu non fuiſſe emiſſas à Deipara (vt ab alijs matribus fit,) ſecundinas, multamque illuuiem, rectè conſtituerit Synodus illa Quiniſexta, ambigua cæteroqui fidei, & reprobata à Sergio Papa, vt videre eſt apud Bellarminũ l. de Conc. cap. 7. & l. 2. de Pont. cap. 18. ad 2. Tamen niſi velimus multitudinem miraculorum gratis inuehere; fatendum eſt, Chriſtum in vtero quidem obuolutũ fuiſſe ſecundinis, vt obuoluuntur cæteri: prodiſſe tamen inde illinem & nitidum, vt pulcherrimè tradit Zeno Veron. ſerm. 6. (alias 11.) de natiuit. & Bernard ſerm. 3. de purif. Nec plus volunt, qui Trullanum illum Canonem propugnent, Suares t. 2. 3. p. d. 13. ſect. 2. Delrio Phemica 1. & Salaz. l. de concept. cap. 28. §. 4. Etiamſi S. Hieronimus, cruentum Chriſti eggreſſum non reformidauit dicere; qua de re plenius agendo de Deipara. His tamen dimiſſis, nemo non videt, quàm multiplices Chriſti intra vterum matris per nonimeſtrem inibi concluſionem fuerint ærumnæ; quæ illi flammarum multiplicium (prout loquebamur,) ad excoquendum in clibano intellectuali panem vitæ, aggeſtio & addenſatio fuit.

Ignes extremarum Chriſti perpeſſionum, à quibus huc aduocati.

304. Vt non ſit ſanè neceſſe, ad ignem & flammas paſſionis & crucis, cõctionem panis huius relegare, quod faciunt non pauci. Petrus Chryſologus ſcitè ſermon. 67. [Cœleſtis pater, cœleſtem panem, cœleſtes filij vt poſtulemus, hortatur: ipſe dixit: *Ego ſum panis, qui de cœlo deſcendi*. Ipſe eſt panis, qui Satus in virgine, fermentatus in carne, in paſſione confectus, in fornaci coctus ſepulchri, in Eccleſijs conditus, illatus altaribus, cœleſtẽ cibum quotidie fidelibus Subminiſtrat.] Et ſerm. 71. [Ipſe eſt panis qui de cœlo deſcendit, qui legis & gratiæ mola aptatus eſt in farinam, qui crucis confectus eſt paſſione, qui magnæ pietatis fermentatus eſt Sacramento, qui conſperſionis leuis leuamentum ſuſtulit de ſepulchro, qui vt diuinitatis ſuæ calore coqueretur, ipſe clibanum decoxit inferni, qui ad cœleſtem cibum quotidie Eccleſiæ defertur ad menſam, qui in remiſſionem frangitur peccatorum, qui edentes ſe perpetuam paſcit, & nutrit ad vitam.] Auctor item Tractatus de paſſ. Dom. ſub allegoria viris veræ apud Bernardum cap. 43. [Quis ardori fornacis crucis, aliquod audeat ſupplicium comparare,]

305. Nexum ſanè aliquem panis vitæ coquendi, & crucis, inſinuat vſus priſcorum Chriſtianorum, partiendi panem crudum priuſquàm clibano immitteretur, aut cineribus operiretur, efformato quadrifida inciſione crucis ſigno. Nam quamuis hic eſſet iam olim vſus Iudæorum, ac etiam Romanorum, vnde *quadræ* dictæ, quod eſſent quarta pars panis, vt notat Baro anno Chriſti 58. cum de fractione panis diſſerit: Tamen Chriſtiani eum vſum tanquam religioſum & crucis Chriſti expreſſione ſacratum, admiſerunt: vt liquet ex ijs quæ de pane ſubcinericio non ſignato; moxque per S. Martinum monachum quadrifidã illa inciſione ſub prunis notato, ſcribit S. Gregor. 1. dialog. cap. 11. Et idem conſtat ex Theodemaris Abbatis Caſ-

ſinenſis epiſtola, ad Carolum Magnum data. Scitè verò Petrus Cellenſis l. de panibus cap. 6. *in fine*, quadras illas panis noſtri, ait eſſe iuſtitiam, ſapientiam, ſanctificationem & redemptionem, iuxta Apoſtoli pronunciatum: Ideò vnus hic panis, habet *quatuor quarteria*, iuxta Cellenſem ibi. Quid quod vniuerſam panis noſtri confectionem, ad Crucem refert Catharinus in c. 3. Geneſ. ad illud, *veſceris pane tuo?* Chriſtum enim panem eſſe, præfatus, ex grano contrito admiſta aqua compactum, obſeruat, Chriſtum verè granum frumenti cadens in terram, & in cruce mortuum iuxta ea quæ habentur Ioan. 12. datum eſſe ad modum piſtrini Hieroſolimitani, lapidantis eos qui à Deo mittebantur: ibi plurimis molis fuiſſe contritum, nempe te lacerantium, manibus verberantium & conſpuentium, ſpiniſque & clauis configentium. Sic granum comminutum eſt in farinam, cui affuſa eſt aqua; id eſt benignitas illa & humanitas, qua volens oblatus eſt. Clibanus fuit crux, in qua Spiritus ſancti ardore, & immenſa noſtri caritate, panis vitæ coctus eſt. Hæc ſummatim ex fuſiore Catharini oratione. Progo de Sacram. Dom. paſſ. fractum in cruce panē vitæ, his verbis exhibet. [Verè nō cognoſceris Domine, niſi in fractione panis. Panis caro tua eſt. Fregiſti manibus tuis corpus tuum, quia poteſtatem habebas ponendi animam tuam, & iterum ſumendi eam: fregiſti corpus quod foris apparebat, & oſtendiſti medullam quæ intus latebat. Niſi enim patiaris non cognoſceris. *Ibi*, (inquit,) *abſcondita eſt fortitudo eius.* Quæ eſt autem fortitudo tua, niſi manſuetudo, niſi humilitas, niſi patientia & obedientia? Has virtutes fortiſſimas & ſuauiſſimas, in fractione panis, hoc eſt, in paſſione tua nobis oſtendiſti.]

Vſus doctrinæ de Chriſto pane, tranſitus fidelium in panes.

306. Vſum vberrimum doctrinæ de Chriſto pane, ſubijcio ex ijs quæ addit Progo, de modo quo nos quoque, Chriſti imitatione, tranſire poſſimus in panem myſticum. [His virtutibus (quas videlicet in Chriſto deſcripſerat, manſuetudine inquam, humilitate, obedientia) Caro tua quæ nos ſumus, nutritur paulatim & perficit, & perficitur. Et primùm quidē inter duas molas ſpei & timoris, molitur ſicut frumentum, vt fiat noua conſperſio: deinde cùm in formam panis tranſierit, coquitur in clibano paſſionum: poſteà cum benedixeris ei omni benedictione ſpirituali, & dixeris, conſummatum eſt, frangis & ipſum corpus noſtrum quod in manibus tuis eſt, & in manus tuas committimus, & ibi agnoſceris, non ſpecie peregrina, ſed in facie propria: vt iam non lanceæ nobis latus tuum aperiat, ſed digito palpare & videre poſſimus, quia tu es, Domine Deus noſter.]

Affinia ſunt, quæ de Chriſtianorum in Chriſti corpus allectione, ſub typo efformationis eorundem in panem, habent Varij Patres. Eucherius ſcitè hom. 5. de Paſch. *ſub finem.* [In hoc ipſo quod panem numeroſis tritici granis confici nouimus, vnitatem conſtat adſignari populorum. Sicut enim frumentum, quod ſolita purgantis ſollicitudine præparatum, in candidam ſpeciem molarum labore perficitur, ac per aquam & ignem in vnius panis ſubſtantiam congregatur; Sic variæ gentes, diuerſæque nationes in vnam fidem conuenientes, vnum de ſe Chriſti corpus efficiunt: & Chriſtianus populus quaſi tritici innumerabilia grana, à ſacrilegis nationibus, fide purgante atque cribrante diſcernitur: & in vnum, quaſi infidelium lolio pertranſeunte, colligitur: & duorum teſtamentorum inſtructione, velut frumentum gemino molarum opere curatum, niteſcit: & in illam primæ originis dignitatem natiuo candore mutatur: ac per aquam baptiſmi, vel per ignem Spiritus ſancti, æterni illius panis corpus efficitur.]

307. Zenò Veron. concinnè de more ſerm. 6. ad Neophytos. [Exultemus fratres in Chriſto, tantique prouentus reditu ditati, Deo patri omnipotenti laudes, & gratias referamus; qui zizania, lolium, lappas, tribulos, in læta frumenta mutauit: quæ diligenti cultu purgata, molariſque lapidis pio pondere feliciter fracta, ordinabiliter creta, omni furfure abiecto, mirifico ſplendore in farinam candidam micuerunt; quæ nullo adulterata fermento eſt, conſperſa, ac ſubacta diligenter; Sal inditum eſt illi, leuigata eſt oleo germinali, officijs competentibus temperata, in panes azymos reddita. Hi quos videtis, egregia coctura ſuaue redolentes, qui excocti ſunt non furno, ſed fonte; non humano, ſed igni diuino: non illos aura corrupit, non fumus amarus infecit, non frigus eliſit: quod plus eſt, ſine fermento leuati ſunt. Certè cacabacij non ſunt, non vetuſti, non vſti, non crudi; non inucidi: lacteus illis color eſt: lacteus ſapor eſt.]

S. Auguſtinus ſerm. ad infantes de Sacramento, quē S. Fulgentius ſuæ Epiſtolæ de baptiſmo Aethiopis intexuit, ſic habet *ad finem*, alloquens Neophytos. [Vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Intelligite & gaudete. Vnitas, pietas, veritas, charitas, vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Recolite enim quia panis non fit de vno grano, ſed de multis. Quando exorcizabamini, quaſi molebamini: quando baptizati eſtis, quaſi conſperſi eſtis: quando Spiritus ſancti ignem accepiſtis, quaſi cocti eſtis. Eſtote quod videtis, & accipite quod eſtis.]

Petrus Bleſeſis carm. de Euchar. cap. 18.

[Hoc eſt frumenti granum quod terra fidelis
Germinat aſſiduè, reddens ſua ſemina cœlis.
Hoc grano, cœli ſunt horrea multiplicata.
Vrbs ſacra Ieruſalem pingueſcit eo ſatiata.
Hoc eſt frumenti granum quod ab æthere venit,
Cuius adeps animas noſtras & corpora lenit.
Illud ſponte cadens in terram mortificatum
Eſt primò, atque per hoc ſurrexit multiplicatum
Ex vno multis affluxit copia granis.
De quibus efficitur nunc vnus in æthere panis.
Nam quoties Chriſto creſcente fide generamur.
Ex vno grano, quaſi plurima grana creamur.
Cuius cum ſapimus carnes, vel ſanguinis hauſtum,
Vnus fit panis, vnumq; fit hoc holocauſtum,
Vna ſic in carne, duo ſimul eſſe leguntur;
Chriſtus & Eccleſia, ſic vnum conſtituuntur.]

308. Sebaſtianum Comitem, Bonifacij item Comitis generum, Geiſericus Arrianus ad nefandum anabaptiſmum & Arrianam impietatem ſollicitabat, vt refert Victor lib. 1. de perſecut. Vandal. At Sebaſtianus, conſtans & firmus in Catholica fide, panem ſimilaceum & mundiſſimum popoſcit; quo allato, ita effatus eſt. [Hic panis vt ad tantum decorem ſplendoris veniret, & menſæ regiæ neceſſarius haberetur, diſcuſſa ſpuria furfuris, ex maſſa ſimilaginis, conſperſus per aquam tranſiuit & ignem; idcirco & aſpectu clarus & eſu ſuauis habetur. Ita & ego, mola Catholicæ matris commolitus, & cribo examinationis vt ſimila munda purgatus, rigatus ſum aqua baptiſmatis, & igne Sancti Spiritus coctus. Et vt hic panis de furno, ita & ego per officia Sacramentorum diuinorum, artificè Deo de fonte mundus aſcendi. Sed fiat ſi velis, vt ipſe propono. Ipſe panis confringatur in fruſta, madidetur aquâ, & iterum conſpergatur, mittatur in furnum: ſi melior exierit, faciam quæ hortaris. Quam propoſitionem Geiſericus cum omnibus qui aderant cum audiſſet, ita ligatus eſt, vt ſe ſoluere omnino nō poſſet.] Sunt ergo Chriſtiani, panes; vel quod S. Auguſt. habet in Pſal. 147. *Fruſta panis*, quia ſunt membra Chriſti, qui eſt verus panis debentque omnes conniti vt in panes euadant.

Plerique tamen non ſunt granum bonum, & idoneum

neum ex quo panis Chriſtum panem referens conficiatur: quod optimè notauit Petrus Cellenſis l. de panibus cap. 18. his verbis. [In vno vaſe regenerante Baptiſmi; diuina conſecratio inſertum quodcumque hominum genus quaſi frugum & leguminum diuerſas ſpecies, miſericorditer reponit. Satis enim corporaliter, tam morum quàm ſtudiorum diſſimilitudine; hominum alij frumento; alij, hordeo; alij, fabæ, alij, lenticulæ; alij milio; alij, viciæ conferuntur: dum alij, grano frumenti; ideſt, Verbo incarnato quod miſit Dominus in Iacob, & cecidit in Iſraël, per charitatis imitationem conformantur. Alij hordeo legis Moſagiæ, per aſſiduam meditationem diuinæ ſeueritatis paſcuntur: alij fabæ, qui per vanam gloriam mundanæ ſapientiæ inflantur. Alij, neticula Sophiſticarum argumentationum; præſumendo de ingenij ſui viribus excæcantur, alij, milio exquiſitarum ratiocinationum, vſque ad exinanitionem veritatis euaneſcendo, extenuantur: alij belluinæ feditatis tam vita quàm ſenſu, vltima quaſi viciarum vel auenæ vilitates, oculos ad terram deprimendo confunduntur.]

309. Enitendum ergo quod poſſumus, vt à lolijs efficiamur bona grana. Nec omittendum Crucis cribrum, (vt loquitur Heſychius Hieroſol. orat. de S. Andrea) vt perfectè expurgemur. Subactio tribulationis & mola adhibenda, cum paſſionũ clibano, quæ Drogo ſupra exhibet diſtinctiùs Probat etiam ſcriptura ſubcinericium panem. Ideoque quærendum in coctione lentum calorem nec plus iuſto feſtinandum, ſic docet S. Ambroſius lib. 1. de Cain. cap. 9. *ſub finem*, tractans azyma ſubcinericia Hebræorum exeuntium de Ægypto. [Coque ergo ſubcinericiam tuam vapore Spiritus ſancti. Coque etiam animi paſſiones tuas, nuper fortaſſe de Ægypto egredientes; operito eas, & lento calore excoque, ne fortiorem ignem dum ferre non poſſint, ſemiuſtulētur potiùs quàm coquantur. Sunt enim plurima quæ præmaturo ſermone infidis auribus vel infirmis quaſi incocta committas, ad quæ auertatur auditor, & cum horrore faſtidiat: ſi coctiora guſtaret, Spiritualis cibi perciperet ſuauitatem.] Hoc eſt dicere, cupido conformandi ſe in probatum & Chriſto ſimilem panem, conſectandam eſſe ſtudioſiſſimè humilitatem, ſuique deſpicatiam. Sed ſuper omnia, calor panis noſtri conciliandus eſt, & eius amore inardeſcendum. Hortatur ad id grauiter Bernardus aut quiſquis apud eum auctor tractatus de Chriſto vite c. 43. [Sequuntur Ieſum (ait de SS. animabus,) imitantes beſtiam quandam, quæ odore cocti panis, recentis ita delectatur, vt vbicumque illum ſenſerit, illũ ſequatur, etiam vſque ad interitum. Ecce ipſo teſte, panis viuus, qui de cœlo deſcendēs, decoctus duplici igne Charitatis & paſſionis, odorem ſuum longè lateque diſpergit. Quis hunc non ſequatur? Sequitur irrationalis beſtia odorem panis cocti, & cōſumendi non ſequetur homo rationalis, odorem panis bis cocti, Angelorum? Imo ſtultior eſt quàm beſtia, qui illius odoriferi panis odorem non intelligit & honorem.]

310. Hæc quidem quod ad diſpoſitiones per nos conferendas, vt in panem bonum & probatum euadamus, rectè diſputantur. Apoſtolus tamen 1. Corin. 10. vt vnus panis efficiamur, tribuit nominatim perceptioni Euchariſtiæ: nimirũ quia ſanctiſſima Chriſti humanitas, ex cōiunctione cũ Verbo, ſortitur vim viuificã, & noſtri cũ Deo, & inter nos ipſos sãcte coniunctiuã. Illuſtriſſimè planè id proſequitur S. Cyrillus l. 4. pentabili c. 5. lõga in Neſtoriũ diſputatione de hoc argumento, ex qua illud dumtaxat profero. [Quemadmodum viuificum eſt illud ipſius Verbi corpus, quod ſibi proprium fecit per veram vnionem, quæ & intelligentiam & ſermonem ſuperat; Sic nos quoque, qui illiùs ſanctæ carnis, & ſanguinis eius participatione fruimur, omnino viuificamur, cum in nobis maneat Verbum, non ſolùm diuino modo per ſanctum Spiritum, verùm etiam humano, per ſanctam illam carnem, pretioſumque eius ſanguinem. Hæc quæ dixi, vera eſſe, beatus Paulus ſuo ſuffragio confirmat, ſic ſcribens ad eos qui Corinthi in Dominum Ieſum Chriſtum crediderant: *Tamquam credentibus dico iudicate vos quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Chriſti eſt? quoniam vnus panis, & vnum corpus multi ſumus; omnes de vno pane participamus.* Participes namque ſancti Spiritus effecti, & ipſi omnium Saluatori Chriſto, & inter nos vnimur. Concorporales etiam hoc modo ſumus, quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Omnes enim de vno pane participamus. Colligat namque nos ad vnitatē corpus Chriſti, quod eſt in nobis, neque eſt vllomodo diuiſum] Confirmat id ex alio Apoſtoli loco Epheſ. 3. quo gentes per corporis Chriſti participationem, dicuntur ab Apoſtolo, factæ Chriſto concorporales.

311. Claudo vniuerſam hanc de Chriſto pane expatiationem, ſapienti monito B. Paulini epiſt. 5. [Exultemus (inquit) in eo qui iuſtificat impium per fidem, & dat eſcam omni carni. Eſcam non iſtam quæ perit, ſed illam quæ conficitur in æternum victum, qualem vel anima in Dei rebus operoſa, vel Catholica Eccleſia coquit. Corpus eſt enim veri panis, qui de cœlo deſcendit, & dat eſcam viuificantem eſurientibus iuſtitiam. non enim carnem farcit. Sed cor hominis firmat. Hic panis & fons eſt, qui quo amplius editur, plus eſuritur, & quo magis bibitur, plus ſititur. Hunc panem vt edamus in æternum, molamus in huius mundi piſtrino triticum bonum, quod eſt obedientiæ fidelis operatio, & charitas in corde puro, & fide non ficta. Qua gratia & virtute cum plenus ſis, bonam Deo frugem nobis, teque ipſum in azymis ſinceritatis & veritatis epulandum Deo exhibes: cuius eſca eſt, quiſquis voluntatem eius efficiens, in corporis ipſius membra conuertitur.] Hæc conuerſio, pro idonea & Deo valdè accepta gratiarum actione, eſſe poſſit. Qui verò abutuntur tali tantoque pane diuinitùs prouiſo, æmulantur in damnum ſuum Manichæos quorum erat horrenda corruptela in vſurpatione panis, referente ac deteſtante Cyrillo Hieroſol. Cath. 6. his verbis. [Qui afferunt illis cibos, hilari facie recipientes, pro benedictionibus maledictis inſectantur. Cum enim ignorans aliquis illis panem adfert, paululum, (inquit,) extra ſubſiſte, & benedicam tibi. Deinde in manus recipiens panem, (quemadmodum illi qui ex illis pœnitentiam egerunt, confeſſi ſunt;) Ego te (dicit Manichæus) panis non feci, & execrans, proijcit in altum, & maledicit ei, qui fecit illum, atque ſic factum comedit. Si oderis cibos, cur hilari facie intueris illos adferentem? Si danti habes gratiam, cur factorem & opificem omnium blaſphemas? Et rurſus. Ego te, inquit, non ſeminaui, ſeminetur ſeminans te. Ego te non meſſui falcibus, metatur metens te: Ego te igne non coxi, coquatur qui coxit te. Pulchra ſanè gratiarum actio.

CAPVT II.

Manna, finis, & effectionis Chriſti, typus.

312. NOn ſemel in Scripturis, nominatimque Pſal. 77. manna nomine *panis* appellatur. Imo alio loco vocatur *adeps frumenti*, iungiturque cum melle de petra, ex quo ſaturati ſunt Hebræi. Itaque quandoquidem de Chriſto per panis typum adumbrato, proximè egimus; commodè eius quoque per manna delineationem ſubijcimus. Ago autem de manna, iuxta vſum receptum. Nam quod Clemens Alexand. lib. 1. pædag. cap. 6. id lactis quod primum ad potum effunditur, *manna* appellatum teſtatur, non ſpectat ad hunc

Digitized by Google

locum. Quamuis eſſe quidem Chriſtum, lac noſtrum rationabile & ſine dolo, docet Apoſtolus Epiſtolæ primæ cap.2. id quod multis, citato capite illuſtrat Clemens, aduertens diuinantem Homerum in tale quid incidiſſe, cum homines iuſtos vocauit *γαλακτοφάγους*, hoc eſt qui lacte veſcuntur. Non pauca itē in eam de Chriſto lacte noſtro allegoriam, Turrianus l.2. de Euchar. c.20. Sed vt dixi, non eſt hoc manna de quo nunc agimus; ſed illud typicum, quo Iudæi in deſerto cœlitùs per 40. annos ſunt paſti, de quo Pſal.77. ſcriptum eſt, *ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, panem cœli dedit eis; panem Angelorum manducauit homo.*

Chriſtus, etiam extra Euchariſtiam, verum manna.

Eſſe ſe verum manna, eo Pſalmi loco typicè expreſſum, Chriſtus ipſe Ioan.6. diſertè conteſtatus eſt, reſpondens Iudæis, qui Chriſto inuitante ad credendum quod eſſet à Patre miſſus, obijecerant, *quid operaris? Patres noſtri manducauerunt manna in deſerto, ſicut ſcriptum eſt, panem de cœlo dedit eis manducare.* Quaſi dicerent, etiamſi quod aliquot hominum millia multiplicato terreno pane aluiſti, eximium opus videatur: tamen multo plus fecit Moſes, qui pane cœlitus dato, per annos 40. vniuerſam gentem noſtram aluit: neque tamen idcirco miſſum ſe à Deo in quem crederent, tanquam in filium eius, iactauit. Huic Iudæorum obiectioni, reſpondet Chriſtus; *amen amen dico vobis, non Moſes dedit vobis panem de cœlo; ſed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim verus eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo.* Obſecrantibus autem Iudæis, vt eum verum panem acciperent, reponit Chriſtus. *Ego ſum panis vitæ: qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet in æternum.* Ex his verbis vt Rupertus l.1. in Matth. ad illud *pariet autem filium*, rectè notauit; liquidò conſtat, Chriſtum aſſerere, ſe eſſe verum panē Angelorum à Dauide propoſitum, ijs verbis quæ Iudæi allegauerant, & quæ de manna pane cœleſti patribus indulto diuinitus, typicè vera erant, in ipſomet Chriſto expreſſa haberi, non iam in typo, ſed ad ſolidam veritatem. Neque verò referuntur hæc à Chriſto, ad Euchariſtiam nondū tunc inſtitutam; ſed ad ipſum Chriſtum prout per Incarnationem eſt panis verus animarum noſtrarum; de quo pane primùm agi eo 6. capite, notatum eſt ſuperiùs. Ait enim Chriſtus, panem illum verum à Patre dari, & ſe eſſe eiuſmodi panem in quem credendum eſſet; ſeque de cœlo deſcendiſſe, dareque mundo vitam: quæ omnia in præſenti vel præterito tempore tunc prolata, Chriſtum in eo ſtatu quem dixi ſpectabant, non autem in Euchariſtia. Id quod optimè vidit S. Ambroſius l. de bened. Patriarch. cap.9. Neque tamen idcirco diffitemur, eſſe quoque manna, typum Chriſti in Euchariſtia; quod adeò protritum eſt, vt pigeat ferè de eo monere. Videſis Rupertum l.3. in Exod. cap.13. Turrianum l.2. de Euchar. cap.1. & 2. Viegam in cap.2. Apocal. comment.3. ſect.4. Magalianum in cap.5. Ioſue v.12. annot.24. Non excluſa igitur panis Euchariſtici adumbratione in manna, hoc vnum affirmo; Chriſtum extra Euchariſtiam, prout fidei noſtræ obiectum, appoſitè per manna exprimi: idque à Chriſto ipſo Ioan.6. traditum eſſe: & ſiue finem in quem manna ſuppeditabatur ſpectemus, ſiue eius effectionē, per bellè Chriſto reſpondiſſe.

Quia eſt cibus populi Dei in deſerto.

313. Et finis quidem, perſpicuè idem eſt vtrobique; nempe alimentum populi Dei in deſerto. Eſſe enim hanc vitam, præſertim iuſtis, deſertum quoddam, in quo animabus aliunde pabulum non ſuppetat quàm ex diuina largitate, rectè in hanc rem obſeruarunt veterum plerique. Videndus S. Chryſoſtomus hom.23. in ad Epheſ. *in morali*, & Petrus Damiani ſerm.40. tractās aſcenſum ſponſæ de deſerto. Non inficior, Chriſtum de cœlo non iam oculis fidei, ſed perſpicuè & reuelata facie contemplandum, dici quoque manna: hoc eſt enim manna illud nunc abſconditum, nec niſi fide peruium, quod iuſtis in cœlo eſſe repoſitum, Ioannes in Apocalypſi teſtatur. Sicque perficitur quod Pſaltes Pſal.30. pronunciarat, *quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te: Perfeciſti eis qui ſperant in te, in conſpectu filiorum hominum*: id eſt ex aduerſo angorum quos ab hominibus nequam exceperunt, dabis eis multitudinem dulcedinis perfectam & cumulatam, quæ verè queat manna dici: ipſum ſcilicet Regem in decore ſuo, quem & vt Deum, & vt hominem clarè conſpicient, & eo ipſo beabuntur. Quamuis igitur hoc manna, in cœlo quoque ſit cibaturum beatos, tamen qua ex parte peregrinantibus per hoc deſertum alendis prouiſum eſt, per bellè cum manna typico conuenit. Firmat quod diximus figura vrnæ mānа plenæ, quam exhibet Villalp. l.2. appar. diſp.4. c.27. in peruetuſto nummo æreo, à Samuele (vt putat) cuſo, addita hac epigraphe, *redemptus es*, hoc eſt ereptus à fame. Id enim nobis viatoribus, redemptione ſua copioſè præſtitit Chriſtus Dominus.

Et quia Chriſtus, panis abſque ſatione, verè de cœlo.

Effectio verò Hebraici manna, quomodò cum effectione Chriſti conſentiat, accipe ex Nyſſeno 8. de vita Moſis. [Cœleſtem (inquit) cibum, nulla nobis Satio, agriculturæ artibus produxit. Sed panis eſt abſque ſemine, abſque aratione, abſque alio humano opere nobis paratus. Is deſuper defluens in terris, inuenitur: panis enim qui de cœlo deſcendit, qui verus cibus eſt, qui ænigmaticè hac Hiſtoria ſignificatur, non incorporea quædam res eſt. Quo enim pacto res incorporea corpori cibus fiet? res verò quæ incorporea non eſt, corpus omnino eſt. huius corporis panem, non oratio, non ſatio, non agricolarum opus efficit, ſed terra intacta permanſit, & tamen pane plena fuit, quo fameſcentes, myſterium virginis perdocti, facilè Saturantur.]

Scitè Rupertus in c.1. Matthæi ad illud *pariet autem filium*, idipſum annotauit; obſeruans idcircò dixiſſe Pſaltem, cum de huius panis effectione ageret, ianuas cœli fuiſſe apertas. [Beata Maria (inquit) cœlū illud eſt, de quo fuerat præſcriptū. *Et ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum*; Si enim cuiuſlibet iuſti anima cœlum eſt, quanto magis hæc ſingularis Dei habitatio vel ſedes? Quot autem vel quæ ſunt ianuæ huius cœli; quas Dominus Deus aperuit? Duæ; altera mentis, altera ventris. Ianuam mentis, Deus aperuit, quia beata hæc credidit quæ dicta ſunt ei. Ianuam ventris aperuit, quia ſine viro concepit, virgo peperit, & poſt partum virgo permanſit. Quis enim alius niſi Deus, ianuam ventris ſic aperiret, vt pareret, & virgo permaneret?] Ad literam, quod ianuæ cœli ſint apertæ ad fundendū cibum illum qui manna dictus eſt, hoc eſt quod è nubibus ſtillarit Angelorum opera, dictus eſt cibus ille, panis Angelorum. Id verò multo melius in cibum de quo agimus cadit. Eſt enim Angelorum ipſorum cibus, quandoquidē & ipſi quoque deſiderant in Chriſtum proſpicere, etiam prout hominem. Quo aptè accommodes, quod Rabbi Moſes Gerundenſis apud Paulum Burgenſem additione ad c.16. Exodi affirmauit; nempè idcirco vetus manna dictum eſſe panem Angelorum, quia Angeli reficiuntur diuino lumine, quod per voluntatem Dei incorporatum eſt, & factum manna. Abſurdum hoc, de priſco manna: de noſtro veriſſimum, in quo diuinum lumen, Dei Verbum, carni ac corpori eſt coniunctum.

Tem-

Tempus & dies demiſſi manna, ad Chriſtum aptata.

314. Ipſum tempus quo manna defluebat, Chriſti aduentui aptat Orig. hom. 7. in Exod. Præfatus enim carnes datas fuiſſe veſperi, quia pridie diei quo manna defluxit, ceciderunt coturnices, ſubdit. [*Sed & mane,* (inquit) *replebimini panibus.* Nobis in quo poſitus eſt panis? Verbum Dei eſt. Ipſe enim eſt panis viuus, qui de cœlo deſcendit, & vitam dat huic mundo. Sed quomodò dicit mane dari hunc panem, cum aduentum eius in carne, factum dixerimus ad veſperam? hoc modo intelligendum puto: quod ad veſperam quidem vergentis mundi, & propè finem curſus ſui politi, dominus venerit, ſed aduentu ſuo, quoniam ipſe eſt Sol iuſtitiæ nouum credentibus reparauerit diem. Quia ergo nouum mundo ſcientiæ lumen accendit, ſuum quodammodo mane effecit, & ſuum manè tanquam iuſtitiæ Sol produxit, & in hoc manè replentur panibus qui eius præcepta ſuſcipiunt. Nec mireris; quia Verbum Dei & caro dicitur, & panis, & lac dicitur, & holera dicitur, & pro menſura credentium, vel poſſibilitate ſumentium diuersè nominatur.] Ipſum quoque diem quo primùm deſcendit manna, Stephanus Cantuarienſis in Tylmanni allegorijs ad cap. 16. Exodi, notat reſpondere diei quo Chriſtus viſitauit nos oriens ex alto; quem obſeruat fuiſſe diem Dominicum. Idemque notat Hilarius Diaco. 1. Cor. 10. *initio,* tractans illud, *omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt.*

Item forma & guſtus mannæ.

315. Quod autem manna dicatur iacuiſſe vt ros, idē Stephanus ad Incarnationem item refert, quam *roris* nomine in ſcripturis eſſe adumbratam, probat ex verbis illis Eſaiæ; *rorate cæli deſuper:* hancque etiam ait eſſe rorem illum de quo ſcripſit Eccleſiaſticus *ros obuians ardori venienti humilem fecit Aquilonem.* Id eſt, (inquit) [beneficium Incarnationis obuians ardori vitiorum, humilem fecit Diabolum. Sed ſuauiùs & in rem noſtram expreſſiùs eſt, quod de hoc rore habet Rupertus lib. 1. in Matth. verbis illis. [Secundùm ſimilitudinem illius facti quod ita ſcriptum eſt: *Mane quoque ros iacuit per circuitum caſtrorum: cumq́; operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine minutum, appellauitq́; (ait Scriptura,) domus Iſrael nomen eius Man,* Secundùm ſimilitudinem, inquam, illius ſigni, factum eſt hîc. Spiritus Sanctus ſuperuenit in beatam Virginem, qui in Sanctis Scripturis per rorem ſolet ſignificari. Et hoc fuit vtique rorem iacere in ſolitudine, viſceribus in fundi virginis ſolitariæ, nulliq́; viro perviæ. Ille iterum virginem cœlitus irrorauit, non de ſua ſubſtantia, ſed de naturali humore ipſius incorruptæ carnis. In quo mira & magna diſtantia eſt, ab omni conceptu vniuerſæ carnis, quia vim Sementinam Sacri corporis, non vir extrinſecus accedens, ſed ſpiritus Sanctus intus operans excitauit. Tunc in eadem ſolitudine apparere minutū, hoc fuit adeſſe in eodem ſecreto verbum ſubtiliſſimum atque fortiſſimum, quod eidem ſe humori miſcuit tanquam coagulum.]

Quid ſi cum Balduino in Tilmanni allegorijs ad 16. Exodi & Gilleberto in altercatione Synagogæ & Eccleſiæ, cum de argumentis ex libro Exodi cap. 9. & latè Philippo Abbate Tomo 2. moralis in Cant. quod māna minutum & quaſi pilo tuſum exhibetur, referamus potiùs ad Chriſti vilitatem in ſpeciem, atque preſſuras quibus & ipſum in corpore ſuo, & doctrinam eius ac fidem, pilum perſecutionum & contradictionū experiri, ſicque validè cōtundi contigit? Chriſtus enim vt idem Balduinus rectè ponderat, propter nimiam exiguitatem, infidelibus fuit contemptui: indidem que eſt, quod fidelibus, ſubtilis & propè imperceptibilis obijcitur: Contuſus verò eſt per multiplices impugnationes. Quanquam poſſit etiam contuſio, vt idem attigit, referri non commodè ad euoluta & ſemota à Chriſto involucra typorum & Prophetiarum, quibus tanquam folliculis diuinum hoc ſemen abdebatur. S. Ambroſius epiſt. ad Irenæum cur manna minutum eſſet, hanc cauſam reddit. [Quia & granum Sinapis minutum eſt, quod comparatur regno cœlorum, & fides quæ ſicut granum eſt ſinapis, poteſt montes tollere, & iactare in mare. Et fermento ſimile eſt regnum cœlorum, quod abſcondit mulier in farinæ menſuris tribus, donec fermentatur totum. Et Moyſes caput vituli aurei comminuit ſicut puluerem, & miſit in aquam & dedit populo bibere (Incraſſatum enim erat cor eorū perfidia & immanitate,) vt emolliretur, & fidei ſumeret ſubtilitatem. Denique illa mulier quæ benè moluerit, aſſumetur, ea autem quæ malè moluerit, derelinquetur.] Sic contuſum manna, non erat tamen vt farina, ſed ſpecie coriandri; quod S. Cyrillus l. 3. in Ioan. cap. 34. refert ad vim frigidiſſimam coriandri. Similiter autem Chriſtus in nobis paſſionum ardores frigiditate ſua reſtinguit.

Erat manna guſtus ſuauiſſimi, & quaſi ſimilis cum melle; quod Rupertus ad Chriſti cōpoſitionem egregiè accommodat l. illo 1. in Matth. ad illud *vocabitur nomen eius Manuel,* ſic ſcribens. [Quid enim eſt iuxta myſterium ſupradictum, ſimila cum melle, niſi caro huius Emanuel cum diuinitate? Qualis eſt guſtus, vbi talis Emanuel videtur? Etenim viſio eius, & Sanctorum Angelorum, & omnium beatorum Spirituum, ſiue hominum, vitalis eſt cibus; & immortalis indeficiens guſtus: quod nos & ſi credimus, & vtcumque ſcimus, tamen impoſſibile eſt ſcire ſicut eſt, donec videndò, manducemus, atque ita manducando experiamur quia verè eſt ſimila cum melle, id eſt vera & munda eſt humanitas, cum dulci & Suaui diuinitate.] Quod verò manna ad quod quiſque volebat conuerteretur, vt habet Sapiens, hoc Gregorius Nyſſenus l. de vita Moſis eatenus in Chriſto habere locum notat, quatenus Chriſtus eſt infantibus lac, infirmioribus olus, perfectis autem ſolidus cibus: ac proinde omnibus fit omnia. Stupemus autem eum colligentes ac guſtantes, & dicemus *manhu. Quid eſt hoc?* Tot enim noua in huius panis confectione contigerunt, nominatimq́ue partus Virginis præter & contra naturæ morem quo hanc admirationem refert loco allegato Rupertus, vt cogamur exclamare, *quid eſt hoc? quis audiuit vnquam tale?*

Ad denique veſpertina mannæ collectio, & vetita in craſtinum aſſeruatio.

316. Sed & quod manna colligendum erat veſperi, nec ſeruandum vſque mane, laudatus ſupra Balduinus præuio Origene hom. 7. in Exod. refert ad neceſſariam cuique per huius vitæ tempus fidem & obſeruantiam Chriſti, quam qui vſque ad mane differunt, graues de tali beneficij contemptione pœnas dabunt; quod eſt adumbratum mannæ mutatione in vermes, vt idem Balduinus admonet. Sed per elegāter S. Maximus hom. 1. in Pſalm. 21. verbis illis. [Legimus in libris Moyſi, de manna vermiculos procreatos: digna planè & iuſta comparatio. Siquidem de manna vermiculus gignitur, & Dominus Chriſtus de virgine procreatur. Quin potiùs ipſam Mariam manna dixerim, quia eſt ſubtilis, ſplendida, ſuauis & virgo, quæ velut cælitus veniens cunctis Eccleſiarum populis cibum dulciorem melle defluxit; quem qui edere aut manducare neglexerit, vitam in ſemetipſo habere non poterit; ſicut ipſe Dominus ait. *Niſi quis manducauerit meam carnem, & biberit meum ſanguinem, non habebit vitam de ſemetipſo,* ſed potiùs ipſe cibus in iudicium conuertetur, ſicut Apo-

Apoſtolus dicit. *Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat.* Quod filijs Iſraël ſubtiliter propheratum eſt in veteri teſtamento. Manna enim illis contra diuina præcepta tractantibus, vermes effecti ſunt, id eſt contumacia vltores & iudices. Quæ ſimilitudo, Chriſtum indicat Dominum, quem qui Suauem cibum & dulcem potum haurire neglexerit, iudicem patietur, ſicut ipſe ait; *Neque enim pater iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio ſuo.*]

Aliter S. Cyrillus, quod manni Hebræi ſeruare in diem craſtinum extra paraſceuem vetabantur, l. 3. in Ioan. cap. 34. ſic exponit. [Senſibile illud manna, intelligibile hoc figurabat. Eſt autem intelligibile manna, ipſe Chriſtus: ſenſibile verò rudior legis diſciplina. Ad dies autem ſingulos colligebant, & in craſtinum reſeruare vetabantur. Quia Saluatoris aduentu, figuræ legis ceſſarunt: & colligere inde alimenta non poſſumus, ipſa veritate nobis, & pane cœleſti ad fruitionem propoſitis. *Die autem ſexto parent quod inferant, & ſic duplum quam colligere ſolebant per ſingulos dies.* Conſidera diligenter, quia ſeptima die ſenſibile manna colligi noluit, ſed pridie bollecto vti iuſſit. Septima enim dies, Saluatoris tempora ſignificat, in quibus ſignificatis Sabbatiſmum peccatorem agere debimus, alimenta fide ab ante collecta quoque legis cognitione accipientes non tamen neceſſariò modò colligimus, qui verum cibum habemus, & panem de cœlo retinemus: duplici autem menſura ante ſeptimam manna colligitur, quia tempore legis exacto, & ſeptima, id eſt, Chriſti aduentu incipiente, duplici quadam gratia, legali ſcilicet Euangelica, in fide homines roborantur: quod per parabolam Dominus docuit. *Omnis ſcriba regni cœlorum diſcipulus effectus, diuitii hominis ſimilis eſt, quia ex theſauro ſuo noua & vetera producit.* Vetera enim legalia ſunt, noua verò Chriſti.] Scitè D. Damaſcenus hom. de Sabatho ſancto, quod manna veſpere Sabathi in paraſceue recondabatur; refert ad hunc contextum ſepulchro Chriſtum: id quòd etiam habet S. Chryſoſtomus orat. de ſerpente Moſis. Aſſeruatum in vrna manna, ſic ad Chriſtum aptat Admod. Lauſan. hom. 1. de Deip. *in fin.* Vrna aurea Beata eſt Maria, aurea per excellentiam vitæ, auræa per integritatem & puritatẽ; aurea per plenitudinem gratiæ. Hæc vrna manna reconditum habuit, quem panem Angelòrum, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo, Sacroſancto geſſit in vtero.]

Vſus doctrinæ.

317. Eſt itaque Chriſtus verum manna, etiam extra Sacramentum, & præciſè ratione Incarnationis. Sic enim cibus hic ſuauiſſimus, præparatus eſt à Deo in dulcedine ſua, non cuiuis, ſed pauperi, vt habetur Pſalm. 67. quod non aliud ferre videtur, quàm quod à Gregorio Nyſſeno traditum eſt l. de vita Moſis verbis illis. [Illud verò prætermittendum nullo pacto eſt, quod poſteaquàm mare tranſierunt, poſtea quàm amaritudo aquarum ſitientibus virtute ligni in dulcedinem conuerſa eſt, poſtea quàm delicioſè apud fontes & palmas fuerunt, poſtea denique quàm ex lapide biberunt, tunc quæ ab Ægypto viatica & cibos ſibi aſſumpſerunt, penitus eos defecerunt; tunc omni nutrimento quod ab Ægypto ferebant abſumpto, deſuper ſibi defluit cibus varins ſimul & ſimplex. Simplex viſu atque vnicus. Qualiter varius. Ad ſingulorum cupiditates ſe vertens, quid igitur hinc diſcimus? Quod oporteat videlicet fide, baptiſmate, labore, omni virtute, omni Euangelica doctrina, mundos puroſque animos noſtros facere, ita vt omnino alienigeni mores, & Ægyptiaca vita, vitiorum ſcilicet omnium turba, nos deficiat, & demum depurato defæcatoque animo cœleſtem cibum eſſe ſuſcipiendum, quem nulla nobis ſatio, agriculturæ artibus produxit.] Hic eſto doctrinæ de Chriſto manna, fructus reuera exquiſitus & inſignis.

CAPVT III.

In vino adumbratio finalis & effectricis cauſæ Chriſti Domini.

NOn minor ſitis vrgebat vniuerſum orbem terrarum ante Chriſtum, quàm fames: nec ſitis aquæ corpora dumtaxat excrucians, ſed qua etiam animæ deficerent & exareſcerent. Itaque prouidit optimus Deus tantæ ſiti remedium; illudmet videlicet quod fami; nempe Chriſtum ſuum; qui ita panis eſt, vt ſimul ſit vinum inebrians ebrietate ſobria ſpiritus. Omnia enim Chriſtus eſt nobis, vt ſuauiſſimè diſſerit S. Ambroſius l. 3. de Virgin. *ſub medium.*

Chriſtus panis, & vinum, iuxta triplicem vini ſtatum.

318. Prænuntiauit optimè panem hunc inebriantem, Oſeas cap. 14. cum intendens in Chriſti tempore, dixit in perſona Dei. *Sanabo contritiones eorum, diligam eos ſpontaneè.* id eſt abſque eorum merito, præueniam illos meis donis, *quia auerſus eſt furor meus ab eis. Ero quaſi ros Iſraël,* refrigerium illis præſtans, vt fecit quartus ſimilis filio Dei, ad cuius aduentum, tres pueri experti ſunt medium fornacis quaſi ventum roris flantem. *Germinabit ſicut lilium, & erumpet radix eius vt Libani:* excreſcet in amplitudinem & proceritatem præcelſarum Libani arborum. *Ibunt rami eius, conuertentur ſedentes in vmbra eius, viuent tritico.* Quid mirũ ſit in mortalium nutritione per triticum, vt ſignatim id monitum oportuerit, equidem non appareret, niſi ex verſione 70. interpretum diſceremus, magnum aliquod arcanum ſubeſſe verbis illis ex mente Spiritus ſancti. Nõ enim ſimpliciter verterunt *viuent tritico, ſed inebriabuntur frumento.* Vnde habetur, hoc frumentum, & panem diuinitus prouidendum in lege gratiæ, hoc eſt Chriſtum, cibum ſimul & potum fore. Idque etiam præſignatum eſt in manna; in quo aiunt Hebræi apud autorem faſciculi myrrhæ, [erat panis & aqua; ac erat humidum per ſeſe, & quando deſcendebat, rorem habebat ſubter, & rorem ſupra.] Videſis Genebrardum in Pſalm. 94. n. 10. Itaque expoſita iam mannæ allegoria, videri poterat prætereunda hæc comparatio. Nihilominus ad commodiorem tantæ rei introſpectionem, expoſita adumbratione finis & effectionis Chriſti in pane, eiuſdem finis & effectionis adumbrationem in vino, videamus.

Poteſt autem vinum in triplici ſtatu conſiderari; nimirum primò intra botrum; ſecundò extra botrum iamque ex eo expreſſum, ſed purum & impermiſtum; tertiò vt aqua mixtum. In quolibet illorum ſtatuum, magna vino affinitas cum Chriſto Domino, quoad finem & productionem ſuam. Attigit hoc egregiè quoad primos ſtatus, Nyſſenus *ſub finem* homil. 3. in Cant. tractans illud *Botrus Cypri, dilectus meus,* vbi diuinam vitem in omnibus domus lateribus extenſam, & per dilectionis pampinos circumuolutam vitæ deſcribens, ait. [Quis eſt adeò beatus, imò verò quis adeò omnem ſuperat beatitudinem, vt in ſe ſuum fructum videns, ſuæ animæ botros, videat vineæ dominum? Vide enim quantum creuit, quæ in ſua nardo ſponſi bonum cognouit habitum, myrrha quæ ſeipſam fecit odoriferam, & cordis faſciculo complexa aroma, vt ſibi perpetuò permaneat, bonum nunquam expicandum, fit mater diuini botri, qui ante paſſionem quidem *ecuprizæ;* id eſt, florebat, in paſſione autem vinum effundebat. Vinum enim cor lætificans, fit & nominatur ſanguis vuæ poſt paſſionis œconomiam. Cum autem botro fruamur dupliciter, nempè & cum flos bono odoro

re ſenſus delectat, & cum fructu iam perfecto eam commedendo voluptatem capimus, aut cum in conuiuio vino exhilaramur, hic ſponſa accedit ad botrum florērem vt fructificet, Cyprum nominans, florem vitis. Qui enim natus eſt puer Ieſus, qui in ijs qui ipſum ſuſceperunt diuersè proficit Sapientia & ætate & gratia, non eſt idem in omnibus, ſed pro modo eius in quo eſt, quatenus is qui ipſum capit eſt idoneus, talis apparet; aut infans, aut proficiens, aut perfectus, conuenienter botri naturæ; qui non ſemper cernitur in vite in eadem forma, ſed formam mutat cum tempore, flores, perfectus, maturus, vinum factus.] Varios ergo illos Chriſti cum vino collati ſtatus, conſideremus.

Vini intra botrum, ſeu vuæ, contentio cum Chriſto.

319. Eſſe Chriſtum, vinum in botro & vuæ acino, intelligimus ex præclara, & apud Patres frequenti, Deiparæ comparatione cum vite. Nam ſi Deipara vitis, perſpicuè ſequitur, fructum ventris eius Chriſtum Dominum, botrum eſſe. Eſſe autem Deiparam vitem, pleniſſimè proſequitur Richardus à S. Laurentio l. 12. de Deip. in 6. particula horti concluſi, à pag 926. ſplendidè item Delrio polem. 5. & 6. ſuffragaturque ipſa Eccleſia, accommodans Deiparæ illud Eccleſiaſtici 24. *Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris.* S. tamen Auguſt ſerm. 100. de temp. Deiparam, terræ promiſſionis è qua botrus optimus Chriſtus collectus eſt, conferendam cenſuit, aſtipulante Petro Damiani ſerm. 46. Sed hoc eodem recidit. Non enim vua immediatè ex terra prodit, ſed ex vite terræ implantata. Itaque æquè habemus quod intendimus; nempe Chriſtum, botrum eſſe. Dicitur quidem etiam ipſe Chriſtus, vitis quod ipſemet de ſe profeſſus eſt, [vt qui pectus humectantem ac voluptate afficientem, prædicationem præbuerit,] ait Iſidorus Pelus. l. 1. epiſt. 168. Idipſum iuſto tractatu apud Bernardum minutiſſimè exponitur. Chryſoſtomus in Pſalm. 1. vocat Chriſtum [vitem vnigenitam, quæ palmites pandit Apoſtolicos, & botros fert Patriarchicos.] Tamen alia & alia conſideratione Chriſtus vitis ac vua dicitur; nec eſt nouum, vt quando vno verbo noſtro vnáve comparatione adæquare Chriſti varias perfectiones non poſſumus, pluribus vtamur; tametſi apud nos ſe excludentibus.] Id quod circa Deum effectuari à nobis neceſſariò, notatum egregiè eſt à S. Dyonyſio cap. 2. de cæl. Hierarch.

Chriſtus igitur, botrus & vua eſt. [Dictus eſt & Dominus, botrus vuæ; quem ligno ſuſpenſum, de terra promiſſionis qui præmiſſi erant à populo Iſraël tanquam crucifixum attulerunt.] Verba ſunt S. Auguſtini in Pſalmi 8. titulum. Alludit autem ad hiſtoriam qua narratur Numer. 13. vbi ex ijs quos ad terram promiſſionis luſtrandam miſerat Moſes, duo vuam vnam prægrandem, ſpecimen fertilitatis terræ, retulerunt ad populum. Quomodò autem in ea vua, & eius baiulis, Chriſtus & quæ ad Chriſtum attinent ſint præſignata, notarunt plurimi Patres, ſed præclarè ipſe S. Auguſtinus ſerm. illo 100. de temp. vbi primùm vuam in vite à duobus illis ſuccollantibus portatam, exponit Chriſtum in duobus teſtamentis: tum addit interpretationem aliam, de duobus illis, duo charitatis præcepta referentibus. Reueniens verò ad priorem interpretationem, ait. [Hæc vua in ligno ſuſpenſa, duorum defertur obſequio, qui nobis vtique ſicut iam dictum eſt, duûm teſtamentorum repræſentantur oraculis; quæ in ligno crucis pependit, cuius vinum in pretium noſtrũ, paſſionis expreſſione profluxit. Sed operæ pretium eſt, arcana Sacramentorum aperiri effectibus rerum. Hãc vuam duo deferunt inſerto vecte pendentem. Poſſunt iſti duo, etiam Chriſtianum vel Iudàicum populum figurare. Iſti ergo ſunt duo ideſt, Synagogæ vel Eccleſiæ populi. Et quia prior fuit Iudæorum populus, præcedit Iudæus; ſequitur Chriſtianus. Salutem ſuam hic ante conſpectum ſuum gerit, ille poſt dorſum. Hic obſequium præfert, ille contemptum. Ideò & de Iudæis Propheta teſtatus. *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum illorum ſemper incurua.* Incidunt duo ſub ſacro faſce, ordine ſuo Hic ſemper videt, ille ſemper relinquit. Iudæus autem proximum ſe æſtimat, ſed abſentat. Chriſtianus ergo præſenti munere fruitur, Iudæus ſolo onere prægrauatur. Vua Chriſtus ſicut credenti ſalus, ita onus eſt non credenti. Iudæis enim ille ſpecialiter annunciatus, de quibus dictum eſt, *In ſua venit, & ſui eum non receperunt;* factus eſt eis lapis offenſionis, & petra ſcandali; & quem Iſraël non cognouit, gentium fides recepit. Et ideò poſt ſequitur iſte, ſed ſpem ſuam ſub oculis habens, antecedit & proficit; ille prior graditur, ſed deſerit & recedit. Portat quidem Chriſtum in lege Iudæus, ſed à gratia, quam in myſterijs portat, auerſus eſt; quia quem prædicatione ſuſcepit electus, corde perdit incredulus: & quem vnus aſpernatur in lege, alter miratur in corpore. Vnde amborum dominus & redemptor noſter, ab hoc adorante geſtatur, ab illo ſe auerſante ſuſpenditur: Ac ſic impletum eſt in Iudæis; *Poſuerunt ad me dorſa, & non facies ſuas.*]

320. Eadem breuiter habet Proſper. de promiſ. p. 2. c. 9. nec non Ambroſius ſerm. 72. & Rupertus in Numer. l. 1. c. 37. & l. 10. in Matth. ad c. 26. nec multum diſcrepat Petrus Damiani ſerm. 46. niſi quod paulo aliter aptat, quæ de duobus vectoribus ac vecte ſunt adducta. [Mediatorem (inquit,) Dei & hominum, hominẽ Chriſtum Ieſum, botrus ille ſignauerat, quem de terra repromiſſionis exploratores in falanga ad filios Iſraël deferebant. Duobus autem portitoribus hinc inde ſuppoſitis, altero videlicet præcedente, altero ſubſequente, botrus in medio ferebatur; quia Redemptor noſter, dum à Patribus veteris Teſtamenti venturus eſſe prædicitur, à noui verò prædicatoribus iam veniſſe nunciatur, quaſi botrus in falanga defertur; vt ad capeſſendam ſupernæ repromiſſionis terram, mens fidelium accendatur. Falanga quippe delata humeris portitorum, diuina Lex eſt, impoſita ceruicibus hominum. Cuius partes botrus ille medius continuauit; quia Saluator noſter, qui fecit, vtraque vnum, cum Euàngelica doctrina, legis & Prophetarum mandata coniunxit. Sed qui præcedebat, quod humeris portabat, oculis non videbat; qui autem ſequebatur, onus ſuum ſemper intuebatur. Per illum ergo, qui præcedebat, Iudæorum; per illum verò, qui ſequebatur, non incongruè deſignatur multitudo Gentium. Ille enim per Sacræ Scripturæ paginas quaſi in humeris Chriſtum portauit; ſed quia præſentem in carne, impediente infidelitatis ſuæ caligine, non cognouit, dorſum ei quodammodò in faciem miſit. Iſte verò, qui ſequitur, aſpicit; quia Gentilis populus, Redemptorem ſuum in quem fideliter credit, manifeſtè cognoſcit.]

Ferè eadem repetit ſerm. 50. vbi etiam addit, ex hoc botro, Eccleſiæ Chriſtianæ præcellentiam ſupra Synagogæ paupertatem, deprehendi. Quo refert verba Gedeonis Iudic. 8. [Hunc botrum (inquit,) Gedeon figurauit, cum Ephratæis calumniantibus, ſub excuſatione reſpondit: *Nónne melior eſt racemus Ephraim vindemijs Abiezer.* Nam quia Ephraim, qui fœcunditatem ſonat, Eccleſiam exprimit, quid per racemum Ephraim, niſi Chriſtum? quid per vindemias Abiezer, niſi Iudaicorum multitudinem Sacerdotum? ſiue etiam per racemum, paruus fidelium numerus primitiuæ Eccleſiæ, per vindemiam verò multitudo intelligenda eſt Synagogæ? Melior eſt ergo racemus Ephraim vindemijs Abiezer; quia beatior fuit primitiua Eccleſia quæ vſque in finem ſæculi renaſcentium ſobole fœcundatur; quàm Synagoga, quæ paulatim quotidie defectum minuitur.]

321. Latebat intra hunc botrum diuinitatis ſubſtantia; ſicut vini liquor in botri pulpa. Quod ſi verbum externum comparatum ad internum, eſt germanum Chriſti ſymbolum, vt tractatum eſt ſuperiùs: neceſſe profectò eſt, botrum eſſe quoque ſymbolum Chriſti. Nam botrum eſſe veram externi & interni verbi ſimul compactorum imaginem, S. Auguſt. in Pſal. 8. pulcherrimè ſic docuit, componens Chriſtum cum vua. [Verbum itaque diuinum, cum enunciationis neceſſitate vſurpat vocis ſonum, quo in aures perueniatur audientium; eodem ſono vocis tamquam vinacijs, intellectus tamquam vinum includitur; & ſic vua iſta in aures venit, quaſi in calcatoria torculariorum. Ibi enim diſcernitur, vt ſonus vſque ad aures valeat, intellectus autem memoria eorum qui audiunt, velut quodam lacu excipiatur, inde tranſeat in morum diſciplinam & habitum mentis; tamquam de lacu in cellas, in quibus non aceuerit vetuſtate firmabitur. Acuit namque in Iudæis, & hoc aceto Dominum potauerunt.] Inde igitur Chriſtus, ex Deitate & humanitate eam veluti conueſtiente compoſitus, tamquam ex interno verbo per externi veſtem obductus, vocatur *vua*: Eaque ex cauſa, Chriſtus ſic compactus ex gemina ſubſtantia, *botrus Cypri* dicitur in Canticis ſanctus quidem Bernardus ſerm. 2. de cœna Dom. exiſtimans, botrum Cypri dictum eſſe Chriſtum, ſecundùm Deitatem. Alanus tamen Cant. 1. ad illud *botrus Cypri dilectus meus mihi*. & Ambroſius ſerm. 72. ac Proſper pag. 2. de prom iſſ. cap. 9. paſſimque alij, ad humanitatem potiùs referunt: in quâ vinum lætitiæ quaſi concarnatum, & acino carnis circumamictum ac contectum eſt.

Torcular botri Chriſti.

322. Suffragantur quotquot prelum Crucis atque torcular, ad huius vini expreſſionē adhibitum dicunt, vt Auguſtinus ſerm. 100. de temp. & Petrus Damiani ſerm. 50. qui Chriſtum botrum exhibet, pedibus Iudæorum atque Gentilium in Crucis prelo calcatum, ex quo pretioſi ſanguinis vnda profluxit, quæ mentes hominum malè ſobrias, vino Spiritualis gratiæ ſalubriter debriauit. Præceſſerat vindemiatio (iuxta Richardum à S. Laurentio lib. 12. particula 6. botri concluſi,) cum Chriſtus comprehenſus eſt, & iuxta Iſaiam cap. 53. abſciſſus de terra, vt ad prelum & preſſorium Crucis, (ſic bonus ille auctor latinitatem calcans loquitur,) deportaretur, vbi torculari, id eſt premi intra illud torcular poſſet, ad ſuccum redemptionis noſtræ exprimendum. Quod alijs verbis pulchrè dixit autor ſermonis ſingularis de cœna Domini, apud Bernardum, ſic loquens ad hominem ex Chriſti perſona. [Ego botrus carnis pro ſalute tua portatus ſum ad torcular Crucis. Inde eliquatum eſt muſtum tuæ redemptionis.] Audi etiam Athanaſium q. 110. ad Antiochum, vbi propoſita quæſtione, quæ ſint illa torcularia quorum in quibuſdam pſalmorum titulis eſt mentio, reſpondet, eſſe. [Eccleſias in quibus vinum funditur. Veluti ſacroſanctus Domini noſtri Ieſu Chriſti ſanguis effunditur & ſanctum corpus eius immolatur. Quod verò dicit Eſaias propheta: *Torcular ego calcaui prorſùs ſolus*, hunc habet ſenſum: Sicuti torcular eſt receptaculum, & in eo calcantur botri; ſic etiam Chriſtus conculcauit inimicos ſuos tum intelligibiles, tum ſenſibiles. Dicimus autem & hoc, quod botrus & vua Chriſtus eſt, qui ſeipſo comminuto, voluntariè preſſus eſt, & ex morte ſua diſtillauit diuinum muſtum, ſuoque ſeipſum ſanguine rubere fecit. Eſt verò omnino ſolus. Nam ſolus ipſe Chriſtus, pro nobis mortuus eſt.] Non multum abeſt Clemens Alex. 2. pædag. c. 2. ſic ſcribens. [Naturalis & ſobrius potus ſitientibus neceſſarius, eſt aqua. Eam ex prærupta petra manantem, veteribus Hebræis vnicum ac ſimplicem temperantiæ potum ſuppeditauit Dominus. Oportebat autem eos, vtpotè errantes, eſſe maximè ſobrios. Poſteà ſanctæ vitis botrum germinauit propheticum. Hoc ſignum eſt, iis qui ad quietem ex errore inſtituti ſunt, magnus botrus, nempe Verbum pro nobis expreſſum.]

Non abs re, hinc graues Patres admonent Chriſtianum quemlibet, vt ſi Chriſto conformari velit, non refugiat preſſuras torcularium quibus bonus Chriſti fructus ab integumentis purgetur, vt diſſerit S. Auguſtinus ad titulum Pſal. 8. poteſtque eodem referri, quod mox addit de torcularibus martyriorum [in quibus tamquam afflictione perſecutionum calcatis iis qui Chriſti nomen confeſſi ſunt, cum mortalia eorum tamquam vinacia in terra remanſerunt, animæ in requiem cœleſtis habitationis emanauerunt.] Hæc ſi paulo laxiùs accipiamus, ita vt ad martyrium quoque latè dictum pertineant, ad omnes æquè fideles, in pace licet Eccleſiæ viuentes accōmodari poterunt, vt latè monſtratum eſt in opere de martyrio p. 1. cap. 1. eſtque per ſe manifeſtum. Nemo quippe eſt Chriſtianorum, cui martyrium aliquod nō ſit ſubeundum, atque adeò nemo eſt à torcularium preſſura immunis, ſi Chriſto cōformis, & paſſionum eius ſocius eſſe velit.

Vinum è botro expreſſum, imago Chriſti, etiam iuxta illos Patres qui ſanguinem eo adumbratum dicunt.

323. Alterum vini ſtatum, aiebam eſſe, vini iam expreſſi è botro per calcationem aut prelum, ſed puri ac impermiſti. Vinum ſic conſideratum, nonnulli Patres videntur ad ſolum Chriſti ſanguinem referre. Clemens Alexand. 2. pædag. c. 2. [Etiamſi aquam vinum in nuptijs fecerit, non tamen permiſit inebriari: quod erat autem aqueum ſenſus legis, vinificauit; operatorem ſcilicet ex Adam, cum vniuerſum mundum repleuit ſanguine, & potum vitis veritatis, temperamentum Veteris legis & Verbi noui, ad præſtituti temporis complementum, pietati ac Dei cultui præbuit. Myſticum ergo, ſignum ſancti ſanguinis, vinum, ſcriptura nominauit.]

Origenes inſigniter hom. 16. in Num. ad illud, *& ſanguinem vulneratorum bibet*, hæc exponens de Chriſti ſanguine quem ſugimus, & in quo confederamur in Sacramentis, deque Apoſtolorum doctrina, ait, quod Chriſtum, hunc eſſe ſanguinem vuæ, toties in Scripturis prænunciatum.

Iuſtinus in colloq. cum Tryphone, tractans locum ex Geneſ. 49. ſic habet. [Item quam è Moſe retulimus, Patriarchæ Iacob prædictio: *Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ amictum ſuum*; Significabat abluendos eius ſanguine quotquot in eum crederent. Nam Spiritus ſanctus, ſtolam vocat eos qui per ipſum remiſſionem peccatorum accipiunt, quod his ſemper adſit ſua potentia; & manifeſtè in ſecundo aduentu aderit. Cæterum ſanguis vuæ, non temerè dictus, ſignificat; habere quidem Chriſtum ſanguinem, non tamen ex humano ſemine, ſed ex Dei potentia. Sicut enim vitis ſanguinem, non homo ſed Deus genuit, ſic Chriſti ſanguis, non ex humano genere, ſed ex Dei virtute prouenturus prædicebatur. Hæc eſt amici prophetia, ex qua dicebam liquere, Chriſtum non eſſe hominem, ex hominibus communi hominum more genitum.] Rurſuſque inferiùs tractans illud Eſaiæ *generationem eius quis enarrabit*, ita ſcribit. [Hæc nonne ita videntur, quaſi genus ducat non ex hominibus, cum dicatur propter populi peccata morti addictus à Deo; De cuius ſanguine Moſes quoque, vt meminiſtis, loquitur, dum ait, eum lauare ſtolam ſuam in vuæ ſanguine: figuratè ſubindicans, hunc ſanguinem non eſſe oriundum ex humano ſemine, ſed ex Dei voluntate.] Eodemque aptat, quaſi eundem facientia ſenſum, illa pſal. 109. *Ex vtero ante luciferum genui te*: quibus æquè ferri cenſet, [quod ſupernè,

Digitized by Google

ſupernè, per ventrem humanum, Deus & pater vniuerſorum, erat Chriſtum progeniturus.]

324. Eodem modò philoſophatus videtur Nouatianus l. de Trinit. cap. 16. propoſitum ex Geneſis 49. locum expendens, & monſtrans, Verbum diuinum carne fuiſſe amictum tamquam ſtola, eamque ſanguine per paſſionem cruentaſſe. [Si ſtola (inquit,) in Chriſto caro eſt, & amictum ipſum corpus eſt, requiratur quiſquis eſt ille cuius corpus amictum eſt, & ſtola caro. Nobis enim manifeſtum eſt, carnem ſtolam & corpus amictum Verbi fuiſſe: quique ſanguine, id eſt vino, lauit ſubſtantiam corporis, & materiam carnis abluens, ex parte ſuſcepti hominis paſſione. Ex quo ſiquidem lauatur, homo eſt: quia amictum quod lauatur, caro eſt. Qui autem lauat, Verbum Dei eſt; qui vt lauaret amictum, amictus ſuſceptor effectus eſt. Meritò ex ea ſubſtantia, quæ recepta eſt, vt lauaretur, homo exprimitur: Sicut ex Verbi auctoritate qui lauit, Deus eſſe monſtratur.]

Attexo prædictis S. Ambroſium, cui ex parte idem viſum l. de benedict. Patriarch. cap. 4. tametſi in priore interpretatione, aliter quàm ſuperiores Patres, vinum accipiat. Verba eius ſunt. [Bona ſtola eſt caro Chriſti, quæ omnium peccata operuit, omnium delicta ſuſcepit, omnium errores texit. Bona ſtola, quæ vniuerſos induit veſte iucunditatis. Lauit hanc ſtolam in vino, quando cum baptizaretur in Iordane, deſcendit Spiritus ſanctus ſicut columba, & manſit ſuper eum. Quo ſignificatur, quod plenitudo Spiritus ſancti, in diuidua in eo fuerit, nec receſſerit. Vnde & Euangeliſta ait: *Quia plenus Spiritu ſancto Dominus Ieſus, regreſſus eſt ab Iordane.* Lauit ergo Ieſus ſtolam ſuam, non vt ſuam, quæ non erat, ſed vt noſtram quæ erat, ſordem ablueret. Denique ait; *Et in ſanguine vuæ, anaboladium ſuum*, hoc eſt in paſſione corporis ſui, diluit gentes ſuo ſanguine. Etenim Verbi anaboladium, gentes ſunt, ſicut ſcriptum eſt; *Viuo ego dicit Dominus, niſi eos omnes induam ſicut veſtimentum.* Et alibi: *Sicut amictum mutabis eos, & mutabuntur.* Non ergo ſanguine proprio ſua peccata, quæ non erant, ſed noſtra quæ fecimus delicta mundauit. Et benè vuam dixit, quia ſicut vua, pependit in ligno. Ipſe eſt vitis, ipſe vua. Vitis ligno adhærens. Vua quia lancea militis apertum latus, emiſit aquam & ſanguinem. Sic enim dixit Ioannes: *Quia exiuit de eo aqua & ſanguis.* Aqua ad lauacrum, ſanguis ad pretium. Aqua nos abluit, ſanguis redemit. Et id eo ait propheta: *hilares oculi eius vino, & dentes candidiores quàm lac:* ſignificans Prophetas & Apoſtolos. Illi enim ſicut oculi Chriſti, præuiderunt & annunciauerunt eius aduentum, de quibus ipſe dicit: *Abraham diem meum vidit, & gauiſus eſt.* Et vnus de Prophetis dicit: *Vidi Dominum Sabaoth*, quem videntes Spiritali lætitia complectebantur.]

325. His locis, Patres allegati ita vinum reſtringunt ad ſanguinis Chriſti adumbrationem, vt tamen Metonymicè, contentum pro continente, aut Synedochicè partem pro toto, adhiberi ab eis liqueat. Alioqui enim Iuſtinus generationem Chriſti ex Virgine abſque humano ſemine, ex vini per vitem procreatione abſque ſemine, confirmandam non cenſuiſſet: Neque S. Ambroſius, Chriſtum in extremis verbis ex eo relatis, contuliſſet cum vino, dicens, prophetas ex eo quod Chriſtum proſpexiſſent, hilares à vino dictos Geneſ. 49. Firmat quod dico Eucherius, hom. 5. de Paſch. *ſub finem:* nam tractans conuerſionem aquæ in vinum, ait in aquis figuram gentium demonſtrari, in vino autem ſanguinem Dominicæ paſſionis oſtendi: & tamen ſtatim ſubdit, in Sacramentis, Anguſtiſſimo inquam miſſæ ſacrificio, dùm vino aqua miſcetur, ſignificari nexū populi fidelis cum Chriſto, aquis fidelem populum denotantibus, iuxta illud quod ex Apocalypſi c. 17. profert. *Aquæ iſtæ quas vidiſti, populi ſunt, gentes & linguæ*: Vino autem deſignante Chriſtum, quæ item eſt ritus illius interpretatio probata Iulio 1. epiſtola ad Epiſcopos Aegypti, ac S. Cypriano Epiſtola 63. num. 37. & pleriſque alijs quos profert Scottia lib. 4. de miſſa cap. 1. num. 5. apud quem ibidem num. 15. quod in ſacrificio Chriſtiano, non vinum ſed ſola aqua benedicatur, eo refertur ex Durando Minat. l. 4. ration. cap. 30. quod vinum deſignat Chriſtum; qui cum ſit fons omnis ſanctitatis, benedictione non eget. At aqua populum ſignificat, qui benedictione indiget quamdiu militat. Propterea namque in miſſis defunctorum, quia mortui vltra non egent benedictione gratiæ, omittitur aquæ benedictio. Quotquot igitur in his ritibus ſacris; vino, nunc Chriſti ſanguinem, nunc ipſum Chriſtum adumbratum dicunt, firmant quod affirmabam: & ſanguinem in quo eſt hominis anima, vt Scriptura loquitur, id eſt quo hominis vita continetur, accipiunt indiſcriminatim pro Chriſto toto. Inde cum vino adumbratum aiunt ſanguinem Chriſti, perinde eſt, ac ſi Chriſtum dicerent in vino adumbratum. Deiparam, eadem ex cauſa, cellaria Regij interpretatur Philipp. Abbas Tomo 5. Moral. in Cant.

Vini meri, & Chriſti, correſpondentia, atque adeò etiam veri Chriſtiani.

326. Et ſunt ſanè vini conditiones & effecta, admodum Chriſto congruentia. Vinum enim quamuis vt eſt apud Clementem Alexandrinum 2. pædag. c. 2. contumelia affectum par pari refert; tamen hauſtum citra abuſum, qui in omnia æquè Dei opera vitio noſtro non ſuo poteſt irrepere, egregios omnino habet effectus, vt iucunditatem ei qui biberit aliſque præſtandi, conciliandi miticatem, corpus vniuerſum vegetandi. [Cum enim ſit calidum, & habeat ſuauès ſuccos moderatè temperatos, turpia quidem excremēta liquefacit caliditate, acres autē & malos ſuccos, bono odore contemperat.] Verba ſunt Clementis loco notato, qui inde concludit, rectè proinde dictum eſſe à Syracide cap. 13. *Exultatio animæ & cordis, vinum creatum eſt ab initio.* Hæc à Chriſto in nobis præſtari, nemo non videt. Eſt itaque Chriſtus vinum noſtrum, vt propterea S. Maximus ſerm. apud Ambroſium 78. Agar, Synagogæ typum quia Chriſtum non accepit, magno myſterio Geneſ. 21. obſeruet ex opulenta domo dimiſſam cum vtre aquæ, abſque vino: & Iudæos qui Chriſtum agnoſcere Deum verum & hominem noluerunt, affirmat caupones illos fuiſſe vinum permiſcētes aquæ, quos Eſaias c. 1. reprehendit; ab ea reprehenſione immunes futuros, ſi Dominum ſaluatorem, verè Deum agnouiſſent, & ſinceræ eius diuinitati, turbidum quiddam ac ſordidum non intuliſſent, criminantes quod cum homo eſſet, faceret ſeipſum Deum.

Tanta cum ſit vini meri & Chriſti conſenſio, non abſ re S. Ambroſius ſerm. 22. fidelem qui imago Chriſti eſſe debet, vini typum eſſe oportere, confirmat; vt vini vice ſapiat quod bonum eſt, & redoleat quod ſuaue eſt. Qui enim eiuſmodi non ſunt, ſicut aqua iacent, rigent & pallent, nullius ſaporis nullius odoris, nullius pretij, nec ſufficiens ad vſum nec delectabilis ad reficiendum. [Fidelis autem, ſicut vinum, fortis & ruber eſt.] Et paulo poſt; [rectè vino comparatur fidelis. Sicut enim ex cunctarum creaturarum ſubſtantia, omnis rês vetuſtate deperit, ſolum vinum proficit vetuſtate; ita ex omni genere hominum, cunctis antiquitate pereuntibus, ſolus Chriſtianus proficit vetuſtate. Et ſicut vinum in dies ſingulos aſperitatem ſuam decoquens, ſaporis dulcedinem & ſuauitatem odoris acquirit; ita & Chriſtianus, ſucceſſu temporis delictorum ſuorum aſperitatem decoquens, ſapientiam ſibi diuinitatis, beneuolentia Trinitatis aſſumit.]

327. Sit igitur Chriſtianus vinum merum; nec cauponaria arte, miſceatur vinum eius aqua, id eſt interprete

Digitized by Google

prete S.Maximo ſerm. apum Ambroſium 78.ne rebus ſanctis & feruidis,inſerat res viles & frigidas.Id quod nominatim præſtare præſules ſæcularia tractantes, fuſè ibidem traditur. Idem facere hæreticos, obſeruat Iſido. Peluſ.l.1. Epiſt.169. quia miſeros ſuos errores, puræ ac limpidæ diuinorum ſermonum Sapientiæ inferunt;proptereaque lib.3.Epiſt.125.obſeruat,non fuiſſe à Propheta dictum, *caupones tui aquam vino admiſcent*, quod faciunt propolæ vini materialis, cum illud adulterant; ſed dictum eſſe, *caupones ſui vinum aquâ admiſcent*. Hæretici namque diuina dogmata euanidis cogitationibus ſuis admiſcentes, ſacram doctrinam adulterant.Quâ ſpecie Paulum Samoſatenum exhibet S.Athanaſius ſerm.contra omnes hæreſes,dicens illum (diluiſſe diuinum merum verborum Apoſtoli; ex quo diluto cum bibiſſet,aqua intercute concepta,interiiſſe cum Æbianis.] Fusè prætereà de his cauponibus, [ſincero merô,id eſt Dei verbo, inſipidum & aquatũ, id eſt terrenam & humanam doctrinam miſcentibus.]Beatus & Elhericus l.1.contra Elipandum p.349. Hoc eſt vinum ſuis conuiuis ab Ægypto & Sodoma mixtum,vt pulchrè proſequitur Philip.Abbas lib.1. in Cant.cap.5.Ab omni huiuſmodi mixtura,& cauponatione, cum morum tum dogmatum,alieni ſint fideles: & Chriſti ſynceritatem ac feruorem æmulari ſatagentes vinum ſe merum ac intermiſtum exhibeant, Alioqui Chriſtus eos abijceret. Audi enim Clementem Alexandrinum 1.pædag.cap.6. [Quamquam autem dixit; *Et panis quem ego dabo, caro mea eſt*; caro autem ſanguine irrigatur,ſanguis autem vinum allegoricè dicitur: Sciendum eſt quod panis in vinum temperatum minutatim coniectus, vinum arripit, quod eſt aqueum autem relinquit: Ita etiam caro Domini,quæ eſt panis cœlorum,ebibit ſanguinem,eos qui ex hominibus ſunt cœleſtes, ad incorruptionem enutriens, ſolas autem illas carnales cupiditates, ad corruptionem relinquens.]

Vinum quoque aqua mixtum, idonea Chriſti imago.

328. Videor officere rationibus meis, & tertiam vini cum Chriſto comparationem initio propoſitam, mihi ipſe præcludere.Quomodò enim fuerit Chriſtus vinum aqua miſtum, ſi eſt in ea miſtura ſymbolum improbitatis ac adulterationis, quæ à Chriſto abeſt longiſſimè? Verùm quod ſupra per aliam occaſionem monui, agens de fermento, nouum non eſt, vt in ſcripturis, res eadem penes varia adiuncta,nunc vnius nunc alterius tametſi oppoſitæ rei,ſit ſymbolum: ac proinde nihil vetabit, vinum aqua temperatum,quod proximè vitioſæ rei ſymbolum eſſe dixi,vſurpari quoque ad Chriſti adumbrationem. Quinimò rem malam, in eo ipſo quod mala eſt; & malum hominem,in actu malo, typum ac ſymbolum eſſe poſſe rei ſanctiſſimæ, doctrina eſt grauiſſimorum Patrum, Auguſtini 22.contrà fauſtum cap.83.Gregorij lib.3.moral. cap.21. Hieronimi epiſt.131. nequicquam refragante Guilielmo Pariſienſi l.de legibus cap.17.qui nominatim Stomachatur in aliquos, iuxta quos Dauid copulans ſibi Berſabëe occiſo Vria, in opere tam multipliciter tamque grauiter ſordente, dicitur typus Chriſti, Berſabëe verò Eccleſiæ gentilis, Vrias denique vir fidelis & innocens. ſed ad eam allegoriam indemnem præſtandam, ſatis eſſe poteſt,quod ſit S.Gregorij loco citato,& Gregorium citantis Richardi lib.2.de erudit. inter hom. cap.9. Multo itaque magis, vini & aquæ mixtura, quæ eſt ex ſe quid indifferens,figura & typus eſſe poterit Chriſti Domini:quamuis quia adulterium eſt rei ex ſe ſynceræ, malè item ſonare poſſit, & typus eſſe eorum quæ præmiſimus: Sanè apud Cantipratanum l.2.apum cap.49.n.2.vinum mixtum, proponitur vt ſymbolum vnionis diuinitatis & animæ beatæ; Et apud Honorium in Gemma animæ capite 158.proponitur vt ſymbolum,coniunctionis Dei & Eccleſiæ.

329. Eſſe igitur vinum temperatum, Chriſti ſymbolum Clemens Alexand.2.pædag. cap.2. diſertè docet. Magni enim botri, ſuccum & vuæ quam ſancta vitis germinauit,ſanguinem,expreſſum ſanguinis Verbi typum ſtatuit, quod aqua pro nobis temperari voluerit,id eſt homo fieri.Moxque hominem myſticum, ex ſpiritus & verbi myſtica contemperatione exiſtentem,deſcribens, & *diuinum temperamentum* nominans; eam contemperationem ſymbolum eſſe docet, copulationis Verbi cum carne,atque adeò Chriſti Domini. [Etenim verè quidem ſpiritus,animæ quæ ab ipſo fertur, coniungitur, & familiaris efficitur: caro autem Verbo, propter quam verbum caro factum eſt.] Hac ex cauſa præter cœteras, Chriſtus Dominus vinum quod in cœna vltima conſecrauit, admiſta aqua, quibus verbi & humanitatis conſertio exprimeretur; adhibuit ad tantum myſterium, quo Incarnationis Verbi memoriam voluit eſſe perpetuam. Eiuſque myſterij conſcij Hydroparaſtæ,propago Ebionæorum, puram aquam adhibebant in myſterijs. Ebionæos namque, quibus Chriſtus erat purus homo, non niſi aquam, vt ſolam Chriſti naturam humanam ſignificarent, vſurpaſſe in profanis ſuis myſterijs, autor eſt S.Epiphan. hær.30.quam pernicioſam hæreſim (ſic enim eam nominat Chryſoſt.hom.83.in Matth.) minùs plenè perſuaſiſſe videtur Gennad.de Eccleſ.dogmat. cap.75. cũ cenſuit,eius autores ſola ſobrietatis falſos imagine, aquam puram ad ſacrificium adhibuiſſe. Quod tametſi de Encratitis ſtabiliri vtcumque poſſit; per ea quæ diſſerit S.Epiphanius hær.47. tamen de alijs anterioribus, ſecus eſt. Aliud enim ſpectarunt; nimirum eam quam ab Ebione hauſerant Verbi diuini & humanitatis impermiſtionem, ſiue inconiunctionem; præter blaſphemas fabulas de vino ex veneno ſerpentis aut draconis, quas primo illi Ebionis fundamento ſuperſtruxerunt apud Epiphanium hær.45. E contrario igitur S.Eccleſia factum Chriſti ſecuta, vino in myſterijs aquam admiſcet; cum ad alia de quibus S.Cyprianus epiſtola 63.& plerique Eccleſiaſtici canones apud Caſtrum V.*Eucbariſtia* hær.7.tum nominatim ad eam quã dixi diuini Verbi & humanitatis conſertionem ſignificandam;vt ait Niceph.l.18.hiſtor.cap.53.

Sic habetur nobiliſſimò modo quod Iſidor. Peluſ. l.2.epiſt.3.& 5.dixit, de vino mixto, quod propinat ſapientia. Ait enim aliud non eſſe, quàm res diuinas, corporeis velaminibus temperatas. En hîc rem diuiniſſimam, ipſum Verbum diuinum, corporis adiunctione temperatum.Aptè igitur vino diluto confertur Verbum incarnatum,in quam rem Richard. à S.Laurẽt.l.1.de Deip.c.4. *ſub finem* aptat illud ex Prouerb.9. *bibite vinum quod miſcui vobis* Anaſtaſius autem q.40.in Script. eodem ſenſu accipit illud eiuſdem capitis, *ſapientia miſcuit vinum.* Eundem locum accommodat in eum ſenſum S. Gaudentius Tract. in illud *Pater maior me eſt.* Additque etiam alium locum ex Pſalmo 74. vbi Pſaltes memorat calicem vini meri plenum miſto. [Eſt enim (inquit) Deus & homo, vtrumque iam Deus in Dei Patris dextera conſtructus, quoniam calix in manu Domini vini meri plenus eſt mixti: Et inclinauit ex hoc in illud: veruntamen fœx eius non eſt exinanita.Et quanquam ſuum Pſalmi huius ſenſum, alio textu, & quidem rationabili fuiſſe à prioribus explanatum, ego tamen pro libertate fidei, opportunitatem dictorum ſecutus,traxi ad Incarnicationis Dominicæ Sacramentum. Nam ſic vel inclinatus vel humiliatus eſt Deus in homine, vt permanens Deus eſſet quod fuerat, hominemque propter quem ſe humiliauerat, exaltaret: quia ita Verbum caro factum eſt, vt habitaret in nobis,& ita rurſus homo in Deum conuerſus eſt,vt in Deum quidem promotam,naturæ tamen ſuæ ſub-

Digitized by Google

ſubſtantiam retineret, atque ideò Propheta ait, *quoniam calix in manu Domini vini meri plenus eſt mixti, & inclinauit ex hoc in illud: Veruntamen fex eius non eſt exinanita.* Vini (inquit) meri, plenus eſt mixti. Et mixtum perhibet vinum, & illud ipſum, merum teſtatur eſſe, vt eundem credamus Deum, quem pro nobis & hominem confitemur. Nam quem inclinatum nunciat, pariter dicit & plenum, vt is qui ſeſe exinaniuit, formã ſerui accipiens, plenus Deus eſſe non deſinat. Habitauit enim in Chriſto omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratiã. Hunc verò calicem, *bibent* (inquit) *peccatores terræ.* Rectè iuxta hunc intellectum, *bibent* (ait) *& peccatores terræ.* Quia peccatores cœli, ex Angelis dæmones facti, ſalutis ſeculum bibere non merentur. Terræ autem peccatores, contra venena dæmonum morboſque vitiorum, calicem ſalutis accipiant, & nomen Domini inuocabunt. Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Ideo verò calix iſte peccatoribus bibendus tribuitur, quia non eſt opus ſanis Medico, ſed malè habentibus. *Non veni* (inquit) *vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* Tales enim ſapientia Dei ad iſtum craterã ſalutiferæ mixtionis inuitat, cum ſublimi voce hortatur & dicit, *quiſquis eſt inſipiens diuertat ad me, & egentibus ſenſu ait. Venite edite de meis panibus, & bibite vinum quod miſcui vobis.* Ob hoc autem inuitatur inſipiens à ſapientia Dei, vt fiat ſapiens, & peccator vt conuertatur & viuat. Ad iſtud periculum diuinæ miſericordiæ, vniuerſi generaliter conuocamur. *Omnes enim peccauerunt*, vt ait Apoſtolus, *& egent gloria Dei.*] Expreſſiſſimè ergo S. Gaudentius, ex ſua & Scripturæ mente Verbum incarnatum appellat vinum mixtum.

330. Et eſt ſanè vini & aquæ mixtura, admodùm affinis duarum in Chriſto naturarum coniunctioni. Quod enim habet multorum nunc autorum ſententia, vinum, & aqua cum permiſcentur, non tranſmutantur inuicem, ſed ambæ ſubſtantiæ permanent, vt inde probat Nemeſ. c.3. *initio* quod ſpongia oleo imbuta, & papyrus, aquam putam attrahunt. Idem confirmat Philo l. de confuſio. lingua. *in fine*, & Conſtantinus l 7. Geopon. c.8. & l.6. c.16. Vaſq. hederaceo aquæ immiſſo, idem præſtari docet Plinius lib.16. c.35. Tradunt eam aquæ in vino perſeuerantiam, & intranſmutabilitatem naturalem, Aquilonius 5. Opuſ. propoſitione 18. Dand. 2. animæ digreſſ. 25. Buccaff. de ſenſu & ſenſili c.30. & ibidẽ homo apoſtata, vir inutilis, Simon Simonius. Itẽ Ægidius Coninc 3.p.q.74.art.8. ſed omnium pleniſſimè Paulus Aneſius, cum ad libros de generatione quæſt.52. tum in peculiari tractatu de aquæ tranſmutatione in ſacrificio. Et quamuis mihi, altera ſententia concedens phyſicam aquæ in vinum tranſmutabilitatem, quæ omnium eſt antiquorum Theologorum ac Philoſophorum, poſt Ariſtotelem 2. de gener. t. 34. videatur longè verior, & à Durando in 4. d.12. q.2. n.7. ac q.3. num.6. validè probari videatur ex omnibus conditionibus ad tranſmutationem neceſſarijs, interuenientibus in eo euentu: tamen illud vltrò dandum priori ſententiæ exiſtimo, non niſi lentè perfici eam tranſmutationem; ac vini & aquæ perſeuerantiam, eſſe valdè diuturnam, & in ordinarijs ad potum miſtionibus aquam manere intranſmutatam. Id quod veriſſimum etiam cenſeo, de aqua quæ calici ad ſacrificium immittitur. Hoc autem ſatis eſſe poteſt ad rem præſentem. Aqua enim vino penitiſſimè appoſita, tandiuque impermiſta & ſuperſtes, quandiu ad potum & ad ſacrificio præuiam admiſtionem adhibetur, illa ipſa eſt quam aio, aſſumi poſſe vt cõgruum ſymbolum geminæ in Chriſto naturæ, inconfuſæ ac impermiſtæ: quamuis S. Ephrem *ſub initium* tractatus de Margarita prætioſa, quia cenſuit vinum & aquam cum miſcentur perdere naturam ſuam, neget compatationem hanc poſſe eſſe commodam ad explicandum incarnationis myſterium. Eaque etiam ex cauſa, Felix Vrgelitanus hæreticus, primis erroris ſui impugnatoribus Beato & Etherio, tribuit quod adunationem duarum naturaram in Chriſto, conferrent permiſtioni aquæ & vini in vnam tertiam naturam, vt refert Paulinus Aquil. lib. 1. contra felicem, *ſub initium.* Sed illi aliter accommodabant hoc exemplum, & ad geminæ in Chriſto naturæ coniunctionem, vtraque ſalua & impermiſta, referebant. Intima verò vini & aquæ appoſitio, quam inter vniones numerat ſupra Nemeſius, & eſſe omnium vnionum naturalium maximam, docet Paſch. l. de corp. Dom. 11. coniunctioni humanitatis cum perſona Verbi & vtriuſque naturæ confibulationi, bellè reſpondet. Demùm refuſio qualitatum & affectionum vini in aquam, adeò luculenta, vt aqua abiecto connaturali frigore & inſipiditate, calorem, ſaporem, odorem vini contrahat; quàm congruenter apetit diuinarum prærogatiuarum communicationem cum Chriſti humanitate ob copulationẽ cum verbo. Nolo tamen præiudicare alijs myſticis eiuſdem mixturæ ſignificationibus ſupra propoſitis, inter quas ea quam ex Clemente Alexandrino retuli, de hominis ac Spiritus diuini conſunctione, præclarè apud Cabaſilam in Liturgiæ expoſitione cap.37. adhibetur, ad exponendum ſacrum illum ritum, quo Græci peracta conſecratione Euchariſtiæ, ſubmomentum eius conſumendæ, quaſi omnibus quæ ad Chriſtum attinent peractis, inſtillant tantillum calidæ aquæ in calicem, ad ſignificandum Spiritus ſancti deſcenſum in Eccleſiam, Chriſto iam regreſſo in cœlum, & omnibus quæ ad eum pertinebant iam conſummatis. Aquam enim calidam, quod & aqua ſit, & ignis particeps, vt Cabaſilas loquitur, cenſuerunt accommodatam ad expreſſionem Spiritus ſancti qui ſpecie pluuiæ voluntariæ ignitæ, illapſus eſt diſcipulis, & Eccleſiæ quæ eſt corpus Chriſti myſticum.

Vſus doctrinæ.

Liquet ex vniuerſa hac diſputatione, Chriſtum eſſe vinum quoddam, cuiùs bibendi ſitis flagrantiſſima, hominem occupare meritiſſimò debeat. Eſt enim vinum pretioſiſſimum & cœleſte. [Quale vinum eſt, (exclamat S. Auguſtinus tract. 34. in Ioan.) Vnde inebriari laudabile eſt? Quale vinum eſt, quod non turbat, ſed dirigit mentem? quale vinum eſt, quod facit perpetuò ſanum, non inebriando facit inſanum? Inebriabuntur, vnde? *Ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos:* Vnde? *Quoniam apud te eſt fons vitæ.* Ipſe fons vitæ ambulabat in terra: ipſe dicebat. *Qui ſitit, veniat ad me.* Ecce fons.] Addamus & nos. Quale vinum eſt, in quo non eſt luxuria? Quale vinum eſt quod virgines germinat? læti bibamus ſobriam hanc ebrietatem Spiritus. Ipſius Chriſti adhortatio eſt, in perſona Sapientis, qua inuitat ad bibendum vinum quod miſcuit nobis: id eſt Verbum incarnatum, carnis humanæ adiunctione temperatum, vt interpretatur S. Hieronymus, imo Beda prouerb.9. & ibid. Gloſſa & Lyranus.

CAPVT IV.

Margarita pretioſa, Chriſti Domini; & finis ac productionis eius, Symbolum.

331. MOnitum S. Chryſoſtomi oratione de S. Cruce, *initio*, opportunè præmittam. [Animos (inquit) intendite. Nam ſunt quidam ex vrinatoribus, qui ſe ipſos à naue inprofundũ proijciunt margaritas extrahendi gratia; Nos verò nauis loco, vetus ac nouum teſtamentum habemus, pro clauo crucem, pro gubernatore Chriſtum, proretæ vice Patrem, pro velis gratiam, pro Zephyro Spiritum ſanctum, pro nautis

Pro-

Prophetas, pro vectoribus diſcipulos, an non & nos cupido animo in pelagus intelligentiatum proijciemus? Itaque ne voſmet negligatis, nec brutorum inſtar vos geratis. Scriptum eſt enim: *ne mittatis margaritas veſtras ante porcos, & ne proijciatis ſancta canibus.* Porcos audiens, ne veros porcos intellexeritis. Nam porcos nominat, ventri deditos; canes autem, Chriſto in cruce oblatrantes. Dignas ergo vos margaritas exhibete, quam vobis hodie apponam.]

Huic monito ſubijcio verba Baſilij Seleuc. orat. 39. [Ad hanc orationis partem appulſos, & ad miraculi magnitudinem reſpectans, præ admiratione mutus ſum, & elinguis. Neque enim verbis res exæquare poſſum. Quomodò inopinatò concelebrabo inopinam illam incarnationis gratiam? quibus laudibus afficiam fontem charitatis? quomodò profuſæ charitatis in homines flumen prædicabo? quomodo Virgineum pelagus audens tentabo, & magni myſterij ſcrutabor altitudinem, niſi me vt in expertum vrinatorem, ô Deipara, doceas veterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris, deponere. Niſi mentis os miſericordiæ compleas, quo tui partus fundum peruadat; Vt tuæ miſerationis luce circumfulgens in te veritatis margaritam deprehendam? Subuenia, vt veritatem conſequar; vt à te doctus eloqui valeam] Alludit Baſilius, ad vſum piſcantium margaritas. Solent enim huiuſmodi vrinatores dum margaritas venantur, quod pleno ore intulerant oleum, effundere in profundo, vt lucem ſibi ad diuitem prædam in obſcuritate illa concilient. Idipſum autem dimiſſo oleo lætifico præſtandum eſſe tentanti è profundo myſteriorum margaritam prætioſam expiſcari, monuimus huius materiæ principio ex Anaſtaſio c. 3. ὁδηγ. Hocque eſt illud, quod ex interprete dixit Baſilius, *os miſericordia compleas*; cum vertendum fuiſſet, *oleo compleas*; Quod mihi lætificum & illuminans oculos, diuinæ miſerationis oleum in tenebricoſitate ſumma diſquiſitionis margaritæ huius cœleſtis, cum ſanctis prædictis, humillimè apprecor.

Comparationis Chriſti cum margarita, cauſæ variæ ex Patribus.

332. Eſſe ſanè Chriſtum margaritam, ſæpè diſcimus cum ex Scripturis, regnum cœlorum (quo nomine Chriſtum ſæpè denotant,) cum margarita componentibus; tum etiam ex Patribus, apud quos hæc comparatio frequens eſt, vt videbimus. Eius autem denominationis ratio, proferri multiplex poteſt. In primis enim videri poſſit Chriſtus margarita dici, à pretioſitate. Nam [principium culmenque omnium rerum pretij, Margaritæ tenent] ait Plin. lib. 9. cap. 35. Indeque etiam aſſumuntur ad ornatum, quod ibidem Plinius acriter corripit. At pretioſitas in Chriſto cœleſti Margarita, fuit infinita; vt propterea ad captandam hanc margaritam ſic hortetur Clemens Alexand. 2. pædag. cap. 12. [Maximi autem pretij margarita, mundum muliebrem per ſummam laſciuiam mirandum in modum inuaſit. Ea autem naſcitur in quodam oſtreo pinnis non abſimili. Magnitudo autē eius eſt, quantus per magnus piſcis oculus. Nec pudet miſeras, totū ſuū ſtudium in hoc oſtreo ponere, cum eis liceat ſancta exornari gemma, nempe Verbo Dei, quod vtique Scriptura appellauit margaritam, qui eſt pellucidus & purus Ieſus, qui eſt in carne contemplator oculus, qui eſt ratio, qui perſpicuus, per quem caro eſt pretioſa quæ aqua regeneratur. Illud enim oſtreum in aqua natum, carnem contegit; ex ea autem margarita concipitur.]

Quid ſi etiam margarita dicitur Chriſtus, tamquam res deſideratiſſima & verè *votum mundi*, vt S. Epiph. hær. 80. nominauit? Sic ſanè Theodora Auguſta, Theodoſium Antoninæ concubinum, ei poſt longa deſideria exhibens vocauit *gemmam* apud Procopium *ſub initium* hiſtor. arcanæ; Proclus quoque in S. Chryſoſtomi panegyrico vocat eum *prædicationis margaritam*, quia cupidiſſimè audiebatur. Potuit etiam Chriſtus margarita dici, eo quod innumeris margaritis donorum cœleſtium colluceret: Ea ferè ratione qua Pelagia quondam meretrix, vt in eius vita recitat Iacobus Diaconus cap. 8. Rogata à S. Nilo quod ipſi nomen eſſet, reſpondit [naturali nomine Pelagia vocata ſum, à parentibus meis; ciues verò Antiochiæ, Margaritam me vocant, propter pondus ornamentorum, quibus me adornauerunt peccata mea. Ego enim eram ornamentum & promptum ergaſterium Diaboli.] Recole quæ ibid. cap. 2. de Margaritarum queis collucebat copia, ab autore vitæ produntur.

Potuit item haberi ratio abditæ hic per vniuerſam ferè vitam Chriſti maieſtatis, & vili carnis integumento concluſæ, tamquam oſtreo. Sic enim S. Chryſoſtomus hom. 7. in ad Coloſſ. ad illud, *vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Quid ſit hæc cum Chriſto iuſtorum abſconſio per huius vitæ tempus, declarat exemplo margaritæ, quæ abſcondita eſt quouſque in oſtreo fuerit. Theodoretus item ſerm. 9. de prouid. inde colligit iudicij neceſſitatem, quod contingat iuſtorum pleroſque, hic ignotos prorſus latere, & margaritæ in profundo adhuc deliteſcenti, & oſtreo concluſæ ſimillimos eſſe. Chriſtum itaque, qui per hanc vitam fuit inglorius, & inter latrones vitam poſuit; exemptus verò huius mortalitatis veluti cochlea, honore & gloria coronatus eſt, magarito non abſ-te collatum, quiſpiam dixerit. Videturque eò reſpexiſſe Anaſt. Synaita l. 5. exaëm. cum Chriſtum vocauit [margaritam paterni fulgoris, in aquis abſconſam.]

Fuerit etiam qui ſplendorem margaritæ, ad Chriſti compactionem referat, cum S. Cyrillo epiſt 17. Paſch. vbi nexum diuinæ & humanæ in Chriſto naturæ, conſimilem eſſe docet nexui fulgoris gemmarum, & ſubſtantiæ quam is fulgor imbuit. Quemadmodum enim ipſa per ſe ſpectata margarita, aut quælibet alia gemma, [ſubſternitur lumini quod in ipſa diffuſum eſt; vnum tamen ex vtraque ſuppoſitum intelligitur; tollit verò ipſius rationem penitus hæc diuiſio, (ſi mente fiat, vt præmiſerat;) atque ad informem turpitudinem, quæ inuicem fuerant copulata, deducit: Sic etiam de Chriſto dicimus.] Affine eſt quod ſecundò loco Elias Cretenſis ad primam Nazianzeni orationem ait, dictum Chriſtum margaritam, quia et margarita in carne eſt & oſtreo, atque in locis humidis procreata, corpus purum ac pellucidum eſſe videtur luce ac Spiritu plenū; ſic etiam incarnatum Dei Verbum, lumen intellectuale eſt, quod per mortale atque humidum corpus exſplenduit. Audi etiam S. Auguſtinum l. qq. ex Matth. cap. 13. [Eſt Verbum Domini lucidum candore veritatis, & ſolidum firmitate æternitatis, & vndique ſui ſimile pulchritudine diuinitatis, qui Deus penetrata carnis teſtudine intelligendus eſt: Ille enim ad margaritam ipſam iam peruenerat quæ in tegumentis mortalitatis, quaſi concharum obſtaculo, inter profunda huius ſæculi, atque inter duritias ſaxeas Iudæorum aliquando latuerat. Ille ergò ad ipſam margaritam iam peruenerat, qui ait; *Et ſi noueramus Chriſtum ſecundùm carnem, ſed nunc iam non nouimus.* Nec vllus omnino intellectus margaritæ nomine dignus eſt, niſi ad quem diſcuſſis omnibus carnalibus tegminibus peruenitur, quibus ſiue per vbera humana, ſiue per ſimilitudines circumpoſitas operitur, vt purus, & ſolidus, & nuſquam à ſe diſſonans, certa ratione cernatur.]

Aliunde cauſam reddit cur Chriſtus margarita dicatur, Iſidor. Peluſ. lib. 1. epiſt. 182. attingens enim parabolam de margarita pretioſa Matth. 13. propoſitam, hominem negotiatorem qui omnia ſua diuendidit ad comparandam margaritam pretioſam, interpretatur

[nouum

ſnouum Domini populum, qui paternam & ſubſtantiam & religionem contemnit, ac Dominum gloriæ quærit. Margarita autem idcirco appelletur Chriſtus, quia diuinitatis profundo copulatus eſt, ſoliſque piſcatoribus atque ipſius interpretibus cognitus.]

Præcipua, Chriſti & Margaritæ, affinis effectio ſi Margarita ex fulgetra & aqua, efformari ſtatuatur.

333. Verùm primaria, & apud plures Patres celebrata huius denominationis ratio, illa eſt, quæ ex conſimili Chriſti & margaritæ effectione ducitur. Hæc verò triplex profertur iuxta tres ſententias. Vna ex fulgetra & aqua gigni ait margaritam. Altera ad rorem cælitùs immiſſum, procreationem eius refert. Tertia ex ſubſtantia conchælij margariti feri, abſque mare, procreari ſtatuit margaritam.

Ex primo modo exponendi margaritæ generationem, hanc Chriſti denominationem primo loco obiter explicauit Elias Cretenſis ad orationem proximè adductam: plenius verò Patrum plerique, quorum paucos aliquot iuuat adſcribere. Gregorius Neocæſar. ſerm. 1. de annunc. [Sicut margarita, ex duabus naturis; ex fulgure nimirum & aqua, occultis quibuſdam indicijs ac ſignis maris prouenit; Ita quoque Dominus noſter Ieſus Chriſtus, inconfusè & immutabiliter ex pura ac caſta & impolluta, ac ſancta Maria Virgine progreditur, in Deitate perfectus, & in humanitate perfectus, Patri per omnia ſimilis, & nobis per omnia conſubſtantialis, omnis peccati expers.] Et mox. [Ad Mariam Virginem, ſolam ſanctam, Gabriel Angelus claro lumine venit, *Aue gratia plena*, ei adnuncians: & ſic ipſa Verbum ſuſcepit, & in tempore corporeæ complerionis, precioſam Margaritam produxit.]

Ioannes Geometra hymno 1. de Deipara *ſub finem*, ſic eam compellat.

Salue concha marina, ex qua verè vnio natus;
Fulgore ex dio, & purpureo latice.

Athanaſius (quicumque tandem ſit, autor nouarum qq. ad Antiochum) in 19. poſt alios huius myſterij typos, tunc quoque his verbis proponit, in quibus interpres Græcam *aſtrapes* vocem retinuit, quam poterat corruſcationem vel fulgetram dicere. [Præterea (inquit) & aliam illuſtrem, admirandam, & illis ſimilem audi adumbrationem. Margarita in mari rubro generatur. Generatur autem ſic. Extremitates maris rubri ſiccantur, paucarum aquarum fluxum habentes. Inueniuntur autem ibi marini piſces, teſtacea cute muniti, in toto mari illo rubro, *pinnæ* nominati. Stant igitur pinnæ illæ ſemper hiantes, & expectantes eſcas ad nutrimentum ſui. Interim dum ita conſiſtunt hiantes, & expectant nutrimentum, & magna copia accedunt aſtrapæ, accedit aliqua aſtrape ad pinnam; & cum reperiat pinnæ teſtas apertas, ingreditur in illam: pinna verò, contracta ſtatim, & conſtricta in ſeipſam, intus includit æſtrapen. Aſtrape verò coagulata cum pinnæ oculis, oculos pinnæ illuſtrat fulgore, & commutat eos in margaritas. Egreſſæ autem margaritæ ex pinna, procidunt ad littus maris illius, atque ita piſcatores capiunt illas. Perinde intelligendum de incarnatione Verbi. Mare quidem eſt mundus, & Virgo concha. Stabat autem Virgo, quemadmodum pinna, in templo, & concipiebat cœleſtem panem Chriſtum Deum, qui & deſcendens & ingreſſus in eam, vt æſtrape, & coaluit in viſceribus Virginitatis illius, & ſplendidam reddidit ter ſanctiſſimam carnem quam aſſumebat incarnatus; & ſic natus eſt ex ea, vt pura & pretioſiſſima margarita, ſermo Dei, ſine congreſſu matris. Et vt margarita, cœleſtis & terrena: cœleſtis quidem, ſecundùm Deitatem: terreſtris autem, ſecundùm humanitatem. Et quemadmodum Margarita generatur ſine congreſſu maſculi & feminæ, ex aſtrapè & pinna; ita etiam natus eſt Chriſtus ſine congreſſu maſculi & feminæ, ex Deitate, & carne Virginis. Et quemadmodum Margarita cum ſæpè conteritur; materia quidem oculorum pinnæ, conteritur & reſoluitur, nonne fulgor aſtrapes patitur, alter vero fulgor aſtrapes, impatibilis manet: materia autem oculorum pinnæ ſola conteritur & patitur?) ita & in Chriſto hæc intelligenda ſunt. Cum enim ille ſeruator noſter flagellaretur, & pateretur à Iudæis infidelibus excruciatus in cruce; materia quidem carnis, hoc eſt, humanitas, ſola paſſa eſt; Deitas autem impaſſibilis permanſit.]

Ex Euſebio (credo Cæſarienſi) inſignis in hanc rem locus habetur in Catena Corderij Lucæ 13. num. 26. Refero partem. [Margarita (inquit) non immeritò nomineiur ipſum Dei Verbum incarnatum, quandoquidem margaritæ non abſimile quæ in corpore quidem & concha, aut oſtreo atque aquis naſcitur, ſed res eſt valdè pretioſa, atque omnibus quæ in aquis oriuntur corporibus ſplendidior; ita vt natura ſua corpus quidem aqueum, ſplendore verò & perſpicuitate ſua, lumine & ſpiritu plenum eſſe videatur. Talis eſt etiam, incarnatum Dei Verbum, lux noua per mortale fluxumque corpus refulgens. Multæ quidem fuerunt & aliæ Margaritæ, ſancti inquã & amici Dei, Prophetæ ac viri iuſti, qui in carne hac quaſi coacti & detenti fuere per mortalem quam in carne duxerunt vitam; ſed nullus alius præter hunc qui ſolus verè vnigenitus eſt Dei Patris, tanto ſplendore conſpicuus, tamque pretioſus, inuentus eſt ita vt de ipſo Iſaias vaticinando dixerit, *Ecce ego immittam in fundamenta ſion, lapidem pretioſum electum, ſummum, angularem, honorabilem.*]

334. Nemo pleniùs & accuratius hanc Chriſti & margaritæ collationem quoad ſtructuram & generationem executus eſt, quàm S. Ephrem ſerm. de margarita pretioſa. Delibo ex eo nonnulla. Conteſtatus S. Ephrem, margaritam, vt quemadmodum nata ſit eloquatur, & muricibus qui ſub aquis ſunt aduocatis, ad ruborem veræ fidei hoſtibus ingenerandum, ſubdit. [Margarita lapis eſt ex carnibus genitus, quoniam ex conſilijs prodit. Quis ergo non credat, etiam Deum ex corpore, hominem eſſe generatum? Illam, non concharum coniunctio format, ſed fulguris & aquæ commixtio. Sic & Chriſtus in Virgine, conceptus eſt citra aliquam voluptatem; dum Spiritus ſanctus ex eius maſſa aſſumptionem Deo cõſtituit formauitque. Margarita, neque vt murex generatur, neque vt Spiritus in figura procedit. Et Chriſtus non permiſtus cum diuinitate, neque purus eſt homo; neque cum immiſta diuinitate permiſtus: ſed neque in figura ſpiritali, factus eſt. Margarita in hypoſtaſi generatur, & alium per ſe lapidem non generat: Chriſtus quoque non eſt alius, niſi ex Patre ab æterno genitus eſt, & ex Maria Virgine in tempore natus. Non figuram dumtaxat dictus lapis habet, ſed etiam ſubſtantiam: ita quoque filius Dei in hypoſtaſi eſt natus, & non in figura. Duarum naturarum eſt particeps hic lapis pretioſus: Vt oſtendat Chriſtum, cum Verbum ſit Dei, ex Maria Virgine natum, non vnicam particularem habuiſſe naturam; quoniam ne aliud quidem animal erat: ſed perfectam habet duplicem naturam, ne duas perdat. Neque enim in vna ſola natura Deus ſuper terram eſt viſus: neque in altera ſola, homo in cœlos aſcendit, verùm perfectus ex perfecto, homo ex homine, Deus ex Deo, ex Virgine Chriſtus.] Et inferiùs. [Intellige corruſcationis & aquæ commiſtionem, & Chriſti parabolas admirare. Conſidera vilis atque abiectæ carnis miniſterium in Margarita: & credas re vera ex muliere natum eſſe Chriſtum. Murex, nec obolo quidem dignus, lapidem multis auri talentis pretioſiorem parit: ſic & Maria Deum, cui nulla comparari poteſt natura, genuit. Non affligitur dolere oſtreum, dum Margaritam concipit,

concipit, ſed ſolùm aliquid ſibi acceſſiſſe ſentit. Et Maria citra omnem concupiſcentiam Chriſtum concepit, ſentiens ſolùm accidentem hypoſtaſin. Non corrumpitur murex, neque dum concipit, neque dum parit; perfectum enim parit lapidem ſine dolore: Et Virgo, cum ineffabiliter concepiſſet, abſque labore genuit. Non ſolùm concipitur Margarita; verum etiam dum accreſcit, perdurat; atque etiam extra cochleam, ſuam poteſt hypoſtaſin oſtendere. Cum autem carne indigeat pro adminiculo hypoſtatico, naturamque extenſam habeat ad perfectionem ſubſiſtentiæ, latet tanquam in vtero, in ſinu cochleæ: & quaſi naturaliter ad ſubſtantiæ perfectionem inſita eſt. Augmentum quoque accipit, per vitalem naturam; & qualitatem ſibi conducentem participat. Natus etiam eſt Dei filius ſimiliter ex carne, non ſeminatus: & filium fructificauit natura, ſine viro ad generationem concurrente. O magna myſteria? O cœleſtia decreta: quia peperit natura non proprium: & filius natus eſt, non ex viro procreatus.] Rurſus infra poſt multa. [Margarita erat qui generabatur: ideoque elapſus eſt, & abſque labore atque dolore natus. Neque aſper ac durus erat, neque terreus, ac luteus, neque vt humidus ac fluxus, effuſus; neque in multas partes diuiſus, velut materialis ac craſſus: ſed infans Deitatem perfectam continebat, quæ ſub natura ſimplici tegebatur: ac propterea vi illius qui in ipſa erat, virgo inſtar cochleæ naturaliter peperit, & vt mulier affecta eſt: Nulla tamen ratione, rurſus naturâ, (ſicut conchiliorum plicis ac ſinibus vſu venit,) ad virginalem ſtatum recurrente. Non perdidit ſigillum natura virginis, Chriſto concepto: & ob id, neque eo genito reſerata eſt, vt partum in lucem ederet. Neque verò rupta eſt, dum gigneret: nam neque rupta erat, dum conciperet.]

Egregiè verò paulo poſt, refellens hæreſim phantaſticorum qui Chriſto ſolam humanitatis noſtræ figuram adſcribebant, ſic eos vrget exemplo Margaritæ. [Attendite Margarito, & nolite errare: Non enim ceſſabo reprehendere, donec corrigam accuſatores. Cernite non eſſe figuram, ſed actionem: & naturæ coadunationem ſuſcipite. Inuiſibilis, iſte pretioſus eſt lapis. Neque enim aliquis aſſumptum hominem, ab aſſumente natura diuina ſeparare poterit. Fulgur & aqua conſenſerunt in vnum; & duo ſe contraria complexa ſunt. quo igitur pacto quod tenes, ignoras: & quod non tenes, curioſè inueſtigas? Ex igne fulgur, & quod ignitum eſt, illuſtrat atque inflammat. Conchæ ex aqua & per aquam creſcunt. Quomodò ergo non combuit coruſcatio, cochleæ corpuſculum? Quomodò ſubſtantialiter atque eſſentialiter tunc conueniunt aqua & ignis, ac ſe inuicem non perdunt atque corrumpunt? Nō potes dicere: ſed cogeris credere, quod vides & tangis ſit tibi pro teſtimonio, natura, quam edicere neſcis: quia filius Dei abſque ſemine naſcitur. Illic duo ſunt contraria, quorum eſſentialiter concordant hypoſtaſes, & in qualibet oſtenduntur natura.

Veſtram enim anteuerte accuſationem: quod ex vobis quoſdam dicentes nouerim; Deus ingenitus, Deus inuiſibilis; caro viſibilis; Deus paſſionis ac perturbationis expers. Quomodo ergo inter tot contraria, coadunatio atque conſenſio cum vna hypoſtaſi facta eſt? habes Margaritam, omnium quæ dicta ſunt, apertiſſimum explanatorem. Nam ignis, Deitatem ſignificat; & aqua aſſumptionem. Non aqua fulgetrum aſſumpſit, grauis quippe eſt naturæ, & ad ſublimiſſimum ignis locum non prodit: ſed fulgur ſuperuolitans coniungitur aquæ, & concha turbata vtrumque ſimul iunctum concludit caloremque corporis, vnitus eſt rei quæ aduenit; & firmitas plicaturarum, quæ committuntur ac coëunt, conſeruat & retinet, ne diffluat humor, qui intus laborat. Natura verò per coniunctionem, auget quod incluſum tenebat: progreſſuque temporis, aqua & ignis in Margaritā reſoluuntur. Dicit enim Euangelium, ſic Spiritum ſanctum ſuperueniſſe in virginem. Cur ita? vt ſcilicet virtutem acciperet ſuſcipiendi Deum. *Et virtus*, inquit, *altiſſimi obumbrabit tibi*. Fulgetrum tuæ inſidebit naturæ: quia *quod ex te naſcetur Sanctum, erit filius Dei*.]

325. Omittenda non ſunt, quæ de Margaritæ qualitatibus ad Chriſti perfectiones collatis, paulò poſt ſubijcit. [Attende (inquit) ad Margaritam, & videbis eam duas continentem naturas. Specioſiſſima ſiquidē eſt propter Deitatem; at candida, ob aſſumptionem. In candore ergo claritatem cernis; & in virtute inhabitantem potentiam vides. Dura quidem eſt propter naturam humanam, leuis autem eſt ob conditionem cœleſtem. Aquatica propter terrenam naturam, ignita verò ob Deitatis hypoſtaſin. Cunctis eſt conſideratio phyſica, quia ſingulis velut in ſpeculo, quæ illius ſunt, reſplendent. Specula quidem arte fiunt, ac propterea habent quandam fallaciam, ad rem propoſitam percipiendam: at Margarita naturalem continet gratiam, vtilitatemque innatam. Multa quoque ſunt alia, quæ ex duobus aliquibus fiant quid vnum: at non ſicut Margarita; naſcuntur; neque ex igne & aqua concipiuntur.]

Nec obſtitiſſe ſummæ Chriſti puritati, & ſanctis hiſce dotibus, ortum ex carne noſtra, confirmat mox ex Margaritæ nitore & puritate, non obſtante illuuie corporis è quo ortum habet. [Et Margarita (inquit,) ex immundis naſcitur animantibus; ipſeque Chriſtus ex natura ſordibus obnoxia natus eſt, quæ purgationibus per viſitationem ipſius indigebat. Quem admodum autem fulgur vniuerſa explorat.) Sic etiam Deus; & ſicut occulta illuminat, ita quoque Chriſtus recondita naturæ luſtrat, purgatque. Ideò virgine priùs purificata, ſic natus eſt: vt oſtenderet, vbi Chriſtus eſt, ibi omnem puritatem agere. Mundauit eam in Sancto præparans Spiritu: & ſic ipſum Virgo, ſuo concepit vtero, purificata. Mundauit eam in caſtitate ac ſanctificatione: ideoque natus, Virginem ipſam reliquit.] Hoc confirmat denuò, exemplo muricis qui Margaritam concipit virgo, quod his verbis aperit. [Cochleæ oſtendant atque declarent, non per fœmineum membrum concepiſſe Virginem: nam illæ duabus explicatis commiſſuris, non carneam conſtitutionem præbent, ſed diuiſim ſolutum habentes corpus, repentè fulgetro replentur. Ita quoque beatiſſima Virgo, Deum Verbum toto ſuſcepit corpore, ſimplicitateque naturæ; & non curioſo ac redundanti motu, Deitate impleta eſt.] Videbor multa ex Sancto Ephrem in hanc rem produxiſſe; ſed præ ijs quæ apud illum diffusè leguntur, pauca libaui. Nec poſſunt reuera faſtidiri vt multa, quæ appoſitiſſimè cadunt in rem de qua agimus.

S. Damaſcenus, breuiter ſed optimè, omnia prædicta comprehendit orat. 1. de natiuit Deipar. cum ait. [Hodierno die præflarunt auræ, lætitiæ totius orbis prænunciæ. Lætentur cæli deſuper, & exultet terra. Commoueatur mundi mare: in ipſo enim concha gignitur, quæ cœlitùs ex diuinitatis fulgetra in vtero concipiet, & Chriſtum ingentis pretij vnionem, pariet; ex qua Rex gloriæ carnis purpura conueſtitus, ad captiuos ſe conferens, remiſſionem ac veniam prædicabit.] Locum S Hieronimi ex Epiſtol. 22. quo ait, Deiparam ad ſimilitudinem, Dei vnione fœcundam factam; Eraſmus ibi immutatis quibuſdam aduerſus omnium Codicum fidem, ad hunc ſenſum trahit. Sed Marianus Victorius ad eum locum monſtrat aliam S. Hieronimi mentem nec aliud voluiſſe quàm Virginem, Dei vnione & coniunctione ad ſimilitudinem viri, quæ honeſtè obumbratio dicitur, concepiſſe.

De

De affine productione Chriſti & Margaritæ, ſi hæc ex cœleſtis roris illapſu fieri dicatur.

336. Altera Margaritæ procreatio effectioni Chriſti affinis, ea eſt quam tradit Plinius l.9. hiſtor. cap.35. docens certo anni tempore conchas luxuriare, ac matutinum rorem tanquam maritum ſitire; cuius deſiderio hiant, & cum maximè lunares liquantur aſpergines, haurire cupitum humorem: ſic maiore cœli quàm maris ſocietate concipere, & pro roris accepti qualitate, cœlique ſerenitate, puras edere impuraſve Margaritas. Hæc de ortu Margaritæ, quoad Indici maris Margaritas, rata habet Origenes tractans parabolam Margaritæ pretioſæ ad cap.13. Matthæi, additque. [Inſuper & hæc dicuntur de Indico Margarito, quod conchis innaſcitur, quæ ſimilem habent naturam cum prægrandibus cochleis, quæ narrantur veluti turmatim in mari paſci, velut armenti duce quopiam exploratore, qui referat, qualis aut quanta ſit regio: atqui hanc aiunt præeminere cæteris ſub ipſa degentibus, vt res ſimilitudinem habeat cum examine quod dicitur apum. Narrant autem & de ratione capiendi præſtantiores, hoc eſt, eas quæ in India reperiuntur, quod incolæ poſteaquàm magnum littoris ambitum retibus cinxerunt adnatant vrinantes, ſtudentes ducem agminis vnum de omnibus apprehendere. Siquidem hoc capto, ferunt, nullo negotio, capi huic ſubditum agmé, quippe nulla iam ſubſiſtente ex toto grege, ſed vnaquaque ſeu loco vincta ſequente gregis ducem.] Hæc de Margaritis Indicis earumque captura Origenes: Quæ mox ad Chriſtum aptat, quem optimam & pretioſiſſimam Margaritam, cœleſtiumque Margaritarũ ducem eſſe demonſtrat; aiens præ ea vna pretioſa Margarita, cœtera omnia videri iure poſſe ſtercora. Quãuis autem propoſita Margaritæ generatio minus vera habeatur; tamen Patres, quod circa alia pleraque myſteria faciunt, ex ea quæ ſiue verè ſiue falsò circumfertur Margaritarum procreatione, excepto intra concham cœleſti rore, declarant Chriſti Domini productionem ex Virgine. Sic ex Phœnice, cuius narrationibus fabulæ ſunt attextæ, exponunt & confirmant reſurrectionẽ. Sic ex ijs quæ de Pelicano pullos ſuos per ſuũ ſanguinem redanimante iactari ſciebãt, exponunt Chriſti in nos beneficentiam. Similia multa paſſim occurrunt. Quare citra culpam, hoc quoque loco, productionem oſtentiſſimam Chriſti Domini, per vulgatiſſimam Margaritæ intra oſtreum ex cœleſti rore procreationem, declarant.

Tandem de eadem Chriſti & Margaritæ, quoad veram huius effectionem, affinitate.

337. Germana Margaritæ procreatio, ea eſt quam Tertullianus his verbis expreſſit l. de habitu mulieb. c.6. [Si quid de mari Britannico aut Indico ambitio piſcatur, conchæ genus eſt, non dico conchylio, aut oſtreo, ſed nec peloride gratius de Sapore. Ad hoc enim conchas nouerim, maris poma. Quod ſi concha illa aliquid intrinſecus poſtulat, vitium eius magis debet eſſe quàm gloria. Et licet Margaritum vocetur, non aliud tamen intelligendum, quàm conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca.] Planè verruca eſt vnio, & ex ſubſtantia conchilij margaritiferi procreatur, eique innaſcitur: vt in ſuum carne, grandinem gigni videmus. In quam rem videndi, qui plenè & ex inſtituto illam confirmant, Anſelmus Boëtius lib. 2. de Gemmis c.37. Rondeletius l.1. de teſtaceis c.51. Renodæus l.3. de materia medica cap.23. Fallopius tract. de foſſilibus c.7. Aldrouandus l. de teſtaceis c.42. §. *ortus & generatio Margaritarum.* Quorum rationes & experimenta qui ritè expenderit, agnoſcet nec Ruæum audiendum eſſe, qui l.2. de Gemmis c.13. tentat hoc generationis Margaritarum modo alicubi admiſſo, illum quoque alterum de generatione ex rore, tanquam alibi vigentem admittere. Suppoſita autem hac vera & germana Margaritarum procreatione ex ſola conchilij cui innaſcitur ſubſtantia, manifeſtus eſt effectionis Chriſti ex ſola Deiparę ſubſtantia, conſenſus cum Margaritæ effectione: quem præſertim ſpectarunt, quotquot anteriores dicendi modos reuera falſos ſectati, inde Chriſtum cum Margarita contulerunt, quod intra concham margaritiferam abſque ſemine extrinſecùs inuecto conceptus ſit S. Epiphan. in orat. de laudibus Virginis, ab ipſo eius nomine confirmat quod diximus. Mariam enim præter cæteras interpretationes, dictam cenſet Deiparam; quaſi myrrham maris, ab incorruptibilitate & immortalitate cum qua erat paritura gemmam immortalem, in iſtius mundi mari.

Finis Chriſti, expoſitus per proportionem ad finem Margaritæ materialis.

338. Pretioſiſſimæ huius, vnicæque Margaritæ vſus, quo finis eius continetur, idemmet proportione eſt qui Margaritarum materialium. Hæ verò ad ornatum, ac opulentiam oſtentandam, ad medicinam, etiam ad cibum adhibentur. De ortu & opulentiæ oſtentatione, ſuperuacaneum ſit monere; cum non aliunde magis ſtupor muliebris ædificetur vt eſt apud Tertullianum, quàm ex his lapillis: præſertim vt auribus extenſis magnos committere elenchos detur, vt ſatyricus ſatyra 6. pridem dixit. [Hęc eſt ſæculi Virginibus per dies ſingulos cura præcipua (ait Pelagius Epiſtola ad Demetriadem.) decentibus fucis colorare faciem, implicare auro carnem; & ardentes concharum lapides, capitis honorem facere; ſuſpendere ex auribus patrimonia.] Hoc dicit propter Margaritas immenſi pretij, quibus aures grauabant pleræque illius æui fœminarum, inſanientes & ardentes ſtudijs in pretia in aurium, candore Margaritarum rubri maris profunda teſtantium, vt loquitur ad eandem Virginem Demetriadem S. Hieronimus: qui item ad Principiam Virginem de Marcellæ vita differens, ſuſpenſa auribus perforatis rubri maris pretioſiſſima grana, inter reliquum mundi muliebris quem exhiber apparatum, nõ prætermiſit: vt neque S. Cyprianus l. de diſcipl. & habitu Virg. vbi expoſtulat, de aurium cicatricibus & cauernis pretioſa grana dependere; quæ etſi non ſuo pondere, mercium tamen quantitate grauent. Apud Plinium lib.37. & l.9. cap.35. inſigniter conclamatur in hanc patrimoniorum auribus appenſionem, quæ paucis complexus eſt Tertullianus l. de habitu muliebri. [Breuiſſimis loculis (inquit) patrimonium grande profertur? Vno lino decies ſeſtertium inſeritur. Saltus & inſulas tenera ceruix fert. Graciles aurium cutes, Kalendarium expendunt; & ſiniſtra per ſingulos digitos de ſaccis ſingulis ludit. Hæ ſunt vires ambitionis, tantarum vſurarum ſubſtantiam, vno & muliebri corpuſculo baiulare.] Vanam hanc opulentiæ oſtentationem; (vt quid enim veras opes dicam, quandiu nulli alteri vſui ſeruiunt quàm paſcendorum alienorum oculorum?) vera opulentia, veræque diuitiæ in Chriſto ac per Chriſtum nobis obuenientes, emendant. Hæc eſt gemma locuples, cui non adæquabitur Topazius de Æthiopia; non Sardonyx, non vlla alia pretioſa gemma. Non commutabuntur pro ea, vaſa auri excelſa & eminentia. Videſis quæ in eum Iobi de ſapientia locum, philoſophatur S. Gregorius 18. moral. cap.34. & ſeqq. accommodans eum ad ſapientiam incarnatam, ſiue Chriſtum.

Neque vſus ille alius Margaritarum, ſiue ad cibum, ſiue ad medicinam, quem accuratè illuſtrat Aldrouandus cap. citato §. penultimo & vltimo, deeſt reuera noſtræ Margaritæ. Imò quod prodigij loco habitum eſt,

Digitized by Google

eſt, nec niſi inter luxuriæ miracula veriùs monſtra, numeratum, referente ſuprà Plinio nobis eſt quotidianum. Aliquando quidem hauſtæ ad cibum ſunt Margaritæ: vt per Clodium Tragœdi Æſopi filium; de quo hîc Tertull. l. de pallio cap. 5. Æſopus hiſtrio ex ambus eiuſdem pretioſitatis, vt canoris & loquacibus, quibuſque ſexcentorum millium patinam conflauit, qua filius eius poſt tale pulpamentum potuit aliquid ſumptuoſiuſ eſurire; Margarita namque vel ipſo nomine precioſa dehauſit, credo ne mendiciùs patre cœnaſſet.] Hauſtæ item poſtea per Cleopatram, maceratæ aut tabefactæ aceto forti Margaritæ. Hoc quotidianum & perpetuum in Eccleſia ſua eſſe, Chriſtus voluit, cum curando viſui, tum roborando cordi, & peſtiferis affectibus auertendis, qui produntur margaritarum materialium effectus. Præſtat hæc omnia quotidie animabus cœleſte Margaritum Chriſtus Dominus; ſiue in cibum, ſiue in peccati antidotum & pharmacum hauſtus. Eo enim nomine Chriſtum in Euchariſtia deſignauit pulcherrimè S. Anaſt. Sinaita oratione in nonam Dominicam, cuius hanc particulam exhibet S. Damaſcenus orat de imag. *in fine*. [Immaculatam corporis Chriſti Margaritam ſuſcipientes, geſtare nos illum ipſum Chriſtum arbitramur.]

Gratiæ Deo, pro tam multis in Margarita myſterijs.

339. Agamus hîc ex animo gratias Deo, pro tam illuſtribus dogmatibus, & Chriſti Domini prærogatiuis, vna Margaritæ comparatione expoſitis, imitantes S. Ephrem, cuius illa ſunt tractatu ſæpè citato de Margar. pretioſa. [Amò & exoſculor Euangelicum lapidem, quia cibus animæ meæ factus eſt. Suſpicio ac collaudo Margaritam, quia de Chriſto loquitur mihi narrationes myſticas atque arcanas. Adhibui parabolam; quia duplicem mihi cognitionem contulit. Cognoui, in ipſa, naturæ coniunctionem, & Deitatis potentiam. Intelligo contrariarum rerum conſenſionem, ac permutationem naturalis conſtitutionis. Conſidero cœlum cum terra ſimul vniri, Video duos Angulos atque amfractus, in vnum coaluiſſe vinculum. Obſignauit gratia concordiam: neque inuenio, qua ratione cuiuſque ſubſtantiam ſeparem. Intelligo vim differentem, & Margaritæ circumferentiam. Abducit mentem meam, ne comprehendat quo pacto ſimul conuenerint, atque coniunctæ ſint. Aqua eſt vndique Margarita: etenim Chriſtus inæqualitatem abſtulit; & velut artifex duas curuitates ac flexus æquales reddens, in vnum conglutinauit; nemoque eſt, qui ea ſeparare poſſit. Concharum commiſſuræ diſterminantur: at Margaritæ termini atque dimenſiones ſunt inſeparabiles. Illæ ſectionem admittunt; iſta verò inſecabilis eſt: vt intelligas duas quidem legis tabulas; ſed & Euangelij rectitudinem, ac ſphericam perfectamque figuram, atque præſtantiam, terrena quidem, lex continet at Euangelium cœleſtia. Ecce concha & Margarita, quas ſimul coniunxit Chriſtus per gratiam. Ad generationem recurrens, & ſpiritualis Margaritæ naturam exquirens; Agnoui Virtutē, intellexi connexionem, & naturam deprehendi.]

Vſus doctrinæ.

340. Vſum doctrinæ exhibeo, Tertulliani verbis l. ad martyras c. 4. Tanti vitreum, quanti verum Margaritum? Quis ergo non libentiſſimè tantum pro vero habeat erogare, quantum alij pro falſo?] Eſt inquam Chriſtus, vt hactenus monſtratum eſt, Margaritum optimum. Non enim dumtaxat bonum eſt; alij quippe ſancti, quod ſcitè notauit Origenes in cap. 13. Matthæi, Margaritæ ſunt ipſi quoque, & quidem bonæ Margaritæ quas idcirco plures memorat Euangelica parabola: ſpectauitque eò S. Laurentius apud Prudentium Hymno 2. periſteph. cum recenſens Tyranno opes Eccleſiæ, aiebat.

> *Nunc addo Gemmas nobiles*
> *Ne pauperem Chriſtum putes,*
> *Gemmas coruſci luminis,*
> *Ornatur hoc templum quibus.*
> *Cernis Sacratas virgines,*
> *Miteris intactas anus;*
> *Primiq́, poſt damnum thori,*
> *Ignis ſecundi neſcias.*
> *Hoc eſt monile Eccleſiæ,*
> *His illa gemmis comitur,*
> *Dotata ſic Chriſto placet,*
> *Sic ornat altum verticem.*

S. Vincentium Lyrinenſem Monachum S. Lupi Tricaſſinij fratrem, Eucherius l. de laud. Eremi, vocat, *interno gemmam ſplendore perſpicuam*. Caſſianus l. 7. de incarn. cap. 25. S. Ambroſium ait, *in Dei ſemper digito quaſi gemmam rutilaſſe.*

Vides, nominatim virgines & continentes, dici Gemmas & Margaritas. Sed inter illas multas bonas Margaritas, inuenitur vna pretioſa, quæ non alia eſt quàm Chriſtus. Huic coëmendæ, omnis cenſus noſter impendendus eſt nec cenſus duntaxat eò conferendus, ſed & ſubſtantia omnis diuendenda, vt comparetur pretioſa illa Margarita. Nam vt rectè diſſerit S. Auguſtinus l. qq. ex Matthæo cap. 13. agens de Chriſto Margarita pretioſa. [Pretium eius, eſt nos ipſi: qui ad eam poſſidendam non ſumus liberi, niſi omnibus pro noſtra liberatione contemptis, quæ temporaliter poſſidentur. Venditis enim rebus noſtris, nullum earum maius accipimus precium, quàm nos ipſos, quia talibus implicati, noſtri non eramus. Vt rurſus nos ipſos pro illa Margarita demus, non quia tanti valeamus, ſed quia plus dare non poſſumus.] Eodem alijs verbis reuoluitur, quod ait S. Maximus ſerm. de Margarita. Eſt apud S. Ambroſium 6. [Perdit cæleſtis Margaritæ gratiam, quiſquis eam fœdiſſimo peccatori circundare conatur. Gemma enim ſicut ipſi ſcitis, niſi auro non conuenit, Margarita niſi pretioſis monilibus non aptatur. Eſtote ergo aurum optimum; Eſtote monile pretioſum, vt poſſit in vobis Margarita Spiritualis includi. Margarita enim, Chriſtus eſt Dominus, quam negociator ille diues in Euangelio venditis omnibus rebus ſuis emere feſtinauit, & maluit omnes quas habebat ſeculi gemmas amittere, tantum vt vnam Chriſti emeret Margaritam.]

Virgini piiſſimæ Margaritæ à Caſtello, tantum fuiſſe affectum erga incarnati verbi myſterium prodit Bonifacius l. 2. hiſtor. Virg. c. 1. & Ludou. Granat. conc. 3. in Nat. Dom. ſ. 3. vt poſt eius obitum diſſecto corde, inuenta intra illud ſit inſignis margarita, in qua Chriſtus puſio naſcens in præſepio, affabrè exhiberetur. Prærogatiua fuit, conſecuta iugem de Verbo incarnato commentationem & affectum ſummum tanti myſterij: longè profectò optabilior ſimilis (myſticè ſaltem ac ſpiritualiter) margaritæ intra nos procreatio fuerit per iugem eiuſdem myſterij agitationem, quàm quod Rondeletius lib. 10. de teſtaceis c. 35. & 52. ſcribit de innata cuipiam in renibus inſigni Margarita, ex pituita vitrea.

CAPVT V.

Cereus, finalis cauſa Chriſti, & eiuſdem effectionis, antitypus.

HÆc præcellentiſſima productionis & finis Chriſti adumbratio, (vix enim dari illuſtrioré, ſtatuit Petrus Bleſenſis infra adducendus,) diligenter ac per partes

Digitized by Google

partes exponenda eſt ducto initio ab analogia finium cerei ac Chriſti,quam paucis præmiſſis,patefaciam.

Caligo orbi incubans,depulſa per Chriſtum cereum.

341. Nox altiſſima vniuerſo orbi inſederat, per receſſum veri ſolis offuſa. [Erat nox in vniuerſo orbe,ante veri luminis ortum, ante Chriſti natiuitatem; (ait S.Bernardus ſerm.5. de Vigil. Natiuit. Dom.) An non profundiſſima nox,& denſiſſimæ tenebræ erant ſuper vniuerſam faciem terræ,cum olim Patres noſtri factitios colerent Deos, & inſano,penitus ſacrilegio,ligna & lapides adorarent?] Diem ac noctem, Deo & eius æmulo diſpertiens Lactantius l. 2. inſtitut. c. 10. imagines eſſe ait ſtatus orbis quoad religionem; vnde ſic de nocte ſcribit. [Nox autem, quam prauo antitheo illi dicimus attributam,eius ipſius multas, & varias religiones per ſimilitudinem demõſtrat. Quamuis enim ſtellæ innumerabiles micare, ac radiare videantur,tamen quia non ſunt plena ac ſolida lumina, nec caloris præferunt quicquam, nec tenebras multitudine ſua vincunt.] Non de huiuſmodi tantùm malitiæ monſtro, & iniquitatum omnium vertice, (ſic enim Tertull. idololatriam depingit libro de ea,) ſed vniuersè de peccato ita pronunciat S. Chryſoſtomus hom.4. in Ioan. *ſub finem.* [Peccatum tenebræ,& vorago quidam profundæ: quod vel inde planiſſimè conſtat, quod clam & ſine arbitris peccata committuntur. Quicumque enim in facinora, ſceleraque prolabitur, odio habet lucem,neque luci ſe credit, & quæ occultè, & in abſcondito fiunt, etiam ſunt dictu turpia. Sicut enim in tenebris neque amicus,neque inimicus agnoſcitur, ſed omnia penitùs ignorantur, itidem in peccato vſu venit. Quippe qui lucro inhiat, nullam amici, inimiciúe intelligendi differentiam; & inuidus familiariſſimum non ſecùs quàm inimicum conſpicatur. & latrones ſimiliter in omnes bellum gerunt, omnibus inſidiantur: & omnino quicumque ſe vitiorum ſordibus coinquinant, nihil ad rerum differentias dignoſcendas,ab ebrijs inſanientibuſq́ue differunt. Et quemadmodum noctu,amoto lumine,lignum,plumbum, ferrum,argentum,lapides precioſos,& alia omnia eodem modo & videmus,& diiudicamus; ita qui ſordidè, & vitioſè vitam viuit,neque modeſtiæ vim,neque ſapientiæ diſcernit pulchritudinem. In tenebris enim,vt iam dixi,precioſi etiam lapides nullum præ ſe ferunt fulgorem, non ſua, ſed caligantium oculorum culpa. Neque hoc dumtaxat nobis dum ſub impia vitiorum tyrannide viuimus,moleſtũ eſt, verùm etiam illud quod formidine propterea angimur; & veluti qui per obſcuram noctem iter faciunt, vt nihil metuendum ſit, metu tamen concutiuntur: ſic qui ſcelus aliquod admittunt,& ſi nemo id videat,nemo reprehendat, nihilo tamen meliùs ſibi fidunt, ſed omnia formidant; omnia ſuſpicantur: quippe qui perpetuis conſcientiæ ſtimulis agitantur, omnia formidoloſè circumſpiciunt.] Quantam ergo, quamq́ue denſam & profundam noctem, ad Chriſti vſque aduentum occupaſſe vniuerſum orbem dixerimus,in tanta vbiuis vitiorum ac peccatorum eluuione?

Miſeratus tandem Deus caliginem ſummam qua premebamur, diſcuſſurus illam, lumen nobis de cœlo prouidit Chriſtum Dominum: idq́ue tacitis naturæ vocibus indicari,cum ſub tempus quo recolimus quotannis aduentum Chriſti, dies ſolito auctior tenebras minuit,egregiè attingit Gregor.Nyſſ.orat. de Natiuit. Chriſti *ſub initium* & S.Aug. ad illud Ioan. *illum oportet creſcere, me autem minui.* Eam per Chriſtum luminis inuectionem, & tenebrarum diſcuſſionem, declarare conſilium eſt,aptatis ad Chriſtum, cerei, Lychni ſiue lucernæ,ac laternæ, & Solis corporei typis; in quibus Chriſti Domini effectio, & finis huius productionis argumenta,pulcherrimè adumbrantur.

Carbonis & Chriſti analogia,ferè dimiſſa, eiuſq́; concentus, cum analogia Chriſtum inter ac cereum.

342. Ad cereum porrò aut lucernam, referenda erit quæ æquè adhiberi poterat Chriſti & carbonis analogia. Quamquam incommodior viſa eſt ea comparatio S.Gregorio hom.5.in Ezech.quàm vt ijs aptari poſſet,qui non modò ardent & lucem habent intrinſecam, ſed etiam alijs flamma prælucent: atque adeò omnium maximè à Chriſto abhorrere eam comparationem, pronunciaret S.Gregorius; & verè ex eò capite. Aliunde tamen,ſiue penes alia capita, iuuare poteſt ea comparatio ad effectionem Chriſti intelligendam,vt liquet ex illis S.Cyrilli lib.2. pentab. in proœmio. [B.Propheta Eſaias ait; *Et miſſum eſt ad me vnum de Seraphim,& in manu habebat carbonem, quem forcipe acceperat ex altari,& tetigit os meum,& dixit: Ecce tetigit hoc Labia tua,& auferet iniquitates tuas, & perpurgabit peccata tua.* Viſionis huius profunditatẽ,vt vires ferunt,exquirentes,non aliud niſi Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſſe dicimus,ſpiritalem carbonem in altari poſitum,ſuper quo thymiama Deo ac Patri à nobis adoletur. Per ipſum enim acceſſum habemus; & ſpiritalem cultum exequentes,accepti ſumus. Hic itaque carbo diuinus,vbi accedentis ad ſe labia tetigerit, illico mundum reddet, atque peccati omnis prorſus expertem. Sed labia noſtra quonam modo contingat,docet Beatus Paulus,cum dicit: *Propè te eſt verbum in ore tuo & in corde tuo, quia ſi dixeris in ore tuo,quia Dominus eſt Ieſus,& credideris in corde tuo, quia Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Dicitur autem carboni perſimilis, propterea quod ex duabus ac diſſimilibus rebus intelligitur; ſed ita ſecundùm veritatem conuenientibus, vt in vnitatem propemodùm coniungantur. Ignis enim,vbi lignum penetrarit,illud in ſuam ipſius claritatem ac vires transfert,eo tamen ſeruato quod erat.] Hæc eo loco S.Cyrillus, de Chriſto iuxta Eſaiam carbone; & alia in eam rem paulo diſtinctiùs tradit Elias Cretenſis ad orationem primam Nazianzeni,*ante medium*, circa illa verba, *Eſaias per Seraphin, & carbonem purgatus.*

Quatenus autem analogia carbonis & Chriſti,recidere poſſit in analogiam cum cereo ac lucerna, autor ſermonis de B.Maria apud Bernardum,*in ipſo fine*,mõſtrat non incommodè. [Ignis (inquit) in carbone,diuinitas eſt innocens in opere. Ignis in prunis, euidens eſt indicium diuinitatis. Carbo mortuus, in præſepe iacens; igneus,dæmonia expellens. Mortuus, in Ægyptum fugiens; igneus, vendentes & ementes columbas, de templo eijciens. Mortuus, dormiens in naui; igneus imperans ventis & mari. Mortuus,ſubditus parentibus; igneus, quatuor ſatians hominum millia de ſeptem panibus. Mortuus,ad puteum Iacob rogans potum; igneus, circa Hierico illuminans cœcum & ſanans leproſum. Carbo erat mortuus, dum à Diabolo tentaretur; igneus, dum ei ab Angelis miniſtraretur. Mortuus, in proditione diſcipuli; igneus in filio Reguli; Sopitus, ante Præſidem; igneus, circa Tyberiadem; Sopitus,dum ei Herodes illuderet; igneus,dum mortuorum ſuſcitator magnificus fieret; Sopitus,dum ei acetum cum felle mixtum propinaretur, igneus,dũ ab eo decem leproſi mundarentur; Sopitus,dum à Iudæis ſe abſconderet; igneus, dum cum publicanis & peccatoribus ederet; Sopitus, dum ambularet ſuper vndas; igneus,dum ex aqua facto vino lætificaret conuiuas; Sopitus,iacens in cunabulis; igneus,fulgens in miraculis. Sopitus,ante tribunal Præſidis; igneus, in filia

filia Chananitidis; Sopitus,in cruce; igneus,in monte. Prunæ ergo mortuæ,erant humanitatis opera, ignitæ diuinitatis miracula.] Hinc dico haberi,quatenus carbo ad Chriſti effectionem & finem analogiam habens,reuocetur ad cereum aut lucernam; nempe quatenus carbo emittit flammam; nec ſibi ſoli lucem habet,ſed eam forâs profundit. Sub ea enim ratione,tæda quædam eſt,& perinde ſe habet ac cereus aut lucerna. Quare ſatis erit analogiam effectionis & finis Chriſti,cum cereo ac lucerna veſtigare, dimiſſo carbone. Ordiar à cereo in hoc capite, dicturus de cæteris conſequenter.

Chriſtus cereus, quia homo.

343. Erit quem ea cogitatio ſubeat initium hic faciendum à cerei & hominis affinitate. Hominis enim imaginem cereum eſſe, & profanis & ſacris teſtimonijs edocemur. Nemo in re literaria adeò hoſpes ſit, vt ignoret quod Plutarchus refert tractat. rectè ne dictum ſit,latendum eſſe; cap. 6. itemque Macrob. 1. Satur. cap.7. & ex Varrone Lactantius lib. 1. inſtitut. Græcos in Italiam profugos, cum ex oraculo accepiſſent illud

Καὶ κεφαλὰς κρονίδῃ. Καὶ τῷ πατρὶ, πέμπετε φῶτα, ex ponte Miluio, in Saturni honorem iactare ſolitos hominem,deluſos ambiguitate vocis φῶς; quæ & *hominem & cereum* ſignificat; Poſteros tamen eorum dedoctos ab Hercule errorem,cereum ſubrogaſſe homini,indeque morem cœpiſſe cereorum per Saturnalia miſſitandorum, Macrobius eſt autor. Sed hæc deluſorum miſerrimè mortalium ludibria, dimittamus. Apud Pſaltem Pſal.57. Spiritus ſanctus hominem diſertè cum cereo collatum voluit, verbis illis; *Sicut cera quæ fluit,auferentur; ſupercecidit ignis, & non viderunt ſolem.* Cera enim quæ fluit, idem eſt quod cereus. Nam cera in cereum non conformata, etiamſi fluit à facie ignis, non tamen perit & abſumitur; atque adeò propriè non aufertur: ſed ea tantùm quæ igni in pabulum cedit, quia illita eſt vel appoſita myxo. Videturque mihi eo verbo Spiritus ſanctus, appoſitiſſimè expreſſiſſe caducitatem humanæ vitæ & omnium eius poparum. Quantuſcumque enim ſit quiſpiam, mox tamen auferetur, ſicut cera quæ fluit. Hoc in homine,hoc in omnibus humanis bonis, facile eſt deprehendere cum S. Bernardo ſerm. 1. de diuerſ. *in fine.* [Gaudent (inquit) in cibis, gaudent in pompis, gaudent in diuitijs, gaudent & in vitijs homines; ſed luctus extrema occupat eiuſmodi gaudiorum, quod gaudium in materia conuertibili, mutari neceſſe ſit re mutata. Accenditur cereus,non purum lumen eſt ſed lucerna; ſiquidem ignis ipſe propria fomenta conſumit, nec niſi ipſa conſumptione fouetur: porrò deficiente materia, etiam ipſe deficiet: & vbi illam videris prorſus exuſtam,hunc quoque nihilominus extinctum eſſe reperies. Sicut ergo flammæ illius nouiſſima, fumus occupat & caligo; ſic lætitia lætæ rei in triſtitiam commutatur.] Sed de ipſo maximè homine, appoſitiſſimè dictum videtur, quod ſit cera quæ fluit, cum perpetuò defluat, depaſcente illum, ſenſimque abſumente igne interno. Eoque fortaſſis ſpectabant qui homini machinantes exitium, vt eſt apud Balſamonem in Epiſtolam ad Amphiloch. *ſub finem*: cereum in hominem conformatum, loco eius hominis quem perditum vellent,adhibebant ad maleficium.

Item quatenus homo,Deus.

344. Hæc quamuis ſint veriſſima,ſitque planè perſpicuum,imaginem hominis cereum eſſe;tamen aliunde ducenda eſt Chriſti per cereum adumbratio. Neque enim Chriſtus homo dumtaxat eſt, ſed homo Deus. Itaque cerei cum homine correſpondentia, Chriſto Deo ſimul & homini eſſet inadæquata: cum tamen Patres plerique, non ratione ſolius humanitatis,ſed abſolutè, atque adeò quoad omnia illum integrantia, *cereum* denominent Chriſtum. Sic S.Bernardus ſerm.3. in Vigilia natiuit. Dom. [Vnigenitus Dei ſol iuſtitiæ,tamquam immenſi & præclari luminis cereus, in huius mundi carcerem illuminatus eſt & accenſus,vt omnes qui illuminari voluerint,ad illum accedant, illique iungantur,vt nihil medium inter illos ſit & ipſum. Peccata enim noſtra,ſeparant inter nos & Deum: ſed illis ſublatis, vero lumini illuminandi, & quaſi concorporandi connectimur in idipſum: ſicut lumen extinctum, lumini lucenti & ardenti ſine aliquo medio coniungitur, vt illuminetur; quatenus per exemplum viſibilium,effectus rerum inuiſibilium cognoſcamus.] En Dei vnigenito, non vtcumque conſiderato,ſed vt ceræ noſtræ coniuncto, rationem cerei tribuit.

Varij ritus Eccleſiaſtici, id exprimentes.

345. Diſtinctiùs idem habet S. Anſelmus, hom. in cap.2. Lucæ *ad finem*. Agens enim de ritu Chriſtiano iam à temporibus S.Cyrilli Hieroſolymitani recepto, (vt ipſe Cyrillus refert hom. de occurſu Domini,) cereos preferendi in feſto Dominicæ oblationis in templo,qui purificatæ Virginis paſſim dicitur, hæc habet S. Anſelmus. [Pulcher Eccleſiæ mos inoleuit, vt fideles in hac celebritate, cereos ſiue candelas offerant. Nam quia Chriſtus in templo hodie eſt oblatus; ipſi myſtica oblatione ſua, hoc ipſum repræſentant, dum ſingulis recurrentibus annis,ad domum Dei cereos in hac die portant. Cereus enim vel candela, Chriſtum ſignificat. Et quia vnuſquiſque deuotus ad hanc ſolemnitatem veniens,Chriſtum lumen verum affert in pectore, ideò conuenienter cereum præſentat in oblatione. In cereo quippe,tria offeruntur; cera, Lychnus, & flamma: cera quam apis Virgo confecit, ſignificat Chriſti carnem, quam Virgo Maria genuit: interior autem lychnus,animam; flamma verò ſuperior, diuinitatem. Nec inueniri aliquid in creatura poteſt, quo congruentiùs ſignificaretur Chriſtus.]

Non diſſimiliter Petrus Bleſenſ. ſerm, 9. qui eſt de eodem feſto. [Quia in face cerea deſignatur Chriſtus, exemplo perſeuerantiæ Chriſti, ad perſeuerandùm ipſis luminaribus hodie inſtruantur fideles ac ſi nobis dicatur,videte quid geſteris in manibus. Typum Chriſti geſtatis; fidem eius geſtatis in mente,confeſſionem nominis eius in ore,imitationem in opere. Tres ſiquidem ſubſtantiæ,in vna Chriſti perſona, per accenſum luminare deſignantur. Per ceram caro Chriſti deſignatur:apicula enim quæ non reſoluitur in libidinem,quæ commixtione ſexuum non frangitur, ceram operatur. Sic Caro Chriſti, nec ex ſanguinibus,nec ex voluntate carnis,ſed ex illibata Virgine,ex Deo facta eſt. Ellychinum latens in cera, eſt anima, carnis domicilio tecta. Ignis vtrumque abſumens,diuinitas eius; quia Dominus noſter,ignis conſumens eſt. Inde eſt, quod & Simeon Chriſtum lumen appellauit, factum ad reuelationem gentium,& gloriam plebis Iſraël. Hoc ergo die geſtatur in manibus.]

Guerricus ſerm. 1. de Purificat. [Tractemus ſi placet,quid hæc pulcherrima Eccleſiæ conſuetudo luminarium hodie geſtandorum, aut factum repræſentet aut faciendum demonſtret. Quamquam ne id quidem puto vobis incognitum, etiamſi numquam ſit auditum. Quis enim hodie cereum ardentem geſtans in manibus non ſtatim illius ſenis recordetur qui hodie Ieſum accipiens in vlnas ſuas, Verbum in carne tamquam lumen in cera,ipſum eſſe lumen ad illuminationem gentium perhibebat?]

Idem habet Iuo Carnot. ſerm. de purif. Et ſerm. de eodem feſto Fulbertus & pulchrè Honorius Auguſtodun. in ſigillo B.Mariæ cap.8. in ipſo fine capitis & operis

Digitized by Google

operis. Eundem ritum, ad Chriſtum, ſtructuramque cerei, ad Chriſti ſtructuram, egregiè accommodat Federicus Nauſea lib.6. de ceremonijs Eccleſ. cap.5.& apertè autor ſermonis de purificatione, adſcripti S. Ambroſio tomo 5. *ad finem*.

Alium item Chriſtianum ritum, benedicendi in Paſchate cereum, varij Patres Chriſto accommodant. Repræſento vnum aut alterum. Ennodius in benedictione Paſchalis cerei. [In huius tibi, Domine ſanctiſſimè, nominis miniſterio hoc cereum lumen offerimus, per quod caligo vetuſta pellatur: in quo ſpecies trino compaginata conſortio, ſocietatis propemodùm myſticæ glutino coniungatur. Quarum ceram, parauit nectareis partubus fœta Virginitas; papyrum ad alimenta ignium, Lympha tranſmiſit; lumen adhibetur è cœlo. Nihil hic habet vox humana, quod conſecret, vbi totum dirigit ſuperna cognitio. Agnoſcit hic odorem ſuum ſalutiferæ Virginis filius, vbi ſine coitu naſcitur quicquid offertur.]

Rupertus lib.6. de Diu. offic. cap. 29. [Claram reſurgentis magnitudinem, præclari ſignificat magnitudo cerei. Eo vel maximè cereus ad Chriſti ſimilitudinem accedit, quod paruula quæ ſubſtantiam ceræ apis mater educit, abſque concubitu concipit, & parit. Cui rectè comparatur Virgo Maria Dei genitrix, quæ inuiolata nobis Deum in carne, quaſi mel in cera protulit. Cum ergo rectè humanitatis Chriſti ſimilitudinem gerat, annus illi ab incarnatione eiuſdem Domini Chriſti conſequenter inſcribitur. Et quia crucifixus eſt, crucis quoque figura congruè nihilominus inſculpitur. Amplius autem id quod dictum eſt, eiuſdem cerei benedictio cõfirmat. Primò cum in præfatione benedicens rogat, vt qui me non meis meritis, intra leuitarum numerum dignatus es aggregare, luminis ſui gratia infundendo, cerei huius laudem implere præcipiat. Laus enim cerei, nullo modo nominanda eſſet, niſi Chriſtum filium, qui cum patre, & Spiritu ſancto Deus vnus, & ſolus laudandus eſt, ſignificaret.] Hoc de Paſchali cereo Chriſtum referente, diſtinctiùs exponit Federicus Nauſea l.6. de ſacris ceremonijs c.22. Et nihil eſſe magis accommodum Chriſto repræſentando dicitur in cerei Paſchalis benedictione, quam ritu Miſſæ Ambroſianæ deſcripſit Pamelius t.1. Liturg. Latin. pag.346.

346. Sed & quod inter ſacros baptiſmi ritus, cerei geſtatio annumeratur, vt latiſſimè proſequitur Vicecomes l.5. de bàptiſmo à cap.10. ad 25. meritò ab Aldrouando lib.1. de inſectis cap.3. §. *de cera vſu in ſacris*, refertur ad Chriſti Domini ex preſſionē. Mergitur enim cereus in aquam, & ibi extinguitur, vt ſignificetur, Chriſtum ſuo baptiſmo (quod ſcitè dixit Nazianzenus orat.39.) aquas lauiſſe, & vim eis contuliſſe nos regenerandi morte ſua. Quamquam Amalar. lib.1. de offic. Eccleſ. cap.26. aliò refert ritum illum. Sed is quem ex Aldrouando protuli, eſt valdè verſimilis: & conſequenter geſtatio cerei per baptiſatum, videtur eſſe ſymbolum Chriſti, quem Neophytus reliqua vita præferre debeat, vt diſertè & eruditè proſequitur Dominicus Sergentius Ord. Prædic. lib. 2. de baptiſmo hæretic. cap.35. à quo ſenſu non abhorret, quod aiunt Hugo Victor. l. de Sacram. fidei cap.20. & Iuo Carnot. ſerm. de Sacram. Neophyt. nempe doceri Neophytum, vt luceat lux eius coram hominibus: nam hoc ipſum eſt, præferre Chriſtum.

Sicut in Chriſtiano natali per baptiſmum, ita in altero natali, (ſic enim Nyſſenus oratione pro mortuis, mortem nominat;) vſurpantur cerei, tradendo morientibus cereum benedictum, qui eſt Chriſti ſymbolum; vt in eius excedant complexu, quem viuentes expreſſerint imitatione. Mortuis quoque, in funere, eandem ob cauſam præferuntur cerei, ex antiquiſſimo ritu quem multis illuſtrat Thyræus l. de locis in feſtis c.81. ſpectari verò ad profeſſionem Chriſti, optimè notauit Gabriël lect.57. in Cano. *litera* F. Ex his coniectura duci poteſt de alio multiplici cereorum vſu in Sacris, quorſum ſit inductus iam olim, & luculentum eſt exemplum quod ſubminiſtrat Socrates lib.6. c.8. Scribit enim Eudociam Auguſtam ad vſum nocturni luminis, in Catholicorum cœtu cereos ſuppeditaſſe, qui crucibus argenteis imponebantur.

Tripartita cerei compages, Chriſto aptata. Cera corpori.

347. Conſtat, Patres Chriſtum prout ex duabus naturis & vna diuina perſonalitate compactum, cereo conferre. Sed diſtinctiùs & particulatim id explicemus; Eſt enim ſuauitatis per magnæ differtiſſima conſideratio. Sunt in cereo tria; cera, myxus, & lumen ſiue ignis. Totidem in Chriſto facile eſt diſtinguere. Et corpori quidem, reſpondet cera. Scio S. Athanaſium *ſub initium* ſermonis de ſanctiſſima Deipara, affirmare, humanitatem totam quæ anima & corpore conſtat, fuiſſe Dei Verbo pro cera. Sed commodiùs tenebimus allegoriam propoſitam, ſi quid ceræ in Chriſto reſpondet, tribuamus ſanctiſſimo Chriſti corpori iuxta Platonis doctrinam in Thææteto, vbi veſtigat cauſam cur aliqui ingenio ſint docili, quidam agreſti; nonnulli literarum capaces, alij obſtipo ingenio, & ad alia omnia facto potiùs quàm ad ſtudia; cum tamen animæ omnium ſint eiuſdē rationis, ac ſubſtantialiter æquales. Reſpondet verò, cauſam huius rei, in ceram è qua homines illi coaluerunt, eſſe referendā: alijs enim puriorem, alijs fœculentiorem vel duriorē ceram obtigiſſe; idq; eſſe Κέαρ illud Homericū, quo Poeta Κηρὸ id eſt ceræ ſimilitudinē ſignificare ac innuere voluit, vnde animis inæqualitas & diuerſitas aduenit. Quibus inuolucris Plato, idipſum adũbrauit quod clarè Ariſtoteles initio phyſiogn. & Galenus iuſto. Opuſculo tradiderunt; nimirū animi mores temperamentū corporis cõſectari. Itaque ceram Plato humanum corpus appellauit, eaque comparatio arriſit Methodio apud Damaſcenum 1. parall. c.8. An quod corporis humani admirabilis planè ſit ſtructura, iiſque proportionibus ac menſuris exquiſitè ſeruatis, ob quas commendantur inſigniter ceræ apicularū à S. Baſilio hom.8. hexaëm. & à Nazianz. orat.34. num.53. & orat.43. *in fine*. Eſt ſanè in humano corpore artificium illud longè inſigniſſimum & ſymmetria planè admirabilis: ita vt ex eius conſideratione, etiam impijſſimi homines, teſte Theodoreto ſerm.9. de prouid. ad pangendos Deo hymnos eruperint. Exiſtimarim tamen aliò potiùs referendam eſſe rationem, cur corpus noſtrum cera dicatur: & aliam præterea eſſe rationem ſpecialiorem, cur corpus Chriſti, cera ſit dictum. Noſtrum quidem omnium corpora, ceræ nomine veniunt; quia ceream temperiem referunt. Idque neceſſarium planè fuit, vt poſſent eſſe ſenſationis capacia, quod doceò ex Nyſſ. l. de hom. opific. cap.30. verbis illis. [Fuerit operæ pretium hoc loco naturæ artificium in corporis creatione conſiderare. Nam cum ea quæ dura ſolidaque ſunt, ſenſus actiones nullas admittant, vt eſt videre in corporis noſtri oſſibus, & terræ plantis, in quibus eſſe vitæ quædam ſpecies, ſatis intelligitur ex eo, quod accreſcunt & nutriuntur, cum ſolida ipſorum durities ſenſum non recipiat: Idcircò neceſſe erat quoddam quaſi cereum opificium ſenſuum actionibus ſubijci, quod poſſet cedendo velut impreſſas notas recipere, ſic vt ob nimiam humoris copiam non confunderetur, (quando humidæ rei quod imprimitur, nequit durare;) & ob immodicam duriciem non reſiliret; (quādo quod cedere nequit, notas per impreſſionem nullas recipit;) ſed mediocriter eſſet cùm molle tum durum, ne animal hoc facultate inter cæteras pulcherrima careret, ſenſus nimirum motione.]

348. At ſpecialis ratio cur Chriſti corpus ceræ ſit collatum, perſpicua eſſe poterit, ſi ceræ materiam, & efficientem cauſam, & affectiones aliquas contemplemur. Eſt ceræ ſubſtantia, ſuccus è nonnullis plantis lectus ab apiculis ore legulo. Cum enim duo ſint quæ in fauo ſpectari poſſint; mel ſcilicet & cera, quæ mellis eſt hoſpitium, vt loquitur S. Hieronimus Epiſtola ad Gaudentium; mel quidem de cælo eſt, cum ſit ros quidã, vt eſt apud Senecam Epiſtola 84. annuentibus benè multis id eſt exquiſitè rimatis apud Aldrouandum l.1. de inſectis c.1. & 2. Cera autem infernè habetur. Legitur enim ab opibus ex plantarum lachryma & gummoſa ſubſtantia, vt habet Ariſtoteles 3. hiſtor. c. 21. & lib.5. c.22. & Plinius l.11. cap.8. & ſuis aliorumque experimentis firmat Aldrouãdus ſupra c.3. §. *quid ſit, & vnde fiat cera.* His ſi addas, ceram ab ape (quod animal Virginitatis ſymbolum habetur,) confici: hoc eſt, collecta ex plantis ea quam retuli materia, conformari in fauum, melliſque cellas, nihil admodum erit, quod corpus Chriſti Domini de materna ſubſtantia ſecluſa paterna opera confectum & configuratum, cum apum cera componendum deſideres. Accedit inſuper inſignis proportio; quod cum cera ſit collecta & efformata vt diximus, ſit colore flauo; affuſione tamen aquæ, & multi luminis ſolaris è quo calor exiſtat luculentus, albeſcit cera. Hanc enim eſſe alboris in cera originem, ex Philoſopho docet Scaliger exerc. 325. num.12. Quod naturæ & artis miraculum, proportione locum habet in ſanctiſſimo Chriſti corpore: quod quamuis materiali conditione ex parte matris, indidem eſſet vnde corpora noſtra; tamen Spiritus Sancti obumbratione tectum, & diuini Verbi radijs concalefactum, ſuper niuem eſt dealbatum, & excipiendæ animæ Deo coniunctæ capax factum, elongatumque à corruptione iuxta illud *non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Quo ex capite, ceræ etiam reſpondet. Nam cera à corruptione eſt immunis; imò incorruptionem etiam conciliat corporibus; vt propterea Perſæ, quod notauit Briſſonius lib.2. de regno Perſarum & ex alijs Tiraq. ad Alexand. l.3. c.2. ceram tanquam balſamum cadaueribus illinerent. Spectauit huc Guerricus Abbas ſerm.1. de Purificat. Deiparam his verbis compellans. [Gratulor & gratificor tibi gratia plena quæ miſericordiam genuiſti quam ſuſcepi: Cereum præparaſti, quem accepi: Tu ceram miniſtraſti ſuſcepto lumini, Virgo, Virginum Virgini, dum incorrupta mater, incorruptibile verbum, incorrupta carne veſtiſti.] Pulchrè in benedictione cerei ex ritu Miſſæ Ambroſianæ. [Docet in hoc Domini Saluatoris noſtri veſpertinæ reſurrectionis aduentu, ceram nos adolere pinguedinem, cui ſuppetit candor in ſpecie, ſuauitas in odore ſplendor in lumine; quæ nec marceſcenti liquore defluit, nec offenſam tetri nidoris exhalat, &c. Ceras igitur nec pinus exuſta deſudat, nec crebris ſauciata bipẽnibus cedrus illachrymat; ſed eſt illis arcana de Virginitate creatio, & ipſæ Transfiguratione niuei candoris albeſcunt.] Ad extremum cum ſcribat Ariſtoteles 2. Meteor.3. nautas, deficiente eis aqua potabili marinam aquam percolere in vaſe cereo, multis foraminulis pertuſo, indeque aquam colligi dulcem, omni ſalſugine & amarore ad oſtia foraminum hærente; eſt quod agnoſcamus vnde indulcata ſit ſalſugo noſtra, & vnde aquæ noſtræ amariſſimæ, paſſiones inquam & acerbitates, factæ ſint potabiles & tolerabiles. Percolatæ enim ſunt in Chriſti corpore, tam multipliciter pertuſo, quot excepit ſubſtinuitque pro nobis flagella, confixiones, vulnera, atque incommoda.

Myxus cerei, accommodatus animæ Chriſti.

349. Pergo ad cerei noſtri myxum. Plerique iam prolati DD. quod in cereo myſtico reſpondet myxo, animam eſſe tradiderunt: Pulchrè præfatio Ambroſiana proximè adducta. [Papyrum (ſic à materia antiqua notat myxum:) liquida fontis vnde producit, quæ inſtar inſontis animæ nullis articulatur ſinuata compagibus, ſed virginali circumſepta materiã ſit hoſpitalis ignibus alumna riuorum.] Et eſt ſanè magna animæ & mixti conſenſio. Priuſquam enim lanigeræ arbores ex Arabia innotuiſſẽt, myxi ex lino aqua: macerato, & mox areſacto & tuſo in Saxo, malleo ſtupario, ferreiſque hamis exquiſitè depexo, conficiebantur, vt eſt apud Plinium l.19. cap.1. & per eleganter ac fusè apud Geropium l.3. Hermathenæ pag.40. (tametſi de lini Ethymologia more ſuo Philoſophatur.) Erat igitur myxus lino. Itaque apud Eſaiam c.42. eo loco qui de Chriſti manſuetudine accipitur Matth.12. *linum* pro *myxo* accipitur. Sic enim habet Eſaias. *Nam clamabit, & nemo exaudiet vocem eius calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet.* Linum fumigans, idem eſt quod myxus, vnde adhuc poſt extinctum ignem fumus exhalet: ſignificaturque tantam fore Chriſti lenitatem, tamque molliter & abſque impetu acturum Chriſtum, vt vel ſi fumigantem myxum pedibus calcet, non ſit extincturus. Quod myſticè ad tunc quaſſatum regnum Iudæorum, & linum Sacerdotij ferè extinctum; per Chriſtum tamen non prorſus extinguendum, accommodat S. Gregorius 33. moral. cap.4. Ad literam tamen, de myxo (vt dixi) accipi debet: ita vt ſit prouerbialis locutio ſignificans Chriſti lenitatem, qui calcans myxum non plenè extinguat. Quia verò animæ noſtræ, quæ corporum ceris vt myxi inſeruntur, ijſdem proportione (vt ſic dicam,) tormentis, quibus lina aptantur, vt diuino lumini fouendo ſint idoneæ; propterea Origenes hom.7. in Ierem. *in fine*, animas noſtras confert lino, verbis illis. [Linum ex terra naſcitur. Nam cum ſemen eius in humum fuerit abiectum, primùm in gramine pullulat; deinde vt infinita præter eam, demeſſum transfertur domum, pertitur, lauatur, teritur, tunditur, & ingenti (vt ita dicam) opera excutitur, quo tale fiat, ex quo poſſit cinctorium, aut aliud quid in vſus neceſſarios operari. Et nos ergo vniuerſi qui generationem habemus ex terra, aut linum quod in cinctorium Dei petitur, multa cura indigemus vt petiamur, vt lauemur, vt colorem terræ abijciamus. Alius quippe color generationis in lino eſt, alius cum fuerit opera mundatus. Generationis color obſcurior eſt & nigrior, operis autem lucidior. Tale quid in exordio euenit. Nigri enim ſumus quando regeneramur, quando credimus, quando in Canticorum cantico dicimus, *Nigra ſum & ſpecioſa.* Æthiopibus ſimilem habemus animam indecoram; abluimus vt fiamus candidi, vt nitorem qui nobis inſitus ex natura non fuerat, diligentia conſequamur, iuxta illud quod in eodem loco ſcribitur: *Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata?* & efficiamur linum candidum purumque aqua.] Eadem pulchrè tradit autor libri de vita Eremit. ad ſororem cap.38. tomo 1. Aug. in append. cauſas tradens cur ſacra corporalia (vt vocamus,) ex lino ſolo confici debeant: vt ſignificetur qua via ad candorem progrediantur Chriſtianæ animæ, & quomodò ſicut linum iuxta Plinium ſupra, ſemper iniuriã melius, ita Chriſtianis animabus, ex vexationibus & iniurijs, multa bonorum fiat acceſſio.

350. Non fuit quidem Chriſti animæ, è deteriore ſtatu ad bonum progreſſio, qualis in nobis: vt proinde non poſſit eo ex capite conferri cum lino. Penes cætera tamen omnia, per bellè anima Chriſti reſpondet lino. Nulla enim vnquam anima intra aquas adeò macerata, nulla quocunque vitiorum humore adeò exſiccata, nulla acriùs tunſa & depexa omnique vexationum genere diligentiùs carminata, quàm Chriſti anima. Accedunt alia, quæ in Chriſti animam cadunt inſigniter. Linum enim nota puritatis habetur, iuxta S.Au-

Digitized by Google

S.Auguſtinum ſerm. 217. de temp. vbi tractans illud de muliere forti, *quæſiuit lanam & linum*, & quærens quid ſit lana, quid linum; [Lana (inquit,) carnale aliquid, linum verò ſpiritale ſignificat; quia in ordine veſtimentorum, interiora ſunt linea veſtimenta, lanea verò exteriora. Lana etiam de commixtione animalium naſcitur; linum verò ſine carnis voluptate de terra procreatur; ideò caſtitatis imaginem præferre videtur, in tantum vt Sacerdotes veteris Teſtamenti, ex præcepto legis, propter caſtitatis indicium, lineis femoralibus vterentur Ergo in lana carnale aliquid, in lino verò Spiritale ſignificatur.] Eodem ſpectauit Philo lib.2. de Monarch. cum, exponens veſtes Sacerdotis ac Pontificis, inter quas linea tunica numerabatur, ait idcirco præſcriptam illis veſtem huiuſmodi; quia linteа non conficiuntur è mortali materia, ſicut veſtes laneæ. Pythagoras ea ipſa ex cauſa, vt in eius vita prodit Iamblicus, ſtratum & corpus lineis veſtibus operiebat: laneas veſtes, quia ex commixtione & carne ortum habent, refugiebat. Vnde illud Apuleii in Apologia [linum textum, puriſſimum rebus diuinis velamentum. Quippe lana ſegniſſimi corporis excrementum, pecori detracta, iam inde Orphei & Pithagoræ Scitis, profanus veſtitus eſt. Sed enim mundiſſima lini ſeges, inter optimas fruges terra exorta, non modò indutui & amictui ſanctiſſimis Ægyptiorum Sacerdotibus, ſed opertui quoque in rebus ſacris vſurpatur.] Ita ille, depellens criminationem qua Magus audiebat, ob lineum textum in Pontiani Bibliotheca depoſitum. Vides quàm appoſitè ſpiritualitas & cæleſtis origo animæ Chriſti, eiuſdemque nitor & ſumma ſanctitas, lineo myxo exhibeatur.

Quod tamen pleræque ex his lini conditionibus, puriſſimæ carni Chriſti accommodentur, nonnulli linum exprimere malunt corpus Chriſti. Sic Beda qu.8. ex varijs, exponens quomodò Dauid in typum Chriſti accinctus legatur Ephod lineo, rationem reddit. [Nam linum quod terrâ procreatum multiplici labore ad candorem veſtis peruenit, veritatem humanæ carnis, inter flagella triumphantis oſtendit.] Sed & Remigius in cap.27. Matthæi, exponens cur Chriſtus, ſindone inuolui corpus ſuum è cruce depoſitum voluerit, [Sindon (inquit,) lineus pannus eſt; linum autem ex terra procreatur, & cum magno labore ad candorem perducitur. Deſignatur ergo quod corpus illius, quod ex terra, id eſt ex Virgine ſumptum eſt, per laborem paſſionis, peruenit ad candorem immortalitatis.] Approbat eam rationem Palæotus cap.2. de ſacra Sindo. num.11. vbi Malonius, ad idem profert gloſſam cap. *conſulto* de conſecrat. diſt.1. & ibid. Turrecrematam, Hoſtienſem, Panormitanum, itemque Guilielmum, Durandum in rationale lib.4. rubrica de pallis. Non diſplicet hæc allegoria. Eam tamen quam produxi, æquè retineo. Nec eſt quod vetet idem ſymbolum penes varia ad'uncta, exhibendis aut adumbrandis rebus diuerſis, vſui eſſe.

Flamma cerei Chriſti, Diuinitas.

351. Tertium quod in cereo conſiderandum propoſueram, eſt ignis ſeu flamma, vnde calor & lumẽ. Hunc cerei noſtri ignem, Doctores ſupra prolati, aiebant eſſe Verbum diuinum, & rectè. Nihil enim Deo Verbo congruentius, quàm ignis, vt liquet ex 30. illis proprietatibus ignis, quas S.Dionyſius c.15. cœleſt. Hierarch. conſiderat, & Deo accommodat: obſeruans familiariſſimum eſſe Scripturis, Deum & diuina omnia, per ignem exprimere, ob magnã ignis inter res noſtrates affinitatem cum Deo, præſertim (vt obſeruat idem annotans Iſidor. Pelluſ. lib.4. epiſt.66.) ob ſummam ignis communicabilitatem, & vim altipetam. Quæ omnia cum in omnes diuinas perſonas, tum maximè in ſecundam cadant: cum illa perſonaliter ſe communicarit, quod aliæ non fecerunt. Huc refero illud, *erit lumen Iſraël in igne, & ſanctus eius in flamma*: quod S.Ambroſius lib.1. de Spiritu ſancto cap.16. exponit de Spiritu ſancto. Nec nõ ignẽ innoxium Moyſi in rubo oſtenſum. Verùm ſicut hunc ignem, eſſe ſymbolum Verbi, quod ſpineto carnis noſtræ adiunctum, non ſuſtulit ſed admiſit eius incommoda, præclarè obſeruauit D. Gregorius 28. Moral. *initio*, nec non Oecumenius Actorum 7. Ita ignem illum, in quo ſanctus Dei, & lumen Iſraël futurum erat, commodè intelligemus Verbum diuinum, quod in carne ſua, toties dictum eſt lumen Iſraël, & ſanctus Domini. Et hic reipſa eſt ignis ille deuorans, & ardores ſempiterni, cum quibus nihil niſi iuſtum & purum habitare poſſe, idem Iſaias alio loco confirmat. Quantum ab hoc igne cerei noſtri lumen, quantus item calor exiſtat, nulla ſatis aſſequatur oratio. Iuuat tamen balbutire de vtroque nonnulla.

Item amor Dei per Chriſti animam, eximia eius ſcientia commenſus.

352. Lumen à Verbo refuſum in cereum ſuum, hoc eſt in Chriſti humanitatem, illa eſt cognitio euidentiſſima diuinæ eſſentiæ ac perſonalitatum, quæ neceſſariò communicanda fuit animæ Chriſti, iam ex primo momento productionis, vt agnoſceret ſuum eſſe, cuius completio ex diuina Verbi ſubſiſtentia pendebat. Cum ea autem lucis vbertate circa Deum & diuinam eſſentiam, nemo non videt, communicatam inſuper eſſe copioſam lucem circa Dei opera, & ordinis naturæ, & ordinis gratiæ, tam præterita quàm præſentia atque futura. Quæ omnia cum copioſè ſint explicanda tractando perfectiones intellectus Chriſti, nunc quantum ad hoc inſtitutum attinet, ſatis erit Lectorem ablegare ad ſiracidem cap.24. vbi diuina ſapientia in procinctu ad ſuam incarnationem, vt ſentit Palacius ibi, imo quantum ego arbitror, in puncto & momento quo peracta eſt incarnatio, inducitur celebrans animam ſuam, & in Deo honorari, id eſt non ementitis titulis honorem accipere, ſed fundatiſſimis ac veriſſimis, idque in medio populi ſui, & in Eccleſia altiſſimi, & in conſpectu virtutis illius, & in plenitudine ſancta, ac multitudine electorum, & inter benedictos. Tam multis, ſed eodem recidentibus loquendi modis, Spiritus ſanctus deſignatum voluit cœtum ſanctorum Angelorum omnium, qui virtus Dei ſunt, & exercitus cæleſtis. Omnes enim affuerunt, & admirabundi exceperunt hoc diuinæ ſapientiæ encomium, eamque laudibus gloria & benedictione cumularunt. Hic eſt ſenſus veſtibuli prædicti capitis 24 Eccleſiaſtici *ſapientia laudabit animam ſuam, & in Deo honorabitur, & in medio populi ſui gloriabitur & in Eccleſijs altiſſimi aperiet os ſuum, & in conſpectu virtutis illius gloriabitur, & in medio populi ſui exaltabitur, & in plenitudine ſancta admirabitur, & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens ego ſapientia* &c. Sermonem hunc panegyricum, Sapientia non poteſt dici habuiſſe ante mundum conditum; cum diſertè mox prodat, ſe lumine cœlum ornaſſe, & in fluctibus maris ambulaſſe, quæ mundi ortum præceſſiſſe, hunc autem panegeticum ſermonem, eſſe ſubſecutum, ſupponunt. Conſtat item eundem ſermonem, non fuiſſe habitum ante Moſem atque Dauidem, quorum mox in hoc ipſo ſermone fit mentio, tamquam anteriorum. Fuiſſe autem habitum ante incarnationem, non rectè à Palacio inde colligitur quod hic dicitur, *poſuit Dauid puero ſuo, excitare Regem ex ipſo fortiſſimum*: quod de Meſſia, Dauidis lectiſſimo germine, intelligendum eſſe non dubito. Cur tamen de Meſſia nondum producto accipi debeat quod vult Palacius, equidem non video. Nam æquè de Meſſia iam diuinitus excitato atque producto valere ea verba poſſunt; quatenus is ipſe qui in ſæculorum fine

Digitized by Google

in terris viſus eſt & cum hominibus conuerſatus, vt diuini promiſſi quo eum Dauidi excitare ſtatuerat, eſt tandem productus.

353. Igitur cum nihil obſtet, & omnia longè meliùs quadrent, ſi diuina ſapientia non paulo ante incarnationem, vt prædictus auctor ait, ſed in ipſomet Incarnationis puncto, commendaſſe animam ſuam in tam glorioſo cœtu dicatur; in eam planè venio ſententiam, vt Syracides edoctus à Spiritu ſancto myſterium incarnationis Verbi, & productionis Chriſti, deſcribat orationem luculentam, qua Sapientia Dei in puncto incarnationis, aſtante ſanctorum & electorum plenitudine, celebrarit animam ſuam: hoc eſt ſiue ſeipſam (iuxta ſcripturæ phraſim, qua Deus in anima ſua iuraſſe dicitur, id eſt per ſeipſum;) ſiue ſimpliciter & iuxta literæ corticem, ſuam animam, cui tantum decus tunc obtigit ex vnione cum Verbi perſona, & tot bonis ex ipſa prodituris, per ſatisfactoria & meritoria opera, quæ elicitura eſſet in corpore. Nam ratione diuini ſuppoſiti, cedunt in animæ Chriſti decus, quæ primùm proferuntur in hoc encomio, de ortu ſapientiæ et ore altiſſimi, primogenitæ ante omnem creaturam, de productione lucis & orbis ſtabilitione per eam, atque Dominio ſupremo & principatu illius in omnia. Ad humanationem verò Verbi, pertinet requies ex præcepto ſiue decreto altiſſimi, in Sion quæſita, ipſo creatore quieſcente in tabernaculo quod conſtruxit ſapientiæ ad inhabitandum in Iacob, hæreditandumque Iſrael, & mittendas radices in electis Dei, & populo honorificato, ac ſanctorum plenitudine, in qua vt lectiſſimæ quæque & odoratiſſimæ plantæ caput extulit, & fragrauit incarnata Dei Sapientia, omnium aromatum vincens ſuauitatem, omnes honeſtatis & honoris fructus proferens, dilectionem pulchram & caſtam, timorem, agnitionem, & ſanctam ſpem, omnem gratiam viæ & veritatis, omnem ſpem vitæ & virtutis. Hæ fuerunt ſanctarum actionum fruges, è quibus Sapientia Dei laudauit animam ſuam in puncto incarnationis coram omnibus Angelis, affuſa ei copioſiſſima luce, qua apertè & clarè conſpiceret diuinæ erga ſe beneficientiæ vbertatem; qua & ad diuini Verbi decora per vnionem perſonalem eſt euecta, ita vt ornamenta perſonæ cui ipſa ſubſtantialiter adiungebatur, in eam quoque per communicationem idiomatum, prout partem humani compoſiti Verbo copulati, refunderentur; & in ſua creata entitate, fons bonorum omnium, & Dei benedictionum perennis ad nos Scaturigo, eſt conſtituta.

Hac luce perfuſa in primo creationis ſuæ momento anima Chriſti, quantum conceperit ex tam vberi luce calorem, ſupra creati cuiuſcumque ingenij facultatem ſit cogitare, nedum dicere. Suſpicari tamen vtcumque poſſumus, quandoquidem calor lumini commenſus eſt, luculentum planè dilectionis in Deum calorem, imo æſtum ac incendium fuiſſe in ſanctiſſima illa voluntate excitatum. Et quando videret hoc eſſe Dei beneplacitum, vt requiem ſibi in hominibus pararet, his mundatis & ſanctificatis, aptatiſque ad dignum Deo ſtratum, exarſiſſe quoque in eorum amorem: & incenſiſſimo ac flagrantiſſimo actu caritatis erga homines, obtuliſſe ſe ſuaque omnia ſtudia, labores, vitam ipſam, ad inueniendum & ſtatuendum in eis locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Et cum diſtinctè obijcerentur per intellectum à Verbo colluſtratum, labores, calumniæ, ærumnæ, cruciatus, mors teterrima, & quidquid in eam rem ad menſuram redemptionis bonam & confectam neceſſarium ex decreto Patris foret, tantus fuit voluntatis illius calor, vt & omnia quæ diuinitus proponebantur rata habuerit acceptaritque; & ſupra quàm exigeretur, excipere ac præſtare parata fuerit. Quin etiam magnum ſibi eſſe, vocari & eſſe Dei animam, agnoſcens, præ ſpirituali calore liquefacta, & ſancto timore reuerentiali profundiſſimè abiecta, ad diuini Verbi conſpectum depreſſa eſt, & in nihilum ſuum ac originarias latebras, præ tantæ maieſtatis ſuæque naturalis vilitatis penitiſſima conſideratione, refugit. Quod ſi plenitudo ſancta, & electorum multitudo, vt habent verba Siradidis quæ retulimus, diuinam ſapientiam inter benedictos benedixit, & exaltauit, & admirata eſt, immenſa gratiarum actione & laude cumulans ex propoſitis capitibus diuinam ſapientiam, luto noſtro tunc conſertam, tot tantorumque operum molitricem & artificem; quas par erit exiſtimare, fuiſſe in eo negotio ſanctiſſimæ Chriſti animæ partes, cuius erat & lux ad perſpiciendum plenior, & pondus in Deum per habitus infuſos longè acutius, viciniaque ad increatum ſapientiam planè ſingularis?

Cerei & Chriſti, compactio proportionalis, concluditur.

354. Eſt igitur Chriſtus Dominus, ex humana carne & anima ac diuino Verbo compactus, vt cum S. Bernardo ſerm. 3. in Vigil. Natiu. Domini dicere memini, [tamquam immenſi & præclari luminis cereus, in huius mundi carcere illuminatus & accenſus.] Huius cerei qui Chriſtus eſt, candelabra fuiſſe SS. Apoſtolos, dixit Petrus Damian. ſerm. 27. *ſub finem*: gloſſans enim illud Apocal. 11. *Iſti ſunt duæ oliuæ, & duo candelabra lucentia ante Dominum*, ait. [Candelabrum tribus pedibus innititur, & in altiora conſurgens, cereum ſupportat, vt qui ingrediuntur lumen videant: ita & Apoſtoli, tribus virtutibus innitentes, operatione, prædicatione, miraculorum corruſcatione, lumen verum Dominum Ieſum Chriſtum, ingredientibus ad fidem tota claritate monſtrarunt.] Iuſti quique, quorum præſertim miniſterio affulget cæteris lux Chriſtiana, æquè cenſendi ſunt candelabrum tripes, fide, ſpe, ac caritate ſubnixum.

Vſus doctrinæ.

Nos quoque Chriſti imitatione & exemplo, in cereos conformari, & ardere ac lucere, conſentaneum eſt. Non peruerſo illo modo quo aliqui in Satanæ cereos aptantur, ardentes & lucentes, vel priuatim in ſuum, vel communiter in ſuum & aliorum exitium: Ea ferè ratione, qua vt eſt apud Tacitum l. 15. Nero perfectum feritatis exemplar, & abiectæ humanitatis in humanis lineamentis & externis exuuijs idea, primos Chriſtianorum, quorum damnationis in vrbe Roma dedicator fuit, atroci letho conſumpturus, eos conformari iuſſit in cereos, ad vſum nocturni luminis. Horreſco referens! [adacto per medium hominem, qui per os emergeret ſtipite,] vt Seneca Epiſt. 14. loquitur, infelicem cruciarium cera plurima, viceque ac bitumine oblini mandabat, vt arderet velut cereus. Quo ferè modo ad ardendum aptabantur, qui ſubibant [tunicam alimentis ignium & illitam & intextam] cuius ibidem Seneca meminit; quamque Martialis lib. 10. ac Iuuenalis criminoſorum atrocium ſupplicium attingens, *tunicam moleſtam* appellant. Et verè moleſtam dixerunt, in qua cremabantur lento igne per eam materiam ſerpente, vt ardent cerei. *Ardentem tunicam* vocaſſe viſus eſt Tertullianus l. ad martyr. agens de ijs qui ad ignes ſe auctorauerunt. Et eodem reſpexit in Apologetico, cum eum qui illius ardebat, dixit induiſſe Herculem Oeteum. Ad hanc tunicam, ſi plurimû ceræ, picis, & huiuſmodi facilè igneſcentis materiæ immediate carni noxiorum affuſam, inſuperque pali infixio propoſita accederet, perficiebatur ea quam dicebam ſupplicij atrocitas, hominis in cereum conformati, ſicque lento igne abſumpti, de qua videndus interpres Iuuenalis ad illud Satyræ 1.

tæda lucebis in illa

Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant.

Non

Digitized by Google

Non diſſimili crudelitate, qui Neroni tam horrendæ immunitatis autor & incentor fuit, mortalium pleroſque in profanos cereos conformat, & igne Tartareo miſerè abſumit. Iuuenes ceræ conferebat S. Anſelmus apud Edinerum l.1.vitæ §.*veruntamen*, ob mollem & ceſſilem omnibus externis impreſſionibus naturam. Quo etiam ſpectaſſe videtur Plato, referente Clemente 2.Strom. cum dixit, voluptatem homines efficere cereos. Sed non minùs profectò cerei ſunt, quatenus facillimè impuris ignibus corripiuntur, atque conflagrant veluti cerei. Et quidem ſi alijs ad malum præluceant, vel quomodolibet noceant, ignem quem conceperunt diffundentes, non priùs alijs ſunt damno, quàm ſibi exitio. Priores enim ardent, æquè ac cerei priuſquam aliquid ab eis incendatur, ipſimet ardent; & niſi ardeant, nō incendunt. Quæ eſt D. Auguſtini comparatio conc.1.in Pſalm.34.ad illud, *captio quam abſcondit, apprehendit eum*. Si verò bona malè exequantur, referunt quoque cereas faces, ait Nicol.1. ad Conſulta Bulgar. cap.71. ſibi nimirum detrimentum præſtantes, dum alijs commodant. Non igitur, damnoſis hiſce & profanis modis cerei ſimus: ſed Chriſti exemplo, noſtrique in Dei gloriam abſumptione per cœlitus illatum à Chriſto ignem, qui ne in cereo noſtro à ventis circumſonantibus extinguatur, vtraque manu adhibita cuſtodiendus eſt, vt pulchrè philoſophatur Bleſen. ſerm.49. *ſub fin.* Optimè etiam S. Bernardus hom.3.de Vigil.Natiuit.

CAPVT VI.

Ad idem, lucernæ ſymbolum.

355. Cereum & lucernam, in vſu autorum interdum confundi, extra controuerſiam eſt. Sicut enim candela apud aliquos ſumitur pro lucerna, vt apud Anaſtaſium in Syluestro, cum ait candelas arſiſſe ex oleo nardino piſtico; ita è contrario lucerna quandoque pro cereo vſurpatur: idque vel vno illo argumento efficaciter monſtratur, quod plerique Patrum, de ſanctis luminibus, ſiue de baptiſmo agentes, datum baptizatis cereum diſertè teſtentur: cum tamen alij quidam, eum ritum ſacrum attingentes, vocent *lampadem*, vt Nazianz.orat.40.Cyrillus Catech.1. myſtag. Ex eo nimirum, quem dixi, promiſcuo lucernæ ac cerei vſu; quem apertè ferunt illa Venantij Fortunati lib.4. carm. cum deſcribit baptiſmum Iudæorum per S. Auitum.

Vndique rapta manu lux cerea prouocat aſtra,
Credas vt ſtellas ire trahendo comas.
Lacteus hinc veſtis color eſt, hinc lampade fulgor
Ducitur, & vario lumine picta dies.

Quam primò dixerat lucem ceream, mox fulgorem lampade ductū nominat. Sicut etiam Gregor. Turon. l.5.Hiſtor.Franc. c.11. eundem baptiſmum deſcribens, pro eodem habet flagraſſe cereos, & lampades refulſiſſe. Quid quod Gedeonicæ lampades atque lucernæ, non aliud fuere quàm cerei intra laternas? Neque enim vt Lyranus, & Abulenſis, Montanuſque notarunt in c.7.Iudicum, & ibidem Serarius q.16. Lampades in quibus oleum fouiſſet ignem, opportunæ fuiſſent circumactioni illi per milites: Effuſo quippe oleo, redditæ fuiſſent inutiles. Obſeruant ergo, eas lucernas fuiſſe cereos intra teſtam abditos, quibus lampadum & lucernarum nomen ſit datum.

Lucerna preſſè dicta, in vſu ſacro, iam olim.

356. Quamuis igitur cereus & lucerna interdum in vſu Eccleſiaſtico confundantur; hîc tamen lucernam ſumimus preſsè: quatenus in ea ignis fouetur, olei alteriuſve liquoris affuſione. Quo ſenſu lucernæ, non modò fuerunt in antiquo vſu ſacro cum Ethnicorum tum Hebræorum, ſed etiam Chriſtianorum, vt doceat illa S.Paulini natali 9.Sancti Felicis.

Ecce vides quantus ſplendor, velut æde renata
Rideat: inſculptum camera criſpante lacunar
In ligno mentitur ebur; tectoq́, ſupernè
Pendentes lychni ſpiris retinentur ahenis,
Et medio in vacuo laxis vaga lumina nutant
Funibus; vndantes flammas lauis aura fatigat.

Prudentius hymno S.Cathemer. *ſub fin.* apertè idem tradit illis verſibus.

Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ ſuffixa micant per laquearia,
Et de languidulis fota natalibus,
Lucem perſpicuo flamma iacit vitro.

Et eiuſdem hymni initio, deſcribens ſcintillas ignis Saxigeno ſemine quæſitas, id eſt ſcilicet ſcintillam excudi à nobis, ſignante Deo lumen veridicum de Chriſto petendum.

Ne neſciret homo ſpem ſibi luminis
In Chriſti Solido corpore conditam,
Qui dici ſtabilem ſe voluit petram,
Noſtris igniculis vnde genus venit.
Pinguis quos olei rore madentibus
Lychnis, aut facibus paſcimus aridis,
Quin & fila fauis ſtirpea floreis
Preſſo melle priùs collita fingimus.
Viuax flamma viget, ſeu caua teſtula
Succum linteolo ſuggerit ebrio,
Seu pinus piceam fert alimoniam,
Seu ceram teretem ſtuppa calias bibit.
Nectar de liquido vertice feruidum
Guttatim lacbrymis ſtillat alentibus;
Ambuſtum quoniam vis facit ignea,
Imbrem de madido flere cacumine.
Splendent ergo tuis muneribus pater
Flammis mobilibus ſcilicet atria,
Abſentemq́, diem lux agit æmula
Quam nox cum lacero victa fugit peplo.]

Cur videatur, non poſſe eſſe Chriſti ſymbolum.

357. Huiuſmodi preſsè acceptam & cereo contra diſtinctam lucernam, eſſe poſſe Chriſti ſymbolum, negare videtur Orig cuius hæc ſunt verba hom.13. in Leuit. in myſtica luminum tabernaculi expoſitione. [Ante Aduentum Domini mei Ieſu Chriſti, Sol non oriebatur populo Iſraël, ſed lucernæ lumine vtebatur. Lucerna enim erat apud eos ſermo legis, & ſermo propheticus, intra anguſtos concluſa parietes, quæ nō poterat in orbem terræ lumē effundere. Intra Iudæam namque concludebatur ſcientia Dei, ſicut & Propheta dicit; *Notus in Iudea Deus*. Vbi verò exortus eſt Sol iuſtitiæ Dominus & Saluator noſter, & natus eſt vir de quo ſcriptum eſt: *Ecce vir, Oriens nomen eſt ei*: per vniuerſum mundum ſcientiæ Dei lumen effuſum eſt. Sermo ergo legis, & ſermo Propheticus erat lucerna ardens; ſed ardebat intra ædem, nec vltra poterat emittere ſplendorem ſuum. Quod autem ſermo legis & Prophetarum, lucerna dicatur, dominus ipſe nos docuit dicens de Ioanne Baptiſta; *Ille erat lucerna ardens & lucens, & vos voluiſtis ad horam exultare in lumine eius.* Et alibi dicit, *quia lex & Propheta vſque ad Ioannem.* Lucerna itaque ardens, eſt Ioannes, in quo lex concluditur & Prophetæ.]

Non ſolùm ob lucernæ ſpiculūm lumen, vnde vides negari Chriſto ab Origene *lucernæ* nomen; ſed etiam ob lucernæ extinguibilitatem, idem videtur docere S.Aug.tract.23.in Ioan. *ferè initio.* Sic enim ſcribit, cum præmiſiſſet teſtimonium Ioannis de Chriſto, fuiſſe tanquam lucernæ. [Omnes homines lucernæ, quia & accendi poſſunt & extingui. Et lucernæ quidem cum ſapiunt, lucent, & Spiritu feruent. Nam & ſi ardebant & extinctæ ſunt, etiam putent. Permanſerunt enim

Digitized by Google

enim ſerui Dei lucernæ bonæ,ex oleo miſericordiæ illius,non ex viribus ſuis.Gratia quippe Dei gratuita, illa oleum lucernarium eſt. *Plus enim illis omnibus laboraui,* ait quædam lucerna.Et ne viribus ſuis ardere videretur,adiunxit;*Non autem ego,ſed gratia Dei mecum.*Omnis ergo prophetia ante Domini Aduentum, lucerna eſt. De qua dicit Petrus Apoſtolus; *Habemus certiorem propheticum ſermonem,cui bene facitis intendentes, quem admodum lucernæ lucenti in obſcuro loco,donec dies luceſcat & lucifer oriatur in cordibus veſtris.*Lucernæ itaque Prophetæ, & omnis prophetia,vna magna lucerna.Quid Apoſtoli? Non lucernæ etiam ipſi?Planè lucernæ. Solus enim ille non lucerna: non enim accenditur & extinguitur,quia *ſicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio habere vitam in ſemetipſo.* Lucernæ ergo, & Apoſtoli; & gratias agunt quia & accenſæ lumine veritatis ſunt, & feruent Spiritu charitatis, & ſuppetit illis oleum gratiæ Dei.Si non eſſent lucernæ,non diceret illis Dominus,*Vos eſtis lumen mundi.*]De quo nimirum lumine ſtatim ſubiungitur, *neque accendunt lucernam & ponunt eam ſub modio*, quod de Apoſtolis dictum eſſe, latè continenter proſequitur S. Auguſtinus. E contrario igitur Chriſtus, quia inextinguibile erat eius lumen, quippe non emendicans de foris fomenta, ſed habens vitam in ſemetipſo,lucerna non erat, ſed lux vera & pura, illuminans omnem hominem. Accedit illud S. Ambroſij l.7. in Lucam ad cap.12. [quia nox eſt dies huius vitæ,lucerna eſt neceſſaria;Chriſtus autem non eſt in nocte.]

In quibus ſtatuenda Chriſti & lucernæ cōparatio.

358. Hæc quidem manifeſtè probant, penes quædam capita non poſſe Chriſtum per lucernæ ſymbolum ſignificari V.G. quia manauit ab eo non lux ſpicula, cuiuſmodi eſt lux lucernæ, ſed copioſa & diffuſa per orbem vniuerſum.Quamquam id non officere vſquequaque,quominus Chriſtus lucerna dici poſſit,demonſtrat pulcherrimè verbis illis S.Ambroſius ſerm. 14. in Pſal.118. ad v.1. [Verbum Dei (inquit,) lucerna eſt.Nōne hoc *in principio erat Verbum apud Deum*? Quomodo ergo lucerna eſt? Nonne hoc erat *verum lumen quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*? Quomodo ergo lucerna dicitur: Eſaias clamat: *Populus qui ſedebat in tenebris,vidit lucem magnam.* Quomodò hic dicitur lucerna? Sed videamus ne fortè idem verbum Dei alijs magna lux ſit, alijs lucerna.Mihi lucerna, Angelis lux eſt. Petro, lux erat, quando aſtitit ei Angelus in carcere,& lumen refulſit ei.Paulo,lux erat, quando euntem ad perſequendum populum Chriſtianum, *circumfulſit eum lux de cælo, & audiuit dicentem ſibi ſaule ſaule quid me perſequeris?* Et magna quidem lux. Denique lucernæ Pauli lumen euanuit, vbi diuinæ ſplendor lucis emicuit. Et verè lucerna eſt mihi Chriſtus,quando is noſtro ore recenſetur. Lucet in limo, fulget in vaſe fictili theſaurus ille, quem habemus in vaſis fictilibus.] Et inferiùs. [Ergo ſi gloria ſanctorum nunc ſicut lucerna,nunc ſicut lux mundi fulget in hoc ſeculo,quid dicimus de Verbo Dei, quod & lucerna eſt pedibus meis? Et fortaſſe vbi non ſunt tenebræ, non eſt lucerna,Verbum Dei,ſed ſupra lucernam quia lux eſt.Tenebræ ijs non ſunt,qui vident lucem. Denique *tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol, in regno patris eorum.* Et fortaſsè ſecundùm legem lucerna eſt Verbum Dei,ſecundùm Euangelium, lux magna eſt. Iudæis lucerna eſt,& lucerna ſub modio. Lucet lex, ſed non videtur, quia operta eorum doctrina eſt, & contagione vitiorum & cæcitate perfidiæ. Populo autem nationum, lux eſt. Denique *populo qui ſedebat in regione vmbra mortis,lux orta eſt eis.* Aperi igitur feneſtras tuas,vt ſplendor tibi magnæ lucis introeat.] Liquet ex his, ſub qua ratione Chriſtus,lux magna, poſſit inſuper lucerna appellari, etiamſi penes ea capita quæ proponebantur, verè negare licuiſſet poſſe Chriſtum cum lucerna componi.

Illud item alterum caput,quamobrem Chriſtus lucerna dici non debeat: quod ex D.Auguſtino propoſitum eſt,non obſtat quominus Chriſtus ſub aliqua ratione eam denominationē admittat. Inde enim ducebatur argumentum, quod lux Chriſti, flammam nunc ardentem,mox extinctam vt nobis accidit,non conſequitur; ſed iugem & inextinctam,quippe ab intrinſeco habentem vnde foueatur: cum Chriſtus quoad gratiam fouentem,ſit fons fluminis ſui,vt de Deo dixit Paſchaſius Diaconus. Sicut enim Chriſto intrinſeca fuit perſona Verbi, ita connaturale ei fuit habere ex hoc extremo ſibi interno,atque adeò non deforis,gratiam qua flamma caritatis perpetuò arderet. Prætetquàm quod Verbum ipſum,flammæ munus in hac lucerna obire,dici poteſt,de quo multo liquidius eſt, & eſſe inextinguibile & externa fomenta non emendicare.Hæc tamen probatio illud dumtaxat efficit,Chriſtum prout Verbum,malè cum lucerna eſſe conferendum. Deque Chriſto prout verbo, intellexit D.Auguſtinus quod negat Chriſtum eſſe lucernam,vt patet ex ſerm.23. in Pſal.118. Penes igitur ea capita, Chriſtus negatur à citatis Doctoribus lucerna eſſe,quamuis penes alia, rectè cum lucerna componi poſſit,vti factum eſt à ſcriptura & Patribus.

Iſaias, & Dauid, ad hoc inſtitutum.

359. Ex ſcriptura, luculentus eſt locus Iſaiæ 62. vbi Propheta, vt optimè ibi expendit D.Hieronymus, prænunciato Saluatoris aduentu,& bonis quæ per eum obuentura, erant Eccleſiæ,conteſtatur ſe precibus iunctorum preces, nec vnquam oratione & interpellatione deſtiturum,donec veniret Chriſtus, & veluti lampas ardens,illuceret Sioni. *Propter Sion* (inquit) *non tacebo, & propter Ieruſalem non quieſcam; donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius,* (id eſt vt fulgur ex nube,vt habent Hebræa, & pulchrè proſequitur Methodius orat. in hypapantem,) *& ſaluator eius vt lampas accendatur.* En iuſtum Domini, & ſaluatorem humani generis,collatum lampadi ſiue lucernæ.

Non deſunt etiam qui illud Pſaltis Pſal. 131. *Paraui lucernam Chriſto meo*, de Chriſto interpretentur.Communiſſima quidem expoſitio id accipit de Baptiſta,qui fuit lucerna ardens & lucens, parata ad Chriſti indicationem, & manifeſtationem. Atque ita S.Cyrillus 10. de adorat. lucernam in primo tabernaculo collocatam,quam legem eſſe alibi aſſerit,exponit de Baptiſta ad Chriſtum præuio. Tamen non malè Euſebius l.4. de demonſtr. cap.21. Chriſtum cui ea lucerna parata dicitur,interpretatur ſecundo loco ipſummet Dauidem,cui iuxta promiſſum diuinum, productum ſit illic cornu,id eſt in Bethleem, & parata ibidem lucerna,hoc eſt Chriſtus.[Fortaſſe etiam (ait Euſebius,) ipſum in Bethleem à Chriſto aſſumptum corpus, alio quodam intellectu his verbis ſignificans; quando per corpus, tamquam per teſtaceum vas, inhabitans in illo diuina virtus, quaſi per lucernam,diuini illius & rationalis luminis radios, in omnes emiſit homines.] S.Epiphanius orat. de Deip. eidem interpretationi videtur aſtipulatus,cum candelabrum aureum Zachariæ de Virgine Deipara interpretatus,ſubdit, [O candelabrum Virgineum quod illuſtrauit tenebris inuolutos. O candelabrum Virgineum,repellens tenebras, & lucem ſplendere faciens. O candelabrum Virgineum, quod ab altiſſimo throno accepit ter lucidum ignem, vnum inextinguibilem, conſubſtantialem, & ad illuſtrandam terram reſplenduit. O candelabrum Virgineum,de quo per prophetam Deus inquit, *Illuc producam cornu Dauid,paraui lucernam Chriſto meo.*] Liquet S. Epiphanium lucernam de Chriſto ipſo accipere, quæ parata alteri Chriſto, Regi inquam Dauidi dicatur; alioqui

Digitized by Google

alioqui non quadraret eius loci accommodatio ad B. Virginem. Alios Patres idem ſenſiſſe refert, nec refragatur Cyrillus Hieroſolim. Catech. 10. ſic ſcribens. [Hunc Chriſtum, negabant Iudæi cognati, dæmones autem confitebantur. Sed nõ ignorabat illum Patriarcha Dauid, dicens; *Paraui lucernam Chriſto meo.* Ac alij quidem, lucernam prophetiæ claritatem interpretati ſunt; alij verò, lucernam capiebant pro incarnatione & Virgine ſecundùm illud quod eſt apud Apoſtolum; *Habemus theſaurum hunc in vaſis fictilibus.*]

Item lucerna Euangelica, Matth. 5. & Lucæ 15. rurſuſq. Matth. 5. & Lucæ 15.

360. Ad Chriſtum item accommodant aliqui apud S. Hieronimum Zach. 4. quod dicitur Matth. 5. *nemo accendit lucernam & ponit eam ſub modio.* Ibi quippe lucernam aiunt dici Chriſtum, qui non eſt collocatus ſub legis menſura, ſed ſuper candelabrum, id eſt Euangelij libertatem; vt luceat cunctis qui ſunt in domo. Chromatius ſanè, ibi, poſt allatum alium lucernæ eo loco ſenſum, hunc quoque his verbis adhibuit. [Poteſt autem & aliter intelligi, (quia multiplex, intelligentia ſpiritalis eſt,) vt in lucerna ipſum Dominum ſignificari noſcamus, propter aſſumpti corporis humilitatem. Hic quidem non ſolùm ſecundùm gloriam diuinitatis, Sol iuſtitiæ nuncupatur; ſed ſecundùm aſſumpti corporis Sacramentum, etiam lucerna oſtenditur, quia cum Deus eſſet gloriæ & Maieſtatis æternæ; humilis in hoc mundo, tanquam lucerna apparuit, Et non ſine cauſa tanquam lucernæ, quia lucerna per noctem lucere conſueuit. Idcirco itaque in hoc mundo, humilis tanquam lucerna apparuit, vt tenebras erroris de cordibus noſtris, & ignorantiæ noctẽ depelleret, qui in hoc mundo velut in nocte poſiti degebamus. Huiuſmodi ergo lucerna, id eſt, incarnatio Chriſti, oſtenſa à lege ac Prophetis, iam non obſcura prædicatione legis tanquam modio tegitur, nec infidelitate Scribarum ac Phariſæorum, velut quodam vaſe perfidiæ operitur, ſed in cruce velut in candelabro conſtituta, omnem Eccleſiæ domum illuminat. Secundùm myſterium itaque incarnationis, lucerna eſt; ſecundùm gloriam verò Diuinitatis, Sol iuſtitiæ eſt. Denique in ipſo crucis candelabro, tanquam Sol reſplenduit, cum per Apoſtolorum prædicationem, quaſi per quoſdam radios, vniuerſo orbi, clariſſimum ſuæ cognitionis lumen, inuexit Dominus & Saluator noſter, qui eſt benedictus in ſæcula.] Et quanquam D. Auguſtinus ſuperiùs allegatus, ex contextu confirmet, lucernam ibi dictos eſſe Apoſtolos, quibus mox iubetur vt ſic luceat lux eorum coram hominibus vt videant bona eorum opera: Tamen Toletus in c. 11. Lucæ annot. 78. poſſe ibi per *lucernam* accipi Chriſtum, & rationem à Chriſto redditam in parabola, rectè cohærere cum eo ſenſu lucernæ, non malè monſtrat. Conſentitque ipſe S. Auguſtinus orat. de hæreſibus cap. 7. vbi Chriſti & Moſis in Transfiguratione colloquium concinniſſimè cum expendiſſet, vbi venit ad verba Petri, cupientis in monte figere Chriſto tabernaculũ, ſic exclamat. [Quid dicis ſancte Petre? Mundus parturit, & tu ſecretum petis? Vides tot gentes in vnum cõueniſſe, & tu requiem quæris? Vides tenebras mundi, & lumen abſcondis? *Nemo accendit lucernam & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum vt luceat omnibus qui in domo ſunt.* Iſta domus, totus eſt mundus; lucernæ accenſio, Verbi eſt incarnatio; Candelabrum autem, crucis eſt lignum; Lucerna in candelabro lucens, Chriſtus in cruce pendens. *Nemo accendit lucernam & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt lucem omnibus qui in domo ſunt.* Vides, tu; videamus & nos; tenebræ ſunt, non offendamus in Paganis, non erremus in hæreticis, luceat nobis lucerna, doceat nos Verbum incarne.] Rurſus idem D. Auguſtinus Tract. 117. in Ioann. agens de Chriſto crucem geſtante [lucernæ (inquit) arſuræ, candelabrum ferebat.] Quamuis autem lucerna de qua ibi Chriſtus, ad Apoſtolos referenda potiùs eſſet, quàm ad Chriſtum; nobis tamen in præſentia ſatis eſſet, quod DD. à D. Hieronimo prolati quibus ipſe ſuffragari videtur, lucernæ ſymbolum duxerint eo loco in Chriſtum cadere.

361. Similiter ſenſit qui parabolam Euangelicã de lucerna accenſa ad inueniendam drachmam perditam, egregiè Chriſto accommodat Gregor. Nazianzen. orat. 42. Hæreticos enim [circa lucem (vt ait) tenebroſos, circa ſapientiam imperitos, pro quibus Chriſtus gratis mortuus eſt, in gratas creaturas, praui illius figmenta] incuſans, quod ad Verbi imminutionem traherent, quæ carnis in Chriſto fuerunt, & pro beneficio ignominiam rependerent, ſic exclamat.] Siccine beneficium crimini vertis? Eóne paruus eſt quia propter te humilis, qui ad ouem errantem bonus ille Paſtor venit, animam ſuam pro ouibus ponens, ad montes & colles, in quibus ſacrificabas, errantem & inuenit, & inuentam iiſdem humeris, quibus & crucis lignum, ſuſtulit, acceptamque ad ſupernam vitam reduxit. Eoque ſubuectam eodem numero atque ordine collocauit, quo eas, quæ minimè aberrarunt. Quia lucernam, hoc eſt carnem ſuam, accendit, & domum euertit, mundũ ſcilicet à peccato repurgans, & drachmam, regiam videlicet imaginem, fœdis affectibus obrutam, conquiſiuit, atque amicas ſibi virtutes ob repertam drachmam conuocat, lætitiæque participes facit, quas incarnationis quoque conſcias effecerat.] Deſcripſit hunc Theologi locum, & propoſitam in eo lucernæ explicationem, ratam habuit Titus Boſtrenus Lucæ 15. Aſtipulatus eſt S. Aug. in Pſalm. 138. ad illud *nox illuminatio &c.* Nox eſt, (inquit) quandiu iſta vita agitur. Quomodò eſt nox illuminata? Quia Chriſtus deſcendit in noctem. Accepit Chriſtus carnem de iſto ſeculo, & illuminauit nobis noctem. Perdiderat enim drachmam mulier illa, accendit lucernam, Sapientia Dei. Perdiderat drachmam. Quid eſt drachma? Nummus, in quo nummo imago erat ipſius Imperatoris noſtri. Factus eſt enim homo ad imaginem Dei, & perierat. Et quid facit mulier Sapientia? accendit lucernam. Lucerna de luto eſt, ſed habet lucem qua inueniatur drachma. Lucerna ergo Sapientiæ, caro Chriſti. De luto facta eſt, ſed verbo ſuo lucet, & inuenit perditos. *Et nox illuminatio in deliciis meis.* Facta eſt mihi nox in delicijs. Delitiæ noſtræ Chriſtus.] Optimè quoque Theophilactus Lucæ 15. his verbis. [Per mulierem intelligas Sapientiam & virtutem Dei & patris, Ieſum ipſum, qui perdidit vnam drachmam, ex rationalibus, & ad imaginem Dei conditis creaturis; hominem inquam, & accendit lucernam, ſuam carnem. Sicut enim lucerna, quamuis ſit ex terra, illuminat tenebroſa per lucem quam recipit; ita & caro domini, licet terrena eſſet, ſimiliſque nobis, lumine Deitatis ſuæ quam in ſe recipit, lucem exhibuit, cum incarnatus eſſet.]

Alia in Euangelio lucerna memoratur Matth. 6. & Lucæ 11. vbi Chriſtus, lucernam corporis ait eſſe oculũ qui oculus ſi ſimplex fuerit, totum corpus Lucidũ erit. Verſat accuratè eum locum Theophanes Ceramotus homil. 42. varijs prolatis præter literalẽ interpretationibus, quarum quarta de Chriſto eſt, hucque perbellè cadit. Sic igitur ibi Theophanes. [Verùm ſi placet, hos prætergreſſi ſenſus tanquam ſancta, peruadamus in Sancta Sanctorum, in captiuitatem redigentes ſenſum in obſequium Chriſti, vt hortatur Apoſtolus. Lucerna enim nobis & oculus, ipſe eſt Chriſtus. Nam lucernã Græci λύχνον, lychnum appellant, quod ſoluat tenebras. Quis autem alius caliginem peccati diſcuſſit, ac cognitionis lumen hominibus largitus eſt, niſi is qui dixit,

Digitized by Google

dixit, Ego ſum lux mundi? Ipſe enim verè eſt lux quę illuminat omnem hominem venientem in mundum virtutum. Quomodò verò hic ſimul ſit oculus & lucerna noſtra, planiùs oratio demonſtrabit. Caput plenitudinis Eccleſiæ, eſt ipſe Chriſtus. Ita enim ait magnus Apoſtolus Paulus: non verò membra ipſius, & membra de membro. Præſtantiſſimum autem ſentiendi inſtrumentum in capite, oculus. Qua igitur ratione eſt caput, ea etiam oculus eſt, à quo totum corpus Eccleſiæ illuſtratur. Porrò autem valdè aſſimilatur Incarnationi Verbi, lucerna. Nam cum Verbum natura ſit Deus, & per diſpenſationem caro factum ſit, vti lumen ſecundùm ſubſtantiam incircumſcriptæ teſtæ carnis quaſi lucernæ media anima, vt per ellychnium igni vnitum apparuit tenebras ignorantiæ diſcuſſurus. Et certè Dominus ſic ait; Nemo lucernam accendens operit eam vaſe, id eſt, nemo Verbum in ſeipſo per fidem poſſidens, tanquam lucernam menti prælucentem, terrena illud cogitatione contegit, ita vt lumē huiuſce lucernæ otioſum videatur, non ſuapte natura, ſed eius qui illud continet negligentia]

Nec non lampas tranſiens, & lucernæ ſacrorum olim candelabrorum.

362. Lampadem tranſeuntem cuius mentio eſt Geneſ. 37. Chriſtum à Iudæis ad Gentes tranſeuntem, interpretari licet, cum Ruperto lib. 5. in Geneſ. cap. 22. Quanquam Richardus l. de differentia ſacrificij Abrahæ & Mariæ *ſub fin.* aliter eam lampadem interpretatur. Tamen Ruperti expoſitio elegans eſt; Et aptari ad eam poteſt, quod habet Cantauiſenus apolog. 3. Nempe quotannis, in pūcto temporis reſurrectionis Chriſti, Hieroſolymis tres lampades Chriſti ſepulchro appenſas, demiſſo cœlitùs igne accendi, aſtante Muſulmannorum Principe, & diligentiſſimè cauente ne aliunde per ſtropham alicuius veteratoris lumen inferatur. Lampadis enim accenſio, manifeſtum videtur ſymbolum rediuiui Chriſti iuxta ſymbolum quod eſt apud Firmicum l. de error. profan. relig. c. 20. ac proinde non malè lampas tranſiens de lumine ad reuelationem gentium veniente accipitur.

Producere in hanc ipſam rem licet, alias quaſdam Scripturas in quibus candelabrum Typicum, vel quod à Moſe fabricatum eſt, vel quod Zacharias per viſum conſpexit, Chriſtum adumbrat iuxta Patrum interpretationem. Quamuis enim candelabrum Moſaicum ſeptemplex, ſpheræ cœleſtis ſeptiluſtris imaginem eſſe, ſtatuat Philo l. quis rerum diuinarum hæres, vbi tria quæ in Sancto erant, ad agendas Deo gratias menſam pro mundi varia ſuppellectile, altare pro elementis, candelabrum denique pro cœlo conſtituta fuiſſe exiſtimat; idque ex candelabri poſitura ad meridiem confirmet l. 3. de vita Moſis, ſuffragante Clemente Alexand. 5. ſtrom. cap. 3. Quamuis item Theodoretus Zachar. 4. Moſaicum candelabrum ſeptemplex, diuinæ prouidentiæ, mundo per ſeptenarium dierum quibus temporum curſus voluit, conſulentis, imaginem eſſe ſtatuat: Tamen multo plures & congruentiùs, candelabrum illud Chriſto accommodant. Ita Clemens loco allegato in ſecunda myſtica candelabri interpretatione Rupertus in c. 4. Zach. Gregor. hom. 6. in Ezech. & S. Cyrillus l. 9. de ador. vbi ſic explanat cuius rei typus eſſet candelabrum Moſaicum. [Aureum candelabrum Chriſti figuram tenet; filius enim ex natura ac verè Deus eſt; auro autem ſimilis eſſe putanda eſt, vt in ſuperioribus definiebamus, illa diuina claritas atque præſtantia. Tornatile autem, quia ſpecioſiſſimus eſt, & plus quàm oratione explicari poſſit, ille Emanuel, ſi pulchritudinem animo ſpectabilem cogites. Scriptum eſt enim, *ſpecioſus forma præ filijs hominum*. Quod igitur candelabrum tornatile factum eſt, id verò illam pulchritudinis præſtantiam, id eſt, diuinam illam noſtri Emanuelis dignitatem aptiſſimè ſignificabat. Calamos porrò ex dextro, ſiniſtroque latere tanquam ex arbore prodeuntes, inquit, cum medio ſtipite ſimul exurgere, & ad parem altitudinem tolli. Quamuis enim vnigenitus ille, ſecundùm naturam vnus ſit, & vt Deus ſimplicem habeat eſſentiam, diuerſitate tamen efficientiæ, quaſi multiplex eſſe videtur: Neque verò aliquid in eo externū eſt, & aduentitium, tametſi diuinis attributis quodammodò haud ſimplex intelligatur. Lux enim, & vita & vis, & incorruptio eſſe intelligitur. Nam cū docere vellet nihil eſſe in eo adſcititium, intulit, vt opinor, illud, *Sphærula, & calami, & lilia ex ipſo ſint, Totum tornatile ex auro puro*, id eſt, totus vndique Deus, non perinde atque ea, quæ orta ſunt, ſanctificatus: neque vt Angeli, qui in ſua quadam natura intelliguntur, licet ſint illius gratia, & gloria decorati, ac tanquam auro mundo, Spiritus munere quodam modò illiti; ſed quod ſuapte natura ſit illa ipſa res, nempe Deus; illa nimirum puriſſima, & ſuprema natura. Septem porrò lucernæ ſunt; multis namque modis à Chriſto illuminatio tribuitur: & alij quidem datur ſermo Sapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ, diſcretio ſpirituum, & reliqua. Perfectionis autem ſignum eſt, numerus ſeptenarius: perfectiſſimus verò eſt ſuapte natura Emanuel tanquam Deus, & chariſmatum ab ipſo fluentium diſtributio perfectè ijs, propoſita eſt, qui merentur accipere; *neque enim ad menſuram dat ſpiritum*, vt beatus Ioannes ait; ſed *ex eius plenitudine nos omnes accepimus*.] Non eſt ſenſus S. Cyrilli, typum candelabri præciſè in Chriſtum cadere prout eſt Verbum: ſed indicat ea ratione, quæ fuerit cauſa & radix tot Chriſti peculiarium prærogatiuarum ac perfectionū, quæ verè eſt Verbi perſona. Addit lib. 10. in priore tabernaculi parte, vnicam ex Moſis præſcripto fuiſſe lucernā. In tabernaculo autem interiore, fuiſſe locatum ſeptemplex candelabrum: quo declaratum putat, legis quæ Euangelio præiuit perexiguum fuiſſe lumen, quale lucernæ vnius exiguæ; Eccleſiæ autem Chriſtianæ lumen, quippe à Chriſto candelabro ſeptemplice dimanans, plenum & copioſum fuiſſe. Ad hanc mentem, piiſſima Regina Machthildis vt habet Chronicon Cluniacenſe, candelabrum pedes octodecim altum, illo omni artificio quod Moſi indictum fuerat, fabrefactum, Cluniacenſi templo obtulit, in Chriſti Domini ſymbolum, monimentumque ſempiternum; vt ibi annotatur.

363. Idem cum hoc Moſaico, fuiſſe candelabrum quod Zachariæ obiectum eſt, S. Cyrillus priore loco allegato, & l. 4. in Ioan. cap. 28. cenſuit, & Lyranus Exodi 25. Quare ſicut illud quod à Moſe eſt fabricatum, exhibuit Chriſtum, ita & iſtud quod Zachariæ eſt oſtenſum. Idque S. Cyrillus confirmat ex eo quod de 7. candelabri lucernis ſubijciatur, eas expreſſiſſe ſeptem Domini oculos, quibus in vniuerſam terram proſpicit. Geminos item olearum ramos, tenero recentique germine virentes, candelabro circumpoſitos, quos Angelus Prophetam docuit deſignare binos pinguedinis filios ante Dominum vniuerſæ terræ aſtantes, S. Cyrillus l. illo 9. ait denotare populum Gentilem ac Iudaicum: [In quo (inquit,) manifeſtè & euidenter illud candelabri opificium pro Chriſti figura poſuit; ad cuius dextram, ſiniſtramque partem, oliuarum rami tamquam circum illud eſſent, collocati, impinguantur oleo, quod Sancti ſpiritus figuram gerit, mentem credentium irrigantis, iuxta illud. *Impinguaſti in oleo caput meum*.]

Guerricus Abbas ſerm. 1. de SS. Petro & Paulo, candelabrum hoc Zachariæ de Chriſto exponens, lucem, ait, eſſe diuinitatem, candelabrum humanitatem, quod aureum totum non auratum dici notat; quia ſiue auro ſignificetur charitas, ſiue ſapientia, ſiue diuinitas, nihil

horum

Digitized by Google

horum Chriſtus eſt per participationem, ſed per ſubſtantiam: cum tamen nos, quippe natura plumbei aut lutei, non aurum vel aurei, ſed vt multùm aurati dicamur. Duos filios olei ſplendoris, aſſiſtentes Chriſto, interpretatur Guerricus SS. Petrum & Paulum.

Rupertus lib. 1. in Daniel cap. 23. duobus illis ramis oliuæ, Angelos & homines, Chriſti quà Verbi, quà hominis, charitate conditos aut redemptos, ſignificari putat. Quidquid verò ſit de vniuerſo candelabro, de quo diſcrepantes ſunt ſententiæ, ipſimet Rabbini apud S. Hieronymum Zach. 4. eam lucernam quæ in ſummo candelabro eminebat, intelligunt ſignificaſſe Chriſtum qui caput eſt legis, quam volunt candelabro ſignificatam: ſubditque inferiùs S. Hieronymus, Eccleſiaſticos quoque tractatores, lampadem illam in vertice fulgẽtẽ, ac commodaſſe Chriſto Domino, quamuis candelabrum interpretatos eſſe dicat de Eccleſia. Nobis autem in preſẽtia ſatis eſt, vt lucerna cãdelabri myſtici Zachariæ obiecti, ſymbolum Chriſti fuiſſe agnoſcatur & eatenus aſtipulati ſunt nobis qui candelabrum Zachariæ de Eccleſia ſunt interpretati, vt diſertè Theophanes Ceramæus homil. 42.

Eadem ex cauſa, nobis æquè ſuffragantur, qui candelabri alias expoſitiones proferunt; ac nominatim benè multi qui Deiparam illo ſignificatam eſſe volunt. Ita Venantius Fortunatus lib. de partu Virginis, ſic alloquens Deiparam.

Virgineo cœtu dux, ſexu prima ſecundo
Prælata aſtrigeris ſola puella choris,
Figmentum figuli ſuper omnia vaſa decorum,
Atque creatura fulgida maſſa noua.
Candelabrum pulchrum, Verbi capiendo lucernam
Quam formam ſculpſit tam ſuper aſtra faber.
Ornans Hieruſalem ſanctam ſpecioſa venuſtas,
A facie templi; vas in honore Dei.
Ore diem iaculans, radios à fronte, ſagittas
Luminibus rutilis, lumen honore rotans.

Idem habent S. Epiphanius orat. de Deip. laudibus, Georgius Nycomed. orat. de Præſentatione Virginis in templo, Andreas Cretenſis hom. de annunc. S. Damaſcenus orat. 1. de Aſſump. & pereleganter his verbis Anaſtaſius q. 53. in ſcript. cum propoſuiſſet explicandum quid ſignificaret candelabrum monſtratum Zachariæ. [Quod eſt ergo candelabrum? Sancta Maria. Cur autem candelabrum? Quoniam materiæ expertem lucem geſtauit, Deum incarnatum. Cur autem totum aureum? quoniã poſt partũ manſit Virgo. Dicit enim, *hæc porta erit clauſa, & nemo intrabit per eam, ſed Dominus Deus ſolus intrabit & ſedebit quoniam ipſe eſt dux, & egredietur, & claudet portam poſt ſe.* Quod autem vterus ſit porta, teſtatur Iob dicens, *Cur non concluſiſti portas vteri matris meæ?* Quid eſt autem lucerna? Deus verbum incarnatum. Dicit enim Eſaias, *propter Sion non tacebo: & propter Ieruſalem non tranſibo, donec egreſſa fuerit tamquam lumen Iuſtitia mea: Salutare autem meum, tamquam lucerna ardebit.*] Hic ſiſto, dimiſſis cæteris candelabri illius adiunctis, quæ æquè eodem accommodat Anaſtaſius. Satis quippe nobis eſt, quod lucernulam, id eſt omnibus ſuperminentem in candelabro lucernam, cui ferendæ candelabrum Virginis eſt diuitùs prouiſum, admittat eſſe Chriſtum Dominum: quod æque etiam docent reliqui, de Deipara exponentes candelabrum.

Ratio prior eiuſdem denominationis Chriſto tributa, quia homo lucerna; cum quoad vitam naturalem.

364. Satis ſuperque declaratum manet, ex vſu ſcripturarum & Patrum, lucernam eſſe Chriſti ſymbolum. Accedit ratio, quæ duci poteſt cum ex eo quod generatim homo *lampadis* nomine aptè deſignetur, & in naturali & in ſupernaturali ſtatu; Tum etiam ex ſpeciali ratione compoſitionis Chriſti Domini. Generatim, hominem quoad naturalem vitam, cum lucerna rectè componi, docet nomen quo apud Græcos homo nuncupatur. A veteribus enim ſapientibus, & notat Cæſarius Dialog. 1. homo dictus eſt φῶς, eo quod ratio in eo tamquam ignis in lucerna luceat, vt idem Cæſarius philoſophatur. Videſis in ſuper Origenem hom. 15. in Geneſ. ad illud *reuixit Spiritus eius.* Ipſe legit *reaccenſus eſt*, & alludi ad humanam lampadem docet. Quæ analogia à Methodio quippe pulchrè traditur apud Photium Cod. 237. verbis illis. [Quinque Lychnis lampas, verè noſtrum corpus eſt, quod anima inſtar facis circumfert.] Sicque accipit lampades in parabola decem Virginum. Idem conſtat ex definitione illa Ariſtotelica vitæ in l. de reſpir. *Vita eſt permanſio animæ vegetantis in calido & humido.* Quid enim aliud lucerna? Hæc ſanè quamdiu affluit oleum tamdiu non extinguitur. Vento autem vehementiore fomentum diſſipante, vel humore affuſo obſtruente vias eiuſdem pabuli, illudue perperam afficiente; nimio item pabulo aut fumo ſuffocante flammam, extinguitur lucerna nec vltra ardere pergit. Similiter mortales, aut affuſa Catharri quaſi aquæ vi, aut magna Spirituum diſſipatione, aut nimia ingurgitatione, viuere deſinunt. [Omnes itaque homines lucernæ ſunt, quia & ardere poſſunt & extingui,] vt D. Auguſt. Philoſophatur tract. 23. in Ioan. præiueratque Plato lib. 6. de legibus, connubiales leges præſcribens, nec aliter ſe rem habere in humanæ ſpeciei propagatione & prolis per coniugium ſuſceptione docens, quàm in Panathenaicis, vbi equites in Deæ honorem concitato curſu acti, lampadem ſibi viciſſim præbebant: quod expreſſit Poëta verſu illo,

Et quaſi curſores, vitai lampada tradunt.

Videndus in eam rem Caſtellanus l. de feſtis Græcorum, V. λαμπαδοφόριαι & V. *Hellotia.* Spectabat eodem, quod Romanis, vt eſt apud Plutarchum q. 75. Rom. lampadis extinctione grauiſſimè interdicebatur; ſed permittendum erat, vt linum fumigans ſeipſo deficeret, & perfectè extingueretur. Nimirum cum lampas ſit ſymbolum humanæ vitæ, notatum eo ænigmatico iuſſo volebant, nefas eſſe, cuiquam innoxio vitam violenter eripere, ſed vt quilibet naturali defungeretur, permittendum eſſe. Inter ipſos Chriſtianos tempore S. Ioannis Chryſoſtomi graſſabatur corruptela, in quam ille ſtylum potenter ſtringit homilia 12. in 1. ad Cor. *in morali.* Accendebantur ſimul lucernæ complures, indito cuiuis certo nomine. Ad duodenarium numerum ſolitus accendi, inditis nominibus 12. Apoſtolorum, monſtrat narratio de Petro Aragonum Rege apud Marinum lib. 10. & idem ab Andronico imperatore in Simonide filia factum, docet Pachymerij Hiſtoria, & ex ea Pontanus in notis ad Epiſtolam Chriſtoduli, præfixam Hiſtoriæ Cantacuſeni. Quæ lucerna longiore arſiſſet tempore, eius nomen indebat infanti, diuturnioris vitæ prognoſticum. Vides lucernam, in ea profana & meritò improbata obſeruatione, vitæ humanæ ſymbolum habitam. Idem ſignificatum eſt ea diuina vindicta quam his verbis exhibet Petrus Damian; lib. 1. epiſt. 20. [Quod mihi à ſenioribus intimatum eſt, refero. In Babylonie partibus, poſſeſſionem Apoſtolica ſedes habebat, vnde tantum balſamo redditum per annos ſingulos capiebat, quod indeficienti fomite ſufficeret lampadi, quæ videlicet ante altare Beati Apoſtolorum Principis rutilabat appenſa. Quam poſſeſſionem, acceptà pecunia, Papa diſtraxit, Canonemque aromatis, quem recipere ſolebat, amiſit. Aliquanto poſt, cum idem Papa prædicto ſacroſancto altari, quaſi deuotus aſſiſteret, & oraret; ecce quidam terribilis, & grandæuus ſenex, in cuius etiam facie barbiraſium videbatur, elato brachio, colaphum ſibi vehementer incuſſit, & ait: *Tu extinxiſti lucernam meam*

ante me,& ego extinguam lucernam tuam ante Deum; moxque diſparuit. Ille verò protinus corruit,& paulo poſt diem clauſit extremum,] En vitam, lucernæ ſymbolo expreſſam.

Tum quoad vitam ſupernaturalem.

365. Multo luculentior eſt analogia lucernæ cum homine, quoad vitam ſupernaturalem; ita vt multo magis fas ſit quoad hanc vitam,cum D.Auguſtino dicere [omnes homines lucerna.] Attigit hoc obiter Fauſtus Rhegienſis lib.1. de lib. arbitr. cap 12. docens, mulierē Euangelicam quæ accenſa lucerna drachmam perquirit, imaginem fuiſſe hominis, qui rem ſalutis ſtudioſè quærens [ad gratiæ oleum, apponit ſtudium ſuum, & cum Dei adiutorio iungit ſuam requirentis intentionem.] Verùm quia hic autor in gratiæ negotio lubricus eſt; & fortaſſis quia oleum,ellychnio iam præparato & diſpoſito aduenit, exiſtimauit ſimiliter, gratiam voluntati ex ſe diſpoſitæ tribui, qui eſt ſemipelagianiſmus cuius hic autor inuidia flagrat; propterea præſtat eandem ſimilitudinem petere ex Venantio Fortunato in expoſitione orationis Dominicæ, ad illam petitionem, *fiat voluntas tua*, vbi grauiſſimè ex Apoſtolo & B. Auguſtino aduerſus ſemipelagianos diſputans, iuſtum confert cum lucerna quæ aliunde ſuccenditur. Ex quo colligit, hominem non habere per ſe, & ex ſe; ad ſupernaturale bonum voluntatem aliquam, ſed à Chriſto velut lucernam illuminari oportere, hiſque naturales tenebras ſuas, debere vnumquemque agnoſcere, nè per ventoſitatem ſuæ ſuperbiæ extinguatur, & ſubducto ſplendore maneat in cœcitatis caligine, arrogans facultati ſuæ quod diuini & muneris. [Quicquid promiſit, (ait de Deo S. Auguſtinus in Pſal.109. *initio*) indignis promiſit, vt non quaſi operibus merces promitteretur; ſed gratia à nomine ſuo gratis daretur, quia & hoc ipſum, quod iuſtè viuit, in quantum homo poteſt iuſtè viuere, non meriti humani, ſed beneficij eſt diuini: Nemo enim iuſtè viuit niſi iuſtificatus, id eſt, iuſtus effectus. Ab illo autem fit homo iuſtus, qui numquā poteſt eſſe iniuſtus. Sicut lucerna non à ſe ipſa accenditur, ita nec anima humana ſibi præſtat lucem, ſed clamat ad Deum. *Tu illuminabis lucernam meam Domine*]

Verùm S Ambroſius ſerm. 14. in Pſal. 118. ad v.1. aliunde inſuper petit, cur lucernæ dicantur iuſti. Sic enim ſcribit. [Conſcientia tua lucens benè in hoc corpore, lucernæ lux eſt, ipſa eſt oculus tuus. Si purus oculus tuus, ſi cōſcientia tūa munda ſit, mūda eſt caro tua. Si autē in te eſt tenebroſa cōſcientia tua, etiam corpus tuum conſcientiæ tuæ nocte tenebroſum erit. Lucernæ ergo & nos ſumus, toto operti corpore, vix aliquid exiguum habentes vnde lucere poſſimus. Denique & Ioannes lucerna erat, ſicut dixit Dominus de eo; *Ille erat lucerna ardens & illuminans.* Bona lucerna, quæ lumen accipiebat à Chriſto, vt lucere poſſet in hoc ſeculo. Meritò ardens, meritò illuminans, qui erat nuncius Chriſti, illuminans prædicatione fidei pectora ſingulorum. Sed & iſtis lucernis dedit vt lux mundi eſſent, dicens ad Apoſtolos, *Vos eſtis lux mundi.*]

Præter iuſtos, quos D. Ambroſius lucernæ ſpecie exhibuit, Rupertus obiter lib. de voluntate Dei c.22. & Secundinus Manichæus Epiſtola ad S. Auguſtinum, præfixa libro contra ipſum Secundinum *ferè initio*, planeque luculenter S. Paulinus epiſtola apud Auguſtinum 31. ipſum Auguſtinum tamquam lucernam his verbis exhibet. [O lucerna dignè ſupra candelabrum Eccleſiæ poſita, quæ latè Catholicis vrbibus de ſeptiformi Lycho paſtum oleo lætitiæ lumen effundens, denſas licet hæreticorum caligines diſcutis, & lucem veritatis, à confuſione tenebrarum ſplendore clarifici ſermonis enubilas.] Deſcribens S. Honorati peregrinationem Hilarius Arelatenſis in Panegyr. Lampadem eum nominat ſic Deum alloquens ob eius tranſlationem. [ô quanta Domine diſpenſatio procurationis tuæ, qui lampades tuas fidei igne fulgentes, non loco fixas ſtare pateris, ſed præfers eas illuminationi diuerſorum locorum, inſpirans migrandi voluntatem, & fugiendi gloriam.]

S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap.29. Gregorium Neocæſarienſem, ait velut inſignem magnamque lucernam in Dei Eccleſia reſplenduiſſe. B. Paulum S Ephrem in teſtamento *ſub finem*, clariſſimam & iucundiſſimam Eccleſiæ lucernam appellat S Athanaſium hoc elogio exornat Naz. orat. 23. [Sanctiſſimus orbis oculus an lucerna? vt cum Zachar.4. dicitur, *ſuper lapidem vnum ſeptem oculi ſunt*, id eſt lucernæ ſeptem quia olim, vt nunc etiam alicubi, lucernæ forma, oculum referebat;) & ſacerdotum Antiſtes, ſublimis vox, fidei columen, ſecunda Chriſti lucerna, & præcurſor.] De Simeone Stylita collato cum lucerna ſuper candelabrum poſita, & inſtar ſolis fulgente, omneſque gentes ex orbe vniuerſo ad eum concurrentes illuminante, ſcribit Theodoretus ſect. 26. Relig. hiſt. *ſub finem* Baptiſtam, ipſe Chriſtus ſpecie lucernæ exhibuit, quod ita vulgatum eſt, vt autor homiliæ de Natiuit. Baptiſtæ; intextæ homilijs additis S. Chryſoſtomi in Lucā teſtetur ea ex cauſa, ipſum diem natiuitatis Ioannis Baptiſtæ, dictum eſſe *lampada*. S. Germanus oratione de Natiuit. Deiparæ, ſic eam compellat. [Lucerna ſeptupla, & toties ardens donorum ſeptem candelabrum, ſeptem fuſorijs refulgens Spiritus ſancti; lucerna inextinguibilis luminis omnia colluſtrantis, quam myſticè alit vnctionis oleum.] Alij plerique ſancti, lucernæ audierunt, non inter homines modò, ſed etiam inter Angelos. Nam Pantaleum Diaco. orat. de SS. luminibus, vocat SS. Michaelem & Gabrielem [duas patris momenti, & maximas vniuerſæ Deitatis lucernas.]

Concluditur prior ratio, denominandi Chriſtum, Lucernam.

366. Hæc cum ita ſint, concludere omnino licet cum ſanctus Ambroſio ſerm. illo 14. in Pſalm.118. ſicut iuſti, lucernæ dicuntur, ita & Chriſtum, meritò nominari lucernam poſſe, & tamquam iuſtorum principem, habere cum lucerna propoſitionem. Nam & homo fuit, atque adeò lampas, & adopertus corpore vix ex aliquo exiguo lucebat: & prout natura humana prædictus, aliunde habuit vt arderet, & illuminaretur; (tametſi non aliunde, attento diuino ſuppoſito, quod huic compoſito erat intrinſecum:) Hac quippe de cauſa S. Auguſt. ſerm. 23. in Pſal. 118. ad illud, *lucerna pedibus meis verbum tuum*, Apoſtolos ait dictos eſſe lucernas Matth.5. [Vt ſcirent ſe tamquam lucernas de illo lumine, quod immutabiliter lucet, accenſas. Nulla quippe creatura, quamuis rationalis & intellectualis, ex ſeipſa illuminatur, ſed participatione ſempiternæ veritatis accenditur: etiam ſi aliquando dies vocatur non dies Dominus, ſed quem fecit Dominus. Et ideò adhuc ſubdidit, *Accedite ad eum & illuminamini.* Propter quam participationem, in quantum homo eſt ipſe mediator, lucerna in Apocalypſi nuncupatur.] Nimirum vbi de templo Dei dicitur, *& lucerna eius eſt agnus.*

Facit ad hoc negotium, quod Reuclinus, alijque nonnulli Rabbini & Hebraizantes Scriptores, dum ſacerrimum Ieſu nomen ex tetragammato nomine deriuare laborant, aiunt nomen *Iehoſua* ſupra nomen quadriliterum *Iehoua* addere ש quam vocant literam clementiæ, aiuntque ſignificare humanitatem, quia habet formam lampadis: quod aiunt fuiſſe aptiſſimum ſymbolum muneris quo fungitur inter nos Chriſtus Deus homo. Nolo pro hac nominis Ieſu notatione contendere. Nam inter Chriſtianos Doctores Hebraicæ linguæ peritiſſimos, non admodùm recepta eſt ex

nominis

Digitized by Google

nominis Ieſu derinatio, à nomine *Iehoua*. Et eſſe nomẽ Ieſu tetragrammaton, non pentagrammaton Ianſenius cap. 7. concord. conſtanter tradit; Veraque notio vocabuli Ieſu, ea eſt quam prodidit Angelus ducta à ſalute, non tam medendo collata, vt fert vox Græca *ἰασις* quàm redimendò præſtita. Videſis Serarium in c. 2. Ioſue q. 10. Suarem tom. 2. 3. p. d. 15. ſerm. 2. Vt, vt tamen ſe habeat veritas illius notationis, & ſtructuræ nominis Ieſu ex quatuor literis priſci nominis ineffabilis, ac elemento *S*. adiuncto lampadem præferente, ſaltem ad rem præſentem confert, quod ij quos retuli Hebraizantes Doctores, agnouerint aptè cadere in Chriſtum Deum hominem, ſymbolum lampadis.

Poſterioris rationis, ad lucernæ denominationem Chriſto tribuendam expreſſio prima.

367. Specialis verò ratio denominandi Chriſtum lucernam, quàm ex compoſitione & ſtructura eius petebam, dupliciter exponi poteſt. Nimirum in primis cum Antiocho Epiſcopo Ptolemaidis, loco quem ex eius quadam homilia deſcripſit Gelaſius lib. de duabus naturis, his verbis. [Lucernam intelligo, ex Maria hominem: lucernam quia aſſumptus ex terra, & ex mero luto factus eſt: lucernam, hominem ignem habentem, Deum. Quando conſiderans Deum in homine, & vides hunc quidem de terra, hunc verò de cœlis; quando vides hunc equidem ex Maria, hunc autem ex patre, & vtraque in ſe inſeparabiliter copulata, illud intellige, quod Deus noſter ignis conſumẽs eſt.] En lucernæ cymbium, & quidem fictile; (cuiuſmodi olim in crebro vſu,) corpori ſiue humanitati collatũ, ob diſſolubilitatem. Quo etiam reſpexit Apoſtolus, cum theſaurum noſtrum haberi dixit in vaſis fictilibus. Subſcripſit Guerricus Abbas ſerm. 2. de Epiphan. cum dixit. [Intendite lumini æterno quod ſe veſtris aſpectibus temperauit, vt qui lucem inhabitat inacceſſibilem, infirmis quoque & lippientibus oculis, poſſet accedi. Aduertite lumen in lucernæ teſta, ſolem in nube, Deum in homine; in luteo vaſculo carnis noſtræ, ſplendorem gloriæ candoremque lucis æternæ. Latet quidem maieſtas in humanitate, virtus in humilitate; ſed ſigna virtutum erumpentia, vnde hæc prodeant non ſinunt ambigere.] Per pulchrè, item, ſi ſenſum non Poëſim ſpectes, de Chriſto id valere, monſtrauit Petrus Bleſenſis carm. de Euchar. c. 9. verſibus illis.

Poſſibile eſt illi qui nouit cuncta creare,
Ex alio rurſus aliquid quiddam renouare.
Molle lutum figulus cum vult, & quomodò tornat,
Qui noua vaſa creans, ea cambit, & aptiùs ornat.
Paret opus domino, cui præminet illa poteſtas
Vt reparare queat, quas vult diſſoluere, teſtas.
Filius ergo Dei, virtuſq; patris manifeſta,
Ad nos deſcendit, quem texit carnea teſta.
Attamen hæc teſta, crucis in clibano benè cocta,
Arte fuit figuli de morte reſurgere docta.
Sed ſane cocta, quam non aqua noxia mollit,
Quæ mundi maculas, & noſtra ſuperflua tollit.
Dura nimis teſta, quæ Tartara fortia fregit,
Et redimens hominem cruce, mortem morte ſubegit.
Manat ab hac teſta ſumma bonitatis olinum,
Quod fugat in lauacro baptiſmatis omne nociuum,
Teſta quidem fœlix quæ vitæ fonte repleta,
Corpora noſtra fouet, animas quoque pace quieta.
Hæc ſimili teſta diuina lucerna reſplendet,
Inde ſacræ menſæ dapibus, benedictio pendet.].

Eſt ergo in Chriſto, corpus ſiue humanitas, teſtacea lucerna, vt ferebat comparatio ab Antiocho adhibita: quam item ſuperiùs ex D. Auguſtino & Theophilacto retuli, nec obſcurè inſinuata eſt ab antiquis Chriſtianis, quos lucernas habuiſſe fictiles, quæ Chriſti nomen compendio expreſſum in parte antica præferrent, obſeruauit Paulus Petauius l. de antiquaria ſupellectile, & Licetus l. 3. de lucernis. Lumen verò ſeu flammam lucernæ, quod eſt in lucerna præcipuum, & vnde eius denominatio petitur tanquam à principatione, confert Antiochus cum diuino Verbo, quod erat in Chriſti ſtructura longè principatiſſimum Lucernam ſuo lumine ſplendentem, cum Chriſti humanitate à ſuperueniente ſole multo vberiùs colluſtrata, componere maluit S. Athanaſius dialog. 5. de Trinit. num. 27. Præmiſerat, cogitatione pingendum eſſe ſolem, emittentem ſuam lucem per lucernam, & in lucerna. Tum ſubdit, eſſe ſimiliter in Chriſto è duabus naturis vnam perſonam. [Nec enim lucerna vt altera lux ſoli oppoſita ſplendet, ſed ſplendet ſole in ipſa & per ipſam ſplendente, & ipſi lucernas dominante, eamque vt ſibi propriam vindicante, adeò vt ſol etiam accipiat ipſius lucernæ nomen: ita Deus ſermo, vim ſuam in eo quod eſt rationis particeps, & per animal ratione præditum exerens, facit pro ſua bona voluntate, animal ſupra quàm ferat propria animalium natura perfectum, neque tamen prohibet quo minus ſit animal ratione præditum. Idemque adeò non dedignatus eſt homo vocari, neque dum ederet prodigia, ſeiunctus fuit ab eo quo cum eſt vnitus, ſiue quem aſſumpſit.]

Expreſſio altera, eiuſdem poſterioris rationis.

368. Poteſt deinde analogia ſtructuræ Chriſti cum lucerna, ex eo peti, quod vt acutè attigit S. Bernardus ſerm. 1. de diuerſis, lucerna, nomen eſt luminis non puri, ſed admiſti materiæ ardenti, & lucem cum flamma fouenti. Quod eſt egregium diuinitatis humanitati ac perſonalitati noſtræ conſertæ ſymbolum, vt intelligere licet ex eo quod vt eſt apud autorem Theologiæ Ægyptiorum lib. 11. cap. 4. cogimur diuinitatem lucis imagine deſcribere, quod nihil habeamus illuſtrius ac purius. Videſis quæ in eam rem profero in Natur. Theol. diſt. 7. quæſt. 3. art. 3. & quicquid diuinitatis particeps eſt, (cuiuſmodi præſertim ſunt intellectualia & rationalia quæque,) eo ipſo lucis cenſetur particeps, & lumen denominatur, vt Gregorius Nazianz. orat. de baptiſmo & Cæſarius dialog. 1. proſequuntur. Cœterùm Deus, lux pura eſt, & nullatenus infuſcata, omnique concretione planè libera. In cœteris luminibus, pro maiore vel minore ad Deum vicinia, maior minórue eſt admiſtio cum tenebris, & opacitate potentialitatis. Qua ergo ex parte Chriſtus vt Deus conſideratur, ipſe eſt lux vera: ita vt Ioannes quantumuis nitens, & lucerna ardens ac lucens parata à Domino, tamen non eſſet ipſe lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine; atque adeò non lux, ſed lucerna, ait Rupertus l. 3. de proceſſ. Spiritus Sancti c. 7. At qua ex parte conſideratur Chriſtus compoſitus ex perſona Verbi & humanitate, eatenus hæc lux deſijt eſſe lux planè pura, & tranſit in ſtatum luminis lucernæ, quod non eſt lucis puræ, ſed corporatum & materiæ adiunctum, vt aiebam cum S. Bernardo. Agnoſci verò inſuper ex hoc exemplo vult Nyſſenus in orat. Catech. cap. 10. ſuperſtitem in Chriſto Verbi Dei incircumſcriptionem, non obſtante vnione ad humanitatem. [Quomodò enim ignis videtur in lucernam ſubiectam apprehendente materiam; & ratio quidem diſcernit ignem qui eſt in materia, & materiam quæ accendit ignem: re ipſa autem non poteſt, ijs à ſe inuicem diſſectis ipſa per ſe oſtendi flamma, disiuncta à materia, ſed ambo ſimul vnum fiunt: ita etiam (nemo autem in igne ſimul ſumat ad exemplum, id in quod cadit interitus, ſed eo tantùm quod decet ſumpto, ad ſimilitudinem, id quod non eſt proprium & condeniens reijciat.) Ita ergo vt vidimus, flammam quæ ſubiectum attingit & apprehendit, & in materia non includitur: quid vetat, quo minus diuinæ naturæ, cogitata quadam vnione & appropinquatione ad hominem, conſeruetur, quæ Deum decet cogitatio

etiam in appropinquatione, credendo Deum eſſe remotum ab omni circumſcriptione, etiamſi ſit in homine?]

Lucerna, quæ Chriſtus eſt, forma, myxus, oleum.

369. Reſtat ad plenam lucernæ noſtræ cognitionem, vt pauca addamus de eius forma, ac ellychnio, & oleo. Forma eſt planè ſingularis. Quod enim Heſychius hom.2. de Deip. refert antiquiores nominaſſe Deiparam, *lucernam oris expertem, quæ à ſeipſa iugiter ardeat*, quemcunque tandem ſenſum habeat, multo ſublimiùs atque illuſtriùs in Chriſtum cadit, quàm Deiparam. Videtur autem ſenſus eorum qui ea appellatione inſigniuerunt Deiparam, is fuiſſe, quod non eſſet opus Deiparæ oleum iugiter ſufficere, ne deficeret vti nobis vſuuenit, in quibus niſi perpetuò oleum affundatur, deficimus. Et conſtat quidem eguiſſe Deiparam iugi diuinorum auxiliorum ſubminiſtratione: ſed quod ſpectata maternitatis prærogatiua, diuinæ illæ ſuppetiæ aliquatenùs debitæ videri poſſent; tanta autem eſſet earum vbertas, vt nihil opus eſſet extrinſeco afflatu adhortationum flammam vegetantium, & fuligines ad naſcentes diſpellentium, id quod in omnibus iuſtis eſt neceſſarium: nihil item ei ab eruditione, per Apoſtolos aut quoſcunque purè creatos Magiſtros poſſet obtingere, propterea Deipara, lucerna à ſeipſa iugiter ardens, dicta eſt, & ore ad oleum extrinſecùs excipiendum deſtituta. Hæc quanto potiore iure de Chriſto dici poſſint ac debeant, faſtidio monere, cum ſit euidentiſſimum, fonti gratiæ nihil affluxiſſe ex riuulis, quorum vniuerſi latices à fonte ſcaturiant neceſſe eſt. Nec quod Angelus in horto Chriſtum ſolari & firmare in bono viſus eſt, quicquam huic negotio incommodat. Vt enim inferiùs ſuo loco manifeſtum erit, nihil Angelus Chriſto inſinuauit quod eum lateret, nullaque ex parte mutantem firmauit, aut labentem ſuffulſit. Sed vt veritas ſuſceptæ noſtra cauſa paupertatis proderetur, ſtatueretur que nobis in ærumnis exemplar non reſpuendi amicorum pia monita, & lenimenta malorum, admiſit Chriſtus externam qua non egebat ſancti Angeli ſuggeſtionem; & ſacris literis conſignari voluit, apparuiſſe ei in extremo illo agone, confortantis pio officio fungentem Angelum. Fuit igitur Chriſtus vndecunque lucerna oris expers, multo magis quàm Deipara. Iugiter enim ex ſe arſit, nec vllo extrinſecùs ſuppeditato doctrinæ aut incitamenti ad virtutem fomento indiguit, cui omnis plenitudo à proprio ſuppoſito affluebat.

370. Quid ſi verò ille oris in lucerna defectus, id eſt excluſio neceſſitatis affundendi ſubinde olei, pertinuit ad ellychnium aſbeſtinum, eoque facta eſt alluſio ab ijs qui eo nomine donarunt Deiparam; quo nos multo magis donandum Chriſtum contendimus? Sanè Cæſarius dialog.1. *ferè initio*, deſcribens ſanctos Patres ſpecie lucernarum, ſplendore ſuo cœli luminaria vincentium, ſic habet [qui & ſplendore ſuo, firmamenti luminaria vincunt, & vitæ ſermonem continent: quorum ellychnium nunquam decidit & lucerna non comminuitur, & oleum non abſumitur, & lampas nõ quaſſatur, & flamma non extinguitur.] Omnino Sanctos Patres ſpecie lucernarum exhibet, quibus ellychnium erat, non ex Salamandræ pennis aut lanugine, vt aliqui cenſuerunt reiecti à langio l.1. Epiſtola 66. ſed ex Amianto vel ex Aſbeſto, ſiue lino viuo. Sic dictum linum, autore Plinio lib.19. cap.1. ex quo contexta mantilia, quibus luculentus ignis erat pro lixiuio, & aquis ac ſmegmatis quibuſlibet. In eum enim conijciebantur, cum expurganda erant: perſtabant verò inter flammas innoxia, deterſis tantùm ſordibus. Taci quoque autoritate ex Apollonis opere de mirab. Hiſtor. idem confirmat Mercur. l.2. var. cap.27. Nupero experimento idem confirmat Viues 21. Ciuit. cap.6. & noſtra ætate in Cypro inſula venam copioſam huiuſce amianti repertam, ſcribit Ruſcellius mox allegandus. Ex quo refellas Pancirolum l. de veteribus deperditis *ſub initium*, vbi hoc lini genus planè deſueuiſſe exiſtimauit. Fuit tamen, & eſt nunc quoque, rarum & infrequens, nec niſi in vſu locupletioſum. Inde Regibus ſepulchrales olim tunicæ, vt cineres cadaueris reliquis cineribus impermiſtæ, è rogo efferri poſſent. Inde ellychnia in quibus ignis oleo nouo non affuſo, perſtabat diutiſſimè vt Tacus ille ab Apollonio adductus, diſertè ait. Lucernam auream Athenis à Callimacho cõſecratam ex huiuſmodi myxo, per annum continenter arſiſſe, annotat Scholiaſtes ad prædictum locum Plinij. Multo autem illuſtrius eſt, quod Viues ad cap 6. citatum ſcribit, de eruta patrum ſuorum memoria è ſepulchro lucerna, quæ vt ex Epigraphe adiuncta conſtabat, iam ſupra milleſimum & quingenteſimum annum ardebat: & vt primùm contrectata eſt, inter admo as manus fracta, abijt in tenuiſſimum puluerem. Suſpicaturque S. Auguſtinus, (quamquam aliter prætere a eum nodum expedit,) lucernam fani Veneris, quæ dicta eſt inextinguibilis, & tanquam miraculum ab Ethnicis iactabatur, ex huiuſmodi lino fuiſſe coniunctam. Anaſtaſius in Sylueſtro inter cœtera Conſtantini munificentiæ erga Lateranenſem Eccleſiam argumenta, profert columnam porphyreticam Conſtantini iuſſu in medio fontis locatam, cui ſuperpoſita aurea lucerna pondere librarum quinquaginta, vbi myxus amianthinus arderet balſamo. Idem de agno aureo in lucernæ ſpeciem, iuſſu eiuſdem Imperatoris conſtructo, pondere librarum duodecim, prodit Damaſus. In ſepulchro Gigantis Pallantis à Turno occiſi, inuentam ſuo tempore lucernam, quæ nec flatu nec liquore extingui potuit, ſed facto ſubtus flammam foramine, adhibito ſtylo, ſcribit Prolomæus lucenſis in annalibus anno 1077. pag 19. Complures huiuſmodi lucernas, Patrum memoria in ſepulchris refertas, adducit Ruſcellius ad ſymbolum Alphonſi Aualı, nominatim verò Alexandro 6. Pontifice, Ferentini, quod eſt dirutum Hetruriæ oppidum; rurſuſque Eccleſiam regente Paulo III. Bononiæ, inuentum huiuſmodi lucernam, plerique tradiderunt. Cæſarius ergo, lucernas ſanctorum ex huiuſmodi ellychnio concinnat, indeq; indeficientia & inextinguibilitas à qua eas cõmendat.

Nihil hæc ellychnij ſanctorum indeficientia, ad Chriſti ellychnium, quod verè non modò numquam defecit, & nunquam extinctum eſt, ſed neque deficere vel extingui potuit. Sit ſanè ſanctis laus ſua, quod præueniente ac iuuante gratia non defecerint: at deficere tamen potuerunt. Et quamuis eorum de (vnoquoque, dictum verè ſit quoad extremam ſaltem vitæ clauſulam, quod de forti muliere in typum fidelis animæ dictum eſt à Sapiente, *non extinguetur in nocte lucerna tua*; tamen non extingui, & extingui non potuiſſe, quàm longiſſimè diſtant. Chriſti ergo ellychnium nunquam defecit, quod commune aliqua tandem ratione habuit cum ellychnio ſanctorum cœterorum, ſaltem in extremo vitæ articulo ſpectatorum. Inſuper verò quod fuit ei planè ſingulare, deficere nulla ratione potuit. Ita vt quemadmodùm ſingulariſſima fuit humanitatis Chriſti per verbum ſuſceptio, Sic quod D. Auguſtinus habet conc.23. in Pſalm.118. planè ſingulari modo Chriſtus lucerna fuerit: quippe qui lucerna eſſe, deſinere nequiuerit. Et ſanè fuiſſe filum à Deipara ſuppeditatum ad formationem ſanctiſſimæ eius humanitatis, amianthynum, dixit venuſtiſſimè S. Athanaſius apud Leonem Caſſium in cap.43. Iſaiæ v.2. ad illud *ſi tranſieris per ignem, flamma non nocebit tibi.*

371. Iam olium lucernarum cæterarum myſticarum, longè deſpicatius eſſe eo oleo quod eſt lucernæ Chriſti affuſum, inde liquet, quod vt ex S. Auguſtino tract.23. in Ioan. referre iam ſupra memini, [gratia Dei gra-

tulta, illa oleum lucernarum eſt.] Chriſti lucernæ, ipſum diuinitatis oleum eſt affuſum, quo nullæ vnquam aliæ lucernæ ſunt imbutæ. Hoc eſt oleum lætitiæ præ participibus Chriſto conceſſum; vt videri ſanè debeat, tanto (imo infinitis partibus plus) præſtare cæteris iuſtis Chriſtus Dominus, quanto pretioſæ quædam lucernæ, quotidianis, & ad plebeium vſum adhibitis antecellũt. Balſami libras ducentas, inſumptas in vſum lucernæ Lateranenſis, ex cenſu per Conſtantinum magnum cõſtituto, prodit laudatus ante Anaſtaſius. Ante aram principis Apoſtolorum, fuiſſe Romæ lucernam, cui item pro oleo eſſe balſamum, ad idque Babylonicum prouentum pendi conſueuiſſe, donec à quodam Pontifice qui id multum non tulit, diſtraheretur ait ſe ab antiquioribus accepiſſe Petrus Damiani lib. 1. epiſt. 20. Nimbis ebriam Nicerotianis lucernam, canit Hiſpanus Poëta lib. 10. num. 38 Sydonius lib. 9. epiſt. 13. ſuo tempore idem ſeruatum, his docet verſibus,

Numeroſus erigatur
Laquearibus coruſcis
Camera in ſuperna lychnus.
Oleumq́, neſcientes,
Adipeſq́, glutinoſos
Vtero tumente fundant
Opobalſamum lucernæ.

Hæc præ ſimplici oleo, vel præ lactis adipe, ſine butyro, quo vſos pleroſque ad lucernas teſtatur Clem. 1. Pædag. cap. 6. *ad finem*, videri poſſint pretioſiſſima, ob raritatem atque fragrantiam. Præ vnguento autem quo arſit lucerna ſanctorum, hoc eſt præ oleo diuinæ gratiæ, minutalia ſunt, ne in contentionem quidem adducenda. At ſi oleum lætitiæ quo arſit Chriſti lucerna, cum oleo quocumque prædicto componas, non vacarit crimine ea comparatio. Tanta eſt enim extremorum diſproportio, vt vel nefas ſit ea committere voluiſſe.

Vſus doctrinæ de Chriſto lucerna 1. *ſequendum eius ductum.*

372. Tantùm de lucerna quæ Chriſtus eſt. Fructum huius doctrinæ, capiemus vbertimum, ſi eius ductum ſequamur, & ad eam prælucentem ſignemus veſtigia, illum ſectati qui ductum ſibi Chriſti propoſuit, interprete S. Ambroſio ſerm. 14. in Pſal. 118, v. 1. cum dixit *lucerna pedibus meis verbum tuum.* In quæ verba, ſic præter cætera ſuauiſſimus Pater. [Fortaſsè quaſi bonus magiſter mihi præire cupiebar, vt lumen ſequi diſcerem, & illius pedibus ambularem. Oſtendit ergo mihi lucernam. Hanc ſequar in iſtius ignorantiæ operimento, in iſtius corporis tenebris conſtitutus, vt Chriſtum ſequens, nullum lapidem offenſionis incurram. Errabat Petrus in tenebris ignorantiæ, negabat Chriſtum eſſe moriturum, quia ad huc non videbat moriturum & reſurrecturum eſſe pro nobis. Conuerſus ad eum Dominus ait, *Vade retrò poſt me.* Oſtendit ei lucernam quàm deberet ſequi, *poſt me*, dicens: ſecutus verbum Dei, cõfirmatus eſt. Poſtea cœpit inhærere Chriſto, timens ne iterum aliquo laberetur errore. Nonne & ipſe qui dicebat, *lucerna pedibus meis verbum tuum*: ad hanc lucernam feſtinauit, cum diceret in mari, *Domine iube me venire ad te ſuper aquam*? Sed quia non ſequebatur lucernam motus eſt atque titubauit, naturæ vehementioris mole turbatus. Sequamur ergo lucernam hanc ſicut lucernam, & ſicut in nocte ambulemus ad lumen. Multæ foueæ, multi ſcopuli in iſtius ſæculi caligine non videntur. Præfert tibi lucernam quam Propheta monſtrauit, vide quò debeas transferre veſtigium, contuere vbi pedem ponere mentis internæ, per ſingulos cura ſit greſſus, nulli credas tuum, niſi præeunte lucernæ iſtius luce, proceſſum: & vbi putas quod luceat, ibi gurges eſt. Videtur lucere, ſed polluit: & vbi putas ſolidũ eſſe vel ſiccum, ibi lubricũ eſt.]

Hinc exemplo Dauidis omnis fiducia noſtra, ſi modò Aegyptum abijcere, & in promiſſam terram progredi, conſilium ineamus. Egregia eſt eiuſdem S. Ambroſij conſideratio, ad illa Dauidis verba, *propterea memor ero tui, de terra Iordanis & Hermonym.* Sic enim habet l. de interpellatione Dauid. [Memor eſt de terra Iordanis, in quo gratia memoriam deuotionis accumulat. In Iordanem Naaman Syrus ille deſcendit, & mundus à lepra factus eſt. In Iordane baptizatus eſt Chriſtus, quando formam lauacri ſalutaris inſtituit. Iordanis nomen, deſcenſionem ſignificat, quia deſcendit Dominus Ieſus, quia contagio delictorum vicinos Iordanis fluminis emundauit. Hic fluuius exit de Ægypto, & diuidit terram repromiſſionis. Ergo qui turbatur, ſi boni conſulit, ex Ægypto exit, & ſequitur viam lucis. Hermonym etiam, viam lucernæ interprætati ſunt. Exi ergo priùs ex Ægypto, ſi vis lumen Chriſti videre. Exiuit Chananæa à finibus gentium, & Chriſtum inuenit, cui dicebat, *Miſerere mei fili Dauid.* Exiuit ergo Moyſes ex Ægypto, & propheta factus eſt, & remiſſus ad populum, vt de terra afflictionis populum liberaret. Lucerna autem in Chriſti corpore. Hæc tibi lucerna, Viam monſtrat. Vnde & ſanctus ait, *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Lucerna quod illuminauerit animas vniuerſorum, & in tenebris viam monſtrauerit. Euangelium, via lucernæ eſt. In Vmbra lucet, id eſt in ſeculo. Vnde & alibi habes. *Niue dealbabuntur in Selmon*, ideſt in vmbratione.] Hæc qui ſeruare contempſerit, pro lucerna prælucente, ſortietur clibanum. Idcirco enim vtrumque ſimul eſſe Abrahamo exhibitum S. Cyrillus l. 1. Glaphyr. in Pentat. egregiè notauit.

2. *Curandum vt nos quoque alijs lucernæ ſimus.*

373. Non videtur ſatis S. Ambroſio, ſi lucernæ diuinitùs præſtitutæ ductum ſequamur. Vult itaque nos, Chriſti imitatione, lucernas effici. Itaque ſubdit loco allegato ex Pſal. 118. [Ex hac lucerna, (verbo inquam Dei corporato, ſiue Chriſto, quem ſtatuit Deus lucernam pedibus noſtris,) Accende & tu lucernam, vt luceat interior oculus tuus, qui lucerna eſt tui corporis. Multas habes lucernas, accende omnes, quia dictum eſt tibi: *Sint lumbi veſtri præcincti & lucernæ ardentes.* Quia multæ ſunt tenebræ, multæ ſunt lucernæ neceſſariæ, vt meritorum noſtrorum in tantis tenebris lumẽ eluceat. Iſtas lucernas, lex ſignificauit ſemper lucere debere, in tabernaculo teſtimonij, nõ illas quas Iudæi accendunt quotidie. Illæ ſub vmbra lucent, & extinguuntur quotidie: quia quod faciunt non vident: quod legunt, neſciunt, accipient & ſecundùm literam, quod præcipitur ſecundùm Spiritum. Tabernaculum enim teſtimonij corpus hoc noſtrum eſt, in quo Chriſtus aduenit, per amplius & perfectius tabernaculum, ſicut ſcriptum eſt, vt per ſanguinem ſuum intraret in ſancta, & conſcientiam noſtram ab omni opere mortuorum & labe mũdaret, quo in corporibus noſtris quæ ſuorum teſtimonio & qualitate factorum, cogitationum noſtrarum abſcondita & occulta teſtantur, lucernarum modo luceat noſtrarum lux clara virtutum. Iſtæ ſunt lucernæ ardentes, quæ die ac nocte in templo Dei lucent. Si templum Dei in corpore tuo ſeruas, ſi membra tua membra ſunt Chriſti, lucent virtutes tuæ, quas nullus extinguit, niſi eas tuum crimen extinxerit. Hoc lumine caſtæ mentes, & piæ deuotionis ſolemnitatis noſtræ feſta, reſplenderant. Luceat ergo ſemper lucerna tua.] Addit pluſcula in eam ſententiam; ſcitu & lectu, multoque magis ſeruatu digniſſima. Et benè quoque in eam rem Guerricus ſerm. 1. de purific. adhortans vt non tam Lucernas feramus, quàm ipſi Lucernæ ſimus, lucentes intus & foris, nobis & proximis; Lucernæ inquam, corde, manu, ore, quæ diſtinctiùs explicat ſigillatim.

Digitized by Google

Simus lucernæ præpotentes,non cuicumque vento ceſſuræ. Ita ſcitè S. Maximus centur. 4. ex varijs c.78. verbis illis. [Qui violentarum tentationum incurſiones, more beati Iob ſtrenuorumque martyrum inconcuſſo perfert animo,eſt lucerna præpotens:qui inextinctum etiam ſeruat lumen ſalutis, (quod alioqui in modo potentiæ,quæ pollet fortitudine, conſeruatur) habens inter præcipua robur & laudum decantationem. Qui verò machinas illius maligni perſpicit, & inuolutiones bellorum inuiſibilium non ignorat; hic quoque ſplendens luce cognitionis, commodè viſus eſt ſummo Apoſtolo dici , alia lucerna : *Non enim ignoramus cogitationes eius*.] Hoc, vt aſſequamur ,oleum nobis ac myxus queis flamma Spiritus ſancti excipiatur & foueatur,ſtudioſè curanda ſunt, quod præclarè admonet S.Ephrem t. 2. lib. decem capitum de virtute cap.10. Monet quippe eliminandam à nobis eſſe terreſtrem omnem feculentiam & humiditatem, ac vliginem carnis. [Tunc enim Spiritus ſancti gratia requiem in nobis inueniens, intelligendique vim præbens,illuminabit corda noſtra.Sicut Lychnium inſtructum,oleo & ſtupa implent: In quo quidem,ignis,ſubiectam materiam apprehendens, lampadem accendet abundè exhilarantem, eoſque qui adſunt, illuminantem. Si verò paſſionibus adhuc agimur , in iiſque nos volutantes,dignitates petimus ; non vulgariter periclitamur , Lychnio aſſimilati , oleo & combuſtabili materia deſtituto , qui ne ad breue quidem tempus,ignis calorem ferre poterit & efficacitatem.] Hoc ſanè non eſt eſſe lucernam præpotentem , quæ etiam flabris incurſantibus poſſit obſiſtere.Itaque pergit S.Ephrem vrgere , vt aptè ad fouendum cœleſtem ignem mixum & oleum curemus ; ſic denique futuri iuuante Deo, potentes lucernæ. Concinnè in eandem ſententiam S.Chryſoſtomus hom.11. in 1. ad Theſſalo. *initio*.

374. Simus lucentia candelabra,ſed (quod acutè notauit in verbis Sapientis inde Sanctos celebrantis Petrus Damiani ſerm. de SS. Petro & Paulo,) lucentia ante Dominum. Non ſicut hypocritæ, qui ſunt lucernæ lucentes ante mundum,vel in oculis ſuis , nec ſeruant prudentiam Virginum in parabola laudatarum, quæ acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus. [Vide prudentiam, (inquit autor ſermonis in eam parabolam apud Bernardum.) Vide prudentiam Virginum iſtarum ; ſciebant noctem fore productam , & neſcientes qua hora noctis ſponſus veniret, non contentæ oleo lampadum, etiàm in vaſis oleum ſumunt: vt ſi fortè illud quod erat in lampadibus,adnihilaretur & deficeret,de eo quod in vaſis repoſuerant,ad cuſtodiam luminis lampades implerent. Oleum in lampade,eſt opus bonum in manifeſtatione : ſed dum videtur à proximis claritas operis ; dum mirantur & laudant ; extollitur, plerumque & adſurgit elatus animus operantis : & dum in ſe non in Domino gloriatur,lumen lampadis adnullatur & carens fomento congruo lampas,quæ coram hominibus clarè lucet, coram Domino tenebratur. Prudentes verò Virgines , præter oleum quod in Lampadibus habent , oleum aliud in vaſis reponunt : quia nimirum ſanctæ animæ , dum ſponſi ſui præſtolantur aduentum,dum toto deſiderio ei clamant quotidie,adueniat regnum tuum,præter illa opera quæ proximis lucent ad Dei gloriam & videntur ; aliqua in oculto , vbi ſolus pater videt, opera faciunt, vt ſi fortè illa que conſpicua & clara ſunt,flatus laudis humanæ extinxerit,oleum occultæ conſcientiæ ſuffragetur.Hæc eſt gloria filiæ regis abintus,dum plus de oleo quod in vaſis conſcientiæ dilueſcit,quàm de eo quod lucet deforis gloriatur ; perijſſe æſtimat omne quod cernitur, id indignum iudicat remuneratione quod fauores hominum proſequuntur. Latenter igitur quæ præualet operatur,petit ſecretum,orationibus pulſat cœlum,fundit Lachrymas teſtes amoris,& cum dilecto illo ſuo, ſuſpirio gemituque fabulatur.Hæc eſt gloria , ſed ab intus , ſed inuiſa , filiæ regis & amicæ. Hoc oleum fatuæ Virgines non habent , quia niſi ad nitorem vanæ gloriæ,& fauorem hominum,bona non operantur.Hoc oleum in quo prudentes confidunt,in abditis conſcientiarum vaſculis reponunt.]

Præluceamus alijs per ſancta opera nec ſegniter aut remiſſè , ſed ita vt ardere lucernas noſtras, probemus. [Ipſa opera noſtra, (ait S.Bernardus ſerm.2. de purific.) in feruore agenda ſunt,& in deſiderio cordis: vt ſint lucernæ ardentes in manibus noſtris. Alioquin timendum eſt,ne fortè tepidos nos euomere incipiat, qui in Euangelio loquitur dicens : *Ignem veni mittere in terram,& quid volo niſi vt ardeat ?* Hic planè ſacer & benedictus eſt ignis,quem Pater ſanctificauit & miſit in mundum, & cui benedicetur in Eccleſijs , ſicut ſcriptum eſt : *In Eccleſijs benedicite Deo Domino*. Habet enim etiam aduerſarius noſter,vt pote peruerſus diuinorum operum æmulator; habet,inquam ignem ſuum & ipſe, ignem concupiſcentiæ carnalis,ignem inuidiæ & ambitionis , quem Saluator in nobis non accendere ſed extinguere venit.]

Quamuis autem omnium ſit Chriſtianorum , eſſe Chriſti imitatione lucernas, ad modum prædictum ; tamen ſpecialiter eſſe id munus Doctorum , iam ſupra attigimus,& nemo ibit infitias; Vnde ſcitè Origenes hom.17. in Ioſue *in fine*, infert in hunc modum. [Lex Dei, Sacerdotibus commiſſa eſt & Leuitis,vt huic ſoli operam tribuant,& verbo Dei abſque *vlla ſollicitudine* vacent. Sed interim ſi laicus, quæ neceſſaria ſunt non præbuerit ſacerdotibus & leuitis , occupati illi in talibus,ideſt corporalibus curis,minus legi Dei vacabunt. Illis autem non vacantibus,neque operam dantibus legi Dei , tu periclitaris. Obſcurabitur enim lux ſcientiæ,quæ in illis eſt , te non ſubminiſtrante oleum lucernæ ; & culpa tua illud eueniet,quod dixit Dominus , *quia ſi cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadent*. Sed & illud in te complebitur quod Dominus dixit:*Si enim lux quæ in te eſt,tenebræ ſũt,ipſæ tenebræ quãtæ ſunt ?* Vt ergo lux ſcientiæ in ſacerdotibus fulgeat , & lucerna eorum ſit ſemper accenſa, tu imple officium tuum,comple mandatum Dei erga obſequia ſacerdotum.] Optimè id quidem infert Origenes.Nos tamen præſertim hic attendimus , munus quod Doctoribus tribuit. Sed & Iſidorus Peluſ. pulchrè lib.1.epiſtola 32. [Deus lucernam,hoc eſt,ſacerdotem , accendit , atque candelabro impoſuit,hoc eſt,ſuæ lucem ferenti cathedræ : vt & dogmatum, & actionum ab omni caligine liberatum,ſplendorem Eccleſiæ, fulgetræ inſtar , afferat : quo nimirum plebs viuifici fulgoris radios ſpectans,ad eos ſeſe dirigat , patriſque luminum gloriam prædicet.] *Sunt igitur Doctores Catholici ſpeciali titulo, lucerna*. Ideoque iuxta Guerricum ſerm. 1. de Purif. Philippus in figura cuiuſlibet Eccleſiaſtici Doctoris,dictus eſt *os lampadis* , eo quod de ore ipſius ad illuminationem audientium , coruſcaret ignitum eloquium Domini.]

Doctores hæretici , Lucerna fumida.

375. Hæreticos autem , quippe peruerſos Doctores, eſſe tantùm quaſi lucernas , ſcitè tradit Orig. hom.14. in Ioſue.Fallacia autem eſt,quod iactant ſe illuminare. Sic Manichæi , *illuminatores* audire geſtiebant , & ſuos vocabant *illuminatos* , vt S.Aug. teſtatur l.contra Epiſtolam fundamenti c. 25. Et de conuerſis ad Catholicam fidem dicebant,lucem per illos tranſitum feciſſe, vt videre eſt apud eumdem S.Auguſtinum lib.de vtilit. cred. cap. 1. Videſis plura apud eum lib. de actis cum Felice cap.16. & in Pſal.145. v.7. Teſtatur etiam Lucifer Calar. ad Conſtantium l. quod moriendum ſit pro Dei filio pag.308. id iactaſſe Conſtantium Arrianum. Sic enim eum affatur. [Cum ſis ipſe , totius erroris

erroris fons, affirmas te luminis portitorem; cum ſis tenebris obſeſſus omnibus.]

Claudius Taurin. vt eſt apud Ionam l.3. *ſub fin.* ſe in luce, Catholicos in tenebris eſſe iactabat. Familiaris quoque omnibus erroribus fuit ea iactatio. Barchochebas enim apud Euſeb. 4. hiſtor. cap. 6. mentiebatur ſe ad Iudæos illuminandos veniſſe. Communiter quoque Iudæi tempore S. Iuſtini, vt ipſe agens cum Tryphone teſtatur, fabulabantur ſe ſuos proſelytos illuminare. In actis SS. Iuliani & Baſiliſſæ *ſub fin.* apud Surium menſe Ianuario, Marcianus Gentilis, profitebatur ſe Chriſtianos illuminaturum. Apud Lactantium l.5. c.2. Stultè idipſum Ethnicis pollicebatur vnus alius. Vides vnde Sectarij noſtri hauſerint vt ſe illuminatos, & aliorum illuminatores dicant. Cæterum nemo horum lucerna verè; ſed omnes ad ſummum *Centrolh* vt ſupra philoſophatur Origenes: id eſt, *quaſi lucerna*. Fumus ſolum ab iis vomitur, non ſplendor emittitur, iuxta Auguſtinum l. de agone Chriſt. c.16. verbis illis. [Ad iſtas tenebras, addunt adhuc fumum, quem ſibi contentionibus & certaminibus quotidianis excitare non ceſſant: habentes animas carnis affectibus diſfluentes, tanquam ligna humore ſaginata, in quibus ignis fumum ſolum vomit, & habere flammas lucidas nõ poteſt; Et hoc quidẽ de omnibus hæreticis rectiſſimè dici poteſt.] Subſcribo, nã nihil verius nihil quotidiani ac iugi noſtrarium ſectariorum experimento teſtatius.

Fruſtra qui his adhærent tenebrionibus, lucem ab eis ſperant, fruſtra in has lucernas profundunt pecuniam, fatuitate ei haud abſimili quam ridet Lucianus dialog. aduerſus ineruditum librorum congeſtorem. [Noſtra (inquit,) ætate fuit quis & adhuc ſupereſt opinor, qui Stoici Epicteti fictilem lucernam, ter mille drachmis emit. Sperabat enim opinor, & ille, ſi noctu ad eam lucernam legeret, continuò & Epicteti Sapientiam in ſomnis ſe adepturum, & ſimilem ſe fore admirandi illius ſenis.] lucernas iſtas fumidas, carò vænire eas adhibentibus, neminem latet qui eos norit. Lucem verò ex eis nullam promicare, ſed fumum duntaxat, tam ex D. Auguſtin. diximus: Non ſic Chriſti lucerna; quæ & gratis proſtat, & vberrima luce perfundit omnia.

CAPVT VII.

Rurſus ad idem inſtitutum, cerei ac lucernæ ſymbola, ſed intra laternam.

376. IN lucerna & cereo ardentibus, flamma eſt conſpicua: non item in laterna, ſed per obductum corpus occluditur. Vnde apud aliquos ſequioris æui Lati nos ſcriptores, *abſconſa* vocatur, & per aphæreſim *ſconſa* vt notat Coluenerius in Onomaſtico ad Cantipratanum. Ideoque à latente per laternam lumine, nõnulli Patres Scripturis aſtipulantibus, effectionis Chriſti, & finis in quem effectus eſt, ſymbolum petunt, quod breuiter propoſitum & illuſtratum eo.

Qui Patres, Chriſtum lucernæ in laterna abditæ contulerint.

Vſus eſt eo ſymbolo ad diuini Verbi cum natura noſtra conſertionem declarandam; S. Baſilius hom. de humana Chriſti generatione *in fine.* [Cogita paſtores (inquit,) in diuinis laudibus Sapientes factos, Sacerdotes prophetantes, fœminas collætantes. Quando Maria gaudere docta eſt, ac iuſſa ab Angelo Gabriele; Quando Eliſabetha Ioannem in vtero exultantem ſenſit; Anna propheteſſa Euangelizauit; Simeon in vlnas accepit, in exili infante magnum Deum adorantes: non quod videbant contemnentes, ſed diuinitatis ipſius amplitudinem glorificantes: pellucebat enim diuinitas per humanum corpus, perinde atque lux quædam per Vitream capſulam, eos illuminans, qui cordis oculos mundos habebant.]

Adhibet eandem comparationem S. Bernardus ſerm.3. de Aſcen. verbis illis. [Quis ſufficiat cogitare, qualiter rerum Dominus præuenerit nos, venerit ad nos, ſubuenerit nobis, & ſingularis illa Maieſtas voluerit mori, vt viueremus, ſeruire vt regnaremus, exulare vt repatriaremur, & vſque ad ſeruiliſſima opera inclinari, vt conſtitueret nos ſuper omnia opera ſua. Talem ſe obtulit Apoſtolis, Apoſtolorum Dominus, vt iam non inuiſibilia Dei per ea quę facta ſunt intellecta conſpicerent; ſed ipſe facie ad faciem videretur, qui omnia fecit. Et quia diſcipuli carnales erant, & Deus ſpiritus eſt, nec benè conuenit Spiritui & carni, vmbra corporis ſui temperauit ſe his, vt obiecto viuificæ carnis viderent Verbum in carne, ſolem in nube, lumen in teſta, cereum in laterna. *Spiritus enim oris noſtri Chriſtus Dominus, cui diximus, in vmbra tua viuemus inter gentes,* non inter Angelos, vbi puriſſimum lumen puriſſimis oculis intuebimur. Vnde & virtus altiſſimi obumbrabit Virgini, ne nimio ſplendore præſtricta, diuinitatis fulgur, etiam illa ſingularis aquila tolerare non poſſit.] Et ſerm.1. de aduentu. [Nos magis ad eum venire dignum fuit, ſed duplex erat impedimentum. Nam & caligabant oculi noſtri: Ille verò lucem habitat inacceſſibilem; & iacentes paralytici in grabato, diuinam illam nõ poteramus attingere celſitudinem. Propterea benigniſſimus Saluator & medicus animarum, deſcendit ab altitudine ſua, & claritatem ſuam infirmis oculis temperauit. Induit ſe laterna quadam, illo vtique glorioſo & ab omni labe puriſſimo corpore; quod ſuſcepit. Hæc eſt enim illa, leuiſſima planè & præfulgida nubes, ſupra quam aſcenſurum eum, Propheta prædixerat, vt deſcenderet in Ægyptum.] Videri poſſit legendum hoc poſteriore loco, *lacerna*: vt quia induiſſe ſe Verbum affirmat, ſenſus ſit, veſtem qua amiciri voluit fuiſſe detritam, & maſtrucam potiùs ac lacernam, id eſt plebeiam veſtem & obſoletã, quam Regium paludamentum. Tamen codices quos vidi, conſtanter legunt *laternam*: eaque lectio optimè cõſentit cum ea lucis ſuæ attemperatione quam Verbum affectaſſe, ait Bernardus.

Scripturas ad eandem mentem.

377. Videri porrò poſſet idem inſinuaſſe Iob c.12. cum de Chriſto iuxta plurimorum Patrum interpretationem dixit, derideri iuſti ſimplicitatem: non alia de cauſa, quàm quia eſt lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus ſtatutum. Quid ſit lampas contempta, varij variè exponunt. Sed S. Gregorius l.10. mor. c.29. accommodatè ad rem præſentem, contemptam lampadem interpretari videtur, quã lucernam cœcam, ſiue opacam, Galli *laternam ſurdam* appellant: quæ ſcilicet interiùs lucet, ſed exteriùs non lucet; intus ardet, foris non reſplendet: cuiuſmodi lampadum contemptarum, exempla profert S. Gregorius, Dauidem nominatim, ac Paulum, moxque c.30. omnes iuſtos, à quibus ad Chriſtum aſſurgens; fuiſſe item Chriſtum huiuſmodi lampadem contemptam, & laterna opaca concluſam, ſic demonſtrat. [Libet inter hæc, ad Redemptoris vias, mentis oculos tollere, ſenſimque à membris ad caput peruenire. Ipſe enim nobis lampas veraciter extitit, qui pro redemptione noſtra in cruce moriens, tenebroſis noſtris mentibus, lucem per lignum fudit. Hac nos lampade Ioannes illuminari conſpexerat, cum dicebat: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem,* &c. Quam tamen apud cogitationes diuitum contemptam vidit, cum Paulo poſt ſubdit: *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Huius lampadis flammas Herodes explorare voluit, cum eius miracu-

miracula videre concupiuit, ſicut ſcriptum eſt: *Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quod audiſſet multa de illo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri.* Sed lampas hęc, ante eius oculos nullo radio lucis emicuit, quia ei qui ſe non piè, ſed curiosè quæſierat, nihil de ſe mirabile oſtendit. Inquiſitus quippe Redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere contempſit, ſeſeque apud ſe in occultis retinens, eos quos exteriore quærere comperit, ingratos foris reliquit: magis eligẽs apertè à ſuperbientibus deſpici, quàm non à credentibus vacua voce laudari. Vnde & protinus lampas ipſa contempta eſt, ſicut illic ſubditur: *Spreuit autem illum Herodes cum exercitu ſuo, & illuſit indutum veſte alba.* Sed contempta lampas quæ in terra irriſiones tolerat, de cœlo lucidius per iudicium coruſcat. Vnde hic aptè ſubiungitur: *Parata ad tempus ſtatutum,* De quo videlicet tempore per Pſalmiſtam dicitur: *Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo.*] De Chriſto item eum Iobi locum accipit Rupertus l.2. de operibus ſpiritus ſancti c. 10. atque adeò pro lampade laternæ immiſſa, Chriſtum habuit, vt ex his eius verbis apparet. [Hic iuſtus cuius ſimplicitas deridetur, ille eſt de quo in Propheta loquitur Deus. *Propter Syon non tacebo, propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur.* Lampas iſta lucens dictis vel doctrinis, ſplendens miraculis, contempta eſt apud cogitationes diuitum, apud ſuperbiam tenebrarum quæ lucem illam comprehendere non potuerunt Quare. Quia non lucebat quomodò volebant, non ſplendebat quomodò ſplendere volebant ſuum Mæſſiam, ſcilicet ad præſentem & vanam hominum gloriam. Talem enim non expectabant Chriſtum, qualem iſtum viderunt, ſed qualem ſplendore maligno ſplendentem ſuſcepturi ſunt Antichriſtum. Idcirco contempta eſt lampas iſta apud cogitationes eorum, maximè vbi per mortem crucis lucem eius ſe extinxiſſe putauerunt. At illa parata erat; & parata eſt ad tempus ſtatutum, quo in tempore fiet illis, quod ſcriptum eſt: *Domine exaltetur manus tua, vt non videant, videant & confundantur Zelantes populi, & ignis hoſtes tuos deuoret.* Illud tempus ſuum, quo ſuper candelabrum cœli ponenda erat lampas iſta proſpiciens, deriſorem tenebrarum patiebatur, dum extingui putaretur, veræ lampas Sapientiæ pro ſua quoque taciturnitate, iuxta illa. *Sapiens tacebit vſque ad tempus.*

Ad illud igitur vſque tempus, lucerna Chriſti intra laternam abdita, non emicuit, nec foris niſi perparcè reſplenduit: Id quod ſignificatum & adumbratum æquè eſt, typo lagenæ Gedeonis. Nihil enim aliud ea lagena fuit quàm laterna cœca, teſtacea. Gedeon ergò primus deſcendit in prælium, armatus lagenâ, intra quam lucerna erat, id eſt cereus ardens, (nam lucernam vulgarem, agitatio quam olei effuſio conſecuta eſſet, vetat intelligere;) Lagena, quam S. Ambroſius l.1. de ſpiritu ſancto c.16. *hydriam* appellat, corpora noſtra de limo figurata deſignat, eodem S. Ambroſio interprete. De huiuſmodi autem lagena, non primicuit diuinitatis fulgor, quia Chriſtus dum viator fuit, ferè manſit inglorius. At confracta lagena, & teſtaceo humanitatis inuolucro lumini prætenſo, per paſſionem & mortem diffracto, vt egregiè proſequitur S. Gregorius 30. mor. cap. 32. & 33. reſplenduit fax, quæ ante intra laternam corporis deliteſcens, non promicabat. Id quod proportione ſeruata, in tanti exercitu ſelecto, per trecẽtos Gedeonis milites adumbrato, locũ habuit.

Duplex ratio, inſtitutæ comparationis.

378. Cur autem Chriſtum, lumen laternâ obductum iuxta prædicta dominare liceat, non obſcura ratio ex dictis habetur gemina. Lampadis enim aut facis lumen, ex ſe ſplendens acfulgens, prætenſione lucernæ veluti diluitur & obnubitur. Quam cauſam fuiſſe prodit Iamblicus in Pythagoræ vita, cur ille, nomenclatore Saluiano *Magiſter Philoſophiæ*, vetaret ad laternam ſpeculandum. Quod enim nimis remiſſum ac hebes lumen è lucerna laternæ immiſſa profundatur, poſſitque ea luminis parcitas viſui incommodare, vetuit Pythagoras ad tam exiguum lumen vacare lectioni, aut ſpeculationi, quæ viſus functionem depoſcat. Quanquam Gyraldus l. de Pythagoræ ſymbolis, aliter hoc ſymbolum efferit: nempe hoc modo, *ne ad lucernam, ſpeculum ſpectato.* Et interpretatur de nobis rebuſque noſtris, non ad alienam lucem creatam, quæ modica eſt, & ſæpè imponit, ſed ad ſolarem ac diuinam admetiendis, iuſtoque ſuo pretio, quod omnes tunc mendæ appareant, æſtimandis. Vt, vt ſit, laternam lucernæ aut cereo prætenſam, remittere ac temperare eius ſplendorem, nemo non videt. Quòd ergo diuini Verbi tantus ſit fulgor ac ſplendor, vt eius contuitione, naturalis quæcunque acies quantumuis perſpicax eſſet prohibenda; attemperauit infirmis viſibus noſtris Deus, lumen illud, obducta ei humanitate tanquam laterna, quæ lumen illud dilueret. Sicut etiam Moſes, quod ex conſortio ſermonis Dei, facies eius radiaret, & hebetes Iudæorum viſus præſtinxerit, velamen adhibebat; non quo prorſus viſum Iudæorũ, fugeret, ſed vt ad retuſam ac hebetatam lucem, non exultarent: quæ fuiſſe Chriſti legislatoris noſtri imago, nec leuis adumbratio videtur. Ita accepiſſe lucernæ eum humanitate Verbum quaſi obducente, analogiam, videtur Iacobus de Valentia in *Pſal.* 18. ad verſ. 5.

Occurrit ratio altera, cur Chriſtus Deus homo, lucernæ intra laternam abditæ, conferri iure poſſit. Idcirco enim latere in laterna lucem volumus, vt tuta ſit ab aëris & ventorum iniurijs, quibus alioqui pateret, ni laternæ tutela indemnitatem præſtaret. Aptè ergo laterna ſignificare poteſt, quo Chriſtus pro nobis ſe demiſerit: nempe ad humanitatem paſſibilem atque mortalem; cuius lux, id eſt vita corporea, flabris perſecutionum & aquis cruciatuum, extingui aliquando potuerit, & verò etiam ſit extincta ad tempus, donec redaccenſa, facta eſt inextinguibilis. Chriſtus enim reſurgens ex mortuis, iam non moritur. Id quod etiam laterna, lumen ab incommodis liberans aperte fert. Propterea enim S. Ambroſius l.1. de Iacob c. vlt. fortitudinem nullis aduerſis flabris ceſſuram, confert lumini intra laternam.

Vſus doctrinæ.

Ne vereamur itaque nos quoque, eſſe contemptæ lampades, paratæ ad tempus ſtatutum. Abſcondi intra humilitatis præſentis ac deſpectionis laternam cum Chriſto par eſt, vt cum Chriſtus apparuerit vita noſtra, & nos cum ipſo appareamus in gloria. Ita quidem ſi *Hermonijm* id eſt *viam lucernæ*, vt ſupra cum Ambroſio interpretabamur; ſecreti fuerimus. Cæteroqui timendum, ne lucerna hæc, quæ eſt Chriſti Dei & hominis aduentu conſtituta, vertatur in clibanum: quod grauiter conteſtatur S. Cyrillus l.1. glaphyr. in pentat. pag. 63. *in fine* monſtrans Verbum incarnatum, bonis quidem lucernam, diſcolis verò ac reprobis, clibanum fieri.

CAPVT VIII.

Ex ſole corporeo, producti pro nobis Chriſti, ſymbola.

379. A Spiculis luminibus cerei ac lucernæ, ad totam, vt cum Tertulliano dicam, ſolis lanceam progredior, monſtraturus in ſole corporeo & materiali, ſymbolum ſolis iuſtitiæ: non quod hic ſim ſollicitus, de exhibendo Chriſti ſub ratione Magiſtri omnis

Digitized by Google

omnis ſanctitatis atque iuſtitiæ, quod præſtabo cum de Chriſti attributis ſpectantibus homines; ſed quod ex ſole, declarari optimè poſſit Chriſti productio, & aduentus in orbem ad ſalutem & ſanctificationem noſtram.

Chriſtus, Sol.

Et eſt ſanè Chriſtus, Sol quidam. Analogias plurimas adhibuit Petrus Damiani ſerm. de Epiphan. [In ſole (inquit,) quinque principaliter attenduntur. Sol incommutabilis eſt in ſe, cum luna ſingulis menſibus commutetur. In ſole nulla eſt macula, cum ſemper macula ſit in luna. Sol habitat plenitudinem luminis, à quo & alia luminaria lumen accipiunt. Sol licet ſit immutabilis, interdum tamē patitur eclypſim. Sol ſemper lucet in die. Sed eadem in vero ſole noſtro ſolicitè inueſtigemus. Sol in ſe incommutabilis eſt; & ipſe Chriſtus ſecundùm diuinitatis potentiam, ſemper incommutabilis perſeuerat. Vnde ipſe ait: *Ego ſum Deus, & non mutor*, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. In ſole nulla eſt macula; & ipſe eſt, qui ſingulariter ingreſſus eſt mundum ſine macula; qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sol habet plenitudinem luminis; & in eo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, cui non eſt datus Spiritus ad menſuram, imò de plenitudine eius accepimus omnes gratiam pro gratia, quando vnguentum à capite deſcendit vſque ad barbam, & à barba ſtillauit in oram veſtimenti. Sol interdum patitur Eclypſim; & ipſe Chriſtus Eclypſim mortis paſſus eſt in paſſione, quando receſſit paſtor ouium, ponens animam pro ouibus ſuis, & inclinato capite emiſit Spiritum: Sol ſemper lucet in die, & ipſe Dominus, poſtquàm reſurgendo conſumpſit tenebras noſtræ mortalitatis, reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, ſed lucem habitat inacceſſibilem, & in eo tenebræ non ſunt vllæ. Hunc ſolus aquila Ioannes irreuerberatis luminibus intuitus eſt in rota ſuà, quando adeò altè volauit, quod ſi paulo altiùs intonuiſſet, totus mundus eum capere non potuiſſet.] Meritò igitur Philippus Abbas prologum in Cātica claudit his verſibus.

Vnam vos veteres teſtis tantummodò Lunam
Temporibus noſtris altera maior ad eſt.
Sol pridem ſolus maiore ſtupet nouitate,
Solem namque parit luna nouella nouum.
Quem vel qua melius ſi vultis noſſe retexam,
Chriſtus Sol oritur, Luna Maria parit.

Meliùs hic quam in Auguſti natiuitate verum apparuit naturæ ſolem. Mater Auguſto grauida ait Conſtantinus Manaſſes in Annal. num.72. vidit in ſomnis viſcus ſuum in cœlum ſubuolare. Pater autem quo momento Auguſtus natus eſt, videre viſus eſt, ſolem è ſinu coniugis exorientem. Hæc cadunt in Chriſtum longè aptius. Et ſanè olim Chriſtiani natalem Chriſti diem, vocabant diem ſolis noui, vel ſolem nouum, vt liquet ex S. Ambroſio ſerm. 16. Eamque ipſam diei illius nomenclationem ab Ethnicis fortuito vſurpatam, docet S Leo ſerm. 2. de Natiu. *ſub finem*, & S. Auguſt. ſerm. 61. de diuerſ. cap. 1.

Structura & effectio ſolis corporei, collata cum Chriſti effectione ac ſtructura.

380. Quando itaque Chriſtus ſol eſt, age, ſolis huius corporei, & ſolis myſtici effectiones componamus. Patrum ergo nonnulli, Chriſti productionem cum ſolis productione perbellè conſentire ſunt arbitrati, quia lucem primo die productam ante ſolem quarto die creatum, non cenſent euanuiſſe poſt primum triduum. Quorſum enim primùm Dei opus tam illuſtre tamque præclarum, poſt tam breue ſpatium redactum fuiſſet in nihilum? Cenſent ergo eam lucem quæ primum per triduum per ſe fuerat, tandē 4. die, Soli veluti vaſi & conceptaculo fuiſſe immiſſam. Nam Sol, apud Poëtas quoque, *vas luminis* audit, & apud Syracidem *vas admirabile* denominatur. Eam verò lucis & vaſis adiunctionem, ſolis creationem dictam eſſe exiſtimant, & perbellè reſpondere volunt productioni Chriſti: quatenus in eo corporaliter habitat plenitudo diuinitatis tamquā lucis immenſæ, & ex diuinitate eiuſque quoad nos veluti vaſe, ſanctiſſima Chriſti humanitate, productus eſt Chriſtus. Poteſt autem ea ſententia de luce per ſe primum producta tripliciter intelligi. Primò vt lux illa fuerit forma accidentaria per ſe producta diuinitus. Quo ſenſu tribuitur ſententia illa S. Baſilio hom. 2. & 6. hexam. ſecundo ita vt fuerit forma ſubſtantialis corporis ſolaris, præter aliorum corporum morem magno miraculo producta ante corpus ſolare, quarta die procreatum: quæ eſt apertiſſima ſententia Nazianzeni orat. 43. *ſub initium*: qui adeò affinia habet cum S. Baſilio, vt videatur planè eadem fuiſſe vtriuſque opinio in hoc puncto. Tertia ſententia excogitari poſſet, quod lux illa, fuerit corpus quoddam ſiue cœleſte ſiue elementare, quod primo triduo non fuerit in vaſe; quatriduo verò poſt primam eius creationem, ſit coërcitum intra vas quoddam & conceptaculum, diuerſæ rationis à corpore illo ſic recepto & coërcito. Quæ cogitatio non adeò abhorret à vulgatiſſima nunc ſententia, quod ſol ſit corpus elementare ac igneum, pro qua innumera cumulat Chriſtophorus Scheiner. l. 4. roſæ Vrſinæ parte 2. à c. 17. Poſſet ergo cogitari, corpus illud igneum priùs fluxum, magiſque diſſipatum & idcirco minùs lucens, fuiſſe 4. die ſtipatum intra pilam, qua ex parte ad nos ſpectat, patentem, aut tranſparentem: vt ſi ignis intra pilam vitream aut cryſtallinam concluderetur. Quidquid verò ſit de harum ſententiarum veritate, quam nunc nihil attinet excutere, Patrum nonnulli, exemplo fabricationis Solis, iuxta aliquam propoſitarum ſententiarum expoſitæ, declarant Chriſti productionem & Verbi cum noſtra humanitate coniunctionem.

Iuſtinus in expoſitione fidei de Trinit. (ſi tamen Iuſtinus, & non potiùs alius Concilio Epheſino poſterior;) poſt expoſitam Chriſti productionem exemplo hominis, & copulationis animæ cum corpore, ſubdit. [Quoniam Verbum illud quod in mundum venit, lumen infulſit ex ingenito lumine, malim à lumine ſumere huius vnionis ſimilitudinem. Intelligamus igitur, illud Verbum lumen eſſe primigenium, quod prima voce Dei ipſum Verbum prognatum eſt: corpus verò ſolare, corpus humanum, cui modis arcanis Verbum illud vnitum eſt. Caue autem putes, ſolem aliud lumen, quàm id quod primùm factum eſt. Nec enim quaſi parum ſufficiente ad illuſtrandum mundum illo primo, ſol factus eſt, vt defectum eius ſuppleret. Non eſt enim talis hic opifex, vt nec perfectum opus proſpexerit, nec ſplendorem quantum vſus poſtulat, creauerit. Vnum eſt igitur lumen illud primigenium. Sol autem corpus, ei paratus eſt, in quæ collectum lumen hoc diffundat ſe inde per omnia. Hoc horarum diei curſum per corpus abſoluit, nobis ex officio. Niſi enim adſtrictum eſſet corpore, ſed totum in toto aëre, neque dies dimetiretur, neque motu ordinatorem ſuum nobis oſtenderet. Quod ſi mihi objicias, etiam ante ſolem conditum, diem noctemque fuiſſe, primum aſſenties lucis naturam illuſtrando vniuerſo ſuffeciſſe: Deinde quæres cauſam cur ſol factus ſit, nec aliam inuenies quàm à nobis iam redditam. Nam antea totum lumen diffuſum per totum aërem, neque motu ferebatur æquabili, neque diei menſuras diſterminabat; ſed contrahendo ſe nocti decedebat; vt modis omnibus verum approbetur, aliud quiddam eſſe lumen, aliud ſolare corpus huius conceptaculum.

Cum ita ſe habeat lumen ad ſolare corpus,conſiderato iam diligenter hanc rationem. Sicut enim poſt vnitionem primigenij luminis cum ſolari corpore,nemo hæc poteſt ab Inuicem diuellere,neque alterum ſolem ſeorſim vocabit,alterum verò lumen ; ſed vnus ſol,hoc lumen dicitur : ſic de illa vera luce & ſanctiſſimo corpore, poſt vnitionem nullus dixerit, alterum ſeorſim filium Verbum Dei,alterum verò filium , hominem : ſed vtraque vnum & eumdem intelliget ; Sicut vnum lumē & vnum ſolem,tum comprehenſum lumen,tum corpus quod id continet. Rurſus ſicut vnum lumen & vnus ſol , naturæ verò duæ , altera luminis , altera corporis ſolaris : ſic & hic vnus filius,& Dominus , & Chriſtus,& vnigenitus: naturæ verò duæ,altera noſtra, altera nobis ſuperior.Ruſum ſicut huic lumini lumen ineſt actu , quod nemo ſeparare poſſit à corpore conceptaculo ſuo , ratione tamen quiuis diſcernat naturam,cuius eſt hæc vis propria , ſic in vno filio Dei vniuerſam vim nemo ſeparauerit ab vnica filiatate,naturæ tamē eius proprietatem,ratione quiuis diſcreuerit.]

381.Damaſcenus orat.de transfig. *ſub finem*, tractans illud , *reſplenduit facies eius ſicut ſol* , ita ſcribit. [Verùm quemadmodum ſol , quantuis vnus ſit , duplicem tamen ſubſtantiam habet ; alteram videlicet lucis , quæ priùs orta eſt,alteram corporis,quod poſt creatum eſt: corpore autem per totum in ſeipſo manente , lumen perpetuò vnitum eſt, atque in omnes terræ fines diffunditur: eodem modo Chriſtus quoque , ſempiternum & in acceſſum de lumine lumen, in temporario & creato corpore factus , vnus eſt Iuſtitiæ ſol , vnus Chriſtus,in duabus à diuiſione remotis naturis agnoſcendus.]

Anaſtaſius Synaita lib.4. exaēm. *initio* , immenſus propè eſt in hoc argumento. Delibo dumtaxat nonnulla. Refert inprimis ad Chriſtum , quod ſol quarto die creatus dicatur. Sicut enim triduum primum, ſole & aſtris deſtitutum,imperfectum & minus illuſtratum fuit ; ita ſtatus triplex quem diſtinguit ante Chriſtum, nempe ab Adamo ad Noë , ab hoc ad Moſem, ab iſto ad Chriſtum , valdè mancus & imperfectus fuit præ quarto ſtatu quem Chriſti aduentus contulit. Hoc autem Anaſtaſius,ait eſſe nouum & dignum quod ſcrutemur myſterium,quod ſol demum poſt triduanam lucem,quarto die ſit procreatus. [Nam lux quidē trium dierum præcedentium expanſa , ac diſperſa per totam vniuerſitatem,oſtendit lucem increatæ Trinitatis quocumque peruenire,& nullum relinquere locum ea vacuum. Quandò autem quarto die fabricatur orbis ſolis , & lux illa quæ eſt vbique præſens in eo ponitur ; Hoc ſignificat quod diuina illa lux in orbe quodam primùm quidem ponitur obſcura ob peccatum Adami,poſteà autem lucida propter vnionem in Deo per hypoſtaſim , in abiecto ſcilicet & contempto homine quem filius hominis ſibi aſſumet ex tota obſcura & tenebricoſa humanitate ; ſed ita quoque,vt non coërceatur in arctum, neque circumſcribatur. Quomòdò enim lux rurſus poſt eius in ſole poſituram, quarto die ad eſt vbique & per totam terram expenditur : ita etiam lux diuinitatis per incarnationem non eſt circumſcripta,nec contracta : ſed rurſus ſic etiam Deus Chriſtus,omnia intuetur,illuſtratque & viuificat. Illa enim Dei Verbi hypoſtaſis,etiam in carne eſt operta.Illa etiam in carne mundum illuſtrat. Quartus autem dies, in quo perfectus fuit ſol,qui ſignificat Chriſti incarnationem,ſignificat quod bonorum omnium perfectio, tunc apparebit.] Et inferiùs ſolem in terra cōſtructum, deinde in firmamento cœli collocatum , è ſcriptura colligens,addit.] [Vide mihi rurſus hic quoque terram ante cœlum à Sole illuminari,& ſic ad cœlum , Chriſtum,qui eſt ſol, remittere , poſt eius compoſitionem & conſtructionem quæ facta eſt ſupra terram. Ne nos enim lateat quod ex omnibus luminaribus ſol compoſitus,vt qui conſtet ex duobus generibus in typum Chriſti,nempe ex illa prima cœleſti & antiqua luce, & igne qui poſtea factus eſt,& in æthere eſt interceptus, & de induſtria in terram proiectus. Et intellige hæc nobis ſubminiſtrare lucem, nempe Verbi diuinitatem. Erat enim & pridem in principio lux vera quæ illuminat omnem hominem. Rurſus autem ſanguinolentam & candentem noſtram carnem.Lux enim in ſole ignē accepit : hoc eſt Verbum illuminans, factum eſt caro. Adam enim induit Dominus,& accinxit. Adam enim interpretatur candens & ſanguinolentus: quandoquidem pueri communicarunt carni & ſanguini : ex quibus etiam ſuper terram Chriſtus , nempe Sol,compoſitus apparuit. Et ideò etiam ſoror eius luna , nempe Eccleſia, dicit in canticis. *Patruelis meus albus & flauus*, nempe Deus & Adam. *Albus* propter diuinitatem. *Flauus* propter humanitatem.Qualem etiam Videmus cōpoſitum ſolem,album & flauum,ad imaginem Chriſti qui eſt ſol Iuſtitiæ.]

Excurrit in hoc Chriſti Epithetum & multis confirmat Chriſtum eſſe & dici ſolem myſticum, tum ſubdit. [Qui itaque ſunt ſermati rationes naturæ creaturarum,dixerunt eſſe ineffabilem & incomprehenſibilem contemperationem & compoſitionem naturæ ſolis,vtque ſit typus ac figura ineffabilis vnionis ſingularis Chriſti hypoſtaſis,ex quibus eſt etiam diuinus Baſilius. Nam ſi ſol eſt lumen ſimplex , quomodò admirabiliter & ſupernaturaliter calefacit terram. Sed ſi eſt ignis incontemperatus & incommiſtus; quomodò arbores non comedit & herbam ? Multa Chriſti exempla & præcedentes figuras habet ſol. Ignis enim neſcimus quemadmodum ex ipſo exeat accendaturque & eſt inctus quò Vadat:aut quomodò abſque vllo ligno, aut cera, aut aliquo alio huiuſmodi craſſo corpore,nemo poteſt ignem per ſe mundum aſpicere , aut tenere ſuper terram,nos docente exemplo,quod nemo Vidit nudam Chriſti diuinitatem aut contrectauit donec carnem acceperit. Rurſus ignis eſt intra omnem creaturam,& in lignis & in lapidibus,& in aquis: & nemo videt nec comprehendit quemadmodum in ipſis habitet : quomodò quod eſt vbique & omnia implet Verbum Dei , de quo dicit Scriptura , *Deus noſter ignis conſumens eſt*. Rurſus autem inuenimus lunæ & poſſit lumen ſuppeditari à Sole , vt docent qui maximè ſunt in externa verſati philoſophia , te nobis ſignificante, quod à Chriſto qui cadit ſub intelligentiam,illuſtrantur Eccleſia & ſanctorum luminaria. Ipſe enim eſt lux, de qua dicunt Eccleſia & Iuſti. *Ex eius ignis plenitudine, nos omnes accepimus*.] Tandem inferiùs paulo poſt. [Ego quidem certè audio Paulum dicentem , vel potius in en habitantem Spiritum ſanctum,proclamantem; *Omnia in Chriſti typum facta ſunt,tam quæ ſunt in cœlis , quàm quæ fiunt ſuper terram*. Vidi ſolem ſuper terram cōſtructam,& ex duabus rebus cōpoſitum ; nempe qui priùs conſtat ex luce,& ex igne poſteà. Deinde poſt eiuſmodi compoſitionem & in hypoſtaſi vnionem,in cœlum è terra ſublatum & reſtitutū, nihil aliud aſpicio quàm Chriſtum Dei,cum carne in cœlos aſſumptum. Hic enim eſt ſol de quo ſcriptum eſt ; *In cœlo poſuit tabernaculum ſuum*,hoc eſt Verbi diuinitatis vniit carnem ſuam: *Et ipſe tamquam ſponſus*. Datus eſt enim ad nuptias humanæ naturæ à patre qui eum genuit. Cum incorrupta autem eius ſponſa,nempe carne , *procedens ex thalamo ſuo*,matre ſcilicet , *exultabit tamquam Gigas ad currendam viam* in cœlos. *A ſummo cœlo* facta eſt *egreſſio eius* qui ad nos erat egreſſus. *Et* nunc *occurſus eius vſque ad ſummum cœlum* recurrentis ad patrem.Per hoc ergo exemplum diſcamus , Propthetice ſolem , nempe Chriſtum in cœlo currentem.]

Alia innumera in ſole, quæ ibi Anaſtaſius ad Chriſtum accommodat ; miſſa facio , intentus hoc loco duntaxat in effectionem ac ſtructuram Chriſti , eiuſq;

finem

Digitized by Google

finem quæ in corporeo ſole perbellè adumbrari, ſatis ex Anaſtaſio eſt demonſtratum; & vt audiſti; profitetur ſe id ex magno Baſilio hauſiſſe. Exiſtimo autem S. Baſilium oratione, contra calumniantes quod tres Deos dicamus, myſterij huius rationem, per luminis in ſole comparationem, expreſſiſſe cum dixit. [Hoc Verbum filius ille Dei, homo factum eſt, propter elapſum hominem Adam. Propter Adam, in corporeus in corpore, propter corpus, accepit lux ipſum Verbum corpus, vt ne combureret ea quæ videmus. Condeſcendit in carnem, vt in illo caro cœlenaretur. Inuiſibilis in viſibili, vt ſuccumberet ea quæ videntur.]

Oecumenius in cap. 2. ad Coloſſ. arbitratur, Apoſtolum hæc quæ de ſolis conſtructione Chriſti fabricam referente tradidimus, expreſſiſſe verbis illis *in quo*, Chriſto, *habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*. Sic enim in hunc locum ſcribit. [Et quo fieri modo poteſt, vt ſecundùm ſubſtantiam eſſentiámve, Deus verbum in carne habitet, ac ſecundùm hypoſtaſin illi vniatur, & vbique ſit non concluſus in ea? Tale quoddam factum eſſe ſcimus, quod etiam circa lumen. Minor eſt autem omnis Imago, omneque exemplum veritate. Qua enim ratione, ſenſibilia diuina ſignificabunt. Dicendum tamen; quemadmodum lumē illud, quod primum factum fuerat, in ipſo initio corpore materiaque carens, ſolari corpori commixtum fuit, & modo quodam corporeum factum eſt. & licet intra ipſum ſit, non tamen detinetur prohibetúrue quin vniuerſum illuminet: Ita quoque Deus Verbum, qui in initio erat incorporeus, incarnatus non prohibetur quin carni vnitus ſit, etiam ſecundùm hypoſtaſin & ea tamen non concludatur, ſed omnia impleat. Et hac de cauſa, (vt putamus,) ipſe quoque Dominus *lucem* ſeipſum nuncupat. Et Malachias, *ſolem* illum *iuſtitiæ* dixit. Adhuc etiam & Pſalmiſta, dicens: *Cecidit ignis ſuper eos, & non viderunt ſolem.*]

Sol nube tectus, ſymbolum Chriſti.

382. Quæ dicta ſunt reſpondent corporationi lucis aut ignis, in lucernæ vel ceræ materia, de quibus ſuperiùs. Addi poteſt ſolaris lucis obductio per nubem, quæ ceræ aut lucernæ obductioni per laternam reſpondeat, nec minùs commodet ad hoc myſterium exhibendum quàm illa. Quod enim caro nubes dicatur, frequentiſſimum eſt. [Caro nubis cuiuſdam inſtar, animæ lumen obſcurat, nec diuini radij ſplendorem purè intueri ſinit.] ait Nazianz. orat. 39 Itaque humanitas Chriſti ad Solem Verbi non ſecus ſe habuit, quàm nubes diluens & attemperans viſui noſtro lumen immenſum ſolis iuſtitiæ. Non enim nubes hæc adeò tenebroſa & opaca fuit, vt planè Solem viſui noſtro ſubduxerit: quia non fuit qualis nubes illa, quæ Deum in ſe continuiſſe & nobis prorſus ſubducere dicitur Pſal. 17. verbis illis, *poſuit tenebras latibulum ſuum, in circuitu eius, tabernaculum eius tenebroſa aqua in nubibus aëris.* Fuit igitur nubes leuis & lucida, quam radij ſolares poſſunt peruadere; ſed nonnihil diluti luminis, & viſui noſtro attemperati.

Hoc ſchemate, deſcribitur Chriſti humanitas Iſaiæ 19. vbi dicitur, *aſcendit Dominus ſuper nubem leuem*: quem locum ſic gloſſat Bleſenſis ſerm. 5. *initio*. [Hoc Iſaiæ capitulum, ſpecialiter prænunciauit primum domini aduentum. Nubes illa leuis, caro eſt redemptoris, eâ peccatis magis aliena, quo minùs originali culpæ obnoxia. Nubis leuitas, peccati eſt immunitas: ſolet enim peccatum nos ad ima trahere. Ideoque rectè intelligi habet, ponderoſæ rei nomine. In Zacharia legitur; *ſedet iniquitas ſuper talentum plumbi.* Et alibi dicitur: *Sicut plumbum in aquis vehementibus.* Nubem ergo leuem aſcendens Dominus, Ægyptum eſt ingreſſus, vt ab ea, quibus tegebatur, nubes amoueret. Quadruplici enim nube obuoluta erat. Eſt namque nubes caliginis, eſt nubes roris, eſt nubes grandinis, & nubes vmbræ mortis.]

S. Ambroſius ſerm. 5. in Pſal. 118. *ad v. 1.* eodem modo accipit ſecundo loco nubem leuem, quam primò dixerat eſſe Deiparam. Subdit enim. [Aliter quoque hanc interpretationem ſumere licet. Venit in nube leui Chriſtus in Ægyptum; hoc eſt, venit in ſuſceptione corporis in hoc ſæculum. In nube venit, quem nebula corporis obumbrabat. Sed leuis erat caro, quam nulla ſua grauabant delicta. Quandò enim à peccatis grauaretur ſuis, qui auferebat omnium peccata populorum?]

Quam hi DD. cum vulgato interprete vocarunt *nubem leuem*, Rupertus l. 9. in Apocal. ad c. 14. exponens illa verba, *& vidi, & ecce nubem candidam*, appellari ab Iſaia ait, *nubem candidam*. Sic enim ſcribit. [Qui priùs in lege per agnum immaculatum figurabatur, ipſe per ſemetipſum in Euangelio locutus eſt, filius hominis factus, de Maria Virgine incarnatus. Nam caro illa virginea, caro immaculata, ſine aliqua ſorde peccati originalis aſſumpta, per nubem candidam hîc ſignificata eſt, ſecundùm Prophetam dicentem; *Ecce aſcendet Dominus ſuper nubem candidam, & ingredietur Aegyptum*; id eſt aſſumet carnem de Virgine, & ingredietur in hunc mundum. Nam quomodò Sol ſuper nubem candidam, diem quidem nobis efficit, ſed non totam claritatem ſuam oſtendit; lucem quidem dat, ſed formam ſuam ſubtrahit, nec totos ignes ſuos exerit, & frigus tamen competenter exuperat præteritæ algidæ noctes: Sic diuinitas clariſſima, in carne miraculis quidem & ſermone Sapientiæ nos illuminauit; ſed non ſemetipſam, ſicut eſt, manifeſtauit. Loquutus quidem eſt, & fecit vt Deus, non tamen formam Dei oſtendit, nec totam virtutem ſuam exercuit, & tamen ad expugnanda ſpiritalia nequitiæ, ſatisfecit.]

383. Iſidorus Peluſ. l. 1. Epiſtola 248 hanc per nubem ſolis noſtri obductionem, alio inuolucro à Dauide Pſal. 77. propoſitam, ſic tradit. [Quæris quonam pacto, cum Deus *oriens* appelletur, ac lumen inacceſſum ſit, ſuper occaſum tamen aſcenderit. Reſpondeo: *Oriens* vocatur diuinitas ortus expers, quæ ſempiternum lumen eſt. Aſcenſus autem ſuper occaſum, eſt humanæ paupertatis communio ac ſocietas: quæ *occaſus* eſt, ac nocti ſimilis, ſi cum ſuperno ſplendore comparetur. Incomparabiles enim hæ duæ res erant, priuſquam eas artifex in ſeipſo copulaſſet.]

Poterat ex ſole corporeo ad nos per auroram venientе, peti alia imago huius myſterij. Benè & accuratè eam expoſuit Iacobus de Valentia in Pſalm. 18. ad illud, *in Sole poſuit*. Inde petatur.

Vſus doctrinæ.

Ad eruendum totius propoſitæ doctrinæ vſum de Chriſto ſole, opportunum huic loco eſt illud S. Auguſtini tract. 34. in Ioan. [Propheta cum dixiſſet, *apud te eſt fons vitæ*, ſecutus adiunxit, *& in lumine tuo videbimus lumen*. Deum de Deo, lumen de lumine; per hoc lumē, factum eſt ſolis lumen, & lumen quod fecit ſolem, ſub quo fecit & nos, factum eſt ſub ſole propter nos. Factum eſt inquam, propter nos ſub ſole, lumen quod fecit ſolem. Noli contemnere nubem carnis: Nube tegitur, non eſt obſcuretur. Sol, ſed vt temperetur. Loquens ergo per nubem carnis lumen indeficiens, lumen ſcientiæ, lumen ſapientiæ, ait hominibus. *Ego ſum lux mundi Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habet lumen vitæ.*] Et inferiùs, poſtquàm Chriſtum Solem corporatum & nube amictum deſcripſit; [Videtis ergo fratres mei, videtis ſi intus videtis, quale hoc lumen eſt, de quo Dominus dicit, *Qui me ſequitur, non ambulat in tenebris*. Sequere iſtum ſolem; videamus ſi non ambulabis in tenebris. Ecce oriendo exit, à te, ille curſu ſuo ad Occidentem pergit: tibi fortè ad Orientem

Digitized by Google

tem profectio eſt, niſi tu in contrariam partem pergas, non qua ille tendit. Sequendo eum profectò errabis, & pro Oriente Occidentem tenebis, Tu eum in terra ſi ſequaris, errabis. Nauta ſi eum in mari ſequatur, errabit. Poſtremò videtur tibi ſequendum eſſe ſolem, & tendis etiam ipſe ad Occidentem, quo & ille tendit. Videamus cum occiderit, ſi non ambulabimus in tenebris. Vide quemadmodum & ſi nolueris eum deſerere tu, ipſe te deſeret, ſeruitutis ſuæ neceſſitate, peragens diem. Dominus autem noſter Ieſus Chriſtus, interim & cùm per carnis nubem non omnibus apparebat, per Sapientiæ poteſtatem omnia tenebat. Deus tuus, vbique totus eſt, ſi non ab illo facias caſum, nunquam à te ipſe facit occaſum. *Qui* ergo *me*, inquit *ſequitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Quod promiſit, futuri temporis verbo poſuit: non enim, ait, *habet*: ſed *habebit* inquit, *lumen Vitæ:* non ait tamen, *qui ſequentur me*: ſed *qui ſequitur me.* In eo quod facere debemus, præſens tempus poſuit: quod autem promiſit facientibus, futuri temporis verbo ſignificauit.]

CAPVT IX.

Iris, ſymbolum Chriſti, producti in pacem noſtram.

384. Specioſiſſimum ac perelegans productionis Chriſti ſymbolum, ſuppeditat Iris: quod aptè ſubnectimus priori ſymbolo, quia eſt effectus Solis in nube. Finis verò Iridis, cum hoc aduentus Chriſti iam bellè reſpondet, vt nihil dici poſſit congruentius. Vtrumque breuiter ex doctrina Patrum attingo, Suppoſita Iridis natura, quam plenè tradunt Phyſici & Optici, eleganterque S. Baſilius Epiſt. 43. quæ eadem eſt cum libro Gregorij Nyſſeni de differentia eſſentiæ & hypoſtaſeos. Ibi ad explicandum Auguſtiſſimæ Triadis myſterium, pulcherrimè ac fusè exponitur, quid ſit, quomodò procreetur Iris. Ad præſens autem inſtitutum, ſatis eſt noſſe Iridem eſſe reflexionem lucis ſolaris, maximè ab aqua ſeu nube rorida, in guttas iam concreſcente, tanquam ſpeculo aduerſum lumen excipiente. Ex quo liquet, ad Iridem efformandam, requiri Solem & nubem; ex quorum certa poſitura, efloreſcit forma illa arcus bicornis, grauiſſima colorum varietate renidens. Eaque ex cauſa, Patrum plerique Chriſtum cum iride componunt, quod efformationis modo, ſuaque forma, & coloribus, ac fine in quem à Deo deputata legitur Iris, Chriſtum referat. Ita S. Gregorius hom. 8. in Ezech. Anſbertus in cap. 4. Apocal. Rupertus in c. 4. Geneſ. alijque non pauci. Sed tradamus aliqua diſtinctiùs.

Chriſti, myſtica Iridis, nubes Deipara.

Nubem ad quam reflexa lux Solaris, Chriſtum myſticam Iridem procreauit, aliqui dicunt eſſe B. Virginem, quod mox referam ex Idiota contemplat. de Deip. cap. 3. nu. 7. Et fuit ſanè Deipara, nubes illa leuis de qua Iſaias cap. 19. vt ibi S. Cyrillus & Procopius interpretantur. Idem habet S. Ambroſius in Pſalm. 118. ſerm. 3. & 5. Breuiter in exhortat. ad Virgin. agens de Chriſto. [Hic eſt (inquit,) qui venit in nube leui, ſicut dixit Propheta: *Ecce Dominus ſedet ſuper nubem leuem, & veniet in Aegyptum.* Significans quod in Ægyptum, id eſt, in afflictionem iſtam mundi huius, veniret per Virginem. Nubem itaque Mariam dixit, quia carnem gerebat: leuem, quia virgo erat, nullis oneribus grauata coniugij.] Item in inſtitut. Virg. cap. 13. cum proximè monſtraſſet, Deiparam fuiſſe ollam feruentem, ſubdit. [O Diuitias Marianæ Virginitatis; quaſi olla ferbuit, & quaſi nubes pluit in terras gratiam Chriſti: Scriptum eſt enim de ea: *Ecce Dominus veniet, ſedens ſuper nubem leuem.* Verè leuem, quæ coniugij onera neſciuit. Verè leuem, quæ leuauit hunc mundum de graui fœnore peccatorum. Leuis erat, quæ remiſſionem peccatorum vtero geſtabat. Denique eleuauit Ioannem in vtero conſtitutum, qui ad vocem eius exiliuit, & infans exultauit in gaudio, priùs ſenſu deuotionis, quàm Spiritus infuſione vitalis, animatus. Excipite igitur, excipite Sacræ Virgines, nubis huius pluuiam ſpiritalem, temperamentum flagrantiæ corporalis, vt corporis omnes reſtinguatis ardores, atque interna mentis veſtræ humeſcant. Huius imbrem nubis Sacratæ, patres noſtri annunciauerunt nobis, ſalutem mundi futurum. Hūc imbrem ſignificabant eſſe venturum, ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, quæ Heriobaal popoſcit & meruit. Bonam nubem ſequimini, quæ fontem intra *ſe genuit*, quo rigauit orbem terrarum. Excipite ergo voluntariam pluuiam, pluuiam benedictionis, quam hæreditati ſuæ Dominus effudit. Excipite aquam, & non effluat vobis: quia nubes eſt. Diluat vos & ſacro humore perfundat: quia olla eſt, ſpiritu vaporet æterno.]

Aſtipulatur S. Hieronimus in Pſal. 96. ad illud *nubes caligo in circuitu eius.* Nubes enim interpretatus primo loco, Prophetas & Apoſtolos ſubdit ſecundo loco. Nubem eſſe Deiparam, eoque ſic profert citatum locum Iſaiæ. [*Dominus venit in Aegyptum ſuper nubem leuem, & confringentur idola Aegypti.* Venit Dominus, & idola Ægypti commota ſunt, & concuſſa atque deſtructa. Nubes iſta, deſtruxit Serapim in Alexandria. Non Imperator, homo mortalis, ſed nubes iſta quæ venit in Ægyptum. *Nubes & caligo in circuitu eius.* Diximus de nube, dicamus de caligine. Dominus in caligine eſt. Dominus aut in lumine eſt, aut in caligine. In lumine, incipientibus eſt. Incipientibus enim, ſimpliciter loquitur: qui verò perfecti ſunt; illis myſticè loquitur. Denique Apoſtolis non loquebatur quaſi turbis, ſed intrinſecùs loquebatur. Et quid dicit? *Qui habet aures audiendi, audiat.* Ergo hoc quod dicit; *Et caligo in circuitu eius*; hoc eſt, *& myſteria in circuitu eius.*]

385. Hæc eſt nubes illa parua, quæ poſt triennem ſiccitatem, Prophetæ deprecanti, è mari ſuſtolli viſa eſt 3. Reg. 8. ad diuini auxilij oſtenſionem manifeſtam. Exemplo ei non abſimili, quod Gregorius Turon. recitat de S. Aniano Epiſcopo, qui obſeſſa per Hunnos vrbe Aurelianenſi, citum auxilium obiectu nubeculæ poſt trinam explorationem apparentis, deprehendit. Nubecula de qua agimus, multo magis neceſſarij, & multo amplioris auxilij in generis humani oppreſſione, index fuit. Quod enim myſticè ea nubes portenderit Deiparam, ſic exponit. Ioannes Hieroſolimitanus, non ille S. Hieronimi æqualis ſed alius longè poſterior, & homo Latinus vt Card. Baro. t. 6. Annal. rectè aduertit. Is igitur autor l. de inſtit. monachi cap. 32. ſic ſcribit de ea nubeculæ apparitione facta Eliæ. [Quid Sacramenti rerum futurarum, præter hiſtoriam, viſio illa intrinſecùs contineret, & quid rugis myſterij. Deus Eliæ tunc ſtanti prono per eam portenderet, dignatus fuit Elias aperire, non palam hominibus, ſed ſecretiùs conſortibus. A quibus traditum tenemus, Deum ſub figurata viſione reuelaſſe tunc Eliæ quatuor magna myſteria quæ per ordinem explicabo. Primò, quod quædam infantula naſceretur, quæ ex vtero matris ſuæ ab omni peccato munda egrederetur. Secundò, tempora, in quibus hoc adimpleretur. Tertiò quod hæc infantula virginitatem perpetuam ad exemplum Eliæ amplecteretur. Quartò, quod Deus, iungens naturam ſuam humanæ, de virgine illa homo naſceretur. Per hoc namque, quod ille puer Eliæ, vidit de mari nubeculam paruam oriri, reuelauitque Deus Eliæ, quod quædam infantula, ſcilicet Beata Maria, per illam nubeculam ſignificata, & inſtar illius nubeculæ, per humilitatem parua, naſceretur de humana natura peccatrice, deſignata per mare; Quæ infantula iam in ſuo ortu eſſet munda ab omni peccatorum ſorde, quem-

Digitized by Google

quemadmodum nubecala illa fuit de mari amaro,ſine tamen aliqua amaritudine. Licet namque nubecula illa eſſet originaliter eiuſdem naturæ cum mari: alterius tamen fuit qualitatis,alteriuſque proprietatis. Mare quippe ponderoſum eſt, & amarum: ſed nubecula illa, leuis fuit, & dulcis. Sic, quamuis in quolibet alio homine, natura humana, inſtar maris ſit in ſua origine,ita amaritudine peccatorum & vitiorum pondere preſſa, vt fateri cogatur, *Iniquitates meæ ſupergreſſa ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me:* Beata tamen Maria,de hoc mari, (id eſt natura humana,) aliter fuit orta: quia in ſuo ortu non fuit onerata amaritudine deliɛtorum, ſed inſtar illius nubeculæ, fuit leuis per immunitatem peccatorum, & dulcis per plenitudinem chariſmatum. Ipſa enim in ſuo ortu fuit nubes illa, de qua per Moyſem figuratè eſt ſcriptum. *Ecce gloria Domini apparuit in nube.*]

386. Obiter hic duo aduerte. Primum, locum explicatiſſimum hinc haberi, pro nitore conceptionis Deiparæ. *Ortum* enim hic autor,ſumit apertè pro conceptione, quæ alibi dicitur ortus, ſeu natiuitas, nimirum in vtero; iuxta illud, *quod in ea natum eſt.* Vnde mox cap.35. ortam nubeculam contra mare, interpretatur, *infantulam natam contra ſolitam amaritudinem in vitioſa propagine naturæ humanæ*; quod manifeſtè pertinet ad natiuitatem ſiue ortum in vtero, id eſt ad conceptionem.

Alterum quod obſeruari velim, eſt quod hic autor, nubeculam ad formam veſtigij hominis, interpretatur imitationem caſtitatis Eliæ per Deiparam: (nam veſtigium pro imitatione accipi, frequens eſt; vt cum dicitur, *qui odit corruptionem,veſtigium eſt peccatoris*;id eſt, peccatorum Principis Satanæ:) quod inquam ait hic autor citato loco, confirmatque cap.34. Deiparam eſſe imitatam Eliæ caſtitatem, nõ ita eſt accipiendum,quaſi Elias præiuerit Deiparæ in concipiendo virginitatis voto: Hoc enim eſſet contra Patres, qui Deiparam virginitatis primiceriam idcirco appellant, quod prima Deo virginitatem ſuam ex voto conſecrauerit; & idcirco eam habere lilium caſtitatis ait autor tract. de paſſ.ſub vitis ſpecie,apud Bernardum cap.17. Auguſtinus verò ſerm.18. de temp. ait eam *tenere regnum virginitatis.* Quod ipſum alijs verbis, ſed eodem ſenſu dixit S.Maximus ſerm. de S.Agnete, vocans Deiparæ vterum, *ſceptrigeram pudoris aulam.* Cùm enim Deipara non fuerit prima quæ virgo vixit & obijt in terris, neceſſe eſt ſceptrum illud pudoris & regnũ virginitatis, quod ei Patres prædicti tribuunt, accipi de virginitate voto firmata, quam prima ſit profeſſa Deipara. Diſertè ac fusè, primam Deiparam vouiſſe virginitatem, tradit Arnoldus Carnotenſis in laudatione Deiparæ *ſub initium* quem legiſſe videtur, qui idem tradit Bleſenſis ſerm.28. Annuit Philippus Abbas lib.2. in Cant. cap.7. & Guilielm. Paruus in cap.3. ad v.6. Idem etiam habet Apponius ad illud Cantic. *Vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Et perſpicuè Rupertus lib.3. in Cant. *ſub finem.* Optimè quoque ex S.Bernardo ſerm. in illud *ſignum magnum*, & ex Hugone de S.Victore l.de perpetua B. Mariæ Virginit. cap.2. iſta confirmat Richardus à S. Laurentio l.3. de Deipara in prima eius prærogatiua: qui etiam S.Bartholomæum Apoſtolum in hanc rem profert. Quod hauſit ex lib.8. Abdiæ. Senſus igitur Ioannis illius Hieroſolimitani,dumtaxat eſt,caſtitatem quam Elias in veteri teſtamẽto ſeruauit ex amore honeſtatis Temperantiæ, Deiparam primam, ſeruaſſe nuncupato de ea voto: nexibus religionis firmiùs aſtringentem vincula Temperantiæ. Cœteroqui enim vt Origenes in cap.13 Matth. *ſub fin.* optimè dixit, plauſibile non eſt, vllis præter Chriſtum & Mariam, Virginitatis,(nimirum religioſæ,& voto firmatæ,) primitias tribuere.

Nominis Maria, *ad Deiparam nube ſignatam,aptatio.*

387. Reſumo filum orationis Ioannis illius Hieroſolimitani,qui inſiſtens propoſitæ interpretationi, nubeculæ ab Elia viſæ, addit cap.33. puerum Eliæ miniſtrum, iuſſum per decem gradus ſepties conſcendentem, proſpicere contra mare, nec niſi ſeptima vice qua aſcendit, proſpexiſſe nubeculam; quia in ſex primis ætatibus generationum quibus contexta eſt Chriſti genealogia, non fuit quicquam; id eſt non apparuit nubecula;ſed tantùm in ſeptima ætate. Cum Elias caput inter genua poſuit. Vbi myſterium magnum obſeruat Gillebertus cap.17. alteri Synagog. & Eccleſ. Quod enim is ſit ſitus infantis in ventre matris agnoſcit in ea Eliæ poſitura, Verbi Incarnationem. [Elias (inquit) in monte,Deus in cœlo. Qui caput inter genua poſuit, quando ſuæ diuinitati humanam naturam ſociauit.] Tunc enim nubecula parua quaſi veſtigium hominis, emergere viſa eſt de mari, è qua mox extitit fluuius egrediens de loco voluptatis Chriſtus Dominus: non abſimili ratione quàm Heſter 10.& 11. nubecula quæ ibi iuxta Hebræam phraſim de qua interpretes Geneſ.2. ad illud *fons Ed,ſiue nubecula aſcendebat de terra* fons paruus denominatur, dicitur creuiſſe in fluuium, & hoc eſt in nubem magnam, in aquas plurimas redundantem,qualem deſcribit his verbis Dauid. *Flumen Dei repletum eſt aquis.* Conſonat his, quod Caſtro in hiſtor. Deip. cap.2. num.11. inter varias nominis *Mariæ* notationes quas profert, numerat quinto loco eam qua *Maria* deriuatur à *Moreh*: quæ vox Latinè ſonat *pluuiam maris*; ſignificatque Deiparam fuiſſe illam nubem leuem è mari noſtro ſubuectam, de qua dictũ eſt, *& nubes pluant iuſtum.* Eodem reuoluitur,quod Angelus Caninius lib. de locis noui Teſtamenti cap.13. de Hebraica eiuſdem nominis notatione latè tradit; obſeruans nomen *Mariam* Hebraicè dici *Miriam*, vt liquet ex cap.15. Exodi, vbi Maria ſoror Moſis,appellatur *Miriam* Sed ex vſu Syrorum dicitur *Mariam*: vt *Rabbon* pro *Ribbon*; & *Magdal*, pro *Migdal* vt idem autor monſtrat cap.6. eiuſdem operis. Biſſyllabi ergo illius pars prior, nimirum *Mir* aut Syriace *Mar*, idem ſonat quod *guttam* ſiue *ſtillam*. Poſterior verò pars, nempe *iam*, deſignat *mare*: vt proinde idem ſit *Miriam* quod *ſtilla maris*: vnde arbitratur Caninius, ortam allucinationem cenſentium nomen *Miriam* ſignificare *ſtellam maris*, quod fusè proſequitur Petr. Damiani ſerm.1. cum reuera non *ſtellam*, ſed *ſtillam* ſignificet, & quidem excelſam ac eleuatam. Nam nomen illud biſſyllabum, *Miriam*, ſimplex eſt, ac heëmanticum; cuius thema eſt *ram*, *eminuit*, in quo media quieſcit, quæ mouetur in deriuato: vnde à *ram* deriuatur *riam*, & cum *men* additio *miriam*, vel Syriacè *Mariam*. Itaque nomen Deiparæ, *guttam excelſam* & fonticulum in ſublime euectum, ſiue nubeculam ſurſum elatam, deſignat: conſentanèe ad alteram eiuſdem nominis notationem iam prolatam, & ad typum nubeculum, monſtratum Eliæ.

Chriſti Iridis myſtica,nubes; atque dici poteſt Chriſti humanitas.

388. Habemus ergo nubem leuem in qua efformata eſt Iris myſtica, eſſe Deiparam. Nec diſſentiunt, qui nubem illam aiunt eſſe Chriſti humanitatem, vt S.Gregor. hom. 8. in Ezech. *ſub finem*: agens de nube arcus obiecti Ezechieli. Petrus Venerab. ſerm. de Transfigura. alijque quos mox adducam. Optimè verbis illis S.Auguſtinus ſerm.101. de temp. agens de nubecula monſtrata Eliæ. [Quod dixit Elias ad puerum ſuum, *vade & conſidera ſepties*; ſeptiformem ſancti Spiritus gratiam quæ danda erat Eccleſiæ, deſignabat. Et quia

Digitized by Google

ipſe dixit ſe vidiſſe nubeculam paruulam aſcendentem de mari, carnem Chriſti figurabat, quæ in mari mundi iſtius, naſcitura erat. Quamobrem ne ferè aliquis dubitet, nubem illam Veſtigium hominis habuiſſe, dixit: illius vtique hominis, qui dixit, *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?*] En nubeculam, de Chriſti humanitate expoſitam. Hi inquam autores non refragantur. Nam humanitas Chriſti, cum ſumpta ſit ex Deipara, ita vt primigenia ſubſtantia filij ſit ipſamet matris ſubſtantia, eſt vnum quid cum matre. Nec Deipara & eius ſubſtantia quæ ceſſit in Chriſti ſtructuram, ſumuntur pro duobus, ſed habentur vt vnum: perindeque eſt dicere, cœleſtem hanc Iridem efformatam eſſe in Chriſti humanitate, ac dicere efformatam eſſe in Virgine Deipara. Ita apertè intelligitur ex hiſce verbis. Idiotæ contemplat. de Deip. cap. 3. num. 7. [Arcus cæleſtis fit ex radijs Solis, in humida nube, & ſignificat incarnationem filij tui ſuperbenedicti, in te. Tunc enim ſol Iuſtitiæ, qui eſt ſplendor patris, ingreſſurus in mundum, aſcendit ſuper nubem leuem; id eſt ſibi vniuit mundiſſimam carnem ſine pondere peccati, quod factum eſt de tua carne in tuo virginali vtero, & ſic facta eſt viſibilis imago ſolis iuſtitiæ, cum profuſionis gratiarum plenitudinis: vt ſit viſibilis imago Solis, cum ſit arcus, ſed non niſi in die profuſionis pluuiæ.]

Eodem modo Giſelbertus in altercat. Synagogæ & Eccleſiæ cap. 6. *ad finem*, nubem imbriferam vnde arcus, carnem Domini in vtero Virginis acceptam, ac proinde partem ſubſtantiæ Virginis interpretatur. Propoſita enim à diſcipulo interrogatione, quod ſignum diuini nobiſcum federis eſſet arcus, reſpondet. [Iris Græcè, latinè arcus dicitur. Radius enim ſolis, nubem imbriferam & ſpiſſam, cum denſiatem ipſarum nubium ſplendori ſuo oppoſitā non valet traijcere ſua virtute, arcuatur quadam circumflexione; nec vlla ratione videri poteſt, nec apparet cœli Serenitate. Per arcum ergo, Chriſtum attende. Ipſe enim Sol iuſtitiæ per diuinitatem, radio ſuæ lucis æternæ, nubem ingreſſus eſt, quando in vtero virginis incarnatus eſt, iuxta illud Eſaiæ; *Ecce dominus aſcendit ſuper nubem leuem, & ingredietur Aegyptum.* Quę nubes, id eſt, caro Domini, rectè imbrifera dicitur, quia multitudine doctrinarum & Sacramentorum repleta probatur.] Subdit quomodò verè arcus iſte, ſit ſignum propitiationis, & quo pertineant ad Chriſtum aptari, duo arcus colores, viridis & ruber: alter ſcilicet ad aquam baptiſmi, alter ad ſanguinem redemptionis.

Autor inſuper homiliæ 2. in Apocal. Anguſtiæ tribuitæ, ad illa verba *& iris erat in circuitu ſedis* perpulchrè quod ad ſenſum attinet, in hanc rem diſſerit; tametſi abſurdè philoſophatur, vel potiùs Grammaticatur circa notationem vocis *Iris.* Tychonium eſſe, operis illius verum parentem, docemur ex Primaſij in Apocalypſim præfatione, & alijs quæ Ribera protulit ad illius libri veſtibulum. Quia verò Anſbertus quē infra adducam, hūnc Tychonij locū, Syllabatim ſuum fecit, abſtineo hic eius adſcriptione.

Conſentit Richardus à S. Laurentio lib. 5. de Deip. non multum ab initio, tractās Virginis ſpecioſitatem, [Arcus (inquit,) quantum ad Incarnationem Verbi. Arcus enim eſt ex radijs Solis & humida nube, ſicut dicit Gloſſa ſuper Geneſ. 8. quod factum eſt in Incarnatione, quando Sol iuſtitiæ qui eſt ſplendor Patris, ingreſſurus Ægyptum, ideſt venturus in mundum, aſcendit ſuper nubem leuem; ideſt ſibi vniuit mundiſſimam carnem ſine pondere peccati, quod factum eſt in vtero Virginis, & ſic factus eſt quaſi quidam arcus qui fit in die pluuiæ.]

Pulchrè denique Alcimus Auitus ad finem libri quarti in Geneſim, poſt deſcriptam concinnè Iridem, & finem ad quem à Deo deputata eſt, nempe vt eſſet ſignum ſalutis, addit:

Nunc quiſquis ſemel allatam ſeruare ſalutem
Optas ſignatum potiùs ſigno inſpice Chriſtum.
Verus enim atque vnus firmati federis arcus
Ille Deum atque homines inter qui Virgine carne
Virgineo ex vtero ſumpta, iam munere lucet
Multiplicis in cœlo varius, ſed fulgidus omni
Vitalem monſtrat ſacrati pignoris arcum.

Iridis & Chriſti, ſtructura proportionalis.

389. Verbi igitur diuini, tamquam cœleſtis ſolis obuerſio ad nubem humanitatis, arcum illum ſpecioſiſſimum efformauit, cuius vniuerſa compoſitio, optimè cum ſtructura Chriſti reſpondet. Sunt enim in Chriſto duæ naturæ, & vnio eas nectens in vna perſonalitate. Sicut in arcu, ſunt duo cornua per chordam colligata. Perpulchrè id in arcu expreſſum docuit Guitmundus lib. 2. contra Berengar. [Chriſtus (inter Deum & homines mediator, dum nobis ſemper velut arcus in nubibus, ex diuina conſiſtens & humana ſubſtantia, fulget in prædicatoribus, dumque patrem pro nobis interpellantem ſemper aſpicit, inter Deum & homines ſignum eſt federis ſempiterni, iuxta quod ſcriptum eſt: *Ponam arcum meum in nubibus, & erit ſignum federis mei, inter me & inter terram.*]

Triplex verò arcus color, nimirum coëruleus, viridis, ac ruber, varia Chriſti adiuncta & perfectiones notant. Coërulens quidem, cœleſtem Chriſti originem: (fuit enim Chriſtus, homo de cœlo cœleſtis 1. Cor. 15.) viridis autem, innocentiam vitæ, & virorem virtutum omnium, ac quaſi vel perfectionum perfectionem Denique rubeus, acerbitatem perpeſſionum & fuſum in morte cruorem. En arcum, in cuius contemplatione meritò exclamare liceat cum Syracide cap. 43. *Vide arcum, & benedic eum qui fecit illum. Valdè ſpecioſus eſt in ſplendore ſuo gyrauit cœlum in circuitu gloria ſua, manus excelſi aperuerunt illum.*

Nec non fines Iridis & Chriſti.

390. Eo porrò copioſius argumentum diuinæ laudis in arcu myſtico occurret contemplanti, quo perſpectior fuerit finis in quem poſitus eſt; nimirum vt ſit teſtis fidelis initæ à Deo conciliationis cum humano genere. Paſſim enim Patres quod Geneſ. 9. traditur de arcu delecto in ſignum propitiationis, & non vltra per aquas perdendi orbis, accommodant Chriſto. [Arcus iſte, id eſt Chriſtus, (inquit ſupra Giſelbertus,) ſignum propitiationis eſt; quia ipſe ſolus propitiatio pro peccatis noſtris eſt. Habet autem duos colores viridem & rubeum, in quibus apertè monſtratur aqua baptiſmatis, & ſanguis redemptionis, quia per hæc duo etiam emundamur à peccatis. Per hos item duos colores diſpares, duo iudicia aduertimus: Vnum per aquam iam factum, aliud per ignem faciendum. Arcus iſte iam poſitus eſt in nubibus pro ſigno federis: quia in Chriſto nobis ſpes creſcit ſalutis, prædicatorum doctrinis & miraculis.]

Quod ait de duobus iudicijs per duos illos arcus colores expreſſis, deſumptum eſt ex S. Gregorio hom. 8. in Ezech. ad illud *velut aſpectus arcus cum fuerit in nube, in die pluuiæ*: vbi colorem coëruleum, quem vocat colorem aquæ, notare ait iudicium per aquam, quod vlteriùs non eſt exercendum. Colorem verò rubeum, refert ad iudicium per ignem, quod faciendum ſupereſt. Imo verò addi poteſt, neque hoc iudicium eſſe faciendum pro ijs quibus cum Chriſto rectè conſenſerit. Nam factus eſt Chriſtus in propitiationem plenam, quæ iudicio damnanti locum non relinquit. Vnde quod Anſbertus l. 3. in Apocal. notauit, tractans illud, *Iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni Smaragdinæ*, arcus Ioanni exhibitus, & Chriſtum noui Teſtamenti pacarium exhibens, non erit multicolor, ſed viridis dumtaxat:

Digitized by Google

taxit: vt per eum propitiata diuinitas oſtendatur, pateatque iudicia per aquam & ignem, quæ illis ordinariæ Iridis coloribus repreſentari exiſtimat, abolita eſſe per Chriſtum, ſi per nos non ſtet.

Sed reddamus eiuſdem Ansberti eo loco ſententiam, de arcu propitiationem Dei per Chriſtum deſignante. [Iris (inquit,) Græca latinaque lingua arcus vocatur, qui in die pluuiæ apparere videtur. Et quid per hanc, niſi reconciliatio mundi deſignatur, quæ per incarnati verbi diſpenſationem facta cognoſcitur? Hoc certè ſi ſoletter inſpicitur, effectus ipſius iris indicare videtur. Arcus itaque tunc apparet, cum radijs ſolis imbrifera fuerit nubes illuſtrata. Sole igitur nubem illuſtranti, iris, id eſt, arcus apparuit, quia videlicet cum Patris Verbum, quod candor eſt lucis æternæ, ac ſol iuſtitiæ, humanam ſuſcipiendo illuſtrauit naturam, ipſa humanitatis eius ſuſceptio, quæ profectò nobis à Propheta vocatur, reconciliatio facta eſt mundi. Benè autem imbrifera, quia nimirum prædicationum eloquijs plena. Congruenter ſiquidem ad reconciliationem humani generis in nouo teſtamento arcus figuratim apparuiſſe deſcribitur, qui in veteri quoque in nubibus à Domino poſitus intelligitur, vt poſt inundationem diluuij, per eum terris pax reddita cognoſceretur; vt ſcilicet eius viſione, pacti ſui memor omnipotens Deus nequaquam vltra aquarum immenſitate deleri terram pateretur. Cui videlicet nomini, ſi vna in fine additur litera, & irini dicatur, vtique hoc ipſum interpretatio ſonare videtur. Nā Græco vocabulo ειρηνη pax appellatur.] Inſulſitatem huius Grammaticæ quā Ansbertus à Tychonio ſumpſit, iā ſuperiùs exploſi hoc ipſo capite. Nec cautiùs ſanè aut accuratiùs ſic ſcripſit de nomine Iridis Rupertus l. 4. in Geneſ. cap. 36. qui Chriſtū Iride præſignatū probans, argumentatur ipſe quoque, ex notatione nominis *Iris*, quod Græcum eſſe ait, & pacem ſonare. At liquet quid à vero abhorrere. Eſt tamē veriſſimum, arcu præſignatum eſſe Chriſtum pacē noſtram, idque ea ibidem Ruperti ratione optimè confirmatur. [Chriſti filij Dei arcus iſte qui in nubibus apparet, ſignum eſt. In eo quippe multi quidem & penè innumeri colores videntur, ſed præcipui ſunt & magis hi duo apparent, cæruleus & igneus. Cæruleus, aquæ baptiſmum quo viſibiliter abluimur; igneus Spiritum Sanctum ſignificat, quo inuiſibiliter peccata noſtra conſumuntur: vt ab vtriſque ſecernamur, & ab illis qui præterito aquæ diluuio perierunt, & ab illis qui futuro ignis iudicio perituri ſunt. Igitur ſignum fœderis, id eſt ſignum filij Dei, & propter electos iudicati & ſuper reprobos iudicaturi, arcus iſte eſt in nubibus cœli. Et iſtud quidem, ſignum eſt in nubibus quod non adijciat Deus vltra perdere aquis diluuij omnem carnem: ipſe autem Deus quem nubes ſuſcepit, quique vltra nubes, & ſuper omnes cœlos eleuatus eſt, ſignum æternæ recordationis eſt in oculis Dei Patris, & ſempiternum memoriale noſtræ pacis: vt iam poſtquàm ille in carne ſua inimicitias ſoluit, firmæ ſint amicitiæ Dei & hominum, non iam ſeruorum, ſed amicorum & filiorum Dei.]

391. Et vbique ſanè in ſcripturis, Iris tanquàm miſericordiæ diuinæ ſymbolum ponitur. Itaque quod Chriſtus Iride exhibitus ſtatuitur, plena per eum diuinæ miſerationis effuſio adumbrata eſt. Sed illud eſt conſideratione digniſſimum, Iridem in arcus formam ferè ſemper conformari, nec excedere ſemicircularem ambitum. Erroris autem craſſi eſſet, arbitrari alterum ſemicirculum fundi in alterum hemiſpherium, nec in noſtro terminari Iridem. Similiter ergo, cum Chriſtus & diuina per eum miſericordia exprimatur per Iridem, extra dubium eſſe debet, non eſſe Chriſti miſericordiam extra hoc hemiſphærium ſperandam, nec niſi in hac vita Deum cuiquam propitiari poſſe per Chriſtum, quoad diuinæ amicitiæ & ſalutis adeptionē.

Vſus doctrinæ.

Et hinc erui debet Vſus doctrinæ propoſitæ, qui præſertim in roboratione fiduciæ ex huius teſtis in cœlo fidelis contuitu, debet conſiſtere: ſed intra terminos fiduciæ legitimæ, quæ ſcilicet iuxta præſcriptas diuinitùs leges concipiatur, nec ſit partus impudentiæ. Et hęc ſpectaſſe quod Deus finito diluuio arcum ſuum poſuit in nubibus cœli, notauit. Addò in chronico, ætate 2. exiſtimans ſignum id fuiſſe diuinitùs datum fiduciæ ab hominibus concipiendæ, quod nunquam perdendi ſint à Deo irato, per aquas eluuionis vniuerſalis; & excidium œcomenicum, ob interpoſitam ſatisfactionem Chriſti ex duplici natura compacti; quæ eſt etiam arcus compoſitio. Sed & arcus à ſole dumtaxat ſplendet, & in eo Sol vt in ſua imagine conſpicuum ſe prodit. Iidem Prophetæ, radijs venturi Chriſti tanquam ſolis iuſtitiæ colluxerunt, & qui in has nubes cum fide defixere oculos, ſignum diuini fœderis acceperunt.

His pridem conſcriptis, & ad prelum paratis, incidi in opus R. P. Ioſephi Filere, cui titulus *ſpeculum, ſine macula.* Eius operis parte 4. c. 25. per ſectiones ſeptem, cum Cardinalia quæque fidei Chriſtianæ capita, tum nominatim Incarnati Verbi myſterium, Iride expreſſum eſſe, ſect. 2. & 3. pulchrè traditur. Lucubratio eſt, in qua pietas & eruditio cum concinnitate certant. Eò amando Lectorem plurium in hanc rem auidum, quem non tædebit legiſſe.

CAPVT X.

Chriſti productio, ſalis immiſſio in vas nouum ad ſanctificationem aquarum.

ALludo, (vt vides,) ad factum Eliſæi, quod deſcribitur 4. Reg. 2. vbi refertur, ſanctum virum querentibus filijs prophetarum de ſterilitate aquarum Iericho, aquam inde hauſtam commiſcuiſſe cum ſale in vaſe nouo, ſicque ſanaſſe aquas.

Chriſtus, ſale aquas ſanante, expreſſus, ex PP.

392. Hoc fuiſſe ſymbolum effectionis Chriſti, & bonorum nobis per eum collatorum, ex aliquot Patribus demonſtro, dimiſſis innumeris.

S. Auguſtinus l. contra Fulgentium Donatiſtam, ſic habet. [Gratias Deo Patri, qui quod futurum oſtendit, in nobis fidelis impleuit. Gratias, inquam, Deo patri, qui nobis non Angelos ſolùm, non Prophetas, ſicut priùs in Hierico noſtram, id eſt, in hunc mundū; ſed proprium filium deſtinauit; dominum videlicet Angelorum, & principem Prophetarum, Qui aquarum ſterilitatem, hoc eſt, gentium infœcunditatem, diſcuſſa morte ſanaret. Accepit vas fictile, hoc eſt corpus fragilitatis humanæ: ſal miſit, id eſt, ſapientia diuina repleuit. In aquam proiecit, hoc eſt in Iordanem deſcendit. Aquas ſuo deſcenſu ſanauit, id eſt gentes ſuo aduentu redemit, & maritante ſermone, Eccleſiam ex gentibus congregauit, & in fœtus vberes longè lateque diffudit.]

Hugo Victor. c. 3. l. 2. miſcellan, titulo 116. [Aquæ Hierico peſſimæ erant, & terra ſterilis. Rogatus ergo Eliſeus eas ſanare, miſit ſal in vas nouum fictile, & demerſit illud in flumen, & Sanatæ ſunt aquæ peſſimæ, & terra ſterilis. Ierico, ſunt populi mali & à fructu boni operis aridi. Vas nouum fictile, vel ſancta quæ fuit vas nouum per virginitatem, & fictile quia terrenum. Vel vas nouum, Chriſti caro eſt: noua quia ſine peccato, noua generatione creatione creata eſt, id eſt de matre ſine patre, quæ eſt quarta & noua generatio: & fictilis, quia mortalis. Sal autem eſt Sapientia, Verbum ſcilicet

etiam in appropinquatione, credendo Deum eſſe remotum ab omni circumſcriptione, etiamſi ſit in homine?]

Lucernæ, quæ Chriſtus eſt, forma, myxus, oleum.

369. Reſtat ad plenam lucernæ noſtræ cognitionem, vt pauca addamus de eius forma, ac ellychnio, & oleo. Forma eſt planè ſingularis. Quod enim Heſychius hom. 2. de Deip. refert antiquiores nominaſſe Deiparam, *lucernam oris expertem, quæ à ſeipſa iugiter ardeat*, quemcunque tandem ſenſum habeat, multo ſublimiùs atque illuſtriùs in Chriſtum cadit, quàm Deiparam. Videtur autem ſenſus eorum qui ea appellatione inſigniuerunt Deiparam, is fuiſſe, quod non eſſet opus Deiparæ oleum iugiter ſufficere, ne deficeret vti nobis vſuuenit, in quibus niſi perpetuò oleum affundatur, deficimus. Et conſtat quidem eguiſſe Deiparam iugi diuinorum auxiliorum ſubminiſtratione: ſed quod ſpectata maternitatis prærogatiua, diuinæ illæ ſuppetiæ aliquatenùs debitæ videri poſſent; tanta autem eſſet earum vbertas, vt nihil opus eſſet extrinſeco afflatu adhortationum flammam vegetantium, & fuligines ad naſcentes diſpellentium, id quod in omnibus iuſtis eſt neceſſarium: nihil item ei ab eruditione, per Apoſtolos aut quoſcunque purè creatos Magiſtros poſſet obtingere, propterea Deipara, lucerna à ſeipſa iugiter ardens, dicta eſt, & ore ad oleum extrinſecùs excipiendum deſtituta. Hæc quanto potiore iure de Chriſto dici poſſint ac debeant, faſtidio monere, cum ſit euidentiſſimum, fonti gratiæ nihil affluxiſſe ex riuulis, quorum vniuerſi latices à fonte ſcaturiant neceſſe eſt. Nec quod Angelus in horto Chriſtum ſolari & firmare in bono viſus eſt, quicquam huic negotio incommodat. Vt enim inferiùs ſuo loco manifeſtum erit, nihil Angelus Chriſto inſinuauit quod eum lateret, nullaque ex parte mutantem firmauit, aut labentem ſuffulſit. Sed vt veritas ſuſceptæ noſtra cauſa paupertatis proderetur, ſtatueretúrque nobis in ærumnis exemplar non reſpuendi amicorum pia monita, & lenimenta malorum, admiſit Chriſtus externam qua non egebat ſancti Angeli ſuggeſtionem; & ſacris literis conſignari voluit, apparuiſſe ei in extremo illo agone, confortantis pio officio fungentem Angelum. Fuit igitur Chriſtus vndecunque lucerna oris expers, multo magis quàm Deipara. Iugiter enim ex ſe arſit, nec vllo extrinſecùs ſuppeditato doctrinæ aut incitamenti ad virtutem fomento indiguit, cui omnis plenitudo à proprio ſuppoſito affluebat.

370. Quid ſi verò ille oris in lucerna defectus, id eſt excluſio neceſſitatis affundendi ſubinde olei, pertinuit ad ellychnium aſbeſtinum, eóque facta eſt alluſio ab iis qui eo nomine donarunt Deiparam; quo nos multo magis donandum Chriſtum contendimus? Sanè Cæſarius dialog. 1. *ferè initio*, deſcribens ſanctos Patres ſpecie lucernarum, ſplendore ſuo cœli luminaria vincentium, ſic habet [qui & ſplendore ſuo, firmamenti luminaria vincunt, & vitæ ſermonem continent: quorum ellychnium nunquam decidit & lucerna non comminuitur, & oleum non abſumitur, & lampas nō quaſſatur, & flamma non extinguitur.] Omnino Sanctos Patres ſpecie lucernarum exhibet, quibus ellychnium erat, non ex Salamandræ pennis aut lanugine, vt aliqui cenſuerunt reiecti à Langio l. 1. Epiſtola 66. ſed ex Amianto vel ex Asbeſto, ſiue lino viuo. Sic dictum linum, autore Plinio lib. 19. cap. 1. ex quo contexta mantilia, quibus luculentus ignis erat pro lixiuio, & aquis ac ſmegmatis quibuſlibet. In eum enim conijciebantur, cum expurganda erant: perſtabant verò inter flammas innoxia, deterſis tantùm ſordibus. Taci quoque autoritate ex Apollonis opere de mirab. Hiſtor. idem confirmat Mercur. l. 2. var. cap. 27. Nupero experimento idem confirmat Viues 21. Ciuit. cap. 6. & noſtra ætate in Cypro inſula venam copioſam huiuſce amianti repertam, ſcribit Ruſcellius mox allegandus. Ex quo refellas Pancirolum l. de veteribus deperditis *ſub initium*, vbi hoc lini genus planè deſueuiſſe exiſtimauit. Fuit tamen, & eſt nunc quoque, rarum & infrequens, nec niſi in vſu locupletioſum. Inde Regibus ſepulchrales olim tunicæ, vt cineres cadaueris reliquis cineribus impermiſtæ, è rogo efferri poſſent. Inde ellychnia in quibus ignis oleo nouo non affuſo, perſtabat diutiſſimè vt Tacus ille ab Apollonio adductus, diſertè ait. Lucernam auream Athenis à Callimacho cōſecratam ex huiuſmodi myxo, per annum continenter arſiſſe, annotat Scholiaſtes ad prædictum locum Plinij. Multo autem illuſtrius eſt, quod Viues ad cap. 6. citatum ſcribit, de etura patrum ſuorum memoria è ſepulchro lucerna, quæ vt ex Epigraphe adiuncta conſtabat, iam ſupra milleſimum & quingenteſimum annum ardebat: & vt primùm contrectata eſt, inter admoas manus friata, abijt in tenuiſſimum puluerem. Suſpicatúrque S. Auguſtinus, (quamquam aliter præterea eum nodum expedit,) lucernam fani Veneris, quæ dicta eſt inextinguibilis, & tanquam miraculum ab Ethnicis iactabatur, ex huiuſmodi lino fuiſſe coniunctam. Anaſtaſius in Syluestro inter cætera Conſtantini munificentiæ erga Lateranenſem Eccleſiam argumenta, profert columnam porphyreticam Conſtantini iuſſu in medio fontis locatam, cui ſuperpoſita aurea lucerna pondere libratam quinquaginta, vbi myxus amianthinus arderet balſamo. Idem de agno aureo in lucernæ ſpeciem, iuſſu eiuſdem Imperatoris conſtructo, pondere libratum duodecim, prodit Damaſus. In ſepulchro Gigantis Pallantis à Turno occiſi, inuentam ſuo tempore lucernam, quæ nec flatu nec liquore extingui potuit, ſed facto ſubtus flammam foramine, adhibito ſtylo, ſcribit Ptolomæus lucenſis in annalibus anno 1077. pag 19. Complures huiuſmodi lucernas, Patrum memoria in ſepulchris repertas, adducit Ruſcellius ad ſymbolum Alphonſi Auali, nominatim verò Alexandro 6. Pontifice, Ferentini, quod eſt dirutum Herruriæ oppidum; rurſuſque Eccleſiam regente Paulo III. Bononiæ, inuentum huiuſmodi lucernam, plerique tradiderunt. Cæſarius ergo, lucernas ſanctorum ex huiuſmodi ellychnio concinnat, indeq; indeficientia & inextinguibilitas à qua eas cōmendat.

Nihil hæc ellychnij ſanctorum indeficientia, ad Chriſti ellychnium, quod verè non modò numquam defecit, & nunquam extinctum eſt, ſed neque deficere vel extingui potuit. Sit ſanè ſanctis laus ſua, quod præueniente ac iuuante gratia non defecerint: at deficere tamen potuerunt. Et quamuis eorum de (vnoquoque, dictum verè ſit quoad extremam ſaltem, vitæ clauſulam, quod de forti muliere in typum fidelis animæ dictum eſt à Sapiente, *non extinguetur in nocte lucerna eius*; tamen non extingui, & extingui non potuiſſe, quàm longiſſimè diſtant. Chriſti ergo ellychnium nunquam defecit, quod commune aliqua tandem ratione habuit cum ellychnio ſanctorum cæterorum, ſaltem in extremo vitæ articulo ſpectatorum. Inſuper verò quod fuit ei planè ſingulare, deficere nulla ratione potuit. Ita vt quemadmodùm ſingulariſſima fuit humanitatis Chriſti per verbum ſuſceptio, Sic quod D. Auguſtinus habet conc. 23. in Pſalm. 118. planè ſingulari modo Chriſtus lucerna fuerit: quippe qui lucerna eſſe, deſinere nequiuerit. Et ſanè fuiſſe filum à Deipara ſuppeditatum ad formationem ſanctiſſimæ eius humanitatis, amianthynum, dixit venuſtiſſimè S. Athanaſius apud Leonem Caſſium in cap. 43. Iſaiæ v. 2. ad illud *ſi tranſieris per ignem, flamma non nocebit tibi.*

371. Iam olium lucernarum cæterarum myſticarum, longè deſpicatius eſſe eo oleo quod eſt lucernæ Chriſti affuſum, inde liquet, quod vt ex S. Auguſtino tract. 23. in Ioan. referre iam ſupra memini, [gratia Dei gra-

tuita, illa oleum lucernarum eſt.] Chriſti lucernæ, ipſum diuinitatis oleum eſt affuſum, quo nullæ vnquam aliæ lucernæ ſunt imbutæ. Hoc eſt oleum lætitiæ præ participibus Chriſto conceſſum; vt videri ſanè debeat, tanto (imo infinitis partibus plus) præſtare cæteris iuſtis Chriſtus Dominus, quanto pretioſæ quædam lucernæ, quotidianis, & ad plebeium vſum adhibitis antecellũt. Balſami libras ducentas, inſumptas in vſum lucernæ Lateranenſis, ex cenſu per Conſtantinum magnum cõſtituto, prodit laudatus ante Anaſtaſius. Ante aram principis Apoſtolorum, fuiſſe Romæ lucernam, cui item pro oleo eſſe balſamum, ad idque Babylonicum prouentum pendi conſueuiſſe, donec à quodam Pontifice qui id multum non tulit, diſtràheretur ait ſe ab antiquioribus accepiſſe Petrus Damiani lib.1. epiſt.20. Nimbis ebriam Nicerotianis lucernam, canit Hiſpanus Poëta lib.10. num.38 Sydonius lib.9. epiſt. 13. ſuo tempore idem ſeruatum, his docet verſibus,

> *Numeroſus erigatur*
> *Laquearibus coruſcis*
> *Cameræ in ſuperna lychnus.*
> *Oleumq́, neſcientes,*
> *Adipeſq́, glutinoſos*
> *Vtero tumente ſundant*
> *Opobalſamum lucernæ.*

Hæc præ ſimplici oleo, vel præ lactis adipe, ſine butyro, quo vſos pleroſque ad lucernas teſtatur Clem. 1. Pædag. cap.6. *ad finem*, videri poſſint pretioſiſſima ob raritatem atque fragrantiam. Præ vnguento autem quo arſit lucerna ſanctorum, hoc eſt præ oleo diuinæ gratiæ, minutalia ſunt, ne in contentionem quidem adducenda. At ſi oleum lætitiæ quo arſit Chriſti lucerna, cum oleo quocumque prædicto componas, non vacarit crimine ea comparatio. Tanta eſt enim extremorum diſproportio, vt vel nefas ſit ea committere voluiſſe.

Vſus doctrinæ de Chriſto lucerna 1. ſequendum eius ductum.

372. Tantùm de lucerna quæ Chriſtus eſt. Fructum huius doctrinæ, capiemus vberrimum, ſi eius ductum ſequamur, & ad eam prælucentem ſignemus veſtigia, illum ſectati qui ductum ſibi Chriſti propoſuit, interprete S. Ambroſio ſerm. 14. in Pſal.118, v.1. cum dixit *lucernæ pedibus meis verbum tuum*. In quæ verba, ſic præter cætera ſuauiſſimus Pater. [Fortaſsè quaſi bonus magiſter mihi præire cupiebat, vt lumen ſequi diſcerem, & illius pedibus ambularem. Oſtendit ergo mihi lucernam. Hanc ſequar in iſtius ignorantiæ operimento, in iſtius corporis tenebris conſtitutus, vt Chriſtum ſequens, nullum lapidem offenſionis incurram. Errabat Petrus in tenebris ignorantiæ, negabat Chriſtum eſſe moriturum, quia ad huc non videbat moriturum & reſurrecturum eſſe pro nobis. Conuerſus ad eum Dominus ait, *Vade retrò poſt me.* Oſtendit ei lucernam quam deberet ſequi, *poſt me*, dicens: ſecutus verbum Dei, cõfirmatus eſt. Poſtea cœpit inhærere Chriſto, timens ne iterum aliquo laberetur errore. Nonne & ipſe qui dicebat, *lucerna pedibus meis verbum tuum*: ad hanc lucernam feſtinauit, cum diceret in mari, *Domine iube me venire ad te ſuper aquam*? Sed quia non ſequebatur lucernam motus eſt atque titubauit, naturæ vehementioris mole turbatus. Sequamur ergo lucernam hanc ſicut lucernam, & ſicut in nocte ambulemus ad lumen. Multæ foueæ, multi ſcopuli in iſtius ſæculi caligine non videntur. Præfert tibi lucernam quam Propheta monſtrauit, vide quò debeas transferre veſtigium, contuere vbi pedem ponere mentis internæ, per ſingulos cura ſit greſſus, nulli credas tuum, niſi præeunte lucernæ iſtius luce, proceſſum: & vbi putas quod luceat, ibi gurges eſt. Videtur lucere, ſed polluit: & vbi putas ſolidũ eſſe vel ſiccum, ibi lubricũ eſt.]

Hinc exemplo Dauidis omnis fiducia noſtra, ſi modò Aegyptum abijcere, & in promiſſam terram progredi, conſilium ineamus. Egregia eſt eiuſdem S. Ambroſij conſideratio, ad illa Dauidis verba, *propterea memor ero tui, de terra Iordanis & Hermonyim.* Sic enim habet l. de interpellatione Dauid. [Memor eſt de terra Iordanis, in quo gratia memoriam deuotionis accumulat. In Iordanem Naaman Syrus ille deſcendit, & mundus à lepra factus eſt. In Iordane baptizatus eſt Chriſtus, quando formam lauacri ſalutaris inſtituit. Iordanis nomen, deſcenſionem ſignificat, quia deſcendit Dominus Ieſus, quia contagio delictorum vicinos Iordanis fluminis emundauit. Hic fluuius exit de Ægypto, & diuidit terram repromiſſionis. Ergo qui turbatur, ſi boni conſulit, ex Ægypto exit, & ſequitur viam lucis. Hermonym etiam, viam lucernæ interpretati ſunt. Exi ergo prius ex Ægypto, ſi vis lumen Chriſti videre. Exiuit Chananæa à finibus gentium, & Chriſtum inuenit, cui dicebat, *Miſerere mei filij Dauid.* Exiuit ergo Moyſes ex Ægypto, & propheta factus eſt, & remiſſus ad populum, vt de terra afflictionis populum liberaret. Lucerna autem in Chriſti corpore. Hæc tibi lucerna, Viam monſtrat. Vnde & ſanctus ait, *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Lucerna quod illuminauerit animas vniuerſorum, & in tenebris viam monſtrauerit. Euangelium, via lucernæ eſt. In Vmbra lucet, id eſt in ſeculo. Vnde & alibi habes. *Niue dealbabuntur in Selmon*, id eſt in vmbratione.] Hæc qui ſeruare contempſerit, pro lucerna prælucente, ſortietur clibanum. Idcirco enim vtrumque ſimul eſſe Abrahamo exhibitum S. Cyrillus l.1. Glaphyr. in Pentat. egregiè notauit.

2. Curandum vt nos quoque alijs lucernæ ſimus.

373. Non videtur ſatis S. Ambroſio, ſi lucernæ diuinitùs præſtitutæ ductum ſequamur. Vult itaque nos, Chriſti imitatione, lucernas effici. Itaque ſubdit loco allegato ex Pſal.118. [Ex hac lucerna, (verbo inquam Dei corporato, ſiue Chriſto, quem ſtatuit Deus lucernam pedibus noſtris,) Accende & tu lucernam, vt luceat interior oculus tuus, qui lucerna eſt tui corporis. Multas habes lucernas, accende omnes, quia dictum eſt tibi: *Sint lumbi veſtri præcincti & lucernæ ardentes.* Quia multæ ſunt tenebræ, multæ ſunt lucernæ neceſſariæ, vt meritorum noſtrorum in tantis tenebris lumẽ eluceat. Iſtas lucernas, lex ſignificauit ſemper lucere debere, in tabernaculo teſtimonij, nõ illas quas Iudæi accendunt quotidie. Illæ ſub vmbra lucent, & extinguuntur quotidie: quia quod faciunt non vident: quod legunt, neſciunt, accipiunt & ſecundùm literam, quod præcipitur ſecundùm Spiritum. Tabernaculum enim teſtimonij corpus hoc noſtrum eſt, in quo Chriſtus aduenit, per amplius & perfectius tabernaculum, ſicut ſcriptum eſt, vt per ſanguinem ſuum intraret in ſancta, & conſcientiam noſtram ab omni opere mortuorum & labe mũdaret, quo in corporibus noſtris quæ ſuorum teſtimonio & qualitate factorum, cogitationum noſtrarum abſcondita & occulta teſtantur, lucernarum modo luceat noſtrarum lux clara virtutum. Iſtæ ſunt lucernæ ardentes, quæ die ac nocte in templo Dei lucent. Si templum Dei in corpore tuo ſeruas, ſi membra tua membra ſunt Chriſti, lucent virtutes tuæ, quas nullus extinguit, niſi eas tuum crimen extinxerit. Hoc lumine caſtæ mentes, & piæ deuotionis ſolemnitatis noſtræ feſta, reſplenderant. Luceat ergo ſemper lucerna tua.] Addit pluſcula in eam ſententiam; ſcitu & lectu, multoque magis ſeruatu digniſſima. Et benè quoque in eam rem Guerricus ſerm.1. de purific. adhortans vt non tam Lucernas feramus, quàm ipſi Lucernæ ſimus, lucentes intus & foris, nobis & proximis; Lucernæ inquam, corde, manu, ore, quæ diſtinctiùs explicat ſigillatim.

Simus lucernæ præpotentes,non cuicumque vento ceſſuræ. Ita ſcitè S.Maximus centur. 4. ex varijs c.78. verbis illis. [Qui violentarum tentationum incurſiones, more beati Iob ſtrenuorumque martyrum inconcuſſo perfert animo,eſt lucerna præpotens:qui inextinctum etiam ſeruat lumen ſalutis, (quod alioqui in modo potentiæ,quæ pollet fortitudine, conſeruatur) habens inter præcipua robur & laudum decantationem. Qui verò machinas illius maligni perſpicit, & inuolutiones bellorum inuiſibilium non ignorat; hic quoque ſplendens luce cognitionis, commodè viſus eſt ſummo Apoſtolo dici, alia lucerna: *Non enim ignoramus cogitationes eius.*] Hoc vt aſſequamur, oleum nobis ac myxus queis flamma Spiritus ſancti excipiatur & foueatur,ſtudioſè curanda ſunt, quod præclarè admonet S.Ephrem t.2. lib. decem capitum de virtute cap.10. Monet quippe eliminandam à nobis eſſe terreſtrem omnem feculentiam & humiditatem, ac vliginem carnis. [Tunc enim Spiritus ſancti gràtia requiem in nobis inueniens, intelligendique vim præbens,illuminabit corda noſtra.Sicut Lychnium inſtructum,oleo & ſtupa implent: In quo quidem,ignis,ſubiectam materiam apprehendens, lampadem accendet abùndè exhilarantem, eoſque qui adſunt, illuminantem. Si verò paſſionibus adhuc agimur, in iiſque nos volutantes,dignitates petimus; non vulgariter periclitamur, Lychnio aſſimilati, oleo & combuſtabili materia deſtituto, qui ne ad breue quidem tempus,ignis calorem ferre poterit & efficacitatem.] Hoc ſanè non eſt eſſe lucernam præpotentem, quæ etiam flabris incurſantibus poſſit obſiſtere.Itaque pergit S.Ephrem vrgere, vt aptè ad fouendum cœleſtem ignem mixum & oleum curemus; ſic denique futuri iuuante Deo, potentes lucernæ. Concinnè in eandem ſententiam S.Chryſoſtomus hom.11. in 1. ad Theſalo. *initio.*

374. Simus lucentia candelabra,ſed (quod acutè notauit in verbis Sapientis inde Sanctos celebrantis Petrus Damiani ſerm. de SS. Petro & Paulo,) lucentia ante Dominum. Non ſicut hypocritæ, qui ſunt lucernæ lucentes ante mundum,vel in oculis ſuis, nec ſeruant prudentiam Virginum in parabola laudatatum, quæ acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus. [Vide prudentiam, (inquit autor ſermonis in eam parabolam apud Bernardum.) Vide prudentiam Virginum iſtarum; ſciebant noctem fore productam, & neſcientes qua hora noctis ſponſus veniret, non contentæ oleo lampadum, etiàm in vaſis oleum ſumunt: vt ſi fortè illud quod erât in lampadibus,adnihilaretur & deficeret,de eo quod in vaſis repoſuerant,ad cuſtodiam luminis lampades implerent. Oleum in lampade,eſt opus bonum in manifeſtatione: ſed dum videtur à proximis claritas operis; dum mirantur & laudant; extollitur, plerumque & adſurgit elatus animus operantis: & dum in ſe non in Domino gloriatur,lumen lampadis adnullatur & carens fomento congruo lampas,quæ coram hominibus clarè lucet, coram Domino tenebratur. Prudentes verò Virgines, præter oleum quod in Lampadibus habent, oleum aliud in vaſis reponunt: quia nimirum ſanctæ animæ, dum ſponſi ſui præſtolantur aduentum,dum toto deſiderio ei clamant quotidie,adueniat regnum tuum,præter illa opera quæ proximis lucent ad Dei gloriam & videntur; aliqua in oculto, vbi ſolus pater videt, opera faciunt, vt ſi fortè illa que conſpicua & clara ſunt,flatus laudis humanæ extinxerit,oleum occultæ conſcientiæ ſuffragetur.Hæc eſt gloria filiæ regis abintus,dum plus de oleo quod in vaſis conſcientiæ dilucefcit,quàm de eo quod lucet deforis gloriatur; periiſſe æſtimat omne quod cernitur, id indignum iudicat remuneratione quod fauores hominum proſequuntur. Latenter igitur quæ præualet operatur,petit ſecretum,orationibus pulſat cœlum,fundit Lachrymas teſtes amoris,& cum dilecto illo ſuo, ſuſpirio gemituque fabulatur.Hæc eſt gloria, ſed ab intus, ſed inuiſa, filiæ regis & amicæ. Hoc olium fatuæ Virgines non habent, quia niſi ad nitorem vanæ gloriæ,& fauorem hominum,bona non operantur.Hoc oleum in quo prudentes confidunt,in abditis conſcientiarum vaſculis reponunt.]

Præluceamus alijs per ſancta opera nec ſegniter aut remiſſè, ſed ita vt ardere lucernas noſtras, probemus. [Ipſa opera noſtra, (ait S.Bernardus ſerm.2. de purific.) in feruore agenda ſunt,& in deſiderio cordis: vt ſint lucernæ ardentes in manibus noſtris. Alioquin timendum eſt,ne fortè tepidos nos euomere incipiat, qui in Euangelio loquitur dicens: *Ignem veni mittere in terram,& quid volo niſi vt ardeat?* Hic planè ſacer & benedictus eſt ignis,quem Pater ſanctificauit & miſit in mundum, & cui benedicetur in Eccleſijs, ſicut ſcriptum eſt: *In Eccleſijs benedicite Deo Domino.* Habet enim etiam aduerſarius noſter,vt pote peruerſus diuinorum operum æmulator; habet,inquam ignem ſuum & ipſe, ignem concupiſcentiæ carnalis,ignem inuidiæ & ambitionis, quem Saluator in nobis non accendere ſed extinguere Venit.]

Quamuis autem omnium ſit Chriſtianorum, eſſe Chriſti imitatione lucernas, ad modum prædictum; tamen ſpecialiter eſſe id munus Doctorum, iam ſupra attigimus,& nemo ibit infitias. Vnde ſcitè Origenes hom.17. in Ioſue *in fine*, infert in hunc modum. [Lex Dei, Sacerdotibus commiſſa eſt & Leuitis,vt huic ſoli operam tribuant,& verbo Dei abſque *vlla* ſollicitudine vacent. Sed interim ſi laicus, quæ neceſſaria ſunt non præbuerit ſacerdotibus & leuitis, occupati illi in talibus,ideſt corporalibus curis,minus legi Dei vacabunt. Illis autem non vacantibus,neque operam dantibus legi Dei, tu periclitaris. Obſcurabitur enim lux ſcientiæ,quæ in illis eſt, te non ſubminiſtrante oleum lucernæ; & culpa tua illud eueniet,quod dixit Dominus, *quia ſi cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadent.* Sed & illud in te complebitur quod Dominus dixit: *Si enim lux qua in te eſt,tenebræ ſũt,ipſæ tenebræ quãtæ ſunt?* Vt ergo lux ſcientiæ in ſacerdotibus fulgeat, & lucerna eorum ſit ſemper accenſa, tu imple officium tuum,comple mandatum Dei erga obſequia ſacerdotum.] Optimè id quidem infert Origenes. Nos tamen præſertim hic attendimus, munus quod Doctoribus tribuit. Sed & Iſidorus Peluſ. pulchrè lib.1.epiſtola 32. [Deus lucernam,hoc eſt,ſacerdotem, accendit, atque candelabro imponit,hoc eſt,ſuæ lucem ſereni cathedræ: vt & dogmatum, & actionum ab omni caligine liberarum,ſplendorem Eccleſiæ, fulgetræ inſtar, afferat: quo nimirum plebs viuifici fulgoris radios ſpectans,ad eos ſeſe dirigat, patriſque luminum gloriam prædicet.] *Sunt igitur Doctores Catholici ſpeciali titulo, lucernæ.* Ideoque iuxta Guerricum ſerm. 1. de Purif. Philippus in figura cuiuſlibet Eccleſiaſtici Doctoris, dictus eſt *os lampadis*, eo quod de ore ipſius ad illuminationem audientium, coruſcaret ignitum eloquium Domini.]

Doctores hæretici, Lucernæ fumidæ.

375. Hæreticos autem, quippe peruerſos Doctores, eſſe tantùm quaſi lucernas, ſcitè tradit Orig. hom.14. in Ioſue. Fellacia autem eſt,quod iactant ſe illuminare. Sic Manichæi, *illuminatores* audire geſtiebant, & ſuos vocabant *illuminatos*, vt S.Aug. teſtatur l.contra Epiſtolam fundamenti c. 25. Et de conuerſis ad Catholicam fidem dicebant,lucem per illos tranſitum feciſſe, vt videre eſt apud eumdem S.Auguſtinum lib.de vtilit. cred. cap. 1. Videſis plura apud eum lib. de actis cum Felice cap.16. & in Pſal.145. v.7. Teſtatur etiam Lucifer Calar. ad Conſtantium l. quod moriendum ſit pro Dei filio pag.308. id iactaſſe Conſtantium Arrianum. Sic enim eum affatur, [Cum ſis ipſe, totius

erroris

erroris fons, affirmas te luminis portitorem; cum ſis tenebris obſeſſus omnibus.]

Claudius Taurin. vt eſt apud Ionam l.3. *ſub fin.* ſe in luce, Catholicos in tenebris eſſe iactabat. Familiaris quoque omnibus erroribus fuit ea iactatio. Barchochebas enim apud Euſeb. 4. hiſtor. cap. 6. mentiebatur ſe ad Iudæos illuminandos veniſſe. Communiter quoque Iudæi tempore S. Iuſtini, vt ipſe agens cum Tryphone teſtatur, fabulabantur ſe ſuos proſelytos illuminare. In actis SS. Iuliani & Baſiliſſæ *ſub fin.* apud Surium menſe Ianuario, Marcianus Gentilis, profitebatur ſe Chriſtianos illuminaturum. Apud Lactantium l.5. c.2. Stultè idipſum Ethnicis pollicebatur vnus alius. Vides vnde Sectarij noſtri, hauſerint vt ſe illuminatos, & aliorum illuminatores dicant. Cœterum nemo horum lucerna verè; ſed omnes ad ſummum *Cenereth* vt ſupra philoſophatur Origenes: id eſt, *quaſi lucerna*. Fumus ſolum ab iis vomitur, non ſplendor emittitur, iuxta Auguſtinum l. de agone Chriſt. c.16. verbis illis. [Ad iſtas tenebras, addunt adhuc fumum, quem ſibi contentionibus & certaminibus quotidianis excitare non ceſſant: habentes animas carnis affectibus diffluentes, tanquam ligna humore ſaginata, in quibus ignis fumum ſolum vomit, & habere flammas lucidas nõ poteſt; Et hoc quidẽ de omnibus hæreticis rectiſſimè dici poteſt.] Subſcribo, nã nihil verius nihil quotidiani ac iugi noſtratium ſectariorum experimento teſtatius.

Fruſtra qui his adhærent tenebrionibus, lucem ab eis ſperant, fruſtra in has lucernas profundunt pecuniam, fatuitate ei haud abſimili quam ridet Lucianus dialog. aduerſus ineruditum librorum congeſtorem. [Noſtra (inquit,) ætate fuit quis & adhuc ſupereſt opinor, qui Stoici Epicteti fictilem lucernam, ter mille drachmis emit. Sperabat enim opinor, & ille, ſi noctu ad eam lucernam legeret, continuò & Epicteti Sapientiam in ſomnis ſe adepturum, & ſimilem ſe fore admirandi illius ſenis.] lucernas iſtas fumidas, carò vænire eas adhibentibus, neminem latet qui eos norit. Lucem verò ex eis nullam promicare, ſed fumum duntaxat, iam ex D. Auguſtin. diximus: Non ſic Chriſti lucerna, qua & gratis proſtat, & vberrima luce perfundit omnia.

CAPVT VII.

Rurſus ad idem inſtitutum, cerei ac lucernæ ſymbola, ſed intra laternam.

376. IN lucerna & cereo ardentibus, flamma eſt conſpicua: non item in laterna, ſed per obductum corpus occluditur. Vnde apud aliquos ſequioris æui Latinos ſcriptores, *abſconſa* vocatur, & per aphæreſim *ſconſa* vt notat Coluenerius in Onomaſtico ad Cantipratanum. Ideoque à latente per laternam lumine, nõnulli Patres Scripturis aſtipulantibus, effectionis Chriſti, & finis in quem effectus eſt, ſymbolum petunt, quod breuiter propoſitum & illuſtratum eo.

Qui Patres, Chriſtum lucernæ in laterna abditæ contulerint.

Vſus eſt eo ſymbolo ad diuini Verbi cum natura noſtra conſertionem declarandam, S. Baſilius hom. de humana Chriſti generatione *in fine*. [Cogita paſtores (inquit,) in diuinis laudibus Sapientes factos, Sacerdotes prophetantes, fœminas collætantes. Quando Maria gaudere docta eſt, ac iuſſa ab Angelo Gabriele; Quando Eliſabetha Ioannem in vtero exultantem ſenſit; Anna propheti ſſa Euangelizauit; Simeon in vlnas accepit, in exili infante magnum Deum adorantes: non quod videbant contemnentes, ſed diuinitatis ipſius amplitudinem glorificantes: pellucebat enim diuinitas per humanum corpus, perinde atque lux quædam per Vitream capſulam, eos illuminans, qui cordis oculos mundos habebant.]

Adhibet eandem comparationem S. Bernardus ſerm.3. de Aſcen. verbis illis. [Quis ſufficiat cogitare, qualiter rerum Dominus præuenerit nos, venerit ad nos, ſubuenerit nobis, & ſingularis illa Maieſtas voluerit mori, vt viueremus, ſeruire vt regnaremus, exulare vt repatriaremur, & vſque ad ſeruiliſſima opera inclinari, vt conſtitueret nos ſuper omnia opera ſua. Talem ſe obtulit Apoſtolis, Apoſtolorum Dominus, vt iam non inuiſibilia Dei per ea quę facta ſunt intellecta conſpicerent; ſed ipſe facie ad faciem videretur, qui omnia fecit. Et quia diſcipuli carnales erant, & Deus ſpiritus eſt, nec benè conuenit Spiritui & carni, vmbra corporis ſui temperauit ſe his, vt obiectu viuificæ carnis viderent Verbum in carne, ſolem in nube, lumen in teſta, cereum in laterna. *Spiritus* enim *oris noſtri Chriſtus Dominus, cui diximus, in vmbra tua viuemus inter gentes,* non inter Angelos, vbi puriſſimum lumen puriſſimis oculis intuebimur. Vnde & virtus altiſſimi obumbrabit Virgini, ne nimio ſplendore præſtricta, diuinitatis fulgur, etiam illa ſingularis aquila tolerare non poſſit.] Et ſerm. 1. de aduentu. [Nos magis ad eum venire dignum fuit, ſed duplex erat impedimentum. Nam & caligabant oculi noſtri: Ille verò lucem habitat inacceſſibilem; & iacentes paralytici in grabato, diuinam illam nõ poteramus attingere celſitudinem. Propterea benigniſſimus Saluator & medicus animarum, deſcendit ab altitudine ſua, & claritatem ſuam infirmis oculis temperauit. Induit ſe laterna quadam, illo vtique glorioſo & ab omni labe puriſſimo corpore; quod ſuſcepit. Hæc eſt enim illa, leuiſſima planè & præfulgida nubes, ſupra quam aſcenſurum eum, Propheta prædixerat, vt deſcenderet in Ægyptum.] Videri poſſit legendum hoc poſteriore loco, *lacerna*: vt quia induiſſe ſe Verbum affirmat, ſenſus ſit, veſtem qua amiciri voluit fuiſſe detritam, & maſtrucam potiùs ac lacernam, id eſt plebeiam veſtem & obſoletã, quam Regium paludamentum. Tamen codices quos vidi, conſtanter legunt *laternam*: eaque lectio optimè cõſentit cum ea lucis ſuæ attemperatione quam Verbum affectaſſe, ait Bernardus.

Scripturas ad eandem mentem.

377. Videri porrò poſſet idem inſinuaſſe Iob c.12. cum de Chriſto iuxta plurimorum Patrum interpretationem dixit, derideri iuſti ſimplicitatem: non alia de cauſa, quàm quia eſt lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus ſtatutum. Quid ſit lampas contempta, varij variè exponunt. Sed S. Gregorius l.10. mor. c.29. accommodatè ad rem præſentem, contemptam lampadem interpretari videtur, quã lucernam cœcam, ſiue opacam, Galli *laternam ſurdam* appellant: quæ ſcilicet interiùs lucet, ſed exteriùs non lucet; intus ardet, foris non reſplendet: cuiuſmodi lampadum contemptarum, exempla profert S. Gregorius, Dauidem nominatim, ac Paulum, moxque c.30. omnes iuſtos, à quibus ad Chriſtum aſſurgens, fuiſſe item Chriſtum huiuſmodi lampadem contemptam, & laterna opaca concluſam, ſic demonſtrat. [Libet inter hæc, ad Redemptoris vias, mentis oculos tollere, ſenſimque à membris ad caput peruenire. Ipſe enim nobis lampas veraciter extitit, qui pro redemptione noſtra in cruce moriens, tenebroſis noſtris mentibus, lucem per lignum fudit. Hac nos lampade Ioannes illuminari conſpexerat, cum dicebat: *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem,* &c. Quam tamen apud cogitationes diuitum contemptam vidit, cum Paulo poſt ſubdit: *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Huius lampadis flammas Herodes explorare voluit, cum eius miracu-

Digitized by Google

miracula videre concupiuit, ſicut ſcriptum eſt: *Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quod audiſſet multa de illo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri.* Sed lampas hęc, ante eius oculos nullo radio lucis emicuit, quia ei qui ſe non piè, ſed curioſè quæſierat, nihil de ſe mirabile oſtendit. Inquiſitus quippe Redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere contempſit, ſeſeque apud ſe in occultis retinens, eos quos exteriore quærere comperit, ingratos foris reliquit: magis eligẽs apertè à ſuperbientibus deſpici, quàm non à credentibus vacua voce laudari. Vnde & protinus lampas ipſa contempta eſt, ſicut illic ſubditur: *Spreuit autem illum Herodes cum exercitu ſuo, & illuſit indutum veſtè alba.* Sed contempta lampas quæ in terra irriſiones tolerat, de cœlo lucidius per iudicium coruſcat. Vnde hic aptè ſubiungitur: *Parata ad tempus ſtatutum.* De quo videlicet tempore per Pſalmiſtam dicitur: *Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo.*] De Chriſto item eum Iobi locum accipit Rupertus l.2.de operibus ſpiritus ſancti c. 10. atque adeò pro lampade laternæ immiſſa, Chriſtum habuit, vt ex his eius verbis apparet. [Hic iuſtus cuius ſimplicitas deciditur, ille eſt de quo in Propheta loquitur Deus. *Propter Syon non tacebo, propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur.* Lampas iſta lucens dictis vel doctrinis, ſplendens miraculis, contempta eſt apud cogitationes diuitum, apud ſuperbiam tenebrarum quæ lucem illam comprehendere non potuerunt Quare. Quia non lucebat quomodò volebant, non ſplendebat quomodò ſplendere volebant ſuum Mæſſiam, ſcilicet ad præſentem & vanam hominum gloriam. Talem enim non expectabant Chriſtum, qualem iſtum viderunt, ſed qualem ſplendore maligno ſplendentem ſuſcepturi ſunt Antichriſtum. Idcirco contempta eſt lampas iſta apud cogitationes eorum, maximè vbi per mortem crucis lucem eius ſe extinxiſſe putauerunt. At illa parata erat; & parata eſt ad tempus ſtatutum, quo in tempore fiet illis, quod ſcriptum eſt: *Domine exaltetur manus tua, vt non videant, videant & confundantur Zelantes populi, & ignis hoſtes tuos deuoret.* Illud tempus ſuum, quo ſuper candelabrum cœli ponenda erat lampas iſta proſpiciens, deriſorem tenebrarum patiebatur, dum extingui putaretur, veræ lampas Sapientiæ pro ſua quoque taciturnitate, iuxta illa. *Sapiens tacebit vſque ad tempus.*

Ad illud igitur vſque tempus, lucerna Chriſti intra laternam abdita, non emicuit, nec foris niſi perparcè reſplenduit: Id quod ſignificatum & adumbratum æquè eſt, typo lagenæ Gedeonis. Nihil enim aliud ea lagena fuit quàm laterna cœca, teſtacea. Gedeon ergò primus deſcendit in prælium, armatus lagenâ, intra quam lucerna erat, id eſt cereus ardens, (nam lucernam vulgarem, agitatio quam olei effuſio conſecuta eſſet, vetat intelligere;) Lagena, quam S. Ambroſius l.1.de ſpiritu ſancto c.16. *hydriam* appellat, corpora noſtra de limo figurata deſignat, eodem S. Ambroſio interprete. De huiuſmodi autem lagena, non primicuit diuinitatis fulgor, quia Chriſtus dum viator fuit, ferè manſit inglorius. At confracta lagena, & teſtaceo humanitatis inuolucro lumini prætenſo, per paſſionem & mortem diffracto, vt egregiè proſequitur S. Gregorius 30. mor. cap. 32. & 33. reſplenduit fax, quæ ante intra laternam corporis deliteſcens, non promicabat. Id quod proportione ſeruata, in tanti exercitu ſelecto, per trecẽtos Gedeonis milites adumbrato, locũ habuit.

Duplex ratio, inſtitutæ comparationis.

378. Cur autem Chriſtum, lumen laternâ obductum iuxta prædicta dominare liceat, non obſcura ratio ex dictis habetur gemina. Lampadis enim aut facis lumen, ex ſe ſplendens acfulgens, prætenſione lucernæ veluti diluitur & obnubitur. Quam cauſam fuiſſe prodit Iamblicus in Pythagoræ vita, cur ille, nomenclatore Saluiano *Magiſter Philoſophia*, vetaret ad laternam ſpeculandum. Quod enim nimis remiſſum ac hebes lumen è lucerna laternæ immiſſa profundatur, poſſitque ea luminis parcitas viſui incommodare, vetuit Pythagoras ad tam exiguum lumen vacare lectioni, aut ſpeculationi, quæ viſus functionem depoſcat. Quanquam Gyraldus l. de Pythagoræ ſymbolis, aliter hoc ſymbolum effert: nempe hoc modo, *ne ad lucernam, ſpeculum ſpectato.* Et interpretatur de nobis rebuſque noſtris, non ad alienam lucem creatam, quæ modica eſt, & ſæpè imponit, ſed ad ſolarem ac diuinam admetiendis, iuſtoque ſuo pretio, quod omnes tunc mendæ appareant, æſtimandis. Vt, vt ſit, laternam lucernæ aut cereo prætenſam, remittere ac temperare eius ſplendorem, nemo non videt. Quòd ergo diuini Verbi tantus ſit fulgor ac ſplendor, vt eius contuitione, naturalis quæcunque acies quantumuis perſpicax eſſet prohibenda; attemperauit infirmis viſibus noſtris Deus, lumen illud, obducta ei humanitate tanquam laterna, quæ lumen illud dilueret. Sicut etiam Moſes, quod ex conſortio ſermonis Dei, facies eius radiaret, & hebetes Iudæorum viſus præſtingueret, velamen adhibebat; non quò prorſus viſum Iudæorũ, fugeret, ſed vt ad retuſam ac hebetatam lucem, non exultarent: quæ fuiſſe Chriſti legiſlatoris noſtri imago, nec leuis adumbratio videtur. Ita accepiſſe lucernæ cum humanitate Verbum quaſi obducente, analogiam, videtur Iacobus de Valentia in *Pſal.* 18. ad verſ. 5.

Occurrit ratio altera, cur Chriſtus Deus homo, lucernæ intra laternam abditæ, conferri iure poſſit. Idcirco enim latere in laterna lucem volumus, vt tuta ſit ab aëris & ventorum iniurijs, quibus alioqui pateret, ni laternæ tutela indemnitatem præſtaret. Aptè ergo laterna ſignificare poteſt, quo Chriſtus pro nobis ſe demiſerit: nempe ad humanitatem paſſibilem atque mortalem; cuius lux, id eſt vita corporea, flabris perſecutionum & aquis cruciatuum, extingui aliquando potuerit, & verò etiam ſit extincta ad tempus, donec redaccenſa, facta eſt inextinguibilis. Chriſtus enim reſurgens ex mortuis, iam non moritur. Id quod etiam laterna, lumen ab incommodis liberans apertè fert. Propterea enim S. Ambroſius l.1.de Iacob c. vlt. fortitudinem nullis aduerſis flabris ceſſuram, confert lumini intra laternam.

Vſus doctrinæ.

Ne vereamur itaque nos quoque, eſſe contemptæ lampades, paratæ ad tempus ſtatutum. Abſcondi intra humilitatis præſentis ac deſpectionis laternam cum Chriſto par eſt, vt cum Chriſtus apparuerit vita noſtra, & nos cum ipſo appareamus in gloria. Ita quidem ſi *Hermonijm* id eſt *viam lucernæ*, vt ſupra cum Ambroſio interpretabamur; ſecreti fuerimus. Cœteroqui timendum, ne lucerna hæc, quæ eſt Chriſti Dei & hominis aduentu conſtituta, vertatur in clibanum: quod grauiter conteſtatur S. Cyrillus l.1. glaphyr. in pentat. pag. 63. *in fine* monſtrans Verbum incarnatum, bonis quidem lucernam, diſcolis verò ac reprobis, clibanum fieri.

CAPVT VIII.

Ex ſole corporeo, producti pro nobis Chriſti, ſymbola.

379. A Spiculis luminibus cerei ac lucernæ, ad totam, vt cum Tertulliano dicam, ſolis lanceam progredior, monſtraturus in ſole corporeo & materiali, ſymbolum ſolis iuſtitiæ: non quod hic ſim ſollicitus, de exhibendo Chriſti ſub ratione Magiſtri omnis

omnis ſanctitatis atque iuſtitiæ, quod præſtabo cum de Chriſti attributis ſpectantibus homines; ſed quod ex ſole, declarari optimè poſſit Chriſti productio, & aduentus in orbem ad ſalutem & ſanctificationem noſtram.

Chriſtus, Sol.

Et eſt ſanè Chriſtus, Sol quidam. Analogias plurimas adhibuit Petrus Damiani ſerm. de Epiphan. [In ſole (inquit,) quinque principaliter attenduntur. Sol incommutabilis eſt in ſe, cum luna ſingulis menſibus commutetur. In ſole nulla eſt macula, cum ſemper macula ſit in luna. Sol habitat plenitudinem luminis, à quo & alia luminaria lumen accipiunt. Sol licet ſit immutabilis, interdum tamē patitur eclypſim. Sol ſemper lucet in die. Sed eadem in vero ſole noſtro ſolicitè inueſtigemus. Sol in ſe incommutabilis eſt; & ipſe Chriſtus ſecundùm diuinitatis potentiam, ſemper incommutabilis perſeuerat. Vnde ipſe ait: *Ego ſum Deus, & non mutor*, apud quem non eſt tranſmutatio, nec Viciſſitudinis obumbratio. In ſole nulla eſt macula; & ipſe eſt, qui ſingulariter ingreſſus eſt mundum ſine macula; qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sol habet plenitudinem luminis; & in eo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, cui non eſt datus Spiritus ad menſuram, imò de plenitudine eius accepimus omnes gratiam pro gratia, quando vnguentum à capite deſcendit vſque ad barbam, & à barba ſtillauit in oram veſtimenti. Sol interdum patitur Eclypſim; & ipſe Chriſtus Eclypſim mortis paſſus eſt in paſſione, quando receſſit paſtor ouium, ponens animam pro ouibus ſuis, & inclinato capite emiſit Spiritum: Sol ſemper lucet in die, & ipſe Dominus, poſtquàm reſurgendo conſumpſit tenebras noſtræ mortalitatis; reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, ſed lucem habitat inacceſſibilem, & in eo tenebræ non ſunt vllæ. Hunc ſolus aquila Ioannes irreuerberatis luminibus intuitus eſt in rota ſua, quando adeò altè volauit, quod ſi paulo altiùs intonuiſſet, totus mundus eum capere non potuiſſet.] Meritò igitur Philippus Abbas prologum in Cãtica claudit his verſibus.

Vnam vos veteres teſtis tantummodò Lunam
Temporibus noſtris altera maior adeſt.
Sol pridem ſolus maiore ſtupet nouitate,
Solem namque parit luna nouella nouum.
Quem vel qua melius ſi vultis noſſe retexam,
Chriſtus Sol oritur, Luna Maria parit.

Meliùs hic quam in Auguſti natiuitate verum apparuit natum ſolem. Mater Auguſto grauida ait Conſtantinus Manaſſes in Annal. num. 72. vidit in ſomnis viſcus ſuum in cœlum ſubuolare. Pater autem quo momento Auguſtus natus eſt, videre viſus eſt, ſolem è ſinu coniugis exorientem. Hæc cadunt in Chriſtum longè aptius. Et ſanè olim Chriſtiani natalem Chriſti diem, vocabant diem ſolis noui, vel ſolem nouum, vt liquet ex S. Ambroſio ſerm. 16. Eamque ipſam diei illius nomenclationem ab Ethnicis fortuito vſurpatam, docet S Leo ſerm. 2. de Natiu. *ſub finem*, & S. Auguſt. ſerm. 61. de diuerſ. cap. 1.

Structura & effectio ſolis corporei, collata cum Chriſti effectione ac ſtructura.

380. Quando itaque Chriſtus ſol eſt, age, ſolis huius corporei, & ſolis myſtici effectiones componamus. Patrum ergo nonnulli, Chriſti productionem cum ſolis productione perbellè conſentire ſunt arbitrati, quia lucem primo die productam ante ſolem quarto die creatum, non cenſent euanuiſſe poſt primum triduum. Quorſum enim primum Dei opus tam illuſtre tamque præclarum, poſt tam breue ſpatium redactum fuiſſet in nihilum? Cenſent ergo eam lucem quæ primum per triduum per ſe fuerat, tandē 4. die; Soli veluti vaſi & conceptaculo fuiſſe immiſſam. Nam Sol, apud Poëtas quoque, *vas luminis* audit, & apud Syracidem *vas admirabile* denominatur. Eam verò lucis & vaſis adiunctionem, ſolis creationem dictam eſſe exiſtimant, & perbellè reſpondere volunt productioni Chriſti: quatenus in eo corporaliter habitat plenitudo diuinitatis tamquā lucis immenſæ, & ex diuinitate eiuſque quoad nos veluti vaſe, ſanctiſſima Chriſti humanitate, productus eſt Chriſtus. Poteſt autem ea ſententia de luce per ſe primum producta tripliciter intelligi. Primò vt lux illa fuerit forma accidentaria per ſe producta diuinitus. Quo ſenſu tribuitur ſententia illa S. Baſilio hom. 2. & 6. hexam. ſecundo ita vt fuerit forma ſubſtantialis corporis ſolaris, præter aliorum corporum morem magno miraculo producta ante corpus ſolare, quarta die procreatum: quæ eſt apertiſſima ſententia Nazianzeni orat. 43. *ſub initium*: qui adeò affinia habet cum S. Baſilio, vt videatur planè eadem fuiſſe vtriuſque opinio in hoc puncto. Tertia ſententia excogitari poſſet, quod lux illa, fuerit corpus quoddam ſiue cœleſte ſiue elementare, quod primo triduo non fuerit in vaſe; quatriduo verò poſt primam eius creationem, ſit coërcitum intra vas quoddam & conceptaculum, diuerſæ rationis à corpore illo ſic recepto & coërcito. Quæ cogitatio non adeò abhorret à vulgatiſſima nunc ſententia, quod ſol ſit corpus elementare ac igneum, pro qua innumera cumulat Chriſtophorus Scheiner. l. 4. roſæ Vrſinæ parte 2. à c. 17. Poſſet ergo cogitari, corpus illud igneum priùs fluxum, magiſque diſſipatum & idcirco minùs lucens, fuiſſe 4. die ſtipatum intra pilam, qua ex parte ad nos ſpectat, patentem, aut tranſparentem: vt ſi ignis intra pilam vitream aut cryſtallinam concluderetur. Quidquid verò ſit de harum ſententiarum veritate, quam nunc nihil attinet excutere, Patrum nonnulli, exemplo fabricationis Solis, iuxta aliquam propoſitarum ſententiarum expoſitæ, declarant Chriſti productionem & Verbi cum noſtra humanitate coniunctionem..

Iuſtinus in expoſitione fidei de Trinit. (ſi tamen Iuſtinus, & non potiùs alius Concilio Epheſino poſterior;) poſt expoſitam Chriſti productionem exemplo hominis, & copulationis animæ cum corpore, ſubdit. [Quoniam Verbum illud quod in mundum venit, lumen infulſit ex ingenito lumine, malim à lumine ſumere huius vnionis ſimilitudinem. Intelligamus igitur, illud Verbum lumen eſſe primigenium, quod prima voce Dei ipſum Verbum prognatum eſt: corpus verò ſolare, corpus humanum, cui modis arcanis Verbum illud vnitum eſt. Caue autem putes, ſolem aliud lumen, quàm id quod primùm factum eſt. Nec enim quaſi parum ſufficiente ad illuſtrandum mundum illo primo, ſol factus eſt, vt defectum eius ſuppleret. Non eſt enim talis hic opifex, vt nec perfectum opus proſpexerit, nec ſplendorem quantum vſus poſtulat, creauerit. Vnum eſt igitur lumen illud primigenium. Sol autem corpus, ei paratus eſt, in quo collectum lumen hoc diffundat ſe inde per omnia. Hoc horarum diei curſum per corpus abſoluit, nobis ex officio. Niſi enim adſtrictum eſſet corpore, ſed totum in toto aëre, neque dies dimetiretur, neque motu ordinatorem ſuum nobis oſtenderet. Quod ſi mihi obijcias, etiam ante ſolem conditum, diem noctemque fuiſſe, primum aſſentes lucis naturam illuſtrando vniuerſo ſuffeciſſe: Deinde quæres cauſam cur ſol factus ſit, nec aliam inuenies quàm à nobis iam redditam. Nam antea totum lumen diffuſum per totum aërem, neque motu ferebatur æquabili, neque diei menſuras diſterminabat; ſed contrahendo ſe nocti decedebat; vt modis omnibus verum appareat, aliud quiddam eſſe lumen, aliud ſolare corpus huius conceptaculum.

Cum

Cum ita ſe habeat lumen ad ſolare corpus,conſiderate iam diligenter hanc rationem. Sicut enim poſt vnitionem primigenij luminis cum ſolari corpore,nemo hæc poteſt ab Inuicem dioellere,neque alterum ſolem ſeorſim vocabit,alterum verò lumen ; ſed vnus ſol,hoc lumen dicitur : ſic de illa vera luce & ſanctiſſimo corpore, poſt vnitionem nullus dixerit, alterum ſeorſim filium Verbum Dei,alterum verò filium, hominem: ſed vtraque vnum & eumdem intelliget ; Sicut vnum lumẽ & vnum ſolem,tum comprehenſum lumen,tum corpus quod id continet. Rurſus ſicut vnum lumen & vnus ſol, naturæ verò duæ, altera luminis, altera corporis ſolaris : ſic & hic vnus filius,& Dominus, & Chriſtus,& vnigenitus: naturæ verò duæ,altera noſtra, altera nobis ſuperior. Rurſum ſicut huic lumini lumen ineſt actu, quod nemo ſeparate poſſit à corpore conceptaculo ſuo, ratione tamen quiuis diſcernat naturam,cuius eſt hæc vis propria, ſic in vno filio Dei vniuerſam vim nemo ſeparauerit ab vnica filietate,naturæ tamẽ eius proprietatem,ratione quiuis diſcreuerit.]

381.Damaſcenus orat.de transfig. *ſub finem*, tractans illud, *reſplenduit facies eius ſicut ſol*, ita ſcribit. [Verùm quemadmodum ſol, quamuis vnus ſit, duplicem tamen ſubſtantiam habet ; alteram videlicet lucis, quæ priùs orta eſt,alteram corporis,quod poſt creatum eſt: corpore autem per totum in ſeipſo manente, lumen perpetuò vnitum eſt, atque in omnes terræ fines diffunditur: eodem modo Chriſtus quoque, ſempiternum & inacceſſum de lumine lumen, in temporario & creato corpore factus, vnus eſt Iuſtitiæ ſol, vnus Chriſtus,in duabus à diuiſione remotis naturis agnoſcendus.]

Anaſtaſius Synaita lib.4. exaëm. *initio*, immenſus propè eſt in hoc argumento. Delibo dumtaxat nonnulla, Refert inprimis ad Chriſtum, quod ſol quarto die creatus dicatur. Sicut enim triduum primum, ſole & aſtris deſtitutum,imperfectum & minus illuſtratum fuit ; ita ſtatus triplex quem diſtinguit ante Chriſtum, nempe ab Adamo ad Noë, ab hoc ad Moſem, ab iſto ad Chriſtum, valdè mancus & imperfectus fuit præ quarto ſtatu quem Chriſti aduentus contulit. Hoc autem Anaſtaſius,ait eſſe nouum & dignum quod ſcrutemur myſterium,quod ſol demum poſt triduanam lucem,quarto die ſit procreatus. [Nam lux quidẽ trium dierum præcedentium expanſa, ac diſperſa per totam vniuerſitatem,oſtendit lucem increatæ Trinitatis quocumque peruenire,& nullum relinquere locum ea vacuum. Quandò autem quarto die fabricatur orbis ſolis, & lux illa quæ eſt vbique præſens in eo ponitur ; Hoc ſignificat quod diuina illa lux in orbe quodam primùm quidem ponitur obſcura ob peccatum Adami,poſteà autem lucida propter vnionem in Deo per hypoſtaſim, in abiecto ſcilicet & contempto homine quem filius hominis ſibi aſſumet ex tota obſcura & tenebricoſa humanitate ; ſed ita quoque,vt non coërceatur in arctum, neque circumſcribatur. Quomodò enim lux rurſus poſt eius in ſole poſituram, quarto die adeſt vbique & per totam terram expenditur : ita etiam lux diuinitatis per incarnationem non eſt circumſcripta,nec contracta : ſed rurſus ſic etiam Deus Chriſtus,omnia intuetur,illuſtratque & viuificat. Illa enim Dei Verbi hypoſtaſis,etiam in carne eſt operta. Illa etiam in carne mundum illuſtrat. Quartus autem dies, in quo perfectus fuit ſol,qui ſignificat Chriſti incarnationem,ſignificat quod bonorum omnium perfectio, tunc apparebit.] Et inferiùs ſolem in terra cõſtructum, deinde in firmamento cœli collocatum, è ſcriptura colligens,addit.] [Vide mihi rurſus hic quoque terram ante cœlum à Sole illuminari,& ſic ad cœlum, Chriſtum,qui eſt ſol, remittere, poſt eius compoſitionem & constructionem quæ facta eſt ſupra terram. Ne nos enim lateat quod ex omnibus luminaribus ſol compoſitus,vt qui conſtet ex duobus generibus in typum Chriſti,nempe ex illa prima cœleſti & antiqua luce, & igne qui poſtea factus eſt,& in æthere eſt interceptus, & de induſtria in terram proiectus. Et intellige hæc nobis ſubminiſtrare lucem, nempe Verbi diuinitatem. Erat enim & pridem in principio lux vera quæ illuminat omnem hominem. Rurſus autem ſanguinolentam & candentem noſtram carnem. Lux enim in ſole ignẽ accepit : hoc eſt Verbum illuminans, *factum eſt caro*. Adam enim induit Dominus,& accinxit. Adam enim interpretatur candens & ſanguinolentus: quandoquidem pueri communicarunt carni & ſanguini : ex quibus etiam ſuper terram Chriſtus, nempe Sol,compoſitus apparuit. Et ideò etiam ſoror eius luna, nempe Eccleſia, dicit in canticis. *Patruelis meus albus & flauus*, nempe Deus & Adam. *Albus* propter diuinitatem. *Flauus* propter humanitatem. Qualem etiam Videmus cõpoſitum ſolem,album & flauum,ad imaginem Chriſti qui eſt ſol Iuſtitiæ.]

Excurrit in hoc Chriſti Epitheton & multis confirmat Chriſtum eſſe & dici ſolem myſticum, tum ſubdit. [Qui itaque ſunt ſcrutati rationes naturæ creaturarum,dixerunt eſſe ineffabilem & incomprehenſibilem contemperationem & compoſitionem naturæ ſolis,vtque ſit typus ac figura ineffabilis vnionis ſingularis Chriſti hypoſtaſis,ex quibus eſt etiam diuinus Baſilius. Nam ſi ſol eſt lumen ſimplex, quomodò admirabiliter & ſupernaturaliter calefacit terram. Sed ſi eſt ignis incontemperatus & incommiſtus ; quomodò arbores non comedit & herbam ? Multa Chriſti exempla & præcedentes figuras habet ſol. Ignis enim neſcimus quemadmodum ex ipſo exeat accendaturque & eſt inctus quò Vadat: aut quomodò abſque vllo ligno, aut cera, aut aliquo alio huiuſmodi craſſo corpore, nemo poteſt ignem per ſe mundum aſpicere, aut tenere ſuper terram, nos docente exemplo, quod nemo Vidit nudam Chriſti diuinitatem aut contrectauit donec carnem acceperit. Rurſus ignis eſt intra omnem creaturam,& in lignis & in lapidibus,& in aquis: & nemo videt nec comprehendit quemadmodum in ipſis habitet : quomodò quod eſt vbique & omnia implet Verbum Dei, de quo dicit Scriptura, *Deus noſter ignis conſumens eſt*. Rurſus autem inuenimus lunæ & poſſit lumen ſuppeditari à Sole, vt docent qui maximè ſunt in externa verſati philoſophia, te nobis ſignificante, quod à Chriſto qui cadit ſub intelligentiam,illuſtrantur Eccleſia & ſanctorum luminaria. Ipſe enim eſt lux, de qua dicunt Eccleſia & Iuſti. *Ex eius ignis plenitudine, nos omnes accepimus*.] Tandem inferiùs paulo poſt. [Ego quidem certè audio Paulum dicentem, vel potiùs in eo habitantem Spiritum ſanctum, proclamantem; *Omnia in Chriſti typum facta ſunt,tam quæ ſunt in cœlis, quàm quæ fiunt ſuper terram*. Vidi ſolem ſuper terram cõſtructam,& ex duabus rebus cõpoſitum ; nempe qui priùs conſtat ex luce,& ex igne poſteà. Deinde poſt eiuſmodi compoſitionem & in hypoſtaſi vnionem, in cœlum è terra ſublatum & reſtitutũ, nihil aliud aſpicio quàm Chriſtum Dei,cum carne in cœlos aſſumptum. Hic enim eſt ſol de quo ſcriptum eſt ; *In cœlo poſuit tabernaculum ſuum*, hoc eſt Verbi diuinitatis vnijt carnem ſuam: *Et ipſe tamquam ſponſus*. Datus eſt enim ad nuptias humanæ naturæ à patre qui eum genuit. Cum incorrupta autem eius ſponſa, nempe carne, *procedens ex thalamo ſuo*, matre ſcilicet, *exultabit tamquam Gigas ad currendam viam* in cœlos. *A ſummo cœlo* facta eſt *egreſſio eius* qui ad nos erat egreſſus. *Et nunc occurſus eius vſque ad ſummum cœlum* recurrentis ad patrem. Per hoc ergo exemplum diſcamus, Propheticè ſolem, nempe Chriſtum in cœlo currentem.]

Alia innumera in ſole, quæ ibi Anaſtaſius ad Chriſtum accommodat ; miſſa facio, intentus hoc loco duntaxat in effectionem ac ſtructuram Chriſti, eiuſq;

finem

Digitized by Google

finem quæ in corporeo ſole perbellè adumbrari, ſatis ex Anaſtaſio eſt demonſtratum; & vt audiſti; profitetur ſe id ex magno Baſilio hauſiſſe. Exiſtimo autem S. Baſilium oratione, contra calumniantes quod tres Deos dicamus, myſterij huius rationem, per luminis in ſole comparationem expreſiſſe cum dixit. [Hoc Verbum filius ille Dei, homo factum eſt, propter elapſum hominem Adam. Propter Adam, in corporeus in corpore, propter corpus, accepit lux ipſum Verbum corpus, vt ne combureret ea quæ videmus. Condeſcendit in carnem, vt in illo caro cœleuaretur. Inuiſibilis in viſibili, vt ſuccumberet ea quæ videntur.]

Oecumenius in cap. 2. ad Coloſſ. arbitratur, Apoſtolum hæc quæ de ſolis conſtructione Chriſti fabricam referente tradidimus, expreſſiſſe verbis illis *in quo*, Chriſto, *habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Sic enim in hunc locum ſcribit. [Et quo fieri modo poteſt, vt ſecundùm ſubſtantiam eſſentiámve, Deus verbum in carne habitet, ac ſecundùm hypoſtaſin illi vniatur, & vbique ſit non concluſus in ea? Tale quoddam factum eſſe ſciemus, quod etiam circa lumen. Minor eſt autem omnis Imago, omneque exemplum veritate. Qua enim ratione, ſenſibilia diuina ſignificabunt. Dicendum tamen; quemadmodum lumē illud, quod primum factum fuerat, in ipſo initio corpore materiaque carens, ſolari corpori commixtum fuit, & modo quodam corporeum factum eſt. & licet intra ipſum ſit, non tamen detinetur prohibetúrue quin vniuerſum illuminet: Ita quoque Deus Verbum, qui in initio erat incorporeus, incarnatus non prohibetur quin carni vnitus ſit, etiam ſecundùm hypoſtaſin & ea tamen non concludatur, ſed omnia impleat. Et hac de cauſa, (vt putamus,) ipſe quoque Dominus *lucem* ſeipſum nuncupat. Et Malachias, *ſolem* illum *iuſtitiæ* dixit. Adhuc etiam & Pſalmiſta, dicens: *Cecidit ignis ſuper eos, & non viderunt ſolem.*]

Sol nube tectus, ſymbolum Chriſti.

382. Quæ dicta ſunt reſpondent corporationi lucis aut ignis, in lucernæ vel cerei materia, de quibus ſuperiùs. Addi poteſt ſolaris lucis obductio per nubem, quæ cerei aut lucernæ obductioni per laternam reſpondeat, nec minùs commodet ad hoc myſterium exhibendum quàm illa. Quod enim caro nubes dicatur, frequentiſſimum eſt. [Caro nubis cuiuſdam inſtar, animæ lumen obſcurat, nec diuini radij ſplendorem purè intueri ſinit.] ait Nazianz. orat. 39. Itaque humanitas Chriſti ad Solem Verbi non ſecus ſe habuit, quàm nubes diluens & attemperans viſui noſtro lumen immenſum ſolis iuſtitiæ. Non enim nubes hæc adeò tenebroſa & opaca fuit, vt planè Solem viſui noſtro ſubduxerit: quia non fuit qualis nubes illa, quæ Deum in ſe conuertire & nobis prorſus ſubducere dicitur Pſal. 17. verbis illis, *poſuit tenebras latibulum ſuum, in circuitu eius, tabernaculum eius tenebroſa aqua in nubibus aëris.* Fuit igitur nubes leuis & lucida, quam radij ſolares poſſunt perſuadere; ſed nonnihil diluti luminis, & viſui noſtro attemperati.

Hoc ſchemate, deſcribitur Chriſti humanitas Iſaiæ 19. vbi dicitur, *aſcendit Dominus ſuper nubem leuem*: quem locum ſic gloſſat Bleſenſis ſerm. 5. *initio*. [Hoc Iſaiæ capitulum, ſpecialiter prænunciauit primum domini aduentum. Nubes illa leuis, caro eſt redemptoris, eà peccatis magis aliena, quo minùs originali culpæ obnoxia, Nubis leuitas, peccati eſt immunitas: ſolet enim peccatum nos ad ima trahere. Ideoque rectè intelligi habet, ponderoſæ rei nomine. In Zacharia legitur; *ſedet iniquitas ſuper talentum plumbi.* Et alibi dicitur. *Sicut plumbum in aquis vehementibus.* Nubem ergo leuem aſcendens Dominus, Ægyptum eſt ingreſſus, vt ab ea, quibus tegebatur, nubes amoueret. Quadruplici enim nube obuoluta erat. Eſt namque nubes caliginis, eſt nubes roris, eſt nubes grandinis, & nubes vmbræ mortis.]

S. Ambroſius ſerm. 5. in Pſal. 118. *ad v. 1.* eodem modo accipit ſecundo loco nubem leuem, quam primò dixerat eſſe Deiparam. Subdit enim. [Aliter quoque hanc interpretationem ſumere licet. Venit in nube leui Chriſtus in Ægyptum; hoc eſt, venit in ſuſceptione corporis in hoc ſæculum. In nube venit, quem nebula corporis obumbrabat. Sed leuis erat caro, quam nulla ſua grauabant delicta. Quandò enim à peccatis grauaretur ſuis, qui auferebat omnium peccata populorum?]

Quam hi DD. cum vulgato interprete vocarunt *nubem leuem*, Rupertus l. 9. in Apocal. ad c. 14. exponens illa verba, *& vidi, & ecce nubem candidam*, appellari ab Iſaia ait, *nubem candidam.* Sic enim ſcribit. [Qui priùs in lege per agnum immaculatum figurabatur, ipſe per ſemetipſum in Euangelio locutus eſt, filius hominis factus, de Maria Virgine incarnatus. Nam caro illa virginea, caro immaculata, ſine aliqua ſorde peccati originalis aſſumpta, per nubem candidam hîc ſignificata eſt, ſecundùm Prophetam dicentem; *Ecce aſcendet Dominus ſuper nubem candidam, & ingredietur Aegyptum*; ideſt aſſumet carnem de Virgine, & ingredietur in hunc mundum. Nam quomodò Sol ſuper nubem candidam, diem quidem nobis efficit, ſed non totam claritatem ſuam oſtendit; lucem quidem dat, ſed formam ſuam ſubtrahit, nec totos ignes ſuos exerit, & frigus tamen competenter exuperat præteritæ algidæ noctes: Sic diuinitas clariſſima, in carne miraculis quidem & ſermone Sapientiæ nos illuminauit; ſed non ſemetipſam, ſicut eſt, manifeſtauit. Loquutus quidem eſt, & fecit vt Deus, non tamen formam Dei oſtendit. nec totam virtutem ſuam exercuit, & tamen ad expugnanda ſpiritalia nequitiæ, ſatisfecit.]

383. Iſidorus Pelnſ. l. 1. Epiſtola 248 hanc per nubem ſolis noſtri obductionem, alio inuolucro à Dauide Pſal. 77. propoſitam, ſic tradit. [Quæris quonam pacto, cum Deus *oriens* appelletur, ac lumen inacceſſum ſit, ſuper occaſum tamen aſcenderit. Reſpondeo; *Oriens* vocatur diuinitas ortus expers, quæ ſempiternum lumen eſt. Aſcenſus autem ſuper occaſum, eſt humanæ paupertatis communio ac ſocietas: quæ *occaſus* eſt ac nocti ſimilis, ſi cum ſuperno ſplendore comparetur. Incomparabiles enim hæ duæ res erant, priuſquàm eas artifex in ſeipſo copulaſſet.]

Poterat ex ſole corporeo ad nos per auroram veniente, peti alia imago huius myſterij. Benè & accuratè eam expoſuit Iacobus de Valentia in Pſalm. 18. ad illud, *in Sole poſuit*. Inde petatur.

Vſus doctrinæ.

Ad eruendum totius propoſitæ doctrinæ vſum de Chriſto ſole, opportunum huic loco eſt illud S. Auguſtini tract. 34. in Ioan. [Propheta cum dixiſſet, *apud tè eſt fons vitæ*, ſecutus adiunxit, *& in lumine tuo videbimus lumen.* Deum de Deo, lumen de lumine; per hoc lumē, factum eſt ſolis lumen. & lumen quod fecit ſolem, ſub quo fecit & nos, factum eſt ſub ſole propter nos. Factum eſt inquam, propter nos ſub ſole, lumen quod fecit ſolem. Noli contemnere nubem carnis: Nube tegitur, non eſt obſcuretur. Sol, ſed vt temperetur. Loquens ergo per nubem carnis lumen indeficiens, lumen ſcientiæ, lumen ſapientiæ, ait hominibus. *Ego ſum lux mundi Qui ſequitur me, non ambulat, in tenebris, ſed habet lumen vitæ.*] Et inferiùs, poſtquàm Chriſtum Solem corporatum & nube amictum deſcripſit; [Videtis ergo fratres mei, videtes ſi intus videtis, quale hoc lumen eſt, de quo Dominus dicit, *Qui me ſequitur, non ambulat in tenebris.* Sequere iſtum ſolem; videamus ſi non ambulabis in tenebris. Ecce oriendo exit. à te, ille curſu ſuo ad Occidentem pergit: tibi fortè ad Orien-

tem

Digitized by Google

tem profectio eſt, niſi tu in contrariam partem pergas, non qua ille tendit. Sequendo eum profectò errabis, & pro Oriente Occidentem tenebis, Tu eum in terra ſi ſequaris, errabis. Nauta ſi eum in mari ſequatur, errabit. Poſtremò videtur tibi ſequendum eſſe ſolem, & tendis etiam ipſe ad Occidentem, quo & ille tendit. Videamus cum occiderit, ſi non ambulabimus in tenebris. Vide quemadmodum & ſi nolueris eum deſerere tu, ipſe te deſeret, ſeruitutis ſuæ neceſſitate, peragens diem. Dominus autem noſter Ieſus Chriſtus, interim & cum per carnis nubem non omnibus apparebat, per Sapientiæ poteſtatem omnia tenebat. Deus tuus, vbique totus eſt, ſi non ab illo facias caſum, nunquam à te ipſe facit occaſum. *Qui* ergo *me*, inquit *ſequitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Quod promiſit, futuri temporis verbo poſuit: non enim, ait, *habet*: ſed *habebit* inquit, *lumen Vitæ*: non ait tamen, *qui ſequentur me*: ſed *qui ſequitur me.* In eo quod facere debemus, præſens tempus poſuit: quod autem promiſit facientibus, futuri temporis verbo ſignificauit.]

CAPVT IX.

Iris, ſymbolum Chriſti, producti in pacem noſtram.

384. Specioſiſſimum ac perelegans productionis Chriſti ſymbolum, ſuppeditat Iris: quod aptè ſubnectimus priori ſymbolo, quia eſt effectus Solis in nube. Finis verò Iridis, cum fine aduentus Chriſti tam bellè reſpondet, vt nihil dici poſſit congruentius. Vtrumque breuiter ex doctrina Patrum attingo, Suppoſita Iridis natura, quam plenè tradunt Phyſici & Optici, eleganterque S. Baſilius Epiſt. 43. quæ eadem eſt cum libro Gregorij Nyſſeni de differentia eſſentiæ & hypoſtaſeos. Ibi ad explicandum Auguſtiſſimæ Triadis myſterium, pulcherrimè ac fusè exponitur, quid ſit, quomodò procreetur Iris. Ad præſens autem inſtitutum, ſatis eſt noſſe Iridem eſſe reflexionem lucis ſolaris, maximè ab aqua ſeu nube rorida, in guttas iam concreſcente, tanquam ſpeculo aduerſum lumen excipiente. Ex quo liquet, ad Iridem efformandam, requiri Solem & nubem; ex quorum certa poſitura, effloreſcit forma illa arcus bicornis, gratiſſima colorum varietate renidens. Eaque ex cauſa, Patrum plerique Chriſtum cum iride componunt, quod efformationis modo, ſuaque forma, & coloribus, ac fine in quem à Deo deputata legitur Iris, Chriſtum referat. Ita S. Gregorius hom. 8. in Ezech. Anſbertus in cap. 4. Apocal. Rupertus in c. 4. Geneſ. alijque non pauci. Sed tradamus aliqua diſtinctiùs.

Chriſti, myſticæ Iridis, nubes Deipara.

Nubem ad quam reflexa lux Solaris, Chriſtum myſticam Iridem procreauit, aliqui dicunt eſſe B. Virginem, quod mox referam ex Idiota contemplat. de Deip. cap. 3. nu. 7. Et fuit ſanè Deipara, nubes illa leuis de qua Iſaias cap. 19. vt ibi S. Cyrillus & Procopius interpretantur. Idem habet S. Ambroſius in Pſalm. 118. ſerm. 3. & 5. Breuiter in exhortat. ad Virgin. agens de Chriſto. [Hic eſt (inquit,) qui venit in nube leui, ſicut dixit Propheta: *Ecce Dominus ſedet ſuper nubem leuem, & veniet in Aegyptum.* Significans quod in Ægyptum, id eſt, in afflictionem iſtam mundi huius, veniret per Virginem. Nubem itaque Mariam dixit, quia carnem gerebat: leuem, quia virgo erat, nullis oneribus grauata coniugij.] Item in inſtitut. Virg. cap. 13. cum proximè monſtraſſet, Deiparam fuiſſe ollam feruentem, ſubdit. [O Diuitias Marianæ Virginitatis; quaſi olla ferbuit, & quaſi nubes pluit in terras gratiam Chriſti: Scriptum eſt enim de ea: *Ecce Dominus veniet, ſedens ſuper nubem leuem.* Verè leuem, quæ coniugij onera neſciuit. Verè leuem, quæ leuauit hunc mundum de graui fœnore peccatorum. Leuis erat, quæ remiſſionem peccatorum vtero geſtabat. Denique eleuauit Ioannem in vtero conſtitutum, qui ad vocem eius exiliuit, & infans exultauit in gaudio, priùs ſenſu deuotionis, quàm Spiritus infuſione vitalis, animatus. Excipite igitur, excipite Sacræ Virgines, nubis huius pluuiam ſpiritalem, temperamentum flagrantiæ corporalis, vt corporis omnes reſtinguatis ardores, atque interna mentis veſtræ humeſcant. Huius imbrem nubis Sacratæ, patres noſtri annunciauerunt nobis, ſalutem mundi futurum. Hûc imbrem ſignificabant eſſe Venturum, ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, quæ Heriobaal popoſcit & meruit. Bonam nubem ſequimini, quæ fontem intra ſe genuit, quo rigauit orbem terrarum. Excipite ergo voluntariam pluuiam, pluuiam benedictionis, quam hæreditati ſuæ Dominus effudit. Excipite aquam, & non effluat vobis: quia nubes eſt. Diluat vos & ſacro humore perfundat, quia olla eſt, ſpiritu vaporet æterno.]

Aſtipulatur S. Hieronimus in Pſal. 96. ad illud *nubes caligo in circuitu eius.* Nubes enim interpretatus primo loco, Propheras & Apoſtolos ſubdit ſecundo loco. Nubem eſſe Deiparam, eoque ſic profert citatum locum Iſaiæ. [*Dominus venit in Aegyptum ſuper nubem leuem, & confringentur idola Aegypti.* Venit Dominus, & idola Ægypti commota ſunt, & concuſſa atque deſtructa. Nubes iſta, deſtruxit Serapim in Alexandria. Non Imperator, homo mortalis, ſed nubes iſta quæ venit in Ægyptum. *Nubes & caligo in circuitu eius.* Diximus de nube, dicamus de caligine. Dominus in caligine eſt. Dominus aut in lumine eſt, aut in caligine. In lumine, incipientibus eſt. Incipientibus enim, ſimpliciter loquitur: qui verò perfecti ſunt; illis myſticè loquitur. Denique Apoſtolis non loquebatur quaſi turbis, ſed intrinſecùs loquebatur. Et quid dicit? *Qui habet aures audiendi, audiat.* Ergo hoc quod dicit; *Et caligo in circuitu eius*; hoc eſt, *& myſteria in circuitu eius.*]

385. Hæc eſt nubes illa parua, quæ poſt triennem ſiccitatem, Prophetæ deprecanti, è mari ſuſtolli viſa eſt 3. Reg. 18. ad diuini auxilij oſtenſionem manifeſtam. Exemplo ei non abſimili, quod Gregorius Turon. recitat de S. Aniano Epiſcopo, qui obſeſſa per Hunnos vrbe Aurelianenſi, citum auxilium obiectu nubeculæ poſt trinam explorationem apparentis, deprehendit. Nubecula de qua agimus, multo magis neceſſarij. & multo amplioris auxilij in generis humani oppreſſione, index fuit. Quod enim myſticè ea nubes portenderit Deiparam, ſic exponit. Ioannes Hieroſolimitanus, non ille S. Hieronimi æqualis ſed alius longè poſterior, & homo Latinus vt Card. Baro. t. 6. Annal. rectè aduertit. Is igitur autor l. de inſtit. monachi cap. 32. ſic ſcribit de ea nubeculæ apparitione facta Eliæ. [Quid Sacramenti rerum futurarum, præter hiſtoriam, viſio illa intrinſecùs contineret, & quid iugis myſterij Deus Eliæ tunc ſtanti prono per eam portenderet, dignatus fuit Elias aperire, non palam hominibus, ſed ſecretiùs conſortibus. A quibus traditum tenemus, Deum ſub figurata viſione reuelaſſe tunc Eliæ quatuor magna myſteria quæ per ordinem explicabo. Primò, quod quædam infantula naſceretur, quæ ex vtero matris ſuæ ab omni peccato munda egrederetur. Secundò, tempora, in quibus hoc adimpleretur. Tertiò quod hæc infantula virginitatem perpetuam ad exemplum Eliæ amplecteretur. Quartò, quod Deus, iungens naturam ſuam humanæ, de virgine illa homo naſceretur. Per hoc namque, quod ille puer Eliæ, vidit de mari nubeculam paruam oriri, reuelauitque Deus Eliæ, quod quædam infantula, ſcilicet Beata Maria, per illam nubeculam ſignificata, & inſtar illius nubeculæ, per humilitatem parua, naſceretur de humana natura peccatrice, deſignata per mare; Quæ infantula iam in ſuo ortu eſſet munda ab omni peccatorum ſorde,

quem-

Digitized by Google

quemadmodum nubecula illa fuit de mari amaro, ſine tamen aliqua amaritudine. Licet namque nubecula illa eſſet originaliter eiuſdem naturæ cum mari: alterius tamen fuit qualitatis, alteriuſque proprietatis. Mare quippe ponderoſum eſt, & amarum: ſed nubecula illa, leuis fuit, & dulcis. Sic, quamuis in quolibet alio homine, natura humana, inſtar maris ſit in ſua origine, ita amaritudine peccatorum & vitiorum pondere preſſa, vt fateri cogatur, *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me:* Beata tamen Maria, de hoc mari, (id eſt natura humana,) aliter fuit orta: quia in ſuo ortu non fuit onerata amaritudine delictorum, ſed inſtar illius nubeculæ, fuit leuis per immunitatem peccatorum, & dulcis per plenitudinem chariſmatum. Ipſa enim in ſuo ortu fuit nubes illa, de qua per Moyſem figuratè eſt ſcriptum. *Ecce gloria Domini apparuit in nube.*]

386. Obiter hic duo aduerte. Primum, locum explicatiſſimum hinc haberi, pro nitore conceptionis Deiparæ. *Ortum* enim hic autor, ſumit apertè pro conceptione, quæ alibi dicitur ortus, ſeu natiuitas, nimirum in vtero; iuxta illud, *quod in ea natum eſt.* Vnde mox cap. 35. ortam nubeculam contra mare, interpretatur, *infantulam natam contra ſolitam amaritudinem in vitioſa propagine naturæ humanæ*; quod manifeſtè pertinet ad natiuitatem ſiue ortum in vtero, id eſt ad conceptionem.

Alterum quod obſeruari velim, eſt quod hic autor, nubeculam ad formam veſtigij hominis, interpretatur imitationem caſtitatis Eliæ per Deiparam: (nam veſtigium pro imitatione accipi, frequens eſt; vt cum dicitur, *qui odit corruptionem, veſtigium eſt peccatorũ*; id eſt, peccatorum Principis Satanæ:) quod inquam ait hic autor citato loco, confirmatque cap. 34. Deiparam eſſe imitatam Eliæ caſtitatem, nõ ita eſt accipiendum, quaſi Elias præiuerit Deiparæ in concipiendo virginitatis voto: Hoc enim eſſet contra Patres, qui Deiparam virginitatis primiceriam idcirco appellant, quod prima Deo virginitatem ſuam ex voto conſecrauerit; & idcirco eam habere lilium caſtitatis ait autor tract. de paſſ. ſub vitis ſpecie, apud Bernardum cap. 17. Auguſtinus verò ſerm. 18. de temp. ait eam *tenere regnum virginitatis.* Quod ipſum alijs verbis, ſed eodem ſenſu dixit S. Maximus ſerm. de S. Agnete, vocans Deiparæ vterum, *ſceptrigeram pudoris aulam.* Cùm enim Deipara non fuerit prima quæ virgo vixit & obijt in terris, neceſſe eſt ſceptrum illud pudoris & regnũ virginitatis, quod ei Patres prædicti tribuunt, accipi de virginitate voto firmata, quam prima ſit profeſſa Deipara. Diſertè ac fusè, primam Deiparam vouiſſe virginitatem, tradit Arnoldus Carnotenſis in laudatione Deiparæ *ſub initium* quem legiſſe videtur, qui idem tradit Bleſenſis ſerm. 28. Annuit Philippus Abbas lib. 2. in Cant. cap. 7. & Guilielm. Paruus in cap. 3. ad v. 6. Idem etiam habet Apponius ad illud Cantic. *Vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Et perſpicuè Rupertus lib. 3. in Cant. *ſub finem.* Optimè quoque ex S. Bernardo ſerm. in illud *ſignum magnum*, & ex Hugone de S. Victore l. de perpetua B. Mariæ Virginit. cap. 2. iſta confirmat Richardus à S. Laurentio l. 3. de Deipara in prima eius prærogatiua: qui etiam S. Bartholomæum Apoſtolum in hanc rem profert. Quod hauſit ex lib. 8. Abdiæ. Senſus igitur Ioannis illius Hieroſolimitani, dumtaxat eſt, caſtitatem quam Elias in veteri teſtamẽto ſeruauit ex amore honeſtatis Temperantiæ, Deiparam primam, ſeruaſſe nuncupato de ea voto: nexibus religionis firmiùs aſtringentem vincula Temperantiæ. Cœteroqui enim vt Origenes in cap. 13 Matth. *ſub fin.* optimè dixit, plauſibile non eſt, vllis præter Chriſtum & Mariam, Virginitatis, (nimirum religioſæ, & voto firmatæ,) primitias tribuere.

Nominis Maria, *ad Deiparam nube ſignatam, aptatio.*

387. Reſumo filum orationis Ioannis illius Hieroſolimitani, qui inſiſtens propoſitæ interpretationi, nubeculæ ab Elia viſæ, addit cap. 33. puerùm Eliç miniſtrum, iuſſum per decem gradus ſepties conſcendentem, proſpicere contra mare, nec niſi ſeptima vice qua aſcendit, proſpexiſſe nubeculam; quia in ſex primis ætatibus generationum quibus contexta eſt Chriſti genealogia, non fuit quicquam; id eſt non apparuit nubecula; ſed tantùm in ſeptima ætate. Cum Elias caput inter genua poſuit. Vbi myſterium magnum obſeruat Gillebertus cap. 17. alteri Synagog. & Eccleſ. Quod enim is ſit ſitus infantis in ventre matris agnoſcit in ea Eliæ poſitura, Verbi Incarnationem. [Elias (inquit) in monte, Deus in cœlo. Qui caput inter genua poſuit, quando ſuæ diuinitati humanam naturam ſociauit.] Tunc enim nubecula parua quaſi veſtigium hominis, emergere viſa eſt de mari, è qua mox extitit fluuius egrediens dç loco voluptatis Chriſtus Dominus: non abſimili ratione quàm Heſter 10. & 11. nubecula quæ ibi iuxta Hebræam phraſim de qua interpretes Geneſ. 2. ad illud *fons Ed, ſiue nubecula aſcendebat de terra* fons paruus denominatur, dicitur creuiſſe in fluuium, & hoc eſt in nubem magnam, in aquas plurimas redundantem, qualem deſcribit his verbis Dauid. *Flumen Dei repletum eſt aquis.* Conſonat his, quod Caſtro in hiſtor. Deip. cap. 2. num. 11. inter varias nominis *Mariæ* notationes quas profert, numerat quinto loco eam qua *Maria* deriuatur à *Moreh*: quæ vox Latinè ſonat *pluuiam maris*; ſignificatque Deiparam fuiſſe illam nubem leuem è mari noſtro ſubuectam, de qua dictũ eſt, *& nubes pluant iuſtum.* Eodem reuoluitur, quod Angelus Caninius lib. de locis noui Teſtamenti cap. 13. de Hebraica eiuſdem nominis notatione latè tradit; obſeruans nomen *Mariam* Hebraicè dici *Miriam*, vt liquet ex cap. 15. Exodi, vbi Maria ſoror Moſis, appellatur *Miriam* Sed ex vſu Syrorum dicitur *Mariam*: vt *Rabbon* pro *Ribbon*; & *Magdal*, pro *Migdal* vt idem autor monſtrat cap. 6. eiuſdem operis. Biſſyllabi ergo illius pars prior, nimirum *Mir* aut Syriace *Mar*, idem ſonat quod *guttam* ſiue *ſtillam*. Poſterior verò pars, nempe *iam*, deſignat *mare*: vt proinde idem ſit *Miriam* quod *ſtilla maris*: vnde arbitratur Caninius, ortam allucinationem cenſentium nomen *Miriam* ſignificare *ſtellam maris*, quod fusè proſequitur Petr. Damiani ſerm. 1. cum reuera non *ſtellam*, ſed *ſtillam* ſignificet, & quidem excelſam ac eleuatam. Nam nomen illud biſſyllabum, *Miriam*, ſimplex eſt, ac heëmanticum; cuius thema eſt *ram, eminuit*, in quo media quieſcit, quæ monetur in deriuato: vnde à *ram* deriuatur *riam*, & cum *men* additio *miriam*, vel Syriacè *Mariam*. Itaque nomen Deiparæ, *guttam excelſam* & fonticulum in ſublime euectum, ſiue nubeculam ſurſum elatam, deſignat: conſentanée ad alteram eiuſdem nominis notationem iam prolatam, & ad typum nubeculum, monſtratum Eliæ.

Chriſti Iridis myſtica, nubes; æquè dici poteſt Chriſti humanitas.

388. Habemus ergo nubem leuem in qua efformata eſt Iris myſtica, eſſe Deiparam. Nec diſſentiunt, qui nubem illam aiunt eſſe Chriſti humanitatem, vt S. Gregor. hom. 8. in Ezech. *ſub finem*: agens de nube arcus obiecti Ezechieli. Petrus Venarab. ſerm. de Transfigura. alijque quos mox adducam. Optimè verbis illis S. Auguſtinus ſerm. 101. de temp. agens de nubecula monſtrata Eliæ. [Quod dixit Elias ad puerum ſuum, *vade & conſidera ſepties*; ſeptiformem ſancti Spiritus gratiam quæ danda erat Eccleſiæ, deſignabat. Et quia

taxat: vt per eum propitiata diuinitas oſtendatur, patefactaque iudicia per aquam & ignem, quæ illis ordinariæ Iridis coloribus repreſentari exiſtimat, abolita eſſe per Chriſtum, ſi per nos non ſtet.

Sed reddamus eiuſdem Anſberti eo loco ſententiam, de arcu propitiationem Dei per Chriſtum deſignante. [Iris (inquit,) Græca latinaque lingua arcus vocatur, qui in die pluuiæ apparere videtur. Et quid per hanc, niſi reconciliatio mundi deſignatur, quæ per incarnati verbi diſpenſationem facta cognoſcitur? hoc certè ſi ſolerter inſpicitur, effectus ipſius iris indicare videtur. Arcus itaque tunc apparet, cum radijs ſolis imbrifera fuerit nubes illuſtrata. Sole igitur nubem illuſtrante, iris, id eſt, arcus apparuit, quia videlicet cum Patris Verbum, quod candor eſt lucis æternæ, ac ſol iuſtitiæ, humanam ſuſcipiendo illuſtrauit naturam, ipſa humanitatis eius ſuſceptio, quæ profectò nobis à Propheta vocatur, reconciliatio facta eſt mundi. Benè autem imbrifera, quia nimirum prædicationum eloquijs plena. Congruenter ſiquidem ad reconciliationem humani generis in nouo teſtamento arcus figuratim apparuiſſe deſcribitur, qui in veteri quoque in nubibus à Domino poſitus intelligitur, vt poſt inundationem diluuij, per eum terris pax reddita cognoſceretur; ſcilicet eius viſione, pacti ſui memor omnipotens Deus nequaquam vltra aquarum immenſitate deleri terram pateretur. Cui videlicet nomini, ſi vna in fine additur litera, & *irini* dicatur, vtrique hoc ipſum interpretatio ſonare videtur. Nã Græco vocabulo ἰρήνη pax appellatur.] Inſulſitatem huius Grammaticæ quã Anſbertus à Tychonio ſumpſit, iã ſuperiùs exploſi hoc ipſo capite. Nec cautiùs ſanè aut accuratiùs ſic ſcripſit de nomine Iridis Rupertus l.4. in Geneſ. cap.36. qui Chriſtũ Iride præſignatũ probans, argumentatur ipſe quoque, ex notatione nominis *Iris*, quod Græcum eſſe ait, & pacem ſonare. At liquet quid à vero abhorrere. Eſt tamē veriſſimum, arcu præſignatum eſſe Chriſtum pacē noſtram; idque ea ibidem Ruperti ratione optimè confirmatur. [Chriſti filij Dei arcus iſte qui in nubibus apparet, ſignum eſt. In eo quippe multi quidem & penè innumeri colores videntur, ſed præcipui ſunt & magis hi duo apparent, cæruleus & igneus. Cæruleus, aquæ baptiſmum quo viſibiliter abluimur; igneus Spiritum Sanctum ſignificat, quo inuiſibiliter peccata noſtra conſumuntur: vt ab vtriſque ſecernamur, & ab illis qui præterito aquæ diluuio perierunt, & ab illis qui futuro ignis iudicio perituri ſunt. Igitur ſignum fœderis, id eſt ſignum filij Dei, & propter electos iudicati, & ſuper reprobos iudicaturi, arcus iſte eſt in nubibus cœli. Et iſtud quidem, ſignum eſt in nubibus quod non adijciat Deus vltra perdere aquis diluuij omnem carnem: ipſe autem Deus quem nubes ſuſcepit, quique vltra nubes, & ſuper omnes cœlos eleuatus eſt, ſignum æternæ recordationis eſt in oculis Dei Patris, & ſempiternum memoriale noſtræ pacis: vt iam poſtquàm ille in carne ſua inimicitias ſoluit, firmæ ſint amicitiæ Dei & hominum, non iam ſeruorum, ſed amicorum & filiorum Dei.]

391. Et vbique ſanè in ſcripturis, Iris tanquàm miſericordiæ diuinæ ſymbolum ponitur. Itaque quod Chriſtus Iride exhibitus ſtatuitur, plena per eum diuinæ miſerationis effuſio adumbrata eſt. Sed illud eſt conſideratione digniſſimum, Iridem in arcus formam ferè ſemper conformari, nec excedere ſemicircularem ambitum. Erroris autem craſſi eſſet, arbitrari alterum ſemicirculum fundi in alterum hemiſphetium, nec in noſtro terminari Iridem. Similiter ergo, cum Chriſtus & diuina per eum miſericordia exprimatur per Iridem, extra dubium eſſe debet, non eſſe Chriſti miſericordiam extra hoc hemiſphærium ſperandam, nec niſi in hac vita Deum cuiquam propitiari poſſe per Chriſtum, quoad diuinæ amicitiæ & ſalutis adeptionē.

Vſus doctrinæ.

Et hinc erui debet Vſus doctrinæ propoſitæ, qui præſertim in roboratione fiduciæ ex huius teſtis in cœlo fidelis contuitu, debet conſiſtere: ſed intra terminos fiduciæ legitimæ, quæ ſcilicet iuxta præſcriptas diuinitùs leges concipiatur, nec ſit partus impudentiæ. Et hęc ſpectaſſe quod Deus finito diluuio arcum ſuum poſuit in nubibus cœli, notauit. Addo in chronico, ætate 2. exiſtimans ſignum id fuiſſe diuinitùs datum fiduciæ ab hominibus concipiendæ, quod nunquam perdendi ſint à Deo irato, per aquas eluuionis vniuerſalis; & excidium œcomenicum, ob interpoſitam ſatisfactionem Chriſti ex duplici natura compacti; quæ eſt etiam arcus compoſitio. Sed & arcus à ſole dumtaxat ſplendet, & in eo Sol vt in ſua imagine conſpicuum ſe prodit. Itidem Prophetæ, radijs venturi Chriſti tanquam ſolis iuſtitiæ colluxerunt, & qui in has nubes cum fide defixere oculos, ſignum diuini fœderis acceperunt.

His pridem conſcriptis, & ad prelum paratis, incidi in opus R.P. Ioſephi Filere, cui titulus *ſpeculum, ſine macula*. Eius operis parte 4. c.25. per ſectiones ſeptem, cum Cardinalia quæque fidei Chriſtianæ capita, tum nominatim Incarnati Verbi myſteriũ, inde expreſſum eſſe, ſect.2. & 3. pulchrè traditur. Lucubratio eſt, in qua pietas & eruditio cum concinnitate certant. Eò amando Lectorem plurium in hanc rem auidum, quem non tædebit legiſſe.

CAPVT X.

Chriſti productio, ſalis immiſſio in vas nouum ad ſanctificationem aquarum.

ALludo, (vt vides,) ad factum Eliſæi, quod deſcribitur 4. Reg.2. vbi refertur, ſanctum virum quærentibus filijs prophetarum de ſterilitate aquarum Iericho, aquam inde hauſtam commiſcuiſſe cum ſale in vaſe nouo, ſicque ſanaſſe aquas.

Chriſtus, ſale aquas ſanante, expreſſus, ex PP.

392. Hoc fuiſſe ſymbolum effectionis Chriſti, & bonorum nobis per eum collatorum, ex aliquot Patribus demonſtro, dimiſſis innumeris.

S. Auguſtinus l. contra Fulgentium Donatiſtam, ſic habet. [Gratias Deo Patri, qui quod futurum oſtendit, in nobis fidelis impleuit. Gratias, inquam, Deo patri, qui nobis non Angelos ſolùm, non Prophetas, ſicut priùs in Hierico noſtram, id eſt, in hunc mundũ; ſed proprium filium deſtinauit; dominum videlicet Angelorum, & principem Prophetarum, Qui aquarum ſterilitatem, hoc eſt, gentium infœcunditatem, diſcuſſa morte ſanaret. Accepit vas fictile, hoc eſt corpus fragilitatis humanæ: ſal miſit, id eſt, ſapientia diuina repleuit. In aquam proiecit, hoc eſt in Iordanem deſcendit. Aquas ſuo deſcenſu ſanauit, id eſt gentes ſuo aduentu redemit, & maritante ſermone, Eccleſiam ex gentibus congregauit, & in fœtus vberes longè lateque diffudit.]

Hugo Victor. c.3. l.2. miſcellan, titulo 116. [Aquæ Hierico peſſimæ erant, & terra ſterilis. Rogatus ergo Eliſeus eas ſanare, miſit ſal in vas nouum fictile, & demerſit illud in flumen, & Sanatæ ſunt aquæ peſſimæ, & terra ſterilis. Ierico, ſunt populi mali & à fructu boni operis aridi. Vas nouum fictile, vel ſancta quæ fuit vas nouum per virginitatem, & fictile quia terrenum. Vel vas nouum, Chriſti caro eſt: noua quia ſine peccato, noua generatione creatione creata eſt, id eſt de matre ſine patre, quæ eſt quarta & noua generatio: & fictilis, quia mortalis. Sal autem eſt Sapientia, Verbum ſcilicet

licet patris. Sal iſte, dum mittitur à Deo Patre in vas nouum, id eſt, in vterum Virginis, vel in carnem aſſumptam de Virgine, vbi latuit diuinitas tanquam in vaſe; ſanatæ ſunt aquæ, ideſt gentes, quæ receperunt vas, in quo eſt ſal; id eſt, Chriſtum in quo eſt diuinitas. Nam ſal in vaſe, diuinitas in carne eſt. Vas habens ſal in aqua, eſt Chriſtus Deus & homo in noſtro genere.]

Petrus Cellenſis l. de panibus cap. 12. [Ierico ſteriles habebat aquas, cum Eliſæus ſua benedictione nondũ illas ſanauerat: qui veniens, & à filijs Prophetarum querimoniam ſuper aquarum malitia ſuſcipiens; in nouo vaſe aquam cum Sale commiſcuit, & aquarum ſterilitatem propulſauit. Sic, ſic humana natura, iuxta defectum ſuum, fidei & bonorum operum viriditate carens; filij altiſſimi in aduentu, ab ariditate ſua, liberata eſt, & multùm delectabilis ex ſucceſſu virtutum reddita. Vas enim fictile & nouum; nouum eſt corpus Chriſti de Virgine ſumptum. Sal infuſum aquæ, diuinitas vnita corpori, anima mediante. Sic aqua ſanatur aquas; ſed aqua cum ſale, aquas cum ſterilitate, ſed aqua benedictionis, aquas profuſę maledictionis, ſed aqua dulcis, aqua totius amaritudinis.]

393. Chromatius in cap. 5. Matth. ad illud *vos eſtis ſal terræ*, Multa de cœleſti ſapientia quæ Chriſtus eſt, humanum genus ſaliente, præfatus ſubdit. [Adhuc huius ſalis gratiam ac virtutem; etiam in libris Regnorum inuenimus præoſtenſam. Cum in Ierico eſſent aquæ malignæ, quæ ſteriles faciebant; petitus eſt ſanctus Eliſæus Propheta, vt iiſdem aquis remedium ſalutare præberet. Tunc ſanctus Eliſæus, cœleſtis myſterij non ignarus; dixit afferri ſibi vas fictile, & mitti in eo ſalem. Et venit, & miſit ſalem ad exitus aquarum; & ſic ſanata ſterilis natura aquarum, in fœcunditatem mutata eſt: quod in Sacramentum futuræ veritatis geſtum, manifeſta ratione cognoſcimus. Nam per aquas, Gentes ſignificari; euidenter Apocalypſis retulit, dicendo, *Aquæ quas vidiſti; populi, & Gentes, & turba, & nationes ſunt.* Quæ aliter ſanari, vel remedium ſalutare accipere non poterant, niſi ſal, in vas fictile mitteretur; ideſt, Dei Sapientia, humanum corpus acciperet. Quæ poſtquàm ad exitus aquarum (id eſt; ad exitum mortis humanæ) ſalutis noſtræ cauſa peruenit; tunc omnium credentium natura quæ fructu ſeminis ſterilis erat, in fidem iuſtitiæ ac fœcunditatem mutata eſt. Vnde non immeritò, Dominus, Apoſtolos ſuos ſal terræ appellat, quos diuina, ex ſe, & cœleſti Sapientia repleuit. Sic autem eos ſal terræ eſſe teſtatus eſt, ſicut lucem mundi. Nam cum ipſe lucem mundi ſe eſſe profeſſus ſit, tamē etiam diſcipulos ſuos hoc nomine voluit nuncupare; non auferens ſibi quod ſuum eſt lumen, ſed largiens: quia lumen verum & æternum, quod ſuum eſt; ſine aliquo detrimento propriæ naturę largitur.] Affinia habet Iſidor. Peluſ. l. 1. Epiſt. 16. & Honorius in Gemma animæ lib. 1. cap. 157.

Suppeditat porrò poſtremis verbis propoſitis Chromatius, inſigne monitum, quo omnia quæ de ſale in ſcripturis & Patribus ad Apoſtolos & Apoſtolicos viros aptata comperiemus, licebit multo potiore ac principalius ad Chriſtum referre; ſiue ſalis ſubſtantiam & effectionem, ſiue vſum quem habet, conſideremus. Nam enim Apoſtoli & Apoſtolici viri, cum ſalis nomine ſunt donati, audieruntq́; à Chriſto, *vos eſtis ſal terræ*, ſalis terræ appellationem, Chriſto abrogarunt. Sicut cum ibidem dicuntur *lux mundi*, non abiudicarunt Chriſto decus illius tituli, quo ſe ipſemet cohoneſtat, cum dicit, *ego ſum lux mundi.* Sicut igitur etiamſi Chriſtus vocarit Apoſtolos mundi lucem, veriùs tamen ipſe & principaliùs fuit lux mundi: ita licet vocarit Apoſtolos ſalem terræ, potuit etiam ipſe, & quidem multo maiore ratione, ſal terræ appellari. Imò rem ad viuum reſecando, nec metonymicè ſiue cauſaliter loquendo, ſed formaliter & propriè, non Apoſtoli fuerunt lux mundi & ſal terræ, ſed Chriſtus ſolus. Dicebantur quidem Apoſtoli lux mundi tanquam phoſphori & baiuli lucis, alteri ſubiecto inſitæ: non tamen ipſi formaliter lux mundi erant, ſed Chriſtus. Similiter ergo dicebantur etiam Apoſtoli ſal terræ, quia ſalem cœleſtem terræ inferebant. Cæterum non erant ipſi ſal illud, ſed Chriſtus Dominus, cui proinde principaliùs ac præcellentiùs tribuenda ſunt omnia, quæ de ſale cœleſtri illata in terras, Scripturæ aut Patres prodiderunt. Ego reuoco ad duo capita, confectionem, & finem ſeu vſum.

Salis compoſitio & confectio, Chriſto aptata.

394. Compoſitio ſalis, eiuſque confectio, eiuſmodi eſt, vt aptiſsimè in Chriſtum cadat. Deſcribit ſalis confectionem Plin. lib. 37. cap. 6. pulchrè in hanc rem diſſerens: nec non Manilius l. 5. illis verſibus.

Quin etiam magnas poterunt celebrare ſalinas
Et pontum coquere, & ponti ſecernere virus.
Cum ſolidum certò diſtendunt margine campum
Appelluntq́; ſuo deductum ex æquore fluctum
Claudendoq́; negant: Tum demum ſuſcipit vndas
Area: tum pontus per ſedem humore niteſcit.
Congeritur ſiccum pelagus, mexſiq́; profundi
Canities emota maris, ſpumaq́; rigentes.
Ingentes faciunt tumulos, pelagiq́; venenum
Quodq́; erat vſus aquæ, ſucco corruptus amaro
Vitali ſale permutant, redduntq́; ſalubrem.

Rutilius non minùs appoſitè l. 1. Itinerat. à v. 475.

Subiectas villæ vacat aſpectare ſalinas,
Namque hoc cenſetur nomine ſalſa palus:
Qua mare terrenis decliue canalibus intrat,
Multifidoſq́; lacus paruula foſſa rigat
At vbi flagrantes admouit Sirius ignes,
Cum pallent herbæ, cum ſitit omnis ager
Tum cataractarum clauſtris excluditur æquor,
Vt fixos latices horrida duret humus
Concipiunt aërem natiua congula Phœbum,
Et grauis æſtiuo cruſta calore coit.
Haud aliter quàm cum glacie riget horridus Iſter,
Grandiaq́; aſtricti flumine plauſtra vehit.

395. Hoc naturæ miraculum, durati Sole ponti, & aquarum calore in ſalem rigentium, Chriſtiani quoque DD. agnoſcunt, & myſticè accommodant. Nos facilè ad Chriſtum aptabimus. *Natura ſalis* (ait Chromatius) *per aquam per calorem ſolis, per flatum venti conſtat; & ex eo quod fuit, in aliam ſpeciem generatur.* Principia hic intrinſeca & extrinſeca ſalis deprehendimus Chriſto perbellè conuenientia. Quod enim ait, ſalem ex aqua & calore progigni, idipſum eſſe videtur, quod dixit S. Hilar. cano. 4. in Matth. [Sal eſt in ſe vnus, continens aquæ & ignis elementum, & hoc ex duobus eſt vnum.] Aqueam quidem ſalis naturam, prodit eius liquabilitas. Igneam verò, monſtrant effectus ſalis, vt appetentia quam conciliat, & prurigines quas creat. Idcircò enim S. Baſilius lib. de vera virginit. increpat Aſcetas illos; qui cupidi continentiæ tuendæ, ſalem paſſim adhibebant ad victum; ita vt repudiatis eſcis omnibus, ſolo pane ſalis perſperſione condito, veſcerentur. [Non intelligunt qui ſunt eiuſmodi, (ait S. Baſilius,) ſales cum ſint per naturam fœcundi, ac per acrimoniæ vim corpori prurigines excitent, plus cæteris ad libidinem coitumq́ue prouocare.] Sanè marinæ aquæ ſalſedo non aliunde oritur, quàm ex habituum aduſtorum admiſtione diuinitùs facta in orbis molitione, ad piſcium & maris putredinem inhibendam, vt optimè attigit Theoph. Antioch. l. 2. ad Autol. & Damaſc. 2. fid. c. 9. noſque ſuo loco multis prolatis experimentis probauimus, vix vllo poſterioris ætatis Philoſopho reclamante; præter Maiorem in 2. d. 14. quæſt. 15. concluſ. 2. ridiculè argumentantē ex eo quod Deus

Digitized by Google

Deus in mundi initio non fecerit mulam. Sed hac lite aliò ablegata, certa & nunc receptiſſima ſententia de cauſa ſalſedinis marinæ, ea eſt quam dixi: nimirum admiſtio multarum aduſtarum exhalationum. Hæ autem igneam illam ſalis conditionem manifeſtè ferunt; quam etiam quoad alia ſalſa fusè proſequitur Valeſ. c.77. hierophyſicæ. In aqua igitur natura, humanitatem; in igne conſerto, diuinitatem, quæ ſunt extrema Chriſtum componentia, licet agnoſcere.

Non eſſet autem operoſum, ſalis quoque foſſilis cui comparati videntur Apoſtoli; quodque verè dari, (licet negare videatur S. Hilarius,) indubitatum eſt, principia materialia ſimilia agnoſcere, & accommodare Chriſto: illudque inſuper quod in eo ſuſpicit Petrus Cluniacenſis Epiſtola contra Petroluſ. ad 4. caput quod eſt de Euchariſtia. [In orientalibus (inquit,) Hiſpaniæ partibus, rerum natura profert exemplum, imò quantum ad remotiorum hominum cognitionem, proponit miraculum, quod priùs audiens vix credidi: ſed poſt audieram videns, dubitare non potui. Extant in regionibus illis ſalina, vt ita dicam, vel ſalſa montana, quæ pro ſaxis vel rupibus lapideum ſal continent; ſicque per lucidum, vt quia gemmeam precioſorum lapidum claritatē æmulatur, *ſalis gemma* vocetur. Quod tam perſpicuitate quàm vtilitate; marino, puteali, omnique ſali præpoſitum, de montanis illis multo labore ab incolis eruitur, & remotis quibuſque pro magno munere datur, aut pro magno lucro venditur. De quibus montibus cum diutinus ruſticorum labor lucri auidus, multam lucidi illius lapidis quantitatem eruerit: & eruendo foſſas multas eo ſale inanes reliquerit, proceſſū temporis pluuiali inundatione foſſarum illa vacuitas repletur, ac repleta poſt paululum in naturam illius, cui admiſcetur, lapidis commutatur. Tali recompenſatione effoſſus mons, penè annuatim damna illata reſtaurat; & quidquid de lapide amiſit, aqua in lapidem conuerſa, compenſat. Fit ergo cœleſtis aqua, lapis terrenus.] En compaginem Chriſti ſalis, ex terrena & cœleſti ſubſtantia.

Concluditur, principiorum materialium ſalis & Chriſti, correſpondentia.

396. Compoſitio itaque ſalis ignea & humida, appoſitiſſimè Chriſtum refert: qui ex aqua, id eſt humana; & ignea, id eſt diuina ſubſtantia coaluit: vt proinde multo potiore iure de hoc myſtico ſale dicere liceat, quod à Platone in Timæo, dictum eſt de ſale naturali, quem dixit eſſe rem ſacram, & à Deo amatam; idque ſe ex legis formula pronunciare profitetur. Forſan ex ea, quæ vt eſt apud Ærnobium l.2. *ſub fin.* mandabat ſacras fieri menſas ſalinorum appoſitu. Profana enim & Deo inuiſa habebatur menſa, ſi ſal deeſſet. Vel potiùs ſpectauit Plato, in legibus Moſaicis valdè verſatus, ad legem ſacram, vſum ſalis in omni ſacrificio indicentem, vt infra monſtrabo. Vt, vt ſit, ſal noſtrum, omni iure, diuinum dicendum eſt, cum diuinam ſubſtantiam contineat aquæ noſtræ adiunctam.

Optimè quoque in eo valet, quod de ſale corporeo ſpectatis eius principijs materialibus, verum eſſe affirmat Ariſtoteles ſect. 23. & 31. problem. nempe quod oleum ex eo effluat, id quod quotidiana experimenta teſtantur. In ſalinis: ſiquidem, oleum ſali mixtum colligitur. Ex ea item pinguedine & oleoſitate ſalis, proficiſcitur quod aqua ſalſa, putà marina, ignem non extinguat, ſed inflammet magis, vt habet ex 23. problem. quæſt. 7. & 13. & 32. eamque etiam eſſe cauſam fatendum eſt, cur aqua marina ſordes veſtium & corporum, non abluat Vnde Odyſſæ 3. Vlyſſes naufragus, & nudus in Phœacum littus eiectus, deſcribitur maris ſalſuginem fluuiatili aqua abluens: & Nauſicaa Alcinoi Phœacum Regis filia, ibidem proponitur mandans ancillis, vt Vlyſſem ſpuma madentem æquorea, flumine aſperſo abſtergant. Videſis differentem de his ſalis ob oleoſitatem effectibus, Ioannem Langium l. 1. epiſt. medicarum in 28. Hic ergo olei effluxus ex ſale, belliſſimè cadit in ſalem myſticum, Chriſtum Dominū, ratione principiorum eius materialium. Nam & prout perſona diuina, principiat cum Patre Spiritum ſanctū, qui eſt oleum lætitiæ ex D. Ambroſio lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 8. prout homo autem eſt cauſa & principium totius vnctionis noſtræ omniumque gratiarum quibus perfundimur.

Idem monſtratur de principiis effectiuis.

397. Nec minùs bellè Chriſto quadrant ſalis principia efficientia, quæ ex Chromatio adducebam: nempe cœleſtis calor & ventus. Quanquam S. Chryſoſtomus in Pſal. 96. Chriſtianos, iure ſalis nomine inſignitos eſſe demonſtrans, ſolius venti meminit. Chriſtianum enim inducit, ſic in Domino gloriantem. [Non iam timeo ictum virulentum: non enim ſum vltra terra, ſed ſal. Serpenti enim dicit dominus maledicturus; *Terram comedes iuxta dies vitæ tuæ.* Ante Chriſti aduentum terra eram, comedebar à Serpente: vbi autem venit dominus, in ſalem me mutauit. Diſce dilecte, quomodò ſal fit, vt cum didiceris quomodo fiat, teipſum in re illa agnoſcas. Sal ex aqua fit & vento. Sal meritò appellauit nos dominus, quoniam ex aqua & ſpiritu regenerauit.]

Non potuit commodiùs exprimi Chriſti effectio. Nam Chriſtiani, ad modum quo Chriſtus procreatus eſt, generantur; vt S. Fulgentius l. de Incarnat. cap. 10. optimè tradidit. Generatio ergo eorum tamquam ſalium ex aqua & vento, eſt ſpecimen generationis Chriſti, ex materna ſubſtantia ſola, & Spiritu ſancto, locum patris quoad efficientiam paternam ſupplente. Nec refert ſi adiunctum velis calorem cœleſtē, quem omiſit in ſalis procreatione Chryſoſtomus, attigit autem Chromatius. Nam in diuinis, idem ſpiritus qui venti ſpecie adumbratur, & virginem fœcundauit, cœleſtis calor eſt, ac ignis diuinus.

Ritus ſacri, Chriſtiani & Hebræi, ad Chriſtum ſalem, ſpectantes.

398. Eſt igitur Chriſtus ſal myſticum: idque ſignificare videtur Eccleſia, cum in templi conſecratione ſalem ac cinerem commiſcet ſalem quippe illum, deſignare Verbum humanitati adiunctum, ſiue Chriſtum, notat Honorius in Gemma animæ l. 1. cap. 157. & rationem reddit, quia ſicut per ſalem admiſtum, eſculenta omnia ſapida fiunt, ita per Dei ſapientiam Chriſtum, omnes ſapere & intelligere acceperunt. Idem ſignificat Eccleſia, eo baptiſmi ritu quem iam olim ac etiam nunc ſeruat, immittendi ſalem in os Catechumeni: ita vt apud Indos hodie, guſtaſſe ſalem perinde ſit, ac factum eſſe Chriſtianum; eoque paſſim Patres accommodant illud Ezechielis 16. *aqua non es lota in ſalutem, nec ſale ſalita.* Videſis benè multos quos in eam rem adducit Pamelius ad Tertull. de Baptiſ. nu. 1. cum de hac baptiſmi ceremonia, & Durantus l. 1. de ritibus cap. 19. num. 23. ac Vicecomes l. 2. de Baptiſ. cap. 42. Eo quoque Bernardinus Gomeſius in opere de ſale, profeſſus ſe id à Cardinali Granuellanæ accepiſſe, refert nomendationem *ſalitorum*, Burgundis tributam; quod primi inter populos Aquilonares, ad baptiſmum acceſſiſſent: approbatque eam expoſitionem illius Burgundionum epitheti, Marſilius Columna S. 2. hydrag. c. 4. num. 46. Et quanquam non deſunt, qui id ſicut hoc tempore, ita & iam olim, ſumma eſſe malint petitum à ſalinis quæ plurimæ ac vberes ſunt in Burgundia; tamen expoſitio propoſita, quæ à ſale Neophytorum cognominationem illam petit, eſt valdè probabilis: Hanc autem ſalis in os Catechumeni immiſſionem

Digitized by Google

Chriſtum ſpectare, docuit diſertè Smaragdus Epiſtola de Sabbato Pentecoſtes, dicens, condiri ſale catechumenos, vt Chriſtum ſapiant: quod ſumpſit ex Iſidoro l.2.de officijs,cap.20. Eodemque reuoluuntur eundem ritum expendentes, Hugo Victor.lib.1. de Sacram.fid. cap.81.& Rabanus de inſtit.cleric.cap.27. nec non ſuo Carnot.ſerm.de Sacram. Neophyt. qui aiunt, cum ſalem eſſe ſymbolum ſapientiæ cœleſtis. Quæ verò cœleſtis ſapientia, niſi Chriſtus; de quo & quatenus Verbum eſt, valet illud, *fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis*, & quatenus homo eſt, factus eſt nobis ſapientia, iuxta Apoſtolum? Eiuſdem ſignificationis eſt ritus alius, quo ex Conc.Carthag.3. cui S.Auguſt. interfuit, vſus ſalis extra baptiſmum pro catechumenis aſtruitur. Sic enim habet illud Conc. can. 5. [Placuit vt etiam per ſolemniſſimos Paſchales dies, Sacramentum catechumenis non detur,niſi ſolitum ſal. quia ſi fideles, per illos dies Sacramentum non mutant, nèc catechumenis oportet mutari.] En *ſolitum ſal*. Non fuiſſet ſanè ſal illud catechumenis adhibitum,dictum *ſolitum ſal*, ſi ſolo baptiſmi tempore circa eos fuiſſet vſurpatum. Ipſe quoque D.Auguſtinus, in catechumenatu dicit ſe ſale fuiſſe conditum 1.Confeſſ.cap.11.[Signabar iam (inquit) ſigno crucis eius,& condiebar eius ſale.] Audientibus, tametſi procul aberant ab intinctione indebatur ſal,vt frequens eſt apud diuinorum officiorum tractatores. Non omiſit iſtud interminuta Sacramenta Catechumenorum, agens de eis ſigillatim Albasp. l.2.obſeruatione vltima. Manifeſtè itaque habetur, vulgare & frequens fuiſſe, vt circa Catechumenos, ea ceremonia qua Chriſtus tam aptè exprimitur adhiberetur, & quidem vt plerique obſeruant, loco Euchariſtiæ: vt ſcilicet qui Chriſtum reipſa accipere nondum poterant, ſaltem Chriſtum typicum, in ſalis participatione acciperent.

399. Non videtur ambigendum, quin eodem ſpectaret ſolemne olim præceptũ, vt omnis victima ſale ſaliretur. Quam accuratè id mandatum eſſet, notauit his verbis Rupertus lib.4. in Matth. ad cap.5. circa illud, *vos eſtis ſal terræ*. Sic enim ſcribit,agens de lege data in Sina. [Inter illius quæ tunc data eſt, legis myſticæ Sacramenta,diligentiſſimè ſalem commendat. Quicquid (*ait*) obtuleris Sacrificij, ſale condies, nec auferes ſal federis Domini Dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione offeres ſal. Tertiò repetiuit in vno eodemque ſcripturæ loco commendationem ſalis, ne fortè primam aut ſecundam vicem non intellexeris, aut curæ non magni putes Deo eſſe, myſterium ſalis.] Libratque etiam inferiùs illa verba, *ſal federis Domini Dei tui*, quæ apertiùs inſinuant ſal eſſe ſymbolum illius pacti ſalis,id eſt æterni fœderis, quod Deus in Chriſto mundum ſibi reconcilians nobiſcum pepigit. Quid ergo aliud fuit velle omnem victimam ſale ſaliri, quàm ſignificare nullum ſacrificium poſſe eſſe Deo acceptum, niſi Chriſto ſale condiretur,eiuſque meritis perſpergeretur? Chromatius non obſcurè venit in hanc mentem,ſic ſcribens in cap.5.Matth. [Deo dignos eſſe ſale cœleſtis ſapientiæ condiuntur,etiam dudum præcedente figura legis, oſtenſum eſt; quia omne ſacrificium offerendum Deo,ſale ſaliebatur. Quod ipſum Euangeliſta commemorauit dicendo: *Omne*, inquit, *ſacrificium, ſale ſalietur*, oſtendens, eum hominem dignum verè ſacrificium Deo fieri,qui cœleſtis ſapientiæ virtute eſſet infuſus. Vnde non immeritò cum per Ezechielem prophetam,Dominus,Ieruſalem,(imo potiùs Synagogam) increparet; inter cætera ait; *Aqua non eſt lota, neque ſale ſalita*. Pronuncians, quia neque gratiam baptiſmi ſalutaris ad abluenda peccata ſua acceptura erat,neque fidem cœleſtis ſapientiæ ſuſceptura.] Cœleſtis ſapientia cuius fidem ſuſcipimus, Chriſtus eſt. Eſt igitur ipſe quoque, ſal illud cuius vſus in omni ſacrificio indicebatur. Specialiter autem mixturam ſalis ac cinerum vitulæ rufæ ad populi expiationem immolatæ & crematæ, ad Chriſtum propter nos hominem ob paſſionem gloria & honore coronatum, pertinere, attingit optimè Honorius in Gemma animæ lib.1.cap.157.

Salis effectus, Chriſto accommodati.

400. Sed nullo ex capite patere meliùs poteſt,quanto iure Chriſtus Dominus ſal noſtrum habeatur,quàm ſi ſalis effectus ſpectemus. Eiuſmodi enim ſunt,vt myſticè ſpectati in ſolum Chriſtum propriè & principaliter cadant. Et quia his effectibus finis ſalis continetur,expediemus eadem opera quæ ſpectant ad finem Chriſti,cuius contentionem cum fine ſalis,faciendam ſuſcepimus. Eſt in primis ſumma & vniuerſalis omnibus mortalibus ſalis neceſſitas. [Sicut igitur ſal hoc, (inquit loco allegato Chromatius,) id eſt ſal terræ,indiſcretè omnibus opus eſt: id eſt Regibus ex potentibus,diuitibus & pauperibus, ſeruis ac Dominis; Sic & cœleſtis ſapientiæ Verbum quod per Apoſtolos prædicatum eſt,neceſſarium eſt iunctis ad vitàm. Omnes enim ſecundùm Apoſtolum,egent gratia Dei;quia ſicut præſentem hanc vitam nõ ſine ſalis vſu habemus, ita quoque illam vitam æternam, ſine dono ſapientiæ diuinæ adipiſci non poſſumus.] Planè cœleſtis hæc ſapientia ab Apoſtolis prædicata, cuius guſtandæ tanta eſt neceſſitas,non alia eſt præter Chriſtum. Idque mox Chromatius ipſe diſertè tradit,ſalem interpretans Dei ſapientiam,quæ humanum corpus accepit.

Eſt prætereà illa vis ſalis omnibus comperta, quod fetorem à corporibus depellit, abacta putredine, & prohibitis vermibus,ne in corpore ebulliant. Propterea que S.Macarius hom.1. Apoſtolis tamquam cauſæ miniſteriali ſalem Chriſtum applicanti, tribuens hunc ſalis effectum,ſic ſcribit. [Sal cum eſſent ipſi, condiebant & ſaliebant omnem animam credentem,ſale Spiritus ſancti. Dixit enim ijs Dominus *Vos eſtis ſal terræ*; terram vocans, animas proborum hominum. Subminiſtrabant enim animis hominum ſal Spiritus cœleſte, condientes illos, & à putredine ac noxa ex multo fetore vindicantes. Quemadmodum enim caro, ſi ſale non ſit conſperſa, putreſcit, & multo fetore repletur, adeò vt omnes auertantur à graui odore; & vermes irrepunt in carnem putridam, illicque paſcuntur, comedunt & in cauernulis deliteſcunt: Si verò ſuperuenerit ſal,interficiuntur & pereunt illic depaſcentes vermes,& grauis odor fetoris ceſſat: natura ſiquidem ſalis eſt,vt interimat vermes & fetorem tollat: Eodem quoque modo omnis anima, non condita Spiritu ſancto;cœleſtiſque ſalis,hoc eſt,virtutis Dei particeps non facta,putredine vitiatur,ac fetore prauarum cogitationum copioſo repletur, adeò vt auertatur facies Dei à graui fetore vanarum ac tenebroſarum cogitationum, & affectionum eidem animæ inhærentium. Et noxij atque improbi vermes,qui ſunt Spiritus malitiæ & poteſtates tenebrarum, in ea inambulant, illic paſcuntur, deliteſcunt & repunt,atque eam deuorant & corrumpunt: *fetorem enim præbuerunt,& putruerunt vibries mei.*] Quod Apoſtoli miniſterialiter tantùm præſtabant;hoc Chriſtus ad modum cauſæ in ſuo ordine principalis, exhibitione Spiritus ſui præſtitit mortalibus, putrefactionem eorum inhibens,cum quoad omnia generatim peccata,tum quod peculiariter conſiderat Rupertus l.4. in Matth. ad c.5. quoad carnis maculas, à quibus innumeri per Chriſtum ſalem ſunt liberati; ita vt ſenes pueri viuerent, & per longiſſimam ætatem incorrupti ac integri perſeuerarent.

401. Eſt ſal ſymbolum incorruptibilitatis; & hanc ob cauſam iuſſum fuiſſe, vt omnis victima ſale aſpergeretur,ſic docet Philo l.de victimas offerentibus. [Sequitur (inquit,) aliud præceptum; *omni oblationi ſalem adhibebis*, quo ſignificatur (vt anteà dixi,) æterna durabilitas.

rabilitas. Sal enim conſeruator eſt corporum, ſecundo poſt animam ordine. Nam ſicut anima cauſa eſt incorruptionis corporum, ſic ſal quam diutiſſimè tuetur ea, redditq; quodãmodò immortalia. Ideò ſcriptura vocat hic *thyſiaſterium*, eximio nomine παρὰ τὸ διατηρεῖν τὰς θυσίας, ideſt à conſeruandis victimis.

Eandem ob cauſam, pactum æternum & ſemper perſeueraturum, dicebatur *pactum ſalis*, vt liquet ex 2. Paral. 13. & ex Numer. 18. vbi Caietanus, neſcire ſe fatetur, cur pactum ſemper duraturum, nominetur pactum ſalis. Sed ratio eſt ea quam attigi, cum Pererio Geneſ. 19. num. 25. Eamque ob cauſam non in ſacris tantùm ſed etiam apud profanos, fœdera conditis ſale victimis perficiebantur. Videſis Furnobum 7. aduerſar. c. 13. & interpretes ad illud Flaui l. 3. orat. 23. *Farre pio, at ſaliente mica*: Vel in illud Aeneidos 12 *dant fruges manibus ſalſas*: aut Aeneid. 7. ad illud, *& ſalſas fruges*. Eandem inſuper ob cauſam Origenes l. 8. contra Celſum *ſub finem* ait viros probos eſſe ſal terræ, quia per eos conſeruatur mundus: quod probat ex illis paucis iuſtis, quibus, ſi reperirentur, ſalutem quinque vrbium ſceleratarum ſpoponderat Deus. Videtur alluſiſſe ad inſignem Philonis diſputationem l. de migrat. Abrahami *ſub medium*, vbi virum probum celebrat *tamquam ſeruatorem orbis, & fulcrum humani generis*, vultque concipi vota pro eius incolumitate, quod tali viro ſuperſtite nihil admodùm timendum ſit orbis excidio, & corruptioni. Expreſſit Philonem quoque S. Ambroſius l. 2. de Cain. cap. 3. & l. 1. de Abrah. cap. 6. illam orbis per virum iuſtum à corruptione præſeruationẽ, præclarè exponens. Hoc verò eſt, virum iuſtum eſſe ſalem terræ, vt affirmabat Origenes. Christus ergo perennitatem & immortalitatem concilians, meritò cum ſale componitur. Quo etiam fuit quod Goropius l. 4. Hermatenæ, obſeruat, ſalem, lingua Cymbrica idem eſſe quod ſalutem. Eſt autem Christus, ſalus noſtra. De vniuerſo hoc argumento, concinnè & eruditè de more Bernardinus Gomeſius l. 5. de ſale à num. 13.

Vſus doctrinæ.

402. Saliamur & nos hoc ſale, ſi volumus eſſe Deo accepti: idque vt aſſequamur mactandi primum à Christo Pontifice ſumus. Benè id animaduertit S. Macarius hom. illa i. cum effectum ſalis cœleſtis in anima deſcripſiſſet. [Propterea (inquit,) etiam in lege, exemplo vtens Deus, iuſſit omnes victimas ſale ſaliri. Oportet igitur primùm victimam mactari à ſacerdote, & mori, & tunc diſſectam ſale condiri, deinde ſic igni imponi. Niſi enim priùs mactet & occidat ouem ſacerdos non ſalitur, neque ad holocauſtum Domino adducitur: ſic & noſtram animam accedentem vero Pontifici Chriſto, oportet mactari ab eo, & cogitationibus ac peſſimæ vitę, cui viuebat, hoc eſt, peccato mori, & tamquam vitam oportet ex ea egredi prauas affectiones.]

Neque verò ſaliri dumtaxat, ſed & ſal effici iubemur, quales Chriſtus Apoſtolos effecerat, quibus dixit, *vos eſtis ſal terræ*, & vnicuique incumbit, cum à ſeipſo putredinem & inſulſitatem arcere, tum alios condire, & incorruptos præſtare pro viribus. Eſt quidem id præſertim munus paſtorum, & inſigniter omnino proſequitur S. Gregor. hom. 17. in Euang. oſtendens ſacerdotem in populis, debere idipſum eſſe quod eſt brutis animalibus petra ſalis, quam lambendo, ſapore æternæ vitæ condiantur. Tamen proportione ſeruata, idem quibuſlibet incumbit. Nec abſ-re vt notauit Orig. hom. 6. in Ezech. opponitur animæ cuiuis peccatrici, quod non ſit ſale ſalita, & effecta ſal. [Et hoc, (inquit,) crimen eſt Ieruſalem, quia non fuerat digna ſale Dei. Ego ſi credidero Domino meo Ieſu Chriſto, ipſe me ſal faciet, dicetque mihi, *Vos eſtis ſal terræ*: Si credidero Spiritui qui in Apoſtolo locutus eſt, ſale condior, & poſſum præceptum cuſtodire, dicens; *Sermo veſter ſit ſemper in gratia, ſale conditus.* Grande opus eſt inſaliri. Qui ſale conditur, gratia plenus eſt. Nam & in communi prouerbio, *ſalſus* dicitur gratioſus, & è contrario *inſulſus* qui non habet gratiam. Si igitur gratia nobis à Deo venit, & cõplemur dono eius, ſale ſalimur.]

Cauenda ſalis noſtri liquatio, & infatuatio.

403. Vnum tamen eſt, quod huic ſali cauendum mandat Breuiarium fidei contra Arrianos, *ferè in fine*, nimirum ne qui ex aqua coaluit, in aquam denuò mittatur, ni velit liqueſcere, & reſolui in nihilum: hoc eſt ne qui per baptiſmum natus eſt, & ad Chriſti lucem peruenit, denuò baptiſmo tingatur, quod tunc præſtabant Arriani. Quia tamen ab anabaptiſmo, per Dei gratiam non multum eſt diſcriminis hoc tempore, artexam potiùs vnum quod Chriſtus ipſe commendat: nimirum qui ſal effectus ſit, caueat ne infatuetur & euaneſcat: vnde conſequetur vt ad nihilum vltra valeat, niſi vt mittatur foras & conculcetur ab hominibus. Hoc quid ſit, declaro verbis Chromatii loco ſæpè notato. [Infatuari (inquit) eos oſtendit, qui cum ſemel per fidem & ſapientiam cœleſtem eruditi, fideles ac ſtabiles debeant permanere; relicta fide & ſapientia diuina, aut in hæreſim ruunt, aut ad ſtultitiam Gentilium redeunt. Et idcirco ait; *Si autem ſal infatuatum fuerit, in quo condietur?* Quia infatuati fraude Diaboli, huiuſmodi homines; amiſſa fidei gratia, euaneſcunt. Qui cum potuiſſent etiam alios non credentes, adhuc à fide alienos, diuinæ prædicationis Verbo condire; etiam ſibi inutiles extiterunt. Denique Iudas Iſcariotes, de huiuſmodi ſalibus fuerat; Sed poſteaquàm diuinam ſapientiam probauit, & de Apoſtolo apoſtata, factus eſt; non ſolùm alijs prodeſſe non potuit, ſed & ſibi miſer, & inutilis factus eſt. Et ideò addidit Dominus dicens; *ad nihilum valet, niſi vt proijciatur foras & conculcetur ab omnibus*: quia huiuſmodi; iam non fideles ac domeſticè, ſed proiecti ab Eccleſia, vt extranei, & fidei hoſtes habendi ſunt. Vnde & Iudas de domeſtico fidei, inimicus factus eſt veritatis. Proiecti itaque huiuſmodi extra Eccleſiam; neceſſe eſt vt diuerſis Vitijs carnis & varijs Voluptatibus ſeculi conculcentur: Et hoc eſt quod ait, *ad nihilum valet, niſi vt proijciatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Quid ſit autem *conculcari ab hominibus*; etiam Salomon in libro ſuo retulit, cum de muliere meretrice loqueretur: *Mulier* (inquit) *fornicaria, quaſi ſtercus in via ab hominibus prætereuntibus conculcatur.* Quia igitur conditi iam ſale Apoſtolico ſumus; in tali ac tanto condimento gratiæ Spiritualis permanere debemus, vt ipſi quoque ſal terræ nuncupari à Chriſto Domino noſtro mereamur.]

Agnouit ſe ſalem infatuatum, ſicque ſe nominauit Ecebolius ille Sophiſta in fide & religione Proteus: nempe Conſtantino magno regnante feruens Spiritu, (in ſpeciem,) Chriſtianus: mox Iuliani nebula ſubortâ, Ethnicus: iterum eo diuinitus proſtrato, perſona Chriſtiani. Teſtatur id Socrates l. 3. hiſt. cap. 11. additque Iuliano mortuo reuenientem ſimulatè ad Eccleſiam, abieciſſe ſe in ſacræ ædis aditu, ſic vociferantem. *Me quaſi ſalem inſipidum conculcate.* Felix ſi ex animo atque conſtanter infatuationem ſuam deploraſſet: ſed ſubdit Socrates. [Ecebolius, ſicut antea leuis & inconſtans fuit, ſic poſtea permanſit.]

Quin etiam ſalem effici, (quamuis non infatuat,) accipitur quandoque in malam partem. Idcirco enim vxor Loth verſa eſt in ſtatuam ſalis: vt Rupertus obſeruat l. 6. in Geneſ. c. 12 facta ſibi nimirum inutilis, at exemplo ſuo condiens alios ne regrediantur à cœptis bonis. Quanto Feliciores qui fiunt ſal terræ. Talis S. Auguſtinus iuxta S. Paulinum epiſtola 41. [Verè ſal terræ, quo præcordia noſtra, ne poſſint ſeculi errore vaneſcere, condiuntur.]

Digitized by Google

CAPVT XI.

Chriſtus in productione ſua, lapis de monte ſine manibus, ad conterendam ſtatuam, iniquitatis imaginem.

404. De Chriſti productione, & effectibus in bonum noſtrum, prænunciaſſe Danielem ſub typo lapidis de monte præciſi abſque manibus,& comminuentis ſtatuam in quam incidit,certa eſt ſententia grauiſſimorum Patrum,quibus perpauci refragati ſunt,referentes abſciſſionem lapidis ad ſecundum Chriſti aduentum,ſed minùs probabiliter, vt ex dicendis liquebit.Vt autem in confirmanda communi ſententia,perſpicuè & ordinatè procedamus,tria primùm nobis cōſideranda ſunt,ad Chriſti productionem ſpectantia: nimirum de quo monte hic agatur,quis ſit lapis ex eo abſciſſus, ac demum quomodò ſine manibus.Quibus expoſitis,ſubijciemus de effectu lapidis abſciſſi cadentis in ſtatuam,eamque comminuentis.

Variæ expoſitiones montis,de quo lapis apud Danielem, abſciſſus eſt.

Montem de quo lapis abſciſſus eſt, impuriſſimus Hæreticus Vigilantius,dixit eſſe Diabolum. Audi S. Hieronymum epiſt.75. quæ eſt ad ipſum Vigilantium. [Ego reor,& nomen tibi κατ᾽ἀντίφρασιν, impoſitum: Nam tota mente dormitas,& profundiſſimo non tam ſomno ſtertis, quàm Lethargo. Inter cæteras quippe blaſphemias quas ore ſacrilego protuliſti, auſus es dicere,montem,de quo abſciſſus eſt à Daniele lapis ſine manibus, eſſe Diabolum, & lapidem Chriſtum: qui quia aſſumpſit corpus ex Adam, qui Diabolo ante per vitia cohæſerat, natus eſſet de Virgine: vt à monte hoc eſt, à Diabolo hominem ſepararet. O præcidendam linguam, ac per partes, & fruſta lacerandam! Quiſquam ne Chriſtianus Deum patrem omnipotentem in perſonam Diaboli interpretatur, & tanto piaculo totius orbis aures maculat? Si interpretationem tuam,quiſquam non dicam Catholicorum, ſed Hæreticorum, ſiue Gentilium, nunquam recepit, pium ſit, quod locutus es. Sin autem tantum nefas nunquam audiuit Chriſti Eccleſia; & per tuum primùm os, ipſe ſe montem interpretatus eſt,qui dixerat: *Ero ſimilis altiſſimo*: age pœnitentiam, & in ſacco verſare, & cinere; & tantum ſcelus iugibus abſterge lachrymis. Si tandem tibi dimittatur hæc impietas,& iuxta errorem Originis tunc veniam conſequaris, quando conſecuturus eſt & Diabolus, qui nunquam plus, quàm per os tuum, deprehenditur blaſphemaſſe.]

Faceſſat igitur tam horrenda impietas. Sunt aliæ nonnullæ montis illius interpretationes, quæ minùs mihi probantur.S.Ambroſ.ſerm.70. *in fine*, montem hunc cuius meminit Daniel, interpretatus eſt æternū Patrem. Exponens enim viſum B.Euſebio oblatum, quod de monte ad montem volaret; ait, nihil aliud id præſignaſſe quàm tranſitum de gratia Saluatoris ad gloriam Patris.Ipſi enim ſunt montes, ſicut dixit Propheta *Mons de monte, ſine manibus concidentium*: hoc eſt Filius de Patre,abſque vllius creationis acceſſu.Sed eſt ſingularis interpretatio,nec cum litera cohærens.Non enim Verbum fuit primò paruum poſtea magnum,& implens terram, quod de lapide abſciſſo affirmat Daniel.At ſi lapis abſciſſus non eſt Verbum; mons vnde abſcinditur, non erit æternus Pater. Eſt qui alleget Hyppolitum orat.de Antichriſto, quaſi dixerit lapidē abſciſſum de monte ſine manibus, eſſe Chriſtum ſubitò venturum è gloria Patris ad iudicium præter opinionem.Sed apud ipſumHyppolitum, ea montis & defectus manuum interpretatio,non comparet.

Vera expoſitio,montem illum eſſe Deiparam.

405. Communis Patrum ac interpretum ſententia, montem de quo lapis præciſus eſt, intelligi Deiparam.Attingam pleroſque paulo poſt. Videri tamen poſſit refragatus S.Auguſt. ſerm.12. ex 40. nouis, & tract.4.& 9.in Ioan.& tract.1.in Epiſt. Ioan. vbi montem è quo lapis abſciſſus eſt, interpretatur Synagogā, & lapidem abſciſſum accipit de Eccleſia Chriſtiana, quæ ex Sinagoga prodijt. Reuera tamen D.Auguſtinus, non refragatur communi expoſitioni, ſed metonijmicè quia ea quæ de vno quopiam membro ſunt, toti myſtico corpori accommodantur,& lapidem abſciſſum accepit de Chriſtiano populo vnum faciente cum Chriſto, & montem vnde abſciſſus eſt, de Synagoga ad quam B.Maria ſpectabat, eſt interpretatus. Cæterum & illis ipſis locis, ſi attentè legatur, Deiparam montem & Chriſtum lapidem exponit D.Auguſtinus, & alibi non ſemel inſiſtit eidem interpretationi: & nominatim orat.contra Iudæos cap.12.vbi concidi de monte ſine manibus concidentium, exponit Chriſtum naſci de Virgine abſque maritali complexu. Eadem interpretatio, eſt (vt præmiſi,) Patrum communis. Sic enim montem è quo lapis eſt abſciſſus,expoſuit S. Irenæus lib.3. cap.28. S.Iuſtinus dialog.cum Trypho.Hieronimus, Theodoretus,ac Rupertus,Danielis 2. Epiphan. & Heſychius homilijs panegyricis de Deip.& paſſim recentiores,præſertim S.Bonauentura t.3.ſerm.2.de natiu.Dom. Quanquam enim alios duos montes profert, ex quibus Chriſtus abſciſſus ſit; Iudaicum videlicet populum, & ſcripturam, tamen tertius mons è quo abſciſſum abſque maritali opere Chriſtum affirmat, nempe Deipara, is eſt cui præcipuè inſiſtit.

Et eſſe ſanè Deiparam,montem,pluribus Scripturis inſinuatum eſt. Andræas Hieroſol. orat. de Deip. eam componit cum monte Hermon. D.Adelphonſus ſerm. 6. de aſſumpt. cum Libano. S.Bernardus ſerm. de annunc. cum monte, in quo beneplacitum eſt Deo, habitare in eo. Damaſc. orat.1. de natiuit. Virginis,cum monte ſion confert Deiparam. Sic exclamans. [Exultate montes,hoc eſt ratione præditæ naturæ, quæque ad Spiritualis contemplationis faſtigium aſſurgitis. Siquidem charis Dei mons paritur, mons inquam ille, qui collem omnem ac montem, id eſt Angelorum & hominum ſublimitatem exuperat, ex quo citra vllam manuum operam corporeo modo excindi voluit lapis angularis Chriſtus,vna perſona, diſtinctas naturas copulans,diuinitatem nimirum & humanitatem, Angelos & homines,Gentiles & carnalem Iſraelem in vnum Spiritualem Iſraelem. Mons Dei, mons pinguis, mons coagulatus,mons pinguis. Mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo. Currus Dei multiplex,eorum qui diuinæ gratiæ copijs affluunt. Arx Syna ſanctior,quam non fumus, non caligo,non procella,non terrorem incutiens ignis contegit; Verùm illuminandi vim habens Spiritus ſancti ſplendor. Illic enim Dei Verbum,tamquam Dei Spiritu,legem ſaxeis tabulis inſcribebat.Hic autem ex Spiritu ſancto ac Virginis ſanguine Verbum ipſummet incarnatum eſt, ſeque naturæ noſtræ conceſſit. Illic manna: hic is qui manna ipſum ſuauitate donarat.]

Euthymius ad illud Cantici Abacuc, *& ſanctus de monte vmbroſo*, ſanctum interpretatus Chriſtum, ſubdit de monte: [Mons verò vmbroſus & denſus, eſt beata Virgo; mons quidem, tanquam omni creatura ſublimior;vmbroſa etiam quia à diuina virtute,obumbrata eſt.*Virtus* enim, (inquit,) *altiſſimi obumbrabit tibi*. Denſus etiam eſſe dicitur hic Virginalis mons,propter impenetrabile virginitatis myſterium.] Nec diſſimiliter Athanaſius q.117.ad Antiochum, præfatus id quod Arnobius lib.1.cum Serapione pag.mihi 536. latè proſequitur,

Digitized by Google

ſequitur, nempe Chriſtum paſſim in ſcriptura montem dici, ſubdit. [Montem ruſus propriè vocat Sanctiſſimam Deiparam Virginem, veluti quum inquit; *Mon[...]n Deo placuit ad habitandum in eo. Nam Dominus eternum inhabitabit,* Alibi habetur: *Deus à Themam veniet, & ſanctus ex monte opaco & denſo.* Mons autem ibi dicitur ſancta Virgo mater. Quia quemadmodum ij qui campo oberrantes, calore æſtuant, ſi montem ſubeant, velut rore conſperſi in vmbra ſubter arbores montis, vel aqua ſedant æſtum flammæ: Ad eundem modum hominibus quoque facta eſt ſancta Virgo, quæ rore quodam ſui partus, animas hominum æſtu peccati confectas, in vitam reuocauit, & in vmbra alarum ſui filij fouit.]

406. S. Gregorius l. 1. in 1. Reg. ad illud, *vir vnus de Ramatha ſophim de monte Ephraim,* verba hæc ad Chriſtum accommodans, B. Virginem montem Ephraim interpretatur. Locus eſt in hanc rem planè luculentus. [Poteſt (inquit,) huius montis nomine, beatiſſima ſemper Virgo Maria Dei genitrix deſignari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem, electionis ſuæ dignitate tranſcendit. An non mons ſublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni verbi pertingeret, meritorum verticem ſuper omnes Angelorum choros, vſque ad ſolium Deitatis erexit? huius enim montis præcellentiſſimam dignitatem, Eſaias vaticinans, ait; *Erit in nouiſſimis diebus, præparatus mons domini in vertice montium.* Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ ſupra omnes ſanctos refulſit. Nam ſicut mons altitudinem, ita domus deſignat habitationem. Mons quippe & domus aptè dicitur, quæ cum incompatàbilibus eſt illuſtrata meritis, Dei vnigenito in quo recumberet ſacrum præparauit vterum. Nam mons in vertice montium Maria non fieret, ſi ſupra Angelorum altitudinem, hanc diuina fœcunditas non leuaret. Et domus Domini non fieret; ſi in eius ventre, per aſſumptam humanitatem, verbi diuinitas non iaceret. Sed rectè mons frugifer dicitur, de qua optimus fructus; id eſt, nouus homo generatur, quam certè in fœcunditatis ſuæ gloria pulchram, ornatamque Propheta reſpiciens, ait, *Egredietur Virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* De huius namque montis fructu, Dauid Deo exultans, ait; *Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum ſuum.* Terra quippe fructum ſuum dedit, quia quem virgo peperit, non concepit materiali opere, ſed Sancti ſpiritus obumbratione. Hinc eidem regi, & prophetæ à Domino dicitur: *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem meam.* Hinc Eſaias, ait: *Erit fructus terræ ſublimis.* Nam quem virgo genuit non ſolùm homo ſanctus fuit, ſed etiam potens Deus. De hoc fructu ad eandem beatam Virginem, Eliſabeth ſalutante dicitur; *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Rectè igitur mons Ephraim dicitur, quæ dum ineffabili dignitate diuinæ generationis attollitur, in eius fructu arida humanæ conditionis germina reuireſcũt. Vir igitur de Ramatha Sophim, factus eſt de monte Effraim; quia qui per diuinitatis ſuæ potentiam Angelos condidit, de carne præcelſæ Virginis, formam ſuſcepit humanitatis.]

Quæ *mons* in locis prædictis eſt nominata, frequenter alibi *petra* eſt dicta. Hæc eſt enim apud Eſaiam c. 16. *petra deſerti*, interprete Guerico ſerm. 2. de annunc. Quod ſi Ethnicis Peſſinuntibus, mater Deum ſilex fuit, & petra furui & atri coloris, vt videre eſt apud Arnobium in calce libri 7. non abſre nos Deiparam dixerimus petram pretioſam, è qua eductus ſit lapis Iſrael. Ipſi Hebræi apud Galatinum l. 7. cap. 11. Deiparam vocarunt *petram primariam*.

Lapis è monte illo abſciſſus, Chriſtus.

407. Satis de monte. Ad lapidem inde abſciſſum venio, qui non alius eſt quàm Chriſtus, iuxta illud Ambroſij l. de interpellat. Dauid; [Omnia propter te Chriſtus. Lapis propter te, vt tu ædificeris.] Cauſam adumbrati per lapidem Chriſti, præferunt verba illa D. Auguſtini in c. 6. Ioan. egregiè aduertentis, lapidem conditioni terreæ per ſe fluxæ, addere ſoliditatem. Sic enim Chriſtus luteæ noſtræ compagi, addidit firmitatem Deitatis. Meritò itaque D. Auguſt. [Petra Chriſtus in ſigno, verus Chriſtus in carne & Verbo.] Eſſe ſanè Chriſtum lapidis typo in ſcripturis delineatum, non Iudæi modò apud Galatinum l. 3. de arcanis toto c. 22. ſed etiam Patres plerique obſeruarunt nominatim verò Orig. tom. 1. in Ioan. *ſub fin.* paucis illis, ſed ſenſu diffuſiſſimis. [Lapis eſt Chriſtus reprobatus ab ædificantibus & in caput anguli ordinatus. Quoniam enim lapides viui ædificantur, fundamento ipſo Ieſu Chriſto Domino noſtro exiſtente ſummo angulari lapide, alijs lapidibus Apoſtolorum, & Prophetarum, eo quod ipſe ſit pars ſtructuræ, quæ eſt ex lapidibus viuentibus in regione viuentium, lapis appellatur.] Fuſius idem proſequitur Iulius Firmicus de errore profan. relig. cap. 21. & S. Ambroſius l. de Salom. c. 3. vbi tractans ſecundum, quod Salomon penetratu ſibi eſſe impoſſibile dixerat, nimirum *viam colubri ſuper petram*, ſic ait. [Hanc petram, Dominum noſtrum eſſe, ambigere non debemus. Sic enim Apoſtolus ait; *ſcribebant autem de ſpiritali ſequenti petra, petra autem erat Chriſtus.* Et pſalmographus; *In petra,* (inquit,) *exaltaſti me.* Et Moyſes in Cantico Deuteronomij: *Lactauit eos mel ex petra, & oleum de ſolida petra.* id eſt quod dulcem daturus ijs eſſet Euangelij ſuauitatem, aut ſpiritum ſanctũ per chariſmatis vnctionem. Et alibi ait: *Beatus qui tenet & allidit infantes ſuos ad petram.* Quod vtique in religioſis parricidium erat, ſi petra iſta, figuram corporis Chriſti non haberet. Nemo enim beatus in furere eſt, qui infantes ſuos allidit ad Petram: ſed ideò beatus eſt, quod illos coniungit ad petram. Dixi ergo, petram; Dominum & Saluatorem noſtrum in ſcripturis omnibus inueniri.]

Alias pleraſque ſcripturas, in eam Chriſti denominationem addenſat S. Cyprianus l. 2. teſtim. ad Quir. c. 16. vt illud Iſaiæ 28. *Ecce ego pono in Sion lapidem pretioſum, electum, ſummum, angularem, honoratum.* Item illud ex Pſal. 117. *lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli*: quam locum de Chriſto eſt interpretatus Apoſtolus Actorum 4. Nec non illud Zachariæ 3. *Ecce ego adducam ſeruum meum Orientem, quia ecce lapis quem dedi coram Ieſu; ſuper lapidem vnum ſeptem oculi ſunt: ecce ego cælabo ſculpturam eius ait Dominus exercituum & auferam iniquitatem terræ illius in die vna.* Hæc omnia quomodò in Chriſtum belliſſimè conueniant, non exponit S. Cyprianus. Optimè autem expreſſit S. Hieronimus in cap. 3. Zachar. monſtrans, vnum illum lapidem eſſe Chriſtum Dominum, ſuper quem ſunt ſeptem oculi, id eſt ſeptem ſpiritus ſancti dona ab Iſaiæ cap. 11. expreſſa; & cuius ſculptura cælata eſt clauis crucis, & lancea militis: vnde conſecuta eſt terræ emundatio, & ablatio iniquitatis, in vna die paſſionis ac mortis Chriſti.

Typi veteres, de Chriſto lapide.

408. Sed & lapides quoſdam in hiſtoria antiqua celebratos, typum fuiſſe Chriſti Domini, obſeruat ibidẽ S. Cyprianus vt lapidem illum cui Iacob innixus Gen. 28. vidit ſcalam, & Angelos aſcendentes ac deſcendentes. Eius namque lapidis conſecrationem & vnctionem, Chriſtum manifeſtè deſignaſſe, præter S. Cyprianum tradit luculenter S. Auguſtinus in Pſal. 44. ad illud, *vnxit te Deus.* Multa ibi de Chriſto vncto præfatus, addit. [Hoc figurabatur in eo quod Iacob lapidem ſibi ad caput poſuerat, & dormiebat. Iacob Patriarcha lapidem ſibi ad caput poſuerat. Dormiens autem illo lapi-

lapide ad caput poſito, vidit apertis cœlis ſcalam à cœlo in terram & Angelos aſcendentes & deſcendentes. Hoc viſo euigilauit, vnxit lapidem & diſceſſit. In illo lapide intellexit Chriſtum, ideò vnxit. Videte ex quo prædicatur Chriſtus: Quid ſibi vult illa vnctio lapidis, præſertim apud Patriarchas qui vnum Deum colebant? factus eſt autem in figura, & diſceſſum eſt. Non enim vnxit lapidem, & venit illuc ſemper adorare, & ſacrificia ibi facere. Expreſſum eſt myſterium, non inchoatum ſacrilegium. Et videte lapidem? *Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes hic factus eſt in caput anguli.* Et quia caput viri Chriſtus, propterea lapis ad caput. Attendite magnum Sacramentum. Lapis Chriſtus, lapidem viuum ait Petrus ab hominibus reprobatum, à Deo autem electum; & lapis ad caput, quia caput viri Chriſtus: & vnctus lapis quia à chriſmate dictus eſt. Et videntur ſcalæ reuelante Chriſto à terra in cœlum, vel à cœlo in terram, & aſcendentes & deſcendentes Angeli.] Quæ de ſcala conſequenter attexit, fuſiora ſunt, quàm vt hic adſcribantur: ſunt tamen in hanc rem appoſitiſſima, & digniſſima lectu. Breuiter ſed ſcitè, eundem Chriſti typum propoſuit Proſper 1. p. de promiſſ. cap. 23: nec non Rupertus in cap. 1. Ioan. columnam eum lapidem vocat Iuſtinus cum Tryphio. Naz. orat. 20. num. 101. vbi inſigniter Nicetas, ſcalam, Deiparam; lapidē, Chriſtum exponens. Quæ de hoc lapide Chriſti typo habet S. Cyrillus l. 2. pentabibli cap. 2. recitabuntur cum de titulo *Chriſti* ſeu *Meſſiæ*. Videſis inſuper Chryſoſtomum conc. 1. de Lazaro Hieronymum in Pſal. 33. & Gregorium Nyſſenum de vita Moſis.

409. Addit S. Cyprianus, typum item Chriſti fuiſſe alios lapides, de quibus in varijs priſcis hiſtorijs. Quod breuiter eos attigerit, iuuerit eum audire. [Hic eſt, (inquit,) lapis in Exodo, ſuper quem ſedit Moyſes, in cacumine collis, quando Ieſus Naue contra Amalech dimicauit, & Sacramento lapidis, & ſtabilitate ſeſſionis, Amalech ſuperatus eſt ab Ieſu, id eſt, Diabolus à Chriſto victus eſt. Hic eſt lapis magnus in Βασιλειῶν primo, ſuper quem poſita eſt arca teſtamenti, quando eam ab Allophilis remiſſam & redditam, in plauſtro boues reportauerunt. Item hic eſt lapis, in Βασιλειῶν. 1. Quo Dauid frontem Goliæ percuſſit & occidit, ſignificans Diabolum & ſeruos eius inde proſterni, victa ſcilicet ea capitis parte, quam ſignatam non habent. Quo ſigno nos & tuti ſemper ſumus, & viuimus. Hic eſt lapis, quē cum alienigenas Iſrael viciſſet, ſtatuit Samuel, & appellauit nomen eius *Abennezer*, id eſt *lapis auxiliator.*] Egregiè de hoc lapide philoſophatur S. Gregorius l. 4. in 1. Reg. c. ſuo 7. ſic ſcribens. [Tulit Samuel lapidem vnum, & poſuit eum inter Maſphath & ſen, & vocauit nomen eius *Lapis auditorij*, dixitque: *huc vſque auxiliatus eſt nobis Dominus.* Lapis in ſacro eloquio, Dominum & redemptorem noſtrum ſignificat. Lapis verò vnus à Samuele tollitur, cum à ſanctæ Eccleſiæ prædicatore, redemptoris fortitudo ſingulariter prædicatur. Qui profectò inter Maſphat, & ſen præfigitur, quia in vitæ exitu electos protegit, reprobos confringit. *Sen* quippe *excuſſio* dicitur. Excuſſi autem ſunt reprobi, id eſt, à fidelium ſocietate ſeparari. Dum ergo vſque ad locum ſubter Bethchar Philiſtæi cæſi perhibentur, lapis inter Sen, & Maſphat præfixus aſſeritur: quia dum electi Dei, victoriæ ſuæ titulum in fine percipiunt, redemptoris iudicio à malorum Societate ſeparantur] Et mox. [Samuel autem hunc lapidem in medium ponit: quia nobis Redemptoris noſtri bonitatem, ſanctæ Eccleſiæ Doctor oſtendit. Et quia omne quod à nobis in omni vita noſtra proſperum geritur, diuinæ gratiæ adſcribitur; aptè ab eo lapis ille, qui in medio ſiſtitur, *lapis auditorij* vocatur. Ipſe eſt namque lapis auditorij, qui ſi nobis ſubuenire noluerit, vinci poſſumus, vincere nequimus. De quo iam id medium poſito dicitur; *Vſque huc auxiliatus eſt nobis Dominus*: quia eius præſidia, electos ſuos vſque ad æternæ retributionis tempora proſequuntur.]

Nominatim quoque lapidem magnum qui Ioſue 24. dicitur ſtatutus contra Dominum in teſtimonium Iudæis, fuiſſe Chriſti typum, Iulius Firmicus obſeruauit l. de error. profan. Relig. c. 21.

410. Religio ſit omittere petram illam conſequentem, quæ bis percuſſa facta eſt populo in fontes aquarum. Eam enim petram fuiſſe Chriſti typum, Apoſtolus ipſe docuit. Binam verò eius percuſſionem, denotaſſe duo Crucis ligna per quæ nobis ſalus ex hac petra profluxit, accipe ex S. Auguſtino q. 35. in Numeros: [Quod de petra, aqua educta eſt, Apoſtolus Paulus quid eſſet expoſuit vbi ait, *Et omnes eundem ſpiritalem potum biberunt. Bibebant autem de ſpiritali ſequente eos petra autem erat Chriſtus.* Significata eſt ergo de Chriſto profluens gratia ſpiritalis, qua interior ſitis irrigaretur. Sed quod virga petra percutitur, crux Chriſti figuratur, ligno enim accedente ad petram, gratia manauit; & quod bis percutitur, euidentiùs ſignificat crucem. Duo quippe ligna, ſunt crux.] Idipſum pulchrè ex Seueriani Gabalitani oratione retulit S. Damaſc. referendus agendo de Chriſto capite.

Sed & petram ſuper quam Gedeon ſacrificium propoſuit, huc refert S. Aug. ſerm. 108. de temp. verbis illis. [Gedeon cum audiſſet, quod per eum Dominus plebem ſuam à multitudine hoſtium liberaret, obtulit in ſacrificio hœdum caprarum, cuius carnem ſecundùm præcepta Angeli, & azyma, ſupra petram poſuit, & in eam ius effudit. Quæ ſimul Virgæ cacumine, quàm gerebat, Angelus Dei contigit, & de petra ignis erupit, atque ita ſacrificium, quod offerebatur, aſſumptum eſt. Per quod indicium, declaratū videtur, quod Petra illa typum habuerit corporis Chriſti: quia ſcriptum eſt, *bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra autem erat Chriſtus.* Quod vtique non ad diuinitatem eius, ſed ad carnem relatum eſt, quæ ſitientium corda populorum perenni riuo ſui ſanguinis inundauit. Iam tunc igitur in myſterio declaratum eſt, quia Dominus Ieſus in carne ſua totius mundi peccata Crucifixus aboleret, nec ſolùm delicta factorum, ſed etiam cupiditates animorum. Caro enim hœdi, ad culpam facti refertur, ius ad illecebras cupiditatum, ſicut ſcriptum eſt; *Quia concupiuit populus cupiditatem peſſimam, & dixerunt. Quis nobis dabit carnem?* Quod igitur extendit Angelus virgam, & tetigit petram, de qua exiuit ignis, oſtendit quod caro Domini repleta Spiritu diuino, peccata omnia humanæ conditionis exureret. Vnde & Dominus ait, *Ignem veni mittere in terram.* Aduertit igitur vir doctus & præſagus futurorum ſuperna myſteria, & ideò ſecundùm oracula occidit vitulum à patre ſuo idolis deputatum, & ſeptennem alium immolauit Deo. Quo facto manifeſtiſſimè declarauit poſt aduentum Domini omnia abolenda eſſe gentilitatis ſacrificia, ſolumque ſacrificium Deo Dominicæ paſſionis pro religione populi deferendum. Etenim vitulus ille erat in typo Chriſti. Septem autem annorum erat, quia in Chriſto ſeptem ſpiritalium plenitudo virtutū, vt Eſaias dixit, habitabat.] Et inferiùs. [Petra illa ſuper quam Gedeon obtulit holocauſtum, Chriſtus erat; ſic enim, ait Apoſtolus, *Petra autem erat Chriſtus.* Hœdus ille qui oblatus eſt, humanum genus peccatis obnoxium deſignauit. Quod Angelus Virga ſua tetigit petram, & exijt ignis, & conſumpſit hœdum illum: crux tetigit Chriſtum; & de petra, quæ erat Chriſtus, ignis exijt charitatis, qui humani generis peccata conſumpſit. De ipſo enim verus Gedeon Chriſtus in Euangelio dixit, *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur?* Taurus verò, quē occidit, & ipſe Dominum figurabat, qui pro Redēptione generis humani oblatus eſt. Quod autē ſeptem annorum erat, ſeptemplicē gratiam Spiritus ſancti, quæ in Chriſtum venit, ſignificaſſe videtur.]

Ritus

Digitized by Google

Ritus ſacer Chriſtianus, lapidem Chriſtum præferens.

411. Inter ſacros ritus Chriſtianos, vnus eſt, quo Chriſtus ſpecie lapidis proponitur. Exhibeo illum verbis Ruperti l.5. de off. cap.28. vbi agit de igne qui certis diebus in Eccleſia excuditur è Sylicè. [Lapis, cum de illo ignem ſic excipimus, Chriſtum ſignificat, quem lapidem reprobauerunt ædificantes, qui factus eſt in caput anguli. Vnde & in benedictione eiuſdem ignis, oratio talis eſt: *Deus qui per filium tuum, angularem ſcilicet lapidem charitatis ignem tuis fidelibus contuliſti: productum è ſilicè, noſtris profuturum vſibus nouum hunc ignem ſanctifica* &c. Prudentius quoque in hymno ſuo, qui cantatur in ſabbatho ſancto, cum dixiſſet, *lumina nos tamen Monſtras ſaxigeno ſemine quærere*: vt oſtenderet fieri hoc, ad commemorandum illud, quod de lapide Chriſto procedit nobis ignis Sancti ſpiritus protinus adiunxit;

Ne neſciret homo, ſpem ſibi luminis
In Chriſti ſolido corpore conditam,
Qui dici ſtabilem ſe voluit petram,
Noſtris igniculis vnde genus venit.

Lapis ergo quem percutientes, ignem elicimus, Chriſtum ſignificat, qui percuſſus verbere Crucis, Spiritum ſanctum nobis effudit.]

Abſciſſio lapidis ſine manibus, Chriſti ex Virgine ortus.

412. Sequitur lapidis abſciſſio de monte ſine manibus, quæ appoſitiſſimè explicat Chriſti ex intacta Virgine procreationem. Sanè *excindi de monte*, ſeu *de petra*, juxta Hebraicam phraſim idem eſt quod *gigni*: iuxta illud Iſaiæ 51. *Attendite ad petram vnde excisi eſtis & ad cauernam laci de qua præciſi eſtis: Attendite ad Abraham patrem veſtrum, & ad Saram quæ peperit vos. Ben*, item ſeu *lapis*, apud Hebræos dicitur *filius*. Sed cum lapis è latumijs excindi ſoleat multo ferramentorum & manuum conniſu, iure Daniel tamquam rem plenam miraculi ponit, quod lapis abſciſſus ſit è monte ſine manibus; id eſt Chriſtus è Deipara abſque viri opera ſit editus: quod egregiè illuſtrat appendicula cum qua Tertullianus, & SS. Ambroſius, ac Auguſtinus, & Proſper de promiſſ. p.2 cap.33. legunt verba Danielis; nempe *ſine manibus concidentium*: quæ verba, ijdem Patres interpretantur de excluſione operis nuptialis. Quamquam & abſque eo additamento, idem eſt ſenſus, vt D. Auguſtinus pulchrè tradit ſerm.12. ex 40. nouis, & tract. 4 in Ioan. rurſuſque tract.9. Docentque illa S. Hieronymi epiſt.22. [Lapis prædicatur abſciſſus de monte ſine manibus, ſignificante propheta, Virginem naſciturum eſſe de Virgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum, vt ibi, *ſiniſtra eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*.] Optimè idem tradit Iuſtinus agens cum Tryphone, & S. Irenæus lib. 3. c.28. vbi alios ſignat Feu-ardentius.

Apud eundem Iuſtinum ibidem, non multis ante locum allegatum pagellis, è loco hoc Danielis conficta ab adulteratoribus ſcripturarum narratio profertur de Mithra, quem ſaxo progenitum fingebant Mithragiſtæ, & quidem in ſpelunca. Nam ſpeluncam idcirco vocabant locum in quo diſcipulos initiabant non eſſe hæc incredibilia agnoſcet, quiſquis Alias benè multas mimicas rerum Chriſtianarum expreſſiones per Mythræ myſteria apud Tertullianum legerit c.40. libri de præſcript. & ad calcem libri de coro. milit. Ex eodem item Danielis loco depromptum fuiſſe aliud Ethnicum figmentum Dei ex petra nati, ſcribit Iulius Firmicus l. de errore profan. Relig. cap. 21. illud referens apud Ethnicos myſticũ ſymbolum θεὸς ἐκ πέτρας. Sed quid ſi non è loco Danielis adulterato depromptum ſit hoc figmentum, ſed ex illo Iſaiæ 16. *Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ ſion.* Mirabilis planè fetura. Nam lapides quidem gigni ex lapidibus, (vt memorant lapidum quibus eſt perſpecta facultas, apud Naz. carm. de laude Virginit. n.8.) auditum plerumque eſt atque iactatum. Animalia tamen, & quidem perfecta, ſimiliter edi, inſolentius eſt. Quamquam Angues è ſaxis enatos, Leo Albertus confirmat exemplo l.2. de Archit. cap.11. De canibus & buffonibus ſimiliter è petra editis, exempla habet Neubrig. l.1. hiſt. Angl. cap.28. Sed catenula aurea circa collum buffoni ſic edito circumdata, ſatanicum artificium in ea buffonis è ſaxo procreatione vel eductione detegit, vt benè cenſuit Delrio 2. Mag. q.14. *ſub initium*. Agnum ergo cum legiſſent Mythragiſtæ edendum è petra, qui terræ dominator & Deus foret Sioni promiſſus, inſtigante ſatana ad obſcurationem Euangelicæ veritatis, vt ei non plus fidei haberetur quàm figmento nulla ratione ſubnixo, confinxerunt Mithram ſaxo progenitum. An etiam alluſerunt ad arietis pro Iſaaco immolati profultum, imo vt nonnulli ſunt arbitrati, procreationem è ſaxo, quam æquè fuiſſe orti è Virgine Chriſti imaginẽ tradit S. Ephrem. orat. de Abraham & Iſaac *in fine*. [Cum futuri eſſent, (inquit,) homines increduli, qui fidem non præberent partui ſanctiſſimæ Virginis, qua ratione potuerit ſine virili contactu concipere; quaſi fieri non poſſet: idcirco ex rupe arietem produxit, vt quod admirabile erat, ex hoc fidem acciperet; & quod quidquid voluntate ipſius diuinitatis imperatur, ſubſiſtit protinus. Sicut ergo ibi ſolo verbo diuinæ voluntatis, ouis in rerum naturam prodijt: ita & in Virgine, Verbum caro factum eſt. Et quemadmodum ouis, in planta ſeu Virgulto Sabec ligata hærebat: ſic etiam vnigenitus filius, in cruce clauis confixus pendebat. Propterea clamat Eſaias, dicens: *Sicut ouis ad occiſionem ductus eſt, ſine voce*] Non præſto quod vir ſanctus ait, arietem hunc è rupe eſſe productum. Nihil enim eſt neceſſe tantum miraculum comminiſci, cum facilè Angelica opera aliunde aduehi potuerit aries. Tantùm itaque refero quid ſancto Ephremo viſum, idemque in mentem venire potuit Ethnicis illis de quibus agimus, cum in hanc de ariete narrationem, legendo incidiſſent.

Obtritio ſtatuæ per lapidem euerſio Idololatriæ & totius malitiæ per Chriſtum.

413. Vt tamen affirmatam, Iulius Firmicus occaſione loci Danielis in quo verſamur, concinnatam hanc Ethnicam fabellam exiſtimat. Eodemque inſigniter accommodat effectum lapidis in montem magnum creſcentis, moxque cadentis & comminuentis ſtatuam, implentiſque terram vniuerſam. Statuam namque Idololatriam exponit, lapidem autem Chriſtum. Hic lapis in montem creſcit, imo in montem maximum, quia vt Orig. hom.3. in Cant. latè proſequitur vt ſancti vel colles vel montes pro quantitate virtutis dici poſſunt, ita Chriſtus *mons montium* poteſt appellari, æquè ac Rex Regum & Dominus dominantium. Concinnè S. Hilarius in Pſal. 14. [Vt editiſſimæ humi partes montes nuncupantur, ita neceſſe eſt in his quæ cœleſtia ſunt, maxima atque ſublimia ſub montis nomine opinari. Et quid ſublimius Chriſto? Mons autem eius eſt illud quod ex homine corpus aſſumpſit in quo nunc habitat, & ſublimis & excelſus ſuper omnem principatum & poteſtatem & omne nomen. Super hunc montem ædificata eſt ciuitas quæ non poſſit abſcondi, quia ſicut ait Apoſtolus: Non eſt aliud fundamentum niſi Chriſtus. Ergo quis qui Chriſti ſunt, in Chriſti corpore ante conſtitutionem mundi electi ſunt, & Eccleſiæ corpus eſt Chriſtus & fundamentum ædificationis noſtræ Chriſtus eſt, & ciuitas ſuper montẽ ædificata. Hic ille mons eſt, in quo quæritur quis poſſit eſſe requieſcens.]

Creuit igitur lapis abſciſſus, in montem maximum,

Digitized by Google

non mole corporis ſed virtutis quæ maximè ſe prodidit in contritione tot errorum, facta per Chriſti aduentum. Quare Firmicus cladem idololatriæ à Daniele ſub eo ſymbolo lapidis ſtatuam comminuentis prænunciatam arbitratur. Quamuis enim cum ea ſcriberet, Conſtantio & Conſtante Conſtantini Magni filijs imperantibus, palpitaſſe adhuc alicubi morientia idololatriæ membra teſtetur; addit tamen, quod nos effectu impletum videmus quoad terrarum ſpatia quæ ille nouerat, excindendam breui funditùs eſſe idololatriæ molem vniuerſam, & Chriſtum orbe toto imperaturum. Hæc Firmicus fusè ac ſapienter. Eſtque quod gratulemur ſeculis Chriſtianis tantum eis beneficium obtigiſſe per Chriſtum. Quid enim fœdius irrationabilius, indignius, quàm hominem lapidi & ligno accidere?

413. Alia præterea eſt interpretatio ſtatuæ illiſu lapidis obtritæ & comminutæ quæ traditur ab autore ſermonis in illud, *Sapientia vincit malitiam* habetur *ſub fin.* operum S. Bernardi: Nam tractans illud Apoſtoli, *Crucifixus eſt homo noſter, vt deſtruatur corpus peccati*, cenſet ſtatuam à Nabuchodonoſore erectam, & à paruo comminutam eſſe corpus peccati. Hoc quid ſit, & quomodo per Chriſtum ſit proſtratū, ſic docet. [Quid ergo dixerim corpus peccati? hoc meritò dixerim, imaginem quam impegit & confregit lapis exciſus de monte ſine manibus: cuius caput aureum; & cæterorum membrorum, fuiſſe deſcribuntur quædam ex argento, quædam ex ære, quædam ex ferro, quædam ex luto & ferro. Caput eſt, malitia, quam ſuperiùs ſaporem diximus mali. Vnde & per aurum exprimitur, quo nimirum Sapientia in ſcripturis deſignatur. Medium verò corporis, id eſt, pectus & brachia, ex argento fuiſſe memorantur. Argentum eſt lucidum & ſonorum, cuius ſonoritas demulcet auditum, & claritas viſum oblectat. Vnde per viſum curioſitas deſignatur, quæ in his duobus ſenſibus, viſu videlicet & auditu, maximè viget, quia per ipſos, vtpotè principaliores corporis feneſtras, mors crebriùs & leuiùs intrare conſueuit ad animas noſtras. Per ventrem autem & femora (vbi libido dominatur,) deſignatur voluptas: quæ ex ære fuiſſe deſcribuntur, quod ſimiliter lucidum eſt & ſonorum: quoniam eò vſque malitiæ rabies incanduit, vt flagitioſi & coninquinati homines, non ſolùm in ſpurcitia delectari, ſed etiam in Infamia conſueuerint gloriari: vtpote *qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis*. Vnde prauo ſuo exemplo, corrumpunt & eos qui longè, & eos qui propè ſunt: proximos videlicet mala conuerſatione, remotos autem mala conuerſationis opinione. Illorum oculis lucentes, iſtorum auribus inſonantes. Tibiæ quæ molem ſuſtinent corporis, ferreæ dicuntur. Squama ſquamæ coniungitur, & totam ſuſtinet machinam peccati praua & more ferri indurata voluntas. Quare enim peccas? Quia neſcis quid facias? Abſit. Quia cogeris vt facias? Abſit: Sed quia placet vt ſic facias. Imbutum ergo & ſuffocatum veneno diaboli voluntatis deſiderium, fomes ſceleris, & virus flagitij ſolum eſt, quod obturat aures, vt non audiant vocem incantantium & veneficij incantantis ſapienter. Per pedes, quorum pars quædam erat ferrea, quædam fictilis, opera ſignantur tenebrarum, quibus ad notitiam perueniunt hominum. Lutum & ferrum benè ſibi nimirum non cohærent. Per lutum, operum immunditia; per ferrum mentis pertinacia deſignatur. Quæ licet ad horam coniungantur, diu tamen cohærere non poſſunt. Ducis ſiquidem in bonis dies tuos, ſed in puncto deſcendens ad inferos. Lapis ergo priùs pedes comminuit, quia fortitudo & firmamentum noſtrum Ieſus Chriſtus, dat deniqne voci ſuæ vocem virtutis. Vnde tonitrum vocis eius factum in virtute, interiora concutit, & per timorem, mentis pertinaciam frangit. Deinde à vanitate ſæculi peccatore auulſo, opera deſtruit per confeſſionem. Bona conſequenter deſideria immittendo & ea in bonis adimplendo, ſanat voluntatem. Atque ſub iugo diſciplinæ obturandò aures ne audiant ſanguinem, claudendo oculos ne videant malum, expellit curioſitatem. Et ſic ad vltimum ſapiens & placens homo Deo, caput aureum ſtatuæ confringit, dum ſaporem mali (quem malitiam diximus) à præcordijs animæ, penitùs auellit.] Hæc interpretatio eo magis placet, quo congruentior eſt illi Danielis de Chriſto ſententiæ, venturum Chriſtum vt deſtruatur & finem accipiat peccatum.

Statuæ obtritæ de orbe interpretatio, eodem reuoluitur.

414. Non repudio tamen illam plurimorum interpretationem literæ ſatis cohærentem, quæ fert, Chriſtum omnia regna comminuturum & ſibi ſubiecturum. Proſper ſcitè eam tradit p. 2. de promiſſ. cap. 33. [Quatuor regna in quatuor metallis è quibus ſtatua formata ante faciem eius aderat. Mundo exurgere caput aureum, ipſum eſſe Babylonicum Orientis: Pectus & brachia eius argentea, Macedonum Septentrionis: Venter & fœmora ærea, Punicum Meridiani: Crura ferrea & digiti pedum partim ferrei, partim fictiles, vltimum Romanum, videlicet Occidentes: ſicut & vir erudititiſſimus Oroſius Hiſtoriographus poſuit. Quod regnum tanquam ferrum comminuit omnia, & domuit. Chriſti quoque regnum ſubiungit Daniel, in lapide abſciſſo de monte ſine manibus concidentium, tanquam *ſine manibus complectentium*, Deum hominem ex Virgine natum. Qui cum illam ſtatuam percuſſiſſet, omnes eius partes redegit in puluerem; eoque auferens ſpiritus venti, locus eius inuentus non eſt: ipſum autem lapidem, qui percuſſit ſtatuam, factum eſſe montem magnum & impleſſe omnem faciem terræ. Vacuatis enim omnibus regnis, regnum Chriſti Domini exurget, quod nulli alteri populi relinquetur, quoniam permanebit in æternum. *Hoc* nunc orando, omnis eius petit Eccleſia, cum dicit; *Adueniat regnum tuum.*] Præiuerat S. Auguſt. ſerm 22. ex 40. nouis, his præter cœtera. [*Vidi*, (dixit Daniel,) *& ecce lapis abſciſſus de monte ſine manibus*. Non hoc dixit, *ſine manibus erat lapis ille*; ſed ſine opere humano præciſus lapis de monte. Non humanæ manus acceſſerunt, vt lapis de monte præcideretur. Nouit charitas veſtra, quia non præciduntur lapides de monte niſi accedentibus manibus humanis. Ille autem præciſus eſt de monte ſine manibus: & venit, & confregit omnia regna terrarum. Neſcio ſi verſatur ante oculos veſtros niſi Chriſtus, de quo dictum eſt, *Adorabunt eum omnes reges terræ.* Ipſe confregit omnia regna terrarum. Superbus Rex ante ſe nullum regem vult habere. Modò omnes reges Chriſtum habent regem. Et quid dicit iſte. *Creuit lapis ille, & factus eſt mons grandis, ita vt impleret vniuerſam faciem terræ.* Iam puto, quia agnoſcitis Chriſtum.] Præclarè omnino hanc ſtatuæ per lapidem Chriſtum contritionem, proſequitur Philippus Abbas in calce commentariorum in Cantica; ſed quod fuſa admodum ſit eius oratio, tempero eius exſcriptione.

Hanc interpretationem probè cohærere cum ea quæ præmiſſa eſt, & ſtatuæ comminutionem, refert ad corporis peccati, nominatimque Idololatriæ euerſionem, liquet ex ijs quæ inferiùs ſubijcit S. Auguſtinus: nimirum lapidem hunc regna omnia comminuiſſe, idem eſſe quod lapidem angularem ſubegiſſe regna Dæmonum, & omnes Reges quatenus ſatanæ mancipatos humiliaſſe, ac in ſua iura tranſcripſiſſe. Quid quod omnia temporaria regna, omneſque principatus eò tendunt ex ſua inſtitutione, vt animarum æternæ ſaluti proſpiciatur: quod peccatorum eliminatione, virtu-

Digitized by Google

virtutumque exercitatione præſtatur. Quare Chriſtũ domuiſſe omnia regna, ſibique ac legibus ſuis ſubieciſſe, idem planè eſt quod vbique ſecuiſſe virtutes, euertiſſe peccata; quæ eſt merces illa magna aduentui Chriſti & laboribus conſtituta, cum dicitur hic fore Chriſti venturi fructus, *vt deſtruatur peccatum, & inducatur iuſtitia ſempiterna.*

Vſus doctrinæ.

415. Vſus doctrinæ eſſe debet, vt euerſum à Chriſto regnum peccati, nominatimque Idololatriam, inſtaurare caueamus: quod faciunt quotquot Chriſtiani, labores Chriſti reddunt caſſos, & peccato rurſus aut Idololatriæ dant operam. Diuinè id proſequitur Orig. hom.2. in Iudice ex Apoſtolo Rom.11. quem monſtrat Baalis cultores ſiue idololatras pronunciaſſe ſui temporis Iudæos. qui ex fide ſua non viuebant. Tũ addit. [Vnde conſtat quia & nos quotieſcumque peccamus, quòd captiui ducemur in lege peccati, genua noſtra curuamus Baalim? Sed non in hoc vocati ſumus, nec ad hoc credidimus, vt iterum ſeruiamus peccato, & iterum genua flectamus Diabolo; ſed vt flectamus genua in nomine Domini Ieſu, quia in nomine Ieſu, omne genu flectitur, cœleſtium, & terreſtrium, & infernorum: & vt flectamus genua ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Sed quid mihi prodeſt ſi genua corporis mei ad orationem veniens flectam Deo, & genua cordis mei flectam Diabolo? Si enim non ſtetero firmus aduerſum aſtutias Diaboli, flexi genua mea Diabolo. Et ſi non conſtanter ſtetero aduerſum iram, flexi genua mea iræ Similiter & ſi non conſtanter reſtitero libidini, flexi libidini genua cordis mei: & in ſingulis quippe quæ contraria ſunt Deo, hoc facere videbor, niſi conſtanter & fortiter ſtetero, ſicut & illi fecerunt, quia coluerunt Baalim, & dereliquerunt Deum patrum ſuorum, qui eduxit eos de terra Ægypti. Non igitur putemus, qui videmur ſimulachra non colere, propterea hæc non & ad noſtrum aliquos pertinere. Vnuſquiſque quod præ cæteris colit, quod ſuper omnia miratur & diligit, hoc ei Deus eſt. Denique hoc eſt quod ante omnia, & ſuper omnia per mandatum ſuum Deus de poſſit ab homine. *Diliges*, inquit, *Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis*: præ occupare quodam modo ergo ſe cupiens hos humanæ mentis affectus, & ſciens quia quod ex toto corde dilexerit quis, & ex tota anima, atque viribus totis, hoc ei Deus eſt. Diſcutiat nunc vnuſquiſque ſemetipſum, & tacitus ex ſuo corde recenſeat, quæ in eo potiſſimùm & ſuper cætera omnia, flamma amoris exæſtuet; quis ſibi ardentior cæteris foueatur affectus. Vos ipſi de his habetote iudicium, & in ſtatera hæc veſtri examinis appendite, & ſi quid eſt quod in dilectionis lanis præponderat, hoc tibi Deus eſt.] Idololatriam igitur à Chriſto proſtratam atque contritam, inſtaurat, quiſquis peccatis & affectibus ſuis ſeruit: eoque ipſo labores Chriſti irritos reddit, quæ eſt iniquitas maxima, omni ſtudio auerſanda.

CAPVT XII.

Virga Aaronicæ frondes, flores, fructus; productionis Chriſti, & noſtra per eum ſalutis, ſymbola.

416. GRandibus omnino myſterijs fœtam eſſe virgam Aaronicam de qua Numer.17. ex tam multiplicibus de ea interpretationibus SS. Patrũ, patere perſpicuè poteſt, & ex longiſſima Maximiliani Sandæi diſputatione l.6. Theol. Symb. commentatione 3. exerc. 5. Nos ijs dumtaxat quæ in ea ad Chriſti productionem propter noſtram ſalutem ſpectant, inſiſtemus; & ipſam virgam conſiderantes, & tria in ea ſecernentes; videlicet frondes, flores, fructus ceu nuces. Hoc enim ordine, huius virgæ miracula recenſuit Scriptura. Quod namque obſeruauit S. Auguſtinus ſerm. 99. de temp. conſuetudinis ſuæ rem faciens Deus, cum dumtaxat in ſignum electi in Sacerdotem, promiſiſſet germinaturam virgam eius, ibi non ſtetit; ſed vltra germen addidit frondes: nec hoc tantùm, ſed & flores, inſuperque etiam nuces. Expendamus ſingula.

Aaronis virga, typus Chriſti, iuxta Auguſtinũ.

Virgam Aaronicam S. Auguſt. ſerm. illo 29. interpretatur, Chriſti ſummi Pontificis verique Aaronis crucem. [Sicut enim virga Aaron germinauit in populo Iudæorum, ita crux Chriſti floruit in populo gentium. Verùm quoniam vt ſæpè oſtendimus, verus Pontifex Chriſtus eſt, ipſe ſolus eſt cuius virga crucis, non ſolùm germinauit, ſed & floruit, & omnes credentium populorum fructus exhibuit. Quis autem iſte eſt fructus, quem attulit? *Amygdalas*, inquit: Amygdalæ, (fratres,) nuces ſunt. Qui fructus primo indumento amarus eſt, ſequenti munitur ac regitur, tertio ſumentem paſcit ac nutrit. Talis ergo eſt in Eccleſia Chriſti, doctrina legis ac Prophetarum.] Tres illas partes accuratè fecernit in doctrina ſacra, concluditque idcirco dictum, ſapientiam eſſe in corde deſcribendam tripliciter. Imò eandem ob cauſam, inferiùs expreſſum in virga Aaronica Chriſtum ipſum ſignificat; & idcirco ad Chriſtum refert viſum Ieremiæ de virga, & hortum nucum à ſponſa deſcriptum [Quia (inquit,) Sacramentum ſacerdotale eſt virga nucis, id circo arbitror etiam Hieremiam qui erat vnus ex Sacerdoribus ex Anathot, vidiſſe virgam nuceam, & propheraſſe de ea, illa quæ ſcripta ſunt, vel de virga nucea, vel de lebete ſiue olla ſuccenſa, quaſi oſtenderit per hæc, in virga nucea eſſe vitam, & in lebere ſuccenſa eſſe mortem. Vita enim & mors, ponitur ante faciem noſtram; Et vita quidem Chriſtus in Sacramento nucis, mors autem Diabolus in figura lebetis ſuccenſi. Si ergo peccaueris, portionem tuam pones cum olla ſuccenſa. Si autem iuſtè egeris, efficietur portio tua in virgam nuceam, cum magno Pontifice. Sed & in canticis canticorum, ſponſa dicitur deſcendiſſe in hortum nucis, Vbi etiam pariter cum nucibus, ſacerdotalium quodammodò pomorum copiam, perſcribitur inueniſſe.] Sub alijs quoque typis exhibitum Chriſtum, vt virgam, mox dicam ex Bernardo, & inferiùs ex Origine.

Vel potiùs Deiparæ.

417. Hæc vt probabiliter & aptè dici non eam inficias, commodius tamen huic loco eſt, quod idem S. Auguſtinus affirmat ſerm. 4. de temp. agnoſcens virgam Aaron germinantem, fuiſſe typum Deiparæ. Impugnat eo loco S. Auguſtinus, Iudæum aduerſantem Virginitati B Mariæ, illo nixum blaſphemo effato, *contra naturam parere Virgo non potuit.* Prolata igitur virga Aaronica, ſic caſtigat Iudæi peruicaciam. [Virga ecce protulit quod ante non habuit; non radicata plantatione, non defoſſa ſurculo, non animata ſucco, nec fœcundata ſeminario; & tamen cum illic deeſſent vniuerſa iura naturæ; protulit virga quod nec ſemine ſuggeri potuit, nec radice. Virga ergo potuit contra naturam nuces educere; virgo non potuit contra naturæ iura Dei filium generare. Dicat igitur mihi Iudæus incredulus, quemadmodùm arida virga floruit, & fronduit, & nuces protulit: & ego dicam illi quemadmodùm virgo conceperit & pepererit. Sed profectò Iudæus, nec conceptum poterit virgæ explicare, nec virginis partum: veniat ad Eccleſiam, exponatur illi, vt agnoſcat verum ordinem officij naturalis.

Digitized by Google

Virgo peregit tempora pariendi: virga autem non habuit tempora germinandi. Virgo habuit tempora pariendi, virga autem alio die, quod natura non habuit, protulit. Illa enim decurſis nouem menſibus peperit, virga alia die quod natura non habuit germinauit. Virginem, dicit Iudæus, parere natura non patitur, Deus enim qui innumeris mirabile ſignum oſtendit contra naturam, vt aſina loqueretur, ipſe mirabilius facere voluit, vt Chriſtus de Virgine naſceretur.] Rurſus paulo poſt. [Virga illa (vnde agebamus,) Aaron, Virgo Maria fuit, quæ nobis Chriſtum verum Sacerdotem concepit & peperit, de quo Dauid cecinit, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Superiori namque verſu iam dixerat, *Virgam virtutis tuæ, emittet Dominus ex Syon.* Et Eſaias Propheta apertiùs Mariam Sanctam deſignat dicens, *Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus.* Quod ergo hæc virga nuces produxit, imago dominici corporis fuit.]

418. Veniunt in eandem ſententiam, & virgæ Aaronicæ de Deipara interpretationem, complures alij è Patribus. S. Cyrillus Catech. 12. confutans Iudæum nati è Virgine Chriſti inficiatorem. [Virga Aaron, quod reliquæ arbores per annos plures faciunt, hoc per vnam noctem fecit. Quis enim neſcit, quod virga cortice deſtituta, etiam ſi in medijs fluminibus plantetur, nunquam florebit. Sed cum Deus non naturam arborum ſequatur, verùm naturæ eſt factor, etiam infructuoſa, ſiccaque virga, & ſine cortice efflorruit, & nucum fructum protulit. Qui igitur virgæ, propter typicum ſummum Sacerdotem præter naturam fructum tulit: nunquid virgini, & verum Sacerdotem ſummum pareret, hoc non conferret.]

Pulcherrimè S. Bernardus hom. x. ſuper *miſſus eſt*, varia Deiparæ in Scripturis ſymbola proferens, hæc addit inter cætera, cum deuenit ad virgam Aaron [Quid rogo virga Aaron florida, nec humectata, niſi ipſam concipientem, quamuis virum non cognoſcentem? huius magni miraculi maius myſterium Eſaias ediſſerit, dicens, *Egredietur virga de radicè Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet*; Virgam, Virginem; florem, Virginis partũ intelligens. Sed ſi tibi quod nunc in flore Chriſtus intelligi dicitur, ſuperiori videtur aduerſari ſententiæ, qua non Virga flore, ſed floris fructu deſignari dicebatur; noueris in eadem Aaronica Virga, (quæ non ſolùm floruit, ſed & frondoit, & fructum emiſit,) non ſolùm flore vel fructu, ſed ipſis etiam frondibus, eundem ſignificari. Noueris & apud Moyſem, nec fructu Virgæ, nec flore, ſed ipſa Virga demonſtrari. Illa vtique Virga, qua feriente, aqua vel diuiditur tranſituris, vel de petra excutitur bibituris. Nullum autem inconueniens eſt, diuerſis rebus, diuerſis ex cauſis Chriſtum figurari: & in Virga quidem potentiam, in flore verò fragrantiam, in fructu autem ſaporis dulcedinem: in frondibus quoque ſedulam eius intelligi protectionem, qua videlicet paruulos ad ſe confugientes ſub vmbra alarum ſuarum protegere non deſinit, ſiue ab æſtu carnalium deſideriorum, ſiue à facie impiorum qui eos afflixerunt. Bona & deſiderabilis vmbra ſub alis Ieſu, vbi tutum eſt fugientibus refugium, gratum feſſis refrigerium. *Miſerere mei Domine* Ieſu, *miſerere mei: quoniam in te confidit anima mea. & in vmbra alarum ſperabo, donec tranſeat iniquitas.* In hoc tamen Eſaiæ teſtimonio, florem filium, virgam intellige matrem: quoniam & Virga floruit abſque germine, & Virgo concepit nõ ex homine. Nec virgæ virorem floris læſit emiſſio, nec Virginis pudorem, ſacri partus editio.]

419. Poſſet non abſ-re, in eandem ſententiam laudari Richardus Victorinus opuſc. de comparatione Chriſti ad florem, & Mariæ ad virgam: Nam multus eſt in facienda B. Virginis contentione cum virga: & cum eam virgam & florigeram & fructiferam exhibeat, alluſiſſe videtur ad typum in quo verſamur. Sed quod in actu (vt ſic dicam,) ſignato, non meminerit virga Aaron, florigeræ ac fructiferæ, adduco potiùs eius loco S. Ildephonſum ſerm. 6. de aſſumpt. Cuius tamen priùs emendanda eſt immemoria, qua miraculum frondentis virgæ, differt in diem tertium: cum ſcriptura prodat id factum die ſecunda. Immemoriam ingeſſiſſe videtur S. Ildephonſo quod S. Gregor. 14. Mor. cap 29. floreſcentem priùs aridam Aaronis virgam adaptans Chriſto reſurgenti, ait Chriſtum virgam myſticã, triduo poſt reuixiſſe & floruiſſe quibus verbis S. Gregorius, nõ ad hiſtoriam ſed ad inædificatam ei allegoriam reſpexit. Sed ad rem. [Quid aliud præſignabat (ait Ildefonſus,) virga illa Aaron, quæ in tabernaculo Domini poſita, tertia die inuenta eſt germinaſſe? Iamque dilatatis folijs eruperant flores, qui turgentibus gemmis in amygdalis deformati ſunt. Virga iſta, ſacra eſt Virgo Maria, quæ neque ſata, neque radicata, ſine vllo cultore, tertio die, hoc eſt tertio ſeculi tempore ſancto Spiritu eſt fecundata, nobiſque Deum genuit & hominem Chriſtum: cuius vtraque ſubſtantia, benè per amygdalam eſt figurata.]

Vigilius pulchrè typum quem proſequimur propoſuit l. 5. contra Eutychem *non multum ab initio*, ſic ſcribens. [Si generis ſuæ naturæ germina & fructum propriæ qualitatis ex ſeſe ligna producunt, non dubium eſt, Ieſſeicæ radicis Virgam, beatam videlicet Mariam, naturæ ſuæ germen, id eſt, Dominum Ieſum ex ſuæ carnis materia protuliſſe. In cuius inclyti *Sacramenti* myſterium, ſacerdotis Aaron virga, abſque opere & ſubſidio terreni cultus, abſque conſuetis & legitimis curalis miniſterij alimentis, in tabernaculo federis poſita germinauit, manifeſto ſatis & aperto deſignans indicio, Mariam Virginem abſque terreni, id eſt humani ſeminis officio, Chriſtum Dominum parituram. Quod & in Daniele certo futuri myſterij præſagio demonſtratur, dum ſine manibus excidi lapis de monte videtur, id eſt Chriſtus ſine humani coitus opere, de Virginis corpore naſciturus oſtenditur. Quis tam ſtolidus, atque mentis erit alienæ vt lapidem credat de monte ſine manibus exciſum, & non credat Chriſtum de corpore Virginis ſine ſemine natum, cum Magis illud tantummodò Viſum, hoc autem veraciſſimè factum fuerit, quia vt crederetur quod mirabiliter futurum erat in Chriſto, mirabilis eiuſdem facti præceſſit imago; vt ſicut lapis ſine manibus excidi de monte, & ſicut Virga germinare potuit ſine ceſpite, ita Chriſtus de Virgine naſci potuerit ſine ſemine. Quod etiam Iacob in ſuis benedictionibus declarat, dum ſub perſona Iudæ, prophetiam appellat, & dirigit in Chriſtum, dicens; *Ex germine fili mi, aſcendiſti* Non ait *ex ſemine*, ſed *ex germine*, illius, ſine dubio Virgæ, quæ de Ieſſicorta radice, nouo miraculi genere, Chriſtum Dominum germinauit.] Denique Bruno in allegorijs Tilmanni in cap. 25. Exodi, virgam Aaronis ex arida florentem interpretatur B. Mariam, quæ arida & ſine ſemine peperit Dei filium. Scatent ſimilibus Virgæ Aaronicæ ad Deiparam accommodationibus, ſcripta ſanctorum. Idem perpulchrè habet Philippus Abbas l. 1. in Cant. c. 16. [Noctis (inquit) virgam Aaron Aridam, die altero fronduiſſe, & fomentis naturalibus non adiutam, nuces nouitate mirabili protuliſſe: In qua nulli dubium quin rectitudo Virginis figuretur, quæ ſtupente natura, virum neſciens, ad pariendum filium promouetur.]

Eiuſdem Virgæ Aaronicæ, adiuncta omnia in Chriſto.

140. Quando igitur virga Aaron tam bellè Deiparam adumbrauit, age tria illa quæ dixi, in Deipara Chriſtum concipiente conſideremus: emiſſionem inquam

frondium,

Digitized by Google

frondium, florum, & fructuum. Delineatam eſſe his omnibus Chriſti ex matre incoinquinata productionem, certum eſt. Nec eſt quod quis miretur, tam varia tamque ſeiuncta ſymbola de eadem re accipi, & Chriſtum ex matre prodeuntem incorruptè, germen, ac folium, & florem, æquè ac fructum dixi. Nihil enim intereſt, (ait Guericus ſerm. 2. de annunc.) [Siue germen, ſiue fructum, aut florem dixeris, cum hæc omnia, immo infinita alia, vnus Chriſtus ſit. Res vna, ſed multi formis gratia, & virtutis vnius operatio multifaria, cui ſi infinita nomina paupertas humani ſenſus, & ſermonis, pro ſimilitudine commendauerit, rei tamen implere ſignificationem non poterit. Benè autem ſimul vocatur Germen, & flos, & fructus, qui ſine gradu profectus ab initio conceptus ſui, omni virtute & gratia in ſe ipſo extitit perfectus. In nobis enim, primùm Germen eſt, cum fides in confeſſionem prorumpit, vel opus manifeſtum: poſtmodùm flos, cum ſuper proficientem effloreſcit ſanctificatio Dei, quodam ſpectabili decore virtutum. Demum autem fructus, cum beatitudo faciat hominem conſummatum.] Quia ergo in Chriſto contrarium planè accidit; eiuſque ſimul & ſemel, inchoata prouecta & conſummata fuit perfectio, meritò typis illis, totidem in nobis ſtatus exprimentibus, delineata eſt cœpta ſimul & perfecta Chriſti ſanctitas.

Ac primùm frondes.

421. Frondes Virgæ, Verbum hominem factum, ſcitè exhibent. Quid enim homo niſi folium quod vento rapitur? Non ſcripturæ modò, ſed & exterorum libri, eam comparationem libenter vſurpant, quia humanæ naturæ labilitatem & caducitatem, commodè repræſentat. Pyrrhoni Academico, fuiſſe ſemper in ore verſus illos ex 6. Iliados, Laertius autor eſt.

Tale quidem genus eſt hominum, quale eſt foliorum:
Quorum hæc, ventus humi fundit; rurſum illa vireſcens
Profert ſylua, ſimul veris iam afflauerit aura.

Ex Ariſtophane hæc profert Clem. Alexan. 4. Strom. cap. 4. [Agite obſcuræ vitæ homines, generationi foliorum ſimiles, imbecilli, ceræ figmenta, foliorum inſtar vmbras reddentia, euanidi, inuolucres, vnius tantum diei vitam habentes.] Itaque folium aptiſſimè exhibet humanam conditionem, & noſtræ naturæ fragilitatem.

Eo vſque demiſit ſe Deus noſtri cauſa, id eſt quod paulo ante ex Bernardo audiſti, vt eſſet nobis ab æſtu vmbraculum, & à concupiſcentiarum ardoribus tegeremur, rotæque natiuitatis noſtræ à gehenna inflammatæ, ſub his folijs temperatio accederet. Eſt planè hoc folium quod numquam defluit, vt habet Pſal. 1. quem locum de Chriſto accipit ibi S. Chryſoſtomus. Nec minus perſpicuè Apocal. 22. folia Chriſti dicuntur eſſe ad ſanitatem gentium. De eo namque intelligunt ea verba, Ansbertus, Richardus, Rupertus, Ioachim Abbas, & complures alij. Sunt autem ad ſanitatem gentium, id eſt ad conciliandam orbi vniuerſo remiſſionem peccatorum, & curationem à malis omnibus, tandemque felicitatem in qua ſola locum habet vera ſanitas, vt dico in Morale diſt. 1. n. 260. Hæc ſunt illa Chriſti folia, ad quæ Ethnicos ab Origene inuitatos prodit Epiph. hæreſi 64. *initio.* [Tempore quodam (inquit) deraſerunt ipſum Græci, & ad aſcenſum ſimulachri, Serapij appellati, locatum, iuſſerunt frondes palmorum porrigere his qui ad nefarium opus & adorationem ſimulachri aſcendebant. Talem enim habitum, ferunt ſacerdotes eius ſimulachri. Ipſe verò acceptis frondibus, magna voce ac confidenti mente, nihil timens, neque hæſitans, clamabat dicens: Venite accipe non frondes ſimulachri, ſed frondes Chriſti.]

Item flores.

422. In flore, qui cum frondibus ex Virga progerminauit, Chriſtum ex matre Virgine editum inſinuari, multa demonſtrant. Neque enim ad æternam generationem placet recurrere cum S. Dionyſio cap. 2. Diu. Nom. parte 1. *ſub finem.* vbi Filium & Spiritum ſanctum vocat, *germina plantata diuinitùs & veluti flores, ac ſuperſubſtantialia lumina*; ſed ſiſto in productione temporali, ſecundùm quam, Verbum eſt homo. At quid homo, iuxta frequentiſſimum ſcripturarum & profanorum etiam auctorum vſum, niſi flos? Legendus qui elegantiſſimè id verſat S. Baſilius hom. 5. exaëm. & S. Gregorius 11. Mor. cap. 27. circa illud, *homo natus de muliere, quaſi flos egreditur & conteritur.* Perpulchrè Clem. Alexand. 2. Pædag. cap. 8. liberos ex coniugio exiſtentes, vocat [matrimonij flores quos quidem carnalium pratorum diuinus colligit agricola.] Itaque Chriſtus homo, ſcitè floris ſpecie exhibitus eſt.

Eoque ſpectauit diuinum conſilium vt Chriſtus cõciperetur in Nazareth, quod nomen interpretatur *flos*, ait S. Bernardus hom. 1. ſuper miſſus eſt, addens flores Chriſti fuiſſe anteriora illa Chriſti prænuncia ſigna atque ænigmata, quæ Chriſto fructu ſublimi adueniente, deciderunt & aruerunt. Decidit enim & emarcuit vniuerſa Hebreæ gentis ac religionis ſpecioſitas, Chriſto prodeunte. Non incommoda interpretatio. Sed illa commodior, vt flos ſit ipſemet Chriſtus, qui [voluit concipi flos in flore, intra florem, id eſt intra Nazareth quod interpretatur *flos*, vt fieret ipſe flos florens, hoc eſt *Nazarenus*. Concordant omnia flori. Concipitur flos manens in flore hoc eſt in Nazareth.] Verba ſunt autoris tractatus de paſſ. Dom. ſub imagine vitis veræ cap. 17. qui *florem cæli*, (ſic etiam loquitur de Dei verbo,) flori terreno ſubſtantiæ Beatiſſimæ Virginis illigatum, pluribus proſequitur.

Non defuerunt qui Chriſtum alia ex cauſa Nazarenum dictum, cenſuerint: Nimirum à legali Nazaræatu, quo perfunctum Chriſtum exiſtimant. Videturque eis ſuffragari illa notatio nominis Hebraici *Nazarenus*, à ſeparatione, grauibus pleriſque autoribus arridens: vt Hieronymo, Euſebio, Nazianzeno, quos adducit Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 50. Nazareni quippe legales, ob inſignem ſanctimoniam, ſeparati erant à vulgo Hebræorum. Aſtruunt eam Hebreæ vocis notationem, qui volunt eam vocem Hebraicè ſcribi per *Zain*, vt Hieronymus à Rūa Controu. 4. poſitiua, & Leo Caſtrius Iſaiæ 11. Vbi Cornelius quoque, ad verſum 1. teſtatur, ſe cum curioſè ſcrutatus eſſet titulum Chriſto pendenti ſuperpoſitum qui in æde S. Crucis in Ieruſalem Romæ aſſeruatur, deprehendiſſe, vocem *Nazareni* in eo titulo, per *Zain*, ſcriptam potiùs videri. Et non eſſet quidem difficile monſtrare, qua ratione Chriſtus, attenta hæc vocis illius notatione & notione, dici potuerit *Nazaræus*, vel *Nazarenus*: Fuit enim verè ſeparatus, non modò à vulgo Iudæorum, ſed ab omni planè cœtu creaturarum, tametſi ſanctiſſimarum. Egregiè omnino de Chriſto Nazaræo, iuxta hanc vocis notionem ac ethymologiam, diſſerit Rupertus in cap. 2. Matthæi, ad illud. *Quoniam Nazaræus vocabitur.* Ibidemque, verba illa Iacobi Geneſ. 49. de benedictionibus & ſuis & antiquorum omnium Patrum prolata *Fiant in capite Ioſeph, & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos*, nec non ritus omnes legalium Nazaræorum, Chriſtum reſpexiſſe confirmat; quo ipſo ſatis inſinuat legalem Chriſti Nazaræatum, qualem pro Deipara aſtruere nititur Baptiſta Poza l. 1. Elucid. tract. 7. cap. 10.

423. Reuera tamen non fuiſſe Chriſtum legalibus Nazaræis annumeratum, veriſimilius apparet: Idque longa diſputatione euincit Alfonſus Mendoza q. 5. poſitiua à num. 9. qui contendit, Chriſtum dictum eſſe

Digitized by Google

Nazaræum à patria Nazareth, vel à florulentia, quam fert nomen *Nazaræi.* Vnde eam vocem Hebraicè, aſſerit ſcribi per *Tſade*; quod alij item plerique tradunt, & nominatim Viegas in c. 12. Apocal. comment. 3. ſect. 22. & Barrad. t. 1. lib. 10. cap. 11. Multus etiam eſt in ea vocis ethymologia vindicanda Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 50. Ratio quoque aperta, legalem illum Chriſti Nazaræatum refellere videtur. Chriſtus enim, prudentiſſimè, communem vitæ formam delegit, vt omnibus omnia fieret. Videndus D. Thomas 3. p. q. 40. *ferè per totam.* Atqui ſi Nazaræorum legalium inſtitutum ſuſcepiſſet, non ſeruaſſet communis vitæ tenorem. Quid quod & vinum bibere ſolebat, vnde ab impijs criminatoribus, vini potator audiuit, & paſſim accedebat ad vita functos, quæ duo legales Nazaræi omni ſtudio vitabant? Itaque Chriſtus non eſt dictus *Nazaræus*, aut *Nazarenus*, quod Nazaræorum legibus inſtitutiſque aſtringeretur; ſed vel ab habitatione diuturna in vrbe Nazareth, quæ eſt Abulenſis ſententia in c. 13. Matth. q. 79. vel certè à florulentia, nomine Nazaræi expreſſa, iuxta vocis huius notionē, quam aiebā fuiſſe probatā autori tractatus de paſſ. apud Bernardum. Indubitatus Bernardus idem pro more mellitiſſimè proſequitur ſerm. 2. de aduentu, his præter cætera. [Virgo Dei genitrix, virga eſt, flos filius eius, flos itaque filius Virginis, flos candidus & rubicundus, electus ex millibus. Flos in quem proſpicere deſiderant Angeli, flos ad cuius odorem reuiuiſcunt mortui: & ſicut ipſe teſtatur, flos campi eſt, & non horti. Campus enim ſine omni humano floret adminiculo, non ſeminatus ab aliquo, nō defoſſus ſarculo, non impinguatus fimo. Sic omnino, ſic Virginis aluus floruit, ſic inuiolata, integra, & caſta Mariæ viſcera, tamquam paſcua æterni viroris, florem protulere, cuius pulchritudo non videat corruptionem, cuius gloria in perpetuum non mareſcat.] Copioſiùs idem tradit ſerm. 47. in Cant. vbi de Chriſto flore campi, nec ſulcati vomere, nec defoſſi ſarculo, nec fimo impinguati, nec manu hominis ſeminati; quod eſt alijs verbis idipſum dicere, quod nos de flore è virga non humecta, ſubitò & citra omnem humanam operam prodeunte propoſuimus, conſentaneè ad ea quæ de hoc flore è deſerto prodeunte, dixit S. Hiero. in Epitaphio Lucinij Boetici *initio.* Sed præſtat in virgo flore ſiſtere.

Virgo Dei genitrix, (inquit Richardus Victor. Opuſc. de virga & flore ad Mariam & Chriſtum collatis,) virga eſt, flos filius eius: O quam benè, quam rectè flos dicitur, qui ex Virga Virginali producitur. Quid flore tenuius, quid flore tenerius? Quid ad tactum lenius, quid ad portandum leuius? quid flore formoſius quid flore fragrantius, quid flore fructuoſius ſi effectum attendimus? In flore namque mellificatio, ex flore fructificatio. Ex flore itaque, fauus & fructus. In fauo mel & cera: in fructu potus & eſca. Si parua ſunt iſta, adde quia & in flore eſt medicina. Quid namque flore tenuius cum aſtringitur? quid tenerius cum atteritur. Quid lenius cum attrectatur? quid leuius cum portatur? quid ſpecioſius cum aſpicitur? quid fragrantius cum odoratur? quid vtilius, ſi effectus attenditur? Septem itaque ſunt quæ in flore miramur: tenuitatem, teneritudinem, lenitatem, leuitatem, pulchritudinem, odorem, vtilitatem. Ex his itaque collige, Virginis ille filius, qualis inuenitur ab illis quibus in florem vertitur.

424. Eodem ferè modo Orig. t. 1. in Ioan. *ſub finem.* Chriſtum quibuſdam florem eſſe dixit, alijs virgam. Nam de Chriſto accipit illud, *viſitabo in virga iniquitates eorum, miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo.* Iis igitur qui ſeruantur, florem eſſe Chriſtum dicit, ſuauiſſimum & fragrantiſſimum: pereuntibus verò, virgam qua corripiantur, & conterantur. Hinc ex Origene doctrinam, expreſſit apertè S. Auguſtinus in calce ſermonis 99. de temp. Quamquam magis probat Origenes, vt dicatur, iiſdem Chriſtum virgam eſſe ac florem; quod non aliud ſit flos, quàm virgæ extremitas: ac proinde ſtatuit, Chriſtum florem eſſe, quatenus nō intra primum ſuum ſtatum manſit apud Deum vbi in principio erat, ſed à ſeipſo quadantenus egreſſus, factus eſt Verbum homo; quod Origeni eſt, è Virga florem aſcendere. Sic igitur ortus eſt Chriſtus *flos florum*, prout eum nominat Petrus Damiani ſerm. 1. *in fine*, & floruiſſe in prima ſua generatione Chriſtum monſtrat, quod in ſecunda dictus eſt refloruiſſe: Expendit id per pulchrè S. Maximus hom. 3. de Paſch. *in fine.* [Depoſitis (inquit) corruptelæ corporalis exuuijs, rediuiua carnis aſſumptione refloruit, ſicut ipſe ait per Prophetam; *& refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor illi?* Refloruit (inquit) caro mea. Videte quo verbo vſus eſt. Non ait *floruit*, ſed *refloruit* Non enim refloreſcit, niſi quod ante floruerit. Floruit autem caro Domini, cum primùm de Mariæ Virginis illibata vulua proceſſit. Sicut ait Eſaias dicens; *Exibit virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Refloruit autem, cum ſucciſo per Iudæos corporis flore, rediuiua de ſe pulchro reſurrectionis gloria germinauit, & in floris modum, odorem pariter & nitorem cunctis hominibus immortalitatis afflauit: odorem bonorum operum ſuauitatem circumferens, nitorem & incorruptelam perpetuæ diuinitatis oſtendens.] Floruit igitur Chriſtus in effectione ex matre, tuncque ſe prodidit *florem ex flore*, vt pulchrè loquitur Guerricus ſerm. 1. de Natiu. Virg. in fine, natus de Virgine Virgo. Eodem refertur ritus ſacer roſæ aureæ; nam quamuis ſunt aliæ præterea cauſæ ritus illius quas ſigillatim perſequitur Innoc. 3. ſerm. 2. de Domin. 4. Quadrag. & illuſtrare licet ex alijs qui eum ritum attingunt vel explicant, vt Bleſenſis ſerm. 15. Rupertus 4. de offic. c. 19. Durandus Ration. lib. 6. Ratim. cap. 53. Gretſerus l. 2. de benedict. cap. 40. tamen præcipua ratio eſt, vt exprimatur Chriſtus flos, vt egregiè declarauit Alexander 3. epiſtola ad Regem Francorum quam Gretſerus ſupra exhibet & Picardus in Notis ad lib. 3. Neubrig. c. 4. & idcirco ait Alexander (quod Innocentius quoque non omiſit,) hunc florum florem balſamo inungi & muſco trito perfundi, vt ſignificetur triplex Chriſti ſubſtantia; Verbum, corpus, & anima. Sed de eo ritu alibi diligentiùs.

Commoda à Chriſto flore.

425. Quanta nobis ex hoc flore bona aduenerint, nullus ſermo aſſequatur. Inprimis enim odorem notitiæ Dei mundo intulit, quod S. Cyrillus l. de fide ad Reginas, infert ex illis Apoſtoli verbis 2. Cor. 2. *Deo autem gratia, qui ſemper triumphat per nos in Chriſto, & odorem notitiæ manifeſtat per nos in omni loco: quemadmodum Chriſti bonus odor ſumus Deo in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam.* Exclamat ad hæc verba S. Cyrillus. [Et quomodo Chriſtus non eſt Deus?] ſi enim inhalat nobis patris cognitionem, eſtque odor notitiæ Patris, eiuſque verè fragrantia, neceſſe planè eſt eſſe Deum, in flore humanitatis tam cœleſtem afflantem odorem. Quemadmodum enim humanitatis fragrantia hominem ſignificat, ita etiam odor Deitatis, eiuſq; inhalatio Deum. Hæc eſt S. Cyrilli ex illis Apoſtoli verbis ratiocinatio, quæ inſigne floris noſtri commodum exhibet, nempe illatam ab eo in orbem notitiam Dei. Vlteriora bona ex Richardo licet petere, citato proximè libello. [Qui incredulis (inquit,) & præuaricatoribus eſt lapis offenſionis, & petra ſcandali; flos eſt, ſpe & amore inhærentibus illi. Flos vtique mirabilis; ſpe & vtilitate ſingularis, flos inquam eſt filius Virginis. Flos tenuis, ad indignationem, tener ad miſerationem, manſuetudine lenis, damnatione leuis, pulcher per cō-

uerſatio-

verſationem, fragrans, per repromiſſionem, vtiles per remunerationem. Eſt ergo tenuis in flagellis, tener in miſericordijs; lenis in donis, leuis in præceptis, pulcher in exemplis, fragrans in promiſſis, fructuoſus in præmiis. Hic flos, factus eſt nobis medicina: ex illo mel & cera, in ipſo potus & eſca. Medicina in redemptione, potus & eſca in iuſtificatione, mel & cera in glorificatione. Ex hac medicina, ſanitas ſempiternæ incorruptibilitatis. Ex eius eſca, refectio internæ ſatietatis. Ex eiuſmodi potu, ebrietas æternæ ſecuritatis; de illius cera, ſplendor ſummæ claritatis, in eius melle, dulcor indeficientis fœlicitatis.]

Non eſt quò vlteriùs floris huius vtilitas proneha-tur. Vides enim veniſſe nobis omnia bona pariter cum illo, & *æterni floris* (quo nomine Chriſtum vocat Amed. Lauſan. hom. 6. de Deip.) æternam eſſe fragrantiam, nunquam intermorituram. Quanquam ſpectaſſe potiùs videtur Amedeus, perennem floris noſtri ſpecioſitatem, & iugem odorem, etiam in cruce, quod S. Ambroſius l. 2. de Spiritu Sancto cap. 5. verbis his demiratur. [Opus ergo ſpiritus, virginis partus eſt: opus Spiritus, fructus eſt ventris, ſecundùm quod ſcriptum eſt; *benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui*. Opus Spiritus, flos radicis eſt. Ille, inquam, flos, de quo benè eſt prophetatum. *Erit virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet*. Radix Ieſſe Patriarchæ, familia Iudæorum; virga Maria, flos Mariæ Chriſtus, qui bonum odorem fidei toto ſparſurus orbe, virginali ex vtero germinauit, ſicut ipſe dixit: *Ego flos campi & lilium conuallium*. Flos odorem ſuum ſucciſus reſeruat, & contritus accumulat, nec auulſus amittit. Ita & Dominus Ieſus, in illo patibulo crucis, nec contritus emarcuit, nec auulſus euanuit, ſed illa lanceæ punctione ſucciſus, ſacro ſpecioſior fuſi coloris cruore reuiuauit; mori ipſe neſcius, & mortuis æternæ vitæ munus exhalans. In hoc igitur ſpiritus ſanctus virgæ regalis flore requieuit.]

Fructus virgæ Aaronicæ, Chriſti aptati.

426. Extremum quod in virga Aaronica conſiderandum propoſueram, fructus eſt qui ex ea germinauit. Verè ac propriè cadere in Chriſtum nomen *fructus*, eo quod in illum omnis apparatus anteriorum legum referatur, ibique deſinat, æquè ac in fructum tendunt quæcunque alia fundit planta, S. Bernardus egregiè proſequitur hom. 1. ſuper miſſus eſt, ex quo etiam inſignis & planè melliſſimus locus ſuppetit (hom. 3. eiuſdem argumenti,) de huius fructus benedictionibus. Alloquens enim Deiparam, & librans illa ad eam Gabrielis verba, *benedictus fructus ventris tui*, ſic excurrit in huius fructus benedictiones. [Non quia tu benedicta, ideò benedictus fructus ventris tui, ſed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis, ideò tu benedicta. Verè etenim benedictus fructus ventris tui, in quo benedictæ ſunt omnes gentes, de cuius plenitudine tu quoque accepiſti cum cœteris, etſi differentiùs à cœteris. Ac propterea quidem benedicta tu, ſed in mulieribus: Ille verò benedictus, non in hominibus, non inter Angelos, ſed qui eſt vt ait Apoſtolus, *ſuper omnia Deus benedictus in ſecula*. Dicitur benedictus vir, benedictus panis, benedicta mulier, benedicta terra, vel ſi quid tale in creaturis benedictum eſſe memoratur; ſed ſingulariter benedictus fructus ventris tui, cum ſit ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Benedictus ergo fructus ventris tui; Benedictus in odore, benedictus in ſapore, benedictus in ſpecie. Huius odoriferi fructus fragrantiam, ſentiebat qui dicebat, *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni cui benedixit Dominus*. An non verè benedictus, cui benedixit Dominus? De ſapore huius fructus, quidam quod guſtauerat, taliter eructabat dicens, *Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus*. Et alibi: *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te*. Et alius quidam, *ſi tamen guſtaſtis*, (inquit,) *quoniam dulcis eſt Dominus*. Et ipſe fructus de ſe, inuitans nos ad ſe; *Qui edunt me*, (inquit,) *adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient*: Vtique propter ſaporis dulcedinem hoc dicebat, qui ſemel guſtatus, magis excitat appetitum. Bonus fructus, qui animarum eſurientium & ſitientium iuſtitiam, & eſca, & potus eſt. Audiſti de odore, audiſti de ſapore; audi & de ſpecie. Si enim fructus ille mortis, non ſolùm ſuauis fuit ad veſcendum, ſed etiam, teſte ſcriptura, delectabilis aſpectu, quanto magis huius vitalis fructus viuificum decorem debemus inquirere, *in quem teſte alia ſcriptura, deſiderant etiam Angeli proſpicere*? Cuius pulchritudinem in ſpiritu videbat, & in corpore videre cupiebat, qui dicebat. *Ex Sion, ſpecies decoris eius*. Et ne mediocrem tibi videatur commendaſſe decorem, recole quod in alio Pſalmo legis, *Specioſus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum*. Benedictus ergo fructus ventris tui, cui benedixit Deus in æternum.] Inſignia ſunt quæ idem Bernardus ſerm. ad milites templi cap. 7. tradit de hoc fructu, ex flore antecurſore procreato, & odoratiſſimo, ac ſuauiſſimo.

Siue nuces fuerint, ſiue amygdalæ.

427. Verùm hæc generalia ſunt, & ad Chriſtum ſub cuiuſcunque fructus imagine adumbratum, æquè pertinentia. Hæreamus ergo potiùs in nucibus virgæ noſtræ, frangentes (quod facere admonet S. Bernardus ſerm. 1. in cœna Dom.) nuces emiſſas è virga virtutis Domini. [Quod ergo hæc virga (inquit) S. Aug. ſerm. 3. de temp.) nuces produxit, imago dominici corporis fuit. Nux enim habet trinam in ſuo corpore ſubſtantiæ, vnionem, corium, teſtam, & nucleum. In corio caro, in teſta oſſa, in nucleo interior anima comparatur. In corio nucis, carnem ſignificat Saluatoris, quæ habuit in ſe aſperitatem, vel amaritudinem paſſionis. In nucleo interiorem declarat dulcedinem Deitatis, quæ tribuit paſtum, & luminis ſubminiſtrat officium. In teſta lignum interferens crucis, quod non diſcreuit vt quod foris & intus fuit, ſed quæ terrena & cœleſtia fuerunt, mediatoris ligni interpoſitione ſociauit, dicente beato Apoſtolo, *quia ipſe per ſanguinem crucis ſuæ, pacificauit omnia quæ in cœlis ſunt, & quæ in terris*.]

Non abſimiliter S. Paulinus Natali 9. S. Felicis, verſibus illis.

Virga nucis Chriſtus, quoniam in nucibus cibus intus,
Teſta foris & amara ſuper Viruli cute cortex.
Cerne Deum noſtro velatum corpore Chriſtum,
Qui fragilis carne eſt, verbo cibus & cruce amarus.
Dura ſuperficies verbum crucis, & crucis eſca eſt,
Cœleſtem Chriſti claudens in carne medullam.
Sed cruce dulcis item quia protulit arbore vitam
Vita Deus noſter: Ligno mea vita pependit
Vt flaret mea vita Deo.

Nucem, hi Patres accepiſſe videntur, iuxta vulgatum vocis vſum. Id enim interſitæ (iuxta Auguſtinum) teſtæ nucis, lignum crucis, apertè inſinuat, & concinniſſimè explicat ſecutus de more Auguſtinum, Proſper 2. p. de promiſſ. c. 10. adducendus cum de Chriſto, Rege per crucem. Alibi tamen perſpicuè S. Auguſtinus, nuces (quod habet vulgata editio,) interpretatur Amygdalas. Ita expreſsè habet ſerm. 99. de temp. idque ſecuti Patres alij, æquè in amygdala, præſignificatam agnoſcunt Chriſti effectionem; indeque obuenturam mundo ſalutem. Profero vnum, aut alterum S. Hildephonſus ſerm. 6. de Aſſumpt. agens de virga Aaron, quam docet Deiparam Virginem adumbraſſe, de fructu amygdalarum ſic diſſerit. [Chriſti vtraque ſubſtantia, benè per amygdalam eſt figurata. Amygdala namque, ex

ex carne, oſſe, & nucleo conſtat. Sic Deus & homo, in vna perſona eſt Ieſus Chriſtus. Et in amygdala quidẽ, caro exterior amariſſima eſt; nucleus verò interior, veſcentes grata dulcedine reficit. Sic & Chriſtus per humanitatem, paſſionis amaritudinem ſenſit; per diuinitatem, impaſſibilis manſit.]

Amedeus Lauſan. hom. 1. de Deip. *in fine*, agens de contentis in arca, inter quæ erat virga Aaron quæ frõduerat, agnoſcens eam eſſe typum Deiparæ, ſubdit. [Virga dicitur B. Maria, vt potè gratioſa; & recta; ſubtilis, & porrecta. Gratioſa per verecundiam & formoſitatem; recta per iudicium & æquitatem; ſubtilis per contemplationis ingenium porrecta per vitæ meritum. Effloruit autem de ſpiritu ſancto, ſicut virga Aaron floruit ex miraculo. Illa fructum protulit amygdalinum; iſta & optimam protulit amygdalam, habentem nucleum & teſtam, nucleum, vt reficiat; teſtam, vt contegat. Nucleum in diuinitate, teſtam in humanitate. Vis noſſe nucleum? Audi, quia *in principio erat verbum* Teſtam noſſe deſideras? Audi, quia *verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Vides ergo quia nucleus in teſta, verbum eſt incarnatum. Et quoniam teſta corticem etiam habet, corticem intellige in carnis amaritudine, teſtam in reſurrectione, nucleum in Deitate. Cortice Chriſtus nos ſanat, teſta corroborat, nucleo paſtum æternum adminiſtrat. Hoc nucleum, hoc verbum, inter vtrumque nos illuminet, & vſque in cubiculum genitricis ſuæ nos introducat.]

En igitur Chriſtum fructum ſpecioſiſſimum, de quo ſcitè Chryſoſt. in Pſal. 1. [Floruit in Patriarchis, germinauit in Prophetis, dedit odorem in aduentu, maturuit in paſſione, comeditur poſt reſurrectionionem. Guſtate ergo & videte quàm ſit ſuauis, quàm ſolidus, quàm floridus, quàm omni ſpecie ac decore plenus. Hunc fructum nos quoque decerpamus.]

Alij eiuſdem Aaronicæ virgæ fructus, dimiſſi.

428. Poterant & inter huius virgæ fructus recenſeri, inſignes quique effectus, à celebratiſſima Aaronis virga editi; qui omnes in Chriſtum cadunt. Hanc ſanè virgam, quæ poſtea fronduit, totque incarnati Verbi myſteria quæ hactenus proſecuti ſumus, præſignificauit, fuiſſe illam ipſam quæ prius è manu Moſis emiſſa in colubrum verſa eſt, & alliſa rupi aquas elicuit; totque mirabilium patrandorum organum fuit, Rupertus ſcitè conſiderauit l. 4. in regul. S. Bened. c. 4. Hinc quanta ſeges inſignium ſymbolorum ad exponendam Chriſti effectionem & eiuſdem effectionis finem? Verſionem ſanè virgæ in colubrum, adumbraſſe Verbi Dei corporationem, Eucherius hom. 3. de Paſch. perpulchrè proſequitur & longè ante S. Iren. l. 3. c. 29. vbi præmiſſa ea Incarnationis imagine quæ Dan. 2. proponitur, lapidis ſcilicet ſine manibus exciſi, ſubdit. [Propter hoc & Moyſes oſtendens typum, proiecit virgam in terram, vt ea Incarnata, omnem Ægyptiorum præuaricationem quæ inſurgebat aduerſus Dei diſpoſitionem, argueret & abſorberet, & vt ipſi Ægyptij teſtificarentur, quoniam digitus eſt Dei, qui ſalutem operatur populo & non Ioſephi filius.] Multos ibidem in eam ſententiam annotat Feuardentius quibus addendus S. Cyrillus lib. 2. de ador. & qui hunc locum & alia pleraque de Chriſto per virgam expreſſo, addenſat Arcobius in conflictu cum Serapione lib. 1. *ſub finem.* Conſultò tamen abſtineo iſta expatiatione, quod non ſpectet ad virgam Aaronis prout frondentem, quod eſt effectionis ac finis Chriſti ſymbolum, in quo nunc verſamur.

Vſus doctrinæ.

Quare his dimiſſis, vſum potiùs doctrinæ propoſitæ annotemus, quem petere licet ex Origene hom. 2. in Pſal. 38. *ſub fin.* vbi incidens in virgam nuceam, Hieremiæ per viſum obiectam, conſiderat non abs re, vna cum virga nucea, exhibitum eſſe cacabum: vt diſcamus qui virgam oblatam non apprehenderint, nec per eam à malis auerſi, profecerint in bono; qui inquam Chriſto non adhæſerint, & in eo ſemper prouehi ad vlteriora ſatagerint, tradendos fore in cacabum flammarum, luituros ſocordiam.

LIBER

LIBER QVARTVS

De Concurſu naturæ & gratiæ ad perficiendam humanam Chriſti ſubſtantiam, eiuſq; facultates.

1. HActenus expoſuimus quæ ſpectant ad eſſentialem Chriſti conſtitutionem, eiuſque extra cauſas eductionem. Nunc ad conſummandam ænigmatis diuinitùs propoſiti enódationem exponendæ ſuperſunt perfectiones quæ Chriſto collatæ ſunt, quia implicantur ipſæ quoque & inuoluuntur in propoſito ænigmate. Cum autem conſtet, Deum, (quippe qui ſit iuxta Alcinoum, cap. 9. παντελὴς, ἀειτελὴς, αὐτοτελὴς) non eſſe capacem perfectionis vltra eam qua eſſentialiter conſtituitur; neceſſe eſt tractationem hanc vniuerſam reſtringere ad humanitatem Chriſti, quæ cum ſit ens creatum, augmenti illius capax eſt. Augmentum voco, non quod ſignificare velim, vltra id quod primum ſubſtantiæ Chriſti aut facultatibus collatum fuit, acceſſiſſe poſtea aliquid, ſiue ad intenſionem, ſiue ad extenſionem pertinens: nihil enim hic ſpecto huiuſmodi; ſed quod cum potuiſſet v.g. ſubſtantia corporis aut animæ præberi Chriſto deſpicatior, data ſit ab initio nobilior: etiamſi æquè Chriſtus fuiſſet eſſentialiter conſtituendus, ſi aliam ignobiliorem ſubſtantiam intra eandem ſpeciem fuiſſet cõſecutus. Et idem iudicium eſto de perfectionibus facultatum tum quoad entitates ipſarum tum quoad accidentia illis ſuperinducta, etiamſi eſſent veri augmenti intenſiui ac extenſiui incapacia. Hoc igitur ſenſu, agnoſco augmentum in perfectionibus humanitati Chriſti collatis, & quoad ſubſtantiam & quoad eius facultates, cùm ſpirituales, tum corporeas: nec alio ſenſu has perfectiones vocabo aduentitias, quamuis ſatis liqueat earum aliquas v.g. perfectionem indiuidualẽ animæ, quam plerique ſupra cœteras animas in Chriſti anima agnoſcunt, non aduenire reipſa ſubſtantiæ, neque re ab ea diſtingui. Eſt autem hatum Chriſti perfectionum ingens vbertas. In Chriſto enim concurrere omnes perfectiones neceſſe fuit, eo quod caput eſſet corporis Eccleſiæ: capiti autem omnes ſenſus inſunt, cum alibi ſolus inſit tactus: quæ eſt perpulchra in hanc rem D. Auguſtini ratiocinatio, epiſtola 57. *ſub finem.* Porrò perfectiones ſubſtantiæ humanæ, aut facultatum Chriſti, pro ratione ſubiecti perficiendi, aut modi quo perficitur, partim ſunt naturales, partim ſupernaturales ac ſpectantes ad ordinem gratiæ. Priores, quamuis pleræque collatæ ſint antecedenter ad vnionem, tamen intuitu vnionis ſunt collatæ. Idcircò enim homo, tam exquiſito temperamento donatus eſt, vt corpus eius, eſſet congrua ſedes animæ, cum qua Verbum Dei erat vniendum. Poſteriores autem collatæ ſunt intuitu vnionis, ſed conſequenter ad eam: quia prius eſt eſſe, ad quod in Chriſto pertinet vnio hypoſtatica, quàm perfici in eſſe completo ac ſubſtantialiter terminato. Vtrarumque perfectionum conſiderationem, videbimus Regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater ſua, id eſt interprete Bleſenſi ſerm. de annunc. illuſtrem corona duplici, & naturalium ſcilicet, & ſupernaturalium perfectionum, quibus à puncto conceptionis enituit.

Digitized by Google

SECTIO I.

De aduentitiis perfectionibus ſubſtantiæ humanæ Chriſti Domini.

2. HVmana Chriſti ſubſtantia ex corpore & anima compingitur. Vtraque porrò illa pars, omnibus ſtatui in quo Chriſtus erat, naturæ & gratiæ conſentaneis perfectionibus inſtructa fuit. Cuius enim erunt optima quæque, niſi ſanctiſſimæ huius humanitatis, à Deo ſingulariter prælectæ, & euectæ ad perſonale Verbi conſortium? Quid ergo natura, quid gratia, corpori & animæ Chriſti contulerint, exponendum eſt. Et quanquam ſupernaturales perfectiones præter vnionem hypoſtaticam, infrequenter admodùm in corpore Chriſti viatoris notari potuerint, quia propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos Deus, filium ſuum miſit in ſimilitudinem carnis peccati, inhibens dotes illas corporeas, quę corporis Deo vniti, & animæ beatæ coniuncti, connaturalia ornamenta eſſe debuiſſent, ſi ſola vnionis illius & coniunctionis ratio habita eſſet? Interdum tamen nonnullæ quoque velut ſtillæ, è Chriſti corpore diuinitate deliburo ſunt emiſſæ, vt ex eis iudicium ferre poſſemus, ad quantam ſe Deus, carnis paupertatem noſtra cauſa deiecerit; cum apparatum illum ſupernaturalium ornamentorum carni ſuæ omni iure debitum, negauit illi. Quare non erit de his quoque ſupernaturalibus corporis Chriſti perfectionibus aliter agendum, quàm vt oſtendamus, quatenus fuerint aut non fuerint in Chriſto viatore. De perfectionibus autem animæ ad eundem ordinem ſpectantibus, quia fuerunt ordinariæ, alia eſt ratio, vt videbimus poſt explicatas corporis perfectiones, à quibus auſpicandum eſt, quia corpus velut hoſpitium præit animæ, ſaltem anteceſſione naturæ.

CAPVT I.

De perfectionibus corporis Chriſti.

ORdiar verbis Fulgentij l. de fide ad Petrum cap. 2. [Licet caro Chriſti, & omnium hominum, vnius eiuſdemque naturæ ſit: hæc tamen quam Deus Verbum ex Maria Virgine ſibi vnire dignatus eſt, ſine peccato concepta, ſine peccato nata eſt: vtpote ſecundùm quam Deus æternus & Iuſtus, miſericorditer & conceptus, & natus eſt. & Dominus gloriæ crucifixus eſt. Quibus autem verbis explicabitur carnis illius excellentia ſingularis, cuius diuina eſt ex ipſa ſui conceptione perſona, cuius Origo natiuitatis inſolita, qua ſic Verbum caro factum eſt, vt vna perſona eſſet cum carne ſua, vnigenitus ac ſempiternus Deus, ipſa ſuæ carnis conceptione conceptus?] Conabimur tamen vtcumque illius perfectiones exponere; initio facto à perfectionibus naturalibus, quia gratia ſupponit naturam.

Perfectiones corporis Chriſti; indicatæ generatim.

3. Naturales ergo corporis Chriſti perfectiones, fuiſſe permagnas, dubitare non licet: idque facile erit euincere, ſpectando finem in quem corpus Chriſti fabricabatur, & opificem à quo conſtruebatur, & materiam ex qua compingebatur. Hæc enim ſunt capita ex quibus Philo l. de mundi opific. collegit præſtantiam corporis Adami. [Domus enim quędam, aut templum ſacratum, fabricabatur rationali animæ, quam illa diuina imago circumferre debebat. Deinde quia non ex quauis terræ parte humo ſumpta, domum illam effinxit Deus, ſed ſelecta vndecunque optima, ex pura materia id quod inerat puriſſimum excolauit accuratè, quod maximè ad hoc opus aptum erat. Tandem quia artifex corporis erat optimus, longeq; præſtantior eo per quem efficiuntur corpora noſtra. Nos enim ex hominibus gignimur, illum verò Deus condidit. Quanto autem melior autor, tanto etiam opus melius.] Hæc Philonis de præſtantia corporis Adami ratiocinatio, multo magis hîc locum habet. Nam & finis corporis Chriſti, multo dignior ac ſublimior fuit, & materia multo exquiſitior, & primarius opifex, idem Finis enim in quem Chriſti corpus exædificatum eſt, fuit exceptio animæ ſanctiſſimæ & longè nobiliſſimæ, vt eius & ſedes & organum eſſet, ad operationes ob quas immediatè Verbo Dei iungendum fuit quoad hypoſtaſim. Hic finis, infinitis ſpatijs nobilitate ſuperat finem in quem Adami corpus eſt fabricatum. Iam materia Adami, nuda terra humecta fuit, ſeu limus. Materia verò corporis Chriſti fuit humanus ſanguis, ſumpta ea voce in tota latitudine ſignificati quod ei in ſcriptura & inter verecundè loquentes tribuitur. Nec ſanguis ille eiuſdem rationis fuit cuius ille qui noſtra corpora ſolet cōpingere, nimirum ex parte corruptus & oppletus fæculētijs, è quibus grauia plerumque fœtui incommoda & diſpendia obueniunt, ſed puriſſimus & defæcatiſſimus fuit, opificè qui materiam illam congregabat, ſeligente puriſſimas quaſque particulas ſubſtantiæ quam iampridem prouiderat, optimam & conuenientiſſimè affectam. Denique quamuis opifex in formando Chriſti corpore fuerit ex parte B. Virgo, qua ex parte videtur præcellere Adami corpus, quod à ſolo Deo effectum eſt; Tamen cum Deus ſpecialiſſima prouidentia B. Virginem iuuaret, & ad hanc efficientiam ſuſtolleret, eo modo quo ſupra eſt expoſitum; perinde benè ceſſit hæc fabricatio, ac ſi ſolum Deum habuiſſet opificem.

Fuit ergo ſubſtantia corporis Chriſti, naturaliter valdè perfecta quamuis non ad eum prouecta ſit perfectionis verticem, quo paſſiones & actiones contrariæ excluderentur. Id enim pugnaſſet cum fine ob quē Chriſtus venerat, nec fuiſſet accommodatum ad eam ſatisfactionis vbertatem, & humana ritè ſubeundi exemplar, in quod Verbum humanitati iungebatur. Quod ex Chryſoſtomo luculenter tradit in hunc modum Anaſt. c. 13. ὁδηγ. [Chriſti corpus à peccato immune erat; non tamen à corporeis neceſſitatibus, quemadmodum docet Ioannes Chryſoſtomus in expoſitione ſuper Mathæum. Si enim naturales & indetractabiles naturæ noſtræ imbecillitates & indigentias repudiaſſet, priùs vtique ipſam naturam repudiaſſet, & aſſumere renuiſſet; vt idem Chryſoſtomus docet. Neque verò doctrinæ huius, quaſi domi ſuæ natæ, primus auctor pater iſte fuit; ſed tamquam diſcipulus à Paulo accepit, quem in Epiſtola ad Hebræos hæc dicentem audiuerat; *quia ergo pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter* Chriſtus *participauit eiſdem* paſſionibus & affectionibus.]

Temperamentum Corporis Chriſti, an fuerit ad pondus.

4. His generatim ſic conſtitutis de naturali perfectione corporis Chriſti, progrediendum eſt ad particulares ipſas perfectiones: inprimiſque ad fontem cæterarum, hoc eſt temperamentum, quod aliqui vt exquiſitum Chriſto concederent, dixerunt fuiſſe ad pondus. Ita obiter Ludouicus Tena l. 3. Iſago. in ſcript. diffic. 7. ſect. 5. videnturque idem dicturi, quotquot cenſuerunt temperamentum ad pondus eſſe naturaliter poſſibile in viuentibus. Nam ſi in vllo viuente potuit & debuit reperiri, idque ad perfectionem temperamenti facit, vt arbitrantur, certè locum maximè in Chriſto

Digitized by Google

Chriſto habere oportuit. Cenſent autem temperamẽtum ad pondus eſſe optimum, & eſſe in viuentibus poſſibile, Rubius 2. de generatione cap. 8. q. 8. Conimb. ibid. art. 3. & vt videtur Areſius lib. 1. de gener. q. 53. ſect. 2. quamuis generaliter, & de quocumque mixto loquatur. Idem pro extrema Chriſti vita dicturus videtur Franc. Valeſius, qui 1. controu. cap. 7. contendit, hominem in medio ætatis temperatiſſimæ, eſſe temperatum ad pondus: eo quod cum huiuſmodi tẽperamentũ ſit in viuentibus poſſibile, atque adeò homini, quippe perfectiſſimo viuenti tribuatur, par ſit exiſtimare, hominem temperamentum illud ſortiri ætate media, qualem exegit Chriſtus cum obijt, natus annos quattuor ſupra triginta. Collius l. 2. de ſang. Chriſti diſp. 5. cap. 2. ita admittit temperamentum Chriſti eſſe ad pondus, vt tamen non in ſingulis partibus, ſed in toto dumtaxat Chriſti corpore, eam æqualitatem quæ voce temperamenti ad pondus ſignificatur, cenſeat eſſe concedendam. Qua item ratione ſentẽtiam ſuam temperat Rubius ſupra, num. 35.

Eligitur pars negans.

5. Nulla harum ſententiarum probanda eſt, ſed citra dubium eſt affirmandum, temperamentum Chriſti fuiſſe ad iuſtitiam, quod docet D. Thomas in 3. d. 16. q. 1. art. 1. ad 4. Delrio t. Mag. cap. 3. q. 2. & Mich. Medina 2. paræn. c. 7. Argumentor inprimis, ex eo quod temperamentum ad pondus vt latè docet S. Bonauen. in 2. d. 17. num. 44. non eſt naturaliter poſſibile in viuentibus. Temperamentum enim ad pondus illud dicitur, quod conſtat omnibus qualitatum gradibus æqualibus, quale eſſe temperamentum viuentium, eſt impoſſibile: Viuentia namque conſtant partibus omnino varijs, quarum aliquæ plus vnius qualitatis, aliæ plus alterius exigunt, v. g. homo conſtat oſſibus, carnibus, neruis, cerebro, corde, hepate. Harum autem partium aliquæ, vt cor & ventriculus, exigunt plus caloris, quàm aliarum elemẽtarium qualitatum: Oſſa verò plus ſiccitatis exigunt, cerebrum plus humiditatis: ſicque de alijs partibus, quæ vt munera ſua ritè obeant, eam qualitatum elementarium diuerſitatem depoſcunt. Igitur friuolum eſt arbitrari, optimum viuentis temperamentum eſſe ad pondus; cum potiùs ea qualitatum æqualitas, ſit euerſio temperamenti viuentium. Sanè temperamentum, eſt aliquid reſpectiuum. Bonitas ergo eius atque perfectio, attendenda eſt penes eſſe & operationes viuentis: In eum namque finem collatum eſt temperamentum viuenti. Quare illud temperamentum cenſeri debet viuenti optimum, quod eſt maximè conſentaneum conſtitutioni viuentis & operationibus ei debitis, quale ſanè non eſt temperamentum ad pondus, vt plenius differit. Terelius lib. 1. de hom. gener. cap. 18. Hinc quidquid ad rem præſentem ſequatur, nemo non videt. Si enim viuentia rectè conſtituta & rectè affecta ad operandum, nõ debent temperamento ad pondus donari, manifeſtum eſt, Chriſtum Dominum qui optimè omnino fuit conſtitutus, non debuiſſe huiuſmodi temperamentum nanciſci, ſed debuiſſe accipere temperamentum ad iuſtitiam, quo vnicuique parti corporis conueniens primarum qualitatum Symmetria, aliquando tenuior, aliàs auctior confertur, prout ferunt operationes & functiones quibus partes illæ deſeruiunt.

6. Aequè reijcienda eſt temperatio prædictæ ſententiæ, poſtea propoſita, nimirum quod idcirco temperamentum Chriſti eſſet ad pondus, quia penſatis & ritè ſubductis gradibus primarum qualitatum quæ inerant ſingulis partibus, exurgeret ſumma æqualis omnium primarum qualitatum in toto Chriſto. Hoc inquam, æquè reijciendum eſt. Valdè quippè inanis eſt ea ſubductio, & mera diuinatione nititur, imò prorſus falſa haberi debet. Aio inprimis eam niſi mera diuinatione. Quis enim metiri tam exquiſitè poteſt intenſionem qualitatis quæ eſt in vno membro, vel conferre mixtionem qualitatum vnius partis cum mixtione alterius, vt certò inde colligat, cuiuſuis primæ qualitatis metrum, adæquare metrum alterius, & ita ſe habere, vt nec infra æqualitatem iaceat, nec ſupra eam efferatur? Itaque mera hariolatio eſt, quæ æqualis menſura primarum omnium qualitatum, in Chriſti corpore ob eam ſubductionem ſtatuitur. Deinde certum eſt, in Chriſto, imo in omnibus animantibus terreſtribus, multo plus exigi caloris quàm frigoris; cum omnes viuentium illorum operationes, calore præſertim perficiantur. Vnde non poteſt eſſe dubium, quin ſpectando calorem tam innatum quàm influxum, totus calor animantis terreſtris, ſuperet frigus totum quod in eo eſt. Imo D. Thomas in 2. d. 19. q. 1. art. 4. ad 2. generaliter ſtatuit, calorem in omnibus viuentibus prædenominari. Præterea naturalis animantium conſtitutio, plures poſtulat partes, in quibus humiditas ſiccitatem ſuperet, quàm alias in quibus è contrario, ſiccitas vincat numero graduum humiditatem. Quare etiamſi omnes inter ſe partes conferantur, deerit nihilominus æqualitas graduum cuiuſuis primæ qualitatis; atque adeò temperamentum ad pondus, quod ea æqualitate conſtituitur.

Faceſſat ergo figmentum illud, quo ſpecie honoris Chriſti, & auctioris perfectionis, tribuitur ei temperamentum, viuenti prorſus inutile, imo & alienum ab eius bono ſtatu. Quo verò prouectam dicemus eorum fatuitatem, qui dixerunt, Chriſtum Dominum vi huius temperamenti ad pondus, potuiſſe calcare maria? Sicut etiam Eliam vi eiuſdem temperamenti, cenſuerunt potuiſſe in turbina ignis transferri, vt Eccleſiaſtici 48. habetur. Hanc fuiſſe Gentilis Fulginatis, planè gentilem & paganam opinionem, refert Conciliator differentia vigeſima, qui tamen fuligine illa gentilitia oblitus nonnihil videtur Michaeli Medinæ l. 2. paren. c. 7. eamque inſaniſſimam doctrinam, imo impiiſſimam neſcientiam probaſſe, qua nonnulli latè ibidem à Medina reiecti, & à Salmerone to. 6. tract. 4. §. *quinto loco*, Chriſti miracula omnia in commentitium illum Chriſti temperamentum ad pondus, referre non erubuerunt. Eſt enim ſtuporis planè extraordinarij, tam eximia Chriſti opera, in materiales qualitates quomodolibet temperatas reuocare. Ad nobilitatem igitur, atque præſtantiam temperamenti Chriſti retinendam, ſufficit temperamentum ad iuſtitiam, partis cuiuſlibet bono ſtatui & operationibus admenſum, quale omnino eſt Chriſto concedendum.

Variæ Temperamentum conſequentia, corporis Chriſti decora naturalia.

7. Ex temperamento bono & conuenienti, profluunt varij perfectionum illarum corporis, quas nomine *virtutum naturalium* exprimit Marinus in Proclo num. 3. recenſens primo loco, *prudentiam corporis*, hoc eſt integritatem & vigorem ſenſuum. Secundo *robur* quod confert cum fortitudine. Tertio *pulchritudinem*, quam reſpondere ait temperantiæ. Quartò *ſanitatem*, quæ quod ſit debita humorum æqualitas, rectè cum iuſtitia proportionem habere cenſetur. In his omnibus humani temperamenti exquiſiti corollarijs, præcelluit Chriſtus, ſed conſentaneè ad gradum & ſtatum ſuum, quod ſigillatim placet exponere, ducto initio à pulchritudine, quòd reliquæ tres perfectiones admodùm coniunctæ ſint, & commodiùs ſint nectendæ tractatione.

Pulchritudo corporis, an Chriſto tribuenda.

Summam Chriſti pulchritudinem corpoream, negaſſe viſus eſt Michaël Medina 2. paræn. cap. 7. Argumenta

Digitized by Google

menta eius ſunt, eos qui in Chriſto ſpeciem corpoream exquiſitiſſimam aſtruunt, ferè nil quibuſdam Scripturis, quibus eximia Chriſti pulchritudo proponitur. Verùm in pleriſque locorũ illorum ad Chriſtũ detorquendis, nõ modicè laborandum eſſe. Deinde iis ipſis locis quæ de Chriſto manifeſtè loquuntur, commendari diuinam in Chriſto pulchritudinem; vel eam quæ à virtutibus accedit animæ, non autem corporis pulchritudinem V.G Pſal.44. vbi de Chriſto dicitur, *ſpecie tua, & pulchritudine tua*, diſertè S.Cyrillus in Glaphyris in Exodum non multum à principio, tractans illud de Moſe infante *erat puer elegãs*, & l.9. de ador. in myſtica candelabri aurei interpretatione, ait id accipiendũ eſſe de pulchritudine diuinitatis, idq; confirmat Iſaiæ 53. Idem habent S.Baſilius, Apollinaris, Vigilius, Auguſtinus, & vt videtur Ambroſius, quorum loca ſignat Pineda l.5. de Salom. cap.4. num.5. addens alios Patres qui eam quidem ſpeciem à Pſalte in Chriſto celebratam de humana pulchritudine exponunt, ſed ratione animæ, ac virtutum quibus Chriſti anima ſupra omnes animas enituit. Ita laudati ab eodem autore, Theodoretus, Euſebius, Nicephorus, Chryſoſtomus, Arnobius, Remigius, Euthymius, Ruffinus, Auguſtinus. Ego addo S.Gregorium, qui ad calcem commentarij in libros Regum, latè de Chriſti pulchritudine diſputans, eo quoque Pſalmi 44. loco probato, eam in virtutibus ſemper ſtatuit, aptans ad Chriſtum illud dictum de Dauide, *erat ruffus, & pulcher aſpectu, & decora facie.* Et idem latè præſtat Philippus Abbas lib.2. in Cant.cap.14. num.15. aptatis ad Chriſtum verbis illis ſpõſæ. *Ecce tu pulcher es.* Quare quod eum pſalmi 44. locum, de corporali Chriſti pulchritudine accipiendum eſſe negat Medina, omni confixione & nota liberat Pineda. Sunt verò nonnulla Patrum loca, quæ directè ſuffragari videntur Medinæ, & Chriſti ſpeciem abiectam memorant, quæ inferiùs producemus, agentes de defectibus corporis Chriſti.

Accedunt argumenta ex ratione, quæ Medina proponit. Inprimis enim pulchritudo Chriſti tam exquiſita, non poteſt ex bonitate temperamenti colligi, quia plerumque conſtat, ſpecioſiores eſſe morboſiores: & patet ex feminis, quæ pulchritudine præſtare viris ſolent, deteriore tamen ſunt temperamento, quàm viri. Sed neque ex Chriſti tanta ſanctitate, colligi poteſt eius corporea pulchritudo exquiſita, cum raram faciant mixturam pulchritudo & probitas. Non pluribus, ſuum illud de abroganda Chriſto corporea venuſtate, placitum, firmat Medina, quod his verbis concipit. [Chriſtus virtutum ſpecie ac forma cunctos facile ſuperauit. Neque enim corporali ſpecie pulchrior fuit Apolline, Adonide, Atyde, Cypariſſo, Croco, Acantho, Amaracho (quos quatuor poſtremos ob formæ excellentiam in ſui nominis plantas fabulantur conuerſos) Hippolito, Hyla, Narciſſo, Niſo, Paride, aut feminis illis, Helena, Athalanta, Ariadna, Antiopa, & reliquis vtriuſque generis, propter ſpeciem celebribus, quorum admirandam pulchritudinẽ celebrarũt Poetæ.]

Reſolutio.

8. Mihi de hac re vniuerſa, ſic pronunciandum videtur, vt ſummam pulchritudinem, quæ ſpectata, Chriſti ætate, ſtatu, ac functionibus eum decere potuit, conceſſam illi velim. Pro varietate namque ætatum, ſtatuum, & munerum, varia pulchritudo quadrat homini; quia alia pueli, alia adulti, alia ſenis, denique alia doctoris, alia ducis, eſt pulchritudo conueniens. Et alia vultus oriſque compoſitio, marem, alia feminam decet. Quod igitur Chriſtus Dominus, ſpectato fine in quem venerat, pulchritudinem ſortitus ſit planè eximiam, & cui nulla alia humana pulchritudo, etiam Adami, potuerit æquari, certum mihi videtur, ex eo quod pulchritudo vt D.Auguſtinus ratiocinatur 22. Ciuit. cap.19. ex membrorum omnium integritate, ac debita proportione, & colore conueniente effloreſcit. At fuiſſe in Chriſto corpus humanum integrum, ſupra iam vidimus. Proportio autem membrorũ eius ſatis colligitur ex aptitudine ad perfectè obeundas operationes vitæ; itemque ex materiæ & opificis perfectione. Denique colorem optimum, ex temperamẽto optimo quale Chriſti fuit, conſtat exurgere. Cum igitur omnes pulchritudinis fontes, in corpus Chriſti perfectè concurrerint; fatendum eſt, illud fuiſſe pulcherrimum: ſed vt dixi, conſentaneè ad ætatem, ſtatum, ac functiones ſuas. Diuina ſiquidem prouidentia, quæ ſingulariſſimè circa Chriſtum & omnia ad eum attinentia inuigilabat, facile potuit omnia ita diſponere; partes inquam materiæ ſic conformare, & temperamentum ita aptare, vt talis quæ Chriſtum deceret, ſpectata ætate ac muneribus, ſumma planè corporea pulchritudo inde exiſteret.

Hoc certum planè, & extra omnem dubitationis aleam eſſe debet, præſertim cum pulchra facies, ſit muta commendatio: & par fuerit, Chriſtum hoc quoque illice hominum, non carere. Sanè laus grauiſſimis Philoſophis hinc quoque acceſſit, vt propterea Apuleius in Apologia ſcripſerit [licere etiam, Philoſophos eſſe vultu liberali. Pythagoram, qui primum ſeſe Philoſophum nuncupauit, eum ſui ſæculi excellentiſſima forma fuiſſe. Item Zenonem illum antiquum Elea oriundum, qui primus omnium dictionem Solertiſſimo artificio ambifariam diſſoluerit, eum quoque Zenonem, longè decoriſſimum fuiſſe, vt Plato autumat. Itemque multos Philoſophos ab ore honeſtiſſimos, memoriæ prodi, qui gratiam corporis, morum honeſtamentis ornauerunt.] Inter Chriſtianos Philoſophos, ſpeciem corpoream planè exquiſitam S.Epiphanij Ticinenſis Epiſcopi, omnino pulchrè expreſſit ſub initium vitæ eius, Ennodius. Nec inter S.Bernardi decora hoc præteriuit Goffridus lib.3. vitæ S.Bernardi, ferè initio, & alij laudatores ſancti viri. Nec Chriſtum igitur, ſummum ſapientiæ veræ antiſtitem, ac magiſtrum, dedecuit eſſe ſpecioſiſſimum, eo modo quem propoſui. Ferunt id vt minimum, ea Patrum loca, quæ Chriſtum exhibent exquiſitè corpore pulchrum. Signo per pauca.

Conſenſus SS. Patrum.

9. S.Ephrem lib. de non temerè ſcrutanda Dei natura. [Intuere ſpeciem ac pulchritudinem Domini & nuſquam à contemplatione ſancti vultus, atque à ſuauiſſimo eius aſpectu aciem deflecte.]

S.Chryſoſtomus hom.28. in Matth. [Chriſtus, vt in faciendis ſignis erat mirabilis, ſic viſu gratioſiſſimus traditur fuiſſe, ideoque Propheta multo ante clamauerat *ſpecioſus pulchritudine*.

Theophilactus in cap.3. ad Coloſſ. ad illud *ſecundùm imaginem eius qui condidit ipſum*, ſubdit; hoc eſt, Chriſti, quandoquidem & ipſe ad ſenium non peruenit. Adeò enim formoſus erat & elegans, vt ea pulchritudo non poſſit ſatis verbis exprimi, de qua Propheta ſic habet: *ſpecioſus forma præ filijs hominum*; peccatum enim non fecit, quod hominem ſenio conficit ac corrumpit.]

S.Bernardus homil.3. ſuper Miſſus eſt tractans de fructu benedicto ventris Deiparæ, [Audiſti (inquit) de odore, audiſti de ſapore, audi & de ſpecie. Si enim fructus ille mortis non ſolùm ſuauis fuit ad veſcendum, ſed etiam teſte Scriptura, delectabilis aſpectu; quanto magis huius vitalis fructus viuificum decorem debemus inquirere, in quem teſte alia Scriptura, deſiderant etiam Angeli proſpicere? Cuius pulchritudinem in Spiritu videbat, & in corpore videre cupiebat qui dicebat, *ex Sion ſpecies decoris eius.* Et ne mediocrem tibi videatur commendaſſe decorem, recole quod in alio

Pſalmo

Digitized by Google

Pſalmo legis, *Specioſus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* Richardus à S. Laurentio referens hunc S. Bernardi locum ad venuſtatem & elegantiam corporis Chriſti commendandam lib. 1. de Deip. c. 7. *initio*, paulo pleniorem eum refert, & nonnihil immutatum.

Adelredus Abbas ſerm. de puero Ieſu duodenni, Chriſtum exhibet [vultu ſpecioſiſſimo oculis ſuauiſſimis ſimul & mitiſſimis, iucundiùs radiantibus.] Et infra. [Credo, in illo ſpecioſiſſimo vultu tantam gratiæ cœleſtis elegantiam refulciſſe, vt omnium in ſe conuerteret aſpectum, auditum erigeret, excitaret affectum. Cerne, quæſo, quemadmodum à ſingulis rapitur, à ſingulis trahitur, ſenes oſculantur, amplectuntur iuuenes, pueri obſequuntur. Quæ lachrymæ pueris, dum diutiùs à viris tenetur? quæ ſanctis mulieribus querimoniæ cum paulò plus cum Patre & eius ſocijs moraretur? Credo ſingulos proclamare intimo affectu; *oſculetur me oſculo oris ſui.*] Hæc lucubratio paſſim tribuitur S. Bernardo. Sed verè eſt Aëlredi Ciſtercienſis, æqualis S. Bernardi, & plagulam ex his ipſis quæ produximus, tanquam Aëlredi deſcripſit Richardus à S. Laurentio, loco ex eo mox adducendò ex lib. 12. de Deipara.

S. Brigitta l. 4. reuel. cap. 70. ex ore Deiparæ, quanta eſſet corporis Chriſti pulchritudo, ſic refert. [Qualis erat filius meus ſecundùm corpus in mundo, cognoſce. Ipſe enim tam pulcher facie erat, quod nullus videbat eum facie, qui non conſolabatur in aſpectu eius, etiamſi præcordialiter dolorem haberet. Iuſti verò ſpirituali conſolatione conſolabantur. Sed & mali à triſtitia ſæculi, tanto tempore quo eum videbant, releuabantur. Vnde & dolentes dicere conſueuerunt; Eamus, & filium Mariæ videamus, vt ſaltem tanto tempore releuemur. anno igitur vigeſimo ætatis ſuæ, in magnitudine & fortitudine virili, perfectus erat. Inter medios modernis temporis magnus non carnoſus, ſed neruis & oſſibus corpulentus. Capilli eius ſupercilia, & barba, croceè brunea erant: longitudo barbæ, palmo per tranſuerſum manus. Frons verò non prominens, vel merſa, ſed recta. Naſus æqualis, non paruus nec nimis magnus: Oculi verò eius tam puri erant, quod etiam inimici eius delectabantur eum aſpicere: Labia non ſpiſſa, ſed claré rubentia mentum non erat prominens, nec nimis longum, ſed pulchro moderamine venuſtum; maxillæ carnibus modeſtè plenæ: color eius erat candidus, claro, rubeo permixtus; ſtatura eius recta & in toto corpore ſuo nulla macula erat, ſicut & illi teſtabantur, qui eum totaliter viderũt nudum, & ad columnam ligatum flagellabant.]

10. Laurentius Iuſtinianus l. de caſto connubio Verbi & animæ cap. 5. poſt alia de Chriſti ſponſi laudibus, à decoribus animæ, ſubdit. [Si verò ad elegantiam humanæ ſpeciei te vertas, audias Prophetam dicentem. *ſpecioſus forma præ filiis hominum.* Quis vmquam illo pulchrior? quis modeſtior? quis ſapientior? Ornatus in moribus, maturus in greſſibus, in ſermonibus facundus, in conuerſatione circumſpectus, in redargutione Seuerus, in exhortatione blandus, in collocutione ſuauiſſimus & in omni ſuo opere venerandus: aſpectus illius venuſtate plenus, humilitate verecundus, ſuauitate refertus, & tota elegantia decoratus: labia illius lilia diſtyllantia, verba vitæ æternæ emanantia, mel de lac eructantia. Illud quidem reſonabat in ore, quod latebat in corde: Ideò ſolabatur mæſtos, vrebat frigidos, reſuſcitabat mortuos, infideles illuſtrabat; cunctoſque ad ſe accedentes, reddebat beneuolos; ſermonibus quoque ſuis, audientium corda ad mundi animabat contemptum: ad virtutum profectum, inſtruebat: maximè cum de regno Dei loquebatur, & de gaudijs paradiſi. Quis autem non langueſceret, quis iucundo non inebriaretur amore, ſi videret ambulans Verbum, Sapientiam loquentem, vnigenitum Dei cum peccatoribus conuerſantem?] Deum in prooemio operis de triumphali Chriſti agone, Chriſtum depingit forma corporis pulcherrimũ, & elegantiſſimum, omni macula & deformitate liberum, ac vndecunque venerabilem.

Richardus à S. Laurentio lib. 12. de Deipar. in quarta particula horti concluſi, titulo *Chriſtus flos*, fuſiſſimè & piiſſimè de vtraque Chriſti pulchritudine, animæ inquam & corporis diſſerit, eamque in Chriſto ſpecioſitatem corporis & elegantiam viro dignam celebrat, & ex multis ſcripturis illuſtrat, quam ſatis ſuſpicere nemo mortalium poſſit. Locus eſt prolixior, quam vt hîc adſcribi queat.

Optimè idem confirmat deſcriptio ſpeciei Chriſti Domini, quæ extat apud Nicephorum l. 1. hiſt. c. vlt. & apud Molanum l. 4. de imag. c. 1. & apud Chriſtophorum à Caſtro in Hiſtor. Deip. c. 22. num. 4. ex Anſelmo Opuſc. de forma Virg. Exhibet enim ea deſcriptio Chriſtum Dominum corpore vniuerſo ſpecioſiſſimũ: ac primùm cæſariè ad humeros vſque magnificentiſſimè fluctuante; Nazaræus quippe erat & nouacula ſuper caput eius non aſcendebat:) Fronte niuea, lata & exporrecta: Oculis aptæ magnitudinis illecebrarum pleniſſimis, acribus, viridiſque decentiſſimè; naſo conuenientiſſimè ad frontis latitudinem & reliquam faciem figurato; genis renidentibus, barba ſub flaua; ore coralino; facie vniuerſa plena gratiarum, & Maieſtatem ſpirante vndecunque; corporis trunco erecto & celſo, ſed citra indecora proceritatem; artubus denique ac membris omnibus accuratiſſimā proportionem ſeruantibus inter ſe, ac cum corpore vniuerſo. Nihil poſſit ad abſolutam pulchritudinem corporis cogitatione pingendam præterea requiri. Epiſtolam P. Lentuli ad Senatum de Chriſto qua ſpecies eius venuſtiſſima deſcribitur, exhibet Eutropius.

Hæc igitur & alia teſtimonia, vt minimum confirmant eam quam admiſi corporis Chriſti pulchritudinem ſummam, ſpectata ætate & ſtatu Chriſti. Nam ſi natura, vt eſt in Conſtantini panegyr. magnis mentibus domicilia corporum digna metatur, quanto magis id proſpexerit circa Chriſtum Spiritus ſanctus?

Ad fundamenta contrariæ ſententiæ.

11. Neque contra ſic acceptam Chriſti pulchritudinem quicquam momenti habent quæ ex Medina proponebam. Patres enim qui Chriſti ſpeciem abiectã & contemptibilem fuiſſe tradunt, aliter ſumunt plerumque ſpeciem, quàm hîc faciamus, vt dicam infra excludens à Chriſto defectus corporis. Vel aliud non intendunt, quàm quod Chriſti pulchritudo abſolutè ſumpta, & ſine relatione ad Chriſti ætatem, finemque & munera, non fuerit ſumma; quod in vtramque partem agitari poſſe cenſet Pineda ſupra n. 9. viderique veriſſimum non fuiſſe ex ratione ſummam pulchritudinem Chriſti: alioqui inſolita illa & adeò extraordinaria faciei venuſtas, non videtur fuiſſe ab Euangeliſtis prætermittenda: decuiſſeque videtur, vt Chriſtus tam fragilis & inſidioſi boni eminentiam refugeret, vt flocci pendendum monſtraret: itemque ne leuis auditor ea externa ſpecie nimiùm caperetur, vt notat Clem. Alexand. 6. Serm. c. 8. his verbis [Dominus non fruſtra voluit vti vili & humili forma corporis: nè quis ſpeciem laudans, & admirans pulchritudinem, abſiſtat ab eis quæ dicuntur, & attendens ijs quæ relinquuntur, abducatur ab iis quę percipi intelligẽtia.]

Reliqua Medinæ ſubſtructio facilè ex dictis euertitur. Nam quantumuis admitteremus, ſufficienter probari è Medina pulchritudinem corporis Chriſti non fuiſſe exquiſitè ſummam, abſolutè tamen non probaret eam non fuiſſe ſummam, conuenienter ad ſtatum & finem Chriſti, qualis eſſe reuera potuit: etiamſi qui

à Poëtis pulchritudinis nomine celebrantur, fuiſſent pulchriores, ſed pulchritudine vel feminea & virum dedecente, vel non conſentanea ſtatui perſonæ quæ pulchritudine afficitur. Nego tamen præterea quod Medina malè aſſumit, ſuppoſita decenti conformatione partium, melius temperamentum non eſſe melioris & exquiſitioris pulchritudinis cauſam. Venuſtas enim coloris quæ inſuper ad pulchritudinem exigitur, maior exurgit ex temperamento meliore. Quod autem dicitur, interdum pulchriores eſſe morboſiores, non eſt admittendum de pulchritudine maiore quoad venuſtatem coloris, ſed quoad proportionem & ſymmetriam membrorum quæ ferè eſt à temperamento independens, reſpondetque primæ cõfirmationi & configurationi materiæ compingentis corpus. Si enim ex eo capite præiaceat pulchritudo maior, & accedat melius temperamentum; plenior quoque efflorеſcet in corpore gratia natiua, quæ abſolutè dicenda eſt pulchritudo, non autem quæ à cultu & ſtudio oritur, cuiuſmodi ſemper eſt in feminis maior, præ viris non effeminatis, nec ſexum ſuum dedignatis nimio corporis cultu, & diligentiore accuratione quàm prudentiæ leges in viro ferant. At natiua illa pulchritudo quam ex temperamento conſequi dicebam, eum eſt in feminis maior, admittendum eſt quod viros ſuperent temperamenti bonitate ac præſtantia, quæ alia longè eſt à robore, & minori per extrinſecas cauſas lædentes temerabilitate, quibus ferè ſemper mares præcellunt feminis.

Sepoſita Chriſti pulchritudo ex virtutibus.

12. Nec plura de corporea Chriſti pulchritudine. Sunt in ea fuſi Palæotus ca. 3. de ſacra ſindone, & Malonius ibidem, nec non Morales in cap. 1. Matth. l. 2. tract. 10. & Delrio quatuor ſactis de ea lectionibus. Quamquam quæ hic diſſerit, pertinent potiùs ad ſpecioſitatem myſticam, ex virtutibus & donis gratiæ Chriſto collatis efflorеſcentem, quam Chriſti pulchritudinem nunc non attendimus: quamuis verum ſit, pleroſque Patres Chriſti ſpecioſitatem admirantes, ad eam tantùm ſpectare. Pleroſque producam agens de defectibus corporis Chriſti. Nunc adduco Heſychium orat. de S. Andrea. [Chriſtus in crucem, denudatus, tamquam ad nuptias adductus eſt. Expers enim peccati cum eſſet, opus illi indumento non erat, eumque innocens eſſet, latere non debuit. Nil in ipſo indecorum inerat; etenim quæ decora ſunt, ipſe nos docet: vniuerſa tamen creatura, Dominicæ pulchritudinis ſplendorem ferre minimè poterat, ſed lumen lumine ſuperabatur; Sol ſoli cedebat; qui ſenſibilis eſt, intellectius; qui currit, exiſtenti vbique; qui in loco eſt, ei qui ſupra locum; qui occidit, minimè occidenti; qui noctem remouet, ei qui diei, noctiſque terminos ponit] S. item Epiphanius hær. 69. cum accepiſſet de Chriſti humanitate illud *decorem induit*, ſic habet. [Dicit in nonageſimo ſecundo Pſalmo: *Dominus regnauit decorem induit*; Quo oſtendat ingreſſum Dei Verbi à cæleſtibus in mundum, induiſſe decorem, hoc eſt carnem ex Virgine natam. Quandoquidem videbatur vilis videntibus incredulis, ipſi verò decor reputabatur: vt oſtenderet ſuam fortitudinem per apparentem carnis debilitatem, abolere eam quæ Dominium habet peccati hoc eſt mortem: qua ſubuerſa, omnem diſpenſationem ſalutis noſtræ decorè fecit, & corruptionem diſſipauit, & maledictionem deleuit, & Chirographum quod contra nos erat, & pactum cum inferno diſſoluit, & omnia ad ſalutem hominibus diſpenſauit.]

Sanitas Chriſti, quanta, & vnde.

13. Conſequitur præterea temperamenti bonitatem, ſanitas. Imò ſanitas aliud non eſt, quàm temperamenti conuenientis conſeruatio. Itaque cum temperamentum in Chriſto fuerit perfectum, dicendum eſt fuiſſe in Chriſto perfectam corporis ſanitatem. Hæc eſt ſententia Theologorum omnium cum D. Thoma 3. p. q. 14. art. 4. qui argumentantur ex decentia & fine aduentus Chriſti, cui ſanitatis excluſis nullomodo commodaſſet: ideoque ſanitas, & firma & perpetua, erat reſpectu corporis Chriſti, perfectio vt ſic dicam, ſimpliciter ſimplex, quæ melior erat ipſa, quàm non ipſa.

Porrò hæc adeò conſtans & intemerata Chriſti ſanitas, partim naturalem cauſam habuit, partim ſupernaturalem, ſeu diuinam protectionem extrinſecam, ex communi ordine indebitam. Cum enim temperamẽtum Chriſti, (in cuius recta conſeruatione ſita eſt ſanitas,) eſſet eiuſdem rationis cum temperamentis cæterorum hominum quos cõſtat eſſe morbis obnoxios, potueritque Chriſti complexio externarum ſaltẽ cauſarum interuentu violari, nec tamen ſit violata; quod quidem Chriſti ſanitas, nec per crapulam immoderatumúe laborem, vt in pleriſque alijs accidit ſit violata; nec item ob malam corporis formationem, quod in alijs cernitur, fuerit violationi illi obnoxia; id totum naturale fuit. Nam ex corpore ſic formato, & cum moderatione debita lobores ac cibos ſalubres vſurpante, conſequebatur naturaliter ſanitas, niſi externæ cauſæ officerent. Vt autem huiuſmodi cauſæ temerare ſanitatem non poſſent, obſtitit partim temperamenti bonitas leuibus telis imperuia, quibus in alijs pleriſque ſanitas concidiſſet; (nam ob temperamenti diſparitatem, non eſt eadem vbique ſanitatis labilitas & temerabilitas;) partim diuina aſſiſtentia & prouidentia ſpecialis, quæ corpori Chriſti debebatur, ne in illud morbi irruerent, ob indecentiam ex D. Athanaſio infra proponendam.

Vires corporea, Chriſti Domini.

Conſequi denique aiebam ad bonam complexionem, robur ac vires corporis. Quod non ita accipi velim, quaſi pro temperamenti bonitate, eximium quoque ſit corporis robur & vires eius. Id enim falſum eſt, quia vires corporis & robur, non tantùm ſunt conſectaria boni temperamenti, ſed etiam certæ conformationis membrorum, ac præſertim certæ conſtitutionis neruorum, ac toroſitatis: quæ quamuis ex vna parte corpus perficiat, quia plurimas illi vires conciliat, tamen non eſt hominis perfectio, vt ſic dicam, ſimpliciter ſimplex: excludit enim illam tenetitudinem temperamenti, quæ ad ingenij bonitatem confert plurimùm; eſtque viribus corporeis, & Herculea firmitate expetibilior. Accedit quod ea neruorum craſſities in qua vt plurimum conſiſtit robur, argumento eſt, plurimam ſubſtantiæ partem quæ cerebro tribuenda fuiſſet, in neruos qui cerebro continuantur, fuiſſe diſtractam: vnde imbecillitas & oblæſio animalium functionum exiſtat neceſſe eſt. Itaque conſentaneè ad hæc principia, admitto Chriſtum Dominũ viribus corporis optimè fuiſſe inſtructum, quatenus origo earum eſſe poteſt temperamentum bonum, & bona corporis conformatio, quæ vtraque exquiſita in Chriſto fuerunt. Quatenus tamen virium & roboris præcellentia, ad alias cauſas refertur quæ non ſpectant ad melius eſſe hominis, eatenus fateor vires corporis non fuiſſe in Chriſto maximas, etiam quantum naturaliter poſſunt creſcere, & quantum plerique homines eas naturaliter ſunt adepti, ſed cum diſpendio maiorum & exoptabiliorum perfectionum. Præterquàm quod autem fons iſte naturalium Chriſti virium, non ita copioſè fluebat vt in alijs quibuſdam hominibus; conſtat Chriſtum Dominum, inedia & laboribus, ac vigilijs, innocentiſſimum corpus adeò maceraſſe, ac velut fregiſſe, vt non poſſet naturaliter perſtare in eo tantum robur, quanto ſpectata corporis conformatione & complexione, potiri naturaliter debuiſſet.

Digitized by Google

Num aliqua ſupernaturales perfectiones, in Chriſti corpore locum habuerint.

14. Sic explicatis naturalibus perfectionibus ſubſtantiæ corporis Chriſti, expendendum eſt, fuerintne aliquæ ſupernaturales eius perfectiones, etiam dum Chriſtus eſſet viator. Quod eſt quærere, an in Chriſti viatoris corpore, locum habuerint glorioſorum corporum dotes; nempe agilitas, ſubtilitas, claritas, impaſſibilitas, vel earum aliquæ: nec enim aliæ ſunt ſupernaturales corporum perfectiones, de quibus quæri poſſit eaſuè Chriſtus in via ſit ſortitus. Dicendum verò eſt, nullam earum in ratione dotis gloriæ obtigiſſe Chriſto in via, quia ad rationem dotis exigitur permanentia: at nulla perfectionum propoſitarum fuit in Chriſti viatoris corpore permanenter: imo aliquæ, ne raptim quidem & tranſeunter, videntur ei obtigiſſe, quod non poteſt meliùs monſtrari, quàm ſingulas percurrendo.

Non agilitas.

Agilitatem Abul. in c. 14. Matth. q. 153. & Cornel. 1. Cor. 15. v. 47. cenſuerunt in Chriſto hic habuiſſe locum, cum ambulauit ſuper aquas. Quod ante vtrumque tradiderat Petrus Bleſenſ. tract. de transfigur. *ſub initium*, & ſub diſiunctione idem dixerat autor libri tertij de mirab. ſacræ ſcripturæ cap. 8. Nihil tamen ibi inuenio quod doti agilitatis tribui debeat. Agilitas enim quæ eſt perfectio ſupernaturalis corporum glorioſorum, nihil aliud eſt quàm facultas poſitiua expeditè mouendi vel firmandi corpus proprium, abſque remora iniecta per grauitatem connaturalem: quæ licet maneat, tamen redditur diuinitùs non incommoda corpori, per ſuſpenſionẽ nutus illius actualis, quo res grauis nititur perpetuò deorſum, & vt loquuntur, grauitat. Nihil ſiquidem nunc moror motum alieni corporis, quem beatus longè ſupra connaturales vires per hanc dotem cauſare poteſt, quia id nihil facit ad rem præſentem; ſiue ad dignoſcendum, an Chriſtus ambulando ſupra aquas, vſus ſit perfectione ſupernaturali agilitatis. Suppoſita ergo ſuſpenſione grauitationis naturaliter conſecuturæ grauitatem propriam, quæ ſuſpenſio à D. Auguſtino 13. Ciuit. 18. & l. 22. cap. 11. vocatur carẽtia grauis ponderis, quo corpora deprimantur, perfectio agilitatis ſita eſt in vi expeditiſſimi motus cauſatiua, vt in Chriſto potuit, immenſum propè ſpatium perbreui per hanc dotem tranſeunte, cum cœlos ſubijt, vt expendit Abulenſ. Parad. 5. cap. 14.

Perinde autem mihi videtur, vt hoc obiter addam, ſiue motus ille expeditiſſimus, fiat per eleuationem facultatis motricis naturalis à ſola extrinſeca aſſiſtentia diuina, nullo indito corpori beati interno robore, nullaque qualitate; ſiue quod verius videtur, & D. Auguſtinus c. illo 11. inſinuat, inſerta corporibus qualitate noua, & peculiari, in varijs beatis prout merita tulerint inæquali, & non minus motiua quaquauerſum quamuis ſit materialis & corporea, quàm ſimiliter motiua ſit vna & ſimplex facultas motrix, itemque impetus; qui cum ſit ſimplex eſſentialiter qualitas, tamen indifferens eſt ad mouendum, quocumque mouentis impetus tulerit. Nec idcirco motus iſte, erit è vitalium numero expungendus; aut non ſubiacebit imperio animæ, vel perpetuò exercebitur ob qualitatis huius corporeæ potentiam ſollicitantis perpetuã & neceſſariam actionem; quæ ſunt argumenta Leſſij lib. 3. de ſummo bono num. 73. contra hanc qualitatem ſi corporea & corpori adueniens ſtatuatur; non autem quod ille contendit, Spiritualis & inexiſtens animæ. Nihil inquam tale, ex materialitate qualitatis illius iure colligitur, vt ex eo patet; quod omnia illa incommoda, ſi verè vrgerent, æquè pugnarent aduerſus qualitatem motricem corpoream, motus progreſſiui cauſatiuam; quæ tamen de communi ſententia philoſophica admitti debet. Itaque ſatis eſt, quod anima interueniat ad motum à qualitate prædicta cauſandum, ſicut interuenit ad motum naturalem progreſſiuum. Inde autem fiet, vt & actio vitalis ſit, & ſubdatur animæ imperio, nec perpetuò fiat, ob non perpetuò aſſumptam ab anima qualitatem illam. Eſt enim anima, reſpectu huius qualitatis, cauſa partialis, ſaltem moraliter: vnde non eſt mirum, quod hæc qualitas operatiua, æquè ac habitus ſupernaturales viæ, ſubordinetur animæ ac voluntati.

15. Hæc cum ita ſint, nemo non videt, quàm non quadret effectus propoſitus cũ dote agilitatis: ideoq; cõſtare puto, eum aliò referendũ eſſe, quàm ad perfectionẽ prædictam. Agilitatis enim functio, eſt motus expeditus, qui hic nõ interuenit. Suſpẽſio autẽ grauitatis quæ videtur cerni in Chriſto nequaquã depreſſo in aquis cum eas calcaret, & cui præſertim eſſe tribuendum hunc effectum cenſent Maior in cap. 14. Matth. *dub. 1. circa literam*, & Card. Vigerius in Decachordo, chorda 2. cap. 33. facilè negari poteſt, referendo non depreſſionem, ad firmatam à Chriſto per potentiam miraculorum, fluiditatem aquæ, ne ita cederet preſſa pedibus vt Chriſtus ſubmergeretur, nullo interim effectu nouo intra Chriſti corpus cauſato, vt neceſſe foret ad probandum ſupernaturalis perfectionis interuentum in ea ſuper aquas ambulatione. Sanè Chriſtum non caruiſſe in eo euentu, corporali pondere, diſertè habet S. Dionyſius cap. 2. Diu. Nom. & epiſtola 4. cuius autoritate Beda Marci 6. ad illud *& volebat præterire eos*, tamquam fidei dogma contra Theodorum Pharanitanum Epiſcopum, ſtatuit, quod Chriſtus ſuper mare ambulans, non caruerit pondere corporali. Pondere itaque corporeo prædıti fuerunt pedes Chriſti ſupra mare ambulantis, atque adeò grauitarunt in aquis: quæ tamen pedibus nequaquam ceſſerunt; non quod eſſent diuinitùs induratæ vel cõcretæ, quod ſub diſiunctione affirmat autor libri tertij de mirab. Sacræ ſcript. cap. 8. & Giſelbertus ferè in fine operis de altercatione Synagogæ & Eccleſiæ; negat autem ſupra S. Dionyſius, & Damaſc. 3. fid. cap. 15. ſed quod aquæ non ita comprimerentur, vt naturaliter fieret: verùm inſtar ſolidi corporis calcarentur, quod vnum voluit S. Auguſtinus ſerm. 180. de temp. cum dixit, vndam famulam, aquarum iter inſtabile, ſub diuinis veſtigijs ſolidaſſe. Nec diſſimiliter S. Bernardus ſerm. 2. de Aſcenſ. ait, mare ſolidum ſe præbuiſſe pedibus Chriſti; id eſt inſtar corporis ſolidi, nec cedentis cum calcatur.

Porrò ea non ceſſio & firmatio aquarum, facilè à Chriſto præſtari potuit ſalua aquarum fluiditate, per immiſſionem validi impetus vndecumque retinentis aquas, ne preſſæ diffluerent: quod miror poſſibile negari à Vaſque 3. p. d. 57. n. 34. Quid enim difficultatis eſt, vt intelligamus, aquas hinc vno impetu ne deorſum protrudantur firmatas, inde alio impetu ne à calcante diſpeſcantur, prohiberi? Potuiſſet etiam impetus ipſi Chriſti corpori imprimi, vt impediretur deorſum tendere. Qua ratione alibi monſtratum eſt Angelum poſſe lapidem in medio aëre ſiſtere, ac deſcenſu prohibere. Ea quippe impreſſione, ſucceſſiuè continuè quantum neceſſe erat prorogata, poterat interim vis motrix ciere ſine depreſſione corpus Chriſti. Et alterutro horum modorum, neceſſe eſt cauſatam fuiſſe à Dæmone ambulationem Herculis ſuper aquas, quam Iulianus Apoſtata orat. 7. memorat. Quominus enim dicamus, interueniſſe ibi ſubtractionem concurſus ad deſcenſum neceſſarij, obſtat manifeſta ratio. Nempe quod conſtet, ſubſtractionem illam non potuiſſe fieri à Dæmone, qui concurſum illum non exhibebat: à Deo autem non decuit fieri in eo euentu. Benè video fingi poſſe qualitatem ſtupefactiuam, quæ cauſationem & admiſſionem motus, quantumlibet annitente

facultate motiua, prohiberet. Sed in ea qualitate & ſtabilienda & explicanda, multo plus eſt caliginis, quàm in intelligenda cauſatione effectus prædicti per impetum. Itaque hæreo in ea cauſa inceſſus Chriſti viatoris ſuper aquas, non aduocata ad eum effectũ cauſandum perfectione agilitatis, etiam aliter quàm ſub ratione dotis; hoc eſt tranſeunter tantùm, & ad vnum illum actum communicata. Nec aliter philoſophandum eſt de non grauata matre per Chriſti pondus, cum vtero geſtaretur, quod ad dotem agilitatis retulit Maior, & ex eo Barrad. t. 1. l. 8. c. 14. *initio*.

Neque item ſubtilitas.

16. Æquè nego, perfectionem ſubtilitatis glorioſæ, habuiſſe vnquam locum in Chriſti viatoris corpore: quod tamen videri cuipiam poſſet cum Cardinalis Vigerio in Decachordo chorda 2. c. 32. affirmandum, in exitu Chriſti ex illæſo matris vtero. Quomodo enim nulla apertio, nulla virgineæ integritatis temeratio facta eſt, niſi quia corpus Chriſti penetrauit maternum vterum per dotem ſubtilitatis? Erit qui eodem modo philoſophetur de Chriſti corpore, quando iam glorioſum, è ſepulchro illæſo prodijt; aut cœnaculum ſubijt ianuis clauſis; quicquid aliter ignorantiſſimè æquè ac nequiſſimè confinxerint nuperi ſectarij apud Feuardentium in appendice ad Caſtrum v. *Chriſtum*, hær. 10. & 11. Videri etiam poſſit referendum ad hanc dotem, quod Beda narrat & de locis ſanctis c. 6 *in fine*, de impreſſis lapidi, veſtigijs genuum Chriſti orantis. Id quod etiam Baronius anno Chriſti 34. num. 66. in ima valle ad torrentem Cedron Chriſto contigiſſe, ex oculatis veſtigiorum ibi impreſſorum teſtibus memorat.

Sed neque ad vllum ex his effectibus exponendum, video neceſſitatem glorioſæ qualitatis corpori Chriſti etiam tranſeunter communicatæ. Facile quippè erit, hos effectus exponere per mutationem factam in vtero Deiparæ, & in Saxis quibus Chriſtus orans innitebatur: nullo planè nouo effectu, per Chriſti corpus, vel intra illud cauſato. V. G. Saxum diuinitùs mollefactum eſt ad certam menſuram: Neceſſe enim eſt affirmare ita factum eſſe, ob factam excauationem; & ſuperſtitem impreſſionem genuum. Nam ſi Chriſtus lapidem penetraſſet per dotem ſubtilitatis, nulla fuiſſet excauatio facta in lapide; nec notæ appreſſorum genuum ſuperfuiſſent; ſed interueniſſet mera penetratio lapidis & genuum, immutato ſenſibiliter lapide. Vterus verò Deiparæ idcirco ceſſit Chriſto naſcenti, nec diffractus eſt vel apertus, quia ſpoliatus eſt modo impenetrationis ex parte ſua, quod videtur docuiſſe Aureolus in 3. d. 4. quæſt. vnica art. 5. *ſub finem*. Hoc vt perſpiciatur, recolendum eſt ex alibi tractatis, in quãtitate locum externum actu occupante, diſtinguendam eſſe primò quantitatem internam; Secundò extenſionem ſitualem modaliter à quantitate diſtinctam; Tertiò aliam quandam quantitatis proprietatem poſitiuam, ab extenſione reipſa diſtinctam, qua vna quantitas aliam ex eodem loco formaliter pellit, & non admittit.

17. Hanc proprietatem eſſe formam peculiarem ſaltem modalem, inde facilè euincitur, quod ſicut quia videmus poſſe quantitatem coextendi loco, & non coextendi, aſſignamus peculiarem entitatem modalem, quæ dicitur modus extenſionis; ita cùm videamus quantitatem aliquando excludere è loco ſuo aliam quantitatem, quod ſemper accidit naturaliter; interdũ verò non excludere, quod è pleriſque fidei myſterijs docemur: planè adigimur, effectum illum excluſionis vel admiſſionis alterius corporis, reuocare in formam aliquam, cuius poſitione vel remotione id præſtetur. Neque enim licet eum effectum tribuere extenſioni, cum quantitas eodem modo extenſa, nunc admittat, nunc excludat externum corpus. Eſt quidem non admiſſio alienæ quantitatis aliquid negatiuum; tamen cum aliquando fiat, aliquando non fiat, debet habere cauſam aliquam, qua poſita ponatur, & ſublata tollatur: alioqui enim ſemper æquè fieret, aut non fieret admiſſio, poſitis quantitatibus extenſis; contra quàm fides accidiſſe pleriimq; docuit. Agnouerunt aliqui hunc modum iam olim apud Rubionium in 4. d. 10. quæſt. 3. art. 1. à quibus ait vocatum eſſe *corpulentiam* aut *groſſitiem*: & quantum puto, euincitur euidenter ratione propoſita.

Neque enim ſatisfaciunt, ſiue Salas 1. 2 tract. 2. d. 14. num. 149. dicens non admiſſionem, eſſe effectum formalem quantitatis, ſed ſecundarium, ideoque ſeparabilem; ſiue Rubius quæſt. 6. de loco num. 65. & 67. dicens, non admiſſionem, ſiue expulſionem, quamuis ſit à quantitate vt à cauſa formali, tamen exigere diuinum concurſum, eumque negari cum fit penetratio; ſiue denique alij, qui dicunt, per diuinam aſſiſtentiam extrinſecam; fieri vt quantitas penetrans, vincat reſiſtentiam alterius, illudque pariter negatione naturaliter comitante, qua poſtulat non eſſe cum alia quantitate, in eodem loco. Nihil inquam horũ ſatisfacit. Nam qualiſcunque effectus formalis ſit non admiſſio, ac etiamſi ſecundarius tantùm, tamen impoſſibile eſt, eandem quantitatem immutatam, nunc admittere, nunc non admittere aliam quantitatẽ. Quod autem non admiſſio depoſcat diuinum concurſum, inane eſt: nam non admiſſio, eſt reſiſtentia, quæ non eſt reale quid; ſed mera negatio incapax diuini influxus poſitiui. Tandem ſi Deus nullomodo immutet quantitates, non poterit nudo imperio ſuo facere; vt quantitates priùs formaliter incompoſſibiles, reddantur compoſſibiles.

Hinc ergo facillimè monſtrari poteſt, quomodò vterus Deiparæ compoſſibilis fuerit cum quantitate corporis Chriſti, nulla licet perfectione glorioſa communicata corpori Chriſti, ſed tota mutatione tenente ſe ex parte vteri. Nam ad actualem penetrationem, ſufficit excluſio alterutrius modorum, impenetrationem ſiue excluſionem conferentium vni è duabus quantitatibus compenetrandis. Quare per ſolam materni vteri ea modali forma ſpoliati mutationem, corpus Chriſti intemerato matris vtero prodire potuit, nullo ſubtilitatis glorioſæ ſtillicidio ad illud deriuato, in illa vteri penetratione.

Supernaturalis claritas Corporis Chriſti, in Transfiguratione.

18. Claritatis & impaſſibilitatis glorioſorum corporum, effectus aliquos, in Chriſti viatoris corpore emicuiſſe, tranſeunter, facilè dederim. Nam claritas, & quidem inſignis, in Transfiguratione reſplenduit, cum Chriſtus ad luculentum diuinitatis ſuæ argumentum exhibendum, & roborandos ad mox ſubſecuturam crucem diſcipulos, vt optimè conſiderat Theodotus Sindita oratione contra Iconomachos, apud Cypariſſiotam decan. 6. Transfiguratus eſt ante diſcipulos electos: id eſt ſaluis lineamentis & configuratione corporis, vt S. Cyrillus alijque Græci apud Cypariſſiotam ſupra cap. 4. diſſerunt, tantùm figura, id eſt ſpecie altera aſſumpta; vel potiùs figura, id eſt extima ſuperficie alterata & illuſtrata, perfuſus eſt tanta luce, vt iuxta Iſaiæ cap. 24. prænunciationem, huc aptatam à Bleſenſi tract. de Transfigurat. erubeſceret ad eam Luna, & Sol confunderetur, præ paucitate lucis ſuæ ad lucem Chriſti Transfigurati. Nec tamen fuiſſe eam claritatem, niſi participationem tranſeuntem claritatis glorioſæ, præter conſentaneam corpori paſſibili diſpoſitionem extraordinariè à Deo conceſſam, rectè ſtatuit D. Thomas opuſc. 60. art. 16. & 3. p. quæſt. 45. art. 2

Vbi

Vbi Suares, latè inquirit an ea corporis transfigurati claritas, ab anima exoritetur: rectèque negat, manaſſe phyſicè ab anima, quamuis moraliter ab animæ beatitudine redundaret, vt de toto apparatu beatitudinis corporeæ, loquitur D. Auguſtinus epiſt. 56. Fuiſſe autem veram claritatem inhærentem corpori Chriſti, & non ſoli aëri vel corpori circumſtanti, conſtat ex proprietate verborum quibus transfiguratio ab Euãgeliſtis refertur, teſtantibus faciem Chriſti reſplenduiſſe, & Chriſtum ipſum fuiſſe Transfiguratum.

Turrianus ad c. 36. S. Diadochi, cenſet hanc lucem à diſcipulis viſam non fuiſſe ὁρατῶς, ſed νοητῶς: id eſt non oculis ita affectis vt noſtri ſunt; ſed oculis corporis, factis quodammodò ſpiritualibus, vt ſic videre poſſent. Hoc niſi accipiatur de confortatione aliqua viſus, vt poſſet tanto fulgori par eſſe, nec præſtingeretur; repudiandum cenſeo. Fuit enim ea lux verè corporea, ac proinde oculis corporalibus conſpici potuit. Quod ſi aliqui Patres, viſi ſunt dicere lumen illud Thaborium eſſe ſpirituale, vel etiam diuinum; (innumeros adducit Turrianus in Antepologetico à pag. 66. inde colligens, Apoſtolos in Transfiguratione vidiſſe ipſam Dei eſſentiam, quod mordicùs quoque docuit ex eodem principio Gregorius Palamas, & alij adducti à Lorino 2. Petri 1. verſ. 16.) exponendi ſunt de diuinitatis ſigno, corporali tamen & materiali, vt rectè reſpondet Sanctesius repetit. 4 cap. 10. & Maldonatus in cap. 17. Matth. ad v. 2. qui placitum illud de viſa ab Apoſtolis Deitate tempore Transfigurationis, deque lumine illo Thaborio increato, periculoſum pronunciat. Id quod agnouiſſe poſtea videtur Turrianus, qui in defenſione l. 1. Conſtit. Clementis cap. 6. & ad l. 7. cap. 19. reuocauit ſententiam ante traditam. Et ſanè benè multi Patres, non eſſe viſam ab Apoſtolis Deitatem in Transfiguratione, diſertè tradiderunt, apud Cypariſſiotam decade 6. à cap. 4. quibus addendus Barlaamus, Gregorij Palamæ acer hac in parte aduerſarius, cuius diſputationem deſcripſit Bzouius anno Chriſti 1331. à num. 12. notatum & ſuffixum à Græculis Schiſmaticis Barlaamum, addens anno 1336. num. 29. Eſto igitur fixum & ratum, hoc lumen fuiſſe corporeum & oculis corporis obuerſatum.

19. Fuiſſe porrò claritatem nouam, nec ab initio, Chriſti corpori adiunctam, certum eſt ex paſſibilitate corporis Chriſti, cui ea claritas non fuiſſet conſentanea: vt propterea Patres aliquos duriuſculè in ſpeciem locutos, viſoſque affirmare, claritatem corporis Chriſti transfigurati fuiſſe illam ipſam quæ ante corpori inerat, nec conſpiciebatur; neceſſe ſit exponere de radice huius claritatis; hoc eſt de vnione hypoſtaticâ, quæ verè ab initio corpus Chriſti ſanctificauit, & connaturali iure ad eam claritatem donauit. Ita exponendi ſunt Epiph. hær. 69. *ad finem*, & Damaſc. orat. de transfiguratione. Spectata autem proprietate vocis, *transfiguratus eſt*, veriſimilius videtur, ſolam extimam figuram corporis Chriſti fuiſſe illuminatam, vt Dur. rectè perpendit in 3. d. 16. quæſt. 2. n. 8. vnde noua confirmatio ſumitur ad monſtrandum, hanc claritatem Chriſti transfigurati non eſſe ipſammet claritatem plenam glorioſi corporis, qua totum corpus, etiam quoad intima viſcera collucebit, & vndecunque viſu permeabile fiet pluſquàm Chryſtallus, & alia corpora exquiſitè diaphana, vt affirmant S. Auguſtinus l. 2. de Gen. contra Manich. c. 21. & l. 22. Ciuit. cap. 30. S. Chryſoſtomus epiſt. ad Theodorum. S. Gregorius 18. mor. c. 31. Laur. Iuſtin. l. de diſcipl. monaſt. conuerſ. cap. 23. Fuit itaque tantùm portiuncula claritatis glorioſæ, præſertim ſi verum eſſet quod Toletus in cap. 9. Lucæ annot. 58. exiſtimat, nempe non vniuerſum Chriſti corpus, ſed ſolùm faciem in ſuperficie extima ſplenduiſſe. Veriſimilius tamen eſt, manus quoque fuiſſe colluſtratas. De reliqui item corporis ſplendore, ſuppetit coniectura ex candore veſtium, qui cum non eſſet quid phantaſticum & apparens, (dedecuiſſet enim Chriſti gloriam ea deluſio;) nec tamen haberet in veſtibus ipſis vllum ortus ſui principium, etiam morale, videtur ex corpore extimo profluxiſſe in veſtes, iiſque tinctis ac penetratis, certa modificatione obuerſatus eſſe, ſpecie albedinis eximiæ. Nam lux per interpoſitum velamen fuſa, albere videtur, vt conſtat ex ſole per obiectas nubes tranſparente. Non ſolam ſanè faciem, ſed & reliquas corporis Chriſti partes ſplenduiſſe, autor eſt S. Hieronimus epiſt. 61. & conſentit Suares t. 2. 3. p. d. 32. ſ. 1. ac Franc. Lucas Matth. 17. Et tamen ſaluum manet quod diximus de ſola participatione claritatis glorioſæ hic prodita; quandoquidem lux ſiſtebat in extimis corporis partibus, vt præmiſi. De hac claritate, accuratiſſimè omnino diſſerit Petrus Thyræus l. de glorioſa filij Dei apparit. Et multa ex Patribus proſtant apud Cypariſſiotam decade 6. c. 4. 5. & 7.

Aliæ quædam in Chriſti viatoris corpore, claritatis ſupernaturalis, participationes.

20. Præter hanc illuſtriſſimam Theophaniam, emicuiſſe interdum claritatem in corpore Chriſti viatoris, & quoſdam veluti radios colluxiſſe in eius vultu, habetur ex S. Hieronimo Matth. 9. Criminanti namque Iuliano leuitatem S. Matthæi, qui ad primam vocationem, abiectis tam multis facultatibus Chriſto adhæſiſſet, reſpondet D. Hieronimus; ſplendorem quendam è Chriſti facie emicuiſſe, qui Matthæum ita pellexerit. Similia habet c. 21. agens de ijs quos Chriſtus flagello expulit è templo. Et verò Sanctorum multorum facies, radioſa plerumque viſa eſt: quod exempla iam olim, & non ita pridem edita, docent, & aliqua refert Boſius 15. de ſignis Eccleſ. c. 5. S. Thadæum Apoſtolum, viſum Abagaro facie ſplendentem, ſcribit Euſebius l. 1. hiſt. c. vltimo. S. Stephani vultum, Iudæi tanquam Angelicum, id eſt ſplendentem viderunt. Iudithæ Dominus contulit ſplendorem. Pulchrè Ennodius in vita S. Epiphanij, ait ſanctum virum dum eſſet in crepundijs lactentis infantiæ, fulſiſſe ſuperno lumine, vt futuram mentis claritatem, luſtrans eam & præcedens fulgor oſtenderet; ſecuturumque ſplendorem in moribus, iam tunc typica luce ſignaret. Adamum Anaſtaſius Sinaita cap. 13. ὁδηγῶ, cum innocens adhuc & integer perſtaret, colluxiſſe radiante vultu, affirmat: idemque poſtea Setho contigiſſe, quem idcirco appellatum ait, *Dei* nomine, & ſobolem eius, *filios Dei*.

Minùs igitur mirum videri debet, radiaſſe ſimiliter quandoque Chriſti vultum, vt ex Hieronimo retuli, confirmatque S. Chryſoſtomus hom. 28. in Matth. tractans illud, *turba detinebant eum, ne diſcederet ab eis*. Et illud, *quia omnes quærunt te*. Accedunt experimenta. Pictorē enim ab Rege Abagaro ſubmiſſum ad Chriſti vultum delineandum, non potuiſſe micantes è Chriſti vultu radios irreuerberato obtutu ſuſtinere; ideoque illam vultus Chriſti expreſſionem deſperaſſe, Eccleſiaſtica prodit hiſtoria. Recèns materno ex vtero fuſi Chriſti Domini, vultum adeò colluxiſſe, vt ſpeluncam in qua editus eſt, colluſtraret, narrat S. Brigitta l. 7. reuel. cap. 25. Vt taceam quod de Diſma latrone in Chriſtum paruulum ad Ægyptios profugum incidente, & ad tantam vultus radiantiſſimi claritatem attonito, verſoque in preces, quæ illi in vitæ meta miſericordiam exorarint, memoratur apud Auguſtinum l. de vita Eremit. ad ſoror. c. 48. De hac narratione & iudicium tuli l. de S. latrone c. 6. n. 15.

Cæterùm quamuis claritatem transfigurationis certum ſit, veram fuiſſe, & Chriſto reipſa inextitiſſe, vt fert proprietas narrationis Euangelicæ, ideoque de ea certum ſit, fuiſſe perfectionem ſupernaturalem corpori

Digitized by Google

pori Chriſti communicatam tranſeunter ; tamen de claritate vultus Chriſti in his poſterioribus exemplis conſpicua; facilè dici poſſet, non fuiſſe niſi apparentem. Sicut nihil eſt quod adigat, admittere radios quos in Sanctorum vultibus apparuiſſe diximus, fuiſſe veros radios; cum dici abſque incommodo poſſit, fuiſſe à Deo imaginariè demonſtratos, vt eſſent contuentibus in teſtimonium internæ claritatis animi ac ſanctitatis. Nam & idcircò tales radij à quibuſdam duntaxat quos Deus eo contuitu donare dignabatur, non etiam ab alijs conſpiciebantur: quod de aſtantibus Regi Abagoro cum radiantem Thadæi Apoſtoli vultum ſpectaret, notauit nominatim Euſebius laudato proximè loco.

Dos impaſſibilitatis, corpori Chriſti viatoris, numquam conceſſa.

21. Venio ad inpaſſibilitatem, cuius in Chriſti viatoris corporis effectus ille notari poteſt ; quod ieiunans per 40. dies, famem non ſenſit, nec vllum inde detrimentum paſſus eſt. Vt enim ait S. Fulgentius epiſtola ad Rheginum, [Chriſtus ipſam carnem non ſolùm infirmam, ſed etiam veraciter cognoſcitur accepiſſe mortalem. Procul dubio in quantum corpori eius inerat ſuſcepta mortalitas, in tantum ei potuit ineſſe corruptionis infirmitas. Illius ſcilicet corruptionis, quæ abeſt ab omni peccato. Ad talem corruptionem pertinet fames & ſitis. Facilè ſiquidem eſuriendo & ſitiendo corpus mortale corrumpitur ; quando per hæc etiam ad ipſius mortis exitum peruenitur : per quam mortem venitur ad corruptionem, dum deſerente anima, in tantum corpus corrumpitur, vt in putredinem, ac puluerem redigatur. Hãc corruptionem, caro Chriſti non vidit, quæ die tertia reſurrexit. Famem tamen, ſitim, fatigationem corporis ac dolorem, veraciter ſenſit; quæ omnia pertinent ad illam partem pœnalis corruptionis quam ex peccati pœna ſupplicio trahimus, vt ex ea nullum peccati ſupplicium contrahamus.] Ergo quod fames ſit impedita, incorruptibilitas, & impaſſibilitas quædam fuit. Planeque interueniſſe in ea tam diuturnæ inediæ toleratione miraculum, ſtatuit vt omnino verum Mercurialis lib. 6. varia cap. 12.

Non tamen ita accidit ob dotem impaſſibilitatis, corpori Chriſti collatam, vt malè cenſuit Card. Vigerius in Decachordo chorda 2. cap. 33. Accidit ergo ex diuina virtute, in ea occaſione id Chriſti corpori tribuente, eximio ſanè diuinæ in eo potentiæ argumento. Magnum enim diuinæ in Chriſto virtutis argumentum fuit, quod inedia per 40. dies continuata, non modò illum vita non priuarit, ſed ne ſenſu quidem illo quem famem appellamus, moleſtè habuerit: quamuis ei eſſet corpus benè conſtitutum, & viſcidis humoribus naturalem caloris actiuitatem diſtinentibus, minimè ſcatens. Quæ cauſa eſt in pleriſque, cur abſque ſtropha & miraculo, per dies plurimos vltra ſolitum morem, & aliqui per dies 40. ieiunium citra mortem protraxerint. Fortaſſis enim ſic accipi poteſt, quod de ieiunio totius quadrageſimæ per Simeonem Stilitem, ſcribit Theodoretus cap. 26. Relig. hiſt. Multo intrepidiùs idem dixerit quis, de illo exemplo quadragenarij ieiunij, quod refert S. Auguſtinus epiſt. 86. & de ieiunio ſolidi quadriennij per puellam Germanicam, deſcripto ab illius temporis ſcriptore, Symone Portio, iuſto opuſculo. Scribit item Medina 1. Paren. cap. 7. fuiſſe ſuo tempore, qui trimeſtre integrum exegerit ieiunus. Lego præterea apud Gyraldum Dialo. 4. de Poëtis, ruſticum Germanum, in ſomno, atque adeò planè ieiunum, exegiſſe autumnũ totum, ac hyemem. Affinia exempla dabunt Delrio l. 2. Mag. q. 21. & Læbus t. 1. ſubſceſſ. l. 16. cap. 2. Tam prolixi in iſtis ieiunij, cauſa fuit, quam dixi. Sic enim de brutis inediam longiſſimam ferentibus philoſophatus eſt Ariſtoteles 8. hiſtor. cap. 14. & 17. & Agricola l. de animant. Subterran. à cap. 13. Ob modicum enim internum calorem, & conſtitutionem viſcidis pleriſque humoribus, craſſiſque deprauatum, impaſta exigunt tempus longiſſimum. Idem ergo accidere hominibus longam inediam patientibus; rectè ſtatuunt Portius ſupra c. 6. & Mercur. 6. Var. cap. 12. Non nego tamen, quin interdum idem accidat per miraculum, vt in Elia : alias verò per artem Dæmonis, vt in puella quam memorat Proſper in Dymidio temp. cap. 6. Nec rarò ſunt exempla ſimulata & plena hypocriſeos, vt docent quæ leguntur apud Petrum Gregorium lib. 35. Syntax. cap. 10. & alia protuli in opere de æquinoc. cap. 2. n. 14. In Chriſto igitur cuius temperies optima erat, & corpus quàm exquiſitè conſtitutum, nulla talis remora actiuitati caloris naturalis apponebatur: ac proinde quod tam longa inedia illum nec vita priuarit, nec ſenſu moleſtiæ affecerit, grande miraculum fuit ; immeritoque à Gilberto in fine operis de altercat. Synagoge & Eccleſ. numeratur inter opera Chriſti naturalia.

Hoc tamen miraculum, negabam referendum eſſe ad dotem impaſſibilitatis : tum quia defuit ſtabilitas, tum quia impaſſibilitas quæ eſt effectus dotis glorioſæ, oritur à qualitate ſupernaturali, omnis extraneæ & ad corruptionem diſponentis alterationis excluſiua, debiti temperamenti conſeruatiua formaliter, aut effectiuè, iuxta varias de ea qualitate ſententias. At nulla talis qualitas, Chriſti corpori immiſſa eſt, per quadragenam illam : quia qualitates huiuſmodi ſupernaturales ſunt incorruptibiles, ſecluſo peccato quo demeritoriè expellantur. Cum igitur in Chriſtum impoſſibile fuerit cadere peccatum, oportuiſſet huiuſmodi qualitatem ſemel collatam, hæſiſſe in Chriſto perpetuam, quod conſtat falſum fuiſſe. Quare effectus ille tribuendus tantùm eſt, diuinæ ſoli aſſiſtentiæ extrinſecæ, arcenti incommodationem à calore naturali obuenturam.

Breuiculus, & vſus doctrinæ:

22. Secluſis igitur his paucis quandoque diſpenſatoriè factis communicationibus, participationum quarundam perfectionum ſupernaturalium in corpore Chriſti viatoris diuinitùs exhibitis, quia expediebat vt agnoſceremus quantis ſe connaturalibus bonis in noſtrum commodum Chriſtus priuaſſet ; & ad quantam pauperiem propter nos deueniſſet : his inquam paucis ſupernaturalium corporis perfectionum participationibus ſecluſis, corpus Chriſti viatoris &, craſſum fuit ac graue, & cum alijs corporibus impenetrabile, & obſcurum, & paſſibile, æquè ac noſtra, de quo dubitare non licet, ſuppoſitis ijs quæ de Chriſto narrantur in Euangelijs. Et optimum Dei hac in parte conſilium, produnt illa Petri Damiani ſerm. de S. Columba. [Seculi huius homines, qui bellorum ambiunt virtute clareſcere, qui per ora vulgi ſuas optant victorias celebrari, cum ingreſſuri ſunt prælium ; In corpore ſuo, quod infirmum eſt. Et molle ſubijciunt, quod durum eſt, atque ad penetrandum difficile, ſuperponunt. Loricis quippe ſe ferreis induunt ; & carnem quæ facilè cedit ictui, Cuſtodire contendunt, vt illud durum, ac fortè, quod foris eſt, defendat molle quod intus eſt. Redemptor noſter cum huius mundi campum pugnaturus ingreditur, cum ad debellandas aëris huius nequitias fortis præliator armatur, quia nouum debebat inſtruere prælium, nouum induit genus armorum, videlicet vt quod infirmum eſt, ſuperponeret, & quod robuſtum eſt, occultaret.]

Vſus doctrinæ propoſitæ eſſe debet, eximius in Chriſtum amor. Nihil enim procliuius eſt, quàm vt amore inardeſcamus, erga hominem ijs affectum cor-

poreis

Digitized by Google

poreis dotibus,quas in Chriſto effloruiſſe monſtrauimus. Pulchram ſanè faciem,eſſe mutam commendationem dixit Publius Mimus. Nec aliter de cœteris corporeis perfectionibus ſtatuendum. Quàm ergo commendatus cenſeri debet Chriſtus Dominus, in quo decora illa tantoperè effulſerunt?

CAPVT II.

Qui defectus è Chriſti viatoris corpore ablegandi, qui admittendi.

23. QVia contrariorum eadem eſt ſcientia,expoſitis perfectionibus, expendendi ſunt defectus oppoſiti,ſi qui interueniunt. De defectibus ergo corporis Chriſti, ſtatuenda eſt generalis regula petita à Sophronio in epiſtola Synodica quæ habetur in 6. Synodo actio.11.& à Damaſceno l.3. fidei cap.20. cum dixerunt, [Chriſti corpus caruiſſe imperfectionibus & paſſionibus detrectabilibus, & reprehenſibilibus, ἀδιαβλήτοις: Eos autem defectus, & eas paſſiones ſubiiſſe, quæ ſunt naturales & irreprehenſibiles, & quæ procul à macula & pollutione ſunt, & in quibus cuiuſquam peccati veſtigium non reperitur. Irreprehenſibilis defectus ac paſſio, apud hos Patres, idem eſt quod defectus aut paſſio minimè dedecens. Sicut è contrario, paſſio aut defectus dedecens, cui Chriſtus corpus ſuum ſubiacere noluit, dicitur reprehenſibilis, & detrectabilis.Signemus defectus qui in vtraque claſſe occurrunt.

Nullus defectus in Chriſti corpore, quoad membrorum integritatem, vel fœdam conformationem.

Detractabiles corporis defectus quos Chriſtus renuit ſuſcipere, occurrunt duo, deformitas corporea,& morbus. Nam truncatio non pertinet ad hoc genus defectuum, eamque ſuperiùs, agentes de humanitate aſſumpta, remouimus ſufficienter à Chriſti corpore, quod integrum & nulla parte mutilum fuiſſe; (non ago de præputio) certum ex fide videtur. Nihil enim frequentius in Concilijs & Patribus, quàm Chriſtum vt vniuerſum hominem & omnia nobis naturalia curaret, ea ſibi coniunxiſſe. Quæ ratio perſpicuè ſupponit, Chriſti corpus & partibus ac membris omnibus, & quibuſcunque eorum naturalibus facultatibus,viſu, auditu,ac cœteris inſtructum fuiſſe.Neclegere memini è tam multis quot in Eccleſia per tot ſæcula ebullierunt erroribus, quenquam id de Chriſto effutiuiſſe, parte eum aliqua fuiſſe imminutum: quamuis multi circa eum, tam variè, tamque præpoſterè impegerint.Itaque ratum id eſto,hæreamuſque in duobus illis quos protuli defectibus; deformitate inquã,& morbo.

24. Nomine *deformitatis*, intelligo fœdam corporis conformationem, & quidem ex parte, vt ſic dicam, non autem plenam & generalem: qualem Sidonius l.3.epiſt.13.exercendo ſtylo,& ad ingenij ſpecimen exhibuit, expreſſo homine vniuerſis corporis membris adeò monſtroſo, vt nihil poſſit fingi, aut mente concipi, nedum exiſtere magis diſtortum. Nec diſſimiliter priſcus Poëta anonymus, fœdiſſimum omnibus corporis partibus aduerſarium ita deſcribit, vt decurſis membris omnibus, cum nihil in illis occurreret commendatione dignum, ſolam cæſariem & capillaturam laude dignam reperiſſe ſe diceret,quod ab adeò maligno capite aufugiſſet per caluitium. De hac deformitate, non eſt hîc ſatagendum: ſed de ea quæ vnam duntaxat aut alteram corporis partem ſpectet, cuiuſmodi eſt gibberum, claudicatio, limitas; præſertim notabilis, quæ quamuis apud Æthiopas probro non ducatur, imò ad venuſtatem & elegantiam pertinere exiſtimetur; tamen ex communi ſenſu, nec vano, corpus deformat. Eiuſdem generis eſt nimia obeſitas, & ventricoſitas, ſeu pinguis aqualiculi, protenſo ſeſquipede extantis,moles indecora.Item faciei vel nimia rubedo, næuis præſertim ac tuberculis interſita, vel flauedo, aut palliditas natiua,qualis propè cadauerũ.

Huiuſmodi defectus, à Chriſti corpore abfuiſſe dico,quia verè ſunt detrectabiles ac reprehenſibiles; nec ad noſtrum commodum conferre quicquam poterant: quin potiùs poterant obeſſe:Quia ſicut pulchra facies muta eſt commendatio, & ab homine egregia ſpecie, oriſque & totius corporis habitu eximio, ſuggeſtum conſilium aut monitum, gratius excipitur: ita viciſſim fœdi & malè conformati hominis,vel ipſe occurſus plerumque ominoſus & inauſpicatus videtur. Itaque Chriſtum Dominum, quem conuerſari cum hominibus, & verbum Dei publicè apud omnes ordines ſerere neceſſe erat, eo dignitatis diuini verbi obſtaculo carere par fuit, & caruiſſe reipſa monſtrant quæ protulimus de Chriſti corporis pulchritudine.

Patres viſi diſſidere.

25. Nec refragantur Patres, qui Chriſti ſpeciem abiectum & contemptibilem fuiſſe tradunt. Signo nonnullos. Tertullianus l.de carne Chriſti cap.9. præfatus nihil in Chriſti corpore effloruiſſe nouum aut peregrinum, id eſt mirabile & inſolitum, ſubdit. [Denique verbis tantummodò & factis, doctrina & virtute ſola Chriſti, homines obſtupeſcebant. Notaretur etiam carnis in illo nouitas miraculo habita. Sed carnis terrenæ non mira conditio.Ipſa erat,quæ cætera eius miranda faciebat, cum dicerent: *vnde huic doctrina, & ſigna iſta?* Etiam deſpicientium formam eius,hæc erat vox: adeò nec humanæ honeſtatis corpus fuit,nedum cœleſtis claritatis.] S.Cyrillus in Glaphyris Exodi lib.2. verſans locum Pſalmi 44.*ſpecie tua & pulchritudine*, referens eum locum ad Chriſti ſpeciem diuinam,ſubdit: [carnis gloriationem, nemo adſcripſerit Chriſto, nec in gloriam ipſius cenſuerit. Abſit hoc. Totum enim myſterium incarnationis, eſt exinanitio;ſicut ſcriptum eſt ab Iſaia, *vidimus eum & non habebat ſpeciem, neque pulchritudinem*. S. Athanaſius orat.de humanitate ſuſcepta contra Apollinarium, dictum Iſaiæ, *non habebat ſpeciem*, ait pertinere ad Verbum carne amictum,quippe cuius ſpecies contemptibilis eſſet. Caſſiodorus in Pſal.44.negat, Chriſtum dictum eſſe ſpecioſum, quia forma eius decore lactei coloris eluxit, aut flauo crine lampauit, aut inſigni ſtatura præminuit:quod eſt dicere, Chriſtum pulchritudine corporea fuiſſe deſtitutũ; quandoquidem corporea pulchritudo, ex colore, & ſtatura, ac proportione membrorum exiſtit S.Bernardus ſerm.45.in Cant.librans illud ſponſæ *ecce tu pulcher es*, Chriſto abrogat carnis pulchritudinem, his verbis. [Exiſtimo nequaquam hac vice eius ſenſibus importatas imagines carnis, aut crucis, aut alias quaſcumque. Corporearum ſimilitudines infirmitatum.In his namque iuxta Prophetam,*non erat ei ſpecies, neque decor*. Hæc autem eum intuita, nunc pulchrum decorumque prænunciat, in viſione meliori, illum ſibi apparuiſſe ſignificans.] Alia Patrum loca pro abroganda Chriſto corporea venuſtate, iam facta ſunt aptando ad Chriſtum Ioſedeci veſtes ſordidas, quas de carne à Verbo ſuſcepta interpretatos grauiſſimos Patres, retulimus proponentes huius myſterij Emblemata.

Variè exponuntur.

26. Hos Patres nego repugnare ijs quæ diximus,poſſuntque multipliciter exponi. Ac primùm aliqui non ſumunt ſpeciem pro conformatione oris ac vultus, & pro vniuerſi corporis habitu debito, & conſentanea proportione,vt nos hactenus ſpeciem ac pulchritudinem

nem vſurpauimus: ſed ſpeciem ſumunt pro externo apparatu veſtium, & ſatellitij, qui certè in Chriſto nullus fuit. Diſputat multis in hanc rem Orig. l.6. contra Celſum, & refertur in Philocalia cap. 15. Sed audi in hanc rem luculenter agentem Chryſoſtomum in Pſal. 44. ad illud *diffuſa eſt gratia*. Cum enim dixiſſet, agi eo loco de gratia creata, & gratiam quæ intus erat ſcaturijſſe, ſubdit. [Quomodo ergo dicit alius propheta, *vidimus ipſum, & non habuit ſpeciem, nec pulchritudinem, ſed ſpeciem eius indecoram, diminutam præter filios hominum.* Nō dicit de deformitate, abſit; ſed de eius contemptione. Cum enim ſemel humanitatis perſonam ſuſcepiſſet, quæcumque erant vilia, & contemnenda peruaſit, vt qui nec ſibi matrem reginam adſciuerit, nec tempore incunabulorum ac faſciarum in lecto aureo poſitus ſit, ſed in præſepi: nec in magnifica domo educatus fuerit, ſed in fabri lignarij humili domuncula. Et rurſus cum diſcipulos aſſumeret, non oratores, & philoſophos accepit, & reges; ſed piſcatores. Et publicanos; & tenuem hanc vitam perſequebatur, nec domum habens, nec veſtibus pretioſis indutus, nec delicata, & lauta menſa fruens ſed ab alijs nutritus, probris affectus, contemptus, eiectus & fugatus. Hæc autem faciebat, ex ſuperabundanti quadam copia humanum faſtum conculcans. Quoniam ergo nil magnificum nec glorioſum præ ſe ferebat, & nec vllos comites habebat, nec ſatellites; imo verò nonumquam ſolus erſiam obibat, ſicut quilibet è populo, propterea ille quidem dicit, *vidimus ipſum, & non habuit ſpeciem, nec pulchritudinem.*

Alij verò Patres, cum Chriſtum ſpecie deſtitutum affirmant, ſpeciem quidem ſumunt pro corporis habitu & pulchritudine; ſed Chriſtum ſpectant tempore paſſionis, in qua manifeſtè deturpatus eſt, & flore illo renidētis venuſtatis ſpoliatus. Ita latè Bernardus ſerm. 28. in Cant. Benè quoque S.Hieron. epiſtola ad Principiam in Pſal. 44. his verbis. [Quæritur quomodo pulchrior, ſit cunctis filijs hominum, de quo legimus in Eſaia; *Vidimus eum, & non habebat ſpeciem, neque decorem; ſed erat ſpecies eius inhonorata, & deficiens à filijs hominum: homo in plaga poſitus, & ſciens ferre infirmitatem quia auertit faciem ſuam.* Nec ſtatim ſcriptura diſſonare videtur: quia ignobilitas corporis propter flagella, & ſputa, & alapas, & clauos, & iniurias patibuli commemoratur, hic pulchritudo virtutum in ſacro & venerando corpore: Nam quo diuinitas Chriſti, hominibus comparata, non formoſior ſit: hæc enim non habet comparationem: ſed abſque paſſionibus Crucis. Vniuerſis pulchrior eſt Virgo de Virgine: qui non ex voluntatè viri, ſed ex Deo natus eſt. Niſi enim habuiſſet & in vultu quiddam oculiſque ſydereum; numquam eum ſtatim ſecuti fuiſſent Apoſtoli: nec, qui ad comprehendendum eum venerant, corruiſſent. Denique & in præſenti teſtimonio, in quo ait, *homo in plaga poſitus & ſciens ferre infirmitatem:* reddit cauſas, quare iſta perpeſſus ſit; *quia auertit faciem ſuam*; id eſt, paululum diuinitate ſubtracta, corpus iniuriæ dereliquit.]

Optimè Iſidorus Peluſ. lib.3. epiſt. 130. iuxta quem ſcriptura Chriſtum vocat. [Non habentem ſpeciem neque decorem, duplici de cauſa: altera quoniam herili forma occultata ſeruilem oſtendit: altera quia in eo ſupplicio, quod voluntariè ac ſponte ſubijt nullum non cōtumeliæ genus exercitatum eſt. Pendebat quippe in patibulo, meridiano tempore, atque in metropolitana vrbe, ac maximo feſto, in quo neminem fuiſſe veriſſimile eſt, qui non intereſſet. Quin etiam alij cauillis in eum ludebant, alij ſannis eum impetebant, alij probris lacerabant, alij acetum offerebant, alij contumelijs eum afficiebant, alij lancea ipſius latus fodiebāt. Atque in eos quidē latrones, qui vnà cum ipſo in crucem acti fuerant, nihil tale perpetrabant: in ipſum autem eiuſmodi contumelijs, quibus ne innocentes quidem & facinoroſos vti fas eſt, bacchabantur.] Hoc cenſet Iſidorus fuiſſe, Chriſtum non habere ſpeciem.

27. Alij etiam Patres, ſimilia affirmando rationem habuerunt laborum, vigiliarum, inediæ, aliarumque paſſionum quibus Chriſtus carnis ſuæ elegantiam natiuam iugiter offerebat. Multo quippè magis in Chriſtum cadit, quod de ſe prodit Apuleius in Apologia. [Mihi continuatio literati laboris, omnem gratiam corpore detergit, habitudinem tenuat, ſuccum exſorbet, calorem oblitterat, vigorem debilitat.] Quo ſenſu pleniſſimè contra Chriſti pulchritudinem diſputat autor tractatu de vite vera apud Bernardum c.5. vt patet in fine capitis. Aut certè tantum contendunt, corporis Chriſti pulchritudinem abſolute ſumptam, & ſine relatione ad ætatem, munera, & finem Chriſto propoſitum, non fuiſſe ſummam quod vltrò dedimus ſuperiùs. Id tamen non eſt eſſe deformem corpore, quod vnum nunc à Chriſto amolimur.

Tandem nonnulli Patrum in ſolam internam Chriſti pulchritudinem intenti, aiunt Chriſtum fuiſſe deformem externa ſpecie, quod oculos incredulorum: quamuis eſſet in ſe pulcherrimus, vtque animo, de qua pulchritudine agunt, ſylentes de corporis pulchritudine, nec tamen eam negantes. Teſtem in eam rem profero Auguſtinum in proœmio Pſal. 44. [Si aliquid fœdi inuenerimus in eo, non amamus: quia & hoc ipſum, quod carnem indutus eſt, vt de illo etiam diceretur, *vidimus eum & non habebat ſpeciem neque decorem*, ſi conſideres miſericordiam qua factum eſt, & ibi pulcher eſt. Sed Iudæorum perſonam gerebat Propheta cum diceret, *vidimus eum & non habebat ſpeciem neque decorem.* Quare? quia non in intellectu. Intelligentibus autem, & verbum caro factum eſt, magna pulchritudo eſt. *Mihi autem abſit gloriari*, dixit vnus amicorum ſponſi, *niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Parum eſt vt non inde erubeſcas, niſi etiam & glorieris. Quare ergo non habuit ſpeciem neque decorem? quia Chriſtus Crucifixus, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus ſtultitia. Quare autem & in cruce habuit decorem? quia *quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt quàm homines: & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt quàm homines.* Nobis ergo iam credentibus, vbique ſponſus pulcher occurrat. Pulcher Deus Verbum apud Deum: pulcher in vtero Virginis, vbi non amiſit diuinitatem, & ſumpſit humanitatem. Pulcher natus infans verbum, quia & cum eſſet infans, cum ſugeret, cum manibus portaretur, cœli locuti ſunt, Angeli laudes dixerunt, magos ſtella direxit, adoratus eſt in præſepi, cibaria animalium manſuetorum. Pulcher ergo in cœlo, pulcher in terra, pulcher in vtero, pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis pulcher inuitans ad vitam, pulcher nō curans mortē, pulcher deponens animam, pulcher recipiens, pulcher in ligno, pulcher in ſepulchro, pulcher in cœlo, pulcher in intellectu. Audite cāticum, neque oculos veſtros à ſplendore pulchritudinis illius auertat carnis infirmitas. Summa & vera pulchritudo, Iuſtitia eſt. Ibi illum non videbis pulchrum, vbi deprehendes iniuſtum. Si vbique Iuſtus, vbique decorus.]

Sic item Gregorius l.6. in 1. Reg. ſub finem tractans illud *ruffus & pulcher aſpectu*, oſtendit id in Chriſto adhuc mortali, de interna pulchritudine valuiſſe. Eoque aptat locum ex Pſal. 44. quo Chriſtus ſpecioſus forma dicitur, aliaque nonnulla, de Chriſti decore dicta.

Chriſti corpus, nequaquam morboſum.

28. Alter defectus detrectabilis, à Chriſti corpore remouendus, eſt morbus corporalis. Quæ eſt communis Theologorum ſententia, cum S.Thoma 3.p.q.14. art.4. firmata fuſiùs ab Abulenſi in cap.3. Matth. q.52. eſtque tam certa, vt dubitare de ea non licere, dicat Ribera Hebr. 4. num.28. ad illud, *tentatum per omnia*. Sanè quendam in Hiſpania, auſum effutire contrarium de ſuperiore,

Digitized by Google

ſuperiore loco, adactum fuiſſe ab inquiſitoribus ad palinodiam, teſtatur Aquarius in 3. d. 17. concl. 3. Synodus item Francofortd. in epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, referens quod ab eis ſcriptum erat ex Iſaiæ 53. de Chriſto leproſo, id accuratè refellit, & Eſaiæ nunquam in mentem veniſſe demonſtrat. Nec repugnat Guerricus ſerm. 2. de Aſſumpt. vbi inducens Angelos ſciſcitantes de Deipara quomodò incidiſſet in ægritudinem, & quomodò corpus de quo prodijt Chriſti corpus, potuiſſet eſſe infirmitati vlli acceſſibile; ſubdit inducens Deiparam reſpondentem illud ipſum corpus filij mei quale aliquando fuerit recordemini. Et ipſum enim quàm infirmum quantis defectibus ſubditum fuerit voluntate; Ego noui. &c. Cur ergo doleam non eum meo dediſſe corpori, quod ſuo non dedit? &c. Sanè aliud eſt ſanitas, aliud ſanctitas. Sanctitatem dedit corpori meo concepti ſui corporis Sacramento Sanitatem ſe daturum promiſit ſuſcitati corporis exemplo.] Hæc & alia ibi tradens Guerricus, non repugnat perfectæ ſanitati corporis Chriſti pro qua pugnamus, ſed eas dumtaxat infirmitates in eo ſtatuit, quæ aliæ ſunt à vera ægritudine & morbo, quales etiam dumtaxat fuerunt in Deipara.

Ratio excludendorum à Chriſto morborum, petenda eſt, ex eo quod morbi, ortum habent vel ex imperfecta temperie & vitio ſeminis, vel ex ingluuie alijſque aduerſus temperantiam defectibus, vel ex ignoratione, aut non ſatis oculata attentione ad noxia; quæ omnia à Chriſto abfuerunt. Accedit fundamentum quod iecimus poſt Sophronium in Synodica, & Damaſcenum 3 fid. c. 20. nempe quod Chriſtus caruerit paſſionibus & defectibus reprehenſioni iure patentibus, id eſt defectibus perſonam eius dedecentibus. At morbos non potuiſſe à Chriſto decenter admitti, affirmat S. Athanaſius l. de Incarnatione verbi, vbi exponens cur Chriſtus eo mortis genere è vita abierit, quod crux intulit, non autem per morbum, ita diſputat. [Cæterùm iſthic aliquis obiecerit, ſi neceſſum erat eius corpus pro omnibus in mortem dedi, cur non vt homo communi lege naturæ mortem oppetijt, ſed eo vſque deuenit, vt crucifigeretur? Honorificè quippe magis conueniebat illud ab illo deponi, quàm per contumeliam iſtiuſmodi mortem ſuſtinere. Vide hîc (quæſo,) an huiuſmodi obiectio non planè ſit hominum, ac talis quæ diuinam diſpenſationem non ſapiat. Nam quod à Saluatore. Certum eſt, diuinum ſanè & dignum ipſius diuinitate eſt, idque multis de cauſis. Primùm enim, mortem hominibus per imbecillitatem naturæ ingruere, certum eſt, qui quum diu perdurare nequeant, progreſſu tẽporis diſſoluuntur. Ex iſta imbecillitate, morbi oboriuntur; quibus vbi vires exhauſtæ fuerint, in mortem cadunt. Contra in Domino nihil imbecillitatis, quippe qui ſit Dei virtus, Dei ratio ipſiſſimaque vita. Si igitur ſolito more, ſecundùm conſuetudinem hominum, corpus in lecto depoſuiſſet, creditum fuiſſet, per infirmitatem hoc ei accidiſſe, eumque nihilo plus quàm cæteros homines poſſediſſe. Ille autem quoniam & vita erat, & Dei verbum, & mors pro omnibus neceſſariò requirebatur, ideò corpus ſuum & vita & potentia corroborabat: Quatenus autem mors debebatur, eatenus ex ſe, ſed aliunde rationem immolandi mutuatus eſt. Quumquã neque morbo laborare Dominum decebat, vt qui aliorum morbos ſanabat: neque etiam infirmitates aliquas corporis pati eum oportebat, in quo & aliorum infirmitates confirmabat. Quare igitur non etiam mortem, quemadmodum & morbos ſuſtulit? Ideò nimirum, quia moriendi cauſa corpus aſſumpſerat, nec ſas erat mortem arceri & excludi, ne ſimul reſurrectio impediretur. De morbo alia ratio fuit, qui ſi mortem anteceſſiſſet, creditum fuiſſet, eum ex imbecillitate Dominici corporis ortum fuiſſe.] Et mox. Iam ſi eius corpus ægritudine laboraſſet, & ſub omnium oculis, Verbum Dei ab eo diſſoluto receſſiſſet, non ſine dedecore habitum fuiſſet, medicum alienorum morborum, ſuum, quo vſus erat in curandis ægritudinibus, inſtrumentum, corruptum à morbis neglectui habuiſſe. Qui enim creditum fuiſſet, eum, ſi ipſius elanguiſſet templum, aliorum languores depuliſſe? aut enim impotens depellendi morbi irriſus fuiſſet, aut potens quidem, ſed tamen non faciens, inhumanitatis infamiam reportaſſet.]

29. Dedecuerunt ergo Chriſtum, morbi: & idcirco, vt vides affirmare S Athanaſium, ſiuit Deus Chriſtum violenta morte necari; iudicans id conuenientius, quàm Chriſtum morbo corruptũ emori. Neque enim dubium videtur, quin Chriſtus niſi mors violenta interueniſſet, præ ſenio occubiturus eſſet, iuxta illud S. Auguſtini lib. 2. de peccat. Mer. c. 29. [Quia in Chriſto erat ſimilitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ipſa exorſus infantia, vt ad mortem videatur etiam ſeneſcendo illa caro peruenire potuiſſe, niſi iuuenis fuiſſet occiſus.] Nimirum reſolutio caloris naturalis & humidi, eo tandem deduxiſſet Chriſti corpus, vt non eſſet idoneum animæ receptaculum. Quia ergo naturaliter non deuenitur ad mortem ſine aliqua temperamenti indiſpoſitione quæ rationem morbi habeat; propterea aiebat S. Athanaſius, præſtitiſſe permitti violentam mortem & præproperam, vt arceretur morbus.

Nec eſt neceſſe tricari, ſupponendo quorundam Medicorum ſententiam, qua corpus benè temperatum & gubernatum, ex mera humidi reſolutione exanimari poſſe dicitur, citra omnem morbum. Ex quo ſequitur. Chriſtum cuius corpus optimè temperatum erat, & ſapientiſſimè regebatur, potuiſſe abſque morbo vita excedere, ſi non fuiſſet occiſus. Hoc voco tricari, quia reuera quamuis *morbi* nomine non ſoleat venire leuis quælibet tentatio ſanitatis, & indiſpoſitio qualiſcunque, præſertim perbreuis; tamen in omni rigore morbus eſt. Ad illam autem deuentum eſſet, per eam reſolutionem humidi naturalis quam conſecuturus eſſet interitus. Vnde eaſdem ob cauſas ob quas morbum ſimpliciter arceri à Chriſto decuit, (vt ſcilicet ab imbecillitatis ſuſpicione elongaretur,) ſatius viſum eſt Deo, mortem præcocem permittere. Ab hac enim admittenda, non auocauit imbecillitatis apud homines ſuſpicio, quia ad excipiendam ab extrinſeco mortem, ſalutis noſtræ ac vitæ cauſa, è cœlo venerat. Cæterum quæ de morborum excluſione à Chriſto conſtituimus, de morbis ſimpliciter dictis ſint accipienda. Sunt enim qui non refugiant admittere, eum dolorẽ qui dentitionis tempore vexat minutam ætatem, cecidiſſe in Chriſtum, vt refert Cornelius Iſaiæ 7. v. 5. & quamuis Cornelius refragetur, nihil tamen occurrit quod prorſus euincat id genus incommodi non potuiſſe in Chriſtum cadere. Nec enim reuera eſt morbus ſimpliciter dictus.

Admittendi in Chriſti viatoris corpore, defectus irreprehenſibiles, permanentes.

30. Progredior ad defectus irreprehenſibiles, quos in Chriſto eſſe admittendos, rectè ſtatuebant Sophronius, & Damaſcenus Neque enim Chriſti corpus per naturales perfectiones quibus illud exornatum & inſtructum vidimus, reddebatur impenetrabile quibuſdam defectibus tranſeuntibus, nec quibuſdam permanentibus. Tranſeuntes defectus voco, famem, ſitim, & ſudorem; permanentes verò, mucum, & huiuſmodi alias excrementitias corporum egeſtiones. Quod Chriſto & mucum tribuo, & alia huiuſmodi corporum naturalia excrementa, mirum videri non debet, Nam ex cibis & potibus corpori noſtro conſentaneis,

Digitized by Google

cum ex ſe defecati non ſint, talia excernuntur naturali vi expultrice & expurgatricè eos defecante. Nec paruo ſunt ſubſidio ad naturales pletaſque & animales functiones, vt apud Medicos pleniùs traditur. Præterquàm quòd ſi Chriſtus his generalibus purgamentis caruiſſet, non homo eiuſdem nobiſcum naturæ, ſed alterius, aut certè imaginariæ habitus eſſet. Itaque inſulſè nimis Armeni, (ſi vera de eis refert Guido tract. de eorum erroribus cap. 30.) negarunt Chriſtum emiſiſſe vlla excrementa. De ciborum reliquijs, idem ferunt verba illa Valentini apud Clementem Alexandrinum 3. Strom. cap. 6. [Cum omnia ſuſtinuiſſet, erat continens. Diuinitatem operabatur Ieſus. Edebat & bibebat propriè non reddens cibos. Tanta ei inerat vis continentiæ, vt etiam nutrimentum in eo non exterierit, quoniam ipſe non habuit interitum.] Sic nugatos hos hæreticos, inſolens nequaquam videri debet.

Rectè verò è contrario Anaſtaſius Synaita cap. 33. ὁδηγῦ, ita de Chriſto ſtatuit. [Si igitur Chriſtus probauit omnia, & tentatus eſt per omnia quæ nobis accidunt, triginta illis annis; nouerint hæretici, eum ex ſanctiſſima Virgine, quaſi Deum ſponte ſua natum, ſimul tamen vt hominem, inſtar infantium, flebili voce illachrimaſſe; neque hoc tantùm tempore, ſed toto illo infantiæ anno, biennio & triennio, Ieſum tentatum per omnia ad ſimilitudinem noſtram, infinities fleuiſſe, naturalem & infantilem ploratum edidiſſe, infinities eſuriuiſſe & ſitiuiſſe; comediſſe & bibiſſe, ſponte ſua more infantium eſurientium, ſitientium, manducantium & bibentium: infinities ſomnum naturalem, & ab omni alienum reprehenſione cæpiſſe; infinities expuiſſe, perque nares & os excreuiſſe, vt corporis naturam fluxilem demonſtraret.] Has cum Chryſoſtomo quem refert, ait eſſe naturales & indetrectabiles naturæ noſtræ indigentias, quas Chriſtus non repudiauit, naturã potiùs ipſam repudiaturus & numquam ſuſcepturus, ſi eas à ſe alienas habuiſſet. Nec aliter argumentatus eſt Abulenſis qui pro excrementis è cibi ac potus reliquijs in Chriſto agnoſcendis, fusè diſputat in cap. 12. Leuit. q. 15. 16. 17. & 18.

Et alij tranſeuntes.

31. In eundem ordinem mox refert idem Anaſtaſius, quos vocabam naturales corporum defectus tranſeuntes; famem inquam, ſitim, ſomnum, fatigationem, liuores, vulnera, lachrymas, & huiuſmodi: Liuorem quidem ex vulneribus, in Chriſto nondum rediuiuo cum è cruce depoſitus eſt, nullum prorſus apparuiſſe, quaſi Chriſti corpus eſſet talis defectus incapax, affirmat autor dialogi de paſſione Domini, apud Anſelmum. Nec improbare audet Carthuſianus tract. de paſſione Domini art. 14. Leniſſimè autem id reijcit Molanus l. 4. de imag. cap. 12. aiens dumtaxat, hoc non eſſe ſolidum. Mihi verò videtur erroneum, & pugnans cum vera paſſibilitate corporis Chriſti, vſque ad punctum reſurrectionis. Nec eſt quod autoritas S. Anſelmi, timorem cuipiam faciat. Libellus enim ille, ſcatet fabulis & mendis craſſiſſimis, ab Anſelmi eruditione & grauitate alieniſſimis, vt in Syntaxi opuſculorum ſancti illius Patris, monſtraui. Itaque nos liuoribus Chriſti ſanati, agnoſcimus fuiſſe in eius corpore hunc defectum.

De lachrymis res eſt extra dubium, ex pleriſque ſcripturis. Nam videns ciuitatem fleuit ſuper illam; Et in cruce preces ad Patrem obtulit cum clamore valido, & lachrymis; Et ad Lazari tumulum, lachrymatus eſt, ſiue ex commiſeratione ſortis humanæ, ſiue vt ſcitè philoſophatur Iſidorus Peluſ. l. 2. epiſt. 173. quia dolebat quod ad gloriam ſuam prodendum, neceſſe eſſet virum iuſtum è portu quem iam ſubierat, in mare huius vitæ reducere. Hæc & alia exempla in hanc rem, vrget S. Baſilius homil. de gratiarum actione; concluditque. [Sæpè quemadmodùm in ſe Dominus ſuſcepit famem, vt primum digeſta illi fuerat ſumptæ alimoniæ ſoliditas: in ſe item recepit & ſitim, mox vbi in eius corpore quem ſumpſerat, conſumptus liquor eſt: delaſſatus item eſt, muſculis neruiſque prolixitate itineris ſe protendentibus; non quidem diuina in ipſo maieſtate edomita, aut quicquam patiente, ſed Corpore ſymptomata naturæ conſentanea, excipiente, ad eumdem modum ſuſtinuit & lachrymas; nimirum permittens accidere aſſumptæ carni, quod ei erat naturale. Lachrymari proinde contingit, cum particulæ concauæ cerebri euaporationibus ex triſtitia collectis differtæ, quaſi per elices quodam, canaleſue, permeatus oculorũ pondus eius collectitij humoris egeront.]

Has ergo & alias huiuſmodi naturales affectiones noſtras, non eſt dedignatus Chriſtus Dominus; ſed admiſit famem, ſitim fatigationem ex itinere, vulnera liuores, & huiuſmodi alia, quæ ſubijſſe Chriſtum produnt Euangelia, & Prophetæ iam olim pronunciarant. Ita porrò ſubijt, vt per ea alterati ad mortem vſque & corrumpi potuiſſet, ni prouiſum fuiſſet. Sic fieri conuenientiſſimum fuit, nam vt Chryſologus ſcitè dixit; [Si Chriſtus non impleſſet carnis ordinem, carnis in illo eſſet otioſa ſuſceptio.] Nimirum ſuſceperat Chriſtus carnem, vt in ea, ac per eam ſalutem noſtram operaretur in medio terræ, ſatisfaciendo pro nobis & omni nos virtutum genere excitando ad ſanctitatem; præſertimque ad non faciendam carnis curam in deſiderijs. Hoc autem egregiè omnino præſtitum eſt à Chriſto, per naturalium huiuſmodi affectionum perpeſſionem quamdiu in carne fuit, vt Apoſtolus loquitur, id eſt interprete S. Chryſoſtomo hom. 11. in 2. ad Cor. quamdiu fuit viator, & nos quà ſatisfaciẽdo, quà exemplum bonum præbendo, iuuare debuit. Nam inediæ toleratione, docuit nos abſtinentiæ ſtudium, vulneribus patientiam in doloribus &c. Cum autem hæc generatim ſufficere videantur, breuiter ſubijcienda ſunt ſigillatim aliqua, de nonnullis corporeis defectibus de quibus eſt ſpecialis difficultas: hoc eſt de fame, & ſiti, ac ſudore, ſimilibuſque excrementis, ſed præſertim de corruptibilitate.

Sigillatim de fame & ſiti.

32. Et quoad famem quidem ac ſitim, quas conſtat frequentes in Chriſto fuiſſe, difficultas eſt, quomodò Chriſtus ex his defectibus naturaliter moleſtiam perceperit; doloremque hauſerit, cùm tamen per quadragenarij ieiunij dies, eſuriem non ſenſerit. Ita enim diſerte habent Matth. c. 4. *cum ieiunaſſet 40. diebus & 40. noctibus poſtea eſurijt.* Et Lucas item cap. 4. cum dixit *nihil manducauit in illis diebus, & conſummatis illis poſtea eſurijt.* Quæ verba manifeſtè ferunt, Chriſtum per tempus quadragenariæ inediæ, non eſurijſſe, ſed poſtea. Qui enim affirmat, aliquid poſt expletum tempus quoddam contigiſſe, eo ipſo docet, antea non contigiſſe. Et ita ea verba acceperunt, vnanimiter Patres ad prædicta Matthæi & Lucæ capita, inſuperque Nyſſenus orat. 4. de beat. qui ait Chriſtum per quadraginta dies ieiunum, poſteà eſurijſſe. [Dedit enim quando volebat occaſionem naturæ officio ſuo fungendi.] Similiterque Chryſologus ſerm. 11. [cum dicit, *poſtea eſurijt,* quadraginta diebus & quadraginta noctibus probat eſuriem in illo non fuiſſe. Denique Cyrillus l. de recta fide ad Regin. [cum quantum ſat erat iam ieiunaſſet, diuinaque virtute abſque cibo & potu incorruptam carnem conſeruaſſet, vix tandem quæ propria illius ſunt pati eam ſinit; eſurijſſe enim dicitur.] Ex his exploratiſſimum habetur, Chriſtum per tempus quadragenarij ieiunij, non eſurijſſe: id eſt, famem, atque adeò etiam ſitim non ſenſiſſe, quod ſtatuendum eſt contra temeritatem Caietani Matth. 4. omnino affirmantis Chriſtum ſenſiſſe famem per illud tempus, quod fruſtra

Digitized by Google

ſtra & abſque merito ieiunaſſe videretur, ſi nihil ſenſiſſet. Verùm vt D. Auguſtini in ſimili voces vſurpem è quæſt.80. ex 83. [cum vtrumque narrat Euangeliſta, (quod ſcilicet ieiunauerit, & tantùm poſtea eſurierit Dominus,) vtrumque credendum eſt quia vtrunque ſicut rerum geſtarum index, factum geſtumque conſcripſit.] Itaque verè Chriſtus, non niſi poſtea eſurijt, ac in ea eſuriei præuentione, & non pœnalis inediæ vſurpatione; ſpectauit potiùs prodere ſe Deum, qui ita poſſet actiuitatem naturalis caloris ſuſpendere, quàm mereri laborioſo ieiunio.

Itaque poſt mediam per quadraginta dies continuatam, placuit Chriſto ſe hominem prodere, & calorem natiuum propriæ actiuitati naturali permittere; vnde ſecuta fames & ſitis, ex vellicatione ac morſu, defectum pabuli ac potus conſequente, prout reliquo vitæ tempore Chriſtus Dominus per famem ac ſitim afficiebatur. Ita nodum propoſitum expediunt plerique Patrum, præter ſuperiùs adductos, vt Hilarius Can.3. in Matth. cum dixit. [Nam poſt quadraginta dies, non in quadraginta diebus eſurijt, Moyſe & Helia in eodẽ ieiunij tempore non eſurientibus. Igitur cum eſurijt Dominus, non media ſubrepſit operatio; ſed virtus illa quadraginta dierum non mota ieiunio, naturæ ſuæ hominem dereliquit. Non enim erat à Deo diabolus, ſed à carne vincendus, quam vtique tentare auſus non fuiſſet, niſi in ea per eſuritionis infirmitatem, quæ ſunt hominis, recognouiſſet.] Non aliud reipſa intendit Autor altercationis Synagogæ & Eccleſiæ cap. vltimo, quanquam ſubobſcurius aliquid admiſcet, quod perfunctoriè lectum, videri poſſet repugnare.

Cum autem eſuries ſit diuinitùs cohibita, ob repreſſam per quadragenarium ſpatium caloris naturalis actiuitatem, perinde ac ſi tunc vis caloris diſtenta fuiſſet in cibi & potus ingeſti concoctione, dicendum videtur, non maiorem fuiſſe Chriſti eſuriem confeſtim poſt quadraginta dies, quàm eſſe deberet, cùm vi inediæ ſi quam fortè tolerauit à tempore ſumpti cibi, vſque ad tempus incipientis ſeceſſionis quadragenariæ; tum etiam vi inediæ, tempore illo exacto conſequentis, vſque ad cibi ſumptionem: non plus ad hunc effectum ſpectato eo temporis quadragenarij ſpatio, quàm ſi non interceſſiſſet. Quare non ſatis percipio, quid diſcriminis inter eſuriem poſt quadragenarium ieiunium de Chriſto proditam, non item de Moſe qui eodem ſpatio ieiunium tulit, obſeruarit S. Max. hom.3. de ieiunio quadrag. cum dixit. [Quid illud eſt autem, quod cum vterque quadragenos ieiunauerit dies, non vterque poſt ieiunium eſuriſſe perhibetur? Moyſes vtique non eſuriuit, vt in homine fragili operata diuinitas probaretur. Eſuriuit Dei filius, vt aſſumptionẽ carnis noſtræ, fragilem ſuſcepiſſe hominem reuelaret. Quod non eſurijt Moyſes, cœleſtis eſt poſſibilitatis exemplum quod eſurijt Chriſtus, noſtræ redemptionis eſt Sacramentũ. Huiuſmodi Dominus peregit in ſua carne myſterium, vt ſicut Deus eſſe diuinis virtutibus creditur, ita & homo eſſe infirmitatibus dignoſcatur humanis. Similia ex parte habentur apud autorem libri tertij de mirab. ſacræ Script. c.6. qui Moſi Eliam quoque adiungit. Hoc inquam diſcrimen inter Moſem & Eliam ex vna parte, Chriſtum verò ex altera, non deprehendo. Nam ſicut Chriſtus exacto quadragenario laxatis calori naturali habenis, cæpit famere ac ſitire, auctaque naturaliter eſt eſuries ac ſitis quouſque appoſito cibo ac potu ſedaretur; ita idem Moſi ac Eliæ contigiſſe non dubito, quamuis de iſtis non ſit proditum, quia nihil intererat; de Chriſto autem ſit proditum, ob cauſam à S. Maximo rectè expreſſam: nempe vt qui per inediam tandiu toleratam Deus innotuerat, per eſuriem verus homo probaretur.

Sigillatim quoque, de ſudore.

33. Iam ſudor (de quo præterea aliquid notandum propoſueram,) aut eſt ordinarius; per excretionem videlicet humoris aquei ſuperflui; aut extraordinarius, qualem in extremo agone priuſquàm ad necem abriperetur, Chriſto contigiſſe narrat ſacra Hiſtoria. Prior non dedecuit Chriſtum, & ex fatigatione ac labore fuit in eo. Diſtinguit tamen Baconus in 3.d.21.q. vnica art.2. duplicem ſudoris originem. Vnam ex ſuperabũdantia vel corruptione humorum, quo pacto negat Baconus fuiſſe in Chriſto ſudorem, quia talis ſudor contingit præter naturam. Aliam, qua ſudor exoritur propter laborem aut paſſionem: & talem ſudorem idem Autor ait poſſe exprimi è corpore optimè conſtituto, in quo nulla ſit ſuperfluitas præter naturam, talemque ait fuiſſe ſudorem Chriſti.

Mihi hæc duplex ſudoris origo, non videtur accommodata: Nam tametſi ſudor ille qui interdum ex nimia vbertate humoris ſuperflui vel corrupti excernitur, per naturæ quaſi luctam in febribus, aut aliter, indicet corruptionem, aut deprauatam corporis vnde excernitur conſtitutionem; ideoque huiuſmodi ſudor in Chriſtum non ceciderit: Tamen quilibet ſudor, etiamſi ex ſimplici defatigatione procreatus, non aliam habet materiam quàm humorem ſuperfluum & ſuperabundantem; id eſt non abſolutè neceſſarium corpori, tametſi poſſit etiam aliquem vſum habere, ad faciliorem ſanguinis aliorumque humorum permeabilitatem, & ad corporis rigationem ne exareſcat. Fruſtra igitur Baconus in diſtinctione propoſita, ſecundum membrum ſecernit à primo quoad cauſam ſudoris materialem, quæ alia ſine dubio nunquam eſt, quàm humor aliquatenus ſuperabundans, qualem non vetamur in Chriſto agnoſcere: niſi ſi etiam lachrymas, ſaliuam, mucum, & aquam pedum, à Chriſto amouere velimus. Et diſertè quoad rem præſentem conſentit Card. Vigerus tract.4. de inſtrumentis Dominicæ paſſionis, idcircò concedens Chriſtum interiore aliqua tunica vti ſolitum, quam ad munditiem & tetri odoris ex materia ſudoris deuitationem, identidem mutaret. Annuit item Scachus in myrothecio ſacro prophano cap.33. affirmans Chriſtum eadem ex cauſa frequentaſſe domeſtica balnea, quorum honeſtiſſimus vſus erat, ad illuuiei ex ſudore collectæ abſterſionem.

34. Circa ſanguineum Chriſti ſudorem, præmittenda obiter eſt certa veritas narrationis Euangelicæ de eo Chriſti ſudore, quam peruerſe inficiati ſunt Armeni, & alij quidam, veriti deiectionem Chriſti ex tanta infirmitate, quantam prodi admiſſa illius ſudoris veritate arbitrabantur. Sed eſſe eam narrationem verè ſcripturam Canonicam confirmant efficaciter Bellarminus l.1. de verbo Dei cap.16. & Ludou. de Tena l.3. Iſagoges in ſcript. difficult.7. ſect.4. ac Anton. Peres, in authen. Euang. ſecundum Lucam c.22. Coccius t.1.l.6.art.20. nec non Collius l.3. de ſang. Chriſti diſp. 3. cap.1.2. & 3. Eccleſiæ ſane iudicio & innumerorum veterum Patrum ſuffragio id habetur ratum. Et quia proprietas verborum in ſcripturæ ſententijs tenenda mordicus eſt cum nihil eſt quod obſit, propterea, verum ſanguinem à Chriſto per huiuſmodi ſudorem fuiſſe emiſſum, certò ſtatuendum eſt; cum ſcriptura, liquorem ita fuſum, vocet ſanguinem, & Patres paſſim annuant, quos recentiores citati, proferunt magno numero. Nec quod Theophilactus & Euthymius ſenſerant, arbitrandum eſt, cum ſanguinem non niſi ſimilitudinarium fuiſſe: ſed fuit ſanguis verus, tametſi ſudori aqueo permixtus, & in guttarum modum conformatus, vt expendit Franciſcus Lucas ad caput Sancti Lucæ 22. vt propterea voces illæ Euangeliſtæ, *factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram*, interpun-

Digitized by Google

menta eius ſunt, eos qui in Chriſto ſpeciem corpoream exquiſitiſſimam aſtruunt, ferè niſi quibuſdam Scripturis, quibus eximia Chriſti pulchritudo proponitur. Verùm in pleriſque locorũ illorum ad Chriſtũ detorquendis, nõ modicè laborandum eſſe. Deinde ijs ipſis locis quæ de Chriſto manifeſtè loquuntur, commendari diuinam in Chriſto pulchritudinem; vel eam quæ à virtutibus accidit animæ, non autem corporis pulchritudinem V. G Pſal. 44. vbi de Chriſto dicitur, *ſpecie tua, & pulchritudine tua*, diſertè S. Cyrillus in Glaphyris in Exodum non multum à principio, tractans illud de Moſe infante, *erat puer elegãs*, & l. 9. de ador. in myſtica candelabri aurei interpretatione, ait id accipiendũ eſſe de pulchritudine diuinitatis, idq; confirmat Iſaiæ 53. Idem habent S. Baſilius, Apollinaris, Vigilius, Auguſtinus, & vt videtur Ambroſius, quorum loca ſignat Pineda l. 5. de Salom. cap. 4. num. 5. addens alios Patres qui eam quidem ſpeciem à Pſalte in Chriſto celebratam de humana pulchritudine exponunt, ſed ratione animæ, ac virtutum quibus Chriſti anima ſupra omnes animas enituit. Ita laudari ab eodem autore, Theodoretus, Euſebius, Nicephorus, Chryſoſtomus, Arnobius, Remigius, Euthymius, Ruffinus, Auguſtinus. Ego addo S. Gregorium, qui ad calcem commentarij in libros Regum, latè de Chriſti pulchritudine diſputans, eo quoque Pſalmi 44. loco probato, eam in virtutibus ſemper ſtatuit, aptans ad Chriſtum illud dictum de Dauide, *erat ruffus, & pulcher aſpectu, & decora facie.* Et idem latè præſtat Philippus Abbas lib. 2. in Cant. cap. 14. num. 15. aptatis ad Chriſtum verbis illis ſpõſæ, *Ecce tu pulcher es.* Quare quod eum pſalmi 44. locum, de corporali Chriſti pulchritudine accipiendum eſſe negat Medina, omni confixione & nota liberat Pineda. Sunt verò nonnulla Patrum loca, quæ directè ſuffragari videntur Medinæ, & Chriſti ſpeciem abiectam memorant, quæ inferiùs producemus, agentes de defectibus corporis Chriſti.

Accedunt argumenta ex ratione, quæ Medina proponit. Inprimis enim pulchritudo Chriſti tam exquiſita, non poteſt ex bonitate temperamenti colligi, quia plerumque conſtat, ſpecioſiores eſſe morboſiores: & patet ex feminis, quæ pulchritudine præſtare viris ſolent, deteriore tamen ſunt temperamento, quàm viri. Sed neque ex Chriſti tanta ſanctitate, colligi poteſt eius corporea pulchritudo exquiſita, cum raram faciant mixturam pulchritudo & probitas. Non pluribus, ſuum illud de abroganda Chriſto corporea venuſtate, placitum, firmat Medina, quod his verbis concipit. [Chriſtus virtutum ſpecie ac forma cunctos facilè ſuperauit. Neque enim corporali ſpecie pulchrior fuit Apolline, Adonide, Atyde, Cypariſſo, Croco, Acantho, Amaracho (quos quatuor poſtremos ob formæ excellentiam in ſui nominis plantas fabulantur conuerſos) Hippolito, Hyla, Narciſſo, Niſo, Paride, aut feminis illis, Helena, Athalanta, Ariadna, Antiopa, & reliquis vtriuſque generis, propter ſpeciem celebribus, quorum admirandam pulchritudinẽ celebrarũt Poetæ.]

Reſolutio.

8. Mihi de hac re vniuerſa, ſic pronunciandum videtur, vt ſummam pulchritudinem, quæ ſpectata, Chriſti ætate, ſtatu, ac functionibus eum decere potuit, conceſſam illi velim. Pro varietate namque ætatum, ſtatuum, & munerum, varia pulchritudo quadrat homini; quia alia puelli, alia adulti, alia ſenis, denique alia doctoris, alia ducis, eſt pulchritudo conueniens. Et alia vultus oriſque compoſitio, marem, alia feminam decet. Quod igitur Chriſtus Dominus, ſpectato fine in quem veniat, pulchritudinem ſortitus ſit planè eximiam, & cui nulla alia humana pulchritudo, etiam Adami, potuerit æquari, certum mihi videtur, ex eo quod pulchritudo vt D. Auguſtinus ratiocinatur 22. Ciuit. cap. 19. ex membrorum omnium integritate, ac debita proportione, & colore conueniente effloreſcit. At fuiſſe in Chriſto corpus humanum integrum, ſupra iam vidimus. Proportio autem membrorũ eius ſatis colligitur ex aptitudine ad perfectè obeundas operationes vitæ; itemque ex materiæ & opificis perfectione. Denique colorem optimum, ex temperamẽto optimo quale Chriſti fuit, conſtat exurgere. Cum igitur omnes pulchritudinis fontes, in corpus Chriſti perfectè concurrerint; fatendum eſt, illud fuiſſe pulcherrimum: ſed vt dixi, conſentaneè ad ætatem, ſtatum, ac functiones ſuas. Diuina ſiquidem prouidentia, quæ ſingulariſſimè circa Chriſtum & omnia ad eum attinentia inuigilabat, facile potuit omnia ita diſponere; partes inquam materiæ ſic conformare, & temperamentum ita aptare, vt talis quæ Chriſtum deceret, ſpectata ætate ac muneribus, ſumma planè corporea pulchritudo inde exiſteret.

Hoc certum planè, & extra omnem dubitationis aleam eſſe debet, præſertim cum pulchra facies, ſit muta commendatio: & par fuerit, Chriſtum hoc quoque illice hominum, non carere. Sanè laus grauiſſimis Philoſophis hinc quoque acceſſit, vt propterea Apuleius in Apologia ſcripſerit [licere etiam, Philoſophos eſſe vultu liberali. Pythagoram, qui primum ſeſe Philoſophum nuncupauit, eum ſui ſæculi excellentiſſima forma fuiſſe. Item Zenonem illum antiquum Elea oriundum, qui primus omnium dictionem Solertiſſimo artificio ambifariam diſſoluerit, eum quoque Zenonem, longè decoriſſimum fuiſſe, vt Plato autumat. Itemque multos Philoſophos ab ore honeſtiſſimos, memoriæ prodi, qui gratiam corporis, morum honeſtamentis ornauerunt.] Inter Chriſtianos Philoſophos, ſpeciem corpoream planè exquiſitam S. Epiphanij Ticinenſis Epiſcopi, omnino pulchrè expreſſit ſub initium vitæ eius, Ennodius. Nec inter S. Bernardi decora hoc præteriuit Goffridus lib. 3. vitæ S. Bernardi, ferè initio, & alij laudatores ſancti viri. Nec Chriſtum igitur, ſummum ſapientiæ veræ antiſtitem, ac magiſtrum, dedecuit eſſe ſpecioſiſſimum, eo modo quem propoſui. Ferunt id vt minimum, ea Patrum loca, quæ Chriſtum exhibent exquiſitè corpore pulchrum. Signo per pauca.

Conſenſus SS. Patrum.

9. S. Ephrem lib. de non temerè ſcrutanda Dei natura. [Intuere ſpeciem ac pulchritudinem Domini & nuſquam à contemplatione ſancti vultus, atque à ſuauiſſimo eius aſpectu aciem deflecte.]

S. Chryſoſtomus hom. 28. in Matth. [Chriſtus, vt in faciendis ſignis erat mirabilis, ſic viſu gratioſiſſimus traditur fuiſſe, ideoque Propheta multo ante clamauerat *ſpecioſus pulchritudine*.

Theophilactus in cap. 3. ad Coloſſ. ad illud *ſecundùm imaginem eius qui condidit ipſum*, ſubdit; hoc eſt, Chriſti, quandoquidem & ipſe ad ſenium non peruenit. Adeò enim formoſus erat & elegans, vt ea pulchritudo non poſſit ſatis verbis exprimi, de qua Propheta ſic habet: *ſpecioſus forma præ filijs hominum*; peccatum enim non fecit, quod hominem ſenio conficit ac corrumpit.]

S. Bernardus homil. 3. ſuper Miſſus eſt tractans de fructu benedicto ventris Deiparæ, [Audiſti (inquit) de odore, audiſti de ſapore, audi & de ſpecie. Si enim fructus ille mortis non ſolùm ſuauis fuit ad veſcendum, ſed etiam teſte Scriptura, delectabilis aſpectu; quanto magis huius vitalis fructus viuificum decorem debemus inquirere, in quem teſte alia Scriptura, deſiderant etiam Angeli proſpicere? Cuius pulchritudinem in Spiritu videbat, & in corpore videre cupiebat qui dicebat, *ex Sion ſpecies decoris eius.* Et ne mediocrem tibi videatur commendaſſe decorem, recole quod in alio Pſalmo

Digitized by Google

Pſalmo legis, *Specioſus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* Richardus à S. Laurentio referens hunc S Bernardi locum ad venuſtatem & elegantiam corporis Chriſti commendandam lib.1. de Deip.c.7. *initio*, paulo pleniorem eum refert, & nonnihil immutatum.

Adelredus Abbas ſerm. de puero Ieſu duodenni, Chriſtum exhibet [vultu ſpecioſiſſimo oculis ſuauiſſimis ſimul & mitiſſimis, iucundiùs radiantibus.] Et infra. [Credo, in illo ſpecioſiſſimo vultu tantam gratiæ cœleſtis elegantiam refulſiſſe, vt omnium in ſe conuerteret aſpectum, auditum erigeret, excitaret affectum. Cerne, quæſo, quemadmodum à ſingulis rapitur, à ſingulis trahitur, ſenes oſculantur, amplectuntur iuuenes, pueri obſequuntur. Quæ lachrymæ pueris, dum diutius à viris tenetur? quæ ſanctis mulieribus querimoniæ cum paulò plus cum Patre & eius ſocijs moraretur? Credo ſingulos proclamare intimo affectu, *oſculetur me oſculo oris ſui.*] Hæc lucubratio paſſim tribuitur S.Bernardo. Sed verè eſt Aëlredi Ciſtercienſis, æqualis S.Bernardi, & plagulam ex his ipſis quæ produximus, tanquam Aëlredi deſcripſit Richardus à S.Laurentio, loco ex eo mox adducendò ex lib.12.de Deipara.

S.Brigitta l.4.reuel.cap.70.ex ore Deiparæ, quanta eſſet corporis Chriſti pulchritudo, ſic refert. [Qualis erat filius meus ſecundùm corpus in mundo, cognoſce. Ipſe enim tam pulcher facie erat, quod nullus videbat eum facie, qui non conſolabatur in aſpectu eius, etiamſi præcordialiter dolorem haberet. Iuſti verò ſpirituali conſolatione conſolabantur. Sed & mali à triſtitia ſæculi, tanto tempore quo eum videbant, releuabantur. Vnde & dolentes dicere conſueuerunt; Eamus, & filium Mariæ videamus, vt ſaltem tanto tempore releuemur. Anno igitur vigeſimo ætatis ſuæ, in magnitudine & fortitudine virili, perfectus erat. Inter medios moderni temporis magnus non carnoſus, ſed neruis & oſſibus corpulentus. Capilli eius ſupercilia, & barba, croceè brunea erant; longitudo barbæ, palmo per tranſuerſum manus. Frons verò non prominens, vel merſa, ſed recta. Naſus æqualis, non paruus nec nimis magnus: Oculi verò eius tam puri erant, quod etiam inimici eius delectabantur eum aſpicere: Labia non ſpiſſa, ſed claré rubentia mentum non erat prominens, nec nimis longum, ſed pulchro moderamine venuſtum; maxillæ carnibus modeſtè plenæ: color eius erat candidus, claro, rubeo permixtus; ſtatura eius recta & in toto corpore ſuo nulla macula erat, ſicut & illi teſtabantur, qui eum totaliter viderũt nudum, & ad columnam ligatum flagellabant.]

10. Liurentius Iuſtinianus l. de caſto connubio Verbi & animæ cap.5 poſt alia de Chriſti ſponſi laudibus, à decoribus animæ, ſubdit. [Si verò ad elegantiam humanæ ſpeciei te vertas, audias Prophetam dicentem. *ſpecioſus forma præ filiis hominum.* Quis vmquam illo pulchrior? quis modeſtior? quis ſapientior? Ornatus in moribus, maturus in greſſibus, in ſermonibus facundus, in conuerſatione circumſpectus, in redargutione ſeuerus, in exhortatione blandus, in collocutione ſuauiſſimus & in omni ſuo opere venerandus: aſpectus illius venuſtate plenus, humilitate verecundus, ſuauitate refertus, & tota elegantia decoratus: labia illius lilia diſtillantia, verba vitæ æternæ emanantia, mel de lac eructantia. Illud quidem reſonabat in ore, quod latebat in corde: Ideò ſolabatur mæſtos, vrebat frigidos, reſuſcitabat mortuos, infideles illuſtrabat; cunctoſque ad ſe accedentes, reddebat beneuolos; ſermonibus quoque ſuis, audientium corda ad mundi animabat contemptum; ad virtutum profectum, inſtruebat: maximè eum de regno Dei loquebatur, & de gaudijs paradiſi. Quis autem non languesceret, quis iucundo non inebriaretur amore, ſi videret ambulans Verbum, Sapientiam loquentem, vnigenitum Dei cum peccatoribus conuerſantem?] Deum in proœmio operis de triumphali Chriſti agone, Chriſtum depingit forma corporis pulcherrimũ, & elegantiſſimum, omni macula & deformitate liberum, ac vndecunque venerabilem.

Richardus à S.Laurentio lib.12.de Deipar. in quartâ particula horti concluſi, titulo *Chriſtus flos*, fuſiſſimè & piiſſimè de vtraque Chriſti pulchritudine, animæ inquam & corporis diſſerit, eamque in Chriſto ſpecioſitatem corporis & elegantiam viro dignam celebrat, & ex multis ſcripturis illuſtrat, quam ſatis ſuſpicere nemo mortalium poſſit. Locus eſt prolixior, quam vt hîc adſcribi queat.

Optimè idem confirmat deſcriptio ſpeciei Chriſti Domini, quæ extat apud Nicephorum l.1 hiſt c.vlt. & apud Molanum l.4. de imag.c 1. & apud Chriſtophorum à Caſtro in Hiſtor. Deip.c.22. num.4. ex Anſelmo Opuſc. de forma Virg. Exhibet enim ea deſcriptio Chriſtum Dominum corpore vniuerſo ſpecioſiſſimũ: ac primùm cæſariè ad humeros vſque magnificentiſſimè fluctuante; Nazaræus quippe erat & nouacula ſuper caput eius non aſcendebat:) Fronte niuea, lata & exporrecta: Oculis aptæ magnitudinis illecebrarum pleniſſimis, acribus, viuidiſque decentiſſimè; naſo conuenientiſſimè ad frontis latitudinem & reliquam faciem figurato; genis renidentibus, barba ſubflaua; ore coralino; facie vniuerſa plenâ gratiarum, & Maieſtatem ſpirante vndecunque; corporis trunco erecto & celſo, ſed citra indecorã proceritatem; artubus denique ac membris omnibus accuratiſſimã proportionem ſeruantibus inter ſe, ac cum corpore vniuerſo. Nihil poſſit ad abſolutam pulchritudinem corporis cogitatione pingendam præterea requiri. Epiſtolam P. Lentuli ad Senatum de Chriſto qua ſpecies eius venuſtiſſima deſcribitur, exhibet Eutropius.

Hæc igitur & alia teſtimonia, vt minimum confirmant eam quam admiſi corporis Chriſti pulchritudinem ſummam, ſpectata ætate & ſtatu Chriſti. Nam ſi natura, vt eſt in Conſtantini panegyr. magnis mentibus domicilia corporum digna metatur, quanto magis id proſpexerit circa Chriſtum Spiritus ſanctus?

Ad fundamenta contrariæ ſententiæ.

11. Neque contra ſic acceptam Chriſti pulchritudinem quicquam momenti habent quæ ex Medina proponebam. Patres enim qui Chriſti ſpeciem abiectã & contemptibilem fuiſſe tradunt, aliter ſumunt plerumque ſpeciem, quàm hic faciamus, vt dicam infra excludens à Chriſto defectus corporis. Vel aliud non intendunt, quàm quod Chriſti pulchritudo abſolutè ſumpta, & ſine relatione ad Chriſti ætatem, finemque & munera, non fuerit ſumma; quod in vtramque partem agitari poſſe cenſet Pineda ſupra n.9 videturque veriſſimum non fuiſſe ex ratione ſummam pulchritudinem Chriſti: alioqui inſolita illa & adeò extraordinaria faciei venuſtas, non videtur fuiſſe ab Euangeliſtis prætermittenda: decuiſſeque videtur, vt Chriſtus tam fragilis & inſidioſi boni eminentiam refugeret, vt flocci pendendum monſtraret: itemque ne leuis auditor ea externa ſpecie nimiùm caperetur, vt notat Clem. Alexand. 6. Strom. c.8 his verbis [Dominus non fruſtra voluit vti vili & humili forma corporis: ne quis ſpeciem laudans, & admirans pulchritudinem, abſiſtat ab eis quæ dicuntur, & attendens ijs quæ relinquuntur, abducatur ab iis quę percipit intelligẽtia.]

Reliqua Medinæ ſubſtructio facilè ex dictis euertitur. Nam quantumuis admitteremus, ſufficienter probari è Medina pulchritudinem corporis Chriſti non fuiſſe exquiſitè ſummam, abſolutè tamen non probaret eam non fuiſſe ſummam, conuenienter ad ſtatum & finem Chriſti, qualis eſſe reuera potuit: etiamſi qui

à Poëtis

à Poëtis pulchritudinis nomine celebrantur, fuiſſent pulchriores, ſed pulchritudine vel feminea & virum dedecente, vel non conſentanea ſtatui perſonæ quæ pulchritudine afficitur. Nego tamen præterea quod Medina malè aſſumit,ſuppoſita decenti conformatione partium,melius temperamentum non eſſe melioris & exquiſitioris pulchritudinis cauſam. Venuſtas enim coloris quæ inſuper ad pulchritudinem exigitur,maior exurgit ex temperamento meliore.Quod autem dicitur, interdum pulchriores eſſe morboſiores, non eſt admittendum de pulchritudine maiore quoad venuſtatem coloris, ſed quoad proportionem & ſymmetriam membrorum quæ ferè eſt à temperamento independens,reſpondetque primæ cōfirmationi & configurationi materiæ compingentis corpus. Si enim ex eo capite præiaceat pulchritudo maior,& accedat melius temperamentum; plenior quoque effloreſcet in corpore gratia natiua,quæ abſolutè dicenda eſt pulchritudo,non autem quæ à cultu & ſtudio oritur, cuiuſmodi ſemper eſt in feminis maior, præ viris non effeminatis,nec ſexum ſuum dedignatis nimio corporis cultu,& diligentiore accuratione quàm prudentiæ leges in viro ferant. At natiua illa pulchritudo quam ex temperamento conſequi dicebam, cum eſt in feminis maior,admittendum eſt quod viros ſuperent temperamenti bonitate ac præſtantia,quæ alia longè eſt à robore, & minori per extrinſecas cauſas lædentes temerabilitate,quibus ferè ſemper mares præcellunt feminis.

Sepoſita Chriſti pulchritudo ex virtutibus.

12. Nec plura de corporea Chriſti pulchritudine. Sunt in ea fuſi Palæotus ca.3. de ſacra ſindone,& Malonius ibidem, nec non Morales in cap.1. Matth. l.2. tract. 10. & Delrio quatuor factis de ea lectionibus. Quamquam quæ hic diſſerit, pertinent potiùs ad ſpecioſitatem myſticam, ex virtutibus & donis gratiæ Chriſto collatis effloreſcentem,quam Chriſti pulchritudinem nunc non attendimus; quamuis verum ſit, pleroſque Patres Chriſti ſpecioſitatem admirantes,ad eam tantùm ſpectare. Pleroſque producam agens de defectibus corporis Chriſti.Nunc adduco Heſychium orat. de S.Andrea. [Chriſtus in crucem, denudatus, tamquam ad nuptias adductus eſt. Expers enim peccati cum eſſet,opus illi indumento non erat, cumque innocens eſſet, latere non debuit. Nil in ipſo indecorum inerat; etenim quæ decora ſunt, ipſe nos docet: vniuerſa tamen creatura, Dominicæ pulchritudinis ſplendorem ferre minimè poterat,ſed lumen lumine ſuperabatur; Sol ſoli cedebat; qui ſenſibilis eſt, intellectus; qui currit, exiſtenti vbique; qui in loco eſt,ei qui ſupra locum; qui occidit, minimè occidenti; qui noctem remouet, ei qui diei, noctiſque terminos ponit] S.item Epiphanius hær. 69, cum accepiſſet de Chriſti humanitate illud *decorem induit*, ſic habet.[Dicit in nonageſimo ſecundo Pſalmo: *Dominus regnauit decorem induit*; Quo oſtendat ingreſſum Dei Verbi à cæleſtibus in mundum,induiſſe decorem, hoc eſt carnem ex Virgine natam.Quandoquidem videbatur vilis videntibus incredulis, ipſi verò decor reputabatur: vt oſtenderet ſuam fortitudinem per apparentem carnis debilitatem, abolere eam quæ Dominium habet peccati hoc eſt mortem: qua ſubuerſa,omnem diſpenſationem ſalutis noſtræ decorè fecit, & corruptionem diſſipauit,& maledictionem deleuit,& Chirographum quod contra nos erat,& pactum cum inferno diſſoluit,& omnia ad ſalutem hominibus diſpenſauit.]

Sanitas Chriſti,quanta, & vnde.

13. Conſequitur præterea temperamenti bonitatem, ſanitas. Imò ſanitas aliud non eſt, quàm temperamenti conuenientis conſeruatio.Itaque cum temperamentum in Chriſto fuerit perfectum,dicendum eſt fuiſſe in Chriſto perfectam corporis ſanitatem. Hæc eſt ſententia Theologorum omnium cum D.Thoma 3. p. q. 14. art.4. qui argumentantur ex decentia & fine aduentus Chriſti,cui ſanitatis excluſis nullomodo commodaſſet: ideoque ſanitas, & firma & perpetua, erat reſpectu corporis Chriſti,perfectio vt ſic dicam, ſimpliciter ſimplex,quæ melior erat ipſa,quàm non ipſa.

Porrò hæc adeò conſtans & intemerata Chriſti ſanitas,partim naturalem cauſam habuit, partim ſupernaturalem,ſeu diuinam protectionem extrinſecam,ex communi ordine indebitam. Cum enim temperamētum Chriſti, (in cuius recta conſeruatione ſita eſt ſanitas,) eſſet eiuſdem rationis cum temperamentis cæterorum hominum quos cōſtat eſſe morbis obnoxios, potueritque Chriſti complexio externarum ſaltē cauſarum interuentu violari,nec tamen ſit violata; quod quidem Chriſti ſanitas nec per crapulam immoderatumúe laborem,vt in pleriſque alijs accidit ſit violata; nec item ob malam corporis formationem, quod in alijs cernitur, fuerit violationi illi obnoxia; id totum naturale fuit.Nam ex corpore ſic formato,& cum moderatione debita labores ac cibos ſalubres vſurpante, conſequebatur naturaliter ſanitas, niſi externæ cauſæ officerent. Vt autem huiuſmodi cauſæ temerare ſanitatem non poſſent, obſtitit partim temperamenti bonitas leuibus telis imperuia, quibus in alijs pleriſque ſanitas concidiſſet; (nam ob temperamenti diſparitatem,non eſt eadem vbique ſanitatis labilitas & temerabilitas;) partim diuina aſſiſtentia & prouidentia ſpecialis,quæ corpori Chriſti debebatur, ne in illud morbi irruerent, ob indecentiam ex D.Athanaſio infra proponendam.

Vires corporea, Chriſti Domini.

Conſequi denique aiebam ad bonam complexionem,robur ac vires corporis. Quod non ita accipi velim, quaſi pro temperamenti bonitate,eximium quoque ſit corporis robur & vires eius. Id enim falſum eſt,quia vires corporis & robur,non tantùm ſunt conſectaria boni temperamenti, ſed etiam certæ conformationis membrorum, ac præſertim certæ conſtitutionis neruorum, ac toroſitatis: quæ quamuis ex vna parte corpus perficiat,quia plurimas illi vires conciliat, tamen non eſt hominis perfectio,vt ſic dicam,ſimpliciter ſimplex: excludit enim illam teneritudinem temperamenti, quæ ad ingenij bonitatem confert plurimùm; eſtque viribus corporeis,& Herculea firmitate expetibilior. Accedit quod ea neruorum craſſities in qua vt plurimum conſiſtit robur, argumento eſt,plurimam ſubſtantiæ partem quæ cerebro tribuenda fuiſſet, in neruos qui cerebro continuantur,fuiſſe diſtractam: vnde imbecillitas & oblæſio animalium functionum exiſtat neceſſe eſt. Itaque conſentaneè ad hæc principia,admitto Chriſtum Dominū viribus corporis optimè fuiſſe inſtructum, quatenus origo earum eſſe poteſt temperamentum bonum, & bona corporis conformatio, quæ vtraque exquiſita in Chriſto fuerunt. Quatenus tamen virium & roboris præcellentia, ad alias cauſas refertur quæ non ſpectant ad melius eſſe hominis, eatenus fateor vires corporis non fuiſſe in Chriſto maximas,etiam quantum naturaliter poſſunt creſcere, & quantum plerique homines eas naturaliter ſunt adepti, ſed cum diſpendio maiorum & exoptabiliorum perfectionum. Præterquàm quod autem fons iſte naturalium Chriſti virium,non ita copioſè fluebat vt in alijs quibuſdam hominibus; conſtat Chriſtum Dominum,inedia & laboribus,ac vigilijs,innocentiſſimum corpus adeò maceraſſe,ac velut fregiſſe,vt non poſſet naturaliter perſtare in eo tantum robur,quanto ſpectata corporis conformatione & complexione, potiri naturaliter debuiſſet.

Num

Digitized by Google

Num aliquæ ſupernaturales perfectiones, in Chriſti corpore locum habuerint.

14. Sic explicatis naturalibus perfectionibus ſubſtantiæ corporis Chriſti, expendendum eſt, fuerintne aliquæ ſupernaturales eius perfectiones, etiam dum Chriſtus eſſet viator. Quod eſt quærere, an in Chriſti viatoris corpore, locum habuerint glorioſorum corporum dotes; nempe agilitas, ſubtilitas, claritas, impaſſibilitas, vel earum aliquæ: nec enim aliæ ſunt ſupernaturales corporum perfectiones, de quibus quæri poſſit eaſne Chriſtus in via ſit ſortitus. Dicendum verò eſt, nullam earum in ratione dotis gloriæ obtigiſſe Chriſto in via, quia ad rationem dotis exigitur permanentia: at nulla perfectionum propoſitarum fuit in Chriſti viatoris corpore permanenter: imo aliquæ, ne raptim quidem & tranſeunter, videntur ei obtigiſſe, quod non poteſt meliùs monſtrari, quàm ſingulas percurrendo.

Non agilitas:

Agilitatem Abul. in c. 14. Matth. q. 153. & Cornel. 1. Cor. 15. v. 47. cenſuerunt in Chriſto hic habuiſſe locum, cum ambulauit ſuper aquas. Quod ante vtrumque tradiderat Petrus Bleſenſ. tract. de transfigur. *ſub initium*, & ſub diſiunctione idem dixerat autor libri tertij de mirab. ſacræ ſcripturæ cap. 8. Nihil tamen ibi inuenio quod doti agilitatis tribui debeat. Agilitas enim quæ eſt perfectio ſupernaturalis corporum glorioſorum, nihil aliud eſt quàm facultas poſitiua expeditè mouendi vel firmandi corpus proprium, abſque remora iniecta per grauitatem connaturalem: quæ licet maneat, tamen redditur diuinitùs non incommoda corpori, per ſuſpenſionẽ nutus illius actualis, quo res grauis nititur perpetuò deorſum, & vt loquuntur, grauitat. Nihil ſiquidem nunc moror motum alieni corporis, quem beatus longè ſupra connaturales vires per hanc dotem cauſare poteſt, quia id nihil facit ad rem præſentem; ſiue ad dignoſcendum, an Chriſtus ambulando ſupra aquas, vſus ſit perfectione ſupernaturali agilitatis. Suppoſita ergo ſuſpenſione grauitationis naturaliter conſecuturæ grauitatem propriam, quæ ſuſpenſio à D. Auguſtino 13. Ciuit. 18. & l. 22. cap. 11. vocatur catẽna grauis ponderis, quo corpora deprimantur, perfectio agilitatis ſita eſt in vi expeditiſſimi motus cauſatiua, vt in Chriſto potuit, immenſum propè ſpatium perbreui per hanc dotem tranſeunte, cum cœlos ſubijt, vt expendit Abulenſ. Parad. 5. cap. 14.

Perinde autem mihi videtur, vt hoc obiter addam, ſiue motus ille expeditiſſimus, fiat per eleuationem facultatis motricis naturalis à ſola extrinſeca aſſiſtentia diuina, nullo indito corpori beati interno robore, nullaque qualitate; ſiue quod verius videtur, & D. Auguſtinus c. illo 11. inſinuat, inſerta corporibus qualitate noua, & peculiari, in varijs beatis prout merita tulerint inæquali, & non minus motiua quaquauerſum quamuis ſit materialis & corporea, quàm ſimiliter motiua ſit vna & ſimplex facultas motrix, itemque impetus; qui cum ſit ſimplex eſſentialiter qualitas, tamen indifferens eſt ad mouendum, quocumque mouentis impetus tulerit. Nec idcirco motus iſte, erit è vitalium numero expungendus; aut non ſubiacebit imperio animæ, vel perpetuò exercebitur ob qualitatis huius corporeæ potentiam ſollicitantis perpetuã & neceſſariam actionem; quæ ſunt argumenta Leſſij lib. 3. de ſummo bono num. 73. contra hanc qualitatem ſi corporea & corpori adueniens ſtatuatur; non autem quod ille contendit, Spiritualis & inexiſtens animæ. Nihil inquam tale, ex materialitate qualitatis illius iure colligitur, vt ex eo patet; quod omnia illa incommoda, ſi verè vrgerent, æquè pugnarent aduerſus qualitatem motricem corpoream, motus progreſſiui cauſatiuam; quæ tamen de communi ſententia philoſophica admitti debet. Itaque ſatis eſt, quod anima interueniat ad motum à qualitate prædicta cauſandum, ſicut interuenit ad motum naturalem progreſſiuum. Inde autem fiet, vt & actio vitalis ſit, & ſubdatur animæ imperio, nec perpetuò fiat, ob non perpetuò aſſumptam ab animâ qualitatem illam. Eſt enim anima, reſpectu huius qualitatis, cauſa partialis, ſaltem moraliter: vnde non eſt mirum, quod hæc qualitas operatiua, æquè ac habitus ſupernaturales viæ, ſubordinetur animæ ac voluntati.

15. Hæc cum ita ſint, nemo non videt, quàm non quadret effectus propoſitus cũ dote agilitatis: ideoq; cõſtare puto, eum aliò referendũ eſſe, quàm ad perfectionẽ prædictam. Agilitatis enim functio, eſt motus expeditus, qui hic nõ interuenit. Suſpẽſio autẽ grauitatis quæ videtur cerni in Chriſto nequaquã depreſſo in aquis cum eas calcaret, & cui præſertim eſſe tribuendum hunc effectum cenſent Maior in cap. 14. Matth. *dub. 1. circa literam*, & Card. Vigerius in Decachordo, chorda 2. cap. 33. facilè negari poteſt, referendo non depreſſionem, ad firmatam à Chriſto per potentiam miraculorum, fluiditatem aquæ, ne ita cederet preſſa pedibus vt Chriſtus ſubmergeretur, nullo interim effectu nouo intra Chriſti corpus cauſato, vt neceſſe foret ad probandum ſupernaturalis perfectionis interuentum in ea ſuper aquas ambulatione. Sanè Chriſtum non caruiſſe in eo euentu, corporali pondere, diſertè habet S. Dionyſius cap. 2. Diu. Nom. & epiſtola 4. cuius autoritate Beda Marci 6. ad illud *& volebat præterire eos*, tanquam fidei dogma contra Theodorum Pharanitanum Epiſcopum, ſtatuit, quod Chriſtus ſuper mare ambulans, non caruerit pondere corporali. Pondere itaque corporeo præditi fuerunt pedes Chriſti ſupra mare ambulantis, atque adeò grauitarunt in aquis: quæ tamen pedibus nequaquam ceſſerunt; non quod eſſent diuinitùs induratæ vel cõcretæ, quod ſub diſiunctione affirmat autor libri tertij de mirab. Sacræ ſcript. cap. 8. & Giſelbertus ferè in fine operis de altercatione Synagogæ & Eccleſiæ; negat autem ſupra S. Dionyſius, & Damaſc. 3. fid. cap. 15. ſed quod aquæ non ita comprimerentur, vt naturaliter fieret: verùm inſtar ſolidi corporis calcarentur, quod vnum voluit S. Auguſtinus ſerm. 180. de temp. cum dixit, vndam famulam, aquarum iter inſtabile, ſub diuinis veſtigijs ſolidaſſe. Nec diſſimiliter S. Bernardus ſerm. 2. de Aſcenſ. ait, mare ſolidum ſe præbuiſſe pedibus Chriſti; id eſt inſtar corporis ſolidi, nec cedentis cum calcatur.

Porrò ea non ceſſio & firmatio aquarum, facilè à Chriſto præſtari potuit ſalua aquarum fluiditate, per immiſſionem validi impetus vndecumque retinentis aquas, ne preſſæ diffluerent: quod miror poſſibile negari à Vaſque 3. p. d. 57. n. 34. Quid enim difficultatis eſt, vt intelligamus, aquas hinc vno impetu ne deorſum protrudantur firmatas, inde alio impetu ne à calcante diſpeſcantur, prohiberi? Potuiſſet etiam impetus ipſi Chriſti corpori imprimi, vt impediretur deorſum tendere. Qua ratione alibi monſtratum eſt, Angelum poſſe lapidem in medio aëre ſiſtere, ac deſcenſu prohibere. Ea quippe impreſſione, ſucceſſiuè continuè quantum neceſſe erat prorogata, poterat interim vis motrix ciere ſine depreſſione corpus Chriſti. Et alterutro horum modorum, neceſſe eſt cauſatam fuiſſe à Dæmone ambulationem Herculis ſuper aquas, quam Iulianus Apoſtata orat. 7. memorat. Quominus enim dicamus, interueniſſe ibi ſubtractionem concurſus ad deſcenſum neceſſarij, obſtat manifeſta ratio. Nempe quod conſtet, ſubſtractionem illam non potuiſſe fieri à Dæmone, qui concurſum illum non exhibebat: à Deo autem non decuit fieri in eo euentu. Benè video fingi poſſe qualitatem ſtupefactiuam, quæ cauſationem & admiſſionem motus, quantumlibet annitente

facultate motiua, prohiberet. Sed in ea qualitate & ſtabilienda & explicanda, multo plus eſt caliginis, quàm in intelligenda cauſatione effectus prædicti per impetum. Itaque hæren in ea cauſa inceſſus Chriſti viatoris ſuper aquas, non aduocata ad eum effectū cauſandum perfectione agilitatis, etiam aliter quàm ſub ratione dotis; hoc eſt tranſeunter tantùm, & ad vnum illum actum communicata. Nec aliter philoſophandum eſt de non grauata matre per Chriſti pondus, cum vtero geſtaretur, quod ad dotem agilitatis retulit Maior, & ex eo Batrad. t. 1. l. 8. c. 14. *initio*.

Neque item ſubtilitas.

16. Æquè nego, perfectionem ſubtilitatis glorioſæ, habuiſſe vnquam locum in Chriſti viatoris corpore: quod tamen videri cuipiam poſſet cum Cardinalis Vigerio in Deracherdo chorda 2. c. 32. affirmandum, in exitu Chriſti ex illæſo matris vtero. Quomodo enim nulla apertio, nulla virgineæ integritatis temeratio facta eſt, niſi quia corpus Chriſti penetrauit maternum vterum per dotem ſubtilitatis? Erit qui eodem modo philoſophetur de Chriſti corpore, quando iam glorioſum, è ſepulchro illæſo prodijt; aut cœnaculum ſubijt ianuis clauſis; quicquid aliter ignorantiſſimè æquè ac nequiſſimè confinxerint nuperi ſectarij apud Feuardentium in appendice ad Caſtrum v. *Chriſtum*, hær. 10. & 11. Videri etiam poſſit referendum ad hanc dotem, quod Beda narrat & de locis ſanctis c. 6 *in fine*, de impreſſis lapidi, veſtigijs genuum Chriſti orantis. Id quod etiam Baronius anno Chriſti 34. num. 66. in ima valle ad torrentem Cedron Chriſto contigiſſe, ex oculatis veſtigiorum ibi impreſſorum teſtibus memorat.

Sed neque ad vllum ex his effectibus exponendum, video neceſſitatem glorioſæ qualitatis corpori Chriſti etiam tranſeunter communicatæ. Facile quippè erit, hos effectus exponere per mutationem factam in vtero Deiparæ, & in Saxis quibus Chriſtus orans innitebatur: nullo planè nouo effectu, per Chriſti corpus, vel intra illud cauſato. V. G. Saxum diuinitùs molleſactum eſt ad certam menſuram: Neceſſe enim eſt affirmare ita factum eſſe, ob factam excauationem; & ſuperſtitem impreſſionem genuum. Nam ſi Chriſtus lapidem penetraſſet per dotem ſubtilitatis, nulla fuiſſet excauatio facta in lapide; nec notæ appreſſorum genuum ſuperfuiſſent; ſed interueniſſet mera penetratio lapidis & genuum, immutato ſenſibiliter lapide. Vterus verò Deiparæ idcirco ceſſit Chriſto naſcenti, nec diſtractus eſt vel apertus, quia ſpoliatus eſt modo impenetrationis ex parte ſua, quod videtur docuiſſe Aureolus in 3. d. 4. quæſt. vnica art. 5. *ſub finem*. Hoc vt perſpiciatur, recolendum eſt ex alibi tractatis, in quātitate locum externum actu occupante, diſtinguendam eſſe primò quantitatem internam; Secundò extenſionem ſitualem modaliter à quantitate diſtinctam; Tertiò aliam quandam quantitatis proprietatem poſitiuam, ab extenſione reipſa diſtinctam, qua vna quantitas aliam ex eodem loco formaliter pellit, & non admittit.

17. Hanc proprietatem eſſe formam peculiarem ſaltem modalem, inde facilè euincitur, quod ſicut quia videmus poſſe quantitatem coextendi loco, & non coextendi, aſſignamus peculiarem entitatem modalem, quæ dicitur modus extenſionis; ita cùm videamus quantitatem aliquando excludere è loco ſuo aliam quantitatem, quod ſemper accidit naturaliter; interdū verò non excludere, quod è pleriſque fidei myſterijs docemur: planè adigimur, effectum illum excluſionis vel admiſſionis alterius corporis, reuocare in formam aliquam, cuius poſitione vel remotione id præſtetur. Neque enim licet cum effectum tribuere extenſioni, cum quantitas eodem modo extenſa, nunc admittat, nunc excludat externum corpus. Eſt quidem non admiſſio alienæ quantitatis aliquid negatiuum; tamen cum aliquando fiat, aliquando non fiat, debet habere cauſam aliquam, qua poſita ponatur, & ſublata tollatur: alioqui enim ſemper æquè fieret, aut non fieret admiſſiò, poſitis quantitatibus extenſis; contra quàm fides acciduſſe pleriimq; docuit. Agnouerunt aliqui hunc modum iam olim apud Rubionium in 4. d. 10. quæſt. 3. art. 1. à quibus ait vocatum eſſe *corpulentiam* aut *groſſitiem*: & quantum puto, euincitur euidenter ratione propoſita.

Neque enim ſatisfaciunt, ſiue Salas 1. 2. tract. 2. d. 14. num. 149. dicens non admiſſionem, eſſe effectum formalem quantitatis, ſed ſecundarium, ideoque ſeparabilem; ſiue Rubius quæſt. 6. de loco num. 65. & 67. dicens, non admiſſionem, ſiue expulſionem, quamuis ſit à quantitate vt à cauſa formali, tamen exigere diuinum concurſum, eumque negari cum fit penetratio; ſiue denique alij, qui dicunt, per diuinam aſſiſtentiam extrinſecam; fieri vt quantitas penetrans, vincat reſiſtentiam alterius, illudque priuet negatione naturaliter comitante, qua poſtulat non eſſe cum alia quantitate, in eodem loco. Nihil inquam horū ſatisfacit. Nam qualiſcunque effectus formalis ſit non admiſſio, ac etiamſi ſecundarius tantùm, tamen impoſſibile eſt, eandem quantitatem immutatam, nunc admittere, nunc non admittere aliam quantitatē. Quod autem non admiſſio depoſcat diuinum concurſum, inane eſt: nam non admiſſio, eſt reſiſtentia, quæ non eſt reale quid; ſed mera negatio incapax diuini influxus poſitiui. Tandem ſi Deus nullomodo immutet quantitates, non poterit nudo imperio ſuo facere; vt quantitates priùs formaliter incompoſſibiles, reddantur compoſſibiles.

Hinc ergò facillimè monſtrari poteſt, quomodò vterus Deiparæ compoſſibilis fuerit cum quantitate corporis Chriſti, nulla licet perfectione glorioſa communicata corpori Chriſti, ſed tota mutatione tenente ſe ex parte vteri. Nam ad actualem penetrationem, ſufficit excluſio alterutrius modorum, impenetrationem ſiue excluſionem conferentium vni è duabus quantitatibus compenetrandis. Quare per ſolam materni vteri ea modali forma ſpoliati mutationem, corpus Chriſti intemerato matris vtero prodire potuit, nullo ſubtilitatis glorioſæ ſtillicidio ad illud deriuato, in illa vteri penetratione.

Supernaturalis claritas Corporis Chriſti, in Transfiguratione.

18. Claritatis & impaſſibilitatis glorioſorum corporum, effectus aliquos, in Chriſti viatoris corpore emicuiſſe, tranſeunter, facilè dederim. Nam claritas, & quidem inſignis, in Transfiguratione reſplenduit, cum Chriſtus ad luculentum diuinitatis ſuæ argumentum exhibendum, & roborandos ad mox ſubſecuturam crucem diſcipulos, vt optimè conſiderat Theodotus Studita oratione contra Iconomachos, apud Cypariſſiotam decan. 6. Transfiguratus eſt ante diſcipulos electos: id eſt ſaluis lineamentis & configuratione corporis, vt S. Cyrillus alijque Græci apud Cypariſſiotam ſupra cap. 4. diſſerunt, tantùm figura, id eſt ſpecie altera aſſumpta; vel potiùs figura, id eſt extima ſuperficie alterata & illuſtrata, perfuſus eſt tanta luce, vt iuxta Iſaiæ cap. 24. prænunciationem, huc aptatam à Bleſenſi tract. de Transfigurat. erubeſceret ad eam Luna, & Sol confunderetur, præ parcitate lucis ſuæ ad lucem Chriſti Transfigurati. Nec tamen fuiſſe eam claritatem, niſi participationem tranſeuntem claritatis glorioſæ, præter conſentaneam corpori paſſibili diſpoſitionem extraordinariè à Deo conceſſam, rectè ſtatuit D. Thomas opuſc. 60. art. 16. & 3. p. quæſt. 45. art. 2.

Vbi

Vbi Suares, latè inquirit an ea corporis transfigurati claritas, ab anima exoriretur: rectéque negat, manaſſe phyſicè ab anima, quamuis moraliter ab animæ beatitudine redundaret, vt de toto apparatu beatitudinis corporeæ, loquitur D. Auguſtinus epiſt. 56. Fuiſſe autem veram claritatem inhærentem corpori Chriſti, & non ſoli aëri vel corpori circumſtanti, conſtat ex proprietate verborum quibus transfiguratio ab Euãgeliſtis refertur, teſtantibus faciem Chriſti reſplenduiſſe, & Chriſtum ipſum fuiſſe Transfiguratum.

Turrianus ad c. 36. S. Diadochi, cenſet hanc lucem à diſcipulis viſam non fuiſſe *ὁρατῶς*, ſed *νοητῶς*: id eſt non oculis ita affectis vt noſtri ſunt; ſed oculis corporis, factis quodammodò ſpiritualibus, vt ſic videre poſſent. Hoc niſi accipiatur de confortatione aliqua viſus, vt poſſet tanto fulgori par eſſe, nec præſtingeretur; repudiandum cenſeo. Fuit enim ea lux verè corporea, ac proinde oculis corporalibus conſpici potuit. Quod ſi aliqui Patres, viſi ſunt dicere lumen illud Thaborium eſſe ſpirituale, vel etiam diuinum; (innumeros adducit Turrianus in Antepologetico à pag. 66. inde colligens, Apoſtolos in Transfiguratione vidiſſe ipſam Dei eſſentiam, quod mordicùs quoque docuit ex eodem principio Gregorius Palamas, & alij adducti à Lorino 2. Petri 1. verſ. 16.) exponendi ſunt de diuinitatis ſigno, corporali tamen & materiali, vt rectè reſpondet Sanctesius repetit 4 cap. 10. & Maldonatus in cap 17. Matth. ad v. 2. qui placitum illud de viſa ab Apoſtolis Deitate tempore Transfigurationis, deque lumine illo Thaborio increato, periculoſum pronunciat. Id quod agnouiſſe poſtea videtur Turrianus, qui in defenſione l. 1. Conſtit. Clementis cap. 6. & ad l. 7. cap. 19. reuocauit ſententiam ante traditam. Et ſanè benè multi Patres, non eſſe viſam ab Apoſtolis Deitatem in Transfiguratione, diſertè tradiderunt, apud Cypariſſiotam decade 6. à cap. 4. quibus addendus Barlaamus, Gregorij Palamæ acer hæc in parte aduerſarius, cuius diſputationem deſcripſit Brouius anno Chriſti 1331. à num. 12. notatum & ſuffixum à Græculis Schiſmaticis Barlaamum, addens anno 1336. num. 29. Eſto igitur fixum & ratum, hoc lumen fuiſſe corporeum & oculis corporis obuerſatum.

19. Fuiſſe porrò claritatem nouam, nec ab initio, Chriſti corpori adiunctam, certum eſt ex paſſibilitate corporis Chriſti, cui ea claritas non fuiſſet conſentanea: vt propterea Patres aliquos duriuſculè in ſpeciem locutos, viſoſque affirmare, claritatem corporis Chriſti transfigurati fuiſſe illam ipſam quæ ante corpori inerat, nec conſpiciebatur; neceſſe ſit exponere de radice huius claritatis; hoc eſt de vnione hypoſtaticâ, quæ verè ab initio corpus Chriſti ſanctificauit, & connaturali iure ad eam claritatem donauit. Ita exponendi ſunt Epiph. hær. 69. *ad finem*, & Damaſc. orat. de transfiguratione. Spectata autem proprietate vocis, *transfiguratus eſt*, veriſimilius videtur, ſolam extimam figuram corporis Chriſti fuiſſe illuminatam, vt Dur. rectè perpendit in 3. d. 16. quæſt. 2. n. 8. vnde noua confirmatio ſumitur ad monſtrandum, hanc claritatem Chriſti transfigurati non eſſe ipſammet claritatem plenam glorioſi corporis, qua totum corpus, etiam quoad intima viſcera collucebit, & vndecunque viſu permeabile fiet pluſquàm Chryſtallus, & alia corpora exquiſitè diaphana, vt affirmant S. Auguſtinus l. 2. de Gen. contra Manich. c. 21. & l. 22. Ciuit. cap. 30 S. Chryſoſtomus, epiſt. ad Theodorum. S. Gregorius 18. mor. c. 31. Laur. Iuſtin. l. de diſcipl. monaſt. conuerſ. cap. 23. Fuit itaque tantùm portiuncula claritatis glorioſæ, præſertim ſi verum eſſet quod Toletus in cap. 9. Lucæ annot. 58. exiſtimat, nempe non vniuerſum Chriſti corpus, ſed ſolùm faciem in ſuperficie extima ſplenduiſſe. Veriſimilius tamen eſt, manus quoque fuiſſe colluſtratas. De reliqui item corporis ſplendore, ſuppetit coniectura ex candore veſtium, qui cum non eſſet quid phantaſticum & apparens, (dedecuiſſet enim Chriſti gloriam ea deluſio;) nec tamen haberet in veſtibus ipſis vllum ortus ſui principium, etiam morale, videtur ex corpore extimo profluxiſſe in veſtes, iiſque tinctis ac penetratis, certa modificatione obuerſatus eſſe, ſpecie albedinis eximiæ. Nam lux per interpoſitum velamen fuſa, albere videtur, vt conſtat ex ſole per obiectas nubes tranſparente. Non ſolam ſanè faciem, ſed & reliquas corporis Chriſti partes ſplenduiſſe, autor eſt S. Hieronimus epiſt. 61. & conſentit Suares t. 2. 3. p. d. 32. ſ. 1. ac Franc. Lucas Matth. 17. Et tamen ſaluum manet quod diximus de ſola participatione claritatis glorioſæ hîc prodita; quandoquidem lux ſiſtebat in extimis corporis partibus, vt præmiſi. De hac claritate, accuratiſſimè omnino diſſerit Petrus Thyræus l. de glorioſa filij Dei apparit. Et multa ex Patribus proſtant apud Cypariſſiotam decade 6. c. 4. 5. & 7.

Aliæ quædam in Chriſti viatoris corpore, charitatis ſupernaturalis, participationes.

20. Præter hanc illuſtriſsimam Theophaniam, emicuiſſe interdum claritatem in corpore Chriſti viatoris, & quoſdam veluti radios colluxiſſe in eius vultu, habetur ex S. Hieronimo Matth. 9. Criminanti namque Iuliano leuitatem S. Matthæi, qui ad primam vocationem, abiectis tam multis facultatibus Chriſto adhæſiſſet, reſpondet D. Hieronimus, ſplendorem quendam è Chriſti facie emicuiſſe, qui Matthæum ita pellexerit. Similia habet c. 21. agens de iis quos Chriſtus flagello expulit è templo. Et verò Sanctorum multorum facies, radioſa plerumque viſa eſt: quod exempla iam olim, & non ita pridem edita, docent, & aliqua refert Boſius 15. de ſignis Eccleſ. c. 5. S. Thadæum Apoſtolum, viſum Abagaro facie ſplendentem, ſcribit Euſebius l. 1. hiſt. c. vltimo. S. Stephani vultum, Iudæi tanquam Angelicum, id eſt ſplendentem viderunt. Iudithæ Dominus contulit ſplendorem. Pulchrè Ennodius in vita S. Epiphanij, ait ſanctum virum dum eſſet in crepundijs lactentis infantiæ, fulſiſſe ſuperno lumine, vt futuram mentis claritatem, luſtrans eam & præcedens fulgor oſtenderet; ſecuturumque ſplendorem in moribus, iam tunc typica luce ſignaret. Adamum Anaſtaſius Sinaita cap. 13. *ὁδηγῶ*, cum innocens adhuc & integer perſtaret, colluxiſſe radiante vultu, affirmat: idemque poſtea Setho contigiſſe, quem idcirco appellatum ait, *Dei* nomine, & ſobolem eius, *filios Dei*.

Minùs igitur mirum videri debet, radiaſſe ſimiliter quandoque Chriſti vultum, vt ex Hieronimo retuli, confirmatque S. Chryſoſtomus hom. 28. in Matth. tractans illud, *turba detinebant eum, ne diſcederet ab eis*. Et illud, *quia omnes quærunt te*. Accedunt experimenta. Pictorê enim ab Rege Abagaro ſubmiſſum ad Chriſti vultum delineandum, non potuiſſe micantes è Chriſti vultu radios irreuerberato obtutu ſuſtinere; ideoque illam vultus Chriſti expreſſionem deſperaſſe, Eccleſiaſtica prodit hiſtoria. Recèns materno ex vtero fuſi Chriſti Domini, vultum adeò colluxiſſe, vt ſpeluncam in qua editus eſt, colluſtraret, narrat S. Brigitta l. 7. reuel. cap. 25. Vt taceam quod de Diſma latrone in Chriſtum paruulum ad Ægyptios profugum incidente, & ad tantam vultus radiantiſsimi claritatem attonito, verſoque in preces, quæ illi in vitæ meta miſericordiam exorarint, memoratur apud Auguſtinum l. de vita Eremit. ad ſoror. c. 48. De hac narratione & iudicium tuli l. de S. latrone c. 6. n. 15.

Cæterùm quamuis claritatem transfigurationis certum ſit, veram fuiſſe, & Chriſto reipſa inextitiſſe, vt fert proprietas narrationis Euangelicæ, ideoque de ea certum ſit, fuiſſe perfectionem ſupernaturalem, corpori

pori Chriſti communicatam tranſeunter; tamen de claritate vultus Chriſti in his poſterioribus exemplis conſpicua; facilè dici poſſet, non fuiſſe niſi apparentem. Sicut nihil eſt quod adigat, admittere radios quos in Sanctorum vultibus apparuiſſe diximus, fuiſſe veros radios; cum dici abſque incommodo poſſit, fuiſſe à Deo imaginariè demonſtratos, vt eſſent contuentibus in teſtimonium internæ claritatis animi ac ſanctitatis. Nam & idcircò tales radij à quibuſdam duntaxat quos Deus eo contuitu donare dignabatur, non etiam ab alijs conſpiciebantur: quod de aſtantibus Regi Abagoro cum radiantem Thadæi Apoſtoli vultum ſpectaret, notauit nominatim Euſebius laudato proximè loco.

Dos impaſſibilitatis, corpori Chriſti viatoris, numquam conceſſa.

21. Venio ad inpaſſibilitatem, cuius in Chriſti viatoris corporis effectus ille notari poteſt; quod ieiunans per 40. dies, famem non ſenſit, nec vllum inde detrimentum paſſus eſt. Vt enim ait S. Fulgentius epiſtola ad Rheginum, [Chriſtus ipſam carnem non ſolùm infirmam, ſed etiam veraciter cognoſcitur accepiſſe mortalem. Procul dubio in quantum corpori eius inerat ſuſcepta mortalitas, in tantum ei potuit ineſſe corruptionis infirmitas. Illius ſcilicet corruptionis, quæ abeſt ab omni peccato. Ad tàlem corruptionem pertinet fames & ſitis. Facilè ſiquidem eſuriendo & ſitiendo corpus mortale corrumpitur; quando per hæc etiam ad ipſius mortis exitum peruenitur: per quam mortem venitur ad corruptionem, dum deſerente anima, in tantum corpus corrumpitur, vt in putredinem, ac puluerem redigatur. Hâc corruptionem, caro Chriſti non vidit, quæ die tertia reſurrexit. Famen tamen, ſitim, fatigationem corporis ac dolorem, veraciter ſenſit; quæ omnia pertinent ad illam partem pœnalis corruptionis quam ex peccati pœna ſupplicio trahimus, vt ex ea nullum peccati ſupplicium contrahamus.] Ergo quod fames ſit impedita, incorruptibilitas, & impaſſibilitas quædam fuit. Planeque interueniſſe in ea tam diuturnæ inediæ toleratione miraculum, ſtatuit vt omnino verum Mercurialis lib. 6. varia cap. 12.

Non tamen ita accidit ob dotem impaſſibilitatis, corpori Chriſti collatam, vt malè cenſuit Card. Vigerius in Decachordo chorda 2. cap. 33. Accidit ergo ex diuina virtute, in ea occaſione id Chriſti corpori tribuente, eximio ſanè diuinæ in eo potentiæ argumento. Magnum enim diuinæ in Chriſto virtutis argumentum fuit, quod inedia per 40. dies continuata, non modò illum vita non priuarit, ſed ne ſenſu quidem illo quem famem appellamus, moleſtè habuerit: quamuis ei eſſet corpus benè conſtitutum, & viſcidis humoribus naturalem caloris actiuitatem diſtinentibus, minimè ſcatens. Quæ cauſa eſt in pleriſque, cur abſque ſtropha & miraculo, per dies plurimos vltra ſolitum morem, & aliqui per dies 40. ieiunium citra mortem protraxerint. Fortaſſis enim ſic accipi poteſt, quod de ieiunio totius quadrageſimæ per Simeonem ſtilitem, ſcribit Theodoretus cap. 26. Relig. hiſt. Multo intrepidiùs idem dixerit quis, de illo exemplo quadragenarij ieiunij, quod refert S. Auguſtinus epiſt. 86. & de ieiunio ſolidi quadriennij per puellam Germanicam, deſcripto ab illius temporis ſcriptore, Symone Portio, iuſto opuſculo. Scribit item Medina 1. Paren. cap. 7. fuiſſe ſuo tempore, qui trimeſtre integrum exegerit ieiunus. Lego præterea apud Gyraldum Dialo. 4. de Poëtis, ruſticum Germanum, in ſomno, atque adeò planè ieiunum, exegiſſe autumnũ totum, ac hyemem. Affinia exempla dabunt Delrio l. 2. Mag. q. 21. & Læbus t. 1. ſubſceſſ. l. 16. cap. 2. Tam prolixi in iſtis ieiunij, cauſa fuit, quam dixi. Sic enim de brutis inediam longiſſimam ferentibus philoſophatus eſt Ariſtoteles 8. hiſtor. cap. 14. & 17. & Agricola l. de animant. Subterran. à cap. 13. Ob modicum enim internum calorem, & conſtitutionem viſcidis pleriſque humoribus, craſſiſque deprauatum, impaſta exigunt tempus longiſſimum. Idem ergo accidere hominibus longam inediam patientibus, rectè ſtatuunt Portius ſupra c. 6. & Mercur. 6. Var. cap. 12. Non nego tamen, quin interdum idem accidat per miraculum, vt in Elia: alias verò per artem Dæmonis, vt in puella quam memorat Proſper in Dymidio temp. cap. 6. Nec rarò ſunt exempla ſimulata & plena hypocriſeos, vt docent quæ leguntur apud Petrum Gregorium lib. 35. Syntax. cap. 10. & alia protuli in opere de æquiuoc. cap. 2. n. 14. In Chriſto igitur cuius temperies optima erat, & corpus quàm exquiſitè conſtitutum, nulla talis remora actiuitati caloris naturalis apponebatur: ac proinde quod tam longa inedia illum nec vita priuârit, nec ſenſu moleſtiæ affecerit, grande miraculum fuit; immeritoque à Gilberto in fine operis de altercat. Synagoge & Eccleſ. numeratur inter opera Chriſti naturalia.

Hoc tamen miraculum; negabam referendum eſſe ad dotem impaſſibilitatis: tum quia defuit ſtabilitas, tum quia impaſſibilitas quæ eſt effectus dotis glorioſæ, oritur à qualitate ſupernaturali, omnis extraneæ & ad corruptionem diſponentis alterationis excluſiua, debiti temperamenti conſeruatiua formaliter, aut effectiuè, iuxta varias de ea qualitate ſententias. At nulla talis qualitas, Chriſti corpori immiſſa eſt, per quadragenam illam: quia qualitates huiuſmodi ſupernaturales ſunt incorruptibiles, ſecluſo peccato quo demeritoriè expellantur. Cum igitur in Chriſtum impoſſibile fuerit cadere peccatum, oportuiſſet huiuſmodi qualitatem ſemel collatam, hæſiſſe in Chriſto perpetuam, quod conſtat falſum fuiſſe. Quare effectus ille tribuendus tantùm eſt, diuinæ ſoli aſſiſtentiæ extrinſecæ, arcenti incommodationem à calore naturali obuenturam.

Breuiculus, & vſus doctrinæ:

22. Secluſis igitur his paucis quandoque diſpenſatoriè factis communicationibus, participationum quarundam perfectionum ſupernaturalium in corpore Chriſti viatoris diuinitùs exhibitis, quia expediebat vt agnoſceremus quantis ſe connaturalibus bonis in noſtrum commodum Chriſtus priuaſſet; & ad quantam pauperiem propter nos deueniſſet: his inquam paucis ſupernaturalium corporis perfectionum participationibus ſecluſis, corpus Chriſti viatoris &, craſſum fuit ac graue, & cum alijs corporibus impenetrabile, & obſcurum, & paſſibile, æquè ac noſtra, de quo dubitare non licet, ſuppoſitis ijs quæ de Chriſto narrantur in Euangelijs. Et optimum Dei hac in parte conſilium, produnt illa Petri Damiani ſerm. de S. Columba. [Seculi huius homines, qui bellorum ambiunt virtute clareſcere, qui per ora vulgi ſuas optant victorias celebrari, cum ingreſſuri ſunt prælium; In corpore ſuo, quod infirmum eſt. Et molle ſubijciunt, quod durum eſt, atque ad penetrandum difficile, ſuperponunt. Loricis quippe ſe ferreis induunt; & carnem quæ facilè cedit ictui, Cuſtodire contendunt, vt illud durum, ac fortè, quod foris eſt, defendat molle quod intus eſt. Redemptor noſter cum huius mundi campum pugnaturus ingreditur, cum ad debellandas aëris huius nequitias fortis prælia tor armatur, quia nouum debebat inſtruere prælium, nouum induit genus armorum, videlicet vt quod infirmum eſt, ſuperponeret, & quod robuſtum eſt, occultaret.]

Vſus doctrinæ propoſitæ eſſe debet, eximius in Chriſtum amor. Nihil enim procliuius eſt, quàm vt amore inardeſcamus, erga hominem ijs affectum corporeis

Digitized by Google

poreis dotibus, quas in Chriſto effloruiſſe monſtrauimus. Pulchram ſanè faciem, eſſe mutam commendationem dixit Publius Mimus. Nec aliter de cœteris corporeis perfectionibus ſtatuendum. Quàm ergo commendatus cenſeri debet Chriſtus Dominus, in quo decora illa tantopetè effulſerunt?

CAPVT II.

Qui defectus è Chriſti viatoris corpore ablegandi, qui admittendi.

23. QVia contrariorum eadem eſt ſcientia, expoſitis perfectionibus, expendendi ſunt defectus oppoſiti, ſi qui interueniunt. De defectibus ergo corporis Chriſti, ſtatuenda eſt generalis regula poſita à Sophronio in epiſtola Synodica quæ habetur in 6. Synodo actio. 11. & à Damaſceno l. 3. fidei cap. 20. cum dixerunt, [Chriſti corpus caruiſſe imperfectionibus & paſſionibus detrectabilibus, & reprehenſibilibus, ἀδιαβλήτοις: Eos autem defectus, & eas paſſiones ſubijſſe, quæ ſunt naturales & irreprehenſibiles, & quæ procul à macula & pollutione ſunt, & in quibus cuiuſquam peccati veſtigium non reperitur. Irreprehenſibilis defectus ac paſſio, apud hos Patres, idem eſt quod defectus aut paſſio minimè dedecens. Sicut è contrario, paſſio aut defectus dedecens, cui Chriſtus corpus ſuum ſubiacere noluit, dicitur reprehenſibilis, & detrectabilis. Signemus defectus qui in vtraque claſſe occurrunt.

Nullus defectus in Chriſti corpore, quoad membrorum integritatem, vel fœdam conformationem.

Detractabiles corporis defectus quos Chriſtus renuit ſuſcipere, occurrunt duo, deformitas corporea, & morbus. Nam truncatio non pertinet ad hoc genus defectuum, eamque ſuperiùs, agentes de humanitate aſſumpta, remouimus ſufficienter à Chriſti corpore, quod integrum & nulla parte mutilum fuiſſe; (non ago de præputio) certum ex fide videtur. Nihil enim frequentius in Concilijs & Patribus, quàm Chriſtum vt vniuerſum hominem & omnia nobis naturalia curaret, ea ſibi conſunxiſſe. Quæ ratio perſpicuè ſupponit, Chriſti corpus & partibus ac membris omnibus, & quibuſcunque eorum naturalibus facultatibus, viſu, auditu, ac cœteris inſtructum fuiſſe. Nec legere memini è tam multis quot in Eccleſia per tot ſæcula ebullierunt erroribus, quenquam id de Chriſto effutiuiſſe, parte eum aliqua fuiſſe imminutum: quamuis multi circa eum, tam variè, tamque præpoſterè impegerint. Itaque ratum id eſto, hæreamuſque in duobus illis quos protuli defectibus; deformitate inquã, & morbo.

24. Nomine *deformitatis*, intelligo fœdam corporis conformationem, & quidem ex parte, vt ſic dicam, non autem plenam & generalem: qualem Sidonius l. 3. epiſt. 13. exercendo ſtylo, & ad ingenij ſpecimen exhibuit, expreſſo homine vniuerſis corporis membris adeò monſtroſo, vt nihil poſſit fingi, aut mente concipi, nedum exiſtere magis diſtortum. Nec diſſimiliter priſcus Poëta anonymus, fœdiſſimum omnibus corporis partibus aduerſarium ita deſcribit, vt decurſis membris omnibus, cum nihil in illis occurreret commendatione dignum, ſolam cæſariem & capillaturam laude dignam reperiſſe ſe diceret, quod ab adeò maligno capite aufugiſſet per caluitium. De hac deformitate, non eſt hic ſatagendum: ſed de ea quæ vnam duntaxat aut alteram corporis partem ſpectet, cuiuſmodi eſt gibberum, claudicatio, limitas; præſertim notabilis, quæ quamuis apud Æthiopas probro non ducatur, imò ad venuſtatem & elegantiam pertinere exiſtimetur; tamen ex communi ſenſu, nec vano, corpus deformat. Eiuſdem generis eſt nimia obeſitas, & ventricoſitas, ſeu pinguis aqualiculi, protenſo ſeſquipede extantis, moles indecora. Item faciei vel nimia rubedo, næuis præſertim ac tuberculis interſita, vel flauedo, aut palliditas natiua, qualis propè cadauerũ.

Huiuſmodi defectus, à Chriſti corpore abfuiſſe dico, quia verè ſunt detrectabiles ac reprehenſibiles; nec ad noſtrum commodum conferre quicquam poterant: quin potiùs poterant obeſſe: Quia ſicut pulchra facies muta eſt commendatio, & ab homine egregia ſpecie, oriſque & totiùs corporis habitu eximio, ſuggeſtum conſilium aut monitum, gratius excipitur: ita viciſſim fœdi & malè conformati hominis, vel ipſe occurſus plerumque ominoſus & inauſpicatus videtur. Itaque Chriſtum Dominum, quem conuerſari cum hominibus, & verbum Dei publicè apud omnes ordines ferere neceſſe erat, eo dignitatis diuini verbi obſtaculo carere par fuit, & caruiſſe reipſa monſtrant quæ protulimus de Chriſti corporis pulchritudine.

Patres viſi diſſidere.

25. Nec refragantur Patres, qui Chriſti ſpeciem abiectum & contemplibilem fuiſſe tradunt. Signo nonnullos. Tertullianus l. de carne Chriſti cap. 9. præfatus nihil in Chriſti corpore effloruiſſe nouum aut peregrinum, id eſt mirabile & inſolitum, ſubdit. [Denique verbis tantummodò & factis, doctrina & virtute ſola Chriſti, homines obſtupeſcebant. Notaretur etiam carnis in illo nouitas miraculo habita. Sed carnis terrenæ non mira conditio. Ipſa erat, quæ cætera eius miranda faciebat, cum dicerent: *vnde huic doctrina, & ſigna iſta*? Etiam deſpicientium formam eius, hæc erat vox: adeò nec humanæ honeſtatis corpus fuit, nedum cœleſtis claritatis.] S. Cyrillus in Glaphyris Exodi lib. 2. verſans locum Pſalmi 44. *ſpecie tua & pulchritudine*, referens eum locum ad Chriſti ſpeciem diuinam, ſubdit: [carnis gloriationem, nemo adſcripſerit Chriſto, nec in gloriam ipſius cenſuerit. Abſit hoc. Totum enim myſterium incarnationis, eſt exinanitio; ſicut ſcriptum eſt ab Iſaia, *vidimus eum & non habebat ſpeciem, neque pulchritudinem*. S. Athanaſius orat. de humanitate ſuſcepta contra Apollinarium, dictum Iſaiæ, *non habebat ſpeciem*, ait pertinere ad Verbum carne amictum, quippe cuius ſpecies contemptibilis eſſet. Caſſiodorus in Pſal. 44. negat, Chriſtum dictum eſſe ſpecioſum, quia forma eius decore lactei coloris eluxit, aut flauo crine lampauit, aut inſigni ſtatura præminuit: quod eſt dicere, Chriſtum pulchritudine corporea fuiſſe deſtitutũ; quandoquidem corporea pulchritudo, ex colore, & ſtatura, ac proportione membrorum exiſtit. S. Bernardus ſerm. 45. in Cant. librans illud ſponſæ *ecce tu pulcher es*, Chriſto abrogat carnis pulchritudinem, his verbis. [Exiſtimo nequaquam hac vice eius ſenſibus importatas imagines carnis, aut crucis, aut alias quaſcumque. Corporeatum ſimilitudines infirmitatum. In his namque iuxta Prophetam, *non erat ei ſpecies, neque decor*. Hæc autem eum intuita, nunc pulchrum decorumque prænunciat, in viſione meliori, illum ſibi apparuiſſe ſignificans.] Alia Patrum loca pro abroganda Chriſto corporea venuſtate, iam tacta ſunt aptando ad Chriſtum Ioſedeci veſtes ſordidas, quas de carne à Verbo ſuſcepta interpretatos grauiſſimos Patres, retulimus proponentes huius myſterij Emblemata.

Variè exponuntur.

26. Hos Patres nego repugnare ijs quæ diximus, poſſuntque multipliciter exponi. Ac primùm aliqui non ſumunt ſpeciem pro conformatione oris ac vultus, & pro vniuerſi corporis habitu debito, & conſentanea proportione, vt nos hactenus ſpeciem ac pulchritudinem

nem vſurpauimus: ſed ſpeciem ſumunt pro externo apparatu veſtium,& ſatellitij, qui certè in Chriſto nullus fuit. Diſputat multis in hanc rem Orig. l.6. contra Celſum, & refertur in Philocalia cap. 15. Sed audi in hanc rem luculenter agentem Chryſoſtomum in Pſal. 44. ad illud *diffuſa eſt gratia*. Cum enim dixiſſet,agi eò loco de gratia creata,& gratiam quæ intus erat ſcaturijſſe,ſubdit, [Quomodo ergo dicit alius propheta,*vidimus ipſum, & non habuit ſpeciem,nec pulchritudinem, ſed ſpeciem eius indecoram,diminutam præter filios hominum.* Nō dicit dè deformitate,abſit; ſed de eius contemptione. Cum enim ſemel humanitatis perſonam ſuſcepiſſet, quæcumque erant vilia,& contemnenda peruaſit, vt qui nec ſibi matrem reginam adſciuerit, nec tempore incunabulorum ac faſciarum in lecto aureo poſitus ſit, ſed in præſepi: nec in magnifica domo educatus fuerit, ſed in fabri lignarij humili domuncula. Et rurſus cum diſcipulos aſſumeret, non oratores, & philoſophos accepit,& reges; ſed piſcatores. Et publicanos: & tenuem hanc vitam perſequebatur,nec donum habens,nec veſtibus pretioſis indutus, nec delicata,& lauta menſa fruens ſed ab alijs nutritus, probris affectus, contemptus, eiectus & fugatus. Hæc autem faciebat, ex ſuperabundanti quadam copia humanum factum conculcans. Quoniam ergo nil magnificum nec glorioſum præ ſe ferebat,& nec vllos comites habebat, nec ſatellites; imo verò nonunquam ſolus etiam obibat,ſicut quilibet è populo, propterea ille quidem dicit,*vidimus ipſum,& non habuit ſpeciem,nec pulchritudinem.*

Alij verò Patres, cum Chriſtum ſpecie deſtitutum affirmant,ſpeciem quidem ſumunt pro corporis habitu & pulchritudine; ſed Chriſtum ſpectant tempore paſſionis,in qua manifeſtè deturpatus eſt, & flore illo renidētis venuſtatis ſpoliatus. Ita latè Bernardus ſerm. 28. in Cant. Benè quoque S.Hieron. epiſtola ad Principiam in Pſal. 44. his verbis. [Quæritur quomodo pulchrior, ſit cunctis filijs hominum,de quo legimus in Eſaia; *Vidimus eum,& non habebat ſpeciem, neque decorem; ſed erat ſpecies eius inhonorata,& deficiens à filijs hominum: homo in plaga poſitus,& ſciens ferre infirmitatem quia auertit faciem ſuam.* Nec ſtatim ſcriptura diſſonare videtur: quia ignobilitas corporis propter flagella, & ſputa, & alapas, & clauos, & iniurias patibuli commemoratur, hic pulchritudo virtutum in ſacro & venerando corpore: Nam quo diuinitas Chriſti, hominibus comparata,non formoſior ſit: hæc enim non habet comparationem: ſed abſque paſſionibus Crucis. Vniuerſis pulchrior eſt Virgo de Virgine: qui non ex voluntatè viri,ſed ex Deo natus eſt. Niſi enim habuiſſet & in vultu quiddam oculiſque ſydereum; numquam eum ſtatim ſecuti fuiſſent Apoſtoli: nec, qui ad comprehendendum eum venerant, corruiſſent. Denique & in præſenti teſtimonio,in quo ait,*homo in plaga poſitus & ſciens ferre infirmitatem*: reddit cauſas, quare iſta perpeſſus ſit; *quia auertit faciem ſuam*; id eſt, paululum diuinitate ſubtracta,corpus iniuriæ dereliquit.]

Optimè Iſidorus Peluſ. lib.3. epiſt.130. iuxta quem ſcriptura Chriſtum vocat. [Non habentem ſpeciem neque decorem,duplici de cauſa: altera quoniam herili forma occultata ſeruilem oſtendit: altera quia in eo ſupplicio,quod voluntariè ac ſponte ſubijt nullum non cōtumeliæ genus exercitatum eſt. Pendebat quippe in patibulo, meridiano tempore, atque in metropolitana vrbe,ac maximo feſto,in quo neminem fuiſſe veriſſimile eſt,qui non intereſſet. Quin etiam alij cauillis in eum ludebant, alij ſannis eum impetebant, alij probris lacerabant,alij acetum offerebant, alij contumelijs eum afficiebant,alij lancea ipſius latus fodiebāt. Atque in eos quidē latrones,qui vnà cum ipſo in crucem acti fuerant,nihil tale perpetrabant: in ipſum autem eiuſmodi contumelijs,quibus ne innocentes quidem & facinoroſos vti fas eſt, bacchabantur.] Hoc cenſet Iſidorus fuiſſe,Chriſtum non habere ſpeciem.

27. Alij etiam Patres, ſimilia affirmando rationem habuerunt laborum,vigiliarum, inediæ, aliarumque paſſionum quibus Chriſtus carnis ſuæ elegantiam natiuam iugiter offerebat. Multo quippè magis in Chriſtum cadit, quod de ſe prodit Apuleius in Apologia. [Mihi continuatio literati laboris, omnem gratiam corpore detergit, habitudinem tenuat, ſuccum exſorbet,calorem oblitterat, vigorem debilitat.] Quo ſenſu pleniſſimè contra Chriſti pulchritudinem diſputat autor tractatu de vite vera apud Bernardum c.5. vt patet in fine capitis. Aut certè tantum contendunt,corporis Chriſti pulchritudinem abſolute ſumptam,& ſine relatione ad ætatem, munera, & finem Chriſto propoſitum, non fuiſſe ſummam quod vltrò dedimus ſuperiùs. Id tamen non eſt eſſe deformem corpore, quod vnum nunc à Chriſto amolimur.

Tandem nonnulli Patrum in ſolam internam Chriſti pulchritudinem intenti, aiunt Chriſtum fuiſſe deformem externa ſpecie, quod oculos incredulorum: quamuis eſſet in ſe pulcherrimus,vtque animo,de qua pulchritudine agunt,ſylentes de corporis pulchritudine,nec tamen eam negantes. Teſtem in eam rem profero Auguſtinum in premio Pſal.44. [Si aliquid fedi inuenerimus in eo, non amamus: quia & hoc ipſum, quod carnem indutus eſt, vt de illo etiam diceretur, *vidimus eum & non habebat ſpeciem neque decorem*, ſi conſideres miſericordiam qua factum eſt, & ibi pulcher eſt. Sed Iudæorum perſonam gerebat Propheta cum diceret,*vidimus eum & non habebat ſpeciem neque decorem.* Quare? quia non in intellectu. Intelligentibus autem, & verbum caro factum eſt, magna pulchritudo eſt. *Mihi autem abſit gloriari*, dixit vnus amicorum ſponſi, *niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Parum eſt vt non inde erubeſcas,niſi etiam & glorieris. Quare ergo non habuit ſpeciem neque decorem? quia Chriſtus Crucifixus, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus ſtultitia. Quare autem & in cruce habuit decorem? quia *quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt quàm homines: & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt quàm homines.* Nobis ergo iam credentibus,vbique ſponſus pulcher occurrat. Pulcher Deus Verbum apud Deum: pulcher in vtero Virginis, vbi non amiſit diuinitatem, & ſumpſit humanitatem. Pulcher natus infans verbum,quia & cum eſſet infans, cum ſugeret, cum manibus portaretur, cœli locuti ſunt,Angeli laudes dixerunt,magos ſtella direxit,adoratus eſt in præſepi, cibaria animalium manſuetorum. Pulcher ergo in cœlo,pulcher in terra,pulcher in vtero, pulcher in manibus parentum,pulcher in miraculis,pulcher in flagellis pulcher inuitans ad vitam, pulcher nō curans mortē,pulcher deponens animam,pulcher recipiens,pulcher in ligno, pulcher in ſepulchro, pulcher in cœlo,pulcher in intellectu. Audite cāticum, neque oculos veſtros à ſplendore pulchritudinis illius auertat carnis infirmitas. Summa & vera pulchritudo, Iuſtitia eſt. Ibi illum non videbis pulchrum,vbi deprehendes iniuſtum. Si vbique Iuſtus, vbique decorus.]

Sic item Gregorius l.6. in 1. Reg. ſub finem tractans illud *ruffus & pulcher aſpectu*, oſtendit id in Chriſto adhuc mortali,de interna pulchritudine valuiſſe. Eoque aptat locum ex Pſal. 44. quo Chriſtus ſpecioſus forma dicitur, aliaque nonnulla,de Chriſti decore dicta.

Chriſti corpus, nequaquam morboſum.

28. Alter defectus detrectabilis, à Chriſti corpore remouendus,eſt morbus corporalis. Quæ eſt communis Theologorum ſententia, cum S.Thoma 3.p.q.14. art.4. firmata fuſiùs ab Abulenſi in cap.3. Matth.q.52. eſtque tam certa,vt dubitare de ea non liceere,dicat Ribera Hebr.4.num.28. ad illud, *tentatum per omnia*. Sanè quendam in Hiſpania, auſum effutire contrarium de

ſuperiore.

Digitized by Google

ſuperiore loco, adactum fuiſſe ab inquiſitoribus ad palinodiam, teſtatur Aquarius in 3. d. 17. concl. 3. Synodus item Francoford. in epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, referens quod ab eis ſcriptum erat ex Iſaiæ 53. de Chriſto leproſo, id accuratè refellit, & Eſaiæ nunquam in mentem veniſſe demonſtrat. Nec repugnat Guerricus ſerm. 2. de Aſſumpt. vbi inducens Angelos ſciſcitantes de Deipara quomodò incidiſſet in ægritudinem, & quomodò corpus de quo prodijt Chriſti corpus, potuiſſet eſſe infirmitati vlli acceſſibile; ſubdit inducens Deiparam reſpondentem illud ipſum corpus filij mei quale aliquando fuerit recordemini. Et ipſum enim quàm infirmum quantis defectibus ſubditum fuerit voluntate; Ego noui. &c. Cur ergo doleam non eum meo dediſſe corpori, quod ſuo non dedit? &c. Sanè aliud eſt ſanitas, aliud ſanctitas. Sanctitatem dedit corpori meo concepti ſui corporis Sacramento Sanitatem ſe daturum promiſit ſuſcitati corporis exemplo.] Hæc & alia ibi tradens Guerricus, non repugnat perfectæ ſanitati corporis Chriſti pro qua pugnamus, ſed eas dumtaxat infirmitates in eo ſtatuit, quæ aliæ ſunt à vera ægritudine & morbo, quales etiam dumtaxat fuerunt in Deipara.

Ratio excludendorum à Chriſto morborum, petenda eſt, ex eo quod morbi, ortum habent vel ex imperfecta temperie & vitio ſeminis, vel ex ingluuie alijſque aduerſus temperantiam defectibus, vel ex ignoratione, aut non ſatis oculata attentione ad noxia; quæ omnia à Chriſto abfuerunt. Accedit fundamentum quod iecimus poſt Sophronium in Sænodica, & Damaſcenum 3 fid. c. 20. nempe quod Chriſtus caruerit paſſionibus & defectibus reprehenſioni iure patentibus, id eſt defectibus perſonam eius dedecentibus. At morbos non potuiſſe à Chriſto decenter admitti, affirmat S. Athanaſius l. de Incarnatione verbi, vbi exponens cur Chriſtus eo mortis genere è vita abierit, quod crux intulit, non autem per morbum, ita diſputat. [Cæterùm iſthic aliquis obiecerit, ſi neceſſum erat eius corpus pro omnibus in mortem dedi, cur non vt homo communi lege naturæ mortem oppetijt, ſed eo vſque deuenit, vt crucifigeretur? Honorificè quippe magis conueniebat illud ab illo deponi, quàm per contumeliam iſtiuſmodi mortem ſuſtinere. Vide hîc (quæſo,) an huiuſmodi obiectio non planè ſit hominum, ac talis quæ diuinam diſpenſationem non ſapiat. Nam quod à Saluatore. Certum eſt, diuinum ſanè & dignum ipſius diuinitate eſt, idque multis de cauſis. Primùm enim, mortem hominibus per imbecillitatem naturæ ingruere, certum eſt, qui quum diu perdurare nequeant, progreſſu tēporis diſſoluuntur. Ex iſta imbecillitate, morbi oboriuntur; quibus vbi vires exhauſtæ fuerint, in mortem cadunt. Contra in Domino nihil imbecillitatis, quippe qui ſit Dei virtus, Dei ratio ipſiſſimaque vita. Si igitur ſolito more, ſecundùm conſuetudinem hominum, corpus in lecto depoſuiſſet, creditum fuiſſet, per infirmitatem hoc ei accidiſſe, eumque nihilo plus quàm cæteros homines poſſediſſe. Ille autem quoniam & vita erat, & Dei verbum, & mors pro omnibus neceſſariò requirebatur, ideò corpus ſuum & vita & potentia corroborabat: Quatenus autem mors debebatur, eatenus ex ſe, ſed aliunde rationem immolandi mutuatus eſt. Quamquā neque morbo laborare Dominum decebat, vt qui aliorum morbos ſanabat: neque etiam infirmitates aliquas corporis pati eum oportebat, in quo & aliorum infirmitates confirmabat. Quare igitur non etiam mortem, quemadmodum & morbos ſuſtulit? Ideò nimirum, quia moriendi cauſa corpus aſſumpſerat, nec ſi erat mortem arceri & excludi, ne ſimul reſurrectio impediretur. De morbo alia ratio fuit, qui ſi mortem anteceſſiſſet, creditum fuiſſet, eum ex imbecillitate Dominici corporis ortum fuiſſe.] Et mox. Iam ſi eius corpus ægritudine laboraſſet, & ſub omnium oculis, Verbum Dei ab eo diſſoluto receſſiſſet, non ſine dedecore habitum fuiſſet, medicum alienorum morborum, ſuum, quo vſus erat in curandis ægritudinibus, inſtrumentum, corruptum à morbis neglectui habuiſſe. Qui enim creditum fuiſſet, eum, ſi ipſius elanguiſſet templum, aliorum languores depuliſſe? aut enim impotens depellendi morbi irriſus fuiſſet; aut potens quidem, ſed tamen non faciens, inhumanitatis infamiam reportaſſet.]

29. Dedecuerunt ergo Chriſtum, morbi: & idcirco, vt vides affirmare S. Athanaſium, ſinit Deus Chriſtum violenta morte necari; iudicans id conuenientius, quàm Chriſtum morbo corruptū emori. Neque enim dubium videtur, quin Chriſtus niſi mors violenta interueniſſet, præ ſenio occubiturus eſſet, iuxta illud S. Auguſtini lib. 2. de peccat. Mer. c. 29. [Quia in Chriſto erat ſimilitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ipſa exorſus infantia, vt ad mortem videatur etiam ſeneſcendo illa caro peruenire potuiſſe, niſi iuuenis fuiſſet occiſus.] Nimirum reſolutio caloris naturalis & humidi, eo tandem deduxiſſet Chriſti corpus, vt non eſſet idoneum animæ receptaculum. Quia ergo naturaliter non deuenitur ad mortem ſine aliqua temperamenti indiſpoſitione quæ rationem morbi habeat; propterea aiebat S. Athanaſius, præſtitiſſe permitti violentam mortem & præproperam, vt arceretur morbus.

Nec eſt neceſſe tricari, ſupponendo quorundam Medicorum ſententiam, qua corpus benè temperatum & gubernatum, ex mera humidi reſolutione exanimati poſſe dicitur, citra omnem morbum. Ex quo ſequitur. Chriſtum cuius corpus optimè temperatum erat, & ſapientiſſimè regebatur, potuiſſe abſque morbo vita excedere, ſi non fuiſſet occiſus. Hoc voco tricari, quia reuera quamuis *morbi* nomine non ſoleat venire leuis quælibet tentatio ſanitatis, & indiſpoſitio qualiſcunque, præſertim perbreuis; tamen in omni rigore morbus eſt. Ad illam autem deuentum eſſet, per eam reſolutionem humidi naturalis quam conſecutus eſſet interitus. Vnde eaſdem ob cauſas ob quas morbum ſimpliciter arceri à Chriſto decuit, (vt ſcilicet ab imbecillitatis ſuſpicione elongaretur;) ſatius viſum eſt Deo, mortem præcocem permittere. Ab hac enim admittenda, non auocauit imbecillitatis apud homines ſuſpicio, quia ad excipiendam ab extrinſeco mortem, ſalutis noſtræ ac vitæ cauſa, è cœlo venerat. Cæterum quæ de morborum excluſione à Chriſto conſtituimus, de morbis ſimpliciter dictis ſint accipienda. Sunt enim qui non refugiant admittere, eum dolorē qui dentitionis tempore vexat minutam ætatem, cecidiſſe in Chriſtum, vt refert Cornelius Iſaiæ 7. v. 5. & quamuis Cornelius refragetur, nihil tamen occurrit quod prorſus euincat id genus incommodi non potuiſſe in Chriſtum cadere. Nec enim reuera eſt morbus ſimpliciter dictus.

Admittendi in Chriſti viatoris corpore, defectus irreprehenſibiles, permanentes.

30. Progredior ad defectus irreprehenſibiles, quos in Chriſto eſſe admittendos, rectè ſtatuebant Sophronius, & Damaſcenus Neque enim Chriſti corpus per naturales perfectiones quibus illud exornatum & inſtructum vidimus, reddebatur impenetrabile quibuſdam defectibus tranſeuntibus, nec quibuſdam permanentibus. Tranſeuntes defectus voco, famem, ſitim, & ſudorem; permanentes verò, mucum, & huiuſmodi alias excrementitias corporum egeſtiones. Quod Chriſto & mucum tribuo, & alia huiuſmodi corporum naturalia excrementa, mirum videri non debet. Nam ex cibis & potibus corpori noſtro conſentaneis, cum

Digitized by Google

ſtra & abſque merito ieiunaſſe videretur, ſi nihil ſenſiſſet. Verùm vt D. Auguſtini in ſimili voces vſurpem è quæſt.80. ex 83. [cum vtrumque narrat Euangeliſta, (quod ſcilicet ieiunauerit, & tantùm poſtea eſurierit Dominus,) vtrumque credendum eſt quia vtrunque ſicut rerum geſtarum index, factum geſtumque conſcripſit.] Itaque verè Chriſtus, non niſi poſtea eſurijt, ac in ea eſuriei præuentione, & non pœnalis inediæ vſurpatione; ſpectauit potiùs prodere ſe Deum, qui ita poſſet actiuitatem naturalis caloris ſuſpendere, quàm mereri laborioſo ieiunio.

Itaque poſt mediam per quadraginta dies continuatam, placuit Chriſto ſe hominem prodere, & calorem natiuum propriæ actiuitati naturali permittere; vnde ſecuta fames & ſitis, ex vellicatione ac morſu, defectum pabuli ac potus conſequente, prout reliquo vitæ tempore Chriſtus Dominus per famem ac ſitim affi- ciebatur. Ita nodum propoſitum expediunt plerique Patrum, præter ſuperiùs adductos, vt Hilarius Can.3. in Matth. cum dixit. [Nam poſt quadraginta dies, non in quadraginta diebus eſurijt, Moyſe & Helia in eodē ieiunij tempore non eſurientibus. Igitur cum eſurijt Dominus, non media ſubrepſit operatio; ſed virtus illa quadraginta dierum non mora ieiunio, naturæ ſuæ hominem dereliquit. Non enim erat à Deo diabolus, ſed à carne vincendus, quam vtique tentare auſus non fuiſſet, niſi in ea per eſuritionis infirmitatem, quæ ſunt hominis, recognouiſſet.] Non aliud reipſa intendit Autor altercationis Synagogæ & Eccleſiæ cap. vltimo, quanquam ſubobſcurius aliquid admiſceat, quod perfunctoriè lectum, videri poſſet repugnare.

Cum autem eſuries ſit diuinitùs cohibita, ob repreſſam per quadragenarium ſpatium caloris naturalis actiuitatem, perinde ac ſi tunc vis caloris diſtenta fuiſſet in cibi & potus ingeſti concoctione, dicendum videtur, non maiorem fuiſſe Chriſti eſuriem confeſtim poſt quadraginta dies, quàm eſſe deberet, cùm vi inediæ ſi quam fortè tolerauit à tempore ſumpti cibi, vſque ad tempus incipientis ſeceſſionis quadragenariæ; tum etiam vi inediæ, tempore illo exacto conſequentis, vſque ad cibi ſumptionem: non plus ad hunc effectum ſpectato eo temporis quadragenarij ſpatio, quàm ſi non interceſſiſſet. Quare non ſatis percipio, quid diſcriminis inter eſuriem poſt quadragenarium ieiunium de Chriſto proditam, non item de Moſe qui eodem ſpatio ieiunium tulit, obſeruarit S. Max. hom.3. de ieiunio quadrag. cum dixit. [Quid illud eſt autem, quod cum vterque quadragenos ieiunauerit dies, non vterque poſt ieiunium eſuriſſe perhibetur? Moyſes vtique non eſuriuit, vt in homine fragili operata diuinitas probaretur. Eſuriuit Dei filius, vt aſſumptionē carnis noſtræ, fragilem ſuſcepiſſe hominem reuelaret. Quod non eſurijt Moyſes, cœleſtis eſt poſſibilitatis exemplum quod eſurijt Chriſtus, noſtræ redemptionis eſt Sacramentū. Huiuſmodi Dominus pertegit in ſua carne myſterium, vt ſicut Deus eſſe diuinis virtutibus creditur, ita & homo eſſe infirmitatibus dignoſcatur humanis. Similia ex parte habentur apud autorem libri tertij de mirab. ſacræ Script. c.6. qui Moſi Eliam quoque adiungit. Hoc inquam diſcrimen inter Moſem & Eliam ex vna parte, Chriſtum verò ex altera, non deprehendo. Nam ſicut Chriſtus exacto quadragenario laxatis calori naturali habenis, cæpit famere ac ſitire, auctaque naturaliter eſt eſuries ac ſitis quouſque appoſito cibo ac potu ſedaretur; ita idem Moſi ac Eliæ contigiſſe non dubito, quamuis de iſtis non ſit proditum, quia nihil intererat; de Chriſto autem ſit proditum, ob cauſam à S. Maximo rectè expreſſam: nempe vt qui per inediam tandiu toleratam Deus innotuerat, per eſuriem verus homo probaretur.

Sigillatim quoque, de ſudore.

33. Iam ſudor (de quo præterea aliquid notandum propoſueram,) aut eſt ordinarius; per excretionem videlicet humoris aquei ſuperflui; aut extraordinarius, qualem in extremo agone priuſquàm ad necem abriperetur, Chriſto contigiſſe narrat ſacra Hiſtoria. Prior non dedecuit Chriſtum, & ex fatigatione ac labore fuit in eo. Diſtinguit tamen Baconus in 3.d.21.q. vnica art.2. duplicem ſudoris originem. Vnam ex ſuperabūdantia vel corruptione humorum, quo pacto negat Baconus fuiſſe in Chriſto ſudorem, quia talis ſudor contingit præter naturam. Aliam, qua ſudor exoritur propter laborem aut paſſionem: & talem ſudorem idem Autor ait poſſe exprimi è corpore optimè conſtituto, in quo nulla ſit ſuperfluitas præter naturam; talemque ait fuiſſe ſudorem Chriſti.

Mihi hæc duplex ſudoris origo, non videtur accommodata: Nam tametſi ſudor ille qui interdum ex nimia vbertate humoris ſuperflui vel corrupti excernitur, per naturæ quaſi luctam in febribus, aut aliter, indicet corruptionem, aut deprauatam corporis vnde excernitur conſtitutionem; ideoque huiuſmodi ſudor in Chriſtum non ceciderit: Tamen quilibet ſudor, etiamſi ex ſimplici defatigatione procreatus, non aliam habet materiam quàm humorem ſuperfluum & ſuperabundantem; id eſt non abſolutè neceſſarium corpori, tametſi poſſit etiam aliquem vſum habere, ad faciliorem ſanguinis aliorumque humorum permeabilitatem, & ad corporis rigationem ne exareſcat. Fruſtra igitur Baconus in diſtinctione propoſita, ſecundum membrum ſecernit à primo quoad cauſam ſudoris materialem, quæ alia ſine dubio numquam eſt, quàm humor aliquatenus ſuperabundans, qualem non veramur in Chriſto agnoſcere: niſi ſi etiam lachrymas, ſaliuam, mucum, & aquam pedum, à Chriſto amouere velimus. Et diſertè quoad rem præſentem conſentit Card. Vigerus tract.4. de inſtrumentis Dominicæ paſſionis, idcircò concedens Chriſtum interiore aliqua tunica vti ſolitum, quam ad munditiem & tetri odoris ex materia ſudoris deuitationem, identidem mutaret. Annuit item Scachus in myrothecio ſacro prophano cap.33. affirmans Chriſtum eadem ex cauſa frequentaſſe domeſtica balnea, quorum honeſtiſſimus vſus erat, ad illuuiei ex ſudore collectę abſterſionem.

34. Circa ſanguineum Chriſti ſudorem, præmittenda obiter eſt certa veritas narrationis Euangelicæ de eo Chriſti ſudore, quam peruerſe inficiati ſunt Armeni, & alij quidam, veriti deiectionem Chriſti ex tanta infirmitate, quantam prodi admiſſa illius ſudoris veritate arbitrabantur. Sed eſſe eam narrationem verè ſcripturam Canonicam confirmant efficaciter Bellarminus l.1. de verbo Dei cap.16. & Ludou. de Tena l.3. Iſagoges in ſcript. difficult.7. ſect.4. ac Anton. Peres, in authen. Euang. ſecundum Lucam c.22. Coccius t.1. l.6. art.20. nec non Collius l.3. de ſang. Chriſti diſp. 3. cap.1.2. & 3. Eccleſiæ ſane iudicio & innumerorum veterum Patrum ſuffragio id habetur ratum. Et quia proprietas verborum in ſcripturæ ſententijs tenenda mordicus eſt cum nihil eſt quod obſit, propterea, verum ſanguinem à Chriſto per huiuſmodi ſudorem fuiſſe emiſſum, certò ſtatuendum eſt: cum ſcriptura, liquorem ita fuſum, vocet ſanguinem, & Patres paſſim annuant, quos recentiores citati, proferunt magno numero. Nec quod Theophilactus & Euthymius ſenſerant, arbitrandum eſt, cum ſanguinem non niſi ſimilitudinarium fuiſſe: ſed fuit ſanguis verus, tametſi ſudori aqueo permixtus, & in guttarum modum conformatus, vt expendit Franciſcus Lucas ad caput Sancti Lucæ 22. vt propterea voces illæ Euangeliſtæ, *factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram*, inter-

terpunctione appoſita poſt nomen *gutta*, debeant hunc ſenſum facere: *ſudor ſanguineus in terram decurrens, coaluit in grumos*, *quaſi in guttas*. Qua ratione particula *ſicut* non eſt nota ſimilitudinarij ſanguinis, ſed guttarum ſimilitudinariarum. Neque enim reuera guttæ erant aqueæ, ſed guttas aqueas referebant. Conſtabant autem è plurimo ſanguine, admiſtis aliquot particulis aquoſi humoris, qui communi ſudore excernitur. Nec priùs excerni ſudorem nudum contigit, poſteaque eo liquore deficiente, excerni ſanguinem, vt exiſtimauit Caietanus Lucæ 22. ſed eodem veluti impetu, ſanguis aqueo humori commixtus emerſit, vi generoſi affectus, quo Chriſtus Dominus, poſt permiſſum triſtitiæ mala impendentia refugientis, & voluntatis ea ſubeundi, conflictum aliquem, heroico niſu in diuinæ voluntatis partes concedens, eum in ſe audaciæ motum excudit, & æſtum concitauit; vt ſanguis priùs ad cor angore auocatus, conceptoque calore rarefactus, expreſſus foras fuerit, per ſanguineum ſudorem corpore vniuerſo manantem. [Vbi non ſolis oculis (inquit S. Bernardus ſerm. 3. in ramis palma..) Sed quaſi membris omnibus fleuiſſe videtur, vt totum corpus eius quod eſt Eccleſiæ, totius lachrymis corporis purgaretur.] De hoc ſudore, quia plenè dictum eſt in morali diſt. 3. à num. 382. tractando commotionem corpoream conſequentem affectiones & paſſiones, non eſt quod hîc plura addam Officio Eccleſiaſtico (quod tamen non eſt approbatum,) & longa concione, ſudorem hunc Chriſti Domini exornauit Ludou. Viueſ. cum ſudor Anglicanus peſtilẽtiſſimus. Belgium vbi Viues degebat, peruaſiſſet anno 1529. Extat ea lucubratio tomo 2. operum eius.

An Chriſti corpus, ex neceſſitate, aut ſecùs, prædictis defectibus ſubiacuerit.

35. Itaque iſtæ ſunt humanæ corporum infirmitates. quas portaturum Chriſtum Dominum, prædixit Iſaias: quomodò autem eas portauerit, hoc eſt liberéne an neceſſariò, dubitatio eſſe poteſt. Nam ex vna parte S. Damaſcenus l. de hæreſibus, inter Aphtarto docitarum hæreſes numerat, quod dicerent Chriſtum voluntariè toleraſſe imbecillitates naturæ. [Ab ipſa (inquit) fabrica & concretione, Chriſti corpus interitus expers eſſe confirmant, & neceſſarias naturæ imbecillitates; ſitim dico, famem, & laborem Dominum toleraſſe illi quidem concedunt, ſed eodem modo quo nos, hæc ipſum negant pertuliſſe. In nobis enim hæc neceſſitatis eſſe dicunt, in Chriſto autem voluntatis; quem etiam naturæ legibus negant paruiſſe.] Et ſunt ſanè in ea ſententia, Patrum plerique apud Leontium l. de ſectis actione 10. *initio*, in refutatione Caianitarum. Imò diſertè ipſemet Damaſcenus 3. fidei c. 20. & Sophronius in Synodica quæ recitatur in 6. Synodo act. 11. vbi contrariam, vocat *abominabilem ſuſpicionem*. Ex alia verò parte, numerantur inter hæreticos nonnulli, *corrupticolæ* dicti, quia aiebant Chriſtum neceſſariò ſubiacuiſſe imbecillitatibus prædictis. Agit de eis Baronius anno 519. ex Liberato in Breuiario, & ex Leontio actio. 5. & 10. libri de ſectis.

Reſolutio ſub diſtinctione.

36. Diſtinctione adhibita, componi poterit hæc rixa. Aio igitur, Chriſtum quidem ex neceſſitate quadam naturæ ſubijſſe prædictos defectus corporum; quatenus naturaliter loquendo, & ſecluſo vſu potentiæ miraculorum qua pollebat, ſubiacere debebat prædictis incommodis admota eorum cauſa: vt calefactioni moleſtæ, poſito igne vicino. Addo tamen, eatenus perpeſſionem horum defectuum potuiſſe dici Chriſto liberam., quatenus facile illi fuiſſet, per eam quam dixi ſupernaturalem potentiam, munire ſe aduerſus quoſcunque impetus cauſarum noxiarum: vel eos præuenire, hebetando vim talium cauſarum, & impediendo ne agerent; ſin minus ſubtractione concurſus, qui à ſolo Deo confertur, nec à cauſa ſecunda, etiam eleuata poteſt ſubtrahi; at appoſitione obicum quibus vis agendi retundatur, vt ſemper poteſt fieri.

Qui ergo dixerunt, defectus illos corporeos fuiſſe Chriſto neceſſarios, non liberos; ſi non errabant, (vt ſanè errabant, qui idcircò dicti ſunt corrupticolæ;) agebant de perpeſſionibus defectuum prædictorum, prout aduenientibus ex neceſſitate naturæ, & ex ſuppoſitione quod non impedirentur aut præuenirentur à Chriſto, per potentiam ſupernaturalem qua ad id potiebatur. Reſpexerunt verò ad eam potentiam, alij qui dixerunt, perpeſſiones illas fuiſſe Chriſto liberas: nimirum quia erant impedibiles per vſum potentiæ miraculorum, quos ad nutum Chriſti exercebatur. Eo ipſo igitur, quod Chriſtus liberè eligebat nõ præoccupare aut nõ impedire defectus illos corporeos, eo ipſo cenſeri poterat admittere illos liberè. Neque id eſt à Damaſceno reprehenſum in Apthartodocitis: ſed cũ eos componeret cum Seuerianis, dixit conſentire per omnia Apthartodocitas cum Seuerianis, niſi in vno duntaxat puncto, nempe quod Seueriani in vnione Chriſti videri aiebant interitum: hoc autem negabãt Apthartodocitæ, qui corpus Chriſti etiam cum nobiſcum degeret, volebant eſſe incorruptibile, & neceſſarias nobis paſſiones non excepiſſe neceſſariò, ſed voluntariè contendebant. Hoc poſtremum, optimè ab eis dicebatur in ſenſu prædicto, nec idcirco fuerunt habiti hæretici, etiamſi id ab illis traditum ræferatur. Non enim quæcunque hæretici de noſtro proferunt, eo ipſo inquinantur labe hæreſis, vt Nouatianus de Trinit cap. 18. & Ruſticus Diaconus dialog. contra Acephalos, rectè monuerunt. Hæretici ergo dumtaxat fuerunt, ob dogmata in quibus Seuerianis conſentiebant, & ob incorruptibilitatem quam corpori Chriſti viatoris, contra fidei ſcita tribuebant, vt poſtea referam & refellam.

Patrum ſuffragium.

37. Approbant apertè diſtinctionem poſitam, Patres varij. Audi quos Leontius actione 10. libri de ſectis addenſauit, his verbis, poſt relatam Gacanitarum ſententiam, quam ex Damaſceno iam retulimus. [Nos ad ea reſpondemus, etiam nos fateri, paſſiones & affectiones illas, fuiſſe voluntarias: nec tamen idcircò dicere, Chriſtum eas perpeſſum eodem modo, quo nos: nam ſponte dicimus ipſum ſeruijſſe naturæ legibus, volentemque conceſſiſſe corpori, vt ſua perpeteretur, eodem modo quo & nos patimur. Atque hæc teſtimonijs ſuis Patres ipſi comprobant, vt ſanctus ille Gregorius, inquiens: [Naturæ permittebat, quum vellet, vt ageret ſua.] Beatus autem Cyrillus dixit: [per immiſſionem ciborum, & excretionem, conſeruabat ſubſtantiam,] corporis ſcilicet. Rurſus in dialogo, quo vnum eſſe Chriſtum probat, [permiſiſſe ipſum carni ſuæ (ait) vt naturæ ſuæ legibus obſequeretur.] Et rurſus. [Sic permittit id quod corporeum erat, ea perpeti, quæ ipſi naturaliter adſunt; vt oſtenderet, ſe reapſe vereque geſtare carnem, & ſecundùm litteras ſacras hominem eſſe factum. Sanctus autem Athanaſius, libro aduerſus Apollinarem, [propterea dicebat Dominus, animam ſuam nunc perturbari: & hoc *nunc* ſignificat, *quando ipſe voluit*; id tamẽ quod erat, indicatur.]

S. Auguſtinus ſplendidè in hanc rem & copioſè diſſerit q. 80. ex 83. vocatque manem & ineptam calumniam, argumentationem quorundam hæreticorum, qui affectiones animæ abrogabant Chriſto, prætextu inijciendæ ei neceſſitatis: quod S. Auguſtinus refellit exemplo corporearum perpeſſionum in quibus verſamur. Eas quippe Chriſtus & verè excepit, & aliquatenus

Digitized by Google

bus neceſſariò, tametſi ſimpliciter liberè, quia impedire & præuenire eas potuiſſet, ſi libuiſſet.

38. Pulcherrimè item Thomas Patriarcha Hieroſolymitanus Epiſtola ad Armenos, quæ quod à Theodoro Abucara Arabicè expreſſa ſit, eſt apud eum opuſculum 4. [Hæc humana (inquit) ſicut dictum eſt priùs, æterno filio, qui eſt Chriſtus, acciderunt poſt carnem aſſumptam; mors ſcilicet, & alia, quæcumque in Euangelijs ſcripta ſunt. Sed nequaquam exiſtimandum eſt, quidquam horum neceſſariò omnino ſuſtinuiſſe, ſed voluntariè, niſi quod quando volebat, hæc pati accidebat illi modo naturali quo nobis accidit: ne exiſtimaretur incarnatio eius, fictio; & vt ſententia contra diabolum pronunciata, iuſtificaretur à quo hac incarnatione genus humanum redemit. Vnam autem ſpeciem eorum, quæ humana acciderunt ei, declarabo, vt quod dictum eſt, confirmem. Sit fames loquamur de fame. Quando voluit æternus filius eſurire, ſinebat carnẽ ſuam excipere vim aëris vt aër illa exprimeret, quæ per ſuperficiem carnis ſunt in poris cutis. Deinde pars carnis propinquior aëri, ex membris attrahebat, quibus apropinquat pars, ex qua aër hauritur: & illa mẽbra extrahebãt ex vacuis receptaculis, quibus ſẽper ſuppeditatur ex conueniente alimento digeſtio, quæ ex venis ipſorum membrorum ab hepate educitur, venæ autem ex hepate; hepar verò ex duabus venis, quæ ex ſtomacho oriuntur; Hæ duæ venæ trahebant ex ſtomacho. Stomachus igitur exinanitus, requirit vt extrinſecùs ſuppeditetur alimentum. Hoc modo, fratres, æterno filio accidit fames. Voluntate enim libera, non neceſſitate naturali, eſurijt. Cuius rei, euidens argumentum eſt, quod cum quadraginta diebus, & noctibus Ieiunaſſet, poſtea eſurijt. Si enim aër poteſtatem in carnem eius habuiſſet, vt in carnem cuiuſque noſtrum, non vnum diem, vel duos, vel tres tranſegiſſet, quo vſque eſuriret ſicut factum in eo eſſe videmus: ſed quando volebat permittebat naturæ, vt quæ erant eius, operaretur & oſtenderet.]

39. Tandem Sophronius in epiſtola Synodica ſæpè allegata, ita habet. [Fatigatus ſedebat, & ſomni indigens dormiebat: Sed & dum cæderetur, dolebat, & verberatus patiebatur; & dolores ſuſtinuit corporis, manus & pedes transfixus. Dabat itaque cum volebat, humanæ naturæ tempus operari, & pati quæ ſua ſunt, ne fortè phantaſia quædam & viſio inanis nominabilis, eius iudicetur incarnatio. Neque enim inuoluntariè hæc, vel neceſſitate ſuſcipiebat, vel ſi naturaliter ea & humanè admittebat, & humanis motionibus actitabat atque operabatur. Abſit hæc opinabilis ſuſpicio. Deus nempe erat, qui hæc pati carnaliter acquieſcebat, vti nos proprijs paſſionibus ſaluaret, & per hæc nobis immunitatem impartiret, quando pati, agereque & operari humanitùs, idem ipſe volebat, & conſiderantibus, prodeſſe decernebat: propter quos & homo veraciter factus, naturales motus atque carnales. Moueri naturaliter ad operandum volebat, Dum inſidiatores inſidias audacter delectabantur perficere. Corpus enim ſe paſſibile, & mortale, atque corruptibile induit, & naturalibus noſtris atque irreprehenſibilibus ſubijciens ægrimonijs: & huic quæ naturæ ſuæ decenter conueniebant, pati atque patrare indulſit, vſque ad reſurrectionionem ex mortuis. Ibidem quippe & paſſibile noſtrum, & mortale, atque corruptibile diſſoluit, & horum nobis libertatem donauit. Quæque igitur humilia atque humana ſunt, ita ſponte ſimul & naturaliter, manens etiam in his Deus, demonſtrabat. Erat namque ipſe ſibi, πρύτανις, ac reconditor paſſionum humanarum, & actionum; & non ſolùm reconditor, ſed & arbiter; Quamquam naturâ paſſibilis erat quia naturaliter incarnatus erat, & ideo erant humana eius vera hominem haud quidem, quod natura humana non fuerat, ſed quia ſponte factus eſt homo, & homo ſponte factus, hæc recipiebat: & non tyrannicè vel neceſſitate, vt nos plerumque & inuoluntariè, ſed quando & quantum conſulebat, & permitteret ipſe, tam eos qui afflictiones ingerebant, quàm ipſas paſſiones quæ ſecundùm naturas agebantur, admouebat.] Vides diſtinctionem à nobis poſitam, Patribus quoque placuiſſe.

Corpus Chriſti viatoris, corruptibile, ſed citra actualem corruptionem.

40. Iam quod attinet ad corruptibilitatem corporis Chriſti viatoris, lis aliquando de ea fuit, quia Gaianitæ ſiue Aphtartodocitæ, incorruptibilitatem conceſſerunt Chriſto viatori. [Gaianitæ, (inquit Anaſtaſius cap. 23. ὁδηγοῦ, cum præmiſiſſet eos cum Seuerianis vnicam in Chriſto naturam admittere) ſentiunt corpus Chriſti corruptionis expers & diuinum eſſe, ab initio vnionis, vnamque dumtaxat proprietatem nimirum diuinam, & impaſſibilem in eo reperiri: noueritis autem, eos non poſſe vllum ex probatis Patribus producere, qui doceat Chriſtum omni modo, ab ipſo vnionis momento fuiſſe immortalem, ſed ex proprio cerebro & ex ſuorum magiſtrorum inſtitutione hæc talia fingunt, ſuffurantes ex Patrum commentarijs teſtimonia quædam, & orationum quaſi fruſta.] Andream Monachum Romanum ex S. Gregorio, 9. Regiſtri epiſt. 69. hoc errore laborantem, refellit latè Euſebius Theſſalonicenſis apud Photium Cod. 162. In eum errorem lapſus tandem eſt Iuſtinianus, præ Chriſti amore, vt Nicephorus Iuſtinianum purgaturus lib 17. cap. 29. & 31. parum ſanè de delirante principe pronunciauit. Quaſi verò ſit amare Chriſtum, fingere de eo falſa decora, & cum fide pugnantia. [Quod enim non de Chriſto dicitur, vt eſt, etiamſi honor videatur, iniuria eſt,] vt Caſſianus egregiè dixit l. 1. de Incarn. cap. 2. Negauit ergo Iuſtinianus, Chriſti corpus in via, corruptibile fuiſſe atque paſſibile.

Hoc Anaſtaſius Synaita latè refellit cap 23. ὁδηγοῦ: argumentatus inprimis, ex myſterio Euchariſtiæ, quod adigit Gaianitam vt fateatur non eſſe corporis Chriſti figuram, ſed eſſe verè corpus & ſanguinem Chriſti. Quo ſuppoſito, petit vt corpus Chriſti aliquamdiù aſſeruetur in pyxide cum omni reuerentia: & ſi intra paucos dies non corrumpatur aut immutetur, aut alteretur, planum ait fore, corpus Chriſti eſſe incorruptionis incapax, vt Gaianitæ aſſerebant. Sin verò quod pro certo ſtatuit Anaſtaſius, breui corrumpatur, conſtare vult de corruptibilitate corporis Chriſti ante reſurrectionem. Verùm hæc argumentatio, non poteſt nobis eſſe vſui: quia corpus Chriſti in Euchariſtia non corrumpitur ad ſpecierum corruptionem, ſed tantùm deſinit ibi eſſe; Idque non modò nunc contingit, Chriſti corpore iam potiente ſtatu gloriæ, ſed etiam verum fuit de Chriſti adhuc viatoris corpore, quod Apoſtoli in cœna poſtrema participarunt. Neque enim corruptis ſpeciebus hunc exhibitis, corruptum eſt quod ſub eis latebat corpus Chriſti.

41. Quarè argumentandum potiùs eſt, ex eo quod *quia pueri participauerunt carni & ſanguini, & Chriſtus ſimiliter participauit ijſdem.* Atqui pueri, carni & ſanguini corruptibili participant: Ergo & Chriſtus participauit ijſdem: quæ eſt poſtea argumentatio Anaſtaſij, quam confirmat verbis illis S. Athanaſij: [corruptibile erat corpus, quia Maria erat creata, hoc eſt quia erat ex eadem cum noſtris maſſa; & hic in via vt eſſet locus copioſæ redemptioni, non potiebatur gloria, quam poſt reſurrectionem eſt conſecutum.] Deliraſſet enim Origenes latè reiectus à S Bernardo ſermone de verbis eius, ſi quod verba in ſpeciem ſonant, Chriſtum

corpore

corpore beatum in lectulo noſtro quæſiſſet, hoc eſt in paſſibilitate noſtra quam eſſe verè lectum hic noſtrum, dixerat ante Bernardum S. Ambroſius in Pſal. 40. ad illud *ſuper lectum doloris eius*. In via autem, corpus Chriſti in eo lecto quæri poterat. et atque corruptibile. Et quamuis poſt reſurrectionem, corpus Chriſti iam incorruptibile, ſit nobiſcum eiuſdem naturæ; tamen vt Leontius l. de ſectis actio 10. hoc argumentum confirmans benè repoſuit, non habet eam incorruptibilitatem ex communi nobiſcum natura, ſed ex gratia: alioqui quomodò mortuum fuiſſet? Ex permultis Patribus id confirmat idem Leontius, in calce lib. 2. Contra Neſtorium & Eutychem.

Sed ſecernēda diligēter eſt corruptio à corruptibilitate. Nā corruptionē quidē, per reſolutionē in putredinē, Chriſti corpus non vidit, vt Pſaltes prænunciarat: Id enim dedecebat ſanctum Domini. Subijt tamen corruptibilitatem, & corruptionis præludia. Id eſt corpus Chriſti inchoatiuè corruptum eſt, excipiendo alterationes per quas deduci de facto potuiſſet ad totalem corruptionem, ſi fuiſſent continuatæ, nec obſtitiſſet diuina virtus. Quæ diſtinctio optimè ab Anaſtaſio traditur c. illo 23. & à Fulgentio Epiſtola mutila ad Rheginum de hoc argumento; ac breuiter ſed benè Leontius actione illa 10. his verbis de argumēto Gaianitarum. [Sciendū verò proferri ab eis quaſdā Patrū autoritates, quæ incorruptibile Chriſti corpus dicunt: Sicut & Cyrillum allegant his verbis: *nihil corruptibile ſuſcepit caro ſermonis*.] Sed quoties huiuſmodi autoritates proferunt, conſiderandum venit, æquiuocum eſſe *corruptionis* vocabulum. Nam corruptio dicitur, plena diſſolutio corporis in elementa, ex quibus compoſitum fuit: itidemque corruptionem vocamus adfectiones ſiue paſſiones illas humanas, vt eſurire, ſitire, quæque ſunt eiuſdem generis alia. Quum ergo Patrum aliquis dixerit, Chriſti corpus non ſuſtinuiſſe corruptionem hoc nimirum dixit, non prorſus fuiſſe diſſolutum. Quod ſanè verum eſſe, ex contrarijs eorum dictis patet. Pluribus enim in locis, ante reſurrectionem, ipſum corruptibile tradunt: poſt reſurrectionem verò incorruptibile.]

Quatenus incorruptibilitas Chriſto viatori, à quibuſdam Patribus tributa.

42. Ad aliorum verò quorundam Patrum loca quædam, quibus Chriſti incorruptibilitas tradi videtur, probè intelligenda, adhibenda eſt alia diſtinctio corruptionis, in pœnalem & voluntariam, vt loquitur ſupra S. Fulgentius cap. 3. Eandem in hunc finem proponit ſupra Anaſtaſius, & benè etiam cap. 2. eiuſdem operis, verbis illis. [Accipitur corruptio dupliciter in diuinis litteris, corporaliter & ſpiritualiter: vt illic; *Vidit Dominus, & ecce omnis terra corrupta erat peccato*. Alibi de hominibus; *corrupti & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus & ſtudiis ſuis*. Cæterū quandò audis à doctore, corpus Chriſti ante crucem fuiſſe incorruptibile; accipere id debes de incorruptione à peccato; hac enim corruptione, non erat corruptibile, quippe immaculatum prorſus & illibatum: non autem id intelligendum eſt, quaſi corpus Chriſti quoad mortalitatem, alienum quid & peregrinum à noſtris corporibus habuerit. Incorruptibile enim propriè eſt, id quod paſſionis, materiæ, omniſque contactus expers eſt. Incorruptibile eſt quod ab alia ſubſtantia lædi non poteſt. Incorruptibile eſt quod nihil quoquò modo perdit, quod nullius eget, quod ſauciari nequit. At ſacroſanctum Chriſti corpus, & paſſionem ſubijt, & transfixum eſt clauis, & Lancea, ſanguine & aqua inde manante, & ex viuo, exſors vitæ redditum eſt.] Omnia Aphtartodocitarum argumenta, proponit & late euertit Leontius Byzantinus lib. 2. contra Neſtorium & Eutych. toto.

Non fuit in horum hæreticorum ſententia, Philippus Abbas epiſt. 5. quatenus affirmat, fuiſſe in corpore Chriſti, ob ſuam ſanctiſſimam procreationem de Spiritu ſancto, fortitudinem quandam & firmitatem, ratione cuius abhorreret à natura dolendi; niſi ad bonum noſtrum voluiſſet derogari ſuæ illi prærogatiuæ, qua non minùs potiri debebat quàm in ſtatu innocentiæ, in quo natura eius ab iniurijs & dolore abhorruiſſet, vi firmitatis ſupernaturaliter concedendæ humano corpori, vt diſertiſſimè exponit epiſt. 7. Hæc inquam affirmans Philippus, non ſubſcripſit Aphtardocitis; quia fatetur eam prærogatiuam corporis non procreati communi origine ex Adamo, non fuiſſe de facto in Chriſti corpore ob ceſſionem ſui iuris, à Chriſto conſentaneè ad diuinum decretum factam, vt pati poſſet in bonum noſtrum. Tantum igitur voluit Philippus aſſerere, quod Ioannes & Hunaldus in Epiſtolis ad eum, & contra eum, non perſpexerunt, Chriſtum ſi iuri illi ſuo non renunciaſſet, ſed voluiſſet habere corpus quale Adam innocens habebat; nihil fuiſſe paſſurum: nec tantum paſſiones fuiſſe illi voluntarias, quia de facto habebat, & poteſtatem diuinam, & humanam diuinæ ſubiunctam, capacem auertendi vel præueniendi quaſcumque iniurias corporales ac perpeſſiones; ſed etiam quia potuiſſet habere corpus cui competeret eadem quæ Adamo innocenti prærogatiua: quamuis ei prærogatiuæ ſibi debitæ, vltro ceſſerit: quæ eſt remota cauſa incorruptibilitatis, aptitudinaliter & ſecundùm debitum conueniens corpori Chriſti, etiamſi de facto illud non afficiat.

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

43. Summam doctrinæ totius capitis, hæc pauca exhibebunt. Chriſti Domini corpus, quia ſic ferebat finis Incarnationis, nullis Humanorum corporum reprehenſibilibus defectibus, vt deformitati & morbis ſubiacuit: ſed ijs tantùm noſtratibus defectibus quæ reprehenſione vacabant, & abſque indecentia aſſumi poterant, fuit obnoxium, ex neceſſitate naturæ ad Chriſti nutum impedibili per potentiam ſuperiorem, quæ ad bonum noſtrum, defectus illos perrarò arcuit, nec corporis Chriſti paſſibilitatem aut corruptibilitatem excluſit.

Vſus doctrinæ eſſe debet, recordatio gratiæ fideiuſſoris noſtri. Sic enim malè affici & præludijs corruptionis ſubiacere oportuit corpus Chriſti, vt auerterentur mala nobis meritò impendentia. Sortitum itaque veritatem in Chriſto eſt, fabulæ Saracenicæ commentum, quod recitat Melchior Flauius l. de regno Chriſti cap. 29. Narrat hic autor, expugnante S. Ludouico Francorum Rege, Peluſium, repertum eſſe volumen, quo ſcriptum continebatur, tum deſiturum Imperium Turcarum, cum contingeret deijci Mahumeti ſepulchrum. Paucis verò ante annis quàm ea ſcriberet Flauius, contigiſſe ait, vt vibrato cœlitùs fulmine, ſepulchrum impuriſſimi illius nebulonis deijceretur, & infames teterrimi Sycophantæ exuuiæ, detruderentur in abyſſum. Vnde cum Arabes, capeſſendi Chriſtianiſmi conſilia inirent, cohibiti ſunt arte Poppæ cuiuſdam Saraceni, qui commentus eſt obuerſatum ſibi fuiſſe per noctem, ſimulachrum Mahometis, conteſtantis, cum Deus totam illam regionem euertere ſtatuiſſet, exoraſſe ſe; vt iuſtus Dei furor in ſolum ſuum corpus effunderetur. Quæ in toto hoc commento narrantur, veriſſimè in Chriſto ſunt geſta. Hinc ergo immenſo planeque indiſſolubili gratitudinis debito, obſtringi Chriſto hominem; ita vt vel ſi pro Chriſto tradiderit corpus ſuum ita vt ardeat, non ſit par futurus contractis nominibus, optimè omnino eruit S. Bernardus ſerm. de quadrupl. debito. [Nonne (inquit,) ſi conferentur in me, omnes vitæ filiorum Adam, & omnes dies ſeculi, & labores omnium hominum qui

fuerunt,

fuerunt,& qui ſunt,& qui erunt,nihil eſſet ad comparationem corporis illius quod ſpectabile & ſtupendum eſt,virtutibus etiam ſupernis,in conceptu de Spiritu ſancto,in ortu de Virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ affluentia,in coruſcationibus miraculorum, in reuelationibus Sacramentorum ?] Hoc tamen tanti pretij corpus pro nobis factum eſt obnoxium tot incommodis atque defectibus. Quæ igitur gratiæ tantis beneficijs pares erunt?

Addendum & illud quod Adam de Perſenia in Tilmanni Allegorijs ad cap.12. epiſtolæ ad Hebr. conſiderauit, circa illa verba, *in diſciplina perſeuerate.* [Verbum incarnatum dum in carne ſua verbera ſuſtinuit quæ nobis debebantur; dum flagellis dorſum expoſuit imitatores ſuos ad diſciplinæ ſufferentiam informauit. Diſcipli na quippe pacis noſtræ ſuper eum,& liuore eius ſanati ſumus. Quod ſi ſupra dorſum eius,quod eſt dorſum innocentiæ fabricauerunt peccatores; debent corpus noxium,corruptum vitijs, flagellis ſubducere pœnitentes? Inſpiciamus ſi placet,quot diſciplinis innocentiæ Verbum in paſſionē ſuſceperit,quarum procul dubio fidelis diſcipulus, & imitator & prædicator exiſtit. Septem ſunt, vt conſidero, quarum primam ſuſtinuit in flagellis, ſecundam in ſputis,tertiam in colaphis, quartam in ſpinis,quintam in clauis,ſextam in eſca fellis, ſeptimā in lanceatione lateris. In his ſeptem diſciplinis verè liberalibus, tota Chriſtianæ ſapientiæ philoſophia conſiſtit.]

CAPVT III.

Panacea illuſtrium cùm typorum,tam nominum, quibus Patres ornatum & dotes ſanctiſſimi Chriſti corporis,in Scripturis deſignari obſeruauerunt.

44. IVuat alia ratione, decora ſanctiſſimi corporis Chriſti Domini nota facere; nimirum in vnum veluti faſcem hic colligendo,præcipua quædam ex innumeris nominibus, quibus SS.Patres expreſſas in Scripturis prærogatiuas eius,aut noſtrorum defectuū remotiones,cenſuerunt. Qua in re,parcitate vtendum video,ne in immenſum cogat excurrere. Nec de ordine ſeruando in huius ſyllabi confectione ſollicitus ero,cum perinde ſit ad rem noſtram,qua ſeriè ſingula nomina referantur. Itaque tumultuariè & per Satyram quæ præſenti inſtituto opportuna duxero, agglomerabo. Vnum tamen præmonendum duco; nimirum non ignorare me, nonnulla ex Patrum teſtimonijs, quæ circa Chriſti carnem aut corpus proferam, non tam in eam ſubſtantiam dimidiatam quæ animæ ſocia eſt,quàm in totam humanitatem à Verbo aſſumptam cadere,cùm ſit in ſcriptura ferè perpetuum, *carnem* vocare,integram formam totius, ſiue humanitatem aſſumptam: vt cùm dicitur *Verbum caro factum eſt:* Tamen quia ferè quoties humanitas *corpus* aut *caro* vocatur,maximè habetur ratio eius partis quæ nobis cōſpicua eſt,quale eſt corpus dumtaxat,non anima; propterea non immeritò ea quoque loca hic proferentur, tamquam ratione corporis, aut carnis preſsè acceptæ, præcipuè valentia.

Currus Dei, & Regius.

S. Paulinus carm.13. in Præclara Ioſephi & Chriſti contentione,currum regium quo Ioſephus vehebatur, componens,carnem Chriſti currum Dei ac regium indigetat. Decerpo paucos verſus, è pluribus,quibus Ioſephus regio curru vectus, ornatuſque regium in modum, exhibetur.

[Stolam ſed iſte byſſinam & torquem aureum
Gerat,apta Chriſti inſignia,
Textam ſuperna gratia veſtem induat,
Stolatus innocentia.
Contexta byſſo veſtis, irruptam fidem
Signat valenti ſtamine,
Nam fila byſſi fortiora, ſparteis
Feruntur eſſe funibus.
Pro torque, collo caritatis aurea
prædulce circumdet iugum:
Quod ſuaue Chriſto,nec moleſtum,pondere,
Adſtringit colla,non premit.
Hæc inter idem dona ſumat, regij
Inſigne iuris annulum;
Comptuſq; trino trinitatis munere,
Curru vehatur regio.
Regalis enim currus,eſt Chriſti caro;
Corpuſq; ſanctum Eccleſia.
Quo vehitur ipſe, millibus Lætantium,
Agitator Iſrael Deus.]

Fuiſſe Ioſephum,expreſſiſſimum Chriſti typum,res eſt vulgatiſſima. Videſis Auguſtinum ſerm. 81. & 84. de temp. Proſperum de promiſſ.1.p. à cap.25. Ambroſium lib. de Ioſeph. cap. 2. S.Ephrem initio laudationis Ioſephi,& paſſim Patres,exponentes benedictionem Ioſephi. Quare currum regium illi à Pharaone conceſſum,corporis Chriſti typum fuiſſe, non inuerisimiliter dixit S.Paulinus eundemque etiam vocauit, *currum Dei.*

Tabernaculum Dei.

45. S.Baſilius in Pſal. 45. [*Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus*; carnem fortè dicit Deiferam, ſanctificatam per naturæ diuinæ immediatam vnionem. Ex quo intelliges, dici tabernaculum dilectiſſimi,aduentum ſiue manifeſtationem Dei, quæ eſt per carnem.] S.Cyrillus lib.4. in Ioan.cap.28. probat, tabernaculum fuiſſe corporis Chriſti typum. [Aedes enim Dei eſt ſanctiſſimum Chriſti corpus,in quo propter nos habitare voluit.]

Templum.

S. Ambroſius in Pſal. 47. tractans ilud, *ſuſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui*, duplicem eius verſiculi ſenſum proponit,quorum hic eſt primus. [Si ad filium Dei dicitur, templum Dei ita intelligimus,ſecundùm quod ipſe de corpore ſuo dixit; *Soluite templū hoc, & in triduo reſuſcitabo illud.* Verè templum Dei, corpus eſt Chriſti, in quo eſt noſtrorum purificatio peccatorum. Verè templum Dei, caro illa,in qua nullum peccati potuit eſſe contagium,ſed ipſa pro delicto mundi totius,fuit ſacrificium. Verè templum Dei,caro illa,in qua Dei imago fulgebat,& corporaliter plenitudo diuinitatis habitabat quoniam ipſe Chriſtus,eſt plenitudo. Ergo ad ipſum dicitur: *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui:* Quod quid eſt,niſi quod ait, *medius veſtrum ſiat, quem vos neſcitis.* Hoc eſt, in medio veſtri eſt,& non videtur.]

Euſebius orat. de laudibus Conſtantini Magni, *poſt medium.* [Corpus (inquit de Verbo,) velut templum ſanctiſſimum ſibi comparauit,quod quidem & domicilium eſt ſenſibus præditum, in quo ratio inhabitat; & Auguſtum ac ſacroſanctum ſimulachrum eſt, omni ſtatua inanimata longè præſtabilius. Nam hæc,effigies eſt ex materia inanima conflata, ſordidorumque artificum manu in ſpeciem quæ ex ære,ferro,aut ex auro, eboreúe,aut ex lapide,vel ligno conſtat fabricata; eſtque domicilium dæmonibus planè aptiſſimum. Illud autem diuinum ſimulachrum, eximia diuinæ ſapientiæ facultate artificiosè conſtructum,varijſque diſtinctum ornamentis,cum vitæ, tum eſſentiæ mente ſola comprehenſæ, particeps eſt: ſimulachrum inquam, omni virtute præditum,ſimulachrum in quo Dei Verbum,ſuum domicilium collocauit; Sanctum denique ſancti Dei templū,in quo Dei Verbum,inhabitat cum

 morta-

Digitized by Google

mortalibus per inſtrumentum ipſis cognatum, verſatum eſt, ſeque notum reddit.]

Latè Petrus Damiani ſerm. 2. de exaltat S. Crucis, tractans conſonantiam temporis conſtructi templi Salomonis, & fabricati in vtero Deiparæ, corporis Christi. Locum adduxi agens de Chriſti affectione. Ex recentioribus plenè ac eruditè templum Salomonis cum Chriſti corpore componit Villalp. in Ezech. p. 2. lib. 5. diſp. 2. c. 33. & Verboſiſſimè Bartholomeus Ferrarienſis lib. 2. de Chriſto abſcondito.

Domus ſapientiæ.

46. Sanctus Athanaſius orat. 5. contra Arrianos.] In Mariæ vtero Verbum ſibi domum conformauit, eo modo quo ab initio Adam ex terra genitus eſt: vel potius diuiniori, de quo & Salomon ait, cui occultum non fuit, verbum etiam ſapientiam appellari. *Sapientia* (inquiens) *ædificauit ſibi domum.* Quod Apoſtolus interpretans, ita locutus eſt, *cuius nos domicilium ſumus.* Et alibi. *Nos templum* nominat, quatenus Deo ſit congruum in templo habitare: cuius imaginem ex lapidibus à primis hominibus per Salomonem ædificari voluit. Quapropter apparente veritate, domus illa deſiit cum enim vellent efferati Iudæi, imaginem rei, rem ipſam eſſe, & ipſum verbi corpus quod erat verum templum deſtruere, nihil ipſe viciſſim cōminatus eſt: ſed quia ſciebat vltrò eos hanc temeritatem ſuſcepturos, locutus eſt eis, *ſoluite templum hoc, & intra triduum excitabo illud.*] Ad eandem mentem, præclarè his verbis. Rupertus l. 9. de proceſſ. Spiritus Sancti cap. 1. [Spiritus ſanctus, domum iſtam non manu factam, templum dominici corporis ſapienter per ſemetipſum ædificauit, decenter exornauit, glorioſè ac fœliciter dedicauit. Ædificauit inquam in ipſa Verbi incarnatione, exornauit in illius veri hominis manifeſtatione, dedicauit in eiuſdem ſacroſancta reſurrectione. Quam videlicet dedicationem, ille innuit Pſalmi 29. titulus, *Pſalmus cantici, in dedicatione domus Dauid.* Mittit enim nos titulus ad hiſtoriam, & hiſtoriæ intelligentiam ſacræ; quia ſicut Dauid, impenſa & apparatu ſuo, per manum Salomonis templum Domino ædificauit, & poſteà cum iucunditate ſolemnibus verbis ad laudem Domini dedicauit; ſic corpus Chriſti, ſecundùm ſingularem natiuitatem, & immunitatem à peccato, fuit ædificatum: poſt reſurrectionem verò ſecundum impaſſibilitatem & immortalitatem æterna gloria manet dedicatum. Manifeſtationem verò illam dicimus, qua manifeſtauit eum Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, Ioanne prædicante: *& ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſraël, propterea veni ego in aqua baptizans.*]

Arca Teſtamenti.

47. Hanc eſſe imaginem expreſſiſſimam corporis Chriſti, receptiſſimum eſt apud ſacros Doctores. Signo nonnullos, dimiſſis innumeris. S. Hilarius in Pſalm. 131. [Sed non ſolùm hic Domine exurge in requiem tuam, ſed & tu, & arca ſanctificationis tuæ. Non arca Teſtamenti, non arca legis, ſed arca Sanctificationis tuæ. Et quidem eſſe arcam Teſtamenti meminimus, intus ac foris auream, vbi tabulæ teſtamenti, vbi ſanctæ literæ; vbi liber teſtamenti, vbi gomor mannæ. Sed hæc omnia, eius, quod Dominus aſſumpſit, corporis ſpecus eſt, omne in ſe Sacramentum continens legis: hoc & Deitatis ſpiritu & origine carnis munitum, intus ſcilicet ac foris aureum. Eſt enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in gloria Dei Patris, manna in ſe continens æternum. Ipſe enim panis eſt viuus. Teſtamenti intra ſe tabulas & legis librū conſeruans: ſunt enim in eo verba vitæ. Vt igitur eum Domino etiam hæc ſanctificationis arca (hanc enim ſecundùm Euangelia, & ſanctificauit & ſignauit Pater,) in requiem exurgat, Propheta orat. Cæterum arca illa terrena, & frequenter ab Allophylis capta eſt, & polluta à Regibus: & hodie templo atque vrbe ſubuerſa, iam nulla eſt.] Idipſum habet ibid. optimè Hieronimus.

Rupertus latè conſentit l. 4. in Exod. c. 5. Decerpo duntaxat particulam. [Principio ſanctuarij arca compingitur quia principio ſanctæ Eccleſiæ filio Dei, corporis humani membra compegit, ex Virgine ſanctus ſpiritus. Compingitur autem arca de lignis ſethim, lignis imputribilibus, quia de ſemine Patrum fidelium, æterna memoria redolentium, Dei filius eſt incarnatus: *Cuius*, inquit, *longitudo habeat duos & ſemis cubitos, latitudo cubitum vnum & dimidium, altitudo ſimiliter cubitum & ſemiſſem*, videlicet, vt homini ſalua reuerentia ſit acceſsibilis, & attrectabilis intus & foris, prout eſt menſura vel ſtatura hominis. Staturæ namque humanæ longitudo, à planta pedis vſque ad collum, tricubitalis eſt. Cum ergo altitudo arcæ, tantùm vnius cubiti ſit ac ſemiſſis, palam eſt, quia curuaturam corporis humani non excedit, & longitudo cum ſit duorum cubitorum ac ſemiſſis, porrectis manibus ad dexteram & ad ſiniſtram ad quemlibet actum religionis vltrò accedit. Latitudo quoque cubiti ac ſemiſſis, liquet incumbentis manibus quàm accommoda ſit. Quod totum myſticè nobis illud innuit, quia incarnata diuinitas, omnibus modis, menſuræ, ideſt capacitati hominis, benigna ſe charitate induſit. Deus appropinquans in terra viſus, & cum hominibus conuerſatus eſt, oculis hominum expoſitus, auribus hominum propoſitus, manibus hominum appoſitus eſt.]

Et inferiùs cap. 14. agens de contentis in ſecundo tabernaculo. [Illic arca eſt, vera ſcilicet carnis noſtræ quæ de Virgine ſumpta eſt, & in cruce pependit ſubſtantia, virtute reſurrectionis nullatenus abſumpta, ſed tantùm in gloriam immortalitatis atque incorruptionis immutata; habens virgam & manna & tabulas teſtamenti; virgam, id eſt poteſtatem Patris ſuper omnia opera, de qua dicit, *data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra*: manna, id eſt gratiæ dulcedinem; hanc enim Deus ſuſcitauit, & Principem ac Saluatorem exaltauit, (ait Apoſtolus Petrus, protinus ſubiungens) ad dandam pœnitentiam & remiſsionem peccatorū. Tabulas teſtamenti, id eſt, librum iudicij. de quo Daniel dicit: *Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt.* Nam de his quæ in libris teſtamenti ſunt ſcripta, futurum eſt iudicium, & aperiendæ ſunt conſcientiæ ſingulorum.]

S. Cyrillus l. 4. in Ioan. c. 28. [Arca conſtituta fuit ex lignis quæ putredinem non patiuntur, vt incorruptibile corpus Chriſti eſſe perdiſcas. Auro etiam puro, intra & extra, fuit deaurata: quia precioſa; regaliaque omnia, in ipſo ſunt; non ſolùm quæ Deitati, verùm etiam quæ humanitati eius attribuuntur. In omnibus enim primus eſt, (ait Paulus,) & aurum, honoris atque præſtantia loco ſuper omnes accipitur. Hoc modo cōſtituta deaurataque arca, diuinam legem in ea reconditam continebat, quæ quoniam Verbum Dei eſt non ſubſiſtens, ſed mandatum. Dei Verbum non ſubſiſtenti carni coniunctum ſignificabat.] Videndus inſuper Heſych. 5. in Leuit. cap. 16. 359. & Philippus Abbas l. de dignit. Cleric. c. 1.

Ligna Sethim, arcam Chriſtum compingentia.

48. Inſigniter Petrus Cellēſis l. 1. de tabernac. [Corpus illud Dominicum de ſacris viſceribus virginalis vteri conceptum, & natum obumbrante ſpiritu ſancto, lignis ſethim congruè comparatur; quia ligna iſta imputribilia ſunt & leuia, & igni appoſita non afficiuntur damno combuſtionis, ſed indurantur ſoliditate robuſtiori. Sunt quoque ſimilia albæ ſpinæ; incorruptibile ſiquidem eſt corpus Chriſti; quod neque computruit aliquando in ſtercore humanæ conuerſationis, corruptione peccati; nec in ſepulchro puluere mortis. Vnde; *non dabis ſanctum tuum, videre corruptionem*;

Digitized by Google

rum; leue, quia nullatenus originalis peccati ſiue actualis oppreſſum grauedine, ſuper pennas ventorum, adhuc in carne deambulauit, vndaſque ſolido itinere calcauit; & poſt mortem ac reſurrectionem, ad dexteram Patris, leuatis manibus, corpore aſcendit; igni denique paſsionis ſuppoſitū corpus dominicum, tanquam lignum ſethim, non euanuit in cineres combuſtionis, ſed conualuit in impaſsibilitatem reſurrectionis. Exarſit namque inuidia Iudæorum aduerſus Ieſum (vt ait Pſalmiſta,) tanquam ignis in ſpinis: ſed rubus Moyſi, in flamma ardens, non eſt combuſtus, in pœna ſua pœnam noſtram euacuans, & à culpa naturam, per pœnam liberans. Hoc autem totum, quia ſimile eſt hoc lignum, albæ ſpinæ; non vtique veritate naturæ, ſed conditionis ſimilitudine. Nam veritas carnis in eo non fermentatur corruptione vetuſtatis, ſed configuratur ſimilitudini carnis peccati, vt de ſpecie aduerſarium illiceret, de veritate nobis patrocinium pararet.]

Vrna aurea.

49. Petrus Damiani ſerm. 42. [Quid eſt vrna aurea niſi caro Chriſti munda, nitida, ſyncera, atque ab omni reatus contagione puriſſima? quæ reconditum habet manna; angelicum videlicet panem; hoc eſt diuinitatis æternæ dulcedinem.]

Thronus Salomonis.

Philippus Abbas Tomo 2. Moralitatum in Cantica inſigniter confert corpus Chriſti cum hoc throno, ſed fuſius quàm vt hîc adſcribi queat. Itaque ibi legatur hæc comparatio.

Cubile Verbi.

Orig. hom. 3. in Cant. ad illud, *lectulus noſter floridus*, poſt alia quibus corpus ſponſæ caſtum & purum, cubile Verbi dictum eſſe affirmat, addit. [Conſidera ſanè, ne fortè poſſit etiam illud corpus quod aſſumpſit Ieſus, commune ei cum ſponſa cubile nominari; quoniam quidem videtur per ipſum Eccleſia Chriſto eſſe ſociata, & participium Verbi Dei capere potuiſſe, ſecundùm quod mediator Dei & hominum dicitur, & ſecundùm quod Apoſtolus dicit; *quoniam in ipſo habemus acceſſum per fidem in ſpe gloriæ Dei.*]

Ferculum imputribile.

50. S. Bernard. ſerm. 5. in vigilia natiu. Dom. [*Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Ne ergo contemnas priora munera, ſi ſequentia concupiſcis: nec faſtidias priùs ædulium, ſi vis accipere quæ ſequuntur, vel pro ipſo ferculo in quo apponitur, ſumere non recuſes. Ferculum enim imputribile fecit ſibi pacificus noſter, corpus incorruptibile aptans ſibi: in quo ſalutis epulas miniſtret. *Non dabis* (inquit) *ſanctum tuum videre corruptionem.* Illud vtique de quo Gabriel ad Mariam, *quod naſcetur*, ait, *ex te ſanctum vocabitur filius Dei.*]

Serpens æneus.

S. Macarius hom. 11. [Quid innuit ſerpens ille mortuus, qui ſublimitati ligni affixus, ſanabat percuſſos? Serpens ille mortuus, viuos ſuperabat, vt typus ſit corporis Domini. Corpus enim, quod aſſumpſit ex Maria, exaltauit in cruce, ſuſpendit & affixit ligno: & ita ſerpentem in corde viuentem & repentem, corpus mortuum vicit & occidit. Hic miraculum magnum! quomodo ſerpens mortuus, occiderit viuum. At quemadmodum fecit Moſes nouum opus, ſimilitudinem viui ſerpentis effingens; ſic quoque Dominus, nouum opus ex Maria condidit, & hoc induit, non attulit corpus ex cœlo: ſpiritum cœleſtem Adam ingredientem creauit, & hunc permiſcuit diuinitati, & induit carnem humanam, eamque formauit in vtero. Sicut ergo ſerpentem æneum vſque ad Moſen non iuſſit Dominus in mundo fieri: ita corpus nouum & peccati expers, vſque ad Dominum non apparuit in mundo. Poſtquam enim primus Adam mandatum Dei tranſgreſſus eſt, regnauit mors in vniuerſos eius filios. Superauit ergo corpus mortuum, ſerpentem viuum: & hoc miraculum Iudæis quidem offendiculum, Græcis autem ſtultitia eſt.]

Affinis eſt huic comparationi, frequens apud Patres collatio corporis Chriſti, cum ſerpente è virga Moſis propoſito: de qua videndus Eucherius homil. 3. de Paſch. Irenæus lib. 3. cap. 29. vbi Feüardentius adducit in eam rem S. Iſidorum, Nyſſenum, Auguſtinum, Proſperum, Rupertum, Bedam, ſed optimè idipſum expreſſit S. Ambroſius l. de Salom. cap. 2. vbi ſerpentem æneum, cum hoc è virga ſerpente, bellè coniunxit ad exhibendum Chriſti corpus. [Moyſes (inquit) ſerpentem æneum in eremo ſuſpendit in ligno, qui proprius erat typus corporis Chriſti, vt quicunque in eum aſpiceret, non periret. Corpus enim hominis, per tranſgreſſionem, vas fuerat ſerpentis effectum. Sic & alibi ipſe Moyſes virgam proijcit in terram, quæ in ſimilitudinem eſt corporata ſerpentis, quæ & ipſa imago erat corporis Domini. Ideò omnium Ægyptiorum poteſtatem is, quia tantæ virtutis in ſe typum gerebat, abſorbuit.]

Vas nouum.

51. Petrus Damiani ſerm. 2. de exalt. S. crucis. [Humanæ mens quæ ſterilis erat amara atque inſipida, ad Saluatoris aduentum fertilis dulcis effecta diuinæ inſuper eſt Sapientiæ ſale condita. Quod nimirum ſatis expreſsè figurauit illud Eliſei Prophetæ miraculum. Nam cum viri Iericho ſibi cōquererentur, quod aquæ eſſent peſſimæ, & terra ſterilis, *afferte*, inquit, *mihi vas nouum, & mittite in illud ſal.* Deinde aquarum fonti, ſal illud immerſit. Sicque aquas ab omni morte & ſterilitate ſanauit. Quod nimirum, vt totum breui ſermone concludam, nihil aliud inſinuat, niſi quod Verbum caro fieret, & habitaret in nobis. Quid enim aquæ niſi mundani ſunt populi? Quid vas nouum, niſi corpus Dominicum, nulla ſcilicet præuaricationis antiquæ labe nigratum, nulla veteris hominis abuſione detritum? Quid porrò ſal, niſi cœleſtis eſt Sapientia? Sapientia igitur Patris in corpus, deſcendit humanum, & ſic ad fertilitatem, & vitalis intelligētię dulcedinem, omnium conuertit fidelium mentes: quæ nimirum dulcedo tamdiu latuit, vſque dum ſal mergeretur in aquam; ideſt, vſque dum ille penderet in cruce, qui dixit; *Saluum me fac Deus, quoniam introierunt aquæ vſque ad animam meam.* Ex tunc enim homo didicit, quid deberet appetere quid vitare.]

Lilium.

52. S. Ambroſius ſerm. 5. in Pſal. 118. ad v. 1. tractans illud, *ego flos campi, & lilium conuallium*, poſt alia de Eccleſia lilio collata, ſubdit. [Refert etiam conſiderare quòd hoc Lilium ſplendore circumfuſum ſit, intus autem quod habet, rubeum ſit, boni & ipſum odoris, eò quòd caro Chriſti, velut morali diuinitatis claritudine circumſepta, cœleſtis habuerit protectionem gratiæ. Denique in poſterioribus ait, *Fraternus meus candidus, & rubeus.* Candidus claritate diuina, rubeus ſpecie coloris humani, quem Sacramento incarnationis aſſumpſit: meritoque & ipſum quod eſt rubeum, benè olet, quia caro Chriſti ſine peccato eſt, quam perfidi contrectantes, manus ſuas inquinauerunt; ſancti venerantes, pietatis odore fragrarunt. Accepit hunc odorem Dominus Ieſus, fragrantis Eccleſiæ ſuæ, & ait; *ecce proxima mea bona.*]

Feneſtra Deitatis.

53. Clemens Alexandrinus 1. pædag. cap. 5. *ſub finem*, tractans quod Geneſeos 26. habetur, de Rege Abime-

Digitized by Google

lech; proſpectante ludentem cum Rebecca Iſaacum; præmiſſa alia interpretatione, addit. [Rex itaque Chriſtus, è ſuperis riſum noſtrum ſpeculatur, & cum è feneſtra vt dicit ſcriptura, proſpexiſſet gratiarum actionem, & benedictionem, exultationem, & lætitiam, & ſimul etiam cum ijs operantem tolerantiam, & eorum coniunctionem, ſolam ſuam reſpicit Eccleſiam? oſtendens faciem ſuam quæ deerat Eccleſiæ, quæ regali perfecta capite, efficitur: Vbi erat autem feneſtra, per quam oſtendebatur Dominus? Caro per quam fuit manifeſtatus.]

S. Gregorius in cap. 2. Cantic. ad illud, *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, aſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos*, ſic ſcribit. [Quaſi poſt parietem noſtrum Chriſtus incarnatus ſtetit: quia in humanitate aſſumpta diuinitas latuit & quia eius immenſitatem ſi oſtenderet infirmitas humana ferre non poſſet, carnis obſtaculum obiecit. Et quicquid magni inter homines operatus eſt, quaſi poſt parietem latitans fecit: per feneſtras autem & cancellos qui aſpicit, partim videtur partim vero ſe abſcondit. Sic & Dominus Ieſus Chriſtus dum & miracula per diuinitatis potentiam fecit, & abiecta per carnis infirmitatem pertulit, quaſi per feneſtram & cancellos proſpicit; quia in alio latens, in alio quis eſſet, apparuit.] Apud Bernardum in ſermone Not. 50. de parabola nuptiarum filij Regis, Diuinitas Chriſti feneſtra dicitur, paries verò humanitas.

Nubes leuis.

54. Ambroſius ſerm. 5. in Pſal. 118. ad v. 1. exponens nubem leuem de qua Iſaias cap. 19. cum dixiſſet, eam nubem præſignaſſe Deiparam, ſubdit. [Aliter quoque eam interpretationem ſumere licet. Venit in nube leui Chriſtus in Ægyptum, hoc eſt, venit in ſuſceptione ſui corporis in hoc ſeculum. In nube venit, quem nebula corporis obumbrabat. Sed leuis erat caro, quam nulla ſua grauabant delicta. Quomodò enim peccatis grauaretur ſuis, qui auferebat omnium peccata populorum? *Ecce*, inquit Ioannes, *agnus Dei; ecce qui tollit peccatum mundi.* Ante heſternum lectum eſt, *quia ſtabat Ieſus, & habebat veſtimenta ſordida:* Mea enim peccata portabat. Sumpſit veſtimenta noſtra, vt nos ſplendore immortalitatis indueret. Venit in nube leui, quaſi iuſtitia iniquitas enim in talento plumbeo ſedet; Chriſtus in corde iuſtorum, in quibus peccata non erant. Et ideò benè lectum eſt hodie; *quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Pro nobis Deus Verbum ſuſcepit carnis infirmitatem, pro nobis eſuriuit, vapulauit, crucifixus eſt, mortuus eſt, vt nobis in quibus ante vita ignobilis & degener habebatur, inciperet mors eſſe precioſa.]

S. Bernardus ſerm. 1. de aduentu agens de Chriſti corpore. [Hæc eſt illa leuiſſima planè & præfulgida nubes, ſupra quam aſcenſurum eum, Propheta prædixerat, vt deſcenderet in Aegyptum Rupertus optimè lib. 9. in Apocal. ad illud capitis 14. *Et vidi & ecce nubem candidam.* [Caro illa virginea, caro immaculata, ſine aliqua ſorde peccati originalis aſſumpta, per nubem candidam hic ſignificata eſt per Prophetam dicentem, *ecce oſtendit Dominus ſuper nubem candidam, & ingredietur Aegyptum*; ideſt aſſumet carnem de Virgine, & ingredietur in hunc mundum. Nam quomodò ſol ſuper nubem candidam, diem quidem nobis efficit, ſed non totam ſuam claritatem oſtendit, lucem quidem dat, ſed formam ſuam ſubtrahit nec totos ignes ſuos exerit, & frigus tamen competenter exſuperat præteritæ algidæ noctis: ſic diuinitas clariſſima, in carne quidem miraculis & ſermone ſapientiæ nos illuminauit, ſed non ſemetipſam ſicut eſt manifeſtauit: locutus quidem eſt & fecit ſicut Deus, non tamen formam Dei oſtendit, nec totam virtutem ſuam exeruit, & tamen, ad expugnanda Spiritualia nequitiæ ſatisfecit.]

Latibulum & caligo Dei.

55. S. Chryſoſtomus in Pſal. 96. incidens in illud Pſal. 17. *Poſuit tenebras latibulum ſuum*, ſic philoſophatur. [Quæris quales tenebras poſuit Deus latibulum ſuum? Planè corpus: qua tabernaculum corporis ſui dicit tenebras. Id te ſequens pſalmi verſus doceat. Nam poſt quam dixit, *& poſuit tenebras latibulum ſuum*, adiecit dicens, *in circuitu eius, tabernaculum eius.* Vidiſti eius nubem, cognouiſti eius caliginem, & quid ſit caligo. Nunc ſolue celebrem & difficilis ſolutionis interpretationem, quæ à multis quidem affertur, à paucis autem rectè docetur. *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam: Et poſuit tenebras latibulum ſuum. Tenebras* (dicit ſcriptura) *vocauit Deus mortem.* Nox eramus nos gentes, noctem induit Dominus. Noſtrum etiam tabernaculum portauit. *Dies diei eructat verbum, pater filio*, ſecundùm quod lux eſt, & dies, Dominus.]

Altare holocauſti.

Heſychius lib. 2. in leuit. cap. 8. Sed pulchrè ibidem lib. 1. exponens effuſionem ſanguinis in circuitu altaris. [Videlicet (inquit) in vnigeniti corpus: hoc enim reuera altare dicitur. Quomodo ſicut omne ſacrificium ſuper altare à ſacerdotibus miniſtrantibus ponitur, ſic omnem animæ virtutem in corpore Domini: id eſt ad eius imitationem, ſacerdotes operantur. Hoc altare Moyſes ſignificans, dicebat; *altare de terra facietis mihi*; de noſtra enim terra, ideſt conſperſione ſiue maſſa, corpus Dominicum factum eſt. Et rurſus ipſe; *quod ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus, ſi enim leuaueris cultrum tuum ſuper eo, polluetur.* Neque enim ſecta, neque delecta ab hominis manu eſt. Chriſti caro, de qua Daniel dicebat; *abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus*, quia ſine complexu viri & mulieris, conceptus eius proceſſit & partus. Benè autem addidit, *& quod eſt ante oſtium tabernaculi teſtimonij, in circuitu*, vt in omnibus quidem eum imitemur. Ante oſtium autem tabernaculi, vt oſtium, doctrinam Apoſtolorum intelligamus.]

Non ſubſcribo quoad hoc extremum dictum. Melius enim mihi videtur inferiùs ad illa verba, *ponetq; de eodem ſanguine*, oſtium tabernaculi, interpretari corpus Chriſti. Ibi enim cum rurſus confirmaſſet corpus Chriſti dici altare, ſubdit. [Quia enim intelligibile altare corpus Domini & Beatus Paulus intelligit, ipſo dicente cognoſce. Ait enim. *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem hi qui tabernaculo deſeruiunt*, corpus videlicet Chriſti dicens. De illo enim comedere, Iudæis fas non eſt. Hoc altare neceſſariè in introitu tabernaculi teſtimonij, ideſt in introitu cœlorum eſt; quia per ipſum, ingreſſum habemus in cœlis.]

Velum.

S. Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 28. Chriſti corpus confert cum velo tabernaculi ſic ſcribens. [Velo tabernaculum tegitur, quia in carne Deus latebat, & quaſi velamine corporis tectus, ignorabatur. Vnde multi Deitatis poteſtatem, quæ in ipſo miraculis fulgebat, percipere propter carnem nolentes; modò cominabantur, quia Deum ſe faceret, cum eſſet homo: modò ſine rubore clamabant, *Nonne hic eſt filius Ioſeph, cuius nouimus patrem & matrem? quomodò nunc dicit, quia de cœlis deſcendi?* Eo igitur velo quo tabernaculum tegebatur, non cognitum iri à pluribus Iudæorum Ieſum, denotabatur.]

Heſychius l. 1. in leuit. ad illud capitis quarti, quo aſperſio ſeptena contra velum ſanctuarij mandabatur, ſic ait. [Velum eius carnem appellauit; dubitare enim hoc non poſſumus, Paulo ad explanationem huius

myſterij

myſterij dicente; *habentes fratres confidentiam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id eſt carnem ſuam, & ſacerdotem magnum, in domum Dei introeamus, cum puro corde in ſatisfactione fidei.* Propterea & ſanctuarij velum appellatum eſt; figurā quippe carnis ſancti ſanctorū gerebat.] Idem repetit l.5.c.26. Ex Anaſtaſio Synaita l.4. de rectæ fidei dogmat. *ſub finem*, duplex velum diſtinguente, & vnum corpori Chriſti, alterum animæ aptāte, idem dicam infra agens de anima.

Laterna lucis æterna.

S. Bernardus ſerm.1. de aduentu. [Caligabant oculi noſtri. Ille verò lucem habitat inacceſſibilem; & iacentes paralytici in grabato, diuinam illam non poteramus attingere celſitudinem. Propterea benigniſſimus Saluator & Medicus animarum, deſcendit ab altitudine ſua, & claritatem ſuam infirmis oculis temperauit. Induit ſe Laterna quadam, illo vtique glorioſo & ab omni labe puriſſimo corpore quod ſuſcepit.] Suſpicio eſſe poſſit, pro *laterna* legendum *lacerna*. Tamen plerique Codd. conſtanter legunt *laterna*. Nec incongruè dici poteſt & lucem laternam induere, quod luci prætexatur, eamque oculis attemperet.

Thuribulum aureum.

Rupertus lib.5. in Apocal. verba illa, *ſtetit Angelus ante altare, habens thuribulum aureum in manu ſua*, interpretatur Thuribulum illud corpus Chriſti, quod in altari Crucis, incenſum ſanctatum precum & meritorum pro nobis obtulit Deo. Idem habent varij alij Patres. Auguſtinus optimè ſerm.98. de temp. & apud Bernardum autor ſermonis de Beata Maria & perpulchrè Bleſenſis ſerm.36. tractans thuribulum aureum in manu Angeli; id eſt corpus Chriſti rediuiui, ei ſoli iam ſubiectum.

Vitis.

58. S. Athanaſius in libello pro Dionyſio Alexandrino, tractans illud, *ego ſum vitis, vos palmites*: ſic ſcribit. [Nos reſpectu corporis noſtri, Domini cognati ſumus: ac proinde ab illo dictum eſt, *annunciabo nomen tuum fratribus meis*. Et vt palmites ex vite ſunt, eique conſubſtantiales habentur, ita & nos cognata cum Domino corpora ſortiti, incrementum ex eius plenitudine accepimus, eiuſque radice ad reſurrectionem & ſalutem nitimur. Pater verò agricolæ nomen meretur, eò quod ipſe per verbum, vitem, quæ eſt humanitas ſaluatoris condiderit.] Apud Theodoretum Dial. 1. hic locus Athanaſij deſcribitur, & extrema verba propoſita, ſic leguntur. [Pater, dictus eſt agricola. Ipſe enim per Verbum vitam effecit, quæ eſt corpus Domini.]

Firmamentum inter cœlum & aquas.

59. Anaſtaſius Synaita lib.2. Hexaëmeri *initio*, exponens firmamentum in medio aquarum, de quo initio Geneſeos. [Non fit (inquit) extra aquam hoc firmamentum, Sed in medio aquæ omnium gentium, ex ea eſt concretum: quoniam fecit Deus ſalutem in medio terræ, vt pote qui habitauerit in medio terræ vteri Virginis, & ſalutem mundi fecerit, compacto firmamento ſancti ſui corporis, in medio incorruptæ matricis fontis vitæ puellæ Dei matris, & poſito ſub aqua firmamenti, ſub ſole, inquam, eius diuinitatis.] Et inferiùs. [Vide quod cœlum quidem ſuperiùs, & quod non cadit ſub aſpectum, natura ab initio vocatum eſt cœlum. Firmamentum autem materiale quod ab imo aſcendit, non natura ab initio factum eſt cœlum; ſed poſt vnionem quam habuit cum cœlo natura inaſpectabili, tunc ipſum quoque cœlum eſt appellatum. Sed quoniam ſanctum quoque Chriſti corpus Deificatione & vnione dicitur Deus, non autem natura, neceſſe eſt ob typicas, ſed non naturales, quæ dictæ ſunt rerum traditiones, id dicere firmamentum quod factum eſt ex aquis. Erat abyſſus, tenebrarum ſedes, homo. Quæ autem per Chriſtum exaltata, eſt ſuprà, Dei lucis ſedes, conſidet etiam cum eo indiuiduè. De his in Chriſto vnitis cœlis ſeu naturis, dictum eſt illud, *cœli enarrant gloriam Dei*, hoc eſt naturæ Chriſti, prædicāt & Gloriam ipſius Dei vnigeniti, qui in ipſis & ex ipſis cōſideratur, & paternā; eum quidem & in Deum declarantes, & hominem qui eſt ſimul in ipſo Deus, Manuum autem eius facturam, cum oporteret eum tangentem per ſe operari, in miraculis annunciat firmamentum, hoc eſt, qui in eo cernitur homo. Per eum enim operabatur miracula diuinitatis, quem è terra ſuſtulerant dicentem; *Manus tuæ fecerunt me & plaſmauerunt me*, firmamentum à corruptione ad incorruptionem. Vnde cœlum quidem carnis eius quod videtur, ex humore terræ, nempe ex ſanguine terreſtris Virginis ſibi editum, firmauit, ceu compegit ad incorruptionem, quoniam eſt Dei caro. Non enim corrupta eſt aut interijt, etiamſi ea quæ ſunt naturæ, ſecuta eſt, etiam in cruce. Nam & ſi Dei caro, erat tamen etiam noſtra.]

Cithara & pſalterium.

60. Beda in Pſal.107. ad illud, *exurge gloria mea exurge pſalterium & cithara*, Chriſtum hæc proferre præfatus, addit. [Caro Chriſti, propter infirmitatis & mortis experientiam, dicitur cithara: pſalterium verò dicitur, propter cœleſtia opera. Et eſt quaſi dicat, & vt ego cantem & pſallam in gloria, id eſt caro in ea morere, & exurge, vt ſis pſalterium: & ideò dico exurge, quia es cathara. Licet enim caro Chriſti priùs etiam fuerit pſalterium, maximè tamen ſeu gloriam reſurrectionis & aſcenſionis, pſalterium extitit.] Profecit ex S. Hylario, qui præfatione in pſalterium, corporis Chriſti & pſalterij analogiam, ſcitè proſequitur.

Lapis ſtanneus in manu Zorobabel.

61. S. Hieronymus in cap. 4. Zachariæ, [Quidam lapidem ſtanneum, corpus Domini acceperunt, quod nullis peccatorum maculis fuerit ſordidatum, nec plumbum vocetur, ſed ſtannum puriſſimum.]

Baculus ſenectutis mundi.

Gulielmus de Cailloë in cap.10. Tobiæ circa illud? *vt quid te miſimus peregrinari, baculum ſenectutis noſtræ*, Sic gloſſat ea verba. [Baculus hic, caro Ieſu Chriſti intelligitur. Sunt autem querelæ triumphantis Eccleſiæ, compatientis Verbi incarnati doloribus, & præſentiam ipſius accidè ſuſpirantis. Hic enim baculus, partem illam Eccleſiæ qua caniriebat, & ſeneſcebat in terris, in fine temporum illuminare venerat & fulcire, vnde & competenter ad hunc ſenſum refertur quod ſequitur: *Numquam fuiſſet pecunia illa pro qua miſimus filium noſtrum peregrinari*. Pecunia enim illa fuit primorum parentum culpa, quam eum vſuris peccatorum fenerator auidus quotidie exigit, & poſt mortem exiget cum fenore tormentorum. Hic eſt in quo habitauerunt patres noſtri aduenæ & peregrini ſuper terrā. In hoc Symeon ſenex, inuenit lumen ad reuelationē gentium & emortui præ nimia ſenectute corporis, nobile firmamentum. Puto quod cùm Spiritu veniſſet in templum, & hunc baculum ſuſcepiſſet manibus, baculum ſenibus familiarem, vel obliuioni tradidit, vel abiecit.]

Indumentum Verbi.

62. S. Cyrillus l.12. in Ioan. c.32. agens de facta per milites

Digitized by Google

milites ſortitione & partitione veſtimentorum. [In quatuor partes veſtimenta diuiſa ſunt, & tunica ſolùm indiuiſa remanſit, quod myſticæ cuiuſdam rei ſignum fuiſſe ducerem. Nam quatuor orbis partes ad ſalutem reductæ, indumentum verbi, ideſt, carnem eius, impartibiliter inter ſe partitæ ſunt. In ſingulos enim partibiliter tranſiens Vnigenitus, & animam atque corpus eorum per carnem ſuam ſanctificans, impartibiliter atq; integrè in omnibus eſt: cum vnus vbique ſit, nullo modo diuiſus, ſicut Paulus ait. Huius myſterij vim, legis quoque figura obumbrat. Agnũ enim tempore congruo accipere iubebat, non per ſingula capita vnum, ſed per ſingulas domos atque familias. Sic diuidi quodammodò agnus videbatur. Sed vt rorſus quaſi integer ac indiuiſus remaneret, *vna in domo comedetur*, inquit, *non exportabitis de carnibus eius.* Sic partibiliter, quantum ad ſingula vnius familiæ capita; & impartibiliter, quoniam in vna domo atque familia vnus in omnibus agnus inueniebatur. Simile quid & de veſtimentis intellige: Alia enim in quatuor partes diuiſa ſunt, ſola tunica integra permanſit, quæ inconſutilis & deſuper erat contexta, vt ſignificaret abſque conuentu ſexuum, virtute ſancti ſpiritus, deſuper corpus Domini contextum atque confectum, de ſanguine Virginis, fuiſſe.]

Petrus Damiani ſerm.46. [Indumentum Chriſti nihil eſt aliud niſi corpus quod ſumpſit ex Domina & Virgine Maria. Nec tamen aliud eſt veſtimentum eius, atque aliud ipſe. Nam noſtrum quoque veſtimentum, caro dicitur, ſed tamen ipſi nos ſumus caro, qua veſtimur. De hoc veſtimento per Ioannem dicitur, *habebat in veſtimento, & in femore ſuo, ſcriptum, Rex Regum & Dominus dominantium.* Per femur quippe, propagatio carnis fit. Quia ergo per propaginem generis humani in mundum hunc venit ex virgine, & per incarnationis ſuæ myſterium quia Rex eſſet Dominus, cunctis gentibus indicauit; in veſtimento, & in femore ſcriptum habuit, *Rex Regum & Dominus dominantium.* Vnde enim mundo innotuit, ibi ſuæ ſcientiam Maieſtatis inſcripſit. Hoc autem indumentum rubrum Propheta apparuit, quia redemptor noſter, proprium pro redemptione noſtra ſanguinem fudit.]

Tunica linea ſanctificata, Sacerdotis noſtri.

63. Orig. hom.9. in Leuit. *ſub initium.* [Linum de terra oritur. Tunica ergo ſanctificata linea induitur verus Pontifex Chriſtus, cum naturam terreni corporis ſumit. De corpore enim dicitur, quia terra ſit, & in terram ibit. Volens ergo Dominus & Saluator meus, hoc quod in terram ierat ſuſcitare, terrenum ſuſcepit corpus, vt id eleuatum de terra, portaret ad cœlum. Et huius myſterij tenet figuram, hoc quod in lege ſcribitur, vt linea tunica Pontifex induatur. Sed quod addidit *ſanctificata*, non odioſè audiendum eſt. Sanctificata namque fuit tunica carnis Chriſti, non enim erat ex ſemine viri concepta, ſed ex ſancto ſpiritu generata.] Eodem recidit quod habet Beda quæſt.8. ex varijs monſtrans Davidem accinctum ephod lineo, fuiſſe Chriſti figuram. [Nam linum quod è terra procreatum, multiplici labore ad candorem veſtis peruenit, veritatem humanæ carnis, inter flagella triumphantis oſtendit.]

Vellus Gedeonis.

S. Bernardus homil.2. ſuper Miſſus eſt. [Quid illud Gedeonis vellus ſignificet, quod vtique de carne tonſum, ſed ſine vulnere carnis in area ponitur; & nunc quidem lana, nunc verò area rore perfunditur; niſi carnem aſſumptam de carne Virginis: & abſque detrimento Virginitatis? Cui vtique diſtillantibus cœlis tota ſe infudit plenitudo diuinitatis, adeò, vt ex hac plenitudine omnes accepimus, qui verè ſine illa non aliud quàm terra arida ſumus?]

Teſta ſancti Iob, radentis ſaniem.

64. Anaſtaſius Sinaita l.3. de rectæ fidei dogm. *ſub initium.* [Qui iuxta Prophetæ vocem, *aliquando nutriebatur in croceis, amplexatus erat ſtercus.* Eam ob rem, eximius ille Rex, verè nobilis & in his qui ab ortu ſolis fuerunt, liber prorſus; Deus inquam, qui & Verbum, ſuam ſapienter inſtitutam œconomiam aggreditur. E propria enim egreſſus ciuitate, miſertus eius qui ab ea exularat, inſedit ſtercori noſtro, ſuper quo & ipſi conſedimus luculenta & præluſtri veſte ſpoliati qua amiciebamur ante admiſſam præuaricationem, circumplexi inſuper hanc graueolentiam. Cæterum ſimul atque ex iſtius ſtercoris vehementi acrimonia, famoſa vlcera patentiaque vulnera nobis acciderunt, quæ omnem in nobis naturæ ornatum labefactarunt, accepit ipſe teſtam: vt concretum pus, ſaniemque permultam, teſtæ aſtrictu eraderet. Nimirum cupiens abſtergere vulnus, ſimul & abluere. Quid proinde ei eſt teſta? Perſpicuum, quia eius terreſtre corpus, per quod expiauit peccatum agnus Dei natus, qui & tollit peccatum mundi.]

Petra Gedeonis.

S. Ambroſius l.1. de ſpir. ſancto in Prologo. [Obtulit Gedeon hædum caprarum, cuius carnem ſecundùm præceptum Angeli, & azyma ſupra Petram poſuit; & ea iure perfudit, quæ ſimul vt virgæ cacumine quam gerebat, Angelus Dei contigit, de Petra ignis erupit, atque ita ſacrificium quod offerebatur abſumptũ eſt. Quo indicio declaratum videtur, quod Petra illa typum habuit corporis Chriſti, quia ſcriptum eſt, *bibebant de conſequente eos Petra; Petra autem erat Chriſtus.* Quod vtique non ad diuinitatem eius, ſed ad carnem relatum eſt, quæ ſitientium corda populorum, perenni riuo ſui ſanguinis inundauit. Iam tunc igitur in myſterio declaratum eſt, quia Dominus Ieſu in carne ſua totius mundi peccata crucifixus aboleret. Nec ſolum delicta factorum, ſed etiam cupiditates animorum. Caro enim hœdi, ad culpam facti refertur, ius ad illecebras cupiditatum; ſicut ſcriptum eſt: *quia concupiuit populus cupiditatem peſſimam, & dixerunt, quis nos cibabit carne?* Quod igitur extendit Angelus virgam, & tetigit Petram de qua ignis exiuit, oſtendit quod caro Domini ſpiritu repleta diuino, peccata omnia humanæ conditionis exureret. Vnde & Dominus ait *Ignem veni mittere in terram.*] De Petra carnis Chriſti è qua nobis mel & oleum profluxit, & in quam ſerpens nulla malitiæ ſuæ veſtigia imprimere potuit, optimè idem S. Ambroſius lib. de Salom. c.3.

Forceps diuini carbonis.

Iſidorus Peluſ. l.1. Epiſtol.42. [Eſaias, vir ſumma perſpicacia præditus, carbonem ex altari forcipe tulit, Domini noſtri incarnationem clariſſimè perſpiciens. Per carbonem enim, quem cernebat, diuina eſſentia ſignificabatur. Per forcipem autem, ea peccati expers caro, quam ex nobis ſumptam ſibi copulauit. Contigit autem Iſaiæ labia, ipſiuſque peccata purgauit, atque vniuerſæ videlicet humanæ naturæ. Nam verbi cum humana natura coniunctio, quæ nullis verbis explicari poteſt, modo diuinitati conſentaneo, vniuerſi mundi peccata ſuſtulit.]

Pharetra ſagitta electa, Verbi ſcilicet diuini.

Chryſoſtomus homil. de Turture.

Vſus doctrinæ.

65. Vſus optimus huius doctrinæ eſſe poteſt, excita-

tio

Digitized by Google

tiò ſtudij de excipiendo dignè ac conuenienter Chriſti corpore, in quod tot ac tanta decora, à Patribus ad modum propoſitum expreſſa, confluxerunt. Elogia enim quæ recitauimus, præferunt inſignem omnino ac ſupereminentem dignitatem ſanctiſſimi illius corporis; proindeque quiſquis ad illud accedit, ſumma puritate nitere debet. [Nam ſi quis regem non temere nec inconſiderate exceperit, quid dico Regem? Ne veſtem quidem certè regiam, temerè & inconſideratè immundis manibus contrectauerit quiſquam, etiamſi ſit in ſolitudine, etiamſi ſit ſolus, etiamſi nemo adſit. Atqui nihil eſt aliud veſtis, quàm ſtamen vermium. Sin autem tincturam admiraris, ipſa quoque eſt ſanguis, piſcis morte affecti: ſed tamen nemo eam voluerit auſuſue fuerit, immundis contrectare manibus. Si autem veſtem hominis, ne auſus quidem fuerit quiſquam ſolùm tangere, quomodò Dei corpus qui eſt ſuper omnia, quod eſt mundum & nulli affine reprehenſioni, quod cum illa diuina natura eſt conuerſatum, propter quod ſumus & viuimus, propter quod fractæ ſunt portæ inferorum, & aperti fornices cœli, hoc accipiemus cum tanto probro & contumelia? Ne rogo ne nos ipſos occidamus per impudentiam, ſed cum timore & ſumma puritate ad ipſum accedamus; & quando ipſum videris propoſitum, dic propter hoc corpus, non ſum amplius terra & cinis; non ſum amplius captiuus, ſed liber.] Verba ſunt S. Chryſoſtomi hom. 24. in 1. Cor. Videſis reliqua, omnino in rem præſentem illuſtria.

Nec illud etiam prætermittendum eſt, quod idem S. Chryſoſtomus hom. 7. in 1. Cor. ſapienter aduertit. Nimirum longè aliter Spiritu ſancto afflatis ſanctis Dei hominibus quos hactenus protulimus, obuerſatum eſſe Chriſti corpus, aliter Iudæis & Ethnicis, qui eius dumtaxat externam ſpeciem conſpicabantur. [Audio corpus Chriſti, aliter ego intelligo quod dictum eſt, aliter infidelis. Et quomodo pueri videntes libros, non norunt vim literarum, neque norunt quæ vident; imo verò & ſi quis ſit imperitus literarum, hoc ipſum ei accidet: peritus verò inueniet magnam virtutem in literis reconditam, integras aliquorum vitæ conſcriptiones & hiſtorias. Et ſi epiſtolam quidem acceperit imperitus, putabit eſſe chartam & atramentum. Peritus autem, & vocem audiet, & cum abſente diſſeret, & quod voluerit rurſus dicet per literas. Ita etiam fit in myſterio. Infideles quidem licet audiant, non videntur audire. Fideles autem, habentes peritiam quæ fit per ſpiritum, vident vim ac poteſtatem eorum quæ ſunt recondita.]

CAPVT IV.

De perfectionibus ſubſtantiæ animæ Chriſti.

66. ET hic quoque, naturales perfectiones à ſupernaturalibus erunt ſecernendæ. Naturales tamen, ægrè hic deprehenduntur: quia anima cum ſit ſubſtantia Spiritualis, non eſt capax diſpoſitionum accidentariarum, ipſimet immediatè aduenientium per quas foueatur aut perficiatur, vt corpori accidit. Poteſt tamen iuxta aliquos agnoſci in animabus præcellentia entitatiua, non ſpecifica & eſſentialis, ſed vt loquuntur *indiuidualis*; hoc eſt minor quàm ſpecifica, & non communis alijs animabus indiuiduis eiuſdem ſpeciei. Hæc autem præcellentia, ſi datur, numerari poteſt inter perfectiones aduentitias, quia habet veluti ſubſtratam rationem animæ ſpecificam, & gradus eſſentiales communes, quibus ea inæqualitas quaſi ſuperuenit. Fueritne igitur in Chriſti anima talis perfectio, inueſtigandum eſt; tum de ſupernaturalibus perfectionibus ipſam animæ ſubſtantiam immediatè afficientibus, hoc eſt de gratia ſanctificante, diſſeremus. Nam reliquæ perfectiones ſupernaturales, adueniunt potentijs, non autem ipſimet ſubſtantiæ animæ: Et idcircò poſteà explicandæ erunt.

Maior indiuidualis perfectio animæ Chriſti, admittitur; reiecta eius probatione à nonnullis adhibita.

Eſſe animam Chriſti indiuidualiter perfectiorem alijs animabus humanis, ſententia fuit calculo Pariſienſis Academiæ iam olim firmata, damnatis ijs qui dicerent, animam Chriſti non eſſe perfectiorem anima Iudæ: Et quamquam autoritas huiuſmodi articulorum, non ſit apud pleroſque irrefragabilis, tamen verum exiſtimo, animam Chriſti tali indiuiduali perfectione naturali fuiſſe à Deo cohoneſtatam præ cæteris animabus humanis. Hoc eſt cum poſſet Deus Chriſto aliam animam ſpecificè humanam, ſed entitatiuè deſpicatiorem concedere; voluit, (& meritiſſimò) condere iſtum, hac naturali prærogatiua inſignem.

Sententiæ huius meæ probationem, non placet petere vnde paſſim eam petunt qui inæqualitatem indiuidualem animarum agnoſcunt: nempe ex diſparitate ingeniorum, & inclinationum diuerſitate inæquali. Facilè quippe ea diſparitas & diuerſitas, aliò referri poteſt quàm ad indiuidualem animarum inæqualitatem. Nam vt latè proſequitur Lælius Biſciola t. 2. ſubſec. l. 7. c. 3. & l. 12. cap. 8. ob diuerſam corporis diſpoſitionem, experimur nos vno tempore, & in vna ætate, acutiores & ſubtiliores eſſe, in alia verò hebetiores: aut nunc ad vnum opus, nunc ad aliud proniores. Locus quoque, vt eſt apud Vitruuium lib. 6. cap. 1. non parum confert ad eam varietatem functionum animæ. Sicut ergo ridiculi in huiuſmodi euentibus, alia mutationis illius cauſa aſſignaretur, quàm varium pro loci aut temporis diuerſitate temperamentum, cauſans meliorem operationem phantaſiæ, quæ eſt intellectus adminiſtra; & appetitum voluntati ſubordinatum, nunc condocefaciens ac cicurans, nunc incendens & ad ferociam aptans: ſic ad eundem vel ſimilem aliquem extrinſecum fontem, referri facilè poſſet quæuis maior operationum animæ perfectio, non autem ad inæqualitatem, in eius entitate graduè aliquo intrinſeco fundatam. Atque ita Ariſtoteles 2. polit. cap. 3. Platonem reprehendit, quod attenta operationum inter animas inæqualitate, myſticè inuexiſſet ſubſtantialem (quamuis non ſpecificam,) inæqualitatem inter eas; affirmans in earum procreatione immixtum fuiſſe vnicuique, vel aurum, vel argentum, vel ferrum. Ipſe è cõtratio omnes animas agnoſcit eſſe vniformes, quantum quidem ex operationibus licet colligere: & totam diuerſitatem quæ videtur inde inſinuari, reuocat ad variam corporis diſpoſitionem & affectionem. Vnde 2. animæ cap. 9. t. 94. pronunciat, *molles carne, eſſe benè mente aptos*; nempe propter meliorem corpoream complexionem. Aërem quippe verberat Griſaldus in deciſionibus fidei. V. *anima*, in fine, cum hoc Ariſtotelis dictum, octodecim rationibus tundit; putans ſenſum eius eſſe, quod anima quoad ſuum eſſe nobilitetur à corpore. E noſtris tradunt luculenter quod dico, Iuſtinus q. 106. ad Orthod. S. Auguſt. lib. 10. de Geneſi ad literam, cap. 17. & Philippus Solitarius in dioptra cap. 2. 3. & 4. citans Anaſtaſium Synaitam in eandem ſententiam. Quantacumque ergo fuerit præcellentia naturalis operationum animæ Chriſti, ſupra præcellentiam naturalem operationum ab alijs animabus oriundarum, nihil ex ea haberi firmum poteſt, pro inæqualitate indiuiduali huius animæ ſupra cæteras.

Monſtratur, eam maiorem perfectionem eſſe poſſibilem.

67. Alio igitur recurrendum eſt: nempe ad poſſibilitatem talis perfectionis ſubſtantialis, indiuidualiter

tantùm maioris. Qua in parte redamant Fonſeca S. Mer. cap.28.q. 26. ſect.3. ad 2. & Hurtado diſp. 2. de anima §. 60. & 75. qui ne diuinitùs quidem, cenſent dari poſſe eam inter eiuſdem ſpeciei animas inæqualitatem. At eam non modò poſſibilem cenſent, ſed etiam de facto dari, agnoſcunt inter ſola tantùm animarum indiuidua, Tarentaſienſis, Bonauentura, atque Richardus, apud Carthuſianum in 2.d.32.q 5. Magis cõſequenter Caietanus, inter quæcunque indiuidua eam inæqualitatem agnoſcit de facto, cœcos appellans eos qui non vident D. Thomam huiuſmodi inæqualitatem admittere: qua cœcitate laborare ſe, vltrò fatetur Soto c. de ſubſtantia q 2. cui adhæſit eius quondam auditor Franc. Toletus 3. animæ q.18. qui indiuidualem illam inæqualitatem animarum, periculoſam cenſuit, & ægrè cohærentem cum veritate humanæ animæ in Chriſto. Quod bilem conciuit Barni 1.p.q.85. art.7. Mea nunc non intereſt, an hæc ſubſtantialis inæqualitas tantùm indiuidualis, detur de facto inter alia quælibet, vel pleraque indiuidua, aut non detur. In illud enim ſum dumtaxat intentus, eam eſſe poſſibilem quoad formas quæ ſunt principia operatiua: quod auctores qui eam de facto dari cenſent, multo magis admittunt.

Facilè autem probatur ea poſſibilitas initio ducto ab actibus; quia certum eſt, duos actus poſſe diſtingui minus quàm ſpecificè, & tamen plus diſtingui quàm duos alios indiuiduos actus eiuſdem ſpeciei; quod rectè agnoſcunt Suares 1.p. tract. de attrib. Dei negat c. 26.n.21. & Albertinus Coroll.5. ex principio 1. complexo num.7. conſtatque ex exemplis quæ ad id profert Adamus apud Capreolum in 2.dict.20. ad 3. Scoti contra 3. Nam V. G. duplex actio qua idem effectus pendet à Petro, affinior eſt quàm alia ſpecie eadem qua pendet à Paulo; Et duæ viſiones eiuſdem numero albedinis, minùs differunt inter ſe, quàm duæ viſiones quarum vna ad vnam albedinem, altera ad aliam terminetur, cum vtraque actio connotet eſſentialiter vnum illum numero terminum, quod non habet alia viſio. Et quamuis ea affinitas maior, minorque diſtinctio, ſit abſque inæqualitate quoad perfectionẽ, ob idem vtrobique obiectum, & eundem in vtraque actione tendendi modum; tamen habetur ſaltem inde poſſibilitas diſcriminis ſubſtantialis ſpecifico minoris, & ſuperioris diſcrimine mero indiuiduali. Inæqualitas autem quoad perfectionem, poterit diſcrimini illi coniungi, ſi vna illarum actionum ſupponatur eſſe diſtinctior & expreſſior, altera verò confuſior. Nam expreſſum & implicitum, non variant ſpeciem, & tamen inducunt in cognitionibus inæqualitatem; quæ cum ſit minor quàm ſpecifica, rectè appelletur *indiuidualis*, etiamſi non ſit quoad hæcceitates. Nihil item video repugnare, quominus inter duas notitias æquè claras, vna ſit materialiter & entitatiuè melior alia, ſaluo conſenſu ſpecifico. Sicut è duobus circulis, qui ferreus eſt, cedit dignitate circulo aureo.

Suppoſita autem inæqualitate indiuiduali inter actus, nihil eſt quod vetet; eam inæqualitatem reperiri in potentijs & principijs; ſiue accidentalibus, vt ſpeciebus impreſſis, ſiue ſubſtantialibus talium potentiarum principiatiuis. Sanè ſpecies impreſſa vnius indiuidui, exhibet tantùm vnum hoc indiuiduum, & non alterum eiuſdem eſſentiæ, quamuis non differat eſſentialiter à ſpecie exhibitiua eius, ſed tantùm habeat diuerſitatem aliquam ſpecifica minorem, quæ idcirco dicitur indiuidualis. Quid ergo vetare poteſt, quominùs produci queat intellectus & anima tantæ perfectionis, vt ei eſſet connaturale omnes ſuos actus elicere cum ea maiori perfectione, quam in vno actu & ſpecie monſtrauimus, ſiue cum illa indiuiduali inæqualitate. Nonnulla obijciuntur ab ijs qui poſſibilem eſſe hanc indiuidualem inæqualitatem diffitentur: ſed quæ ad exemplum propoſitum, manifeſtè naufragant, vt non ſit neceſſe, hic extra propriam ſedem in ijs euoluendis hærere diutiùs. Vaſques certè qui 1. p.d.50. c.5. hanc indiuidualem inæqualitatem impugnat in actibus, eam non ſatis percepit. Confudit enim eam cum inæqualitate graduali, quæ eſt longè diuerſiſſima.

Oſtenditur eam de facto cerni in anima Chriſti, comparata ad alias animas.

68. Sic propoſita poſſibilitate inæqualitatis ſubſtantialis ſpecifica minoris; quamuis quoad cætera omnia indiuidua nullum cenſeam ſuppetere argumentum quod certò perſuadeat eam de facto dari; (Eſto fortè reipſa detur inter indiuidua aliqua, ſitque id non inuериſimile, ſaltem quoad indiuidua formarũ ſubſtantialium quæ ſunt operatiua:) Tamen quoad animam Chriſti, iure mihi videor dicturus, eam eſſe ſubſtantialiter indiuidualiter perfectiorem cæteris omnibus animabus rationalibus: quia cum exceſſus ille perfectionis ſubſtantialis ſalua ſpecifica cõuenientia non repugnet, videtur planè decuiſſe, vt Chriſto Domino anima valde bona & optima cæteriſque indiuidualiter perfectior præberetur: quandoquidem ea anima compactura erat tam nobile compoſitum, & ipſi Deo tam coniungenda proximè, & arctè colliganda erat. Hoc enim dumtaxat argumento in pleriſque ad Chriſtum attinentibus contenti eſſe ſolemus, vt probemus ea verè facta eſſe diuinitus: rati exiſtimandum nobis eſſe, Deum quia omnia conuenientiſſimè exequitur, vt propterea Pythagorei eum vocarent *ipſum decens*, prouidiſſe Chriſto ſuo optima quæque, quantũ ſtatus viatoris, & neceſſitas noſtra, patiebatur. Eſt verò per ſe perſpicuum, maiorem illam perfectionem tantùm indiuidualem, nihil incommodaſſe, ſiue paſſibilitati Chriſti durante via, ſiue neceſſitati noſtræ à qua ſubleuandi eramus per Chriſtum.

Opponit in contrarium Simon de Caſſia l.1. enarr. Euang. cap.2. hinc ſequi, animam Chriſti non fuiſſe animabus noſtris ſimilem, ac proinde Chriſtum non fuiſſe aſſimilatum fratribus per omnia abſque peccato. Sed hoc non rectè opponitur. Poſita enim indiuiduali præcellentia animæ Chriſti ſupra noſtras, ſalua manet ſimilitudo eſſentialis & ſpecifica, quam vnam tueri adigimur. Diſſimilitudo autem quoad perfectionem intra eandem ſpeciem, non plus tollit aſſimilationem cum fratribus per omnia quoad ſpeciem, quàm diſſimilitudo quoad accidentia, quæ certè interuenit Chriſtum inter & nos, ſalua ea aſſimilatione Chriſti nobiſcum, quam aſtruit Apoſtolus. Et eſt ſanè hæc præcellentia, quoad accidens quoddã metaphyſicum & verbale, tametſi ab entitate animæ indiſtinctum.

Tranſitum ad ſupernaturalem animæ Chriſti perfectionem, ſed non niſi accidentariam, ſiue gratiam habitualem.

69. Pergo ad ſupernaturalẽ perfectionẽ, ſubſtantiæ animæ Chriſti: quod intelligo de perfectione aduẽtitia & accidentaria; Nam de illa perfectione ſubſtantiali animæ Chriſti quæ pertinet ad completam animæ conſtitutionem, hoc eſt de vnione hypoſtatica conuehente diuinam perſonalitatem & Deitatem, non eſt quod hîc iteratò diſſeram, cum ſit ſuperiùs de ea plenè actum. Superuenit quidem ea perfectio, animæ Chriſti prout eſt pars humanitatis. Tamen quia vt ſic, anima eſt mutila quoad ſuum eſſe, nec ſpectatur cum ſuo ſubſtantiali complemento, iure eam remouemus à perfectionibus de quibus eſt hoc loco agendum; quæ ſcilicet aduenient animæ plenè conſtitutæ in hoc eſſe, & ſubſtantialiter completæ, ac planè terminatæ.

Vnde ableganda hinc quoque eſt, primaria & eminentiſſima

nentiſſima ſanctitas animæ Chriſti, quæ ſita eſt in ſubſtantiali participatione diuinitatis, interuentu perſonæ Verbi, coniunctæ huic animæ. Hæc enim ſanctitas, pertinet ad conſtitutionem animæ Chriſti, & expoſita ſufficienter eſt exponendo hypoſtaticam vnionem. Non quod vnio ſanctificarit formaliter humanitatem, ſicut vnio albedinis non reddit formaliter albũ parietem; ſed quod vnio fuerit via ad ſubſtantialem & perfectiſſimam animæ ſanctificationem, conferendam interuentu Deitatis, quæ perſonalitati identificatur. Et hoc eſt quod frequenter tradunt Patres, animam Chriſti *diuinitate inungi*, *Deificari*, *igniri*, ita vt diuinitas ſit oleum lætitiæ & vnguentum effuſum quo perfuſa & imbuta Chriſti anima, ſanctificatur. Perpulchrè ex Baſilio & Damaſceno hanc ſanctitatem ſupremam animæ Chriſti, exponit Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 104. Dico autem, diuinitatem eſſe oleum illud & vnguentum. Perſonalitas enim quæ immediatè communicatur animæ, vt ſic ſumpta, cum ſit merus naturæ terminus, non ſanctificat, vt rectè ſtatuit Torres opuſc. 6. diſp. 10. dub. 4. Tantùm igitur ſanctificat, quatenus eſt vnum & idem cum Deitate, quæ eſt ſanctitas ſubſtantialis. Aio ipſammet Deitatem eſſe ſanctificationem ſubſtantialem, quia non ſunt ſecernendæ duæ veluti formæ, ratione aut conceptu ſeparabiles; Deitas ſcilicet & ſanctitas diuina, quod malè facit idem Torres opuſc. 3. diſp. 1. dub. 7. ſed vnica & ſimpliciſſima eſt ratio obiectiua diuinæ ſanctitatis, & Deitatis: alioqui Deitatis non eſſet, ſanctificare Chriſtum formaliter, ſed ſanctitatis: nec gratia noſtra qua ſanctificamur eſſet participatio diuinæ naturæ, ſed diuinæ ſanctitatis; ſicque inuehenda eſſet alia forma qua ſanctificaremur formaliter & vltimò: gratia autem eſſet tantum radix noſtræ ſanctificationis, ſicut Deitas iuxta aduerſarium non eſt formaliter ſanctitas Dei, ſed id quod formaliter reddit Deum ſanctum, vult eſſe attributum ſanctitatis. De prædicta igitur animæ Chriſti ſanctitate ſubſtantiali, & ſupernaturali perfectione complente eius eſſe, non eſt hoc loco ſermo, ſed de accidentaria quæ fit per gratiam habitualem in ipſa animæ ſubſtantia immediatè receptam, iuxta ſententiam D. Thomæ, quæ gratiam à caritate reipſa ſecernit, & illam veluti ſubſtantiam abditi in corde hominis agnoſcit.

Concedenda eſt Chriſto.

70. Negarunt Chriſto hanc gratiam, aliqui apud Paludanum in 3. d. 13. q. 2. eo nixi fundamento, quod Chriſtus per vnionem hypoſtaticam euectus ſit ad ſanctitatem increatam, quacumque creata ſanctitate ſublimiorem; vt proinde fruſtra videatur ei adiungenda ſanctitas creata quam confert gratia habitualis. Videtur huic placito fauere Nazianzenus orat. 36. *ferè in fine*, cum exponens nomen *Chriſtus*, ait illud Saluatori noſtro tribui propter diuinitatem. Ea enim humanitatis vnctio eſt, non operatione, vt in alijs chriſtis ſanctificans, ſed totius vngentis præſentia: cuius hic effectus eſt, vt id quod vngit, homo vocetur, & quod vngitur, Deus fiat. Quid clarius, cum neget Chriſtum Spiritus operantis præſentia, vt reliquos iuſtos, ſanctificatum eſſe? Præiuiſſe videtur Orig. 2. Periar. cap. 6. tractans illud Pſal. 44. *vnxit te Deus*, *Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*, quod ita interpretatur: [Vngi oleo lætitiæ, non aliud intelligitur, quàm Spiritu ſancto repleri quod autem *præ participibus* dixit, indicat quia non gratia Spiritus ſicut Prophetis ei data eſt, ſed ipſius Verbi Dei in eo ſubſtantialis inerat plenitudo.]

Nihilominus certum eſſe debet non modò ex communi conſenſu Doctorum Scholaſticorum, ſed etiam ex ſenſu Eccleſiæ, & SS. Patrum, fuiſſe in Chriſto gratiam habitualem ſanctificantem. Quod intelligo de gratia habituali, eiuſdem planè ſpeciei cum noſtra, vt patet ex eodem vtriuſque effectu formali, nempe ex ſanctificatione. Nec placet quod Valentia 3. p. d. 1. q. 7. p. 1. arbitratur gratiam Chriſti habitualem, poſſe ſecundùm modum, dici à noſtra diuerſam ſpecie, eo quod ſit in ſumma quantitate aſſignabili de potentia ordinaria. Hoc inquam non placet. Nam ſic calor ignis dici poſſet differre ſpecie à calore cæterorum calidorum. Quare haud dubiè ſentiendum & dicendum eſt, gratiam Chriſti habitualem, eiuſdem ſpeciei cum noſtra, eſſe admittendam. Idque planè ſupponunt, quotquot gratiam habitualem Chriſto tribuunt. Quod faciunt communiter Patres, quorum plerique ſic interpretantur illud Ioan. 1. *De plenitudine eius, nos omnes accepimus.* Atqui nos accipimus gratiam ſanctificantem. Igitur eius plenitudo in Chriſto fuit. Idem ſonant verba illa Pſalm. 44. *Vnxit te, Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ participibus tuis*: quod de Chriſto quatenus vberiùs quàm cæteris ſit conceſſum, eandem gratiam ſanctificantem participante, exponit S. Cyrillus l. de fide ad Reg. & 2. in Ioan. cap. 3. Luculenter verò idem tradit, & ſubſtantialem & accidentalem Chriſti gratiam diſtinguens, S. Bernardus hom. 4. ſuper miſſus eſt, expendens quomodò de Chriſto dictum ſit, *quod naſcetur ex te ſanctum*. Quo nomine Gabriel, Chriſtum mox concipiendum deſignauit. [Vt quid enim (inquit Bernardus) ita ſimpliciter ſanctum, & abſque additamento? Credo quia non habuit quid propriè dignette nominaret illud eximium illud magnificum, illud reuerendum, quod puriſſima videlicet Virginis carne cum ſua anima vnico patri erat vniendum. Si diceret, *ſancta caro*, vel *ſanctus homo*, vel *ſanctus infans*, quidquid tale poneret, parum ſibi dixiſſe videretur. Poſuit ergo indefinitè *ſanctum*, quia quidquid illud ſit, quod Virgo genuit ſanctum procul dubio ac ſingulariter ſanctum fuit, & per Spiritus ſanctificationem, & per Verbi aſſumptionem.] Sic Bernardus.

71. Nec repugnat Rupertus, eundem Lucæ locum tractans l. 1. de oper. Spiritus ſancti c. 10. tametſi vnum aut alterum verbulum interſerit, ſubobſcurius. [Notandum (inquit) quod non dixit *qui naſcetur ex te ſanctus*, ſed *quod naſcetur ex te ſanctum* Etenim multi quidẽ ſancti, vel ſanctificati dicuntur, vnum autem eſt ſanctum, id eſt ſanctitas qua omnes ſancti ſanctificantur. Hoc ſanctum, eſt iſte ſanctus ſanctorum, quem non in delicto præuaricationis Adæ conceptum vel natũ; ſanctitas accidens ſanctificauit, ſed eſſentialiter ſanctum, Virgo incorrupta de Spiritu ſancto concepit. Sic igitur melius atque præſtantius dictum eſt, vt dici debuit, *quod enim naſcetur ex te ſanctum*; *vocabitur filius Dei.*] Videtur Rupertus duriuſculè locutus, ſed facilè mollitur. Quod enim ait, Chriſtum non fuiſſe ſanctũ ſanctitate accidente, ſed eſſentiali, non ſpectat gratiam habitualem, ſed ſubſtantialem de qua immediatè ante dixerat, Chriſtum fuiſſe Dei filium, non adoptione gratiæ, ſed proprietate naturæ. Gratiam autem Chriſti accidentalem, ſignificat non obſcurè illis verbis quibus Chriſtum ſanctum ſanctorum & omnium ſanctificatorem appellat.

Vnde formatur in hanc rem non incongrua ratio, quod ſcilicet decuerit, Chriſtum eſſe caput noſtrum homogeneum, quod habet, collucendo eadem gratia ſanctificante creata, qua nos in vna eius membra tranſcribimur. Quod ſi gratia ſanctificante habituali deſtitueretur, careret quoque virtutibus quibuſuis infuſis, quæ tamquam formæ aſſectantur ſubſtantiam hominis interni, nempe gratiam habitualem. At fuiſſe in Chriſto virtutes pleraſque infuſas, donorum nomine expreſſas, eſt extra dubium. Decuit denique in Chriſto omne genus gratiæ & ſanctitatis reperiri, vt non intẽſiuè modò, quod haberet per ſolam gratiam vnionis, ſed extenſiuè quoque eſſet ſanctiſſimus. Egregiè planè id verſat Chryſoſtomus in Pſal. 44. ad illud, *diffuſa eſt gratia in labijs tuis*, vbi præfatus illa verba dici

de

Digitized by Google

de humana Chriſti natura, ſubdit. [Gratiam hîc dicit, eam quæ venit ad carnem. *Super quem,* (inquit,) *videns ſpiritum deſcendentem tanquam columbam, & manentem ſuper ipſum, is eſt qui baptizat.* Omnis enim gratia, effuſa eſt in illud templum. Non dat enim illi ſpiritum in menſura. Nos enim de eius plenitudine accepimus: illud autem templum, integram & vniuerſam accepit gratiam. Hoc Eſaias quoque ſignificans, dicebat, *Requieſcet ſuper ipſum ſpiritus Sapientiæ, & intelligentiæ, ſpiritus conſilij & virtutis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis: ſpiritus timoris Dei implebit ipſum.* Sed illic quidem, eſt integra & vniuerſa gratia: in hominibus autem, parum quid, & gutta ex illa gratia. Propterea non dixit, *do ſpiritum, ſed effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem.* Hoc itaque euenit. Incepit enim donum à Palæſtina, proceſſit autem in Ægyptum in Phœniciam, Syriam, Cidiciam, Euphratem, Meſopotamiam, Cappadociam, Galatiam, Scythiam, Thraciam, Græciam, Galliam, Italiam, Omnem Lybiam, Europam, Aſiam, in ipſum Oceanum. Quid longiori oratione opus eſt? Quantum terræ Sol reſpicit, tantum peruaſit hæc gratia: Et hæc gutta ac ſtilla ſpiritus, impleuit vniuerſum orbem terrarum ſcientia. Per eam ſigna fiebant, omnium peccata ſoluebantur; Gratia tamen quæ data eſt in tot regionibus, eſt aliqua tantùm pars & arrha doni.] Et poſt multa de varijs ſpiritus operationibus in Chriſtianis. [Hæc autem omnia, fecit ſtilla ſpiritus. Quod enim ſtilla eſſet, declarauit cum dixit, *effundam de ſpiritu meo*; Et *arrham* appellauit. Per hoc enim clarum eſt, parum quid ex toto datum eſſe. Quocirca Ioannes quoque, hoc ipſum ſignificans, dicebat, *ex plenitudine eius, nos omnes accepimus:* Ex eo quod, vt ita dixerim, ſuperfluebat, ex eo quod redundabat, ex eo quod ſuper fundebatur, omnes accepimus.] Similiter paſſim alij Patres. Nec repugnant ſupra adducti Nazianzenus & Origenes. Tantùm enim ſignificare volunt, Chriſtum non habuiſſe ſolùm gratiam accidentariam, qualem duntaxat habuere alij.

Quàm ſit certa, hæc Chriſti gratia.

72. Quare eſſe in Chriſto ſanctificantem gratiam creatam & habitualem, non videtur poſſe dubitari. Imo id eſſe de fide, ſentiunt non pauci, vt Suares diſp. 17. ſect. 2. concl. 2. & Peſant. 3. p. q. 7. art. 1. diſp. 2. Citans Canon & Medinam. Eſtque ſanè veriſimillimum, (tametſi non prorſus certum,) id de fide eſſe, vt rectè pronunciauit Val. 3. p. d. 1. quæſt. 7. p... Quominus enim conuinci omnino putem id de fide eſſe, obſtat debilitas fundamentorum quibus nituntur qui ſimpliciter affirmant, euinci id ad fidem pertinere. Concilium enim Tridentinum quod allegant, quamuis quoad puras creaturas certum ex fide ſtatuiſſet, eas ſanctificari per habitum gratiæ, (quanquam non nemo hoc diffitetur;) de Chriſto tamen nihil dixit; ſed ad purorum hominum iuſtificationem, de qua ſola lis mouebatur, diſputationem reſtrinxit. Conſenſus autem Patrum, quo præterea nituntur ijdem DD. quamuis cum eſt vnanimis & expreſſus, ſit idoneum indicium diuini verbi traditi, tamen non eſt hac in parte tantus & tam apertus, vt ad euincendam perſpicuè certitudinem de fide ſufficiat. Tandem conſenſus Scholaſticorum, ridiculè profertur ad euincendum propoſitionem aliquam eſſe de fide, vt conſtat ex principijs doctrinæ de fide. Sufficit tamen ad notandam temeritatis, ſententiam quæ contra torrentem obnititur. Et talem vt minimum eſſe ſententiam quam excutimus, extra controuerſiam eſt. Ob diſſenſionem autem à communi Eccleſiæ ſenſu, videtur quoque cenſenda erronea, & hæreſi proxima. Illud tamen vltrò concedo, quod aduerſariorum argumento planè euincitur; nimirum ſanctitatem hanc creatam, non fuiſſe Chriſto neceſſariam. Erat enim eminentiore & ſubſtantiali ſanctitate exornatus, vi vnionis: ita vt ex nullo capite, fuerit ei neceſſaria noſtra hæc & depreſſior ſanctificatio. Quod adeò euidens exiſtimo, vt probationem faſtidiam.

Non fuit illi neceſſaria.

73. Imò de potentia abſoluta, quantumuis omnia principia ſupernaturalia creata, & habitus infuſi, ac motiones præuiæ, Chriſto defuiſſent, æquè potuiſſet Chriſtus omnia ad quæ habitus infuſos & motiones accepit, præſtare, & operationes quaſcunque ſupernaturales elicere, ac poſitis habitibus infuſis, & gratiâ ſanctificante habituali: quòd rectè aſſeruit Medina 3. p. q. 7. art. 1. citans Victoriam & Sotum, perperam reclamante Aluare 3. p. d. 31. num. 19. qui quamuis admittat, gratiam habitualem non fuiſſe ſimpliciter Chriſto neceſſariam ex parte ſuppoſiti operantis, vt operationes eius humanæ eſſent Deo gratæ perſonali gratitudine, atque adeò ea ex parte meritoriæ ſupernaturalis præmij: Tamen contendit, ex parte operis, ſimpliciter: neceſſariam Chriſto fuiſſe aliquam gratiam habitualem, aut ſaltem actualem inhærentem, qua Chriſti actiones intrinſecè ſupernaturales fierent, & ſupernaturalis præmij meritoriæ: quod Aluares probat; quia potentia naturalis, niſi fiat ſupernaturalis interuentu eleuationis per aliquam formam ſibi inhærentem, non poteſt ſupernaturales actus elicere, etiam de potentia abſoluta: quod hic autor ait ſe probaſſe diſp. 67. de auxilijs. Deinde ratio ſpecifica actionis, deſumitur à principio formali quo agens operatur; Sicut calefactio ſpecificatur à calore. Vt ergo actiones Chriſti fierent intrinſecè ac ſpecificè ſupernaturales, neceſſe erat vt proditent à forma ſupernaturali inhærente. Tandem nullum opus eſt propriè meritorium ſupernaturalis præmij, niſi per actum charitatis referatur in Deum auctorem gratiæ. Sed abſque dono gratuito inhærente, non poteſt voluntas humana referre actum ſuum in Deum autorem gratiæ, eumque attingere tanquam vltimum finem. Igitur donum gratiæ inhærens, fuit Chriſto neceſſarium, de quacunque potentia, ex parte operis, vt eſſet ſupernaturale ac meritorium.

Hæc tamen argumenta, ſunt admodùm imbellia. Falſum quippe eſt, potentiam naturalem non poſſe diuinitùs ſuſtolli ad operandum ſupernaturaliter, niſi interpoſita forma inhærente ſupernaturali. Quidni enim Deus, poſſit ſeipſo per aſſiſtentiam extrinſecam, ſupplere omnem illum concurſum qui à forma inhærente præſtatur? Hæc enim forma inhærens, non eſt aliquid eſſentialiter connotatum per actum ſupernaturalem. Id quidem probabiliter pleriqque affirmant de potentia vitali ad actum vitalem comparata, ob intrinſecam habitudinem actus vitalis ad principium vitale. Ea tamen habitudo, ne per vmbram quidem, cernitur inter actum ſupernaturalem, & formam ſupernaturalem inhærentem. Quare extra dubium eſſe videtur, actum ſupernaturalem poſſe de potentia abſoluta elici, abſque habitu ſupernaturali, ac etiam abſque actu præuio aut forma inhærente præimmiſſa: quod fusè confirmant, Suares 1. p. tract. 1. l. 2. c. 16. à num. 5. Molina 1. p. quæſt. 12. art. 5. diſp. 1. poſt concl. 3. Vaſquez ibid. diſp. 46. c. 2. Salas 1. 2. tract. 2. diſp. 5. num. 66. fuitque ſententia aperta S. Thomæ in 4. d. 49. qu. 2. art. 7. & q. 10. de verit. art. 11. & in 4. d. 49. vt notauit Durandus in 4. d. 49. q. 2. num. 23. Fateor actionem ſupernaturalem poſſe ſpecificari penes formam à qua prodit actio, vt vniuersè alibi dicitur de actione. Verùm ea ſpecificatio penes principium actiuum, reuoluenda eſt in ſpecificationem penes obiectum aut terminum V. G. calefactio ſpecificatur à calore producente; ſed ita vt ea ſpecificatio reuoluenda ſit in calorem productum. Itaque cum terminus, hic ſit ſupernaturalis, actio quoque

Digitized by Google

quoque ſupernaturalis erit, quantumcunque nulla detur forma ſupernaturalis inhærens, per quam principietur. Et verò ipſe Deus prout influens ſupernaturaliter in illam actionem, æquè poſſet habere rationem principij ſpecificantis, ac principium actiuum creatū, cuius abſoluta neceſſitas ad eam ſpecificationem obtenditur. Denique falſum eſt, quod actus ſupernaturalis non poſſit eſſe meritorius abſque relatione per charitatem: & quod ea relatio, de nulla potentia fieri queat abſque dono gratuito inhærente. Quare ruit vniuerſa ſubſtructio quam Aluares tam infirmis principijs inædificat, ratumque manet quod ſtatuebamus, potuiſſe Chriſtum ſine diſpendio vllo, carere habitu gratiæ ſanctificantis, & alijs quibuſuis habitibus infuſis. Imò æquè carere potuiſſet motionibus actualibus ad operationem præuijs, ſupplente Deo per ſeipſum, exigentiam quarumuis formarum.

Iudicium de auxilijs gratiæ, an & quatenùs in Chriſto fuerint.

74. De facto tamen, & habituali gratia, & auxilijs ad operandum ſupernaturaliter opportunis, abundauit. Videri poſſit, contrarium abs ſe quandoque affirmatum quoad auxilia, damnâre Leporius in ſuæ confeſſionis libello. Verùm ibi Leporius, agit dè auxilio generaliùs ſumpto quàm prout reſtringitur ad formā inhærentem contenditque, (& rectè,) Chriſtum non potuiſſe ſupernaturalia opera elicere, ſola poſſibilitate naturæ mortalis, ſine aliquo Deitatis adiutorio. At hoc adiutorium planè neceſſarium, potuit in mera extrinſeca aſſiſtentia ſtatui, quam idem Leporius cum Pelagianus eſſet, non agnoſcebat; & idcirco exiſtimabat, Chriſtum, vt paulo poſt ſubdit, *per ſe ſolum hominem egiſſe iudicio naturali* opera ſalutis: quod ibidem meritò retractat, & Deum per hominem ſublimes illos actus executum, profitetur. Nos autem de proprio auxilio agimus, illudque Chriſto vendicatum volumus, cum excitans, tum adiuuans, reſpectu operum ad quæ nobis confertur: hoc eſt operum liberorum, ſiue imperatorum, ſiue elicitorum; & quidem nobis homogeneum, & proprium viatorum, ac tranſiens.

Quæ addo, quia non me latet, pleroſque recentiorum excludere à Chriſto omnem gratiam actualem propriè ſumptam; hoc eſt ſiue excitantem, ſiue adiuuantem diſtinctam à concurſu ſupernaturali, omniaque per auxilium noſtris Etherogeneum, peracta in Chriſto velle, Ita Becanus tract. de Incarnat. cap. 8. q. 5. allegans pro ſe Bellarminum, qui l. de gratia primi hom. c. 4. negat Adamum indiguiſſe gratia excitante, Ex quo ſequitur, multo minus ea eguiſſe Chriſtum. Quod ſi gratia excitante non eguit Chriſtus, certè neque adiuuante, quæ cum excitante eſt prorſus eadem, iuxta ſententiam probabiliorem. Verùm Bellarminus in citati capitis recognitione; ita ſe explicat, vt tantùm negarit Adamo innocenti auxilia, quatenus nobis neceſſaria ſunt ob ignorantiam, & infirmitatem ex peccato originali relictum, iuxta illud Auguſtini l. de corept. & gratia c. 2. [Non opus habebat, (Adam innocens,) eo adiutorio quod implorant iſti, cum dicunt, *video aliam legem in membris meis*. Abſolutè tamen fatetur Bellarminus, Adamum innocentem eguiſſe omnibus gratiæ auxilijs: quandoquidem & tentari, & cadere poterat. Diſerteque S. Aug. 14. Ciuit. c. 27. auxilia homini innocenti diuinitùs prouiſa, agnoſcit. Quare ex Adami exemplo, nihil quoad Chriſtum hac in parte inferri poteſt. Addit Becanus, & ex eo Bonacin. diſp. 2. de Incarn. qu. 7. p. 2. argumentum ex inutilitate gratiæ cuiuſconque actualis in Chriſto Domino, qui cum beatus eſſet, omnia perpetuò perſpiciebat ad quæ per excitantem gratiam ſollicitari potuiſſet, nec peccare vllo modo poterat: vt proinde dici non poſſit eguiſſe gratia actuali excitante, ad vitanda peccata. Et hinc etiam præcluditur gratia adiuuans, quæ ſumpta propriè, id eſt non pro concurſu actuali ſupernaturali, (vt interdum vſuuenit,) nec pro aſſiſtentia extrinſeca Dei principiantis nobiſcum actus ſupernaturales, ſed ſecundùm notionem apud Doctos receptam, aliud non eſt quàm gratia excitans prout perſeuerat dum actu operamur. Hoc ipſo argumento Suares tom. 2. 3. p. d. 18. ſect. 4. Leſſius opuſc. de prædeſt. Chriſti ſect. 2. nu. 39. & Herice 1. p. d. 29. num. 36. negant, Chriſtum (ſaltem ordinariè vt addit Leſſius,) gratijs actualibus quibus impelli ſolemus fuiſſe diuinitus motum, cum eſſet in eo impulſus longè ſublimior ad quoduis bonum, ex viſione & amore beatifico ſtabilibus ac intrinſecis: vt proinde inſtinctibus tranſeuntibus quibus doceretur quid Deo placitum eſſet, & ad illud amplectendum animaretur, minimè egeret. Et inde etiam ſequitur, Chriſtum non eguiſſe gratia adiuuante, ad modum prædictum explicata, licet iuxta Suarem ibid. concl. 1. eguerit illa gratia adiuuante; quam impropriam nominauimus; concurſu ſcilicet actuali ſupernaturali, & aſſiſtentia diuina ad eum principiandum conſentanea.

Mihi tamen, his nō obſtantibus, retinendæ in Chriſto videntur ambæ prædictæ gratiæ actuales, vt ſatis inſinuat S. Baſilius l. de Spiritu ſancto c. 16. Non contendo, has actuales gratias fuiſſe Chriſto plane neceſſarias: quaſi ſcilicet repugnarit, Chriſtum ſuppoſita viſione & amore beatifico, abſque his motionibus, ſupernaturaliter agere. Hoc enim non repugnaſſe, & potuiſſe abſque nouo Dei opere fieri, probant quæ propoſita ſunt. Tantùm igitur contendo, non eſſe parcitati ſtudendum, in negotio in quo ſolummodò magnificus eſt Dominus Deus noſter, iuxta Eſaiam. Cur enim Deus voluerit his benedictionibus dulcedinis priuari Chriſtum? Ea ipſa ſanè inutilitatis prætenſa ſpecie; excludere à Chriſto liceret ſcientiam infuſam, & amorem viæ ei reſpondentem. Vt quid enim ei candela illa ſcientiæ infuſæ, in tanta claritate Solis, ſeu viſionis beatifici admoueatur? Quia ergo Deus & natura, vno ad vnum vtuntur, ne immiſceamus quæ ad ſtatum beatificum pertinent, cum ijs quæ ſunt propria viatoris; & principia vtrique ſtatui reſpondentia, adſcribamus Chriſto Domino.

Quantitas gratiæ habitualis, Chriſti Domini. Eius infinitas, parum ſolidè appetita.

75. Poſt conſtitutam veritatem gratiæ habitualis creatæ afficientis animam Chriſti, expendenda ſequitur eius quantitas. Quo pertinet vulgaris quæſtio, fueritne in Chriſto gratia habitualis infinita; non quidem eſſentialiter, (perſpicuum enim eſt, talem gratiam creatam eſſe impoſſibilem: Vnde D. Thomas 3. p. q. 7. art. 11. non intendit remouere à Chriſti gratia infinitatem eſſentialem, vt malè ei tribuit Suares;) ſed gradualiter & intenſiuè. Quam infinitatem, ſupponendum hîc ex Philoſophia eſt, poſſibilem eſſe, quicquid ſit de poſſibilitate magnitudinis infinitæ, quæ multo magis anceps & implexa eſt. Imò Almainus in 3. d. 13. qu. 2. concluſ. 1. §. *ſed de facto*, ait omnes antiquos & recentes dicere, gratiam Chriſti fuiſſe infinitam: quod intelligit de infinitate graduali, de ea enim agebat. Indubitatum tamen videtur, pleroſque antiquorum qui gratiam Chriſti habitualem vocant infinitam, ſpectaſſe infinitatem illam moralem, quam habet habitualis gratia Chriſti ex coniunctione cum gratia vnionis. Quo ſenſu videtur locutus inter recentiores, Vega qui l. 10. in Tridentinum, cap. 2. gratiam Chriſti habitualem vocat infinitam. Nonnullos tamen, admitto egiſſe de gratiæ habitualis infinitate intenſiua, eamque Chriſto tribuiſſe. Annuit Hurtadus diſput. 13. Phyſ. §. 47.

76. Faten-

76. Fatendum ſanè eſt, argumenta propè omnia quibus hoc placitum impetitur, inania eſſe. Nam præter argumenta quæ Vaſq 3.p.d.46.cap.2. ex ſua & aliorum ſententia adhibet, petita ex repugnantia cuiuſuis infinitatis, quibus (vt præmiſi,) aſſumitur falſum, contra veritatem in phyſicis ſufficienter ſtabilitam: Præter hæc inquam iam reiecta argumenta, Suarez t.1.3.p.d.22.ſ.1.conc.1. & Raguſa ibid. diſp. 76. inde infinitatem illam impetunt, quod ea admiſſa, ſequeretur Deum comprehendi à creatura, quod ſupponitur omnino falſum. Hoc tamen argumentum, apud me eſt planè inefficax. Exiſtimo enim, data infinitate graduali luminis gloriæ, eique commenſa viſionis beatificæ intenſione, Deum non eſſe à creatura comprehendendum: eo quod tanta ſit Dei cognoſcibilitas, vt poſita quacumque viſione creata, etiamſi intenſiuè infinita, ſupèr exceſſurus ſemper ſit inadæquabiliter, nec vmquam ſit viſione vlla exhauriendus.

Multo infirmiora ſunt, argumenta quibus Aluares 3.p.d.33.n.8. eandem gratiæ Chriſti infinitatem quatit. Ex eo enim quod ſubiectum gratiæ ſit finitum, nempe anima; infert repugnare vt forma gratiæ ſit infinita. Idemque collegit ex eo quod gratia ſit participatio diuinitatis, quæ cum ſit eſſentialiter infinita, eſt ſemper magis ac magis participabilis: ac proinde repugnat dari vltimum gratiæ gradum poſſibilem; ſicut dandus eſſet, ſi daretur gratia intenſiuè infinita. Hæc dico eſſe infirmiſſima. Nam ſubiectum entitatiuè finitum, eſt obedientialiter infinitè receptiuum: quia vt ſic, non ſpectatur quoad ſuam nudam entitatem quæ vndecumque finita eſt, ſed prout ſubiungitur Deo eleuanti, cui non eſt operoſum, rem finitam ſuſtollere ad recipiendum infinitè. Quod verò ſi gratia intenſiuè infinita producatur, deueniendum ſit ad vltimum gratiæ gradum poſſibilem; eſt apertè falſum. Quocumque enim cumulo gratiæ producto, ac etiamſi infinito, numquã deuenietur ad vltimum gratiæ gradum poſſibilem: ſed ſemper licebit auctiorem & cumulatiorem gratiam producere: quia neque ex parte gratiæ vllus eſt terminus, neque ex parte cauſæ efficientis, quæ eſt omnipotens. Ratio verò infiniti, omnem planè terminum excludit. Itaque parum ſolidè Aluarez, gradualem infinitatem gratiæ Chriſti appetiuit.

Omitto quæ ibidem à num.9. diſputat, contra quorundam opinionem de modo phyſico & intrinſeco infinito, ratione cuius gratia Chriſti habeat infinitatem phyſicam. Eſt enim adeò inſulſa ea opinio, vt vix videam, quomodò cuipiam ſapere potuerit. Modus ſiquidem omnis qui in gratia poteſt intelligi, vel eſt vnio gratiæ cum ſubiecto, vel ipſorum inter ſe graduũ gratiæ. Neuter autem poteſt per ſe accipere infinitatem, niſi gradus ipſi illam accipiant; quod commenti illius autores non affirmant. Quia tamen ſi qui ita ſunt philoſophati, longè abfuerunt à ſententia aſſerente gratiæ Chriſti infinitatem; non inſiſto eorum confutationi pleniori, intentus dumtaxat in modum legitimum aſſerendi eam infinitatem; quam fatendum eſt, argumentis propè omnibus quibus impeti ſolet, ægrè exſcindi.

Impugnatur veriſimiliùs.

77. Poſſumus tamen non improbabiliter ſuadere, gratiam Chriſti habitualem finitam eſſe, ex eo quod congruum videatur, Deum qui omnia fecit in numero pondere & menſura, habuiſſe hic rationem finitatis entitatiuæ, ſubiecti recipientis gratiam: ita vt quamuis ſubiectum illud obedientialiter poſſit recipere cumulum gratiæ infinitum, ſi videlicet lubeat Deo largitatem ſuam expromere præter legem ordinariam; tamen congruum non fuerit, Deum legem illam vniuerſalem in hac cauſa prætergredi, nulla præſertim infinitæ gratiæ neceſſitate vrgente, cum ad quæuis Chriſti munera, plus ſatis ſufficeret gratia ſubſtantialis.

Video vrgeri in contrarium poſſe, ſi gratia infinita eſt poſſibilis, congruum fuiſſe vt Chriſto communicaretur. Congruum quippe fuit, concedi illi omnem gratiam quæ Deo homini eſſet cõſentanea. Nulla autẽ gratia finita, qua intenſior non potuerit eſſe conſentanea Chriſto. Sicut nulla eſt gratia tam magna, quæ excedere queat dignitatem perſonæ Chriſti. Debuit igitur concedi Chriſto, gratia intenſiuè infinita, ſi ſupponatur eam infinitatem gratiæ non repugnare. Ita ratiocinatur Suarez t.1.3.p.d.22.ſ.1.

Reſpondendum eſt, infinitatem quidem gratiæ, eſſe poſſibilem, non fuiſſe tamen congruum, concedi Chriſto omnem gratiam quæ potuiſſet eſſe ei conſentanea, & quæ non excederet dignitatem tam eminentis perſonæ. Sic enim nulla planè gratia conferri Chriſto potuiſſet. Nam neque finita tantùm, ex ſuppoſitione quod infinita eſſet poſſibilis: quià ſic, finita gratia non eſſet Chriſto conſentanea. Nec potuiſſet item conferri infinita; quia ſupra quamuis gratiam infinitam datam, poſſet dari alia auctior, cum nullibi ſit terminus in gratia producibili diuinitùs de potentia abſoluta. Omnis autem illa gratia auctior, æquè conſentanea Chriſto fuiſſet & æquè non exceſſiſſet dignitatem eius, ac alia tenuior & remiſſior gratia: ac proinde nulla planè gratia, cõmunicanda Chriſto fuiſſet: quia etiamſi omnis omnino gratia poſſibilis, conceſſa Chriſto fuiſſet, neque hæc Chriſti dignitatem excederet, eiùe conſentanea adæquatè ſtatui poſſet. Itaque vt affirmabam, congruum non fuit, Deum violata vniuerſali lege infinitum ſimpliciter è certis partibus æqualibus compactum excludente è diuinis operibus, ſine vlla prorſus neceſſitate gratiam infinitam Chriſto elargiri: ſed ſatis ſuperque fuit, concedi Chriſto eam gratiæ menſuram finitam, quæ ſecundùm regulas diuinæ ſapientiæ, iudicata eſt Chriſto conſentanea, quæ ſcilicet ſumma eſſet de potentia ordinaria.

Gratia Chriſti, finita, ſed ſumma de potentia ordinaria.

78. Non dico abſolutè ſummam, quia nulla talis gratia produci poteſt. Quantalibet enim infinitate producatur gratia, adhuc poteſt à Deo fieri alia cumulatior & auctior. Itaque tantùm dico, gratiam illam iudicatam eſſe Chriſto conſentaneam, quæ ſumma eſſet de potentia ordinaria: quia regulæ diuinæ ſapientiæ quibus appenditur cuique menſura gratiæ ſpectato fine & muneribus in quæ confertur, illud dumtaxat tulerunt, vt Chriſtus cum eſſet caput Eccleſiæ, & vniuerſæ gratiæ fons, nemini de gratiæ vbertate concederet de facto: Ita vt licet gratia puræ creaturæ potuiſſet de potentia abſoluta ſuperare intenſione gratiam Chriſti, tamen non modò eam nullius puræ creaturæ gratia exceſſerit, ſed ne æquauerit quidem. Qua ratione accipi ad veritatem poteſt, quod de ſapientia incarnata antè omnes montes colles, abyſſos, fontes, conſtituta ex cap. 8. prouerb. ad Chriſtum omnibus ſanctis anteponenendum accommodat Marcellus Ancyranus apud Euſebium lib.2. contra eum c.3. Idem ferunt illa apud Patres crebra & expreſſa, de nullius planè creaturæ contentione quoad ſanctitatem cum Chriſto facienda. Quamuis enim Chriſtus, etiamſi ſanctitatem creatam remiſſiorem haberet, tamen vi ſanctitatis ſubſtantialis omnem planè cumulum gratiæ habitualis longè ſuperexcederet, & per eam ſemper eſſet Deo ſupernaturaliter amabilior quacumque creatura, quantumuis habitualiter grata & ſancta; tamen ijs quæ dixi Patrum locis, vniuersè agitur de Chriſti ſanctitate, & quoad omnem modum quo ſanctus eſt, pronunciant de eo Patres, *non eſt ſanctus vt eſt Dominus*. Sigoo nonnullos.

Digitized by Google

Patres, nullius gratiam, cum gratia Chriſti, componi ſiſtunt.

79. Origenes hom.9. in Ezech. ad illud, *iuſtificaſti ſorores tuas*, ſic ſcribit. [Iniquitas mea, iuſtitia eſt comparatione maioris iniquitatis. Sic & iuſtitia mea, ex comparatione multiplicis iuſtitiæ iniquitas reputatur. Propterea *non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens*. Fuerit licet iuſtus Abraham, & iuſtus Moſes, iuſtus vnuſquiſque illuſtrium virorum; ſed ad comparationem Chriſti, non ſunt iuſti. Lux eorum cum eius luce compoſita, tenebræ reperiuntur. Et quo modo lumen lucernæ ad Solis radios obſcuratur, & velut alia quædam cœca materies contenebreſcit: ſic licet fulgeat iuſtorum omnium lumen ante homines, non tamen fulget ante Chriſtum: *luceat quippe lumen veſtrum*, non ſimpliciter dictum eſt, ſed *luceat ante homines*. Ante Chriſtum, non poteſt lumen fulgere iuſtorum. Vt ſplendor lunæ & micantia cœli ſidera, priuſquam oriatur Sol, in ſtationibus ſuis rutilant, orto verò ſole abſconduntur ſic lumen Eccleſiæ, vt lumen lunæ; priuſquàm oriatur lumen illud verum ſolis iuſtitiæ, reſplendet, & clarum eſt ante homines: cum autem Chriſtus venerit, ante eum contenebreſcet.]

Auguſtinus lib.5. in Iulian. cap. 15. alias 9. [Natura hominis Chriſti, noſtræ naturæ diſſimilis non fuit, ſed vitio noſtro diſſimilis fuit. Ille quippè ſine vitio natus eſt homo, quod hominum nemo: quantum autem ad vitam attinet qua Chriſtum debemus imitari, hoc quoque ad diſtantiam plurimùm valet, quod vnuſquiſque noſtrum homo eſt, ille antè etiam Deus. Neque enim tantum poteſt iuſtus homo eſſe qui homo eſt, quantum homo qui & Deus eſt.]

Baſilius in cap.2. Eſaiæ, tractans montem domus Domini eleuatum ſuper colles. [Colles vtique, tumuli ſunt quidem in aliquantam altitudinem à terra & exiguo ambitu circumſcriptibilem inſurgentes: Humilioribus quidem locis ſupereminentes, altiſſimis verò inferiores ſunt, puta montibus. Itaque præcellens & incomparabilis prærogatiua Domini iuxta aſſumptam humanitatem, quum ſupra omnes, qui ſimul adiuncti tandem quibuſdam virtutum ornamentis enituerunt, demonſtrata ſit præeminuiſſe; eam ob rem, ſupra colles futurus fuerat conſpicuos ac præluſtris, mons Domini. Amplioris enim gloriæ præ Moſe dignus eſt habitus, quanto ampliorem honorem habet domino, qui fabricauit eam. Quanto rurſus præſtãtior eſt, Abrahamo ipſo? Abraham exultauit, vt videret diem aſſumptæ humanitatis; & vidit, & gauiſus eſt. Et Abraham quidem decimas dedit Melchiſedecho. Melchiſedech autem præſignabat Dominum. Et hæc quidem dicta ſiot, vt excellentiam repræſentemus Dominici Corporis. Abſit enim vt nos diuinam eius naturam glorificemus, collatione habita eminentis excellentiæ ad vllam ſeruilem creaturam. Ipſa enim diſpenſatio, iuxta etiam conditionem aſſumptæ carnis, ſuperior his fuit, quotquot inter homines iuſtitia excelluerunt. Solus enim ipſe non admiſit peccatum, maieſtas autem & magnificentia eius naturæ, ſupra cœlos eleuata eſt.]

80. S. Cyrillus l.1. Glaphyr. in Pentateu. exponens benedictionem Ioſephi quam Chriſto aptat, cui ob geminam natiuitatem, & ſuperna benedictio, & quæ in terra eſt, fuit conceſſa, addit de benedictione Chriſti in humanitate. [Benedictus ergo eſt cauſa vberum & vuluæ. Nam vt ſupra dixi, poſtea quàm factus eſt homo, & obediens Patri vſque ad mortem, hæreditauit ſibi nomen ſuper omne nomen, & ipſi omne genu flectetur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum, qui confitentur, quod Dominus Ieſus Chriſtus ſit in gloria Dei patris. Nam etſi apparuit, ſicut nos homo, tamen vt Deus, ſuperat quemuis ſanctum, etiam illos qui iã inde à primordio mũdi extiterũt & patres ſunt nominati. Ita enim pſalmiſta ait; *Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: aut quis ei ſimilis erit inter filios Dei?* Hoc & beatus Iacob docet præſenti loco dicens, *quia præualuiſti in benedictionibus montium firmorum, & collium æternorum*. Nam montes firmiſſimos, itemque colles æternos, vocat ſanctos: propterea quod à terra ſublati ſunt, neque amplius res abiectas curant, ſed ſuperna quærunt, & ad ſumma rerum faſtigia enixè cõtendunt. Inferiores igitur ſunt Chriſto in gloria, etiam ſanctiſſimi ex Patribus, qui vel ſummum virtutis culmen conſcenderunt. Siquidem hi omnes fuerunt ſerui in domo Dei, etſi Deinde in filios ſint cooptati. Ipſe autem eſt Dominus tamquam filius familias, ea per quæ ipſi illuſtres euaſerunt, ipſis ſuppeditans. Vnde & ipſi dicunt, *quod ex plenitudine eius, omnes accepimus, & gratiam pro gratia*. Quamobrem naturaliter competit corona gloriæ, ipſius capiti.] Quod dixit Chriſtum, vt Deum, ſuperare ſanctitate quoſuis iuſtos; non eo pertinet vt intelligamus Chriſtum ratione ſolius ſanctitatis increatæ ſupergredi homines ſanctos: Hoc vel monere, ſuperfluum eſſet. Pertinet ergo ad indicationem fontis è quo manauit gratia creata, qua Chriſtus præ ſanctis omnibus, exornatus eſt.

81. S. Gregorius ad illud Cant.1. *Nolite me conſiderare quod fuſca ſim, quia decolorauit me ſol.* hoc eſſe ait, quod ſancta ſponſa profitetur ſe à ſole decoloratam. [Per ſolem Chriſtus ſignificatur, ſol ergo eam decolorauit: quia quantumlibet fulgeat anima, in comparatione Chriſti fulgorem amittit. Sunt quippe nonnulli, qui in hac nocte mundi, velut ſtellæ hominibus fulgent, & luminaria proximis apparent: ſed mox vt iuſtitiæ Chriſti ſe comparant, quaſi ſine luce ſunt, qui benè incomparabiliter priùs hominibus lucebant.] Idem S. Pontifex lib.1. in 1. Reg. cap.2. ad illud *non eſt ſanctus vt eſt Dominus*, præfatus hæc de Chriſto intelligi, & excellentiam ſanctitatis eius hinc demõnſtrari, ſubdit; inde ſummam illam Chriſti ſanctitatem à nemine adæquabilem demonſtrari, quod omnes quotquot ſanctitatis ſtillicidium aliquod ſunt adepti, è Chriſti fonte hauſerunt gratiam. Quod non ad homines tantùm, ſed & ad Angelos pertinere arbitratur, & colligit ex verbis illis Pſalmi 82 *Verbo Domini* id eſt Chriſto, *cœli* id eſt Spiritus cœleſtes, *firmati ſunt*, id eſt ſanctificationis gratiam ſunt adepti. Idem l.18. Moral. à cap. 29. multa luculenter in hanc rem diſputat. Egregiè c.34. circa illud, *non adæquabitur ei topazium* quod ad ſanctos homines aptat. [Factum eſt, (inquit,) vt nonnulli prodirent, qui mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum Ieſum, purum hominem creatum dicerent, ſed gratia Deificatum, tantumque ei ſanctitatis tribuerent, quantum de ſanctis cæteris, eius videlicet famulis agnouiſſent. Quos beatus Iob, Prophetiæ Spiritu afflatus; ſententiæ ſuæ definitione redarguit, dicens; *non adæquabitur ei topazium de Aethiopia.* Quid per Æthiopiam niſi præſentem mundum accipimus? Quæ coloris nigredine deſignat peccatorum populum, fœditatemque meritorum. Aliquando verò Æthiopiæ nomine, ſpecialiter gentilitas deſignari ſolet, infidelitatis priùs nigra peccatis: quam veniente Domino Abacuc Propheta vidit timore perterritam, & ait; *tabernacula Aethiopum expaueſcent tabernacula terræ Madian.* Dauid quoque Propheta, videns quod ad Iudæam redimendam veniret Dominus; ſed ante gentilitas crederet, & poſtmodùm Iudæa ſequeretur, ſicut ſcriptum eſt, *donec plenitudo gentium introiret & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret*; dicit: *Aethiopia præuenit manus eius Deo.* Id eſt, priuſquàm Iudæa credat, ſaluandam ſe offert omnipotenti Domino, peccatis nigra gentilitas. Topazium verò, precioſus lapis eſt. Et quia græca lingua, *pan* omne dicitur, pro eo quod omni colore reſplendet,

Digitized by Google

topazium, quaſi *topandium* vocatur. Dum vero in Deum conuerſa gentilitas credidit ex ea multi ita ſunt dono Spiritus locupletati, vt quaſi multis coloribus, ſic multis virtutibus luceant. Sed ne acceptis quiſquam virtutibus extollatur, à ſancto viro nunc dicitur; *non adæquabitur ei topazium, de æthiopia*; ac ſi apertè dicat; nullus ſanctorum quibuſlibet virtutibus plenus ex iſta tamen nigredine mundi collectus, æquari ei poteſt, de quo ſcriptum eſt; *quod naſcetur ex te ſanctũ vocabitur filius Dei.*]

Summũ totius diſputationis, exhibet ipſemet c.36. verbis illis. [Notandum nobis eſt, quod ſanctus vir, vt longè diſtare ab hac Sapientia Angelos demonſtraret, dicit? *non dabitur aurum obryzum pro ea.* qui vt antiquos etiam Patres, ſacri eloquij tractatores, inferiores oſtenderet, adiunxit, *nec appendetur argentum in commutatione eius.* Vt philoſophorum quoque Sapientiam huic monſtraret longè ſubeſſe, intulit; *non conferetur tinctis Indeæ coloribus.* Atque ſubiunxit; *nec lapidi ſardoniſco pretioſiſſimo, vel ſaphiro*, vt in illa quoque ſuperna ciuitate, nullum peruenire adæqualitatem vnigeniti demonſtraret, addidit; *non adæquabitur ei aurum vel vitrum.* Vt Prophetas quoque ei ſubeſſe oſtenderet, ſubiunxit; *nec commutabuntur pro ea vaſa auri Excelſa & eminentia, ne commemorabantur in comparatione eius. Trahitur enim Sapientia de occultis.* Ad extremum verò vt ipſos quoque in Eccleſia hæreticos increparet, qui à gentilitatis errore venientes, fidem quam percipiunt per ſuperbiam ſcindunt, addidit; *non adæquabitur ei Topazium de Æthiopia.* Ac ſi patenter inſinuet, dicens; Hi qui ex peccati nigredine ad conuerſionem veniunt, æquari Deo (homini) omnino non poſſunt, quamuis multis colorum virtutibus reſplendere videantur. Quorum vt ſuperbia refutetur, aptè ſubiungitur; *nec tinctura mundiſſima componetur.* Tincturæ enim mundiſſimæ, vocantur hi qui veraciter ſunt humiles, & veraciter ſancti: qui ſciunt quidem, quia ex ſemetipſis virtutum ſpeciem non habent. Sed hanc ex dono gratiæ deſuper venientes tenent. Tincti enim non eſſent, ſi ſanctitatem naturaliter habuiſſent. Sed mundiſſimæ tincturæ ſunt: quia humiliter cuſtodiunt ſuperuenientem in ſe virtutum gratiam quam acceperunt.] Latiſſimè S. Gregorium deſcribunt, & dilatant hoc loco, Etherius & Beatus l.1. contra Elipandum refutantes profanas illas Elipandi voces, quibus ſe Chriſto componebat. [Et ille Chriſtus, & nos Chriſti; & ille ſeruus, & nos ſerui.] Adrianus item Papa in Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, multis alijs ſimilibus B. Gregorij locis allegatis, ad Chriſtum quoque aptat illud Pſaltis, *non eſt ſimilis tui in dijs Domine.* Quamuis enim homines puri, & Angeli, per gratiæ habitualis communicationem trãſeant in Deos myſticè loquendo; Tamen nemo talium adſcriptitiorum Deorum, ſimilis eſt ſanctitate & gratia Chriſto Domino, qui cum ſit verus Deus, obtinere debuit cumulum gratiæ, ſupra cumulos cuiuſuis gratiæ puris creaturis conceſſæ, exaggeratum.

Plenitudo gratiæ in Chriſto.

82. Quare fixum eſto, Chriſtum ſanctitatem & gratiam habitualem ſortitum eſſe, ſummam de potentia ordinaria; ita vt ſepoſita ſanctitate ſubſtantiali, & ratione huius ſolius creatæ ſanctitatis, nemo mortalium, vel etiam cœleſtium ſpirituum, Chriſtum adæquet. Hæc eſt illa plenitudo gratiæ, quæ Chriſto ab Euangeliſta tribuitur, verbis illis, *de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Et paulo ante præmiſerat, Verbum in carne viſum eſſe, *plenum gratiæ & veritatis.* Non enim interpretatio, ſed peruerſio cenſenda eſt, quam adhibuerat Eraſmus, & plerumque nimium inconſultus in ſcriptura exponenda Caietanus, ea verba de Baptiſta, non de Chriſto dicta exiſtimantes. At ex contextu correcto liquet, & grauiſſimorum Patrum auctoritate confirmat ibi Toletus, hæc verba in Chriſtum cadere, & de vera gratia, eſſe accipienda. Quod enim Alcuinus 3. de Trinit. c.2. Chriſtum plenum gratiæ & veritatis, interpretatur plenum diuinitatis per meram gratiam nobis vnitæ, & plenum veræ humanitatis, non videtur quadrare. Quare gratiam intelligamus gratiam, eaque plenam Chriſti animam agnoſcamus. Enucleant diligenter eam gratiæ Chriſti plenitudinem S. Thomas 3.p. quæſt.7. art.9. & 10. & ibidem Scholaſtici, inſuperque Toletus in c.1. Ioan. annot.47. & in c.1. Lucæ annot.104.

His eam verbis expreſſit Laurentius Iuſtin. l. de caſto connubio Verbi & animæ c.10. [Multimodè cognoſcitur illius gratiæ plenitudo. In eo namque fuit *gratia ſufficientiæ*, quæ in iuſto quolibet reperitur: Fuit *gratia copiæ*, quæ Apoſtolis donata eſt, Spiritu ſancto ſuper ipſos deſcendente; ſicut ſcriptum eſt; *repleti ſunt omnes Spiritu ſancto*: Fuit *gratia vniuerſitatis*, quæ eſt in Eccleſia, cui nullum deeſt donum: Fuit *gratia excellentiæ*, quæ beatæ Virgini conceſſa eſt: Fuit *gratia ſuperfluentiæ*, de qua dicitur, *plenam gratiæ & veritatis.* Fuit quoque in ipſo mediatore à ſui conceptione *gratia capitis.* Non ſolùm autem in quantum Deus, caput eſt Eccleſiæ, ſed etiam in quantum homo, & influit motum ſpiritus & gratiæ in cunctos qui illi copulantur per fidem rectam, vel fidei Sacramentum. Fuit etiam *gratia vnionis*, de qua ſuprà dictum eſt. Hæc de plenitudine gratiæ Chriſti.] Caue putes hanc tantam diuerſitatem gratiarum, ex quibus illam plenitudinem conflat Iuſtinianus, ex ſpecie multiplicibus formis ſupernaturalibus conſtare. Vnica enim Chriſti gratia habitualis, vel vnio hypoſtatica, ad illa omnia ſufficit. Ad intelligendam autem plenitudinem illam diſtinctiùs, paucos Patres in eam ſententiam attexo.

83. Nouatianus l. de Trinit. c.29. [Spiritus ſanctus habitans in ſolo Chriſto plenus & totus, nec in aliqua menſura aut portione, mutilatus ſed cum tota ſua redundantia cumulatè deſtributus & miſſus, vt ex illo delibationem quandam gratiarum cæteri conſequi poſſint, totius Sancti Spiritus in Chriſto fonte remanente, vt ex illo donorum atque operum venæ ducerentur, Spiritu Sancto in Chriſto affluenter habitante. Hoc etenim iam Prophetans Eſaias aiebat; *& requieſcet*, inquit, *ſuper eum ſpiritus Sapientiæ & intellectus, Spiritus conſilij & virtutis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & implebit eum ſpiritus timoris Dei.* Hoc idem, atque ipſum & alio in loco ex perſona ipſius Domini, *ſpiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me.* Similiter Dauid; *propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ à conſortibus tuis.* De hoc Apoſtolus Paulus; *qui enim ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.* Et; *vbi ſpiritus Domini, ibi libertas.* Hic eſt qui operatur ex aquis ſecundum natiuitatem, ſemen quoddam diuini generis, & conſecrator cœleſtis natiuitatis; pignus promiſſæ hæreditatis, & quaſi chirographum quoddam æternæ ſalutis; qui nos Dei faciat templum, & nos eius efficiat domum.] Quandoquidem eam Spiritus ſancti in Chriſto plenitudinem ponit, cuius eſt in nobis delibatio, & per quam tanquam per ſemen diuinũ in Dei filios tranſcribimur; perſpicuum eſt, plenitudinem ſanctitatis quam Chriſto tribuit cadere in ſanctitatem habitualem, ſaltemque eam non excludere, imò complecti.

S. Fulgentius ad q.3. Ferrandi, adducto quoque S. Ambroſio. [Si ſic crediderimus, neceſſe eſt vt illa fruſtretur prædicatio Ioannis Baptiſtæ, qua Chriſto ſingularem, ac ſine menſura tribuit Spiritus largitatem, dicens: *non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum*: cùm & maiores noſtri in nobis menſuram largitatis accipiunt, in Chriſto autem plenitudinem manere ſancti Spiritus fateantur. Beatus namque Ambroſius in libro primo, capite ſeptimo de Spiritu ſancto, inter alia ſic ait; *de ſpiritu meo* inquit, *effundam.* Non *ſpiritum* ait, ſed *de ſpiritu.*

ſpiritu. Neque enim nos capere poſſumus plenitudine m Spiritus ſancti, ſed tantùm accipimus, quantum de ſuo arbiter noſter pro ſua volũtate diuiſerit. Oſtendens ergo nos ſanctus Ambroſius, non plenitudinem, ſed de plenitudine ſpiritus accipere, paulo poſt hæc dicit: de Spiritu Sancto Pater ſe dicit effundere ſuper omnem carnem. Non enim totum effundit; ſed quod effudit, omnibus abundabit. Supra nos ergo, effuſum eſt de Spiritu Sancto: at verò ſupra Dominum Ieſum, cum in forma eſſet hominis, manebat Spiritus; ſicut ſcriptum eſt, *ſuper quem videris Spiritum deſcendentem de cœlo, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu Sancto.* Circa nos ex affluenti commodo liberaliter largientis eſt; in illo totus manet in æternum Spiritus plenitudo.]

84. Petrus Damiani opuſc. 6. c. 1. [Conſtat planè mediatorem Dei & hominum, Chriſtum Ieſum, Eccleſiam ſuam ſic ordinaſſe ab ipſo redemptionis humanæ primordio; vt & per miniſtros verbi ſui, chariſmatum dona diſtingueret; & tamen in ſe ipſo omnium gratiarum plenitudinem retineret principaliter. Nam is qui dicit Apoſtolus; *habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus*; idem etiam confitetur: quia in pectore Ieſu ſunt omnes theſauri Sapientiæ abſconditi. Si autẽ in pectore Ieſu, omnes theſauri ſunt, & nihil excipitur; quid ergo relinquitur, quod in vaſis hominum fictilibus recondatur? Sed quod ille totum naturaliter poſſidet; hoc illi per gratiam, participatione illius, iuxta menſuras habent. De illis enim dicitur, quia *operatur vnus, atque idem Spiritus, diuidens ſingulis pro vt vult*; At de vnigenito filio dicit Ioannes Baptiſta: *non* inquit, *ad menſuram dat Deus*, *Spiritum*. Et iterum *de plenitudine eius omnes accepimus.*]

S. Bernardus ſermo de natiuit. B. Mariæ. [Quis fons vitæ niſi Chriſtus Dominus? *cum Chriſtus*, inquit, *apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.* Sanè ipſa ſeſe plenitudo exinaniuit, vt fieret nobis iuſtitia, & ſanctificatio, & remiſſio, necdum apparens vita, aut gloria, aut beatitudo. Deriuatus eſt fons, vſque ad nos. In plateis deriuatæ ſunt aquæ, licet non bibat alienus ex eis. Deſcendit per aquæ ductum vena illa cœleſtis, non tamen fontis exhibens copiam, ſed ſtillicidia gratiæ arentibus cordibus noſtris infundens; alijs quidem plus, alijs verò minus. Plenus equidem aquæ ductus, vt accipiant cæteri de plenitudine, ſed non plenitudinem ipſam.]

85. Philippus Abbas lib. 5. in Cant. cap. 25. quærens cur de Chriſto dictum ſit, *ſpecies eius vt Libani*; ſic ſcribit. [Sponſi ſpeciem comparatione Libani, magnipendit. Inter montes cæteros quibus terra Iudæorum dicitur occupari, ſtrata cuius planities conqueritur frequentia montium anguſtari; vt aiunt qui nouerunt, Libanus altior eniteſcit, arboribus fœcundior, aſſiduis niuibus dealbeſcit; qui benè ſponſi typum tenere perhibetur, eo quod nulli ſanctorum huius excellentia comparetur, qui virtutum plantarijs & denſitate operum fœcundatus, neſcit vri vitijs, natiuo carnis gelicidio dealbatus.]

Petrus Cellenſis l. de panibus cap. 9. *initio*, præfatus mutuandam eſſe gratiam, ſubdit. [A quo autem eſt mutuanda gratia, vel accipienda, niſi ab eo qui plenus veritate & gratia, natus eſt de matre gratia plena. O Ieſu, in vena non in lagena; in puteo non in vrceo, in ventre non in vtre, in anima non in ciſterna; in fonte non in vaſe poſſides gratiam. Aquæ quidem fluunt cum impetu de Libano, ſed gratiæ excurrunt in manſuetudine & vbertate de Spiritu tuo.]

Quo ſenſu, data non ad menſuram.

86. Quod vides ex his Patribus pleroſque, Spiritus & gratiæ plenitudinem quam in Chriſto agnoſcunt, ſtabilire verbis illis Ioannis 3. *non ad menſuram dat Deus Spiritum*; non ſpectat ad aſtruendam gratiæ Chriſto indiræ immenſitatem; ſed tantùm ad deſignandam illam ſummam gratiæ quantitatem Chriſto collatam, quæ naturæ creatæ potuit eſſe conſentanea: vt idem ſit, *non ad menſuram*, quod *plenitudo perfectionis, & perfectio plenitudinis ſpiritus & gratia*, vt rectè expoſuit Petrus Damiani ſerm. 67. verbis illis. [Sed mouere poteſt, cur Ioannes Baptiſta perhibeat, quia non ad menſuram dat Deus Spiritum cum Paulus è contrario dicat; *vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti*? Quomodò ergo, non ad menſuram, & quomodò ad menſuram? Sed quod Ioannes aſſerit, non ad menſuram ſpiritum dari, de Redemptore noſtro procul dubio debet intelligi; in quo videlicet habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Quod patenter agnoſcitur, ſi ipſa textus euangelici ſeries attendatur. Nam cum præmiſiſſet; *non ad menſuram dat Deus Spiritũ*, protinus intulit, *pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.* Vnde & alibi dicit: *nos de plenitudine eius accepimus.* Concedat ergo cum Pſalmiſta Ioannes, quia huic iſte menſuram tollit, quem ille vnctum præ conſortibus aſſerit.]

Eundem quem dixi ſenſum loci Ioannis, confirmat S. Fulgentius ad quæſtionem 3. Ferrandi, latè demonſtrans, allegatis S. Ambroſio & S. Auguſtino, eum locum de Chriſto eſſe accipiendum, contra quàm fecit Toletus ibi annot. 39. qui cenſuit, donationem non ad menſuram, de qua ibi agitur, non eſſe Chriſto factam, ſed humano generi, cum Pater ei filium dedit donatione planè immenſa, & excedente omnem menſuram. Sed nobis, interpretatio prolata quæ omnium antiquorum communis eſt, retinenda videtur: eamque probauit S. Thomas 3. p. q. 7. art. 11. ad 1. & lect. 6. in cap. 3. Ioan. Et ſane perbellè connectitur cum antecedentibus & conſequentibus. Dixerat quippe Baptiſta qui ibi loquens refertur; dixerat inquam, Chriſto eſſe credendum; quia quem miſit Deus, verba Dei loquitur. Tum ſubdit; *non enim ad menſuram dat Deus Spiritum. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.*

Liquere videtur; verba quæ expendimus, cum contineant rationem cur credendum ſit Chriſto, & cur verba Dei loqui ſit cenſendus, aptiſſimè cadere in Chriſtum ipſum, de quo etiam conſequenter ſubditur eum à Patre diligi, & omnia data eſſe in manu eius. Fateor tamen ſenſum verborum quæ excutimus, eum eſſe poſſe quem tradit ibi Ribera: nẽpe hortari Ioannem omnes ad Chriſtum audiendum; eo quod illi non ſicut Prophetis particula aliqua cœleſtis doctrinæ communicata eſſet, ſed vniuerſa plenitudo. Quia tamen illimitatè & abſolutè probatum nomen *Spiritus*, non deſignat ſola dona intellectualia, ſed præſertim ea quæ ſunt potiora & meliora chariſmata, quorum vertex eſt gratia; propterea meritò eum Spiritum ſine menſura Chriſto datum, de gratia habituali acceperunt Patres, vel ſaltem non eſſe eius ambitu excludendam gratiam, cenſuerunt.

87. Igitur ſumma planè, atque adeò non ad menſuram, & veluti per ſtillas, ſed largiſſimè & copioſiſſimè & communicata eſt Chriſto gratia ſanctificans: quandoquidem & rectè ſtatuit Suarez t. 1. 3 p. d. 22. ſ. 2. *in fine*. & Aluarez 3. p. d. 37. gratia Chriſti habitualis, intenſione ſuperat totam gratiam Angelorum omnium, & hominum ſimul ſumptorum. Ita enim decet ſentire de vero Iuſtitiæ ſole, & gratiarum omnium fonte. Sicut enim ſol, plus ſolus lucis habet quàm quæuis lucida inferiora, ita & Chriſtus, plus ſanctitatis & gratiæ ſortitur ſolus, quàm omnes ſimul ſancti in cœlo & in terra, habentes de plenitudine eius exiguam participationem. Item ſicut fons, plus aquæ habet quàm riui omnes, ad quos ab ipſo aqua defluit, ita & Chriſtus, quem pulcherrimè fonti gratiæ comparat S. Bernardus ſerm. de Natiu. Deip. vberiorem gratiam ſan-

Digitized by Google

ctificantem adeptus eſt, quàm omnes ſimul qui ab eo gratiam hauriunt. Hoc graues autores de gratia habituali B. Virginis aſſerere non ſunt veriti, nominatimque Salaz. cap.31. prouerb. à num.181. & Val.3.p.d.2. q.1.p.5. ac Suarez t.2.3.p.d.18.ſect.4. concluſ.2. Quàm verò firmiter id ſtabiliant, nunc non ago. Illud tamen certum eſt, coniecturas omnes tantæ gratiæ, ductas ex ſumma dignitate Deiparæ, & ex tanto Dei in eam affectu, multo plus circa Chriſtum vrgere: eum conſtet, dignitatem Chriſti infinities excellſiorem eſſe, & amorem quo à Patre dilectus eſt, nullam comparationem admittere, cum eo amore quo pura quæcumque creatura amata à Deo fuerit. Et dicuntur quidem aliqui ſancti pleni gratia, ſicut & Chriſtus gratia plenus dicitur: ſed alia eſt Chriſti, alia ſanctorum plenitudo, licet vtraque ſit plenitudo. Audi Origenem hom.29. in Lucam *initio*. [Quando legis in Euangelio, *Ieſus autem plenus Spiritu ſancto reuerſus eſt*, & in Actibus Apoſtolorum vbi dicitur; *quod repleti fuerint Spiritu ſancto*, vide ne æquales putes eſſe Apoſtolos Saluatori: Sed & Ieſum, & Apoſtolos, & alium quemlibet ſanctorum plenos Spiritu ſancto cognoſce, ſecundùm menſuram vaſculi ſui. Et quomodò, v.g. ſi volueris dicere, hæc vaſa plena ſunt vino & oleo, non ſtatim indicas quod æquali menſura plena ſint: ſiquidem aliud ſextarium capere poteſt, aliud vrnam, aliud amphoram: eodem modo & Ieſus, & Paulus, pleni erant Spiritu Sancto: ſed multo vas Pauli minus erat vaſe Ieſu; & tamen erat ſecundùm menſuram vtrumque completum.]

Fatuus Beguardorum metus, ne Chriſtum gratiâ ſuperarent, obiter exploſus.

88. Ex his liquet, quàm pinguis fuerit error Beguardorum, meritò damnatus in Clement. *ad noſtrum* de hæreſ. Affirmabant enim deueniri in hac vita ad certum charitatis & gratiæ terminum, vltra quem homo tametſi ſuperſtes, progredi nequeat benè faciendo atque merendo. Timebant ſiquidem ne ſi hoc darent, ſequeretur, aliquem purum hominem excedere Chriſtum caritate & gratia ſanctificante. Sed hic vanus planè metus fuit: quia menſura gratiæ ſanctificantis ad quam de facto quis eſt peruenturus, non obtinetur niſi iuxta vires & auxilia quæ à Deo ſupernaturaliter exhibentur. Deus autem ſtatuit certum terminum auxiliorum hominibus conferendorum, pro menſura gratiæ ad quam eos deſtinauit ex æterna ſua miſericordia. Quo pacto D.Gregorius 12.Moral.cap 5. interpretatur illud Iobi *conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poſſunt*. Sicut igitur datur terminus extrinſecus in prædictis auxilijs, quem puri homines ex ſuppoſitione diuini decreti aliud ferentis, attingere non poſſunt; quia Deus ex ſua mera voluntate menſuram ac fines præfixit: ita datur etiam terminus extrinſecus charitatis & gratiæ per puros homines attingendæ: ille nimirum, qui correſpondebit auxilijs ad extrinſecum illum terminum pertingentibus. Chriſtus ergo in extrinſeco illo gratiæ termino locatus eſt, præ quibuſuis puris creaturis: ita vt quantumcumque ſupponerentur omnibus auxilijs diuinitus exhibitis cooperari; non poſſent tamen ad illum extrinſecum terminum pertingere, aut Chriſti gratiam adæquare. Videſis planè hæc excutientem Suarem lib.9. de grat. cap.6. num. præſertim 15. & ex antiquioribus confligentem cum Beguardis tunc vigentibus, Aluarum Pelagium lib.2. de planctu Eccleſ. artic. 52. §.1.

Erit tamē cui videatur aduerſus hanc adeò eximiam & ſupereminentem, nobiſque inadæquabilem Chriſti gratiam, opponi poſſe ipſius Chriſti mandatum, toties iubentis vt ei ſimiles ſiamus, & ſicut ipſe eſt ita nos ſimus ſancti, perfecti, & immaculati. Propoſuit hanc dubitationem Iſidoro Peluſiotæ Epiſcopus quidam nomine item Iſidorus, cui ille in hæc verba ſatisfacit l.3. epiſt.355. [Equidem reſpondeo nos iure optimo à maioribus exempla capere, etſi minus conſequamur quamuis enim inimitabilis Dei virtus eſt, illam tamen pro virili imitari conantes, ab imitatione non diſcedemus. Vt qui ſcribere pueros docent, arrepto ſtylo pueris quam perelegantiſſimos præſcribunt characteres, etſi inferiores imitatione ſint futuri, ita & diuina gratia virtutis nobis exempla propoſuit vt tamquam quod queat comprehendi imitemur. Ne igitur quod ſumma imitari non poſſimus id nos abſterreat ab ijs, quæ conſequi non valemus: imò illud magnum nobis videatur, quod digni ſimus habiti, vel ex parte diuinam imitari imaginem.]

Modus collatæ Chriſto gratiæ, valdè perfectus; ac primùm quia ex meritis.

89. Reſtat conſiderandus modus, quo Chriſtus hanc gratiæ abyſſum quam ei ineſſe vidimus, diuinitùs accepit. Poteſt autem diſtingui duplex de quo controuerſia eſſe queat: nempe primò controuerti poteſt, an Chriſtus acceperit illam per merita, vel abſque meritis. Secundo an paulatim, vel certè totam ſimul. In primo puncto vnanimis recentiorum ſententia fert, Chriſtum Dominum non accepiſſe gratiam ex meritis. Quod aliqui ita certum cenſent, vt contrarium damnent temeritatis. Sed vt Suarez rectè notauit t.1. 3.p.d.40.ſ 2. ea cenſura eſt temeraria: cum ſententia quæ Chriſtum ex meritis aſſecutum eſſe docet donum accidentale gratiæ ſanctificantis, & conſequenter gloriæ, graues autores habeat; & valdè probabiles rationes, ac proinde ipſa quoque ſit probabilis. Eam ſententiam docuit Baſſolis in 3 d.18. q. vnica articulo 3. Maior ibid.q.2. Mayro ibid. nec obſcurè S.Thomas 3 p.q.34.art.8. & ante hos omnes Albertus magnus eadem diſtinct. Idem cogitur dicere Aluares, qui 3 p.d. 15. ad 1. concedit Chriſto meritum congruum gratiæ habitualis. Cùm enim dignitas perſonæ aliunde ſumma eſſet, nihil potuit deeſſe ad meritum condignum, ſi congruum affuit. Hinc vides quàm abſque idonea cauſa, Valentia 3.p.d.1.q.19.p.3. faſſus omnia quæ ad probandam communiorem ſententiam de gratia Chriſto abſque meritis collata proferuntur, inania eſſe, & facilè ſolubilia, ob ſolam tamen Scholaſticorum concordiam, det manus, & Chriſtum abſque meritis hæc dona accepiſſe fateatur. Non enim vnanimiter Scholaſtici ita tradunt: Et vt traderent, niſi idoneam rationem proferrent, audiendi non eſſent ſi in contrarium æquè valida ratio vrgeat, vt hic ſanè vrget. Præter prædictos Scholaſticos, Chriſtum ex meritis hæc dona accepiſſe, agnoſcit Iunilius lib.2. de partibus diuinæ legis cap.12.

Accedit ratio, quæ vt formetur, præmittendum eſt, non eſſe dubium quin de potentia abſoluta Chriſtus Dominus hæc dona mereri potuerit. Reclamat quidem Canus 12. de locis cap.14. & communiter Thomiſtæ 3.p. q.19. art.3. vbi putant ita tradere D.Thomam: Sed nihil planè proferunt, quo probabiliter ſuadeant repugnantiam. Quidni enim Chriſtus, per opera in primo inſtanti elicita independenter à gratia & gloria, potuerit hæc dona promereri? Dignificatio enim quæ à gratia ſubſtantiali conferri poterat, pluſquàm ſufficiens erat ad eas actiones dignitate conſentanea exornandas. Anteceſſio autem temporalis inter meritum & præmium, quam exigit Dur. in 3.d.18.q.2. num.5. nullo modo eſt neceſſaria, vt patet ex augmento gratiæ, quod iuſto rependitur eodem momento quo elicitur actus qui augmentum illud meretur. Similiterque peccator, eodem momento quo conteritur, meretur de congruo ſanctitatem quam tunc accipit. Et Angelus, iuxta probabiliſſimam ſententiam, iuſtifica-

Digitized by Google

ſtificatus eſt per propriam diſpoſitionem, atque adeò ex meritis,in primo inſtanti quo accepit eſſe. Tandem quod hæc dona debeantur cõnaturaliter animæ Chriſti,nullam continet repugnantiam, quominus inſuper ex merito ea habere potuerit.Nam gloria corporis,debebatur connaturaliter Chriſto, ſuppoſita gloria animæ; & tamen Chriſtus eam meruit:quod contra Caluinum 2.inſt.c.17.§.6.rectè affirmant,& ex varijs Scripturis confirmant Bellarm.l.5. de Chriſto c.9. & 10. & Feuard.in appendice ad Caſtrum V. *Chriſtus* hæreſi 7. Nimirum nihil vetat aliquid pluribus ſimul titulis quaſi totalibus accipi,& tum cõnaturaliter deberi, tum meritis quoque comparari: quod male negat Alphonſus Mendoza quodl.2. Scholaſt. n.11. Nulla igitur fuit repugnantia,ſpectando potentiam Dei abſolutam, quominus Chriſtus hæc dona mereri poſſet. In quo video conſentire recentiores maxima ex parte,& Suarem t.1. 3.p.d.40.ſect.1. Radem in 3.controu.12,art.3. concl.4. Præpoſitum q.19.n.24. & paſſim alios.

Quo ita premiſſo, ſic licet argumentari, ad probandum prædicta dona obtigiſſe Chriſto ex meritis.Debemus concedere Chriſto,modum ea dona parandi, qui ſit honorificentior,& dignitati eius congruentior.Talis autem eſt is, quo non excluſa connaturalitate, & collatione facta titulo illius, conferantur quoque ex meritis. Igitur hic modus dona iſta comparandi, eſt Chriſto concedendus. Maior videtur explorata. Minor quoque perſpicua eſt,quia quamuis comparando titulum connaturalitatis cum titulo meriti,rectè dicatur honorificentius eſſe, habere titulo connaturalitatis, quàm titulo meriti; qua ratione antiqua nobilitas, præfertur nuperæ, etiamſi ex meritis comparatæ: Tamen manifeſtiſſimum videtur, concurſum vtriuſque tituli,nobiliorem efficere modum accipiendi hæc dona,quàm ſi ex vnico eorum accipiantur. Et in hoc paſſim labuntur, qui pro titulo connaturalitatis pugnant. Quia enim honorificentius eſt ac dignius, habere hęc dona ad modum proprietatis connaturalis, quàm per meritum; idcircò excludunt à Chriſto meritum horum donorum. At nos non facimus contentionem vtriuſque illius modi ſolitariè accepti, ſed vtrumque ſimul iunctum comparamus cum modo ea habendi tantùm ratione connaturalis debiti. Et idcirco dicimus, honorificentius eſſe Chriſto, quod hæc dona habuerit, & ex meritis, & ex titulo connaturalitatis, quàm ſi hoc dumtaxat poſteriore titulo ea habuiſſet.

Ad obiecta in Contrarium.

90. Neque verò præponderat huic nobiliori modo comparandi gratiam & gloriam, ea ignobilitas quam Suarez d. illa 40.ſ.2. ſolam opponit: nempe quod inde ſequatur, Chriſtum non ſemper eſſe operatum ex habitu: actus enim quibus Chriſtus gratiam meruit,ſicut ſupponuntur gratiæ quæ per eos principiatur, ita & habitibus operatiuis gratiam cõſequentibus.Ac proinde Chriſtus,dicendus erit eliciuiſſe actus illos modo imperfecto,nempe abſque habitu; nec ex tota plenitudine ſanctitatis,tam creatæ quàm increatæ,quæ extenſiuè maior eſt, quàm ſola ſanctitas increata. Hæc inquam non præponderant ei nobiliori modo quem propoſuimus. Nam operari ex habitu, tunc eſt nobilius,cum abſque eo operatio non fieret connaturaliter. At in Chriſto, operatio ſupernaturalis ob vnionem erat connaturalis. Quod autem extenſiuè ſit nobilius agere ex duplici principio dignificante perſonã, quàm ex vno eſſentialiter infinito, non auget reuera nobilitatem intenſiuam operationis, ſupra id quod conferret principium eſſentialiter infinitum, ſi adeſſet ſolum. Et quamquam ſint plura dignificantia, tamen ea pluralitas compenſatur, (& quidem cum exceſſu,) per pluralitatem nobilium modorum quibus hæc dona acquiruntur, cum titulo connaturalitatis, ſimulque meriti comparantur. Quare ratio à nobis adducta videtur firma.

Quæ verò è contrario opponit Rada art. cit. pro cõcluſione 7. nullius planè ſunt momenti,vt quod ait, omnem Chriſti operationem meritoriam proceſſiſſe ex habitu aliquo virtutis in fuſæ;atque adeò præſuppoſuiſſe gratiam,quæ eſt radix prima totius meriti. Hoc iam contriuimus, monſtrantes nihil eſſe neceſſe, ad opera Chriſti meritoriâ præſupponi habitum. Addit Rada,gratiam habitualem, cum ſit proprietas connaturalis,immediatiùs necti cum anima,quàm operationes quibus promerenda eſſet:ac proinde non poſſe cadere ſub meritum, quod debet eſſe anterius præmio. Item gratiam eſſe principium quoddam, meritum verò eſſe actum ſecundum:at principium,eſt natura prius operatione. Denique gratiam eſſe principium meriti, atque adeò nõ poſſe ſub meritum cadere. Hæc omnia ſunt manifeſte inania.Nam proprietas ſubſtantialis ſupernaturalis, poteſt non connecti cum ſubiecto obedientialiter eam recipiente, niſi per actionem meritoriam & ita reipſa hic contigit.Similiterque principium actus alicuius ſecundi, (quale tamen reuera non videtur eſſe gratia,niſi mediatè & remotè;) poteſt principiari meritoriè, & eatenus eſſe natura poſterius alio actu ſecundo,qui nõ per gratiam accidentalem de qua agimus,ſed per ſubſtantialem dignificetur.

Itaque nihil profertur,quod meritũ Chriſti in ſuam gratiam ſanctificantem,& omnia eam conſecuta,labefactet. Anteriora tamen, vt ſcientia infuſa prælucens merito, & auxilia quibus operationes meritoriæ ſunt editæ,ſub Chriſti meritum non ceciderunt,ſed tantum gratia ſanctificãs,& gloria,& virtutes,& auxilia poſteriora,& denique quicquid gratiam eſt conſecutum.

Alia perfectio modi quo collata eſt Chriſto gratia, nempe tota ſimul.

91. Venio ad alterum modum gratiam comparandi, qui ſpectat ſucceſſionẽ aut ſimultatem adeptionis gratiæ ſanctificantis,quantam ei collatam vidimus. Hanc ergo gratiæ abyſſum,accepit Chriſtus, non particulatim,& cum ſucceſſione,ſicut nos; ſed in primo conceptionis ſuæ momento,quo benedicta eius anima creata eſt; ita vt deinde,nullum prorſus in gratia ſanctificante incrementum ſuſceperit. Probat hoc Bellarminus l.4.de Chriſto c.2. adductis multis Scripturis; & cap.3.prolatis pleriſque Patribus,quorum ea fuit mens aperta. Diſertè planè Iſaiæ 11.Spiritus Domini,hoc eſt interprete ibi D.Hieronymo fons Spiritus ſancti, & tota gratia Chriſto aliquando obuentura, dicitur requietura ſupra florem egredientem de radice Ieſſe:hoc eſt ſuper Chriſtum,cum primùm conceptus eſt.

Eodem modo aptare huc poſſumus omnia loca,quibus Chriſtus vnctus dicitur Spiritu ſancto, quod de collatione gratiæ facta animæ Chriſti; præter terminationem humanitatis, & ſanctificationem eius ſubſtantialem,eſt accipiendum. Ea autem vnctio facta eſt in primo momento quo Chriſtus eſt productus, qui idcirco ab eo temporis puncto *Chriſtus* eſt dictus, vt S. Damaſc.4. fid.c.6. probat ex Nazianzeno, Cyrillo Alexandrino,& Anaſtaſio.Et eadem ex cauſa Chriſtus dicitur vnctus præ conſortibus ſuis, inquit Rupertus l.1. de oper. Spiritus ſancti c.13. [*Vnxit te* (inquit) *Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Præ conſortibus*,inquam,*tuis*. Non enim quemadmodum conſortes tui, qui poſtquàm in delictis vel peccatis concepti ſunt,deinde per gratiã miſeratoris diuiſiua ſinguli percipiunt bona benedictionis: non,inquam, ſic tui ſed in ipſa conceptione,plenitudinem poſſides totius benedictionis,vt de tua plenitudine accipiant omnes conſortes, vel participes tui.] Sic ibi in hanc rem Rupertus quem præterea vide optimè id confirmantem lib.6. de proceſſ. Spiritu ſancti cap.3. & 10.

Digitized by Google

Sciè Guerricus ſerm. 2. de Annunc. huc accommodat varia apud Prophetas nomina Chriſti. [Benè (inquit,) ſimul vocatur germen, & flos, & fructus, qui ſine gradu profectus ab initio conceptus ſui, omni virtute & gratia in ſeipſo extitit perfectus. In nobis enim, primum ipſum germen eſt, cum fides in confeſſionem prorumpit, vel opus manifeſtum. Poſtmodùm flos, cum ſuper proficientem efflorèſcit ſanctificatio Dei, quodam ſpectabili decore; virtutum; demum autem fructus, cum beatitudo faciet hominem conſummatum.] Igitur tota gratia quam Chriſtus aliquando habuit indita ei eſt ab initio, vt ſonant Scripturæ iuxta Patrum interpretationem huc aptatæ.

Patrum conſenſus:

92. Nunc ſuffragium aliquot Patrum, mentem ſuam ſeorſim à Scripturis expromentium, adiungamus. [Non quando venit (ait Orig. hom. 19. in Lucam) Ad adoleſcentiam, non quando manifeſtè docebat; ſed cum adhuc eſſet paruulus, habebat gratiam Dei: Et quomodo omnia in illo mirabilia fuerant, ita & pueritia mirabilis fuit, vt Dei ſapientia compleretur. Ibant itaque parentes eius iuxta conſuetudinem in Ieruſalem, ad ſolemnem diem Paſchæ, & cum factus fuiſſet annorum duodecim. Diligenter obſerua. quia priuſquàm duodecim eſſet annorum, ſapientiâ Dei, & cæteris quæ de eo ſcripta ſunt, complebatur.] Multos etiam Patres mox proferam, qui diſertè id ſtatuunt, exponentes illud Lucæ 2. *puer proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia.* Negant enim id de augmento gratiæ ſanctificantis accipiendum eſſe, ideoque alias dicti illius expoſitiones proſequuntur.

Diſertiſſimè in propoſita ſententia eſt S. Bernardus hom. 2. ſuper miſſus eſt, vbi Chriſtum ſpecie viri à fœmina circundati deſcribens, ait. [Siue igitur latens in vtero, ſiue vagiens in præſepio, ſiue iam grandiuſculus interrogans Doctores in templo, ſiue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit Spiritu ſancto: nec fuit hora in quacumque ætate ſua, qua de plenitudine illa quam in ſui conceptione accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adijceretur; ſed à principio perfectus, à principio inquam, plenus fuit Spiritu ſapientiæ, & intellectus, Spiritu conſilij & fortitudinis, Spiritu ſcientiæ & pietatis, & Spiritu timoris Domini.]

Damaſcenus quoque, negantes Chriſtum ab initio accepiſſe omnem gratiam, non dubitat eſſe Neſtorianos. Sic enim ſcribit lib. 3. de fide cap. 22. poſt expoſitum varijs modis profectum Chriſti in gratia, de quo Lucæ 2. [Qui verò proficere ipſum dicunt ſapientia, & gratia, vt horum acceſſionem additionemque ſubinde ſuſcipientem, non ex extrema Carnis exiſtentia vnionem factam aſtruunt, neque ſecundùm hypoſtaſim aderant vnionem, à Neſtorio vana ſapiente perſuaſi, habitudinariam vnionem & nudum incolatum falsò prædicant: non cognoſcentes neque ea quæ dicunt, neque de quibus diſſerunt. Nam ſi verè vnita eſt Deo verbo caro extremæ exiſtentiæ, magis profectò in eo exiſtet, & hypoſtaticam ad ipſum habebit identitatem. Quomodò ergo non perfectè ditata eſt omni ſapientia & gratia? Non ipſa quidem per gratiam participans vt nos, neque ſecundùm gratiam ea quæ Verbi ſunt, participans; ſed potiùs propter vnionem ſecundùm hypoſtaſim, humana & diuina vnius Chriſti facta, participat. Sed & quia ipſe erat Deus ſimul & homo, gratiam & ſapientiam, & omnium bonorum plenitudinem, mundo irrogat.] Caſſianus idipſum diligenter confirmat lib. 2. de incarn. cap. 6. & 7. Scholaſtici omnes in 3. d. 13. vel 3. p. q. 7. art. 12. his Patribus ſubſcribunt.

Probatio ex ratione.

93. Autoritati ſuffragatur ratio. Chriſtus enim, vt vidimus, non accepit gratiam ex ſolis meritis, ſed alio quoque longè digniore modo, nempe per modum proprietatis connaturalis, debitæ animæ Chriſti, ratione ſui eſſe perſonalis. Non quod gratia Chriſti manauerit à perſonalitate Verbi, quæ vt ſic actiua non eſt; vel quod profluxerit ab vnione, quam item liquet non eſſe actiuam; vel denique quod cauſata ſit ab anima, per Verbi ſubſiſtentiam terminata; quis hoc fingat? Sed quod huic animæ ad Verbi ſubſiſtentiam euectæ, deberetur connaturaliter vbertas illa gratiarum, vt pleniùs proſequitur Rada in 3. contron. 4. in appendice ad 6. articulum. Sicut ergo proprietates connaturales, non acquiruntur aut perficiuntur per actus, ſed ab initio implantantur, conferunturque à natura: Ita gratia Chriſti, conferta ab initio eſt animæ eius, ac proinde nullo bonorum Chriſti actuum acceſſu, eſt cumulata. Nec refert, quod ita ſit connaturaliter debita, vt tamen per meritum quoque obtigerit, quod in Chriſto fuit ſemper nouum. Hoc inquam non refert. Nam ob adiunctum titulum connaturalitatis, omnis gratia Chriſto debita, conferri debuit ſimul, & ſub ſolum primum meritum quod infiniti valoris fuit, cadere debuit, & non per noua merita ſubinde augeri. Idem optimè cõfirmatur, ex beatitudine animæ Chriſti. Conſtat enim Chriſti animam, iam à primo momento ſuæ creationis, fuiſſe beatam. Atqui ſtatus beatitudinis, eſt ſtatus quietis & termini, qui proinde eſt inuariatus & fixus. Sicut ergo beatitudo animæ Chriſti, non creuit temporis proceſſu; ita neque gratia, quæ eſt ſemen gloriæ: alioqui enim neceſſarium fuiſſet, gloriam creſcere, ob perpetuam gratiæ ſanctificantis & gloriæ correſpondentiam.

Nonnulla contrarium in ſpeciem ferentia.

94. In contrarium eſſe videntur ſcripturæ quædam, & Patres. Nam Lucæ 2. diſertè dicitur, *puer proficiebat ſapientia, & ætate & gratia.* Quid clarius? Ac ne ad Metaphoras res detorqueatur, eodẽ planè modo expreſſit Euangeliſta, profectum in gratia, quo expreſſit profectũ in ætate, qui indubiè verus fuit ac realis. Ergo & profectus in gratia, eſt eodẽ modo accipiendus. Hæſit hic aqua Aelredo tract. de Chriſto duodenni. Nihil enim auſus eſt definitè pronunciare. At S. Euſtachius Antiochenus, qui primus in Nicæno Concilio fuit I. 6. aduerſus Arrianos, exponens illud *omnia mihi tradita ſunt à patre meo*, apud Facundum l. 11. pro tribus capitulis cap. 1. diſertè habet, Chriſtum maximas & accidentes virtutes percepiſſe, tamquam hominem, quod ita gloſſat Facundus. [Nam cum & de homine loquens diceret, *iſte enim maximas, & accidentes virtutes percipit*, tantundem valet ac ſi diceret, *ille verò non percipit tamquam Deus.* Dicendo etiam, quod Chriſtus accidentium virtutum perceptione ad meliora proceſſerit; & accepiſſe eum quod aliquando non habuit, & profeciſſe, teſtatur.] Item Beda q. 14. ex varijs, componens Chriſtum & Adamum, & reddens rationem cur Adam dictus ſit homo vetus, Chriſtus autem homo nouus; ita philoſophatur. [Prima die qua Adam conditus fuit, vetus extitit, non ætate, ſed congrua ſimilitudine: Quia ſicut res quæ vetus eſt, deficit, & ad occaſum tendit, ſic Adam qua hora peccauit, ad occaſum mortis, quaſi vetus deſcendit; Et ſimiliter poſt eum quilibet peccator. Sed Chriſtus nouus homo fuit, & ſpeciali ratione: Et licet homo factus, rex tamen erat & Angelorum & hominum; Et præterea generali ratione, quia ſicut noua res creſcit & roboratur, ſic Chriſtus de virtute in virtutem creuit, teſtante ſcriptura? *Ieſus autem proficiebat ætate, & ſapientia coram Deo, & hominibus?* Ad cuius imitationem, noui eſſe debemus,

con-

conſcendendo de virtute in virtutem.] Quod ſi virtutibus creuit Chriſtus,quæ appendices ſunt gratiæ,neceſſe quoque eſt gratia creuiſſe, vt habet locus Lucæ: quem defectu fortaſſis librarij, mutilum exhibuit Beda,expuncta voce *gratiæ*.

Denique non pauci Patres, affirmant Chriſtum accepiſſe Spiritum ſanctum,cum iam tricenarius à Ioanne baptizatus eſt, apertiſq; cœlis deſcendit ſuper eum Spiritus ſanctus.Sic enim D.Hieronimus Iſaiæ 61. cenſuit prophetiam de Chriſto vngendo Spiritu Domini, impletam eſſe in baptiſmo , cum Spiritus ſanctus in Chriſtum deſcendit, columbæ ſpecie: quo refert illud ipſiuſmet Chriſti , qui Lucæ 4. ſtatim à baptiſmo ingreſſus Synagogam , & interpretatus de ſe illud Eſaiæ, *Spiritus Domini ſuper me,eo quod vnxit me*,addit, *hodie impleta eſt hæc prophetia.* Eodem recidit quod S.Athanaſ. orat.2. contra Arrianos,& S.Hilar. l. 11. de Trinit. vnctionem Chriſti oleo lætitiæ prænonciatam Pſalm.44. aiunt factam in Chriſti baptiſmo, cum Spiritus ſanctus ſuper eum deſcendit.

Enodantur; Ac primum,quomodò Chriſtus profeciſſe gratiâ dictus.

95. Hæc non difficilè expediuntur. Et inprimis locus ex cap.2. Lucæ,mihi videtur ad gratiam corporis & ſpecioſitatem pueri Ieſu referendus , vt ſenſus ſit, puerum Ieſum in dies pulchriorem corpore & ſpecioſiorem apparuiſſe. Frequens namque eſt , vt vox *gratia* ſumatur pro pulchritudine corporis.Iuxta illud, *fallax gratia & vana eſt pulchritudo.* Et illud Lucæ de Chriſto *plenus Sapientia , & gratia Dei erat in illo*, quod videtur poſſe accipi iuxta idiotiſmum Hebræum vſurpatum à S Luca , tametſi Græcè ſcribente , tamen inter Hebræos tamdiu verſato,& ſcripturis aſſueto,ita vt idem ſit *gratia Dei* , quod ſumma & exquiſita pulchritudo,ſicut *montes & cedri Dei*, dicuntur: id eſt eminentiſſimi montes , & arbores proceriſſimæ. Et hoc ſenſu,profectus Chriſti in gratia verus & realis , nihil incommodat propoſitæ veritati de gratia habituali, quæ tota ſimul ſit Chriſto conceſſa.

Quod ſi gratiam pro interna gratia accipiamus,quę videtur prouulgata interpretatio tradita à pleriſque Patribus, dicendum erit cum S.Anſelmo l.1.cur Deus homo cap.9.profeciſſe Chriſtum gratia: non quia ita erat, ſed quia ille ſic ſe habebat, ac ſi ita eſſet. Vel certè dicendum erit,gratiam illam non eſſe habitudem, ſed eſſe operationes gratiæ: eo modo quo opera religionis, apud S.Iacobum dicta ſunt, *religio ſancta & immaculata.* Quia igitur Chriſtus quoad operationes prodebatur in dies illuſtrior, edendo videlicet præclariora ſemper & nobiliora gratiæ opera ; propterea dictus eſt profeciſſe in gratia.

Præclarè id tradidit Damaſcenus 3 f. c.22. & præiuerat S.Cyrillus 10. Theſ.cap.7.& l.1.in Ioan. c.17. ac egregiè l.3.pentab. c.4. verbis illis quibus Neſtorium confutat,hoc Chriſti profectu per Lucam expreſſo abutentem , ad prouectum Chriſti in Sacerdotem & in Deum. [Credimus ex ipſo ventre atque vtero virgineo , ipſum Emanuelem cum Deus eſſet , hominem prodijſſe, plenum procul dubio Sapientia & gratia, quæ illi naturaliter inerat. Quodnam igitur is incrementum ſuſciperet , in quo ſunt omnes Theſauri Sapientiæ , qui ſupernæ gratiæ ſimul cum Deo & Patre largitor eſt? Quomodò igitur proficere dictus eſt? Vt ego arbitror , quia Deus Verbum pro incremento & ætate ſui corporis, diuinorum illorum bonorum quæ ſibi inerant, manifeſtationem admetiebatur. Conſideremus enim , illum quamuis homo iam noſter ſimilis factus eſſet,initio latere ſtuduiſſe,veluti ſine ſtrepitu ac tacitè,paulatim myſterij vim diſponentem. Et ad huius rei fidem Deus ac Pater nobis erit locuples auctor, cum dicit; *Iacob puer meus,ſuſcipiam eum : Iſraël electus meus,ſuſcipiet eum anima mea: dedi ſpiritum meum ſuper eum iudicium gentibus proferet : non clamabit , neque vociferabitur neque audietur vox eius foris,calamum quaſſatum non conteret,& lignum fumigans non extinguet.* Increpauit etiam ipſos ſanctos Apoſtolos, ne eum manifeſtum facerent.Ergo noua res & inſolita oſtenſa eſſet; & quæ curioſius eſſet exquirenda , ſi adhuc infans diuinam Sapientiæ ſpeciem oſtendiſſet.Sed cum paulatim illam & pro corporeæ ætatis ratione amplificaret, omnibuſque perſpicuam faceret,conuenienter admodùm,profeciſſe dici poteſt.]

96. Breuiter idem habet Orig. hom.20. in Lucam *ad finem*,& Gregorius Nazianzenus orat.20. num.65. verbis illis.[Proficiebat Chriſtus,inquit Lucas, vt ætate ita etiam Sapientia ; non quod hęc in illo incrementum caperent ; (Quid enim eo quod à principio perfectum erat , perfectius eſſe poſſit ?) ſed quod hæc paulatim detegerentur,& elucerent :] Eum Nazianzeni locum Canus 12.de locis cap.14. cum in D.Thomæ catena allegatum legiſſet; ſuppoſititium cenſuit,eo quod eum ipſe apud Nazianzenum non reperiſſet. At meritò ad numerum illum Billius Cani indiligentiam reprehendit ; admonetque , periculoſum eſſe negare aliquid ex autore quopiam verè allegari , niſi qui negat, auctorem illum vniuerſum probè calleat , & memoriter totum teneat. Propoſitam ex Theologo interpretationem illius dicti,Lucę pulchrè expreſſit S.Bernardus hom.4. ſuper miſſus eſt. Præfatus enim ſummã Chriſti gratiam & Sapientiam nullo auctario,proceſſu temporis cumulatam, addit.[Nec te moueat,quod de illo legis in alio loco ; *Ieſus autem proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud Deum,& homines.* Nam quod de ſapientia & gratia hîc dictum eſt , non ſecundùm quod erat, ſed ſecundùm quod apparebat , intelligendum eſt.Non quia videlicet , aliquid ei nouum accideret, quod ante non haberet, ſed quod accidere videretur, quando volebat ipſe vt videretur. Tu homo cum proficis , non quandò , nec quantum vis proficis , ſed te neſciente tuos moderatur profectus, tua vita diſponitur. At verò puer Ieſus qui diſponit tuam , ipſe diſponebat & ſuam : & quando volebat : & quibus volebat ſapiens apparebat ; quandò & quibus volebat ſapientiſſimus , quanquam in ſe nunquam eſſet niſi ſapientiſſimus. Similiter & cum omni gratia ſemper plenus fuiſſet,ſiue quam apud Deum, ſiue quam apud homines habere deberet, pro ſuo tamen arbitrio,eam nunc plus,nunc minus oſtentabat,prout cernentium vel meritis congruere vel ſaluti expedire ſciebat. Conſtat ergo, quia ſemper Ieſus virilem animum habuit,etſi ſemper in corpore vir non apparuit.]

Alios in hanc rem Patres profert, qui muſcas morientes huius vnguenti ſuauitatem perdere allaborantes,rectè diſpellit Caniſius 3.martialis cap.22. Præiuerat his omnibus, magiſter Neſtorij Theodorus Mopſueſtenus , qui profectum Chriſti in gratia & ſapientia cuius Lucas meminit,accepit de vero profectu per temporis ſucceſſionem facto. Locum eius deſcribit Leontius Lyzantius l.3.contra Neſtorium & Eutychẽ.

Quæ præterea obijciebantur, non diſſimiliter ſunt enodanda.ſi tantum ferunt profectum Chriſti in gratia,factum procedente tempore. Verba tamen S.Euſtachij qualia præcisè referuntur,nihil eſt quod vrgeat ad hunc ſenſum detorquere. Quamuis enim Facundus,argumentando , & quantum poteſt reddendo locum inuidioſum & lubricum,vt negotium aduerſarijs faceſſat , & Theodorum Mopſueſtenum molliùs locutum, benignè accipe poſſe doceat, æquè ac S Euſtachium ; dicat per ea ſignificari profectum Chriſti in gratia & virtutibus : Tamen nihil tale ferunt , ſed tantùm quod Verbum nullis aſcititijs virtutibus ſplendeat , quia Deus eſt. Chriſtus autem in humanitate

virtutibus accidentarijs colluceat, non tamen quas acceperit procedente tempore, ſed quæ ab initio productionis aduenerint.

Quomodo Chriſtus in baptiſmo, vnctus Spiritu ſancto, ſi gratiam totam ſimul accepit.

97. Illos denique Patres, qui Chriſtum in baptiſmo vnctum Spiritu dixerũt, Toletus in c.1. Ioan. annot.71. rectè interpretatur de Chriſti ſanctitate, tunc primùm declarata, & officio Prophetæ illius magni, ad quod inunctus & deſtinatus diuinitùs erat, ad praxim tunc primùm reducto. Tradiderat hoc ipſum Rupertus l.1. de oper. Spiritus ſancti cap.20. verbis illis. [Nõ vt eſſet Chriſtus, id eſt non vt tunc primùm vngeretur qui in primordio ſuæ conceptionis plenariè fuerat vnctus, ſed vt manifeſtaretur in Iſraël, quid eſſet Chriſtus, idcirco ſuper vnctum venit vnctio eius; venit viſibili ſpecie, ſuper Chriſtum ipſe Spiritus eius.] Sic ille deſcenſum Spiritus ſancti in Chriſtum interpretatur. Rurſuſque c.25. [Sed numquid ex hinc, & non ante, Dominus Ieſus plenus erat Spiritu ſancto? An quando compingebat illud ſuum ſacri corporis templum, foris ſtabat, & non introiuit, donec perueniret homo ad trigeſimum ætatis ſuæ annum? Imò nec foris ſtetit, cum ſacrum conderet corpus, Deus, incircumſcriptus Dei Spiritus, nec poſtquàm illud ſemel condidit, vlla vnquam hora vel momento, frigeſcente, gratia foras exiuit, aut abeſſe potuit. Quid ergo nunc primùm plenus Spiritu ſancto dicitur, Cum à Iordane egreditur? Nimirum quia qui hactenus ſe continuerat intus, hìc procedere cœpit Spiritus ſanctus de triclinio mentis, ad officia corporis; de poteſtate, ad actum; de intima requie, ad exterius miniſterium, vt per doctrinam diffunderet gratiam in labiis; per miraculorum exhibitionem, moueret manus eius tornatiles, aureas, plenas hyacinthis. Amplius autem, ex eo rectè plenus Spiritu ſancto debuit dici, ex quo agere cœpit ea quæ ſunt Spiritus timoris Domini; id eſt ieiunando famem pati, perferre fraudes tentatoris, circuire, & prædicare regnum Dei, atque pro voluntate vel mandato Patris, obediens eſſe vſque ad mortem, mortem autem crucis.]

98. Addo & illud ex Richardo Victorino tract. de ſuperexcellenti baptiſmo Chriſti, exponente quomodò in baptiſmo Chriſti, viſus ſit in eum de nouo deſcendere Spiritus ſanctus. [Non Spiritus S. aliquomodo cæpit eſſe in Domino, quo priùs non fuit in eo. Nobis non habentibus datur, & habentibus vt amplius habeatur: Domino quaſi non habenti non eſt datus, nec habenti vt amplius eum haberet, cui in ſua conceptione datus eſt ſecundùm plenitudinem. Sicut enim pater cum filio erat Maieſtate, & in homine aſſumpto gratiæ infuſione, ſic & Spiritus ſanctus. Solus autem filius in eo erat perſonali vnione. Vnde ipſe ſolus, non Pater, non Spiritus ſanctus dicitur Emanuel, id eſt, *nobiſcum Deus*. Spiritus ſancti igitur deſcenſio, non eſt niſi myſtica quædam ipſius ſignificatio. In hoc enim quod viſibiliter tali ſpecie ſuper Dominum baptizatum ſe manifeſtauit, inſinuauit quid in nobis inuiſibiliter fiat, cum in Chriſto renaſcimur. Sicut Filius non propter ſe, quaſi indigens aliquo remedio, ſed vt nobis humilitatis præberet exemplum, ſalutis conferret remedium, baptizatus eſt, & ipſe pater ſic intonuit; *hic eſt filius meus dilectus*, &c. ſic demonſtrans nos eius filios effici, per virtutem tanti Sacramenti.]

Eodem recidit, quod ſi verborum extimum corticem ſpectes, expreſſit Paulo aliter D. Auguſtinus, affirmans Chriſtum tunc non accepiſſe Spiritum ſanctum in ſeipſo, ſed in ſuo corpore myſtico. Locus eſt per illuſtris 15. Trinit. c.26. [Dominus ipſe Ieſus (inquit) Spiritum ſanctum, non ſolùm dedit vt Deus, ſed etiam accepit vt homo, propterea dictus eſt plenus *gratia*. Et manifeſtiùs de illo ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum *quoniam vnxit eum Deus Spiritu ſancto*. Non vtique oleo viſibili, ſed dono gratiæ, quod viſibili ſignificatur vnguento, quo baptizatos vngit Eccleſia. Nec ſanè tunc vnctus eſt Chriſtus Spiritu ſancto, quando ſuper eum baptizatum velut columba deſcendit. Tunc enim corpus ſuum, id eſt, Eccleſiam ſuam præfigurare dignatus eſt, in qua præcipuè baptizati accipiunt Spiritum ſanctum: ſed iſta myſtica & inuiſibili vnctione tunc intelligendus eſt vnctus, quando Verbum Dei, caro factum eſt; id eſt, quando humana natura, ſine vllis præcedentibus bonorum operum meritis, Dei Verbo eſt in vtero virginis copulata, ita vt cum illo fieret vna perſona: Ob hoc eum confitemur natum de Spiritu ſancto, & virgine Maria. Abſurdiſſimum eſt enim, vt credamus, eum cum iam triginta eſſet annorum, (eius enim ætatis à Ioanne baptizatus eſt,) accepiſſe Spiritum ſanctum, ſed veniſſe illum credimus ad baptiſma, ſicut ſine vllo omnino peccato, ita non ſine Spiritu ſancto. Si enim de famulo eius, & præcurſore ipſo Ioanne, ſcriptum eſt, *Spiritu ſancto replebitur iam inde ab vtero matris ſuæ*, quoniam quamuis ſeminatus à patre, tamen Spiritum ſanctum in vtero formatus accepit, quid de homine Chriſto intelligendum eſt, vel credendum, cuius carnis ipſa conceptio, non carnalis, ſed ſpiritalis fuit?] Deſcripſerunt verbatim hunc locum, Etherius & beatus l.1. contra Elipandum.

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

99. Summam doctrinæ huius capitis, hæc pauca exhibebunt. Chriſti animam perfectione ſubſtantiali indiuiduali quaſcunque alias humanas animas ſuperaſſe, eſt veriſimilius. Eandem, omnino magnus & ſecundùm diuinæ Sapientiæ regulas ſummus, (finitus tamen,) habitualis gratiæ cumulus, iam à principio productionis, ſeu à primo conceptionis Chriſti momento, per meritum partus, ſimulque connaturaliter debitus, ideoque nullis vnquam acceſſionibus auctior, exornauit.

Vſum doctrinæ de ſumma animæ Chriſti perfectione, eaque gratiæ plenitudine quam ei conceſſam vidimus, ſuppeditat Orig. hom.9. in Ezech. vbi tractans quomodò in comparatione ad alios iuſti vel iniuſti habeamur concludit, ex tanta Chriſti ſanctitate vrgeri nos, ad omnem humilitatem, quantumuis præ alijs ſancti & pij videamur. [*Lux* (inquit) *in tenebris lucet*. Quæ eſt iſta lux quæ lucet in tenebris: Iuſtorum lux in tenebris lucet. In quibus tenebris: Vbi eſt nobis certamen aduerſus rectores tenebrarum iſtarum. Hæc qui diligentiùs longiuſque diſcuſſerit, non poterit inflari, videns lumen ſuum, ad comparationem majoris luminis, tenebras reputari. Quid eſt Iuſtitia mea, etiamſi Paulus Apoſtolus fiam? Quid caſtitas etiamſi Ioſeph? Quid fortitudo, etiamſi Iudas Machabæus extitam? Quid alia virtus Sapientiæ, etiamſi Salomon appaream, ad comparationem Dei, & ad eorum qui meliores ſunt? Ergo vt dicere cæperamus, iniquitas iuſtificat; & iniuſtitia, aliorum comparatione condemnat. Idcirco, *vt* iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris, dicitur ad Deum. *Si me vult ſaluare Deus, non afferat in iudicium lumen ſuum: ſi vult eſſe incolumem, non deferat lumen Chriſti ſui, alioquin punies me.* Deferat verò lumen minorum, comparet mihi inferiores quoſque. Quanto ampliùs maiores mihi melioreſque contulerit, tanto plus iuſtus ero, ſi illi à me reperti fuerint minores. Similiter eſt illud intelligere, quod ab Apoſtolo dicitur; *alia gloria ſolis alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarum: ſtella enim à ſtella differt in claritate ſic reſurrectio mortuorum* V. G. fulgens illud ſidus, non in conſpectu lucidioris ſtellæ, ſed obſcurioris micat. Quis noſtrum poteſt ad inſtar fulgere lunæ? Quis lucidioris ſiderum coruſcare lumine, ſecundùm id quod ſcriptum eſt in

Daniele;

Daniele; *fulgebunt ſicut ſtellæ in ſæcula*: Et hæc quidem neceſſariò diſputamus, vt procul à ſuperbia recedamus: Sodomiticum quippe peccatum eſt, ſuperbi iniquitas.]

Vt erga ſeipſum humilis quiſque eſſe debet, præ tanta gratiæ Chriſti plenitudine è qua omnes haurimus, ita ſummè erga Chriſtum gratus eſſe obſtringitur; quod ea plenitudine demonſtrata, ſic collegit Petrus Damiani opuſc.6.c.1.[Quia ergo ab vno illo fonte, omnes iuſti hauriunt vnde viuant; ad illum, neceſſe eſt, ſemper gratias agendo, recurrant: nec ſupernæ gratiæ dona ab alio ſe poſſe percipere credant, niſi ipſo largiente, à quo hæc certum eſt, emanare. Qui enim diuini nominis, non Deo, ſed homini ſe debitores exiſtimant, tanquam à ſui fontis irrigatione ſiccati, neceſſe eſt vt deficientes areſcant, nec in ſemetipſis valent fluere, dum ab originali plenitudine fontis, obliuiſcuntur vbertatem ſuæ vegetationis haurire. Vnde non incongruè per Salomonem dicitur: *omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt, flumina, reuertuntur vt iterum fluant.* Hunc excurſum atque recurſum ſpiritualium fluminum, myſticè Lucas Euangeliſta deſcribit; cum ait: quod *conuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt languores curarent, & miſit illos prædicare regnum Dei.* Ecce egreſſus fluminum; ac poſtmodùm ſubdit: *Et reuerſi Apoſtoli, narrauerunt illi, quæcumque fecerunt.* Ecce reditum fluminum. Ad locum ergo vnde exeunt, flumina reuertuntur; quia electi quique illi ſe debitores eſſe non ambigunt, à quo videlicet hauſerant, omne quod ſpiritualiter fluunt.]

Rupertus denique l.1. de oper. Spiritus ſancti c.27. optimè conſiderauit, tantam hanc gratiæ Chriſti plenitudinem, in ſcripturis proponi mortalibus vt inuitentur haurire.

CAPVT V.

De defectibus noſtratibus, à ſubſtantia animæ Chriſti remouendis.

100. SI inter defectus noſtrates animæ, quod nonnullos facere video, recenſerem paſſibilitatem, non eſſet quod eum defectum à ſubſtantia animæ Chriſti viatoris remoueremus. Verè enim anima Chriſti dum in corpore mortali habitauit, fuit paſſibilis, & ſenſu doloris tangi potuit, & verò etiam tacta eſt. Tamen quia paſſibilitas illa non eſt in Chriſti anima niſi per corpus, & ratione facultatum ſenſitiuarum corpori conſertarum, meritò inter defectus corporis numeratur, non inter defectus animæ. Et idcircò nullum inuenio peculiarem defectum in anima Chriſti admittendum, ex illis quos animæ noſtræ hîc ſubeunt.

Peccatum originis ipſam animæ ſubſtantiam inficit.

Inter illos autem noſtrates defectus animæ quos à Chriſto eliminare neceſſe eſt, inuenio peccatum originis. Hoc enim peccatum propriè & eſſentialiter ſumptum, eſt in ipſa animæ eſſentia: in quo differt ab alijs peccatis lethalibus, quæ tametſi inferunt priuationem gratiæ inexiſtentis ſubſtantiæ animæ, tamen non ſunt ſita in gratiæ priuatione, afficiente ſubſtantiam animæ; Ea quippe priuatio, eſt duntaxat vnus effectuum virulentiæ peccati grauis: formaliter autem peccata prædicta ſunt commiſſiones, vel omiſſiones prauæ, inſidentes voluntati. At peccatum originis eſt formaliter in ſubſtantia animæ, vt docet D. Thom. 1.2. qu.82. art.2. & ibi Caietanus, Conradus & Medina. Debet enim ibidem locari remotio & priuatio formæ, vbi eſt forma. Atqui gratia, cuius priuatione conſtituitur peccatum originis, recipitur immediatè in anima, tanquã in ſubiecto termini generationis ſpiritualis, qua homo in Dei filium adoptione tranſcribitur. Igitur peccatum originis ineſt ſubſtantiæ animæ, eamque deformat atque commaculat: proindeque numerari debet inter defectus noſtrates animæ, non item priuationes cæterorum donorum ſupernaturalium: quia cum hæc dona potentijs accidant, defectus eorum annumerandi ſunt defectibus potentiarum, non defectibus ſubſtantiæ animæ, quos nunc inquirimus. De illis autem alijs, agemus in ſequentibus, tractando perfectiones potentiarum.

Peccatum ergo Originale, defectum noſtrum ſanè teterrimum, ſi à ſubſtantia animæ Chriſti remouendũ dixero, operam luſiſſe videri potero cum id & certiſſimum ſit, & nemine refragante habeatur exploratum. Tamen quia hac ipſa de re, grauiſſimus planè ſcriptor S. Anſelmus accuratè diſputauit, integro libro quem de conceptu virginali actiuo inſcripſit, res viſa eſt non prorſus prætereunda, ſed tanti Patris premendo & delegendo veſtigia, nonnihil agitanda: præſertim vt germana ratio ob quam Chriſtus huic peccato obnoxius eſſe non potuit, innoteſcat. Quod verò occaſionem libri illius conſcribendi, S. Anſelmus in eius præfatione, fateatur hauſtum eſſe ex opere ſuo, *cur Deus homo*, vbi l.2.cap.16. affirmarat, præter rationem quam ibi tradit cur Chriſtus è maſſa peccatrice humani generis velut azymum de fermento decerpi potuerit, (quo eodem modo locutus eſt Ioannes Monachus Epiſtola vltima ad Philippum Abbatem) aliam quoque rationem tradi poſſe, diuerſam ab illa prima quam in prædicto c.16. proponit: idcirco quæ illa prima ratio fuerit, & an firma ac ſolida eſſet, præmittendum videtur.

Prima ex D. Anſelmo ratio, ad illud remouendum à Chriſto, parum ſolida.

101. Interrogat eo 16. capite Anſelmum Magiſtrũ, Boſo Diſcipulus, quomodò Deus efformauerit Chriſtum nitentem ac ſanctum, de maſſa peccatrice, & ex matre peccati fermento infecta. [Nam licet ipſa, (inquit) hominis eiuſdem conceptio ſit munda, & abſque carnalis delectationis peccato, Virgo tamen ipſa, vnde aſſumptus eſt, eſt in iniquitatibus concepta: & in peccatis concepit eam mater eius, & cum originali peccato nata eſt, quia & ipſa in Adam peccauit, in quo omnes peccauerunt.]

Ita quidem Boſo diſcipulus, non tamen S. Anſelmus, quamuis diſcipulum ſic argumentantem referat, nec ob hanc cauſam reprehendat; quia ad argumentum Boſonis, quomodò ſcilicet Chriſtus poſſet eſſe ſanctus, cum eſſet ſatus ex noſtro genere & ex maſſa peccatrice, permagni intereſſe videbatur ſupponere matrem ipſam Chriſti fuiſſe originaliter peccatricem; & natam; id eſt conceptam, (iuxta illud, *quod in ea natum eſt*, &c. in peccato fuiſſe, Et ſanctitas Chriſti de qua S. Anſelmus agebat, eo ſuppoſito futura erat multò illuſtrior. Quia igitur optimi Magiſtri eſt, difficultatem nõ diſſimulare, eamque in re propoſita quoad Chriſtum, quæcunque matris origo, munda an immunda ſupponeretur, æquè diluturus erat S. Anſelmus, meritò ſubticuit id reprehendere, ne defugere principalem difficultatem videretur, eiuſque enodationem non adeò exploratæ tunc veritati de immaculato B. Virginis ſtatu, inædificare. Quæ mihi ſolutio argumenti ex hoc Anſelmi loco aduerſus puram Deiparæ conceptionem petiti, longè probabilior apparet, quàm illa alia à recentioribus tradita & à Mayronio in 3 diſt.3. q.2. art.12. nimirum vt S. Anſelmus tantum egerit de immunditia conceptionis, quantum erat ex vi productionis ex Adamo. Cæterum tantum abeſt, vt S. Anſelmus nitori conceptionis B. Virginis eiuſque initiali ſanctitati ſit aduerſatus, ut potiùs, quod in Syntaxi

Digitized by Google

taxi opuſculorum eius annotati, ad fragmenta operis de conceptu virginali paſſiuo, non modò pro immaculata Deiparæ conceptione ſteterit, ſed primarius quoque in Anglia & Gallia, eius agnoſcendæ, & feſto dicato celebrandæ, autor fuerit.

Sic igitur propoſita à Boſone diſcipulo difficultate, aduerſus Chriſti ſãctitatẽ, ob exortũ ex maſſa peccatricè; Reſpondet S. Anſelmus c. illo 16. primùm ſi id comprehendi à nobis non poſſet, mirum haud quoquam foret, cum in tam ſublimibus Dei operibus ferè cæcutiamus. Deinde addit, B. Virginem, per Chriſti ex ea procreandi fidem, fuiſſe mundatam, priuſquàm ex ea efformaretur Deus homo. Itaque mirum non eſſe, ſi Chriſtus, ex maſſa licet peccatricè, per matrem ex ſe & vi originis peccato oblinendam ſed diuinitùs præſeruatã, atque antecedenter ex fide mortis Chriſti mũdatã, editus; ſanctus eſſet ac nitens. Per eam occaſionẽ, S. Anſelmus digreſſus ad explicandam Chriſti in morte obeunda libertatem, concludit eam excurſionem poſt medium capitis 18. dicens, liquidò monſtratum eſſe, quomodo Chriſtus ex maſſa peccatrice, ſanctus & purus procreari potuerit. Nec tamen negare ſe, quin alia prætérea ſit ratio idonea remouendi à Chriſto peccatum originis: ſed quod illa è multis principijs de peccato originis repetenda eſſet, longo ductu & anfractu rationũ, eius ſe tunc ſcrutatione ſuperſedere, facta ſpe eius per otium exquirendæ. Sic ibi S. Anſelmus. Verùm hæc prima ratio ex eo propoſita, ad remouendum à Chriſto peccatum originis, non eſt reuera ſolida. Nam ſi Beata Virgo concepiſſet de viro, quantumuis ipſa fuiſſet mundiſſima, itemque vir & congreſſio abſque peccato, tamen ſoboles fuiſſet maculata peccato originis: æquè ac nunc ex iuſtis & mundatis, nihilque iam habentibus in ſe damnationis, naſcuntur filij iræ.

Alia, eaq́; ſolida ratio, ad idem.

102. Quare meritò S. Anſelmus, aliam huius rei ſolidam rationem prolaturus, & datam fidem liberaturus, librũ de conceptu virginali conſcripſit quo in prioribus capitibus, aliqua de originali peccato, eiuſq́; principijs & ſubiecto, præfatus; tandem c. 11. ad illam aliam rationem eruendam accingitur: illud primùm ſtatuens, par omnino fuiſſe, Chriſtum ex Adamo & Eua progigni, vt qui redempturus erat genus humanum, eſſet & naſceretur ex patre & matre omnium. Quod tamen Chriſtus ex Adami & Euæ progenie genitus eſſet mirabiliter, quippe ex ſola virgine matre procreatus, non voluntate humana ſed Deo ſupra naturæ leges ſic operante per virginem, concludit c. 12. non debuiſſe peccatum in Chriſtum cadere; quippe qui non ex Adami præuaricatoris voluntate procreatus eſſet, ſed de Spiritu ſancto ex Virgine. Adamus autem nulli perdidit bona accepta, niſi illis quorum generationis poteſtatem voluntati ſubditam accepit: hoc eſt omnibus præter Chriſtum hominibus. Hanc rationem breuiter c. illo 12. tactam, & in ſequentibus illuſtratam, ſic enucleat cap. 22. [Valdè diuerſo modo iſte erat in Adam, quando peccauit, quàm erant illi qui voluntario & naturali curſu procreantur. Illos ergo quodammodò facit Adam, quos per acceptam poteſtatem humana voluntas ſeminando, & natura germinando procreat. Iſtum verò non niſi Deus fecit, quamuis de Adam: quia non per Adam, ſed per ſe, velut de ſuo. Quid ergo conuenientius ad oſtendendum magnitudinem bonitatis Dei & ad plenitudinem gratiæ, Adæ concedebat, quàm vt quorum eſſe in illius poteſtate ſic erat, vt quod ille naturaliter erat, hoc illi per illum eſſent, ita quoque in eius eſſet arbitrij libertate; vt qualis erat ipſe in Iuſtitia, & felicitate, tales eos propagaret? Hoc igitur illi datum eſt. Quoniam itaque in tantæ gratiæ celſitudine poſitus, quæ bona ſibi, & illis ſeruanda acceperat, ſponte deſeruit; idcircò filij perdiderunt, quæ pater illis cum ſeruando dare poſſet, non ſeruando abſtulit.]

E contrario igitur Chriſtus, quia nõ ſic erat in Adamo vt cæteri, nec ex eius arbitrio & poteſtate naturali procreatus eſt, ſed diuina manu; meritò caruit labe parentali, eamque vi originis incurrere non debuit. Hanc ipſam rationem priori iam reiectæ nexam, adhibet S. Bernardus ſerm. 1. de circumc. Dom. [Quod peccatum non contraxeris, multò certiùs probat Patris diuinitas; integritas matris. Summus ſacerdos es, quem nec ſuper patre, ne ſuper matre contaminandum prophetatum eſt in lege, potiùs quàm mandatum. Eſt enim tibi Pater ab æterno; ſed Deus, in quem peccatum non cadit. Eſt & mater ex tempore, ſed Virgo, nec parere potuit incorruptio corruptatum.]

103. Eandem rationem excludendi à Chriſto peccatum originis, valituram eſſe pro quocumque ſimiliter concepto, etiamſi Deus non eſſet, affirmat S. Anſelmus cap. 13. [Nimis enim (inquit) abſurdum intelligitur, vt per illud ſemen, quod non creata natura, nec voluntas creaturæ, non vlli data poteſtas producit aut ſeminat, ſed ſolius Dei voluntas propria ad procreandum hominem, noua virtute, mundum à peccato de Virgine ſegregat, alieni peccati ſeu debiti, ſiue pœnæ ad eundem hominem neceſſitas vlla pertranſeat: etiamſi non aſſumatur in perſona Dei, ſed vt purus homo fiat. Nam eadem ipſa ratione: qua nõ debuit Deus, Adam facere niſi Iuſtum, nec aliquo debito ſiue incommodo grauatum, apertè mens rationalis cognoſcit eum, quem ſimiliter propria virtute & voluntate procreauit, alicui malo ſubditum fieri non debere: quoniam nimis inconueniens eſt omnipotenti & ſapienti Dei bonitati, talem facere rationalem naturam, ſola propria voluntate, de materia in qua nullum eſt peccatum. Quod qui non intelligit, non cognoſcit, quid Deo non conueniat.] Imò addit D. Anſelmus hominem à Deo ſic conceptum, neceſſariò fore iuſtum & ſanctum, ſicut fuit Adam cum eſt conceptus. Quod intellige, de neceſſitate decentiæ. Nam abſolutè loquendo, homo vi ſolius productionis de Deo ex aliqua Virgine, non eſſet ſanctus niſi negatiuè, ſed poſſet eſſe in pura & nuda natura; quamuis vi illius productionis, nullomodo poſſet infici peccato etiam poſt Adami lapſum atque ruinam.

Cauilli in DD. Anſelmum & Damaſcenum.

104. Hoc poſtremum, nonnullis in D. Anſelmo diſplicuiſſe, illudque grauiter notaſſe, refert Autor Anonymus qui paulo poſt Anſelmum, tempore B. Bernardi, ſcripſit declarationem eidem B. Anſelmi libro ſubiectam. Beccenſis fortaſſè quiſpiam, vel ex Anglicano aliquo cœtu, Anſelmum agnoſcente patronum: nam ſæpè ſic nominat, *Anſelmus noſter*. Exiſtimabant ergo, ij, quos refert, S. Anſelmi cenſores ac æmuli, totam rationem cur Chriſtus nulli planè peccato, atque adeò neque originali ſubiacere potuit, etiamſi ex ſemine humano eſſet procreatus; fuiſſe quod Deus eſſet. Vnde quia homo purus ex Virgine aliqua conceptus, non eſſet Deus; inferebant, fore vt talis homo ſubiaceret peccato originis. Idque omninò contendebant aſſerendum, ne eneruetur ratio qua Chriſti immunitas à peccato originis aſtruitur, non quia filius Virginis, ſed quia Deus fuit. Verùm hi, vt rectè aduertit prædictus Anonymus, ex falſo principio ratiocinabantur. Cenſebant enim ſemen humanum eſſe corruptum, & ſedem peccati originis. Vnde ſi ſit ſolitarium, nec expurgetur per Dei aſſumentis operationem, (quod non fieret ſi homo purus ex ſola Virgine diuinitùs conciperetur,) mundum non erit, & liberum ab illuuie parentali, cum ſit ſemen ex Adami ſobole decerptum, quamuis ex ſola femina. At hoc fundamentum eſt pla-

nè

Digitized by Google

nè ruinoſum, vt idem autor rectè confirmat, propugnans verba D. Anſelmi ex cap. 7. eiuſdem libri, quæ D. Anſelmi cenſoribus diſplicuerant, ob negatam ſeminis humani immunditiam priuſquàm informetur anima rationali.

Tantùm, vt hoc obiter addam, diſplicet in eo autore, quod S. Damaſceno, (quamquam ſe eum non legiſſe vltrò fatetur,) ex aliorum relatione tribuit; nēpe quod ſenſerit, ſemen Deiparæ fuiſſe aliquatenus maculatum, ideoque à Spiritu ſancto obumbrante expurgari debuiſſe. Hoc ille grauiter reprehendit, pro plena ab initio Deiparæ ſanctimonia vindex acer exurgens, his præter cœtera verbis, quæ Deiparæ ſpurcum conceptum aſſerentibus, occini par fuerit. [Rogo te Ioannes Damaſcene, vel quicunque es in ſententia qua putas Beatam Dei matrem, poſt annunciationem ſancti Angeli, tunc primum in ſuperuentione Spiritus ſancti, amiſiſſe peccatum, vel fomitem peccati: rogo, inquam, te per eandem Beatam Theotocon, deſiſte: Noli æmulari in malignantibus; Ceſſa Synceriſſimum vas incruſtare; ſolue calciamenta pedum tuorum, quæ impediunt progreſſum rectæ intentionis tuæ. Siquidem zelum Dei habes in hac parte; ſed fortè non ſecundùm ſcientiam. Forſitan enim putas, in hoc errore, Deo te obſequium exhibere. Quod ſi nolueris ceſſare, ſcito quod terra hæc, quam calcas, deuorat habitatores ſuos. vltionem faciens in omnes filios diffidentiæ.] Placet Zelus pro nitore Deiparæ. Diſplicet impacta D. Damaſceno dica. Nam D. Damaſcenus 3. fidei cap. 2. quem locum allegarant Anſelmi cenſores, nihil tale commentus eſt, quale ab hoc autore refellitur: ſed tantùm dixit, Spiritum ſanctum obumbrantem, ne quid à carnali concupiſcentia in Chriſti generatione exurgeret immundum, afflatu ſuo obſtitiſſe, & virtutem diuinitatis Verbi ſuſceptiuam, præbuiſſe. Sed hæc obiter, occaſione criminationis malè intortæ D. Anſelmum, ob aſſertam immunitaté à peccato originis, in eo de virgine ſola diuinitùs conciperetur, etiamſi Deus non eſſet. Id quod ex illa ipſa ratione colligitur, qua à D. Anſelmo probatum eſt, Chriſtum non debuiſſe peccato originis inquinari, quia non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo natus eſt.

Firmatur poſterior ratio ex D. Anſelmo propoſita.

105. Reuoluitur in hanc ipſam rationem ea quam alijs verbis latè tradit Philippus Abbas Epiſtola 2. contendens Chriſtum caruiſſe peccato originali, [quia ſic accepit carnem de Virgine, vt illa complexus viriles nō ſentiret, nec aliquā in cōcipiendo cōcupiſcentiam præſentiret.] Hæc enim ratio, quam tradit cur nos ex peccato originali concipiamur, nō eſt ita accipienda, quaſi ſenſus ſit, æſtum carnalem parentum, eſſe rationem proximam peccati originis: (potuiſſet enim æquè eſſe æſtus ille ſi Adamus non peccaſſet; & homo in pura natura conditus, ad finem ſupernaturalem non fuiſſet euectus: Et tamen tunc homo, natus interuentu talis æſtus parentum, non contraxiſſet peccatum originis. Ita ergo accipienda eſt illa ratio, vt per eam connotetur & inſinuetur Adami culpa, per quam ſolam de facto accidit, vt parentibus generantibus ineſſet ea inordinatio. Aio *ſolam* quia quamuis alius quiſpiam Immediatior Pater peccaſſet, V. G. Cain, eius ſoboles ſiue immediata ſiue mediata, non contraxiſſet peccatum originis, quicquid cum Scoto quem adducit contendat Pelbartus lib. 4. ſtellà. p. 2. art. 1. cap. 7. Pactum enim initum à Deo erat, cum ſolo Adamo. Igitur culpa ob quam labes originaria transfundenda erat, non erat niſi ſola culpa Adami. Talis autem culpa, & natiuitas ordinaria ex eo qui illam contraxit, eſt vera cauſa peccati originis. Itaque cum ea cauſa procul à Chriſto abfuerit, mirum non eſt quod turpitudine illius peccati non inquinetur. Meritò ergo concludit Philippus. [Fuimus quidem in Adam, fuit & Chriſtus, ſed nos duplici modo, ſimplici verò Chriſtus: quia nos ſecundùm carnem & concupiſcentiam, Chriſtus verò ſecundum ſolam carnis ſubſtantiam. Diuiores itaque nati ſumus quàm Chriſtus, ſecundùm id dumtaxat, quod de parentibus traximus: quia nos duo quædam, Chriſtus verò vnū quod ſolummodò traxit de matre: & vox noſtra illa eſt: *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*: quæ nimirum à Chriſto longè eſt aliena. Vtinam tales diuitias non haberem, vtinam non eſſem tali inuolucro præpeditus: Vtinam per anguſtam virtutum ſemitam, paupertatis & nuditatis beneficio, currerem expeditus. Pulchrè Chriſti paupertas & nuditas commendatur: ad quas etiam nos inuitans, *qui mihi* (ait,) *miniſtrat, me ſequatur.* Vt quia non poſſumus vel eum præcedere, vel ei aliquatenus coæquari; Studeamus ſaltem, eum etſi à longè; ſequendo tamen vtcumque, imitari. Beata quippe Chriſti paupertas, quæ noſtrarum diuitiarum aculeos noluit experiri: quæ voce ſua clamans ad Dominum, meruit exaudiri. *Ille*, (inquit) *pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum.* Pauper à crimine, pauper à vitijs, pauper non deponens, ſed numquam aſſumens gibbum camelorum: pauper ſuos æmulos beans, quia *veſtrum*, (inquit,) *eſt regnum cælorum.* Beata etiam eiuſdem nuditas, quæ noſtris non eſt panniculis inuoluta, immo ab omnium delictorum maculis abſoluta: qua ſibi tunicam Adæ pelliceam non aſſumit, ſed in nobis eam, ſua ſimplici puritate, conſumit.]

Aliæ eiuſdem veritatis rationes.

106. Præterea remoti à Chriſto peccati originis, ea quoque eſt idonea ratio, quæ ex fine ducitur. Chriſtus enim venerat tollere peccatum mundi. Illud inquam vniuerſale & generale peccatum, quod eſt virtute omnia peccata, & eſt ſeminarium malitiæ in nobis. Debuit ergo peccato illo carere, vt eſſet locus ei exultationi quam prodit S. Bernard. hom. 4. de Vigil. Natiu. Dom. verbis illis, quibus læuam & dexteram ſponſi conſiderat. [Quod in ſiniſtra portat, attende, & conceptum iuuenis ſine ſemine. Intuere obſecro quale ſit illud, quàm admirabile, quàm amabile, quàm iucundum: Quid enim pulchrius, quàm generatio caſta? quid glorioſius, quàm ſancta, & Syncera conceptio, in qua nihil pudoris eſt, nihil ſordis, nihil corruptionis? At quoniam minùs fortaſſis detineret nos, grata licet admiratio nouitatis, niſi fructus quoque ſalutis, & vtilitatis conſideratio animum delectaret? conceptus iſte non modò glorioſus eſt in ipſa quaſi exteriori ſpecie; ſed & pretioſus in interiori virtute: vt ſecundùm quod ſcriptum eſt, *in ſiniſtra Domini*, *gloria ſimul & diuitiæ inueniantur*; Diuitiæ, inquam ſalutis, cum gloria nouitatis. Quis enim poteſt facere mundum, de immundo conceptum ſemine, niſi qui ſolus, ſine omni illicita, & immunda conceptus eſt voluptate? In ipſa radice & origine mea infectus, & inquinatus ſum, immunda eſt conceptio mea; ſed eſt, à quo tollatur iſta confuſio: Ipſe eam tollit, in quem ſolum ipſa non cadit. Diuitias ſalutis habeo, quibus redimam propriæ conceptionis impuritatem, Chriſti puriſſimam conceptionem.] Et infra. [Mater eſt ſine corruptione Virginitatis, filius ſine omni labe peccati. Non cadit in matrem Euæ maledictio, non cadit in prolem generalis illa conditio, de qua dictum eſt per Prophetam; *Nemo mundus à ſorde, nec infans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram.* Ecce infans ſine ſorde, ſolus inter homines verax, imò & veritas ipſa. Ecce agnus ſine macula, agnus Dei qui tollit peccata mundi. Quis enim peccata meliùs tolleret, quàm in quem peccatum non cadit? Iſte ſine dubio

bio

bio lauare me poteſt, quam conſtat inquinatam non eſſe. Hæc manus opertū luto deterget oculum meum, quæ ſola ſine puluere eſt. Iſte mihi feſtucam educat de oculo, qui nō habet trabem in ſuo; imò iſte trabē educat de meo, qui nec exiguum puluerem habet in ſuo.]

107. Coniunctiſſimus Bernardo Richardus Victor. lib. 1. de Eman. cap. 12. Chriſti exemptionem ab hoc peccato, confirmat ex cauſata per Chriſtum puritate in matre. [Potuit ergo (inquit,) ſolus huius puerperæ filius pro hac parte cantare Canticum nouum Domino, Sine iniquitatibus conceptus ſum, & ſine peccatis cōcepit me mater mea. Manifeſtum eſt itaque, quod ad deſtructionem peccati venit, qui in ipſo mundi ingreſſu, maculam peccati de materna carne, non contraxit, ſed deleuit. Si tantum ſola eius conceptio valuit, vt cōcupiſcentiæ fomitem, totiuſque corruptionis radicem deleret, quid quæſo in expiationem corporis ſui valere potuit natiuitas, humilitas, circuncīſio, conuerſatio, patientia, obedientia, paſſio, crucifixio? Si tantum valuit, quod geſtum eſt vna hora, vel vnius potiùs horæ portiuncula, quid valere potuerunt, tot annorum tempora, in myſterium noſtræ redemptionis impenſa? Qui potuit ſub conceptionis ſuæ tempora, ex infuſione gratiæ ſuæ materna viſcera purgare, cur non credatur eos, qui eiuſdem gratiæ participes eſſe voluerunt, quandò & quomodò voluerit poſſe mundare? cur non credatur in quolibet noſtrum naturam illam mundare poſſe, quam in Beata Virgine potuit non ſolum purgare, ſed & honorare, ſed & glorificare.]

Accedit quod is qui contrahit peccatum originis, eſt homo totus. Nec enim animæ, tametſi ſubiecto inhæſionis huius peccati, aduenit hæc labes priùs natura quàm totum hominem compingat: quia filiorum Adami, atque adeò hominum eſt, eam labem contrahere. At priùs natura quàm anima Chriſti ſociaretur, Corpori ad conſtituendum Chriſtum, vnita erat Verbo Dei, atque adeò ſancta, & Deo grata. Non fuit ergo ſimul maculata, & priuata ſanctitate.

Repugnaſſe, Chriſtum ſordere peccato originis, monſtratur, præmiſſa obiter vera ratione & moda transfuſionis huius peccati.

108. Quæ hactenus prolata ſunt, manifeſtè probant, Chriſti animam nec reipſa ſubiacuiſſe, nec debuiſſe ſubiacere defectui in quo verſamur. Addendum verò eſt neque ſubiacere potuiſſe vlla vi, cum repugnantiam apertam inuoluat, Chriſtum Domini hac labe maculari: non modò nunc, cum non debuit, ob conceptum non ex voluntate carnis & viri, ſed quamuis ex ſanguinibus, ſiue ex coniugio conceptus fuiſſet; at ſanè abſolutè loquendo concipi potuiſſet. Id quod rectè mecum affirmat Richardus Victor l. 1. de Eman. c. 12. Hoc vt intelligatur, ſupponendum eſt, peccatum originis eſſe verum peccatum mortale; & propriè dictum peccatum, quod latè contra Durandum tractat. Baconus in 2. d. 30. quæſt. vnica art. 1. Et contra Zuinglium Soto l. 2. de natu. & grat. c. 10. definitumque eſt à Tridentino ſeſſ. 5. & 6. Et patet ex eo quod paruuli baptizantur in remiſſionem peccatorum. Tamen hoc verum & proprij nominis peccatum, nō eſt peccatum tam propriè quàm peccatum actuale vt benè obſeruauit Gul. Pariſienſis l. de vitijs cap 10. & ex D. Thoma Capr. in 2. d. 30. *ad argumenta Durandi contra ſecundam*, ſatiſque apertè tradit S. Auguſtinus l. 16. ciuit. cap. 27. & l. 3. de lib. arbit. c. 19. Peccare enim, propriè loquendo, eſt agere. Vnde peccatum, maximè propriè loquendo, eſt actio: quod non competit peccato originis. Nō enim eſt actio, ſed mera carentia actus primi, ex quo exiſtere ſuo tempore debuiſſet actus ſecundus, aſſequendo ſupernaturali fini hominis, opportunus. Itaque cum ratio peccati in genere moris, conſiſtat in pugna cum fine vltimo; multo autem directiùs cum fine vltimo pugnet actualis ab eo deflexio, quàm carentia principij ſeu actus primi ad actus bonos formandos neceſſarij; perſpicuè efficitur, peccatum originis quamuis ſit verè & propriè peccatum, tamen comparatiuè ſeu præ peccato actuali, eſſe minus propriè peccatum: in hoc ſitum, quod ſit carentia principij primi, neceſſarij in hoc ſtatu, ad finem vltimum adipiſcendum. Peccatum enim eſt ſpecies generis moris. At genus moris vniuerſum, continetur tendentia ad finem vltimum humanæ naturæ, vel deflexione ab eo: ad quos actus ſecundos, cætera quę moralia dicuntur, ordinem habent tanquam ad finem proximum. Quia enim actus ſecundus moralis, præſertim ſupernaturalis, non poteſt eſſe abſque ſuis actibus primis; propterea cum actus ſecundus præcipitur, conſequenter iubetur etiam primus: non quidem lege regulante & dirigente, quæ ſolas operationes, quippe ſolas directionis capaces, ſpectat; ſed lege antecedente, ſiue decreto diuino voluntate efficaci, qua ſtatutum eſt, vt nemo huiuſmodi actu primo careat, quo eliciat vel idoneus ſit elicere actus aſſecutioni finis opportunos, cū res feret. Eſtque neceſſariò concipienda in Deo illa voluntas, ex quo intelligitur deſtinaſſe creaturas intellectuales ad finem ſupernaturalem. Nam in ea deſtinatione, inuoluitur voluntas vt habeant id per quod finis ille habendus eſt. Si ergo contingat aliquem ita deſtinatum ad finem ſupernaturalem, (cuiuſmodi ſunt in hoc ſtatu omnes homines,) carere actu primo ad ſupernaturales actus finis vltimi conſecutiuos, præſupponendo; hoc eſt forma ſanctificante; talis homo ſubiacebit peccato; ſeu defectui alicui generis moris ſupernaturalis; ei non abſimili quod à Philoſopho 2. phyſ. vocatur *peccatum naturæ*. Sicut enim monſtroſitas, dicitur peccatum naturæ, quia eſt defectus aliquis contra perfectam conſtitutionem naturæ, quæ hoc illudúe quod deeſt, poſtularet; ita defectus principij ſupernaturalis, neceſſarij ad conſtituendum abſconditum cordis hominem, vt operari in ſuo ordine poſſit, & ad finem ſuum tendere, iure dicitur peccatum; non quidem actuale, quia non eſt defectus in actu ſecundo, ſed tanquam defectus actus primi.

109. Vt autem hic defectus, rationem peccati ſuo modo habeat, fruſtra in eo quęritur ratio voluntarij & liberi, etiamſi tantùm in alio; nam ne in alio quidē, liberum eſſe neceſſe eſt, quod peccatum eo modo dicitur. Nulla enim ratio liberi inueniri poteſt, in infante ſubeunte peccatum originis. Nec mirum rationem liberi aut voluntarij ad huiuſmodi peccatum non deſiderari; nam cum malitia huius peccati non ſit defectus actionis, ſed tantùm defectus principij & actus primi, facile eſt aduertere, huiuſmodi peccatum non poſtulare pro fundamento generis moris, libertatem; ſicut facit peccatum actuale, ſed abſque ea habere totam malitiæ ſuę rationem; licet ad modum conditionis extrinſecæ, vel occaſionis, præſupponat peccatum aliquod actuale, occaſione cuius Deus ſubtrahat gratiam quam conſequenter ad hominis deſtitutionem à ſe factam, conferret: ita vt non ſecùs ſe habeat voluntarium ad hoc genus peccati, quàm ad rationem pœnæ. quæ vt ſit pœna, nec duntaxat malum aliquod, debet præſupponere voluntarium; quod tamen non eſt fundamentum incommodi quod in pœna eſt, nec eſt de eius conſtitutione. Similiter ergo voluntarium, etiam in alio, non pertinet ad huius peccati conſtitutionem; nec eſt illius fundamentum intrinſecum, ſed tantùm occaſio, requiſita vt poſſet denegari gratia. Quod vnum voluerunt Pontifices, cum damnarunt articulum 46. Doctoris Louanienſis, quo negauerat, voluntarium eſſe de ratione cuiuſuis peccati, dixeratque non omne peccatum habere reſpectum aliquem ad voluntatem liberam.

Ex his paucis, quę hìc tacta, plenè alibi ſunt diſcuſ-

ſa,

ſi, perſpicuè habetur, priuationē gratiæ, in hominibus procreatis ex Adamo & deſtinatis ad finem ſupernaturalem, carentibus tamen principio ad id neceſſario; eſſe verum peccatū; ſed alterius rationis quàm actualis; Transfundi autem per generationem ex primo homine; quia cum ille pacto non ſteterit, vi cuius ſi ei ſtetiſſet, infundenda erat in generatione ſanctitas, meritò ob defectum prædictæ conditionis deſtituimur gratia. Quod iuxta modum philoſophandi propoſitum, non difficilè intelligi videtur. Abucara opuſc. 6. id declarat exemplo. [Aiunt Agricolæ (inquit) ſi accipias palmitem, tinctumque oleo plantes; olei qualitatem, in ipſum etiam fructum, hoc eſt in vuam redundare. Sic, & Adamus, cum naturam omnis maculæ expertem accepiſſet, eam peccato, varijſque affectionibus contaminauit, cuius contagio ad nos vſque manauit.] Guillielmus Pariſienſis lib. de vitijs & peccatis c.5. manuducit ad hanc veritatem; exemplo macularum, aut notarum genitiuarum, quæ in nonnullis, ex matris prægnantis vel concipientis imaginatione cernuntur. Id quod etiam in equis & columbis variegatis, aut purpureis aliouè colore producendis, vſui eſſe tradit Oppianus l.1. de venat. à verſu 327. vbi Riterhuſius ex Gilberto Longelio dialo. de auibus refert, paucas in Noruegiam illatas, varij vt aſſolet coloris, ouis incubantes, & niuium alborem oculis ſemper obuerſantem habentes, albos pauos excludere. Similiter ergo peruerſam primi parentis intra quem continebamur imaginationem, intemperantiæ ſuæ notam nobis omnibus impreſiſſe, ratiocinatur Gulielmus.

Nec minùs apta, vel etiam aptior eſſet manuductio ex illis notis gentilitiis & toti alicui familiæ, aut genti communibus, quarum meminit Ariſtoteles 7. hiſtor. cap.6. & ex alijs Dalechampius ad l.7. Plinij cap.12. lateque Pitartus decade 1. c.7. nec non Tiraq. cap.36. de nobilit. σημεῖα σύμφυτα vocat Ariſtoteles in arte Poëtica. Sic Spartiatis, lancea; Pelopidis non eburneus vt eſt in fabulis, ſed nota aliqua ebur referente impreſſus humeris, ſignum gentilitium erat, vt eſt apud Nazianzenum Epiſtola ad Themiſtium. Apud Heliodorum l.10. Chariclea orbiculo nigro, forma ebeni brachio impreſſa, tanquam ex ſigno gentis proprio, agnita eſt poſt longam è domo paterna ablegationem. Anchoram, Seleucidarum genitiuam notam, memorat Iuſtinus l.15. & Auſonius in claris vrbibus, cum de Antiochiâ. Conzanorum Reges, aquilæ nigræ inſigne humano impreſſum à natura, deſignat, vt eſt apud Marcum Venetum. Quemadmodum ergo prædicti, naturalem illam notam habuere, quia ex maioribus ſimiliter affectis prodibant; (quanquam interdum ludente natura, filios ſignis illis deſtitui, eadem verò in nepotibus regenerari, notant ſupra Ariſtoteles, & Plinius cap.11.) Ita quotquot ex parentibus primis prodimus, iniuſti charactere paternæ inobedientiæ tanquam nota gentilitia, vitam ſalutamus. Et quemadmodùm in corporibus id accidere nemo dubitat, tam frequenti experimento conteſtante; rationem tamen perſpicuam & idoneam notarum illarum reddere, eſt admodùm operoſum, ita infici prolem & notari gentilitio huiuſmodi ſtigmate, dubitare non licet: quamuis modus quo notatur; non eſſet adeo liquidus. Quanquam vt præmiſſum eſt, videtur iuxta prædicta intelligi ratiò huius peccati non incommodè.

Repugnantia propoſita, concluditur.

110. Perſpicuè quoque ex doctrina propoſita conſtat, implicâre manifeſtè vt ſubſtantia animæ Chriſti, priuationi ſanctitatis debitæ ſubiacere potuerit. Nam anima Chriſti erat phyſicè copulata cum fine vltimo in perſona Verbi. Tantum ergo abeſt vt ab eo potuerit diuelli, vt potiùs coniunctio cum eo, & Deus ipſe, eſſet de conſtitutione Chriſti. Ex ea autem phyſica copulatione cum perſonalitate Verbi, conſequebatur connaturaliter gratia ſanctificans. Tamen ſanctitas increata Dei, per modum formæ moralis ſanctificabat animam cui immediatè iungebatur; eaque fragantia & vnguenti diuini ſuauitate delibuta anima, impoſſibile erat vt putorem peccati ſuboleret. Multo enim magis cum diuinitate ſic inungente & perfundente ad modum formæ moralis, pugnat peccatum quodcunque, & nominatim illud quod in ſola ſanctitatis priuatione ſitum eſt, quàm cum gratia ſanctificante creata, homini accidentariò adueniente per modum formæ phyſicæ. Attigit hanc radicem excluſionis peccati originalis à Chriſto, S. Ambroſ. l.2. in Lucam, ad illa verba capitis 2. *omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur.* Ait enim Chriſtum dici ſanctum quia immaculatus erat. [Non enim virilis coitus, vuluæ virginalis ſecreta reſerauit, ſed immaculatum ſemen inuiolabili vtero Spiritus ſanctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de femina ſanctus Dominus Ieſus, qui terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non ſenſerit, & cæleſti Maieſtate depulerit.] Nouitate cœleſtis partus, inſinuatur ratio ob quam oſtendimus Chriſtum debuiſſe originali labe carere, quia non erat natus ex voluntate viri & carnis. Depulſio verò eiuſdem labis per Maieſtatem cœleſtem, continet rationem nunc propoſitam, ex diuinitate tanquā vnguine humanitatem perfundente, & animam Dei Verbo copulatam ſupra omnem æſtimationem ſanctificante.

111. Concludamus itaque cum Petro Cellenſi l.1. de tabernac. in tractatione myſtica verborum illorum: *ponesq; in arca ſanctificationē quam dabo tibi.* Arcam enim interpretatur Chriſtum, verba autem propoſita, ad Chriſti ſanctificationem iam ab initio conditi Chriſti factam, accommodans, ſubdit. [Eodem ordine nec nō & ratione, priùs area conſtituitur, ac deinde teſtificatio poni in ea decernitur, quo priùs facta, & ornata habitatione mundana, homo tamquam habitator & Dominus, ad vltimum creatus fuiſſe refertur. Nuſquam profectò teſtificatio diuinitatis corporaliter reponenda, niſi in corpore Ieſu, niſi in arca ſanctificationis, niſi in anima ſingulariter Deo digna, quæ fornace Spiritus ſācti, in creatione ſua, coagulis originalibus eatenus excocta eſt, vt tam eſſet à peccato remota, quàm Deo vnita; Nec peccato præoccupata eſt, quam præuenit Deus in benedictionibus ſuis, vt quaſi Spiritus laboraret in purgationibus eius, quam præparabat in diuinis deſponſationibus: ſed tam affuit ſanctus in creatione, quàm pius in Verbi coniunctione. Nulla denique temporum diſtantia interueniente, arca conſtruitur, & demum teſtificatio in ea ponitur: ſed ſimul arca animæ & corporis Ieſu, cum Impoſitione diuinitatis compingitur, vt aſſumendo crearetur, & creando aſſumeretur, & ſanctificando aſſumeretur, ſiue crearetur, & aſſumendo crearetur, ſiue ſanctificaretur.] Vſum huius doctrinæ, dabo in calce ſequentis capitis.

CAPVT VI.

Sanctiſſimæ Chriſti animæ decora, ex illuſtrioribus eorum in Scriptura typis, iuxta Patres, per Satyram.

112. QVod circa corporis Chriſti ornamenta ſuperiùs præſtitimus, recenſentes ſelecta quædam eorum nomina, præſertim typica à Patribus in Scripturis obſeruata, præſtare hic itidem circa animam aggredimur, eodem ordine; hoc eſt tumultuatiè atque per Satyram.

Digitized by Google

Framea Dei.

S. Auguſtinus in Pſal. 16. explicans illud, *erue animam meam ab impijs*, [hoc eſt, (inquit,) reſuſcitando me à morte, qui mihi ab impijs irrogata eſt: *Frameam tuam ab inimicis manus tuæ*. Anima enim mea, framea tua eſt, quam aſſumpſit manus tua, id eſt, æterna virtus tua, vt per ipſam regna debellet iniquitatis, & diuidat Iuſtos ab impijs. Hanc ergo erue ab inimicis manus tuæ: hoc eſt, virtutis tuæ, hoc eſt ab inimicis meis.]

Adeps vituli ſacri.

Origenes hom. 3. in Leuit. [Adipes qui offeruntur in munere, operientes interiora & renibus cohærentes, poteſt ſancta illa eius anima intelligi: quæ interiora quidem, id eſt, diuinitatis eius ſecreta velabat: renibus autem, hoc eſt, corporali materiæ, quæ ex nobis caſte ſumpta fuerat, cohærebat: & media inter carnem, Deumque poſita, Deificandam, ſanctificandamque ſacris altaribus, & diuinis ignibus illuſtrandam, & cõſeruandam, ſecum ad cælos, naturam carnis imponit.]

Paradiſus deliciarum.

113. Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus ſancti cap. 18. [Paradiſum Spiritualem, quod mirabile eſt, poſuit Spiritus ſanctus in homine iſto. Attamen cui mirum hoc videbitur, rectè perpendenti amplitudinem animæ eius; Nec enim paruæ amplitudinis eſt anima in qua plenitudo diuinitatis inhabitat. Igitur vt verius dicam ipſa talis anima, paradiſus deliciarum Dei facta eſt, totum intra ſe plantatum continent paradiſum ſcripturarum: lignum etiam vitæ in medio paradiſi, id eſt, ipſam Verbi æterni ſubſtantiam in medio ſuo, lignum quoque ſcientiæ boni & mali, id eſt, tentationes ex nobis ſuſceptæ infirmitatis. Nam quia per illud lignum, primus homo tentatus, & victus eſt, rectè illo infirmitas humana intelligitur, per quam iſte tentatus, fidelis inuentus eſt: Tentatus, inquam, per omnia pro ſimilitudine abſque peccato, vt qui iam nouerat per ſcientiam, cognoſceret etiam experimento figmentum noſtrum, ſciret expertus reprobare malum, & eligere bonum.]

Virgo nupta Pontifici.

Cyrillus lib. 12. in Leuit. vel potiùs Origenes hom. 12. in eundem librum Leuitici exponens quæ ſit illa Virgo de genere ſuo, quam ſolam ducere poterat vxorem Pontifex Maximus, (ait;) eam Virginem omnis labis expertem, fuiſſe ſanctiſſimam Chriſti animam, Chriſto ſummo Pontifici noſtro coniunctam, quæ idcircò dicta ſit *de genere ſuo*, quia anima Chriſti ex genere & ex ſubſtantia fuit humanarum omnium animarum.

Aqua inter cælum & firmamentum.

Anaſtaſius Synaita lib. 2. Hexaëm. *ſub initium*, exponens quod ſit cœlum ſuperius, & firmamentum, & aqua intermedia, quorum mentio eſt in fronte Geneſeos. [Superioris (inquit) cœli natura incõprehenſibilis, mihi videtur habere typũ ac figurã diuinitatis, inaſpectabilis & incomprehenſibilis. Firmamentũ autẽ quod ab imo aſcendit, habet figuram Chriſti humanitatis, ſeu carnis. Aqua autem quæ cum eo ab imo aſcendit, & intercepta fuit in medio primi, & quod propriè eſt cæli, & huius firmamenti quod aſcendit ab imo; deſcribit imaginem impollutæ eius animæ, quæ eſt media inter diuinitatem, & carnis craſſitudinem, vtpotè quod ſint hi duo cæli, ex quibus alterum quidem eſt aſpectabile, alterum verò non cadit ſub aſpectum. Eius quod dictum eſt, teſtis eſt Gregorius in rebus diuinis præclarus, dicens, Domini animam eſſe intermediam inter diuinitatem & carnis craſſitudinem: anima enim & aqua, dicuntur ſigna vitæ, in diuina ſcriptura.]

Balſamum Deitatis & carnis.

114. Innocentius 3. ſerm. de roſa, qui eſt ſecundus de quarta Dominica quadrageſimæ, cum dixiſſet, roſam quæ ea die à Pontificè benedicitur, eſſe ſymbolum Chriſti, ſubdit. [Triplex eſt autem in hoc flore materia; videlicet, aurum, muſcus, balſamum. Sed mediante balſamo, muſcus coniungitur auro: quia triplex eſt in Chriſto ſubſtantia, Deitas, corpus, & anima; Sed mediante anima corpus coniungitur Deitati, quia tantæ ſubtilitatis eſt diuina natura, vt corpori de limo terræ formato non congrueret vniri, niſi rationali ſpiritu mediante.]

Vmbra Diuinitatis.

Origenes 2. Periarch. cap. 6. [Sicut vmbra corporis noſtri, inſeparabilis eſt à corpore, & indeclinabiliter motus ac geſtus corporis ſuſcipit & gerit, ſic puto eum animæ Chriſti opus ac motum qui ei inſeparabiliter inhærebat, & pro motu eius ac voluntate cuncta perpetrabat, oſtendere volentem, vmbram Chriſti Domini hãc vocaſſe, in qua vmbra nos viuemur in gentibus.]

Spiraculum vitæ.

Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus ſancti cap. 16. præmiſſa literali interpretatione verborum illorum, *& inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ*, de anima Adami, addit, ea verba aptans ad Chriſtum, & adiunctam animæ eius ſupernaturalem veluti animam. [Cœterum de iſto digniùs atque diuiniùs intelligi oportet; quia inſpirauit in faciem eius, ſpiraculum vitæ, id eſt, inſpirauit in faciem eius, ſpiritum vitæ, Spiritus ſanctus plaſtes eius, opifex munditiæ eius, vt requieſceret in eo, ſtatione æterna permanſurus. Hic enim erat ille flos eius, illa requies eius, quem ipſe ſibi prophetica veritate pollicebatur.] Et mox: [In illam faciem, in illam glorioſæ animæ rationem, totus ſpirauit Spiritus iſte, creaturamque creatori, ſubſtantiam creatam Deo increato condignam, ſua fecit plenitudine; id eſt, ſapientia maturam, intellectu dilatatam, conſilio prouidam, fortitudine conſtantem, ſcientia diſertam, pietate mitem, ſancto timore humilem. Non enim Verbum Deus hoc indigebat, vt Spiritu ſancto repleretur; quippe de quo æquè vt de Patre Deo procedit idem Spiritus ſanctus: ſed anima creata, noſtræ inopis naturæ creatura, cum carne ſua, hoc opus habebat, vt acciperet hunc Spiritum: quem & accepit non ad menſuram, vt teſtatur Ioannes dicendo; *Non enim ad menſuram dat Deus Spiritum*, ſed totam, vt iam dictum eſt, ſeptiformem Spiritus gratiam, vnde & factus eſt homo in Spiritum viuificantem.]

Propitiatorium.

115. Magnificè Origenes l. 3. in Epiſt. ad Rom. ad illud capitis 3. *quem propoſuit Deus propitiatorem*, vbi breuiter comprehenſis ijs quę Exodi 25. dicuntur de propitiatorio, ſubdit. [Conſiderandum eſt, quibus in locis aurum quod in opere aſſumitur, aurum purũ dicatur; quibus in locis aurum tantũmodò, ſine vlla adiectione ponatur. Quod ego in pluribus obſeruans, deprehẽdiſſe mihi videor, quod ſiculi cum adiectione *aurũ purum* dicitur, indicet ſanctã illam & puram Ieſu animã, quæ peccatum non fecit, nec inuentus eſt in orè eius dolus; & ipſi conueniant menſuræ iſtæ longitudinis, ac latitudinis propitiatorij. Hæc quamuis explanare ſit arduum, placet tamen aptare illi animæ ſanctæ ſingula quæque quæ de propitiatorio referuntur. Primò ergo videamus quod dicit, longitudinem propitiatorij, neque duos ſolum cubitos habuiſſe, qui numerus ſociandis generandiſque aptari corporibus ſolet; Neque tres integros, qui numerus excedere appellationem creaturæ conſueuit, & naturæ incorporeæ conſecratis

ri; Duos ergo cubitos & dimidium, longitudinem dicit propitiatorij, & vnum ac dimidium latitudinem. Quod ſi audere in talibus fas eſt quoniam dicit idem Apoſtolus de Chriſto, quod Dei & hominum mediator eſt, videtur mihi inter Deum & hominem media hæc eſſe omnia, quæ inferior quidem ſit, à Trinitatis natura minus aliquid habens, nec tamen cum inde infra ſit, duali numero qui in corpore poſitis deputatur, abſque eximia & præcellenti virtutum ſuarum eminentia miſceatur. Hoc enim oſtenditur, quod menſuram eius ſupra duos habere aliquid deſignauit, licet minus tribus. Sed & quod latitudo eius, vnum & dimidium memoratur cubitum habere, propterea quidem de monade hac ſingulari quid faſtius deſcribitur, non tamen ex toto in dualem, qui interdum etiam pro immundis ponitur, creuiſſe. Quamuis enim carnem naturæ noſtræ ſuſceperit ex incontaminata tamen virgine aſſumpta, & caſta ſancti Spiritus operatione formata eſt: Propterea ergo & Apoſtolus de Mediatore diſſerens, euidenti diſtinctione ſignauit dicens; *Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* quo ſcilicet mediatorem, non ad Deitatem Chriſti, ſed ad humanitatem quæ eſt eius anima, referendum doceret. Longitudo ergo ponitur eius, & latitudo. Longitudo illud ſignificat quod tendit ad Deum, Trinitatique ſociatur: Latitudo, quod inter homines, qui latam ſpacioſamq; viam incedere ſoleant, conuerſatur, & ideò *mediatoris* rectè nomine nuncupatur, quia, vt diximus, anima hæc ſancta, media fuit inter diuinitatem Trinitatis, & fragilitatem humanitatis.] Per hæc verba mollitur, quod præmiſit de ratione mediatoris per animam. Quamuis enim conſtet, Chriſtum eſſe verè Mediatorem & Redemptorem noſtrũ, non ratione ſolius animæ ſuæ, ſed ratione totius humanitatis; tamen quia anima eſt corpori principium agendi, & ratio fuit cur caro vniretur Verbo, (non enim vnita eſt caro, niſi intuitu animæ & mediante anima, vt ſuo loco vidimus:) idcirco aliquatenus valet, quod ratio mediatoris penes animam petatur. Sed pergit Origenes. [Hæc ergo intelligi poteſt propitiatorium, ſecundum ea quæ ſupra diximus; cui ſuperponi dicunt duo Cherubin, vnus ex latere hoc, & vnus ex latere altero. Cuius ergo formam duo iſta Cherubin habere exiſtimanda ſunt? Cherubin enim in noſtram linguam interpretatum, *plenitudinem ſcientiarũ* ſignificat. Vbi ergo dicimus plenitudinem ſcientiarum, niſi in eo de quo dicit Apoſtolus; *In quo ſunt omnes Sapientiæ & ſcientiæ theſauri abſconditi*? De verbo Dei vtique hæc dicit Apoſtolus, ſed & de Spiritu ſancto ſimilia ſcribit, cum dicit; *nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum, ſpiritus enim omnia ſcrutatur, etiam alta Dei*, Significat igitur, vt ego arbitror, in iſto propitiatorio, hoc eſt in anima Ieſu, verbum Dei qui eſt vnigenitus filius, & Spiritum eius ſanctum ſemper habitare? Et hoc eſt quod indicant duo Cherubin propitiatorio ſuperpoſita. Sed & illud obſerua, quod non dixit Cherubin vnum ex latere dextro, & Cherubin aliud ex latere ſiniſtro, ſed ait; Cherubin vnum ex latere hoc, & Cherubin aliud ex latere altero: vt oſtenderet, in illo propitiatorio, hoc eſt in anima Chriſti, ſiniſtrum nihil fuiſſe. Sunt autem & pennata, duo hæc Cherubin: & non ſolùm pennata, ſed & alas ſuas pandentia. Si quis ſanctorum ſummum habere à Deo teſtimonium meruit, dictum eſt, quod Deus eſſet cum eo, ſicut ad Ieſum Naue dicitur: *& Deus erat cum ipſo, ſicut fuit cum Moſe famulo eius.* Sicubi verò pollicitatio maioris à Deo muneris datur, dicitur; *& ero in eis, & ambulabo inter eos.* Nullam verò inter homines ita beatam, & ita excelſam reperies animam, niſi hanc ſolam, in qua tantum latitudinis, tantum capacitatis inuenit Verbum Dei, & Spiritus ſanctus, vt non ſolùm habitare, ſed & alas expandere, & nouo Sacramenti ritu aliquando etiam volitare dicatur. Faciem quoque

contra ſe inuicem ſuper hanc beatam animam Cherubin vtraque habere dicuntur; per quod conſors ei & conſonus à filio Dei, & à Spiritu ſancto; diuinitatis cenſus infunditur. Vbi autem ſuperponitur hæc anima Deo plena, in qua complacuit habitare omnem plenitudinem Deitatis? *ſuper arcam*, inquit, *Teſtamenti*.]

Vrna aurea habens manna, plenitudinem ſanctitatis.

S. Thomas 1. 2. q. 102. art. 4. ad 6.

Ignis, thuribulo carnis humanæ illatus.

S. Auguſtinus ſerm. 98. de temp. [Abijt Aaron vt offerret incenſum pro populo, & ſtetit inter viuos & mortuos, & mitigatus eſt furor Dei. Si intellexiſtis hiſtoriæ ordinem, & oculis, vt ita dicam, cernere potuiſti ſtantem Pōtificem medium inter viuos & mortuos, aſcende nunc ad Verbi huius celſiora faſtigia, & vide quomodò verus Pontifex Ieſus Chriſtus, aſſumpto thuribilo carnis humanæ, de ſuperpoſito igne altaris, (anima ſine dubio illa magnifica, cum qua natus eſt in carne) adiecto etiam incenſo, qui eſt Spiritus immaculatus, medius inter viuos & mortuos ſtetit, & mortem non permiſit vltra graſſari, ſed ſicut Apoſtolus dixit, *deſtruxit eum qui habebat mortis imperium, id eſt diabolum*; vt qui in ipſum Pontificem Chriſtum credit, iam non moriatur, ſed viuat in æternum. Hoc fuit ergo myſterium, quod poſtea futurum, iam tunc Angelus ille qui populum vaſtabat, expauit. Agnoſcebat enim figuram thuribuli, & ignis & incenſi, & qualis offerenda eſſet Deo hoſtia, ab eo qui medius mortuorum viuorumque conſtituendus erat, prævidebat. Et illos quidem tunc imago præfigurata ſaluauit, ad nos autem ſalutis veritas ipſa peruenit. Neque enim indumenta Pontificis purpura, ac lana, byſſoque contexta erubuiſſet Angelus ille vaſtator, ſed iſta quæ futura erant indumenta Domini & Saluatoris noſtri ſingularis & magni Pontificis intellexit, & his ceſſit, quibus vtique vniuerſa creatura inferior erat.]

Velamen ſancti ſanctorum.

117. Anaſtaſius Synaita lib. 4. de rectæ fidei dogmatibus, *ſub finem.* [Se eſſe Deum declarabat obuelatum carne, quam vocat Paulus, *καταπέτασμα*, *velamen* ſcilicet. Eſt ſiquidem καταπέτασμα, velum id quod tegendis ſanctis oppanditur, & quæ ſanctiſſima ſanctorum ſunt protegit, in quæ ſemel ſingulis annis ſolus ingreditur Pontifex, pro ſe & populi ignorantiis repropitiaturus Deum itaque quod operiebatur, priore quidem velo, *ſanctum*; quod autem ſecundo, *ſanctum ſanctorum* dicebatur. Quare multa freti fiducia dicimus, primum quidem velum deſignaſſe corpus Chriſti; ſecundum autem, animam. Sicut enim collatione habita ad corpus illud ſanctum, anima eſt adoperta corpore, quaſi priore velo: perinde & ad Deum Verbum, ſecundum velamen, anima vtique eſt.]

Domus Dei.

Euthymius ad illud Pſalmi 41. *tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei*, tabernaculum admirabile ſacrum Chriſti corpus ſine ſemine compactum exponit. Locum tabernaculi, ait eſſe Verbum de quo dictum legimus: *Eſt locus apud me.* Tandem *domum Dei*, ait eſſe Chriſti animam.

Domus ſapientiæ.

118. Gillebertus, aut quiuis alius, autor altercationis Synagogæ & Eccleſiæ cap. 20. [Si ſedes ſapientiæ anima iuſti, multo magis domus ſapientiæ anima Chriſti. Amplius dicere debui, ſi amplius dicere potuiſſem. Quia enim ſapientia in ea habitat, ideo *domus* dixi: ſed quia corporaliter habitat, ideò amplius dicere debui.]

Digitized by Google

Proſequitur hæc pluribus, tum addit. [Dei igitur habitaculum dignum, pura Chriſti anima, quamuis aſſumpta, ſapientiæ tamen immutabili vnita, ſcientiæ plenitudinem habuit, & hoc ſine menſura. Sapientia ergo ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. Quænam ſunt iſtæ columnæ? Spiritus Domini: Spiritus ſapientiæ, & intellectus, conſilij & fortitudinis ſcientiæ, & pietatis, ac timoris Domini. Ecce habes columnas ſeptem in domo Domini. Sed vnde ſunt exciſæ? De monte vmbroſo & condenſo, de monte æternitatis, de monte diuinæ maieſtatis. Porrò columnas iſtas de monte exciſas, in ædificium domus ſuæ poſuit, & tamen montem non minuit.]

Vſus doctrinæ.

Vſus doctrinæ eſſe poteſt, ſenſus commiſerationis non perfunctorius, ex eo quod anima tam benedicta, tantis Dei benedictionibus præuenta, tot extraordinarijs decoribus illuſtriſſima, noſtri cauſa per totam Chriſti vitam, tam acerbè diuexata, tot tantiſque ærumnarum molibus, facta ſit obnoxia. Manuducunt ad hunc de ſanctiſſima Chriſti anima ſenſum, illa ipſiuſmet Chriſti apud Ieremiam cap. 12. *Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manu inimicorum eius.* Quibus verbis Hieronymus, Theodoretus, alijque annuunt contineri ſenſum quem indicauimus. Et verò quem attentiùs iſta recogitantem non tangat, tam electæ, tam Deo amatæ animæ, talis tamque diuturna vexatio?

SECTIO II.

De aduentitijs perfectionibus, cùm naturæ, tum gratiæ ornantibus facultates humanas Chriſti Domini.

119. A Perfectione ſubſtantiæ, progredior ad perfectionem humanarum Chriſti facultatum: quæ vt ſupra conſtitutum eſt, totidem in Chriſto fuerunt, ac in nobis; nempè ſi agatur de ſuperioribus, quæ & rationales dicuntur, intellectus & voluntas, ac eis ſubiuncta facultas exequens, ſeu vis motrix inorganica. Si autē ſermo ſit de facultatibus irrationalibus, aliæ conſequuntur gradum animæ vegetantem, aliæ ſentientem. Sed quod circa vim motricem inorganicam, itemque circa potētias vegetatiuas nulla occurrat perfectio quæ conſiderationē ſpecialē depoſcat; vt neque circa ſenſitiuas facultates externas aut internas; idcirco intellectū dumtaxat, & voluntatē, & appetitū, ſubiunctamq; ei potentiā motiuam corpoream, ſiue exequētem attingemus. Auſpicandum verò eſt ab intellectu, quippe cœterarum omnium facultatum principe, & vt Philo Iudæus ſcitè dixit l. quod Deus immutabilis, *animæ oculo*: ita vt quemadmodū eodem Philone indice, viſus eſt Rex ſenſuum, ita facultatū ſuperiorum Rex & princeps, ſit intellectus: cuius ratione Chriſtus à Theodoreto orat. de carit. *fons veritatis & abyſſus cognitionis*, nominatus eſt: vt propterea non vulgari bolide ad tentandam eum abyſſum, nobis ſit opus. Inde ad voluntatem, & reliquas potentias propoſitas delabemur.

CAPVT I.

De naturalibus & ſupernaturalibus perfectionibus, humani intellectus Chriſti Domini.

STatuam primò varias perfectiones naturæ & gratiæ in Chriſti Domini intellectum, earumque exiſtentiam ſtabiliam: tum ſigillatim de ſingularum quidditate & cauſis diſſeram. Quo ſpectat tractatio obiecti, actus, & habitus vniuſcuiuſque notitiæ humanum Chriſti intellectum exornantis. Actus enim eſt maxima perfectio potētiæ, quæ tota in actum collimat. Impoſſibile autem eſt actum perſpicere, niſi & obiectum, & habitus, ſiue actus quilibet primi ad potentiam adiuncti intelligantur. Hæc ſunt quæ de perfectionibus cum naturæ tum gratiæ, humano Chriſti intellectui collatis, tractanda occurrunt. Quæ verò ad depulſionem imperfectionum noſtratium ab intellectu Chriſti pertinent, ſeorſim exequar.

Chriſtum, formaliter per notitiam increatam intellexiſſe, vel intelligere potuiſſe, qui dixerint.

120. Verùm quia intellectus Chriſti de quo perficiendo agitur, non eſt niſi humanus; hic autem perfici non poteſt niſi per intellectionem, eiuſue adiuncta; præmittendum ante omnia eſt, humanum Chriſti intellectum eſſe notitiæ creatæ capacem. Conſtat enim intellectum idcirco conferri, vt fiat vel fieri poſſit intellectio. Quorſum enim daretur potentia, niſi anima eſſet capax actus? Imo ſi nihil eſt quod dedeceat, alteruę prohibeat, non eſt congruum vt potentia ſemper ferietur, torpeatque otioſa. Ac proinde fateri adigimur, intellectum Chriſti humanum, eſſe capacem intellectionis creatæ per intellectum Chriſto collatum producibilis, eamque reuera per Chriſti intellectum fuiſſe elicitam. Hoc pono contra errorem quorundam, quibus viſum eſt, animam Chriſti non alia cognitione vſam eſſe, quàm diuina & increata. Pro quo errore citari poteſt Ioannes de Ripa. Nam quamuis eius argumenta quæ latè profert Capreolus in 3. d. 14. q. 1. art. 2. *in argumentis contra primam* tantùm probent id eſſe poſſibile, tamen autoritates ex quibus poſtremò argumentatur, monſtrant eum exiſtimaſſe ita quoque de facto accidiſſe, & Chriſtum notitiæ creatæ expertem, diuina ſola potitum ſaltem ad cōtuendum Deum. Pro eadem poſſibilitate cognitionis diuinæ formaliter communicatæ intellectui humano, ita vt per eam intelligat, Capreolus 23. argumenta ab alijs apud Adamum prolata recitat. Citari item in eam rem ſolet Ioannes de Neapoli. Inter antiquos fusè laborauit pro abroganda Chriſto ſcientia creata Hugo Victorinus to. 3. tract. de ſapientia animæ Chriſti: vbi quamuis initio illud dumtaxat quærere videatur, an ſcientia Chriſti æquet diuinam; tamen eò tandem deuenit, vt ſcientiam Chriſti creatam, malit abrogatam. Eius hæc ſunt verba [Quicumque in eo perſiſtunt, vt hoc aſſerere contendant, quod alia fuerit illa ſapientia, qua anima Chriſti, ſapiens extitit, alia, quæ animæ Chriſti vnita fuit, ego nemini præiudicium facere volo: videant ipſi quo ſenſu hoc aſſerant, ne fortè carnale ſit, magis ſua quàm vera pronuntians. Hoc vnum ego indubitanter affirmo; quod aut alia ſapientia præter diuinam in anima Chriſti non fuit; aut ſi alia fuit, æqualis illi non fuit. Hoc credenti, quod non credit, non benè cedit. Ad cætera ego non cogo ſed ſuadeo.] Idē docet in Dionyſium de cœl. Hierarch. Eandem ſententiam tenere videtur Gillebertus in altercatione Synagogæ & Eccleſiæ cap. 20. refellens quemdam qui dixerat Chriſtum minus fuiſſe ſapientem in præſepio, quàm in patibulo. Cæterum vel opus illud non eſt Gilleberti, vel tantùm ibi voluit animam Chriſti non creuiſſe in cognitione, quandoquidem vniebatur diuinæ ſcientiæ ab initio; ideoque nihil eam vnquam fugere potuit, quod is quem ibi impugnat, diffitebatur. Nam ſaltem per diuinam ſcientiam, omnia à ſuæ conditionis initio ſciuit, quod vnum probant argumenta illius autoris. Eſſe tamen verè in anima Chriſti ſcientiam creatam, probat ex inſtituto indubitatus Gillebertus ſerm 8. in Cant. & contrarium eiuſdem placitum refellit. Vt in eius rei diſcuſſionem accuratè deſcendamus, duo ſunt hic attendenda. Primum ſpectat, an de facto verum ſit, nullam fuiſſe in Chriſto notitiam

creatam,

creatam. Secundum ſpectat ad poſſibilitatem; an videlicet potuerit anima Chriſti, reddi formaliter cognoſcens per diuinam intellectionem.

Vera ſententia, fuiſſe in Chriſto intellectionem creatam.

121. Nullam fuiſſe in Chriſto creatam notitiam, hæreticum videtur. Chriſtus enim pleroſque actus humanæ intellectionis infra referendos elicuit, V.G. diſcurſum & actus enunciatiuos compoſitos qui in Deum non poſſunt cadere. Profectus quoque in Sapientia, qui Chriſto tribuitur Lucæ 2. quomodocunque explicetur, non poteſt valere de Sapientia diuina, cuius in Chriſto nullus fuit profectus. Deinde frequentiſſimè Concilia & Patres in confutatione Monothelitarum, tradunt pro duplici Chriſti natura, duplices in eo facultates & operationes eſſe agnoſcendas. Cum ergo fides doceat, Chriſtum duplici intellectu fuiſſe præditum, diuino ſcilicet & humano, fatendum eſt, duplicem ei intellectionem eſſe aſſignandā. Et præter generalia Patrum ac Conciliorum dicta de geminis Chriſti facultatibus & operationibus, illa ipſa ſpecialia argumenta quæ proferunt ad ſtabiliendas duplices Chriſti volitiones, æquè vrgent pro duplicibus intellectionibus, ſeruata proportione. Tandem certum eſt ex fide, fuiſſe in Chriſto nolitionem creatam. Ita enim definitum eſt contra Monothelitas; Et ex eo etiam probari poteſt, quod abſque volitione creata, Chriſtus nihil meruiſſet. Atqui volitio creata ſubordinatur eſſentialiter intellectioni eiuſdem prorſus naturæ quæ procudit volitionem: quia radicatio potentiarum eſſentialiter ſubordinatarum ad inuicem, quales ſunt intellectus & voluntas, non poteſt habere locum, niſi ambæ illæ facultates, eidem radicali principio, hoc eſt eidem naturæ inplantarentur. Nam principium radicale cui potentiæ ſubordinatæ conſeruntur, & ratione cuius retinetur potentiarum radicatio, eſt illud principium quod cum vtraque facultate influit. At tale non eſt ſuppoſitum, quod ex ſe non eſt actiuum, ſed natura. Vt igitur voluntas creata operetur, radicanda eſt in ea ipſa anima cui intellectus implantatur: animæ autem Chriſti, ſolus creatus intellectus conſeritur, tanquam facultas particularem eius cooperationem depoſcens. Igitur ex voluntatis creatæ actione quæ Chriſto negari nullo modo poteſt, rectè colligimus intellectionem Chriſti creatam ei prælucentem.

Nec intellectum Chriſti humanum, alia notitiâ potuiſſe intelligere.

122. Hoc porrò poſtremum argumentum, non modò probat eſſe de facto in Chriſto cognitionem creatam, ſed impoſſibile quoque eſſe aliter fieri, ſiquidem agatur de cognitione volitioni creatæ prælucente. Inde tamen non habetur vniuersè, quod in ſecũdo puncto propoſito quærebatur, an ſcilicet abſolutè impoſſibile ſit, animam Chriſti cognoſcere per notitiam creatam: an verò id poſſit, ſaltem abſque ordine ad volitionem ſubordinatam. Poſſet enim Chriſti anima, intelligere aliquid, etiamſi intellectioni illi nulla eſſet ſubiungenda creata volitio. An ergo ea notitia poſſet fieri formaliter per actum diuinum increatum animæ Chriſti ejuſque intellectui coniunctum? Negandum eſt id fieri poſſe, cum longè communiſſima Doctorum ſententia, quam Vaſques 1.2 d.7. c.2. probat ex verbis 6. Synodi act.17. in confeſſ. fidei, quibus Synodus allegato S. Leone, ait duas eſſe ſtatuendas in Chriſto, pro duplici natura, operationes. Tum ſubdit, [neque enim in quoquam, vnam dabimus naturalem operationem Dei & creaturæ; vt neque quod creatum eſt in diuinā educamus eſſentiam, neque quod eximium eſt diuinæ naturæ, ad competentem creaturis locum deijciamus.] Hic tamen locus non probat impoſſibile eſſe intellectum creatum intelligere per actionem increatam, quod tamen probandum eſſet; ſed tantùm probat, impoſſibile eſſe operationem Dei eſſe creaturæ naturalem, quod ex terminis patet eſſe impoſſibile: quamuis abſurdiſſimè à Monothelitis quos ibi damnat Synodus, admitteretur: Perperam igitur Aquarius in 3. d.24. ex loco propoſito infert, ſententiam quam excutimus, non poſſe defendi à Catholico. Aptiùs videtur adduci poſſe Agatho Papa Epiſtola ad Auguſtos, quæ habetur actione 4. eiuſdem Synodi, verbis illis quæ ſubijcit poſt adductum locum B. Auguſtini ex l.5. contra Iulianum. [Non poteſt Angelica natura, diuinam habere voluntatem aut humanam; neque humana natura, voluntatem Dei, vel Angeli: ſicut neque alterius quàm eſt, quiſquam naturalem habere poterit motum, niſi quod eſt naturaliter, aut creatus eſt.] Accedit ratio, quia intelligere eſt actus vitæ, atque adeò duo dicit quæ impoſſibile eſt cadere in actum increatum reſpectu intellectus creati; nempè dependentiam à principio interno, & receptionem in eo per informationem. Nam viuere eſt agere intrinſecè, & mouere ac perficere ſeipſum; quod non fit niſi efficiendo & recipiendo actionem. Cum ergo impoſſibile ſit, actum diuinæ intellectionis ab intellectu noſtro effici; eiue inhærere, impoſſibile quoque erit, intellectum noſtrum reddi formaliter intelligentem per eum actum.

123. Et hinc habetur manifeſta diſparitas, inter actum diuinæ notitiæ collatum cum intellectu noſtro vt per eum actum intelligat, & diuinam eſſentiam habentem rationem actus primi reſpectu intellectionis creatæ; quo exemplo aduerſarij ſententiam ſuam confirmant, cum tamen vt ex proximè dictis liquere poteſt, ſit magna omnino differentia, inter vnionem diuinæ eſſentiæ per modum ſpeciei intelligibilis impreſſæ, cum intellectu creato, & vnionem actus diuini, item cum intellectu creato. Nam vnio illa in ratione ſpeciei impreſſæ, eſt tantùm vnio comprincipiatiua & coeffectiua notitiæ; neque poſtulat vt quod ſpeciei impreſſæ locum tenet, efficiatur ab intellectu cui vnitur, eúmve informet. Nam iuxta probabiliſſimam ſententiam, guſtatilia & tactilia, abſque vlla informatione potentiæ tangentis aut guſtantis, per meram appoſitionem & aſſiſtentiam, vniuntur ei ad modum ſpeciei impreſſæ, quæ præſentibus obiectis ipſis ſuperuacanea foret. Itaque nulla eſt repugnantia in tali vnione Dei cum intellectu noſtro, ad modum actus primi determinantis ad talem intellectionem, vel ad huius dumtaxat obiecti repræſentationem formandam, & quidem in varijs ſubiectis inæqualem cum applicatio ad coefficiendum ſit libera. In his inquam nulla eſt repugnantia, quia nulla ad id Dei à nobis dependentia, vel eius in nobis inhæſio exigitur, vt ſubtiliter ſed planè myſticè, & pro more ſuo ænigmaticè attigit Caietanus 1.p.q.12.art.2. *circa ad 3.* At vnionem actus ſecundi quo formaliter reddamur intelligentes, neceſſe omnino eſt formalem eſſe, & cum inhæſione in potentia intelligente: à qua etiam neceſſe eſt, vt actus ille ſecundus efficienter dependeat. Si enim hæc abeſſent, potentia non poſſet dici intelligere per hujuſmodi actum: quia vt dicebam, intelligere, cum ſit vita actualis & perfectio intrinſeca ſui ipſius à ſeipſo, vtramque illam habitudinem dependentiæ effectiuæ & inhæſionis includit, quas in diuinum actum cadere, eſt impoſſibile.

Æquè facilè depelli ex dictis poteſt, alterum exemplum quod aduerſarij placito ſuo obtendunt, nempe diuinæ ſubſiſtentiæ, quæ vniri poteſt cum natura creata. Quidni enim diuina intellectio vniri item poſſit cum intellectu Chriſti, eumque formaliter intelligentem præſtare, ſicut diuina ſubſiſtentia, humanitati

ſeipsâ & formaliter præſtat ſubſiſtere? Diſparitas eſt ex dictis perſpicua. Nam ſubſiſtentia diuina, eſt tantùm terminus ſubſtantialis: de ratione autem termini, non eſt inhærere, ſed quamuis ſubſiſtat, poterit eſſe terminus naturæ, dummodò ei vniatur, quod poteſt fieri, citra inhæſionem ac informationem. Item de ratione termini ſubſtantialis, non eſt, effici à natura terminanda ſubſtantialiter. At actus quo intellectus formaliter redditur intelligens, neceſſe eſt & vt inhæreat potentiæ quæ formaliter per eum intelligit, & vt inſuper ab ea effectiuè pendeat. Quorum neutrum cadere poteſt in diuinam ſcientiam. Imò neque in vllam diuinam perfectionem; ac proinde nulla diuina perfectio poteſt vniri creaturæ, præter ſubſiſtentiam: quia vt rectè attigit Capreolus ſupra, *in reſponſione ad 1 contra 1.* [diuinum eſſe non poteſt communicari creaturæ formaliter tanquam principaliter per illud exiſtenti, ſed quaſi cuidam coexiſtenti alteri ſuppoſito, cui formaliter conuenit tale exiſtere. Secus autem eſt de communicatione intellectionis, aut notitiæ, aut perceptionis cum intellectu vel potentia perceptiua, inter quæ requiritur communicatio realis informationis, aut realis identitatis.] Senſus eſt: ſubſiſtentiam cum ſit tantùm terminus naturæ cui communicatur, non communicari creaturæ formaliter tanquam principaliter per illam exiſtenti, ad quod exigeretur communicatio realis informationis vel identitatis. At ſubſiſtentia communicatur tantùm naturæ, tanquam coexiſtenti alteri; nempe ſuppoſito cui principaliter conuenit exiſtere, ad quam communicationem, neque realis identitas neque inhæſio termini communicati exigitur; ſicut exigeretur ad communicationem reliquarum diuinarum perfectionum creaturis faciendam; quia principaliter darent eſſe ſuum ſubiecto cui communicarentur, eique inhærere & ab eo effici deberent. Vnde talis communicatio eſt impoſſibilis. Alia quædam ex ſcripturis malè pro placito propoſito adductis refert & retundit Gillebertus ſerm. 8. in Cant.

Ordo tractationis, de perfectionibus intellectus Chriſti Domini.

124. Quare intellectum Chriſti humanum, creatæ intellectionis capacem fuiſſe, eamque de facto elicuiſſe; diuinæ autem notitiæ fuiſſe prorſus incapacem, nec potuiſſe per eam reddi formaliter cognoſcentem, extra controuerſiam eſto. Vnde quia intellectus Chriſti humanus eſt intellectionis creatæ, magnæ vtique perfectionis capax, nec alterius perfectionis capax eſt, quàm vel notitiæ creatæ, vel eius perfectionis quæ cū creata intellectione connectatur; puta comprincipiorum intellectionis creatæ, aut effectuum quos intellectio ſic elicita producit & infert intelligenti; duo hîc nobis præſtanda erunt; nempe primùm ſtatuenda erit varietas notitiarum creatarum quarum humanus Chriſti intellectus capax eſt; cùm intra naturæ ordinem, tum intra ordinem ſuperiorem. Habuit enim Chriſti intellectus, & naturales & ſupernaturales operationes, quarum omnium in Chriſto exiſtentiam, & exiſtentiæ initium ſtatuere primùm oportebit. Deinde exiſtentia huiuſmodi actuum ſtabilita, quales quæque ſint, & vnde principientur, cum efficienter, tum obiectiuè, ac determinatiuè, quærendum erit. Quibus expoſitis, nihil erit quod ad plenam intelligentiam perfectionum aduentitiarum intellectus humani Chriſto implantati, deſideretur.

Scientia naturalis, verè in Chriſto.

125. Naturalem cognitionem in Chriſto fuiſſe, dubitare non licet; conſentiuntque in eo omnes Theologi vel in 3.d.13.& 14. vel 3.p.quæſt.12. Nec pauci de hac cognitione accipiunt, quod de profectu Chriſti in Sapientia, traditur Lucæ 2. Idem clariùs innuunt illa Iſaiæ cap.7. *antequàm ſciat puer vocare matrem.* Quanquam autem eum locum Sanchez ibi aliò flectat, tamen eadem verba repetuntur cap.8. vbi apertiſſimè ex omnium Patrum interpretatione dicuntur de Chriſto, qui antequam ſciret vocare Patrem & matrem, ſpoliaturus erat Damaſcum. Optimè item ad hanc rem facit, illud ex eodem 7. capite, quod de hac ſcientia latè accipit Richardus Victorinus l.1. de Emanuele cap.15. *butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum & eligere bonum.* Subdens piè admodùm c.16. quantoperè ſcientiam noſtram perfecerit Chriſtus, & quàm eminentem ſcientiæ plenitudinem naturæ noſtræ parauerit, ſuſceptione humilis huius & deſpicatæ cognitionis quam conſequenter ad ſuſceptam humanitatem vſurpauit. Connaturale enim eſt humanæ naturæ, vt obiectis externis in ſenſus externos incurrentibus, ſenſus externi determinentur ad ſentiendum; ſicque determinati, ſenſum internum ad negotiandum circa idem obiectum abripiant. Vnde per ſympathiam, excitatur & determinatur intellectus vt naturaliter intelligat. Quod ſimilitudine apparitorum & iudicis intùs in tribunali ſedentis, pulcherrimè explicat Themiſtius in paraphraſi de anima, nec minùs concinnè his verbis Philo lib. quod Deus ſit immutabilis. [Senſus (ſicut alluſio Græci nominis ad εἰσ θέσιν, indicat,) obiecta infert intellectui. In hoc enim capax ampliſſimumque pennarium, viſus, auditus, & cæteri ſenſus, reponunt omnia. Imaginatio verò eſt figurarum in animam impreſſio. Nam quiquid important ſenſus ſinguli, hæc obſignat ſuo charactere, tanquam annulus. Intellectus autem refert ceram, impreſſum ſigillū excipiens, & ſeruans apud ſe, donec id obliuio memoriæ hoſtis obſcuret, aut in totum aboleat.] Hunc ergo nobis connaturalem cognitionis partum, verbum diuinum ad pauperiem noſtram dimittens ſeſe, nequaquam eſt dedignatum.

Peti porrò hinc poteſt ratio diſcriminis inter Chriſtum & alios beatos, ſi vera eſt ſententia quam circa eos tuetur Leſſ. l.2. de ſummo bono à num. 156. & iam olim aliqui apud S.Thomam lect.1. in c.13. prioris ad Corinth. nempè quod non ſit apud beatos locus ſcientiæ naturali hîc acquiſitæ, eo quod habeat conceptus ſimplices abſtractiuos valdè confuſos, quippe ab accidentibus, quæ ſola perſpicuè nouimus, tranſlatos ad ſubſtantiam, eique appropriatos: quæ cum ſit impropriiſſima cognitio, Beatorum ſtatum dedecere videtur. Quicquid inquam ſit de ea ſententia quoad alios beatos, (ratio ſanè quā D.Thomas ea lect.3. illam impetit, non eſt admodum valida:) circa Chriſtum tamen viatorem, aliter eſt ſentiendum. Quamuis enim tunc ſemper fuerit comprehenſor, tamen ſimul hîc fuit viator. At viatorem non decuit ſpoliari modo notitiæ nobis connaturalis, & quoad formale ſuum euidentis, nec niſi quoad ſimplices præſuppoſitos, obſcuræ ac adulterinæ. Eſto, fides vt poſtea videbimus, quia & quoad formale ſuum obſcura eſt, & nullo modo eſt nobis connaturalis, debuerit Chriſto, etiam viatori, deeſſe ob plenitudinem luminis beatifici, quo etiam in via potiebatur. An verò extra viam Chriſtus ſcientiam hanc acquiſitam retinuerit, idem eſto de eo quod de reliquis Beatis iudicium. Hic certè; quod vnum nunc contendimus, ea carere non debuit, vt verus homo per omnes humanæ naturæ actus, aſſumptam à ſe in veritate humanam animā, teſtaretur.

Dicitur acquiſita, & experimentalis.

126. Paſſim hæc ſcientia, prout ex incurſu obiecti naturaliter excitatur, vel inde excitato intellectu vlteriùs per inuentionem aut negotiationē propriam exercetur, nominari ſolet *acquiſita*: nimirum quia cum per ſenſus patetur, ſenſus autem initio ob indiſpoſitionem

ſubiecti

ſubiecti functiones ſuas obire nequeant; aduenit tantùm procedente tempore, atque adeò non comproducitur, ſed poſtea acquiritur. Prout autem Chriſtus, alio notitiæ genere aliquid perſpiciens, ſed quaſi ſpeculatiuè; mox verò interuentu determinationis ſenſitiuæ ita idemmet obiectum cognoſcit, vt veluti palpet & contractet illud; ſic eadem ſcientia denominatur *experimentalis* iuxta illud S. Anſelmi l. 1. cur Deus homo c. 9. [Chriſtus didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam quia quod per ſcientiam non ignorabat, experimento didicit.] Egregiè hanc ſcientiam, & quomodò Chriſto aduenerit, expreſſit ſerm. 56. in Cant. tractans illud, *en ipſa ſtat poſt parietem noſtrum, proſpiciens per feneſtras*; quod ſic aptat ad Verbum carni adiunctum. [Appropriauit parieti cum adhæſit carni. Caro paries eſt, & appropiatio ſponſi, Verbi incarnatio. Porrò cancellos & feneſtras per quas reſpicere perhibetur; ſenſus, vt opinor, carnis, & humanos dicit affectus, per quos experimentum cepit omnium humanarum neceſſitatum. Denique *languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit*. Humanis ergo affectionibus ſenſibuſque corporeis, pro foraminibus vſus eſt & feneſtris, vt miſerias hominum homo factus experimento ſciret, & miſericors fieret. Sciebat & ante, ſed aliter. Sciebat denique virtutem obediendi ipſe Dominus virtutum: & tamen, teſte Apoſtolo, *didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiam*. In hunc modum, & miſericordiam didicit, etſi miſericordia Domini ab æterno. Docet hoc quoque idem gentium Doctor, vbi eum aſſerit, *tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato, vt miſericors fieret*. Videſne factum eſſe quod erat, & quod nouerat didiciſſe, & ſibi apud nos quæſiſſe rimas & feneſtras, per quas calamitates noſtras diligentiùs exploraret.]

Et l. de gradibus humilit. *ſub initium*. [Sed vt alienam miſeriam miſerum cor habeas, oportet vt tuam priùs agnoſcas, vt proximi mentem in tua inuenias, & ex te noueris qualiter illi ſubuenias; exemplo ſcilicet Saluatoris noſtri, qui pati voluit, vt compati ſciret, miſer fieri vt miſereri diſceret, vt quomodò, (ſicut de ipſo ſcriptum eſt) *didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiam*: ita & miſericordiam diſceret: non quod ante miſereri neſciret, cuius miſericordia ab æterno, ſed quod naturâ ſciebat ab æterno, temporali didicit experimento.] Et latè poſtmodùm monſtrat, hæc de ipſo Chriſto in ſeipſo, non in perſona corporis quod nos ſumus, accipi oportere. Eo tamen experimento, Chriſtum negat ſapientiorem factum, ſed nobis viſum propinquiorem. Et mox. [Priuſquàm ſe exinaniſſet formam ſerui accipiens, ſicut materiam & ſubiectionem expertus non erat, ſic miſericordiam vel obedientiam non nouerat experimento. Sciebat quidem per naturam, non autem ſciebat per experientiam. At vbi minoratus eſt non ſolùm à ſeipſo, ſed etiam paulo minùs ab Angelis, (qui & ipſi impaſſibiles ſunt per gratiam, non per naturam) vſque ad illam formam in qua pati & ſubijci poteſt, quod vtique (ſicut dictum eſt,) in ſua non poſſet, & in paſſione expertus eſt miſericordiam, & in ſubiectione obedientiam. Per quam tamen experientiam, non illi, (vt dixi,) ſcientia, ſed nobis fiducia creuit, dum ex hoc miſero genere cognitionis, is à quo longe erraueramus, factus eſt propior nobis.]

Apertè porrò agnoſcit S. Bernardus, ac etiam Laurentius Iuſtin. de caſto connubio Verbi & animæ c. 10. nouitatem huius ſcientiæ, & nō modò progreſſionem ac profectum in ea per acceſſum temporis, ſed planè primordia vt nobis contingit. Qua in re diſplicet Richar. Victor. l. 2. de Emman. cap. 16. qui admittit quidam Chriſtum proceſſu temporis profeciſſe in ſcientia experimentali, addit tamen eam ſcientiam fuiſſe primùm in Chriſto ab ipſo momento conceptionis, ita vt quæcunque aliquando perfectiùs experimentaliter cognouit proceſſu temporis, eadem iam tunc experimentaliter perceperit. Sed hoc eſt contra vocis notionem proximè propoſitam, nec poteſt verum aſſeri niſi per multiplicationem immenſam miraculorum, quibus omnes Chriſti ſenſationes quas tota vita exercuit, & ſubiunctæ eis mentales notitiæ, dicantur Chriſto inditæ in primo momento quo factus eſt, quod nemo non videt abſurdiſſimè affirmandum.

Fuiſſe in Chriſto naturalem ſcientiam infuſam per accidens, qui cenſuerint.

127. Hæc eſt ſcientia Chriſti acquiſita, & nullatenùs infuſa: ad quam reuocanda eſt, (ſi in Chriſto datur,) alia intellectus perfectio, ſubſtantialiter, vt ſic dicam, & ſpecificè eadem cum ſcientia acquiſita, ſed ab ea diſcrepans penes cauſam efficientem & originem; nempe quia hæc diuinitùs infunditur per accidens. An hæc ſcientia infuſa per accidens, ſit Chriſto conceſſa, difficultas eſt, in qua non eſt improbabilis ſententia affirmans, quam docuit D. Thomas in 3. d. 14. & q. 20. de verit. art. 2. Sequitur Franciſcus à Chriſto eadem diſt. 14. q. 3. Præpoſitus 3. p. q. 12. n. 14. & Suarez 3. p. t. 1. d. 30. ſect. 2. qui tamen diſtinctionem adhibet. Conſiderat enim in ſcientia, habilitates & ſpecies impreſſas. Rurſus autem ſpecies, vel ſumuntur prout ſimpliciter repræſentant obiecta, vel prout repræſentant obiecta iam percepta, quod apud pleroſque non poſtulat ſpeciem planè nouam, ſed ſolam modificationem ſpeciei præiacentis. Scientiam ergo naturalem, prout habilitates, id eſt qualitates merè facilitatiuas, inſuperque ſpecies obiectum non præcognitum ſpectantes complectitur, exiſtimat Suares, eſſe Chriſto infuſam per accidens. Id verò negat de ſcientia, prout continet principium præcognoſcendi obiecta præcognita; ſiue illud principium ſit quædam & habilitas & ſpecies integra, ſiue vt alij exiſtimant, ſufficiat modificatio. Deus enim non potuit infundere per accidens huiuſmodi ſcientiam, quia niſi eius actio præceſſerit, erit principium falſum, quod à Deo infundi vel non poteſt, vel non decet. Sed hæc diſtinctio, mihi videtur non eſſe ſolida. Nam ſcientia quæ eſt principium recogitandi ſiue recolendi actus præelicitos, quidquid tandem ipſa ſit, non poteſt initio infundi, priuſquàm actus ſint eliciti; idque tam valet de ſcientia naturali, quàm de omni alia ſcientia, etiam ſupernaturali & per ſe infuſa. Quorſum ergo ea diſtinctio hic obtruditur, tamquam peculiariter locum habens in ſcientia naturali? Quare hæreamus in ſententia quæ ſimpliciter admittit in Chriſto naturalem ſcientiam infuſam per accidens. Cur ea concedatur Chriſto, rationem dicunt qui eam aſſerunt, tum ex eo quod neceſſe ſit eam perfectionem Chriſto nō negare quæ fuit in Adamo, cui hanc ſcientiam fuiſſe conceſſam, latè confirmat Suares lib. 3. Coſmop. cap. 9. Tum etiam ex eo quod niſi id admittamus, fatendum erit Chriſtum carere notitia clara naturali plurimorum obiectorum quæ per ſcientiam acquiſitam numquam erat percepturus, quod incommodum his autoribus cenſetur.

Contrarium placet.

128. Mihi probabilior videtur ſententia, quam retracta priore docuit D. Thomas 3 p. q. 9. art. 4. & q. 12. art. 2. ſequunturque Aluarez 3. p. d. 53. Vaſq. d. 55. cap. 2. & 3. Raguſa d. 103. Becanus c. 9. q. 6. & alij, iuxta quos nulla eſt in Chriſto naturalis ſcientia infuſa per accidens. Et ratio eſt, quia cum Chriſtus ad paupertatem noſtram vltrò ac volens ſe demiſerit, omnia quoque nobis connaturalia quæ ſtatum eius non dedecerent, lubens admiſit. Cum ergo connaturalis homini parandæ naturalis ſcientiæ modus, non ſit per infuſionem, ſed per impreſſionem ab obiectis factam, non eſt

quod miracula non neceſſaria comminiſcamur: ſed concedendum eſt, Chriſtum & ſpecies exteriùs ab obiectis impreſſas accepiſſe, & vi earum naturaliter ad ſenſationes externas, indeque per ſympathiam ad internas, & ad intellectionem, determinatum fuiſſe, ſicut & nos determinamur. Per actus verò, inuſti ſunt habitus facultantes, & ſpecies quæ eſſent veſtigia intellectionis præelicitæ: atque ita verè Chriſtus in hac ſcientia profecit, quod voluiſſe S. Lucam, cum dixit Chriſtum profeciſſe Sapientia & ætate, cenſuit Toletus in c. 2. Lucæ annot. 86. mihique videtur idem velle S. Fulgentius l. 3. ad Traſim. cap. 18. admittens in ipſa Chriſti anima, profectum quoad Sapientiam. Et pulcherrimè his verbis S. Ambroſ. l. de Incarn. Dom. Sacram. cap. 7. aſtruens in Chriſto animam humanam per geminam in Chriſto Sapientiam, diuinam ſcilicet & humanam, & monſtrans profectum Sapientię Chriſto tributum, de humana accipiendum eſſe. [Quomodò proficiebat Sapientia Dei? Doceat te ordo verborum. Profectus ætatis, & profectus Sapientiæ, ſed humanę eſt. Ideò ætatem ante præmiſit, vt ſecundùm hominem crederes dictum. Ætas enim, nòn diuinitatis, ſed corporis eſt. Ergo ſi proficiebat ætate hominis, proficiebat Sapientia hominis. Sapientia autem ſenſu proficit, quia à ſenſu Sapientia. Ieſus autem proficiebat ætate & Sapientia.] Et mox. [*Puer*, noſtię nomen ætatis eſt; nec confortari virtus poterat Dei, nec creſcere Deus, nec altitudo Sapientiæ Dei, nec plenitudo diuinitatis impleri. Quæ igitur implebatur, erat non Dei, ſed noſtra Sapientia. Nam quomodò implebatur, qui vt omnia impleret, deſcendit? Per quem autem ſenſum, vt Eſaias dixit, Patrem puer neſciebat aut matrem? ſcriptum eſt enim, *priuſquam ſciat puer patrem aut matrem, accipiet virtutem Damaſci, & ſpolia Samariæ.* Sapientiam enim Dei, futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis Infantia, per humanam vtique imprudentiam, quod adhuc non didicit, ignorat.]

Non poterat S. Ambroſius, luculentiùs & expreſſiùs acquiſitam Chriſti ſcientiam, naturaliter vt in nobis aſſolet, exorientem & proficientem deſcribere. Alios Patres ſimiliter locutos, infrà referemus, excludentes à Chriſto ignorantiam. Quare ratum eſto, non fuiſſe in Chriſto naturalem vllam ſcientiam, infuſam per accidens, ſed dumtaxat acquiſitam.

Ad firmamenta aduerſariorum.

129. Quæ verò in contrarium adducuntur, diſſolui poſſunt nullo negotio. Fatemur enim Adamum, quia viſione beata carebat, & mox à creatione priuandus erat ſcientia per ſe infuſa, accepiſſe ab initio naturalem ſcientiam infuſam per accidens; nó modò iuxta menſuram proportionalem ætati in qua à Deo formatus eſt, ſed etiam quantum ferebat neceſſitas, qua & ipſe, & omnes eius poſteri laboraſſent, niſi eo Dei beneficio liberaliter fuiſſet præuentus. At in Chriſto, nulla talis viguit neceſſitas: & affulgens ei ſcientia infuſa atque beata, abundè ſuplere potuit omnem vſum ſcientiæ naturalis infuſæ per accidens. Fatemur prætereà, Chriſtum naturali ſcientia, & clara pluriinorum obiectorum notitia, fuiſſe deſtitutum, vt animæ ſuæ, & quarumuis ſubſtantiarum, etiam materialium. Id enim abſurdum non debet videri, quia Chriſtus per ſcientiam naturalem ea tantùm cognouit intuitiuè, quæ ſunt connaturaliter à nobis perceptibilia interuentu ſpecierum à ſenſibus hauſtarum. At ſpecies illæ, non habent vim exhibendi perfectè naturam vllam ſubſtantialem. Imò ob eum cognitionis noſtræ intellectiuæ in hac vita nexum cum ſenſibus, & ſpeciebus per eos hauſtis, anima noſtra, quæ ob ſummam cum intellectu coniunctionem poſſet fungi munere ſpeciei impreſſæ ad ſui cognitionem cudendam, non ſe cognoſcit intuitiuè. Itaque Chriſtus non habuit ſubſtantiæ vllius, & reliquorum obiectorum propoſitorum, notitiam claram naturalem, infuſam per accidens; ſed ea tantùm perſpexit per ſcientias ſuperiores, per ſe infuſam, & beatam. Quin etiamſi per ſcientiam inferiorem cognouiſſet obiecta illa intuitiuè, ſpecies illius cognitionis non eſſent dicendæ infuſæ per accidens; quippe quæ per ſenſus comparari non poſſent; ſed dicendæ eſſent infuſæ per ſe, licet abſque ſupernaturalitate, vt ſpecies Angelorum.

Aptiùs ad ſcientiam naturalem per accidens infuſam, referentur gratiæ quædam intellectuales gratis datæ; entitatiuè naturales, nec niſi per accidens infuſæ, quaſi in Chriſto fuiſſe habitualiter; certum eſſe cenſet Suares diſp. 8. de fide ſecm. 2. num. 11. Eiuſmodi eſt, gratia interpretandi benè & ordinatè ſenſa ſua; item gratia linguarum, ac diuerſorum idiomatum expeditè efferendorum. Et ſanè ſi qualitas aliqua permanens vltra ſpecies impreſſas ad id exigeretur, non videretur dubium, quin ea qualitas diuinitùs indita, eſſet tantùm infuſa per accidens, ac proinde huc pertineret. Eſt tamen admodùm veriſimile; ſolam naturalem ingenij bonitatem, ſpeciebus armatam & habilitatibus facilitantibus inſtructam, adiutamque ijs actualibus Spiritus ſancti motionibus quę ad id commodare poterant, ad munera prædicta ſuffeciſſe: accedente præſertim aſſiſtentia diuina quaſi habituali, quæ ſemper Chriſtum ad has functiones ritè ac perfectè obeundas, mouere parata eſſet. Vt quid autem prętereà qualitatem aliquam incompertam addamus, cuius neceſſitas nulla appareat, quidditas verò ſit perobſcura? Ad ſummum ergo, eam infuſionem per accidens perfectionis intellectualis, admittere in Chriſto adigimur quoad ſpecies & habilitates facilitantes, in prędictis gratijs gratis datis incluſas.

Exiſtentia altioris in Chriſto ſcientiæ, nempe per ſe, iam ab initio infuſæ, ſtabilita.

130. Satis de exiſtentia ſcientiæ naturalis in Chriſti intellectu, quæ ei communis fuit nobiſcum. Sed nobis quidem, prima iſta dumtaxat, & vt Richardus ſupià non ſemel nominat, *verè egena ſcientia*, connaturalis eſt. At Chriſti intellectui, quippè Dei filij naturalis, connaturaliter debebatur aliud cognitionis genus perfectiſſimum, quod nobis eſt ſupernaturale. Nec id mirum videri debet. Chriſto enim, quippè capiti, plura notitiarum genera connaturaliter conueniunt, quàm membris, iuxta analogiam ritè ad hoc negotium conſideratam à D. Fulgentio ad q. 3. Ferrandi *in fine*, ex libro D. Auguſtini de præſentia Dei; [ita enim inſcribitur apud Fulgentium, Epiſtola B. Auguſtini 57.] Sicut ergo in corpore phyſico, membra ſingula pollent tantùm ſenſu tactus, capiti autem præter tactum inſunt omnes ſenſus; ita nobis vnicus iſque admodùm humilis modus cognitionis connaturaliter debetur. Chriſto autem inſuper competit, (& quidem connaturaliter ob vnionem,) omne genus notitiæ creatæ, etiamſi puris hominibus ſit ſupernaturalis, cuiuſmodi ſunt ſcientia per ſe infuſa, & ſcientia beata.

Fuiſſe in Chriſto; ſcientiam per ſe infuſam ob eſſentialem nexum cum Deo autore gratiæ, negarunt nonnulli, quos aſperiore quauis cenſura eximit Suares tom. 1. 3. p. diſp. 25. ſecm. 3. Non dubito tamen quin ea ſcientia ſit Chriſto concedenda, cum D. Thoma 3. p. q. 9. art. 3. & tota q. 11. & paſſim Scholaſticis: Tametſi eorum plerique, diſcrimen ſcientiæ verè infuſæ, à ſcientia infuſa tantùm per accidens, non ſatis perſpexerunt, qua de re alibi. Fuiſſe itaque in Chriſto ſcientiam infuſam, qualem dixi; quæ ſcilicet reſpiciat eſſentialiter Deum autorem gratiæ, proindeque ſit ſuapte natura ſupernaturalis, liquere videtur ex verbis Apoſtoli, aientis, omnes theſauros Sapientiæ & ſcientię Dei,

fuiſſe

fuiſſe in Chriſto reconditos. Ergo neceſſe eſt, hanc quoque notitiam in Chriſto admittere, cum certum ſit ſcientiam per ſe infuſam eſſe portionem nobiliſſimam ſcientiæ ſupernaturalis, quæ ab Apoſtolo nominatur *ſcientia Dei*. Idem habetur ex verbis Prophetæ, affirmantis, Spiritum ſapientiæ & ſcientiæ requieturum ſuper Chriſtum, quæ conſtat ſpectare ad notitiam ſupernaturalem. Cum igitur non poſſint referri ad notitiam fidei, vt infra monſtrabo, neceſſe omnino eſt vt referantur ad ſcientiam per ſe infuſam. Nam cum nos quoque, ſimus hîc ex parte aliqua capaces ſpirituum illorum, non poſſunt referri ad ſcientiam beatorum. Accedit non infirma ratio. Indubitatum enim eſt, ad meritum ſupernaturale exigi notitiam ſupernaturalem, diſtinctam à ſcientia beata: quia hæc non eſt medium ſed finis: ac proinde non eſt aliquid requiſitum ad meritum, ſed habet rationem præmij; nec eſt propria eorum qui merentur, ſed comprehenſorum qui poſt agonem præhendunt brauium. Cum ergo infra notitiam beatam, nulla ſit notitia eſſentialiter ſupernaturalis, idonea ad fundandum meritum, præter fidem, in Chriſtum non cadentem, & ſcientiam per ſe infuſam, meritò hanc in Chriſto agnoſcimus. Quorſum verò notitiam tam perfectam, & pleriſque ſanctorum ex priuilegio conceſſam, ſtatui autem Chriſti conſentaneam, Chriſto negabimus?

131. Fuit itaque in Chriſto etiamnum viatore, hæc ſcientia: & quidem ab eo tempore quo primùm meruit, hoc eſt à primo conceptionis momento, iuxta præclaram B. Anſelmi ratiocinationem l. 2. cur Deus homo c. 13. vbi loquens de Incarnatione vt facienda, & eliminans ignorantiam ab humanitate aſſumpta per Verbum, ita loquitur, reſpondens diſcipulo qui dixerat ſcientiam debuiſſe Chriſto concedi, & ignorantiam depelli, cum iam vir eſſet, non tamen cum eſſet infans. [Nonne dixi, quia ſapienter fiet illa Incarnatio? ſapienter nàmque aſſumet Deus mortalitatem, qua ſapienter (quia valdè vtiliter) vtetur. Ignorantiam verò non poterit aſſumere ſapienter: quia nunquam eſt vtilis, ſed ſemper noxia: niſi fortè per eam mala voluntas (quæ numquàm in illo erit) ab affectu reſtringitur. Nam etſi aliquando, ad aliud non noceat, hoc ſolo tamen nocet, quia ſcientiæ bonum aufert. Et vt breuiter abſoluam quod quæris, ex quo homo ille erit plenus Deo; ſemper in ſeipſo erit: vnde numquam erit ſine eius potentia, & fortitudine, & ſapientia.] Et agit apertè de ſcientia infuſa. Nam acquiſita & naturalis, ob impeditionem organorum non fuit ab initio. Idem apertè habet Origines hom. 19. in Lucam, tractans illud, *plenus Sapientia*. Sic enim ſcribit. [Hoc hominum natura non recipit, vt ante duodecim annos ſapientia compleatur. Aliud eſt partem habere ſapientiæ, aliud ſapientia eſſe completum. Non ambigimus ergo, diuinum aliquid in carne Ieſu apparuiſſe:] Et mox. [Euacuauerat ſe filius Dei, & propterea rurſum completur, ſapientia, & gratia Dei erat ſuper eum. Non quando venit ad adoleſcentiam, non quando manifeſtè docebat, ſed cum adhuc eſſet paruulus, habebat gratiam Dei. Et quomodo omnia in illo mirabilia fuerant, ita & pueritia mirabilis fuit, vt Dei ſapientia cõpleretur.]

132. Non eſt autem hac in parte audiendus Durandus, qui in 3. d. 14. q. 3. num. 7. fatetur quidem; Chriſtũ ab initio conceptionis nactum eſſe habitum ſcientiæ infuſæ: negat tamen habuiſſe actum, ad quem cenſet exigi conuerſionem ad phantaſmata; quæ initio non fuit in Chriſto. Verùm quod Durandus ſupponit, ad vſum ſcientiæ infuſæ exigi conuerſionem ad phantaſmata, non eſt admittendum, vt infra exponam. Et quamuis ea conuerſio ad exercitium huius ſcientiæ exigeretur, nihil tamen vetaret eam in Chriſto habere locum iam ab initio. Exoſculor autem quod de toto huius ſcientiæ habitu ait Durandus, nempe eum iam ab initio in Chriſto fuiſſe. Quod aliter ſcitè dixit S. Maximus hom. in Pſal. 21. cum exponit veſtem Chriſti deſuper contextam per totum; [Veſtimentum eius quod non erat conſutum, ſapientiam eius cœleſtem poſſumus approbare, quia ait, *erat de ſuperiori contextũ*. Noſtra enim ſapientia, hoc eſt humana, conſuitur: aſſuitur enim cum liberos damus ad ſtudia Grammaticis, tradimus Philoſophis, erudimus, vt ſapientia in illis quæ non erat, acquiratur. Domini autem ſapientia, non aſſuta eſt, non quæſita. Non enim didicit à magiſtro, ſicut ipſi Iudæi dicunt; *quomodò hic litteras nouit, cum non didicerit*? Et ipſe dicit: *mea autem doctrina non eſt de hoc mundo, ſed eius, qui me miſit*. Hoc eſt quod ait, *de ſuperiori contextum*.] De hac quoque ſcientia, accipiendus eſt Damaſcenus, oratione quomodò ad imaginem Dei facti ſimus, ſimultaneam Chriſti ſapientiam aſtruens.

Dona intellectualia Spiritus ſancti, per ſe infuſa Chriſti ſcientiæ adiuncta.

133. Spectant ad hanc ſcientiam per ſe infuſam ſubſtantialiter ſupernaturalem, dona illa Spiritus ſancti quæ ad intellectum pertinent. Fuiſſe enim in Chriſto perfectiones illas intellectus, quæ intellectualium Spiritus ſancti donorum nomine deſignantur, dubitare non licet; cum Iſaias id diſertè tradat cap. 11. verbis illis. *Flos de radice eius aſcendet*, Chriſtus, *& requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilij, Spiritus ſcientiæ*. Spiritum, nomine cauſæ efficientis, vocat dona ſpiritualia, vt interpretatur Naz. orat. 37. Nam ipſe quidem Spiritus, non eſt in ſe multiplex, ſicut hæc Spiritus dona quæ Chriſto inſediſſe diximus, ſunt multiplicia.

Multiplices hos Spiritus in Chriſto ſolo adunatos, obſeruat S. Gregorius 29. moral. cap. 30. ad illud *numquid coniungere valebis micantes ſtellas Pleiadas*: quod adducto propoſito loco Iſaiæ, gloſſat in hunc modum. [Redemptor noſter in carne veniens, Pleiades iunxit, quia operationes ſeptiformis Spiritus, ſimul in ſe, & cunctas & manentes habuit. De quo per Eſaiam dicitur, *egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilij & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ & pietatis & replebit eum Spiritus timoris Domini*. De quo Zacharias ait; *ſuper lapidem vnum ſeptem oculi ſunt*; Atque iterum: *& in candelabro aureo lucernæ ſeptem*. Nullus verò hominum operationes ſancti Spiritus ſimul omnes habuit, niſi ſolus Mediator Dei & hominum, cuius eſt idem Spiritus, qui de Patre antè ſæcula procedit. Benè ergo dicitur; *ſuper lapidem vnum, ſeptem oculi ſunt*. Huic enim lapidi ſeptem oculos habere, eſt ſimul omnem virtutem Spiritus ſeptiformis gratiæ, in operatione retinere. Alius nàque prophetiã, alius ſcientiam, alius virtutes alius genera linguarum, alius interpretationes ſermonum, iuxta diſtributionem ſancti Spiritus accipit: ad habendã verò cuncta eiuſdem Spiritus munera, nemo pertingit. At verò conditor noſter, infirma noſtra ſuſcipiens, quia per diuinitatis ſuæ potentiam ſimul ſe habere omnes ſancti Spiritus virtutes edocuit, micantes procul dubio Pleiades iunxit.] Vides ergo haberi ex eo loco Iſaiæ, iuxta S. Gregorium, fuiſſe in Chriſto Spiritus ſancti dona, & quidem omnia.

134. Optimè idem habet Origenes hom. 3. in Eſaiam, tractans & Chriſto accommodans quod habet Iſaias de 7. mulieribus apprehendentibus virum vnum, vt earum opprobrium auferat. [Septem mulieres (inquit) vna ſunt Spiritus enim Dei ſunt & iſta vna, ſeptem ſunt: Spiritus enim Dei eſt Spiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilij, & virtutis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis Spiritus timoris Domini. Iſta ſapientia patitur

titur opprobrium à multis ſapientijs inſurgentibus in ſe. Iſto verus intellectus ſuſtinet opprobrium ob intellectibus falſis. Illud magnum conſilium opprobratur à multis conſilijs non bonis. Iſta virtus maledicitur à quadam, quæ cum non ſit virtus, repromittit ſe eſſe virtutem. Iſta ſcientia patitur opprobrium à quadam falſi nominis ſcientia, nomē ſuum ſurripiente. Iſta pietas exprobratur, ab ea, quæ cum ſe dicat eſſe pietatem, impietas eſt, & impios inſtruit. Iſte timor patitur opprobrium ab eo qui putatur eſſe timor. Multi enim pollicentur diuinum metum, ſed non cum ſcientia metuunt. Quomodò ergo iſtæ ſeptem patiuntur opprobrium, conſideremus. Vide ſapientiam ſeculi huius, vide ſapientiam principum mundi huius, quomodò exprobrant ſapientiam Chriſti mei, & quomodò exprobrant ſapientiam Iudaiſmi veri, iuxtà quem nos circuncidimur ſpiritaliter iſti verò præciduntur. Intellige itaque quomodo ſapientia ſeculi huius, & principum mundi huius maledicunt ſapientiæ: & ob hoc quæritur homo qui cum iſtis ſeptem ſpiritalibus velut mulieribus ſit, vt auferat earum opprobrium. Propriè vnus eſt homo qui auferat earum opprobrium. Quis eſt iſte homo? Ieſus, qui exiuit iuxta carnem de radice Ieſſe.] Deſcendit ad citatum locum Eſaiæ, & eum æquè ac iſtum accommodat Chriſto. Idem paſſim affirmant alij Patres, nominatim cum verſant locum illum Iſaiæ 11. vbi multos appendit Leo Caſtrius.

135 Scio, Iuſtinum in dialogo cum Tryphone, poſt adductum prædictū locum Eſaiæ, ſignificare non eſſe his verbis expreſſam inexiſtentiam talium donorum in Chriſto. Objiciente enim Tryphone, quomodò Chriſtus ſi Deus erat, eguerit repleri potentijs Spiritus ſancti, hoc eſt hiſce donis ibidem ex Iſaia enumeratis: Reſpondet Iuſtinus; [Has enumeratas Spiritus virtutes, non vt indigenti harum, ait ſcriptura ſuperuenturas, ſed requieturas ſuper eo: hoc eſt, in eo deſituras, ne poſt hac vt ante, Prophetæ eſſent in veſtro genere, quod oculis veſtris poteſtis credere. Poſt illum enim, planè nullus Propheta inter vos extitit. Præterea quod vnuſquiſque Prophetarum, vna alterave poteſtate diuini ùs accepta fecerit, dixeritq; quæcumque ſcripta ſunt; Intelligitis quid dicam ſapientiæ ſpiritum habebat Salomon; intelligentiæ verò & conſilij Daniel; fortitudinis pietatiſque Moſes; Elias timoris; Cognitionis Eſaias, & alij ſimiliter, aut ſingulas, aut aliter atque aliter coniugatas, vt Ieremias, & illi duodecim, & Dauid, cæterique quotquot apud vos prophetæ fuerunt. Quieuit igitur Spiritus, hoc eſt, deſijt in aduentu illius, poſt cuius conuerſationem cum hominibus, tempus erat hæc dona vobis auferri.] Et poſt alia in eandem ſententiam, ſic concludit. [Itaque non quod ille indigeret potentia, venturas in eum potentias cecinit Eſaias quas numerat; ſed quia non erant manſuræ ampliùs.]

Hæc non ita ſunt accipienda, quaſi Iuſtinus neget, hæc dona verè inexſtitiſſe Chriſto: quin potiùs nō obſcurè innuit ea in Chriſto fuiſſe, cum poſt eum ceſſaſſe dicit, nec locum vltrà habuiſſe apud Iudæos. Senſus ergo Iuſtini eſt, Chriſtum non accepiſſe hæc dona tamquam ijs egeret, præſertim prout Deus, vt ferebat Tryphonis objectio. Tantum enim abeſt, vt quatenus Deus ijs donis eguerit, vt etiam in humanitate ſua carere his donis facilè potuerit ob ſcientiæ beatæ præſentiam. Qua ratione negare quis poſſet, gratiam habitualem fuiſſe Chriſto neceſſariam, cum aliunde haberet quod per gratiam habitualem nobis confertur, nempe amicitiam cum Deo, & ſanctificationem. Sicut ergo Chriſtus quamuis non eguerit gratia habituali, eam tamen recepit, ita etiam accepit Spiritus ſancti dona. Quarè agnoſcamus has intellectus Chriſti perfectiones.

Verum quidem eſt, nonnullos donum ſapientiæ collocare in voluntate, vt Scotum in 3. d. 34. q. vnica, qui ſapientiæ donum cenſet eſſe caritatem. Hoc tamen neque vſui recepto vocum conformè eſt, neque D. Auguſtino qui ſerm. 3. de temp. apertè ait, ſapientiam pertinere ad rationem. Sed & Sapiens c. 7. vocat ſapientiam *ſenſum & lucem*, aitque *inextinguibile eſſe lumen illius*: quæ omnia ſonant perfectionem intellectus, longè diſtinctam à caritate quæ perficit volūtatem. Quinimò diſertè eodem capite ſapientia caritati contrà diſtinguitur, cum dicitur, *aliquos quia ſapientia participes fuerunt, & commendati per dona diſciplinæ, factos eſſe participes amicitiæ Dei.* Nempè per bonum ſcientiæ vſum, manuductos ad charitatem, quæ diuina eſt amicitia: quod vnum voluerunt nonnulli Patres; qui in ſenſu cauſali, appellārunt caritatem nomine *ſapientiæ*. Ratum igitur eſto, dona enumerata; ſapientiæ inquam, ſcientiæ, conſilij, & intellectus, perfeciſſe Chriſti intellectum? Et cum ſint perfectiones eſſentialiter ſupernaturales, nequaquam propriæ & peculiares ſtatui gloriæ, ad ſcientiam per ſe infuſam eſſentialiter ſupernaturalem referendas eſſe. Quæ verò ſit earum propria ratio, ſupponendum eſt ex 1. 2. q. 68. obiterque attingemus infra, exequentes naturam & cauſas perfectionum Chriſti intellectualium. Nunc enim de earum dumtaxat exiſtentia ſtabilienda, ſumus ſolliciti.

Adiuncta aliæ ſcientiæ Chriſti, per ſe infuſæ, & nominatim prophetia.

136. Denique huius ſcientiæ per ſe infuſæ & ſupernaturalis, fructus quidam fuerunt in Chriſto, variæ gratiæ intellectui gratis datæ, ſpectantes ſolam cognitionem, vt prophetia, & diſcretio Spirituum. Quicquid enim ſint hæ gratiæ, indubitatum eſt eas ad ordinem ſupernaturalem pertinere; ſaltem quatenus dicunt ſpecialem inſtinctum Spiritus ſancti, ex quo exercentur itaque non dedecent Chriſtum, eique ſunt collatæ; ſpecialiterque prophetia, non quidem obſcura; ſed euidens, quæ à ſcientia infuſa non diſcrepet, negari Chriſto non poteſt, contra Abulenſem in cap. 11. Numer. q. 64. Et ago de prophetia propriè dicta. Nam vt fusè proſequitur Ianſenius cap. 47. Concor. Franciſcus Picus lib. 2. de prænotione cap. 2. & Caſtro 4. de vatic. cap. 1. interdum nomen *prophetiæ* in Scripturis, impropriè & latè ſumitur; vel pro laudum diuinarū decantatione in Spiritu, vt de Saule prophetante legimus 1. Reg. 10. vel pro interpretatione myſteriorum fidei ad ædificationem; ſiue pro concionandi vſu, vt ſæpè apud Paulum quod Vincentius Lyrin. in aureo commonit. cap. 40. annotauit. Alibi vt 2. Petri 1. propheticus ſermo vocatur omnis ſcriptura Canonica. Quæ omnes prophetiæ notiones, ſunt minùs propriæ. Sed propria notio quam hic Chriſto vendicamus, continetur vel cognitione futurorum contingentium, etiam conditionatorum, quæ prophetijs comminatorijs obijciuntur; vel notitia præteritorum, quorum nulla amplius extent ſigna aut veſtigia; vel denique notitia objectorum præſentium loco diſtantium, ac præſertim cogitationum cordis: ad hæc enim omnia extendi *prophetiæ* vocem, notauit S Gregorius hom. 1. in Ezech.

Huiuſmodi ergo notitia, quæ quod iudicium & aſſenſum, ratione luminis ac motiui ex quo elicitur, eſt ſupernaturalis, negari Chriſto non poteſt, quandoquidem diſertè Deuter. 18. Chriſtus propheta, denunciatur mittendus: quem locum abſque hæretica vanitate, non poſſe de alio quàm de Chriſto accipi, cenſuit D. Aug. 16. contra Fauſt. cap. 18. Et quamuis Iudæi iam olim eum locum peruerterint; & alij ad Ioſue quos refellit Iſid. Peluſ. lib 3. alij ad Doſitheum quendam, vt refert & refellit S Eulogius orat. contra Samaritanos apud Phot. Cod. 230. Tandem alij ad magnum quendam prophetam tempore Meſſiæ venturum, &

ab eo diſtinctum, detorſerint diuinam illam denunciationem Deuter. 18. factam, vt fusè proſequitus Toletus in cap. 1. Ioan. annot. 60. Tamen Deus, vt D. Eulogius ſupra rectè conuicit, nec non Euſeb. 3. de demonſtr. cap. 2. & lib. 9. capite 11. & firmauit Synodus Alexandrina ſub S. Eulogio, per Moſem eo loco, non alium Prophetam venturum prænunciat, quàm Chriſtum ipſum. Ipſe item Chriſtus, vt D. Aug. tract. 15. in Ioan. docuit, ad illud, *Domine, vt video, propheta es tu*; Seipſum prophetam aliquando nominauit, cum de ſeipſo dixit, *non eſt propheta ſine honore, niſi in patria ſua*. Rurſuſque Lucæ 13. cum dixit, *non capit prophetam perire extra Ieruſalem*. Et Lucæ 24. diſcipuli de Chriſto dicunt, *qui fuit vir propheta*. Quæ cum poſſint propriè accipi, non eſt quod detorqueantur ad improprias acceptiones, vt rectè contra Magdeburgenſes contrarium blaterantes, vrget Turrian. lib. 2. pro Epiſt. Pont. c. 2. Quod autem dici poſſet de ratione prophetiæ eſſe obſcuritatem, & idcircò euacuari prophetias cum lux adulta fuerit exorta, facilè declinatur; dicendo, prophetiæ accidentarium eſſe, quod ſit clara vel obſcura; eoque nobiliorem eſſe prophetiam, ſi clara & euidens prophetanti fuerit, cuiuſmodi ſanè prophetiam Chriſto tribuimus.

137. Suffragatorem huius tituli Chriſti, laudo Origenem hom. 1. in Ierem. ad illud, *prophetam in gentibus dedi te*; quod primùm de Ieremia interpretatus, mox ſic ad Chriſtum aptat. [Si intelligentiam ad Deum transferas, iſte verè in vniuerſas gentes prædicauit. Eſt quippe ſicut alia multa, ſic & propheta. Vt eſt princeps ſacerdotum vt eſt ſaluator, vt eſt Medicus, ſimiliter & Propheta eſt. Moyſes annuntians de eo, non ſolùm prophetam; ſed inter cunctos admirabilem nominatim prophetam dicens: *prophetam ex fratribus veſtris ſuſcitabit vobis Dominus Deus noſter, quaſi me audite eum: quicumque non audierit Prophetam illum interibit de populo ſuo*. Iſte eſt Propheta conſtitutus in gentibus, & accepit gratiam à Deo effuſam in labijs ſuis; vt non ſolùm cum præſens aderat corpore, ſed etiam nunc cum adeſt virtute & Spiritu, prophetet ad omnes gentes & prophetia ſua ex toto orbe attrahat homines ad ſalutẽ.]

Optimè quoque S. Auguſt. tract. 24. in Ioan. ad illud *quia hic eſt verè propheta*. quod à turbis recens paſtis prolatum, ita accipit. [Adhuc fortè ideo Chriſtum Prophetã putabant, quia ſuper fænum diſcumbebant. Erat autem ille Dominus prophetarum impletor prophetarum, ſanctificator prophetarum, ſed & propheta. Nam & Moyſi dictum eſt, *ſuſcitabo eis prophetam ſimilem tui*. Similem ſecundùm carnem, non ſecundùm maieſtatem. Et de ipſo Chriſto illam Domini promiſſionem habere intellectum, apertè in Actibus Apoſtolorum exponitur & legitur. Et ipſe Dominus de ſe ait, *Non eſt propheta ſine honore, niſi in patria ſua*, propheta Dominus, & Verbum Dei Dominus, & nullus propheta ſine Verbo Dei prophetat. Cùm prophetis Verbum Dei, & propheta Verbum Dei. Meruerunt priora tempora prophetas afflatos, & impletos Verbo Dei: meruimus nos prophetam, ipſum Verbum Dei.]

Exiſtentia ſcientiæ Chriſti beatæ, ab initio inditæ, aſtruitur.

138. Alia ſupernaturalis ſcientia, animæ Chriſti concedenda, & quidem ab initio productionis ſuæ, eſt ſcientia beata, ſiue clara Dei viſio. Quod enim hæc cognitio in anima Chriſti fuerit iam ab initio, eſt communiſſima ſententia Theologorum; quamquam inter eos non ſatis conuenit, de gradu certitudinis quo tenenda eſt, contraria abijcienda. Palac. in 3. d. 14. diſp. 1. cenſet eam non poſſe abſque temeritate negari quæ eſt propè minimus gradus certitudinis. Paulo auctiùs Suarez t. 1. 3. p. d. 25. ſ. 1. erroneum & hæreſi proximum pronunciat, eam negare. Aluarez 3. p. d. 52. concl. 2. cenſet eſſe planè contra fidem, negare animam Chriſti toto tempore antecedente mortem, non vidiſſe Deum. Id quod etiam videtur aſſeruiſſe Remigius ad illud, *& ecce aperti ſunt ei cæli*. Matth. 3. Ait enim fidem Eccleſiæ tenere, quod non minùs aperti ſint Chriſto cœli ante illud tempus, quàm tunc. Addit tamen Aluarez concl. 3. id non eſſe de fide, quoad primum inſtans productionis animæ Chriſti. Vt, vt ſit, ſententia eſt inter Theologos indubitata, Chriſti animam Deum vidiſſe à primo productionis ſuæ momento; tametſi probationes quibus eam ſiue ab auctoritate, ſiue à ratione confirmant, non ſunt vſque adeò ineluctabiles vt nõ pateat effugium: quod liquebit expendenti quæ in hanc rem ſplendidè ac fusè profert Canus lib. 12. de locis c. 14. Quantumuis enim Cano in ea diſputatione retoricanti, videantur firmiſſima, tamen non difficile eſſet ea eneruare & inefficacia oſtendere. Quæ maioris viderentur momenti ad cõfirmandam veritatem propoſitam, hæc occurrerunt.

139. Ex Scripturis, locus ſatis idoneus ſuppetit ex c. 17. Ioannis, ibi Chriſtus Patrem alloquens, ait, *Volo vt vbi ſum ego; & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam quam dediſti mihi*. Quibus affinia ſunt illa ex cap. 12. *Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit*. En Chriſtus, præmium ſuorum aſſeclarum ſtatuit eſſe vbi ipſe tunc erat. Cum igitur extra dubium ſit, præmium Sanctorum qui ſecuti Chriſtum fuerint, eſſe Dei viſionem; dubitandum non videtur, quin Chriſtus qui ſe in eo ſtatu iam tunc fuiſſe profitebatur, etiamſi viator, iam ex eo tempore eſſet beatus. Eundem ſtatum animæ Chriſti iam ex eo tempore, ferunt illa ex cap. 3. *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo*. Eſſe ſe in cœlo, dicit Chriſtus: hoc eſt videre Deum; iuxta communem Chriſtianorum loquendi modum; quibus *eſſe in cælo vel eſſe in paradiſo*, idẽ eſt quod Deum videre vbicumque videatur, vt S. Auguſtinus notauit epiſt. 57. prolato exemplo latronis, qui cum in inferno futurus eſſet quoad animam, tamen quia ibi viſurus erat Deum, dicitur futurus in paradiſo. Filius ergo hominis, atque adeò Chriſtus quoad humanam naturam; ſe in cœlo eſſe; hoc eſt Deum videre, profeſſus eſt, etiamnum viator. Et conſideranda eſt textura capitis, & ſcopus Chriſti; quem optimè aſſecutus videtur Ribera ſecutus Græcos interpretes, & ex Latinis Caietanum. Scopus ergo Chriſti eſt, perſuadere Nicodemo, credendum ſibi eſſe, quippe teſti oculato. Credebant enim Iudæi Prophetis, qui non niſi auriti teſtes erant. Multo itaque magis credendum illis erat Chriſto, qui omnia Dei arcana viderat, & in terras ad ea euulganda deſcenderat, non loci mutatione, quippe qui adhuc in cœlo eſſet Iudæos alloquens, ſed aſſumptione humanitatis; in qua ita erat, vt ſimul in cœlo eſſet Deum videns, quod nulli anteriori veritatis teſti, nulli inquam Prophetæ, obtigerat. Nemo enim eorum in cœlum aſcendit in tempore præterito ἀναβέβηκεν: hoc eſt (iuxta phraſim Hebraicam, conſequentia pro antecedentibus ſæpè vſurpantem, atque adeò per aſcenſum in cœlum, viſionem Dei quæ ad Deum conſequitur, deſignantem,) nemo eorum Deum viderat. Itaque illud ipſum his verbis de ſe pronunciat Chriſtus, quod de eo dixerat Baptiſta, eiuſdem Euangelij cap. 1. Chriſtum omnibus prophetis anteponens; *Deum nemo vidit vmquam; vnigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit*.

Suffragium SS. Patrum.

140. Loca Patrum, hæc pauca ſeliget. Euſebius l. 1. de demonſtr. in 8. ſiue c. vltimo, gloſſans illud Pſalmi 21. *de ventre matris meæ; Deus meus es tu*, ſic loquentem induit Chriſtum. [Tibi confiſus ſum, qui meus Deus & Dominus, & pater es: & confiſus ſum, non nunc

primùm

primùm in te ſperare incipiens, ſed tunc quoque cum ab vberibus matris meæ infantilem alimoniam accipiens, putabar vt reliqui hominum infantes, imperfectus eſſe, & abſque vſu rationis. Non enim eram talis, licet mihi cæteris hominibus ſimile eſſet corpus. Sed neque item vi, neque ſubſtantia pleriſque eram ſimilis, verùm potiùs liber ac ſolutus, tamquam agnus tuus, qui Deus es, cum ab illa vſque ætate, lacte nutriner. Dico autem ab vberibus matris meæ. Cæterum hoc nondum quiſpiam magnum arbitrabitur, ſi intelliget, quemadmodùm priùs quoque *in te proiectus ſum ex vtero, & de ventre matris meæ Deus meus es tu.* Cum enim adhuc intra cellam geſtantis me in vtero laterem, te tamen Deum meum videbam.]

S. Ambroſius l. de interpretatione Dauid. eundem Pſaltes locum expendens, non obſcurè prodit, ſe Euſebium exprimere, & idem ſentire. Locus eſt paulò prolixior, ſub libri medium.

S. Auguſtinus l. 4 de conſenſu Euang. cap. 10. attingens illud Ioannis 22. *Sic eum volo manere, donec veniam;* ait verbis illis Chriſtum Dominum [alto docuiſſe myſterio, iſtam ipſam Ioannis Euangelicam diſpenſationem, qua in lucem liquidiſſimam Verbi ſublimiter fertur, vbi Trinitatis æqualitas & incommutabilitas videri poteſt, & qua maximè proprietate diſtat à cæteris homo cuius ſuſceptione Verbum caro factum eſt, perſpicuè cerni cognoſcique non poſſe, niſi cum ipſe Dominus venerit: ideò ſic manebit donec veniat, manebit autem nunc in fide credentium, tunc autem facie ad faciem contemplandum erit, cum apparuerit vita noſtra, & nos cum ipſo apparuerimus in gloria.] En, proprietatem qua Chriſtus homo, ab alijs hominibus maximè diſtat, (vtique in via vtrorumque,) ſtatuit Auguſtinus, videre Deum. De alijs verò hominibus, ſubdit, ijs in hac vita non contingere, vt anima eorum [amoto atque diſcuſſo omni nubilo phantaſiarum corporalium atque carnalium, Sereniſſima incommutabilitate, veritatis luce potiatur, &c. Et ſi quando adiuta excedit hanc nebulam qua tegitur omnis terra: id eſt hanc carnalem caliginem, qua tegitur omnis vita terrena, tamquam rapida coruſcatione perſtringitur, & in ſuam infirmitatem redit, viuente deſiderio quo rurſus erigitur, nec ſufficiente munditia qua figatur.] Itaque nemo purorum hominum in hac vita contuetur Deum; Chriſtus autem quia purus homo non erat, iam ex hac vita, Deum humano ſuo intellectu, conſpicabatur.

141. S. Fulgentius ad q. 3. Ferrandi, fuſiſſimus eſt in oſtendendo, animam Chriſti vidiſſe Deum; & quidem adeò plenè quàm Deus ipſe ſe videt: ea tantùm diſtinctione interueniente, quod Deus eſt ſua viſio: at viſio qua Chriſtus Deum videt, ab eo differt. Nos nunc, hanc latepatentiam viſionis qua Chriſti anima Deum videt non moramur, infra conſideraturi, an D. Fulgentius admiſerit animam Chriſti comprehendere Deum. Illud nunc tantùm attendimus, ſine vlla dubitatione admitti à S. Fulgentio, animam Chriſti videre Deum, & vidiſſe iam ex hac vita: quod conſtabit, has ex eo plagulas inſpiciendo. [Caueamus ne cum anima Chriſti totum Patrem noſſe non creditur, ipſi vni Chriſto ex aliqua parte, non ſolùm Patris, ſed etiam ſui, & Spiritus ſancti cognitio denegetur. Quam verò perdurum eſt, & à ſanitate fidei penitùs alienum, vt dicamus, animam Chriſti, non plenam ſuæ Deitatis habere notitiam cum qua naturaliter vnam creditur habere perſonam. Quod ſi ſic crediderimus, neceſſe eſt vt illa fruſtretur prædicatio Ioannis Baptiſtæ, qua Chriſto, ſingularem, ac ſine menſura tribuit Spiritus largitatem, dicens: *Non enim ad menſuram dat Deus Spiritum.*] Hanc plenitudinem cognitionis ſine menſura, collatam Chriſto eſſe ratione viſionis beatificæ. multis aſtruit: idque factum cum in forma hominis eſſet; mox profitetur, & autoritate BB. Ambroſij & Auguſtini, confirmat. Rurſuſque inferiùs, ex eo quod Chriſtus non ad menſuram Spiritum acceperit, viſam eſſe ab eius anima diuinitatem docet, ne aliquid minus ſcientiæ habeat, quàm Spiritus. Infertque: [Ac per hoc, non ſolùm ad diuinitatem Chriſti, ſed ad eius quoque animam, illa perfectionis prærogatiua pertinet, quàm ipſi Chriſto Beatus aſſignat Apoſtolus, dicens: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Si enim non ad menſuram accipit Spiritum ſapientiæ, & ſcientiæ, neceſſe eſt, vt omnes theſauros ſapientiæ, & ſcientiæ habeat. Quod ſi ei aliquid eius plenitudinis demitur, conſequens eſt, vt ad menſuram accepiſſe Spiritum prædicetur. Et quis eſt, cui non ad menſuram Deus Spiritum dederit, ſi eum ad menſuram Chriſtus accepit? In quantum enim Spiritus datur, in tantum cognitio diuinitatis accipitur. Vbi autem Spiritus non eſt menſura, neceſſe eſt, vt planè ſit diuinitatis immenſa notitia. Tota enim plenitudo datur, vbi ſpiritus non ad menſuram datur. Non autem plenitudinem, ſed *de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia.* Vbi oſtenditur, etiam in illa gratia ſpeciei, quæ datur pro gratia fidei, non ipſam plenitudinem, ſed de plenitudine eius nos eſſe accepturos gratiam pro gratia: & hoc ipſo quod de plenitudine eius accepimus, nos eſſe implendos, in quantum per eius gratiam capaces erimus.] Idem paulo poſt. [Non exiſtimo illi animæ, in aliquo plenam diuinitatis deeſſe notitiam, cuius vna eſt perſona cum verbo: quam ſic ſapientia ſuſcepit; vt eadem ſapientia ipſa ſit, quæ rerum omnium in tantum facta eſt domina, vt cum ipſa diuinitate ſua, vna ſit in Trinitate perſona; id eſt Chriſtus crucifixus, quem Dei virtutem, Deique ſapientiam, Paulus prædicat. Quod ſi anima Chriſti minorem habet in aliquo Deitatis ſuæ notitiam, non in ſe habet totam ſapientiam totamque virtutem. Participium ergo habet, non ipſa plenitudo eſt Chriſtus, ſi partem habet notitiæ diuinitatis ſuæ. Nos autem participes Chriſti Apoſtolus aſſerit, dicens *participes enim Chriſti effecti ſumus.* Vnde ipſi Chriſto dicitur: *vnxit te Deus Deus tuus oleo exultationis: præ participibus tuis.*] Hoc factum eſſe ea non ad menſuram infuſione Spiritus, qua Chriſti anima Deum videre conſecuta eſt, mox oſtendit: additque niſi ita ſit, perperam fore Chriſto tribuendam *altiſſimi* appellationem, qua in Scripturis potitur etiam in humanitate; quandoquidem eatenus exaltamur, quatenus anima noſtra ad Dei cognitionē ſuſtollitur: vt proinde neceſſe ſit, Chriſti animam, quandoquidem altiſſimus dicitur, ad claram Dei notitiam pertigiſſe iam ex hac vita, in cuius duratione legitur nominatus *altiſſimus.* Hæc omnia obſignat hac clauſula. [Sic humanam naturam Deus vnigenitus ſuſcipere dignatus eſt, vt idem ipſe ſit Deus, qui homo eſt, & idem ſit homo, qui Deus eſt. Proinde ſicut eſt plenitudo diuinitatis in homine Chriſto, ſic ibi eſt plenitudo humanitatis in Deo. Sicut ergo Chriſtus homo, ſingulariter habet, vt Deus verus ſit, ſic totam diuinitatem ſuam ſingularis nouit.] Ex his omnibus perſpicuum eſt, S. Fulgentium, animæ Chriſti, etiam quando viator erat, conceſſiſſe viſionem claram Dei, & ſcientiam beatam.

142. Alcuinus l. 2. de Trinit. c. 11. Fulgentij ſententiam, ac ex parte etiam verba vſurpauit, & perſpicuè cenſuit, animam Chriſti vidiſſe Deum iam ex hac vita. Clauſulam ſolam capitis repræſento. [Reſtat itaque, vt anima Chriſti, Spiritum acceperit; quem tamen ad menſuram non accepit, quia totum accepit: Vbi enim menſura dicitur eſſe, plenitudo perfectionis, & perfectio plenitudinis inuenitur, per quam etiam, plenitudinem diuinæ cognitionis habere manifeſtum eſt. In quantum enim cuilibet ſanctorum datur, in tantùm cognitio diuinitatis accipitur ab eo. Non enim æſtiman-

æſtimandum eſt, animæ Chriſti in aliquo plenam diuinitatis deeſſe notitiam, cuius vna eſt perſona cum Verbo; quam ſic ſapientia filius Dei ſuſcepit, vt cum ipſa diuinitate ſua, vna ſit in Trinitate perſona, id eſt Chriſtus crucifixus, quem Dei virtutem Deique ſapientiam, Paulus Apoſtolus prædicat.]

Richardus Victorinus l.2. de Emman. c.22. poſt multa de plenitudine ſuauitatis quæ in Chriſti anima à momento conceptionis abundauit, vt idcircò Chriſtus puer dictus ſit butyrum & mel comediſſe, ſubdit; [Cū in nobis corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem, erit vtique & nobis ſuaue quidquid ſalubre, & ſolum delectabile quod ſummè laudabile. Tunc dabitur nobis illius eſcæ plena, & ſempiterna refectio, cuius aſſumptio, atque perfruitio erit abſque omni labore, & qualicumque fatigatione. Quod igitur accepturi ſumus in vita futura, ille accepit in vita iſta, quod nobis dabitur in conſummatione, illi datum eſt ab horâ conceptionis ſuæ. Summæ itaque ſuauitatis butyrum, cuius participationem expectamus in noſtra glorificatione, ipſe accepit in ipſo ingreſſu huius mortalis vitæ, nec noſtro more ex parte, ſed in omni plenitudine.] Rurſus c.23. [Hæc mellea dulcedo, illi pro cibo, & pro potu fuit. De hac inebriatus fuit. Totus ille torrens voluptatis, eius vſibus ceſſit; & mirum quomodò homo vnus, imò puer paruulus, totum abſorbere potuit. De hoc torrente & cæteri potantur, & ſatiantur, ſed in patria, iſte hoc ipſo potatus eſt, etiam in peregrinatione ſua. De torrente in via bibit, propterea exultauit caput. Sed vt adhuc mireris amplius, iſte de quo loquimur, paruulus qui nobis eſt datus mellea quidem, & ſupercœleſti dulcedine priùs eſt cibatus quàm natus. Quando enim putas primùm cæpit Emanuel noſter, butyrum & mel comedere? Certè ex quo cæpit homo eſſe; certè ab ipſa hora conceptionis ſuæ, repletus eſt totius dulcedinis, totius ſuauitatis plenitudinis.] Tandem cap.24. [Nos ſanè primò illuminamur, vt iuſtificemur, iuſtificamur vt confirmemur, confirmamur vt beatificari mereamur. Ille ex quo homo fuit, ſecundùm id quod homo fuit, plenitudinē æternæ beatitudinis accepit.]

Guerricus Abbas ſerm.3. de Annunc. cum deſcripſiſſet Verbi ipſius beatitudinem quâ paſcitur de Verbo & viuit de ſeipſo; ſubdit: [Alia autem ratione ſed tamen ineffabili beatitudine, Verbo paſcebatur anima illa, Verbo ipſi in perſonam coniuncta, & incomparabili felicitate; Princeps ille ſedens in porta virginalis vteri, panem Verbi coram Domino comedebat.] Rurſus ſerm.3. in Ramis palm. expendens illud; *operuit confuſio faciem meam*, ait id eſſe intelligendum de facie corporis. [Nam facies mentis quæ ſemper & immobiliter habitabat cum vultu Dei, nec turbari poterat, nec confundi.]

Probatio eiuſdem veritatis, ex ratione.

143. In his Patrum teſtimonijs, inſinuatæ ſunt rationes quibus hæc veritas eſt confirmanda. Nempè quod Chriſto filio Dei naturali, debeatur hæc perfectio connaturaliter; nec fuerit æquum, vt ea careret: cùm carentia tantæ perfectionis, nihil ad redemptionem noſtram conferre potuerit, quæ cauſa fuit, cur gloria corporis, tametſi Chriſto connaturalis; non ſit ei collata. Noſtra enim intererat; Chriſtum vſque ad reſurrectionem eſſe corpore paſſibilē, & reliquis gloriæ corporum dotibus deſtitutum; vt & pati pro nobis poſſet, & exemplo prælucere ad ſequenda veſtigia eius. At vt anima non videret Deum, nequaquam interfuit noſtra. Nec eſt quod quis exiſtimet, inde ſequi plenam Chriſti conſtitutionem in termino, atque adeò etiam excluſionem meritorum eius prò nobis. Hoc inquam inde non ſequitur. Nam Chriſtus ita fuit & in termino ſiue comprehenſor, vt ſimul eſſet in via, poſſetque mereri. Status enim merendi, pendet ex diuina ordinatione; ita vt quamuis congruum fuerit & valdè conſentaneum naturæ perſonarum creatarum, vt iſ merendi termini præfigerentur quos præfixos videmus, nempe quouſque ad Deum videndum progredimur, conclusi in hoc mortali carcere: Tamen potuerit Deus aliter definire merendi terminos, quos ex beneplacito ſuo præfixit creaturis rationalibus, nunc breuiores, vt videmus accidiſſe Angelis: nunc longiores, vt in hominibus cernitur. In quibus etiam eſt varietas, cum hominum aliqui necdum mortui aut videntes Deum, mereri tamen deſierint: Enoch nimirum & Elias, vt Pererius in cap.4. Geneſeos quæſt.5. rectè affirmat, & concedit Vaſques 1.2.d.2.16.c.4. Vnde autem hic meriti defectus in hominibus nondum vita functis, nec Deo plenè potientibus, niſi ex diuina ordinatione ſic ſanciente? Similiter ergo in Chriſto, quamuis comprehenſore, ſtatus merendi pro nobis, ex diuina ordinatione coniunctus fuit comprehenſioni ac beatitudini animæ, cum qua in alijs ceſſat meritum.

Quæ porrò rationes, probant Chriſti animam vidiſſe Deum in hac vita, æquè cōfirmant vidiſſe Deum à primò conceptionis momento. Nimirum quia ab eo momento hæc perfectio fuit Chriſto debita, quandoquidem iam ex eo puncto temporis, anima Chriſti fuit Verbo vnita perſonaliter: & par fuit, vt vbi inhabitabat plenitudo diuinitatis, plenitudo quoque ſcientiæ, atque adeò etiam notitia diuinitatis inhabitantis locum haberet. Neque verò oſtendi poteſt defectus meritorum in eo primo momento elicitorum, pro quibus ſcientia beata rependeretur animæ Chriſti. Nam vel Chriſti anima non accepit viſionem Dei titulo meritorum, ſed tantum titulo longè honorificentiore, nimirum filiationis naturalis; vt multi volunt: Vel ſi quod ſupra admiſimus; fateamur gloriam animæ Chriſti fuiſſe ex meritis comparandam, tamen iam ex eo primo momento, anima Chriſti omnia habuit ad condignum gloriæ meritum neceſſaria; multo magis quàm Angeli, quibus valdè communis ſententia condignum gloriæ meritum tribuit. iam ex primo momēto quo ſunt producti. Nonnullæ porrò ſcripturæ, quæ ferunt Chriſtum per mortem intraſſe in gloriam ſuam, & quia occiſus eſt accepiſſe gloriam & diuinitatem; aliæque ſimiles; exponendæ ſunt de gloria corporis, aut de exaltatione nominis Chriſti ſuper omne nomē. Quare nihil inde incōmodatur veritati propoſitæ.

Veſtiganda de vendicatis intellectui Chriſti perfectionibus, obiectum, actus, habitus.

144. Ex dictis habemus, quæ naturales & ſupernaturales perfectiones intellectui Chriſti Domini aduenerint. Nunc quales illæ & quantæ fuerint, eſt exquirendum: quod non poteſt meliùs præſtari, quàm ſi earum obiectum, actum, & habitum, excutiamus comprehendentes ſub habitu, ſpecies impreſſas obiectorū vicarias, quippe quæ habent rationem actus primi reſpectu actuum; ſuntque eorum principia æquè ac habitus, ſiue preſsè ſumpti & facilitantes, ſiue qui non dantur tantùm ad facilitandum, ſed ad roborandum, ſimulque ſupplendam improportionem naturalem potentiæ cum actu: vt habitus Theologici ſunt actus primi reſpectu actionum expreſſarum æquè ac ſpecies impreſſæ, cum eo tantùm diſcrimine, quod habitus tenent ſe ex parte potentiæ, cuius ſegnem vim operatiuam vegetant, & promptam vel proportionatam reddunt, roborantque: ſpecies verò impreſſæ tenent ſe ex parte obiecti; id eſt loco eius, vel abſentis, vel ad determinandam potentiam inepti, potentiam complent, & ad cudendam talis naturæ operationem è pluribus ad quas potentia eſt indifferens, determinant

tamquam ſemina obiecti. Quia igitur omnis cognitiò vt ex D. Auguſtino alibi fuſius dixi, ex obiecto & potentia patitur; ipſum verò obiectum quod plerumque abeſt; vel ſi adſit, eſt improportionatum, concurrere per ſeipſum perrarò poteſt; aliquid loco ſui ſubrogat, nempè ſpeciem impreſſam: potentia autem quia imperfecta eſt, ac ſi actus ſit ſupernaturalis eſt improportionata: iuuanda eſt aliquo virtutis auctario ſe tenente ex parte eius, quod in actibus naturalibus eſt qualitas merè facilitans; in ſupernaturalibus autem eſt qualitas roborans, & aptans potentiam ad connaturaliter operandum, & reſpectu actuum intellectualium vocatur lumen. Hi ergo vtrique actus primi, ſiue ex parte obiecti, ſiue ex parte potentiæ ſe teneant, paſſim generali nomine dicuntur *habitus*: eruntque in quauis ſcientiarum Chriſti enumeratarum, poſt obiectum, & actum, explicandi.

Obiectum ſcientiæ Chriſti; acquiſitæ.

145. Et ſcientia quidem naturalis, quam Chriſto cõceſſimus, vendicantes eam Chriſto. Oſtendimus enim eam fuiſſe eiuſdem rationis cum noſtra, etiam quoad modum illam comparandi: vidimuſque non fuiſſe à Deo infuſam etiam per accidens. Ex quo ſequitur, non eſſe in ea quærendam aliam veluti ſubſtantialem perfectionem, quam in noſtra ſcientia humana, ſiue quoad eius obiecta ſiue quoad actum, ſiue quoad principia: ſpecies inquam, & habitus. Magna igitur pars obiectorum huius ſcientiæ, à Chriſto æquè ac à nobis, abſtractiuè dumtaxat percepta eſt, per hanc ſcientiam: nimirum ſubſtantiæ omnes, & accidentia quæcumque inſenſibilia, contra Suarem t. 1. 3. p. d. 30. ſect. 1. Sed res videtur perſpicua ex fundamento iacto. Nam obiecta quæ à nobis connaturaliter atque adeò intuitiuè & euidenter ſunt cognoſcibilia, non ſunt entia Spiritualia, eorumue accidentia: hæc enim vt excedunt modum noſtrum eſſendi corporeum, non poſſunt à nobis in hac vita percipi directè, ac per proprias ſpecies; ſed tantum indirectè ex quibuſdam materialibus, tẽptamus ad ea abſtractiuè percipienda. Eadem quoque eſt ratio ſubſtantiarum materialium, & accidentium quorumuis inſenſibilium. Quia enim hæc obiecta non incurrunt in ſenſus, à quibus dum ſumus in corpore, noſtra omnis notitia clara & intuitiua hauritur; propterea non poſſunt hic à nobis percipi niſi per ſpecies adulterinas, atque adeò abſtractiuè: quia corpori veluti cochleæ adhæreſcimus & illius concretionem, noſtris quibuſuis intellectionibus ſe intermiſcentem, quamdiu lutoſa hac catena (iuxta Nazianzenum,) conſtringimur, ſuſtinere vel inuiti ac renitentes adigimur. Cum ergo Chriſtus, mortalitatis noſtræ ſordidum amictum ſuſcipiens, dignatus ſit ſe dimittere ad abiectiones noſtras, quæ & à peccato & à peccati fruticibus alienæ eſſent, & ſtatum beatitudinis animæ quo fruebatur non dedecerent; ideoque noluerit modum operandi, & originem notitiæ nobis connaturalem, tametſi imperfectum, reſpuere; vt quicquid in natura noſtra plantauerat, reformaret: mirum eſſe non debet, ſi ad vilem illum prædicta obiecta cognoſcendi modum, ſeſe deiecerit, quantum quidem ſpectat ad hanc ſcientiam.

Eiuſdem actus, & habitus.

146. Hinc inſuper habetur, cuiuſmodi fuerit actus huius ſcientiæ in Chriſto. Fuit enim eiuſdem planè rationis, cuius eſt noſter actus ſcientiæ. Nolo nunc excutere, an fuerit diſcurſiuus, & an eguerit conuerſione ad phantaſmata. Quamuis enim hæc duo in noſtra ſcientia naturali cernantur, tamen quia ſunt defectus, & non perfectiones quas hic ſeruamus, videndum infra erit tractando de defectibus ab intellectu Chriſti depellendis, an in Chriſti quoque naturali ſcientia, locum habuerint. Nunc ergo de perfectionibus actus huius ſcientiæ agendo, aio omnes planè perfectiones quæ in ſcientia noſtra notari poſſunt, eximiè fuiſſe in hac Chriſti ſcientia: veritatem inquam, certitudinem, euidentiam quoad iudicium, & ſi quæ ſunt aliæ ſcientiæ noſtræ dotes ac prærogatiuæ.

Actus denique primi ſiue principia effectiua in humana Chriſti ſcientia, fuerunt eadem quæ in noſtra; nempe ſpecies impreſſæ, & habitus. Et de ſpeciebus quidem eodem modo philoſophandum eſt, quo in nobis: ita ſcilicet, vt ſi ſpecies impreſſæ naturaliter in nobis cudantur per ſpecialem facultatem antecedenter ad omnem actum intellectionis, idem quoque in Chriſto acciderit; aliter autem ſit ſtatuendum, ſi quod verius exiſtimo, ad primas quaſque intellectiones naturaliter elicitas, ſufficit determinatio per Sympathicam à phantaſia præoperante; ſpecies autem impreſſa, ſubſequitur, & imprimitur per actum intellectionis tamquam eius veſtigium, & ſemen quod ad eam recolendam deſeruiat. Si enim hoc modo in nobis philoſophemur de ſpeciebus impreſſis ad ſcientiam naturalem interuenientibus, ſimiliter de eis quoad Chriſtum erit ſtatuendum. Itaque non eſt quod hic moras nectamus in harum ſpecierum quidditate, & vniuerſalitate, vel reſtrictione, aut cauſa effectricè exponenda: ſed ſatis eſt generatim ſtatuere, omnia quæ de ſpeciebus impreſſis naturalem ſcientiam humanam principiantibus, à Philoſophis traduntur, æquè in has ſpecies cadere. Quod ſimiliter dico de habitibus, qui naturalem potentiam ad operandum expeditam præſtant. In Chriſto enim parabantur per actus, & pro varijs naturaliter adiunctis difficultatibus, ſeparatim ſæpetabilibus, erant varij, æquè ac in nobis. Quare nihil hic peculiariter de eis dicendum occurrit; vt neque de ſpeciebus, vel habitibus deſeruientibus ad gratias illas gratis datas, quas Chriſto per accidens infuſas, agnouimus. Cum enim gratiæ illæ eſſent entitatiuè naturales, non eguerunt alijs principijs intrinſecis potentiæ intellectiuæ immiſſis, quàm naturalibus: quorum eadem eſt ratio, ac eorum quæ à nobis naturali modo parantur, etiamſi in Chriſto modus parandi diuerſus fuerit.

Summa Perfectio eiuſdem Chriſti ſcientiæ, concluditur.

147. Sic igitur ſe habuit perfectio ſubſtantialis, (vt ſic dicam,) ſcientiæ Chriſti, naturalis. Poſſumus tamen notare in ea, eximias quaſdam perfectiones accidentarias, quibus cæterorum hominũ naturali ſcientiæ, longè fuerit præferenda. Permultùm enim ad eam conferre potuit, & reipſa contulit bonitas ingenij, quæ in Chriſto fuit inſignis. Acceſſitque optimum corporeum temperamentum, & magna perfectio externorum omnium ſenſuum, ac etiam ſenſus interni, quæ omnia plurimùm conferunt ad naturalis ſcientiæ perfectionem. Vigebat inſuper in Chriſto integritas naturæ, per ſubordinationem plenam appetitus inferioris ad ſuperiorem; perque potentiarum omnium optimam ad inuicem Symmetriam, & adminiſtrationem: vnde exiſtebat abactio cuiuſuis inuoluntariæ diſtractionis, & ordinatiſſimum intellectiuæ facultatis exercitium, quæ ſupra modum faciunt ad perfectionem naturalis ſcientiæ. Nec deſiderabatur ſingularis hac quoque in parte protectio diuina, Chriſti intellectui debita: non, vt eueheretur ſupra naturalem humani intellectus conditionem & capacitatem; ſed vt eximeretur à quibuſdam extrinſecis defectibus, in quos facilè prolabimur inter cognoſcendum; & comparantes vel exercentes naturalem ſcientiam. Finitas enim & imbecillitas intellectus noſtri, ſecundùm ſolam naturalem facultatem ſpectati, tanta eſt; ſenſuum item quos habet pro internuncijs, & vnde omnem hic cognitio-

gnitionem haurit, tanta plerumque eſt infidelitas, vt niſi interueniret diuina externa protectio, qualem hac in parte Adamo in ſtatu innocentiæ affuiſſe, alibi traditur; non eſſet omninò deuitaturus errorem, quiſquis naturalem ſcientiam pararet aut exerceret, vt dicitur agendo de neceſſitate gratiæ ad veri cognitionem. Eam ergo protectionem affuiſſe Chriſto ſingulariſſimam, ſicque perfectioni naturalis Chriſti ſcientiæ proſpectum exquiſitiſſimè fuiſſe, dubitare non licet.

Tranſitum ad perfectionem ſcientiæ infuſæ; Obiectum eius naturale.

148. Pergo ad declarandam perfectionem ſcientiæ Chriſti infuſæ penes tria illa capita in quibus perfectio ſcientiæ ſpectari poteſt, nempe obiectum, actum, & habitum. Et obiectum quidem huius ſcientiæ, vel eſt naturale, vel ſupernaturale. Rurſus naturale, vel eſt materiale, vel ſpirituale: & vtrumque vel ſpectatur vt exiſtens, vel vt poſſibile: & vel prout ſingulare ac in indiuiduo, vel vniuersè ac generatim. Sicut etiam obiectum ſupernaturale, vel eſt creatum, vel increatum, non excluſo Deo prout Trino.

Naturalia obiecta, ſiue materialia, ſiue ſpiritualia, quatenùs exiſtentia & ſingularia, huic Chriſti ſcientiæ obuerſata eſſe, rectè aſſerit D. Thomas 3. p. q. 9. art. 1. malè refragante Scoto in 3. d. 14. quæſt. 3. Conſentaneum quippe fuit, communicari intellectui Chriſti ſcientiam eſſentialiter infuſam. Hæc autem cum ab obiectis non hauriatur, ſed à Deo communicetur, nec ſit potior ratio cur de vno aliquo naturali obiecto exiſtente ſit data Chriſto; non de alio: fatendum eſt, datam eſſe de quibuſuis, etiam de illis ipſis quæ naturali Chriſti ſcientiæ obiiciebantur, quia in ſenſus incurrerant. Nam circa ea quoque, verſata eſt ſcientia Chriſti infuſa, ſed ſub diuerſa ratione cognoſcendi: vnde exiſtit ratio formalis, & motiuum diuerſum, quantum neceſſe eſt ad ſpecificam diuerſitatem notitiæ acquiſitæ & infuſæ: quamuis entitas vtrobique terminans ſcientiam & quicquid ſe tenet ex parte obiecti materialis, ſit idem reipſa; ac proindè non ſit entitatiuè ſupernaturale. Nimirum eadem obiecti ratio terminatiua naturalis, adiuncta proportione illa quam obedientialitèr habet cum lumine ſuperiori, eſt idonea ratio ſpecificatiua ſcientiæ ſupernaturalis, ac peculiare eius motiuum, Et quidem ſupernaturale, non entitatiuè, ſed per eſſentialem habitudinem ad ſuperius principium; qualem habitudinem non habet, cum obiicitur merè naturali ſcientiæ. Quo item modo cogimur diſtinguere actiones intellectus & ſenſus, cum vterque idem obiectum attigit: V.G. cum ſenſus nigredinem percipit, & illam ipſam percipit quoque intellectus. Similiterque philoſophamur de actibus ſenſus externi, & interni terminatis ad idem obiectum. Ex quibus exemplis colligitur, proportionem illam talium obiectorum inferiorum cum lumine & modo tendendi ſuperiore, non eſſe aliquid intrinſecum obiectis inferioribus ab eorum entitate diſtinctum, ratione cuius exigant lumen ſuperius, ſiue notitiam ſublimiorem. Sed eſſe nudam eorum entitatem naturalem, quæ ſublimi illi modo quem continet cognitio ſuperior, attingi non poteſt per notitiam depreſſiorem: ità vt ſola exigentia nobilium principiorum, & perfectionis qua obiecta illa per ſcientiam ſuperiorem percipiuntur, teneat ſe ex parte notitiæ, non autem ex parte obiectorũ niſi quatenus notitiæ ſubſtant.

Cognouit ergo Chriſtus per ſcientiam infuſam obiecta quælibet naturalia exiſtentia, etiam prout ſingularia. Nam notitia tantũm vniuerſalis, eſt valdè imperfecta & confuſa: vnde Chriſtus non debuit ea ſola donari, ſed cognitione quoque ſingularium honeſtandus fuit, & quidem omnium. Cur enim aliquorum potiùs quàm cæterorum? Dedit ſanè ei Pater omnia in manus, eſtque Rex vniuerſorum exiſtentium in aliqua temporis differentia. Ne ergo orbem ſibi ſubiectum ignoraret, æquè debuit omnia exiſtentia, atque adeò omnia ſingularia, cognoſcere per hanc ſcientiam. Et ita egregiè S. Cyrillus l. de S. Trinit. c. 22. verbis illis. [Quanquam Dominus naturam ignorantem aſſumpſit, diuinas tamen ei prærogatiuas & dotes impertiuit: Habebatque anima Domini omnem ſapientiam, diuinam iuxta & humanam; omnem notitiam eorum quæ fuerunt, quæ ſunt, quæ erunt, non naturâ, nor gratia, ſed propter vnionem perſonalem cum eo qui ſolus eſt ſapiens, & omnia etiam priùs quàm oriantur, ante ſæcula nouit.] Neque verò ſingularia exiſtentia, ſunt infinita: ac proinde inferre non licet, pro huiuſmodi obiectorum infinitate, neceſſarias fore Chriſto infinitas ſpecies. Quanquam etiamſi infinita eſſent, perperam item inferretur, ſpecierum ad ea percipienda neceſſariarum infinitas. Nam ſpecies infuſæ cum ab obiectis non deſumantur, ſunt vniuerſales: ideoque multa ſimilia obiecta, ac etiam infinita, per paucas, vel etiam vnicam ſpeciem infuſam, percipi poſſunt.

Etiam cordium ſecreta, & futura contingentia, eius ambitu comprehenſa.

149. Ab his portò naturalibus obiectis ſcientiæ Chriſti infuſæ, non eximo cogitationes cordium, & futura contingentia. Sunt enim entia merè naturalia in hominibus puris, interdum ſub donum prophetiæ obſcurum, interdum ſub clarum, cadentia: in Chriſto autem ſpectantia ad ſcientiam infuſam, quæ eadem eſt cum prophetia euidente, vt infra dicam: Obiectorum ergo prædictorum, tametſi entitatiuè naturalium, cognitio; negatur quidem puris quibuſuis creaturis, etiam Angelis: concedi tamen Chriſto debuit, quia ipſe eſt Rex vniuerſorum, & Dominus omnium, futuruſque eſt aliquando iudex cordium: vnde congruentiſſimum fuit, vt etiam quatenus viator, ea clarè in ſeipſis, æquè ac cætera naturalia obiecta contueretur, quæ in cordibus voluuntur; vt reipſa ab eo factum, conſtat ex tam crebris per eum ſecretorum humanorum detectionibus, deſcriptis per Euangeliſtas. Nec iniuriã poſſumus ad Chriſtum in quocunque ſtatu, referre illa de eo iam redipiſo dicta à Theodoreto orat. de charitate, dum gloſſat verba S. Petri dicentis, Chriſto, *Domine tu omnia noſti* quæ ſic exponit. [Is autem ipſum citauit ad ſuum in eum amorem teſtificandum. *Domine,* enim inquit, *tu ſcis quia amo te.* In animis enim hominum inſides, & apertè ſcis motus cogitationis: nec te aliquid latet ex rebus humanis. Noſti enim omnia, & antiqua & extrema.]

Et ob idem in quæcunque aliquando exiſtentia dominium, decuit omnino, vt futurorum quoque notitia ei communicaretur? vt reuera communicatam fuiſſe; & vt S. Gregorius 13. moral. cap. 21. philoſophatur, probaſſe Chriſtum, *ſe eſſe hominem cuius ſpiritus in naribus eius, quoniam excelſus reputatus eſt ipſe,* liquet ex varijs futuris quæ à Chriſto fuiſſe prædicta, memorãt ſacræ literæ. Et accedebat titulus quoque magiſterij, Chriſto tantum prout viatori competens; ratione cuius tituli, debebatur ei futurorum notitia: vt hoc etiam modo, tanquam diuino ſuffragio, doctrinã ſuam munire poſſet. Nihil enim adeò diuinitatis ſuffragium prodit, quàm diuinatio ſeu prænotio futurorum, à qua denominata non aliter eſt diuinitas, vt Lactantius notauit lib. 1. inſt. c. 11. quàm ab homine humanitas. Sicque Chriſtus veritatis ſe Magiſtrum prodidit, Petri peccatum & vrbis Hieroſolimitanæ euerſionem denunciando, tanto ante. Videbat autem Chriſtus hæc futura, euidenter & intuitiuè per ſcientiam infu-

ſam, in exiſtentia ipſorũ quandoque exercita & actuali, in qua etiam à Deo cognoſcuntur. Et eſt quidem ea cognitio naturæ indebita; quia per eam peruaditur ſaltem abſtractiuè ſecretum diuinum nondum laxatum: nempe quod Deus, hunc potiùs effectum, quàm alium ex ſimilibus infinitis, producere determinauerit; ſtatueritque non apponere, aut etiam impedire, obices multos qui naturaliter interuenire poſſent, & exiſtentiam rei futuræ præpedire: quæ cauſa eſt, cur hæc notitia ſit naturæ indebita & ſupernaturalis, non obſtante entitatiua naturalitate motiui propoſiti. Ex motiuo enim entitatiuè naturali, progerminare poſſe notitiam ſupernaturalem, dubitari non debet, vt attigit Suarez lib. 2. de gratia cap. 11. n. 30. & plenè Henricè 1. p. tract. 1. d. 38. c. p. 4.

Porrò interuentu ſimilis motiui, cõmunicata quoque eſt Chriſto notitia intuitiua quorundam futurorum conditionatorum: Quod docent quædam Chriſti prædictiones, de huiuſmodi obiectis, Matth. 11. & Lucæ 12. Quod enim ad ea loca garrit Caluinus, non niſi veriſimilem & coniecturalem huiuſmodi obiectorum prænotionem, qualis viro cuiuis eximiè prudenti concederetur, Chriſto obtigiſſe, alibi contritum eſt, & potenter à Stapletanio in antidotis ad prolatum Matthæi locum. Quoad hæc omnia obiecta ſcientiæ Chriſti infuſæ realẽ exiſtentiam aliquando habentia, eamúe habitura ſi poneretur conditio, non occurrit difficultas aliqua, præter communes ſcientiæ increatæ de iiſdem obiectis, diſcuſſas abundè 1. p.

An etiam poſſibilia.

150. Maior hoc loco difficultas eſt, de naturalibus obiectis poſſibilibus. Nam obiecta poſſibilia ſingularia, ſunt infinita; & ſpecificæ quoque naturæ poſſibiles, ſunt infinitæ: ac proinde vel nulla poſſibilia obiecta naturalia Chriſto per hanc ſcientiam ſunt obuerſata; (cur enim aliqua potiùs quàm alia?) vel certè admittendum eſt obuerſata eſſe planè infinita, tam quoad ſpecies, quàm quoad indiuidua: quod tamen non modò de facto verum non eſſe cenſent aliqui, ſed etiam exiſtimant eſſe impoſſibile: eo quod illa poſſibilium omnium diſtincta cognitio, quam ſcientia infuſa conferret, lumen infinitum exigeret, & infinitas ſpecies impreſſas, vel vnam infinitè perfectam: Inſuperque contineret comprehenſionem diuinæ potentiæ, nulli intellectui creato poſſibilem.

Hæc tamen argumenta, non multùm vrgent. Supponunt enim infinitatem luminis aut ſpecierum impreſſarum, eſſe impoſſibilem, quod non admitto, annuentibus paſſim recentioribus. Nego item ex cognitione omnium naturalium poſſibilium in ſeipſis, (de ſolis enim naturalibus obiectis nunc agimus,) ſequi comprehenſionem diuinæ potentiæ. Imò ne ex cognitione quidem omnium planè poſſibilium; cùm naturalium, tum ſupernaturalium in ſeipſis; & quod multo plus eſt, ne ex perceptione quidem eorundem, in Dei omnipotentia, admitto haberi omnipotentiæ cõprehenſionem, cum poſſit deeſſe adæquatio intelligibilitatis diuinæ omnipotentiæ, ſine qua adæquatione, non datur omnipotentiæ comprehenſio, vt ſuo loco expoſitum eſt. Hæc dixerim, data gratis cognitione vna terminata ad omnia poſſibilia. Quamuis in Natur. Theol. d. 7. num. 115. monſtratum ſit, repugnare vt omnia poſſibilia terminent vnam cognitionem creatam: quia ſaltem ipſa cognitio, non poterit percipi per ſeipſam, ſed ad minimum exigetur modificatio ſuperaddita entitati cognitionis, eamque extendens ad perceptionem talis cognitionis. Repugnat autem ſiſti alicubi in perceptione huiuſmodi modificationum extendentium; quia quælibet eſt ens, & intelligibilis, atque adeò capax nouæ modificationis extendentis ſuperadditæ fundo (vt ſic dicam,) notitiæ: quare nuſquam hærere licebit, ac dicere, omnia poſſibilia eſſe percepta per vnam illam cognitionem, quotcumque de facto acceperit modificationes extendentes. Quoad alias tamen res poſſibiles, à cognitione & cognitionis cognitionibus diſtinctas; ratio non vrget: ac proinde ſi alia argumenta non proferantur, non euincitur negandum eſſe, Chriſtum omnia prorſus poſſibilia cognouiſſe; ſiue dicatur vna notitia, ſiue pluribus ea attigiſſe.

151. Mihi ſanè non occurrit efficax argumentum, quo probetur impoſſibile fuiſſe, conferri Chriſto notitiam vnam vel multiplicem, omnium poſſibilium naturalium, cum indiuiduorum, tum ſpecierum. Nec deſunt qui ea omnia obiecta, de facto à Chriſto fuiſſe percepta, dicant: imo neque video repugnantiam apertam ob quam non potuerit communicari Chriſto notitia vna vel multiplex, omnium planè poſſibilium, & naturalium & ſupernaturalium. Addo tamen; de facto Chriſti intellectum, ad omnia naturalia obiecta poſſibilia, atque adeo ad omnia planè poſſibilia obiecta, non fuiſſe porrectum. Dimiſſis autem nunc ſuper naturalibus obiectis, nego de naturalibus. Neque enim id tulit dignitas Chriſti ac munus, contra quàm dicere adigimur de quibuſuis aliquando habentibus exiſtentiam: quia cum Pater Chriſto ſubiecerit omnia, (vtique ſubijci capacia, atque adeo exiſtentia;) omnino debuerunt à Chriſto cognoſci: ne bona & ſua & orbem ſibi ſubiectum ignoraret, eique accideret, quod malis diuitibus ſæpè exprobrat S. Chryſoſtomus; vt ſcilicet neſciant quam latè pateant facultates queis potiuntur, præ earum numeroſitate & vaſtitate. Pro obiectis verò merè poſſibilibus, ea ratio non vrget: quia poſſibilia non fuerunt Chriſto ſubiecta, nec pertinuerunt ad illorum vniuerſorum multitudinem, cuius Chriſtus, Rex & hæres à Deo eſt conſtitutus. Cum itaque nihil habeam quo adigar ad affirmandum talem obiectorum vaſtitatem infuſæ Chriſti ſcientiæ obijci de facto, mihi videor rationabiliter aſſerere, Chriſtum per hanc ſcientiam omnia illa obiecta non cognouiſſe, etiamſi fatear, eum aliqua indiuidua poſſibilia, & aliquas item ſpecies poſſibiles, iuxta regulas diuinæ ſapientiæ & libertatis percepiſſe, quantum neceſſe erat ad illam diuinæ potentiæ perceptionem, qua Chriſtus conſentaneè ad dignitatem ſuam, per ſcientiam infuſam ornandus erat.

Obiectum ſupernaturale eiuſdem ſcientiæ, quatenus Deus vnus.

152. Tranſeo ad ſupernaturalia obiecta ſcientiæ infuſæ Chriſti, inter quæ certũ eſt non contineri Deum, ſiue prout vnum, ſiue prout trinum, vt in ſe eſt conſideratum. Sic enim Deus eſt obiectum ſcientiæ beatæ, quæ ſuperior eſt cognitione hac infuſa in qua verſamur. Ratum tamen eſſe debet, Deum prout vnum, quoad an eſt, & quoad pleraque cognoſcibilia de attributis diuinis, abſtractiuè obijci huic ſcientiæ: abſtractiuè inquam, quoad apprehenſionem terminorum, quæ fit per ſpecies extraneas; euidenter autem quoad nexum & aſſenſum. Qua ratione Theologus naturalis, abſtractiuè (quia per ſpecies rerum creatarum,) & tamen euidenter quoad nexum, multa percipit & demonſtrat de Deo vno. Multo ergo perfectiùs illa ipſa & alia potuerunt à Chriſto euidenter cognoſci per ſcientiam infuſam. Quo pertinere poteſt, quod præclarè dictum eſt à S. Maximo centur. 2. ex varijs cap. 29. vbi de Chriſti ſcientia diuinorum, collata ad noſtram, ex Scripturis, vel per ea quæ facta ſunt comparatam; ſic philoſophatur: [Puteus Iacob eſt ſcriptura: Aqua verò, eſt ſcientia ſcripturæ: profunditas autem, obſcurè dictorum ſcripturæ, interpretatu difficilis

ficilis poſitio. At ſi tuta, eſt quæ per literas diuini Verbi habetur diſciplina: quam Dominus non habebat, cum ſit per ſe Verbum, qui præbet credentibus, non eam quæ diſcendo & exercitatione comparatur, ſcientiam; ſed confert dignis, è Spirituali gratia perpetuò fluentem & quæ numquam deſinit, ſapientiam. Nam ſitu-ta, hoc eſt diſciplina cum partem aliquantulam ſcientiæ fuerit adepta, reliquum omne prætermittit, vtpote quod nullo ſermone comprehēdatur. Scientia verò quæ datur per gratiam, vniuerſam continet, (ac citra exercitationem,) quæ hominibus obuenire poſſit, ſapientiam, prò neceſſitatibus variè ſcaturientem.] Non negat his verbis S. Maximus, fuiſſe in Chriſto ſcientiam acquiſitam; ſed celebrat infuſam, præ qua vix apparet quæ tantùm eſt acquiſita; cum & multo tenuiùs peruadat obiectum, & multo obſcuriùs ac imperfectiùs illud attingat.

De Deo Trino, qui id negarint.

153. An verò Deus prout Trinus, obijciatur ſcientiæ infuſæ Chriſti, controuerſia eſt. Negat Vaſq. 3. p. d. 53. cap. 1. contendens eſſe ſententiam D. Thomæ 3. p. q. 11. artic. 1. vbi cum dixiſſet, Chriſtum per ſcientiam infuſam cognouiſſe ea quæ pertinent ad dona ſapientiæ & prophetiæ; ſubiungit, [ipſam tamen Dei eſſentiam, per hanc ſcientiam non cognouit, ſed ſolùm per primam:] nempe per ſcientiam beatam, quam primo loco propoſuerat in particulari, & explicauerat q. 10. Quæ verba, ipſis Solis radijs pro contraria ſententia ſcripta exiſtimans Vaſques exclamat; quid obſecro clarius, pro oppoſita ſententia dicere potuit? Neque enim potuit Trinitas cognoſci, niſi eſſentia Dei cognoſceretur. Accedit ratio, quia ſi Chriſtus per ſcientiam infuſam cognouiſſet myſterium Trinitatis, ea cognitio fuiſſet euidens, vt fert nomen ipſum *ſcientiæ*: & patet etiam ex fidei & notitiæ cuiuſuis obſcuræ excluſione à Chriſto. Non potuit autem ea cognitio, eſſe vel per ſe, vel per aliud, euidens. Nam ſi fuiſſet per ſe euidens ex proprio Trinitatis conceptu, non diſcrepaſſet à ſcientia beata, quod eſt contra ſuppoſitionem. Nec potuit eſſe per ſe euidens, ex Trinitatis conceptu extraneo: homini enim Deum ſicuti eſt non intuenti, nequit eſſe per ſe notum, Deum eſſe trinum. Igitur ſi cognitio Trinitatis per ſcientiam infuſam fuit Chriſto euidens, debuit eſſe euidens per aliud. Hoc verò nec potuit eſſe teſtimonium Dei, quia ſic Chriſtus habuiſſet fidem; & inutiliter motus fuiſſet teſtificatione ad præſtandum aſſenſum obiecto quod illi clarum erat per viſionem: nec etiam potuit eſſe effectus vllus Trinitatis, quia nullus eſt effectus Auguſtiſſimæ Trinitatis proprius, ex quo illa poſſit euidenter cognoſci. Tandem neque potuit eſſet effectus vllus cum Trinitate connexus; V. G. ſpecies expreſſa repræſentans beato, Trinitatem: hoc quippe medium, eſt extrinſecum: & adeò debilem aſſenſum format, vt nulla ad eum conſequatur euidentia rei in ſe, in intellectu clarè vidente Trinitatem per alium actum; vt ſanè Chriſtus eam clarè contuebatur per viſionem beatificam. Quod ſi quis contendat, ex tali medio gigni notitiam euidentem Trinitatis, concedere etiam debebit, inde notitiam Dei claram, atque adeò etiam non ſcientiam infuſam, ſed beatam procreari.

Conceditur.

154. Verùm ſententia quæ ſcientiæ Chriſti infuſæ obuerſatam ait Trinitatem, eſt longè communiſſima: eorum videlicet omnium, qui admittunt dari poſſe diuinitùs notitiam euidentem Trinitatis, extra viſionem beatificam. Si enim ea notitia dari poteſt, nemo dubitat, quin ſit ſcientiæ Chriſti infuſæ portio. Eſſe autem poſſibilem, quod ſuo loco probandum eſt, tradunt permulti quos ſequitur & latè refert Salas 1. 2. tract. 2. diſp. 6. ſ. 7. ſequunturque inſuper Aluarez 3. p. d. 62. Becanus ibid. cap. 9. q. 3. num. 10. Raguſa diſp. 94. Mendoza quodl. 3. Scholaſt. à num. 13. Didacus Ruis diſp. 42. de Trinit. ſect. 3. Manifeſtè verò euincitur ea poſſibilitas, ex eo quod dari poſſint obiecta quædam creata, dicentia eſſentialem ordinem ad perſonas SS. Trinitatis; non quidem in ratione effectuum ipſius Trinitatis, qui nulli eſſe poſſunt; ſed alia quapiam ratione. Sic enim ſi aliquis perciperet viſionem alicuius beati, vel ſpeciem impreſſam aptam ad talis viſionis expreſſionem; non eſt dubium quin eius cognitio eſſet futura abſtractiua, reſpectu diuinæ eſſentiæ, ac perſonarum: quia eſſet per medium ignobilius, & inferioris rationis, in quo diſplicet Raguſa 3. p. d. 92. qui eam notitiam ait fore claram Dei viſionem: & tamen intuitiuè percepta tali ſpecie vel impreſſa vel expreſſa, impoſſibile eſſet Trinitatem non percipi euidenter, quoad an eſt; etiamſi per alienas ſpecies, atque adeò abſtractiuè non intuitiuè. Sicut Angelus qui alicuius creaturæ eſſentiam intuetur; euidenter quoque, & vt ſcriptura loquitur, *cognoſcibiliter* attingit quod Deus ſit, licet inde non percipiat euidenter, quid ſit Deus.

In quo argumento eludendo, fruſtra mihi videntur laborare nonnulli. Nam Vaſques 1. p. d. 135. cap. 4. reſpondet quamuis relatio creaturæ ad creatorem cognoſci intuitiuè poſſit non cognito intuitiuè termino talis notitiæ, qui eſt Deus; tamen relationem notitiæ intuitiuæ, ad obiectum viſum, non poſſe cognoſci, niſi obiectum propriè & intuitiuè concipiatur: eo quod nemo diſcernere poſſit, an hæc notitia ſit talis obiecti propria, eiuſque intuitiua, niſi propria & intuitiua notione feratur in huiuſmodi obiectum, & cum eo conferat intuitiuam alterius de eo notitiam. Hæc tamen reſponſio non eſt idonea. Cur enim poterit cognoſci relatio creaturæ ad creatorem non viſo creatore, & non poterit cognoſci relatio notitiæ ad obiectum, non viſo obiecto? Non enim plus intrinſecus eſt nexus notitiæ cum obiecto, quàm creaturæ cum creatore: Sed videtur profectò aduerſarius, imaginari cognitionem intuitiuam continere ſimilitudinem formalem expreſſam, ac veluti picturam; obiecti quod per eam exhiberur: quam eſſe inanem imaginationem, monſtratum eſt ſuo loco.

155. Reijcienda item eſt reſponſio, qua Suarez t. 1. 3. p. d. 27. ſ. 5. putat ſe hoc argumentum infringere, dicendo, viſionem beatam per ſe primò terminari ad Deum, vt ſic; & conſequenter ad perſonas: & ita cognita ipſa viſione, ſolùm cognoſci, illam eſſe viſionem Dei in ſe: abſque eo tamen, quod modus quo Deus in ſeipſo eſt, videatur: ſiue abſque eo quod, Deus cognoſcatur trinus. Verùm, erit inprimis qui contendat, viſionem claram Dei, æquè primò ferri in perſonas, ac in eſſentiam: quia ea viſio, tendit directè & per ſe primò, in totum illud quod Deo ineſt. Deinde etiamſi perſonæ videantur conſequenter, tamen neceſſe eſt eas videri ab eo qui Deum videt, quia eſſentialiter inuoluuntur in termino viſionis claræ Dei. Igitur tam impoſſibile, eſt viſionem intuitiuè percipi non perceptis perſonis, quàm impoſſibile eſt, eam percipi non percepta eſſentia Dei: quandoquidem ordo ad vtrumque illum terminum, eſt eſſentialis notitiæ intuitiuæ viſionis; & vterque percipitur eodem modo; hoc eſt euidenter quoad an eſt, etiamſi non niſi abſtractiuè, & per alienas ſpecies cognoſcatur. Quare exemplum propoſitum, videtur efficaciter monſtrare, poſſibilem eſſe Trinitatis notitiam euidentem abſtractiuam. Eſtque huic exemplo affine, exemplum actus fidei de Trinitate, ex quo intuitiuè perſpecto, euidenter agnoſceretur exiſtere in Deo Trinitatem.

Nec minus validè idem inferre licet ex alio exemplo, nempè vnionis hypoſtaticæ vnius vel triplicis terminatæ ad tres perſonas diuinas. Qui enim eam vnionem intuitiuè perceperit, non poterit non attingere euidenter quoad an eſt, dari perſonas illas, quarum ea vnio eſt eſſentialiter nexus actualis. Reſpondet Suares loco proximè citato, hoc exemplum non eſſe efficax; quia licet vnio hypoſtatica ad vnam perſonam terminata V.G. ad Verbum, terminetur ad ſolam perſonam Verbi; tamen quantum eſt ex ratione ſua, ſolùm requirit terminum qui ſit ſubſiſtentia incommunicabilis. Vnde intuitio vnionis, non poteſt ingenerare niſi confuſam notitiam ſubſiſtentiæ diuinæ, etiamſi non conſtet cuiuſmodi ſit; nempè an reſpectiua, an abſoluta. Sed hinc non infringi argumentum, ex eo patet, quod nulla eſt in Deo ſubſiſtentia abſoluta quæ poſſit ſubſtantialiter complere ac terminare incommunicabiliter naturam creatam: vnde perſpecta intimè vnione, planè attingeretur diuina triplex ſubſiſtentia incommunicabilis, etiam determinatè quoad an eſt: quia vnio, eſt eius reſpectiua eſſentialiter. Æquè inualidè Vaſques illo 4.num.11.reſpondet, viſa vnione vna aut triplici ad tres perſonas auguſtiſſimæ Trinitatis terminata, duntaxat perceptum iri naturam creatam, cum eo modo vniri alicui perſonæ diuinæ: non tamen neceſſe eſſe, cognoſci an vna illa vel multiplex vnio, diuerſas perſonas reſpiciat. Verùm quomodò non eſt neceſſe id cognoſci, cum vnio vna vel multiplex, quæ intuitiuè attingitur, ſupponatur eſſe eſſentialiter reſpectiua plurium perſonarum? Itaque exempla propoſita videntur efficaciter concludere, poſſe diuinitùs communicari viatori notitiam trium auguſtiſſimæ Triadis perſonarum, euidentē quoad an eſt. Non quod velim, eam euidentiam eſſe per propriam ſpeciem: ſed quod Trinitas quidem perſonarum euidenter cognoſcatur eſſe, at per conceptus alienos; ſicut Deus, quoad an eſt, cognoſcitur euidenter, penetrato intimè effectu aliquo creato: neque tamen cognoſcitur per motionem propriam, quæ ſola Dei viſione intuitiua confertur.

Sic ſuppoſita poſſibilitate notitiæ euidentis, alterius à viſione, terminatæ ad Trinitatem; cenſeo conſtare debere, talem notitiam infuſam, fuiſſe de facto conceſſam Chriſto: quia Chriſtus tanquam Doctor noſter, atque adeò tanquam viator, ſæpè locutus eſt de perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis; & ſæpè etiam orauit Patrem, prælucente profectò, & locutionem ac orationem illam dirigente, aliqua ſupernaturali notitia: quam immeritò quis arbitraretur eſſe viſionem beatam, cum hæc non debuerit vſurpari ad miniſteria & ad functiones Chriſti, quatenus viatoris. Cum igitur in Chriſto viatore non fuerit alia notitia ſupernaturalis præter ſcientiam infuſam; (fides enim locum in eo non habuit;) fatendum eſt, Chriſtum per ſcientiam infuſam, atque adeò euidenter, agnouiſſe Trinitatem quoad an eſt.

Ad firmamenta contrariæ ſententiæ.

156. Quæ verò Vaſques in contrarium propoſuit, diſſoluuntur nullo negotio. Ac primùm falsò aſſeruit, D.Thomam negaſſe Chriſto hanc ſcientiam, quia dixit eſſentiam Dei non cognoſci per ſcientiam infuſam. Hoc enim D.Thomas intelligit de cognitione quidditatiua, qualem non tribuimus Chriſto, occaſione Trinitatis perceptæ per infuſam ſcientiam. Sicut qui tribuit Angelo cognitionem Dei euidentem quoad an eſt, ex eo quod videat intuitiuè creaturam; non tribuit Angelo viſionem diuinæ eſſentiæ, ſed tantùm ſcientiam abſtractiuam. Itaque euaneſcit omnis illa claritas, quam aduerſarius in propoſito S.Thomæ teſtimonio, verbis ampliſſimis oſtentabat. Æquè facilè conuelli poſſunt eius rationes. Admittimus enim illam Trinitatis notitiam euidentem infuſam, à viſione diſtinctam, non fuiſſe obiecti ex ſe noti. Nam ex nuda ſpecierum Trinitatem repræſentantium expreſſione, non potuiſſet Trinitas innoteſcere euidenter abſtractiuè: quia nulla ſuppeteret ratio aſſentiendi euidenter, obiecto nequaquam ex terminis noto.

Quare haud dubiè Trinitas, vi ſcientiæ huius, innoteſcebat Chriſto per aliud, nimirum per teſtimonium Dei, à quo Chriſtus euidenter noſcebat ſe moueri, ad iudicandum eſſe in Deo Trinitatem: ex eaque motione clarè penetrata, Chriſtus euidenter cognoſcebat, obiectum ad quod per eam mouebatur; eſſe verum; idque ex teſtimonij Dei claritate, perſuadebatur; aſſenſu, qui quod non niteretur præcisè diuina auctoritate, ſed euidentia motionis à Deo profectæ, differebat à fide, eratque ſcientiæ. Sicut aſſenſus quod Roma ſit, ob euidenter notam multorum alioqui fallacium conſenſionem, non eſt fidei, ſed ſcientiæ. Secundò potuit innoteſcere Chriſto Trinitas, per aliquos ex propoſitis effectibus ſupernaturalibus, qui quamuis eſſent media extrinſeca; tamen ob connexionem eis intercedentem cum Trinitate, deducebant neceſſariò in notitiam eius abſtractiuam euidentem; non abſolutè & quidditatiuè, quo pacto eſſet ſcientia beata, ſed tantùm quoad an eſt: eaque notitia, tametſi tenuiter euidens præ beata, non erat cum ea incompoſſibilis; vt notum eſt ex ijs quæ de ſcientiæ, ac fidei, & aliorum actuum compoſſibilitate traduntur ſecunda ſecundæ ſed neque ea poſita viſione erat inutilis, cum non modò intellectum magis extenſiuè determinaret, (vt dicitur de actu opinandi non trepidante, iuncto actui ſcientiæ;) ſed etiam opportuna eſſet Chriſto viatori, ad orandum & merendum pro nobis: quem ad ea munera vſurpare ſcientiam beatam, par non fuit, vt ſupra monuimus.

Alia ſupernaturalia obiecta, ſcientiæ Chriſti per ſe infuſa.

157. Habemus ergo quomodò Deus, & quà vnus, & quà Trinus, pertineat ad ſcientiæ infuſæ obiectum. Eodem autem pertinere creata omnia gratiæ myſteria, & entia quæcunque ſupernaturalia creata, non videtur dubitandum. Nam myſteriorum quidem, Chriſtus non modò pars magna, ſed tota ferè materia fuit. Entium autem ſupernaturalium, aut cauſa meritoria, vt gratiæ ſanctificantis & auxiliorum gratiæ, ac viſionis beatificæ puris creaturis obuenientium; aut cauſa ſubiectiua, ſiue ratione totius ſuæ ſubſtantiæ, vt modi eſſendi quem habet Chriſti humanitas in Euchariſtia; ſiue ratione alicujus ſuæ partis, vt vnionis hypoſtaticæ animam vel corpus Chriſti afficientis. Has omnes ſupernaturales formas, & omnia gratiæ myſteria, Chriſto euidenter innotuiſſe per ſcientiam infuſam, ea mihi ratio abundè perſuadet, quod par fuit Chriſtum horum omnium quæ aut in ſe habebat, aut perficiebat, vel efficiebat, conſcium eſſe per notitiam viatori congruam: quandoquidem illa omnia attinebant ad eum, vt viatorem. Et verò nihil eſt quod cogat diffiteri, hæc obiecta fuiſſe per ſcientiam infuſam viatori conuenientem perceptibilia: & quidem non modò euidenter quoad nexum, per iudicium aliquod abſtractiuè de eis formandum; ſed etiam per propriam ſpeciem, & euidentem ac claram eorum notionem. Quod non reſtringo ad entia illa ſupernaturalia, quæ non inuoluunt aliquid diuinum, ſed omnia planè volo perſpici per hanc ſcientiam.

Itaque gratia ſanctificans, quæ eſt creata participatio diuinitatis, vnio hypoſtatica quæ terminatur ad Verbum diuinum, viſio beatifica quæ reſpicit eſſentialiter Deum ſicuti eſt, & ſi quæ ſunt alia quæ inuoluant nexum vel habitudinem ad aliquid increatum, omnia æquè obijciuntur huic Chriſti ſcientiæ, quod rectè

Digitized by Google

rectè concedit Suarez t.1.3.p.d.27.ſ.3. malè reclamantibus, Vaſque 3.p.d.53.c.1. & 1.p.d.135. Aluare 3.p.d.61. Raguſa 3.p.d.92. Neque enim verum eſt, clarè ac intuitiuè percepto obiecto alterius entis reſpectiuo, debere quoque intuitiuè percipi terminum illum, quod tamen eſt his autoribus vnicum fundamentum, negandi huic Chriſti ſcientiæ, intuitiuam notitiam formarum ſupernaturalium inuoluentium aliquid diuinum. At nobis hoc fundamentum ſufficienter videtur vno illo exemplo diſiici, quod ſæpè in ſuperioribus tetigimus: nempe creaturæ quam Angelus vi ſua naturali quidditatiuè intuetur, cum habitudine eſſentiali quam ad Deum habet: neque tamẽ idcirco quidditatiuè Deum videt, eadem vi ſua natiua non eleuata. Similiter ergo non eſt neceſſe, quiſquis vnionis hypoſtaticæ modum intuitiuè conſpicit, intueri quoque perſonam Verbi; vel eum qui intuetur gratiam ſanctificantem quæ eſt diuinæ eſſentiæ participatio, videre eſſentiam diuinam: quia cum medium eſt inferioris rationis, nõ ingenerat notitiam quidditatiuam termini, ad cuius notitiam, ob eſſentialem cum eo nexum, deducit.

Eiuſdem ſcientiæ actus, an perpetuus, & ad quàm varia protenſus, vnus, aut multiplex.

158. A ſcientiæ infuſæ obiecto, pergo ad actum eius, de quo infra ſuo loco, agendo de defectibus ab intellectu Chriſti remouendis, quærendum erit, ſitné cum diſcurſu, ac conuerſione ad phantaſmata. Nunc hæc quæri de eo poſſe video. Primò, ſitnè ſimplex, an compoſitus. Secundò an eius exercitium, ſit perpetuum. Tertiò quoad quot obiecta, poſſit ſimul & ſemel exeri. Compoſitionem porrò huius actus, de qua primo loco quæritur, admitto eſſe interdum aliquam, contra Vaſquem 3 p.d.52.n.18. Exiſtimo ergo actum ſcientiæ infuſæ, non ſemper refugere ſtructuram, & compactionem aliquam: ſed quoſdam actus huius ſcientiæ, poſſe eſſe enunciatiuos, quoſdam ſimplices contuitiones? Et quoſdam poſſe eſſe adæquatos obiecto, & attingentes quicquid ad illud ſpectat, quoſdam verò inadæquatos. Obiectum autem dearticulatum in varios conceptus obiectiuos, poteſt per conceptum quemdam tertium, colligari: vnde exiſtit compoſitio atque compactio mentalis, cum notitia euidenti compoſſibilis, quia compoſitio illa non affingitur obiecto, ſed tota ſe tenet ex parte notitiæ, & modi cognoſcendi: etiamſi iſtud non poteſt de ſcientia beata aſſeri, quia eſt rei ſicuti eſt, atque adeò debet eſſe obiecto adæquata.

An verò vſus actuum ſcientiæ infuſæ ſit perpetuus, & circa quot obiecta poſſit ſimul exeri, de quo deinde quærebatur, varij variè tradunt. Mihi breuiter ſtatuendum videtur, exercitium ſcientiæ infuſæ, fuiſſe Chriſto perpetuum, quoad aliquẽ actum huius ſcientiæ. Nam Chriſtus numquam omnino, ac ne dormiens quidem ceſſauit à merito, cui in Chriſto hæc ſcientia neceſſariò præibat, ob defectum fidei. Longè verò excellentius eſt, eſſe ſemper in actu ſecũdo, quam in ſolo primo, qui imperfectus eſt, & ad ſecundum tendit. Itaque ſicut Angeli, quia non grauantur Sarcina corporis, ſunt perpetuò in vſu aliquo ſcientiæ ſuæ naturalis; quod item de nobis in vigilia verum eſt: ſic Chriſtus quia in vſu ſcientiæ infuſæ non pendebat à corpore, rectè aſſeritur eam perpetuò exercuiſſe, cum id ſit longè optabilius ac decentius, quando ita licet per ſtatum perſonæ. Exercebat tamen eam cum ſucceſſione, & variabilitate quoad obiecta: id eſt nunc vnum obiectum, mox aliud attingendo, vt rectè ſtatuit D. Thomas 3.p.q.11.art.5. quia nihil eſt quod eripiat libertatem, admittendi in huius ſcientiæ vſu, variabilitatem prædictam: ſicut eſt quod eam libertatem recipiat in vſu ſcientiæ beatæ. Quare Chriſtus non hærebat perpetuò defixus in vno quopiam huius ſcientiæ obiecto, ſed ab vno tranſiliebat ad aliud. Nec eſt improbabile, Chriſtum aliquando exercuiſſe actum aliquem cuiuſlibet ſpeciei impreſſæ ad hanc ſcientiam pertinentis, & omne obiectum cuius per eam percipiendi principia haberet, aliquando attigiſſe.

159. Hoc tamen ſimul præſtare, & omnia omninò huius ſcientiæ obiecta quæ ſupra recenſuimus, ſimul percipere per hanc ſcientiam nequiuit: ſiue vno actu, quod malè admiſit Marſilius in 3. quæſtion. 10. articul. 2. ſiue pluribus ſimul actibus. Nam quod attinet ad vnicum actum in tam vaſtam ſimul multitudinem obiectorum diffuſum; etiamſi gratis ſupponamus quod is de potentia abſoluta non repugnet; tamen perſpicuum videtur, eum excedere vires intellectus creati, etiamſi lumine & ſpeciebus infuſis inſtructi. Idem dico de attingentia eorundem omnium huius ſcientiæ obiectorum, per plures ſimul actus eius, contra Cabrerum 3. p. q. 11. art. 6. diſp. vnica. Nimia enim eſt vaſtitas obiectorum, ſub hanc ſcientiam cadentium. Vnde cum vis operatiua animæ Chriſti, limitata ſit & finita, non potuit vi ſua connaturali, & excluſo miraculo extraordinario, erumpere ſimul in omnes huius ſcientiæ actus, quibus obiecta eius omnia eſſent percipienda. Sunt enim infiniti, & diuerſarum omnino rationum, planeque depoſcerent attentionem infinitam, quæ vim cõnaturalem animæ Chriſti tranſcendere, perſpicuè videtur.

Eſto verò potuerit Chriſtus per ſcientiam infuſam infinita Indiuidua determinati alicuius generis ſimul attingere, quod Vaſquez 3 p.d.53.num.12. affirmat de omnibus futuris in infinitum: putat enim ea ſimul à Chriſto per hanc ſcientiam fuiſſe percepta: quod item Moncæus diſp. 2. Selecta cap. 12 *ſub finem*, affirmat de omnibus quæ cum ab hominibus, tum ab Angelis, geſta aut gerenda ſunt per totam æternitatem. Quamquam ratio qua id vterque confirmat, imbecilla eſt. Putant enim niſi id admittamus, inuehendã eſſe in Chriſtum ignorantiam, & verum in ſcientia profectum Sed labuntur. Nam dummodò ſalua ſit Chriſto ſcientia habitualis omnium illorum obiectorum, indita ab initio; nihil erit quod animæ Chriſti timeamus ab ignorantia, & profectu vero quoad ſapientiam. Et idcircò Fonſeca 2. Metaph. ca. 2. q. 2. ſ. 4. negat Chriſtum per ſcientiam infuſam infinita percepiſſe actualiter, quamuis habitualis eius ſcientia pertinuerit ad infinita. Demus tamen ſcientiæ infuſæ Chriſti; vt ad infinita eiuſdem rationis obiecta, porrigi ſimul potuerit; eo quod id non videatur excedere virtutem luminis ſuperioris quo hæc ſcientia inſtruitur. Sed vt hæc ſcientia, circa infinita infinitarum rationum obiecta, ſimul exeri potuerit; non videtur cohærere cum limitatione virtutis intellectiuæ creatæ, connaturaliter operantis per lumen infuſum. Iuuerit in hanc rem recolere, quæ in ſimili circa intelligentias dubitatione, tradidimus in Natur. Theol. diſt. 4. à n. 170. Ferè enim ſe habet Chriſtus, ad omnia ſimul obiecta ſcientiæ infuſæ, ſicut Angelus ad totum obiectum ſibi connaturale, quantum quidem attinet, ad vim ſimul illud percipiendi.

De Actu primo eiuſdem Chriſti ſcientiæ, quoad ſpecies.

160. Reliquus eſt habitus ſcientiæ Chriſti infuſæ. Quo nomine, iam ſupra dixi, comprehendere me, & ſpecies impreſſas interuenientes ex parte obiecti, & lumen roborans potentiam, ſeſquè tenens ex parte eius. Nam principium ſupernaturale tenens ſe ex parte potentiæ, quod in alijs facultatibus dicitur *habitus*; in intellectu, vocatur *lumen*. Et ſpecies quidem cum principient notitiam minùs perfectam, ac proinde etiam minùs ſimplicem quàm ſcientiam beatam, cui vnica emi-

nentialis ſpecies deſeruit; fatendum eſt, plures numero impreſſas eſſe. Eſto, potuerit per potentiam Dei abſolutam vnica produci: quod videtur concedendum, reiecto Marſilio, vnicam de facto admittente ſpeciem impreſſam, pro toto ambitu obiectorum huius ſcientiæ. Non tamen totidem numero ſpecies impreſſas agnoſcere pro hac ſcientia adigimur, quot pro ſcientia acquiſita, quæ pendet ab obiectis: & idcirco pro eorum diuerſitate; accipit diuerſas ſpecies. At ſcientiæ infuſæ ſpecies, immediatè conferuntur à Deo; cui facile eſt indere ſpecies vniuerſales, quæ paucæ numero exæquent vi repreſentatiua benè multas à varijs obiectis deriuatas. Nec eſt inuerisimile, quod graues Theologi prodiderunt; has ſcilicet ſpecies ſcientiæ Chriſti infuſæ deſeruientes, vniuerſaliores fuiſſe ſpeciebus quibuſuis Angelicis; ſiue naturaliter debitis, ſiue ſupernaturaliter conceſſis. Sicut enim erant perfectiones intellectus, euehendi ad ſublimiorem notitiam quàm ſit notitia quælibet Angelorum; ita par fuit ſpecies illas ſuperare Angelicas vniuerſalitate, quantum per obiecta repreſentanda licuit.

Quia verò ſcientia infuſa Chriſti, porrigitur & ad obiecta naturalia, & ad ſupernaturalia; controuerſia fuit apud aliquos, cuiuſmodi eſſent ſpecies impreſſæ ad hanc Chriſti ſcientiam requiſitæ. Nimirum an pro obiectis naturalibus, eſſent naturales: pro ſolis autem ſupernaturalibus obiectis, eſſent ſupernaturales: vel certè an vtræque eſſent ſupernaturales, aut vtræque naturales: quod poſtremum non debet mirum videri, cum etiam in fide; ſpecies impreſſæ deſeruientes actibus de obiecto ſupernaturali, attingendo per ſupernaturalem habitum fidei, ſint naturales. Amplector ſententiam quæ quaſcunque Chriſti ſpecies de obiectis naturalibus, etiamſi deſeruientes ſcientiæ infuſæ, ſtatuit eſſe naturales ſecundùm ſubſtantiam, nec niſi ſupernaturales quoadmodum: qua ratione, ſpecies quæ animæ ſeparatæ infunduntur de obiectis naturalibus, naturales ſunt, tametſi ſpectato modo, quo animæ non per ſenſus, atque adeò præter naturalem modum communicantur, ſint ſupernaturales. Quæ verò ſpecies, ſupernaturalibus obiectis ſcientiæ Chriſti infuſæ repræſentandis deſeruiunt, ſupernaturales ſecundùm ſubſtantiam ſunt habendæ. Et vtriuſque partis ratio eſt, quia eſſentialis conſtitutio ſpecierum impreſſarum cuicunque ſcientiæ deſeruientium, petenda eſt ex obiectis repræſentatis; cum totum munus ſpecierum penes quod conſtituitur in tali ſpecie, ſit repræſentare hæc obiecta. Igitur obiectis naturalibus debentur ſpecies naturales; ſupernaturalibus verò, ſupernaturales.

161. Non me latet noua quorundam philoſophandi ratio, & de ſpeciebus, & de alijs actibus primis, & ſecundis. Antiquam enim actus & habitus ſpecificandi rationem, penes motiuum ſiue obiectum formale, non admittunt, ſaltem vniuerſaliter: vnde & actus naturales, circa obiecta formaliter ſupernaturalia; & ſupernaturales, circa naturalia, conſtituunt: Et idem pronunciant de ſpeciebus impreſſis. De principio illo, cui hæc circa ſpecies doctrina nititur, id eſt de ſpecificatione formæ naturalis, ducibili ex obiecto formali ſupernaturali, vel contrà, videſis Valentinum Erice 1. p. tract. 4. diſp. 38. à cap. 2. Ægidium Coninc 12. diſp. 5. dub 2. & 3. Mihi placet contrarium principium, quo ſtatuitur, eſſentiam actuum & habituum, atque adeò etiam ſpecierum, ducendam eſſe ex obiecto quod eſſentialiter reſpiciunt: quæ eſt antiqua & ſolida doctrina, in quam qui videntur aduerſari, volentes nolentes reuoluuntur, cum loco obiecti formalis diuerſi, pro diuerſis ſpecie actibus, aſſignant diuerſam attingibilitatem, vel proportionem obiectorum, aut diuerſam regulam ſub qua attingantur, vel diuerſum modum in ea tendendi, quæ omnia diuerſam obiectiuam rationẽ formalem, ſiue motiuam, ferunt. Sed de hoc alibi diligentiùs; & plenè qui cum hæc recognoſcimus lucem vidit, Alarconius diſp. 2. de viſione Dei cap. 5. & 6. Sic igitur conſtituto eo principio, quoad ſpecificationem actuum, & habituum, ac ſpecierum, manifeſtè ſequitur, philoſophandum eſſe de ſpeciebus impreſſis deſeruientibus ſcientiæ infuſæ Chriſti, eo modo quem iniuimus.

De eodem actu primo, quoad lumen.

162. De lumine huius ſcientiæ in Chriſto, ſtatuendũ breuiter eſt, illud ſupernaturale eſſe; de quo nemo dubitat. Statuendum prætere eſt, hoc lumen à ſpeciebus impreſſis, & à lumine gloriæ longè differre, nec niſi vnicum eſſe ac ſimplex. Quibus paucis verbis, reijcio varias recentiorum de eo lumine ſententias. Vaſques enim 3. p. d. 54. cap. 2. negat vllum eſſe pro ſcientia infuſa lumen, à ſpeciebus intelligibilibus diſtinctum: quia cum ſpecies ſint ſufficiens principium ad eliciendam cognitionem rei cuius inerat Chriſto ſpecies infuſa; ſuperuacaneum eſt, aliud præterea principium addere; quod lumen denominetur. Quo eodem modo, in ſcientia beata, præter ſpeciem impreſſam vel formalem vel virtualem, hoc eſt diuinam eſſentiam vice ſpeciei fungentem, vel potiùs quia præſens eſt & intelligibilis actu, munus illud abeuntem pro quo vicaria ſpecies ſubrogatur; nullum agnoſcit lumen gloriæ tenens ſe ex parte potentiæ: id quod dixerat iam olim Vdalricus apud Cartuſianum in 3. d. 14. quæſt. 3. Suares verò tametſi cum vacillatione aliqua, ita hoc lumen à ſpeciebus ſcientię infuſæ diſtinctum in Chriſto agnoſcit tom. 1. 3. p. d. 29. ſect. 4. vt tamen dicat, illud non diſtingui à lumine gloriæ, quod ex parte potentiæ & hanc ſcientiam, & beatam principiet. Cui ſententiæ ſubſcribit Leſſius l. 2. de ſummo bono nu. 155. ſi ſermo ſit de ſcientia infuſa beatorum, diſtincta à viſione beatifica. Denique aliqui, hoc lumen quod peculiare ſcientiæ infuſæ tribuunt, affirmant eſſe multiplex, pro varietate obiectorum per illud perceptorum. Ita Caiet. 22. q. 54. art. 4. & Cabrera 3. p. q. 11. art. dubit. 6. Ego quoad hæc omnia, ab his autoribus diſſentio.

Differt à ſpeciebus impreſſis.

163. Ac primùm, quod hoc lumen differat à ſpeciebus, non aliter confirmandum eſt, quàm ex proportione ad habitus infuſos viæ. Certum quippe eſt, intellectum viatorum fidelium, vltra ſpecies impreſſas rerum credendarum tenentes ſe ex parte obiecti, quæ naturales ſunt, & à ſenſibus hauſtæ, accipere lumen fidei, quod eſt qualitas tenens ſe ex parte potentiæ, eamque roborans, & reddens proportionatam ad eliciendum connaturaliter actum credendi. Similiterque ad actum ſupernaturalem amandi Deum, præter ea quæ ex parte voluntatis exiguntur, ac præter obiecti propoſitionem ab intellectu prælucente factam, ſuppeditatur diuinitùs complementum aliquod actiuitatis potentię; quo immiſſo, & ipſa potentia roboretur ad talem actum, & apta ac proportionata ad eum connaturaliter eliciendum reddatur. Potentia enim ad huiuſmodi actus nec proportionata eſt, nec ſatis habet virium: ideoque vt eos attingat, præſertim connaturaliter, debet armari, vt Philoſophus loquitur, id eſt compleri ac inſtrui: quod propriè non fit per ſpeciem impreſſam, cuius munus tantùm eſt determinare quoad rationem ſpecificam actus, ſed fit per comprincipium aliquod tenens ſe ex parte potentię. In ſupernaturalibus quoque actibus patriæ, eadem cernitur actiuitas comprincipiorum additiorum potentiam complentium, vltra ea quæ ex parte obiecti interueniunt. Lumen enim gloriæ, quicquid Vaſques aliter ſtatuat, planè differt à ſpecie impreſſa Dei: quod nolo hîc extra locum confirmare. Latè autem à Suare

traditur

traditur 1. part. tract. 1. l. 2. cap. 15. à num. 4. & à Leſſio l. 2. de ſummo bono cap. 8. Similiter ergo ad cudendum ſupernaturalem actum ſcientiæ infuſæ, præter ſpeciem impreſſam obiecti vicariam, exigitur auctarium potentiæ, ſeu lumen infuſum, vt facultas quæ ex ſe reſpectu huius actus manca & improportionata eſt, compleatur, & aptetur; ſicque actio connaturaliter fiat.

164. Argumentum quo Vaſques ex ſcientia infuſa habitum omnem à ſpecie impreſſa diſtinctum eliminat, idem eſt cum eo quo lumen gloriæ à ſpecie impreſſa Dei diſtinctum reijcit, ei principio nixum, quod vbicunque multiplicantur cauſæ, debent quoque multiplicari in effectu rationes productæ, ſingulis cauſis reſpondentes: quod principium, ex quodam Gerardo refert Baconus in 2. d. 28. *initio*. Putat autem Vaſques, nihil eſſe in actu ſcientiæ infuſæ, quod peculiariter reſpondeat lumini à ſpeciebus deſtincto. Nihil quippè eſt in eo actu, præter rationem communem cognitionis, & ſpecialem talis cognitionis rationem. Primæ, ſufficiens principium, eſt intellectus ſecundùm ſe. Intellectio enim quâ talis, à ſolo intellectu proficiſcitur. Ratio autem talis cognitionis, ſeu quod ſit talis obiecti propria, & euidens; habet pro principio proprio ac ſufficiente, ſpeciem impreſſam propriam. Ideò enim intellectus, hanc potiùs rem intelligit quàm aliam, quia huius potiùs quàm alterius rei ſpecie inſtruitur. Nulla igitur ratio reſtat in notitia infuſa, quæ reſpondere poſſit habitui ſeu lumini, & per illud peculiariter produci, quod tamen eſt vnicum fundamētum aſſignandi alicui effectui cauſam quamcunque.

Mihi tamen, principium quo vniuerſa hæc ratiocinatio nititur, videtur omnino ruinoſum. Id quod patere poteſt ex habitu facilitatiuo, ſi verum eſt (vt eſt certè veriſſimum,) talem habitum conferri, ad coefficiendam cum potentia ſubſtantiam actus, quam ſola potentia poſſet efficere: accedente autem habitu aduentitio, fit expeditè & abſque difficultate. Faciliter enim operari, non eſt ratio noua & peculiaris in effectu, ſed tenet ſe ex parte cauſæ promptè & ſine difficultate operantis. Poſſunt ergo plures cauſæ coniungi, vt veluti communibus impenſis, eundem effectum & eandem eius rationem efficiant. Atque ita contingit in re præſenti; eſtque id in ea multo magis dicendum: quia vna cauſarum ad cudendum actum interuenientium, nempè intellectiua potentia, eſt ex ſe manca & impotens ad huiuſmodi actum, quippe ordinis ſuperioris. Quanquam ſi neceſſe eſſet principium illud admittere, & nullum aſſignare principium niſi cui peculiaris in effectu ratio reſpondeat; æquè facilè poſſemus in actu ſcientiæ infuſæ diſtinguere aliquid peculiariter reſpondens lumini infuſo à ſpeciebus diſtincto, ac poterit aduerſarius in actu credendi, aliquam rationē peculiarem aſſignare, reſpondentem fidei habituali. Argumētum enim propoſitum, ſi vrgeret, æquè euerteret lumen fidei, ac lumen ſcientiæ infuſæ. Quod ſi aduerſarius præter duas illas rationes quas in actu ſcientiæ infuſæ diſtinxit; nempè rationem cognitionis, & rationem talis cognitionis tendentis in tale obiectum; addat tertiam, quæ veriùs ſecundo loco ponenda eſſet, nempè rationem intellectionis ſupernaturalis, quæ peculiariter reſpondeat lumini fidei: idem plane nos quoque diceremus de actu ſcientiæ infuſæ, ſi principium illud admitteremus, quo noua cauſa, pro noua duntaxat & peculiari ratione in effectu producenda, inuehi poſſe affirmatur.

Et à lumine gloriæ.

165. Iam verò æquè reijciendi ſunt, qui hoc lumen in Chriſto confuderūt cum lumine gloriæ quod principiat ſcientiam beatam. Contrarium meritò affirmat Salas 12. tract. 2. d. 5. ſect. 9. & Raguſa 3. part. d. 102. videturque ſufficienter euinci, ex tanta diuerſitate notitiæ infuſæ ſimpliciter dictæ, & notitiæ beatæ. Tantoperè enim diſcrepant illæ notitiæ, vt vnicuique earum ſuum lumen peculiare tribuendum videatur. Accedit quod notitia per ſe infuſa ſupernaturalis, communicata ſæpè eſt viatoribus; vt Adamo, & alijs pleriſque, quos diuina benignitas radio aliquo ſuperioris illius ſcientiæ ſæpè colluſtrauit, priuſquàm extra viæ ſcamma ſtatuerentur. Cum notitia autem, vt miracula non neceſſaria excludantur, communicatum eſt lumen proportionatum; quod proinde fuit à lumine gloriæ diſtinctum.

Non me latet, quid aduerſarij ſint hîc reſponſuri. Fatebuntur enim in puris viatoribus, lumen infuſum eſſe aliud à lumine gloriæ: quia cum nondum ſint in termino, non potiuntur principijs ſtatus beatifici, inter quæ eſt lumen gloriæ. Quare in eis neceſſariò aſſignandum eſſe dicent lumen peculiare; non item in Chriſto, & alijs beatis: quia lumen gloriæ quod adeſt, ſufficere abundè poteſt ad principiandos actus ſcientiæ infuſæ æquè ac beatæ & confirmari poteſt, quia non videtur negandum, quo minus Beatus, extra Verbum poſſit ſuum lumen gloriæ percipere, etiamſi alio quouis lumine externo deſtituatur. Si enim reliqua principia intellectualia, ſunt reflexiua in ſeipſa; V. G. intellectus eſt principium intelligendi ſeipſum, & fides eſt principium credendi ſeipſam; quidni lumen gloriæ poſſit eſſe principium intuendi ſeipſum? Et tamen ea notitia luminis gloriæ, eſſet ſcientiæ infuſæ, non beatæ.

Verùm hi autores, dum ſtudent parcitati, non aduertunt rem eſſe cum locupletiſſimo remuneratore, qui in beatis omnia ordinatè velit peragi; ac proindo nō deſtinet vnū inſtrumentū ad tam diuerſa munera, quod egeſtatem ſaperet; ſed cuique ſuum peculiare ac congruum addicat. Quod enim de natura dixit Ariſtoteles 1. Polit. c. 1. & latè verſat Dandinus 2. animæ digreſſ. 46. eam non vti gladio Delphico, ſed vno vti ad vnum; valet multo magis circa Deum, & præſertim vbi oſtentanda eſt gloria & diuitiæ domus eius. Etſi ergo lumen gloriæ poſſet ad vſum quoque ſcientiæ infuſæ adhiberi in beato, tamen Deus qui diues eſt in miſericordia, peculiare hoc ornamentum quod in viatoribus cernitur, beatorum intellectui non vult negare. Eſt autem præterea veriſimilius, lumen gloriæ non poſſe eſſe vſui niſi ad functiones gloriæ, quia hæc eſt eius natura: ita vt quamuis quia eſt ſuperius, poſſit eſſe vſui ad percipienda infra ſuum ordinem obiecta, & actus ſcientiæ inferioris; quo pacto principia ſcientiæ infuſæ, vſui ſunt ad percipienda omnia obiecta ſcientiæ naturalis; & intellectus Angelicus poteſt in omnia obiecta intellectus humani; tamen non poſſit lumen gloriæ deſeruire ad principiandam notitiam alterius generis, & longè inferiorem. Nam neque lumen infuſum poſſet eſſe vſui ad functiones ſcientiæ naturalis, neque intellectus Angeli ad intellectiones homini proprias, ſub ratione formali conſentanea humano intellectui. Et hinc liquet, cur lumen gloriæ in beato, non poſſit principiare reflexionem in ſeipſum: licet intellectus, & fides, ad proportionales reflexiones deſeruiant, quia ſiſtitur intra notitiam cui in principia ſuapte natura addicuntur? quod non fieret, ſi lumen in ſeipſum reflecteretur.

Eſt vnicum, pro toto ambitu obiectorum huius ſcientiæ.

166. Tandem neque illi audiendi ſunt, qui lumen infuſum multiplex poſuerunt pro multiplici genere obiectorum per ſcientiam infuſam cognoſcibilium. Meritò enim S. Thomas 3. p. q. 11. art. 6. ad 3 ſtatuit hoc lumen eſſe vnicum, pro toto ambitu obiectorum huius ſcientiæ. Ratio petenda eſt, partim ex analogia cum lumi-

lumine fidei, quod eſt vnicum pro omnibus credibilibus ac etiam cum lumine gloriæ, quod item eſt eſſentialiter inſectile: & quamuis vnicum ſit, ad omnia tamen obiecti ſcientiæ beatæ ambitu comprehenſa, porrigitur: Partim etiam ex eminentia luminis ſupernaturalis, quod eſt longè ſublimius naturali: & tamen experimur, ab vnico naturali lumine conſerto intellectui, produci diuerſiſſimas actiones, pro diuerſitate ſpecierum ad eas determinantium. Multo itaque magis, ſupernaturale lumen ſcientiæ infuſæ, quandoquidem perfectius ac nobilius eſt, idemmet ac vnicum, totidem actiones huius ſcientiæ principiare poterit, quot interuenient ſpecies impreſſæ ad expreſſionem actionum illarum determinantes. Neque verò ex multiplicitate ſpecierum, inferre licet multiplicitatem luminis hanc ſcientiam principiantis. Nam quoad rem præſentem, latum diſcrimen intercedit inter lumen & ſpecies. Hæ ſiquidem ſunt vicariæ obiectorum, quorum magna eſt multiplicitas, & diuerſiſſima ratio. Vnde mirum non eſt, quod varias ſpecies ſibi ſubrogatas depoſcant. At lumen tenet ſe ex parte potentiæ, eſtque robur eius, & actiuitatis complementum: ac proinde ſicut ipſa potentia eſt vna, non obſtante habitudine ad diuerſas actiones; ita & lumen vnicum eſſentialiter, facilè poteſt ad totam ſphæram obiectorum huius ſcientiæ, pertinere.

Summa perfectio eiuſdem Chriſti ſcientiæ, concluditur.

167. Ex hactenus diſputatis, liquere poteſt de præcellentia ſcientiæ Chriſti infuſæ ſupra naturalem, ex omnibus planè capitibus ex quibus perfectio ſcientiæ attendi poteſt: nempe penes obiectum eius, & actum, ac habitum. Et ambitus quidem obiecti huius ſcientiæ, longè ſuperat ſphæram obiectorum ſcientiæ naturalis, eſtque propè immenſus. Complectitur enim Deum vnum & trinum, omniaque infra cum gratiæ myſteria, & entia quæcumque ſupernaturalia creata; inſuperque omnia illa quæ concludebantur ſphæra obiecti ſcientiæ naturalis. Nam quicquid ſpectat ad ſcientiam inferiorem, æquè ad ſuperiorem pertinet; quamuis non ſolum, nec ſub eadem ratione motiua. Sicut quæcumque percipit ſenſus quilibet externus, eadem percipiuntur per ſenſum internum, & prætereà alia quædam inſenſata externis. Et quæcumque homo percipit, ab Angelo quoque percipiuntur, præter alia quædam Angelo propria. Motiuum autem peculiare ſeu ratio formalis quæ vſui eſt ad conſtituendam ſcientiam infuſam, eamque ſecernendam ab acquiſita & naturali quoad obiectum materiale circa quod ambæ verſantur, eſt illa cognoſcibilitas obiecti naturalis per hoc lumen, ſecundum quam obiectum non habet proportionem cùm ſcientia naturali. Itaque & materiale & formale, obiectum ſcientiæ infuſæ, longè ſuperat obiectum acquiſitæ, cùm materiale, tum formale. Actus item eſt longè pretioſior; tum quia eſt ferè intuitiuus, cum è contrario omnes propè actus ſcientiæ naturalis ſint abſtractiui, & per illegitimas ſpecies; tum quia in eius exercitio non habent locum variæ illæ imperfectiones, quas poſtea oſtendemus exulare à ſcientia Chriſti infuſa, & cadere in acquiſitam. Denique eius principia, ſunt longè ſublimiora & vniuerſaliora, quàm acquiſitæ: imò & quàm aliarum infuſarum pleriſque puris creaturis communicatarum. Ac proinde ſicut diximus, Chriſti ſcientiam acquiſitã ſuperare noſtram acquiſitam ex pleriſque capitibus; ita idem proportione ſeruata, de ſcientia Chriſti infuſa, ad ſcientiam infuſam aliorum ſanctorum comparata, eſt ſtatuendum.

Cur nihil hic ſigillatim de perfectione prophetiæ, & donorum Chriſti intellectualium.

168. Satis de ſcientia Chriſti infuſa; poſt quam expoſitam, nihil eſt neceſſe de varijs eius veluti ramis ac portionibus ſigillatim dicere, quas Chriſto inextitiſſe monſtrauimus; prophetia nimirum clara & euidente, ijſque Spiritus ſancti donis actualibus, quæ ſpectant ad intellectum: ſcientia videlicet, ſapientia, intellectu, atque conſilio. Sunt enim omnia hæc dona, portiones ſcientiæ infuſæ Chriſti; connotata tamen certa materia. V.G. prophetia quamuis in nobis poſſit eſſe obſcura, vt docet Scotus in 3.d.24.q. vnica *litt. G.* & ex communi (vt ait,) ſententia, Molina 1.p. q.1.art.2. diſp. 4. talis tamen in Chriſto non fuit; ſed clara & euidens. Quo pacto nullomodo differt à ſcientia infuſa, niſi per connotationem certæ materiæ, ratione cuius ſcientia denominatur prophetia; nempe ratione futurorum, vel præteritorum quorum quorum nulla extet memoria, aut præſentium occultorum, vt ſecretorum cordis alieni: quæ eſt adæquata prophetiæ materia, iuxta Syrenium l.7. de fato cap.8. Quare fruſtra hic ſeorſim, poſt tractatam ſcientiam Chriſti infuſam, de Chriſti prohetia ageremus.

Similiter dona ſapientiæ & ſcientiæ, non differunt à ſcientia infuſa, niſi penes connotationem certæ materiæ, quam hæc dona reſpiciunt. Sunt enim iudicia ex motione Spiritus ſancti profecta, quibus ſuppoſita veritate quapiam, aut myſterio diuinitùs patefacto; in nobis quidem per fidem, in Chriſto autem per notitiam infuſam, pronunciatur quaſi reflexè & euidenter, ac abſque diſcurſu, de conuenientia myſterij patefacti; cum reſpectu Dei vt fontis gratiæ, tum reſpectu noſtri, vt euectorum ad finem ſupernaturalem. Congruentiæ enim quas nos ipſi interdum proprio Marte excogitamus, ratiocinantes circa myſteria, naturales ſunt, nec ſpectant ad hæc Spiritus ſancti dona; quibus abſque diſcurſu & ſupernaturaliter de ea conuenientia pronunciamus. Non quod iudicium de tali conuenientia, feratur ex eo quod Deus ita reuelauerit, vt malè ſentit Vaſq.1.2.d.89.n.5. (Sic enim actus ille eſſet fidei, quæ hoc quoque modo de ijs quæ directè credidit pronunciare poteſt veluti reflexè, per nouum & vlteriorem actum ſuum:) ſed quod perſpecto introrſum myſterio, quod per fidem aut ſcientiam infuſam percipitur, ſuggerantur à Spiritu ſancto intellectui noſtro, rationes hauſtæ ex ipſa myſterij ſubſtantia, vel effectibus eius, ob quas myſterium illud iam perceptum & aſſenſu noſtro ratum, iudicetur conueniens. Et idem eſſet, ſi procederetur per rationes æternas ac diuinas, & pertinentes ad Dei attributa, eorumque manifeſtationem & Dei gloriam. Quo pacto, iudicium de conuenientia ob huiuſmodi rationes, dicitur donum ſapientiæ. Si verò procedatur ob rationes creatas, pertinentes ad ſalutem ſupernaturalem quatenus proprium hominis bonum; tunc idem iudicium de conuenientia myſterij iam percepti, pertinebit ad donum ſcientiæ. Ita vt duo hæc dona, materiali obiecto & modo circa illud verſandi, non diſcrepent; (vtrumque enim myſterijs aſſenſu iam firmatis occupatur, & de eorum conuenientia pronunciat?) differant autem penes rationes quibus de ea conuenientia ferunt iudicium, eo quod ſapientiæ donum progrediatur per rationes ſuperiores; donum verò ſcientiæ, per inferiores. Vt ſapientiæ donum iudicat de cõuenientia myſterij incarnationis, ex eo quod emicet inde diuina iuſtitia, quæ tantam pro peccato ſatisfactionem exigit: & ex eo quod ſplendeat in eo diuino opere, amor quo Deus figmentum noſtrum ad ſe euexit, & viſcera miſericordiæ quibus viſitauit nos oriens ex alto. Scientiæ verò donum idem iudicat ex digniore hominis reparatione, quàm ſi per alium à

ſpeciè

ſpecie humana extraneum, vel ex pura Dei miſericordia, nomine ſatisfacientis, parta fuiſſet ſalus noſtra; itemque ex eo quod inde ſecutum ſit, vniuerſi complementum, & creaturarum omnium exaltatio, in homine qui eſt earum breuiculus. Ex hac igitur notione donorum ſapientiæ & ſcientiæ alibi plenè confirmata, perſpicuum eſt; nihil eſſe neceſſe, poſt explicationem ſcientiæ infuſæ, denuò agere de prædictis donis quæ ſunt eiuſdem ſcientiæ portiones, peculiaribus illis quas dixi materijs addictæ: Nec niſi per earum connotationem, ſpeciale nomen ſunt ſortita, cum in ratione eſſentiali & quidditatiua ſcientiæ infuſæ, ab alijs eius actibus non diſcrepent.

169. Iiſdem de cauſis, ſilendum hic ſpecialiter eſt de dono intellectus. Nihil quippe aliud eſt quàm iudicium quoddã de dignitate vel amabilitate rerum diuinitùs patefactarum; vt eis aſſenſus vel amor præſtetur. Aio eſſe iudicium; quia non puto hoc donũ prout actuale, conſiſtere in ſola apprehenſione, vt Val. ſignificat 2.2.d.5.q.8.p.2. Eſſet enim donum imperfectiſſimum, & merè naturale, non minus quàm ſimplices apprehenſiones prærequiſitæ ad actum fidei. Eſt igitur iudicium, & quidem euidens. Nã etiam iudicium illud quod immediatè præcedit fidem, & ex inſtinctu Dei mouentis concipitur, vt iudicemus de credibilitate myſterij, & vera honeſtate volitionis inducentis actum credendi, eſt iudicium euidens; quod D. Thomas 2.2 q.8.art.5. refert ad donum intellectus. Et quãuis quia interdum ob ſubiecti indiſpoſitionem, actus ille non manat à dono intellectus habituali, gratiam ſanctificantem ſupponente dicat D. Thomas iudicium illud non pertinere ad donum intellectus, niſi reductiuè: Tamen etiam tunc, eſt eiuſdem rationis cum actu directè pertinente ad donum intellectus, quatenus ita mouet ſenſum, vt accommodet aſſenſum, vt D. Auguſtinus dixit q.2. ad Simplic. id eſt talem confert intellectui notionem de bonitate & honeſtate volitionis credendi; vt voluntas dedat ſeſe, & erumpat in actum. At qui eo pacto ſe habent, dicuntur *intelligere*. Iſaiæ 6. & Matth. 13. Iudicium ergo quod ex Spiritus ſancti motione, de myſteriorum dignitate & amabilitate concipitur, eiuſque dignitatis & amabilitatis veritas obiectiua penetratur, poſt partam iam fidem; vel etiam & quidem multo magis per eum qui ſanctitate polleret abſque fide, qualis eſt Chriſtus Dominus, euidentia non caret: eſtque illud Spiritus ſancti donum quod *intellectus* appellatur: Nam minùs placet quod Suares l.2. de gratia cap.19. num.5. donum intellectus addicit penetrationi veræ mentis Dei, cuius dictum refertur, aut legitur. Sic enim hoc donum, confunditur cum ea gratia gratis data quæ dicitur *interpretatio ſermonum*, quam idem autor proleg. 2. ad illud opuſc. cap.5. n.55. & 60. fatetur ſonare intelligentiam ſenſuum incluſorum in verbis, aut quibuslibet alijs diuinis locutionibus, etiamſi tantùm mentalibus; vel editis non verbo, ſed rebus; id eſt hieroglificis & ſymbolis quorum omnium recta intelligentia, & penetratio ſenſus à Deo in illis intenti, pertinet ad gratiam interpretationis ſermonum, quatenus in animo eſt, & antecedit verborum prolationem, non autem ad donum intellectus: quod proinde, in eo quod propoſiti iudicio, eique reſpondente habitu, eſt collocandum, conformiter ad loca Iſaiæ & Matthæi allegata; quibus dicitur de obduratis, quod eſſent audito audituri, & non intellecturi: nempe ita vt ſaperent eis quæ audirent, ac de præſtando eis aſſenſu & amore, ſtatuerent. Nec diſſimili ſenſu Dauid, ſæpè poſtulat à Deo intellectum, vt diſcat mandata. Ex hac ergo vera & germana notione doni intellectus; perſpicuè apparet, illud ad ſcientiam infuſam pertinere; nec poſt eam in Chriſto expoſitam, aliud præterea ſeorſim, de hoc intellectuali dono addendum eſſe.

170. Tandem eadem quoque eſt ratio doni conſilij, quod actualiter ſpectatum, eſt euidens iudicium ſupernaturale practicum, quo homo ex ſpeciali motione Spiritus ſancti, in his & his circumſtantijs, euidenter ſtatuit ita agendum eſſe propter ſupernaturalem honeſtatem, relucentem in actione ad quam ſic impellitur: non attendendo ad principia reuelata, ſed ex ſpeciali impulſu numinis. Quod iudicium cum aliàs à Spiritu ſancto eſt præſertim in implexis & arduis negotijs; tum maximè cum aliquid agendum eſt, quod ſecluſa ea ſpeciali motione eſſet illicitum; vt contingit multis ſanctis Martyribus, vltrò conijcientibus ſeſe in tormenta, & alijs mortem ſibi inferentibus: vt notauit D. Aug. 1. ciuit. cap. 21. Appellatur autem ea notitia conſilium, quia per eam Dei conſilium innoteſcit. Qua ratione Balaam patefaciens futura, ait, *conſilium tibi do*: id eſt, ſenſum diuinum tibi aperio, vt explicat Origenes hom. 18. in Numer. Similiter accipiens illud apud Apoſtolum, *quis conſiliarius eius fuit?* id eſt ſenſorum & conſiliorum particeps. Nemo itaque non videt, hoc donum conſilij ſic expoſitum, eſſe partem ſcientiæ infuſæ: ac proinde non eſſe cur de eo ſpecialiter attexamus tractationem, poſt diſcuſſam Chriſti ſcientiam infuſam.

Obiectum beatæ Chriſti ſcientiæ; Primarium, Deus.

171. Progredior itaque ad perfectionem poſtremæ ac eminentiſſimæ ſcientiæ creatæ Chriſti Domini, nempe beatæ; delibando eius obiectum, actum, & habitum, vt hactenus in tribus reliquis ſcientijs obſeruaui. Huius ſcientiæ obiectum primarium, ad quod videlicet ipſa directè & ex inſtituto tendit, quodque in ſe videri dicitur, quia immediatè terminat cognitionem, eſt extra controuerſiam. Nam & Chriſtus, & omnes beati, habent pro huiuſmodi obiecto quæcunque ſunt Deo interna; nempe eſſentiam cum omnibus diuinis attributis & perſonalitatibus, filijque & Spiritus ſancti proceſſionibus. Recenſui diuina attributa vt plura, conformans me ruditati noſtræ hac in parte, quandiu hîc viuimus. Verè enim ſumus viſuri attributa omnia, quatenus ſunt vna formaliſſima ratio; atque adeò vnitiſſimè, & non per modum plurium rationum obiectiuarum diſiunctarum, vnam totalem integrantium, ſed tanquam vnam perfectionem in qua eſſentialiter continetur omnis perfectio. Vnde viſio noſtra, futura eſt vna, & ſimpliciſſima, ac ex parte obiecti vnitiſſima cognitio totius illius infinitæ perfectionis quæ in Deo eſt: ſed nos hic illam imperfectè concipientes; diſtrahimus in plura, iuxta illud egregiè de more à D. Bernardo traditum l.5. de conſider. c.13. quoties de Deo per Beatos viſo agitur, præ oculis habendum. [Viſus ſum protuliſſe plura, ſed vnum eſt. Vnus Deus ſignatus eſt pro captu noſtro, non pro ſuo ſtatu. Diuiſus eſt hic, non ille. Voces diuerſæ, ſemitæ multæ, ſed vnum per eas ſignificatur, vnus quæritur. Non diuiſiones ſubſtantiæ in quaternario iſto expreſſæ ſunt; non dimenſiones quales in corporibus intuemur, non diſtinctio perſonalis qualem in Trinitate adoramus; non numerus proprietatum qualem perſonis ipſis ineſſe fatemur, etſi non aliud à perſonis: alioquin hoc ſingulum horum in Deo, quod quatuor ſimul, hæc quatuor, ipſa quod ſingulum eſt. Nobis autem quia non poſſumus cum Deo ſimplicitate contendere, dum contendimus apprehendere, vnum, occurrit veluti quadruplicatum. Facit hoc ſpeculum & Ænigma, per quod ſolum interim videre datur. Cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus ſicuti eſt. Nec enim iam tunc fragilis acies mentis noſtræ quantumlibet vehementer intendens, aliquatenus reſiliet, diſſilietue in ſuam pluralitatem. Colliget ſeſe magis, adunabit, conformabitque vnitati illius, vel

potiùs

potiùs vnitati illi, vt vna vni, facies reſpondeat faciei.] Hoc igitur obiectum vniuſſimum ac ſimpliciſſimum omnibus beatis commune, ſub Chriſti quoque beatam ſcientiam cecidit, tanquam primarium.

Secundarium, in primis creaturæ omnes quandoque exiſtentes, etiamſi innumeræ.

172. Secundarium verò ſunt creaturæ; quæ vel in aliqua temporis differentia exiſtunt, vel non exiſtunt: vt ſunt futura conditionata, & res merè poſſibiles. Priores, nulla excepta, beatam Chriſti ſcientiam terminarunt, de communiore Theologorum ſententia in 3.d.14. vel 3.p. quæſt.10. art.2. Et ſuffragatur manifeſta ratio, ex eo ducta, quod quæcunque in aliqua temporis differentia exiſtentiam habent, pertinent aliquo modo ad ſtatum Chriſti: quippe facta ob eius amorem, aut ad eum aliquo tandem modo relata, eique à Patre ſubiecta. *Omnia enim dedit ei Pater in manus*; Et *nihil dimiſit non ſubiectum ei*: vtique eorum quæ propriè apta ſunt ſubijci; hoc eſt quandoque exiſtentium. Nihil horum ſubduco ſcientiæ Chriſti beatæ.

Diſplicetque primò, Richardus in 3.d.1. art.2. admittens quidem Chriſtum agnoſcere ea omnia quorum ſucceſſio non durabit in infinitum; cuiuſmodi ſunt ſubſtantiæ; negans tamen idem eſſe de ijs quæ in infinitum ſunt futura cum ſucceſſione; hoc eſt de cogitationibus & volitionibus hominum & Angelorũ, extra Verbum per totam æternitatem infinitè propagandis. Eas enim actiones, beatæ Chriſti ſcientiæ ſubduxit Richardus ob earum infinitatem, & quidem Categorematicam. Eſto namque infinita illa multitudo actionum, non habeat nec habere poſſit ſimul rationem entis poſſibilis, vel ſimul exiſtentis actu iuxta philoſophicum de eo quæſito problema; nec in vlla temporis parte aſſignabili, ſit futura actu infinita: tamen ſi ſumatur quatenus intellectui ad eam ſimul percipiendam potenti obijcitur, V. G. diuino obtutui, & prout coexiſtit toti æternitati; continet omnino infinitum cumulum actuum, quorum nullus eſt vltimus; omneſque obijciuntur ſimul: ità vt quamuis in eſſe reali & exercito vnus eorum ſit poſt alterum, & ſemper ſint finiti numero: tamen in eſſe concepto & obiectiuo, ſint ſimul, cum ſimul concipiantur vnico actu. Et hoc ſufficit ad infinitatem eorum Categorematicam; quam proinde Richardus negat à Chriſti ſcientia beata percipi.

Quamuis autem tricæ illæ de infinitate Categorematica illius multitudinis cogitationum & volitionũ, quoad magnã partem ſitæ ſint in verbis; ideoque in eis non ſit hærendum: Tamen omnes illos actus, quotquot per totam æternitatem erunt, ſiue Categorematicè ſiue ſyncategorematicè infiniti dicantur, obijci ſimul ſcientiæ Chriſti beatæ, veriſſimum exiſtimo cum Molina 1.part. quæſt.12. art.8. diſp.5. membro 3. & 7. Valentia tom.4. d.1. quæſt.10. p.2. Vaſquez 3.p. d.51. c.2. Suarez tom.1. 3.p. d.26. ſect.4. Aluarez d.55. Henrique l. de fine hominis cap.10. §.6. Et videtur ſufficienter perſuaderi ratione propoſita; quod ſcilicet hæc omnia ſpectent ad Chriſtum tanquam Dominum; ſintque ei ſubiecta, ac proinde pertineant ad ſtatum eius: quod eſt metrum notitiæ beatæ, quatenus ad aliqua ſecundaria obiecta quandoque exiſtentia peruadentis.

Noua opinatio, negans pleraque ex prædictis obiectis, viſa à Chriſto in Verbo.

173. Diſplicet ſecundò, Moncæus diſput.2. ſelecta cap.12. latè negans Chriſtum videre in Verbo formaliter quæcunque Deus nouit ſcientia viſionis, quantumcunque pertineant ad ſtatum Chriſti; eo quod ex auxilijs gratiæ per Chriſtum ſuppeditatæ, prodierint. Argumentum petit ex eo quòd neceſſe ſit, obiectum ſcientiæ beatæ præconcipi eidem ſcientiæ, & in priore ſigno rationis, præexiſtere cognitioni. Hæc enim eſt tota ratio, cur cognitio creata & eſſentialiter finita, non poſſit eſſe reflexa in ſeipſam; quia ſcilicet præſupponeretur ſibi ipſi, prout obiectum; iuxta regulam à B. Auguſtino his verbis poſitam 4. de Geneſi ad lit. cap.32. [præcedit cognitionem, quicquid cognoſci poteſt: niſi enim prius ſit quod cognoſcatur, cognoſci non poteſt.] Eſt ergo certiſſimum, rem perceptam per ſcientiam Chriſti beatam, debere concipi exiſtentem, in ſigno rationis ante eam ſcientiam. Atqui viſio beata Chriſti præcedit ordine rationis, imò & cauſalitatis, plæraque obiecta quæ Deus videt per ſcientiam viſionis, & quæ hic per Chriſti gratiam exercentur. Omnia enim bona opera ſupernaturalia quæ elicimus, exercentur à nobis per Chriſti gratiam; atque adeò Chriſtus ante omnia illa decretus eſt, vnaque cum eo decreta eſt eius viſio beatifica, ſine qua homo Deus decerni non debuit. Cum igitur Chriſtus, prius ratione ſit à Deo decretus, quàm conciperetur nobis mereri; & quouis eius merito pro nobis, anterior fuerit viſio, quæ eſt eius connaturale complementum: reſtat vt fateamur, ſcientiam eius beatam, eſſe ratione anteriorem noſtris bonis operibus. Quomodò ergo bona opera noſtra potuerint ſcientiæ eius beatæ obijci, quæ anterior eſt; cum tamen obiectum debeat eſſe anterius cognitione?

Vrgetque nominatim hoc argumentum, in quibuſdam noſtris actibus & viæ, & patriæ, viſione beatifica Chriſti poſterioribus: quos proinde certum videtur, non poſſe à Chriſto attingi in verbo. Eiuſmodi ſunt, actus quibus affirmamus Chriſtum vt hominem (ſpecificatiuè loquendo,) ſcire diem iudicij, per ſcientiam beatam. Eadem namque notitia beata, qua Chriſtus diem iudicij percipit, non poteſt eſſe notitia actuum illorum noſtrorum, qui ſupponunt velut obiectum ſuum, talem Chriſti notitiam de die iudicij. Eiuſmodi item ſunt actus illi, qui ſcientiam Chriſti beatam habent pro obiecto; vt actus ſcientiæ infuſæ, quibus beati, Chriſti viſionem beatam contuentur. Nec non illi, quibus Chriſtus per ſuam ſcientiam infuſam attingit ſuam viſionem beatam, ac ſe ſupra id quod in ea videt, reflectit. Item illi quibus beatos docet de quibuſdam, quæ ipſe in Verbo ſcientiam ſuam beatam percipit. Sicut enim ea Chriſti dictio & enunciatio de ijs quæ videt in Verbo, eſt poſterior viſione, ideòque per eam videri non poteſt: ita & notitiæ quas beati formant de obiectis per Chriſtum ſic enuntiatis, non poſſunt videri per Chriſti viſionem beatam quam conſequuntur. Omnia ergo propoſita obiecta, quamuis ſint in aliqua temporis differentia; tamen non videntur poſſe obijci ſcientiæ Chriſti beatæ; quæ eis præſupponitur: quamuis alijs beatificis viſionibus purarum creaturarum, attingi poſſint; cum æquè ac alia creata, contineantur in diuina eſſentia tanquam in cauſa & notitia.

Refellitur.

174. Hoc argumentum nullo negotio euertetur, ſi dicas, cognitionem Chriſti beatam, ſpectatam quoad eius veluti fundum, non ſupponere quidem tanquam ratione priora omnia illa obiecta quæ hactenus ſunt propoſita; ideoque per illud quaſi fundum, ſiue hypoſtaſim notitiæ, ea non attingere: Tamen poſteriorem eſſe ijſdem obiectis, ratione modificationum, beatæ Chriſti ſcientiæ accedentium ſubinde ac decedentium, & ratione earum, poſſe à Chriſto cognoſci in Verbo prædicta obiecta futura. Eſſe enim viſionem beatam, acceſſionis illius ac deceſſionis capacem, monſtratum ſuo loco eſt, & validè euincitur exemplo ſenſibilis noui communis; quod eadem ſpecie cum ſenſibili proprio, ſola modificatione interueniente, percipitur, V.G. cum paries ſenſim detegitur per motum conti-

nuatum,

nouatam, ſpecies impreſſa qua parte ſenſim detectæ videntur, non eſt noua totalis ſpecies. Sic enim cum quælibet pars proportionalis detecta, per lineam rectam oculo oppoſita, videatur ex toto oculo; habeatque proinde in eo toto ſpeciem ſui; oporteret fateri, per detectionem illam produci ſpecies infinitas æquales toti pupillæ, quibus totidem partes proportionales motu illo detectæ, videantur ex toto oculo: Quod cum ſit planè abſurdum, probatior ſententia admittit in eo euentu, multiplicari tantùm infinitos modos, quibus ſpeciei (vt ita loquar) fundū, quod indifferens eſt ad quoduis ſimiliter affectum ſenſibile proprium exhibendum, extendatur ad partes vniformes eiuſdem ſenſibilis proprij repræſentandas. In ea namque modificationum infinita multiplicatione, non viget incommodum quod premit infinitatem ſpecierum totalium, & ab omnibus ſpeciem obiectiuè indiuiſibilem actione communi productam agnoſcentibus, id eſt à communiori ſententia, idem neceſſariò aſſeri debet de actione qua ſpecies illa obiectiuè indiuiſibilis, efficitur: vt patet ex numerica mutatione actionis, pro mutatione cauſarum agentium, quæ in euentu prædicto ſunt partes obiecti proportionales detextæ, numero infinitæ. Et quod de ſpecie impreſſa dictum eſt, æquè de ſpecie expreſſa ſenſibili, & de ſimplici intellectione facti vi impreſſionis obiecti, eſt ſtatuendum, ob ſimilem vbique rationem. Vt proinde non debeat mirum videri, quod de modificatione ſubinde variata, eiuſdem ſcientiæ beatæ quoad fundum ac hypoſtaſim immutatæ, affirmauimus. Inde autem, nullo, (vt dicebam,) negotio euertitur vniuerſa argumentatio propoſita. Sicut enim pleræque notitiæ extra Verbum, de omnibus prædictis obiectis Chriſto conceduntur, quia ſunt obiectis illis poſteriores ratione: ita etiam concedendæ ſunt modificationes, quibus appreſſis ſcientia beata præiacens extenditur ad obiectorum ipſa cætero qui poſteriorum perceptionem.

Quædam futura conditionata, ſecundaria beatæ Chriſti ſcientiæ, obiecta; Quid de merè poſſibilibus.

175. Alterum ſcientiæ Chriſti beatæ obiectum ſecundarium, eſſe dicebam creaturas in nulla temporis differentia exiſtentes; nempè vel conditionatè futuras, vel merè poſſibiles. Illas quicquid dicat Valentinus Hericè 1.p.d.36.n.30. extra dubium videtur, non percipi omnes per Chriſti ſcientiam beatam. Eſto (vt admiſimus,) aliquas percipiat: quod mirum eſſe non poteſt, cum etiam alijs beatis quorundam obiectorum conditionatè futurorum notitia concedatur, quia id ſæpè ſpectat ad deprehendendum vt D. Bernardus 5. de conſider. cap. 4. ſcitè dixit *cor Dei*: ad agnoſcendam inquam diuinorum beneficiorum Beatam præuenientium vbertatem, & vias illas vitæ per quas deducit electos ad paſcua gloriæ, & immeratam felicitatem. Multo itaque magis conſentaneum eſt arbitrari, quædam futura conditinnata fuiſſe beatæ Chriſti ſcientiæ obuerſata, etiamſi non omnia: quod rationibus allatis pro cognitione omnium futurorum abſolutorum Chriſto vendicanda minimè conficitur, vt eas recolenti perſpicuum erit. Similiter verò aliquas creaturas merè poſſibiles beatæ Chriſti ſcientiæ obijci, conſtat ex dictis de obiecto ſcientiæ infuſæ. Nam omnia quæ ſcientiæ infuſæ patent, ſuperiorem & eminentiorem ſcientiam beatam, non debent fugere.

At omneſnè merè poſſibiles creaturæ per beatam Chriſti ſcientiam percipiantur, controuerſia eſt. Affirmat Magiſter in 3. d. 14. §. *quibus reſpondentes.* Alenſis 3. p. q. 13. memb. 7. Maior in cap. 11. Matthæi *in fine* (nam docet animam Chriſti cognoſcere omnia quæ Deus cognoſcit.) Herice 1. p. d. 36. n. 71. & diſp. 51. n. 21. & 29. Nec niſi ſuppoſita impoſſibilitate viſionis creatæ attingentis omnia Deo poſſibilia, negat Chriſto eam notitiam Suarez t. 1. 3. p. d. 26. ſect. 3. Iuxta Vaſquem quoque 1. p. d. 50. cap. 4. idem habetur, ex eo quod admiſimus Chriſtum in Verbo ſiue per ſcientiam beatam, aliqua ex huiuſmodi poſſibilibus contueri: Cenſet enim Vaſques, admiſſa alicuius poſſibilis contuitione in Verbo per beatum, omnia planè poſſibilia eidem notitiæ obuerſari oportere. Cum igitur ſuppoſuerimus Chriſti animam percipere in Deo ipſo quædam merè poſſibilia, adigi conſequenter videmur vt admittamus, æquè omnia percipere: quod tamen D. Thomas 3. p. q. 10. art. 2. & interprètes ibidem ac paſſim cæteri in 3. d. 14. refugiunt admittere; idque iure factum, affirmant Molina 1. p. q. 12. art. 8. diſp. 5. membr. 2. & Raguſa 3. p. d. 87. § 2. & 3. quia ad videnda omnia poſſibilia in Verbo, exigeretur lumen gloriæ infinitum. Nam ſi quo plura videntur, eo perfectius eſt beatificum lumen; ſanè ſi infinita videantur, neceſſarium erit infinitum lumen; quantum nec Chriſtus accepit, nec accipere potuit, vt hi autores ſupponunt, negata vniuersè infiniti cuiuſcumque creati poſſibilitate. Adduntque in hanc rem hi autores, alterum argumentum ductum ex impoſſibilitate comprehenſionis Dei, per intellectum creatum quantumuis beatum, quæ tamen ex ea omnium poſſibilium contuitione in Verbo ſequi perſpicuè videtur, iuxta ordinarium modum excludendi comprehenſionē Dei per intellectum creatum, quamtumuis videntem totum Deum, ſed non totaliter: hoc eſt non quoad omnia cum eo connexa, nempe poſſibiles creaturas quæ in Deo videri omnes actu vnico creato non poſſunt: quod tamen neceſſe eſſet, vt diuina cognoſcibilitas exhauriretur, & Deus comprehenderetur. Ob hoc argumentum Cabrera 3. p. q. 10. art. 2. diſp. 3. conclu. 2. cenſuit erroneum eſſe aut errori proximum, affirmare omnia poſſibilia videri à Chriſto, allegato Directorio Inquiſ. 2. p. q. 11. vbi dicitur, erroneū eſſe, quod anima Chriſti Deum comprehendat, vel cognoſcat omnia quæ latent in eius poten.ia.

176. Mihi in hac re nihil pronunciandum videtur, ſiue ex ſuppoſitione admiſſæ cognitionis creaturarum in Verbo; ſiue ex alia ſuppoſitione, poſſibilitatis notitiæ creatæ, ad omnia poſſibilia in eo contuenda porrectæ; ſiue ex impoſſibilitate luminis infiniti ad hunc actum neceſſarij ſiue denique ex illum conſecuta cōprehenſione Dei per creaturam. Ex nullo quippe horum capitum, exiſtimo ſtatui rectè poſſe, an Chriſti intellectus per ſcientiam beatam omnia poſſibilia in Verbo viderit.

Attingit aliqua, non omnia, etiam ſi viſio omnium ſit poſſibilis.

Ac primùm, admitto ſanè Chriſtum quædam merè poſſibilia in Verbo videre, illamet indiuiſibili actione qua Deum videt. Nego tamen quod Vaſques affirmabat, inde ſequi videre omnia. Diuina enim eſſentia, eſt ſpeculum voluntarium. Et cum in viſione beata fungatur munere ſpeciei impreſſæ, liberè ad huius vel illius obiecti ſecundarij notitiam effectiuè principiandam interuenientis, poteſt intellectum Chriſti determinare ad percipienda quæ Deo viſum fuerit obiecta ſecundaria, dimiſſis alijs. Imò ſuperſtite & intacto eodem viſionis quaſi fundo, poteſt determinare ad percipienda per eam, nunc hæc, mox illa ſecundaria obiecta, non repræſentatis vlteriùs ijs quæ antea repræſentabat: quod peragi interuentu peculiaris modificationis, qua viſio beata ad nouum illud ſecundarium obiectum exhibendum accommodetur, declaratum ſuo loco eſt, exemplo viſionis corporeæ eiuſdem obiecti vniformis ſucceſſiuè detexti, in qua tantùm poni nouas modificationes quibus eadem ſpecies expreſſa perſeuerans extendatur ad obiecti vniformis attingen-

Digitized by Google

tiam, dictum alibi eſt, annuente ipſomet Vaſque 1.2. d.51. n. 6. Quare non ſequitur quod Chriſtus videat omnia planè poſſibilia, & quidem ſigillatim & diſtincta, ſi vnum in Verbo videt.

177. Admiſſa deinde gratis & abſque alio examine, poſſibilitate viſionis creatæ attingentis omnia Deo poſſibilia, nego nihilominus rectè ſequi eam viſionem Chriſto ineſſe. Quod enim Suares, cuius eſt ea illatio t.1.3.p.d.26. ſect.3. ait, eam viſionem non eſſe exceſſuram Chriſti dignitatem; ideoque dandam eſſe Chriſto, imbelle eſt. Æquè enim dicere liceret, ſi poſſibilis ſit infuſa omnium Deo poſſibilium ſcientia creata, eam quoque eſſe Chriſto dandam, quod tamen Suares ibid. d.27. ſect.4. meritò reſpuit, etiam facta prædicta ſuppoſitione quoad ſcientiam infuſam. Nimirum non eſt cenſendum, quæcumque Chriſti dignitatem non tranſcendunt, ad eam ſpectare, & Chriſto de facto danda eſſe. Sic enim gratiam infinitam habitualem Chriſto concedere adigeremur, quia non modò gratia infinita Chriſti dignitatem nequaquam excederet, ſed nec omnis quidem gratia poſſibilis, ſi tota ſimul congeretur in Chriſtum. Sanè ex contrario principio, videmus magnas indies à pleriſque nouitates excogitari circa Deiparam, cuius dignitatem maternam, nulla vmquam verborum profuſione æquandam, nulla intellectus ſagacitate explorandam, cum exultent; omnia quæ eam dignitatem non excedunt; vt excludi à communi pacto de noxæ originalis ſaltem debito incurrendo, aliaque ſexcenta, volunt eſſe rata, & Deiparæ de facto aſſignari: cum tamen diuina ſapientia quæ omnia in numero pondere & menſura diſponit, ad aliam rubricam dirigat quod ſtatuit de perfectionibus alicui debitis, & de facto concedendis, quàm ad illum non exceſſum dignitatis, penes quem & recentiores circa Deiparam, & alij cum quibus nunc agimus circa Chriſtum, quantitatem perfectionum eis de facto competentium, definiunt.

Præterea quod lumen infinitum exigi ad viſionem omnium poſſibilium in Verbo affirmant alij, & ex luminis infinitate impoſſibili, viſionis impoſſibilitatem inferunt, admiſſuri viſionem ſi ea luminis infinitas admitteretur; hoc inquam non ſolidè affirmatur. Sanè quamuis communiſſima ſententia, ferat intenſionem gradualem infinitam eſſe diuinitus poſſibilem, eamque intenſionem in lumine nominatim dixerint pleriique eſſe poſſibilem: non tamen idcirco communis ſententia fert, data ea luminis infinitate, ponendam eſſe viſionem de qua agimus. Et è contrario luminis infinitatem eſſe neceſſariam ad viſionem omnium poſſibilium in Verbo, iure negatur: quia lumen tenet ſe ex parte potentiæ, vnde non eſt opus vt creſcat creſcentibus obiectis lumine perceptis, ſed tantùm pro maiore actus intenſione, quam conſtat poſſe non interuenire, etiamſi plura obiecta ſub viſionem cadant. Ad extenſionem ergo viſionis circa omnia poſſibilia, non exigeretur infinita perfectio luminis, ſed ad ſummum exigeretur melior applicatio vnius concauſæ actus, nempe eſſentiæ diuinæ vt fungentis munere ſpeciei, & concauſantis effectiuè viſionem. Ex parte verò actus per lumen & diuinam eſſentiam tanquam ſpeciem impreſſam expreſſi (vt hoc obiter addam,) non ſequeretur infinita perfectio viſionis: quaſi ob plura vel perfectiora obiecta ſecundaria, exiſtat viſio eſſentialiter perfectior, atque adeò quæ ad omnia poſſibilia extenderetur, eſſet infinitæ perfectionis: hoc inquam non ſequeretur; ſufficeret enim indiuidualis perfectio viſionis, maior quàm in viſione ex eodem obiecto primario minùs extenſa circa ſecundarium. Agendo autem de obiectis in aliqua temporis differentia exiſtentibus, ac proinde variabiliter ſubſtantibus notitiæ, ſufficeret multiplicatio modificationum extendentium viſionem ad ea obiecta ſecundaria: in quibus modificationibus, minore incommodo admitteretur infinitas, ſalua eſſentiali finitate notitiæ modificationibus ſubſtratæ, & complexi ex vtriſque exurgentis. Latiſſimè finitatem eſſentialem viſionis ad omnia poſſibilia extenſæ, propugnant Hericè 1.p.d.36.c.4. à n.57. & d.51.cap.4. à n.21. & Moncatus diſp. 2. Selecta c. 2. & ſeqq. Quod igitur admittendum neceſſariò foret admiſſa viſione creata extenſa ad res quaſcunque poſſibiles, nullam repugnantiam inuoluit: vnde ex ea repugnantia, non poteſt inferri eam viſionem Chriſto non competere. Quamquam neque ex poſſibilitate eiuſdem viſionis, legitimè infertur eam de facto & reipſa Chriſto ineſſe.

178. Tandem quod aliqui, ex ea viſione omnium poſſibilium timent diuinæ incomprehenſibilitati, admiſſuri viſionem niſi comprehendendum per eam Deum arbitrarentur, reijciendum eſt. Quantumuis enim omnia poſſibilia in Verbo conſpicerentur, tamen Deus non videretur quantum viſibilis eſt, atque adeò non comprehenderetur. Quod plenè expoſui in Natur. Theol. diſt.7. à num.110. vt non ſit hic opus plura dicere. Tantùm quod attinet ad notam quæ in Directorio inquiſitorum inuſta dicitur ſententiæ admittenti Chriſtum omnia poſſibilia contuitum, quod id perinde ſit, ac comprehendere Deum; dicò malè proferri eam notam, quæ in Directorio lecta dicitur abſque autoritate Pontificia: nec cadere in ſententiam prædictam, ſed in errorem ab ea longè diſcrepantem, traditum ab Arnoldo Villanouano: qui ſubitarius ex Medico & Chymico Theologus, effutire auſus eſt (appendo ipſa verba Directorij,) *quod quàm cito anima Chriſti fuit vnita diuinitati, ſtatim ipſa anima ſciuit omnia quæ Deus; quia aliàs, vt dicebat, non fuiſſet cum ea vna perſona: præcipuè quia ſcire, eſt circumſtantia ad ſuppoſitum indiuiduale & non ad naturam.* Eſt hic ſecundus errorum eiuſdem Arnaldi, nec multum ab iſto aberat error primus, quo dixerat, humanitatem aſſumptam æquatam celſitudine, potentia, omnibuſque prærogatiuis, Deitatem ipſam. Itaque non eſt in Arnaldo damnatum, quod animam Chriſti omnia poſſibilia percepiſſe diceret; indeque Dei à creato intellectu comprehenſionem inueheret: ſed quod ex aſſumptione humanitatis & animæ, conſecutam eius cum Deo æqualitatem, cùm in alijs, tum etiam in ſcientia diceret: quod conſtat abſurdiſſimè aſſeri, cum quoad alia, tum nominatim quoad ſcientiam. Nam admiſſa cognitione omnium poſſibilium per animam aſſumptam, non ſequitur cognitionem eius æquare diuinam cognitionem perfectione; (eſto æquales ſint quoad numerum obiectorum, vtrique obuerſantium:) tum quia diuina notitia, correſpondet ad æqualitatem toti diuinæ cognoſcibilitati: quod non poteſt habere creata vlla notitia; tum quia & reſpectu Dei, & reſpectu creaturarum, notitia Dei collucet in ſe dotibus eſſentialiter infinitis, quæ in notitiam Chriſti vllamúe creatam non poſſunt cadere.

Quare vt de dubio propoſito mentem meam tandem aperiam, dico etiamſi poſſibilis eſſet viſio omnium poſſibilium, de quo litigare hìc extra locum non placet; tamen eam non eſſe Chriſto conceſſam, cum nihil ſit quod tantam exporrectionem viſionis Chriſti ſtabiliat. Neque enim fingere licet, poſſibilia omnia pertinere ad ſtatum Chriſti: quod de obiectis quandoque exiſtentibus diximus, proptereaque faſſi ſumus ea in Verbo à Chriſto videri. Id verò de omnibus poſſibilibus affirmari non poteſt. Vnde quia non laborat ignorantia, qui ea non ſcit quæ ad ipſius ſtatum non pertinet ſcire, non eſt exiſtimandum, Chriſtum ſi omnia poſſibilia non percipit, eſſe ignorantem; quia ſcire omnia poſſibilia, non pertinet ad ſtatum eius. Sicut ergo Chriſti gratia, quæ eſt ſemen gloriæ, finita eſt & certo graduum modulo comprehenſa; ita viſionem

beatam

Digitized by Google

beatam Chriſti, neceſſe eſt finitam ſtatuere, cum ex aliis capitibus, tum ex hoc quoque, quod attingat duntaxat nonnulla ex entibus merè poſſibilibus, pro menſura quam diuina ſapientia & voluntas præfixerit, vt etiam circa ſcientiam infuſam diximus. Quanquam non eſt negandum, quin Chriſtus per ſcientiam beatam videat plura poſſibilia & futura conditionata, quàm per ſcientiam infuſam: quia quod plura per beatam ſcientiam videantur, pertinet ad præcellentiam huius ſcientiæ, non item vt percipiantur planè omnia.

Actus beatæ Chriſti ſcientiæ, non eſt Dei comprehenſio.

179. Ab obiecto ſcientiæ Chriſti beatæ, tranſeo ad actum. Circa quem ſupponenda ſunt omnia quæ generaliter de quibuſuis viſionibus beatificis traduntur; cum 1.p. tractando diuinam viſibilitatem per lumen ſupernaturale, tum 1. 2. exponendo Sanctorum beatitudinem, quæ eſſentialiter ea viſione continetur. Nunc breuiter attingenda ſunt pauca huius viſionis propria: nimirum eſſe quidem illam & limpiditate, & intenſione, & extenſione, intra modulum à diuina ſapientia præſtitutum, omnino perfectiſſimam, tamen non eſſe comprehenſionem Dei: quod cenſuiſſe creditur Auguſtinus de Roma idcirco improbatus in Conc. Baſileenſi ſeſſ. 22. Ibi enim refertur & damnatur hæc eius propoſitio poſtrema. *Anima Chriſti videt Deum tam clarè & intensè, quantum clarè & intensè Deus videt ſeipſum.* Legere item memini libellum Cæſaris Delphini Parmenſis, eius Poëticæ, (vt inſcripſit,) Mariadi attextum, quo latè pugnat pro ea propoſitione quam à Stephano Gardinero Epiſcopo Anglo damnatam expoſtulat; *anima Chriſti in Verbo diuinam eſſentiam totaliter, non intelligit, nec comprehendit.* Vt videas, quos Doctores & Epiſcopos Anglicana Eccleſia foueret ſub Eduardo 6. quo imperante eam cenſuram tulit Gardinerus, vt ex querela metrica libello illi præfixa cõſtat.

Sed ex generali doctrina de incomprehenſibilitate Dei, quæ ſaltem loquendo de potentia ordinaria, & de eo quod factum eſt, vel eſt de fide; vel proximè ad fidem accedit; ſtatuendum eſt, animam Chriſti non comprehendere Deum. Quod facilè euincitur duplici illo modo quem generaliter proſecutus ſum in Naturali Theol. diſt. 7. à num. 120. tractans Dei incomprehenſionem per intellectum creatum. Nempe primò, quòd notitia qua Chriſtus, Deum & quæ ſunt cum Deo connexa videt, non poſſit eſſe tam perfecta, vt exhibeat omnia quæ cum Deo connecti poſſunt. Id enim planè eſt dicere, ſcientiam beatam Chriſti, non ſufficere ad comprehenſionem Dei, quæ ex ea Dei ipſius & connexorum cum eo notitia exurgit. Non poſſe autem eam notitiam eſſe tam perfectam, patet ex eius limitatione & potentialitate, quæ videtur reſtringere eius repræſentationem, nec ferre tam vaſtam ſphæram obiectorum ſub eam cadere. Et in vno ſaltē genere effectuum, neceſſe eſt admittere illius notitiæ limitationem. Neque enim cognitio beata poteſt exhibere ſeipſam, niſi ſaltem accedat modificatio; quæ ob eandem cauſam non poterit in verbo videri, niſi quopiam nouo adiecto ad modificationem qua videri potuit cognitio. Quod ſi nouum hoc adiungatur, nec ibi ſiſti poterit. Nam aliquid præterea ſuperaddendum erit, ad huius auctarij perceptionem in Verbo: & ita in infinitum, abſque vllo planè termino: quia quicquid adijcietur, erit ſemper aliquid intelligibile, ad quod in Verbo videndum, alia ſemper acceſſio facienda erit. Contradictionem verò implicat, poni tot modificationes vt nullæ ſint vlterius poſſibiles: quia non plus figi poteſt alicubi terminus, ob perpetuam additamenti facti cognoſcibilitatem, quàm ſiſtere alicubi liceat in poſſibilibus continui diuiſionibus, ob perpetuam & inexhauſtibilem continui diuiſibilitatem. Habemus ergo vnum ſaltem genus effectuum poſſibilium, quod impoſſibile eſt totum ſimul videri in Deo viſo, vt neceſſe eſſet ad decus comprehenſionis diuinæ, vendicandum notitiæ attingenti Deum ſicuti eſt. Nam notitia comprehenſiua, ita debet eſſe vna, vt tamen ad omnia cum re quæ comprehendi dicitur quoquomodò connexa peruadat: quod in cognitione creata fieri non poteſt, quia ob finitatem ſuam non poteſt per ſeipſam reflecti in ſeſe ſed eget ad id additamento aliquo: quod rurſus eſt intelligibile, nec poteſt eſſe perceptio ſui ipſius, ob eandem cauſam: quæ æquè militat cum cognitio eſt tantum obiectum ſecundarium, vt hîc accidit: reflecteretur enim in ſeipſam, prout eſt forma dans formaliter hoc quod eſt percipere: qua ratione non ſe habet vt obiectum ſecundarium, ſed vt forma conſtituens intellectum percipientem.

180. Tentarunt aliqui eneruare hoc argumentum, exemplo notitiæ terminatæ ad ens in communi, quæ in ſeipſam quoque fertur, cum & ipſa ſit ens aliquod, ſub ente percepto comprehenſum. Hæc tamen inſtantia apud me leuis eſt; quia exiſtimo, conceptum entis confuſum inædificari tantùm vni cuipiam rationi obiectiuæ ſingulari, quæ prima occurrit, addita extenſione confuſa non attingente rationes peculiares cuiuis enti intreſecas, (alioqui eſſet infinitæ perfectionis;) ſed eas per ſubrogatum conceptum adulterinum vtcunque adumbrante, qua de re plenè in metaphiſicis, tractando entis præciſionem. Itaque qui percipit directè ens in communi, non percipit eodem actu cognitionem ſuam, ſed aliquid aliud cui extenſionem illam ſuperſtruit, qua verè non attingitur prima cognitio, niſi alius actus ponatur qui reflectatur in primum. Prima itaque ratio, ſtabiliendi incomprehenſibilitatem Dei per beatam Chriſti ſcientiam, rata eſto.

Altera verò ratio quam iniuiſſe videtur S. Thomas opuſc. 61. gradu 10. *ſub finem*, & apertè Rada in 3. contron. 9. art. 3. ſiſtit intra ipſum Deum: & ex eo quod cognoſcibilitas Dei ſit inadæquabilis, multoque magis in exhauſtibilis per cognitionem vllam creatam; infert, neque Chriſti animam, neque vllum planè intellectum creatum, poſſe comprehendere Deum, etiamſi lumine infinito inſtrueretur. Deus enim eſt ens puriſſimum, & infinitè perfectum, & quidem perfectione tanta, vt quamuis inderetur creaturæ lumen creatum intenſiuè infinitum, adhuc tamen diuina perfectio, ſuperatura eſſet tale lumen cognoſcibilitate. Nec id mirum videri debet, ſuppoſita licet infinitate luminis: nam neque data qualitate infinita, vel quantitate partibus infinitis æqualibus inextenſis cõſtante, mirabile iudicatur, quod poſſit creari alia qualitas vel quantitas infinita, multo plures continens partes: quia in multitudine partium vel graduum, non repugnat dari infinitum maius alio, vt patet ex longè auctiore infinitate pilorum in infinitis hominibus, quàm eſſet infinitas hominum. Nimirum exceſſus ille vnius infiniti ſupra alterum, non attenditur penes vltimū quid in eo infinito conſideratum, quod minoribus partibus conſtare dicitur: vt fieret ſi quantitate infinitè extenſa, daretur alia magis extenſa, quæ propterea repugnat. Quod ergo in multitudine infinita conceditur; eam nimirum poſſe excedi ab alia multitudine infinita, multo magis admittendum eſt circa creatum lumen, infinitum intenſiuè, collatum cum diuina cognoſcibilitate eſſentialiter infinita, præſertim quia Deus ob rationem entis à ſe, illum quoque luminis cumulum, & infinitos alios perfectiores continet, vnde nunquam eſſet adæquabilis. Eſt ergo Deus, ex hoc item capite, incomprehenſibilis: & quidem iuxta hunc modum ſecundum, non modo per vnicam actionem, ſed etiam per quotcunque. Nulli enim plures creati actus, quantumcunque multiplicentur, adæqua-

Digitized by Google

adæquaturi vnquam ſunt diuinam cognoſcibilitatem; ita vt Deus per eos dici poſſit, ſin minùs preſsè & propriè comprehenſus, ad quod vnica actio exigitur; at ſaltem latè, eo modo quo principium cum tot concluſiones ex eo deducuntur quot deduci poſſunt, comprehendi dicitur.

Cur anima Chriſti Deum non comprehendat; ratio S. Fulgentij, expenſa & reiecta.

181. Vtrumuis porrò è duobus propoſitis modis tuendæ diuinæ per Chriſtum incomprehenſionis amplectamur, ceſſat incommodum quod poteſt obijci ſententiæ B. Fulgentij, qui ad quæſtionem tertiam Ferrandi, latè contendit animam Chriſti habuiſſe omnino plenam ſcientiam Dei: quod Ferrandus in quæſtionis propoſitione, idem eſſe cenſuerat; ac comprehendere Deum. Docet quidem ibi Fulgentius, Deum intellectui creaturæ puræ incomprehenſibilem eſſe habendum, iuxta illa huc à Fulgentio aptata, *pax Dei quæ exuperat omnem intellectum* Philipp. 4. & illud ex Pſalm. 17. *aſcendit ſuper Cherubim, & volauit ſuper pennas ventorum*: id eſt, Angelorum & animarum quarumcunque puros homines compingentium, ſubtilitatem incomprehenſibili altitudine ſuperauit. De Chriſti tamen intellectu vult peculiarem eſſe rationem hac in parte, ob vnionem animæ Chriſti cum perſona Verbi. Ex quo infert, ſanctiſſimam illam animam nihil minùs habere ſapientiæ aut ſcientiæ, quàm Spiritum ſanctum, & plenam eſſe ac immenſam diuinitatis notitiam qua pollet. Quanquam addit, non idcirco dicendum eſſe animam Chriſti ſic diuinitatem ſuam noſſe, quemadmodum ipſa ſe diuinitas nouit; ſed quamuis anima Chriſti, [tantum diuinitatem noſcat, quantum illa, ſed non ſicut illa. Ipſa enim Deitas ſic ſe nouit, vt hoc ſe naturaliter inueniat eſſe quod nouit: anima autem illa ſic totam Deitatem ſuam nouit, vt ipſa tamen Deitas non ſit Deitas, ergo illa ipſa eſt naturaliter notitia ſua; anima verò illa ab ipſa Deitate quam plenè nouit, accepit vt nouerit. Naturaliter ergo Deitas Chriſti, hoc eſt quod nouit; anima verò illa in eo quod ſcit Deitatem ſuam, non hoc ſe inuenit eſſe quod nouit. Non ergo quemadmodum ſe nouerunt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, ſic animæ ſuæ ſecundùm diuinitatem notus eſt Chriſtus. Quoniam quidem habet anima illa plenam Trinitatis notitiam, non tamen habet vnam cum Trinitate naturam. Aliud eſt tamen vnicuique rei, noſſe quod naturaliter eſt, aliud noſſe quod naturaliter non eſt.]

182. Vides quæ vna diſtinctio, inter Chriſti de Deo notitiam, & notitiam Dei de ſeipſo, reliqua ſit iuxta Fulgentium, admittentem Deum plenè ab anima Chriſti cognoſci: nempe quod notitia Dei ſit accidentaria animæ Chriſti, ipſi autem Deo ſit ſubſtantialis: quod eſt diſcrimen ex parte actus, quamuis ex parte obiecti, nulla ſit inter vtramque viſionem diſcrepantia, iuxta Fulgentium, quem ex parte verbatim deſcripſit Alcuinus l. 2 de Trinit. c. 11. vt proinde eodẽ modo accipiendus ſit in hoc negotio. Fulgẽtium quoque allegat Magiſter in 3. d. 14. §. 2. memoria tamen quantum arbitror lapſus, dum Fulgentium ait hæc tradere in quodam ſermone; cum tamen reſponſio Fulgentij propoſita, longè aliud ſit quàm ſermo: expreſſitque diſtincte Magiſter, quod Fulgentius & Alcuinus abſque dubio non negarent; nempe identitatem illam diuini actus Deum cognoſcentis, & Dei, quæ diuino actui propria eſt, nec reperitur in actu quo Chriſtus Deum videt: (Is quippe maximè diſtat à Deo cognito, & ab anima Chriſti cognoſcentis;) præter illam inquam differentiam inter creatam hanc & increatam de Deo notitiam, ea quoque prærogatiua pollere ſcientiam increatam, quod clarior ſit: vtique claritate ſe tenente ex parte actus, qui eſt in Deo infinities dignior & perfectior quàm in Chriſto, quamuis actus vtriuſque eodem ambitu obiectorum diſtineatur, & Chriſtus omnia ſciat quæ Deus ſcit. Hoc ergo diſcrimen inter diuinam Dei de ſeipſo, & creatam Chriſti de Deo notitiam, ſatis eſſe poteſt, vt negemus, Chriſti animam adæquare, atque adeò etiam comprehendere Deum, iuxta Fulgentium. Idcirco enim conſultò viſus eſt abſtinuiſſe voce *comprehenſionis*, qua vſus fuerat in ſua propoſitione Ferrãdus, plenam notitiam cum comprehenſione disertè confundens. At Fulgentius, plenam illam Dei notitiam concedit animæ Chriſti; nunquam tamen eam nominat in actu ſignato *comprehenſionem*. Fortaſſis quia exiſtimauit ad comprehenſionem requiri adæquationem, non modò totius cognoſcibilitatis obiecti, ſed etiam actus in ſeipſo perfectiſſimi & clariſſimi, quo obiectum illud attingi poteſt. Eo autem ex capite, perſpicuum eſt ſcientiam animæ Chriſti, (vt Magiſter ſupra dixit,) non æquari Deo, eique ſcientiæ qua ſeipſum comprehendit, Aiebam verò huic modo tuendi incomprehenſionem Dei per animam Chriſti, obſtare graue incommodum, quo duplex modus à nobis propoſitus eximitur. Nempe quod ad incomprehenſionem exigatur inadæquatio cognitionis & cognoſcibilitatis obiecti, parumque referat vt notitia negetur eſſe cõprehenſio, quod detur alia eiuſdem obiecti notitia in ſe perfectior, ac pretioſior entitatiuè. Nam ſi vtraque plenè reſpondeat cognoſcibilitati obiecti, vtraque dicenda erit comprehenſio. Æquè enim corpus aliquod comprehendunt circulus ferreus & aureus, ſi ambo ei corpori circumijciantur, tametſi aureus ſit entitatiuè nobilior: quod eſt planè extra rationem incluſionis totius illius corporis, penes quam ſtatuitur comprehenſio. Quare noſter modus philoſophandi de incomprehenſione Dei per animam Chriſti, eſt longè præferendus: cum inadæquationem notitiæ creatæ, & Dei cogniti, non ſtatuat ex parte ſolius actus quo alius poſſit dari entitatiuè perfectior, & in ſe limpidior, abſque vlla tamen perfectionum obiecti & cognoſcibilitatis eius delectione vberiore; ſed quod ſolùm ad cõprehenſionem refert, ſtatuat eam inadæquationem ex parte obiecti, nunquam per notitiam creatam quantuncunque plenam & illuſtrem adæquabilis.

Actus primi beatæ ſcientiæ Chriſti.

183. Reſtant principia ſcientiæ beatæ Chriſti Domini, quæ breuiſſimè expedio; ſunt enim communia reliquorum beatorum viſionibus. Itaque ſi in cœteris beatis reperitur ſpecies impreſſa Dei, reperietur quoque in Chriſto. Si verò eſſentia diuina applicat ſeſe cũ intellectu beati vt vice ſpeciei exprimat cum eo partum intellectionis, idem quoque in Chriſto continget, & ita reuera puto accidere. Item quia in cœteris beatis, ex parte potentiæ admittitur qualitas roborans potentiam intellectiuam, ſeu lumen gloriæ; (eſt enim hoc lumen vera qualitas, & non ſubſtantia, vt Genebrardus in Pſalmum 135. verſ. 5. abſurdè dixit, corrigendus per ea quæ habet Pſalm. 35. v. 10.) admittenda quoque erit in Chriſto ea qualitas, ex parte potentiæ ſe tenens, de quo communiùs conſentiunt DD. præeunte disertè D. Thoma quodl. 7. art. 1. vbi ſpeciem Dei creatam reijcit; lumen verò creatum potentiæ inditum, ad eam videndo Deo aptandam, admittit. Denique quia hoc lumen in alijs beatis non obit aliud munus quàm roborandi potentiam, eamque aptandi, vt ſic inſtructæ connaturale ſit Deum videre, & diuinum concurſum ſupernaturalem depoſcere ad promendam diuinæ eſſentiæ contuitionem; idcirco in Chriſto quoque, non eſt aſſignandum huic lumini aliud munus. Eſto non deeſſet alius titulus eminentior ac ſublimior; nempe vnio hypoſtatica, quo ea connaturalitas,

turalitas,& concurſus naturę indebiti exigentia,Chriſto competeret. Hic tamen fundatur in entitate nulli alteri muneri addicta, quod non habet vnio, quæ primariò ſpectat conſtitutionem perſonæ ex Verbo & humanitate compoſitæ, nec niſi conſequenter ſpectat cœtera.

Summa eiuſdem ſcientiæ perfectio, concluditur.

184. Ex hactenus dictis perſpicuum eſt, quanta ſit perfectio ſcientiæ beatæ in Chriſto Domino; quamq; non modo omnium purorum hominum vel Angelorum ſcientiæ, ſed alijs ipſius quoque Chriſti ſcientijs ſupereminéat. Nam ſi obiectum attendas, videt Chriſtus Deum in ſeipſo, & perfectiùs eius cognoſcibilitati adæquatur, quàm vllus creatus intellectus. Ex creaturis verò in aliqua temporis differentia exiſtentibus, totidem videt quot Deus: Omnia enim talia videt. Quo retulerim cum S.Hilario 9.deTrinitate,quod dixit Apoſtolus, latere in Chriſto omnes theſauros ſcientiæ Dei,ſumpta ſcientia obiectiuè, pro rebus ſcitis. [Deus Chriſtus (ait S.Hilarius) Sacramentum eſt, & omnes ſapientiæ & ſcientiæ in eo theſauri latent. Portioni verò & vniuerſitati, non poteſt conuenire: quia neque pars, omnia intelligitur; & omnia,partem non patiuntur intelligi.] En ergo vaſtitatem obiecti beatæ Chriſti ſcientiæ, ex hac parte. Deinde ex poſſibilibus & futuris conditionatis, plura videt Chriſtus in verbo, quam videat vllus beatus, vel quàm ipſemet per ſcientiam infuſam percipiat. Obiectum verò formale ſiue motiuum, quod pro alijs Chriſti notitijs eſt creatum, hîc eſt increatum; ſub eminentiſſima ratione ſub qua mouere poſſit. Actus verò eſt longè perfectiſſimus,præſertim præ cæteris ſcientijs,etiam Chriſti. Eſt enim tam multorum obiectorum planè vnus,& quoad ſubſtantiam inuariabilis,ac limpidiſſimus: Intenſione autem, omnibus planè beatorum viſionibus auctior eſt: quippè proportionatus gratiæ Chriſti,quæ quantoperè ſanctorum omnium gratiam ſuperet quãtitate, dictum ſupra eſt ſufficienter.

In hunc ſenſum accipit S. Gregorius 18. moral. 31. illud Iobi *non adæquabitur ei aurum vel vitrum*, quod de aliorum beatorum viſionibus & fœlicitate ſic exponit. [Auri metallum, nouimus potiori metallis omnibus claritate fulgere. Vitri quoque natura eſt, vt extrinſecùs viſu pura,intrinſecus perſpicuitate perluceat.In alio metallo, quidquid intrinſecùs continetur, abſconditur: in vitro verò, quilibet liquor qualis continetur interiùs, talis exteriùs demonſtratur: atque, vt ita dixerim, omnis liquor in vitreo vaſculo clauſus, patet. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus,niſi illam ſupernam patriam, illam beatorum ciuium Societatẽ, quorum corda ſibi inuicem & claritate fulgent, & puritate tranſlucent? quam Ioannes in Apocalypſi conſpexerat cum dicebat; *Et erat ſtructura muri eius ex lapide Iaſpide; ipſa verò ciuitas aurum mundum, ſimilis vitro mundo.* Quia enim ſancti omnes, ſumma in ea beatitudinis gloria, claritate fulgebunt, inſtructa auro dicitur. Et quoniam ipſa eorum claritas viciſſim ſibi in alternis cordibus patet, & cum vniuſcuiuſque vultus attenditur, ſimul & conſcientia penetratur; hoc ipſum aurum, vitro mundo ſimile eſſe memoratur. Ibi quippe vniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abſcondet, ſed patebit animus: Patebit corporalibus oculis ipſa etiam corporis harmonia, ſicque. Vnuſquiſque tam erit conſpicabilis alteri, ſicut nunc eſſe nõ poteſt conſpicabilis ſibi.]

Subdit pleraque de noſtra è contrario caligine, mutuis obtutibus nequaquam penetrabili. Tum addit c.32. [Illa itaque ciuitas quæ ſua viciſſim ſingulis corda manifeſtat, ex auro, ſimilis dicitur vitro mundo, vt deſignetur auro clara,vitro perſpicua.Sed quamuis in ea Sancti omnes tanta claritate fulgeant,tanta perſpicuitate tranſluceant, ei tamen ſapientiæ, de cuius imagine habent omne quod ſunt, æquari non poſſunt. Benè ergo dicitur; *non adæquabitur ei aurum vel vitrum.* Ad hoc enim Sancti omnes ad illa gaudia æterna perueniunt, vt eſſe Deo ſimiles poſſint, ſicut ſcriptum eſt; *cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Et tamen ſcriptum eſt; *Domine Deus virtutum quis ſimilis tibi?* Et iterum; *aut quis erit ſimilis Deo inter filios Dei?* Vnde ergo ſimiles, & vnde non ſimiles, niſi quia huic ſapientiæ,& ſimiles erunt ad imaginem, & tamen non erunt ſimiles ad æqualitatem?] Et agit de ſapientia Dei incarnata, quod monſtrat apertè limbus hic capitis. [Dicatur igitur rectè; *non adæquabitur ei aurum vel vitrum*, quia quantalibet Sancti claritate, & perſpicuitate fulgeant; aliud eſt homines eſſe ſapientes in Deo, atque aliud eſſe homines ſapientiam Dei. Quam profectò ſapientiam ille veraciter agnouit, qui mediatori Dei, & hominum, aliquem comparare Sanctorum, minimè præſumpſit.]

Tandem principia & habitus huius viſionis, eiuſmodi ſunt, vt nihil præcellentius cogitari queat. Nam ſpecies, eſt ipſa diuina eſſentia: lumen verò indiuidualiter nobiliſſimum eſt, & intenſione ſummum iuxta diuinæ ſapientiæ regulas, & ſeruata proportione cum gratia habituali; quæ eatenus, vt vidimus, ſumma eſt, & non ad menſuram Chriſto data, vt ipſemet profeſſus eſt Ioan.3. Vt proinde intellectus Chriſti videri poſſit quaſi cœlum ſupremum in genere intellectiuorum, omnem in ſe intellectuum quorumcunque creatorum compagem finiens: qua ſimilitudine, tres ex tribus generalibus eſſendi modis petitos intellectuum gradus, & eis correſpondentes ſphæras obiectiuas, expoſuimus in Natur.Theol.d.4.n.11.

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

185. Summam doctrinæ toto capite traditæ, hîc exhibeamus. Intellectus Chriſti humanus, cognitionem creatam qua ſola potiri potuit, ſortitus eſt duplicem: nempe naturalem, procedente tempore citra infuſionem per accidens (niſi quoad quaſdam naturalis ordinis gratias gratis datas:) & ſupernaturalem, cum per ſe infuſam, Spiritus ſancti donis & prophetiæ munere alijſque intellectualibus gratijs gratis datis ſupernaturalibus ſplendentem; ac beatam: à primo vtramque conceptionis momento. De perfectione ſcientiæ Chriſti acquiſitæ & naturalis, quoad obiectum, actum,& habitum,ſimiliter ac in nobis ſentiendum eſt: addita tantùm perfectione accidentaria maiore, ex ingenij bonitate, & externa Dei protectione. Ad infuſæ obiectum, ſpectant omnia actualem quandoque exiſtentiam ſortita; & ex conditionatè futuris, itemque ex entibus merè poſſibilibus, nonnulla. Inſuperque omnia gratiæ myſteria, & Deus eorum autor, etiam quà Trinus, euidenter quoad an eſt, tametſi abſtractiuè,& per alienam ſpeciem innoteſcẽs. Eiuſdem ſcientiæ actus, eximiè perfectus eſt, & numero multiplex, ac variationis capax. Principiũ proximum habet, ſpecies Angelicis vniuerſaliores,& lumen eſſentialiter ſimplex, à beatifico diſtinctum. Tandem ad ſcientiæ beatæ obiectum,ſpectant,Deus vt in ſe eſt, & omnia ſcientijs inferioribus obuerſantia, ac etiam ex poſſibilibus & futuris conditionatis, longè plura. Actus ita intenſione & claritate cæteris beatificis viſionibus præcellit, vt tamen non ſit Dei comprehenſio. Principia eius proxima, eadem quæ cæterarum beatificarum viſionum,ſalua præcellentia,ex actu præcellentiore colligenda.

Vſus doctrinæ, peti poteſt ex perpulchra Origenis conſideratione tract.14. in Matth. vbi myſticè exponens aſinam & pullum quibus Chriſtus inſedit, eoſque interpretatus, fideles Chriſto credulos, ſubdit. [Non tibi iudicatur ſermo inſulſus, quod fideles ho-

Digitized by Google

mines animalibus comparentur. Forſitan enim tale quid intelligens & Propheta, dicit ſe factum eſſe quaſi iumentum: Non ſimpliciter iumentum, ſed vt iumentum apud Deum, vel apud Chriſtum eius, ſecundùm quod ait, *Vt iumentum factus ſum apud te.* Nam quantum ad Deum, iumenta ſumus, non ſolùm nos, ſed etiam multo nobis prudentiores. Sic autem quantum etiam ad Paſtorem Chriſtum, eius oues ſumus, quoniam tanta diſtantia eſt inter eum & nos; quanta inter hominem, & qualecunque iumentum.] Hoc quàm appoſitè ſit dictum, collata inſcitia noſtra cum ſumma Chriſti ſapientia quam hoc caput perſpicuè exhibuit, deprehendetur nullo negotio. Alios fructus addam agere de Chriſto Magiſtro.

Ille tamen hoc loco tacendus non videtur quem Mathæus Radens l.3. de vita Petri Caniſij cap.1. optimè ex magni illius viri ſenſu notauit; Nimirum cum tanta eſſet intellectus Chriſti perfectio, tanta ſapientiæ in Deo homine vbertas, iam ab infantia, & ex ipſo materno vtero; tamen vt innocentiæ nobis ac ſimpliciſſimæ obedientiæ exemplum luculentum ſtatueret, quamdiu ætatis decorum id tulit, non aliter ſe geſſiſſe Chriſtum quàm infantes ſolent, nec plus ſapientiæ aut prudentiæ prodidiſſe quàm ferat vſus infantium vulgarium. Attigerat hoc ipſum verè prodigium Zeno Veron. ſerm. de Natiuit. paucis illis verbis magnam poſcentibus admirationem. [Verbum carni mixtum ſe fingit infantem.] Inde colebat Caniſius, inferri ab ijs qui alieno ductui ſubſunt, præſertim à religioſis, quantauis priuatim ſapientia polleant, debere ipſos non ſecus ac infantes & perinde ac ſi deſtituerentur omni ſapientia, alienis præſcriptis ſe conformare, & ductum maiorum ſimpliciſſimè ſequi; vt à Chriſto factum noſtri cauſa.

CAPVT II.

Specimina theſaurorum ſapientiæ & ſcientiæ Dei in Chriſti intellectu, ad liquidiorem perfectionum Chriſti intellectualium hactenùs expoſitarum introſpectionem expenſa.

186. IVuat ad pleniorem perfectionum intellectus Chriſti Domini intelligentiam, illuſtres quoſdam actus ſapientiæ & ſcientiæ Dei in Chriſto, & veluti ſpecimina earum in quibuſdam euentibus à Chriſto exhibita, paulò accuratiùs ſcrutari: idque vt contemplatio ſit gratior, & amœnior, pluſque habeat autoritatis, Patrum ferè verbis præſtabo. Recipio autem dũtaxat ſapientiæ & ſcientiæ Dei in Chriſto ſpecimina perſequi, hoc eſt ſcientiæ infuſæ & beatæ: nam ſcientia acquiſita & naturalis, eſt ſcientia hominis, non Dei, neque à Deo infunditur, ſed labore hominis & experimento paratur. Et quod nullum eius in aliquo euentu illuſtre exercitium prodant ſacræ literæ, patreſue expendant, viſa eſt hoc loco prætermittenda. Infuſæ verò ſcientiæ, nec non beatæ vſus inſignes, celebrantur in Scripturis, & à Patribus excutiuntur. Quare meritò inſiſtemus illis tantiſper.

Argumentum ſapientiæ, in Chriſto duodenni.

Varia in hanc rem à Ruperto annotata lib.1. de operibus ſpiritus S. c.21. quod minutiora nec adeò illuſtria videantur, placet præterire. Illud verò in primis tamquam præcellentiſsimum ſcientiæ Chriſti infuſæ argumentum conſideratione digniſſimum eſt, quod exhibuit duodennis, omnibus qui eum audiebant, vt Lucas ait cap.2. in ſtuporem actis ſuper prudentia & reſponſis eius: hoc eſt ob perſpicaciſſimum & auctiſſimum captum omnium quæ à legis Doctoribus proferebantur, ob profunditatem ſapientiæ quam in eo conſeſſu loquens tantula ætate puer prodebat, conditiſſimis & refertiſſimis ſcientiâ ſermonibus. Vnde factum, vt homines arrogantiſſimi & inflata veſica tumentiores, puerum ex quo auditus eſt, admittere, ad conſeſſum, & cum eo diſſerere ac colloqui in templo medio non ſint dedignati, quamuis ante humi ſederet. Qua ratione iniri fortaſſis conciliatio poterit, diſſidentium hac in parte opinionum. Nam plerique cum antiqui tum recentiores, cenſuerunt Chriſtum inter Doctores quidem ſediſſe, vt habet Lucas: non tamen conſediſſe Doctoribus, ſed humi ſedem habuiſſe. Quod adeò verum iudicauit Coluenerius l. 2. Cantipratani cap.34. p.4. vt ſcripſerit, pictores qui hodie pingunt Chriſtum in cathedra, ex æquo cum Doctoribus ſedentem, contra Chriſti humilitatem facere, & aduerſari decreto Concilij Tridentini ſeſſ.25. vetantis induci picturas inſolitas. Verùm pro pictoribus facit, vſus non recens inductus, qui eos aduerſus canonem in nouas picturas intentatum tegit. Et quamuis Chriſtum non ſe geſſiſſe vt Doctorem, haud obſcurè tradat Lucas (id quod etiam perpenderunt Orig. ad cap. 2. Lucæ & 5. Gregor. hom. 2. in Ezech. ac parte 3. paſtor. admonit 26. inde inferentes; ſicut Chriſtus quamdiu per ætatem non poterat Doctor videri, non ſe geſſit vt Doctor: ſic neque eos quibus per experientiam, aut ætatem, vel virtutem licet Doctores eſſe, debere ad docendum ſe ingerere:) quamuis inquam Chriſtus non ſe geſſerit vt Doctorem, tamen animaduerſa prudentia & reſponſis eius, potuit à Doctoribus ad altius ſubſellium vna ſecum euocari, vt commodiùs ab omnibus audiretur, qui ſtupori in ea ætate erat.

187. In hoc primo guſtu ſcientiæ infuſæ quem Chriſtus exhibuit, obſeruat Petrus Symonis tract. de conſeſſu pueri Ieſu in templo, *ad finem*, non ſecùs geſſiſſe ſe Chriſtum, quàm qui captant admiſſionem in ſocietatem artis vel officij alicuius, ad profeſſionem publicam eiuſdem artis. Edunt enim priùs ſpecimen aliquod artis ſuæ, & præclaro quopiam opere peritiam ſuam probant. Non ſecùs igitur Chriſtus, vt in ijs quæ Patris erãt, oportere ſe eſſe demõſtraret, omnibuſque, proderet mortalibus quas doctrinę cœleſtis merces expoſiturus veniſſet, inſigni omnino ſapientia clarus emicuit, in ea cũ Doctoribus diſputatione. Rem geſtã minutè admodũ ac graphicè expreſſit in diſputatione de hoc argumẽto Præſul & Theologus proximè laudatus piè meditatus ingreſſo Chriſto tẽplũ, cũ in diſputantes ad populũ Doctores, & varijs de lege quæſtionibus queis pulſabantur enodandis intentos incidiſſet; propoſuiſſe ipſum quoque ea modeſtia & gratia quæ hominem merum; ea verò perſpicacia & ſolertia quæ longè ſuperaret ætatem minutam, erotemata nonnulla: & in ijs expediendis impeditos Doctores, proculque à verò pro Iudaica in rebus ſpiritualibus craſſitia aberrantes, iuuiſſe reſponſis ſapientiæ diuinæ, pleniſſimis. Quæſitum ergo conijcit, & rectè; de Meſſiæ perſona: homonè, an Deus, an vtrumque foret, libratis ad id varijs Scripturis, quibus Meſſiam nequaquam purum hominem, ſed Deum ſimul atque hominem futurum, dedoceretur Scribarum & Phariſæorum ſtupiditas, quæ carneis dumtaxat oculis Meſſiam proſpectans, nihil de eo ſupra carnalia & humana cogitabat. [Inuenitur in templo (ait Aelredus tract. de puero Ieſu duodenni) in medio Doctorum & ſeniorum, & paternæ pietatis de hominum reparatione conſilium ſicut Angelis, & ſanctis carne exutis (quantum videbatur,) propalauerat in omnium locorum ſacratiſſimo templo Hieroſolymitico, & his primò qui precioſiſſimum huius promiſſionis theſaurum in ſacris literis verſabant, paulatim inciperet reſerare, primùm audiens & interrogans, deinde ſacratiſſima myſteria prodens. Denique mirabantur omnes ſuper prudentia & reſponſis eius.]

Quæ

Digitized by Google

Quæ hæc reſponſa? Quod enim acutè obſeruauit Origenes hom. 18. in Lucam, non mirabantur qui aderant ſuper interrogationibus, (quamquam & ipſæ erant planè mirabiles,) ſed ſuper reſponſis. [Aliud eſt (inquit ibi Origenes,) interrogare, aliud reſpondere. Interrogabat magiſtros: & quia reſpondere non poterant, ipſe his de quibus interrogauerat, reſpondebat. Quod autem reſponſio non viciſſitudinem ſermocinandi, ſed doctrinam in Scripturis ſanctis ſonet, lex diuina te doceat. Moyſes loquebatur, Deus autem reſpondebat ei voce. Reſponſio illa eorum erat, ſuper quibus Ignorantem Moyſem Dominus inſtruebat. Interdum interrogat Ieſus, interdum Reſpondet, ſicut ſupra diximus. Quamquam mirabilis eius interrogatio ſit, tamen multò mirabilior eſt reſponſio.]

Id eſt doctrina quam Ieſus per eam occaſionem profundebat, eruitans abſcondit à conſtitutione mundi. Planè tunc Chriſtus ſuper omnes docentes ſe intellexit, prout ea verba ad Chriſtum aptauit Proſper in Pſal. 118. *litera men.* v. 3. his verbis. [Super omnes Doctores intellexit, quem Pater docuit: quod ex perſona Verbi difficile intelligitur, niſi quis vtcumque capere valeat, id eſſe, filium à Patre doctum eſſe, quod genitum. A quo enim ei eſt eſſe, ab ipſo eſt ſimul, doctum eſſe. Ex perſona verò hominis, vbi formam ſerui accepit, faciliùs intelligitur à Patre didiciſſe, quæ dixit. In qua forma, puerum putauerunt homines maioris ætatis docendum. Sed ille quem Pater docuit, ſubtilioris erat intelligētiæ quàm docentes.] Puerum quinquennem *Acbas* nomine, in quo Chriſtus expreſſam à ſe in humili ætate ſapientiam repræſentatam voluit, refert Thomas Cantiprat. lib. 2. Apum cap. 28. à num. 2. Et prodita quidem eſt in illo puero, admirabilis ſupra ætatulam ſapientia. Sed nihil illa ad Chriſti pueri ſapientiæ ſpecimina. Meritò vt S. Auguſtinus ad titulum Pſalmi 101. animaduertit, [horrent mirantur que ſapientiam Dei, pueri duodennis, imperiti ſenes. Aut etiamſi periti ſenes, quid illorum peritia ad Verbum Dei? quid illorum peritia ad ſapientiam Dei Nonne & periti, niſi illo ſubueniente vtrique perituri?]

Luculentiora ſapientiæ ſpecimina, in Chriſto prouectiore inter hoſtes.

188. Proficiens ætate Chriſtus, profecit & ſapientia, id eſt iuxta Theologi & aliorum interpretationem non incommodam ſuperiùs prolatam, argumenta dabat cumulatioris & auctioris ſapientiæ. Ex deluſis duplicis generis hoſtibus, eum ſapientiæ cumulum in Chriſto prouectiore, petit Aëlredus tract. de Chriſto duodenni, *ſub finem*, verbis illis. [At ſi iucundum ducis, inſidias Scribarum & Phariſæorum toties deprehenſas, callidas eorum obiectiones, reſponſionum illius prudentia confutatas, oculata mente perſpicere, ſapientiæ eius lucem, clariùs emicare perſenties.] Et mox. [Non minoris ſapientiæ fuit, quòd vt principes huius mūndi fallerentur, inter diuina miracula à Diabolo ſe tentari permiſit, quòd velut agens eſurierit, quod in naui dormierit, quod crucem moriturus aſcenderit.]

Sapientiam Chriſtus aduerſus hoſtes viſibiles & inuiſibiles iudice Aëlredo prodidit. Malitia ſanè & virulentia Iudæorum hoſtium viſibilium Chriſti Domini, ac ſpiritualium & inuiſibilium nequitiæ in cœleſtibus, ſimul in Chriſto impetendo iungebatur: vt propterea S. Gregor. 7. Moral. cap. 15. in eam ſententiam explicet illud Iſaiæ 54. *Erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum & occurrent dæmonia onocentauris, & piloſus clamabit alter ad alterum.* Tam tetri tamé que maligni hoſtes, quàm his beſtiarum appellationibus myſticè ad eos aptatis innuitur, erant adeò confetti, vt Chriſtus ipſe profeſſus ſit apud Pſaltem, multiplicatos eſſe ſuper capillos capitis; id eſt fuiſſe propè innumeros. Non eos malignitas, non vafrities & calliditas, non potentia & vires, non fauor hominum ſibi in ſua prauitate abblandientium, deficiebat: foderunt illi animæ Chriſti multiplices foueas, vt autor tract. de paſſ. Dom. apud S. Bernardum cap. 3. conſiderat, libratis nominatim exemplis machinationum, quoad mulierem in adulterio deprehenſam, & quoad negationem cenſus pendendi Cæſari. Diſpulit tamen ac diſcuſſit Chriſti prudentia & ſapientia, artes omnes & conſilia eorum: quod idem S. Gregorius hom. 2. in Ezech. expreſſum cenſet ea ſpecie quæ Ezechieli obuerſata refertur c. 1. cum ait. *Et vidi & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, ſplendor in circuitu eius, & de medio eius quaſi ſpecies electri id eſt de medio ignis.* Ventum turbinis ab Aquilone reflantem, interpretatur S. Gregorius, Iudaicum furorem à Satana concitatum, vnde nubem magnam id eſt totius gentis caliginem & occæcationem ſecutam docet; ignemque malitiæ inuoluentem; cuiuſmodi is eſt quem Apoſtolus Hebr. 10. conſumere aduerſarios profitetur. Inde erupiſſe quidem poſt Chriſtum perſecutionem in Apoſtolos, ſed vt addit; [Iſte ignis malitiæ qui à Iudæorum cordibus arſit in perſecutione, priuſquàm ſanctos Apoſtolos ſæuiendo affligeret, in ipſo ſe exercuit auctore ac redemptore generis humani. Vnde & ſubditur: *Et de medio eius, quaſi ſpecies electri, id eſt, de medio ignis.* Quid electri ſpecie, niſi Chriſtus Ieſus, mediator Dei & hominum deſignatur? Electrum quippe ex auro & argento eſt. Quaſi electrum ergo in igne eſt, Deus factus homo in perſecutione.] Vtique tam Iudæorum, quàm intendentium Iudæos Satanæ copiarum. In hoc igitur ſummam Chriſti ſapientiam patefactam cenſet Aëlredus loco notato, quod tantam malignitatem & hominum Satanæ mancipiorum, & ipſius Satanæ, declinare quantum libuit, & neceſſitatis noſtræ ratio Deique hominis dignitas tulit, nullo negotio potuit, & artem ſapientiore arte deludendi modum calluit: vt palparum experimento eſt, cum laqueum bicipitem poſuerunt, quaſi capiendo Domino. Verba ſunt S. Auguſtini in Pſalm. 57. coactis Phariſæis ſimul ac Herodianis, & aliàs cum varijs nequitiæ Iudaicæ cohortibus, Phariſæis inquam & Sadducæis, nunc ſeorſim, nunc coniunctim, vt eum caperent ſaltem in ſermone, vbi facilis eſt prolapſio: (nam neque abs-re lingua in vdo eſt quia facilè labitur vt S. Auguſtinus obſeruauit;) abijt tamen ſemper immunis ab eorum pedicis, imò dentes eorum contriuit in ore ipſorum. In quam rem idem D. Auguſtinus ad Pſalmū illum 57. alia ſimilia exemplo conglobat.

189. Nemo non videt quantum in his prodatur intellectuale Chriſti lumen. Verùm ſi rem accuratè expendimus, à ſapientia ſiue perfecta ſcientia ſpeculatiua in qua verſabamur, quamque Chriſtus expreſſit in primo ſtatu ſcientiæ quem duodennis exhibuit, vix aduertentes tranſitum fecimus ad ſcientiam practicam, ſiue prudentiam, cuius propriè eſt proſpicere ne quis aduerſarij dolis pateat, eaſque declinare aut auertere. Quare reueniendum eſt ſapientiam. Et quamquam prudentia in Chriſto, eſt portio ſcientiæ infuſæ; tamen alia ſine dubio ratio eſt notitiæ quæ mera notitia eſt, nec operationem ſpectat; alia notitiæ quæ ad operationem collimat, & idcirco practica dicitur nec ſolet *ſapientia* nomine denotari, niſi latè ſumpto nomine, vt cum Beſeleel dicitur impletus à Deo ſapientia, ad externa quædam artificia ritè perficienda. Negari non poteſt, quin Chriſtus plerumque inter confutandum hoſtes, radios aliquos eius ſapientiæ quæ preſsè & propriè ſapientia dicitur, foras emiſerit. Nam reſponſum à Chriſto datum Phariſæis, captiosè & ſubdolè quærentibus quod eſſet mandatum magnum in lege, S. Hilar. Cano. 23. in Matth. ita effert, vt dicat, [Ea reſ-

ponſio, omnem in ſe veritatis eſt complexa doctrinam] Et ita in ſimilibus circumſtantijs a Chriſto factum notare facilè licet. Sed aliud tamen eſt, per occaſionem ſtrictim & obiter intermicare doctrinæ radium, aliud per otium ac ex inſtituto, Solem veritatis; doctrinæ inquam cœleſtis plenitudinem exhibere, quod factum frequētiſſimè à Chriſto eſt, poſt primam illam quam initio expendimus ſapientiæ ſuæ publicationem & expoſitionem, in Synagogis, in templo, in varijs Iudeæ oppidis ac vrbibus quas Euangelizando pertranſibat, ſtupore defixis in tanta eius ſapientia, non plebeijs tantùm, ſed & ijs qui ſapientiam profitebantur, & pro ea ſupra vulgus efferebantur.

190. Hanc ob cauſam Origenes tomo 19. in Ioan. tractans verba à Chriſto dicta in gazophylacio, pulcherrimè tradit verba vitæ æternæ ibi à Chriſto prolata, & ſapientiæ eius plenitudinem ibi proditam, omnia aliorum munera longiſſimè ſuperaſſe. Subditque. [Atque aurum ſanè omne, cæterorum qui in Gazophylacio ferebant quæ habebant, arena erat pauca, comparatione verborum Ieſu. Sapientia ſiquidem erat quiuis eius ſermo, de qua dicitur; *omne aurum coram ſapientia, eſt pauca arena, & ceu cænum reputabitur argentum coram ea*: Et hæc certè conſiderabunt, quotquot edocti ſunt audire ſapientiam illam, quæ annuntiatur inter perfectos in myſterio abſcondita, quam prædeſtinat Deus ante ſæcula ad Iuſtorum ſuorum gloriam. Conſiderabunt hoc etiam qui deſpicere valent ſapientiam Dei longe excellentiorem ſapientiâ huius ſæculi, vel principum ſæculi huius, qui deſtruuntur, ſeu qui vtuntur proprijs prophetis, & tutantur qualeſcumque ſermones alios, præter veritatem: nam cæteræ ſapientiæ, quæ veluti aurum reputantur, arena ſunt parua coram ſapientia quam creauit Deus principium viarum ſuarum ad opera ſua: argentumque, ſplendida, & eloquens multorum oratio, ceu cænum reputabitur coram caſtis ſermonibus Domini, qui igniti ſunt, & purgati, & probati ſeptuplum, quia proceſſerunt ab illo ſermone, qui erat in principio apud Deū.]

Sed inſignis eſt in hanc rem locus Marci. 1. *Sabbatis* (inquit,) *ingreſſus Synagogam docebat eos. Et ſtupebant ſuper doctrina eius. Erat enim docens eos, quaſi poteſtatem habens. & non ſicut ſcribæ.* Rurſus c. 6. *facto ſabatho cœpit in Synagoga docere. & multi audientes admirabantur in doctrina eius dicentes. Vnde huic hæc omnia? & quæ eſt ſapientia quæ data eſt illi?* Eadem habet Matthæus cap. 13. Et vterque addit, ſcandalizatos in eo fuiſſe Iudæos. Conſpicabantur enim in externa ſpecie adeò vili, & ſub tam ſordido carnis pallio, tantam ſapientiam, vt ſtupore defigerentur: neque tamen vnde tanta ſapientia eſſet, agnoſcere ſuſtinebant, & filium ſe Dei, ac Deum verum ſimul ac hominem profitenti Chriſto, auſcultare renuebant. Itaque ſcandalum patiebantur eius occaſione, mentientes Chriſto tamquam filij alieni, & claudicantes in ſemitis ſuis; hinc diuina in eo dona cum ſtupore & extaſi collaudantes; hinc auerſi à perſona, vt impleretur in eis iuxta præclaram D. Cyrilli obſeruationem in expoſitione ſymboli Nicæni, quod Geneſis 32. Iacobo accidiſſe in figura legimus. Per noctem quippe, vidit Deum facie ad faciem, atque adeò corporali ſpecie vnde ſaluam factam eſſe animam ſuam, conteſtatur: orto autem Sole, quando tranſijt ſpecies Dei, claudicauit Iacob coxa altera. Viſus ergo in terris eſt Deus, carne amictus, & luctatus per viæ huius ac vitæ noctem cum Iacobi genere, docens ac reuincens eos obluctantes: ſed non rectè inceſſerunt coram eo, nec doctrinam & ſapientiam Chriſti quam ſuſpexerunt, ratam habere, & firmare aſſenſu ſuo voluerunt.

Paria in Chriſto cum ſuis agente, notata,

191. Clariùs & expreſſiùs occulta & incerta ſapientiæ ſuæ Chriſtus Dominus, coram lecto manipulo Domeſticorum, (Apoſtolos dico ſanctoſque diſcipulos,) manifeſtauit atque retexit. His enim datum eſt noſſe myſteria regni Dei. Apud hos eructauit abſcondita à conſtitutione mundi; quoque mundana ſapientia vniuerſa, ne ſuſpicione quidem attigit, ijs pleniſſimè & explicatiſſimè expoſuit. Quod S. Cyrillus eodem opere expoſitionis ſymboli Nicæni, egregiè notat expreſſum fuiſſe in benedictione Leui Deuter. 33. verbis illis. *Date Leui manifeſtationem eius, & veritatem eius, viro ſancto quem tentauerunt tentatione: & obiurgati ſunt apud aquam contradictionis. Qui dixit patri & matri, non vidi te. & fratres ſuos non agnouit.* Ordinauerat quidem vniuerſorum Deus, poderem veſtem fieri Aaron varijs modis contextam, quam ſoli ſummo Sacerdoti geſtare licebat, & concedebatur. In pectore autem ſummi Sacerdotis, fuere lapides quidem elaborati numero duodecim, in quorum medio figuratum erat, *manifeſtatio, & veritas*, duo iterum alij lapides. Cæterum per hos duodecim, Apoſtolorum chorus ænigmaticè demonſtrabatur, quaſi in circulo Emmanuelem cingens, qui eſt manifeſtatio & veritas. Manifeſtauit enim nobis veritatem cultus qui in vmbris & figuris erat, finem ei imponens.] Expendit ſigillatim, & Chriſto aptat ſingulas teſtimonij propoſiti voces. Oſtendit enim Chriſtum fuiſſe Leui, id eſt Sacerdotem ac Pōtificem noſtrum, prout ab Apoſtolo diſertè nominatus eſt Hebr. 3. Et hunc Leui, ait verè fuiſſe virum ſanctum, quia peccatum non fecit. Contra quem tamen iurgati ſunt filij Belial. Qui dixit cognationi ſuæ, vt Marcus c. 3. teſtatur, non noui vos. Huic igitur Sacerdoti Sancto Moſes prænunciabat interprete S. Cyrillo, dandam eſſe manifeſtationem & veritatem in medio duodecim diſcipulorum, quos ſapientiæ luce pleniſſima colluſtraturum, & ſapientiæ theſauris quos à Patre acceperat ditaturum, præcognoſcebat Moſes.

Exclamabo hic cum Bernardo ſerm. 6. de aſcenſ. [Beati oculi qui videbant Dominum Maieſtatis in carne præſentem, auctorem vniuerſitatis inter homines conuerſantem, virtutibus coruſcantem, infirmos curantem, mare calcantem, mortuos ſuſcitantem, dæmoniis Imperantem, & poteſtatem ſimilem hominibus conferentem; mitem & humilem corde, benignum, affabilem, miſericordiæ viſceribus affluentem, agnum Dei peccatum non habentem, & omnium peccata portantem. Beatæ aures quæ verba vitæ ab ipſius incarnati verbi ore, percipere merebantur, quibus enarrabat Vnigenitus qui eſt in ſinu patris & nota faciebat quæcunque audiſſet à Patre vt fluenta doctrinæ cæleſtis ab ipſius veritatis puriſſimo fonte haurirent, vniuerſis poſtmodum gentibus propinanda, imò eructanda potarent.] Reuocant mihi iſta in memoriam, votum ex Auguſtino iactatum, Chriſti conuerſationem in carne, Romæ triumphantis gloriam, & Pauli prædicantis habitum coram perſpiciendi. Verùm quid Pauli prædicantis ſapientia & facundia, ad ſapientiam & facundiam Chriſti verba gratiæ ex ore ſuo emittentis? Itaque meritò S. Bernardus, beatos pronunciat qui Chriſti prædicantis ſapientiam, ipſimet, hauſere.

Locuples verò ſapientiæ & ſcientiæ Dei in Chriſto teſtimonium, dabat futurorum prænunciatio tanto ante facta. Certiſſimè quippè, & diſtinctiſſimè Ieroſolymorum deſtructionem poſt ſuum obitum euenturam prædixit; & vt conſtaret quàm longiùs mentis ſuæ obtutum dirigeret, quæ extremo mundi tempore ventura ſunt, clades intereuntis orbis & vergentis in ruinam, Antichriſti Aduentum, & Iudæorum pro eo ſtudia, apertè enunciauit: vereque ſe Prophetam magnum, & arcanorum Dei probè conſcium ijs ab hominum ſenſu tam remotis, tanto ante euulgandis, probauit. Quid latebrarum humani pectoris peruaſio, &

corum

eorum quæ quiſque corde ſecum tacitus agitaret introſpectio? Accumbebat apud Symonem. Leproſum. Aduoluta eſt ad pedes eius ſuper menſam mulier detritæ famæ. Faſtu tumens Symon, Chriſtum deſpexit, tamquam neſcium probrorum mulieris, qui ſe ab ea contingi non prohibuiſſet. Eam cogitationem vix admiſerat Symon, clauſamque pectore premebat, cum deprehenſum ſe agnouit, & quid animo voluiſſet innotuiſſe ei in quem temerè falſum & imprudens iudicium intorſerat. Nequitiam Phariſæorum & ſcribarum animo adhuc latentem, frequenter eduxit; à ſe perſpectã demonſtrans. Qua ex cauſa Origenes hom. 2. in Cant. *ſub finem*, Chriſtum ſponſum à ſponſa cenſet collatum cum caprea & ceruorum hinnulo. Nam caprea, accutiſſimè videt, & inde Dorcas παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν nominata eſt. Ceruus verò ſerpentum inimicus ac debellator, Spiritu narium eos extrahit de cauernis. Vtrumque in Chriſtum quadrat belliſſimè. Nam & in penitiſſimas hoſtium latebras proſpexit, & ibi abditam virulentiam, eduxit atque deleuit. Egregiè illam acuminis capreæ cum Chriſti perſpicaciſſima notitia comparationem, (ceruo tamen aliter ad Chriſtum aptato,) accommodat Philippus Abbas ſuo l. 3. in Cantica cap. 4.

Nonnulla ſcientiæ beatæ in Chriſto viatore ſpecimina.

192. Omnia quæ protulimus hactenus, ad ſcientiam Chriſti infuſam pertinent. Scientiæ verò beatæ vſum, idem Origenes (ſi tamen ipſe verè autor,) homil. 3. in Cant. deprehendit eo loco Canticorum quem proximè verſabamus, *ſimilis eſt dilectus meus capreæ hinnuloq; ceruorum.* Ceruorum namque hinnulo collatum Chriſtum cum dixiſſet, quia puer natus eſt nobis, [verè ceruus amicitiarum qui peremit ſerpentem, Euæ ſeductorem, ſoluitq; in carne ſua inimicitias quas inter Deum & hominem noxius mediator effecerat,] hæc inquam cum dixiſſet, & *montes excelſos*, aut vt alius habet locus, *montem excelſum*, tres perſonas vnum Deum; ceruis, ſed huic ceruorum, ſanctorum inquam maiorum hinnulo ſequeſtratos, præfatus; ſubdit, iure capreæ quoque vel damulæ collatum fuiſſe Chriſtum Dominum. [Hoc animal quantum ad Græca vocabula, nomem à videndo, atque clariùs proſpiciendo ſortitum eſt. At quis eſt qui ita videat, vt videt Chriſtus? Solus namque eſt qui videt, id eſt, agnoſcit Patrem. Nam & ſi dicantur hi qui mundo ſunt corde Deum viſuri, videbunt ipſo ſine dubio reuelante, quia & caprea habet in natura ſua, vt non ſolùm videat ipſa & perſpiciat acerrimè, ſed & alijs viſum præbeat. Aſſerunt namque hi quibus medicinæ peritia eſt, ineſſe huic animali intra viſcera humorem quendam qui caliginem depellat oculorum, & obtuſiores quoſque viſus exacuat. Meritò ergo capreæ vel damulæ Chriſtus comparatur, quia non ſolùm videt ipſe Patrem, ſed & videri ab alijs facit, quorum viſus ipſe curauerit.]

Vidit Deum Chriſtus per ſcientiam beatam, & præſtitit vt eum in hac vita per fidem contueremur, pleniùs & liquidiùs in altera conſpecturi per ſpeciem ex beneficio eius. Nam quamuis naturæ lumine pleraque nobis in hac vita de Deo pateant, perpauca tamen ſunt ac tenuia, præ ijs quæ per Chriſtum didicimus: præſertim verò diſtinctio & numerus perſonarum in Deo, ante Chriſtum nemini liquidò innotuit; cum planè tranſcendat lumen naturæ, eiuſque detectio ſeruaretur in plenitudinis tempus. Eſto aliqui velut per rimulas ad aliqualem huius myſterij notitiam in veteri teſtamento, ex ſpiculo lumine reuelationis tunc affulgente peruenerint. Explicita tamen & aperta tanti arcani diuulgatio, Chriſto ſcientiarum Domino debebatur, quia *nemo nouit Patrem niſi filius & cui voluerit filius reuelare.* Ipſe eam notitiam primùm diſcipulis tradidit, tum per diſcipulos cœlo illatus orbi vniuerſo communicauit. Quo S. Auguſtinus q. 154. in Exodum, applicat illud Moſi datum reſponſum, *cum tranſierit gloria mea*, cum inquam Chriſtus ex hac vita tranſierit *me videbis.* Nec non tract. 100. in Ioan. circa illa verba, *ille me clarificabit*, eo aptat illud Pſalmi 107. *Exaltare ſuper cœlos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua.* Tunc inquam innoteſces, vt vnus in ſubſtantia, in perſonis trinus. Nec mirum ſi tanta *gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Deum nemo vidit vmquam. Vnigenitus qui eſt in ſinu Patris ipſe enarrauit.* Nemo potuit veritatem Dei, & doctrinam de eo quem non vidit, hominibus proponere. Solus Chriſtus quia in ſinu Patris eſt, & ad abdita & arcana eius peruadit tamquam teſtis oculatus, potuit nos docere quis & qualis eſſet Deus. Sibi enim viſa refert, ideoque eſt fide digniſſimus. Hunc genuinum ſenſum loci ex c. 1. Ioannis, quo ſcientia Chriſti beata, eiuſque nobiſcum agentis vſus perſpicuè traditur, expreſſit S. Chryſoſtomus hom. 14. in Ioan. & ad eundem locum S. Thomas, nec non optimus in paucis interpres Franciſcus Ribera.

Quotidiana & futura ſapientiæ Chriſti argumenta.

193. Volo in hac meta, promere ſpecimen omnino inſigne ſcientiæ Chriſti, quod poſt vitæ huius ſcammata decurſum, & exhibet iam nunc, cuiuis homini è viuis excedenti, & exhibebit multo luculentiùs, omnibus ſimul hominibus & Angelis congregatis in die iudicij. Suppono enim vt probabilius, Chriſtum in obitu vniuſcuiuſque, ferre ſententiam iudicij particularis. Suppono item vt certum ex fide, Chriſtum in mundi fine omnes omnino iudicaturum, & ſententiam, ab ipſo (vt eſt veriſimilius,) latam in particulari iudicio confirmaturum. Ad iudicandum autem exigitur ſcientia. Quis enim niſi ſtultè aut iniquè iudicet, de re quam non norit? Igitur Chriſtus, omnium planè rerum de quibus iudicandum eſt, hoc eſt omnium planè actuum bonorum & malorum cuiuſuis hominis, & Angeli, cum internorum tum externorum; omnium inquam cogitationum, & volitionum, & factorum, notitiam habeat neceſſe eſt. Et quidem in fine mundi, ſimul percipiet quæ ab initio orbis conditi fuerint, ad illuc vſque tempus & ſæculorum omnium clauſulam. At hinc tanta vaſtitas notitiæ & tam immenſa ſcientiæ plenitudo colligitur, vt adſtupeat illi neceſſe ſit, qui paulo attentiùs de ea cogitarit. Quis enim ſuas vel vnius tridui cogitationes poſſit agnoſcere, nedum recenſere, vt de omnibus pronunciet diſtinctè & ſigillatim? Rectè omnino S. Macarius hom. 12. affirmat id cuiuis eſſe impoſſibile, & nemo id in ſeipſo non experitur. Quanta ergo eſt Chriſti ſcientia, quamque immenſa, quæ tot obiecta, tot actus, tot perſonas ſimul & ſemel vno tempore diſtinctè ac dilucide perſpicit, vt neceſſe eſt ad ferendum circa illa iuſtum iudicium? Perfectionem diuinę ſcientiæ, ex hoc capite intulimus in Natur. Theol. diſt. 8. num. 45. cum Sebundio tit. 84. & dialog. 2. de homine cap. 13. Sed cum Pater omne iudicium filio dederit, non dubium quin eadem ratiocinatio ad veſtigandam perfectionem ſcientiæ Chriſti, & ad prodendum illuſtriſſimum illius ſpecimen ſit aptiſſima.

Non videtur poſſe altiùs efferri ſublimitas & immenſitas ſcientiæ Chriſti, ad quam omnis omnium creatarum mentium ſcientia, vix ſit quod ſtilla ad Oceanum. Promunt ſanè ex ea plenitudine, omnes quicquid habent vt ſupernaturalis notitiæ: hique ſunt theſauri è quibus Spiritus ſcientiæ, & ſapientiæ, & intellectus, ac conſilij, quaſi venti myſtici educuntur, vt egregiè philoſophatur Origenes homil. 5. in Ierem. conclu-

Digitized by Google

concludens, ſanctos quidem varijs illis ſpiritibus donatos, eſſe theſauros. [Iſti autem omnes theſauri, vnũ habent theſaurum in quo ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Et quomodò poſſideo vnam pretioſiſſimam Margaritam per plures alias Margaritas, ſic venio ad theſaurum theſaurorum, & dominum dominorum, & regem regum, cum dignus fuero ſpiritibus in Dei theſauris commorantibus.]

CAPVT III.

Depulſio defectuum & imperfectionum noſtratium, ab intellectu creato Chriſti Domini.

194. VT perfectiones poſitiuæ intellectus humani Chriſti Domini, de quibus hactenus actum eſt, plenè innoteſcant; ſubijcienda eſt quædam (vt ſic dicam,) negatiua eiuſdem intellectus perfectio, ſita in carentia defectuum noſtratium, tum quoad cognitionem, tum quoad cognitionis modum. Quidam enim ex his defectibus quibus intellectum noſtrum hîc in via laborare dico, excludunt cognitionem veram; ſiue priuatiuè, vt ignorantia; ſiue contrariè, vt error & falſitas. Alij conferuntur cognitioni interdum veræ, ſed errori & falſitati ob motiui ſui debilitatem obnoxiæ, vt opinio & fides humana, quibus eſt non modica cum errore & falſitate vicinia. Sunt aliæ notitiæ noſtrates, quæ tametſi ſemper veræ & certæ, imperfectæ tamen ſunt ob meuidentiam, vt fides diuina, eiuſque appendix Theologia. Poſtremus defectus notitiarum noſtrarum, ſpectat modum quo ſcientia exercetur: vt compoſitio, præſertim tertiæ operationis, & conuerſio ad phantaſmata. Quomodò omnes hi defectus ad intellectum Chriſti ſe habuerint, & an planè ab eo exulauerint, videndum eſt. Neque enim modica videtur perfectio intellectus, nitor à cœnoſitate noſtra atque defectibus.

Chriſtus homo, expers ignorantiæ.

195. Ignorantiam aliquam Chriſto tribuiſſe videri poſſumus, cum faſſi ſumus, Chriſtum ne per beatam quidem notitiam, ſcire poſſibilia omnia, & futura quæcunque conditionata. Quid enim aliud eſt ignorare; quàm neſcire? Certiſſimum nihilominus eſt, & Catholicis omnibus indubitatum, nunquam intellectum Chriſti humanum, aliqua ignorantia laboraſſe: quia Chriſtus, iam ab initio productionis ſuæ, plenus fuit ſapientia, habuitque in ſe abſconditos omnes theſauros ſapientiæ & ſcientiæ Dei, iuxta Apoſtolum: nempe ratione ſcientiæ infuſæ & beatæ, quas vidimus Chriſto inextitiſſe ab initio, & porrectas fuiſſe ad omnia quæ par erat Chriſtum ſcire, & quæ ſi ignoraſſet, potuiſſet ignorans denominari. Neque enim ignorans dicitur, quiſquis non habet alicuius rei ſcientiam: ſed quiſquis non cognoſcit, ſaltem habitualiter, quod oportet aut conuenit eum ſcire. Si verò quid aliud ſit, cuiuſne primum quidem actum, ſiue ſpecies, & principia actu cognoſcendi poſſideat, non dicetur propterea ignorans V.G. Ariſtoteli nemo probrum ignorantiæ impingat quod tametſi omnia quæ hominem decent, & quorum ſcientia ſtatui humano conſentanea eſt; calluiſſe ſupponatur; ea tamen neſciuerit quæ noſſe decet Angelos. Quia ergo ea obiecta quæ faſſi ſumus à Chriſto non percipi etiam habitualiter, non pertinent vllo modo ad Chriſti ſtatum; nec aliquid profertur vnde liqueat decere Chriſtum talia ſcire; non poteſt Chriſtus eam ob cauſam ignorantiæ inſimulari. Ac proinde rectè & Catholicè dicitur, Chriſti intellectum nulla ignorantia laboraſſe: idque vnanimi conſenſu tradunt Patres, vt manifeſtum planè ſit, ita ferre verbum traditum. Appendo nonnullorum verba, præter alia aliorum loca, quæ proferunt Bellar. lib. 4. de Chriſto cap. 3. & Coccius tom. 1. lib. 2. art. 3.

Conſenſus SS. Patrum.

196. Clemens Alexand. 1. pædag. c. 6. de Chriſto Deo & homine, ex œconomica (vt ait,) præordinatione agens, probat Chriſtum fuiſſe perfectum: alioqui, [quod eſt (inquit,) abſurdiſſimum, ei aliquid deeſt. Sed ſi ita eſt, vt aliquid diſceret opus fuit. Sed eum cum Deus eſſet, nihil didiciſſe, fuit conſentaneum. Neque enim quis verbo maior fuerit; ſed neque magiſter ac Doctor eſt, eius qui ſolus eſt magiſter.] Nihil igitur ignorauit Chriſtus prout homo, ſi nihil diſcere potuit. Eodem ſenſu, pædagogum noſtrum Chriſtum mellitiſſimè deſcribens ibidem c. 11. ait [eum ornatum fuiſſe ſcientia, quoniam eſt paterna ſapientia. Omnis enim ſapientia, eſt à Domino, & cum eo eſt in æuum.] Non agit de ſapientia Chriſti ſecundùm naturam diuinam, quia per eam non fuit pædagogus noſter; ſed per humanam dumtaxat ſapientiam. Aperit ergo originem ſummæ huius ſapientiæ Chriſti, ignorantiam omnem excludentis, eamque ſummam ſapientiam inde vult Chriſto aduenisſe, quod eſſet Dei ſapientia ob vnionem.

Origenes tom. 1. in Ioan. ad illud. *In principio erat Verbum*, tractans titulum quo Chriſtus *veritas* dictus eſt, ſic habet. [Porrò Vnigenitus veritas eſt omnem omnium rerum iuxta Patris voluntatem, cum omni claritate rationem in ſe complectens, atque vnicuique in quantum eſt veritas pro illius dignitate, & merito diſtribuens. Quod ſi quis inquirat, num omne quod tandẽ cognitum eſt Patri, iuxta profunditatem & diuitiarum, & ſapientiæ, & cognitionis eius, ſeruator noſter ſciat, & cauſa glorificandi Patrem, quædam à Patre cognita eſſe dicat, quæ filius ignoret, cum alioqui poſſit ex æquo perinde atque ingenitus Deus apprehenſiones prehendere: ſciendum eſt, ſeruatorem ipſum, quia ſit veritas, nihil veri ignorare: Idque tum maximè adiungendum eſt, ſolida ſi eſt veritas, ne claudicet veritas diminuta cognitione eorum quæ ſunt in ſolo Patre, vt iſti tradunt. Vel oſtendat aliquis, quædam eſſe, quæ cognoſcuntur, quæ veritatis appellatione nuncupati non poſſunt, ſed ſupra ipſam veritatem ſita ſunt.]

197. Autor quæſt. 58. ad Orthod. apud Iuſtinum, cum hæc præceſſiſſet interrogatio, [ſi tribuere Chriſto ignorantiam impium eſt, non dubium eſt quin habeat omnium perfectam cognitionem. An non igitur ipſe eſt cauſa proditionis Iudæ, qui eam præſciuerit nec tamen impediuerit?] Cum inquam hæc interrogatio præceſſiſſet, ſupponit autor ille, totum antecedens: nempe Chriſtum ſciuiſſe omnia perfectè, nihilque ignoraſſe. Reſpondet autem ad propoſitam difficultatem; Chriſti prænotionem non fuiſſe cauſam proditionis, ſed potius è contrario, prænotionem ex futuritione rei cauſatam eſſe.

S. Eulogius orat. contra Agnoitas, eos egregiè repulit. Adducam partem compendij quod ex ea oratione exhibuit Photius Cod. 230. [Eulogius iſte (inquit Photius) Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, neque ſecundùm humanitatem quidem; multo minùs verò ſecundùm diuinitatem ignoraſſe ſepulchrum Lazari, neque etiam illum vltimum diem contendit. Neque enim humanitas Chriſti in vnam inacceſſibilis & ſubſtantialis ſapientiæ hypoſtaſim admiſſa, quicquam velut rerum præſentium, ita futurarum poterit ignorare. Neque falſum eſſe poteſt quod dixit; *omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt*. An ergo & Patri, nihil non audentes, ignorantiam aſcribent?] Proſequitur mox latè, eodem planè modo probari poſſe, Deum eſſe ignorantem, ac Chriſtum quatenus hominem: quod non diſſimilia ijs ex quibus Chriſti ignorantia ab Agnoitis colligebatur

ligebatur, de Deo quoque legantur. Concludit verò poſtea, cauendum omnino eſſe ne dicamus Chriſtum laboraſſe ignorantia. [Quicumque enim vel Diuinitati ipſius, vel humanitati ignorantiam adſcriber, numquam certiſſimæ temeritatis crimen effugiet. Sed cum vt Beatus Cyrillus docet, ſubtili mentis conceptu & animi imaginibus, per contemplationem rem à re diuidimus; tam videmus proprias naturæ vtriuſque, vt in ſe eſt, notas & proprietates: aut vt Gregorius Theologus tradit, quãdo naturæ ratione diſtinguuntur, etiam nomina naturarum ſimul diuiduntur. Sed nudæ puræque humanitatis ſignum proprium, eſt ignorantia. Hac ratione ergo Chriſti humanitati, vt ſimplici & puræ humanitatis naturæ conſideratæ, (præcisè ſecundùm ea quæ à ſe habet,) adſcribi poterit ignorantia. Et hoc eſt quod Theologus explicauit, quando dixit; *Scit quidem vt Deus; neſcit verò vt homo*]

198. S. Gregorius lib. 8. Regiſtri indict. 3. epiſt. 42. ſcripta hæc S. Eulogij aduerſus Agnoitas abs ſe lecta commendat, & illam ipſam diſtinctionem quam in natura humana ſciuiſſe omnia, ſed non nouiſſe ea ex natura humanitatis. [Quod ergo in ipſa nouit non ex ipſa nouit.] Ratio ſcilicet cur tanta notitia humanitati deberetur, & concederetur, non fuit ipſa ſecundùm ſe ſumpta humanitas; ſed coniunctio eius cum Verbo. Et idcirco ait, Chriſtum interdum negaſſe, ſcire ſe nonnulla quæ in humanitate ſciebat, quia ſcientiam quam ex humanitatis natura non habuit, vt homo agnoſceretur, negauit ſibi ineſſe prout homini; nempe reduplicatiuè, & quaſi humanitas eſſet cauſa habendi tantam ſcientiæ plenitudinem: cum vera cauſa illorum ſcientiæ theſaurorum Chriſto collatorum, ſit diuinitas ſubſtantialiter copulata huic humanitati. Itaque ſubdit S. Gregorius. [Res autem manifeſta eſt; quia quiſquis Neſtorianus non eſt Agno ita eſſe nullatenus poteſt. Nam qui ipſam Dei ſapientiam fatetur incarnatam, qua mente valet dicere, eſſe aliquid quod Dei ſapientia ignoret?]

S. Cyrillus l. de S. Trinit. cap. 11. aureis planè verbis ignorantiam à Chriſto depellit. Locum ex parte ſupra dedi, & alia infra attexam.

Lepotius in libello ſatisfactionis, damnans quod olim Pelagianus eſſet, ignorantiam Chriſto tribuerat; ſic ſcribit, adſcripto & approbante S. Auguſtino. [Tũc dixi, imo ad obiecta reſpondi, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſecundùm hominem ignorare. Sed nunc non ſolùm dicere non præſumo, verùm etiam priorem anathematiſo prolatam in hac parte ſententiam: quia dici non licet, etiam ſecundùm hominẽ, ignoraſſe Dominum Prophetarum.]

199. S Damaſcenus l. 3. de fide cap. 21. [Par eſt vt agnoſcamus, quod ignorantem, & ſeruam aſſumpſit naturam. Nam & hominis natura, ſerua Dei eſt, qui fecit illam, & non habet eorum qui ventura ſunt cognitionem. Si igitur ſecundùm diuiniloquum Gregorium, ſeparaueris quod videtur ab eo quod intelligitur, ſerua videlicet & ignorans caro. At propter hypoſtaſeos Identitatem, & inſeparabilem vnionem, locupletata eſt Domini anima futurorum cognitione, vt & reliquis diuinis ſignis. Quemadmodum enim hominum caro, ſecundùm propriam naturam non eſt viuificans, & Domini caro quæ vnita eſt, ſecundum hypoſtaſin ipſi Deo verbo, à mortalitate ſecundum naturam non deſtitit, viuificans autem facta eſt propter vnionem ad verbum ſecundum hypoſtaſin: & non poſſumus dicere quod non fuit, ſed eſt ſemper viuificans: Sic humana natura, ſubſtantialiter non obtinet futurorum cognitionem. Domini autem anima propter ipſam ad Deum verbum vnionem, & hypoſtaticam identitatem, diues facta eſt, (ceu dixi,) cum reliquis diuinis ſignis, tum etiam futurorum cognitione]

S. Anſelmus l. 2. cur Deus homo c. 13. diſſerens de Incarnatione tanquam facienda, & de iis quæ Verbum aſſumere par eſſet, aut reijcere; quærenti diſcipulo pàtne foret hominem ex humanitate & Verbi perſona compactum, eſſe ignorantem, ſicut mortalem; reſpondet in hunc modum. [Illa hominis aſſumptio in vnitatem perſonæ, non niſi ſapienter à ſumma ſapientia fiet, & ideò non aſſumet in homine, quod nullo modo vtile, ſed valdè noxium eſt, ad opus quod idem homo facturus eſt. Ignorantia namque ad nihilum illi vtilis eſſet, ſed ad multa, noxia. Quomodò enim tot & tanta opera, quæ facturus eſt, faciet ſine ſumma ſapientia? Aut quomodò illi homines credent, ſi eum ſciant neſcium? Si autem neſciet, ad quid erit ei vtilis ignorantia illa? Deinde ſi nihil amatur, niſi quod cognoſcitur; ſicut nihil erit boni, quod non amet, ita nullum bonum erit, quod ignoret. Bonum autem nemo perfectè nouit, niſi qui illud à malo ſcit diſcernere. Hanc quoque diſcretionem nullus ſcit facere, niſi qui malum non ignorat. Sicut igitur ille, de quo loquimur, omne perfectè ſciet bonum; ita nullum ignorabit malum. Omnem igitur habebit ſcientiam, quamuis eam publicè in hominum conuerſatione non oſtendat.]

Rupertus l. 7. in Geneſ. cap. 16. agens de ignorantia Iſaac, latè confirmat omnes homines (Chriſto excepto,) ignorantia aliquando laboraſſe, quantumuis eximios & ſanctos, vt Iſaacum.

Qui, & quorſum, labem ignorantiæ Chriſto illinerint.

200. Vides ergo quis ſit ſenſus Patrum, de non cadente in humanum Chriſti intellectum ignorantia: meritoque habitos eſſe fidei perduelles, quotquot ignorantiam Chriſto impegerunt. Multos huiuſmodi referunt Bellarm. l. 4. de Chriſto cap. 1. Feuard. in 2. Iren. cap. 49. & in append. ad Caſtrum V. *Chriſtus* hær. 4 Primarij fuere Gnoſtici qui apud S. Irenæum l. 1. cap. 17. fabulati ſunt, Chriſtum ſub præceptoris ferula alphabetum quod ante ignorabat, didiciſſe. Arriani quoque, Chriſtum & quatenus hominem, & quatenus Deum, vt S. Athanaſius orat. 4. contra Arrianos *ſub finem* latè refert, ignoraſſe diem iudicij, ex ipſiuſmet Chriſti verbis probabant. Ex quibus etiam Agnoitæ, ſiue Themiſtiani, Theodoſianorum germen autore Damaſceno l. de hæreſ. adducti ſunt vt Chriſto ignorantiam tribuerent. Chriſtum item, in humanitate ignoraſſe diem iudicij, aiebat Felix Vrgelitanus apud Paulinum Aquileienſem l. 5. contra Felicem ad penultimam obiectionem. Nouatorum verò ſuperioris ſæculi, vt quiſque impudentiſſimus & audaciſſimus fuit, ita ignorantiam Chriſto affinxit. Hoc Lutherus, Bucerus, Zuinglius, Caluinus, Beza, & alia ominoſiſſima nomina vomuerunt apud prolatos hæreſcologos, adductis præſertim iis locis ſcripturæ quibus iam olim Gnoſtici, & Arriani, & Agnoitæ nitebantur: nempe loco ex cap. 13 Marci, & 24. Matthæi, quo Chriſtus profeſſus eſt, ſe ignorare diem iudicij. Item loco ex cap. 2. Lucæ, vbi Chriſtus dicitur profeciſſe ſapientia & ætate, nec apud homines duntaxat, ſed etiam apud Deum, cui imponi nequit ſpecie profectus, abſque vero profectu, qualis manifeſtè fuit profectus ætatis. Item Iſaiæ 7. dicitur Chriſtus butyrum & mel comeſturus, *vt ſciat* (non igitur ante ſciebat) *reprobare malum.* Ad hæc Iſaiæ 8. dicitur, *priuſquàm norit puer vocare patrem & matrem.* Itaque neſciebat Chriſtus loqui; quod obiectum fuiſſe ab iis qui veritati Incarnationis obſtabant, ſcribit Anaſtaſius cap. 14. ὁδηγοῦ pag. 265. addito etiam illo eorum argumento, [ex inſtitutione illa qua manuductus incedere, pedibuſque niti didicit.] Alibi Chriſtus dicitur, *miratus.* At admiratio eſt

partus

pattus ignorantiæ. Alibi ignorantiam prodidit, quærens ficus hyeme in arbore: Et de Lazaro interrogans vbi poſuiſſent eum: quod erat argumentum Felicis Vrgelitani apud Agobardum. Quid quod Apoſtolus, profeſſus Hebr. 2. Chriſtum debuiſſe per omnia fratribus aſſimilari, excipit cap. 4. ſolum peccatum, dicens; *Tentatum per omnia pro ſimilitudine, abſque peccato.* Nec Chriſti incogitantiam & obliuionem [in fundenda ſubitò ratione quam mox caſtigare, corrigere, & reuocare oportuerit, repentino illo doloris impetu tranſacto,] omiſit Caluinus, cuius ſunt quæ appoſui verba in cap. 26. Matth. nonnihil à me contracta.

201. His erroribus nonnulli Patres ſuffragari videri poſſunt, vt S. Aug. in Pſal. 21. expoſitione 1. *initio*, & alij qui Chriſto quatenus homini tribuerunt ignorantiam, vt S. Cyrillus l. contra Antropomorph. cap. 14. [Vnigenitus (inquit,) Verbum Dei geſtauit quidem vnà cum humanitate omnia quæ eius ſunt, præter peccatum: conuenit autem meritò humanitatis rationi, ignoratio futurorum. Quocirca qua quidem ratione Deus eſt, nouit omnia quæcumque & Pater; qua verò ratione homo etiam ipſe eſt, ab ignoratione futurorum, quippe quæ humanitati conuenit, non abhorret. Quemadmodum verò ipſe cum ſit vita & facultas omnium, alimentum ſuſcepit, exinanitionis menſuram non deſpiciens, (ſcribitur enim & dormiſſe, & laboraſſe,) ita etiam ignorationis futurorum, qui humanæ naturæ conuenit, eum non puduit, quam quidem in ſe recepit. Omnia enim quæ humanitati annexa ſunt, ipſi communicata ſunt, præter peccatum. Cum verò diſcipuli ea quæ ipſorum vires excedebant, ſcire cuperent, conſultò ignorantiam ſuam ea ratione qua homo erat, prætexit: dixitque ea ne ipſis quidem Angelis cæleſtibus eſſe cognita: ne videlicet mœrore afficerentur; vtporè quibus arcanum illud commiſſum ac creditum non eſſet.] Sed omnium duriſſimè locutus videtur S. Euſtachius, de quo hæc Facundus l. 11. pro tribus capit. cap. 1. [B. Euſtachius Antiochenus Epiſcopus, qui primus in Nicæno concilio fuit, ſexto aduerſus Arrianos libro, de eo quod ait Dominus, *Nemo ſcit diem illum*; dicamus, (inquit,) cuius rei gratia filius hominis diem proprij aduentus ignorat. Neque enim dubium eſt, quia & hoc cauſa vtilitatis hominum prouidens adinuenit omnium creator, & generis opifex Deus. Sicut enim hominem cauſa ſalutis hominum Verbo coaptauit, & Deo: ſic & inſignem Iudicij diem, cauſa diuini beneficij, homini competenter abſcondit; ne fortè ineffabilia myſteria ſimilis generis hominibus homo indicans, & diem ſecundi aduentus oſtenderet.] Durus ſanè locus, quo Chriſtus non modò ignorantiæ ſed etiam leuitatis & infidelitatis in tegendo commiſſo ſecreto ſuſpectus agitur. Alios Catholicos Doctores idem admiſiſſe, teſtatur S. Ambroſius 5. de fide c. 8. *ſub finem*, explicans profectum in ſapientia. Addi denique poteſt ratio. Certum namque eſt, Chriſtum non poſſe omnes ſuas notitias cognoſcere, quia eſt impoſſibile venire ad vltimam reflexionẽ quam ſuper actum notitiæ ſuæ facere poteſt. Igitur Chriſtus non ſciuit omnia, ſed aliqua ignorauit.

Refelluntur. Exponitur quomodò Chriſtus, profeſſus ſit ſe neſcire diem iudicij.

202. Hæc omnia facillimè enodari poſſunt, & iampridem ſunt à ſapientiſſimis Patribus plenè contrita, præſertim argumentum petitum ex Marci 13. & Matthæi 24. vbi Chriſtus ait ſe neſcire idem iudicij: quamquam non omnes æquè commodè id præſtiterunt. Nam S. Hieronymus in cap. 24. Matthæi, & S. Ambroſius l. 5. de fide c. 8. Arrianum aſſumentum ad Chriſti verba factum cauſantur, additis vocibus *neque Filius*, quæ in pleriſque codicibus olim deerant. Eam tamen reſponſionem probare non poſſumus, quia Eccleſia Catholica, in editione vulgata, agnoſcit vt verè à Chriſto prolatas eas voces quæ in ſuſpicionem aſſumenti vocantur. Apertè item Hallucinatur Gregorius Turon. initio hiſt. Francorum, qui filium illum quem Chriſtus ait neſcire diem iudicij, ait eſſe filium adoptiuum; hoc eſt Chriſtianum populum. Nec abhorret ab ea interpretatione S. Eulogius orat. contra Agnoitas, vt refert Photius cap. 230. dicens religioſiùs facere qui hæc Chriſti verba accipiunt figuratè, id eſt vt paulo ante expoſuerat tribuendo capiti quod eſt corporis. Verùm Chriſtus perſpicuè & apertè agit de ſeipſo; vt proinde non poſſit locus eſſe prædictæ expoſitioni.

Sed neque illa expoſitio admitti poteſt, quam ex Epiphanio, Chryſoſtomo, & Origene, refert Maldonatus mox allegandus, & S. Bernardus diffusè tradit ſub initium tractatus de gradibus humil. docens Chriſtum dixiſſe ſe neſcire diem iudicij, quia neſciebat eum ſcientia experimentali: quod confirmat ex eo quod Marci 13. dicatur *nec ipſe filius hominis ſcit*: vbi vox *filij hominis* interpretationi illi magis fauet; inſinuatque Chriſtum *carnis ſuæ ſenſibus, experiendo*, (vt Bernardus ait) *& ea cognitione quæ per carnem fit*, hoc eſt experimentali, non nouiſſe diem illum. Rupertus quoque l. 1. de oper. Spiritus ſancti cap. 29. & hanc Bernardi, & anteriorem Turonenſis interpretationem ita coniungit. [In hoc dicto eius, *de die autem illa nemo ſcit, neque Angeli, neque filius, niſi pater ſolus*, hunc eſſe ſenſum fideliter accipimus, ac ſi diceret: dies autem illa tantæ erit iræ, tantæ calamitatis, & miſeriæ, tantæ tribulationis & anguſtiæ, quantam nemo vmquam vllo poteſt, potuit, poterit experimento præſcire, neque Angeli cælorum in illa lucis & tenebrarum, id eſt, bonorum & malorum Angelorum terribili diuiſione, neque filius in toto ſuæ paſſionis vel mortis agone. Perſpicuum quippe eſt, quod filium, id eſt, ſeipſum, ſecundùm quod homo eſt, pro omni poſuerit homine; quia non dixit *neque Angeli in cælo neque homines in terra*: ſed *neque Angeli in cælo*, (inquit,) *neque Filius*. Relinquitur ergo quod ait, *niſi ſolus pater*, id eſſe, ac ſi dixiſſet *niſi ſolus Deus vnus, Pater, & Filius & Spiritus ſanctus*: præſertim quia non dixit, *pater meus*, in quo vtique vna neceſſariò perſona intelligeretur. Et ille, ſcilicet Deus, magnitudinem ſiue amaritudinem illius diei, non experimento ſcit, quippe cum ſit Deus impaſſibilis, ſed ſic penes ſe notitiam habet, vt non poſſit vlli creaturæ, aliter niſi ſolo actu, & reipſa notum fieri, quid anguſtiarum illic futurum ſit.] Nego hanc expoſitionem quatenus à iam reiecta Gregorij Turonenſis expoſitione diſcrepat, poſſe admitti: quia iuxta eam, non modò Chriſtus etiam nunc poſt reſurrectionem, ſed ne pater quidem dicendus eſſet noſſe iudicij diem; cum tamen Chriſtus dixerit Patrem noſſe diem illum, ſed non filium. Nec dixit, *filium hominis*, (quamquam ita quoque legiſſe videtur S. Ambr. 5. de fide cap. 8. vt commodius telum Arrianum declinaret, & eum locum non de Verbo, ſed de homine dictum doceret:) ſed abſolutè dixit *filium* vt ipſemet S. Bernardus in recognitione prædicto libro præfixa agnoſcit, falſus incogitantiam in tali loci illius allegatione.

203. Quare germana loci illius expoſitio eſt, quam prolatis varijs Doctoribus & Patribus adduxi in opere de Æquiuoc. cap. 10. num. 8. nempe dixiſſe Chriſtum ſe neſcire, quia neſciebat vt reuelaret. Pater autem rectè dictus eſt ſciuiſſe, quia reuera ſciebat, & ſine vlla reſtrictione id de eo ſimpliciter affirmari poterat, non item de Chriſto; quem nobiſcum agentem, expediebat hoc arcanum non detegere, ne ignauia ſolueremur. Audi Ambroſium 5. de fide c. 8. Quærimus qua ratione deſignare momenta noluerit. Si quæramus, non ignorantiæ inueniemus eſſe, ſed ſapientiæ.

Digitized by Google

pientiæ. Nobis enim ſcire non proderat, vt dum certa futuri Iudicij momenta neſcimus, ſemper tanquam in excubijs conſtituti, & in quadam virtutis ſpecula collocati, peccandi conſuetudinem declinemus, ne nos inter vitia dies Domini deprehēdat. Non enim prodeſt ſcire, ſed metuere quod futurum eſt ſcriptum eſt enim: *Noli alta ſapere, ſed time.* Nam ſi diem deſignaſſet expreſsè, vni ætati hominum quæ proxima erat Iudicio, videretur diſciplinam præſcripſiſſe viuendi: ſuperioris temporis aut tutius eſſet remiſſior, aut peccator ſecurior. Namque adulter niſi quotidianam pænam metuat, non poteſt adulterandi cupiditatem deſinere: nec latro obſeſſorum ſaltuum ſecreta deſerere, niſi ſciat ſibi momentis omnibus imminere ſupplicium. Plerumque enim quibus incentiuum eſt impunitas, timor tædium eſt. Ideò ergo dixi, quod ſcire non prodetat, imò proderat ignorare, vt ignorantes timeremus, vt obſeruantes emendaremur.] Rem ergo quam noſtra intererat non aperiri, Chriſtus meritò preſſam voluit. Et tamen ne diſcipulos ea repulſa contriſtaret, vſus eſt mentali reſtrictione. De Patre autem, quia is non erat qui ad ſecretum prodendum vrgebatur, ſimpliciter dixit Chriſtus, eam ſciuiſſe diem iudicij. Nec reuera potuit abſolutè de eo dici quod neſciret, ſubintelligendo *ad reuelandum*, quia Pater ſciuit ad reuelandum, quandoquidem filio reuelauit.

Ex quo retunditur cauillus quo Maldonatus Matth. 24. ad v.36. expoſitionem noſtram impetit, malè obijciens, Patrem neſciuiſſe ad dicendum, æquè ac Chriſtum: cum tamen Pater ſciuiſſe dicatur non filius. At nos inficiamur, Patrem neſciuiſſe ad dicendum, quandoquidem vt benè Clyetouæus aduertit ad l.3. de fide Damaſc.c.14. Pater iudicij diem dixit filio. Hic autem, quia ſe geſſit vt legatus ad homines, nec intererat Patris à quo mittebatur, & noſtrâ pro quibus mittebatur, prodere arcanum illius diei; itemque quia erat humani generis idoneus Magiſter, docens vtilia non noxia, cuiuſmodi fuiſſet detectio diei iudicij; meritò negauit ſe ſcire diem illum, ſuppreſſo mentaliter illo additamento *ad dicendum*, vt ex cauſa honeſtè ſupprimitur. Nec id eo loco tantum à Chriſto ſeruatum, ſed aliàs quoque. Et nominatim Ioan.15. ait Chriſtus, ſe nota feciſſe diſcipulis omnia quæ à Patre audiſſet. Mox tamen cap.16. addit, multa adhuc ſibi ſupereſſe nota facienda diſcipulis, quæ tunc ipſi portare ſeu capere præ imbecillitate non poſſent. Ex quo patet, Chriſtum priore loco tantùm affirmare, dixiſſe ſe omnia quæ tunc dicenda acceperat. Non aliter igitur loco illo quem verſamus, negat Chriſtus ſe ſcire diem iudicij, quia eum non acceperat enuntiandum.

Doctrina eſt D. Auguſtini 1. Trinit. c.12. his verbis. [*De die & hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque filius, niſi Pater.* Hoc enim neſcit quod neſcientes facit; id eſt, quod non ita ſciebat vt tunc diſcipulis indicaret: ſicut dictum eſt ad Abraham, *Nunc cognoui quod timeas Deum:* id eſt, nunc feci vt cognoſceres, quia & ipſe ſibi in illa tentatione probatus innotuit. Nam & illud vtique dicturus erat diſcipulis tempore opportuno, de quo futuro tamquam præterito loquens, ait, *iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos; Seruus enim neſcit voluntatem Domini ſui: vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis*: quod nondum fecerat, ſed quia certò facturus erat, quaſi iam feciſſet, locutus eſt. Ipſis enim ait: *multa vobis habeo dicere, ſed non poteſtis illa portare modò.* Inter quæ intelligitur & de die & hora. Nam & Apoſtolus: *neque enim iudicaui me*, (inquit,) *ſcire aliquid inter vos, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum.* Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Chriſti Deitate non poterant: quibus etiam paulò poſt dicit, *non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus.* Hoc ergo inter illos neſciebat, quod per illum ſcire non poterant. Et hoc ſolùm ſe ſcire dicebat, quod eos per illum ſcire oportebat. Denique ſciebat inter perfectos quod inter paruulos neſciebat. Ibi quippe ait, *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Eo namque genere locutionis, neſcire quiſque dicitur quod occultat. Neque enim aliquo genere loquuntur ſcripturæ, quod in conſuetudine humana non inueniatur, quia vtique hominibus loquuntur.] Hoc ergo pacto dixit Chriſtus, ſe neſcire iudicij diem & horam, quamuis aliunde ſimus certiſſimi, Chriſtum etiam per humanum ſuum intellectum nō ignoraſſe diem illum: quod de Angelis in cœlo, (qui item locis citatis Matthæi & Lucæ eum ignorare dicuntur,) aliunde non habemus. Vnde quamuis non pauci idem quoque de Angelis beatis ſtatuant, ac de Chriſto; tamen fatemur eos non dici neſcire diem illum *ad prodendum* ſed planè eum neſcire, abſolutè & ſimpliciter: quod relatis hinc inde varijs ſententijs, tandem affirmat Suares l.6. de Ang.c.5 num.16. corrigens ex parte quæ dixerat t.1.3 p.ad q.10.art.2.

Quomodo Chriſtus haud ignorans, dictus profeciſſe ſapientia.

104. Circa locum alterum ex c.2. Lucæ, quo Chriſtus dicitur profeciſſe ſapientia, anceps valdè eſt Aëlredus tract. de puero Ieſu duodenni, verbis illis. [De his quæ ſequuntur, *Ieſus proficiebat ætate, & ſapientia, & gratia, apud Deum & homines*; multi multa dixerunt, & diuerſi diuerſa ſentiunt, de quorum ſententijs non eſt noſtrum iudicare. Alij animam Chriſti, ex quo creata eſt, & aſſumpta in Deum, æqualem cum Deo ſapientiam habuiſſe putarunt: Alij verò creaturam creatori adæquare timentes, ſicut ætate, ita eum ſapientia profeciſſe dixerunt, Euangeliſtæ innitentes auctoritati, qui ait; *Ieſus proficiebat ætate, & ſapientia, & gratia.* Nec mirum, inquiunt, ſi minor dicatur fuiſſe ſapientia, cùm mortalis atque paſſibilis, atque per hoc beatitudine minor tunc fuiſſe, veraciſſimè prædicetur. De horum ſententijs Iudicet quiſque vt valet. Mihi ſufficit ſcire, & credere, Dominum Ieſum ex quo (id eſt, *quandoquidem*, neque enim Chriſtum aliquando hominem purum, poſtea in Deum fuiſſe prouectum, & exinde omnia ſciuiſſe, ſignificare voluit Aëlredus:) cum Deo in vnam eſt aſſumptus perſonā, fuiſſe perfectum Deum, ac per hoc perfectam ſapientiam, perfectam Iuſtitiam, perfectam beatitudinem, perfectam fuiſſe virtutem, & eſſe: & quidquid de eo ſecundùm ſubſtantiam dici poteſt, de eo potuiſſe dici, etiam cum in vtero fuiſſet matris, non ambigo. Nec ideò aut reſurrectionem, aut mortalitatem, aut paſſibilitatem abrogamus, cùm eum non phantaſticè, ſed verè hominem eſſe confitemur, & veram hominis fuiſſe naturam, in qua potuit proficere, vtrum ætate aut ſapientia, ipſi viderint, qui de huiuſmodi contendere norunt.] Vides admodùm ancipitem Aëlredum de ſenſu Catholico illius loci. Richardus verò à S. Laurentio l.1. de excellentia Deipar. pag.66. adaptans Chriſto benedictionem Ioſephi qua dictus eſt, *puer accreſcens*, eamque confirmans ex præſenti Lucæ loco, *Ieſus proficiebat ſapientia*, ſtatim ſubdit. [Eius ſapientia proficiebat extenſione non intenſione, ſicut Doctor extendens doctrinam in diſcipulos, proficit: Et ſicut candela quæ ex ſe candelam accendit, proficit luminis extenſione, non intenſione.] Verùm quid ea *extenſio, non intenſio*, ſit, ægrè intelligitur: niſi ſi extenſio dicatur ſcientia experimentalis, intenſio verò ſcientia qua addiſcatur aliquid quod antè neſciretur: cuiuſmodi intenſio in Chriſtum non cadit, ſed tantùm extenſio, quia nouo modo ſcit, quæ iam ante nouerat. Quo pacto rectè habet quod ait Richardus, optimeque cadit in locum Lucæ qui commodiſſimè exponitur de ſcientia experimentali & naturali, in qua Chriſtus verè profecit, vt ſupra admiſi

agens de ea Chriſti ſcientia. Et hoc planè voluit S. Bernardus tract. de gradibus humil. cum admiſit Chriſtum experimento ſciuiſſe, quæ priùs neſciebat eo modo. Non improbo tamen aliam reſponſionem ſuperiùs relatam ex Nazianzeno, qua Chriſtus dicitur profeciſſe ſapientia, quatenus edebat indies actus ſapientiæ maioris: quod egregiè item expreſſit Damaſc. lib. 3. fid. cap. 22. [Proficere (inquit) dicitur ſapientia, & ætate, & gratia. Ætate quidem, creſcens; per incrementum autem ætatis, ſapientiam quæ ipſi inerat, in apertum promens.] Addit & alteram interpretationem, in hæc verba. [Item & proficientiam hominum, & conſummationem in ſapientia, & gratia, bona Patris voluntate, id eſt Dei agnitionem, & hominum ſalutem, propriam proficientiam faciebat: omniſariam quod noſtrum eſt, ſibi peculiariter aſciſcens.] Eam verò interpretationem quæ verum Chriſti in ſcientia profectum admittit, talẽ ſcilicet quo præiacens ignorantia ſit abacta, aperti Neſtorianiſmi damnat Damaſcenus; quod non poſſit fieri, vt qui Chriſtum verè Deum cenſet, arbitretur ignorantem etiam in humanitate. Nec alius fuit D. Auguſtini ſenſus l. 2. de peccat. Merit. cap. 29. vbi à Chriſto infante per quod tempus profeciſſe in ſapientia dicitur, omnem planè ignorantiam vult ablegatam, ob inhabitans in eo Verbum.

Iſaias circa Chriſti ignorantiam expoſitus.

205. Quæ verò ex Iſaia ad Chriſti infantis ignorantiam adducebantur S. Cyrillus l. de S. Trinit. cap. 15. ſic exponit. [Hoc *priuſquàm cognorit*, ſecundùm apparentiam dictum eſt. Quando enim puer ignorans erat, in quo omnes theſauri ſapientiæ & cognitionis occulti, ordinariis temporibus, quatenus decebat manifeſtabuntur? Tale eſt etiam, ſapientia & gratia, cum ætate, proficere Ieſum; ſecundùm apparentiam videlicet dictum eſt. Ætatis enim quidem incrementum fuit, creſcente corpore naturaliter: Sapientiæ autem & gratiæ illius in primo & ſummo gradu conſtitutæ, non incrementum, ſed tempeſtiuæ manifeſtatis fuit.] Ita viſum S. Cyrillo de eius loci Iſaiæ ſenſu, citra diſpendium ſcientiæ Chriſti infantis. Nec reipſa diſcrepant qui dicunt ſenſum eſſe, priuſquàm puer ad eum ætatis terminum pertigerit, quo ſolent pueri de nomine parentes compellare, diripiet aduerſariorum ſpolia. Qui enim ſic interpretantur, tametſi fatentur Chriſtum reipſa iam tunc fuiſſe ſcientiſſimum, admittunt tamen præ ſe tuliſſe ignorantiam qualem in tantula ætate præferunt pueri, quod eſt cum S. Cyrillo dicere illud *priuſquàm ſciat*, dictum eſſe ſecundùm apparentiam. Illud verò *vt ſciat reprobare bonum*, non fert excluſionem anterioris ſcientiæ de facto & reipſa, ſed ſimiliter ſecundum apparentiam ſolam. Idem quippe ſonat illud *vt* quod *vſquedum* aut *donec*, vt Sanchez aduertit, ex Chaldæo, & ſenſus eſt, veſcetur melle ac butyro vt infantes cæteri apparebitque quod ſunt infantes, donec creſcat, & ad eum perueniat ætatis terminum quo pueri ratione vti incipiunt. Exponi item poſſet cum Richardo Victorino l. 2. de Emman. c. 18. de ignorantia experimentali, quæ veram ſcientiam non excludit aliunde petitam.

Chriſti admiratio, ficus aditio, & interrogationes, abſque ignorantia.

206. Et eodem modo Conimb. 3. animæ cap. 13. q. 1. art. 2. exponunt quod obijciebatur de Chriſti admiratione. Sed commodiorem admirationis illius interpretationem ita vt ignorantiam non inuehat tradidi in Morali Diſt. 3. n. 329. ſecutus D. Auguſtinum qui Epiſtola 102. præfatus iſtas eſſe cauſas admirationis cum cauſa ignoratur, vel rei cognitæ ſingularitas & raritas ſuſpicitur, addit: [Ex ea admirationis cauſa, quæ ideo eſt, quia inſolitum aliquid occurrit, ſcriptum eſt de Domino, quod miratus ſit centurionis fidem. Neque enim eum rei vllius ratio potuit latere; ſed admiratio pro laude poſita eſt eius, cuius par in populo Hæbreo non apparuerat: Vnde ipſa admiratio, ſatis expoſita eſt cum Dominus ait; *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael.*

Acceſſus ad ficum, (de quo poſtea,) nullo modo probat fuiſſe in Chriſto ignorantiam. [Neque enim (ait S. Paulinus epiſt. 35. *in fine.*) Ille qui nouit occulta cordis, & qui cogitationes hominum proſpiciebat, id quod in hominum oculis erat poſitum, non videbat; aut etiam humano ſenſu minor erat, vt etiam in paruulorum ſcientia poſitum anni tempus ignoraret, & autumni fructum, verè depoſceret. Sed artifex ſalutis noſtræ, creator, cuius vita & actus omnis in terris, forma nobis conuerſationis & morum fuit, ideò viſibiliter inuiſibilia ſua conſilia diſpoſuit, & in creaturis irrationabilibus, animæ rationali, ſpeciem ſuæ conformationis expreſſit, vt nos ad omnia nobis ſalutaria ſcriptis operum ſuorum, atque verborum inſignibus erudiret. Et hoc eſt quod voluit intelligi, per Euangeliſtam nobis indicando, non ſuo tempore fructum ab arbore ſe petiiſſe, vt omni tempore homo ſe fructum Deo debere cognoſcat; quia bonus Dominus, qui hominem mortalem immortalitati præparat, iam & in hoc ſæculo vult eum ſpeciem perpetuitatis induere, vt fructum non accipiat de tempore, ſed omni tempore ſit maturus illi, cum quo vel in quo manſurus eſt ſine tempore.] Abfuiſſe ab hoc acceſſu ad ficum, ignorationem à Chriſto eo quod reuera fructus intempeſtiuè non quæreret, ſed quærere ſe fingeret iuſtam ob cauſam, latè proſequitur S. Auguſtinus ſerm. 9. ex 11. additis in calce Tomi 10.

Coniunctum, & hunc acceſſum ad ficum, & interrogationes de Lazaro, (de quibus poſtea,) malè detorqueri ad ignorantiam Chriſti, optimè docet S. Cyrillus l. de S. Trinit. cap. 21. his verbis. [Quod ſcriptum eſt, eſurientem aliquando Dominum ad ficum ſterilem veniſſe, an fortè aliquid inueniret in ea, in qua tamen nihil niſi folia inuenerit, oratio iſta καθ' ὑπόνοιαν ſeu allegoricè figurata eſt: quemadmodum fortè concepit animo is, qui aduentum eius ad ficum obſeruauit, ſed diſpenſationis rationẽ non intellexit. Cui enim etiam de plebe hominum ignotum eſſe potuit, quod manifeſtum erat, quandoquidem ficorum tempus non erat? verumtamen vt qui omnia poterat, opportunè oſtenderet potentiam non benefaciendi tantùm, ſed etiam puniendi ſe habere; quodque ſi vellet, ſolo verbo crucifixuros ſe areſacturus ſit, famem ad ficum, aduentum antecedentia ſigna exhibuit huiuſcemodi manifeſtationis ſapiens ille & hominum amantiſſimus. Quapropter etiam, (ad ipſius tamen voluntatem,) tempore maturino inuſitata fames fuit proinde acceſſus ad ficum, & ſciſcitatio de Lazaro, vbi ipſe poſt mortem ſuam ſit repoſitus; & alia huius generis, non ignorantiæ; ſed diſpenſationis & tempeſtiuæ demiſſionis ſunt.] Cæterùm interrogationes illas Chriſti, nullam in eo arguere ignorantiam, inde conuinci poteſt, quod alioqui Deus ipſe quem in Scripturis interrogaſſe de pleriſque legimus, inſimulandus eſſet ignorantiæ. Cum tamen per ſe euidens ſit illas Dei percontationes nihil ſummæ Dei ſcientiæ derogare vt pulchrè monſtrat Philo l. quod deterius potiori inſidietur, ad illud, *vbi eſt Abel frater tuus*? Et ad eundem locum S. Ambroſius lib. 2. de Cain & Abel cap. 9. Nec ſanè qui interrogat vt res ſe habeat, id ſe ignorare profitetur, ſed alterum inducit vt aperiat quid ea de re perfectum habet. Meritò itaque Argumentum de Chriſti interrogationibus, nihil pro eius ignorantia concludere diligenter monſtrat S. Athan. ſerm. 4. contra Arrianos.

Alia ex Scripturis & PP. ac ratione, ignorantiam Chriſti præferentia, expediuntur.

207. Iam quod Apoſtolus, Chriſtum per omnia nobis aſſimilatum prodidit, non fert aſſimilationẽ quoad ignorantiam, ſed quoad ea tantùm in quibus aſſimilatio profutura erat ſaluti noſtræ; vt quoad naturam & paſſibilitatem. At ignorantia, vt diximus ex D. Anſelmo l.2. cur Deus homo cap.17. obfutura potiùs ad eum finem erat, quàm profutura. Quare eam nõ ſubijt Chriſtus, vt neque pleraque alia quæ in meram Chriſti depreciationem nullo fructu noſtro vertiſſent. V.G. conceptionem è femina per virilem operam, natiuitatem ex matre cum dolore ac ſordibus puerperij, appetitus ſenſitiui laſciuiam, morbos, aliaque huiuſmodi, ſapienter à Chriſto lutum noſtrum ſibi adiungente, dimiſſa. Fuſte autem aut furca, non confutatione verborum dignum eſt, quod Caluinus opponebat ex loco illo Matthæi 26. cui Chriſti temeritatẽ, & obliuionem, ac incogitantiam, correctione ſubſequente, emẽdatam inædificabat. Nihil enim tale fert locus ille, quale nequiſſimus maſtigia comminiſcitur. Chriſtus ſiquidem nec de patris poteſtate dubitans, nec ignarus eius quod Pater ſtatuiſſet, dixit, *Pater ſi poſſibile eſt* ſecundum beneplacitum tuum, vel ſi poſſibile eſt, tibique placet, *transfer à me calicem.* Sed mentem & vocem ad Patrem efferens, & eatenus latè ſumpta voce dictus orare, oſtendit quid iuxta naturalem affectum eſſet voliturus, ſpectando mortem ſecundùm ſe tantùm, & prout non veſtitam circumſtantijs illis ob quas Pater eam ſubire Chriſtum voluit. Quod diligenter expendit Maldonatus Matth.26. num.39. & paſſim ibidem interpretes nuperi.

Extricanda ſuperſunt implexa nonnullorum Patrum teſtimonia. Ac primùm quod ex S. Auguſtino proferebatur, vacat difficultate. D. enim Auguſtinus exponens verba illa, *quare me dereliquiſti*, ait hæc à Chriſto dicta eſſe, perſonam ſeruante veteris hominis cuius mortalitatem portauit. [Vetus enim homo confixus cruci loquitur, etiam cauſam ignorans quare eum dereliquerit Deus.] En quis cauſam ignorans loquatur. Non ſanè Chriſtus, ſed homo vetus, qui in eo tunc loquebatur, ſeu cuius perſonam Chriſtus tunc agebat. Idem voluiſſe videtur S. Eulogius orat. contra Agnoitas apud Photium cap.230. qui hoc figuratè à Chriſto dictum ait: dixerat autem paulo ſuperiùs, figuratè de Chriſto dici, ea quæ ſunt reliqui corporis, ſed Chriſto tribuuntur tamquam capiti vnum cum membris corpus conſtanti. Itaque ignorantia illa cauſa cur derelictus eſſet, in Chriſto confixo non erat Chriſti ipſius vt priuatæ perſonæ, ſed Chriſti prout in ſe transferentis quæ ſunt ſui myſtici corporis propria iuxta S. Eulogium. Quæ eſt illa ipſa doctrina, quam à D. Auguſtino expreſſam diximus. Quod ſi prædictum Auguſtini locum de ipſo Chriſto accipere placeret, adhibenda eſſet reſponſio, quam ad varia Patrum loca aptare cogimur, & ſuperiùs ex ipſo S. Eulogio ac S. Gregorio retulimus: nempe quod Chriſtus dicatur neſciuiſſe quatenus homo, etiamſi ſciuerit quatenus Deus. Ita tamen vt illud *quatenus* (quod Maldonatus optimè notauit Matthæi 24. v.36.) non ſumatur ſpecificatiuè; quaſi ſcilicet ſenſus ſit, Chriſtum in humanitate ſua, & per intellectum humanum ignoraſſe; hic enim ſenſus eſſet blaſphemus atque falſiſſimus. Sed ita vt illud, *quatenus*, ſumatur reduplicatiuè, noteturque cauſam cur hic homo per ſuum humanum intellectum ſciat aliquid quod alioqui ignoraſſet. Ea quippe cauſa, non eſt humanitas: & propterea Chriſtus quatenus homo, ignoraſſe aliqua dicitur, quæ dicitur ſciuiſſe quatenus Deus: quia titulus ſciendi per intellectum humanum, fuit Deitas humanitati copulata. Hoc igitur modo accipiendi ſunt pleriqne Patrum, iuxta quos Chriſtus quatenus homo dicitur aliquid, vt Athanaſius, Nazianzenus, Vigilius, Theodoretus, Cyrillus, & Autor imperfecti, quorum loca ſignat Maldonatus ad caput illud 24. Matth. v.36.

208. Quod ſi hoc emplaſtrum ei quoque loco morboſiſſimo poſſit mederi, quem ex S. Euſtathio deſcripſit Facundus, eo melius. Sin minùs adhibenda erit reſponſio qua S. Eulogius poſtremo loco vtitur, vt exponat Patres qui aduerſus Arrianos Chriſti ignorantia nixos, Verbi diuinitatem propugnabant; inter quos princeps emicuit S. Euſtathius. Verba S. Eulogij à Photio deſcripta, ſic habent. [Si qui ex Patribus, ignorantiam in ſaluatore ex parte humanitatis admiſerunt, id tamen non vt dogma ſanxerunt, ſed Arrianorum inſaniam repreſſuri qui omnia, (quæ in Chriſto erant humana, ad vnigeniti diuinitatem tranſtulerunt, vt increatum Dei Verbum creaturam oſtenderent; rectiùs hæc de humanitate dici poſſe exiſtimarunt, quàm humana ab illis (Arrianis) ad diuinitatem trahi.] Quaſi diceret, Patres illi dum in fœdiſſimam Arrianorum blaſphemiã exſcindendam toto impetu feruntur, deflexiſſe tantiſper viſi ſunt ad alterum extremum. Quod S. Athanaſius in ſimili excuſauit l. de ſententia Dionyſij Alexandrini, & S. Baſilius epiſt.41. agens de eodem S. Dionyſio Alexandrino, qui vt à Sabellio quàm maximè auerteretur, viſus eſt Arrio viam ſtrauiſſe. Sicut è contrario S. Gregorius Neocæſarienſis, vt à Polytheiſmo quàm maximè recederet, viſus eſt Sabellij venenum adamaſſe, quod S. Baſilius epiſt.64. ad eundem modum excuſauit. Auguſtinus quoque dum libertatem à Manichæis exagitatam ſtabilit, gratiæ Dei minùs fauiſſe viſus eſt, vt S. Thomas opuſc.1. initio, eum purgans animaduertit.

Ratio in contrarium poſtremo loco propoſita, non probat eſſe in Chriſto ignorantiam, ſed tantùm probat eſſe ſemper in Chriſto aliquid quod reipſa expreſſe non videat; nempe notitiam vel modificationem poſtremam qua anteriora percipit. Si enim admitteremus, eſſe in Chriſto notitiam creatam cuiuſuis ſuæ notitiæ, inueheremus notitiarum infinitatem: & quidem talem quæ ſupponeret notitiarum omnium collectionem eſſe ratione priorem, quippe cognitam; & non eſſe priorem; quippe conflatam ex notitijs, quæ omnes eſſent notitiæ, atque adeò poſteriores aliquo modo, obiecto; hoc eſt aliqua notitia. Quæ eſt aperta repugnantia. Non aduertit igitur Chriſtus expreſsè, omnia quæ in ſe habet: nec tamen idcirco eſt ignorantia, eſt tantùm de obiectis directis notitiarum, non autẽ de obiectis reflexis earumdem, ſiue de cognitionibus; reſpectu quarum homo non cenſetur ignorans, cum ad eas poteſt (ſi lubeat,) reflecti, ſaltem interuentu alicuius ſcientiæ ſuperioris, quæ in Chriſto ad omnia ſubtus poſita ſemper vigilauit, & excitare intellectum ac voluntatem, ad vſum liberum inferioris ſcientiæ potuit.

Nullus de facto error in Chriſto.

209. Alter defectus noſter quem depellere ab humano Chriſti intellectu propoſueram, eſt is quo ſcientia non tollitur priuatiuè, vt per ignorantiam putæ negationis de qua hactenus, ſed contrariè, nempe error & falſitas, quod eſt longè auctius malum hominis, ſicut eſt longè maius malum dolor, quàm carentia gaudij. Sed in hoc defectu amoliendo ab humano Chriſti intellectu, non erit multùm laborandum. Nam Chriſtus fuit ipſa veritas, vt ſe ipſemet nominauit. Tam verò repugnat errare veritatem, quàm lucem tenebreſcere. Et liquet omnia planè quibus ignorantia à Chriſto remouetur, multo magis pro errore excludendo vrgere, non modò ſi ſermo ſit de errore culpabili à quo Chriſtus tantoperè abfuit quantum à peccato;

Digitized by Google

cato; ſed etiam agendo de errore innoxio, qui nobis plerumque incogitantibus obrepit. Nam error quilibet eſt appendix peccati, vt docet D. Auguſtinus 3. de lib. arbit. c. 18. ita vt primi parentes in ſtatu innocentiæ, quãuis non potuerint non patere quibuſdã erroribus, quorum permiſſio ad comprobandã eorum fidelitatẽ neceſſaria erat, quoſque libere vitare poterant, vt Molina latè diſputat diſp. 26. Coſmop: Tamen ex peculiari Dei ordinatione ac cuſtodia, alijs erroribus caruerint, ob ſtatus illius perfectionem, & mali cuiuſcunque ac inordinationis excluſionem ab eo, vt philoſophatur D. Thom q. 18. de verit. art. 6. A Chriſto igitur, cuius fidelitas & in bono conſtantia, tentanda non erat, omnem planè errorem exulare oportuit, multo potiore iure quam à puris hominibus innocentibus.

Accedit optima eiuſdem veritatis confirmatio, ex immunitate ab errore in beatis. Quamuis enim Danieli Malonio in 2. d. 3. diſp. 6. ſ. 1. *circa finem*, exciderit ſcribere, Angelos beatos quandoque decipi: tamen rata apud omnes eſt ſententia D. Thomæ opuſc. 71. *initio*, omnem planè errorem à beatis remouentis ob plenitudinem luminis beatifici, & perfectionem ſtatus gloriæ, quem dedecet error: quippe qui ſit malum quoddam, & imperfectionem modica, vt D. Auguſtinus pulcherrimè tradit in Enchir. c. 19. Imò vix poteſt error accidere beato, abſque culpa. Nam beatus quoties non videt aliquid euidenter, non vrgetur ad ferendum iudicium abſolutum & determinatum, quia poteſt iudicium ſuſpendere, vel non niſi de probabilitate rei pronunciare, in quo iudicio modali nullus eſt error. Cum ergo in illis euentibus aliquid determinatè iudicat, liberè iudicat & per motionem ac imperium voluntatis: quæ ſi iudicium fert ſupra id quod de re liquet, temerè ac leuiter ſe gerit, atque adeò aliquatenùs peccat: nam temeritas illa, non eſt ſine prolapſione aliqua voluntatis, errorem proludere volentis. Atque ita beatus quia eſt prorſus incapax peccati, eſt etiam incapax erroris. In his quidem tenebris noſtris, quia agere multa & aggredi adigimur ſupra quàm ferat euidentia negotiorum, neceſſariò interdum labimur, & error interdum bonus eſt, vt præclarè diſputat D. Auguſtinus cap. 17. Enchir. prolato exemplo aberrationis ſuæ à vera via, inter tendendum ad locum quendam, cuius erroris beneficio factum ait, vt euaderet prædonum Donatiſtarum manus: adducitque etiam in eam rem illud Poëtæ:

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.

Malum errorem dictum obſeruari [quoniam & eſt error bonus, qui non ſolùm nihil obſit, verùm etiam proſit aliquid.] Ita quidem in hac vita contingit, ſed longè aliter in futura, ob mutationem ſtatus & circumſtantiarum omnium. Ideoque ſubdit D. Auguſtinus. [Sed diligentiùs conſiderata veritate, cum nihil aliud ſit errare quàm verum putare quod falſum eſt; vel certum habere pro incerto, incertúmue pro certo, ſiue falſum, ſiue verum ſit: idque tam ſit in animo deforme atque indecens, quàm pulchrum ac decorum eſſe ſentimus, vel in loquendo vel in aſſentiendo *eſt, eſt, non, non*: profectò & ob hoc ipſum eſt vita iſta miſera qua viuimus, quod ei nonnumquam vt non amittatur, error eſt neceſſarius: abſit vt talis ſit illa vita, vbi nemo fallit, fallitur nemo.] Hoc ſi de quibuslibet beatis verè & meritò dicitur, quanto magis de Chriſto, qui omnes beatos ſuperauit fœlicitate, & luminis beatifici ſplendore cœterorum omnium claritatem præſtrinxit?

Quid de ſenſuum hallucinatione, & perſequente eam notione falſa.

210. Quare de facto Chriſtus nulli vnquam vero errori in animo ſubiacuit, quicquid ſit an naturalis illa ſenſuum deflexio à perceptione obiecti ſicuti in ſe eſt, ſit erroris latè dicti nomine donanda. Vix enim eſt quod laboremus, vt à Chriſto remoueamus eam Hallucinationẽ qua viſus remos in aqua inflexos vel infractos aſſeuerat, aduerſus conſcientiam integritatis, & turrem quadrangularã in de longinquo rotundam perſuadet, ac æqualiſſimam porticum anguſtiorem in vltimo infamat; cœlum denique tanta ſublimitate ſuſpenſum, mari iungit. Dedi Tertulliani verba l. de anima c. 17. alia de aliorum ſenſuum Hallucinationibus addentis. Hic cum ſit noſter naturalis per ſenſum percipiendi modus, neceſſariò conſequens talem ſpeciei ab obiecto, per hoc medium, & in tali potentia productionem; non video cur in Chriſto reſpuendus ſit, nullo præſertim dedecore inde illato in penetralia animæ, ſiue in adytum intellectus in quod his infidis internuncijs in Chriſto aditus non patuit, quantum attinet ad aſſenſum. Imò illam hallucinationem nullo modo adrepiſſe in animam cenſet Vaſques 3. p. d. 61. cap. 9. addens fuiſſe nonnullos, qui ad prædictum merè ſenſitiuum errorem à Chriſto remouendum, miracula excogitarint: nonnulli quidem vt Suares t. 1. 3. p. d. 24. ſect. 3. dicentes, Chriſtum vi diuina ita corroboraſſe ſenſus, vt prorſus obiecta perciperent ſicut in ſe erant: alij verò præuentionem ſenſuum à Chriſto factam, affirmantes. Quorum vtrumque Vaſques meritò improbat ob rationem propoſitam, quæ mihi conficere planè videtur, non ſenſum modò externum & internum, ſed & veſtibulum ipſiuſmet animæ; intellectum inquam ſimpliciter apprehendentem, imperfectæ illi obiectorum perceptioni fuiſſe obnoxium. Sicut enim hoc in ſenſu externo admittimus, quia eſt aliquid naturaliter conſequens talem ſpeciei impreſſionem, nec vllam continet falſitatem: ita idem cogimur de ſenſu interno profiteri, quandoquidem operatio ſenſus interni, per ſympathiam potentiarum, illicò conſequitur ad excitationem factam per ſenſum externum. Et idem eſt de prima apprehenſione intellectus, reſpectu ſenſationis internæ.

Nihil igitur eſſe videtur, cur eam nobis naturaliter conſertam operandi rationem, immutatam in Chriſto velimus. Idque vnum cenſuerim voluiſſe Franciſcum Victoriam, quem Vaſques ſuprà, refert admiſiſſe Chriſtum aliquando per ſenſus fuiſſe deceptum. Quod de deceptione quoad aſſenſum, concedi non debet: eſſet enim verus error, quem vidimus eſſe à Chriſto ablegandum. Accipiendum ergo eſt de deceptione ſimplici qualem expoſui; hoc eſt de prima apprehenſione obiecti per intellectum, quæ ſit conformis ſenſitiuæ apprehenſioni oblæſæ Hoc ſi negare voluit Vaſques loco allegato, vniuersè contendens, deceptionem qualiſcunque illa fuit, in Chriſto non ſubijſſe animam, & in ſenſu ſtitiſſe, audiendus non eſt. Veriſimile tamen eſt, eum de ſolo aſſenſu id affirmaſſe: qua in parte habet me ſuffragatorem, non item quoad ſimplicem perceptionem obiecti, aliter quidem quam ipſum in ſe ſit, ſed iuxta excitationem à ſenſu factum, quæ naturaliter ad talem ſpeciei impreſſionem excuditur. Ea enim intellectus & ſenſus hallucinatio, non eſt verus error, vt plenè probat Mayro q. 19. prologi concluſ. 2. quamuis poſſit eſſe occaſio erroris in ijs qui conformiter ad repræſentationem illam ſimplicem, præcipitant iudicium. In quam rem pulchrè diſſeritur apud S. Auguſtinum l. 3. contra Academicos cap. 11. & apud S. Anſelmum dialog. de verit. toto c. 6.

Potueritne cadere in Chriſtum error, varia placita.

211. An verò error propriè dictus quem hactenus ab intellectu Chriſti depulimus loquendo de potentia ordinaria; potuerit in illo habere locum, ſaltem de potentia abſoluta, controuertitur inter Theologos non

non quidem ſi agatur de errore culpabili, (nam conſtat eum æquè ac peccatū nullo modo poſſe in Chriſtum cadere,) ſed ſupponendo quid agatur de errore innoxio & culpæ prorſus experte. Negat ſuppoſitionem Raguſa 3. p. d. 116. Exiſtimat enim nullum eſſe propriè dictum errorem, etiamſi ſpeculatiuum, ex genere ſuo culpa vacantem, ſaltem leui. Quod probat, ſupponendo velle errare, etiam ſpeculatiuè, non vacare culpa. Inde igitur ſic argumentum conficit. Error prouenit ex eo quod homo non habeat omnia ad veritatis perceptionem requiſita; cum ex parte obiecti, tum ex parte virtutis intellectiuæ; vel certè ex eo quod ſi omnia ſuppetant ad veritatis perceptionem neceſſaria, prætermittantur tamen ſponte & vltrò, quæ ad verè cognoſcendum deſiderantur. Si homo non aduertat deeſſe ſibi principia verè cognoſcendi idque eum inuincibiliter lateat, & tamen accingatur ad operationem; aberit quidem formale peccatum; tamen operatio ex genere ſuo mala erit, tantumque per accidens, ob diſpoſitionem talem operantis, labe vacabit. Si autem aduertat deeſſe ſibi verè operandi principia, & tamen operari velit, aſciſcet ſibi vltrò errorem, quæ eſt manifeſta culpa, ſaltem leuis. Iuxta prædictum igitur autorem tam implicat cadere in Chriſtum errorē quemcunque, quàm culpam: cum iuxta eum, nullus error ſaltem ex genere ſuo, ſiue ex natura rei loquendo, vacet culpa.

At Suares t. 1. 3. p. d. 24. ſect. 3. & Præpoſitus 3. p. q. 15. num. 28. admiſſo quod dari poſſit error prorſus inculpabilis, inde confirmant repugnaſſe planè vt Chriſtus errori vlli etiamſi tantùm veniali ſubiaceret, quod ad prudentem prouidentiam rationalis perſonæ, pertinet depellere falſitatem à natura propria, & ne eam ſubeat deceptio impedire ſi poſſis. Atqui humanitas Chriſti erat natura propria diuinæ perſonæ, cui facillimum eſt errorem quemcunque amoliri. Igitur non potuit Verbum, permittere errorem vllum in humanitate aſſumpta. Quæ porrò ratio boni honeſti, vel cum honeſto connexio, cerni poſſit in permiſſione inquinandi errore prædictam naturam; Imo verò non parum inde decederet de talis perſonæ auctoritate, meritòque venire potuiſſet Chriſtus Dominus in ſuſpicionem erroris inuoluntarij; & patere ſuſpicionibus hominum, ne inter docendum hallucinaretur non volens: vnde non modica violatio exiſteret ſummæ illius auctoritatis qua Chriſtum mundi Magiſtratum eminere par erat apud omnes.

Tandem Vaſquez 3. p. d. 61. c. 9. admittit impoſſibile fuiſſe permitti in Chriſto errorem practicum; qui non eſt quidem falſa aliqua affirmatio aut negatio de re facienda, eſt tamen remiſſa & parum expreſſa conſideratio motiuorum quibus voluntas à malo auerteretur. Et idcircò non potuit, etiam de potentia abſoluta, permitti in Chriſto iſte error: quia ſicut impoſſibile fuit peccatum cadere in Chriſtum, ita & prædictum intellectus defectum, ex quo peccatum ſemper ortum habet. Proindeque vi vnionis adigebatur perſona Verbi, præuenire intellectum ſuum humanum, expreſſiori & efficaciori cogitatione ad bonum, quod eſt errorem practicum excludere. Errorem tamen ſpeculatiuum culpæ expertem, fatetur Vaſques potuiſſe abſque repugnantia in Chriſtum cadere.

Reſolutio.

212. Mihi nullus planè error, quod attinet ad potentiam Dei abſolutam, ita tetet apparet, vt alienus ab humanitate Chriſti videri debeat. Nullum enim repugnantiæ ſolidum fundamentum profertur. Ac primùm poſſe aliquem errorem eſſe planè inculpabilem, videtur debere eſſe extra controuerſiam. Quod enim talis error ſit materialiter malus, & formaliter malus foret ſi aduertentia non deeſſet, parum refert. Nam eſſe materialiter malum, non eſt eſſe verè malum, & tale malum quod ne de potentia quidem abſoluta permitti à Deo poſſit in humanitate aſſumpta. Et quamuis valdè congruum ſit, prouidentiam perſonæ Verbi arcere à natura ſibi copulata huiuſmodi malum, tamen congruitas illa non ita vrget Deum, vt contrarium facere contradictionem inuoluat. Nec rectè oſtenditur defectus boni honeſti quod ad eam permiſſionem mouere poſſit. Si enim Deo ita videretur, poſſet defectus ille in Chriſti humanitate permitti, vt eius potentialitas proderetur, qui finis eſſet longè honeſtiſſimus. Eſt autem longè diſpar ratio peccati: quod cum ſit inexpiabiliter & indelebiliter turpe, non poteſt humanitati aſsūptæ illini, quin ſuppoſito quoque afficeretur. Tenebatur enim ſuppoſitū, dirigere voluntatē naturæ ſuæ, eamque à peccato indemnē præſtare. At nō eſt par obligatio dirigendi intellectum, vt errorem declinet: quia error non eſt culpa, & malum tale vt nulla ratione in natura aſſumpta permitti queat. Nam quod de auctoritate inde Chriſto deceſſura obijcitur, leue eſt. Ad noſtram enim firmitatem omnimodam in aſſentiendo Chriſto loquenti, & ſummam Chriſti auctoritatem retinendam, ſatis ſuperque eſt, vt certi reipſa ſimus ex fide, (ſicut tenera ſumus,) Chriſtum de facto nihil errore ſordens tradidiſſe, nec erraſſe vnquam in ijs quæ nos docuit, Magiſter verax, & viam Dei in veritate docens. Ad extremum, error practicus licet præeat cuiuis peccato, non eſt tamen ipſe peccatum; nec ita neceſſariò habet adiunctum peccatum, vt non poſſit eſſe illimis. Præit enim actui voluntatis, etiam ei quem primum malè elicimus; atque adeò non eſt formaliter malus, alioqui malitia eſſet ante malitiam. Quod verò ſit malus cauſaliter, parum refert. Nam non dicitur cauſaliter malus, niſi quia prælucet voluntati malè operanti; quod non eſt propriè efficere malum: præſertim cum poſita illa intellectuali præmonſtratione mali, in poteſtate ſit voluntatis, hærere, & in malum ſic exhibitum non prorumpere. Quare manifeſtum videtur, omnes rationes quæ afferuntur, vt probent implicare, permitti in Chriſto errorem, indoneas eſſe. Quod ita de actu erroris dictum eſto, vt æquè valeat de habitu, quem per actus illos erroneos acquireret, quos intellectus Chriſti creatus, ſibi permiſſus poſſet elicere. Eſto, ratum ſit quod probaui l. 1. de virtut. num. 132. & num. 218. non poſſe Deum ſeipſo habitum erroris infundere, ne ſuprema veritas, fuligine falſitatis quoquomodo commaculetur.

Opinio, fides, Theologia, procul à Chriſto.

213. In tertio ordine defectuum intellectus, quos ſuſceperamus à Chriſti intellectu depellendos, primū locum ſibi vendicant qui errori affines ſunt, opinio ſcilicet & fides humana ſunt enim ſuapte natura obnoxiæ falſitati, ob imbecillitatem motiui quo nituntur. Itaque de facto hi defectus in Chriſtum non ceciderunt. Præterquàm quod eum ſint notitiæ obſcuræ & ineuidentes, dedecent plenitudinem luminis intellectualis, ſtatum beatificum conſtituentis, multo magis quàm dedecerent ſtatum innocentiæ, à quo tamen S. Thomas q. 18. de verit. art. 6. omnem planè opinionem exulaſſe, rectè tradit ob fallibilitatem opinionis, quam idcirco peculiaris Dei prouidentia, ad ſtatus illius exigentiam remouebat. Hæ rationes euincunt, notitias prædictas non habuiſſe in Chriſto locum. Fateor tamen, Chriſtum certò ac euidenter perſpexiſſe, id de quo nos opinando pronunciamus; ita vt occurrente materia de qua noſtris intellectibus non ſatis liqueret, Chriſtus per ſcientiam naturalem, dimiſſa aſſertione abſolutæ inexiſtentiæ prædicati in ſubiecto; de qua per alias ſcientias pronunciabat, poſſet hærere in veriſimilitudine illius inexiſtentiæ & probabilitatis. Quod iudicium non eſt opinatiuum, ſed ſcientificum,

Digitized by Google

cum, & idcirco in Deum quoque cadit, vt oſtendi in Naturali Theolog.d.8.n.46.

Spectant ad eundem ordinem, fides diuina, & Theologia Chriſtiana. Fidem à Chriſto remouet S. Thomas 3.part.quæſt.7. art.3. & art.9. ad 1. vbi ait, fuiſſe in Chriſto quicquid eſt perfectionis in fide; abſque imperfectione quam infert fides. Quod ego de aſſenſus omnimoda veritate & certitudine accipio. Nec enim placet quod aliqui ſignificaſſe D. Thomam volunt, inextitiſſe Chriſto actum illum piæ affectionis, qui ex parte voluntatis inter cudendum fidei actum deſideratur, ad ſupplendam ineuidentiam motiui fidei, non ſubigentis intellectum. Hoc ego non video quàm veriſimiliter dicatur. Tam enim non potuit in Chriſtum cadere actus ille, *volo credere & captiuare intellectum*, quàm actus ipſe fidei. Poterat tamen Chriſtus eam credendi voluntatem in alijs diligere, ac curare: qui actus perfunditur honeſtate volitionis credendi. Sed inde non ſequitur inextitiſſe Chriſto volendi credere, ac multo minus fidem à qua volitio illa credendi longè abeſt, cum ſit actus voluntatis pertinens ad virtutem moralem, non autem ad fidem quæ eſt virtus Theologica, & inexiſtens intellectui. De fide igitur agendo, formaliter & in ſeipſa, rectè negatur eam habuiſſe locum in Chriſto, quippe beato & comprehenſore à primo conceptionis momento. At in beatis fidem non habere locum, peruulgata eſt Theologorum doctrina, cum D.Auguſtino 14. Trinit. cap.2. Et quidem quoad actum erga Deum, doctrina illa definita eſt à Benedicto 11. in Extrauag. *Benedictus Deus*, tametſi contra fortaſsis olim ſenſerunt Tertullianus l.de patientia cap.12. & Iren.l.2.cap.47. quos ibi num.7. Feuardentius (vt poteſt,) exponit. Nec minus lubrice S.Hilarius, *initio fragmenti hiſtorici*, affirmat [fidem, ſpem, charitatem, capeſſendæ æternitatis traduces & patronos; ſicut ipſa erunt, æternitas apprehendet.] Si igitur communes beati, ob præſtantiam ſtatus, & ſummam lucem qua potiuntur, nubem lucidam (cuiuſmodi iuxta Damaſcenum orat. de transfig. eſt fides noſtra,) vltra non ſubeunt; quanto magis idem de principe beatorum omnium Chriſto Domino, eſt ſtatuendum? Itaque hallucinatus eſt Vatablus, (aut quiſquis eas notationes edidit, quę eius nomine circumferuntur) cum in cap.12. ad Hebr. dixit, Chriſtum eſſe autorem & conſummatorum fidei, quia perfectè in Deum credidit. Locus S.Brigittæ ex lib.1. reuel.cap.39. quo Chriſti fides inter patiendum aſſeritur, à Conſaluo ibi, exponitur de fide ſumpta pro fiducia. Sicut locus Iſaiæ 11. quo fides dicitur futura *cinctorium renum Chriſti*, à Hieronimo & Cyrillo ibi, exponitur de Chriſti fidelitate & veracitate, quæ ſumma in Chriſto fuit, tametſi fidei Theologicæ planè expers fuerit.

214. Hinc verò vlteriùs habetur, prudentiam Chriſti infuſam, fuiſſe ſpecie differentem à prudentia communi iuſtorum viatorum. Nam in his, virtus prudentiæ infuſæ, non differt à fide. Eodem quippè modo ſe habet prudentia infuſa, iuſtorum in hac vita, ad fidem, quo ſe habet prudentia naturalis ad moralem diſciplinam. Alibi autem monſtratum eſt, prudentiam naturalem non diſtingui à morali diſciplina, niſi penes materiam vniuerſalem & ſingularem; quatenus ſcilicet moralis diſciplina reſpicit actum aliquem in vniuerſum; prudentia autem eundemmet actum reſpicit in ſingulari. Similiter ergo fides practica, quatenus denominationem fidei habet, reſpicit dicta vniuerſalia: quatenus verò denominatur prudentia infuſa, profundit eadem dicta ſua, ſed cum contractione ad hanc materiam ſingularem; quod non ſufficit ad diſtinctionem fidei, & prudentiæ infuſæ inaccidentis, & abſque diſcurſu procedentis ex ſimplici adhæſione ad diuinam veritatem, quicquid dicant Maldonatus 2.2.quæſt.1.art.3.dub.2. ad 1. Torres tom 1.in 2.2. d.99.dub.7. & Salas 1.2.tract.11.d.6.num.21. Quia itaque fide caruit Chriſtus, ea quoque communi prudentia iuſtorum deſtitueretur, neceſſe eſt. Habuit tamen aliam longè ſublimiorem prudentiam; nempe euidentem, quæ ad ſcientiam infuſam comparatur eodem planè modo quo vulgaris prudentia infuſa ad fidem, proportione ſeruata. Et ratione illius prudentiæ in Chriſto ſummæ, dictus eſt Chriſtus *prudentia Dei*: Audi Origenem homil.3. in Ierem. [Non fortuitò ſapientia in cœli oſtenſione aſſumpta eſt. Inuenies & in Prouerbijs dictum; *Dominus ſapientia fundauit terram, præparauit cælos prudentia*. Eſt ergo aliqua prudentia Dei, quam nolo vt extra Chriſtum requiras. Omnia quippe quæ & ſunt Dei, Chriſtus eſt. Ipſe ſapientia eius, ipſe fortitudo, ipſe ſanctificatio, ipſe iuſtitia, ipſe ſanctitas, & redemptio, ipſe vt in præſenti pro varietate ſenſuum diuerſis vocabulis nuncupatur. Aliud ſignificat ſapientia, aliud iuſtitia. Quando enim ſapientia dicitur, diſciplina iſta diuinarum rerum humanarumque inſtitutio: quando iuſtitia, diſtributor & iudex meritorum ſignificatur: quando ſanctitas, illa virtus deſcribitur, quæ credentes Deo, efficit ſanctos. Ita ergo mihi & prudentia eius intelligitur, doctrina & demonſtratio, bonarum ac malarum rerum, ſiue neutrarum.]

Denique quia Theologia Chriſtiana actualis, ſupponit eſſentialiter actum fidei, eique tanquam motiuo nititur, quo ſubducto neceſſe eſt actum Theologiæ noſtræ corruere: affirmandum conſequenter eſt, in Chriſto, æquè ac in beatis, locum non fuiſſe actuali Theologiæ Chriſtianæ. De habitu Theologiæ, alia eſt ratio, cur in Chriſto non fuerit: Etiamſi enim hic habitus non ſupponat eſſentialiter actum vel habitum fidei, dicit tamen ordinem eſſentialem remotum ad fidem; ratione nimirum diſcurſus Theologici quem principiat; proximè quidem Theologia, remotè verò & mediatè fides. Quia verò à Chriſto exulabat prorſus fides, otioſè & inutiliter fuiſſet ei collatus fidei habitus. Adde & indecorè, quandoquidem habitus ille eſt eſſentialiter ineuidens, ac proinde dedecens lucem ſtatus beatifici, quo Chriſtus potiebatur. Et quanquam non defuerunt, qui alijs beatis, habitum Theologiæ Chriſtianæ ineſſe dicerent, vt Canus 12. de locis c.2. Henriques de fine hominis cap.1. num.2. Bannes 1.p. quæſt.1.art.2. & Carbo l.3.introd.c.10. Tamen minùs inueriſimiliter ſic ſunt Philoſophati de alijs beatis, in quibus actus Theologicus locum habuit in via, & per eum inuſtus eſt habitus Theologicus, qui tametſi æternùm iners ac obſtipus, tamen ſi non obliteretur, quandoquidem præfuerat, perſeuerat. In Chriſto autem, vt actus, ita & habitus Theologiæ nunquam habuit locum. Quare non eſt quod pannis noſtris ac lacernis ornatum velimus, eum qui confeſsionem & decorem induit. Hactenus de notitijs, & habitibus qui ijſdem correſpondent, à Chriſto amouendis ob imperfectionem qua ſordent.

Scientia acquiſita Chriſti, cum diſcurſu, & conuerſione ad phantaſmata.

215. Poſtremus ordo intellectualium defectuum ab intellectu Chriſti remouendorum, is eſt qui ſpectat modum imperfectũ parandæ aut exuendæ ſcientiæ qui in nobis duplex eſt, nempe diſcurſus, & conuerſio ad phantaſmata. Eſt enim magnus defectus intellectus, quod cogatur ad veritatem tanto anfractu repere, circumligata ſemper limoſa phantaſiæ catena, tam craſſum concipiendi modum, & cum materia cõcretionem ingenerante. Videndum igitur ſupereſt, an hi defectus habuerint in Chriſto locum, cum Chriſtus in pleriſque alijs tam ſingulariter fuerit. Cùm autem

multiplex

Digitized by Google

multiplex in Chriſti intellectu fuerit ſcientia, percurrendæ erunt tres ſcientiæ, quas vidimus admittendas eſſe in Chriſto; acquiſita ſcilicet, infuſa, atque beata, vt videamus ſintnè eis commati defectus de quibus agimus.

Verùm quod ad ſcientiam acquiſitam attinet, facilè eſt ex dictis ſupra de eius exiſtentia & perfectione in Chriſto, quid in hac parte affirmandum ſit, diiudicare. Affirmandum igitur eſt, actum ſcientiæ naturalis, in Chriſto viatore non fuiſſe huius defectus expertem, ſed fuiſſe cum diſcurſu, & per conuerſionem ad phantaſmata. Hic enim eſt noſter generalis modus operandi, nec ſordet indecentia vlla reſpectu Chriſti. Sicut neque reſpectu Adami adhuc innocentis, indecens fuit eum per ſcientiam naturalem à Deo per accidens infuſam, ratiocinari, & in vſu eius conuerti ad phantaſmata, quod Suarez l.3. Coſmop. cap. 9. num. 7. & 25. rectè ſtatuit. Chriſtum igitur exercentem actus ſcientiæ naturalis humano modo comparatæ, & ne per accidens quidem infuſæ, non dedecuit ad phantaſmata conuerti: hoc eſt de eo ipſo negotio quod mente agitabat, adiunctam habere proportionalem phantaſiæ operationem: quod niſi prope inutiliter conceſſam velimus Chriſto phantaſiam, videtur admittendum: ſatiſque ſuadetur ex conſertione animæ cum corpore; ad quam illa quoque potentiarum conſibulatio atque ſubiunctio conſequitur. Non potuit item dedecere Chriſtum, diſcurſus qui ex imperfectione ſpecierum per ſenſus hauſtarum originem habet, atquè ac cōpoſitio, quam nemo Chriſto negarit quoad actus huius ſcientiæ, atque adeò neque diſcurſum. Et videtur ſanè Matth.17. haberi apertum exemplum formatæ per Chriſtum ratiocinationis, inferendo filios liberos eſſe ex eo quod principes ab ſolis extraneis accipiant tributa. Quem diſcurſum S. Thomas 3. p. q. 11. art.3. adſcribit ſcientiæ Chriſti infuſæ, nec alius poſſe dici contendit Aluarez 3.p.d.64. eo quod ibi Chriſtus agat de ſupernaturali filiatione, & ſua ac ſuorum exemptione à ſeculari poteſtate eo titulo. Reuera tamen diſcurſus ille videtur potiùs fuiſſe ſcientiæ naturalis: quia veriſimile admodùm eſt, actum ſcientiæ infuſæ, eſſe diſcurſus expertem. Nec refert, quod actus aliqui ſupernaturales ad illius diſcurſus compactionem interuenerint. Nam Theologia quoque, quamuis ſit naturalis ſcientia, idem habet. Et quamuis verum eſſet huiuſmodi diſcurſum fuiſſe elicitū per ſcientiam Chriſti infuſam, adhuc haberemus quod quærimus. Nam ſi vſus ſcientiæ ſuperioris non excludit diſcurſum, multo minùs ab eo abhorrebit ſcientia deſpicatior, cuiuſmodi eſt ſcientia naturalis, præ infuſa. Neque verò vlla inde in Chriſtum ignorantia inuehitur. Nam de ratione diſcurſus, non eſt procedere de ignotis ad nota, vt alibi monſtratum eſt, & benè oſtendit Vaſq.1. p.d.221. ſed tantum de ratione diſcurſus eſt, ita procedere, vt res ad quam diſcurſu deuenitur, non ſupponatur nota per illam ipſam viam diſcurſus, etiamſi aliunde patere poſſit, atque adeò exulet ab intellectu ignorantia.

Infuſa Chriſti ſcientia, abſque diſcurſu.

216. Pergo ad ſcientiam infuſam, vt inquiram ſitnè actus eius defectibus de quibus agimus obnoxius. Diſcurſum ergo poſſe cadere in actum ſcientiæ infuſæ, cenſent Duran. in 3.d.14.q.3.num.7. Aluarez 3.p.d.64. Becanus cap. 9. de incarnatione q. 5. ac Raguſa 3.p.d. 97. iuxta quos, diſcurſus etiamſi non eſt ſcientiæ infuſæ neceſſarius; poteſt tamen ad eam adhiberi pro voluntate ſcientis. Quam ſententiam tradidiſſe videtur D.Thom.3.p.q.11. art.3. Diſcurſiuam quoque ſtatuit ſcientiam hanc infuſam, Salas 1.2.tract.2.d.6. n.18. & quidem ex principijs ſcientiæ beatæ, ita vt non aliter ſe habeat infuſa Chriſti ſcientia ad beatam, quàm Theologia noſtra ad fidem Chriſtianam. Mox tamen num.19. idem autor, aliam ſcientiam infuſam diſcurſus planè expertem non diffitetur.

Mihi arridet eorum ſententia, qui ſcientiam Chriſti infuſam negant fuiſſe, aut eſſe potuiſſe diſcurſiuam, quod aſſerunt Suarez t.1.3.p.d.28.ſect.2.& Vaſq. d.52. cap.3. Præpoſitus 3.p.q.11.num.28. Ratio eſt quia actus nixus motiuo & rationi formali aſſentiendi naturali, non eſt infuſus ſed naturalis. Atqui concluſio quæ per diſcurſum colligitur, habet rationem formalem aſſentiendi naturalem, ſaltem ex parte. Neque enim ratio formalis mouens ad aſſentiendum concluſioni, eſt tantùm præmiſſa, quæ poſſet eſſe ſupernaturalis, vt patet ex Theologia Chriſtiana; quæ ex principijs ad fidem ſpectantibus, atque adeò ſupernaturalibus ratiocinatur. Motiuum ergo quo aſſentimur concluſioni, eſt præmiſſa vt per diſcurſum applicata, ita vt idcirco præſtemus aſſenſum concluſioni, quia videmus nexum extremorum eius cum vno tertio, in præmiſſis exhibitum; quod eſt motiuum ſupernaturale impurum, & mixtum ex vno ſupernaturali, & ex tertio iudicio naturali negotiante circa ſupernaturale. Et hanc ob cauſam Theologia Chriſtiana, etiamſi eius præmiſſæ, ſaltem altera, ſemper ſunt de fide, non eſt tamen habitus ſupernaturalis aut infuſus, ſed merè acquiſitus & naturalis, vt rectè cenſet Vaſq.1.p.d.4 n.25. & Suarez tract. de fide diſp.3. ſect. 11. num. 8. & l. de Symonia cap.18. num. 10. Nimirum quia Theologia non nititur nudis principijs fidei, ſed eum mixtura diſcurſus naturalis. Quamuis enim intellectus, non poſſit ſuaptè natura ad illa principia pertingere; tamen ijs ſemel aliunde ſuppoſitis, intellectus abſque alia vi ſuperaddita, pollet vi ſufficiente ad cauſandum actum aliquem, & principijs illis & negotiatione intellectus circa ea nitentem: ita tamen vt ob illam motiui impuritatem atque mixturam, redoleat quod deſpicatius eſt in motiuo, ſitque planè naturalis, formaliter & directè loquendo, nec niſi præſuppoſitiuè ſupernaturalis ratione eius quod in motiuo actus Theologici eſt ſupernaturale. Similiter ergo notitia quæ ex iudicio ſcientiæ infuſæ poſſet inferri per diſcurſum, non eſt notitia infuſa, ſed naturalis: quia intellectus noſter præmiſſis ſupernaturaliter fecundatus, poteſt ſuis viribus, eo adiumento præſuppoſito, aliquid inde deducere.

217. Argumenta in contrarium, debilia ſunt. Raguſa ex eo argumentatur, quod lumen ſuperius intellectui humano infuſum, non eripiat illi connaturalem operandi modum, qui eſt cum diſcurſu, niſi ſi excludat habitudinem ad intelligendum per phantaſmata, quod non facit ſcientia infuſa. Nam vbi ſpecies impreſſa non eſt ratio cognoſcendi cognita, (ſicut eſt, eſſentia diuina reſpectu viſionis beatæ,) ſpecies habet ordinem intrinſecum ad obiectum. Quod ſi obiectum reale poſſit habere phantaſma materiale, ſimiliter ſpeciès habet intrinſecum ordinem ad phantaſma, & ad illud terminatur quatenus eſt in ſpeciè ſimilitudo phātaſmatis, non ſecus ac ſpecies producta per phantaſma, ad illud terminatur. Intellectus ergo poteſt ea ſpeciè vti, ad intelligendum obiectum quatenus in phantaſmate repreſentatur: Atqui modus intelligendi per phantaſma, & in phantaſmate, eſt cum diſcurſu; ac proinde ſcientia infuſa poteſt diſcurrere.

Hoc argumentum, aio eſſe debile. Nam lumen ſuperius, ob diuerſitatem rationis cognoſcendi quam infert, poteſt facilè modum aliquem intelligendi, homini connaturalem eripere. Imo idipſum poteſt lumen inferius. Nam cum ſit homini connaturale diſcurrere, tamen eripitur homini diſcurſus circa principia prima per ſe nota, quia lumen naturale per quod ſeipſis percipiuntur, elidit rationem motiuam aſſentiendi per diſcurſum, quo aliquid eſt percipiendum per aliud,

aliud. Deinde non plus ſcientia beata excludit vel inuoluit ordinem ad phantaſmata, quàm ſcientia infuſa, & vtriuſque impreſſa ſpecies, quatenus ſpecies impreſſa eſt ſignum formale, & ratio cognoſcendi incognita. Igitur par eſt vtriuſque illius ſcientiæ ordo ad obiectum; quod cum ſemper poſſit materiali phantaſmate repræſentari, (quid enim eſt quod phantaſia non poſſit effingere:) æquè poterit dari diſcurſus in ſcientia beata, quod aduerſarius ipſe meritò inficiatur. Ex concomitante itaque intellectus & phantaſiæ negotiatione voluntaria circa aliquod obiectum, non habetur intellectum diſcurrere circa illud, ac ne ex concomitantia quidem neceſſaria. Nam in noſtris notitijs, etiam ſimpliciſſimis & per ſe euidentibus, phantaſia neceſſariò comitatur intellectui abſque diſcurſu. Quare argumentum propoſitum, vndecumque rimas agit.

218. Nec fortius eſt, quod Aluares loco allegato ducit ex Matthæi 17. vbi Chriſtus Dominus, circa obiectum ſcientiæ infuſæ, hoc eſt, circa exemptionem filij naturalis & domeſticorum eius à tributis pendendis poteſtati ſeculari, ratiocinatur ex ſimili exemptione, qua potiuntur filij Regum terræ. Quam ratiocinationem non eſſe dumtaxat apparentem & merè vocalem, vt Vaſq.3.p.d.52.n.21. affirmat, inde probat Aluares, quod illa Chriſti locutio non fuit phantaſtica vel metaphorica, (aut eſt locutio Angelorum ijs quibus apparent colloquentium, ac etiam Dei ſi cuipiam appareret humana ſpecie, & cum eo ageret;) ſed fuit vera locutio humana, & verus vitalis actus. Cum igitur in humanis locutionibus, verba ſint notæ eorum quæ ſunt in anima, fatendum eſt, quod ſicut Chriſtus, locutione externa per diſcurſum, vnum ex alio verbaliter intulit, ita & in mente ſimiliter ſe habuit.

Vniuerſa hæc ratiocinatio, infirmiſſima eſt. Nam quod Chriſtus de obiecto materiali ſcientiæ infuſæ ageret in verbis propoſitis, vltrò damus; quamuis non deſit tricandi & aliter dicendi, rationabilis cauſa. Sed eo gratis dato, addimus, ratiocinationem illam fuiſſe ſcientiæ acquiſitæ & naturalis, quæ poteſt naturaliter circa obiectum aliquod negotiari præſuppoſita ſupernaturali notitia, vt cernimus in notitia Theologica, quæ ratiocinatur circa articulos fidei, quãuis ſit merè naturalis & acquiſita. Quod ſi luberet eam Chriſti ratiocinationem tribuere ſcientiæ infuſæ, facilè diceremus, non fuiſſe ratiocinationem niſi verbotenus; quamuis ea verborum prolatio, eſſet vera & vitalis Chriſti locutio, denotans quod erat in Chriſti mente, ſed non eo modo quo in mente erat. Verba enim plerumque ſonant aliquid quod in animo eſt, ſed aliter ſonant quàm animo obuerſetur. Itaque vniuerſus aduerſarij diſcurſus, labat.

219. Fortius in ſpeciem eſt, quod poſſet objici, dicendo eam ſcientiam vti diſcurſu, quæ percipit obiecta ſua vnum per aliud. Ibi enim interuenit colluſtratio illa notitiæ vnius obiecti, per notitiam alterius clariorem & priùs cognitam, in qua eſt diſcurſus ratio. Atqui in ſcientia infuſa Chriſti, vnum obiectum priùs cognitum, affundebat alteri lucem: V.G. cum Verbum euidenter iudicabatur eſſe, ex eo quod per ſcientiam infuſam penetraretur eſſentia vnionis ad Verbum terminatæ. Et idem eſt de alijs obiectis euidenter præcognitis, à quibus ſcientia infuſa tepit ad terminum cum illis obiectis connexum.

Sed neque hinc validè infertur, ſcientiam infuſam vti diſcurſu. Nam ad diſcurſum non ſufficit qualiſcumque notitia plurium, quorum vnum cognoſcatur per aliud, ſiue ob connexionem cum alio: Sed exigitur pluralitas cognitionum, quarum vna ex ſe obſcura, perfundatur luce alterius, & inde ſplendeſcat: quod non habet locum in ijs obiectis ſcientiæ infuſæ, quorum vnum in alio, potiùs quàm ex alio cognoſcitur. Eſt enim ibi vnica notitia, indiuiſibiliter terminata ad duo obiecta connexa conceptu indiſſolubilia, quod pugnat cum ratione diſcurſus. Admitto quidem, Chriſtum potuiſſe inadæquatè vti ſpeciebus infuſis, ita vt non per quemlibet actum, cognoſceret quicquid de re cognoſcere poterat per hanc ſcientiam. V.G. licet eadem ſpecies infuſa, poſſet eſſe Chriſto vſui ad exhibendam cauſam ſimul & effectum, poterat tamen Chriſtus ea inadæquatè vti, & tantùm per eam percipere alterum ex illis obiectis. Inde tamen non ſequitur, quando Chriſtus ſpeciem infuſam adæquatè vſurpabat, aut etiam cum duos actus per eam concomitanter eliciebat, interueniſſe diſcurſum: quia deerat illatio, quæ illam quam dixi propoſitionum multitudinem & conditionem depoſcit.

Vſus eiuſdem ſcientiæ, abſque conuerſione ad phantaſmata.

220. Iam quod attinet ad vſum huius ſcientiæ per conuerſionem ad phantaſmata, ſententia fuit Durandi in 3.d.14.quæſt.3.num.7. hanc ſcientiam non potuiſſe exerceri abſque ea conuerſione. Rationem profert Durandus, quia hæc ſcientia erat perfectio animæ Chriſti quatenus viatoris, vnde debet recipi in Chriſto, conſentaneè ad ſtatum viatoris, qui fert vt nihil cognoſcatur niſi per conuerſionem ad phantaſmata: quia cum anima ſit forma corporis, neceſſe eſt vt operationes eius omnes, corpus redoleant; quod non poſſet circa intellectionem habere locum, niſi exerceretur cum conuerſione ad phantaſmata, iuxta Dyoniſium quem allegat Durandus, affirmantem non poſſe nobis ſuperlucere diuinum radium, niſi corporearum formarum velaminibus obductum. Et addere poſſumus inſignem locum Nazianzeni orat.34. quæ eſt ſecunda de Theol num.20. verbis illis.

Nobis vtique, qui terræ vinculis adſtricti tenemur, vt Hieremiæ verbis vtar, craſſaque hac carne obtegimur, hoc perſpicuum eſt, quod quemadmodum nulla ratione fieri poteſt, vt quiſpiam quamtumlibet greſſum vrgeat, vmbram ſuam prætereat (quantum enim eam aſſequeris, tantum etiam illa ſemper anteuertit; aut oculis, rebus in aſpectum cadentibus, citra intermediam lucem & aërem coniungatur; aut piſces extra vndas voluantur: ita etiam impoſſibile eſt ijs qui corporibus incluſi ſunt, ſine corporearum ac ſenſibilium rerum adminiculo, rebus ijs quæ animo ac ratione intelliguntur, omnino coniungi. Semper enim obiter ſenſibile aliquid incidit, quantumuis maximè noſtra mens ab ijs rebus quæ in aſpectum cadunt, abſtracta, atque in ſeipſam collecta, cum rebus cognatis atque oculorum aciem fugientibus commercium habere conetur.] Id quod Theologus exemplis ſtatim illuſtrat. Et præmiſerat paulo ante, corpoream hanc caliginem in noſtras omnes cogitationes ſe intrudentem, non ſecus ſe habere ac nubem illam, inter Hebræos & Ægyptios mediam, quæ ſemper interijciebat ſeſe, ita vt non poſſent alij alios niſi per interpoſitam nubem conſpicere. Sic enim nos, nihil intellectu conſpicari, ac ne apprehendere quidem poſſumus, niſi interuentu phantaſiæ; hoc eſt prout tulerit determinatio phantaſiæ. Hæc cum ſit naturalis noſtra conditio, Chriſtus qui naturalia omnia noſtra benigniſſimè ſua fecit, noluit ſibi viatori hunc cognoſcendi modum deeſſe: atque ita ſcientia eius infuſa, quia erat Chriſti viatoris propria, fuit alligata phantaſmatibus, quoad exercitium & vſum. Ex quo infert Durandus, Chriſtum priuſquàm per ætatem phantaſia partes ſuas obiret accommodatè ad intellectionem, habuiſſe quidem habitum ſcientiæ infuſæ, non tamen vſum, vel actum.

221. Verùm ex hoc conſectario quod Durandus admittere neceſſariò debet, refellitur perſpicuè eius ſententia.

Digitized by Google

tentia. Nam vt ſupra tradidimus, Chriſtus à primo conceptionis momento meruit, prælucente voluntati aliquo actu ſcientiæ ſupernaturalis viatoribus conſentaneæ, quæ nulla in Chriſto fuit præter infuſam. Si ergo Chriſtus, tunc ob organorum indiſpoſitionem non potuit conuerti ad phantaſmata, manifeſtè efficitur, ſcientiæ infuſæ vſum in Chriſto non eguiſſe prædicta conuerſione. Accedit quod legitima cauſa neceſſitatis qua premimur, vt inter intelligendum conuertamur ad phantaſmata, non habet locum circa ſcientiam infuſam. Dimiſſis autem varijs neceſſitatis illius exponendæ rationibus illegitimis, de quibus ſuo loco plenè eſt actum, vera cauſa eſt quæ à D. Thoma inſinuatur, varijs locis ſignatis à Capreolo in 1. d. 35. quæſt. 1. *ad* 1. *Aureoli contra* 2. & tangitur etiam à Scoto in 4. d. 45. q. 1. ad 3. ac in 1. d. 3. q. 6. *litera* R. & S. & à Mayronio ibid. quæſt. 10. dub. 3. nec non ab Ochamo in 4. quæſt. 12. art. 1. ad 1. *in fine quæſtionis*. Nimirum idcirco noſtrum intellectum quippiam ſpeculantem conuerti ad phantaſmata, quia ſpecies quibus ſpeculamur, hauſtæ ſunt à ſenſibus tanquam adminiſtris, quos quia anima eſt forma corporis, eique in hoc ſtatu obligatur, vt loquitur D. Thomas 3. p. quæſt. 11. art. 2. neceſſe eſt præbere animæ miniſterium aliquod, circa illas operationes quarum principia hauſti ſunt à ſenſibus, & à quibus etiam initium cœpit earum exercitium. Præbent autem ſenſitiuæ potentiæ miniſterium aliquod ad operationes illas, determinando denuò intellectum vt primò fecerunt, cum intellectui ad primam intellectionem, & ſpecierum fabricationē præiuerunt. Nam quamuis interdum origo cogitandi vlterius de re aliqua, videatur proficiſci à voluntate cui intellectus debet prælucere: tamen ſicut prima intellectionis illius prælucentis inchoatio, ortum habuit à determinatione phantaſiæ, ita etiam cum voluntas applicatura eſt intellectum ad profundiorem vel vlteriorem intellectionem de re quapiam, aut certè ad cogitationem rei alterius, connexæ cum re iam cogitata; tunc voluntas priùs natura applicat phantaſiam, & hæc rapit intellectum ad intellectionem phantaſiationi reſpondentem, non contrà: vt patet ex eo quod cum phantaſma ob materialitatem ſuam corrumpitur, non poſſumus intelligere aut recordari rem præcognitam: quod tamen non eſſet factu operoſum, ſi eſſet in poteſtate intellectus abripere phantaſiam. Ex his ergo perſpicuè efficitur, fundamentum quo nititur noſtra in hoc ſtatu neceſſitas conuerſionis ad phantaſmata, deficere in vſu ſcientiæ Chriſti infuſæ.

Hinc verò vlterius inferre licet, contra Aluarem 3. p. d. 63. & Raguſam d. 96. ſcientiam infuſam Chriſti, non modò non eguiſſe conuerſione ad phantaſmata, ſed ne exerceri quidem cum ea potuiſſe. Ait quidem S. Thomas quæſt. 11. art. ad 3. potuiſſe Chriſtum conuerti ad phantaſmata inter intelligendum, & apertè agit de ſcientia infuſa, vt patet ex articuli titulo, & ex ſcopo in quem collimat argumentum cui reſpondet: vt proinde non benè Vaſques 3. p. d. 52. cap. 2. num. 12. locum illum declinet, dicens S. Thomam non exponere de qua Chriſti ſcientia agat, ac proinde nihil eſſe neceſſe eum locum accipere de ſcientia Chriſti infuſa. Ex articulo item 4. vt Vaſques fatetur, liquet S. Thomam de ſcientia infuſa agere, eique tribuere, vt qui eam exercet, poſſit conuerti ad phantaſmata. Hoc igitur fateor à S. Doctore aſſeri, ſed alio ſenſu quàm hîc loquamur de conuerſione ad phantaſmata. Senſus enim S. Thomæ duntaxat eſt, poſſe quempiam, interim dum exercet ſcientiam infuſam per intellectum, exercere quoque phantaſiam ſuo modo circa idem obiectum, & concomitanter elicere phantaſiationem ſimul & intellectionem eiuſdem rei. Sed hoc, niſi aliud addatur, non eſt conuerti ad phantaſmata, propriè & in ſenſu in quo hactenus de ea conuerſione locuti ſumus, cum eius neceſſitate exemimus ſcientiam infuſam. Neceſſe igitur eſt, ſupra illam vtriuſque potentiæ in operando concomitantiam, addere connexionem vtriuſque cognitionis, & dependentiam aliquam intellectionis à phantaſiatione, obinde factum eius initium, ac deriuata indidem eius principia. Cum autem hæc ratio non habeat locum circa ſcientiam infuſam, manifeſtum videtur, vſum huius ſcientiæ non inferre, nec compati conuerſionem ad phantaſmata.

Scientia beata, abſque iiſdem defectibus: ſumma capitis, & vſus doctrinæ.

222. Iam verò ex diſputatis circa ſcientiam Chriſti infuſam, per ſe liquet quid ſit affirmandum de ſcientia Chriſti beata, quoad duos defectus quos excutimus. Nempè negandum eſt, eſſe in ſcientia Chriſti beata, locum vel diſcurſui, vel conuerſioni ad phantaſmata. Si enim hæc non cadunt in depreſſiorem notitiam, quæ non eſt neceſſariò coniuncta cum beatitudine, & tamen ob perfectionem ſuam, & independentiam à ſenſibus in ortu ſuo, non ſubijcitur defectibus illis de quibus agimus, multo magis idem affirmandum erit de ſcientia Chriſti beata. Sed hæc quod æquè dicenda ſint de quacumque ſcientia beata, non ſunt huic tractationi peculiaria. Quare receptui canamus, exhibito pro more capitis breuiculo & vſu doctrinæ. Breuiculus, hic eſto.

Cum tanta Theſaurorum ſapientiæ & ſcientiæ Dei vbertate in intellectu Chriſti humano, non habuit in eo locum ignorantia, & multo minùs error propriè acceptus, ſiue culpabilis ſiue inculpabilis, quamuis de potentia abſoluta, errorē innoxium permittit in Chriſto nihil vetuit. Abfuerunt item à Chriſti intellectu, ob viciniam cum errore, & motiui quo ducuntur caducitatem, opinio, & fides humana. Fides verò diuina, ac prudentia infuſa viatorum, nec non Theologia Chriſtiana, ob ineuidentiam ſtatui Chriſti beatifico incongruentem. Tandem defectus noſtrates, in cognoſcendo per diſcurſum, & conuerſionem ad phantaſmata, cognitioni Chriſti acquiſitæ, ſeu naturali, conferuntur; ab infuſa & beata prorſus exulant.

Vſus doctrinæ eſſe debet, partim ſuſpectio benignitatis diuinæ quæ humanitatem Verbo ſuæ & fonti ſapientiæ in excelſis coniunctam, ad tam humilem cognoſcendi modum quantum in ſcientia acquiſita notauimus, demittere voluit, vt optimè aduertit Richardus Victor. l. 1. de Emman. c. 16. partim ſuſpectio magnificentiæ Dei in Chriſto, & ſupra noſtram in cognoſcendo paupertatem euectio quoad alias ſcientias, quas noſtris fecibus liberas & vndecumque illimes præſtare placuit.

CAPVT IV.

De naturalibus & ſupernaturalibus perfectionibus, voluntatis humanæ Chriſti Domini.

A Perfectionibus intellectus, tranſeo ad voluntatis Chriſti perfectiones: quę cum in naturæ, tum in gratiæ, ac gloriæ ordine diſtingui poſſint, vel in actu ſecundo, vel in actu primo. Actus quippè ſecundi, perficiunt voluntatem; & quidem multo magis quàm actus primi à quibus prodeunt, tametſi actus ſecundi ferè careant ſtabilitate & permanentia quæ in actibus primis cerni ſolet. Habent hoc quoque actus ſecundi præcipuum, quod ad eos deſtinantur primi. Vnde iſti, ſicut conſtituuntur, ita & dignoſcuntur per actus ſecundos, à quibus proinde auſpicandum eſt; eò primùm conſtituto, vel potiùs ſuppoſito, quod iam circa intellectum diligentiùs diſcuſſimus; nempe voluntatem Chriſti creatam; non increata, ſed creata volitione

Digitized by Google

tione tamquam forma, proſecutam fuiſſe bonum, & auerſatam malum, quæ eſt tota voluntatis ſphæra.

Perfectiones actuales cuiuſuis ordinis, in Chriſti voluntate.

213. Fuiſſe in Chriſti humana voluntate, actus aliquos creatos, cum naturales, tum ſupernaturales, eſt extra controuerſiam. Quamuis enim quoad intellectum, aliqui vt ſupra vidimus, affirmarint Chriſtum intellexiſſe, aut intelligere potuiſſe per intellectionem Dei increatam, excluſo actu proprio cognitionis creatæ tamen quoad voluntatem, nemo fuit qui idem diceret, ſed omnes in Chriſto volitionem creatam agnouerunt: idque ex geminæ Chriſti voluntatis aſſertione ſuperiùs poſita aduerſus Monothelitas, ratum videtur, nec raró inde firmatur à Patribus, pulcherrimeque à S. Hyppolito aduerſus Betonem. Locum deſcripſit Turrianus l.1. de Euchar. cap. 21. Fuiſſet ſanè ſuperuacanea in Chriſto potentia voluntatis, niſi operationes ad quas ordinatur, elicuiſſet, quandoquidem abſque incongruitate id poterat: quod dico, vt repellam aut potiùs præueniã telum quod vibrari in nos potuit, ex otioſitate facultatis generatiuæ, quæ verè Chriſto conceſſa eſt, nec tamen in actum vmquam erupit. Sed præterquàm quòd iuxta pleroſque, ea facultas à vi nutritiua non diſcrepat reipſa; (ita enim tradit Suarez t.1.3.p.d.30. ſect. vlt. *in fine.* Conimb. 2. animæ cap. 4. q. vnica. Rubius tota q.2. de potentijs vegetat. & q.3. num.68.) quo pacto non deeſt eius facultatis exercitium: præter hoc inquam, quod mihi minùs arridet, diſplicuitque S. Thomæ 1.p.q.78. art.2. conſtat vſum facultatis generatiuæ in Chriſto futurum fuiſſe incongruum, quod de vſu voluntatis fingi non poteſt. Itaque erupit haud dubiè voluntas Chriſti, in actus creatos. Quod intelligo generaliter de omni ordine actuum, complectendo cum actus ordinis naturæ quos voluntas veluti domeſticos & connaturales crebrò profundebat, etiamſi extrinſeca ad Deum gratiæ auctorem deſtinatione, honeſtos ſupra naturam: Tum planè ſupernaturales viæ, quos ex merito Chriſti euidenter conuincimus ab humana eius voluntate prodijſſe: Tum denique ſupernaturales ſpectantes ad ordinem gloriæ, queis Chriſti etiamnum viatoris voluntatem fuiſſe exornatam, apertè habetur ex dictis de perfectionibus intellectus Chriſti etiamnum viatoris, inter quas etiam numerauimus viſionem beatificam. Ex ea verò progerminare actus voluntatis gloriam conſummantes, nemo non videt. Quare habemus manifeſtè in Chriſti voluntate perfectiones actuales cuiuſuis ordinis: naturæ inquam, gratiæ, ac gloriæ. Ita vt nullus ſit voluntatis actus perfectus, & cum ſtatu Chriſti conſentiens, quo honeſtatam fuiſſe eius voluntatem negare debeamus.

224. Nec ex numero huiuſmodi actuum imperfectione vacantium, Chriſtoque aſſignabilium, eximendi ſunt actus inefficaces. Nam tales quoque actus in Chriſti voluntatem ceciderunt: nec verum eſt eos imperfectione aliqua ſordere, cum certũ ſit eos in Deum ipſum cadere. Multa quippe vult Deus quæ effectum non ſortiuntur, V.G. ſalutem reproborum: ac proinde non vult ea niſi inefficaciter. Et in nobis ipſis, multi tales actus ſunt valdè perfecti, quos paſſim exprimimus verbo optatiui modi *vellem*: non quod ſignificare velimus, actum non poni reipſa in voluntate; ponendum autem eſſe, ſi conditio aliqua interueniret; (hoc enim plerumque verum non eſt, vt ſuo loco tradidi in phyſicis, & ſpecialiter de actu auerſatiuo occupato circa impoſſibile idem monſtraui in Morali Diſt.3. à num.204.) ſed quod actus ex parte ſubiecti abſolutus, & reipſa exercitus, ob conditionem ſe tenentem ex parte obiecti, ſic exprimatur. Sic enim actus peccatoris quo deteſtatur peccatum à ſe iam admiſſum, & irreuocabiliter tranſactum, eſt actus reipſa exercitus & de facto afficiens voluntatem, tametſi ex parte obiecti inuoluatur conditio illa, *ſi eſſet poſſibile.* Eſtque actus ille valdè bonus & perfectus ac magni meriti, ſi conueſtiatur requiſitis ad meritum ornamentis. Non eſt ergo cur à Chriſto ablegatos velimus quoſuis voluntatis actus inefficaces, & ex parte obiecti cõditionatos, perinde ac ſi continerent imperfectionem cum Chriſti dignitate pugnantem. Imo ſcripturæ apertè produnt tales aliquos voluntatis actus in Chriſto fuiſſe. Referunt enim Chriſtum habuiſſe actum, volendi non mori, ſi id ferret Dei beneplacitum; ita vt iuxta naturalem inclinationem refugeret mortem: qui dicitur actus voluntatis vt naturæ, tametſi conſultis rationibus æternis mori volebat, quia voluntas vt ratio, efficaciter obſtabat naturali illi inclinationi, & mortis perpeſſionem indicebat. Ita enim eas voces *voluntas vt natura*, & *voluntas vt ratio*, accipere oportet cum Durando in 3 d.17.q.1.num.6. Non dico cum Raguſa t.1.3.p.d.130. dub.1. actus inefficaces reperire tantum in voluntate vt natura eſt, ſiue prout refugiente propria incommoda; nec reperiri in voluntate vt eſt ratio. Sed tametſi exemplum protuli in ea materia, non dubito quin poſſint quoque ſimiles actus cadere in voluntatem vt eſt ratio, cum videamus in Deo reperiri actus voluntatis inefficaces, tum circa finem, tum circa media. Non enim vult niſi inefficaciter ſalutem reprobrorum, & media eam de facto cauſatura; qui tamen actus ſunt diuinæ voluntatis vt ratio, quandoquidem Deus in illis non ſpectat commodum ſuum, & ex æternæ ſuæ ſapientiæ ſcitis ac regulis ad eas volitiones prælucentibus dirigitur. Cadere igitur in Chriſtum potuiſſe huiuſmodi actus, ratum eſto. Atque ita habemus in vniuerſum quorum actuum voluntas Chriſti humana capax fuerit.

Nunc ſigillatim attingendi ſunt quidam actus ſingulorum illorum ordinum, de quibus tametſi perfectis & Chriſtum non dedecentibus, dubitatum à nonnullis eſt, habueritne in Chriſto locum. Inter naturales actus, ſunt triſtitia, & electio. Inter ſupernaturales viæ, votum, iuramentum, (vterque enim hic actus in voluntate eſt, ſaltem præſuppoſitiuè; vnde & virtuti voluntatis, ſeu religioni tribuuntur;) amor infuſus à beatifico diſtinctus, ſpes actualis, & timor Dei. Inter actus gloriæ, delectatio tempore paſſionis.

Reiecti, qui voluntati Chriſti, abrogauere triſtitiam.

225. Primus naturalis actus voluntatis, quem aliquos Chriſto negaſſe dixi, eſt triſtitiæ. Porrò triſtitiam hic conſidero, quatenus ad ſuperiorem partem pertinet. Nam de triſtitia appetitus ſenſitiui, ſiue de dolore, agendum infra cum de appetitu ſenſitiuo ſermo erit. In parte ergo ſuperiori, ſiue in voluntate rationali, habuiſſe Chriſtum triſtitiam, negat Caietanus 3.p.q.46. art.7. argumento ducto ex ſumma delectatione, voluntatem Chriſti occupante ratione beatitudinis qua Chriſtus potiebatur. Cum tanta namque delectationis immenſitate, quis potuit locus eſſe triſtitiæ? Hoc argumentum vt dilueret Canus 12. de locis c.14. *ad vltimum*, è contrario dixit, in voluntate Chriſti, per tempus ſaltem paſſionis, non fuiſſe ſummum illud gaudium: Triſtitiam tamen fuiſſe, eo quod ſatisfactio Chriſti pro nobis, id ferre omnino videatur. Nos de triſtitiæ & gaudij ſummi cohæſione in Chriſto, & an rectè à Cano reſecta ſit delectatio, infra videbimus.

Nunc ſubſcribimus Cano triſtitiam in Chriſti voluntate admittenti, quod probatur quia triſtitia concipitur, quoties aliquod malum nobis nolentibus accidit. Atqui voluntas Chriſti ſuperior, prout natura eſt,

eſt, refugiebat mortem & cruciatus, vt admittit D. Thom.3.p.q.18. art.6. & art.5. idem habet ex S. Auguſtino aduerſus Maximinum. Triſtatus igitur eſt Chriſtus voluntate vt natura de malorum illorum perpeſſione; & de alijs prætereа obiectis infra referendis triſtatus eſt voluntate vt eſt ratio. Accedit quod ſacrificium Deo Spiritus contribulatus; vt proinde non videatur dubium, quin Chriſtus ſacrificium pro peccato à ſe Patri oblatum, hac interni iſtius ſacrificij acceſſione honeſtare & cumulare voluerit. Præſertim cum triſtitia voluntatis ſuperioris, ſit contraria peccato medicina: & par fuiſſe videatur, vt in qua facultate, peccati malignitas pelliciente delectatione illicita concipitur, in eadem remedium morbo noſtro per aſſumptionem triſtitiæ pararetur. Optimum quoque argumentum ſuppeditat S. Hieron. in c.26. Matth. ad illud *triſtis eſt anima*: Tantum enim abeſt, vt triſtitiam ſuperioris partis Chriſto neget, vt potiùs ex ea ſic inferat rationalem Chriſti animam. [Dicant ergo qui irrationabilem Ieſum ſumpſiſſe animam ſuſpicantur, quomodò contriſtetur & nouerit tempus triſtitiæ. Quamquam enim & bruta animalia mœreant, tamen non nouerunt, nec cauſas, nec tempus, vſque ad quod debeant contriſtari.] S. Auguſtinus 14. Ciuit. cap.9. admittit, Chriſtum eos naturæ noſtræ affectus voluntatis ſuſcepiſſe, qui de amore boni & ſancta charitate veniunt: quos inter, eſt triſtitia ſecundùm Deum, quam idcirco nominatim Chriſto attribuit. Et ſanè triſtitia voluntatis, in nobis prò peccatis noſtris maximè laudatur: proindeque à Chriſto debita noſtra diſſoluente, conuenientiſſimè eſt Patri exhibita.

216. Quod aliquibus diutiuſculè in hanc rem locutus videatur S. Ambroſius, nonnulla eius loca perſpicua, ſignanda ſunt lib.2. de fide ad Gratianum cap.3. [Sicut ſuſceperat (inquit) voluntatem meam, ſuſcepit triſtitiam meam. Confidenter triſtitiam nomino, qui crucem prædico. Mea eſt voluntas quam ſuam dixit, quia vt homo ſuſcepit triſtitiam meam, vt homo loquutus eſt. Ideò ait; *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis.* Mea eſt triſtitia, quam meo ſuſcepit affectu. Nemo enim moriturus exultat. Mihi compatitur, mihi triſtis eſt, mihi dolet. Ergo pro me, & in me doluit, qui pro ſe nihil habuit, quod doleret.] En quàm apertè S. Ambroſius, triſtitiam in Chriſti voluntate agnoſcit. At voluntas propriè eſt appetitus ſuperior, non autem ſenſitiuus. Eodem refero illud eiuſdem ſancti Ambroſij l. de interpellat Dauid. [Nolo miteris, ſi Propheta animam ſuam dicit eſſe exagitatam, cum dixerit ipſe Dominus Ieſus, *nunc anima mea turbata eſt*. Qui enim ſuſcepit infirmitates noſtras, noſtrum quoque ſuſcepit affectum, in quo & triſtis erat vſque ad mortem, non propter mortem. Mors enim voluntaria, mœſtitiam habere non poterat, in qua futura erat vniuerſorum lætitia, vniuerſorum refectio, de qua & alibi dixit: Et *ſurrexi, & vidi, & ſomnus dulcis factus eſt mihi.* Bonus ſomnus qui fecit non eſurire eſurientes, non ſitire ſitientes, quibus Sacramẽtorum dulcedinem præparauit. Quomodò ergo anima eius timore turbata eſt, qui fecit aliorum animas non timere? Triſtis ergo vſque ad mortem, donec conſummaretur gratia, quod probatur ipſius teſtimonio, dicentis de morte ſua; *baptiſmate habeo baptizari, & quomodò angor, dum perficiatur.*] Senſus S. Ambroſij eſt, triſtitiam in Chriſti voluntate non fuiſſe inuoluntariam ſicut ferè eſt in nobis: nihilominus tamen vt gratia conſummaretur, noſque à peccato erueremur, Chriſtum voluntate ſua ſubiacuiſſe triſtitiæ, eamque vltrò admiſiſſe: Inſignis eſt in hanc rem eiuſdem S. Ambroſij diſputatio in c.22. Lucæ ad illud *pater ſi poſſibile eſt*, adducenda cum de dolore.

Nec verò abſque ingenti miraculo poterat Chriſti voluntas triſtitiæ ſubduci, dolente (vt ſupponimus,) appetitu ſenſitiuo. Nam naturaliter ob radicationem in eadem anima, refundi debet dolor à parte ſenſitiua ad voluntatem ſuperiorem, quæ eſt facultas eiuſdẽ ſuppoſiti; & malum per potentiam inferiorem repudiatum, neceſſariò repudiat vt natura eſt; quæ eſt D. Thomæ, Scoti, Bonauenturæ, & Alenſis ratiocinatio apud Gabrielem in 3.d.15. quæſt. vnica *littera G.* Fuiſſe igitur, in Chriſto triſtitiam de qua agimus, extra controuerſiam eſto.

Abyſſus triſtitiæ, in Chriſti voluntate.

217. Quinimò vehementiſſimam fuiſſe Chriſti triſtitiam in appetitu ſuperiori; ſiue in voluntate rationali, certiſſimum videtur, idque non minùs luculenta, quàm longa oratione proſequitur Gabriel Biel tract. de paſſione, parte 1. & benè etiam ſed breuiùs Henricus Vrius l. de deſcenſu Chriſti ad inferos num.48. conſideratis varijs capitibus, ex quibus voluntas benè ordinata poteſt triſtitiam concipere deliberatè, quæ reuocat ad tria. Primum eſt carentia fruitionis Dei, in ſe, aut in alio. Secundum, peccata propria, vel aliena. Tertium, mala pœnæ imminentia propriæ perſonæ, vel alienæ. Sicut enim voluntas benè ordinata vult primò Deum, deinde media ad eum, tandemque alia inferiora bona ad exigendam vitam opportuna, deque bonis illis adeptis gaudet: Ita voluntas ſi bonis illis excidat, non poteſt non triſtari: eoque vehementiùs quo liquidior fuerit notitia ex quo ad eorum proſecutionẽ excitatur. Chriſtus ergo, ſicut voluntate appetijt omnibus fruitionem Dei, & media ad eius ſecutionem, quantique eſſet omnes eò pertingere perſpexit euidentiſſimè, ita de mortalium propè infinitorum auerſione à fine in quem conditi fuerunt, de inutilitate fuſi à ſe ſanguinis, reſpectu innumerorum ſpiritũ gratiæ contumeliam facientium, totque beneficiorum imbribus abutentium ad ſcelus; de eluuione denique malorum orbem vniuerſum inundante, non potuit non perfundi immenſa triſtitiæ amaritudine.

Nec prætereunda leuiter eſt, ingens triſtitia ſpecialis, ex ruina & clade populi è quo ſecundùm carnem prodierat. Quantam enim angoris molem, occupaſſe inde benigniſſimum Domini animum, oportuit, cum S. Paulus cuius charitas præ Chriſti charitate rigebat, continuum cordi ſuo dolorem fuiſſe; iuramento adhibito confirmet, quod genus ex quo Chriſtus ſecundùm carnem extiterat, quorum erat gloria, & adoptio filiorum, & patres tam eximij, excidiſſent prærogatiuis illis, & quidem ob peccatum, omnium quæ admiſſa ab omni æuo fuiſſent immaniſſimum; ipſius inquam Dei, per viſcera miſericordiæ ſuæ viſitantis nos, truculentam cædẽ. De cœteris item offenſis in Deum, pro magnitudine amoris quo eum proſequebatur, & gratiæ ex qua operabatur, concipiebat triſtitiam. Fuit hæc, planè ſingularis cauſa triſtitiæ mitiſſimo & humaniſſimo Domino, & in qua ipſemet apud Pſaltem teſtatur Pſalm.68. ſocium ſe nullum ac participem triſtitiæ habuiſſe. Ait enim, *ſuſtinui qui ſimul mecum contriſtaretur; & non fuit*: quod ad rem præſentem, ita ibi accommodat S. Auguſtinus. [Hanc ſententiam ſi retractemus, quæſtio nonnulla poterit oboriri. Nunquid enim diſcipuli eius non ſunt contriſtati quando ductus eſt ad paſſionem, quando ligno ſuſpenſus, quando mortuus? Vſque adeò contriſtati ſunt, vt illa Maria Magdalena, quæ primò eum vidit, gaudens lugentibus nuntiaret quid viderit. Euangelium iſta loquitur, Non noſtra præſumptio, non noſtra ſuſpicio eſt. Conſtat doluiſſe, conſtat luxiſſe diſcipulos. Extraneæ mulieres flebant, quando ad paſſionem ducebatur, ad quas conuerſus ea, *flete ſuper vos ſed nolite flere me.* Quomodò ergo ſuſtinuit qui ſimul contriſtaretur, & non fuit? Attendamus, & inueniemus triſtes & lugentes, & plangentes. Inde nobis mira videtur

tur iſta ſententia, *ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & conſolantes, & non inueni.* Intendamus diligentiùs, & videbimus eum ſuſtinuiſſe qui ſimul contriſtaretur, & non fuiſſe. Contriſtabantur enim illi carnaliter de vita mortali, quæ mutanda fuerat morte, & reparanda reſurrectione. Hinc erat illa triſtitia. De illis enim eſſe debuit triſtitia, qui cæci medicum occiderunt, qui tamquam pernicioſè febrientes phrænetici, faciebant iniuriam ei, à quo illis fuerat ſalus allata: ille volebat curare, illi ſæuire. Hinc triſtitia medico. Quære vtrum inuenerit huius triſtitiæ comitem? Non enim; ait. *ſuſtinui qui contriſtaretur, & non fuit*; ſed *qui ſimul contriſtaretur*: id eſt *ex ea re, qua ego contriſtabar, & non inueni,*] &c. [Ergo in triſtitia quam habebat Dominus de illis, pro quibus orauit, *pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt*, nullum comitem inuenit.] S. Ambroſius lib. 7. in Lucam ad cap. 12. piè admodùm Philoſophatur de cauſa triſtitiæ tantæ in Chriſto ex deſiderio ſubleuationis noſtræ, & mora redemptionis, iuxta illud ipſiuſmet Chriſti quod allegat, *baptiſmo habeo baptizari, & quomodò coarctor donec perficiatur?* Ex his vtcunque coniectari poteſt, quanta abyſſus triſtitiæ, ex obiectis triſtibus a[...] quæ appetitus inferior nô attingebat, voluntatem Chriſti occupauerit: Tantum abeſt, vt triſtitiam voluntati illi inſediſſe, negari poſſit.

Meracitas triſtitiæ in Chriſto, & quomodò ab Angelo ſit confortatus.

218. Imò quod vnquam ægrè in vllo viatore contigit, fuit in Chriſto ſub tempus paſſionis, mera & pura triſtitia, nulla planè gaudij admiſtione diluta. Nam quamuis eſſet in Chriſto ſummum gaudium quoad partem ſuperiorem, tamen quod Caietanus ipſe in cap. 22. Lucæ rectè vidit, nulla fiebat partis ſuperioris animæ, quatenus vbertate deliciarum cœleſtium redundantis, communicatio ad inferiorem: quo nomine animam accipio, prout exercentem quoſuis actus inferiores beatificis. Nec eſt inuериſimile; eodem modo eas voces accepiſſe Caietanum, proindeque fortaſſis non negaſſe abſolutè triſtitiam in voluntate ſuperiori, & vt natura, & vt ratio eſt: ſed tantùm vt Deo beatificè viſo adhæret; vt ſcilicet ſignificetur, illud Domini gaudium id quod Chriſtus intrarat iam ex hac vita, temeratum non fuiſſe per triſtitiam partis inferioris; id eſt animæ, prout quoſcunque actus inferioris ordinis exercebat. Vt, vt verò ſenſerit Caietanus, qui ſaltem incommodè locutus eſt quoad rem propoſitam, verè addebam Chriſti triſtitiam per tempus paſſionis, & in eius aditu, meram & puram triſtitiam, nulla ex parte mitigatam fuiſſe.

Acceſſit quidem Angelus confortans, ſed eam conſolationem Chriſtus non admiſit. Quin etiam ſi S. Epiphanium audimus, Angelus non aſtitit Chriſto vt côſolator, & triſtitiæ depulſor, ſed vt laudator & præco eximiæ eius fortitudinis. [Viſus eſt (inquit S. Epiphanius plenè hær. 69. & breuiùs in Anchorato) Angelus Domini confortans ipſum. Non quod confortatione Angeli opus habebat, qui maior Angelis eſt, cui flectit ſe omne genu, cæleſtium, terreſtrium, ac infernorum, vt qui ſemper eſt Deus Verbum, & ſemper eſt apud Patrem, & ex ipſo genitus eſt; ſed vt impleretur illud in cantico magno Moſis in deſerto compoſito, in quo dixit; *Adorabunt ipſum omnes filij Dei; & confortent ipſum Angeli Dei. Confortent ipſum* dixit, non quod exhibeant ipſi robur ſed quoniam inualuit glorificatio, vt in his glorificent Deum: cum Angeli & ſpiritualia animalia ſupernè clament ac dicant; *tua eſt potentia, tuum eſt imperium, tuum eſt robur.* Sic etiam Angelus viſus eſt coram diſcipulis adorans ſuum Dominum, non ignorans excellentiam benignæ ipſius erga homines diſpenſationis, verùm admirans tantam in ipſo eſſe manſuetudinem, quæ diabolum ſuperauit, quæ aculeum mortis contriuit, quæ de principatibus ac poteſtatibus triumphauit, quæ peccatum confregit; & propter excellentiam admirationis, in glorificatione, Angelus adorans dixit; *tua eſt fortitudo Domine. Tu enim ita præualuiſti contrà mortem & infernum & contra diabolum, vt contriueris aculeum ipſius, & expuleris ab humana natura.*]

Sic confortationem Chriſti per Angelum accipit S. Epiphanius.

Approbat Epiphanium Leontius l. 3. contra Neſtor. & Eutychem num. 37. conclamans in Theodorum Mopſueſtenum: Nam is quem adducit Leontius Cyprienſem Epiſcopum, ipſe eſt S. Epiphanius: qui ſic expoſuit confortationem Angeli, in id intentus, vt telū quod Arriani ex ea Chriſti per Angelum confortatione in eius diuinitatem intorquebant, auerteret commodè. Qua ipſa ex cauſa, abraſus eſt è codicibus quorundam olim Catholicorum, locus ille Euangelicus, vt patet ex S. Hilario 10. de Trinit. & ex D. Hieronim. l. 2. aduerſus Pelag. & ex anathemate quod S. Athanaſius lib. de beatitud. filij Dei intorquet in expungentes hanc confortationem è textu Sacro. Et verè, Arrianorum argumentum erat planè ludicrum, quia non ſecernebantur humana à diuinis. Itaque verè Chriſtus, humana voluntate, etiam ſuperiore, triſtatus eſt; vereque & propriè cum Angelus confortauit, tametſi non niſi extrinſecùs non duntaxat aſſumptione ſimilium motuum externorum & compoſitionis ac conſiderationum, vt commentatur Pineda in c. 3. Iobi verſ. 13. num. 6. ſed etiam per expreſſionem & exhibitionem motiuorum ad confortandum idoneorum non tamen niſi extrinſecùs factam. Eo ferè modo quo illum aliàs per ſuggeſtionem tentauit malus Angelus, vt Caietan. rectè obſeruauit, ad caput Lucæ citatum. Neque tamē triſtitia Chriſti per eam confortationem diluta eſt vel remiſſa, quia quamuis Chriſtus admiſit Angelum côfortatorem, vt exemplo nobis in tribulatione poſitis præluceret; tamen boni noſtri nunquam ſatur, conſolationem ab eo ſuggeſtam repudiauit: nam factus vlteriùs in agonia, prolixiùs orauit. Videſis de ea confortatione plenè diſſerentem Ludouicum de Tena l. 3. de Iſagoges in ſcript. difficultate 7. ſect. 6.

229. Ego contentus ero fructu quem inde eruit his verbis S. Bernardus ſerm. 1. de S. Andrea. [Adeò præualuit ea quæ fortis eſt vt mors dilectio, vt Chriſtum Angelus Dei confortauerit. Quis, quem? Euangeliſtam audi. *Apparuit,* (inquit,) *Angelus confortans eum.* Quem *eum?* Planè eum, cui naſcituro clauſus patuit virginis vterus; cuius nutu in vinum aqua mutata eſt; cuius tactu, lepra fugata; ſub cuius plantis, ſolidum mare ſtetit; ad cuius vocem mortui ſurrexerunt, denique eum qui portat omnia verbo virtutis ſuæ, per quem facta ſunt omnia, per quem vniuerſa ſubſiſtunt, etiam & Angelus ipſe. Et quid dicam? Quem *eum?* Minus enim moraret ſi non penitus eſſet indicibilis. *Confortans eum;* Quem *eum?* Cuius ne ipſe quidem confortator ſuus, capere poterat maieſtatem. Rogo te Angele, quem conſolaris? An ignorabas quis eſſet, ad quem conſolandum veniebas? Certè conſolator eſt, certè paracletus eſt: alioquin non diceret, *alium paracletum à Patre mittendum* Apoſtolis, ſi non eſſet & ipſe paracletus. Denique agnoſco & in hoc ipſo, paracletum maximum, agnoſco paracletum benigniſſimum, qui propè ſit his, qui tribulato ſunt corde. Non deſpero iam Domine, etiamſi moleſta mihi videatur tribulatio quam patior: etiamſi puſillanimis ſum, etiamſi deſidero vt transferatur calix à me. non deſpero, inquam, dummodò audiam ipſe; *veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Didici etiam ex hoc non ad carnalem ſiue caducam recurrere conſolationem, ſed ad angelicam, ſed ad ſpiritualem;

lem; id eſt, ad cæleſtem. Ita planè, dummodò non murmurem. Sed enim penitùs ſepararer à te, ſi non citiùs reſipiſcerem; Non renuo, etiamſi opus habeo conſolari. Quid enim? Agnoſco vocem meam in ſaluatore, & de ſalute deſperem? Planè in patientia mea, poſſidebo animam meam.]

Contra negantes voluntati Chriſti, electionem.

230. Alter naturalis actus, de quo dubitatum eſſe dicebam, fueritne in Chriſti voluntate, etiam electio. Hanc enim in Chriſto fuiſſe, negat S. Damaſcenus l.3. fid. cap.14. *ſub finem*. Verùm Damaſceni mentem, mox aperiemus. De re autem ipſa, non poteſt eſſe dubitatio. Nam electio eſt partus liberæ voluntatis, ita vt vbicumque libertas cernitur, electio non deſit. Atqui Chriſtum fuiſſe liberum, de fide eſt, & à nobis ſupra probatum l.2. ſect.1. c. vlt. *ſub finem*. Id quod etiam fusè & egregiè confirmat Damaſcenus c. illo 14. l. 3. Igitur fuit in Chriſto libera electio. Atque ita diſertè & conceptis verbis de Chriſto affirmatur Iſaiæ 7. verbis illis, *butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum.* Locus autem Damaſceni, quo electionem Chriſto negaſſe videtur, ſeipſum purgat, ſi non truncatus ſed integer referatur. Sic enim habet. [Gnomen autem & electionem in Domino dicere, impoſſibile eſt, ſi propriè loqui volumus. Nam gnomen eſt poſt inquiſitionem, quæ eſt de re ignota, & deliberationem, id eſt, conſilium & Iudicium, ad id quod Iudicatum fuerit affectus: quem ſequitur electio, ſic dicta, quod aliud pro alio eligat. Verùm Dominus, non nudus eſt homo, ſed & Deus, & omnia ſciens, neque indigens ſcrutatione, inquiſitione, & conſilio exiſtit, ac Iudicio, & naturaliter ad bonum habet familiaritatem, & à malo alienationem. Sic enim Eſaias dicit, quod *priuſquam ſciat puer eligere mala, eligit bonum*: quia antequam ſciat puer bonum aut malum, diſſuadetur malitia ex eo quod eſt eligere bonum. *Priuſquàm* enim oſtendit, quod non ſecundùm nos inquirens & conſultans, ſed Deus exiſtens, diuinitùs quod ſecundum carnem erat ſuſtentans, hoc eſt ſecundùm hypoſtaſim coniunctus carni, ipſo ſuo eſſe; & ſciendo omnia, ex natura habuit bonum.] Vides perſpicuam Damaſceni mentem, qua non excluditur à Chriſto exercitium libertatis quod electione continetur, ſed tantùm electio cum ijs imperfectionibus quibus in nobis ſcatet. Eligimus enim præcurrentibus longis rationum in vtramque partem inueſtigationibus, quas concludimus electione, ad alterutram partem reſtricta; Chriſtus autem ob plenitudinem ſapientiæ, non hæſit diu pendens animi, & ſollicitè librans rationum vtrimque momenta. Eo igitur ſenſu negauit Damaſcenus, electionem locum habuiſſe in Chriſto, vt S. Thomas notauit 3. p. q. 18 art. 4. ad 1. & Clyctouæus ad cap. 14. citatum. Et hoc ipſo modo expoſuimus ſupra Theorianum, qui liberum arbitrium negaſſe Chriſto, videri poterat.

231. Ad maiorem verò totius huius rei lucem, attexo illuſtrem locum S. Cyrilli l. de S. Trinit. cap. 15. quo rem hanc vniuerſam egregiè explicat. Excluſo igitur peccato à Chriſto, ſubdit. [Sed neque electio dubia, & anceps in Chriſto erat. Eligendi quidem facultatem habet Chriſtus, vt qui libero eſſet præditus arbitrio, & humanæ id inſuper naturæ conditio exigeret; propterea quod etiam rationis eſſet particeps: (quidquid enim rationis eſt particeps, libero præditum eſt arbitrio, & quidquid libero præditum eſt arbitrio, eligendi facultatem habet.) Conſilio autem, & conſideratione, & ſententia, & electione noſtri inſtar neutiquam opus habuit, vt nec ſollicita circumſpectione: quoad vtrumque enim Deus erat; partim natura, partim Deificatione.] Et mox. [Electio igitur ſimpliciter eſt progreſſio ad expetendum, & amplectendum: hoc eſt; ex libero arbitrio profectus, & cum ratione coniunctus impetus, ad id quod voluntati eſt obiectum; qui omni ei quod rationis eſt particeps conuenit. Rurſus electio dicitur vnius præ altero apprehenſio, quæ antegreſſo primùm conſilio, deinde Iudicio, quod ſequitur affectio ad id quod ex conſilio Iudicatum eſt, & dicitur ſententia. Sententiam electio ea quæ nunc declaratur, ſiue delectus eius quod honeſtum eſſe videtur, excipit. Huiuſmodi electionem, nemo rectè ſentiens de Chriſto pronuntiauerit. Cuius enim conſilij, aut quorum ex conſilio indigeat admirabilis ille conſiliarius, ſapientia illa Dei & patris? Aut quomodò electio qualis in nobis eſt, conueniret ei, qui à principio bonum elegit?] Fuit igitur in Chriſto electio, & quidem ab initio, vt optimè diſputat S. Bernardus ſerm. 3. de natiu. Domini mellitiſſimè tradens ideam veræ electionis in Chriſto, & confutatam ab ea prudentiam carnis, à qua exiſtunt deprauatæ noſtræ electiones.

De Votis voluntatis Chriſti.

232. Iam verò inter voluntatis actus ſupernaturales, viatorum proprios, de quibus dubitatum dicebam an fuiſſent in Chriſto, occurrit primo loco votum, quod non habuiſſe in Chriſto locum, tradere videtur D. Thomas 2.2. q. 88. art. 2. ad 3. inde ducto argumento, quod Chriſtus Deus eſſet, cuius non eſt vouere: itemque quod vt homo, haberet voluntatem in bono firmatam, quippè comprehenſor à primo momento conceptionis. At votum ea ex cauſa ſuſcipitur, vt voluntatis humanæ mutabilitas figatur his veluti vinculis, & bono tenaciter illigetur. Itaque Soto lib 7. de Iuſt. q. 2. art. 2. ad 3. diſertè affirmat nulla ratione congruiſſe Chriſto vouere. Quod autem apud Pſaltem à Chriſto dicitur Pſal. 21. *Vota mea reddam in conſpectu timentium eum*, quibus ſimillima ſunt alia loca, interpretatur de votis Chriſti in perſona ſui corporis myſtici. Et æquè poſſent de votis latè dictis accipi. Nam proterb. 31 dicitur *dilectus votorum*, pro deſideratiſſimo & chariſſimo. Quem etiam ſenſum facere *voti* nomen in Canone miſſæ vbi dicitur, *tibiq; reddunt vota ſua*, notauit ex flore & Alcuino, Duranius 2. de ritibus cap. 34. Itaquè poſſent voces illæ Chriſti, exprimere deſiderium ardens quo æſtuabat, vt mortem pro nobis exciperet. Item quia ſæpè apud Patres, nomen *voti* ſonat oblationem voluntariam, nudam (vt ſic dicam,) id eſt abſque nexu promiſſionis votum propriè dictum conſtituentis; facile eſſet prædicta Chriſti verba accipere de oblatione illa & voluntate Chriſti mundum ingredientis, qua Patre holocauſtum & pro peccato non poſtulante, dixit; *ecce venio*, afferens ſe ad mortem pro humano genere, *in qua voluntate ſanctificati ſumus* vt Apoſtolus monuit. Hæc ſunt, quæ pro ſentehtia D. Thomæ votum in Chriſto negantis, proferri poſſunt.

In hac re, ſecernendum eſt quod reipſa accidit, à poſſibili tantùm. Poſſibile ergo fuiſſe Chriſtum vouere, & quidem decenter ac congruè, contra quam Soto affirmabat, indubitatum videtur. Neque enim votum, Deo in humanitate aſſumpta repugnare potuit, quâ religioſus actus erat, cum conſtet Chriſtum actuū religionis fuiſſe capacem, vt patet de actu orationis. Sed neque repugnare illi potuit votum, quâ votum eſt. Nam promiſſio nō plus continet imperfectionis cum Chriſto pognantis, quàm cum Deo. Sicut ergo Deus promittere poteſt homini, & quidem propriè ac preſsè loquendo, vt Suares latè proſequitur relect. de libert. Dei diſp. 2. ſect 2. à num. 6. nec vlla idcirco in Deum refunditur imperfectio, ita multo minùs incommodi verendum eſt, ex eo quod Chriſtus homo Deo potuerit promittere, quod fit per votum. Non apparet ſanè hac in re, vel vmbra repugnantiæ, niſi quæ ex D. Thoma tangebatur: nempè quod Chriſtus vi vnionis ſit firmiſſimè aſtrictus bono, nec periclitetur eius conſtantia, cui firmandæ, & in tuto locandæ vſurpatur vo-

tum. Verùm hinc non habetur votum Chriſto repugnaſſe, eumúe dedecuiſſe. Sicut enim Chriſtus, licet vi vnionis illigatus arctiſſimè honeſtò, potuit tamen eidem aſtringi præcepto; ita & voti vinculo. Funiculus enim triplex, difficilè rumpitur; nec vetat aliquid vno iam titulo firmatum, ac munitum, nouo alio titulo communiri ac firmari magis. Deinde vſus voti non eſt tantùm ad firmandam voluntatem, (quamquam in nobis ad occurrendum caducitati deſideriorum & propoſitorum noſtrorum, votum ad id conducit conſequenter:) ſed per ſe primò hoc habet votum vt ſit cultus diuinus, quo ſolo titulo poſſet honeſtiſſimè vſurpari. Quare certum videtur, non repugnaſſe vllomodo quod Chriſtus vouere potuerit, imò non dedecuiſſe vt reipſa voueret.

233. An verò reipſa votum emiſerit, incertum eſſe ait Suarez t.2.3.p.d.28. ſ.2. quamuis vt pium & probabile defendat, Chriſtum obſtrinxiſſe ſe voto, quod intrepidus etiam affirmat lib. 3. de voto cap. 1. num. 4. & probat ex S. Hilario qui ad illud Pſalmi 131. *Votum vouit Deo Iacob*, agnoſcit Chriſtum ſe ita geſſiſſe, vt religionis Sacramento ſatisfacere videretur: moxque addit, Chriſtum explere voluiſſe omnia quæ Patri vouerat. Et quamquam S. Hilarius ibi, quoad iuramentum Chriſti de quo in eodem Pſalmi loco eſt mentio, *ſicut iurauit Domino*, anceps ſit, dicatque ſe neſcire an Chriſtus iurauerit, de quo poſteà: Tamen de voto ſub voti nomine, nullam ſuam ambiguitatem prodit, imo pulcherrimè ac piiſſimè materiam voti à Chriſto emiſſit, expreſſam eo loco à Pſal. his verbis declarát, aptans ad illum verſionē ſtrati factam in infirmitate vt habetur Pſal. 40. [Cum per obedientiam voluntatis paternæ, ex Deo homo; ex potente infirmus; ex viuificante mortuus, ex æternorum ſeculorum Iudice, reus Crucis dicitur: tum ſtratum eius in Infirmitatem conuertitur. In illum igitur æternæ, & beatæ quiètis ſtratum, vouit niſi reperto Dei tabernaculo non redire; Sed nec ante ſomnum oculis ſuis dare. Quis iſte eſt ſomnus? Nempe ille de quo ait; *Ego dormiui & ſomnum cepi & ſurrexi quia Dominus ſuſcipiet me.* Mortis hic ſomnus eſt, quem non ante oculis ſuis dabit, quàm locum habitationis inueniat.] Vides de S. Hilarij ſententia, quid Chriſtus iuxta Pſaltem, eo loco vouerit Deo; nempe mortem ſubire pro gloria ipſius Dei inſtauranda, & genere humano ad Dei obſequium reuocando, vt Deus in illis tamquam in tabernaculo inhabitet. Apertè verò Per. Damia. ſerm. 70. *in fine.* [Agens de voto propriè accepto, prædictum Pſalti locum Chriſto aptat, his verbis. [Ipſum Vnigenitum Dei filium, iuraſſe Patri, ac vouiſſe ſcimus, atteſtante Pſalmiſta, qui ait; *ſicut Iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob*: Scilicet vt Sacramentum religionis, in paſſione ſuæ carnis pro ſalute generis humani expleret. Faciamus & nos ſimiliter, & vota quæ vouimus, integrè perſoluamus.]

Idem argumentum peti poteſt ex verbis illis Pſalmi 21. *Vota mea Domino reddam* quæ S. Baſilius de votis preſsè acceptis intelligenda notat, & id ſonat vox *reddendi.* Inſigniter S. Auguſtinus epiſt. 59. ad q. 5. & epiſt. 120. cap. 24. ad illud *vota mea reddam in conſpectu timentium eum*, hæc Chriſti vota eſſe Euchariſtiam, exponit. Id quod ad eundem Pſalmum 21. pulchrè docet Ianſenius. Cum enim in magnis diſcriminibus adhiberi ſoleat votum ad exorandum Deum, vt propterea votum dicatur à Græcis προσευχὴ, Chriſtus in tanta calamitate quanta ipſi impendebat, emiſit votum propriè dictum, quo ſpoſpondit & vouit ſe curaturum, vt hæc hoſtia pacifica quæ à vouente abſumebatur coram Domino in epulo cum amicis, celebraretur à presbyteris in perpetuum, indeque exiſteret & ſumma Dei gloria ob quam Euchariſtia à S. Ignatio in Epiſtola ad Epheſios vocatur *gloria Dei*, & vbertas illa fructuum quæ conſequenter in Pſal. illo 21. recenſetur. Cum ergo Chriſtus in prædictis Pſalmis loquens inducatur, vt fert Catholicorum omnium ſenſus apud Ianſenium ibi, ac etiam peritiorum Hebræorum ex Genebrardo ibidem; non malè ex verbis illis in ſua natiua ſignificatione & proprietate acceptis, colligimus, Chriſtum de facto emiſiſſe votum moriendi pro humani generis ſalute, ad Dei gloriam; & in eundem finem curandi perpetuam ſacrificij Euchariſtici celebrationē. Vouiſſe Chriſtum pro noſtra ſalute mori in cruce, affirmat etiam Raderus p.2. virid. cap. 2. §. *Chriſtus Ieſus* & apud eundem Ioannes Baptiſta Maſellus l.3. de B. Virgine cap. 19. Et quamquam hæc videtur fuiſſe particularis materia votorū Chriſti viatoris, facilè tamē idem extendere poſſumus ad præcipuas alias votorū materias; ac nominatim paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ Deo præſtandæ, quibus in ſe religioſæ profeſſionis formam adumbraret. Exemplo ſanò ſuo præire nobis hac quoque in parte Chriſtum Dominum, permagni interfuit, & cum id à ſtatu eius prout viatoris non abhorruerit, piè omnino videmur admittere ab eo factū in via. Nam quod nunc in cœlo vota non emittat, certum eſſe cenſet Suarez c. illo 1. num. 11. quod votum videatur eſſe opus proprium viatoris, ad actiones futuras maiore perfectione aut merito informandas, vel certò & citra periculūm à voluntatis inſtabilitate eliciendas: quæ omnia ceſſant in deductis ad terminum atque adeò etiam in Chriſto extra viam conſtituto.

De Iuramento.

234. Minus certò idem affirmare licet de iuramentis Chriſti viatoris. Eſt quidem indubitatum, non repugnaſſe Chriſto iurare. Cum enim eſſet minor Patre, facilè poterat eum aduocare in teſtem veritatum quas proponebat; idque indocilitas audientium poterat interdum poſcere. Nec videtur poſſe circa hoc eſſe difficultas. At reipſa ne iurarit, de quo ſupra audiſti dubitantem S. Hilarium ad illud Pſalmi 131. *Sicut iurauit Domino*, meritò ambigi poteſt. Affirmare videtur Innoc. 3. capit. *Etſi Chriſtus*, de iureiur. Et reipſa affirmat Selua tract. de iuram. 1. p. q. 3. num. 2. cenſetque probabile Suares l. 1. de iuram. cap. 14. num. 9. Negat autem Ianſenius in concord. cap. 40. Sotus lib. 7. de Iuſt. q. 1. art. 2. & Sylu. V. *iuramentum* 1. q. 3. Falluntur certè, qui putant Chriſtum iuraſſe quoties legitur præfatus. *Amen dico vobis.* Nam illud *amen* tantùm ſignificabat, verum eſſe quod dicebatur. Nec eſt veriſimile, Chriſtum qui tantam iuramenti parcitatem ſuis indixit, toties vſurpando eum loquendi modum, iuramenti paſſim emittendi autorem fieri exemplo ſuo voluiſſe. Quod tamen *Amen* geminatum, quandoque à Chriſto vſurpatum, fuerit nota iuramenti, ſatis veriſimile eſt, vt ſignificat D. Thomas in cap. 8. Ioan. lect. 4. indeque declarari poteſt, quod purus homo confirmans aliquid per fidem ſuam, aut per veritatem ſuam, iurat per ſeipſum. Igitur Chriſtus tanta aſſeueratione veritatem dicti ſui confirmans, intelligi poteſt munire dictum ſuum aſſumptione ſuæ veritatis ac fidei in teſtem, ita vt non eſſet ſimplex aſſertio veritatis, ſed confirmatio per inductionem ſui teſtimonij ad id adhibiti: quod in Chriſto, quia Deus erat, ſufficiebat ad verum iuramentum, quale Chriſto vendicare ſatagimus.

Infuſum amorem à beatifico diſtinctum, qui Chriſto ſuſtulerint.

235. Amorem Dei infuſum à beatifico diſtinctum, fuiſſe in Chriſto, negat Vaſques 3. part. d. 14. cap. 3. & probat, quia in Chriſto nulla fuit ſcientia infuſa diſtincta à viſione, tendens in Deum vnum ac Trinum: neque igitur amor vllus fuit ſupernaturalis, alius à beatifico qui per eam ſcientiam regulandus eſſet, cum in

Chriſto

Chriſto non fuerit fides. Deinde amor tendit in rem cognitam, non autem in cognitionem: vnde etiamſi daremus fuiſſe in Chriſto ſcientiam Dei infuſam, tamen quia eadem bonitas quæ proponeretur per eam ſcientiam, proponitur per viſionem beatificam, vnicus amor beatificus admittendus eſſet; quippe neceſſariò ex voluntate prodiens, & ex notitia obiecti perfectione dimanans; atque adeò excludens alium amorem. Nam quoties voluntati obuerſatur obiectum duplici modo cognitum, experientia docet, voluntatem affici tantùm ab obiecto perfectiore modo cognito, perinde ac ſi non cognoſceretur alio modo. Sicut cum quis alium amat ex aliena teſtificatione, ſi ipſemet poſtea deprehendat per ſeipſum argumenta amoris erga quæ ex aliorum teſtimonio afficiebatur, ceſſat deinde ſic amare. Igitur quia Chriſtus cognoſcit Deum perfectiſſimo modo per viſionem, & erga eum ſic cognitum fertur amore beatifico; non eſt quod alius in eo amor fingatur, ſubiunctus ſcientiæ infuſæ, perque eam regulatus.

Subſcribit huic ſententiæ Raguſa 3.p.tom.2. diſp.1. §.3. & annuit Præpoſitus 3.p.quæſt.19.num.9. ſi modò ſermo ſit de amore Dei quoad bona eius intrinſeca. Nam ſi ſermo ſit de amore Dei quoad extrinſeca bona, aut quoad ſalutem proximorum expetitam propter amorem Dei, non negat hic autor, quin ſit in Chriſto amor liber & meritorius à beatifico diſtinctus: ſed tantùm id negat de amore bonorum Dei intrinſecorum quia priorem illum putat parùm differre ab amore proximi, qui beatis quoque liber eſſe poteſt vixque dignatur illum nomine amoris Dei, qualis eſt poſterior; quem negat, argumento inde ducto, quod accidentia ſolo numero diuerſa non ſint multiplicanda in eodem ſubiecto vt habet vulgare effatum Metaphyſicorum. Atqui amor Chriſti beatificus, non differret ſpecie ab infuſo ſi daretur: vterque enim eſſet eiuſdem obiecti, nec diuerſitas vel inæqualis claritas notitiæ prælucentis, mutaret ſpeciem phyſicam actuũ, vt malè cenſuit Caietanus 1.p.q.82.art.2. falsò ſupponens cognitionem integrare rationem formalem obiecti voluntatis; cum tamen reuera cognitio ſit quid extrinſecum amori, tantumque interueniat ad eum vt conditio & applicatio obiecti, quæ non eſt idonea ad inferendam volitioni nouam ſpeciem, vt neque neceſſitas & libertas quibus duo illi amores ſecernuntur. Nam hę quoque ſunt extrinſeca eſſentiæ actuum, nec poſſunt eos diſcriminare eſſentialiter: alioqui idem actus, non poſſet abiecta libertate, mox induere neceſſitatem. Igitur amor Chriſti erga Deum non fuit niſi beatificus, ne accidētia ſolo numero diuerſa multiplicentur in Chriſti voluntate. Quamuis autem per illud metaphyſicum effatum, liceret congerere ibidē accidentia eiuſdem eſſentiæ, tamen interueniret ſpecialis repugnantia quoad hos amores Chriſti. Nam amor beatificus qui in Chriſto fuit à primo conceptionis momento, eſt terminus ac ſtatus voluntatis in amore, excludens alium quemcunque amorem, habentem rationem motus ac viæ ad eundum ſtatum vel terminum. Idcirco enim voluntas amat aliquid imperfectiore amore, quia vel non poteſt amare perfectiùs, vel gratis diſtinetur amore illo imperfectiore. At voluntas Chriſti poterat perfectiùs Deum amare; & verò amabat reipſa ratione beatitudinis, nec poterat velle amare amore viæ, cum iam amaret amore termini, (vt ſic dicam:) nam hoc pacto voluiſſet progredi ad metam, poſtquàm eam attigiſſet, quia amor infuſus eſt progreſſio ad terminum viæ. Igitur amor beatificus, excluſit à Chriſto amorem infuſum.

236. Sed nemo acriùs pro hoc amore infuſo Chriſti voluntati eripiendo pugnauit, quàm Moncæus diſp.9. ſelecta cap.9. & 11. inprimis verò negat, amorem illum Chriſti regulari alia notitia quàm beata. Intellectus enim non aliter dirigit actum voluntatis, quàm proponendo illi obiectum, eique exhibendo rationem boni ſub qua voluntas circa obiectum verſetur. Atqui viſio æquè id præſtare poteſt reſpectu cuiuſcunque amoris Dei qui in Chriſto fuerit: quia vterque eſſet eiuſdem omnino rationis entitatiuè, & vnicum planè obiectum haberet. Ergo quicunque Dei amor in Chriſto ſtatuatur, dirigetur per viſionem claram: ac proinde fruſtra, penes duas regulas ſecernuntur in Chriſto duo amores in Deum; ſicut ſi duplex lumen (iuxta opticorum ſententiam,) colluſtraret vnicum colorem, non tamen niſi vna viſio fieret, quia idem obiectum vtrique lumini ſubeſſet. Inde præterea elicit hic auctor, amorem omnē Chriſti erga Deum eſſe æquè neceſſarium, ita vt ſi amor beatificus careat libertate, ea quoque ſpoliandus ſit alius quilibet amor in Deum Chriſto tributus. Conſequitur enim ſcientiam beatam, æquè ac amor beatificus. Si igitur ob eam conſecutionem ex viſione, amor beatificus ſit neceſſarius, idem dicendum erit de amore quocunque Chriſti in Deum; quandoquidem æquè per beatam Chriſti notitiam dirigitur, atque adeò ad eum conſequitur. Et tamen vnicum fundamentum multiplicandi in Chriſto amores infuſos, eſſe videtur, quod amor beatificus ſit neceſſarius; debeat autem agnoſci in Chriſto alius amor in Deum qui liber ſit, atque adeò meriti capax. Tandem hæc amorum infuſorum Chriſti multiplicatio, perperam ſupponit, amorem beatificum nō eſſe meritorium: vnde ne amor in Deum fuerit in Chriſto expers meriti, excogitatus eſt amor, ſubiunctus ſcientiæ infuſæ. At poteſt facilè ſalua eſſe amori beatifico Chriſti, ratio meriti, non obſtante neceſſitate qua intermitti non poterat vagè ſumptus; etiãſi prout eſt hic indiuiduus ac ſingularis, omitti à Chriſto poſſet, id eſt variari, aſſumpto alio actu amoris indiuiduo. Nimirum quamuis neceſſarium planè ſit, vt qui Deum clarè intuetur (vt Chriſtus intuebatur,) Deum amet ex charitate, & fortaſſis ex prompto toto charitatis conatu, ita vt ne momento quidem feriari poſſit, ab amore quantum poteſt intenſo. Tamen vt hoc determinato amoris ſingulari actu, Deum diligat, neceſſarium non eſt: ſed poteſt ſubinde pro arbitratu variare actum numericum dilectionis, retenta ſemper eadem actus quidditate, ac etiam intenſione: Eam porrò amoris beatifici variabilitatem, autor prædictus non vult tribui potentiæ miraculorum Chriſti Domini, ſed æquè cenſet in beatis omnibus locum habere: quia beatus non neceſſariò vult Deo, quicquid ex charitate velle poteſt, ſed ſunt pleraque externa Dei bona à fine charitatis diſſociabilia, quæ liberum illi eſt Deo velle, aut nolle, vel nunc plura nunc pauciora velle. Cum igitur qui in alium fertur amore amicitiæ, non velit ſingula obiecta quæ illi vult totidem actibus, ſed omnia vnico & indiuiſibili actu velit, ne in immenſum multiplicentur actus amoris: efficitur, in poteſtate cuiuſque beati eſſe, mutare amorem beatificum indiuidualiter. Nam vt prior ſingularis actus amoris, porrigatur ad nouum obiectum ſine mutatione ſui aliqua, eſt impoſſibile: Nulla autem fingi poteſt mutatio, alia quàm ſingularis actionis: quæ in viſione quidem non ſubeſt videntis arbitrio, quia non plura in Deo vno tempore videt quàm alio, nec planè poteſt auerti à Deo, & illum non videre; quorum ſaltem alterum neceſſarium eſſet, vt actus viſionis mutari poſſet arbitrio videntis. At quoad amorem, ſubeſt voluntati beati mutatio actus ſingularis, ratione plurium bonorum externorum, quæ beatus Deo vno tempore velle poteſt, & non alio. Nec refert quod viſio maneat planè inuariata Nam perſtāte eadē indiuidua cogitatione, poteſt numericè variari actio voluntatis. Quod ſi neceſſaria quoque eſſet in beato cognitionis variatio ad variationem amoris, ſufficere ad id poſſet variatio

ex parte ſcientiæ infuſæ; quæ apta quoque eſt amorem beatificum dirigere, & ad eius exercitium mouere voluntatem.

Contraria ſententia placet.

237. Exhibui fideliter varia fundamenta, ex quibus amor Chriſti infuſus alius à beatifico, à diuerſis autoribus expunctus eſt. Ego verò cum amorem in Chriſto agnoſco, ſecutus alios optimæ notæ Theologos. In his ſunt Caietanus 3 p. q. 11. art. 1. Ferrar. 3. contra Gent. c. 62. Medina 3. p. quæſt. 19. art. 4. quæſtiuncula ſua 2. Soto l. 3. de natura & gratia c. 7. Valentia 3 p. d. 1. q. 19. p. 2. Suares t. 1. 3. p. d. 37. ſect. 4. & d. 39. ſect. 2. Bellarm. l. 5. de iuſtif. c. 11. ad 2 Leſſius l. 2. de ſummo bono numer. 187. Probatur ex verbis illis Chriſti, *vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem ſurgite, eamus*; vtique ad paſſionem & mortem. Quibus verbis Chriſtus apertè ſignificat, ſe mortem obiturum ex charitate in Deum. Atqui volitio ex qua Chriſtus Dominus mortem adijt, fuit Chriſto libera quoad motiuum, vt autores cum quibus agimus admittunt, conſentaneè ad D. Thomã ſuo loco referendum. Ergo ea volitio, & ea charitatis actio, fuit diuerſa ab amore Chriſti beatifico, qui eſt planè neceſſarius quoad ſpeciem actus. Deinde puri viatores cum eis communicatur ſcientia infuſa, poſſunt per eam dirigi in amando Deo ex charitate: Quidni ergo Chriſtus, cum haberet infuſam Dei ſcientiam, potuit prælucente ea notitia amare Deum? Eſto enim prælucceret ei alia quoque notitia, quæ poſſet ad amorem ſibi correſpondentem eſſe vſui; tamen hæc cum poſſit ex ſe vſum illum habere, non debuit eo priuari ob concomitantiam alterius perfectioris notitiæ. Præterea agnoſcendus eſt in Chriſto amor aliquis meritorius. Quis enim ſibi perſuadeat, nobiliſſimam virtutum Theologicarum fuiſſe in Chriſto expertem meriti, cuius in alijs ſubiectis eſt feraciſſima? Atqui amor beatificus, cum eſſet planè neceſſarius, vt videbimus, non potuit eſſe meritorius. Ergo alius Dei amor, ſcientiæ viatorum, ſiue infuſæ ſubiunctus, cui meritum implantaretur, agnoſcendus eſt in Chriſti voluntate. Tandem Chriſtus potuit amare proximum ex charitate Theologica. Eſt enim actus ille pretioſiſſimus, nec poſſumus abſque iniuria eo Chriſtum ſpoliare: cum nos qui à Chriſti perfectione longè abſumus, poſſimus amare proximum quia eſt aliquid Dei, qui eſt actus charitatis Theologicæ. Verum quidem eſt, quod Vaſques ait 3. p. d. 74. num. 13. & diſp. 98. c. 2. eſſe amorem quendam ſupernaturalem proximi qui non ſit charitatis Theologicæ, ſed (vt ipſe ait,) beneficentiæ, vel potius (quia nullum beneficium cernitur in amore proximi cui nihil erogetur,) amicitiæ ſupernaturalis, quæ non ſit virtus Theologica, quàm à Suare non benè impugnatam l. 3. de relig. in communi cap. 5. à nu. 15. & diſp. 1. de charitate ſect. 3. & à Lorca diſp. 24. de charit. num. 2. admiſſam verò à D. Thoma 2. 2. q. 103. art. 3. ad 1. & à Durando in 3. d. 9. quæſt. 3. ad 1. nec non à Leſſio l. de Iuſt. cap. 36. num. 23. & fuſe à Torre 2. 2. t. 1. d. 66. dub. 3. & d. 73. dub. 1. & 2 alterius inſtituti eſt propugnare. Hanc igitur virtutem à charitate Theologica planè diſtinctam, eſſe agnoſcendam, non eo inficias. Quod tamen in Chriſto, vt Vaſq. diſp. illa 74. num. 13. velle videtur, non ſit alia charitas proximi quàm amor ille ex complacentia proximi quo ei volumus bonum ſupernaturale quod habet, vel deſideramus quod non habet, probare nulla ratione poſſum. Nam quemadmodum amicitia humana non tantum fertur in perſonam cui bonum volumus propter ipſam, ſed etiam in eos qui tali perſonæ neceſſitudine ſunt coniuncti, & aliquid eius cenſentur: ita & amicitia in Deum ſiuè charitas Theologica, non modò Deum diligit, ſed etiam proximum quatenus eſt aliquid Dei. Fuit ergo in Chriſto hic actus charitatis Theologicæ. Atqui hic actus eſt longè alius ab amore beatifico, qui præcisè reſpicit Deum; nec eſt liber ſed neceſſarius, quorum neutrum competit amori illi proximi de quo agimus, qui ſimul eſt amor Dei. Igitur in Chriſto fuit amor Dei infuſus, diſtinctus à beatifico.

Ad argumenta in contrarium, primo & ſecundo loco propoſita.

238. Quæ verò in contrarium proponebantur, non difficilè enodantur. Ac primùm quod Vaſques amori huic infuſo aduerſatur ſuppoſita ablatione ſcientiæ infuſæ de Deo, euaneſcit ex dictis ſupra, ſtabiliendo eam ſcientiam. Quod autem addit, idem bonum proponi per eam ſcientiam ſi admittatur, & per beatam; veriſſimum eſt. Sed nego, idem bonum variè propoſitum non poſſe multipliciter amari. Imò etiamſi propoſitio aliqua boni ſit longè illuſtrior, non propterea ita eneruatur vel ſupprimitur altera, vt mouere non poſſit, etiamſi interdum non internoſcatur eius influxus, & veluti abſorbeatur in influxu per nobiliorem propoſitionem. Affine eſt quod cum quis ex motiuo ſcientiæ determinatur ad aſſenſum alicuius propoſitionis, non prohibetur ſimul aſſenſum præbere ex motiuo probabili, quod à motiui ſcientifici claritate & firmitate procul abeſt. Similiter ergo nihil eſt incommodi, vt bonum quod proponitur amandum euidentiſſimè per ſcientiam beatam, proponatur quoque amandum per ſcientiam infuſam minùs illuſtrem, cui ſubordinetur amor liber. Quidni enim eadem voluntas, quæ vno actu neceſſario in bonum fertur, poſſit alio actu in illudmet bonum ferri liberè; ob diuerſitatem notitiæ prælucentis, & bonum amandum proponentis diuerſimodè? In quo eſt latum diſcrimen inter actus voluntatis proſequentis, & viſiones eiuſdem coloris, duplici lumine colluſtrati. Nam illud duplex lumen, materiale, eſt eiuſdem rationis, non item notitiæ prælucentes in re noſtra. Deinde oculus non eſt facultas libera ſicut voluntas: vnde circa idem obiectũ non poteſt ſimul plures actus elicere, licet id poſſit voluntas, ob ſuam actiuam indifferentiam. Quare ratum eſto, eſſe in Chriſto amorem ſupernaturalem infuſum, à beatifico ſeiunctum.

239. Eſſe verò hunc amorem, ſpecie eundem cum beatifico, quod poſtea obijciebatur, non diffiteor, ſecutus Suarem diſp. 3. de charit. ſect. 3. num. 2. Medinam 3 p. q. 19. art. 3. Vaſquem 1. 2. d. 11. n. 12. Salam 1. 2. tract. 2. diſp. 2. nu. 42. Torrem 2. 2. tomo 1. d. 77. dub. 6. & paſſim interpretes ad illud 1. Cor. 13. *charitas nunquam excidit*; tametſi non me latet, differentiam ſpecificam amoris patriæ ac viæ, aſtrui à pleriſque, inter quos Scotus in 4. d. 49. q. 5. *litera* E. Caietanus 1. p. q. 82. art. 2. & Leſſius l. 2. de ſummo bono num. 121. qui alios profert: quibus ſi ſubſcriberemus, rueret argumentum ſpecificæ illi identitati innixum. Sed ea vltrò data, nego repugnare vt duo eiuſdem ſpeciei, ſimul ibidem ſint, cum aliunde ſuppetit radix aliqua ad illos actus ſimul profundendos, ſicut hic reuera ſuppetit ex multiplici perceptione eiuſdem boni; intuitiua ſcilicet per ſcientiam beatam & abſtractiua per infuſam. Præterquàm quòd charitas actualis infuſa, poteſt eſſe alterius ſimul termini, quàm eius qui ſolus obijcitur charitati actuali beatæ. Itaque rectè poſſunt ambæ cohabitare. Quod autem vulgo dicitur, accidentia eiuſdem ſpeciei, non poſſe eidem plura ſimul ineſſe, intelligitur de pluribus nulla prorſus habitudine diſcrepantibus; ac ne cauſas quidem diuerſas habentibus: alioqui duorum alborum ſpecies impreſſæ, non poſſent eodem aëre excipi, nec duæ relationes ſimiles, V. G. paternitatis ad duos filios, poſſent in eodem homine ſubiectari. Vnde vulgare illud pronunciatum eſſe limitandum, meritò ſtatuunt Mol. 1. p. q. 1. art. 3. diſp. 3. & Suares diſp. 5. Metaph.

ſect. 8.

Digitized by Google

ſect.8. num.15. Quare falſum eſt, ex generali ratione actuum eiuſdem ſpeciei & ſolo numero differentium, amorem infuſum & beatificum, ſe excludere ex eadem voluntate.

Specialis verò repugnantia, quam autor, cuius eſt argumentum propoſitum, præterea excogitauit inter duos hos ſupernaturales Chriſti amores in Deum; nempe quod amor beatificus, cum ſit terminus, non poſſit ſecum admittere infuſum amorem, qui eſt via & motus ad terminum; hæc inquam repugnantia, eſt planè nulla: aperteque eliditur ex proportione ſcientiæ beatæ & infuſæ, quæ eodem planè modo ſe habent ad inuicem, quo charitas viæ & patriæ: ita vt vna earum ſit motus & via, altera verò ſit terminus. Et tamẽ, vel hoc ipſo autore annuente, ſunt compoſſibiles. Igitur & amores illis ſubiuncti.

Acies tertia aduerſaria, exarmatur.

240. Quæ poſtremo loco in hanc ſententiam intorquebantur, ſic diluentur. Inprimis negandum eſt, amorem infuſum dirigi poſſe per viſionem beatam, tamquam per regulam homogeneam. Quamuis enim viſio ſit æquè propoſitio obiecti, ac ſcientia infuſa; tamen non eſt propoſitio conueniens & accommodata amori viæ. Sicut quamuis notitia Angelica eſſet æquè propoſitio obiecti conuenientis humanæ voluntati, ac notitia humana; tamen incongruè homo dirigeretur per notitiam illam heterogeneam ſi ei communicaretur, vt ſanè communicari poſſet per vim obedientialem. Similiterque negandum eſt, quod inter referendam aduerſarij ſententiam, in calce diximus ab eo aſſeri, ſcientiam ſcilicet infuſam dirigere amorem beatificum, ac proinde ſi ad varietatem ſingularis numero amoris beatifici exigeretur variatio notitiæ, eam poſſe fieri in ſcientia infuſa, & ad id futuram ſufficientem. Hoc enim falsò ſupponit, ſcientiam infuſam eſſe regulam amoris beatifici. Ex eo ergo quod in Chriſto ſint duæ regulæ amoris, non malè coniectamus duplicem amorem infuſum, quorum cuique homogeneus & proportionatus amor reſpondeat. Vnde conſequenter euertitur quod ſubijciebatur in eadem poſtrema argumentatione; nempe quod omnis amor Chriſti infuſus, debeat eſſe æquè neceſſarius, aut æquè liber, cum vnica eius regula ſit viſio beatifica. Hoc inquam quod aduerſarius conſequenter ad primum illud ſuum principium ſtatuebat, diſiectum manet eo principio euerſo, & regularum amoris multiplicitate ſtabilita.

Tandem perperam aduerſarius contendit amorem Chriſti beatificũ poſſe eſſe meritoriũ, quippe liberum, & à viatore merendique capace oriundum. Hoc ab eo malè contendi dico. Inprimis quia etiamſi ea variabilitas numerica actus amoris quam beato concedit, admitteretur; tamen non apparet quomodò ea variatio tantùm numerica, coniuncta cum eadem intenſione actus, & neceſſitate eius quoad ſpeciem, poſſit fundare meritum. Nam idcirco libertas fundat meritum, quia homo exercet ſuam poteſtatẽ, proditque affectũ ſuum erga bonum; vel illud exercendo cum poſſet nõ exercere, vel exercẽdo tali modo, cum poſſet eum modum non vſurpare; ſed alium: quorum neutrum cernitur in ea tantùm numerica variabilitate actus, retenta neceſſariò eadem eius ſpecificatione, & intenſione, & exercitio actus ex neceſſitate non prætermiſſo. Quare cum ibi neque cernatur libertas quoad exercitium, neque quoad ſpecificationem, qui ſunt duo cardines meriti, ſed tantùm cernatur libertas in ponendo tali indiuiduo actu, quem adhiberi vel omitti, perinde eſt ad teſtandum affectum ergo bonum; nõ video quorſum gratis admiſſa pro arbitrio variabilitate numerica actus amoris, poſſit in ea fundari meritum. Non eſſe autem permittendam poteſtati beati, variabilitatem illam numericam, oſtenditur ex inuariabilitate ſtatus beatifici, cuius pars vel eſſẽtialis vel integrans, eſt amor. Quo ergo iure, beatitudo cum ſit ſtatus termini, fixa eſt & inuariabilis, nec pendens ab hominis arbitratu, eodem hæc vel appendix; vel pars beatitudinis, poteſtati liberæ beati ſubduci debet.

241. Et ſanè fundamentum ex quo amor dicitur variabilis indiuidualiter ad nutum beati, æquè idem probaret de viſione: vnde ſequeretur abſurda totius beatitudinis variatio numerica, vt idcirco Capr. in 2.d.3. q.2. *ad primam probationem minoris decimi argumenti contra primam concluſionem*, voluntariam & fortè pernicioſam & phantaſticam pronunciet, Adami Philoſophiam de variata numericè viſione beatifica, ad nouam ſecundariorum obiectorum perceptionem. Sequi autem ex aduerſarij ſententia, eam viſionis variationem, patet; quia enim amor terminari poteſt ad noua obiecta ſecundaria, inde colligit aduerſarius, variationem numericam in amore fieri. Similiter igitur, quia viſio terminari poteſt ad noua obiecta ſecundaria, æquè varianda eſſet numericè viſio; ſin minùs ad arbitrium beati, à quo non pendet, hæc aut illa ſecundaria obiecta ad ſtatum ſuum pertinentia videre de nouo; at ſaltem ex diuino decreto. Atque ita neutra beatitudinis pars, ſtata & firma eſſet.

Quod autem aduerſarius ſignificat, idcirco viſionem non variari, quia beatus nihil de nouo videre poteſt in Verbo, quàm primùm viderit, falſum eſt. Exiſtimo enim cum Molina 1.p.q 12. art. 8. diſp.6. & annuit non obſcurè D. Thomas 1.p.q.57. art.5. pleraque beatos de nouo videre in Verbo, quæ priùs non videbant, & poſtmodùm quoque ceſſant videre, vt preces ad ſe directas, feſta, honores, & alia quæ per modificationes viſioni additas, eaque quoad fundum inuariata accedentes & decedentes, perfici facilè intelliguntur. Quo eodem modo philoſophandum eſſe in viſione corporea obiecti vniformis motu continuato ſenſim detecti, vt rectè cenſuit Vaſques 1.2.d.51. num. 6. latè alibi probaui contra Gregorium in 1. diſp. 17. q. 2. art. 2. *ad 1. contra priores concluſiones*. Ochamum quodlib. 1. quæſt. 9. *in fine*, & Mayronium quæſt. 19. prologi ad 11. Vel ergo amor non variatur indiuidualiter ob nouum amorem obiectorum ſecundariorum, vel æquè variatur viſio, ob nouam propoſitionem obiectorum ſecundariorum ſubinde factam: atque ita nihil entitatiuè & indiuidualiter ſtabile ac perenne erit in beatitudine, contra ſenſum Sanctorum, qui lunam (vt Ocellus Lucanus ſcitè dixerat) iſthmum mutabilitatis & immutabilitatis agnoſcentes, in ſtabilitate beatitudinis celebranda, inges ſunt.

242. Ad extremum oſtendo directè inanitatem argumenti, quo aduerſarius probatum vult, liberam beato eſſe variabilitatem amoris beatifici. Aſſumit enim & benè, beatum poſſe quædam externa bona nunc Deo velle, quæ antea non volebat; moxque rurſus ea velle deſinere. Inde colligit variationem fieri in ſingulari entitate actus amoris, eo quod nouum obiectum non poſſit amari eodem anteriore actu immutato; nec duo ſolo numero diuerſi actus amoris, multiplicari in eadem voluntate poſſint. At hæc collectio eſt planè inualida. Nam variatio poſſet fieri in eodem actu amoris, æquè ac in viſione, per nouam modificationem; à Deo quidem principaliter factam, ſed ad nutum & exigentiam liberæ quoad hæc obiecta voluntatis beati; quia cum amor prout extẽſus ad obiecta ſecundaria, ſit actus facultatis liberæ, quod non habet viſio; extendatur autẽ ad obiecta prædicta per modificationẽ ſupernaturalẽ vitalem, proportionalem illi quam in viſione attigi, meritò ea modificatio Deo tribueretur, vt cauſæ phyſicæ partiali: homini autem vt cauſæ moraliter partiali, (ad cuius ſcilicet nutum ponitur,) phyſicè autem inſtrumentali. Quod ſi ad retinendam omnimodam beatificorum actuum inde-

Digitized by Google

pendentiam à libertate hominis, nolimus variationem in amore obiectorum ſecundariorum faciendam, explicare per modificationem amoris beatifici; facilè erit affirmare, eum amorem nouum non eſſe beatificum, ſed alium peculiarem totalem beatitudini extrinſecum. Neque enim iudicamus abſurdum, duos amores amicitiæ, vel etiam plures, prout potentiæ vis & obiectorum ſeparatim amatorum varietas tulerit, multiplicari ſimul in eadem voluntate. Quod verò voluntas toto impetu ac niſu ſuæ actiuitatis ſtringat Deum, eliciatque beatificum amoris actum, quàm poteſt intenſum, non probat omnes animæ vires ita exugi in illum vnum intenſiuè perfectiſſimum actum, vt nihil ſuperſit animæ virium quaſi extenſiuè impendendarum in alium actum amoris; ſed inde tantùm habetur, eum actum, vel alium vllum, non poſſe intenſiorem ab anima effici, etiamſi alij inſuper actus ab ea manare poſſint, præſertim remiſſiores. Quare vniuerſæ ſubſtructiones, quibus recentiores amorem Chriſti infuſum à beatifico diſtinctum adorti ſunt, nullo negotio diruuntur.

Spes actualis, quatenus voluntati Chriſti adimenda, quatenus danda.

243. Actum ſpei, voluntati Chriſti adimunt nonnulli, vt Med. 3. p. q. 7. art. 4. & Lorca diſp. 7. de ſpe *in fine*, & diſp. 9. n. 7. ac Raguſa 3. p. diſp. 17. qua in re eadem de Chriſto difficultas eſt, quę de alijs beatis, quos non habere ſpem, affirmat Bleſenſis ſerm. 33. verbis illis, beatos ait deſinere eſſe cum Chriſto vitę, incipere autem eſſe cum Chriſto vita. [Chriſtus enim & vitis dicitur, & vita, vitis in via per fidem, quaſi via vitæ; vita in patria per ſpeciem. Deſinũt ergo eſſe in Chriſto vite, & veriùs ſunt in Chriſto vita; id eſt, iam non habent fidem nec ſpem, ſed ſpeciem & rem. Deſinũt credere, & incipiunt videre.] Atque adeò etiam non vltra ſperant; quia quod videt quis, quid ſperat? Expreſſiùs ſpem beatis planè abrogant Val. 1. 2. d. 2. qu. 1. p. 3. Malderus ibid. quæſt. 18. art. 2. Lorca diſp. 7. num. 3. Torres diſp. 62. dub. 1. Et certum ſanè eſt, actum illum qui peculiariter ſpei nomine exprimitur, exulare à beatis, atque adeò etiam à Chriſto, quoad gloriam eſſentialem. Et idem eſt de actu deſiderij, nam quod videt quis ac tenet, quorſum ſperet aut deſideret? Cum igitur & beati omnes, & nominatim Rex beatorum Chriſtus Dominus, teneant Deum qui eſt eſſentialis eorum fœlicitas; & ex natura beatitudinis, ſciant eam tentionem fore perpetuam & immutabilem; liquet beatos atque adeò etiam Chriſtum, non modò non ſperare poſſeſſionem Dei qua potiuntur, ſed neque perennem eius durationem. Sicut Angeli non ſperant perpetuitatem ſui eſſe, quam eſſe ſibi connaturaliter debitam, non ignorant. Sed & ob eandem cauſam, nec Chriſtus nec beatorum vllus, deſiderant beatitudinem ſuam, eiúſue perpetuationem. Dicuntur quidē Angeli deſiderare proſpectum Dei, iuxta lectionem apud nonnullos Patres receptam, loci epiſtolæ 1. B. Petri cap. 1. Verùm hæc non pertinent ad verum, beatitudinis ſiue aſſequendæ ſiue perennandæ deſiderium, beatis tribuendum; ſed ad denotandam inſatiabilem & faſtidij expertem Dei fruitionem, vt optimè in hũc modum expoſuit S. Iſidorus l. 1. de ſummo bono c. 12. num. 22. [Si Deum Angeli contuentur & vident, cur Petrus Apoſtolus dixit, *in quem deſiderant Angeli Dei conſpicere*? Iterũ ſi eum nõ cõtuentur nec vident, quomodò iuxta ſententiam Domini; *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, qui in cœlis eſt*? ſed benè vtrumque eſt. Nã veraciter credimus, quod Deum & Angeli vident, & videre deſiderant, & habent & habere feſtinant, & amant, & amare nituntur. Si enim ſic videre deſiderant, vt affectu deſiderij non perfruantur, deſiderium hoc neceſſitatem habet: neceſſitas iſta, pœnalis eſt: ſed à beatis Angelis omnis pœna longè eſt, quia numquam ſimul pœna & beatitudo conueniunt. Rurſum ſi eos dicimus Dei viſione ſatiari, ſatietas faſtidium habere ſolet: & ſcimus illos Dei viſionem, quam & deſiderant, faſtidire non poſſe: Quid ergo eſt, niſi vt miro modo ſimul vtrumque credamus, quia & deſiderant & ſatiantur? Sed deſiderant ſine labore, & ſatiantur ſine faſtidio. Ne enim ſit in deſiderio neceſſitas, deſiderantes ſatiantur: & rurſum ne ſit in ſatietate faſtidium, ſatiati deſiderant. Vident ergo Angeli faciem Patris per ſatietatem; ſed quia ſatietas iſta faſtidium neſcit, Angeli deſiderant in eo proſpicere ſemper.] Gemina omnino habentur apud S. Gregorium lib. 18. mor. cap. 39.

244. Non deſunt tamen alij actus ſpei Theologicæ; quos Chriſto & beatis tribuamus. Eiuſmodi ſunt amor ſimplex beatitudinis vt boni proprij, & gaudium de ea, prout tali. Hi quippe actus tendunt in Germanum obiectum ſpei Theologicæ, cum materiale, tum formale; & nullam habent pugnam cum ſtatu beatitudinis. Itaque perſtiterunt cum eo, & Chriſto quamuis comprehenſori optimè quadrarunt. Eſſe autem actus ſpei, quamuis reclament nonnulli, rectè ſtatuunt Suares d. 1. de ſpe ſect. 3. num. 13. & lib. 2. de gratia c. 13. num. 24. Leſſius lib. 2. de ſummo bonò num. 163. Lorca diſp. 6. de ſpe à nu. 10. Torres t. 1. in 2. 2. diſp. 60. dub. 2. & diſp. 61. dub. 3. & ſufficienter patet, ex eo quòd niſi hi actus quos liquet immediatè Deum attingere, ſint à ſpe Theologica; fatendum erit dari quartam Theologicam virtutem cuius hi actus ſint proprij, cum tamen ratum in Eccleſia eſſe videatur, non dari niſi tres Theologicas virtutes. Accedit eſſentialis præſuppoſitio amoris ſimplicis, ad actum ſpei preſsè ſumptæ, indubiè ſpei Theologicæ tribuendum, quem impoſſibile eſt principiari à virtute ſpei, non principiato ſimplici amore intra eum incluſo, vel eſſentialiter ad eum præſuppoſito. Quoad gaudium verò, proportionale argumentum fieri poteſt, ſpectata ſubordinatione eius ad tentionē quæ ſpei propriè acceptæ obijcitur. Quare ratum eſto, hos actus verè eſſe ſpei Theologicæ, atque adeò Chriſtum actu aliquo huius virtutis caruiſſe. Neque verò ſollicitus ſum, an hi actus in Chriſto prodierint ab habitu ſpei, ſed tantùm contendo, eos collimare in obiectiuam ſpei honeſtatem. Quod moneo propter aliquos, qui vt oſtendant hos actus in Chriſto non eſſe tribuendos ſpei Theologicæ, obſeruant hos actus reſpicere proprium commodum, atque adeò non elici interuentu vllius habitus, ſed tantum per auxilium actuale. Sicut in humanis, volitio proprij commodi non eſt ab habitu, cum nemo difficile ſuum ſibi commodum velit. Quæ quidem ratiocinatio multipliciter diſplicet. Nam etiam in humanis, plerique ſegnes ſunt ad curandum proprium commodũ; præſertim eum extrinſecæ difficultates non modicæ, bonum illud circumſepiunt. Et quicquid ſit de huiuſmodi actu circa bona humana, longè tamen alia eſt ratio actus ſupernaturalis, ob improportionē natiuarum virium noſtrarum ad illum, ob quam habitum meritò depoſcat; quia auxilium non eſt principium connaturale eliciendi actus infuſos: alioqui ceſſaret omnis ratio admittendi habitus infuſos operatiuos. Sed illud præſertim diſplicet in eadem ratiocinatione, quod ſiue habitus interueniat ad actus prædictos, ſiue non interueniat, aſſignanda neceſſariò illis eſt honeſtas aliqua obiectiua quam ſpectet. Sicut primi actus qui eliciuntur ante partum habitum, pertinent ad virtutem cuius eſt habitus, ratione honeſtatis quam attingunt ante partam qualitatem facilitantem per iteratos actus. Itaque quamuis deeſſet Chriſto habitus ſpei, (de quo poſtea,) tamen hi actus, ad ſpem Theologicam ratione eiuſdem honeſtatis pertinerent.

245. His

Digitized by Google

245. His ſpei Theologicæ actibus quos Chriſto conceſſimus, alium adiungit Ægidius Coninc. diſp. 19. de actibus supernat dub. 11. nempe actum quo Chriſtus expetijt & ſpetauit ſibi gloriam corporis, quem non fuiſſe actum charitatis Theologicæ, patet ex diuerſitate motiui; nec fuiſſe actum elicitum fruitionis beatificæ vt Medina improbabiliter commentus eſt, vix probari debet; cum actus de quo agimus, ſit viatorum proprius, non item fruitio, quam præterea conſtat eſſe actum elicitum, cui nō eſt cur alij actus tribuantur, cū id proprium ſit actuum primorum, vel honeſtatum obiectiuarum. Videtur igitur actum deſiderij, ac ſpei gloriæ ſui corporis, fuiſſe in Chriſto viatore verum actum ſpei Theologicæ. Pro qua ſententia, Ægidius profert S. Thomam q. 7. art. 4. *in corpore*, & *ad* 2. & ibidē Suarem, ac Vaſquem diſp. 43. cap. 2. Nec ſanè defuerunt ei deſiderio ac ſpei, conditiones propriæ geminorum actuum ſpei Theologicæ. Nā & erant de bono honeſtè per Chriſtū ſibimetipſi appetēdo, & futuro, & adeptu arduo, iuxta illud *oportebat Chriſtum pati & intrare in gloriam ſuam*; vtique gloriam corporis. Nam Chriſtus animæ gloriam habuerat à primo vitæ momento, gloriam autem corporis quamuis debitam ratione gloriæ eſſentialis animam exornantis, habuit per crucem & tormenta. In quo latum eſt diſcrimen, inter alios beatos quibus gloria corporis ſine labore obtingit, & Chriſtum, reſpectu cuius decora corporis fuerunt poſteriores gloriæ. Eatenus autem hæc expetitio in Chriſto erat actus ſpei Theologicæ, quatenus beatitudo corporis eſt quoddam medium, fruendi aliquomodo perfectiùs Deo: vnde Deus erat expetitionis illius obiectum vltimum, æquè ac finis, eſt vltimū & ſpecificū obiectū electionis. Hęc eſt ratio qua prędictus autor ſuam ſententiam confirmat. Verùm huius rationis imbecillitas, confirmare videtur, hoc deſiderium ac ſpem actualem, non eſſe actum ſpei Theologicę Habet enim diuerſiſſimum obiectum quàm actus ſpei; quia hic tendit ad bonum noſtrum; ea autem beatitudo corporis, nulla ratione eſt bonum increatum, nec Deus eſt vllomodo motiuum reſpectu illius actus, etiamſi ſpectetur prout complet & perficit integram hominis beatitudinem; tamquam acceſſio & complementum beatitudinis eſſentialis ad Deum terminatæ.

Quis timor in Chriſti voluntate agnoſcendus, quis inde ablegandus.

246. Venio ad actum timoris, quem Petrus Abelardus referente S. Bernardo epiſt. 190. Chriſto ademit, quod perſtringit obiter his paucis verbis S. Bernardus. [Omitto quod dicit, ſpiritum timoris Domini non fuiſſe in Domino.] Damnatus eſt Abelardus generatim ab Innocentiō 2. epiſtola quæ ibidem ſubijcitur, & eſt numero 194. Nec quoad rem præſentem, eſt longa confutatione opus. Nam diſertè Iſaias cap. 11. prænunciarat de Chriſto, *replebit eum Spiritus timoris Domini*. Ipſe tamen Abelardus, epiſtola ſua 20. ita mentem ſuam explicat, vt tametſi fortaſſis errarit, abſolute dicendo in Chriſto non fuiſſe timorem Dei, tamen fuerit potiùs error quoad indiſtinctam locutionem, quàm in reipſa; quandoquidem affirmat, ſe tantùm intendiſſe negare Chriſto timorem ſeruilem qui à perfecta caritate foras mittitur. Sic enim ſcribit Abelardus. [Multa de Chriſto dicuntur, quæ non tam ſecundùm caput quàm ſecundùm corpus ipſius, quod eſt Eccleſia, ſunt accipienda: Vt ille Spiritus timoris, quod eſt initium ſapientiæ, quem videlicet timorem, perfecta charitas foras mittit. Huius ergo timoris ſpiritum, in anima Chriſti qui perfectiſſimam habuit caritatem, numquam fuiſſe credendum eſt, qui tamen in inferioribus membris non deeſt. Tantæ quippe perfectionis, & tantæ ſecuritatis anima illa extitit per ipſam Verbi vnionem, vt ſciret nihil omninò ſe committere poſſe, vnde pœnas incurreret, vel Deum offenderet. Caſtum quippe timorem in ſæculum ſæculi permanentem qui propriè *reuerentia caritatis* dicitur, tam ipſi animæ Chriſti, quàm electis Angelis, & hominibus ineſſe, ſemper recognoſco. Vnde & de ipſis ſupernis ſpiritibus ſcriptum eſt; *adorant Dominationes, tremunt poteſtates.*] En diſtinguit Abelardus de timore, & exacto ſeruili timore à Chriſto Domino, ſoliſque membris corporis myſtici conceſſo, caſtum timorem & reuerentialem, Chriſto tribuit.

Non poſſum certò affirmare, an S. Bernardus ſolam (vt dixi) malè ſonantem locutionem reprehenderit: an verò Abelardus more erronum deprehenſorum, refugerit fateri quod erat, & mentita ſit iniquitas ſibi. Nam in illa ipſa epiſt. 20. Abelardus quædam ſibi vnquam excidiſſe negat, quæ certum eſt ab eo priùs tradita. Nec niſi calumniæ inſimulato B. Bernardo, & Innocentiō Papa Abelardum damnante leuitatis nimiæ accuſato, negare licet, Abelardū aperti mendacij reum teneri, quoad aliqua quę ibi à ſe vnquam aſſerta negat. Quidni ergo etiam in hoc puncto, mendaciter potuerit diffiteri à ſe dictū, quod priùs apertè tradiderat? Vt, vt verò ſēſerit aliquādo Abelardus, liquet ex eius palinodia propoſita, agnitum poſtea fuiſſe ab eo timorem Dei in Chriſto Domino, ſed caſtum, quem dici ait *reuerentiam caritatis*. Videtur autem imitatus Caſſianum qui collat 11. c. 13. latè in Chriſto aſtruit timorem perfectum, quem vocat caritatis: ſicque eum deſcribit, vt dicat eſſe [quem non pœnarum terror, nec cupido præmiorum, ſed amoris generat magnitudo; quo vel filius indulgentiſſimum patrem, vel fratrem frater, vel amicum amicus, vel coniugem coniunx, ſollicito reueretur affectu: dum eius non verbera, neque conuicia. ſed vel tenuem amoris formidat offenſam, atque in omnibus non ſolùm actibus, verum etiam verbis, attonita ſemper pietate diſtenditur, ne erga ſe quantulumcumque feruor dilectionis illius intepeſcat.] Verùm hic timor quantumuis in ſe ſublimis & perfectus, non videtur tamen poſſe in Chriſto ſtatui; quia ſupponit peccabilitatem ſui ſubiecti. Vt quid enim timeat peccare, & Deum offendere ne bonitatem violet, qui ſcit ſe peccare non poſſe?

247. Igitur timor qui in Chriſto fuit, non eſt ſic exponendus: ſed accipiendus eſt de timore reuerentiali, qui eſt actus temperantiæ, ſiue humilitatis, vt tradidi in Morali diſt. 3. num. 330. & in opere de S. Iattone cap. 8. poſt Richardum in 3. d. 34. art. 2. q. 4. Altiſſidorenſem lib. 3. ſummæ c. de timore q. 3. & Alenſem 3. p. q. 66. membro 1. & 2. p. q. 156. membro 2. art. 2. Illo actu, homo ex cōſideratione immenſæ Dei maieſtatis, deſpicit ſe præ Deo, retruditque ſe in ſuum nihilum. Et comitatur plerumque ei timori reuerentia, & vt paſſim loquimur *reſpectus*, ac obſeruantia exacta in cultu debito reddendo, omnibuſque eius minutijs exactè ſeruandis: quæ videtur cauſa eſſe, cur aliqui attendentes ad actum religionis concomitantem, dicant timorem reuerentialem eſſe religionis, vt videre eſt apud Leſſium l. de iuſt. cap. 27. *initio* & apud Suarem lib. 3. de relig. in communi cap. 2. n. 5. Is ergo timor in Chriſto fuit, non autem vllus alius; ac ne filialis quidem, tametſi in nobis quia peccabiles ſumus, timor offenſæ ex affectu filiali, valdè commendetur. Optimè hæc omnia tradidit Richardus à S. Laurentio l. 12. de Deipara ſerm. in Natiuit. Chriſti, pag. 1048.

Timor quoque ſeruilis, tametſi ſeiuncta appendicè ſeruilitatis, bonus ſit, ob ſubiecti tamen labilitatem quam ſupponit, Chriſto non competit. Itaque quod S. Auguſtinus lib. de grat. & l. arbitr. cap. 18. affirmat, timorem ſeruilem eſſe ſpiritum timoris Domini ab Iſaia c. 11. expreſſum, benignè exponit Bellarminus l. 2. de pœnit. cap. 17. *in fine*; de timore in vniuerſum: ita

ſcilicet vt Eſaias, per *ſpiritum timoris Domini* qui Chriſtum repleuit, intellexerit timorem prout comprehendit ſeruilem & filialem; quorum hic duntaxat in Chriſto fuerit. Sed interpretatio non videtur quadrare quia eum Spiritum timoris intellexit Eſaias, qui reipſa in Chriſto fuit; & quidem in ſingulari; nam de ornamentis Chriſti ſingularibus agebat. Ergo ſi intellexit timorem ſeruilem oporteret Chriſto concedere hunc timorem, quod meritò refugit Bellarminus. Quare dixerim potiùs, S. Auguſtinum, cum commendare vellet timorem ſeruilem abſque ſeruilitate, eumq́ue appellaſſet donum Dei, obiter adduxiſſe locum quo Iſaias ait aliquem timorem eſſe donum Dei, vt ex affinitate & conuenientia in generali ratione timoris, aſſereret hunc quoque timorem deſpicatiorem de quo ipſe agebat, eſſe donum Dei: quamuis timor quem Iſaias Chriſto aſſignarat, eſſet longè alius. S. Gregorius quem præterea adduxit Bellarminus, tanquam aſſerentem Spiritum timoris ab Iſaia expreſſum, & Chriſto tributum, eſſe timorem ſeruilem, diſertè tribuit timorem ſeruilem Chriſto in ſe, vel in ſuo myſtico corpore; id eſt in nobis: ac proinde locus ille nos non vrget, etiamſi locus Iſaiæ ad timorem ſeruilem minùs commodè à D. Gregorio trahatur.

248. Duriuſculè præterea locutus eſt in hanc rem Rupertus, l.1. de Oper. Spiritus ſancti cap. 25. cum dixit. [Mirandum vniuerſæ creaturæ proponitur ſpectaculum, quod ſcilicet creator hominum, Deus, illuc vſque deſcenderit, vnde peccatori homini ab infernalibus peccatis & vitijs emergenti, initium aſcendendi ſumendum ſit. Nam *initium ſapientiæ timor Domini.* Huc vſque creator deſcendit, Propheta dicente, poſt omnes gradus ſpirituum Domini, *& replebit eum Spiritus timoris Domini.* Non erat mirum quod requieſceret ſuper eum Spiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilij & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ & pietatis: non, inquam, mirum, quia magnificum erat, quia diuinam Maieſtatem dignitate antiqua decebant hæc omnia. Quis autem Angelorum, aut hominum, non miretur, Dominum vſque ad timorem Domini deſcendiſſe? Deum ac Dominum cœlis ac terris timendum, timoratum factum eſſe, non partim ſed plenariè, & quantum verbo *repletionis*, aut *plenitudinis* potuerunt homines in eodem Spiritu ſancto loquentes ſignificare? Itaque ſecundùm hunc modum, digna cum admiratione dictum ſit, *Ieſus autem plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Iordane.*] Quod tantoperè exaggerat Rupertus, Chriſtum deſcendiſſe ad timorem à quo orditur ordinariè iuſtificatio, qui ſanè eſt timor ſeruilis, latè ſumendum eſt ob conuenientiam genericam timoris, ad quem Chriſtus deſcendit; nempe reuerentialis, cum timore ſeruili, quem reuera non aſſumpſit.

Porrò negaui Chriſto omnem timorem præter reuerentialem, ſi agatur de timore ipſummet Chriſtum reſpiciente, & Chriſtum ad aliqua facienda vel omittenda impellente. Nam ſi ageretur tantùm de timore peccati ab alio patrandi, propter pœnam ab eo incurrendam, non eſſet is timor à Chriſto alienus, ſpectaretq́ue ad proximi charitatem. Idem dico de timore peccati ab alio admittendi, eiuſq́ue fuga, quia eſt iniuria Dei, aut contra bonum diuinum: nec non etiam de timore malorum grauium ex amore ſui honeſto, aut ob ſuſcepta in ſe aliena peccata quibus talia mala debeantur, qui eſſent actus penitentiæ & charitatis, haberentq́ue in Chriſto locum. Verùm propriè timor reſpicit aliquid ipſiuſmet timentis, ratione cuius auertatur ab actione, aut inducatur ad agendum. Et talis timor reſpectu Dei, nullus in Chriſto fuit, præter reuerentialem.

Gaudium beatificum è Chriſti viatoris voluntate, ſub paſſionem qui expunxerint.

249. Reſtant actus ſupernaturales voluntatis ordinis gloriæ, è quibus vnicum aiebam vocatum eſſe in controuerſiam, & Chriſto ab aliquibus fuiſſe negatum, nempe delectationem tempore paſſionis. Ita ſequendam cum iuuenis eſſet propugnaſſe publicè, aſſerit Canus 12. de locis cap. 14 *in fine*, nec reuocat ſenex, imò magnos inde igniculos excitari exiſtimat ad gratitudinem erga Chriſtum, pro tanta in nos charitate qua ſe noſtra cauſa omni gaudio ſpoliare, & inebriare animam ſuam abſynthio, non delectarit. Adhæſerunt Cano ex noſtris Val. 3. p. d. 1. quæſt. 9. part. 1. Salmeron t. 10. tract. 14. & Maldon. in cap. 26. Matth. v. 37. quorum præcipua ratio inde videtur ducta, quod id videretur percommodum ad declinandam grauem difficultatem, ex cohæſione ſummi gaudij & ſummæ triſtitiæ in eadem Chriſti voluntate. Quomodò enim immenſa ſuauitate beatitudinis voluntatem Chriſti occupante, potuiſſet locus in ea eſſe triſtitiæ?

Non extricant ſanè eam implexitatem, qui reſpondent cum S. Thoma, q. de paſſionibus animæ, quæ eſt 26. de verit. art. 10. quamuis contraria non poſſint ſimul eſſe per ſe, poſſe tamen ſimul eſſe per accidens: vt cum quis in naui deambulans, fertur motu proprio in alteram partem quàm feratur nauis. Sic enim dicunt, in voluntate Chriſti fuiſſe gaudium per ſe, quia erat in ea per actum proprium: fuiſſe autem dolorem per accidens, ex redundantia à corpore. Hoc reſponſum negat Canus eſſe ſolidum, quia quamuis in formis reſpectiuis, cuiuſmodi ſunt motus locales & relationes, poſſit cerni ea cohæſio pugnantium, non tamen in formis abſolutis. Neque enim calor & frigus prout contraria ſunt, ac præſertim in ſummo, cohærent ibidem: Multo minus igitur gaudium & triſtitia in ſummo, quia hi actus ſic ſe habent, vt vnus excindat rationem obiectiuam alterius: vnde videntur nulla ratione poſſe conciliari, & ſimul eſſe.

Reſpondet inſuper D. Thomas, gaudium illud Chriſti & triſtitiam caruiſſe contrarietate, quia non erant de eodem. Sed hoc quoque reſponſum refellit Canus, quia Chriſti voluntas de eodem plane obiecto materiali, nempe de morte ſua & cruciatibus, lætabatur & triſtabatur. Quod autem rationes motiuæ vtriuſque affectus eſſent diuerſæ, parum referebat ad earum concordiam. Nam cum ſemper hi affectus diſcrepent rationibus motiuis atque formalibus, ſequeretur eos ſemper & vbique poſſe ſimul cohærere, ſi ſola diuerſitas motiui ad eorum concordiam ſatis eſſet. Quare non poteſt negari, quin duo contraria voluntati Chriſti inſederint, ſi dolor & triſtitia de eadem re, occuparunt eam ſimul. Imò experientia docet, triſtitiam & gaudium de diuerſis, excludere ſeſe ab eadem voluntate. Nam ſuauitas illa quam infert gaudium, reſpicit amarorem triſtitiæ, eumq́ue libuit vndecunque exurgat: vt propterea qui amaro ſunt corde; captent ſolatia ex alijs obiectis, nec tantùm ex alijs eiuſdem obiecti rationibus.

Quod igitur ad diſſoluendam hanc difficultatem ex actuum contrarietate Chriſti voluntatem infeſtitam, commodum videretur voluntati Chriſti gaudium beatificum adimere per tempus paſſionis; haud grauate Canus in hanc partem conceſſit; & ſecuti ſunt quos retuli. Sicut ob eandem difficultatem, alij ſupra adducti, negarunt voluntati Chriſti ſuperiori triſtitiam. Addi poteſt argumentum quod ſibi obijcit Scotus, ex pugnantibus cordis motibus quos ſumma delectatio & gaudium cordi inferrent, ſi ſimul occuparent voluntatem. Itaque cum Chriſtus alterutro aſpectu in voluntate ſpoliandus ſit eam ob cauſam, nec poſſit remoueri triſtitia, remouendum eſſet gaudium.

Digitized by Google

Reijciuntur.

250. Mihi negatio illa gaudij beatifici Chriſti per tempus paſsionis, incommoda videtur, & viſa etiam eſt pleriſque recentioribus, qui iuuenilibus Cani ſtudijs non ſunt delectati. In his ſunt Suares t.2.3. p. d.18. ſect.3. Vaſq.3.p.d.76.num.26. Raguſa diſp.84. Becanus tract.de Incarn.c.12.q.7. Iuſtinianus 1. Petri 4.v.1. n.4. & complures alij, quorum nonnulli Canum hac in parte damnant temeritatis, vt refert Raguſa: qui adducta & reiecta quorundam aduerſus Canum argumentatione ex quibuſdam ſcripturis & Patribus gaudium Chriſti in adeunda cruce prodentibus, quia reuera non agunt de gaudio beatifico quod Canus ſollicitè aliter abigit Canum, nimirum ex eo quod ex natura rei gaudium ſeparari nequeat à viſione beatifica. Nam gaudium eſt quies appetitus in bono habito: qui appetitus tametſi irrequietus perſeueret quandiù finita duntaxat bona ei obiectantur, tamen præſente ſummo bono planè extinguitur, & non quieſcit. Quid enim vlterius appetat qui immenſitate boni potitur? Cum ergo in termino illo ac priuatione motus, iuxta D. Thomam & Theologos, ſita ſit ratio gaudij, non autem in actu quopiam poſitiuo, non poteſt fieri, vt gaudium præſente poſſeſſione ſummi boni ſuſpendatur, non modò à voluntate, vt omnes fatentur, ſed ne à Deo quidem. Sic enim maneret appetitus boni propoſiti, quod tamen præſens eſt, atque adeò appeti nequit.

Hæc & alia aduerſus Canum, prædictus autor: ſed reuera inefficaciter, & admiſtis pleriſque à vera Philoſophica abhorrentibus. Falsò enim aſſumit, gaudium non poſſe ſeparari à viſione. Cum enim ſint actus realiter diſtincti, & in diuerſis potentijs reperiantur, quidni qua ex parte non connectetur eſſentialiter, vt viſio cum gaudio, non poterunt ſeparari diuina vi? Aptiùs contuliſſet gaudium cum amore; ſed hos quoque actus differre realiter, & eſſe ſeparabiles non mutuo, extra controuerſiam eſſe debet. Falsò præterea aſſirmat idem autor, appetitum cuius quies tribuitur gaudio, ceſſare & extingui præſente ſummo bono. Ille enim appetitus, nihil aliud eſt quàm volũtas, quæ certè non perit nec extinguitur præſente ſummo bono. Nec quies illa eſt aliquid priuatiuum, V.G. nuda carentia motus; ſed eſt quies vitalis & ſuauiatio boni adepti, non modò ſummi boni, ſed cuiuſcunque. Quamuis enim non niſi poſita ſummi poſſeſſione voluntas plenè quieſcat, eo quod nullum aliud bonum par ſit ingluuiei eius, (vt ſic dicam,) ſiue infinitæ capacitati explendæ, tamen adepto bono quocunque, appetitus quoad illud quieſcit, id eſt non vltra mouetur ad illud captandum, ſed captato fruitur, & in eo prout bonitas illius tulerit, colliqueſcit. Quare argumentatio propoſita, non eſt ad Canum repellendum idonea.

251. Aptiùs ergo Canum refellere inde poſſumus, quod fons gaudij fuerit in Chriſto indeficiens. Egregiè planè de eo Richardus Victor l. 2. de Emman. c.21. vbi tractans illud, *butyrum & mel comedet*, præfatuſque butyrum eſſe ex lacte, quod ſignificat cordis dulcedinẽ, ſubdit. [Butyrum de lacte colligitur, & vera cordis exultatio de vera cordis dulcedine generatur. Quanto abundamus lacte, tanto & butiro poſſumus abundare. Sic & iuxta abundantiam benignitatis, erit & abundantia iucunditatis. Si cor Chriſti attendimus, nihil illo dulcius, nihil illo benignius; nil vſquam creaturarum, illo corde dulcius eſſe potuit; nil vnquam dulcius eſſe poterit; nullum cor, corde illo vberiùs exultauit. Vera cordium noſtrorum exultatio, ſolet eſſe de teſtimonio conſcientiæ. *Gloria noſtra*, (inquit,) *hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Teſtimonium conſcientiæ bonæ in noſtro corde, concupiſcentiæ non conſentire. Teſtimonium conſcientiæ in illo corde, nullam concupiſcentiam ſentire. Quid illâ conſcientiâ mundius fuit; quæ nullam concupiſcentiam ſenſit? Quid illo corde dulcius fuit, quod nulla malitia tetigit, quod nihil fellis, nihil amaritudinis, vel habuit vel habere potuit? ſecundùm autem magnitudinem dulcoris, erat & in ipſo magnitudo exultationis. Perpende ſi potes, quanta dulcedo cordis illius fuerit, quam tanta paſſionis acerbitas, interpolare vel attenuare non potuit.]

Accedit optimum quoque argumentum, ex eo ductum, quod beatitudo quæ ex delectatione ſaltem integratur, debeat eſſe firma & inuariabilis: ac proinde non debeamus beatitudinem Chriſti variabilem & inſtabilem dicere, præciſo quandoque ab ea complemento, quod apud vulgus deſignatur præcipuè nomine beatitudinis. Quod ſi per tempus paſſionis beatitudo Chriſti truncanda eſt ad eum modum, idem ſanè faciendum erit per totam Chriſti vitam: quia durante ea tota, horrida illa ſpecies cruciatuum inferendorũ, eamque conſequens acerbiſsimæ necis triſtitia, Chriſto ſemper eſt obuerſata. Quid ſi verò aliquis, eadem miraculoſas & contra debitum factas ſubtractionis fingendi licentia, dicat, interdum quoque animam Chriſti deſijſſe videre Deum, vt ingens illud diſpendium noſtri cauſa ſubiret? Amorem verò ceſſaſſe neceſſe eſt, ſi ceſſauit gaudium ſuppoſita indiſtinctione reali gaudij & amoris, quam inter aduerſarios tradit Valentia t.2.d.1.quæſt.4.p.1. Atque ita nihil firmum & ſtabile habemus de Chriſti beatitudine. Quare dicendum omnino videtur, Chriſtum ſimul & ſemel, in voluntate cum gaudio beatifico triſtitiam quoque immenſam perpeſſum eſſe, ſimulque abyſſo triſtitiæ & gaudij immerſum fuiſſe.

Ad fundamenta contrarij placiti.

252. Fundamentum verò Cani, ſeu repugnantia eiuſmodi actuum, varijs modis euertitur per varios DD. vt Raguſa diſp. illa 84. latè refert. Breuiter dico, naturaliter quidem loquendo, duos illos affectus notabiliter intenſos non poſſe ſimul vigere in eadem voluntate, eo quod vnius plenitudo, voluntatem abſorbeat. Poteſt tamen diuina vi accidere, vt duo illi actus ſimul locentur in vna voluntate diuinitùs vegetata, vt dum vni impenditur, non abducatur ab altero. Non enim gaudium & triſtitia habent tantam inter ſe inconciliabilitatem, quantam aſſenſus & diſſenſus de eodem obiecto: quia aſſenſus & diſſenſus ita comparantur, vt mutuo exſcindant rationes ſuas obiectiuas; vnde ne in remiſſo quidem poſſunt cohærere. At triſtitia & gaudium, cum non ſunt de eodem, non ita ſe habent, vt Durandus rectè vidit in 3.d.15.quæſt.3.n.10. Itaque totum diſſidium quod inter gaudium & triſtitiam eſſe poteſt, inde peti neceſſe eſt, quod iuxta Ariſtotelem 7. Ethic. cap. vltimo, ſpectato naturali ſtatu potentiæ ſummo gaudio præoccupatæ, neceſſe ſit exulare ab ea triſtitiam: Et è contrario voluntatem altiſſimæ triſtitiæ infoſſam, non poſſe ſubire gaudium, ob finitam vim potentiæ, quæ vtrique illi actui notabiliter intenſo locum non præbet. Qua ratione, damnatos meta doloris acerbitate, nullo ac ne tantillo quidem ex varijs ſolatiolis quæ occurrere poſſunt gaudio diluta, torqueri rectè exiſtimat Gulielmus Pariſ. 3. 2. de vniuerſo c.4. & Vaſques 1.p.d.142. nu.7. & 8. Eam verò finitam vim potentiæ anteriore affectu præoccupatæ, aut vno eorum ioſeſſæ, facile eſt Deo roborare, & vt ad vtrumque actum ſimul ſufficiat, patenter ſuſtollere.

253. Quod autem de pugnantibus cordis Chriſti motibus ſibi obijcit Sotus, in 3.d.15. non eſt neceſſe enodari recurrendo ad diuinam potentiam. Naturaliter quidem ad triſtitiam voluntatis cor conſtringitur, & ad gaudium dilatatur: nec duo illi motus poſſunt ſimul & ſemel, etiam vi diuina, in eodem corde habere locum;

Digitized by Google

locum,ob acceſſum ad vnum terminum vi vnius motus,à quo vi alterius motus receditur; vnde ſi coniungerentur,oporteret ſimul & ſemel aliquid accedere & recedere ab eodem termino. Tamen nihil eſt quod probet,hos motus debuiſſe ſimul inferri cordi Chriſti, poſito ſummo gaudio cum ſumma triſtitia in Chriſti voluntate: quia motus illi cordis non conſequuntur affectum voluntatis,ſed tantùm affectū appetitus ſenſitiui,qui in Chriſti paſſione nullo gaudio perfuſus eſt, impediente Deo redundantiam, qua connaturaliter teni ſpectando,perfundere debuiſſet appetitum ſenſitiuum vitali ſuauitate ipſi proportionata. Itaque ſola conſtrictio ex triſtitia,cor Chriſti premebat.

Addit Gabriel in 3.d.15 *in fine*, ex triſtitia & gaudio æqualibus, nō exiſtere motus illos pugnantes,eo quod ſe collidant & inuicem præpediant. Sicut ſi opponerentur aqua & ignis viribus actiuis & reſtitiuis planè pares, & lignum ſtatueretur in medio aptum æquè pati ab vtroque, nec caleſieret,nec frigeſieret. Similiter igitur cenſet Gabriel,ex gaudio & triſtitia quæ ambo in Chriſto fuere ſumma,nec dilatationem nec conſtrictionem præternaturalem eſſe conſecutam, altero affectu vim alterius motiuam inhibente.

Sed hæc reſponſio,neque neceſſaria eſt (quia prior ſufficit,) nec vſurpari poteſt: quia duo hi affectus non poſſunt effectus ſuos inuicem excludere, reddendo ſubiectum incapax motus per alium affectum inuehendi, vt per ſe patet: nec actiuitatem mutuam præcludendo, cum neuter quicquam ſupponatur agere, vel in cor,vel in alterum affectum. Formaliter autem, ac per ſui ipſorum communicationem, non poſſunt ſe præpedire mutuo, quia non inſunt eidem ſubiecto immediato. Igitur vt ſe mutuo colliderent in cauſando motu cordis,neceſſe eſſet vnum affectum præoccupaſſe cor,eique motum ſibi conſentaneum impreſſiſſe. Sicque altero affectu tentante cor, interim dum viget adhuc affectus prior, & motus ei congruens perſeuerat, ſequeretur motuum colliſio: in qua neceſſe eſſet cor diſcerpi & diffringi, non autem prorſus carere effectu vtriuſque paſſionis,vt Gabriel imaginabatur. Aliter verò philoſophandum eſt, de ligno inter æqualia actiua conſtituto, iuxta ſuppoſitionem Gabrielis: quæ tamē ſalua ligni extenſione, ſine qua agentia naturalia non agunt,eſt naturaliter impoſſibilis: quia propter ligni profunditatē vna ligni pars erit neceſſariò vicinior igni, ſolaque ei applicabitur: alteri vero parti, admouebitur ſola aqua. Vnde vnumquodque actiuum aget in portionem ligni cui applicabitur,non autem ambo feriabuntur. Si tamen lignum diuinitùs conſtitueretur indiuiſibiliter extenſum inter vtrumque agens, ita vt eſſet velut vnica ſuperficies inter ea interiacens; ſic vtrumque agens ageret in eam ſuperficiem abſque noxa alterius,& imprimeret in eam aliquid qualitatis ſibi propriæ intra latitudinem earum compoſſibilem; quæ cum primùm compleretur, vtrumque quidem agens quod fingitur fore æqualiter actiuum aliquid ageret, ſed cum diſpendio mutuo: non quod vnum agens tolleret effectum qui nunc primùm ab altero imprimeretur; (Sic enim effectus ille ſimul poneretur,& deſtrueretur;) ſed quod pars effectus alieni ante producta,decuteretur,ſuperſtite noua ei ſuperinducta,& gradualiter coniuncta in vnam totalem formam; quæ verſus imum,hoc eſt verſùs partes anteriùs vnitas periret,ob formam contrariam ei ſubiecto aduectam per actionem hoſtilem: idemque vice verſa contingeret,circa alteram qualitatem agenti inimico reſpondentem. Qua ferè ratione philoſophari cogimur in reactione.

Omnibus actualibus voluntatis Chriſti perfectionibus,ad viam ſpectantibus, conſertum meritum.

254. Fuit igitur Chriſti voluntas ſubiectum omnium perfectionum actualium,cum naturæ,tum gratiæ,tum gloriæ,quæ ſtatum Chriſti hominis Dei non dedecuerunt; cuiuſmodi ſunt actiones omnes non malæ. Nam de turpibus quæ apertè abhorrent à Chriſto,agendum erit ſequenti capite, cum remouebimus à voluntate Chriſti defectus eam dedecentes. Nunc priuſquàm progrediamur ad perfectiones voluntatis, quæ ſunt actus quidam primi ad ſecundos actus propoſitos ordinati, attingenda eſt inſignis prærogatiua moralis, perfectionum voluntatis actualium hactenus expoſitarum, quæ non eſt exigua perfectionum iſtiuſmodi actualium perfectiò; nempe vis meritoria,quæ immediatè & per ſe primò in voluntatis actibus elicitis cernitur,& inde deriuatur ad imperatos; ſiue ipſi voluntati,ſiue alijs potentijs inſidentes. Quamuis autem in nobis omnes actus voluntatis non potiantur hac prærogatiua, eo quod non cernantur in omnibus conditiones ad meriti fundationem idoneæ: (plerique enim ſunt merè naturales, & independentes à libertate, ac indifferentes: qui omnes actus inidonei ſunt, vt eis implantetur meritum:) Tamen in Chriſto omnes actus voluntatis pertinentes ad viam,meritorij fuerunt: quia nullus eorum fuit indeliberatus,vel extortus, ſed omnes fuerunt liberi & à ratione inducti iuxta illud S. Bernardi ſerm. 4. de Aſcenſ. [In noſtra vita,multa quantum in nobis eſt,videmur agere caſu, multa neceſſitate. Sed Chriſtus Dei virtus & Dei ſapientia,neutri potuit ſubiacere. Quæ enim Dei virtutem neceſſitas cogeret Dei ſapientia caſu? Omnia proinde quæcumque loquutus eſt,quæcumque operatus eſt, quæcumque paſſus eſt,ne dubites fuiſſe voluntaria, plena Sacramentorum,plena ſalutis. Hæc ſcientes, ſi quid aliquando eorum quæ de Chriſto ſunt,in noſtram ſcientiam venire contingat,nō ſic audiendum eſt tamquam ſi inuentitium quidpiam proferamus, ſed tamquam id quod etiam priuſquàm cauſa ſciretur, conſtaret non ſine cauſa fuiſſe. Sicut enim qui ſcribit, certis rationibus collocat vniuerſa, ita quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt,maximeque ea quæ præſens in carne eſt operata maieſtas.] Omnia inquam Chriſti opera libertate præfulſerunt,ideoque meritoria fuerunt; vel ſi aliqui actus Chriſti,ad naturalium cauſarum admotionem ob Sympathiam cum potentijs inferioribus naturaliter extendebantur à voluntate,tamen eatenus liberi erant, quatenus liberè non impediebantur, cum poſſent impediri ne exurgerent,atque adeò acceptabantur in ordine ad Dei gloriam & ſalutem noſtram. Neque enim Chriſtus merè ſinebat ſe agi ab obiectis, quod ad libertatem actuum naturaliter excitatorum,non fuiſſet ſatis, eoſque reliquiſſet infrugiferos: ſed actu poſitiuo admittebat,& ad Deum referebat impreſſionem naturaliter ab obiecto factam,atque adeò etiam actus inde progerminantes; quo ipſo erant ſufficienter liberi ad fundandum meritum,& ſupernaturali honeſtate,quæ item ad meritum exigitur,cohoneſtabantur,interuentu actus extrinſeci eos imperantis: id eſt acceptantis ipſorum non impeditionem, atque adeò etiam actuum poſitionem.

255. Imo non deſunt,qui opera Chriſti etiamſi merè naturalia,atque adeò per extrinſecum imperium nullatenus euecta ad finem ſupernaturalem,pronuncient fuiſſe meritoria præmij ſupernaturalis, ob infinitam dignitatem perſonæ à qua eliciebantur. Eam quippe honeſtationem,cenſent ſufficere ad meritum ſupernaturale fundandum in naturali opere, quamuis non fiat ex ſpeciali motione Spiritus ſancti,nec ad finem ſupernatura-

Digitized by Google

naturalem referatur. Putant enim has conditiones in puris creaturis requiri, quia earum gratia non ſe habet antecedenter ad naturalia opera quæ eliciunt: In Chriſto autem cenſent tales conditiones non deſiderari, eo quod ſuppleantur per conditionem perſonæ infinitè dignæ; ita vt per eam abundè ordinentur ad ſupernaturalem finem, quamuis ex ſe aut imperium extrinſecum, eò non tendant. Ita Præpoſitus 3.p.q.7.num.57. Suarez t.1.3.p.d.39.ſect.2. *ad finem.* Peſantius 3.p.q.19. art.3.diſp.1.conclu.4. quibus ſubſcribere videtur Bonac. diſp.2. de Incarn. q.12.p.3.num.6.

Hanc tamen ſententiam non admitto, quia ex ea ſequeretur, opera merè naturalia purarum creaturarum ſanctitate collucentium, eſſe ſupernaturaliter (tametſi finitè) meritoria, quod paſſim reijcitur. Id porrò ſequi, demonſtratur, quia gratia ſanctificans eſt forma iuſtis interna, quæ ad opera eorum ſaltem poſterius tempore elicita, æquè antecedenter ſe habet, ac vnio hypoſtatica in Chriſto ad operationes Chriſti naturales. In actiones ſiquidem Chriſti naturales, vnio hypoſtatica & diuina Verbi ſuppoſitalitas, nullum phyſicum influxum habuit, ſed dumtaxat moralem, quo omnes Chriſti actiones infinita dignitate perfundebantur, etiam quæ ex ſe liberæ nō eſſent, vt vegetatiuæ. Similiter autem gratia ſanctificans perfundit aliqua dignitate extrinſeca, (tametſi finita,) operationes hominis iuſti, ſaltem liberas. Totumque diſcrimen eſt, quod perſona Chriſti, quia eſt infinitè digna, imbuebat actus Chriſti dignitate infinita: gratia verò ſanctificans puri hominis, cum finita ſit, non poteſt actus eius dignitate extrinſeca perfundere, niſi ad certam menſuram. Cum ergo non obſtante hoc valore extrinſeco operum naturalium hominis iuſti, negent omnes opera illa, niſi ſubuehantur per extrinſecum imperium, eſſe ſupernaturaliter meritoria; idem in Chriſto videtur ſtatuendum. Sed benè habet quod imperium illud non deſuit Chriſto, vnde ſubiectio quorumuis eius operum ad ſupernaturalem finem & ordinem eſt conſecuta. Reliquæ autem conditiones ad meritum neceſſariæ, ſiue ex parte operum, ſiue ex parte operantis, ſiue ex parte Dei cui exhibetur meritum, manifeſtè concurrunt ad omnes prædictos actus voluntatis Chriſti, æquè ac ad noſtros meriti feraces.

Meritum actuum voluntatis Chriſti, non niſi in actibus viæ, & per viam.

256. Reſtrinxi tamen me, ad actus voluntatis Chriſti pertinentes ad viam. Valet enim de Chriſto, quod ipſemet ad ſe extendit. *Venit nox, quando nemo poteſt operari.* Hoc verò quid ſit accipe ex Origene hom.3. in Pſal.36. [Dominus & Saluator ait, *veniet nox quando nemo poteſt operari*; & hoc dicit de illo tempore quod erit poſt hoc ſeculum, tempore quo vnuſquiſque pro malis ſuis recipiet pœnas. Tunc ergo dicit, noctem illam futuram, cum iam nemo poteſt operari aliquid: ſed vnuſquiſque tunc paſcitur ex operibus ſuis, quæ hic poſitus operatus eſt? Quum ergo nox fuerit, nemo operatur. In illo tempore malo; quum peccatores ſupplicijs affliguntur, erit ſine dubio fames his qui nullos fructus boni operis collegerunt. In illo autem famis tempore, ſaturabuntur iuſti, ex fructibus ſcilicet iuſtitiæ ſuæ. Sicut enim in deſerto ſex diebus colligebant manna, in ſexta autem die non vnius diei modium, ſed quantum ſufficeret in craſtinum colligebant, & vnuſquiſque edebat in die ſabbati, quæ collegerat in die ſexta: Ita etiam nunc velut ſexta quædam dies putanda eſt, Domini noſtri Ieſu Chriſti aduentus, & tempus hoc diſpenſationis eius, quam paſſione ſua hoc in ſeculo procurauit. Et idcircò dum in die ſexta ſumus, colligamus manna dupliciter, vt ſufficere nobis poſſit, dum aduenerit vera Sabbati obſeruatio populi Dei. Si enim non collegerimus duplices cibos, qui nobis & in præſenti ſeculo ſufficiant, & in futuro; in diebus famis non ſaturabimur.] Extra viam ergo, ceſſat omne meritum.

Id quod rurſus confirmo ex Auguſtino 17. Ciuit. cap.4. qui tractans illud *facere iudicium & iuſtitiam in medio terræ.* Monſtrat in primis, facere iuſtitiam, eſſe rectè viuere. Tum addit. [Facere iudicium & iuſtitiam, ex Deo eſt. Sed quid eſt *in medio terræ*? Neque enim non debent facere iudicium; & iuſtitiam, qui habitant in extremis terræ. Quis hoc dixerit? Cur ergo additum eſt, *in medio terræ*? Quod ſi non adderetur; & tantummodo diceret, *facere Iudicium & Iuſtitiam*, magis hoc præceptum ad vtroſque homines pertineret, & mediterraneos, & maritimos. Sed ne quiſquam putaret, poſt finem vitæ quæ in hoc agitur corpore, ſupereſſe tempus Iudicium Iuſtitiamque faciendi, quam cum eſſet in carne non fecit, & ſic diuinum euadi poſſe Iudicium; *in medio terræ* mihi videtur dictum, cum quiſque viuit in corpore. In hac quippe vita, ſuam terram quiſque circumfert, quam moriente homine recipit terra communis, reſurgenti vtique reddi tura. Proinde, *in medio terræ*, id eſt cum anima noſtra iſto terreno claudatur corpore, faciendum eſt iudicium & iuſtitia, quod nobis proſit in poſterum, quando recipiet quiſque ſecundum ea quæ per corpus geſſit, ſiue bonum ſiue malum. Per *corpus* quippe ibi dixit Apoſtolus, per tempus quo vixit in corpore. Non enim ſi quis maligna mente, atque impia cogitatione, blaſphemet; neque id vllis membris corporis operetur, ideò non erit reus, quia id non motu corporis geſſit, cum hoc per illud tempus geſſerit quo geſſit & corpus. Iſto modo congruenter intelligi etiam illud poteſt quod in pſalmo legitur: *Deus autem rex noſter ante ſecula, operatus eſt ſalutem in medio terræ*; Vt Dominus Ieſus accipiatur Deus noſter qui eſt ante ſecula, quia per ipſum facta ſunt ſecula; operatus eſt ſalutem noſtram in medio terræ, cum verbum caro factum eſt, & terreno habitauit in corpore.] Idem habet tract.44. in Ioan.

257. Præclarè idem tradit S. Ambroſ. ſerm. 43. de temp. *ſub finem*, & inſigniter quoque his verbis S. Hilarius in Pſal.51. *ſub finem*, quæ placet notare, contra nouellam cuiuſdam de libertate ſententiam. [Operationem iuſtitiæ voluntatem in tantum miſericordia Dei muneratur; vt miſerans æternitatis quoque ſuæ, iuſtum quemque tribuat eſſe participem. Idcircò in ſeculum & in ſeculum ſeculi, miſericordiæ ſpes eſt: Sed confeſſio tantùm in ſeculum, non etiam in ſeculum ſeculi. Non enim confeſſio peccatorum, niſi in huius ſeculi tempore eſt: dum voluntati ſuæ vnuſquiſque permiſſus eſt, & per vitæ licentiam habet confeſſionis arbitrium. Decedentes namque de vita, ſimul & de iure decedimus voluntatis: Tunc enim ex merito præteritæ voluntatis, lex iam conſtituta, aut quietis, aut pœnæ excedentium ex corpore ſuſcipit voluntatem: cuius temporis non iam liberam ſed neceſſariam voluntatem, oſtendit propheta, dicens: *non eſt mihi in diebus illis voluntas.* Ceſſante enim voluntatis libertate, etiam voluntatis, ſi quæ erit, ceſſabit effectus. Tranſitio namque ad Abraham volens diues, chaos medio non ſinitur: cum tamen per libertatem voluntatis in Abrahæ ſinibus eſſe potuiſſet. Interclusa eſt ergo libertas voluntatis, quia confeſſio nulla ſit mortuis, ſecundum id quod dictum eſt; *in inferno autem quis confitebitur tibi?* Sperans ergo Propheta miſericordiam in ſeculum & in ſeculum ſeculi, confitetur tantùm in ſeculo: temporalia confeſſionis officia, ſeculi tempore gerens; ſpem verò æternam ſeculorum æternitate protendens.] Heſychius in cap.25. Leuit. *initio*, pulchrè omnino & fusè idipſum proſequitur.

Feicſti

Digitized by Google

Reiecti, qui amorem Chriſti beatificum, dixere meritorium.

258. Itaque neque actum amoris beatificum, neque vllum actum voluntatis, elicitum à Chriſto extra viam conſtituto, admitto eſſe meritorium. Amori beatifico Chriſti, præter Moncæum iam ſupra reiectum, vim meritoriam conſeruerunt Aluares 3.p.d.45. & Rada in 3.controu.12.art.1.concluſ.3. & videtur fuiſſe ſententia S.Thomæ, vt notat Capreolus in 3.d.18. Nam S.Doctor ea diſtinctione q.1. art.2. ad 1. ait, dilectionem Chriſti beatificam, fuiſſe meritoriam gloriæ corporis. Et quæſt.29.de verit. art.6. ad 6. ait Chriſtum eadem charitate actuali cum viator eſſet, fruitum eſſe Deo, & meruiſſe ſui corporis gloriam. Addit Aluares rationẽ, quia meritum principaliter conſiſtit in actu charitatis vt terminatur ad Deum; vnde charitas non eſt radix merendi quatenus reſpicit creaturas, ſed quatenus immediatè ad Deum terminatur. Atqui in Chriſto fuit meritum perfectiſſimum. Meruit igitur per actum charitatis, prout terminatum ad Deum immediatè. Non fuit autem in anima Chriſti alius ſupernaturalis actus charitatis in Deum, quàm beatificus; alioqui accidentia ſolo numero diſcrepantia fuiſſent multiplicata in eadem voluntate. Igitur ipſa Dei dilectio beatifica, fuit in Chriſto meritoria. Bonitas namque diuina prout actui amoris beatifico obiecta, etiamſi ſecũdùm ſe & abſolutè diligatur neceſſariò, & eatenus amor beatificus non ſit meritorius; tamen ſumpta prout in actuali exercitio eſt ratio formalis diligendi creaturas, amatur liberè, eodemmet illo actu quo diligitur neceſſariò; quia nihil vetat, eundem actum reſpectu eiuſdem obiecti ſecundùm diuerſas rationes ſpectari, eſſe abſolutè neceſſarium & liberum, vt videmus in amore increato; qui idemmet prout Deum reſpicit, eſt ſummè neceſſarius, prout autem reſpicit creaturas, eſt planè liber.

Sententia contraria, quæ amori beatifico Chriſti viatoris meritũ abrogat, mihi videtur veriſſima. Tradunt eam quotquot amorem Chriſti infuſum à beatifico & diſtinctum, & ſcientiâ infusâ regulatum agnoſcunt: ei quippe amori in Deum tribuunt libertatem & meritum, non autem beatifico. Ita Coninc diſp.29. de actibus ſupernat.dub.2.à num.28. & ante ea Sotus, Medina, Caietanus, Ferrarienſis, & alij ſuperius adducti ſtabiliendo amorem infuſum, ſeiunctum à beatifico. Quibus ſuffragari videtur S.Thomas 3.p.quæſt.19. art.3. ad 1. vbi disertè ait, Chriſtum non meruiſſe per charitatem, (vtique actualem,) prout erat charitas comprehenſoris ſiue beatifica, ſed prout erat charitas viatoris, hoc eſt reſpondens ſcientiæ infuſæ. Quo loco D.Thomas, non obſcurè corrigit, quæ aliâ de amore beatifico Chriſti, vt meritoria ornato, tradiderat. Ratio ineluctabilis pro hac ſententia eſſe videtur, quod impoſſibile ſit, eundem actum limitatum & eſſentialiter finitum, eſſe ſimul neceſſarium & liberum. Nam in Deo, ob illimitationem & infinitatem eſſentialem, conditiones illæ concurrunt, æquè ac aliæ quę in creaturis non cohærent: vt quod idem ſit relatiuum & abſolutum, idem cognitio & volitio. At actus creatus, cum ſit finitus eſſentialiter, non poteſt æquiualere pluribus actibus pugnantes illas rationes admittentibus. Cum igitur amor Chriſti beatificus, ſit actus neceſſarius, eo quod reguletur per ſcientiam quæ exhibet Deum vt bonum ſummum abſque indifferentia libertatem fundante, planè efficitur eum non poſſe ſimul eſſe liberum: non modò reſpectu Dei qui ei non proponitur cum indifferentia obiectiua, ſed neque reſpectu creaturarum: quia prout connexæ cum Deo clarè viſo, earumque amorem poſtulante, amantur neceſſariò, atque adeò amor ad eas propter Deum terminatus, non eſt meritorius: prout verò poſſunt obijci vt connexæ cum Deo, non amantur amore beatifico, qui fixus & inuariabilis eſſe debet; ſed aliò amore diſtincto, à nobis prorſus dependente. Nam quod dici poſſet, amorem beatificum extendi ab obiecta ſecundaria per modificationem liberam; neque ab aduerſarijs affirmatur, neque ſatis congruit cum ea independẽtia à libero hominis arbitrio quæ videtur agnoſcenda omni ex parte in actu beatifico; quippe habente rationem præmij reſpectu actuum liberorum; ac proinde oriundo à Deo ſolo, independenter à nobis liberè operantibus.

259. Argumentum ex Aluare propoſitum, labat vndecunque. Nam quod toties repetit hic autor, actum charitatis non eſſe meritorium niſi quatenus terminatur ad Deum, falsò planè dicitur: Siue ſenſus ſit, ſolum actum erga Deum à charitate elicitum, eſſe meritorium gratię & gloriæ, quod cenſuit Bannes 2.2. q.24. art.6.dub.5. latiſſimè reiectus à Suare relect.de reuiuiſſe merit.d.2. ſerm.1. & ſeq. & l.12.de gratia c.8. ſiue ſenſus ſit actum quemcũque meritoriũ debere ſaltem imperari à charitate in Deum, quod cenſuit Almainus in 3.d.18. *ſub initium*, & Bellarm.l.5.de iuſtific. c.15. Mihi enim indubitatum eſt, & actum charitatis prout tendit in proximum, & actus virtutum quarumcunque infuſarum liberè profuſos, aut imperatos abſque interuentu charitatis actualis, eſſe meritorios gratiæ & gloriæ eſſentialis; vt fert eorum origo à principio infuſo, ratione cuius per ſe & ſuapte natura tendunt in Deum autorem gratiæ & finem ſupernaturalem; etiamſi non habeant Deum pro termino immediato: quod aduerſarius haud dubio Bannem ſecutus, exiſtimat eſſe neceſſarium ad meritum: ita vt abſque tali ordine ad Deum, planè exulet meritum, vt hic ſæpè repetit abſolutè & ſine reſtrictione vlla, quamuis ſemel adhibuerit limitationem, quum dixit, principaliter meritum conſiſtere in actu charitatis prout ad Deum terminato: ſub qua limitatione, propoſitio vera eſt, ſed non quadrat inſtituto aduerſarij: qui ex eo quod debeat Chriſto concedi verum meritum, idque locum non habeat niſi in actu charitatis immediatè ad Deum terminato, contendit inferre, actum charitatis beatificum, (quem ſupponit vnicum in Chriſto eſſe charitatis actum,) fuiſſe reuera meritorium in Chriſto viatore. Quare limitatio illa ſemel adhibita, non videtur artificio. Mens enim aduerſarij perſpicuè fert, actum meritorium debere eſſe actum charitatis in Deum: quod (vt dixi,) falſum eſt. Vnde maior argumenti ex aduerſario propoſiti, falſa eſt. Sed & minor, qua negat alium in Chriſto fuiſſe actum charitatis in Deum, diſtinctum à beatifico, reiecta latè eſt ſuperiùs. Atque ita moles tota argumentationis concidit, fixumque manet quod aſſeruimus; ſolos actus Chriſti pertinentes ad viam, fuiſſe meritorios.

Mors Chriſti, vulnus lateris, reſurrectio, an abſque merito.

260. Ex eodem porrò principio, ſtatuendum eſt, nullos alios Chriſti actus quos extra viam elicuit, fuiſſe meritorios: ita vt cum vita finiatur extrinſecè in puncto mortis, ipſumque mortis momentum non vltra pertineat ad viam, ſed ſit ei externum; nulla planè Chriſti actio in momento mortis aut poſtmodùm elicita, fuerit meritoria.

Videbimur reclamare, innumeris Scripturis, quæ meritum Chriſti pro nobis, tribuunt morti Chriſti, quæ ſanè non obtigit Chriſto viatori. Vnde Petrus Cluniac. ad 5. articulum Petrobuſianorum, ſic ſcribit: Oſtenſum eſt igitur, viuentis Domini bona mortuis profuiſſe. Sed ad ſupplementum omnium demonſtretur, mortui inſuper bona viuentibus potuiſſe prodeſſe.

Ad

Digitized by Google

Ad quod non expectata reſponſione mea, totus orbis terrarum conclamat, vociferans ſe bono mortis Domini, à morte æterna ereptum, ſaluti redditum, vitæ perpetuæ reſtitutum. Hoc duodecim Apoſtoli, hoc ſeptuaginta duo diſcipuli, hoc quingenti fratres, quibus ſimul reſurgens apparuit, hoc innumera multitudo credentium vel non credentium, qui dum ipſe temporaliter carne mortuus eſſet, ipſi etiam temporaliter in carne viuebant; hoc, inquam, iſti omnes atteſtantur: quos, (vt dixi,) in corpore mortali viuentes, in corpore mortali eodem tempore mortuus ſaluauit, & ipſis viuentibus bona mortis ſuæ profuiſſe monſtrauit. Quæ cum ita ſint, nullo ſani capitis, vt æſtimo, reclamante, bona viuentis Domini viuis, mortui mortuis, viui mortuis, mortui viuis profuiſſe, probatum eſt.] Conſtare igitur uidetur, mortem Chriſti quæ verè viam eius conſecuta eſt, fuiſſe meritoriam quod diſertè admittit Card. Vigerius libro de inſtrumentis Dominicæ Paſſionis Tract.4.c.5.& 6.

261. Item vulnus inflictum Chriſto poſt mortem, fuit meritorium, quod latiſſimè probat Honofrius Meneſcal in Apologetica diſputatione de vulnere lateris Chriſti à cap.6.ad 25. adeoque certum id habuit Daniel Malonius ad cap.20. Palæoti de ſacra ſindone num.9.vt ſcribat in hunc modum. [Abſit hoc longè à fidelium mentibus, vt vulnus quod pro nobis Chriſtus ſuſcepit, quod nobiliſſimam corporis partem perculit, quo ſalutem noſtram Chriſtus eſt operatus, quo Eccleſiam conſecrauit, quo virtutem contulit Sacramentis, meritorium non extitiſſe ſuſpicetur. Tanti enim meriti fuit, vt meritò Eccleſia in ordinatione Acolythorum canat, Domine S. Pater, Omnipotẽs æternæ Deus, qui Ieſum Chriſtum filium tuum Dominum noſtrum glorioſiſſimæ crucis vexillo affigi, atque ſanguinem & aquam è latere illius pro ſalute humani generis effluere voluiſti.] Accedunt teſtimonia Patrum, quibus ſanguis de latere transfixo eductus poſt Chriſti mortem, dicitur fuiſſe pretium noſtrum, ac redemptio, & lauiſſe peccata noſtra vnde illud vulnus *ſaluberrimum* dicitur. Ita S. Ambroſius l.de bened. Patriarch.c.4. Et in Pſal.40. ait, Chriſtum latere vulneratum, vitam produxiſſe ex vulnere. Et fragrantiſſimè ſerm.3. in Pſalm. 118.ad v.1.verbis illis, [*Nardus Cypri, conſobrinus meus in vineis Engaddi.* Si locum quærimus, regionis cuiuſdam quæ in Iudæa eſt, locus ſic dicitur, in quo opobalſamũ gignitur. Si interpretationem, *tentatio* Latinè ſignificatur. In illis ergo vineis, lignum eſt, quod ſi quis compungat, vnguentum emittit. Hic fructus eſt ligni. Si non incidatur lignum, non ita fragrat & redolet: cum autem compunctum fuerit artificis manu, tunc lachrymam diſtillat: Sicut & Chriſtus in illo tentationis ligno crucifixus, illachrymabat populũ, vt peccata noſtra dilueret, & de viſceribus miſericordiæ ſuæ fundebat vnguentum, dicens; *pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt.* Tunc ergo in ligno compunctus eſt lanceâ, & exiuit de eo ſanguis, & aqua, omni vnguento ſuauior, accepta Deo hoſtia, per totum mundum, odorem ſanctificationis effundens: & quaſi balſamum ex arbore, ſic virtus exibat è corpore. Vnde ait, *ſentio virtutem exiſſe de me.* Inde opobalſamum expreſſiùs dicitur, eo quod compunctione ligni, balſamum per cauernam punctionis erumpit. Compunctus igitur Ieſus, odorem remiſſionis peccatorum, & redemptionis effudit. Nam & conſtrictus erat, verbum cum eſſet, homo factus: & pauper factus, cum diues eſſet, vt nos illius inopia ditaremur. Potens erat, & deſpiciendum ſe præbuit, ita vt Herodes ſperneret eum, & illuderet ei. Terram mouebat, & hærebat in ligno. Cælũ obducebat tenebris, mundum crucifigebat, & crucifixus erat: Inclinabat caput, & exibat verbum: Exinanitus erat, & replebat omnia. Deſcendit Deus, aſcendit homo: Verbum caro factum eſt, vt caro ſibi ſolium in Dei dextera vindicaret, vulnus inflictum erat, & fluebat vnguentum: carabæus audiebatur, & Deus agnoſcebatur.]

262. Guerricus Abbas, piiſſimè hortatus fidelem animam, vt abſcondatur in foſſa humo, iuxta Prophetæ monitum, hoc eſt in Chriſti corpore transfixo, hæc nominatim de latere habet ſer.4. in Ramis palm. [Non ad ipſum tantùm, ſed in ipſum fuge. In foramina petræ ingredere, in foſſa humo abſcondere, in ipſis manibus foratis, in foſſo latere teipſum reconde. Vulnus enim in latere Chriſti quid niſi oſtium in latere arcæ, ſaluandis à facie diluuij? Illud tamen figura, iſtud autem veritas, vbi non modò ſeruatur vita mortalis, ſed recuperatur immortalis. Ideò quippe latus ſuum pius & miſericors aperuit, vt cruor te vulneris viuificet, calor corporis refocillet, Spiritus cordis quaſi patenti & libero meatu aſpiret. Ibi totò latebis, donec tranſeat iniquitas: ibi nequaquam algebis, eo quòd in viſceribus Chriſti non frigeſcat charitas, ibi delicijs afflues, ibi gaudijs ſuperefflues: vel tunc demũ cum à vita capitis, tua & omnium membrorũ corporis eius, abſorpta fuerit mortalitas.] Quod de lateris vulnere, expreſſo per arcæ oſtium dixit Guerricus, habet item Proſper 1.p.de promiſſ.c.7. noſtrum inde pretium, & Eccleſiam proceſſiſſe demonſtrans. Et pulchrè eandẽ allegoriam proſequitur Card. Vigerius l. de inſtrum. Dom. Paſſionis Tract.4.cap.10. De eiuſdem vulneris fructibus, & noſtra ex eo eductione, Egregiè Rupertus l.2.de operib. Spiritus ſancti c.19. [Quemadmodũ illi veteri Adæ dormienti, coſta de latere ſubducta, & in coniugem illi ædificata vel formata eſt, vt poſteritas propagaretur; ſic iſti nouo Adæ iam in morte ſeparato, de patefacto eius latere, ſanguinis & aquæ Sacramentum productum eſt, & exinde ſtatim Eccleſia reformata, de qua multi per orbem terrarum filij naſcerentur. Nam quod optimè nouit, & noſſe debet fides Chriſtiana, ſtatim vniuerſa priſcorum electorum, quantacumque ab origine mundi collecta fuerat, apud inferos redemptionem ſuam expectans illo ſanguine & illa aqua emundata, regenerata, atque huic viro copulata eſt: & exinde quot ſingulatim de cunctis gentibus baptizantur, tot filij de iſto viro, & de iſta eius coniuge naſcuntur.] Et hîc cerni tres teſtes in terra de quibus Ioannes, ſpiritum, aquam, & ſanguinẽ, latè proſequitur idem Rupertus l.3. eiuſdem operis c.4.& 8.& 11 ac 12. & lib.2.c.13.

Concinniſſimè Chryſoſt. in Pſal.14. *initio*, inducens Danielem colloquentem Deo. [Tabernaculum tuum regale in mundo, tanquam in agro, video Eccleſiam. Sed quoniam magno pretio acquiſiuiſti tabernaculum (pretioſum enim tuum dediſti ſanguinem, & accepiſti tabernaculum;) & aperto latere, (quod eſt theca eius, quod eſt reconditum marſupium diuinitatis, arca ſanctificationis) & lancea tamquam claue in arcã iniecta: iniecta autẽ, non vt qui te improbè gereres, ſed qui concederes ac permitteres, dediſti pretium ex paterno theſauro.] Et homil. de animatione Adami. [Immiſit ſomnum in Adam, & tunc latus accepit. Ergo quoniam ex eo latere tranſgreſſionis occaſio futura erat, & mulier ipſi Adam mortem inuexit, ſaluator noſter volens plagæ mederi, lateri latus opponit, & in cruce latus lanceæ obiicit, vt vnde manarat vulnus, inde ſalus oriretur. *Exiuit ſanguis, & aqua.* Intellige myſterium, honora diſpenſatorem, ſpecta miraculum. Nam quia illi Adam poſteaquàm ſopitus eſt, latus detractum fuit, (non enim à vigilante latus ademit,) Saluatori item haud vigilanti latus traiectum, ſed poſt ſomnum corporis, latus militi dedit.]

S. Gregorius in Antiphonario, feria 6. in Paraſceue. [Aperto militis lancea latere crucifixi Domini, exiuit ſanguis & aqua in redemptionem Salutis noſtræ. O admirabile pretium, cuius pondere captiuitas redempta eſt mundi, Tartarea confracta ſunt clauſtra infer-

nt; aperta eſt nobis Ianua regni.] Similia de fructu in nos deriuato è vulnere illo lateris Chriſti S. Athanaſius ſerm. in Euang. de paſſione & Cruce Domini, S. Auguſtinus tract.110. in Ioan. & S. Bernardus ſerm. 2. in Octaua Paſchæ.

Cum igitur vulnus lateris ſic Chriſto infixum, cum iam eſſet extra viam, (damnatus enim eſt in Conc. Viennenſi error aſſerentium inflictum fuiſſe Chriſto etiam nunc viuo quod Petro Ioanni tribuit Guido Carmelita tract. de Petri Ioannis erroribus toto cap. 3.) immeritò videmur attaſſe meritum Chriſti, ad tempus quo inter nos vixit paſſibilis. Denique Chriſti reſurrectio, fuit actio eius extra viam iam conſtituti: & tamen eam actionem fuiſſe nobis meritoriam, apertè videtur tradere Apoſtolus Rom. 4. verbis illis, *reſurrexit propter iuſtificationem noſtram*, quibus Cornelius, vim meritoriam actionis animæ Chriſti corpus ſuum ſuſcitantis, expreſſam ſignificat.

Reſolutio, negans.

263. Hæc tamen non me dimouent de ſententia. Nam Chriſti mors, dicitur nobis meritoria prout erat in fieri, non autem in facto eſſe; vt loquitur D. Thomas 3. p. q. 50. art. 6. *ad primum*; quod perinde eſt ac ſi diceretur, paſſionem Chriſti, & cruciatus quibus mors Chriſto illata eſt, meruiſſe noſtram redemptionem: quamuis ipſa mors, quæ obitur in inſtanti extrinſeco vitæ, atque adeò viæ, meritoria non fuerit.

Similiter vulnus Chriſto mortuo inflictum, nego fuiſſe meritorium. Quod copioſe confirmat Cardin. Vigerius l. de inſtrum. Domin. paſſionis cap. 6. & 7. Acceptatio quidem, qua Chriſtus etiamnum viuens admittere voluit hanc pectoris ſui transfixionem, fuit meritoria: non tamen ipſum vulnus, eiuſue perpeſſio; quia neque fuit Chriſto libera cum iam obiiſſet & anima abeſſet à corpore, nec fuit illata homini in ſtatu merendi conſtituto. Et ita rectè Abulenſis in cap. 13. Geneſeos q. 352. & parad. 2. cap. 33. ac Vaſques 3. p. d. 76. cap. 2. quos refert Collius l. 5. de ſang. Chriſti diſp. vltima cap. 1. & refellit c. 3. ſed ita vt idem planè cum illis ſentiat. Contendit enim hoc vulnus Chriſti fuiſſe meritorium, quod illi inficiantur: addit verò non fuiſſe meritorium tunc cum reipſa inflictum eſt, ſed quando eſt acceptatum à Chriſto viuente, & præſciente eſſe infligendum. Quod eſt relabi in ſententiam eorum quos refellit. Nam ſi vulnus lanceæ non fuit meritorium quando reipſa eſt inflictum, ergo fuit meritorium quando non fuit. Si autem hoc, ludicrum & apertè abſurdum eſt, efficitur ſolam eius infligendi acceptationem fuiſſe meritoriam, non autem ipſam vulneris exceptionem, quæ nullomodo fuit meritoria formaliter, ſed obiectiuè tantùm, vt rectè affirmant Abulenſis, & Gabriel Vaſques. Magis conſequenter Malonius loco allegato, hoc vulnus videtur velle fuiſſe meritorium cum eſt inflictum; quia etiamſi non eſſet tunc actu liberum, tamen præceſſerat acceptatio libera, ratione cuius hic effectus poterat libertatem participare; æquè ac peccata quæ quis in ſomno vel ebrietate admittit, ſi durante vſu rationis præuiſa ſint & acceptata, ſunt vera peccata, & vitio vertuntur, plectunturque. Verùm quamuis ſuppoſito quod quis velit tueri vulnus ipſum lanceæ fuiſſe meritorium, ita loquendum ſit, propereaque dixerim Malonium magis conſequenter loqui, quàm Collium, qui vulnus lanceæ voluit fuiſſe meritorium antequàm infligeretur. Tamen fundamentum quo hic loquendi modus nititur, euerſum eſt tractando moralitatem actuum furioſi & ebrij. Sicut enim ſuo loco oſtenſum eſt, actus illos cum exercentur, quantumuis præſciti ac acceptati fuerint, nullomodo eſſe in ſe formaliter liberos & meritorios, ſed tantùm in cauſa: ita de merito huius vulneris Chriſto mortuo illati, eſt ſentiendum: quamuis Patres interdum, ſanguinem Chriſti qui per hoc vulnus effluxit, vocent pretium noſtrum, quia erat portio maſſæ ſanguinis, qui nobis in litrum ceſſit, & ablutionem noſtram expreſſit.

264. In ſenſu quem propoſuimus & admiſimus, accipiendum eſt quod pleríque Patres tradunt, Sacramenta fluxiſſe ex Chriſti latere. Ita D. Auguſtinus l. 2. de Symbol. ad Catech. cap. 6. SS. Cyrillus & Chryſoſtomus in cap. 19. Ioan. ad illud, *exiuit ſanguis & aqua*, & alij ad eadem verba. Minùs enim commodè alij, cenſuerunt Sacramenta accepiſſe virtutem ex vulnere lateris Chriſti, quia paſſio Chriſti fuit totaliter conſummata in illa poſtrema totius ſanguinis Chriſti effuſione. Nec commodiùs alij, referunt illud dictum Patrum, ad hoc quod effluxus aquæ & ſanguinis è Chriſti latere, fuerit exemplaris cauſa Sacramentorum noſtrorum. Aut ad hoc, quod ſanguis ille erat pretium noſtrum vel ad hoc, quod effluxus ille fuerit figura duorum præcipuorum Sacramentorum, baptiſmi ſcilicet, & Euchariſtiæ, quæ poſtrema expoſitio placuit. Sebaſtiano Oxomenſi 3. p. q. 62. §. 21. & Valentiæ tomo 4. diſp. 3. q. 3. p. 1. & Sayro lib. 5. de Sacram. c. 6. q. 3. num. 9. Non inquam adeò commodæ videntur hæ interpretationes ſententiæ Patrum propoſitæ. Nam Chriſti paſſio prout meritoria, non fuit conſummata in lateris vulnere, quod mortem Chriſti eſt ſubſecutum. Neque item Chriſti ſanguis prout pretium noſtrum, ad redemptionem noſtram conducens formaliter, ſpectandum eſt quatenus effuſum poſt Chriſti mortem. Quod autem effluxus aquæ & ſanguinis è latere, fuerit exemplar vel figura Sacramentorum, nihil refert ad intelligendum quod Patres affirmant, Sacramenta hauſiſſe vim ſuam è Chriſti latere perfoſſo. Itaque dicendum videtur, idcirco Sacramenta dici hauſiſſe vim ſuam è lateris Chriſti vulnere, quia illud vulnus fuit mortis Chriſti appendix, præuiſa & acceptata à Chriſto ſuperſtite, atque adeò cum obiectiuè fuerit meritorium, & ſe habuerit vt clauſula totius Chriſti paſſionis à qua Sacramentorum virtus manauit, non malè ei tribuitur virtus Sacramentorum. Ita Soto in 4. d. 2. q. 1. *ad vltimum* & Med. 3. p. q. 50. art. 6. Malo ita benignè Patres in hac parte exponere, quàm ſimpliciter repudiare, quod feciſſe videtur Vigerius Cardin. in Decachordo Chorda 7. cap. 147. *in fine*.

265. Quod porrò de merito diximus, negantes illud vulneri lateris Chriſti, æquè dicendum eſt de ſatisfactione, contra Vegam lib. 7. in Conc. cap. 18. qui cenſuit plagam illam fuiſſe ſatisfactoriam, etiamſi nō meritoriam. Sicut animæ in purgatorio, poſt mortem, ſunt incapaces meriti, non tamen ſatisfactionis. Sed negandum eſt animas purgatorij ſatisfacere cum tantùm ſatiſpatiantur. Præterquàm quod eſt magna diſparitas inter animam perpeſſionis capacem cum ſenſu doloris, & corporis Chriſti anima & ſenſu doloris planè deſtituti.

Tandem reſurrectio Chriſti, non fuit meritoria efficienter, nec id voluit Apoſtolus, cum dixit Chriſtum reſurrexiſſe *propter iuſtificationem noſtram*. Sed ſenſus eſt quem tradit Hilarius Diaconus in eum locum. Nempe reſurrexiſſe Chriſtum, vt ex eius tantæ potentiæ argumento, firmaremur in fide, ſicque iuſtificationem adipiſceremur, dato præſertim poſt eius clarificationem Spiritu ſancto, cui ſanctificatio tribuitur, (quod latè proſequitur hunc locum ita enodans Anto. Peres in authen. Epiſtolæ ad Rom. cap. 18.) & ipſo Chriſto rediuiuo exemplar præbente eiuſdem ſanctificationis, & ſpiritualis Anaſtaſis, de quo Iuſtinian. 1. Petri 3. v. 5. num 14. Fortaſſis autem ſimpliciùs diceremus, in his verbis *traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram*, coniunctionem illam, *&*, non ſumi copulatiuè, ita ſcilicet vt ex antecedentibus & ſubſequentibus fiant duæ enunciationes; ſed ſumi copulatim,

Digitized by Google

pulatim,ita vt vnica exurgat enunciatio.Itemque præpoſitionem *propter*, ſumi aliter in priore membro, in quo ſonat occaſionem tradendi Chriſtum,aliter in ſecundo, in quo deſignat veram cauſam finalem totius ſententiæ ex ambobus membris integratæ; perinde ac ſi dictum eſſet; Chriſtus occaſione peccatorum noſtrorum,in mortem & cladem, non perpetuam, ſed reſurrectione ſubſequente reparatam, traditus eſt, vt iuſtificaret nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

Voluntas Chriſti,à primo viæ momento,vſque ad eius clauſulam meruit, conſummans cum via meritum.

166. Nihil ergo Chriſtus extra viam meruit, ſed tantùm durante via: Et quidem tota, ita vt à primo momento intrinſeco vitæ,ad finem vſque,ſeu vſque ad primum inſtans extrinſecum vitæ, ſine interruptione meruerit. Et in primo quidem momento intrinſeco meruiſſe Chriſtum,eſt communis ſententia,contra ſuperiùs reiectam temeritatem Durandi in 3. d.18. q. 2. qua Chriſti meritum ablegat ad tempus vſus rationis in pueris vulgaribus,quando phantaſia in Chriſto potuit operari conſentaneè ad rectè intelligendum. Anteriùs enim non agnoſcit in Chriſto aliam ſcientiam quàm beatam, quæ non potuit vſui eſſe ad meritum. Cum autem ſuperiùs monſtratum ſit, ſcientiam infuſam phantaſiæ cooperationi nequaquam alligatam,viguiſſe in Chriſto ab initio; vniuerſa hæc Durandi ratiocinatio euertitur: eamque etiam conterunt Patres, qui paſſim in Sermonibus de Natiuitate & Circumciſione & pueritia Saluatoris, agnoſcunt incommoda quæ Chriſtus infans pertulit,fuiſſe nobis meritoria, & vt S.Auguſtinus loquitur ſerm. 11. de tempore, [adorant pannos infātiæ,ex quibus facta ſunt emplaſtra naturæ.] S.item Ambroſius lib. 2. in Lucam, [Me illius (inquit,) infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lachrymæ illæ delicta lauerunt.] Apoſtolus quoque Hebr.10. de Chriſto ingrediente mundum, & hunc dicente, *ecce venio*, affirmat eum meruiſſe; ſubdens, *in qua voluntate, ſanctificati ſumus,per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel.*

Ex quibus verbis, ſunt qui colligant vel eſſe de fide Chriſtum meruiſſe in primo inſtanti; vel id adeò eſſe fidei proximum,vt ſine periculo negari nequeat. Mihi verò quamuis inde non infirmum argumentum peti putem ad firmandam communem ſententiam, Magiſtri in 3.d.18. & paſſim Scholaſticorum ibidem, nec non S.Thomæ 3.p.q.34.art.3. affirmantium Chriſtum meruiſſe in primo inſtanti intrinſeco vitæ; cum non minùs ad merendum aptus iam tunc fuerit,quàm Angeli,quos à primo productionis inſtanti meruiſſe,peruulgata eſt ſententia: Tamen nihil occurrit, quod illam tantam certitudinem meriti Chriſti iam à primo inſtanti intrinſeco,ſolidè euincat.Nam ſiquis dicat, *Petrus domum adiens,in qua erat ſeruus nequam, corripuit illum & eiecit*; Non eſt ſenſus,Petrum hæc præſtitiſſe in primo inſtanti quo domum ſubijt,ſed poteſt tota propoſitio vera eſſe,dum modò nō ita multo poſt ab ingreſſu negotium perfecerit.Quidni ergo poſſit ad eundē modum accipi Apoſtolus verbis allegatis? Itaque meritò Raguſa t.2.3.p.d.4.rigorem cenſuræ à prædictis recentioribus in diſſentientes intortæ,deſpectui habet. Nihilominus tamen admitto meritum Chriſti in primo inſtanti intrinſeco; quia quamuis non poſſit ſatis euinci ex verbis prædictis Apoſtoli, inde tamen haberi videtur,quod ex illis verbis conſtet, Chriſtum ſub vitæ initium,ſaltemque aliquanto poſt,meruiſſe; offerendo ſe Patri, & dicendo, *ecce venio*: nec poſſit aſſignari ratio vlla,cur meritum Chriſti, eaque optima voluntas in qua ſanctificati ſumus,dilationem tantiſper ſit paſſa. Prudenter ergo facturi videmur, ſi quod eſt Chriſto dignius,planeque difficultate vacat, ei tribuamus: vt ſcilicet ne prima quidem vitæ eius portio abierit infrugifera, ac ſanctorum operum ordinis viæ, atque adeò etiam meriti expers.

167. Cœptum verò in eo primo momento ſanctè operandi ac merendi exercitium,continuauit Chriſtus per totam reliquam vitam; nullo planè vel tempore vel momento ad extrinſecum vſque inſtans quo diſrupta eſt vitta aurea,& Chriſtus viuere deſijt,ſancta quapiam operatione vacuo, atque adeò etiam merito eidem operationi implantato. Non dico Chriſtum vnica ſemper interna volitione qua ſe primùm Patri obtulit, per totam vitam continuata, meruiſſe; aut alijs quidem internis volitionibus,ſed quæ ad primam illam perpetuò perſeuerantem compararentur vt actus imperati ad imperantem,meritum ſuum vigere ac perpetuum feciſſe: quod recentiores nonnullos cenſuiſſe, refert Vaſquez 3.p.d.75.cap.4. Hoc ego non dico, quia ridiculum videtur, vel negare Chriſto varios actus voluntatis,vel vnum ſtabilem & immobilem infra amorem beatificum comminiſci. Sicut enim intellectus quoad actus ordinis viæ,non erat perpetuò defixus in vna cognitione,ſed nunc in hæc, nunc in illa obiecta ſancta ferebatur; ita voluntas quæ intellectus ductum ſequebatur,nunc hunc nunc illum virtutis actum internum, pro varietate obiectorum per ſcientiam infuſam exhibitorum, profundebat. Vnde meritorum Chriſti cumulus,perpetuò & ſine intermiſſione acceſſionem accipiebat; ne tempore quidem ſomni vacante à ſancto opere & merito; quia cum ſcientia infuſa independens eſſet ab operatione phantaſiæ, æquè intellectus,atque adeò etiam voluntas in actum prodibant per tempus ſomni, ac alio quocunque.

Ita tamen varia hæc Chriſti merita per totam vitam continuata,concatenanda ſunt cum paſſione,vt in hac tantùm conſummatum ſit integrum meritum in actu ſecundo, cui Deus rependere ſtatuerat tamquam præmium, ſalutem noſtram. Non quod primò, anteriores quilibet actus non fuerint ad merendum illud præmium ſufficientes: Aut ſecundò,quod aliquis Chriſti actus nobis impenſus non ſit, & in redemptionis noſtræ meritum non ceſſerit, ſed aliquid aliud à redemptione diſtinctum, nobis meruerit: Aut tertiò, quod aliqui actus ad ſatiſfaciendum pro peccatis & promerendā eorū obliterationem, alij autem ad dona gratiæ nobis promerenda ſint à Chriſto deſtinati: Aut quartò quod anteriorū actuum aliqui ad meritum gratiæ, alij ad peccati abſterſionē, mortis autem perpeſſio, & extremi cruciatus ad reſerationem cœleſtis patriæ fuerint à Chriſto directi: Aut denique quintò,quod vnicum Chriſti meritum etiam in actu primo, ex omnibus eius operibus indiſſociabiliter contextum, ſit inuehendum. (Hæc enim omnia,tametſi à varijs recentioribus in hanc rem tradita, vel non ſatis firma ſunt, vel falſa & improbabilia, vt Vaſques ſigillatim vrget 3.p. d.75. cap.4.) ſed quod varia Chriſti merita varijs eius operibus conſerta, collimarint omnia in vnum & idem præmium ſalutis noſtræ, ex peccatorum abſterſione, & diuinorum ſupernaturalium munerum ſuppeditatione integratæ; etiam ſi peculiariter hoc præmium tribuatur paſſioni,quod Deus noluerit illud rependere anterioribus meritis, quantumuis ſingula in actu primo eſſent ad id ſufficientiſſima, niſi hac clauſula obſignarentur: quæ eſt aperta D.Thomæ ſententia quodl. 2. art. 2. & inſinuatur Hebr. 2. vbi *autor ſalutis noſtræ*, dicitur *per paſſionem conſummatus*. Alia in hanc rem protuli ſuperiùs, tractans finem aduentus Chriſti, ſub finem capitis ſecundi, & non pauca Sayrus lib.5.de Sacram. cap.6.q.2.

Digitized by Google

Obiter, quid, & quibus, Chriſtus meruerit.

268. His ita de Chriſti merito conſtitutis, non eſt quod circa obiecta volitionum Chriſti meritoriarum hæream hoc loco. Nam quæ Chriſtus meruit nobis explicanda ſunt inferiùs tractando titulum capitis, vbi etiam expendemus an Chriſtus fuerit caput Angelorum, eiſque meruerit. Quæ verò ſpectant ad merita Chriſti pro ſeipſo, aut expoſita ſunt ſuperiùs, aut per ſe perſpicua videntur. Oſtenſum enim eſt Chriſtum non meruiſſe ſibi vnionem hypoſtaticam, meruiſſe autem ſibi gratiam, & gloriā animæ, & omnia dona ſpiritualia primam gratiam ſanctificantē conſequentia, ordine naturæ. Nec quoad gloriam animæ refragantur, (vt videri in ſpeciem poſſet,) verba illa S. Auguſtini ſerm. 27. ex 40. nouis. [Vnum erat crucis conſortium, non erat vnum præmium. Quid dico? Das Chriſto præmium, qui dator eſt præmiorum?] Hæc inquam non aduerſantur cuicunque merito gloriæ animæ Chriſti, ſed tantum ei quo primùm Chriſto obtigiſſe gloria animæ per mortem, vt Latroni ſancto obtigit, de quo ibi ſermo erat. Conſtat enim non ſic obtigiſſe Chriſto meritum gloriæ animæ, cum à primo momento ſui eſſe, fuerit beata. Per ſe verò perſpicuum videtur, ex innumeris ſcripturis quas Bellarminus l. 5. de Chriſto c. 9. & 10. ac Feuard. in append. ad Caſtrum v. *Chriſtus* hæreſi 7. appendunt; Chriſtum per Paſſionem intraſſe in ſui corporis gloriam, ita vt non modò remotionem impedimentorum eius meruerit, vt Scotus in 3. d. 18. q. vnica § *hoc viſo*, pronūciauit; ſed etiam directè ipſam corporis gloriam meruerit.

Ex iiſdem quoque ſcripturis per ſe liquet, Chriſtū exaltationem nominis ſuper omne nomen, ac vt Apoſtolorum princeps idcirco vocauit, *poſteriores glorias* accepiſſe. Vbi duplex error cauendus eſt. Vnus Theodori Mopſueſteni deſcriptus his verbis à Leontio Byzantio l. 3. contra Neſtorium & Eutich. n. 36. [In crucē initium Chriſtū agis, pro ſe quidem non minùs quàm pro toto mundo morturum, tanquā non poſſet aliter gloriam aſcenſus in cœlum, & cōſeſſus ad dexterā Dei aſſequi, niſi per martyrium conſummatus.] Hic eſt error lōgè crauiſſimus, cum & libertati Chriſti in morte ſubeunda aduerſetur, & gloriam naturali filio debitā velit tantū eſſe promercalem, & tantundem ſibi quantum nobis meruiſſe Chriſtum aſſerat; qua ratione, remiſſionem peccatorum meruiſſe ſibi Chriſtum, oportuiſſet. Quæ omnia ſunt Catholico auerſanda. Alter error hic quoque cauendus eſt Caluini qui 2. inſtit. c. 17. § 6. Chriſtū, nihil ſibi promeruiſſe commentus eſt: cum tamen Apoſtolus tam diſertè conteſtetur, Chriſtum propter hoc exaltatū eſſe, quia paſſus eſt, ita vt humilitas quod habet D. Auguſt. tract. 104. in Ioan. claritatis meritum, claritas humilitatis præmium fuerit. Hæc cum ſint per ſe perſpicua nec niſi frigidiſſimis ratiunculis à Caluino appetita, non videntur operoſiùs aſtruenda, robuſtiùſve firmanda. Obiter tantùm moneo, non repugnaſſe veritati Catholicæ de eo Chriſti merito S. Anſelmum l. 1. cur Deus homo c. 9. cum latè contendit, exaltationē Chriſti, aliter illi quàm per mortem fuiſſe obuenturā. Hoc enim eſt veriſſimum, quia titulo filiationis naturalis, debebatur Chriſti omnis honor & gloria. Tantū ergo voluit S. Anſelmus: hunc titulum aſtruere, non autem alium quem protulimus meriti titulū excludere; in quo non eſt diutiùs hærendū. Quare ad reliquas voluntatis Chriſti perfectiones pergamus, dimiſſis actibus eius ſecundis, de quibus hactenus.

Tranſitum ad voluntatis Chriſti perfectiones in actu primo. Virtutes morales, naturales in ea, ab initio.

269. Inter actus primos iiſdem actibus ſecundis correſpondentes, alij ſunt naturalis ordinis, alij ſupernaturalis & infuſi. Naturalis ordinis ſunt, virtutes illæ morales quas Philoſophi agnouerunt: ſeu quarum honeſtas, non nititur regula Chriſtiana, quia non tranſcendit conuenientiam cum homine vt prædito natura rationali. Has virtutes, pauci conceptis verbis Chriſto tribuerunt. Diſertè tamen eas Chriſto conceſſit Alenſis 4. p. q. 12. memb. 1. art. 1. proferens D. Auguſtinum 14. Trinit. c. 9. affirmantē virtutes morales perſeuerare in beatitudine, quod de virtutibus ordinis naturalis accipiendum eſt, quandoquidem ibi S. Auguſtinus cū Tullio agit, eumque impugnat ob negatam perſeuerātiam illam, quam de ſolis virtutibus ordinis naturæ cogitaſſe poterat homo Ethnicus. Eodem autem iure, pro hac de Chriſto ſententia proferri poſſunt omnes ſcholaſtici qui in 3. d. 33. tribuunt beatis virtutes morales, nulla facta reſtrictione ad ſolas infuſas. Et ſanè virtutes morales ordinis naturalis, nihil habent aut inferunt quod Chriſtum dedeceat, cū neque ſtatui beatitudinis, nec vnioni hypoſtaticæ vlla ex parte aduerſentur. Cur ergo hoc quoque decus voluntati Chriſti negabimus? Non eſt quidem actus naturalis ordinis per huiuſmodi virtutes profuſus, æquandus actui infuſo & ſupernaturali: Eſt tamen bonus, & honeſtabilis per extrinſecum imperium actus infuſi, ſuſtollentis in finem ſuum actionem naturalem ex ſe deſpicatiorem & abiectiorem. Quare principium eius, non eſt habendum indignum quo voluntas non excluſis altioribus principijs exornetur. Eſto aliquæ earum, in Chriſto & beatis quibuſuis, ob ſubiecti indefectibilitatem, non habeant idemmet munus quod in nobis; nempe frœnandi appetitum, eumque velut cogendi, vt velit rationi ſubeſſe, & moderationem quam ægrè accipit, inter operandum admittere. Erit tamen his virtutibus ſemper ſaluum munus primarium; nempe prompta & expedita ſubiecti directio in honeſtatem naturalem quam habent propoſitam.

270. Ex qua ratione infert Vaſques 3. part. d. 42. cap. 2. has virtutes fuiſſe Chriſto diuinitùs inditas ab initio, cum non decuerit Chriſtum vllo vnquam tempore tardum eſſe in exercenda quomodolibet virtute quacunque. Sed hæc argumentatio facilè infringi poſſet, exemplo ſcientiæ acquiſitæ. Æquè enim videtur dedecere Chriſtum tarditas in naturalis ſcientiæ exercitio: Et tamen Chriſtus non habuit ab initio ſcientiam naturalem per accidens infuſam, vt ſupra vidimus. Proferunt quidem nonnulli, diſcrimina quædam inter ſcientiam, & virtutes ordinis naturalis, cur illa non debuerit ab initio infundi per accidens, has autem par fuerit ſic infundi. Sed reuera ægrè ſatisfaciunt.

Aluares 3. p. d. 32. idcirco, ait, naturales ſcientias non debuiſſe infundi per accidens, quia infundendo ſcientias atque adeò ſpecies impreſſas obiectorum, intellectus agens, cuius munus eſt eruere ſpecies intelligibiles à ſenſibilibus illuſtrando phantaſmata, vacaſſet à munere proprio, manſiſſetque perpetuò otioſus in Chriſto, quod eſt incommodum. Nullum autem tale periculum perpetuò feriandi, imminebat voluntati, ex eo quod acciperet ab initio habitus moralium virtutum naturalis ordinis. Sed hæc doctrina nititur ruinoſo fundamento. Intellectus enim agens ſecundùm veram Philoſophiam plenè alibi ſtabilitatam, non diſtinguitur à poſſibili, nec vlla phantaſmatum illuſtratio, aut ſpecierum ex illis eductio, eſt reuera admittenda: ſed cum ad primam intellectionem ſola determinatio per ſympathiam ab inferiori facultate deforis excitata ſufficiat, vi actus ſic formati, imprimitur ſpecies, tanquā veſtigium quo recoli poſſit anterior intellectio, & locus eſſe vlterioribus intellectus circa illud obiectū negotiationibus. Ex quo patet; quamuis ſpecies & ſcientiæ ordinis naturali-

Digitized by Google

turalis, fuiſſent Chriſto per accidens inditæ ab initio, nullam eius facultatem perpetuò feriaturam: ac proinde diſcrimen propoſitum inter ſcientias, & virtutes naturalis ordinis, euaneſcit.

Aliud diſcrimen profert Val. 3. p. d. 1. quæſt. 9. p. 2. ad 3. ex eo petitum, quod modus *naturalis* comparandi virtutes morales, imperfectionem contineat. Bellandum enim eſt, & obluctandum, ob reniſum appetitus: qui conflictus, Chriſtum dedecuit, vnde par fuit has virtutes infundi illi ab initio, non item naturales ſcientias, quorum ordinaria adeptio tali imperfectione vacauit. Verùm non minores imperfectiones, vulgari naturalium ſcientiarum adeptioni coniunctas, adducere liceret, niſi omnibus eſſent perſpicuæ. Neque verò illa imperfectio quæ profertur, eſt de intrinſeca ratione acquiſitionis naturalis virtutum moralium.

Quare germana ratio diſcriminis inter ſcientias & virtutes naturales, cur hæ non illæ ab initio infundi per accidens Chriſto debuerint, inde petẽda eſt, quod ſcientia non facit ſimpliciter bonum habentem, ſicut facit virtus. Cuius proinde carentia etiamſi inculpata, infert dedecentiam aliquam, quam ab initio remoueri à Chriſto, par fuit. Quod ſi Adamo hæ virtutes fuerunt ab initio infuſæ per accidens, vt fert concors Theologorum ſententia, quam latè ſtabilit Suares l. 3. Coſmop. c. 11. à n. 5. quanto magis idem Chriſto erit tribuendum? Fuerunt igitur Chriſto inditæ hæ virtutes iam ab initio. Nec abs re de his quoque virtutibus accipere liceat verba S. Baſilij in Pſalm. 44. ad illud *dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem*, quod ſic gloſſat, [Reliqui quidem homines, labore & exercitatione, & attentione ſæpenumerò aſſequuntur amorem honeſti ac probitatis, & malitiæ totius deteſtationem. Tibi autem naturalis eſt ad boni proſecutionem proprietas, & ad iniquitatis fugã per quàm familiaris alienatio.]

Quæ virtutes Theologicæ in Chriſti voluntate.

271. Quæ de virtutibus moralibus ordinis naturæ hactenus probabiliter diximus, fuiſſe ſcilicet in Chriſti voluntate, & quidem ab initio, certa eſſe debent de pleriſque virtutibus ordinis ſupernaturalis, quas nõ eſt quod pro duplici ſtatu ſecernamus, in eas quæ ſunt viæ, & quæ ſunt gloriæ: quia nullæ ſunt ſpeciales virtutes volũtatis collatæ in gloria, diuerſæ ab ijs quæ in via fuerint præhabitæ. Itaque in ordine ſupernaturali, honeſtarunt Chriſti voluntatẽ, primò ex virtutibus Theologicis duæ poſteriores, ſpes ſcilicet & charitas, & virtus piæ affectionis adiuncta fidei ad intellectũ poteſtate voluntatis inflectendum & captiuandum in obſequium: licet enim hæc virtus ſpectet actum intellectus, ineſt tamen voluntati, eamque ad vrgendum pro poteſtate intellectum, inſtruit ac munit.

Harum ergo virtutum vna citra vllum dubium fuit in Chriſto & quidem perfectiſſimè nempe charitas. Spem verò negant Chriſto Valentia 3. p. d. 1. q. 7. p. 3. & Peſantius 3. p. q. 7. art. 2. diſp. 1. ac Bellarm. in Pſalmum 15. v. 1. Vaſques d. 43. c. 2. Sed conſequenter ad ſuperiùs conſtituta, admittenda eſt in Chriſto virtus ſpei, cum Ægidio Coninc diſp. 19. de actibus ſupernatur. nu. 145. & Becano tráct. de Incarnat. c. 8. quæſt. 8. Et ratio eſt ex ſupra dictis manifeſta. Spes enim eſt virtus vnius ſpeciei infimæ, vt ex motiuo patet. Vnde cum oſtenſum ſit, aliquos actus ſpei in Chriſtum viatorem cecidiſſe, non fuit ei neganda ſpes. Quamuis non ſit dubium, quin defuerit Chriſto actus ille primarius ſpei à quo ipſum virtutis *ſpei* nomen ductum eſt, nempe erectio animi aduersùs difficultates obſepientes aſſecutionem ſummi boni, quæ Chriſto ſemper comprehenſori tribui non poteſt. Quia tamen aliqui ſpei actus in Chriſto locum habuerunt vt ſupra vidimus, merito eidem habitum damus. In quo eſt latum diſcrimen, inter fidem ac ſpem: nam fidei nullus planè actus Chriſto competit, atque adeò neque habitus. De virtute piæ affectionis adiuncta fidei, quamuis contradictionem non inuoluerit, quod & ipſa & eius actus Chriſto ineſſent; tamen quia actus illius eſſet in Chriſto planè otioſus, (neque enim in Chriſtum cadebat actus ille, *volo credere*,) remouenda eſt à Chriſto virtus illa piæ affectionis qua ex parte ipſum reſpicit: admittenda verò, qua ex parte poterat Chriſtus diligere in alijs, actũ volendi credere, quæ dilectio eſt actus eiuſdem honeſtatis ac virtutis, cuius eſt ipſa volitio credendi, vt vniuersè dictum eſt cum de virtutibus l. 1. n. 253. quamuis enim volitio vt alius credat, non ſit actus fidei, tamen collucet eadem morali honeſtate, qua volitio qua ego ipſe vellem credere; quæ eſt tota moralis honeſtas reperta in actu fidei: quia cum ſit actus pertinens ad intellectum, nulla alia honeſtate morali afficitur, quàm ea qua ab actu voluntatis imperante perfunditur.

Quæ item virtutes morales, per ſe infuſæ.

272. Præter hos actus primos, honeſtarunt Chriſti voluntatem virtutes morales per ſe infuſæ. Has enim, cum ſint gratiæ ſanctificantis connaturale ſatellitium, dubitare non licet, inditas fuiſſe Chriſto, ſimul cum gratia ſanctificante. Tantùm dubitatio eſſe poteſt, de paucis quibuſdam virtutibus moralibus, quæ quod imperfectionem ſupponant, vel materiam poſtulant Chriſto incongruentem, nullos actus in Chriſto habuerunt, vel habere, potuerunt. Excluſis verò actibus, ſiue defectu materiæ, ſiue aliam ob cauſam, habitus inutilis redditur, fruſtraque confertur. Quare videri poteſt, virtutes illas Chriſti voluntati defuiſſe. Eiuſmodi inprimis eſt pœnitentiæ virtus, quam liquet ſupponere peccatum. Ideoque eam cadere in Chriſtum, negant Vaſques 3. p. d. 42. cap. 1. & ad q. 85. art. 4. dub. 2. Raguſa tom. 1. in 3. p. d. 68. Valentia t. 4. diſp. 7. q. 2. p. 3. & præiuerat S. Thomas in 4. d. 14. q. 1. art. 3. quæſtiuncula 3. & Soto ibid. quæſt. 2. art. 5. Diſtinguit Ægidius Coninc diſp. 1. de pœnitent. num. 19. Nam virtutem ipſam ſeu habitum, fatetur in Chriſto fuiſſe: actum, non item, quia ſupponit peccatũ, cui nullus in Chriſto locus fuit. Et idem dici poſſe videtur de liberalitate, & magnificentia, ac magnanimitate; quarum materia Chriſto defuit. Eſto enim habuerit Chriſtus earum habitus, at ſaltem actus deficiente materia abfuerunt.

273. Mihi tamen nulla virtutum moralium prædictarum, defuiſſe Chriſto videtur, ſiue quoad habitus, ſiue quoad actus. Nam liberalitas Chriſti, in pretioſiſſimis opibus diſpertiendis, emicuit ſplendidiſſimè. Nec enim rectè faciunt, qui liberalitatem ad ſolam ſenſibilem materiam V. G. pecuniariam reſtringentes, eam Chriſto abrogant; cum tamen liberalitatis veræ materia latiùs pateat, vt Suares rectè cenſuit diſp. de Iuſtitia Dei sect. 1. à num. 27. Magnificentiam quoque prodidit in ſtructura præcellentiſſimi operis, quale nemo eorum qui magnificentiſſimi audierunt, vnquã perfecit; nempe Eccleſiæ ſanctę. Sed & magnanimitatem heroicam, qua ex parte ad fortitudinem pertinet magnanimitas, exercuiſſe Chriſtum conſtat, in grauiſſimis & arduiſſimis diſcriminibus. Nec minùs præfulſit in Chriſto magnanimitas, Qua ex parte ſpectat ad Temperantiam, eſtque generoſa animi erectio, aduerſus puſillitates honorum noſtratium, & gloriæ fluxæ ac euanidæ. Tota enim Chriſti vita, fuit honorum humanorum, veriùs fumi ac fimi ſecularis, conculcatio. Poſtremò pœnitentia quamuis non poſſit Chriſto tribui prout reſpiciens actum à quo vulgo nomen habet; nempe dolorem de peccato proprio per ipſummet pœnitentem admiſſo, Chriſtus enim retractare culpam non potuit, qui peccatum non fecit, nec inuen-

inuentus eſt dolus in ore eius;) tamen vniuerſaliùs & abſtractiùs loquendo de pœnitentia ſpeciali virtute morali, non videtur dubium, quin ſit Chriſto aſſignanda. Nimirum quatenus vel peccatum in genere vel determinate peccatum alienum, ob factam per illud diuini iuris imminutionem deteſtatur; intenditque curare pro viribus abductionem alienæ voluntatis ab eo admittendo, & ſatisfacere Deo ſatagit pro iam admiſſo. Omnes quippe illi actus, ſunt pœnitentiæ virtutis moralis ſpecialis, Et in Chriſto fuerunt. Ac proinde non modò pœnitentiæ habitus vt ferebat inutilis diſtinctio quę ſuperiùs adducta eſt, circa alias quoque proximè propoſitas virtutes explodenda, ſed etiam pœnitentiæ actus Chriſto eſt concedendus, cum Argentinate in 4.d.14 quæſt.1.*ad* 5. & compluribus quos profert Suares t.4.3.p.d.7.ſerm.1. à num.10. Actus tamen pœnitentiæ, quem præter ſupra recenſitos tribuit Chriſto Argentinas, nempe iſte, *ſi per impoſſibile peccarem, deteſtarer peccatum*, etiamſi neque peccandi potentiam ſupponat, neque aliquid Chriſtum dedecens, remouendus à Chriſto videtur, tanquam planè vanus & otioſus in voluntate vndecunque firmata aduerſus peccatum; ita vt impoſſibile ſit illud in eam ſubingredi; qualis fuit Chriſti voluntas.

Fuerunt itaque in Chriſto virtutes morales per ſe infuſæ. & quidem ab initio, quia connaturales acceſſiones gratiæ ſanctificantis, quæ ab initio inſedit Chriſto. [Qua ratione quiſquam ambiget, (ait S. Cyrillus l.3.pentabibl. c.4. Quod à perfectione virtutis abeſt, id eſſe reprehenſioni obnoxium, neque per omnia laudandum, immò verò etiam fortaſsè de peccati crimine culpandum? Atqui verum eſt, non feciſſe peccatũ, neque inuentum fuiſſe dolum in ore eius, vt ſcriptum eſt; Perfectiſſimus ergo erat omni ex parte eiuſmodi vir, neque vllo modo quidquam illi deerat ad abſolutam, perfectamque virtutem. Quando autem fuit minus in virtute perfectus, qui etiam in vtero Deus erat? de quo etiam, Propheta dicit Eſaias: *Butyrum & mel comedet; antequam ſciat vel eligat mala, eliget bonum: quia antequam ſciat puer bonum aut malum, repugnabit improbitati, vt eligat bonum.* Vndenam igitur tibi ſuppetit, virtutis imperfectionem in Chriſto demonſtrare, quàue ille progreſſione indiget, qui adeò eſt abſolutus, vt vniuerſæ improbitati repugnet, præferatque illi, immò verò ſolam eligat virtutem?] Vides virtutum plenitudinem & conſummationem, fuiſſe in Chriſto ab initio, iuxta Cyrillum. Nimirum *erat in illo natura virtutum*, vt dixit Orig. hom.2. in Pſal.38. id eſt Deitas, è qua veluti fonte virtutum, humanitas perfundebatur fluentis illis: & quia vnio humanitatis cum Verbo fuit ab initio, rigatio quoque illa ab initio fuit.

Dona Spiritus ſancti, in Chriſti voluntate.

274. Quia verò dona Spiritus ſancti ſpectantia ad voluntatem, eiuſdem cum virtutibus denominationis, non diſcrepant à virtutibus: propterea eadem opera probatum manet, dona Spiritus ſancti ad voluntatem ſpectantia, Chriſti voluntatem exornaſſe ab initio. Non me latet, apud pleroſque dona Spiritus ſancti ad voluntatem ſpectantia, diſtingui à virtutibus moralibus infuſis voluntati, ſicut dona ſpectantia ad intellectum, diſtinguũtur à fide, quæ eſt virtus infuſa intellectui: quod ſenſit Suares l.6. de gratia cap.10. nu.5. & l.2.c.21.nu.4. & Salas 1.2.tract.12.diſp. vnica num.7. tametſi non nihil ambiguus, vt & Malderus 1.2. ad quæſt.9. Sententia tamen cui adhæſi, eſt plurimorum Scholaſticorum, nominatimque Scoti, Gabrielis, Maioris, & Palacij in 3.d.34. itemque Gabrielis Vaſques 3.p.d.44.num.7. nec non Almaini tract.3.moral.c.13. & Gerſonis tract. de donis Spiritus ſancti, & ante hos omnes Altiſſiodorenſis l.3.ſummæ tract.11. à cap.1. Et ſuffragatur ratio; deeſt enim planè fundamentum diſtinctionis inter virtutes morales infuſas, & dona eiuſdem denominationis. Quid enim aliud facit pietas, aut fortitudo quę eſt donum, quàm quod faciunt pietas & fortitudo quæ ſunt virtutes?

Aiunt aliqui dona regulari per ſuperiorem & extraordinariam regulam, nempè per motionem & inſtinctum Spiritus ſancti, ſæpè diſcordantem à communibus regulis: idque ad diſtinctionem donorum à virtutibus ſatis eſſe, cum dona circa eandem materiam operentur altiori modo. Ita Suares c. illo 21.num.5. E contrario autem Salas 1.2.tract. illo 12.diſp. vnica n.29. dona circa eandem materiam operari depreſſiore modo, & idcirco virtutibus ſibi cognominibus, ignobiliora eſſe contendit. Sed quod ad rem præſentem attinet, neuter rectè colligit ſpecificam donorum & virtutum diuerſitatem, ex diuerſitate regulæ. Nam licet ea ſpecifica diuerſitas penes regulas, haberi poſſit agendo de ordinibus diuerſis, vt liquet de virtutibus naturalibus, comparatis ad virtutes per ſe infuſas eiuſdem denominationis, quæ ſpecie diſtinguuntur, nec niſi penes exigentiam diuerſæ regulæ: Tamen cum ſiſtitur intra eundem ordinem, diuerſitas regulæ non ſufficit ad eſſentiale diſcrimen regulatorum, alioqui virtutes Chriſti morales per ſe infuſæ, quæ per fidem non regulabantur ſicut noſtræ, ſecernerentur ab eis ſpecificè. Noſtræ item virtutes, in via, vbi per fidem regulantur; diſcreparent ſpecificè à ſe ipſis ſpectatis in patria, vbi alia regula diriguntur. Quàm multæ item virtutes infuſæ, in nobis eadem regula dirigente regulantur, nempe fide? Igitur cum ſiſtitur intra eundem ordinem, varietas regulæ non eſt indicium varietatis honeſtatis obiectiuæ, vnde diuerſitas ſpecifica exiſtit: atque adeò quod virtus moralis exerceatur ex motione ſpeciali & extraordinaria, vel ex ordinaria, perinde eſt: quia eadem vtrobique ſplendet ſupernaturalis honeſtas, ac proinde regula eſt vbique formaliter eadem. Niſi ſi quis abſurdè admittat, actus fidei ſpei, & charitatis, cum ex motione extraordinaria eliciuntur, differre ſpecie à ſeipſis prout communi modo exercentur; aut actus virtutum moralium ex eo quod ſint heroici ſpecie, diſcriminari à communibus. Multo minus autem videri debent ſecernenda ſpecie, dona voluntatibus infuſis eiuſdem nominis, ſi verum eſt donorum & virtutum actus eſſe eoſdem; ita vt eadem operatio ſit doni, vt fit ex ſpeciali inſtinctu; & virtutis infuſæ, prout ex tali motiuo exercetur, quę eſt ſententia Valentiæ 1.2.d.5.quæſt.8.p.1. Vt quid enim peculiarem & nouum habitum comminiſcamur, vbi vnicus eſt actus, & ex eodem motiuo profuſus?

275. Sed hæc obiter dicta ſunto, alibi diffuſiùs perſequenda. Nunc enim non niſi in tranſcurſu ſunt tacta, tantùm vt conſtaret, non eſſe in Chriſti voluntate quærendam diuerſam perfectionem à donis, & diuerſam à virtutibus per ſe infuſis eiuſdem denominationis, cum dona à virtutibus nõ diſcrepent. Nec refert quod dona voluntatis ab Iſaia cap. 11. recenſita, in Chriſto non ſint niſi tria: fortitudinis nimirum, pietatis, atque timoris: virtutes autem morales infuſæ, ſint longè plures. Hoc inquam non refert. Nam Iſaias non cogitauit de exprimendis omnibus Chriſti donis; ſed præcipua quædam quæ ad rem faciebant memoraſſe contentus, reliqua ſilentio preſſit, non tamen excluſit, vel negauit: idque videtur per ſe perſpicuum, quia quo iure fortitudo proponitur vt ſpeciale donum, eodem iuſtitia quoque & temperantia potuiſſent vt dona ſpecialia numerari. Nec caret obtorſione aliqua, quod Suarez lib.2. de gratia cap.21.num.16. & 22. dona quoque his virtutibus correſpondentia, vult ab Iſaia expreſſa, ſed ſynecdochicè: iuſtitiam, nomine pietatis ſiue religionis, & temperantiam nomine timoris reuerentialis, pertinentis ad humilitatem temperantiæ ſubiectam. Expeditius videtur, aſſerere non omnia dona nume-

numerata eſſe ab Iſaia. Si autem omnia numerarentur, æquatura eſſe numero, virtutes per ſe infuſas volũtati.

Fuit ergo in Chriſto virtutum plenitudo, & vt loquitur Petrus Cellenſis l. de panibus cap. 6. [Rex iſte virtutum, omnium gratiarum curiam, in pectore, & in anima ſua conuocauit.] Pulchrè item autor tract. de paſſ. apud Bernardum cap. 16. [Nullus flos, id eſt, nulla virtus, per quemcumque florem ſignificata, deeſt viti noſtræ. Quæ enim virtus deeſſet, in Domino virtutum?] Vitum totum ex virtutibus factum, dicere liceat, vſurpata Boëtij. Phraſi lib. 2. de conſol. cap. 4. & Tertulliani l. 3. in Marcio. cap. 9.

Beatitudines, in Chriſti voluntate.

276. Eadem ex cauſa ex qua conſtitutum eſt, fuiſſe in Chriſto dona habitualia Spiritus ſancti, ſtatuendum eſt fuiſſe quoque in Chriſto habitus correſpondentes beatitudinibus, vt vocant. Nam beatitudines actuales, nihil aliud ſunt quàm actus virtutum infuſarum heroicarum, quatenus peculiari quadam ratione conducunt ad illam beatitudinem conſequendam, quæ cõtinetur præmijs aſſignatis à Chriſto, prædictis illuſtribus actibus virtutum, vt tradit Gabriel. in 3. d. 34. concluſ. vltima. Nec aliud voluerunt Gerſo tract. de beatitudinibus & alij, qui beatitudines à donis Spiritus ſancti, & à virtutibus diſtinxerunt. Tantùm quippe voluerunt, actus illos ad beatitudinem illis in Euangelio propoſitam comparandam præcellentes, non eſſe vulgares actus virtutum aut donorum, ſed eximios dumtaxat. Diſtinctio autem ſpecifica beatitudinum à virtutibus & donis, nec in Scripturis & Patribus fundamentum habet, nec ſolida ratione ſtabiliri poteſt. Quam enim diuerſam rationem formalem motiuam aſſignare liceat beatitudinibus actualibus, quæ non ſit actibus donorum atque virtutum communis? Imo admodùm veriſimile eſt, actus quoſcumque donorum & virtutum infuſarum ad voluntatem pertinentium, poſſe dici *beatitudines*, prout interuentu talium actuum pertingitur ad eximium illud bonum quod eis in Euangelio attribuitur; puta habere ſpeciale ius ad regnũ cœlorum, poſſidere terram, videre Deum, & alia Matthæi 5. & Lucæ 7. enumerata, vel alia ſimilia quæ correſpondere poſſunt alijs donorum aut infuſarum virtutũ actibus, præter illos quos Chriſtus recenſuit, quia non intererat eius, recenſere omnes. Itaque cum actus beatitudinum non diſcrepent ab actibus virtutum atque donorum, perſpicuè ſequitur, beatitudines habituales non diſcrepare ab habitibus virtutum atque donorum. Proindeque ſicut in Chriſti voluntate, fuerunt dona atque virtutes ad voluntatem pertinentes, ita & beatitudines habituales æquè ac actuales, de quibus eſt illud Origenis homil. 38. in Lucam. [Omnes beatitudines quas locutus eſt in Euangelio Ieſus, ſuo firmat exemplo & quod docuit proprio teſtimonio probat. *Beati*, (inquit,) *mites*. Huic ſimile eſt de ſemetipſo: *Diſcite à me quoniam mitis ſum. Beati pacifici*: Et quis alius ita pacificus, vt Dominus meus Ieſus, qui eſt pax noſtra; qui ſoluit inimicitiam, & in ſua eam carne deſtruxit? Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Nemo ſic perſecutionem paſſus eſt propter iuſtitiam, vt Dominus Ieſus, qui pro peccatis noſtris Crucifixus eſt. Omnes igitur beatitudines in ſemetipſo Dominus oſtendit. Ad quàm ſimilitudinem etiam illud quod dixerat. Beati flentes, ipſe fleuit, vt huius quoque beatitudinis faceret fundamenta.]

Summa capitis, & vſus doctrinæ.

277. Breuiculus capitis hic eſto. In Chriſto locum habuere omnes actus humanæ voluntatis, ordinis naturæ, gratiæ, & gloriæ; efficaces, & inefficaces ſtatum Chriſti non dedecentes; nominatimque inter naturales actus triſtitia voluntatis, & electio. Inter infuſos votum & iuramentum, amorque à beatifico diſtinctus, reuerentialis timor Dei, ac ſpes actualis quorundam obiectorum; & ſpecialiter gloriæ corporis; denique inter actus gloriæ, delectatio beatifica perennis, nullo vmquam dolorum cumulo interciſa. Et nõ potuit quidem in volitionibus ad duos extremos ordines ſpectantibus, fundari meritum; fundatum tamen eſt in volitionibus ſecundi ordinis; cum reſpectu noſtri, tum etiam reſpectu minutorum quorundam ipſius Chriſti bonorum, vt exaltationis, & gloriæ corporis. Omnes denique virtutes, prædictis Chriſtum non dedecentibus actibus correſpondentes, Chriſto inextiterunt; pœnitentia ac ſpe habituali nõ excluſis, ac caritate pro gratiæ & gloriæ ordine eiuſdem cum noſtra rationis, retenta; nec multiplicata eſſentialiter. Quia verò donorum Spiritus ſancti actualium voluntati inſidentium, nec non beatitudinum Euangelicarum principia, à virtutibus non diſcrepant; dona quoque illa primordialia, & beatitudinis fontes, voluntati Chriſti inextitiſſe, ratum eſto.

Vſum doctrinæ copioſum ſuppeditabit caput ſequens.

CAPVT V.

Hortus Domini ſigillatim luſtratus; ſiue exquiſita perfectionis præcipuarum Chriſti virtutum; ſpecialis expreſſio, magnam partem ex Patrum Symbolis.

278. MOnſtratum hactenus, eſt fuiſſe in Chriſti voluntate, virtutum omnium ſtatui beati conſentanearum perfectiones, quæ eſt illa corona gloriæ qua coronandum Chriſtum prophetauerat Salomon, interprete B. Ambroſio ſerm. 15. in Pſal. 115. *in præfatione*. Heſychius verò lib. 2. in Leuit. cap. 8. ait hoc eſſe rationale iudicij, duodecim pretioſis lapidibus exornatum. Concinnè item Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus ſancti cap. 18. hac ipſa ex cauſa, animam Chriſti vocat paradiſum deliciarum, in quo conſitæ viſantur omnis generis plantæ frugiferæ. Et cap. 20. cur Spiritus ſanctus in Chriſtum ſpecie columbæ non flammæ, aliaue aliqua deſcenderit, rationem inde petit, quod tota gratiæ & donorum ac virtutum eam aſſectantium plenitudo, non pars dumtaxat eius aliqua, Chriſto ſit collata: quod per animal multimembre ſcitè expreſſum, obſeruat.

Chriſti voluntas, hortus virtutum omnium.

Autor tract. de paſſ. Dom. apud Bernardum cap. 16. videtur vt omnium florum hortum, voluntatem Chriſti proponere. [Nam (inquit) propterea exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, & plantatus eſt in terra noſtra, & corporis noſtri deformitatem accepit, fronduitque, & floruit, & fructus plurimos attulit; vt per hoc quod noſtræ humanitati vnitus eſt, ſuæ diuinitati nos vniret. Sed quia ſine flore non peruenitur ad fructum, floruit ille benignus, Ieſus. Qui ſunt flores eius, niſi virtutes?] Numerat paulo poſt ſpecialiter, in his floribus, violam humilitatis, lilium caſtitatis, roſam patientiæ & caritatis, & florem abſtinentiæ, quem crocum dicunt. Eſtque hæc virtutum Chriſti comparatio, cum amœniſſima, tum commodiſſima. Quamquam autem Chriſtum ſub ratione vnius floris ſæpè proponant Patres & Scripturæ, idque ad hoc Chriſti decus conſiderandum, rectè æſtimanti poſſet ſufficiens videri, iuxta Origenis ſententiam l. 5. contra Celſum, vbi Chriſtum ipſam virtutem eſſe ait, non hanc illamue, ſed communiter virtutem: tamen ſigillatim hæc ornamenta ſpectare, vtilius erit. Ideoque propoſui luſtrationem horti, in quo ſcilicet non vnus, ſed omnes ſpectantur flores virtutum. Nec eſt ea appellatio noua.

Sic enim [tota virtutum prata in Davidis animo conſita] ſcitè dixit Baſilius Seleuciæ,rectèque etiam Conſtantinus Manaſſes in hiſtor. num.111. Marcianum imperatorem,vocauit [virtutum nemus , & arborem à gratijs conſitam.] Deiparam Chryſippus Presbyter orat. de ea , ſic affatur. [Aue quæ es hortus Patris,aue quæ es pratum totius fragrantiæ Sancti ſpiritus.] Et hanc maximè ob cauſam ,ſcriptura ſacra quæ magnorum virorum virtutes exhibet , eum horto componitur,quam cóparationem egregiè proſequitur S.Chryſoſtomus,initio homiliæ in Eutropium. Ioannes verò Moſchus librum ſuum de SS. virtutibus, vt eſt apud Photium Cod.199. inſcripſit [hortum nouum,& pratum.] Nimirum quia iuxta Hugonem Victorinum l.1. eruditionis Theolog. ex 2. miſcell. tit.70. quæuis bona anima,hortus eſt voluptatis ; accipitque de ea illud de Satana , *quaſi hortus voluptatis terra coram eo , & poſt eum ſolitudo deſerti* : quod ſcilicet ſubiens animam omni florum genere vernantem hoſtis noſter ,exterminet vniuerſam floriditatem illam : de qua videndus rurſus idem Hugo l.4. erudit Theol. ex 2. miſcell. titulo 160. Conciniitque Richardus, Hugonis eruditione & religione germanus,tract. de gemino paſchate *ſub initium*, vbi tractans paſcha floridum , [ô quales (inquit,) flores,veræ virtutes.] Memorat mox ſigillatim , crocum caritatis,lilium caſtitatis,paſſionis roſam, & humilitatis violam ; quæ omnes virtutes, in anima pia,non ſecus ac in horto amœniſſimo vernant.

279. Floruerunt in Chriſti voluntate velut in horto,omnes hi flores virtutum,iam ab initio.Quod enim ſcitè dixit Conſtantinus Magnus oratione ad SS.cœtum c.20. [Ipſa Dei cunabula , Spiritus ſancti virtute, fragrantes flores nouæ ſoboli extulerunt.] Omnis inquam virtutis ſpecies in Chriſti ortu vernauit. Sicque accipit illud Poëtæ,

Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores.

Additque mox, [eadem virtute;per Chriſtum vniuerſam hominum ſocietatem non aliter quàm denſam ramorum multitudinem,ex vna radice,odoriferis floribus pullulantem,ex æquabili roris temperatione rigatam,efflorescere.] Omnibus igitur in Chriſti voluntate,floribus virtutum vernantibus , videbimur eadem laboraturi difficultate,qua Naz. orat.13. *initio*, qui difficile pronunciat propoſita magna virtutum varietate, vni cuipiam primas dare, & ab ea auſpicari : quemadmodum etiam in prato quodam plurimis & ſuauibus floribus referto , florem omnium pulcherrimum & fragrantiſſimum difficile eſt reperire, alio nimirum olfactum & aſpectum ad ſe diſtrahente, atque ad primùm eum decerpendum alliciente. Quod tamen cœleſtia ex genere ſuo præſtent terreſtribus, & inter virtutes,aliquæ genere ſuo ſint cœleſtes , hoc eſt Theologicæ,ijs correſpondentibus luminoſis floribus,quos S. Chryſoſtomus hom.10.ad pop. & Baſil.Seleuciæ oratione 1. ac Ambroſius 4. exaëm. cap. 2. memorarunt, ordiamur à virtutum omnium voluntati inexiſtentium Regina,ſiue à caritate , quam ſolam inter Theologicas in Chriſto agnouimus, adæquatam , & omnibus ſuis munijs fungentem : Tum ad morales delabemur,eo ordine ſeruato, quem in vulgato quaternario Cardinalium virtutum obtinent ; vt nimirum primo loco Iuſtitia , ſecundo fortitudo , tertio temperantia collocetur,nulla hic facta ſepoſitione partium potentialium à ſubiectiuis,quæ alio in loco (virtutes ſcilicet ipſas tractando,) non eſt prætermiſſa.

Praxes virtutum Chriſti, ſertum florulentum ex Patrum areolis.

280. Quia verò vniuerſum decus virtutum, & ipſa vt ita dicam perfectionis earum perfectio,in vſu ac exercitatione conſiſtit,quod monſtrare alibi memini ; viſum eſt hoc loco,ad penitiorem propoſitorum voluntatis Chriſti decorum introſpectionem,quæ SS.Patres de varijs harum virtutum per Chriſtum praxibus annotarunt,non prætermittere: non quidem exactè ſingulis inſiſtendo virtutibus, (quod immenſum propè foret ,) nec ſingularum omnia in Chriſto opera anxiè veſtigando ; ſed præcipuarum quarundam luculentiores nonnullos actus,hic exhibendo , verbis ferè ipſorummet Patrum,vt tractatio ſit & amœnior,& grauior. Eritque hæc veluti ſeges lectiſſimorum conuiuia virtutis exemplorum , ad quæ quiſque vitam ſuam & facta admetiri ſtudioſè debeat. Nihil enim ad imitandum dignius aut vtilius , exemplis virtutum Chriſti Domini , in quo virtutes abſque næuo , & incontaminatæ fulſerunt : vt propterea Patres , conſentaneè ad Scripturas quas in hanc rem addenſat à Coſta l.5. de Chriſto reuel. cap.5. hanc mortalibus virtutum rubricam,ſæpiſſimè præfigant ;& hoc velint eſſe quaſi ſpeculum, ad quod vitam ſuam quilibet noſtrum attentiſſimè excolat,vel picturam archetypam quam imitatione exprimat,vt egregiè philoſophatur S.Baſilius in Conſtit. monaſt. c.5.

Caritas in Deum.

Caritas Chriſti,pro gemino caritatis vſu ; & in Deú, & in proximum propter Deum , ſplendidiſſimè emicuit. In Deum quidem,à vitæ primo momento, exquiſitiſſimam caritatem prodidit Chriſtus,eamque vſque adeò incenſam , vt præ ea non modò ſanctorum quorumlibet virorum tantoperè inter nos celebrati ardores,ſed etiam Cherubinorú & Seraphinorum prunæ, imo Aetnea incendia, planè frigeſcant. Exhibet illam luculenta planè oratione Ioannes Auila tract. in illud, *audi filia* c.78.79. & 80. Latinè expreſſus à Roſſignolio l.3. de diſcipl. Chriſt. perfect. c.26. Caritatis Chriſti in Deum perfectionem ſummam,ex obiecto,& notitia ſupernaturali infuſa qua intellectui Chriſti obuerſabatur,& amoris ignitabulis quæ in ſeipſo conſpiciebat Chriſtus , æſtimare facilè licebit. Nam & Dei vultum,per ſcientiam hanc infuſam amori libero de quo agimus prælucentem,tametſi non liquidò & intuitiuè contuebatur ; euidenter tamen quantum ad iudicium,agnoſcebat eximia omnino ſpecie & pulchritudine vernate. Vt nos quoque,in extremorum notionibus non accuratis , efformamus nihilominus iudicia quoad nexum ſcientifica,atque adeò euidentia. Tantæ diuinæ perfectionis & ſummæ amabilitatis quoddam quaſi ſtillicidium omnibus rebus purè creatis eximiè præcellens ſeipſam conſpicando indeque mentis aciem in Deum , tot bonorum totque perfectionum quibus ſe abundare videbat fontem primarium , retorquendo ; exardeſcebat increbibilem, certe inexplicabilem in modum,Dei amore,anima Chriſti.

Inde incenſum illud deſiderium reparandi diuinum honorem,quo aptato tunc primùm ſibi corpore , ex quo innotuit ei beneplacitum Patris , iam tunc dixit, *ecce venio*; ad crucem ſcilicet, & mortem acerbiſſimam ſed præ amore, ſuauem. Inde contemptionis pro Deo contemptio , & probrorum ac contumeliarum computatio inter dedecora.Planè enim Chriſtus,inter honores ſummos duxit, omne genus contumeliarum & ſannarum pro Dei amore excipiendum. Vnde in procinctu ad paſſionem,agnoſcens mox conſecuturá cum omní deſpectione paſſionem,dixit ; *Nunc clarificatus eſt filius hominis.* Nimirum vt autor ſermonis quarti è 15. in cœna Domini , apud Bernardum benè perpendit, clarificationem vocauit ibi Chriſtus,omnia illa dedecora pro amore Patris in bonum noſtrum ſubeunda. Optauit Chriſtus , hanc ſuam erga Patrem caritatem incentiſſimam & flagrantiſſimam,omnibus innoteſcere. Ideoque profeſſus eſt, ſe alacrem & impigrum in pericula præſentiſſima deſcendere,vt eſſet orbi notum

quod

quòd Patrem diligeret. *Vt cognoſcat* (inquit) *mundus quia diligo Patrem ſic facio.* Agebat de aditione extremi ſui diſcriminis, & occurſu ad Iudam cum turmis aduerſantem. Hinc patet, quàm benè Chriſtus vſus ſit amore, quem in illum dumtaxat finem eſſe homini collatum, vt erga Deum exerceatur, tradit optimè Orig. l. 9. in ad Rom. ad illud capitis 12. *Caritas ſine ſimulatione*; oſtendens omnem alium amorem, eſſe ſimulatum.

Eadem ad proximum protenſa.

281. Ramus alter caritatis, proximos ſpectat. Viſus eſt hunc Chriſti amorem, admodùm ſed non ſupra verum, amplificaſſe ſcriptor valdè pius, & ſolo tempore antiquis poſterior Luſionibus Bloſius in Conſolat. puſillanim. §. *de immenſo Dei erga homines amore.* Et agit de Deo homine, ſiue de Chriſto, cum redemptoris caritatem aliaſque perfectiones delineandas ſuſcepiſſet. Statuit enim conuenire in vnum Angelos omnes, & animas rationales quotquot vnquam ſunt conditæ, idque collato omnes ſtudio ſuſcipere, vt vnam aliquam è Chriſti perfectionibus, nominatim verò caritatem in homines, deſcriptam dent. Inque eam, vult ſuppetere ſingulis animabus & Angelis, tantum attramenti quanta eſt totius Oceani aqua: membranarum autem vicem tenere ampliſſimam cœli molem, vnicuique ad exarandum attributam, quanta, quanta eſt. Negat verò deſcribendam fore decimam perfectionis prædictæ ſeorſim acceptæ partem, quin priùs, & attramentum deficiat, & cœli vaſtitas adeò eſſet oppleta literis, vt ne apici quidem vltra appingendo, ſuper futurus eſſet locus. Magnificè hæc ille profectò, ſed non ſupra verum. Quid enim omnes puratum creaturarum conatus, ad deſcriptionem operis, quod perfecit ipſe Deus? Sed vt poſſumus, maiorem corde noſtro Chriſti in nos caritatem, attingamus.

Ex hoc capite præcellentiſſima fuit Chriſti caritas, qua verè ſe vt Niſſenus hom. 13. ſcitè dixit, præclarum animarum noſtrarum procum, exhibuit. [Amauit nos dulciter, (ait S. Bernardus ſerm. 20. in Cant.) ſapienter. Dulcè nempe dixerim, quòd carnem induit, cautum quod culpam cauit, forte quod mortem ſuſtinuit. Nam quos ſanè in carne viſitauit, carnaliter tamen nequaquam amauit, ſed in prudentia Spiritus, Spiritus quippe ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, æmulans nos Dei æmulatione, non hominis: & certè ſaniori, quàm primus Adam, Euam ſuam. Itaque quos in carne quæſiuit, dilexit in ſpiritu; redemit in virtute. Plenum prorſus omni ſuauitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. At dum naturam prudenter ſelegit à culpa, etiam potenter mortem propulit à natura. In carnis aſſumptione condeſcendit mihi, in culpæ vitatione conſuluit ſibi; in mortis ſuſceptione ſatisfecit Patri, amicus dulcis, conſiliarius prudens, adiutor fortis. Huic ſecurus me credo, qui ſaluare me velit, nouerit, poſſit. Quem quæſiuit, hunc & vocauit per gratiam ſuam: numquid venientem eijciet foras? Sed nec vim, nec fraudem metuo profectò vllam, quod me videlicet de manu eius poſſit eruere, qui & vincentem omnia vicit mortem, & ſeductorem vniuerſitatis ſerpentem, arte vtique ſanctiore deluſit. Iſto prudentior, illa potentior. Carnis quidem aſſumit veritatem, ſed peccati ſimilitudinem; Dulcem prorſus in illa exhibens conſolationem infirmo, & in hac prudenter abſcondens laqueum deceptionis Diaboli. Porrò vt Patri nos reconciliet, mortem fortiter ſubit, & ſubigit, fundens precium noſtræ redemptionis ſanguinem ſuum. Ergo niſi amaſſet dulciter, non me in carcere requiſiſſet illa maieſtas. Sed iunxit affectioni ſapientiam, qua Tyrannum deciperet; iunxit & patientiam, qua placaret offenſum Deum Patrem.] Sic Bernardus, normam inde noſtri in Chriſtum amoris, egregiè eruens.

282. Idem egregiè præſtat Caſſiodorus l. de amic. c. *quanto ſit dulcior*, &c. Sic enim de Chriſti in nos amore, & præſtanda proximo ad Chriſti imitationem charitate, philoſophatur. [Quantum præeminentior eſt humanitate diuinitas, tanto amor Chriſti quem habet ad nos, amore illo quem habemus ad illum, vel ad proximum, dulcior, firmior, atque profundior, violentior, penetrabilior, interior, & compaſſibilior, feruentior, atque ſuauior. Omnes maternos affectus, omnes fratrum coniugúmque conſenſus, illa quam habet ad nos ex inæſtimabili charitate tranſcendit. Ipſe paternæ gratiam lenitatis, exprimens in ſeipſo, fidelem ad animam ſic loquitur dicens: *A modò voca me, pater meus es tu, dux virginitatis meæ tu es.* Et illud; *patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis.* Ipſe nos materna benignitate præ veniens; *quemadmodum*, (inquit;) *mater conſolatur filios ſuos, ita ego conſolabor vos.* Et rurſum; *Numquid poteſt mater obliuiſci infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi mater oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.* Ipſe in ſe modum ſupernæ dilectionis aſſumens; animæ fideli ſic loquitur; *hortus concluſus ſoror mea*; Et item: *vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa.* Amicus eſt, cum & ipſa de illo; *talis eſt*, (inquit,) *dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus*: Sponſus eſt, cum de illo dicitur; *gaudebit ſponſus ſuper te Deus tuus.* Hoc ergo ſentiamus in nobis, quod in Chriſto Ieſu, qui extendens manus in diſcipulos ſuos, vocat eos fratres, & quod amplius eſt, matrem & patrem, atque ſororem; omnem ſcilicet qui humiliter, qui ſanctè, qui caſtè, qui ſocialiter, eius, aut proximi fecerit voluntatem.]

284. Sed nihil hac in charitate admirandum, æquè ac cruciatuum aditio, & probroſæ ſimul ac acerbiſſimæ mortis perpeſſio, pro inimicis. Chryſoſtomus egregiè id proſequitur hom. 11. in 2. ad Cor. & hom. 7. in 1. ad Timot. expendens illud, *dedit ſemetipſum redemptionem.* Quod ita gloſſat. [Magnæ profectò atque imenſæ benignitatis huiuſmodi precium fuit. Nam profectò excruciari illi merebantur, prorſuſque perituri erant: ſed pro ipſis ſuum tradidit filium, vt prædicatio crucis excreſceret. Sufficere profectò iſta poterant ad omnes attrahendos ad fidem, atque ad Chriſti dilectionem illam ineffabilem oſtendendam. Eſt enim ipſa magna profectò, atque inenarrabilis: Litauit ſemetipſum pro inimicis, pro his qui ſe oderant, pro auerſis à ſe. Id quod neque pro amicis, neque pro filijs, neque pro fratribus faceret quiſquam, hoc fecit pro ſeruis Dominus, atque pro huiuſmodi, Deus. Deus enim pro hominibus, pro mortalibus immortalis, pro temporalibus ſempiternus, pro inimicis denique, Dei filius. Nã ſi illi antea cõuerſationis merito, ac virtute placuiſſent, minùs mirabilis charitas illa videri potuiſſet. Et certè ad illam ipſam, nulla humana dilectio poſſet accedere. Quod enim in hominibus eiuſdem ſubſtantiæ non fit, vt pro ſe inuicem moriantur, tum profectò magno exceſſu charitatis factum eſt.]

Sabicanus l. 4. de prouid. hanc Chriſti in nos charitatem ita ſuſpicit, vt penè iniuſtitiæ ſpeciem continere dicat. Locus eſt omni Seſamo ſapidior. [Plus nos amat Deus, quàm filium pater. Euidens quippe res eſt, quod ſuper affectum filiorum nos diligit Deus, qui propter nos filio ſuo non pepercit. Et quid plus addo? Et hoc filio iuſto, & hoc filio vnigenito, & hoc filio Deo. Et quid dici amplius poteſt? Et hoc pro nobis, id eſt pro malis, pro impijſſimis, pro iniquis. Quis æſtimare hunc erga nos Dei amorem queat, niſi quod iuſtitia Dei tãta eſt, vt in eum iniuſtum aliquid cadere non poſſit. Nam quantum ad rationem humanam pertinet, iniuſtam rem quilibet homo fecerat, ſi pro peſſimis ſeruis filium bonum occidiſſet. Vtique hoc magis inæſtimabilis pietas, & hoc mirabilis Dei virtus eſt, quod ita intelligi ab homine magnitudo Iuſtitiæ ſuæ non poteſt, vt quantum ad imbecillitatem humanam pertinet,

penè

Digitized by Google

penè iniuſtitiæ ſpeciem, magnitudo iuſtitiæ habere videatur. Et ideò Apoſtolus ad indicandam nobis aliquatenus diuinæ miſericordię immenſitatem ſic ait; *vt quid enim Chriſtus, cum adhuc impij eſſemus, ſecundùm tempus pro impiis mortuus eſt? vix enim pro iuſto quis moritur.* Oſtendit profectò nobis vna hac ſententia, pietatem Dei. Nam ſi vix vllus pro ſumma iuſtitia mortem ſuſcipiat, probauit Chriſtus quantum præſtiterit, pro noſtra iniquitate moriendo. Sed hoc cur fecerit Dominus,ſtatim in ſubditis docet, dicens: *Commendat autem ſuam charitatem Deus in nobis.* Nam ſi cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt, multo magis igitur nunc iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum. Hoc ipſo ergo gratiam commendat, quia pro impijs mortuus eſt. Maioris enim pretij eſt beneficium,quod præſtatur indignis. Idcirco itaque ait; *commendat ſuam charitatem Deus in nobis.* Quomodò commendat? Scilicet quia non merentibus præſtat. Si enim ſanctis, & benemeritis præſtitiſſet, non videbatur quæ non debuerat, præſtitiſſe; ſed quæ debuerat,reddidiſſe.]

285. S.Bernardus ſerm. in feriam 4. hebdom. pœnoſæ, expendit verbum Apoſtoli, hanc Chriſti charitatem vocantis *nimiam.* [Verè (inquit) nimiam; quia & menſuram excedit, modum ſuperat, planè ſuperemineus vniuerſis. *Maiorem* (inquit) *charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Tu maiorem habuiſti Domine, ponens eam etiam pro inimicis. Cum enim adhuc inimici eſſemus, per mortem tuam & tibi reconciliati ſumus,& Patri. Quænam alia videbitur eſſe, vel fuiſſe, vel fore, huic ſimilis charitati? Vix pro iuſto quis moritur; tu pro impijs paſſus es: moriens propter delicta noſtra, qui veniſti iuſtificare gratis peccatores, ſeruos, facere fratres; captiuos, cohæredes, exules, reges. Nec ſanè aliud aliquid patientiam hanc & humilitatem æquè illuſtrat, quàm quod tradidit in mortem animam ſuam, & peccata multorũ tulit, etiam pro transgreſſoribus rogans, vt non perirent.]

Caſſiodorus l. de amicit. cap. de Sabatho charitatis, alloquens animam ſuam: [Ipſe tam excellens, tam admirabilis, tam præpotens, tam inſignis, poſt lapſum adeò damnabilem oculo miſericordiæ te proſpexit. Ipſe vt te de luto fœditatis erigeret, de ſuæ gloriæ Maieſtate deſcendit: & vt corruptionis ignominiam aboleret, pro te dira,& ignominioſa ſuſtinuit. Et vt multa paucis includam, vt te liberaret à morte, damnatiſſimæ ſe morti obtulit. Nec expreſſiùs, nec fideliùs, nec dulciùs, nec benigniùs exhibere potuit, quanto te diligeret charitatis affectu.] Et inferiùs. [Quocirca adhuc, & iterum tibi vſque ad nauſeam replicabo, vt aſſiduè cogites quanta tulerat tantus pro re tantilla, & tam perdita: ſanguinem & mortem ſuam poſuit pretium ſuum, cum ſit eius ſanguis impreciabilis;& mors eius,æſtimationis non recipiat modum.] En verè amorem crucifixum pro peccatis mortalium, vt aliò ſenſu fere fabula apud Auſonium edyllio 6.

286. Friget, ſi fas eſt dicere, omnis alius in homines Chriſti amor, præ eo quem prodidit orans inter horrendos cruciatus, pro inimicis. Optimè S.Bernardus ſerm. in feriam 4. hebd. pœnoſæ. [Vide nunc opera Domini, quæ poſuit prodigia ſuper terram. Flagellis cæſus eſt, ſpinis coronatus, clauis confoſſus, affixus patibulo, opprobrijs ſaturatus: Omnium tamen dolorum immemor, *ignoſce*, ait, *illis.* Hinc multæ miſeriæ corporis, hinc multæ miſericordiæ cordis, hinc dolores, hinc miſerationes, hinc oleum exultationis, hinc ſanguinis guttæ decurrentis in terram. Miſericordiæ Domini multæ, ſed & miſeriæ Domini multæ, Vincéntne miſeriæ miſericordias, an miſericordiæ miſerias ſuperabunt? Vincant miſericordiæ tuæ antiquæ Domine, vincat ſapientia malitiam, Magna enim illorum iniquitas; ſed nunquid non maior pietas tua Domine? Multum per omnem modum. *Numquid redditur pro bono malum,* (ait,) *quia foderunt foueam animæ meæ?* Planè foderunt impatientiæ foueam, occaſiones indignationis plurimas, & quàm maximas miniſtrantes. Sed quid horum fouea, ad abyſſum manſuetudinis tuæ? Retribuentes mala pro bonis, foueam foderunt, ſed charitas non irritatur, non præcipitatur, numquam excidit, non in foueam ruit, & pro retributis malis cumulat bona. Abſit vt muſculę morituræ, extermi-net ſuauitatem vnguenti, quod de tuo corpore fluit: quia apud ſinum tuum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. Muſcæ morituræ, miſeriæ ſunt, muſcæ morituræ, blaſphemiæ ſunt; muſcæ morituræ, inſultationes ſunt; quas tibi reddit generatio praua & exaſperans. Tu autem quid? in ipſa eleuatione manuum tuarum, cum iam ſacrificium matutinum, in holocauſtum veſpertinum tranſiret: in ipſa, inquam, virtute incenſi, quod cœlos aſcendebat, terram aperiebat, inferos reſpergebat, exaudiendus pro reuerentia tua clamas; *Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt:* O quàm multus es ad ignoſcendum! ô quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine: O quàm longè cogitationes tuæ à cogitationibus noſtris: O quàm firmata eſt etiam ſuper impios miſericordia tua: Mira res; ille clamat, *ignoſce*, Iudei, *Crucifige.* Molliti tibi ſermones ſuper oleum, & iſtis ſunt iacula ô charitas patiens, ſed & compatiens. Charitas patiens eſt; ſufficit; charitas benigna eſt, cumulus eſt. Noli vinci à malo; Charitas abundans, ſed vince in bono malum; ſuperabundans eſt Non enim ſola patientia, ſed & benignitas Dei ad pœnitentiam Iudeos adduxit: quia benigna charitas, etiam quos tolerat amat,& amat tam ardenter. Patiens charitas diſſimulat, expectat, ſuſtinet delinquentem: ſed benigna trahit, adducit, conuerti facit ab errore viæ ſuæ: Denique cooperit multitudinem peccatorum.] Hoc eſſe conſummatæ charitatis exemplum, ait Richard. Victor. ſerm. in die Paſchæ.

Eſt huius caritatis longè inſignis effectus commiſeratio & vt loquimur compaſſio, condolens alienæ miſeriæ. Hanc compaſſionem micuiſſe in Chriſto ſplendidiſſimè, probat egregiè creditus Bernardus Tract. de vite Vera cap. 5. contentione facta compaſſionis illius quæ in S.Paulo notata eſt. Paulus enim profeſſus eſt, neminem ſuorum infirmatum eſſe, quin ipſe quoque infirmaretur. [Si vſque ad tantam infirmitatem per affectum compaſſionis acceſſit, qui ſcintillam caritatis habuit, quid ſentiendum putas de ipſa caritate, de cuius plenitudine omnes acceperunt?] Librat in eandem ſententiam idem Autor exemplum Gallinæ, quam conſtat præ omnibus animalibus tenerrimæ compaſſionis affectu tangi erga fetus ſuos. Ea ergo ex cauſa cenſet autor ille, Chriſtum ſe eum gallina compoſuiſſe, quia commiſeratio de ventre matris cum ipſo orta, tanta tamque perfecta fuit, vt non poſſet quæri perfectior.

287. De ea præcellentiſſima, nec ſatis vmquam ſuſpicienda caritate, qua pauperum omnium egeſtatem, & ærumnoſorum anguſtias, benigniſſimus Dominus ſuas fecit, & in ſe per condolentiam deriuauit, egregiè omnino Saluianus lib. 4. ad Eccleſ. his præter cœtera, poſt expenſum locum ex Matth. 25. quo Chriſtus refertur dicturus, ſe eſurijſſe, ſitiſſe, & nudus fuiſſe. [Vbi ergo illi ſunt, qui dicunt, Dominum Ieſum Chriſtum officio noſtrorum munerum non egere? Ecce & eſurire ſe, pariter & ſitire, & algere commemorat. Reſpondeat quilibet horum, ſi non eget qui eſurire ſe quæritur; ſi non eget, qui ſe ſitire teſtatur? Ego plus addo aliquid. Chriſtum non ſolùm egere cum cæteris, ſed plus multo egere quàm cæteros. In omni enim pauperum numero, non eſt vniuerſorum vna paupertas. Sunt enim quidam quibus etſi veſtimenta deſunt, alimenta

non

Digitized by Google

non deſunt. Multi ſunt hoſpitio egentes, veſtibus non egentes: Multi domo carentes, ſed non ſubſtantiâ. Sunt denique quibus etſi deſint multa, non deſunt omnia. Chriſtus tantummodò, ſolus eſt; cui nihil eſt quod in humano genere non deſit. Nullus ſeruorum ſuorum exulat, nullus frigore & nuditate torquetur, cùm quo ille non algeat: ſolus cum eſurientibus eſurit, ſolus cum ſitientibus ſitit. Et ideò quantum ad pietatem illius pertinet, plùſquàm cæteri eget. Omnis enim egeſtuoſus, pro ſe tantùm, & in ſe eget: Solus tantummodò Chriſtus eſt, qui in omnium pauperum vniuerſitate mendicet.]

Infert inde, quanta ſit inhumanitatis atrocitas Chriſto in pauperibus non ſubuenire: quod ex eodem argumento, egregiè proſequitur S. Chryſoſtom. hom. 15. in ad Rom, *in mor.* & breuiùs hom. 7. in ad Timo; *ſub initium partis moralis*, verbis illis. [Cum tanta cœperimus ſummæ illius caritatis indicia, tanta beneuolentia potiti ſimus, torpeſcimus, atque negligimus, neque amamus Chriſtum. Ipſe pro nobis ſemetipſum offerre dignatus eſt, nos illum neceſſario indigentem cibo, miſeri, aſpernamus; infirmumque ac nudum, nec viſitare dignamur: Quanta hæc ira, plectenda ſunt? Quibus cruciatibus, quibus incendijs obnoxia ſunt? Nempe enim ſi nihil aliud ille pro nobis egiſſet, vel hoc ipſum ſolùm, quod humanas paſſiones ſibi aſſumere voluit, ac dicere dignatus eſt, *eſurio ac ſitio*; omnes profectò ad ſe vehementer amandum prouocare ſufficeret. Sed ô infelix pecuniarum, nimiſque violenta dominatio: Imo veriùs, ô nequitia ſingularis eorū qui ſponte pecunijs ſeruiunt.]

288. Affine eſt, quod S. Auguſtinus in titulum Pſalmi 101. de alia Chriſti paupertate accipit loca Scripturæ, in quibus Chriſtus *pauper* denominatur Præmiſſa enim Paupertate Chriſti per ſuſceptionem carnis noſtræ, ſubdit. [Ipſe iam in forma ſerui eſt, iam mortalem fragilemque carnem portat, iam moriturus aduenit, & tamen nondum intelligitur in hac egeſtate. *Cinerem ſicut panem manducaui & potum meum cum fletu miſcebam.* Addat ergo paupertatem paupertati, & transfiguret in ſe corpus humilitatis noſtræ. Si ipſe caput noſtrum, ſimus membra eius, ſint duo in carne vna. Iam enim vt primitùs pauper eſſet, formam ſerui accipiens, dimiſit patrem. Qui autem de virgine natus eſt, dimittat & matrem, & adhæreat vxori ſuæ, & ſint duo in carne vna, ita enim erunt duo, & in voce vna, & in illa vna voce, iam non mirabimur noſtram vocem. *Cinerem ſicut panem manducaui, & potum meum cum fletu miſcebam.* Dignatus eſt enim nos habere membra. Sunt & pœnitentes in membris eius: non excluſi & ſeparati ſunt, ab Eccleſia eius. Nec omnino ſibi adiungeret coniugem, niſi illa voce, *agite pœnitentiam, appropinquauit enim regnum cælorum.* Iam ergo audiamus quid oret caput & corpus, ſponſus & ſponſa, Chriſtus & Eccleſia, vtrumque vnus. Sed Verbum & caro, non vtrumque vnum. Pater & verbum, vtrumque vnum, Chriſtus & Eccleſia vtrumque vnus. Vnus quidem vir perfectus in forma plenitudinis ſuæ, *donec occurramus, omnes in vnitatem fidei, in agnitionem filij Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Sed donec occurramus, agitur hîc paupertas noſtra, agitur hîc adhuc labor & gemitus. Gratias miſericordiæ ipſius. Vnde illi labor? vnde illi gemitus, verbo, per quod facta ſunt omnia? Si dignatus eſt habere mortem noſtram, non nobis dabit vitam ſuam? In magnam ſpem erexit, cùm magna ſpe gemimus. Gemitus habet triſtitiam, ſed eſt gemitus qui habet & gaudium. Ego puto Saram ſterilem, lætam genuiſſe, cum pareret, & nos dicamus *à timore tuo concepimus, & parturiuimus ſpiritum ſalutis.* Audiamus ergo Chriſtum pauperem in nobis, & nobiſcum, & propter nos.]

289. Quantum ex tanta Chriſti in nos charitate mutuæ inter nos dilectionis incentiuum exiſtat, obſeruat ſæpè S. Chryſoſtomus. Quidni verò illum amet Chriſtianus, quem à Chriſto tantoperè dilectum animaduertat? Bernardus certè ſerm. 1. de S. Michaële, Angelorum hinc amorem in homines colligit, cum miniſterium Chriſti pro nobis magnificè celebraſſet. [Huius vtique (inquit) tanti miniſtri gratia nihil mirum ſi dignantet nobis, imò & libenter Angeli ſancti miniſtrent. Ipſi enim amant nos, quia nos Chriſtus amauit. Dicitur certè vulgari quodam prouerbio; *qui me amat, amat & canem meum*: nos verò ô beati Angeli, catelli ſumus Domini illius, quem tanto affectu diligitis: catelli inquam, cupientes ſaturari de micis quæ cadunt de menſa dominorum noſtrorum, qui eſtis vos.]

Quod ſi proximorum amorem tantus Chriſti in nos amor excitare idoneus eſt, multo iuſtius, & vt verè dicam planè neceſſariò, noſtram in Chriſtum charitatem excitet & inflammet, neceſſe eſt. [Nam ipſe Saluator (verba ſunt Saluiani l. 4. de prouid.) ideo, vt ait Apoſtolus, moriendo pro nobis commendare voluit ſuam omnibus charitatem, vt nos ad reddendam pietatem tanta viciſſitudine pietatis ſuæ traheret: ſicut illas naturæ admirabilis gemmas ferunt, quę ferro propiùs ad motæ, duriſſimum licet chalybem, affectu quaſi ſpirante ſuſpendunt: ita etiam ille, id eſt ſumma & clariſſima regnorum cœleſtium gemma, hoc ſcilicet voluit; vt dum ſe licet potiſſimis nobis deſcendens de cœlo propiùs adiungeret, affectu ſuo nos quaſi amoris ſui manibus admoueret, vt agnoſcentes vtique dona ſua ac beneficia, intelligeremus, quid nos pro Domino tam bono facere conueniret, cum ille pro malis ſeruis tanta feciſſet: & compleretur hoc quod Apoſtolus dicit, vt mortificaremur charitate illius tota die; & neque tribulatio, neque anguſtia, neque perſecutio, neque fames, neque nuditas, neque gladius poſſet nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.]

290. Accipe in hanc rem, non minus potentem conſiderationem ex Richardo Victorino tract. de Baptiſmo Chriſti in expenſione illorum verborum Apoſtoli Epheſ. 5 *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea.* Sic enim ſcribit. [Conſiderate ordinem & vim verborum. *Dilexit & tradidit.* Magnæ dilectionis magnum indicium. Quid ei contulit illa traditio? Audite. Vt priùs eam mundaret ab omni contagione peccati. Deinde eam ſanctificaret donorum collatione, & tandem in futuro exhiberet eam ſibi glorioſam, id eſt in animo & corpore rutilantem, & gemina ſtola decoratam, non habentem maculam in carne, nec rugam in mente. Et hoc totum, non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum magnam miſericordiam fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè; id eſt per lauacrum baptiſmatis per quod regeneramur in filios adoptionis, qui priùs eramus filij perditionis; & per Spiritum ſanctum in hoc Sacramento nobis datum, depoſita vetuſtate quotidie renouamur in cognitione & amore Dei; Quem Spiritum effudit in nos abundè, id eſt ad omnium peccatorum remiſſionem, & copiam virtutum. Per remiſſionem peccatorum, eripimur de poteſtate tenebrarum; per copiam virtutum transferimur in regnum filij Dei; per remiſſionem peccatorum incipimus non eſſe quod fuimus; per copiam virtutum, incipimus eſſe quod non fuimus. Intuemini vnâ mecum, ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, ex qua non ſolùm homo fieri, ſed etiam homo factus pro nobis mori voluit. Priùs ſe dedit nobis, deinde ſe dedit pro nobis. Nobis per incarnationem, pro nobis per paſſionem. Spiritum ſuum in corda noſtra miſit; Patris viſionem promiſit; poteſtatem

ſtatem qua filij Dei efficiamur contulit, & talem dignitatem tribuit, vt ipſum habeamus caput, & ſimus eius membra, & hæredes vitæ æternæ. Cum ergo ſit omnipotens, quid amplius nobis dare potuit? Non enim Angelicæ naturæ collata eſt hæc dignitas, vt à Verbo Dei in vnitatem perſonæ aſſumeretur. Tantæ igitur gratiæ Referamus gratias quas poſſumus, quia condignas non valemus.]

291. Claudo cum Chryſoſtomo hom.2. in ad Philem. *in fine*. [Si cum ſeruos emimus pecunia, ſemper illos nobis viuere volumus, & iuris noſtri eſſe quæ habuerint omnia; quanto magis is, qui nos ex nihilo condidit, & eſſe qui ante non fuimus, fecit, qui poſtmodùm proprio nos ac precioſiſſimo redemit ſanguine; tantumque ſe deiecit noſtri gratia, quantum nemo pro filijs cariſſimis faceret; qui de ſumma cœli arce, ac paternis ſinibus ad noſtra infirma deſcendit, qui ſanguinem effudit ſuum, ſui nos iuris eſſe vult? Si igitur mille haberemus animas, eaſque pro illo poneremus omnes, putaſné dignam aliquid illius caritati retribuere poſſemus? Minimè id quidem; Cur quæſo? Quia cum ille nihil deberet nobis, hoc fecit ex gratia: nos autẽ ex hoc illi debitores ſumus. Atque ille Deus cum eſſet, ſeruus factus eſt: neque morti obnoxius, in mortem venit carne ſuſcepta. Nos vero, etſi pro illo animas non poneremus, naturæ lege poſituri eramus, ac etiam inuiti paulo poſt exceſſuri ex vita.] Et mox. [Reuereamur immenſam caritatem Chriſti, incaleſcat animus, excitetur affectus. Audiuimus quod nos ille maximè omnium diligat, accendamur & nos ad amorem eius; honoremus illum præ omnibus, reddamus vel ex parte, amori eius vicem. Dominus noſter nos adeò diligit, & torpore frigeſcimus, nec expergiſcimur? Ne quæſo ſimus adeò deſides circa noſtrarum ſalutem animarum, ſed totis viribus illum diligamus, omniaque pro illius dilectione impendamus, animam, pecuniam, gloriam, & alia omnino omnia, gaudentes, geſtientes, prompti, alacres, non quaſi illi, ſed vt nobis ipſis præbituri, quæ illius amore geſſerimus. Ea quippe eſt animantium lex, vt ſe tum demum felices putent, tum aduerſa, pro his quos diligunt, ſuſtinent. Ita igitur & nos, erga Dominum noſtrum afficiamur.]

Chriſti Iuſtitia, & religio.

292. Iuſtitiam ſuam ſupereminentem prodidit Chriſtus, ſummo illo affectu reparandi diuini iuris læſi, quo factus eſt nobis iuſtitia & redemptio: vt non immeritò vel eo ſolùm ex capite *iuſtus noſter* apud Prophetas nominatus legatur. Nam eo affectu diuini iuris, non in Deum modò, ſed & in humanum genus iuſtitiam exercuit, iniens nobiſcum contractum cæleſtis mercimonij, etiamſi cum diſpendio aliquo ſuo. Audi S. Auguſtinum ſerm.34. ex 40. nouis. Mortuus eſt Chriſtus [quia ſic expediebat, vt morte ſua occideret mortem. Mortuus eſt Deus, vt compenſatio fieret cœleſtis cuiuſdam mercimonij, ne mortem videret homo.] Addit poſt multa, neminem dare vitam vt accipiat mortem; hoc tamen fecit Chriſtus quem propterea dicebam, in hoc contractu diſpendij aliquid paſſum videri, ſed iuſtitiæ amore perſtitit infractus in exeplendo, quod ad ipſum attinebat, contractu inito. Suſpexit hanc quoque, nouam planè miſericordis negotiatoris commutandi & contrahendi rationem, S. Leo ſerm.3. de paſſ. cap.4. adductus ſupra cum de Verbo negotiante. Reducem vero è noſtris hiſce nundinis cœleſtem negotiatorem, quæ hic emit patri exhibentem, magnæ ſibi eſſe fiduciæ, conteſtatur his verbis Petrus Damianus ſerm. de S. Nicolao. [Non paruum mihi fiduciæ robur præſtat, quod ille ſummus Imperator, negociator meus factus, & negocium meum ſine otio egit quamdiu fuit in terris, & precioſarum mercium ſarcinas portans ad Patrem, ipſi vultui Dei. & quid emit, & quid redemit, & vnde redemit, oſtendit.]

Eſt inſignis alia iuſtitiæ portio, qua Deo cultum debitum rependimus. Quamuis enim religio, cuius hoc eſt munus, potentialis atque adeò minùs propria iuſtitiæ pars cenſeri ſoleat; id tamen non idcircò accidit, quod iuſtitiæ debitum in ea cernatur, imperfectum & quaſi luxatum, ſed potiùs idcircò quod tantum torque eminentiſſimis titulis firmatum ſit ius quo obſtringimur colendi ac venerandi Deum, vt nullis noſtris actibus expleri plenè aut adæquari queat. Quanta autem & quàm perfecta fuerit Chriſti religio & obſeruantia in Patrem, perſpicitur ex precatione in qua eum pro ſua reuerentia ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, id eſt pro attentiſſima in cultu Patris diligentia, exauditum fuiſſe tradit Apoſtolus Hebr.5.

Miſericordia, & condolentia.

293. Miſericordia, ſeu pietas in egentes, quamuis cum caritate Theologica ratione motiui poſſit recurrere, tamen poteſt aliam quoque honeſtatem iuſtitiæ ſubiectam, habere propoſitam. Eius hos in Chriſto actus proponit Rupertus l.1. de oper. Spiritus ſancti cap.21. [Pietatis illud eſſe, nemo eſt qui neſciat, quod intelligi vult, huiuſcemodi parabolas dicendo. *Homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem in Hierico, & incidit in latrones.* Item; *Iratus pater familias, quia fecerat cœnam magnam, & omnes qui vocati erant cœperunt ſimul excuſare, dixit ſeruo ſuo; exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos, & claudos, introduc huc.* Item; *quis ex vobis qui habet centum oues, & ſi perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deſerto & vadit ad illam quæ perierat, donec inueniat illam? Et cum inuenerit illam, imponit in humeros ſuos gaudens.* Item: *Homo quidam habuit duos filios, & dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit.* Item; *Homo quidam erat diues, qui habebat villicum, & hic diffamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius*, & reliqua. Hæc denique veneranda pietatis inſignia ſunt, quod videlicet *Samaritanus miſericordia motus ſuper illum qui incidit in latrones, appropinquauit, & alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum, & imponens in iumentum ſuum, duxit in ſtabulum, curam illius agens.* Itemque alibi: *quod miſericordia motus & accurrens cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum*, qui per pœnitentiam eſt reuerſus, ſuomet Iudicio, iam non dignus vocari Dei filius, & *occidit ei vitulum ſaginatum dicens: manducemus & epulemur quia hic filius meus, mortuus erat & reuixit, perierat, & inuentus eſt.* Quod paſtor bonus, ouem quæ errauerat, requiſitam & inuentam, in humeros ſuos gaudens impoſuit; quod iuxta exemplum villici iniquitatis quem laudauit Dominus, quia prudenter feciſſet, nobis agendum cenſuit: *facite* (inquiens) *vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*]

294. Eſt verò miſericordiæ ramus condolentia, & vt paſſim loquimur, *compaſſio*. Hæc quanta in Chriſto fuerit, exponit diligenter autor tract. de paſſione apud S. Bernardum cap.5. verbis illis. [Videamus quomodò affici ſolent homines circa eos quos amant; vt per notum, ad ignotum veniamus. Quis neſciat, hominem circa amicum ſuum periclitantem, ſæpè tanto affectu & dolore moueri, vt corporis ſui detrimentum incurrat? Si hoc præſtat homo homini, quantum Deum hominem Ieſum, putas homini præſtitiſſe? Si tu pro vno homine per compaſſionem periculum corporale incurris, quid putas Dominum Ieſum pro omnibus hominibus toleraſſe? Omnes enim ſui erant, & omnes mortaliter infirmi erant. Certè nouimus Paulum Apoſtolum de ſe dixiſſe: *quis infirmatur, & ego non infirmor?* Et verè eo vſque infirmatur, vt ſicut ipſe de ſe fatetur, præſentia eius eſſet deſpicabilis: & ſicut ait: *mundus mihi Crucifixus eſt, & ego mundo.* Mundus quippe ei crucifixus

Digitized by Google

cifixus erat, qui omnia quæ mundi erant, tanquam mortua reputabat. Ipſe verò mundo etiam crucifixus erat, qui ipſum propter crebras compaſſionum ſimul & paſſionum infirmitates, corpore extenuatum & exterminatum abhorrebat, nihil in eo inueniens quod pertineret ad ipſum. Si ergo Paulus cum infirmantibus infirmabatur, quid benignus Ieſus, cum eſſet conſeruus & frater, cum conſeruis & fratribus? Quid dominus & pater, pro creatura & filijs? Ardebat Paulus, quaſi eſſet radio ſolis accenſus; quantum ipſum ſolem putas exarciſſe? Si vſque ad tantam infirmitatem per affectum compaſſionis acceſſit, qui ſcintillam charitatis habuit; quid ſentiendum putas de ipſa charitate, de cuius plenitudine omnes acceperunt? Nec aliquo modo dubitandum, quin infirmitatem & exterminationem per corpus incomparabilem ſuſtinuerit, qui etiam venerat crucem ſuſtinere & præ cæteris tanto magis fuit confectus, quanto maior in eo fuit compaſſionis affectus: qui non ſolùm facta, ſed etiam cogitationes inſpexit. Suffragantur his rationibus ſententia ipſius Domini ſic dicentis, *Hieruſalem Hieruſalem, quotiens volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* Videamus quid ſibi hoc velit, quod Dominus, ſe gallinæ magis quàm alteri animali voluit comparare: Quod vt à ſanctis patribus tenetur, ideò factum eſt, vt exprimatur incomparabilis affectus charitatis. Nullum enim animal circa pullos ſuos tanta compaſſione mouetur, ſicut gallina. Fit enim toto corpore hiſpida, voce rauca, toto feruens animo, & omnibus membris infirma, & vſque ad ſupremum defectum perueniens. Si ergo in tantum pullis ſuis, gallina animal irrationale compatitur; quantò putas optimum Ieſum humano generi fuiſſe compaſſum? Ad quantam putas eum infirmitatem, & debilitatem perueniſſe? Quanta ipſum putas macie confectum fuiſſe qui pro omnibus cognoſcitur doluiſſe? Vnde Eſaias; *verè languores noſtros ipſe tulit, & peccata noſtra ipſe portauit.*]

Audi etiam in eandem rem S. Gregorium 20. mor. cap. 26. [Scire neceſſe eſt, quia ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit; afflicti quoque in ſe animum ſumit, vt prius in ſe dolentis paſſionē transferat, & tunc contra dolorem illius per miniſterium concurrat. Nam ſæpè, (vt præduximus,) largitorem muneris, rerum facit abundantia, & non virtus compaſſionis. Qui enim afflicto perfectè compatitur, plerumque & hoc indigenti tribuit, in quo ipſe qui dederit, anguſtatur & tunc plena eſt cordis noſtri compaſſio, cum malum inopiæ pro proximo ſuſcipere non metuimus, vt illum à paſſione liberemus. Quam videlicet pietatis formam, mediator nobis Dei & hominum dedit; qui cum poſſet nobis etiam non moriendo concurrere, ſubuenire tamen moriendo hominibus voluit: quia nos videlicet minus amaſſet, niſi & vulnera noſtra ſuſciperet, nec vim nobis ſuæ dilectionis oſtenderet, niſi hoc quod à nobis tolleret, ad tempus ipſe ſuſtineret. Paſſibiles quippe mortaleſque eos reperit, & qui nos exiſtere fecit ex nihilo; reuocare videlicet etiam ſine ſua morte à paſſione potuit. Sed vt quanta eſſet virtus compaſſionis oſtenderet, fieri pro nobis dignatus eſt, quod eſſe nos voluit, vt in ſemetipſo temporaliter mortem ſuſciperet, quam à nobis in perpetuum fugaret. An non in diuinitatis ſuæ diuitijs nobis inuiſibilis permanens, miris nos poterit virtutibus ditare? Sed vt ad internas diuitias rediret homo, foras apparere dignatus eſt pauper Deus.]

Veritas.

295. Numeratur etiam inter iuſtitiæ partes, veritas. Hæc in Chriſto præcellentiſſima fuit, non modò ea generali ratione qua veritas idem eſt quod ſanctitas; & loqui vel amare veritatem, idem quod honeſtatem ſectari, vt ex varijs Patribus obſeruaui in Opere de æquiuocatione cap. 1. num. 7. Sed ea quoque ſpeciali, qua Chriſtus in colloquijs cum alijs, non modò à falſitate, ſed & ab obluſione quacunque veritatis fuit alieniſſimus. Itaque & fidenter ipſe *veritatem* ſe dixit, & ab aduerſarijs quantumuis odio exoculatis, verax, & in veritate docens audiuit. Copioſus in Chriſti veritate explicanda, eſt Petrus Simonis l. 2. de veritate; quanquam quæ tradit, aliò ferè pertinent quàm ad veritatem de qua agimus. Fuit igitur Chriſtus, & verax, & ipſa veracitas. Tametſi negari non poteſt, Amphibologicè quandoque locutum, & cum mentali reſtrictione, vt oſtendo in citato opere de Æquiuocatione cap. 10. num. 8. Factum tamen id à Chriſto in circumſtantijs debitis, & ijs conditionibus adhibitis, vt nulla inde vel veritatis, vel affinis ei virtutis ſimplicitatis inter loquendum, aut temeratio, aut infuſcatio exiſteret. Nō defuere impij nonnulli qui Chriſtum mendacij inſimularent ex verbis illis Ioan. 7. *Ego non aſcendo ad diem feſtum iſtum,* vt refert S. Auguſtinus ſerm. 8. ex 11. additis in calce Tomi 10. qui id latiſſimè extruat docens Chriſtum, quamuis poſtea aſcenderit ad diem feſtum, non deſciuiſſe tamen à veritate, quia non aſcendit ad illum ipſum diem quo negarat ſe aſcenſurum. Videſis quæ addo citato opere de Æquiuoc. cap. 12. n. 3. Nunc concludo illis D. Auguſtini verbis citato ſerm. 8. [Dominum ergo Ieſum Chriſtum, quid exiſtimamus; quia mentitus eſt? Quid peius eſt, falli, quàm mentiri? Qui dicere non audemus falli, dicere audemus mentiri. Ille verò nec fallitur, nec mentitur: ſed omnino ſicut ſcriptum eſt, (de illo quippe intelligitur, de illo debet intelligi;) *Nihil falſum dicitur Regi nihil falſum exiet de ore eius.* Si Regem quemlibet hominem dixit, Regem Chriſtum, Regi homini præponimus. Si autem quod verius intelligitur, Chriſtus eſt de quo dixit; (ei quippe falſum nihil dicitur quia non fallitur;) ex eius ore nihil falſi procedit, quia non mentitur.]

Obedientia.

296. Sed nulla iuſtitiæ potentialium partium, ſplendidiùs in Chriſto fulſit quàm obedientia. Factus eſt enim obediens voci hominis, & ſubditus illis, vt ait Lucas cap. 2. [Quis quibus? (inquit S. Bernardus hom. 1. ſuper miſſus eſt,) Deus hominibus. Deus, inquam, cui Angeli ſubditi ſunt, cui principatus & poteſtates obediunt, ſubditus erat Mariæ. Nec tantum Mariæ, ſed etiam Ioſeph propter Mariam.] Et mox, egregium inde incentiuum noſtræ obedientiæ petit, ſubdens. [Diſce homo obedire, diſce terra ſubdi, diſce puluis obtemperare. De auctore tuo loquens Euangeliſta; *& erat,* (inquit) *ſubditus illis*; haud dubium quin Mariæ & Ioſeph. Erubeſce ſuperbe cinis: Deus ſe humiliat, & tu te exaltas? Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiens hominibus, tuo te præponis auctori? Vtinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti, Deus reſpondere dignetur, quod & ſuo increpando reſpondit Apoſtolo. *Vade,* (inquit,) *poſt me ſatana: quia non ſapis ea quæ Dei ſunt.* Quoties enim hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo, & tunc verè non ſapio ea quæ Dei ſunt. De ipſo namque dictum eſt, *& erat ſubditus illis.* Si hominis, ò homo, imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum, ſequi auctorem tuum.] De eodem luculentiſſimo Obedientiæ exemplo in Chriſto ſubdito. Idem ſerm. 3. de Circunc. [Non dedignandum ſeruo, quod præceſſit in Domino. Siquidem, non eſt ſeruus maior Domino ſuo. Ille enim cum iam creuiſſet, ætate, ſapientia, & gratia apud Deum & homines; cum iam duodecim annorum eſſet, & remanſiſſet in Hieruſalem, inuentus à beata Virgine & Ioſeph, cuius filius putabatur, in medio doctorum audiens illos & interrogans, tamen

men deſcendit cum illis, & erat ſubditus illis. Et tu ergo, ſubditus eſto propter illum.]

297. Neque verò fuit dumtaxat ea obedientia, qualis vulgo laudatur; nimirum quæ voluntatem perficit, eamque alieno ſubijcit iugo. Quin etiam, qui eſt obedientiæ flos eximius, ad intellectum vſque pertigit, ſi S. Bernardum hic quoque magiſtrum agnoſcimus ſerm. 3. de Reſurr. Agens enim de lepra proprij iudicij, & obfirmationis in eo, ſubdit. [Sed vbi poterit hæc lepra mundari, niſi in Iordane? Ibi mergere, quicumque huiuſmodi es, & attende quid fecerit magni conſilij Angelus, quomodò conſilium ſuum poſtpoſuerit conſilio, vel magis voluntati mulieris vnius (Beatam Virginem loquor, & fabri pauperis; Ipſe eſt Ioſeph. Inuentus enim in medio doctorum audiens eos, & interrogans, quodammodò à matre increpatus eſt: *Fili, quid feciſti nobis ſic?* At ille; *quid erat*, (inquit,) *quod me quærebatis? Neſciebatis quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? At illi non intellexerunt Verbum.* Et quid fecit verbum? Non capiebatur in ſe; deſcendit, ita vt eſſet etiam ſubditus illis. Quis iam non erubeſcat obſtinatus eſſe in conſilio ſuo, quando ſuum ſapientia ipſa deſeruit? Sic mutauit conſilium ſuum, vt quod iam tunc cœperat, ex tunc, vſque ad trigeſimum ætatis ſuæ annum prorſus dimiſerit. Nihil enim ab hoc duodecimo anno, de eius doctrina vel operibus inuenis, vſque ad annos triginta.] Subdit contra hoc difficultatem non leuem, quam ex ipſomet adducere & ſoluere, operæ pretium eſt. [Sed fortè (inquit) quærendum ab ipſo eſt quomodò voluntatem ſuam conſiliumúe reliquerit. O Domine, voluntas de qua dixiſti vt non fieret, ſi bona non erat, quomodò tua erat? Si bona erat, quomodò derelicta eſt? Sic & conſilium, ſi non bonum, quomodò tuum? Si bonum quomodò relinquendum? Et bona erant, & eius erant: neque minus tamẽ relinquenda, ob hoc videlicet vt fierent meliora. Neque enim oportebat, propria præiudicare cõmunibus. Erat ergo voluntas Chriſti, & bona erat, qua dicebat; *Si fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* Sed ea de qua dicebat, *fiat voluntas tua*, melior erat; quia communis, non ſolùm Patris, ſed & Chriſti ipſius, (*oblatus eſt enim quia ipſe voluit*,) & noſtra. Niſi enim granum frumenti cadens in terram mortuum eſſet, ipſum ſolum maneret; mortuum verò multum fructum attulit. Atque hæc voluntas Patris erat, vt videlicet haberet, quos adoptaret in filios. Chriſti erat, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Noſtra erat, quia pro nobis faciebat, vt redimeremur. De conſilio idem dicimus Chriſti enim erat, & bonum erat conſilium illud quod ait, *quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe.* Sed quia illi non intellexerunt, mutauit illud conſilium, vt nos mundaret ab ea lepra quæ proprij conſilij eſt. Exemplum enim dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Nam ab initio nouerat quid eſſet facturus, ſed voluit formam nobis huius humilitatis exhibere, & ad lauandam peſſimam hanc lepram, diuinum in ſeipſo parare Iordanem.]

298. Quantum hic exemplum inferiorum obedientiæ ſic conſtitutum, ſimul & præpoſitorum modeſtiæ, Origenes hom. 20. in Lucam rectè perpendit. [Scribitur, (inquit) *deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & ſubijciebatur eis.* Diſcamus filij ſubiecti eſſe parentibus noſtris; maior minori ſubijcitur. Nam quia maiorem Ioſeph videbat ætate, propterea eum parentis honore coluit, omnibus filiis exemplum tribuens, vt ſubijciantur parentibus. Quod ſi patres iis non fuerint, ſubijciantur his qui patrum ætatem habent. Quid loquor de parentibus & filijs? Si Ieſus filius Dei ſubijcitur Ioſeph & Mariæ, ego non ſubijciar Epiſcopo, qui mihi à Deo ordinatus eſt pater? Non ſubijciar presbytero, qui mihi Domini dignatione præpoſitus eſt? Puto quod intelligebat Ioſeph, quia maior ſe erat Ieſus, qui ſubijciebatur ſibi, & ſciens maiorem eſſe ſubiectum, trepidus moderabatur imperium. Videat ergo vnuſquiſque, quod ſæpè, melioribus præpoſitus ſit inferior, & nonnumquam accidat, vt ille qui ſubiectus eſt, melior ſit eo qui ſibi videtur eſſe præpoſitus. Quod cum intellexerit dignitate ſublimior, non eleuabitur ſuperbia, ex eo quod maior eſt; ſed ſciet ita ſibi meliorem eſſe ſubiectum, quomodo & Ieſus, ſubiectus fuit Ioſeph.]

Eum qui adeò accuratè, & omnibus numeris perfectè, obediuit hominibus propter Deum, quid mirum factum eſſe Patri obedientem, idque exquiſitiſſimè, & ad crucem vſque, ac mortem? [Chriſtus vt Verbum, (ait Naz. orat. 36.) Nec obediens erat, nec inobediens. Hæc enim ijs qui aliorum imperio tenentur, conueniunt, quique ſecundæ claſſis ſunt. Illud nimirum probis, atque honeſtis; hoc improbis ac ſupplicio dignis. Vt autem ſerui forma, ad conſeruos, immo ad ſeruos ſeſe demittit, atque alienam formam ſuſcipit, totum me ſimul cum infirmitatibus meis in ſeipſo ferens, vt quod deterius eſt, in ſeipſo abſumat, & conficiat, non ſecus ac ceram ignis, aut terræ vaporem Solis radius; atque ipſe, ob huiuſmodi coniunctionem bonorum illius particeps fiam. Quocirca reipſa obedientiam honore afficit, eamque perpetiendis doloribus experitur, Neque enim ſufficiebat animi affectio, quemadmodùm nec nobis, niſi manum quoque operibus admoueamus. Opus enim, affectionis animi declaratio eſt.] Reipſa ergo obediuit Chriſtus, atrocia quæque & immania paſſus, potiùs quàm in obedientiam peccaret, quem eſſe verum ſenſum illorum Apoſtoli verborum, *Chriſtus factus eſt obediens vſque ad mortem*, perelegante, proſequitur Philippus Abbas l. de ſalute primi hominis c. 25. Per totam quoque vitam anteriorem Chriſtus Dominus, fuit nitentiſſimum obedientiæ ſpeculum.

299. Et fuit ſanè Chriſti obedientia omnibus numeris abſoluta, & exquiſitè perfecta: Nam & per ardua quæque ſeruata eſt; & non attenta indignitate perſonarum in quarum bonum cedebat; ac miniſteriorum ad eum finem obeundorum abiectione, nihil facta. His momentis Chriſti obedientiam expendit S. Hilarius in pſalmum 131. ad illud, *donec inueniam locum Domino.* Hunc enim Domini locum, humana pectora interpretatus, quod in eis per Chriſtum conciliatis Deus pacificè habitaturus & conſeſſurus eſſet, ſubdit. [Aſſumpto igitur corpore Vnigenitus Deus, neque ante ſecundùm hominem ſe ingreſſurum tabernaculum domus ſuæ iurat; id eſt in cæleſtem habitationem ſuam eſſe rediturum, quam hæc religioſi pectoris loca inueniat; ſed neque ſtratum lecti ſui aſcenſurum ſe eſſe nouit. Stratus requies humanorum laborum eſt, & feſſorum corporũ refectio, Sed quia in cælo ſemper quieſcitur, & quia indefeſſa illa natura laborem neſcit, ſemper in ſtrato, id eſt, ſemper eſt in quiete. Dominus noſter in forma Dei manens, formam ſerui accepit, & obediens vſque ad mortem fuit & mortem Crucis, vt plus neſcio quid morte pateretur. Ob id autem tantùm, obediens vſque ad Crucis mortem eſt, vt nos habitatione Dei dignos eſſe præſtaret. Mori igitur voluit qui vita eſt, & effici ſe indefeſſa virtus, ad habitationem corporis non recuſauit infirmam; vt in forma Dei manens formam ſerui acciperet. Exceſſit ergo ex illo æternæ beatitudinis ſuæ ſtratu. Et teſtis nobis quadrageſimus Pſalmus eſt, qui ex perſona Domini, omne Sacramentum paſſionis eloquitur, dicens: *Vniuerſum ſtratum ſuum, verſaſti in infirmitate eius:* Cum per obedientiam voluntatis paternæ, ex Deo homo; ex potente infirmus; ex viuificante mortuus, ex æternorum ſeculorum Iudice, Crucis reus dicitur: tum ſtratum eius in infirmitatem conuertitur.]

Diſcendam nobis ex hoc exemplo obedientiam, egregiè

Digitized by Google

agregiè colligit S.Gregorius 3.p. Paſtor. admonit. 19. [Admonendi ſunt (inquit agens de inobedientibus) vt ſolerter aſpiciant,quia filius hominis, cui vna cum Patre ſemper voluntas eſt, vt exemplum nobis frangendæ noſtræ voluntatis præbeat, dicit: *Non veni facere voluntatem meam,ſed eius,qui miſit me*, *Patris*. Qui vt huius adhuc virtutis gratiam commendaret, ſeruaturum ſe hoc in extremo iudicis perhibet,cum ait: *Ego à me ipſo non poſſum facere quidquam, ſed ſicut audio, iudico.* Qua itaque conſcientia, dedignatur homo alienæ voluntati acquieſcere, quando Dei & hominis Filius, cùm virtutis ſuæ gloriam venit oſtendere, teſtatur ſe non à ſemetipſo iudicare?] Agit fusè in eandem ſententiam 35. mor. cap.12. Aureè omnino ad hanc ipſam virtutem,exemplo Chriſti,præſertim cruci confixi,adhortatur ſpecialiter religioſos Cantipratanus lib. 2. apum. cap.3.num.3.

Iuſtitia Chriſti, latè dicta.

300. Nihil hic de latè dicta iuſtitia actum,quia verè aliò ſpectat.Fuit tamen in Chriſto ſumma & plena,aut vt Euangelium habet, *omnis iuſtitia*. Hæc quid ſit,accipe gloſſam Bernardi ſerm. 4. de Epiph. [Eſt iuſtitia quædam, ſtricta & anguſta valdè,ita vt quàm citò pedem verteris,in peccati foueam cadas, nec præponere ſe æquali, nec æquare præpoſito. Huius definitio eſt, reddere vnicuique quod ſuum eſt.Altera latior & amplior Iuſtitia,nec æquare ſe pari nec inferiori præponere. Sicut enim grandis & grauis eſt ſuperbia, præferre ſe æquali, aut æquare prælato, ita magnæ humilitatis eſt, inferiorem ſe exhibere æquali, aut æqualem inferiori. Maxima & plena Iuſtitia eſt, ſe inferiorem exhibere etiam ipſi inferiori. Sicut enim ſumma & intolerabilis ſuperbia eſt, ſuperiori ſe præponere; ita inferiori ſe ſubdere,ſumma & plena Iuſtitia eſt. Quod Ioannes ait; *ego à te debeo baptizari*, de prima fuit,quia ſuperiori ſe ſubdidit. Quod autem Chriſtus fecit,de plena Iuſtitia fecit. Siquidem ille ſerui ſui manibus ſe inclinauit.]

Fortitudo.

301. Pergo ad fortitudinē,quæ Chriſto nomen fuit apud Apoſtolum, à quo vocatur *Dei virtus*. Nam quid eſt aliud fortitudo quàm virtus, ait S.Bern. ſerm.1. ſuper miſſus eſt? Et mox,cùm dixiſſet nomen Gabrielis, ſonare fortitudinem Dei,ſubdit. [Aliter Chriſtus fortitudo, vel virtus Dei dicitur, aliter Angelus: Angelus enim tantùm nuncupatiuè, Chriſtus autem etiam ſubſtātiatiuè.Chriſtus Dei virtus & dicitur,& eſt quæ forti armato qui ſuum atrium cuſtodire ſolebat, fortior ſuperueniens, ipſum ſuo brachio debellauit; & ſic ei vaſa captiuitatis potenter eripuit. Angelus verò *fortitudo Dei* appellatus eſt, vel quod eiuſmodi meruerit prærogatiuam officij, quo eiuſdem nuntiaret aduentum virtutis: Vel quia Virginem natura pauidam, ſimplicem,verecundam, de miraculi nouitate ne expaueſceret, confortare deberet, quod & fecit.]

Suſcepit ſanè Verbum infirmitatem noſtram, vt conferret nobis fortitudinem: in quam rem S.Auguſtinus,adducto Adami exemplo præclatè philoſophatur tract.15. in Ioan. Adamo enim,caro pro oſſe quod in Euæ formationem contulit,ſuppleta eſt.Illud tamen infirmum Dei, fortius fuit hominibus: & idcirco Chriſti humanitas vocatur *fortitudo*, apud Pſaltem,interprete Heſychio l.2. in Leuit cap.8. tractante illud, *& facies cydarim byſſinum, & zonam, opus varium.*[Quia enim (inquit) cydaris indumentum capitis eſt, opus autem cinguli ſiue zonæ, eſt confortare quodammodò & conſtringere eum qui cingitur, hoc oſtendere legiſlator propoſuit: quia Chriſtus ſimul creaturam omnem recapitulans, ſiue reſtaurans ſimul etiam confortans noſtram maſſam, cuius primitias ſumpſit, incarnationis diſpenſaret myſterium,de quo ait Paulus: *qui notum nobis fecit myſterium voluntatis ſuæ, ad diſpenſationem plenitudinis temporum, reſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælo & quæ in terra ſunt, in ipſo.* Et Dauid: *Dominus regnauit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem & præcinxit ſe.* Manifeſtat etiam ipſe, quemadmodum Chriſtus confortaui totam noſtram maſſam, Verbo diſpenſationis circumcingens primitias; quam & appellauit fortitudinem,quia per ipſam & nos fortes facti ſumus. Quis autem ſit diſpenſationis modus, Ioannes ait; *Verbum caro factum eſt*: ideoque cydarin & zonam ait Moyſes byſſinam eſſe,opus variatum. Byſſus enim de terra cum ſit, carnem demonſtrat, quæ ex terra noſtra eſt,opus plumarij.Domini Verbum qui artifex & variator totius eſt creaturæ.Ipſe ſibi carnem à nobis ſumptam, operatus eſt; varians in ea myſteria quodammodò, & creationis miracula.]

Cum ad aggrediendum.

302. Sed hæc eſt fortitudo Chriſti, veluti in actu primo. Quod verò huius potiùs loci eſt, fortitudo actualis in Chriſto inſigniter fulſit,& quoad aggreſſionem, & quoad perpeſſionem, quæ ſunt duo fortitudinis munera.Fortitudinis ad aggrediendum interritæ, ſiue magnanimitatis, ſpecimina quædam in Chriſto proponit Rupertus l.1.de oper. Spiritus ſancti cap.21.his verbis. [Fortitudinis primus eſt actus, vbi *cum eieciſſent illum extra ciuitatem, & duxiſſent illum vſque ad ſupercilium montis ſupra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum, ipſe tranſiens per medium illorum ibat.* Maius vtique fortitudinis opus in hoc ipſo ſignificans;Quod eſt illud?Nimirum quia tandem illum poſt multas perſecutiones in infernum præcipitatum eſſe volentibus, ipſe de morte ad vitam, ſiue per mortem in gloriam ſuam tranſiens, ecce per medium illorum iuit, per medium illorum perſequentium & non videntium, ad credentes & illuminatas gentes tranſiuit.Amplius autem fortitudinis erat, quod ex præſentia eius torquebantur, & tormenta ſua confitebantur dæmonia,dicentia: *ſine,quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? veniſti perdere nos? ſcimus quis ſis,ſanctus Dei. At ille increpans nonſinebat ea loqui*; Dicens cuipiam illorum; *obmuteſce & exi*, quantæ fortitudinis hoc eſſet initium, vel ſignū,ipſe quodam loco ſic parcè innuit. *Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſſidet, ſi autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet in quibus confidebat & ſpolia eius diſtribuet.*]

Sed habemus illuſtriora. Quantam enim fortitudinem prodidit Chriſtus in templo ſemel ac iterum, cum confertiſſima multitudine frementium circum ſe hoſtium ſeptus,in templo ipſo,atque adeò in celeberrimo & frequentiſſimo loco, animaduerſa loci ſacri per nundinationem indignam profanatione,facto de funiculis flagello, irruit in negotiatores, & nummularios, æs effundens, menſas ſubuertens, &. impacto flagello omnibus incutiens timorem. Non eum mortis metus, non multitudo hoſtium, non concepta iam pridem malignitas cœpto abſterruit. aut generoſam pectoris altitudinem depreſſit. Adducam id expendentes aliquos Patres agens de auriga tione humanæ voluntatis per Chriſtum.

Et luculentiùs etiam, fortitudinem ſuam prodidit Chriſtus, cum præſcius irrogandorum cruciatuum, alacer tamen & intrepidus, imò ouans ac triumphās, Ieroſolymam quam atrocitati illi tormentorum ſubeundæ delegerat, ingreſſus eſt. Quæ tanta fuit fortitudo, vt in ea iuxta Pſaltem, interprete Baſilio, conturbati ſint montes,Tartareæ,inquam poteſtates:cœleſtis verò militia tametſi heroicis aſſueta factis,tamen ad tantam generoſitatem obſtupuerit. Vt propterea S.Athanaſius l.de ſalutari Chriſti aduentu,ad eam admirabun-

Digitized by Google

mirabundam aptet illud Iſaiæ 62. *quis eſt iſte qui venit de Edom triſtis veſtibus de Boſca, ille formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ?* Quod in eum ſubeuntis Ieroſolimam Chriſti articulum cadere, habetur ex Origene tract. 15. in Matth. In ipſo deinde paſſionis veluti aditu, quanta generoſitas prodita à Chriſto eſt, cum in occurſum prodijt armatis. Equum fortitudinis ſymbolum exhibens Iob cap. 39. *nunquid* (inquit) *præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Nunquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? Gloria narium eius terror. Terram vngula fodit, exultat audacter: in occurſum pergit armatis, contemnit pauorem, nec cedit gladio, ſuper ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus. Feruens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem. Vbi audierit buccinam dicit; vah! procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.* Eſt hæc quidem germana delineatio (iudice D. Gregorio,) cuiuſuis Chriſtiani militis: ſed ducis maximè, qui vbi primùm buccina paterni mandati inſonuit, tantum abeſt vt receſſerit, vt potiùs in occurſum armatis perexerit, dixeritque, vah!

303. Per totum reliquum tempus ad mortem vſque, prodidit ſe Chriſtus *virum vnum*, conuenientiſſima omnino denominatione, vt S. Gregorius ad lib. 1. Reg. *initio*. obſeruauit, expendens & ad Chriſtum aptans illud. *Erat vir vnus de Ramatha Sophim*, idemque latiſſimè confirmat Richardus à S. Laurentio lib. 4. de Excellentia B. Virg. à pag. 245. Nec modò *vir* ſiue *maſculus* ob fortitudinem denominatus eſt Chriſtus, quã eo maximè in quo verſamur tempore prodidit, ſed *vir vnus*, quaſi ſolus eo nomine dici mereretur. Aduertit Ariſtoteles 5. Ethic. & explicat ibi pleniùs Michael Epheſios, qui in Olympicis vicerat, abiecto proprio & ſpeciali nomine, dictum exinde ſpecialiter communi nomine *hominis*, quod perinde videtur, ac ſi *vir vnus* dictus eſſet. Et ſic quoque nominatum Chriſtum legimus appellatum, Cant. 8. verbis illis quibus ſumma Chriſti, in hoc extremo præſertim tempore fortitudo, ad viuum exprimitur. *Fortis vt mors dilectio.* Id Chriſti nomen apud Paulum, vt ſupra obſeruabamus. Nihil porrò morte fortius, quæ omnia perrumpit. *Dura ſicut infernus æmulatio, lampades eius, lampades ignis, atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: ſi dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam.* En Chriſtus *homo*, dans omnem domus ſuæ ſubſtantiam, pro dilectione ſuorum. Homo inquã abſolutè & ſine addito, pro ſumma ſua fortitudine. Olympiodorus in catena capitis tertij Iob, obſeruat id quoque agnouiſſe fortiſſimum illum Athletam & infractam columnam, cum dixit *pereat dies in qua natus ſum. & nox in qua dictum eſt homo.* Vox Hebræa *maſculum* præfert, quam ſibi appellationem detrahi volebat Iob, proſpectata tanta Chriſti fortitudine in extremo vitæ ſcommate. Fortitudinem namque ſuam, tametſi eximiam & Dei ipſius ore laudatam, præ tanta Chriſti generoſitate & animi erectione, nomen inane & fumum, cenſuit. Id quod etiam S. Auguſtinus obſeruauit 2. de peccat. mer. cap. 11. expendens alium Iobi locum ex cap 42. quo vir ſanctus, præ Chriſti ſubobſcurè antea cogniti, tum verò perſpicuè per lumen Propheticum præconcepti; ſumma in cruciatibus & adeundis & excipiendis fortitudine, ſua extenuat, ſeque imbellem & qui fortis audiret, indignum pronunciat.

Hanc denique ſummam alacritatem in arduiſſimis diſcriminibus imperterritè adeundis, Chriſtiani quique pugiles eminus obſeruare, & non paſſibus æquis aſſectari tentarunt. Id quod Hieron. & Rupertus expreſſum volunt Zachariæ 1. celeberrima illa prænotione quam his verbis effert Zacharias. *Vidi per noctem, & ecce vir aſcendens ſuper equum ruffum. & ipſe ſtabat inter myrteta quæ erant in profundo, & poſt eum equi ruffi; varij. & albi.* Nox per quam hæc viſa Prophetæ, ipſum eſt paſſionis tempus, quo vir equo ruffo, ſanctæ inquam ſuæ carni cruore infuſæ inequitans, iuxta inſignem eiuſdem Ruperti allegoriam Apocal. 6. æmulatores tantæ ſuæ fortitudinis, poſt ſe reliquit, martyres omnes, confeſſores omnes; omnes qui in Dei cauſa ſtrenuè quippiam ac generosè aggreſſi ſint atque perfecerint. Nec verò de ſua hac præcellentiſſima fortitudine remiſit Chriſtus, cum aliquando volens latuit. Non enim ex animi deiectione profecta eſt ea latendi voluntas: Sed [dabat Chriſtus exemplum cauendi, ne quiſquam ſeruus eius diceret, non fugio quia turpe eſt, non fortè expediret vt fugeret: Dicturus ſuis, cum nos perſecuti fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam, hoc ipſe exemplum præbuit.] Verba ſunt S Auguſtini ſerm. 8. ex 11 additis in calce Tomi 10. Videſis quæ in eam rem profero in Opere de Martyrio p. 2. c. 5. n. 24.

Tum ad ſuſtinendum.

304. Sunt quidem hæc perilluſtria fortitudinis Chriſti decora; ſed quod pati (iudice Philoſopho,) maius quiddam ſit quàm aggredi, auctior & plenior Chriſti in patiendo fortitudo, attingenda eſt. Exultat in hoc argumento Tertullianus l. de patientia c. 3. breuiarium patientię Chriſti conficiens, poſt deſcriptam Dei extra carnis noſtræ amictum, dignam Deo patientiam. [Et hæc quidem (inquit) diuinæ patientiæ ſpecies, quaſi de longinquo: Fors vt de ſupernis æſtimetur. Quid illa autem quæ inter homines palam in terris quodammodò manu apprehenſa eſt? Naſci ſe Deus in vtero patitur matris, & expectat. Natus adoleſcere ſuſtinet & adultus non geſtit agnoſci, ſed contumelioſus inſuper ſibi eſt, & à ſeruo ſuo tinguitur. & Tentatoris congreſſus ſolis verbis repellit. Cum de Domino fit magiſter, docens hominem euadere mortem, ob ſalutem ſcilicet venire offenſa patientia eruditus, non contendit, non reclamauit, nec quiſquam in plateis vocem eius audiuit, arundinem quaſſatum non fregit linum fumigans non reſtinxit. Nec enim mentitus fuerat Propheta, imò ipſius Dei conteſtatio ſpiritum ſuum in filio cum tota patientia collocantis. Nullum volentem ſibi adhærere, non ſuſcepit: nullius menſam, tectúmue deſpexit. Aquam ipſe lauandis diſcipulorum pedibus miniſtrauit. Non peccatores, non publicanos aſpernatus eſt. Non illi ſaltem ciuitati quæ eum recipere noluerat, iratus eſt, cum etiam diſcipuli tam contumelioſo oppido cœleſtes ignes repræſentari voluiſſent. Ingratos curauit, inſidiatoribus ceſſit. Parum hoc ſi non etiam proditorem ſuum ſecum habuit, nec conſtanter denotauit. Cùm verò traditur, cùm adducitur, vt pecus ad victimam (ſic enim non magis aperit os, quàm agnus ſub tondentis poteſtate) ille cui legiones Angelorum, ſi voluiſſet, vno dicto de cœlis affuiſſent, ne vnius quidem diſcentis gladium in vltorem probauit. Patientia Domini in Malcho vulnerata eſt Itaque & gladij opera interdixit in poſterum, & ſanitatis reſtitutione, ei quem non ipſe vexauerat, ſatisfecit per patientiam, miſericordiæ matrem. Taceo quod figitur. In hoc enim venerat. Nunquid tamen ſubeundæ morti etiam contumelijs opus fuerat? Sed ſaginari voluptate patientiæ diſceſſurus volebat. Deſpuitur, verberatur, deridetur, fœdis veſtitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides. Qui in hominis figura propoſuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus eſt. Hinc vel maximè Phariſæi, Dominum agnoſcere debuiſtis. Patientiam huiuſmodi, nemo hominum perpetraret.] Expreſſit hæc omnia, mitiore ſed diffuſiore oratione; S. Cyprianus, ſub initium libri de patientia.

305. Addo pauca ex alijs. Chryſoſtomus hom. ad pop. 52. poſt multa de Chriſti tolerantia, ſic concludit. [Non temerè ſcripta ſunt & alia, quæque circa crucem

ipſam

Digitized by Google

ipſum geſta ſunt, quæ poſſent ipſos reuocare: ſed vt bonitatem imiteris, vt benignitatem æmuleris. Eos enim ſupinos proſtrauit, & ſerui reſtituit auriculam, & cum manſuetudine locutus eſt; & cum ſuſpenſus eſſet, magna monſtrauit miracula; radios auertens, frangens lapides, defunctos excitans, iudicijs vxorem terrens per ſomnia, omnem in ipſo præ ſe ferens iudicio manſuetudinem, quæ non minus eos, quam miracula poſſent attrahere: infinita prædicens coram tribunali, in ipſa clamans cruce; *Pater dimitte illis peccatũ*. Sepultus verò quanta ad illorum oſtendit ſalutem? Reſuſcitatus autem non ſtatim Iudæos vocauit? non dedit peccatorum remiſſionem? non innumera contulit bona? Quid hoc mirabilius? Qui crucifixerunt, & occiderunt, poſtquam crucifixerunt, facti ſunt Dei filij. Quid huic par prouidentiæ? His auditis abſcondamur, quòd ab hoc tantum diſtamus, quem imitari iubemur.]

Optimè Nyſſenus l. de perfectâ Chriſtiani hominis forma, tractans quorſum Chriſtus dictus ſit Dei imago. [Patientia (inquit) quot modis in imagine inuiſibilis Dei conſpicitur? Vbi gladij, & fuſtes, & vincula, verba, alapis maxillæ percuſſæ, facies ſputis oblita, humeri verberibus traditi, iudicium impium, crudelis ſententia, milites ſubſannationibus, irriſionibus, contumelijs, & calami percuſſionibus, immitem ſententiam per delicias exacerbantes, claui, & fel & acetum, & grauiſſima quæque ipſi ſine cauſa illata, immò verò pro innumerabilibus beneficijs reddita, tunc ille quomodo iſta patrantes vltus eſt? *Pater* (inquit) *ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt*. Nonne poterat contra eos ſuperiùs, vel cælum perfringere? vel ipſos terræ hiatibus abolere? vel dimouere, ex proprijs terminis mare, & voraginibus terram ſubmergere? vel Sodomiticum ignis imbrem demittere? vnico verbo, vel aliquod aliud acerbum ſupplicium irrogare? Attamen hæc omnia, miti patientique animo pertulit, vitæque tuæ, per ſeipſum, leges patientiæ dedit.]

Præclarè Arnobius in Conflictu cum Serapione l. 1. *ante medium*, cum benè multis Scripturis adductis probaſſet, Chriſtum dictum eſſe *Petram*, concludit; [ſunt & alia multa quæ memorare longum eſt, quæ, & doceant Petram pro immutabilitate, & pro conſtantiſſima voluntate Domini noſtri Ieſu Chriſti quam in carne ſua exercuit tentatus à Diabolo, traditus à Diſcipulo, fixus in patibulo, cibatus felle, potatus aceto, perforatus lancea, humiliatus vſque ad mortem, mortem autem crucis. Et cum omnia hæc homo perfectus ſuſtinuerit, nihil tamen de impatientia hominis imitatus, oſtendit Deum per hominem hominibus præſtitiſſe victoriam].

Inſigniter Petrus Cellenſis l. 1. de tabernac. expendens arcæ menſuras. [Ecce (inquit) funiculo Euangelico, à conceptione Chriſti, dinumera patientiam eius nulla interruptione impatientiæ quaſſatam, vſque ad emiſſionem ſpiritus in cruce, & ſuccumbens, ſuper omnem calculum, inuenies eam. Confortata enim eſt patientia humanitatis, ſolatio diuinitatis: & nõ poſſum ad eam; cuius impatientia acuitur languore naturæ, & inflammatur peruerſa tacendi conſuetudine. Excelſior cælo eſt patientia Chriſti, quia nec in commotione cæli aduerſus inſenſatos, excutitur à tranquillitate ſua qui habitat in cælis. Profundior inferno eſt, qui nec in inferno condemnatis iraſcitur, quantum merentur. Latior terra, quia licet maledicta in opere Adæ terra, tamen miſericordia Domini plena eſt, vel ſaluante cõuerſos, vel mitius puniente impios. Quid plura? Et patientiæ eius non eſt numerus.]

306. Fuit porrò præſertim in extrema vita, patientia Chriſti ſingularis, indice Bernardo ſerm. de feria 4. hebd. pœnoſæ. [Quod cum ſupra dorſum eius fabricarent peccatores, cum ſic extenderetur in ligno, vt dinumerarentur omnia oſſa eius; cum fortiſſimum illud propugnaculum, quod cuſtodit Iſrael, vndique foraretur; cùm foderentur manus & pedes; ſicut agnus ad occiſionem ductus ſit, & tamquam ouis coram tondente, non aperuit os ſuum: non aduerſùs patrem murmurans, à quo miſſus fuerat, non aduerſùs humanum genus, pro quo quæ non rapuit exoluebat: non denique vel contra populum ipſum peculiarem ſibi, à quo pro tantis beneficijs, tanta mala recipiebat. Plectuntur aliqui pro peccatis ſuis, & humiliter ſuſtinent: hoc ipſum tamen eis ad patientiam reputatur. Flagellantur alij non tam purgandi, quàm probandi, coronandique, & maior in eis patientia comprobatur, & commendatur. Quomodò non maxima cenſeatur in Chriſto, qui in funiculo hæreditatis ſuæ, ab his quibus ſpecialiter aduenerat Saluator, crudeliſſima morte mulctabatur, ſicut fur; nullum omnino peccatum, nec actu proprio, nec contactu, in quo ſordeſcere poſſet, habens? Nimirum in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, non vmbraticè ſed corporaliter: in quo Deus eſt, mundum reconcilians ſibi non figuratiuè, ſed ſubſtantialiter; qui denique plenus eſt gratiæ, & veritatis, non cooperatiuè, ſed perſonaliter, *vt faciat opus ſuum, alienum opus eſt eius ab eo*, (Eſaias loquitur.) Quia & opus ſuum fuit, quod dedit ei Pater vt faceret; & alienum ab eo, vt talis talia ſuſtineret. Ita ergo habes in opere patientiam.]

Eadem mens Origeni lib. 7. contra Celſum. Hic impurus Chriſtianorum hoſtis, fortitudinem Anaxarchi, & Epicteti, in tolerandis acerbiſſimis doloribus obiecerat. Ille enim in mortarium coniectus, cum contunderetur crudeliſſimè, hoc vnum reſpondit. Tunde follem Anaxarchi, ipſum enim non tundis. Epictetus verò perfracto, vt præmonuerat, per herum diriùs torquentem crure, cum ille fregiſſet; nonnè prædicebam (inquit, quod perfringeres. Hæc cum Chriſtianis obieciſſet Celſus, concluſiſſetque. [Quid tale, veſter Deus, inter pœnas profatus eſt?] Reponit Origenes. [Poſſumus ad hoc dicere, quod inter flagra & cruciatus, eius ſilentium, maiorem præ ſe tulit fortitudinem ac patientiam, quàm omnes Græcorum voces in ſimilibus caſibus editæ: ſiue credat Celſus, ſiue non credat, quod integrè ſcriptum eſt à viris optimæ fidei, & inter cætera de conſtanti inter flagra ſilentio, ſicut & de coccinea chlamyde induta ei per ludibrium, deque arundine in manum pro ſceptro indita. Quæ omnia ſumma manſuetudine pertulit, ne verbo quidem impatientiam, aut ſtomachationem indicans, in tanta immanitate ſceleratorum hominum. Itaque non præ deſperata duritia inter flagra tacuit, ſed præ manſuetudine omnes illuſiones tolerans.]

307. Apparuit hinc Chriſtus, Adamas omni inimico niſu inſuperabilis. Richardus Victorinus l. de gradibus carit. cap. 2. illud Prophetæ, *velut adamantem dedi faciem tuam*, ad Chriſtum refert. Sed homonymia fortaſſis aut affinitate Gallicæ vocis, *diamãt*, & *aymant*, adamantem ſumit pro magnete, cuiuſmodi verè fuit Chriſtus ferrum noſtrum trahens; præſertim in paſſione, vt cum Saluiano infra dicam agens de Chriſto dilecto. Verùm aliud eſt *adamas*, de quo ibi Propheta, aliud *magnes*. Itaque voce *adamantis* Chriſto tributa, commendatur inſignis fortitudo Chriſti, præſertim in extrema vita. Orig. lib. 2. in Iob ad illud. *Exiuit ſatan à facie Domini*, cum Iobum ob fortitudinem contuliſſet adamanti, ſubdit de Chriſto. [Sic & ſingularis ille & diuinus cæleſtis quoque atque incorruptibilis Adamas. Vnigenitus Deus, à patre ad terras miſſus, de quo dicit Deus Pater; *Ecce ego ponam adamantem in medio populi mei*.: quem neque ignis tentationum in deſerto comminuit; quem non plagæ impiorum in cruce cõtriuerunt; quẽ neque ſepultura ſepulchri, neque mortis introitus vel inferorum violauit, ſed omnia ſuperans,

Digitized by Google

rans, diuinum & incorruptibilem ſe adamantem fuiſſe demonſtrauit. Adamas verò eſt naturaliter talis lapis, cui neque ignis, neque ferrum, neque aliud quidquam præualet. Ferro enim ſi percutiatur, demergitur in ferrum tamquam plumbum miſſum in ignem. Si in ignem mittatur, ſimiliter permanet, vt nullus eſt & nô violatur. Ergo quia nihil ei præualet, ideò *adamas* appellatur. *Adamas* verò interpretatur ex Græca lingua, *indomabilis, inflexibilis, inalterabilis, incomminutus*, & , vt breuiter dicam, cui nec quidquam præualet, neque percutiendo, neque adurendo. Nam percuſſus non côminuitur, exuſtus non conteritur. Meritò ergo *adamas* appellatur, vtpotè inſuperabilis.] Hæc quomodo cohæreant cum recentiorum experimentis, non multùm moror. Satis quippe ad rem noſtram eſt, ea ſiue vera, ſiue tantùm exiſtimata fortitudine indomabili adamantis, expreſſam eſſe ab Origine fortitudinem Chriſti ſummam; præſertim ad hoſtiles conatus extremæ vitæ. Quamquam ſi quod Origenes ibidem conſequenter addit, verum eſſet; non eſſet mirum, experimenta recentiorum de vulgari adamante aliud ferre, quàm quòd de eo prodiderant veteres, eſſe ſcilicet inſuperabilem. Eius hæc eſt oratio. [Quod ſi dixerit aliquis, vbi eſt modò, vel vbi conſpicitur huiuſcemodi lapis adamantinus? Audi, hæc omnia typus fuerunt Domini Ieſu Chriſti, quia vſque ad aduentum Domini erant, & viſa ſunt; poſt aduentum autem Domini, viſa non ſunt. Vbi videtur nunc Phœnix? vbi vrna Adæ? vbi videtur arca teſtamenti? vbi vrna mannæ? Sic ſimiliter nunc vbi videtur adamas, atque ea quæ typum Domini gerebant? Ea ſcilicet vſque ad aduentum Domini viſa ſunt, vtpotè figuræ & exinde abſcôdita ſunt, Domino ipſas figuras adimplente. Idcircò nunc, neque arca teſtamenti, neque vrna mannæ, neque cinnamomum, neque adamas, neque phænix, iſtis nunc hominibus verè videntur; niſi fortè quis ſimile aliquid ſimulatum contendat, dicens eſſe quod non eſt.] Non ſubſcribo ego quidem. Attamen hinc apparet, quis Origenis ſenſus fuerit de Chriſti indomabili, & ſemper infracta fortitudine.]

308. Eam quoque S. Hieron. in cap. 7. Amos, adamante expreſſam cenſet, iuxta interpretationem Symmachi & 70. Quam enim *cæmentarij trullam ſuper murum litum* vertit vulgatus; 70. & Symmachus vertetunt *virum ſtantem ſuper murum adamantinum, in cuius manu ſit adamas.* Ad quem locum S. Hieronymus multa de adamantis indomabilitate, & paruitate, ac indecora ſpecie præfatus, omnia accommodat Chriſto; cui in paſſione nec ſpecies nec decor fuit, & ad omnes inimicorum aſſultus perſtitit incomminutus & integer: imò alios ſanctos, eiuſdem fortitudinis participes & adamantes effecit. Vniuerſos ſanè electos Dei, hinc hauſiſſe patientiæ præſidia, & ad Chriſti patientis imitationem, conformari ſtuduiſſe, autor eſt S. Gregorius 29. Mor. c. 27. ſic ſcribens. [In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur. Mentes enim quæ per proſpera molliter fluerent, conſtrictæ aduerſitatibus dureſcunt; & ad ſimilitudinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus quiſque per acceptam deſuper tolerantiam, paſſiones ſui Redemptoris imitatur. In ſimilitudinem quippè lapidis aqua durerat, cum ille priùs impatiens perſecutor, poſtmodùm Paulus dicebat; *Impleo ea quæ deſunt, paſſionum Chriſti in carne mea*] Idem de alijs ſanctis omnibus, eſto iudicium.

Nos inſi Chriſti hanc tantam patientiam æmulemur, eam quod in nobis eſt, caſſam reddimus, quod notauit S. Auguſtinus in Pſal. 68. agens de patientia in opprobrijs, exemplo Chriſti. [Merces tua (inquit) manet in æternum, quia propter Deum ſuſtinuiſti opprobria. Ideò enim prior ille ſuſtinuit, vt nos ſuſtinere diſceremus. Et ſi ille ſuſtinuit qui non habebat quod illi obijciebatur, quantò magis nos; qui etſi non habemus peccatum, quod nobis obijcit inimicus, habemus tamen alterum quod dignè in nobis flagelletur? Neſcio quis te furem dicit, & non es fur: audis opprobrium, non tamen ſic non es fur, vt nô ſis aliquid quod Deo diſplicet. Porrò ſi ille qui omnino nihil rapuerat, qui veriſſimè dixerat, *Ecce venit princeps mundi huius, & in me nihil inuenit*, dictus eſt peccator, dictus eſt iniquus, dictus eſt Beelzebub, dictus eſt inſanus; Tu dedignatis ſerue audire pro meritis tuis, quod Dominus audiuit nullis meritis ſuis? Ille venit vt tibi præberet exemplum. Quaſi gratis hoc fecerit ſi tu non proficis. Quare enim ille audiuit, niſi vt tu, cum audires, non deficeres? Ecce tu audis, & deficis. Fruſtra ergo ille audiuit; non enim propter ſe, ſed propter te audiuit. *Quoniam propter te ſuſtinui exprobrationem, operuit irreuerentia faciem meam*] De Chriſti fortitudine ſatis.

Temperantia, & ei ſubiecta abſtinentia, ſobrietas, caſtitas.

309. Venio ad Temperantiam, cuius immenſus propè eſt ambitus. Signabo dumtaxat illuſtriora quædam. Abſtinentiæ, & ſobrietatis, & macerationis innocentiſſimi corporis, ſpeculum nitidiſſimum Chriſtus fuit. Tametſi enim quod viuendi norma, ac vt Clemens Alex. 2. ſtrom. loquitur, *lex animata*, omnibus eſſet propoſitus; non debuerit eas vitæ veſtituſque aſperitates ſectari, quibus Ioannes admirationem Iudæorum concitauit; ſed victu veſtituque communi, ſapientiſſimè vſus eſt; quod maledicentiſſima pecora in inuidiam vocauerunt, appellando Chriſtum, carnium voratorem, & vini potatorem: Tamen in illa victus communis ratione, monſtrauit ſatis ſuperque Chriſtus Dominus, quàm non ſibi placeret, nec carnis delicijs, ſed animarum bono ſeruiret.

Quia verò prædictis temperantiæ partibus continens eſt caſtitas, mirum nô eſt præcelluiſſe in ea Chriſtum, quem S. Anſelmus *Regem virginum* meritò nominauit. Auguſtinus verò ſerm. 18. de temp. vocat *Regem caſtitatis* & l. de ſancta Virginit. c. 34. ait, [præcipuum magiſterium & virginalis integritatis exemplum in ipſo Chriſto contuendum eſſe.] Nec aliter quoad rem ipſam Philippus Abbas l. de continentia cap 62. Egregiè in hoc Chriſti decus Orig. hom. 9. in Leuit ad illud *& femoralia linea ſint ſuper corpus eius.* Vnicam namque lineam Chriſti, interpretatus eius corpus, ſubdit Origenes. [Femorale indumentum eſt, quo pudenda corporis contegi, & conſtringi ſolent. Si ergo aſpicias, Saluatorem meum ſuſcepiſſe quidem corpus; & in corpore poſitum, egiſſe humanos actus, id eſt veſcendi & bibendi, & cætera ſimilia, hoc autem ſolum opus non egiſſe, quod ad pudenda corporis pertinet, carnemque eius, neque nuptijs, neque filiorum procreationi patuiſſe, inuenies qualiter femoralia linea ſanctificata habuerit, vt verè de ipſo debeat, *quia inhoneſtiora noſtra, abundantiorem habent honorem*; Conſidera tamen & ipſum Pontificis habitum: quia quod per naturam minus in eo honeſtum videtur, indutus femoralibus lineis, & zona conſtrictis, etiam ſecundùm literam de eo conuenit dici, quia inhoneſtiora noſtra abundantiorem honeſtatem habent. Ita ergo & omnis, qui in caſtitate viuens imitatur Chriſtum, hoc ſolum de humanis actibus neſcientem, ipſe etiam lineis femoralibus ſanctificatis indutus eſt; & inhoneſtioribus ſuis, abundantiorem circundedit honeſtatem. Tunica ergo linea ſanctificata induitur, & femoralia linea ſuper corpus eius ſunt.]

310. Spectant ad hunc locum, quæ de Chriſto ape ex S. Bernardo ſerm. 2. de aduentu, alibi refero. Eſt enim apis ſymbolum puritatis & integritatis eximiæ. Huc etiam facit, quod Chriſtus tametſi tentatus eſt per omnia, tamen abſque peccato: id eſt interprete Caſſiano

no collat. 5. c. 5. aduerſus caſtitatem nullum voluit recipere inſultum; quia tantus eſt caſtitatis nitor, & tantus oppoſiti vitij putor, vt non ſit arbitratus dignum, tentari in eo genere. Quin etiam vt notat Orig. l. 1. cõtra Celſum ne falſo quidem rumore, vel calumnia, maculari ſe in hoc genere ſuſtinuit. Imo in eius aduentu, exſiccatos eſſe fontes libidinis, S. Hieronymus in epitaph. Lucinij Boetici *ferè initio*, egregiè tradit, aptato ad Chriſtum loco Oleæ 13. *Adducet Dominus, vrentem ventum de deſerto aſcendentem qui ſiccabit omnes venas eius, & deſolabit fontem illius.* [Exiuit enim virga de radice Ieſſe, & flos de virginali frutice pullulauit: qui loquitur in cantico canticorum; *ego flos campi, & lilium conuallium*; Flos noſter, mortis interitus. Ideoque & mortuus eſt, vt mors, illius morte moreretur. Quod autem de deſerto dicitur adducendos, virginalis vterus demonſtratur, qui abſque coitu & ſemine viri, Deum nobis fudit infantem: qui calore Spiritus ſancti exſiccaret fontes libidinum, & caneret in Pſalmo, *In terra deſerta & inuia & inaquoſa ſic in ſancto apparui tibi.*] Æmulatus optimè eſt hunc locum Gillebertus ſerm. 15. in Cant. Nec aliò ſpectant quæ fortiſſimè ſimul ac amœniſſimè dixit Tertullianus l. de pudic. cap. 6. [Luſerit (inquit) ante Chriſtum caro, imo perierit antequàm à Domino ſuo requiſita eſt: nondum erat digna dono ſalutis, nondum apta officio ſanctitatis. Adhuc in Adã deputabatur cum ſuo vitio facilè quod ſpecioſum viderat concupiſcens, & ad inferiora reſpiciens, & de ficulneis folijs pruriginem retinens. Inhærebat vſquequaque libidinis virus, & lactæ ſortes non habentes idoneæ, quod nec ipſæ adhuc aquæ lauerant. At vbi ſermo Dei deſcendit in carnem ne nuptijs quidem reſignatam, & ſermo caro factus eſt ne nuptijs quidem reſignanda, quæ ad lignum non incontinentiæ ſed tolerantiæ accederet; quæ non dulce aliquid ſed amarum aliquid inde guſtaret; quæ non ad inferos, ſed ad cœlum pertineret; quæ non laſciuiæ frondibus, ſed ſanctimoniæ floribus præcingeretur; quæ mundicias ſuas aquis traderet, exinde caro quæcumque in Chriſto reliquas ſordes priſtinas ſoluit, alia iam res eſt, noua emergit iam non ex ſeminis limo, non ex concupiſcentiæ fumo, ſed ex aqua pura & ſpiritu mundo.]

Manſuetudo.

311. Subiacet item Temperantiæ manſuetudo, quæ in Chriſto fuit præfulgentiſſima. Audi S. Chryſoſtomum hom. 1. contra Anomæos *ad finem.* [Seruus eſt Dei, qui author pacis eſt: qui cum dæmonia eiiceret, & bona ageret innumerabilia, & cum malè audiret, in homines qui eum dixere dæmonium habere, non fulmẽ miſit, non ora maledica proſtrauit, nõ linguas igne combuſſit impudicas, ingratas, improbatas, quanquam hæc omnia facere poterat, ſed verbis hiſce dumtaxat maledicta illa auertit: *Ego dæmonium non habeo, ſed eum honoro qui me miſit.* Famulus item Pontificis contumelioſè alapam in eius faciem inflixit. At is ita reſpondit: *Si malè locutus ſum; teſtimonium perhibe de malo: ſi benè, cur me cedis?* Quod ſi dominus & Angelorũ & hominum omnium, vindictam ſibi non faciat, ſed excuſet, & ſeruo atrienſi examinandum proponat, nihil profectò eſt, quod nos ſermone egeamus proliziore admonitionis: hæc enim pauciſſima verba abundè ſufficiant, hæc tantummodò animaduerte. Cogita tecum frequentiùs meditare & refer. *Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi benè, cur me cedis.* Et quis ſit qui hæc dixit, intellige, & ad quem, & cuius cauſa dixerit. Ita enim efficietur. Vt hæc verba, diuinum quoddam & perpetuum carmen tibi habeantur; vt omnem animi inflationem omnem timorem doloremque ſedare poſſint, & tollere. Cogita dignitatem eius qui affectus eſt contumelia, & authoritatem: Perſonam vilem atque abiectam, eius qui contumelia affecit. Adde grauitatem contumeliæ, & moleſtiam & acerbitatem. Non enim maledixit ſolùm, ſed etiam cecidit: nec modò quolibet cecidit, ſed alapas: qua quidem plaga nil ignominioſius, nil contumelioſius ipſe poteſt. Sed tamen hæc omnia æquo animo tulit & tranquillo, tu latiſſimè intelligeres, quemadmodum modeſtiam, patientiam, manſuetudinem, denique virtutis officium ſeruare deberes.]

Idem perpulchrè homilia de manſuetudine (eſt 46. tomi 5. Græcol.) [Ipſe Dominus & Saluator noſter, contumelijs affectus, verberatus, cruci clauis affixus, leniter tulit Iudæorum furorem: & licet poſſet de impijs vindictam ſumere, non ſumpſit tamen: ſed virtutem ſuam oſtendit, eo quod concuſſit terram, & mortuos ſuſcitauit, & obſcurauit ſolem, & noctem ex die fecit. Manſuetudinem autem & miſericordiam declarauit, quia nullum ex his, qui impiè agebant, puniuit; vt diſcerent omnes qui impias manus intulerant Domino, quam non fuiſſet ei difficile ipſos punire, qui tam facilè terram commouit, & ſolem repentè obſcurari præcepit. Et quia tam manſuetus fuit ipſe, vt non ſolùm manſuetè tulerit eos qui crucifigebant, & blaſphemabant ſed & Patrem obſecrauerit, ne cæleſtibus aduerſus impios telis vteretur: idcircò, cum & tibi graue aliquod, & durum ferenti, ſubrepunt furor, & ira, recordare manſuetudinis Chriſti, & ſtatim manſuetus eris ac clemens]

312. Frequens item eſt in Chriſti manſuetudine infigenda S. Bernardus. Signo vnum & alterum locum ſerm. 2. de Pentecoſt. Chriſti manſuetudinem & in colloquijs & in perpeſſionibus, ſic deſcribit. [Quàm dulciter Domine Ieſu cum hominibus conuerſatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es; quàm fortiter tam indigna, quàm aſpera pro hominibus paſſus es; ita vt liceat ſugere mel de petra, oleumque de Saxo duriſſimo: duro ad verba, duriore ad verbera, duriſſimo ad crucis horrenda: quia in omnibus his, *ſicut agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum.*] Et ſerm. 3. de ſeptem panibus deſcribens Chriſti manſuetudinem in indulgentia iniuriarum, quippe Deo facili ad indulgendum plenè. [Sunt aliqui ſic donantes iniuriam, vt non vleiſcãtur, ſæpius tamen improperent. Sunt & alij qui ſileant licet, manet tamen alta mente repoſta, & rancorem tenent in animo: quarum vtique neutra, plena indulgentia eſt. Longe ab his omnibus benigniſſima eſt diuinitatis natura, liberaliter agit, ignoſcit plenariè, ita vt propter fiduciam peccatorum, ſed pœnitentium, vbi abundauit delictum, ſoleat & gratia ſuperabundare. Teſtis eſt Paulus gentium doctor, qui plus omnibus cum diuina gratia laborauit. Teſtis eſt Mathæus de telonio electus in Apoſtolum, cui etiam noui teſtamenti primum ſcriptorem eſſe donatum eſt. Teſtis & Petrus, cui poſt trinam negationem, totius Eccleſiæ Paſtoralis cura commiſſa eſt. Teſtis denique etiam famoſiſſima illa peccatrix, cui in ipſo conuerſionis initio, tanta multitudo dilectionis cõceſſa eſt, tanta poſtmodùm indulta gratia familiaritatis. Quis accuſauit Mariam, & pro ſe eam oportuit reſpondere? ſi Phariſæus murmurat, ſi Martha conqueritur, ſi ſcandalizantur Apoſtoli; Maria tacet; Chriſtus excuſat, etiam & laudat tacentem. Denique illud quantę prærogatiuæ, quantæ excellentiæ fuit, quod reſurgentem à mortuis prima videre, tangere prima meruit.]

Humilitas.

313. Humilitatem, quam *Chriſti virtutem* appellat D. Auguſtinus, attingo breuiter. Eam, ipſum Chriſti nomen præfert. Audi D. Auguſtinum conc. 2. in Pſalm. num. 33. [Dauid manu fortis, in figura Chriſti Dauid, ſicut Goliat in figura Diaboli: & quod Dauid proſtra-

uit Goliam, Chriſtus eſt qui occidit Diabolum. Quid eſt autem Chriſtus qui Diabolum occidit? Humilitas occidit ſuperbiam. Cum ergo Chriſtum nomino, fratres mei, maximè nobis humilitas commendatur. Viam enim nobis fecit per humilitatem, quia per ſuperbiam receſſeramus à Deo. Redire ad eum niſi per humilitatem non poteramus; & quem nobis proponeremus ad imitandum, non habebamus. Omnis enim mortalitas hominum, ſuperbia tumuerat; & ſi exiſteret aliquis vir humilis in ſpiritu, ſicut erant Prophetæ & Patriarchæ; dedignabatur genus humanum, imitari homines humiles. Ne ergo dedignaretur homo imitari hominem humilem, Deus factus eſt humilis; vt vel ſic, ſuperbia generis humani, non dedignaretur ſequi veſtigia Dei.]

Concinit Chryſoſtomus hom. 2. in 1. Cor. obſeruans idcircò Apoſtolum Corinthijs faſtu turgentibus, nomen Ieſu toties ingeminaſſe, vt eos ad humilitatem prouocaret, eiuſque veſtigijs inſiſtere doceret.

Deſcribit hæc veſtigia in Chriſto, ex varijs capitibus Tertullianus l. de Idololatr. cap. 18. verbis illis. [Ille Dominus in humilitate & in nobilitate inceſſit domicilio incertus. Nam *filius* (inquit,) *hominis, non habet vbi caput ſuum collocet.* Veſtitu incultus. Neque enim dixiſſet, *ecce qui teneris veſtiuntur in domibus regum ſunt.* Vultu denique & aſpectu inglorius, ſicut ei Eſaias pronuntiauerat. Si poteſtatem quoque, nullam ne in ſuos quidem exercuit, quibus ſordido miniſterio functus eſt: ſi Regem ſe denique fieri, conſcius ſui regni, refugit, pleniſſimè dedit formam ſuis dirigendo omni faſtigio & ſuggeſtu, tam dignitatis quàm poteſtatis. Quis enim magis his vſus fuiſſet, quàm Dei filius? Quales & quanti eum faſces producerent? qualis purpura de humeris eius floreret? quale aurum de capite radiaret, niſi gloriam ſæculi alienam & ſibi & ſuis iudicaſſet? Igitur quæ noluit reiecit; quæ reiecit, damnauit; quæ damnauit, in pompa Diaboli deputauit.]

314. Nec illa minùs ſapienter in hanc rem S. Baſilius homil. de humilit. [Vniuerſam Domini diſpenſationē, ad humilitatem nos inſtruere deprehendimus. Cum infans eſſet, mox in ſpelunca, nec lecto, ſed præſepio imponitur. Deinde in domicilio fabri & matris pauperculæ enutritur, ſubditus matri & illius ſponſo. Docetur, audiens quorum non egebat, interrogans verò, & interrogando, admirabilem declarabat ſapientiam. Subditur Ioanni, & baptiſmum ſuſcipit à ſeruo Dominus. Nemini aduerſariorum reſiſtit; neque inenarrabilem ſuam poteſtatem in quenquam vibrat; ſed quaſi potentioribus cedit, & poteſtati temporariæ, potentiam quam illa habebat permittit. Principibus Sacerdotum in forma rei ſiſtitur, ad Præſidem ducitur, & iudicium illius ſuſtinet. Et cum poſſet calumniatores ſuos arguere, ſilentio tolerat illorum calumnias. Conſpuitur à ſeruis ac viliſſimis pueris. Morti traditur, eique hominum iudicio turpiſſimæ. Ita hominem, omnia ab ipſa natiuitate, ad mortem vſque exercuerunt.]

Specialiter de ea humilitate quam exhibuit latens per annos 30. in hunc modum Philoſophatur S. Bernardus ſerm. 1. de Epiphan. [O humilitas Chriſti, quātum confundis ſuperbiam noſtræ vanitatis! Parum aliquid ſcio, vel magis ſcire mihi videor, & iam ſilere non poſſum; impudenter me & imprudenter ingerens & oſtentans, promptulus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum. Et Chriſtus cum tanto tempore ſilebat, cùm ſeipſum abſcondebat, nunquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria, qui eſt vera gloria Patris? Vtique timebat, ſed non ſibi: nobis timebat ab illa, quibus nouerat eſſe timendum: nobis cauebat, nos inſtruebat. Tacebat ore, ſed inſtruebat opere; & quod poſtea docuit verbo, iam clamabat exemplo. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Nam de infantia Domini parum aliquid audio: ex tunc, iam vſque ad hunc triceſimum annum, nihil inuenio.] Ex his agnoſcenda eſt humilitas Chriſti.

315. S. Chryſoſtomus hom. 7. in ad Philipp. videtur agnoſcere Chriſti humilitatem, in eo quod homo ſit factus, verbis illis. [Si homo homines lauit; non inaniuit, non humiliauit ſeipſum. Si cum homo eſſet, non hoc rapuit, nimirum eſſe ſe æqualem Deo; profectò non eſt cur laudetur. Nam eum quidem qui Deus ſit, hominem fieri; magna humiliatio eſt; quamque nulla oratio conſequi narrando queat. Eum vero, qui homo ſit, humana facere; quæ tandem humiliatio?] Similia ex Auguſtino infra referam ex ſerm. 37. de diuerſis. Et addendus eſt locus ex q. 80. & 83. circa illa verba ex cap. 1. Ioan. *& Verbum caro factum eſt.* Caue tamen de aſſumptione humanitatis, id accipias. Ibi enim nullus actus humilitatis elicitus eſt. Non enim à Deo qui non eſt capax actus humilitatis, vt eſt per ſe perſpicuum, & diſertè notauit quoad hoc S. Anſelmus l. 1. cur Deus homo cap. 8. Neque ab humanitate Chriſti quæ non præfuit aſſumptioni, nec priùs natura operata eſt, quàm completē eſſet, & in Verbo ſubſiſteret. Illud ergo, *hominem fieri*, quod ex Chryſoſtomo adducebam, vt totus contextus clamat, idem eſt ac *hominem ſe prodere opere humili, & homini congruente*, non Deo, à quo aliena erat ea abiectio lotionis diſcipulorum, de qua ibi agit S. Chryſoſtomus.

Non diſſimiliter accipiendus eſt, qui aliquatenus ſimiliter locutus eſt, Gregorius Nyſſenus orat. 1. de beatitud. verbis illis. [Quoniam omnibus propemodùm qui humanæ naturæ participes ſunt, vitium elationis quodammodò innatum eſt; idcirco Dominus hinc initium beatitudines exponendi facit, tanquam primordiale malum quoddā ex habitu noſtro ſuperbiam eijciens, dum conſulit, vt imitemur eum, qui ſponte ſua egenus fuit, qui verè beatus eſt: vt in quo poſſumus pro virili noſtra parte aſſimilari, ex eo quod noſtra voluntate egeni paupertatem ſecuti fuerimus, etiam beatitudinis communionem attrahamus, & adciſcamus. *Hoc enim quiſque ſentiat*, (inquit,) *inter vos, quod & in Chriſto Ieſu: qui quum eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt, quod Deo par & æqualis eſſet: ſed forma ſerui ſumpta, ſeipſum exinaniuit.* Ecquid magis in Deo mendicum, quàm forma ſerui? Quid in Rege rerum vniuerſarum humilius, quàm in communionem inopis & mendicæ naturæ noſtræ veniſſe? Rex regnantium, & Dominus dominantium, ſponte ſua formam ſeruitutis induit. Iudex rerum vniuerſarum, principibus tributarius exiſtit. Creaturæ Dominus, in ſpelunca verſatur? Qui mundum vniuerſum complexus eſt, non inuenit locum in diuerſorio, ſed in præſepio brutorum animalium abijcitur. Purus ille, humanæ naturæ ſordes non reſpuit; ac per omnem noſtram mendicitatem penetrans vſque ad mortis progreditur experimētum. Videte voluntarium mendicitatis modum. Vita mortem guſtat; iudex in iudicium ducitur; Dominus vitæ rerum vniuerſarum, ſubijcitur iudicis decreto, ſupra mundanarum omnium copiarum rex, carnificum manus non repellit. Ad hoc (inquit) exemplum, modus animi demiſſionis tibi ſpectet.] Hæc inquam, & ſi vſpiam alibi ſimilia leguntur, quibus Chriſti humilitas ex ſuſceptione humanæ carnis celebretur, non ſic accipienda ſunt, quaſi reuera ſuſceptio carnis, fuerit actus virtutis illius moralis quam vocamus humilitatem. Id enim falſum eſt, vt præmiſi: quia tametſi ea fuit radix è qua tot humilia Chriſti opera prodierunt, tamen formaliter humilitas à Chriſto exhibita eſt, non in ea ſuſceptione, cui Chriſtus ipſe non præextitit, ſed in conſequentibus operibus, qualia iam pleraque attigimus, & ſuperſunt etiam attingēda nonnulla.

316 Humilitatem itaque prodidit inſuper Chriſtus, in externo apparatu vniuerſo, & nominatim in veſtibus,

bus,

Digitized by Google

bus, vt benè conſiderat S. Chryſoſtomus hom. 84. in Ioan. Verbis illis. [Quod autem dixit, *deſuper contextam*. Non ſimpliciter ponitur, ſed alij allegoriam id ſignificare dicũt, quod nõ ſimpliciter homo eſſet Crucifixus, ſed deſuper habuerit diuinitatem. Alij dicunt, per illud genus veſtis, Euangeliſtam hiſtoriam narrare. Nã in Paleſtina ex duobus pannis veſtes contexunt. Quod ſignificans Ioannes, inquit, *deſuper contextam*. Quod mihi dicere videtur, vt veſtimentorum vilitatem oſtenderet. Nã quemadmodũ in alijs omnibus, ita in habitu, vilem ſpeciem præferebat.] Audi etiam de hac veſte Iſidorum Peluſiotam l.1. epiſt. 74. [Quod veſtitus mollities, & ſubtilitas, colorque elegans, religioſæ, ac Deo gratæ exercitationis regulam minimè ſeruent, Theologum Ioannem interroga, Domini tunicam deſcribentem; ac tibi dicet; *erat autem tunica eius inconſutilis, deſuper contexta per totum*; Quis autem veſtis illius vilitatem ignorat? Vt qua Galilæorum pauperes vtantur: apud quos etiam maximè huiuſmodi veſtis genus fieri ſolet, arte quadam, vt pectoralia, tetractim conſutam.]

317. Quem verò nobis externa Chriſti obiectio cõmodarit, quamque ad fidei noſtræ firmitatem, & vndecunque rectè communitam certitudinem contulerit, quod non regio apparatu & exercitibus ſeptus in terris viſus eſt, ſed humilis & pauper; obſeruauit egregiè S. Cyrillus l.6. in Iulia. ad textum 11. his præter cætera. [Quoniam autem vniuerſorum opifex, ſui iuris hominem eſſe voluit, & in operabilibus propria gubernari voluntate; ob hanc rationem, & valdè rectè, omnium ſaluatori Chriſto bene habere videbatur, perſuaſione potiùs & non coniectione neceſſitatis, homines à turpibus liberari pro quibus meliora potiùs deligerent, & ea per quæ veriſimiliter meliores efficerentur. Quod ſi gloria Regali ornatus, inuictam habens poteſtatem, præcipiſſet hominibus ſibi credere, non vltra fructus cognitionis fuiſſet credere, ſed potiùs neceſſariorũ & ineuitabilium præceptorum: & fuiſſet fortaſſis ſicut vnus, qui humanis opinionibus diuinitatis gloria indignè honoratur. At quia tamquã vnus ex nobis, modeſto & ſubmiſſo ſenſu vſus eſt, & ab humana gloria abſtinuit, partim ſapientiſſimis doctrinis, partim ineffabilibus diuinis miraculis, voluntarios, & certò cognoſcentes ad meliora tranſmittit, poſthac non vltra in mundo diſpenſatio vituperatur; imò captus eſt, qui contra omnipotentem nugatur.]

Idem egregiè proſequitur Theodorus Ancyranus tract. de Natali Saluat. in Conc. Epheſi, verbis illis. [Naturæ creator aduenit, naturamque victam erigere volens, adſtitit; non terrens tamquam Deus, neque tonitruis auditum percutiens, neque nube circumamictus, & ignem in nube demonſtrans, neque tubæ ſono audientes terrens; ſicut aliquando Iudicis apparuit, timorem inijciens in deuotis, nec concutiens famulum; ſed gratia magis & bonitate euocans eum. Propterea non venit cum imperiali faſtigio, nec obſequium deduxit Archangelorum. Non mouit Angelorum exercitus; non enim volebat perſequi recedentem, fugitiuum ſuarum legum; ſed venit omnium Dominus in ſerui forma, paupertate circumamictus, vt venationem non effugaret. Incerto naſcitur prædio, agrum incertum ad natiuitatem eligens, paupercula pariter Virgine, per omnia paupera graditur, vt per eiuſmodi ad ſalutem hominem venaretur: Nam ſi gloria ſtipatus fuiſſet, & diuitijs multis circumamictus accederet, dicerent vtique infideles; quoniam diuitiarum largitas, mutationem orbis terrarum fuiſſet operata ſi maximam Romanam elegiſſet ciuitatem, potentiam ciuium, mutationem orbis terrarum, putarent. Si filius fuiſſet imperantis, poteſtati vtilitatem adſcriberent. Si legiſlatoris factus fuiſſet filius, præceptis vtilitatem adſcriberent. Sed quid fecit? omnia paupera & vilia elegit omnia mediocria, & plurimũ obſcura, vt diuinitas ſola cognoſceretur orbem transformaſſe terrarum. Propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam; egenus fit pecunijs. Et hoc exponat tibi præſepe: Cum enim non eſſet lectus, in quo Dominus reclinaretur in præſepi ponitur; & fit opus immenſum prophetiæ, & optima nunciatio. In præſepi enim ideò poſitus eſt, quia nutriabat, quod etiam in irrationalibus notus fieret. Dei namque Verbum & Filius, ad ſemetipſum trahit, & diuites & pauperes, eloquentes & tardiloquos, cum paupertate viuens, & in præſepi iacens. Vide ergo quomodò rerum indigentia, operatus eſt prophetiam; & paupertas eum qui propter nos homo factus eſt, acceſſibilem vniuerſis oſtendit. Nullus enim metuens ſuperbas Chriſti diuitias, tardus fuit, nullum accedere ad eum, imperij celſitudo prohibuit; ſed communis apparuit & pauper, ſemetipſum offerens omnibus ad ſalutem. In præſepi namque Dei proponitur Verbũ, per medium corpus; vt licentiam habeat rationalis & irrationalis, participare cibo ſalutis.]

318. Humilitas Chriſti, in deſpectione egregiè emicuit, iuxta S. Auguſtinum in Pſal. 35. ad illud *non veniat mihi pes ſuperbia*, ſic enim ſcribit. [Quia nos ſuperbia vulnerauerat, humilitas ſanos fecit. Venit humilis Deus, vt à tanto ſuperbiæ vulnere curaret hominem. Venit quia *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*. Comprehenſus eſt à Iudæis, inſultatum eſt ei. Audiſtis cum Euangelium legeretur, quid dixerunt & cui dixerunt. *Dæmonium habes*: & ille non dixit, *dæmonium habetis vos, quia vos in peccatis veſtris eſtis, & Diabolus poſſidet corda veſtra*. Non hoc dixit; quod ſi diceret, verum diceret. Sed non erat tempus vt hoc diceret, ne non veritatem prædicare, ſed maledictum reddere videretur. Dimiſit quod audiuit, quaſi non audiſſet: Medicus enim erat, & phreneticum curare venerat. Quomodò medicus non curat quidquid audiat à phrenetico, ſed quomodò conualeſcat, & fiat ſanus phreneticus: nec ſi & pugnum ab illo accipiat curat. Ille illi facit noua vulnera, ille veterem febrem ſanat: ſic & Dominus ad ægrotũ venit, ad phreneticum venit, vt quicquid audiret, quicquid paſſus eſſet, contemneret; hoc ipſo eos docens humilitatem: vt humilitate docti, ſanarentur à ſuperbia.] Docti ſanè à Magiſtro humilitatis. (Sic enim ipſe Auguſtinus tract. 25. in Ioan. & aliquoties alibi Chriſtum nominat.) qui factis primùm deinde etiam verbo infigere ſtuduit, quanti referret hominis tam eximiæ virtutis exercitatio.

Humilitatis ſanè doctrinam commendauit ſæpè, & ſuo exemplo firmauit, Chriſtus. Benè autor tractatus de paſſ. apud Bernardum c.17. [Videamus quantum in ſe iſtam virtutem, omnium virtutum Dominus commendauit. Primum verba eius attendentes vbi ait; *diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris*. Quid eſt magiſter bonè optimè Ieſu? Numquid ad hoc redacti ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ in te reconditi, vt hoc ſingulariter doceas, quia mitis es & humilis corde? Non doces vt cœli diſcantur fabricari, fieri miracula, mortui ſuſcitari, & cætera huiuſmodi, ſed quia mitis ſum & humilis corde. Numquid tam magnum eſt, quod eſt paruum? Vtique, quia per hoc inuenitur requies animabus. Quæ enim alia eſt cauſa omnis laboris, & certaminis noſtri, niſi vt inueniamus requiem animabus noſtris? Breuis doctrina, breuis via demonſtrata eſt. Diſce hanc à Domino Ieſu, qui mitis eſt, & humilis corde. Id eſt, vide, & quantum & quare humiliatus eſt ille, qui eſt excelſus ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cœlos gloria eius; & diſce etiam quia tu es lutũ & cinis, & ſic inuenies requiem animæ tuæ.]

319. Porrò quamuis vita Chriſti vniuerſa, iugis exercitatio humilitatis fuerit, tamen extrema huius pars reliquas facilè hac in parte ſuperauit. quod idem autor,

Digitized by Google

autor, ibidem verſat latiſſimè Macarius idem non malè hom. 26. hoc humilitatis exemplum homini proponit, expoſtulans de inflatione noſtra, poſt tantam Domini humilitatem in extremo præſertim vitæ actu. [Dominus ipſe (inquit,) quia via eſt, & Deus, cum non propter ſeipſum, ſed propter te venerit, vt typus ac exemplum tibi fieret vniuerſi boni; perpende in quantam humilitatem ſe abiecerit, forma ſerui accepta, qui eſt Deus, Dei filius, Rex, filius regis; donans quidem ipſe curatiua pharmaca, ſanansque vulneratos; exteriùs tamen velut vnus vulneratorum apparens. Cæterum ne deſpicias diuinam dignitatem, dum conſpicis illum exteriùs humiliatum, vt ſimilem nobis. Propter quem ſic apparuit? Non propter ſeipſum. Perpende, ea hora, qua clamabant, *crucifige, crucifige eum*, ac populus concurrebat, quàm humiliatus erat præ omnibus! Quemadmodum in rebus externis, ſi quis ſit improbus, quem accepta ſententia à magiſtratu, poſt hæc vniuerſus populus exſecratur ac contemtui habet: ſic quoque Dominus hora crucis, tamquã homo vitam cum morte commutaturus, vilipendebatur à Phariſæis. Quando rurſus conſpuerunt in vultum eius, & impoſuerant ei coronam ſpineam, & colaphis eum ceciderunt, quam non ſuperauit humilitatem? Scriptum enim eſt; *dorſum meum dedi flagellantibus, nec auerti faciem meam à turpitudine conſpuentium, nec genas meas à percutientibus.* Quod ſi Deus, tantas contumelias, paſſionem, ac humilitatem ſubiit, tu qui natura huius es, & mortalis naturæ, quantumcunque humiliatus fueris, nihil, quod cum Domino tuo comparandum ſit, feceris. Deus tui gratia ſeipſum humiliauit, tu verò tui gratia non demittis te, ſed extolleris, atque inſoleſcis?]

Audi etiam S. Auguſtinum ſerm. 37. de diuerſ. c. 3. [Apoſtolus dicit loquens de Chriſto; *cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe æqualis Deo.* Quanta Maieſtas! *Sed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo*: Quanta humilitas! Humiliauit ſe Chriſtus: Habes, Chriſtiane, quod teneas. Chriſtus factus eſt obediens vſque ad incarnationem Verbi, vſque ad participationem mortalitatis humanæ, vſque ad trinam diaboli tentationem, vſque ad irriſionem populi Iudæorum, vſque ad ſputa & vincula, vſque ad alapas & flagella; ſi parum eſt, vſque ad mortem: & ſi aliquid etiam de genere mortis addendum, *mortem autem crucis.* Habemus tale humilitatis exemplum, ſuperbiæ medicamentum. Quid ergo intumeſcis, ô homo? O pellis morticina, quid tenderis? ô ſanies fætida, quid inflaris? Anhelas, doles, æſtuas, quia tibi neſcio quis fecit iniuriam. Vnde tu flagitas vltionem, ſitis arenti fauce vindictam. Nec priùs ab intentione deſiſtis, donec de illo qui te læſerat, vindiceris? Si Chriſtianus es, expecta Regem tuum. Priùs ſe vindicet Chriſtus. Nondum enim vindicatus eſt, qui pro te tanta perpeſſus eſt. Et vtique illa Maieſtas, poſſet vel nihil perpeti, vel continuè vindicari. Sed cum eſſet in illo tanta potentia, ideò fuit etiam tanta patientia, quia pro nobis eſt paſſus, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius.]

320. Meritò hæc extrema Chriſti humilitas noſtræ ſuperbiæ opponitur, quia humilitatem in Chriſti vniuerſa vita ſplendidiſſimè micantem. in vltima veluti periodo perſtrinxiſſe reliquam vitam, certum eſt, vt obſeruat S. Bernardus ſerm. de feria 4. hebdom. pœnoſæ cum ait, hanc fuiſſe humilitatem ſine exemplo; [Nempe in humilitate iudicium eius ſublatum eſt; cum nec ad tantas blaſphemias, nec ad falſiſſima quæ ſibi obiiciebantur crimina reſponderet. *Vidimus,* (inquit) *eum, & non erat ei aſpectus.* Non ſpecioſum formâ præ filijs hominum, ſed opprobrium hominum, & tanquam leproſum; nouiſſimum virorum, planè virum dolorum, à Deo percuſſum & humiliatum: ita vt nulla eſſet ei ſpecies neque decor, ô nouiſſimum! ô altiſſimum! ô humilem, & ſublimem, ô opprobrium hominum, & gloriam Angelorum! Nemo illo ſublimior; nemo humilior. Denique ſputis illitus eſt, opprobrijs ſaturatus eſt, morte turpiſſima condemnatus eſt, cum ſceleratis deputatus eſt. Nihil ne merebitur vel iſta humilitas, quæ hunc habet modum; imo quæ tam eſt vltra modum? ſicut eſt patientia ſingularis, ſic & humilitas mirabilis, vtraque ſine exemplo.]

Eadem ex cauſa Petrus Bleſenſis tract. de Transfig. Ita interpretatur quod Lucæ 9. dicitur, Moſem & Eliam locutos cum Chriſto eſſe, de exceſſu: hoc eſt de paſſione & morte, quæ ideò *exceſſus* meritò dici poteſt, quod omne genus humilitatis excedat. Concinit S. Bernardus ſic ſcribens hom. 1. de euntibus in Emaus. [Verè Domine nimis exceſſiſti: quia cum ſis ſplendor paternæ gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, & cum ſis Dominus Maieſtatis, trementibus elementis, cœli luminaribus obſcuratis, & ſtupentibus Angelis, pati dignatus es tormentum abiectiſſimæ paſſionis. Verè fuit exceſſus, cum dediſti vellentibus genas tuas, cum faciem tuam non auertiſti, ab increpantibus & conſpuentibus, quando cum iniquis es deputatus.]

321. Quòd Lucas refert Moſem & Eliam cũ Chriſto agentes, locutos eſſe exceſſum, Græce eſt ἔλεγον ἑαυτῦ ἔξοδον. *Loquebantur Exodum eius*, id eſt mortem. Quæ mihi loquendi ratio reuocat in mentem illud ſcitè æquè ac vtiliter à Nyſſeno notatum hom. 4. in Eccleſ. Nempe voluiſſe Deum, ex ipſa ſerie ſacrorum librorum, eorumque titulis, admonere, egreſſum à vita ſubiici ingreſſui in hanc vitam; ſicut Geneſim, ſequitur Exodus. Nec diſſimiliter ingenium exercuit Petrus Damiani ſerm. 19. qui eſt de S. Anthimo, poſt S. Auguſtinum 12. contra Fauſt. cap. 32. cum dixit, primùm recenſeri Legem, tum iudices poſtremò Reges; quia prout legem ſeruauerimus iudicabimur, & regnum vel aſſequemur, vel amittemus. Sed hoc in præſentia dimiſſo, vides, *Exodum* cuius eſt mentio Lucæ 9. continere exceſſum humilitatis Chriſti, quem extrema eius vita exhibuit. Eiuſdem Bleſenſis ſerm. 31. eſt pia illa extremæ Chriſti vitæ cum melle comparatio, quod mellis quicquid fœculentum eſt, ſurſum enatet, dulciſſimum verò ſubſidat.

Lotionem pedum diſcipulorum, tunc adhibuit, & inter eos Iudam non omiſit, vt probaui c. 9. Operis de Iuda num. 21. Hæc quanta fuerit humilitatis functio, ibidem dixi num. 20. quibus nunc addo S. Auguſtini locum ex l. de S. Virginit. c. 32. [Iam verò quod exiturus ad paſſionem, lauit pedes diſcipulis, monuitque apertiſſimè, vt hoc facerent condiſcipulis atque conſeruis, quod eis feciſſet Magiſter & Dominus, quantum commendauit humilitatem; cui commendandæ etiam illud tempus elegit, quo eum proximè moriturum cum magno deſiderio contuebantur; hoc vtique præcipuè memoria retenturi, quod Magiſter imitandum, vltimùm demonſtraſſet. Ait ille, *hoc facite*: quod vtique potuit & alijs ante diebus, quibus cum eis fuerat conuerſatus: quod ſi fieret, hoc ipſum quidem traderetur ſed vtique non ſic acciperetur.]

322. Eodem vitæ ſuæ extremo tempore, Sacramentum corporis & ſanguinis ſui, in cibum ac potum animarum noſtrarum inſtituit Chriſtus; in quo myſterio quanta prodatur humilitas, accipe ex D. Auguſtino conc. 1. in Pſalm. 33. [Notum eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in corpore & ſanguine ſuo voluit eſſe ſalutẽ noſtram. Vnde autem commendauit corpus & ſanguinem ſuum? De humilitate ſua. Niſi enim eſſet humilis, nec manducaretur, ne biberetur. Reſpice altitudinem ipſius: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*; Ecce cibus ſempiternus, ſed manducant Angeli, manducant ſupernæ vir-

tutes,

Digitized by Google

tur, manducant cæleſtes Spiritus, & manducant, & ſaginantur, & integrum manet quod eos ſatiat & lætificat. Quis autem homo poſſet ad illum cibum? Vnde ei tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo vt menſa illa lacteſceret & ad paruulos perueniret. Vnde autem fit cibus lac? Vnde cibus in lac conuertitur, niſi per carnem traijciatur? Nam mater hoc facit; quod manducat mater, hoc manducat infans. Sed quia minùs idoneus eſt infans qui pane veſcatur, ipſum panem mater incarnat, & per humilitatem mamillæ, & lactis ſuccum de ipſo pane paſcit infantem. Quomodo ergo de ipſo pane pauit nos ſapientia Dei? Quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Videte ergo humilitatem, quia panem Angelorum manducauit homo, vt ſcriptum eſt; *panem cœli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo*: id, eſt verbum illud quo paſcuntur Angeli ſempiternum, quod eſt æquale patri, manducauit homo: quia *cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* Saginantur ergo illo Angeli. *Sed ſemetipſum exinaniuit*, vt manducaret panem Angelorum homo; *formam ſerui accipiens in ſimilitudinē hominum factus & habitu inuentus vt homo: humiliauit ſe, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis*, vt iam de cruce commendaretur nobis caro & ſanguis Domini. Nouum ſacrificium, quia mutauit vultum ſuum coram Abimelech.

Et inferiùs explicans quod de Dauide 1. Reg. 21, ſcriptum retulerat *ferebatur in manibus ſuis, & procidebat ad oſtia portæ, & ſaliua decurrebant ſuper barbam eius*, ſic exclamat. [Hoc verò fratres quomodo poſſit fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus ſuis? Manibus aliorum poteſt portari homo, manibus ſuis nemo portatur. Quomodo intelligitur in ipſo Dauid ſecundum literam non inuenimus, in Chriſto autem inuenimus. Ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum, ait: *hoc eſt corpus meum.* Ferebat enim illud corpus in manibus ſuis. Ipſa eſt humilitas Domini noſtri Ieſu Chriſti, ipſa multùm commendatur hominibus. Ad ipſam nos hortatur fratres, vt viuamus; id eſt, humilitatem eius imitemur, vt percutiamus Goliam, & tenentes Chriſtum, vincamus ſuperbiam. Procidebat enim ad oſtiū portæ. Quid eſt *procidebat*? Ad humilitatem ſe ipſe deijciebat. Quid eſt *ad oſtia portæ*? Ad initium fidei, quo ſalui efficimur. Nemo enim incipit niſi ab initio fidei, ſicut dicitur in Canticis Canticorum, *venies & pertranſies, ab initio fidei.* Peruenturi ſumus facie ad faciem, ſicut ſcriptum eſt, *dilectiſſimi filij Dei ſumus & nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Videbimus. Quando? Cùm iſta tranſierint. Audi etiam Paulum Apoſtolum, *videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Antequam ergo videamus facie ad faciem verbum quod vident Angeli, opus nobis eſt adhuc oſtijs portæ ad quæ procidit Dominus, humilians ſe vſque ad mortem. Quid eſt quod Saliuæ decurrebāt ſuper barbam eius? Innocens enim, *immutauit vultum ſuum coram Abimelech*, vel Achis, *& dimiſit eum & abiit.* Non intelligentes dimiſit. Ad quos abijt? Ad gentes. Ergo nos intelligamus quod ipſi non potuerunt. Decurrebant ſuper barbam Dauid Saliuæ. Quid ſunt ſaliuæ? Quaſi verba infantilia. Saliuæ enim currunt infantibus. Nonne erant tamquam infantilia verba, *manducate carnem meam & bibite ſanguinem meum*? Sed iſta infantilia verba, tegebant virtutem ipſius. Virtus enim in barba intelligitur. Saliuæ igitur decurrentes ſuper barbam eius, quid ſunt niſi verba infirma, virtutem eius tegentia? Approbat hanc Auguſtini allegoriam de Chriſto in Euchariſtia humili, Proſper de promiſſ. part. 2. cap. 25. Alibi ſic ſcribit idem Auguſtinus. Vnde commendauit Dominus corpus & ſanguinem ſuum? Vnde? niſi de humilitate ſua? niſi enim eſſet humilis, nec manducaretur nec biberetur. Ita ille ſerm. 127. de temp. Qui etiam ſer. 46. de diuerſ. cap. 32. appellat Euchariſtiam *myſterium humilitatis Domini.*

323. Ex humilitate in eo extremæ vitæ tempore prodita, Origenes lib. 2. contra Celſum *ſub initium*, demonſtrat mendaciſſimè à Celſo ipſo alijſque fanaticis Ethnicis, impingi potuiſſe Chriſto, dicam arrogantiæ. [Proferant verò (inquit) vbi vel in ſpeciem arroganter dictum à Ieſu aliquid inueniatur. Quomodò enim arrogans haberi poteſt, qui ſic loquitur, *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Aut quomodò arrogans eſt, qui poſt cœnam coram diſcipulis veſte depoſita, accinctus linteo, & aqua in peluim indita, lauat pedes ſingulis, & eos præbere nolentem obiurgat: *niſi lauero te, non habebis partem mecum.* Aut quomodò arrogans, qui dicit *Ego autem inter vos non fui, ſicut recumbens, ſed miniſtrāſ.*]

Liquet rectè ſcriptum eſſe à Petro Bleſenſi ſerm. de S. Iacobo *in fine.* [Quouis humili humilior fuit Chriſtus.] Et ſerm. 33. [Tanta ſanè fuit humilitas Saluatoris, vt quaſi videretur reſpondere ipſius Maieſtati: Quia ſicut erat filij Dei incomprehenſibilis Maieſtas, ita fuit in hominis filio inæſtimabilis humilitas. Cùm enim eſſet in ſinu Patris, inclinauit cælos, & deſcendit, formam ſerui accipiens, de paupercula virgine pauperior natus, ſatiatus opprobrijs, morte latronum condemnatus, & cum obijſſet, lanceatus.]

324. Hæc eſt Chriſti, in vita & in morte, humilitas ſumma & incomprehenſibilis. [Dignum eſt (inquit S. Bernardus ſerm. 4. in vigil. natiu. Dom.) vt, & modeſtia noſtra nota ſit, ſicut Domini Dei noſtri modeſtia cunctis innotuit. Quid enim magis incōgruum, quàm vt immoderatè agat homo, conſcius propriæ infirmitatis, quandoquidem apparuit inter homines modeſtus, Dominus Maieſtatis? *diſcite*, (inquit,) *à me quia mitis ſum & humilis corde*, vt poſſit etiam modeſtia veſtra innoteſcere cæteris.) Et ſerm. 1. in natali Domini. [Obſecro proinde & plurimùm rogo, fratres, non patiamini ſine cauſa tam pretioſum exemplar vobis exhibitum eſſe, ſed conformamini illi, & renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Studete humilitati, quæ fundamentum eſt, cuſtoſque virtutum. Sectamini illam, quæ ſola poteſt ſaluare animas veſtras. Quid enim magis indignum, quid deteſtandum amplius, quid grauius puniendum, quàm vt videns Deum cæli, paruulum factum, vltra apponat homo magnificare ſe ſuper terram? Intollerabilis impudentiæ eſt, vt vbi ſeſe exinaniuit Maieſtas vermiculus impleatur, & intumeſcat.]

325. Idcirco ſanè humiliari voluit Chriſtus, (vt philoſophatur autor ſermonis de ablut. pedum apud Cyprianum.) vt erigens ſe contra Deum, confundatur ſuperbia hominum; & ad humilitatem Dei, nouerit de ſe humilia ſapere lutum. Optimè S. Auguſtinus in Pſal. 18. v. 14. vbi tractans illud *emundabor à delicto maximo*, aut vt ipſe legit *magno*, percontatus quod ſit illud delictum, reſpondet ſibi. [Delictum magnum, arbitror eſſe ſuperbiam. Hoc fortaſſe & aliter ſignificatum eſt in eo quod ait, *& emundabor à delicto magno.* Quæritis quàm magnum ſit hoc delictum, quod deiecit Angelum, quod ex Angelo fecit Diabolum, eique in æternum interclūſit regnum cælorum? Magnum hoc delictum eſt, & caput atque cauſa omnium delictorum, ſcriptum eſt enim; *Initium peccati omnis, ſuperbia.* Et ne quaſi leue aliquid contēnas: *Initium*, inquit) *ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo.* Non leue malum eſt hoc vitium, fratres mei: Huic vitio in his perſonis, quas videtis amplas, diſplicet humilitas Chriſtiana. Propter hoc vitium dedignantur colla ſubdere iugo Chriſti, obligati arctiùs iugo peccati. Nō enim ſeruire eis continget, nam volunt ſeruire, ſed eis expedit Seruire. Nolendo ſeruire nihil aliud agunt, quam vt bono Domino nō ſeruiant, non vt omnino non ſeruiant quia qui noluerit ſeruire

ſeruire caritati, neceſſe eſt vt ſeruiat iniquitati. Ab hoc vitio quod eſt caput omnium vitiorum, quia inde cætera vitia nata ſunt, facta eſt apoſtaſia à Deo euntes anima in tenebras, & malè vtente libero arbitrio: peccatis etiam cæteris conſecutis, vt & ſubſtantiam ſuam diſſiparet cum meretricibus, viuens prodigè, & per egeſtatem fieret paſtor porcorũ qui erat ſocius Angelorum. Propter hoc vitium, propter hoc magnum ſuperbiæ peccatum, Deus humilis venit. Hæc cauſa hoc peccatum magnum, iſte ingens morbus animarum, omnipotentem medicum de cælo deduxit, vſque ad formam ſerui humiliauit, contumelijs egit, ligno ſuſpendit, vt per ſalutem tantæ medicinæ curetur hic tumor. Iam tandem erubeſcat homo eſſe ſuperbus, propter quem factus eſt humilis Deus.]

326. Non eſt omittendus ſtudioſiſſimus humilitatis, qui cum alibi ſæpiſſimè, tum egregiè planè in eam rem diſſerit S. Paulinus epiſt. 21. loco aureis notis exſcribi digno [In cauſa tanti huius cõſilij, & muneris, animaduertere ipſius lumen eſt qui nos illuminat à montibus æternis: in quos oculis alleuatis videamus, iiſdem nos, quibus perieramus itineribus inuentos; rurſus ex arbore, rurſus ex Virgine; ſed non rurſus ſuperbia præcipitandi verùm è contrario humilitate redituri. Nam idcircò Rex gloriæ & Dominus maieſtatis exinaniuit ſe, formam ſerui accipiens; & inuiſibilem magnitudinem ſuam, viſibili abiectione contexit, vt nos veteri illo malè conceptæ arrogantiæ morbo, foris altos, intus obtritos, in formam ſublimitatis ſuæ, per formulam noſtræ in ſe humilitatis attolleret. In hoc enim operatus eſt, & operatur quotidie bonus Dominus, vt diuinæ conformationis gloriam cõſequamur, ſi noſtri in Chriſto conformationis exemplum ſequamur, cognoſcentes in altiſſimi moderamine, temperatum naturæ noſtræ modum; vt ſupra nos ipſius gratia prouehamur, ſi iuxta nos, noſtri memores ambulemus. Ad quam nos menſuram, propheticus ille de Numeris ſermo componit, quo dicitur; *non declinabimus dextra neque ſiniſtra, ſed regali via ibimus.* Quod nobis Chriſtus eſt, mediator Dei & hominum, inter diuina & humana nos temperans, & ad regnum ſuum regali via ducens; vt corde humiles, opere ſublimes, à ſiniſtris, id eſt peccatis quæ in mortem trahunt, alleuemur, & à dextris nimijs, id eſt præſumptione ſuperba, humilitatis lege reuocati, teneamus ſalubrem mediocritatem; ne aut oculos noſtros declinantes in terram, cõparemur iumentis, quibus non eſt intellectus: aut altiora nobis ſcrutantes, euaneſcamus in cogitationibus noſtris. Itaque non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes, in menſura qua menſurauit nobis Dominus, noſmetipſos metiamur.]

Illuſtriſſimè planè, ſed fuſiùs quàm vt hic adſcribi poſſit, ex humilitate Chriſti, omnibus malis noſtris medicinam eruit, & vigorem ad omnes virtutes infert, Marcus Eremita l. de præceptis ſalut.

327. Quod vero eſt conſideratione digniſſimum, Chriſtus ita fuit humillimus, & coram ſe abiectiſſimus, vt tamen ſimul eſſet ſummus. Imo inde maximè creſcebat eius humilitas. Coniugium illud depreſſionis & celſitudinis, egregiè in Chriſto expreſſit Galfridus tractans illud ex cap. 2. Eſaiæ *erit mons domus Domini in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes.* Sic enim ſcribit, monſtrans Chriſtum fuiſſe ſimul vallem, & montem. [*In die illa erit mons Domus Domini præparatus in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes* &c. Sed quomodò fluent ad montem? Non enim ſolent ſurſum vergere fluida ſed deorſum. *Inter medium montium pertranſibunt aquæ* ait ſanctus Dauid. Sed mons iſte præparatus in verticè montium, omnibus quoque vallibus humilior erat. Alioquin quomodò aſcendentes Angeli, & deſcendentes ſuper filium hominis, viderentur? Erat quidem mons præparatus in verticè montium, iuxtà illud; *qui de cælo venit, ſuper omnes eſt.* Sed nihilominus oportebat humilitatis doctorem, docendis omnibus humiliorem eſſe. Si igitur in hanc vallem deſcendis, nihilominus conſcendis in montem: quoniam qui ſe humiliat, exaltabitur. Denique baptizatus eſt in Iordane, cuius nomen interpretatur *deſcenſus eorum*; deſcendit, vt exaltemur.]

328. Mirum porrò eſſe non poteſt, Chriſtum humilitatis præſertim exempla ſignare hominibus voluiſſe; quos noſſet corruiſſe per ſuperbiam, cui vt mederetur, ad nos veniebat, vt S. Auguſtinus egregiè obſeruauit tract. 25. in Ioan. ad illud *deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam.* [Vnde (inquit,) abundat, iniquitas? Per ſuperbiam. Cura ſuperbiam, & nulla erit iniquitas. Vt ergo cauſa omnium morborum curaretur id eſt, ſuperbia, deſcẽdit & humilis factus eſt filius Dei. Quid ſuperbis homo? Filius Dei propter te humilis factus eſt. Puderet te forſaſsè, imitari humilem hominem; ſaltem imitare humilem Deum. Venit filius Dei in homine & humilis factus eſt. Præcipitur tibi vt ſis humilis, non tibi præcipitur vt ex homine fias pecus. Ille Deus, factus eſt homo: Tu homo cognoſcè quia es homo. Tota humilitas tua eſt, vt cognoſcas te. Ergo quia humilitatem docet Deus, dixit; *non veni facere voluntatem meam, ſed eius voluntatem qui miſit me.* Hæc enim commendatio humilitatis eſt. Superbia quippe facit voluntatem ſuam, humilitas facit voluntatem Dei. Ideò qui ad me venerit, non eijciam eum foras. Quare? Quia non veni facerè voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Humilis veni, humilitatem docere veni: qui ad me venit, incorporatur mihi: qui ad me venit, humilis fit: qui mihi adhæret, humilis erit, quia non facit voluntatem ſuam, ſed Dei: & ideò non eijcietur foras, quia cum ſuperbus eſſet, eiectus eſt foras.]

Idem l. de fide & ſymbolo c. 4. ſic ſcribit. [Sapientia quæ de Deo genita eſt, dignata eſt etiam in hominibus creari. Quo pertinet illud, *Dominus creauit me in principio viarum ſuarum.* Viarum enim eius principium & caput Eccleſiæ, eſt Chriſtus homine indutus, per quem viuendi exemplum nobis daretur. Hæc eſt via certa qua peruenimus ad Deum. Nõ enim redire poſſumus, niſi humilitate, qui ſuperbia lapſi ſumus, ſicut dictum eſt primæ noſtræ creaturæ *guſtate & eritis tamquam Dij* Huius igitur humilitatis exemplum, id eſt viæ qua redeundum fuit, ipſe reparator noſter in ſe demonſtrare dignatus eſt. Qui non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum euacuauit formam ſerui accipiens, vt crearetur homo in principio viarum eius, verbum per quod facta ſunt omnia.] Meritò itaque apparuit Chriſtus humillimus, & vt loquitur idem Auguſtinus ſerm. 74. de temp. factus eſt *autor humilitatis repreſſor tumoris, medicus Deus.* Rurſuſque l. de ſancta virginit. cap. 31. vocat Chriſtum *doctorem humilitatis*: & inde per ſequentia capita, decurrens Chriſti vitam, quantum ei humilitas placuerit, demonſtrat.

329. Concludo cum eodem Auguſtino hom. 34. ex 50. [Iam videte fratres, ſi amplius ægrotare debet genus humanum, accepta tanta medicina: Iam humilis Deus, & adhuc ſuperbus homo?] Argumentatur hinc optimè aduerſus ſuperbos, compoſita Chriſti humilitate, cum Satanæ typho S. Gregor. 3. p. paſtor. admonit. 18. & optimè l. 5. regiſtri Epiſtola 38. indict. 14. *in medio*, his præter cœtera. [Per ſemetipſam veritas dicit; *omnis qui ſe exaltat, humiliabitur.* Quæ vt nos ad viam vitæ per humilitatem reduceret, in ſemetipſa dignata eſt, quod nos admonet demonſtrare; dicens, *diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde* Ad hoc namque vnigenitus Dei filius, formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit; ad hoc inuiſibilis, non ſolùm viſibilis, ſed etiam deſpectus apparuit; ad hoc contumeliarum ludibria,

Digitized by Google

bris, illuſionum probra, paſſionum tormenta tolerauit vt ſuperbum non eſſe hominem humilis doceret Deus. Quanta igitur humilitatis eſt virtus, propter quam ſolam veraciter edocendam, is qui ſine æſtimatione magnus eſt, vſque ad paſſionem mortis factus eſt paruus.]

Omnem Chriſti amicum eſſe humilitatis amatorem, ex vniuerſa hac doctrina, ſic colligit Richardus Victor. c.14. in Cant. [Animam humiliat amor Chriſti, qui pro ipſa humiliatus eſt. Humiliat amor ipſius virtutis, quam ideò amplectitur, quia Chriſtus ſpecialiter hanc amauit & habuit. Vnde & ſingulariter *virtus Chriſti* dicta eſt: Placent ei omnia humilia, quia intelligit hæc eſſe ſublimia: ſcit enim quia mox vt humiliatur, intus exaltatur, quia Chriſto aſſimilatur qui minimus (id eſt humillimus) erat in regno cœlorum; id eſt in præſenti Eccleſia, cum eſſet magnus & altiſſimi filius. Spiritus Chriſti qui hanc accendit ad illius amorem; inſtituit etiam ad illius humilitatem, quo quantum plena eſt, tantum abiecta eſſe eligit; quamque beata eſt, tam pauper eſt Spiritu. Neque enim poteſt, quæ Spiritum Chriſti habet, non amare quod Chriſtus amat, & habet. Tantaque eſt cōuenientia amoris Chriſti & humilitatis, vt qui alterum horum habuerit, alterum neceſſariò habere comprobetur: & quantum habuerit vnum, tantum habeat alterum, vt ſi verè amas, verè ſis humilis, & ſi minus ſis humilis, minus amare conuincaris.]

Cæterum (vt hoc obiter addam,) Fredegiſus Abbas ex eo quod Chriſtus ſummè humilis, non poſſet ſe peccatorem agnoſcere, erratúmue aliquod ſuum profiteri, inferebat neminem verè humilem abiecta de ſe ſentire. aut peccaſſe ſe indubiè ſentire debere. Diſparitatem ſummam quamuis per ſe obuiam, inter Chriſtum & quemuis alium tametſi humilem, proſequitur latè Agobardus opuſc. contra Fredegiſum, ad primam eius dubitationem.

Chriſti virtutum collectio, & fructus ex eis.

330. Longiorem circa Chriſti virtutes exſpatiationem, finiamus breuiculo inſigni quo S. Baſilius in conſtit. Monaſt. cap.5. vſum doctrinæ de virtutibus Chriſti propoſuit. [Ad ipſum iam (inquit) liberatoris noſtri vitæ inſtitutum pergemus, quod mortali in corpore ab ipſo ſeruatum, omnibus quicunque pietatem in vita colere vellent, virtutis exemplar, ac pictura veluti probè expreſſam effigiem quandam propoſuit: Vnde cuncti Lineamentis eius inſpectis, cum nulla in parte à propoſito ipſis exemplari imitatione declinarent, ſimile inde pro ſe quiſque in vitam ſuam exemplum transferent. Nam quod vitam ſuam liberator noſter præſtantiſſimi viuendi ritus omnibus ipſi obtemperare volentibus exemplar propoſuerit, ipſum audi, hoc apertiſſimè dicentem; *ſiquis mihi miniſtrat, me ſequatur*. (inquit.) Quibus verbis nequaquam aſſectationem eam ille ſignificat, quæ corpore fit (quando qui hoc facere poſſit, reperietur nemo, cum quoad corpus pertinet, Dominus in cœlo nunc eſſe intelligatur;) ſed acerrimam, quantum fieri poſſit, vitæ ipſius inſtitutorum imitationem. Quæ igitur vita fuit liberatoris noſtri? Quam ille, dum hic inter nos verſaretur vitæ rationem ſecutus eſt? Peccatum quidem non fecit.]

En igitur quomodò ex Chriſti virtutibus veluti floribus contritis, conflatum eſt vnguentum illud ſuaueolentiſſimum, quo cœlum & terra perfuſa ſunt, & bonæ animæ, tractæ in odorem vnguentorum. [Virtutes enim diuinitus collatæ, (ait Petrus Damiani ſerm. de S. Magdalena) & in mortariolo cogitationis, piſtillo diligentiſſimæ meditationis intritæ, & exultationis oleo ſuperfuſæ, ſuffuſo igne iuſtitiæ, & humilitatis aheno decoctæ, vnguentum faciunt & odore & virtute mirabile.] De odoratiſſimo hoc vnguento ſic habet S. Dionyſius in Eccleſ. hierar. cap. 4. parte 3. [Scimus auguſtiſſimum Ieſum ſuperſubſtantialiter odorem eſſe, intellectuale noſtrum, ſpiritualibus diſtributionibus diuina voluptate replentē. Si enim carnalium odoramētorū perceptio, ſuauiter fouet ac nutrit magna cum voluptate, narium noſtrarum iudicium, modò illabefactum adſit atque ad odores in commenſione reſpōdens rationabiliter dixerit quiſpiam, ſpirituales etiam virtutes noſtras nulla ratione ad deteriora vergentes, naturali vigore iudicij noſtri, ſecundùm diuinæ operationis modos, congruamque ad eum animi conuerſionem, ad perceptionem diuini odoris euadere, ac ſacra voluptate & pabulo diuiniore repleri. Ipſa itaque vnguenti compoſitio myſtica, (vt ea interim formemus, quæ formam nequaquam admittunt,) ipſum nobis pingit Ieſum, principalem, ſcilicet diuinorum odorum opulentiam, ſacris proportionibus in auguſtiſſima quæque ſpiritualium diuinos vapores immittentem: in quibus Spiritus ſuauiter affecti, ſacriſque perceptionibus pleni, ſpirituali vtuntur alimonia, odoratis diſtributionibus ad ipſorum intellectuale diuina participatione ſubeuntibus.] S. Ambroſ. l.3. de Virgin. *ſub medium* & S. Bernardus ſerm.1. in capite ieiunij, de Chriſti fragrantia ob chariſmata virtutum omnium diuinitus in eam congeſta, fragrantiſſimè diſſerunt.

Simus & nos, Chriſti bonus odor. Quod vt accidat, ſuaueolentiſſimis virtutum eius vnguentis perfundamur. [Nam equidem (inquit Theodorus) Studita ſerm.6. catech. Chriſti fragrantia eſſe qui virtutem comparat, teſtatur Apoſtolus in hæc verba, *Chriſti bonus odor ſumus Deo, in ijs qui ſalui fiunt, & in ijs qui pereunt. alijs quidem odor mortis in mortem, alijs autem odor vitæ in vitam.* Iam illud quoque ad hæc dicere eſt: Adamum ante transgreſſionem, Deo fragrantiam fuiſſe, incorruptam & immortalitate mactum, vacantemque cœleſtibus ſpectaculis, qui prati inſtar floridi atque redolentis, pomarium incoleret, ſpirans virtutes. Quin & Iſacus Patriarcha in Iacobo filio fragrantiam odoratus, ait: *ecce odor filii mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*; odore ſcilicet ſpiritualiter percepto. Quamobrem, fratres ſpiremus nos quoque fragrantiam ſpiritalem, quam virtutum cōpoſitione ſibi quiſque moliatur, ceu vnguentarius verè optimus. Hoc felix vnguentum eſt. hoc Deo iucundum; hoc Angelos pellicit, arcet dæmones; hoc vnguento feminæ Chriſtum penè ſunt aſſectatæ, ſecundùm canticorum carmen hoc enimuerò & nos aſſectemur quoque ſincerè?] De conficiendo è Chriſtianis virtutibus thymiamatè adoratiſſimo, pulchrè S. Nilus præludio ad 150. capita de Oratione.

CAPVT VI.

Depulſio defectuum noſtratium, ab humana voluntate Chriſti Domini: vbi de eius impeccantia, & impeccabilitate, libertatem benè exequendi actus præceptos, non excludente.

331. DEfectus qui voluntates noſtras commaculat, & à quo ſolo, aut per ordinem ad quem ſolum, propriè turpamur & deformes reddimur, eſt actuale peccatū, vt pleniùs proſequor in Mor. diſt.4. num.402. Quare de peccato & ijs quæ cum eo ita nectuntur, vt virulentiam eius quoquomodò redoleant, & voluntatem inexpurgabiliter dehoneſtent, à Chriſti voluntate ablegandis, ſatagendum eſt.

An Chriſtus capax defectuum perfectionis.

Legi qui non minùs quàm peccatum pugnare cum Chriſti dignitate cenſeret, defectum quemcunque: ita vt Chriſtus non plus potuerit à minima diuinæ voluntatis inſinuatione per defectum perfectionis, quàm

ab expreſſo præcepto recedere per peccatum : & qui aliter de Chriſto ſentiunt, grauem Chriſto iniuriam irrogare, affirmaret. Itaque impeccabilitatem paſſim Chriſto tributam, notabat accipi oportere de perfecta & completa impeccabilitate, quæ defectum perfectionis excludit. Ita nuperus autor l.1. de libert. cap. 33. num. 3. & 4.

Hanc ego ſingularem opinionem non dubito eatenus ſaltem falſam eſſe, quatenus æquè à defectu perfectionis, ac à peccato Chriſtum elongat. Quis enim non videt, defectum merum perfectionis abſque culpa vlla, multo minùs à ſumma Chriſti ſanctitate & dignitate alienum eſſe, quàm peccatum quod ſanctitatem illam exſcinderet? Deinde eatenus quoque improbo huius auctoris ſententiam, quatenus à Chriſto omnem vel leuiſſimum perfectionis defectum, vult remoueri. At certum eſt, omnes Chriſti actiones non fuiſſe intrinſeca perfectione, quæ ex obiecto & concurrentibus ad eas circumſtantijs ſepoſita perſonæ cōditione ducitur, adeò perfectas, vt repugnauerit eſſe perfectiores vi diuina. Fuit igitur in eis defectus perfectionis illius vlterioris, quæ abſque contradictione adiungi poſſet, ſi ita ferret diuina voluntas. Imo in quibuſdam Chriſti actibus, fuit defectus ille perfectionis, quam Chriſtus conſectari potuiſſet, ſi voluiſſet ſemper operari perfectiſſimo modo. Multi certè perfectius eſſe volunt nihil planè poſſidere caducum, quàm poſſidere. Et tamen fide docemur, Chriſtum aliquando, quod Pontifices notarunt, vt infirmis condeſcenderet, & eorum fragilitati ſe attemperaret, habuiſſe loculos. Qua etiam ratione Chriſtus quandoque fugit perſecutores, quod interdum poteſt non pertinere ad perfectionem maiorem. & ita quoque in Chriſto eſſe potuit: ſed congruum fuit, Chriſtum eo minus perfecto modo ſe habentem, formam fieri infirmorum, & prodere quid citra culpam poſſet ab infirmis fieri, quorum in ſe ſuſcipiebat imbecillitatem. Tandem quibuſuis Chriſti actibus deerat perfectio, quæ poterat eis accedere per imperium extrinſecum alterius actus: quæ honeſtatio potuiſſet commoda accidere, cum honeſtas actus ex motiuo interno erat deſpicatior. V.G. cum eliciebat actum ex motiuo iuſtitiæ, vel temperantiæ, addi poterat honeſtatio ex motiuo charitatis, cumulatura tenuiorem illam perfectionem, à iuſtitia vel temperantia deriuatam. Itaque abſurdè dicitur, Chriſti voluntatem fuiſſe incapacem defectuum perfectionis, præſertim æquè ac peccati. Chriſti enim voluntas eſt ens potentiale, quod nihil vetat defectui planè innoxio ſubiacere, etiamſi repugnaret vt peccato maculetur.

Quamuis autem idcircò non ſit dicendum, eſſe in Chriſto imperfectionem, vt rectè monuit Catharinus l.3. contra Caietan. ad calcem obſeruationum in cap. 12. Ioannis pag 217. quia imperfectio ſonat poſitiuam obſiſtentiam cum perfectione : Tamen quod Chriſti voluntas eos perfectionis defectus ſubiuerit, qui ſecundùm prudentem æſtimationem non dedecebant eius perſonam, nec reuera erant imperfectiones, ſed minores perfectiones, perſpicuum eſt vacare incommodo : & videtur agnoſci à S. Bonauentura in apologia pauperum reſponſ. 1. cap. 1. *ſub finem*. Annuit Richardus quodl. 3. quæſt. 4. & quamuis rectè addat ex Nicolao in extrau. *exijt*, Chriſtum opera infirmorum feciſſe perfectè, ob amorem perfectum ex quo ſemper operabatur, tamen opera ipſa intrinſecè ſumpta, erant opera infirmorum, & imperfecta negatiuè. De potentia item abſoluta, nihil fuiſſe quod vetaret, quominùs Chriſtus ſubiaceret imperfectionibus quæ nullomodo ſint peccata, vel adiuncta peccati, perſuaſum habeo ex eo quod nulla circa hoc occurrat contradictio: & potuiſſet ea permiſſio, vel etiam immiſſio imperfectionum, habere vſum ſuum ad detegendam potentialitatem humanitatis aſſumptæ; quam ſuppoſitum diuinum & ex eo quod natura eius propria eſſet, non tenebatur næuis omnibus indemnem præſtare, ſed dumtaxat ijs qui peccatum continent, eiúſue fœculentiam inexpurgabiliter redolent. Sicut neque de potentia abſoluta, humanitas Chriſti incapax eſſet ignorantiæ propriè dictæ, quæ tamen eſt vera imperfectio.

Voluntas Chriſti, an capax reatus, & vitioſorum habituum.

332. Itaque defectus à Chriſti voluntate hîc remouendi, ſunt peccata quæcunque, & eorum appendices : peccatum autem intelligimus hoc loco actuale dumtaxat, quia illud ſolum, voluntatem afficit. Quanquam actuale peccatum nolim accipias, tantùm pro culpa quando elicitur, ſiue operando, ſiue omittendo: ſed pro culpa quoque moraliter perſeuerante, ex quo ſemel admiſſa eſt, nec abſterſa per ſuccedentem condonationem. Paſſim vocant *maculam peccati*, vel *peccatum habituale*, aliter vſurpata voce, quàm ſi adhiberetur ad ſignificandum prauum habitum, ſiue qualitatem facilitatiuam ad actus malos, ijs conſimiles per quos iniuſta ſit: quod eſt vnum è peccati aliquoties repetiti corollarijs: Et idcirco turpat quoque voluntatem, tametſi longè minùs quàm culpa actualis. Alterū verò peccati corollarium, ſeu illius frutex moralis, eſt reatus pœnę, quo peccator ob admiſſam culpam fit obnoxius ſupplicio. Et hic quoque, ſpectata cauſa à qua progerminat, voluntatem ſuo modo inquinat. Hi igitur ſunt noſtrates voluntatis defectus, qui quomodo ad Chriſti voluntatem ſe habuerint, videndum eſt.

Sed de reatu quidem & habitibus, aliter ſtatuendū eſt, quàm de peccato actuali, vel habituali, ſiue macula. Nam reatus & habitus vitioſi, potuiſſent diuinitùs cum vnione cohærere. Reatus inquā, non is qui peccatum naturæ iam aſſumptæ conſequatur, ſed ante contractus. Si nimirum intelligeremus, naturam humanam priuſquàm à Verbo aſſumeretur, fuiſſe productam extra Verbum, & peccare : moxque per aſſumptionem, aut ante eam, mundari à culpa, reatu pœnæ temporalis ſuperſtite, vt ferè nobis accidit cum à peccato reſipiſcimus. Negari non poteſt, quin valdè deceret, naturam ſic aſſumptam omni planè peccati rubigine deterſa, puram & nitentem, etiam à reatu anteriore præſtari. Nam ſi id conceſſum eſt baptiſmo, quia eſt ſpiritualis natiuitas, & prima hominis tranſcriptio in filium Dei adoptiuum, quanto æquiùs concedendùm foret aſſumptioni in filium Dei naturalem in propoſito euentu? Aliud tamen eſt æquum eſſe, & decere ita fieri, (quod negari certè non poteſt:) aliud verò implicare vt ſecus fiat, quod male aſſerunt Vaſq. 3. p. d. 61. num. 35. Torres opuſc. 6. de gratia diſp. 10. dub. 11. Præpoſitus 3. p. quæſt. 15. num. 18. Moncæus diſp. 9. ſelecta cap. 2. *ſub finem*. Non eſt autem hîc quæſtio de quacunque obligatione ſubeundæ pœnæ pro culpa, etiam aliena. Hæc enim obligatio poteſt eſſe honeſtiſſima, & in Chriſto pro nobis fideiubente, locum habuit. Sed longè aliud eſt reatus de quo agimus. Culpam quippè propriam, vel etiamnum moraliter vigentem, vel abſterſam quoad ſolam maculam, ſalua pœnæ condignitate conſequitur.

333. Quod de reatu dixi, æquè de habitibus prauis eſt affirmandum. Eos nimirum prout inclinantes ad culpam, non potuiſſe imprimi voluntati Chriſti per actiones ipſiuſmet Chriſti, vt notum eſt cum Chriſtus nullas tales actiones habere potuerit: Imprimi tamen potuiſſe per actiones aſſumptione anteriores, nec aboleri interueniente aſſumptione. Foret quidem id congruentiſſimum in tali euentu, quia decentiſſimum eſt, naturam aſſumptam planè nitere & ab omni peccati

fuligine

Digitized by Google

fuligine deticati. Tamen cum habitus, nec ſint culpa, nec ad malum culpæ pertineant, poſſent abſque contradictione non obliterari per vnionem : quod rectè affirmat Vaſques ſupra num. 36. & Torres dubio illo 11. malè refragantibus Suare tom. 1. 3. p. d. 33. ſect. 2. & Raguſa d. 114. §. 8. quibuſcum de reatu conuenimus. Argumentum Suaris eſt, quod dedeceat Deum, naturam ſibi vnitam relinquere vitioſam, cum vitium ſit deteſtabilius errore habituali, quem Deus in natura quam aſſumat, tolerare non poteſt. Item quod vitium nec ſit per ſe amabile, nec ob finem vllum honeſtum quæri poſſit: ſit verò indigniſſimum, quod per aſſumptionem naturæ deificetur. Raguſa verò inde argumentatur, quod habitus eſt principium non liberum actus inordinati, proindeque à Deo infundi nequeat. Non poteſt igitur in natura quæ Dei propria fiat, conſeruari. Nulla harum rationum eſt idonea. Neque enim habitus vitioſi ante contracti vel erronei, perſeuerantes in natura aſſumpta, tantoperè dedecent Deum vt teneatur eos abolere. Eſto neutrum indere per ſeipſum poſſit, ne videatur culpam actualem aut deuiationem à vero approbare. Longè tamen aliud eſt habitū infundere, quod eſt aliquatenus velle actum in quem habitus ſuapte natura tendit, aliud verò iam partum habitum relinquere, curanda tamen ne erumpat in actum. Eaque non incongrua relinquendi cauſa ſubeſſe poſſet, vt extarent veſtigia antiquæ paupertatis, conſtaretque quo natura Dei beneficio eſſet euecta, & vbi per ſe ante fuiſſet ac quo per ſe & operum ſuorum fructus eſſet inclinatura, per principium actus dedecentis non liberum quod ſibi ipſamet indidiſſet; Deus autem delere nollet, quamuis neque idcirco Deificaret; cum hoc non ſit habituum, nec vllius accidentis; ſed tantùm naturæ ſubſtantialis, cui vnio ad diuinam ſubſtantiam poteſt accedere. Sic igitur de prædictis noſtratibus defectibus, reatu inquam & vitioſis habitibus, quo ad voluntatem Chriſti, eſt ſtatuendum.

Chriſti voluntas, nitentiſſima ab actuali quouis peccato. Blaſphemia in contrarium.

334. At de primario voluntatum noſtrarum defectu, hoc eſt de peccato, longè aliter ſtatuendum eſt, quoad Chriſti voluntatem. Nempe: negandum eſt, eſſe peccato locum in Chriſti voluntate, quod æquè valet de peccati macula. Nec id intelligo duntaxat quoad actualem ipſam peccati vel maculæ eius ſubitionē, ſed etiam quoad potentialitatem, vt ſic dicam; id eſt non tantùm contendo remouere à Chriſti voluntate peccatum quodcunque modicum vel magnum, & tam commiſsionis, quàm omiſsionis; ſed etiam remouendam ab eo ſuſcipio peccandi poteſtatem, quæ non modò eſt ablatio defectuum noſtratium à Chriſti voluntate, ſed etiam aſſertio eximiæ omnino perfectionis, tametſi tantùm negatiuæ. Quid enim beatius voluntate, quæ à bono nequeat deflectere, & peccati labe ſordere? Aio ſemper hos defectus à voluntate remoueri, eique conferri perfectionem negatiuam in eorum remotione & incapacitate ſitam, quia quamuis in eo qui grauiter peccat, priuatio gratiæ afficiat immediatè ſubſtantiam animæ, tamen ea priuatio non eſt formaliter peccatum; ſed eſt tantùm peccati effectus: ipſum verò peccatum formaliter ſumptum, voluntati inſidet. Quarè eius remotio & incapacitas, meritò ſpectatur in voluntate.

Remotionem peccati, Græci ἀναμαρτησίαν, & hominem peccato carentem, ἀναμάρτητον vocant, quo nomine Chriſtum ſæpè afficiunt. Eam quippè vocem idem ſonare quod *inſontem*, aut *ſine peccato*, tradit diſertè S. Hieronimus Epiſt. ad Creſiphontem, & Elias Cretenſis ad orat. 3. Nazianzeni & Caſſianus collat. 23. c. 7. planeque hallucinatus eſt Ciaconius in Obſeruationibus ad Caſſianū, circa caput illud 7. cum ἀναμάρτητον cenſuit idem eſſe quod *impeccabilem*. Nam ex Ioannis 8. perſpicuum eſt, non aliud eſſe ἀναμάρτητον quàm expertem peccati. Sic enim ibi legitur ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν *qui ſine peccato eſt veſtrum*. De impeccantia itaque Chriſti agendum erit; Sed præter remotionem peccati quæ dici poteſt *impeccantia*, erit inſuper conſideranda in Chriſti voluntate, incapacitas peccati, ſiue impeccabilitas, quæ vt dixi, eſt longè aliud ab impeccantia.

335. Fuiſſe Chriſti voluntatem nitentiſſimam, & Chriſtum ἀναμάρτητον, id eſt abſque peccato, blaſphemè negauit Theodorus Mopueſtenus apud Photium Cod. 177. Negarunt etiam Arriani, affirmantes Chriſtum de facto aliquando peccaſſe; vt de eis refert idem Photius Cod. 225. pag. 761. ex S. Euſtachio Antiocheno l. 6. contra Arrianos. Et idcirco aliqui eorum blaſphemarunt, Chriſtum inferni ſupplicia eſſe perpeſſum, vt conſtat ex impugnatione tantæ impietatis adhibita à S. Hilario l. 10. de Trinit. Eadem impietatis & blaſphemiæ atrocitate, Caluinus varijs locis quæ ſyllabatim appendit Feuard. in appēd. ad Caſtrum V. *Chriſtus* hær. 8. num. 10. Chriſtum cum labe deſperationis, omnes gehennæ cruciatus ad tempus ſubijſſe affirmauit: & conſenſerunt Hæretici nuperi, idcirco dicti *Infernales*, vt memorat Valentia 3 p. d. 1. q. 1. p. 5. quæſ. 5. ad 3. & Rodolphus Gualterus Tigurinus ſectarius hom. 15. in Acta Apoſtolorum. Hunc ipſum fuiſſe Lutheri & primariorum Lutheranorum errorem, Melanthonis Brentij Selnecceri, VVinckelmanni, (quamuis quia à Caluino callidiùs & pertinaciùs proditus poſtea eſt, Caluino tribui paſſim ſoleat,) demonſtrat Serarius tomo 3. Opuſ. lib. cui titulus eſt *Logi Logi* cap. 29. Quod verò pro eo temporario Chriſti inferno adducunt illud Actorum 2. *ſolutis doloribus inferni*, rectè diluitur ab Henrico Vico, errorem hunc blaſphemum refellente l. de deſcenſu Chriſti ad inferos num. 44. Senſus enim eſt, Chriſtum alienos in inferno purgatorij hærentium dolores ſoluiſſe, non ſuos. Nam ipſe quidem non plus in corde terræ, ſiue corpore ſiue anima paſſus eſt, quàm Ionas in ventre ceti, vbi fuit planè immunis & innoxius, quod pulcherrimè deſcribit Paulinus carm. ad Cytherium, & ſedulius l. 5. carm. Apage igitur tam tetrum errorem prædictorum hæreticorum.

Sed omnibus blaſphemiæ palmam præripuit, os dæmoniacum, non linguario coercendum, ſed muro oppilandum; diabolicum inquam os, Apoſtatę Præmonſtratenſis, qui vt eſt apud Surium in Hiſtoria anni 1527. horribiliter vomuit; Chriſtum, (horreſco referens,) & deſperaſſe de ſua ſalute, & ob illud peccatū, inferni ſupplicijs non ad tempus tantùm, vt Lutherus & Caluinus parciùs blaſphemarunt, ſed in æternum fuiſſe addictum, quæ non ſunt humana verba, ſed pluſquàm diabolicæ rabiei horrendi ſibili, quos vel memoraſſe pollutio eſt, de precanda non abſque gemitu, ob tantam contumeliæ atrocitatem à ſatanæ emiſſarijs & corporatis dæmonibus, ſpurciſſimè; ſceleratiſsimè, nefandiſsimè, (congemino verba, quia nullum vnicum ſuppetit adæquans impietatis illius virulentiam, ac ne congeminata quidem adæquant;) aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius, calamo & chartæ illitam, quam æternùm preſſam, & cum autoribus adimum Tartari barathrum demerſam oportuerat.

Reiecta cum omni deteſtatione.

336. Verborum concitationem aliquam ex iuſtiſſima ira nos corripiente ad tam atroces in Chriſtum blaſphemias, nemo miretur. [Quomodò enim (vt cum Nyſſeno dicam orat in Eunomium 3. imò 4.) ad iram & odium non concitatemur, videntes Deum & Dominum, & viuificum, & ſeruatorem, ab iſtis homunculis ludibrio affici, & veluti cœno cōſpurcari? ſi enim mihi

mihi quis patrem carnis cõuitijs inceſſeret, vel in meũ benefactorem hoſtiliter ſe haberet, an imperturbato animo poſſem iram continere, & ferre æquo animo contra dilectos & caros iniuriam? Quod ſi animæ meæ Dominus, qui ipſam ante non exiſtentem fecit ſubſiſtere, & in ſeruitutem redactam redemit; qui vitæ præſentis guſtum præbuit, & futuram præparauit; qui ad regnum vocat, & quomodò gehennæ iudicium fugiamus mandat; parua dico hæc, neque adhuc communis Domini maieſtati digna; qui ab omni creatura adoratur, cœleſtibus, terreſtribus, ſubterreſtribus, cui aſſiterunt miniſtrorum cœleſtium decem millia; ad quem conuerſum eſt totum hoc omne quod hic adminiſtratur & honeſti deſiderio tenetur; ſi hic in convitium hominibus exponitur, quibus non ſufficit ſolum ſeipſos particulæ huius Apoſtatæ, id eſt, defectoris, adhæreſcere, ſed damnum arbitrantur non etiam alios ſecum in barathrum ſiue voraginem ſuis ſcriptis pertraxiſſe; vt poſteris non deficiat ad interitum deductio, numquid quis iram in eos conceptam culpat?]

Ex Scripturis.

Veritatem Catholicam de ſumma Chriſti innocentia, & omnimoda à quocunque peccato elongatione, continent innumeræ ſcripturæ. Nominatim verò Iſaiæ 53. dicitur, Chriſtum non feciſſe iniquitatem, nec dolum fuiſſe inuentum in ore eius. Ad quem locum alluſit S. Petrus Epiſtolæ 1. cap. 2. ijſdem verbis Chriſti innocentiam commendans; niſi quod pro *iniquitate* apud eum habetur peccatum, vt liqueat Chriſtum non modò non admiſiſſe grauem culpam, qualem vox *iniquitas* in communi vſu ſonat; ſed prorſus nullam, alioqui peccatum feciſſet, quod negat Apoſtolus. Sed & Hebr. 4. perſpicuè habetur, Chriſtum tentatum fuiſſe per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Quæ verba perſpicuè excludunt à Chriſto peccatum. Nec placet Caſſian. collat. 5. cap. 5. & 6. qui vocem *peccati*, in eo textu detorquet ad tentationes carnis: quaſi ſenſus ſit, Chriſtum omnes tentationes ſuſtinuiſſe, demptis tentationibus luxuriæ. Non placet inquam ea interpretatio, quippe euertens perſpicuè literam: & ægrè liberatur ab errore. Neque enim tentationes & motus luxuriæ, ſi deſit conſenſus, ſunt peccata, vt ea Caſſiani interpretatio videtur ſupponere. Miſſa facio loca quædam, quibus innocentia Chriſti non niſi allegoricè traditur, vt quæ S. Chryſoſt. hom. 5. ex varijs in Matthæum locis, profert de ſerpente, ſuper petram non relinquente veſtigia: id quod æquè ad Chriſti innocentiam aptat S. Ambroſius l. de Salom. cap. 3. Item quod Pſal. 90. dicitur, *flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*, quod Chryſoſt. accipit de Chriſti humanitate, nullo vmquam peccato temerata, tamquam flagello diabolico procul abacto. Addit etiam veſtes ſordidas Ieſu filij Ioſedec, ex quibus item colligit Chriſti innocentiam.

Patrum conſenſus.

337. Teſtimonia innocentiæ Chriſti ex Patribus, fruſtra proferrem. Nihil enim frequentius apud Patres celebratur, quàm Chriſti ſumma & ſemper intemerata ſanctitas. Nonnulla potentiſſimè id euincentia Patrum loca, mox dabimus agentes de impeccabilitate. Nunc paucos Patres pro impeccantia adducamus.

Origenes homil. 1. in Leuit. huc refert, quod de hoſtia vituli maſculi ibi expendit. Concinnè in Num. homil. 3. ad illud *aſſumpſi Leuitas ex medio filiorum Iſrael*, quod ſic gloſſat. [Dic ſimpliciter, *aſſumpſi Leuitas ex filijs Iſraël*. Quid eſt quod addis, *& de medio filiorum Iſrael*? De quo medio? Tertius eſt Leui vt ſupra diximus, inter filios Iſraël. De quo ergo medio aſſumantur leuitæ cuperem ſcire. Inuenio in Scripturis beatam illam Sunamitidem, quæ alterat aliquando Prophetam, reſpondentem cum fiducia Regi Iſraël, volenti ſibi aliquid conferre beneficij, & dicentem, *in medio populi mei ego habito*. Amplius autem, & magnificentiùs in Euangelio video ſcriptum de Domino & ſaluatore noſtro, dicente Ioanne; *medius veſtrum ſtat, quem vos neſcitis*. Puto ergo eum qui numquam declinauerit ad dextram, neque ad ſiniſtram, dici poſſe medium ſtare, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Et ideò ille quidem, quia ſemper ſtat, medius ſtare dicitur. Si quis verò imitator eius eſt, ſicut omnes ſancti, & illa beata mulier cuius ſuperiùs fecimus mentionem, ſtare quidẽ nõ dicitur: Non enim poteſt fieri, vt non aliquando ad dextram quis inclinatus ſit, aut ad ſiniſtram: nemo enim mundus à ſorde, nec ſi vnius diei fuerit vita eius. Habitare tamen dicitur in medio populi.] Manſionem Spiritus in Chriſto, huc item applicat ibid. hom. 6.

Eximiè idipſum proſequitur homil. 12. in Leuit. ad illud. *Sacerdos magnus de fratribus ſuis*, quod de Chriſto dictum, ſic docet. [Fuerit quidem etiam apud Iudæos imago huius obſeruantiæ, & cuſtodita ſunt quæ lex ſtatuit à pontificibus Iudæorum. Sed etſi diligenter cuncta ſeruata ſint, & ſi omnia quæ lex præcepit, impleta ſint, nec ſic quidem omnis hæc obſeruatio magnum potuit facere ſacerdotem. Quomodò enim magnus poteſt dici ſacerdos, qui peccare poteſt? Quod autem ſub peccato fuerint omnes etiam magni ſacerdotes, & ex hoc ipſo facilè aduertimus, quod lex præcepit, vt priùs pro ſuis, poſt etiam pro populi peccatis offerat hoſtiam ſacerdos. Quomodò ergo magnus eſt, ſub peccato poſitus? Meus autem ſacerdos magnus Ieſus, idcirco magnus eſt, quia peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: Et quia venit ad eum princeps huius mundi, & non inuenit in eo quicquam. Ideò ergo & Gabriel Archangelus, natiuitatem eius annunciat, & dicit; *Hic erit magnus, & filius altiſſimi vocabitur*. Peccatum, hominem paruum facit, & exiguum: virtus eminentem præſtat, & magnum. Sicut enim ægritudo corporis, exile & exiguum facit corpus hominis, ſanitas, verò lætum reddit & validum; ita intellige quia & animam ægritudo quidem peccati humilem facit, & paruam; ſanitas verò interioris hominis, & virtutis opera, magnam faciunt eam & eminentem: & quãtum in virtutibus creſcit, tantò prolixiorem reddit magnitudinem ſui.] Magnus ergo Chriſtus quia innocens. Et infra, tractans illud *non exibit de ſanctis*. [Si hæc ad pontificem noſtrum & ſaluatorem non referantur, quomodò ſecundùm litteram probabitur, quod de ſanctis non exeat magnus ſacerdos, qui vtique & vxorem accipiebat, ſicut inferiùs dicitur, virginem de genere ſuo? Si de ſanctis non exit, ſi nuſquam procedit, quomodò aut ad quos vſus accipere iubetur vxorem? Neque enim putandum eſt, quod cum vxore intra ſancta manere potuerit. Sed hæc putent illi quibus placent Iudaicæ fabulæ. Nos autem habemus ſacerdotem magnum ſecundùm ordinem Melchiſedech, Chriſtum Ieſum, numquam de ſanctis exeuntem. Semper enim in ſanctis eſt, & manet ſemper ſanctus in verbis ſuis, ſanctus in actibus ſuis, ſanctus in omnibus voluntatibus ſuis, & ſolus eſt qui numquam inueniatur extra ſancta. Qui enim peccat, exit de ſanctis: & quotieſcunque quis peccat, totus efficitur extra ſancta. Chriſtus autem qui numquam peccauit, numquam de ſanctis exiuit.] Idem l. 2. contra Celſum, ſemel & iterum prouocat blaſphemum illum, vt ſi quid Chriſto habet obijciendum, audacter opponat; & tanquam certum ſtatuit, ac ipſi quoque Ethnico, ſi mendacijs abſtinere velit, non negandum, nulla peccati labe vnquam ſorduiſſe Chriſtum.

338. Euſtachius Antiochenus orat. in illud *Dominus paſcit me*, referente Theodoreto Dialog. 1. [Arca ex lignis quæ putreſcere non poterant, erat ipſe ſeruator.

Eius

Digitized by Google

Eius etenim tabernaculũ nulli putredini obnoxium, & ab interitu alienum, ideò prædicabatur, quod nullam peccati putredinem produxiſſet. Qui enim peccauit, & confitetur, & dicit, *putruerunt & corrupta ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ.* Dominus autem erat à peccato alienus, vt qui ex lignis putrefactioni minimè obnoxijs, quod ad humanitatem attinet, nempe ex virginis, & Spiritus Dei Verbi, veluti auro puriſſimo, intra & extra eſſet contectus.]

S. Ambroſius in Pſal. 45. ad illud *ſanctificauit tabernaculum*, ſic ſcribit. [His igitur fluminis superni meatibus, ciuitas illa in qua Deus inhabitat, irrigatur, & ſanctificatur altiſſimi tabernaculum, omnis anima quæ inhabitatur à Chriſto, vel corpus illud quod virgo generauit, de quo Gabriel Angelus dixit; *& quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.* Bonum tabernaculum quod nulla potuerunt obumbrare peccata. Admirabile templum Dei, & aula cœleſtis, quod ſolutum corrumpi non potuit, ſed intra triduum reſurrexit, reſuſcitatum ab ipſo qui mortuus videbatur. Nec mirum, quando Deus in medio ciuitatis eius erat, nec cõmotus eſt: ſiue quia nulla peccati prolapſione commotus eſt Dei filius, nec alicuius erroris offenſione titubauit, aut corporalis illecebræ nutauit impulſu: ſiue quia non reliquit animam eius Dei gratia; ſed inſeparabilis in ea manſit, quod ab omni colluuione delicti immaculata durauerit. Vnde & ad Patrem Dei filius dixit: *nec derelinques animam meam in inferno.* Ergo quia ſuberat ei nec in carne peccare, diuinè ait; *ego in Patre, & Pater in me.* Et alibi; *Traditus ſum, & non egrediebar.* Ab eo vtique non egrediebatur, cui dixit poſteà; *exurrexi, & adhuc tecum ſum.* Vbi autem aliquis grauiùs peccat, commouetur in eo Deus, vt ab eo tranſeat. Vnde & Adæ peccanti, ambulare viſus eſt, & Stephano ſtare; quia ille in præuaricatione lapſus eſt; hic in martyrio coronatus. Et in Zachariæ libro ita ſcriptum eſt; *ambulauit in commotione indignationis iræ ſuæ, Dominus.*

Et ſerm. 6. in Pſal. 118. v. 3. [Per has feneſtras proſpicit Chriſtus, vt vocet ſponſam, eminens ſuper retia. Benè eminens, quia ſolus eſt quem retia non inuoluerint peccatorum. Omnes intra retia erant, imo adhuc intra retia ſumus, quia nemo ſine peccato niſi ſolus Ieſus, quem non cognoſcentem peccatum, peccatum fecit pro nobis Pater. Etenim tradidit eum laqueis, tradidit eum retibus, mittens eum non in peccato, in quo erant omnes homines, ſed in ſimilitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne. Peccatum erat caro, ſecundùm illud, quia hæreditario erat damnata maledicto. Peccatum erat, illecebra & miniſtra peccati. Venit Dominus Ieſus, & in carne peccato obnoxia, militiam virtutis exercuit facta ſunt membra noſtra iam non arma libidinis, ſed arma virtutis. Namque vbi erant incentiua libidinis, ibi nunc ſunt domicilia caſtitatis. Hic ergo venit ad laqueos, ſed voluntarius; venit ad retia, ſed ſecurus. Plena erant omnia laqueis, referta retibus. Audi dicentem; *In via qua ambulabam, abſconderunt ſuperbi laqueum mihi.* Et in libro ſapientiæ Syrach, moueris vt cognoſcas, quia in medio laqueorum ambulas. Quot vitia, tot retia; quot peccata, tot laquei. Hæreditarij iam te nexus tenebant. Venit ad laqueos Ieſus, vt Adam ſolueret; venit liberare quod perierat. Omnes retibus tenebamur, nullus alium eruere poterat, cum ſe ipſum non poſſit eruere. Talis ergo neceſſarius fuit, quem vincula generationis humanæ delictis obnoxiæ non tenerent; non cepiſſet auaritia, non ligaſſet dolus. Is ſolum erat Ieſus, qui cum huius carnis ſe circumdediſſet vinculis, captus non erat, non erat alligatus: ſed dirumpens ea, atque diſſoluens, ad ſe magis vocauit Eccleſiam, proſpicies per laqueos, eminens ſuper retia, vt & ipſa diſceret vinculis non teneri.]

Tandem in Pſal. 37. tractans illud *qui oderunt me iniquè*, ſic ſcribit. [Illi confirmabuntur in ſæculo, qui oderunt Iuſtum iniquè. Non ergo iuſtum odium, ſed iniuſtum cum odiſſent iniquè. Sed vide diſtantiam. In poſterioribus ait; *qui oderunt me gratis*; hic habet, *qui oderunt me iniquè.* Sed ibi ex perſona Chriſti, hic ex perſona ſua. Vbi ex perſona Chriſti loquitur, gratis odio habetur; vbi ex ſua, iniquè. Homo enim poteſt vni alicui vulneri non patere, vtpotè iniuſtitiæ, intemperantiæ, impudicitiæ: Alijs autem vulneribus, patet. In Chriſto autem nulla cauſa eſſe potuit, qua peccati alicuius potuerit vulnus accipere, immunis à culpa, integer à delicto, atque immaculatus à vitio.]

339. Iſid. Peluſiota l. 1. epiſt. 193. [Iacob hædorum pellibus contectus ac paternam benedictionem conſequutus, Dominum ac ſaluatorem noſtrum ſignificauit, qui peccato obnoxiam naturam citra peccatum ſuſcepit, ac vitioſos ipſius affectus in ſe ipſo interemit (hoc enim mortuarum pellium indumentum deſignat) quandoquidem nihil iam hœdinum ac ſiniſtro latere & condemnatione dignum in natura reliquit: verum terrenis ipſius membris morte affectis, patri, perpetua ſalutis noſtræ famè flagranti, gratum ac ſuauem cibum obtulit, nobiſque in ſeipſo numquam eripiendam benedictionem fontis in morem protulit.]

Eodem typo adumbratam Chriſti impeccantiam cenſuit Proſper p. 1. de promiſſ. cap. 21.

Gregorius Nyſſenus hom. 14. in Cantica ad illud, *manus eius tortiles, aureæ, plenæ tharſis*, (ita enim legit;) ait. [Atque hactenus quidem in hiſce verbis ſenſus manifeſtus eſt, quæ ob quod caput laudatur, eadem manuum quoque encomium abſoluant. Et caput accepimus pro Chriſto ſecundùm carnem, in quo Deus erat mundum ſibi reconcilians, vti Paulus loquitur: Qui ſe in carne per virtutes atque miracula patefecit: quid ſi hoc ergo caput noſtrum appellatum fuerit aurum immaculatũ propterea quod extra omne ſit peccatum? Quemadmodum dicitur; *peccatum nullum perpetrauit, neque inuenta fraus eſt in ore ipſius*, iidemque hic manus etiam vocentur aureæ? Nimirum patet hoc ipſo ſignificari, manus has prorſus eſſe puras, expertes peccati, alienas ab omni vitioſitate.]

340. S. Cyrillus l. 9. de adorat. *ferè initio*, altare de terra quod Exodi 26. præſcribitur, interpretatus Chriſtũ è terra ortam veritatem, per quem omnis hoſtia noſtra Deo offertur, & benedictionem promiſſam reportamus, ſubdit aptans quoque ad Chriſtum alteram mandati diuini partem, quæ ſic habebat. *Si autem altare ex lapidibus feceris mihi, non ædificabis eos ſectos.* Non permittit Deo conſecratos lapides, ferro cædi; Lapis enim erat electus, angularis, pretioſus Chriſtus, qui neque peccatis vulnerari, neque Diaboli plagas excipere poſſet, nec Deo & mundo diuiſus eſſet. Nam, etſi caro factus eſt, totus tamen eſt ſanctus; qui non in Deum eſt ſeparatim hominemque ſeorſum diuiſus poſt illam ineffabilem vnionem, ſeu cum carne congreſſum, ſed vnus permanet. Deus, & homo idem. Neque enim vllo modo diuiſus eſt, vt ſcribit Beatus Paulus.]

Et lib. 12. eiuſdem operis, agens de igne perpetuo. [Vide demiſſum in altare cœlitus ignem extingui non permittere, neque langueſcentem velut abſcidere, ſed prouidere, vt in eo perpetuò maneat, & indeſinenter in eo habitet. Teſtatus eſt autem Beatus quoque Baptiſta Ioannes de Chriſto, *quia vidi Spiritum deſcendentem de cælo in columbæ ſpecie; & manſit ſuper eum; Et ego,* (inquit;) *neſciebam eum: ſed, qui miſit me baptizare; ille mihi dixit ſuper quem videris Spiritum deſcendentem de cælo, & manentem ſuper eum, ille eſt qui baptizat in Spiritu Sancto.* Figurabatur itaq. vt in vmbris, adhuc in ignis ſpecie Spiritus Sanctus deſcendens in Chriſtum & perpetuò ſuper eum permanens. Nullo enim pacto, aut Sopitum eſſe, aut deficere altaris ignem, fas eſt. Spiritum porrò, ignis naturæ per ſimilem eſſe, fidem facit

Digitized by Google

idem Ioannes Baptiſta, Iudæorum populis dicens, *ego baptizo in aqua, medius autem veſtrûm ſtetit quem vos neſcitis, ille eſt qui poſt me venit, cuius non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calceamenti*: ac ſubiungit, *ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni*: Neque enim igni ſenſibili baptizati ſumus, ſed Spiritu Sancto, qui maculas animarum, ignis inſtar, abſumit: Ideoque de Chriſto dictum eſt, *ecce ipſe ingreditur quaſi ignis conflatorij, & quaſi herba lauantium; & ſedebit conflans & purgans ſicut argentum & ſicut aurum*. Non igitur extinguitur altaris ignis; manet enim in Chriſto Spiritus Sanctus, & ſi ſecundùm naturam in eo ineſt, qua parte intelligitur & eſt Deus. Dixit etiam lex, proprium eſſe altaris ignem, quamuis enim ille vnigenitus homo ſit factus, & ex eo habitu, qui naturæ humanæ conuenit, Spiritus fuiſſe particeps dicatur; ac certè ipſius, & in ipſo, & eius proprius eſt reuera Spiritus.]

Rurſus ibidem agens de lege Sacerdotibus impoſita. [Eſſe in Chriſto nulla ex parte prophani aliquid, obliquè ſignificatur in eo quòd dicitur, recedendum eſſe ſummo Sacerdoti à funere, neque eum ad vllum omnino mortuum accedere debere; poſt habendamque hac in parte in patrem & matrem ac fratres obſeruantiam. Vide autem quàm prudens fuerit ipſa lex, quamque aptum his ſententijs decorum minimè parui penderit. In alijs enim Sacerdotibus, natura verecundia commouebatur, permittebatque ſanctificatis Sacerdotibus in mortuis qui ſumma ipſis propinquitate atque cognatione coniuncti eſſent, ſine vlla criminis nota conſuetudinem ſequi: Et ne quid in vmbram peccati admitteretur, non valdè laborauit. Eæ namque culpæ deſcribebantur, quæ ad nos ſpectarent, figuraque illa ad nos pertinebat, quibus nihil mirum, ſi quid maculæ ſit adiunctum; In multis enim deliquimus omnes; naturaque ipſa in nobis delinquendi morbo laborat. At verò in ſummo Sacerdote, id eſt, Chriſto ſeruata eſt, etiam in ipſa figura, puta integraque Maieſtas, & illa in vmbris ipſis quoque, ſinceritas, vt ne pulchritudo veritatis tanquam in illis violata corrumperetur. Alienus enim eſt ab impuritate Chriſtus, & peccati prorſus ignarus, & ab omni contaminatione remotus, imò verò ſplendoris atque puritatis cognitor, & in ſumma ſanctificatione poſitus, eiuſque rei præſtantia nunquam in eo euaneſcit, quod naturalium legum firmitate fixus ſit, & ſemper in eodem ſtatu, eodemque modo permaneat. Id verò illa verba indicant, *de ſanctis non egredietur, & non prophanabit ſanctificationem Dei ſui*. Idem lib. 3. Glaphyr. in Pentat. agens de egreſſu Sacerdotis Aaronici ad ſacrificandum in altari, [Scopum legis ad Chriſti myſterium transferamus. Ingreſſus eſt enim ſemel in ſancta Sanctorum Dominus noſter Ieſus Chriſtus, æterna redemptione inuenta. Cæterum in ſanguine æterni teſtamenti, neque per ſanguinem hircorum & vitulorum, ſed per proprium ſanguinem deleuit peccatum mundi. Immolatus enim eſt non pro ſuo, ſed pro noſtro peccato. Sequemur itaque perſpicuè admodum vmbras legis. Erat enim, & quidem vehementer conueniens, aut potiùs neceſſarium vt diuinus Aaron pro proprijs ignorantijs hoſtias offerret. Non enim debet intelligi expers peccati, cum fuerit homo. In Chriſtum verò, nihil tale cadit. Longè enim à peccato abeſt: quippe qui tanquam Deus ſuapte natura ſit expers peccati, imò verè & per ipſum, & in ipſo, eſt etiam ipſorum Sanctorum purificatio, Sacerdotum inquam ſimul, & populorum.] Et mox. [Obſerua autem quomodò præſcriptum ſit Aaroni, vt quibus temporibus ingreditur Sancta Sanctorum, & accuratè peragit ſacrificia pro ſuis ignorantijs; eum temporis in habitu Pontificali non conſpiciatur; *ſed tunicam lineam*, (ait Scriptura,) *eamq; ſanctificatam induet; feminale item lineum erit incute eius, & zona linea cingetur, cydariſq; lineas capiti imponetur* (veſtimenta hæc ſancta ſunt, *& abluetur aqua totum ipſius corpus*. Atqui talis (inquies,) habitus, communis erat etiam cæteris ſecundùm legem Sacerdotibus. Quæ à nobis hîc poteſt afferri ratio? Probabilis, vt opinor, at potiùs vera. Neque enim par erat, vt Aaron pro ſuis peccatis ſacrificans appareret in forma Chriſti, qui non nouit peccatum. Nam ſtola maximè congruit ei; imò totus Pontificis habitus, figurabat Maieſtatem regni & Sacerdotij Seruatoris noſtri.]

341. Autor libri 21. de Incarnatione (apud Auguſtinum t. 4.) multa in hanc rem egregiè tradit, ex ſcripto verbatim Origene 2. periar. c. 6. [De Chriſto non ſolùm dixit, *dilexiſti Iuſtitiam*: ſed addidit, *& odiſti iniquitatem*. Odiſſe enim iniquitatem, illud eſt quod Scriptura dicit de eo, *qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius*, Et quod ait, *tentatus eſt per omnia pro ſimilitudine abſque peccato*. Et iterum ipſe dicit de ſe, *ecce venit Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam*. Quæ omnia nullum in eo peccati ſenſum indicant extitiſſe; quod vt Propheta euidentiùs deſignaret, quia nunquam in eum iniquitatis ſenſus intraſſet; ait, *priuſquàm ſciret puer vocare patrem aut matrem, auertit ſe ab iniquitate*. Quod ſi alicui difficile id videbitur, pro eo quod rationabilem animam eſſe in Chriſto ſupra oſtendimus (quam vtique naturam animarum, boni maliique capacem per omnes diſputationes noſtras frequenter oſtendimus,) arbitror ſanè Hieremiam Prophetam intelligentem quæ ſit in eo natura Dei Sapientiæ, quæ etiam hæc quam pro mundi ſalute ſuſceperat, dixiſſe, *Spiritus vultus noſtri Chriſtus Dominus, cui diximus, quòd in vmbra eius viuemus in gentibus*. Pro eo enim quod ſicut vmbra corporis noſtri inſeparabilis eſt à corpore, & indeclinabiliter motus ac geſtus corporis ſuſcipit, & gerit; puto eum animæ Chriſti opus, ac motum qui inſeparabiliter inhærebat Deo, & pro nutu eius ac voluntate cuncta perpetrabat, oſtendere volentem, vmbram Chriſti Domini hanc vocaſſe; in qua vmbra nos viueremus in gentibus. In huius namque aſſumptionis Sacramento, gentes viuunt quæ imitantes eam, per fidem, veniunt ad ſalutem.]

Genuinus Auguſtinus 13. Trinit. cap. 14. [Quæ eſt igitur iuſtitia, (inquit,) qua victus eſt diabolus? Quæ niſi Iuſtitia Ieſu Chriſti? Et quomodò victus eſt? Quia cum in eo nihil morte dignum inueniret, occidit eum tamen. Et vtique iuſtum eſt, vt debitores quos tenebat liberi dimittantur, in eum credentes quem ſine vllo debito occidit. Hoc eſt, quod Iuſtificati dicimur in Chriſti ſanguine. Sic quippe in remiſſionem peccatorum noſtrorum, innocens ſanguis ille effuſus eſt. Vnde ſe dicit in Pſalmis, inter mortuos liberum. Solus enim à debito mortis liber, eſt mortuus. Hinc & in alio pſalmo dicit, *quæ non rapui tunc exoluebam*: Rapinam volens intelligi peccatum, quia vſurpatum eſt contra licitum. Vnde per os etiam carnis ſuæ, ſicut in Euangelio legitur, dicit, *Ecce venit princeps mundi huius & in me nihil inueniet*. Id eſt, nullum peccatum.]

Idem 18. Ciuit. cap. 23. relatis ex Flauiano proconſule verſibus acroſtichis Sybillæ Erythreæ, ex quorum initialibus elementis, exurgebat Græca ſententia, cuius rurſus primæ literæ efficiebant Græcam vocem Ἰχθυς, ita ſcribit. [Horum Græcorum quinque verborum, quæ ſunt Ἰησους χριςὸς Θεοῦ, σωτὴρ, quod eſt latinè: *Ieſus Chriſtus, Dei filius, ſaluator*, ſi primas literas iungas, erit Ἰχθυς id eſt *piſcis*, in quo nomine myſticè intelligitur Chriſtus, eo quod in huius mortalitatis abyſſo, velut in aquarum profunditate, viuus, hoc eſt ſine peccato eſſe potuerit.] Agnoſcit etiam illud Græcæ vocis myſterium, quamuis aliò illud auertit Optatus initio libri tertij contra Parmen. Nec diſſimiliter Proſper 2. p. de promiſſ. cap. 39. & Gregor. hom. 24. in Euang.

342. S. Maximus ſerm. de Paſch. de Chriſto exponit

Digitized by Google

nit illud, *Ponam in ſæculum ſæculi ſemen eius, & thronum eius ſicut dies cœli* Quod ſic gloſſat. [Quis autem eſt dies cœli, niſi Chriſtus Dominus, de quo dicitur per Prophetam, *dies diei eructat verbum*? Ipſe eſt enim dies filius, cui Pater dies; diuinitatis ſuæ eructat arcanum. Ipſe inquam eſt dies, qui ait per Salomonem: *Ego feci vt oriretur in cœlo lumen indeficiens.* Sicut ergo diem cœli nox omnino non ſequitur, ita & Chriſti iuſtitiam peccatorum tenebræ non ſequuntur. Semper enim dies cœli ſplendet, lucet & fulget, neque aliqua poteſt obſcuritate concludi; ita & lumen Chriſti ſemper micat, radiat, coruſcat, nec aliqua poteſt delictorum caligine comprehendi. Vnde ait Euangeliſta Ioannes, *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.*]

Caſſianus collat. 22. cap. 9. [Multos quidem eſſe ſanctos ac Iuſtos, negare non poſſumus, ſed inter ſanctum, & immaculatum, multa diſtantia eſt. Aliud eſt enim eſſe quempiam ſanctum, id eſt diuino cultui conſecratum, (hoc enim nomen non ſolùm hominibus, ſed etiam locis & Vaſculis templi atque lebetibus, atteſtante ſcriptura, commune eſt;) Aliud eſt autem eſſe abſque peccato, quod vnius Domini noſtri Ieſu Chriſti ſingulariter conuenit maieſtati, de quo etiam Apoſtolus velut præcipuum quid ac ſpeciale pronunciat dicens; *Qui peccatum non fecit.* Satis enim Vilem atque indignam eius præconijs laudem quaſi incompatabile ac diuinum ei aliquid aſſignauit, ſi etiam nos illibatam ab omni peccato poſſumus tranſigere vitam. Rurſus Apoſtolus ad Hebræos, *non enim habemus*, (inquit,) *Pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.* Si igitur etiam terrenæ humilitatis noſtræ cum illo excelſo diuinoque pontificè hæc poteſt eſſe communio, vt etiam nos abſque vlla peccati offenſione tentemur, cur Apoſtolus hoc in illo velut vnicum ac ſingulare ſuſpiciens, eius meritum ab omnibus tanta diuiſione diſcreuit? hac ergo ſola ab omnibus nobis exceptione diſtinguitur, quia nos non abſque peccato, illum ſine peccato conſtat fuiſſe tentatum. Quis etenim hominum; quamuis fortis atque bellator ſit, hoſtilibus tamen telis plerumque non pateat? Quis velut impenetrabili carne circumdatus, tantis præliorum periculis ſine periculo miſceatur? Ille autem ſolus ſpecioſus forma præ filijs hominum, conditionem mortis humanæ cum vniuerſa carnis fragilitate ſuſcipiens, nullius vmquam eſt ſordis maculatus attactu.]

343. S. Gregor. 27. mor. cap. 1. [*Ecce Deus excelſus in fortitudine ſua, & nullus ei ſimilis in legiſlatoribus.* Ac ſi apertè dicat. Qui humilis videbitur in infirmitate, excelſus manet in fortitudine. Paulo hoc etiam atteſtante, qui ait; *Quia & ſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei.* De quo rectè ſubiungitur: *Nullus ei ſimilis in legiſlatoribus* Legiſlator Moyſes, legiſlator Ioſue, legiſlatores etiam Prophetæ, legiſlatores cunctos dicere poſſumus, quos ex lege admonuiſſe recta populum, ſcimus. Sed huic Mediatori in legiſlatoribus ſimilis nullus eſt; quia iſti gratuito vocati, ex peccatis ad innocentiam redeunt, & ab his quæ intra ſemetipſos experti, prædicando alios reducunt. Redemptor autem noſter homo ſine peccato eſt, filius ſine adoptione, nec perpetrauit vnquam quod redarguit; & ſic mundo ex humanitate loquitur, vt tamen eidem, mundo ante ſecula ex diuinitate dominetur.] Pulcherrimè verò 9. mor. cap. 20. ad illud, *ſi flagellat, occidat ſemel* quod ſic explicat. [Nos quia & à Deo mente receſſimus, & carne ad puluerem redimus, pœna duplæ mortis adſtringimur. Sed venit ad nos qui pro nobis ſola carne moreretur, qui ſimplam ſuam duplæ noſtræ iungeret, & nos ab vtraque morte liberatet. De qua per Paulum dicitur: *Quod autem mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel.* Damna ergo vir Sanctus noſtræ corruptionis aſpiciat, & vnam quæ duas noſtras deſtruat, mortem mediatoris quærat, atque hanc deſiderans dicat; *ſi flagellat, occidat ſemel.*]

344. Rupertus l. 2. in Geneſ. c. 17. tractans benedictionem Diei ſeptimæ, & quietem Dei in ea, præfatus hanc diem eſſe Chriſtum, ita eam ſecernit ab alijs diebus, hoc eſt ab Angelo, & puro homine. [Appende dies omnes ſupra ſcriptos, & præter duo, ſcilicet præter Angelum & hominem, nihil eſt quod in ſeipſo nouerit parare locum Deo, & in iſtis quidem inhabitat Deus, ſed oportet vt priùs ſibimet in illis manſionem paret ipſe Deus, vt in brachio ſuæ fortitudinis operetur, & gratiam conſtruat, in qua ad requieſcendum nominis ſui gloria dignè collocetur. Nullus enim Angelorum vel hominum aliter, niſi per operoſam ipſius gratiam habitationi eius fit idoneus. Operatur itaque in illis ipſe primus, & antequàm domus vel manſio ſua perficiatur, quaſi laborat, vnde & laſſabundus querelam depromens, *laboraui* (inquit) *ſuſtinens.* At verò ſolum hunc diem; id eſt, vnicum filium ſuum, ſicut non creauit, ſed genuit, ita nec accidentali dono bonum fecit; ſed eſſentiali bonitate bonum ſemper habuit, ſoluſque hic eſt in quo iuſtificando nihil omnino laborauit, aut profectum eius expectando, patientiam aliquando habuit. Ad creandos Angelos & homines Sapientiæ ſuæ impenſas contulit, & propter illos ſaluandos ſiue diſcernendos, miſericordiam & iudicium hinc & inde magnis impendijs ædificauit, vt totus miratur orbis, & vniuerſa iamdudum magnificat curia cœli. In iſto ſolo nihil vnquam fuit quod reſiſteret ei, ſiue ille in ſinu eius pauſauit, ſiue militaturus iuſſu ipſius naturam noſtræ carnis induit. Igitur hic vnus eſt, in quo Deus requieuit & ſic ſuper nos requieſcit; nec niſi pro quanto conformamur huic, pro tanto ſuper nos requieſcit.] Idem Rupertus lib. 11. de victor. verbi Dei cap. 30. idcirco ait ſpiritum Domini dictum eſſe quieſcere ſuper florem ex virga Ieſſe; quia Chriſtus nunquam Deum inquietauit, nunquamque peccauit. Sed quod attinet ad Chriſtum Sabbatum quo Deus quieuerit vt proximè ex Ruperto audiſti, alia dabo tractans titulum *dilecti patris*, ſiue *Iedidiah*, tributum Chriſto.

345. S. Bernardus hom. 2. de aduentu tractans illud Iſaiæ, *butyrum & mel comedet*, & butyrum referens ad reprobationem mali, ſic ſcribit. [Duo ſunt in lacte ouis, butyrum & caſeus. Butyrum pingue & humidum, caſeus è contra aridus & durus. Benè enim paruulus noſter eligere nouit; qui butyrum comedens, caſeum vtique non comedit. Quæ eſt enim ouis centeſima, quæ errauit & in Pſalmo loquitur; *Errans ſicut ouis quæ perijt?* Vtique genus humanum, quod benigniſſimus Paſtor quærit, alijs ſanè nonaginta nouem ouibus in montibus derelictis. In hac igitur oue duo reperies, naturam dulcem, naturam bonam, & bonam valdè tanquam butyrum, & peccati corruptionem, vt caſeum. Vide ergo quàm optimè puer noſter elegit, qui naturam noſtram ſine vlla peccati corruptione ſuſcepit. Nam de peccatoribus legis, *Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum*, In quibus vtique lactis puritatem corruperat fermentum malitiæ, coagulum iniquitatis.]

Philippus Abbas Tomo 2. moralit. in Cant. tractans comparationem throni eburnei Salomonis cum Chriſto, inde illuſtrat Chriſti impeccantiam, quod ſicut ebur adeò frigidæ naturæ eſt, vt ſi ei pannus lineus ſuperponatur, obſtet ne carbones panno lineo ſuperpoſiti, illum incendant, ita diuinitas vnita humanitati, nulla ratione ſinit, vt flamma peccati, ſanctiſſimam illam humanitatem amburere.

Stephanus Cantuarienſis in cap. 27. Numer. [Nota quod Moyſes terram promiſſionis intrare non potuit, ſed Ioſue qui ad aquas contradictionis non peccauit. In quo notatur quod oportebat humani generis liberatorem, & introductorem in cœleſtem Hieruſalem,

eſſe ſine peccato. Solus Chriſtus liberare potuit, qui peccatum non fecit. Hinc eſt quod ipſe Dominus ad cænam ſuos inſtruens, antequam de Paſſione ſubiungeret, hoc promiſit. *Venit Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam* q.d. per hoc poteritis ſcire quod ego ſolus ſum idoneus ad liberandum, quod ſine peccato ſum.]

Videor ab autoritate plus ſatis confirmaſſe Chriſti innocentiam & ſanctitatem, expertem omnis peccati, etiamſi leuiſſimi. Abſit verò vt Mahometi ſuffragium, tanquam autoritatem idoneam pro Chriſti innocentia appendam. Placuit tamen illud non omittere, vt Sectariorum malignitas deprehendatur, qui noxium fecerunt Chriſtum, quem impuriſſimus Pſeudopropheta abſque peccato fuiſſe docuit, vt ſcribit Ameder. Lauſ hom. 4. de B. Virgine.

Probatio ſumma Chriſti innocentiæ à poſteriori, quia nunquam peccati conuictus.

346. A poſteriori autem, optimè confirmari poteſt Chriſti innocentia ex eo quod è tam multis maligniſſimis æmulis qui eum attentiſſimè obſeruabant, nullus vnquam in eo quicquam deprehendit dignum notæ. Quod argumentum egregiè perpendit Origenes tract. 35. in Matth. ad illa verba *quærebant falſum teſtimonium, & non inuenerunt*. In quæ ſic ſcribit. [Et per hæc manifeſtum eſt quoniam peccatum non fecit Ieſus, nec fuit dolus in ore eius. Mundiſſimam autem fuiſſe vitam ipſius, & omnino irreprehenſibilem; & auferentem occaſiones eorum qui quærunt occaſiones, ex hoc demonſtratur, quia non inueniebant aduerſarij eius quod dicere poſſent aduersùs eum, vel colorare: ſed quærebant omnes Sacerdotes & concilium vniuerſum, & nihil veriſimile poterant inuenire. Quoniam falſa teſtimonia tūc locum habent, quando cum aliquo colore proferuntur: aduerſus Ieſum autem nec color inueniebatur qui poſſet contra Ieſum adiuuare mendacia: & hoc cum eſſent multi, volentes gratiam tribuere Caiphæ, & principibus Sacerdotum, & Scribis, & Senioribus & vniuerſo concilio hoc ipſum audire deſiderantibus. Et hæc qui conſiderat, maximam laudem exhibet Ieſu, propter vitam & doctrinam ipſius, qui ſic omnia irreprehenſibiliter & dixit, & fecit, vt nullam veriſimilitudinem reprehenſionis inuenirent in eo, nec mali, nec multi, nec tales, aſtuti & ingenioſi.]

Audi etiam de hoc argumento S. Cyrillum l. 10. in Ioan. c. 11. [Peccatum & peccati origo, Diaboli ſunt: Chriſtus verò naturâ Deus, naturaque immutabilis, peccare non poterat. Sed ab Hiſtoria etiam ipſa paſſionis, hoc verum eſſe percipimus. *Ego enim*, dicebat Pilatus, *nullam in eo inuenio cauſam*. Sic enim Ioannes ſcriptum reliquit. Matthæus verò innocentiam Chriſti adeò miratum fuiſſe Pilatum oſtendit, vt coram Iudæis lauaret manus, ac diceret; *Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius*. Et quum ad Pontifices fuit delatus; *Pontifices*, inquit, *& omne concilium quærebant aduersùs Chriſtum falſa teſtimonia, vt eum morti traderent, & non inuenerunt. Quumq; multi teſtes falſi acceſſiſſent, tamen non inuenerunt.* Quæ omnia, etſi ab omnibus quærebantur, tamen Diabolus hominum miniſterio vſus, falſum ſaltem aliquid inuenire in Chriſto conabatur. Nihil ergo de ſuo Diabolus in Chriſto habebat.] Ipſe Chriſtus ſe accuſatorum & hoſtium iudicio permiſit, dicens *quis ex vobis arguet me de peccato?* quod S. Chryſoſtomus homil. 24. in 1. Cor. magnæ eſſe ſecuritatis docet.

Idem à priori probatur, ex fine Chriſti.

347. Ratio verò à priori, præter eam quam infra proferemus probantes Chriſti impeccabilitatem, deſumi poteſt ex eo quod peccatum actuale quod ſolùm afficit voluntatem, nulla ratione debuit in Chriſtum cadere; cum ipſe idcirco veniſſet, vt deſtrueretur peccatum, iuxta Danielis prophetiam, eſſetque agnus Dei tollens peccata mundi. Qui ergo venerat vt peccatum exterminaret, quomodò peccato ſubiacuiſſet? Nunc autem de Chriſto conuenientiſſimè dicitur. [Ecce agnus ſine macula, (ait S. Bernardus ſerm. 4. de Vigil. Natiu.) Agnus Dei qui tollit peccata mūdi. Quis enim peccata meliùs tolleret, quàm is in quem peccatum nō cadit? Iſte ſine dubio lauare me poteſt, quem conſtat inquinatum non eſſe. Hæc manus opertum luto detergat oculum meum, quæ ſola ſine puluere eſt. Iſte mihi feſtucam educat de oculo, qui non habet trabem in ſuo. Imo iſte trabem educat, de meo qui nec exiguum puluerem habet in ſuo.]

Præclarè S. Paulinus panegyr. de obitu Celſi.

Aduenit & fit homo, & miſtum perfectus vtroque
Oſtendit fragili carnis ineſſe Deum.
Vtitur officijs hominis, ſed & intus operti
Signa Dei medicis exſerit imperijs.
Voce hominis diuina docet, mortalia verò
Extra peccatum corporeus peragit.
Quippe ſui rem tantùm operis ſibi reddere curans,
Naturam venit ſumere, non vitium:
Namque bonam naturam hominum bonus ad bona fecit;
Mente ſua lapſus ſe vitiauit homo.
Quare opifex hominum mortali in corpore venit,
Non & mortali crimine factus homo.
Nam neque deleret culpas, niſi liber ab illis,
Nec laxare reos poſſet & ipſe reus.
Nec peccatori mors cederet, vtpote vinctum
Peccati vinclo legitimè retinens.]

Patrem inter & humanum genus inimicitiæ intercedebant, quarū Chriſtus pacarium & conciliatorē agebat. Non igitur ex inimicis vnus eſſe debuit, ne & ipſe mediatore & conſiliatore egeret. Sed talis decebat vt nobis eſſet Pōtifex, ſanctus, innocēs, impollutus, ſegregatus à peccatoribus: quo argumento S. Anſelmus l. 2. cur Deus homo c. 16. confirmat quod Diſcipulus præmiſerat, Chriſtum de humano genere quod totum erat infectum peccato, hominem ſine peccato, quaſi azymum de fermentato decerptum eſſe. Ex eo enim quod Chriſtus ſit peccatorum reconciliator, ſatis ſuperque conſtare ait S. Anſelmus, eum fuiſſe abſque peccato. Idem ſuadet finis ob quem Verbum aſſumpſit humana; Nempe vt noſtra curaret atque ſubueheret ad Deum. Peccatum autem ait S. Cyrillus l. de ſancta Trinit. cap. 15. eſt aliquid ſpurium, & naturæ noſtræ extrinſecùs adueniens. Meritò igitur à Verbo non eſt aſſumptum. Aliam quoque egregiam cauſam impeccantiæ Chriſti, proponit ibid. paulo poſt S. Cyrillus, ex eo ductam quod peccatum non poſſit admitti abſque intellectus ſaltem inconſideratione, quæ nulla in Chriſto fuit.

Sibili horrifici, aduerſus Chriſti innocentiam.

348. Quæ in contrarium ab Infernalibus hæreticis ſupra adductis obijciuntur, ſunt planè inania. Vix enim aliud proferunt, quàm quod Pſalmo 21. Dauid in Chriſti perſona dicat. *Deus Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti? longè à ſalute mea verba delictorum meorum.* Hæc enim de Chriſto dicta eſſe, extra controuerſiam eſt, cum ipſe Chriſtus partem eorum in crucē protulerit. Ideoque D. Auguſtinus eum pſalmum non tam prophetiam cenſet appellandum, quàm Euangelicam hiſtoriam. Cum ergo Chriſtus verbis illis ſua aliqua delicta agnoſcat, non videtur fuiſſe expers peccati. Simileque eſt illud Pſalm. 37. *à facie peccatorum meorū*, quod de Chriſto dictum eſſe admittit ibi S. Auguſtinus. Addi item poteſt locus Apoſtoli 2. Cor. 5. & ad Gal. 3. dicentis Chriſtum factum eſſe peccatum, & maledictum, præſertim iuxta antiquam lectionem prioris loci quæ ſic habebat. *Is qui peccatum nouerat, pro nobis peccatum*

Digitized by Google

catum fecit, vt teſtatur S. Auguſtinus in Enchr. cap. 41. Antiqui item nonnulli Sectarij apud S. Cyrillum l. contra Antropomorph. cap. 23. inde probabant Chriſtum peccaſſe, quod verè homo eſſet, ſicut & nos. Non eſt autem homo qui non peccet. Quid ſi etiam idcirco baptizari voluit? Optatus ſanè l. 1. contra Parmen. *ſub initium*, expoſtulat de malè ab eo tractata carne Chriſti. [Dixiſti enim (inquit) carnem illam peccatricem, Iordanis demerſam diluuio ab omnibus ſordibus eſſe mundatam.] Clarum eſt, eas ſordes ad peccata ſpectare, idque disertè exponit paulo poſt Optatus, expendens verè ne Parmenianus dixiſſet, Chriſtum tinctum fuiſſe in remiſſam peccatorum ſuorum. Sed & S. Hilarius in Pſal. 138. [Vnigenitus (inquit) Deus peccatorum remiſſor, æterni regni Dominus, baptizari ſe tamquam peccator expoſcit. Officium iſtud Baptiſta tenuit, agnoſcens eum qui ſibi potiùs peccata donaret; ille autem ſuſceptam in ſe hominis iuſtitiam, etiam Sacramento baptiſmi expleuit. Et peccati noſtri, ipſe peccati neſcius, particeps fieri non recuſat; & omnem in ſe humilitatem caducæ carnis aſſumens, Iordanem turbis peccatorum mixtus ingreditur.]

Exſibilantur. Quæ verba delictorum Chriſti, Pſalmo 21.

349. Sed hæc vix reſponſione egent. Locus Pſal. 21. ſimpliciſſimè & expeditiſſimè exponitur, dicendo Chriſtum ibi tanquam humani generis fideiuſſorem, exponere æterno Patri ſe propter delicta ſua, (quæ videlicet in ſe ſuſceperat,) ſuo ſanguine & cruciatibus eluenda, longè fieri à ſalutè corporis, & liberatione, quam ex naturæ inclinatione petebat. Tradunt eam interpretationem plurimi Patres. Sed illuſtriſſimè Nazianzenus orat. 36. à num. 17. ex inſtituto monſtrans, pleraque ſcripturæ loca, & inter alia locum Pſalmi in quo verſamur, dici de Chriſto in perſona noſtra. Propoſita enim difficultate quomodo filius nunc dicatur non eſſe ſubiectus Patri, ſubijciendus autem eſſe dicatur poſt iudicium ſubdit. [Verùm ita rem attende. Quemadmodum ſalutis meæ cauſa maledictum vocatus eſt, qui maledictionem meam ſoluit; & peccatum, qui mundi peccatum delet; ac pro veteri Adamo nouus Adamus efficitur: ad eundem quoque modum contumaciam & rebellionem meam ſibi aſciſcit, vt totius corporis caput. Proinde quamdiu inobediens ipſe ſum ac turbulentus, tum per Dei abnegationem, tum per vitioſas animi permotiones, tandiu inobediens quoque, quantum ad me attinet, Chriſtus dicitur. &c. Eodem in genere mihi illud quoque eſſe videtur, *Deus, Deus meus reſpicè in me, quare me dereliquiſti.* Neque enim, quod quidam opinantur, ipſe, vel à Patre, vel à ſua diuinitate, quaſi paſſionem extimeſcente, ob idque ſeſe à perpetiente corpore colligente atque contrahente, derelictus eſt. (Quis enim eum, vel primùm humanitùs gigni, vel in crucem aſcendere coëgit?) Verùm in ſeipſo noſtra repræſentat. Nos enim eramus derelicti illi priùs, atque contempti, nunc verò per impatibilis illius paſſiones aſſumpti, ac ſeruati. Quemadmodum noſtram quoque inſipientiam ac peccatum ſibi arrogans, quæ deinceps in pſalmo ſequuntur, pronunciat. Siquidem viceſimus primus pſalmus, manifeſtè ad Chriſtum refertur. Eiuſdem ſpeculationis illud etiam eſt, quod ex his, quæ paſſus eſt, obedientiam didicit, clamor item & lachrymæ, tum quòd ſupplicauit atque exauditus ſit, ac denique reuerentia; quæ omnia nomine noſtro mirabiliter efficiuntur & contexuntur.]

Iuuat ex Euſebio idipſum illuſtrare. Præclaram eius ad hunc pſalmum interpretationem horum verborum, deſcripſit Turrianus l. 2. de Euchar. cap. 28. præfatus eum quidem lib. 8. & 10. de demonſtr. Symmachi, Aquilæ, & Theodotionis interpretationibus adhærentem, intruſam huic pſalmo à flagitioſo librario *delictorum* mentionem ſuſpicatum; in hunc tamen Pſalmum ſcribendo, approbaſſe editionem 70. interpretum, quæ *delictorum* meminit. [Aduerte (inquit Euſebius) quemadmodum in his omnibus, reliqui interpretes nequaquam *delictorum* meminerunt. Nec enim conueniebat delicta ad perſonam accommodare Saluatoris, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: quin potiùs eos qui digna luctu & lamentis in populo faciebant; ac populum ipſum Iudaicum qui ex dignitate ſua ciderat, deplorabat clamans, *longè à ſalute mea, verba lamentorum meorum.* Verba enim (inquit,) mearum lamentationum quæ ſemper pro populo factæ ſunt, longè abfuerunt à ſalute mea, cum populus ex ſalutè quæ à me illis adhibita eſt, nullam caperet vtilitatem. Sed ne alijs hic interpretibus vſi, callidè videamur eos qui aliter pſalmum interpretati ſunt, reprehendere; interpretatione 70. vtemur. Hac enim obſeruatione nonnulli ducti, non dixerunt hunc Pſalmum Domino congruere. Quocirca audiant Ioannem clamantem, *Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Deinde Paulum dicentem, *Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.* Et rurſus. *Chriſtus nos redemit ex maledicto legis, factus pro nobis maledictum.* Itaque ſicut noſtra peccata ſuſcepit, cum eſſet alioqui iuſtitiæ fons; & item maledictum nobis impoſitum ſubijt, qui erat alioqui pelagus benedictionis; ac crucem ſuſtinuit contempto dedecore; ſic pro nobis fecit verba. Si enim decretum pro nobis caſtigationem volens ſubijt, *diſciplina enim ſiue caſtigatio, (inquit) pacis noſtra ſuper ipſum;* multo magis verbis pro nobis, vice noſtra vſus, diceret cum clamore; *Longè à ſalute mea verba delictorum meorum.* Ne intuearis (inquit) in peccata naturæ.] Latiſſimè quoque eandem interpretationem proſequitur D. Auguſtinus ad locum prolatum ex Pſalmo 37. & ad titulum Pſalmi 58. Suffragantur eidem interpretationi graues interpretes ibi, in Pſalm. 21. vt Bellarminus, Lerinus, Genebrardus, qui varios pro hac interpretatione Patres laudat. Quinetiam in Concilio Romano 20. Epiſcoporum ſub Vigilio, ea expoſitio ſub Amathemate præcepta eſt can. 23. vt refert Turrianus in defenſ. libri 2. Conſtitut. Clem. ad cap. 5.

350. Nec video cur ad alias quaſdam impeditiores expoſitiones ſit confugiendum, cuiuſmodi eſt quam adhibet Vaſques 3. p. d. 61. cap. 1. *delicta mea*, cum nulla ſint, *longè ſunt à ſalute mea*; ſupple *perdenda vel impedienda*. Itemque alia quæ iterat in calce periodi interrogationem, vt ſit ſenſus; *Deus meus quare me dereliquiſti? An longè à ſalute mea verba delictorum meorum?* An mihi negas ſalutem quam poſco, ob meorum peccatorum interpoſitionem? Non ſanè, cum nulla ſint, quod tu-met optimè habes perſpectum. Et denique alia quæ expũgit interrogationis notam, quæ nunc legitur poſt verbum *dereliquiſti.* Eam autem adhibet poſt illa verba, *longè à ſalute mea*: ita vt ſit ſenſus, *Deus, Deus meus, quare me procul à ſalute poſitum dereliquiſti?*

Nulla harum interpretationum placet. Et quidem hæc poſtrema, eſt apertè ridicula. Iuxta eam namque, voces illæ *verba delictorum meorum* hærebunt pendulæ, & ſignificatione cohærente deſtituentur. Præter quàm quod gratis affingitur interrogationis nota, quæ nullibi legitur: ac proinde temeratur reuerentia ſacrorum codicum ſummæ auctoritati debita, intrudendo in eos apicem vnum. Id quod æquè vitio vertendum eſt interpretationi ſecundo loco poſitæ, quæ ex toto illo primo verſu, vnicam conflat periodum; in cuius calce, & non ante, notam interrogationis apponit. At nobis religio eſt, vt vnus apex è ſcriptis ſacris cadat, aut loco ſuo moueatur; Imo tollatur vnus ex vno loco, & alius in alio adhibeatur, quod facit ea ſecunda

da expoſitio. Denique prima appingit literæ, ſubintellectiones voluntarias, quæ non habent in ea fundamentum vllum. Simpliciter autem & ſine appendicibus voluntarijs ſumptus literæ cortex; potiùs ſonaret debitum elongationis à morte, & ſalutis corporeæ excidio, quàm à ſalute & liberatione. Itaque liquet, omnes interpretationes prædictas, vel violentum quid vel gratis affictum continere: eamque dumtaxat quā communiſſimam eſſe diximus, probandam eſſe, tanquam omnium ſimpliciſſimam & expeditiſſimam, optimeque cum textu cohærentem. Quæ item perbellè cadit in eum locum, qui ex Pſalmo 37. prolatus eſt in contrarium veritatis quam hic tuemur.

Chriſtus quomodò peccatum & maledictum.

351. Ad locum Apoſtoli ex 2. Cor. 5. vbi Chriſtus dicitur *factus peccatum*, reſponderi primùm poteſt verbis Nazianzeni orat. 31. initio vbi præfatus Chriſtum egiſſe piſcatorem, & omnibus omnia factum vt omnes lucrifaceret, ſubdit. [Quid dico omnibus omnia? Imò verò, quod Paulus de ſeipſo dicere non ſuſtinuit, hoc Saluatori contigiſſe reperio. Non enim Iudæus tātùm efficitur, & quicquid abſurdorum & improborum hominum eſt, in ſe recipit: Sed quod his omnibus abſurdius eſt, ipſummet etiam peccatum, & ipſamet maledictio, tametſi falsò, nominatur, quo enim modò peccatum eſſe queat, qui nos etiam à peccati ſeruitute in libertatem aſſerit? quo modò maledictio, qui à legis maledictione nos redemit?) Nimirū vt tāto humilitatis edito argumento, nos ad animi ſummiſſionem, quæ ſublimitatē parit, inſtituat. Fit igitur, quemadmodum dixi, piſcator; ad omnes ſe, demittit, euerriculo vtitur, omnia perfert, vt piſcem è profundo extrahat, atque in altum efferat, hoc eſt hominem in inſtabilibus & ſalſis huius vitæ fluctibus natantem.] Summa reſponſi eſt, Chriſtum verè quidem non eſſe peccatum: ſic tamen nominari, ne nos qui verè peccatores ſumus, faſtidiamus audire peccatores, & dici quod ſumus. Nec diſſimiliter videtur interpretatus S. Cyrillus in 2. anathematiſmi defenſione. Aientibus enim Neſtorianis, eodem modò Verbum factum eſſe carnem, quo Chriſtus legitur factus pro nobis peccatum, & maledictum, reſpondet S. Cyrillus negando paritatem. Non enim ipſummet maledictum vel peccatum factus eſt, ſed cum iniquis reputatus eſt, iuſtus exiſtens, vt aboleat peccatum, & appellatus *maledictū*, qui benedicit creaturam, vt ſoluat noſtrum maledictum, & liberet à pœna credentes in ipſum. Igitur non eſt factus ſecundùm veritatem maledictum & peccatum; appellatus autem illorum nominibus, vt aboleat maledictum & peccatum.] Verùm difficultas eſt in eo reſponſo; quia excepit quidem Chriſtus patienter, & referri in ſacros codices voluit falsò intorta in ſe conuicia, non tamen Apoſtolos & Canonicos ſcriptores ad ea falſa probra imponenda, & ex ſeipſis ei tribuenda, induxit. Apoſtolus autem locis allegatis non referens verba impiorum, ſed ex ſenſu & mente ſua, Chriſtum appellat *peccatum & maledictum.*

352. Quare commodior eſt interpretatio S. Auguſtini c. 41. Enchir. qui agens de Chriſto concepto ex Spiritu ſancto, ſic ait. [Dei gratia Patris vnigenito, nō gratia filio ſed natura, in vnitate perſonæ modo mirabili & ineffabili adiunctus atque concretus, & ideò nullum peccatum & ipſe committens, tamen propter ſimilitudinem carnis peccati, in qua venerat, dictus eſt & ipſe peccatum, ſacrificandus ad diluenda peccata. In veteri quippe lege, *peccata* vocabantur ſacrificia pro peccatis. Quod vere iſte factus eſt, cuius erant vmbræ illa. Hinc Apoſtolus cum dixiſſet, *Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo:* continuo ſubiunxit, atque ait, *Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos ſimus iuſtitia Dei in ipſo.* Non ait, vt in quibuſdam mendoſis codicibus legitur, *Is qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit*, tanquam pro nobis Chriſtus ipſe peccauerit. Sed ait: *Eum qui non nouerat peccatum*, id eſt Chriſtum, *pro nobis peccatum fecit Deus, cui reconciliandi ſumus:* hoc eſt ſacrificium pro peccatis: per quod reconſiliari valeremus. Ipſe ergo peccatum, vt nos iuſtitia; nec noſtra, ſed Dei ſimus: nec in nobis, ſed in ipſo: ſicut ipſe peccatum, non ſuum, ſed noſtrum; nec in ſe, ſed in ipſo: ſicut ipſe peccatum, non ſuum, ſed noſtrum; nec in ſe, ſed in nobis conſtitutum, ſimilitudine carnis peccati, in qua crucifixus eſt, demonſtrauit: vt quoniam peccatum ei non inerat, ita quodam modo peccato moreretur, dum moritur carne, in qua erat ſimilitudo peccati: & cum ſecundùm vetuſtatem peccati nunquam ipſe vixiſſet, noſtram ex morte veteri, qua in peccato mortui fueramus, reuiuiſcentem vitam, noua ſua reſurrectione ſignaret.]

Liquet igitur quo ſenſu, Chriſtus qui peccatum nō nouerat, dictus ſit ab Apoſtolo *factus peccatum*, ſiue hoſtia pro expiandis peccatis noſtris. Eodemque ſenſu, quamuis eſſet *maledictionis maledictio*, vt ait S. Epiphanius hæreſi 42. dicitur tamen *factus maledictum*; quia poſitus eſt in ara crucis, cui qui affligebatur; maledictus habebatur, iuxta legem latam Leuit. 18. & Deuteron. 21. Sic autem peccatum factus Chriſtus Pontifex, peccare fecit Iudæos occaſionaliter, vt myſticè Philoſophatur Origenes hom. 3. in Leuit.

Non quia Chriſtus homo, ideò peccator, nec quia baptizatus à Ioanne.

353. Rationem irrationabiliſſimam poſtremo loco propoſitam, ita diluit qui eam retulit S. Cyrillus. [Si Chriſtus idcirco humanam naturam geſtauit, vt eam quæ ab Adam, imbecillitatem acceperat, in ſe validam, & peccato ſuperiorem declaret, cur fruſtra id anxiè inquirunt, quod inuenire non poſſunt? Quo pacto verò ipſius obliti ſunt dicentis; *Venit Princeps mundi. & in me non habet quicquam?* Arguit quidem omnem carnem peccati author, ſed ſtulta atque operoſa ipſius indagatio, in Chriſto otioſa fuit, nullumque locum habuit. Nihil enim omnino in ipſo inuentum fuit. Etenim ad Iudæos inquit: *Quis ex vobis arguet me de peccato? ſi veritatem dico, cur non creditis mihi?* Quemadmodum igitur in Adam condemnati ſumus ob inobedientiam, mandatíque tranſgreſſionem: ita in Chriſto, iuſtificati ſumus propter omnimodam peccati carentiam, & irreprehenſibilem prorſus obedientiam: naturaque humana in hoc priſtinam gloriam dignitatemque acquiſiuit. Obturatum vtique eſt os peccati, & cum ipſo mortis imperium deletum, ac quodammodò cum ſua radice emarcuit.]

354. Quod etiam de Baptiſmo addebatur, eſt adeò inſulſum, vt vix commemorandum videatur. Nam baptiſmus Ioannis quem Chriſtus ſuſcepit, erat infirmum & egenum elementum. Et quamuis dicatur Ioannes baptiſaſſe in remiſſionem peccatorum, tamen id baptiſmus ille non niſi figuraliter & diſpoſitiuè præſtabat; commonendo videlicet hoc externo ſigno peccatores, vt lauarentur per contritionem, ac mundi fierent. Quod diligentiùs proſequitur Paulinus Aquil. l. 2. contra Felicem Vrgelitanum, à quo fatuè traditum refert, Chriſtum in baptiſmo Ioannis quem ſuſcepit, ſpirituali generatione æquè ac nos in Chriſti baptiſmo, fuiſſe renatum: quod Paulinus multiplicis blaſphemiæ & erroris reuincit, ſub prædicti libri finem. Vnde quod conſentaneè ad hunc errorem apud Nyſſenū habetur l. de perfecta Chriſtiani forma cum explicat quomodò Chriſtus ſit primogenitus omnis creaturæ, & apud Ambroſium ſerm. 18. molliendum eſt eò modo quo infra ex Facundo referam, agens de adoptione.

Digitized by Google

Itaque ſuſcepit Chriſtus baptiſmum, non in remiſſionem ſuorum peccatorum, ſed vt aquas ipſas ablueret, & nobis ſanctificandis aptaret. Quam in rem egregiè diſputat Nazianſenus orat. in ſancta lumina, & Pantaleon Diaconus oratione Græcè latineque nuper edita de luminibus ſanctis. Optimè Ambroſius ſer. 18. his verbis. Dicat fortaſſis aliquis. Qui ſanctus eſt, quare voluit baptizari? Audi ergo. Ideò baptizatur Chriſtus, non vt ſanctificetur ab aquis, ſed vt ipſe aquas ſanctificet, & purificatione ſui, purificet fluenta illa quæ tangit. Conſecratio enim Chriſti, conſecratio maior eſt elementi. Cum enim Saluator abluitur, iam tunc in noſtrum baptiſmum tota aqua mundatur, & purificatur fons, vt ſecuturis poſtmodum populis lauacri gratia miniſtretur. Præcedit ergo Chriſtus per baptiſmum, vt Chriſtiani poſt eum confidenter populi ſubſequantur.] Similia ferm. 21. Recidit eodem quod S. Chryſoſtomus homil. in præcurſorem, baptizatum à Ioanne Chriſtum, ait, vt detergeret antiquum peccatum, & aperiret aquæ ac Spiritus vuluam. Tum addit. [Cum Ieſus deſcendiſſet in Iordanem, videre erat magnum miraculum, fontem in flumine lotum; & flumen in flumine baptizatum. Fons enim Chriſtus (vt ipſe ait, *me dereliquerunt fontem aquæ vitæ.* Et ſponſa quæ eſt Eccleſia: *Fons ſignatus emittens.* Ipſe quoque flumen, vt ait Propheta: *Flumen Dei repletum eſt aquâ*) venit in aquas, & ſanctificatæ ſunt, & ſanauit eas.] Item ſanctificatas aquas ait ſerm. de baptiſmo Chriſti qui eſt 24. tomi primi Græcol. Ibi enim agens de ſolemnitate Epiphaniæ, & exponens cur ea dies dicta fuerit *Epiphania*, nō item dies natiuitatis Chriſti, rationem reddit. [Hæc enim dies eſt qua baptizatus eſt, & aquarum naturam ſanctificauit. Idcircò etiam in hac ſolemnitate ſub mediam noctem omnes, cum aquati fuerint, domum latices referunt ac recondunt. & per integrum annum conſeruant, vtpotè quod hodierna die ſanctificatæ ſint aquæ: ſitque miraculum euidens, dum nihil temporis longinquitate aquarum illarum natura vitiatur, ſed integro anno, atque adeò biennio & triennio ſæpè, quæ hodiè fuit hauſta, incorrupta & recens permanet, ac poſt tantum temporis cum iis quæ nuper fuerint è fontibus eductæ, certat.] Ritus Sacer obſeruatione dignus. Vix enim alibi occurrit.

In eandem ſententiam de fine & cauſa ſuſcepti à Chriſto baptiſmi Ioannis, conſpirant alij PP. S. Maximus hom. 7. de Epiphan. idcirco tandem baptizatum Chriſtum ait, vt aquæ noſtro baptiſmati conſecrarentur. Moxque addit id factum à Chriſto, vt aquas ſanctificaret S. Ambroſ. ſerm. 1. in octaua Epiphan. aquas, Domino per baptiſmum ſuum lauante mundatas, egregiè deſcribit. Idem habet Petrus Damiani ſer. 24. & alij Patres apud Caniſium l. 1. de S. Ioanne cap. 7. & apud Columnam lect. 1. hydrag. c. 4. num. 30. Pulchrè S. Bernardus ſerm. 1. de Epiphan. [Baptizari vis Domine Ieſu? Vt quid enim, aut quid tibi opus fuit baptiſmate? Nunquid ſano opus eſt medicina, aut mundatione mundo? Vnde tibi peccatum, vt baptiſma ſit neceſſarium? Nunquid à patre? At Patrem quidem habes, ſed Deum, & æqualis es illi, Deus de Deo, lumen de lumine. Nam in Deum peccatum cadere non poſſe, quis neſciat? An verò de matre? Nam & matrem habes, ſed virgo eſt. Quod ergo peccatum ex ea trahere potuiſti, quæ te ſine iniquitate concepit, & ſalua integritate peperit? Quam maculam habere poteſt agnus ſine macula? *Ego,* (inquit Ioannes,) *à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* magna vtrimque humilitas. Sed nulla comparatio. Quomodò enim non humiliaretur homo coram humili Deo? *Sine modò* (inquit Dominus) *decet enim ſic nos implere omnem iuſtitiam.* Acquieuit Ioannes & obediuit, baptizauit Agnum Dei, & aquas lauit. Nos abluti ſumus, non ille, quia nobis lauandis aquæ cognoſcuntur ablutæ.] Similiterque mundaſſe Iordanis aquas Chriſtum, non ab eis fuiſſe mundatum ait Optatus Mileuit. l. 1. in Parmen. *ſub init.* & S. Eleutherus Tornac. ſerm. de Incarnatione.

Satisfit directè argumento contra innocentiam Chriſti, ex eius baptiſmo.

355. Ad argumentum ergo propoſitum, plenè & benè reſpondet Hilarius Diaconus (is enim videtur autor) ad qq. ex nouo teſtamento in 49. quæ ita habet. [Cur Saluator cum ſanctus natus ſit, & Chriſtus Dominus in ipſa natiuitate appellatus, baptizatus eſt, cum baptiſma purificationis cauſa ſit & peccati?] Reſpondet autem ad eam quæſtionem, in hunc modum: [Verum & manifeſtum eſt, creatorem non eguiſſe baptiſmo, quia Chriſtus non factus, ſed natus eſt, dicente Angelo paſtoribus, *Ecce natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus.* Denique ſciens Ioannes ſanctitatem eius, prohibuit eum à baptiſmo: Saluator verò inſtitit fieri oportere, nō vtique propter peccatum ſuum, ſed propter implendam iuſtitiam. Dignum enim erat, vt ipſe exemplo eſſet futuris filijs Dei, qui per baptiſmum filios Dei fieri docebat: & qui credentibus Spiritum ſanctum à Deo dari promittebat, debuit iſtud in ſemetipſo viſibiliter demonſtrare, quo comperto credentes inuiſibiliter ſe poſſe ſpiritum ſanctum habere ſperarent. Nam ſaluator, vtique, cum de Spiritu ſancto naſceretur, purificatū corpus habuit. Vnctio enim carni eius ſpiritaliter in vtero virginis data eſt. Spiritus enim ſanctus purificauit quod de Maria virgine in corpus ſaluatoris profecit: & hæc eſt vnctio carnis corporis Saluatoris. Quare & natus, Chriſtus eſt appellatus. Quod enim per olei vnctionem præſtabat Deus miniſterio prophetarum, iis qui in reges vngebantur; hoc præſtitit Spiritus ſanctus homini Chriſto, addita expiatione: quia anteriores Chriſti ſolam poteſtatem imperij accipiebant per vnctionem: Saluator autem, & poteſtatem accepit homo natus, & purificatus eſt natus: incongruum enim erat, vt Dei filius in corpore peccatis ſubdito (hominis vicè) naſceretur. (Cum vtique vbi aparet Deus, ſanctificet: quanto magis quod corpus ſuum dignatus eſt appellare?) Hominis ergo cauſam ſuſcipiens, & per regenerationem filios Dei fieri docens baptizari debuit, vt in ſe hoc oſtenderet ratum. Facile enim probatum habetur & ſuadetur quod dicitur, ſi à magiſtro fieri videatur. Sic vtique & virtutum inſignia oportuit fieri, vt iam filius Dei apparens, per myſterium regenerationis, medelam daret corporis paſſionibus: vt exemplo eſſet futuris fratribus, quia per regenerationem accepit vnuſquiſque poteſtatem virtutis.]

Latè quoque Chryſoſt. hom. de baptiſmo Chriſti t. 1. Græcol. demonſtrat Chriſtum non fuiſſe à Ioanne baptizatum ad alicuius ſui peccati abſterſionem. Quod probat ex Chriſti innocentia ſumma, & baptiſmi Ioannis ſterilitate gratiæ. Propterea enim Chriſtus, non ſuum baptiſmum, qui ferax gratiæ erat & peccatorum abſterſiuus, ſed baptiſmum Ioannis, vndecumque boni ex ſe ſterilem, ſuſcipere voluit, vt monuit ibidem Chryſoſtomus. Nolo omittere verba in hanc rem perilluſtria quæ habentur apud Theodoretum ad illud Cantic. *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera &c.* [Ad baptiſma acceſſiſti, non vt peccatorum ſordes ablueres, cùm peccatum non admiſeris, nec inuentus ſit dolus in ore tuo: Neque vt ſancti Spiritus reciperes gratiam, cuius eras plenus: ſed mihi vt indicares, quæ ſint Spiritus dona, & qua ratione poſſim frugero gratiam Spiritus. Ideo ſub columbæ ſpeciè deſcendit Spiritus ſanctus, non vt præberet tibi quæ non haberes, (plenus enim eras gratijs ipſius,) ſed vt mihi demonſtrares, quod ſit baptiſmatis munus.]

Digitized by Google

Chriſtum vt viatorem, eſſe impeccabilem, quàm certum.

356. Habemus Chriſti impeccantiam. Nunc de impeccabilitate agendum, quæ apud omnes rata & indubitata eſt, ſi Chriſtus ſpectetur vt comprehenſor. Beatos enim certiſſimum eſt eſſe vndecumque impeccabiles, iuxta illud Auguſtini 14. Ciuit. cap. 9. [Vbi amor boni immutabilis eſt, profectò ſi dici poteſt, mali cauēdi timor ſecurus eſt] Nimirum amor Dei ſuper omnia, ad quem beatus Dei clarè viſi, neceſſariò determinatur, extorquet à voluntate beati amorem omnia exequendi quæ à Deo mandata agnouerit: (vnde exiſtit impeccabilitas quoad peccata omiſſionis:) itemque extorquet odium cuiuſcunque Deo diſplicentis, & illud vitandi firmum propoſitum; cum quo impoſſibile eſt cohærere peccatum commiſſionis. Atque ita voluntas beati, felici neceſſitate ab omni peccato liberatur, & ſuppoſita beatitudine eſt planè impeccabilis. Nec puto hunc Chriſti ſtatum attendiſſe Aegidium quodl. 2. q. 3. cum dixit; impoſſibile eſſe Chriſtum mentiri (quod vtique peccatum eſt,) ſi impoſſibilitas ſumatur pro magna indecentia. Qua ratione ait, impoſſibile fuiſſe Chriſtum generationi operam dare, quia quamuis abſolutè id poſſet, fuiſſet tamen indecentiſſimum. Hoc (vt dixi,) non potuit Aegidius aliter intelligere quàm ſpectando Chriſtum præcisè prout viatorem, qua ratione eſſet peccabilis iuxta aliquorum ſententiam, de qua mox. Spectando autem Chriſtum etiam in ſtatu comprehenſoris, manifeſtè abſurda eſſet ea Aegydij opinatio: quia ſic, apertè impoſſibilè eſt Chriſtum peccare. Neque id vllus vmquam aſſeruit. Qui enim Chriſtum peccare potuiſſe admiſerunt, ſpectarunt dumtaxat ſtatum Chriſti viatoris. At ſi Chriſtus ſpectetur cum viſione beatifica & eius appendicibus, nemo vmquam negauit quin eſſet planè impeccabilis: quia id neceſſariò confert dilectio ſuper omnia aſſectans beatitudinem. Et hoc pacto, valet ratio pro impeccabilitate Chriſti, quam auctor lib. 2. de incarnatione apud Auguſtinum, ex Origene 2. Periar. cap. 6. format ex dilectione. Quæ ratio prout ibi proponitur, nulla eſſet.

357. At non pauci, Chriſti impeccabilitatem negarunt, ſi Chriſtus ſpectetur abſque viſione beatifica, & eam ſubſequente amore Dei ſuper omnia, & perfectiſſimo; ita vt tantùm habeatur ratio vnionis hypoſtaticæ. Vnde qui aduerſus hos autores argumentantur ex Chriſti beatitudine, inferente incapacitatem peccati, non ſatis aſſecuti ſunt eorum mentem, quæ Chriſtum admittit fore peccabilem ſi beatitudo excluderetur, etiamſi vnio non deeſſet. Itaque Durandus in 3. d. 12. q. 2. num. 5. ait, quæſtionem de impecccabilitate Chriſti, *non eſſe dubitabilem*, ſi ſpectemus voluntatem Chriſti potientem beatitudine. Et hoc ſatis ſuperque eſſe poteſt vt dicamus. Chriſtum eſſe prorſus impeccabilem: ſic enim omnes de beatis loquimur. Difficultas ergo tantùm eſt, de Chriſto ſpectatò abſque beatitudine; ſiue an potentia actualiter peccandi, (de alijs enim peccatis ab actualibus, ſeorſim poſtea agemus, vt & de actualibus quæ iam ſint tranſacta, tranſierintque in nudam maculam,) excludenda præterea ſit à Chriſto aliam aliquam ob cauſam, quàm ob beatitudinem, qua potiebatur etiam hic in via. V. G. ob vnionem hypoſtaticam vel aliquid ab ea collatum, aut ratione eius debitum Chriſto. Negat Durandus loco allegato n. 8. dicens, *in contrarium magis obſiſtere verba deuota, quàm rationem efficacem.* Negant etiam Ocham, Baſſolis, Almainus, & alij nonnulli in 3. d. 12. & Rada controu. 4. artic. 3. Rationem adhibent, quia natura aſſumpta, per diuinam ſuppoſitationem nihilo fit ſapientior, potentior, aut perfectior, niſi ſuppoſitaliter. Ergo ſicut ſeclusa diuina ſuppoſitatione peccare poſſet, ita etiam ea poſita: quia potentia peccandi non conſequitur ſuppoſitum, ſed voluntatem liberam naturæ implantatam. Quod ſi quis inferat, inde ſecuturum peccante humanitate aſſumpta Deum dicendum fore peccantem per communicationem idiomatum; negant autores prædicti id eſſe incommodum: non enim idcirco Deus peccaret influendo per ſe in peccatum, vel non impediendo quod impedire tenetur; ac proinde affricando ſibi labem culpæ alienæ: ſed tantùm denominaretur peccans, eodem modo quo denominatur mortuus & ſepultus, citra vllam imperfectionē aut dedecus ſuum. Aequè igitur iuxta hos autores, poſſet Deus permittere naturam aſſumptam labi in peccatum ſponte ſua, ac poſſet permittere ignē ſi aſſumeretur, graſſari æquè in domum boni pauperis, ac in domum diuitis nequam. Id quod certius etiam eſſe cenſet Durandus, ſi ageretur de humanitate aſſumpta, quæ ignoraret ſe aſſumi, vt ſanè poſſet contingere, ſi ita Deo videretur. Quidni enim huiuſmodi humanitas ſibi permitti poſſet, ac peccare?

358. In hanc ſententiam, recentiores nonnulli cenſurarum numquam parci, magno feruore concitantur, vt videre eſt apud Luiſium Turrianum opuſc. 6. de gratia diſp. 10. dub. 8. num. 4. Nec poſſe talem ſententiam ſine temeritate & impietatis ſpeciè defendi, ait Suarez t. 1. 3. p. d. 33. ſ. 2. Imo Capreolus in 3. d. 12. attentis corollarijs quæ ex hac ſententia infert, pronunciat eam eſſe offenſiuam piarum aurium, & hæreticam atque blaſphemam, eiuſque pertinacem aſſertorem, flammis vltricibus eſſe adiudicandum. Mitiùs Raguſa 3. p. d. 114. ait, eam ſententiam meritò cenſeri temerariam, eo quod aduerſetur communi Patrum ſententiæ. Mihi tamen omnes hæ notæ repudiandæ videntur, quia non inuenio earum fundamentum idoneum. Nam quamuis in Patribus inueniantur aliqua conformiora alteri ſententiæ quam mox ſubijciam, tamen hoc non eſt ſatis ad configendam tetris illis notis hanc ſententiam: præſertim quia Patres, præcipuè intendunt affirmare Chriſtum eſſe impeccabilem, de quo non eſt cōtrouerſia. An verò ex hac aut illa cauſa ſit ducenda Chriſti impeccabilitas, minùs interfuit Patrum; & eorum plerique, nullomodo id attingunt. Quare cenſuras dimittamus.

Eſſe tamē Chriſtum vi vnionis impeccabilem, quod ſententia propoſita diffitetur, habeo perſuaſiſſimum, cum communiore Theologorum ſententia in 3. d. 12. vel 3. p. q. 15. art. 1. Poteſt autem duobus modis ſtabiliri quod affirmo. Nempe primo, ſpectando protectionem & directionem debitam humanitati Chriſti ratione vnionis cum Verbo: ſecondò attendendo ad ipſam vnionem & ſanctitatem ſubſtantialem, quam formaliter conuehit humanitati Verbo coniunctæ. Quæ vtraque ratio, æquè procedit ſiue humanitas aſſumpta ſciat aſſumptionem ſuam, vt verè eam ſciuit Chriſti humanitas; ſiue eam ignoret, vt de potentia abſoluta poſſet ignorare. Vt proinde limitatio ſuperiùs ex Durando tacta, non ſit curanda.

Probatur ex cura voluntatis Chriſti à verbo debita.

359. Prior probatio, vt cauillis ſubducatur, ſic eſt formanda. Si duæ voluntates liberæ coniungantur in vna perſona, & earum voluntatum vna ſit ſuperior, altera inferior; incumbit ſuperiori dirigere inferiorem, eamque ſi poſſit impedire ne peccet; ita vt niſi impediat, contrahat culpam quæ non poteſt non cerni in ea permiſſione peccati, quod voluntas ſuperior poteſt, & tenetur impedire. Non abſre addo hæc verba, *poteſt & tenetur*. Nam fieri poteſt ſuppoſitio, in qua voluntatum eidem perſonæ implantatarum vna non poſſet alteram impedire; & tunc permiſſio peccati,

non

non eſſet inhoneſta alteri voluntati, etiamſi nobiliori, & aliquatenus ſuperiori. V. G. ſi Angelus vniretur humanitati, non poſſet Angelus ad nutum obſtare, quominùs humana voluntas quippe ex ſe libera peccato commacularetur: vnde ea permiſſio poſſet non eſſe Angelo inhoneſta, atque culpabilis. Item ſi attentis circumſtantijs, voluntas ſuperior eiuſdem ſuppoſiti non teneretur impedire peccatum voluntatis inferioris, tunc permiſſio peccati non eſſet mala reſpectu voluntatis illius ſuperioris, vt eſt perſpicuum ex pleriſque euentibus humanis, in quibus permiſſio peccati vitio vacat; quia deeſt obligatio peccatum impediendi. Vt ergo ex duobus voluntatibus conſertis geminæ naturæ eiuſdem ſuppoſiti, ea quæ ſuperior eſt, teneatur dirigere inferiorem, & obſtare ne peccet, ſeipſam alioqui commaculatura peccato; neceſſe eſt, vt voluntas illa ſuperior, poſſit & teneatur inferiorem voluntatem impedire ne peccet. Qua ratione voluntas ſuperior, ſi ſociat appetitum inferiorem cum frænabilis eſt, ferocire, peccatum ipſamet contrahit. E contrario autem, non quiſquis ſuperior peccatum inferioris permittit, peccat: ſed tantùm cum poteſt, & tenetur. Nec niſi hoc pacto valet illud Arnobij lib. 4. [quiſquis patitur peccare peccantem, is vires miniſtrat audaciæ.] Et illud Eleutherij Papæ Epiſtola ad Gallos. [Improbis probè reſiſtere, non negligimus. Negligere enim cum poſſis deturbare peruerſos, nihil aliud eſt quàm fouere nec caret ſtimulo Societatis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obuiare.] Saluianus item lib. 7. de prouid. poſt med. [Poteſtas magna & potentiſſima quæ inhibere ſcelus maximum poteſt quaſi probat debere fieri, ſi ſciens patitur perpetrari. In cuius enim manu eſt vt prohibeat iubet agi, ſi non prohibet admitti.] Atqui in Chriſto duæ voluntates liberæ ita ſociantur, vt diuina ſit ſuperior; poſſitque humanam à peccando coërcere, & ad id etiam teneatur. Ergo niſi diuina Chriſti voluntas cohibuiſſet humanam, Deus ipſe contraxiſſet culpam: quod conſtat eſſe impoſſibile, atque adeò etiam impoſſibile eſt Chriſtum peccare.

360. Sola Minor probanda ſupereſt, quoad hoc quod in ea aſſumitur, de obligatione qua Deus aſtringitur impedire humanitatem Chriſti ne peccet. Cætera enim quæ in ea minore habentur, ſunt per ſe clara. Eam autem obligationem exiſtimo ſufficienter inde probari, quod vnio Verbi cum humanitate maior ſit quàm vllius alterius creaturæ cum Deo, iuxta illud Anaſtaſij cap. 21. ὁδηγῦ. [Confitemur etiam animam & corpus, quæ verbo hypoſtaticè vnita ſunt, verbo ſubijci, ſimulque cum omnibus proprietatibus ſuis à Verbo magis regi ac duci, quàm vlla alia creatura eidem ſubijciatur, & ab eodem regatur; cum longè arctiùs cum verbo coniuncta ſint, quàm vllæ aliæ res creatæ.] Tanta certè eſt ea vnio in Chriſto, vt natura humana ſit natura diuini ſuppoſiti, cuius proinde eſt illam curare, & à tanto malo quantum eſt malum culpæ auertere efficaciter, multò magis quàm ſit viri, vxorem, dirigere, & à peccato auertere pro facultate: itemque multo magis, quàm ſit patris familias, vel Domini, obſtare quantum poſſunt peccatis ſubditorum, peccaturi ipſimet ni id faciant. Longè quippe arctior eſt coniunctio Verbi cum ſua humanitate, quàm mariti cum vxore, vt diſertè notat Origenes lib. 2. periar. c. 6. Et maior quidem eſt ea vnio, quàm ſit vel patris cum filio, vel Domini cum ſeruo, quæ non ſunt vniones phyſicæ, qualis eſt Verbi coniunctio cum humanitate. Sicut igitur hæ perſonæ tenentur obſtare peccatis illarum aliarum perſonarum, quæ longè minus cum illis ſunt coniunctæ; & niſi obſtent quantum poſſunt, peccant: ita etiam Deus peccaret; niſi humanitatem ſibi copulatam peccato prohiberet. Peccaret inquam propriè & intrinſecè, nec tantùm per communicationem idiomatum; quod reuera nihil eſſet, nec magis à Deo abhorreret, quàm eſſe crucifixum, aut mortuum: vt planè minor Palacium in 3. d. 12. diſp. 2. & Suarem tom. 1. 3. p. d. 33. ſect. 2. ſeuerè notare eam adſcriptionem peccati Deo factam per ſolam communicationem idiomatum. Imò quod in perſonis illis humanis reſpectu inferiorum non ſemper cernitur, in diuina voluntate ad humanam Chriſti voluntatem comparata ſemper inuenitur; nempè vt nullus poſſit fingi interuentus circumſtantiarum, in quibus obligatio impediendi voluntatem humanam à peccato, ſuſpendatur vel euaneſcat. Itaque ſemper peccaſſet Deus, quoties peccaret humana Chriſti voluntas: & cum impoſſibilium verticem accipiet vt Deus peccet, impoſſibile quoque erit, Chriſtum peccare.

361. Sic propoſita prima illa ratio probandi impeccabilitatem Chriſti ex vnione, ſubducitur impugnationibus quibus Aquilanus in 3. d. 12. q. 1. Durandus ſupra, Vaſques 3. p. d. 61. cap. 5. & alij, inſurgunt aduerſus probationem impeccabilitatis Chriſti, ex ſuppoſitatione humanitatis per Verbum. Nō enim cum Toleto in cap. 8. Ioan. annot. 19. fundamus vim argumentationis noſtræ, in vulgari effato, *actiones ſunt ſuppoſitorum*; quaſi inferamus, Chriſto per humanam voluntatem peccante, actionem illam malam tribuendam eſſe diuino ſuppoſito, tanquam principio actiuo: quo pacto ea probatio, pleriſque cauillis pateret, eique præſertim, quod ſuppoſitalitas non ſit naturæ ratio agendi. Non igitur ſic ſumus argumentati; ſed ex eo quod propter nexum Verbi cum humanitate, incumbat Verbo frænare humanitatem, & à peccādo coërcere Verbo inquam non quatenus præciſe eſt ſuppoſitum, ſed quatenus habet voluntatem ſuperiorem, cuius eſt voluntatem inferiorem ſibi coniunctam regere. Vnde quia ea voluntas ſuperior, communis eſt Patri & Spiritui ſancto, niſi peccatum humanitatis impediretur, tam peccaret Pater & Spiritus ſanctus, quàm Verbū. Tametſi quia coniunctio fundans obligationem impediendi peccatum humanitatis, non eſſet immediatè niſi cum Verbo, potiùs ei tribueretur peccatum omnibus reuera diuinis perſonis illinendum, ſi Chriſtus peccaret. Et verum quidem eſt, quod ex aduerſarijs ſupra retulimus: nempe humanitatem Chriſti præcisè vi ſuppoſitationis diuinæ, non eſſe ſapientiorem, aut potentiorem, vel perfectiorem; ita vt nequeat idcirco in peccatum prolabi. Tamē eatenus ſit perfectior, & à peccato elongatior, ita vt ſit impoſſibile in illud ruere, quatenus intuitu diuini ſuppoſiti; voluntas Chriſti diuina, debebat humanæ directionem, & plenam à peccato præſeruationem, ob fœditatem peccato intrinſecam, ratione libertatis qua voluntas peccans abuteretur. In quo eſſet latum diſcrimen, inter combuſtionem per ignem hypoſtaticè aſſumptum, & peccatum per humanam Chriſti voluntatem admiſſum; vnde Durandus argumentabatur. Nam combuſtio, quæ eſt naturalis actio ignis, non eſt aliquid Deum dirigentem dedecens; ſicut eum dedecet culpæ admiſſio, per voluntatem naturæ ſibi coniunctæ.

Eadem probatio, adhibita à Patribus.

362. Itaque prima illa impeccabilitatis Chriſti probatio, idonea eſt: ſicque eſt concipiendum argumentum, quo Patres & Doctores impeccabilitatē Chriſti inde confirmant, quod voluntas humana Chriſti, ſit voluntas diuinæ perſonæ: ſiue quod Chriſtum peccare impoſſibile fuerit, quia eſt Deus. Nonnullos Patres ſic confirmantes Chriſti impeccabilitatem, iuuat adſcribere, ijs dimiſſis quos hac argumentatione vſos, refert, Toletus in c. 8. Ioan. annot. 19. quia apud illos nihil inuenio.

S. Auguſtinus l. de corrept. & gratia c. 40. *Quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei.* Iſta natiuitas pro-

fectò gratuita, coniunxit in vnitate perſonæ hominem Deo, carnem verbo iſtam natiuitatem bona opera ſecuta ſunt; non bona opera meruerunt neque enim metuendum erat, ne iſto ineffabili modo in vnitatem perſonæ à verbo Deo, natura humana ſuſcepta, per liberum voluntatis peccaret arbitrium; cum ipſa ſuſceptio talis eſſet, vt natura hominis à Deo ita ſuſcepta, nullum in ſe motum malæ voluntatis admitteret.]

Apud eundem Autor libri 2. de incarnat. *ſub finem,* deſcribens Origenem 2. periar. c. 6. [Maſſam ſicut in fornacibus ſæpè fieri oculis deprehendimus, totam ignem effectã dicimus, quia nec aliud in ea niſi ignis cernitur; ſed & ſi quis contingere atque contrectare attentauerit, non ferri, ſed ignis vim ſentiat. Hoc ergo modo etiam illa anima, quæ quaſi ferrum in igne, ſic ſemper in verbo, ſemper in ſapientia, ſemper in Deo poſita eſt; omne quod agit, quod ſentit, quod intelligit, Deus eſt. Et ideò nec vertibilis, nec mutabilis dici poteſt, quæ inconuertibilitatem ex Verbi Dei vnitate, indeſinenter ignita poſſidebit.] Et mox [Iſta anima aliter oleo lætitiæ: id eſt, Verbo Dei & ſapientia vngitur, & aliter participes eius id eſt, ſancti Prophetæ & Apoſtoli. Illi enim in odorem vnguentorum eius cucurriſſe dicuntur; Iſta verò anima vaſculum vnguenti ipſius fuit, ex cuius fragrantia, participes digni quique Prophetæ & Apoſtoli fiebant. Sicuti ergo alius eſt vnguenti odor, & alia eſt vnguenti ſubſtantia: ita aliud eſt Chriſtus, & aliud participes ſui. Et ſicut vas ipſum quod ſubſtantiam continet vnguenti, nullum genus poteſt aliud recipere liquoris: ita anima Chriſti, velut vas in quo inerat ſubſtantia vnguenti; impoſsibile fuit, vt contrarium reciperet odorem. Participes verò eius, quàm proximi fuerint vaſculo, tam odoris erunt participes, & capaces; & qui ex odore eius participât, ſi ſe paulo longiùs à fragrantia eius amouerint, impoſſibile eſt vt non incidant in odorem côtrarium.] Hæc Autor ille, & piè & ad rem præſentem appoſitè. Miror verò quid in mentem venerit Ægidio Coninck diſp. 2. de actibus ſupern. n. 122. vt errorum meſſem ex his verbis colligeret: quaſi Origenes (& idem æquè de Pſeudoauguſtino qui eum deſcripſit, eſt ſtatuendum,) & animam Chriſti dixerit corpori præextitiſſe, & ſolo amore vnitam eſſe Verbo Dei, vnione accidentaria, qualis eſt ferri & ignis. Ego nihil horum omnium, in eo loco Origenis deprehendo; præter apparentiam aliquam quod animam Chriſti præextitiſſe corpori dixerit: quam tamen apparentiam, ſupra diſcipuli, agens de Chriſti anima. Itaque nihil putens ſubolfacio in verbis relatis ex eo loco Origenis, & deſcribentis eum Pſeudoauguſtini.

363. S. Epiph. in Anchorato. [Quis audebit dicere, propterea quod Saluator carnem aſſumpſit, à carne abductum eſſe, ita vt bruta carnis opera perfecerit, iuxta totius vaſis proprij conſequentiam, quem tamẽ vilem & humanam carnem habuiſſe conſtat. Sed in nulla re lapſantem? Deus enim Verbum ex ſupernis à Patre progreſſum, quum voluiſſet in carne naſci, frænabat vos ipſum: & ſicut volebat, cohibere ipſum ab omni inutili carnali turba potuit. Si verò volebat, remittebat; remittebat autem ad rationales & decentes ipſius Deitatem, corporales neceſſitates. Neque enim cum haberet mentem in veritate, quemadmodùm totam incarnationem in veritate, mens diſtendebatur ad irrationales concupiſcentias. Neque ea quæ carnis ſunt, ſimiliter vt nos, faciebat aut cogitabat: Verùm vt Deus in carne vera genitus ex virgine Maria, & carne & anima faciebat; itemque mente, & toto vaſe in hominum genere conuerſabatur, ex ſupernis ex Patre in ſubſtantia exiſtens, Deus verbum.] Et infra.

Peccatum non fecit, neque inuentus eſt dolus in ore ipſius. Si enim virtutem ſuam ſanctis inſufflauit, & hi quibus inſpirauit, teſtantur quod erant ſancti, iuſti, progreſſi in diebus ſuis citra reprehenſionem; quantò magis ipſe in quo omni Deitatis plenitudini habitare complacuit corporaliter, etiamſi carnem veram accepit ex Maria ſemper Virgine, & animam verè humanam, & mentem, & ſi quid aliud eſt in homine, ipſe in ſeipſo habens vniuerſa continuit Deus exiſtens, non diuiſa ad malitiam, non fracta à maligno illo, non capta voluptate, non cadentia ſub delictum Adæ.]

Anaſtaſius Sinaita c. 2. ὁδηγοῦ. [Sola igitur Chriſti mens, & ſanctiſſima eius anima, incapax, omniſque malitiæ neſcia fuit, forma enim ſerui erat, quæ regebatur, & gubernabatur à diuino Verbo in eâdem hypoſtaſi ſibi coniuncta. Quocirca hoc etiam profitebatur ea, quæ in Saluatore inerat humana natura: *Non poſſum à me ipſo facere quidquam.* Cum enim ſupra naturæ leges & præſcripta, ſine humano ſemine, tanquam corpus Dei & anima, ſubſiſteret; Domini nutui & imperio promptè ſubijciebatur, tamquam ad diuinitatem euecta.] Locum Ioannis ab Anaſtaſio adductum, eodem ſenſu accipit, & ad Chriſti impeccabilitatem aptat Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus Sancti cap. 30.

364. Theodorus Abucara opuſc. 7. [Deus verbum aſſumpta natura humanitatis perfecta, vſus eſt libera eius voluntate, & ſenſibus & naturalibus potentijs omnibus, conuenienter naturæ, & vt oportebat, ac ſecundùm voluntatem Dei; atque ita vicit diabolum; non oppoſita & ſuppeditata in luctatione diuina virtute, & ampliore quàm naturali, ſed vt decebat Deum & legem, vſus naturalibus & omnibus naturæ partibus, & potentijs, & organis ſic compoſitis, ſicut conueniebat, vt menſura humanitatis poſtulabat. Atque ita vicit, & oſtendit naturam victricem, & naturæ deinceps victoria, & iuſtificatio attribuitur.] Et in fine opuſculi, interrogante Arabe, an Chriſtus potuerit à Satana & mundo induci ad culpam, reſpondit Orthodoxus. [Non potuiſſe dicimus; non propter infirmitatem, & debilitatem, ſed propter conuenientiam rationis, & decentiæ, ſicut dicimus, non poſſe Deum iniuriam facere.]

S. Cyrillus l. de S. Trinitate c. 15. & 16. [Chriſtus qui Deus erat humanæ naturæ ſecundùm perſonam vnitus, bonus erat quâ Deus. Atqui verò etiam, quâ homo, libera poteſtate bonum habebat, quod ſecundùm naturam eſt. Quemadmodum enim malum & peccatum præter naturam eſt, ſic ſanè etiam bonum, & virtus, ſecundùm naturam eſt. Vnde etiam ἡ ἁμαρτία, id eſt. *peccatum*, eiuſmodi appellationem accepit, quod ſit ἀποτυχία, id eſt, *aberratio à bono. quòd ſecundùm naturam eſt.* Itaque Angeli quidem difficulter mobiles ad malum ſunt, & dicuntur beneficio nimirum Dei cui aſſident, & à quo ſemper lucem accipiunt. At anima Domini: omni modo ad malum eſt immobilis, vt quæ ipſum Deum Verbum non ſecundùm affectionem, Sed ſecundùm vnionem in ſe habeat. Et illa quidem principatum obibat corporis; ipſius autem Deus Verbum dux & princeps erat, quem liberè ſequebatur & diuinam illius voluntatẽ implere propter ſummã ſuæ ſanctitatis eminentiam, vel maximè deſiderabat. Quapropter etiam Dominus ad Patrem ſuum tempore Paſſionis orans, vt homo dicebat. *Non vt ego volo, ſed vt tu, fiat voluntas tua.* Arguit enim hic ſermo, nouiſſe animam Domini, quod vna ſit Dei Verbi, quod ei vnitum fuerat, & Patris voluntas Dominus ergo quæ ſeruis conueniunt, ipſorum ſeruorum gratia, ſed ſupra ſeruorum conditionem habebat. Quippe Dominus erat, tametſi formam ſerui aſſumpſit.]

365. Eodem reducenda eſt egregia ratio impeccabilitatis Chriſti, quam S. Cyrillus ſub initium capitis illius 15. ſic formauerat. [Eligendi facultatem habet Chriſtus, vt qui libero, eſſet præditus arbitrio & humanæ id inſuper naturæ conditio exigeret, propterea

quod

quod etiam rationis eſſet particeps. (Quicquid enim rationis eſt particeps, libero prædìtum eſt arbitrio ; & quidquid libero prædìtum eſt arbitrio, eligendi facultatem habet :) conſilio autem & conſideratione, & ſententia & electione noſtri inſtar, neutiquam opus habuit, & nec ſollicita circunſpectione. Quoad enim vtrumque Deus erat, partim natura, deificatione partim. Quapropter etiam ſecundùm hanc rationem, omni peccato ſuperior erat. Vel enim ex lubrica electione nobis euenit vt peccemus , aut præter electionem ex eo quod attenti non ſumus. Quin potiùs ipſum hoc quod attenti non ſumus, peccatum eſt, aut certè peccati principium. Quæ etiam cauſa eſt , quod inuoluntariorum peccatorum pænas luimus. Vbi autem cauſa abeſt, quomodò ibi id quod ex cauſa eſt, obrepere poſſit ?]

Rupertus libro de voluntate Dei c.11. [Facta eſt itaque quoniam à viro & omnipotente creatore fieri potuit, facta eſt non tam per creationem , quàm per aſſumptionem creatura talis , quæ peccare non ſolummodò nollet , verùm etiam non poſſet ; quemadmodum dicit eadem creatura noua, filius hominis, idemque creatur antiquus, filius Dei inconuertibilis ; *Amen amen dico vobis , non poteſt filius à ſe facere quicquam , niſi quod viderit patrem facientem.* Item. *Non poſſum ego à meipſo facere quicquam.* Quid enim eſt , quemquam à ſemetipſo quicquam facere , niſi malum facere ? Ergo *non poſſum* (inquit) *à meipſo facere quicquam*, id eſt, extra Deum ſeorſum, extra verùm , per memetipſum diuiſa voluntate mea, à voluntate Dei. Patris, ſicut Angelus refuga , vel ſicut primus homo præuaricator facere potuit & fecit, vt qui erat vterque creatura , & proinde conuertibilis facta, & idcirco mutabilis. Nam ſiue Angelus ſiue homo quamdiu aliquid accidens admittit ab eſſentiali bono auerſus tamdiu à ſemetipſo operatur ; V.G. cum dicit malum bonum, & bonum malum, cum iniquè iudicat condemnans iuſtum, & iuſtificans impium; Vnde enim hæc niſi à ſemetipſo facit, cum in eſſentia rerum aliter ſit ? Et hæc quidem, & cœtera huiuſmodi, homo ſi multum eſt iuſtus, cum poſſit facere, non vult ; Si autem parum iuſtus eſt, vel ad iuſtitiam nunc primùm diſpoſitus, nec adhuc eiuſdem iuſtitiæ habitum indutus , parum inquam iuſtus eſt, ſi facere non audet. Deus autem ſicut nulli vitio nulliſque omnino accidentibus ſubiacet , ita ſummè iuſtus, tale aliquid omnino facere non poteſt.]

Quid per Verbi curam ademptum vel datum Chriſti voluntati , vt eſſet impeccabilis committendo.

366. Quare probatio impeccabilitatis Chriſti ex vnione , cum ſit tam grauium Patrum , maximi æſtimanda eſt : nec rectè Vaſques 3.p.d.61. c. 5. eam deſpexit. Vnum tamen, ad eius plenum robur & illuſtrationem omnimodam , deſiderari video. Nempe qua ratione ea directio à Deo adhiberetur , per quam Chriſtum diximus factum eſſe impeccabilem. Quod perinde eſt ac ſi quæreretur, quid faceret , quidue ſubtraheret Deus , circa voluntatem Chriſti creatam , vt non poſſet peccare actualiter , ſemouendo viſionem & amorem beatificum, quem nunc attendi nolumus. Et quoad peccata quidem commiſſionis, non eſt magna difficultas. Eatenus enim Deus, eripiebat Chriſto potentiam expeditam peccandi contra præcepta negatiua per commiſſionem ; quatenus decreto ſuo non præparauit imò negauit Chriſti voluntati concurſum ad ſic operandum. Quia enim Deus tenetur regere humanam Chriſti voluntatem; non præparauit ei concurſum ad operandum, cum operatio præcepto negatiuo vetabatur. Nec dici poteſt, Deum quidem præparaſſe concurſum, ſed poſito quod voluntas Chriſti præ-

noſceretur eo vſura, ſubducendum eſſe. Hoc non poteſt dici ; tum quia ea præparatio eſſet planè otioſa: tum quia pugnaret cum voluntate ſubtrahendi concurſum ad operandum, ſi voluntas vellet operari. Nã duæ illæ voluntates, ſunt incompoſsibiles ; *velle præparare concurſum ad operandum*; Et *velle illum ſubducere ſi voluntas eum depoſcat & operari ſtatuat.* Non eſt igitur ad intelligendum difficile, quomodò voluntas Chriſti ſit impeccabilis quoad commiſsiones, quod vnum genus peccatorum attendiſſe videntur Rubionius in 3. d. 12. qu. 2. art. 2. & alij quidam antiqui, cum dicunt Chriſtum eſſe impeccabilem , quia Deus non vult cum eo concurrere.

Idem dubium quoad malas omiſſiones, malè expeditum.

367. Sed reſtant peccata omiſsionis , ad quorum perpetrationem nullus planè concurſus diuinus eſt neceſſarius, quia conſiſtunt in non actu. Et quamuis iuxta aliquos , mea quidem ſententia non rectè ſentientes, nequeat dari pura omiſsio, ſed ei poſitiuus aliquis actus ſemper adiungatur ; tamen tota malitia omiſsionis, conſiſtit in negatione actus debiti , quam per accidens concomitatur actus ille poſitiuus , cuius proinde interclusio per ſubductum concurſum , nihil iuuabit ad excludendam negationem actus debiti , in qua ſola conſiſtit peccatum omiſsionis. Pro his ergo peccatis , quomodò conferatur impeccabilitas , aliter exponendum eſt, quàm per concurſus ſubtractionem: quandoquidem eo ipſo quod homo , vrgente agendi obligatione ſciens & aduertens cum poſſet benè agere, non agit ; peccatum omiſsionis incurrit , etiamſi neque eam omiſsionem poſitiuè velit , neque poſsit habere ratam.

Video dici poſſe , agendi poteſtatem quæ exigitur ad omiſſionis libertatem , atque adeò malitiam præcludi in eo euentu poſſe , aliter quàm ſubtractione concurſus exhibendi voluntati, quem vidimus ad hæc peccata non eſſe neceſſarium: nimirum vel ſubtractione concurſus neceſſarij reſpectu intellectus vel ad actione voluntatis, vt poſitiuè velit. Operatio enim intellectus prælucentis neceſſaria ſemper eſt, vt quomodocunque peccetur, quia notitia eſt principium primũ voluntarij & liberi, ſine quo nulla eſt malitia. Si ergo ſubducatur intellectui concurſus , ita vt iudicare non poſſit eſſe ſenſibiliter bonum omittere operationem, omiſsio non erit libera, atque adeò neque vitioſa. Et æquè obſtruetur aditus ad omiſsionem, ſi permittatur quidem intellectus pronunciare de bonitate ſenſibili omiſsionis, ſed iudicio incongruo , nec contemperato voluntati, ex quo omiſsio non ſequatur: quia quicquid liberè facimus aut omittimus, ex iudicio cõgruo & voluntati noſtræ contemperato præſtamus. Vnde ſi Deus tantùm permittat , omiſsionem proponi bonam ſenſibiliter per iudicium incongruum, nunquam omiſſio ſequetur liberè , atque adeò nunquam erit mala. Tandem ſi quo temporis puncto vrget operandi obligatio, Deus forti motione vel abreptione adigat voluntatem ad agendum quod præcipitur præcepto affirmatiuo; certum eſt præcludendam eſſe omiſsionẽ, eiuſque vitium. Itaque erit cui videatur , poteſtatem non operandi quæ neceſſaria eſt vt omiſsio ſit libera, excludi in præſenti negotio poſſe, aliter quàm ſubtractione concurſus requiſiti pro actione voluntatis.

368. Reuera tamen , nullus horum dicendi modorum videtur idoneus. Nam iudicium quo præcluſo voluntas priuatur libertate omittendi , non eſt iudicium reflexè approbans bonitatem omiſsionis ; quia ſine eo iudicio reflexo , poteſt omiſsio libera & mala eſſe, ſi homo aduertat vrgere obligationem agendi, & ferietur : Hoc autem iudicium : quod præciſè eſt ne-

ceſſarium vt quis poſſit agere, atque adeo vt liberè omittat, non fuit à Deo impeditum in Chriſto, alioqui factus eſſet ignorans; quod æquè incommodum eſt admittere, ac peccabilitatem Chriſto cõcedere. Quod ſi dicatur, conceſſum quidem fuiſſe Chriſto iudicium aliquale, ſed incongruum, ex quo effectus non ſequitur; illud inprimis opponetur, in iudicio quale diximus neceſſarium dumtaxat eſſe ad liberè omittendum, ægrè diſtingui poſſe congruitatem, & incongruitatem, cum illud iudicium non ſit propoſitio boni ſenſibilis quod cerni poteſt in omittendo propter hanc aut illam cauſam; vbi habere locum poteſt varietas illa congrui & incongrui iudicij, ob diuerſitatem rationum mouentium quarum aliquæ congruunt, aliæ diſſonant voluntati, ſed ſit præciſè propoſitio obligationis operandi: in qua nuda propoſitione, non apparet quæ diſtinctio congrui & incongrui iudicij queat fundari. Sed eſto concedatur ſanè illud iudicium poſſe eſſe incongruum. Inde tamen tantùm inferrè licebit, omiſſionem non eſſe ſecuturam, quia ex iudicio incongruo nihil liberum ſequitur: Non tamen licebit inferre, omiſſionem non poſſe ſequi, quod neceſſarium eſt, vt Chriſti quoad eam impeccabilitas habeatur. Neque enim tantùm intendimus, monſtrare quomodò Chriſtus non ſit peccaturus omittendo, ſed quomodò ne peccare quidem poſſit. Denique adactio voluntatis Chriſti ad operandum, non poteſt eſſe vſui ad libertatem omiſſionis vitioſæ impediendam, & auferendam poteſtatem expeditam peccandi per omiſſionem, quia adactio phyſica extorquet actionem cum omnibus ſuis circumſtantijs: vnde funditùs excinderetur libertas, quam tamen ſaluam eſſe oportet, nec (vt infra videbimus,) retineri vrgente præcepto poteſt, niſi quoad circumſtantiarum delectum, quam phyſica adactio planè excluderet.

Vera expeditio.

369. Legitima itaque ratio, exponendi quomodò Deus ſpectata ſola vnione, voluntatem Chriſti ita dirigat, vt non poſſit omittendo peccare, in eo ſita eſſe videtur, quod Deus abſoluto & efficaci decreto præfiniuerit omnes Chriſti actus, quos ex præcepto tenebatur elicere: ita vt quamuis de facto noluerit Chriſtum ad eos adigere, quia præuidebat eum ſponte ſua elicturum actus illos; eſſet tamen fortiter adacturus ad operandum, ſi præuiſum eſſet illam eliciendi voluntatem, Chriſto defuturam eſſe in puncto vrgẽtis obligationis. Deus enim qui humanam Chriſti voluntatem tenetur regere, & à peccato arcere, ac curare ne peccare poſſit; ſuppoſita operandi obligatione reſpectu Chriſti, tenetur velle eum adigere ad eliciendum actũ præcepto affirmatiuo indictum, niſi ipſemet Chriſtus præuideatur vltrò & ſponte ſua operaturus. Si enim hoc præuideatur, vt ſanè præuiſum eſt quoad omnes actus à Chriſto eliciendos ex obligatione præcepti alicuius affirmatiui, fruſtra interponeretur adactio. Per eam porrò adigendi voluntatem, quæ tamen in actum non erumpat, nec ſit præfinitio mouens, ſed purè immanens, optimè conſulimus & Chriſti libertati, & impeccabilitati, quoad omiſſionem actus præcepti. Nam vi modi operandi ad extra quem Deus tenet de facto, voluntas ſibi ipſi permittitur: vnde liberè fertur in executionem præcepti affirmatiui quam ſponte eligit. Quia tamen ſi non fuiſſet præuiſa ſic electura, non fuiſſet ſibi permittenda, ſed fuiſſet adigenda ad eligendum; eamque in eo euentu adigendi voluntatem Deus reipſa concepit; propterea voluntas ita eſt libera, vt tamen ſimpliciter loquendo ſit impeccabilis, vi ſolius vnionis, & directionis diuinæ ob vnionem debitæ: quia impoſſibile eſt, peccatum coniungi cum diuino illo decreto, quod ſuppono latum ex obligatione quæ Deo iniicitur curandi & regendi voluntatem Chriſti humanam. Neque dicas, hinc ſequi quoſuis electos eſſe impeccabiles, cum ex ſuppoſitione diuini decreti de illis efficaciter ad gloriam perducendis, æquè affirmandum ſit eos fore adigendos ad operandum, niſi præuiderentur volituri. Hoc ſi dicas, reſpondebo decretum Dei de electis perducẽdis ad gloriam, non eſſe ineluctabile, quale hæc obiectio ſupponit, ſed eſſe dumtaxat efficax per ordinem ad auxilia congrua, quæ effectum quidem ſint habitura, ita tamen vt nihil ſit quod obſtet, quominus voluntas ſi vellet, ea caſſa redderet: quod circa Chriſtum impediretur interpoſitione decreti diuini ineluctabilis, vereque præfinitiui, quo ita libertati Chriſti parcitur, vt tamen non parceretur, niſi ipſa vltrò ſe dederet, & ſequeretur blandè vocantem Deum, quo tempore præcepti affirmatiui obligatio vrget. Itaque quamuis Chriſtus ſpectato modo ſe habendi quem Deus de facto ſeruauit cum eius voluntate, tempore implendi præcepti affirmatiui, potuiſſet non agere cum agendum erat, atque adeò peccare; Tamen attento decreto actuali diuino, de immutatione prædicti modi ſe habendi, ſi voluntas non fuiſſet ſponte conſenſura; poteſt ac debet Chriſtus dici ſimpliciter impeccabilis, etiam ſiſtendo (vt nunc facimus,) intra directionem debitam intuitu vnionis, nec recurrendo ad viſionem beatificam, vi cuius Chriſtus alia ratione reddebatur impeccabilis.

Probatio altera impeccabilitatis Chriſti, ex vnione vt via ad ſanctitatem increatam.

370. Hactenus de prima ratione probandi impeccabilitatem Chriſti ex vnione, ob debitam ratione eius directionem proximè explicatam. Eſt verò præterea alius modus tuendi impeccabilitatem Chriſti ex vnione, quem Vaſquez 3.p.d.61.cap.6 ita efficacem putat, vt nullum præterea cenſeat eſſe idoneum, ad impeccabilitatem Chriſti probandam, ſecluſa beatitudine. Raguſa autem 3.p.d.114. §.3. & Ægidius Coninc. diſp.2. de Actibus ſuperna. à num.118. ad 121. hunc modum repudiant tamquam illegitimum. Si tamen rectè explicetur, optimus eſt videturque apertè inſinuatus à S. Cyrillo l. de S. Trinitate cap.15. *initio*, vbi ait animam Chriſti fuiſſe peccati incapacem, quia eſt Deificata per vnionem. Quod ita intelligo, vt vnio cum ſit via ad ſupremam & eminentiſſimam ſanctitatẽ quam Chriſto confert Deitas inungens eum interuentu vnionis, tam impoſſibile ſit Chriſtum peccare, quàm eſt impoſſibile formas, non modò contrarias, quæ diuinitus ſociari poſſunt, ſed etiam eſſentialiter oppoſitas, ſimul iungi. Tales formæ ſunt, ſeſſio & ſtatio, motus ſurſum ac deorſum, gratia ſanctificans & peccatum mortale. Quia ergo Deitas in ratione formæ inungentis Chriſtum interuentu vnionis, multo plus pugnat cum quauis peccati etiamſi minutiſſimi deformitate, quàm gratia ſanctificans creata cum peccato mortali; & quod de eſſentiali pugna gratiæ & peccati grauis, problematicè agitatur, eſt planè certum de pugna Deitatis eſſentiali, cum quauis culpa; propterea impoſſibile eſt, eam naturam quæ Deitate ſic inungitur & ſanctificatur, eſſe in voluntate ſua capacem peccati cuiuſcumque actualis, ſiue commiſſionis, ſiue omiſſionis. Nam de peccato originis, dictũ iam eſt ſuo loco. Cum gratia quidem ſanctificante creata compoſſibiles ſunt minutiæ peccatorum, quia eſt ſanctitas participata & finita: ideoque modicos illos næuos, & labeculas veniales, non excludit ſeipſa ac formaliter. At cum gratia increata, ſiue cum Deitate, per vnionem mediante Verbo, applicata huic humanitati, & eius voluntati, nulla quantumcumque exigua labes cohærere poteſt, quia Deitas eſt ſanctitas infinita. Item gratia habitualis ſanctificans, quia non ſpectat ad eſſe, & eſt aliquid

prorſus

prorſus accidentarium homini, ſubiacet libertati hominis, & eius abuſu deperdi poteſt; non item hæc increata Chriſti ſanctitas, quia confertur interuentu vnionis hypoſtaticæ, pertinetque mediatè & conſequenter ad eſſe Chriſti: vnde non ſubiacuit Chriſti libertati, ſed ſicut à Deo antecedenter collata eſt, & inconſulta humana Chriſti voluntate, ita & conſeruatur. Quod accommodatiſſimum eſt ad intelligendum, quomodò Chriſtus, per vnionem aduehentem ipſi, increatam ſanctitatem, redditus ſit impeccabilis. Quomodò enim habeat admittendi vel ſubeundi peccati capacitatem, qui non poteſt à ſe excutere formam eſſentialiter pugnantem cum quouis peccato, tam mortali quàm veniali? At huiuſmodi forma eſt Deitas, per vnionē aduecta naturæ creatæ, eamque formam Deus Chriſto conſeruat independenter ab humano eius arbitrio, ſolaque ſua voluntate; quam numquam retractabit, quia dona Dei ſunt ſine pœnitentia. Impoſſibile igitur fuit, Chriſtum peccare quomodolibet, ſpectata vnione, prout ſubſtantialem & increatam ſanctificationem, per diuinum ſuppoſitum conuehente.

371. Vnum tamen deſiderari adhuc video, vt hæc ratio aſſerendi impeccabilitatem Chriſti ſtabiliatur; nempe vt explicetur quomodò vnio per aduectam diuinam ſanctitatem poſſit expellere peccatum actuale, cum commiſſionis, tum omiſſionis. Nam peccatum omiſſionis, declinatur eliciendo operationem præcepto affirmatiuo indictam: & impotentia illud incurrendi, confertur neceſſitando ad operationem. Vt ergo quis non poſſit peccare peccato omiſſionis, neceſſe eſt vt non poſſit non agere, cum agendi obligatio iniicitur. Hoc autem nō poteſt præſtare vnio, quæ non eſt actiua; neque diuina perſonalitas, quæ ſimiliter actiua non eſt; vt neque diuina ſanctitas ſub ratione formæ ſpectata. Similiter peccatum commiſſionis, excluditur ſubtractione concurſus. At neque vnio, neque perſonalitas, neque ſanctitas diuina, ſub ratione formæ inungentis & perfundentis humanitatem, ſubtrahit voluntati Chriſti concurſum quo egeret, vt poſſet peccare committendo; etiamſi ſit ratio cur ſubtrahatur; ſicut etiam eſt ratio cur voluntas indefectibiliter ad agendum vrgeatur, nec poſſit non operari, ſeu omittere actum affirmatiuo præcepto indictum. Non apparet ergo, qua ratione ad vtrumuis genus horum peccatorum, Chriſtus factus ſit impotens per vnionem, prout aduehentem Chriſto ſanctitatem increatam.

372. Dicendum videtur, impotentiam peccandi, ſecernendam eſſe ab incapacitate recipiendi peccati, formaliter loquendo, & ſpectando rationem conſtitutiuam vtriuſque illius prærogatiuæ, quamuis ambæ concomitentur ſe in Chriſto, & neutra ſit abſque altera; imo vna ex altera inferri optimè poſſit. Impoſſibile enim eſt, eum qui non poteſt in ſe peccatum recipere, peccare: cum peccatum ſit actus, vel forma immanens, quam neceſſe eſt, quoad actum vel quaſi actū elicitum, vnde tota virulentia in alios actus externos refunditur, inexiſtere ipſi peccanti. Impoſſibile item eſt, eum qui non poteſt peccatum profundere, eſſe capacem eius, quod niſi ab ipſo profundatur, non erit peccatum. Itaque duo illa connectuntur, & idcircò quamuis rationes eorum formales ſint diſcrepantes, tamen vnum ſæpè vſurpatur pro alio & qui vnum eorum confert, conſequenter quoque confert alterum. Manifeſtum porrò videtur, vnionem ratione Deitatis inungentis & ſanctificantis, quam humanitati aduehit, conferre formaliter & directè incapacitatem recipiendæ actionis prauæ, vel illius priuationis in qua ſita eſt omiſſio vitioſa. Nam formæ iſtæ, ſunt planè incompoſſibiles cum ſanctitate eſſentiali, multo magis quàm lux cum tenebris, vel rectitudo cum curuitate. Conſequenter tamen, vnio dat quoque impeccabilitatem, vtrouis illo modo peccandi, ſeu immittendi ſubiecto peccanti actum malum, vel actus boni priuationem. Non quod concurſum per ſe ſubtrahat quoad actus prauos, vel quod operationem indictam eliciat, eiuſue eliciendæ vim per ſe conferat; quæ omnia falſa eſſe, monſtratum rectè eſt in propoſita ratione dubitandi: ſed quod planè & eſſentialiter impediat ſubingreſſionem peccati, ſine qua potentia peccandi ſubſiſtere non poteſt, cum peccatum ſit actus immanens. Vt autem concurſus ſubtrahatur quoad actum prauum, & operatio bona eliciatur, excludaturque omiſſio mala, aliunde curandum eſt.

Ex quo liquet, hunc ſecundum modum probandi impeccabilitatem, Chriſti prout viatoris, quamuis idoneus ſit, & optimam cauſam contineat cur peccatum admitti non poſſit à Chriſto; tamen ſupponere, aut connotare interuentum Verbi dirigentis, & curantis quæ neceſſaria ſunt, vt impotentia ad malitiam actualem, cum poſitiuam, tum priuatiuam, quæ eſſentialiter incompoſſibiles ſunt cum diuinitate inungente, complerè ſubſiſtat; & peccandi facultas non tantùm indirectè ob ſubiecti incapacitatē eſſentialem ad formam, quæ per eam facultatem eſſentialiter connotatur, ſed directè quoque amoueatur, luxatis & oblæſis, imo præcluſis ipſiſmet peccandi principijs effectiuis, aut quaſi effectiuis. Vnde quia hic ſecundus modus probandi Chriſti impeccabilitatem, aliquatenùs depoſcit primum, qui ab hoc ſecundo planè independens eſt, meritò primum locum dedimus ei, qui per Verbi directionem rem hanc explanat. Vt taceam meritò quoque, probationem impeccabilitatis ex directione debita ob vnionem, collocatam eſſe ante probationem ex vnione prout ſanctificationem inuehente; quia vnio ad ſuppoſitum, qua ratione debetur ob eam directio, eſt prior vnione Deitatis cum humanitate in ratione formæ ſanctificantis. Nam vnio cum ſuppoſito, eſt immediata & phyſica vnio. At vnio diuinitatis in ratione quaſi formæ ſanctificantis, non eſt niſi mediata, & per ſuppoſitum: atque adeò eſt ratione poſterior vnione cum ſuppoſito, & eius appendicibus; ſiue directione debita ob vnionem cum ſuppoſito, præcisè vt talis eſt.

An in Chriſto ſuperſtes, potentia peccandi.

373. Eſt ergo Chriſtus prorſus impeccabilis, etiam prout viator, & ſemota neceſſitatione ad bonum per beatitudinem. Quod innuiſſe videtur Proſper 3. de vita contemplat. cap. 31. verbis illis. [Chriſtus ſine peccato conceptus, & natus, non ſolùm non peccauit, ſed etiam peccare non potuit.] Agit enim ibi de Chriſto, prout viatore. An verò dicendum ſit, non manere in Chriſto potentiam peccandi, vt latè contendit Ragusa 3. p. d. 124. §. 9. An quod alij malunt, dicendum ſit, manere quidem in Chriſto potentiam illam, ſed impeditam; lis eſt de vocabulis; ei nō abſimilis, quas à Philoſophis de cœlo agitatur; an ſuppoſita firmitate vnionis materiæ & formæ cæleſtis, ac diſpoſitionum vnionem illam fouentium naturali inexpugnabilitate, dicendum ſit cœlum eſſe corruptibile, ac incorruptibile; quæ eſt rixa de vocibus. In re tamen noſtra, caſtiùs loquuntur, & dignius Chriſto, qui vel negāt manere in Chriſto potentiam peccandi, vel ſi eam manere concedant, ſimul tamen addunt, manere impeditam: quia quamuis in Chriſto maneat liberum arbitrium, quod in alijs eſt potentia ad peccandum; tamen in Chriſto nō eſt ſolutum quoad tendentiam in bonum vel malum morale, ſub qua tantùm ratione dicitur in nobis potentia peccandi. Similiter ſi quæratur, an Chriſtus ſit moraliter an phyſicè impeccabilis, quæ eſt alia inter nonnullos lis de nominibus; dignior Chriſto eſt modus loquendi, eorum qui Chriſtum phyſicè impeccabilem pronunciant: cum Chriſti impeccabilitas

litas dimanet ex forma phyſica ipſi Chriſto interna; nempe ex vnione, diuinam ſubſtantiam directricem, perque eam vnguentum diuinæ ſanctificationis aduehente. Nec plura de primo defectu noſtrate à Chriſti voluntate ſemouendo.

Peccatum habituale, ſeu peccati macula, procul à Chriſti voluntate.

374. Alter defectus noſtras, huic primo affinis, imò moraliter idem, & idcirco à Chriſto quoque repellendus, eſt peccatum habituale, ſiue macula peccati; quod contractum ante aſſumptionem ſit, nec condonatum, ideoque moraliter perſeueret. Reſtringo diſputationem ad maculam contractam ante aſſumptionem, quia certum eſt ex proximè dictis, maculam contractam ex peccato elicito per voluntatem naturæ iam aſſumptæ, eſſe impoſſibilem. De macula autem peccati eliciti ante aſſumptionem, non adeò liquet, an impoſſibile ſit eam perſtare. Nec ſanè id probat ratio qua vtitur Ragula 3.p.d.114 §.7.ad 3.ex eo ducta, quod peccatum ſit naturæ vt principij quo, ſuppoſiti autem vt principij quod: vnde habetur, æquè maculam ſiue actionem habitualiter perſtantem, forè tribuendam diuino ſuppoſito naturam iam ſic ſordentem aſſumenti de nouo, ac tribueretur ſi terminaſſet naturam cum mala illa operatio prodijt: quia nouum ſuppoſitum ſuccedit in obligationem retractandi, vel curandi abſterſionem maculæ, priori ſuppoſito antea incumbentem. Hanc rationem, nego eſſe idoneam. Nititur enim falſo principio, quia ſupponit actionem cum actualem tum habitualem, pendere efficienter à ſuppoſito tamquam à principio *quod*, cum tamē in neutro ſtatu actio à ſuppoſito pendeat phyſicè & propriè, ſed tantùm moraliter, quatenùs ei tribuitur actio, qui poteſt & tenetur eam à voluntate propria impedire nec impedit: quod debet ſuppoſitum reſpectu voluntatis operantis, cum eſt voluntas propria illius ſuppoſiti, non autem cum ante aſſumptionem operatur. Vnde citra probrum vllum ſuum, ex eo capite ducendum, relinquere poſſet anteriùs contractam maculam, in prioris egeſtatis argumentum. Sanè obligatio retractandi peccatum illud, quam auctor cum quo agimus injicit nouo ſuppoſito, eſt obligatio præcepti affirmatiui, quæ non ſtatim vrget, ſed tantùm pro certo tempore. Neque enim qui peccatum admiſit, obligatur illico ac peccauit, pœnitentiam concipere, vt traditur exponendo præceptum virtutis pœnitentiæ. Itaque vi obligationis cuique iniectæ ex natura rei, vt ſe peccato expediat, diuinum ſuppoſitum non impediretur humanitatem quam in peccati ſordibus iacentem aſſumpſiſſet, retinere ſordentem, ſaltem vſque ad tempus, quo præceptum retractandi peccatum vrgere inciperet. Eritque id multo apertius, ſi fingamus naturam quæ peccauit, & quæ ſola poteſt peccatum retractare, aſſumi dormientem, nec capacem retractandi peccatum, vel cogitandi de eius retractandi obligatione.

375. Vides cur dixerim, non æquè conſtare, quod impoſſibile ſit maculam peccati ante aſſumptionem contracti, perſtare in natura aſſumpta, ac conſtet id eſſe impoſſibile, de macula peccati poſt aſſumptionem contracti: quia pro hac macula excludenda, pugnant omnia quæ ſuperiùs pro Chriſti impeccabilitate protulimus: pro macula autem anteriùs immiſſa, prior ratio quam ducebamus ex directione humanitati aſſumptæ debita, valet tātùm pro eo tempore, quo obligatio cōcipiendi pœnitentiam de peccato ante aſſumptionem contracto; inciperet vrgere naturam aſſumptam; & occaſione eius etiam ſuppoſitum, cuius eſt proſpicere, ne natura quam terminat, nouo peccato omiſſæ pœnitentiæ inquinetur: quod tempus non ſemper currit, ideoque poſſet peccati macula ſuperſtes eſſe, ſaltem ad breuem moram interfluentem ab aſſumptionis initio, vſque ad tempus obligationis præcepti de concipienda peccati ante contracti pœnitentia. Aliunde tamen fortiſſimè euincere poſſumus, impoſſibile eſſe peccatum ante aſſumptionem contractum, perſtare poſt aſſumptionem naturæ per diuinam perſonam. Nimirum quia diuinitas, ratione ſuppoſiti habet ſe ad naturam aſſumptam vt forma ſanctificans, eamque inungens, & Deificans: cum qua inunctione, & ſuprema ſanctificatione, impoſſibile eſt cohærere peccatum ante contractum; ſed neceſſe eſt ad tantæ ſanctificationis inuectionem, peccatum quodcumque anteriùs contractum, condonari, & planè aboleri. Ex hoc ergo capite, æquè impoſſibile eſt, naturæ aſſumptæ voluntatem peccati macula inquinatam perſtare, ac impoſſibile eſt eam de nouo peccare, eliciendo actum illicitum, vel omittendo præceptum; quod vidimus vſquequaque repugnare.

Difficultas contra voluntatis Chriſti impeccabilitatem ex eius libertate.

376. Fuit itaque Chriſtus quâ viator, prorſus incapax peccati cuiuſcumque actualis admittendi, vel retinendi moraliter durans: quæ eſt longè communiſſima ſententia Doctorum recentiorum, & maioris partis antiquorum, licet aduerſùs eam militet grauiſſima nec vmquam ſatis enodata difficultas, ducta ex Chriſti libertate circa rem præceptam. V.G. circa mortis perpeſſionem pro ſalute noſtra. Certiſſimum quippe eſt, & ex fide, Chriſtum meruiſſe, mortem præceptam pro nobis oppetendo. Totum autem meriti fundamentum, eſt libertas, S Bernardus optimè tradit lib. de gratia & lib. arbit. eſtque ex terminis ipſis perſpicuum. At quomodò potuit Chriſtus mereri circa illā materiā, ſi nō fuit ei libera? Et idem eſt de omnibus, quæ ei diuinitùs, aut lege aliqua, ſiue naturali ſiue poſitiua mādabantur. Nā eatenùs libertas eſt origo laudabilitatis & meriti, quatenùs homo liber, accepta lege potuit trāſgredi & non eſt tranſgreſſus, facere mala & non fecit: quod Chriſtus præſtare non potuit, quia erat impeccabilis tum quâ viator ob vnionem, tum quâ comprehenſor, ob ſummum amorem libertati frænos injicientem, ne à recto exorbitet. Eſto ſalua maneat Chriſto libertas ſua quoad alias materias, non tamen quoad res præceptas, quas faciendo aut omittendo peccaret. Non eſt tamen hoc ſatis, quia indubitatum eſt, Chriſtum meruiſſe moriendo, quod tamen habebat in mādatis. Quomodò ergo meruit id exequendo, ſi non poterat non exequi, cum eſſet impeccabilis? Et idem eſt, de executione aliorum quorumuis mandatorum. Et quamquam non in præceptis tantùm operibus, ſed in quibuſuis meritorijs, valet illud autoris ſermonis de ieiunio apud Cyprianum. [In nullo Chriſtum, aliqua coëgit aut dominata eſt ei neceſſitas, qui propriæ moderamine voluntatis, diſpoſuit & perſoluit quod exegit humanitas.] Tamen in rebus præceptis pungit apertè difficultas quam propoſui.

Hanc difficultatem nuper attigi ſummatim, veriùs quàm diſcuſſi, in confutatione nouæ libertatis p.2.c.5. Quod enim ibi non agerem Theologicæ huius materiæ tractatorem, ſed examinatorem inſulſiſſimæ ab omni retrò æuo ſententiæ, qua libertas negabatur ſita eſſe in facultate vtrolibet flexibili; locabatur autem quidditatiuè & formaliter, in amplitudine & eminentia, ex adhæſione cum Deo; eique ſententiæ patrocinium obtenderetur ex Chriſti libertate, non penitiùs in eius diſcuſſionem deſcendi, quàm ferrent fines inſtituti mei in illo opere, nempe quantum neceſſe erat, vt oſtenderem, Chriſti Domini libertatem ſine illo cōmento retineri poſſe, ac debere: quod vt præſtarem, delibaui, & per ſummum veluti verticem in tranſcurſu

ſu

Digitized by Google

ſu attigi, quæ hîc locupletare & vndecunque firmare, præſens inſtitutum depoſcit. Vt autem clarè & ſolidè procedamus, diſtinguenda eſt materia præceptorum negatiuorum, qualis eſt non patrandi quippiam mali, à materia præceptorum affirmatiuorum, cuiuſmodi eſt perpeſſio mortis.

Expeditur quoad præcepta negatiua. Vrgetur de affirmatiuis.

377. Quoad materiam præceptorum negatiuorũ, fateor Chriſtum caruiſſe libertate; vt patet euidenter ex eius impeccabilitate. Nam libertas eſt principium, quod poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, poteſt agere & non agere. Inter ea autem prærequiſita, numeratur præparatio diuini concurſus, ſine quo agens quodlibet creatum iacet obſtipum, nec poteſt prodire in actum ſecundum. Igitur cum Chriſtus Dominus, vt ſupra vidimus, non habuerit paratum à Deo concurſum ad male operandum, ſequitur manifeſtè, eum non fuiſſe ad hoc liberum; ac proinde obtemperando præceptis negatiuis V.G. non furandi, non peierandi, ac ſimilibus, nihil fuiſſe promeritum: quia ad meritum ſupponitur libertas, quæ Chriſto defuit quoad has materias, ſiue quoad violationem præcepti negatiui, operatione interdicentis. Non attendo actus aliquos reflexos, approbatiuos impotentiæ malè agendi, & neceſſariæ à prauis operibus abſtinentiæ. Tales quippe actus reflexi, quamuis habeant pro obiecto materiam præceptorum negatiuorũ, id eſt actus vetitos, vel potiùs beatam ad eos impotentiam, tamen non ſunt materia ipſa præcepti negatiui, vt notum eſt. Nec enim interdicuntur; & idcirco Chriſtus habet ad eos præparatum diuinum concurſum, atque adeò expeditam libertatem, moralitatis & meriti fundatricem, qualis non ſuppetit, circa actus qui ſunt materia præceptorum negatiuorum.

Quare tota difficultas, quæ circa libertatem & meritum Chriſti, ex impeccabilitate eius ducitur, arctanda eſt ad actus bonos ex præcepto affirmatiuo obeundos; & in eo ſita eſt, vt exponatur, quomodò Chriſtus circa actus ita præceptos liber fuerit, cum non poſſet, eos non exequi, ob impeccabilitatem qua pollebat, & quâ viator ob vnionem, & quâ beatus. Peccaſſet enim omittendo; At impoſſibile erat Chriſtum peccare. Igitur & omittere actus bonos præceptos. Nihil itaque meruerit eos obeundo, quod tamen certum eſt dici non poſſe; quia inter actus ſic præceptos, numeratur mortis perpeſsio, qua quis dicat Chriſtum nihil nobis meruiſſe, cum Scripturæ paſsim obſignationem meritorum Chriſti Domini; agnoſcant in ea obedientia, & mortis ſubitione. Inſigniterque S. Bernardus ſerm. ad milites templi c. 11. & ita factum, & congruentiſsimè factum, ſic demonſtrat. [Tranſgreſſor inuentus eſt homo diuinæ legis, inueniet ipſe aliam legem in membris ſuis, repugnantem legi mentis ſuæ, & captiuantem ſe in legem peccati. Porrò *peccatum* (vt ſcriptum eſt,) *ſeparat inter nos & Deum.* Separet proinde etiam mors, inter corpus noſtrum & nos. Non potuit diuidi anima à Deo niſi peccando, nec corpus ab ipſa niſi moriendo. Quid itaque auſteriùs pertulit in vltione, id ſolùm paſſa à ſubdito, quod præſumpſerat in auctorem? Nihil profectò congruentius quàm vt mors operata ſit mortem, ſpiritualis corporalem, culpabilis pœnalem, voluntaria neceſſariam. Cum ergo hac gemina morte ſecundùm vtramque naturam homo dãnatus fuiſſet; altera quidem ſpirituali & voluntaria, altera corporali & neceſſaria: vtrique Deus homo vna ſua corporali ac voluntaria benignè & potenter occurrit, illaque vna ſua, noſtram vtramque dãmnauit, meritò quidem. Nam ex duabus mortibus noſtris, cũ altera nobis in culpæ meritum; altera in pœnæ debitum reputaretur, ſuſcipiens pœnam & neſciens culpam, dum ſponte & tantùm in corpore moritur, & vitam nobis & iuſtitiam promeretur. Alioqui ſi corporaliter non pateretur, debitum non ſoluiſſet: ſi non voluntariè moreretur, meritum mors illa non habuiſſet. Nunc autem, ſi (vt dictum eſt, mortis meritum eſt peccatum, & peccati debitum mors; Chriſto remittente peccatum, & moriente pro peccatoribus, profectò iam nullum eſt meritum, & ſolutum eſt debitum.] Inſinuauit eam ratiocinationem S. Gregor. 9. moral. c. 15. ad illud, *ſi flagellat, occidat ſemel.*

Declinatio difficultatis, per inficiationem præcepti affirmatiui Chriſto impoſiti.

378. Aliqui præfocant (vt ſic dicam,) vel potiùs eludunt difficultatem, & fugam eius præoccupant, negando Chriſtum ſubiacuiſſe vllis præceptis; nominatimque diffitentur, impoſitum illi eſſe vllum præceptum de morte ſubeunda. Qua in parte graues ſuffragatores adhibent, quibus viſum eſt, præceptum de adeunda morte quod Chriſtus toties iterat, non fuiſſe verum præceptum. Ita enim habent Græci plerique Patres, & nonnulli ex Latinis Scholaſtici item ac interpretes non ignobiles. Nazian. orat. 42. quærens cur Chriſti ſanguis fuſus ſit, & cui oblatus in pretium noſtrum; cum excluſiſſet Satanam, eique perſolutum tãtum litrum negaſſet; excludit & Patrem. Nam [Quæ ratio afferri poteſt, vt vnigeniti ſanguine, Pater oblectetur, qui ne Iſaac quidem à Patre oblatum acceperit, ſed ariete in rationalis victimæ locum ſubſtituto, ſacrificium permutarit. Perſpicuum vtique eſt, Patrem quidem accepiſſe, non tamen quod petierit, aut eo opus habuerit; verum propter conſilium & adminiſtrationem, & quia per humanitatem à Deo aſſumptam, homini ſanctitatem afferri oportebat; vt tyranno per vim ſuperato, nos liberaret, ad ſeque per interiectum filium reduceret, hoc ad patris honorem, cui in omnibus cedere perſpicitur, diſpenſantem.] En negat Theologus, Patrem petiiſſe Chriſti ſanguinem: quod perinde eſt ac ſi diceret, non præcepiſſe mortis perpeſſionem, ſed ait Chriſtum eam vltrò obtuliſſe Patri in litrum pro liberatione noſtra, non depoſcente Patre ſed tantùm acceptante à Chriſto oblatam; quam fuiſſe Theologi mentẽ; Nicetas ibi clarè tradit.

379. Idem inſinuant, vel potiùs exprimunt, verba illa S. Baſilij l. de Spiritu Sancto c. 8. [Ne igitur ob filij diſpenſationem, ſeruilem humilitatem, aut coactum obſequium imaginemur. Sed intelligamus voluntariam ſolicitudinem, ex bonitate ac miſericordia iuxta voluntatem Dei Patris erga ſuum figmentum operantem. Sic enim pietatem ſeruabimus, ſi & perfectam illi potentiam teſtimonio noſtro tribuemus, & nequaquam in omnibus quæ perfecta ſunt, filium à voluntate paterna ſeparabimus.]

Idem frequentiſsimè habet S. Chryſoſtomus. Nominatim verò hom. 7. in ad Philipp. [*Inaniuit* (inquit,) *ſeipſum.* Vbi ſunt qui dicunt, illum ſubiiſſe neceſsitatem, ac ſubiectum fuiſſe? *ſeipſum*, (inquit,) *exinaniuit, ſeipſum humiliauit obediens factus vſque ad mortem*: Quomodo exinaniuit? *Formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Hoc loco ſpectans ad illud quod antea dixerat, nempe *ſeipſum inaniuit.* Alioqui ſi ſubiectus fuiſſet, animi humilitas res iſta non fuiſſet, niſi ſua ſponte, niſi ex ſeipſo illud voluiſſet. Si enim ignorauit quod oporteat iſtud fieri, erit imperfectus. Si huius ignarus, ſpectauit mandati tempus, erit temporis ignarus. Vel ſi ſciebat & quod fieri, & quando fieri oporteat, qua ratione ſubiectionem ſuſtinuit? Vt oſtenderet excellentiam Patris? Iſtud non eſt oſtendere Patris excellentiam ſed ſuam tenuitatẽ.] Videſis præterea eundem homil. 59. & 68. in Ioan. &

hom. 28. in ad Hebr. ad illud *propoſito ſibi gaudio*, vbi diſertè ait, Chriſtum ex proprio arbitrio veniſſe ad crucem, & potuiſſe non venire. Chryſoſtomo de more adhærent Theophilactus & Euthymius Ioan. 15.

S. Cyrillus apertè videtur aſtipulari lib. 10. in Ioan. c. 20. verbis illis. [Cum ſaluare humanum genus Deus Pater voluerit, neque id creatura poſſet aliqua efficere: ipſe, qui voluntatem Patris opportunè nouit filius, huiuſmodi diſpenſationem ſuſcepit: Sicque obſecutus genitori eſt, vt mortem etiam turpiſsimam ſubierit: *Propterea*, (inquit,) *Deus eum exaltauit*. Habes in obedientia iſta voluntaria, paterni conſummationem conſilij, quod mandati loco tradi ſibi filius dicit. Nam etſi vt Verbum Patris, profunda Dei ſcrutetur, imo verò ipſe ſit ſapientia & Verbum Patris, omnia tamen quæ Patri videntur, peragit, & mandata, vt homo, appellat.]

380. Sed explicatiſsimè præceptum de quo agimus, inficiatus eſt S. Anſelmus lib. de medit. redempt. gener. hum. c. 4. verbis illis. [Spontanea voluntate, ad honorem Dei & vtilitatem aliorum hominum, quæ illi mala voluntate ſunt illata, laudabiliter & misericorditer ſuſtinuit. Nec vlla cogente obedientia, ſed potenti diſponente ſapientia. Non enim illi homini, Pater vt moreretur cogendo præcepit; ſed ille quod Patri placiturum, & hominibus profuturum intellexit, hoc ſponte fecit. Non enim ad hoc eum cogere potuit Pater, quod ab eo exigere non debuit. Nec Patri tantus honor potuit non placere, quem tam bona voluntate filius ſponte obtulit. Sic itaque Patri liberam obedientiam exhibuit, cum hoc, quod Patri placiturum ſciuit, ſponte facere voluit. Denique quoniam Pater illi hanc voluntatem bonam dedit, quamuis liberam; non immeritò dicitur, quia eam velut præceptum Patris accepit. Hoc itaque modo, *obediens fuit Patri vſque ad mortē*; Et *ſicut mandatum dedit illi Pater ſic fecit*. Et *calicem quem dedit illi Pater bibit*. Hæc eſt enim perfecta & liberrima humanæ naturæ obedientia, cum voluntatem ſuam liberam ſponte voluntati Dei ſubdit, & cum acceptam bonam voluntatem, ſine omni exactione, ſpontanea libertate, opere perficit.] Et l. 1. cur Deus homo, cum c. 8. multa loca ſcripturarum addenſaſſet quibus tradi videtur Chriſtum habuiſſe à Patre præceptum moriendi pro nobis, reſpondet c. 9. Chriſtum quidem ex obedientia viuendo & loquendo, indeclinabiliter tenuiſſe veritatem & iuſtitiam, non tamen ex obedientia excepiſſe mortem, etiamſi propter obedientiam illam rectè & piè viuenti, illata ei mors, vltrò ſit ab eo excepta. [Non ergo coegit Deus Chriſtum mori, in quo nullum fuit peccatum; ſed ipſe ſponte ſuſtinuit mortem: non per obedientiam deſerendi vitam, ſed propter obedientiam ſeruandi iuſtitiam, in qua tam fortiter perſeuerauit, vt inde mortem incurreret. Poteſt etiam dici, quia præcepit illi mori Pater, cum hoc præcepit Pater, vnde incurreret mortem. Ita ergo, *ſicut mandatum dedit illi Pater, ſic fecit*; Et *calicem quem dedit ei, bibit*. Et *factus eſt obediens Patri vſque ad mortem*; Et ſic *didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam*, id eſt, quo vſque debeat ſeruari obedientia.] Nempè ſeruandi iuſtitiam, non autem obedientia moriendi. Rurſus infra, exponens illud, *fiat voluntas tua* ſic ſcribit. [Voluntatem Patris dicit, non quoniam maluerit Pater mortem filij, quàm vitam; ſed quia humanum genus reſtaurari nolebat Pater, niſi faceret homo tam magnum aliquid, ſicut erat mors illa: quia non poſcebat ratio, quod alius facere non poterat. Idcirco dicit filius, illum velle ſuam mortem, quam ipſe maluit pati, quàm vt genus humanum non ſaluaretur. Ac ſi diceret; quoniam non vis aliter reconciliationem mundi fieri, dico te hoc modo velle mortem meam; *fiat ergo voluntas tua*, id eſt, fiat mors mea, vt mundus tibi reconcilietur. Nam ſæpè aliquem velle dicimus aliquid, quia non vult aliud; quod ſi vellet, non fieret illud quod dicitur velle. Vt cum dicimus, illum lucernam velle extinguere, qui non vult feneſtram claudere, per quam ventus intrat qui lucernam extinguit. Sic ergò voluit Deus Pater mortem filij, quia non aliter voluit mundum ſaluare, niſi homo tam magnum aliquid faceret, vt iam dixi, quod filio volenti ſalutem hominum, tantumdem valuit, quoniam hoc facere alius non valebat; quantum ſi illi mori præciperet: Vnde ille, ſicut mandatum illi dedit Pater ſic fecit; & calicem quem dedit ei Pater, bibit, obediens vſque ad mortem.] Et ex ſuppoſitione huius doctrinæ, idem Anſelmus lib. 2. cur Deus homo cap. 16. & 17. & 18. latè confirmat neceſſitatem moriendi quæ in Chriſto fuit, non niſi conſequentem fuiſſe, atque adeò libertatem non læſiſſe: quia Patre nec vrgente, nec præcipiente, ipſemet ex ſe concepit voluntatem efficacem moriendi pro nobis, qua poſita, non potuit non mori.

381. Eodem modo Chriſti obedientiam, & latum de morte ſubeunda præceptum, acceperunt Scholaſtici quidam, & ex ſacris interpretibus Ribera in cap. 10. Ioan. ad illud; *hoc mandatum accepi à Patre meo*, qui ait, hanc interpretationem apertiſſimè probari ex 1. Timo. 1. vbi dicitur, non eſſe iuſto poſitam legem. Si enim iuſto non eſt poſita lex, ſed vltro occurrit ad exequendam Dei voluntatem, quanto magis idem de Chriſto eſt dicendum? Præterquàm quòd ſi Deus mortis perpeſſionem indixit Chriſto, videbitur ex eo decreto antecedenti, obtendi excuſatio culpæ crucifigentium, qui exequendo Dei præcepto ſubſeruierunt. Commodiſſimum ergo eſſe videtur, inficiari verum quodlibet Chriſto impoſitum præceptum, de morte ſubeunda pro nobis.

Hoc conſtituto, videtur ceſſare difficultas propoſita. Potuit enim Chriſtus mereri ſubeundo mortem, quia mortē obijt non adactus Patris præcepto quod prætergredi non potuiſſet, vnde ſubeundæ mortis neceſſitas fuiſſet iniecta, ſed libera ac exſoluta vndecunque voluntate; quæ tamen *obedientia* appellatur in ſcripturis, quia Chriſtus conſcius paterni beneplaciti, & miſeriæ noſtræ, præuenit mandatum. Quæ anteoccupatio præcepti, flos obedientiæ à peritis rerum ſpiritualium nominatur. Quid ſi etiam Chriſtus, vſurpauit vocem *præcepti* agens de morte ſua, eodem ſenſu quo Dauid excipiens maledicta quibus à Semei feriebatur, dixit, *Dominus præcepit ei, vt malediceret mihi*. Nimirum homines Deo plenè ſubiecti, permiſſionem diuinam qua incommodum aliquod ſuſtinent, habent pro ſuſtinendi præcepto. Ita ergo Dauid interpretatus eſt diuinam voluntatem permittendi maledicta in ipſum intorta per ſemei, eamque tanquam præceptum habuit. Similiter itaque Chriſtus, potuit paternam permiſſionem mortis ſibi à Iudæis inferendæ, interpretari impoſitum ſibi de ſubeunda morte præceptum. Quodcunque horum eligatur, euaneſcit grauis illa difficultas circa Chriſti libertatem & meritum, in executione præceptorum affirmatiuorum propriè dictorum.

Improbatur.

382. Nihilominus hæc propoſitæ difficultatis eluſio, non eſt probanda; tum quoad alia quædam præcepta, tum etiam nominatim quoad præceptum mortis pro hominum ſalute ſubeundæ. Nam Chriſti voluntatem humanam verè ſubiacuiſſe præceptis naturalibus, debet eſſe extra dubium: quia cum natura Chriſti humana, non eſſet, nec poſſet eſſe ſibi regula, neceſſariò dirigi debuit interuentu legis diuinæ naturalis, per eamque legem obligatur, veritatem inter loquendum proferre, Deum colere, & alia huiuſmodi præſtare quæ ſunt iuris naturalis: inter quæ graues Theologi, honorem quoque matri debitum, & ſubiectionem cum filiatione connexam numerant, de qua alias.

Nunc

Digitized by Google

Nunc enim ſatis nobis eſt, quod negari non poſſit, Chriſtum aliquibus affirmatiuis legis naturæ præceptis fuiſſe obſtrictum, eaque exequendo meruiſſe. Tota quippe difficultas propoſita, locum habebit quoad eiuſmodi præcepta.

Nec deſunt qui exiſtiment, Chriſtum ex huiuſmodi præcepto naturali, ad oppetendam pro nobis mortem fuiſſe obſtrictum: ita vt etiamſi Deus nullo eum poſitiuo præcepto ad mortem pro nobis obeundam adegiſſet, tamen ex naturaliter enaſcente charitatis mandato, ad profundendam temporalem vitam ſuam tametſi pretioſiſſimam, pro ſubleuãda ſumma hominũ ſpirituali miſeria obſtringeretur. Quod tamen negant Iuſtinianus Philipp.2.v.8.num 5.& Præpoſitus 3.p.qu.20.ob infinitum pretium vitæ Chriſti, omnium mortalium æterna ſpirituali ſalute pretioſiorem; quam proinde ordo charitatis ſaluam eſſe ſinebat, periturıs licet hominibus omnibus.

Vt vt ſit de naturali hoc præcepto, alia quæ protulimus Chriſtum apertè obſtringebant. Præterea verò admittendum eſſe, Chriſto præceptum à Patre impoſitum de ſubeunda pro nobis morte, eſt longè conformiùs literæ multarum ſcripturarum, quibus Chriſtus id profitetur. Quorſum enim, cum ipſe Chriſtus aſſerat ſe eius rei mandatum à Patre accepiſſe, obtorqueamus verborum illorum ſimplicitatem ad ſenſus longè alios, cum in eo quem cortex literæ præfert, nihil reuera ſit abſurdi? Chriſti enim humanitas, cum eſſet ens creatum, fuit capax ſubiectionis ad Deum, & ſuſcipiendi ab eo præcepti. Non potuit autem Chriſtus, verbis expreſſioribus profiteri impoſitum ſibi à Patre fuiſſe verum præceptum obeundi pro nobis, vt rectè argumentatur Toletus Ioan.10. annot.14. & Iuſtinianus Philipp.2.verſ.8. num 5. Igitur non eſt quod quis tergiuerſetur, & vocem *mandati* aut *præcepti*, ad peregrinas notiones traducat. Sanè admiſſo vero præcepto de morte pro nobis excipienda, clariùs elucet & voluntas Dei de noſtra ſalute curanda, & Chriſti & Adami antitheſis, vt quod Apoſtolus Roma.5.perpendit, *ſicut per vnius inobedientiam inimici conſtituti ſunt multi, ita per vnius obedientiam concilientur Deo*, reueniantque ad gradum priſtinum.

383. Nec quæ in contrarium opponebantur, vllius ſunt momenti. Nam *iuſto non eſt lex poſita*, ſtimulans, vel vrgens, aut terrens: cum ipſe vltro & lubens eam capeſſat. Eſt tamen poſita quoad directionem & obligationem, vt rectè notauit D.Thom.1. Timot.1. Lect.3.& 1.2.q 93. art.6. poſt D. Auguſtinum lib.de Spiritu & lit.c.10. Ad abrogandum item Patris præceptum Chriſto impoſitum de morte ſubeunda, nihil refert, quod qui Chriſto mortem intulère, peccauerint, quaſi ſi Pater Chriſto præcepit mortem excipere, non peccarint qui intulerunt. Hoc inquam non refert. Præceptum namque Patris reſpiciebat dumtaxat Chriſtum, ne mortem illam defugeret: non ſpectabat autem crucifixores, ſed reſpectu eorum Deus merè negatiuè ſe habuit, nec mandans illis vt Chriſtum crucifigerent, nec ex eorum manibus pro poteſtate Chriſtum eripiens, iuxta illud Thren 3. *Ex ore altiſsimi non egredientur bona, nec mala*: quod in hanc rem egregiè exponit Petrus Damiani Opuſc.37.p.1. dub.9. ſic ſcribens: [Omnipotens Pater, & innocentem filium impiorum manibus tradidit, & tamen à recto iuſtitiæ tramite non receſſit: Quoniam inde iuſtitiam reflorere conſtituit, vnde illum ad tempus iniuſtitiæ ſubiacere permiſit. Sicut in libro ſapientiæ legitur: *cum ſis*, inquit, *iuſtus, iuſtè omnia diſponis: ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnas.* Pater itaque filium mortem ſubire permiſit; veruntamen vt eum perimerent, peremptoribus non præcepit; alioquin culpabiles extitiſſent dum miniſterium impietatis, adſcriberent pietatis authori. Poteſtatem ergo Deus Chriſti perſecutoribus præbuit, ſed vt eum perſequentes occiderent non mandauit. Vnde illic præmittit Propheta dicens; *Vt peruerteret hominem in iudicio ſuo, Dominus ignorauit.* Peruerteret quippe Dominus in iudicio hominem, ſi condemnari præciperet innocentem. Sed aliud eſt condemnare, aliud à condemnationis ſupplicio non eripere; aliud in conatus ſacrilegos furentes impellere, aliud nequaquam accepti furoris inſaniam reſeruare. Vnde illic non ignorando, ſed reprobando ſubiungitur: *quis eſt iſte, qui dixit, vt fieret, Domino non iubente?* Domino dicit, *non iubente*, non tamen prohibente. Non ergo perſecutoribus Deus; vt Saluatorem noſtrum crucifigerent, iuſſit: quia nihil in eo quod puniendum eſſet, inuenit. Non tamen ne crucifigeretur, inhibuit; quia pro mundi ſalute paſſurum, nullatenus eum ex impiorum manibus liberauit, vnde benè mox additur. *Ex ore altiſſimi non egredientur nec bona nec mala.* Bona quippe procederent, ſi eum de ſupplicio, quod irrogabatur, eriperet; mala verò ſi crimen in eo qui ſupplicijs adiudicandus fuerit, reperiret. In paſſione ergo Chriſti, ex ore altiſſimi, nec bona egrediuntur, nec mala, quia Pater eum nec ex poteſtate liberat, nec ex legis æquitate condemnat: quia licet non reperiat peccatorem, pro ſalute tamen mundi in paſſione poſitum, non eripit innocentem. Nullis videt peccatis obnoxium, nec tamen reddit impiorum manibus abſolutum: vt dum ſubit innocens pœnam, qui peccator eſt, reuertatur ad veniam: & dum vnus qui non debet, ſoluit omnium debita, omnes qui ſub originali vetuſtæ cautionis fœnore tenebantur aſtricti, reſciſſi chirographi reddantur legibus abſoluti.]

384. Tandem authoritati Patrum qui in contrarium ſunt prolati, deferre in hac re non poſſumus; cum ſcriptura videatur clara, reclamentque alij Patres, præceptum de quo agimus, Chriſto impoſitum agnoſcentes; vt Ambroſius 5.de fide cap.5.*in fine* Damaſcenus 3. fid.c.24. Conatur quidem Iuſtinianus Philipp.2. v.8. n.5. Patres illos interpretari, vt tantum ſignificare voluerint promptiſſimam Chriſti in bonum noſtrum voluntatem, à ſeruili adactione liberam. Nec minus aptè certè admodùm conſentaneè ad Chryſoſtomum Philipp.2.hom.7. diceretur, Patres illos (ſi Anſelmum excipias,) exploſiſſe Arrianum præceptum verbo ipſi impoſitum de carne induenda, & morte excipienda, quale apud Faſtidioſum Arrianum in ſerm. per S.Fulgentium confutato his verbis legitur. [Poſtquam à diabolo deceptus eſt homo, qui volens fecit iniquitatem, inuitus incurrit in mortem. Præuaricatus eſt iniuſtè, & punitus eſt iuſtè. Deus verò cum hæc duo vidiſſet in homine, culpam & mortem, vnam quam malè fecerat, alteram quam iuſtè pertulerat, cum his duabus validiſſimis catenis homo tenebatur innexus, præcepit vt carnẽ ſuſciperet Dominus Chriſtus, nõ in qua peccator debitor fieret, ſed in qua ſine peccati debito, mortẽ indebitè pro debitoribus ſuſtineret.] Et mox. [Quæ maior potuit eſſe pietas, quàm vt pro carnalibus hominibus Dei filius, paterno parens imperio, humanam carnem ſuſciperet, & vita mortem pro mortalibus ſuſtineret? & ille qui ante ſæcula naſcitur fundatus à Patre, in nouiſſimo tempore naſceretur ex virgine? Ille qui dat vitam mundo, iaceret mortuus in ſepulchro?] Hoc igitur Arrianum præceptum, videri poſſint reieciſſe Patres prædicti, non autem præceptum quod admiſimus; contra quod quæcunque opponebantur nihil reuera vrgent, eſtque proinde huiuſmodi præceptum reuera admittendum.

Præceptum ſubeundæ mortis, ſtrictum; ac proinde ardua circa illud libertatis & impeccabilitatis concordia.

Ita porrò hoc præceptum admitto, vt velim eſſe

quod

quod vox *præcepti* ſonat; obligans videlicet, & tale vt niſi impleatur cùm impleri poſſet, contrahatur culpa. Qua in re diſplicent nonnulli, qui præſcribentes difficultatem cui diſſoluendæ proludimus, ſatagerunt eam auertere, dicentes, præceptum hoc Chriſto impoſitum eiuſmodi fuiſſe, vt non obligaret ad culpam, ſed ſe haberet ad modum legis pœnalis, quo pacto ſe habent leges quorundam inſtitutorum religioſorum. Quod eſt dicere, præceptum Chriſto impoſitum, non fuiſſe verum præceptum; ſed tantùm monitionem, aut directionem, & ad ſummum fuiſſe conuentionem & pactum de ſubeundo, niſi mortem obiret, in commodo quopiam; non per modum pœnæ quæ culpam ſupponeret, ſed per modum puri incommodi.

Verùm quamuis hoc pacto declinari videatur præceptum verum de executione operis indicti, ob cuius prætermiſſionem decernitur ſubſecuturum incommodum; tamen ægrè declinari poteſt verum præceptum de ſubitione incommodi, ob prætermiſſam executionem operis à ſuperiorè indicti. Et de hoc verò præcepto, manebit in re præſenti, difficultas circa Chriſtum propoſita. Deinde quæcumque adduximus ad aſſerendum præceptum ſubeundæ mortis Chriſto impoſitum, planè probant illud præceptum fuiſſe quod deſignatur vocè *præcepti*, id eſt verè obligatorium atque adeò cuius violatio noxia foret atque culpabilis. Nec niſi gratis cauillando fingitur, hoc præceptum in ratione vinculi obligantis, fuiſſe ſimile legi purè pœnali, atque adeò directè & per ſe primò non obligaſſe ad mortem ſubeundam, ſed ad aliquod aliud incommodum. Quod enim aliud incommodum Chriſto irrogandum erat ex pacto cum Patre, ſi mortem indictam defugiſſet?

386. Argumentatur inſuper contra hoc Albertinus 5. princ. compl. coroll. 3. n. 6. etiamſi præceptum Chriſto impoſitum non fuiſſet verum præceptum obligans ad culpam, ſed tantùm ſe habuiſſet admodum legis purè pœnalis; tamen receſſus à tali præcepto, magna imperfectione ſorduiſſet, quæ nullomodo affricari Chriſto poſſet. Quare maneret difficultas, cui declinandæ excogitata eſt ea præcepti larua. Sed hoc argumento non putabunt ſe multùm premi qui contra ſentiunt. Intrepidè enim deuorabunt quod ingeritur; nempè potuiſſe Chriſtum abſque contradictione tali imperfectioni ſubiacere; quo pacto declinatur ſufficienter difficultas. Quare ob alia quæ protuli, præſertim verò quia ſtandum eſt cortici ſacrorum verborum, cum nullum ex eorum extimo ſenſu abſurdum exiſtit, quale hinc certè nullum ſequitur; contendo præceptum Chriſto impoſitum de morte pro nobis ſubeunda, verum præceptum fuiſſe; atque adeò ad culpam obligans, & injiciens exequendi neceſſitatem, ni culpæ ſit ſubiacendum.

Præcluſum itaque eſt, difficultatis propoſitæ effugium quod captabatur. Nam Chriſtum affirmatiuis præceptis ſubiacuiſſe oſtenſum eſt, & nominatim ei quod mortis ſubitionem indicebat. Inſuperque monſtratum eſt, ea præcepta ac iſtud nominatim de morte, fuiſſe vera præcepta ad culpam obligantia: idque iuxta Rupertum l. 6. in Gneſ. c. 31. expreſſum eſt cum Iſaac ligna ad holocauſtum tulit, pater autem ignem & gladium. Eſt enim ignis, ſymbolum amoris ex quo Pater, filio mortem pro nobis præcepit; gladio quippe Imperium denotari, illud Apoſtoli docet, *non ſine cauſa gladium portat.*

387. His ita poſitis, ſudandum eſt in enodatione difficultatis; quam ex eo ducebamus, quod cum conſtet de Chriſti merito, atque adeò etiam de Chriſti libertate in executione prædictorum præceptorum; aliunde tamẽ videatur libertas peſſumdari ob Chriſti impeccabilitatem, tum ex vnione, tum ex beatitudine qua potiebatur, deriuatam. Quæ enim libertas eſſe poteſt, in eo exequendo quod non poſſis non exequi? Rectè profectò Clemens Alexand. 4. ſtrom. cap. 9. [Id nobis eſt liberum, eſtque in noſtra poteſtate, cuius ex æquo ſumus Domini, & eius quod ei aduerſatur, vt philoſophari, vel non; & credere, aut non credere. Per hoc ergo quod ſumus æquè participes vtriuſque eorum quæ inter ſe aduerſantur, inuenitur fieri poſſe id quod eſt in noſtra poteſtate. Quin etiam præcepta ſunt eiuſmodi, vt à nobis poſſint fieri & non fieri, quæ conſentaneum eſt vt conſequatur laus & vituperatio.] Cum ergo Chriſtus, & quia vnionem ad Verbum cõtinebat & quia beatus erat, non poſſet non exequi præceptum affirmatiuum quod omittendo peccaſſet quomodo in ea executione liber fuit aut verè meruit.

Initur, ſi habeatur tantùm ratio impeccabilitatis ob vnionem.

388. Hæc difficultas prout ducitur ex ſolo primo capite, hoc eſt ex vnione impeccabilitatem Chriſti inferente, non mihi videtur expeditu ardua. Rectè enim intelligo, impoſitum fuiſſe Chriſto verum præceptum affirmatiuum abſque Læſione libertatis & impeccabilitatis; quatenus Chriſtus ita proximè talis præcepti excuſatione abſtinere, vt tamen remotè non poſſet illud exequi. Senſus eſt, Chriſtum ſpectato quidem præſenti modo quo Deus erga eius voluntatem ſe habuit, potuiſſe non exequi præceptum affirmatiuum, attendendo dumtaxat impeccabilitatem ratione vnionis. Mouebatur enim de facto à Deo, ad operandum, per ſola auxilia congrua quibus præſciebatur conſenſurus; quæ motiones ſunt eluctabiles, & probè cohærent cum exſolutione libertatis ad vtrumlibet. Nec refert quod dentur Chriſto ex præfinitione diuina quæ non poteſt irrita cadere. Præfinitiones enim purè immanentes, non temerant libertatem quia relinquunt eam qualis ex ſe eſt, nihilque erga eam immutant; atque adeò ſicut exſolutam inueniunt, ita & exſolutam relinquunt. Spectato igitur præſenti modo quo Deus ſe habebat ad Chriſti voluntatem, ſalua erat quantum eſt ex hoc capite libertas Chriſti. Neque tamen lædebatur impeccabilitas; quia Deus ita ſuauiter Chriſtum mouendo, iam tunc conſtitutum habebat, fortiter adigere; & vel reluctantem compellere ad operandum, ſi non fuiſſet ſponte ſua operaturus. Vnde ſpectato eo quod Deus fuiſſet facturus, ni Chriſtus ſponte conſenſiſſet, impoſſibile erat Chriſtum omittere rem præceptam, & peccare.

Erat igitur Chriſtus, liber de facto; ſed ita tamen, vt quia impeccabilis erat, non fuiſſet futurus liber ob interponendam motionem diuinam ineluctabilem qua ad peccãdum abriperetur, niſi Deus per ſcientiam mediam præmouiſſet, adhibitis ſolis impulſibus congruis & motionibus eluctabilibus, operationem præcepto affirmatiuo indictam, fuiſſe per Chriſtum executioni mandandam. Qua de re actum alibi à nobis eſt, conciliando præfinitiones immanentes cum libertate, in Natur. Theol. diſt. 8. n. 192. & in Mor. diſt. 2. à n. 277. & diſt. 4. num. 345. quibus locis declaratum eſt, quomodò executio præcepti in hoc euentu non ſit ex ſuppoſitione antecedente: quod vnum obtendunt, quibus hæc doctrina non placet, vt Valentia 3. p. d. 1. q. 19. p. 2. & Moncæus diſp. 9. ſelecta cap. 9. *ſub initium*, ac Vaſquez 3. p. d. 74. n. 23.

Nodus, ſpectata impeccabilitate ob beatitudinem.

389. Tota ergo difficultas eſt, de cohæſione libertatis Chriſti in executione præcepti affirmatiui, & impeccabilitatis prouenientis ex viſione beatifica. Nam beatus amat Deum ſuper omnia, & quidem ex ſuppoſitione

ſtione independente à voluntate; ac proinde neceſſariò. Cum ea autem neceſſitatione ad ſummum amorem, omnem Chriſti affectum exſugente, & prorſus abripiente voluntatem, non poteſt coniungi violatio præcepti affirmatiui: quia ſic Deus, amaretur & non amaretur ſuper omnia. Quomodò igitur dici poteſt, Chriſtum qui ratione viſionis beatificæ, & amoris eum conſequentis, non poteſt Deum non amare perfectiſſimè, nec ab eo amore deſciſcere prætermittendo executionem præcepti affirmatiui, exequi tamen liberè illud præceptum? Hæc enim circa impeccabilitatem ex primo capite ductam, inde conciliabamus; quod non obſtante hypoſtatica vnione, poſſet Chriſtus omittere executionem actus præcepti, ſi haberetur tantùm ratio modi quo Deus ad Chriſti voluntatem de facto ſe habebat: vnde vidimus exiſtere quidem indefectibilitatem actus præcepti, non tamen neceſſitatem. At in re præſenti, nihil tale dici poteſt: quia vi amoris beatifici, voluntas Chriſti determinabatur de facto ad executionem actus præcepti, ita vt ea dumtaxat attendendo quæ reipſa circa voluntatem Chriſti fiebant, non poſſet non agere. Vi enim præcepti interpoſiti, executio abijciebat indifferentiam obiectiuam, & connectebatur cum ſummo bono ſuper omnia amato; vi cuius immutationis ſequebatur neceſſariò executio rei diuinitùs indictæ, non minùs quàm ex intentione efficaci, aſſumptio vnici medij. Vbi ergo libertas omittendi? Eſt ſanè hæc difficultas lõgè maxima: quod vel incredibilis ſententiarum varietas, abundè prodit. Referam quaſdam celebriores, eaſque primùm quæ difficultatem enodant prout cuiuis præcepto communem; tum alias quæ hanc difficultatem expediunt, prout ſpectantem præcepta tantùm poſitiua; illudque præſertim quod in hac difficultate maximè pungit; nempe præceptum à Patre Chriſto impoſitum, vt pro nobis mortem obiret, & ſatisfaceret.

Enodationes nonnullæ, ex falſis de libertate principiis.

390. Verùm in primo reſponſionum ordine, ſeponendæ ſunt tres planè improbabiles, & alibi ſufficienter contritæ, ac proinde hic denuò nõ excutiendæ ſententiæ. Prima, eorum eſt qui omnẽ neceſſitatem voluntati ex diuino præcepto iniectam, negant lædere eius libertatem, eo quod ſit neceſſitas ex ſola ſuppoſitione præcepti. Neceſſitatem autem ex ſuppoſitione, non lædere libertatem, rudimentarij Dialectici non ignorant. Ita Aluares 3.p. diſp. 46.

Secunda eſt eorum, qui idcircò dixerunt, præceptum nihil offeciſſe libertati Chriſti Domini, quia vbicunque eſt indifferentia iudicij quo actus exhibetur tanquam bonum non ſummum, ibidem locum habet libertas circa actum illum; quicquid tandem antecedat, vel comitetur, aut ſequatur. Atqui non obſtante præcepto, actus indictus nõ eſt exhibitus Chriſto vt ſummum bonum. Fuit igitur Chriſti voluntas ad eum exequendum libera, non obſtante ſuppoſitione præcepti. Ita Bannes 1. p. q. 19. art. 10. dub. 1. § 3. *documentum.* Subſcribit Peſantius 3. p. q. 18. art. 1. diſp. 4. concluſ. 2. Non quod cum Banne cenſeat libertatem ſemper eſſe ſaluam, quamdiu eſt in intellectu iudicium indifferens; ſed quod peculiariter in re preſenti exiſtimet, indemnem eo pacto præſtari Chriſti libertatem, ob excluſam antecedentem motionem, voluntati antecedenter extrinſecùs inditam adigentem ad operandum: quod cenſet ad libertatis incolumitatem ſatis eſſe, non obſtante præcepto, & amore beatifico. Vnde diſp. 6. ex eodem principio infert, beatum vi viſionis non determinati ad non peccandum, ſed liberè non peccare.

Tertia ſententia quam memorabam, eſt viuis tantùm cuiuſdam, qui libertati Chriſti inde conſulium cenſuit, ſi exploſa communi & protrita libertatis notione, expreſſa per poteſtatem & dominium in actum ſuum; vel per facultatem vtrolibet flexibilem; libertas ſtatuatur in amplitudine & eminentia, ex adhæſione ad Deum; quæ quo nexus adamantini aſtringentes nos Deo, fuerint fortiores & inexpedibiliores, eo maior conſequetur; atque adeò maior exiſtet libertas. Vnde cum Chriſtus arctiſſimè Deo adhæreret, & ita vt non poſſet ab eo diuelli peccando; libertimus quoque, erat, etiamſi non poſſet omittere rem præceptã: quod ad libertatem non pertinere exiſtimat hæc ſententia, latè nuper ab eius primo fabro tradita lib. 1. de libert. Dei & creaturæ cap. 33.

Repelluntur.

391. Seponendas dixi has tres ſententias, quia ſunt planè improbabiles, & alibi à nobis plenè reiectæ. Prima enim abſurdè ſupponit, neceſſitatem ex quacunque ſuppoſitione deriuatam, cohærere cum libertate; quod eſt apertè falſum: alioqui is qui arctiſſimè alicubi religaretur, eſſet liber ad abeundum; quia hæreret, tantùm ex ſuppoſitione vinculorum. Et cœcus, liberè non videret; quia ex ſola cœcitatis ſuppoſitione, non ageret. Itaque tametſi ea ſuppoſitio quæ per voluntatẽ liberam ponitur, non lædit libertatem: tamen ſuppoſitio quæ eſt antecedens arbitrium noſtrum, ſi actionem neceſſariò inuehat, excindit vſum libertatis, vt plenè dixi in Mor. diſt. 2. Cum ergo voluntas Chriſti, per amorem ab eius libertate independentem, planeque neceſſarium, adigeretur ad executionem actus præcepti: non poteſt executio dici libera, eo quod ſit tantùm neceſſaria ex ſuppoſitione, vel præcepti, vel amoris beatifici: quarum formarum neutra, ſubeſt arbitrio humanæ Chriſti voluntatis. Vnde ſuppoſitio earum, eſt ſuppoſitio antecedens, & ex ea conſequens neceſſitas, temerat libertatem.

392. Secunda item reſponſio, nititur principio apertè falſo. Nam non obſtante indifferentia iudicij, exhibentis obiectum tanquam bonum non plenum & ſummum, poſſet voluntas neceſſitari. Vnde ſectatij qui libertatem exſcindi per diuina decreta & motiones fabulantur, quamuis non negent, nec negare poſſint indifferentiam obiectiuam interuenire reſpectu quotidianis noſtrorum actuum; tamen habentur, vereque ſunt exſolutæ libertatis hoſtes; quia adactionẽ voluntatis admittunt, quam rectè aſſerunt funditùs ſubruere libertatem, tametſi ſuperſtite indifferentia iudicij. Videſis quæ in hanc rem latè diſputo in Mor. diſt. 2. num. 88. & num. 254. & in Natur. Theol. diſt. 8. à num. 76. Non poteſt ergo hinc conſuli libertati Chriſti Domini, in executione actuum præceptorum; ad quam Chriſtus, quomodocunque ſe habuerit iudicium intellectus, adigitur per amorem ſummum, qui non patitur vt voluntas poſſit pro arbitrato ferri contra præceptum. Quid quod actus præceptus, tametſi ſecundùm ſe proponatur vt indifferens obiectiuè, tamen prout nexus cum præcepto, & perfuſus diuina voluntate; non obijcitur vt indifferens; ſed ob connexionem cum ſummo bono, induit neceſſitatẽ, & boni plenitudinẽ irrepudiabilem? Ex quo liquet, reſponſionem quam excutimus, ne ſuppoſito quidem eo falſo principio de natura libertatis quo nititur; poſſe ad retinendam Chriſti libertatem vſui eſſe, ob excluſam ab actibus præceptis indifferentiam obiectiuam, per connexionem quam habent cum Deo ſummo bono; eo ipſo quod ab eo mandantur; ita vt vel violandum ſit diuinum præceptum, & deſpicienda ſumma eius bonitas, quod beatus nullo modo poteſt; vel eliciendus ſit actus præceptus, excluſâ omni ad eum non ponendum indifferentiâ. Nec refert, quod per præceptũ aut viſionem claram Dei, nihil intrinſecè immittatur

volun-

voluntati, præuium actui amoris beatifici: quaſi nulla tali immiſſione facta, libertas perſtet incolumis, vt Peſantius imaginabatur. Hoc inquam non refert. Nam ad libertatis impeditionem, ſatis ſuperque eſt propoſitio obiecti, tanquam ſummi boni; vnde neceſſarius amor eiuſdem, & omnium cum eo amore connexorum neceſſitas, apertè manat.

393. Tertia denique reſponſio, eſt perſpicuè varia. Nam iuxta eam, Deus ad intra eſſet liberrimus, quia maximè ſibi adhæret: & beati quoque Deum amantes, eſſent liberrimi, quia arctiſſimè adhærent ſummo bono. Scio nouæ libertatis fabrum, hæc non habere pro abſurdis. Non debemus tamen plus eius iudicio deferre, quàm ſenſui omnium planè ad hanc diem Theologorum; quia manifeſtè in contraria ſunt ſententia. Et quamuis libertatem ſummam beatis concedant, quaſi ciuilem Chriſtianam, quæ in receſſu à peccato ſita eſt; tamen libertatem omittendi res à Deo præceptas, abrogant illis: Et ſimiliter Dei libertatem propriè dictam, quoad actus internos, prorſus diffitentur, quicquid nouæ libertatis inuentor tricetur. Contra hanc nouam libertatem iuſto opere certauimus. Quare nihil ab ea ſubſidij expectandum, in præſenti negotio. Sepoſitis ergo his ſententijs tanquã perſpicuè improbabilibus, & aberrantibus ab ipſo oſtio, eo quod in naturam veræ libertatis impingant; ſcrutemur alia, quæ ſuppoſitis legitimis de libertate principijs, ad retinendam Chriſti libertatem commodare ſunt viſa.

Aliæ enodationes, aduocata circa voluntatem diuina vi.

394. Sunt igitur qui dicant, quamuis Chriſtus ratione amoris beatifici eſſet intrinſecè determinandus ad parendum, ſi attendamus ad ſuppoſitionem illam antecedentem, & ad illud quod ex natura rei conſequi ad eam debebat: tamen diuina virtute factum fuiſſe, vt amor beatificus, non determinauerit voluntatem Chriſti ad exequendum actum præceptum, ſed eam expeditam reliquerit. Sicut quamuis gaudium ſummum, & ſumma triſtitia, n̄ ṫraliter ſe excludant; tamen in Chriſto ex diuina diſpenſatione per miraculum coaluerunt, vt eſſet locus perpeſſioni pro nobis. Refert nec improbat hanc ſententiam. Ægidius Coninc diſp. 2. de actibus ſupern. à num. 117. additque qui eam improbant, apertam in ea repugnantiam non mõſtrare. Non omnino item, ab ea abhorret Pennotus lib. 1. propug. humanæ libertatis c. 11. *ſub finem*; quibus præiuit, qui planè videtur eam ſententiam tradere Mol. 1. p. q. 14. art. 13. diſp. 18 membro 4. *ad vltimum §. illud deinde*. Quanquam non niſi obiter, meminit determinationis ex amore beatifico, ſuſpenſæ in Chriſto: Totus autem eſt in monſtranda donorum Chriſto cõceſſorum, conſequenter ad vnionem & viſionem, cohæſione cum eius libertate; eo quod ea dona, eſſent eluctabilia; quamuis ſi præuiſum eſſet fore repudianda, adhibitæ eſſent motiones ineluctabiles, quibus Chriſti libertas nunc incolumis, fuiſſet tunc euerſa, vt peccatum declinaretur. Quod eſt reſpondere ad difficultatem de Chriſti libertate, prout ductam ex vnione ſola, non autem prout ductam ex viſione, quo pacto nos nunc eam attendimus. Non multum ab hac reſponſione quam nunc retulimus, abeſt alia quam refert Leſſius lib. 2. de ſummo bono num. 180. ex nonnullis, affirmantibus voluntatem Chriſti Domini, ita fuiſſe diuinitùs corroboratam, vt non neceſſariò traheretur à ſummo bono clarè viſo; ſed poſſet obſiſtere, & amorem beatificum abrumpere, ſicque ſe flectere ad omiſſionem actus præcepti.

Non placent.

395. Neuter tamen horum dicendi modorum, probandus eſt. Et prioris quidem repugnantia, videtur manifeſta. Nam amor Chriſti beatificus, eſt amor ſuper omnia. Talem quippe neceſſe eſt eſſe amorem illum, qui ex notitia clara boni pleni conſequitur, & ad hominis optimum ſtatum, vel conſtituendum, vel integrandum pertinet. Atqui amor Dei ſuper omnia, eſt incompoſſibilis cum libera omiſſione actus à Deo præcepti. Sic enim amor ille Dei non eſſet ſuper omnia, igitur impoſsibile fuit, eſſe in Chriſto amorem beatificum, & tamen ſuſpendi determinationem voluntatis per eum, ad volendam executionem diuinorum præceptorum. Nec ſecus videntur facere, qui admiſſo amore Chriſti ſuper omnia, addunt determinationem ad hoc illudue à Deo mandatum volendum, ſuſpendi poſſe; quàm ſi quis diceret, poſita intentione efficaci, ſuſpendi poſſe ordinem quem habet ea intentio, ad electionem mediorum. Sicut enim quamuis formalis actus eligendi poſsit ſuſpendi, præmiſſâ intentione efficace; tamen ordo ad actum intelligendi, eſt eſſentialis efficaci intentioni; nec inhiberi poteſt ea poſita: ita impoſsibile eſt, determinationem ad volendum exequi quicquid Deo placet, quæ non diſtinguitur à parte rei ab amore ſuper omnia, & in eo eſſentialiter includitur; ſuſpendi eo amore poſito: quia amor Dei ſuper omnia, non eſt mera tendentia in bonum ſummum, ſed præter affectum in Deum, inuoluit quoque affectum in res cum Deo connexas, & odium cuiuſcunque ab eius voluntate abhorrentis. Præterea hæc reſponſio, dum nititur complanare difficultatem quæ aduerſùs libertatem Chriſti aſſurgit; aperit oſtium peccabilitati Chriſti, quantum eſt ex hoc capite, magnaque perfectione Chriſtum ſpoliat; nempe ea determinatione ad nihil volendum contra Deum. Magna item imperfectione Chriſtum inquinat, qui deteriore ſit conditione, quàm cœteri beati, quos ſummus Dei amor reddit impeccabiles, non item Chriſtum amor ſuus beatificus longè excellentior.

396. Poſteriori item modo dicendi proximè propoſito, opponendum eſt, impoſsibile eſſe vt amor ſuper omnia, qualis neceſſariò eſt beatificus; cum procedat ex clara contuitione ſummi boni, non trahat potenter & ineluctabiliter voluntatem, ad executionem præcepti. Deeſt enim illi radix libertatis, ſiue indifferentia obiectiua; ſine qua impoſsibile eſt, potentiam quę aliquò fertur liberè ferri. Poteſt quidem actus obiectiuè indifferens, fieri neceſſarius ob adactionem, & determinationem extrinſecam aliunde quàm ex obiecti meritis iniectam, vt in Morali oſtenſum eſt. Vt tamen actus obiectiuè neceſſarius, ſit formaliter indifferens & liber, tam impoſsibile eſt quàm participare effectũ formalem abſque cauſa formali, & germen abſque radice. Et hæc eſt cauſa, cur contradictionem implicet, actus facultatum ſenſitiuarum externarum & internarum liberos eſſe, ſpectata quacunque vi. Quid quod hæc ſententia, dum libertati Chriſti proſpicit, imperfectione magna eum onerat; admittens Chriſtum liberè amaſſe Deum clarè viſum, & potuiſſe ab eo amore feriari, ſicque peccare? Quæ omnia etiamſi non eſſent impoſsibilia, magna tamen imperfectione Chriſtum dedecente ſorderent. Quàm enim beatius eſt, neceſſariò amare toto niſu voluntatis ſummũ bonum, quàm illud oſcitanter ſtringere, & poſſe abijcere actum amoris? Quàm item indignum eſt, troncare vel hac parte integrante, vel hoc complemento beatitudinẽ Chriſti, præſertim vt poſsit ſtatui peccabilis, & capax diuinæ Maieſtatis violandæ, prætergrediendo eius præceptũ? Interrogare verò præterea poſſumus, quomodò ea corroboratio fieret in voluntate, vt poſſet tractioni viſionis, ſeu potiùs obiecti clarè viſi obſiſtere. Non enim

Digitized by Google

enim fieri poteſt per aliquid intrinſecè immiſſum voluntati, quod glacialem rigorem ei conciliet, ne amore inardeſcat, eamúe quaſi ſtupefaciat quoad actum illum. Nullus quippe eſt habitus eiuſmodi aut forma; cum omnes huiuſmodi habitus & formæ ſint operatiuæ, non ſtupefactiuæ potentiarum: præſertimque incommodiſſimum eſt, id tribuere formis ſupernaturalibus, cuiuſmodi oporteret eſſe has formas amorem beatificum præfocantes, eoque potiores. Quis enim ſibi perſuadeat, Deum huiuſmodi formarum autorem, impediendo tam ſublimi actui, & inuehendæ in Chriſtum peccabilitati, operam ſuam, & quidem ſupra naturam impendere? Eodem autem argumento conficitur, ob firmationem illam voluntatis, & obdurationem aduerſùs pellectionem obiecti clarè viſi ad ſui amorem, non effici per meram extrinſecam aſſiſtentiam diuinam. Præterquàm quod intelligi non poteſt, quo pacto Deus merè extrinſecè aſſiſtendo, & nihil circa voluntatem efficiendo; non formam, non actionem, non quiduis aliud, poſſit inducere in voluntatem, rigorem aduerſùs tractionem per viſionem. Nam voluntas ex ſe, trahitur neceſſariò per obiectum illud viſione clara propoſitum. Ergo niſi aliquid circa eam de nouo fiat quo immutetur, perſeuerabit qualis ante erat ex ſua natura.

Enodatio alia, per duplicem Chriſti amorem; improbata.

397. Pergo ad aliam difficultatis propoſitæ enodationem, quam iniuit Bellarminus l.5. de Iuſtif. cap.11. ad 2. & Suarez 3.p.d.37.ſ.4. tametſi non abſque vacillatione, ac ita vt primò fateatur ſe in ea non conquieſcere; mox tamen ſuppoſita doctrina de totali præfinitione actuum Chriſti, eodem reueniat. Aiunt ergo hi autores, fuiſſe in Chriſto duplicem amorem, ſubordinatum duplici ſcientiæ Chriſti; beatæ videlicet, & infuſæ. Et quidem primum illum, fuiſſe prorſus neceſſarium; ſecundum verò fuiſſe liberum, eo quod ſcientiæ beatæ nihil commune eſſet cum hoc amore ſcientiam infuſam conſequente, qui ſolus influebat in operationem præceptorum Chriſto viatori impoſitorum. Vnde quamuis hic amor, eſſet valdè perfectus, ac ſuper omnia, & ex eius ſuppoſitione præceptum non poſſet non impleri; tamen quia liber erat, nihil officiebat libertati executionis præcepti. Sicut neceſſitas electionis vnici medij, ex ſuppoſitione intentionis efficacis liberè ſuſceptæ, non eſt neceſſitas temerans libertatem.

Aduerſùs hanc enodationem difficultatis propoſitæ, latè bellat Moncæus diſp.9. ſelecta cap.9. in poſteriore parte capitis; ſed magnam partem inefficaciter cauſatur ergo inprimis, per eam doctrinam exponi inſufficienter Chriſti prout beati impeccabilitatẽ, quam in ſolum amorem ſuper omnia reducit: cum tamen præcluſo, aut impedito amorẽ, æquè impeccabilitas conſecutura eſſet viſionem, prout remouentem ab intellectu omnem defectum impedientem ne minùs conſiderat bonum honeſtum quàm delectabile; quæ eſt tota mali radix. Addit inſuper, perperam in humana Chriſti voluntate ſtatui duos amores ſupernaturales, cum beatificus ſatis ſuperque ſufficiat; nec rectè, ſi admiſſum duplicem amorem velimus, duas pro eis in intellectu regulas ſtatui, pro vnoquoque ſuam; cum viſio beata non poſſit nõ regulare & dirigere omnem amorem ſupernaturalem, voluntatis eidem ſuppoſito implantatæ. Hæc omnia ſunt ruinoſa, nec doctrinam quam impetunt, poſſunt diſijcere. Nam falsò dicitur, impeccabilitatem tribui poſſe ſoli viſioni, prout excludenti omnem defectum, vel minorem conſiderationem intellectus. Quamuis enim inde habeatur impeccantia, (quia nemo de facto vmquam peccat, niſi ignorans, id eſt errans, vel minùs conſiderans;) tamen non habetur inde impeccabilitas, vt hic autor perperam aſſumit. Qui item labitur, cum negat in Chriſto amorem infuſum à beatifico diſtinctum, & regulatum per ſcientiam infuſam, non per beatam: qua vtraque in parte, iam ſuperiùs cum eo conflixi mus.

Eſt igitur aliunde agendum contra propoſitam huius difficultatis enodationẽ; nempè ex eo quòd amor beatificus ſit planè neceſſarius, & ſuper omnia, ac proinde neceſſariò excludat omnem affectum, Dei voluntati contrarium. Quamuis enim voluntas quæ neceſſariò fertur ſummo amore in aliquod bonum, poſſit inſuper illud amare per alium actum liberum: tamen ſuppoſito illo alio amoris actu neceſſario & ſuper omnia, impoſſibile eſt vt aliquid ei contrarium admittat; alioqui amaret ſimul, & non amaret ſuper omnia. Nimirum voluntas plenè iam & perfectè determinata ad aliquid, quamuis poſſit vlteriùs determinari quaſi extenſiuè per aliam determinationem nouam minùs perfectam, ſed eodem collimantem; non poteſt tamen non eſſe determinata, aut ferri contra alterius illius perfectiſſimæ determinationis præſcriptum: quod eſſet, cum ſumma determinatione admittere indeterminationem; imo cum vna determinatione, ſubire contrariam. Itaque Chriſtus Dominus, quia per amorem beatificum planè neceſſarium & ſuper omnia, determinabatur ad obſequẽdum Deo per omnia; non poterat cum ea tam exquiſita tamque firma determinatione, coniungere indeterminationem ab obſequendum per amorem inferiorem; ſed neceſſariò ita afficiebatur, vt parere Deo vellet.

Variæ ſpeciales enodationes eiuſdem difficultatis, quoad præcepta tantùm poſitiua, vt mortis obeundæ.

398. Hactenus de primo ordine enodationum huius difficultatis, quæ ſcilicet attendunt concordiam libertatis & impeccabilitatis Chriſti circa quæcumque affirmatiua præcepta, ſiue naturalia, ſiue poſitiua. Pergo ad alias enodationes, quæ locum dumtaxat habent pro præceptis poſitiuis, ac nominatim pro præcepto ſubeundæ mortis, de quo in toto hoc negotio, eſt maxima controuerſia. Ad hæc ergo dumtaxar præcepta, accommodari poteſt quod dicunt aliqui, inter quos Bened. Iuſtin. Philipp. 2. v.8. n.10. nimirum idcirco Chriſtum in præceptorum obſeruatione fuiſſe liberum, quòd Deus propterea impoſuerit illi præceptum, quia interuentu ſcientiæ mediæ præſciebat illum conſenſurum & liberè obediturum. Itemque quod dicunt alij, vt Pennotus l. 1. propugn. cap. 11. *in fine*; nempè idcirco Chriſtum fuiſſe liberum, quia neceſſitas ei iniecta ad præcepti obſeruationem, erat ex ſuppoſitione acceptati per Chriſtum diuini præcepti, ad quod Pater eum obſtringere non intendiſſet, niſi ipſe mandatum paternum vltrò acceptaſſet. Ac denique quod alij dicunt Chriſtum liberè paruiſſe, quia poterat petere præcepti diſpenſationem, quam ſe conceſſurum ſi rogaretur, & præcepti obligationem laxaturum, ſignificauerat Pater inter imponendum præceptum: quod inſinuari putant illis Chriſti verbis, *an putas non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò pluſquàm* 12. *legiones Angelorum*: quot ſcilicet neceſſariæ non erant ad declinandam mortem, de qua tamen ſubeunda erat præceptum. Igitur intellexit Chriſtus, ita mandatum ſibi fuiſſe mortem ſubire, vt tamen ſi præcepti diſpenſationem obtinere, & eius vinculum laxari vellet, facillè id conſequi poſſet rogando; eo quod talis eſſet voluntas Patris.

Has omnes reſponſiones, perſpicuum eſt habere dumtaxat locum pro præceptis poſitiuis. Nam præcepta naturalia, non poſſunt imponi à Deo, quia præſcit nos obedituros, aut quia accepramus, vel cum faculta-

te petendi diſpenſationem. Vnde, quod aliqui non aduertunt, hæ reſponſiones quamuis admitterentur, non exhaurirent tamen hanc difficultatem vniuerſam, nec expedirent modum eius quoad materiam omnium præceptorum affirmatiuorum, quorum pleraque ſunt naturalia, ſed tantùm quoad materiam præceptorum poſitiuorum, quale eſt præceptum de morte ſubeunda, cui ſoli extricando intenti fuiſſe videntur hi autores.

Prima, per ſcientiam mediam, non ſatisfacit.

399. Verùm neque quoad hæc præcepta, poteſt ſic expediri difficultas propoſita. Inprimis enim quod dicitur, idcirco Chriſtum liberè paruiſſe, quia præceptum fuit ei impoſitum ex ſcientia media, qua Deus præuidebat, Chriſtum ſi id ei præciperetur pariturum liberè; hoc inquam nullomodo poteſt ſubſiſtere. Nam vel ſenſus reſponſionis prædictæ eſt, *Deus præuidit Chriſtum ſi præceptum ei imponeretur, liberè pariturum.* Et hoc dici non poteſt, quia tota difficultas perſtat. Monſtrandum enim eſt, quomodò Deus potuerit videre, executionem ineluctabili neceſſitati aſtrictam, eſſe liberam. Poſito namque præcepto, executio eius neceſſariò infertur per amorem Dei ſuper omnia, in Chriſti voluntate flagrantem. Quomodò ergo cum ſuppoſitione illa antecedenti, ad quam non poteſt non ſequi executio præcepti, verum eſſe poteſt, quod Deus præſciuerit, ſi præceperit, executionem fore liberam? Vel certè reſponſionis propoſitæ ſenſus eſt ille; *Deus præuidit, Chriſtum in his & illis circumſtantijs, liberè id operaturum, & idcircò ſtatuit idipſum illi præcipere.* Et neque hoc dici poteſt. Nam etiamſi Deus potuerit præſcire, Chriſtum in talibus circumſtantijs fuiſſe liberè operaturum ſi ſibi permitteretur, nec aliquid poſtea ſuperueniret, vltra ea quæ viderat cum agnouit operationem fore liberam: tamen ſi aliquid poſtea interponatur, vi cuius omiſſio actus reddatur impoſſibilis; impoſſibile eſt vt Deus exinde, videat operationem forè liberam. Sicut ſi Deus per ſcientiam mediam prænouiſſet aliquem in tali diſpoſitione liberè acturum; non ageret tamen liberè ſi poſteà interponeretur prædeterminatio diuina, & adactio potens quæ in obiecto prænotionis illius conditionatæ inuoluta non fuerat, quia ſic libertatem euertiſſet. Idem ergo poſtea præſtat, cum ſuperuenit. Tollit enim libertatis exſolutionem; quæ prius Deo innotuerat, quia aberat hic eius obex poſteà appoſitus. Vt igitur ſcientia media vſum ſuum habeat ad negotium tuendæ libertatis, neceſſe eſt eandem ſeriem obiectorum adhiberi reſpectu eius, quæ ſcientiæ futurorum obuerſatur. Nam ſi aliquid ponatur in ordine abſoluto, quod in conditionato non fuerit; mirum non erit, vſum ſcientiæ mediæ ad libertatis incolumitatem euaneſcere. Atqui in re noſtra, cum Deus ſupponitur conditionatè præſciuiſſe, Chriſtum in talibus circumſtantijs liberè operaturum, nulla fit diuini de eo opere præcepti mentio; quæ poſtea fit, cum eadem operatio præſcientiæ Dei abſolutæ obijcitur. Ergo mirum non eſt, quod ſcientia media in eo euentu ad tuendam libertatis Incolumitatem vſui eſſe non poſſit: quia non ſtatur in ſerie obiectorum ei propoſitorum; ſed additur poſtea aliud libertati inimicum, eamque temerans, nempe præceptum; quod actionem connectit cum amore Dei ſuper omnia, ita vt ſit ab amore deficiendum, ſi actio omittatur.

Neque ſecunda, per acceptationem.

400. Quod deinde addebatur, Chriſtum liberè paruiſſe, quia acceptauit præceptum, non lenit difficultatem. Deus enim non impoſuit peccatum Chriſto ad eius petitionem, ſed ex ſe, & antecedenter ad omnem Chriſti nutum, vt ſatis ſignificatur illis Scripturis, quibus proditur in capite libri ſcriptum eſſe de Chriſto, vt voluntatem Patris faceret, & pro hominibus mortem ſubiret: quod perinde eſſe videtur, ac ſi dictum eſſet, Deum ex voluntatis ſuæ æterno beneplacito, ex ſe concepto, nec dum ſe ingerenti Chriſto, mandaſſe, vt negotium ſalutis noſtræ curaret: & alioqui prima ſalutis noſtræ origo, ad humanam Chriſti voluntatem reuocanda eſſet, non ad Patris conſilium, contra quàm frequentiſſimè in alijs Scripturis ſignificatur. Itaque acceptatio Chriſti, poſterior fuit præcepto; ac proinde non poteſt acceptatio eſſe vſui ad libertatem executionis, ſed vt ad id commodaret, deberet antecedere præceptum: ita vt idcirco tantùm imperatur præceptum, quia homo id expoſcit: quæ non tam eſſet acceptatio, quàm petitio, & libera præcepti ſuper ſe aduocatio. Nihil autem tale circa Chriſtum in repræſenti ſeruatum eſt; quin potiùs præceptum antecedenter ad quamcumque Chriſti acceptationem latum fuit à Deo. Deinde quamuis concederemus, Chriſtum acceptaſſe mandatum Patris ad modum prædictum; petendo nimirum id ſibi præcipi, & præceptum ad præces ſuas impoſitum acceptando; tamen inde non haberetur niſi libertas acceptationis; cum primæ, quæ reuera eſt tantùm petitio; tum ſecundæ, quæ præceptum ſubſequitur. Executio autem præcepti, nullomodo eſſet libera; quia ex quo præceptum foret impoſitum Chriſto, impoſſibile eſſet Chriſtum non parere, quod ita ferat amor illi ſuper omnia, qui cum nullius diuini præcepti violatione cohærere poteſt.

Itaque eodem planè modo ſe habuiſſet Chriſtus ad paterni præcepti impletionem, quo is qui aliquam ſibi neceſſitatem quippiam agendi liberè inijcit; quam ſemel iniectam, excutere poſtea nequeat, & cogatur facere quod ſe facturum recepit liberè. Sic qui præſcius malorum quæ patrabit, ſi vino ſupra modum prolicatur, liberè tamen rationis vſum vino nimio immergit; liberè quidem inebriatur, & iam tunc reus agitur ſcelerum omnium quæ poſtea ſopita ratione patrabit: Tamen interim dum mala exequitur, non peccat: quia non eſt liber, non obſtante præuia acceptatione cauſæ ex qua hæc mala deriuantur, ſiue inebriationis, vt monſtratum eſt cum de malitia. Atqui Chriſtus non fuit dumtaxat liber cum mortem acceptauit, ſed etiam cum mortem excepit, vt ſatis ſonant verba illa apud Ioannem *poteſtatem habeo ponendi animam meam. Nemo tollit eam à me* &c. Ergo monſtrandum eſt, quomodò cum ea libertate cohæreat neceſſitas, qua voluntas ob præceptum interpoſitum obuallatur; quam neceſſitatem non poteſt diſcutere acceptatio. Nam tunc dumtaxat, acceptatio libera diſpellit neceſſitatem abſolutam, cum durante impletione operis demandati, ſiue executione præcepti, liberum eſt homini in priori natura conſilium præcedens abijcere, & mutare voluntatem. Eaque ratione liberè homines ex voto cœlibes, ſeruant votum caſtitatis ante nuncupatum: quia cum nihil ſit quòd eorum voluntatem phyſicè irretiat, aut impediat quamdiu voti executio durat, poſſunt cœptis bonis deſiſtere, quod eſt liberè exequi. Ac reſpectu voluntatis ſuper omnia amantis Deum, neceſſariò & antecedenter ad voluntatis amantis edictum, cuiuſmodi fuit Chriſti voluntas; ex quo poſitum eſt præceptū, amor ita voluntatem illigat, & innectit, vt non poſſit diuino præcepto non parere: proindeque eius executio non eſt libera, quantumuis acceptatio fuerit interpoſita. Quare reſponſio propoſita non eſt idonea.

Nec tertia, per poteſtatem petendi diſpenſationem.

401. Omnia portò quæ contra eam propoſuimus, æquè vrgent contra id quod poſtremò dicebatur, de libertate ſalua ob conceſſam facultatem petendæ diſpenſationis præcepti quod imponebatur. Nihil enim

eſt

Digitized by Google

eſt quod veriſimile faciat, Deum eo modo præcepiſſe Chriſto, quæ ſpectabant ad ſalutem humani generis. Modus ergo ille præcipiendi, valdè eneruat vim obligatoriam præcepto inſitam: nec adhiberi ſolet, niſi quando res eſt cum indocilibus, & fræno inaſſuetis, vt inter obediendum habeant quo ſe ſolentur, & iugo impoſito oleum affundant. Quorum omnium, ne vmbra quidem cernebatur in Chriſto Domino. Deinde iuxta hanc doctrinam, executio præcepti non fuiſſet in ſe libera ſed tantùm in priore voluntate non vtendi facultate conceſſa, ac petendi diſpoſitionem oblatam. Falſum verò eſt, quod hæc reſponſio fundari rationabiliter poſſit in ea Chriſti conteſtatione, qua poſſe ſe auxiliares Angelorum acies aduocare, profeſſus eſt. Infra enim liquebit, ea verba tantùm pertinere ad poteſtatem liberam differendi executionem præcepti, eiuſque modum deligendi: ſemper tamen manet neceſſitas parendi, de qua per hanc doctrinam declinanda, fruſtra ſolliciti ſunt autores cum quibus agimus.

Eos porrò nullomodo audient, qui omnes Chriſti actiones à Deo immanenti præfinitione antecedenter præfinitas fuiſſe exiſtimant, vt Suarez l. 3. de aux. c.17. n.9. & Iuſtinianus in c.2. ad Philipp. v.8. n.9. Cum ea enim voluntate antecedenter præfiniente actum, non rectè cohæret facultas petendæ diſpenſationis; quæ non ſapit voluntatem abſolutam, cuiuſmodi eſt voluntas præfiniens. Mihi tamen ea omnium Chriſti actuum præfinitio diſtincta à præcepto, nō placet, tam in Chriſto, quàm in nobis quoad actus noſtros ſupernaturales. Non quod purè immanens præfinitio libertatem exſcindat, cum ſit prorſus extrinſeca voluntati, eamque nullomodo immutet, eiuſue obiectum: ſed quod actus indefectibilitatem inducat, quæ abſque idoneo fundamento non eſt inuehenda. Nullum autem video, ſiue ex Scripturis, ſiue ex ratione vrgens fundamentum, ei indefectibilitati actuum Chriſti, inædificandæ decreto diuino: quod ſuppono longè eſſe à præcepto diſtinctum, vt eſt in nobis euidentiſſimum. Multa enim facimus ex diuino præcepto abſque diuino decreto abſoluto; vt ex eo patet, quod contra illud præceptum ſæpè delinquimus, cum tamen nemo queat diuinum decretum abſolutum reddere irritum. Itaque non placet quod Suarez t.1.3.p.d.37.ſ.3. ex verbis illis Chriſti Ioan.14 *ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio*; diuinam præfinitionem immanentem omnium Chriſti actuum, & quoad ſubſtantiam, & quoad eorum circumſtantias infert. Nam abſque vlla præfinitione actus, vel circumſtantiarum eius, quiſquis rem præceptam exequitur, dicere poteſt ſe agere iuxta mandatum, iſque fuit in verbis illis ſenſus Chriſti. Sed neque omnes Chriſti actus ſingulares quos in noſtri gratiam operatus eſt præcepto diuino indictos arbitror, vt videtur velle Toletus in cap.10. Ioan. annot.191. Tantum ergo admitto, fuiſſe generatim Chriſto præceptum, vt hæc vel illa munia obeundo, negotium ſalutis noſtræ exequeretur; ſingularibus quibuſuis actibus; ſaltem ordinarijs, libertati eius permiſſis.

Vera difficultatis enodatio, & impeccabilitatis ac libertatis Chriſti, circa actus præceptos, concordia.

402. Auditis atque diſcuſſis aliorum ad difficultatem propoſitam enodationibus, quandoquidem comperendinare non licet, breuiter ſubijcio modum extricandi difficultatem propoſitam quem cenſeo legitimum; & ita tueri Chriſti impeccabilitatem, vt tamen libertatem in cuiuſcunque præcepti affirmatiui executione minimè conuellat, præſertimque in mortis indictæ patienti exceptione, de qua eſt præſertim controuerſia, eo quod maximè in illius præcepti adimpletione ſitum fuerit meritum pro nobis, quod abſque libertate non conſtaret. Aio igitur, Chriſtum quamuis generatim aſtringeretur exequi quod mandatum à Patre erat; tamen eatenùs fuiſſe liberum exequendo, quatenùs & ſubſtantia actus interna, ac etiam externa quoad exercitium; itemque circumſtantiæ exequendi actum præceptum, ac præſertim tempus executionis; actus item exequendi intenſio, aliaque huiuſmodi adiuncta, permittebantur humanæ voluntati Chriſti Domini. Nec omittenda diſpoſitio voluntatis Chriſti, qui ita affectus erat, vt perſpecta Patris voluntate, & egeſtate noſtra, valdè gauderet iniectam ſibi eſſe ſic operandi neceſſitatem; per interpoſitum præceptum. Quam animi comparationem, celebrare in ijs ſolemus, quos barbarè iam olim dicunt, (extat enim ea phraſis apud Hieronimum epiſt. 10.) *facere de neceſſitate virtutem*. Itaque reſponſionem integram concinno ex pluribus capitibus, quam plerique minùs commodè ex vno duntaxat petunt.

Nam S. Thomas 3.p.q.18.art.4.ad 3. & q.29. de verit.art.6.ad 1. & Thomiſtæ communiter, ac permulti noſtrorum, vt Vaſq.3.p.d.74.c.5. Val.d.1.quæſt.19. p.2. Moncæus diſp.9. ſelecta c.10. Becanus tract. de incarn. cap.13.quæſt.2. Herice 1.p. d.24. num.40. Albertinus princ.p.5.compl.coroll.3. num.24. & 25. Præpoſitus 3. p.quæſt.18. num.16. alijque permulti, idcirco dixerũt Chriſtũ fuiſſe liberum in executione præceptorum affirmatiuorum, quia quamuis in genere eſſet determinatus ad bonum, tamen non erat determinatus ad hunc vel illum operandi modum. Actum enim præceptum, quem ob interpoſitum Patris iuſſum neceſſariò exequebatur, poterat elicere ex valdè diuerſis motiuis, prout lubebat: V.G. ex motiuo charitatis in Deum, vel miſericordiæ in nos, vel iuſtitiæ ſarciendæ, aut ex alio quopiam: quia præceptum non extendebatur ad motiuum ex quo operandum erat, ſed ad ſolam operis exequendi ſubſtantiam phyſicam. Sic is qui præcipitur obedire, non tenetur obedire ex motiuo formalis obedientiæ: ſed quodcunque tandem motiuum adhibeat, dummodò exequatur actum præceptum, ſatisfacit iuri præcipientis. Quia igitur motiuum ex quo operatio indicta mandabatur executioni, erat Chriſto liberum, inde factum eſt, vt internus Chriſti actus tali motiuo nixus, eſſet Chriſto liber, ita vt poſſet elicere hunc aut alium diuerſæ ſpeciei internum actum, pro varietate motiui quod vſurpabat. Et quia actus externus & internus, coaleſcunt in vnum totalem, (actus enim internus, perfundit libertate & moralitate ſua actum externum, proindeque vterque pro vno actu morali computatur,) inde efficiebatur; vt actus Chriſti externus, libertate interni actus perfunderetur, & liber eſſet ac meritorius. Hæc autores prædicti, non malè magna ex parte.

Etiam ſubſtantia actus præcepti, Chriſto libera.

403. Verùm niſi aliud quid addatur, valdè diminutam & imperfectam actuum Chriſti libertatem habebimus: nec maiorem quàm ſit in patienti perpeſſione grauis ægritudinis, aut ſuppliciorum irrogatorum; quæ (vt patet,) eſt admodùm tenuis libertas, nec niſi internum actum afficiens: Mortis enim irrogatæ, aut febris perpeſſio externa, non componit vnum moraliter actum cum interna volitione patienter ſubeundi hæc incommoda; ſed ad eam ſe habent tantùm vt obiecta. Sicut ergo æger, quamuis actus interior ſit ei liber, & morbum excipiat ex motiuo honeſto quod ei magis arridet, non dicitur tamen pati liberè morbum, eiuſque perpeſſio externo nullo modo eſt ei libera: ita niſi aliud addatur quàm quod præmiſſum eſt; fatendum erit, perpeſſionem ſuppliciorũ, & mortis ipſius exceptionem externam, non fuiſſe Chriſto liberam quoad ſubſtantiam ſuam; contra quàm ferunt pleræque Scripturæ, quibus Chriſtus dicitur oblatus

quia ipſe voluit, & poſuiſſe pro poteſtate animam ſuam, auferente nemine.

Patres idipſum inſigniter inculcant, quorum aliquos ad huius veritatis illuſtrationem placet adducere. Et inprimis diſertè ſic habet S. Bernardus ſerm. de feria 4. hebd. pœnoſæ, illum ipſum quem nunc tetigi Iſaiæ locum verſans. [Fidelis (inquit,) ſermo, & omni acceptione dignus; quia enim voluit, oblatus eſt. Non modò voluit & oblatus eſt, ſed quia voluit. Solus nimirum poteſtatem habuit ponendi animam ſuam: Nemo eam abſtulit ab eo. vltrò cum accepiſſet acetum, dixit, *Conſumatum eſt*. Nihil reſtat implendum. Iam non eſt quod expectem. *Et inclinato capite* (factus obediens vſque ad mortem) *tradidit Spiritum*. Quis tam facilè, quando vult, dormit? Magna quidem infirmitas, mori: ſed planè ſic mori, virtus immenſa. Nempe quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Poteſt humana veſania, ſibiipſi in mortem ſceleratas inijcere manus, ſed non hoc eſt ponere animam ſuam; vrgere eam magis, & violenter abrumpere, quàm ad nutum ponere eſt. Tibi impie Iuda, miſera planè facultas fuit, non ponendi animam, ſed perdendi: nec tradente te, ſed trahente laqueo, nequiſſimus ille ſpiritus tuus exiuit, non emiſſus à te, ſed amiſſus. Solus in mortem tradidit animam ſuam, qui ſolus virtute propria regreſſus eſt ad vitam. Solus poteſtatem habuit ponendi, qui ſolus facultatem æquè habuit liberam reſumendi, imperium habens vitæ & mortis.] En quam liberè Chriſtus, iudice D. Bernardo, mortem exceperit.

Pulchrè item S. Auguſtinus Pſalm. 65. ad illud *mentientur tibi inimici tui*; vbi admittit quod per calumniam Chriſto impactum fuerat quod dixiſſet ſe ſoluturum templum Dei, quod reuera Chriſtus non dixerat, ſed tantùm *ſoluite*; admittit tamen verè Chriſtum ſoluiſſe quando mortuus eſt, quia voluit, & ipſemet ſoluit templum corporis ſui, gratia ſua & benignitate, quod eſt apertè admittere, diſſolutionem corporis, id eſt mortis ſubitionem, fuiſſe Chriſto liberam.

404. Origenes hom. 8. in Geneſ. pulcherrimè huc accommodat illud Abrahami ad Iſaacum, *Deus prouidebit ſibi victimam fili mi*. Sic enim ſcribit. [Monet me Abrahæ ſatis diligens & cauta reſponſio. Neſcio quid videbat in Spiritu, quia non de præſenti ſed de futuro dicit, *Deus prouidebit ipſe ſibi ouem*. Futura reſpondet filio, de præſentibus requirenti. Ipſe namque ſibi Dominus ouem prouidebat in Chriſto, quia & ſapientia ipſa ſibi domum ædificauit, & ipſe ſe humiliauit vſque ad mortem; & omnia quæcumque legeris de Chriſto, non neceſſitate, ſed ſponte facta reperies.] Inſignia ſunt quæ in hanc rem habet S. Hieron. in cap. 53. Iſaiæ ad illud, *oblatus eſt quia ipſe voluit*. Ruſuſque in cap. 46. Ezechielis, huc refert quod ibi dicitur de permiſſo ſoli Principi, egreſſu & regreſſu per eandem portam, quia ſolus Chriſtus liber fuit ad moriendum & reſurgendũ.

S. Paulinus epiſtola 17. hanc ait fuiſſe pluuiam voluntariam. [*Miſit* (inquit) *verbum ſuum, & ſanauit nos*. Hoc Dei Verbum, de quo pluuia voluntaria eſt; quia non neceſſitate ſubiecti, ſed Dei æqualis aſſenſu, & pietatis, officio obediens Patri filius, humiliauit ſe vſque ad mortem crucis, ſicut dixerat per Prophetam; *voluntariè ſacrificabo tibi*. Quia idem Dominus, Sacerdos & victima, ſeipſum pro nobis obtulit, & propria poteſtate animam ſuam & depoſuit, & reſumpſit. Et ideò pluuia hæc voluntaria, quæ ſe ſponte profudit arentibus terris, vt poneret deſertum in flumina.]

405. Iſidorus Peluſ. l. 4. epiſt. 97. & 180. huc refert cauſam cur Chriſtus noluerit defleri à mulieribus, cum abriperetur ad crucem. Alia item pleraque argumenta exceptæ libertimè à Chriſto mortis, conſtipat ibid. epiſt. 128. his verbis ad Euſtephium. [Vnde conſtat, (inquis,) Chriſtum vltrò & ſponte ad mortem veniſſe? Maximè quidem ex eo, quod mortuos Dominica authoritate, & potentia excitauit. Nam qui mortuis vitam largitus eſt, is profectò non inuitus ad paſſionem ſuam abductus eſt. Quod ſi etiam diuina potentia vti noluit, at certè licebat ei, ſi voluiſſet, defenſione vtendo effugere. Habebat enim Pilatum quoque ſibi eius conatus ſocium, & dicentem, nunc quidem. *Non inuenio in ipſo vllam culpam, morte dignam*: Nunc verò: *Innocens ſum ab hoc ſanguine*. Quod ſi nec defenſione innocentiæ vti voluit, at prouocare exemplo Pauli licebat. Erant enim ſub Romanis Iudæi. Nam cum Auguſtus Romanorum imperator omnes in ſuam redegiſſet poteſtatem, inter quos ipſi quoque erant, iuſſit cenſus agendi cauſa, deſcribi omnem terrarum orbem, priuſquàm Saluator ſecundùm carnem naſceretur. Et erat apud ipſos Romanorum Præſes Pilatus, qui res adminiſtrabat, & appellantes Romam mittebat, eoſque aduerſus vim tutos præſtabat; vt & feſtus poſt eum, (ſiue mauis Tribunus militum,) Paulum & ſeruauit ex ſynodo Iudæorum, quæ nihil niſi cædem ſpirabat; & Romam ad Cæſarem remiſit. Sed nihil iſtorum fecit Chriſtus. Nam neque potentia ſua, neque defenſione, neque appellatione vſus eſt; vt liquidò oſtenderet, ſe huc propterea veniſſe, vt mortem morte afficeret.]

406. Hoc item iuxta Patres ſignificauit, clamor ille vehemens immediatè ante mortem à Chriſto emiſſus. Sic enim validè clamauit, ait S. Chryſoſtomus hom. 89. in Matth. vt oſtenderet ſua totum id fieri poteſtate. Non quod eam tunc corporis firmitatem retineret, in qua naturaliter loquendo, poſſet adhuc viuere, idque clamore illo voluerit comprobatum: Nam homo tot attritus tormentis, & viribus exhauſtus, non potuiſſet naturaliter ſic clamare, etiamſi adhuc viuere potuiſſet diutiùs, & ea abſceſſio animæ ante plenam corporis indiſpoſitionem, mortem Chriſti, aliò quàm ad vulnera referendam probaret; quod tamen falſum eſt. Non igitur eam ob cauſam, dicunt Patres, Chriſtum clamando monſtraſſe ſe mori, quia volebat: ſed idcirco hoc dicunt, quia qui potuit ſupra corporis exhauſti debilitatem ſic efferre vocem per miraculum, potuiſſet quoque ſi libuiſſet, mortem differre; eique tunc non cedere; ipſaque non in illum irruiſſet, niſi admittente & annuente Chriſto. Quo faciunt quæ pulchrè diſputat Euſeb. l. 4. de demonſtr. cap. 12. cunctantem, ac ceſſantem, & à Chriſto fugitantem mortem deſcribens, Chriſtumque in eam vltro irruentem. Itemque quod Athanaſ. q. 76. ad Antiochum, emiſſam dixit à Chriſto animam, capite inclinato; quaſi annueret morti, alioqui ad ipſum non acceſſuræ. Chryſoſt. hom. 84. in Ioan. ea capitis inclinatione, poteſtatem non moriendi, ſignatam docet. D. Ambroſ. l. 10. in Lucam in eundem ſenſum accipit, verbum *tradidit*, quo vſus eſt Euangeliſta. [Benè *tradidit* (inquit) quia non inuitus amiſit. Denique Matthæus ait, *emiſit ſpiritum* quod enim emittitur, voluntarium eſt, quod amittitur, neceſſarium.] Ibidem eodem refert percuſſionem lateris, non ante ſed poſt mortem Chriſti, [vt (inquit) voluntarius magis, quàm neceſſarius exitus eius fuiſſe doceatur.] Facit ad hunc locum quod Agobardus l. de correct. Antiphonarij refellens eum qui dixerat, Chriſtum lancea vulneratum fuiſſe ante mortem, grauiter conteſtatur, inde ſecuturum, Chriſtum ex neceſſitate & non liberè mortuum eſſe, cum tamen vt ipſe Agobardus ſubdit; [Omnino paganum ſit, Chriſtum non benignitate propriæ voluntatis, ſed vi doloris, mortuum opinari.] Nimirũ quia ſi Chriſtus voluiſſet vti ſua poteſtate, nulla vulnera nullique dolores, animam eius à corpore diuulſiſſent. Vnde liberrimè excepit mortem, & dolores; vi quorum reipſa eſt mortuus, ſuppoſita eorum admiſſione, & non impeditione actiuitatis illorum: quæ non admiſſio, & impeditio, penes Chriſtum erant.

Perſpicuè

Digitized by Google

Perſpicuè igitur Patres, agnoſcunt non modò motiuum actus interni fuiſſe Chriſto liberum, ſed ipſam quoque ſubſtantiam externæ perpeſſionis ſuppliciorum, ac etiam mortis. Quare non debemus admittere; quod externa præcepti obſeruatio in Chriſto fuerit dumtaxat libera, quia quamuis planè neceſſariò exerceretur, iungebatur tamen volitioni internæ, cuius motiuum erat liberum: ſed addendum eſt aliquid aliud, quo libertas ad externam obſeruationem ſecundùm ſubſtantiam ſuam, dimanet, liceatque dicere, eam quoque potuiſſe aliquo ſaltem modo non poni & exerceri.

Quomodò exponenda ea libertas ſubſtantia, ſupra libertatem motiui.

407. Adiunxi igitur libertati actus interni, libertatem quoque externæ obſeruationis quoad intenſionem actus in ijs obſeruationibus præceptorum affirmatiuorum quæ continebantur Chriſti actibus. Itemque in quibuſcunque talium præceptorum obſeruationibus, etiam ijs quæ meris Chriſti perpeſſionibus continebantur, adiunxi libertati circa motiuum, libertatem quoad adiuncta temporis, loci, & circumſtantiarum cœterarum; V.G. perſonarum mortem inferentium; quodque præcipuè ſpectandum eſt, quoad exercitium ipſum atque ſubſtantiam externæ obſeruationis. Hæc enim omnia, pro tempore quo fiebant, erant Chriſto libera, ita vt poſſet ea differre, aut per alios, vel alibi, & alio tempore, excipere. Hoc in præceptis naturalibus quorum executio erat aliqua Chriſti actio, perſpicuum eſt. Habent enim ferè omnia tempus aliquod indeterminatum quo ſint exequenda; ita vt non niſi vagè & aliquando, obligemur ad eorum executionem. Vnde Chriſtus pro ſuo ad honeſtatem affectu, præueniens tempus illud quo operandum ex neceſſitate foret, ita vt ſi vlteriùs prorogaretur præcepti obſeruatio, violandum eſſet præceptum, potiebatur plena libertate, circa talis præcepti obſeruationem anticipatam. Hoc multo etiam clariùs eſt de præceptis poſitiuis, ac nominatim de præcepto mortis ſubeundæ. Deus enim non præfiniuerat Chriſto diem & horam mortis, & modum quo inferenda erat, ac perſonas per quas erat ſubeunda, vel locum & alia eiuſmodi adiuncta talis perpeſſionis. Mirabileſque videntur, qui exiſtimant Patrem æternum ea ratione ſe geſſiſſe cum dilectiſſimo filio, qua nemo cum mancipio deſpicatiſſimo auſteriſſimus Dominus: vt ſcilicet omnia ei minutatim præfiniret; ac ne tranſuerſi quidem vnguis ſpatium, ei concederet decurrendum ad nutum eius. Sed verè reliquerat Pater in Chriſti arbitrio, delectum circumſtantiarum omnium, ac exercitij operationis in illis: tantumque in genere illum adſtrinxerat præcepto mortis ſubeundæ cum luberet, & vbi luberet, ac per quos luberet: quod diſertè habet D. Auguſtinus 4. Trin. c. 13. verbis illis. [Cum Spiritus corpori præponatur, morſque ſit Spiritus à Deo deſeri; mors autem corporis à Spiritu deſeri: eaque ſit pœna in morte corporis, vt Spiritus quia volens deſeruit Deum, deſerat corpus inuitus: vt cum Spiritus Deum deſeruerit, quia voluit, deſerat corpus etiam ſi noluerit; nec deſerat cum voluerit, niſi aliquam ſibi vim, qua ipſum corpus perimatur, intulerit: Demonſtrauit Spiritus mediatoris, quàm nulla pœna peccati vſque ad mortem carnis acceſſerit, quia non eam deſeruit inuitus, ſed quia voluit, quando voluit, quo modo voluit. Quippe Dei Verbo, ad vnitatem commixtus eſt homo. Hinc ait, *poteſtatem habeo ponendi animam meam; & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam; nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo & iterum ſumo eam.* Et hoc maximè mirati ſunt; (ſicut Euangelium loquitur;) qui præſentes erant, cum poſt illam vocem, in qua figuram noſtri peccati edidit, continuò tradidit Spiritum. Longa enim morte cruciabantur ligno ſuſpenſi.]

408. Poterat ergo Chriſtus, alibi, & per alios, & alio tempore, & alio modo mortem excipere, ſi libuiſſet ipſaque exceptionis ſubſtantia cum admiſſa eſt, poterat non admitti: quia quamuis in genere præcepta eſſet, tamen non exercebatur niſi in particulari, & determinatè, ac cum omnibus ſuis circumſtantijs: quo pacto non erat præcepta, ideoque ipſum quoque exercitium, erat liberum. Simile eſt de eleemoſyna ad quam diues in genere obſtringitur, & tamen cenſetur tunc abſque obligatione erogata, etiam quoad ſubſtantiam operis, quia præceptum de danda, eleemoſina non cadit in circumſtantias; V.G. in tempus, locum, quantitatem, aliaque huiuſmodi adiuncta executionis; nec in exercitium ſingulare operis, ſed tantùm vagè obligat vt aliquando exerceatur. Ad eum igitur modum, admiſſio perpeſſionis ſuppliciorum ac mortis, libera Chriſto erat; quia quamuis Pater generatim mandaſſet vt pro humano genere mortem ſubiret; tamen quando, & per quos, & vbi, & quomodo, ſubeunda eſſet; arbitrio Chriſti permiſerat: ità vt non cum primùm impij vellent, ſed cum ipſi expedire videretur, ſubiret mortem ab impijs inferendam. Quod mihi illa Chriſti verba ſonare videntur Ioan. 10. *propterea me diligit Pater quia ego pono animam meam, vt iterum ſumam eam. Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Hoc mandatum accepi à Patre meo.* Extrema hæc verba, inſinuant præceptum in genere latum de morte excipienda: anteriora verò permiſſum delectui & arbitrio Chriſti, exercitium perpeſſionis, vt benè expendit Fulgentius l. 3. ad Traſim. cap. 23. Et idem colligere licet ex varijs ſcripturis, quibus refertur, Iudæos fruſtra niſos eſſe mortem Chriſto inferre, *quia nondum venerat hora eius*; id eſt ab ipſo Chriſto delecta, ait Caietanus. Et hoc quoque pacto accipiendum eſt, quod Chriſtus dixit ſe potuiſſe petere legiones Angelorum, & eripi à morte tunc inferenda, ſi voluiſſet, & differre in aliud tempus perpeſſionem illam libuiſſet, quàm tantùm neceſſe erat ſubire aliquando.

Hæc mihi videtur non incommoda philoſophandi ratio de Chriſti libertate in actibus præceptis, quandoquidem hoc pacto non modò demonſtratur libertas & meritum actus interni; ſed ipſius quoque externæ obſeruationis exercitium, ſiue agendo, ſiue patiendo, liberè ſuſceptum oſtenditur: quia pro eo tempore, & modo, repelli poterat. Fateor pleniorem fuiſſe futuram Chriſti in huiuſmodi executione libertatem, ſi nullo aſtrictus fuiſſet præcepto, ſed perinde opera præcepta executus fuiſſet, ac opera conſilij. Tamen ea, aliqualis imminutio plenæ libertatis, abundè compenſata eſt inde detecta Patris æterni cura pro nobis, & exemplo obedientiæ quo nobis Chriſtus præluxit, & merito huius virtutis, quo non ſplenduiſſet executio, niſi præceptum fuiſſet Chriſto impoſitum.

Acceſſiones ad eam libertatis Chriſti expoſitionem.

409. Quod ſi corollarium quoque aliquod & acceſſionem, cum libertatis, tum meriti placeat adiungere: in promptu ſunt actus reflexi, quibus quamuis ſubſtantia actus eſſet planè neceſſaria, poſſet meriti ſe mentis fieri, gaudendo de iniecta ad obſequendum neceſſitate, eamque approbando. Talem quippe actū, perſpicuè liquet eſſe planè liberum & honeſtiſſimum, ac ſpectare ad illam ipſam virtutis ſpeciem, ad quam eum trahit materia ſubiecta V.G. ſi agatur de præcepti executione, eaque ſtatuatur indeclinabilis; gaudere quod

quod actus indictus, ſit neceſſariò & indeclinabiliter exequendus, eſt actus obedientiæ. Illud enim gaudium, elicitur ex affectu honeſtatis obedientiæ, quamuis ipſa executio operis de quo eſt gaudium; non eſſet formaliter honeſta honeſtate obedientiæ, defectu libertatis. Chriſtus itaque etiamſi ſupponeretur neceſſariò executus præceptum affirmatiuum, tamen gaudendo de ea neceſſitate in paterno obſequio, liberè egiſſet, & meruiſſet. Vnde nunc cum ſupponitur libertate potitus in ipſa executione, vt vidimus, per hos actus reflexos acceſſionem fecit libertatis & meriti. Significantur enim hi Chriſti actus approbatiui ac reflexi, illis ſcripturis quibus Chriſti gaudium de inſtante morte declaratur, vt cum dicitur; *propter hoc lætatum eſt cor meum*. Et alibi, *propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem*. Quâquam hoc dumtaxat modo libertatem Chriſti in præceptorum affirmatiuorum obſeruatione exponere, quod facit Almainus in 3. d. 16 *ſub finem*, non conſentit cum plena Chriſti libertate ad obſeruandum, qualem protulimus monſtrantes quomodò mortis perpeſſio libera Chriſto fuerit, non obiectiuè tantùm, ſed etiam formaliter, & in ſeipſa, quatenus repudiari poterat cum excipiebatur à Chriſto volente & lubente.

Inde tamen ridiculè Agareni apud Abucaram opuſc. 9 inferebant, crucifixores Chriſti non modò non deliquiſſe ſed eximiam apud nos iniiſſe gratiam, qui perpeſſionem infinitè fructuoſam, volenti ac lubenti Chriſto intuliſſent. Quod refellit Theodorus nonnullis ſimilitudinibus. Nec ſanè eget potentiore confutatione. Non enim ſi conſentio vt malitiam tuam expromas, & obſtare non decreui, ina tibi ac poteſtatem facio, eam expromendi. Nec Chriſtianus patienter excipiens mortem pro fide, imò gaudens quod inferatur, eluit labem tetri ſceleris, quo ſe impiat qui infert contra ius faſque.

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

410. Synopſim capitis breuiter ſubijciamus. Humana Chriſti voluntas, tametſi à defectibus illis perfectionis, qui perfectiones quædam ſunt non abhorruit; imperfectionibus tamen vacauit, quamuis eis ſubiacere potuiſſet citra contradictionem, vt & reatui, & habitibus prauis ante contractis, ſi priùs fuiſſet quàm aſſumeretur. Peccato autem, non modò vacauit, ſed ne contaminari quidem vlla ratione potuit; non modò quâ comprehenſor, & neceſſariò Deum clarè viſum ſuper omnia amans; ſed etiam quâ viator, cum ratione vnionis, & diuinæ directionis ob eam debitæ; tum etiam ratione diuinæ ſanctitatis, mediante Verbi perſonalitate cõmunicatæ; peccatum quodcunque ſi aſſumptioni præiacuiſſet, eamûe ſubſecuturum, inconciliabiliter excludentis: illæſa tamen Chriſti libertate, quoad actiones & perpeſſiones diuinitùs imperatas, cuiuſmodi fuit præter cœteras, mortis perpeſſio.

Vſum doctrinæ de libera Chriſti perpeſſione, ſuggerit Auguſtinus in Pſalm. 34. conc. 2. Intelligimus hîc vocem Chriſti, (inquit,) vocem ſcilicet capitis, & corporis Chriſti. Chriſtum cum audis, noli ſponſum à ſpõſa ſeparare, & intellige magnum illud Sacramentum, *erunt duo in carne vna*: Si duo in carne vna, quare non & in voce vna? Non enim tentationes, caput hîc pertulit, & corpus non perfert. Aut verò fuit cauſa patiendi capiti, niſi vt corpori præberet exemplum? Dominus enim voluntate paſſus eſt, nos neceſſitate. Ille miſeratione, nos conditione. Proinde illius voluntaria paſſio, noſtra eſt neceſſaria conſolatio; vt quando talia fortè perpetimur, intueamur Caput noſtrum: vt eius exemplo Commoniti, dicamus nobis; ſi ille, quid nos? Et, quemadmodùm ille, ita & nos.]

CAPVT VII.

De perfectionibus appetitus ſenſitiui in Chriſto Domino.

411. PErfectiones appetitus ſenſitiui in Chriſto Domino; aliæ (vt de appetitu ſuperiore dictum eſt,) ſunt in actu ſecundo, aliæ in actu primo. Affectus enim rectè compoſiti, ſunt perfectiones facultatis appetentis à qua prodeunt. Et ſimiliter principia aduentitia eliciendorum ordinatè eorundem actuum, ſunt perfectiones appetitus quem infirmant, & ad operandum iuuant; vel iuxta aliquos, à malè operando cohibent, quòd verè ne ſtatuatur, expendendum erit. Ordiamur à perfectionibus in actu ſecundo, nam ad eas ordinantur cœteræ.

Perfectiones actuales, ſiue actus quilibet, noſtri appetitus, in Chriſti appetitu, agnoſcendi.

In primis verò ſtatuendum eſt, nullas actiones appetitus ſenſitiui, habere in nobis locum, quæ ab appetitu Chriſti ſenſitiuo abhorruerint; defœcatæ tamen, & ijs ſordibus quibus in nobis ſcatent, expurgatæ. Nullæ quippe ſunt in appetitu noſtro actiones, quæ intra terminos debitos compreſſæ, malitiam contineant, & Chriſtũ dedecuerint. Imo verò maximè decuit, Chriſtum Dominum ſuſceptione atque adeo ſanctificatione affectionum, quæ ſunt in nobis omnium propè malorum fons & ſcaturigo, obſtruere in nobis caput pro fluuij iniquitatum, & ſanare morbos noſtros, præbereque eximium exemplar benè compoſitorum affectuum. Rectè S. Fulgentius 3. ad Traſim c. 21. proponens demonſtrare in Chriſto Paſſiones, initio à triſtitia ſumpto, profitetur id ſe cœpiſſe conſilij; [vt in eo agnoſcatur magis Domini mirabilis inuictaque clementia, cum probauerimus animæ carniſque ſubſtantiam, ob hoc cum ſuis paſſionibus à Deo ſuſceptam, vt ſicut ſaluo diuinę impaſsibilitatis ſtatu, voluntaria ſuſceptione mortis in carne ſua, mortem noſtram cognoſcitur occidiſſe; ſic voluntaria ſuſceptione triſtitiæ ad hoc cognoſcatur animam rationalem cum ſuis paſſionibus ſuſcepiſſe, vt animas noſtras ab omnibus dignaretur paſsionibus liberare]

412. Præterea noſtrorum affectuum ſuſceptio, non parum etiam conferre potuit ad veritatem humanæ Chriſti naturæ detegendam; & ad demonſtrandam, congruenter collationem facultatis appetitiuæ Chriſto factam. Cum enim Chriſtus, ſi humanam naturam veram & integram eſt ſortitus, debuerit non carere appetitu ſenſitiuo; facultas autem quæ nunquã erumpit in actum cæteroqui decentem, videatur otioſa, & fruſtra data: ſequitur profectò, conuenientiſsimum fuiſſe vt Chriſti appetitus ſenſitiuus affectionibus noſtris prout humanæ tantùm labiſque expertes ſunt, locum præberet. Id quod S. Fulgentius lib. 3. ad Traſim, à cap. 18. præſertim autem c. 21. & 22. diſtinctè & ſigillatim paſsionum Chriſti exempla ex ſcripturis proferens, demonſtrauit, ſic concludens cap. illo 22. [Hæc ergo cuncta, in anima quam ſuſceperat pertulit Chriſtus, vt veram totamque in ſe cum ſuis infirmitatibus, hominis demonſtraret accepti ſubſtantiam; & infirmitatibus, quas pro infirmis accepit, virtutem perficeret quam infirmis attribuit, qui & hominis carnem propterea mortalem habuit, vt mortalibus plenam conferret immortalitatis gratiam; & hominis animam cum infirmitatibus ſuis ſine peccato ſuſcepit, vt noſtris animabus impenderet medicinam quia ſicut Eſaia teſte, *vulneratus eſt propter iniquitates noſtras*, (quod proprium carnis fuit quippe cum iam defuncti latus lancea percutere

Digitized by Google

cuteret miles:) ita infirmatus eſt propter peccata noſtra, quod eſt animæ, cuius pro nobis infirmitatem ſuſcepit.]

Non diſſimilia habet extrema epiſtola ad Rheginum. [Triſtitiam, (inquit) moerorem, vel ſi quas noſtrarum animarum infirmitates habuit Chriſtus, veras quidem, ſed voluntarias habuit. Veras ſcilicet, vt manifeſtum in ſe animæ rationalis monſtraret affectum: Voluntarias, vt noſtris infirmitatibus ad futurum oſtẽderet ſuæ virtutis auxilium; vt agnoſceremus nos ipſo adiuuante, in infirmitatibus quas neceſſitate patimur, fulciendos. Qui propterea voluntate, noſtras infirmitates acciperet, vt & in hac victa infirmitatum neceſſitate turbatis auxilium contuliſſet, & poſt hanc vitam omnem à nobis infirmitatis neceſſitatem miſericorditer abſtuliſſet: ac ſic omnis fidelis, agnoſcens Chriſtum participem humanæ infirmitatis, artiſſimè ſperaret, participem ſe forè diuinæ virtutis; nec ſe ambigeret illius virtute firmandum, quem pro ſe cognouiſſet non neceſſitatè, ſed voluntate turbatum: in ipſo habiturum æternam lætitiam, cui ſuam voluntate videret ineſſe triſtitiam. Qui ſicut manſit in tribulatione tranquillus, in morte ſecurus; ſic in infirmitate fortiſſimus, & in humilitate altiſſimus.] Inſignis planè in hanc rem diſputatio, ex libello S. Athanaſij in illud *nunc anima mea turbata eſt*, deſcribitur in 6. Synodo actione 14 *in fine*. Eſſe igitur in Chriſto paſſiones humanas, fixum eſto.

Quæ & omnes, & ſpeciatim aliquos effectus, adimere Chriſto videantur.

413. In contrarium eſſe videtur, primùm generatim, Indignitas quæ in paſſionibus noſtris cernitur: vt propterea eas in ſapientem non cadere, ſententia fuerit ſapientum plurimorum inter Ethnicos. *Tyrannos* vocat Nyſſenus orat. 3. de beatitud. Paulinus epiſtola 30. *in fine*; nominat *bruchum, erucam, & rubiginem* interni hominis. *Animæ morbos*, vocant paſſim Græci: idque fert vox quæ latinè vertitur *paſſio*. Rurſus Gregorius Nyſſenus dialo. cum Macrina vocat *animæ verrucas & næuos*. S. Ambroſius appellat *clauos quibus anima corpori affigitur*. Quorſum ergo his indignitatibus quaſi ingemiſcentes & parturientes ſuſtinemus, inquinatum Chriſtum velimus?

Deinde in particulari, quoad aliquas paſſiones, opponi queunt nonnulla teſtimonia Scripturæ, aut Patrum eas abrogantium Chriſto. V.G. dolorem cenſetur Chriſto ademiſſe S. Hilarius, quem Vaſquez 3. p. d. 59. cap. 1. omni excuſationi ſubducit. Celſus quoque vt eſt apud Originem lib. 2. idcirco negauit in Chriſto patiente dolorem, quia non patiebatur inuitus. Iram ſuſtuliſſe videntur Scripturæ; tantam Chriſti manſuetudinem vbique celebrantes, vt ne calamum quidem quaſſatum eſſet confracturus, nec linum fumigans extincturus. Timorem Chriſto ſub paſſionem tribuit Theodorus Mopſueſtenus, damnatus idcirco in 5. Synodo actione 4. & latè à Leontio ea ex cauſa exagitatus lib. 3. contra Neſtorianos n. 37. Diaboli certè tranſgreſſus inſaniam, hac ex cauſa dictus eſt Theodorus, vt eſt apud Facundum l. 3 c. 3. qui hoc in eum, fulmen vibratum refert. [Horremus etiam ſolam memoriam blaſphemiarum eius, & Deo ſupplicamus vt nobis fiat propitius, quod omnino in lingua talia ſuſtinemus, aſſerente, trepidare in paſſione eum poſſe, qui ſuis famulis, qui pro eius nomine martyrium ſuſceperunt, talem donauit gratiam, vt cum gaudio & promptitudinè, & alacritate, paſſiones adirent.] Magis ſollicitus pro S Epiphanio, Quæcumque enim ex Scripturis de Chriſto timenti dicuntur, ſic exponit in Anchor. [Non apparentia erat aduentus ipſius in carne. Sed inſtar magni Regis bellum gerentis aduerſus inferiorem, & noſcentis quod inimicus eius, ſi viderit ipſum in potentia venientem, ac multo robore, recuſabit, & vertetur ad fugam, & multas ſubditorum regiones diſſipabit: & propterea ex propria ſapientia prætextus, fingentis, & terga dantis ac fugientis, donec inimicus audacia ſumpta expectet Regem, velut timidum & impotentem, & perſequatur ipſum; Rex verò conuerſus de repentè cum ſua potentia, totum ſubditum capiet infirmum & aduerſarium. Sic etiam Dominus noſter non timuit mortem, qui antequàm veniret ad hoc vt pateretur, ſignificauit in itinere, quòd filius hominis, futurum eſſet, vt traderetur, & crucifigeretur, & tertia die reſurgeret: Et cum Petrus diceret, *propitius ſis Domine, nequaquàm erit tibi hoc*; increpauit ipſum dicens, *abi retrò me Satana, quia non ſapis ea quæ ſunt Dei, ſed quæ ſunt hominum.* Qui igitur hoc prædixit, & propter hoc ipſum venit, quomodò poſtea precatur, vt tranſeat poculum, ne bibat? Qui ante mortem dixit de morte, vel ob hoc ipſum ne deprehenderetur mendax, non potuit precari vt tranſiret poculum: Sed prouocat per hunc modum aduerſarium; quò illo opinante timere ſaluatorem mortem, inducat ipſi mortem, ad ſalutem morientibus per diſpenſationem.] Videtur planè, affectum timoris, Chriſto adimere.

Enodantur, quæ omnes Chriſti affectus, impetebant, & quæ dolorem.

414. Hæc tamen neque generatim affectus noſtros Chriſti abiudicant, nec in particulari dolorem, aut iram, vel timorem. Nam quod non cadere in ſapientẽ affectus, Ethnici quidam atque hæretici cenſuerunt, delirum eſt planeque inſipiens, vt latè monſtraui in Morali diſt. 3. à n. 28. poſt Lactantium 6. inſtitut. c. 15. Proſperum l. 3. de vita contemplat. cap. 31. Hieronymum epiſt. ad Chreſiphontem, & alios pleroſque Patres, ſiue tributam, ſtoicis impatibilitatem, ſiue Euagrij Pontici & huiuſmodi in Chriſtianitate pluſquam ſtoicorum *ἀπάθειαν* refellentes, & optimè euincentes quod ex ijſdem fuſè proſequor loco allegato à n. 29. inſignem planè homini ab affectibus fructum exiſtere, dummodò debita temperatio & eorum intra rationis gyrum coërcitio non deſit, vt Chriſto certè non defuit. Itaque cadit huc perbellè illa Auguſtini ratiocinatio 14. Ciuit. cap. 9. [Hi motus, hi affectus, de amore boni, & de ſancta charitate venientes, ſi vitia vocanda ſunt, ſinamus, vt ea quæ vera vitia ſunt virtutes vocentur. Sed cum rectam rationem ſequantur iſtæ affectiones, quando vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbos ſeu vitioſas paſſiones audeat dicere? Quamobrem etiam ipſe Dominus, in forma ſerui agere vitam dignatus humanam, ſed nullum habens omnino peccatum, adhibuit eas, vbi iudicauit eſſe adhibendas: Neque enim in quo erat verum hominis corpus, & verus hominis animus, falſus erat humanus affectus.] Deſcribit ex parte eum locum, præmiſſo inſigni B. Auguſtini elogio, Proſper l. 3. de vita contemplat. cap. 31. *in fine*.

415. In particulari verò, dolorem eſſe in Chriſto agnoſcendum, extra omne dubium eſt, in tanta variarum ſcripturarum id cõteſtantium luce. Dolores enim noſtros tulit per ſuos dolores, & hoc maximè modò ſatisfecit Patri pro nobis, quos voluptates illicitæ doloribus iuſtis compenſandæ, perdiderant. Faciunt quoque ad hunc locum, quæ ſupra protulimus vendicantes Chriſto triſtitiam in voluntate. Nam triſtitiam partis ſuperioris, affectari neceſſariò debuit triſtitia in parte inferiori, ſecluſo miraculo, cuius inuehendi nullum planè eſt fundamentum in tanta præſertim Chriſti largitate ad excipienda aſpera & humilia quæque: ita vt quamuis per miraculum cohibuerit commoda quas à ſuperiori portione animæ refundi ad inferiorem

Digitized by Google

rem connaturaliter oportebat; incommoda tamen numquam deſugerit; tantum abeſt vt miraculis excluſerit. S. Ambroſius in cap. 22. Lucæ ad illud *Pater ſi poßibile eſt*, egregiè pro vendicandis Chriſto dolore ac triſtitia diſſerit, his præter coëtera. [Hærent plerique hoc loco, qui triſtitiam Saluatoris ad argumentum inolitæ potius à principio, quàm ſuſceptæ ad tempus infirmitatis inclinant; & naturalis ſenſum cupiunt retorquere ſententiæ. Ego autem non ſolùm excuſandum non puto, ſed etiam nuſquam magis pietatem eius maieſtatemque demiror. Minus enim contulerat mihi, niſi meum ſuſcepiſſet affectum. Ergo pro me doluit, qui pro ſe nihil habuit quod doleret, & ſequeſtratâ delectatione diuinitatis æternæ, tedio meæ infirmitatis afficitur. Suſcepit enim triſtitiam meam, vt mihi ſuam lætitiam largiretur: & veſtigijs noſtris deſcendit vſque ad mortis ærumnam, vt nos ſuis veſtigijs reuocaret ad vitam. Confidenter ergo triſtitiam nomino, quia crucem prædico; neque enim ſpeciem incarnationis ſuſcepit, ſed veritatem. Debuit ergo & dolorem ſuſcipere, vt vinceret triſtitiam, non excluderet: Neque enim habent fortitudinis laudem, qui ſtuporem magis vulnerum tulerint quàm dolorem; *Homo enim in plaga, & ſciens*, inquit, *ferre infirmitates, nos voluit erudire*; Vt quia in Ioſeph didiceramus carcerem non timere, mortem vincere diſceremus in Chriſto; Et quod eſt amplius, quemadmodum futuræ mortis moëſtitiam vinceremus. Quomodò enim te imitaremur Domine Ieſu, niſi ſequeremur vt hominem. niſi mortuum crederemus, niſi vulnera vidiſſemus? Quẽadmodum diſcipuli crederent fuiſſe moriturum, niſi morituri triſtitiam comperiſſent. Sed adhuc dormiunt, & neſciunt dolere, pro quibus Chriſtus dolebat: Ita enim legimus: *qui peccata noſtra portat, & pro nobis dolet*. Doles enim Domine, non tua, ſed mea vulnera; non tuam mortem, ſed noſtram infirmitatem: Et nos exiſtimauimus te eſſe in doloribus, cum tu non pro te, ſed pro mè doleres. Infirmatus enim es, ſed propter peccata noſtra, non quia tibi erat infirmitas illa ex patre aſſumpta, ſed pro me ſuſcepta; quia mihi proderat, vt eruditio pacis noſtræ eſſet in te, & liuore tuo vulnera noſtra Sanares.] Quare fuiſſe in Chriſto verum dolorem, ſanctum & ratum eſto.

Diſcuſſa mens S. Hilarij. viſi dolorem ab appetitu Chriſti excludere.

416. S. verò Hilarius cui error contrarius adſcribitur, nullomodo cogitauit de abrogando dolore appetitus ſenſitiui in Chriſto: ſed cum Arriani quibuſcum confligebat, Verbum Dei in natura diuina doluiſſe contenderent; eoque omnia detorquerent quæ de Chriſti doloribus ſcripturæ produnt: idcirco cum dolorem à Chriſto in Deitate excludens S. Hilarius, dolorẽ ſenſitiuum abrogaſſe viſus eſt ijs, qui illum quem dixi eius ſcopum non attendebant; quem tamen procliuè erat deprehendere ex ipſo S. Hilario cum alibi, tum ſplendidiſſimè canone 31. in Matth. *initio*, ac apertiſſimè quoque l.1. de Trinitate, in argumento libri decimi, vbi diſertè oſtendit, ſe eo libro cui calumnia ſtruitur, aliud non intendiſſe quàm excludere à Deitate filij dolorem ac metum, quem ei impingebant Arriani; eoſque affectus non cecidiſſe in Chriſtum, niſi ſecundùm diſpenſationem, id eſt ſecundùm œconomiam, ſiue ratione incarnationis & humanitatis aſſumptæ. Scopum hunc fuiſſe S. Hilarij, confirmari poteſt ex alijs quoque Arrianorum impugnatoribus. Nam S. Fulgentius l.3. ad Traſim. per multa capita impugnat eam Arrianam blaſphemiam. Et idem latè præſtat Conc. Hyſpalenſe actione 13. Imo & Euſebius quantumuis Arrianiſſimus, lib.4. de demonſt. Euang. demonſt. 13. Purgauit S. Hilarium ab hoc probro per Berengarium eidem impacto, Lantfrancus epiſt. ad Rainaldum Epiſcopum Pictauienſem, cuius dumtaxat fragmentum legi apud Gloſſatorem Epiſtolarum S. Anſelmi l.2. ad epiſtolam 41.

Suntque apud ipſum S. Hilarium loca pleraque, apertè ferentia veri in Chriſto doloris in appetitu ſenſitiuo aſſertionem. Cuiuſmodi perſpicuè eſt locus ex commentarijs in Pſal. 68. *Ferè initio*, vbi præter cœtera ſic habet. [Vniuerſarum itaque humanarum paſſionum ſorte, perfunctus, ſecundùm ſuſceptas infirmitates noſtras loquitur: & dolet ipſe quidem, extra neceſſitatem & timoris poſitus & doloris; ſed his ſe tamen quæ ſuſcepit accommodans, vt qui carnis noſtræ homo natus eſſet, ex dolorum noſtrorum querelis, & infirmitatis precatione loqueretur.] Eadem explicatiſſimè iterat inferiùs ad illud *ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt*. Et optimè in Pſal. 53. ad illud *in veritate ſua diſperde illos*, vbi ſic habet. [Quod autem & in crucem actum vnigenitum Dei filium, & morte damnatum eum qui natiuitate quæ ſibi ex æterno patre eſt naturalis, & æternus ſit, frequenter, imo ſemper prædicamus; ex naturæ neceſſitate potiùs quàm ex Sacramento humanæ ſalutis paſſioni fuiſſe ſubditus intelligendus eſt, & voluiſſe ſe magis paſſioni ſubijci quàm coactum; Et quamquam paſſio illa non fuerit conditionis & generis, quia inde mutabilem Dei naturam, nulla vis iniurioſæ perturbationis offenderet; tamen ſuſcepta voluntariè eſt, officio quidem ipſa ſatis factura pœnali, non tamen pœnæ ſenſu læſura patientem. Non quod illa, lædendi non habuerit pro ipſa paſſionis qualitate naturam: ſed quod dolorem diuinitatis natura non ſentit. Paſſus ergo eſt Deus, quia ſe ſubiecit voluntarius paſſioni, ſed ſuſcipiens naturales ingruentium in ſe paſſionum quibus dolorem patientibus neceſſe eſt eas inferri virtutes; ipſe tamen naturæ ſuæ virtute non excidit, vt doleret.] Hæc & alia apud eum crebra; apertè monſtrant S. Hilarium reſpuiſſe in Chriſto dolorem concedere ſecundùm Deitatem; admiſiſſe tamen ſecundùm humanitatem.

417. Itaque non egemus ea pro S. Hilario excuſatione, quam adhibuit Claudianus Mamercus l.3. de ſtatu animæ c.9. cum reſpondens. Fauſto, & animam contendens eſſe incorpoream, obiecto in contrarium Hilario, ait. [Inter complura præcelſarum diſputationum ſuarum, quiddam ſecus ſentiens, duo hæc veris aduerſa diſſeruit; vnum quod nihil incorporeum, creatum dixit, aliud quod nihil doloris Chriſtus in paſſione ſenſerit. Cuius ſi vera paſſio non fuit, redemptio quoque noſtra vera eſſe non potuit. Sed quoniam Beatus Hilarius, opinionis huiuſce vitium virtute confeſſionis aboleuit, ſic ſuſtinet reprehẽſionis ſtylum, quod non patitur detrimenta meritorum. Quod S. Hilario impingit iuſtificationem ſpiritualium creaturarum, aperta hallucinatio eſt. Nam D. Hilarius omnia infra Deum contendit eſſe corporea, non abſolutè ſed cõparatiuè, ſiue præ Deo quia ſunt compoſita & potentialia, vt præclarè tradit S. Gregorius 2. Mor. c.3. tametſi 4. mor. cap. 9. abſolutè loquens, agnoſcit Angelos verè eſſe Spiritus. Et idem volunt alij Patres quos adducit Sixtus Senenſis lib.6. bibl. annot. 35. & Gazæus ad collationem 7. Caſsiani cap. 13. Sumiturque ea interpretatio ex D. Auguſtino epiſt. 28. Igitur D. Hilarius, non rectè ea ex parte criminationi patuit. In altero autem puncto in quo verſamur, non aliter eum excuſat Mamercus, quàm S. Cyprianum excuſarit aliquando S. Auguſtinus in cauſa anabaptiſmi hæreticorum, dicens eum falce paſsionis purgaſſe eam cõſpirationẽ. Eodem modò pro S. Hilario reſpondet Ioannes Præpoſitus epiſt. 2. ad Philippum Abbatẽ. Hanc S. Hilarij excuſationem non admitto, cum admittat eius lapſum. Quod item dico de alijs, qui prodiderunt retractatam à S. Hilario fuiſſe hanc ſententiam edito libello,

Digitized by Google

lo, quem Gulielmus Pariſienſis teſtatus eſt S. Bonauenturæ, abs ſe viſum, vt idem S.D. refert in 3. d.16. art.1. quæſt.1. ad 1. quod de aliquo nomen S.Hilarij ementito, indubiè eſt accipiendum: cum ſubinde videamus ab æmulis palinodias nomine alicuius euulgari, vt apud populum eleuent quæ anterius nomine eius prodierant; aut vt paradigma retractandi proponant, ei qui errauit: ſaltemque vt ea retractationis publicatione, verecundiam erroris flagellent.

418. Reſponſionem aliam paulo commodiorem, nec tamen vſquequaque approbandam, profert Philippus Abbas, latè pugnans pro S.Hilario epiſtola 5.& 6.& 7. Senſum ergo S. Hilarij eſſe arbitratur, quod Chriſtus non habuerit paſſiones niſi quas habere voluit.[Commendat (inquit epiſt.5.) quod Chriſtus, cuius omni vitio caruit genitura, ad illatas paſſiones non doluerit. Ex natura; neque enim negat, quin ille noſtri & corporis & animi paſſiones pertulerit, perferendo doluerit, ſed quia hunc dolorem non ei neceſſitas naturalis intulerit, ſed ipſe eum voluntate ſuſceperit, paſſus eſt,(inquit,) Dominus Ieſus Chriſtus, dũ cæditur, dum ſuſpenditur,dum crucifigitur,dum moritur: ſed in corpus Domini irruens paſſio, nec non fuit paſſio,nec tamen naturam paſsionis exercuit,dum & pœnali miniſterio deſæuit, vt virtus corporis ſine ſenſu pœnæ, vim pœnæ in ſe deſæuientis excipit. Naturam paſſionis tunc paſsio videtur exercere, cum patientem, velit nolit, ad dolendum poteſt compellere: cum iuxta modum vel impetum,quo iſta ſuperueniens ingraueſcit, ille coactus vel animo vel corpore contabeſcit. Verùm naturam paſsionis in Chriſto,ſua paſsio nequaquam exeruit, dum eius amaritudo aduerſus illum præualere non potuit: quia etſi illi tumultus paſſionum, grauis & multiplex eſt inflictus,ille tamen nõ niſi quando, quantum, quomodò voluit,eſt afflictus; Vnde & id quod ſenſit, dicit eum quodammodò non ſenſiſſe, & vim pœnæ ſæuientis, ſine ſenſu pœnali excepiſſe; quia videtur non ſentire pœnam qui ea non grauatur, & videtur non grauari, qui voluntatis imperio eius grauedinem moderatur.] Hæc reſponſio pro S.Hilario, non eſt improbabilis. Sed ea quam propoſui, videtur veriſimilior, ſpectatis adiunctis omnibus. Satis de falsò obiecta aduerſus verum Chriſti dolorem, auctoritate S.Hilarij.

Iam ratio qua Celſus dolorem à Chriſto patiente ſuſtulit, eſt prorſus friuola. Volens quippe Chriſtus patiebatur, vt bono noſtro conſuleret. Neque tamen non patiebatur, excipiens aſpera: ſicut æger, volens haurit in ſuaue pharmacum vt ſanetur, & tamen eius amarore malè afficitur.

Ira, & timor, in Chriſti appetitu.

419. Venio ad iram, quam in Chriſto habuiſſe locum, habetur apertè ex Marci 3.vbi dicitur Chriſtum circumſpexiſſe aduerſarios cum ira, & contriſtatum eſſe ſuper cæcitate cordis eorum. Nec ſanè omnis ira vitioſa eſt,ſed quæ mediocritatis fines prætergreditur. Intra repagula autem & fines honeſti coërcita, iure à Philoſopho dicta eſt, *ſatellitiũ rationis, & quoſ fortitudinis.* Vt proinde conuenientiſsimum fuerit, in Chriſto tam arduis negotijs intento, cerni affectum ad id opportuniſsimum.

Timorem, locum in Chriſto ſub paſsionis tempus habuiſſe, demonſtrat latè Facundus pro Theodoro Mopſueſteno hac in re vt vidimus improbato,fusè pugnans l.3.pro tribus capitulis cap.3.adducens grauiſsimos Patres, Chriſti timorem agnoſcentes,SS Leonem, Athanaſium, Chryſoſtomum, & quod plus omnibus eſt SS.Euangeliſtas, Ioannem & Lucam, qui Chriſtum turbatum & pauentem, ſine ambiguitate produnt. Adduco ad idem S.Bernardum ſerm.1. de S.Andrea. Componens enim S.Andreæ alacritatem,cum Chriſti timore,ait.[Longè eſt vox iſta, ab eo qui ſuſtinet quidem, ſed optaret omnino ſi poſſet, non veniſſe in hanc horam, denique (ſi non videor temerarius) longè eſt ab ea voce: *Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* Quid enim? Certè ſuper aſellum aſcenderat, vt ne hic quidem hoſtibus relinqueretur. Agnoſco ſane in duce belli puſillanimorum trepidationem, agnoſco ægroti vocem in medico, agnoſco infirmitatem gallinam cum pullis. Conſidero charitatem, ſtupeo miſeratione, expaueſco dignationem. Miſericors Dominus, non Beati Andreæ robuſtum ſibi ſuſcepit affectum,quia nõ ſanis opus medicus, ſed malè habentibus. Si quem fortè dignatio ſcandalizat,planè meretur audire, *nónne oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus?* Huic enim odor vitæ in mortem eſt. *Quid* magnum fuerat Domine Ieſu, ſi accedente hora propter quam veneras,ſtares intrepidus, qui poteſtatem habebas ponendi animam tuam, & nemo eam tollebat à te? An non longè glorioſius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur, vt non modò paſsio corporis, ſed etiam cordis affectio pro nobis faceret; & quos viuificabat mors, nihilominus & trepidatio robuſtos, mœſtitia lætos, & tædium alacres, & turbatio quietos faceret, & deſolatio conſolatos? lego quidem in Lazari reſurrectione, quia *infremuit Spiritu, & turbauit ſe ipſum*, ſed eſto interim: quia ſe ipſe turbauit, non conditionis neceſsitate, ſed ſuæ beneplacito voluntatis. Nunc autem iam aliquid amplius audio. Vſque eo ſiquidem præualuit ea quæ fortis eſt vt mors dilectio; vt Chriſtum Angelus Dei confortauerit.] Non potuit diſertius aperire cur par fuerit, cerni in Chriſto timorem.

410. Certum igitur eſto,affectum veri timoris habuiſſe locum in Chriſti appetitu. Neque hoc reuera in Theodoro damnatum eſt; ſed quod cum Chriſtum ſtatueret purum hominem,cenſuerit illum non potuiſſe timorem aut præuenire aut frœnare,ſed in eo exceſſiſſe; quod planè ferunt illa eius verba quæ S. Synodus actione 4. deſcripſit ex lib.3. contra Apollinarem. [Si Deitas pro ſenſu faciebat illi, qui aſſumptus eſt,ſecundùm veſtra verba, quomodò timorem in paſſionẽ ſuſcipiebat? quid vehemẽtioribus orationibus ad imminentem neceſſitatem indigebat, quas cum magna quidem & clamoſa vocè, cum plurimis autem lacrimis ſecundùm Beatum Paulum referebat Deo? quomodò timore tanto detinebatur, vt ex immenſa trepidatione fontes ſudoris demitteret, Euangeliſta apertè dicente, quod globis ſanguinis ſimilis ſudor deſcendebat? quid autem & Angeli aduentu & viſitatione egebat, reficientis in experimento malorum, confortantis eius alacritatem, excitantis eum ad imminentem paſſionis neceſſitatem, tolerare fortiter mala ſuadentis, vngentis ad patientiam & tolerantiam malorum, oſtendentis præſentium malorum fructum; ex paſſione mutationem, futuram gloriam, bona circa eum poſt paſſionem futura? Qui enim (ſecundùm Euangeliſtæ vocem) confortabat eum Angelus, ſcilicet verbis iſtis fortem eum faciebat, & infirmitate naturæ ſuperiorem fieri cohortabatur,& corroborando cogitationes eius, fortem eum faciebat.] Idem habetur ex illis quæ in hunc modum,errorem Theodori referens & refellens habet Leontius l.3. contra Neſtor. & Eutych. num.37. ſic enim in eum inſurgit Leontius. [Tymuit mortem, non tamquam exprimens nos in ſe ipſo, & ſoluens timorem noſtrum in ſe; ſed tamquam hanc enixè fugiens,quam numquam ſponte ſuſtinere voluiſſet, niſi tuam longam, & prolixam admonitionem nactus eſſet, quam à te fictam Angelo attribuis. Nec enim Angelos calumniari recuſas, quando hymnum Angeli diuinum, & quem in laudem victoriæ, Chriſto, vt potè Deo cecinit,mox per hunc ad mirabilem,& ſupra naturam actum timoris, verè veri timoris,nos ab acerbo,& crudeli hominum tyranno morte libe-

Digitized by Google

liberaturo, tu tamquam timido cuipiam, & effeminato, & penitus ſui amico, ſaluato ab Angelo in modum conſolationis adhibitũ eſſe inſanè & delirè dicis. Illud enim, *apparuit Angelus Domini confortans eum*, tum alij Patres dixerunt, tum Cyprius ſenex, *apparuit hymnos canens, & diuina loquens*; Et ad probationem huius contemplationis, produxerunt, quod Moſes à Deo eruditus in magno illo cantico dixit, *& confortent eum omnes Angeli Dei*. Vt autem tu impiè dicis opus illi fuit longa conſolatione Angeli, qui animam Chriſti timore mortis abſorptam, & triſtitia proſtratam, celeriter erigeret, & recrearet. Erat enim in ſummo diſcrimine, & omnia in eo erant Agitata & quaſſata.] Vides quam timoris emphaſim, mediocritatis terminos planè tranſgreſſam affingeret Chriſto Theodorus, vt ex hac Leontij, ſenſa eius referentis, confutatione habetur. Ipſe autem Leontius, non niſi eam timoris immoderantiam à Theodoro affictam, adimit Chriſto. Neque aliud voluiſſe videtur Cyprius ſenex quem adducit, ideſt S. Epiphanius, cuius locus in ratione dubitandi, ſupra eſt propoſitus. Quod autem confortationem ab Angelo adhibitam interpretantur præconium & laudationem, annuerem, ſi non de ſolitaria laude confortationem actiuam adiunctam, qualem Scripturæ verba planè ferunt, excludente acciperetur; ſed de conſolatione actiua miſta præconio, prout eam confortationem accepit. Titus Boſtrenus Lucæ 22. & benè ibidem expreſſit Franciſcus lucas v. 42. Eaque ratione acceptus S. Epiphanius, non excludit Chriſti timorem, qui ſicut in voluntate vt ſupra vidimus, ſic & in appetitu inferiore agnoſcendus eſt. Non nego valdè mirum eſſe quod Chriſtus timeat, vt latè proſequitur Autor ſerm. de paſſione apud S. Cyprianum initio ſermonis, tamen non quia mirum eſt, poteſt negari.

Pudor in Chriſto, & quomodò ex nuditate.

421. Fuiſſe igitur in Chriſto timorem dubitare non licet. Nominatim verò admitto in Chriſto eum timorem qui pudor dicitur, ſiue verecundia. Planeque S. Bernardus, eam pudoris materiam quam ex corporis nudatione contrahimus, præſertim ſi eæ partes pateant quas natura obductas voluit, Chriſto in cruce pendenti nõ defuiſſe, affirmat ſerm. ad milites templi cap. 10. vt infra referam. Tametſi enim viſum nonnullis eſt, Chriſtum pependiſſe obtectum, quoad eas ſaltem partes quas velare iubet pudor, tamen ea ſententia videtur Patribus conformior, quæ Chriſtum planè nudum pependiſſe agnoſcit. Refert & ſequitur aliquos Gretſerus l. 1. de cruce c. 22. & ſuppetunt alij quos appendi in Tractatione de S. Latrone cap. 2. num. 7.

Difficultas tamen eſſe poteſt, quomodò hæc nuditas omnimoda, fuerit Chriſto pudoris materia. Nam nos quidem, ex tali nudatione pudore afficimur, quia pruritum carnis, & rebellionem appetitus ſenſitiui in iis partibus experimur, & in alijs obiectu illarum partium nudatum ſimiles motus excitamus. Id enim eſſe quod in tali euentu nos rubore ſuffundit, monſtratum latè eſt in tractatione de Virtut. l. 6. n. 163. At in Chriſto, neutra illa pudoris cauſa locum habuit. Nam neque vllam in ſe experiebatur carnis innocentiſſimæ pruriginem aduerſus rationem: neque eius quilibet contuitus, alios pelliciebat ad turpitudinem. Si enim B. Virginis ſpecioſitas, tametſi ſumma, neminem tamen vmquam prouocauit ad libidinem ex ſingulari Dei prouidentia, vt S. Bonauent. notauit in 3. d. 3. partè 1. art. 2. ac ibidem S. Thomas q. 1. art. 2. quæſtiuncula 1. & Cantipr. l. 2. apum c. 29. n. 5. quanto magis idem agnoſcere de Chriſti carne infinities ſanctiore eſt neceſſarium? Itaque non eſt planè peruium, quomodò Chriſtum pudere potuerit nuditatis.

422. Hanc difficultatẽ cum attigiſſet Gabriel Tract. de paſſ. Dom. parte 3. art. 3. exponens flagellationem, ait Chriſtum quidem non habuiſſe vnde erubeſceret; tamen propter nos voluiſſe hanc quoque infirmitatem aſſumere. Et idem habet Abulenſis paradoxo 5. cap. 53. Hoc tamen non ſatisfacit. Nam ſi Chriſtus voluit hanc paſſionem aſſumere, debuit in eo habere locum, formale ſeu motiuum huius affectus, quod in Chriſto locum non habuiſſe, videtur euinci argumento propoſito. Daniel Malonius ad Paleotum de ſacra ſindo. c. 6. num. 10. vbi Chriſtum initio quidem nudum ſtetiſſe; poſteà verò iam velatum verenda, cruci confixum eſſe tuetur; præſentiens hanc difficultatem; ait, licet Chriſtus non habuerit carnem peccati, habuiſſe tamen carnem ſimilem carni peccati: id quod repetit, mota denuò ea difficultate cap. 17. n. 17. & videtur idem velle Delrio lect. 9. de paſſione. Sed non video quomodò caro, tantùm quia ſimilis erat carni peccati, potuerit ingenerare ruborem nuditate ſua, cum defuerit illi quodcumque ruboris incentiuum, implãtatum carni peccati. Sicut ergo caro Chriſti, eo quod ſimilis eſſet carni peccati, non idcirco tamen ſpinas & tribulos carnis peccatricis germinauit: ita neque pudorem, quod eſt tribulorum illorum conſectarium quoddam, profundere debuit. Nec fortius apparet quod ait Gabriel Vaſq. 3. p. d. 62. n. 25. Chriſtum ſcilicet paſſum eſſe verecundiam, quia timebat malum adiunctum, quantum quidem ferebat aliena opinio: nimirum quia timebat nuditatem, quæ iuxta inimicos & nudatores ignominioſa erat. Verùm quod Chriſtus dedecus pateretur in aliorum opinione, ſi non erat verum dedecus ipſius Chriſti, non apparet quomodò ad ingenerandum pudorem ſatis eſſe potuerit, quandoquidem verus pudor, eſt verus timor. Atqui verus timor, debet eſſe mali veri; quale profectò non eſt quod tantùm eſt malum in aliorum opinione.]

Quare ſi verum Chriſti pudorem retentum volumus, nec placet ſequi Victoriam, qui vt referunt recentiores 3. p. q. 15. art. 7. ex omnibus timoris ſpeciebus ſolum pauorem in Chriſto admiſit; ad quod videtur accedere Abul. in cap. 23. Geneſ. q. 546. cum Chriſtum veſtes habuiſſe dicat, tantùm ob frigus: Dicendum eſt, eatenus Chriſtum puduiſſe nuditatis, quia non aliorum tantùm, ſed ipſius quoque Chriſti, & cuiuſuis prudentis opinione, dedecus eſt & ignominia in hoc rerum ſtatu, nudari toto corpore; etiamſi prurigo feda, & illicium peccati, non adiungeretur nudationi. Nã probrum ſiue dedecus & ignominia, latius patet quàm eſſe principium defectuum illorum. Itaque Chriſtus ea ſe ignominia perfuſum videns, erubuit. Præterquam quod res eſt inſolita, nudum aſpici; & apta ad iudicia abſona de eo formanda qui ſic conſpicitur: vnde eſt ex hoc quoque capite, materia erubeſcentiæ. Non multum abſunt quæ habet Corduba lib. 1. q. 45. dubio. 1.

Obiter de perfectionibus in actu primo, aſſignandis Chriſti appetitui.

423. Non plura de actibus ſecundis, affectuum appetitus ſenſitiui in Chriſto Domino. Perfectiones autem eidem ſenſitiuo Chriſti appetitui collatæ in actu primo, ſunt omnes illæ quarum appetitus in ſuo gradu & ordine capax eſt. Eoque ſpectant inprimis nuctaria illa & complementa virtutum moralium per ſe acquiſitarum, quibus appetitus quaſi cicuratur, fitq; habilis ad ſequendum ductum rationis, & voluntatis ſuperioris per rationem directæ. In hunc enim finem conferri appetitui ſenſitiuo qualitates aliquas, quas virtutes nothas non abſurdè quis dixerit, ſuo loco eſt diſputatum. Eas igitur perfectiones, appetitui Chriſti ſenſitiuo fuiſſe conſertas, & quidem à primo momento conceptionis, eodem modo ſuadendum eſt, quo id

ſuperiùs

Digitized by Google

ſuperiùs probauimus de virtutibus moralibus per ſe acquiſitis. Decuit namque, hac quoque in parte Chriſtum Dominum vniuerſis præcellere; nec eum cultum propria exercitatione & repetitis actibus ſerò conquirere, ſed iam inde à principio obtinere. Præter has naturales appetitus ſenſitiui in Chriſto perfectiones, erit qui ei tribuat habitum quoque ſupernaturalem, illi perſimilem quem in Adamo innocente ad fomitis frœnationem admiſerunt aliqui. Sed nos inferius, eam perfectionem perperam tribui appetitui oſtendemus, agentes de eius defectibus.

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

Summellam capitis, hæc pauca exhibebunt. Appetitus Chriſti ſenſitiuus, ad nutum voluntatis, eaſdem quas appetitus noſter actiones elicuit, nominatimque dolorem, & iram. Idem appetitus, omnes actus primos gradui ac ordini ſuo conſentaneos, à primo concepti Chriſti momento, eſt conſecutus.

Vſus doctrinæ eſſe debet, ſuſpectio inſignis diuinæ condecenſionis, quæ Chriſtum ſuum, per omnia abſque peccato & peccati comite ignorantia, nobis ſimilem fieri voluit. Hoc planè fuit, cum ægris ægreſcere, & eidem affigi lectulo. Nam eſſe paſſiones lectulum noſtrum, pulchrè docet S. Ambroſ. ad illud Pſalmi 40. *ſuper lectum doloris eius.* Et abiecit quidem Chriſtus, eum lectulum in reſurrectione, vt S. Ambroſius ibi ſubdit, & pulcherrimè S. Bernardus ſermone de verbis Origenis, monſtrans ſponſum quærendum eſſe in hoc lectulo, per noctem huius vitæ: Depulſa autem nocte, & ſubſecuto die, non iacuiſſe vlterius in hoc lectulo noſtro. In hac tamen mortali vita, & lectum, & has ægritudines noſtras non eſt dedignatus.

CAPVT VIII.

Depulſio imperfectionum noſtratium, ab appetitu ſenſitiuo Chriſti Domini.

424. QVantorum in nobis defectuum fons ſit appetitus ſenſitiuus, iugi experimento notius eſt, quàm vt confirmatione vel declaratione indigeat. Hinc enim omnis virulentia qua animabus noſtris exitium creatur, ortum habet: hinc omnes educuntur acies, quibus cum ratione ſuperiore, cum natura rationali, cum ipſo numine confligimus: vt beatus ſanè ſit, cui ex hac parte pax eſt, ſin minùs plena, at qualem in hoc certaminis tempore ſperare licet. Beatiſsimum verò fuiſſe Chriſtum, cui omnia hinc pacata & tuta erant, monſtratum venio.

Defectus varij noſtrates, imò appetitu.

Id aſſecutus videri potero, ſi næuos illos atque defectus quibus noſter ſenſitiuus appetitus vrgetur, abfuiſſe à Chriſti appetitu planum fecero. Sunt autem duo præſertim: alterum quod appetitus noſtri germina honeſto aduerſantia, infœliciter abſque ſatu ſoboleſcant, & rationem liberam præueniant; tanta eſt phantaſiæ quam aſſectantur penicitas atque mobilitas; appetitus autem ſenſitiui velut rabida fames circa eſcam boni ſenſibilis inhoneſti, per phantaſiam prælucentem propoſiti. Secundum eſt, quod ijdem motus noſtri appetitus ſenſitiui, quem *carnem* ſæpè vocat Apoſtolus, concupiſcant aduerſus ſpiritum, & lex membrorum repugnet legi mentis, abſque treuga & indicijs; indeque iugis in nobis pugna, & irrequietum bellum exoriatur. Hæc duo, conſtituunt quem in nobis vocant *fomitem* Nihil enim aliud eſt fomes, præter appetitum qui peccati flammam facilè concipit, etiam inconſulta libertate, quia ſuapte natura & iniuſſu voluntatis ſuperioris, propendet in bonum ſenſibile quod eſt contrarium bono honeſto: quæ fomitis notio, benè traditur à Durando in 3.d.3.q.3.nu.6. Itaque duorum prædictorum defectuum ſublatio, eſt fomitis extinctio, non quoad entitatem quæ eſt materiale fomitis; ea ſiquidem manet quandiu perſtat appetitus; ſed quoad formale, ſeu quoad inordinationes illas appetitui quidem ſenſitiuo connaturales, coercendas tamen per gratiam, ſi homo à ſtatu innocentiæ non excidiſſet. Duobus quoque prædictis defectibus, iungitur frequentiſſimè inflammatio à gehenna. Satan namque probè conſcius genij noſtri, & totam natiuitatis noſtræ penitiſſimè introſpiciens, conſpergit hunc nobis conſertum ignem, naptha & adipe, vt acriùs ſuccendatur; quæ ſunt tentationes iuges quibus ab inimico noſtro laceſſimur, & ad pernitiem nobis ipſis per noſmetipſos inferendam, ſollicitamur. Hi defectus in nobis ſunt quotidiani atque perpetui, à Chriſto autem ſunt amoliendi.

Anteoccupatio rationis per appetitum, procul à Chriſto.

425. Ac primùm quod motus appetitus ſenſitiui, in Chriſto non anteuerterent rationem liberam, eſt extra dubium; cum in ſtatu innocentiæ idipſum omnibus futurum eſſet commune, vt latè tractat Suarez l.3. Coſmop. cap. 12. à num. 4. & habetur ex D. Auguſtino 13. Trin. cap. 3. & lib. 14. Ciuit. cap. 10. & pleriſque ſeqq. In Chriſto autem omnia recapitulantur, id eſt ad primæuum ſtatum conditi hominis reueniunt, vt pulchrè declarant Tertullianus l. de monogamia cap. 5. & lib 5. contra Maruo. cap. 17. Chryſologus ſerm. 77. Clem. Alexand. 5. Strom. pag. 560. & Ambroſ. ſerm. 37. Igitur Chriſtus ea prærogatiua potitus eſt: Et ita cum D.D. Auguſtino & Gregorio Toletus in cap. 11. Ioan. annot. 9. Non intendo affirmare, affectus ſeu motus quoſcunque appetitus ſenſitiui, non potuiſſe aut debuiſſe in Chriſto naturaliter exurgere, poſito obiecto ſenſibili. V.G. non dico, dolorem poſita obiecti diſconuenientis appoſitione, vel immiſſione, non debuiſſe aut non potuiſſe naturaliter excitari: Id enim falsò diceretur, quia vt ſupra diſputatum eſt tractando defectus corporis Chriſti viatoris, quamuis perpeſſio huiuſmodi motus ſubiaceret Chriſti arbitrio, quatenus poterat eam impedire: tamen poſito quod non impediretur, exurgere debuit ex neceſſitate naturæ. Poterat ergo motus appetitus, in Chriſto ad incurſum obiectorum pulſantium ſenſum externum, indeque phãtaſiam appetitui prælucentem, excitari naturaliter; & reuera excitabatur, niſi ratio præueniens exortum eius intercluderet: ea tamen ſilente, & quamuis poſitiuè non permitteret, tamen negatiuè ſe habente circa appetitum, exurgebat motus appetitus, V.G. dolor.

Quod itaque peculiare Chriſto tribuo, & Adamo quoque innocenti competebat, illud eſt; paſſiones quatenus in nobis moraliter noxias; hoc eſt quatenus in quibuſdam occaſionibus aut circumſtantijs inclinabant ad aliquid ex ſe inhoneſtum, ſi voluntatis conſenſus accederet, aut quatenus in nonnullis item circumſtantijs niſi cohiberentur ſegnem ac difficilem redderent honeſti exercitationem; non priùs in primo & nouiſſimo Adamo fuiſſe excitatas, quàm ratio poſitiuè permiſiſſet illaſque aduocaſſet: Ea verò reclamante, & exortum prohibente, nunquam exurexiſſe: contra quàm in nobis accidit, poſt Adami naufragium. Innoxios verò affectus, & ea quam dixi duplici labe vacuos, inclinandi ad malum, vel remouendi bonum, (Damaſc. 3. fid. c. 20. vocat *paſsiones naturales*, & contra ponit *ſuggeſtiuis mali,*) ſinebat Chriſtus exurgere naturaliter, quamuis ſi libuiſſet, potuiſſet impedire, vt ſupra tractatum eſt, exponendo paſſibilitatem corporis Chriſti viatoris. Nunc enim illos dumtaxat alios oſtendimus.

426. Eo-

426. Eorum à Chriſto excluſionem, quouſque aduocarentur, & diſtinctionem à paſſionibus, pulchrè his verbis expreſſit S. Maximus in diſp. contra Pyrrhum agens de affectu timoris. [Eſt timor ex natura, & præter naturam. Ex natura quidem timor eſt, vis ipſius naturæ ad tuendum ſe per contractionem. Præter naturam verò timor eſt, contractio præter naturam. Timorem igitur præter naturam, Dominus vtpotè ex proditione cogitationum profectum, penitùs non admiſit. Timorem verò ex natura, vtpotè indicem facultatis inſitæ naturæ ad tuendum ſe, volens propter nos tamquam bonus admiſit. Non enim in Domino, ſicut in nobis, ea quæ naturæ inſunt, voluntati antecedunt: ſed ſicut cum verè eſuriebat & ſitiebat, non eſuriebat ſicut nos, ſed ſupra nos, ſic cum timuit verè, non ſicut nos, ſed ſupra nos timuit.] Hoc eſt quod ſignificarunt, qui agendo de Chriſti motibus, monuerunt declinandam eſſe vocem *paſsionis*, quæ ſubitum impetum, & infrœnis appetitus proſultum, in communi vſu ſonat. Itaque quod in Chriſto hi poſteriores affectus non niſi dato ſigno & ex plena ſuperioris voluntatis poteſtate exurgerent, *propaſsiones* nominarunt, ſignificantes quod S. Auguſtinus 14. Ciuit. cap. 9. ait, Chriſtum infirmitates haſce noſtras quibus ex humanæ conditionis infirmitate ſubiacemus, habuiſſe quidem; ſed hanc eius infirmitatem fuiſſe ex poteſtate. Idem egregiè habet S. Bernardus ſerm. quodam de verbis Origenis in hom. in c. 10. Leuitici, vbi ait Chriſtum cum hic nobiſcum degeret, & inter mortuos, fuiſſe liberum. [Fuit (inquit) inter mortuos, ſed & tunc liber fuit: ſiquidem ipſe ſeſe turbauit, ipſe animam ſuam poſuit, quia ipſe voluit, oblatus eſt; & omnis ei infirmitas de voluntate fuit, non de neceſſitate. Vnde & quod infirmum erat Dei, fortius erat hominibus: quod eſſet tunc quoque etiam inter paruulos magnus, inter infirmos validus, inter mortuos liber.] S. Fulgentius ad eandem mentem egregiè diſputat, ad calcem epiſtolæ ad Reginũ, ſic ſcribens de Chriſto. [In anima ſic perfectam incorruptibilitatẽ ſeruauit ſicut peccatũ nec propagine traxit, nec cõtagione contraxit. Vnde & infirmitates animarum noſtrarum, quas in ſua rationali anima portauit Chriſtus, ſine vlla corruptione portauit. Nullus quippe potuit defectus ineſſe virtutis, vbi infirmitatis indefeſſa ſuſceptione permanſit perfectio caritatis, quæ Vnigenitum Deum, fecit, vſque ad mortem pro nobis accedere, & confuſione contempta crucis opprobriũ ſuſtinere. Propter quod triſtitiam, mœrorem, vel ſi quas noſtrarum animarum infirmitates habuit Chriſtus, veras quidem, ſed voluntarias habuit.] Eleganter in hanc ſententiam diſſerit Laur. Iuſtin. l. de triumph. Chriſ. agone cap. 5. tractans illud Ioannis de Chriſto, *infremuit ſpiritu, & turbauit ſemetipſum.*

Sed quod ad vocem propaſſionis attinet, vſus quidem ea eſt in ſenſu longè alio S. Hieronymus in cap. 5. Matth. vbi ait, motus ſubitos niſi tranſeant in affectum cordis, & de propaſſionibus fiant paſſiones, labis expertes eſſe. Quo eodem modo Epiſtola 9. Saluinam monet, vt hominem ſe eſſe nouerit; antepaſſiones & propathias titillantes animam, à ſe alienas non putet; tantumque curet, ne in paſſiones euadant. Itaque *propaſsiones* ibi appellat, motus ſubitos cogitationum, ſeu *primos earum pulſus*, vt loquitur in c. 18. Ezech. Qua ratione non fuerunt ſanè in Chriſto propaſſiones: Et hoc ſenſu Petrus Cellenſis l. 1. de tabernac. art; [Auro mundiſſimo deaurata eſt arca Ieſu; intus, quia nec paſſio, nec propaſſio vitij, ianuas animæ eius pulſauit.] Tamen alio præterea ſenſu idem S. Hieronymus vſurpat vocem *propaſsionis*, in quo aptè ea vox de Chriſti affectibus dici poteſt: nempe pro affectu rationi plenè ſubiecto, nec eam obnubilante, vt nobis accidit. Qua ratione in cap. 26. Matth. timorem à Chriſto conceptum, vocat propaſſionem, ſiue antepaſſionem. Paſſim tamen, vox *propaſsionis*, exiſtimatur tributa Chriſto à D. Hieronymo, tantùm prout deſignat paſſionem exurgentem ad voluntatis ſuperioris arbitrium, quod vides à Hieronymi vſu alienum eſſe, vt notatum eſt in Mor. diſt. 3. n. 31.

Contrarietas appetitus & rationis, à Chriſti exulauit.

427. Alter defectus à Chriſti appetitu ſenſitiuo ablegandus, eſt contrarietas eius voluntate ſuperiori: Circa quam contrarietatem Synodus 5 Conſtantinop. collat. 8 Can. 12. Theodorum Mopſueſtenum his verbis damnat. [Si quis defendit impium Theodorum Mopſueſtenum, qui dixit alium eſſe Deum Verbum & alium Chriſtum, à paſſionibus animæ, & deſiderijs carnis, moleſtias patientem & à deterioribus paulatim recedentem, & ſic ex profectu operum melioratum, & à conuerſatione immaculatum factum, & tamquam purum hominem baptiſatum eſſe in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; & per baptiſma ſancti ſpiritus gratiam accepiſſe, & filiationem meruiſſe, vt ad ſimilitudinem imperialis imaginis in perſona Dei Verbi adorari, & poſt reſurrectionem immutabilem cogitationibus & impeccabilem omnino factum, fuiſſe.] &c. Eum inquam qui ea in parte Theodorum defenderit, iubet Synodus eſſe anathema. Vides damnationem contrarietatis ac pugnæ inter voluntatem rationalem Chriſti, eiuſque appetitum ſenſitiuum. Optimè quoque S. Leo epiſt. 11. *ſub finem*, ſic ait de Chriſto. [Non alio illi quàm cæteris hominibus, animo eſt inſpirata principio, quæ excelleret non diuerſitate generis, ſed ſublimitate virtutis. Nihil enim carnis ſuæ habebat aduerſum; nec diſcordia deſideriorum gignebat oppugnantiam voluntatum. Senſus corporei vigebant ſine lege peccati, & veritas affectionum, ſub moderamine Deitatis & mentis, nec tentabatur illecebris, nec cedebat iniurijs.]

428. Hoc tamen non videtur cohærere cum ijs quæ proximè diximus. Admiſimus enim paſſiones quæ in nobis ad malum prolectant, aduocari à Chriſto potuiſſe, & verò interdum eſſe aduocatas. Tunc igitur, aduerſùs ſpiritum pugnabant. Id quod etiam patet ex Chriſti extremo agone, in quo profeſſus eſt, ſpiritum ſibi eſſe fortem, carnem verò infirmam, & refugientem quod præſcribebat voluntas ſuperior; & apertè petijt, vt tranſiret ab eo calix, quod erat contra Dei voluntatem. Nec poteſt dubitari, quin ea verba ipſum Chriſti ſenſum proderent, in ſuamet, non in noſtra perſona loquentis; cum ita apertè ferat Euangelica narratio, & omnes PP. manifeſtè idem doceant. Vnde non poteſt ſimpliciter approbari, egregiaque expoſitione, quod ait D. Auguſtinus concio. 1. in Pſal. 32. ad v. 1. verbis illis. [Gerens hominem Chriſtus, & regulam nobis proponens, docens nos viuere, & præſtans nobis viuere, oſtendit hominis quandam priuatam voluntatem in qua ſuam figurauit, & noſtram quia caput noſtrum eſt, & ad eum ſicut noſtis tamquam membra pertinemus. *Pater*, (inquit,) *ſi fieri poteſt, tranſeat iſtè calix à me.* Hæc humana voluntas erat, proprium aliquid & tamquam primatum volens, ſed quia recto corde voluit eſſe hominem, vt quicquid in illo aliquãtum curuum eſſet, ad illud dirigeret qui ſemper eſt rectus, *verùm non quod ego volo*, (ait,) *ſed quod tu Pater.* Sed quid poſſit mali velle Chriſtus. Quid poſtremò aliud poſſet velle quàm Pater, quorum vna eſt diuinitas, non poteſt eſſe diſpar voluntas. Sed ex perſona hominis, transfigurans in ſe ſuos, quos in ſe transfigurauit, cum ait, *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare*, quos in ſe transfigurauit, cum furenti & ſanctos perſequẽti Saulo clamauit deſuper. quem nemo tangebat, *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Oſtendit quandam hominis propriam

priam voluntatem ; oſtendit & correxit te. Ecce vidè, (inquit,) te in me, quia potes aliud proprium velle, vt aliud Deus velit. Conceditur hoc humanæ fragilitati; conceditur humanæ infirmitati, aliud proptium velle. Difficile eſt vt non tibi contingat, ſed ſtatim cogita qui ſit ſupra te, illum ſupra te, te infra illum; Illum creatorem, te creaturam; illum Dominum, te ſeruum; illum omnipotentem, te infirmum; corrigens te, ac dicens, *verùm non quod ego volo, ſed quod tu vis Pater.*] In his verbis, D. Auguſtinus non negat motum illum fugæ à calicè, fuiſſe Chriſti: ſic enim non poſſet approbari eius ſententia; ſed tantùm docet, In eo Chriſti facto & priúata, voluntate monſtratũ eſſe quomodò motus noſtri ſint ad diuinã amuſſim cõponendi: Itaque manet difficultas propoſita, de repugnantia & contrarietate appetitus Chriſti, cum Dei decreto & voluntate ſuperiori. Eam appetitus Chriſti cum voluntate pugnam, diſertè agnoſcit Laur. Iuſtin. l. de triumph. Chriſ. Agone cap. 6. his præter cœtera. [ô quam mirandum certamen, ô quanta pugna in mediatore Chriſto, carnem aſpicere repugnare ſpiritui, & ſpiritum carni: tamquã ſi quiſpiam decubaret infirmus cui pro reſtauranda valetudine poculum amariſſimum porrigeretur à Medico; duplici hic deſiderio traheretur, euitandæ videlicet potionis, & conſequendæ ſanitatis. Sugereret ratio amaritudinis hauſtum, quem omnino ſenſualitas abhorreret &c. Eundem in mediatore noſtro fuiſſe conflictum, ambigat nemo.]

429. Reſpondendum eſt, ijs non obſtantibus, appetitum Chriſti ſenſitiuum non fuiſſe propriè contrarium voluntati ſuperiori. Illuſtrare id poſſumus, exemplo voluntatis. Voluntas ergo Chriſti vt natura, hoc eſt prout operans iuxta naturalem inclinationem commoda propria captantem, & incommoda refugientem, eademq́ue voluntas vt ratio, ſiue prout operans ex prudentiæ præſcripto; quamuis interdum diſſidentes in Chriſto viderentur, eo quod vnaquæque functiones ſuas obiret; & vna refugeret, quod altera adamabat, non erant tamen propriè contrariæ, ſed tantùm diuerſæ: quia quamuis vna & eadem facultas ſpiritualis, vellet V. G. mortem quatenus à Deo indictam, eamq́ue nollet quatenus naturæ incommodam; tamen volitio inferior quæ naturæ conſulebat, non impediebat aliam, quia erat tantum inefficax. Ita appetitus ſenſitiuus qui eodem planè modo ſe habet ad voluntatem rationalem, quo voluntas vt natura, ad voluntatem vt eſt ratio; & quoties agit, ſemper extundit actum voluntatis vt naturæ; diuerſam quidem actionem eliciebat ab ea quæ per voluntatem ratione directam profundebatur; non tamen reuera pugnantem cum ea, quia illam numquam impediebat; nec quod in nobis accidit, abſtrahebat à recto, & illiciebat ad malum vi aliquatenus illata, ſed merè exerebat ſenſum naturæ de incommodo ingruente, vel appoſito, nec vlteriùs progrediebatur ad pertentandam voluntatis ſuperioris conſtantiam, vt à recto abduceretur. At hoc in nobis, nimium quantum frequens eſt, vt ſcripſit elegantiſſimè S. Paulinus varios gradus quibus per paſſiones prolicimur ad malum, ita deſcribens epiſt. 30. *in fine*, tractans illud Ioëlis 1. *Reſiduum erucæ comedit locuſta*; idq́ue ad paſſiones frugum bonarum vaſtatrices accommodans. [Ergo in eruca, & locuſta, & brucho, & rubigine, noſtrarum affectionum intelligendæ ſunt paſſiones; quarum aliæ breuiter in corde hæreant, aliæ paulatim creſcant, & ſi abiectæ non fuerint ad medullas vſque perueniant, & omnem ſuccum ebibant animæ? Vide enim qualiter iſta congruant in cordibus noſtris monſtra vitiorum, qualia in frugibus accidunt vitia monſtrorum. Nam Verbi gratia ſi quid vetitum concupiſcam, & mox abijciam cogitationem, eruca eſt in folio ſedens: quæ decuſſa, ſi abiecero quidem, ſed rurſus redierit cogitatio, & cœperit Abijci, & redire crebreſcat, locuſta eſt auolans & reuertens. Quod ſi cœperit immorari, & maius habuerit ſpatium in comedendo quàm auolando, bruchus dicitur. Quod ſi ipſe bruchus, qui non ſatis auolat, ſed magis ſedet, non fuerit abiectus, in rubiginem vertitur, quæ iam penitùs inhæreſcens, vt de ſtipula, ſic de anima, numquam aut difficile expellitur.]

430. Nulla talis, ſiue breuis, ſiue diuturna mora paſſionum rationi infeſtarum, eiuſq́ue pacem labefactantium, vel concutientium, & captiuantium nos hic viatores ſub lege peccati, (vt pleniſſimè verſat S Hilarius in Pſal. 136.) reuera ad eum modum in Chriſto fuit. Quod pulcherrimè expreſſit Origenes tract. 35. in Matth. expendens cur Euangeliſta de Chriſto non dixerit, *triſtatus eſt, & tædium concepit*; ſed tantùm dixerit, *cœpiſſe pauere & tædere.* [Conſidera quia non dixit *triſtabatur, & tædiabatur*, ſed *cœpit triſtari & tædiari.* Multum enim intereſt inter *triſtari* & *incipere triſtari.* Si ergo aliquis defendens paſſiones humanas, profert nobis etiam ipſum triſtatum fuiſſe Ieſum, audiat quoniam qui tentatus eſt per omnia, ſecundùm ſimilitudinem præter peccatum, hic non eſt triſtatus triſtitia paſſionis ipſius, ſed factus eſt ſecundùm humanam naturam, tantùm in ipſo Principio triſtitiæ & pauoris, vt oſtendat diſcipulis ſuis præſentibus, maximè Petro, magna de ſe exiſtimanti, rebus ipſis quod poſtea eis dixit; *quia ſpiritus promptus eſt, caro autem infirma*: Et non eſt aliquando confidendum in ea, ſed ſemper timendum de ea: quia incauta confidentia ad iactantiam ducit: timor autem infirmitatis ad auxilium Dei confugere adhortatur; ſicut & Dominum ipſum paululùm progredi, & cadere in faciem, & orare. Ergo cœpit quidem triſtari ſecundùm humanam naturam quæ talibus paſſionibus ſubdita eſt, non autem ſecundùm diuinam virtutem, quæ ab huiuſmodi paſſione longè remota eſt. &c. Videns ergo inſtans ſibi certamen, quod non erat ei aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus tantos Reges terræ aſſiſtentes, & principes congregatos in vnum aduerſus ſe, quantos numquam; cœpit pauere, vel triſtari, nihil amplius triſtitiæ vel pauoris patiens, niſi principium tantùm. Nec enim ſcriptum eſt, quia *pauit*, vel *triſtatus eſt*, ſed *cœpit pauere, & cœpit triſtari.*] Eadem habet ad eum locum S. Hieronymus.

Fomes, in Chriſto, extinctus.

431. His duobus defectibus noſtratibus à Chriſti appetitu ſemotis, perſpicuum eſt, fomitem peccati quẽ vidimus per eos conſtitui, non modò fuiſſe in Chriſto ligatum, ſed etiam planè extinctum: non quod qualitas quam fomes dicit in actu primo, defuerit Chriſto; (erat enim ipſe appetitus, qui Chriſto inexiitit,) ſed quod inordinationes illæ quæ ſunt de ratione fomitis, non potuerint in Chriſti appetitu locum habere. Quod ſi Beata Virgo, quæ abſolutè erat peccabilis; à plerіſque tamen grauibus Doctoribus, negatur habuiſſe fomitem peccati; vt à Vaſques 3. p. d. 118. cap. vlt. & contra Caietanum id tanquàm probabile propugnante Palacio in 3. d. 3. diſp. 1. ab alijs autem dicitur habuiſſe quidem peccati fomitem in actu primo, ſed extinctum; quia appetitus Deiparæ nunquam erat effracturus repagula, & honeſti fines prætergreſſurus: quo ſenſu extinctum in Deipara fomitem, docent Suares tom. 2. 3. p. d. 4. ſect. 5. & Salazarius cap. 28. de concept. §. 2. quanto magis Chriſtus ipſamet innocentia & ſanctitas, nulla labe violabilis, & à peccato infinitè remotus, fomite peccati caruiſſe docendus eſt? Caruit autem fomite, aut quod eodem recidit, fomitem habuit extinctum, non interuentu alicuius habitus diuinitùs infuſi, vt de Adamo innocente cenſuit Molina in Coſmop. diſp. 27. poſt Durandum in 2. diſt. 29. quæſt 2. ſed aliqua, & quidem modica ex parte, interuentu habituum facilitantium appetitui infuſorum per accidens, quibus

quibus confertur appetitui facilitas ad ſequendum rationis ductum: maxima verò ex parte, per prouidentiam Dei extrinſecam, & manu-tenentiam ac curam Dei ſpecialem. Nullus quippè habitus appetitui immiſſus, poſſet formaliter excludere motus eius inordinatos: cum habitus non ſint ſtupefactiui,& inhibitiui operationum, ſed earum potiùs profuſiui. Qua ratione de frœnatione appetitus in Adamo, philoſophatur Suares l,3.Coſmop.c.12.n.18. Cœterum in Adamo non erat ligatio, ſed tantùm extinctio fomitis, ideoque poterat Adamus vinculum diſſoluere, & effrœnem beſtiam ſibi permittere. At in Chriſto, fomes extinctus erat. Itaque multo minùs ſufficere in Chriſto potuiſſet, frœnum habitus, immiſſi appetitui.

Pax inter rationem & appetitum, non excluſit à Chriſto tentationes, & quorsùm.

432 Poteſt denique hinc fieri iudicium, qua ratione Chriſtus tentationibus ſubiacere potuerit. Tentatum enim fuiſſe à Satana, Euangeliſtæ diſertè produnt. Et ita planè decuit iuxta illud Damaſceni 3 fid. c.20.[Tentatus eſt, & vicit, vt nobis victoriam pararet: & daret naturæ virtutem vincendi aduerſarium: vt natura olim victa, per quas ſuggeſtiones victa fuiſſet, per illas vinceret antiquum victorem.] Agnoſcit quod tradidit S. Auguſtinus omninò benè ad illud Pſalmi 60. *Dum anxiaretur cor meum.* Cauſam enim exponit cur Chriſtus tentari voluerit, verbis illis. [Vita noſtra in hac peregrinatione non poteſt eſſe ſine tentatione: quia profectus noſter per tentationem noſtrã fit, nec ſibi quiſque innoteſcit niſi tentatus. Nec poteſt coronari niſi vicerit, nec poteſt vincere niſi certauerit, nec poteſt certare niſi inimicum & tentationes habuerit. Angitur ergo iſte à finibus terræ clamans, ſed tamen non relinquitur. Quoniam nos ipſos, quod eſt corpus ſuum, voluit præfigurare, & in illo corpore ſuo, in quo iam & mortuus eſt & reſurrexit, & in cœlum aſcendit, vt quo caput præceſſit, illuc ſe membra ſecutura confidant. Ergo nos transfigurauit in ſe, quando voluit tentari à Satana. Modo legebatur in Euangelio, quia Dominus Ieſus Chriſtus, in eremo tentabatur à Diabolo. Prorſus tentabatur Chriſtus à Diabolo. In Chriſto enim tu tentabaris, quia Chriſtus de te ſibi habebat carnem, de ſe ſibi ſalutem: De te ſibi mortem, de ſe tibi vitam: De te ſibi contumelias, de ſe tibi honores. Ergo de te ſibi tentationem, de ſe tibi victoriam. Si in illo nos tentati ſumus, in illo nos diabolum ſuperamus. Attendis quia Chriſtus tentatus eſt,& non attendis quia vicit? Agnoſce te in illo tentatum, & te in illo agnoſce vincentem. Poterat à ſe Diabolum prohibere, ſed ſi non tentaretur, tibi tentando vincendi magiſterium non præberet.] Breuiſſimè 9.Ciuit.c.21.[Se tentari ipſe permiſit, vt hominem quem gerebat, ad noſtræ imitationis temperaret exemplum.]

433. Alij plerique Patres quos appendit D.Thomas 3 p.quæſt.41.art.1.& alij apud Suarem ad eum articulum, nec non apud Toletum in cap.4. Lucæ annot.5. varias præterea cauſas proferunt, quibus oſtendant congruum fuiſſe, vt Chriſtus tentaretur: quas inter Toletus, maximi facit eam quæ ducitur ex antitheſi cum primo Adamo, vt iiſdem lineis quibus perierat, ſalus humana redderetur. Ego eam rationem his Caſſiani de Chriſto verbis repræſento collat.5.c.6. [In illis paſſionibus, etiam ipſe tentari debuit, incorruptam imaginem Dei ac ſimilitudinem poſſidens, in quibus & Adam tentatus eſt, cum adhuc in illa inuiolata Dei imagine perduraret; hoc eſt, gaſtrimargia, cenodoxia, ſuperbia, non in quibus poſt præuaricationem mandati, imagine Dei ac ſimilitudine violata, ſuo iam vitio deuolutus inuoluitur; Gaſtrimargia namque eſt, qua interdicti ligni præſumit edulium; Cenodoxia, qua dicitur, *aperientur oculi veſtri*: Superbia, qua dicitur, *Eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum.* In his ergo tribus vitijs etiam Dominum Saluatorem legimus fuiſſe tentatum. Gaſtrimargia, cum dicitur ei à Diabolo. *Dic vt lapides iſti panes fiant*; Cenodoxia, *Si filius Dei es, mitte te deorſum*; ſuperbia cum oſtendens illi omnia regna mundi & eorum gloriam, dixit. *hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me*: vt iiſdem quibus ille tentationum lineis eſt appetitus, nos quoque quemadmodum tentatorem vincere deberemus, ſuo doceret exemplo: Ideoque & ille Adam dicitur, & iſte Adam: ille primus ad ruinam & mortem; hic primus ad reſurrectionem & vitam. Per illum omne genus hominum condemnatur, per iſtum omne genus hominum liberatur. Ille de rudi atque intacta fingitur terra; hic de Maria Virgine procreatur.] Planè ſimilia habet S.Gregorius hom.16. in Euang. & S.Damaſcenus ex parte 3.fid.cap.20. latè verò & egregiè adiuncta omnia tentationum Chriſti & Adami componit. Anaſtaſ.l.10.exaem. *ſub finem.*

Antiochus hom. de cogitationibus, Chriſtum tres tentationes (vt vocat) *generaliſſimas*, à Diabolo ſubijſſe ait, vt haberemus exemplum Satanam elidendi. *Generaliſſimas* vocat, quia vt ait S.Auguſtinus in Pſal.8. [Tria genera vitiorum, id eſt, voluptas carnis, & ſuperbia, & curioſitas, omnia peccata concludunt. Quæ mihi videntur à Ioanne Apoſtolo enumerata, cum dicit; *Nolite diligere mundum; Quoniam omnia, quæ in mundo ſunt, concupiſcentia carnis eſt & cõcupiſcentia oculorũ & ambitio ſeculi.* Per oculos enim maximè curioſitas præualet. Reliqua verò quo pertineant manifeſtum eſt. Et illa Dominici hominis tentatio tripartita eſt; per cibum, id eſt, per concupiſcentiam carnis; vbi ſuggeritur, *dic lapidibus iſtis vt panes fiant.* Per inanem iactantiam, vbi ei in monte conſtituto, oſtenduntur omnia regna huius terræ,& promittuntur ſi adorauerit. Per curioſitatem, vbi de pinna templi admonetur, vt ſe deorſum mittat, tentandi gratia, vtrum ab Angelis ſuſcipiatur. Itaque poſteaquàm nullo iſtorum tentamento valere apud eum potuit inimicus, hoc de illo dicitur; *poſtquàm compleuit omnem tentationem Diabolus, receſſit vſque ad tempus.*] Luculenter ſed fusè admodum in hanc rem totam diſſerit S.Chryſoſtomus hom.5.ex varijs in Matthæum locis. Breuiùs ſed pulchrè S.Athanaſius oratione noua in S.Paſcha *ſub finem.* Habemus ergo quàm varias tentationes ſubierit Chriſtus: & tentari Chriſtum debuiſſe, ac decuiſſe. Porrò ex narratione Euangelica conſtare videtur, quantumuis ea tentatione inferenda, (quod S.Auguſt. notauit 9.Ciuit.c.21.) Satan intentus maximè eſſet in explorationem diuinitatis Chriſti, de qua Dæmon ambiguus erat; tamen interueniſſe admixtionem pellectionis ad peccatum, qui eſt ſcopus Satanæ propoſitus, cum tentationibus nos quatit.

Modus quo tentamur, diuerſus à modo quo Chriſtus tentatus.

434. Longè tamen diuerſus fuit modus Chriſtum tentandi, à modo quem Satan tentator init nobiſcũ, id quod dicebam deprehendi poſſe ex ante conſtitutis. Nam in nobis Satan ciet tentationes, excitatis diuerſimodè affectibus appetitus ſenſitiui; abutens complexione corporea, & adhibens varia artificia quibus ſcintillas in nobis, imò incendia vel renitentibus excudit, adurens, vel odore ignis commaculans. Pulchrè autor ſermonis de ieiunio & tentationibus apud Cyprianum, poſt deſcriptas Satanæ machinas Chriſto admotas. Huiuſmodi conſilijs filios hominum Satan corrumpere conſueuerat, & robuſtis virilibuſque animis, etiam huiuſmodi cogitatus immittit: & ſi ab ingreſſu mentis arceatur renitente conſenſu, aliquid tamen

Digitized by Google

men de ſpurcitia ſua ibi euomens, abominationum horrore nauſeare compellit. Sic vt aliquid Poëticum inſeram, temulentus Cyclops illiciti coniugij appetitor, licet à pallade repellatur, in gremio tamen eius Erichthonium fundit; & incorrupta Minerua, ſupereſt tamen deforme monſtrum, nec omnino affectata ſcelera in memoria moriuntur.]

Nec magnoperè laborandum eſt Satanæ, vt hos in nobis motus excitet, quos putrida caro, velut lappas & tribulos etiam inſeminatos per ſeipſam ferè perpetuò fundit. Id quod idem autor his aureis verbis exponit, ſerm. de ratione circumciſionis. [Erubeſcimus in pudendis & detecto ſectoque confuſionis operculo, quamuis conſcientia teſtis ſemper nobis exponat ſcaturientes intus peccati inſidias, nec internum vitare poſſimus iudicium, viriliter tamen ſtandum eſt, & rationis auctoritate increpandi ſunt titillatorij ſenſus; & ſummoperè vigilandum eſt, ne ſequatur aſſenſus. Intra nos pudor iſte aboleri omnino non poteſt, quia nec totum hoc membrum, ſed anterior eius portio iuſſa eſt circuncidi. Res ſanè maxima eſt, ſi non egrediatur foras huius contagio corruptelæ; & inſaniens beſtia corrupti anhelitus, catenis ferreis in vltimis animæ receſſibus alligetur; intuſque fractis dentibus ſeipſam concupiſcentia captiua, maſticet & corrodat.] Et mox. [Quis in tam aſſiduis illuſionibus non confundatur? quis non in tantis contumelijs erubeſcat? Fames quippe huius mali intus in tenebroſis receſſibus latitans, vt viderit animam aliàs occupatam, & minùs ad ſui circumſpectionem ſollicitam; irruptionibus vehementibus erumpit, blanditijs venena ſupponens, pudicitiæ puritatē inopinatis inuadit aſſultibus. Ideoque pudibundus homo nuditatem ſuam operit, & fæditatem confuſus occultat. His rediuiuis vulneribus ſemper hac saniè illitis, neceſſaria eſt per omnem huius vitæ ſeptimanam iugis reſecatio putredinum, & continua circuncisio cicatricum. Et in cæteris quidem membra omnia imperio rationis obediunt, & arbitrij retinent libertatem. Hîc verò vbi Babyloniæ fornax exarſerit, & quaſi pica & naphtha conſperſi libidinum ebullierint appetitus, inflammata caro libertatis priuatur honore, in tantum vt rebellia membra, velit nolit, in motus nefarios audacter exurgant.] Hæc eſt igitur paupertas noſtra. Hic ille internus ignis, cui extinguendo S. Petrus apud Clementem IX. recog. baptiſmum, qui eſt primæ noſtræ in Spiritu productionis Sacramentum, inſtituit in aquæ elemento: quâ tamen præmiſſâ perfuſione aquæ myſticæ, ignis ille internus etiam abſque incentore Satana, iugi ſcintillarum emiſſione, ni caueamus, incendiùm comminatur.

435. In Chriſto autem affectus appetitus ſenſitiui qui ad malum nos prolectant, ſuntque veluti rudimenta & proluſiones peccati, tametſi ſecluſo aſſenſu innoxiæ, non erumpebant ſponte ſua, nec extrinſeco artificio, complexione corporea proritata, alijſue malorum incentiuis adhibitis enaſcebantur: ſed tunc tantùm exiſtebant, cum aduocabantur, nec erumpebant niſi ſigno dato per rationem ſuperiorem. Quare in Chriſto, propoſitus modus tentationis non habuit locum. Vnde apud Athanaſium libello 14. contra Monophyſitas, dicitur in hac Satanæ tentantis victoria, naturam humanam rei ſupernaturalis clariſſimum edidiſſe ſpectaculum. Modus ergo tentationis qui in Chriſto locum habuit, is tantùm fuit, qui peragitur per meram exteriorem ſuggeſtionem & obiectorum propoſitionem realem, aut vocalem, de quo pulcherrimè diſſerit Abulenſis in c. 4. Matth. quæſt. 21. & Ribera in c. 4 ad Hebr. num. 25. & 26. Hoc eſt quod S. Damaſcenus dixit 3. fid. c. 20. [Malignus deforis ſuggerebat, non per cogitationes quemadmodùm ipſi Adam? Etenim illi non per cogitationes, ſed per ſerpentem. Dominus autem ſuggeſtionem repellebat, & veluti fumum diſſoluebat, vt ſuggeſtiuæ ipſi paſſiones expugnatæ, & victæ, nobis etiam facilè expugnabiles euadant: & ſic nouus Adam, antiquum reparet ad ſalutem.] Idem ante Damaſcenum his alijs verbis dixerat Aug. 4. Trinit. cap. 13. [Ille proinde qui Spiritu viuus carnem ſuam mortuam reſuſcitauit, verus vitæ mediator, illum Spiritu mortuum, & mortis mediatorem, à ſpiritibus in ſe credentium foras miſit, vt non regnaret intrinſecùs, ſed forinſecùs oppugnaret, nec tamen expugnaret. Cui ſe ipſe quoque tentādum præbuit, vt ad ſuperandas etiam tentationes eius, mediator eſſet; non ſolùm per adiutorium, verùm etiam per exemplum. At ille primitùs, vbi per omnes aditus ad interiora moliens irrepere, expulſus eſt, poſt baptiſma in eremo completa omni tentatione illecebroſa, quia viuum Spiritū, Spiritu mortuus non inuaſit, quoquomodò auidus mortis humanæ, conuertit ſe ad faciendam mortem, quam potuit, & permiſſus eſt in illud quod ex nobis mortale viuus mediator acceperat.]

436. Omnium explicatiſſimè hanc de Chriſti non niſi externis tentationibus, doctrinam, expreſſit S. Gregorius hom. 16. in Euang. [Sciendum quia tribus modis tentatio agitur, ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu: & nos cum tentamur, plerumque in delectationem, aut etiam in conſenſum labimur: quia de carnis peccato propagati, in nobis ipſis etiam gerimus, vnde certamina toleramus. Deus verò qui in vtero Virginis incarnatus, in mundum ſine peccato venerat, nihil contradictionis in ſemetipſo tolerabat. Tentari ergo per ſuggeſtionem potuit, ſed eius mentem peccati delectatio non momordit; atque ideò omnis diabolica illa tentatio, foris non intus fuit.] Vocat tentationem *per delectationem*, qua abſtrahimur & illicimur à propria concupiſcentia, agro mortalitatis noſtræ, has per ſeipſum vrticas proferente. Tentatio verò *per ſuggeſtionem*, in nobis plerunque eſt interna: cum ſcilicet Satan idoneorum humorum commotione, ſpecies ad tentandum accommodatas, priùs ſopitas quaſi ſuſcitat, & ignem concupiſcentiæ cineri doloſo antea ſuppoſitum vegetat, non abſque aliqua prægustatione peccati inde exorta. In Chriſto, tentatio per ſuggeſtionem, fuit merè externa, qualis eſt in nobis ea qua per congruam obiectorum ſenſibilium applicationem externam, proritamur ad malum. Sed inde in nobis vel inuitis excitantur motus aliqui; qui, ſi prorſus deſit aſſenſus, ſunt innoxij: ſi autem rudimentum dumtaxat aliquod aſſenſus interueniat, eſt peccatum leue, quo via munitur pleno conſenſui; ac ruinæ ſanctitatis: Et hæc eſt quam S. Gregorius vocauit tentationem *per conſenſum*, quæ in Chriſto locum non habuit: vt neque tentatio *per delectationem* abſque extrinſeco incentore natam, vel quæ eſt *per internam ſuggeſtionem*. Affine eſt ac propè geminum, vt Caietan. Lucæ 22. rectè vidit, quod Chriſtus quem dedecuit interior eruditio & cōſolatio per Angelum, admiſit tamen externam Angeli viſibiliter apparentis conſolationem per propoſitionē rationum patiendi, animumque erigendi, quas rationes optimè habebat perſpectas. Chriſtum enim verè admiſiſſe conſolationem ad modum prædictum, ſupra probauimus agentes de triſtitia voluntatis nu. 228. malè reclamante Vaſques 3. p. d. 56. cap. 2. qui Angeli confortationem à Luca narratam, exponit de mera collaudatione eximiæ fortitudinis tunc in Chriſto micantis: quod reſpuo, tanquam diſſentaneum proprietati verborum Euangelicorum.

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

Summam capitis, ſic accipe. Affectus in Chriſto, nec voluntatem ſuperiorem præueniebant, nec ei propriè aduerſabantur. Vnde plena fomitis quoad formale extinctio, cum interiorum ad peccata tentationum in

capacitate, conſequebatur. Vſum doctrinæ huius capitis, ſuppeditabit ſequens caput.

CAPVT IX.

Exemplar paſſionum rectè compoſitarum, & à ſordibus noſtratibus expurgatarum, in Cardinalibus Chriſti paſſionibus ſub mortem, ac per tempus paſſionis.

437. EXcurſurus tantiſper in argumentum longè piiſſimum, ſimulque fructuoſiſſimum, & exhibiturus veluti praxes paſſionum Chriſti, optimè ac vt hominem Deum decebat compoſitarum, à noſtriſque defectibus liberatum, eas Chriſti paſſiones conſiderandas ſuſcipio, quas elicuit in vitæ meta. Quod enim ſcitè de more dixit Baſilius Seleuciæ orat. 13. vt mors Chriſti, mortis noſtræ excitium, ita eiuſdem paſſio, paſſionum noſtrarum officina medica fuit. Nec minùs eleganter S. Maximus centur. 1. ex varijs cap. 14. ait, hominis creatorem factum eſſe hominem, vt paſſiones paſſionibus curaret; eſſetque paſſio paſſionum noſtrarum per ſuas in carne penuitas, & ſuſceptas pro nobis paſſiones. Præterquàm quod nuſpiam in tota vita, actionum adeò illuſtrium in omni genere ſpecimina dedit Chriſtus Dominus, quàm in extremo vitæ ſcemmate. Attingam autem per ſummum duntaxat verticem Cardinales Chriſti per tempus illud paſſiones, in vtroque paſſionum ordine quatuor: amorem ſcilicet, odium, deſiderium, ac dolorem in claſſe affectuum partis concupiſcibilis. Itemq; ſpem, audaciam, timorem, & iram, in altero ordine: notatis ad vnamquamque paſſionum prædictarum, quæ Patres conſideratione digna cenſuerint. Neque verò ſolicitus ero, quod pleraque affectuum proponendorum exempla, vt ex obiecto formali conſtabit ſpectent potiùs ad voluntatem ſuperiorem, quàm ad appetitum ſenſitiuum. Nam perinde id eſt ad rem præſentem, quandoquidem ob radicationem potentiarum illarum in eadem anima, affectibus voluntatis, proportionales ſemper affectus in appetitu correſpondent.

Amor.

338. Hæc paſſio princeps, in Chriſto Domino per tempus paſſionis micantiſſima fuit. Quos enim dilexerat à primo ortus ſui principio, in finem dilexit: hoc eſt cumulatiſſimè amauit in vitæ meta. Et ſanè amor amando creſcit; ac in modum ignis, (quod notauit Theodoretus orat. de charitate) quo plus operatur, eo fit auctior; materiæque acceſſione non obtunditur; ſed amplificatur magis. Mirum ergo non eſt, Chriſtum Dominum, perpetuò per vniuerſam vitam anteriorē, incenſiſſimi & in Patrem & in nos amoris exercitio perfunctum, in vitæ limite illuſtriora amoris argumenta edere voluiſſe. Egregiè planè hoc expreſſit Rupertus l. vnico in Danielem cap. 23. vbi ſuppoſita candelabri typici accommodatione ad Chriſtum, quam fusè perſecutus erat lib. 4. in Exod. c. 8. & pulcherrimè etiam S. Auguſt. orat. de 5. hæreſibus, qui nominatim ad Chriſtum in cruce poſitum refert antiquum candelabrum: his inquam ſuppoſitis, conſiderare aggreditur Rupertus quæ ſint duæ illæ oliuæ, vna à dextris, altera à ſiniſtris, quas circum cādelabrum ſibi in viſione exhibitas, prodit Zacharias cap. 4. Et oliuam quidem à dextris locatam, interpretatur beneuolentiam Dei in genus humanum, cui per Verbum ſuum tam multa condidit ac prouidit. At oliuam à ſiniſtris, ait eſſe Chriſti charitatem, cum in Patrem, tum in nos, genuſque noſtrum in paſſione proditam. Idcirco enim ea oliua, à ſiniſtris, id eſt in cruce & ærumnis exhibita Prophetæ eſt, per viſum diuinitus iniectum. Amori porrò huic, primas inter omnes affectus Chriſti patientis eſſe deferendas, intelligere proportione poſſumus, ex eò quod in prima vniuerſi molitione, ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas: id eſt interprete D. Auguſtino q. 8. ad Dulcitium, Deus omnia operatus eſt, non per ſubiectionem ad res creatas vti facit amor indigus; ſed per abundantiam beneficientiæ, & ſanctæ dilectionis ac beneuolentiæ ſupergreſſionem. Opus autem redemptionis noſtræ, & paſſionis Chriſti, coſmopeia quædam fuit, vt acutè ac ingenioſè de more animaduertit Rupertus l. 5. de diu. off. à c. 9. ſignata correſpondentia dierum hebdomadæ primæ qua mundus conditus eſt, cum totidem diebus hebdomadæ in qua Chriſtus paſſus eſt, à Dominica palmarum qua tantum opus eſt exorſus, ad Sabbathum vſque, quo in ſepulchro requieuit ab vniuerſo opere quod patrarat. Spiritus itaque Domini & amor Chriſti, in hæc quoque coſmopeia, & vera mundi myſtici effectione, ſupergrediebatur: & præ affectibus cæteris in Chriſto eminebat, cum erga Patrem, tum erga genus humanum; pro quo patiebatur amore Patris.

439. Conteſtatus ſanè eſt ipſemet Chriſtus, quod attinet ad amorem in patrem, quas affectus ille partes in hoc opere habuerit, cum dixit Ioan. 14. *vt cognoſcat mundus, quia diligo Patrem, ſurgite, eamus*: vtique ad crucem & immania ſupplicia, quæ præ amore in Patrem nihili duxit. Conſiderabat enim quanta diuinæ iuſtitiæ conculcatione, Satan hominem ad ſe abtraxiſſet per peccatum: quanta honori diuino plaga, per cladem hominis, eiuſque originem eſſet illata: perſpiciebat bonitatem Dei id à ſe poſcere, vt hominem inter ac Deum conciliator interueniret, & homini ad Deum ſuum regreſſuro via fieret. Hic Chriſtus flagrantiſſimo Patris amore ſuccenſus, ad expetitam à Patre hominum ſalutem, per cruciatus horrendos, per amara & aſpera quæque per probra, ſannas, flagella, clauos, crucem, viam ſibi generoſiſſimè ſtrauit, illud in ſeipſo *factis* comprobans, dilectionem fortem eſſe vt mortem: id eſt irrumpere quocumque amati res tulerint, nemine arcente, aut prohibente. Omnino comprobauit in ſeipſo, quod de quibuſuis diuino amore correptis, & mortem præ dilectione contemnentibus, dictum eſt à D. Auguſtino l. de Mor. Eccleſ. cap. 22. [Nihil eſt tam durum atque ferreum, quod non amoris igne vincatur: quo cum ſe anima rapit in Deum, ſuper omnem carnificinam libera, & admiranda volitabit pennis pulcherrimis & integerrimis, quibus ad Dei complexum amor caſtus innititur. Niſi verò amatores auri, amatores laudis, amatores fœminarum, amatoribus ſuis Deus ſinat eſſe fortiores: cum ille non amor, ſed congruentiùs cupiditas, vel libido nominetur. In qua tamen apparet quantus ſit impetus animi, ad ea quæ diliguntur indefeſſo curſu per immania quæque tendentis: argumentoque nobis eſt, quàm ſint omnia perferenda, ne deſeramus Deum, ſi tanta illi, vt deſerant, perferunt.]

Hæc ſi vulgo ac plebe ſanctorum verè ab Auguſtino dicta ſunt, vt & alia pleraque eximia de fortitudine huius ſanctorum amoris, quæ ibidem habet cap. 11. quanto veriùs de Chriſto dici potuerint, qui præ omnibus Deum dilexit, & de eius ſumma diligibilitate liquidiorē habuit notitiam? Amor iſte in Patrem, Chriſtum ad tam multa tribunalia, demumque ad crucem, magna cum pernicitate ac gaudio tendere fecit. Eſt enim id amoris proprium, (quod notauit Theodoretus orat. de charitate S. Petri amorem deſcribens:) eſt inquam id amori peculiare, vt animam volucrem faciat. Vt propterea dicat Theodoretus, S. Petrum flagrantem deſiderio adeundi Chriſtum in littore ſedentem; præ Chriſti amore, voluiſſe ſumptis pennis auolare ad eum quam promptiſſimè: ſed iis per naturam negatis, vſum eſſe aquis pro ære, manibus pro pennis.

440. Iam

440. Iam ſi amor humani generis quo Chriſtus in paſſione flagrauit, attendatur; occurrent quæ nos agant in ſtuporem. Pro verna iniquiſſimo, pro ingratiſſimo mancipio, pro impijſſimo diſcola, Vnigenitus Patris, & hæres vniuerſorum, horrendos cruciatus & teterrimam mortem, admiſit lubens. Hinc ſuper omnia incendi oportere amorem noſtrum, tradit egregiè S. Bernardus ſerm. 20. in Cant. Propoſitis enim varijs cauſis, Dei in nos amorem excitare idoneis, ſubdit. [Pro his ergo, ita ſum amans te quantum poſſum. Sed eſt, quod me plus mouet, plus vrget, plus accendit. Super omnia, inquam, reddit amabilem te mihi Ieſu bone, calix quem bibiſti, opus noſtræ redemptionis, hoc omnino Amorem noſtrum facilè vendicat totum ſibi. Hoc inquam eſt quod noſtram deuotionem & blandiùs allicit, & iuſtiùs exigit, & arctiùs ſtringit, & afficit vehementiùs. Multum quippe laborauit in eo ſaluator, nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis auctor aſſumpſit. Illa denique, dixit & facta ſunt, mandauit & creata ſunt: at verò hic & in dictis ſuis ſuſtinuit contradictores, & in factis obſeruatores, & in tormentis illuſores, & in morte exprobratores. Ecce quomodò dilexit. Adde quod hãc ipſam dilectionẽ nõ reddidit, ſed addidit. Nã quis prior dedit, illi & retribuetur ei: ſed vt ſanctus Ioannes Euangeliſta ait: *Non quia nos dilexerimus Deũ, ſed quia ipſe prior dilexit nos.* Denique dilexit nos exiſtentes, ſed adiecit & reſiſtentes diligere, iuxta Pauli teſtimonium dicentis, *quoniam cum adhuc inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius.* Alioquin ſi non delexiſſet inimicos, nondum poſſediſſet amicos, ſicut necdum quos ſic diligeret eſſent, ſi non dilexiſſet qui nondum eſſent. Dilexit autem dulciter, ſapienter, fortiter.]

Et erat ille Chriſti amor omnino purus, veræque amicitiæ, qualem egregiè expreſſit idem Bernardus ſerm. 83. in Cant. qui rurſus de noſtra in redamando noſtri amantiſſimum tepiditate, imo frigiditate & rigore, ſic expoſtulat ad calcem ſermonis ſecundi de Pentecoſte. [Quàm dulciter Domine Ieſu cum hominibus conuerſatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es; quàm fortiter, tam indigna quàm aſpera pro hominibus paſſus es: ita vt liceat ſugere mel de petra, oleumq́ue de ſaxo duriſſimo; duro ad verba, duriore ad verbera, duriſſimo ad crucis horrenda: quia in omnibus his, ſicut Agnus coram tondente ſe obmutuit, & non Aperuit os ſuum. Vides igitur quàm verum dixerit ille qui dixit, *Dominus ſollicitus eſt mei.* Pater vt ſeruum redimat, filio non parcit: filius ſe ipſum libentiſſimè tradit: ſpiritum ſanctum vterque mittit: & ipſe ſpiritus, poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ô duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemens amor, qui pro vilibus ſarcinulis tam precioſas merces expendit. Non enim corruptibilibus auro vel argento redemit nos, ſed precioſo ſanguine ſuo, quem effudit abundè, quia largiter vndæ ſanguinis de corpore Ieſu per quinque partes emanauerunt. Quid vltra debuit facere, & non fecit.] Inuitat, aut etiam planè adigit nos, hic amor ad redamandum. Hæc ergo eſt menſa, ad quam cum ſederimus monemur talia nos quoque præparare oportere, quod his verbis docet Petrus Damiani ſermone de S. Columba. [Paſſio Domini, quaſi vicaria quædam nobis menſa propoſita eſt, vt quique ad eam inuitati diſcumbimus, nos etiam ſimilia præparemus: ad quam nos ſponſus inuitat in Canticis: *comedite*, (inquit,) *amici mei, & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Et in prouerbijs Salomonis: *ſi ſederis*, (inquit,) *cœnare ad menſam potentis, conſiderans intellige, quæ apponuntur tibi, & ſic mitte manum tuam, ſciens quoniam talia oportet te præparare.* Quænam eſt illa menſa potentis, niſi vnde ſumitur corpus, & ſanguis eius,

qui ſuam pro nobis animam poſuit? Et quid eſt ad eam ſedere, niſi humiliter, ac reuerenter accedere? Ibi quæ nobis apponuntur, conſiderantes intelligimus, ſi dignè tanti muneris gratiam cogitamus: & tunc ita manum mittimus vt ſciamus, quia talia nos expediat præparare, cum prudenter intelligimus, quia ſicut Chriſtus pro nobis mori dignatus eſt, ita nos pro illo ſi detur occaſio, debemus animas ponere. *Quid enim*, ait Pſalmiſta,) *retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam.* Hinc eſt etiam, quod dilectæ ſuæ ſponſus in Canticis cum præmiſiſſet, *ſub arbore malo ſuſcitaui te*, conſequenter adiunxit, *pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum*: ac ſi dicat: quia ego te in tantum dilexi, vt per mortem crucis te mortuam ſuſcitarem; tu etiam me alterutrum dilige, meq́ue in tuis non modò cogitationibus, ſed operibus, velut integri, atque perfecti amoris ſignaculum pone. Nam arborem malum, Dominicam crucem debemus accipere, cui videlicet arbori ipſum alibi Chriſtum comparat, dicens; *Sicut malus inter ligna ſiluarum, ſic dilectus meus inter filios.*]

441. Pellicit etiam tantus Chriſti amor in immerentes, (nam pro impijs mortuus eſt,) ad amorem proximi. Quis enim non amet, quem Chriſtus deperijt? Chryſoſtomi argumentatio eſt in calce homiliæ 27. in ad Rom. vbi confutans probroſas voces quorundam exultantium in rebus peſſimis, in odio inquam profeſſo plurimorum, illam confutationem ſic concludit. [Ne gloriemur itaque, in eo quod magis occultare oportebat: Neque dicamus quæ forentium ſunt, & diſſolutorum hominum, nimirum, innumeros auerſari ſcio. Sed etiam ſi alius quiſpiam hoc dixerit, irrideamus illum potiùs, atque os illius obſtruamus, gloriantis illic, vnde magis confondi oportebat. Quid quæſo dicis? Auerſaris hominem fidelem, quem Chriſtus cum infidelis adhuc eſſet, non eſt auerſatus? Quid dico, non eſt auerſatus? Ita quippe illum adhuc inimicum ac turpem dilexit, vt mortuus etiam pro illo ſit. Deinde ipſe quidem, illum adeò fortiter, ac talem dilexit; tu verò formoſum iam, & admiratione dignum, membrumq́ue Chriſti, imo Dominicum corpus factum, dic quæſo, contemnis atque auerſaris? Non obſeruas quid dicas? Non ſentis quid temerè audeas? Caput habet ipſum Chriſtum, & menſam, & veſtimentum, & vitam, & lumen, & ſponſum. Nam omnia illi Chriſtus eſt, & audes dicere, auerſor illum, & non ſolùm illum, ſed & cum illo, innumeros alios? Compeſce ac cohibe inſaniam iſtam: agnoſce fratrem, diſce verba iſta ſtultitiæ eſſe atque inſaniæ. Dic contraria, etiam ſi me millies fueris auerſatus, non tamen deficiam. Atque hoc pacto, & fratrem Lucraberis, & ad gloriam Dei coges, bonaq́ue futura adipiſceris.]

Odium.

442. Hunc affectum, ſanctum eſſe, tradit pulcherrimè Origenes l. 9 in epiſt. ad Rom. ad illud capitis 12. *odientes malum*: ſed vſus eius maximè proprius, vt idem ſubdit, eſt erga vitia atque peccata, omneſq́ue quibus origo peccatorum debetur; ſatanam præcipuè, & carnem noſtram. Fuit hic affectus in Chriſto, perfectiſſimus tempore extremæ vitæ. Quod enim peccati odium, par ei quo Chriſtus flagrauit, cum ad eradicationem peccati, & vt Daniel cap. 9. prænunciarat, vt deſtrueretur peccatum, ſanguinem exhauſit ſuum? Maledictus qui exoſam Chriſto peccati munitionem Iericunthinam, lunari mutabilitate noſtra ſubnixam, tanto Chriſto labore euerſam, inſtaurare infeliciter aggreſſus fuerit. In primogenita vita, morti apud Iobum primogenitæ aduerſa; hoc eſt in clade gratiæ ſanctificantis in prima generatione myſtica acceptæ, iaciet eius fundamentum: & in nouiſſimæ vitæ, gloriæ inquam æternæ exitio, conſummationem apponet. Nos iuſſi

iuſſi odiſſe peccatum exemplo Chriſti, præpoſterè odio abutimur ad odium fratrum noſtrorum, magna omnino peruerſione affectus odij, vt Origenes ſupra expoſtulat. Perfectum item, Chriſti in Satanam principem peccati, eiuſque emiſſarios odium per tempus paſſionis, me tacente res ipſa loquitur. Quid amamus quem Chriſtus odit? Quid fidimus inimico, de quo præmoniti fueramus, ne crederemus ei vſque in æternum?

Illud mirabile ac propè fide carens videri poterit, quod carnem ſuam quam nemo odio habuit, Chriſtus odio habuerit. Id tamen ipſemet profitetur apud Ioannem cap. 12. cum ad Gentilium ipſum videre cupientium aduentum, adorſus de paſſione ſua, & grano frumenti intra terram condendo ſermonem; inde ſibi moriendum eſſe conteſtatus eſt, quod qui odit animam ſuam in hoc mundo, eam in vitam æternam cuſtodiat: omnes qui in ipſum credituri, & æmulatores virtutum eius futuri erant, grauiſſimè adhortans, ad concipiendum ſanctum ſuimetipſorum odium, quale Chriſtus in animam ſuam, id eſt in vitam temporalem, & carnem conceperat, & admiſſa tot perpeſſionum atrocitate, prodebat. Chriſtus enim non ſibi placuit. Æmulemur ſanctum hoc Chriſti in ſe odium. Id quod eo iuſtiùs præſtabimus, quo carnem circumferimus peccati in nobis originem, & fontem tot cladium noſtrarum.

Deſiderium.

443. Hæc manus animæ, qua bonum abſens captat, & ad illud ſe exporrigit, (ſic Philo deſiderium nominat;) infinita quadantenus eſt. Nam oritur ex indigentia iuxta fabulam Platonicam de ortu cupiditatis ex Poro & Penia. Noſtra autem egeſtas, eſt quodammodò infinita; in quo Deo aſſimilamur per contrapoſitionem; vt ſicut ille infinitè actualis eſt, ita & nos infinitè potentiales ſimus. Hæc eſt infinita inſatiabilitas, conſertæ vnicuique noſtrum ſanguiſugæ, nullis difficultatibus abſterritæ à proſecutione boni quod captat, & omnia complanabilia iudicantis, quantumuis prærupta & aſpera appareant. Tam vtili affectu, Chriſtus humanam peruerſitatem eo abutentem dedocturus, ad ſalutis noſtræ quam deperibat negotiationem vſus eſt deſiderio deſiderans pati pro nobis, ac obire mortem, & donec perficeretur deſiderium ſuum, inde coarctatus. Hunc fuiſſe ignem, prælatum luculentæ Chriſti patientis figuræ Iſaaco, cum ad ſacrificium abduceretur à Patre, dixit egregiè S. Ephrem tom. 3. ſerm. de Abraham & Iſaac.

Ea porrò fuit æſtuoſitas deſiderij noſtræ reparationis in Chriſto patiente, vt ceruæ matutinæ à Pſalte ſit collatus ea ex cauſa, interprete Auguſtino. Nihil item in Scriptura crebrius, horum Chriſti patientis deſideriorum expreſſione. Et vt protrita dimittam, poſtulatio illa de qua Pſalmo 2. ex Gloſſa Petri Damiani ſerm. 12. nihil aliud fuit quàm deſiderij expreſſio, per Chriſtum aduocatum in cruce noſtrum. Eſt enim *poſtulare*, vt idem obſeruat, verbum forens, quo aduocatus clientis ſui cauſam vrgens, quæ concepit pro eo deſideria exprimit. Iure autem dixiſſe videor, hoc deſiderium fuiſſe in Chriſto inſaturabile: quandoquidem cum poſſet vno ſuſpiriolo, aut genuflexione nos reparare, tamen tam copioſam eſſe voluit redemptionem; totque ſibi optauit incommoda, vt ſcilicet deſiderijs noſtris eorumque inſatiabilitati mederetur. Deſideramus enim abſque vllo termino opes ſæculi, & aggregamus contra nos denſum lutum. Eo ſanè pertigit hoc patiendi in Chriſto deſiderium, vt etiam mortuus pati voluerit: & quod tunc extincta iam vita pati ſenſu præſenti non poterat, deſiderio anteriore ſuppleuerit, dum adhuc ſuperſtes eſſet. Heu incogitantiam & ſupinitatem noſtram! Chriſtus tam ardenter ſalutem noſtram deſiderauit, tam cupidè omnia ad eam opportuna conſectatus eſt: nos tam frigidè quærimus, quod vnum intereſt noſtra.

Dolor.

444. Hoc affectu, Chriſtus ſicut totum hominem ſaluum fecit, ita totũ ſe & corpore & animo hoſtiam fecit, iuxta S. Bernardum ſerm. 3. in ramis palm. *ad finem*. Itaque cogitare ſubit, Chriſtum Dominum qualem eum effinxit Iſaias, *virum dolorum*, ſpecie inquam hominis ex dolore compacti, cuius & anima, & omnia corporis membra, ſint non modò dolore perlita, ſed etiam ita perfuſa, vt in dolorem quadantenùs tranſierint.

Animæ Chriſti, in tempore de quo agimus, dolorem ſummum, prodidit ſudor ſanguineus, ex ſola dolorum inferendorum proſpectione. Nam iuxta Nazianſenum orat. 2. in Iulian. quod quis pati extimuit hoc paſſus eſt. Itaque cogitatione præſentiens tantos dolores Chriſtus, eoſque ſimul omnes præconcipiens, & meritiſſimò timens; multo plura paſſus videri poteſt, quàm cum inferebantur reipſa ſinguli. Nõ adhæreo ſententiæ quam ex quibuſdam refert Gerſo epiſtola de ſuſceptione humanitatis, & ex Gerſone Gabriel tract. de paſſ. Domini *ſub initium*, nempe quod Chriſtus, ab initio, & per totam vitam, illum ipſum acerrimum dolorem ſenſerit, quem per tempus paſſionis expertus eſt. Hoc Gerſo dicta epiſtola, veritate, ſ. 8 & 14. ſtultitiæ, falſitatis, temeritatis, & præſumptionis damnauit, eſtque (vt ait) contra apertam ſcripturam, quæ prodit, Chriſtum cœpiſſe tædere. Non igitur priùs eum tædebat, nec priùs pungebatur acri illo doloris ſenſu quem poſtea ſubire cœpit. Præterquàm quòd Chriſtus, ab ijſlo illi doloris infoſſum habens appetitum, non potuiſſet abſque ſpeciali miraculo gaudere vnquam per totam vitam; quod dicere, Gerſo notat ſtultitiæ. Quod igitur affirmabam, illud dumtaxat eſt, dolorem ſub tempus paſſionis, & in ipſo eius veſtibulo toleratum in anima, ex prænotione omnium tormentorum ſimul facta, & ex maxima caritate doloris veluti cote, acerrimum fuiſſe & vel æquaſſe, vel etiam ſuperaſſe quemcumque Chriſti cruciatum in paſſione, ob adunationem omnium ſimul dolorum intellectu perſpicaciſſimo præconceptam, & perfectiſſima phantaſiæ actione appetitui propoſitam. Pro eo namque tempore, ceſſant incommoda quæ aduerſus recitatam inſulſitatem, ex Gerſone ſunt prolata. Hunc dolorem animæ Chriſti, acerbiſſimum & acerrimum, volo ſecerni à triſtitia voluntatem ſuperiorem occupante, ex obiectis triſtibus per rationem ſuperiorem exhibitis. Dolor enim animæ Chriſti, de quo nunc agimus, per appetitum ſenſitiuum prælucente phantaſia expromebatur, ex redundantia triſtitiæ illius, ſuperiorem voluntatem quaſi mergentis.

445. Corporis verò dolor, ex totidem partibus cõpingendus eſt, quot fuerunt in Chriſti corpore partes, à planta pedis vſque ad uerticem capitis. Nullum enim fuit membrum doloris expers, quandoquidem nullum fuit grauiſsimo cruciatu vacuum. Caput, ſpinæ lacerarunt, vultus ſputis oneratus, maxillæ ac genæ alapis ac pugnis contuſæ, artus claui foderunt, totum corpus flagella exararunt, & horrendis vibicibus deformarunt. Nullus ſenſus immunis abijt, oculis triſtiſſima ſpecies obuerſata eſt: Auribus inſonuere fœdiſſima opprobria & maledicta: Nares fœtore excruciatæ: Guſtui fel & acetum crudeliter admotum, in ſumma ſiti & immanibus angoribus. Tactus toto corpore fœdiſsimè ex carnificato, duriſsimè habitus, & nominatim in partibus quas confluxus neruorum faciebat acerrimi ſenſus. Nulla itaque pars corporis Chriſti, fuit doloris expers: imò omnes acerrimè ſunt excruciatæ, vt propterea, Richardus ſuo cap. 20. in Cant.

compo-

Digitized by Google

compoſitos dicat ſanctos Martyres fragmini mali punici, Chriſtus autem integrum malum fuerit. [Comparatur (inquit) eorum afflictio non integro malo, quia ſimilia Chriſti paſsioni non pertulerunt, nec ſicut ille pleni gratia fuerunt, ſed de plenitudine eius omnes acceperunt. Chriſtus enim in patiendo, malo punico poteſt aſsimilari; quod plenum atque integrum eſt, quia plenus erat gratia, quæ ei non ad menſuram data eſt; & totus in pœna ſubiit, quia non parua pro nobis, vel partem dolorum, vel laborum ſuſtinuit; ſed tanta, & tam grauia, vt nullus vnquam dolor fuerit ſicut dolor eius; acerbior fuit, & exceſsit dolores omnium hominum quos ab initio ſæculi vſque ad finem eius paſſuri erant. Oportebat autem acerbiorem eius eſſe dolorem, vt omnium dolores portaret, quia erat hoſtia ſufficiens pro omnibus, ſed non efficiens; non enim omnes ſaluos fecit; quod tamen per ipſos ſtat, qui non ſaluantur. Ab hora namque natiuitatis laborauit inopia, fuga, perſecutionibus, fame, ſiti, laboribus multis, & aduerſitatibus. In corde etiam paſſus eſt, quia incomparabiliter afflictus eſt de hoc, quod acerbitatem paſsionis ſuæ antequam ſuſtineret, nouit, & quod hanc paſſurus erat, certiſsimè ſciuit. In paſsione quoque non eſt cruciatus in parte corporis, ſed in toto corpore. Non enim tãtùm transfixa ſunt clauis membra, ſed ipſum quoque corpus pertulit extenſiones, pœnam, & flagella, & caput præter alapas, & oculorum velamen, etiam ſpinarum ſuſtinuit punctiones & vulnera. Quia ergo tam grauiter, & tam multipliciter paſſus eſt Chriſtus, ideò omnis electorum afflictio; quoque pro Chriſto, vel Chriſti exemplo pertulerũt, fragmini tantùm poteſt comparari; quia reſpectu eorum, quæ pertulit ille, parua erunt quæ pati potuerunt, & tantùm modica pars eorum.] Eodem retulerim illud Auguſtini, ſententia apud Proſperum 275. [Labor piorum exercitatio eſt, non damnatio. Nec enim conturbari debemus; cùm aliquis Sanctus grauia & indigna perpetitur, ſi obliti non ſumus, quæ pertulerit iuſtus iuſtorum, ſanctuſque ſanctorum; cuius paſsio ſuperat omnes paſsiones: quia cum auctore vniuerſitatis, nulla cuiuſquam eſt comparatio creaturæ.]

446. Atrocitatem huius doloris, aliqui eo vſque extulerunt, vt dolorem ab omnibus ſimul hominibus per omne æuum erepios, ſuperaſſe dixerint, & damnatorum quoque tormenta exceſsiſſe voluerint. Audi S. Edmundum in ſpeculo Eccleſ. cap. 25. qui acturus de Chriſti doloribus ſic habet. [Hîc neſcio quid dicam. Nam ſi omnes morbi & dolores iſtius mundi, eſſent in corpore vnius hominis ſolius; & ſi homo ille poſſet concipere tantam anguſtiam & tantos dolores, ſicut omnes homines in iſto mundo, parum eſſet aut nihil, per comparationem ad dolorem quem ſuſtinuit pro nobis in vna hora diei. Vnde ſi poſſem viuere per centum mille annos, & qualibet die millies mori pro eo, eadem morte qua pro me mortuus eſt ſemel, nihil eſſet in comparatione ad dolorem quem habuit in ſe. Tunc diceret aliquis, quòd pœna quam ſuſtinuit Chriſtus in cruce pro nobis, fuit maior quàm pœna inferni, in tanta hora: Verum: Et propter iſtam cauſam, nulla creatura potuit tantum pati ſicut Ieſus, quia nullus habuit in ſe tantum de veritate. Sed aliqua creatura poteſt pati pœnam infernalem in igne perpetuo, ergo apparet quod pœna infernalis fuit minor in tanto tempore, quàm pœna Chriſti. Non dico certitudinaliter, propter ſcientiam alicuius gentis. Propter hoc dicit Dominus de ſeipſo, per Hieremiam Prophetam; *O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus.* Certè nullus dolor eſt, nec vnquam fuit in iſto mundo, ad dolorẽ tuum, dulciſsime Ieſu.] Hoc Philiarcus 3. p. de offic. Sacerd. l. 3. c. 29. latè confirmat. At Gerſo epiſtola de ſuſceptione humanitatis Chriſti veritate 13. temeritatis id damnat, eſtque ſine dubio dimittendum. Certum tamen eſt, Chriſti dolorem fuiſſe omnino magnum & acerbum, attenta præſertim corporis Chriſti teneritudine, & acri vi ſenſitiua, ob optimam temperiem: quæ iuncta cruciatuum immanitate, & hoſtium per quos infligebantur rabie, dolorem ingenerabat; qualem effingere cogitatione vix poſſumus. O peccati amaritudo, quomodò meteris vbi non es ſeminata? Et quomodò verum quod à Iobo ſcriptũ eſt, *ſeminant dolores & metunt eos?* Ille nunquam concepit dolorem, & tamen peperit. Heu quomodò poteſt ea cogitatio animos noſtros ſubire, vt audientes Chriſtum doloribus obrutum; riſum admittendum, & quod fœdius etiam eſt, captandum exiſtimemus? Senſa ſunt admodùm pia ſanctiſſimi Patris Ephrem, dolores Chriſti expendentis ſerm. de paſſ. Domini.

447. Vſum doctrinæ de Chriſti doloribus, optimè attigit Petrus Damiani ſerm. 1. de exalt. S. crucis, loco quem ſubijcio. [Excede paulis per ſenſus carnis, & irruentia corporearum phantaſmata voluptatum, & intuere diuinæ naturæ bonitatem, ſuauitatem, dignationem. Meditare poſitionem crucifixi corporis. Vide ſi aliquid eſt in eo, quod non peroret pro te apud Patrem. Diuinum illud caput multiplici ſpinarum denſitate denſatum, vſque ad cerebri teneritudinem confixum eſt, dum configitur ſpina. *Spinis peccatorum ſuorũ,* (ait Dominus per Prophetam,) *circundedit me populus iſte.* Ad quid hoc? Ne doleret caput tuum, ne tua vulneraretur intentio. Caligauerunt in mortem oculi ſui, & illa luminaria, quæ illuminant orbem, ad horam extincta ſunt. Nonne illis ob tenebrantibus, tenebræ factæ ſunt per vniuerſam terram, & illa duo magna luminaria, cum illis luminaribus ſubmota ſunt? Hoc autem totum factum eſt, vt auerterentur oculi tui, ne viderent vanitatem; & ſi viderent, non adhærerent. Aures illæ quæ in cœlis audiunt *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*; audierunt in terris; *Dæmonium habes.* &, *Crucifige, crucifige eum.* Vt quid iſtud? ne aures tuæ obſurdeſcerent ad clamorem pauperis; ne reciperent auditum vanum, ne detractionis virus apertis; propitijſque auribus ſuſciperent. Speciosa illa facies ſpecioſi forma præ filijs hominum, ſputis illita eſt, afflicta colaphis, addicta deluſionibus; ſic namque ſcriptũ eſt; *cœperunt conſpuere in eum, & percutere faciem eius, & illudere ei dicentes; prophetiza, quis eſt qui te percuſsit?* Quare hoc? Vt facies tua illuminaretur, illuminata confirmaretur, & diceretur de te; *Vultus eius non ſunt ampliùs in diuerſa mutati.* Os illud, quod docet Angelos, homines inſtruit, quod dixit, & factum eſt, parumper obmutuit; vt veritatem & iudicium loqueretur os tuum, & confiteretur Dominum Deum ſuum. Manus illæ, quæ fundauerunt cœlos, extenſæ ſunt in cruce, clauiſque tranſuerberatæ duriſsimis; vt manus tuæ extenderentur ad inopem, & dicere poſſes; *Anima mea in manibus meis ſemper.* Quod tenemus in manibus, non facilè obliuiſcimur; ſic & qui animam ſuam bonæ operationi imprimit, non tradit eam obliuioni. Pectus illud, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei abſconditi, lancea militari perfoſſum eſt; vt pectus tuum à prauis cogitationibus mundaretur, mundatum ſanctificaretur; conſeruaretur ſanctificatum. Pedes illi, quorum ſcabellum adorare debemus, quia Sanctum eſt, dura transfixione confixi ſunt; ne pedes tui feſtinarent ad malum; ſed currerent viam mandatorum Domini. Quid plura? foderunt manus eius, & pedes, & dinumerauerunt omnia oſſa ſua. Pro te carnem, & animam ſuam poſuit, vt corpus, & Spiritum tuum ſibi vindicaret. Toto ſe, totum te comparauit.] Quàm truculenti, qui ſuper dolorem Chriſti vulnerum addunt, rurſus eum crucifigentes, & oſtentui habentes, in ſemetipſis.

Digitized by Google

Spes.

448. Hic affectus ſpectat ad alterum quaternarium propoſitum, nempe affectuum partis iraſcibilis. Micuit verò in Chriſto ſplendidiſſimè, tum quoad materiale, arduas inquam & immenſæ operæ difficultates; tum quoad formale ſpei voluntatis ſuperioris, cui in appetitu ſenſitiuo proportionalis affectus correſpondet; Deum videlicet, à quo auxilium, & neceſſaria ſubuentio tunc expectanda. Expreſſum id à Iobo quoad materiale obiectum ſpei, iuxta S. Gregorium 12. Mor. c. 4. ad illud, *Lignum habet ſpem; ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami eius pullulant* &c. Lignum enim quod ſpem habere prodit Propheta, vel de quolibet iuſto vniuersè, vel de iniuſto accipi poſſe, cum demonſtraſſet S. Gregorius, ſubdit. [Quod fortaſsè etiam de Domino ipſo, ſcilicet bonorum omnium capite, valet intelligi: Iuxta hoc vtique quod prædiximus, quia de ſemetipſo ait; *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Se enim lignum uiride, & nos lignum aridum dixit: quia ipſe in ſe vim diuinitatis habuit; nos verò qui puri homines ſumus, lignum aridum appellamur. Habet ergo lignum ſpem, ſi præciſum fuerit, quia rurſum vireſcit: quoniam & ſi occidi per paſſionem potuit, per reſurrectionis gloriam rurſus ad vitæ viriditatem venit. Huius rami pullulant, quia reſurrectione illius multiplicati, longè lateque fideles creuerunt. Huius radix in terra quaſi ſenuit, quia eius prædicatio, Iudæorum perfidiæ deſpecta fuit; & in puluere truncus emortuus eſt; quia in corde perſequentium, quod perfidiæ ſuæ vento leuabatur, contemptibilis & deſpectus eſt habitus: quia carne potuit occidi. Sed ad odorem aquæ germinauit, quia per virtutem Dei, extincta caro illius, ad vitam rediit, iuxta quod Scriptum eſt; *Quem Deus ſuſcitauit à mortuis.* Quia enim Deus Trinitas eſt, extinctam carnem vnigeniti filij ſancta Trinitas, id eſt, Pater & idem Filius, & Spiritus ſanctus reſuſcitauit. Et fecit comam quaſi cum primùm plantatum eſt; quia illa Apoſtolorum debilitas, quæ in morte illius expauit & negauit, & negando aruit, per reſurrectionis eius gloriam rurſus ad fidem viruit. In cuius ligni comparatione, quid omnis homo niſi puluis eſt?] Omnium propoſitorum bonorum, gloriæ inquam corporis ſui, & exaltationis nominis, poſt interitum ſuum conſecuturæ, ſpem firmiſſimam habuit Chriſtus: non obiectiuè tantùm (vt ligna de quibus cortex literæ id affirmat, apud Iobum, quæ dicuntur ſpem habere, quia de eis ſperari poteſt quod reuireſcant; ſed etiam formaliter, ſiue per actum veræ ſpei, ad talia bona innumeris licet obſepta difficultatibus, terminatum.

Formale autem ſpei in voluntate ſuperiori, ad quod ſuo modo adrepebat ſpes in appetitu; diuinum ſcilicet auxilium Chriſto ſperanti obuerſans, tamquam firmum omnibus anguſtijs præſidium, tam ſæpè apud Dauidem varijs locis inſonat, vt ſuperuacuum fortè videatur, loca quædam ſigillatim annotare. Nunc enim Pſaltes in perſona Chriſti conteſtatur ſe in Deum proiectum eſſe ex vtero, & Deum eſſe ſpem ſuam: nunc Deum vocat firmamentum & petram ſuam, nunc refugium, nunc protectorem & adiutorem. Eiuſdem ſunt voces illæ apud Ieremiam cap. 17. *Ecce ipſi dicunt ad me: Vbi eſt verbum Domini? veniat. Et ego non ſum turbatus, te paſtorem ſequens, & diem hominis non deſideraui, tu ſcis. Quod egreſſum eſt de labijs meis, rectum in conſpectu tuo fuit. Non ſis tu mihi formidini, ſpes mea tu in die afflictionis. Confundantur qui me perſequuntur & ne confundar ego; paueant illi, & non paueam ego.*

449. Hic Chriſti affectus, maximè ſub mortem ſe prodidit, in tanta malorum addenſatione: eumque etiam adumbrabat Iob, Chriſti patientis typus planè illuſtris, vt ex profeſſo tradit Ru ce us lib. 2. de oper. Spiritus ſancti à cap. 4. At Iobi ſpem indomabilem autumnis, & infractam ad horrorem calamitatum quarum vel ſola recordatio lectorem exterret prodit ſæpè S. Chryſoſtomus; cum alibi, tum nominatim in homilijs de patientia Iob. Et ipſemet patientiæ adamas, verbis illis expreſſit, *Etiamſi me occiderit, ſperabo in eum* Chriſtus ſupra omnem comparationem, perfectiùs Deo per ſpem adhæſit, moriturus.

Quid nos tale, morituri præſtamus? Si vel periculum mortis immineat, omni folio mobiliores, firmitatem erga diuina promiſſa labare ſinimus: & quod S. Cyprianus l. de mortalit. num. 8. inte deplorat, ita ſpem abijcimus, vt vix fidem in domo fidei, id eſt Eccleſia, habere videamur. Et tamen Chriſti vita & mors ſpectauit ingenerationem ſpei in nobis. Audi Auguſtinũ in Pſal. 60. ad illud, *Deduxiſti me quia factus es ſpes mea.* [Ille ſi noſtra ſpes factus non eſſet, non nos deduceret. Deduxit tamquam dux, & in ſe ducit tamquam via, & ad ſe perduxit tanquã patria. Deducit ergo nos. Vnde? Quia factus eſt ſpes noſtra. Vnde factus eſt ſpes noſtra? Ecce ſi quomodò nunc audiſtis quia tentatus eſt, quia paſſus eſt, quia reſurrexit, factus eſt ſpes noſtra. Quid enim nobis dicimus, quando hæc legimus? Non enim perdet nos Deus, propter quos filium ſuũ miſit tentari, crucifigi, mori, reſurgere. Non enim verè nos deſpicit, Deus, propter quos filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum. Sic ergo factus eſt ſpes noſtra. In illo vides & laborẽ tuum, & mercedẽ tuam: laborẽ in paſſione, mercedẽ in reſurrectione. Sic ergo factus eſt ſpes noſtra. Habemus enim duas vitas, ſed vna in qua ſumus, nota nobis eſt: quã ſperamus, ignota nobis eſt. Tolera in qua es, & habebis quam nondum habes. Quo modò toleras? Vt non vincaris à tentatore, laboribus ſuis, tentationibus, paſſionibus, morte ſua demonſtrauit tibi vitam Chriſtus, in qua es: reſurrectione ſua demonſtrauit tibi vitam in qua eris. Nos enim non noueramus, niſi naſci hominem & mori: reſurgere hominem & viuere in æternum, non noueramus. Suſcepit quod noueras, & demonſtrauit quod non noueras. Ideò ergo factus eſt ſpes noſtra in tribulationibus, in tentationibus.]

Audacia.

450. Feram quæ ſe intrepidè in venabula & ſpicula induit, aut vt abreptam ſobolem vendicet, aut vt vlciſcatur iniuriam, vel euaſura quaquauerſum dederit ſe via, vocamus audacem. Chriſtus in paſſione, non ſemel apud Pſaltem exhibetur ſpecie feræ, quam circumſtent vndique moloſſi, agentibus & vrgentibus venatoribus, quibus tandem in prædam ceſſerit. Sed fera quidem, in vita, & quantum poteſt obſiſtens cedit: Chriſtum, niſi ipſemet dederet ſeſe, nulla vis externa ſubigeret. Audaciam verò prodidit eo maiorem, quod cum poſſet declinare pericula, & ab iiſdem imminentibus nullo ſe negorio expedire, maluit ea generosè adire, & tãtis damnis noſtra cauſa, & Patris amore ſe non ſubducere; imò in ea imperterritus irruere. Vnde & vno hoc impetu, ſapientiſſimus inter tres Trinitatis Auguſtiſſimæ perſonas, ſedens in Cathedra gloriæ cœleſtis, circumſtante Seraphinorum & Cherubinorum, cœterorumque cœleſtium militum ſatellitio, ſimulque teneritimus ligni crucis vermiculus, interfecit octingentos; totum inquam cœtum iniquitatis, ſtrauit ac fudit, contemplatio eſt ſuauiſſima Petri Damiani ad calcem ſermonis primi in Natali Virginum, aptantis ad Chriſtum quod de Dauide dicitur 2. Reg. 23.

Et Apoſtoli quidem, qui cum Chriſto in primis tentationum veluti ſlabris permanſerant, irruente extremo hoc turbine, auerſi ſunt à Chriſto. Ac Paulo etiam ante mortem, cum Chriſtus regreſſum in Iudæam cogitaret, eoque ſuos vocaret paſſionum ac mortis teſtes futuros,

futuros; Thomas vt interpretatur Baſil. Seleuc. orat. 40. velut temeritatem incuſans; Quaſi verò (inquit) eamus & moriamur. Non ſic eſt vita prodigenda. Cautiùs & conſultiùs eſt agendum. Vt, vt autem accipiantur verba Thomæ, conſtat fractam eſſe Apoſtolorum audaciam, & fortitudinẽ extabuiſſe, ac conſumptam eſſe. Quod interprete S. Gregorio 14. mor. cap. 23. ſignatum eſt à Iobo cum dixit, conſumptis carnibus adhæſiſſe oſſi pellem, id eſt paucas pias mulieres. At Chriſti fortitudo, *oſsis* nomine ibi expreſſa, irruente in eam tanta mole malorum, non eſt confracta. Quæ etiam cauſa eſt, cur, non ſint Chriſto confracta oſſa ſicut latronibus, vt Chriſti fortitudo nullatenus occiſa aut comminuta ſignificaretur, vt notauit S. Hippolitus martyr apud Theodoretum dialog. 3. Veriùs de Chriſto quàm de Abnere dicatur, illud ex 2. Reg. 3. *Nequaquam vt mori ſolent ignaui, mortuus es. Manus tua ligata non ſunt, & pedes tui non ſunt compedibus aggrauati.* (neque enim clauis quibus configebatur adactus, verùm libera voluntate hærebat in cruce;) *ſed ſicut ſolent cadere coram filiis iniquitatis ſic corruiſti.* Chriſtus tanta pericula & mala grauiſſima, diſtinctè ac certò præcognita non exhorruit. Nos ad res nihili frangimur, & animo cadimus. Hæc nos audacia, ad audiendum inuitat. Tympanum eſt Chriſtus in cruce tenſus, vt eſt apud D. Auguſtinum in Pſalm. 33. concluſ. 1. & apud Gillebertum ſerm. 42. in Cant. ad illud *vox dilecti pulſantis.* Ad eius tympani pulſum, excitemur & animemur.

Timor.

451. Venter eburneus ſponſi vt interpretatur Petrus Damiani ſerm. 1. de S Ioanne, infirmitas eſt iuncta fortitudini. Itaque nihil mirum, ſi Chriſtus de cuius audacia & magnanimitate proximè diximus, nunc timens ſit proponendus. Et ſancti quidem Martyres, tametſi lutei & inſtabile habentes fundamentum, tamen ad omne carnificis ingenium in tormentis, nihil timuerunt. Chriſtus timuiſſe proditur: ſed timor Chriſti, eorum fortitudo fuit. Expreſſum id in carne quæ Adamo ſuppleta eſt, pro oſſe ex quo Eua ædificata. Audi Auguſtinum tract. 15. in Ioan. ad illud, *fatigatus ex itinere.* Aſſumptionem enim carnis, interpretatus iter Dei ad nos, ſubdit. [*Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus.* Sub hac rerum imagine, Adam qui erat forma futuri, præbuit nobis magnum indicium Sacramenti, imò Deus in illo præbuit. Nam & dormiens accipere meruit vxorem, & de coſta eius facta eſt ei vxor; quoniam de Chriſto in cruce dormiente, futura erat Eccleſia; de latere eius, de latere ſcilicet dormientis; quia de latere in cruce pendentis lancea percuſſo, Sacramenta Eccleſiæ profluxerunt? Sed quare hoc dicere voluit fratres? Quia infirmitas Chriſti nos facit fortes. Magna ibi imago præceſſit; potuit enim Deus carnem detrahere homini, vnde faceret feminam; & magis videtur quaſi congruere potuiſſe. Fiebat enim ſexus infirmior, & magis de carne infirmitas fieri debuit, quàm de oſſe, oſſa enim carne firmiora ſunt. Non detraxit carnem vnde faceret mulierem, ſed detraxit os, & detracto oſſe, formata eſt mulier, & in locum oſſis, caro adimpleta eſt. Poterat pro oſſe os reddere; poterat ad faciendam mulierem non coſtam, ſed carnem detrahere. Quid igitur ſignificauit? Facta eſt mulier in coſta, tanquam fortis: Factus eſt Adam in carne, tanquam infirmus, Chriſtus & Eccleſia. Illius infirmitas, noſtra eſt fortitudo.] Cauſam eiuſdem intrepiditatis ſanctorum Martyrum, cum tantus fuerit Chriſti ad mortis occurſum pauor, reperit Baſilius Seleuc. orat. 32. ex eo quod [Chriſtus in mortem viuentem adhuc, expeditionem ſuſcipit, congrediturque nondum diſſecta tyrannide. Adhuc enim iam inde ab Adam, occupato in homines dominatu, magnificè ſe iactabat mors. Chriſtus morte contrucidata, poſt futuris eam velut erectam tradidit ad certamen. Ideò ipſe velut in viuentem parans impreſſionem, pro rei veritate ſe gerit. Apoſtoli verò morte deuicta & veluti iugulata, & extremum ſpirante, benè multùm animati, eam inuadunt.] Subdit hanc fuiſſe cauſam, cur Chriſti finis, dicatur *mors* paſſim in Scripturis; bellum ſiquidem illi fuit contra mortem viuentem: aliorum verò qui deinceps ſecuti ſunt, finis appelletur ſomnus. Eam quoque eſſe cauſam tradit, cur pueri ac puellæ ludibundæ ad mortem cucurrerint, mortem iam iugulatam & exanimem non extimeſcentes. Hoc ipſum argumentum, cur ſcilicet Chriſtus mortem timuerit, quam alacres adiere eius poſteri, latè proſequitur Petrus Damiani ſerm. de S. Columba qui addit & iam propoſitam ex D. Auguſtino allegoriam oſſis Adamo exempti & ſuppletæ pro eo carnis; & hanc quoque fuiſſe ſaliuam defluentem in barbam Dauid, pro qua habitus eſt inſanus. Chriſtus enim patiens, gentibus fuit ſtultitia & in eo cum ſumma fortitudine, deſpectio & infirmitas noſtra, ac fluxæ carnis argumenta, timor & tremor apparuerunt.

452. Quis non timeat (exclamat Autor lib. de oper. Card. ſerm. de paſſione;) ſi timet ille, quem omnia timent, ſi pauet ille, cui omne genu curuatur; ſi ille qui mors eſt mortis, & morſus inferni, morte propinquante pertimeſcit? Nonne ad hoc veneras, & ita futurum ipſe prædixeras? Nonne hoc & ſigna, & oracula, & vaticinia Prophetarum à mundi initio conclamarunt? ſi voluntariè obediſti Patri, & non te vt patereris coëgit neceſſitas; Quid quereris, quid cauſaris? Nonne tu docueras & inſtruxeras fideles tuos, vt non timerent eos qui corpus occidunt, quia vſque ad animam tyrannica violentia non attingit?] Subdit huius in Chriſto timoris veram cauſam, vt ſe hominem Chriſtus probaret, refugiendo tantum malum ſuum, & noſtram ad mortis periculum anxietatem, in ſe repræſentaret, imò exſcinderet.

Ita timuit ſub mortem Chriſtus, nec abſ re. Amabat ſe ſanè Chriſtus & vitæ ſuæ pretium agnoſcebat, quas cauſas proponit Ariſtoteles 3. Ethic. timoris non vani, & iuſti metus, etiam in ſapiente, cum ingruit mortis diſcrimen. Quod ſi Ariſtippus, vt eſt apud Gellium l. 19. cap. 1. extimuiſſe ſe in tempeſtate faſſus eſt, quia periclitata erat anima Philoſophi, & vita eius venerat in diſcrimen; quidni Chriſtus, & multo quidem potiore iure, cum maximè dignos eſſet viuere, & tam pretioſum bonum perdendum eſſet, timorem conceperit, ad imminentem cum immenſa malorum atrocitate mortem probroſiſſimam? Ita tamen timuit Chriſtus, vt malis non ceſſerit; ſed cum naturæ conceſſiſſet quod debebatur, nobiſque exemplar factus, infirmitatis argumenta exhibuiſſet, obfirmatus eſt in Patris obedientia, contempta confuſione, & diſcriminibus nihili habitis. [Dei Verbum (inquit Iſid. Peluſ. lib. 1. epiſt. 289.) vt verè humanitatem induit, ita verè omnia ea quæ in hominem cadunt, expleuit. Ad hunc modum paſſionis quoque tempore calicem deprecatur: hinc illud oſtendens, periculis occurrendum non eſſe: verum, cùm ingreſsi ſumus ad ea excipienda, fortitudinem ac tolerantiam adhibendam. Etenim ipſe crucem, cùm adhuc in eum compararetur, detrectabat. At idem iudicis ſententia cruce damnatus, cum tanquam victor humeris tollens incedebat.] Ita & nos faciamus.

Contemptam à Chriſto confuſionem, nec admiſſum ea ex parte timorem dixi, quia pudor ignominiæ pro nobis ſubeundæ, non auocauit Chriſtum à propoſito perficiendæ ſalutis noſtræ. Egregiè S. Bernardus ſerm. ad milites templi cap. 10. [Aſcendit crucem caluus noſter, mundo pro mundo expoſitus: & reuelata facie ac diſcooperta fronte, purgationem peccatorum faciens, probroſæ & auſteræ mortis tam non erubuit ignomi-

ignominiam, quàm nec pœnam exhorruit, vt nos opprobrio ſempiterno eriperet, reſtitueret gloriæ. Nec mirum. Quid enim erubeſceret, qui ita lauit nos à peccatis; non quidem vt aqua diluens, & retinens Sordes, ſed veluti ſolis radius deſiccans, & retinens puritatem? Eſt quippè Dei ſapientia, vbique attingens propter munditiam ſuam.]

Ira.

453. A facie iræ columbæ, extimeſcendam denunciabat propheta ſed & Apoſtolus iram agni memorat Apocal.6. Verùm ea ira, agni erit iam non agni, ſed verſi in leonem aduerſùs peccatores. Chriſtum verò per tempus paſſionis, cum in humilitate iudicium eius ſublatum eſt, iram prodidiſſe, operoſum videretur oſtẽdere, niſi ſcripturæ id teſtarentur, & apertè Patres exprimerent. Sanè Matth. 21. in ipſo paſſionis aditu, (quippe poſt ingreſſum ſolemnem in regiam vrbem, & pompam palmarum,) ſubijt Chriſtus templum, & cum ira eiecit vendentes ibi & ementes, menſaſque nummulariorum & cathedras vendentium columbas euertit, proludens per eam iram ſanctiſſimè ac meritiſſimè conceptam, iræ qua Satanam erat eiecturus è templo Domini, ac tyrannide ſua exturbaturus. Paulo vlteriùs, metam verſus progreſſus, hoc eſt ſub vltimam cœnam, impijſſimi & ingratiſſimi diſcipuli obfirmatione in nequitia, *turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt, ac dixit. vnus ex vobis tradet me.* Qualis ea turbatio fuerit, ſic exponit S.Cyrillus lib.9. in Ioan. cap. 13. Chriſtus [ideò turbationis quandam figuram & iræ oſtenderit, quemadmodum etiam quando Lazarum ſuſcitauit, feciſſe ſcribitur. Fremens enim ſpiritu ac turbatus, (inquit) venit ad monumentum. Nam quemadmodùm ibi minas aduerſùs Mortem, *fremitum* appellauit; ſic in hoc, motum (vt ita dicam,) aduerſùs impietatem proditoris, *turbationis* nomine denotauit: Iure autem moleſtè ferebat ſcelera illius, quia vnà cum alijs diſcipulis magnis affectus honoribus paruo argẽto amorem Chriſti repulit: Et dum panem eius manducaret, calcaneum aduerſùs ipſum eleuauit: non gloriam illius, non ſocietatis leges, non pietatem vt Deo illi deditam, non quiequam aliud mirabilium recordatus: ſed deteſtabilem ſolummodò paruamque Iudæorum reſpiciens pecuniolam, qua ſuam animam vendidit, qua innocentem atque iuſtiſſimum ſanguinem, manibus tradidit impiorum. Quare non iniuria turbatur Dominus.] Hæc ſpectant ad Chriſti patientis, aut ad paſſionem ſe accingentis, conceptam in ſatanæ ſatellites iram.

In ipſum verò Satanam per idem tempus exarſit maximè. Quod ad hunc modum ab Eſaia in Chriſti perſona expreſſum eſt cap.63. à verſu 3. *Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum: calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea: & aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta mea, & omnia indumenta mea inquinaui. Dies enim vltionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit. Circumſpexi, & non erat auxiliator: Quæſiui & non fuit qui adiuuaret: & ſaluauit mihi brachium meum, & indignatio mea, ipſa auxiliata eſt mihi. Et conculcaui populos in furore meo, & inebriaui eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum.*]

454. Hæc enim in Chriſtum per paſſionis tempus cadere, & deſignare iram tunc ab eo expromptam in Satanam, Theodoretus ad illud Cant.8. *qua eſt iſta qua aſcendit de deſerto*, rectè annotauit. Eodem pertinuit clamor Chriſti poſtremus, ſub momentum efflandi animam. Præter priorem enim clamorem de quo S. Matth.c.27. verſu 46. quem priorem clamorem, fuiſſe miſtum lachrymis, Apoſtolus ad Hebræos cap.5. prodidit, poſtmodùm eum dixiſſet *conſummatum eſt*, iterùgijt Chriſtus clamore magno & inarticulato, poſt quẽ clamorem addidit verba inter quæ expirauit, vt S.Lucas c.23. teſtatur: vt propterea dictus ſit expiraſſe ſic clamans, id eſt non efferendo poſtremas illas voces quibus animam Patri commendauit, ſed immediatè ante eas; atque adeò moraliter loquendo, ſic clamans expirarit. Ita apertè colligitur ex Græco contexto. Nam apud Matthæum quidem cap. 27. quia ſignificandum erat Chriſtum emiſiſſe primum clamorem inter alloquendum Patrem, & proponendam derelictionem ſuã dicitur ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων Ἠλὶ, Ἠλί. En in præſenti tempore, *dicens clamauit*. Mox verò vbi ſecundus clamor deſcribitur, ait Matthæus ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκε τὸ πνεῦμα: vbi noſter quidem vertit *clamans* quia nulla eſt Latina dictio quæ commodiùs reſpondeat Græco illi Aoriſto. Senſus tamen eſſe debet, *cùm clamaſſet, emiſit ſpiritum*, ſicut apud Lucam cap.23. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε. Πάτερ &c. En φωνήσας εἶπε, id eſt *cum clamaſſet voce magna, dixit*. Quæ verba apertè ferunt, Chriſtum priùs clamaſſe, poſtea protuliſſe extremas illas voces quibus ſpiritum Patri cõmendauit. Clamor iſte conclamatio fuit in Satanam, & ſonantiſſima inſultatio in proſtratum, cum multa indignatione, ob ſummam in Deum, & Chriſtum ipſum, genuſque humanum ad illud vſque momentum exertam improbitatem, funditus tunc exſcindendam Chriſti morte.

455. Hæc breuiter de Chriſti ſub paſſionem & extremam vitam paſſionibus cardinalibus dicere viſum, vt intelligeremus quis fuerit Chriſti appetitus, & quale cor eius cui appetitus inſidet: indeque ſtimularemur ad ſimiliter regulandas & frœnandas cordis noſtri paſſiones. Fuit cor Chriſti, cum in omni vita, tum in extrema præſertim, cor bonum & optimum. Idque à nobis in eo maximè ſtatu perſpici voluit; quod ex admiſſa eius per lanceam perfoſſione, piè admodùm eruit autor tract. de paſſ. Dom. ſub allegoria vitis apud S.Bernardum c.3. vbi de Chriſti corde, & noſtri cordis ad cor Chriſti coniunctione, fusè ac pulchrè. Iuſtum profectò fuerit, in huius cordis contuitu & ſubingreſſione, hominem excordificari: quod Angelis in Chriſtum intendentibus contigiſſet, ipſimet Angeli Eccleſiam alloquentes ſunt profeſſi, interpretè Gregorio Nyſſeno hom.8. in Cant. *ſub finem.* Pudeat non eodem affici ſenſu pietatis erga cor Chriſti, quo tactam, imo oppreſſam Sigiſmundam Tancredi ſalernitani Principis filiam, ſcribit Aeneas Syluius. Cum enim furtiuum filiæ ſponſum Guiſcardum, Tancredus occidi imperaſſet, & eius cor aurea in patera ad filiam tranſmiſiſſet; affectuum flagrantiſſimorum æſtui impar Sigiſmunda, pateram cordi ſuo admouens, inter tenerrima dilecti cordis alloquia, efflauit animam. Multo iuſtiùs, ſimilem ſenſum depoſcit à nobis cor Chriſti, ſedes paſſionum ſanctiſſimarum erga nos.

CAPVT X.

De perfectionibus humanæ Chriſti facultatis exequentis.

456. HVmana Chriſti facultas exequens, phyſicè & entitatiuè ſpectata, non eſt alia quàm vis motrix corporea. Nam neque in nobis alia eſt facultas, exequens voluntatis iuſſa, quàm facultas motiua. Illa ipſa tamen facultas, in Chriſto accipit perfectionem longe maximam: ita vt cum ex ſe & ſuapte vi intrinſeca, non ſit idonea niſi ad cauſandum motum, tamen per ſupernaturalis illius perfectionis communicationem, (quicquid tandem ſit ea perfectio, de qua mox) fiat patratrix operum mirabilium & potentia miraculorum appelletur. Delirarunt enim, qui potentiam miraculorum in Chriſto cenſuerunt fuiſſe non perfectionem potentiæ exequentis, ſed Chriſti imaginationem: in quibus refellendis operam propè immeritò

Digitized by Google

meritò ludunt Medina 2. paren. cap.7. & Delrio lib.1. Mag. cap.3.q.3 Nec minùs deſipuerunt, qui eandem Chriſti potentiam voluerunt eſſe temperamentum; vt Medina eodem loco,& Delrio cap. proximè notato.q.2. tradunt. Quid enim proportionis eſt, cum effectibus mirabilibus, & imaginatione vel temperamento?

Exequens Chriſti potentia, verorum & non Magicorum mirabilium, cauſa.

Potentia ergo miraculorum,alia entitatiuè non fuit quàm vis in Chriſto exteriùs exequens,acceſſu ſupernaturalis perfectionis prouecta ad decus & titulum potentiæ miraculorum. Vis autem externa exequens, vt præmiſi, & conſtare etiam poteſt ex tractatione potentiarum; alia in homine non eſt ſupra voluntatem efficacem,quàm vis motrix, eique in Chriſto peculiariter adiuncta haberi poteſt perfectio patrandorum mirabilium operum ſupra naturam,quatenus Chriſtus vix patrabat miracula niſi adhibito contactu, aut extenſione manus,vel corporis inclinatione , aut vocis formatione,quæ omnia ſunt partus facultatis motricis. Itaque meritò in potentia Chriſti motricè tamquam in vi naturali exequente ſubordinata voluntati & appetitui, conſiderabimus perfectionem illam inſignem qua Chriſtus donatus eſt,vt miracula ederet.

457.Miracula inquam, vera & realia; quod ſtatuendum eſt primo loco. Vbi enim cerebrum habuiſſe dicemus hæreticos illos,quos Lucas Tudenſis l.3.contra Albigenſes c.2. affirmaſſe refert,Chriſti miracula quæ legimus , fuiſſe dumtaxat myſtica. V.G. dictum eſſe Chriſtum illuminare cœcos; quia ſpiritualem cœcitatem depulit: & excitare mortuos,quia vitam ſpiritualem reſtituit? Quæ eſt manifeſta mentis motio; cum Euangelium tam clarè prodat edita eſſe à Chriſto eximia opera,non myſticè tantùm, ſed etiam reipſá vt ſonant verba. Itaque hæretici illi planè delirabant.Non erraſſent tamen,ſed veriſſimè cenſuiſſent,& dixiſſent, externa Chriſti opera & mirabiles ægrorum curationes,ſigna fuiſſe internarum curationum animæ.Et hac ratione egregiè planè de Chriſti miraculis philoſophatur Lactantius l.4 cap.26. monſtrans ſigillatim, cœcorum,ſurdorum,mutorum,claudorum,leproſorum,admirabilem curationem per Chriſtum factam; ipſamque etiam mortuorum excitationem, geſſiſſe figuram miraculorum ſpiritualium quæ Chriſtus in animabus operabatur, totum hominem Sanans, vt S. Auguſt. acute obſeruauit ad illud Ioan.7. *Mihi indignamini,quia totum hominem ſanum feci in Sabatho.* Et optimè etiam ſerm.44.de verb. Dom.Nec in curationibus dumtaxat corporum , ſed vniuersè planè in quibuſuis miraculis & operibus Chriſti,aliud videbatur, aliud ſuberat. Similitudo enim & typus futurorum, erat quodcunque fiebat in corpore,ait Origenes, præclarè id elucidans hom.6.in Eſaiam ad illud, *videntes videbitis*.Itaque orat, vt dupliciter videat res Chriſti. Et hoc ſenſu l.2.contra Celſum *ſub finem*, exponit quomodò diſcipuli Chriſti maiora horum facturi dicantur; nempè quia ſanaturi ipſi erant animas, Chriſto corpore Sanante, ſi ſolum ſpectaretur quod faciebat exteriùs; quamuis cognoſcat,reipſa animas quoque ſanaſſe Chriſtum S.item Athanaſius homilia nona in illud *ite in caſtellum*, viſibiles per Chriſtum editas Sanationes, docet fuiſſe argumenta inuiſibilium ſanationum; & cœtera Chriſti ſigna,fuiſſe Symbola mirabilium intelligibilium. De ſignis quæ Marci vltimo edenda promittuntur,idem habet S.Bernardus ſerm. de aſcenſ. Fuiſſe igitur Chriſti miracula omnino vera & realia, fixum & ratum eſto, etiamſi veriſſimum quoque ſit, patrata eſſe à Chriſto ſpiritualia miracula & myſtica.

Statuendum verò prætereà conſequenter eſt, miracula illa,non magica extitiſſe, quæ ferè ſunt ementita; nec aliquid continent ſupra vires vniuerſæ naturæ, vt diſſero in Natur. Theol. diſt.4.à num,332.ſed fetus potentiæ Chriſti ſupernaturaliter operantis fuiſſe: In hoc puncto,reclamarunt olim Iudæi, & Ethnicorum plerique. Refert enim Ludouicus Viues lib.3. de verit. fidei c.11. Iudæos Chriſti miracula retuliſſe ad magicam pronunciationem nominis Dei. Quod item S.Epiphan. hæt.30. refert ex Ioſepho Comite,narrante id iactare,Iudæis ſuo tempore fuiſſe ſolemne. Fuit autem Ioſephus æqualis Conſtantini Magni, eique percarus, & ex Iudæo Chriſtianus. Quod igitur Babylonios ſibi perſuaſiſſe autor eſt S.Iſidor. Peluſ. l.1. epiſt. 19. nimirum prolatione nominis Dei patrari poſſe quæuis miracula; hoc Iudæi ad eleuanda Chriſti miracula obtruſerunt,affirmantes eum arte quapiam ad notitiam diuini nominis perrepſiſſe,indeque factum miraculorum patratorem. Ethnicis idem ferè viſum. Hinc enim illæ apud Arnobium l.1.num.27. calumnioſæ & pueriles, (vt vocat Arnobius) de Chriſto voces. [Magus fuit, clandeſtinis artibus omnia illa perfecit: Aegyptiorum ex adytis, Angelorum potentium nomina. & remotas furatus eſt diſciplinas.] Similiter apud Origenem Celſus l.1. iſta effutit. [Mirificas Chriſti virtutes conatus calúmniari quaſi Magicis artibus nõ diuina vi editas,ait eum clam educatum.& in Aegypto mercede famulatum,peritum mirificarum eius gentis artium, inde reuerſum; quibus fretus, pro Deo ſe haberi paſſus ſit.] Idem iteratur in ipſo illius libri fine, vbi Origenes id refellit & motum mutatione Chriſtum conſecuta Latè quoque impactam Chriſto Magiam refellit l.2.eiuſdem operis, *ſub finem*. Tandem Hierocles apud Lactantium l.5.c.3. ex hoc item capite, miracula Chriſti depreſſit. Ab iſtis (Arnobio inquam, Origene, Lactantio,) atrocis calumniæ confutatio plena petatur. Mihi ſatis ſuperque ad eam conuellendam videtur, quod Magia per Chriſti doctrinam paſſa excidium, non poſſit fingi ab eo adhibita.

Quid ſit ea potentia,error Nouatorum, exploſus. Recenſita Catholicorum placita.

458. Sic ſuppoſita veritate operum Chriſti mirabilium, & eorum exortu ab illius potentia ad perfectionem eiuſdem potentiæ veniamus. Ea verò perfectio quid ſit,dubitatum eſt,& cum hæreticis, & inter Catholicos. Nam hæretici quidem,vt ſemper in deuexum abripiuntur,perfectionem illam cenſuerunt eſſe diuinam ipſam omnipotentiam, quæ tamquam forma acceſſerit facultati humanæ exequenti: ita vt Chriſtus, non modò vt Deus, ſed etiam vt homo, ſit omnipotens. Non eſt tamen quod in huius erroris confutatione tempus conſumam. Superiùs enim monſtratum eſt, formalem illam diuinorum attributorum communicationem, humanitati Chriſti eiuſue facultatibus factum,eſſe errorem exploratum, ex Eutychianiſmi cœnoſo fonte manantem. Qui enim naturas in Chriſto ſecernere, & vnicuique abſque confuſione aſſignare ſuas dotes & perfectiones proprias nouerit, vt fides contra Eutychetem docet, ſine dubitatione vlla pronunciabit,humanitatem in Chriſto non eſſe Deitatem: atque adeò neque humanitatis facultates naturales,eſſe attributa diuinitatis. Non igitur perfectio potentiæ Chriſti exequentis,eſt ipſa Dei omnipotentia, formaliter communicata Chriſto vt homini, prout ſectarij prædicti delirarunt.

459. E Catholicis verò quidem ſenſerunt, in Chriſto perfectionem ſupernaturalem cuius acceſſu ad potentiam naturalem exequentem, conſtituitur potentia miraculorum, eſſe qualitatem aliquam permanentem diuinitùs adiunctam, à qua immediatè prodeat actionum mirabilium executio. Ita Paludan. &

Capreo-

Capreolus in 4.d.1. & Ferrar.4.contra gent.cap.56. Alij autem, loco illius qualitatis, effluxum neſcio quem tranſeuntem, & motum diuinitus impreſſum in facultatem Chriſti exequentem, cum opus aliquod ſupra vim naturæ patrandum erat, inuexerunt. Non pauci, entitatem naturalem potentiæ Chriſti exequentis, aut etiam ipſius ſubſtantiæ humanæ Chriſti, dixerunt acceſſu diuinæ aſſiſtentiæ extrinſecæ euectam eſſe ad phyſicè efficiendum opus naturalibus ſuis viribus longè ſublimius: nec aliam quærendam eſſe perfectionem ſupernaturalem, penes quam potentia Chriſti exequens dicta ſit potentia miraculorum, edideritque mirabilia illa & naturam longè excedentia opera, quæ conſtat Chriſtum patraſſe. Sicut enim iuxta probabiliorem ſententiam philoſophicam, inſtrumentum cõnaturale V.G. calor, aſſumitur ab igne ad concauſandam phyſicè ignis ſubſtantiam; ita vt quamuis ſuapte natura calor non eſſet idoneus niſi ad producendum calorem, tamen per ſolam coniunctionem cum igne, nullo intrinſeco ad calorem adiuncto, efficiatur potens ad cauſandum efficienter ignem productum, qui vna indiuiſibili actione ab igne ſimili & calore igni coniuncto exoritur: Ita iuxta hos auctores; entitas naturalis ſuſtolli diuinitus poteſt ad producendum effectum ſupernaturalem; non vi additamenti alicuius ad entitatem naturalem facti diuinitùs, ſed vi ipſiuſmet naturalis entitatis, roboratæ & completæ per acceſſum diuinæ aſſiſtentiæ: hoc eſt per coniunctionem diuinæ omnipotentiæ extrinſecùs vegetantis inſtrumentum naturale, quod ſuſtollit ad ſic operandum ſupra vires ſuas: ſicut ignis ſuſtollit calorem ad producendam alterius ignis ſubſtantiam, cui calor ſolitariè agens impar foret. Hanc recentiores, vocant *potentiam obedientialem actiuam*, & per eam fieri putant effectus pleroſque ſupernaturales, vt productionem gratiæ per entitatem materiæ aut formæ Sacramenti; productionem corporis Chriſti, per verba Sacramentalia; cruciationem dæmonum & animarum ſeparatarum, per ignem; ac nominatim Chriſti miracula, per facultatem eius exequentem, aut naturalem humanitatis entitatem. Agnoſcunt eam potentiam obedientialem actiuam ſic expoſitam, Suares tom.1.3.p.d.31.ſect.6.& tom.3.d.9.ſect.1.& 2.& tom.4.d.46.ſect.2.à nu.20.& lib.6.de gratia cap.5.& 6. Albertinus 2.principio complexo Coroll.1.Henriq.lib.1. ſummæ cap.16.num.1.& cap.18. Hieronimus à Rua controu.8. Schol. parte 3. Bellarminus l.2.de Sacram.in genere cap.11. Valen.3.p.d.3.quæſt.3 p.1. Alanus lib.de Sacram.in genere cap.35.& 36 Peſantius 3. p. quæſt.13. diſp.2.& 3. & quæſt. 62. art.1.diſp.1.& ſeqq. Aluares 3.p.d.38. & 66. Hurtadius diſp.9 phyſ.ſect.14. Fonſe.9. Metaph. c.1. qu.4. & alij quos iſti proferunt; quibus omnibus ſe in iuuentute præiuiſſe, excogitata primùm ea ſententia gloriatur Zumel 1.2.quæſt.12.artic.1.diſp.3.Sed ſi Carthagenam audias diſp.3.de Sacramentis difficultate 2.c.7. videbis vpupam glabram, & coruum alienis quibus ſe conueſtierat plumis exutum. Verba Carthagenæ ſunt. [Continere me non poſſum, ne dicam & ſentiam, ſubtilem hanc ſententiam in mentem eius (Zumelij) nunquam cecidiſſe; ſed ſicut innumera alia ex ſcriptis Suares tranſcripſit, preloque mandauit; ita & hanc opinionem ab eo didicit: & nunc tanquam ſui ingenij abortiuum, & infelicem partum illam venditat.] E contra verò alij, in potentiam prædictam magna concitatione efferbuerunt, illam damnantes vt impoſſibilem, & inintelligibilem, cum velit dari actum ſecundum ſine actu primo, & actionem admittat prodire à principio quod nullam vim reſpectu eius confertam habeat, ac ne inchoatam quidem. Ita Vaſques 1.p.q.17.6.cap.3.& 4.& 3.p.d.37.& 132.Raguſa tom.1.3.p. d.107. Carthagena diſp.3.de Sacram. Ægid.Coninc 3.p. quæſt.62. à num.112.Becanus tract. de Incarn. c.10, Lorca 2.2.ſ.3. diſp.4.à n.21.& alij quos iſti allegant. Imò eam ſententiam Pelagianiſmo ſordere, cenſuit Aſtric.q.6.de gratia Chriſti; & Cabrera 3.p.quæſt.13.art.2. diſp.4 § 7. eo quod iuxta eam ſententiam, vis aliqua naturalis & congenita, poſſit principiare actionem ſupernaturalem, tanquam vera cauſa efficiens.

Iudicium de ijſdem placitis, prout ad qualitatem addititiam, motúmve recurrunt.

460. Mihi nulla propoſitarum ſententiarum, ſatis arridet. Quanquam diligenter ſingulas excutere, & radicitùs euellere, conſilium non ineo: quod res foret prolixæ operæ, & non magis ſit huius inſtituti propria, quàm plurimorum aliorum in quibus æquè tradi poſſet; & verò à varijs quos protuli occaſionem excurrendi vbiuis arripientibus, tradita eſt. Propria verò ſedes huius difficultatis, eſſet tractatio de diuina omnipotẽtia, eo quod ſpectet ad agnitionẽ omnipotentiæ diuinæ, perſpicere, an ſic poſſit aſſumere quamcunque creaturam ſupra captum ſuum, & vim nudam naturalem: & alioqui cum ea quæſtio excitari poſſit circa res omnes creatas, nec tamen par ſit eam vbiuis agitare, conſultiùs iungitur expenſioni cauſæ primariæ, cui vis hæc creaturarum inſtrumentaria, ſubordinetur & ſubiungatur neceſſe eſt, ſi dari poſſe ſupponatur. Quare obiter tantùm, aperiam quid in ſententijs propoſitis exiſtimem verum, quid repudiandum: quo item pacto de hac perfectione potentiæ Chriſti exequentis, ſtatuendum ſit, breuiter explicabo & confirmabo, reſciſis cæteris quæ communia ſunt, nec ſpecialiter faciunt ad hanc cauſam.

Qui humanitatem Chriſti, eiuſque potentiam exequentem, putant immiſſione qualitatis alicuius fuiſſe perfectam, vt poſſet opera ſupernaturalia efficere; manifeſtè refelluntur: quia certum eſt, admittendum eſſe potentiam obedientialem paſſiuam, quæ immediatè & abſque additamento vllius principij ſupernaturalis, ſubiectiuè cauſet formas ſupernaturales creaturis rationalibus communicatas, V.G. gratiam ſanctificantem. Si enim quis dicat, eam formam recipi in anima interuentu alterius qualitatis ſupernaturalis; interrogabo de hac ipſa qualitate, an ipſamet immediatè adueniat ſubiecto naturali, an mediante alia qualitate. Si primum, falsò igitur affirmabatur, potentiam obedientialem paſſiuam non conſiſtere in ipſa naturali entitate animæ. Si ſecundum, progrediemur in infinitũ. Nam de ea ſupernaturali qualitate quæ eſt ratio recipiendi aliam, ſciſcitabor quomodò recipiatur in anima, & ita deinceps. Ex quo manifeſtè liquet, potentiam obedientialẽ paſſiuam, ſtatui non poſſe in forma addititia. Atqui par omnino eſt ratio potentiæ paſſiuæ, & actiuæ, quoad rem præſentem: quia vtraque eſt cauſa, nec eſt difficilius Deo, ſuſtollere entitatem naturalem ad agendum ſupra naturam ſuam abſque impreſsione vllius formæ, quàm (quod reipſa præſtari ab eo vidimus,) circa potentiam paſsiuam, entitatem naturalem ſuſtollere, ad cauſandum ſubiectiuè formam ſupernaturalem abſque addititiæ vllius formæ interpoſitione. Accedit argumentum validiſſimum, quod petitur ex efficacia animæ, & potentiarum eius naturalium, in actus vitales ſupernaturales. Nam indubitatum eſt, actum fidei tametſi ſupernaturalem eſſentialiter, verè effici ab intellectus facultate naturali, diuinitus quidem adiuta; ſiue per ſola auxilia tranſeuntia, ſiue etiam per habitum; ita tamen vt ipſa intellectus entitas naturalis influat reuera in talem actũ; qui cum ſit vitalis, exigit concurſum facultatis vitalis; ita vt ſecundùm ſententiam valdè receptam, planè repugnet actum illum à ſolo Deo effici, abſque influxu actiuo immediato facultatis creatæ. De actibus pleriſque ſupernaturalibus voluntatis, eadem ratio eſt; & nomi-

Digitized by Google

nominatim de libero conſenſu, ad quem certum eſt voluntatem non ſe habere merè paſſiuè, ſed verè ad eam cooperari, vt definitur in Tridentino ſeſſ.6. cap.5. & can.4. intorto in negantes Anathemate. Igitur potentia obedientialis actiua, in intellectu & voluntate, non eſt ſtatuenda in qualitate aliqua ſupernaturali, quæ ſit tota agendi ratio. Similiter itaque in Chriſti humanitate, ſupernaturalis perfectio potentiæ exequentis, non poteſt dici eſſe qualitas addititia. Quæ verò eſſet illa qualitas? Tam varia ſiquidem, & tam diuerſi ordinis opera per hanc potentiam edi potuerunt, vt incredibile ſit, vnicam formam potuiſſe ad tam multos tamque diſcrepantes effectus producendos ſufficere. Deinde ſi forma illa eſſet naturalis, inepta eſſet ad productionem plurimorum effectuum à Chriſto per potentiam prædictam producibilium. Si verò eſſet ſupernaturalis, non congrueret pleriſque effectibus merè naturalibus, nec niſi ſecundùm modum ſupernaturalibus eidem potentiæ reſpondentibus. Quare addititia illa qualitas, euertitur vndecumque.

Eadem porrò operâ, euerſum eſt placitum eorum, qui aiebant perfectionem qua Chriſtus fiebat potens ad edenda miracula, aliud non fuiſſe quàm motum ſuperadditum naturali entitati. Nam motus ille non poteſt eſſe localis, quia hic eſt planè alienus à complenda vi actiua naturalis facultatis ex ſe impotentis ad cauſandum. Eſſet igitur alteratiuus, qui eſt productio alicuius qualitatis. At iam vidimus, qualitatem addititiam non poſſe conſtituere perfectionem de qua agimus. Hæc dixerim de prædicto placito, intellecto iuxta verborum corticem. Nam cum varij variè illud interpretentur, vt videre eſt apud Carthagenam diſp. 3. de Sacram. difficultate 2. cap.3. exiſtimo liquere, permultos qui nominetenùs ita ſentire videntur, reipſa longè aliter ſentire, & nomine *motus* nihil aliud intelligere, quàm vſurpationem paſſiuam inſtrumenti diuini, V.G. potentiæ Chriſti naturalis à Deo aſſumptæ ad hoc vel illud patrandum: qua ratione perfectio de qua agimus, non ſtatuitur in vlla qualitate, vel in vllo actu primo diuinitùs producto in re naturali quæ ad aliquid ſupra naturam edendum aſſumitur, quod vnum nunc intendimus reijcere.

Non repugnare Potentiam Chriſti exequentem, eſſe naturale quippiam diuinitùs aſſumptum, monſtratur exemplis.

461. De ijs qui potentiam miraculorum in Chriſto exponunt per nudam entitatem humanitatis, vel potentiæ exequentis naturalis, diuinâ aſſiſtentiâ extrinſecâ euectam ad agendum phyſicè ſuprà naturæ ſuæ vires; duo dico. Primùm eſt, hanc eorum ſententiam, nihil affirmare aut impoſſibile, aut periculoſum. Omnino enim verum exiſtimo, poſſe Deum humanitatem Chriſti, vel naturalem eius potentiam exequentem ita ſuſtollere, vt producat phyſicè quicquid ſiue naturale ſiue ſupernaturale voluerit Deus per eam produci. Quod æquè dico de omni alia entitate, etiamſi diminuta & infirma. Hoc mihi perſuadet plenum Dei in creaturas quaſcumque Dominium, quod ferre videtur, vt Deus poſſit eas aſſumere ad vſum quemcumque non repugnantem. Inter eos autem vſus, vnus eſt, vt per creaturam actiuè coëfficientem producatur quicquid Deus volet. Confecta res eſt, ſi monſtretur eum creaturæ vſum non repugnare. Nam quin hic ſit aliquis vſus creaturæ, & quin ſint concedendi Deo vſus omnes creaturæ, qui repugnantiam non inuoluunt, nemo ſanus dubitarit. Monſtratur ergo deeſſe in tali vſu repugnantiam; Primùm argumento ducto ex duobus exemplis iam ſupra adhibitis, deinde depellendo contradictiones quæ ab aduerſarijs ſunt propoſitæ.

Exempla ſunt, potentiæ naturalis paſſiuæ diuinitùs aſſumptæ ad cauſandum ſubiectiuè ens ſupernaturale, puta gratiam ſanctificantem, vel vnionem hypoſtaticam; & virtutis naturalis potentiarum vitalium diuinitùs aſſumptarum ad productionem actuum eſſentialiter ſupernaturalium, quos nulla vis creata poſſet ſeipſa producere. Sanè entitatem animæ noſtræ, ſubiectare verè ac propriè atque adeò cauſare paſſiuè entitatem ſupernaturalem gratiæ ſanctificantis, perſpicuum eſt. Vis autem ſubiectiuè cauſatiua formæ ſupernaturalis, non poteſt eſſe vis nuda naturalis: alioqui deberetur ei connaturaliter concurſus ad ſubiectationem prædictam, quod conſtat falſum eſſe. Itaque eſt obedientialis; ſiue eſt ipſa naturalis entitas ſubiecti, prout interueniente diuina aſſiſtentia, aſſumitur ad cauſandam formam, quæ attentis omnibus ei internis, tranſcendit vim naturalem paſſiuè cauſatiuam. Quidni ergo ſimiliter entitas naturaliter inidonea ad aliquid effectiuè cauſandum, poſſit diuinitùs ſuſtolli ad phyſicè efficiendum effectum ſuperiorem, aut quemcumque effectum placuerit Deo per eam fieri?

In hoc argumento eludendo, laborat Vaſquez 1. p.d. 176. num. 43. & inutiliter profectò laborat. Ait enim diſparitatem eſſe inter cauſam efficientem & paſſiuam, quod hæc ad patiendum & recipiendum, concurrat per ſuam potentiam natiuam, quæ eſt prima cauſa recipiendi: cauſa verò effectiua, non poſſit eſſe inſtrumentum ad quidlibet efficiendum. Hanc dico eſſe manifeſtam principij petitionem, & inanem circulationem. Nam cum aſſignandum eſſet diſcrimen, ob quod cauſa paſſiua aſſumi poteſt ad cauſandum ſubiectiuè ſupra ſuas vires, & idem dici non poſſit de cauſa actiua; reſpondetur, cauſam paſſiuam aſſumi poſſe, quia ſeipſa patitur; non item actiuam, quia non ageret ſeipſa. At argumentum concludit, potentiam actiuam poſſe aſſumi ad quidlibet agendum ſeipſa, æquè ac potentia paſſiua aſſumitur ad cauſandum paſſiuè quidlibet. Exemplum ergo propoſitum, non incongruè monſtrat producibilitatem cuiuſuis effectus, per quamlibet cauſam diuinitùs ad id à Deo delectam.

462. Nec minùs validum eſt exemplum alterum, nempe actuum vitalium ſupernaturalium, quorum tota entitas efficitur per entitatem naturalem intellectus, diuinitùs adiutam, & aſſumptam ad attingendos illos effectus, ad quos ea vis actiua ſpectata nudè per ſuam vim naturalem, eſſet inidonea. Aequè igitur poſſet Deus vti entitate intellectus aut voluntatis, ad producendum quidlibet aliud. Facilè verò præcluditur effugium quod Vaſquez 1.p.d.176. num.28. adhibet, nempe quod in prædictis facultatibus ſit vis inchoata ad actus quos reſpiciunt: V.G. in intellectu ad intellectionem, etiam ſupernaturalem; quia in intellectione naturali cui eſſentialiter addicitur, includitur genus intellectioni ſupernaturali & naturali commune: qui reſpectus cùm non reperiatur in quibuſuis alijs entibus ad hos actus & alia quæcumque comparatis, deeſt illis vis inchoata ad eorum productionem, complebilis per diuinam aſſiſtentiam indebitam. Hoc inquam effugium, præcluditur facilè. Gratis enim in eo aſſumitur quod erat oſtendendum; nempe quod intellectus habeat vim naturalem inchoatam reſpectu intellectionis ſupernaturalis. Nam cum hæc forma ſit eſſentialiter ordinis ſuperioris, & in ea gradus genericus non producatur phyſicè ſeorſim à gradu differentiali, ſed ambo ſicut ſunt phyſicè vna entitas, ita vnica & indiuiſibili actione efficiantur; manifeſtè talis intellectio ſuperat vim naturalem intellectus. Si igitur nihilominus interueniente aſſi-

ſtentia diuina ſupra naturam, facultas intellectus ſuſtollitur ad operandum formam quæ planè ſuperat vires eius; oſtendendum ſupereſt aduerſario, quomodò quodlibet ens, non poſſit ſimiliter cauſare effectiuè quoduis aliud ens, cum intellectus æquè diſtet ab intellectione ſupernaturali, ac alia quæuis entitas ab omni alia entitate. Itaque hoc quoque exemplum, commodat præſenti negotio: innatque ad agnoſcendum defectum repugnantiæ in productione cuiuſuis effectus, per quamcunque entitatem à Deo coadiuuante vſurpatam ad talis effectus productionem.

Depellitur prima repugnantia, quia quidlibet eſſet cauſa cuiuslibet naturalis, & propria, atque adeò principalis.

463. Sed erit fortaſsè commodius, repugnantias quas aduerſarij excogitarunt, ſigillatim audire atque depellere. Vaſques vrgere ſolet, iuxta ſententiam quam à contradictione vindicamus, omnem entitatem eſſe cauſam propriam & naturalem, atque adeò principalem cuiuſuis planè entitatis. Ita enim ſequi putat, ex eo quod hæc potentia rerum omnium productiua, ſtatuatur natiua, ſiue indiſtincta ab entitate producente. Nam vel talis entitas eſt vis completa reſpectu totius effectus, & quarumuis eius rationum producibilium; & ſic non erigeretur ad effectus productionem alia cauſa ſecunda, quia poſita in aliquo ordine cauſa à qua effectus pendeat ſecundum omnem rationem; fruſtra cauſa alia in eodem ordine additur. Eſſet igitur ea entitas, cauſa principalis reſpectu cuiuſuis effectus: nam eſſe cauſam principalem, nihil aliud eſt quàm eſſe talem cauſam, quæ alterius concauſæ conſortium in eodem ordine non depoſcat. Vel certè talis entitas, non eſt vis completa ad omnes rationes quæ in effectu reperiuntur, producendas: tamen quandoquidem adiungitur ad cauſandum effectum, neceſſe eſt vt ei ratio aliqua in effectu peculiariter reſpondeat. Nam cauſa cui nulla ratio peculiariter in effectu reſpondet, non eſt cauſa. Reſpectu ergo illius rationis quæ entitati prædictæ cauſanti reſponderet in quouis effectu, poſſet entitas illa eſſe cauſa principalis. Itaque potentia actiua quam omnibus rebus implantatam volumus, vel eſt completa & integra reſpectu omnium rationum cuiuſuis rei producibilis, vel eſt tantùm completa reſpectu vnius alicuius rationis in re qualibet repertæ: & virumuis dicatur eſt cauſa principalis, vel plena vel inchoata quorumuis producibilium. Abſurdiſſimum autem videtur, admittere in omnibus rebus, vim naturalem & propriam principaliter cauſatiuam quarumuis aliarum rerum, etiamſi non niſi inchoatam.

464. Hæc repugnantia nullo negotio reiicitur; & quantum video nititur tantùm æquiuocatione, fundata in duabus vocibus, *cauſæ* ſcilicet *naturalis & propriæ*. Nomen ergo *cauſæ naturalis*, dupliciter poteſt vſurpari; nempe primò pro potentia cauſatiua indiſtincta ab entitate, congenita rei cauſanti, quomocunque ea potentia ſit in actum reducibilis: & ſic fateor, potentiam quam contradictione liberare ſatago, eſſe naturalem. Nego tamen eſſe abſurdum, dicere entitatem aliquam naturalem, eſſe eo modo vim actiuam reſpectu cuiuſuis effectus. Nego item ſequi talem cauſam fore principalem. Non enim eſſet connaturalis cauſa, neque depoſceret ſibi concurſum ad cuiuſuis effectus productionem; ſed à Deo iuuari ad id poſſet per aſſiſtentiam extrinſecam, & indebitum concurſum, quod eſt alienum à cauſa principali. Hæc tamen vſurpatio *cauſæ naturalis*, non eſt communiter recepta: ſed communis illarum vocum notio, cadit in cauſam connaturalem, ſeu cui ſuapte natura debeatur concurſus ad effectum. Hoc autem modo, quæuis entitas non eſt cauſa naturalis reſpectu alterius cuiuſuis effectus: quia quamuis per aſſiſtentiam extrinſecam indebitam poſſit pertingere ad cuiuſuis effectus productionem, tamen ex ſe iaceret obſtipa; ſed tantùm exprimitur ob aſſiſtentiam cauſæ ſuperioris, cui ſubeſt vt inſtrumentum: cauſans quidem ſub ea, & cum ea per natiuam ſuam entitatem, ſed tamen abſque proportione vlla tali entitati conſerta, reſpectu effectuum de quibus agitur: ac proinde non eſt hoc ſenſu cauſa naturalis; & conſequenter euertitur fundamentum ex quo eruebatur hanc cauſam fore principalem, quia eſſet cauſa naturalis.

Æquè facilè extricatur æquiuocatio in vocibus *cauſæ propriæ*. Si enim nomine *cauſæ propriæ* intelligatur vera cauſa, ſuamet & ſibi propria entitate cauſans effectum, tametſi non niſi interueniente aſſiſtentia extrinſeca prorſus indebita; ſic admitto, rem quamlibet poſſe diuinitùs aſſumi in cauſam propriam cuiuslibet rei. Inde tamen non ſequitur, eam cauſam fore principalem. Quamuis enim propria entitate influeret, non tamen niſi prout extrinſecùs indebitè adiuta, quod derogat partialitati concurſus. Sicut calor, ex eo quod propria, id eſt ſuamet entitate extrinſecùs adiuta ſubſtantiam ignis aut corporis viuentis coefficiat cum igne, vel anima; non eſt cauſa principalis. Si autem nomine *cauſæ propriæ* intelligatur cauſa connaturalis, aut cauſa ſufficiens ad producendum ſe ſola effectum, abſque interuentu extrinſeci auxilij indebiti, & excedentis exigentiam talis cauſæ; ſic nego quamcunque entitatē poſſe eſſe cauſam propriam, vel omnium rationum in effectu repertarum, vel vnius alicuius.

Nec admittendum eſt, quod aduerſarius in eo argumento vt ratum aſſumit, nempè omnem cauſam debere eſſe cauſam ſufficientem, vnius ſaltem alicuius rationis producibilis in effectu, eique cauſæ peculiariter reſpondentis. Neutrum enim verum eſt. Nam eædem pleræque rationes in effectu producibiles, pluribus cauſis producentibus reſpondere poſſunt: ſiue quod neutra cauſa foret per ſe ſufficiens, ſiue quod altera aliam aſciſcat ſociam, vt ab ea iuuetur, aut vt effectus ab ea quoque pendeat. Sic habitus eſt vera cauſa actus, etiamſi nihil ſit in actu peculiare quod reſpondeat habitui. Nam facilitas operationis, non eſt vna aliqua ratio producta in actione vel effectu, ſed eſt extrinſeca denominatio à cauſa ritè inſtructa, ideoque expeditè operante. Euertit hoc falſum principium Suares l. de attrib. Dei negat c. 15. n. 16. noſque iam illud ſuperiùs exploſimus. Præterea verò falſum eſt, rationem quamcunque effectus peculiariter vni alicui cauſæ reſpondentem, pendere ab ea principaliter. Sic enim calor, eſſet cauſa principalis ſubſtantiæ ad quam producendam aſſumitur: & quoduis inſtrumentum excideret vero influxu in effectum, ad quem habet inſtrumenti rationem, quoties ei reſpondet aliquid in effectu, quod ferè ſemper contingit. Itaque nihil planè video eſſe, quod difficultatem facere debeat in ea aduerſarij ratiocinatione, quam aduersùs potentiam obedientialem actiuam cuiuis rei à natura conſertam, toties tantoque ſtrepitu intorquet. Quia enim vis illa actiua non eſt ex ſe ſufficiens, ſed ſi deſit complementum extrinſecum, ſiue aſſiſtentia cauſæ ſuperioris, nihil facere poteſt; propterea neque eſt cauſa principalis omnium rerum per eam cum ſuperiore cauſa producibilium; neque extrahitur è ſuo ordine determinato ac finito, & inferiore pleriſque effectibus per eam indebitè adiectam, producibilibus.

Item

Digitized by Google

Item ſecunda, quia eadem potentia eſſet naturalis & ſupernaturalis.

465. Aliam repugnantiam, vrgent alij; nempe quod hæc potentia & naturalis eſſet, vt ſupponitur, cum ſit ipſa entitas rei naturalis, & ſimul eſſet ſupernaturalis: alioqui enim poſſet aliquando operari naturali modo, quia modus operandi ſequitur modum eſſendi. Idem confirmatur ex eo quod hæc potentia attingat effectus excedentes vim totius naturæ, & nequeat expromi abſque concurſu ſupernaturali, & indebito toti naturæ, eodem planè modo quo Deus gratiæ auctor. Eſt igitur hæc potentia verè ſupernaturalis, & tamen cum ſit de intrinſeca ratione entis naturalis, debet eſſe naturalis. Igitur eſſet naturalis, & ſupernaturalis, quæ eſt aperta repugnantia.

Hanc quoque repugnantiam depellere facillimum eſt. Dico enim hanc potentiam, quoad ea quæ intrinſecè & in recto dicit, eſſe naturalem: ratione autem concurſus ſuperioris, & auxilij indebiti per eam connotati, eſſe ſupernaturalem. Nam quia intrinſecè hæc potentia continetur entitate rei naturalis, meritò ea ex parte dicitur naturalis: quia tamen ea entitas, ſecluſo conſortio cauſæ extrinſecæ, non poſſet exire in actum in quem exit accedente cauſa extrinſeca ſuperiore, propterea numquam operatur hunc actum modo naturali, nec abſque auxilio indebito: eamque ob cauſam cenſetur ſupernaturalis, quia ſcilicet acceſſu cauſæ ſuperioris completur, & roboratur, vt poſſit aſſurgere ſupra vires ſuas, & operari ſupra naturalem ſuam perfectionem. Nec id mirum eſſe debet in diuinis inſtrumentis; cum in naturalibus quoque, idem proportione cernatur. Nam V. G. calor cum igne iunctus, cauſat ignem, ad quem producendum ſe ſolo numquam aſſurgeret, quia id foret ſupra naturalem eius vim & perfectionem.

Nec non tertia; quia eadem potentia eſſet finita, & infinita.

466. Sunt qui prætereà vrgeant finitatem huius potentiæ. Cum enim ſit entitas creata, imò naturalis, non poſſet non eſſe ens finitum; & tamen hoc videtur falſum. Specificatur enim, & conſtituitur penes actus infinitos in quos poteſt exire, ſeu penes infinita obiecta quæ poteſt producere, cum poſſit Deus per eam cauſare quodcumque cauſabile. Sicut ergo ens producibile nullo numero aut ſpecie clauditur, ſed eſt infinitum quouis modo, ita potentia illius reſpectiua, debet agnoſci infinita: cum tamen ſit finita, quippe eadem cum entitate naturali cuiuſque rei. Nec elidit hanc difficultatem, quod ait Suarez t.1.3. p.d.31. ſect.6. ad 7. negans hanc potentiam ſpecificari & conſtitui penès obiectum, & actus prædictos: certum quippe eſt, hanc potentiam reſpicere tranſcendentaliter effectus quos poteſt producere interueniente diuina aſſiſtentia: hoc autem eſt talem potentiam penès eos ſpecificari, atque conſtitui in ratione potentiæ aſſumptibilis ad eorum productionem.

Reſpondendum eſt, hanc potentiam intrinſecè & quoad ea quæ in recto dicit, eſſe finitam: & quamuis connotet terminum infinitum, tamen conſtitui in vna ſpecie infima & finita, per ordinem ad illum terminum infinitum, quem attingere non poteſt abſque ſuppetiis indebitis. Hic enim attingendi modus, arguit infinitatem in cauſa ſuperiore, potente aſſumere hanc entitatem ad cauſandum quemcumque effectum; non autem in ipſa entitate aſſumptibili. Adde quod, non quæcumque ſunt quoquomodo capacia attingere terminum infinitum, ſunt infinita. Intellectus enim poteſt ferri in quoduis ens, atque adeò eſt capax tendere in infinita obiecta & numero & ſpecie diſtincta; quia ſphera entis eſt infinita: ſed quia connaturalis eius ſphæra non eſt niſi finita, idcircò finitus eſt. Similiter ergo quamuis entitas cuiuſque rei poſſit tendere in res infinitas, ſi ad id à Deo aſſumatur; quia tamen connaturaliter id non poteſt, neque ſuapte natura id exigit; imo ſupra naturam eius eſt quod ad id aſſumatur, meritò agnoſcitur eſſe finita intrinſecè.

Ac denique quarta, quia ea potentia, ſolis, ac non ſolis rebus naturalibus & actiuis quadraret.

467. Tandem inde colligunt aliqui, hanc potentiam repugnare, quod ſi eſt naturalis & actiua, conferretur ſolis rebus naturalibus & actiuis, contra quàm poſtulat plena creaturarum omnium ad Deum ſubiectio, ex qua hanc potentiam ſuperiùs venati ſumus. Item admiſſa hac actiuitate, reſpectu cuiuſcumque rei, in re quacumque, brutum poſſet producere viſionem Dei; ac proinde beati. Quidni enim, ſi quæuis creata entitas eſt productiua omnium omninò producibilium, poſſit brutum aſſumi ad producendam entitatem diuinæ viſionis, quo ipſo beatum fieret? Hanc abſurditatem intorquet in hanc ſententiam Ægidius Coninc. 3.p.q. 62. à num. 116. & Præpoſitus 3. p. q. 13. num. 14. & Marcon diſp. 2. de viſione Dei c.11.§ 4. Admiſſa item ea actiuitate, cum plerique effectus producibiles ſint ſupernaturales; dandum erit, rem ſupernaturalem poſſe produci per cauſam & virtutem naturalem, qui eſt purus Pelagianiſmus, cuius hanc ſententiam nonnulli ſuperiùs relati ream agebant.

Admitto hanc potentiam eſſe naturalem, id eſt entitati cuiuſuis rei conſertam, & ab ea indiſtinctam; item admitto eſſe potentiam actiuam. Nego tamen vel ſolis entibus connaturaliter actiuis, vel ſolis entibus naturalibus implantari. Nam res quoque naturaliter deſtitutæ omni actiuitate, (ſi quæ ſunt reuera tales, de quo dubitari poteſt, quandoquidem materia prima quæ dicitur pura potentia paſſiua, apta tamen eſt quantitatem ex ſe profundere, & ſubſiſtentiam ſuam;) ſed ſi quæ ſunt reuera entitates omni prorſus actiuitate connaturali deſtitutæ, poterunt nihilominus per diuinam aſſiſtentiam indebitam aſſumi ad agendum quidlibet: quia quod res habeat actiuitatem reſpectu effectus inferioris, perinde ſe habet ad actiuitatem interuentu diuinæ aſſiſtentiæ expromendam circa effectum ſuperiorem, ac ſi nulla prorſus eſſet. Quid enim V.G. confert aquæ, vt dicatur poſſe aſſumi diuinitùs ad gratiam producendam, quod ſit actiua reſpectu frigoris, vel humiditatis? Planè ea actiuitas connaturalis aquæ, perinde ſe habet ad effectum ſupernaturalem, ac ſi nulla eſſet. Igitur ſi ſint res aliquæ nullomodo actiuæ, poterunt ipſæ quoque aſſumi diuinitùs ad agendum, & producendam rem quamcumque, vt rectè colligebatur ex plena harum quoque entitatum ſubiectione ad diuinum Dominium.

Res item ſupernaturales creatæ, conſertam habent hanc potentiam reſpectu quorumcumque producibilium: quia quamuis hæc potentia dicatur naturalis, tamen ea vox non illam arctat ad res quæ paſſim dicuntur naturales: neque in ea notione tunc vſurpatur; ſed prout *naturale*, idem eſt quod *entitatiuum*: eſt autem rebus quoque ſupernaturalibus, ſua entitas, & eſſentia ſtata ac definita, quæ rectè etiam dici poteſt natura earum, cui certæ aptitudines ſunt conſentaneæ & connaturaliter debitæ non item aliæ. Res quidem quæ ſupernaturales dicuntur, ſunt ſupra exigentiam connaturalem ſubiectorum quibus aduenıunt;

nempe naturarum rationalium creatarum: tamen habent certam menſuram perfectionis eſſentialis, cui connaturalis eſt tanta dumtaxat actiuitas, nõ maior. Si ergo aſſumantur diuinitùs ad cauſandas alias quoque entitates, ſiue perfectione ſuperiores intra eundem ſupernaturalem ordinem, ſiue ordinis deſpicatioris; id præſtabunt per hanc potentiam: quæ ita erit eis naturalis, id eſt entitati eis naturali adiuncta, imo eadem, vt tamen ſit ſupernaturalis: non modò ratione ſubiecti, ſed etiam ratione termini ſic producti, & modi operandi qui non eſt connaturalis huic entitati: ita vt in eum non prodeat, niſi per indebitam aſſiſtentiam, & per concurſum quem nullomodo exigit ſuapte natura. Idque ſatis eſſe poteſt, vt ea cauſalitas ſit inſtrumentalis, quamuis effectus eſſet entitatiuè depreſſior cauſa ſic agente. Nam ſpectata ſaltem producibilitate illa ad quam hæc entitas ex ſe non pertingeret, effectus cenſeretur ſuperior. Quo eodem modo; accidens cenſebitur ſuperius ſubſtantiâ, ſi producendum ſit per eam, abſque vi connaturali ad illud cauſandum. Item quæcunque entitas, prout cauſanda per creationem, cenſetur ſuperior entitate, cui alioqui cederet nobilitate eſſentiali & entitatiua.

468. Argumentum de productione viſionis beatæ per brutum; inane eſt. Nam ſi actus vitalis poteſt produci à principio non viuente, ſaltem eo vitæ genere ad quod pertinet actus producendus; ita tamen producitur vt ſe habeat mortuo modo. Vnde brutum, ſi aſſumeretur ad cauſandam viſionem, non viueret per eam, nec videret Deum. Si autem quod probatior Philoſophia fert, actus vitalis dicit ordinem eſſentialem ad principium vitæ ſibi connaturaliter proportionatum, nec poteſt pendere è ſolo principio extrinſeco; ſic argumentum manifeſtiùs eliditur: quia non poterit brutum aſſumi ad producendam viſionem beatificam in ſeipſo, ſed tantùm in aliquo intellectu rationali, vel extra quodcunque ſubiectum. Quod autem brutum non poſſit aſſumi ad cauſandam entitatem illam, in ſubiecto prorſus incapaci effectus formalis proprij talis formæ, non ſtat per entitatem aſſumendam; ſed per effectum, quem repugnat produci in ſubiecto, cui non poſſit effectum ſuum formalem communicare.

Tandem motus abditi in hac potentia Pelagianiſmi, deriſione tantæ inſulſitatis excutiendus eſt. Quid enim ineptius, quàm Pelagianiſmi, notare ſententiam quę tradit naturam noſtram diuinitus adiutam, reddi completè potentem ad actus aliquos quos naturali ſua virtute producere non poſſit? Hæreſis Pelagij in contrario extremo ſita fuit; quia hominem ſuapte natura, excluſo adiumento extrinſeco & completione per diuinam aſſiſtentiam, commentus eſt potentem ad agendum. Tantum verò abeſt, vt influxus entitatis naturalis vna cum Deo in actum ſupernaturalem, pertineat ad errorem Pelagij, vt potiùs ſalua fide negari nequeat: cum conſtet damnatos eſſe in Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 4. illos hæreticos, qui facultatem noſtram vitalem liberam, (quæ vtique eſt aliqua naturalis entitas;) aiebant merè paſſiuè ſe habere ad actus ſupernaturales, nec vero influxu actiuo eos attingere. Quare cordatiores aduerſarij, ſententiam quam nunc purgamus, fatentur Pelagianiſmi perperam inſimulari. Ita Vaſquez 1. p. d. 176. n. 30. & Carthag. in 4. diſp. 3. difficult. 2. c. 7. nec poteſt ea in re tricari, niſi imperitus.

Sententia propoſita, diſplicet agendo de facto.

469. Maneat ergo quod primo loco de ſententia propoſita monſtrandum receperam, nempè qui potentiam miraculorum Chriſti expoſuerit per entitatẽ naturalem ei congenitam, prout operantem ſupra naturales vires ſuas, interuentu diuinæ aſſiſtentiæ extrinſecæ, eum nihil affirmare impoſſibile, aut periculoſum. Nunc ſubdo alterum, quod de ea ſententia ſtatuendum ſecundo loco affirmabam Nempe falsò dici, entitatem aliquam Chriſto congenitam, V. G. entitatem potentiæ exequentis naturalis, vſurpatam diuinitus ad eum modum fuiſſe, eamque eſſe in Chriſto potentiam miraculorum. Omnino enim verum exiſtimo, humanitatem Chriſti, & quamcunque eius potentiam, non fuiſſe phyſicè aſſumptam ad patrandã opera ſupra naturam quæ per Chriſtum edebantur; eique tribuebantur: Quod mihi vna illa ratio perſuadet, quæ cuiuis ſolidè res Theologicas tractanti, nec omni vento doctrinæ circumferri cupido, haud dubiè probabitur: nempe non eſſe prudentis Theologi, onerare myſteria fidei nouis difficultatibus, nullâ vrgente neceſſitate, ſiue nullo prolato ineluctabili argumento, vel ex ſcripturarum oraculis, vel ex Eccleſiæ doctrina, vel ex ratione ſubnixa iiſdem principijs. Atqui certum eſt, explicationem potentiæ Chriſti ad edenda ſupernaturalia opera, traditam per entitatem potentiæ Chriſto congenitæ, & diuinitùs aſſumptæ, quamuis non poſſit conuinci impoſſibilis, (vt vidimus,) tamen non leuibus difficultatibus impediri. Vt quid igitur, ſi nihil eſt quod ad eas decorandas adigat, inijciemus nobis neceſſitatem illas expediendi ac diſſoluendi? quod onus ſuſcipiunt, qui eo modo de potentia miraculorum Chriſti Domini philoſophantur. Et vt difficultates facillimè complanentur, quorſum nouum hoc miraculum, quod in vſurpatione rei naturalis ad operandum ſupra naturam ſitum eſt, admittemus, nullo adacti firmo aut argumento, aut teſtimonio?

Nihil porrò eſſe quod adigat ad agnoſcendam eam phyſicam cauſalitatem per Chriſti humanitatem, eiúſve naturalem potentiam diuinitùs aſſumptam, perſpicuum videtur: quia omnia quæ proferri ad id poſſunt, ſufficientiſſimè exponuntur de nuda cauſalitate morali, quatenus diuina omnipotentia, ad nutum Chriſti, hæc aut illa ſupernaturalia opera exequebantur; quæ proinde Chriſto tribuebantur, tanquam cauſæ ea moraliter efficienti; etiamſi phyſicè à ſola virtute diuina elicerentur. Sanè hic modus philoſophandi, planè neceſſarius eſt, quoad gratiam antiquis Patribus per Chriſtum conceſſam: quæ cum tempore Chriſtũ anteceſſerit, non potuit per Chriſtum eiúſve potentiam vllam congenitam, phyſicè fieri quicquid abſurdiſſimè pauci Thomiſtæ dixerint. Et tamen Scripturæ, eodem modo loquuntur de gratia antiquis Patribus collata per Chriſtum tanquam per cauſam, ac de ea quæ nobis confertur. Vtramque ergo intelligunt à Chriſto productam, vt à cauſa tantùm morali, non autem vt à cauſa phyſica. Similiter gratia quam nunc conſequimur, paſſim in Scripturis & apud Patres, tribuitur paſſioni Chriſti Domini, quam conſtat non poſſe phyſicè influere in collationem munerum cæleſtium: cum ipſa paſſio ſit iampridem tranſacta; quæ autem vel non ſunt amplius, vel nondum fuerunt, nulla actiuitate phyſica potiuntur; ſed ſi cauſant, non niſi moraliter poſſunt cauſare. Contraria autem Bouacinæ philoſophia diſp. 2. de Incarn. q. 9. p. 3. n. 9. qua admittit, Chriſtum & quæ Chriſti ſunt iam tranſacta, poſſe aſſumi ad phyſicè cauſandum quæ conſequuntur tempore, æquè abſurda eſt, ac proximè propoſita ſententia Thomiſtarum.

470. Hinc euerſa manent, quæcunque aſſertores phyſicæ cauſalitatis pro ſe adducunt. Alanus c. illo 35. profert inprimis illud Ioan. 1. *Gratia per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Viget quoque, quod ſanguine Chriſti loti dicimur, Apocal. 5. Item quod Matth. 9. Chriſtus remittit peccata paralytico, nec non Lucæ 7. remittit ea Magdalenæ, & Lucæ 23. ea ſimiliter condonat latroni, verè viuificans influxu ſupernaturali effectiuo animas eorum. Eodemque ſenſu interprete D. Auguſtino

tract.

tract.4.& 5.in Ioannem,de Chriſto dicitur : *Hic eſt qui baptizat* : nempe quia interiùs animas iuſtificat quando adhibetur baptiſmus. Addi poterat quod idem S. Auguſtinus tract.24.in Ioan. ait poteſtatē panes multiplicantem, *fuiſſe in manibus Chriſti*; In eandem ſententiam profert Alanus Bedam hom.in Euang. octauæ Epiph.& quem omnium diuiniſſimè id tradidiſſe ait, S.Cyrillum l.4.in Ioannem à cap.12.ad 17. Nec illud omittit ex Damaſceno 3.fid. c.15. humanitatem Chriſto fuiſſe organum diuinitatis, id quod paſſim ratum quoque habent Græci reliqui Patres, ac nominatim Euſebius l.4.de demonſtr. c.13. & Theodoretus dialog.immutab. Eadem ferè, ſed paulo plus ex paſſa habet Suares t.1.3.p.d.31.ſect.3.

Cæterum nihil horum euincit phyſicam cauſalitatem Chriſti, vel potentiæ exequentis ei natiuæ, diuinitùs aſſumptæ ad efficienda phyſicè opera ſupernaturalia. Sed quamuis omnia opera ſupra naturam quæ Chriſto tribuuntur, facta ab eo dicamus, vt à cauſa tantùm morali, quæ per meritum ſimul & imperium ea efficeret; æquè valebunt omnes illæ Scripturæ, & Patrum locutiones, quæ pro phyſica cauſalitate proferuntur. Sicut ſimiles locutiones de Chriſto quoad antiquos Patres, & de Chriſti paſſione quoad nos, neceſſariò intelliguntur de ſola cauſalitate morali. Et eadem ratione accipio, quod de cauſalitate omnium nouæ legis Sacramentorum in gratiam, fides docet: & quod de effectione Chriſti per verba conſecrationis, interdum legitur : Quod cum crude accepiſſent Begardi, cenſerentque eam eſſe Catholicæ Eccleſiæ ſententiam, altè in eam cachinnabantur, & Sacerdotes Catholicos vocabant *Deifices*, vt refert Conradus de monte puellarum t.13. Bibl.Col. qui rectè reſpondet, ea Sacerdotum in Chriſtum cauſalitate phyſica, abrogata.

Quid verè in Chriſto fuerit potentia exequens, ſiue miraculorum.

471. Quare fixum eſto, perfectionem illam potentiæ exequentis in Chriſto Domino, vi cuius miracula ab ea edebantur, non aliam fuiſſe quàm omnipotentiam diuinam Chriſto aſſiſtentem, & operantem quæ Chriſtus fieri vellet ſupra naturam, conſentaneè ad finem Incarnationis. Quod non eſt relabi in errorem ſectariorum initio propoſitum. Hæretici enim, cum potentiam Chriſti exequentem miracula, dixerunt eſſe ipſam Dei omnipotentiam, id intellexerunt de diuino illo attributo, iuncto humanitati Chriſti ad modum formæ : quod eſt cum Eutychete confundere in Chriſto naturas, & earum permiſtione exſcindere hoc myſterium. Nos autem tantùm dicimus, omnipotentiam Dei, quoad opera fini Incarnationis conſentanea fuiſſe æquè Chriſto ad manum, ac nobis in promptu eſt diuina virtus, vt cooperetur quoad opera naturalia. Vnde nullam potentiam phyſicam operum ſupernaturalium principiatiuam, Chriſti humanitati internam agnoſcimus, ſed tantùm moralem; ſitam in poteſtate ad libitum exercendi opera ſupernaturalia, per Dei omnipotentiam ſibi ad id aſſiſtentem, ſemperque paratam exequi quod Chriſtus optaret. Neque enim vt alijs ſanctis poteſtas miraculorum quandoque tranſeunter conceditur ita Chriſto tranſeunter tantùm inextitit, ſed vt benè monſtrat Vega lib.7. in Conc.cap.14. Chriſto hæc poteſtas ad modum habitus inerat, & permanenter : quia Deus ſemper paratus erat, ad Chriſti nutum exequi omnia quæ Chriſtus facta cuperet, conſentaneè ad finem Incarnationis; Itaque Baſilius Seleuciæ orat 33. in illa inſigni expreſſione miraculi multiplicatorum à Chriſto panum, ita rem manibus Chriſti tribuit, de quibus ait effloruiſſe panes inaratos, & abſque ruſticano ſudore partos, excluſo agro, area, mola, clibano; vt tamen ſtatim ſubdat, cauſam multiplicationis fuiſſe, quia aderat creator, & præſto erat ad nutum humanæ Chriſti voluntatis Deus regens & verbo virtutis ſuæ portans omnia. Ita enim ferebat diuina lex de patrandis quibuſuis mirabilibus ad Chriſti exigentiam, quatenus poterat ad finem Incarnationis conducere.

472. Semper arcto hac ratione potentiam Chriſti, quia ſicut Deus non deficit in neceſſarijs, & in ijs quæ ad plenam & decentem operum ſuorum conſummationem exiguntur; ideoque reſpectu eorum iure præſumitur ſemper paratus : ita ad alia, gratis ac perperam fingeretur præparaſſe aſſiſtentiam, & omnipotentiam ſuam addixiſſe. Quandoquidem igitur ad manifeſtationem diuinitatis Chriſti, & veritatem doctrinæ quam proponebat, neceſſaria erant quædam miracula; ſin minùs abſolutè & ſimpliciter neceſſaria, quod Suares latè negat tom.2.3. p.d.31.ſ.1. at ſaltem ad benè eſſe, & vt præcluderentur effugia incredulorum, fierentque inexcuſabiles, qui tam eximijs mereque diuinis operibus munitam doctrinam non admiſiſſent; idcirca quantum ad hos effectus conueniens fuit iuxta diuinæ ſapientiæ regulas, omnipotentia diuina parata fuit exire in actum, ad nutum Chriſti. Ad pleroſque autem alios effectus fini prædicto non conſentaneos, omnipotentia non erat Chriſto ad manum : V.G. ad alium mundum fabricandum; id enim non fuiſſe opportunum ad finem aduentus Chriſti, obſeruauit S.Auguſtinus Epiſtola 3. *poſt medium*. Agens enim de miraculis à Chriſto editis, & eos refellens qui Chriſti miracula extenuabant, & nullum eorum fuiſſe Chriſto peculiare blaterabant; ait in primis, id falſitatis reuinci, præſertim ex natiuitate ex Virgine, reſurrectione à mortuis, & in cælos conſcenſione. Tum ſubdit. [Hoc Deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Arbitror enim talia flagitari, qualia gerens hominem facere non debuit. Nam in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, & omnia per ipſum facta ſunt. Num homine aſſumpto alium mundum facere debuit, vt eum eſſe crederemus, per quem factus eſt mundus ? Sed nec maior mundus, nec iſti æqualis, in hoc mundo fieri poſſet. Si autem minorem faceret infra iſtum, ſimiliter hoc quoque parum putaretur. Quia ergo non oportebat vt nouum faceret mundum, noua fecit in mundo. Homo enim de Virgine procreatus, & à mortuis in æternam vitam reſuſcitatus, & ſuper cælos exaltatus, potentius fortaſsè opus eſt, quàm mundus.] Non poterat igitur Chriſtus vi potentiæ miraculorum ea præſtare quæ non erant fini Incarnationis conſentanea. Et idcirco potentia Chriſti, à pleriſque Doctoribus quos allegat Henriques l.1.ſummæ c.3.num.1 *litera D.* non dicitur ſimpliciter omnipotentia, ſed tantum quædam omnipotentia; quia ſcilicet non aſſiſtebat Deus Chriſto, ad agendum ſupra naturam, niſi quantum ferebat finis Incarnationis.

473. Eadem ex cauſa, Chriſtus ante prædicationem, vel nulla vel pauca miracula edidit. Rectè quidem D.Anſelmus lib.2. cur Deus homo c.13. agnoſcit, vt ſapientiam plenam cum omnis ignorantiæ depulſione, ita plenam potentiam in Chriſto fuiſſe iam ab initio, quia non decebat Chriſtum iam tunc ſui compotem & arbitrum, deſtitui facultate patrandi quæ conſentaneè ad ſcopum ſibi propoſitum, patranda iudicaret. Eritque cui exerta iam ex vtero matris videatur hæc Chriſti potentia in cauſandis extraordinarijs gratiæ motibus, quos matri aluum geſtanti impertijt : itemque in cauſanda exultatione Baptiſtæ, intra materna viſcera abditi, ad occurſum Chriſti. Hæc dici fateor non inueriſimiliter, planeque videtur ea vera agnoſcere Anto. Peres Contro. 4. in Euang. c.7.

num. 57. legeſis inſuper, quæ pro Chriſti infantis in Aegypto miraculis, adducuntur à Baptiſta Poza l.1. Elucid. Deiparæ tract.13. c. 11. Tamen quia ante prædicationis Chriſti exordium, miracula non fuerunt adeò neceſſaria ad finem incarnationis, idcirco parciùs à Chriſto ſunt edita. Extabat ſanè olim liber de infantia Saluatoris, fartus miraculis Chriſti, in pueritia & infantia editis. Sed eum Gelaſij cenſura proſcripſit, cap. *Sancta Romana*, videturque eundem fortaſſis librum confixiſſe S. Chryſoſtomus hom.16. in Ioan. cum reiecit tamquam falſa, quæ tunc circumferebantur edita à Chriſto infante & puero. Seueriſſimè aduerſus narrationes de his puerilibus Chriſti miraculis agit Ioannes Geometra in Catena Cordetij ad cap. 3. Lucæ num. 78. vocans Diabolicas conſiderationes, & permaligni alicuius commenta. Meritò item contra Marcionem, vt refert Anaſtaſius cap.13. ducis viæ, non alia Chriſti miracula agnouit, quàm quæ per prædicationis triennium edidit, quibus eius verbis, hoc ſcholium ſubijcit Anaſtaſius. [Obſerua, falſa & ſuppoſititia eſſe, quæ vocantur puerilia Chriſti miracula. Neque enim apertè, luce palam miraculum edidit in terra, vt dicit Euangelium, ante miraculum illud in Cana Galilææ, vbi aquam in vinum mutauit, ſed totos illos triginta annos, exemplo & more noſtro tranſmiſit, excepto ſolo peccato, vt teſtatur Paulus; quamquam verus Deus eſſet, & ante, & poſt aſſumptam carnem.] Vides quomodo Anaſtaſius, intelligat illud Ioan.2. *hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilea*: nempe vt ſenſus ſit, hoc fuiſſe primum miraculum quod Chriſtus apertè edidit; vtique ad ſui manifeſtationem. Nam cum antea lateret, non egebat miraculis quibus doctrinæ ſuæ veritatem obſignaret. Alij aliter ea verba intellexerunt contendentes ſignificatum verbis illis, miraculum aquæ in vinum mutatæ, primum fuiſſe quod patratum à Chriſto ſit in illo Galileæ oppido. Sed eſſe detorſionem loci Euangelici, rectè cenſuit Toletus ibi annot.14. Reclamantque paſſim Patres, qui vt dixit Tertullianus l. de Baptiſ. c.9. auſpicatum Chriſtum prima rudimenta poteſtatis ſuæ, vocatum ad nuptias affirmarunt. Videndi Ambroſius ſerm.19. Epiph. latè hær. 51. Theophilactus & Euthymius Ioan. 2. & pulchrè de eo miraculorum Chriſti exordio philoſophans Iſidorus Peluſiota l.1. epiſtola 395.

Breuiculus Capitis & vſus doctrinæ.

Summa doctrinæ capitis, hæc eſt. Fuit in Chriſto potentia, miraculorum & ſupernaturalium operum patratrix, non quidem quod Chriſti humanitati quà tali, eiuſue facultati exequenti, communicata ſit ad modum formæ diuinæ omnipotentia, vel entitas aliqua additítia, ad edendos huiuſmodi effectus idonea: vel quod humanitas, aut Chriſti externa facultas exequens, aſſumpta diuinitus fuerit ad efficienda phyſicè eadem opera, (tametſi id quidem impoſſibile non fuit:) ſed quod ad Chriſti tamquam moralis cauſæ nutum, aliqua ferè facultatis Chriſti exequentis applicatione inſinuatum, per Deum vt cauſam phyſicam, efficerentur, intra ambitum vſibus noſtris & Chriſti officio conſentaneum.

Vſus doctrinæ, dabitur in calce ſequentis capitis.

CAPVT XI.

Qui defectus noſtrates ab humana Chriſti potentia exequente, remouendi.

474. ALiquot occurrunt defectus, actiuitatem ſecundarum cauſarum afficientes. Primus eſt, neceſſitas contactus: vnde fit vt non poſſint agere in diſtans. Secundus eſt, neceſſitas ſubiecti ex quo agant: vnde oritur impotentia creandi quomodolibet, & annihilandi. Tertius eſt, limitatio ad certæ perfectionis effectus, commenſos perfectioni talis cauſæ quæ admodùm anguſta eſt: vnde cauſæ creatæ liberæ, non poſſunt quæcumque volunt, ſed tantùm quæ ſunt conſentanea modulo perfectionis & actiuitatis earum.

Vt intelligamus an potentia Chriſti executiua, prout inſtructa perfectione proximè explicata, ſeu prout habens Deum ad ea quæ Chriſtus voluerit efficienda paratum, liberetur prædictis defectibus, non oportet attendere, an implicet contradictionem potentiam creatam phyſicè operantem, liberari illis defectibus. Potentia enim miraculorum quam Chriſto conceſſimus, quoad Chriſtum attinet, non eſt niſi moralis. Phyſica autem cauſa quæ ibi interuenit, eſt omnipotentia diuina, pro qua omnes quæſtiones prædictæ euaneſcunt. Nam & potens eſt ad agendum vbique, & ad creandum, & ad producenda quæcunque entia creabilia. Itaque quamuis non eſt quod circa potentiam Chriſti exequentem ſimus in hac parte ſolliciti, quia vt vidimus, non eſt phyſicè cauſatiua effectuum ſupernaturalium, ſed moraliter tantùm; nonnulla tamen veſtiganda ſunt hoc loco. Primum eſt, an potentia præſtandi quæ dicta ſunt, fuerit de facto conceſſa Chriſto; hoc eſt an diuina potentia eſſet Chriſto ad manum, parata ad nutum eius operari effectum abſque contactu, ſiue in diſtans; itemque creare, & efficere quicquid Chriſto libuiſſet. Qua in parte penſandus etiã ſcopus miraculis Chriſti ſupra propoſitos, & varia Chriſti opera in quibus notari poteſt excluſio defectuum prædictorum. Secundum quod hoc loco non videtur omittendum, eſt, quid dicendum foret ad eas quæſtiones, dato quod Chriſtus per potentiam obedientialem actiuam phyſicè concurreret ad actus qui tribuuntur Chriſto vt cauſæ morali. Quia enim admiſimus, potentiam obedientialem actiuam poſſe abſque repugnantia defendi, & non paucis placet, vſurpatam de facto eſſe illam potentiam in operationibus quas Chriſtus ſupra naturam eliciebat; meritò veſtigandum proponimus, quid eo ſuppoſito affirmandum conſequenter foret in re præſenti. Occurrit etiam tertium quid hoc loco attingendum, nempe quomodolibet dicatur Deus potentiam Chriſti exequentem iuuiſſe ad agendum ſupra naturam, eique ad id aſtitiſſe, ſicut interdum puris quoque hominibus aſſiſtit; quantoperè præcellentiùs Chriſto aſtiterit. Erit enim ea potentiæ Chriſti prærogatiua non modica, nec omittenda in hac perfectionum eius expenſione. Nam & ea in parte, defectuum noſtrorum à potentia Chriſti excluſionem, licebit agnoſcere.

Potentia Chriſti exequens, libera à neceſſitate contactus.

475. A primo defectu, ſiue à neceſſitate contactus, exiſtimo liberam fuiſſe Chriſti potentiam; ſiue ſumatur moraliter, ſiue phyſicè. In mea namque ſententia, qua dico Chriſtum fuiſſe cauſam dumtaxat moralem talium effectuum, ferè ceſſat difficultas. Deus enim qui eſt cauſa phyſica operans illos ad nutum Chriſti, vbique eſt. Vnde de effectu qui ab eo phyſicè prodit, non poteſt quæri, an produci poſſit in loco diſtante à ſua cauſa phyſica. Quod verò produci poſſit in loco diſtante à ſua cauſa morali, dubitare non licet: quia neceſſitas contactus, eſt tantùm pro cauſa phyſica. Itaque quod in mea ſententia quærendum reſtat, illud dumtaxat eſt, an Deus fuerit paratus ad Chriſti nutum, agere aliquid in locis à Chriſto ipſo diſtantibus. Sed hac in re non poteſt eſſe difficultas. Videtur enim exploratum, conceſſam fuiſſe Chriſto prærogatiuam

Digitized by Google

tiuam, vt ad nutum eius, Deus aliqua efficeret in locis ab ipſo Chriſto diſtantibus: quæ actiones quia moraliter à Chriſto pendebant, Chriſto tribuebantur, vt cauſæ. Sic filium Reguli, ſanauit procul poſitus. Animam item Lazari, reuocauit ad corpus à quo exceſſerat, vnde ab ipſo item Chriſto qui Lazari cadaueri aſtabat, diſiuncta erat.

In ſententia verò quæ potentiam obedientialem actiuam agnoſcit, eamque in Chriſto ſuprà naturam operante miracula, expromptam fatetur; dubitari poteſt an concedi debeat, Chriſtum potuiſſe agere, vel etiam de facto phyſicè egiſſe in diſtans. Andreas Vega l.7. in Conc. c.14. affirmat, id quidem eſſe poſſibile: addit tamen c.18. Chriſtum nō fuiſſe de facto aſſumptum, ad aliquid phyſicè operandum in loco diſtante ab ipſo Chriſto. Placet quod Vega ait, actionem in diſtans non repugnare diuinis inſtrumentis. Neque enim contactus requiritur in cauſa efficiente, ex communi ratione cauſæ efficientis: vel ex aliqua eius conditione indiſpenſabili, vt paſſim malè cenſent Thomiſtæ 1.p.q 8. & ibidem Molina art.1. diſp. 2. ac Gillius l.2. tract.9.c.4. & Rubius 1.de Gener. c.6.q.62. & lib. 7. phyſ. cap.2. q.2. alijque nonnulli: ſed tantùm exigitur ob imperfectionem cauſæ ſecundæ; quæ ſicut eſt limitatæ perfectionis, ita debet habere ſphæram actiuitatis limitatam. At non haberet, ſi poſſet vel ad modicum ſpatium agere in diſtans. Nam ſi actio non eſt continuanda per medium, virtus agentis non conſumetur in ſpatio interiecto; ideoque per accidens erit, quod diſtantia interueniens ſit maior aut minor: quandoquidem neque nocet, neque conducit agenti, eiuſue operationi quod interponatur. Itaque agens quod non alligatur medio, habet ſphæram actiuitatis illimitatam: quod non congruit cum finitate creaturæ, & limitata eius perfectione. Eam verò imperfectionem agentis ſecundi, poteſt Deus ſupplere, aſſumendo illud ſecum ad agendum. Infinita namque virtus Dei, ſicut habet ſphæram illimitatam, ita cauſam creatam quam ſibi aſciſcit cooperatiam, poteſt conſortio ſuo roborare, vt aſſurgat ad modum operandi, cui ex ſe, & ſecundùm virtutem ſuam limitatam, impar eſſet. Quare rectè Vega, & Chriſti humanitatem, & omnia diuina inſtrumenta, admittit aſſumi à Deo poſſe, ad agendum abſque contactu paſſi, ſiue in diſtans: ſubſcribitque Bellarminus lib.2. de Sacram. in genere c.11. *ad vltimum Quinglij §. 5. differentia.*

Quod autem Vega addit, Chriſtum nihilominus non fuiſſe de facto aſſumptum ad agendum abſque contactu, mihi non probatur, ſuppoſita ſententia quam Vega tradit; nempe quod potentia obedientialis actiua, exprompta ſit in Chriſti operationibus circa paſſa præſentia. Quidni enim admittamus ex promptam ſimiliter fuiſſe quoad paſſa loco diſſita, cum id præſtare, æquè facilè ſit Deo aſſumenti, ac circa paſſa non abiuncta ſpatio? Et ita factum agnoſcunt Suarez t.1.3.p.d.31. ſect.7. & Carthag. in 4. diſp. 3. diffic. 1. c.6. Ac ſupponendo Chriſti miracula in res præſentes, facta eſſe per aſſumptam à Deo entitatem Chriſto congeniam; nec repugnare aliquid aſſumi ad agendum in diſtans; admittendum conſequenter eſſe, miracula quoque facta in res à Chriſto diſtantes, eiuſdem entitatis natiuæ, & potentiæ obedientialis interuentu fuiſſe de facto peracta, rectè pronunciat Vaſquez 3.p.diſp.133.n.27.

Item à neceſſitate ſubiecti; Vnde creare potuit.

476. Quoad ſecundum defectum propoſitum, ſiue neceſſitatem ſubiecti, res clara eſt in ſententia cui ſubſcripſi. Quia enim affirmaui, perfectionem potentiæ exequentis in Chriſto Domino eſſe diuinam virtutem aſſiſtentem, & ad eius nutum exerendam, quantum fert finis Incarnationis; propterea indubiè admittendum eſt, Chriſtum æquè potuiſſe ad modum moralis cauſæ agere abſque ſubiecto, ſiue creare, ac poteſt reliqua quæ eius potentiæ tribuimus, præſtare ſuper naturam. Nec dubito, quin ad hunc modum aliqua ſint à Chriſto facta per veram creationem. Sic enim corpus ſuum & animam, creat quotidie in Euchariſtia, vt loquitur Autor ſermonis de cœna Domini apud Cyprianum. Nec diſſimiliter loquuntur Hieron. epiſtola ad Heliodorum, & epiſtola ad Euagrium, Adelmannus epiſtola ad Berengarium, & Paſchaſius lib. de corp. & ſang. Dom. cap. 12. & 15. Aquam in Cana deſtructam planè ſubſtantialiter, & verſam in vinum fuiſſe per creationem, ſignificat S. Hilarius ferè initio libri tertij de Trinitatis ſic enim ſcribit. [Nuptiarum die, vinum in Cana Galilææ, ex aqua factum eſt. Numquid conſequitur aut ſermo noſter, aut ſenſus, quibus modis natura demutata ſit vt aquæ ſimplicitas defecerit, & vini ſapor natus ſit? Non permixtio fuit, ſed creatio: & creatio non à ſe cæpta, ſed ex alio, in aliud exiſtens. Non per transfuſionem potioris, obtinetur quod infirmius eſt, ſed aboletur quod erat, & quod non erat, cæpit.] Idem S.Pater paulò poſt, quinque millium hominum præter mulieres ac paruulos cibationem ex quinque panibus, (illam Caſſianus lib. 6. de incarnatione cap. 1. egregiè ſuſpicit, & exquiſitè S. Paulinus epiſtola 33) per creationem, vel potiùs recreationem & reproductionem eiuſdem panis, fuiſſe peractam, his verbis ſignificat. [Sed & de quinque panibus, non diſſimilis facti admiratio eſt. Incrementis eorum, quinque millium virorum, & innumerabilium mulierum ac puerorum fames vincitur: fugit oculos ſenſus noſtri, operis intelligentia. Quinque panes offeruntur, & franguntur, ſubrepunt præfringentium manibus quædam fragmentorum procreationes. Non imminuitur, vnde præfringitur, & tamen ſemper præfringentis manum, fragmenta occupant: fallunt momenta viſum, dum plenam fragmentis manum ſequeris, alteram ſine damno portionis ſuæ contueris; inter hæc, fragmentorum cumulus augetur. Præfringentes in miniſterio ſunt, edentes in negotio ſunt, eſurientes ſaturi ſunt, duodecim cophinos replent reliquiæ. Non ſenſus, non viſus, profectum tam inconſpicabilis operationis aſſequitur. Eſt quod non erat, videtur quod non intelligitur, ſolùm ſupereſt vt Deus omnia poſſe credatur.] Non improbat Toletus annot. 5. in cap. 6. Ioan. ſententiam quæ panes illos à Chriſto propria creatione tunc productos, admittit. Euthymius tamen ibi, & S.Chryſoſtomus hom.86. in Ioan. ex ſubiecta materia operatum tunc Chriſtum exiſtimant, ſed aliud proferunt factum, in quo Chriſtus abſque ſubiecta materia, atque adeò per veram creationem aliquid produxerit, nempè panes & piſcem prunis ſuperpoſitum, diſcipulis in littore exhibitum Ioan.21.

477. Hæc quidem non ſunt planè certa. Vinum enim & panes, ac piſcis, poterant per veram eductionem à Deo ex aëre aliáve materia produci, aut ex propria rerum illarum materia reproduci: Chriſti autem materiam & animam, in Euchariſtiæ confectione per Chriſtum, ac nunc etiam per Sacerdotes, plerique aliter exponi poſſe exiſtimant quàm per veram creationem nouam corporis & animæ Chriſti. Quamuis igitur ex his exemplis non ſit omnino exploratum, quod Chriſtus vt cauſa moralis, aliquid propria creatione produxerit; tamen eſt ſatis veriſimile ita factum eſſe, & præſertim de corpore Chriſti & anima, collocatis ſub ſpeciebus Sacramentalibus. Neque enim ſatis capio, qua alia ratione commodè exponi poſſit ea

Digitized by Google

Chriſti collocatio. Diſerteque ibi veram animæ & corporis Chriſti creationem agnoſcunt Gabriel lect. 40. in Cano. *littera B.* & lect. 47 *littera B.* Leſſ. lib. 12. de diu. perfect. num. 119. Ægid. 3. p. quæſt. 75. num. 152. Peſant. ibid. art. 4. diſp. 1. Suares, & alij quamplurimi, in tractatione de Euchariſtia.

Iam in ſententia, quæ admittit Chriſti naturalem entitatem ad modum inſtrumenti phyſici aſſumptam eſſe diuinitùs ad edenda ſupernaturalia opera Chriſto tributa, non pauci negant, potentiam Chriſti exequentem, fuiſſe aut eſſe potuiſſe, hoc defectu liberam. Cenſent enim eam neceſſariò quicquid egit, etiam prout inſtrumentum diuinum, egiſſe ex ſubiecta materia. Nimirum exiſtimant repugnare, vt creatura aſſumatur à Deo ad creandum, tanta eſt ſublimitas & eminentia illius modi operandi. Ita paſſim Thomiſtæ, & cum eis Granado 1. p. ad quæſt. 44. ſpecialiterque quoad exemplum in quo negabam commodè declinari poſſe veram creationem nempe exemplum corporis & animæ Chriſti in Euchariſtia collocati, pleriqne planè negant, corpus Chriſti & animam, ab ipſo Chriſto præ exiſtente creari poſſe. Ita Gillius lib. 2. tract. 5. cap. 3. num. 4. Moncæus diſp. 10. ſelecta c. vltimo Vaſq. 3. p. d. 181. cap. 7. Albertinus Coroll. 3. de quant. dub. 3. Mendoza diſp. 9. phyſ. ſect. 13. quamuis duo poſtremi, potentiam obedientialem actiuam admittant.

478. Mihi ea ſententia ſuppoſita, extra dubium eſſe videtur, potuiſſe in exemplis propoſitis, veræ creationi per Chriſtum inſtrumentaliter elicitæ, locum eſſe. Nam poſſe creaturam aſſumi diuinitus ad creandum: peruulgata inter recentiores ſententia eſt, quam multis confirmat Suares d. 20. Metaph. ſerm. 3. & Albertinus Coroll. 1. ex 2. princ. compl. num. 33. Nec deſunt qui eò deueniant, vt etiam vim principaliter creandi, poſſe creaturæ alicui communicari, fateantur: quos ſi nuda ratione quis aggrediatur, ægrè expugnabit. Multo minus igitur, ſi ſermo ſit de vi creandi inſtrumentaria, quæ ſola ratione repugnantiam monſtrante expugnari poteſt, cenſendum eſt, eam non debere negari creaturæ, ſi Deo lubeat illam ad ſic operandum aſſumere. In illo item exemplo ſpeciali, Chriſti ſeipſum in Euchariſtia reproducentis per veram animæ & corporis creationem, nullam inuenio repugnantiam. Nihil quippe vetat, idem prout iam habens eſſe, concurrere ad iteratam ſuiipſius productionem: quamuis repugnet, aliquid ad primam ſuiipſius productionem concurrere; quia ſic, eſſet priùs natura ſeipſo omnimodis conſiderato: & quod non eſt, influeret in alicuius productionem, quæ eſt manifeſta repugnantia. Itaque admiſſa poſſibilitate potentiæ obedientialis actiuæ, ratum eſto, potuiſſe Chriſtum diuinitùs aſſumi ad creanda alia, & ad recreandū, ſiue creatione reproducendum ſeipſum. An verò admiſſa poſſibilitate talis potentiæ, atque adeò etiam admiſſo quod ſine repugnantia Chriſtus potuerit ad phyſicè creandum aſſumi, ſit de facto aſſumptus à Deo ad ſic operandum, videtur ſtatuendum conſentaneè ad modum philoſophandi de alijs operibus ſupernaturalibus: ita ſcilicet, vt ſi de facto dicatur expromptam in eis fuiſſe potentiam Chriſti obedientialem actiuam, & eatenus dicantur à Chriſto edita, non parcatur eidem potentię quoad opera exigentia creationem, vel commodiùs explicanda per eam: atque adeò quoad omnia exempla ſuperiùs propoſita, præſertimque quoad productionem animæ & corporis Chriſti in Euchariſtia.

Non potuit tamen annihilare.

479. Ex conſtitutis de creatione, erit qui inſuper inferat, Chriſtum vt moralem cauſam potuiſſe annihilare ſeu deſtruere aliquid, nullo ei ſuccedente in eodem communi ſubiecto. Eſt enim id minus, quàm creare. Nihilominus non video fundamentum firmum id affirmandi, quia non apparet quomodò ad ſcopum Incarnationis conducere potuerit annihilatio alicuius rei, ſeu tam plena abolitio vt nihil ei ſuccedat. Metrum autem præparatæ Chriſto diuinæ aſſiſtentiæ ad aliquid patrandum, eſt opportunitas vel neceſſitas ad finem Incarnationis. Sanè inter omnes cōuenit, Chriſtum eam poteſtatem nunquam ad praxim reuocaſſe. Signum ergo eſt, non fuiſſe ad finem Incarnationis conducibile, vt Chriſtus tale aliquid præſtaret: atque adeò nec præſtare potuiſſe; defectu præparationis diuinæ aſſiſtentiæ, ad id exequendum pro Chriſti voluntate. Eſtque id multò certius, de phyſica annihilatione, per ipſum Chriſtum, vt per cauſam phyſicam faciendâ: non quidem aliquid producendo, quod non eſſet annihilare rem præiacentem, ſed concurſum conſeruatiuum ſubtrahendo: qua ratione aliqui ex ijs qui potentiam miraculorum Chriſti explicant per phyſicam - aſſumptionem humanitatis Chriſti, eiúſve potentiæ exequentis, in phyſicum diuinitatis inſtrumentum, exiſtimarunt Chriſtum potuiſſe phyſicè annihilare quæcunque potuit phyſicè creare. Sed hoc non rectè affirmatur. Non enim ſi Chriſtus potuit phyſicè creare, per aſſumptionem humanæ Chriſti potentiæ à Deo, ſequitur Chriſtum potuiſſe quoque aſſumi ad annihilandum, ſubtrahendo concurſum conſeruatiuum, rei quam cauſa ſecunda ſupponitur non conſeruare. Et quamuis diuinitus aſſumeretur ad eam conſeruandam; tamen ſicut aſſumtio non eſt in poteſtate inſtrumenti quatenus cauſa phyſica eſt, (non enim mouet niſi motum;) ita neque ſubtractio actionis. Vnde quamuis poſſet exigere ſubtractionem applicationis ad cauſandum & conſeruandum effectū, tamen hoc non haberet quatenus cauſa phyſica, liberè exerens vel ſiſtens concurſum ſuum; ſed quatenus cauſa moralis, liberè poſtulans ſuæ per alium applicationis ſubtractionem. Quare ſtatuendum eſt, Chriſtum non potuiſſe annihilare.

Quatenus poſſet Chriſtus, quæcunque vellet.

480. Poſtremus defectus cauſarum efficientium creatarum, ſeu limitatio ad certos effectus, nominatimque pro cauſis liberis, excluſio poteſtatis faciendi quicquid velint, aliquatenus non cadit in potentiam Chriſti exequentem, aliquatenus verò cadit. Nam quatenus aliqui effectus conducere poterant ad ſcopum Incarnationis, quicunque tandem eſſent effectus illi, eatenus ſuberāt potētiæ Chriſti, nullo excepto iuribus volūtatis Chriſti planè efficacis. Quod addo quia fuerunt interdum in Chriſto velleitates quædam, quibus mirum videri non debet quod deeſſet poteſtas, etiam moralis, ſeu per Dei aſſiſtentiam ad earum obiectum exequendum paratam. Diuina enim aſſiſtentia ad nutum Chriſti expromenda, decreta tantùm erat, voluntatibus Chriſti omnino efficacibus ac plenis. Et idcirco Marci 7. de Chriſto dicitur, quod latere voluit nec potuit: nimirum quia non conceperat plenam & efficacem latendi voluntatem. Habuit quidem Chriſtus efficacem voluntatem latendi, quantum erat ex ſe, & quoad ea quæ per ipſum humano modo præſtanda erant, vt lateret. Nam niſi hoc ſaltem modo habuiſſet voluntatem efficacem, non potuiſſet Euangeliſta addere, Chriſtum latere volentem, latere non potuiſſe. Qui enim planè inefficaciter vult aliquid, nec ſaltem ex parte ſua adhibet omnia quæ nouit ad eius aſſecutionem opportuna, immeritò dicitur voluiſſe & non potuiſſe: quandoquidem non omnia adhibuit, quæ ad manum erant, & quibus adhibitis conſequi re reuera potuiſſet effectum inten-

tum

Digitized by Google

tum. Statuit igitur Christus voluntatem latendi, efficacem ad modum prædictum; non tamen plenè efficacem, qualem potuisset concipere: ſi nimirùm voluiſſet, etiam per adactionem alienarum voluntatum, aut immutationem phyſicam potentiarum cognoſcentium, impedire ſui cognitionem, quod facile illi fuiſſet præſtare, ſi expedire cenſuiſſet.

De huiuſmodi voluntate plenè efficaci, verum eſt, Chriſtum omnium eius obiectorum plenam poteſtatem moralem fuiſſe ſortitum: & nihil ſic voluiſſe, cuius executionem curare non potuerit, Deo illi ad exequendum addicto. Et eatenus, Chriſti potentia exequens quæ volũtati efficaci ſubiungitur, caruit defectu inter nos vulgatiſſimo ac perpetuo, quo nõ omnia poſſumus quæ nobis allubeſcunt, quantumuis robuſta, & vndecumque efficax ſit volitio noſtra. Fuit tamen Chriſti potentia ſic ſpectata, limitata ad certos effectus, quia reipſa effectus omnes nõ habebant vſum aliquem ad finem incarnationis; quæ ſunt repagula morali Chriſti potentiæ conſtituta, vltra quæ diuina aſſiſtentia non erat Chriſto decreta ad exequendum. At Chriſti voluntas inefficax, vel non plena, cuiuſmodi etiam eſt quæ aliqua ratione eſt efficax, adiunctum habuit impotentiæ defectum, omni labe & ſubiecti dedecore aut nota vacantem: eamq́ue voluntatem ſpectando, rectè dicitur, non omnem Chriſti voluntatem fuiſſe impletam.

Vnde componi non incommodè queat, rixa quæ inter recentiores efferbuit, circa adimpletionem cuiuſuis humanæ voluntatis Chriſti Domini, alijs affirmantibus omnem Chriſti voluntatem fuiſſe executioni mandatam, quod aſſerunt Suarez t.1.3.p.d.38. ſect.5. Præpoſitus 3.p.q.13. num. 26. Valentia diſp.1. quæſt.13. p.4. alijs è contrario, vt Vaſque 3.p. d. 58. cap. 2. negantibus omnem Chriſti voluntatem efficacem, ſortitam eſſe effectum. Componi enim hæc rixa poteſt, diſtinctione duplicis efficacitatis in Chriſti volitionibus: ita vt quæ plenè & omnimodè efficaces erant, ijs adhibitis quæ per Chriſtum quocunque modo, circa ſe aut alios, & inita quacumque ratione procedendi adhiberi poterant, ſemper implerentur & ſortirentur effectum: quæ autem efficaces erant ex parte Chriſti, quatenus præciſè operantis humano modo, poſſent irritæ cadere, & effectum volitum non ſortiri.

Prærogatiua potentiæ Chriſti exequentis, ſupra cuiuſcumque ſancti potentiam.

481. Reſtat perpendere, quàm perfectiùs potentia diuina potentiam Chriſti ad operandum ſupra naturam & roboraret & iuuaret, quàm purorum hominum potentias roboret & adiuuet. Vnum inſigne diſcrimen, licet obſeruare ex S. Thoma 2.2.q. 178. art.1. Ex eo quippe loco diſcimus, diuinam potentiam puris hominibus non adeſſe per modum habitus & permanenter, ſed tantùm per modum tranſeuntis. Hoc de prophetiæ dono notauit S Gregorius 2. Dialo. cap.21. & de eodem, aliiſque donis intellectus & voluntatis idem habet 2. Mor. à cap.36. In potentia ergo exequente, idem defectus notari debet in puris hominibus, quantumuis Deo dilectis. Non enim ſemper eis aſtitit ad patranda quæcumque opera ſupra naturam; nec ea virtus extraordinariè operandi fuit in illis quaſi habitualiter & permanenter; ſed quando ita Deo videbatur, aſſiſtebat illis diuina omnipotentia. At in Chriſto, quia vnio erat perpetua, & ex vnione conſequebatur debitum illius ſupernaturalis aſſiſtentiæ, neceſſe fuit eam habitualiter & permanenter interuenire.

Nec eſt quod quis in contrarium opponat, illud ipſiuſmet S.Marci de Chriſto cap.6. *non poterat ibi virtutem illam facere*, vtique apud Nazarenos Chriſti ciues, incredulos ad Chriſti voces. Non poteſt inquam, hoc opponi aduerſus prædicta. Neque enim Chriſtus abſolutè dictus eſt non poſſe, qui reuera ibi quoque virtutes facere poterat. Dictus igitur dumtaxat eſt non poſſe conuenienter, & ex ſuppoſitione decreti ſui, de non edendis miraculis frequentibus apud incredulos, quales erant Nazareni. Sicut enim D. Auguſtinus lib. 1. contra Gaudent. c.30. ſecernit non poſſe per potentiam, & non poſſe per iuſtitiam, quod ſcilicet ſalua honeſtate fieri non poteſt ita ſecernere etiam poſſumus, non poſſe per potentiam, ab eo quod eſt non poſſe per decentiam.

482. Obſeruant quoque ſæpè Patres, inſigne diſcrimen inter Chriſtum & puros homines quoad potentiæ miraculorum expromptionem. Puri enim homines, expreſſa, aut vt S.Thomas art. illo 1. notauit, tacita precè exequebantur miracula: de qua tacita prece, accipiendus eſt S. Gregorius 2. Dialo. cap. 30. vbi videtur aſſerere ſanctos abſque precibus edidiſſe aliquando miracula. At Chriſtus, quia ſimul homo & Deus erat, poteſtate operabatur. Vt cum dixit, *volo mundare*. Non ita amici ſponſi, hoc eſt vnum omnes, ſancti reliqui. [Siqua ſanè (inquit S.Bernardus ſerm.13. in Cant.) in ſanctis digna laude vel admiratione intueor, clara luce veritatis diſcutiens, profectò reperio laudabilem ſiue mirabilem alium apparere, atque alium eſſe: & laudo Deum in ſanctis eius. Siue ſit Heliſæus, ſiue ille magnus Helias, mortuorum vtique ſuſcitatores: ipſi quidem ſuo non imperio, ſed miniſterio foris exhibent nobis noua, & inſueta. Deus verò in ipſis manens, ipſe fecit opera, inuiſibilis & inacceſſibilis in ſe; in ſuis ſpectabilis, atque mirabilis eſt, & ſolus mirabilis, qui facit mirabilia ſolus. Nec laus calami, laudabilis eſt pictura ſiue ſcriptura; nec gloria linguæ aut labiorum, ſermo bonus.] At Chriſtus quia homo ſimul & Deus erat, pro poteſtate operabatur, & ex imperio, non ex miniſterio. Vnde abſolutè loquendo ad præſtanda miracula non egebat oratione.

Breuiculus capitis, & vſus doctrinæ.

483. Summella capitis hæc eſto. Habuit Chriſtus & aliquando exprompſit, moralem agendi in diſtans & inſtrumentaliter creandi poteſtatem, noſtratibus varijs defectibus liberam: id quod æquè locum habet admiſſo Chriſti tamquam inſtrumenti diuini, phyſico influxu in opera ſupernaturalia quæ patrabat. Exequi verò quodcumque voluit, (quod nos nullo modo poſſumus,) potuit Chriſtus, quando plenè & efficaciter voluit.

Vſus doctrinæ eſſe debet, ſanctificare iuxta Iſaiæ monitum cap.49. deſpicientem animam ſuam: id eſt iuxta interpretationem S.Cyrilli lib.5. pentab. cap.5. exornare laudibus, & omni veneratione proſequi contemptibilem ſibi, & in oculis ſuis humilem Chriſtum, lampadem quoque contemptam apud cogitationes diuitum, reipſa autem Dei ſplendorem atque virtutem. Quæ enim adeò humilis ac deſpecta apparebat Chriſti externa ſpecies, occulebat ſummam poteſtatem, quantam hactenùs expreſſimus. Quarè meritò idem Iſaias cap. 2. iuxta 70. Iudæos in Chriſtum irreuerentes, & iniurios, illis verbis affatur. *Quieſcite ab homine cuius ſpiritus in naribus eius, quoniam excelſus reputatus eſt ipſe.* Id eſt interprete Caſſiano l.5. de Incar. c. item 5. tantam potentiam, in tanta externæ ſpeciei vilitate abditam veneramini, eique obſtrepere cauete.

Optimè hunc, doctrinæ propoſitæ, vſum nexuit ac miſcuit cum alio Origenes, quem ſubijcio. Demirans homil.6. in diuerſ. tantam Chriſti in tam deiecta ſpecie poten-

potentiam, ait rectè turbas, non interrogantes ſed aſſerentes de Chriſto dixiſſe; *Qualis eſt iſte? quia venti & mare obediunt ei.* [Qualis eſt iſte, hoc eſt, quantus, quàm fortis, quàm potens, quàm magnus? Qualis eſt iſte, maior Moſe, potentior Elia. Illi enim ambo, quorum vnus ligno mari percuſſo cum labore diſcedit, alius ictu melotæ, Iordanem tranſijt. Iſte verò vno verbo mandat illis qui non habent verba, & obediunt ei qui non habent auditum, & obtemperant ei. Hi qui prudentiæ & intellectus expertes ſunt, inclinantur iubenti. Quibus neque loquela, neque ſermo, obediunt. In eadem autem ſubſtãtia in qua ſunt, & ſua natura mouentur, & eius iuſſioni deſeruiunt, ad confuſionem mortalium, ad condemnationem corruptibilium. Iubet mari, & non contemnit: dicit ventis ac tempeſtatibus & mox compeſcuntur: iubet & omni creaturæ, & non ſupergreditur iuſſionem eius: Et vnum hominum genus, & vnum quod ſecundùm ſimilitudinem Dei honoratum eſt, cui verbum & prudentia data eſt, hi ſoli homines reſiſtunt, hi tantùm inobedientes ſunt, hi ſoli contemnunt. Ideoque & hi in iudicio damnabuntur, & à iuſtitia punientur, velut deteriores mutis animalibus, vel ijs quæ ſine ſpiritu & anima ſunt in iſto mundo. Mirabantur ergo illi quia mare compeſcitur, & venti mitigati ſunt: admiremur & nos, quando benignitatem & beneuolentias oſtendit circa nos Dominus; quando nos de periculis ſaluare dignatur; quando de tumultibus nos liberat; quando ab inimicis inſequentibus eruit nos. Miremur, & mirantes gratias agamus, grati obediamus, obediamus obedientes timeamus, timentes diligamus, vt æternæ charitatis ab eodem hæredes efficiamur. Mirabantur dicentes. Qualis eſt iſte? ſicut homo videtur, & ſicut Deus potentiam oſtendit: ſicut vnus carnalium putatur eſſe, & ſuper omnia carnalia, magna oſtendit mirabilia. Dormit ſicut homo, & imperat mari & ventis ſicut Deus: In nauicula ſedet. & omnem creaturam iuſſione inclinat, vbi vult, Ieſus Chriſtus Dominus noſter.]

CAPVT XII.

Decora potentiæ Chriſti exequentis, ſacris titulis iuxta Patrum interpretationem expreſſa.

484. QVod ſtudium circa ſubſtantiales Chriſti partes, & reliquas earum facultates exornandas collocauimus, prolatis illuſtribus earum ex Scriptura titulis ad mentem Patrum expoſitis; idemmet circa hanc poſtremam Chriſti facultatem impendere operæ pretium eſt. Paucos ergo flores huiuſmodi titulorum decerpemus, per quos huius potentiæ dignitas nobilitas innoteſcat.

Calamus ſcribæ citi.

S. Athanaſius in Pſalm. 44. ita intellexit Pſaltem; & à celebritate exequendi abſque obice quæcunque animo deſtinaret Chriſtus, & eloqueretur, dictum putat calamum ſcribæ citi. Exemplum profert, ex leproſi curatione, & ex adoleſcentis filij viduæ Naim ſuſcitatione. Vt enim ad illum dixit, *mundare*; ad hunc verò *ſurge*; illico mundatio & ſuſcitatio eſt ſubſecuta.

Locum hunc D. Athanaſij ex commentarijs in eum Pſalmum, deſcripſit Nicetas in Catena Græca Pſalmorum, ex quo illum exſcripſimus l. 2, ſect. 5. c. 2.

Manus tornatiles plenæ hyacinthis.

485. Rupertus lib. 5. in Cant. æquè hunc titulum retulit ad citam & expeditam mirabilium operum executionem per Chriſtum. Sic enim ſcribit. [Nemo alius manus in faciendis ſignis atque prodigijs, ita tornatiles, & ita aureas habuit, id eſt, nemo ita velox & potens exiſtit in huiuſmodi, ex omnibus quicumque mira in hoc mũdo ſunt operati. Qui torno operatur, faciliùs, citiùs, atque perfectiùs operatur. Sic iſte dilectus, multo faciliùs, longè citiùs, valdè perfectiùs, mira quæ voluit operatus eſt, quàm aliquis ex operarijs virtutum, quicumque à ſæculo fuerunt. Illi namque multo ſudore, multis orationum atque ieiuniorum impendiis, multo clamore cordis & oris; aliunde, ſiue ex Deo, acquirere & obtinere meruerunt, cuiuſlibet (quam vtique in ſemetipſis, vel ex ſemetipſis non habebant,) virtutis effectum: hic autem ſolo nutu, ſola voluntate, ſolo imperio, interdum & taciturnus, quod voluit operatus eſt. Exempli gratia, cum dixiſſet in nuptijs, *implete hydrias aqua*, non ſolùm non clamauit, aut orauit, ſed nec voce ſua, ſiue labiorum motu, iuſſit ſaltem aut dixit, *conuertantur*, vel *conuertimini aqua in vinum*; ſed de hoc omnino tacitus, *haurite nunc* (inquit,) *& ferte Architriclino*, ſciens & certus quod ſatis ſenſiſſet natura, conditoris ſui tacitum nutum. Nec mirum. Ipſe namque erat, & eſt, antiquus tornator, qui tornauit cælum & terram, & ſphærica Solis & Lunæ, cunctarumque ſtellarum corpora, torno ſuo, id eſt, imperio velociſſimo.] Eadem pulcherrimè proſequitur Philippus Abbas lib. 5. In Cant. cap. 22. Sed quod vix aliquid habeat à Ruperto diuerſum, abſtineo eius adſcriptione.

Locum Canticorum de Chriſti potentia, quem Rupertus ex vulgata editione retulit, S. Ambroſius in Valentiniani monodia, vertit *manus eius tornata, aurea, plena tharſis*; Et ſenſum eſſe dixit, quod in Chriſti factis & operibus, reniteret gratia. Daniel Mellonius ad cap. 16. Palæoti de ſacra ſindo. num. 13. multas Doctorum ſacrorum interpretationes profert, horum verborum; additque vnam ipſe quoque, de Chriſti manibus tornatili clauo confixis, plenis cœleſtium donorum. Sed hoc myſticum eſt.

Venter eburneus, diſtinctus ſaphyris.

486. Fortitudinem potentiæ Chriſti in fragili & molli admodũm ſubſtantia humanitatis, eiuſdem ſummam puritatem, & cœleſtem ſanctitatem, intermicantibus diuinis actionibus Deum in ſumma vilitate prodentibus, hæc verba præferunt, vt paſſim ea exponũt PP. in c. 5. Cant. & perpulchrè Petrus Damiani ſerm. 1. de S. Ioanne Euang. [In membris (inquit,) humani corporis, vix aliquid ventre fragilius, ſiue tenerius inuenitur: ideoque per ventrem, rectè fragilitas in Chriſto aſſumptæ humanitatis accipitur. Ebur autem os eſt elephantis, quod videlicet animal, fertur eſſe caſtiſſimum, frigidiſſimæque naturæ. Venter ergo ſponſi eburneus eſt, quia ſuſcepta redemptoris humanitas, ab omni peccatorum contagio, caſta prorſus, & inuiolata permanſit. Siquidem peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius. Sapphirus autem lapis eſt, ſereni cæli colorem habens: Vnde & in viſione Domini dicitur, *erat ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſapphiri, & quaſi cælum cùm ſerenum eſt.* Per ſapphiros ergo opera diuinitatis intelliguntur, quæ in carne Dominus oſtendebat. Venter ergo ſponſi *diſtinctus erat ſapphiris*, quia Chriſti humanitas diuinis virtutibus refulgebat. Nec plenus ſapphiris eſſe dicitur, ſed *diſtinctus*; ita videlicet, vt inter ſapphiros candor eboris appareret; quia ſic Dominus ex parte hominis aſſumpti operabatur humana, vt aliquando nihilominus ex parte Deitatis oſtenderet & diuina. Nam eſurire, ſitire, flere, poſtremò crucifigi, & mori, humanitatis erant opera: miracula verò facere, & non ſolùm alios, ſed ſemetipſum etiam à mortuis ſuſcitare, euidentiſſima erant diuinitatis indicia. Hoc itaque modo Beatus Ioannes, quaſi eburneum ventrem ſponſi, ſapphiris diſtinguit.]

Philippus Abbas l. 5. in Cant. cap. 23. idem egregiè eſt proſecutus, concludens his verbis longiorem diſputatio-

putationem. [Ergo venter eburneus , id eſt operum robuſta ſeries humanorum, diſtinguitur ſaphyris, id eſt pulchritudine diuinorum , cum inter illa quæ prout voluit homo potuit fortiter ſuſtinere , cœleſtis excellentia gaudet aliquoties in miraculis elucere. Neque enim vel humana ſemper , vel aſſiduê diuina diligit operari , ſed operandi ſeriem diſtinctionis gratia decorari , & ſic pluſquàm Ionam vel Salomonem eburnea fortitudine hominem ſe commendat, vt etiam in homine ſaphyri pulchritudinem , Deum rectè credentibus ſe oſtendat.]

Carbo ignitus.

487. De Chriſti potentia nunc quidem ſplendente per opera mirabilia , nūc ſopita ſub cineribus vilitatis humanæ, id accepit autor ſermonis de B.Maria, perperam S.Bernardo adſcripti *in fine ſermonis*. Locum dedi, agens de ſymbolo cerei.

Pluuia in vellus.

S.Chryſoſtomus homil. in illud Pſalmi 71. *Deſcendet ſicut pluuia in vellus & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram*, pluuiam interpretatur Chriſtum in Synagogam miſericorditer aduenientem , poteſtate mirabilium patrandorum inſtructum ad prædicationis Euangelicæ conuenientem proſeminationem. Eius autem pluuiæ guttas , ſingula miracula eſſe docet, quæ Chriſtus per potentiam, qua inſtructus eſt, edidit. [Guttæ iſtæ (inquit) virtutes ſunt quibus idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus dignatus eſt terram veniens implere. Gutta fuit quando leproſum mundauit , puerum Centurionis à mortis periculo ſanauit , paralyticum curauit , cæcum illuminauit , mortuos ſuſcitauit , & cætera miracula quæ legiſtis in Euangelio faciente Domino. Iſtæ ergo guttæ , diſtillauerunt in terram, id eſt miracula in carne humana aduenientia.] Et quia Chriſti virtutes & miracula , primùm Iudæis ſunt exhibita , inde ob Iudæorum ingratitudinem , ad gentes cum Euangelij prædicatione ſunt tranſlata , idipſum eſſe ait S.Chryſoſtomus , quod ad Gedeonis petitionem , aqua de cœlo manans perfudit primùm , vellus dumtaxat ; tum vellere prorſus ſicco , area circumfuſa maduit ſicco prorſus vellere. Quā allegoriam plurimi Patres ſunt amplexati , S.Irenæus lib.3.c.19. Origenes hom.1.in Iudic. S.Ambroſ. lib.1.de Spiritu ſancto , in prologo , Hieron. ad Paulinum de Monachi inſtit. Auguſt. q.49. in Iudic. & l.12. contra Fauſtum cap.32. ac ſerm. 108. de temp. & ſerm. 2. de verb. Apoſtoli , Proſper 2.p. de promiſſ. c.28. & paſſim alij.

INDEX

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ QVÆ IN HOC OPERE SPARSIM ILLVSTRANTVR.

EX GENESI.

Cap.1.v.2. Dixitque Deus fiat lux, & facta eſt lux. f.105.n.124.
2. 7. Formauit igitur Dominus Deus hominē.140. 204.
2.10. Fluuius egrediebatur de loco voluptatis,&c. 389.311.
21.6.Riſum fecit mihi Deus. 2.4.
26.19. Foderuntque in torrente & repererunt aquam viuam. 3.6.
27.16. Pelliculaſque hædorum circumdedit manibus colli & nuda protexit. 167.263.
27.27.Ecce odor filij mei,ſicut odor agri pleni cui benedixit Dominus. 188.309.
28.18.Tulit lapidem quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum fundens oleum deſuper. 393.408.
49.10.Non auferetur ſceptrum de Iuda. 4.2.

EX EXODO.

Cap.3.5. Solue calceamentum de pedibus tuis. 28.62. 172.277.& ſeq.174.& ſeq.
4.9.Sume aquam fluminis & effunde eam ſuper aridam,&c. 191.316.

EX LEVITICO.

Cap.2.13. Quidquid obtuleris ſacrificij ſale condies, nec auferes ſal fœderis Dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres ſal. 390.399.& ſeq.
14.14 De duobus pullis,quorum vnus occidebatur alter dimittebatur. 61.12.
16.16.De duobus hircis vno occidendo, altero dimittendo. 61.13.
23.17.Panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ quos coquetis in primitias Domini. 341.290.

EX LIBRIS REGVM.

Lib.1.Cap.1.1.Erat vir vnus de Ramathaim ſophim,de monte Ephraim. 393.406. 520.303.
7.6.Et conuenerunt in Maſphath, hauſeruntque aquam & effuderunt in conſpectu Domini, & ieiunauerunt in die illa,atque dixerunt ibi peccauimus Domino. 184.301.
3.1.42.Pronus in terrā poſuit faciem ſuam inter genua ſua. 206.351.& ſeq.
2.20.21. Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud ſal.Quod cum attuliſſent,egreſſus ad fontem aquarum miſit in illum ſal, &c. 387.392.& ſeq.
4.34. Et aſcendit & incubuit ſuper puerum, poſuitque os ſuum ſuper os eius & oculos ſuos ſuper oculos eius,& manus ſuas ſuper manus eius,& incuruauit ſe ſuper eum,& calefacta eſt caro pueri. 206. 351. & ſeq.
20.11.Reduxit vmbram per lineas quibus iam deſcenderat in horologio Achaz.

EX IOBO.

Cap.2.3.Commouiſti me aduerſus eum, vt affligerem eum fruſtrà. 267.108.
5.9.Qui facit magna & inſcrutabilia abſque numero. 25.
7.10.Neque cognoſcet eum amplius locus eius. 236. 27.
8.9.Sicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terrā. 179.292.
9.24.Terra data eſt in manus impij. 188.309.
9.30.Si lotus fuero quaſi aquis nimis,& fulſerint velut mundiſſimæ manus
31. meæ:tamen ſordibus intinges me,&c. 192.318.
9.31.Abominabuntur me veſtimenta mea. 166. 261. & ſeq.
14.14.7. Lignum habet ſpem,ſi præciſum fuerit,rurſum vireſcit. 572.448.
20.17.Non videat riuulos fluminis,torrentes mellis & butyri. 1.2. 188.308.
23.7.Proponat æquitatem contra me. 240.39.
25.6.Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis. 217.376.
26.10. Terminum circumdedit aquis donec finiantur lux & tenebræ. 179.290.
28.19.Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia.286. 160. 433.81.
37.6.Qui præcipit niui vt deſcendat in terram. 194. 323.& 197.329.
39.18.Deridet equum & aſcenſorem eius. 109.359.
40.20.An extrahere poteris Leuiathan hamo. 220. 384.& ſeq.

EX PSALMIS.

Cap.48. Frater non redimit,redimet homo. 267.106. ſub fin.
13.2.Dominus de cœlo proſpexit. 185.303.
15.10.Nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. 136.292.
17.10.Deſcendit & caligo ſub pedibus eius. 14.22.
17.11.Aſcendit ſuper Cherubim & volauit,volauit ſuper pennas ventorum. 21.45.
17.12.Poſuit tenebras latibulum ſuum. 25. 55. 21. 45. 14 22.
18.3.Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam. 14 22.
18.6.In ſole poſuit tabernaculū ſuū.3.4. 327.254.fin.
18.6.7.Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo exultauit vt gigas ad currendam viam 4.à ſummo cælo,&c. 10.12.& ſeq.
21.2.Deus Deus meus, reſpice in me quare me dereliquiſti.130.181.& ſeq.131 183. 133.188. & ſeq.Lōge à ſalute mea verba delictorum meorum.536.& ſeq.
21.7.Ego autē ſum vermis & nō homo.216.376.&ſeq.
32.4.Omnia opera eius in fide. 30.68.
35.10.Apud te eſt fons vitæ. 189.311.
36.34.Exaltabit te vt hæreditate capias terrā. 186.304.
41.7. Memor ero tui de terra Iordanis & Hermonijm. 177.372.
44.2. Eructauit cor meum verbum bonum lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. 162.252. 164.255.& ſeq.
44.8.Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. 320.140. 429.69.& ſeq. 437.91.
44.9. Myrrha & gutta & caſia à veſtimentis tuis. 170.271.
47.10.Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui. 46.111.
57.9.Sicut cera quæ fluit auferentur. 364.343.
59.10.In Idumæam extendam calceamentum meum. 172.275.& ſeq.174.281.
68.12.Factus ſum illis in parabolam. 8.7.

Digitized by Google

68.21. Suſtinui qui ſimul contriſtaretur & non fuit. 491.& ſeq.
71.6.Deſcẽdet ſicut pluuia in vellus,&c.190.312.& ſeq.
Et ſicut ſtillicidia ſuper terram. 193.319.
74.9.Calix in manu Domini vini meri plenus mixto & inclinauit ex hoc in hoc; veruntamen fex eius non eſt exinanita; bibent omnes peccatores terræ. 357.329.
77.2. Aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab initio. 8.4.
77.23.24. Ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum,& panem cæli dedit eis.350.& ſeq.
84.2. Benedixiſti Domine terram tuam. 188.308.
84.12.Veritas de terra orta eſt. 186 305.& ſeq.
92.1.Dominus regnauit, decorem induit. 408.12.
92.1.Decorem indutus eſt. 170.271.& ſeq.
95.4 Quoniam magnus Dominus. 13.21.
96.2.Nubes & caligo in circuitu eius. 14.22. 21.45.
104.15.Nolite tangere Chriſtos meos & in prophetis meis nolite malignari. 79.63.
113.16.Cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum. 104.122.
118.105.Lucerna pedibus meis verbũ tuum. 377.372.
131.11.De fructu ventris tui ponã ſuper ſedem tuam. 300.195.
131.17.Paraui lucernam Chriſto meo. 370.359.
138.16.Imperfectum meum viderunt oculi tui. 309.214. 310.216.
142.2. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. 433 79.
147.16.Qui dat niuem ſicut lanam. 195 325.
Nebulam ſicut cinerem ſpargit. 196.326.
147.17.Mittit cryſtallũ ſuam ſicut buccellas. 198.330.

EX PROVERBIIS.

Cap.3.18: Lignũ vitæ eſt his qui apprehendunt eam. 201.339.

EX CANTICIS.

Cap.1.2.Oleum effuſum nomen tuum. 183.299.
2.1. Ego flos campi,& lilium conuallium. 301.196.
4.16.Veni Auſter,perfla hortum meum & fluent aromata illius. 327 256.
7.1.Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia Principis. 19.39.

LIBRI SAPIENTIÆ.

Cap.18.15.Omnipotens ſermo tuus, de cœlo à regalibus ſedibus.durus debellator in mediam exterminij terram proſiluit,&c. 12.19.

ECCLESIASTICI.

Cap.24.12. Qui creauit me requieuit in tabernaculo meo. 329.259.
47.16.17. Impletus es quaſi flumen Sapientia & terram retexit anima tua & repleſti in comparationibus ænigmata. 7.3.

ISAIÆ.

Cap.1.18. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum quaſi nix dealbabuntur. 197.328.
1.19.Si volueritis & audieritis me,bona terræ comedetis. 186.304.
2.22. Quieſcite ab homine cuius ſpiritus in naribus eius eſt,quia excelſus reputatus eſt ipſe. 13.20.
4.2.In die illa erit germen Domini in magnificentia. 202.343.
7.11.Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundum inferni ſiue in excelſum ſupra. 13.19.
7.15.Butyrum & mel comedet. 1.2. 450.125.501.251.
8.1.Sume tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis. 162.253.& ſeq.165.257.
9.6. Paruulus natus eſt nobis. 271.124. 13.21.
11.1. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. 398.& ſeq.
21.11.Cuſtos quid de nocte,dixit cuſtos:venit mane & nox. 182.297. 14.22.
19.1. Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem. 383.382. 384.384. 386.388.
29.11. Et erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati,quem cum dederint ſcienti literas,dicent: lege iſtum, & reſpondebit non poſſum, ſignatus eſt enim. 163.254. 8.4.
40.27.Quare dicis Iacob,& loqueris Iſrael: abſcondita eſt via mea à Domino, & à Deo meo iudicium meum tranſiuit. 28.63.
42.3.Linum fumigans non extinguet. 366.349.
53.2.Aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti. 187.306.
53.8. Generationem eius quis enarrabit.17.31. 19.39.

IEREMIÆ.

Cap.11.19.Mittamus lignum in panem eius. 340.286. & ſeq.
23.5.Suſcitabo Dauid germen iuſtum.201 341. & ſeq.

THRENOR.

Cap.4.20.Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris cui diximus.
In vmbra tua viuemus in gentibus. 177. 287. & ſeq.

DANIELIS.

Cap.2.34.Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus & percuſſit ſtatuam,&c. 393.407. & ſeq.396.414.
9.24. Septuaginta hebdomadæ,&c. 4.2.
9.24.Vt finem accipiat peccatum & deleatur iniquitas. 281.147.& ſeq.
12.4.Claude ſermones & ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum. 8.
12.4.Plurimi pertranſibunt & multiplex erit ſcientia. 3.6.

MICHEÆ.

Cap.4.8. Et tu turris gregis nebuloſa filiæ Sion vſque ad te veniet;& veniet poteſtas prima, regnum Ieruſalem. 182.297.

MALACHIÆ.

Cap.3.1. Ecce ego mitto Angelum meum. 109.130.

MATHEI.

Cap.4.2.Cum ieiunaſſet 40. diebus & 40. noctibus poſtea eſurijt. 416.32.
5.13. Vos eſtis ſal terræ. 390.399.& ſeq.Quod ſi ſal euanuerit,in quo ſalietur. 391.403.
5.15. Neque accendunt lucernam & ponunt eam ſub modio. 371.360.
8.27. Qualis eſt iſte quia venti & mare obediunt ei. 586.483.
11.29.Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. 525.318. 527.323.& ſeq.
13.31. Simile eſt regnum cælorum fermento. 222.389.& ſeq.
13.44.Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro. 8.5. 188.309.
17.2.Et transfiguratus eſt ante eos. 410.18 & ſeq.
17.2. Veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix. 194.323.
18.20. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo,ibi ſum in medio eorum.

MARCI.

Cap.13.32.De die autem illo vel hora nemo ſcit,neque Angeli in cœlo,neque filius, niſi Pater. 480.202. & ſeq.
14.33 Cœpit pauere & tædere. 565.430.
16.19.Sedet à dexteris Dei. 150.224.

LVCÆ.

Cap.1.32.Hic erit magnus. 150.225.
1.35.Virtus altiſſimi obumbrabit tibi. 178.288. & ſeq. 216.376. 305.206.& ſeq.315.226.& ſeq. 320. 238. 345.299.
1.35.Quod naſcetur ex te ſanctum. 429.70.& ſeq.
1.42.Et Benedictus fructus ventris tui. 401.425. & ſeq.

2.47 Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ſuper prudentia & Reſponſis eius. 474.186.& ſeq.
2.48 Fili quid feciſti nobis ſic. 314.226.
2.51. Et erat ſubditus illis. 517.& ſeq.
2.52. Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines. 438.& ſeq.
10.22. Omnia mihi tradita ſunt. 104.120.
10.34. impoſuerit illum in iumentum ſuum. 209. 360.
22. 43. Apparuit illi angelus de cœlo confortans eum. 492.& ſeq.
22.44. Factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. 418.34.
23.43. Hodie mecum eris in paradiſo. 150.226.

IOANNIS.

Cap.1.1. In principio erat verbum. & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. 14.23.
1.5. Lux in tenebris lucet. 440.99.
1.12. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. 234. 22. & ſeq.
1.14. Verbum caro factum eſt. 38.93. 49.118. 100.115. 104.120. 14.23.
1.26. Medius autem veſtrûm ſtetit. 532.337.
1.27. Cuius ego non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calceamenti. 19.39.& ſeq. 172.275. & ſeq.
2.19. Soluite templum hoc & in tribus diebus excitabo illud. 46.111.& ſeq.
3.13. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius homini qui eſt in cælo. 45.108. 104. 122. 185.303.
3.16. Sic Deus dilexit mundum vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat ſed habeat vitam æternam. 281.147.& ſeq.
3.34. Non enim ad menſuram dat Deus Spiritum. Pater diligit filium, &c. 435. & ſeq. 481.204. & ſeq.
8.12. Qui ſequitur me non ambulat in tenebris; ſed habebit lumen vitæ. 383.383.
18.23. Si malè locutus ſum teſtimonium perhibe de malo: ſi bene cur me cædis. 523.311.
9.4. Venit nox quando nemo poteſt operari. 503.256.
19.30. Inclinato capite tradidit Spiritum. 556.403.
19.34. Et continuo exiuit ſanguis & aqua. 506.264.
19.42. Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum poſuerunt Ieſum. 131.183.

ACTORVM.

Cap.10.38. Vnxit eum Deus ſpiritu ſancto. 440.98.

ROMAN.

Cap.5.14. Adæ, qui eſt forma futuri. 165.259.& ſeq. Si enim vnius delicto multi mortui ſunt,
5.15. Multo magis gratia Dei & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. 253.76.
6.6. Vt deſtruatur corpus peccati. 396.431.
8.3.4. Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, &c.
9.28. Verbũ breuiatum faciet Dominus ſuper terram. 203.& ſeq.
13.14. Induimini Dominum Ieſum Chriſtum. 171.273.

PRIMÆ CORINTH.

Cap.2.7.8. Loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt quam nemo Principum huius ſæculi cognouit. 9.8.
2.14. Animalis autem homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. 28.64.
5.7. Expurgate vetus fermentum. 222.391.
10.4. Petra autem erat Chriſtus. 394.410.
15.47. Secundus homo de cælo cæleſtis. 40.97. 45. 108. 185.303.

SECVNDÆ CORINT.

Cap.5.21. Qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit. 538.351.& ſeq.

GALAT.

Cap.2.20. Tradidit ſemetipſum pro me. 285 152.& ſeq.

EPHES.

Cap.4.10. Aſcendit ſuper omnes cælos, vt impleret omnia. 149.244.

PHILIP.

Cap.2.7. Semetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. 34.82.
2.7. Semetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. 526.319. & ſeq.
2.7. In ſimilitudinem hominum factus & habitu inuentus vt homo. 168.265.& ſeqq.

COLOSS.

Cap.1.15. Primogenitus omnis creaturæ. 274.131. 275. 133.& ſeq.
2.9. In ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. 46.111 & ſeq 99 113. 176.285.

PRIMÆ TIMOTH.

Cap.2 6. Dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus. 515.290.
4.10. Qui eſt Saluator omnium hominum maximè fidelium. 282.149.

HEBR.

Cap.2.14. Quia ergo pueri communicauerunt carni & ſanguini & ipſe ſimiliter participauit eiſdem 97. 109. 419.41.

IACOB.

Cap.1 21. Suſcipite inſitum verbum. 198.333. & ſeq. 200.339.

IOAN. 1.

Cap.1.5. Deus lux eſt. 181.295.
4.2. Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe ex Deo eſt & omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum ex Deo, non eſt. 33.78.

APOCAL.

Cap.4.3. Iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni ſmaragdinæ. 386,388.& ſeq.
5. 5. Radix Dauid. 200.337.
6. 2. Et ecce equus albus & qui ſedebat ſuper illum habebat arcum & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret. 210.360.& ſeq.
19.11. Et vidi cœlum apertum & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, &c, 210.360.

Theoph. Rayn. Theolog. PP.

Digitized by Google

INDEX RERVM ET VERBORVM

QVÆ IN HOC LIBRO CONTINENTVR.

Num.1.paginam indicat 2.Paragraphum.

A.

ABbreuiationes variæ. pag.205.348.
Abbreuiati verbi effectus. 207.355.
Accidentia an verbo vniri poſsint. 94.104.
Accidens ſpirituale an recipi poßit in materia, vel contra. 123.164.
Actiones Chriſti non ſunt omnes Theandricæ. 247.58. & ſeq.
omnes ſalutem noſtram meruerunt. 252.73.
Adam poſt peccatum veſtitus, verbi Incarnati emblema. 165. 259.& ſeq.
Aenigma quid ſit. 7.2.
Aenigmatum vſus. 7.3.
Aenigmatibus ſapientia inuoluitur. 7.1.
Prophetiæ ſunt Aenigmata. 8.5.
Mundus eſt Dei Aenigma. 8 4.
Scriptura eſt Aenigmatica. 8.4 & 5.
Chriſtus eſt Aenigma. 8.6.
Aenigma Chriſtus claue crucis ſolutus. 8.7.
Allegoria verbi Incarnati. 156.239.
Amici Chriſti omnes humiles. 529.329.
Amor Chriſti in nos incentiuum amoris in proximum. 515. 289.& ſeq.
Amor in Chriſto bene ordinatus, & quantus erga Patrem, & erga nos. 568.438.& ſeq.
Amor Chriſti erga nos purus & amicitia. 569.440.
Amor Chriſti in paſsione inuitat ad mutuum amorem. 569. & ſeq.
Amorem infuſum habuit Chriſtus diſtinctum à beatifico. 494.235.& ſeq.
Analogia inter inumbrationem & incarnationem. 179.290.
Angeli non ſunt meriti ſuam ſanctificationem. 289.167. *ne quidem compenſatiuè.* 298.168.
Angeli abiecti, etſi reparabiles. 228.3.
Angeli an potuerint incarnationem naturaliter cognoſcere. 20.44.
Non cognouerunt. 21.45.& ſeq.
Angeli potuerunt aſſumi. 94.103.
Angeli qui aſſumpſerunt formam humanam non fuerunt incarnati. 109.130.
Anima Chriſti ſubſtantia perfectiones. 427.66.& ſeq.
an Anima Chriſti fuerit maior indiuidualis perfectio. ibid.
Anima Chriſti ſupernaturales perfectiones accidentaria. 428. 69.
Anima Chriſti decora. 446.& ſeq. *dicitur.*
Adeps vitulæ ſacri. 446.
Aqua inter cœlum & firmamentum. 446.
Balſamum Deitatis & carnis. 446.
Domus Dei. 447.
Domus ſapientiæ. 447.
Framea Dei. 446.
Ignis in thuribulo carnis. 447.
Paradiſus deliciarum. 446.
Propitiatorium. 446.
Spiraculum vitæ. 446.
Velamen Sancti Sanctorum. 447.
Virgo nupta Pontifici. 446.
Vmbra diuinitatis. 446.
Vrna aurea habens manna. &c. 447.
Anima immaterialis non eſt perſona. 63.18.
Annus, menſis, dies conceptus Chriſti. 337.280.& ſeq.
Apateia ſtoica improbata. 559.414.
Appetitus Chriſti non fuit aduerſatus rationi aut voluntati. 564.427. & ſeq.
Non fuit fomes in Chriſto. 565.431.
Appetitus perfectiones in actu primo. 562.423.
In appetitu noſtro varij defectus. 563.424.
Appetitus in Chriſto non præoccupauit rationem. 563.425.
Appetitus ſenſitiui Chriſti perfectiones. 558.411.
Eius actuales perfectiones quæ in nobis fuerunt etiam in Chriſto ibid & ſeq. tametſi à multis culpentur. 559. 413. *Dolor, triſtitia, ira, timor, pudor, verecundia ex nuditate, &c.*
Apollinaris ante lapſum illuſtris ſcriptor. 37.88.
Negauit Chriſto animam aut mentem. 37.90.
Aqua in terram effuſio animæ pœnitentis ſymbolum. 183.299.
Aquarum euangelicarum vbertas. 191.315.
Aqua à Samuele in terram fuſa 1.Reg.7. Incarnationis typus. 184.302.
Aqua à Moyſe effuſa & in ſanguinem verſa typus verbi incarnati. 192.316.
Arcanorum amici conſcij. 16.28.
Ariani fingunt verbum inuitum carnem factum. 105 124.
Aſſumptam humanitatem à verbo ſalutationis Angelicæ quis dixerit. 97.110.
Aſſumi non potuit humanitas à Deitate. 106.125.
Aſſumptum quidquid curationis egebat. 73.45.
Quidquid facit ad ſtatum naturalem hominis. 74.49.
Sanguis omnis cum humoribus. 76.53.92.98.
An Spiritus, & qui, qui non. 76.54.
An humiditas ſanguinea ros, cambium, &c. 76.55.
An capilli & vngues. 77.56.
Aſſumpta eſt humanitas indiuidua & vnica. 78 57.
Non homo vniuerſalis. 78.58.
Potuerunt plures aſſumi. 78.59. & ſeq.
Quod non omnes aßumpti ſuppletur per Eucbariſtiam. 78.61.& ſeq.
Aſſumpta eſt humanitas. 82.70. *Non homo.* 83.72.
Aſſumi non potuit natura ſubſiſtens. 91.94.
Aſſumi potuit humanitas quia complebilis. 92.97.
Aſſumi poſſunt quæuis ſubſtantia & natura. 93.99.& ſeq.
Aſſumi poteſt eadem humanitas à pluribus perſonis diuinis. 110.132.
Etiam à creatis. 111.133.
Aſſumi poſſunt plures naturæ ab vna perſona. ibid.
Neutro caſu eſſent plures. ibid.
Aſſumpta natura irrationalis non eſſet perſona. 94.102.
Accidentia aßumi non poſſunt. 94.104.
Inter aſſumptas partes non eſt ordo temporis. 95.105.
Eſt ordo congruitatis. 95.106.
Aſſumpta non eſt columba à Spiritu Sancto neque panis & vinum à verbo. 94.101.
Atrocitas eſt Chriſto in pauperibus non ſubuenire. 515.287.
Attributa quaſi pugnantia ex concurſu naturarum. 361.11. & ſeq.
Attributorum mutua & formalis in naturas transfuſio erronea

nea

nea. 147.218.& ſeq.
Attributa inuerecunda non ſunt Deo tribuenda. 94.102.
Audacia Chriſti. 572.450.

B.

S. Baſilius Gigas. 10.12.
Beguardi vane metuunt ne Chriſtum gratiâ excedant. 436.88.
Beneficia Dei, captum noſtrum & fidem ſuperant. 6.6.
Ex Beneficio Chriſti proficiendum. 236.27.

C.

Cauſa effectiua formarum corporis Chriſti & vnionis eius cum anima. 300.194.
Ad Chriſti generationem nullus pater concurrit. 300.195.
Chriſtus non eſt genitus à Ioſepho. 304.202.
Neque ab alio Patre. ibid.& ſeq.
Hinc ſummus amor Chriſti in matrem. 305.204.
Chriſtus ſiue Deus homo concipi potuit à creato Patre. 307.211.
Conceptus eſt ſine patre. 308.212.
Ad Chriſti generationem B.Virgo concurrit paſſiue 308.213. & actiue.309.& ſeq.
Circumſtantiæ effectionis Chriſti. 321.241.
Chriſti generationis efficiens. 321.242.
Cur adhibita fœmina. 322.243.
Calumnia de matre plebeia & filij ex ea ſordibus.323.246
Chriſti maiores. 324.247.
Chriſtus cur marem aſſumpſit. 314.248.
Vbi conceptus. 324.249.
Non fuit probroſum illi concipi in vulua. 325.250.
Neque exire per genitalia. 325.251.
Fuit in vtero circumſcriptiue. 326.252.
Chriſtus cur conceptus in vtero & ex eo natus. 329.260.
Chriſtus cur 9. menſibus in vtero. 332.268.
An fuerit 10.menſibus in vtero. 333.269.
Chriſti quorſum tam lenta crementa. 333.271.
Chriſtus venit opportuniſſima ætate mundi.334.273.ſeq.
Quo anno, die, menſe. 337.280.ſeq.
Aduentus Chriſti ſymbola. 339.& ſeq.
Cereus ſinis & effectionis Chriſti antitypus. 362.& ſeq.
Caligo orbis depulſa à Chriſto. 363.341.
Carbonis & Chriſti analogia & concentus cum cereo. 363.342.
Chriſtus Cereus quia homo,& Deus homo. 364.343. & ſeq.
Ritus eccleſiaſtici eo facientes. 364.345.
Cera corpori Chriſti reſpondet. 365.347.
Cerei myxus animæ. 366.349.
Cerei flamma Deitatis. 367.351.
Calceamentum verbi & eius corrigia. 171.274.& ſeq.
Calcei materia ſtructura,finis, Chriſti humanitati comparata. 173.277.ſeq.
Calceus libertatis ſymbolum,excalceatio captiuitatis, Chriſto applicata. 173.279. 174.280.
Calceamentum dominij parti vel recuperati ſymbolum. 174.281.
Calceata diuinitas recuperauit libertatem ſuam, & hominum dominatum. 174.281.
Calceus compoſitionis, mortis,mutabilitatis ſymbolum. 174.282.
Calcei pretioſi. 175.283.
Calcei corrigia vnio hypoſtatica. 176.284.
Chriſti humanitas liber ſcriptus intus & foris. 162.252.
Chriſtus volumen charitatis & liber vitæ. 165.258.
Chriſti corpus & anima vmbra verbi. 179.291.
Chriſtus terra myſtica puerulus quaſi boramets. 187.306.
Chriſti humanitas terra promiſſionis, melle & lacte fluens, terra vel ager in quo theſaurus abſconditus,&c. 188.309.

Cetus captus à verme. 220.384.
Ceti immanis diaboli captura per verbum hamatam typus incarnationis. 220.384.
Chriſtus homo,vermis. Propter originem. 216.375.
Propter vilitatem naturæ ſuſceptæ. 218.379.
Propter arroſionem validam & tacitam. 218.380.
Chriſtus anacephaleoſis ſiue abbreuiatio. 204.347.& ſeq.
Chriſtus dat vitam pro morte. 213.369.
Chriſtus & homines cœleſtes comparantur niui. 193.319.
Chriſtus germen & catulus leonis Iuda. 201.341.
Chriſtus comparatus centauro. 211.364.
Chriſtus radix Dauid. 200.336.
Contractio Eliæ & Eliſæi typus Chriſti. 206.351. & ſeq.
Corporis & iumenti comparatio. 212.366.
Chriſtus Gigas quia fortis. 10.13.
Quia ex duabus naturis. 11.14.
Chriſtus Gigas gemina ſubſtantia. 11.15.
Quia homo Deus. 12.16.& ſeq.
Quia medicus,ſaluator.&c. 12.18.
Chriſti magnitudo Gigantæa. 12.19.
Chriſtus ſignum in profundum inferni ſiue in excelſum ſuprà. 13.19.
Chriſtus fortis & infirmus & id genus oppoſita. 13.20.& ſeq.
Chriſtus bis genitus,natus.&c. 14.23.
Genitus per genitam, ſuam. 14.24.
Senex,infans. 15.25.&c.
Chriſtus Deus & homo. 31.71.& ſeq.
Habuit veram carnem. 33.78.& ſeq.
Corpus Tertulliano idem quod ſubſtantia. 35.84.
Chriſtus habuit animam rationalem. 38.91.
Aſſumpſit totum hominem ſiue humanitatem. 38.92.
Sumpſit terrenum corpus de Virgine. 40.95.
Non cæleſte. ibid. Hoc decebat. 40.97.
Alioquin non ſeruaſſet. quod ceciderat. 40.96.
Carnem Chriſto à Patre de cælo veniſſe error. 41.98.
Carnem Chriſti θεοτόκον vocabat Neſtorius & Chriſtũ dicebat per merita ſua eſſe & poſſe non eſſe Deum. 42.102.
Chriſtus propriè & verè Deus. 45.108.
Chriſti vnaq; natura ex operibus conuincitur. 50.118. & ſeq.
In Chriſto aliud & aliud non alius & alius. 58.3.
Chriſti ſtructura expreſſa per ſtructuram hominis. 59.8.
Deficit in quibuſdam ſimile. 60.9.
Chriſti ſtructura alia imagines. 60.10.
In Chriſto duplex vnio ſubſtantialis. 63.17.
Chriſtus non eſſet homo ſi corpus & anima non haberent ſuam vnionem. 63.18.
Chriſti caro & humanitas verbi veſtimenta ſanguine proprio purpurata. 166.262.
Chriſti actiones V.actiones Chriſti.
Chriſti operum Valor.V.Valor operum.
Chriſtus habet proprietates & potentias humanas. 66.24.
Habet potentias vegetatiuas. 66.25.
Poſt reſurrectionem non fuit nutritus. 66.26.
Habuit potentiam generatiuam. 67.27.& ſeq.
Si generaſſet cuiuſmodi fuiſſet proles. 67.28.& ſeq.
Decuit Virginem eſſe. 67.29.
Habet potentias ſenſitiuas & rationales. 68.& ſeq.
Habet duas voluntates. 69.33.& ſeq.
Habet humanam voluntatem liberam. 72.42.
Habet vim motricem inorganicam. 72.43.
Ea vſus non eſt dum viueret ſed poſt. 73.44.
Aſſumpſit quidquid curationis egebat. 73.45.
Quænam aſſumpta V.aſſumptum.&c.
Chriſtus an ſolum venit vt nos redimeret. 269.& ſeq.
Chriſtus eſt bonum occaſionatum à peccato. 277.136.
Chriſtum non dedecet veniſſe propter nos. 277.138.
Chriſtus nobis nihil debet quo noſtri cauſa venerit. ibid.
Chriſtus quomodo princeps prædeſtinatorum. 279.141.
Chriſti aduentus quo ſigno rationis decretus. 279.142.
Venit ad deſtruendum peccatum. 281.147.& ſeq.

Venit & mortuus eſt pro omnibus. 282.149.& ſeq.
Pro omnibus & ſingulis ſigillatim & vniuersè. 283. 151.
Pro alijs quoque veniſſe non minuit obligationem. 283. 152.
Chriſtus an ſecluſo peccato veniſſet. 283.153.
Veroſimilius non erat venturus. 284.154.& ſeq.
Chriſtus an veniſſet ex alio decreto ſi pauci peccaſſent. 285. 156.
Chriſtus non eſt meritus ſubſtantiam incarnationis. 286. & ſeq.
Neque vnionem hypoſtaticam. 291.170.&c.
Neque circumſtantias incarnationis. 291.172.
An de potentia abſoluta potuerit mereri incarn. 294. ſeq.
An vnionem hypoſtaticam compenſatiuè. 295.181.
An eam propriè mereri potuerit. 295.182.
Verius non potuiſſe. 296.183.
Neque per diuerſas conſidrationes vnionis. 296.184.
Neque principio meriti partialiter cadente ſub meritum. 297.185.ſeq.
Neque per actus à ſolis creatis donis manantes. 298.190.
Ne circumſtantias quidem. 299.191.
Chriſtus verum compoſitum & quale. 139.200.
Chriſtus non eſt perſona compoſita. 139.201.
Chriſtus tantum per communicationem idiomatum aeternus. 142.207.
Chriſtus extenſiue non intenſiue perfectior ſolo verbo. 143.209.
Chriſtum componentia ſunt extrema, non partes, aut potentia & actus. 142.208.& ſeq.
Chriſtus compoſitum ſubſtantiale. 143.210.
Chriſtus eſt ens per ſe. 143.211.
Chriſtus poni poteſt in prædicamento. 143.212.
Chriſtus quid. 144.213.
In Chriſto quomodo tres naturæ, ſubſtantiæ, quomodo duæ, & vna eſſentia. 145.214.& ſeq.
Chriſtus eſt diuinitas & humanitas propoſitio damnata in VVicleff, quomodo vſurpata à Patribus & vera. 146. 216.
Chriſtus homo ſignatus quomodo. 146.217.
Chriſtus vt homo neque vbique, neque immenſus. 149.223. & ſeq.
Chriſtus pro omnibus mortuus eſt. 254.79.& ſeq.
Chriſtus venit propter nos. 227.& ſeq.
Chriſtus venit docere exemplo & verbo. 231.13.
Docuit viam ſalutis, 231.15.
Virtutes, 232.16.
Artem amandi. 232.17.
Venit nos redimere. 232.18.& 19.
Satisfacere pro nobis, mereri nobis. 233.20.21.
Facere filios Dei. 234.22.& ſeq.
Chriſti ſatisfactio ſuperabundans. 236.28.
Chriſtus iuſtus & iuſtitia noſtra & ſalus. 240.39.
Chriſtus quoad gratiam V. grat.
Quoad perfectiones animæ V. anima Chriſti.
Quomodo Chriſtus profecerit gratia. 439.95.& ſeq.
Quomodo in baptiſmo vnctus Spiritu ſancto. 440. 97. & ſeq.
Chriſti intellectus perfectiones V. intellectus, ſcientia.
Chriſtus confortatus ab Angelo. 492.228.
Chriſti voluntatis perfectiones. V. voluntas.
Chriſti virtutes. V. virtutes.
Charitas Chriſti in Deum. 512.280.
Charitas Chriſti erga proximum. 513.281.& ſeq.
Chriſtus fidelium pater, mater, amicus ſponſus, &c. 513. 282.
Chriſtus aſſumens humana prædicata dat exemplum charitatis. 150.238.
Communicatio idiomatum id eſt attributorum vtriuſque naturæ eſt materialis ratione eiuſdem ſuppoſiti. 151. 228.
Cauenda in iis excluſio ſuppoſiti diuini, & reduplicatiua, adiectiua, denominatiua. 153.232.& ſeq.
Chriſtus incepit eſſe: hæc non excludit ſuppoſitum. ibid.
Communicatio idiomatum non eſt inter abſtracta. 155. 236.
Neque inter partes humanitatis & verbum, vel inter ſe. ibid. 237.
Chryſtallus vnde fiat. 198.330.
Commercium admirabile verbi. 213.367 & ſeq.
Cognoſci ne potuit & quomodo incarnatio, V. incarnatio.
Columba non fuit aſſumpta à ſpiritu ſancto. 94.101.
Compendium ſiue abbreuiatio. 204.348.
Cooperandum eſſe gratiæ Chriſti. 255.81.
Contractio ad foramen in Cant. verbi abbreuiationem adumbrat. 205.350.
Corpus iumentum. 212.366.
Corpora indumenta & veſtes animorum. 166.261.
Corporis Chriſti perfectiones. 404.2.& ſeq.
Corporis Chriſti temperamentum an ad pondus. 404.4.
Corporis temperamentum conſequentia. 405.7.& ſeq.
Corporis pulchritudo. 405.7.& ſeq.
Corporis ſanitas quanta & vnde. 408.13.
Corporeæ vires Chriſti. 408.13.
Corpus Chriſti an habuerit ſupernaturales perfectiones. 409. 14.& ſeq.
Corpus Chriſti an fuerit agile. 409.14.& ſeq.
Corpus Chriſti an & vnde graue non fuerit. 409.19. & ſeq.
Quomodo ambulauerit ſuper aquas. 409.15.
Corpus Chriſti non fuit ſubtile niſi tranſeunter. 410.16.
Chriſtus quomodo proceſſerit ex vtero clauſo. 410.16.
Corporis Chriſti claritas in transfiguratione & alias non niſi tranſeunter. 410.18.
Chriſti facies & Sanctorum aliquando reſplenduerunt. 411. 20.
Corpus Chriſti non fuit impaſſibile. 4 2.21.
Corporis Chriſti viatoris defectus. 413.23.& ſeq.
Corporis Chriſti conformatio neque mutila neque fœda. 413. 21.& ſeq.
Corpus Chriſti non fuit morboſum. 414.28.& ſeq.
Chriſtus habuit defectus irreprehenſibiles permanentes & tranſeuntes. 315.30.& ſeq.
Suſtinuit famem & ſitim. 416.32.
Sudauit. 317.33.& ſeq.
An eis ſubiectus fuerit liberè an neceſſario. 418. 35. & ſeq.
Corpus Chriſti fuit corruptibile, non corruptum. 419.40. & ſeq.
Qui incorruptibile & quomodo dixerint, 420.42.
Corporis Chriſti illuſtres typi & nomina. 421.44.& ſeq.
Altare holocauſti. 424.
Arca teſtamenti. 422.
Baculus ſenectutis mundi. 425.
Cythara & pſalterium. 425.
Cubile verbi. 423.
Domus ſapientiæ. 422.
Feneſtra Deitatis. 423.
Ferculum imputribile. 423.
Firmamentum inter cœlum & aquas. 425.
Forceps diuini carbonis. 426.
Indumentum verbi. 426.
Lapis ſtanneus in manu Zorobabel. 425.
Laterna lucis æternæ. 425.
Latibulum & caligo Dei. 424.
Ligna Cethim. 422.
Lilium. 423.
Nubes leuis. 423.
Pharetra ſagitta electa. 426.
Petra Gedeonis. 426.
Serpens æneus. 423.
Tabernaculum Dei. 421.
Templum. 421.

Teſta

Teſta S. Iob radentis ſaniem. 426.
Thronus Salomonis. 423.
Thuribulum aureum. 425.
Tunica linea Sacerdotis noſtri. 426.
Vas nouum. 423.
Vellus Gedeonis. 426.
Velum. 424.
Vitis. 425.
Vrna aurea. 423.
Corrigia calceamenti quam Ioannes non eſt dignus ſoluere, eſt incarnatio. 19.39.
Credibilitas euidens Chriſti aduentus. 5.5.
Crucis claue quaſi ænigmate ſolutum ænigma Chriſtus. 8.7.
In Chriſto ſapientiæ & ſcientiæ theſauri abſconditi. 9.9.
Chriſtus Gigas biformis, myſterium clamoris, &c. 9.10 & ſeq.
Chriſtus Gigas. 10.12.
Coſroes ſe Gigantem Gigantum ſcribit. 10.12.
Creatura pura poterat pro nobis mereri. 259.91. & ſeq.
Pro mortali nequidem proprio potuit ſatisfacere. 260.93.
Pro alieno non poteſt ſatisfacere. 263.103.
Crux Chriſti ſtatera cui hinc appenſa peccata noſtra, inde Chriſti humiliatio, &c. 253.77.

D.

DÆmon an lapſus ob propoſitum ſibi hominem. 278.139. & ſeq.
Dæmon in forma ſerpentis quomodo. 109.130.
Denominatio phyſica noua ſupponit phyſicam mutationem. 115. & ſeq.
Deus quid. 15.16.
Deus Gigas ſæculorum Syris. 10.12.
Deus lux eſt. 181.295. Deus ænigmatiſtes. 8.4.
Deus carnis aſſumptione non inquinatus. 34.79.
Tanto nobis fit carior & dignior. 34.82.
Deus immutabilis. 37.89.
Dei iniuria in peccato grauitas. 241.41.
Deus quam non offendendus. 241.42.
Deus læſus & homo illi iniurius infinitè diſtant. 261.67.
Deus liberè amat creata omnia. 277.137.
Deus amaueritne plus homines quam Chriſtum. 278.139.
Deſiderium Chriſti ardens. 570.443.
Derelictio Chriſti à Patre in cruce. 134.189.
Deipara liber ſcriptus intus & foris. 162.253.
In eo ſcriptor Verbi Spiritus ſanctus. 163.254.
S. Ioſephus in eo nec legit nec ſcripſit. ibid.
Deiparæ œconomia ſymbolis expreſſa. 170.270.
Deipara terra myſtica. 187.307. & ſeq.
Deiparæ analogia cum terra matre Deorum. 187.307. & ſeq.
Deipara terra lacte & melle fluens. 187.308.
Deipara terra benedicta, è qua ſecundus Adam. 187.308.
Deipara cœlum animatum. 185.303.
Cœli iſtius terra cohæſio. 186.304.
Deipara cœlum de quo deſcendit Chriſtus. 186.305.
Deipara quomodo merita circumſtantias incarnat. 291.172.
Non potuit mereri maternitatem, ſiue dependenter à Chriſto. 292.174.
Siue independenter à Chriſtò. 293.175. & ſeq.
Quomodo potuiſſet mereri. 294.178.
Dolor & triſtitia in Chriſto. 559.415.
Dolor Chriſti ſummus. 570.444. ſeq.
Dolor Chriſti quid nobis proſit. 571.447.
Duo pulli & duo hirci typi duarum naturarum. 61.12. & ſeq.

E.

ELectionem habuit Chriſtus. 493.230.
Emblemata & allegoriæ Verbi incarnati. 156.239.
Excalceatio religioſa in vſu & Gentibus & Chriſtianis. 174.282.
Effuſio aquæ, niuis typus incarnationis.
Vide aqua vel niuis effuſio.
Elias & Eliſæi contractio typus Chriſti. 206.351.
Equus & eques ſymbola humanitatis & verbi. 212.365.
Equus albus vel rufus humanitas, eques verbum. 212.362.
Erroris expers fuit Chriſtus. 483.209.
Ab errore immunis fuit innocens Adam. 484.209.
Erroris exſortes ſunt Angeli beati. 284.209.
Errauerintne ſenſus Chriſti. 484.210.
An error potuerit in Chriſtum cadere. 484.211. ſeq.
Ens eſſentialiter ſupernaturale non poteſt naturaliter cognoſci poſſibile. 20.43.
Eſſentia & exiſtentia quid. 80.65.
Exiſtentiam creatam habuit natura aſſumptà. 80.65.
Etiam ex mente S. Thomæ. 81.68.
Impoſſibile eſt exiſtere exiſtentia non ſua propria. 80.65.
Entia quædam abſoluta ſunt eſſentialiter & tranſcendentaliter relatiua. 118.150.
Euſebius laicus primus Neſtorium inuaſit. 44.107.
Eutyches & eius error. 47.114.
Qui ante Eutychetem eadem delirarunt. 48.115.
Eutychetis ſectatores. 48.116. & ſeq.
Eutychetis impugnatores. 49.117.
Eutychianorum paralogiſmi. 51.121.
Eutychiani confundunt naturam & perſonam. 52.122.
Exempla efficaciſſima morum in verbi incarnatione. 4.8.

F.

FAmes memorabiles. 339.285. &c.
Fames vniuerſi orbis diriſſima. 339.286.
Fami iſti ſedandæ Chriſtus panis. ibid. & ſeq.
Fermenti ſignificationes. 222.390.
Varia qualitates. 223.392.
Bonum & malum. 225.398. & ſeq.
Fermenti miſſitatio ritus antiquus. 224.395.
Fomes non fuit in Chriſto. 565.431.
Forma ſimplex non poteſt habere duplicem effectum formalem phyſicum. 128.175.
Franciſci Garaſſii ſumma Theologica defenſa. 208.357.

G.

GAbriel Archangelus quis & qualis. 329.260.
Gaudium beatificum an habuerit Chriſtus ſub tempus etiam paſſionis. 500.249. & ſeq.
Germen iuſtum exoriens Chriſtus. 201.341.
Germen Domini in magnificentia. 202.343.
Gignendi potentiam habuit Chriſtus. 67.27. & ſeq.
Gratia Chriſti habitualis. 429.
Fuit eiuſdem ſpeciei cum noſtra. 429.70. & ſeq.
Non fuit illi neceſſaria ad benè operandum. 430.73.
Gratia & auxilia actualia an Chriſtus habuerit. 431.74.
Gratia Chriſti habitualis an infinita. 431.75. & ſeq.
Fuit finita etſi infinita poſſibilis. 432.77.
Fuit de potentia ordinaria ſumma. 432.78.
Incomparabilis. 433.79. & ſeq.
Gratiæ plenitudo in Chriſto. 434.82.
Gratia Chriſto collata ex meritis. 436.89. & ſeq.
Tota ſimul & ſemel. 437.91. & ſeq.
Quomodo Chriſtus profecerit gratia. 439.95. & ſeq.

H.

HÆreſes natæ ex obſcuritate myſterij. 25.55.
Hæreticis proprium eſt inconſtantes eſſe. 39.94.
Hæretici in legendis Patribus monoculi. 148.221.
Hæretici qui recenter ſequuti ſint Neſtorium vel Eutychetem. 55.131.
Hæretici vocabulis incarnationis, inhumanationis, abuſi. 584.

Homo quid. 15.26.
Homo credit, non capit diuina. 30. 68. & ſeq.
Hominis lapſi & aſſumpti eſt tantum identitas ſpecifica. 65. 21.ſeq.
Homo lapſus Chriſti ſatisfactione & exemptore paratus. 229.7.
Homo quanti ſe debeat æſtimare. 229.9.
Quo loco ſit apud Deum. 230.11.
Vt tumorem ponat exinaniuit ſe Deus. 230.12.
Superbia lapſus, humilitate debebat ſanari. ibidem.
Homo non potuit pretio condigno redimi niſi à Deo. 265. & ſeq.
Homo Deus concipi potuit à create patre. 307. 211.
Homo peccans Deo iniurius. 227.& ſeq.
Hominem reparari congruum erat. 228.5.
Horologium Caroli V. in pala annuli. 205.248.
Honorius primus ſuſpectus de monothéliſmo. 69.35.
Paſſus calumniam à Græcis. 70.36.
Tantum ſuſtulit pugnam carnis & mentis. 70. 37.
Honorij condemnatio ſuppoſititia. 71.40.
Humanitas primo momento fuit vnita verbo. 320.238. & ſeq.
Humanitas Chriſti ſubito formata. 330. 263. 332. 266. & ſeq.
Statim à præſtito virginis conſenſu. 331. 264. & ſeq.
Humanitas integrè aſſumpta & quidquid ad eius ſtatum naturalem ſpectat. 74 49.
Humanitas non eſt aſſumpta cum ſua ſubſiſtentia. 82. 70.
Humanitas non tam ſubſiſtit in verbo, quam verbum in humanitate. 91.95.
Humanitas potuit aſſumi quia complebilis. 92.97.
Humanitates partes prius natura verbo vnitæ fuerunt quam inter ſe. 96 107.
Humanitas non terminatur aliquo abſoluto. 97. 110.
Non Deitate, non ſubſiſtentia abſoluta. 98. 111.
Sed ſola verbi ſubſiſtentiâ. 99.112.
Humanitatem veram qui Chriſto negauerint & quorſum.32. 75.&c.
Humanitatis partes non rectè prædicantur de verbo. 155. 237.
Humanitas Chriſti liber ſcriptus intus & foris. 162. 252.
In ea verbo ſcriptor Spiritus ſanctus. 163.254.
Humanitas Chriſti velamen verbi. 167.264.
Humanitas Chriſti quomodo templum. 46. 111. & ſeq.
Humanitas Chriſti in piſcatu vermis ſine eſca. 216. 375.
De humanitate Chriſti commenta Rabinica. 65.21. & ſeq.
Humanitas non vbique. 147.219. 148.222.
Humanitas quomodo omnipotens dicta. ibid.
Humilitas verbi dimittentis ſe ad vilitatem noſtram. 111. 134.
Humilitas diſponit ad intelligentiam incarnationis. 28. 63.&c.

I.

INcarnatio Chriſti ſemper meditanda. 3. 8.
Non nimis curioſe inueſtiganda. 2.4.
Eius cognitio delectabilis. 1.1. Et vtilis. 2.3.
De ea latandum. 2.4.
Incarnatio ænigma non fabuloſum ſed myſticum. 15.27.
Myſterij incarnationis obſcuritas. 16. & ſeq.
Incarnatio eſt corrigia calceamenti quam Ioannes non eſt dignus ſoluere. 19.39.
Incarnatio eſt liber ſignatus quem nemo poteſt aperire. 19. 40.
Incarnationem ſola fides poteſt capere. 20.41.
An eam Angeli potuerint naturaliter cognoſcere. 20. 44.
Non cognouerunt. 21.45.& ſeq.
Eius cognitio eſt ſupra non contra naturam. 22. 47.
Poſſibilis indirectè poteſt cognoſci, non euidenter. 22.48. & ſeq.
Incarnatio facta, in inueſtigabilis. 13.50.
Non potuit euidenter cognoſci ex miraculis. 23. 52. & ſeq.
Neque ex prophetijs. ibid.
Neque ex priuatione ſubſiſtentiæ propriæ. 24.52.
Ex miraculis tamen aliquo modo euidenter eam ſciebant. 24.53.
Incarnationis obſcuritas occaſio hæreſum. 25.55.
Eius obſcuritatis fructus. 25.56.
Incarnationem intelligendi regula. 26.57 & ſeq.
Hic ſobriè ſapiendum. 30.68 & ſeq.
Incarnati verbi emblemata & allegoria. 156.239.
Iacob hœdinis pellibus indutus figura Chriſti. 167.263.
Ioſephus polymita veſtitus figura Verbi incarnati. ibid.
Ieſus filius Ioſedech in ſordidis veſtibus verbi incarnationem præfigurat. 169.269.
Incarnationis œconomia. 170.270.
Inſitio typus incarnationis. 199 & ſeq.
Inſitio quid & quotuplex. 199.333.& ſeq.
Inſitio impropria accommodata incarnationi. 201.340.
Iumentum Samaritani typus humanitatis Chriſti. 209. 360.& ſeq.
In incarnatione elucet Dei bonitas & peccati grauitas. 235. 26.
Potuimus ſine incarnatione Chriſti liberari. 256. 84. & ſeq.
Oportuit tamen Chriſtum incarnari. 258. 90.
Incarnationis an finis vnicus ſalus noſtra. 269. & ſeq.
Ira in Chriſto. 574. 455.
Iris ſymbolum Chriſti. 384.384.
Iridis illius nubis Deipara. 384.384.
Immaculatæ conceptionis & caſtitatis typus. 385. 386.
Illius nubecula cum nomine Mariæ analogia. 385. 387.
Iridis myſtica nubes Chriſti humanitas. 385.388.
Iridis & Chriſti ſtructura & finis proportionales. 386. 389.& ſeq.
Iris miſericordiæ ſymbolum. 387.391.
Signum fiduciæ. 387.391.
Intellectus humani Chriſti perfectiones. 448.119.
Chriſtus qua homo non potuit intelligere intellectione increatâ. 448.120.
Habuit intellectionem creatam. 449.121.
Intellectus Chriſti quibus caruit imperfectionibus. 478. 194.
Ignorantiæ expers fuit. 478.195.ſeq.
Ignorantiæ qui Chriſtum arguerint. 479.200.ſeq.
Quomodo non ignorans profecerit Sapientia. 481. 204.ſeq.
Miratus fuerit, quæſiuerit, interrogauerit. 482.206.
Per omnia nobis fuerit ſimilis. 483.207.
An errauerit vel errare potuerit. Vide Error.
An & quæ ſciuerit V. ſcientia.
Fueritne in Chriſto naturalis diſcurſus & conuerſio ad phantaſmata. V. ſcientia.
Imperatores ſcribebant ſanguine conchylij. 164.256.
Inconſtantia hæreticis propria. 39.94.
Indiuiduæ poſſunt ſubſtantiali perfectione differre. 427. 66.

S.Ioannes Baptiſta an Angelus incarnatus. 109.230.
S.Ioſephus non genuit Chriſtum. 304.204.
Ira & timor in Chriſto. 561.419.& ſeq.
Iudæi nobis ſeruarunt ſcripturas. 5.3.
Iurauerit ne Chriſtus. 494.234.

L.

Lapis ſine manibus de monte abſciſſus Chriſti typus. 392. & ſeq.
Qui ille mons. 392.404.
Montem eſſe Deiparam. 392.405.
Lapis de monte abſciſſus Chriſtus. 393.407.
De Lapide Chriſto typi veteres. 393.408.& ſeq.
Lapidem Chriſtum præferentes ritus Chriſtiani. 395.411.
Lapidis ſine manibus abſciſsio Chriſtus ortus ex Virgine. 395. 412.
Per Lapidem obtritio ſtatuæ, euerſio idololatriæ,&c. per Chriſtum. 395.413.
Statua obtrita mundus. 396.414.
Non inſtauranda idololatria. 397.415.
Laudandus Deus etſi laudare non ſufficimus. 2 5. 3.7.
Etſi id alij præſtiterint. 3.6.
Lectio bona vel mala pro legentis affectu. 208.358.
Liber ſcriptus intus & foris humanitas Chriſti. 162.252.
Vel Deipara. 162.253.
Liberationis Chriſti commendatio. 6.6.
Libera fuit voluntas Chriſti. V. Voluntas libera.
Vide peccatum,& impeccabilitas.
Libertatis Chriſti cum impeccabilitate concordia. 546.376. & ſeq.
Cum præcepto ſtricto mortis concordia. 549.& ſeq.
Maximè ſi impeccabilitas ex vnctione. 550.388.
Quid ſi ex beatitudine. 550.389.
Falſa de libertate principia. 551.& ſeq. An recurrendum ad vim diuinam. 552.394. & ſeq. An ad duplicem Chriſti amorem. 553.397. An ad ſcientiam mediam. 554.399. An per acceptationem. 354.400. An per poteſtatem petendi diſpenſationem. 554.401.
Libertatis & impeccabilitatis vera concordia. 555. 402.
Libera fuit Chriſto ſubſtantia actus præcepti. 555. 408. & ſeq.
An libertas ſubſtantiæ ſit aliquid ſupra libertatem motiui. 557.407. Ad libertatem acceſsiones, lætitia vltronea, approbationes,&c. 557.409.
Lucerna ſiue lampas verbi carnati ſymbolum. 369. & ſeq.
Lucerna iam olim in vſu ſacro. 369.356.
Cur videatur non poſſe eſſe Chriſti ſymbolum. 369. 357.
Lucernæ & Chriſti comparatio. 370.358.
Lucerna in ſacris literis. 370.359.& ſeq.
Lampas tranſiens Geneſ. 37.372.362.
Lucerna ſacrorum candelabrorum. 373.362 & ſeq.
Candelabrum Regina Machtildis. 372.361.
Lucerna homo quoad vitam. 373.364.
Lucerna homo quoad vitam gratiæ. 374.365.
Lucerna fictilis ſimilis Chriſto. 375.367.& ſeq.
Lucernæ analogia cum Chriſto. 375.368.
Lucernæ, quæ Chriſtus eſt, forma, myxus, oleum. 376. 369. & ſeq.
Lucernæ illius ductum ſequendum. 377.372.
Lucernas nos eſſe oportet & quales. 377.373 & ſeq.
Lucernæ Doctores Catholici. 378.374.
Lucerna fumida Doctores hæretici. 378.375.
Lucerna in laterna abdita analogia cum Chriſto. 379. 376.
Rationes illius ſimilitudinis. 380.378.
Lutherani volunt humanitatem factam Deum. 55.131.

M.

Malitia peccati an infinita. V. Peccati malitia.
Malitia vnde creſcat. 249.64.
Manichæorum fabula de luce tenebrata. 182.296.
Accommodata ad incarnationem. ibid.297.
Manna typus finis & effectionis Chriſti. 349.312.& ſeq.
Manna Chriſtus etiam extra eucharistiam, 350 312.
Quia cibus populi Dei in deſerto. 350.313.
Quia panis abſq; ſatione de cœlo. 350.313.
Manna quo die & tempore deſcenderit. 351 3 4.
Mannæ forma & guſtus. 351 315.
Mannæ veſpertina collectio,& vetita in craſtinum aſſeruatio. 351.316.
Omnium ad Chriſtum accommodatio.
Marcellus Photini Magiſter conuictus. 36.86.
Margarita pretioſa ſymbolum Chriſti. 357 & ſeq.
Margaritæ cum Chriſto ſimilitudinis cauſa. 358.332.
Margaritæ & Chriſti effectio affinis. 359.& ſeq.
Margaritæ & Chriſti finis ſimilitudo. 361.338.
Margarita multa myſteria. 362.339.& ſeq.
Mariam Θεοτόκος negabat Neſtorius. 42.101.
Maria virgo verè Deipara. 45.109.
Mariam Deiparam per conuitium vocabant matrē Deorum, & qui Deiparam dicerent cum Gentilibus ſentire. 47.113.
Mariam Virginem parere congruebat. 302.199.& ſeq.
Sine patre mater fuit. 304.202.
Hinc amor ſummus filij erga matrem ſuam. 305 204.
Summa Virginis peritia de hoc myſterio. 305.205.
S.Maria concurrit paſsiue per materiæ ſubminiſtrationem ad Chriſti generationem. 308 2 3.
Et actiuè. 309 & ſeq.
B.Maria verè Deipara Θεοτόκος. 311.224.& ſeq.
Eius immenſa dignitas & ſanctitas. 314.226.& ſeq.
Inſtrumental. concurrit ad vnionem hypoſtaticam. 319. 236.
Maſſæ humanæ fermentatio à verbo finis incarnationis. 224. 396.& ſeq.
Meritum non eſt Chriſtus ſubſtantiam incarnationis. 286.159. & ſeq.
Non priùs tempore. ibid. 160.
Neque prius natura. 188.164 & ſeq.
Merita non eſt vlla creatura incarnationem verbi. 290.169.
Neque vnionem hypoſtaticam aut Chriſtus aut alius de congruo. 291.170.& ſeq.
Sub meritum Chriſti non venerunt circumſtantiæ incarnationis ſub aliorum tantū de congruo. 291.172.
Quomodo B.Virgo eas merita. 292.173.& ſeq.
An maternitatem & quomodo. 292.& ſeq.
Quomodo potuiſſet mereri maternitatem. 244.178.
An de potentia abſoluta Chriſtus potuerit mereri incarnationem. 294.& ſeq.
Meritum quotuplex & quid ſit. 294.180.
Pro demeritis futuris non poteſt anticipari ſupplicium, poteſt præmium quod rarum. 295 180.
An Chriſtus potuerit mereri vnionem hypoſtaticam impropriè merito compenſatiuo. 295.181.
An potuerit propriè. 295 182.
Verius non potuiſſe. 296.185.
Ne circumſtantias quidem. 299 191.
Quomodo potuiſſet pura creatura vnionem & circumſtantias mereri, de poſsibili. 299 192.
Meritoriæ fuerunt actiones Chriſti liberæ. 502.254 ſeq.
Meritoriæ non fuerunt naturales actiones Chriſti. 502. 255.
Mereri tantum potuit per actus viæ. 503 256.
Meritorius non fuit amor beatificus. 504 258.
Meritoriane fuerint mors Chriſti, vulnus lateris & reſurrectio. 504.260. ſeq.
Meritus eſt Chriſtus à primo vitæ momento vſque ad vltimum. 507.266 & ſeq.
Quibus & quid meritus ſit. 508.268 ſeq.

Digitized by Google

Miracula Chriſti vera, non myſtica aut magica. 575.457.
Miracula aliquo modo non omnino euidenter arguebant incarnationem. 13.52.
Modus operandi & cognoſcendi ſequitur modum eſſendi. 20.43.& ſeq.
Modi quid ſint & quales. 112.& ſeq.
Eorum natura & eſſentia. 116.& ſeq.
Modus ſpiritualis an eſſe poſſit in materia vel contra. 163. 164.
Moncæus malè negat creaturas aliquas viſas eſſe in verbo. 468.173.& ſeq.
Monotheliſmo fauent hæreſes veteres. 68.31.
Monotheliſmus damnatus in Concilio Lateranenſi. 69.33. & ſeq.
Monophyſitarum error. 101.117.
Mundus ænigma Dei. 8.4.

N.

Natura & perſona non eſt idem. 86.80.
Natura creata aſſumi poteſt à Patre & Spiritu ſancto. 107.127.
An à ſuppoſito creato. 108.& ſeq.
Natura quid. 145.214.
Naturam Baſilius accepit pro perſona. 49.116.
Natura S. Cyrillo aliiſq́; pro perſona, aut compoſito aut ſubſtantia. 54.128.& ſeq.
Naturarum Chriſti aut attributorum non eſt formalis identitas. 56.132.
Naturæ duæ in perſona verbi debuerant conuenire ad redimendum nos. 59.6.& ſeq.
Naturæ duæ adumbratæ per duos pullos & duos hircos Leu.14. & 16. 61.12 & ſeq.
Naturæ duæ in eodem ſuppoſito cauſſant communicationem attributorum. 62.14.
Nazarenus vel Nazaræus Chriſtus. 399.422.
Negatio omnis fundatur in aliquo poſitiuo. 85.76.
Negotiatio verbi pro nobis. p.213.& ſeq.
Negotiatio noſtra cum Deo proxeneta Chriſto. 215.& ſeq.
Neſtorij error & mors. 41.99. & ſeq.
Neſtoriani Pelagianizant. 44.105.
Neſtorij impugnatores. 44.107.
Niuis effuſio typus incarnationis. 192.318.
Nix quid. 193.321.& ſeq.
Quid terræ conferat. 194.322.
Nix ſicut lana. 195.325.
Nix ſymbolum prædeſtinationis. 195.& ſeq.
Nix ſymbolum pœnitentiæ. 196.326.
Seruit voluptati & deliciis. ibid.
Symbolum iuſtificationis. 196.& ſeq.
Symbolum tribulationis, 197.328.
Charitatis. 197.329.
Glorificationis. 198.331.
Symbolum eorum qui ſe impendunt proximo. 194.323.
Niuis analogia cum verbo incarnato. 192.& ſeq.
Nummus Samuelis cum epigraphe, redemptus es. 350.313.
Nundinæ noſtræ. 216.374.

O.

Odium in Chriſto Sanctum. 569.441.
Opera Chriſti valoris infiniti V. Valor operum Chriſti.
Opus bonum an inquinetur fœditate operantis. 249.64.
Oracula de Chriſto naſcituro è Virgine. 5.4.
Oratio lumen impetrat. 26.57.
Oriens Chriſtus. 201.341.
Originale peccatum inficit ſubſtantiam animæ. 441.100.
Originali peccato vnde Chriſtus caruerit. 441. 101. & ſeq.
Originale peccatum repugnabat Chriſto. 444.108.
Originale peccatum quomodo transfundatur. 444.109.

P.

Panis ſymbolum finis effectionis Chriſti. 339.285.
Panis ſedandæ fami totius orbis. 339.286.
Panis Chriſti typi veteres. 340.289.& ſeq.
De Chriſto pane loca noui teſtamenti. 341.291. & ſeq.
Cur panis Chriſtus. 341.293.
Circa panem antiqui ritus Chriſtiani. 343.294.& ſeq.
Panis Chriſti granum è qua terra, vbi molitum. 344.297.
Pani illi pinſendo quæ farina, aqua, alueus, &c. 344.298.
Pani illi coquendo clibanus. 344.299.
Quæ clibani flamma. 345.300.& ſeq.
Sc ardor Deiparæ. 346.
Virtutes Chriſti. 346.
Vltimæ potiſſimum, perpeſſiones Chriſti. 347.& ſeq.
Panes ſunt fideles. 348.306.& ſeq.
Panis fermentatus eſui aptior. 223.392.
Parabola Samaritani applicata incarnationi. 209.360.
Paſſionum bene domitarum, maximè tempore paſſionis exempla in Chriſto. 568.437.
Paſſio Chriſti inuitat ad mutuum amorem. 569.440.& ſeq.
Nullus pater actiuè concurrit ad generationem Chriſti. 300.195.
Patripaſſianorum aliorumq́; error. 100.115.
SS. Patres de vnione hypoſtatica perpetua quid ſenſerint. 134.188 & ſeq.
SS Patrum locutiones fauentes Eutycheti explicatæ. 52.124. & ſeq.
SS. Patrum ſententiis vtendum. 3.8.
Peccatum graue Dei iniuria. 241.41.
Valde cauendum. 241.42.
An malitia peccati mortalis infinita. 241.43. & ſeq.
Eſt ſimpliciter finita. 242.44 & ſeq.
Infinita ſecundum quid. 244.51.
Exceditur à ſatiſfactione Chriſti. 244.52.
Eius malitia vnde creſcat. 249.64.
Peccare an potuerit Chriſtus. V. Voluntas Chriſti.
Peccati actualis expers fuit. 531.334.ſeq.
Peccati non potuit argui. 536.346.
Peccati deſtructor fuit. 536.347.
Quæ verba delictorum Chriſti. 537.349.
Peccatum & maledictum Chriſtus quo modo. 538. 351. ſeq.
Non eſt peccator etſi baptizatus, aut quia homo. 538. 354.ſeq.
Impeccabilitas Chriſti quam certa. 540.356.
An ab vnione hypoſtatica. ibid.& ſeq.
Peccatum à voluntate Chriſti arcere quomodo verbo incumbat. 540.359 & ſeq.
Impeccabilitas Chriſti quia perſona verbi. 542. & ſeq.
Quomodo cauerit verbum voluntati humanæ. Ne quid committeret. 543.366.
Ne quid omitteret. 543.367.
Impeccabilitas ex vnione vt via ad ſanctitatem increatam. 544.370.
Impotentia peccandi: & incapacitas habendi peccatum quomodo differant. 545.372.
An peccandi potentia fuerit in Chriſto. 545.373.
Peccatum habituale vel peccati macula non cadit in Chriſtum. 546.374.
Impeccabilitas quomodo, conſiſtat cum libertate. 546.376.
Quomodo quoad præcepta negatiua. 547.377. *Quomodo quoad affirmatiua.* ibid.
Perfectiones humanitatis Chriſti. 404.1.
Perfectiones corporis Chriſti. 404.1.& ſeq.
Perfectiones animæ Chriſti in ſubſtantia. 427.66.& ſeq.
Perſo-

Digitized by Google

Perſonam in Chriſto qui geminarint ante Neſtoriũ. 43.103.
Perſona diuina plures poſſunt aſſumere eandem humanitatem. 110.132.
Perſona vna poteſt aſſumere plures humanitates. 111.133.
Petrus Cnapheus adulterauit triſagium. 102.118.
Phaëton cum quadriga in annulo. 205.348.
Photinus deceptus modo loquendi. 36.85.
Porphyrius arguit Chriſtum ſero veniſſe male. 334.272.
Poſsibilitas rei quomodo cognoſcatur. 20.42.
Potentia Chriſti exequentis perfectionis. 574.456.
Potentia exequens miraculorum. 575.
Qualis. 575. & ſeq.
An qualitas additítia. 576.
An motus additítius. 577.460.
An humanitas, aut naturalis potẽtia aſſũpta. 577.461.
An quidlibet cauſa propria & principalis poſsit eſſe & naturalis. 578.463.
An naturalis ſimul & ſupernaturalis. 579.465.
An finita & infinita. 579.466.
An ſolis rebus naturalibus conueniat. 579.467.
Non eſt humanitas naturalis potentia. 580.469.
Eſt omnipotentia diuina aſsiſtens. 581.471.
Libera eſt à neceſsitate contactus. 582.475.
Libera quoque à neceſsitate ſubiecti. 583.476.
Non potuit annihilare. 584.479.
Quomodo poterat quacumq; vellet. 584.480.
Prærogatiua eius præ alijs ſanctis. 585.481.
Potentiæ executiuæ Chriſti decora. 586.
Calamus ſcribæ velotis. 586.
Carbo ignitus. 587.
Manus tornatiles plenæ hyacinthis. 586.
Pluuia in vellus. 587.
Venter eburneus diſtinctus ſaphyris. 586.
Potentia vegetatiua in Chriſto. 66. & ſeq.
Potentia ſenſitiua in Chriſto. 68.30.
Potentiæ rationales in Chriſto. 68.31.
Præceptum affirmatiuũ an Chriſto fuerit impoſitũ. 547.378.
Fuit impoſitum. 548.382.
Præceptum mortis ſtrictum & difficilis eius cum libertate cõcordia. 549.384. & ſeq. Maximè ſi impeccabilitas ex vnione. 550.388. Quomodo ſi ex beatitudine. 550.289.
Prædicantur naturæ & attributa in concreto non in abſtracto de ſe inuicem. 56.133.
Prædicationes denominatiuæ eſſentialiter ſumptæ tolerantur. 154.235.
Prædicatores ſimiles niui. 194.323.
Præputium an dimiſſum à verbo & non reſumptum. 135.191.
Præputium varia loca ſibi vendicant. ibid.
Producta principio omnia ſine ſemine. 302.198.
Productionis humanitatis & vnionis eadem circumſtantiæ. 319.237.
Ex prophetijs aliquo modo non omnino euidenter cognoſci potuit incarnatio. 23.52. 25.53. & ſeq.
Prophetia de Chriſto impleta. 5.3.
Quod impiè negat Theodorus Mopſueſtenus. 5.3.
Prophetiæ ænigmata. 8.5.
Propheta, prædicatores, animæ piæ, ſunt verbi Dei voces. 160.246.
Prudentia Chriſti infuſa fuit ſpecie diuerſa à noſtra viatorum. 486.214.
Pudor & verecundia in Chriſto ex nuditate. 562.421.

Q.

QVaſillus ex ceraſi nucleo. 205.348.

R.

PRo Redemptione quantum Deo debeamus. 285.157.
Regulæ rectè intelligendi myſterium incarnationis. 26.57. & ſeq.
Reſplenduerunt aliquãdo facies Chriſti & Sanctorũ. 411.20.
Reuelatio securat & manu ducit intellectum. 22.47.

S.

SAbelliani in quo errent. 100.114.
Sal aquas ſanans Chriſti figura. 387.392.
Salis confectio Chriſto aptata. 388.394.
Salis principia materialia & Chriſti. 389.396.
Salis principia effectiua & Chriſti. 389.397.
Quoad ſalem ritus Hebræi & Chriſtiani. 389.398.
Salis effectus in Chriſto. 390.400.
Pactum ſalis perpetuum. 391.401.
Saliri & ſalire nos debemus. 391.402.
Salis noſtri liquatio & infatuãtio cauenda. 391.403.
Salomonis mors nunciata à verme commentum Mahometicum. 219.381.
Saluari potuimus ſine Chriſti incarnatione. 256.84. & ſeq.
Salus noſtra & incarnationis & paſsionis Chriſti cauſa fuit 235.25.
Sanctus Sancta. 28.63.
Sanguis an dimiſſus à verbo. 134 & ſeq.
Sanguis non reſumptus an cultu latriæ adorandus. 135.192.
Sanguinis ſubſtantialis mutatio non pugnat cum oraculo Dauidis. 136.192.
Sanguis an in paſsione fuſus manſerit vnitus. 136.193. & ſeq.
Sanguis in variis locis cultus an verus, an miraculoſus. ibid. & 198.
Sanguinis vnio cum Deitate exploſa. 137.194.
Sanguinis aſſumpti & non aſſumpti diſtinctio improbata. 137. & ſeq.
Sanguis fuſus manſit vnitus & fuit reaſſumptus. 138. 198.
Sapientia ænigmatibus & figuris vt infans pannis inuoluitur. 7.1.
Satisfacere pro homine non niſi perſona diuina potuit. 264.
Satisfactio Chriſti ſuperabundans. 236.28. & 240.40.
Satisfactionis conditiones generales. 236.29.
Satisfactionis erga Deum ſpeciales conditiones. 237.30.
An ad eam requiratur promiſsio & acceptatio. ibid. & ſeq.
An promiſsio diſtincta ab acceptatione. 237.32.
An condigna poſſet reijci à Deo. 238.33.
Satisfactio Chriſti habuit conditiones requiſitas. 238.34.
Fuit ſupernaturalis. 239.35.
Fuit ex iuſtitia. 239.36. & ſeq.
An ex rigoroſa lis eſt de nomine. 240.38.
Satisfactio Chriſti eſt valoris infiniti. 244.52.
Satisfactionis infinitudo. 250.67. & ſeq.
Satisfactio licet eſſet finita excederet offenſam licet infinitam. 252.74.
Poſt tantam ſatisfactionem cur aliqui pereant. 254.79. & ſeq.
Poſt tantam ſatisfactionem vnde peccata. 255.82.
Satisfacere creatura pro mortali non potuit. 260.63.
Satisfactio hominis Dei iniuriæ æquari non poteſt. 262.98. & ſeq.
Satisfacere pro peccato alieno creatura non potuit. 263.103.
Scientia Chriſti V. intellectus perfectiones.
Scientia Chriſti non eſt per intellectionem increatam. 448.120.
Fuit per intellectionem creatam. 449.121.
Neque aliter potuit intelligere. 449.122 & ſeq.
Fuit in eo ſcientia naturalis. 450.125.
Diſcrimen ſcientiæ naturalis Chriſti & beatorum. 450.125.
Chriſti ſcientia acquiſita & experimentalis. 450.126.
Chriſti ſcientia naturalis non fuit infuſa. 451.127. & ſeq.
Habuit dona intellectualia Spiritus ſancti. 453.133. & ſeq.
Habuit prophetiam & diſcretionem ſpirituum. 454.136. & ſeq.
Habuit ſcientias & viſionem beatam. 455.138. & ſeq.
Scientia Chriſti habitus, ſpecies, actus, obiecta. 457.149.

Ob-

Digitized by Google

Obiectum. 458.145.
Actus & habitus. 458.146.
Perfectio. 458.147.
Scientia infuſa obiectum naturale. 459.148.
Per illam cognouit futura contingentia & ſecreta cordium. 459.150.& ſeq.
An omnia poſſibilia naturalia. 460.150.& ſeq.
Scientia infuſa obiectum ſupernaturale Deus. 460.152.
Et SS.Trinitas. 461.153.& ſeq.
Alia obiecta ſuper naturalia. 462.157.
Scientia illius actus an ſimplex,perpetuus,vnus,&c.463. 158. ſeq.
Habitus & ſpecies impreſſæ. 463.160.& ſeq.
Illius lumen. 464.162.
Differt à ſpeciebus impreſsis. 464.163.
Differt à lumine gloria. 465.165.
Eſt vnicum. 465.166.
Scientia infuſa Chriſti perfectio. 466.167.
Prophetia Chriſti & donorum intellectualium perfectio. 466.168.& ſeq.
Scientia beata Chriſti obiectum primarium Deus. 467.171.
Secundarium creatura omnes quæ vnquam erunt. 468. 172.
Quid de futuris conditionatis & omnibus poſsibilibus. 469.175.& ſeq.
Viſio in Deo omnium poſsibilium eſt poſsibilis. 470.177. & ſeq.
Beata viſio Chriſti non eſt Dei comprehenſio. 471.179.
Cur non ſit comprehenſio ratio S.Fulgentij. 472.181.
Scientia Beata Chriſti principia. 472.183.
Scientia Beata Chriſti perfectio. 473.184.
Scientia Beata in Chriſto ſpecimina. 477.192.
Scientia Chriſti quotidiana & futura argumenta. 477.193.
Non fuit in Chriſto opinio,fides,Theologia. 485 213.ſeq.
Fuit in Chriſto naturalis diſcurſus & conuerſio ad phantaſmata.
Scientia beata Chriſti fuit ſine eiuſmodi defectibus.48 9.222.
Specimen ſapientiæ in Chriſto duodenni. 474.186.ſeq.
Specimen ſapientiæ Chriſti inter inſidias Phariſæorum. 475. 188.ſeq.
Item agentis cum ſuis. 476.191.
Scribendi modus varius apud gentes diuerſas. ibid.
Scriptura ænigmatica eſt. 8.4.& 5.
Seſſoris & equi comparatio cum verbo incarnato claudicat. 211.363.
Sobriè ſapiendum. 29.65.& ſeq.
Solis Chriſti ſymbolum. 380.379.
Sol Chriſtus. 381.& ſeq.
Solis & Chriſti effectionis analogia. 381.380.
Sol nube tectus,Chriſti ſymbolum. 383.382.
Spem actualem habuit Chriſtus. 498.243.ſeq.
Spes Chriſti. 572.448.
Spiritus Sancti effecientia in generatione Chriſti. 305. 206.
Non eſt Chriſti Pater. 306.208.
Nihil fecit quod non Pater quoque & Verbum. ibid.
Spiritui Sancto cur tribuatur Chriſti conceptio. 307.210.
Spiritus Sanctus lingua, manus,& calamus ſcriptoris. 164. 255.
Stulta mundi elegit Deus. 6.7.
Stylus hominis naturalis ſcribendi modus à ſummo deorſum. 165.257.
Subditi duci ſe ſinant vt infantes. 479.init.
Subſiſtentia propria priuatio non potuit cognoſci naturaliter. 24.52.
Subſiſtentia qua caret humanitas quid ſit. 84.73.
Non eſt forma negatiua. 84.74.& ſeq.
Non eſt poſitiuum aliquid à natura indiſtinctum. 86.79.
Eſt modus à natura à parte rei diſtinctus. 87.82.
Eius modi effectus formalis. 89.86.& ſeq.
Effectus eius formalis eſt perſeitas, indiuiduatio, &c.90.& ſeq.
Subſiſtens non poteſt aſſumi. 91.94.
Subſiſtentiæ plures propriæ vel externæ poſſunt complere eandem naturam. 92.96.
Subſiſtentia abſoluta abuſiuè in Deo aſſeritur. 98.111.
Subſiſtentia verbi ſola terminat humanitatem. 99.112. & ſeq.
Subſiſtentia abſoluta non poteſt humanitatem terminare. 106.125.& ſeq.
Subſiſtentia abſoluta quid ſit. 106.125 & ſeq.
Subſiſtentia Patris & Spiritus S potuerunt quod filij. 107. 127.
Subſtantia quid. 145 214.
Superbia & oſtentatio ſe inſinuat ſpecie honeſtatis. 169. 269.
Superbia male diſponit ad intelligendū Chriſtum. 28.62.&c.
Supernaturale eſſentialiter non poteſt naturaliter cognoſci poſsibile. 20.43.
Supernaturalitatis ſecundum ſubſtantiam fundamentum.
Synodus ſexta à Græcis adulterata. 72. 41.

T.

Tentatus fuit Chriſtus. 566.432.
Sed alio modo quam nos. 566.434.
Terra myſtica Deipara. 187.305.& ſeq.
Theodoretus Neſtorianizat. 44.106.
Theodoretus non Neſtorianizat. 169.267.
Timorem habuit Chriſtus. 499.246.ſeq. 561.419. & ſeq. 573.451.
Toti Trinitati agenda gratia de incarnatione. 105.125.
Vnus è Trinitate paſſus quomodo negatum. 52.123.
Triſagij per fullonem adulteratio. 102.118.
An excuſari poſsit ſi ad filium dirigatur. ibid.& ſeq.
Triſtitia & triſtitia abyſſus in Chriſto. 496.225. & ſeq.
Triſtitia meracitas in Chriſto. 492 2:8.
Totius nulla forma in viuentibus. 123.163.

V.

Valor operum Chriſti dicendus intrinſecus. 244.53. & ſeq.
Valor operum Chriſti an ens rationis vel reale. 245.54.
Non eſt à ſola humanitate. 245.55.
Quomodo ſit à perſona diuina. 246.56.& ſeq.
Valor operum vnde infinitus. 248.61.& ſeq.
Valor ille æqualis in omnibus Chriſti operibus. 248.62.
Valor vnde creſcat. 248 63.
Vbiquitas humanitatis.error. 147.219.
Verbi ad noſtram vilitatem, ſe dimittentis humilitas. 111. 134.
Verbum eiuſdem nobiſcum naturæ humanitatem aſſumpſit. 64.20.
Verbum non inquinatum aſſumptione carnis. 34.79.
Verbum accidentale ſiue ſonum hominum factum ſtultus error. 35.83.&c.
Verbum in carnem tranſiiſſe error Apollinaris. 36.87.
Verbum vnitum manet immutatum, & inconfuſum.62.15. 104.121.105.124.
Verbum non aſſumpſit hominem. 83.72.
Verbum ſubſiſtit in humanitate. 91.95.
Verbum ſolum incarnatum etſi eſſentia eadem ſit. 100. 104.
Illuſtratur exemplis. 103.119.
Qui in eo errarunt. ibid.& ſeq.
Conueniebat verbum potius quam alias perſonas incarnari. 103.120.
Verbum non inuitè (vt fabulantur Ariani) caro factum.105. 124.
Verbum prolatum emblema incarnati. 156. 239.
Verbi pronunciati & ſcripti analogia cum incarnato. 156. 240.ſeq.

Digitized by Google

Ex illo myſteria illuſtrantur aduentus ad nos verbi & permanentia in ſinu Patris: Solius verbi & non Patris ac Spiritus incarnatio. &c. ibid. 157. 241. & ſeq.
Verbum ſcriptum verbi incarnati emblema. 160. 247.
Verbum mentis per literas fit corporeum & palpabile, &c. ibid.
Verbum mentale quid & quale, &c. 161. 250.
Verbi diuini Maieſtas & delectio. 162. 251.
Verbum lingua & calamus ſcribæ velociter ſcribentis. 164. 255.
Litramentum eius rubrum. 164. 256.
Verbum veſtitum. 165. 259.
Veſtis verbi caro ex B. Virgine aſſumpta pretioſiſſima. 170. 271.
Si vilis eſſet & ſordida tanto plus ei deberemus. 171. 272.
Veſtis à nobis induenda eſt Chriſtus & Chriſti mores. 171. 273.
Verbi calceamentum & corrigia. 171. & ſeq.
Verbum inumbratum, tenebratum. 176. 285.
Vmbra noua legis lex vetus. 176. 285.
Vita hæc vmbra & imago vitæ. 176. 286.
Vmbra etiam in noua lege. ibid.
Verbum in Euchariſtia & paſſione vt in vmbra. 177. 287.
Item in incarnatione. 178. 288.
Vmbra ens creatum. 179. 290.
Vmbra verbi corpus & anima Chriſti. 179. 291.
Vmbra horologij Achas typus verbi deſcendentis. ibid. 180. 293.
Inumbratio verbi eſt attemperatio vt à nobis videri & capi poſſit. 181. 294.
Verbum erat lux vera. 181. 295. Nos tenebræ & nox. 182. 297.
Verbum in hac vita in caligine & nocte. 182. 297. & ſeq.
Verbum in incarnatione vnguentum & oleum effuſum. 177. 299.
Verbum eſt aqua B. Virgini vt terræ myſticæ ſuperfuſa. 186. 305 & 189 311 & ſeq.
Ex terrarum abyſſo, fonte, pluuia deſcendit. 190. 312.
Ex hac effuſione flumina Euangelica totam terram fœcundentia. 191. 315.
Verbum negotians. 213 & ſeq.
Verbum inequitans. 208. & ſeq.
Verbi aduentus mercatus ſiue negotiatio. 213. & ſeq.
Verbum ſurculus humanitas truncus. 200. 337. & ſeq.
Verbum hamus & linea humanitas eſca. 219. 382.
Verbum fermentum humanitatis. 223 & ſeq.
Verbum comparatum niui. 193 & ſeq.
Verbi abbreuiationes variæ. 203. 345. & ſeq.
Verbum abbreuiatum in incarnatione. 204. 348.
Verbum aliàs abbreuiatum in Chriſto. 204. 347.
Verbum incarnatum multa nos docet. 230. 9. & ſeq.
Veritas non inuoluenda ſilentio. 71. 39.
Veritas mundo corde fide cognoſcenda eſt. 57. 1.
Non pugnat cum ratione aut philoſophia. 57. 2.
Vera de Chriſto & fidelis confeſſio. 57. 2.
Vinum adumbratio ſinus & effectionis Chriſti. 352. & ſeq.
Vinum Chriſtus iuxta triplicem vini ſtatum. 352. 318.
Vinum intra botrum Chriſtus. 353. 319. & ſeq.
Torcular botri Chriſtus. 354. 322.
Vinum è botro expreſſum imago Chriſti. 354. 323. & ſeq.
Vini meri cum Chriſto & Chriſtianis comparatio. 355. 326. & ſeq.
Vinum aqua mixtum imago Chriſti. 356. 328. & ſeq.
Virga Aaronis Typus Chriſti & Deiparæ. 397. 416. & ſeq.
Virgæ illius adiuncta applicata Chriſto. 398. 240. & ſeq.
Virgæ frondes & flores. 399. 421. & ſeq.
Quæ commoda à flore Chriſto. 400. 425.
Virgæ Aaronicæ fructus ſiue nuces ſiue amygdalæ. 401. 426. & ſeq.
Virgo fuit Chriſtus. 67. 29.
B. Virgo Maria V. Deipara S. Maria.
Virginem poſſe parere exemplis à natura petitis. 302. 198. & ſeq.
Virtutes morales & naturales habuit ab initio Chriſtus. 508. 269.
Virtutes Theologicas quas habuerit. 509. 271.
Virtutes morales infuſas quas habuerit. 509 272.
Virtutum praxes ſertum floridum Chriſti. 512. 280.
Chriſti amor in Deum. 512. 280.
Amor in proximum. 513. 281. & ſeq.
Iuſtitia & religio. 516. 292.
Miſericordia & condolentia. 516. 293.
Veritas. 517. 295.
Obedientia. 517. 296. & ſeq.
Iuſtitia in genere. 519. 300.
Fortitudo ad aggrediendum. 519. 301. & ſeq.
Ad ſuſtinendum. 304. & ſeq.
Virilis maſcula virtus Chriſti. 520. 303.
Suſtinentiæ ſymbolum adamas. 521. 307.
Patientia Chriſti imitanda. 522. 308.
Temperantia, ſobrietas, caſtitas. 522. 309. ſeq.
Manſuetudo. 523. 311.
Humilitas. 523. 313.
Virtutes Chriſti & ex ijs fructus. 529. 330.
Vis motrix in Chriſto inorganica. 72. 43.
Ea vſus non eſt dum viueret. 73. 44.
Vitæ puritas facit ad intelligendum myſteria. 26. 58. & ſeq.
Vnio ſubſtantialis in Chriſto duplex. 63. 17. & ſeq.
Eſt phyſica Vnio inter animam & corpus. 63. 18.
Vnio partium quantitatiuarum eſt modus. 113. 139. &c.
Vnio animæ & corporis cum verbo non eſt actio quia creantur. 114. 141.
Vnio hypoſtatica eſt terminus actionis incarnatiuæ. 112. 135.
Vnio hypoſtatica quid ſit. 112. 136.
Eſt modus. 112. & ſeq.
Vnio partium eſſentialium humanitatis eſt modus. 113. 138.
Vnio hypoſtatica eſt ſubſtantialis. 121. 158. & ſeq.
Quomodo à S. Auguſtino vocetur inhaſio. 122. 160.
Non indiget praeuia diſpoſitione. 122. 161.
Vnio inter materiam & formam cur ſupponat diſpoſitionem. ibid.
Vnio hypoſtatica eſt gemina ſua cuiq; parti. 123. 162. & ſeq.
Vnio non eſt ad formam totius. 123. 163.
Vnio non eſt ſimplex ad vtramq; partem eſſentialem. 123. 164.
Eiuſmodi vnio non poteſt eſſe. ibid.
Vnio corporis Chriſti cum verbo eſt materialis & ſupernaturalis. 125. 167.
Vnio illa an ſit capax intenſionis. ibid.
Vtriuſq; vnionis hypoſtaticæ non datur vnio. 125. 168. &c.
Vnionis hypoſtaticæ dignitas. 126. 170.
Vnio hypoſtatica eſt ex genere ſuo ſupernaturalis. 126. 171.
Dicitur phyſica & naturalis id eſt realis. ibid.
Eſt ſpecificè ſumma. 127. 173.
Non ſanctificat formaliter. 127. 174.
Eſt phyſicè nobilior gratia ſanctificante. 128. 176.
Eſt nobilior viſione beatifica. ibid.
An ſumma in ratione vnionis. 128. 177.
Vnio materiæ & formæ non eſt maior. 129. 179.
Eſt perpetua, neque deſtructa fuit triduo mortis. 130. 180.
(Eſt terminus actionis incarnatiuæ. 121. 157.)
Decebat eſſe perpetuam & cur. 133. 187. 139. 199.
Vnio ad præputium & ſanguinem quam diuturna. 134. 190.

Vnionis

Digitized by Google

Vnionis hypoſtaticæ principalis cauſſa ſolus Deus. 316,228.
Actione non phyſicè tantum ſed moraliter quoque liberrima. 316.229.
Phyſicum inſtrumentum ad cauſandam vnionem non repugnat. 3:8.234.& ſeq.
B Virgo ad eam inſtrumentaliter concurrit. 319.236.
*Voluntas Dei mutato tempore non ſufficit ad nouas denominationes reales.*114.142.& ſeq. *Sufficit ad morales.* 115.143.
Voluntates duæ in Chriſto. 69.34.
Voluntas Chriſti humana fuit libera. 72.42.
Voluntatis Chriſti perfectiones. 489.222.
In ea cuiuſuis ordinis perfectiones actuales. 490.223.
Fuit in ea triſtitia imò abyſſus triſtitiæ. 490.& ſeq.
Et meracitas triſtitiæ. 492.228.
Fuit electio in Chriſto. 493.230.
Voluntas Chriſti habuit dona Spiritus ſancti. 510.274.
Quas beatitudines habuerit. 511.276.
Hortus virtutum omnium. 511.278.
Amorem,ſpem,timorem,gaudium voluntatis vide ipſamet vocabula iſta.
Voluntas Chriſti fuit libera & mereri potuit. 502.254 ſeq.
Voluntas Chriſti capaxne fuerit defectus perfectionis. 529.331.
Capaxne reatus & vitioſorum habituum. 530.332.ſeq.
Voluntas Chriſti ab omni actuali peccato remotiſsima. 531.334.ſeq.
Peccati non potuit argui. 535.346.
Peccatum deſtruxit. 536.347.
Peccatum ei tribuere blaſphemum. 537.349.
Voueratne Chriſtus. 493.232.
Vouere an Chriſto poſsibile. 493.232.
Iuraueritne vide Iurare.
Vteri Deiparæ encomia ex conceptione Chriſti. 326.252. & ſeq.
Vide Chriſtus conceptus in vtero,&c.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

5-3-2

Digitized by Google